श्री वीतरागाय नमः

श्रीजैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर श्री घासीलालजी महाराज विरचित द्वितीयश्रुतस्कन्धस्य मर्मप्रकाशिकाख्यया व्याख्यया समलङ्कृतम्

॥ श्री-आचाराङ्गसूत्रम् ॥

प्रथमोद्देशः

मूलम्-से भिक्खू वा, भिक्खूणी वा, गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए अणुपविट्ठे समाणे से जं पुणजाणेज्जा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा पाणेहिं वा पणएहिं वा बीएहिं वा, हरिएहिं वा संसत्तं उम्मिस्सं सीओदएण वा ओसित्तं, रयसा वा परिघासियं तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा. परहत्थंसि वा परपायंसि वा अफासुयं अणेसणिज्जंति मण्णमाणे लाभे वि संते णो पडिगहेज्जा ॥सू०१॥

छाया-स भिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा, गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया अनुप्रविष्टः सन् स यद् पुनः जानीयात्, अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा प्राणिभिः पनकैः वा बीजैः वा हरितैः वा संसक्तं वा उन्मिश्रं वा, शीतोदकेन वा अवसिक्तं रजसा वा परिघर्षितं वा तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा परहस्ते वा परपात्रे वा अप्रासुकम् अनेषणीयम् इति मन्यमानः लाभेसत्यपि नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू०१ ॥

मर्मप्रकाशिका-टीका-वर्द्धमानं महावीरं सदाचारविधायिनम् प्रणम्य प्रणिधायाथ गौतमं गणनायकम् ॥१॥ साधुसाध्वी हितार्थाय संघकल्याणहेतवो आचाराङ्गश्रुतस्कन्ध

श्रीआचाराङ्ग सूत्रके द्वितीय श्रुतस्कन्ध की हिन्दी व्याख्या

सब से पहले भगवान् महावीरस्वामी का नमस्काररूप मंगलाचरण करते हैं-'णमोत्थुणं समणस्स भगवओ णायपुत्त-महावीरस्स, बिइए सुयक्खंधे' द्वितीय श्रुतस्कन्ध के आरम्भ में श्रमण भगवान् ज्ञातपुत्र महावीर को नमस्कार करता हूं।

टीकार्थ-नमस्कार के बाद ग्रन्थ का आरम्भ किया जाता है-'से भिक्खू वा,

---

આચારાંગ સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધનું ગુજરાતી ભાષાંતર

મંગલાચરણ-'नमोत्थुणं समणस्स भगवओ णायपुत्तमहावीरस्स, बीइए सुयक्खंधे' બીજા શ્રુતસ્કંધના આરંભમાં શ્રમણ ભગવાન્ જ્ઞાતપુત્ર મહાવીરસ્વામીને નમસ્કાર કરૂં છું. મંગલાચરણ કરીને હવે ગ્રંથનો આરંભ કરવામાં આવે છે-

'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' ઇત્યાદિ

व्याख्या मर्मप्रकाशिका ॥२॥ मुनिना योगिराजेन द्राबाल्यब्रह्मचारिणा। स्थानकवासिसिद्धेन घासीलालेन तन्यते ॥३॥ इति, आगमसाहित्ये आचाराङ्गसूत्रस्य महत्त्वपूर्णं स्थानं विद्यते, यतः आचार एव जीवने साधनाया मूलाधारोऽस्ति, एतत्साहाय्येनैव मानवा मुक्तिपथमारोहन्ति, अतएव सर्वे तीर्थङ्कराः सर्वप्रथमम् आचारमेव उपादिशन्, भावितीर्थंकरा अपि सर्वप्रथमम् आचारमेवोपदेक्ष्यन्ति, महाविदेहक्षेत्रे विद्यमानास्तीर्थंकरा श्चापि सर्वप्रथमम् आचारमेवोपदिशन्ति, तस्मादस्य आचाराङ्गस्य परममहत्त्वं सर्वप्राचीनत्वञ्च सिद्धं भवति आचाराङ्गसूत्रं साध्वाचारस्य पथप्रदर्शकमस्ति, वस्तुतः पञ्चाचाररूपमूलस्तम्भोपरि आचाराङ्गसूत्रस्य भव्यभवनं निर्मितं वर्तते, श्रमणानां साधनाभिः सहसम्बद्धाः सर्वे विषया आचाराङ्गसूत्रे वर्णिताः सन्ति, अतएव आचाराङ्गं भगवच्छब्देनापि व्यवह्रियते । इदञ्च आचाराङ्गसूत्रं श्रुतस्कन्धद्वये विभक्तमस्ति तत्र प्रथमश्रुतस्कन्धस्य विषयः अतीवगूढो गम्भीरश्च वर्तते

भिक्खुणी वा, गहावइकुलं पिंडवायपडियाए अणुपविट्ठे समाणे से जं पुण जाणेज्जा—असणं वा पाणं वा इत्यादि। आगम साहित्य में आचाराङ्ग सूत्र का अत्यन्त महत्वपूर्ण स्थान माना जाता है, क्योंकि आचार ही जीवन में साधना का मूल आधार है, इस की सहायता से ही मानव मुक्ति को प्राप्त करता है, इसीलिये सभी तीर्थंकरोने सब से पहले आचार का ही उपदेश किया, भावी तीर्थंकर भी सर्व प्रथम आचार का ही उपदेश करेंगे, महाविदेह क्षेत्र में रहने वाले तीर्थंकर भी सब से पहले आचार का ही उपदेश करते हैं, इसलिये इस आचाराङ्ग का अत्यन्त महत्व और सब से प्राचीनता सिद्ध होती है, आचाराङ्ग सूत्र साधु और साध्वी के आचार का पथप्रदर्शक माना जाता है, वास्तव में तो पांच आचारों का मूलस्तम्भ के ऊपर आचाराङ्ग सूत्र का एक भव्य भवन तैयार किया गया है, इस में श्रमण श्रमणीओं की साधना के साथ सम्बद्ध सभी विषयों का वर्णन किया गया है, इसीलिये आचाराङ्ग सूत्र को भगवान् शब्द से भी व्यव-

ટીકાર્થ—આગમ સાહિત્યમા આચારાગ સૂત્રનુ અત્યત મહત્વપૂર્ણ સ્થાન માનવામાં આવે છે. કેમકે આચારજ જીવનમા સાધનાનો મૂળ આધાર છે. તેની સહાયતાથી જ મનુષ્ય મુક્તિ પ્રાપ્ત કરી શકે છે, તેથી બધા જ તીર્થંકરોએ સૌથી પહેલાં આચારનો જ ઉપદેશ કરેલ છે, આગામી તીર્થંકરો પણ સૌથી પહેલા આચારનો જ ઉપદેશ કરશે. મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા રહેનારા તીર્થંકરો પણ સૌથી પહેલા આચારનો જ ઉપદેશ કરે છે, તેથી આ આચારાગનુ અત્યત મહત્વ અને સૌથી પ્રાચીનતા સિદ્ધ થઇ જાય છે.

આચારાગ સૂત્ર સાધુ અને સાધ્વીઓના આચારનુ માર્ગદર્શક માનવામા આવે છે. વાસ્તવમાં તો પાચ આચારોના મૂળ સ્તભ ઉપર આચારાંગ સૂત્રરૂપી ભવ્ય ઇમારત તૈયાર કરેલ છે. આમાં શ્રમણ શ્રમણીયોની સાધનાની સાથે સબધ રાખનારા બધા જ વિષયોનુ વર્ણન કરવામા આવેલ છે, તેથી જ આચારાંગ સૂત્રનો ભગવાન્ શબ્દથી પણ વ્યવહાર કરાય છે.

तस्मिन् नवब्रह्मचर्याध्ययनात्मके प्रथमे आचारश्रुतस्कन्धे समस्तविवक्षितविषयाणां संक्षेपेणैवाभिहितत्वात् तेषां विस्तरेण अभिधानाय द्वितीयश्रुतस्कन्ध आरब्धः, अयञ्चाग्र श्रुतस्कन्धशब्देन व्यवह्रियते, प्रथमश्रुतस्कन्धे नव ब्रह्मचर्याध्ययनानि एकपञ्चाशदुद्देशकेषु विभज्य वर्णितानि सन्ति, द्वितीयश्रुतस्कन्धे च षोडशाध्ययनानि चतुस्त्रिंशदुद्देशकेषु प्रतिपादितानि सन्ति, तत्र प्रथमं पिण्डैषणारूपमध्ययनं व्याख्यातुमारभते–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए अणुपविट्ठे समाणे'–इत्यादि। स संयमशीलः पञ्चमहाव्रतरक्षणशील भिक्षुः भिक्षणशीलो भावभिक्षुर्मूलोत्तरगुणधारी साधु श्रमणो, वा अथवा भिक्षुकी साध्वी वा वेदनावैयावृत्यादिषडन्यतमकारणेन आहारार्थी सन् गृहपतिकुलम्, गृहस्थ श्रावकगृहं पिण्डपातप्रतिज्ञया–भिक्षालाभाशया अनुप्रविष्टः सन गतः सन् स यत्पुन-

हार करते हैं। यह आचाराङ्ग सूत्र दो श्रुतस्कन्ध में विभक्त किया गया है, उन में प्रथम श्रुतस्कन्ध का विषय अत्यन्त गूढ और गम्भीर है, उस में नौ प्रकार के ब्रह्मचर्यों का अध्ययनात्मक प्रथम आचारश्रुतस्कन्ध में सारे ही वक्तव्य विषयों का संक्षेप से ही कथन किया गया है, अतएव उनका विस्तार पूर्वक कथन करने के लिये द्वितीय श्रुत स्कन्ध का आरम्भ किया गया है, इस को अग्र श्रुत स्कन्ध भी कहते हैं, प्रथम श्रुत स्कन्ध में नौ ब्रह्मचर्याध्ययनों का इकावन उद्देशों में विभाग करके वर्णन किया गया है, और द्वितीय श्रुत स्कन्ध में सोलह अध्ययनों का चौतीश उद्देशों में प्रतिपादन किया गया है, उन में सबसे पहले पिण्डैषणारूप अध्ययन की व्याख्या करते हैं–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा–' इत्यादि। पञ्चमहाव्रत रक्षण शाली भावभिक्षु मूलोत्तर गुणधारी साधु अथवा -भिक्षुकी साध्वी वेदना–वैयावृत्ति वगैरह छे कारणों में किसी भी एक कारण से आहार के लिये 'गाहावइकुलं' गृहपति गृहस्थ के कुल में 'घर में' 'पिंडवाय

આ આચારાંગ સૂત્ર બે શ્રુતસ્કંધમાં વહેંચવામાં આવેલ છે, તેમાં પહેલા શ્રુતસ્કંધનો વિષય અત્યંત ગૂઢ અને ગંભીર છે, તેમાં નવ પ્રકારના બ્રહ્મચર્યોના અધ્યયનાત્મક પહેલા આચાર શ્રુતસ્કંધમાં તમામ કહેવા યોગ્ય વિષયોનું સંક્ષેપથી જ કથન કરવામાં આવેલ છે. તેથી જ તેનું સવિસ્તર કથન કરવા માટે બીજા શ્રુતસ્કંધનો આરંભ કરવામાં આવે છે, આને અગ્રશ્રુતસ્કંધ પણ કહે છે.

પહેલા શ્રુતસ્કંધમાં બ્રહ્મચર્યાધ્યયનોના એકાવન ઉદ્દેશાઓમાં વિભાગપૂર્વક વર્ણન કરેલ છે. અને બીજા શ્રુતસ્કંધમાં સોળ અધ્યયનોના ચોત્રીસ ઉદ્દેશાઓમાં પ્રતિપાદન કરવામાં આવેલ છે. તેમા સૌથી પહેલા પિંડૈષણારૂપ અધ્યયનની વ્યાખ્યા કરવામાં આવે છે–'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' પાંચ મહાવ્રત રક્ષણશાલી ભાવભિક્ષુ મૂલોત્તર ગુણધારી સાધુ અથવા ભિક્ષુકી સાધ્વી વેદના વૈયાવૃત્તિ વગેરે છ કારણોમાંથી કોઈ પણ એક કારણથી આહાર માટે 'गाहावइकुलं' ગૃહપતિ–ગૃહસ્થના ઘરમાં 'पिंडवायपडियाए' પિંડપાતની

वक्ष्यमाणरीत्या अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधं भक्ष्यम् जानीयात्-अवगच्छेत्, यत् अशनादिकं चतुर्विधं भक्ष्यम् प्राणिभिः-द्वीन्द्रियैः रसजादिभिर्जन्तुभिः वा पनकैः उल्लीजीवैर्वा संसक्तं संयुक्तं वर्तते, अथवा बीजैः-गोधूमशाल्यादि प्रस्फुटैः, हरितैः दूर्वाङ्कुरादिभिर्वा उन्मिश्रं शबलीभूतं वर्तते, एवं शीतोदकेन-अनुष्णजलेन अवसिक्तम्-आर्द्रीकृतं वा अस्ति, तथा रजसा सचित्तेन धूलिरूपरेणुना वा परिघर्षितं व्याप्तं वा वर्तते, तथा प्रकारकम् एवं जातीयकम् अशुद्धम् अशनपानादि चतुर्विधमपि आहारं परहस्ते दातुः करे परपात्रे वा स्थितं वर्तमानम् अप्रासुकम् सचित्तम्, अनेषणीयम् आधाकर्मादि दोषदूषितं वर्तते

पडियाए', पिण्डपात की प्रतिज्ञा से 'भिक्षालाभ की आशा से' 'अणुपविट्ठे समाणे' अनुप्रविष्ट होकर प्रवेशकर 'से जं पुण जाणेज्जा' वह साधु या साध्वी यदि जानले कि-'असणं वा पाणं वा, खाइमं वा, साइमं वा' अशन खाने योग्य चावल वगैरह भक्ष्यपदार्थ, या पान-पीने योग्य पानी दूध वगैरह पेय वस्तु, या खादिम-लेहन करने 'चाटने' योग्य वस्तु, या स्वादिम-स्वादकर खाने योग्यचोष्य वस्तु इस प्रकार का चतुर्विध आहार 'पाणेहिं वा पणएहिं वा बीएहिं वा हरिएहिं वा' द्वीन्द्रियादि प्राणियों से या पनक-उल्ली जीवों या अङ्कुरित बीजों से या हरित दूर्वा वगैरह हरे भरे अंकुरों से 'संसत्तं उम्मिस्सं' संसक्त-संयुक्त है या उन्मिश्र मिलाजुला है या-'सीओदएण वा ओसित्तं' शीतोदक-कच्चा ठण्डा पानी से अवसिक्त-सिञ्चित है या 'रयसा वा परिघासियं' रज-रेण धूलि से व्याप्त है तो 'तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' इस प्रकार का प्राणी वगैरह से संसक्त अशन-भोजन, पेयजलादि, खादिम या स्वादिम वस्तु को 'परहत्थंसि वा, पर पायंसि वा' दूसरे के हाथ में या दूसरे पात्र में 'अफासुयं, अणेसणिज्जं' अप्रासुक-सचित्त तथा अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से दूषित 'मण्ण-

પ્રતિજ્ઞાથી અર્થાત્ ભિક્ષાલાભની આશાથી 'अणुपविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण जाणेज्जा' તે સાધુ અગર સાધ્વીજીના જાણવામાં એવુ આવે કે-'असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा, साइमं वा,' અશન ખાવાલાયક ચોખા વિગેરે ભક્ષ્ય પદાર્થ પાન-પીવાલાયક પાણી, દૂધ, વિગેરે પેયપદાર્થ અથવા ખાદિમ-ચાટવા યોગ્ય વસ્તુ અથવા સ્વાદિમ-સ્વાદપૂર્વક ખાદ્ય યોગ્ય ચૂસવાલાયક વસ્તુ, આ રીતનો ચતુર્વિધ આહાર 'पाणेहिं वा पणएहिं वा बीएहिं वा हरिएहिं वा' દ્વીન્દ્રિયાદિ પ્રાણીયોથી અથવા પનક-ઉલ્લી જીવોથી અથવા અંકુરિત બીજોથી કે હરિત ધરો વિગેરે લીલા અંકુરોથી 'संसत्तं उम्मिस्सं' સંયુક્ત હોય કે ઉન્મીશ્ર-મળેલ હોય 'सीओदएणवा ओसित्तं' કાચા ઠંડા પાણીથી છાંટેલ હોય અથવા 'रयसा वा परिघासियं' રજ ધૂળથી વ્યાપ્ત હોય તો 'तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' તેવા પ્રકારનું અશન ખાદ્ય-પાન-પેય ખાદિમ અથવા સ્વાદિમ વસ્તુને 'परहत्थंसि वा, पर पायंसि वा' બીજાના હાથમાં કે બીજાના પાત્રમાં 'अफासुयं अणेसणिज्जंति' અપ્રાસુક

इत्येवं रीत्या जानानः स भावभिक्षुः लाभे सत्यपि न प्रतिगृह्णीयात् ग्रहणं न कुर्यादिति भावः एवं लिङ्गव्यत्यासेन सा पूर्वोक्ता मूलोत्तरगुणधारिणी भावभिक्षुकी वा वेदनाऽवैयावृत्त्यादि षडन्यतमकारणेन आहारार्थिनी भूत्वा गृहस्थगृहम् अनुप्रविष्टा सती अशनादिकं चतुर्विध-माहारं यदि द्वीन्द्रियरसजादि प्राणिप्रभृतिभिः संयुक्तं गोधूमादिहरितदूर्वाङ्कुरादिभिः शबली-भूतं शीतोदकेन आर्द्रीकृतं सचित्तधूल्यादिभिर्वा व्याप्तत्वाद् अशुद्धं तथा प्रकारकम् अप्रासुकम् आधाकर्मादि दोषदुष्टं पश्येत् तदा सा भावभिक्षुकी तथाविधाहारस्य लाभे सत्यपि न प्रति-गृह्णीयादिति पूर्वोक्तरीत्यैवान्वयो बोध्यः ॥ सू०१ ॥

मूलम्—से य आहच्च पडिग्गाहिए सिया से तं आयाय एगंतमव-क्कमेज्जा, एगंतमवक्कमित्ता अहे आरामंसि वा अहे उवस्सयंसि वा, अप्पंडे—अप्पपाणे—अप्पबीए, अप्पहरिए, अप्पोसे, अप्पोदए, अप्पुत्तिंग-पणग-दग-मट्टियमक्कडासंताणए विगिंचिय विगिंचिय उम्मीसं विसोहिय विसोहिय तओ संजयामेव भुंजिज्ज वा, पीइज्ज वा, जं च णो संचाइज्जा भोत्तए वा पायए वा, से तमाया य एगंतमवक्कमिज्जा, एगंतमवक्कमित्ता,

माणे' समझकर 'लाभेवि संते' लाभ-प्राप्त होने पर भी 'णो पडिगाहेज्जा' नहीं लेना चाहिये, अर्थात् श्रमण साधु या श्रमणी साध्वी श्रावक गृहस्थ के घर में। भिक्षा के लिये जाकर यदि ऐसा जानले कि अशन वगैरह चतुर्विध आहार द्वीन्द्रियादि प्राणियों से या पनक उल्ली जीवों से अथवा प्रस्फुट गोधूमचना चावल वगैरह बीजों से या हरे भरे अङ्कुर दूर्वा वगैरह सचित्त से सम्बद्ध या मिश्रित है अथवा शीतोदक-कच्चा पानी से मिश्रित है या रज धूलि रेणुओं से व्याप्त है तो इस प्रकार के अशनादि चतुर्विध-आहार दूसरे के हाथ में या दूसरे के पात्र में रक्खा हुआ भी उस सचित्त और आधाकर्मादि दोषों से दूषित समझकर मिलने पर भी नहीं लेना चाहिये ॥सू०१॥

સચિત્ત તથા અનેષણીય-આધા કર્માદિ દોષોથી દૂષિત 'मणणमाणे' સમજીને 'लाभेवि संते' લાભ પ્રાપ્ત થવા છતા પણ 'णो पडिगाहेज्जा' લેવુ ન જોઈએ અર્થાત્ સાધુ અથવા સાધ્વીજી શ્રાવક ગૃહસ્થને ઘેર ગોચરીને માટે ગયા હોય અને તેઓના જાણવામાં એવુ' આવે છે કે-આ અશન વિગેરે આહાર-પાન દ્વીન્દ્રિયાદિ પ્રાણિયોથી અથવા ઘઉં, ચણા વિગેરે બીજોથી અથવા લીલોતરી અંકુરોથી મળેલ અથવા તેના સંબંધથી યુક્ત હોય અગર ઠંડા પાણીથી છંટકાયેલ હોય અગર ધૂળવાળા હોય તો તેવા પ્રકારનો અશનાદિ ચાર પ્રકારનો આહાર બીજાના હાથમા અગર બીજાના પાત્રમાં રાખેલ હોય તો પણ તેને --સચિત્ત અને આધા કર્માદિ દોષોથી દૂષિત સમજીને મળવા છતા પણ લેવો ન જોઈએ. ॥સૂ૦૧॥

अहे ज्झामथंडिलंसि वा, किट्टरासिंसि वा, तुसरासिंसि वा, सुक्कगोमयरासिंसि वा, अण्णयरंसि वा, तहप्पगारंसि थंडिलंसि पडिलेहिय पडिलेहिय, पमज्जिय पमज्जिय, तओ संजयामेव परिट्ठविज्जा ॥सू०२॥

छाया–स च आहत्य प्रतिगृह्णीयात् स्यात् स तदादाय एकान्तमपक्रामेत्, एकान्तमपक्रम्य अथारामे वा, अथोपाश्रये वा, अल्पाण्डे अल्पप्राणे अल्पबीजे अल्पहरिते अल्पावश्याये अल्पोदके अल्पोत्तिंगपनकदकमृत्तिकामर्कटसन्तानके विविच्य विविच्य उन्मिश्रं विशोध्य विशोध्य ततः संयत एव भुंजीत वा पिबेद् वा यत्र न शक्नुयात् भोक्तुं वा पातुं वा स तदादाय एकान्तमपक्रामेत्, अथ दग्धस्थण्डिले वा, किट्टराशौ वा, तुषराशौ वा गोमयराशौ वा अन्यतरराशौ वा तथाप्रकारे स्थण्डिले प्रत्युपेक्ष्य प्रत्युपेक्ष्य प्रमृज्य प्रमृज्य ततः संयत एव परिष्ठापयेत् ॥ सू०२ ॥

टीका–मर्मप्रकाशिका–यदि कदाचित् असावधानतस्तथाविधश्चतुर्विध आहारो गृहीतः स्यात्तदा तत्र विधिं प्रतिपादयितुमाह–'से य आहच्च पडिग्गहे सिया से तं आयाय'–इत्यादि । स च पूर्वोक्तो भावभिक्षुः आहत्य–सहसा द्वीन्द्रियप्राणि प्रभृतिभिः संयुक्तादिकं चतुर्विधम् आहारं यदि स्यात्–कदाचित् प्रतिगृह्णीयात्–ग्रहण कुर्यात् तर्हि स भावभिक्षुः तदादाय–तथाविधमशुद्धं चतुर्विधमाहारजातं गृहीत्वा एकान्तम् निर्जनस्थले अपक्रामेत्–निर्गच्छेत्, एकान्तम् अपक्रम्य–निर्जनप्रदेशं गत्वा, एकान्तस्थलविशेषं प्रतिपादयन्नाह–अथारामे वा सागारिकजनरहिते उद्याने वा अथवा उपाश्रये वा, विकल्पार्थक वा शब्देन

टीकार्थ–अब उक्त प्रकार के सचित्त और आधाकर्मादि दोषों से दूषित अशनादि चतुर्विध आहार को असावधानतया धोखा से ले लेने पर उसे क्या करना चाहिये यह विधि बतलाते हैं–'से य आहच्च'–वह पूर्वोक्त भाव भिक्षुक या भाव भिक्षुकी आहत्य–सहसा असावधानी से यदि उस प्रकार के प्राणिवगैरह से युक्त होने से सचित्त आधाकर्मादि दोषों से दूषित चतुर्विध अशनादि आहार जात को 'पडिग्गहिए' ग्रहण करले तो 'से तं आयाय एगंतमवक्कमेज्जा' वह साधु या साध्वी उसे लेकर एकान्त में चला जाय और 'एगंतमवक्कमित्ता' एकान्त प्रदेश में

ટીકાર્થ–હવે પૂર્વોક્ત પ્રકારથી સચિત્ત અને આધાકર્માદિ દોષોથી દૂષિત અશનાદિ ચાર પ્રકારના આહારને અસાવધાનીથી લઇ લીધુ હોય તો તેને શું કરવુ ? તે વિધિ બતાવવા સૂત્રકાર કહે છે–'सेय आहच्च पडिग्गहे सिया' તે પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ અથવા ભાવ સાધ્વી સહસા અસાવધાનપણાથી જો તેવા પ્રકારનો એટલે કે પ્રાણિ વગેરેથી યુક્ત હોવાથી સચિત્ત આધાકર્માદિ દોષોથી દૂષિત ચતુર્વિધ અશનાદિ આહાર જાત લઇ લે તો 'से तं आयाय एगंतमवक्कमेज्जा' તે સાધુ અથવા સાધ્વી તેવા પ્રકારના આહારાદિને લઇને એકાન્ત સ્થળે ચાલ્યા જવુ. અને 'एगंत मवक्कमित्ता' એકાન્ત પ્રદેશમાં જઇને એકાંત સ્થળ જેવા

शून्यगृहादीनामुपसंग्रहो बोध्यः, अतएवाह–अल्पाण्डे वा. अल्प शब्दस्य अभावार्थकतया अण्डरहितप्रदेशे इति तदर्थः, एवम् अल्पप्राणे–प्राणिरहितस्थले इत्यर्थः, तथा अल्पबीजे–गोधूमादिबीजजन्यदूर्वाङ्कुरादिरहितस्थले इति तदर्थमाह–अल्पहरिते–अङ्कुरादिरहितप्रदेशे इत्यर्थः, एवम् अल्पावश्यायेतुषाररहितस्थले, अवश्यायस्तुषार इति कोषः तथा अल्पोदके–उदकरहित स्थले इत्यर्थः एवम्–अल्पोत्तिङ्गपनकदकमृत्तिकामर्कटसन्तानके–उत्तिङ्गस्तृणाग्रस्थितजलबिन्दुः, पनकः–उल्लीजन्तुविशेषः, दकमृत्तिका–उदकमिश्रितमृत्तिका, मर्कटः–सूक्ष्मजन्तुविशेषः, एतेषां सन्तानः समूहो यत्र नास्ति तादृशस्थले इत्यर्थः, तदेवमुक्तरीत्या अण्डादि जीवजातदोषवर्जिते उद्यानादिस्थळे गत्वा पूर्वगृहीतचतुर्विधाहारे संसक्तं सूक्ष्मजीवजात विविच्य विविच्य–पृथक्कृत्य पृथक्कृत्य अपाकरणेन परित्यज्य परित्यज्य क्रियाऽभ्यावृत्त्या अशुद्धांशस्य सर्वथा परित्यागः सूच्यते, एवम् उन्मिश्रम्

जाकर, एकान्त जैसे 'अहे आरामंसि वा, अहे उवस्सयंसि वा' अथ आराम–उद्यान बगीचा वगैरह एकान्त प्रदेश में, अथ–अथवा उपाश्रय में ही उसे ले जाकर अथवा जहां कि 'अप्पण्डे' अल्प शब्द नञर्थक होने से एकेन्द्रिय अण्डा नहीं हो या 'अप्पपाणे' अल्पप्राणे रस से जाय मान द्वीन्द्रिय वगैरह प्राणी नहीं हो या 'अप्पबीए' अल्पबीज–प्रस्फुट चना गोधूमवगैरह का बीज नही हो या 'अप्पहरिए' अल्पहरित–अङ्कुरदूभी वगैरह हरे भरे प्रदेश नही हो या 'अप्पोसे' अल्प अवश्याये जहां–बर्फ हिम नहीं हो या 'अप्पोदए' अल्पोदके–कच्चापानी जहां नही हो या 'अप्पुत्तिंग' अल्पोत्तिंग 'पणग–दग–मट्टिय–मक्कडा संताणए' पनक–दक–मृतिका–मर्कट सन्ताने–जहां उत्तिंग–घास के अग्र भाग में स्थित जलबिन्दु, पनक–उल्ली नामका अत्यन्त छोटा जन्तु विशेष, दक मृत्तिका–पानी से मिली हुई मिट्टी नही हो, या मर्कट सन्ताने –सूक्ष्म जन्तु विशेषों का समूह नहीं हो ऐसे प्रदेश में 'विगिंचिय, विगिंचिय' विविच्य विविच्य अशुद्ध अंशों

કે–'अहे आरामंसि वा अहे उवस्सयंसिवा' ઉદ્યાન–બગીચા વિગેરે એકાન્ત પ્રદેશમાં અથવા ઉપાશ્રયમા જ તેને લઇ જઇને અથવા જ્યાં 'अप्पंडे वा' અહીં અલ્પશબ્દ નિષેધાર્થક હોવાથી એકેન્દ્રિય ઇંડા ન હોય અથવા 'अप्पपाणे वा' અલ્પપ્રાણ રસથી ઉત્પન્ન થનારા દ્વીન્દ્રિય વિગેરે પ્રાણી ન હોય અથવા 'अप्पबीए' ચણા, ઘઉં વિગેરેના બી ન હોય અથવા 'अप्पहरिए' અંકુર દુર્વા વિગેરે લીલોતરીવાળો પ્રદેશ ન હોય અથવા 'अप्पो से' જ્યા હિમ બરફ ન હોય 'अप्पोदए' કાચુ પાણી જ્યા ન હોય અથવા 'अप्पुत्तिगपणगदग मट्टियमक्कडासंताणए' જ્યા ઉત્તિંગ–ઘાસના અગ્રભાગમા રહેલ જલકણ પનક–ઉલ્લી નામના અત્યન્ત ઝીણા જન્તુવિશેષ દકમૃત્તિકા–પાણીથી મળેલ માટી ન હોય અથવા મકોડા વિગેરે સૂક્ષ્મ જતુ વિશેષોનો સમૂહ ન હોય તેવા પ્રદેશમા 'विगिंचिय विगिंचिय' અશુદ્ધ અંશોને દૂર કરીને 'उम्मिस्सं विसोहिय विसोहिय' પ્રાણિ વિગેરેથી મળેલ અશનાદિ

आगामुकसत्त्वसंकलितसक्तुकादिभ्यः प्राणिनः विशोध्य विशोध्य-अपाकृत्य अपाकृत्य, अत्रापि अपनयनक्रियाऽभ्यावृत्त्या अशुद्धांशस्य सर्वथा वर्जनं सूचित भवति, ततः-तदनन्तरम् अशुद्धांशपरित्यागविशोधनानन्तर मित्यर्थः अवशिष्टं शुद्धम् तदशनादिजातं परिज्ञाय संयतः सम्यग् यतएव रागद्वेषविमुक्तः सन् भुञ्जीत पिबेद्वा, तत्र भक्षणीयमाहारं भुञ्जीत, पेय-माहारं पिबेदित्यर्थः। किन्तु यच्च अवशिष्टं शुद्धमशनादिकं भोक्तुं वा पातुं वा न शक्नुयात् भोक्तुं पातुं वा न पारयेत् स भावभिक्षुस्तदा तदाहारजातम् आदाय गृहीत्वा एकान्तं निर्जन-प्रदेशम् अपक्रामेद्-निर्गच्छेत् अथ-अनन्तरम् तत्र च एकान्तप्रदेशे अपक्रमानन्तरमित्यर्थः, दग्धस्थण्डिले-दग्धबीजाङ्कुरादिस्थले वा, अस्थिराशौ वा,-अस्थिपञ्जरसमुदाये वा इत्यर्थः, वा-अथवा किट्टराशौ वा-लोहादिमलव्याप्तजीर्णशीर्णलोहखण्डसमूहे इति तदर्थः, वा-अथवा तुषराशौ वा-तुससमुदाये वा, गोमयराशौ वा-शुष्ककरीष समुदाये वा, सर्वमुपसंहरन्नाह-

को दूर करके 'उम्मीसं विसोहिय विसोहिय' उन्मिश्र विशोध्य विशोध्य, प्राणी वगैरह से मिले हुए अशनादि चतुर्विध आहार जात को विशोधन करके अशुद्ध अंशों को अच्छी तरह संशोधन विवेचन द्वारा दूर कर के 'तओ 'संजयामेव भुंजिज्ज वा, पीइज्ज वा' ततः-तदनन्तर-अशुद्ध अंशों को हटा ने के बाद अव-शिष्ट बचे हुए अशनादि चतुर्विध आहार जात को शुद्ध समझकर संयत एव-रागद्वेष से रहित होकर ही भुञ्जीत वा भोजन करे या पिबेत्-पानकरे, खाने योग्य शुद्ध चावल दाल वगैरह को खाय, और पीने योग्य शुद्ध दुग्ध वगैरह को पीवे किन्तु 'जं च णो संचाइज्जा भोत्तए वा पायए वा' यत्-जिस अंश को, 'नो शक्नुयात् भोक्तुंवा पातुं वा'-खाना या पीना योग्य नहीं समझे 'से तमायाय एगंत मवक्कमिज्जा' स-वह साधु या साध्वी तदादाय-उसे लेकर, जो कि खाने पीने योग्य नहीं है उसे लेकर एकान्त-निर्जन प्रदेश में अपक्रामेत्-चला जाय और 'एगंतमवक्कमित्ता' एकान्त में जाकर 'अहेज्झामथंडिलंसि वा' अथ दग्ध स्थ-ण्डिले वा-दग्धबीज अङ्कुर आदि स्थल में या 'किट्टरासिंसि वा' किट्टराशौ या

ચતુર્વિધ આહાર જાતને વિશોધન કરીને અશુદ્ધ અંશોને સંશોધન કરીને વિવેચન કરી તે દ્વારા દૂર કરીને 'तओ संजयामेव भुंजिज्ज वा पीइज्ज वा' અશુદ્ધ અંશોને હટાવ્યા બાદ બાકીના બચેલા અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને શુદ્ધ સમજીને રાગદ્વેષ રહિત થઈને આહાર કરે અથવા પાન કરે, આહાર યોગ્ય શુદ્ધ અન્નાદિનો આહાર કરે અને પિવાલાયક શુદ્ધ દૂધ વિગેરે ને પીવે પરંતુ 'जं च णो संचाइज्जा भोत्तए वा पायए वा' જે અંશ ખાવા કે પીવાલાયક ન હોય 'से तमायाय एगंतमवक्कमिज्जा' સાધુ કે સાધ્વી તેને લઈને અર્થાત્ જે ખાવા-પીવાલાયક ન હોય તેને લઈને નિર્જનપ્રદેશમાં ચાલ્યા જવું અને 'एगंतमव क्कमित्ता' એકાન્તમાં જઈને 'अहे ज्झामथंडिलंसि वा' બળેલા બીજ અંકુર આદિ સ્થળમાં અથવા તો 'किट्टरासिंसि वा' જ્યાં કૂડકાઓનો ઢગલો હોય એવા સ્થળમાં અથવા 'तुसरासिंसि वा'

अन्यतरराशौ वा-पूर्वोक्तसदृश प्रासुक निर्जीवस्थले वा गत्वा तदेव सूचयन्नाह-तथाप्रकारे-पूर्वोक्तसमाने प्रासुकस्थण्डिले अपक्रम्य इत्यर्थः, तद्-अवशिष्टमाहारजातं प्रत्युपेक्ष्य प्रत्युपेक्ष्य-परिलेख्य परिलेख्य-पौनः पुन्येन परिलेहनं कृत्वा, अक्षिभ्या सम्यङ् निरीक्ष्य इत्यर्थः, सदोरकमुखवस्त्रिकासहितनेत्राभ्यां परितो निरीक्षणं विधाय, रजोहरणादिना च प्रमृज्य प्रमृज्य-पुनः पुनः प्रमार्जनं कृत्वा, ततः-तदनन्तरम् परिलेहनप्रमार्जनानन्तरमित्यर्थः संयत एव-सम्यग् उपयुक्त एव परिष्ठापयेत्-शुद्धाशुद्धाहार पुञ्जभागपरिकल्पनया परित्यजेदित्यर्थः। स भावभिक्षुः भुक्तपीतावशिष्टं तदाहारजातं उपर्युक्तस्थले सम्यग् उपयोगपूर्वक एव त्यजेदित्यर्थः ॥ सू०२ ॥ इति ।

मूलम्-से भिक्खू वा, भिक्खूणी वा, गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए अणुपविट्ठे समाणे, से जाओ पुण ओसहीओ जाणेज्जा कसिणाओ सासिआओ अविदलकडाओ अतिरिच्छछिन्नाओ, अवोच्छिन्नाओ तरु-

जहां कि हाडकाओं का ढेर है ऐसे स्थल में, या 'तुसरासिंसि वा' तुपराशौ वा जहांकि भुस्सा डन्टल वगैरह का ढेर है ऐसे स्थल में या 'सुक्कगोमयरासिंसि वा' शुष्क गोमयराशौ वा-जहां कि सूखे हुए गोमय छाणा वगैरह का ढेर है 'अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले-दूसरे या इस प्रकार के स्थल में 'पडिलेह पडिलेहिय' प्रतिलेख्य प्रतिलेख्य-बार बार प्रतिलेखन करके 'पमज्जिय पमज्जिय' प्रमृज्य प्रमृज्य-बार बार उसे प्रमार्जन करके अर्थात् उसे सदोरक मुखवस्त्रिका वाले साधु मुनि आखों से अच्छी तरह निरीक्षण कर और रजोहरणादि से उसे प्रमार्जन करके 'तओ संजयामेव परिट्ठविज्जा' ततः-तदनन्तर प्रतिलेहन और प्रमार्जन करने के बाद संयत एव उपयुक्त होकर ही उपयोगावस्था में ही रहते हुए परिष्ठापयेत्-परित्याग, अर्थात् भोजन पान करने से बचे हुए आहार जात को निर्जीवादि स्थलों में जाकर सम्यग् उपयोग पूर्वोक्त ही परित्याग करे ।सू०२॥

જ્યાં ભુસાનો ઢગલો હોય એવા સ્થળમાં અથવા 'सुक्क गोमयरासिंसि वा' જ્યા સુકેલા છાણાનો ઢગલો હોય અથવા 'अण्णयतरंसिवा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' બીજા એવા પ્રકારના સ્થળોમાં 'पडेलिय पडेलिय' વારવાર પ્રતિલેખના કરીને 'पमज्जिय पमज्जिय' વારંવાર તેનું પ્રમાર્જન કરીને અર્થાત્ સદોરક મુખવસ્ત્રિકાવાળા મુનિએ તેનુ આંખોથી સારી રીતે નિરીક્ષણ કરીને અને રજોહરણાદિથી તેનુ પ્રમાર્જન કરીને 'तओ संजयामेव परिट्ठविज्जा' પ્રતિલેખન અને પ્રમાર્જન કર્યા બાદ સંયત- ઉપયુક્ત થઈને જ ઉપયોગાવસ્થામાં જ રહીને પરિત્યાગ કરે અર્થાત્ આહાર પાણી કરવાથી બચેલા આહારને નિર્જીવ સ્થળમાં જઈને સમ્યક્ ઉપયોગ-પૂર્વક તેનો ત્યાગ કરે. ॥સૂ૦૨॥

णियं वा छिन्नाडिं अणभिक्कंतमभज्जियं पेहाए, अफासुयं अणेसणिज्जंति मण्णमाणे लाभे संते वि णो पडिगाहिज्जा । सू०३॥

छाया-स भिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया अनुप्रविष्टः सन स याः पुनः औषधीः जानीयात्, कृत्स्नाः स्वाश्रयाः अद्विदलकृताः अतिरश्चीनच्छिन्नाः अव्यवच्छिन्नाः तरुणीं वा फलिं (छिन्नाडिं) अनभिक्रान्ताम् अभग्नाम् प्रेक्ष्य अप्रासुकाम् अनेषणीयाम् इति मन्यमानो लाभे सति न प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ३ ॥

मर्मप्रकाशिका टीका-अथ श्रमणानाम् औषधिग्रहणविषये विधिं प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए' इत्यादि । स पूर्वोक्तो भावभिक्षुर्वा भिक्षुकी साध्वी वा गृहपतिकुलं श्रावकगृहम् पिण्डपातप्रतिज्ञया-'अहमत्र भिक्षां लप्स्ये' इत्येवं भिक्षालाभप्रतिज्ञया अनुप्रविष्टः सन् स भावभिक्षुः याः पुनरिति वाक्यालंकारे औषधीः फलपाकान्ताः शालिवीजादिका निम्नप्रकारेण जानीयात्-अवगच्छेत् ताः कीदृश्यः तदाह-'कसिणाओ'-इत्यादि कृत्स्नाः परिपूर्णाः सम्पूर्णत्वाद् अनुपहताः सचित्ताः ताः औषधयः सन्ति, तत्र द्रव्यतः शस्त्रानुपहताः, भावतः सचित्ताः ताः इत्यर्थः, एवं पुनस्ताः औषधयः कीदृश्यः ? इत्याह-स्वाश्रयाः-अविनष्टमूलाः स्वासामुत्पत्तिम्प्रति आश्रयो विद्यमानकालो यासु ताः स्वाश्रयाः स्वाश्रयकालस्य विद्यमानत्वात् वा अविनष्टयोनयः सन्तीत्यर्थः, एवम् ताः अद्विदलकृताः-कृतद्विभागरहिताः अकृतद्विभागा अनूर्ध्वपाटिता इत्यर्थः,

---

टीकार्थ-अब साधु साध्वी को औषधि ग्रहण विषय में किस प्रकार कि औषधि लेनी चाहिये इस विधि का प्रतिपादन करते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए अणुपविट्ठे समाणे' इत्यादि । स-वह पूर्वोक्त भावसाधु और भाव साध्वी गृहपति श्रावक गृहस्थ के घर में पिण्डदान की प्रतिज्ञा से-भिक्षा प्राप्त करने की आशा से अनुप्रविष्ट होकर 'से जाओ पुण ओसहीओ जाणेज्जा 'स वह भावभिक्षु या भाव भिक्षुकी ऐसा जान ले कि-जो औषधियां 'कसिणाओ' कृत्स्न है-सम्पूर्ण अनुपहत होने से सचित्त हैं और 'सासियाओ' स्वाश्रया-अविनष्टमूल हैं-जिनका मूल भाग विनष्ट नहीं हुआ है एवं 'अविदलकडाओ' अद्विदलकृता-जिन के दो टुकडे नहीं किये गये हैं और

टीकार्थ-हवे साधु अगर साध्वीने ओषध सेवनना संबंधमा केवा प्रकारनुं ओषध लेवुं जोईए ते विधिनुं प्रतिपादन करे छे-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' ते पूर्वोक्तभाव साधु अथवा भाव साध्वी 'गाहावइकुलं' गृहस्थ श्रावकना घरमा 'पिंडवायपडियाए' भिक्षा मळवानी आशाथी 'अणुपविट्ठे समाणे' प्रवेश करीने 'से जाआपुण ओसहीओ जाणेज्जा' ते भाव साधु अगर भाव साध्वी एवुं जाणीलेय के औषधी-शाखा विगेरे 'कसिणाओ' समग्र परिपक्व नहोवाथी अचित्त छे. तेमज 'सासियाओ' स्वाश्रय अर्था जेना मूळ नष्ट नथी थया तेवा छे. तथा 'अविदलकडाओ' अद्विदलकृत जेना बे टूकडा करवामा नथी आव्या

एवम् अतिरश्चीनच्छिन्नाः–तिरश्छेदरहिताः, न तिर्यक्छिन्नाः सन्ति एवम् अव्यवच्छिन्नाः जीवसहिताः ताः सन्ति, व्यवच्छिन्नाः जीवरहिताः न व्यवच्छिन्नाः अव्यवच्छिन्ना इति विग्रहः, एतादृशीस्ता औषधीः प्रेक्ष्य इत्यग्रेणान्वयः एवं तरुणीम्–अपरिपक्वाम् वा फलिम्–मुद्गादे हरितवर्णफलिम् इत्यर्थः कीदृशीं पुनस्ता मित्याह–अनभिक्रान्ताम्–सचेतनाम्, जीवितात् न अभिक्रान्ता या सा तथाविधाम् जीवनिष्क्रमणरहितां सजीवा मित्यर्थः, पुनस्तां कीदृशी मित्याह–अभग्नाम्–मर्दनरहिताम् तां फलिञ्च प्रेक्ष्य–दृष्ट्वा तां फलिम् अप्रासुकाम् सचित्ताम्, एवम् अनेषणीयाम्–आधाकर्मादि दोषदुष्टां मन्यमानः, तथाविधानां सर्वासाम् अप्रासुकानाम् अनेषणीयानाञ्च औषधीनां लाभे सत्यपि न ताः प्रतिगृह्णीयात्–तासां ग्रहणं न कुर्यादित्यर्थः। एवं भावभिक्षुकी चापि उपर्युक्ताः अप्रासुका अनेषणीयाश्च औषधीः फलिसहिता लाभे सत्यपि न प्रतिगृह्णीया दित्यर्थो बोध्यः ॥ सू० ३ ॥ इति।

मूलम्–से भिक्खू वा, भिक्खूणी वा जाव पविट्ठे समाणे से जाओ पुण ओसहीओ जाणेज्जा, अकसिणाओ, असासियाओ, विदलकडाओ, तिरिच्छछिन्नाओ, वोच्छिण्णाओ, तरुणिअं वा फलिं (छिवालि) अभिक्कंतं भज्जियं पेहाए, फासुयं एसणिज्जंति मण्णमाणे लाभे संते

'अतिरिच्छछिन्नाओ' अतिरश्चीनछिन्ना तिर्यक छेद से रहित हैं एवं 'अवोच्छिन्नाओ' अव्यवच्छिन्ना–जीव रहित नहीं हैं इस प्रकार की औषधियों को–शालिबीजादिको 'अप्रासुक–सचित्त और अनेषणीय–आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर नहीं लेना चाहिये' इस अग्रिमक्रिया के साथ सम्बन्ध है, इसी तरह 'तरुणियं वा छिवाडिं' तरुणी वा फलिं–अपरिपक्व कच्ची 'फली अणभिक्कंतं' छीमी, जोकि अनभिक्रान्त सचेतन है और 'अभज्जियं' अभग्न–मर्दन रहित है ऐसी फली को भी 'पेहाए' प्रेक्ष्य–देखकर 'अफासुयं' उसको भी अप्रासुक–सचित्त और 'अणेसणिज्जंति' अनेषणीय–आधाकर्मादि दोषों से दूषित 'मण्णमाणे लाभे संतेवि णो पडिगाहिज्जा' मिलने पर भी नहीं ग्रहण करना चाहिये। सू० ३॥

–તેવા તથા 'अतिरच्छिन्नच्छिन्नाओ' તિર્યક્ છેદ વિનાના છે. 'अवोच्छिन्नाओ' અવ્યવચ્છિન્ન–જીવ વિનાના નથી આવા પ્રકારની ઔષધિ–શાલી બીજાદિને અપ્રાસુક–સચિત્ત અને અનેષણીય–આધા કર્માદિ દોષોથી યુક્ત સમજીને લેવુ ન જોઈએ. આગળની ક્રિયા સાથે આનો સંબંધ છે–એજ રીતે 'एवं तरुणियं वा छिवाडिं' પાકયા વગરની કાચી ફળી છીમી કે જે 'अणभिक्कंतम्' અનભિક્રાંત એટલે કે સચેતન છે તેમજ 'अभज्जियं' અભગ્ન મસળ્યા વિનાની છે. એવી ફળીને 'पेहाए' પ્રેક્ષ્ય જોઈને તેને 'अफासुयं' અપ્રાસુક સચિત્ત અને 'अणेसणिज्जंति' અનેષણીય–આધાકર્માદિ દોષોથી દૂષિત 'मण्णमाणे' સમજીને 'लाभे संते वि' મળવા છતાં પણ 'णो पडिगाहिज्जा' ગ્રહણ કરવું નહીં ॥સૂ૦૩॥

पडिगाहेज्जा ॥सू०४॥

छाया-स भिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा यावत् प्रविष्टः सन स याः पुनः औषधीः जानीयात्, अकृत्स्नाः अस्वाश्रयाः द्विदलकृतः तिरश्चीनच्छिन्नाः, व्यवच्छिन्ना, तरुणीं वा फलिकाम् अभिक्रान्ताम् भग्नाम् प्रेक्ष्य प्रासुकम् एषणीयं मन्यमानो लाभे सति प्रतिगृह्णीयात् ॥सू०४॥

टीका-मर्मप्रकाशिका-अथ पूर्वोक्तपरीत्येनाह-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा जाव पविट्ठे समाणे-' इत्यादि। स पूर्वोक्तो भावभिक्षुः साधुर्वा, भाव भिक्षुकी साध्वी वा यावत्-गृहपति-कुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया अनुप्रविष्टः सन स भावभिक्षुः याः पुनः औषधीः-फलपाकान्ताः वनस्पतिविशेषाःशालिगोधूमादिबीजादिकाः यदि एवं रीत्या जानीयात्-अवगच्छेत्, तां रीतिं वक्तुं ताः औषधीः कीदृशी तदाह-'अकसिणाओ' इत्यादि। अकृत्स्नाः-असंपूर्णाः उपहताः अचित्ताः तत्र द्रव्यतः अकृत्स्नाः शस्त्रोपहताः, भावतः अकृत्स्नाः अचित्ता इत्यर्थः पुनस्ताः औषधयः कीदृश्यः इत्याह-असासियाओ-अस्वाश्रयाः-विच्छिन्नमूलाः विनष्टयोनय इत्यर्थः, एवं द्विदलकृताः-कृतद्विदलभागाः ऊर्ध्वपाटिता इत्यर्थः, एव तिरश्चीनच्छिन्ना-तिरश्छेद-सहिताः तिर्यक्छिन्नाः, एवं व्यवच्छिन्नाः-जीवरहिताः ताः औषधयः सन्ति इत्येवं ता

टीकार्थ-अब किस प्रकार की औषधियों और फलियों को लेना चाहिये यह बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव पविट्ठे समाणे' स-वह पूर्वोक्त भाव साधु और भाव साध्वी, यावत् शब्द से 'गृहपतिकुल में पिण्डपात प्रतिज्ञा' इसका ग्रहण समझना चाहिये, तदनुसार गृहपति श्रावक गृहस्थ के घर में अनुप्रविष्ट होकर जाकर 'से' वह भाव भिक्षु और भाव भिक्षुकी जाओ 'पुण ओसहिओ जाणेज्जा' जिन औषधियों को ऐसा जान ले कि-ये औषधियां 'अकसिणाओ' अकृत्स्ना-सम्पूर्ण नहीं हैं अपितु अपहृत हैं अतएव अचित हैं एवं 'असासिया, ओ' अस्वाश्रया-विछिन्न मूल हैं अर्थात् जिन का मूल भाग कटा हुआ है, ऐसे हैं और 'बिदलडा ओ' द्विदलकृता-दो टुकडे किये हुए हैं-ऊपर भाग से फाड़ दिए गये हैं इस प्रकार 'तिरिच्छछिन्नाओ' तिरश्चीनकृता-तिर्यक् छेद युक्त हैं एवं 'वोच्छिन्नाओ' व्यवच्छिन्ना-जीवरहित हैं इस तरह उन शाली बीजादि

હવે કેવા પ્રકારની ઔષધિયો અને ફલીઓ લેવી જોઈએ તે બતાવતા સૂત્રકાર કહે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત ભાવસાધુ અને ભાવ સાધ્વી 'जाव' યાવત્ શબ્દથી ગૃહપતિ શ્રાવક ગૃહસ્થના ઘરમાં 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जाओ पुण ओसहीओ जाणेज्जा' તેઓ જે ઔષધિયોને (આહારને) એવી સમજી લે કે આ ઔષધિયો 'अकसिणाओ' સંપૂર્ણ નથી. પરંતુ ઉપહત છે તેથી અચિત્ત છે. તથા 'असासियाओ' અસ્વાશ્રય અર્થાત્ જેનો મૂળ ભાગ કપાઈ ગયેલ છે તેવી છે અને 'बिदलकडाओ' જેના બે કકડા કરવામાં આવ્યા હોય તેવી છે. તથા 'तिरच्छछिन्नाओ' તિર્યક્ છેદવાળી છે.

औषधीः प्रेक्ष्य इत्यग्रेणान्वयः, एवं तरुणीं वा फलिकाम्-मुद्गादेः फलिम् जीवितादपक्रान्ताम् अचेतनाम् जीवितरहिता मित्यर्थः एवं भग्नाम् मर्दितां विराधितामितिरीत्या ताः सर्वा औषधीः फलीसहिताः प्रेक्ष्य-अवलोक्य तदेवभूतमौषधिजातम् प्रासुकम् अचित्तम् एषणीयम् आधाकर्मादिदोषरहितं मन्यमानः लाभे सति प्रतिगृह्णीयादित्यर्थः एवं छिन्नव्यत्यासेन सा भावभिक्षुकी साध्वी गृहपतिकुलं भिक्षालाभप्रतिज्ञया अनुप्रविष्टा सती ताः औषधी अकृत्स्नाः असंपूर्णा अचित्ताः अस्वाश्रयाः विच्छिन्नमूलाः विनष्टयोनीः द्विदलकृताः कृतद्विदलविभागाः ऊर्ध्वपाटिताः। तिरश्चीनच्छिन्नाः तिरश्छेदयुक्ताः प्रेक्ष्य तरुणीं मुद्गादेः फलीं च जीवितरहितां भग्नां च प्रेक्ष्य तदेवं भूतमौषधिरुपमाहारजातं प्रासुकमचित्तम् एषणीयम् आधाकर्मादिदोषवर्जितं मन्यमाना तासामेतादृशीनामौषधीनां लाभे सति कारणे तथाभूताः सर्वौषधीः फलीसहिताः प्रतिगृह्णीयादित्यन्वयो बोध्यः ॥ सू०४ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणेज्जा, पिहुयं वा, बहुरयं वा भुज्जियं वा, मंथुं वा, चाउलं वा, चाउलपलंबं वा, सइं संभज्जियं, अफासुयं अणेसणिज्जं मण्णमाणे लाभे संते णो पडिगाहेज्जा ॥सू०५॥

छाया- स भिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा यावत् प्रविष्टः सन् स यत् पुनः जानीयात्, पृथुकं वा, बहुरजो वा, भर्जितं वा, मन्थु वा, तन्दुलं वा, तन्दुलप्रलम्बं वा, सकृत् संभर्जितम् अप्रासुकम् अनेषणीयं मन्यमानो लाभे सति न प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ५ ॥

मर्मप्रकाशिका टीका-सम्प्रति ग्राह्याग्राह्याहारप्रकरकत्वाद् आहारविशेषमधिकृत्य उच्यते-

औषधियों को देखकर ग्रहण करना चाहिये, इस अग्रिम क्रिया के साथ सम्बध है। अब फली-छिमी के ग्रहण के विषय में बतलाते हैं-'तरुणिअं वा फलिं 'छिवाडिं' अपरिपक्व मुंग वगैरह के फलि-छिमी को 'अभिक्कंतं' अभिक्रान्ताम् जीव से रहित 'पेहाए' देखकर एवं 'भज्जियं' भग्नाम्-मर्दित देखकर उसे 'फासुयं एसणिज्जंति' प्रासुक-जीव रहित अचित्त और एषणीय-आधा कर्मादि दोषों से रहित 'मण्णमाणे' समझकर 'लाभे संते पडिगाहेज्जा' मिलने पर ग्रहण करना चाहिये ॥सू० ४॥

તેમજ 'वोछिन्नाओ' વ્યવચ્છિન્ન જીવ રહિત છે એ રીતની શાલી બીજાદિને જોઈને તે ગ્રહણ કરી લેવું જોઈએ. આનો નીચેના આગળના ક્રિયાપદો સાથે સબંધ છે.

હવે ફળિ-સિંગના ગ્રહણ કરવા સબંધમાં કહે છે-'तरुणिअं वा फलिं' (छिवाडि) પાકયા વગરની મગ વિગેરેની ફલી-સીંગને 'अभिक्कंतं' જીવ રહિત જોઈને તથા 'भज्जियं' મસળેલી 'पेहाए' જોઈને 'फासुयं एसणिज्जंति' પ્રાસુક-જીવ વિનાની અચિત્ત અને એષણીય અને આધાકર્માદિદોષો વિનાની 'मण्णमाणे' સમજીને 'लाभे संते पडिगाहेज्जा' મળે તો ગ્રહણ કરી લેવું જોઈએ. ॥સૂ૦૪॥

'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा जाव पविट्ठे समाणे' इत्यादि। पूर्वोक्तो भावभिक्षुः श्रमणः, भावभिक्षुकी साध्वी श्रमणा वा यावत्–गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभाशया अनुप्रविष्टः सन् स पुनर्भावभिक्षुः यदि वक्ष्यमाण माहारविशेषम् एवं रीत्या जानीयात्–अवगच्छेत्–यत् पिथुकं वा–नूतनशालिव्रीह्यादेर्वह्निना भर्जित लाजादिकं पृथुकान्नं वा, वा शब्दस्य विकल्पार्थकत्वात् बहुरजो वा बहूनि रजांसि तुषादीनि यस्मिन तद् बहुरजः अग्निकणुपकणादि युक्तमन्नं वा, एवं भर्जितम् वह्न्यर्धपक्वम् गोधूमादि सस्यं वा, एवं मन्थु वा–गोधूमादेश्चूर्णं वा, एवं तन्दुलं वा तुषरहितशाल्यन्नं वा, एवं तण्डुलप्रलम्ब वा–शालिव्रीह्यादेश्चूर्णीकृत काणिका विशेषो वा, तदेवंरीत्या उपर्युक्तं पृथुकाद्याहारजातं यदि सुकृत्- एकवारमेव संभर्जितम् अग्निना भर्जनयुक्तं कृत वर्तते इति जानीयादिति पूर्वक्रियायाऽन्वयः तर्हि तत् तथाविधं पृथुकाद्याहारजातं अप्रासुकम् सचित्तम् अनेषणीयम्–आधाकर्मादिदोषदुष्टं मन्यमानः जानानः तेषां तथाविधपृथुकादीनां लाभे सत्यपि न प्रतिगृह्णीयात् प्रगताः निर्गताः असवः प्राणाः यस्मात् तत् प्रासुकम्, अचित्तम्, न प्रासुकम् अप्रासुकम् सचित्तमिति एषणीयं चाऽऽकल्पनीयम्, न एषणीयम्–अनेषणीयम्, आधाकर्मादिदोषदुष्टत्वाद् अनाकल्पनीयमिति

अब साधु और साध्वी जी भिक्षा ग्रहण के लिये गृहस्थ के गृह में प्रविष्ट होकर किस प्रकार का आहार को ग्रहण करे उस विधि को सूत्रकार कहते हैं 'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा जाव पविट्ठे समाणे' वह पूर्वोक्त भाव साधु एवं भाव साध्वी यावत् भिक्षा ग्रहण की इच्छा से गृहस्थ के गृहमें प्रविष्ट होकर 'से जं पुण-जाणिज्जा' उनको ऐसाज्ञात हो की यह आहार जात 'पिहुयं' नये चावल आदि को या अग्निमे भुंजे गए लाजा आदि या 'बहुरयं वा' जिसमें सचित्त रज कण अधिक हो एवं 'भुजियं' अग्निमें भुंजे हुवे हो एवं अर्धपक्व हो या 'मंथुं' गेहूआदि का आटा या 'चाउलं वा' बिना छिलके का चावल हो या 'चाउलपलंबंवा' चावल-का आटा आदि यदि 'सइं'एकवार 'संभज्जियं' अग्निमें सेके हुवे हैं ऐसा 'जाणिज्जा जानले तो वैसा आहार अप्रासुक सचित एवं अनेषणीय तथा आधाकर्मादि दोष

હવે સાધુ અને સાધ્વીને ભિક્ષા લેવા માટે ગૃહસ્થના ઘરમા પ્રવેશ કરીને કેવો આહાર લેવો તેનો વિધિ બતાવવામાં આવે છે–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव पविट्ठे समाणे' પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વી યાવત્ ભિક્ષાલાભની આશાથી ગૃહસ્થના ઘરમા પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण जाणिज्जा' તેઓએવું જાણે કે આ આહાર 'पिहुय' નવાશાલી આદિને અથવા અગ્નિથી ભુંજેલ ધાણી વિગેરે અથવા 'बहुरयं वा' જેમા સચિત્તરજ ઘણી હોય 'भुजियं' અગ્નિ દ્વારા શેકેલ કે જે અર્ધપક્વ હોય અથવા 'मुथु' ઘઉં આદિનો લોટ 'चाउल वा' અથવા છોડા વિનાના ચોખા હોય 'चाउलपलंबं वा' ચોખાનો લોટ વિગેરે જો 'सइं' એકવાર 'संभज्जियं' અગ્નિથી શેકેલ છે તેમ 'जाणिज्जा' જાણવામા આવે તો તેવા પ્રકારનો આહાર અપાસુક સચિત્ત અનેષણીય અને આધાકર્માદિ દોષયુક્ત માનીને 'लाभे संते' મળવા છતાં 'णो पडिगाहिज्जा' તેને ગ્રહણ કરવા નહીં. ॥સૂ૦ ૫॥

व्युत्पत्तिः । एवं सा भावभिक्षुकी साध्वी गृहपतिगृहम् भिक्षालाभप्रतिज्ञया अनुप्रविष्टा सती सा भावक्षुकी पृथुकादिकं यदि एकवारमेव भर्जितं ज्ञात्वा तत् पृथुकादिकम् अप्रासुकम् सचित्तम् अनेषणीयमाधाकर्मादिदोषदुष्टं मन्यमाना सा तथाविधमाहारजातं लाभे सत्यपि न प्रतिगृह्णीयादिति ॥ सू० ५ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणिज्जा, पिहुयं वा जाव चाउलपलंबं वा असइं भज्जियं दुक्खुत्तो वा भज्जियं तिक्खुत्तो वा भज्जियं फासुयं एसणिज्जं जाव लाभे संते पडिगाहिज्जा ॥सू० ६॥

छाया-स भिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा यावत् प्रविष्टः सन् स यत् पुनर्जानीयात्, पृथुकं वा यावत् तण्डुलप्रलम्बं वा, असकृद् भर्जितं द्विःकृत्वो वा भर्जितं त्रिः कृत्वो वा भर्जितं प्रासुकम् एषणीयं यावद् लाभे सति प्रतिगृह्णीयात् ॥ ६ ॥ इति ।

मर्मप्रकाशिका टीका-पूर्वं सकृद् भर्जितपृथुकादीनाम् अप्रासुकतया सचित्तत्वेन अनेषणीयत्वेन आधाकर्मादिदोषदुष्टत्वेन भावभिक्षुकाणां भावभिक्षुकीणाञ्चाग्राह्यत्वं प्रतिपादितं सम्प्रति तद् वैपरीत्येन असकृद् द्विः कृत्वः त्रिः कृत्वो वा संभर्जितानां पृथुकादीनां श्रमण-श्रमणानां ग्राह्यत्वं प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव पविट्ठे समाणे' इत्यादि स पूर्वोक्तो भिक्षुः भावभिक्षुः साधुर्वा, भिक्षुकी-भावभिक्षुकी साध्वी वा, यावत्-गृहपतिगृहं पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षा लाभाशयेन अनुप्रविष्टः सन् स भावभिक्षुः यदि पुनरिति वाक्या-

दूषित समझकर 'लाभेसंते णो पडिगाहिज्जा' मिलनेपर भी ग्रहण न करे ॥सू०५॥

इसके पहले एक दफे सेके हुवे पृथुकादि को अप्रासुक होने से सचित्त एवं अनेषणीय होनेसे साधु एवं साध्वी को ग्रहण करने को अकल्प्य कहा है अब उससे अलावा बार बार द्विधा या त्रधा भुंजे हुवे पृथुकादि को ग्रहण करने का विधि कहते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खूणी वा जाव पविट्ठे समाणे' ये पूर्वोक्त भाव साधु एवं भाव साध्वी यावत् भिक्षा प्राप्ति की इच्छा से ग्रहस्थ के घर में प्रविष्ट होकर 'जं पुण एवं जाणिज्जा' वे यदि ऐसा जान ले की 'पिहुयं वा' यह शाली,

---

આ પહેલા એકવાર શેકેલ પૃથુકાદિ અપ્રાસુક હોવાથી સચિત્ત અને અનેષણીય હોવાથી સાધુ સાધ્વીને અગ્રાહ્ય હોવાનું કહ્યું હવે તેનાથી વિપરીત વારંવાર દ્વિધા કરેલ ત્રિધા કરેલ શેકેલ પૃથુકાદિને સાધુ સાધ્વીએ ગ્રહણ કરવાનો વિધિ બતાવે છે-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा जाव पविट्ठे समाणे' તે પૂર્વોક્તભાવ સાધુ અગર ભાવ સાધ્વી યાવત્ ભિક્ષા લાભની આશાથી ગૃહસ્થના ઘરમાં પ્રવેશ કરતાં તેઓ 'जं पुण एवं जाणिज्जा' એવું જાણે કે 'पिहुयं वा' આ શાલી યવ ગૌધૂમાદિ 'जाव चाउलपलंबं वा' યાવત્ ધાન્યાદિનું ચૂર્ણ

लंकारे एवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्–अवगच्छेत्, तद्यथा–पृथुकं वा वह्निना भर्जितनूतन-शालिव्रीह्यादिकं पृथुकात्मपदवाच्यं वा, यावत्–बहुरजो वा तुणादि सहितम् भर्जितम् अग्न्य-र्धपक्वम् गोधूमादिशीर्षकम् अन्यद् वा तिलगोधूमादिकम्, मन्थु वा गोधूमादि चूर्णम्, तण्डुला वा तुषरहिता वा शालिव्रीह्यादिसारभूतास्तन्दुलाः, तन्दुलप्रलम्बो वा शालिव्रीह्यादि कणिका वा इत्यर्थः, असकृद् बहुवारं भर्जितं वह्निना द्विः कृत्वो द्विवारं वा त्रिः कृत्वः–त्रिवारं वा भर्जितं वर्तते इत्येवं जानीयादिति पूर्वेणान्वयः, तदा अनेकवारं अग्निना परिपक्वं दुष्पक्वादिदोषरहितत्वात् प्रासुकम् अचित्तम् एषणीयम् आधाकर्मादिदोषवर्जितं पूर्वोक्त पृथुका-दिकं यावत्–मन्यमानो जानानः प्रतिगृह्णीयात्, एवं लिङ्गव्यत्यासेन सा पूर्वोक्ता भावभिक्षुकी वा गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया अनुप्रविष्टा सती सा यदि पुनरेवं जानीयात्–अवगच्छेत् यत् पृथुकं वा बहुरजो वा भर्जितं वा मन्थुं वा तण्डुलं वा तण्डुलप्रलम्बं वा असकृदेव बहुवारमेव भर्जितं वर्तते इत्येवं जानीयादिति पूर्वेणान्वयः, तदा तथाभूतं बहुवारं वह्निना संभर्जितं पृथु-कादिकं प्रासुकम् अचित्तम्, एषणीयम्–आधाकर्मादिदोषवर्जितत्वात् शुद्धं मन्यमाना जानाना प्रतिगृह्णीयात् इत्येवमन्वयार्थौ बोद्धव्यः। इत्येतावता ग्रन्थेन अशनपानखादिम स्वादिमचतु-र्विधाहारजातानां ग्राह्याग्राह्यत्वविषयो विचारः आचाराङ्ग सूत्र कृता प्रतिपादितः ॥ सू० ६ ॥

मूलम्–से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं जाव पविसिउकामे णो अन्नउत्थिएण वा, गारत्थिएण वा, परिहारिओ वा, अपरिहारिएणं सद्धिं गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसिज्ज वा, णिक्खमिज्ज वा ॥सू०७॥

छाया–स भिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा, गृहपतिकुलं यावत् प्रवेष्टुकामेन अन्ययूथिकेन वा, गृहस्थेन वा, परिहारिको वा, अपरिहारिकेण वा, सार्द्धं गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रविशेद् वा, निष्क्रामेद् वा ॥ सू०७ ॥

टीका–मर्मप्रकाशिका–सम्प्रति गृहपति कुलम्प्रति भिक्षार्थं साधूनां साध्वीनाञ्च प्रवेश-विधिं प्रतिपादयितुमाह–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं जाव पविसिउकामे'

यव या गोधूमादि 'जाव चाउलपलंबं वा' यावत् धान्यादि का चूर्ण 'असइं' अनेक बार 'भज्जियं' भुंजे हुवे हैं 'दुक्खुत्तो' दो बार 'तिक्खुत्तो' तीन बार 'भज्जियं' भुंजे हुवे हैं इस प्रकार जाने तो उसको 'फासुयं' अचित्त एवं आधाकर्मादि दोष रहित होने से एषणीय समझकर 'जाव पडिगाहिज्जा' यावत् ग्रहण करलेवें, यानी स्वीकार करले ॥सू०६॥

अब साधु और साध्वी को भिक्षा के लिये गृहस्थ श्रावक के घर में प्रवेश

'असइं' અનેકવાર 'भज्जियं' અગ્નિ વડે 'दुक्खुत्तो' બે વાર કે 'तिक्खुत्तो' ત્રણવાર 'भज्जियं' શેકેલ છે તેમ જાણવામાં આવે તો 'फासुयं' અચિત્ત અને આધાકર્માદિ દોષ રહિત હોવાથી એષણીય શુદ્ધ માનીને 'जाव पडिगाहिज्जा' યાવત્ તે ગ્રહણ કરી લેવું. ॥સૂ૦ ૬॥

હવે ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વીને ભિક્ષાગ્રહણ કરવા ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં પ્રવેશ

इत्यादि। स पूर्वोक्तो भावभिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत्–पिण्डपातप्रतिज्ञया–भिक्षालाभाशयेन अनुप्रवेष्टुकामः एभिः वक्ष्यमाणैः सार्कं न प्रविशेत्, पूर्वं प्रविष्टोवा एभिः वक्ष्यमाणैः सार्कं न निष्क्रामेदित्यग्रेणान्वयः, यैः सार्धं न प्रवेष्टव्यं तान् नामग्राहं गृहीत्वा आह–णो अन्नउत्थिएण वा, गारत्थिएण वा' इत्यादि। न अन्ययूथिकेन वा सह, नवा गृहस्थेन सह गृहपतिकुलं भावभिक्षुः प्रविशेत् न वा निर्गच्छेदित्यर्थः, तैः अन्यतीर्थिकैः गृहस्थैर्वा सह प्रविशतां साधूनाम् एते दोषा भवन्ति, तथाहि–ते अन्यतीर्थिकाः गृहस्था वा साधूनां पृष्ठतो वा गच्छेयुः, अग्रतो वा, उभयथाऽपि दोषा भवन्ति तत्र तेषाम् अग्रतो गमने साधूनां तदनुवृत्ति गमनप्रयुक्तः ईर्याप्रत्ययः कर्मबन्धः प्रवचनलाघवश्च भवेत्, तेषाञ्च जात्याद्युत्कर्षः

करने की विधि बतलाते हैं–'से भिक्खू वा भिक्खूणी वा गाहावइ कुलं जाव' स–वह पूर्वोक्त भाव भिक्षु और भाव भिक्षुकी गृहपति–श्रावक ग्रहस्थ के यावत् घरमें 'पविसिउकामे' अनुप्रवेश करने की इच्छा वाले 'णो अन्नउत्थिएणवा' अन्य यूथिक अन्यतीर्थिक, दूसरे सम्प्रदाय के सधु या साध्वी के साथ भिक्षा लेने के लिए श्रावक के घर में नहीं प्रवेश करें, और अन्य तीर्थिक साधु के साथ या सध्वी के साथ श्रावक के घर से भिक्षा लेकर निकले भी नहीं ऐसा अग्रिम क्रिया से सम्बन्ध समझना चाहिये इसी तरह 'गारत्थिएण वा' गृहस्थ श्रावक के साथ भी साधु या साध्वी को भिक्षा लेने के लिये गृहस्थ के घर में नही जाना चाहिये और उसके साथ भिक्षा लेकर लौटना भी नही चाहिये, क्योंकि वे अन्यतीर्थिक साधु या ग्रहस्थ श्रावक यदि भाव साधु के आगे या पीछे से जाते हैं तो नीचे बतलाएजानेवाले दोष हो सकते हैं–उन में उनके आगे आगे जाने से साधु को उन के पीछे पीछे गमन प्रयुक्त ईर्याप्रत्यय, कर्मबन्ध और प्रवचन में लाघव 'हलकापन' दोष होगा और उन अन्यतीर्थिकों को जाति आदि का

કરવાનો વિધિ બતાવે છે–'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' પૂર્વોક્તભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વી 'गाहावइकुलं' जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમા યાવત્ 'पविसिउ कामे' પ્રવેશ કરવાથી ઇચ્છાથી 'णो अन्नउत्थिएण वा' અન્ય યૂથિક અન્ય સંપ્રદાયના સાધુ અથવા સાધ્વીની સાથે ભિક્ષા લેવા માટે શ્રાવકના ઘરમાં પ્રવેશ કરવો નહી તેમજ અન્ય તિર્થિક સાધુ સાધ્વીની સાથે ભિક્ષા લઈને નીકળવું પણ નહીં, એજ રીતે 'गारत्थिएण वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકની સાથે પણ સાધુ અગર સાધ્વીએ ભિક્ષા લેવા માટે જવુ ન જોઈએ. તેમજ 'परिहारिओ वा' પરિહારિક સાધુ 'अपारिहारिएणं' પાર્શ્વસ્થાદિ સાધુની 'सद्धिं' સાથે 'पिंडवायपडियाए' આહાર લાભની આશાથી 'गाहावइकु' ગૃહસ્થના ઘરમા 'नो पविसिज्ज वा' પ્રવેશ ન કરે 'निक्खमिज्ज वा' અગર પહેલા પ્રવેશ કરેલાની સાથે બહાર પણ ન નીકળે, કેમકે તે અન્યતીર્થિક સાધુ અથવા ગૃહસ્થ શ્રાવક જો ભાવસાધુની પહેલા કે પછી જાય તો નીચે બતાવવામાં આવેલ દોષ થવા સંભવ છે. તેમા તેમની પહેલા જવાથી સાધુને તેની પાછળ પાછળ જવાથી ઇર્યાપ્રત્યય, કર્મબન્ધ અને પ્રવચનમાં

स्यात् । तेषां साधुपृष्ठतो गमने अभद्रस्वभावस्य दातुस्तत्प्रद्वेषो भवेत् दाता च भिक्षां संविभज्यैव दद्यात् तथा चावमौदर्यादौ दुर्भिक्षादौ च प्राणवृत्तिसंकटादयो दोषाः स्युः । एवं पारिहारिको वा साधुः अपारिहारिकेण कुशीलसंसक्त स्वच्छन्दचारिणा सह भिक्षार्थं गृहपतिकुलं न प्रविशेत्, नापि तेन सह निष्क्रामेत् इत्यर्थः, पिण्डदोषपरिहरणात् संयतविहारी साधुः पारिहारिक उच्यते, परिहरणं पिण्डदोषस्य परिहारः, तेन चरतीति पारिहारिकः इति पारिहारिकशब्दस्य व्युत्पत्तिः तेन अपारिहारिकेण सह भिक्षार्थं गृहपतिकुलं प्रविशतां भिक्षुणाम् आधाकर्मादिदोषदुष्ट अनेषणीयभिक्षाया ग्रहणे तत्प्रवृत्तिरनुज्ञातत्वात् समर्थिता भवति, तथाविधानेषणीयभिक्षाया अग्रहणे च तैः साकम् असंखडादयो दोषा जायन्ते, तस्माद् एत-

उत्कर्ष होगा इसी तरह उन अन्यतीर्थिकों को भाव साधु के पीछे पीछे जाने से अभद्रस्वभाव वाले दाता को उन के प्रति द्वेष होगा और दाता गृहस्थ उन दोनों अन्यतीर्थिक और भाव साधु को भिक्षा विभक्त कर ही देंगे ऐसी स्थिति में भाव साधु को अवमौदर्यादि में और दुर्भिक्षादि में प्राण वृत्ति के संकटादि दोष हो सकते हैं। इसी तरह 'परिहारिओ वा अपरिहारिएणं सद्धिं' पारिहार-पिण्ड दोष का परित्याग करने वाले संयत विहारी, भाव साधु यदि अपरिहारिक कुशील संसक्त-स्वच्छन्दता पूर्वक विचरने वाले कुसाधु के साथ भिक्षा के लिये 'गाहावइ कुलं पिंडवायपडियाए पविसिज्जा वा' ग्रहस्थ श्रावक के घर में प्रवेश नही करे और वहां से 'णिक्खमिज्ज वा' भिक्षा लेकर उस के साथ निकले भी नही क्योंकि उस अपारिहारिक साधु के साथ भिक्षा के लिये गृहस्थ श्रावक के घर में जाने पर साधु यदि आधाकर्मादि दोष दुष्ट अनेषणीय भिक्षा का ग्रहण करते हैं तो उनकी प्रवृत्ति का अनुज्ञात होने से समर्थन होगा, यदि उस प्रकार के आधाकर्मादि दोष दुष्ट अनेषणीय भिक्षा का ग्रहण नही करेंगे तो उन के साथ

લાઘવ (હલકાપણુ) દોષ થવા સંભવ છે, અને તે અન્ય તીર્થિકોને જાતિ વગેરેનો ઉત્કર્ષ થશે, તેજ રીતે અન્ય તીર્થિક સાધુની પાછળ પાછળ જવાથી અભદ્ર સ્વભાવવાળા દાતાને તેમના પ્રત્યે દ્વેષ થવા સંભવ છે તેમજ દાતા તે બન્નેને-અન્ય તીર્થિક અને ભાવ સાધુને ભિક્ષા-સામગ્રી વહેંચીને જ આપશે એ પરિસ્થિતિમા ભાવસાધુને અવમોદર્યાદિમાં અને દુર્ભિક્ષાદિમા પ્રાણવૃત્તિના સંકટાદિ દોષ થવા સંભવ છે. એજ રીતે 'परिहारिओवा अपरिहारिएण सद्धिं' પારિહારિકપિંડ દોષનો પરિત્યાગ કરવાવાળા ભાવસાધુ જો અપારિહારિક કુશીલ-સંસક્ત -સ્વચ્છન્દતાપૂર્વક વિચરવાળા કુસાધુની સાથે ભિક્ષા લેવા ગૃહસ્થના ઘરમાં પ્રવેશ ન કરે અને ત્યાંથી ભિક્ષા લઈને તેની સાથે પાછા પણ ન ફરે કેમકે તે અપારિહારિક સાધુની સાથે ભિક્ષા લેવા ગૃહસ્થના ઘરમાં જવાથી સાધુ જો આધાકર્માદિ દોષ દૂષિત અનેષણીય ભિક્ષા-ગ્રહણ કરે તો તેની પ્રવૃત્તિનું અનુજ્ઞાત-અજાણ હોવાથી સમર્થન થશે જો તેવા પ્રકારના આધાકર્માદિ દોષ દુષ્ટ અનેષણીય ભિક્ષાને ગ્રહણ ન કરે તો તેની સાથે 'અસંખડા' વિગેરે

दोषान् विज्ञाय स भावभिक्षुः तैः सह पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभार्थं गृहपतिकुलं न प्रविशेत्, नापि तैः सह गृहपतिकुलाद् निष्क्रामेदिति भावः एवं लिङ्गव्यत्यासेन सा भावभिक्षुकी वापि गृहपतिकुलं भिक्षालाभार्थं प्रवेष्टुकामा अन्यतीर्थिका प्रभृतिभिः सह पिण्डपातप्रतिज्ञया गृहपतिकुलं न प्रविशेत्, नापि गृहपतिकुलाद् भिक्षामादाय ताभिः सह निष्क्रामेत्, तासामपि भावभिक्षुकीणाम् अन्यतीर्थिकाभिः भिक्षालाभार्थं गृहपतिकुलं प्रविष्टानामनेषणीयभिक्षा ग्रहणाग्रहणकृताः उक्तदोषाः स्युरिति भावः ॥ सू०७ ॥ इति

मूलम्—से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, वहिया वियारभूमिं वा, विहारभूमिं वा, निक्खममाणे पविसमाणे वा, णो अण्णउत्थिएण वा, गारत्थिएण वा, परिहारिओ वा अपरिहारिएण सद्धिं वहिया वियारभूमिं वा, विहारभूमिं वा, णिक्खमेज्ज वा, पविसिज्ज वा ॥सू०८॥

छाया—स भिक्षुको वा, भिक्षुकी वा, बहिः विचारभूमिं वा, विहारभूमिं वा, निष्क्रममाणो वा प्रविशमानो वा, नो अन्ययूथिकेन वा, गृहस्थेन वा, पारिहारिको वा अपारिहारिकेण सार्द्धं बहिः विचारभूमिं वा, विहारभूमिं वा, निष्क्रामेद् वा, प्रविशेद् वा ॥ सू०८ ॥ इति ।

टीका—मर्मप्रकाशिका—सम्प्रति प्रसङ्गवशाद् अन्यतीर्थिकादिभिः सह भावभिक्षुकाणां भावभिक्षुकीणाञ्च अन्यत्रापि गमने प्रतिषेधं प्रतिपादयितुमाह—'से भिक्खू वा, भिक्खुणी

असंखड आदि दोष होंगे, इसलिये इन दोनो पक्षो के दोषों को जान कर पारिहारिक भाव साधु उन अपारिहारिक साधु के साथ भिक्षा के लिए गृहस्थ श्रावक के घर में नहीं जाय और उन के साथ गृहस्थ श्रावक के घर से भिक्षा लेकर निकलेभी नहीं, इसी तरह भाव साध्वी भी भिक्षा के लिये अन्य तीर्थिका के साथ या श्राविका के साथ या अपारिहारिका साध्वी के साथ गृहस्थ श्रावक के घर में प्रवेश नहीं करे और वहां से भिक्षा लेकर उनके साथ निकले भी नहीं, क्यो कि भाव साध्वी को भी ऐसे करने पर उक्त दोष होंगे ॥सू०७॥

अब अन्यतीर्थिक वगैरह के साथ भावसाधु तथा भावसाध्वी को विचार भूमि—मलमूत्रादि त्याग स्थल में एवं विहार स्थल में भी नहीं जाना चाहिये यह

દોષ થશે. તેથી એ બન્ને પક્ષોના દોષોને જાણીને પારિહારિક ભાવસાધુ એ અપારિહારિક સાધુની સાથે ભિક્ષા માટે ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં ન જવું અને તેની સાથે ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘેરથી ભિક્ષા લઈને બહાર પણ ન નીકળવું એજ રીતે ભાવસાધ્વી પણ ભિક્ષા માટે અન્ય તીર્થિકાની સાથે અથવા શ્રાવિકાની સાથે અથવા અપારિહારિક સાધ્વીની સાથે ગૃહસ્થ શ્રાવકના-ઘરમાં પ્રવેશ કરે નહીં અને ત્યાથી ભિક્ષા લઈને તેની સાથે ત્યાંથી બહાર પણ ન નીકળે કેમકે તેમ કરવાથી ભાવસાધ્વીને પણ પૂર્વોક્ત દોષ લાગે છે. ાસૂ૦ ૭ા

હવે અન્ય તીર્થિક વિગેરેની સાથે ભાવસાધુ અને ભાવસાધ્વી વિચારભૂમિ—મલમૂત્ર

वा, बहिया वियारभूमिं वा, विहारभूमिं वा' इत्यादि, स पूर्वोक्तो भिक्षुः भावभिक्षुः साधुः श्रमणो वा, भिक्षुकी-भावभिक्षुकी साध्वी श्रमणी वा, बहिः-बाह्यप्रदेशे विचारभूमि-संज्ञा-व्युत्सर्गभूमिम्, मूत्रपुरीषोत्सर्गस्थानं वा, विहारभूमिं स्वाध्यायस्थलं वा निष्क्रममाणो निर्गच्छन् वा, प्रविशमानो वा-प्रवेशं कुर्वाणो वा, नो अन्ययूथिकेन वा-अन्यतीर्थिकेन वा, गृहस्थेन वा-गृहपतिना वा सार्द्धं निष्क्रामेद् वा, प्रविशेद् वा इत्यग्रेण सम्बन्धः, तैरन्यतीर्थिकादिभिः सह विचारभूमौ साधूनां प्रवेशे अप्रासुकसचित्तोदकनिर्मलानिर्मलबहूलपनिर्लेपनकृतोपघातदोषापातः । एवं विहारभूमौ वा तैरन्यतीर्थिकादिभिः सह प्रवेशे सिद्धान्तालापकविकत्थनदोष-सेहाद्यसहिष्णुकलहादिदोष सद्भावेन संयमहानिः स्यात्तस्मात् तैः सह विचारभूमिं विहारभूमिं वा भावभिक्षुर्न प्रविशेद्, नापि तैः सह ततो निष्क्रामेद्वा सः । एवं लिङ्गविपर्यासेन सा भावभिक्षुकी साध्वी वा विचारभूमौ-मलोत्सर्गस्थले, विहारभूमौ-

बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खूणी वा बहिया वियार भूमिं वा' स-वह भाव भिक्षु और भावभिक्षुकी बाहर प्रदेश में 'वियार भूमिं वा' मलमूत्रादि त्याग के लिये और 'विहारभूमिं वा' विहार स्वध्यायगा' घूमने फिरने के लिये भी उपाश्रय से 'णिक्खममाणे' निकलने अथवा उपाश्रय में 'पविसमाणे' प्रवेश करते समय 'णो अण्णउत्थिएणवा' अन्ययूथिक-अन्यतीर्थिक दूसरे सम्प्रदाय के साधु के साथ अथवा 'गारत्थिएणवा' गृहस्थ श्रावक के साथ एवं 'परिहारिओ वा अपरिहारिएण सद्धिं' पारिहारिक साधु अपारिहारिक साधु के साथ 'बहिया वियार भूमिं वा' बाहर प्रदेश में विचार भूमि मलमूत्रादि त्याग के लिये और 'विहार भूमिं वा' विहार-स्वाध्याय या घूमने फिरने के लिये 'णिक्खमिज्ज वा' निष्क्रमण निकले भी नहीं और विचारभूमि में या विहारभूमि में 'पविसिज्ज वा' प्रवेश भी नहीं करें क्योंकि अन्य तीर्थिक के साथ विचारभूमि या विहाभूमि स्वाध्याय-भूमि में प्रवेश या निष्क्रमण करने से भाव साधु को अप्रासुक-सचित्त उदक से

ત્યાગ કરવાના સ્થળમાં અને વિહાર સ્થળમાં પણ જવુ ન જોઇએ એ બતાવે છે-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा बहिया वियारभूमिं वा विहारभूमि वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી બહારના પ્રદેશમાં વિચાર ભૂમિમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવા અને વિહાર સ્વાધ્યાય અથવા હરવા-ફરવા માટે 'णिक्खममाणे' ઉપાશ્રયથી નીકળતાં અથવા 'पविसमाणे' ઉપાશ્રયમા પ્રવેશ કરવાના સમયે 'अण्णउत्थिएणवा' અન્યતીર્થિક બીજા સમ્પ્રદાયના સાધુની સાથે અથવા 'गारत्थिएणवा' ગૃહસ્થ શ્રાવકની સાથે તેમજ 'परिहारिओ वा' પરિહારિક સાધુ 'अपरिहारिएणसद्धिं' અપરિહારિક સાધુની સાથે 'बहिया वियारभूमिं वा विहारभूमि वा' બહારના વિચારભૂમિ મલમૂત્ર ત્યાગ કરવાના સ્થળે અગર વિહરભૂમિ સ્વાધ્યાય અગર હરવાફરવા માટે 'णो णिक्खमिज्जवा पविसिज्ज वा' વિચારભૂમિથી નીકળવુ નહી અને વિચારભૂમિમાં પ્રવેશ પણ કરવો નહીં. કેમકે અન્યતીર્થિકોની સાથે વિચારભૂમિ કે વિહારભૂમિમાં અવરજવર કરવાથી ભાવસાધુ ૯

स्वाध्यायस्थले वा अन्यतीर्थिका प्रभृतिभिः सह उपर्युक्तदोष संभवेन प्रवेशन कुर्यात्, ताभिः सह ततो निष्क्रमणं वा न कुर्यादिति, एवं पारिहारिको वा उद्युक्तविहारी साधुः अपारिहारिकेण कुशीलसंसक्तस्वच्छन्दचारिणा सह विचारभूमिं वा, विहारभूमिं वा न प्रविशेद्नापि तेन अपारिहारिकेण सह ततो निष्क्रामेद् वा, उक्तदोषसद्भावात् एवं लिङ्गविपर्यासेन सा पारिहारिकी साध्वी वा, अपारिहारिकीभिः अन्ययूथिकाभिः सह बहिः विचारभूमिं वा विहारभूमिं वा न प्रविशेत्, नापि ततो निष्क्रामेद्, उक्तदोषसद्भावादित्यन्वयार्थो बोध्यः। तासामपि पारिहारिकीणां साध्वीनाम् अपारिहारिकीभिः सह विचारभूमौ विहारभूमौ वा प्रवेशे प्रासुकोदक स्वच्छास्वच्छबह्वल्पनिर्लेपनकृतोपघातदोषसद्भावात्, सिद्धान्तालापकविकत्थनभयरूपदोषसंभवात्, सेहाद्यसहिष्णु कलहदोष सद्भावाच्च ताभिः सह सापि भावभिक्षुकी न गच्छेदितिभावः ॥ सू०८ ॥ इति ।

मूलम्—से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, जाव पविट्ठे समाणे से णो अण्णउत्थिअस्स वा, गारत्थियस्स वा, परिहारिओ वा अपारिहारिअस्स वा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा देज्जा अणुपदेज्जा वा ॥सू०९॥

छाया—स भिक्षुको वा, भिक्षुकी वा, यावत् प्रविष्टः सन् स नो अन्ययूथिकस्य वा, गृहस्थस्य वा, पारिहारिको वा अपारिहारिकस्य वा अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा दद्याद् वा, अनुप्रदापयेद् वा ॥ सू० ९ ॥ इति ।

टीका—मर्मप्रकाशिका—सम्प्रति अन्यतीर्थिकादिभ्यः अशनादिदानप्रतिषेधं प्रतिपाद-

---

निर्मल या अनिर्मल थोडे या बहुत लेपन करने से उपघात दोष हो सकता है और विहारभूमि—स्वाध्यायभूमि में अन्यतीर्थिक के साथ जाने या निकलने पर भाव साधु साध्वी को सिद्धान्तों का अपलाप करने से या विकत्थन—निन्दा करने से कलह—झगडा वाद विवाद वगैरह की संभावना से संयमहानि हो सकती है इसी प्रकार पारिहारिक साधु को अपारिहारिक साधु के साथ विचारभूमि या विहारभूमि में निष्क्रमण या प्रवेश करने से ऊपर के दोष होने की संभावनासे संयमहानि हो सकती है अतः उनके साथ भी नही जाना चाहिये ॥सू०८॥

अब भाव साधु तथा भाव साध्वी अन्य तीर्थिक वगैरह को अशनादि

प्रासुक—सचित्त पाणीथी निर्मळ के अनिर्मल थोडुं के जाजुं लेपन करवाथी उपघात दोष थवा संभव छे तेमज स्वाध्याय भूमिमां अन्यतीर्थिकनी साथे जवा आववाथी साधु साध्वीने सिद्धांतोनो अपलाप करवाथी अथवा निंदा करवाथी कलह वादविवाद विगेरे थवानी संभावनाथी संयमनी हानी थवा संभव छे एज रीते पारिहारिक साधुए अपारिहारिक साधुनी साथे विचारभूमि के विहारभूमिमा अवरजवर करवाथी उपरोक्त दोष लागवानी संभावनाथी संयमहानी थई जाय तेथी तेओनी साथे जवुं के आववुं न जोईए.॥सू०८॥

यितुमाह–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, जाव पविट्ठे समाणे नो अन्नउत्थियस्स वा' इत्यादि, स पूर्वोक्तः संयमशीलो भिक्षुकः–भावभिक्षुकः साधुर्वा, भिक्षुकी वा, यावद् गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया अनुप्रविष्टः सन् गृहपतिकुलप्रवेशस्योपलक्षणत्वाद् उपाश्रयस्थो वा नो अन्ययूथिकस्य अन्यतीर्थिकस्य, अन्यतीर्थिकेभ्यः इत्यर्थः चतुर्थ्यर्थे षष्ठी, सम्बन्धसामान्ये वा षष्ठी बोध्या, एवं गृहस्थस्य वा–आगारिकस्य, आगारिकेभ्यो गृहस्थेभ्य इत्यर्थः, अत्रापि पूर्ववदेव षष्ठी बोद्धव्या। एवं पारिहारिको वा उद्युक्तविहारी साधुः, अपारिहारिकस्य, अपारिहारिकेभ्यः कुशीलसंसक्तस्वच्छन्दचारिभ्यः इत्यर्थः, अशनं वा, पानं वा, खादिमं वा, स्वादिमं वा चतुर्विधम् आहारजातं स्वयमपि न दद्यात्, नापि गृहस्थादिना अन्येन वा अनुदापयेदित्यर्थः। संयमविराधकत्वात्। तथाहि अन्यतीर्थिकादिभ्यो दीयमानं दाप्यमानं वा अशनादिकं दृष्ट्वा लोकः इत्थमभिमन्यमानो भवति यत्–इमे अन्यतीर्थिका एवं

चतुर्विध आहार जात स्वयं भी नहीं दें और दूसरों से दिलावे भी नहीं यह बतलाते हैं–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव' स–वह भाव भिक्षु और भिक्षुकी यावत् गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में भिक्षा लेनेकी आशा से 'पविट्ठे समाणे' अनुप्रविष्ट होकर या उपाश्रय में ही रहकर 'से णो अण्णउत्थियस्स वा' अन्ययूथिक–अन्यतीर्थिक साधु को या 'गारत्थियस्स वा' गृहस्थ श्रावक को एवं 'पारिहासिओ वा' पारिहारिक साधु 'अपारिहारियस्स' अपारिहारिक साधु को 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशन पान खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात स्वयं भी 'णो देज्जा' नहीं दे और 'अणुपदेज्जा वा' दिलावे भी नहीं क्योंकि इस तरह अन्य तीर्थिक वगैरह को अशनादि देने से या दिलाने से संयम विराधना दोष हो सकता है क्यों कि इस प्रकार के अन्य तीर्थिक वगैरह का पूर्ण संयमशाली भाव साधु के द्वारा अशनादि देने या दिलाने के कारण उनके सत्कार सम्मान आदर को देखकर

હવે સાધુ સાધ્વીએ અન્યતીર્થિકોને અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત પોતે ન આપે અને બીજા પાસે ન અપાવવા સબંધમાં સૂત્રકાર કહે છે–'से भिक्खुवा भिक्खुणीवा' પૂર્વોક્ત ભિક્ષુક અથવા ભિક્ષુકી 'जाव' યાવત્ શ્રાવકના ઘરમાં ભિક્ષા મેળવવાની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને અથવા ઉપાશ્રયમાં જ રહીને 'से णो अण्णउत्थियस्स वा' અન્યતીર્થિક સાધુને અથવા 'गारत्थियस्सवा' ગૃહસ્થ શ્રાવકને તથા 'पारिहारिओवा' પારિહારિક સાધુ 'अपारिहारियस्सवा' અપારિહારિક સાધુને 'असणं वा पाणं वा खाइमं साइमं वा' અશન્પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'णो देज्ज अणुपदेज्ज वा' પોતે આપે નહીં અને બીજા પાસે અપાવે પણ નહીં, કેમકે આ રીતે અન્યતીર્થિક વિગેરેને અશનાદિ આપવાથી અથવા અપાવવાથી સયમ વિરાધના દોષ લાગે છે કેમકે આવા પ્રકારના

विधानां पूर्णसंयमशालिनां भावभिक्षुकाणामपि लाभयोग्यत्वाद् मान्याः सन्ति इति, तथा च तदुपष्टम्भाद् असंयमप्रवर्तनादिदोषसंभवात्। तस्माद् भावभिक्षुः स्वयमपि अन्यतीर्थिकादिभ्यः अशनादिकं न दद्यात्, नापि अन्येन दापयेद् वा इति-फलितम्। एवं लिङ्गविपर्यासेन सा भावभिक्षुकी अपि अन्यतीर्थिकादिभ्यः स्वयम् अशनादिचतुर्विधाहारजातं न दद्यात्, नापि अन्यद्वारा दापयेदिति अन्वयार्थो बोध्यः ॥ सू०९ ॥ इति।

मूलम्-से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गामाणुगामं-दूइज्जमाणे णो अन्नउत्थिएण वा, गारत्थिएण वा, परिहारिओ अपरिहारिएण वा, सद्धिं गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥सू१०॥

छाया-स भिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा, ग्रामानुग्रामं गच्छन् नो अन्ययूथिकेन वा, गृहस्थेन वा, पारिहारिकः अपारिहारिकेण वा सार्द्धं ग्रामानुग्रामं गच्छेत् ॥सू० १०॥

टीका-मर्मप्रकाशिका-संयमविराधकत्वाद् अन्यतीर्थिकादिभिः सह ग्रामाद्ग्रामान्तरमपि भावभिक्षुको न गच्छेदिति प्रतिपादयन्नाह-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गामाणुगामं दूइ-

लोगों की ऐसी मान्यता होगी कि ये सभी अन्य तीर्थिक वगैरह हमारे माननीय भाव साधु के भी परमादरणीय हैं इस से भाव साधु के प्रति अनादर या अनास्था होने से भाव साधु को असंयम प्रवर्तना दिदोष हो सकता है इसलिये ऐसा नहीं करना चाहिये, इसी प्रकार भाव साध्वी को भी ऐसा करने से संयम विराधना होगी इसलिये वे भी अन्यतीर्थिक वगैरह को अशनादि स्वयं भी नहीं दे और दूसरे श्रावक वगैरह के द्वारा दिलावे भी नहीं ॥सू० ९॥

टीकार्थ-अब भाव साधु या साध्वी अन्यतीर्थिक वगैरह के साथ एक ग्राम सेदूसरे ग्राम भी नहीं जाय यह बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं' वह भाव साधु या भाव साध्वी एक ग्राम से दूसरे ग्राम

અન્યતીર્થિક વિગેરેને સંયમવાળા ભાવ સાધુ દ્વારા અશનાદિ આપવા કે અપાવવાના કારણે તેમના પ્રત્યેના સત્કાર, સન્માન, આદરભાવ જોઈને લોકોમા એવી માન્યતા થશે કે આ બધા અન્યતીર્થિક વિગેરે અમોને માન્ય એવા ભાવ સાધુને પણ પરમ આદરણીય છે તેથી ભાવ સાધુ પ્રત્યે લોકોને અનાદર કે અનાસ્થા થવાથી ભાવ સાધુને અસંયમ પ્રવર્તનાદિ દોષ થવા સંભવ છે તેથી તેમ કરવું ન જોઈએ એજ રીતે ભાવ સાધ્વીએ પણ એમ કરવાથી સંયમ વિરાધના થશે તેથી તેઓ પણ અન્યતીર્થિક વિગેરેને અશનાદિ પોતે પણ ન આપે અને બીજા શ્રાવક વિગેરે દ્વારા અપાવે પણ નહીં. ॥સૂ૦૯॥

હવે ભાવ સાધુ કે ભાવ સાધ્વીએ અન્યતીર્થિક વિગેરેની સાથે એક ગામથી બીજા ગામે સાથે જવાનો નિષેધ કરતા સૂત્રકાર કહે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'गामाणुगामं दूइज्ज-

ज्जमाणे णो अन्नउत्थियएण वा' इत्यादि। स पूर्वोक्तो भिक्षुकः साधुर्वा, भिक्षुकी वा—साध्वी वा, ग्रामानुग्रामम्—ग्रामाद्ग्रामान्तरम्, अन्यग्रामम् ग्रामानुग्रामस्योपलक्षणत्वाद् नगराद् नगरान्तरमपि गच्छन् अन्ययूथिकेन अन्यतीर्थिकादिभिः सार्द्धम् संयम विराधकत्वादिदोष संभवाद्म गच्छेत्, तथाहि कायिकादि निरोधे सति आत्मविराधना दोषो भवेत, व्युत्सर्गे च सचित्ताचित्त-ग्रहणरूपाप्रासुकप्रासुकग्रहणादौ उपघातसंयमविराधनादोषौ भवेताम्, एवं अन्यतीर्थिकादिभिः सह ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छतः श्रमणस्य भोजने पि संयमविराधकत्वादिदोषः संभवति, सेहादिविप्रतरणादिदोषश्चापतति, तस्माद् भावभिक्षुः ग्रामाद् ग्रामान्तरं नगरादिकाद् नगरादिकान्तरं वा गच्छन् अन्यतीर्थिकादिभिः सह संयमविराधनादिदोषसंभवान्नगच्छेदिति भावः। एवं लिङ्गव्यत्यासेन सा भावभिक्षुकी साध्वी वा ग्रामाद् ग्रामान्तरं नगरादिकाद् नगरादिकान्तरं वा गच्छन्ती अन्यतीर्थिकादिभिः सहः संयमविराधनादिदोषसंभवान्न-गच्छेदिति बोध्यम् ॥ सू० १० ॥ इति।

'दूइज्जमाणे णो अण्णउत्थिएण वा' जाते हुए अन्ययूथिक अन्यतीर्थिक के साथ या 'गारत्थिएण वा' गृहस्थ श्रावक के साथ एवं 'परिहारिओ अपरिहारिएण वा सद्धिं' पारिहारिक साधु अपारिहारिक स्वच्छन्दतापूर्वक मनमानी विचरनेवाले साधु के साथ 'गामाणुगामं' ग्रामानुग्राम एक ग्राम से दूसरे ग्राम 'णो दूइज्जिज्जा' नहीं जाय, क्योंकि ऐसे करने से संयम विराधना हो सकती है क्योंकि कायिक आदि के निरोध होने पर आत्मविराधना दोष होगा, और व्युत्सर्ग में सचित्ताचित्त ग्रहण रूप अप्रासुक ग्रहण से उपघात और संयम विराधना होगी, इसी तरह अन्य तीर्थिक आदि के साथ एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाने से भाव साधु को भोजन में भी संयम विराधना दोष हो सकता है और सेहादि विप्रतारणा वञ्चना वगैरह दोष हो सकता है इसी प्रकार भाव साध्वी को भी ऐसा करने से उक्तदोष हो सकते हैं, इसलिये अन्यतीर्थिक वगैरह के साथ उन्हे भी ग्रामान्तर नहीं जाना चाहिये ॥सू० १०॥

माणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતા 'अण्णउत्थिएण वा गारत्थिएण वा' અન્યતીર્થિકની સાથે અગર ગૃહસ્થ શ્રાવકની સાથે તેમજ 'परिहारिओ अपारिहारिएण वा सद्धिं' પારિહારિક સાધુએ અપારિહારિક-સ્વચ્છતાપૂર્વક વિચારવાવાળા સાધુની સાથે 'गामाणुगामं णो दूइजिज्जा' એક ગામથી બીજે ગામ જવું નહી કેમકે એવું કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે કેમકે-કાયિક વગેરેના નિરોધ થવાથી આત્મવિરાધના દોષ લાગે છે અને વ્યુત્સર્ગમાં સચિત્તાચિત્ત ગ્રહણરૂપ અપ્રાસુક પ્રાસુકના ગ્રહણથી ઉપઘાત અને સંયમ વિરાધના થશે, એજ રીતે અન્યતીર્થિક વિગેરેની સાથે એક ગામથી બીજા ગામે જવાથી ભાવસાધુને આહારમાં સંયમ વિરાધના દોષ થશે અને સેહાદિ વંચના વિગેરે દોષ પણ થશે. આજ રીતે ભાવ સાધ્વીને પણ એવું કરવાથી પૂર્વોક્ત દોષ લાગે છે. તેથી અન્યતીર્થિક વિગેરેની સાથે તેઓએ પણ ગ્રામાન્તરમાં જવું જોઈએ નહી. ॥૧૦॥

मूलम्–से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणिज्जा, असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा, साइमं वा अस्स पडियाए एगं साहम्मियं समुद्दिस्स पाणाइं, भूयाइं जीवाइं, सत्ताइं समारंभ समुद्दिस्स कीयं पामिच्चं अच्छिज्जं अणिसट्ठं अभिहडं आहट्टु चेएइ तं तहप्पगारं असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा, साइमं वा, पुरिसंतरकडं अपुरिसंतरकडं वा बहिया णीहडं वा अणीहडं वा अत्तट्ठियं वा, अणत्तट्ठियं वा परिभुत्तं वा अपरिभुत्तं वा, आसेवियं वा, अणासेवियं अफासुयं जाव णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ११॥

छाया–स भिक्षुको वा, भिक्षुकी वा, यावत् प्रविष्टः सन् स यत् पुनः जानीयात्, अशनं वा, पानं वा, खादिमं वा, स्वादिमं वा, अस्य प्रतिज्ञया एकं साधर्मिकं समुद्दिश्य प्राणिनः भूतानि, जीवान् सत्त्वान् समारभ्य समुद्दिश्य क्रीतं प्रामित्यम् आच्छेद्यम् अनिसृष्टम् अभ्याहृतम् आहृत्य ददाति, तत् तथाप्रकारम् अशनं वा, पानं वा, खादिमं वा, स्वादिमं वा, पुरुषान्तरकृतं वा, अपुरुषान्तरकृतं वा, बहिर्निर्गतं वा, अनिर्गतं वा, आत्मार्थिकं वा, अनात्मार्थिकं वा, परिभुक्तं वा, अपरिभुक्तं वा, आसेवितं वा, अनासेवितं वा, अप्रासुकं यावद् नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ११ ॥ इति ।

मर्मप्रकाशिकाटीका–भिक्षाप्रकरणे एव अनेषणीयविशेषपिण्डप्रतिषेधं प्रतिपादयितुमाह–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, जाव पविट्ठे समाणे'–इत्यादि स पूर्वोक्तो भिक्षुकः साधुर्वा, भिक्षुकी वा साध्वी वा, यावत्–गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभाशयेन अनुप्रविष्टः सन् वक्ष्यमाणस्वरूपम् अशनादिआहारजातं नो प्रतिगृह्णीयादिति परेणान्वयः, तदाह–स भावभिक्षुः पुनरिति वाक्यालंकारे, यदि जानीयात्–यद् अशनं वा–अन्नम्, पानं

अब पिण्ड रूप भिक्षा प्रकरण के सिलसिले में अनेषणीय–आधा कर्मादि दोष से युक्त पिण्ड ग्रहण का प्रतिषेध करते हैं–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव' वह भाव भिक्षु और भाव भिक्षुकी यावत्–गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में भिक्षा के लिये 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्ट होकर यदि 'से जं पुण जाणिज्जा' वह ऐसा जानले कि 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' यह अशन

હવે પિંડરૂપ ભિક્ષા પ્રકરણના બહાનાથી અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષથી યુક્ત પિંડ ગ્રહણનો નિષેધ કરતા કહે છે–

ટીકાર્થ–'સે ભિક્ખૂ વા ભિક્ખુણી વા' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'જાવ પવિટ્ઠે સમાણે' યાવત્ ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમા ભિક્ષા મળવાની ઇચ્છાથી પ્રવેશ કરીને 'સે જં પુણ એવં જાણિજ્જા' જો તેઓના જાણવામાં એવું આવે કે–આ 'અસણં વા પાણં વા ખાઇમં વ'

वा-जलम्, खादिमं वा चोष्यादिकम्, स्वादिम वा दुग्धपाकादिकम् एतच्चतुर्विधम् आहारजातम्, अस्य निर्ग्रन्थस्य प्रतिज्ञया निमित्तेन कश्चित् प्रकृतिभद्रको गृहस्थः एकमेव धनश्चन साधर्मिकं साधुं समुदिश्य हृदये लक्षीकृत्य अभिसन्धाय एकसाध्वर्थमिदमाहारजातं मया निष्पाद्यते इत्येवं विचार्य इत्यर्थः, 'पाणाइ' प्राणिनः 'भूयाइं' भूतानि, 'जीवाइं' जीवान् 'सत्ताइं' सत्वांश्च एतान् चतुर्विधान् परस्पर किञ्चिद्विभिन्नान् 'समारब्भ' समारभ्य परिताप्य, समारम्भं परितापरूपम् 'समुद्दिस्स' समुद्दिश्य, संरम्भसमारम्भारम्भान अधिकृत्य यदि आधाकर्म विदध्यादितिशेषः, एतेन सर्वेषामविशुद्धिकोटि काहार जातानां संग्रहो बोध्यः। सम्प्रति समस्तविशुद्धिकोटिकाहारजातं संग्रहीतुमाह-'कीयं' क्रीतम् मूल्यक्रीतमित्यर्थः 'पामिच्चं' प्रामित्यम् पर्युदश्चन 'पैंचउधार' रूपेण गृहीतम् 'अच्छिज्जं' आच्छेद्यम्, अन्यस्माद् हठाद् गृहीतम्, बलादाच्छिन्नम् 'अणिसट्ठं' अनिसृष्टम्, अविभक्तस्तु, तत्स्वाम्यनुज्ञां विनैव गृहीत मित्यर्थः, 'अभिहडं' अभ्याहृतम् गृहस्थेन साधुस्थाने उपाहृतम् आनीत

पान खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात 'अस्स पडियाए' इस अमुक निर्ग्रन्थि के निमित्त से कोई प्रकृति भद्रक गृहस्थ 'एगं साहम्मियं समुदिस्स' एक साधु के लिये ही यह आहार जात मैं बनाता हूं ऐसा मनमें विचार कर 'पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं' प्राणी-भूत-जीव-सत्व इन चार प्रकारके परस्पर कुछ विभिन्न प्राणियों को सताने के उद्देश से संरम्भ, 'समारम्भ' समारम्भ और आरम्भ करता है तो उसे आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझ कर इन अविशुद्ध आहार जात को नहीं ले, इसी प्रकार उक्त उद्देश्य से सम्पादित विशुद्ध कोटिक आहार जात को भी भावदूषित होने से नहीं लेना चाहिये-यह बतलाते हैं-जैसे कि 'कीयं' मूल्यक्रीत-कीमत-देकर खरीदा हुआ है 'पामिच्च' प्रामित्य पैसा उधार लेकर गृहीत है और 'अच्छिज्जं' आच्छेद्य-दूसरों से हठपूर्वक गृहीत है इसी प्रकार 'अणिसट्ठं' अनिसृष्ट-अविभक्त वस्तु-सभी स्वामी की अनुज्ञा के बिनाही गृहीत है और 'अभिहड' अभ्याहृत-गृहस्थ के द्वारा उपाश्रय में

साइम वा' અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચારે પ્રકારનો આહાર જાત 'अस्स पडियाए' આ અમુક નિર્ગ્રન્થના નિમિત્તે કોઇ પ્રકૃતિભદ્ર ગૃહસ્થે 'एगं साहम्मियं' અથવા કોઇ એક સાધર્મિકને 'समुद्दिस्स' ઉદ્દેશીને આ આહાર જાત હું બનાવું છુ એવો વિચાર કરીને 'पाणाइं, भूयाइं, जीवाइं, सत्ताइं' પ્રાણ-ભૂત-જીવ-સત્વ આ ચાર પ્રકારના જુદા જુદા પ્રાણીયોને 'समारब्भ समुद्दिस्स' સતાવવાના ઉદ્દેશથી સંરંભ, સમારંભ, અને આરંભ કરે છે તો તેને આધાકર્માદિ દોષથી યુક્ત સમજીને આ અવિશુદ્ધ આહાર જાતને લેવો નહીં એજ રીતે ઉક્ત ઉદ્દેશ્યથી સમ્પાદિત વિશુદ્ધ આહાર જાતને પણ ભાવદૂષિત હોવાથી લેવો ન જોઇએ. તે સંબંધમા કહે છે-'कीयं' ક્રીત કીમ્મત આપીને ખરીદેલ 'पामिच्चं' પ્રામિત્ય ઉધાર

मित्यर्थः तदेवंभूतं क्रीताद्याहारजातं विशुद्धकोटिकमपि यदि आहृत्य प्रकृतिभद्रको गृहस्थो ददाति तदापि 'तं तहप्पगारं' तत् चतुर्विधमपि आहारजातं तथाप्रकारम् आधाकर्मादिदोष दुष्टत्वात् साधुना न ग्रहीतव्य मित्याशयेन "नो पडिग्गाहिज्जा" नो प्रतिगृह्णीयादिति वक्ष्यते, पुनः कीदृशं तत् आहारजातमित्याह-'पुरिसंतरकडं वा, अपुरिसंतरकडं वा' पुरुषान्तरकृतं वा, अपुरुषान्तरकृतं वा, यो ददाति तस्मात्पुरुषा न्यः पुरुषः पुरुषान्तरं तत्कृतं वा स्यात्, पुरुषान्तराकृतं वा स्यात्, दातृपुरुषेणैव वा कृतं स्यादित्यर्थः तथा 'वहिया नीहडं वा अनीहडं वा' वहिः निर्हृतं वा-निर्गतं वा आनीतं वा, अनिर्हृतं वा अनिर्गतं वा नानीतं वा स्यात्। एवम् 'अत्तट्ठियं वा, अणत्तट्ठियं वा' आत्मार्थिकं वा दात्रा निजार्थकृतं वा स्यात्, अनात्मार्थिकं वा नवा आत्मार्थं कृतं स्याद् वा, तथा 'परिभुत्तं वा, अपरिभुत्तं वा' तेनैव दात्रा तत् तथाविधम् आहारजातं परिभुक्तं वा उपभुक्तं वा उपभोगविषयी कृतं वा स्यात् अपरिभुक्तं वा अनुपभुक्तं वा अनुपभोगविषयीकृतं वा भवतु इत्याशयेनाह-'आसेवियं वा अणासेवियं वा' आसेवितं वा अनासेवितं वा भवतु स्तोकमपि दात्रा आस्वादितं वा अनास्वादितं वा भवतु किन्तु तदेवमुपर्युक्तरीत्या 'आफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा' अप्रासुकम् सचित्तम्

लाकर दिया गया है इस प्रकार के विशुद्ध कोटिक आहार जात को भी यदि कोई प्रकृति भद्रक गृहस्थ 'आहट्टु चेइए' लाकर देता है तो आधाकर्मादि दोष से युक्त समझकर भाव साधु या भाव साध्वी ऐसे आहार जात को ग्रहण नहीं करें 'तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं साइमं वा' उक्त प्रकार का आहार जात चाहे 'पुरिसंतकडं' अन्य पुरुष से किया गया हो या 'अपुरिसंतरकडं' दाता से ही किया गया हो, इसी तरह वह आहार जात 'वहिया णीहडं वा' बाहर लाया गया हो या 'अनीहडं वा' नहीं लाया गया हो, या 'अत्तट्ठिय आत्मार्थिक दाताने अपने लिये ही बनाया हो या 'अणत्तट्ठियं वा' अनात्मार्थिक दूसरों के लिए बनाया हो एवं 'परिभुत्तं वा, परिभुक्त हो या 'अपरिभुत्तं वा' अपरिभुक्त हो तथा 'आसेवियं' आसेवित हो या 'अणासेवियं वा' अनासेवित हो किन्तु उपर्युक्तरीति से यह चतुर्विध आहार जात 'अफासुय जाव नो पडिगाहेज्जा'

લીધેલ વસ્તુ 'अच्छिज्ज' આચ્છેદ્ય બીજાની પાસેથી હઠથી કે બળથી લીધેલ 'अणिसट्ठं' અનિસૃષ્ટ વહેંચ્યા વિનાની સૈયારી વસ્તુના બધા માલિકની રજા વગર લીધેલ 'अभिहडं' અભ્યાહૃત ગૃહસ્થે ઉપાશ્રયમાં લાવીને આપેલ આવા પ્રકારના વિશુદ્ધ કોટિના આહારને કોઈ પ્રકૃતિભદ્ર ગૃહસ્થ 'आहट्टु चेइए' લાવીને આપે તો 'तहप्पगारं' તેવા પ્રકારના 'असणं पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર આધાકર્માદિ દોષયુક્ત સમજીને સાધુ અને સાધ્વીએ એવો આહાર દોષવાળો સમજીને લેવો નહીં. એવા પ્રકારનો આહાર ચાહે 'पुरिसंतकडं' અન્ય પુરૂષ દ્વારા કરવામા આવેલ હોય અગર 'अपुरिसंतक' દાતાએ સ્વયં બનાવેલ હોય તેમજ એ આહાર જાત 'वहिया नीहडं वा अनीहडं वा' બહાર લાવવામાં આવેલ હોય અગર ન લાવેલ હોય અગર દાતાએ 'अत्तट्ठियं वा अणत्तट्ठियं वा' પોતાને માટે કરેલ હોય અથવા

यावत् अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषदुष्टमाहारजातं शुद्धाशुद्धोभयकोटिकमपि साक्षात् परम्परया वा हिंसादिदोषदुष्टत्वाद् लाभे सत्यपि नो प्रतिगृह्णीयादिति भावः ॥सू० ११॥

मूलम्–एवं बहवे साहम्मिया, एगं साहम्मिणी, बहवे साहम्मिणीओ समुद्दिस्स चत्तारि आलावगा भाणियव्वा ॥सू० १२॥

छाया–एवं बहून् साधर्मिकान, एकां साधर्मिकीम्, बह्वीः साधर्मिकीः समुद्दिश्य चत्वारः आलापकाः भणितव्याः ॥ सू० १२ ॥ इति ।

टीका–मर्मप्रकाशिका–एक साधर्मिकं समुद्दिश्य प्रथमालापकवद् बहून साधर्मिकान् समुद्दिश्य द्वितीयालापकः, एकां साधर्मिकीं समुद्दिश्य तृतीयालापकः, बह्वीः साधर्मिकीश्च समुद्दिश्य चतुर्थालापको वक्तव्य इति प्रतिपादयितुमाह–"एवं बहवे साहम्मिया, एगं साहम्मिणी, बहवे साहम्मणीओ समुद्दिस्स चत्तारि आलावगा भाणियव्वा" इति । एवं–पूर्वोक्तरीत्या एकं साधर्मिकं साधुं समुद्दिश्य यथा प्रथम आलापकः–स भिक्षुर्यावद् गृहपतिकुलं प्रविष्टः सन् तथाभूतमाहारजातम् अप्रासुकम् सचित्तम् अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषदुष्टं मन्यमानो लाभे सत्यपि तदुभयं शुद्धाशुद्धकोटिकं तथाप्रकारमाहारजात भावभिक्षुको नो प्रतिगृह्णीयादिति' इत्येवंरूपः पूर्वमुक्तः, तथा बहून साधर्मिकान साधून समुद्दिश्य द्वितीयालापको वक्तव्यः, एवम् एकां साध्वीं साधर्मिकीं समुद्दिश्य तृतीयालापको वक्तव्यः, एवं बह्वीः

अप्रासुक–सचित्त और अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने के कारण भाव साधु और भाव साध्वी उसको नहीं ग्रहण करे ॥सू० ११॥

टीकार्थ–इसी प्रकार बहुतोंसाधर्मिक साधुओं को उद्देश करके निष्पादित आहार जात विषयका दूसरा आलापक और एक साधर्मिकी साध्वी को उद्देश करके बनाया गया आहार जात विषय का तीसरा आलापक और बहुतों साधर्मिकी साध्वियों को उद्देश करके निष्पादित आहार जात विषय का चौथा आलापक समझना चाहिये यह बतलाते हैं–"एवं बहवे साहम्मिया' उक्त रीति से बहुतों–अनेकों साधर्मिकों को उद्देश करके दूसरा आलापक और 'एगा साहम्मिणी' एक साधर्मिकी साध्वी को उद्देश करके तीसरा आलाप एवं 'बहवे

પોતાને માટે કરેલ ન હોય 'परिभुत्तं वा अपरिभुत्तं वा' પરિભુક્ત હોય કે અપરિભુક્ત હોય 'आसेवियं वा अणासेवियं वा' આસેવિત હોય કે અનાસેવિત હોય પરંતુ ઉપરોક્ત રીતે તે ચાર પ્રકારનો આહાર જાત 'अफासुयं' અપ્રાસુક સચિત્ત અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોવાળા હોવાને કારણે સાધુ સાધ્વીએ 'णो पडिगिण्हिज्जा' તેને ગ્રહણ કરવો ન જોઈએ ॥સૂ૦ ૧૧॥

હવે ઘણા સાધર્મિક સાધુને ઉદ્દેશીને બનાવેલ આહાર જાત સંબંધી બીજો આલાપક અને સાધર્મિકી સાધ્વીને ઉદ્દેશીને બનાવવામાં આહાર જાત સબંધી ત્રીજો આલાપક અને ઘણી સાધર્મિકી સાધ્વીયોને ઉદ્દેશીને બનાવેલ આહાર જાત સબંધી ચોથો આલાપક બતાવવામાં આવે છે જે આ પ્રમાણે છે–

साधर्मिकीः साध्वीः समुद्दिश्य चतुर्थालापको वक्तव्य इति सर्वेषामालापकानां सम्मेलनेन चत्वार आलापका भणितव्याः वक्तव्या इत्यर्थः एकत्वबहुत्वाभ्याम् एकबहुसाधर्मिकसाधुविषयकमालापकद्वयम्, एवमेकत्वबहुत्वाभ्याम् एक बहुसाधर्मिकी साध्वीविषयकश्चालापकद्वयमिति चत्वार आलापका भवन्तीति बोध्यम् ।सू० १२॥

मूलम्—से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुणजाणिज्जा, असणं वा, पाणं वा, खाइमं साइमं वा वा, बहवे समणमाहण अतिहि किवण वणीमए पगणिय पगणिय समुद्दिस्स पाणाइं वा, भूयाइं वा, जीवाइं वा, सत्ताइं वा, जाव समारंभ आसेवियं वा अफासुयं अणेसणिज्जं मण्णमाणे लाभे संते जाव णो पडिगाहिज्जा ॥सू० १३॥

छाया—स भिक्षुको वा, भिक्षुकी वा, गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यत् पुनः जानीयात्, अशनं वा, पानं वा, खादिमं वा, स्वादिमं वा, बहून् श्रमणान् ब्राह्मणान् अतिथीन् कृपणवनीपकान् प्रगणय्य प्रगणय्य समुद्दिश्य प्राणिनो वा, भूतानि वा, जीवान् वा, सत्त्वान्

साहम्मिणीओ' बहुतों साधर्मि की साध्वियों को 'समुद्दिस्स' उद्देश करके चोथा आलापक समझना चाहिये अर्थात् पूर्वोक्तरीति से जैसे पहले एक साधर्मिक साधु को उद्देश करके प्रथम आलापक वह भावभिक्षु या भाव भिक्षुकी भिक्षा के लिये गृहपतिके घर में अनु प्रवेश कर उक्त प्रकार के विशुद्धाविशुद्ध कोटिक आहार जात को अप्रासुक-सचित्त और अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर उस तरह की भिक्षा मिलने पर भी उसे नहीं ग्रहण करे' ऐसा प्रथम आलपक पूर्व सूत्र में कहा गया है वैसे ही अनेक साधर्मिक साधुओं को उद्देश करके द्वितीय आलापक और एक साधर्मिकी साध्वी को उद्देश करके तृतीय आलापक और अनेक साधर्मिकी साध्वियों को उद्देश करके चतुर्थ आलापक

'एवं बहवे साहम्मिया एगा साहम्मिणी' घणा साधर्मिक साधुओने उद्देशीने बनावेल आहार संबंधी बीजो आलापक समजवो तथा 'एग साहम्मिणी' એક સાધર્મિકી સાધ્વીને ઉદ્દેશીને બનાવેલ આહાર સંબંધી ત્રીજો આલાપક તથા 'बहवे साहम्मिणीओ समुद्दिस्स' ઘણી સાધર્મિકી સાધ્વીઓને ઉદ્દેશીને બનાવેલ આહાર સંબંધી ચોથો આલાપક એ રીતે 'चत्तारि आलावगा-भाणियव्वा' એ રીતે ચાર આલાપકો સમજવા જોઈએ અર્થાત્ પૂર્વોક્ત રીતે જેમ એક સાધુને ઉદ્દેશીને પહેલા આલાપક દ્વારા તેવા પ્રકારના આહાર જાતને અપ્રાસુક અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષવાળો માનીને તેવો આહાર મળે તો પણ ન લેવો તેમ નિષેધ કરેલ એજ પ્રમાણે અનેક સાધર્મિક સાધુને ઉદ્દેશીને બનાવવા સંબંધી બીજો આલાપક તથા અને એક સાધ્વી સંબંધી ત્રીજા આલાપક અને અનેક સાધ્વીને ઉદ્દેશ સંબંધી ચોથા આલાપકનો

वा, यावत् समारभ्य आसेवितं वा अप्रासुकम् अनेषणीयम् इति मन्यमानो लाभे सति यावत् नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० १३ ॥ इति ।

टीका–मर्मप्रकाशिका–पुनरपि प्रकारान्तरेण अविशुद्धिकोटिकमाहारजातं प्रतिषेधितुमाह–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणिज्जा' इत्यादि। स पूर्वोक्तो भिक्षुको भावभिक्षुकः साधुर्भिक्षुकी साध्वी वा गृहपतिकुलम् गृहस्थगृहम् यावत्–पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभेच्छया अनुप्रविष्टः सन् स भावभिक्षुको यदि पुनरिति–वाक्यालंकारे वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्–अवगच्छेत् यत् अशनं वा, पानं वा, खादिमं वा, स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम्, बहून् श्रमणान्–निर्ग्रन्थशाक्यतापसगैरिकाजीविकान् समुद्दिश्य एवं ब्राह्मणान् भोजनकालोपस्थाय्यपूर्वातिथिविशेषान् वा समुद्दिश्य, एवं कृपणान् दीनान् दारिद्रान्, वनीपकान् याचकान् समुद्दिश्य वा इत्याह–'बहवे समणमाहण अतिहि किवणवणीमए समुद्दिस्स' बहून् श्रमणान् ब्राह्मणान् अतिथिन् कृपणान वनीपकान् समुद्दिश्य

भी समझना इस प्रकार 'चत्तारि आलावगा भाणियव्वा' चार आलापक कहने चाहिए। सू० १२॥

टीकार्थ–अब प्रसङ्गवश से दूसरे प्रकार के भी अविशुद्धि कोटिक आहार जात का प्रतिषेध करते हैं 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव' वह भाव-भिक्षु या भाव भिक्षुकी गृहपति–गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्–पिंडपातप्रतिज्ञा से भिक्षा प्राप्त करने की आशासे 'पविट्ठे समाणे' अनुप्रवेश कर' 'से' वह भाव साधु और भाव साध्वी 'जं पुण जाणिज्जा' यदि जान ले कि–'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशन पान खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात को 'बहवे समण माहण' बहुत श्रमण–निर्ग्रन्थ–शाक्य तापस–गैरिकवस्त्र वाले साधु ओं को उद्देश करके एवं ब्राह्मणों तथा भोजन काल में उपस्थित 'अतिहि' अतिथिविशेषों को उद्देश करके एवं किवणवणीमए' दीन–गरीबदरिद्रों तथा वनीपक याचकों को उद्देश करके तथा उन श्रमण ब्राह्मण अतिथि कृपण वनीपकों का

પણ નિષેધ સમજવો. ।સૂ૦ ૧૨।।

હવે પ્રસંગોપાત બીજા પ્રકારના પણ અવિશુદ્ધ કોટિના આહાર જાતનો નિષેધ બતાવે છે–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહપતિ ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં ભિક્ષા મળવાની આશાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરે ત્યારે 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તેઓના જાણવામાં આવે કે આ 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચાર પ્રકારનો આહાર જાત 'बहवे समणमाहण अतिहि किवण वणीमए' ઘણા શ્રમણ–નિર્ગ્રન્થ, શાક્ય–તાપસ–ગૈરિકવસ્ત્રવાળાઓને કે અતિથિઓને અથવા બ્રાહ્મણોને કે કૃપણોને 'समुद्दिस्स' ઉદ્દેશીને અથવા યાચકોને ઉદ્દેશીને અને તેમને 'पगणिय पगणिय' તથા તેમના વિભાગ કરીને જેમકે પાંચ છ શ્રમણ

अनेकान् श्रमणादीन् उद्दिश्येत्यर्थः, तांश्च 'पगणिय पगणिय' प्रगणय्य प्रगणय्य प्रविभज्य प्रविभज्य समुद्दिश्य यथा-पञ्चषाः श्रमणाः, द्वित्रा ब्राह्मणाः, त्रिचत्वार अतिथयः, पञ्चषाः कृपणा वनीपकाश्च इत्येवं प्रकारेण परिसंख्याय श्रमणादीन् समुद्दिश्य-अभिलक्ष्यीकृत्य तथा 'पाणाइंवा भूयाइं वा जीवाइं वा सत्ताइं वा'' प्राणिनो वा भूतानि वा जीवान् वा सत्त्वान् वा परस्परविशेषचतुर्विधान् प्राण्यादीन् समारभ्य संरभ्य आरभ्य च संरम्भसमारम्भारम्भान् 'जाव' यावत्-समुद्दिश्य अधिकृत्य निर्मितं यद् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा संस्कृतं वा परिपक्वं तद् आसेवितम् आस्वादितं वा अनासेवित वा अनास्वादित वा अप्रासुकम् सचित्तम् अनेषणीयम् आधाकर्मदोषदुष्टं मन्यमानो लाभे सत्यपि तथाविधमाहारजातं नो प्रतिगृह्णीयात्, एवं लिङ्गव्यत्यासेन सा भावभिक्षुकी साध्वी वा गृहपति गृहं भिक्षालाभेच्छया प्रविष्टा सती बहून् श्रमणादीन् समुद्दिश्य प्राण्यादीन् चतुर्विधान् जीवजातान् समारभ्य निर्मितम् अशनादि चतुर्विधाहारजातम् अप्रासुकं सचित्तम् अनेषणीयमाधाकर्मादिदोषदुष्टं मान्यमाना लाभे सत्यपि तथाप्रकारआहारजातं न प्रतिगृह्णीयादिति अन्वयार्थो बोध्यः ॥सू० १३॥

मूलम्-से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणेज्जा, असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा

अलग अलग 'पगणिय पगणिय' विभाग करके-जैसे पांच या छे श्रमण, दो या तीन ब्राह्मण, तीन या चार अतिथि पांच या, छे कृपण गरीब, याचक, इस प्रकार गिन करके उन श्रमणादि को 'समुद्दिस्स' अभिलक्ष्यकर 'पाणाइं वा' प्राणियों को 'भूयाइं वा' भूतोंके 'जीवाइं वा' जीवोंको 'सत्ताइं वा' को सत्वों को 'जाव' यावत्-'समारब्भ' संरम्भसमारम्भ-और-आरम्भ पूर्वक लाकर कोइ भद्र प्रकृतिक श्रावक देता है तो इस प्रकार के आहार जात को चाहे वह आहार जात पुरुषान्तर कृत हो या पुरुषान्तर कृत नहीं हो एवं बाहर लाया गया हो या नहीं लाया गया हो एवं आत्मार्थिक हो या अनात्मार्थिक हो तथा अपरिभुक्त हो या परिभुक्त हो एवं अनासेवित हो या 'आसेवियं वा' आसेवित हो किन्तु उस प्रकार के आहार जात को 'अफासुयं' अप्रासुक-सचित्त और 'अणेसणिज्जं' अनेषणीय-आधाक-

---

બે કે ત્રણ બ્રાહ્મણ ત્રણ કે ચાર અતિથી પાંચ કે છ કૃપણ અર્થાત્ ગરીબ, યાચક આ રીતે ગણત્રી કરીને તે શ્રમણાદિને લક્ષ કરીને 'पाणाइं भूयाइं वा, सत्त इं वा' પ્રાણીયોને, ભૂતોને જીવોને સત્વોને 'जाव समारब्भ' યાવત્ સરંભ-સમારંભ અને આરંભપૂર્વક લાવીને કોઇ ભદ્રપ્રકૃતિવાળો શ્રાવક આપે તો આવા પ્રકારના આહારને ચાહે તો તે આહાર જાત બીજા પુરૂષે બનાવેલ હોય અગર પુરૂષાન્તરકૃત ન હોય અને બહાર લાવેલ હોય અગર ન લાવેલ હોય આત્માર્થિક હોય અગર અનાત્માર્થિક હોય તથા અપરિભુક્ત હોય કે પરિભુક્ત હોય તથા 'आसेवियं वा' આસેવિત હોય કે અનાસેવિત હોય પરંતુ તેવા પ્રકારના આહાર જાતને 'अफासुयं' અપ્રાસુક-સચિત્ત અને 'अणेसणिज्जंति' અનેષણીય

वहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमए पगणिय पगणिय समुद्दिस्स, पाणाइंवा भूयाइं वा जीवाइं वा सत्ताइं वा जाव आहट्टु चेएइ, तं तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अपुरिसंतरकडं अवहिया णीहडं अणत्तट्ठियं अपरिभुत्तं अणासेवितं अफासुयं अणेसणिज्जं जाव णो पडिगाहिज्जा ॥सू० १४॥

छाया–स भिक्षुको वा, भिक्षुकी वा, गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन स यत् पुनः जानीयात्, अशनं वा, पानं वा, खादिमं वा, स्वादिमं वा, बहून् श्रमणान् ब्राह्मणान् अतिथीन् कृपणवनीपकान् प्रगणय्य प्रगणय्य समुद्दिश्य प्राणिनो वा भूतानि वा जीवान् वा सत्त्वान् वा यावत् आहृत्य ददाति, तत्तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमम् वा, अपुरुषान्तरकृतम् अबहिः निर्गतम् अनात्मार्थिकम्, अपरिभुक्तम् अनासेवितम् अप्रासुकम् अनेषणीयम् नो प्रतिगृह्णीयात् ॥सू० १४॥ इति ।

टीका–मर्मप्रकाशिका–पूर्वोक्तरीत्या अविशुद्धिकोटिकमाहारजातस्य श्रमणानामग्राह्यत्व प्रतिपाद्य सम्प्रति विशुद्धिकोटिकाहारविशेषस्यापि कारणविशेषात् तेषामग्राह्यत्व प्रतिपादयितुमाह–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं जाव पविट्ठे' इत्यादि । स भिक्षुकः पूर्वोक्तो भावभिक्षुकः साधुर्वा, भिक्षुकी वा–साध्वी वा भवतु स गृहपतिकुलम्–गृहस्थगृहं यावत्–पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभेच्छया, अनुपविष्टः सन् 'से जं पुण जाणेज्जा' स भाव

र्मादि दोषसे युक्त 'मण्णमाणे लाभे संते जाव णो पडिगाहिज्जा' समझकर मिलने पर भी उस को नहीं लेना चाहिये ॥सू० १३॥

पूर्व सूत्र में अविशुद्ध कोटिक आहार जात को साधु साध्वी के लिये अग्राह्य बतलाकर अब विशुद्ध कोटिक आहार विशेष को भी कारणवश साधु साध्वी के लिये अग्राह्य बतलाते हैं–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह भाव साधु या भाव साध्वी 'गाहावइ कुलं जाव' गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्–पिण्डपात प्रतिज्ञा से -भिक्षाप्राप्त करने की इच्छा से 'पविट्ठे समाणे' अनु प्रविष्ट

આધાકર્માદિ દોષવાળો 'मण्णमाणे' માનીને 'लाभसंते जाव' પ્રાપ્ત થાય તો પણ 'णो पडिगाहिज्जा' તેનો સ્વીકાર કરવો ન જોઈએ અર્થાત્ તે લેવો નહીં. ॥સૂ० ૧૩॥

પહેલાના સૂત્રમા અવિશુદ્ધ આહાર જાતને સાધુ સાધ્વી માટે અગ્રાહ્ય બતાવીને હવે વિશુદ્ધ આહાર વિશેષ પણ કારણવશાત્ સાધુ સાધ્વીને અગ્રાહ્ય હોવાના સંબંધમા કથન કરે છે–

ટીકાર્થ–'से भिक्खु वा भिक्खुणीवा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અગર સાધ્વીજી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહપતિ–ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમા યાવત્ ભિક્ષાલાભની આશાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરે ત્યારે 'से जं पुण एवं जाणेज्जा' તેઓના જાણવામાં એવું આવે કે આ 'असणं वा ।

भिक्षुको यदि पुनरित्थं जानीयात् अवगच्छेत् यत्-'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा, पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'बहवे समणा माहणा अतिहिं किवणवणीमए' बहून् श्रमणान् निर्ग्रन्थशाक्यतापसगैरिकाजीविकान् एवं ब्राह्मणान् भोजनकालोपस्थाप्यपूर्वातिथिविशेषान् एवं कृपणान् दरिद्रान् वनीपकान् दीनयाचकविशेषान् एवंविधान् बहून् श्रमणादीन् 'समुद्दिस्स' समुद्दिश्य हृदये संलक्ष्य अभिसन्धायेत्यर्थः 'जाव चेएइ' यावत् प्रगणय्य प्रगणय्य प्राणिनो वा, भूतानि वा, जीवान् वा, सत्त्वान् वा एतच्चतुर्विधान् परस्परभेदविशिष्टान् अन्योन्यविलक्षणान् प्राण्यादीन समारभ्य संरंभसमारम्भपूर्वकं समुद्दिश्य श्रमणादीनामुद्देशं कृत्वा यदि कश्चिद् भद्रप्रकृतिको ददाति तर्हि 'तं तहप्पगारं' तत् तथाप्रकारकं चतुर्विधमाहारजातम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा 'अपुरिसंतरकडं' अपुरुषान्तरकृतं नपुरुषान्तरकृतं वर्तते अपि तेनैव दात्रा कृतमस्ति एवम् 'अबहिया णीहडं' अबहिर्निर्गम् गृहाद् बहिर्नीतमपि

होकर 'से जं पुण जाणेज्जा' वह भावभिक्षु या भाव भिक्षुकी यदि ऐसा जान ले कि-'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशन पान खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात को 'बहवे समणमाहण' बहुत श्रमणों को एवं बहुत ब्राह्मणों 'अतिहिं' अतिथियों और बहुत 'किवण' कृपण-दीन गरीबदरिद्रों को एवं 'वणीमए' वनीपकों याचकों को 'पगणिय पगणिय' अलग अलग गिनकर 'समुद्दिस्स' समुद्दिश्य-अभिलक्ष्य करके 'पाणाइं' प्राणियों 'भूयाइं वा जीवाइं वा सत्ताइं वा जाव' भूतों जीवों और सत्त्वों को-इन चतुर्विध परस्पर विभिन्न प्राणियों को यावत्-संरम्भ-समारम्भ और आरम्भ पूर्वक श्रमण-ब्राह्मण-अतिथी कृपण वनीपको को कोई प्रकृति भद्रक पुरुष 'आहट्टु चेइए' आहृत्य-लाकर ददाति-देता है तो 'तहप्पगारं'-उस प्रकार के 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशन पान खादिम स्वादिम रूप चतुर्विध आहार जात को चाहे वह आहार जात 'अपुरिसंतरकडं'-पुरुषान्तर कृत नहीं हो एवं 'अबहियानीहडं'-बाहर नहीं

वा खाइमं वा साइमं वा' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને 'बहवे समणा माहणा अतिहिकिवणवणीमए' ઘણા શ્રમણોને અને ઘણા બ્રાહ્મણોને અગર ઘણા અતિથિયો તથા ગરીબોને તથા ઘણા યાચકોને 'पगणिय पगणिय' અલગ અલગ ગણત્રી કરીને 'समुद्दिस्स' તેમને ઉદ્દેશીને 'पाणाइं वा भूयाइं वा जीवाइं वा सत्ताइ वा जाव' પ્રાણિયો ભૂતો, જીવો, અને સત્વો આ ચારે પ્રકારના જુદા જુદા પ્રાણિયોને યાવત્ સંરંભ-સમારંભ અને આરંભપૂર્વક શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, અતિથિ કૃપણ, વનીપકોને કોઈ પ્રકૃતિભદ્ર-પુરૂષ 'आहट्टुचेइए' લાવીને આપે તો 'त तहप्पगारं' તો તેવા પ્રકારના 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશનાદિ ચાર પ્રકારના આહાર જાતને ચાહે તે આહાર જાત 'अपुरिसंतरकडं' પુરૂષાન્તરકૃત ન હોય અર્થાત્ અન્ય કોઈએ નહીં પણ દાતાએ જ બનાવેલ હોય તથા 'अबहियाणीहडं'

एवम् 'अणत्तट्ठियं' अनात्मार्थिकम् न आत्मार्थं दात्रा कृतमस्ति एवम् 'अपरिभुत्तं' नापि परिभुक्तमस्ति तथा 'अणासेवियं' नापि आसेवितम् आस्वादितमस्ति एवंविधमाहारजातम् 'अफासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'अणेसणिज्जं' अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषदुष्टं 'जाव' यावत्-मन्यमानो 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् तथाविधस्य आहारजातस्य अप्रासुकत्वाद् अनेषणीयत्वाच्च साधूनामग्राह्यत्वात् । एवं लिङ्गव्यत्ययेन सा भावभिक्षुकी साध्वी भिक्षालाभेच्छया गृहपतिकुलं प्रविष्टा सती यदि सा एवं जानीयात्-यद् अशनादिकं चतुर्विधमाहारजातं श्रमणब्राह्मणादिनिमित्तं निष्पादितमस्ति तर्हि तथाप्रकारकमाहारजातम् दातृभिन्नपुरुषेण नोपभुक्तं वर्तते एवं गृहाद्बहिर्निष्काशितं नापि स्वाधिकृतं नवोपभुक्तं किञ्चिदस्ति नापि आसेवितं वर्तते, अतः अप्रासुकं सचित्तम् अनेषणीयम् आधाकर्मादि दोष दुष्टं तदिति मन्यमाना सा साध्वी केनचित् भद्रप्रकृतिकेन दीयमानमपि तथाविधम् आहारजातम् अप्रासुकत्वाद् अनेषणीयत्वाच्च लाभे सत्यपि न प्रतिगृह्णीयादिति भावः सू. १५।

मूलम्-अह पुण एवं जाणिज्जा, पुरिसंतरकडं बहिया णीहडं अत्तट्ठियं परिभुत्तं आसेवियं फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा ॥सू० १५॥

छाया-अथ पुनः एवं जानीयात्-पुरुषान्तरकृतं बहिर्निर्गतम् आत्मार्थिकम् परिभुक्तम् आसेवितं प्रासुकम् एषणीयं यावत् प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० १६ ॥

टीका-मर्मप्रकाशिका-अथ विशुद्धिकोटिकमाहारविशेषं साधुसाध्वीनां ग्राह्यं प्रतिपादयितुमाह-'अहपुण एवं जाणिज्जा, पुरिसंतरकडं' इत्यादि अथ पुनः यदि तु स भावभिक्षुः

लाया गया हो तथा 'अणत्तट्ठियं'-आत्मार्थिक अपने लिये नहीं बना गया हो और 'अपरिभुत्तं'-परिभुक्त नहीं हो एवं 'अणासेवियं'-आसेवित-उपयोग में भले ही नहीं लाया गया हो इस तरह के आहार जात को विशुद्ध कोटिक होने पर भी उसे 'अफासुयं' प्रासुक सचित्त तथा 'अणेसणिज्जं' अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त यावत् मन्यमानः-समझकर 'जाव णो पडिगाहिज्जा' न प्रतिगृह्णीयात्-नहीं ग्रहण करे क्योंकि वह आहार जात पुरुषान्तर कृतादि नहीं होने से और श्रमण-ब्राह्मण अतिथि-कृपण वनीपकों के लिये बनाया गया है ।सू० १४॥

બહાર લાવેલ ન હોય તથા 'अणत्तट्ठिय' દાતાએ પોતાને માટે બનાવેલ ન હોય તથા 'अपरिभुत्तं' પરિભુક્ત ન હોય તથા 'अणासेवियं' ઉપયોગમાં ભલે લાવવામાં આવેલ ન હોય તો પણ આવા પ્રકારના આહાર જાતને વિશુદ્ધ કોટિમાં હોવા છતાં પણ તેને 'अफासुयं' સચિત્ત અને 'अणेसणिज्जं जाव' અનેષણીય-આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત યાવત્ માનીને 'णो पडिगाहिज्जा' તેને ગ્રહણ કરવો નહીં કેમકે-આહાર જાત પુરૂષાન્તરકૃતાદિ ન હોવાથી અને શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, અતિથિ, કૃપણ, વનીપકો માટે બનાવવામાં આવેલ છે. તેથી તે અગ્રાહ્ય છે. ॥સૂ૦ ૧૪॥

भावभिक्षुकी वा एवम् वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्-अवगच्छेत् यद् तत् किल अशनादिकं चतुर्विधमाहारजातम् पुरुषान्तरकृतम् दातृपुरुषापेक्षया अन्यपुरुषेण किञ्चिदुपभुक्तं वर्तते, अथवा अन्यार्थं निष्पादितमस्ति, एवं बहिर्निर्गतम्-गृहाद् बहिरानीतं वर्तते, एवम् 'अत्तट्ठियं' आत्मार्थिकम् स्वार्थं निष्पादितमस्ति, एवं 'परिभुत्तं' परिभुक्तं वर्तते. एवम् 'आसेवियं' आसेवितम् आस्वादितं वा वर्तते, एवम् तदाहारजातम् 'फासुयं' प्रासुकम् अचित्तं वर्तते, एवम् 'एसणिज्जं' एषणीयम् आधाकर्मादिदोषरहितञ्च वर्तते इत्येवं ज्ञात्वा एवं विधाहार-विशेषस्य लाभे सति भावभिक्षुः प्रतिगृह्णीयात् । इदमत्र बोध्यम् पूर्वोक्तमविशुद्धिकोटिक-माहारजातं न कथमपि श्रमणानां कल्पते किन्तु विशुद्धिकोटिकमाहारजातन्तु यदि अप्रासु-कम् अनेषणीयम् अपुरुषान्तरकृतम् अनात्मार्थिकम् बहिरनिर्गतम् अपरिभुक्तम् अनासेवितं वर्तते तदा श्रमणानां न कल्पते परन्तु यदि विशुद्धिकोटिकमहारजातं प्रासुकम् अचित्तम्

विशुद्ध कोटिक आहार विशेष को भाव साधु और भाव साध्वी के लिये ग्राह्य बतलाते हैं-

टीकार्थ-'अह पुण' अथ यदि वह भाव साधु और भाव साध्वी 'एवं जाणिज्जा' एवं-ऐसा जान लेकि-वह चतुर्विध आहार जात 'पुरिसंतरकडं' पुरुषान्तरकृतं पुरुषान्तर दाता की अपेक्षा अन्य पुरुष से बनाया हुआ है एवं 'बहियाणीहडं' बहिर्नीहृतम्-बाहर लाया गया है एवं 'अत्तट्ठियं' आत्मार्थिकम्-दाताने अपने लिये बनाया हैं तथा 'परिभुत्तं' परिभुक्त है-उपभोग में लाया गया है और 'आसेवियं' आसेवित है अतएव इस प्रकार के आहार जात को 'फासुयं'-प्रासुक-अचित्त और 'एसणिज्जं' एषणीय-आधाकर्मादि दोषों से रहित 'जाव' समझकर यावत्-मन्य-मानः' 'पडिगाहिज्जा' प्रतिगृह्णीयात्-ग्रहण करे इन उपर के निर्दिष्ट तीन सूत्रों का संक्षेप में सारांश यह है कि-पूर्वोक्त अविशुद्ध कोटिक-आहार जात किसी भी तरह भाव साधु और भाव साध्वी को नहीं ग्रहण करना चाहिये इसी

હવે વિશેષ કોટિના આહાર વિશેષને સાધુ સાધ્વીને ગ્રાહ્ય બતાવે છે-

ટીકાર્થ-'अहपुण एवं जाणिज्जा' જો તે ભાવ સાધુ અને સાધ્વી 'एवं जाणिज्जा' ના જાણુવામાં એવુ આવે કે આ ચતુર્વિધ આહાર 'पुरिसंतरकडं' દાતા શિવાયના અન્ય પુરૂષે બનાવેલ છે. તેમજ 'बहिया णीहडं' બહાર લાવવામા આવેલ તેમજ 'अत्तट्ठियं' દાતાએ પોતાને માટે બનાવડાવેલ છે, તથા 'परिभुत्तं' તેમજ ઉપલોગ કરેલ છે, તથા 'आसेवियं' આસેવિત છે. તેથી તેવા પ્રકારના આહાર જાતને 'फासुयं' અચિત્ત અને 'एसणिज्जं' એષણીય આધા-કર્માદિ દોષોથી રહિત 'जाव' યાવત્ તેવા આહારને ગ્રહણુ કરવા યોગ્ય માનીને 'पडिगा-हिज्जा' સાધુ સાધ્વીજીએ ગ્રહણુ કરવો.

આ ઉપર બતાવેલ ત્રણે સૂત્રોનો સક્ષેપમાં ભાવ એવો છે કે-પૂર્વોક્ત અવિશુદ્ધ પ્રકારનો આહાર કોઇ પણ પ્રકારે સાધુ સાધ્વીએ ગ્રહણુ કરવો ન જોઇએ. તેજ પ્રમાણે

एपणीयम् आधाकर्मादिदोष रहितं पुरुषान्तरकृतम् आत्मार्थिकं निजार्थं निर्मितम् बहिर्निर्गतम् परिभुक्तम् आसेवितं वर्तते तर्हि एवंविधं विशुद्धकोटिकमाहारजातम् श्रमणानां कल्पते इति फलितम्। एवं त्रिकृत्वयासेन सा साध्वी भिक्षुणी साध्वी यदि तद् अशनादिकं चतुर्विधमाहारजातम् पुरुषान्तरकृतम् अप्रासुकम् सचित्तम् एषणीयम् आधाकर्मादि दोषरहितम् आत्मार्थिकम् परिभुक्तम् आसेवितं जानीयात् तर्हि तद्विधमाहारजातं साधु साध्वी लाभे सति प्रतिगृह्णीयादिति ॥ सू० १५ ॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसितु कामे से जाइं पुण कुलाइं जाणिज्जा, इमेसु खलु कुलेसु णितिए पिंडे दिज्जइ, णितिए अग्गपिंडे दिज्जइ, णितिए भाए दिज्जइ णितिए अवड्ढभाए दिज्जइ, तहप्पगाराइं कुलाइं णितियाइं णितिओ माणाइं, णो भत्ताए वा णो पाणाए वा पविसिज्ज वा णिक्खमिज्ज वा ॥सू० १६॥

छाया–स भिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा, गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रवेष्टुकामः स यानि पुनः कुलानि जानीयात्, एतेषु खलु कुलेषु नित्यं पिण्डे दीयते अग्रपिण्डे दीयते, नित्यं

तरह यदि विशुद्ध कोटिक आहार जात अप्रासुक–सचित्त हैं एवं अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से युक्त है एवं पुरुषान्तर कृत नहीं है तथा अनात्मार्थिक है–अपने लिये नहीं पकाया गया है एवं बाहर नहीं लाया गया है और परिभुक्त नहीं है तथा अनासेवित–आस्वादित–उपभोग में नहीं लाया गया है तो इस प्रकार के आहार जात को विशुद्ध कोटिक आहार जात प्रासुक–अचित्त और एषणीय–आधाकर्मादि दोषों से रहित है और पुरुषान्तर कृत है एवं आत्मार्थिक अपने लिये बनाया गया है और बहिर्निर्गत–बाहर लाया गया है तथा परिभुक्त है अतएव आसेवित आस्वादित भी है अर्थात् उस आहार जात का कुछ भाग आस्वाद पूर्वक खायागया भी है इसीलिये इस प्रकार का आहार जात साधु साध्वी को अवश्य लेना चाहिये। सू० १५॥

જો વિશુદ્ધ પ્રકારનો આહાર સચિત્ત હોય અનેષણીય–આધાકર્માદિ દોષવાળો હોય અને પુરૂષાન્તરકૃત ન હોય તથા પોતાને માટે દાતાએ ન બનાવરાવેલ હોય તથા બહાર લાવેલ ન હોય પરિભુક્ત ન હોય તથા ઉપભોગમા લાવેલ ન હોય તો તેવા પ્રકારનો આહાર વિશુદ્ધ પ્રકારનો હોવા છતા તેમજ મળવા છતા પણ સાધુ સાધ્વીએ લેવો ન જોઇએ. પરંતુ વિશુદ્ધ પ્રકારનો આહાર પ્રાસુક–અચિત્ત તથા એષણીય આધાકર્માદિ દોષો વગરનો અને પુરૂષાન્તરકૃત હોય તથા દાતાએ પોતાને માટે બનાવરાવેલ હોય અને બહાર લાવવામાં આવેલ હોય પરિભુક્ત હોવાથી આસ્વાદિત પણ છે અર્થાત્ તે આહારનો કંઇક ભાગ સ્વાદપૂર્વક ખાધેલ હોય તો તેવા પ્રકારનો આહાર સાધુ સાધ્વીએ જરૂર લેવાલાયક ગણાય છે. ॥સૂ૦ ૧૫॥

भागे दीयते नित्यम् अपार्द्धभागो दीयते, तथाप्रकाराणि कुलानि नित्यानि नित्यगुमाणंवि (प्रवेशः) नो भक्तार्थं नो पानार्थं वा प्रविशेत् निष्क्रामेद् वा इति । ॥ सू० १६ ॥

टीका-मर्मप्रकाशिका-अथ विशुद्धिकोटिक माहारजातमधिकृत्य विशेषं वक्तुमाह- 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसितुकामे'-इत्यादि । स पूर्वोक्तो भावभिक्षुकः साधुर्वा, भिक्षुकी साध्वी वा गृहपतिकुलं गृहस्थगृहं पिण्डपात प्रतिज्ञया भिक्षालाभेच्छया प्रवेष्टुकामः प्रवेष्टुमिच्छुः सन् 'से जाइं पुण कुलाइं जाणिज्जा' स भावभिक्षुकः पुनरिति वाक्यालंकारे यानि कुलानि पुनरेवं भूतानि जानीयात्-अवगच्छेत्, तानि यथा-'इमेसु खलु कुलेसु णिइए पिंडे दिज्जइ' एषु खलु कुलेषु नित्यम् प्रतिदिनम् पिण्डः पोषरूपो ग्रासः दीयते, एवम् 'अग्गपिंडे दिज्जइ' अग्रपिण्डः-भिक्षार्थे शाल्योदनादेः प्रथमं निष्कास्य व्यवस्थाप्यमानोंऽशः अग्रपिण्डरूपो दीयते, एवम्, 'नियए भाए दिज्जइ' नित्यम् नियतरूपेण भागोऽर्धपोषरूपोंऽशो दीयते, एवम् 'नियए अवड्डभाए दिज्जइ' नित्यम् अपार्द्धभागः पोष चतुर्थभागरूपोंऽशो दीयते इत्येवं रूपेण यदि तानि कुलानि स साधु-

टीकार्थ-अब प्रसंगवश विशुद्ध कोटिक आहार जात को ही उद्देश करके कुछ विशेषता बतलाते हैं-'से' वह 'भिक्खू वा भिक्खुणी वा' भाव साधु या भाव साध्वी 'गाहावइ कुलं' गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में 'पिंडवायपडियाए' पिण्डपात की प्रतिज्ञा से भीक्षालाभ की आशा से 'पविसितुकामे' प्रवेश करने की इच्छा वाले वे साधु या भाव साध्वी 'जाइं कुलाइं' जिन कुलो-घरो को 'जाणिज्जा' ऐसा जान ले कि 'इमेसु खलु कुलेसु' इन घरो में 'णितिए पिंडे' नित्य-प्रतिदिन पिण्ड भिक्षा 'दिज्जइ' दिये जाते हैं और 'नितिए अग्गपिंडे' नित्य-प्रतिदिन अग्रपिण्ड भिक्षा के लिये पहले ही भात वगैरह में से निकाल कर अलग रक्खा हुआ चावल दाल वगैरह का भाग 'दिज्जइ' दिये जाते हैं इसी तरह 'नितिए भाए' नित्यदेने-के भाग 'दिज्जइ' दिये जाते है 'नितिए' नित्य-'अवड्ढ भाए दिज्जइ' अपार्द्धभाग-नियत रूप से ही आधा पोष रूप भाग दिये जाते हैं

હવે પ્રસંગવશાત્ વિશુદ્ધ પ્રકારના આહાર જાતને જ ઉદ્દેશીને કંઈક વિશેષતા બતાવે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुलं' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં 'पिंडवायपडियाए' ભિક્ષા મળવાની ઈચ્છાથી 'पविसितुकामे' પ્રવેશ કરવાની ઈચ્છાથી તે સાધુ કે સાધ્વી 'से जाइं पुणकुलाइं जाणेज्जा' જે ઘરોને એવા જાણે કે 'इमेसु खलु कुलेसु' આ ઘરોમાં 'णितिए' દરરોજ 'पिंडेदिज्जइ' ભિક્ષા આપવા માટે પહેલેથી જ ભાત વિગેરેમાંથી જુદા કહાડીને જુદા રાખેલ ભાત વિગેરે આપવામાં આવે છે. તથા 'णियए' દરરોજ 'भाए दिज्जइ' અર્ધો ભાગ નિયતપણાથી આપવામાં આવે છે. 'णितिए अवड्ढभागे दिज्जइ' દરરોજ પોષણના ચોથા ભાગરૂપ અંશ આપવામાં આવે છે. તો 'तहप्पगाराइं कुलाइं' તેવા પ્રકારના ઘરોમાં 'णितिआइं' નિત્ય દાનશીલ હોવાથી તથા

जानीयात्तर्हि 'तहप्पगाराइं कुलाइं निइयाइं' तथा प्रकाराणि पूर्वोक्तप्रकाराणि कुलानि नित्यानि नित्यदानयुक्तानि सन्ति अतएव नित्यदानयुक्तत्वादेव 'निइउमाणाइं' नित्यप्रवेशानि नित्यं स्वपक्षपरपक्षसाध्वोः प्रवेशो येषु तानि तथाविधानि सन्ति तथा च तथाविधेषु नित्य-दानयुक्तेषु कुलेषु नित्यलाभात् संयतवर्गरूपः स्वपक्षः अन्यभिक्षाचरवर्गरूपः परपक्षश्च सर्वोऽपि भिक्षालाभार्थं प्रविशेत् अतस्तानि कुलानि बहुभ्यः स्वपक्षपरपक्षीय साधुभ्यो भिक्षादात-व्येति बुद्ध्या तथाभूतमेव पुष्कलं पाकं विदध्युरिति षट्कायवध आपद्येत, अल्पीयसि च पाके कृते सति तदन्तरायः कृतः स्यात् तस्मात् तथाविधानि नित्यदानादियुक्तानि 'कुलानि' गृहस्थ गृहाणि 'णो भत्ताए' वा णो पाणाए वा पविसिज्ज वा, निक्खमिज्ज वा' नो भक्तार्थं णो पानार्थं वा प्रविशेद् वा, निष्क्रामेद् वा, तेषु कुलेषु भिक्षार्थं न गच्छेत् इति भावः। एवं लिङ्गव्यत्यासेन सा पूर्वोक्ता भावभिक्षुकी अपि भिक्षार्थं गृहपतिकुलं प्रवेष्टुकामा सती यदि तानि कुलानि नित्यपिण्डाग्रपिण्डादि दानयुक्तानि सन्तीति जानीयत्तर्हि साऽपि भक्तार्थं पानार्थं वा चतुर्विधहारार्थम् तथाविधानित्यदानयुक्तानि कुलानि न गच्छेदिति भावः। सू० १७॥

मूलम्—एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जए त्तिबेमि ॥सू० १७॥

॥ पढमोद्देसो समत्तो ॥

छाया—एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यं यत् सर्वार्थैः समितः सहितः सदा यतेत, इति ब्रवीमि ॥ सू० १७॥ प्रथमोद्देशः समाप्तः ॥ इति।

'तहप्पगाराइं' इस तरह के कुलाइं—घरों में 'नितियाइं' नित्य दानवाले होने से 'णितिओमाणाइ' अत एव नित्य प्रवेशानि—हमेशा प्रतिदिन स्वपक्ष तथा परपक्ष वाले साधु साध्वी भिक्षा के लिये आते जाते रहे हैं अत एव ऐसे घरों में बहुत अधिक भोजन बनाये जाने से षट् काय वध की संभावना रहती है और थोडे ही पाक बनाने से उन स्वपक्ष—परपक्ष साधुओं के द्वारा अन्तराय—विघ्न बाधा की जा सकी है इसलिये ऐसे कुलमें भक्त याने भात दाल वगैरह के लिये 'नो पाणा एवा' दूध चाय वगैरह के लिये ही भाव साधु या भाव साध्वी 'पविसिज्ज वा' जाय भी नहीं और 'णिक्खमिज्ज वा' भिक्षा लेकर निकले भी नहीं ॥सू० १६॥

'णितिओमाणाइं' नित्य स्वपक्ष पर पक्षना साधु साध्वी भिक्षा लेवा आवेजाय छे. तेथी एवा घरोमा घणु वधारे भोजन बनाववामां आववाथी षट्काय जीवोनी हिंसा थवानी संभावना रहे छे. अने थोडा प्रमाणमा रांधवाथी ते दररोज आवनारा स्वपक्ष पर पक्षना साधुओने अन्तराय थवा संभव छे तेथी एवा कुळोमां 'णो भत्ताए वा' आहार मेळववा माटे के 'णो पाणाए वा' दुध पाणी विगेरे पान द्रव्य माटे साधु साध्वीए 'णो पविसिज्ज वा' जवु नहीं तथा 'णिक्खमिज्ज वा' भिक्षा लईने बहार नीकळवु पण न जोईए. ॥सू. १६॥

टीका-मर्मप्रकाशिका-अथ पूर्वोक्तोपसंहारार्थमाह-'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स' भिक्खु-णीए वा सामग्गियं' एतत्-आदित आरभ्य यदुक्तं तस्य सर्वस्य सारभूतमित्यर्थः खलु इति वाक्यालंकारे, तस्य पूर्वोक्तस्य भिक्षुकस्य भावभिक्षोः साधोः भिक्षुक्याः साध्व्या वा सामग्र्यं समग्रता सम्पन्नता परिपूर्णता संयमस्य, तत्र उद्गमोत्पादनग्रहणैषणासंयोजना प्रमाणेङ्गा लधूमकारणैः सुपरिशुद्धस्य पिण्डस्योपादानरूपं ज्ञानाचारसामग्र्यम् दर्शनचारित्रतपोवीर्याचार सम्पन्नत्वञ्च बोध्यम्, तदाह-'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जए त्तिबेमि' यत् सर्वार्थैः सर्वप्रकारकैः सरसविरसादिभिराहारगतैः रूपरसगन्धस्पर्शगतैर्वा समितः सम्यग् इतः प्राप्तः संयत इति यावत्, समितिभिर्वा पञ्चभिः समितः शुभेतरयो रागद्वेषशून्यः इत्यर्थः। तथा-भूतश्च संयतः साधुः सहितः हितेन सह वर्तते इति सहितः ज्ञानदर्शनचारित्रैः सहितोवेत्यर्थः। एवंभूतश्च स साधुः सदा यतेत संयमशाली भवेदिति ब्रवीमि उपदिशामि अहं सुधर्मस्वामी-

टीकार्थ-अब पूर्वोक्त रीति से प्रतिपादित विषयों का उपसंहार के रूप में प्रतिपादन करते हैं-'एयं खलु'-प्रारम्भ से लेकर जो आहार विषयक वक्तव्य कहा है उस सबका प्रतिपालन करने से सार भूत यह हुआ कि 'तस्स'-उस भिक्खुस्स'-भाव साधु का और 'भिक्खुणी एवा' भिक्षुक्याः-भाव साध्वीका 'सामग्गियं' सामग्र्यं-समग्रता संयम की परिपूर्णता, सम्पन्नता यही समझनी चाहीये, उन में उद्गम-उत्पादन ग्रहण-एषणा-संयोजना-प्रमाण-इङ्गाल धूम कारणों से अत्यन्त परिशुद्ध पिण्ड रूप भिक्षा का उपादान रूप ज्ञानाचार साम-र्थ्य और दर्शनचारित्र तपोवीर्याचार सम्पन्नत्व को सूचित करते हुए कहते हैं-'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जए त्तिबेमि' यत्-जो कि-सर्वार्थैः-सब प्रकार के सरस विरसादि रूप आहारगत कारणों से या रूप रस गन्ध स्पर्श गत कारणों से सम्यक् अच्छी तरह संयत होकर अथवा पञ्च समितियों से युक्त होकर शुभ -अशुभ दोनों विषयों में रागद्वेष रहित होकर संयमी साधु 'सहिए'-हित से

હવે પૂર્વોક્ત વિષયોનો ઉપસંહાર કરતા કહે છે-

ટીકાર્થ-'एवं खलु' આરંભથી લઈને આહારના સંબંધમાં જે કથન કર્યું છે. 'तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा તે તમામનું પ્રતિપાલન કરવાથી તે સાધુ અને સાધ્વીના 'सामग्गियं' સમગ્રતા સંયમની પરિપૂર્ણતા સમજવી જોઈએ. તેમાં ઉદ્‌ગમ-ઉત્પાદન-ગ્રહણ-એષણા-સંયોજના-પ્રમાણ-ઈંગાળ ધૂમાડા વિગેરે કારણોથી અત્યંત પરિશુદ્ધ ભિક્ષાના સ્વીકારરૂપ જ્ઞાનાચાર સમગ્ર તથા દર્શન ચારિત્ર તપ અને વીર્યાચાર સમ્પન્નત્વને સૂચિત કરતાં કહે છે-'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जए त्तिबेमि' કે જે બધા પ્રકારના સરસ અને વિરસાદિરૂપ આહારગત કારણોથી અથવા રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શગત કારણોથી સમ્યક્ સંયત થઈને અથવા પાંચ સમિતિયોથી યુક્ત થઈને શુભાશુભ બંને પ્રકારના વિષયોમાં રાગદ્વેષ રહિત થઈને સંયમી સાધુ હિતથી યુક્ત અથવા જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્રોથી યુક્ત

तिक्षेपः, भगवतो वीतरागस्य प्रभोः सकाशात् श्रुत्वा जम्बूनामानं त्वामहं ब्रवीमि कथयामि उपदिशामि नतु स्वेच्छया कामचारेणेत्यर्थः। एवं साध्वी अपि पूर्वोक्त संयमसामग्र्या सम्पन्ना सर्वार्थैः सरसविरसादिभिराहारगतैः रूपरसगन्धस्पर्शगतैर्वा समिता संयता पञ्चसमितिभिः शुभेतरयोः रागद्वेषविरहिता सती ज्ञानदर्शनचारित्रैः सहिता सदा यतेत संयमयुक्ता भवेदिति सुधर्मस्वामिनो जम्बूनामानं गणधरंप्रति उपदेशो बोध्यः। इति पिण्डैषणाध्ययनस्य प्रथमोद्देशः समाप्तः ।१।१।१। इति। ॥सू० १७॥

इतिश्री विश्वविख्यात–जगद्वल्लभ–प्रसिद्धवाचकपञ्चदशभाषाकलित–ललितकलापालापक-
प्रविशुद्धगद्यपद्यानैकग्रन्थनिर्मापक–वादिमानमर्दक–श्री–शाहू छत्रपति कोल्हापुर-
राजप्रदत्त–'जैनशास्त्राचार्य'–पदविभूषित–कोल्हापुरराजगुरु–बालब्रह्मचारी
जैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर–पूज्यश्री–घासीलाल–व्रतिविरचितायां
श्री आचारांगसूत्रस्य द्वितीयश्रुतस्कन्धस्य मर्मप्रकाशिकाख्यायां
व्याख्यायां पिण्डैषणा नामक प्रथमेऽध्ययने
प्रथमोद्देशकः समाप्तः ॥१॥

युक्त अथवा ज्ञान दर्शन चारित्रों से युक्त होकर सदा-हमेशा यतेत-यत्न करे पूर्ण संयमशाली हो, इति ब्रवीमि-मैं सुधर्मस्वामी उपदेश करता हूं-अर्थात् भगवान् वीतराग प्रभु से सुनकर जम्बू नामक गणधर को सुधर्मस्वामी उपदेश देते हैं, इसी प्रकार भाव साध्वी उपर्युक्त संयम के सामग्र से सम्पन्न होकर सभी प्रकार के आहारगत सरस विरसादि कारणों से या रूप रस गन्ध स्पर्श गत कारणों से संयत होकर और पंच समितियों से शुभ-अशुभ विषयों में रागद्वेष रहित होकर ज्ञान दर्शन चारित्रों से सम्पन्न होकर सदा पूर्ण संयम के लिये यत्न करें, इस प्रकार सुधर्म स्वामी का जम्बूनामक गण धर के प्रति उपदेश समझना चाहिये, यह पिण्डैषणाध्ययन का प्रथम उद्देशक समाप्त हुआ सू० १७॥

पिण्डैषणा नामके अध्ययन में प्रथम उद्देशक समाप्त ॥१॥

થઈને સદા-હમેશા યત્ન કરે, પૂર્ણ સંયમશાલી થાય તેમ 'इति ब्रवीमि' હું સુધર્માસ્વામી ઉપદેશ કરૂં છું અર્થાત્ વીતરાગ પ્રભુની પાસેથી સાંભળીને જમ્બૂસ્વામી નામના ગણધરને સુધર્મસ્વામી ઉપદેશ આપે છે આજ રીતે ભાવ સાધ્વી પણ ઉપર પ્રમાણેના સંયમના સમગ્રપણાથી યુક્ત થઈને દરેક પ્રકારના આહાર સંબંધી સરસ વિરસાદિ કારણોથી અથવા રૂપ, રસ, ગંધ અને સ્પર્શ સંબંધી કારણોથી સંયત થઈને તથા પાંચ સમિતિયેથી શુભાશુભ વિષયોમાં રાગદ્વેષ રહિત બનીને જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્રથી સંપન્ન બનીને સદાપૂર્ણ સંયમ માટે યત્ન કરવો આ પ્રમાણે સુધર્મસ્વામીએ જમ્બૂસ્વામીને ઉપદેશ કહેલ છે. ॥સૂ૦ ૧૭॥

આ પિંડૈષણાધ્યયનનો પહેલો ઉદ્દેશક સમાપ્ત થયો.

अथ द्वितीयोद्देशः

मूलम्--से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए अणुपविट्ठे समाणे से जं पुण जाणेज्जा, असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा, अट्ठमि पोसहिएसु वा, अद्धमासिएसु वा, मासिएसु वा, दो मासिएसु वा, तिमासिएसु चउमासिएसु वा, पंचमासिएसु वा, छमासिएसु वा, उऊसु वा, उऊसंधीसु वा, उउपरियट्टेसु वा, बहवे समण-माहण अतिहि किवण वणीवगे एगाओ उक्खाओ परिएसिज्जमाणे पेहाए, दोहिं उक्खाहिं परिएसिज्जमाणे पेहाए, तिहिं उक्खाहिं परिए सिज्जमाणे पेहाए, चउहिं उक्खाहि परिएसिज्जमाणे पेहाए कुंभी मुहाओ वा कलोवाइओ वा संनिहि संनिचिआओ वा परिएसिज्जमाणे पेहाए तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अपुरिसंतर-कडं जाव अणासेवियं अफासुयं अणेसणिज्जं णो पडिगाहिज्जा ॥सू० १८॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतीकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया अनुप्रविष्टः सन् स यत् पुनः जानीयात्, अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा, अष्टमी पौषधिकेषु वा अर्द्धमासिकेषु वा, मासिकेषु द्विमासिकेषु वा, त्रिमासिकेषु वा, चतुर्मासिकेषु वा, पंचमासिकेषु वा, षण्मासि-केषु वा, ऋतुषु वा, ऋतु सन्धिषु वा, ऋतुपरिवर्तनेषु वा, बहून् श्रमणब्राह्मणातिथि कृप-णवनीपकान् एकस्मात् पिठरकात् परिवेष्यमाणम् प्रेक्ष्य, द्वाभ्यां मुखाभ्यां परिवेष्यमाणं प्रेक्ष्य, त्रिभिः उखाभिः परिवेष्यमाणम् प्रेक्ष्य, चतसृभिः उखाभिः परिवेष्यमाणम् प्रेक्ष्य कुम्भीमुखाद् वा पिटकाद् वा संनिधि संनिचयाद् वा परिवेष्यमाणम् प्रेक्ष्य, तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा, स्वादिमं वा अपुरुषान्तरकृतं यावद् अनासेवितम् अप्रासुकम् यावद् नो प्रतिगृह्णीयात् इति ॥ सू० १८ ॥

टीका—मर्मप्रकाशिका—अस्य पिण्डैषणारूप प्रथमाध्ययनस्य आहारेण सम्बद्धत्वात् प्रथमो-देशके वर्णिताहारग्रहणविधिम् अस्मिन् द्वितीयोदेशके विशेषरूपेण वर्णयितुमाह—'से भिक्खू

अथ द्वितीय उद्देशक की हिन्दी टीका—

टीकार्थ—उपर्युक्त पिण्डैषणा रूप प्रथम अध्ययन का आहार के साथ सम्बन्ध होने से प्रथम उद्देशक में सामान्य रूप से वर्णित आहार ग्रहणविधि को ही इस

હવે બીજો ઉદ્દેશક પ્રારંભ થાય છે—

ઉપરોક્ત પિંડૈષણારૂપ પહેલા અધ્યયનનો આહારની સાથે સંબંધ હોવાથી પહેલા ઉદ્દેશામાં સામાન્યપણાથી વર્ણવેલ આહાર ગ્રહણ વિધિની આ બીજા ઉદ્દેશામાં પણ વિશેષ-

वा, भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए अणुपविट्ठे समाणे' स पूर्वोक्तो भावभिक्षुः साधुर्वा, भिक्षुकीसाध्वी वा, गृहपतिकुलम्-गृहस्थगृहं पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षालाभेच्छया अनुप्रविष्टः सन् 'से जं पुण जाणिज्जा' स पूर्वोक्तो भावभिक्षुः पुनरेवं भूतं जानीयात्-अवगच्छेत्-यत् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा, स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमाहारजातम् 'अट्ठमिपोसहिएसु वा' अष्टमीपौषधिकेषु वा-अष्टमीतिथ्युपवासरूपपौषधोत्सवेषु अष्टम्यां तिथौ क्रियमाणोपवासादिरूप पौषधयुक्ता उत्सवाः अष्टमीपौषधिका उच्यन्ते, एवम् 'अद्धमासिएसु वा' अर्द्धमासिकेषु वा-अर्धमासिकोत्सवेषु तथा 'मासिएसु वा' मासिकेषु वा-मासिकोत्सवेषु, एवं 'दो मासिएसु वा' द्विमासिकेषु वा-द्विमासिकोत्सवेषु वा, तथा 'तेमासिएसु वा' त्रिमासिकेषु वा-त्रिमासिकोत्सवेषु वा, एवं 'चाउम्मासिएसु वा' चतुर्मासिकेषु वा चतुर्मासिकोत्सवेषु वा, एवं 'पंचमासिएसु वा' पञ्चमासिकेषु वा पञ्चमासिकोत्सवेषु वा, एवं 'छम्मासिएसु वा' षण्मासिकेषु वा-षण्मासिकोत्स-

---

दूसरे उद्देशक में भी विशेष रूप से वर्णन करने के लिये आरम्भ करते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' पूर्वोक्त भावभिक्षु या भाव भिक्षुकी 'गाहावइ कुलं' गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में 'पिंडवायपडियाए' पिण्डपात की प्रतिज्ञा से-भिक्षा लाभ की आशा से 'अणुप्पविट्ठे समाणे' अनुप्रविष्ट होकर 'से' वह 'जं पुण जाणेज्जा' यदि ऐसा जान ले कि असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशन भोजन चावल दाल वगैरह, पान-दूध चाय वगैरह, खादिम-चोष्य केरी-आम वगैरह स्वादिम -लेह्य-लेहन चाटने के योग्य शीखण्ड वगैरहचतुर्विध आहारजात 'अट्ठमिपोसहिएसुवा' अष्टमी तिथि को उपवास रूप पौषध उत्सव में एवं 'अद्धमासिएसुवा'-अर्द्ध मासिक उत्सव में तथा 'मासिएसुवा' मासिक उत्सव में तथा 'दो मासिएसुवा' द्विमासिक उत्सव में एवं 'ते मासिएसुवा त्रिमासिक उत्सव में तथा 'चाउम्मासिएसुवा' चातुर्मासिक उत्सव में एवं 'पंचमासिएसुवा' पञ्चमासिकउत्सव में

રૂપે વર્ણન કરવા માટે સૂત્રકાર તેનો આરંભ કરે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खुवा भिक्खुणीवा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुल पिंडवायपडियाए' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં ભિક્ષા મળવાની ઇચ્છાથી 'अणुपविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'सो जं पुण जाणेज्जा' તે જો એવું જાણે કે 'असण वा पाण वा खाइम वा साइम वा' અશન-પાન દૂધ પાણી રસ વિગેરે ખાદિમ ચૂસીને ખાવાલાયક કેરી વિગેરે સ્વાદિમ લેહ્ય ચાટીને ખાવા યોગ્ય ચટણી, અથાણા શ્રીખંડ વિગેરે ચતુર્વિધ આહાર જાત 'अट्ठमि पोसहिएसु वा' અષ્ટમી તિથિએ ઉપવાસરૂપ પૌષધ ઉત્સવમાં તથા 'अद्धमासिएसु वा' અર્ધમાસિક ઉત્સવમા 'मासिएसु वा' માસિક ઉત્સવમાં તથા 'तेमासिएसु वा' ત્રિમાસિક ઉત્સવમા તથા 'चाउम्मासिएसु वा' ચાર માસના ઉત્સવમા તથા 'पंचमासिएसु वा' પંચમાસિ

षेषु वा, एवम् 'उऊसु वा' ऋतुषु वा ऋतुसम्बन्ध्युत्सवेषु वा 'उऊसंधीसु वा' ऋतुसन्धिषु वा-ऋतुद्वयसंक्रमणप्रकरणेषु वा, 'उऊपरियट्टेसु वा' ऋतुपरिवर्तेषु वा-ऋतुपरिवर्तनेषु वा ऋत्वन्तरेषु वा प्रकरणेषु 'बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगे' बहून् अनेकान् श्रमण ब्राह्मण अतिथिकृपणवनीपकान् तत्र द्वित्रान् श्रमणान् पञ्चषान् ब्राह्मणान् अतिथीन् द्वित्रान् कृपणान् पञ्चषान् वनीपकान् दीनयाचकान् इत्येवंरीत्या संख्यातान् श्रमणादीन् 'एगाओ उक्खाओ' एकस्या उखायाः एकस्माद् उखारूपपात्रात् पिठरकादित्यर्थः उद्धृत्य गृहीत्वेत्यर्थः 'परिएसिज्जमाणे पेहाए' परिवेष्यमाणम् अन्नादिकं प्रेक्ष्य तदीयमानाहारेण भोज्यमानान् श्रमणब्राह्मणादीन् अवलोक्य एवं 'दोहिं उक्खाहिं' द्वाभ्याम् उखाभ्यां द्विपात्राभ्यामादाय 'परिएसिज्जमाणे' परिवेष्यमाणम् अशनपानादिकं 'पेहाए' प्रेक्ष्य विलोक्य दृष्ट्वेत्यर्थः तथा 'तिहि उक्खाहिं परिएसिज्जमाणे पेहाए' तिसृभ्यः उखाभ्यः पात्रत्रयादित्यर्थः उद्धृत्य परिवेष्यमाणम् अन्नादिकं प्रेक्ष्य दृष्ट्वेत्यर्थः एवं 'चउहि उखाहिं' चतसृभ्यः

तथा 'छम्मासिएसु वा'-छे मासिक उत्सव में एवं 'उऊसु वा' ऋतुसम्बन्धी उत्सव में तथा 'उऊपरियट्टेसु वा' ऋतुपरिवर्तन सम्बन्धी उत्सव रूप प्रकरण में 'बहवे समणमाहण अतिहि किवणवणीवगे'-बहुत-अनेको श्रमण-ब्राह्मण-अतिथि-कृपण दीन वनीपक-याचकों को गिन गिन करके अर्थात् उन श्रमण ब्राह्मण वगैरह में दो तीन श्रमणों को पांच छे ब्राह्मणों को तथा एक दो अतिथियो को दो तीन कृपणों-दीन गरीब दरिद्रों को तथा पांच छे वनीपको -याचकों को इसप्रकार गिन गिन कर 'एगाओ उक्खाओ-' एक उखा-बटलोही से निकाल कर 'परिएसिज्जमाणे पेहाए' परिवेष्यमाण-परोसे जाते हुए अन्नादि को देखकर अर्थात् उस दीयमान आहारो से खिलाये जाते हुए श्रमण-ब्राह्मण-अतिथि-वगैरह को देख कर इसीप्रकार 'दोहिं उक्खाहिं' दो उखा बटलोहिओं से निकाल कर 'परिएसिज्जमाणे पेहाए' परोसे जाते हुए अन्नादि चतुर्विध आहार जात को देखकर एवं 'तिहिं उक्खाहिं परिएसिज्जमाणे पेहाए' तीन उखाओं से निकाल

ઉત્સવમાં તથા'छम्मासिएसु वा' છમાસના ઉત્સવમાં તથા 'उऊसु वा' ઋતુ સંબંધી ઉત્સવમાં 'उऊपरियट्टेसु वा' ઋતુપરિવર્તનના ઉત્સવમાં 'बहवे समणमाहण अतिहि किवणवणीवगे' ઘણા શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, અતિથિ, કૃપણ, ગરીબ અને યાચકોને ગણીને અર્થાત્ એ શ્રમણ બ્રાહ્મણ વિગેરે પૈકી બે ત્રણ શ્રમણોને પાંચ છ બ્રાહ્મણોને તથા ચાર છ અતિથિયોને બે ત્રણ ગરીબોને તથા પાંચ છ યાચકોને આ રીતે ગણત્રી કરીને 'एगाओ उक्खाओ' એક વાસણમાંથી કહાડીને 'परिए-सिज्जमाणे पेहाए' પીરસાતા અન્નાદિને જોઈને અર્થાત્ એ અપાતા આહારમાથી ખવરાવાતા શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, અતિથી વિગેરેને જોઈને એજ રીતે 'दोहिं उक्खाहि' બે વાસણમાંથી કહાડીને પીરસાતા અન્નાદિ ચાર પ્રકારના આહાર જાતને જોઈને તથા 'तीहिं उक्खाहिं परिएसिज्ज-माणे पेहाए' ત્રણ વાસણમાંથી કહાડીને પીરસાતા એ ચાર પ્રકારના આહાર જાતને જોઈને

उखाभ्यः पात्रचतुष्ट्या दित्यर्थः 'परिएसिज्जमाणे' परिवेष्यमाणम् अन्नादिकं 'पेहाए' प्रेक्ष्य एवं 'कुंभीमुहाओ वा' कुम्भीमुखाद् वा, संक्षिप्तमुखाद् घटरूपाद् वा पिठरकाद् 'कलोवाइओ वा' पिच्छी पिटकाद्वा वंशनिर्मितपट्टकाद्वा (पिटरी) 'संनिहिसंनिचियाओ वा' सन्निधिसंनिचयाद् वा सञ्चितघृतादि पात्राद् गृहीत्वा 'परिएसिज्जमाणे' परिवेष्यमाणम् अन्नादिकं 'पेहाए' प्रेक्ष्य दृष्ट्वेत्यर्थः 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् एवंविधम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'अपुरिसंतरकडं' अपुरुषान्तरकृतम्-दात्रा निर्मितम् 'जाव' यावत्-अबहिर्निर्गतम् अनात्मार्थिकम् अन्यार्थं निर्मितम् अपरिभुक्तम् स्वयं नोपभुक्तम् 'अणासेवियं' अनासेवितम् अनास्वादितम् 'अफासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'जाव' यावत् अनेषणीयम् आधाकर्मादि दोषदुष्टं मन्यमानो 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्। तेषाम् अशनपानादी-

कर परोसे जाते हुए उक्त चतुर्विध आहार जात को देख कर तथा 'चउहिं उक्खाहिं परिएसिज्जमाणे पेहाए' चार उखाओ से निकालकर परोसे जाते हुए अन्नादि को देखकर एवं 'कुंभी मुहाओ वा, कलोवाइओ वा, संनिहिसंनिचियाओ वा परिएसिज्जमाणे पेहाए' कुम्भी मुख-संक्षिप्तमुखवाले घटरूप पिठर से निकाल कर एवं वंश निर्मित पिटक-पिटारी से निकाल कर तथा संचित-स्थापित घृतादि वाले पात्रों से निकाल कर परोसे हुए अन्नादि को देखकर 'तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' तथा प्रकारम्-इस तरह के अशन पान खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात को 'अपुरिसंतरकडं' अपुरुषान्तर कृत-दाता के द्वारा ही निर्मित है एवं 'जाव' यावत्-अबहिर्निर्गतम् बाहर नही लाया गया है तथा अनात्मार्थिकम्-अन्यार्थ निर्मित है तथा अपरिभुक्तम् स्वय द्वारा उपभुक्त नही है एवं 'अणासेवियम्' अनास्वादित, है और 'अफासुयं' अप्रासुक-सचित है 'जाव'-यावत् 'अणेसणिज्जं' आधाकर्मादि दोषो से युक्त है ऐसा समझकर 'णो पडिगाहिज्जा' नहीं ग्रहण करे क्यो कि इस

તથા 'चउहिं उक्खाहिं परिएसिज्जमाणे पेहाए' ચાર વાસણોમાંથી કહાડીને પીરસાતા અન્નાદિને જોઈને તથા 'कुंभी मुहाओ वा' કુંભીમુખ સાંકડા મોઢાવાળા વાસણોમાંથી કહાડીને 'कलोवाइओ वा' વાંસના બનાવેલ પાત્રમાંથી કહાડીને તથા 'सनिहि संनिचियाओ वा' સંગ્રહેલ-ઘી વિગેરેના વાસણમાંથી કહાડીને 'परिएसिज्जमाणे पेहाए' પીરસાતા અન્નાદિકને જોઈને 'तहप्पगारं' તેવા પ્રકારના 'असणं वा पाण वा खाइमं वा साइमं वा' અશન પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચાર પ્રકારના આહાર જાતને 'अपुरिसंतरकडं' દાતાએ જ બનાવેલ હોય તથા 'जाव' યાવત્ બહાર લાવેલ ન હોય તથા બીજાને માટે બનાવેલ હોય તથા પોતે ભુક્ત કરેલ ન હોય તથા 'अणासेविय' તેનો સ્વાદ લીધેલ ન હોય તો તેને 'अफासुयं' સચિત્ત હોય 'जाव' યાવત્ 'अणेसणिज्जं' આધાકર્માદિ દોષોવાળું સમજીને તેને 'णो पडिगाहेज्जा' ગ્રહણ કરવું

नाम् अप्रासुकानेषणीयादिदोषदुष्टत्वेन साधूनामकल्प्यत्वादिति भावः। एवं साध्वी अपि तथाविधमाहारजातं सचित्ताधाकर्मादिदोषदुष्टत्वात् न गृह्णीयादिति ॥सू० १८॥

मूलम्-अह पुण एवं जाणिज्जा, पुरिसंतरकडं जाव आसेविअं जाव पडिग्गाहिज्जा ।सू० १९॥

छाया-अथ पुनरेव जानीयात् पुरुषान्तरकृतं यावद् आसेवितं प्रासुकं यावत् प्रतिगृह्णीयात्।

टीका-मर्मप्रकाशिका-पूर्वोक्तमेव आहारजातं यदि वक्ष्यमाणरीत्या विशेषणविशिष्टं स्यात्तर्हि साधूनां साध्वीनाञ्च तत् ग्राह्यं स्यादित्याह'-'अहपुण एवं जाणिज्जा, पुरिसंतरकडं जाव आसेवियं फासुयं पडिग्गाहिज्जा' इति, अथ पुनरिति वाक्यालंकारे स भावभिक्षुः भिक्षुकीवा यदि एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् अवगच्छेत्-यत् तत् खलु अशनादिकं चतुर्विधमाहारजातं पुरुषान्तरकृतं दातृभिन्नपुरुषेण कृतं वर्तते नतु दात्रैव, एवम् यावत्-बहिर्निर्गतम् आत्मार्थिकम् स्वार्थं निर्मितम् परिभुक्तम् आसेवितम् आस्वादनार्थं किञ्चित् ततो गृहीतं वर्तते, एवं प्रासुकम् अचित्तम् यावत्- एषणीयम् आधाकर्मादि दोषरहितं मन्यमानः तद् आहारजातम्

प्रकार के अशनपानादिचतुर्विध आहार जात अप्रासुक सचित्त और अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से दूषित होने के कारण भाव साधु और भाव साध्वी को नहीं कल्पता है अतएव ऐसे आहार को साधु साध्वी नहीं ग्रहण करे। सू०१८॥

टीकार्थ-अब पूर्वोक्त आहार जात यदि वक्ष्यमाण प्रकार का हो तो साधु उस को ग्रहण कर सकते हैं-यह बतलाते है-'अह' एवं वक्ष्यमाण रूप का आहार जात को जानले-जैसे 'पुरिसंतकडं' दाता से अन्य पुरुष के द्वारा वह चतुर्विध आहार जात निर्मित है तथा 'जाव' यावत्-बहि र्निर्गत-बाहर लाया गया है तथा आत्मार्थिक-अपने लिये बनाया गया है एवं 'परिभुत्तम्'-स्वयं अपने द्वारा भी परिभुक्त है एवं 'आसेवियं' आसेवित-आस्वादनार्थ उसमें से कुछ भाग लेलिया गया है एवं 'फासुयं' अचित्त और 'जाव'-यावत् एषणीयम्-आधाक-

---

નહી. કેમકે-આવા પ્રકારનો અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત સચિત્ત અને આધાકર્માદિ દેષ દૂષિત હોવાથી સાધુ કે સાધ્વીને ખપતુ નથી તેથી સાધુ સાધ્વીએ તેવો આહાર ગ્રહણ કરવો નહી ॥સૂ૦ ૧૮॥

હવે પૂર્વોક્ત આહાર જો આગળ કહેવામા આવનાર પ્રકારનો હોય તો સાધુ સાધ્વીને તે ગ્રાહ્ય હોવાનુ કથન કરે છે-

ટીકાર્થ-'अहपुण एवं जाणिज्जा' જો નીમ્નોક્ત પ્રકારે તે આહાર હોય તો જેમકે-'पुरिसंतकडं' દાતા શિવાય બીજા પુરૂષ દ્વારા તે ચતુર્વિધ આહાર બનાવેલ છે તથા 'जाव' યાવત્ બહાર લાવવામાં આવેલ છે. પોતાને માટે બનાવરાવેલ છે, તથા પોતે દાતાએ પરિભુક્ત હોય તથા 'आसेवियं' આસ્વાદન માટે તેમાથી થોડો ભાગ લઈ લેવામા આવ્યો હોય તથા 'फासुयं' અચિત્ત હોય 'जाव' યાવત્ તેને આધાકર્માદિ દોષો વિનાનુ છે તેમ

अस्ति इत्येवं जानीयात्तर्हि प्रतिगृह्णीयात्, एवंभूताहारजातस्य प्रासुकत्वाद् एपणीयत्वात् साधूनां ग्राह्यत्वात्, एवं सा भावभिक्षुकी अपि एवंविधमाहारजातं प्रासुकत्वाद् एपणीयत्वात् गृह्णीयादिति भावः इति ॥ सू० १९॥

मूलम्–से भिक्खु वा, भिक्खुणी वा जाव पविट्ठे समाणे जाइं पुण कुलाइं जाणिज्जा, तं जहा–उग्गकुलाणि वा, भोगकुलाणि वा, राइण्ण-कुलाणि वा, खत्तियकुलाणि वा इक्खागकुलाणि वा, हरिवंसकुलाणि वा, एसिय कुलाणि वा वेसियकुलाणि वा, गंडागकुलाणि वा, कोट्टागकुलाणि वा, गामरक्खकुलाणि वा, वोक्कसालियकुलाणि वा, अण्णयरेसु वा तहप्पगारेसु कुलेसु अदुगुंछिएसु अगरहिएसु वा, असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा, साइमं वा, फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा । सू० २०॥

छाया–स भिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा यावत् प्रविष्टः सन् यानि पुनः कुलानि जानीयात्, तद्यथा–उग्रकुलानि वा, भोगकुलानि वा, राजन्यकुलानि वा, क्षत्रियकुलानि वा, इक्ष्वाकुकुलानि वा, हरिवंशकुलानि वा, एष्यकुलानि वा, वैश्यकुलानि वा, गण्डककुलानि वा, कोट्टककुलानि वा, ग्रामरक्षककुलानि वा, बुक्कसतन्तुवाय कुलानि वा, अन्यतरेषु वा तथाप्रकारेषु वा कुलेषु अजुगुप्सितेषु अगर्ह्येषु वा अशनं वा पानं वा खादिमं स्वादिमं वा प्रासुकम् एषणीय यावत् प्रतिगृह्णीयात् ॥सू० २०॥

टीका–मर्मप्रकाशिका–अथ येषु कुलेषु भिक्षार्थं प्रवेष्टव्यं तानि कुलानि विशेषेण अधि-कृत्य प्रतिपादयितुमाह–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा जाव पविट्ठे समाणे' स पूर्वोक्तो भावभिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा यावत्–गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभेच्छया अनु-

र्मादि दोषों से रहित है 'एवं मण्णमाणे' ऐसा समझकर उसे 'पडिगाहिज्जा' ग्रहण करना चाहिये क्योंकि उक्त प्रकार का आहार जात को प्रासुक–अचित्त और एषणीय–आधाकर्मादि दोषों से रहित होने से भाव साधु और भाव साध्वी ग्रहण कर सकते हैं ॥सू० १९॥

टीकार्थ–अब जिन कुलों में भिक्षा के लिये जाना चाहिये उन कुलो को विशेष रूप से उद्देश कर प्रतिपादन करते हैं–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' स

'मण्णमाणे' मानीने 'पडिगाहिज्जा' तेने ग्रहण करी लेवु जोईए. केमके तेवा प्रकारनो आहार अचित्त अने एषणीय होवाथी साधु साध्वीने ग्रहण करवा लायक कहेवाय छे. ॥सू०१९॥

हवे भिक्षा माटे जवा योग्य तेवा कुळोने विशेष रूपे उद्देशीने तेनु प्रतिपादन करे छे–

टीकार्थ–'से भिक्खूवा भिक्खुणी वा' ते साधु अथवा साध्वीजी 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत् गृहस्थ श्रावकना घरमा भिक्षा मळवानी इच्छाथी प्रवेश करीने 'जाइं पुण कुलाइं जाणिज्जा'

प्रविष्टः सन् 'से जाइं पुणकुलाइं जाणिज्जा' स साधुः भिक्षार्थं प्रवेष्टुकामः पुनरिति वाक्यालंकारे यानि कुलानि एवं भूतानि वक्ष्यमाणप्रकाराणि जानीयात् अवगच्छेत् तेषु प्रविशेदित्यन्वयः। तानि आह–'तं जहा'–तानि यथा 'उग्गकुलाणि वा' उग्रकुलानि वा, उग्राः आरक्षकाः तेषां कुलानि इत्यर्थः, 'भोगकुलाणि वा' भोजकुलानि वा भोजाः राज्ञामपि पूज्य स्थानीयाः, 'राइन्नकुलाणि वा' राजन्यकुलानि वा, राजन्याः मित्रस्थानीयाः तेषां कुलानि वा, 'खत्तियकुलाणि वा' क्षत्रियकुलानि वा क्षत्रियाः राष्ट्रकूटप्रभृतयः तेषां कुलानि वंशाः वास्युः, 'इक्खागकुलानि वा' इक्ष्वाकुकुलानि वा इक्ष्वाकवः ऋषभस्वामिवंशोद्भवाः तेषांकुलानि वा, 'हरिवंसकुलाणि वा' हरिवंशकुलानि वा, हरिवंशाः हरिवंशोत्पन्नाः अरिष्टनेमिवंशस्थानीयाः तेषां कुलानि वा, 'एसियकुलाणि वा' एष्यकुलानि वा एष्याः गोष्ठाः तेषां कुलानि वा, 'वेसियकुलाणि वा' वैश्यकुलानि वा वैश्याः वणिजः तेषां कुलानि वंशाः वा, 'गंडागकुलाणि वा' गण्डककुलानि वा, गण्डो नापितः ग्रामोद्घोषकः तेषां कुलानि वा, 'कोट्टाग कुलाणि वा' कोट्टागाः काष्ठतक्षकाः वर्द्धकिनः तेषां कुलानि वा 'गामरक्खगकुलाणि वा' ग्राम-

वह भिक्षु–भाव साधु और भिक्षु की भाव साध्वी 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत् गृहपति–गृहस्थ श्रावक के घर में पिण्डपात प्रतिज्ञा से–भिक्षा लेने की इच्छासे अनुप्रविष्ट होकर 'जाइपुण कुलाइं' जाणिज्जा' जिन कुलों को ऐसा जान ले की 'तं जहा–उग्गकुलाणि वा' ये उग्रों का–आरक्षकों का कुल है 'भोग कुलाणिवा' भोज जाति जो कि राजाओं के भी पूज्यमाने जाते हैं, उनका कुल है एवं 'राइण्ण कुलाणि वा' राजन्य कुलानि वा–मित्र स्थानिय राजाओं का कुल है तथा 'खत्तिय कुलाणि वा' क्षत्रिय कुलानि वा-राजपुतों का कुल है एवं 'इक्खाग कुलाणि वा' इक्ष्वाकुलकुलानि वा–ऋषभस्वामि के वंश में उत्पन्न होने वाले का कुल है एवं 'हरिवंस कुलाणि वा' अरिष्ट नेमिके वंश में उत्पन्न होने वाले का कुल है, तथा 'एसियकुलाणि वा' एष्य कुलानि वा–गोष्ठ का कुल है 'वेसिय कुलाणि वा' वैश्यो वणिजो का कुल है एवं 'गंडाग कुलाणि वा' गण्डक कुलानि वा–नापितो ग्रामोदघोषकों का कुल है, तथा 'कोट्टाग कुलाणि वा' काष्ठतक्षक–सुथारों का कुल है, तथा 'गामरक्खगकुलाणि वा' ग्रामरक्षककुलानि वा–ग्रामरक्षकों–नगर

જે કુળોને એવા સમજે 'तं जहा' જેમકે–'उग्गकुलाणिवा' ઉગ્રવંશવાળાના આ ઘરો છે. 'भोगकुलानिवा' ભોગ જાતના કે જેઓ રાજાઓમાં પણ ઉત્તમ માનવામાં આવે છે. તેમના ઘરો છે. તથા 'राइण्ण कुलाणिवा' મિત્રતાવાળા રાજાઓના આ ઘરો છે. તથા 'खत्तियकुलाणि वा' રજપુતોના આ ઘરો છે. તથા 'इक्खागकुलाणि वा' ઋષભસ્વામીના વંશજોના આ ઘરો છે. તથા 'हरिवंसकुलाणिवा' અરિષ્ટનેમીના વંશજોના આ ઘરો છે, તથા 'एसियकुलाणि वा' ગોષ્ઠના કુળો છે. તથા 'वेसियकुलाणि वा' વૈશ્યોના આઘરો છે તથા 'गंडागकुलाणिवा' હજામોના આ ઘરો છે. તથા 'कोट्टाग कुलाणिवा' સુથારોના આ ઘરો છે, તથા 'गामरक्खगकुलाणिवा' ગ્રામ-

रक्षककुलानि वा, ग्रामरक्षकाः नगरपालकाः तेषां कुलानि वा 'गोक्कसालियकुलाणि वा' बोक्क शालियाः तन्तुवायाः तेषां कुलानि वा, कियद् वक्तव्यं स्यान्नी पुलाकन्यायेनैवोक्तानित्याशयेनाह–'अन्नयरेसु वा तहप्पगारेसु कुलेसु' अन्यतरेषु वा तथाप्रकारेषु एवंविधेषु कुलेषु 'अदुगुंछिएसु' अजुगुप्सितेषु अनिन्दितेषु कुलेषु इत्यर्थः, अनेकदेशीयविनेयजनानां सुखेन बोधार्थं पर्यायान्तरेण प्रतिपादयति–'अगरहिएसु' अगर्हेषु गर्हितुं योग्यं गर्ह्यम् न गर्ह्यं अगर्ह्यम् अनिन्द्यम् तथाविधेषु कुलेषु इत्यर्थः अथवा चर्मकारादिकुलानि जुगुप्सितशब्देनोच्यन्ते, दास्यादिकुलानि तु गर्हाशब्देनोच्यन्ते एतदुभयकुलवर्जितेषु कुलेषु उपलभ्यमानम् 'असणं वा, पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमाहारजातं 'फासुयं' प्रासुकम् अचित्तम् 'जाव–' यावत् एषणीयम् आधाकर्मादिदोषरहितं मन्यमानो लाभे सति स भावभिक्षुः 'पडिगाहिज्जा' प्रतिगृह्णीयात् स्वीकुर्यात्, एवं लिङ्गव्यत्यासेन सा भावभिक्षुकी साध्वी अपि भिक्षालाभार्थं गृहपतिकुलं प्रवेष्टुकामा सती उग्रकुलादिकं यदि जानीयात् तदा भिक्षार्थं तथाविधमजुगुप्सितमगर्ह्यं कुलं प्रविश्य तदशनादिकं चतुर्विधमाहारजातम् प्रासुकम् अचित्तम् एषणीयम् आधाकर्मादिदोषवर्जितं मन्यमाना सती तथाविधाहारजातं लाभे सति प्रतिगृह्णीयादिति सम्बन्धः ॥सू० २०॥

पालकों का कुल है एवं 'बोक्कसालियकुलाणि वा' तन्तुवाय जुलाहे का कुल है 'अन्नयरेसुवा तहप्पगारेसु वा कुलेसु' इसी तरह के अन्यकुलो में भी जोकि 'अदुगुंछिएसु' अजुगुप्सित–अनिन्दित कुल हैं उन कुलो में तथा 'अगरिहिएसु' अर्थात् चर्मकार वगैरह का कुल जुगुप्सित माना जाता है और दासी वगैरह का कुल गर्हित माना जाता है इसलिये इन दोनो चर्मकारादि जुगुप्सितो के कुलो तथा दासी वगैरह गर्हितों के कुलों को छोडकर दूसरे कुलो में उपलभ्यमान 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशन–पान खादिम और स्वादिम इस चतुर्विध अहार जात को 'फासुयं' अचित्तम् अचित्त 'जाव' यावत्–'एसणिज्ज' एषणीय–आधाकर्मादि दोषो से रहित समझ कर मिलने पर भाव साधु उसे 'पडिगाहिज्जा, प्रतिगृह्णीयात्–ग्रहण करे एवं भाव साध्वी भी ऐसे कुलों मे अशनादि आहार जात को ग्रहण करे ॥सू० २०॥

રક્ષકોના આ ઘરો છે. 'बोक्कसालियकुलाणि वा' તન્તુવાય વણકરના આ ઘરો છે. 'अन्नयरेसु वा तहप्पगारेसु कुलेसु' એવા પ્રકારના અન્ય ઘરોમાં જેમકે–'अदुगुंछिएसु' અનિંદિત કુલોમા તથા 'अगरिहिएसु' ચમારના ઘરો તથા દાસી વિગેરેના ઘરો નિંદિત મનાય છે તેથી એ બન્ને કુલોને છોડીને અનિંદિત એવા બીજા કુળોમાં પ્રાપ્ત થતા 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ આ ચાર પ્રકારના આહાર જાતને 'फासुयं' અચિત્ત 'जाव' યાવત્ એષણીય આધાકર્માદિ દોષોથીરહિત સમજીને પ્રાપ્ત થાય તો સાધુ સાધ્વીએ તેને 'पडिगाहिज्जा' ગ્રહણ કરી લેવું ॥સૂ. ૨૦॥

मूलम्—से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए अणुपविट्ठे समाणे से जं पुण जाणेज्जा, असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा समवाएसु वा, पिंडणियरेसु वा, इंदमहेसु वा, खंदमहेसु वा, रुद्दमहेसु वा, मुगुंदमहेसु वा, भूयमहेसु वा, जक्खमहेसु वा, णागमहेसु वा, थूभमहेसु वा रुक्खमहेसु वा, गिरिमहेसु वा, दरिमहेसु वा, अगडमहेसु वा, तडागमहेसु वा, दहमहेसु वा, णईमहेसु वा, सरमहेसु वा, सागरमहेसु वा, आगरमहेसु वा, अण्णयरेसु वा तहप्पगारेसु विरूवरूवेसु महामहेसु वट्टमाणेसु, बहवे समणमाहण अतिहि किवण वणीमए एगाओ उक्खाओ परिएसिज्जमाणे पेहाए, दोहिं जाव संणिहिसंणिचियाओ वा परिएसिज्जमाणे पेहाए, तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अपुरिसंतरकडं जाव णो पडिगाहिज्जा ॥सू० २१॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया अनुप्रविष्टः सन् स यत् पुनः जानीयात्—अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा, समवायेषु वा, पिण्डनिकरेषु वा, इन्द्रमहेषु वा, स्कन्दमहेषु वा, एवं रुद्रमहेषु वा, मुकुन्दमहेषु वा, भूतमहेषु वा, यक्षमहेषु वा, नागमहेषु वा, स्तूपमहेषु वा, चैत्यमहेषु वा, वृक्षमहेषु वा गिरिमहेषु वा, दरीमहेषु वा, अवटमहेषु वा, तडागमहेषु वा, ह्रदमहेषु वा, नदीमहेषु वा, सरोमहेषु वा, सागरमहेषु वा, आकरमहेषु वा, अन्यतरेषु वा तथाप्रकारेषु विरूपरूपेषु महामहेषु वर्तमानेषु बहून् श्रमणब्राह्मण—अतिथि कृपणवनीपकान् एकस्या उखायाः परिवेष्यमाणं प्रेक्ष्य, द्वाभ्यां यावत् सन्निधिसंनिचयाद् वा परिवेष्यमाणं प्रेक्ष्य तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अपुरुषान्तरकृतं यावद् नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० २१ ॥ इति ।

मर्मप्रकाशिका टीका—अथ शङ्खच्छेद श्रेण्यादि वक्ष्यमाण महोत्सव विशेषेषु निष्पादित-आहारजातं साधुर्वा साध्वी वा न प्रतिगृह्णीयादिति प्रतिपादयन्नाह—'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए अणुपविट्ठे समाणे' स पूर्वोक्तो भावभिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा

टीकार्थ—अब शंखच्छेद श्रेणी वगैरह महोत्सव विशेष में निष्पादित आहार जात को भाव साधु और भाव साध्वी ग्रहण नहीं करे यह बतलाते हैं—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह भाव भिक्षु और भाव भिक्षुकी 'गाहावइकुलं' गृहपति

હવે શંખચ્છેદ શ્રેણી વિગેરે મહોત્સવ વિશેષમાં બનાવેલ આહાર જાતને સાધુ સાધ્વીને લેવાનો નિષેધ કરે છે—

ટીકાર્થ—'से भिक्खुवा भिक्खुणीवा' તે પૂર્વોક્ત ભિક્ષુક ને સાધ્વી 'गाहावइकुलं'

गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभेच्छया अनुप्रविष्टः सन् 'से जं पुण जाणिज्जा' स भावभिक्षुः यत् पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्-अवगच्छेत्, तद् यथा 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमप्याहारजातम् 'समवाएसु वा' समवायेषु वा शंखच्छेदश्रेण्यादि समूहेषु वा, 'पिंडणियरेसु वा' पिण्डनिकरेषु वां, मृतपितृनिमित्तक निष्पादित पिण्डभक्तरूपेषु वा 'इंदमहेसु वा' इन्द्रमहेषु वा इन्द्रमहेषु वा इन्द्रमहोत्सवेषु वा 'खंदमहेसु वा' स्कन्दमहेषु वा कार्तिकेयमहोत्सवेषु वा विशिष्टेकाले क्रियमाणकार्तिकेय पूजमोत्सवेषु इत्यर्थः, 'एवं रुद्दमहेसु वा' एवं तथा रुद्रमहेषु वा शङ्कर-महोत्सवेषु शिवरात्रि प्रभृतिमहोत्सवेषु इत्यर्थः 'मुगुंदमहेसु वा' मुकुन्दमहेषु वा बलदेवकृष्ण महोत्सवेषु इति यावत्, 'भूयमहेसु वा' भूतमहेषु वा-व्यन्तरविशेष भूतनिमित्तकमहोत्सवेषु वा 'जक्खमहेसु वा' यक्षमहेषु वा देवगन्धर्वयोनिविशेष यक्षमहोत्सवेषु 'नागमहेसु वा' नाग-महेषु वा नागनिमित्तकमहोत्सवेषु 'थूममहेसु वा' स्तूपमहेषु वा स्तम्भविशेष स्तूपपूजन महो-

-गृहस्थ के घर में 'पिंडवायपडियाए' पिण्डपात की प्रतिज्ञा से-भिक्षालाभ की आशासे 'अणुप्पविट्ठेसमाणे' अनुप्रविष्ट होकर 'से' वह भाव साधु या भाव साध्वी 'जं पुण जाणेज्जा'-यत् खलु जानीयात्-यदि ऐसा जानलेकि 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशन पान खादिम और स्वादिम यह चतुर्विध आहार जात 'समवाए सुवा' शंखच्छेद श्रेणी वगैरह समूह में अथवा 'पिंडनियरेसु वा' पिण्डनिकरेषु वा-मृत पितरनिमित्तक निष्पादित पिण्डभात रूप में या 'इंद महेसुवा' इन्द्रमहेसुवा- इन्द्र निमित्तक महोत्सव में या 'खंदमहेसुवा' स्कन्दमहेषु वा-कार्तिकेय निमित्तक महोत्सव में अथवा 'रुद्दमहेसु' रुद्रमहेषुवा-रुद्रनिमि-त्तक शिवरात्रि वगैरह महोत्सव में या 'मुगुंदमहेसु वा' मुकुन्द महेषुवा बलराम कृष्ण निमित्तक जन्माष्टमी वगैरह महोत्सव में अथवा 'भूय महेसुवा' भूत महेषु वा-व्यन्तर विशेष भूत निमित्तक महोत्सवमें या 'जक्खमहेसुवा' यक्ष महेषुवा-देव गन्धर्व योनि किन्नर विशेष रूप यक्ष निमित्तक महोत्सव में अथवा 'णागम

ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં 'पिंडवायपडियाए' ભિક્ષા લાભની આશાથી 'अणुपविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण जाणेज्जा' જો તેમના જાણવામાં એવું આવે કે 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' આ અશનાદિ ચાર પ્રકારનો આહાર જાત 'समवाएसुवा' શંખચ્છેદ શ્રેણી વિગેરે સમૂહમાં બનાવેલ હોય અથવા 'पिंडणियरेसुवा' મરેલ પિતૃઓને નિમિત્તે બનાવેલ હોય અથવા 'इंदमहेसुवा' ઇન્દ્રના મહોત્સવ માટે બનાવેલ હોય અથવા 'खंद-हेसुवा' કાર્તિકસ્વામીના મહોત્સવ નિમિત્તે બનાવેલ હોય અથવા 'रुद्दमहेसुवा' રૂદ્ર નિમિત્તના મહોત્સવ માટે બનાવેલ હોય અથવા 'मुगुंदमहेसुवा' બલરામ કૃષ્ણ નિમિત્તક જન્માષ્ટમી વિગેરે મહોત્સવ માટે બનાવેલ હોય અથવા 'भूयमहेसुवा' વ્યન્તર વિશેષ ભૂત નિમિત્તક મહોત્સવ માટે બનાવેલ હોય અથવા 'जक्खमहेसुवा' દેવ ગંધર્વ યોનિના કિંનર વિશેષ

त्सवेषु 'चेइयमहेसु वा' चैत्यमहेषु वा जनसमुदाय ज्ञानविकासनिमित्तक महोत्सवेषु 'रुक्खमहेसु वा' वृक्षमहेषु वा वृक्षविशेषवटपिप्पलादि पूजनमहोत्सवेषु 'गिरिमहेसु वा' गिरिमहेषु वा पर्वतविशेष पर्वनिमित्तकमहोत्सवेषु 'दरिमहेसु वा' दरीमहेषु वा गुफाविशेषकन्दरा पूजनादिमहोत्सवेषु 'अगडमहेसु वा' अवटमहेषु वा अवटः कूपः तस्य खननोत्सर्गयागादिमहोत्सवेषु 'तलागमहेसु वा' तडागमहेषु वा महाहूद विशेष तडागोत्सर्गादिमहोत्सवेषु 'दहमहेसु वा' हृदमहेषु वा, अल्पजलाशयोत्सर्गादि महोत्सवेषु इत्यर्थः 'नईमहेसु वा' नदीमहेषु वा गङ्गादिनदीविशेषस्नानादि महोत्सवेषु 'सरमहेसु वा' सरोमहेषु वा, सरोवरविशेषमहोत्सवेषु 'सागरमहेसु वा' सागरमहेषु वा 'आगरमहेसु वा' आकरमहेषु वा सुवर्णादिखनिविशेष पूजनादि-

हेसुवा' नागमहेषुवा—नागनिमित्तक महोत्सव में या 'थूभ महेसुवा' स्तूप महोत्सव में अर्थात् स्तम्भ विशेषरूप यूपपूजन महोत्सव में या 'चेइयमहेसु वा' चैत्यमहेषु वा—जनसमुदाय में स्व—पर एवं जड चैतन्य का यथार्थ ज्ञान के विकास निमित्तक महोत्सव में 'रुक्ख महेसुवा' वृक्षमहेषुवा-वृक्षारोपण वगैरह अथवा 'गिरिमहेसु वा' पर्वत निमित्तक विशेष पर्व रूप महोत्सव में या 'दरिमहेसु वा' दरिकन्दरा गुफा विशेष निमित्तक महोत्सव में अथवा 'अगड महेसुवा' 'अवटमहेषु वा कूपखनन 'खोदना' निमित्तक महोत्सव में या 'तडाग महेसुवा' तडागमहेषुवा महाहूद तडागोत्सर्गादि तालावउत्सर्ग निमित्तक महोत्सव में यहां पर तडाग शब्द से महाहूद समझना या 'दहमहेसुवा' हृदमहेषुवा—अल्प जलाशयोत्सर्गादि निमित्तक महोत्सव में, यहां पर हृदशब्द से छोटा तालाब समझना चाहिये, इसी प्रकार 'नई महेसुवा' नदी महोत्सव में गङ्गा यमुना वगैरह नदी विशेष में स्नानादि निमित्तक महोत्सव में तथा 'सरमहेसुवा' सरोमहेषुवा सरोवर विशेष का निर्माण खातमुहूर्त

રૂપ યક્ષ નિમિત્તના મહોત્સવ માટે બનાવેલ હોય અથવા 'णागमहेसुवा' નાગ નિમિત્તના મહોત્સવ માટે બનાવેલ હોય અથવા 'थूभमहेसुवा' સ્તમ્ભ વિશેષરૂપ યૂપ પૂજન મહોત્સવ નિમિત્તે બનાવેલ હોય અથવા 'चेइयमहेसुवा' જનતામા સ્વ—પર અને જડચૈતન્યનું યથાર્થજ્ઞાન ફેલાવવા માટે કરવામાં આવતા મહોત્સવ નિમત્તે અથવા 'रुक्खमहेसु वा' વૃક્ષારોપણ વિગેરે નિમિત્તે બનાવેલ હોય અથવા 'गिरिमहेसुवा' પર્વત નિમિત્તના મહોત્સવ નિમિત્તે બનાવેલ હોય અથવા 'दरीमहेसुवा' દરી—ગુફા વિશેષ નિમિત્તના મહોત્સવ બનાવેલ હોય અથવા 'अगडमहेसुवा' કૂવા ખોદવાના મહોત્સવ નિમિત્તે બનાવેલ હોય અથવા 'तडागमहेसुवा' મહાહ્રદ તડાગોત્સર્ગ તલાવ ઉત્સર્ગ નિમિત્તના મહોત્સવ નિમિત્તે બનાવેલ હોય અહીંયા તડાગ શબ્દથી મહાહ્રદ સમજવુ. અથવા 'दहमहेसुवा' અલ્પજલાશયના ઉત્સવ નિમિત્તે બનાવેલ હોય અથવા અહીં હ્રદ શબ્દથી નાનું તલાવ સમજવાનું છે. એજ પ્રમાણે 'नईमहेसुवा' ગંગા, યમુના વિગેરે નદી વિશેષમા સ્નાનાદિ નિમિત્તના મહોત્સવ નિમિત્તે બનાવેલ હોય તથા 'सरमहेसुवा' સરોવર વિશેષના નિર્માણ ખાતમુહૂર્ત

संनिचियाओ' सन्निधि संनिचयाद् प्रकोष्ठकृतघृतादिस्निग्धपदार्थात् किञ्चिद् उद्धृत्य परिवेष्यमाणं अन्नादिकं प्रेक्ष्य 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् एवंविधम् दीयमानम् 'असणं वा, पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमाहारजातम् 'अपुरिसंतरकडं' अपुरुषान्तरकृतम्, दातृभिन्नपुरुषेण न कृतं दात्रैव कृतमस्ति इति बुद्ध्वा एवं 'जाव' यावत्–अबहिर्निर्गतम् अनात्मार्थिकम् न स्वार्थं निर्मितम् अपरिभुक्तम् अनासेवितम् अप्रासुकम् सचित्तम् अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषदुष्टं मन्यमानो लाभे सत्यपि 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, एवं लिङ्गव्यत्यासेन सा भिक्षुकी साध्वी अपि गृहपतिकुलं भिक्षालाभार्थम् अनुप्रविष्टा सती यदि एवं रीत्या जानीयात्–यत् अशनादिकं समवायपिण्डनिकरइन्द्रमहोत्सवादिषु निष्पादितं सत् बहून् श्रमणब्राह्मणप्रभृतीन् उद्दिश्य परिवेष्यते तदा तथाविधमाहारजातम् अपुरुषान्तरकृतादिविशेषणविशिष्टम् अप्रासुकम् सचित्तम् अनेषणीयम्

तथा 'संनिहि संनिचियाओ' सन्निहित–स्थापित, संनिचय एकत्रीकृत घृतादि के पात्रों से निकाल कर कुछ परोसे जाते हुए अन्नादि आहार जात को देखकर 'तहप्पगारं' तथा प्रकारम्–इस प्रकार के दिये जाते हुए 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा' साइमं वा अशन पान–खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात को जो कि 'अपुरिसंतरकडं' अपुरुषान्तरकृतम्-पुरुषान्तर कृत नहीं है अर्थात् दाताने स्वयं किया है तथा 'जाव' यावत् बाहर नहीं लाया गया है और अपने लिये नहीं बनाया गया है और परिभुक्त भी नहीं है एवं अनासेवित–आस्वादित भी नहीं है और अप्रासुक–सचित्त है और अनेषणीय–आधाकर्मादि दोषों से युक्त है ऐसा समझते हुए मिलने पर भी 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृहीयात्–नहीं ग्रहण करे एवं भाव साध्वी भी ऐसे आहार जात को नहीं ले एतावता–अर्थात् इस प्रकार के नानाविध प्रसङ्ग के होने पर यदि उनमें कोई श्रमण साधु संन्यासी, या ब्राह्मण अतिथि वगैरह आजाता है, और उन

કહાડીને તથા સાંકડા મોઢાવાળા વાસણમાંથી કહાડીને તથા 'संणिहिसंणिचियाओ वा' એકઠા કરેલા ઘી વિગેરે પદાર્થોવાળા પાત્રોમાંથી બહાર કાઢીને કંઈક ભાગ અન્નાદિ આહારને જોઈને 'परिवसिज्जमाणे पेहाए' પિરસાતા જોઈને 'तहप्पगारं' આવા પ્રકારના આપવામાં આવેલા 'असणं वा पाणंवा खाइमं वा साइमं वा' અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ એ રીતનો ચાર પ્રકારના આહાર જાત કે જે 'अपुरिसंतकड' દાતાએ પોતે બનાવેલ હોય તથા 'जाव' યાવત્ બહાર નહીં લાવેલ અને છતાએ પોતાને માટે બનાવેલ ન હોય તથા પરિભુક્ત ન હોય કે અનાસેવિત ન હોય તેવો આહાર સચિત્ત હોય અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષવાળો હોય તેમ માનીને મળે તો પણ 'णो पडिगाहिज्जा' સાધુસાધ્વીએ એવો આહાર લેવો નહીં અર્થાત્ આવા અનેક પ્રસંગોમાં ત્યાં આવનારા શ્રમણ સાધુ, સંન્યાસી બ્રાહ્મણ, અતિથી વિગેરેને આહાર આપવામાં આવતો હોય તેમ જાણવા છતા પુરૂષાંતર

आधाकर्मादिदोषदुष्टं मन्यमाना लाभे सत्यपि न प्रतिगृह्णीयादिति सम्बन्धः । अत्रापि अपुरुषान्तरकृतमित्यादिना यावत्पदग्राह्यम् अबहिर्निर्गतम् अपरिभुक्तम्, अनासेवितम् अप्रासुकम् अनेषणीयम् इत्यादि अवगन्तव्यम् । अन्यः पुरुषः पुरुषान्तरम् दातृभिन्नपुरुषः न तेन कृतमिति अपुरुषान्तरकृतम्, एवं न आत्मने अर्थं यन्निर्मितं तद् अनात्मार्थिकं बोध्यम् ॥सू० २१॥

एतावता तदेवंभूतेषु नानाविधेषु प्रकरणेषु सत्सु यदि तेषु कोऽपि श्रमणब्राह्मणातिथिप्रभृतिरागच्छति तस्मै सर्वस्मै दीयते इति जानन् अपुरुषान्तरकृतादि विशेषणविशिष्टमाहारजातं न गृह्णीयात्, सर्वस्मैनापि दीयते किन्तु जनाकीर्णं वर्तते इति पश्यन्नपि तत्र संखडिविशेषे न प्रविशेत् ।

मूलम्—'अहपुण एवं जाणिज्जा, दिण्णं जं तेसिं दायव्वं, अह तत्थ भुंजमाणे पेहाए गाहावइभारियं वा, गाहावइभगिणिं वा, गाहावइपुत्तं वा, गाहावइधूयं वा, सुण्हं वा, धाइं वा, दासिं वा, कम्मकरं वा, कम्मकरिं वा, से पुव्वामेव आलोएज्जा, आउसित्ति वा, भगिणित्ति वा, दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं भोयणजायं, से सेवं वयंतस्स परो असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा, आहट्टु दलएज्जा तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा, सयं वा पुणजाएज्जा, परो वा से देज्जा, फासुयं जाव पडिगाहिज्जा ॥सू० २२॥

छाया-अथ पुनः एवं जानीयात्, दत्तं यत् तेभ्योदातव्यम्, अथ तत्र भुञ्जानान् प्रेक्ष्य गृहपतिभार्यां वा, गृहपतिभगिनीं वा, गृहपतिपुत्रं वा, गृहपतिदुहितरं वा, स्नुषां वा, धात्रीं वा, दासं वा, दासीं वा, कर्मकरं वा, कर्मकरीं वा, स पूर्वमेव आलोकयेत्, आयुष्मति ? इति

सभी को अशनादि आहार जात दिए जाते हैं ऐसा जानते हुए अन्य पुरुष से नहीं बनाया गया है इत्यादि पूर्वोक्त सभी विशेषणों बाहर नहीं लाया गया, अपरिभुक्त अनासेवित प्रासुक अनेषणीय वगैरह युक्त आहार जात को भाव साधु और भाव साध्वी नहीं ग्रहण करे एवं भले ही पूर्वोक्त निर्दिष्ट सभी श्रमणादि को नहीं भी दिये जाते हो किन्तु जनों बहुत मनुष्यों से आकीर्ण-भरा हुआ है ऐसा देखकर इस तरह के संखडी विशेष में साधु और साध्वी को नहीं जाना चाहिये ॥सू० २१॥

કૃત ન હોય વિગેરે પૂર્વોક્ત બધા વિશેષણ વાળો આહાર સાધુ સાધ્વીએ લેવો ન જોઇએ. કદાચ તે આહાર પૂર્વોક્ત બધા શ્રમણોને આપવામા ન આવતો હોય પણ 'બહુજન સંપર્ક' અર્થાત્ ઘણા માણસોથી વ્યાપ્ત એવા સમૂહને જોઈને તેવા પ્રકારના સખડી વિશેષમાં સાધુ સાધ્વીએ જવુ ન જોઈએ, ॥ સૂ૦ ૨૧ ॥

वा, भगिनि ! इति वा, दास्यसि मह्यम् इतः अन्यतरद् भोजनजातम्, स एवं वदतः परः अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा आहृत्य दद्यात्, तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा स्वयं वा पुनः याचेत, परोवा तद् दद्यात्, प्रासुकं यावत् प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० २२ ॥ इति ।

मर्मप्रकाशिका टीका–अथ पूर्वोक्तमेव आहारजातं वक्ष्यमाणरीत्या सविशेषणसाधूनां ग्राह्यमाह–'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ पुनरिदिवानयालंकारे, स पूर्वोक्तो भावभिक्षुः यदि एवं रीत्या एवंभूतं वा आहारजातं जानीयात्–अवगच्छेत्, यत् 'दिन्नं जं तेसिं दायव्वं' दत्तं यत् तेभ्यो दातव्यम्, तेभ्यः श्रमणब्राह्मणादिभ्यो यत् दातव्यमासीत् तत् दत्तम्, 'एवम् अहतत्थ भुंजमाणे पेहाए' अथ–अपि च तत्र पूर्वोक्तस्थले भुञ्जानान् भोजनं कुर्वाणान् वक्ष्यमाणान् प्रेक्ष्य–दृष्ट्वा तानेव भुञ्जानानाह–'गाहावइभारियं वा' गृहपतिभार्यां वा 'गाहावइभगिणिं वा' गृहपतिभगिनीं वा गृहपतिस्वसारं वा इत्यर्थः, 'गाहावइपुत्तं वा' गृहपतिपुत्रं वा, 'गाहावइधूयं वा' गृहपतिदुहितरं वा, गृहपतिपुत्रीं वा इत्यर्थः, 'सुण्हं वा' स्नुषां वा, गृहपतिपुत्रवधूं वा, इत्यर्थः, 'धाइं वा' धात्रीं वा, शिश्वादि पालनकर्त्रीं वा 'दासं वा' दासं वा–

टीकार्थ–अब पूर्वोक्त आहार जात को ही कुछ विशेषता युक्त होने पर उसे साधु साध्वी को ग्रहण करना चाहिये यह बात बतलाते हैं–'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ पुनः एवं जानीयात् वह साधु या साध्वी यदि ऐसा जानले कि 'दिण्णं जं तेसिं दायव्वं' जिन श्रमण ब्राह्मणादि को जो देना था सो उन्हें दे दिया गया है और 'अह तत्थ भुंजमाणे पेहाए' अथ तत्र भुञ्जानान् प्रेक्ष्य–उस भोजन स्थान में खाते हुए निम्नोक्त गृहपति भार्या विगैरह को देखकर उन सब का निर्देश करते हैं–जैसे 'गाहावइ भारियं वा' गृहपति की भार्या को एवं 'गाहावइ भगिणिं वा' गृहपति की भगिनी–बहिन को तथा 'गाहावइ पुत्तं वा' गृहपति के पुत्र को तथा 'गाहावइ धूयं वा' गृहपति की लडकी को एवं 'सुण्हं वा' स्नुषां वा–गृहपति की पुत्रवधू को एवं 'धाइं वा' बच्चे वगैरह का पालन करनेवाली धाई को तथा 'दासं वा' दास को–नोकर को एवं 'दासिं वा' दासी–परिचारिका को

હવે પૂર્વોક્ત આહાર જાતને જ કંઈક વિશેષતા વાળો હોય તો તેને સાધુ સાધ્વીએ લેવાનું પ્રતિપાદન કરે છે–

ટીકાર્થ–'अह पुण एवं जाणिज्जा' તે સાધુ કે સાધ્વી જો એવું જાણી લે 'दिण्णं जं तेसिं दायव्वं' શ્રમણ બ્રાહ્મણાદિને આપવુ હતુ તે તેઓને આપી દીધુ છે 'अह तत्थ भुंजमाणे पेहाए' ત્યા એટલે કે તે ભોજનસ્થાનમાં જમતા એવા 'गाहावइभारियं वा' ગૃહસ્થની પત્નિને અથવા 'गाहावइभगिणिं वा' ગૃહપતિની બેનને તથા 'गाहावइ पुत्तं वा' ગૃહપતિના પુત્રને તથા 'गाहावइ धूयं वा' ગૃહપતિની દીકરીને તથા 'सुण्हं वा' ગૃહપતિની પુત્રવધૂને તથા 'धाइं वा' છોકરાઓને સાચવનારી ધાઇને તથા 'दासं वा' દાસને અર્થાત્ નોકરને તથા

भृत्य वा, 'दासिं वा' दासीं वा, 'कम्मकरं वा' कर्मकरं वा, परिचारकं वा, 'कम्मकरिं वा' कर्मकरीं वा परिचारिकां वा 'से पुव्वामेव' स पूर्वोक्तो भावभिक्षु पूर्वमेव भिक्षाग्रहणात् प्रागेव 'आलोइज्जा' अलोकयेत् पश्येत् ततः 'आउसित्ति वा' आयुष्मति ? इति वा, हे आयुष्मति ! इत्येव संबोध्य एवं 'भगिणित्ति वा' भगिनि ! इति वा, हे भगिनि ! इतिरीत्या वा संबोध्य इत्यर्थः 'दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं भोयणजायं' दास्यसि मह्यम् इतः अस्मात् अन्यतरत् यत् किमपि चतुर्विधान्यतमम् भोजनजातम् आहारजातम् इत्येवंरीत्या 'से सेव वयंतस्स' सा गृहपतिभार्या वा भगिनी वा एवं पूर्वोक्तरूपेण वदते याचमानाय साधवे 'परो असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' परः कश्चित् गृहस्थः अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा 'आहट्टु दलइज्जा' आहृत्य दद्यात् 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् तथाविधम् 'असणं वा पाणं वा

और 'कम्मकर वा' कर्मकर–काम करनेवाला को एवं 'कम्मकरिं वा' काम करने-वाली को 'से पुव्वामेव आलोएज्जा' स वह भाव साधु या भाव साध्वी पूर्वमेव–पहले ही–भिक्षा लेने से पहले ही देखले उसके बाद 'आउसित्ति वा' हे आयु-ष्मति ! ऐसा सम्बोधन करके एवं 'भगिणित्ति वा' हे भगिनि ! ऐसा सम्बोधन करके 'दाहिसि मे इत्तो अण्णयरं भोयणजातं' मुझे इनमें से अन्यतर–यत् कि-ञ्चिद् भी भोजन जात–आहारादि तुम देगी ? इस तरह भिक्षा मांगने पर 'से सेवं वयतस्स' वह कोई भी गृहपति की भार्या या गृहपति की भगिनी वगैरह एवम् उक्तरूप से बोलते हुए उस भाव साधु को या भाव साध्वी को 'परो असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' परः दूसरा कोई गृहस्थ अशनपान खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात को 'आहट्टु दलइज्जा' आहृत्य–आनीय लाकर, दद्यात्–दे, तो 'तहप्पगारं' तथा प्रकारक–उस तरह के 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनपान खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात को 'सयं वा पुण जाइज्जा' स्वयं वा पुनः याचेत वह साधु स्वयं

'दासिं वा' દાસીને અને 'कम्मकरं वा' કામકરનારાઓને તથા 'कम्मकरिं वा' કામકરનારીને 'से पुव्वामेव आलोएज्जा' તે સાધુ તથા સાધ્વીને પહેલાથી જ અર્થાત્ ભિક્ષા લીધા પહેલા જોઈ લેવું તે પછી 'आउसित्ति वा' હે આયુષ્મતિ એ રીતનું સંબોધન કરીને તથા 'भगिणित्ति वा' હે ભગિનિ એ પ્રમાણનું સંબોધન કરીને 'दाहिसि मे इत्तो अण्णयरं भोयणजातं' મને આમાંથી થોડું પણ ભોજન દ્રવ્ય આહારાદિ તમે આપશો ? આ રીતે ભિક્ષાની યાચના કરવાવાળાને 'सा सेवं वयतस्स' તે જેની પાસે યાચના કરેલ હોય તે પ્રમાણે બોલતા તે સાધુ કે સાધ્વીને 'परो असण वा पाण वा खाइमं वा साइमं वा' ગૃહસ્થ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'आहट्टु दलइज्जा' લાવીને આપે તો 'तहप्पगारं' એ રીતના 'असण वा' पाणं वा खाइम वा साइम वा' અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચારે પ્રકારના આહારને 'सयं वा पुण जाइज्जा' તે સાધુ સ્વયં પુનઃ યાચ ...

खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा 'सयं वा पुण जाइज्जा' स्वयं वा पुनः स साधुः याचेत, 'परो वा से दिज्जा' परो वा तस्मै दद्यात् 'स साधुः 'फासुयं जाव पडिगाहिज्जा' प्रासुकं अचित्तम् यावत् एषणीयं मन्यमानो लाभे सति प्रतिगृह्णीयात्। एवं साध्वी अपि तथाविधमाहारजातं लाभे सति प्रतिगृह्णीयादिति बोध्यम् ॥सू०२२॥

मूलम्-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा परं अद्धजोयणमेराए संखडिं णच्चा, संखडिपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए' ॥सू०२३॥

छाया-स भिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा परम् अर्द्धयोजनमर्यादायाः संखडिं ज्ञात्वा संखडिप्रतिज्ञया नो अभिसंधारयेद् गमनाय' ॥ सू० २३ ॥

टीका-अन्यग्रामगमनविषयमधिकृत्य संखडी नामक विशेषप्रीतिभोजनादौ भिक्षार्थ गमननिषेधं प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भावभिक्षुः साधुर्वा, भिक्षुकी साध्वी वा, वा इति वैकल्पिकार्थकत्वेन साधु र्भवतु साध्वी वा भवतु तयोरुभयोरेव कृते वक्तव्यमाह-'परं अद्धजोयणमेराए' परम् अर्द्धयोजनमर्यादाया क्रोशद्वयान्तरम् अर्द्धयोजनसीमानन्तर मित्यर्थः 'संखडिं णच्चा' संखडिं जेमनविशेषरूपं प्रीति भोजनं ज्ञात्वा बुद्ध्वा 'संखडिपडियाए' संखडिप्रतिज्ञया प्रीतिभोजनरूपमिष्टान्नादिलाभेच्छया सुस्वादुभोजनलाभाशयेनेत्यर्थः 'णो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिधारयेद् गमनाय तत्र गमनार्थं निश्चयं

याचना करे और 'परो वा से दिज्जा' परो वा तस्मै दद्यात्-परः-दूसरा गृहस्थ भी उस साधु को भिक्षा दे तो उसे ग्रहण करलेवें इसी तरह साध्वी भी इस प्रकार के आहार जात को ग्रहण करें ॥सू० २२॥

टीकार्थ-अब दूसरे ग्राम में जाने पर विशेष प्रीतिभोज वगैरह में भिक्षा लेने के लिये भाव साधु और भाव साध्वी नहीं जाय यह बतलाते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा'स वह भाव भिक्षु और भाव भिक्षु की 'परं अद्धजोयण मेराए'परम्-अर्ध योजन मर्यादायाः-आधा योजन दो कोश सीमा के बाद में 'संखडिं णच्चा' प्रीतिभोजरूप जेमन विशेषरूप संखडि को जान कर 'संखडिपडियाए' संखडि रूपप्रीति भोज में भिक्षा लेने की इच्छा से 'णो अभिसंधारेज्जा गमणाए' जाने

અને 'परो वा से दिज्जा અન્ય ગૃહસ્થ પણ એ સાધુને કે સાધ્વીને ભિક્ષા માટે આહાર દ્રવ્ય આપે તો તેવો આહાર લેવાનો દોષ નથી ॥ સૂ૦ ૨૨ ॥

હવે ભગવાન્ બીજા ગામમા જવાથી વિશેષ પ્રકારના પ્રીતિભોજન વિગેરેમાં ભિક્ષા લેવા માટે સાધુ સાધ્વીને જવાનો નિષેધ કરતા કહે છે –

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' તે સાધુ કે સાધ્વી 'परं अद्धजोयणमेराए' અર્ધા-યોજન-બે ગાઉ સીમા પછી 'संखडिं णच्चा' પ્રીતિભોજન રૂપ જમણ વિશેષ સંખડીને જાણીને 'संखडिपडियाए' સંખડીરૂપ પ્રીતિભોજનમા ભિક્ષા લેવાની ઇચ્છાથી 'णो अभिसंधारेज्जा गमणाए' જવા માટે હૃદયમા વિચાર પણ ન કરવો. અર્થાત્ સાધુ કે સાધ્વીએ પ્રીતિ-

भृत्य वा, 'दासिं वा' दासीं वा, 'कम्मकरं वा' कर्मकरं वा, परियारक वा, 'कम्मकरिं वा' कर्मकरीं वा परिचारिकां वा 'से पुव्वामेव' स पूर्वोक्तो भावभिक्षुः पूर्वमेव भिक्षाग्रहणात् प्रागेव 'आलोइज्जा' अलोकयेत् पश्येत् ततः 'आउसित्ति वा' आयुष्मति ? इति वा, हे आयुष्मति ! इत्येव संबोध्य एवं 'भगिणित्ति वा' भगिनि ! इति वा, हे भगिनि ! इतिरीत्या वा संबोध्य इत्यर्थः 'दाहिसि मे इतो अन्नयरं भोयणजाय' दास्यसि मह्यम् इतः सकाशात् अन्यतरत् यत् किमपि चतुर्विधान्यतमम् भोजनजातम् आहारजातम् इत्येवंरीत्या 'से सेवं वयंतस्स' सा गृहपतिभार्या वा भगिनी वा एवं पूर्वोक्तरूपेण वदते याचमानाय साधवे 'परो असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' परः कश्चित् गृहस्थअशनं वा पान वा खादिमं वा स्वादिमं वा 'आहट्टु दलइज्जा' आहृत्य दद्यात् 'तहप्पगार' तथाप्रकारम तथाविधम् 'असणं वा पाणं वा

और 'कम्मकर वा' कर्मकर–काम करनेवाला को एवं 'कम्मकरिं वा' काम करनेवाली को 'से पुव्वामेव आलोएज्जा' स वह भाव साधु या भाव साध्वी पूर्वमेव–पहले ही–भिक्षा लेने से पहले ही देखले उसके बाद 'आउसित्ति वा' हे आयुष्मति ! ऐसा सम्बोधन करके एवं 'भगिणित्ति वा' हे भगिनि ! ऐसा सम्बोधन करके 'दाहिसि मे इत्तो अण्णयरं भोयणजात' मुझे इनमें से अन्यतर–यत् किञ्चिद् भी भोजन जात–आहारादि तुम देगी ? इस तरह भिक्षा मांगने पर 'से सेवं वयंतस्स' वह कोई भी गृहपति की भार्या या गृहपति की भगिनी वगैरह एवम् उक्तरूप से बोलते हुए उस भाव साधु को या भाव साध्वी को 'परो असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' परः दूसरा कोई गृहस्थ अशनपान खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात को 'आहट्टु दलइज्जा' आहृत्य–आनीय लाकर, दद्यात्–दे, तो 'तहप्पगारं' तथा प्रकारम्–उस तरह के 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनपान खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात को 'सयं वा पुण जाइज्जा' स्वयं वा पुनः याचेत वह साधु स्वयं

'दासिं वा' દાસીને અને 'कम्मकरं वा' કામકરનારાઓને તથા 'कम्मकरिं वा' કામકરનારીને 'से पुव्वामेव आलोएज्जा' તે સાધુ તથા સાધ્વીને પહેલાથી જ અર્થાત્ ભિક્ષા લીધા પહેલા જોઇ લેવું તે પછી 'आउसित्ति वा' હે આયુષ્મતિ એ રીતનું સંબોધન કરીને તથા 'भगिणित्ति वा' હે ભગિનિ એ પ્રમાણનું સંબોધન કરીને 'दाहिसि मे इत्तो अण्णयरं भोयणजातं' મને આમાંથી થોડુ પણ ભોજન દ્રવ્ય આહારાદિ તમે આપશો ? આ રીતે ભિક્ષાની યાચના કરવાવાળાને 'सा सेवं वयतस्स' તે જેની પાસે યાચના કરેલ હોય તે પ્રમાણે બોલતા તે સાધુ કે સાધ્વીને 'परो असण वा पाण वा खाइम वा साइमं वा' ગૃહસ્થ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'आहट्टु दलइज्जा' લાવીને આપે તો 'तहप्पगार' એ રીતના 'असण वा' पाणं वा खाइम वा साइमं वा' અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચારે પ્રકારના આહારને 'सय वा पुण जाइज्जा' તે સાધુ સ્વયં પુન. યાચ

खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा 'सयं वा पुणजाइज्जा' स्वयं वा पुनः स साधुः याचेत, 'परो वा से दिज्जा' परो वा तस्मै दद्यात् 'स साधुः 'फासुयं जाव पडिगाहिज्जा' प्रासुकं अचित्तम् यावत् एषणीयं मन्यमानो लाभे सति प्रतिगृह्णीयात्। एवं साध्वी अपि तथाविधमाहारजातं लाभे सति प्रतिगृह्णीयादिति बोध्यम् ॥सू०२२॥

मूलम्—'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा परं अद्धजोयणमेराए संखडिं णच्चा, संखडिपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए' ॥सू०२३॥

छाया—स भिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा परम् अर्द्धयोजनमर्यादायाः संखडिं ज्ञात्वा संखडिप्रतिज्ञया नो अभिसंधारयेद् गमनाय' ॥ सू० २३ ॥

टीका—अन्यग्रामगमनविषयमधिकृत्य संखडी नामक विशेषप्रीतिभोजनादौ भिक्षार्थं गमननिषेधं प्रतिपादयितुमाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भावभिक्षुः साधुर्वा, भिक्षुकी साध्वी वा, वा इति वैकल्पिकार्थकत्वेन साधु र्भवतु साध्वी वा भवतु तयोरुभयोरेव कृते वक्तव्यमाह—'परं अद्धजोयणमेराए' परम् अर्द्धयोजनमर्यादाया क्रोशद्वयान्तरम् अर्द्धयोजनसीमानन्तर मित्यर्थः 'संखडिं णच्चा' संखडिं जेमनविशेषरूपं प्रीति भोजनं ज्ञात्वा बुद्ध्वा 'संखडिपडियाए' संखडिप्रतिज्ञया प्रीतिभोजनरूपमिष्टान्नादिलाभेच्छया सुस्वादुभोजनलाभाशयेनेत्यर्थः 'णो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिधारयेद् गमनाय तत्र गमनार्थं निश्चयं

याचना करे और 'परो वा से दिज्जा' परो वा तस्मै दद्यात्—परः—दूसरा गृहस्थ भी उस साधु को भिक्षा दे तो उसे ग्रहण करलेवें इसी तरह साध्वी भी इस प्रकार के आहार जात को ग्रहण करें ॥सू० २२॥

टीकार्थ—अब दूसरे ग्राम में जाने पर विशेष प्रीतिभोज वगैरह में भिक्षा लेने के लिये भाव साधु और भाव साध्वी नहीं जाय यह बतलाते हैं—'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' स वह भावभिक्षु और भाव भिक्षु की 'परं अद्धजोयण मेराए' परम्—अर्ध योजन मर्यादायाः—आधा योजन दो कोश सीमा के बाद में 'संखडिं णच्चा' प्रीतिभोजरूप जेमन विशेषरूप संखडि को जान कर 'संखडिपडियाए' संखडि रूपप्रीति भोज में भिक्षा लेने की इच्छा से 'णो अभिसंधारेज्जा गमणाए' जाने

અને 'परो वा से दिज्जा અન્ય ગૃહસ્થ પણ એ સાધુને કે સાધ્વીને ભિક્ષા માટે આહાર દ્રવ્ય આપે તો તેવો આહાર લેવાને દોષ નથી ॥ સૂ૦ ૨૨ ॥

હવે ભગવાન્ બીજા ગામમાં જવાથી વિશેષ પ્રકારના પ્રીતિભોજન વિગેરેમાં ભિક્ષા લેવા માટે સાધુ સાધ્વીને જવાનો નિષેધ કરતા કહે છે—

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' તે સાધુ કે સાધ્વી 'परं अद्धजोयणमेराए' અર્ધા યોજન—બે ગાઉ સીમા પછી 'संखडिं णच्चा' પ્રીતિભોજન રૂપ જમણ વિશેષ સંખડીને જાણીને 'संखडिपडियाए' સંખડીરૂપ પ્રીતિભોજનમાં ભિક્ષા લેવાની ઇચ્છાથી 'णो अभिसंधारेज्जा गमणाए' જવા માટે હૃદયમાં વિચાર પણ ન કરવો. અર્થાત્ સાધુ કે સાધ્વીએ પ્રીતિ-

न कुर्यादित्यर्थः । तदर्थं मनसि संकल्पं न कुर्वीत इति भावः एवं साध्वी अपि अर्धयोजनानन्तरं सुस्वादुभोजनं विज्ञाय तल्लाभार्थं तत्र गमनाय मनसि संकल्पं न कुर्यादिति बोध्यम् ॥सू०२३॥

मूलम्—से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा पाईणं संखडिं णच्चा पडीणं गच्छे अणाढायमाणे पडीणं संखडिं णच्चा पाईणं गच्छे अणाढायमाणे दाहिणं संखडिं णच्चा उदीणं गच्छे अणाढायमाणे, उदीणं संखडिं णच्चा दाहिणं गच्छे अणाढायमाणे ॥सू०२४॥ इति ।

छाया—स भिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा, प्राचीनां संखडिं ज्ञात्वा प्रतीचीनं गच्छेत् अनाद्रियमाणः, प्रतीचीनां संखडिं ज्ञात्वा प्राचीनं गच्छेद् अनाद्रियमाणः दक्षिणां संखडिं ज्ञात्वा उदीचीनं गच्छेद् अनाद्रियमाणः उदीचीनं संखडिं ज्ञात्वा दक्षिणं गच्छेद् अनाद्रियमाणः ॥सू.२४॥

टीका—संयोगवशाद् अकस्मादेव तथाविधग्रामेषु नगरेषु वा स्वभावतः पूर्वमेव गमनं संजातं तत्र गमनानन्तरं संखडिज्ञाने सति श्रमणानां कर्तव्यतामुपदेष्टुमाह—'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुः भावसाधुर्वा, भिक्षुकी भावसाध्वी वा 'पाईणं संखडिं णच्चा' प्राचीनां पूर्वदिग्भवां संखडिं प्रीतिभोजनं सुस्वादुमिष्टान्नादिकं ज्ञात्वा अवबुध्य यदि जानीयादित्यर्थः तर्हि 'पडीणं गच्छे अणाढायमाणो' प्रतीचीनं पश्चिमदिग्भागं गच्छेद् अनाद्रियमाणः—अना-

के लिये हृदय में अभिसंधारण-विचार भी नहीं करे, अर्थात् साधु प्रीति भोज वगैरह संखडी में जाने के लिये मन में संकल्प भी नहीं करे, इसी तरह साध्वी भी संखडी में भिक्षा लेने के लिये मन में जाने का संकल्प भी नहीं करे, अर्थात् भाव साध्वी भी दो कोश के बाद में होनेवाले प्रीति भोजन वगैरह संखडी में सुस्वादु मिष्टान्नादि को भिक्षा के लिये विचार भी नहीं करे ॥सू०२३॥

टीकार्थ—अब संयोगवश अचानक ही उस प्रकार के ग्राम में पहले ही से रहने पर वहां पर संखडी का पता लगने पर भाव साधु और भाव साध्वी क्या करे यह बतलाते हैं—'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' भाव साधु और भाव साध्वी 'पाईणं संखडिं णच्चा' पूर्वदिशा में होने वाली प्रीति भोज-वगैरह संखडी को जान कर 'पडीणं गच्छे अणाढायमाणे' :—पश्चिम दिशा की

ભોજન વિગેરે સખડીમા જવા માટે મનમા સકલ્પ પણ ન કરવો અર્થાત્ ભાવ સાધુ કે ભાવ સાધ્વીએ બેગાઉના અતરે થવાવાળા પ્રીતિભોજન વિગેરેમાં અર્થાત્ સખડીમાં સુસ્વાદુ મિષ્ટાન્નાદિ ભિક્ષા ગ્રહણ માટે વિચાર પણ કરવો નહી ॥ સૂ૦ ૨૩॥

હવે સયોગવશાત્ અચાનક એ રીતના ગામમા પહેલેથી જ નિવાસ કરેલ હોય ત્યા સખડીની જાણ થતા સાધુસાધ્વીએ શું કરવુ ? એ વાતનુ સૂત્રકાર કથન કરે છે -

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'पाईणं संखडिं णच्चा' પૂર્વદિશામા થનારી પ્રીતિભોજન વિગેરે સખડીને જાણીને 'पडीण गच्छे अणाढायमाणे' પશ્ચિમદિશાની તરફ એ પ્રીતિભોજન રૂપ સખડીનો અનાદર કરીને ચાલ્યા જવુ, અર્થાત્

दरं कुर्वन्, पूर्वस्यां दिशि संखडिं ज्ञात्वा तदनादरं कुर्वन् पश्चिमायां दिशि साधुर्गच्छेदित्यर्थः। एवं स साधुः 'पडीणं संखडिं णच्चा, पाईणं गच्छे अणाढायमाणे' प्रतीचीनां पश्चिमायां दिशि संखडिं सुस्वादु प्रीतिभोजनं ज्ञात्वा विज्ञाय यदि जानीयात्तदा प्राचीनं पूर्वस्यां दिशि गच्छेदित्यर्थः एवं 'दाहिणं संखडिं णच्चा उदीणं गच्छे अणाढायमाणे' दक्षिणां संखडिं ज्ञात्वा दक्षिणस्यां दिशि संखडिं प्रीतिभोजनरूपां यदि जानीयात्तर्हि उदीचीनं गच्छेद् अनाद्रियमाणः तत्संखड्या अनादरं कुर्वन् उदीच्यां दिशि गच्छेदित्यर्थः एवम् 'उदीणं संखडिं णच्चा दाहिणं गच्छे अणाढायमाणे' उदीचीनां संखडिं ज्ञात्वा उत्तरस्यां दिशि प्रीतिभोजनरूप संखडिं यदि जानीयात्तर्हि तदनादरं कुर्वन् दक्षिणस्यां दिशि गच्छेदित्यर्थः। तथा च यत्रैव-किलासौ संखडिः स्यात्तत्र न गन्तव्यमितिबोध्यम्। एवं साध्वी अपि यत्र संखडिः स्यात्तत्र न गच्छेद् भिक्षालाभार्थमितिभावः ॥सू० २४॥

मूलम्-'जत्थेव सा संखडी सिया, तं जहा-गामंसि वा, णगरंसि वा, खेडंसि वा, कब्बडंसि वा, मडंबंसि वा, पट्टणंसि वा, आगरंसि वा, दोणमुहंसि वा, णिगमंसि वा, आसमंसि वा, रायहाणिंसि वा, जाव

और उसप्रीति भोज रूप संखडी को अनादर करते हुए चलाजाय अर्थात् उस की अपेक्षा नहीं कर पश्चिम दिशा की ओर चला जाय, इस प्रकार 'पडीणं संखडिं णच्चा पाईणं गच्छे अणाढायमाणे, पश्चिमदिशा में संखडी रूप प्रीतिभोजन को जानकर उसका अनादर उपेक्षा करते हुए पूर्व दिशा की ओर चला जाय, इसी तरह 'दाहिण संखडिं णच्चा उदीणं गच्छे अणाढाय माणे' दक्षिणदिशा में प्रीति भोज रूप संखडी को जानकर उसका अनादर-उपेक्षा करते हुए उत्तर दिशा की ओर चलाजाय, एवं 'उदीणं संखडिं णच्चा दाहिणं गच्छे अणाढायमाणे' उत्तर दिशा में प्रीतिभोज वगैरह संखडी को जानकर उस संखडी प्रीतिभोज वगैरह का अनादर-उपेक्षा करते हुए दक्षिण दिशा की ओर वह भाव साधु या भाव साध्वी चला जाय, अर्थात् जिस दिशा में कहीं पर भी प्रीति भोजरूप संखडि होती हो तो उस को छोडकर उसदिशा की विपरीत ही दिशा में साधु

ते ભોજનની ઇચ્છા ન કરતાં અવળી દિશામા જતા રહેવુ એજ રીતે 'पडीणं संखडिं-णच्चा' પશ્ચિમદિશામા સ ખડીરૂપ પ્રીતિભોજન થતુ જાણીને 'पाईणं गच्छे अणाढायमाणे' તેનો અનાદર કરીને પૂર્વદિશા તરફ ચાલ્યા જવુ એજ પ્રકારે दाहिणं संखडिं णच्चा उदीणं गच्छे अणाढायमाणे' દક્ષિણ દિશામાં પ્રીતિભોજન રૂપ સંખડીને થતાં જાણીને તેનો અનાદરકરીને ઉત્તર દિશા તરફ ચાલ્યા જવુ 'उदीणं संखडिं णच्चा दाहिणं गच्छे अणाढायमाणे' ઉત્તર દિશામાં પ્રાતિભોજન રૂપ સખડીને થતા જાણીને તેનો અનાદર કરીને દક્ષિણ દિશા તરફ એ ભાવ સાધુ કે ભાવ સાધ્વીએચાલ્યા જવું. અર્થાત્ જે દિશામાં સંખડી થતી હોય તે તેને

संणिवेसंसि वा, संखडिं संखडिपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए, केवलीबूया आयाणमेयं ॥सू० २५॥

छाया–यत्रैवासौ संखडिः स्यात् तद्यथा-ग्रामे वा, नगरे वा, खेटे वा, कर्वटे वा, मडम्बे वा, पत्तने वा, आकरे वा, द्रोणमुखे वा, नैगमे वा, आश्रमे वा, राजधान्यां वा, यावत्-सन्निवेशे वा, संखडिं संखडिप्रतिज्ञया नो अभिसंधारयेद् गमनाय, केवली ब्रूयाद्-आदानमेतत् ॥

टीका–अथ साधुसाध्वीनां संखडिरूप प्रीतिभोजनस्थानानि प्रतिपादयितुमाह–'जत्थेव सा संखडीसिया' यत्रैव स्थाने सा पूर्वोक्ता संखडिः प्रीतिभोजनरूपा स्यात्तत्र नो गच्छेदिति पूर्वेणान्वयः। संखडिस्थानमाह–'तं जहा–गामंसि वा' ग्रामे वा, संखडिः प्रीतिभोजनरूपा संभवति तस्याः प्राचुर्येण ग्रामधर्मोपेतत्वात्, एव 'णगरंसि वा' नगरे वा, ग्रामस्य करादिगम्यत्वाद् वा, नास्मिन् करोऽस्तीति नकरं नगरमुच्यते तस्मिन् वा संखडिः संभवति, एवं 'खेडंसि वा' खेटे वा, धूलिप्राकारोपेतं खेटमुच्यते तस्मिन् वा, एवं 'कब्बडंसि वा' कर्वटे वा, कुनगरं कर्वटमुच्यते, तस्मिन् वा कुनगररूपे कर्वटे संखडिः संभवति, एवं 'मडंबे वा' मडम्बे वा, सर्वतोऽर्धयोजनानन्तरं स्थितग्रामं मडम्बमुच्यते तस्मिन् वा तथारूपे मडम्बे, संखडिः संभवति, एवं 'पट्टणंसि वा' पत्तने वा, यत्र जलस्थलपथयोरन्यतरेण पयोहारप्रवेशो, भवति तत् पत्तनमुच्यते तस्मिन् तथाविधे पत्तने वा संखडिः संभवति, एवम् 'आगरंसि

और साध्वी को चला जाना चाहिये॥सू०२४॥

टीकार्थ–अब भाव साधु और भाव साध्वी को प्रीतिभोज रूप संखडी में बिलकुल ही नहीं जाना चाहिये यह बतलाने के लिये संखडी होने के स्थानों को विशेष रूप से नाम निर्देशकर बतलाते हैं–'जत्थेव सा संखडी सिया' यत्रैव असौ संखडीः स्यात्' जिसी किसी भी स्थान में संखडी–प्रीति भोजन हो वहां पर भाव साधु और भावसाध्वी नहीं जाय ऐसा पूर्व या आगे के साथ सम्बन्ध जानना

अब उन स्थानों का विशेष रूप से नामनिर्देशकर बतलाते हैं–'तं जहा–गामंसिवा' तद्यथा–जैसे–ग्राम में या 'णगरंसिवा' नगर में या 'खेडंसिवा' धूलि और प्राकार–परकोटा से युक्त नगर–विशेष में एवं 'कब्बडंसि वा' छोटे नगर में, या 'रायहाणिंसिवा' राजधानी में या 'मडंबे वा' आधा योजन के बाद स्थित ग्राम

છોડીને તેનાથી અવળી જ દિશામા સાધુ કે સાધ્વીએ ચાલ્યા જવુ જોઈએ. ॥સૂ૦ ૨૪॥

હવે ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વીને પ્રીતિભોજન રૂપ સ ખડીમા જવાનો બિલકુલ નિષેધ કરતા કહે છે–

ટીકાર્થ–'जत्थेव सा सखडी सिया' જે કોઈ સ્થાનમા સ ખડી પ્રીતિભોજન થતુ હોય જેમ કે–'तं जहा गामसि वा' ગામમા 'णगरंसिवा' અથવા નગરમા 'खेडंसि वा' ધૂળથી યુક્ત કોટવાળા નગર વિશેષમા તથા 'कब्बडंसि वा' નાના ગામમા અથવા 'रायहाणिसि वा' રાજધાનીમાં અથવા 'मडंबेवा' અર્ધાયોજન પછી આવતા ગામ વિશેષ રૂપ મ ડળમાં

वा' आकरे वा ताम्ररजतसुवर्णाद्युत्पत्तिरूपे आकरे वा, संखडिः संभवति एवं 'दोणमुहंसिवा' द्रोणमुखे वा जलस्थलोभयमार्गाधिष्ठिते स्थानविशेषरूपे द्रोणमुखे वा संखडिः संभवतीत्यर्थः एवं 'णिगमंसिवा' नैगमे वा, वणिक्स्थानरूपे नैगमेवा संखडिः संभवोऽस्ति, एवम् 'आसमंसि वा' आश्रमे वा, संन्यासिनाम् आश्रमे वा संखडिः संभवति, एवं 'रायहाणिंसि वा' राजधान्यां वा, राज्ञः अवस्थानभूतायां राजधान्यां वा संखडिः संभवति, एवं 'जाव संणिवेसंसि वा' यावत् सन्निवेशे वा, पुष्कलभाण्डावस्थानस्थलरूपे सन्निवेशे वा 'संखडिं' संखडि प्रीतिभोजनरूप सुस्वादुमिष्टान्नादिकं ज्ञात्वा 'संखडिपडियाए' संखडिप्रतिज्ञया सुस्वादुभोजनरूप संखडिलाभाशयेन 'णो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेद् गमनाय, तत्र गन्तुं मनसि संकल्परूपमभिसंधारणं साधुर्न विदध्यात्, तदर्थ गमनं न कुर्यादित्यर्थः, एवं साध्वी अपि ग्रामादौ संखडिलाभार्थं गमनं न कुर्यादिति भावः। इति

विशेष रूप मडम्ब में एवं 'पट्टणंसिवा' पत्तनेवा-जहां कि जल तथा स्थल दोनों मार्गों से यातायात होता हो ऐसे नगर विशेष रूप पत्तन में एवं 'आगरंसिवा' तांबा सोना चांदि वगैरह की उत्पत्ति का स्थान विशेषरूप खान में या 'दोण मुहंसिवा' द्रोणमुखे वा-जल स्थल दोनों रास्ते से युक्त स्थानविशेषरूप द्रोणमुख में तथा 'णिगमंसिवा' नैगमेवा-वणिक् का स्थान विशेषरूप नैगम में या 'आसमंसिवा' आश्रमेवा-संन्यासी वगैरह के स्थान विशेषरूप आश्रम में अथवा 'जाव-संणिवेसंसिवा' यावत् इसी प्रकार के अन्य स्थानों में या संनिवेश-श्रीमंत विगैरह का निवासस्थान या यात्रालु का निवास रूप संनिवेश में 'संखडिं' संखडिम्-प्रीति भोजरूप सुस्वादुमिष्टान्नादिको जानकर 'संखडिपडियाए' प्रीतिभोजन वगैरह संखडिरूप मिष्टान्नादि के लाभ की आशा से 'णो अभिसंधारेज्जा गमणाए' संखडि में जाने के लिये साधु और साध्वी को नहीं विचार करना चाहिये और जाना भी नहीं चाहिये क्योंकि 'केवली बूया-आयाणमेयं' केवली ब्रूयात् केवली वीतराग भगवान तीर्थंकर कहते हैं कि 'आदानम् एतत् यह संखडि स्थान

तथा 'पट्टणंसि वा' જ્યાં જલ સ્થળ બન્ને માર્ગથી અવરજવર થતો હોય એવા નગર વિશેષ રૂપ પત્તનમા તથા 'आगरंसि वा' ખાણ કે જ્યા સોનાચાંદીની ઉત્પત્તી થતી હોય તેવા સ્થાનમા અથવા 'दोणमुहंसि वा' જલ સ્થળ બન્ને રસ્તાથી યુક્ત સ્થાન વિશેષ દ્રોણમુખમાં તથા 'णिगमंसि वा' વણિકોના નિવાસ સ્થાન રૂપ નિગમોમા તથા 'आसमंसि वा' સાધુ સંન્યાસી વિગેરેના નિવાસ સ્થાનરૂપ આશ્રમમા અથવા 'जाव संणिवेसंसि वा' એજ પ્રકારે નગર બહાર શ્રીમંતોના નિવાસ સ્થાન યા યાત્રાળુના નિવાસસ્થાન સંનિવેશમાં 'संखडिं' પ્રીતિ ભોજનરૂપ સારા સ્વાદવાળા મિષ્ટાન્નાદિને થતા જાણીને 'संखडिपडियाए' પ્રીતિ-ભોજન વિગેરે સંખડી રૂપ મિષ્ટાન્નાદિના લાભની આશાથી 'णो अभिसंधारेज्जा गमणाए' સંખડીમાં જવા માટે સાધુ કે સાધ્વીએ વિચાર કરવો ન જોઈએ. અને જવું પણ ન જોઈએ. કેમ કે-'केवलीबूया आयाणमेयं' વીતરાગ ભગવાન્ તીર્થંકર કહે છે કે- આ

संणिवेसंसि वा, संखडिं संखडिपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए, केवलीबूया आयाणमेयं ॥सू० २५॥

छाया-यत्रैवासौ संखडिः स्यात् तद्यथा-ग्रामे वा, नगरे वा, खेटे वा, कर्वटे वा, मडम्बे वा, पत्तने वा, आकरे वा, द्रोणमुखे वा, नैगमे वा, आश्रमे वा, राजधान्यां वा, यावत्-सन्निवेशे वा,संखडि संखडिप्रतिज्ञया नो अभिसंधारयेद् गमनाय, केवली ब्रूयाद्-आदानमेतत् ॥

टीका-अथ साधुसाध्वीनां संखडिरूप प्रीतिभोजनस्थानानि प्रतिपादयितुमाह-'जत्थेव सा संखडीसिया' यत्रैव स्थाने सा पूर्वोक्ता संखडिः प्रीतिभोजनरूपा स्यात्तत्र नो गच्छेदिति पूर्वेणान्वयः । संखडिस्थानमाह-'तं जहा-गामंसि वा' ग्रामे वा, संखडिः प्रीतिभोजनरूपा संभवति तस्याः प्राचुर्येण ग्रामधर्मोपेतत्वात्, एवं 'णगरंसि वा' नगरे वा, ग्रामस्य करादिगम्यत्वाद् वा, नास्मिन् करोऽस्तीति नकरं नगरमुच्यते तस्मिन् वा संखडिः संभवति, एवं 'खेडंसि वा' खेटे वा, धूलिप्राकारोपेतं खेटमुच्यते तस्मिन् वा, एवं 'कव्वडंसि वा' कर्वटे वा, कुनगरं कर्वटमुच्यते, तस्मिन् वा कुनगररूपे कर्वटे संखडिः संभवति, एवं 'मडंबे वा' मडम्बे वा, सर्वतोऽर्धयोजनानन्तरं स्थितग्रामं मडम्बमुच्यते तस्मिन् वा तथारूपे मडम्बे, संखडिः संभवति, एवं 'पट्टणंसि वा' पत्तने वा, यत्र जलस्थलपथयोरन्यतरेण पर्याहारप्रवेशो, भवति तत् पत्तनमुच्यते तस्मिन् तथाविधे पत्तने वा संखडिः संभवति, एवम् 'आगरंसि

और साध्वी को चला जाना चाहिये ॥सू०२४॥

टीकार्थ-अब भाव साधु और भाव साध्वी को प्रीतिभोज रूप संखडी में बिलकुल ही नहीं जाना चाहिये यह बतलाने के लिये संखडी होने के स्थानों को विशेष रूप से नाम निर्देश कर बतलाते हैं-'जत्थेव सा संखडी सिया' यत्रैव असौ संखडीः स्यात्' जिसी किसी भी स्थान में संखडी-प्रीति भोजन हो वहां पर भाव साधु और भावसाध्वी नहीं जाय ऐसा पूर्व या आगे के साथ सम्बन्ध जानना

अब उन स्थानों का विशेष रूप से नामनिर्देशकर बतलाते हैं-'तं जहा-गामंसिवा' तद्यथा-जैसे-ग्राम में या 'णगरंसिवा' नगर में या 'खेडंसिवा' धूलि और प्राकार-परकोटा से युक्त नगर-विशेष में एवं 'कव्वडंसि वा' छोटे नगर में, या 'रायहाणिंसिवा' राजधानी में या 'मडंबे वा' आधा योजन के बाद स्थित ग्राम

છોડીને તેનાથી અવળી જ દિશામાં સાધુ કે સાધ્વીએ ચાલ્યા જવુ જોઈએ. ॥સૂ૦ ૨૪॥

હવે ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વીને પ્રીતિભોજન રૂપ સખડીમા જવાનો બિલકુલ નિષેધ કરતા કહે છે-

ટીકાર્થ-'जत्थेव सा संखडी सिया' જે કોઈ સ્થાનમાં સખડી પ્રીતિભોજન થતું હોય જેમ કે-'तं जहा गामंसि वा' ગામમા 'णगरंसिवा' અથવા નગરમા 'खेडंसि वा' ધૂળથી યુક્ત કોટવાળા નગર વિશેષમા તથા 'कव्वडंसि वा' નાના ગામમાં અથવા 'रायहाणिंसि वा' રાજધાનીમાં અથવા 'मडंबेवा' અર્ધાયોજન પછી આવતા ગામ વિશેષ રૂપ મડંબમાં

वा' आकरे वा ताम्ररजतसुवर्णाद्युत्पत्तिरूपे आकरे वा, संखडिः संभवति एवं 'दोण-मुहंसिवा' द्रोणमुखे वा जलस्थलोभयमार्गाधिष्ठिते स्थानविशेषरूपे द्रोणमुखे वा संखडिः संभवतीत्यर्थः एवं 'णिगमंसिवा' नैगमे वा, वणिक्स्थानरूपे नैगमे वा संखडिः संभवोऽस्ति, एवम् 'आसमंसि वा' आश्रमे वा. संन्यासिनाम् आश्रमे वा संखडिः संभवति, एवं 'रायहा-णिंसि वा' राजधान्यां वा, राज्ञः अवस्थानभूतायां राजधान्यां वा संखडिः संभवति, एवं 'जाव संणिवेसंसि वा' यावत् सन्निवेशे वा, पुष्कलभाण्डावस्थानस्थलरूपे सन्निवेशे वा 'संखडिं' संखडि प्रीतिभोजनरूप सुस्वादुमिष्टान्नादिकं ज्ञात्वा 'संखडिपडियाए' सखडिप्रति-ज्ञया सुस्वादुभो जनरूप संखडिलाभाशयेन 'णो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभि-संधारयेद् गमनाय, तत्र गन्तुं मनसि संकल्परूपमभिसंधारणं साधुर्न विदध्यात्, तदर्थ गमनं न कुर्यादित्यर्थः, एवं साध्वी अपि ग्रामादौ संखडिलाभार्थं गमनं न कुर्यादिति भावः। इति

विशेष रूप मडम्ब में एवं 'पट्टणंसिवा' पत्तनेवा–जहां कि जल तथा स्थल दोनों मार्गों से यातायात होता हो ऐसे नगर विशेष रूप पत्तन में एवं 'आगरंसिवा' तांबा सोना चांदि वगैरह की उत्पत्ति का स्थान विशेषरूप स्थान में या 'दोण मुहंसिवा' द्रोणमुखे वा–जल स्थल दोनों रास्ते से युक्त स्थानविशेषरूप द्रोणमुख में तथा 'णिगमंसिवा' नैगमेवा–वणिक् का स्थान विशेषरूप नैगम में या 'आस-मंसिवा' अश्रमेवा-संन्यासी वगैरह के स्थान विशेषरूप आश्रम में अथवा 'जाव-संणिवेसंसिवा' यावत् इसी प्रकार के अन्य स्थानों में या संनिवेश–श्रीमंत विगैरह का निवासस्थान या यात्रालु का निवास रूप संनिवेश में 'संखडिं' संखडिम्–प्रीति भोजरूप सुस्वादुमिष्टान्नादिको जानकर 'संखडिपडियाए' प्रीतिभोजन वगैरह संखडिरूप मिष्टान्नादि के लाभ की आशा से 'णो अभिसंधारेज्जा गमणाए' संखडि में जाने के लिये साधु और साध्वी को नहीं विचार करना चाहिये और जाना भी नहीं चाहिये क्योंकि 'केवली बूया–आयाणमेयं' केवली ब्रूयात् केवली वीतराग भगवान तीर्थंकर कहते हैं कि 'आदानम् एतत् यह संखडि स्थान

तथा 'पट्टणंसि वा' ज्यां जल स्थળ બન્ને માર્ગથી અવરજવર થતો હોય એવા નગર વિશેષ રૂપ પત્તનમા તથા 'आगरंसि वा' ખાણુ કે જ્યાં સોનાય દીની ઉત્પત્તી થતી હોય તેવા સ્થાનમા અથવા 'दोणमुहंसि वा' જલ સ્થળ બન્ને રસ્તાથી યુક્ત સ્થાન વિશેષ દ્રોણમુખમા તથા 'णिगमंसि वा' વણિકોના નિવાસ સ્થાન રૂપ નિગમોમા તથા 'आसमंसि वा' સાધુ સન્યાસી વિગેરેના નિવાસ સ્થાનરૂપ આશ્રમમા અથવા 'जाव संणिवेसंसि वा' એજ પ્રકારે નગર બહાર શ્રીમંતોના નિવાસ સ્થાન યા યાત્રાળુના નિવાસસ્થાન સંનિવેશમા 'संखडिं' પ્રીતિ ભોજનરૂપ સારા સ્વાદવાળા મિષ્ટાન્નાદિને થતા જાણીને 'संखडिपडियाए' પ્રીતિ-ભોજન વિગેરે સંખડી રૂપ મિષ્ટાન્નાદિના લાભની આશાથી 'णो अभिसंधारेज्जा गमणाए' સંખડીમા જવા માટે સાધુ કે સાધ્વીએ વિચાર કરવો ન જોઈએ. અને જવું પણ ન જોઈએ. કેમ કે–'केवलीवूया आयाणमेयं' વીતરાગ ભગવાન્ તીર્થંકર કહે છે કે– આ

'केवलीवूया-आयाणमेयं' केवली केवलज्ञानी वीतरागस्तीर्थङ्करो ब्रूयात् वदति यद् आदानमेतद् वर्तते इति एतत् संखडीलाभार्थं गमनम् आदानम् कर्मोपादानरूपमस्ति, यद्वा संखडि गमनम् आधाकर्मादिदोषाणाम् आयतनं स्थानं कर्मबन्धनहेतुभूतं वर्तते इति उपदिष्टवान् इति भावः ॥ सू० २५ ॥

मूलम्-संखडिं संखडिपडियाए अभिसंधारेमाणे आहाकम्मियं वा, उद्देसियं वा मीसजायं वा, कीयगडं वा, पामिच्चं वा, अच्छेज्जं वा, अणिसट्टं वा, अभिहडं वा, आहट्टु दिज्जमाणं भुंजिज्जा, असंजए भिक्खुपडियाए, खुड्डियदुवारियाओ महल्लियदुवारियाओ कुज्जा, विसमाओ सिज्जाओ समाओ कुज्जा, पवायाओ सिज्जाओ णिवायाओ कुज्जा, णिवायाओ सिज्जाओ पवायाओ कुज्जा, अंतो वा बहिं वा उवस्सयस्स हरियाणि छिंदिय छिंदिय, दालिय दालिय संथारगं संथारिज्जा, एस विलुंगयामो सिज्जाए, तम्हा से संजए णियंठे अण्णयरं वा तहप्पगारं पुरे संखडिं वा पच्छा संखडिं वा संखडिं संखडिपडियाए णो अभिसंधारिज्जा गमणाए ।सू० २६॥

छाया-संखडिं संखडिप्रतिज्ञया अभिसंधारयतः आधाकर्म वा, औद्देशिकं वा, मिश्रजातं वा, क्रीतकृतं वा, प्रामित्यं वा, आच्छेद्य वा, अनिसृष्टं वा, अभ्याहृतं वा आहृत्य दीयमानं भुञ्जीत, असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया क्षुद्रद्वाराः महाद्वाराः कुर्यात्, महाद्वाराः क्षुद्रद्वाराः कुर्यात्, समा शय्याः विषमाः कुर्यात् विषमाः शय्याः समाः कुर्यात् प्रवाताः शय्याः निवाताः कुर्यात् निवाताः शय्याः प्रवाताः कुर्यात्, अन्तो वा बहिर्वा, उपाश्रयस्य हरितानि छित्वा छित्वा,

---

आदान-कर्मबन्ध का कारण है अर्थात् मिष्टान्नादि लेने के लिये संखडी में साधु साध्वी का जाना कर्मबन्धन का कारण है अथवा संखडी में गमन करना साधु साध्वी के लिये आधाकर्मादि दोषों का आयतन स्थान माना जाता है इसीलिये संखडी गमन कर्मबन्ध का हेतु होने से साधु और साध्वी को उस में नहीं जाना चाहिये ऐसा भगवान् महावीर स्वामीने उपदेश किया है-यह बात सुधर्मा स्वामी गौतम वगैरह गणधर को बतलाते हैं ॥सू-२५॥

સ ખડી સ્થાન કર્મબ ધના કારણરૂપ છે. અર્થાત્ મિષ્ટાન્નાદિ લેવા માટે સ ખડીમા સાધુ કે સાધ્વીનુ જવુ કર્મબ ધનુ કારણ છે અથવા સ ખડીમા ગમન કરવુ તે સાધુ સાધ્વી માટે આધાકર્માદિ દોષોના સ્થાનરૂપ મ નવામા આવે છે. તેથી સ ખડી ગમન કર્મબ ધનુ કારણ હોવાથી સાધુ સાધ્વીએ તેમા જવુ ન જોઈએ એ રીતે ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી એ ઉપદેશેલ છે એ વાત સુધર્મા સ્વામી ગૌતમ સ્વામી વિગેરે ગણધરોને બતાવે છે ॥ સૂ૦૨૫॥

विदार्य विदार्य, संस्तारकं संस्तारयेत, एवनिर्ग्रन्थः (अकिञ्चनः) शय्यायाः, तस्मात् स संयतः निर्ग्रन्थः तथाप्रकारां पुरः संखडिं वा, पश्चात् संखडिं वा, संखडिं संखडिप्रतिज्ञया नाभिसंधारयेत् गमनाय, ॥ सू० २६ ॥

टीका-अथ पूर्वोक्तरीत्या संखडिस्थानं द्वाचत्वारिंशत् दोषाणामायतनमस्तीति तत्र साधूनां गमनं नोचितमिति प्रतिपादयितुमाह-'संखडिं संखडिपडियाए' संखडिम् प्रीतिभोजनरूपं सुस्वादुमिष्टान्नादिकम् संखडिप्रतिज्ञया संखडिलाभाशयेन 'अभिसंधारेमाणे' अभिसंधारयतः हृदये संकल्पयतः संखडिं लब्धुं गच्छतः भावभिक्षोः अवश्यम् एतेषां वक्ष्यमाणदोषाणां मध्ये अन्यतमः कश्चिदेकोदोषः स्यात्, तानेव दोषान् वक्तुमाह-'आहाकम्मियं वा' आधाकर्मिकं वा, आधाकर्मदोषः स्यात्, अथवा 'उद्देसियं वा' औद्देशिकं वा, स्यात् 'मीसजायं वा' मिश्रजातं वा मिश्रितदोषो भवेत् 'कीयगडं वा' क्रीतकृतं क्रीतदोषः स्यात् 'पामिच्चं वा' प्रामित्यं वा पर्युदञ्चितदोषः स्यात्, पर्युदञ्चनम् (उधार) इति भाषायाम् उच्यते, एवम् 'अच्छिज्जं वा' आच्छेद्यं वा, आच्छिन्नं बलाद् गृहीतम् इत्येवं दोषः स्यात्, अथवा

टीकार्थ-अब प्रीतिभोजन रूप संखडी में जाने से साधु साध्वी को जो दोष होते हैं उन दोषों का प्रतिपादन करने के लिये बतलाते हैं-'संखडिं' संखडी में 'संखडि पडियाए' संखडी प्रतिज्ञया-प्रीतिभोजन विशेषरूप संखडी को प्रतिज्ञा से मिष्टान्नादि के लाभ की इच्छा से 'अभिसंधारेमाणे-हृदय में संकल्प कर संखडी लेने के लिये जाने वाले भाव साधु और भाव साध्वी को इन आगे कहे जाने वाले दोषों में कोईनकोई दोष अवश्य होगा। यह बतलाने के लिये उन दोषों को गिनाते हैं-'आहाकम्मियं वा' साधु साध्वी को वहाँ जाने से आधाकर्मिक दोष होगा, अथवा 'उद्देसियं वा' औद्देशिक दोष होगा, अथवा 'मीसजायं वा' मिश्र जात-मिश्रित दोष होगा, या 'कीयगडं वा' क्रीत-खरीदकर खानेकी तरह दोष होगा, अथवा 'पामिच्चंवा' पर्युदञ्चित दोष-पैंचा उधार लेकर खाने की तरह दोष होगा, अथवा 'अच्छेज्जं वा' बलात् जबरदस्ती छीन कर खाने की तरह

હવે પ્રીતિભોજનરૂપ સંખડીમાં જવાથી સાધુ સાધ્વીને દોષ લાગે છે તે દોષોનું કથન કરે છે-

ટીકાર્થ-'संखडिं' સંખડીમાં 'संखडिपडियाए' પ્રીતિભોજન રૂપ સંખડીની પ્રતિજ્ઞાથી અર્થાત્ મિષ્ટાન્નાદિ મળવાના લાભની ઈચ્છાથી 'अभिसंधारेमाणे' હૃદયમાં સંકલ્પ કરીને સંખડીમાં આહાર લેવા જનારા સાધુ કે સાધ્વી આ આગળ કહેવામાં આવનારા દોષો પૈકી કોઈને કોઈ દોષ અવશ્ય થાય છે એ બતાવવા માટે એ દોષો ના નામોલ્લેખ પૂર્વક બતાવે છે જેમ કે 'आहाकम्मियं वा' સાધુ કે સાધ્વી ત્યાં જાય તો આધાકર્મિક દોષ થશે અથવા 'उद्देसियं वा' ઉદ્દેશિક દોષ થશે અથવા 'मीसजायं वा' મિશ્રિત દોષ લાગે છે. અથવા 'कीयगडं वा' ખરીદીને ખાવા જેવો દોષ લાગે છે અથવા 'पामिच्चं वा' પર્યુદંચિત દોષ-પૈસા ઉધાર લઈને ખાવા જેવો દોષ લાગે છે અથવા 'अच्छेज्जं वा'

'अणिसिट्ठं वा' अनिसृष्टम् वा अविभक्तम् तद्भाग स्वाम्यनुमतिं विनैव गृहीतं वस्तु इत्यर्थः, तथा च अनिसृष्टनामको दोषः स्यात् अथवा 'अभिहडं वा' अभ्याहृतं वा, सम्मुखे आनीय संस्थापितं वस्तु इत्यर्थः एवञ्च अभ्याहृतनामको दोषः स्यात्, एवम् 'आहट्टु दिज्जमाणं भुंजिज्जा' आहृत्य आहूय वा, दीयमानमाहारजातं संखडिरूप भुञ्जानः साधुः उपर्युक्ताधाकर्मादिदोषदुष्टं भुञ्जीत भक्षयेत्, अर्थात् 'कश्चित् श्रद्धालुः गृहस्थः मत्प्रकरणमुद्दिश्य अयं साधुरिहागतो वर्तते अतो मया येन केनापि प्रकारेण सुस्वादुतया विरच्य अस्मै साधवे यदि दद्यात् तर्हि आधाकर्मादि विदध्यादेव, अथ च साधुरपि लोलुपतया सुस्वादु संखडिलाभाशयेन गच्छन् आधाकर्माद्यपि भुञ्जीत भोक्ष्यते एव तस्माद् न संखडिप्रतिज्ञया साधुर्गच्छेदिति भावः, संखडिशब्दार्थस्तु संखण्डयन्ते विराध्यन्ते प्राणिनो यत्र सा संखडिः, अनेक-

दोष होगा, अथवा 'अणिसिट्ठंवा' उस भाग के स्वामी की अनुमति के विनाही गृहीत वस्तु की तरह अनिसृष्ट नामका दोष होगा, अथवा 'अभिहडंवा' सामने लाकर संस्थापित वस्तु की तरह अभिहृत नामका दोष लगेगा, इस तरह 'आहट्टु दिज्जमाणं भुंजिज्जा' लाकर या बुलाकर दिये संखडिरूप आहार जातको खाते हुए साधु को पूर्वोक्त आधाकर्मादि दोषों से युक्त आहार कोही खायेगा अर्थात् यदि कोई श्रद्धालु गृहस्थ ऐसा समझले कि मेरे घर को ही लक्ष्य करके यह साधु यहां आये हैं इसलिये मुझे जिस किसी भी तरह अत्यन्त सुस्वादु भोजन बना कर देना चाहिये ऐसा समझ कर साधु को भिक्षा दे तो वह गृहस्थ भी आधा कर्मादि करेगा ही- और ऐसे संखडि भोजन यदि साधु करेगा तो उसे भी आधा कर्मादि दोष युक्त वस्तु को खाने से आधाकर्मादि दोष अवश्य लगेगा, इसलिये

જબરાઈથી આચકી લઈને ખાવા જેવા દોષ લાગે છે અથવા 'अणिसिट्ठं वा' એ ભાગના સ્વામીની અનુમતિ વિના જ લીધેલ વસ્તુની જેવા અનિસૃષ્ટ નામના દોષ લાગે છે. અથવા 'अभिहडं वा' સામે લાવીને આપેલ વસ્તુની જેમ અભિહૃત નામના દોષ લાગે છે એજ રીતે 'आहट्टु दिज्जमाणं भुंजिज्जा' લાવીને કે બોલાવીને આપવામાં આવેલ સંખડી રૂપ આહાર જાત ખાનારા સાધુને પૂર્વોક્ત આધાકર્માદિ દોષવાળો આહાર જ ખાય તેવા દોષ લાગે છે અર્થાત્ જો કોઈ શ્રદ્ધાળુ ગ્રહસ્થ એવું સમજી લે કે-મારાજ ઘરને લક્ષ કરીને આ સાધુ અહીયા આવેલ છે. તેથી મારે કોઈ પણ રીતે અત્યંત સ્વાદિષ્ટ આહાર બનાવીને તેમને આપવો જોઈએ એવુ સમજીને સાધુને આહાર આપે તે ગૃહસ્થ પણ આધાકર્માદિ દોષ વાળો થાય છે. અને એવું સંખડીભોજન જો સાધુ કરે તો તેને પણ આધાકર્માદિ દોષવાળી વસ્તુને ખાવાથી ઉક્ત દોષ જરૂર લાગે છે તેથી સાધુ કે સાધ્વીએ સંખડીલાભની ઈચ્છાથી સંખડીભોજનમાં જવુ નહીં, કેમ કે-જ્યા અનેક પ્રકારના પ્રાણિ સમૂહ સંખડિત વિરધિત અર્થાત્ પીડિત થાય છે, એવા અનેક પ્રાણિયોના વિનાશપૂર્વક

जनागमनभयात् विषमाः कुर्यात्, एवं "विसमाओ सिज्जाओ समाओ कुज्जा" विषमाः शय्याः समाः कुर्यात् साधु समाधानार्थं समीकृताः स्युः, एवम् 'पवयाओ सिज्जाओ निवायाओ कुज्जा' प्रवाताः वायुसंचारयुक्ताः शय्याः शैत्यभयाद् निर्गताः वायुसंचाररहिताः कुर्यात्, एवं 'निवायाओ सिज्जाओ पवायाओ कुज्जा' निवाताः वायुसंचाररहिताः शय्याः निदाघकालापेक्षया प्रवाताः वायुसंचारयुक्ताः कुर्यात्, एवम् 'अंतो वा वहिं वा उवस्सयस्स हरियाणि छिंदिय छिंदिय दालिय दालिय संथारगं संथारिज्जा' अन्तः मध्ये वा, वहिर्वा उपाश्रयस्य मध्यप्रदेशे वाह्यस्थले वा यानि हरितानि हरितवर्णानि तृणघासादीनि स्युः तानि छित्वा छित्वा पौनः पुन्येन तेषां छेदनं विधाय, विदार्यविदार्य समूलम् उत्पाट्य उत्पाट्य च उपाश्रयस्य संशोधनं संस्कारञ्च विदध्यात्, एवम् संस्तारकं संस्तरं संस्तारयेत्, विस्तारयेत्, विस्तृतं कुर्यादित्यर्थः, साध्वर्थं संस्तारकरणे हेतुमाह-'एस विलुंगयामो सिज्जाए' एप साधुः

आगमन के भय से विषमाः कुर्यात्-विषम करे और 'विसमाओ सिज्जाओ समाओ कुज्जा' विषमाः शय्याः विषम संस्तारकों को यदि समाः कुर्यात्-साधुओं के समाधानार्थ सीधा करे तो भी आधाकर्मादि दोष होगा, इसी तरह 'पवायाओ सिज्जाओ निवायाओ कुज्जा' वायु संचार युक्त शय्या-संस्तारकों को यदि 'निवायाओ कुज्जा' निवात ठण्डी ऋतु में शैत्य के भय से वायुसंचार रहित करे, एवं 'निवायाओ सिज्जाओ पवयाओ कुज्जा' वायुसंचार रहित शय्या-संस्तारकों को यदि गर्मी के समय में वायु संचार युक्त करे तो भी आधाकर्मादि दोष होगा, 'अंतो वा वहिंवा उवस्सयस्स दालिय दालिय संथारगं संथारिज्जा एस विलुंगयामो सिज्जाए' उपाश्रय के अन्दर या बाहर में 'हरियाणिं छिंदिय छिंदिय हरे भरे घासों को,-बार बार छेदन-काटकर, बारबार विदीर्ण बिछाना वगैरह को यदि संस्तारण करें 'संथारगं संथरिज्जा' संथरा-बिछाना वगैरह को यदि संस्तारण करे बिछावे, क्योंकि 'एस यह बेचारा निर्ग्रन्थ-साधु 'विलुंगयामो' अकिंचनाः शय्या-संथरा के लिये अकिंचन-अनाथ-गरिब है इसी

समाओ कुज्जा' વિષમ સંસ્તારકને જો સાધુઓના સમાધાન માટે સીધા કરે તો પણ આધાકર્માદિ દોષ લાગે છે. એજ રીતે 'पवायाओ सिज्जाओ निवायाओ कुज्जा' વાયુ સંચાર યુક્ત સંસ્તારકને જો ઠંડીઋતુમાં ઠંડીના ભયથી વાયુ સંચાર વિનાની કરે તથા 'निवायाओ सिज्जाओ पवायाओ कुज्जा' વાયુ સંચાર વિનાની શય્યા-સંસ્તારકને જો ગર્મિના સમયમાં વાયુ સંચારવાળી કરે તો પણ આધાકર્માદિ દોષ લાગે છે 'अंतो वा वहिं वा उवस्सयस्स' ઉપાશ્રયની અંદર કે બહાર 'हरियाणि छिंदिय छिंदिय' લીલોતરીને વારવાર કાપીને 'दालिय दालिय' વારવાર પીડિત કરીને અર્થાત્ છોલીને 'संथारगं संथरिज्जा' સંસ્તારક-પથારી વિગેરેને જો પાથરે કેમ કે 'एस विलुंगयामो सिज्जाए' આ બિચારા સાધુ શય્યા માટે અકિંચન અનાથ છે, તેથી એવું સમજીને જો સાધુ માટે શય્યા પાથરે તો પણ આધા-

शय्यायाः संस्तरणे कर्तव्ये निर्ग्रन्थः अधिकृतो विद्यते तस्मात् सगृहस्थः संस्तारकं संस्कुर्यात्, संयतो वा स्वयमेव संस्तारकं संस्तारयेदिति भावः, तदेवमुपसंहरन्नाह–'तम्हा से संजए नियंठे' तस्मात् स संयतः पूर्वोक्तो भावभिक्षुः निर्ग्रन्थः 'तहप्पगारं' तथाप्रकाराम् तथाविधाम् पूर्वोक्तरूपाम् अनेकदोषदुष्टां संखडिं विज्ञाय 'पुरेसंखडिं वा' पुरः संखडिं वा जातसंस्कारनामकरणविवाहादिमंगलरूपां पुरः संखडिं वा 'पच्छासंखडिं वा' पश्चात् संखडिं वा, मृतपितृनिमित्तकरणानन्तरक्रियमाणसंखडिं वा गन्तुं मनसि संकल्पं न कुर्यादित्याशयेनाह' 'संखडिं संखडिपडियाए' संखडिं मुरस्वादुमिष्टान्नादिरूपाम् संखडिगतिज्ञया–संखडिलाभाशयेन 'णो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेद् गमनाय, संखडिलाभार्थम् संखडि स्थानं गन्तुं न विचारं कुर्यात् आधाकर्मादिदोषदुष्टत्वात् संखडिः साधुना गन्तुं न मनसि

लिये ऐसा समझकर यदि साधु के लिये शय्या को संस्तारण करे तो भी आधाकर्मादि दोषों का प्रयोजक होगा और साधु को आधाकर्मादि दोप लगेगा सब का उपसंहार करता हैं–'तम्हा' तस्मात्–इसलिये 'से संजए णियंठे' संयतो निर्ग्रन्थः वह संयत–संयमशिल निर्ग्रन्थ भाव साधु और भाव साध्वी 'अण्णयरं वा तहप्पगारं पुरे संखडिंवा पच्छा संखडिं वा' किसी भी उस प्रकार की पूर्व संखडी–जात संस्कार नामकरण विवाहादिमांगलिक संखडी में, या पश्चात् संखडि–मृत पितृर्निमित्तक मरण के पश्चात् किया जाने वाला श्राद्ध वगैरह के निमित्तक की जाने वाली प्रीति भोजन वगैरह संखडी में अर्थात् विवाहादिनिमित्तक संखडी हो या मृत श्राद्धादिनिमित्तक संखडी हो 'संखडिं संखडिपडियाए' संखडी में संखडिप्रतिज्ञया–प्रीति भोज वगैरह संखडी में मिष्टान्नादि की भिक्षा लाभ की आशा से 'णो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेत् गमनाय–संखडी में जाने के लिये हृदय में संकल्प या विचार भी नहीं करे, क्योंकि उस में जाने से भाव साधु और भाव साध्वी को आधाकर्मादि दोष लगता है ॥सू० २६॥

કર્માદિ દોષોના પ્રયોજક થશે, અને સાધુને આધાકર્માદિ દોષ લાગશે આ સઘળાનો ઉપસંહાર કરતા કહે છે– 'तम्हा' તેથી 'से संजए णियंठे' તે સંયમશીલ નિર્ગ્રંથ સાધુ અને સાધ્વી 'अण्णयरं वा तहप्पगारं पुरे संखडिं वा पच्छा संखडिं वा' કોઈપણ એ રીતની પૂર્વ સંખડી–જાત સંસ્કાર, નામકરણ, વિવાહાદિ માંગલિક સંખડીમાં અથવા મૃત પિતૃ નિમિત્તક મરણ પછી કરવામાં આવનારા શ્રાદ્ધ વિગેરેના નિમિત્તે કરવામાં આવનાર પ્રીતિભોજન વિગેરે સંખડીમાં અર્થાત્ વિવાહાદિ નિમિત્તની સંખડી હોય અથવા મૃત શ્રાદ્ધાદિ નિમિત્તની સંખડી હોય 'संखडिं संखडिपडियाए' સંખડીમાં પ્રીતિભોજન વિગેરે સંખડીમાં મિષ્ટાન્નાદિ ભિક્ષાલાભની આશાથી 'णो अभिसंधारिज्जा गमणाए' સંખડીમાં જવા માટે હૃદયમાં વિચાર સરખો પણ કરવો નહીં. કેમ કે તેમાં જવાથી સાધુ અને સાધ્વીને આધાકર્માદિ દોષ લાગે છે. ॥સૂ૦ ૨૬॥

जनागमनभयात् विषमाः कुर्यात्, एवं "विसमाओ सिज्जाओ समाओ कुज्जा" विषमाः शय्याः समाः कुर्यात् साधु समाधानार्थे समीकृताः स्युः, एवम् 'पवयाओ सिज्जाओ निवायाओ कुज्जा' प्रवाताः वायुसंचारयुक्ताः शय्याः शैत्यभयाद् निवाताः वायुसंचाररहिताः कुर्यात्, एवं 'निवायाओ सिज्जाओ पवायाओ कुज्जा' निवाताः वायुसंचाररहिताः शय्याः निदाघकालापेक्षया प्रवाताः वायुसंचारयुक्ताः कुर्यात्, एवम् 'अंतो वा वहिं वा उवस्सयस्स हरियाणि छिंदिय छिंदिय दालिय दालिय संथारगं संथारिज्जा' अन्तः मध्ये वा, वहिर्वा उपाश्रयस्य मध्यप्रदेशे बाह्यस्थले वा यानि हरितानि हरितवर्णानि तृणघासादीनि स्युः तानि छित्त्वा छित्त्वा पौनः पुन्येन तेषां छेदनं विधाय, विदार्यविदार्य समूलम् उत्पाट्य उत्पाट्य च उपाश्रयस्य संशोधनं संस्कारञ्च विदध्यात्, एवम् संस्तारकं संस्तरं संस्तारयेत्, विस्तारयेत्, विस्तृतं कुर्यादित्यर्थः, साध्वर्थं संस्तारकरणे हेतुमाह–'एस विलुंगयामो सिज्जाए' एष साधुः

आगमन के भय से विषमाः कुर्यात्–विषम करे और 'विसमाओ सिज्जाओ समाओ कुज्जा' विषमाः शय्याः विषम संस्तारकों को यदि समाः कुर्यात्–साधुओं के समाधानार्थ सीधा करे तो भी आधाकर्मादि दोष होगा, इसी तरह 'पवायाओ सिज्जाओ निवायाओ कुज्जा' वायु संचार युक्त शय्या–संस्तारकों को यदि 'निवायाओ कुज्जा' निवात ठण्डी ऋतु में शैत्य के भय से वायुसंचार रहित करे, एवं 'निवायाओ सिज्जाओ पवयाओ कुज्जा' वायुसंचार रहित शय्या–संस्तारकों को यदि गर्मी के समय में वायु संचार युक्त करे तो भी आधाकर्मादि दोष होगा, 'अंतो वा वहिंवा उवस्सयस्स दालिय दालिय संथारगं संथारिज्जा एस विलुंगयामो सिज्जाए' उपाश्रय के अन्दर या बाहर में 'हरियाणि छिंदिय' छिंदिय हरे भरे घासों को,–बार बार छेदन–काटकर, बारबार विदीर्ण बिछाना वगैरह को यदि संस्तारण करें 'संथारगं संथरिज्जा' संथरा–बिछाना वगैरह को यदि संस्तारण करे बिछावे, क्योंकि 'एस यह बेचारा निर्ग्रन्थ–साधु 'विलुंगयामो' अकिंचनाः शय्या–संथरा के लिये अकिंचन–अनाथ–गरिब है इसी

समाओ कुज्जा' વિષમ સંસ્તારકને જો સાધુઓના સમાધાન માટે સીધા કરે તો પણ આધાકર્માદિ દોષ લાગે છે એજ રીતે 'पवायाओ सिज्जाओ निवायाओ कुज्जा' વાયુ સંચાર યુક્ત સંસ્તારકને જો ઠંડીઋતુમાં ઠંડીના ભયથી વાયુ સંચાર વિનાની કરે તથા 'निवायाओ सिज्जाओ पवायाओ कुज्जा' વાયુ સંચાર વિનાની શય્યા–સંસ્તારકને જો ગર્મિના સમયમાં વાયુ સંચારવાળી કરે તો પણ આધાકર્માદિ દોષ લાગે છે. 'अंतो वा बहिं वा उवस्सयस्स' ઉપાશ્રયની અંદર કે બહાર 'हरियाणि छिंदिय छिंदिय' લીલોતરીને વારવાર કાપીને 'दालिय दालिय' વારવાર પીડિત કરીને અર્થાત્ છોલીને 'संथारगं संथरिज्जा' સંસ્તારક–પથારી વિગેરેને જો પાથરે કેમ કે 'एस विलुंगयामो सिज्जाए' આ બિચારા સાધુ શય્યા માટે અકિંચન અનાથ છે, તેથી એવું સમજીને જો સાધુ માટે શય્યા પાથરે તો પણ આધા-

शय्यायाः संस्तरणे कर्तव्ये निर्ग्रन्थः अकिञ्चनो विद्यते तस्मात् सगृहस्थः संस्तारकं संस्कुर्यात्, संयतो वा स्वयमेव संस्तारकं संस्तारयेदिति भावः, तदेवमुपसंहरन्नाह—'तम्हा से संजए नियंठे' तस्मात् स संयतः पूर्वोक्तो भावभिक्षुः निर्ग्रन्थः 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् तथाविधाम् पूर्वोक्तरूपाम् अनेकदोषदुष्टां संखडिं विज्ञाय 'पुरेसंखडिं वा' पुरः संखडिं वा जातसंस्कार-नामकरणविवाहादिमंगलरूपां पुरः संखडिं वा 'पच्छासंखडिं वा' पश्चात् संखडिं वा, मृत-पितृनिमित्तकरणानन्तरक्रियमाणसंखडिं वा गन्तुं मनसि संकल्पं न कुर्यादित्याशयेनाह' 'संखडिं संखडिपडियाए' संखडिं मुस्वादुमिष्टान्नादिरूपाम् संखडिप्रतिज्ञया—संखडिलाभाशयेन 'णो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेद् गमनाय, संखडिलाभार्थम् संखडिस्थानं गन्तुं न विचारं कुर्यात् आधाकर्मादिदोषदुष्टत्वात् संखडिः साधुना गन्तुं न मनसि

लिये ऐसा समझकर यदि साधु के लिये शय्या को संस्तारण करे तो भी आधाकर्मादि दोषों का प्रयोजक होगा और साधु को आधाकर्मादि दोष लगेगा सब का उपसंहार करते हैं—'तम्हा' तस्मात्—इसलिये 'से संजए णियंठे' संयतो निर्ग्रन्थः वह संयत—संयमशील निर्ग्रन्थ भाव साधु और भाव साध्वी 'अण्णयरं वा तहप्पगारं पुरे संखडिंवा पच्छा संखडिं वा' किसी भी उस प्रकार की पूर्व संखडी—जात संस्कार नामकरण विवाहादिमांगलिक संखडी में, या पश्चात् संखडि—मृत पितृनिमित्तक मरण के पश्चात् किया जाने वाला श्राद्ध वगैरह के निमित्तक की जाने वाली प्रीति भोजन वगैरह संखडी में अर्थात् विवाहादिनिमित्तक संखडी हो या मृत श्राद्धादिनिमित्तक संखडी हो 'संखडिं संखडिपडियाए' संखडी में संखडिप्रतिज्ञया—प्रीति भोज वगैरह संखडी में मिष्टान्नादि की भिक्षा लाभ की आशा से 'णो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेत् गमनाय—संखड़ी में जाने के लिये हृदय में संकल्प या विचार भी नहीं करे, क्योंकि उस में जाने से भाव साधु और भाव साध्वी को आधाकर्मादि दोष लगता है ॥सू० २६॥

કર્માદિ દોષોના પ્રયોજક થશે, અને સાધુને આધાકર્માદિ દોષ લાગશે. આ કથળાનો ઉપસંહાર કરતા કહે છે- 'तम्हा' તેથી 'से संजए णियंठे' તે સંયમશીલ નિર્ગ્રંથ સાધુ અને સાધ્વી 'अण्णयरं वा तहप्पगारं पुरे संखडिं वा पच्छा संखडिं वा' કોઈપણ એ રીતની પૂર્વ સંખડી—જાત સંસ્કાર, નામકરણ, વિવાહાદિ માંગલિક સંખડીમાં અથવા મૃત પિતૃ નિમિત્તક મરણ પછી કરવામાં આવનારા શ્રાદ્ધ વિગેરેના નિમિત્તે કરવામાં આવનાર પ્રીતિભોજન વિગેરે સંખડીમાં અર્થાત્ વિવાહાદિ નિમિત્તની સંખડી હોય અથવા મૃત શ્રાદ્ધાદિ નિમિત્તની સંખડી હોય 'संखडिं संखडिपडियाए' સંખડીમાં પ્રીતિભોજન વિગેરે સંખડીમાં મિષ્ટાન્નાદિ ભિક્ષાલાભની આશાથી 'णो अभिसंधारिज्जा गमणाए' સંખડીમાં જવા માટે હૃદયમાં વિચાર સરખો પણ કરવો નહીં. કેમ કે તેમાં જવાથી સાધુ અને સાધ્વીને આધાકર્માદિ દોષ લાગે છે. ॥સૂ૦ ૨૬ ॥

अतिसंधारणीया। एवं साध्व्याऽपि आधाकर्मादिदोषयुक्तत्वात् संखड्यो गन्तुं मनसि नाभिसंधारणीया इति भावः ॥ सू० २६ ॥ इति ।

मूलम्—एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जए त्तिबेमि ॥सू० २७॥

॥ बीओ उद्देसो समत्तो ॥

छाया—एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यं यत् सर्वार्थैः समितः सहितः सदा यतेत। इति ब्रवीमि ॥ सू० २७ ॥ इति द्वितीयोद्देशः समाप्तः।

टीका—संयतस्य भिक्षोः भिक्षुक्याश्च संखडिगमननिषेधमुपसंहरन् भिक्षुभावस्य सम्पूर्णतां प्रतिपादयति—'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' एतत् खलु पूर्वोक्तं संखडि वर्जनादिरूपं तस्य भावभिक्षोः साधोः, भिक्षुक्याः साध्व्या वा सामग्र्यम् समग्रता भिक्षुभावस्य सम्पूर्णता (समाचारी) वर्तते 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जएत्तिबेमि' यत् सर्वार्थैः सर्वथा सर्वार्थेषु शब्दरसगन्धस्पर्शादि विषयेषु समितः संयतो भूत्वा सहितः हितयुक्तः ज्ञानदर्शनचारित्रयुक्तः सदा सर्वदा यतेत संयमरक्षार्थं प्रयत्नं कुर्वन् संयमयुक्तो भवेदिति ब्रवीमि उपदिशामि इति भगवतो वीतरागस्य प्रभोर्महावीरस्योपदेश इति भावः। सू० २७॥

प्रथमस्य पिण्डैषणाध्ययनरूपस्य द्वितीयोद्देशः समाप्तः।

अब साधु और साध्वी को संखडी गमन निषेधका उपसंहार करते हैं—

टीकार्थ—'एवं खलु' यह संखडी गमन निषेध रूप 'तस्स भिक्खुस्स' उस भिक्षुक और भिक्षुकी का—'सामग्गियं' सामग्र्यम्—समग्रता साधुपना की सम्पूर्णता समाचारी है 'जं सव्वट्ठेहिं' जो सभी तरह के रूप रसगन्ध स्पर्शादि विषयो में 'समिए' समितःसंयत होकर, 'सहिए' हितों से युक्त होकर अर्थात् ज्ञान दर्शन चारित्रों से युक्त होकर 'सया' सदा—सर्वदा-हमेशा 'जएत्तिबेमि' संयम की रक्षा के लिये प्रयत्न करते हुए संयमयुक्त हो, इति—ऐसा मैं—ब्रवीमि —उपदेश करता हूं—यह भगवान् वीतराग प्रभु महावीर वर्द्धमान स्वामी का उपदेश है—यह सुधर्मास्वामी गौतमादि गणधरों को कहते हैं। सू० २७ ॥

॥ दूसरा उद्देश पूरा हो गया ॥

હવે સંખડી ગમનના નિષેધનો ઉપસંહાર કરતા સૂત્રકાર કહે છે.—

ટીકાર્થ—एवं खलु तस्स भिक्खुस्स' સંખડી ગમન નિષેધ રૂપ એ સાધુ અને સાધ્વીના 'सामग्गियं' સાધુપણાની સંપૂર્ણતા—સમાચારી છે, 'ज सव्वट्ठेहिं' જે બધા પ્રકારના રૂપરસ ગંધ સ્પર્શાદિ વિષયોમાં 'समिए' સંયત થઈને 'सहिए' હિતોથી યુક્ત થઈને અર્થાત્ જ્ઞાન, દર્શન, અને ચારિત્રોથી યુક્ત થઈને 'सदा जयेत्तिबेमि' હમેશા સંયમની રક્ષા માટે પ્રયત્ન કરતા રહીને સંયમ યુક્ત રહેવું એ પ્રમાણે મારો ઉપદેશ છે, આ રીતે ભગવાન્ વીતરાગ પ્રભુ મહાવીર વર્દ્ધમાન સ્વામીનો ઉપદેશ છે, આ સુધર્મ સ્વામી ગૌતમાદિ ગણધરોને કહે છે. ॥ સૂ૦ ૨૭॥ આ રીતે બીજો ઉદ્દેશક પૂર્ણ થાય છે.

सद्विशूचिकां कुर्यात्, वान्तं वा कुर्यात् 'भुत्ते वा से णो सम्मं परिणिमज्जा' भुक्तं वा तत् संखडिगतं मिष्टान्नादिकं नो सम्यक्तया परिणमेद् वा, यदि परिपक्वं न स्यात् तदा 'अन्नयरे वा से दुक्खे रोगायंके समुप्पज्जिज्जा' अन्यतरद् वा दुःखम् अन्यतरो वा कश्चिद् एको रोगः कुष्ठादिकः आतङ्कः शीघ्रप्राणापहारी शूलादिकः समुत्पन्नः स्यात् तस्मात् 'केवली बूया आयाणमेयं' केवली केवलज्ञानी भगवान् ब्रूयात् ब्रवीति यत् आदानमेतत् एतत् संखडिगतं भक्तादिकम् आदानं कर्मबन्धनं वर्तते अतः साधूनां साध्वीनाञ्च संखडिगमनं सर्वथैव वर्जनीयमिति भावः ॥ सू० २८ ॥

मूलम्—इह खलु भिक्खू गाहावइहिं वा, गाहावइणीहिं वा, परिवायएहिं वा, परिवाइयाहिं वा, एगज्जं सद्धिं सोउं पाउं भो वतिमिस्सं हुरत्था वा, उवस्सयं पडिलेहेमाणे णो लभिज्जा, तमेव उवस्सयं संमिस्सिभावमावज्जिज्जा अण्णमण्णे वा से मत्ते विप्परियासियभूए इत्थिविग्गहे वा किलीबे वा तं भिक्खुं उवसंकमित्तु बूया आउसंतो समणा अहे आरामंसि वा, अहे उवस्सयंसि वा, राओ वा, वियाले वा, गामधम्मणियंतियं कट्टु, रहस्सियं मेहुणधम्मपरियारणाए आउट्टामो तं

करे अर्थात् अतिशय लोलुपता के कारण रस के लोभ से बहुत अधिक खाकर छर्दन करने से या वमन—उलटी करने से हो सकता है, या 'भुत्ते वा से' संखडीगत मिष्टान्नादि को अधिक खालेने पर 'नो सम्मं परिणमिज्जा' यदि अच्छी तरह नहीं परिणत होता है—नहीं पचता है तो 'अन्नयरे वा से' कोई एक अथवा 'दुःक्खे' 'रोयानंके' रोग—कुष्ठादि रोग या आतङ्क—तुरत ही प्राण का अपहरण करने वाला शूल आदि 'समुप्पज्जिज्जा' उत्पन्न होगा, इसलिये 'केवलीबूया'—भगवान् वीतराग केवली केवल ज्ञानी महावीर प्रभु कहते हैं कि 'आयाणमेयं' यह—संखडी गत भक्तान्नादि आदान-कर्मबन्धन है, इसलिये साधु और साध्वी को संखडी में कभी भी नहीं जाना चाहिये ॥सू०२८॥

લોભથી વધારે પડતુ ખાવાથી છર્દન કરવાથી અથવા ઉલ્ટી કરવાથી કોલેરા થવા સભવ છે 'सुत्तेवा से' સખડીગત મિષ્ટાન્નાદિને વધારે પડતુ ખાઈ લેવાથી 'णो सम्मं परिणमेज्जा वा' સારી રીતે પચન થતુ નથી તેથી 'अन्नयरे वा से दुक्खे' કોઈ એકાદ દુખ અથવા 'रोगातंके' કુષ્ઠાદિરોગ અગર તરત જ આયુનાશક શૂલ વિગેરે 'समुपज्जिज्जा' ઉત્પન્ન થાય તેથી 'केवलीबूया' ભગવાન્ વીતરાગ કેવળજ્ઞાની એવા મહાવીર પ્રભુ કહે છે કે—'आयाणमेयं' આ સખડીગત આહારાદિ કર્મબંધનુ કારણ છે તેથી સાધુ અને સાધ્વીઓ સંખડીમાં કોઈ વખત જવુ ન જોઈએ. ॥સૂ૦ ૨૮॥

चेवेगइओ साइज्जिज्जा, अकरणिज्जं चेयं संखाए। एते आयतणाणि संति संचिज्जमाणा पच्चवाया भवंति, तम्हा से संजए णियंठे तहप्पगारं पुरे संखडिं वा, पच्छा संखडिं वा संखडिं संखडिपडियाए णो अभिसंधारिज्जा गमणाए ॥सू० २९॥

छाया–इह खलु भिक्षुः गृहपतिभिर्वा, गृहपत्नीभिर्वा, परिव्राजकैर्वा, परिव्राजिकाभिर्वा, एकध्यं सार्द्धम् सीधुं पातुं भोः! व्यतिमिश्रं हुरत्था वा उपाश्रयं प्रत्युपेक्षमाणो न लभेत, तमेव उपाश्रयं संमिश्रीभावमापद्येत, अन्यमना वा समत्तः विपर्यासीभूतः स्त्रीविग्रहे वा, क्लीबे वा तं भिक्षुमुपसंक्रम्य ब्रूयात्–आयुष्मन्! श्रमण! अथारामे वा, अथोपाश्रये वा, रात्रौ वा, विकाले वा, ग्रामधर्मनियन्त्रितं कृत्वा रहसि मैथुनधर्मपरिचारणया प्रवर्तामहे, तां चैव एकाकी अभ्युपगच्छेत्, अकरणीयं चेदं संख्याय एतानि आदानानि (आयतनानि) सन्ति संचीयमानानि प्रत्यपाया भवन्ति, तस्मादसौ संयतो निर्ग्रन्थः तथाप्रकारां पुरः संखडिं वा पश्चात् संखडिं वा संखडिं संखडिप्रतिज्ञया नाभिसंधारयेद् गमनाय" ॥सू० २९॥ इति।

टीका–अथ पूर्वोक्तं संखडिगतभक्तादिकं कथं कर्मबन्धनहेतुरिति प्रतिपादयितुमाह–'इह खलु भिक्खू गाहावइहिं वा' इह खलु इति वाक्यालंकारे निश्चये वा, अस्मिन् संखडिस्थाने भवेवा एते वक्ष्यमाणा अपाया भवन्ति पारलौकिकास्तु दुर्गतिगमनादयः अपाया बोध्याः, तानेव ऐहलौकिकान् अपायान् प्रतिपादयन्नाह–स किल भिक्षुः भिक्षाशीलः साधुः गृहपतिभिः 'गाहावइणीहिं वा' गृहपत्नीभिः गृहपतिभार्याभिर्वा 'परिवायएहिं वा'

टीकार्थ–अब पूर्वोक्त संखडीगत भक्तादि कैसे कर्मबन्धन का कारण होता है यह प्रतिपादन करते हैं–इह खलु–इस संखडि स्थान में साधु को जाने से इस लौकिक संसार में जो वक्ष्यमाण अभी कहे जाने वाले 'अपाय–होते हैं और परलोक में दुर्गति गमनादि अपाय होते हैं उन्हीं ऐह लौकिक अपायों को बतलाते हुए कहते हैं–'भिक्खू' वह भिक्षु भिक्षाशील साधु 'गाहावइहिं वा'-गृहपति गृहस्थों के साथ या 'गाहावईणीहिं वा' या गृहपत्निभिः 'गृहपति की पत्नी भार्या के साथ या 'परिवायएहिं' परिव्राजकों संन्यासियों के साथ या 'परिवाइयाहिंसद्धिं' परिव्राजि

હવે પૂર્વોક્ત સંખડીગત ભક્તાદિ કેવી રીતે કર્મબંધનનું કારણ હોય છે તેનું પ્રતિપાદન કરતા સૂત્રકાર કહે છે–

ટીકાર્થ–'इह खलु भिक्खू गाहावइहिं वा' આ સંખડી સ્થાનમાં સાધુના જવાથી આ લૌકિક સંસારમાં આગળ કહેવાનારા ઘણા અપાયો થાય છે તથા પરલોકમાં દુર્ગતિ ગમનાદિ અપાય થાય છે એ એહલૌકિક અપાયોને બતાવતા કહે છે તે સાધુ કે સાધ્વી ગૃહસ્થોની સાથે અથવા 'गाहावइणिं वा' ગૃહપતિની પત્નિની સાથે અથવા 'परिवायएहिं वा' સંન્યાસીયોની સાથે અથવા 'परिवाइयाहिं' સંન્યાસીણીયોની સાથે 'एगज्जं सद्धिं' એક સાથે

परिव्राजकैः 'परिवाइयाहिं वा' परिव्राजिकाभिर्वा 'एगज्जं सद्धिं' ऐकध्यं चौराध्येन सार्द्धम् संधीभूयेत्यर्थः 'सोंडं पाउं' शीधु मदिरां पातुम् दुराशेनवार्थं 'भो ! वतिमिस्सं हुरत्था वा' भोः ! इत्येवं तान् संबोध्य, गृहपति प्रभृतीन् आमन्त्र्येत्यर्थः, संखडिगतस्य लोलुपतया सर्वं संभाव्य तैः सार्द्धम् व्यतिमिश्रं मिश्रितं सीधुम् अन्यद् वा प्रसन्नादिकं पीत्वेत्यर्थः तद-नन्तरं बहिर्विनिष्क्रम्य 'उवस्सयं पडिलेहेमाणे' उपाश्रयं यदि प्रत्युपेक्षमाणः अन्यमुपाश्रयं याचमानो 'णो लभिज्जा' नो लभेत तर्हि 'तमेव उवस्सयं' तमेव उपाश्रयं संखडिनिकटवर्ति उपाश्रयम् 'संमिस्सीभावमावज्जिज्जा' संमिश्रीभावम् गृहपति परिव्राजकादिभिः सह एकी-भावम् आपद्येत, प्राप्नुयात्, तथासति 'अन्नमणे वा से मत्ते विप्परियासियभूए' तत्र स असौ साधुः अन्यमनाः अन्यमनस्को वा मत्तः विपर्यासीभूतः विपर्यस्तः सन् आत्मानं साधुस्वरूप

काओं-संन्यासिनियों के साथ 'एगज्जं' एक साथ 'सद्धिं' सार्द्धम् संधीभूय मिलकर 'सोंडं पाउं' मदिरापान के लिये 'भो, वतिमिस्सं हुरत्था वा' भोः ! ऐसा संबोधन करके अर्थात् गृहपति वगैरह को बुला करके संखडी में उपस्थित होने के कारण लोलुपता से सभी वस्तु की संभावना हो सकती है इसलिये उन सब के साथ मिश्रित शराब मदिरा या अन्य कुछ सोडा वाटर वगैरह प्रसन्न वस्तु पीकर या संखडी से बाहर निकलकर 'उवस्सयं पडिलेहेमाणे' यदि अन्य उपाश्रय को शोधते ढूंढते हुए 'णो लभिज्जा' नो लभेत-नहीं प्राप्त कर सके तो 'तमेव उवस्सयं' तमेव उपाश्रयम्-संखडी के निकटवर्ति उपाश्रय में ही 'संमिस्सीभावमावज्जिज्जा' गृहपति परिव्राजक आदि सभी के साथ एकत्री भाव को प्राप्त करेगा-अर्थात् उसी संखडी के निकटवर्ति उपाश्रय में सभी साधु संन्यासी गृहस्थ-गृहस्थ की भार्या परिव्राजिकाएं मिलजुल कर रहेंगे और एकत्रित हो जाने से 'अन्नमणे वा से मत्ते विप्परियासियभूए' वहां पर वह साधु अन्यमनस्क हो कर या उन्मत्त होकर या विपर्यस्त-उद्भ्रान्त होकर अपने स्वरूप को भूल जायगा, इसी तरह गृहस्थ वगै-

એકઠા થઈને 'સોંડ પાઉં' મદિરા પાન માટે 'भो वतिमिस्सं हुरत्था वा' હે એવુ સંબોધન કરીને અર્થાત્ ગૃહપતિ વિગેરેને બોલાવીને સંખડીમાં ઉપસ્થિત થવાના કારણે લોલુપતાથી બધી વસ્તુ લેવાની સંભાવના રહે છે તેથી તે બધીની સાથે મેળવેલ મદિરા અથવા અન્ય કોઈ સોડા વોટર વિગેરે મનગમતી વસ્તુ પીઈને અથવા સંખડીથી બહાર નીકળીને 'उवस्सयं पडिलेहेमाणे' જો બીજા ઉપાશ્રયને ખોળતા છતા 'णो लभिज्जा' તે પ્રાપ્ત ન થાય તો 'तमेव उवस्सयं' એ સંખડીની સમીપસ્થ ઉપાશ્રયમાં જ 'संमिस्सीभावमावज्जिज्जा' ગૃહપતિ, સંન્યાસી વિગેરે બધાની સાથે એકત્રીભાવને પ્રાપ્ત કરશે અર્થાત્ એ સંખડીની સમીપમાં રહેલ ઉપાશ્રયમાં સઘળા સાધુ સંન્યાસી, ગૃહસ્થની સ્ત્રી પરિવ્રાજીકા એ બધા સાથે મળીને રહેશે અને એકઠા થઈ જવાથી 'अन्नमणे वा से मत्ते विप्परियासियभूए' ત્યાં આગળ તે સાધુ અન્ય મનસ્ક થઈને અથવા ઉન્મત્ત થઈને અથવા વિપર્યસ્ત-ઉન્મત્ત

मपि विस्मरिष्यति, गृहस्थादिको वा मद्यैः विपर्यस्तः सन् निजस्वरूपमपि विस्मरेत्, तथा च 'इत्थि विग्गहे वा किलीवे वा' स्त्रीविग्रहो वा काचित् स्त्रीवा, क्लीबो नपुंसको वा कश्चित् 'तं भिक्खुं उवसंकमित्तु बूया' तं भिक्षुम् गृहस्थपरिव्राजकादिभिः सह संमिश्रितं साधुम् उपसंक्रम्य आसन्नीभूय ब्रूयात्–वक्ष्यमाणरीत्या कथयेत्–यत् 'आउसंतो समणा' भोः! आयुष्मन्! श्रमण! 'अहे आरामंसि वा' अथ आरामे वा उद्यानविशेषे वा 'अहे उवस्सयंसि वा' अथ उपाश्रये वा 'राओ वा' रात्रौ वा 'वियाले वा' विकाले वा अन्यस्मिन् काले वा 'गामधम्मनियंतियं कट्टु' ग्रामधर्मनियन्त्रितम् विषयभोगादिभिः नियन्त्रितं वशीभूतं कृत्वा 'रहस्सियं मेहुणधम्मपरियारणाए आउट्टामो' रहस्यम् रहसि वा कुत्रचिदेकान्तस्थले मैथुन-धर्मपरिचारणया अब्रह्म व्यापारासेवनार्थम् प्रवर्तामहे त्वया सह प्रवृत्तिं कुर्मः, एतावता काचित् स्त्री साधुमुद्दिश्य रहसि मैथुनार्थं प्रार्थनां कुर्यात् 'तं चेवेगईओ सातिज्जिज्जा' तां च मैथुनार्थं प्रवृत्तां स्त्रीम् एकः कश्चित् एतको वा साधुः अभ्युपगच्छेत्, तस्मात् 'अकरणिज्जं चेयं संखाए

रह भी शराब आदिका पान करने से पागल होकर अपने अपने स्वरूप को भी भूल जायेगे, इस परिस्थिति में 'इत्थि विग्गहे वा किलीवे वा' कोई स्त्री या कोई नपुंसक 'तं भिक्खुं उवसंकमित्तु बूया' तं भिक्षुम्–उस साधु को उपसंक्रम्य–निकट में जाकर ब्रूयात्' यदि कहे 'आउसंतो समणा' हे आयुष्मन्! श्रमण! हे आयुष्मन् साधु! 'अहे आरामंसि वा' इस आराम–उद्यान बगीचा में या 'अहे उवस्सयंसि वा' इस उपाश्रय में, 'राओ वा' रात में या 'वियालेवा' विकालेवा–अन्य काल में ही, 'गामधम्मनियंतियं कट्टु' विषयोपभोगादि से नियन्त्रित वशीभूत करके 'रहस्सियं मेहुण धम्मपरियारणाए' रहसि–किसी भी एकान्त स्थान में 'मैथुन धर्म परिचारणाय' मैथुन धर्म विषय भोग के लिये 'आउ ट्टामो' प्रवर्तामहे–प्रवृत्ति करे अर्थात् यदि कोई स्त्री साधु को मैथुन करने के लिये प्रार्थना करे और 'तं चेवेगइओ सातिज्जिज्जा' उस मैथुन के लिये प्रवृत्त स्त्री को कोई साधु स्वीकार करले अर्थात् उस स्त्री के साथ मैथुन करे ऐसी

થઈને પોતાના સ્વરૂપને પણ ભૂલી જશે એજ રીતે ગૃહસ્થ વિગેરે પણ દારૂ વિગેરેનું પાન કરવાથી ગાંડા જેવા થઈને પોતપોતાના સ્વરૂપને ભૂલી જશે આ પરિસ્થિતિમાં 'इत्थि विग्गहे वा कलीवे वा' કોઈ સ્ત્રી અગર કોઈ નપુંસક 'तं भिक्खुं उवसंकमित्तु बूया' તે સાધુની પાસે જઈને યદી કહે કે 'आउसंतो समणा' હે આયુષ્મન્ શ્રમણ! 'अहे आरामंसि वा' આ બગીચામાં અથવા 'अहे उवस्सए वा' આ ઉપાશ્રયમાં 'राओ वा' રાત્રે અથવા 'वियाले वा' અન્ય કોઈ સમયે 'गामधम्मनियंतियं कट्टु' વિષયોપભોગાદિને વશીભૂત થઈને 'रहस्सियं मेहुणधम्मपरियारणाए' કોઈ પણ એકાન્ત સ્થાનમાં વિષયભોગના સેવન માટે 'आउट्टामो' પ્રવૃત્તિ કરીએ અર્થાત્ યદી કોઈ સ્ત્રી સાધુને મૈથુનાચરણ માટે પ્રાર્થના કરે અને 'तं चेवेगइओ सातिज्जिज्जा' એ મૈથુના માટે પ્રાર્થના કરતી સ્ત્રીને કોઈ સાધુ સ્વીકારી લે

एए आयाणा संति' अकरणीयमेतत् संखडिगमनम् न कर्तव्यमिति संख्याय विज्ञाय संखडिगमनं न कुर्यादिति, यस्माद् एतानि आदानानि कर्मबन्धनकारणानि सन्ति आयतनानि आधाकर्मादिदोषस्थानानि वा सन्ति अतएव 'संविज्जमाणा पच्चवाया भवंति' संचीयमानानि प्रतिपलमुपचीयमानानि प्रत्यपायाः अन्यान्यपि कर्मोपादानवर्त्मानि भवन्ति तदुपसंहरन्नाह 'तम्हा से संजए नियंठे' तस्मात् कारणात् स संयत निर्ग्रन्थः साधुः 'तहप्पगारं' तथाप्रकाराम् तथाविधाम् संखडिम् 'पुरेसंखडिं वा पच्छासंखडिं वा' पुरः सखडिं वा विवाहादिमांगलिकमहोत्सवनिमित्तक प्रीतिभोजनरूपाम्, पश्चात् संखडिं वा, मृतपित्रादिनिमित्तकाशुभकर्मसम्बन्धि मिष्टान्नादि भोजनरूपाम् वा 'संखडिं' संखडिम् 'संखडिपडियाए' संखडिप्रतिज्ञया संखडिलाभाशयेन 'णो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेत् गमनाय, संखडिगमनार्थं मनसि संकल्पं न कुर्यादित्यर्थः ॥ सू० २९ ॥

संभावना रहती है इसलिये 'अकरणिज्ज चेयं संखाए एए आयाणासंति' साधु को नहीं करना चाहिये ऐसा 'संख्याय' जानकर साधु संखडीगमन नहीं करे क्यों कि 'एते आयतणाणि' ये सभी संखडी गमनादि कर्म बन्धन के कारण हैं अत एव 'संविज्जमाणा पच्चवाया भवंति' प्रतिपल उपचीयमान-बढते हुए, प्रत्यवाय-दूसरे भी कर्म बन्धन होते हैं-'अब सबका उपसंहार करते हैं-'तम्हा से संजए नियंठे' इसलिये वह संयमशील निर्ग्रन्थ-साधु 'तहप्पगारं' तथा प्रकाराम्-उस तरह की 'संखडिं' संखडी में चाहे वह संखडी 'पुरे संखडिं वा, पच्छा संखडिं वा' पुरः संखडिं वा पश्चात् संखडिं वा' पूर्व संखडी हो-विवाहादिनिमित्त की गई मांगलिक संखडी हो या पश्चात संखडी हो मृत पितर के निमित्त की गई अमांगलिक संखडी हो संखडिं संखडिम् किसी भी संखडी में 'संखडिपडियाए' संखडी प्रतिज्ञया-संखडी की प्रतिज्ञा से संखडी में भिक्षा लेने की इच्छा से 'णो अभिसंधारेज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेद् गमनाय संखडी में जाने के लिये हृदय में संकल्प या विचार भी नहीं करे ॥सू० २९॥

અર્થાત્ તે સ્ત્રીની સાથે મૈથુન સેવન કરે તેવી સંભાવના રહે છે. તેથી 'अकरणिज्जं चेयं संखाए एए आयाणासंति' સાધુ એ સંખડી ગમન કરવુ ન જોઇએ એ રીતે જાણીને સંખડી ગમન કરવું નહીં કારણ કે આ સઘળા એટલે કે સંખડીમાં કર્મબંધના કારણ છે. તેથી 'संविज्जमाणा पच्चवाया भवंति' દરેક પળે વધતા એવા બીજા પણ કર્મબંધનો થાય છે.

હવે આનો ઉપસંહાર કરતાં કહે છે.-'तम्हा से संजए नियंठे' તેથી તે સંયમશીલ નિર્ગ્રન્થ સાધુ કે સાધ્વીએ 'तहप्पगारं' એ રીતની 'संखडिं' સંખડીમાં ચાહે તે સંખડી 'पुरे संखडिं वा पच्छा संखडिं वा' વિવાહાદિ નિમિત્તથી કરવામા આવેલ માંગલિક પૂર્વ સંખડી હોય અથવા મૃત પિતૃઓના નિમિત્ત કરવામા આવેલ અમંગલિક એવી પશ્ચાત્ સંખડી હોય તેવા કોઇપણ 'संखडिं' સંખડીમાં 'संखडिपडियाए' સંખડીમાં આહાર

मूलम्-से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, अन्नयरिं संखडिं सुच्चा निसम्म संपहावइ उस्सुयभूएण अप्पाणेणं, धुवा संखडी, नो संचाएइ तत्थ इयरेयरेहिं कुलेहिं सामुदाणियं एसियं वेसियं पिंडवायं पडिग्गाहित्ता आहारं आहारित्तए, माइट्ठाणं संफासे, णो एवं करिज्जा। से तत्थ कालेण अणुपविसित्ता तत्थियरेयरेहिं कुलेहिं सामुदाणियं एसियं वेसियं पिंडवायं पडिगाहित्ता आहारं आहारिज्जा ॥सू० ३०॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अन्यतरां संखडिं श्रुत्वा निशम्य संप्रधावति, उत्सुकभूतेन आत्मना, ध्रुवा संखडिः, नो शक्नोति तत्र इतरेतरेभ्यः कुलेभ्यः सामुदानिकं (भैक्षम्) एषणीयं वैषिकं पिण्डपातं परिगृह्य आहारम् आहर्तुम् मातृस्थानं संस्पृशेत्, न एवं कुर्याम्। स तत्र कालेन अनुप्रविश्य तत्र इतरेतरेभ्यः कुलेभ्यः सामुदानिकं (भैक्षम्) एषणीयम् वैषिकं पिण्डपातं प्रतिगृह्य आहारम् आहारयेत् ॥ सू० ३० ॥

टीका-पूर्वोक्तरीत्या संखडिः शारीरिकस्वास्थ्यं नाशयति मानसिकचिन्तनञ्च' वर्धयति समाराधिताध्यात्मिकसाधनादि सर्वं नाशयति तस्मात् साधूनां संखडिस्थानाभिमुखं गमनं निषिद्धमिति विषयमधिकृत्य स्पष्टतया विशदीकृत्य प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुः भावभिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अन्नयरिं संखडिं सुच्चा' अन्यतराम् एकतराम् संखडिम् पुरःसंखडिं वा पश्चात् संखडिं वा श्रुत्वा साक्षात् परम्प-

अब पूर्वोक्तरीति से प्रीतिभोज विशेषरूप संखडी शारीरिक स्वास्थ्य को बिगाडती है एवं मानसिक चिन्ता को बढाती है, और आध्यात्मिक साधना विगैरह सभी को नाश करती है इसलिये साधु और साध्वी को संखडी स्थान तरफ जाना मना किया गया है यह इस विषय को स्पष्ट करके विशदरूप से प्रतिपादन करते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अन्नयरिं' स वह भिक्षु-भाव साधु और भाव भिक्षुकी भाव साध्वी 'अन्नयरिं' एकतर किसी भी संखडिं

લેવાની ઇચ્છાથી 'णो अभिसंधारेज्जा गमणाए' સંખડીમાં જવા માટે હૃદયમાં સંકલ્પ કે વિચાર પણ કરવો નહી. ॥સૂ૦ ૨૯॥

હવે પૂર્વોક્ત રીતે પ્રીતિભોજન વિશેષરૂપ સંખડી શારીરિક સ્વાસ્થ્યને બગાડે છે તથા માનસિક ચિંતા વધારે છે. અને અધ્યાત્મિક સાધના વિગેરેનો નાશ કરે છે. તેથી સાધુ કે સાધ્વીને સંખડી સ્થાન તરફ જવાનો નિષેધ કરેલ છે. એ વિષય સ્પષ્ટ કરીને તેનું વિશદ રૂપે પ્રતિપાદન કરતા સૂત્રકાર કહે છે-

ટીકાર્થ--'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'अण्णयरिं' એક કોઈ પણ સંખડીને 'सुच्चा' સાંભળીને આ કે તે વિવાહાદિ શુભ નિમિત્તક પૂર્વ સંખડી

श्रुत्वा आकर्ण्य 'निसम्म' निशम्य केनापि हेतुना मनसि निश्चित्य 'संपहावइ उस्सुयभूएण अप्पाणेणं' संप्रधावति उत्सुकभूतेन आत्मना तदभिमुखं गन्तु मिच्छति यत् तत्र मम अद्भुत-रूपं भोज्यं मिलिष्यति, तदाह-'धुवा संखडि' ध्रुवा निश्चिता संखडिः वर्तते इति, लाभो भविष्यत्येवेति भावः। संखडिग्रामाभिप्रायेण तत्र गमनं निषेधति-'णो संचाएइ तत्थ इयरे-यरेहिं कुलेहिं' नो शक्नोति तत्र संखडिग्रामे, आहारम् आहर्तुमित्यग्रेण सम्बन्धः, इतरेतरेभ्यः संखडिरहितेभ्योऽपि कुलेभ्य आधाकर्मादिदोषरहितेभ्योऽपि भिक्षां न गृह्णीयात्, भावदुष्ट-त्वात्, तत्र भिक्षार्थमटन्तं मां दृष्ट्वा संखडि कर्ता भिक्षां ग्रहीतुं प्रार्थयेदिति मनसि कल्पनेन अन्य-कुलेभ्यो भिक्षां ग्रहीतुं न गच्छेदिति छलकपटरूपमातृस्पर्शदोषो भवेदित्याह 'सामुदाणियं एसियं वेसियं पिंडवायं पडिग्गाहित्ता आहारं आहारित्तए माइट्ठाणं संफासे' सामुदानिकं

संखडी को 'सुच्चा' सुनकर चाहे वह पूर्व संखडी, विवाहादि शुभ निमित्तक संखडी हो या पश्चात् संखडी-मृतपितर श्राद्धादि निमित्तक ही संखडी क्यों न हो उसको 'निसम्म' जानकर यदि 'संपहावइ उस्सुयभूएण अप्पाणेण' उत्सुक होकर उसमें जाता है या जाने के लिये मन में विचार करता है, क्यों कि उस संखडी में मुझे अपूर्व भोजन मिष्टान्नादि मिलेगा, क्यों कि वह 'धुवा संखडी'-ध्रुव निश्चित ही विशिष्ट प्रीति भोज्य रूप संखडी है इसलिये अवश्य ही, लाभ होगा, अतः, साधु और साध्वी को उसमें जाने का निषेध करते हैं-'नो संचाएइ तत्थ इयरेयरेहिं 'कुलेहिं' तत्र-उस संखडी ग्राम में, इतरेतरेभ्य कुलेभ्यः-संखडो रहित भी कुल से 'नो संचाएइ' नहीं लेनी चाहिये क्यों कि वहां भिक्षा के लिये पर्यटन करने से संखडी कर्ता उनको देखकर भिक्षा के लिये प्रार्थना करेंगे ऐसा मन में संकल्प करने से छल कपट रूप मातृ स्पर्श दोष होगा यह बतलाते हैं-'सामुदाणियं' गृह समुदाय सम्बन्धि सामुदानिक भिक्षा जो कि 'एसिय' अधाकर्मादि सोलह दोषों से रहित भी है, एवं 'वेसियं' सदोरक मुखवस्त्रिका मुहपत्ती और रजोहरणादि वेष से प्राप्त होने के

હોય અથવા મૃત પિતૃના શ્રાદ્ધાદિ અશુભ નિમિત્તની પશ્ચાત્ સંખડી હોય તેને 'निसम्म' જાણીને 'उस्सुयभूएण अप्पाणेणं 'संपहावइ' ઉત્સુક મનવાળા થઈને તેમાં જાય છે કે જવાનો મનમાં વિચાર કરે કે એ સંખડીમાં મને અપૂર્વ ભોજન મિષ્ટાન્નાદિ મળશે કેમ કે તે 'धुवा संखडी' નિશ્ચિત રીતે વિશેષ પ્રીતિભોજન રૂપ સંખડી છે. તેથી જરૂર લાભ થશે તેથી સાધુ કે સાધ્વીને તેમાં જવાનો નિષેધ કરેલ છે णो संचाएइ तत्थ इयरेयरेहिं कुलेहिं' એ સંખડીવાળા ગામમાં સંખડી વિનાના કુળોમાંથી પણ આહાર લેવો ન જોઈએ કેમ કે ભિક્ષા માટે પર્યટન કરવાથી સંખડી કરનાર તેને જોઈને ભિક્ષા લેવા વિનવે તેમ મનમાં સંકલ્પ કરવાથી છલ કપટ રૂપ માતૃસ્પર્શ દોષ લાગે છે એજ વાત સૂત્રકાર કહે છે-'सामुदाणियं एसियं वेसियं' ગૃહ સમુદાય સંબંધી સામુદાનિક ભિક્ષા

भैक्षम् गृहसमुदायसम्बन्धि भिक्षासमूहः तादृशं भैक्ष्यम् एषणीयम् आधाकर्मादिदोषरहितमपि, वैषिकं सदोरकमुखवस्त्रिकारजोहरणादिवेषप्राप्तमुत्पादनादिदोषरहितम् पिण्डपातम् आहारम् अशनादि चतुर्विधमाहारजातम् परिगृह्य आदाय आहारम् अभ्यवहर्तुं न शक्नोति इति पूर्वेण सम्बन्धः, तथाविधाहारग्रहणे मातृस्थानं कपटं संस्पृशेदिति साधूनां छलकपटदोषस्पर्शः स्यादिति भावः। तस्मात् तन्निषेधमुपसंहरन्नाह—'णो एवं करिज्जा' न एवं कुर्यात् ऐहलौकिकपारलौकिकापायभिया संखडिग्रामगमनं न कुर्यादित्यर्थः। यद्यपि स साधुः संखडिभिन्नकुलेभ्य आहारप्रतिज्ञया संखडिग्रामे गतोऽस्ति तथापि तथाविधम् एषणीयमपि आहारजातं संखडिलाभाशया नाभ्यवहरेत् तस्मात् तथाविधमाहारमभ्यवहर्तुं न शक्नोति, पूर्वोक्त छलकपटरूपमातृस्थान-

कारण उत्पादनादि दोष रहित भी है, फिर भी इस प्रकार के 'पिंडवायं' अशन-पान-खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात को 'पडिगाहित्ता' ग्रहण कर 'आहारं आहरित्तए' आहार को खाने केलिये 'न शक्नोति' उद्यत नहीं होना चाहिये क्यों कि इस प्रकार के आहार जात को ग्रहण करने से 'माइट्ठाणं' संफासे, साधु को छल कपट रूप मातृ स्थान स्पर्श दोष होगा, इसलिये साधु और साध्वी को संखडी ग्राम में भी नहीं जाना चाहिये इसका उपसंहार करते हुए कहते हैं-'णो एवं करिज्जा' नो एवं कुर्यात्-उक्तरीति से ऐहलौकिक और पारलौकिक अपाय के भय से साधु और साध्वी संखडी ग्राम में भिक्षा के लिये नहीं जाय, सारांश यह है कि-यद्यपि वह साधु संखडी भिन्न कुल से भिक्षा लेने की इच्छा से संखडी ग्राम में गया है फिर भी उस प्रकार के आहार जात को एषणीय होने पर भी संखडी लाभ की आशा से नहीं खासकता है क्योंकि उस प्रकार के अहार को खाने से पूर्वोक्त छल कपटरूप मातृ स्थान

કે જે આધાકર્માદિ સોળ દોષ વિનાની છે. તથા સદોરક મુખવસ્ત્રિકા મુહપતી અને રજો હરણાદિ સાધુ વેષથી પ્રાપ્ત થવાને કરણે ઉત્પાતાદિ દોષ વિનાની પણ છે. તો પણ આવા પ્રકારના 'પિંડવાયં' અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ, ચારે પ્રકારના આહાર જાતને 'પડિગાહિત્તા' ગ્રહણ કરીને 'આહારં આહારિત્તए' આહારનો ઉપયોગ કરવા માટે ઉત્સુક થવું ન જોઈએ કેમ કે આવા પ્રકારના આહાર જાતને ગ્રહણ કરવાથી 'माइट्ठाणं संफासे' સાધુ કે સાધ્વીને છળકપટ રૂપ માતૃસ્થાન સ્પર્શ દોષ લાગે છે, તેથી સાધુ કે સાધ્વીને સંખડી ભોજન થતું હોય તેવા ગામમા પણ ન જવુ જોઈએ આ વિષયનો ઉપસંહાર કરતા સૂત્રકાર કહે છે- 'णो एवं करिज्जा' એહલૌકિક અને પારલૌકિક અપાયના ભયથી સાધુ કે સાધ્વીએ ઉક્ત પ્રકારે સંખડીવાળા ગામમાં ભિક્ષા પ્રાપ્તિ માટે જવુ નહીં', કહેવાનો ભાવ એ છે કે- જોકે એ સાધુ કે સાધ્વી સંખડીથી અન્ય કુળોમાથી ભિક્ષા લેવાની ઈચ્છાથી સંખડી વાળા ગામમા ગયેલ હોય તો પણ એવા પ્રકારનો આહાર સમૂહ એષણીય હોવા છતાં પણ સંખડી લાભના ભયથી તે ખાઈ શકતા નથી, કેમ કે એવા પ્રકારના આહારને ખાવાથી

दोप संस्पर्शसंभवादितिभावः। किन्तु यदा संखडि-आहारलाभाशयो नास्ति तदा अन्यकुलेभ्य एषणीयाहारलाभे सति तत्र गच्छेदित्याशयेनाह-'से तत्थ कालेण अणुपविसित्ता' स भावभिक्षुः तत्र संखडिग्रामे कालेन अन्यस्मिन् काले अनुप्रविश्य गत्वा 'तत्थियरेयरेहिं कुलेहिं' तत्र इतरेतरेभ्यः अन्यान्येभ्यः संखडिभिन्नेभ्यः कुलेभ्य गृहेभ्यः 'सामुदाणियं एसियं वेसियं' सामुदानिकम् भैक्षम्, समुदानं भिक्षासमूहः, समुदानमेव सामुदानिकम् एषणीयम् आधाकर्मादिषोडशदोषवर्जितम् प्रासुकमित्यर्थः, वैषिकम् केवलसाधुवेषप्राप्तम् धात्री पिण्डादिषोडशदोषरहितम् 'पिंडवायं पडिगाहित्ता' पिण्डपातम् अशनादि चतुर्विधमाहारजातं प्रतिगृह्य आदाय गृहीत्वेत्यर्थः 'आहारं आहारिज्जा' आहारम् आहारयेद् अभ्यवहरेदित्यर्थः। छलकपटादिमातृस्थानदोषसंस्पर्शा संभवात् ॥ सू० ३० ॥

स्पर्श दोष लगने की संभावना है किन्तु यदि उसे संखडी लाभका आशय नहीं है तो अन्य कुल से एषणीय आहार का लाभ होने पर वहां जा सकता है-यह बतलाते हैं-'से तत्थ कालेण अणुपविसित्ता' स-वह भाव साधु और भाव साध्वी तत्र-संखडि ग्राम में, कालेन अन्य समय में 'अनुप्रविश्य' जाकर 'तत्थियरेहिं कुलेहिं' उस संखडी ग्राम में भी संखडी भिन्न अन्यान्य कुलों से 'सामुणियं एसियं वेसियं पिंडवायं पडिगाहित्ता' सामुदानिकम्-गृहसमुदायसम्बन्धि भिक्षा समूह को जोकि-एषणीयम्-एषणीय-आधाकर्मादि सोलह दोषों से रहित प्रासुक है उसको और वैषिकम्-केवल सदोरक मुखवस्त्रिका सहित रजोहरणादि वेष से प्राप्त है अर्थात् धात्री पिण्डादि सोलह दोषों रहित है इस प्रकार के 'पिण्डपातम्' अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'प्रतिगृह्य' लेकर 'आहारं आहारिज्जा' अशनादि आहारजात को खाना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के आहार जात को खाने से उक्त मातृ स्थान स्पर्श दोष का कोई भी संभव नहीं है ॥१६॥

પૂર્વોક્ત છળકપટ રૂપ માતૃસ્થાન સ્પર્શ દોષ લાગવાની સભાવના છે. પરંતુ જો તેમને સંખડી લાભનો આશય ન હોય તો અન્ય કુળમાથી એષણીય આહારનો લાભ થાય તો ત્યા જવાને દોષ નથી એ વાત સૂત્રકાર કહે છે.-'से तत्थ कालेण अणुपविसित्ता' તે સાધુ કે સાધ્વી તે સખડી વાળા ગામમા અન્ય સમયમા જઇને 'तत्थियरेहिं कुलेहिं' એ સખડી વાળાગામમા પણ એ સખડી શિવાયના ઘરોમાથી 'सामुदाणियं एसियं वेसियं' ગ્રહ સમુદાય સબધી ભિક્ષા સમૂહને કે જે એષણીય-આધાકર્માદિ સોળ દોષોથી રહિત પ્રાસુક હોય તેને અને કેવળ સદોરક મુખવસ્ત્રિકા સહિત રજોહરણાદિ વેષમાત્રથી પ્રાપ્ત થયેલ હોય અર્થાત્ ધાત્રીપિંડાદિ સોળ દોષોથી રહિત હોય એવા પ્રકારના 'पिंडवायं' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારજાતને 'पडिगाहित्ता' લઇને 'आहारं आहरिज्जा' અશનાદિ આહાર જાતને ઉપયોમા લઇ લેવો. કેમ કે એવા પ્રકારના આહારજાતને ઉપયોગમા લેવાથી ઉક્ત માતૃસ્થાન સ્પર્શ દોષનો કોઈપણ પ્રકારે સભવ નથી. ॥સૂ૦ ૩૦ ॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणेज्जा गामं वा जाव रायहाणिं वा, इमंसि खलु गामंसि वा जाव रायहाणिंसि वा संखडि सिया तंपि य गामं वा जाव रायहाणिं वा संखडिं संखडिपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए केवलीबूया आयाणमेयं ॥सू० २१॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः जानीयाद् ग्रामं वा यावद् राजधानीं वा, अस्मिन् खलु ग्रामे वा यावद् राजधान्यां वा संखडिः स्यात्, तमपि च ग्राम वा यावद् राजधानीं वा संखडिं संखडिप्रतिज्ञया नो अभिसंधारयेद् गमनाय, केवली ब्रूयाद् आदानमेतत् ॥सू.२१॥

टीका–'अथ पुनरपि संखडिविशेषमधिकृत्याह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणेज्जा' स पूर्वोक्तो भावभिक्षुः भावभिक्षुकी वा, स यत् पुनः जानीयात् 'गामं वा जाव रायहाणिं वा' वक्ष्यमाणप्रकारकं ग्रामं वा यावत् नगरं वा मडम्बं वा कर्वटं वा राजधानीं वा एवं भूताम् अवगच्छेद् इत्यर्थः तथाहि 'इमंसि खलु गामंसि वा जाव रायहाणिंसि वा संखडि सिया' अस्मिन् खलु ग्रामे वा यावद् नगरे वा मडम्बे वा कर्वटे वा राजधान्यां वा संखडिः स्यात्–भविष्यति तर्हि 'तंपिय गामं वा जाव रायहाणिं वा' तमपि च ग्रामं वा यावद् नगरं वा राजधानीं वा 'संखडिं' संखडिं विज्ञाय 'संखडिपडियाए' संखडि प्रतिज्ञया संखडिलाभाशया 'णो अभिसंधारेज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेत् गमनाय न तस्मिन्

टीकार्थ–अब फिर भी संखडी विशेष को लक्ष्य कर साधु को उस में जाने के लिये मना करते हैं 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा,' स–वह भिक्षु–भाव साधु और भिक्षुकी–भाव साध्वी 'से जं पुण जाणिज्जा' वह यदि ऐसा जान लेकि 'गामं वा जाव रायहाणिं वा' ग्राम हो या यावत्–नगर हो अथवा-मडम्ब–छोटा नगर हो या कर्बट–छोटा ग्राम हो या राजधानी हो 'इमंसिवा गामंसिवा' इस ग्राम में या 'जाव' यावत् नगर में या मडम्ब में या कर्बट में या 'रायहाणिसिवा' राजधानी में संखडी सिया' संखडी–प्रीति भोजन वगैरह होगी, तो 'तंपिय गामवा जाव–रायहाणी वा' उस भी संखडी के ग्राम में या नगर में या मडम्ब में या कर्बट में या राजधानी 'में संखडिं संखडिपडियाए'–संखडी लाभ की

ફરીથી સંખડી વિશેષને ઉદ્દેશીને સાધુને તેમા જવા માટે નિષેધ કરે છે–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'से जं पुण जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં એવુ આવે કે–'गामंसि वा जाव' ગામહોય યાવત્ નગરહોય અથવા મડબ હોય એટલે કે નાનુ નગર હોય અથવા કર્બટ–નાનુ ગામ હોય અથવા 'रायहाणिंसिवा' રાજધાની હોય 'संखडिंसिया' સંખડી પ્રીતિભોજન વિગેરે થતા હોય તો 'तंपि य गामंवा जाव रायहाणिं वा' તે સંખડીવાળા ગામમાં યાવત્ રાજધાનીમાં એટલે કે–નગરમા કે મડંબમા અથવા કર્બટમા 'संखडिं संखडीपडियाए' સંખડીલાભની આશાથી તે

संखडि प्रमादी गमनं कुर्यात्, तत्र हेतुमाह—'केवली बूया, आयाणमेयं' केवली केवलज्ञानी वीतरागो महावीरप्रभु: ब्रूयात्—ब्रवीति उपदिशतीत्यर्थः आदानम् कर्मबन्धनम् कर्मोपादानहेतुः, एतत्—संखडिगमनं वर्तते, तस्मात् श्रमणानां संखडिगमनं नो चितमिति भावः ॥सू०३१॥

मूलम्—आइण्णा अवमाणं संखडिं अणुपविस्समाणस्स पाएण वा पाए, अक्कंतपुव्वे भवइ, हत्थेण वा हत्थे संचालियपुव्वे भवइ, पाएण वा पाए आवडियपुव्वे भवइ, सीसेण वा सीसे संघट्टियपुव्वे भवइ, काएण वा काए संखोभियपुव्वे भवइ, दंडेण वा मुट्ठिणा वा लेलुणा वा कवालेण वा अभिहयपुव्वे वा भवइ, सीओदएण वा उस्सित्तपुव्वे भवइ, रयसा वा परिघासियपुव्वे भवइ, अणेसणिज्जेण वा परिभुत्तपुव्वे भवइ, अण्णेसिं वा दिज्जमाणे पडिगाहियपुव्वे भवइ, तम्हा से संजए णिग्गंथे तहप्पगारं आइण्णाऽवमाणं संखडिं संखडिपडियाए णो अभिसंधारिज्जा गमणाए ॥सू० ३२॥

छाया—आकीर्णाम् अवमां खलु सखडिम् अनुप्रविशतः पादेन वा पादः आक्रान्तपूर्वो भवति, हस्तेन वा हस्तः सचालितपूर्वो भवति, पात्रेण वा पात्रम् आपतित पूर्वं भवति, शिरसा वा शिरः संघट्टितपूर्वं भवति, कायेन वा कायः संक्षोभितपूर्वो भवति, दण्डेन वा मुष्टिना वा लोष्ठेन वा कपालेन वा अभिहतपूर्वो वा भवति शीतोदकेन वा उत्सिक्तपूर्वो भवति, रजसा वा परिघर्षितपूर्वो भवति, अनेषणीयेन वा परिभुक्तपूर्वो भवति, अन्यस्मै वा दीयमानं प्रतिग्राहितपूर्वो भवति, तस्मात् स संयतो निर्ग्रन्थः तथाप्रकाराम् आकीर्णाम् अवमां खलु संखडिं संखडिप्रतिज्ञया नो अभिसंधारयेद् गमनाय ॥ सू० ३२ ॥

आशा से उस संखडी में 'णो अभिसंधारेज्जा गमणाए' जाने के लिये साधु और साध्वी हृदय में विचार भी नहीं करे क्योंकि 'केवली बूया' केवलज्ञानी भगवान् महावीर स्वामी कहते हैं कि—'आयाणमेयं एतत्' यह—इस प्रकार का संखडी गमन सामूहिक भोजन साधु और साध्वी के लिये कर्मबन्धन रूप आदान समझा जाता है या उसे समझना चाहिये। इसलिये भाव साधु और भाव साध्वी को संखडी में जाना उचित नहीं है ॥३१॥

संखडीमां 'णो अभिसंधारेज्जा गमणाए' जवा माटे साधु अने साध्वीओ मनमां विचार सरखो पण करवो नहीं केमके—'केवली बूया' केवली भगवान् महावीर स्वामी कहे छे के 'आयाणमेयं' आवी रीतनुं संखडी गमन सामुहिक भोजन साधु अने साध्वी ने माटे कर्म बंधना कारणरूप कहेवामां आवेल छे तेथी साधु के साध्वीओ संखडीमां जवुं योग्य नथी ॥ सू० ३१ ॥

टीका-अथ भगवान् साधुसाध्वीनां संखडिगतदोषान् प्रतिपादयितुमाह-'आइण्णा अवमाणे संखडिं अणुपविस्समाणस्स' आकीर्णाम् चरकशाक्यादि बहुसाधुभिर्व्याप्ताम्, अवमाम् हीनाम् अल्पमात्राम् अल्पपरिमाणाम् खलु संखडिम् प्रीतिभोज्यादिरूपाम् अनुप्रविशतः अनुप्रवेशं कुर्वतः श्रमणस्य एते तावद् वक्ष्यमाणदोषाः संभवन्ति तथाहि-'पाएण वा पाए अक्कंतपुव्वे भवइ' पादेन वा पादः आक्रान्तपूर्वो भवति, एकस्य श्रमणस्य पादेन अपरस्य पादः आक्रान्तः आस्फालितो भवेदित्यर्थः, पूर्वम् आक्रान्तः आक्रान्तपूर्वः भिक्षाग्रहणात्पूर्वं पादेन पादः संघट्टितः स्यादित्याशयः। एवं 'हत्थेण वा हत्थे संचालियपुव्वे भवइ' हस्तेन वा हस्तः संचालितपूर्वो भवति, एकस्य हस्त संचालनात् पूर्वम् अपरस्य हस्तः संचालितो भवेत्. एवं 'पाएण वा पाए आवडियपुव्वे भवइ' पात्रेण भाजनेन वा पात्रम् भाजनम् आपतितपूर्वं भवति, एकस्य पात्रात् पूर्वम् अपरस्य पात्रम् भिक्षार्थम् आपतितं भवेदित्यर्थः एवम् 'सीसेण वा सीसे संघट्टियपुव्वे भवइ' शिरसा वा शिरः संघट्टितपूर्वं भवति, त्वरया भिक्षार्थग्रहणे परस्पर शिरः

अब संखडीगत दोषों का प्रतिपादन करते हैं-

टीकार्थ-'आइण्णा' चरक शाक्यादि अनेक साधु ओंसे व्याप्त-भरे हुए होने से एवं 'अवमाणं' हीन-अत्यन्त अल्पपरिमाण वाली थोड़ी सी 'संखडिं प्रीति भोजरूप संखडी में 'अणुपविस्समाणस्स' प्रवेश करते हुए श्रमण-साधु को वक्ष्यमाण-नीचे कहेजाने वाले दोष होते हैं-जैसे-'पायेण वा पाए आक्कंतपुव्वे भवइ' पाद से पाद टकरा सकता है और 'हत्थेण वा हत्थे' हाथ से हाथ 'संचालिय पुव्वे भवइ' पूर्व में संचालित हो सकता है अर्थात्-अनेक सम्प्रदाय के साधुओं से ठसम ठस भरे हुए संखडी में भाव साधु को भी जाने से एक साधु के पाद से दूसरे साधु का पाद टकरायगा, एवं एक साधु को भिक्षा ग्रहण करने लिये हाथ का संचालन करने से पहले दूसरे साधु का हाथ संचालित होगा, इसी प्रकार 'पाएण वा पाए आवडिय पुव्वे भवइ' भिक्षा के लिये एक साधु के पात्र से

હવે સખડીમા રહેલ દોષોનું કથન કરતા સૂત્ર કાર કહે છે-

ટીકાર્થ-'आइण्णा' ચરક શાકયાદિ અનેક સાધુઓથી વ્યાપ્ત-ભરેલ હોવ થી 'अवमाणं' અત્યંત અલ્પ પ્રમાણુવાળી થોડી એવી 'संखडिं' પ્રીતિભોજનરૂપ સંખડીમા 'अणुपविस्समाणस्स' પ્રવેશ કરનારા સાધુ ને આ નીચે જણાવ્યા પ્રમાણેના દોષો લાગે છે, જેમકે- 'पाएण वा पाए' એક પગની સાથે બીજો પગ 'अक्कंतपुव्वे भवइ' ટકરાય છે તથા 'हत्थेण वा हत्थे संचालियपुव्वे भवइ' હાથ હાથથી પૂર્વમા સંચાલિત થાય છે અર્થાત્ અનેક સપ્રદાયના સાધુઓથી ખીચાખીચ ભરેલ સંખડીમા ભાવ સાધુના જવાથી એક સાધુના પગથી બીજા સાધુનો પગ ટકરાય તેમજ એક સાધુ ને ભિક્ષાગ્રહણ કરવા માટે હાથનું સંચલન કરતાં પહેલા બીજા સાધુના હાથ સચાલિત થશે એજ પ્રમાણે 'पाएणवा पाए आवडिय पुव्वे भवइ' ભિક્ષા માટે એક સાધુનુ પાત્ર મૂકાય તે પહેલા બીજા સાધુનું પાત્ર મૂકાઈ જશે

संघट्टनं स्यादित्यर्थः । एवं 'काएण वा काए संखोभियपुव्वे भवइ' एकस्य चरकस्य कायेन अपरस्य शाक्यस्य कायः सक्षोभितपूर्वो भवति, तथा च परस्परकायसंक्षोभेण शाक्यादिः कुपितः सन् कलहं कुर्यात्, कुपितेन च शाक्यादिना 'दंडेण वा मुट्ठीणा वा लेलुणा वा कवालेण वा अभिहयपुव्वे भवइ' दण्डेन वा यष्टिना, मुष्टिना वा लेष्टुना वा लोष्ठेन, कपालेन वा अभिहतपूर्वो भवति, भिक्षाग्रहणात्पूर्वम् साधुः अभिहतो भवेत्, एवं 'सीओदएण वा उस्सित्तपुव्वे भवइ' शीतोदकेन वा सचित्तशीतोदकेन साधुः उत्सिक्तपूर्वो भवति, सचित्तजलेन श्रमणः उत्सिक्तः स्यात्, कश्चित् शाक्यादिः कश्चित् साधु शीतोदकेन सिञ्चेदित्यर्थः। 'रयसा वा परिघासियपुव्वे भवइ' रजसा वा परिघर्षितपूर्वो भवति, सचित्तधूलिरूपपार्थिवरजः कणेन साधुः परिघर्षितः स्यात्, इत्येते तावत् संकीर्णदोषाः प्रतिपादिताः, अथ अवमदोषान् प्रतिपादयितुमाह—'अणेसणिज्जे वा परिभुत्तपुव्वे भवइ' अनेषणीयं वा अप्रासुकं

पहले दूसरे साधु का पात्र पसर जायगा, एवं 'सीसेण वा सीसे संघट्टिय पुव्वे भवइ' जल्दबाजी में भिक्षा के लिये जाने से एक साधु का मस्तक दूसरे साधु के मस्तक से टकरा जायगा इसी तरह 'काएण वा काए संखोभिय पुव्वे भवइ' एक साधु के शरीर से दूसरे साधु का शरीर संघटित होगा, इस तरह परस्पर में शरीर के संक्षोभित होने से क्रोध के कारण परस्पर कलह भी हो सकता है, इसी प्रकार 'दंडेण वा, मुट्ठिणा वा, लेलुणा वा, कवालेण वा अभिहयपुव्वे वा भवइ' एक साधु के दण्डा से अथवा मुष्टि से या लोष्ठ ढेला से या कपाल से कोई दूसरा साधु भिक्षा लेने से पहले ही अभिहत होगा, इसी तरह 'सीओदएण वा उस्सित्त पुव्वे भवइ' शीतोदक—ठण्डापानी से अर्थात् सचित्त जल से कोई भाव साधु भिक्षा ग्रहण से पहले ही सिञ्चित हो जायगा इसी तरह 'रयसा वा परिघासिय पुव्वो भवइ' धूलिसे—सचित रजः कण से कोई भाव साधु परिघर्षित—व्याप्त हो जायगा, इस तरह इतने ऊपरके कथनानुसार संकीर्ण

તથા 'सीसेण वा सीसे संघट्टिय पुव्वे भवइ' ઉતાવળથી ભિક્ષા પ્રાપ્ત કરવાથી એક સાધુનુ મસ્તક બીજા સાધુના મસ્તકની સાથે ટકરાઈ જશે એજ પ્રમાણે 'काएण वा काए संखोभिय पुव्वे भवइ' એક સાધુના શરીરની સાથે બીજા સાધુનુ શરીર ટકરાઇ જશે. આ રીતે અન્યોન્ય શરીરના ટકરાવાથી ક્રોધને કારણે એક બીજાને કલહ પણ થવા સંભવ છે. તથા 'दंडेण वा मुट्ठिणा वा लेलुणा वा कवालेण वा अभिहयपुव्वे वा भवइ' એક સાધુના દંડાથી અગર મુઠીથી અથવા ઢેખલાથી અથવા કપાળથી કોઈ બીજા સાધુ ભિક્ષાલેતા પહેલા જ તાડિત થશે એજ રીતે 'सीओदएण वा उस्सित्तपुव्वे भवइ' ઠંડા પાણીથી અર્થાત્ સચિત્ત પાણીથી કોઇ ભાવ સાધુ ભિક્ષા લીધા પહેલાં જ છંટકાઇ જશે અથવા 'रयसा वा परिघासिय पुव्वो भवइ' ધૂળથી અર્થાત્ સચિત્ત રજ કણથી કોઇ ભાવ સાધુ વ્યાપ્ત થશે આ રીતના ઉપરોક્ત કથનાનુસાર સંકીર્ણ દોષો બતાવીને હવે અવમ દોષોનુ કથન

परिभुक्तपूर्वं भवति, साधुः सचित्तम् अशनादिकं परिभुञ्जीत, तथाहि अल्पस्यैव अशनादेः संस्कृतत्वात् भिक्षुकाणाञ्च प्रभूतत्वात् सर्वेभ्य एतेभ्यो यथा कथञ्चिद् देयमित्यभिसन्धाय आधाकर्माद्यपि विदध्यात् प्रकरणकर्ता, तस्मात् साधोः अनेषणीयपरिभोग आपतेदिति भावः। एवम् 'अन्नेसिं वा दिज्जमाणे पडिग्गाहियपुव्वे भवइ' अन्यस्मै वा साधवे दीयमानम् अशनादिकम् तदन्यः प्रतिग्राहितपूर्वो भवति, एतावता दात्रा अन्यस्मै दातुमभिवाञ्छितमशनादिकम् अन्तराले कश्चित् तदन्यः साधुर्गृह्णीयादिति भावः। तदुपसंहरन्नाह–'तम्हा से संजए नियंठे तहप्पगारं आइण्णाऽवमाणं संखडिं' तस्मात् आकीर्णावमदोषसद्भावात् स संयतो निर्ग्रन्थः साधुः एतान् पूर्वोक्तान् आकीर्णावमदोषान् संप्रधार्य तथाप्रकाराम् आकीर्णा-

दोषों को बतला कर अब अवम-दोषों का प्रतिपादन करते हैं–'अणेसणिज्जे णवा परिभुत्तपुव्वे भवइ'–अनेषणीय–अप्रासुक सचित्त अशनादि चतुर्विध आहार को बनाने से और अत्यन्त अधिक भिक्षुक साधुओं के होने से सभी को जिस किसी भी तरह देना चाहिये ऐसा विचार कर प्रकरण कर्ता-संखडी बनाने वाला आधाकर्मादि दोष भी कर सकता है इसलिये ऐसे भोजन में भाव साधु को अनेषणीय सचित्त अप्रासुक भोजन का परिभोग करना पडेगा, इसी तरह 'अन्नेसिं वा दिज्जमाणे पडिग्गाहियपुव्वे भवइ' 'अन्य किसी अन्य दूसरे साधु के लिये दीयमान-दिया जानेवाला अन्नादि आहार जात को किसी तीसरे साधु को ही दिया जायगा–अर्थात् दाता किसी अन्य साधु को देना चाहता था किन्तु बीच में ही कोई अन्य साधु ही उसको ले लेगा, इसलिये भाव साधु को संखडी में कभी भी नहीं जाना चाहिये ऐसा उपसंहार करते हुए कहते हैं–'तम्हा' उक्त रीति से आकीर्ण और, अवम दोषों के होने 'से संजए नियंठे' वह संयत निर्ग्रन्थ–भाव साधु 'तहप्पगारं' उस तरह की 'आइण्णाऽवमाणं संखडिं संखडि

કરે છે 'अणेसणिज्जेण वा परिभुत्तपुव्वे भवइ' અનેષણીય–અપ્રાસુક સચિત્ત અશનાદિ આહારજાત ને પણ ભાવ સાધુ સંયમીને ઉપયોગમાં લેવો પડશે કેમકે–થોડા અશનાદિ આહાર બનાવવાથી અને વધારે પડતા સાધુઓના આવવાથી તમામને થોડું ઘણું પણ આપવું જોઈએ એવું વિચારીને સંખડી બનાવનાર આધાકર્માદિ દોષ પણ કરીલે તેથી એવા પ્રકારના સંખડી ભોજનમા ભાવ સાધુને અનેષણીય સચિત્ત ભોજનનો પરિભોગ–ઉપયોગ કરવાના પ્રસંગ આવી જાય છે, એજ પ્રમાણે 'अण्णेसिं वा दिज्जमाणे पडिगाहिय पुव्वे भवइ' કોઈ બીજા સાધુને માટે આપવામા આવનારા અશનાદિ આહાર જાત કોઈ ત્રીજાજ સાધુને અપાઈ જશે અર્થાત્ દાતા કોઈ બીજા સાધુને આપવા ઇચ્છતા હોય પરંતુ વચમાં જ કોઈ બીજાજ સાધુ તે લઈલે તેથી ભાવ સાધુ કે ભાવ સાધ્વીને સંખડીમાં કોઈ પણ સમયે જવું ન જોઈએ હવે ઉપસંહાર કરતાં સૂત્રકાર કહે છે– 'तम्हा' ઉક્ત રીતથી આકીર્ણ અને અવમ દોષો થવાથી 'से संजए नियंठे' તે સંયતનિર્ગ્રન્થ 'तहप्पगारं' તેવા પ્રકારની 'आइण्णा-

संघट्टनं स्यादित्यर्थः। एवं 'काएण वा काए संखोभियपुव्वे भवइ' एकस्य चरकस्य कायेन अपरस्य शाक्यस्य कायः सक्षोभितपूर्वो भवति, तथा च परस्परकायसंक्षोभेण शाक्यादिः कुपितः सन् कलहं कुर्यात्, कुपितेन च शाक्यादिना 'दंडेण वा मुट्ठीणा वा लेलुणा वा कवालेण वा अभिहयपुव्वे भवइ' दण्डेन वा यष्टिना, मुष्टिना वा लेष्टुना वा लोष्ठेन, कपालेन वा अभिहतपूर्वो भवति, भिक्षाग्रहणात्पूर्वम् साधुः अभिहतो भवेत्, एवं 'सीओदएण वा उस्सित्तपुव्वे भवइ' शीतोदकेन वा सचित्तशीतोदकेन साधुः उत्सिक्तपूर्वो भवति, सचित्तजलेन श्रमणः उत्सिक्तः स्यात्, कश्चित् शाक्यादिः कञ्चित् साधुं शीतोदकेन सिञ्चेदित्यर्थः। 'रयसा वा परिघासियपुव्वे भवइ' रजसा वा परिघर्षितपूर्वो भवति, सचित्तधूलिरूपपार्थिवरजः कणेन साधुः परिघर्षितः स्यात्, इत्येते तावत् संकीर्णदोषाः प्रतिपादिताः, अथ अवमदोषान् प्रतिपादयितुमाह–'अणेसणिज्जे वा परिभुत्तपुव्वे भवइ' अनेषणीयं वा अप्रासुकं

पहले दूसरे साधु का पात्र पसर जायगा, एवं 'सीसेण वा सीसे संघट्टिय पुव्वे भवइ' जल्दबाजी में भिक्षा के लिये जाने से एक साधु का मस्तक दूसरे साधु के मस्तक से टकरा जायगा इसी तरह 'काएण वा काए संखोभिय पुव्वे भवइ' एक साधु के शरीर से दूसरे साधु का शरीर संघटित होगा, इस तरह परस्पर में शरीर के संक्षोभित होने से क्रोध के कारण परस्पर कलह भी हो सकता है, इसी प्रकार 'दंडेण वा, मुट्ठिणा वा, लेलुणा वा, कवालेण वा अभिहयपुव्वे वा भवइ' एक साधु के दण्डा से अथवा मुष्टि से या लोष्ठ ढेला से या कपाल से कोई दूसरा साधु भिक्षा लेने से पहले ही अभिहत होगा, इसी तरह 'सीओदएण वा उस्सित्त पुव्वे भवइ' शीतोदक–ठण्डापानी से अर्थात् सचित्त जल से कोई भाव साधु भिक्षा ग्रहण से पहले ही सिञ्चित हो जायगा इसी तरह 'रयसा वा परिघासिय पुव्वो भवइ' धूलिसे–सचित्त रजः कण से कोई भाव साधु परिघर्षित–व्याप्त हो जायगा, इस तरह इतने ऊपरके कथनानुसार संकीर्ण

તથા 'सीसेण वा सीसे संघट्टिय पुव्वे भवइ' ઉતાવળથી ભિક્ષા પ્રાપ્ત કરવાથી એક સાધુનું મસ્તક બીજા સાધુના મસ્તકની સાથે ટકરાઈ જશે એજ પ્રમાણે 'काएण वा काए संखोभिय पुव्वे भवइ' એક સાધુના શરીરની સાથે બીજા સાધુનુ શરીર ટકરાઈ જશે આ રીતે અન્યોન્ય શરીરના ટકરાવાથી ક્રોધને કારણે એક બીજાને કલહ પણ થવા સંભવ છે. તથા 'दंडेण वा मुट्ठिणा वा लेलुणा वा कवालेण वा अभिहयपुव्वे वा भवइ' એક સાધુના દંડાથી અગર મુઠીથી અથવા ઢેખલાથી અથવા કપાળથી કોઈ બીજા સાધુ ભિક્ષાલેતા પહેલા જ તાડિત થશે એજ રીતે 'सीओदएण वा उस्सित्तपुव्वे भवइ' ઠંડા પાણીથી અર્થાત્ સચિત્ત પાણીથી કોઈ ભાવ સાધુ ભિક્ષા લીધા પહેલાં જ છટકાઈ જશે અથવા 'रयसा वा परिघासिय पुव्वो भवइ' ધૂળથી અર્થાત્ સચિત્ત રજ કણથી કોઈ ભાવ સાધુ વ્યાપ્ત થશે આ રીતના ઉપરોક્ત કથનાનુસાર સંકીર્ણ દોષો બતાવીને હવે અવમ દોષોનું કથન

परिभुक्तपूर्वं भवति, साधुः सचित्तम् अशनादिकं परिभुञ्जीत, तथाहि अल्पस्यैव अशनादेः संस्कृतत्वात् भिक्षुकाणाञ्च प्रभूतत्वात् सर्वेभ्य एतेभ्यो यथा कथञ्चिद् देयमित्यभिसन्धाय आधाकर्माद्यपि विदध्यात् प्रकरणकर्ता, तस्मात् साधोः अनेषणीयपरिभोग आपतेदिति भावः। एवम् 'अन्नेसिं वा दिज्जमाणे पडिग्गाहियपुव्वे भवइ' अन्यस्मै वा साधवे दीयमानम् अशनादिकम् तदन्यः प्रतिग्राहितपूर्वो भवति, एतावता दात्रा अन्यस्मै दातुमभिवाञ्छितमशनादिकम् अन्तराले कश्चित् तदन्यः साधुर्गृह्णीयादिति भावः। तदुपसंहरन्नाह–'तम्हा से संजए नियंठे तहप्पगारं आइण्णाऽवमाणं संखडिं' तस्मात् आकीर्णावमदोषसद्भावात् स संयतो निर्ग्रन्थः साधुः एतान् पूर्वोक्तान् आकीर्णावमदोषान् संप्रधार्य तथाप्रकाराम् आकीर्णा-

दोषों को बतला कर अब अवम-दोषों का प्रतिपादन करते हैं–'अणेसणिज्जे णवा परिभुत्तपुव्वे भवइ'–अनेषणीय–अप्रासुक सचित्त अशनादि चतुर्विध आहार को बनाने से और अत्यन्त अधिक भिक्षुक साधुओं के होने से सभी को जिस किसी भी तरह देना चाहिये ऐसा विचार कर प्रकरण कर्ता–संखडी बनाने वाला आधाकर्मादि दोष भी कर सकता है इसलिये ऐसे भोजन में भाव साधु को अनेषणीय सचित्त अप्रासुक भोजन का परिभोग करना पडेगा, इसी तरह 'अन्नेसिं वा दिज्जमाणे पडिग्गाहियपुव्वे भवइ' 'अन्य किसी अन्य दूसरे साधु के लिये दीयमान–दिया जानेवाला अन्नादि आहार जात को किसी तीसरे साधु को ही दिया जायगा–अर्थात् दाता किसी अन्य साधु को देना चाहता था किन्तु बीच में ही कोई अन्य साधु ही उसको ले लेगा, इसलिये भाव साधु को संखडी में कभी भी नहीं जाना चाहिये ऐसा उपसंहार करते हुए कहते हैं–'तम्हा' उक्त रीति से आकीर्ण और, अवम दोषों के होने 'से सजए नियंठे' वह संयत निर्ग्रन्थ–भाव साधु 'तहप्पगारं' उस तरह की 'आइण्णाऽवमाणं संखडिं संखडि

કરે છે. 'अणेसणिज्जेण वा परिभुत्तपुव्वे भवइ' અનેષણીય–અપ્રાસુક સચિત્ત અશનાદિ આહારજાત ને પણ ભાવ સાધુ સાધ્વીને ઉપયોગમાં લેવા પડશે કેમકે–થોડા અશનાદિ આહાર બનાવવાથી અને વધારે પડતા સાધુઓના આવવાથી તમામને થોડુ ઘણું પણ આપવું જોઈએ એવુ વિચારીને સંખડી બનાવનાર આધાકર્માદિ દોષ પણ કરીલે તેથી એવા પ્રકારના સંખડી ભોજનમાં ભાવ સાધુને અનેષણીય સચિત્ત ભોજનનો પરિભોગ–ઉપયોગ કરવાના પ્રસંગ આવી જાય છે, એજ પ્રમાણે 'अण्णेसिं वा दिज्जमाणे पडिगाहिय पुव्वे भवइ' કોઈ બીજા સાધુને માટે આપવામા આવનારા અશનાદિ આહાર જાત કોઈ ત્રીજાજ સાધુને અપાઈ જશે અર્થાત્ દાતા કોઈ બીજા સાધુને આપવા ઇચ્છતા હોય પરંતુ વચમાં જ કોઈ બીજાજ સાધુ તે લઈલે તેથી ભાવ સાધુ કે ભાવ સાધ્વીને સંખડીમાં કોઈ પણ સમયે જવું ન જોઈએ હવે ઉપસંહાર કરતાં સૂત્રકાર કહે છે– 'तम्हा' ઉક્ત રીતથી આકીર્ણ અને અવમ દોષો થવાથી 'से संजए नियंठे' તે સંયતનિર્ગ્રન્થ 'तहप्पगारं' તેવા પ્રકારની 'आइण्णा-

वमदोषयुक्ताम् खलु संखडिम् विज्ञाय 'संखडिपडियाए' संखडि प्रतिज्ञया 'णो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेत् संखडिगमनाय संकल्पमपि न कुर्याद् ॥ सू० ३२ ॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविट्ठे समाणे से जं पुणजाणेज्जा, असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा साइमं वा एसणिज्जं सिया अणेसणिज्जं सिया वितिगिच्छ समावण्णेणं अप्पाणेणं असमाहडाए लेस्साए तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ३३॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रविष्टः सन् स यत् पुनर्जानीयात् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एषणीयं स्यात्, अनेषणीयं स्यात् विचिकित्सा समापन्नेन आत्मना असमाहृतया लेश्यया तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ३३ ॥

टीका—अथ सामान्यतः पिंडविषयक शङ्कामधिकृत्य विशेषवक्तुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भावभिक्षुः साधुर्वा भिक्षुकी वा साध्वी वा 'गाहावइकुलं पिण्डवायपडियाए' गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया–भिक्षालाभाशया भिक्षालाभार्थ मित्यर्थः

पडियाए' उक्त आकीर्ण और अवम दोषों को जानकर आकीर्ण अवम दोषों से युक्त संखडी में संखडी की प्रतिज्ञा से 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' जाने के लिये मनमें विचार भी नहीं करे अर्थात् उक्त दोषों के कारण साधु संखडी में जाने का संकल्पभी नहीं करे ॥३२॥

अब सामान्य रूप से भिक्षा रूप पिण्ड विषयक शङ्का को अभिलक्ष करके विशेष बात बतलाते हैं–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक भाव साधु और भिक्षुकी–भाव साध्वी 'गाहावई कुलं' गृहस्थ श्रावके घर में 'पिंडवाय पडियाए' भिक्षालाभ की आशा से 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्ट होकर 'से'–वह साधु

ओमाणं संखडिं संखडिपडियाए' આકીર્ણ અને અવમ દોષોથી વ્યાપ્ત એવી સંખડીમાં સંખડીની ઇચ્છાથી 'णो अभिसंधारिज्जा गमणाए' જવા માટે મનમાં વિચાર સરખો પણ કરવો નહીં અર્થાત્ ઉક્ત દોષો થવાનો સંભવ હોવાના કારણે સંખડીમાં જવા માટે વિચારપણુ કરવો નહીં ॥ સૂ૦ ૩૨ ॥

હવે સામાન્યરૂપે ભિક્ષાપિંડ સંબંધી શંકા ઉપસ્થિત કરીને વિશેષતાનુ પ્રતિપાદન કરતા સૂત્રકાર કહે છે–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुलं' ગૃહપતિના ઘરમાં 'पिंडवायपडियाए' ભિક્ષા લાભની આશાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण जाणेज्जा' તેના જાણવામાં એમ આવે કે–'असणं वा, पाणंवा खाइमं वा

'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'से जं पुण जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः एवं रीत्या जानीयात्-अवगच्छेत् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमाहारजातम् 'एसणिज्जे सिया अणेसणिज्जे सिया' किम् एषणीयम् प्रासुकम् अचित्तं स्यात्, किंवा अनेषणीयम् अप्रासुकम् सचित्तं स्यात्, एषणीयमपि यदि अनेषणीयतया शङ्केततर्हि 'वितिगिच्छसमावन्नेणं' विचिकित्सा समापन्नेन सन्दिग्धेन तथाविधसन्देहयुक्तेन 'अप्पाणेण' आत्मना 'असमाहडाए लेस्साए' असमाहृतया उद्गमादिदोष दुष्टत्वाक्रान्ततया चित्त विप्लुतिरूपया अशुद्धया लेश्यया अन्तःकरणविशेषात्मिकया आक्रान्तत्वात् 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् तथाविधम् एषणीयत्वानेषणीयत्वादिना सन्दिग्धम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातं 'लाभे संते' लाभे सत्यपि 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, शङ्काक्रान्तत्वादिति।

या साध्वी 'जंपुण जाणिज्जा'-यदि वक्ष्यमाण रीति से ऐसा जान ले कि 'असणं वा पाणंवा खाइमं वा साइमं वा' अशन-पान खादिम और स्वादिम इस प्रकार का चतुर्विध आहार जात 'एसणिज्जं सिया' क्या एषणीय-प्रासुक अचित्त होगा ? या 'अणेसणिज्जं सिया'-अनेषणीय-अप्रासुक सचित्त होगा ? अर्थात् यदि एषणीय अचित्त अशनादि चतुर्विध आहार जात में अनेषणीय सचित्त रूप से यदि सन्देह हो जाय तो 'वितिगिच्छ समावण्णे णं अप्पाणेणं' विचिकित्स-सन्देह प्राप्त होने से 'असमाहडाए लेस्साए' असमाहृत लेश्या से-उद्गमादि दोष युक्त होने के कारण चित्त विप्लुति रूप अशुद्ध अन्त करण विशेष रूप लेश्या से युक्त होने पर 'तहप्पगारं' तथाविध-एषणीय-अनेषणीय रूप से सन्दिग्ध' 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'लाभे संते' मिलने पर भी 'णो पडिगाहिज्जा' नहीं ग्रहण करे क्योंकि शास्त्र में कहा है-'जं संके तं समावज्जे' यं शङ्केत तं समावर्जयेत्-जिस अशनादि आहार जात में

साइमं वा' આ અશન પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ આ રીતના ચતુર્વિધ આહાર 'एसणिज्ज सिया' એષણીય-પ્રાસુક-અચિત્ત હોય અથવા 'अणेसणिज्जं सिया' અનેષણીય-અપ્રાસુક સચિત્ત હોય અર્થાત્ જો એષણીય અચિત અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતમાં અનેષણીય પણાનો-સચિત્ત રૂપે જો શંકા થઈ જાય તો 'वितिगिच्छसमावण्णेणं अप्पाणेणं' સંદેહ પ્રાપ્ત થવાથી 'असमाहडाए लेस्साए' અસમાહૃત લેશ્યાથી અર્થાત્ ઉદ્ગમ દોષ હોવાથી ચિત્તવિપ્લુતિ-ચિત્તના ક્ષોભરૂપ અર્થાત્ અશુદ્ધ અંતઃકરણ વિશેષરૂપ લેશ્યાથી યુક્ત હોવાના કારણે 'तहप्पगारं' તેવા પ્રકારના 'असणं वा पाणं वा, खाइमं वा साइमं वा' એષણીય અનેષણીય રૂપે સંદેહવાળા અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતો 'लाभेसंते' પ્રાપ્ત થાય તો પણ 'णो पडिगाहिज्जा' ગ્રહણ કરવો નહીં. કેમ કે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે 'जं संकेतं समावज्जे' જે અશનાદિ આહારમાં સંદેહ થાય કે આ એષણીય હશે કે અનેષણીય

वमदोषयुक्ताम् खलु संखडिम् विज्ञाय 'संखडिपडिआए' संखडि प्रतिज्ञया 'णो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेत् संखडिगमनाय संकल्पमपि न कुर्याद् ॥ सू० ३२ ॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविट्ठे समाणे से जं पुणजाणेज्जा, असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा साइमं वा एसणिज्जं सिया अणेसणिज्जं सिया वितिगिच्छ समावण्णेणं अप्पाणेणं असमाहडाए लेस्साए तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ३३॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रविष्टः सन् स यत् पुनर्जानीयात् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एषणीयं स्यात्, अनेषणीयं स्यात् विचिकित्सा समापन्नेन आत्मना असमाहृतया लेश्यया तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ३३ ॥

टीका—अथ सामान्यतः पिंडविषयक शङ्कामधिकृत्य विशेषवक्तुमाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भावभिक्षुः साधुर्वा भिक्षुकी वा साध्वी वा 'गाहावइकुलं पिण्डवायपडियाए' गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया—भिक्षालाभाशया भिक्षालाभार्थ मित्यर्थः

पडियाए' उक्त आकीर्ण और अवम दोषों को जानकर आकीर्ण अवम दोषों से युक्त संखडी में संखडी की प्रतिज्ञा से 'णो अभिसंधारिज्जा गमणाए' जाने के लिये मनमें विचार भी नहीं करे अर्थात् उक्त दोषों के कारण साधु संखडी में जाने का संकल्पभी नहीं करे ॥३२॥

अब सामान्य रूप से भिक्षा रूप पिण्ड विषयक शङ्का को अभिलक्ष करके विशेष बात बतलाते हैं—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक भाव साधु और भिक्षुकी—भाव साध्वी 'गाहावई कुलं' गृहस्थ श्रावके घर में 'पिंडवाय पडियाए' भिक्षालाभ की आशा से 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्ट होकर 'से'—वह साधु

ઓમાણં સંખડિં સંખડિ પડિયાએ' આકીર્ણ અને અવમ દોષોથી વ્યાપ્ત એવી સંખડીમાં સંખડીની ઈચ્છાથી 'णो अभिसंधारिज्जा गमणाए' જવા માટે મનમાં વિચાર સરખો પણ કરવો નહીં અર્થાત્ ઉક્ત દોષો થવાનો સંભવ હોવાના કારણે સંખડીમાં જવા માટે વિચારપણ કરવો નહીં ॥ સૂ૦ ૩૨ ॥

હવે સામાન્યરૂપે ભિક્ષાપિંડ સંબંધી શંકા ઉપસ્થિત કરીને વિશેષતાનુ પ્રતિપાદન કરતા સૂત્રકાર કહે છે—

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुल' ગૃહપતિના ઘરમાં 'पिंडवायपडियाए' ભિક્ષા લાભની આશાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण जाणेज्जा' તેના જાણવામાં એમ આવે કે—'असणं वा, पाणंवा खाइमं वा

'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'से जं पुण जाणिज्जा' स साधुः यद् पुनः एवं रीत्या जानीयात्-अवगच्छेत् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमाहारजातम् 'एसणिज्जे सिया अणेसणिज्जे सिया' किम् एषणीयम् प्रासुकम् अचित्तं स्यात्, किंवा अनेषणीयम् अप्रासुकम् सचित्तं स्यात्, एषणीयमपि यदि अनेषणीयतया शङ्केततर्हि 'वितिगिच्छसमावन्नेणं' विचिकित्सा समापन्नेन सन्दिग्धेन तथाविधसन्देहयुक्तेन 'अप्पाणेणं' आत्मना 'असमाहडाए लेस्साए' असमाहतया उद्गमादिदोष दुष्टत्वाक्रान्ततया चित्त विप्लुतिरूपया अशुद्धया लेश्यया अन्तःकरणविशेषात्मिकया आक्रान्तत्वात् 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् तथाविधम् एषणीयत्वानेषणीयत्वादिना सन्दिग्धम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातं 'लाभे संते' लाभे सत्यपि 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, शङ्काक्रान्तत्वादिति।

या साध्वी 'जंपुण जाणिज्जा'-यदि वक्ष्यमाण रीति से ऐसा जान ले कि 'असणं वा पाणंवा खाइमं वा साइमं वा' अशन-पान खादिम और स्वादिम इस प्रकार का चतुर्विध आहार जात 'एसणिज्जं सिया' क्या एषणीय-प्रासुक अचित होगा ? या 'अणेसणिज्जं सिया'-अनेषणीय-अप्रासुक सचित्त होगा ? अर्थात् यदि एषणीय अचित्त अशनादि चतुर्विध आहार जात में अनेषणीय सचित्त रूप से यदि सन्देह हो जाय तो 'वितिगिच्छ समावण्णे णं अप्पाणेणं' विचिकित्स-सन्देह प्राप्त होने से 'असमाहडाए लेस्साए' असमाहृत लेश्या से-उद्गमादि दोष युक्त होने के कारण चित्त विप्लुति रूप अशुद्ध अन्तः करण विशेष रूप लेश्या से युक्त होने पर 'तहप्पगारं' तथाविध-एषणीय-अनेषणीय रूप से सन्दिग्ध' 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'लाभे संते' मिलने पर भी 'णो पडिगाहिज्जा' नहीं ग्रहण करे क्योंकि शास्त्र में कहा है-'जं संके तं समावज्जे' यं शङ्केत तं समावर्जयेत्-जिस अशनादि आहार जात में

साइमं वा' આ અશન પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ આ રીતનો ચતુર્વિધ આહાર 'एसणिज्जं सिया' એષણીય-પ્રાસુક-અચિત્ત હોય અથવા 'अणेसणिज्जं सिया' અનેષણીય-અપ્રાસુક સચિત્ત હોય અર્થાત્ જો એષણીય અચિત અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતમાં અનેષણીય પણાનો-સચિત્ત રૂપે જો શંકા થઇ જાય તો 'वितिगिच्छसमावण्णेणं अप्पाणेणं' સંદેહ પ્રાપ્ત થવાથી 'असमाहडाए लेस्साए' અસમાહૃત લેશ્યાથી અર્થાત્ ઉદ્ગમ દોષ હોવાથી ચિત્તવિપ્લુતિ-ચિત્તના ક્ષોભરૂપ અર્થાત્ અશુદ્ધ અંતઃકરણ વિશેષરૂપ લેશ્યાથી યુક્ત હોવાના કારણે 'तहप्पगारं' તેવા પ્રકારના 'असणं वा पाणं वा, खाइमं वा साइमं वा' એષણીય અનેષણીય રૂપે સંદેહવાળા અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'लाभेसंते' પ્રાપ્ત થાય તો પણ 'णो पडिगाहिज्जा' ગ્રહણ કરવો નહીં. કેમ કે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે 'जं संकेतं समावज्जे' જે અશનાદિ આહારમાં સંદેહ થાય કે આ એષણીય હશે કે અનેષણીય

'जं संके तं समावज्जे' यं शङ्केत तं समावर्जेदिति वचनात् सदोषत्वशङ्कायाम् अशनादिकं वस्तुतः अचित्तमपि न गृह्णीयात् सचित्तत्वसन्देहेन अचित्तत्वनिश्चयाभावात् । सू० ३३ ॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पविसित्तुकामे सव्वं भंडगमायाय गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसिज्ज वा णिक्खमिज्ज वा ॥सू० ३४॥

छाया–स भिक्षुको भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं प्रवेष्टुकामः सर्वं भण्डकमादाय गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रविशेद् वा, निष्क्रामेद् वा' ॥ सू० ३४ ॥

टीका–सम्प्रति मुनीन् उद्दिश्य भिक्षाग्रहणादिप्रकारं प्रतिपादयितुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुकः साधुर्वा भिक्षुकी साध्वी वा 'गाहावइकुलं पविसिउकामे' गृहपतिकुलं प्रवेष्टुकामः भिक्षार्थं गन्तुमिच्छन् 'सव्वं भंडगमायाए' सर्वं भण्डकम् धर्मोपकरणम् पात्रादिकम् आदायगृहीत्वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलम् गृहस्थगृहम् 'पिंडवायपडियाए' पिण्डपातप्रतिज्ञया–भिक्षाग्रहणार्थम् 'पविसिज्ज वा निक्खमिज्ज वा' प्रविशेद् वा निष्क्रामेद् वा सू० ३४।

सन्देह हो जाय कि–यह एषणीय है या अनेषणीय है, उस अशनादि सन्दिग्ध आहार जात को शुद्ध होने पर भी भाव साधु और साध्वी नहीं ग्रहण करे क्यों कि सचित्त का सन्देह होने पर अचित्त का निश्चय नहीं हो सकता ॥३३॥

अब भाव साधु मुनि को लक्ष्यकर भिक्षा ग्रहण प्रकार बतलाते हैं

टीकार्थ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा'–वह पूर्वोक्त भाव साधु और भाव साध्वी 'गाहावइ कुलं पविसितुकामे' गृहपति कुल गृहस्थ श्रावक के घर में प्रवेश करने की इच्छा करने वाला–भिक्षा ग्रहण के लिये गृहस्थ श्रावक के घर में जाने वाला 'सव्वं भंडगमायाए' सभी धर्मका उपकरण भूत भण्डक–पात्रादि को आदाय–लेकर ही 'गाहावइ कुलं' गृहपति–गृहस्थ श्रावक के घर में 'पिंडवाय पडियाए'–भिक्षा ग्रहण करने की आशा से 'पविसिज्ज वा' 'णिक्खमिज्ज वा'–प्रवेश करे और वहां से भिक्षा लेकर निकले ॥३४॥

હવે એવા સદેહવાળા અશનાદિને શુદ્ધ હોય તો પણ ભાવ સાધુ કે ભાવ સાધ્વીએ લેવો નહી કેમ કે–સચિત્તનો સદેહ થવાથી અચિત્તપણાનો નિશ્ચય થઈ શકનો નથી ાસૂ. ૩૩ા

હવે ભાવ સાધુ મુનિને ઉદ્દેશીને ભિક્ષાગ્રહણનો પ્રકાર બતાવે છે.–

ટીકાર્થ– 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइ कुलं पविसित्तुकामे' ગૃહપતિના ઘરમા પ્રવેશ કરવાની ઇચ્છાવાળા 'सव्वं भंडगमायाए' બધા ધર્મના ઉપકરણ રૂપ ભડક–પાત્રાદિને લઈને જ 'गाहावइकुलं' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં 'पिंडवायपडियाए' ભિક્ષા લાભની આશાથી 'पविसिज्ज वा णिक्खमिज्ज वा' પ્રવેશ કરે અને ત્યાંથી ભિક્ષા લઈને બહાર નીકળે ॥ સૂ. ૩૪ ॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा बहिया विहारभूमिं वा वियार भूमिं वा निक्खममाणे वा पविसमाणे वा सव्वं भंडगमायाए विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा ॥सू० ३५॥

छाया—स भिक्षुको वा भिक्षुकी वा बहिः विहारभूमिं वा विचारभूमिं वा निष्क्रामन् वा प्रविशन् वा सर्वं भण्डकमादाय बहिः विहारभूमिं वा विचारभूमिं वा निष्क्रामेद् वा प्रविशेद् वा ॥ सू० ३५ ॥

टीका—अथ मुनिमुद्दिश्यैव विशेषं वक्तुमाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा बहिया विहारभूमिं वा' स पूर्वोक्तोभिक्षुकः मुनिः, भिक्षुकी वा बहिः विहारभूमिं स्वाध्यायभूमिम् वा 'विचारभूमिं वा' विचारभूमिं वा मूत्रपुरीषोत्सर्गभूमिं 'निक्खममाणे वा' निष्क्रामन् वा निर्गच्छन् वा 'पविसमाणे वा' प्रविशन् वा 'सव्वं भंडगमायाए' सर्वं भण्डकम् धर्मोपकरणम् पात्रादिकम् आदाय' गृहीत्वैव 'बहिया विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा' बहिः विहारभूमिं वा विचारभूमिं वा 'निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा' निष्क्रामेद् वा निर्गच्छेद् वा, प्रविशेद् वा ॥ सू० ३५ ॥

अब साधु मुनि को स्वाध्याय भूमि और विचार भूमि में जाने का प्रकार बतलाते हैं

टीकार्थ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा'—वह पूर्वोक्त भाव साधु और भाव साध्वी बहिया 'वियारभूमिं वा विहारभूमिं वा'—उपाश्रय के बाहर प्रदेश में विहारभूमि—स्वाध्याय भूमि में अथवा विचार भूमि—मलमूत्रों के त्याग भूमि में 'निक्खममाणे वा पविसमाणे वा'—निकलते हुए या प्रवेश करते हुए अर्थात् स्वाध्याय करने को और मलमूत्रादि त्याग के लिये निकल ते समय या प्रवेश करते समय 'सव्वं भंडगमायाए' सभी भंडक-पात्र-भाजन वगैरह को लेकर ही 'बहिया विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा' उपाश्रय के बाहर विहार भूमि—स्वाध्याय करने के लिये या विचार भूमि—मलमूत्रादित्याग करने के लिये 'निक्खमिज्ज वा' पविसिज्ज वा' निकले या प्रवेश करे अर्थात् सभी योग्य पात्रादि को लेकर ही वहां जाय ॥३५ ॥

હવે સાધુ મુનિએ સ્વાધ્યાય ભૂમિ અને વિહાર ભૂમિમાં જવાનો પ્રકાર બતાવે છે.—

ટીકાર્થ 'से भिक्खु वा भिक्खुणि वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વીએ 'बहिया विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा' ઉપાશ્રયની બહારના પ્રદેશમાં વિહારભૂમિ—સ્વાધ્યાયભૂમિમાં અથવા વિચારભૂમિ—મલમૂત્ર ઉત્સર્ગની ભૂમિમાં 'णिक्खममाणे वा पविसमाणे वा' નીકળતા અથવા પ્રવેશ કરતા અર્થાત્ સ્વાધ્યાય કરવા માટે અને મળમૂત્રના ત્યાગને માટે નીકળવાને સમયે અથવા પ્રવેશ કરવાના સમયે. 'सव्वंभंडगमायाए સઘળા પાત્ર વિગેરેને લઈને જ 'बहिया विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा' ઉપાશ્રયની બહાર સ્વાધ્યાય કરવા માટે અથવા વિચારભૂમિ—મળમૂત્રના ત્યાગ

मूलम्—से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गामाणुगामं दूइज्जमाणे सव्वं भंडगमायाए गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥सू० ३६॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं गच्छन् सर्वं भण्डकमादाय ग्रामानुग्रामं गच्छेत् ॥ सू० ३६ ॥

टीका—अथ मुनिमुद्दिश्यैव प्रतिवक्तुमाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा मुनिर्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं' ग्रामानुग्रामम् ग्रामाद् ग्रामान्तरम् 'दूइज्जमाणे' गच्छन् विचरन् 'सव्वं भंडगमायाए' सर्वं भण्डकम् पात्रादिकं धर्मोपकरणम् आदाय गृहीत्वैव 'गामाणुगामं' ग्रामानुग्रामम् ग्रामाद् ग्रामान्तरं 'दूइज्जिज्जा' गच्छेद् । एवं सा भिक्षुकी अपि गच्छनिर्गता ग्रामानुग्रामं गच्छन्ती सर्वं भण्डकमादाय एव ग्रामानुग्रामं गच्छेदित्यन्वयः अत्रेदं बोध्यम् उपकरणं तावत् अनेकविधं भवति । उक्तञ्च—'दुगतिगचउक्कपंचग नव दस एक्कारसेव बारसह' ॥ इति ॥ द्विकं त्रिकं चतुष्कं पञ्चकम्, नव दश एकादश द्वादश । इति । तत्र अच्छिद्रपाणेर्जिनकल्पिकस्य शक्त्यनुरूप भिग्रहविशेषाद् द्विप्रकारकमुपकरणं भवति रजोहरणं मुख-

अब एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए भी भाव साधु और भावसाध्वी सभी धर्मोपकरण भूत पात्रादिको साथ में लेकर ही जाय यह बतलाते हैं—

टीकार्थ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी—वह पूर्वोक्त भाव साधु और भाव साध्वी, 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए 'सव्वं भंडगमायाए'—सभी भाण्ड—पात्र वगैरह को लेकर ही, 'गामणुगामं दूइजिज्जा' एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाय इसी तरह साध्वी भी एक ग्राम से दूसरे गाम जाते हुए सभी धर्मोपकरण भूत पात्रादि को लेकर ही एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाय साधु और साध्वी को धर्म का उपकरण अनेक प्रकार का होता है—कहा भी है—'दुगतिग चउक्क पंचग नव दस एक्कारसेव बारसह' द्विकंत्रिकं चतुष्कं पञ्चकम् नव दश एकादश द्वादश—दो या तीन या चार या पांच या नौ या दश या एगारह या बारह, इनमें अच्छिद्रपाणि जिनकल्पिक को अपनी शक्ति के अनुसार अभिग्रह विशेष

કરવા માટે 'णिक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा' નીકળવું કે પ્રવેશ કરવો. અર્થાત્ બધા યોગ્ય પાત્રાદિને લઈને જ ત્યાં જવું, આવવું ॥ સૂ. ૩૫ ॥

હવે એક ગામથી બીજા ગામે જનારા સાધુ અને સાધ્વીએ ધર્મોપકરણ રૂપ બધા પાત્રાદિને પોતાની સાથે જ લઈને જવા માટેનું સૂત્રકાર કથન કહે છે—

ટીકાર્થ—'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વીએ 'गामाणुगामं दूइज्जामणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતા 'सव्वं भंडगमायाए' સઘળા પાત્ર વિગેરેને લઈને 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' એક ગામથી બીજે ગામ જવું સાધુ અને સાધ્વીના ધર્મના સાધનો અનેક પ્રકારના હોય છે. કહ્યું પણ છે 'दुगतिगचउक्क पंचग नव दस एक्कारसेव बारसह' બે, ત્રણ અથવા ચાર કે પાંચ કે નવ અથવા દશ કે અગીયાર અગર

वस्त्रिका च। कस्यचित्तु अच्छिद्रपाणेर्जिनकल्पिकस्य त्वक्त्राणार्थं क्षौमपटपरिग्रहात् त्रिप्रकारकमुपकरणम्, अपरस्य कस्यचित्तु जलबिन्दुपरितापादिरक्षणार्थम् ऊर्णामयपटपरिग्रहात् चतुष्प्रकारकमुपकरणम् एवम् असहिष्णुतरस्य द्वितीयक्षौमवस्त्रपरिग्रहात् पञ्चप्रकारकमुपकरणं बोध्यम्, छिद्रपाणेर्जिनकल्पिकस्य तु पात्र पात्रबन्ध पात्रस्थापन पात्रकेशरिका पटल रजस्त्राण-गोच्छक-रूप सप्तविधपात्र निर्योग सहितस्य रजोहरण मुखवस्त्रिकादि ग्रहणक्रमेण यथायोगं नवप्रकारकम् दशप्रकारकम् एकादशप्रकारकम् द्वादशप्रकारकञ्च उपकरणमुपधिरूपं भवति ॥सू० ३६॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अह पुण एवं जाणिज्जा तिव्वदेसियं वासं वासेमाणं पेहाए, तिव्वदेसियं महियं संणिचयमाणं पेहाए

से १-रजोहरण और २-मुखवस्त्रिका मुंहपत्ती इसतरह दो ही प्रकार का उपकरण होता है किन्तु किसी दूसरे अच्छिद्रपाणि जिनकल्पिक को तो अपनी त्वचा की रक्षा के लिये क्षौम रेशम पटका भी परिग्रहण करने से तीन प्रकारका उपकरण होता है, इसी तरह किसी अन्य जिनकल्पिक को जलबिन्दु से और आतप तरका वगैरह से बचने के लिये ऊर्णामय पट कम्बलपरिग्रहण करने से चार प्रकारका उपकरण होता है, उनमें किसी अन्य असहिष्णुतर अच्छिद्रपाणिजिन कल्पिक साधु को द्वितीय क्षौम-रेशमवस्त्रका परिग्रहण करने से पांच प्रकारका उपकरण होता है किन्तु छिद्रपाणि जिनकल्पिक साधु को तो १-पात्र २-पात्रबन्ध, ३-पात्र स्थापन, ४-पात्रकेशरिका, ५-पटल, ६-रजस्त्राण, ७-गोच्छक रूप सात प्रकारका पात्र निर्योग के साथ साथ ही १-रजोहरण २-मुखवस्त्रिका आदिका परिग्रहण करने के क्रम से यथायोग नौ प्रकारका या दश प्रकारका या एगारहप्रकार और बारह प्रकारका उपधी रूप उपकरण होता है ऐसा समझना चाहिये ॥सू. ३६॥

બાર આમાં અચ્છિદ્ર પાણી જીનકલ્પિકે પોતાની શક્તિ પ્રમાણે અભિગ્રહ વિશેષથી રજોહરણ ૧ તથા મુખ વસ્ત્રિકા ૨, (મુહપત્તિ) આ રીતે બે જ પ્રકારના ઉપકરણ હોય છે. પરંતુ બીજા અચ્છિદ્ર પાણી જીનકલ્પિકને તો પોતાની ચામડીના રક્ષણ માટે રેશમી વસ્ત્રનું પણ પરિગ્રહણ કરવાથી ત્રણ પ્રકારના ઉપકરણ હોય છે. એજ રીતે કોઇ બીજા જીનકલ્પિકને જલકણોથી તથા તડકાથી બચવા માટે કામળનું પરિગ્રહણ કરવાથી ચાર પ્રકારના ઉપકરણ હોય છે. તેમા કોઇ બીજા અસહિષ્ણુતર અચ્છિદ્ર પાણી જીનકલ્પિક સાધુને બીજું રેશમી વસ્ત્ર પરિગ્રહણ કરવાથી પાચ પ્રકારના ઉપકરણ હોય છે. પરંતુ છિદ્રપાણી જીનકલ્પિક સાધુને તો ૧ પાત્ર ૨ પાત્રબંધ ૩ પાત્ર સ્થાપન ૪ પાત્ર કેશરિકા ૫ પટલ ૬ રજસ્ત્રાણ ૭ ગોચ્છક રૂપસાત પ્રકારના પાત્ર નિર્યોગની સાથે સાથે જ ૧ રજોહરણ ૨ મુખ વસ્ત્રિકા વિગેરેના પરિગ્રહણ કરવાના ક્રમથી યથાયોગ્ય નવ પ્રકારના કે દસ પ્રકારના અગર અગીયાર પ્રકારના તથા બાર પ્રકારના ઉપધિરૂપ ઉપકરણ હોય છે, તેમ સમજવું ॥સૂ૦૩૬॥

महावाएण वा रयं समुद्धुयं पेहाए तिरिच्छसंपाइमा वा तसा पाणा संथडा संनिचयमाणा पेहाए, से एवं णच्चा णो सव्वं भंडगमायाय गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसिज्ज वा णिक्खमिज्ज वा वहिया वियारभूमिं वा, विहारभूमिं वा, पविसिज्ज वा णिक्खमिज्ज वा गामाणुगामं दूइज्जिज्जा वा ॥सू० ३७।

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अथ पुनरेवं जानीयात् तीव्रदेशिकां वर्षा वर्षन्तीं प्रेक्ष्य तीव्रदेशिकां महिकां संनिपतन्तीं प्रेक्ष्य, महावातेन वा रजः समुद्धूतं प्रेक्ष्य तिरश्चीनं संनिपततो वा त्रसप्राणिनः संस्कृतान् (संस्तृतान्) संनिपततः प्रेक्ष्य स एवं ज्ञात्वा न सर्वं भंडकमादाय गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रविशेद् वा निष्क्रामेद् वा वहिः विहारभूमिं वा विचारभूमिं वा निष्क्रामेद् वा प्रविशेद् वा ग्रामानुग्रामं गच्छेत् ॥ सू० ३७ ॥

टीका-वर्षणादि कालेऽपि साधुः साध्वी वा भिक्षाद्यर्थे न कुत्रापि गच्छेत्, अपितु उपाश्रये एव तिष्ठेदित्याह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अह पुण एवं जाणिज्जा' स पूर्वोक्तो जिनकल्पी स्थविरकल्पी वा भावभिक्षुः साधुः वा, भिक्षुकी साध्वी वा अथ पुनः, एवं वक्ष्यमाणरीत्या यदि जानीयात्-अवगच्छेत् 'तिव्वदेसियं वासं वासेमाणं पेहाए' तीव्रदेशिकां वर्षां बहुदेशव्यापिकां जलवर्षां वर्षन्तीं प्रेक्ष्य दृष्ट्वा एवं 'तिव्वदेसियं महियं संनिचयमाणं पेहाए' तीव्रदेशिकाम् बहुक्षेत्रव्यापिनीं महिकां कुहकं (कुहरा इति भाषा) धूमिकामिति

अब जलवर्षण आदि के समय में भाव साधु और भाव साध्वी को भिक्षादि के लिये बाहर कहीं भी नहीं जाय अपितु उपाश्रय में ही रहे यह बतलाते है-वह पूर्वोक्त जिनकल्पिक या स्थविरकल्पिक भाव साधु या भाव साध्वी 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' अहपुण एवं जाणिज्जा' यदि वक्ष्यमाण रीति से ऐसा जानले कि 'तिव्वदेसियं वासं वासेमाणं पेहाए' बहुत देश में व्यापक रूप से वर्षा हो रही है ऐसा देखकर एवं 'तिव्वदेसियं महियं संनिचयमाणं पेहाए' बहुत अधिकक्षेत्र में व्यापक रूप से कुहरा 'कुहेस' पड रहा है या फैल रहा है ऐसा देखकर तथा 'महावाएणवा रजं समुद्धुयं पेहाए'-महावात्या-आंधी से धूलि रूप रजः कणोंको उडते

હવે જલવર્ષણ વિગેરે સમયમા સાધુ સાધ્વીએ ભિક્ષા વિગેરે માટે બહાર ક્યાય ન જતાં ઉપાશ્રયમા જ રહેવાનુ કથન કરે છે

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત જીનકલ્પિક અથવા સ્થવિરકલ્પિક સાધુ કે સાધ્વી 'अहपुण एव जाणिज्जा' જો વક્ષ્ય માણકથન પ્રમાણે એવુ તેઓ જાણે કે 'तिव्वदेसियं वास वासेमाणं पेहाए' ઘણા પ્રદેશમા વ્યાપક રૂપે વરસાદ વરસી રહેલ છે. એવું જોઈને 'तिव्वदेसियं महियं स निचयमाणं पेहाए' ઘણા વધારે ક્ષેત્રમાં વ્યાપક રીતે ધુમ્મસ પડી રહેલ છે અથવા ફેલાઇ રહેલ છે એ પ્રમાણે જોઇને તથા 'महावाएण वा

यावत्, संनिपतन्तीं प्रसरन्तीं प्रेक्ष्य अवलोक्य 'महावाएण वा रयं समुद्धुयं पेहाए' महावातेन वा वात्या रूपेण महाप्रभञ्जनेन रजः धूलिकणं समुद्धूतम् उड्डीयमानं उड्डीयमानं वा प्रेक्ष्य अवलोक्य 'तिरिच्छसंपाइमा वा तसा पाणा संथडा संनिचयमाणा पेहाए' तिरश्चीनं तिर्यग् वा संनिपततः निपतनं कुर्वतः उत्पतनं वा कुर्वतः त्रसान् पतङ्गप्रभृतीन् प्राणान् प्राणिनः संस्तृतान् आच्छादितान् व्याप्तान् संनिपतत समन्तात् प्रसरतः प्रेक्ष्य अवलोक्य 'से एवं णच्चा' स पूर्वोक्तो जिनकल्पिप्रभृतिः साधुः एवम्-उपर्युक्तरीत्या जलवर्षणादिकं ज्ञात्वा विज्ञाय 'णो सव्वं भंडगमायाए' नो सर्वं भण्डकम् धर्मोपकरणम् आदाय गृहीत्वा 'गाहावइ-कुलं पिंडवायपडियाए' गृहपतिकुलम् पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभाशया भिक्षार्थमित्यर्थः 'पविसिज्ज वा निक्खमिज्ज वा' प्रविशेद् वा निष्क्रामेद् वा, भिक्षार्थं गृहस्थगृहं न गच्छेत् नापि तत् गृहाद् भिक्षामादाय निर्गच्छेदिति भावः। एवं 'बहिया विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' बहिः विहारभूमिं वा स्वाध्याय-भूमिं वा विचारभूमिं वा मूत्रोच्चारत्यागभूमिं वा निष्क्रामेद् वा, न निर्गच्छेत् नापि प्रविशेद्

हुए देखकर एवं 'तिरिच्छसंपाइमा वा तसा पाणा संथडा संनिचयमाणा पेहाए' तिर्यक्-इधर उधर चारों तरफ निपतन करते हुए या उत्पतन करते हुए पतङ्ग वगैरह त्रस प्राणियों को सभी तरफ व्याप्त होते हुए और फैलते हुए देखकर से 'एवं णच्चा' वह पूर्वोक्त जिनकल्पिक और स्थविरकल्पिक साधु और साध्वी उक्तरीति से मुशलधार जलवर्षणादि को जानकर 'नो सव्वं भंडग मायाए गाहा-इकुलं पिंडवायपडियाए पविसिज्ज वा णिक्खमिज्ज वा' सभी भाण्ड-पात्र वगैरह उपधि को लेकर गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में भिक्षा लेने के लिये नहीं जाय और वहां से भिक्षा लेकर निकले भी नहीं इसी तरह 'बहिया वियार-भूमिं वा विहारभूमिं वा पविसिज्ज वा, णिक्खमिज्ज वा, गामाणुगामं दूइज्जिज्जा वा 'उक्तरीति उत्पन्न जलवर्षणादि को देखकर जिनकल्पिकादि साधु या साध्वी

रजं समुद्धुयं पेहाए' वावाझोडाथी धूળ અને તેના રજકણો ઉડતા જોઈને તથા 'तिरिच्छ संपाइमावा तसा पाणा संथडा संनिचयमाणा पेहाए' तिर्यक् આમતેમ ચારે તરફ પડતા તથા ઉડતા પતંગિયા વિગેરે ત્રસ પ્રાણિયોને બધી તરફ ફેલાયેલા અને વ્યાપ્ત થયેલા જોઈને 'से एवं णच्चा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી એ પ્રમાણેના મુસલધાર વરસાદ વરસતો જાણીને 'णो सव्वं भंडग मायाए गाहवइकुलं पिंडवायपडियाए' બધા પાત્ર વિગેરે ઉપધિ વિ-ગેરેને લઈને ગૃહપતિના ઘરમાં 'पविसिज्जवा' ભિક્ષા લેવા માટે જવું નહીં, અને 'णिक्ख-मिज्ज वा' અને ત્યાંથી ભિક્ષા લઈને નીકળવું પણ નહીં, એજ પ્રમાણે 'बहिया वियार-भूमिं वा विहारभूमिं वा' એજ પ્રમાણે અત્યંત જલ વરસતા જોઈને જીનકલ્પિકાદિ સાધુ કે સાધ્વીએ ઉપાશ્રયથી બહારના પ્રદેશમાં સ્વાધ્યાય કરવા માટે અથવા મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવા માટે જવું 'पविसिज्ज वा' પ્રવેશ કરવો નહીં તથા 'णिक्खमिज्ज वा' પાછા પણ ફરવું

महावाएण वा रयं समुद्धुयं पेहाए तिरिच्छसंपाइमा वा तसा पाणा संथडा संनिचयमाणा पेहाए, से एवं णच्चा णो सव्वं भंडगमायाय गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसिज्ज वा णिक्खमिज्ज वा बहिया वियारभूमिं वा, विहारभूमिं वा, पविसिज्ज वा णिक्खमिज्ज वा गामाणुगामं दूइज्जिज्जा वा ॥सु० ३७।

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अथ पुनरेवं जानीयात् तीव्रदेशिकां वर्षां वर्षन्तीं प्रेक्ष्य तीव्रदेशिकां महिकां संनिपतन्तीं प्रेक्ष्य, महावातेन वा रजः समुद्धूतं प्रेक्ष्य तिरश्चीन संनिपततो वा त्रसप्राणिनः संस्कृतान् (संस्तृतान्) संनिपततः प्रेक्ष्य स एवं ज्ञात्वा न सर्वं भंडकमादाय गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रविशेद् वा निष्क्रामेद् वा वहिः विहारभूमिं वा विचारभूमिं वा निष्क्रामेद् वा प्रविशेद् वा ग्रामानुग्रामं गच्छेत् ॥ सू० ३७ ॥

टीका–वर्षणादि कालेऽपि साधुः साध्वी वा भिक्षाद्यर्थं न कुत्रापि गच्छेत्, अपितु उपाश्रये एव तिष्ठेदित्याह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अह पुण एवं जाणिज्जा' स पूर्वोक्तो जिनकल्पी स्थविरकल्पी वा भावभिक्षुः साधुः वा, भिक्षुकी साध्वी वा अथ पुनः, एवं वक्ष्यमाणरीत्या यदि जानीयात्–अवगच्छेत् 'तिव्वदेसियं वासं वासेमाणं पेहाए' तीव्रदेशिकां वर्षां बहुदेशव्यापिकां जलवर्षां वर्षन्तीं प्रेक्ष्य दृष्ट्वा एवं 'तिव्वदेसियं महियं संनिचयमाणं पेहाए' तीव्रदेशिकाम् बहुक्षेत्रव्यापिनीं महिकां कुहकं (कुहरा इति भाषा) धूमिकामिति

अब जलवर्षण आदि के समय में भाव साधु और भाव साध्वी को भिक्षादि के लिये बाहर कहीं भी नहीं जाय अपितु उपाश्रय में ही रहे यह बतलाते है–वह पूर्वोक्त जिनकल्पिक या स्थविरकल्पिक भाव साधु या भाव साध्वी 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' अहपुण एवं जाणिज्जा' यदि वक्ष्यमाण रीति से ऐसा जानले कि 'तिव्वदेसियं वासं वासेमाणं पेहाए' बहुल देश में व्यापक रूप से वर्षा हो रही है ऐसा देखकर एवं 'तिव्वदेसियं महियं संनिच्चयमाणं पेहाए' बहुत अधिकक्षेत्र में व्यापक रूप से कुहरा 'कुहेस' पड रहा है या फैल रहा है ऐसा देखकर तथा 'महावाएणवा रजं समुद्धुयं पेहाए'–महावात्या–आंधी से धूलि रूप रजः कणोंको उडते

હવે જલવર્ષણ વિગેરે સમયમા સાધુ સાધ્વીએ ભિક્ષા વિગેરે માટે બહાર ક્યાય ન જતાં ઉપાશ્રયમાં જ રહેવાનુ કથન કરે છે

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત જીનકલ્પિક અથવા સ્થવિરકલ્પિક સાધુ કે સાધ્વી 'अहपुण एवं जाणिज्जा' જો વક્ષ્ય માણકથન પ્રમાણે એવું તેઓ જાણે કે 'तिव्वदेसियं वास वासेमाणं पेहाए' ઘણા પ્રદેશમા વ્યાપક રૂપે વરસાદ વરસી રહેલ છે. એવું જોઈને 'तिव्वदेसियं महियं स निचयमाणं पेहाए' ઘણા વધારે ક્ષેત્રમા વ્યાપક રીતે ધુમ્મસ પડી રહેલ છે. અથવા ફેલાઇ રહેલ છે એ પ્રમાણે જોઈને તથા 'महावाएण वा

यावत्, संनिपतन्तीं प्रसरन्तीं प्रेक्ष्य अवलोक्य 'महावाएण वा रयं समुद्‌धुयं पेहाए' महावातेन वा वात्या रूपेण महाप्रभञ्जनेन रजः धूलिकणं समुद्‌धूतम् उड्डीयमानं उड्डीयमानं वा प्रेक्ष्य अवलोक्य 'तिरिच्छसंपाइमा वा तसा पाणा संथडा संनिचयमाणा पेहाए' तिरश्चीनं तिर्यग् वा संनिपततः निपतनं कुर्वतः उत्पतनं वा कुर्वतः त्रसान् पतङ्गप्रभृतीन् प्राणान् प्राणिनः संस्तृतान् आच्छादितान् व्याप्तान् संनिपततः समन्तात् प्रसरतः प्रेक्ष्य अवलोक्य 'से एवं णच्चा' स पूर्वोक्तो जिनकल्पिप्रभृतिः साधुः एवम्–उपर्युक्तरीत्या जलवर्षणादिकं ज्ञात्वा विज्ञाय 'णो सव्वं भंडगमायाए' नो सर्वं भण्डकम् धर्मोपकरणम् आदाय गृहीत्वा 'गाहावइ-कुलं पिंडवायपडियाए' गृहपतिकुलम् पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभाशया भिक्षार्थमित्यर्थः 'पविसिज्ज वा निक्खमिज्ज वा' प्रविशेद् वा निष्क्रामेद् वा, भिक्षार्थं गृहस्थगृहं न गच्छेत् नापि तद्‌गृहाद् भिक्षामादाय निर्गच्छेदिति भावः। एवं 'बहिया विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' बहिः विहारभूमिं वा स्वाध्याय-भूमिं वा विचारभूमिं वा मूत्रोच्चारत्यागभूमिं वा निष्क्रामेद् वा, न निर्गच्छेत् नापि प्रविशेद्

हुए देखकर एवं 'तिरिच्छसंपाइमा वा तसा पाणा संथडा संनिचयमाणा पेहाए' तिर्यक्–इधर उधर चारों तरफ निपतन करते हुए या उत्पतन करते हुए पतङ्ग वगैरह त्रस प्राणियों को सभी तरफ व्याप्त होते हुए और फैलते हुए देखकर से 'एवं णच्चा' वह पूर्वोक्त जिनकल्पिक और स्थविरकल्पिक साधु और साध्वी उक्तरीति से मुशलधार जलवर्षणादि को जानकर 'नो सव्वं भंडग मायाए गाहा-इकुलं पिंडवायपडियाए पविसिज्ज वा णिक्खमिज्ज वा' सभी भाण्ड–पात्र वगैरह उपधि को लेकर गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में भिक्षा लेने के लिये नहीं जाय और वहां से भिक्षा लेकर निकले भी नहीं इसी तरह 'बहिया वियार-भूमिं वा विहारभूमिं वा पविसिज्ज वा, णिक्खमिज्ज वा, गामाणुगामं दूइज्जिज्जा वा' उक्तरीति उत्पन्न जलवर्षणादि को देखकर जिनकल्पिकादि साधु या साध्वी

रजं समुद्‌धुयं पेहाए' વાવાઝોડાથી ધૂળ અને તેના રજ કણો ઉડતા જોઈને તથા 'तिरिच्छ संपाइमावा तसा पाणा संथडा संनिचयमाणा पेहाए' તિર્યક્ આમતેમ ચારે તરફ પડતા તથા ઉડતા પતંગિયા વિગેરે ત્રસ પ્રાણિયોને બધી તરફ ફેલાયેલા અને વ્યાપ્ત થયેલા જોઈને 'से एवं णच्चा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી એ પ્રમાણેના મુસલધાર વરસાદ વરસતો જાણીને 'णो सव्वं भंडग मायाए गाहवइकुलं पिंडवायपडियाए' બધા પાત્ર વિગેરે ઉપધિ વિ-ગેરેને લઈને ગૃહપતિના ઘરમાં 'पविसिज्जवा' ભિક્ષા લેવા માટે જવું નહીં, અને 'णिक्ख-मिज्ज वा' અને ત્યાંથી ભિક્ષા લઈને નીકળવું પણ નહીં, એજ પ્રમાણે 'बहिया वियार-भूमिं वा विहारभूमिं वा' એજ પ્રમાણે અત્યંત જલ વરસતા જોઈને જીનકલ્પિકાદિ સાધુ કે સાધ્વીએ ઉપાશ્રયથી બહારના પ્રદેશમાં સ્વાધ્યાય કરવા માટે અથવા મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવા માટે જવું 'पविसिज्ज वा' પ્રવેશ કરવો નહીં તથા 'णिक्खमिज्ज वा' પાછા પણ ફરવું

वा, नवा ग्रामानुग्रामं ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छेदिति भावः। इदमत्र बोध्यम्-एषा साधूनां समाचार्येव, तथाहि गच्छता साधुना गच्छनिर्गतेन गच्छान्तर्गतेन वा उपयोगो विधेयः तत्र यदि जलवर्षाधूमिकादिकं जिनकल्पिकः स्थविरकल्पिको वा जानीयात्तर्हि स जिनकल्पिकः साधुः न गच्छत्येव यतः स महाशक्तिसम्पन्नत्वात् षण्मासपर्यन्तमपि पुरीषोत्सर्गनिरोधं कर्तुं शक्नुयात् 'गच्छान्तर्गतस्तु साधुः कारणे सति यदि गच्छेत् तर्हि न सर्वमुपकरणमादाय गमनं कुर्यादिति तात्पर्यम् ॥ सू० ३७ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जाइं पुणकुलाइं जाणिज्जा, तं जहा-खत्तियाण वा राईण वा कुराईण वा रायपेसियाण वा रायवंसट्टियाण वा अंतो वा बाहिं वा गच्छंताण वा संनिविट्ठाण वा निमंतेमाणाण वा अनिमंतेमाणाण वा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा लाभे संते नो पडिगाहिज्जा त्तिबेमि ॥सू० ३८॥

॥ तइओउद्देसो समत्तो

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अथ यानि पुनः कुलानि जानीयात्-तद्यथा-क्षत्रियाणां वा राज्ञां वा कुराज्ञां वा राजप्रेष्याणां वा राजवंशस्थितानां वा अन्तर्वहिर्वा गच्छतां वा संनि-

---

उपाश्रय से बाहर देश में विहारभूमि-स्वाध्याय करने के लिये तथा विचारभूमि मलमूत्रादि त्याग करने के लिये भी नहीं निकले एवं नहीं प्रवेश करे, एवं एक ग्राम से दूसरे ग्राम भी नहीं जाय, सारांश यह है कि यह साधुओं की समाचारि है क्योंकि जाते हुए साधु को उपयोग करना चाहिये, चाहे वह साधु गच्छ से निर्गत 'निकला हुआ' हो या गच्छ के अन्तर्गत ही हो, क्योंकि जलवर्षा कुहरा वगैरह को जिनकल्पिक या स्थविरकल्पिक साधु जानले या देखले तो उसमें जिन कल्पिक साधु तो जाता ही नहीं क्योंकि अत्यन्त शक्ति सम्पन्न होने से छे मास तक भी वह मलमूत्र त्याग को रोक सकता है, किन्तु गच्छान्तर्गत साधु तो कारण वश यदि जाय भी तो सब उपकरण भूत उपधि को लेकर नहीं जाय ॥३८॥

नही' तथा 'गामाणुगाम दूइज्जिज्जा' એક ગામથી બીજે ગામ પણુ જવું નહી. આ કથનનો ભાવ એ છે કે-આ પ્રમાણે સાધુઓની સામાચારી છે. કેમ કે જનારા સાધુને ઉપયોગ પૂર્વક જવું જોઇએ ચાહે તે સાધુ ગચ્છથી નીકળેલ હોય અથવા ગચ્છની અંદરજ હોય કેમ કે વરસતો વર્સાદ કે ઝાકળ વિગેરેને જીનકલ્પિક અથવા સ્થવિર કલ્પિક સાધુ કે સાધ્વી જાણી લે જોઇ લે તો તેમા જીનકલ્પિક સાધુ તો જતા જ નથી કેમ કે-અત્યંત શક્તિ વાળા હોવાથી છ માસ પર્યન્ત પણુ તેઓ મલ ત્યાગને રોકી શકે છે. પરંતુ ગચ્છમા રહેવાવાળા સાધુ તો કારણુ વશ જો જાય તો પણુ તે બધા ઉપકરણુ રૂપ ઉપધિને લઇને ન જવું જોઈએ ॥ સૂ. ૩૮ ॥

विष्टानां वा निसन्नपतास् अनिसन्नदतां वा असनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा लाभे सति न प्रतिगृह्णीयात्, इति ब्रवीमि ॥ सू० ३८ ॥ तृतीयोद्देशः समाप्तः ।

टीका-अथ चक्रवर्तिप्रभृतिकुलेषु साधुसाध्वीनां भिक्षाग्रहणनिषेधमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुः साधुर्वा भिक्षुकी साध्वी वा 'से जाइं पुण कुलाइं जाणिज्जा' अथ यानि पुनः कुलानि वक्ष्यमाणरूपाणि जानीयात्-अवगच्छेत् तथाहि 'तं जहा खत्तियाण वा राईण वा कुराईण वा' तानि यथा क्षत्रियाणां वा चक्रवर्ति वासुदेव-बलदेवप्रभृतीनां वा कुलानि, राज्ञां वा-क्षत्रियभिन्नानां वा नृपतीनां कुलानि, कुराज्ञां वा प्रत्यन्तवर्तिनृपतीनाम् एकदेशरूपप्रान्तवर्तिराज्ञां कुलानि 'रायपेसियाण वा' राजप्रेष्याणां वा दण्डपाशिकप्रभृतीनां कुलानि 'रायवंसट्ठियाण वा' राजवंशस्थितानां वा राजसम्बन्धिनां राज्ञो-मातुलभागिनेयप्रभृतीनां कुलानि यदि साधुर्जानीयात् तर्हि एतेषां कुलेषु जनानां यातायाताधिक्येन ईर्यासमितिपालनासंभवेन संयमविराधनासंभवात् भिक्षार्थं न प्रविशेदित्यर्थः,

टीकार्थ-अब चक्रवर्ती सार्वभौम राजा वगैरह के घरमें साधु और साध्वी को भिक्षा नहीं लेनी चाहिये यह बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' से वह पूर्वोक्त भाव साधु और भाव साध्वी, 'से जाइं पुण कुलाइं जाणिज्जा' वह यदि जिन कुलों को वक्ष्यमाण रीति से जानले कि 'तं जहा' जैसे की 'खत्तियाण वा राइण वा कुराइण वा, रायपेसियाण वा रायवंसट्ठियाण वा'-वे कुल चाहे क्षत्रियों चक्रवर्ति वासुदेव बलदेव वगैरह का हो अथवा उक्त क्षत्रियों चक्रवर्तिवासुदेव बलदेव वगैरह से भिन्न राजाओं का हो या कुराजाओं माने प्रान्त एक देशीय छोटे छोटे राजाओं का कुल हो, या राज प्रेष्यों-दण्ड पाशिक वगैरह का कुल हो, अथवा राजवंश स्थितो -राजसम्बन्धियो राजा के मातुल 'मामा' भाञ्जा वगैरह का कुल हो, इस सभी क्षत्रियादि कुलो को जानकर भिक्षा लेने के लिये इन कुलो में नहीं जाय क्यो कि इन कुलो में जाने से मनुष्यो के

હવે ચક્રવર્તિ સાર્વભૌમ રાજા વિગેરેના ઘરમાંથી સાધુ કે સાધ્વીએ ભિક્ષા લેવાનો નિષેધ કરતા સૂત્રકાર કહે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'से जाइं पुण कुलाइं जाणिज्जा' જે કુલોને એવી રીતે જાણી લે 'तं जहा' જેમ કે 'खत्तियाण वा' ક્ષત્રિયો ચક્રવર્તિના હોય અથવા સાધારણ ક્ષત્રિયોના હોય 'राईण वा' રાજાઓના હોય તથા 'कुराईण वा' કુરાજાઓ અર્થાત્ નાના નાના રાજાઓના કુલ હોય અથવા 'रायपेसियाण वा' રાજપ્રેષ્યદંડ પાશક વિગેરેના કુળ હોય અથવા 'रायवंसट्ठियाण वा' રાજાઓના સંબંધિયો એટલે કે રાજાઓના મામા કે ભાણેજ વિગેરેના કુળ હોય આ સઘળા ક્ષત્રિયાદિ કુળોને જાણીને

सर्वथैव तत्र न गन्तव्यमित्याह–'अंतो वा बाहिं वा गच्छंताण वा संनिविट्ठाण वा' अन्तो वा बहिर्वा गृहान्तर्वा स्थितानां गृहाद् बहिर्वा गच्छतां वा पथि गमनं कुर्वतां वा संनिविष्टानां वा उपविष्टानाम् आवसतां वा 'निमंतेमाणाण वा' निमन्त्रयतां वा निमन्त्रणं कुर्वतां वा 'अनिमंते-माणाण वा' अनिमन्त्रतां वा निमन्त्रणम् अकुर्वतां वा तेषां क्षत्रियादिकुलवासिनाम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमप्या-हारजातं 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' लाभे सत्यपि न प्रतिगृह्णीयात् न स्वीकुर्यात् एता-दृशक्षत्रियादि कुलेभ्यो जनसंपातभयेन भिक्षां न गृह्णीयादिति भावः भिक्षाग्रहणे ईर्यास तितिपालनासंभवात् संयमविराधनास्यादिति तात्पर्येण वीतरागस्य भगवतो महावीरस्योप-

अत्यन्त अधिक यातायात होने से ईर्या समिति का पालन नहीं होने के कारण संयम की विराधना होगी इसलिये इन कुलों में भिक्षा के लिये साधु साध्वी को नहीं जाना चाहिये कथमपि किसी भी तरह इन कुलों में भिक्षा के लिये नहीं जाना इस तात्पर्य से आगे कहते हैं–'अंतो वा बहिं वा गच्छताण वा संनि-विट्ठाण वा निमंतेमाणाण वा अनिमंतेमाणाण वा घर के अन्दर स्थित हो या घर के बाहर रास्ते में जाते हुए हो या बैठे हुए हो या निमन्त्रण देते हुए हो अथवा निमन्त्रण नहीं देते हुए हो, इस सभी क्षत्रियादि कुल वासियों का–'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशन–पान खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात को 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' मिलने पर भी नहीं लेना चाहिये क्यों कि इन सभी क्षत्रियादि कुलो से भिक्षा ग्रहण करने से ईर्या समिति का पालन नहीं होने के कारण संयम की विराधना होगी इसी

ભિક્ષા લેવા માટે એ કુળોમા ન જવુ કેમ કે– આ કુળોમા જવાથી ત્યા મનુષ્યોનો વધુ પડતો અવરજવર થવાથી ઈર્યા સમિતિનુ પાલન ન થવાના કારણે સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી આ ઉપર જણાવેલા કુળોમા ભિક્ષા ગ્રહણ માટે સાધુ કે સાધ્વીએ જવું ન જોઈએ, કોઈ પણ રીતે આ કુળોમા ભિક્ષા લેવા મ ટે જવું નહી 'अंतो वा वहिंगच्छताण वा' ઘરની અ દર રહેલ હોય અથવા ઘરની બહાર રસ્તામા જતા હોય અગર 'स निट्ठाण वा निमंतेमाणाण वा' બેઠેલા હોય કે આમ ત્રણ આપતા હોય અથવા 'अनिमंतेमाणाण वा' નિમંત્રણ આપતા ન હોય આ સઘળા ક્ષત્રિયાદિ કુલવાળાઓના असण वा पाणं वा, खाइमं वा साइमं वा' અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ, ચારે પ્રકારનો આહાર જાત 'लाभेस ते' મળે તો પણ 'णो पडिगाहिज्जा त्तिवेमि' લેવું ન જોઇએ કેમ કે આ સઘળા ક્ષત્રિયાદિ ઘરોમાંથી ભિક્ષાગ્રહણ કરવાથી ઈર્યાસમિતિનુ પાલન ન થવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. આજ

देशवचनमाह-'त्तिबेमि' इति ब्रवीमि उपदिशामि इति भगवान् महावीर आह इत्याशयः। इति पिण्डैषणाया तृतीय उद्देशः समाप्तः ॥ सू० ३८ ॥

इतिश्री विश्वविख्यात-जगद्वल्लभ-प्रसिद्धवाचकपञ्चदशभाषाकलित-ललितकलापालापक-
प्रविशुद्धगद्यपद्यानैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक-श्री-शाहू छत्रपतिकोल्हापुर-
राजप्रदत्त-'जैनशास्त्राचार्य'-पदविभूषित-कोल्हापुरराजगुरु-बालब्रह्मचारी
जैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री-घासीलाल-व्रतिविरचितायां
श्री आचारांगसूत्रस्य द्वितीयश्रुतस्कन्धस्य मर्मप्रकाशिकाख्यायां
व्याख्यायां पिण्डैषणा नामक प्रथमेऽध्ययने
तृतीयोद्देशकः समाप्तः ॥३॥

तात्पर्य से भगवान् वीतराग महावीर प्रभुका उपदेश वचन कहते हैं-'तिबेमि' इति ब्रवीमि-इस प्रकार उपदेशक करता हू यह भगवान् महावीर कहते हैं ॥सू. ३८॥

यह पिण्डेषणा का तृतीय उद्देशक पूरा हो गया ॥

श्री जैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर पूज्यश्री घासीलाल व्रतिविरचित
आचाराङ्गसूत्र के दूसरे श्रुतस्कंधकी मर्मप्रकाशिका व्याख्या में
॥ प्रथम अध्ययन का तीसरा उद्देशक समाप्त ॥३॥

હેતુથી ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુ ઉપદેશ રૂપે કહે છે કે 'त्तिबेमि' આ પ્રમાણે મારો ઉપદેશ છે. ॥ સૂ. ૨૪ ॥

જૈનાચાર્ય જૈનધર્મદિવાકર પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલજી મહરાજ વિરચિત આચારાગ સૂત્રના બીજાશ્રુતસ્કંધની મર્મપ્રકાશિકા ટીકાના પહેલા અધ્યયનનો ત્રીજો ઉદ્દેશો સંપૂર્ણ ॥૩॥

अथ चतुर्थोद्देशकः प्रारभ्यते

मूलम्—से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठेसमाणे से जं पुण जाणिज्जा मंसाइयं वा मच्छाइयं वा मंसखलं वा मच्छखलं वा, आहेणं वा पाहेणं वा, हिंग्गालं वा, संमेलं वा, हरिमाणं संपेहाए अंतरा से मग्गा बहुपाणा, बहुबीया, बहुहरिया, बहुओसा, बहुउदया, बहुउत्तिंग पणगदगमट्टियमक्कडासंताणगा, बहवे तत्थ समणमाहण-अतिहिकिवणवणीमगा उवागता उवागमिस्संति तत्थाइण्णावित्ती णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसाए, णो वायणपुच्छणपरियट्टणाणुपेहधम्माणु-ओगचिंताए. सेवं णच्चा तहप्पगारं पुरे संखडिं वा पच्छा संखडिं वा संखडिं संखडिपडियाए णो अभिसंधारेज्जा गमणाए ॥सू० ३९॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् अथ यत् पुनः जानीयात् मांसादिकं वा, मत्स्यादिकां वा मांसखलां वा मत्स्यखलां वा आहेणं वा पहेणं वा हिंगोलं वा संमेलं वा ह्रियमाणं वा संप्रेक्ष्य अन्तरा तस्य मार्गाः बहुप्राणाः, बहुबीजाः, बहुहरिताः, बहु-वश्यायाः, बहूदकाः बहूत्तिंगपनकोदकमृत्तिका मर्कटसन्तानकाः, बहवस्तत्र श्रमण ब्राह्मणाति-थिकृपणवनीपकाः उपागताः उपागमिष्यन्ति, तत्राकीर्णावृत्तिः न प्राज्ञस्य निष्क्रमणप्रवेशाय, न प्राज्ञस्य वाचनाप्रच्छनापरिवर्तनाऽनुप्रेक्षाधर्मानुयोगचिन्तायै स एवं ज्ञात्वा तथाप्रकारां पुरः संखडिं वा पश्चात् संखडिं वा संखडिं संखडिप्रतिज्ञया नाभिसन्धारयेत् गमनाय। सू० ३९॥

टीका—पिण्डैषणायाः प्रकरणे अनन्तरोद्देशके संखडिगतं विधिमभिधाय सम्प्रति चतुर्थो-द्देशकेऽपि संखडिगतावशिष्टविधिं प्रतिपादयितुमाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं 'जाव' यावत् पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षाग्रहणाशया

पिण्डैषणा का चतुर्थ उद्देशक

टीकार्थ—पिण्डैषणा के प्रकरण में तृतीय उद्देशक में संखडीगत विधिका प्रति-पादन करके अब चतुर्थ उद्देशक में भी संखडीगत अवशिष्ट विधिका प्रतिपादन करते हैं—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भाव साधु और भाव साध्वी 'गहावइ कुलं जाव पविट्ठेसमाणे' गृहपति—गृहस्थ श्रावक के घर में अनुप्रवेश करते

ચોથો ઉદ્દેશક

પિંડૈષણાના પ્રકરણમાં ત્રીજા ઉદ્દેશામાં સંખડીગતવિધિનું પ્રતિપાદન કરીને હવે આ ચોથા ઉદ્દેશમાં પણ બાકીના સંખડીગત વિધિનું પ્રતિપાદન કરતા સૂત્રકાર કહે છે—

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइ कुलं जाव' ગૃહપતિના ઘરમાં પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण जाणिज्जा' તેઓ જો એવી રીતે જાણી લે કે

'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'से जं पुण जाणेज्जा' अथ स यत् पुनः एवं वक्ष्यमाण रीत्या जानीयात्—अवगच्छेत् अर्थात् वक्ष्यमाणरूपां संखडिं यदि जानीयात्तर्हि तत्प्रतिज्ञया लाभार्थं गमनाय नाभिसंधारयेदित्यन्वयो बोध्यः, यादृशीं संखडिम्प्रति न गन्तव्यं तादृशीं संखडिं दर्शयितुमाह-'मंसाइयं वा मच्छाइयं वा मंसखलं वा मच्छखलं वा' मांसादिकां वा-मांसं मांस सदृशं शिलीन्ध्रं छत्राकं वनस्पतिविशेषरूपम् आदिः प्रधानं यस्यां सा संखडिः मांसादिका उच्यते 'छत्राकं च शिलीन्ध्रञ्च' इत्यमरः तां मांसादिकां संखडिं यदि जानीयादित्यन्वयः, एवं मत्स्यः मत्स्यसदृशः बहुशिरायुक्तः वनस्पति शृंगाटकरूपः वनस्पतिविशेषः आदिः प्रधानं यस्यां सा मत्स्यादिका संखडिः उच्यते "शृङ्गाट बहुकण्टकम्" इत्यमरः तां मत्स्यादिकां संखडिं यदि जानीयादिति पूर्वेणान्वयः अत्र बहुकण्टकसदृशानां शिराणां वनस्पतिविशेषे दर्शनेन तस्य खलु वनस्पतिविशेषस्य मत्स्यशब्देन उपचाराद् ग्रहणं बोध्यम्। एवं खलशब्दस्यात्र शुष्कपर्यायतया मांसखलाम्-शुष्कमांससदृश शुष्कशिलीन्ध्रयुक्तां संखडिं यदि जानीयात्, एवं मत्स्यखलाम्-शुष्कमत्स्यसदृश बहुशिरायुक्त शुष्कवनस्पतिविशेषयुक्तां संखडिं यदि जानीयादित्यन्वयः। 'आहेणं वा पहेणं वा' विवाहोत्तरकालं पतिगृहे वधूप्रवेशे वरगृहे यत् पक्वान्नादिकं

हुए 'से जं पुण जाणिज्जा' वह साधु या साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रीति से जाने कि 'मंसाइयं वा मच्छाइयं वा, मंसखलं वा, मच्छखलं वा'—मांसके समान शिलीध्र गोबर छत्ता रूप वनस्पति विशेषवाली, यह संखडी है एवं मछली के समान बहुतशिराओं से युक्त शृंगाट (सिंगारडार) वनस्पति विशेष वाली यह संखडी है, तथा शुष्क मांसके सदृश शुष्कशिलीन्ध्र वगैरह से युक्त यह संखडी है, एवं शुष्क मछली के सदृश बहुतशिराओं से युक्त शुष्क वनस्पति विशेषवाली यह संखडी है ऐसा यदि जानले इसी प्रकार 'आहेणं वा, पहेणं वा, हिंगोलं वा संमेलं वा, हरिमाणं वा संपेहाए' विवाहानन्तर पति के घर में नव वधू के प्रवेश अवसरपर वर के घर में बनाया जाता हुआ पक्वान्नादि 'पकमान' रूप आहेण को एवं पति के घर में नीयमान वधू के निमित्त पिता के घर में बनाया

'मंसाइय वा' માંસની સમાન શિલીન્ધ્ર છાગ છત્રી વિગેરેરૂપ વનસ્પતિ વિશેષ વાળી આ સખડી છે અથવા 'मच्छाइयं वा' માછલીની સમાન ઘણી શિરાઓ વાળી (સીઘાડા) વનસ્પતિ વિશેષ વાળી આ સખડી છે અથવા "मंसखलं वा' સુકા માંસની સમાન સુકા શીલીન્દ્રથી યુક્ત સખડી છે. તથા 'मच्छखलं वा' સુકી માછલીના સરખી ઘણી શિરાઓ વાળી સુકી વનસ્પતિ વિશેષ વાળી આ સખડી છે, તથા એજ પ્રમાણે 'आहेणं वा पहेणंवा' વિવાહ થયા પછી પતિના ઘરમા નવવધૂના પ્રવેશના અવસર પર વરના ઘરમાં બનાવવામાં આવતા પકવાન્નાદિરૂપ આહેણને તથા પતિના ઘરમાં લઈ જવાતી સ્ત્રીના નિમિત્તે તેના પિતાના ઘરમા બનાવેલ ભોજન વિશેષરૂપ પહેણને તથા 'हिंगोलं वा समेलं वा' તથા મરનારાને નિમિતે બનાવવામાં આવેલી આહાર અથવા યક્ષાદિની યાત્રા નિમિતે બનાવવામા

भोजनं निर्मीयते तद् आहेणमित्युच्यते, एवं प्रतिगृहं नीयमानाया वध्वाः निमित्तं पितृगृहे निर्मीयमाणं भोजन पहेणम् इत्युच्यते, एवं 'हिंगोलं वा संमेलं वा हीरमाणं पेहाए' हिङ्गोलं वा-मृतकनिमित्तं भक्तं, यक्षादियात्रानिमित्तं भोजनं वा हिङ्गोलमित्युच्यते, संमेलं वा-परिजनसत्कारनिमित्तं भक्तं, गोष्ठीनिमित्तं भक्तं वा संमेलमित्युच्यते, तदेवंरूपां सखडिं विज्ञाय तत्र च केनचित् स्वजनादिना तदुद्देशेनैव किञ्चित् ह्रियमाणं नीयमान पक्वान्नभक्तादिकं प्रेक्ष्य तत्र साधुः भिक्षार्थम् न गच्छेत्, यतस्तत्र भिक्षार्थं गच्छतः गतस्य वा साधोः ये दोषाः संभवन्ति तानाह 'अंतरा से मग्गा बहुपाणा बहुबीया' तत्र भिक्षार्थं गच्छतः साधोस्तावद् अन्तरा अन्तराले मध्ये इत्यर्थः, तस्य साधोः मार्गाः पन्थानः बहुप्राणाः पतङ्गादिबहुप्राणियुक्ताः स्युः, तथा बहुबीजाः अनेक सचित्तबीज सहिताः भवेयुः एवं बहुहरिताः-अनेक दूर्वादि सचित्तहरितशाद्वलाः स्युः, एवं 'बहुओसा' बहुवश्यायाः-बहुतुषारयुक्ताः, 'बहुउदया' बहूदकाः बहुजलपूर्णाः, 'बहुउत्तिंग पणगदगमट्टीयमक्कडा संताणया' बहूत्तिङ्गपनकोदकमृत्तिकामर्कटसन्तानका-बहवस्तिङ्गाः क्षुद्रजन्तुविशेषाः पनकाः रक्तवर्णाः क्षुद्रकीटाः उदकानि-

गया भक्त या यक्षादि की यात्रा निमित्त बनाया गया भोजन विशेषरूप हिंगोल को तथा परिजनों के सम्मान सत्कारादि निमित्तक बनाया गया भक्त या गोष्ठी निमित्तक बनाया गया भक्त आदि रूप संमेल को ले जाते हुए देखकर इस प्रकार की संखडी को जानकर भाव साधु और भाव साध्वी भिक्षा के लिये उस संखडी में नहीं जाय क्यों कि वहां पर भिक्षा के लिये जाते हुए या गये हुए साधु और साध्वी को वक्ष्यमाणरूप से निम्न प्रकार के दोष होते हैं 'अंतरा से मग्गा बहुपाणा बहुबीया बहुहरिया' अन्तराल अर्थात् मध्य में उस साधु का मार्ग रास्ता अनेक कीट पतङ्गादि प्राणियो से युक्त होगा, एवं अनेक सचित्तबीजों से युक्त होगा एवं अनेकों दूर्वा-दूभी वगैरह सचित्तहरित घासों से युक्त होगा इसी प्रकार 'बहु ओसा, बहु उदया, बहु उत्तिंगपणगदगमट्टियमक्कडासंताणगा' बहुत ओसकण तुषार वाला एवं बहूदकाः बहुत शीतोदक वाला, तथा बहु बहुतउत्तिंग

આવેલ ભોજન વિશેષ રૂપ હિંગોલને અથવા પરિજનોના સન્માન કે સત્કારાદિ નિમિત્તે બનાવવામાં આવેલ ભોજન અથવા આનંદ પ્રમોદ માટે બનાવવામાં આવેલ ભોજન આદિ રૂપ સંમેલને 'हरियमाण सपेहाए' લઈ જતા જોઈને આ પ્રકારની સંખડીને જાણીને સાધુ કે સાધ્વીએ તેમાં જવું નહીં કેમ કે ત્યાં ભિક્ષા માટે જતા એવા કે ગયેલા સાધુ કે સાધ્વીને નિમ્નોક્ત પ્રકારે દોષ લાગે છે. જેમ કે-'अंतरा से मग्गा' અંતરાલ અર્થાત્ મધ્યમાં તે સાધુનો માર્ગ 'बहुपाणा बहुबीआ' અનેક કીટપતંગાદિ પ્રાણિયોથી યુક્ત હશે તેમજ અનેક સચિત્ત બીજવાળો હશે. તથા 'बहुहरिया' અનેક ધરો વિગેરે સચિત્ત હરિત ઘાસોવાળો હશે એજ પ્રમાણે-'बहुओसा' ઘણા ધુમ્મસવાળો તથા 'बहुउदया' ઘણા શીતોદકવાળો તથા 'बहुउत्तिंग पणगदगमट्टिय मक्कडासंताणगा' ઘણા ક્ષુદ્ર જંતુ વિશેષવાળો તેમજ લાલ

मृत्तिकामर्कटाः एतेषां सन्तानसमूहो येषु ते तथाविधाः प्राणियुक्ताः पन्थानः स्युरित्यर्थः 'बहवे तत्थ' तत्र संखडिस्थाने प्राज्ञस्य च साधोः बहवः अनेके 'समणमाहण अतिहिकिवण-वणीमगा' श्रमणब्राह्मण अतिथिकृपणवनीपकाः श्रमणाः शाक्यचरक भिक्षुप्रभृतयोऽन्ययूथिकाः ब्राह्मणाः अन्यतीर्थिका द्विजातिप्रभृतयः अतिथयः कृपणाः संकुचितवृत्तयः क्षुद्रवृत्तयो वा, वनीपकाः याचकाः अन्धबधिरदरिद्रप्रभृतयः 'उवागया' उपागताः उपस्थिताः स्युः 'उवागमिस्संति' उपागमिष्यन्ति उपागच्छन्ति च, 'तत्थाइण्णावित्ती' तत्र चरकशाक्यप्रभृतिभिक्षुकैः आकीर्णा संकीर्णा वृत्तिः-साधूनां वर्तनं स्यात् तथा च संयमविराधना आपद्येत, तस्मात् 'णो पण्णस्स निक्खमणपवेसाए' तत्र प्राज्ञस्य संयमपालकस्य साधोः निष्क्रमणप्रवेशाय वृत्तिः कल्पते इतिशेषः एवं 'णो पण्णस्स वायणपुच्छण परियट्टणाणुप्पेहधम्माणुओगचिंताए' नो नापि वा प्राज्ञस्य साधोः वाचनाप्रच्छना-परिवर्तनाऽनुप्रेक्षा धर्मानुयोगचिन्तायै वृत्तिः संस-

क्षुद्रजन्तु विशेष वाला एवं पनक-रक्तवर्ण युक्त क्षुद्रकीटपतंगा वाला एवं उदक पानी से मिश्रित गिलीमिट्टीवाला तथा मर्कट-मकडे का जाल से युक्त, इसप्रकार का रास्ता होगा एवं 'बहवे तत्थ समणमाहण अतिहि किवण वणीमगा उवागया, उवागमिस्संति' वहां पर बहुत से श्रमण साधु संन्यासी-ब्राह्मण अतिथि कृपण-दरिद्र,-वनीपक-याचक लोग आये होंगे और आनेवाले भी होंगे 'तत्थ इण्णावित्ती'-उस संखडी में चरक शाक्य प्रभृति भिक्षुकों से भाव भी साधु की संकीर्णवृत्ति-अस्तव्यस्तवर्तन हो जायगा और संयम की विराधना भी हो जायगी, इसलिये 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसाए' प्राज्ञ-संयम पालन करने वाले साधु को उस संखडी में निष्क्रमण प्रवेश करना ठीक नहीं होग एवं 'णो वायण पुच्छणपरियट्टणाणुपेह' प्राज्ञ संयमशील साधु को स्वाध्यायादि का वाचन वांचना प्रच्छन-पूछना परिवर्तन-आवृत्ति करना, अनुप्रेक्षा-विचार परामर्श करना और 'धम्माणुओगचिंताए' धर्म विषयक प्रश्नोत्तरादि चिन्तन के लिये भी बाधा पडेगी, इसलिये 'सेयं णच्चा तहप्पगारं पुरे संखडिं वा पच्छा संखडिं

રંગના જીણુકીટવાળો તથા પાણીથી મળેલ લીલી માટીવાળો તથા મકોડાના જાળવાળો રસ્તો હશે, તથા 'बहवे तत्थ समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगा' ત્યાં આગળ ઘણા એવા શ્રમણ સાધુ સંન્યાસી બ્રાહ્મણ, અતિથિ, કૃપણ, દરિદ્ર અને યાચકો આવેલ હશે અને આવનારા પણ હશે 'तत्थाइण्णावित्ती' એ સંખડીમા ચરક-શાક્ય વિગેરે ભિક્ષુકોથી ભાવ સાધુઓની વૃત્તિ અસ્તવ્યસ્ત થઇ જશે તથા સંયમની વિરાધના પણ થશે તેથી 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसाए' સંયમનું પાલન કરવાવાળા સાધુએ એ સંખડીમાં નિષ્ક્રમણ કે પ્રવેશ કરવો એ બરોબર નથી તેમજ 'णो वायणपुच्छणपरियट्टणाणुपेहधम्माणुओगचिंताए' સંયમશીલ સાધુ સાધ્વીએ સ્વાધ્યાયાદિના વાચન, પ્રચ્છન, પરિવર્તન, અનુપ્રેક્ષા વિચાર વિમર્શ કરવો અને ધર્માનુયોગ ચિંતા અર્થાત્ ધર્મ સંબંધી પ્રશ્નોત્તરાદિ ચિંતન

भोजनं निर्मीयते तद् आहेणमित्युच्यते, एवं प्रतिगृहं नीयमानाया वध्वाः निमित्तं पितृगृहे निर्मीयमाणं भोजनं पहेणम् इत्युच्यते, एवं 'हिंगोलं वा संमेलं वा हीरमाणं पेहाए' हिङ्गोलं वा-मृतकनिमित्तं भक्तं, यक्षादियात्रानिमित्तं भोजनं वा हिङ्गोलमित्युच्यते, संमेलं वा-परिजनसत्कारनिमित्तं भक्तं, गोष्ठीनिमित्तं भक्तं वा संमेलमित्युच्यते, तदेवंरूपां सङ्खडिं विज्ञाय तत्र च केनचित् स्वजनादिना तदुद्देशेनैव किञ्चित् ह्रियमाणं नीयमानं परान्नभक्तादिकं प्रेक्ष्य तत्र साधुः भिक्षार्थम् न गच्छेत्, यतस्तत्र भिक्षार्थं गच्छतः गतस्य वा साधोः ये दोषाः संभवन्ति तानाह 'अंतरा से मग्गा बहुपाणा बहुबीया' तत्र भिक्षार्थं गच्छतः साधोस्तावद् अन्तरा अन्तराले मध्ये इत्यर्थः, तस्य साधोः मार्गाः पन्थानः बहुप्राणाः पतङ्गादिबहुप्राणियुक्ताः स्युः, तथा बहुबीजाः अनेक सचित्तबीज सहिताः भवेयुः एवं बहुहरिताः-अनेक दूर्वादि सचित्तहरितशाद्वलाः स्युः, एवं 'बहुओसा' बहवश्यायाः-बहुतुषारयुक्ताः, 'बहुउदया' बहूदकाः बहुजलपूर्णाः, 'बहुउत्तिंग पणगदगमट्टीयमक्कडा संताणया' बहूत्तिङ्गपनकोदकमृत्तिकामर्कटसन्तानका-बहवउत्तिङ्गाः क्षुद्रजन्तुविशेषाः पनकाः रक्तवर्णाः क्षुद्रकीटाः उदकानि-

गया भक्त या यक्षादि की यात्रा निमित्त बनाया गया भोजन विशेषरूप हिंगोल को तथा परिजनों के सन्मान सत्कारादि निमित्तक बनाया गया भक्त या गोष्ठी निमित्तक बनाया गया भक्त आदि रूप संमेल को ले जाते हुए देखकर इस प्रकार की संखडी को जानकर भाव साधु और भाव साध्वी भिक्षा के लिये उस संखडी में नहीं जाय क्यों कि वहां पर भिक्षा के लिये जाते हुए या गये हुए साधु और साध्वी को वक्ष्यमाणरूप से निम्न प्रकार के दोष होते हैं 'अंतरा से मग्गा बहुपाणा बहुबीया बहुहरिया' अन्तराल अर्थात् मध्य में उस साधु का मार्ग रास्ता अनेक कीट पतङ्गादि प्राणियों से युक्त होगा, एवं अनेक सचित्तबीजों से युक्त होगा एवं अनेकों दूर्वा-दूभी वगैरह सचित्तहरित घासों से युक्त होगा इसी प्रकार 'बहु ओसा, बहु उदया, बहु उत्तिंगपणगदगमट्टियमक्कडासंताणगा' बहुत ओसकण तुषार वाला एवं बहूदकाः बहुत शीतोदक वाला, तथा बहु बहुतउत्तिंग

આવેલ ભોજન વિશેષ રૂપ હિંગોલને અથવા પરિજનોના સન્માન કે સત્કારાદિ નિમિત્તે બનાવવામાં આવેલ ભોજન અથવા આનંદ પ્રમોદ માટે બનાવવામાં આવેલ ભોજન આદિ રૂપ સંમેલ ને'हरियमाण सपेहाए' લઇ જતા જોઇને આ પ્રકારની સંખડીને જાણીને સાધુ કે સાધ્વીએ તેમાં જવું નહીં કેમ કે ત્યાં ભિક્ષા માટે જતા એવા કે ગયેલા સાધુ કે સાધ્વીને નિમ્નોક્ત પ્રકારે દોષ લાગે છે. જેમ કે—'अंतरा से मग्गा' અંતરાલ અર્થાત્ મધ્યમાં તે સાધુનો માર્ગ 'बहुपाणा बहुबीआ' અનેક કીટપતંગાદિ પ્રાણિયોથી યુક્ત હશે તેમજ અનેક સચિત્ત બીવાળો હશે. તથા 'बहुहरिया' અનેક ધરો વિગેરે સચિત્ત હરિત ઘાસોવાળો હશે. એજ પ્રમાણે—'बहुओसा' ઘણા ઝુમ્મસવાળો તથા 'बहुउदया' ઘણા શીતોદકવાળો તથા 'बहुउत्तिंग पणगदगमट्टिय मक्कडासंताणगा' ઘણા ક્ષુદ્ર જંતુ વિશેષવાળો તેમજ લાલ

षृषिकामर्कटाः एतेषां सन्तानसमूहो येषु ते तथाविधः प्राणियुक्ताः पन्थानः स्युरित्यर्थः 'बहवे तत्थ' तत्र संखडिस्थाने प्राज्ञस्य च साधोः बहवः अनेके 'समणमाहण अतिहिकिवण-वणीमगा' श्रमणब्राह्मण अतिथिकृपणवनीपकाः श्रमणाः शाक्यचरक भिक्षुप्रभृतयोऽन्ययूथिकाः ब्राह्मणाः अन्यतीर्थिका द्विजातिप्रभृतयः अतिथयः कृपणाः संकुचितवृत्तयः क्षुद्रवृत्तयो वा, वनीपकाः याचकाः अन्धबधिरदरिद्रप्रभृतयः 'उवागया' उपागताः उपस्थिताः स्युः 'उवा-गमिस्संति' उपागमिष्यन्ति उपागच्छन्ति च, 'तत्थाइण्णावित्ती' तत्र चरकशाक्यप्रभृतिभिक्षुकैः आकीर्णा संकीर्णा वृत्तिः-साधूनां वर्तनं स्यात् तथा च संयमविराधना आपद्येत, तस्मात् 'णो पण्णस्स निक्खमणपवेसाए' तत्र प्राज्ञस्य संयमपालकस्य साधोः निष्क्रमणप्रवेशाय वृत्तिः कल्पते इतिशेषः एवं 'णो पण्णस्स वायणपुच्छण परियट्टणाणुप्पेहधम्माणुओगचिंताए' नो नापि वा प्राज्ञस्य साधोः वाचनाप्रच्छना-परिवर्तनाऽनुप्रेक्षा धर्मानुयोगचिन्तायै वृत्तिः संभ-

क्षुद्रजन्तु विशेष वाला एवं पनक-रक्तवर्ण युक्त क्षुद्रकीटपतंगा वाला एवं उदक पानी से मिश्रित गिलीमिट्टीवाला तथा मर्कट-मकडे का जाल से युक्त, इसप्रकार का रास्ता होगा एवं 'बहवे तत्थ समणमाहण अतिहि किवण वणीमगा उवा गया, उवागमिस्संति' वहां पर बहुत से श्रमण साधु संन्यासी-ब्राह्मण अतिथि कृपण-दरिद्र,-वनीपक-याचक लोग आये होंगे और आनेवाले भी होंगे 'तत्थ इण्णावित्ती'-उस संखडी में चरक शाक्य प्रभृति भिक्षुकों से भाव भी साधु की संकीर्णवृत्ति-अस्तव्यस्तवर्तन हो जायगा और संयम की विराधना भी हो जायगी, इसलिये 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसाए' प्राज्ञ-संयम पालन करने वाले साधु को उस संखडी में निष्क्रमण प्रवेश करना ठीक नहीं होग एवं 'णो वायण पुच्छणपरियट्टणाणुपेह' प्राज्ञ संयमशील साधु को स्वाध्यायादिका वाचन बांचना प्रच्छन-पूछना परिवर्तन-आवृत्ति करना, अनुप्रेक्षा-विचार परामर्श करना और 'धम्माणुजोगचिंताए' धर्म विषयक प्रश्नोत्तरादि चिन्तन के लिये भी बाधा पडेगी, इसलिये 'सेवं णच्चा तहप्पगारं पुरे संखडिं वा पच्छा संखडिं

રંગના જીણાકીટવાળો તથા પાણીથી મળેલ લીલી માટીવાળો તથા મકોડાના જાળવાળો રસ્તો હશે, તથા 'बहवे तत्थ समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगा' ત્યાં આગળ ઘણા એવા શ્રમણ સાધુ સંન્યાસી બ્રાહ્મણ, અતિથિ, કૃપણ, દરિદ્ર અને યાચકો આવેલ હશે અને આવનારા પણ હશે 'तत्थाइण्णावित्ती' એ સંખડીમાં ચરક-શાક્ય વિગેરે ભિક્ષુકોથી ભાવ સાધુઓની વૃત્તિ અસ્તવ્યસ્ત થઇ જશે તથા સંયમની વિરાધના પણ થશે તેથી 'णो पण्ण-स्स णिक्खमणपवेसाए' સંયમનું પાલન કરવાવાળા સાધુએ એ સંખડીમાં નિષ્ક્રમણ કે પ્રવેશ કરવો એ બરોબર નથી તેમજ 'णो वायणपुच्छणपरियट्टणाणुपेहधम्माणुओगचिंताए' સંયમશીલ સાધુ સાધ્વીએ સ્વાધ્યાયાદિના વાચન, પ્રચ્છન, પરિવર્તન, અનુપ્રેક્ષા વિચાર વિમર્શ કરવો અને ધર્માનુયોગ ચિંતા અર્થાત્ ધર્મ સંબંધી પ્રશ્નોત્તરાદિ ચિંતન

वति, उपर्युक्तस्य संखडिस्थानस्य बहुजनाकीर्णत्वाद् गीतवादित्रादि कोलाहल संभवेन स्वाध्यायादि क्रियारूपवाचना प्रच्छनादयो न युज्यन्ते इति भावः, उक्तदोषोपसंहारव्याजेनाह– 'से एवं णच्चा तहप्पगारं पुरेसंखडिं वा पच्छासंखडिं वा संखडिं' स पूर्वोक्तो साधुः, एवम्– गच्छगतापेक्षया बहुदोषान् ज्ञात्वा तथाप्रकारास् पूर्वोक्तरूपाम् अहेणपहेण प्रधानादिकाः पुरः संखडिं विवाहादि माङ्गलिककार्यहेतुकाम्, पश्चात् संखडिं वा–मृतकनिमित्तकनिर्मितां यां कामपि पूर्वोक्तान्यतररूपां संखडिं ज्ञात्वा 'संखडिपडिआए' संखडिप्रतिज्ञया संखडिलाभाशया 'णो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेद् गमनाय, संखड्यां भिक्षार्थं गन्तु मनसि संकल्पं न कुर्यात् ॥ सू० ३९ ॥

मूलम्–से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं पिंडवाय पडियाए पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणेज्जा मंसाइयं वा मच्छाइयं वा मंसखलं वा मच्छखलं वा आहेणं वा जाव संमेलं वा हरिमाणं पेहाए, अंतरा से मग्गा अप्पा पाणा जाव अप्पसंताणगा णो जत्थ बहवे समणमाहणा जाव उवागमिस्संति, अप्पाइण्णा वित्ती पण्णस्स णिक्खमणपवेसाए पण्णस्स वायण पुच्छणपरियट्टणाणुपेहधम्माणुओगचिंताए सेवं णच्चा तहप्पगारं पुरे संखडिं वा पच्छा संखडिं वा संखडिपडियाए अभिसंधारेज्ज गमणाए ॥सू० ४०॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रविष्टः सन् यत् पुनः जानीयात् मांसादिकां वा मत्स्यादिकां वा मांसखलं वा मत्स्यखलं वा आहेणं वा यावत् संमेलं वा ह्रियमाणे प्रेक्ष्य अन्तरा तस्य मार्गाः अल्पप्राणाः यावत् अल्पसन्तानकः नो यत्र

वा संखडिं संखडीपडियाए णो अभि संधारेज्जा गमणाए' वह पूर्वोक्त साधु ऐसा दोष जान कर 'तहप्पगारं' इसप्रकारकी 'पुरेसंखडिं वा पच्छा संखडिं वा' चाहेविवाहादि निमित्तक पूर्व संखडी हो या मृतपित्रादि निमित्तक पश्चात् संखडी हो 'संखडिं संखडिपडियाए' उस संखडी में संखडी की प्रतिज्ञा से 'णो अभिसंधरिज्जा गमणाए' जाने के लिये नहीं विचार करे अर्थात् ऐसे संखडी में जाने के लिये मन में सकल्प भी नही करे ॥३९॥

માટે પણ બાધા થશે તેથી 'सेवं णच्चा तहप्पगारं' તે પૂર્વોક્ત સાધુ આવા દોષો જાણીને આ પ્રમાણેના 'पुरे संखडिं वा पच्छा संखडिं वा' ચાહે લગ્નાદિ નિમિત્તની પૂર્વ સંખડી હોય કે મૃતપિત્રાદિ નિમિત્તની પશ્ચાત્ સંખડી હોય 'संखडिं संखडिपडियाए' એ સંખડીમા સંખડીની પ્રતિજ્ઞાથી 'णो अभिसंधारेज्जा गमणाए' જવા માટે વિચાર કરવો નહીં. અર્થાત્ એવી સંખડીમાં જવા માટે મનમાં વિચાર સરખો પણ ન કરવો ॥સૂ. ૩૯ ॥

बहवः श्रमणब्राह्मणाः यावद् उपागमिष्यन्ति, अल्पाकीर्णाः वृत्तिः प्राज्ञस्य निष्क्रमणप्रवेशाय प्राज्ञस्य वाचनाप्रच्छना परिवर्तनानुप्रेक्षाधर्मानुयोगचिन्तायै स एवं ज्ञात्वा तथाप्रकारां पुरः संखडिं वा पश्चात् संखडिं वा संखडिप्रतिज्ञया अभिसंधारयेद् गमनाय' ॥ सू० ४० ॥

टीका-अथ उपर्युक्त निषेधस्यापवादरूपेणाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुः साधुः वा भिक्षुकी साध्वी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलम् 'पिंडवायपडियाए' पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभाशया 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन 'से जं पुण जाणिज्जा' स यत् पुनः वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्-अवगच्छेत्-'मंसाइयं वा मच्छाइयं वा मंसखलं वा मच्छखलं वा' मांसादिकां वा-मांसं मांससदृशं छत्राकं वनस्पतिविशेषरूपं शिलीन्ध्रम् आदिः प्रधानं यस्यां सा ताम् मांसादिकां संखडिं जानीयादिति पूर्वेणान्वयः एवं मत्स्यादिकाम्-मत्स्यः मत्स्यसदृशबहुकण्टकस्थानापन्न बहुशिरायुक्तो शृंगाटकसिंहार वनस्पतिविशेषः आदिः प्रधानम् यस्यां सा ताम् मत्स्यादिकां संखडिं जानीयादित्यन्वयः, एवम् खलशब्दस्यात्र शुष्कपर्यायतया मांसखलाम्-शुष्कमांससदृशशुष्कशिलीन्ध्ररूपवनस्पतिविशेषयुक्तां संखडिं यदि

अब पूर्वोक्त संखडीनिषेधका अपवाद रूप भोज्य जीमनवार संखडी विशेष में साधु और साध्वी को जाने का विधान करते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह भाव साधु और भाव साध्वी 'गाहवइ कुलं पिंडवायपडियाए' गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में पिण्डपात-भिक्षा लाभ की प्रतिज्ञा इच्छा से 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्ठ होकर-प्रवेश करते हुए 'से जं पुण जाणिज्जा' वह साधु या साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जानेकि 'मंसाइयं वा, मच्छाइयं वा' मांसके सदृश वनस्पति विशेष शिलीन्ध्र गोवर छत्ता वगेरह से युक्त संखडी है एवं मछली के सदृश बहुतकण्टक शिराओं से युक्त शृंगाटक-सिंगरहार वनस्पति विशेषवाली संखडी है इसी तरह 'मंसखलं वा मच्छखलं वा' शुष्कमांस के सदृश शुष्कशिलीन्ध्ररूप वनस्पति विशेष से युक्त संखडी है एवं शुष्क मछली के सदृश शुष्क बहुत शिराओ से युक्त वनस्पति विशेष सहित यह संखडी है ऐसा देखले या जानले एवं 'आहेणं वा जाव संमेलं वा हिरिमाणं पेहाए' विवाहानन्तर नव वधू के

હવે પૂર્વોક્ત સંખડી નિષેધના અપવાદ રૂપે જમણવાર સંખડી વિશેષમાં સાધુ અને સાધ્વીને જવાનું વિધાન બતાવે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खूवा भिक्खुणीवा' પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ અગર ભાવ સાધ્વી 'गाहावइ कुलं' ગૃહપતિના ઘરમા 'पिंडवायपडियाए' ભિક્ષા લાભની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुणजाणेज्जा' તેઓ જો એવું જાણે કે 'मंसाइयं वा मच्छाइयं वा' માંસની સરખા વનસ્પતિ વિશેષ શીલીન્ધ્ર-છાણછત્રી વિગેરેથી યુક્ત સંખડી છે એજ રીતે 'मंसखलं वा मच्छखलं वा' સુકા માછલાની સમાન સુકા ઘણા જ શીરાઓથી યુક્ત વનસ્પતિ વિશેષવાળી સંખડી છે એવું જોઈ લે કે જાણી લે તથા 'आहेण वा जाव समेलं वा हरिमाणं पेहाए'

जानीयादित्यन्वयः। एवम् मत्स्यखलाम्-शुष्कमत्स्यसदृश शुष्कबहुशिरायुक्त वनस्पतिविशेष-सहितां संखडिं यदि जानीयादिति पूर्वेणान्वयः 'आहेणं वा जाव संमेलं वा हीरमाणं पेहाए' आहेणं वा-विवाहानन्तरं वधू प्रवेशनिमित्तं निर्मियमाणं पक्वान्नादिकम् आहेमणमुच्यते यावत्-पहेणं वा नीयमानाया वध्वा निमित्तं निर्मीयमाणं पितृगृहभोजनं पहेणमुच्यते, एवं हिंगोलं वा मृतकनिमित्तकभक्तं यक्षादियात्रानिमित्तकभोजनं व, संमेलं वा परिजनसत्कार-निमित्तकभक्तं गोष्ठीनिमित्तकभक्तं वा ह्रियमाणम् नीयमानं प्रेक्ष्य अवलोक्य 'अंतरा से मग्गा' अन्तरा संखडिं गच्छतः तस्य साधोः अन्तराले मध्ये मार्गाः पन्थानः 'अप्पा पाणा' अल्पप्राणाः अल्पप्राणियुक्ताः 'जाव संताणगा' यावत्-अल्पबीजा -अल्पसचित्त बीजसहिताः, अल्पहरिताः, अल्पदूर्वादिसचित्तघासविशेषहरिततृणयुक्ताः, अल्पावश्यायाः अल्पतुषारसहिताः, अल्पोदकाः अल्पजलयुक्ताः अल्पोत्तिङ्गपनकोदकमृत्तिका मर्कटसन्तानकाः-अल्पक्षुद्र-

गृह प्रवेश निमित्तक बनाया जाता हुआ पक्वान्न वगैरह को लेजाते हुए देखकर यावत्-'पहेणं वा हिंगोलं वा' पतिगृह के लिये नीयमान वधू के निमित्त पिता के घर में बनाया गया भोजन विशेषरूप पहेण को ले जाते हुए देखकर एवं मृतक निमित्तक बनाया गया भक्तादिको या यक्षादि यात्रा निमित्तक भोजन विशेष रूप हिंगोल को देखकर एवं संमेलरूप परिजनसत्कार निमित्तक भक्तादि को या गोष्ठी विशेष निमित्तक भक्तवगैरह को देखकर 'अंतरा से मग्गा अप्पपाणा जाव संताणगा' तस्य मार्गाः संखडी में जाते हुए उस साधु को मार्ग के मध्य में थोडे ही प्राणी हों यावत्-अल्पबीजाः थोडे ही सचित्त बीज हों, अल्पहरिताः-थोडे ही दूर्वा वगैरह सचित्त घास विशेष हो, एवं अल्पावश्या या-थोडे ही ओस पाला बर्फ हो तथा अल्पोदकाः-थोडे ही सचित्त शीतोदक हो एवं 'अल्पोत्तिंग-पनकोदक मृत्तिकामर्कट सन्तानकाः 'थोडे ही क्षुद्र जन्तु रक्त क्षुद्रकीट-जलमि-श्रित मिट्टी मकडाका जाल समूह हो इस तरह का रास्ता बीच में मिले किन्तु

વિવાહ પછી નવવધૂના ગૃહ પ્રવેશ નિમિત્તે બનાવવામાં આવેલ પકવાન વગેરેને લઈ જવાતા જોઈને યાવત્ 'पहेण वा हिंगोल वा' પતિગ્રહે જવા માટે લઈ જવાતા સ્ત્રીના નિમિત્તે તેના પિતાના ઘરમાં બનાવાયેલ આહાર આદિને અથવા યક્ષાદિની યાત્રા નિમિત્તે બનાવેલ ભોજન વિશેષરૂપ હિંગોલને જોઈને તથા સંમેલન રૂપ પરિજન સત્કાર નિમિત્તે બનાવેલ આહારને અથવા ગોષ્ઠી વિશેષ નિમિત્તે બનાવેલ આહાર વિગેરેને જોઈને 'अंतरा से मग्गा' સંખડીમાં જતા એ સાધુને માર્ગમાં 'अप्पपाणा' થોડા પ્રાણી હોય 'जाव संताणगा' યાવત્ થોડા જ સચિત્ત બી હોય કે થોડા ઘરો વિગેરે સચિત્ત ઘાસ વિગેરે હોય તથા થોડા જ ઓસ પાળો બરફ હોય તથા થોડું જ સચિત્ત ઠંડુ પાણી હોય તેમ જ થોડા જ ક્ષુદ્રજંતુ હોય કે રાતા ક્ષુદ્રકીટ જેમાં થોડા હોય કે પાણી વાળી માટી હોય કે થોડા મંકોડાના સમૂહ હોય આવો રસ્તો વચમાં મળે પણ 'णो जत्थ बहवे समणमहणा' જે સંખડીમાં ઘણા શ્રમણો

जन्तुरक्तक्षुद्रकीटजलमृत्तिकामर्कटसमूहयुक्ता पन्थानः सन्तीति पूर्वेणान्वयः अपि च 'णो जत्थ बहवे समणमाहणा जाव उवागमिस्संति' नो यत्र संखड्याम् बहवः श्रमणब्राह्मणाः-श्रमणाः चरकशाक्यप्रभृतयः ब्राह्मणाः द्विजातयः यावत्-अतिथिकृपणवनीपकाः अतिथयः आकस्मिकागन्तुकाः, कृपणाः अल्पव्ययिनः, वनीपकाः याचकविशेषा अन्नार्थिदरिद्रो-प्रभृतयो बहवो न उपागताः सन्ति, नापि उपागमिष्यन्ति, अत एव 'अप्पाइण्णावित्ती' अल्पाकीर्णाः अल्पैरेव चरकशाक्यादिभिः व्याप्ताः सन्तीति वृत्तिः-वर्तनं 'पण्णस्स' प्राज्ञस्य जिनकल्पिकप्रभृति साधोः 'निक्खमणपवेसाए' निष्क्रमणप्रवेशाय वृत्तिः कल्पते, एवं 'पण्णस्स वायणपुच्छणपरियट्टणाणुप्पेहधम्माणुओगचिंताए' प्राज्ञस्य साधोः वाचनाप्रच्छना परिवर्तनानुप्रेक्षाधर्मानुयोगचिन्तायै, वृत्तिः कल्पते 'सेवं णच्चा' स साधुः एवं पूर्वोक्तरीत्या अल्पदोषां संखडिं ज्ञात्वा 'तहप्पगारं' तथाप्रकाराम् अल्पदोषरहितां 'पुरेसंखडिं वा पच्छा

'णो जत्थबहवे समणमाहणा जाव उवागमिस्संति' जिस संखडी में बहुत श्रमण चरक शाक्य वगैरह साधु संन्यासी एवं बहुत ब्राह्मण यावत्-बहुत अतिथि बहुत कृपण दरिद्र, बहुत वनीपक याचक नहीं आये हैं और आनेवाले भी नहीं है इसलिये 'अप्पाइण्णा वित्ती' अल्प थोडे ही चरक शाक्य प्रभृति से व्याप्त होने से भाव साधु की वृत्ति वर्तन अधिक संकीर्ण नहीं होगा इसलिये 'पण्णस्स णिक्खमणपवेसाए' प्राज्ञस्य निष्क्रमण प्रवशाय प्राज्ञस्य उसप्राज्ञ साधु का उस संखडी में प्रवेश और निष्क्रमण करने के लिये वृत्ति में कोई बाधा नहीं होने से संयम की विराधना नहीं हो सकती, इसी तरह 'पण्णस्स वायण-पुच्छण परियट्टणा-णुप्पेहधम्माणुओग चिंताए' 'प्राज्ञ साधु का वाचना धार्मिक पुस्तकों का वाचना तथा प्रच्छना-पूछना एवं परिवर्तना-आवृत्ति करना एवं अनुप्रेक्षा-विचार करना तथा धर्मानुयोग चिन्तायै-धर्मानुयोग चिन्तन के लिये वृत्ति हो सकती है 'सेवं णच्चा' स एवं ज्ञात्वा-वहसाधु उक्तरीति से संखडी को अल्प दोष वाली समझकर 'तहप्पगारं पुरे संखडिं वा पच्छा संखडिंवा' इस तरह की संखडी

ચરક શાક્ય વિગેરે સાધુ સન્યાસી અને ઘણા બ્રાહ્મણો 'जाव उवागमिस्संति' યાવત્ ઘણા અતિથિયો, ઘણા કૃપણો, દરિદ્રો ઘણા યાચકો ન આવ્યા હોય અને આવનારા પણ ન હોય તેથી "अप्पाइण्णावित्ती' થોડા જ ચરક-શાક્ય વિગેરેથી વ્યાપ્ત હોવાથી ભાવ સાધુની વૃત્તિ વધારે સંકીર્ણ થતી નથી તેથી 'पण्णस्स णिक्खमणपवेसाए' એ પ્રાજ્ઞ સાધુ સાધ્વીને એ સંખડીમાં પ્રવેશ અને નિષ્ક્રમણ કરવા માટે વૃત્તિમા કોઈપણ જાતની બાધા ન થવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી એજ પ્રમાણે 'पण्णस्स वायणपुच्छण परियट्टणाणुप्पेहधम्माणुओग चिंताए' પ્રાજ્ઞ સાધુનુ વાચના, અર્થાત્ ધાર્મિક પુસ્તકોનું વાંચન તથા પૃચ્છના-પૂછવું તથા પરિવર્તના- આવૃત્તિ કરવી તથા અનુપ્રેક્ષા-વિચાર કરવો તથા ધર્માનુયોગ ચિંતન માટે વૃત્તિ થઇ શકે છે 'सेवं णच्चा' તે સાધુ એવી રીતે જાણીને 'तहप्पगारां पुरे संखडिं

संखडिं वा' पुरः-संखडिं वा विवाहादिमाङ्गलिकशुभकार्यहेतुकां प्रीतिभोज्यरूपाम्, पुरः 'खडिं, पश्चात् संखडिं वा मृतप्रेतादिनिमित्तकनिर्मितपिण्डदानादिहेतुकाम् अशुभकार्यनिमित्तां पश्चात् संखडिं वा उपर्युक्तरीत्या अल्पदोषयुक्तां विज्ञाय 'अभिसंधारिज्ज गमणाए' अभिसन्धारयेद् गमनाय, एवंविधाल्पदोषयुक्तां संखडिं गन्तुं विचारयेत्, एवंविधसंखडिगमने न कश्चिद्दोषः साधोरिति भावः ॥ सू० ४० ॥

वस्तुतोऽत्र अल्पशब्दस्य ईषदर्थकत्वेऽपि सर्वथा निषेधे एव तात्पर्यम् ।

मूलम्--से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविसिउकामे जं पुण जाणेज्जा, खीरिणियाओ गावीओ खीरिज्जमाणीओ पेहाए, असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा उवसंखडिज्जमाणं पेहाए पुरा अप्पजूहिए सेवं णच्चा णो गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए णिक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा से तमायाए एगंतमवक्कमिज्जा, अणावायमसंलोए चिट्ठिज्जा, अह पुण एवं जाणेज्जा खीरिणीओ गावीओ खीरियाओ पेहाए असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा उवक्खडियं पेहाए पुराए जूहिए से एवं णच्चा तओ संजयामेव गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसिज्ज वा णिक्खमिज्ज वा ॥सू० ४१॥

चाहे वह संखडी पूर्वसंखडी-विवाहादि शुभकार्य निमित्तक हो या पश्चात् संखडी-मृतपित्रादि श्राद्ध रूप अशुभकार्य निमित्तक ही हो उस में 'संखडिपडियाए अभिसंधारेज्जा गमणाए' संखडी की प्रतिज्ञा से जाने के लिये हृदय में विचार करसकता है अर्थात् इस प्रकार की संखडी में भिक्षा के लिये साधु जा सकता है एवं साध्वी भी जा सकती है क्यो कि उक्त रीति से संयम विराधना नहीं होगी वास्तव में तो यहां अल्प शब्द का ईषत् अर्थ होने पर ही निषेध में ही तात्पर्य समझना चाहिये ॥४०॥

वा पच्छा संखडिं वा' આ રીતની સંખડીને ચાહે તો તે સંખડી પૂર્વ સંખડી એટલે કે વિવાહાદિ શુભ કાર્ય નિમિત્તની હોય અગર પશ્ચાત્ સંખડી એટલે મરેલ પિત્રાદિના શ્રાદ્ધરૂપ અશુભ કાર્ય નિમિત્તની હોય તેમા 'સંખડિ સંખડિપડિયાએ' સંખડીની પ્રતિજ્ઞાથી તેમાં જવા માટે 'अभिसंधारेज्जा गमणाए' હૃદયમા વિચાર કરી શકે છે અર્થાત્ આવા પ્રકારની સંખડીમાં ભિક્ષા ગ્રહણ માટે સાધુ કે સાધ્વી જઈ શકે છે. કેમ કે-ઉક્ત પ્રકારે જવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી વાસ્તવિક રીતે તો અહીંયા અલ્પશબ્દનો ઈષત્ અર્થ હોવાથી હાનું તાત્પર્ય નિષેધાત્મક જ સમજવું જોઈએ ॥ સૂ. ૪૦ ॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रवेष्टुकामो यत् पुनः जानीयात्-क्षीरिणीः गाः दुह्यमानाः प्रेक्ष्य, अशनं वा पानं वा खादिमं वा, स्वादिमं वा, उपसंस्क्रियमाणं प्रेक्ष्य पुरा अप्रदत्तं 'अप्पजूहिए' स एवं ज्ञात्वा नो गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया निष्क्रामेद् वा, प्रविशेद्वा स तमादाय एकान्तमपक्रामेद्, अनापाते असंलोके तिष्ठेत्, अथ पुनरेवं जानीयात् क्षीरिणीः गाः दुग्धाः प्रेक्ष्य अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा उपसंस्कृतं प्रेक्ष्य पुराप्रदत्तम् (पुराए जूहिए) स एवं ज्ञात्वा ततः संयत एव गृहपतिकुलम् पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रविशेद् वा निष्क्रामेद् वा ॥ सू० ४१ ॥

टीका-पिण्डैषणाया अधिकारस्य प्रस्तुतत्वाद् भिक्षागोचरी विशेषमधिकृत्य प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो जिनकल्पिप्रभृति भिक्षुकः साधुर्वा, भिक्षुकी साध्वी वा 'गाहावइकुलं जाव' गृहपतिकुलं यावत् पिण्डपातप्रतिज्ञया 'पविसिउकामे' प्रवेष्टुकामः प्रविविक्षन् 'जं पुण जाणेज्जा' यत् पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् अवगच्छेत् 'खीरिणियाओ गावीओ खीरिज्जमाणिओ पेहाए' क्षीरिणीः पयस्विनीः गाः धेनूः दुह्यमानाः प्रेक्ष्य-अवलोक्य क्षीरिण्यो गावो दुह्यन्ते इति दृष्ट्वेत्यर्थः, 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' उवसंखडिज्जमाणं पेहाए' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् उपसंस्क्रियमाणं प्रेक्ष्य अशनादिकमाहारजातम् उपसंस्क्रियते इत्येवं

टीकार्थ-अब पिण्डैषणा का अधिकार प्रस्तुत होने से भिक्षा गोचरी विशेष को लक्ष्य करके प्रतिपादन करते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा'-वह भाव साधु और भाव साध्वी 'गाहावइकुलं जाव पविसिउकामे' गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में 'यावत् पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षालाभ की आशा से प्रवेश करने की इच्छा करते हुए-' से जं पुण जाणिज्जा' वह यदि ऐसा वक्ष्यमाणरीति से जान लेकी-'खीरिणियाओ गावीओ' क्षीरिणी दूधवाली दूधारुगायो धेनुओं को 'खीरिज्जमाणीओ पेहाए' दुही जाती देखकर और 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशन, पान, खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात को 'उवसंखडिज्जमाणं पेहाए' पकाया जाता हुआ या पकाने के लिये साफसुथरा किये जाते हुए

પિંડૈષણાનો જ અધિકાર હોવાથી હવે ભિક્ષાને ઉદ્દેશીને તેનું પ્રતિપાદન કરતાં સૂત્રકાર કહે છે –

ટીકાર્થ– 'से भिक्खूवा भिक्खुणी वा' તે ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહપતિના ઘરમાં ભિક્ષા લાભની ઈચ્છાથી 'पविसिउकामे' પ્રવેશ કરવાની ઈચ્છા કરતાં 'ज पुण जाणेज्जा' તેમના જાણવામા જો એવું આવે કે–'खीरिणियाओ गावीओ खीरिज्जमाणीओ पेहाए' દૂઝણી ગાયોને દોવાતી જોઈને તથા 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન, પાન, ખાદિમ, અને સ્વાદિમ ચારે પ્રકારના આહાર જાતને 'उवस खडिज्जमाण पेहाए' રાંધવામા આવતે કે રાંધવા માટે સાફસુફ કરવામાં આવતો જોઈને 'पुरा-

इष्ट्वेत्यर्थः 'पुरा अप्पजूहिए' पुरा पूर्वं सिद्धमपि ओदनादिकम् अन्येभ्योऽप्रदत्तं वर्तते इति 'सेवं णच्चा' स साधुः एवं रीत्या ज्ञात्वा 'णो गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए णिक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा' नो गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभाशया' निष्क्रामेद् वा उपाश्रयाद् न निर्गच्छेद् इत्यर्थः, नवा भिक्षार्थं गृहपतिकुलं प्रविशेद् वा, तथा सति कश्चित् प्रकृतिभद्रकादिः साधु दृष्ट्वा श्रद्धातिशयेन तस्मै बहुतरं दुग्धं ददामीति बुद्धया वत्सतरपीडां कुर्यात् दुह्यमाना गावो वा त्रस्ताः स्युरित्येव तत्र साधोः संयमात्मविराधना स्यात्, अर्द्धपक्वौदने च पाकार्थं सत्वरेण अधिकं यत्नं कुर्यात् तथा च संयमविराधना स्यात् तस्मादेवं ज्ञात्वा स भिक्षुः गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया न प्रविशेद् नापि निष्क्रामेदित्याशयः। अपितु 'से तमायाए एगंतमवक्कमिज्जा' स साधुः तम् गोदोहनादिकमर्थजातम् आदाय ज्ञात्वा अवगम्येत्यर्थः तस्मात् स्थानात् एकान्तम् अपक्रामेद् निर्गच्छेद्, एकान्तमपक्रम्य च 'अणावायमसंलोए चिट्ठिज्ज.' अनापाते गृहस्थानां यातायातरहिते असंलोके सम्पर्कशून्ये च स्थाने तिष्ठेत्,

देखकर 'पुरा अप्पजूहिए सेवं णच्चा' पहले सिद्ध सिझे हुए ओदनादि नहीं दिया गया है ऐसा वह भाव साधु और भाव साध्वी जानकर 'नो गाहावइ कुलं' गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में 'पिंडवायपडियाए' भिक्षा लाभ की आशा से 'णिक्खमिज्जवा पविसिज्ज वा' उपाश्रय से निकले भी नहीं और श्रावक के घर में प्रवेश भी नहीं करना चाहिये, क्योंकि कोई प्रकृति भद्रक पुरुष साधु को देखकर अतिशय श्रद्धा होने के कारण उस साधु को अधिक दूध दू ऐसी बुद्धि से अत्यन्त छोटा बछरा को सतायगा अथवा दुही जाती हुई गाय ही त्रस्त होगी ऐसी स्थिति में साधु को संयम और आत्मा की विराधना होगी और अर्द्ध पक्व ओदनादि को जल्दी पकाने के लिये अधिक प्रयत्न करेगा इस से साधु को संयम विराधना भी होगी, इसलिये-'से तमायाए एगंतमवक्कमिज्जा' वह भाव साधु और भाव साध्वी उस गोदोहन आदि को ज्ञात्वा जानकर वहां से एकान्त में जनसम्पर्क रहित प्रदेश में चला जाय और एकान्त में जाकर रहे-इस तात्पर्य से

अप्पज्जूहिए' પહેલાં તૈયાર થયેલ સિજેલ 'ભાત વિગેરે આપેલ નથી 'सेवं णच्चा' એવું જાણીને 'णो गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए' એવા પ્રકારના ગૃહપતિના ઘરમાં ભિક્ષા લાભ ની ઇચ્છાથી સાધુ સાધ્વીએ 'णिक्खमिज्ज वा पविसिज्जा वा' ઉપાશ્રયમાંથી નીકળવું પણ નહીં અને ગૃહપતિના ઘરમાં પ્રવેશ પણ ન કરવો, કેમ કે-કોઇ પ્રકૃતિભદ્ર પુરૂષ સાધુને જોઇને અતિશય શ્રદ્ધાથી આ સાધુને વધારે દૂધ આપું એમ વિચારીને ખૂબ નાના વછેરૂને સતાવશે અથવા દોવામાં આવતી ગાય ત્રાસ પામશે આ સ્થિતિમાં સાધુને સંયમ અને આત્માની વિરાધના થશે તથા અર્ધા પાકેલ ચોખા વિગેરે આહારને જલ્દિ રાંધવા માટે વધારે પ્રયત્ન કરશે તેથી સાધુને સંયમની વિરાધના પણ થશે તેથી 'से तमायाए एगंतमवक्कमिज्जा' તે ભાવ સાધુ કે સાધ્વી એવી રીતે ગાય દોવાતી વિગેરે જાણીને

'अहपुण एवं जाणिज्जा' तत्र तिष्ठन् अथ पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या स साधुः जानीयात्— 'खीरिणियाओ गावीओ खीरियाओ पेहाए' क्षीरिणीः पयस्विनीः गाः दुग्धाः कृतपूर्वदोहनाः प्रेक्ष्य अवलोक्य, पयस्विन्यो गावः पूर्वमेव दुग्धाः सन्तीति दृष्ट्वा, एवम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा उवक्खडियं पेहाए' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमाहारजातम् उपस्कृतं पूर्वमेव संस्कृतं परिपक्वं कृतमस्तीति प्रेक्ष्य अवलोक्य 'पुराए जूहिए' पुरा पूर्वं प्रदत्तं किञ्चिदस्तीति 'सेवं णच्चा' स पूर्वोक्तो साधुः एवं रीत्या ज्ञात्वा 'तओ संजयामेव' ततः तदनन्तरम् संयत एव 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलम् 'पिंडवायपडियाए' पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभार्थं 'पविसिज्ज वा' प्रविशेद् वा 'णिक्खमिज्ज वा' निष्कामेद् वा भिक्षामादाय निर्गच्छेदित्यर्थः भिक्षार्थं वा उपाश्रयाद् निर्गच्छेदिति भावः ॥ सू० ४१ ॥

कहते हैं-'अणाबाय' गृहस्थ श्रावकों के यातायात रहित प्रदेश में और 'असंलोए चिट्ठिज्जा' जन सम्पर्क शून्य स्थान में जाकर रहे, किन्तु 'अह पुण एवं जाणिज्जा' यदि वह साधु और साध्वी एकान्त में रहते हुए ऐसा वक्ष्यमाण रीति से जानले कि 'खीरिणियाओ गावीओ खीरियाओ पेहाए' पयस्विनी-दूधारु गाय पहले ही दूह ली गई है ऐसा देखकर या जानकर और 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा उवक्खडियं पेहाए' अशन, पान, खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात पहले ही पकालिया गया है ऐसा देखकर या जान कर और 'पुराए जूहिए सेवं णच्चा' 'पुरा प्रदत्तम्' पहले ही उस पकाए हुए अशनादि चतुर्विध आहारजात में से कुछ देदिये गये हैं-ऐसा वह साधु और साध्वी जान कर 'तओ संजयामेव गाहावइकुलं पिंडवाय पडियाए'-उस के अनन्तर बाद में संयत होकर ही वह साधु और साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में पिण्डपात की प्रतिज्ञा से भिक्षालाभ की आशासे 'पविसिज्ज वा' प्रवेश करे और भिक्षा लेकर वहां से 'णिक्खमिज्ज वा' निकले, अथवा भिक्षा लेने के लिये उपाश्रय से निकले। ४१॥

ત્યાથી એકાન્તમાં અર્થાત્ જનસંપર્ક રહિત પ્રદેશમા ચાલ્યા જવું. અને એકાન્તમા જઈને 'अणावायमसंलोए चिट्ठिज्जा' ગૃહસ્થ શ્રાવકોના અવરજવર વિનાના પ્રદેશમાં અને જનસંપર્ક વિનાના સ્થાનમાં જઈને ઉભા રહે પરંતુ 'अहपुण एवं जाणिज्जा' જો તે સાધુ અને સાધ્વી એકાન્તમાં રહીને એવું જાણી લે કે-'खीरिणियाओ गाविओ खीरियाओ पेहाए' દુજણી ગાયોને પહેલા જ દોઈ લીધેલી છે. તેમ જણાય અને 'असण वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा उवक्खडिय पेहाए' અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચારે પ્રકારનો આહાર જાત મારા આવતા પહેલાં જ રંધાઈ ગયેલ છે તેવુ જોઈ કે જાણીને અને 'पुराए जूहिए' પહેલાં જ એ રાંધેલા અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર દ્રવ્યમાથી થોડુ આપી દીધેલ છે 'सेवं णच्चा' એ રીતે તે સાધુ કે સાધ્વી જાણીને 'तओ संजयामेव' તે પછી સંયત થઈને 'गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए' ગૃહસ્થના ઘરમાં ભિક્ષા લાભની આશાથી 'पविसिज्ज वा णिक्ख-

मूलम्–भिक्खागाणामेगे एवमाहंसु समाणा वा वसमाणा वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे खुड्डाए खलु अयं गामे संणिरुद्धाए णो महालए से हंता, भयंतारो बाहिरगाणि गामाणि भिक्खायरियाए वयह ॥सू० ४२॥

छाया–'भिक्षुकानाम् एके एवम् उक्तवन्तः सन्तो वा वसन्तो वा ग्रामानुग्रामम् व्रजतः, क्षुद्रकः (क्षुल्लकः) खलु अयं ग्रामः संनिरुद्धः न महान् अतो हन्त ! भवन्तः बहिर्ग्रामेषु भिक्षाचर्यार्थं व्रजत ॥ सू० ४२ ॥

टीका–पिण्डैषणाधिकारात् तद् विषयमधिकृत्याह–'भिक्खागाणामेगे एवमाहंसु'–भिक्षुकानाम् भिक्षणशीलाः साधवो नाम एके केचन मुनयः एवम्–वक्ष्यमाणरीत्या उक्तवन्तः, कीदृशास्ते साधव इत्याह 'समाणा वा वसमाणा वा' सन्तो वा जानुबलपरिक्षीणतया एकस्मिन्नेव स्थाने तिष्ठन्तो विराजमानाः, वसन्तो वा–मास कल्पविहारिणो वा साधवः ईदृशाः सन्तो वा वसन्तो वा ते समागतान् प्राघूर्णिकान् श्रमणान् 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामम्–ग्रामाद् ग्रामान्तरं व्रजतो गच्छतः वक्ष्यमाणरीत्या ऊचुः–'खुड्डाए खलु अयं गामे' क्षुल्लकः क्षुद्रः अल्पजनसंख्याकः खलु अयं ग्रामः वसतिरस्ति भिक्षादायकोऽल्पगृहो वा अयं

टीकार्थ–अब पिण्डैषणा के विषय में ही विशेष बतलाते हैं·'भिक्खागाणा मेगे एवमाहंसु'–कोई एक दो साधु मुनिवक्ष्यमाण रीति से कहा जो कि 'समाणा वा वसमाणा' जानु जंघाके बलका परिक्षीण हो जाने से एक ही स्थान में रहते थे और मासकला विहारी थे इस तरह एक ही स्थान में रहने वाले या वसने वाले वे भिक्षुक साधु मुनिने बाहर से आये हुए प्राघूर्णिकों को श्रमणों को 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' जो कि एक ग्राम से दूसरे ग्राम की और जाने वाले हैं उनको कहा कि 'खुड्डाए खलु अयंगामे' अत्यन्त छोटा यह ग्राम है–जहां कि बहुत थोडे ही पुरुष यहां रहते हैं, अथवा भिक्षा देने वाले थोडे ही घर इस ग्राम में हैं और

मिज्ज वा' प्रवेश કરવો અને ભિક્ષા લઈને ત્યાંથી નીકળવું અથવા ભિક્ષા લેવા માટે ઉપાશ્રયથી નીકળવુ ॥સૂ. ૪૧ ॥

પિંડૈષણાના વિષયમા જ વિશેષ કથન કરતા સૂત્રકાર કહે છે.–

ટીકાર્થ–'भिक्खागाणामेगे एवमाहंसु' કોઈ એક બે સાધુ મુનિએ વક્ષ્યમાણ પ્રકારે કહ્યું કે જે જઘાનુ બળ ક્ષીણ થઈ જવાથી એક જ 'समाणा वा वसमाणा वा' સરખા સમાન હતા અને એક જ સાથે રહેનારા હતા તથા માસ કલા વિહારી હતા આ રીતે એક જ સ્થાનમા રહેનારા અગર વસવાવાળા સાધુએ બહારથી આવેલા કે જેઓ શ્રમણોને 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જનારા હતા તેમને કહ્યુ કે–'खुड्डाए खलु अयं गामे' આ ગામ ઘણુ નાનુ છે આ ગામમા ઘણા થોડા જ માણસો રહે છે. અથવા ભિક્ષા આપવા વાળા થોડા ઘરો આ ગામ છે અને 'संनिरुद्धाए' ઘણા સાધુઓથી યુક્ત આ ગામ

ग्रामोऽस्ति, एवं 'संनिरुद्धए' संनिरुद्धः संक्रान्तो वर्तते पुनः कीदृश इत्याह-'णो महालए' नो महालयः, महान्तः अनेके आलयाः यत्र स तादृशो नास्ति, नो महान् वा वर्तते अत्यन्त-क्षुल्लक इत्यर्थः प्रकृतमुपसंहरन्नाह-'से हंता' ततो हन्त ! इति खेद सूचकम् आमन्त्रणम् यूयम् 'भयंतारो' भवन्तः परमादरणीयाः 'बाहिरगाणि गामाणि भिक्खायरियाए वयह' बहिर्ग्रामेषु-ग्रामान्तरं भिक्षाचर्यार्थम् व्रजत-गच्छत इत्येवमुक्तवन्तः किन्तु एवमयुक्तं तथासति मातृस्थानं छलकपटादिदोषं संस्पृशेदिति अग्रे वक्ष्यते ॥ सू० ४२ ॥

मूलम्--संति तत्थे गइयस्स भिक्खुस्स पुरे संथुया वा पच्छा संथुया वा परिवसंति, तं जहा-गाहावइ वा, गाहावइणीओ वा, गाहावइ पुत्ता वा, गाहावइ धूयाओ वा, गाहावइ सुण्हाओ वा, धाईओ वा, दासा वा, दासीओ वा, कम्मकरा वा, कम्मकरीओ वा, तहप्पगाराइं कुलाइं पुरे संथुयाणि वा पच्छा संथुयाणि वा, पुव्वामेव भिक्खायरियाए अणुपविस्सामि, अविय इत्थ लभिस्सामि, पिंडं वा, लोयं वा, असणं वा, पाणं वा, खीरं वा, दधिं वा, घयं वा, गुलं वा, तेल्लं वा, सक्कुलिं वा, फाणियं वा, पूयं वा, सिहरिणिं वा, तं पुव्वामेव भुच्चा पिच्चा पडिग्गहं संलिहिय संमज्जिय तओ पच्छा भिक्खूहिं सद्धिं गाहावइकुलं पिंडवाय

'संनिरुद्धाए' संक्रान्त-बहुत साधुओं से भरा हुआ यह ग्राम है 'णो महालए' बहुत से आलय-घर यहां नहीं है, अथवा यह ग्राम बडा नहीं है अर्थात् अत्यन्त छोटा यह ग्राम है, इसलिये 'से हंता ! भयंतारो' हन्त ! खेद के साथ दिलगिरि से कहना पडता है कि आपसभी 'बाहिरगाणि गामाणि' किसी दूसरे ही ग्राम में 'भिक्खायरियाए वयह' भिक्षाचर्या के लिए जाइये, ऐसा कहा, किन्तु ऐसा कहना ठीक नहीं है-क्योंकि ऐसे कहने से छलकपटादि रूप सोहल मातृस्पर्श दोष लगेगा अर्थात् उक्तरीति से कहने पर कहनेवाले साधु को उक्त मातृस्पर्श दोष होगा ऐसा आगे कहा जायगा ॥४२॥

છે. 'णो महालए' ઘણા ઘરો અહીંયા નથી અથવા આ ગામ મોટું નથી ઘણુ જ નાનું આ ગામ છે. તેથી 'से हंता ! भयंताणे बाहिरगाणि गामाणि' હન્ત ! ખેદ સાથે કહેવું પડે છે કે આપ બધા મુનિવરો બહાર કોઇ બીજા ગામોમા 'भिक्खायरियाए वयह' ભિક્ષાચર્યા માટે જાવ એમ કહેવુ તે ઠીક નથી. કેમ કે-એમ કહેવાથી છળકપટાદિરૂપ સોળ માતૃસ્પર્શ દોષ લાગે છે. અર્થાત્ ઉપરોક્ત કથન પ્રમાણે કહેવાથી કહેવાવાળા સાધુને ઉક્ત માતૃસ્પર્શ દોષ લાગે છે તેમ આગળ કહેવામા આવશે ॥ સૂ. ૪૨ ॥

पडियाए पविसिस्सामि वा णिक्खमिस्सामि वा, माइट्ठाणं संफासे, तं णो एवं करेज्जा से तत्थ भिक्खूहिं सद्धिं कालेण अणुपविसित्ता, तत्थियरेयरेहिं कुलेहिं सामुदाणियं एसियं वेसियं पिंडवायं पडिगाहित्ता आहारं आहारिज्जा ॥सू० ४३॥

छाया–सन्ति तत्र एकस्य भिक्षोः पुरः संस्तुताः वा पश्चात् संस्तुता वा परिवसन्ति तद्यथा–गृहपतिर्वा, गृहपत्नी वा, गृहपति पुत्रो वा, गृहपतिपुत्री वा गृहपतिस्नुषा वा, धात्री वा, दासो वा, दासी वा, कर्मकरो वा, कर्मकरी वा तथाप्रकाराणिकुलानि पुरः संस्तुतानि वा, पश्चात् संस्तुतानि वा, पूर्वमेव भिक्षाचर्यार्थम् अनुप्रवेक्ष्यामि, अपिचैतेषु लप्स्ये पिण्डं वा लोयं वा क्षीरं वा दधि वा नवनीतं वा घृतं वा गुडं वा तिलं वा शष्कुलिं वा, फाणित वा अपूपं वा शिखरिणीं वा, तं पूर्वमेव भुक्त्वा पीत्वा पतद्ग्रहं (पात्रम्) संलिह्य, संप्रमृज्य ततः पश्चात् भिक्षुभिः सह गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रवेक्ष्यामि वा निष्क्रमिष्यामि वा, मातृस्थानं संस्पृशेत्, तद् न एवं कुर्यात्, स तत्र भिक्षुभिः सार्द्धम् कालेन अनुप्रविश्य तत्र इतरेतरेभ्यः सामुदानिकम् एषणीयम् वैषिकं पिण्डपातं प्रतिगृह्य आहारम् आहारयेत् ॥ सू० ४३ ॥

टीका–पुनः प्रकारान्तरेण छलकपटमायारूपे मातृस्थानदोषं प्रतिपादयितुमाह–'संतितत्थेगइयस्स भिक्खुस्स पुरे संथुया वा पच्छा संथुया वा परिवसंति' तत्र तस्मिन्नेव ग्रामे वास्तव्यस्य एकस्य भिक्षुकस्य पुरः संस्तुताः पूर्वकालिकपरिचिताः मातापितृभ्रातृव्यादयः, पश्चात् संस्तुताः श्वशुरकुलसम्बन्धिनः पश्चात् कालिकपरिचिताः श्वशुरश्वश्रूश्यालादयो ये परिवसन्ति, तान् स्वनामग्राहं गृह्णन् आह–'तं जहा–गाहावई वा' तद्यथा गृहपति र्वा, 'गाहावईणीओ वा' गृहपत्नी वा, 'गाहावइपुत्ता वा' गृहपतिपुत्रो वा–'गाहावइ धूयाओ वा' गाथापति पुत्री वा

अब प्रकारान्तर से छलकपटमाया रूप मातृस्थान स्पर्श दोषों को बतलाते हैं–

टीकार्थ–'संति तत्थेगइयस्स भिक्खुस्स पुरे संथुया वा पच्छा संथुया वा परिवसंति' उसी ग्राम में बसने रहनेवाले एक भिक्षु साधुके पूर्वकाल के ही परिचितलोग–मातापिता भाईवगैरह अथवा पश्चात् पीछे काल के परिचितलोग–श्वशुरसासु–श्याला वगैरह रहते हैं 'तं जहा' जैसे कि 'गाहावइ वा गाहावयिणीओ वा' चाहे पूर्वपरिचित गृहपति होगा, या गृहपत्नी होगी 'गाहावइ पुत्ता वा' या गृहपति का

હવે પ્રકારાન્તરથી છલકપટ માયારૂપ માતૃસ્થાન સ્પર્શ દોષોને સૂત્રકાર બતાવે છે.

ટીકાર્થ–'संति तत्थेगइयस्स भिक्खुस्स' એ ગામમાં રહેનારા એક સાધુના 'पुरे संथुया वा' પૂર્વ પરિચિત માતા, પિતા, ભાઈ, વિગેરે અથવા 'पच्छा संथुया वा' પશ્ચાત્ પરિચિત સસરા, સાસુ, સાળા વિગેરે 'परिवसंति' રહે છે 'तं जहा गाहावइ वा' જેમ કે ચાહે તો પૂર્વ પરિચિત ગૃહપતિ હોય અથવા 'गाहावइणिओ वा' ગૃહપતિની સ્ત્રી હોય અથવા 'गाहावइ पुत्ता वा' ગૃહપતિનો પુત્ર હોય અથવા 'गाहावइ धूयाओ वा' ગૃહપતિની પુત્રી

'गाहावइ सुण्हाओ वा' गृहपते स्नुषा वा गृहपतिपुत्रवधूरित्यर्थः, 'धाइओ वा' धात्री वा, 'दासा वा' दासो वा, 'दासीओ वा' दासी वा 'कम्मकरा वा' कर्मकारो वा 'कम्मकरीओ वा' कर्मकारी वा, एतेषां कुलानि उपसंहरन्नाह–'तहप्पगाराइं कुलाइं' तथाप्रकाराणि एवं विधानि उपर्युक्तानि कुलानि 'पुरेसंथुयाणि वा' पुरः संस्तुतानि पूर्वपरिचितानि पित्रादिकुलानि पच्छासंथुयाणि वा' पश्चात् संस्तुतानि वा पश्चात् परिचितानि श्वशुरश्यालादि कुलानि वा, एतेषु कुलेषु इत्यर्थः 'पुव्वामेव भिक्खायरियाए अणुपविसिस्सामि' पूर्वमेव प्रथममेव अहं भिक्षाचर्यार्थम् भिक्षार्थम् अनुप्रवेक्ष्यामि अनुप्रवेशं करिष्यामि 'अविय इत्थलभिस्सामि' अपि च एतेषु स्वजनकुलेषु स्वाभीष्टं लाभं लप्स्ये प्राप्स्यामि, तदेव स्वाभीष्टमाह–'पिंडं वा लोयं वा खीरं वा दहिं वा नवणीयं वा' पिण्डं वा शाल्योदनादिकम्, लवणं वा–लवणमिश्रितम्

पुत्र होगा अथवा 'गाहावइ धूयाओवा' गृहपति की लडकी होगी या 'गाहावइ सुण्हाओ वा' या गृहपति की पुत्रवधू होगी या 'धाइओ वा' धात्री–धाई होगी, या कोई 'दासा वा' दास–भृत्य 'दासिओ वा' या दासी होगी अथवा 'कम्मकरा वा' कर्मकर–परिचारक नोकर ही परिचित हो सकता है अथवा 'कम्मकरीओ वा' कर्मकरी–नोकरानी ही परिचित हो सकती है इन सब का उपसंहार करते हुए बतलाते हैं–'तहप्पगाराइं कुलाइं पुरे संथुयाणि वा, पच्छा संथुयाणि वा' इस प्रकार के कुलों में चाहे वे पूर्व कालिकही संस्तुत–परिचित मातापित्रादिका घर हों, या पश्चात् पीछे से संस्तुत परिचित होने वाले श्वशुर विगेरे के घरहों इन घरों में 'पुव्वा मेव भिक्खापडियाए अणुपविसिस्सामि' पहले ही से भिक्षा चर्या के लिये प्रवेश करुंगा क्योंकि इन पूर्व परिचितों के घर में पहले ही भिक्षा के लिये जाने से अपना अभीष्ट अत्यन्त स्वादिष्ट मिष्टान्नादि मिलेगा इस तात्पर्य से कहते हैं कि 'अविय इत्थ लभिस्सामि' क्योंकि इन पूर्वपरिचित पित्रादिकुलों में मुझे स्वाभीष्ट 'पिंडं वा लोयं वा' शाल्योदनारूप पिण्ड और लवण

હોય અથવા 'गाहावइसुण्हाओ वा' ગૃહપતિની પુત્રવધૂ હોય અથવા 'धाइओ वा' ધાઈ હોય અથવા 'दासा वा दासीओ वा' દાસ દાસી હોય અથવા 'कम्मकरा वा' પરિચારક નોકર જ પરિચિત હોય અથવા 'कम्मकरीओ वा' નોકરની પત્ની જ પરિચિત હોય પરંતુ 'तहप्पगाराइं कुलाइं' આવા કુળોમાં અર્થાત્ ઘરોમાં ચાહે તો તે 'पुरे संथुयाणि वा पच्छा संथुयाणि वा' પૂર્વકાલના પરિચિત માતા પિતા વિગેરેના ઘરો હોય અથવા 'पच्छा संथुयाणि वा' પછીથી પરિચિત સાસુ સસરા વિગેરેના ઘરો હોય આવા ઘરોમાં 'पुव्वमेव' પહેલાં 'भिक्खापडियाए' ભિક્ષાચર્યા માટે 'अणुपविस्सामि' હું પ્રવેશ કરીશ કેમ કે આ પૂર્વ કે પશ્ચાત્ પરિચિતોના ઘરોમા પહેલા ભિક્ષા માટે જવાથી પોતાને ઇચ્છિત અત્યંત સ્વાદિષ્ટ મિષ્ટાન્નાદિ મળશે એ હેતુથી કહે છે કે–'अविय इत्थलभिस्सामि' આ પરિચિત ઘરોમાં મને સ્વાદિષ્ટ એવા 'पिंडं वा लोयं वा' ભાત વિગેરે પિંડ તથા પોતાના રસના

पडियाए पविसिस्सामि वा णिक्खमिस्सामि वा, माइट्ठाणं संफासे, तं णो एवं करेज्जा से तत्थ भिक्खूहिं सद्धिं कालेण अणुपविसित्ता, तत्थ-यरेयरेहिं कुलेहिं सामुदाणियं एसियं वेसियं पिंडवायं पडिगहित्ता आहारं आहारिज्जा ॥सू० ४३॥

छाया–सन्ति तत्र एकस्य भिक्षोः पुरः संस्तुताः वा पश्चात् संस्तुता वा परिवसन्ति तद्यथा– गृहपतिर्वा, गृहपत्नी वा, गृहपति पुत्रो वा, गृहपतिपुत्री वा गृहपतिस्नुषा वा, धात्री वा, दासो वा, दासी वा, कर्मकरो वा, कर्मकरी वा तथाप्रकाराणिकुलानि पुरः संस्तुतानि वा, पश्चात् संस्तुतानि वा, पूर्वमेव भिक्षाचर्यार्थम् अनुप्रवेक्ष्यामि, अपिचैतेषु लप्स्ये पिण्डं वा लोयं वा क्षीरं वा दधि वा नवनीतं वा घृतं वा गुडं वा तिलं वा शष्कुलिं वा, फाणित वा अपूपं वा शिखरिणीं वा, तं पूर्वमेव भुक्त्वा पीत्वा पतद्ग्रहं (पात्रम्) संलिह्य, संप्रमृज्य ततः पश्चात् भिक्षुभिः सह गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रवेक्ष्यामि वा निष्क्रमिष्यामि वा, मातृस्थानं संस्पृशेत्, तद् न एवं कुर्यात्, स तत्र भिक्षुभिः सार्द्धम् कालेन अनुप्रविश्य तत्र इतरेतरेभ्यः सामुदानिकम् एषणीयम् वैषिकं पिण्डपातं प्रतिगृह्य आहारम् आहारयेत् ॥ सू० ४३ ॥

टीका–पुनः प्रकारान्तरेण छलकपटमायारूपे मातृस्थानदोषं प्रतिपादयितुमाह–'संतितत्थे-गइयस्स भिक्खुस्स पुरे संथुया वा पच्छा संथुया वा परिवसंति' तत्र तस्मिन्नेव ग्रामे वास्त-व्यस्य एकस्य भिक्षुकस्य पुरः संस्तुताः पूर्वकालिकपरिचिताः मातापितृभ्रातृव्यादयः, पश्चात् संस्तुताः श्वशुरकुलसम्बन्धिनः पश्चात् कालिकपरिचिताः श्वशुश्वश्रूश्यालादयो ये परिवसन्ति, तान् स्वनामग्राहं गृह्णन् आह–'तं जहा–गाहावई वा' तद्यथा गृहपति र्वा, 'गाहावईणीओ वा' गृहपत्नी वा, 'गाहावइपुत्ता वा' गृहपतिपुत्रो वा–'गाहावइ धूयाओ वा' गाथापति पुत्री वा

अब प्रकारान्तर से छलकपटमाया रूप मातृस्थान स्पर्श दोषों को बतलाते हैं–

टीकार्थ–'संति तत्थेगइयस्स भिक्खुस्स पुरे संथुया वा पच्छा संथुया वा परिवसंति' उसी ग्राम में बसने रहनेवाले एक भिक्षु साधुके पूर्वकाल के ही परिचितलोग–मातापिता भाईवगैरह अथवा पश्चात् पीछे काल के परिचितलोग–श्वशुरसासु–श्याला वगैरह रहते हैं 'तं जहा' जैसे कि 'गाहावइ वा गाहावयिणीओ वा' चाहे पूर्वपरिचित गृहपति होगा, या गृहपत्नी होगी 'गाहावइ पुत्ता वा' या गृहपति का

હવે પ્રકારાન્તરથી છલકપટ માયારૂપ માતૃસ્થાન સ્પર્શ દોષોને સૂત્રકાર બતાવે છે.

ટીકાર્થ–'संति तत्थेगइयस्स भिक्खुस्स' એ ગામમાં રહેનારા એક સાધુના 'पुरे संथुया वा' પૂર્વ પરિચિત માતા, પિતા, ભાઈ, વિગેરે અથવા 'पच्छा संथुया वा' પશ્ચાત્ પરિ-ચિત સસરા, સાસુ, સાળા વિગેરે 'परिवसंति' રહે છે 'तं जहा गाहावइ वा' જેમ કે ચાહે તો પૂર્વ પરિચિત ગૃહપતિ હોય અથવા 'गाहावइणिओ वा' ગૃહપતિની સ્ત્રી હોય અથવા 'गाहावइ पुत्ता वा' ગૃહપતિનો પુત્ર હોય અથવા 'गाहावइ धूयाओ वा' ગૃહપતિની પુત્રી

'गाहावइ सुण्हाओ वा' गृहपति स्नुषा वा गृहपतिपुत्रवधूरित्यर्थः, 'धाइओ वा' धात्री वा, 'दासा वा' दासो वा, 'दासीओ वा' दासी वा 'कम्मकरा वा' कर्मकारो वा 'कम्मकरीओ वा' कर्मकारी वा, एतेषां कुलानि उपसंहरन्नाह-'तहप्पगाराइं कुलाइं' तथाप्रकाराणि एवं विधानि उपर्युक्तानि कुलानि 'पुरेसंथुयाणि वा' पुरः संस्तुतानि पूर्वपरिचितानि पित्रादिकुलानि पच्छासंथुयाणि वा' पश्चात् संस्तुतानि वा पश्चात् परिचितानि श्वशुरश्यालादि कुलानि वा, एतेषु कुलेषु इत्यर्थः 'पुव्वामेव भिक्खायरियाए अणुपविसिस्सामि' पूर्वमेव प्रथममेव अहं भिक्षाचर्यार्थम् भिक्षार्थम् अनुप्रवेक्ष्यामि अनुप्रवेशं करिष्यामि 'अविय इत्थलभिस्सामि' अपि च एतेषु स्वजनकुलेषु स्वाभीष्टं लाभं लप्स्ये प्राप्स्यामि, तदेव स्वाभीष्टमाह-'पिंडं वा लोयं वा खीरं वा दहिं वा नवणीयं वा' पिण्डं वा शाल्योदनादिकम्, लवणं वा-लवणमिश्रितम्

पुत्र होगा अथवा 'गाहावइ धूयाओवा' गृहपति की लडकी होगी या 'गाहावइ सुण्हाओ वा' या गृहपति की पुत्रवधू होगी या 'धाइओ वा' धात्री-धाई होगी, या कोई 'दासा वा' दास-भृत्य 'दासिओ वा' या दासी होगी अथवा 'कम्मकरा वा' कर्मकर-परिचारक नोकर ही परिचित हो सकता है अथवा 'कम्मकरीओ वा' कर्मकरी-नोकरानी ही परिचित हो सकती है इन सब का उपसंहार करते हुए बतलाते हैं-'तहप्पगाराइं कुलाइं पुरे संथुयाणि वा, पच्छा संथुयाणि वा' इस प्रकार के कुलों में चाहे वे पूर्व कालिकही संस्तुत-परिचित मातापित्रादिका घर हों, या पश्चात् पीछे से संस्तुत परिचित होने वाले श्वशुर विगेरे के घरहों इन घरों में 'पुव्वा मेव भिक्खापडियाए अणुपविसिस्सामि' पहले ही मै भिक्षा चर्या के लिये प्रवेश करुंगा क्योंकि इन पूर्व परिचितों के घर में पहले ही भिक्षा के लिये जाने से अपना अभीष्ट अत्यन्त स्वादिष्ट मिष्टान्नादि मिलेगा इस तात्पर्य से कहते हैं कि 'अविय इत्थ लभिस्सामि' क्योंकि इन पूर्वपरिचित पित्रादिकुलों में मुझे स्वाभीष्ट 'पिंडं वा लोयं वा' शाल्योदनारूप पिण्ड और लवण

હોય અથવા 'गाहावइसुण्हाओ वा' ગૃહપતિની પુત્રવધૂ હોય અથવા 'धाइओ वा' ધાઈ હોય અથવા 'दासा वा दासीओ वा' દાસ દાસી હોય અથવા 'कम्मकरा वा' પરિચારક નોકર જ પરિચિત હોય અથવા 'कम्मकरीओ वा' નોકરની પત્ની જ પરિચિત હોય પરંતુ 'तहप्पगाराइं कुलाइं' આવા કુળોમા અર્થાત્ ઘરોમા ચાહે તો તે 'पुरे संथुयाणि वा पच्छा संथुयाणि वा' પૂર્વકાલના પરિચિત માતા પિતા વિગેરેના ઘરો હોય અથવા 'पच्छा संथुयाणि वा' પછીથી પરિચિત સાસુ સસરા વિગેરેના ઘરો હોય આવા ઘરોમાં 'पुव्वमेव' પહેલાં 'भिक्खापडियाए' ભિક્ષાચર્યા માટે 'अणुपविस्सामि' હું પ્રવેશ કરીશ કેમ કે આ પૂર્વ કે પશ્ચાત્ પરિચિતોના ઘરોમા પહેલા ભિક્ષા માટે જવાથી પોતાને ઇચ્છિત અત્યંત સ્વાદિષ્ટ મિષ્ટાન્નાદિ મળશે એ હેતુથી કહે છે કે-'अविय इत्थलभिस्सामि' આ પરિચિત ઘરોમા મને સ્વાદિષ્ટ એવા 'पिंडं वा लोयं वा' ભાત વિગેરે પિંડ તથા પોતાના રસના

इन्द्रियानुकूलं रसाद्युपेतम्, क्षीरं वा पायसं-दुग्धपाकादिकं वा, दधि वा, नवनीतं वा हैयङ्गवीनम् 'घयं वा गुल्लं वा' घृतं वा सर्पि र्वा, गुडं वा 'तिल्लं वा' तैलम् वा घृतपक्वं वा गुडमिश्रितं गुडपक्वं वा 'सक्कुलिं वा' शष्कुलिम् वा 'फाणियं वा' फाणितं वा उदकद्रवीकृतगुडं कथितम् अकथितं वा 'पूयं वा' अपूपं वा 'सिहिरिणिं वा' शिखरिणिं वा श्रीखण्डरूपम् लब्ध्वा 'तं पुव्वामेव भुच्चा पिच्चा' तं तथाविधं पिण्डादिकं पूर्वमेव प्रागेव एकाकी एव आगन्तुकमुनिविशेषं परित्यज्यैव भुक्त्वा पीत्वा 'पडिग्गहं च संलिहिय' पतद्ग्रहं च पात्रविशेषम् संलिह्य संलेहनं कृत्वा 'संमज्जिय' संमृज्य च वस्त्रादिना संमार्जनं कृत्वा आर्द्रतां दूरीकृत्येत्यर्थः 'तओ पच्छा भिक्खूहिं सद्धिं' ततः पश्चात् भिक्षाकाले समुपस्थिते सति अविकृतमुखः प्रसन्नवदनो भूत्वा भिक्षुभिः प्राघूर्णिकभिक्षुकैः सार्द्धम्-सह 'गाहावईकुलं' गृहपतिकुलम् 'पिंडवायपडियाए' पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभार्थम् 'पविसिस्सामि वा' प्रवेक्ष्यामि वा प्रवेशं करिष्यामि 'निक्खमिस्सामि वा' निष्क्रमिष्यामि वा इत्येवमभिसन्धिना 'माइट्ठाणं संफासे'

मिश्रित-अपनेजिह्वादि इन्द्रियो के अनुकूल-अच्छे लगने वाले भजिया वगैरह वस्तु एवं 'खीरं वा दधिं वा' क्षीर पायस दूधपाक वगैरह तथा दही और 'णवणीयं वा' नवनीत-मक्खन भी मिलेगा इसी तरह 'घयं वा, गुल्लं वा, तिल्लं वा, तथा घृत या गुड अथवा तैल अथवा घृतपक्व या तैलपक्व अथवा गुडमिश्रित या गुडपक्व 'सक्कलिं वा'-शष्कुलि-पूरि अथवा 'फाणियं वा' फाणित-कथित अथवा अकथित उदक से द्रवीकृत-तरल किया हुआ गुड अथवा 'पूयं वा' अपूप मालपूडा-मालपूआ और 'सिहिरिणिं वा' शिखरिणी शिखण्ड को लेकर 'तंपुव्वामेव भुच्चा पिच्चा' उस लाए हुए स्वदिष्ट भोजनादि को पहले ही खाकर और पीकर 'पडिग्गहं च संलिहिय' पात्र विशेष को परिलेहन और बाद में 'संमज्जिय' वस्त्रादि से संमार्जन करके 'तओपच्छा भिक्खुहिं' उस के बादमें भिक्षुको के 'सद्धिं' प्राघूर्णिक श्रमणों के साथ 'गाहावइ कुलं' गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में भिक्षालेने की आशा से 'पविसिस्सामिवा णिक्खमिस्सामिवा' प्रवेश करुंगा और

સ્વાદને અનુકૂળ એવા લવણાદિ મિશ્રિત સ્વાદવાળા ભજીયા અથવા 'खीर वा' દૂધપાક 'दहिं वा' અથવા દહીં અથવા 'णवणीयं वा' માખણ વિગેરે મળશે એજ પ્રમાણે 'घयं वा गुलं वा' ઘી અથવા ગોળ તથા 'तिल्ल वा' તેલ અથવા 'सक्कुलिं वा' ઘીમા બનાવેલ કે તેલમાં બનાવેલ પૂરી અથવા ગળીપુરી તથા 'फाणियं वा' ગળ્યા કે ખારા પુડલા અથવા 'पूय वा' માલપુવા અથવા 'सिहिरिणिं वा' શિખંડને લઈને 'तं पुव्वामेव भुच्चा पिच्चा' એ લાવેલા સ્વાદિષ્ટ એવો આહાર પહેલાં જ પોતે ખાઈને કે પીઈને તે પછી 'पडिग्गहं च संलिहिय' પાત્ર વિશેષને પડિલેહન અને વસ્ત્રાદિ વડે સમાર્જન કરીને 'तओ पच्छा भिक्खुहिं सद्धिं' તે પછી અતિથિ એવા શ્રમણોની સાથે 'गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए' ગૃહપતિના ઘરમા ભિક્ષા લેવાની આશાથી 'पविसिस्सामि वा' પ્રવેશ કરીશ અગર 'णिक्खमि

मातृस्थानं छलकपटमायादिदोषान् संस्पृशेत् छलकपटादिदोषभाक्स्यादित्यर्थः अतः तत्प्रतिषेधं कुर्वन्नाह 'तं नो एवं करिज्जा' तत् तस्मात् नो एवम्-उक्तरीत्या आगन्तुकमुनिविशेषं परित्यज्य न भिक्षां कुर्यात्, अन्यथा छलकपटादि मातृस्थानदोषसंस्पर्शेन संयमविराधना स्यात्, अपि तु कथं भिक्षां कुर्यादित्याह-'से तत्थ भिक्खूहिं सद्धिं कालेण अणुपविसित्ता' स पूर्वोक्तः एकस्मिन्नेवक्षेत्रे निवसन् साधुः मासकल्पविहारी वा साधुः तत्र-तस्मिन्नेव ग्रामादौ भिक्षुभिः प्राघूर्णिकागन्तुकभिक्षुकैः सार्द्धम् कालेन भिक्षावसरसमयेन भिक्षाकाले समुपस्थिते इत्यर्थः गृहपतिकुलम् अनुप्रविश्य 'तत्थियरेयरेहिं कुलेहिं' तत्र-तस्मिन्नेव ग्रामादौ इतरेतरेभ्यः अन्यान्येभ्यः उच्चावचेभ्यः कुलेभ्यः 'सामुदाणियं' सामुदानिकम् भिक्षापिण्डम् 'एसियं' एषणीयम् प्रासुकम् अचित्तम् उद्गमादिदोषरहितम् 'वेसियं' वैषिकम् केवल वेष-

उनके साथ ही भिक्षा लेकर निकलूंगा, किन्तु ऐसा करने पर-अर्थात् पहले प्राइवेट ही स्वादिष्ट भोजनादि को लाकर खापी लेने के बाद में प्राघूर्णिक साधु ओं के साथ भिक्षा लाकर खाने पीने से 'माइट्ठाण संफासे तं णो एवं करिज्जा' मातृस्थान दोष लगेगा अर्थात् लुक छिपकर बढियां बढियां भोजनादि लाकर खाने पीने के बाद उन आये हुए प्राघूर्णिक साधुओं के साथ केवल दिखावा के लिये ही भिक्षा चर्या करके गोचरी करने से ऐसे करने वाले साधु को छल कपटमायादि रूप मातृ स्थान दोष होगा, इसलिये ऐसा नहीं करना चाहिये क्योंकि ऐसे करने से संयम विराधना होगी, अब किस तरह भिक्षा लानी चाहिये यह बतलाते हैं-'तत्थ भिक्खूहिं सद्धिं' वह पूर्वोक्त उस एक ही क्षेत्र में निवास करने वाला साधु या मास-कल्प विहारी साधु उन आगन्तुक प्राघूर्णिक श्रमणों के साथ ही 'कालेण' भिक्षा का अवसर आने पर श्रावकके घर में 'अणुपविसित्ता' प्रवेश कर वहां कि 'तत्थियरेयरेहिं कुलेहिं' वहां किसी अन्य कुल से 'सामुदाणियं' सामुदानिक 'एसियं'

स्सामि वा' એમની સાથે જ ભિક્ષા લઈને ગૃહસ્થના ઘેરથી બહાર નીકળીશ પરંતુ તેમ કરવાથી એટલે કે પહેલાં ખાનગી રીતે સ્વાદિષ્ટ ભોજનાદિ લાવી અને તે ખાઈ પી અને તે પછી અતિથિ સાધુઓની સાથે ભિક્ષાલાવીને તે ખાવા પીવાથી 'माइट्ठाणं संफासे' માતૃસ્થાન દોષ લાગે છે, અર્થાત્ છાની છૂપીથી સારૂં સારૂં ભોજનાદિ લાવીને ખાધા પીધા પછી એ આવેલા અતિથિ સાધુઓની સાથે પણ કેવળ દેખાવ માટે જ ભિક્ષાં ચર્યા કરીને ખાવાથી છળકપટ માયાદિરૂપ માતૃસ્થાન દોષ તેમ કરવાવાળા સાધુને લાગે છે તેથી તેમ કરવું ન જોઈએ કેમકે—એમ કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે.

હવે ભિક્ષા કેવી રીતે લાવવી તે બતાવે છે-'से तत्थ भिक्खुहिं सद्धिं कालेण अणुपविसित्ता' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે જે એક જ ક્ષેત્રમા નિવાસ કરતા હોય અથવા માસ કલ્પ વિહારી સાધુએ આવેલ અતિથિ શ્રમણોની સાથે ભિક્ષા લેવાના સમયેજ શ્રાવકના ઘરમાં પ્રવેશ કરીને 'तत्थियरेयरेहिं कुलेहिं' ત્યાં કોઈ પણ બીજા ઘરમાંથી 'सामुदाणियं' સામુદાયિક

प्रयुक्तप्राप्तम् धात्रीदूतहेतुकादिपिण्डदोषरहितम् 'पिंडवायं' पिण्डपातम्–भैक्षम् 'पडिगाहित्ता' प्रतिगृह्य–उपादाय 'आहारं आहारिज्जा' आहारम् अशनादिकं चतुर्विधमाहारजातम् आहारयेद् ग्रासैषणादिदोष शून्यमाहारमाहारयेदित्यर्थः । तथा सति नोक्तमातृस्थान रूपच्छलकपटादि-दोष संस्पर्शः संभवतीति भावः ॥ सू० ४३ ॥

मूलम्–एयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामग्गियं ।सू. ४४।
चतुर्थ उद्देसो समत्तो

छाया–एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य वा भिक्षुक्याः वा सामग्र्यम् ॥ सू० ४४ ॥

टीका–उपर्युक्तस्योपसंहारव्याजेनाह–'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा' एतत् खलु प्राघू-र्णिकागन्तुकभिक्षुभिः सार्द्धम् ग्रासैषणादिदोषरहिताहाराहरणम् तस्य एकस्मिन्नेवक्षेत्रे निवसतः

एषिणीय अचित्त प्रासुकउद्गमादि दोष रहित और 'वेसियं' वैषिक केवल वेष प्रयुक्त प्राप्त अर्थात् धात्री दोष हेतुकादि पिण्ड दोषों से रहित 'पिंडवायं' 'पडिगाहित्ता' पिण्डपात-भिक्षा को ग्रहण कर अशनादि चतुर्विध 'आहारं आहारेज्जा' आहार जात को ग्रासैषणादि दोषों से रहित समझ कर खाय, इस तरह भिक्षाचर्या कर आहार करने से साधु को मातृस्थान दोष नहीं होता ॥४३॥

ऊपर में बतलाए हुए विषयों का उपसंहार के रूप से कहते हैं–'एयं खलु-तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामग्गियं' 'यह जो आगन्तुक प्राघूर्णिक साधुओं के साथ ही ग्रासैषणादि दोषों से रहितअशनादि चतुर्विध आहारका आहरण करना चाहिये ऐसा कहा है वास्तव में वही उस एक ही क्षेत्र में निवास करने वाले साधु का और मास कल्पविहारी साध्वी की साधुता की समग्रता-संपूर्णता समझनी चाहिये अर्थात् तथाविध आहारका आहरण ही साधु और

'एसिय वेसिय पिंडवाय' એષણીય પ્રાસુક ઉદ્ગમાદિ દોષ વિનાના અચિત્ત અને કેવળ સાધુના વેષમાત્રથી આપેલ અર્થાત્, પ્રાપ્ત થયેલ અર્થાત્ ધાત્રીદૂત હેતુકાદિ દોષો વિનાના પિંડપાત અર્થાત્ ભિક્ષાને 'पडिगाहित्ता आहारं आहारिज्जा' ગ્રહણ કરીને અશનાદિ ચાર પ્રકારના આહાર જાતને ગ્રાસૈષણાદિ દોષોથી રહિત સમજીને તે ઉપયોગમાં લેવો. આ રીતે ભિક્ષા ચર્યા કરીને આહાર કરવાથી સાધુ કે સાધ્વીને માતૃસ્થાન દોષ લાગતો નથી ॥સૂ૦૪૩॥

હવે ઉપર બતાવવામાં આવેલ વિષયોનો ઉપસંહાર કરતા કહે છે–

ટીકાર્થ–'एय खलु तस्स भिक्खुस्स वा' भिक्खुणीए वा सामग्गियं' આ આવેલા અતિથી સાધુઓની સાથે જ ગ્રાસૈષણાદિ દોષો વિનાનો અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારને વાપરવો જોઈએ એમ કહ્યું છે વાસ્તવિક રીતે એજ એ એકજ ક્ષેત્રમાં નિવાસ કરવાવાળા સાધુના અને માસકલ્પ વિહારી સાધુના અને સાધ્વીના સાધુપણાની સમગ્રતા સમજવી જોઈએ અર્થાત્ તે પ્રકારના આહારનું આહરણ જ સાધુ અને સાધ્વીનો સંપૂર્ણ ભિક્ષા ભાવ છે.

भिक्षुकस्य साधोः भिक्षुक्याः साध्व्याः वा सामग्र्यम्-सम्पूर्णत्वं भिक्षुभावस्येतिशेषः । तथाविधाहाराहरणे एव साधूनां साध्वीनाञ्च भिक्षुभावः सम्पूर्णो बोध्यः ॥ सू० ४४ ॥

इतिश्री विश्वविख्यात-जगद्वल्लभ-प्रसिद्धवाचकपञ्चदशभाषाकलित-ललितकलापालापक-प्रविशुद्धगद्यपद्यानैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक-श्री-शाहू छत्रपतिकोल्हापुर-राजप्रदत्त-'जैनशास्त्राचार्य'-पदविभूषित-कोल्हापुरराजगुरु-बालब्रह्मचारी जैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री-घासीलाल-व्रतिविरचितायां श्री आचारांगसूत्रस्य द्वितीयश्रुतस्कन्धस्य मर्मप्रकाशिकाख्यायां व्याख्यायां पिण्डैषणा नामक प्रथमेऽध्ययने चतुर्थोद्देशकः समाप्तः ॥३ ।

साध्वी का सम्पूर्ण भिक्षु भाव है ऐसा समझना चाहिये क्योंकि उस से भिन्न पूर्वोक्त प्रकार से भिक्षा लाने से मातृस्थान स्पर्श दोष होता है यह पहले कहा जा चुका है पिण्डैषणा का यह चतुर्थ उद्देशकसमाप्त हुआ ॥सू० ४४॥

श्री जैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर पूज्यश्री घासीलाल व्रतिविरचित आचाराङ्गसूत्र के दूसरे श्रुतस्कंधकी मर्मप्रकाशिका व्याख्या में ॥ प्रथम अध्ययन का चौथा उद्देशक समाप्त ॥४॥

તેમ સમજવુ જોઇએ કેમકે-તેનાથી ભિન્ન પૂર્વોક્ત પ્રકારે ભિક્ષા લાવવાથી માંતૃસ્થન સ્પર્શ દોષ લાગે છે એ પહેલાં જ કહેવામા આવી ગયેલ છે આ રીતે પિંડૈષણા નામનો આ ચોથો ઉદ્દેશો સમાપ્ત થયો ॥સૂ૦ ૪૪॥

જૈનાચાર્ય જૈનધર્મદિવાકર પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ વિરચિત આચારાંગ સૂત્રના બીજાશ્રુતસ્કંધની મર્મપ્રકાશિકા ટીકાના પહેલા અધ્યયનનો ચોથો ઉદ્દેશો સંપૂર્ણ ॥૪॥

अथ पञ्चमोद्देशकः

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठेसमाणे से जं पुणजाणिज्जा, अग्गपिंडं उक्खिप्पमाणं पेहाए, अग्गपिंडं णिक्खिप्पमाणं पेहाए, अग्गपिंडं हीरमाणं पेहाए, अग्गपिंडं परिभाइज्जमाणं पेहाए, परिभुंजमाणं पेहाए, अग्गपिंडं परिट्ठविज्जमाणं पेहाए, पुरा असिणाइ वा, अवहाराइ वा, पुरा जत्थन्ने समणमाहण अतिहिकिवण-वणीमगा खद्धं खद्धं उवसंकमंति, से हंता अहमवि खद्धं खद्धं संकमामि माइट्ठाणं संफासे णो एवं करिज्जा ॥सू० ४५॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यत् पुनरेवं जानीयात्-अग्रपिण्डम् उत्क्षिप्यमाणं प्रेक्ष्य, अग्रपिण्डं निक्षिप्यमाणं प्रेक्ष्य, अग्रपिण्डं ह्रियमाणं प्रेक्ष्य, अग्रपिण्डं परित्यज्यमानं प्रेक्ष्य, अग्रपिण्डं परिभुज्यमानं प्रेक्ष्य, अग्रपिण्डं परित्यज्यमानं प्रेक्ष्य, पुरा अशितवन्तो वा, अपहृतवन्तो वा, पुरा यत्रान्यश्रमणब्राह्मण-अथितिकृपण वनीपकाः त्वरितं त्वरितम् उपसंक्रामन्ति स हन्त ! अहमपि त्वरितं त्वरितम् उपक्रमामि, मातृस्थानं संस्पृशेत् नैवं कुर्यात् ॥ सू० ४५ ॥

टीका-चतुर्थोद्देशके पिण्डग्रहणविधेः प्रतिपादितत्वात् पञ्चमोद्देशकेऽपि तमेवविधिं प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रविष्टः सन् 'से जंपुण जाणिज्जा' स यत् पुनः वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्-अवगच्छेत् 'अग्गपिंडं उक्खिप्पमाणं पेहाए' अग्रपिण्डम्-प्राणिमात्रार्थं गोग्रासादिकम् प्रथमं निर्मितभोजनात् समुद्धृत्य स्थापितं भोजनम्

पांचवें उद्देशक का प्रारंभ

टीकार्थ-चतुर्थोद्देशक में भिक्षाग्रहण की विधिबतलाई गई है अब पञ्चमोद्देशक में उसी विधिका प्रतिपादन करते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भाव साधु और भाव साध्वी 'गाहावइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे' गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से-भिक्षा लाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर 'से जं पुण जाणिज्जा'-वह साधु और साध्वी यदि वक्ष्यमाणरीति से ऐसा जानले कि-'अग्गपिंडं उक्खिप्पमाणं पेहाए' अग्रपिण्ड पहले ही निर्मित

પાંચમા ઉદ્દેશાનો પ્રારંભ

ચોથા ઉદ્દેશામાં ભિક્ષાગ્રહણની વિધિ બતાવી છે. હવે આ પાચમાં ઉદ્દેશામાં પણ એજ વિધિનું પ્રતિ પાદન કરવામાં આવે છે-

ટીકાર્થ- 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અથવા સાધ્વી 'गाहावइकुलं-जाव पविट्ठे समाणे' ગૃહપતિ શ્રાવકના ઘરમા યાવત્ ભિક્ષા લાભની ઈચ્છાથી પ્રવેશ કર્યા

अग्रपिण्डमित्युच्यते तम् अग्रपिण्डम् उत्क्षिप्यमाणम् किञ्चित् किञ्चिद् निस्सार्यमाणं प्रेक्ष्य दृष्ट्वा एवम् 'अग्गपिंडं निक्खिप्पमाणं पेहाए' अग्रपिण्डं निक्षिप्यमाणम् स्थानान्तरे स्थाप्यमानं प्रेक्ष्य दृष्ट्वा, तथा 'अग्गपिंडं हीरमाणं पेहाए' अग्रपिण्डं ह्रियमाणम् अन्यत्रदेवायतनादौ नीयमानं प्रेक्ष्य अवलोक्य एवम् 'अग्गपिंडं परिभाइज्जमाणं पेहाए' अग्रपिण्डं परिभज्यमानम् विभज्यमानम् किञ्चित् किञ्चिद् विभज्यदीयमानं प्रेक्ष्य दृष्ट्वा 'अग्गपिंडं परिभुंजमाणं पेहाए' अग्रपिण्डं परिभुज्यमानम् प्रेक्ष्य, एवम् 'अग्गपिंडं परिठविज्जमाणं' अग्रपिण्डं परित्यज्यमानम् देवतायतनचतुर्दिक्षु विकीर्यमाणं तथा 'पुरा असिणाइ वा अवहाराइ वा' पुरा पूर्वम् अशितवन्तो वा चरकशाक्यादिश्रमणाः भुक्तवन्तो वा, अपहृतवन्तो वा येन केनापिरूपेण नीतवन्तो वा सन्ति, एवं 'पुरा जत्थऽण्णे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगा' पुरा पूर्वं यत्र अन्ये श्रमणब्राह्मणअतिथिकृपणवनीपकाः—यस्मिन् स्थाने अन्ये अपरे श्रमणाः चारकशाक्यादयः,

भोजन से निकालकर प्राणीमात्र के लिये रक्खा हुआ गोग्रासादि को थोडा थोडा निकाला जा रहा है ऐसा देखकर एवं 'अग्गपिंडं णिक्खिप्पमाणं पेहाए' अग्रपिण्ड दूसरे स्थान में रक्खाजा रहा है ऐसा देखकर तथा 'अग्गपिण्डं हीरमाणं पेहाए' अग्रपिण्ड देवायतन वगैरह स्थान में लेजाया जा रहा है ऐसा देखकर एवं 'अग्गपिंडं परिभाइज्जमाणं पेहाए' अग्रपण्डि थोडा विभाग कर दिया जा रहा है ऐसा देखकर तथा 'अग्गपिंडं परिभुंजमाणं पेहाए' अग्रपिण्ड खाया जा रहा है ऐसा देखकर और 'अग्गपिंडं परिट्ठविज्जमाणं पेहाए' अग्रपिण्ड देवायतनके चारों तरफ बिखेरा जा रहा है ऐसा देखकर और 'पुरा असिणाइ वाअवहाराइ वा' पहले ही चरक शाक्यादि श्रमण खाचुके हैं और जिस किसी भी रूपमें ले गये हैं एवं इसी प्रकार में 'पुरा जत्थन्ने समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगा' पहले जहां जिस स्थान में दूसरे भी श्रमण—चरक शाक्य वगैरह

પછી 'से जं पुण जाणेज्जा' તે સાધુ કે સાધ્વી જો નીચે કહેવામા આવનાર રીતે એવું જાણીલે કે 'अग्गपिंडं उक्खिप्पमाणं पेहाए' અગ્રપિંડ—અર્થાત્ બનાવેલી રસોઈમાંથી પહેલાં કાઢીને અન્ય પ્રાણિયો માટે રાખેલ ગોગ્રાસાદિને થોડું થોડું કાઢવામા આવે છે એજ પ્રમાણે 'अग्गपिंडं णिक्खिप्पमाणं पेहाए' અગ્રપિંડને અન્ય સ્થાનમાં રાખવામા આવી રહેલ છે. એવું જોઈને તથા 'अग्गपिंडं हीरमाणं पेहाए' અગ્રપિંડને દેવાલય વિગેરે સ્થાનમાં લઈજવાતા જોઈયો તથા 'अग्गपिंडं परिभाइज्जमाणं पेहाए' અગ્રપિંડમાથી થોડા થોડા ભાગ પાડીને આપવામાં આવતા જોઈને તથા 'अग्गपिंडं भुंजमाणं पेहाए' અગ્રપિંડને ખાવામાં આવતો જોઈને તથા 'अग्गपिंडं परिट्ठविज्जमाणं पेहाए' અગ્રપિંડ દેવાયતનની ચારેબાજુ વેરાતુ જોઈને 'पुरा असिणाइ वा अवहाराइ वा' પહેલા ચરક શાક્યાદિ શ્રમણોએ ખાઈ લીધેલ હોય અને કોઈપણ રૂપે લઈ જવાયેલ હોય તથા 'पुरा जत्थण्णे समणमाहण' પહેલા જ્યાં—જે સ્થાનમા બીજા સામ્પ્રદાયિક શ્રમણ ચરકશાક્ય વિગેરે અને બ્રાહ્મણો તથા 'अतिहि किवण वणीमगा'

ब्राह्मणाः द्विजाः, अतिथयः-आगन्तुका अभ्यागताः, कृपणाः दरिद्रादयः, वनीपकाः याचकाः 'खद्धिं खद्धिं' त्वरितंत्वरितम् अतित्वरया 'उवसंकमंति' उपसंक्रामन्ति उपसंक्रान्ता भवन्ति 'से हंता अहमवि खद्धं खद्धं उवसंकमामि' तत् तस्मात् कारणात् हन्त ! इति वाक्योपन्यासे अहमपि त्वरितं त्वरितम् अतिशीघ्रतया उपसंक्रामामि-उपसंक्रान्त उपस्थितो भवामीत्यर्थः, तथा-कुर्वन् भिक्षुको मातृस्थानं संस्पृशेदित्याह-'माइट्ठाणं संफासे' मातृस्थानं संस्पृशेत्-अन्यतीर्थिकभागग्रहणप्रयुक्तप्रत्यवायमायाछलकपटादिरूप मातृस्थानदोष संस्पर्शः स्यात् तस्मात् 'नो एवं करेज्जा' नो एवम्-उक्तरीत्या अग्रपिण्डादिकं ग्रहीतुं तत्र त्वरितं गच्छेदिति भावः ॥सू० ४५॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव पविट्ठसमाणे अंतरा से वप्पाणि वा, फलिहाणि वा, पागाराणि वा, तोरणाणि वा, अग्गलाणि वा, अग्गलपासगाणि वा सइ परक्कमे संजयामेव परक्कमिज्जा, णो उज्जुयं गच्छिज्जा, केवलीबूया आयाणमेयं ॥सू० ४६॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यावत् प्रविष्टः सन् अन्तरा तस्य वप्रा वा, परिखा वा,

---

ब्राह्मण, अतिथि-आगन्तुक अभ्यागत तथा कृपण दीन दरिद्र गरीब एवं वनीपक-याचक वगैरह 'खद्धं खद्धं उवसंकमंति अत्यन्त त्वरा से उपस्थित होते हैं 'से हंता' अहमवि खद्धं खद्धं उवसंकमामि' इसलिये मैं भी जल्दी जल्दी ही उपस्थित होता हूं-ऐसा जानकर उस में साधु और साध्वी भी यदि जाय तो उस को 'माइट्ठाणं संफासे' मातृस्थानदोष होगा यह बतलाते हैं-'भाव साधु और भाव साध्वी को उक्त रीति से अन्यतीर्थिकों का भाग ग्रहण करने के कारण प्रत्यवाय पाप तथा छल कपटादि रूप मातृ स्थान दोष होगा, इसलिये 'नो एवं करिज्जा' उक्तरीति से अग्रपिण्डादि लेने के लिये उस स्थान में जल्दी नहीं जाना चाहिये अर्थात् भाव साधु और भाव साध्वी यदि अग्रपिण्डादि को लेने के लिये अत्यन्त शीघ्रता से उस स्थान में जायेंगे तो उन्हें छलकपटादि रूप मातृस्थान संस्पर्श दोष लगेगा। ॥४५॥

અતિથિ કૃપણ દીનદરિદ્ર તથા વનીપક-યાચક વિગેરે 'खद्धं खद्धं उवसकमंति' જલદી જલદી આવે છે. 'से हंता ! अहमवि खद्धं खद्ध उवसकमामि' તેથી હુ પણ જલદી જલદી જાઉં' એમ જાણીને તેમા સાધુ અને સાધ્વી પણ જો જાય તો તેને માતૃસ્થાન દોષ લાગે છે. તે બતાવે છે-'माइट्ठाणं संफासे' ભાવ સાધુ કે સાધ્વીને એ રીતે બીજા સંપ્રદાયના સાધુને ભાગ ગ્રહણ કરવાથી પાપ તથા છળકપટાદિ રૂપ માતૃસ્થાન દોષ લાગે છે તેથી 'मा एवं-करिज्जा' પૂર્વોક્ત રીતે અગ્રપિંડાદિ લેવા માટે એ સ્થાનમા ઉતાવળથી જવુ ન જોઈએ અર્થાત્ સાધુ કે સાધ્વી જો અગ્રપિંડાદિ લેવા માટે ઘણી ઉતાવળથી એ સ્થાનમા જાય તો તેઓને છળ કપટાદિ રૂપ માતૃસ્થાન સંસ્પર્શ દોષ લાગે છે ॥સૂ૦ ૪૫॥

प्राकारा वा, तोरणानि वा, अर्गला वा, अर्गलपाशका वा सति प्रक्रमे संयत एव पराक्रमेत, नो ऋजुना गच्छेत्, केवलीब्रूयात्, आदानमेतत् ॥ सू० ४६॥

टीका-भिक्षार्थं भिक्षुकस्य कीदृशेन मार्गेण गन्तव्यमिति वक्तुं सूत्रकारआह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव पविट्ठेसमाणे' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा यावत्-गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभार्थं प्रविष्टः सन् पाटनगरं ग्रामादिकं रथ्यां वा प्रविशन् मार्गं प्रत्युपेक्षेत, तत्र यदि 'अंतरा से वप्पाणि वा' अन्तरा मध्ये मार्गमध्ये इत्यर्थः तस्य भिक्षार्थं गच्छतो भिक्षुकस्य श्रमणस्य वप्राः समुन्नतभूभागाः, ग्रामान्तरेवा केदाराः स्युः 'फलिहाणि वा' परिखा वा खातगर्तरूपा 'पागाराणि वा' प्राकारा वा-पुरस्य गृहस्य वा चतुर्दिक्षु निर्मितदुर्गरूपा वरणा इत्यर्थः 'तोरणाणि वा' तोरणानि वा-द्वारावयवविशेषतया रचितपत्रपुष्प परम्परारूपाणि पत्रदामानि 'अग्गलाणि वा' अर्गला वा शृङ्खलारूपाः, 'अग्गलपासगाणि वा' अर्गलपाशका वा यत्र अर्गलाग्राणि निक्षिप्यन्ते एतानि तावद् मार्गमध्ये दृष्ट्वा ज्ञात्वा वा

टीकार्थ-अब भिक्षा लेने के लिये साधु और साध्वी को किस प्रकार के मार्ग से जाना चाहिये यह बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव पविट्ठे समाणे' वह पूर्वोक्त भाव साधु और भाव साध्वी यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से भिक्षा लाभ की आशा से गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में प्रविष्ट होकर 'अंतरा से' यदि उस मार्ग के मध्य-बीच में भिक्षा के लिये जाते हुए साधु को 'वप्पाणि वा' वप्र-समुन्नत भूभाग ही मिले अथवा दूसरे ग्राम में 'फलिहाणि वा' केदार-खेत में पानी ले जाने के लिये खोदा हुआ भूभाग या परिखा-नालि गर्तखड्डा वगैरह मिले तथा 'पागाराणि वा'-प्राकार-नगर या घर के चारोतरफ निर्मित दुर्ग परकोटा मिले 'तोरणाणि वा' या तोरण-द्वार में शोभा विशेष के लिये लटकाये हुए पत्ते और फूलों के बनाये हुए महराब रूप तोरण मिले अथवा 'अग्गलाणि वा' अर्गला-शृंखला रूप जंजीर मिले अथवा 'अग्गलपासगाणि वा' अर्गलापाशक-लटकाये हुए जञ्जीर रूप शृंखला के अग्र भाग छोड ही मिले इन सभी को मार्ग के

હવે ભિક્ષા ગ્રહણ માટે જનાર સાધુ સાધ્વીએ જવાના માર્ગ સબંધી સૂત્રકાર કથન કરે છે

ટીકાર્થ-'से भिक्खूवा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વીજી 'जाव पविट्ठे समाणे' યાવત્ પિંડપાતની પ્રતિજ્ઞાથી ગૃહપતી શ્રાવકના ઘરમા પ્રવેશ કરનારાસાધુના 'अंतरा से वप्पाणि वा फलिहाणि वा' રસ્તામા તેમને વપ્ર જમીનનો ટેકરાવાળો ભાગ આવે અથવા ખેતરમાં પાણી લઈજવા માટે ખોદેલી જમીન આવે અથવા ખાઈ કે ખાડાવાળી જમીન નાળુ વિગેરે આવે અથવા 'पागाराणि वा तोरणणि वा' પ્રાકાર નગર અથવા ઘરની ચારે તરફ બનાવેલ કોટ આવે અથવા બારણામા શોભા માટે લટકાવેલ પાન અને ફૂલોના બનાવેલ તોરણ આવે અથવા 'अग्गलाणि वा अग्गलपासगाणि वा' સાકળ કે બેડી આવે અથવા લટકાવેલ સાંકળો ના અગ્ર ભાગ આવે તો આ બધા કે એકાદ માર્ગમાં આવે તો 'सइपरक्कमे' स जयामेवा

ब्राह्मणाः द्विजाः, अतिथयः—आगन्तुका अभ्यागताः, कृपणाः दरिद्रादयः, वनीपकाः याचकाः 'खद्धिं खद्धिं' त्वरितंत्वरितम् अतित्वरया 'उवसंकमंति' उपसंक्रामन्ति उपसंक्रान्ता भवन्ति 'से हंता अहमवि खद्धं खद्धं उवसंकमामि' तत् तस्मात् कारणात् हन्त ! इति वाक्योपन्यासे अहमपि त्वरितं त्वरितम् अतिशीघ्रतया उपसंक्रामामि—उपसंक्रान्त उपस्थितो भवामीत्यर्थः, तथाकुर्वन् भिक्षुको मातृस्थानं संस्पृशेदित्याह—'माइट्ठाणं संफासे' मातृस्थानं संस्पृशेत्—अन्यतीर्थिकभागग्रहणप्रयुक्तप्रत्यवायमायाछलकपटादिरूप मातृस्थानदोष संस्पर्शः स्यात् तस्मात् 'नो एवं करेज्जा' नो एवम्—उक्तरीत्या अग्रपिण्डादिकं ग्रहीतुं तत्र त्वरितं गच्छेदिति भावः ॥सू० ४५॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव पविट्ठेसमाणे अंतरा से वप्पाणि वा, फलिहाणि वा, पागाराणि वा, तोरणाणि वा, अग्गलाणि वा, अग्गलपासगाणि वा सइ परक्कमे संजयामेव परक्कमिज्जा, णो उज्जुयं गच्छिज्जा, केवलीबूया आयाणमेयं ॥सू० ४६॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यावत् प्रविष्टः सन् अन्तरा तस्य वप्रा वा, परिखा वा,

---

ब्राह्मण, अतिथि—आगन्तुक अभ्यागत तथा कृपण दीन दरिद्र गरीब एवं वनीपक—याचक वगैरह 'खद्धं खद्धं उवसंकमंति अत्यन्त त्वरा से उपस्थित होते हैं 'से हंता' अहमवि खद्धं खद्धं उवसंकमामि' इसलिये मैं भी जल्दी जल्दी ही उपस्थित होता हूं-ऐसा जानकर उस में साधु और साध्वी भी यदि जाय तो उस को 'माइट्ठाणं संफासे' मातृस्थानदोष होगा यह बतलाते हैं—'भाव साधु और भाव साध्वी को उक्त रीति से अन्यतीर्थिकों का भाग ग्रहण करने के कारण प्रत्यवाय पाप तथा छल कपटादि रूप मातृ स्थान दोष होगा, इसलिये 'नो एवं करिज्जा' उक्तरीति से अग्रपिण्डादि लेने के लिये उस स्थान में जल्दी नहीं जाना चाहिये अर्थात् भाव साधु और भाव साध्वी यदि अग्रपिण्डादि को लेने के लिये अत्यन्त शीघ्रता से उस स्थान में जायेगे तो उन्हें छलकपटादि रूप मातृस्थान संस्पर्श दोष लगेगा। ॥४५॥

અતિથિ કૃપણ દીનદરિદ્ર તથા વનીપક-યાચક વિગેરે 'खद्धं खद्धं उवस कमंति' જલદી જલદી આવે છે. 'से हंता ! अहमवि खद्धं खद्ध उवसकमामि' તેથી હું પણ જલદી જલદી જાઉં એમ જાણીને તેમાં સાધુ અને સાધ્વી પણ જો જાય તો તેને માતૃસ્થાન દોષ લાગે છે. તે બતાવે છે—'माइट्ठाणं स फासे' ભાવ સાધુ કે સાધ્વીને એ રીતે બીજા સંપ્રદાયના સાધુનો ભાગ ગ્રહણ કરવાથી પાપ તથા છળકપટાદિ રૂપ માતૃસ્થાન દોષ લાગે છે તેથી 'ना एवं करिज्जा' પૂર્વોક્ત રીતે અગ્રપિંડાદિ લેવા માટે એ સ્થાનમા ઉતાવળથી જવું ન જોઈએ અર્થાત્ સાધુ કે સાધ્વી જો અગ્રપિંડાદિ લેવા માટે ઘણી ઉતાવળથી એ સ્થાનમા જાય તો તેઓને છળ કપટાદિ રૂપ માતૃસ્થાન સંસ્પર્શ દોષ લાગે છે ॥સૂ૦ ૪૫॥

प्राकारा वा, तोरणानि वा, अर्गला वा, अर्गलपाशका वा सति प्रक्रमे संयत एव पराक्रमेत, नो ऋजुना गच्छेत्, केवलीब्रूयात्, आदानमेतत् ॥ सू० ४६॥

टीका-भिक्षार्थं भिक्षुकस्य कीदृशेन मार्गेण गन्तव्यमिति वक्तुं सूत्रकारआह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव पविट्ठेसमाणे' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा यावत्-गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभार्थं प्रविष्टः सन् पाटनगरं ग्रामादिकं रथ्यां वा प्रविशन् मार्गं प्रत्युपेक्षेत, तत्र यदि 'अंतरा से वप्पाणि वा' अन्तरा मध्ये मार्गमध्ये इत्यर्थः तस्य भिक्षार्थं गच्छतो भिक्षुकस्य श्रमणस्य वप्रा' समुन्नतभूभागाः, ग्रामान्तरेवा केदाराः स्युः 'फलिहाणि वा' परिखा वा खातगर्तरूपा 'पागाराणि वा' प्राकारा वा-पुरस्य गृहस्य वा चतुर्दिक्षु निर्मितदुर्गरूपा वरणा इत्यर्थः 'तोरणाणि वा' तोरणानि वा-द्वारावयवविशेषतया रचितपत्रपुष्प परम्परारूपाणि पत्रदामानि 'अग्गलाणि वा' अर्गला वा शृङ्खलारूपा', 'अग्गलपासगाणि वा' अर्गलपाशका वा यत्र अर्गलाग्राणि निक्षिप्यन्ते एतानि तावद् मार्गमध्ये दृष्ट्वा ज्ञात्वा वा

टीकार्थ-अब भिक्षा लेने के लिये साधु और साध्वी को किस प्रकार के मार्ग से जाना चाहिये यह बतलाते हैं-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा जाव पविट्ठे समाणे' वह पूर्वोक्त भाव साधु और भाव साध्वी यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से भिक्षा लाभ की आशा से गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में प्रविष्ट होकर 'अंतरा से' यदि उस मार्ग के मध्य-बीच में भिक्षा के लिये जाते हुए साधु को 'वप्पाणि वा' वप्र-समुन्नत भूभाग ही मिले अथवा दूसरे ग्राम में 'फलिहाणि वा' केदार-खेत में पानी ले जाने के लिये खोदा हुआ भूभाग या परिखा-नालि गर्तखड्डा वगैरह मिले तथा 'पागाराणि वा'-प्राकार-नगर या घर के चारोतरफ निर्मित दुर्ग परकोटा मिले 'तोरणाणि वा' या तोरण-द्वार में शोभा विशेष के लिये लटकाये हुए पत्ते और फूलों के बनाये हुए महराव रूप तोरण मिले अथवा 'अग्गलाणि वा' अर्गला-शृंखला रूप जंजीर मिले अथवा 'अग्गलपासगाणि वा' अर्गलापाशक-लटकाये हुए जञ्जीर रूप शृंखला के अग्र भाग छोड दी मिले इन सभी को मार्ग के

હવે ભિક્ષા ગ્રહણ માટે જનાર સાધુ સાધ્વીએ જવાના માર્ગ સબંધી સૂત્રકાર કથન કરે છે

ટીકાર્થ-'से भिक्खुवा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વીજી 'जाव पविट्ठे समाणे' યાવત્ પિંડપાતની પ્રતિજ્ઞાથી ગૃહપતી શ્રાવકના ઘરમાં પ્રવેશ કરનારાસાધુના 'अंतरा से वप्पाणि वा फलिहाणि वा' રસ્તામાં તેમને વપ્ર જમીનનો ટેકરાવાળો ભાગ આવે અથવા ખેતરમાં પાણી લઇજવા માટે ખોદેલી જમીન આવે અથવા ખાઈ કે ખાડાવાળી જમીન નાળુ વિગેરે આવે અથવા 'पागाराणि वा तोरणाणि वा' પ્રાકાર નગર અથવા ઘરની ચારે તરફ બનાવેલ કોટ આવે અથવા બારણામાં શોભા માટે લટકાવેલ પાન અને ફૂલોના બનાવેલ તોરણ આવે અથવા 'अग्गलाणि वा अग्गलपासगाणि वा' સાંકળ કે બેડી આવે અથવા લટકાવેલ સાંકળોના અગ્ર ભાગ આવે તો આ બધા કે એકાદ માર્ગમાં આવે તો 'सइपरक्कमे' स जयामेवा

'सइपरक्कमे' सति प्रक्रमे-अन्यस्मिन् गमनमार्गे विद्यमाने सति प्रक्रम्यते अनेनेति प्रक्रमो-मार्ग इत्युच्यते, तथासति 'संजयामेव परक्कमिज्जा' संयत एव संयमशील एव भिक्षुकः पराक्रमेत गच्छेत् अन्यमार्गे संभवे तेनैव मार्गेण भिक्षार्थं गच्छेत्, 'णो उज्जुयं गच्छिज्जा' नो ऋजुना सरलेन अल्पकालगम्येन वप्रादिमार्गेण गच्छेत् तत्र कारणमाह 'केवलिबूया-आयाणमेयं' केवली केवलज्ञानी वीतरागः प्रभुभगवान् महावीरो ब्रूयात्-ब्रवीति उपदिशतीत्यर्थः, किमुपदिशतीत्याह-आदानमेतत्-आदीयते अनेनेति आदानम् कर्मबन्धनम् कर्मागमनवर्त्म एतद् वप्रादिमध्येन भिक्षार्थं गमनमित्यर्थः तथागमने सति संयमात्मविराधना स्यादितिभावः तामेव संयमात्मविराधनामग्रे अभिधास्यति ॥ सू० ४६ ॥

मूलम्-से तत्थ परक्कममाणे पयलिज्ज वा, पक्खलेज्ज वा, पवडिज्ज वा, से तत्थ पयलेमाणे वा, पक्खलेज्जमाणे पवडमाणे वा, तत्थ से काये उच्चारेण वा पासवणेण वा, खेलेण वा सिंघाणेण वा, वंतेन वा पित्तेण वा, पूरण वा सुक्केण वा सोणिएण वा, उवलित्ते सिया, तहप्प-गारं कायं णो अणंतरहियाए पुढवीए णो सिसिणिद्धाए पुढवीए णो ससरक्खाए पुढवीए, णो चित्तमंताए सिलाए, णो चित्तमंताए लेलूए,

मध्य में देखकर या जानकर 'सइ परक्कमे संजयामेव परक्कमिज्जा' भिक्षार्थ जाने के लिये दूसरा मार्ग रहने पर संयत-संयम शील साधु को उसी दूसरे मार्ग से जाना चाहिये अर्थात् संयत साधु अन्य रास्ता के होने पर उसी रास्ता से भिक्षा के लिये जाय किन्तु 'नो उज्जुयं गच्छिज्जा' ऋजु-सरल थोडे ही काल में जाने वाले वप्रादि मार्ग से नहीं जाय क्योंकि 'केवली बूया-आयाणमेयं' केवल ज्ञानी भगवान् कहते हैं कि-भिक्षा के लिये वप्रादिमार्ग से जाना साधु के लिये कर्मबन्धनरूप आदान है इसलिये ऐसे वप्रादि मार्ग द्वारा जाने से साधु और साध्वी को संयम आत्म विराधना होगी अतः भिक्षा के लिये वप्रादि मार्ग से साधु साध्वी नहीं जाय ॥सू० ४६॥

परक्कमिज्जा' भिक्षा माटे जवा माटे बीजो मार्ग होय तो संयमशील साधुओ ओ बीजा मार्गेथी जवुं जोईओ परंतु 'णो उज्जुय गच्छिज्जा' सरल ओवा उपरोक्तवप्रादि दोषोवाळा जल्दि पहोंचाय ओवा मार्गेथी जवु नही केमके-'केवली बूया आयाणमेय' केवळ ज्ञानी भगवान् महावीर स्वामी कहे छे के-भिक्षाने माटे वप्रादि मार्गेथी जवु साधुने कर्मना बंध रूप आदान छे तेथी ओवा वप्रादि वाळा मार्गे जवाथी साधु साध्वीने संयम आत्माविराधना थाय छे तेथी भिक्षा ग्रहण माटे तेवा प्रकारना मार्गेथी साधु के साध्वी ओ जवुं न जोईओ ॥ सू० ४६ ॥

कोलावासंसि वा, दारुए जीवपइट्ठिए सअंडे सपाणे जाव ससंताणए, णो आमज्जिज्ज वा, पमज्जिज्ज वा, संलिहिज्ज वा, निलिहिज्ज वा, उव्वलेज्ज वा, उवट्टिज्ज वा, आयाविज्ज वा, पयाविज्ज वा, से पुव्वामेव अप्पससरक्खं तणं वा पत्तं वा, कट्ठं वा, सक्करं वा, जाइज्जा, जाइत्ता, से तमायाय एगंतमवक्कमिज्जा एगंतमवक्कमित्ता अहे झामथंडिलं सिवा जाव तहप्पगारंसि पडिलेहिय पडिलेहिय, पमज्जिय पमज्जिय तओ संजयामेव आमज्जिज्ज वा जाव पयाविज्ज वा ॥सू० ४७॥

छाया–स तत्र पराक्रममाणः प्रचलेद् वा, प्रस्खलेद् वा, प्रपतेद् वा, स तत्र पराक्रममाणो वा प्रस्खलन् वा, प्रपतन् वा तत्र तस्य कायः उच्चारेण वा प्रस्रवणेन वा श्लेष्मणा वा सिंघानकेन वा वान्तेन वा पित्तेन वा पूतेन वा शुक्रेण वा शोणितेन वा उपलिप्तः स्यात्, तथाप्रकारं कायम् अनन्तर्हितया पृथिव्या न सस्निग्धया पृथिव्या न सरजस्कया पृथिव्या न चित्तवत्या शिलया नो चित्तवता लेलुना कोलावासे वा दारुणि जीवप्रतिष्ठिते साण्डे सप्राणिनि यावत् सन्तानकेन आमृज्याद् वा प्रमृज्यात् वा संलिखेद् वा उद्वलेद् वा उद्वर्तयेद् वा आतापयेद् वा, प्रतापयेद् वा स पूर्वमेव अल्परस्कं तृणं वा पत्रं वा काष्ठं वा शर्करं वा याचेत, याचयित्वा स तमादाय एकान्तमवक्रामेत् एकान्तमपक्रामयित्वा स्थण्डिले वा यावत् अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे प्रतिलिख्य प्रतिलिख्य प्रमृज्य प्रमृज्य ततः संयत एव आमृज्याद् वा यावत् प्रतापयेद् वा ॥ सू० ४७ ॥

टीका–अथ वप्रादियुक्तमार्गेण भिक्षार्थं गमने दोषानभिधातुमाह–'स तत्थ परक्कममाणे' स पूर्वोक्तो भिक्षुः तत्र–वप्रादियुक्ते मार्गे पराक्रममाणः गच्छन् मार्गस्य उच्चावचत्वेन विषमतया कदाचित् 'पयलिज्ज वा' प्रचलेद् वा–कम्पेत वा 'पक्खलेज्ज वा' प्रस्खलेद् वा–कदाचित् प्रस्खलितः स्यात् 'पवडिज्ज वा' प्रपतेद् वा प्रपतितो वा स्यात्, 'से तत्थ पयलेमाणे वा पक्खलेज्जमाणे वा पवडमाणे वा' स भिक्षुकः तत्र वप्रादियुक्तमार्गे प्रचलन् वा कम्पमानो वा,

टीकार्थ–अब साधु और साध्वी को वप्रादियुक्त मार्ग से भिक्षा के लिये जाने में दोषों को बतलाते हैं–'स तत्थ परक्कममाणे' वह पूर्वोक्त साधु उस वप्रादि युक्त मार्ग में जाता हुआ रास्ता के ऊंचे नीचे होने के कारण टेढामेढा होने से 'पयलिज्ज वा, पक्खलेज्ज वा, पवडिज्ज वा'–प्रचलित–कम्पित–हो जायगा या

હવે સાધુ અને સાધ્વીને વપ્રાદિવાળા માર્ગેથી ભિક્ષા માટે જવામાં લાગતા દોષો સૂત્રકાર બતાવે છે.–

ટીકાર્થ–'से तत्थ परक्कममाणे' એ પૂર્વોક્ત સાધુ એ વપ્રાદિવાળા માર્ગમાં જતા રસ્તો ઉંચોનીચો હોવાને લઈને વાંકોચુંકો હોવાથી 'पयलिज्ज वा पक्खलेज्ज वा' કંપિત થઈ

प्रस्खलन् वा प्रपतन् वा षण्णाम् अप्कायादीनामन्यतमं विराधयेद्, अप्कायादिषट्सु अन्यतमस्य विराधनां करिष्यति, एवं 'तत्थ से काए' तत्र वप्रादियुक्ते मार्गे प्रचलनादिकं कुर्वतस्तस्य भिक्षुकस्य कायः शरीरम् 'उच्चारेण वा' उच्चारेण वा–पुरीषेण 'पासवणेण वा' प्रस्रवणेन वा मूत्रोत्सर्गेण 'खेलेन वा' श्लेष्मणा वा कफेन 'सिंघाणेण वा' सिंघानेन वा–नासिकामलेन वा 'वंतेन वा' वान्तेन वा वमनरूपेण 'पित्तेण वा' पित्तेन वा 'पूएण वा' पूयेन वा पूतिरूपेण 'सुक्केण वा' शुक्रेण वा वीर्यरूपेण 'सोणिएण वा' शोणितेन वा रुधिररूपेण 'उवलित्ते सिया' उपलिप्तः स्यात्, तस्मात्, इत्थंभूतेन पथा न गन्तव्यमिति भावः। यदि तु मार्गान्तराभावात् तेनैव वप्रादियुक्तमार्गेण गतः सन् प्रस्खलितः स्यात्तर्हि कर्दमाद्युपलिप्तशरीरः सन् नैव कुर्यादित्याह–'तहप्पगारं कायं' तथाप्रकारम् अशुचि उच्चाराद्युपलिप्तं कायं शरीरम् 'णो अणंतरहियाए पुढवीए' नो अनन्तर्हितया अव्यवहितया पृथिव्या, एवं

प्रस्खलित–फिसल जायगा या गिरजायगा और 'से तत्थ पयलेमाणे वा पक्खलेमाणे वा पवडमाणे वा' वह साधु वहां पर–प्रचलित–कम्पित होता हुआ या प्रस्खलित होता हुआ तथा गिरता हुआ अप्काय वगैरह छे कायों में किसी भी एक काय की विराधना करेगा और 'तत्थ से काए उच्चारेण वा पासवणेण वा' उस वप्रादियुक्त मार्ग में गिरते हुए उस साधु का शरीर चाहे मल से या मूत्र से या 'खेलेण वा' 'सिंघाणेण वा' कफ से या नाकके मल 'नकटी' से या 'वंतेन वा' वमन 'उल्टी' से या 'पित्तेण वा पूयेण वा' पित्त से या पीव पडा से या 'सुक्केण वा' शुक्र 'वीर्य' से या 'सोणिएण वा' शोणित से 'उवलित्ते सिया' उपलिप्त हो जायगा इसलिये इस प्रकार के रास्ता से नहीं जाना चाहिये और 'तहप्पगारं कायं' उस प्रकार के काय शरीर को अर्थात् अशुचिमल मूत्र कीचड वगैरह से उपलिप्त देह को 'णो अणंतरहियाए पुढवीए,' अव्यवहित पृथिवी से बिना किसी वस्तु के व्यवधान रहित पृथिवी से आमार्जन या प्रमार्जन साफ सुथरा नहीं करे अर्थात् दूसरे

જાય અથવા લપસી જવાથી પછડાઈ જાય અથવા 'पवडिज्ज वा' પડી જાય અને 'से तत्थ पयलेमाणे वा पक्खलेज्जमाणे वा' તે સાધુ ત્યાં કંપિત થઈને અગર લપસતાં અથવા 'पवडमाणे वा' પડિ જતા અપકાય વિગેરે કોઈપણ કાયની વિરાધના થશે અને 'तत्थ से काए उच्चारेण वा पासवणेण वा' એ વપ્રાદિવાળા માર્ગમાં પડતા એવા એ સાધુ સાધ્વીનું શરીર કદાચિતમળથી અગર પેશાબથી અથવા 'खेलेण वा सिंघाणेण वा' કફથી અથવા લીંટથી અથવા 'वंतेन वा पित्तेन वा' ઉલ્ટીથી અથવા પિત્તથી 'पूयण वा सुक्केण वा' પીપથી અગર શુક્રથી અથવા 'सोणिएण वा' રૂધીરથી 'उवलित्ते सिया' ખરડાશે તેથી એવા વિષમ રસ્તે જવું ન જોઈએ. અને 'तहप्पगारं कायं' એવી રીતે અશુચિ મલમૂત્ર વિગેરેથી ખરડાયેલ શરીરને 'णो अणंतरहियाए पुढवीए' કોઈપણ વસ્તુના વ્યવધાન વિનાની પૃથ્વીમાં સાફસુફ ન કરવું અર્થાત્ બીજોમાર્ગ ન હોવાથી એ વપ્રાદિવાળા વિગેરે માર્ગથી જવાથી લપસી જવાના

'णो ससिणिद्धाए पुढवीए' नो सस्निग्धया आर्द्रीभूतया पृथिव्या 'णो ससरक्खाए पुढवीए' न सरजस्कया पृथिव्या 'णो चित्तमंताए सिलाए' नो चित्तवत्या सचित्तया शिलया प्रस्तरखण्डरूपया, एवं 'णो चित्तमंताए लेलूए' नो चित्तवता सचित्तेन लेलुना लेष्टुना पृथिवीखण्डरूपेण 'कोलावासंसि वा दारुए' कोलावासे कोला घुणास्तदावासभूते दारुणि घुणयुक्तकाष्ठे 'जीवपइट्ठिए सअंडे सपाणे जाव' जीवप्रतिष्ठिते जीवाधिष्ठिते साण्डे अण्डसहिते सप्राणे प्राणिसहिते यावत्-सबीजे सहरिते सहिमे सोदके सोत्तिङ्गपनकदकमृत्तिकामर्कटे 'स संताणए' स सन्तानके 'णो आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' नो नैव आमृज्यात्-सकृद् वा आमर्जनं कुर्यात्, नवा प्रमृज्यात्-पुनः पुनर्वा प्रमार्जनं कुर्यात्, काये संलिप्तं कर्दमादि नैव शोधयेत प्रक्षालयेदित्यर्थः । एवं तत्र स्थित एव 'संलिहिज्ज वा

मार्ग के नहीं होने से उसी वप्रादियुक्त मार्ग से जाने पर प्रस्खलनादि के कारण कर्दमादि से उपलिप्त होने पर भी शरीर को 'णोससिणिद्धाए पुढवीए' गीली मिट्टी वगैरह से साफ सुथरा नहीं करे इस तात्पर्य से कहते हैं-'णो ससरक्खाए पुढवीए' इत्यादि, रजोयुक्त मिट्टीसे या'णो चित्तमंताए सिलाए' सचित्त प्रस्तर खण्ड रूप शिला से भी कर्दमादि से उपलिप्त शरीर को प्रमार्जित नहीं करे इसी तरह 'नो चित्तमंताए लेलुए' सचित्त पृथिवीखण्डरूप लेष्टु 'ढेला' से भी उस अशुचि मलमूत्र कीचड आदि से उपलिप्तकाय को प्रक्षालित नहीं करे, इसी तरह 'कोला वासंसि दारुणि' घुण-दीमकलगे हुए काष्ठ में और 'जीवपइट्ठिए सअंडे' जीव युक्त अण्ड युक्त अथवा 'सपाणे'प्राणी से युक्त 'जाव ससंताणए' यावत् बीज-युक्त, हरितयुक्त एवं सहिम-पाला वर्फ ओस से युक्त एवं सोदक-ठण्डा जलयुक्त तथा उत्तिङ्ग क्षुद्र कीटपतङ्गयुक्त एवं पनक फनिगा से युक्त तथा जलमिश्रितमिट्टीसे युक्त एवं समर्कट संतान मकराजाल से युक्त काष्ठ में उस अशुचि मलमूत्रादिसे उपलिप्त

કારણથી વિષમ કાદવ વિગેરેથી શરીર ખરડાઈ જાય તો પણ શરીરને 'णोससिद्धाए पुढवीए' લીલીમાટી વિગેરેથી સાફસુફ ન કરવુ એજ હેતુથી કહે છે. 'णो ससरक्खाए पुढवीए' ધુળવાળી માટી અગર 'चित्तमंताए लेलुए' સચિત્ત પત્થરથી પણ કાદવ વિગેરેથી ખરડાયેલ શરીર સાફ કરવું નહીં. એજ પ્રમાણે ઢેખલાથી પણ એ અશુદ્ધિ એવા મલમૂત્ર કીચડ વિગેરેથી ખરડાયેલ શરીરને સાફ ન કરવુ એજ પ્રમાણે 'कोलावासंसि वा दारुए जीवपइट्ठिए' કીડા લાગેલ લાકડામા અને 'सअंडे सपाणे जाव ससंताणए' ઈંડાવાળા અથવા પ્રાણીથી યુક્ત અથવા બીવાળા હરિત લીલોતરીવાળા તથા સહિમ-બરફ કે ઓસવાળા તથા ઠંડા પાણીવાળા તથા છીણા કીડી, પતંગીયા તથા જલ સ્ળેલ માટિવાળા મકોડાના સમૂહવાળા લાકડાથી એ અશુચિ મૂત્રાદિથી ખરડાયેલ શરીરને 'आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' એકવાર કે અનેકવાર પ્રમાર્જન કરવુ નહી. અર્થાત્ એ શરીરમા ચોટેલ મલમૂત્ર કાદવ વિગેરેને ધોવે નહીં તેજ રીતે એ સ્થિતિમા ત્યા રહીને 'संलिहिज्ज वा विलिहिज्ज वा' સંલેખન કે

निलिहिज्ज वा' संलिखेद वा नो संलेखनं कुर्यात्, निलिखेद् वा–निलेखनं वा नो कुर्यात्, तथा 'उव्वलेज्ज वा उव्वट्टिज्ज वा' उद्वलेद् वा, उद्वर्तनवद् नोद्वर्तनं कुर्यात्, नापि तदेव ईषच्छुष्कमुद्वर्तयेद् वा 'आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा' नापि तत्रस्थित एव आतापयेद् वा नो सकृद् आतापनं कुर्यात्, नापि पौन्यः पुन्येन प्रतापयेद् वा, तथाकरणे संयमात्म विराधनास्यादिति तस्मात्तन्न कुर्यादिति भावः। अथ यत्कुर्यात्तदाह–'से पुव्वामेव अप्पसस-रक्खं तणं वा' स भिक्षुः पूर्वमेव तदनन्तरमेव पूर्वोक्तम् अल्परजस्कम् अल्परजोयुक्तम् तृणं वा 'पत्तं वा कट्ठं वा सक्करं वा जाइज्जा' पत्रं वा काष्ठं वा शर्करां वा प्रस्तरशकलम् याचेत 'जाइत्ता से तमायाय एगंतमवक्कमिज्जा२' याचित्वा स भिक्षुकः तम् आदाय–अल्परजस्क-

शरीरको 'णोआमज्जि ज्जवा पमज्जिज्जवा' एकबार या अनेक बार प्रमार्जन नहीं करे अर्थात् उस काय में लिप्तमलमूत्रकर्दमादि को नहीं प्रक्षालित करे इसी तरह उस स्थिति में वहां पर रहते 'संलिहिज्ज वा' सलेखन और 'विलिहिज्ज वा' विलेखन भी नहीं करे एवं 'उव्वलेज्ज वा उव्वट्टिज्ज वा' उद्वलन और उद्वर्तन भी नहीं करे तथा 'आयाविज्ज वा' आतापन और 'पयाविज्ज वा' प्रतापन भी एकबार या अनेकबार नहीं करे क्योंकि ऐसा करने से संयम और आत्मा की विराधना होगी इसलिये साधु और साध्वी वैसा नहीं करे, अब भिक्षालेने जाने के लिये दूसरे मार्ग के नहीं रहने पर यदि वप्रादि से युक्त उब्बडखाबड टेढे मेढे मार्ग से ही जाने के कारण मार्ग के मध्य में स्खलने या गिर पडने से मलमूत्रकर्दमादि से उपलिप्त शरीर को किस तरह साफ सुथडा साधु और साध्वी करे यह बतलाते हैं–'से पुव्वामेव अप्प ससरक्खं' वह पूर्वोक्त साधु और साध्वी अनन्तर पूर्वके कथनानुसार थोडे ही रज धूलि से युक्त 'तणंवा' तृण सूखा घास या 'पत्तंवा' पता या 'कट्ठंवा' काष्ठ या 'सक्करंवा' पत्थर का टुकडा 'जाइज्जा' माङ्गले

કે વિલેખના પણ કરવા નહીં. તથા 'उव्वलिज्ज वा उव्वट्टिज्ज वा' ઉદ્વલન તથા ઉદ્વર્તન પણ કરવુ નહીં તથા 'आयाविज्ज वा पयाविज्जा वा' આતાપન અને પ્રતાપન એકવાર કે અનેક વાર ન કરવું કેમ કે એમ કરવાથી સંયમ અને આત્માની વિરાધના થશે તેથી સાધુ કે સાધ્વીએ તેમ કરવું નહીં.

હવે ભિક્ષા લેવા માટે અન્ય માર્ગના અભાવે જો વપ્રાદિવાળા માર્ગેથી ખાડાટેકરા અને વાંકાચુકા માર્ગેથી જ જવાને કારણે રસ્તામા લપસવાથી કે પડી જવાથી મલમૂત્ર કાદવ વિગેરેથી ખરડાયેલ શરીરને કઈ રીતે સાધુ સાધ્વીએ સાફ કરવું તે સૂત્રકાર બતાવે છે.

'से पुव्वामेव अप्पससरक्ख तणं वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી આ ઉપર કહ્યા પ્રમાણે થોડી જ ધૂળથી યુક્ત સુકુ ઘાસ હોય અથવા 'पत्तं वा कट्ठं वा सक्करं वा जाइज्जा' પાનડા હોય અથવા લાકડા કે પત્થરનો ટુકડો માગી લે 'जाइत्ता से तमायाय एगंतमवक्कमिज्जा' અને તે માગીને એ પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વીએ સુકા ઘાસ વિગેરેને

पत्रादिकं गृहीत्वा एकान्तम् अपक्रम्य, एकान्ते अपक्रम्य एकान्तस्थलं गत्वा 'अहे झामथंडिलंसि वा' अथ दग्धस्थण्डिले वा स्थितः सन् 'जाव अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि' यावद्-अस्थिराशौ वा किट्टराशौ वा तुषराशौ वा शुष्कगोमयराशौ वा अन्यतरस्मिन् वा एकस्मिन् तथाप्रकारे दग्धस्थण्डिलादौ 'पडिलेहिय पडिलेहिय' प्रतिलिख्य प्रतिलिख्य पौनः पुन्येन प्रतिलेहनं कृत्वा 'पमज्जिय पमज्जिय' प्रमृज्य प्रमृज्य पुनः पुनः प्रमार्जनं कृत्वा 'तओ संजयामेव' ततः-तदनन्तरं संयतः एव संयमशीलो भूत्वा स भिक्षुकः 'आमज्जिज्ज वा जाव पयाविज्ज वा' आमृज्यात् वा गात्रस्य आमर्जनं कुर्यात् गात्रं शोधयेदित्यर्थः यावत्-प्रमृज्याद् वा संलिखेद् वा, उद्वलेद् वा उद्वर्तयेद् वा, आतापयेद् वा प्रतापयेद् वा, पुनः पुनः प्रतापनं कुर्याद् ॥ सू० ४७ ॥

और 'जाइत्ता' माङ्गकर वह पूर्वोक्त साधु और साध्वी 'से तमायाय' उसशुष्कतृणादि को लेकर'एगन्तमवक्कमिज्जा'एकान्तसे कहीपर चला जाय और'अवक्कमित्ता' एकान्त स्थल में जाकर 'अहे झामथंडिलंसि वा जाव' उस के बाद दग्ध स्थण्डिल पर स्थित होकर अस्थि राशि में या किट्ट राशि में या तुष राशि में या शुष्कगोबर के राशि में अथवा 'अन्नयरंसिवा तहप्पगारं सि' अन्यत्र किसी स्थान में इस तरह के दग्ध स्थण्डिल वगैरह पर बारबार 'पडिलेहिय' प्रतिलेहन करके और बारबार 'पमज्जिय'२ परिमार्जन करके उस के बाद 'तओ' प्रतिलेखन और परिमार्जन करने के बाद 'संजयामेव' संयत-संयम शील होकर ही वह भाव साधु और भाव साध्वी, मलमूत्रकर्दमादि से उपलिप्त अपने शरीर का 'आमज्जिज्ज वा' आमर्जन एकबार साफ सुथडा करे या 'जाव पयाविज्ज वा' यावत्-परिमार्जन-अच्छी तरह बार बार साफ सुथडा करे एवं संलेखन करे या विलेखन करे या उद्वलन झाडझूड कर साफ करे या उद्वर्तन करे या एकबार आतापन करे या बारबार प्रतापन करे अर्थात् इस तरह वह भाव साधु और भाव साध्वी थोडा साही धूली

લઈ ને એકાન્ત સ્થળમા ચાલ્યા જવું. અને એકાન્તમાં જઈને 'अहे ज्झाम थंडिलंसि वा' બળેલી ભૂમિ પર ઉભા રહીને અથવા 'जाव' હાડકાના ઢગલામાં અથવા તુષભુસાના ઢગલામા અથવા સુકા છાણના ઢગલામા અથવા 'अन्नयरंसि' બીજા 'तहप्पगारंसि' તેવા પ્રકારના સ્થાનમાં બરાબર 'पडिलेहिय पडिलेहिय' પ્રતિલેખન કરીને અને બરાબર 'पमज्जिय पमज्जिय' પરિમાર્જન કરીને 'तओ' તે પછી 'संजयामेव' સંયમશીલ થઈને એ સાધુ કે સાધ્વી મળમૂત્ર કાદવ વિગેરેથી ખરડાયેલ શરીરનું 'आमज्जिज्ज वा जाव पयाविज्ज वा' આમર્જન અર્થાત્ એકવાર સાફસુફ કરે અને યાવત્ પરિમાર્જના સારી રીતે બરાબર સાફ સુફ કરે તથા સંલેખન કરે અથવા વિલેખન કરે અથવા ઉદ્વલન અર્થાત્ ખંખેરીને સાફ કરવું અથવા ઉદ્વર્તન કરવુ અથવા એકવાર આતાપન કરવુ કે વારવાર પ્રતાપન કરવુ અર્થાત્ આ રીતે એ ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વી થોડી ધુળવાળું ઘાસ યા પાના

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणेज्जा गोणं वियालं पडिपहे पेहाए, महिसं वियालं पडिपहे पेहाए एवं मणुस्सं आसं हत्थिं सीहं सग्घं विगं दीवियं अच्छं तरच्छं परिसरं सियालं बिरालं सुणयं कोलसुणयं कोकंतियं चित्ताचेल्लरयं वियालं पडिपहे पेहाए सइ परक्कमे संजयामेव परक्कमेज्जा णो उज्जुयं गच्छेज्जा ॥सू० ४८॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यत् पुनः जानीयात्—गाम्, व्यालम् प्रतिपथे प्रेक्ष्य महिषं व्यालं प्रतिपथे प्रेक्ष्य एवं मनुष्यम् अश्वं हस्तिनम्, सिंहम् व्याघ्रम्, वृकम् द्वीपिनम्, ऋक्षम् तरक्षम् सरभं शृगालम् विडालं शुनकम् महाशूकरम् कोकन्तिकम् चित्ता चिल्लरयम् व्यालं प्रतिपथे प्रेक्ष्य सति पराक्रमे संयतमेव पराक्रामेद्, न ऋजुकं गच्छेद् ॥ सू० ४८ ॥

टीका—उपर्युक्तविषयमेव प्रकारान्तरेण स्पष्टयितुमाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणिज्जा' गृहपतिकुलं यावत्—पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रविष्टः सन् पश्युपयोगं कुर्यात् तथाहि स यत् पुनः एवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्—अवगच्छेद् 'गोणं वियालं पडिपहे पेहाए' गाम् बलीवर्दं महावृषभम्, व्यालम्—मदोन्मत्तम् अत्यन्तदृप्तम् इत्यर्थः पतिपथे—पन्थानं प्रति प्रतिपथस्तस्मिन् प्रतिपथे—

—युक्त तृण या पत्ता लकडी पत्थर का टुकडा मांगकर एकान्त में जा कर साफ सुथडा-करलेने से संयम और आत्मा की विराधना नहीं हो सकती है ॥४७॥

अब पूर्वोक्त विषय को ही प्रकारान्तर से प्रतिपादन करते हैं—

टीकार्थ—'भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह भिक्षु—भाव साधु और भिक्षु—भाव साध्वी 'गाहावइ कुलं जाव' गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्—पिण्डपात की प्रतिज्ञा से—भिक्षालाभ की आशा से 'पविट्ठे समाणे' अनुप्रविष्ट होकर—अनुप्रवेश कर 'से जं पुणजाणेज्जा' वह यदि वक्ष्यमाण रीति से ऐसा जाने कि—'गोणंवियालं पडिपहे पेहाए' गाय या बलीवर्द बडाबैल जो कि

લાકડા પત્થરનો કટકો માગીને એકાન્તમા જઈને સાફસુફ કરી લેવાથી સચમ અને આત્મ વિરાધના થતી નથી. ॥ સૂ ૪૭ ॥

પૂર્વોક્ત વિષયનુ જ પ્રકારાન્તરથી પ્રતિપાદન કરે છે—

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'गाहावइ कुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમા યાવત્ ભિક્ષાલાભની ઈચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण जाणिज्जा' તેઓના જાણવામા જો એવુ આવે કે 'गोणवियालं पडिपहे पेहाए' ગાય અથવા બળદ કે જે અત્યત મદોન્મત્ત હોય તે માર્ગને રોકીને ઉભેલ હોય તો તે જોઈને

मार्गमवरुध्य स्थितं प्रेक्ष्य दृष्ट्वा एवं 'महिसं वियालं पडिपहे पेहाए' महिषम् महासरिभं व्यालम्-अत्यन्तदृप्तम् मदोन्मत्तं प्रतिपथे तन्मार्गमवरुन्धानं प्रेक्ष्य दृष्ट्वा 'एवं मणुस्सं आसं हत्थि' एवं तथैव मनुष्यं दुष्टम् दस्युप्रभृतिरूपम् अश्वम्-तुरगम्, हस्तिनम् दिग्गजम् 'सीहं वग्घं विगं' सिंहं व्याघ्रम्, वृकम् 'दीवियं अच्छं तरच्छं' द्वीपिनम्-चित्रकम्, ऋक्षम्-भल्लूकम्, तरक्षुम्-खड्गिनम्, व्याघ्रविशेषं वा 'परिसरं' परिसरम् अष्टापदम् सरभम् 'सियालं' शृगालम् 'बिरालं' बिडालम् 'सुणयं' शुनकम्-श्वानम्, 'कोलसुणयं' कोलशूकरम्-वनशूकरम् 'कोकंतियम्' कोकन्तिकम्-शृगालाकारम् बहुलोमयुक्तम् वन्यजन्तुविशेषम् (खीखीर इति भाषा) रात्रौ को को इत्येवं शब्दकर्तारम् 'चित्ताचिल्लडण्म्' चित्ताचिल्लडयो वन्यजन्तुविशेषः तम् 'वियालं पडिपहे पेहाए' व्यालम्-अत्यन्तघोरम् सर्पम् रुन्द्धारमित्यर्थः प्रतिपथे पन्थानमवरुध्य स्थितं प्रेक्ष्य दृष्ट्वा 'सइपरक्कमे' सति पराक्रमे-मार्गान्तरे विद्यमाने सति 'संजयामेव परक्कमेज्जा' संयत एव पराक्रामेत्-मार्गान्तरेणैव गच्छेत् 'णो उज्जुयं गच्छिज्जा' नो ऋजुना-

---

काल-अत्यन्तदृप्त-मदोन्मत्तसांड प्रतिपथ मार्गको रोककर खडा है ऐसा देख कर या जान कर एवं 'महिसं वियालं पडिपहे पेहाए' महिष भैंसा जो कि अत्यन्त मदोन्मत्त होकर रास्ता, को रोक कर खडा है ऐसा देखकर या जानकर इसी तरह 'मणुस्सं आसं हत्थि' मनुष्य-दुष्ट-चोर दस्यु-डाकू वगैरह को तथा तुरगदृस घोडा को या हाथी को या 'सीहं वग्घं' सिंह को एवं व्यघ्र-बाघ को और 'विगं दीवियं' वृक-भेडिया को अथवा 'दीवियं' द्वीपी-चीत्ता को या 'अच्छं' ऋक्ष-भालू को या 'तरच्छं' तरक्षु-गैडा को या 'परिसरं' परिसर-अष्टापद को या सरभ-सब से बडा अत्यन्त विशाल पक्षी विशेष को अथवा 'सियालं' सियार-गीदड को या 'बिरालं' बिडाल-वन बिडाल को 'सुणयं' या शुनक-कुत्ता को या'कोलसुणयं' कोक शुनक-वनैया शूगर को तथा 'कोकंतियं' कोकन्तिक-खीखीर को एवं 'चित्ताचेल्लरयं' चित्ता चिल्लय वन्य जन्तु विशेष को तथा 'वियालं' व्याल-अत्यन्त भयंकर सर्प को पिडिपहे

અથવા જાણીને તથા 'महिस वियाल पडिपहे पेहाए' પાડો કે જે અત્યન્ત મદોન્મત્ત થઈને રસ્તાને રોકીને ઉભો હોય એવુ જોઈને કે જાણીને એજ પ્રમાણે 'मणुस्स आस हत्थिसीहं वग्घं विगं दीवियं अच्छं तरच्छं परिसरं सियालविरालं सुणयं कोलसुणय कोकंतियं चित्ताचेल्लरय वियालं पडिपहे पेहाए' દુષ્ટ મનુષ્ય ચોર લુટારા વિગેરે તથા ઘોડા, ને હાથી ને અથવા સિંહને કે વાઘને અગર નાર અથવા ચિત્તાને અગર રીછને કે તરક્ષને કે પરિસરને સરભ કે સૌથી મોટા પક્ષિ વિશેષને અથવા સિયાળને કે બિલાડીને કે કુતરાને જંગલી કુતરાને અથવા કોકતિક કે જંગલી પશુ વિશેષને કે સર્પને 'पडिपहे पेहाए' માર્ગ રોકીને ઉભેલા જોઈને કે જાણીને 'सइपरक्कमे' બીજો માર્ગ હોય તો 'संजयामेव पक्कमेज्जा' સંયમ શીલ થઈને જવુ. અર્થાત્ બીજા માર્ગેથી ભિક્ષા લેવા જવું. જેથી સંયમ અને આત્માની

यथा वलीवर्दादियुक्तेन मार्गेण गच्छेदिति, तथा सति दुष्टवलीवर्दादि युक्तमार्गेण गमने आत्म-विराधना स्यात्, तस्माद् अन्यमार्गेणैव भिक्षार्थं भिक्षुकेण गन्तव्यम् नतु उपर्युक्तेन सरलेनापि मार्गेण इति भावः ॥ सू० ४८ ॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे अंतरा से ओवाओवा, खाणू वा, कंटए वा घसी वा, भिलूगा वा, विसमे वा, विज्जले वा परियावज्जिज्जा, सति परक्कमे संजयामेव परक्क-मेज्जा णो उज्जुयं गच्छिज्जा ॥सू० ४९॥

छाया—स भिक्षुको वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् अन्तरा तस्य अव-पातो वा, स्थाणुर्वा, कण्टको वा, घसी वा, भिलूगो वा, विषमो वा, विज्जलं वा परिताप-येत्, सति पराक्रमे संयत एव पराक्रामेत्, नो ऋजुना गच्छेत् ॥ सू० ४९ ॥

टीका—भिक्षार्थमटतो भिक्षुकस्य पथ्युपयोगं कर्तुं प्रतिपादयति—'से भिक्खू वा, भिक्खु-

---

पेहाय' अर्थात् प्रति पथ मार्ग को रोक कर खडा है ऐसा देखकर या जानकर 'संजयामेव परक्कमेज्जा' सतिपराक्रमे—दूसरे मार्ग के रहने पर साधु और साध्वी संयत-संयम शील होकर ही जाय अर्थात् दूसरे ही मार्ग से भिक्षा के लिये प्रस्थान करे जिस से संयम और आत्मा की विराधना नहीं हो ऐसा ध्यान रखना चाहिये इसी तात्पर्य से कहते हैं कि 'णो उज्जुयं गच्छेज्जा' उस सरल मार्ग से नहीं जाय क्योंकि उस घातक बलीवर्द सांढ भैसा वगैरह से युक्त होने के कारण उस सीधा रास्ता से जाने पर संयम आत्म विराधना होगी इसलिये दूरवर्ती मार्ग से ही साधु को और साध्वी को भिक्षा के लिये जाना चाहिये भले ही उस रास्ते से जाने पर देर ही क्यों न हो, किन्तु उस दूरवर्ती रास्ते से जाकर भिक्षा लेने से सयम और आत्मा की विराधना होने की संभवना रहती है ॥४८॥

अब भिक्षा के लिये जाने वाले साधु और साध्वी को रास्ते में उपयोग पूर्वक

વિરાધના થતી નથી તેમ ધ્યાન રાખવુ જોઈએ એજ હેતુથી કહે છે કે-'णो उज्जुय गच्छेज्जा' એવા બાધક પ્રાણિવાળા સરળ રસ્તે જવુ નહી કારણ કે એવા ઘાતક બળદ, સાંઢ, ભેંસ, વિગેરેથી યુક્ત હોવાથી એ સીધે રસ્તે થઈને જવાથી સયમ આત્મ વિરા-ધના થાય છે. તેથી દૂરથી જનારા પણ સરળ એવા રસ્તેથી જ સાધુ કે સાધ્વીએ ભિક્ષા લેવા માટે જવુ જોઈએ એ રીતે દૂરના માર્ગથી ભિક્ષા લેવા જવાથી સયમ અને આત્માની વિરાધના થવાની સભાવના રહેતી નથી. ॥ સૂ ૪૮ ॥

હવે ભિક્ષા ગ્રહણ માટે જનાર સાધુ સાધ્વીએ રસ્તામા ઉપયોગ પૂર્વક જ જવા વિષે સૂત્રકાર કથન કરે છે—

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે સાધુ કે સાધ્વી 'गाहावइ कुलं जाव' ગૃહસ્થના

णी वा' पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलम् 'जाव पविट्ठे समाणे'– यावत्–पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रविष्टः सन् यदि जानीयात् 'अंतरा से' अन्तरा–मार्गमध्ये तस्य साधोः 'ओवाओवा' अवपातः–गर्तः, तथा 'खाणू वा' स्थाणुर्वा–स्तम्भविशेषो वा एवं 'कंटए वा' कण्टको वा 'घसी वा' घसी वा–स्थलादधस्तादवतरणरूपा 'भिलूगा वा' भिलूगा– स्फुटितकृष्णवर्णभूराजिरूपा वा 'विसमेवा, विज्जले वा' विषमो वा–उच्चावचं निम्नोन्नतरूपं स्थलं वा विज्जलं वा कर्दमरूपं वा 'परियावज्जिज्जा' परितापयेत् परितापनं कुर्यात् तर्हि 'सति परक्कमे' सति पराक्रमे–मार्गान्तरे विद्यमाने सति 'संजयामेव परक्कमेज्जा' संयत एव स साधुः मार्गान्तरेणैव पराक्रामेत् गच्छेत् 'णो उज्जुयं गच्छिज्जा' नो ऋजुकम्–ऋजुना सरलेन गर्तादियुक्तेन मार्गेण गच्छेत्, तथा सति गर्तादियुक्तमार्गेण गमने सति संयमात्मविराधना संभवात्, तस्मात् मार्गान्तरे सति ऋजुनापि गर्तादियुक्तपथा न गच्छेदिति भावः ॥सू० ४९॥

ही जाना चाहिये यह बतलाते हैं–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइ कुलं' वह भिक्षु–भाव साधु और भिक्षुकी भाव साध्वी–गृहस्थ श्रावक के घर में 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्–पिण्डपात की प्रतिज्ञा से–भिक्षालाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर–अनुप्रवेशकरते हुए वह यदि ऐसा वक्ष्यमाण रीति से जाने कि अन्तरा से 'ओवाओवा'–अन्तरा–मार्ग के मध्य में उस साधु को अवपात–गर्त खड्डा मिले या 'खाणू' वा स्थाणु–स्तम्भ विशेष खूटामिले या 'कंटए वा' कण्टक–कंटा मिले या 'घसी वा' घसी–स्थल से नीचे उतरने का मार्ग मिले या 'भिलूगा वा'–स्फुटित काला वर्ण की भूराजिरूप ऊंचा स्थान विशेष टीला मिले या 'विसमेवा' विषम–उच्चावच–ऊबडखाबड निम्नोन्नत भूमि मिले अथवा 'विज्जलेवा' विज्जुल कीचड रूप कर्दम मिले अर्थात् ये सभी यदि उस साधु या साध्वी के 'परियावज्जिज्जा' परितापित करने वाला होतो 'सतिपरक्कमे' दूसरे मार्ग के होने पर 'संजयामेव परक्कमेज्जा' संयमशील होकर ही वह साधु और साध्वी दूसरे ही रास्ते से भिक्षा के लिये जाय, भले ही वह दूसरा रास्ता दूरवर्ती ही क्यों नहो उसी से जाय किन्तु 'णो उज्जुयं गच्छिज्जा' ऋजु-

ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષા લાભની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને તેમના જાણવામાં એવું આવે કે–'अंतरा से ओवाओ वा' માર્ગમાં એ સાધુને ખાડો આવે 'खाणू वा' સ્તમ્ભ વિશેષ હોય અથવા ઠુંઠું હોય 'कंटए वा' કાંટા હોય 'घसी वा' ઢોળાવાળો રસ્તો હોય 'भिलूंगा वा' ફાટેલ કાળારંગની જમીનનું ઉંચું સ્થાન હોય અથવા 'विसमे वा' નીચાણુ ઉંચાણુ પ્રદેશ હોય અથવા 'विज्जले वा' કાદવવાળી જમીન હોય અર્થાત્ આ બધા જો સાધુસાધ્વીને 'परियावज्जिज्जा' પરિતાપિત અર્થાત્ પીડા કારક થાય તો 'सति परक्कमे' બીજો માર્ગ હોય તો 'संजयामेव परक्कमेज्जा' સંયમશીલ થઈને જ તે સાધુ કે સાધ્વીએ બીજા રસ્તેથી ભિક્ષા લેવા જવું. પરંતુ 'णो उज्जुय गच्छिज्जा' સરલ રસ્તેથી અર્થાત્ ખાડા ટેકરા વિગેરેથી

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलस्स दुवारबाहं कंटकबोंदियाए परिपिहियं पेहाए, तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणणुन्नविय अपडिलेहिय, अपमज्जिय णो अवंगुणिज्ज वा, पविसिज्ज वा, णिक्खमिज्ज वा, तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणुन्नविय पडिलेहिय, पडिलेहिय, पमज्जिय पमज्जिय तओ संजयामेव अवंगुणिज्ज वा पविसेज्ज वा णिक्खमेज्ज वा ॥सू० ५०॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलस्य द्वारभागं कण्टकशाखया परिपिहितं प्रेक्ष्य तेषां पूर्वमेवावग्रहम् अननुज्ञाप्य अप्रतिलेख्य अप्रमृज्य न उद्घाटयेद् वा प्रविशेद् व, निष्क्रामेद् वा, तेषां पूर्वमेव अवग्रहम् अनुज्ञाप्य प्रतिलेख्य प्रतिलेख्य, प्रमृज्य प्रमृज्य ततः संयत एव उद्घाटयेद् वा, निष्क्रामेद् वा ॥ सू० ५० ॥

टीका–पुनरपि भिक्षार्थं गमनविधिं प्रतिपादयितुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुको वा भिक्षुकी वा भिक्षार्थं गतः सन् 'गाहावइकुलस्स' गृहपतिकुलस्य 'दुवारबाहं' द्वारभागम्–गृहद्वारकपाटम्, 'कंटकबोंदियाए' कण्टकशाखया परिपिहियं' परिपिहितम्–आच्छादितम्, आवृतमित्यर्थः 'पेहाए' प्रेक्ष्य–दृष्ट्वा 'तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणणुन्नविय' तेषाम्–गृहपतीनाम् पूर्वमेव–गृहप्रवेशात् प्रागेव, अवग्रहम्–आज्ञाम् अनुमतिमित्यर्थः, अननुज्ञाप्य–अगृहीत्वा अयाचित्वा, येषां तद्गृहं वर्तते तेषां पूर्वमेव अनुमतिं विना इत्यर्थः, तथा 'अपडिलेहिय' अप्रतिलेख्य–प्रतिलेखनम् अकृत्वा, चक्षुषा प्रत्युपेक्षणं विनैवेत्यर्थः, एवम् 'अप्पमज्जिय' अप्रमृज्य–सदोरकमुखवस्त्रिकाबन्धनपूर्वकं रजोहरणादिना प्रमार्जनम् अकृत्वा

सरल इस खड्डा वगैरह से युक्त मार्ग से नहीं जाय क्योंकि इस रास्ते से जाने पर संयम आत्म विराधना होगी अतः इस मार्ग से नहीं जाय ॥४९॥

अब भिक्षा के लिये जाने की विधि बतलाते हैं–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, गाहावइ कुलस्स दुवारबाहं' वह भिक्षु और भिक्षुको गृहस्थ श्रावक के घर का द्वार भाग–दरवाजा को 'कंटकबोंदियाए परिपिहियं पेहाए' कांटे की डालसे आच्छादित–ढका हुआ देखकर 'तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणणुन्नविय'

युक्त विषम मार्गेथी न जवु केम के एवा रस्ते जवाथी सयम आत्म विराधना थाय छे ॥ सू ४९ ॥

हवे भिक्षा लेवा माटे जवानी विधि बतावे छे–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' ते पूर्वोक्त साधु के साध्वी 'गाहावइ कुलस्स दुवारबाहं' गृहस्थ श्रावकना घरना द्वार भागने अर्थात् दरवाजाने 'कंटकबोंदियाए' कांटावाळी डाळथी 'परिपिहियं पेहाए' बंध करेल जोईने 'तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणणुन्नविय'

'णो अवंगुणिज्ज वा' नो उद्घाटयेद् वा-उद्घाटनं न कुर्यात्, तथा 'णो अवंगुणिज्ज वा पविसिज्ज वा णिक्खमिज्ज वा' उद्घाटय वा-उद्घाटनं कृत्वा वा प्रविशेद् वा निष्क्रामेद् वा गृहपतेरनुमतिं विना द्वारमुद्घाटय गृहे प्रवेशं न कुर्यात्, नापि ततो निष्क्रमणं विदध्यादित्यर्थः, तथा सति गृहपतिः प्रद्वेषं कुर्यात्, केनचित् अपहृते च वस्तुनि साधुविषयिणी शङ्का वा उत्पद्येत, उद्घाटिते द्वारे च पश्वादीनां प्रवेशः स्यात् इत्यादि बहुदोपदर्शनात् संयमात्मविराधना स्यादिति भाव । किन्तु कारणविशेषे सति अपवादरूपेणाह-'तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणुन्नविय' तेषां गृहपतीनां पूर्वमेव-गृहप्रवेशात्प्रागेव अवग्रहम्-आज्ञाम्' अनुमतिम् अनुज्ञाप्य-याचित्वा गृहीत्वा, येषां तद्गृहं वर्तते तेषामनुमतिं पूर्वमेव गृहीत्वेत्यर्थः 'पडिलेहिय पडिलेहिय' प्रतिलेख्य प्रतिलेख्य पुनः पुनः चक्षुर्भ्यां प्रत्युपेक्षणं कृत्वा 'पमज्जिय पमज्जिय' प्रमार्ज्य प्रमार्ज्य-रजोहरणादिना पौनः पुन्येन प्रमार्जनं कृत्वेत्यर्थः

उस गृहपति की अनुमति को प्रवेश करने से पहले लिये विना ही 'अपाडिलेहिय' एवं प्रतिलेखन-आखों से प्रत्युपेक्षण किये विना ही तथा सदोरक मुखवस्त्रिका बन्धन पूर्वक रजोहरणादि से 'अपमज्जिय' प्रमार्जन किये विना ही उस के बन्द गृह द्वार को 'अवंगुणिज्जवा' उद्घाटित नहीं करना चाहिये एवं उस गृहस्थ श्रावक के घर के द्वार को उघारकर उस की अनुमति के विना 'पविसिज्जवा' प्रवेश भी नहीं करना चाहिये तथा वहां से भिक्षालेकर 'णिक्खमिज्ज वा' निकलना भी नहीं चाहीये अर्थात् उस की आज्ञा के वीना नहीं जाना चाहीये

अब आचार्यादि के अस्वास्थ्य की परिस्थिति वश या दुर्लभ द्रव्यादि के कारण अथवा अवमौदर्य होने से अपवाद रूप में कहते हैं-

'तेसिं पूव्वामेव उग्गहं अणुण्णविय' उन गृहति-गृहस्थ श्रावकों की अनुमति या आज्ञा गृहमें प्रवेश करने से पहले ही लेकर अर्थात् जिनका वह घर है उनकी अनुमति पहले ही लेकर और 'पडिलेहिय पडिलेहिय' प्रतिलेखन भी वारवार

એ ગૃહમા પ્રવેશ કરતાં પહેલા એ ગૃહપતિની અનુમતિ લિધા વિના 'अपडिलेहिय' આખોથી પ્રત્યુપેક્ષણુ કર્યા વિના તથા 'अपमज्जिय' સદોરક મુખવસ્ત્રિકા બંધનપૂર્વક રજોહરણાદિથી પ્રમાર્જન કર્યા વિના જ 'णो अवंगुणिज्ज वा' એ બધ ગૃહદ્વારને ઉઘાડવુ ન જોઇએ અથવા 'पविसिज्ज वा णिक्खमिज्ज वा' એ ગૃહસ્થના ઘરના દ્વારને ઉઘાડીને તેની અનુમતિ શિવાય તેમા પ્રવેશ કરવો નહીં તથા ત્યાંથી ભિક્ષા લઇને નીકળવુ પણુ નહી. અર્થાત્ ગૃહપતિની આજ્ઞા વિના જવું ન જોઇએ

હવે આચાર્યાદિના અસ્વાસ્થ્યની પરિસ્થિતિ વશાત્ અથવા દુર્લભ દ્રવ્યાદિના કારણે અથવા અવમૌદર્ય થવાથી અપવાદ રૂપે સૂત્રકાર કહે છે. 'तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणुण्णविय' એ ગૃહપતિની સંમતિ ગૃહમા પ્રવેશ કરતાં પહેલાં જ લઇને તથા 'पडिलेहिय पडिलेहिय' વારંવાર આંખથી પ્રત્યુપેક્ષણુ કરીને અર્થાત્ અવલોકન કરીને તથા 'पमज्जिय पमज्जिय'

'तओ संजयामेव अवंगुणिज्जवा' ततः तदनन्तरम्, संयत एव उद्घाटयेद् वा—गृहद्वारस्योद्घाटनं कुर्यात् 'पविसेज्ज वा निक्खमेज्ज वा' प्रविशेद् वा, निष्क्रामेद् वा, प्रवेशं कुर्यात, ततो निष्क्रमणं वा विदध्यात्। गृहोद्घाटनादिकं कुर्यादित्यर्थः। एतावता साधुना गृहद्वारं स्वत उद्घाटय न तत्र प्रवेष्टव्यम्, किन्तु यदि अस्वस्थाचार्यादिपरिस्थितिः दुर्लभं द्रव्यं वा तत्र वर्तते अवमौदर्यं वाऽस्ति तर्हि पिहितद्वारेऽपि व्यवस्थितः सन् गृहपतिमाह्वयेत्, स्वयं वा यथाविधि समुद्घाटच प्रवेष्टव्यमिति फलितम् ॥ सू० ५० ॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणेज्जा, समणं वा माहणं वा, गामपिंडोलगं वा. अतिहिं वा, पुव्वपविट्ठं पेहाए, णो तेसिं संलोए सपडिदुवारे चिट्ठेज्जा, केवलि-बूया, आयाणमेयं ॥सू० ५१॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा, गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यत् पुनः जानीयात्—श्रमणम् वा, ब्राह्मणं वा, ग्रामपिण्डोलकं वा, अतिथिं वा, पूर्वं प्रविष्टं प्रेक्ष्य न तेषां संलोके स प्रतिद्वारे तिष्ठेत्, केवली ब्रूयात्—आदानमेतद् ॥ सू० ५१ ॥

टीका—गृहपतिकुले प्रवेशानन्तरं भिक्षुकस्य साधोराहारग्रहणविधिं प्रतिपादयितुमाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुको वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं जाव पविट्ठे

करके अर्थात् आखों से पुनः पुनः प्रत्युपेक्षण करके और रजोहरणादि से बार बार 'पमज्जिय पमज्जिय' प्रमार्जन करके 'तओ' उसके बाद 'संजया मेव' संयत होकर ही 'अवंगुणिज्ज वा' गृहद्वार को खोले या 'पविसिज्ज वा' भिक्षा के लिये प्रवेश करे या भिक्षा लेकर वहां से 'णिक्खमिज्ज वा' निकले, इन सबका सारांश यह है कि—साधु गृहद्वार को स्वयं खोलकर वहां प्रवेश नहीं करे किन्तु यदि आचार्य उपाध्याय वगैरह अस्वस्थ हों या द्रव्यादि ही दुर्लभ हो अथवा अवमौदर्य हो तब बन्द दरवाजा होने पर भी व्यवस्थित होकर संयम पूर्वक ही गृहपति को बुलावे, अथवा स्वयं यथाविधि द्वार उघाड कर प्रवेश करे ॥५०॥

રજોહરણાદિથી વાર વાર પ્રમાર્જ કરીને 'तओसंजयामेव' તે પછી સંયત થઈને 'अवंगुणिज्ज वा ગૃહદ્વારને ઉઘાડે અથવા' पविसेज्ज वा णिक्खमेज्ज वा' ભિક્ષા ગ્રહણ માટે પ્રવેશ કરવો. અગર ભિક્ષાલઈને ત્યાંથી નીકળવુ . આ કથનનો સારાંશ એજ છે કે સાધુએ ઘરના બારણાને સ્વયં ખોલીને ગૃહસ્થના ઘરમા પ્રવેશ ન કરવો પરંતુ જો આચાર્ય કે ઉપાધ્યાય વિગેરે અસ્વસ્થ હોય અથવા વસ્તુની પ્રાપ્તિ દુર્લભ હોય અથવા અવમૌદર્ય હોય તો દરવાજો બંધ હોય તો પણ વ્યવસ્થિત થઈને સંયમ પૂર્વક જ ગૃહપતિને બોલાવવા અથવા સ્વયં વિધિપુરસર દ્વાર ઉઘાડીને પ્રવેશ કરવો. ॥ સૂ૦ ૫૦ ॥

समाणे' गृहपतिकुलं यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रविष्टः सन् 'से जं पुण जाणिज्जा' स यत् पुनः वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्-अवगच्छेद्, वक्ष्यमाणप्रकारमेवाह-'समणं वा माहणं वा' श्रमणं वा चरकशाक्यप्रभृतिरूपम् ब्राह्मणं वा 'गामपिंडोलगं वा' ग्रामभिक्षुकं वा 'अतिहिं वा' अतिथिं वा 'पुव्वपविट्ठं पेहाए' पूर्वप्रविष्टम् 'पेहाए' प्रेक्ष्य दृष्ट्वा 'णो तेसिं संलोए' नो तेषाम् पूर्वप्रविष्टानां शाक्यप्रभृतीनाम् संलोके संमुखे 'सपडिदुवारे चिट्ठिज्जा' स साधुः प्रतिद्वारे-द्वाराभिमुखे तिष्ठेत्, ग्रामादौ भिक्षार्थं प्रविष्टः साधुर्यदि पुनरेवं जानीयात् यथाऽस्मिन् गृहे शाक्यादिः कश्चिद् भिक्षार्थं पूर्वमेव प्रविष्टोऽस्ति तर्हि तं शाक्यादिकं पूर्वप्रविष्टं प्रेक्ष्य दातृप्रतिग्राहकमध्ये समाधानविघ्नबाधाभयात्तदालोके न तिष्ठेत्, नवा तन्निर्गमद्वारं प्रति तिष्ठेत्, तयोर्मध्ये समाधानविघ्नबाधाभयसंभवात्, किन्तु तथा च संयमात्मविराधना

टीकार्थ-अब गृहपति के घर में प्रवेशानन्तर साधुका आहार ग्रहण विधि बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु-भाव साधु और भिक्षुकी भाव साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपातकी प्रतिज्ञा से भिक्षा लाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर 'से जं पुण जाणेज्जा' वह साधु या साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रीति से जान लेकि-'समणं वा माहणं वा गामपिण्डोलगं वा' श्रमणचरक शाक्य प्रभृति साधु संन्यासी, या ब्राह्मण अथवा ग्रामपिण्डोलक-ग्रामका भिक्षुक या 'अतिहिं वा' अतिथि-आगन्तुक अभ्यागत 'पुव्वपविट्ठं पेहाए' पहले से ही प्रवेश किये हुए हैं ऐसा देख कर 'नो 'णो तेसिं संलोए सपडिदुवारे चिट्ठेज्जा' दाता और प्रति ग्राहक-याचक के मध्य में समाधान होने में विघ्न बाधा के भय से उन पूर्व प्रविष्ट चरक शाक्य प्रभृति श्रमणों के सामने नहीं ठहरे और निकलने के द्वार पर भी नहीं ठहरे, अन्यथा संयम आत्मविराधना होने की संभवना रहती है ऐसा 'केवली बूया आयाणमेयं' केवल ज्ञानी भगवान् महावीर प्रभु कहते हैं अर्थात् गृहपति के

ગૃહસ્થના ઘરમાં પ્રવેશ કર્યા પછી સાધુના આહાર ગ્રહણનો વિધિ સૂત્રકાર બતાવે છે.

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'गाहावइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे' ગૃહપતિ-ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં ભિક્ષા પ્રાપ્તિની ઇચ્છાથી પ્રવેશ કર્યા પછી 'से जं पुण जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં એવું આવે કે 'समणं वा माहणं वा' શ્રમણ ચરક શાક્ય વિગેરે સાધુ સન્યાસી અથવા બ્રાહ્મણ અથવા 'गामपिंडोलग वा' ગામના ભિક્ષુક અથવા 'अतिहिं वा' અભ્યાગત 'पुव्वपविट्ठं पेहाए' પહેલાં જ અર્થાત્ મારા આવતા પહેલા પ્રવેશેલ છે એ પ્રમાણે જોઈને 'णो तेसिं संलोए' તેઓની સંમુખ ઉભા રહેવું નહીં 'णो तेसिं संलोए सपडिदुवारे चिट्ठिज्जा' તથા નીકળવાના દ્વાર પર પણ ઉભા ન રહેવુ તેમ કરવાથી સયમ આત્મ વિરાધના થવાનો સંભવ રહે છે 'केवलीबूया आयाणमेयं' આ પ્રમાણે કેવળ જ્ઞાની ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુ કહે છે અર્થાત્ ગૃહપતિના ઘરમાં પહેલા પ્રવેશ કરેલ ચરક

इति 'केवली बूया' केवली-केवलज्ञानी भगवान् महावीरः ब्रूयात्-ब्रवीति उपदिशति 'आयाणमेयं' आदानम्-कर्मबन्धनद्वारम् एतत्-पूर्वप्रविष्टशाक्यादिश्रमणप्रभृतीनां संमुखे अवस्थान मित्यर्थः ॥ सू० ५१ ॥

मूलम्-पुरा पेहाए तस्सट्ठाए परो असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा आहट्टु दलएज्जा, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइन्ना एस हेऊ, एस उवएसो, जं णो तेसिं संलोए सपडिदुवारे चिट्ठेज्जा, से तमायाए एगंतमवक्कमिज्जा, अणावायमसंलोए चिट्ठेज्जा । सू० ५२॥

छाया-पुरा प्रेक्ष्य तस्य तिष्ठतः परः अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा आहृत्य दद्यात्, अथ भिक्षूणाम् पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा, एष हेतुः, एष उपदेशः, यत् नो तेषां संलोके स प्रतिद्वारे तिष्ठेत्, स तमादाय एकान्तमपक्रामेत्, अनापाते असंलोके तिष्ठेत् ॥सू० ५२॥

टीका-शाक्यादि श्रमणानां भिक्षार्थं पूर्वं प्रवेशे तत्र साधोरगच्छतः भिक्षादानविधिमाह-'पुरा पेहाए तस्सट्ठाए' पुरा-पूर्वम् गृहपतिकुले प्रविष्टान् शाक्यादि भिक्षुकान् प्रेक्ष्य तस्य साधोः तिष्ठतः-अन्यत्र स्थितं कुर्वतः एकान्ते स्थितस्येत्यर्थः 'परो' परः गृहपतिः 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहार-

घर में पूर्व प्रविष्ट चरकशाक्यादि श्रमणों के संमुख ठहरना या खडा रहना कर्मबन्धनका द्वार-कारण माना जाता है इसलिये संयम आत्म विराधना होनेसे भाव साधु और भाव साध्वी को गृहस्थ के घर में पूर्वप्रविष्ट श्रमण के सामने भिक्षा के लिये नहीं ठहरना चाहिये ॥५१॥

अब गृहपति के घर में भिक्षा के लिये पूर्व प्रविष्ट चारकशाक्यादि श्रमणों के सामने नही जानेवाले भिक्षुक भाव साधु को भिक्षा देने की विधि बतलाते हैं

टीकार्थ-'पुरा पेहाए' पहले ही गृहपति के घर में भिक्षा के लिये आये हुए चरकशाक्यादि भिक्षुकों को देखकर कहीं दूसरी जगह एकान्त में ठहरे हुए 'तस्स ट्ठाए परो' भाव साधु को स्वयं गृहपति 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशन पान खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात को 'आहट्टु दलएज्जा'

શાક્ય વિગેરે શ્રમણોની સન્મુખ ઉભા રહેવું કે બેસવું કર્મબંધના કારણ રૂપ માનવામાં આવે છે. તેથી સંયમ આત્મ વિરાધના થવાથી સાધુ કે સાધ્વીએ ગૃહસ્થના ઘરમા પૂર્વ પ્રવેશેલ શ્રમણોની સામે ભિક્ષા લેવા માટે ઉભા રહેવું ન જોઈએ. ॥ સૂ० ૫૧ ॥

હવે ભિક્ષા માટે ગૃહપતિના ઘરમા પૂર્વપ્રવિષ્ટ ચરકશાક્ય વિગેરે શ્રમણોની સામે ન જનાર સાધુ કે સાધ્વીને ભિક્ષા આપના નીવિધિ સૂત્રકાર બતાવે છે.

ટીકાર્થ-'पुरा पेहाए' પહેલાં જ ગૃહપતિના ઘરમા ભિક્ષા માટે આવેલા ચરકશાક્યાદિ સાધુઓને જોઈને અન્યત્ર એકાન્ત સ્થાનમા ઉભા રહેલ સાધુને જોઈને 'तस्सट्ठाए परोअसण वा पाणं वा खाइम या साइमं वा' તેમને માટે ગૃહસ્થ અશન પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ રૂપ

जातम् 'आहट्टु दलएज्जा' आहृत्य एकत्रीकृत्य स्वयमेव दद्यात् 'अहभिक्खूणं' अथ भिक्षूकाणाम् साधूनां कृते 'पुव्वोवदिट्ठा एस पइन्ना' पूर्वोपदिष्टा–पूर्वम् आदिष्टा एषा प्रतिज्ञा–कर्तव्यपालनाभिसन्धिः, 'एस हेऊ' एष हेतुः 'एस उवएसो' एष उपदेशः–आदेशरूपो बोध्यः, तदाह–'जं णो तेसिं संलोए स पडिदुवारे चिट्ठेज्जा' यत् स साधुः नो तेषाम्–पूर्वप्रविष्टानां शाक्यप्रभृतिश्रमणानां संमुखे प्रतिद्वारे–द्वाराभिमुखे, तिष्ठेत् संयमात्मविराधनासंभवात्, 'से तमायाए' स साधुः तम्–पूर्वप्रविष्टम् शाक्यप्रभृतिश्रमणम्–आदाय अवगम्य विज्ञाय 'एगंतमवक्कमिज्जा' एकान्तम् अपक्रामेत्–निर्गच्छेत् 'अणावायमसंलोए चिट्ठेज्जा' अनापाते–लोकसम्पर्करहिते एकान्तस्थाने इत्यर्थः, असंलोके–असंमुखे तिष्ठेत् ॥ सू० ५२ ॥

मूलम्–से परो अणावायमसंलोए चिट्ठमाणस्स असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा, आहट्टु दलएज्जा, से य वदेज्जा आउसंतो समणा

एकत्रित करके दे देवे 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एसा पइन्ना' यही भाव साधु के लिये पूर्वोपदिष्ट प्रतिज्ञा कर्तव्य पालनविधि समझनी चाहिये, और 'एसहेऊ' यही उपर्युक्त हेतु–कारण है एवं 'एस उवएसो' यही उपदेश रूप आदेश है–यही खुलासा करके बतलाते हैं–'जं नो तेसिं संलोए सपडिदुवारे चिट्ठेज्जा' यह कि–उन चरकशाक्य वगैरह श्रमणों के सामने भाव साधु प्रतिद्वार पर नहीं ठहरे क्योंकि उक्त रीति से उन सबके सामने प्रतिद्वार पर ठहरने से संयम आत्मविराधना होने की संभावना रहती है इसलिये 'से तमायाए एगंतमवक्कमिज्जा' वह भाव साधु पूर्वप्रविष्ट चरकशाक्यादि श्रमण को जानकर एकान्त में चलाजाय और 'अणावायमसंलोए चिट्ठेज्जा' अनापात लोक संपर्क रहित स्थान में जाकर असंमुखे उन चरकशाक्यादि के संमुख में नहीं ठहरे ऐसे ठहरने से साधु को संयम आत्म विराधना नहीं होती ॥सू० ५२॥

ચતુર્વિધ આહાર જાતને 'आहट्टु दलइज्जा' એકઠા કરીને આપે 'अह भिक्खूणं पुव्वोपदिट्ठा एस पइण्णा' એજ ભાવ સાધુ કે ભાવ સાધ્વીને પૂર્વોપદિષ્ટ કર્તવ્ય પાલન વિધિ સમજવી 'एसहेऊ' અને એજ આજ્ઞા છે, એજ ઉપરોક્ત હેતુ- કારણ છે. તથા एस उवएसो' ઉપદેશ રૂપ એજ છે અને એમ આજ્ઞા છે, એજ વાત સ્પષ્ટ રીતે બતાવેછે–'जं णो तेसिं संलोए सपडिदुवारे चिट्ठेज्जा' એ ચરકશાક્ય વિગેરે શ્રમણોની સન્મુખ ભાવ સાધુએ દ્વાર પર ઉભા ન રહેવુ. કેમ કે–ઉક્ત રીતે એ બધાની સામે પ્રતિદ્વાર પર ઉભા રહેવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થવાની સંભવના રહે છે. તેથી 'से समायाए एगंतमवक्कमिज्जा' તે ભાવ સાધુ કે સાધ્વીએ પોતાની પહેલા ભિક્ષા માટે આવેલ ચરકશાક્યાદિ શ્રમણોને આવેલા જાણીને એકાન્તમા ચાલ્યા જવું. તથા 'अणावायमसंलोए चिट्ठेज्जा' લોકસંપર્ક વિનાના સ્થાનમાં જઈને એ ચરકશાક્યાદિની સન્મુખ ન દેખાય તેવી રીતે ઉભા રહેવુ એ પ્રમાણે સ્થિત રહેવાથી સાધુને સંયમ આત્મ વિરાધના થતી નથી ॥ સૂ૦ ૫૨ ॥

इमं मे असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा सव्वजणाए निसट्ठं, तं भुंजह य णं परिभाएह च णं तं चेगइओ पडिगाहेत्ता, तुसीणीओ उवेहेज्जा, अवियाइ एयं ममेव सिया एवं माइट्ठाणं संफासे, णो एवं करेज्जा, से तमायाए तत्थ गच्छेज्जा, तत्थ गच्छित्ता से पुव्वामेव आलोएज्जा, आउसंतो समणा इमे भे असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा साइमं वा सव्वजणाए णिसिट्ठे, तं भुंजह च णं परिभाएह च णं सेवं वदंतं परो वएज्जा आउसंतो समणा, तुमं चेव णं परिभाएहि, से तत्थ परिभाएमाणं णो अप्पणो खद्धं खद्धं डायं डायं ऊसढं ऊसढं रसियं रसियं मणुन्नं मणुन्नं णिद्धं णिद्धं लुक्खं लुक्खं से तत्थ अमुच्छिए अगिद्धे अगढिए अणज्झोववण्णे, बहुसममेव परिभाएज्जा ॥सू० ५३॥

छाया-तस्य परः अनापाते असंलोके तिष्ठतः अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा आहृत्य दद्यात्, स च वदेत्-'आयुष्मन्तः श्रमणाः। इदं युष्मभ्यम् अशनं वा, पानं वा, खादिमं वा, स्वादिमं वा सर्वजनेभ्यो निसृष्टम्, तद् भुङ्ध्वम् च खलु परिभाजयत च खलु तच्च एकतः परिगृह्य तूष्णीकः उत्प्रेक्षेत, अपि इदं ममैव स्यात् मातृस्थानं संस्पृशेत्, नैवं कुर्यात्, स तमादाय तत्र गच्छेत्, तत्र गत्वा स पूर्वमेव आलोचयेत्-'आयुष्मन्तः श्रमणाः। इदं युष्मभ्यम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा सर्वजनेभ्यो निसृष्टम्, तद् भुङ्ध्वं वा परिभाजयत वा, एवमेवं ब्रुवाणं परो वदेत्-आयुष्मन्तः श्रमणाः त्वं चैव खलु परिभाजय, स तत्र परिभाजयन् न आत्मनः प्रचुरं प्रचुरम् शाकं शाकम् उच्छ्रितम् उच्छ्रितम्, रसिकं रसिकम् मनोज्ञं मनोज्ञम् स्निग्धं स्निग्धम् रूक्षं रूक्षम् स तत्र अमूर्च्छितः अगृद्धः अनादृतः अनध्युपपन्नः बहु समम् एव परिभाजयेत् ॥ सू० ५३ ॥

टीका-गृहपतिकुले पूर्वप्रविष्टशाक्यादि भिक्षुकं दृष्ट्वा अन्यत्र गच्छतः साधोः भिक्षादानविधिं प्रतिपादयितुमाह-'से परो अणावायमसंलोए चिट्ठमाणस्स' परः-गृहपतिः तस्य-भिक्षु-

अब पूर्वसूत्र में प्रतिपादित विषय को ही खुलाशा करके बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से परो' वह गृहपति यदि 'अणावायमसंलोए' अनापात-जन संपर्क रहित और यातायात रहित एवम् असंलोके-चरक शाक्यादि श्रमणो के परोक्ष स्थान में 'चिट्ठमाणस्स' अवस्थित उस भाव साधु को 'असणं वा पाणं

હવે પૂર્વસૂત્રમાં પ્રતિપાદન કરેલ વિષયને જ ખુલાસા વાર બતાવે છે.

ટીકાર્થ-'से परो अणावायमसंलोए चिट्ठमाणस्स' એ ગૃહપતિ જનસ પર્ક વિનાના અને આગમનાગમ રહિત તથા ચરકશાક્યાદિ શ્રમણુથી પરોક્ષ સ્થાનમાં 'चिट्ठमाणस्स' રહેલા એ ભાવ

कस्य अनापाते-यातायातरहिते, असंलोके असंमुखे तिष्ठतः-स्थितिं कुर्वतः 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमाहारजातम् 'आहट्टु दलएज्जा' आहृत्य दद्यात्, अशनादिकं प्रयच्छन् 'से य एवं वइज्जा' सच गृहपतिः एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या वदेत्-एतद् ब्रूयात्-भवन्तः बहवो भिक्षार्थमुपस्थिताः सन्ति अहश्च कार्यव्यस्तत्वाद् आहारं विभाजयितुं न समर्थोऽस्मि तस्माद् 'आउसंतो समणा!' हे आयुष्मन्तः श्रमणाः! 'इमे भे असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा सव्वजणाए निसिट्टं' इदम् चतुर्विधम् अशनं वा पानं वा खादिमं स्वादिमं वा युष्मभ्यम्-भवद्भ्यः सर्वजनेभ्यः-उपस्थित सर्वसाधुभ्यो निसृष्टम्-दत्तमस्ति 'तं भुंजह वा णं परिभाएह वा णं' तत्-अशनादिक-माहारजातम् एकत्र वा यूयं सर्वे मिलित्वा भुङ्ध्वम्, भोजनं कुरुत वा, परिभाजयत वा-विभज्य वा गृह्णीतेत्यर्थः, इति वदेदिति पूर्वेणान्वयः, किन्तु 'तं चेगइओ पडिगाहित्ता-तुसिणीओ उवेहिज्जा' स साधुः तद्-अशनादिकमाहारजातम् एकतः-एकक एव, प्रतिगृह्य-गृहीत्वा, तूष्णीकः मौन एव गच्छन् यदि वक्ष्यमाणरीत्या उत्प्रेक्षेत-विचारयेत्-यथा एकस्मै-मह्यमेव दत्तमिदमशनादिकम् एकस्य ममैवास्ति इत्याह-'अवियाइं एयं ममेव सिया' अपि च एतत् चतुर्विधमपि आहारजातं ममैव-एकस्य साधोः स्यात्-संभवति वर्तते इत्येवं संभा-

वा खाइमं वा' अशन पान खादिम और 'साइमं वा' स्वादिम चतुर्विध आहार जात 'आहट्टु दलएज्जा' लाकर दे और 'सेय वदेज्जा' गृहपति यदि बोले कि 'आउ संतो समणा' हे आयुष्मन्! भगवन्! 'इमं भे असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' यह अशन पान खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात यहां पर स्थित 'सव्वजणाए निसिट्टं' आप सभी साधुओं के लिये दिया है इसलिये इस आहार जात को आप सभी साधु मिलकर ही 'तं भुंज्जह य णं' खाले अथवा 'परिभाएह वणं' अलग अलग ही बांट कर लेले, ऐसा कहने पर 'तंचेगइओ पडिगाहेत्ता तुसीणिओ उवेहेज्जा' यदि वह साधु अकेला ही लेकर मनमें ही विचार करे कि-'अवियाइं एयं ममेव सिया' यह सब चतुर्विध आहार जात

સાધુને 'असण वा पाण वा खाइमं वा साइमं वा' અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ એ પ્રકારના ચતુર્વિધ આહારને 'आहट्टु दलएज्जा લાવીને આપે અને 'सेय वदेज्जा' તે કહે કે 'आउसत्तो समणा' હે આયુષ્યમન્ શ્રમણ! ભગવન્! इमं भे असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' આ અશન પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચાર પ્રકારનો આહાર જાત 'सव्वजणाए निसिट्टं' અહીંયા રહેલા આપ સઘળા સાધુઓ માટે આપેલ છે તેથી 'तंभुंजहयण परिभाएह व णं' આ આહાર જાત આપ સઘળા સાધુઓ મળીને ખાઓ અથવા અલગ અલગ વહેંચીને લઈલો ગૃહપતિના એ પ્રમાણે કહેવાથી 'तंचेगइओ पडिगाहेत्ता तुसीणिओ उवेहेज्जा' જો એ સાધુ એકલા જ તે લઈને મનમાં જ વિચાર કરે કે-'अवियाइं एयं ममेव सिया' આ બધો ચતુર્વિધ આહાર જાત એકલા મને જ મળેલ છે. તેથી હું એક-

इमं मे असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा सव्वजणाए निसट्टं, तं भुंजह य णं परिभाएह च णं तं चेगइओ पडिगाहेत्ता, तुसीणीओ उवेहेज्जा, अवियाइ एयं ममभेव सिया एवं माइट्ठाणं संफासे, णो एवं करेज्जा, से तमायाए तत्थ गच्छेज्जा, तत्थ गच्छित्ता से पुव्वामेव आलोएज्जा, आउसंतो समणा इमे मे असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा साइमं वा सव्वजणाए णिसिट्ठे, तं भुंजह च णं परिभाएह च णं सेवं वदंतं परो वएज्जा आउसंतो समणा, तुमं चेव णं परिभाएहि, से तत्थ परिभाएमाणं णो अप्पणो खद्धं खद्धं डायं डायं ऊसढं ऊसढं रसियं रसियं मणुन्नं मणुन्नं णिद्धं णिद्धं लुक्खं लुक्खं से तत्थ अमुच्छिए अगिद्धे अगढिए अणज्झोववण्णे, बहुसममेव परिभाएज्जा ॥सू० ५३॥

छाया–तस्य परः अनापाते असंलोके तिष्ठतः अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा आहृत्य दद्यात्, स च वदेत्–'आयुष्मन्तः श्रमणाः। इदं युष्मभ्यम् अशनं वा, पानं वा, खादिमं वा, स्वादिमं वा सर्वजनेभ्यो निसृष्टम्, तद् भुङ्ध्वम् च खलु परिभाजयत च खलु तच्च एकतः परिगृह्य तूष्णीकः उत्प्रेक्षेत, अपि इदं ममैव स्यात् मातृस्थानं संस्पृशेत्, नैवं कुर्यात्, स तमादाय तत्र गच्छेत्, तत्र गत्वा स पूर्वमेव आलोचयेत्–'आयुष्मन्तः श्रमणाः। इदं युष्मभ्यम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा सर्वजनेभ्यो निसृष्टम्, तद् भुङ्ध्वं वा परिभाजयत वा, एवमेवं ब्रुवाणं परो वदेत्–आयुष्मन्तः श्रमणाः त्वं चैव खलु परिभाजय, स तत्र परिभाजयन् न आत्मनः प्रचुरं प्रचुरम् शाकं शाकम् उच्छ्रितम् उच्छ्रितम्, रसिकं रसिकम् मनोज्ञं मनोज्ञम् स्निग्धं स्निग्धम् रूक्षं रूक्षम् स तत्र अमूर्च्छितः अगृद्धः अनादृतः अनध्युपपन्नः बहु समम् एव परिभाजयेत् ॥ सू० ५३ ॥

टीका–गृहपतिकुले पूर्वप्रविष्टशाक्यादि भिक्षुकं दृष्ट्वा अन्यत्र गच्छतः साधोः भिक्षादानविधिं प्रतिपादयितुमाह–'से परो अणावायमसंलोए चिट्ठमाणस्स' परः–गृहपतिः तस्य–भिक्षु-

---

अब पूर्वसूत्र में प्रतिपादित विषय को ही खुलाशा करके बतलाते हैं–

टीकार्थ–'से परो' वह गृहपति यदि 'अणावायमसंलोए' अनापात–जन संपर्क रहित और यातायात रहित एवम् असंलोके–चरक शाक्यादि श्रमणों के परोक्ष स्थान में 'चिट्ठमाणस्स' अवस्थित उस भाव साधु को 'असणं वा पाणं

હવે પૂર્વસૂત્રમાં પ્રતિપાદન કરેલ વિષયને જ ખુલાસા વાર બતાવે છે.

ટીકાર્થ–'से परो अणावायमसंलोए चिट्ठमाणस्स' એ ગૃહપતિ જનસ પર્ક વિનાના અને ગમનાગમ રહિત તથા ચરકશાક્યાદિ શ્રમણુથી પરોક્ષ સ્થાનમાં 'चिट्ठमाणस्स' રહેલા એ ભાવ

कस्य अनापाते-यातायातरहिते, असंलोके अनभिमुखे तिष्ठतः-स्थितिं कुर्वतः 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमाहारजातम् 'आहट्टु दलएज्जा' आहृत्य दद्यात्, अशनादिकं प्रयच्छन् 'से य एवं वइज्जा' सच गृहपतिः एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या वदेत्-एतद् ब्रूयात्-भवन्तः बहवो भिक्षार्थमुपस्थिताः सन्ति अहञ्च कार्यव्यस्तत्वाद् आहारं विभाजयितुं न समर्थोऽस्मि तस्माद् 'आउसंतो समणा !' हे आयुष्मन्तः श्रमणाः ! 'इमे भे असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा सव्वजणाए निसिट्ठे' इदम् चतुर्विधम् अशनं वा पानं वा खादिमं स्वादिमं वा युष्मभ्यम्-भवद्भ्यः सर्वजनेभ्यः-उपस्थित सर्वसाधुभ्यो निसृष्टम्-दत्तमस्ति 'तं भुंजह वा णं परिभाएह वा णं' तत्-अशनादिक-माहारजातम् एकत्र वा यूयं सर्वे मिलित्वा भुङ्ध्वम्, भोजनं कुरुत वा, परिभाजयत वा-विभज्य वा गृह्णीतेत्यर्थः, इति वदेदिति पूर्वेणान्वयः, किन्तु 'तं चेगइओ पडिगाहित्ता तुसिणीओ उवेहिज्जा' स साधुः तद्-अशनादिकमाहारजातम् एकतः-एकक एव, प्रतिगृह्य-गृहीत्वा, तूष्णीकः मौन एव गच्छन् यदि वक्ष्यमाणरीत्या उत्प्रेक्षेत-विचारयेत्-यथा एकस्मै-ममैव दत्तमिदमशनादिकम् एकस्य ममैवास्ति इत्याह-'अवियाइं एयं ममघेव सिया' अपि च एतत् चतुर्विधमपि आहारजातं ममैव-एकस्य साधोः स्यात्-संभवति वर्तते इत्येवं संभा-

वा खाइमं वा' अशन पान खादिम और 'साइमं वा' स्वादिम चतुर्विध आहार जात 'आहट्टु दलएज्जा' लाकर दे और 'सेय वदेज्जा' गृहपति यदि बोले कि 'आउसंतो समणा' हे आयुष्मन् ! भगवन् श्रमण ! 'इमं भे असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' यह अशन पान खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात यहां पर स्थित 'सव्वजणाए निसिट्ठं' आप सभी साधुओं के लिये दिया है इसलिये इस आहार जात को आप सभी साधु मिलकर ही 'तं भुंजह य णं' खाले अथवा 'परिभाएह वणं' अलग अलग हो बांट कर लेले, ऐसा कहने पर 'तंचेगइओ पडिगाहेत्ता तुसीणिओ उवेहेज्जा' यदि वह साधु अकेला ही लेकर मनमें ही विचार करे कि-'अवियाइं एयं ममेव सिया' यह सब चतुर्विध आहार जात

સાધુને 'असण वा पाण वा खाइम वा साइमं वा' અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ એ પ્રકારના ચતુર્વિધ આહારને 'आहट्टु दलएज्जा લાવીને આપે અને 'सेय वदेज्जा' તે કહે કે 'आउसत्तो समणा' હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! ભગવન્ ! इमं भे असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' આ અશન પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચાર પ્રકારનો આહાર જાત 'सव्वजणाए निसिट्ठं' અહીંયા રહેલા આપ સઘળા સાધુઓ માટે આપેલ છે તેથી 'तंभुंजहयण परिभाएह वणं' આ આહાર જાત આપ સઘળા સાધુઓ મળીને ખાઓ અથવા અલગ અલગ વહેંચીને લઈલો ગૃહપતિના એ પ્રમાણે કહેવાથી 'तंचेगइओ पडिगाहेत्ता तुसीणिओ उवेहेज्जा' જો એ સાધુ એકલા જ તે લઈને મનમાં જ વિચાર કરે કે-'अवियाइं एयं ममेव सिया' આ બધો ચતુર્વિધ આહાર જાત એકલા મને જ મળેલ છે. તેથી હું એક-

वयेत्तर्हि 'माइट्ठाणं संफासे' तस्य मातृस्थानं–छलकपटमायादिदोषान् संस्पृशेत्–कपटासक्तिमायादिदोषसंस्पर्शः स्यादित्यर्थः। तथा च संयमात्मविराधना संभवः, तस्मात् 'णो एवं करेज्जा' नो एवं पूर्वोक्तरीत्या कुर्यात्–सर्वसाधुभ्यो दत्तमशनादिकं सर्वं नात्मीयं भावयेत्, अपि तु 'से तमायाए' स साधुः तद्–अशनादिकं दत्तमाहारजातम्, आदाय–गृहीत्वा 'तत्थ गच्छिज्जा' तत्र–साधुसमुदायनिकटे गच्छेत् 'तत्थ गच्छित्ता' तत्र गत्वा 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' स पूर्वमेव प्रागेव आहारजातम् तं साधुसमुदायम् आलोकयेत्–दर्शयेत्, दर्शयित्वा चैवं ब्रूयात्–'आउसंतो समणा!' हे आयुष्मन्तः श्रमणाः! 'इमे भे असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' इदम् युष्मभ्यम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'सव्वजणाए निसिट्ठे' सर्वजनेभ्यो युष्मभ्यमिति पूर्वेणान्वयः निसृष्टम्–दत्तं वर्तते तस्मात् 'तं भुंजह वा णं परिभाएह वा णं' तद् आहारजातम् यूयम् सर्वेमिलित्वा भुङ्ध्वम् वा, परिभाजयत वा, विभज्य वा गृह्णीतेति, 'सेवं वदंतं परो वएज्जा' तम् साधुम्, एवम्–

अकेला मुझे ही मिला है इसलिये मैं अकेला ही इसका उपयोग करूंगा 'एवं माइट्ठाणं संफासे' ऐसा विचारने पर उस को मातृस्थान–छलकपटादि रूपदोष होगा और संयम आत्मा की विराधना होगी इसलिये 'नो एवं करेज्जा'–उक्त रीति से उपस्थित उन सभी साधुओं के लिये दिये गये अशनादि चतुर्विध आहार को केवल अकेला अपना ही नहीं समझना 'से तमायाय' वह एक साधु अशनादि चतुर्विधआहार जात को लेकर 'तत्थ गच्छेज्जा' उन साधु समुदायों के निकट में जाय और 'तत्थगच्छित्ता से पुव्वामेव आलोएज्जा' वहां जाकर वह साधु पहले ही आहार जात उन साधुओ को दिखलावे और उन को दिखलाकर 'ऐसा कहे कि 'आउसंतो समणा' हे आयुष्मन्! भगवन्! श्रमण! श्रावक ने 'इमे मे असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' यह अशन पान

હો જ આને ઉપયોગમાં લઈશ એમ વિચાર કરવાથી એ સાધુને 'माइट्ठाणं संफासे' છળ-કપટાદિરૂપ માતૃસ્થાન દોષ લાગે છે. અને સયમ આત્માની વિરાધના થાય છે તેથી 'णो एवं करेज्जा' આ રીતે ત્યાં ઉપસ્થિત બધા સાધુઓને માટે આપવામાં આવેલ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારને કેવળ પોતાને માટે જ સમજવો નહીં 'से समायाय तत्थ गच्छेज्जा' તે એક સાધુએ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારને લઈને એ બીજા સાધુ સમુદાયની પાસે જવું અને 'तत्थ गच्छित्ता से पुव्वामेव आलोएज्जा' ત્યાં જઈને એ આહાર એ સાધુઓને બતાવવો અને એ પ્રમાણે બતાવીને એમ કહેવું કે–'आउसंतो समणा' હે આયુષ્મન્ ભગવન્ શ્રમણ! 'इमे मे असण वा पाणं वा खाइम वा साइमं वा' શ્રાવકે આ અશન પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચારે પ્રકારનો આહાર જાત 'सव्वजणाए णिसिट्ठे' આપ બધા ઉપસ્થિત સાધુઓને માટે આપેલ છે તેથી 'तं भुजह' આ ચતુર્વિધ આહાર તે આપ ખાઓ અથવા 'चग परिभाएह' વિભાગ કરીને લઈલો 'सेवं वदंतं परोवएज्जा' આ રીતે કહેતા એવા

उक्तरीत्या ब्रुवन्तं वदन्तं परः—कश्चित् साधुः वदेत्-ब्रूयात्-'आउसंतो समणा?' भो आयुष्मन्तः श्रमणाः ! 'तुमं चेवणं परिभाएहि' त्वञ्चैव खलु परिभाजय—विभक्तं कुरु 'से तत्थ परिभाएमाणे' स साधुः तत्र तदाहारजातम् परिभाजयन्—विभक्तं कुर्वन् 'णो अप्पणो खद्धं खद्धं डायं डायं' नो आत्मनः स्वस्यार्थं प्रचुरं प्रचुरम्—अधिकम् अधिकम् रमणीयं शाकम्, शाकम्, 'ऊसढं ऊसढं रसियं रसियं' उच्छ्रितम् उच्छ्रितम्—विशिष्टगुणोपेतम्, रसितं रसितम् अपूर्वरसयुक्तं 'मणुन्नं मणुन्नं' मनोज्ञम् मनोज्ञम्—अत्यधिकमनोऽभिप्रेतम् 'णिद्धं णिद्धं' स्निग्धं स्निग्धम्—अत्यधिकस्निग्धम् 'लुक्खं लुक्खं' रूक्षं रूक्षम् न गृह्णीयादित्यर्थः, अपि तु 'से तत्थ अमुच्छिए' स साधुः, तत्र—आहारजाते अमूर्च्छितः—आसक्तिरहितः, 'अगिद्धे' अगृद्धः—गर्धारहितः लोभरहित इत्यर्थः 'अनाढिए' अनादृतः—आदररहितः 'अणज्झोववन्ने' अनध्युपपन्नः अनासक्तइत्यर्थः, 'बहुसममेव परिभाएज्जा' बहुसमम्—प्रभूतसममेव नतु कथमपि विषमम् परिभाजयेत्—विभक्तं कुर्यात् ॥ सू० ५३ ॥

खादिम और स्वादिम चतुर्विध अहार जात 'सव्व जणाए णिसिट्ठे' आप सभी उपस्थित साधुओं के लिये दिया है इसलिये 'तं भुंजह' उस चतुर्विध अशनादि आहार जात को सभी साधु खाइये और 'णं परिभाएह' विभाजन करलीजिए 'सेवं वदंतं परो वएज्जा' इस प्रकार बोलते हुए इस साधु को कोई दूसरा साधु यदि कहे कि 'आउसंतो समणा' श्रमण! आयुष्मन्तः श्रमणः ! त्वंचैव खलु परिभाजय 'तुमं चेव णं परिभाएहि' आप ही इस आहार को बांट दीजिए, तब उस अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'परिभाए माणे' विभाजन करता हुआ 'णो अप्पणो खद्धं खद्धं' अपने लिये पुष्कल अत्यन्त अधिक डायं डायं रोचक शाक एवं 'ऊसढं ऊसढं' उच्छ्रित विशिष्ट गुण से युक्त और 'रसियं रसियं' अपूर्व रससे युक्त अत्यन्त मनोज्ञ तथा अत्यधिक 'णिद्धं णिद्धं' स्निग्धं और 'लुक्खं लुक्खं' अत्यन्त रूक्ष भी आहार जात को ग्रहण करें, नहीं अपितु 'से तत्थ अमुच्छिए' वह साधु उस अशनादि आहार जात में आसक्ति रहित होकर एवं 'अगिद्धे' लोभ रहित होकर तथा 'अगढिए' आदर रहित होकर एवं

એ સાધુને કોઈ અન્ય સાધુ એ એમ કહે કે 'आउसंतो समणा' આયુષ્મન્ શ્રમણ! 'तुमं चेवण परिभाएहि' આપ જ આ આહારને વહેંચી આપો. 'से तत्थ परिभाएमाणे' એ ભિક્ષા લાવનાર સાધુ એ અશનાદિ ચારે પ્રકારના આહાર જાતને ભાગ પાડતા પાડતા 'णो अप्पणो खद्धं खद्धं' પેતાને માટે સારૂ સારૂં અને વધારે પડતું 'डायं डायं' રૂચિકર શાક 'ऊसढं ऊसढं' ઉચ્છૂત-વિશેષ પ્રકારના ગુણવાળુ અને 'रसियं रसियं' અત્યંત રસથી યુક્ત 'मणुण्णं मणुण्णं' મનોજ્ઞ મનોજ્ઞ 'णिद्धं णिद्धं' અત્યન્ત સ્નિગ્ધ 'लुक्खं लुक्खं' અને અત્યંત રૂક્ષ એવા આહારને ગ્રહણ ન કરે પરંતુ 'से तत्थ अमुच्छिए' તે સાધુ એ અશનાદિ આહાર જાતમાં આસક્તિ રહિત થઈને 'अगिद्धे' લોભ રહિત થઈને 'अगढिए' તથા આદર રહિત થઈને તથા

चयेत्तर्हि 'माइट्ठाणं संफासे' तस्य मातृस्थानं-छलकपटमायादिदोषान् संस्पृशेत्-कपटासक्ति-मायादिदोषसंस्पर्शः स्यादित्यर्थः। तथा च संयमात्मविराधना संभवः, तस्मात् 'णो एवं करेज्जा' नो एवं पूर्वोक्तरीत्या कुर्यात्-सर्वसाधुभ्यो दत्तमशनादिकं सर्वं नात्मीयं भावयेत्, अपि तु 'से तमायाए' स साधुः तद्-अशनादिकं दत्तमाहारजातम्, आदाय-गृहीत्वा 'तत्थ गच्छिज्जा' तत्र-साधुसमुदायनिकटे गच्छेत् 'तत्थ गच्छित्ता' तत्र गत्वा 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' स पूर्वमेव प्रागेव आहारजातम् तं साधुसमुदायम् आलोकयेत्-दर्शयेत्, दर्शयित्वा चैवं ब्रूयात्-'आउसंतो समणा!' हे आयुष्मन्तः श्रमणाः! 'इमे भे असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' इदम् युष्मभ्यम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'सव्वजणाए निसिट्ठे' सर्वजनेभ्यो युष्मभ्यमिति पूर्वेणान्वयः निसृष्टम्-दत्तं वर्तते तस्मात् 'तं भुंजह वा णं परिभाएह वा णं' तद् आहारजातम् यूयम् सर्वे मिलित्वा भुङ्ध्वम् वा, परिभाजयत वा, विभज्य वा गृह्णीतेति, 'सेवं वदंतं परो वएज्जा' तम् साधुम्, एवम्-

अकेला मुझे ही मिला है इसलिये मैं अकेला ही इसका उपयोग करूंगा 'एयं-माइट्ठाणं संफासे' ऐसा विचारने पर उस को मातृस्थान-छलकपटादि रूपदोष होगा और संयम आत्मा की विराधना होगी इसलिये 'नो एवं करेज्जा'-उक्त रीति से उपस्थित उन सभी साधुओं के लिये दिये गये अशनादि चतुर्विध आहार को केवल अकेला अपना ही नहीं समझना 'से तमायाय' वह एक साधु अशनादि चतुर्विधआहार जात को लेकर 'तत्थ गच्छेज्जा' उन साधु समुदायों के निकट में जाय और 'तत्थगच्छित्ता से पुव्वामेव आलोएज्जा' वहां जाकर वह साधु पहले ही आहार जात उन साधुओ को दिखलावे और उन को दिखलाकर 'ऐसा कहे कि 'आउसंतो समणा' हे आयुष्मन्! भगवन्! श्रमण! श्रावक ने 'इमे भे असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' यह अशन पान

હો જ આને ઉપયોગમાં લઈશ એમ વિચાર કરવાથી એ સાધુને 'माइट्ठाणं संफासे' છળ-કપટાદિરૂપ માતૃસ્થાન દોષ લાગે છે. અને સંયમ આત્માની વિરાધના થાય છે તેથી 'णो एवं करेज्जा' આ રીતે ત્યાં ઉપસ્થિત બધા સાધુઓને માટે આપવામાં આવેલ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારને કેવળ પોતાને માટે જ સમજવો નહીં 'से तमायाय तत्थ गच्छेज्जा' તે એક સાધુએ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારને લઈને એ બીજા સાધુ સમુદાયની પાસે જવું અને 'तत्थ गच्छित्ता से पुव्वामेव आलोएज्जा' ત્યાં જઈને એ આહાર એ સાધુઓને બતાવવો અને એ પ્રમાણે બતાવીને એમ કહેવું કે-आउसंतो समणा' હે આયુષ્મન્ ભગવન્ શ્રમણ! 'इमे मे असण वा पाण वा खाइमं वा साइमं वा' શ્રાવકે આ અશન. પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચારે પ્રકારને આહાર જાત 'सव्वजणाए णिसिट्ठे' આપ બધા ઉપસ્થિત સાધુઓને માટે આપેલ છે તેથી 'तं भुंजह' આ ચતુર્વિધ આહાર તે આપ ખાઓ અથવા 'वण परिभाएह' વિભાગ કરીને લઈલો 'सेवं वदंतं परोवएज्जा' આ રીતે કહેતા એવા

उक्तरीत्या ब्रुवन्तं वदन्तं परः–कश्चित् साधुः वदेत्-ब्रूयात्–'आउसंतो समणा ?' भो आयुष्मन्तः श्रमणाः ! 'तुमं चेवणं परिभाएहि' त्वञ्चैव खलु परिभाजय–विभक्तं कुरु 'से तत्थ परिभाएमाणे' स साधुः तत्र तदाहारजातम् परिभाजयन्–विभक्तं कुर्वन् 'णो अप्पणो खद्धं खद्धं डायं डायं' नो आत्मनः स्वस्यार्थं प्रचुरं प्रचुरम्–अधिकम् अधिकम् रमणीयं शाकम्, शाकम्, 'ऊसढं ऊसढं रसियं रसियं' उच्छ्रितम् उच्छ्रितम्–विशिष्टगुणोपेतम्, रसितं रसितम् अपूर्वरसयुक्तं 'मणुन्नं मणुन्नं' मनोज्ञम् मनोज्ञम्–अत्यधिकमनोऽभिप्रेतम् 'णिद्धं णिद्धं' स्निग्धं स्निग्धम्–अत्यधिकस्निग्धम् 'लुक्खं लुक्खं' रूक्षं रूक्षम् न गृह्णीयादित्यर्थः, अपि तु 'से तत्थ अमुच्छिए' स साधुः, तत्र–आहारजाते अमूर्च्छितः–आसक्तिरहितः, 'अगिद्धे' अगृद्धः–गर्धारहितः लोभरहित इत्यर्थः 'अनाढिए' अनादृतः–आदररहितः 'अणज्झोववन्ने' अनध्युपपन्नः अनासक्तइत्यर्थः, 'बहुसममेव परिभाएज्जा' बहुसमम्–प्रभूतसममेव नतु कथमपि विषमम् परिभाजयेत्–विभक्तं कुर्यात् ॥ सू० ५२ ॥

खादिम और स्वादिम चतुर्विध अहार जात 'सव्व जणाए णिसिट्ठे' आप सभी उपस्थित साधुओं के लिये दिया है इसलिये 'तं भुंजह' उस चतुर्विध अशनादि आहार जात को सभी साधु खाइये और 'णं परिभाएह' विभाजन करलीजिए 'सेवं वदंतं परो वएज्जा' इस प्रकार बोलते हुए इस साधु को कोई दूसरा साधु यदि कहे कि 'आउसंतो समणा' श्रमण ! आयुष्मन्तः श्रमणः ! त्वंचैव खलु परिभाजय 'तुमं चेव ण परिभाएहि' आप ही इस आहार को बांट दीजिए, तब उस अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'परिभाए माणे' विभाजन करता हुआ 'णो अप्पणो खद्धं खद्धं' अपने लिये पुष्कल अत्यन्त अधिक डायं डायं रोचक शाक एवं 'ऊसढं ऊसढं' उच्छ्रित विशिष्ट गुण से युक्त और 'रसियं रसियं' अपूर्व रससे युक्त अत्यन्त मनोज्ञ तथा अत्यधिक 'णिद्धं णिद्धं' स्निग्धं और 'लुक्खं लुक्ख' अत्यन्त रूक्ष भी आहार जात को ग्रहण करें, नहीं अपितु 'से तत्थ अमुच्छिए' वह साधु उस अशनादि आहार जात में आसक्ति रहित होकर एवं 'अगिद्धे' लोभ रहित होकर तथा 'अणढिए' आदर रहित होकर एवं

એ સાધુને કોઈ અન્ય સાધુ જો એમ કહે કે 'आउसंतो समणा' આયુષ્મન્ શ્રમણ 'तुमं चेवण परिभाएहि' આપ જ આ આહારને વહેંચી આપો. 'से तत्थ परिभाएमाणे' એ ભિક્ષા લાવનાર સાધુ એ અશનાદિ ચારે પ્રકારના આહાર જાતને ભાગ પાડતા પાડતા 'णो अप्पणो खद्धं खद्धं' પોતાને માટે સારૂ સારૂં અને વધારે પડતું 'डायं डायं' રૂચિકર શાક 'ऊसढं ऊसढं' ઉચ્છ્રિત-વિશેષ પ્રકારના ગુણવાળુ અને 'रसियं रसियं' અત્યંત રસથી યુક્ત 'मणुण्णं मणुण्णं' મનોજ્ઞ મનોજ્ઞ 'णिद्धं णिद्धं' અત્યન્ત સ્નિગ્ધ 'लुक्खं लुक्खं' અને અત્યંત રૂક્ષ એવા આહારને ગ્રહણ ન કરે પરંતુ 'से तत्थ अमुच्छिए' તે સાધુ એ અશનાદિ આહાર જાતમાં આસક્તિ રહિત થઈને 'अगिद्धे' લોભ રહિત થઈને 'अगढिए' તથા આદર રહિત થઈને તથા

मूलम्–से णं परिभाएमाणं परो वएज्जा, आउसंतो समणा माणं तुमं परिभाएहि, सव्वे वेगतियाठिया उ भोक्खामो वा पाहामो वा से तत्थभुंजमाणे णो अप्पणा खद्धं खद्धं, डायं डायं ऊसढं ऊसढं रसियं रसियं मणुन्नं मणुन्नं जाव लुक्खं लुक्खं से तत्थ अमुच्छिए अगिद्धे अनाढिए अणज्झोववण्णे बहुसममेव भुंजिज्जवा पीइज्जवा ॥सू० ५४॥

छाया–तं खलु परिभाजयन्तं परो वदेत्–आयुष्मन्तः श्रमणाः ! मा खलु त्वम् परिभाजय, सर्वे एकत्र व्यवस्थिताः भोक्ष्यामहे वा पास्यामोवा, स तत्र भुञ्जानो नो आत्मनः प्रचुरं प्रचुरम्, शाकं शाकम् उश्रितम् उश्रितम् रसितं रसितं मनोज्ञम् मनोज्ञम् यावत् रूक्षम् रूक्षम् स तत्र अमूर्च्छितः अगृद्धः अनादृतः अनध्युपपन्नः बहुसममेव भुञ्जीत वा पिबेद् वा ॥सू०५४॥

टीका–सहैव अशनादिकमाहारजातं भोक्तुं कश्चित् साधुः प्रतिपादयन्नाह 'सेणं परिभाएमाणं परो वएज्जा" तम् खलु साधुम् अशनादिकं परिभाजयन्तं–विभक्तुमुद्यतं परः कश्चित् साधुः वदेत् ब्रूयात् ब्रवीतीत्यर्थः, तदाह–'आउसंतो समणा' आयुष्मन्तः श्रमणाः ! हे आयुष्मन् श्रमण ! 'मा णं तुमं परिभाएहि' मा खलु त्वम् अशनादिकमाहारजातं परिभाजय–विभक्तं

'अणज्झोववण्णे' अनासक्त होकर ही 'बहुसममेव परिभाएज्जा' सबको समान रूप से ही विभाजन करें विषम रूप से विभाजन किसी भी तरह नहीं क ॥रें ५३ ॥

अब कोई एक साधु सब साधुओं को एक साथ ही अशनादि आहार जात का भोजन करने के लिये कहते हैं

टीकार्थ–'सेणं परिभाएमाणं परो वएज्जा'–अशनादि चतुर्विध आहार जातको विभाजन करते हुए उस साधु को दूसरा एक साधु यदि ऐसा वक्ष्यमाणरीति से कहे कि 'आउसंतो समणा' हे आयुष्मन्! भगवन्! श्रमण! साधु 'मा णं तुमं परिभाएहि' आप इस अशनादि चतुर्विध आहार जात को नहीं विभाजित करें क्योंकि 'सव्वे वेगतिया ठियाउ' हम सभी साधु एक साथ ही व्यवस्थित

'अणज्झोववण्णे' આ સક્તિ રહિત થઈને જ 'बहुसममेव परिभाएज्जा' બધાને સરખી રીતે જ ભાગ પાડીને આપવુ. વિશેષ પ્રકારે કોઈને પણ કોઈપણ રીતે આપવુ નહીં. ॥સૂ૦ ૫૩॥

હવે કોઈ એક સાધુ સઘળા સાધુઓને એક સાથે જ અશનાદિ આહાર જાતનું ભોજન કરવા માટે કહે છે.–

ટીકાર્થ–'से णं परिभाएमाणं परो वएज्जा' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતના ભાગ પાડતા એ સાધુને બીજા કોઇ એક, સાધુ જો આ વક્ષ્યમાણ રીતે કહે કે 'आउसंतो समणा मा ण तुम परिभाएहि' હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ભગવન્ ! આપ આ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારનો ભાગ પાડશો નહીં 'सव्वे वेगतिया ठियाउ भोक्खामो वा पाहामो वा' કેમ કે આપણે બધા જ સાધુઓ એક સાથે એકઠા થઈને આ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને ખાઇશુ

मा कुरु,इत्यर्थः 'सव्वे वेगतिया ठिया उ भोक्खामो वा पाहामो वा' सर्वे वयम् एकत्र-स्थाने व्यवस्थिताः सन्तः भोक्ष्यामहे वा पास्यामो वा, तत्र केवलम् अन्यतीर्थिकैः साकं न भोक्तव्यम्, स्वयूथिकैश्च पार्श्वस्थादिभिः संभोगिकैश्च सार्द्धम् ओघालोचनां दत्वा भुञ्जानानां विधिं प्रतिपादयितुमाह-'से तत्थ भुंजमाणे णो अप्पणा खद्धं खद्धं' स साधुः तत्र-तस्मिन् स्थाने साधुभिः सह भुञ्जानः नो आत्मनः-स्वस्यार्थं प्रचुरं प्रचुरम्-अत्यधिकम् 'डायं डायं ऊसढं ऊसढं' शाकं शाकम्-सुस्वादुशाकम्, उच्छ्रितम्, उच्छ्रितम्-विशिष्ट गुणोपेतम् 'रसियं रसियं' रसितम् रसितम्-रसयुक्तम् 'मणुन्नं मणुन्नं' मनोज्ञम् मनोज्ञम्-अत्यन्त मञ्जुलम् 'जाव लुक्खं लुक्खं' यावत्-स्निग्धम् स्निग्धम्-अत्यन्त स्निग्धम्, रूक्षं रूक्षम् अत्यधिकं न गृह्णन् इति पूर्वेणान्वयः 'से तत्थ अमुच्छिए अगिद्धे अनाढिए अणज्झोववन्ने' स साधुः तत्र-अशनादौ चतुर्विधे आहारजाते अमूर्च्छितः-मूर्च्छारहितः आसक्तिवर्जितः, अगृद्धः-गर्द्धारहितः लोभ-

एकत्रित होकर उस अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'भोक्खामो वा पायामो वा' खायेंगे और पीयेंगे वहां पर केवल अन्य तीर्थिकों के साथ नहीं भोजन करना चाहिये और अपने यूथिकों और पार्श्वस्थादि सांभोगिकों के साथ ओघा की आलोचना देकर खाने वाले साधुओं की विधि-प्रकार प्रतिपादित करते हैं-'से तत्थ भुंजमाणे' वह पूर्वोक्त अशनादि चतुर्विध आहार जात को लाने वाला साधु वहां पर उन सभी साधुओं के साथ खाते हुए 'णो अप्पणा' अपने लिये 'खद्धं खद्धं डायं डायं' अत्यधिक सुस्वादु शाक को या 'ऊसढं ऊसढं' विशिष्ट गुणों से युक्त एवं 'रसियं रसियं' सरस तथा अत्यन्त 'मणुण्णं मणुण्णं जाव' मञ्जुल यावत्-अत्यन्त स्निग्ध तथा 'लुक्खं लुक्खं' अत्यधिक रूक्ष अशनादि आहार जात को नहीं ग्रहण करे, अपितु 'से तत्थ अमूच्छिए' वह साधु उस अशनादि चतुर्विध आहार जात में आसक्ति वर्जित होकर 'अगिद्धे एवं' लोभ रहित होकर तथा 'अनाढिए' विशेष आसक्ति से रहित होकर एवं 'अणज्झोव

અને પીઇશું. આ પ્રમાણે કહે ત્યારે ત્યાં કેવળ અન્ય તીર્થિકોની સાથે આહાર લેવો ન જોઈએ પણ પોતાના સંપ્રદાયના સાધુઓ અને પાર્શ્વસ્થાદિ સાંભોગિકોની સાથે ઓઘાથી આલોચના કરીને ખાનારા સાધુઓના વિધિનું પ્રતિપાદન કરતાં કહે છે.-'से तत्थ भुंजमाणे णो अप्पणा खद्ध खद्धं' એ પૂર્વોક્ત અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને લાવનાર સાધુ ત્યા આગળ એ બધા સાધુઓની સાથે ખાતા ખાતા પોતાને માટે વધારે પડતા સુસ્વાદુ શાકને અથવા 'डायं डायं ऊसढं ऊसढं रसियं रसियं' અથવા વિશેષ ગુણવાળા અને સરસ તથા અત્યંત 'मणुण्ण मणुण्णं जाव लुक्खं लुक्खं' મનોજ્ઞ યાવત્ અત્યંત સ્નિગ્ધ તથા અત્યધિક રૂક્ષ અશનાદિ આહાર જાતને ગ્રહણ ન કરે પરંતુ 'से तत्थ अमुच्छिए अगिद्धे अणाढिए अणज्झोववण्णे' તે સાધુ એ અશનાદિ ચારે પ્રકારના આહાર જાતમાં આસક્તિ રહિત થઈને તથા લોભ રહિત થઇને તથા વિશેષ આસક્તિ રહિત થઈને તથા એ અશનાદિ

रहित इत्यर्थः, अनादतः-आदररहितः विशेषासक्तिवर्जितः, अनध्युपपन्नः-तत्प्राप्तिविशेषाध्यवसायरहितः सन् 'बहुसममेव भुंजिज्जा वा पीइज्जा वा' बहुसममेव सर्वं सममेव नतु किमपि विषमम्, प्रभूत सममेवेत्यर्थः भुञ्जीत वा पिबेद् वा ॥ सू० ५४ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठु कामे समाणे से जं पुण जाणिज्जा, समणं वा, माहणं वा, गामपिंडोलगं वा, अतिहिं वा, पुव्वपविट्ठं पेहाए णो ते उवाइक्कम्म पविसेज्ज वा, ओभासेज्ज वा, से तमायाय एगंतमवक्कमेज्जा, अणावायमसंलोए चिट्ठिज्जा, अह पुण एवं जाणिज्जा, पडिसेहिए वा दिन्ने वा तओ तंमि णियतिए संजयामेव पविसिज्ज वा, ओभासिज्ज वा ॥सू० ५५॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रवेष्टुकामः सन् यत् पुनः जानीयात्-श्रमणं वा ब्राह्मणं वा ग्रामपिण्डोलकं वा अतिथिं वा पूर्वप्रविष्टं प्रेक्ष्य नो तान् उपातिक्रम्य प्रविशेद् वा, अवभाषेत वा, स तमादाय एकान्तमपक्रामेत्, एकान्तमपक्रम्य अनापातासंलोके तिष्ठेत्, अथ पुनरेवं जानीयात्-प्रतिषिद्धे वा दत्ते वा ततस्तस्मिन् निवृत्ते संयत एव प्रविशेद् वा, अवभाषेत वा । सू० ५५ ॥

टीका-पूर्वसूत्रे बहिरालोके साधोरवस्थानं प्रतिषिद्धम् सम्प्रति तत्र तस्य प्रवेशं प्रतिषेधितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं जाव वण्णे' अशनादि आहार प्राप्ति के लिये विशेष अध्यवसाय यत्न रहित होकर ही 'बहुसममेव' सब समान रूप से ही अशनादि आहार जात को 'भुंजिज्ज वा पीईज्ज वा' खाय पिवे, लेशमात्र भी विषमता नहीं करे अर्थात् समान रूप से ही खाना पीना चाहिये ॥५४॥

पहले चरक शाक्य वगैरह श्रमणों के सामने बाहर प्रकाश में भाव साधु को नहीं रहना चाहिये ऐसा कह चुके हैं अब उन चरक शाक्यादि श्रमण वगैरह को गृहपति के घर में भिक्षा के लिये पहले से ही प्रविष्ट देखकर वहां भाव साधु को नहीं प्रवेश करना चाहिये ऐसा कहते हैं-

આહાર પ્રાપ્તિ માટે વિશેષ યત્ન રહિત થઈને 'बहुसममेव भुंजिज्ज वा पीइज्ज वा' બધાની સાથે સરખી રીતે અશનાદિ આહાર જાતને આરોગવો અને પીવો લેશમાત્ર પણ વિષમપણુ કરવુ નહી અર્થાત્ સમાન રીતે જ ખાવુ પીવુ જોઈએ ॥ સૂ૦ ૫૪ ॥

પહેલાં ચરકશાક્ય વિગેરે શ્રમણોના સામે બહાર પ્રકાશમાં ભાવ સાધુએ રહેવુ ન જોઈએ એમ કહેવાઇ ગયુ છે હવે એ ચરકશાક્યાદિ શ્રમણ વિગેરેને ગૃહપતિને ઘેર ભિક્ષા માટે પહેલેથી જ પ્રવેશેલા જોઈને ત્યા ભાવ સાધુએ પ્રવેશ ન કરવા સંબંધી સૂત્રકાર કથન કરે છે.

पविट्ठुकामे समाणे' गृहपतिकुलं यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षार्थं प्रवेष्टुकामः सन्-प्रविविक्षुः सन् 'सेजं पुण जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः एवं रीत्या जानीयात्-'समणं वा, माहणं वा गामपिंडोलगं वा' श्रमणं वा-शाक्यादिभिक्षुकम्, ब्राह्मणं वा, ग्रामपिण्डोलकं वा-ग्रामयाचकं वा 'अतिहिं वा' अतिथिं वा 'पुव्वपविट्ठं पेहाए' पूर्वप्रविष्टं गृहपतिकुले पूर्वकालादेव प्रविष्टम्, प्रेक्ष्य दृष्ट्वा 'णो ते उवाइक्कम्म पविसेज्ज वा ओभासेज्ज वा' नो तान् पूर्वप्रविष्टान् शाक्यादीन् उपातिक्रम्य-उल्लङ्घ्य प्रविशेद् वा अवभाषेत वा एतावता साधुः गृहपतिकुले पूर्वप्रविष्टं शाक्यश्रमणादिकं दृष्ट्वा न तान् अतिक्रम्य तत्र प्रविशेत्, नवा तत्रस्थित एव दातारं याचितु मवभाषेत. अपितु 'से तमायाय एगन्तमवक्कमिज्जा' स साधुः तम्-पूर्वप्रविष्टम् शाक्यादिश्रमणम् आदाय-अवगम्य ततस्थानात् एकान्तमपक्रामेत् निर्गच्छेत्। 'एगंतमवक्कमित्ता अणावायमसंलोए चिट्ठिज्जा' एकान्तमपक्रम्य अनापातासंलोके-यातायात-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-भाव साधु और भिक्षुकी-भावसाध्वी 'गाहावइकुलं' गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घरमें 'जाव' यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से-भिक्षा लाभ की आशा से 'पविट्ठुकामे समाणे' प्रवेश करने का इच्छुक 'से जंपुण एवं जाणिज्जा' वह यदि ऐसा वक्ष्यमाणरिति से जान लेकि 'समणं वा माहणं वा गामपिंडोलगं वा' श्रमण-चरक शाक्य वगैरह भिक्षुक को-गृहपति के घर में पहले भिक्षा के लिये प्रविष्ट-आये हुए देखकर एवं ब्राह्मण और ग्राम भिक्षुक तथा 'अतिहिं वा पुव्वपविट्ठं पेहाए' अतिथि को पूर्व प्रविष्ट देखकर जान ले तो 'णो ते उवाइक्कम्म पविसेज्ज वा ओभा सेज्ज वा' उन पूर्व प्रविष्ट चरक शाक्य श्रमणादि को उल्लंघनकर गृहपति के घर में भिक्षा के लिये भाव साधु नहीं प्रवेश करे और वहां रह कर उस गृहपति से भिक्षा के लिये बोले भी नहीं अपितु 'से तमायाय' वह भाव साधु और भाव साध्वी उस चरक शाक्यादि श्रमण को वहां पर पूर्व प्रविष्ट जान कर या देख कर उस स्थान से निकलकर 'एगंतमवक्कमेज्जा' एकान्त मे चला जाय और 'एकान्तम्' अप-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' ते પૂર્વોક્ત સાધુ અગર સાધ્વી 'गाहावइ कुलं जाव समणे' ગૃહપતિ ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ 'पविट्ठुकामे समाणे' ભિક્ષા લાભની ઈચ્છાથી પ્રવેશ કરવાની ઈચ્છા કરતા 'से जं पुण जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં એવી રીતે આવે કે 'समणं वा माहणं वा गामपिंडोलगं वा' શ્રમણ ચરકશાક્ય વિગેરે સાધુને કે બ્રાહ્મણ અથવા ગ્રામભિક્ષુક તથા 'अतिहिं वा' અતિથિને 'पुव्वपविट्ठं पेहाए' ગૃહપતિના ઘરમાં પહેલેથી જ ભિક્ષા ગ્રહણ માટે આવેલા જોઈને અથવા જાણીને 'णो ते उवाइक्कम्म पविसेज्ज वा ओभासेज्ज वा' એ પહેલેથી આવેલા ચરકશાક્ય શ્રમણાદિને ઓળંગીને ગૃહપતિના ઘરમા ભિક્ષા ગ્રહણ માટે ભાવ સાધુ કે સાધ્વીએ પ્રવેશ ન કરવો. અને ત્યાં રહીને એ ગૃહપતિને ભિક્ષા માટે કહેવુ પણ નહી 'से तमायाय एगंतमवक्कमेज्जा' તે ભાવ સાધુએ કે ભાવ સાધ્વીએ એ ચરકશાક્યાદિ શ્રમણોને ત્યાં પહેલેથી આવેલા જોઈને કે

सम्पर्करहिते अनालोक-प्रदेशे तिष्ठेत्, 'अहपुण एवं जाणिज्जा' अथ पुनः एवं-वक्ष्यमाण रीत्या यदि जानीयात्-अवगच्छेत् 'पडिसेहिए वा दिन्ने वा' प्रतिषेद्धे वा-शाक्यश्रमणादिके निषिद्धे वा भिक्षारूपे पिण्डे वा तस्मैदत्ते सति 'तओतंमि नियत्तिए' ततः स्थानात् तस्मिन् शाक्यश्रमणादिके, निवृत्ते-गृहाङ्गणेते सति ततः 'संजयामेव' संयतएव 'पविसिज्ज वा ओभासिज्ज वा' प्रविशेद् वा-भिक्षार्थं गृहपतिकुले प्रवेशं कुर्याद्, अवभाषेत वा-भिक्षां याचितुं वदेदित्यर्थः ॥ सू० ५५ ॥

मूलम्-एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं त्तिबेमि ॥सू० ५६॥ पंचमो उद्देसो समत्तो

छाया-एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम् इति ब्रवीमि ॥ सू० ५६ ॥

टीका-पञ्चमोद्देश वक्तव्यता मुपसंहरन्नाह-'एयं खलु तस्य एतत् खलु पूर्वोक्तरूपं पिण्डै-

---

क्रम्य 'अणावायमसंलोए चिट्ठिज्जा' एकान्त मे जाकर अनापात-यातायात का सम्पर्क से रहित और असंलोक अनालोक-प्रकाश रहित प्रदेश में रहे किन्तु 'अह पुण एवं जाणिज्जा' यदि वह भाव साधु और भाव साध्वी एवम् इस प्रकार वक्ष्यमाणरीति से जानलेकि-उन सभी चरकशाक्यादि भिक्षुकों की 'पडिसेहिएवा दिन्ने वा' प्रतिषिद्ध-मना कर दिया है अथवा उनको अशनादि आहार जात देदिया है और वे 'तओ तंमिणियत्तिए' चरकशाक्यादि भिक्षुक भिक्षा लेकर या वैसे ही चले गये हैं तो ' संजयामेव पविसिज्ज वा' संयमशालि होकर ही गृहपति के घर में भिक्षा के लिये प्रवेश करे या 'ओभासिज्ज वा' भिक्षा माङ्गने के लिये गृहपति से बोले ॥५५॥

अब इस पञ्चम उद्देशक में पिण्डैषणा विषय में भाव साधु और भाव साध्वी को संयमपालन रूपवक्तव्यता का उपसंहार करते हुए कहते हैं-

---

જાણીને એ સ્થાનેથી નીકળીને એકાન્તમા ચાલ્યા જવુ. અને 'अणावायमसंलोए चिट्ठिज्जा' એકાન્તમા જઈને ગમનાગમનના સપર્ક વિનાના અને અસલોક અર્થાત્ પ્રકાશ રહિત પ્રદેશમા અર્થાત્ બીજા ન જુએ તેવા પ્રદેશમા રહેવુ પરતુ 'अह पुण एवं जाणिज्जा' એ તે ભાવ સાધુ કે ભાવ સાધ્વીએ રીતે અર્થાત્ વક્ષ્યમાણ રીતે જાણે કે-'पडिसेहिए वा दिन्ने वा' એ બધા ચરકશાક્યાદિ ભિક્ષુકોને મના કરેલ છે અથવા તેમને અશનાદિ આહાર જાત આપી દીધો છે. તથા 'तओ तंमि णियत्तिए' એ ચરકશાક્યાદિ સાધુ ભિક્ષા લઈને અથવા એમનેમ વગર લીધે ચાલ્યા ગયા છે તેમ જાણવામા આવે તો 'संजया-मेव पविसिज्ज वा ओभासिज्ज वा' તે પછી સયમશીલ થઈને ગૃહપતિના ઘરમાં ભિક્ષા લેવા માટે પ્રવેશ કરવો અથવા ભિક્ષા આપવા માટે ગૃહપતિને કહેવું ॥ ૫૫ ॥

પાચમો ઉદ્દેશો સમાપ્ત

હવે આ પાંચમા ઉદ્દેશામાં પિંડૈષણાના સંબધમા સાધુ સાધ્વીએ સયમ પાલનરૂપ-

षणा विषयकं संयमपालनं तस्य-संयम पालकत्वेन प्रसिद्धस्य 'भिक्खुस्स' भिक्षुकस्य साधोः 'भिक्खुणीए वा' भिक्षुक्याः साध्व्या वा 'सामग्गियं' सामग्र्यम्-समग्रता भिक्षुभावस्य सम्पूर्णत्वम् 'अवगन्तव्यम् त्तिबेमि' इति ब्रवीमि-उपदिशामि इति भगवान् आह ॥सू०५६॥

पिण्डैषणाया पञ्चमोद्देशकः समाप्तः ।

षष्ठोद्देशकः प्रारभ्यते ।

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणेज्जा, रसेसिणो बहवे पाणा घासेसणाए संथडे संणिवइए पेहाए तं जहा-कुक्कुडजाइयं वा, सूयरजाइयं वा, अग्गपिंडंसि वा, वायसा संथडा संणिवइया पेहाए परक्कमे संजयामेव परक्कमेज्जा णो उज्जुयं गच्छिज्जा ॥५७॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया यावत् प्रविष्टः सन् स यत् पुनः जानीयात्-रसैषिणः बहून् प्राणान् ग्रासार्थम् संस्तृतान संनिपतितान् वीक्ष्य, तद्यथा-कुक्कुटजातिकं वा शूकरजातिकं वा, अग्रपिण्डे वा वायसान् संस्तृतान् संपतितान् वीक्ष्य सति पराक्रमे संयतः न ऋजुकं गच्छेत् ॥ सू० ५७ ॥

टीका-पञ्चमोद्देशके शाक्यादि श्रमणानामन्तरायभयात् साधोः भिक्षार्थं गृहपतिकुल

टीकार्थ-'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं त्तिबेमि' यह पूर्वोक्तरूप पिण्डैषणाविषयक संयम पालन ही उस भिक्षुक-भाव साधु और भिक्षुकी-भाव साध्वी का सामग्र्य है अर्थात् पिण्डैषणा विषयक संयम पालन करना ही साधु और साध्वी के भिक्षु भाव-साधुपना की सम्पूर्णता समझनी चाहिये ऐसा वीतराग केवल ज्ञानी भगवान् महावीर स्वामी कहते हैं, यह तात्पर्य है ॥५६॥

पिण्डैषणाका पञ्चमोद्देशक समाप्त हुआ ॥

अब षष्ठोद्देशक की हिन्दी टीकाका आरम्भ किया जाता है-

पञ्चमोद्देशक में चरकशाक्यादि भिक्षुकों के अन्तराय-विघ्न बाधाओं के

કથનનો ઉપસંહાર સૂત્રકાર કરે છે-

ટીકાર્થ-'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणी वा' આ પૂર્વોક્ત રૂપ પિંડૈષણા સંબંધી સંયમ પાલન જ એ ભાવ સાધુ અથવા ભાવ સાધ્વીની સમગ્રતા છે, અર્થાત્ પિંડૈષણા વિષયક સંયમ પાલન કરવુ એજ સાધુ અને સાધ્વીના ભિક્ષુ ભાવ અર્થાત્ સાધુપણાની સંપૂર્ણતા છે તેમ સમજવુ. આ પ્રમાણે વીતરાગ કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ કહ્યુ છે ॥સૂ ૫૬॥

પિંડૈષણાનો પાંચમો ઉદ્દેશો સમાપ્ત

છઠ્ઠો ઉદ્દેશો

પાચમા ઉદ્દેશામાં ચરકશાક્ય વિગેરે ભિક્ષુકોને અંતરાય કે વિઘ્ન થાય એ ભયથી

प्रवेशः प्रतिषिद्धः, सम्प्रति षष्ठोद्देशकेपि प्राण्यन्तरविघ्नबाधा प्रतिषेधार्थमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुको वा भिक्षुकी वा–साधुर्वा साध्वी वा, 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलम् 'पिंडवायपडियाए' पिण्डपातप्रतिज्ञया 'जाव पविट्ठे समाणे यावत्–प्रविष्टः सन् 'से जं पुण जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्- अवगच्छेत् 'रसेसिणो बहवेपाणा' रसैषिणः–रसाभि भाषिणः–बहवः प्राणाः–अनेकेप्राणिनः जीवजन्तवः 'घासेसणाए' ग्रासेषणया ग्रासार्थम् 'संथडे संनिवइए पेहाए' संस्तृताः–एकत्रिताः एवं संनिपतिताः भवन्ति इति रीत्या संस्तृतान् एकत्रीभूतान् संनिपतितान् तान् प्राणिनः प्रेक्ष्य तांश्च कांश्चित् प्राणिन उदाहरणार्थमाह–'तं जहा–कुक्कुडजाइयं वा' कुक्कुटजातिकम् वा–कुक्कुटजातीयं वा

भय से भाव साधु को उन के समक्ष भिक्षा लेने के लिये गृहपति के घर में नहीं जाना चाहिये ऐसा कहा है अब छट्ठे उद्देशक मे भी अन्य किसी भी प्राणी के विघ्न बाधाओं का प्रतिषेध करने के लिये कहते हैं–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु–भाव साधु और भिक्षुकी–भाव साध्वी 'गाहावइकुलं' गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में 'पिंडवायपडियाए जाव' पिण्डपात की प्रतिज्ञा से–भिक्षालाभ की आशा से यावत् 'पविट्ठे समाणे' अनुप्रविष्ट होकर 'से जं पुण जाणेज्ञा' वह साधु या साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रीति जान लेकि 'रसेसिणो बहवे पाणा' रसके अभिलाषी बहुत से प्राणी जीव जन्तु 'घासेसणाए संथडे संनिवईए, पेहाए' ग्रास के लिये एकत्रित हो रहे हैं और झुण्ड के झुण्ड, संनिपतित–आये हुए हैं अथवा आ रहे हैं ऐसा देखकर 'तं जहा कुक्कुडजाईयं वा' जैसे–वे जीव जन्तु कुक्कुट जाति–मुर्गा जाति के हैं या 'सूयरजाइयं वा' शूगर जाति के हैं ऐसा देखकर या जानकर एवं 'अग्गपिंडंसि वा' संस्तृतान् संनिपतितान् प्रेक्ष्य अग्रपिण्ड–बाहर स्थापित–रक्खा हुआ काकबलि रूप अग्रपिण्ड के लिये 'संथडा

ભાવ સાધુ કે ભાવ સાધ્વીએ તેમની સાથે ભિક્ષા લેવા માટે ગૃહપતિના ઘરમા ન જવું તેમ કહેલ છે હવે આ છટ્ઠા ઉદ્દેશામાં પણ અન્ય કોઇ પણ પ્રાણીને વિઘ્ન કે બાધાઓનો નિષેધ કરતા સૂત્રકાર કથન કરે છે.

ટીકાર્થ–'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વી 'गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए जाव' ગૃહપતિના ઘરમા ભિક્ષાલાભની ઇચ્છાથી યાવત્ 'पविट्ठे-समाणे' પ્રવેશ કર્યા પછી 'से जं पुण एव जाणिज्जा' તેમના જાણવામા જો એવુ આવે કે– 'रसेसिणो बहवे पाणा घासेसणाए' રસના અભિલાષી ઘણા પ્રાણિયો અર્થાત્ જીવજંતુઓ ગ્રાસ મેળવા 'संथडे संनिवइए पेहाए' આ માર્ગમાં એકઠા થઈ રહેલ છે અને ટોળાને ટોળા આવેલા છે અથવા આવી રહ્યા છે તે પ્રમાણે જોઇને 'तं जहा' જેમ કે 'कुक्कुड जाइयं वा सूयरजाइयं वा' તે જંતુઓ કુકડાની જાતના હોય કે સૂકર–ભુંડની જાતના હોય એ પ્રમાણે દેખીને કે જાણીને તથા 'अग्गपिंडंसि वा वायसा संथडा संणिवइया पेहाए'

'सूयरजाइयं वा' शूकरजातिकम्-वराहजातीयं वा 'अग्गपिंडंसि वा' अग्रपिण्डे वा-काकबलिरूपे बहिः स्थापिते 'वायसा' वायसाः काकाः 'संथडा संनिवइया' संस्तृताः-एकत्रीभूताः संनिपतिताः भवन्ति इति 'पेहाए' प्रेक्ष्य तान् संस्तृतान् संनिपतितान् काकान् दृष्ट्वा 'सइ-परक्कमे' सतिपराक्रमे-अन्यस्मिन् गमनमार्गे सति 'संजयामेव' संयतः एव संयमशीलत्वात् अन्यमार्गेणैव गच्छेत् 'णो उज्जुयं गच्छिज्जा' नो ऋजुकं गच्छेत्, कुक्कुटादिपक्षिपशुव्याप्तेने सरलमार्गेण न गच्छेद् इति भावः, तथा सति अन्यप्राणिबाधा संभवेन संयम-विराधना स्यादिति ॥ सू० ५७ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे णो गाहावइकुलस्स वा दुवारसाहं अवलंबिय अवलंबिय चिट्ठिज्जा, णो गाहावइकुलस्स दगच्छड्डुणमत्तए चिट्ठिज्जा, णो गाहावइकुलस्स चंदणिउयए चिट्ठिज्जा णो गाहावइकुलस्स सिणाणस्स वा संलोए सपडिदुवारे

संनिवइया पेहाए' एकत्रित हुए और झुण्ड के झुण्ड आये हुए कौए हैं ऐसा देखकर अर्थात् जिस रास्ते में अन्नादि रसों के लोभ से कुक्कुट शूकर वगैरह बहुत से जीव प्राणी झुण्ड के झुण्ड आये हुए हैं और बाहर में रक्खे हुए काकबलि के रूप में अग्रपिण्ड को खाने के लिये कौए जमा हो रहे हैं उस रास्ते से भिक्षा के लिये साधु और साध्वी को नहीं जाना चाहिये अपितु 'सइ परक्कमे संजयामेव परक्कमेज्जा' दूसरे रास्ते के रहने पर उसी दूसरे रास्ते से संयमशील साधु और साध्वी भिक्षा के लिये जाय किन्तु 'णो उज्जुयं गच्छेज्ज.' उस ऋजु-सरल मार्ग से नहीं जाय जोकि कुक्कुट वगैरह पशु पक्षी से व्याप्त-भरा हुआ है-उस से नहीं जाय क्योंकि उस रास्ते से जाने पर अन्य जीव जन्तु प्राणीयों की बाधा होने से संयम विराधना होने की संभावना रहती है ॥५७।

अग्रपिंड-બહાર રાખેલ કાગબલિરૂપ અગ્રપિંડને માટે એકઠા થયેલા અને ટોળાનેટોળા આવેલ કાગડાઓને જોઈને અર્થાત્ જે રસ્તામાં અન્નાદિ રસોના લોભથી કુકડા ભુંડ વિગેરે ઘણા પ્રાણિયોના ટોળાનેટોળા આવેલ હોય અને બહાર રાખવામાં આવેલ કાકબલિ રૂપે રાખેલ અગ્રપિંડને ખાવા માટે કાગડાઓ એકઠા થઈ રહેલ હોય એવા રસ્તેથી ભિક્ષા ગ્રહણ કરવા સાધુ કે સાધ્વીએ જવું નહીં. પરંતુ 'सइपरक्कमे संजयामेव परक्कमेज्जा' બીજો રસ્તો હોય તો એ પરિસ્થિતિમાં બીજે રસ્તેથી સંયમશીલ સાધુ કે સાધ્વીએ ભિક્ષા માટે જવું. 'णो उज्जुयं गच्छिज्जा' પણ એ સરળ માર્ગથી જવું નહીં કે જે માર્ગ કુકડા વિગેરે પશુ પક્ષિઓથી ભરેલ હોય એવા માર્ગે જવું નહીં કેમ કે-એવા રસ્તેથી જવાથી બીજા જીવજંતુ વિગેરે પ્રાણિયોને બાધા થવાનો સંભવ હોવાથી સંયમની વિરાધના થવાનો ભય રહે છે. ॥સૂ. ૫૭ ॥

'सूयरजाइयं वा' शूकरजातिकम्-वराहजातीयं वा 'अग्गपिंडंसि वा' अग्रपिण्डे वा-काकबलि-रूपे बहिः स्थापिते 'वायसा' वायसाः काकाः 'संथडा संनिवइया' संस्तृताः-एकत्रीभूताः संनिपतिताः भवन्ति इति 'पेहाए' प्रेक्ष्य तान् संस्तृतान् संनिपतितान् काकान् दृष्ट्वा 'सइ-परक्कमे' सतिपराक्रमे—अन्यस्मिन् गमनमार्गे सति 'संजयामेव' संयतः एव संयमशीलत्वात् अन्यमार्गेणैव गच्छेत् 'णो उज्जुयं गच्छिज्जा' नो ऋजुकं गच्छेत्, कुक्कुटादिपक्षिपशुव्याप्तेने सरलमार्गेण न गच्छेद् इति भावः, तथा सति अन्यप्राणिबाधा संभवेन संयम-विराधना स्यादिति ॥ सू० ५७ ॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे णो गाहावइकुलस्स वा दुवारसाहं अवलंबिय अवलंबिय चिट्ठिज्जा, णो गाहावइकुलस्स दगच्छड्डणमत्तए चिट्ठिज्जा, णो गाहावइकुलस्स चंदणि-उयए चिट्ठिज्जा णो गाहावइकुलस्स सिणाणस्स वा संलोए सपडिदुवारे

संनिवइया पेहाए' एकत्रित्त हुए और झुण्ड के झुण्ड आये हुए कौए हैं ऐसा देखकर अर्थात् जिस रास्ते में अन्नादि रसों के लोभ से कुक्कुट शूकर वगैरह बहुत से जीव प्राणी झुण्ड के झुण्ड आये हुए हैं और बाहर में रक्खे हुए काक-बलि के रूप में अग्रपिण्ड को खाने के लिये कौए जमा हो रहे हैं उस रास्ते से भिक्षा के लिये साधु और साध्वी को नहीं जाना चाहिये अपितु 'सइ परक्कमे संजयामेव परक्कमेज्जा' दूसरे रास्ते के रहने पर उसी दूसरे रास्ते से संयमशील साधु और साध्वी भिक्षा के लिये जाय किन्तु 'णो उज्जुए गच्छेज्ज' उस ऋजु-सरल मार्ग से नहीं जाय जोकि कुक्कुट वगैरह पशु पक्षी से व्याप्त-भरा हुआ है-उस से नहीं जाय क्योंकि उस रास्ते से जाने पर अन्य जीव जन्तु प्राणीयों की बाधा होने से संयम विराधना होने की संभावना रहती है ॥५७।

અગ્રપિંડ-બહાર રાખેલ કાગબલિરૂપ અગ્રપિંડને માટે એકઠા થયેલા અને ટોળાનેટોળા આવેલ કાગડાઓને જોઈને અર્થાત્ જે રસ્તામાં અન્નાદિ રસોના લોભથી કુકડા ભુંડ વિગેરે ઘણા પ્રાણિયોના ટોળાનેટોળા આવેલ હોય અને બહાર રાખવામાં આવેલ કાકબલિ રૂપે રાખેલ અગ્રપિંડને ખાવા માટે કાગડાઓ એકઠા થઈ રહેલ હોય એવા રસ્તેથી ભિક્ષા ગ્રહણ કરવા સાધુ કે સાધ્વીએ જવુ નહી પરંતુ 'सइपरक्कमे संजयामेव परक्कमेज्जा' બીજો રસ્તો હોય તો એ પરિસ્થિમા બીજે રસ્તેથી સંયમશીલ સાધુ કે સાધ્વીએ ભિક્ષા માટે જવુ. 'णो उज्जुयं गच्छिज्जा' પણ એ સરળ માર્ગથી જવુ નહી કે જે માર્ગ કુકડા વિગેરે પશુ પક્ષિઓથી ભરેલ હોય એવા માર્ગે જવુ નહી કેમ કે-એવા રસ્તેથી જવાથી બીજા જીવજંતુ વિગેરે પ્રાણિયોને બાધા થવાનો સંભવ હોવાથી સંયમની વિરાધના થવાનો ભય રહે છે. ॥સૂ. ૫૭ ॥

प्रवेशः प्रतिषिद्धः, सम्प्रति षष्ठोद्देशकेपि प्राण्यन्तरविघ्नबाधा प्रतिषेधार्थमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुको वा भिक्षुकी वा-साधुर्वा साध्वी वा, 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलम् 'पिंडवायपडियाए' पिण्डपातप्रतिज्ञया 'जाव पविट्ठे समाणे यावत्-प्रविष्टः सन् 'से जं पुण जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्-अवगच्छेत् 'रसेसिणो बहवेपाणा' रसैषिणः-रसाभि भाषिणः-बहवः प्राणाः-अनेकेप्राणिनः जीवजन्तवः 'घासेसणाए' ग्रासेषणया ग्रासार्थम् 'संथडे संनिवइए पेहाए' संस्तृताः-एकत्रिताः एवं संनिपतिताः भवन्ति इति रीत्या संस्तृतान् एकत्रीभूतान् संनिपतितान् तान् प्राणिनः प्रेक्ष्य तांश्च कांश्चित् प्राणिन उदाहरणार्थमाह-'तं जहा-कुक्कुडजाइयं वा' कुक्कुटजातिकम् वा-कुक्कुटजातीयं वा

भय से भाव साधु को उन के समक्ष भिक्षा लेने के लिये गृहपति के घर में नहीं जाना चाहिये ऐसा कहा है अब छट्ठे उद्देशक मे भी अन्य किसी भी प्राणी के विघ्न बाधाओं का प्रतिषेध करने के लिये कहते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-भाव साधु और भिक्षुकी-भाव साध्वी 'गाहावइकुलं' गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में 'पिंडवायपडियाए जाव' पिण्डपात की प्रतिज्ञा से-भिक्षालाभ की आशा से यावत् 'पविट्ठे समाणे' अनुप्रविष्ट होकर 'से जं पुण जाणेज्जा' वह साधु या साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रीति जान लेकि 'रसेसिणो बहवे पाणा' रसके अभिलाषी बहुत से प्राणी जीव जन्तु 'घासेसणाए संथडे संनिवईए, पेहाए' ग्रास के लिये एकत्रित हो रहे हैं और झुण्ड के झुण्ड, संनिपतित-आये हुए हैं अथवा आ रहे हैं ऐसा देखकर 'तं जहा कुक्कुडजाईयं वा' जैसे-वे जीव जन्तु कुक्कुट जाति-मुर्गा जाति के हैं या 'सूयरजाइयं वा' शूगर जाति के हैं ऐसा देखकर या जानकर एवं 'अग्गपिंडंसि वा' संस्तृतान् संनिपतितान् प्रेक्ष्य अग्रपिण्ड-बाहर स्थापित-रक्खा हुआ काकबलि रूप अग्रपिण्ड के लिये 'संथडा

ભાવ સાધુ કે ભાવ સાધ્વીએ તેમની સાથે ભિક્ષા લેવા માટે ગૃહપતિના ઘરમાં ન જવું તેમ કહેલ છે હવે આ છટ્ઠા ઉદ્દેશામાં પણ અન્ય કોઇ પણ પ્રાણીને વિઘ્ન કે બાધાઓનો નિષેધ કરતા સૂત્રકાર કથન કરે છે.

ટીકાર્થ-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વી 'गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए जाव' ગૃહપતિના ઘરમાં ભિક્ષાલાભની ઇચ્છાથી યાવત્ 'पविट्ठे-समाणे' પ્રવેશ કર્યા પછી 'से जं पुण एव जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં જો એવું આવે કે-'रसेसिणो बहवे पाणा घासेसणाए' રસના અભિલાષી ઘણા પ્રાણિયો અર્થાત્ જીવજંતુઓ ગ્રાસ મેળવા 'संथडे संनिवइए पेहाए' આ માર્ગમાં એકઠા થઈ રહેલ છે અને ટોળાને ટોળા આવેલા છે. અથવા આવી રહ્યા છે તે પ્રમાણે જોઇને 'तं जहा' જેમ કે 'कुक्कुड जाइयं वा सूयरजाइयं वा' તે જંતુઓ કુકડાની જાતના હોય કે સૂકર-ભુંડની જાતના હોય એ પ્રમાણે દેખીને કે જાણીને તથા 'अग्गपिंडंसि वा वायसा संथडा संणिवइया पेहाए'

'सूयरजाइयं वा' शूकरजातिकम्-वराहजातीयं वा 'अग्गपिंडंसि वा' अग्रपिण्डे वा-काकवलिरूपे बहिः स्थापिते 'वायसा' वायसाः काकाः 'संथडा संनिवइया' संस्तृताः-एकत्रीभूताः संनिपतिताः भवन्ति इति 'पेहाए' प्रेक्ष्य तान् संस्तृतान् संनिपतितान् काकान् दृष्ट्वा 'सइ परक्कमे' सतिपराक्रमे-अन्यस्मिन् गमनमार्गे सति 'संजयामेव' संयतः एव संयमशीलत्वात् अन्यमार्गेणैव गच्छेत् 'णो उज्जुयं गच्छिज्जा' नो ऋजुकं गच्छेत्, कुक्कुटादिपक्षिपशुव्याप्तेने सरलमार्गेण न गच्छेद् इति भावः, तथा सति अन्यप्राणिबाधा संभवेन संयमविराधना स्यादिति ॥ सू० ५७ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे णो गाहावइकुलस्स वा दुवारसाहं अवलंबिय अवलंबिय चिट्ठिज्जा, णो गाहावइकुलस्स दगच्छड्डुणमत्तए चिट्ठिज्जा, णो गाहावइकुलस्स चंदणिउयए चिट्ठिज्जा णो गाहावइकुलस्स सिणाणस्स वा संलोए सपडिदुवारे

संनिवइया पेहाए' एकत्रित हुए और झुण्ड के झुण्ड आये हुए कौए हैं ऐसा देखकर अर्थात् जिस रास्ते में अन्नादि रसों के लोभ से कुक्कुट शूकर वगैरह बहुत से जीव प्राणी झुण्ड के झुण्ड आये हुए हैं और बाहर में रक्खे हुए काकबलि के रूप में अग्रपिण्ड को खाने के लिये कौए जमा हो रहे हैं उस रास्ते से भिक्षा के लिये साधु और साध्वी को नहीं जाना चाहिये अपितु 'सइ परक्कमे संजयामेव परक्कमेज्जा' दूसरे रास्ते के रहने पर उसी दूसरे रास्ते से संयमशील साधु और साध्वी भिक्षा के लिये जाय किन्तु 'णो उज्जुयं गच्छेज्ज.' उस ऋजु-सरल मार्ग से नहीं जाय जोकि कुक्कुट वगैरह पशु पक्षी से व्याप्त-भरा हुआ है-उस से नहीं जाय क्योंकि उस रास्ते से जाने पर अन्य जीव जन्तु प्राणीयों की बाधा होने से संयम विराधना होने की संभावना रहती है ॥५७।

અગ્રપિંડ-બહાર રાખેલ કાગબલિરૂપ અગ્રપિંડને માટે એકઠા થયેલા અને ટોળાનેટોળા આવેલ કાગડાઓને જોઈને અર્થાત્ જે રસ્તામાં અન્નાદિ રસોના લોભથી કુકડા ભુંડ વિગેરે ઘણા પ્રાણિયોના ટોળાનેટોળા આવેલ હોય અને બહાર રાખવામાં આવેલ કાકબલિ રૂપે રાખેલ અગ્રપિંડને ખાવા માટે કાગડાઓ એકઠા થઈ રહેલ હોય એવા રસ્તેથી ભિક્ષા ગ્રહણ કરવા સાધુ કે સાધ્વીએ જવું નહી. પરંતુ 'सइपरक्कमे संजयामेव परक्कमेज्जा' બીજો રસ્તો હોય તો એ પરિસ્થિમા બીજે રસ્તેથી સંયમશીલ સાધુ કે સાધ્વીએ ભિક્ષા માટે જવું 'णो उज्जुयं गच्छिज्जा' પણ એ સરળ માર્ગથી જવુ નહી કે જે માર્ગ કુકડા વિગેરે પશુ પક્ષિઓથી ભરેલ હોય એવા માર્ગ જવુ નહી કેમ કે-એવા રસ્તેથી જવાથી બીજા જીવજંતુ વિગેરે પ્રાણિયોને બાધા થવાનો સંભવ હોવાથી સંયમની વિરાધના થવાનો ભય રહે છે. ॥સૂ. ૫૭ ॥

चिट्ठिज्जा, णो गाहावइकुलस्स आलोयं वा थिग्गलं वा संधिं वा दग-भवणं वा बाहाओ पगिज्झिय अंगुलियाए वा उद्दिसिय उण्णमिय उण्ण-मिय अवनमिय अवनमिय निज्झाइज्जा, णो गाहावइं अंगुलियाए उद्दिसिय उद्दिसिय जाइज्जा, णो गाहावइं अंगुलिए चालिय चालिय जाणिज्जा, णो गाहावइं अंगुलियाए तज्जिय तज्जिय, जाइज्जा, णो गाहावइं अंगुलियाए उक्खुलंपिय उक्खुलंपिय जाएज्जा णो गाहावइं वंदिय वंदिय जाइज्जा, णो वयणं फरुसं वइज्जा ॥सू० ५८॥

छाया-स भिक्षुको वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् नो गृहपतिकुलस्य वा द्वारशाखाम् अवलम्ब्य तिष्ठेत्, नो गृहपतिकुलस्य उदकप्रतिष्ठापनमात्रके तिष्ठेत्, नो गृहपतिकुलस्य आचमनोदके तिष्ठेत्, नो गृहपतिकुलस्य स्नानस्य वा वर्चस्य वा संलोके तत् प्रतिद्वारे तिष्ठेत्, नो गृहपतिकुलस्य आलोकस्थानं वा थिग्गलं वा सन्धिं वा उदकभवनं वा बाहुन् प्रगृह्य अंगुल्या उद्दिश्य उद्दिश्य वा उन्नम्य उन्नम्य अवनम्य अवनम्य निध्यापयेद् नो गृहपतिम् अंगुल्या उद्दिश्य उद्दिश्य याचेत, नो गृहपतिम् अङ्गुल्या तर्जयित्वा याचेत नो गृहपतिम् अंगुल्या कण्डयित्वा याचेत, नो गृहपतिम् वन्दित्वा याचेत, नो वचनं परुषं वदेत्' ॥ सू० ५८ ॥

टीका-गृहपतिकुलं प्रविश्य भिक्षार्थं साधोर्वर्तनव्यवहारं प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षार्थं प्रविष्टः सन् 'णो गाहावइकुलस्स' नो गृहपतिकुलस्य गृहस्थगृहस्य वा 'दुवारसाहं' द्वारशाखाम्-द्वारभागम् 'अवलंबिय अवलंबिय' अवलम्ब्य अवलम्ब्य

अब गृहपति के घरमें प्रवेशकर भिक्षा के लिये साधु का वर्तन व्यवहार का प्रतिपादन करते हैं-

टीकार्थ-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-भाव साधु और भिक्षुकी भाव साध्वी 'गाहावइ कुलं जाव' गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से भिक्षा लाभ की आशा से 'पविट्ठेसमाणे' अनु-प्रविष्ट होकर 'णो गाहा लइकुलस्स' गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर के 'दुवारसाहं अवलंबिय अवलंबिय चिट्ठिज्जा,' द्वार भाग को आलम्बन कर खडा न रहे क्योंकि

હવે ગૃહપતિના ઘરમા પ્રવેશીને ભિક્ષા ગ્રહણ માટે સાધુના વ્યવહારનુ પ્રતિપાદન કરે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વી 'गाहा-वइकुलं जाव' ગૃહપતિના ઘરમા યાવત્ ભિક્ષાલાભની આશાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'णो गाहावइ कुलस्स वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરના 'दुवारसाहं अवलंबिय अवलंबिय' દ્વાર ભાગનુ અવલંબન કરીને 'चिट्ठिज्जा' ઉભા ન રહેવુ કેમ કે એ દ્વારભાગ ઘણા જુના

पुनः पुनरवलम्बनं कृत्वा 'चिट्ठिज्जा' तिष्ठेत्, द्वारभागस्य जीर्णत्वेन पतनं स्यात्, दुष्प्रतिष्ठितत्वाद् वा चलनं भवेत् तथा च तत्प्रयुक्तसंयमात्मविराधना स्यात् 'णो गाहावइकुलस्स दगच्छड्डणमत्तए चिट्ठिज्जा' नो वा गृहपतिकुलस्य-गृहस्थगृहस्य उदकप्रतिष्ठापनमात्रके-पात्रादि उपकरणप्रक्षालन जलप्रक्षेपस्थाने तिष्ठेत, तथा सति तत्प्रवचनजुगुप्सा संभवात्, एवम् 'णो गाहावइकुलस्स चंदणिउयए चिट्ठिज्जा' नो वा गृहपतिकुलस्य आचमनोदके- आचमनजलप्रवाहस्थले तिष्ठेत्, तत्रापि साधोरवस्थाने तत्प्रवचनजुगुप्सा स्यात्, तथा 'णो गाहावइकुलस्स सिणाणस्स वा वच्चस्स वा संलोए संपडिदुवारे चिट्ठिज्जा' नो वा गृहपतिकुलस्य

उस द्वार भाग को बहुत जीर्ण शीर्ण पुराणे होने से गिरजाने की संभावना रहती है अथवा अच्छी तरह से नहीं संस्थापित रचित किये जाने से द्वार भाग चलायमान हो सकता है इसलिये तत्प्रयुक्त संयमी आत्मा की विराधना होगी, एवं 'णो गाहावइकुलस्स दगच्छड्डणमत्तए चिट्ठिज्जा' गृहपति गृहस्थ श्रावक के घरका पात्रादिका प्रक्षालन जलके प्रक्षेप स्थान में भी नहीं खडा होकर रहे क्योंकि ऐसे बर्तन धोने के एंठवाड के स्थानमें खडे रहने से उन साधु साध्वी के प्रति श्रावकों को घृणा दृष्टि होगी और उन के धर्मोपदेश रूप प्रवचन के प्रति जुगुप्सा होने से उनका अनादर होगा इसलिये साधु को ऐसे स्थान में खडा नहीं रहना चाहिये इसी प्रकार 'णो गाहावइकुलस्स चिंदणिउयए चिट्ठिज्जा, 'नो गृहपतिकुलस्य आचमनोदके तिष्ठेत्, गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर के आचमनोदक-मुख धोने के जलप्रवाह स्थान में भी साधु को खडा नहीं होना चाहिये क्योंकि ऐसे भी मुख प्रक्षालन स्थान में खडे रहने से साधु के धर्मोपदेश रूप प्रवचन के प्रति श्रावक को जुगुप्सा होगी, इसलिये ऐसे भी स्थान में साधु को खडा नहीं रहना चाहिये एवं 'णो गाहावइ कुलस्स सिणाणस्स वा वच्चस्स संलोए संपडिदुवारे चिट्ठिज्जा' द्वारके एवं गृहपति-गृहस्थ श्रावक के स्नानागार के

હોવાથી દ્વારભાગ હલી જવાનો સંભવ રહે છે અથવા સારી રીતે સંસ્થાપિત કરેલ ન હોય તો પણ દ્વાર ભાગ હલી જવાનો સંભવ રહે છે તેથી એ રીતે સંયમી આત્માની વિરાધના થાય છે. તથા 'णो गाहावइकुलस्स' ગૃહપતિના ઘરના 'दगच्छड्डणमत्तए चिट्ठिज्जा' વાસણોને ધોઈને પાણી નાખવાના સ્થાનમાં પણ ઉભું રહેવું નહીં' કેમ કે-એ રીતે વાસણ ધોઈને એઠવાડવાળા સ્થાનમાં ઉભા રહેવાથી તેમના પ્રત્યે શ્રાવકોને ઘૃણાદૃષ્ટિ થશે તથા તેમના ધર્મોપદેશ રૂપ પ્રવચન પ્રત્યે નાખરજી થવાથી તેમનો અનાદર થશે તેથી સાધુએ એવા સ્થાનમાં ઉભા ન રહેવું એજ પ્રમાણે 'णो गाहावइकुलस्स चिंदणिउयए चिट्ठिज्जा' ગૃહસ્થ શ્રાવકના મુખ ધોવાના જલ પ્રવાહ (ચોકડી) સ્થાનમાં પણ ઉભા ન રહેવું તથા 'गाहावइकुलस्स' ગૃહપતિના ઘરના 'सिणाणस्स वच्चस्स संलोए' સ્નાન ઘરની સામે તથા જાજરૂના 'संपडिदुवारे चिट्ठिज्जा' દરવાજા સામે પણ સાધુએ ઉભું ન રહેવું કેમ કે એવા

गृहस्थगृहस्य, स्नानस्य वा वर्चसो वा-पुरीषस्य संलोके-दर्शनस्थाने तत्प्रतिद्वारं वा-स्नानागारस्य पुरीषोत्सर्गस्य वा द्वारभागे तिष्ठेत्, एतावता यस्मिन् स्थाने तिष्ठता साधुना गृहस्थस्य स्नानपुरीषोत्सर्गक्रिये दृश्येते तस्मिन् स्थाने न तिष्ठेत् इति फलितम् दर्शनाशङ्कयानिःसंदेहता क्रियाऽसंभवेन निरोधजन्यप्रद्वेषसंभवात् तथा 'णो गाहावइकुलस्स आलोयं वा थिग्गलं वा संधिं वा दगभवणं वा' नो गृहपतिकुलस्य आलोकम्-वातायनादि-आलोक स्थानम् वा, थिग्गलं-पतित भित्यादिसंस्कारितस्थलप्रदेशं वा, सन्धिम् तस्करादिखात कुड्यभित्यादि सन्धिस्थलं वा, उदकभवनं वा-स्नानागारादि रूपं जलगृहं वा, एतानि सर्वाण्यपि स्थलानि 'बाहाओ पगिज्झियपगिज्झिय' बाहू-भुजौ प्रगृह्य प्रगृह्य-पौनःपुन्येन प्रसार्य 'अंगुलियाए वा उद्दिसिय उद्दिसिय' अङ्गुल्या वा उद्दिश्य उद्दिश्य-निर्देशं कृत्वा, शरीरं वा 'उण्णमिय उण्णमिय' उन्नम्य उन्नम्य-ऊर्ध्वमुत्थाप्य२ 'अवनमिय अवनमिय' अवनम्य अवनम्य-अधः संकोच्य२ 'णिज्झाइज्जा' निध्यायेत् नो स्वयम् अवलोकयेद्, नो अन्यस्मै दर्शि-

सामने तथा जाजरू-पखाना के सामने भी साधु को खडा नहीं रहना चाहिये क्योंकि ऐसे बाथरूम और पैखाना के द्वार पर खडे रहने से स्नान पेशाब मलत्याग करने में लज्जा संकोच होने से मल वगैरह का निरोध जन्य प्रद्वेष होगा, इसलिये ऐसे स्थान में भी साधुको नहीं ठहरना चाहिये इसी तरह 'णो गाहावइकुलस्स अलोयं वा' गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घरका वातायन को अथवा 'थिग्गलंवा परिष्कृत भित्ति-दीवाल वगैरह स्थल प्रदेश को तथा 'संधिंवा' तस्कर चौर वगैरह के द्वारा खोदा हुआ कुड्य भित्ति आदि सन्धि (सैन्ध) स्थल को एवं 'दगभवणं वा' स्नानागार वगैरह जलगृह को अर्थात् इन सभी स्थलों को 'बाहाओ पगिज्झिय' बांह फैलाकर और 'अंगुलियाए वा उद्दिसिय' अंगुलि उठाकर निर्देश नहीं करे एवं शरीर या मस्तक वगैरह को 'उण्णमिय' ऊपर उठाकर तथा 'अवनमिय' नीचे तरफ संकुचित कर 'णिज्झाइज्जा' स्वयं नहीं देखे तथा दूसरे को भी नहीं दिखलावे क्योंकि वस्तुओं की चोरी होने से

ઓરડી, બાથરૂમ કે જાજરૂના બારણા આગળ ઉભા રહેવાથી સ્નાન, પેશાબ. મળત્યાગ કરવામા લજ્જા અને સંકોચ થવાથી મળ વિગેરેના રોકાણરૂપ પ્રદ્વેષ થાય છે તેથી એવા સ્થાનોમા પણ સાધુ કે સાધ્વીએ ઉભા ન રહેવુ જોઈએ એજ પ્રમાણે 'णो गाहावइ कुलस्स' ગૃહપતિ-ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરની 'आलोयं वा थिग्गलं वा' બારીને અથવા દુરસ્ત કરેલ ભીંત વિગેરે સ્થળ પ્રદેશને તથા 'संधिं वा' ચોર વિગેરેએ ખોદેલ ભીતની સંધી સ્થળને 'दगभवणं वा' તથા સ્નાનાગાર વિગેરે જલગૃહને અર્થાત્ આ સઘળા સ્થાનોને 'बाहाओ पगिज्झिय पगिज्झिय' હાથફેલાવીને તથા 'अंगुलियाए वा उद्दिसिय उद्दिसिय' આંગળીથી ઉદ્દેશીને નિર્દેશ કરવો નહીં, તથા 'उण्णमिय उण्णमिय' શરીર કે માથાને ઉંચુ કરીને અથવા 'अवणमिय अवणमिय' નીચે નમાવીને 'णिज्झाइज्जा' પોતે જોવુ નહીં અને

चेत् तथा-सति हृतनष्टादौ शङ्कोत्पत्त्या तत्प्रवचनजुगुप्सया संयमात्मविराधनास्यात्, 'णो गाहावइं अंगुलियाए उद्दिसिय उद्दिसिय जाइज्जा' नो गृहपतिम् अङ्गुल्या उद्दिश्य उद्दिश्य निर्दिश्य याचेत 'णो गाहावइं अंगुलिए चालिय चालिय जाइज्जा' नो वा गृहपतिम् अंगुल्या चालयित्वा चालयित्वा अत्यन्त चालनं कृत्वा याचेत, 'णो गाहावइं अंगुलिया तज्जिय तज्जिय जाइज्जा' नो वा गृहपतिम् अङ्गुल्या तर्जयित्वा तर्जयित्वा-तर्जनेन भयमुत्पाद्य याचेत्, 'णो गाहावइं अंगुलियाए उक्खुलंपिय उक्खुलंपिय जाइज्जा' नो वा गृहपतिम् अङ्गुल्या कण्डूयित्वा कण्डूयित्वा-कण्डूयनं कृत्वा याचेत, 'णो गाहावइं वंदिय वंदिय जाइज्जा' नो वा गृहपतिं वन्दित्वा वान्दित्वा वन्दनं कृत्वा स्तुतिं विधाय याचेत, 'णो वयणं फरुसं वइज्जा' नो वाचनं परुषं वदेत् भिक्षाया अदाने वा गृहपतिम्प्रति परुषवाक्यं नोच्चारयेदिति ॥५८॥

या जिस किसी भी तरह नष्ट होने के कारण साधु के प्रति भी शङ्का उत्पन्न होगी और उनके प्रवचन में जुगुप्सा घृणा पैदा होगी, अतः साधु को संयम आत्म विराधना होगी, इसी प्रकार 'णो गाहावइं अंगुलियाए उद्दिसिय उद्दिसिय जाइज्जा' गृहपति को अंगुलि से निर्देश कर याचना नहीं करे, एवं 'णो गाहा वइं अंगुलिए चालिय चालिय जाइज्जा' गृहपति को अत्यन्त अंगुलि चलाकर भी नहीं याचना करे, एवं 'णो गाहावइ अंगुलिय तज्जिय तज्जिय जाइज्जा' गृहपति को अंगुलि से तर्जन करके भी नहीं याचना करे एवं 'णो गाहावइ अंगुलयाए उक्खुलंपिय उक्खुलंपिय जाइज्जा' गृहपति को अंगुलि से बार बार खुजलाकर भी याचना नहीं करे, इसी तरह 'णो गाहावइं वंदिय वंदिय जाइज्जा' गृहपति-गृहस्थ श्रावक को, बार बार वन्दन करके याचना नहीं करे इसी प्रकार 'णो वयणं फरुसं वइज्जा' भिक्षा नहीं देने से गृहपति को कठोरवाक्य भी नहीं कहे

બીજાને બતાવવુ પણ નહીં' કેમ કે તેમ કરવાથી વસ્તુઓથી ચોરી થવાથી અથવા કોઈ રીતે નાશ થવાથી કે ગુમ થવાથી સાધુની પ્રત્યે પણ શકા થાય છે અને તેથી તેમને પ્રવચન પ્રત્યે અનાદર થશે તેથી સાધુને સયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. એજ પ્રમાણે 'णो गाहावइं अंगुलियाए उद्दिसिय उद्दिसिय जाइज्जा' ગૃહપતિને આગળીથી બતાવીને પણ યાચના કરવી નહી તેમજ 'णो गाहावइं अंगुलियाए चालिय चालिय जाइज्जा' ગૃહપતિને અત્યત આગળી હલાવીને પણ યાચના કરવી નહી તથા 'णो गाहावइं अंगुलियाए तज्जिय तज्जिय जाइज्जा' ગૃહપતિને આગળીથી તર્જના કરીને યાચના કરવી નહીં'. તથા 'णो गाहावइ अंगुलियाए उक्खुलंपिय उक्खुलंपिय जाइज्जा' ગૃહપતિને આગળીથી વારવાર ખજવાળીને પણ યાચના કરવી નહીં' એજ પ્રમાણે 'णो गाहावइं वंदिय वंदिय जाइज्जा' ગૃહપતિ ગૃહસ્થ શ્રાવકને વારવાર વંદન કરીને પણ યાચના કરવી નહીં' એજ પ્રમાણે 'णो वयणं

मूलम्—अह तत्थ कंचि भुंजमाणे पेहाए, तं जहा—गाहावइं वा जाव कम्मकरिं वा से पुव्वामेव आलोइज्जा, आउसो त्ति वा, भइणि त्ति वा, दाहिसि मे एत्तो अन्नयरं भोयणजायं से सेवं वयंतस्स परो हत्थं वा मत्तं वा दव्विं वा भायणं वा, सीओदगवियडेण वा, उसिणोदगवियडेण वा, उच्छोलेज्ज वा, पहोएज्ज वा, से पुव्वामेव आलोएज्जा आउसो त्ति, वा भइणित्ति वा, मा एयं तुमं हत्थं वा, मत्तं वा, दव्विं वा, भायणं वा, सीओदगवियडेण वा, उसिणोदगवियडेण वा, उच्छोलेहि वा पहोलेहि वा, अभिकंखसि मे दाउं एमेव दलयाहि, से सेवं वयं तस्स परो हत्थं वा, मत्तं वा, दव्विं वा, भायणं वा, सीओदगवियडेण वा, उसिणोदगवियडेण वा, उच्छोलेत्ता पहोइत्ता आहट्टु दलएज्जा तहप्पगारेण पुरे कम्मएणं हत्थेण वा, मत्तेण वा, दव्विएण वा, भायणेण वा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अफासुयं अणेसणिज्जं जाव णो पडिगाहिज्जा, अह पुण एवं जाणिज्जा णो पुरे कम्मएणं उदउल्लेणं तहप्पगारेणं वा ससिणिद्धेण वा, हत्थेण वा, मत्तेण वा, दव्विएण वा, भायणेण वा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अफासुयं अणेसणिज्जं जाव णो पडिगाहिज्जा अह पुण एवं जाणेज्जा णो उदउल्लेण ससिणिद्धेणं सेसं तं चेव, एवं ससरक्खे, महिया, ऊसे हरियाले, हिंगुलए, मणोसिला, अंजणे, लोणे, गेरुय, वन्निय, सेढिय, सोरट्ठिय, पिट्ठ, कुकस उक्कुट्ठ संसट्ठेणं ॥सू० ५९॥

छाया—अथ तत्र कञ्चिद् भुञ्जानं प्रेक्ष्य, तद्यथा—गृहपतिं वा यावत् कर्मकरीं वा स पूर्व मेव आलोचयेद् आयुष्मन् ! इति, वा भगिनि ! इति वा दास्यसि मे इतः अन्यतरद् भोजन जातम् स तस्य एवं वदतः परः हस्तं वा अमत्रं वा दर्वीं वा भाजनं वा शीतोदकविकटेन वा उष्णोदकविकटेन वा उत्क्षालयेत् वा प्रक्षालयेद् वा, प्रधावयेद् वा, स पूर्वमेव आलोचयेद्—आयुष्मन् !

क्योंकि उक्तरीति से ऐसे करने पर भी साधु और साध्वी को संयम आत्म विराधना होगी। ॥ ५८ ॥

फरुस वइज्जा' भिक्षा न आपवाथी गृहपतिने कठोर वचन पण कहेवु नही केम के उक्त रीते करवाथी पण साधु अने साध्वीने संयम आत्म विराधना थाय छे ॥सू. ५८॥

इति वा, भगिनि ! इति वा, मा एवं त्वं हस्तं वा अमत्रं वा दर्वीं वा भाजनं वा, शीतोदक विकटेन वा उष्णोदकविकटेन वा उत्क्षाल्य वा, प्रक्षाल्य वा अभिकांक्षसि मे दातुम् एवमेव दत्स्व। स तस्यैवं वदतः परः हस्तं वा अमत्रं वा, दर्वीं वा, भाजनं वा, शीतोदकविकटेन वा उष्णोदकविकटेन वा उत्क्षाल्य वा प्रक्षाल्य वा आहृत्य दद्यात्, तथाप्रकारेण पूर्वकर्मणा हस्तेन वा अमत्रेण वा दर्व्या वा भाजनेन वा अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अप्रासुकम् अनेषणीयं यावद् नो प्रतिगृह्णीयात् अथ पुनरेवं जानीयात्-नो पुरः कर्मणो उदकार्द्रेण तथाप्रकारेण वा उदकार्द्रेण सस्निग्धेन वा हस्तेन वा अमत्रेण वा दर्व्या वा भाजनेन वा अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अप्रासुकम् अनेषणीयं यावद् नो प्रतिगृह्णीयात् अथ पुनरेवं जानीयात्-न उदकार्द्रेण सस्निग्धेन शेषं तच्चैव, एवम् सरजस्केन उदकार्द्रेण स स्निग्धेन ससिनग्धा मृत्तिका उषः (क्षारमृत्तिका) हरिताल-हिङ्गुलक-मनः शिलाअञ्जनं लवणम् गैरिक वर्णिक-सेटिक-सौराष्ट्रिक-पिष्ट-कुक्कुस-उक्कुट संस्पृष्टेन॥५९॥

टीका-पिण्डैषणाया अधिकाराद् आहारविषयमेवाधिकृत्य पुनराह-'अह तत्थ कंचि भुंजमाणं पेहाए' अथ-अनन्तरम् भिक्षु वा भिक्षुकी वा तत्र गृहपतिगृहं भिक्षार्थं प्रविष्टः सन् कञ्चन गृहपत्यादिकं भुञ्जानं भोजनं कुर्वन्तं प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा 'तं जहा-गाहावई वा जाव कम्मकरिं वा' तं यथा-गृहपतिं वा गृहस्थं यावत्-गृहपतिभार्यां वा गृहपतिभगिनीं वा, गृहपतिपुत्रं वा, गृहपतिपुत्रीं वा, गृहपतिस्नुषां वा, धात्रीं वा, दासं वा, दासीं वा, कर्मकरं वा कर्मकरीं वा प्रेक्ष्य इति पूर्वेणान्वयः 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' स भिक्षुः पूर्वमेव भिक्षा

टीकार्थ-पिण्डैषणा का अधिकार होने से आहार विषय का ही विशेष प्रतिपादन करते हैं 'अह तत्थ कंचि भुंजमाणं पेहाए' उसके बाद वहांपर-गृहपति के घर में किसी को भोजन करते हुए देखकर 'तं जहा' जैसे 'गाहावई वा जाव कम्मकरिं वा' गृहपति को या यावत्-गृहपति भार्या को या गृहपति की भगिनी-बहिन को या गृहपति के लडके को या गृहपति की लडकी को या गृहपति की पुत्रवधू को या धात्री धाई को या दास को या दासी को या कर्मकर नोकर को या कर्मकरी-नोकरानी को अर्थात् इनमें से किसी को भी 'से पुव्वामेव आलोइज्जा'

પિંડૈષણાનો અધિકાર હોવાથી આહારના સંબંધમાં કથન કરે છે-

ટીકાર્થ-'अह तत्थ किंचि भुंजमाण पेहाए' તે પછી ત્યાં અર્થાત્ ગૃહપતિના ઘરમાં કોઇને ભોજન કરતા જોઇને 'तं जहा' જેમ કે 'गाहावइ वा जाव कम्मकरि वा' ગૃહપતિને યાવત્ ગૃહપતિની સ્ત્રીને કે ગૃહપતિની બહેનને કે ગૃહપતિના પુત્રને કે ગૃહપતિની પુત્રીને કે ગૃહપતિની પુત્રવધૂને અગર ધાઇને કે દાસ અગર દાસી અથવા નોકરાણીને અર્થાત્ આ બધા પૈકી કોઇને પણ 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' ભિક્ષા લેતા પહેલા તેમને જમતા સાધુ

ग्रहणात्प्रागेव आलोचयेद्-विचारयेद् यद्यं गृहपति र्वा तत्पत्नी वा यावत्-कर्मकरी वा भुङ्क्ते इत्येवं पश्येत्, अथ पर्यालोच्य तेभ्यो नामग्राहं याचितुमाह-'आउसोत्ति वा, भइणि त्ति वा' हे आयुष्मन् ! गृहपते ! इति वा, हे भागिनि ! इति वा-इत्येवं प्रकारेण सम्बोध्य 'दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं भोयणजायं' दास्यसि मे मह्यं भिक्षुकाय इतः-चतुर्विधाद् अशनादिकाद् आहारजाताद् अन्यतरत्-किमपि भोजनजातम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा आहारजातं मह्यं किं त्वं दास्यसि इत्येवं रीत्या याचेत, 'से सेवं वयंतस्स परो' अथ-याचनानन्तरम् तस्य भिक्षुकस्य एवम् उपर्युक्तरीत्या वदतः-भिक्षां याचमानस्य परः गृहपतिः, गृहपतिभार्या वा यावत् कर्मकरी वा यदि कदाचिद् 'हत्थं वा मत्तं वा दव्विं वा भायणं वा' हस्तं वा, अमत्रं वा पात्रं दर्वी वा (करछी इति भाषा) भाजनं वा पात्रविशेषं वा 'सीओदगवियडेण वा' शीतोदकविकविकटेन वा-अप्कायेन, 'उसिणोदगवियडेण वा' उष्णोदकविकटेन वा-उष्णोदक मिश्रितेन पूर्वं वा अप्रासुकेन पश्चाद् वा सचित्तीभूतेन 'उच्छोलिज्जा वा पहोलिज्जा वा' उत्क्षालयेद् वा-सकृत् प्रक्षालयेद्, प्रधावयेद् वा-

भिक्षा लेने से पहले ही देखले और उनमें से यथाक्रम एक एक का नाम लेकर निम्न रीति से भिक्षा की याचना करे 'आउसो त्ति वा, भइणि त्ति वा,' हे आयुष्मन् ! ऐसा पुरुषको सम्बोधित करे और हे भगिनि ! ऐसा स्त्री को सम्बोधितकर कहे कि-'दाहिसि मे एत्तो अन्नयरं भोयणजायं' मुझे इस अशनादि चतुर्विध आहार जात में से कुछ भी भोजन जात भिक्षा के रूप से दोगे या देगी अर्थात् अशन पान खादिम और स्वादिम आहार क्या मुझे देगे? इस प्रकार साधु याचना करे, 'से सेवं वयंतस्स परो' वह गृहपति इस प्रकार-उक्तरीति से भिक्षा की याचना करते हुए उस साधु को भिक्षा देने के लिये यदि अपने 'हत्थं वा मत्तं वा' हाथको या पात्र को या 'दव्विं वा भायणं वा' करछी को या, भाजन को 'सीओदगवियडेयण वा' शीतोदक विकट-अप्काय से या 'उसिणोदगवियडेण वा' उष्णोदक मिश्रित अप्काय से अथवा पहले या पीछे अप्रासुक सचित्त जल 'उच्छोलेज्ज वा पच्छोलेज्ज वा' एक बार या बार बार प्रक्षालित करे तो अप्काय

જોઈલે તો અને તેઓના ક્રમવાર એક એકનું નામ લઈને નીચે બતાવ્યા પ્રમાણે ભિક્ષાની યાચના કરવી 'आउसोत्ति वा, भइणित्ति वा' હે આયુષ્મન્ એ રીતે પુરૂષને ઉદ્દેશીને સંબોધન કરવુ અને હે બહેન એ પ્રમાણે સ્ત્રીને બહેન કરીને કહેવુ કે-'दाहिसि मे एत्तो अन्नयरं भोयणजायं' મને આ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર માંથી કંઈ પણ ભોજન દ્રવ્ય ભિક્ષાના સ્વરૂપે આપશો ? આ રીતે સાધુએ યાચના કરવી 'से सेवंवयंतस्स' આ રીતે સાધુએ ભિક્ષાની યાચના કરવાથી 'परो हत्थं वा मत्तं वा दव्विं वा भायणं वा' એ સાધુને ભિક્ષા આપવા માટે ગૃહપતિ જો પોતાના હાથને અથવા પાત્રને અથવા કડછીને અગર વાસણોને 'सीयोदगवियडेण वा' શીતોદકથી અથવા 'उसिणोदगवियडेण वा' ઉષ્ણોદક મિશ્રિત

पुनः पुनः प्रक्षालयेद् वा एवञ्च सकृत् प्रक्षालन वारं वारं प्रक्षालनं वा कुर्वन्तं दृष्ट्वा 'से पुव्वामेव आलोइज्जा'-स भिक्षुः पूर्वमेव आलोचयेत्-पर्यालोच्य कथयेद्-'आउसोत्ति वा भइणि त्ति वा' हे आयुष्मन्! गृहपते! इति वा, हे भगिनि! इति वा, इत्येवं रीत्या सम्बोध्य प्रक्षालननिषेधं कुर्यात् निषेधप्रकारमाह-'मा एयं तुमं हत्थं वा मत्तं वा दव्विं वा भायणं वा' मा एतम् चतुर्विधम् हस्तं वा अमत्रं वा दर्विं वा भाजनं वा 'सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा' शीतोदकविकटेन वा अप्कायविशेषेण उष्णोदकविकटेन वा, -उष्णोदकमिश्रितसचित्तजलेन 'उच्छोलेहि वा पहोलेहि वा' उत्क्षालय वा, प्रक्षालय वा, सकृद्वा अनेकवारं वा प्रक्षालनं माकुरु इत्यर्थः अपि तु 'अभिकंखसि मे दाउं एवमेव दलयाहि' अभिकांक्षसि चेद् मे-मह्यं दातुम् तर्हि एवमेव-प्रक्षालनं विनैव देहि-ददस्व, इत्येवं ब्रूयात् 'से सेवं वयंतस्स परो' अथ-तस्य भिक्षुकस्य एवम्-उपर्युक्तरीत्या वदतः-प्रक्षालननिषेधं कुर्वतोऽपि परः गृहपतिः तदन्यतमो वा कश्चिद् यदि 'हत्थं वा मत्तं वा दव्विं

से हस्तादि को एक बार या अनेक बार प्रक्षालित करते हुए गृहपति वगैरह को देखकर 'से पुव्वा मेव आलोइज्जा आउसोत्ति वा भइणित्ति वा' वह साधु पहले ही उसे देखकर मना कर दे कि-हे आयुष्मन्! हे भगिनि! 'मा यं तुमं हत्थं वा मत्तं वा' तुम इस हाथ को या पात्र को या 'दव्विं वा भायणं वा करछी या भाजन को 'सीओदगवियडेण वा' शीतोदक सचित्त अप्काय से अथवा 'उसिणोदगवियडेण वा' उष्णोदक मिश्रित सचित्त अप्काय से 'उच्छोलिज्ज वा पच्छोलिज्ज वा' एक बार या अनेक बार मत धोओ, अपितु यदि तुम 'अभिकंखसि मे दाउं एवमेव दलयाहि' मुझे भिक्षा देना चाहते हो तो हाथ पात्र वगैरह को शीतोदकादि से प्रक्षालित किये विना ही देदो अर्थात् ठंडा पानी से प्रक्षालन के विना ही भिक्षा दो 'से सेवं वयंतस्स' उस साधु के उक्तरीति से मना

સચિત્ત અપ્કાયથી પહેલા કે પછી સચિત્ત પાણીથી 'उच्छोलेज्ज वा पधोलेज्ज वा' એકવાર કે વારવાર ધુવે તો અર્થાત્ અપ્કાયથી હાથ વિગેરેને એકવાર કે અનેકવાર ધોતા ગૃહપતિ વિગેરેને જોઇને 'से पुव्वामेव आलोएज्जा' તે સાધુ પહેલેથી તેને તેમકરતા જોઇને 'आउसोत्ति भइणित्ति वा' તેમને ના પાડી દે કે-હે આયુષ્મન્ અથવા હે બહેન 'मा एयं तुमं हत्थं वा मत्त वा' તમે આ હાથને કે પાત્રને 'दव्वि वा भायणं वा' અથવા કડછીને અથવા વાસણોને 'सीओदगवियडेण वा' સચિત્ ઠંડા પાણીથી અથવા 'उसिणोदगवियडेण वा' ઉના પાણીથી મિશ્રિત સચિત્ત અપ્કાયથી 'उच्छोलेहि वा, पहोलेहि वा' એકવાર કે વારવાર ધુવો નહીં, પરંતુ તને 'अभिकखसि मे दाउ' મને ભિક્ષા આપવાને ઇચ્છતા હો તો 'एवमेव दलयाहि' હાથ કે પાત્ર વિગેરેને ઠંડા પાણી વિગેરેથી ધોયા વગર જ આપી દો અર્થાત્ ઠંડા પાણીથી ધોયાવીના જ ભિક્ષા આપો. 'सेवंवयंतस्स' એ સાધુએ આ પ્રમાણે ના કહેવા છતા પણ જો 'परो हत्थ वा मत्तं वा दव्वि वा भायणं वा' ગૃહપતિ વિગેરે પોતાના હાથને

वा भायणं वा' हस्तं वा अमत्रं वा दर्वीं वा भाजनं वा 'सीओदगवियडेण' शीतोदकविकटेन वा 'उसिणोदगवियडेण वा' उष्णोदकविकटेन वा 'उच्छोलित्ता पहोलित्ता' उत्क्षाल्य-सकृत् प्रक्षालनं कृत्वा, प्रक्षाल्य- अनेकवारं प्रक्षालनं कृत्वा वा 'आहट्टु दलइज्जा' आहृत्य दद्यात् तर्हि 'तहप्पगारेणं पुरेकम्मकएणं हत्थेण वा मत्तेण वा दव्विएण वा भायणेण वा' तथाप्रकारेण-सचित्तोदकेन, पुरः कृतकर्मणा-पूर्वकृतप्रक्षालनेन हस्तेन वा अमत्रेण वा दर्व्या वा भाजनेन वा, भिक्षादानार्थं पुरः पूर्वं कृतं प्रक्षालनादिकं कर्म यस्य हस्तादेः स तथाविधेन उदकार्द्रेण हस्तादिनेत्यर्थः 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमपि आहारजातम् 'अफासुयं जाव णो पडिगाहिज्जा'

करने पर भी यदि 'परो हत्थं वा मत्तं वा' वह गृहपति वगैरह अपने हाथ को या पात्र को या 'दव्विं वा भायणं वा' करछी को या भाजन को 'सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा' शीतोदक सचित्त जल से अथवा उष्णोदक मिश्रित सचित्त जल से 'उच्छोलित्ता पहोलित्ता' एकवार या अनेक वार प्रक्षालित करके ही यदि आहट्टु दलइज्जा' अशनादि आहार को लाकर देतो 'तहप्पगारेणं पुरेकम्मकएणं' उस प्रकार के सचित्त जल से, प्रक्षालित 'हत्थेण वा मत्तेण वा' हाथ से या, पात्र से या 'दव्विएण वा' करछी से या भायणेण वा भाजन से दियेगये' या 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'अफासुयं जाव' अप्रासुक-सचित-अनेषणी-आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझ कर साधु और साध्वी 'णो पडिगाहिज्जा' ग्रहण नहीं करे क्योंकि उस से संयम आत्म विराधना दोष होगा। अर्थात् साधु को भिक्षा देने के लिये हाथ वगैरह को शीतोदक से यद्यपि प्रक्षालित नहीं किया है किन्तु स्वाभाविक गृहादिके कार्यान्तर से ही हस्तादि प्रक्षालित है तथापि शीतोदक से आर्द्र हस्तादि से दीयमान

કે પાત્રને અથવા કડછીને કે વાસણને 'सीओदगवियडेण वा' સચિત્ત ઠંડા પાણીથી અથવા 'उसिणोदगवियडेण वा' ઉના પાણીથી મળેલ સચિત્ત જળથી 'उच्छोलित्ता पहोलित्ता' એક વાર કે અનેકવાર પ્રક્ષાલન કર્યા પછી 'आहट्टु दलइज्जा' અશનાદિ આહાર લાવીને આપે તો 'तहप्पगारं पुरे कम्मकएणं' એ રીતના સચિત્ત જળથી ધોયેલા 'हत्थेण वा मत्तेण वा दव्विएण वा भायणेण वा' હાથથી કે પાત્રથી કે કડછીથી કે વાસણથી આપવામાં આવેલ 'असण वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને 'अफासुणं जाव' અપ્રાસુક-સચિત્ત યાવત્ આધાકર્માદિદોષોવાળુ સમજીને સાધુ અને સાધ્વીએ 'णो पडिगाहिज्जा' ગ્રહણ કરવુ નહીં કેમ કે તેવી રીતે લેવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. અર્થાત્ સાધુને ભિક્ષા આપવા માટે હાથ વિગેરેને ઠંડા પાણીથી ધોવા ન હોય પરંતુ સ્વાભાવિક રીતે ઘરના બીજા કાર્યને લઈ હાથ વિગેરે ધોવામા આવેલ હોય અને એ ભીના હાથથી આપવામાં આવેલ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર ને સચિત્ત અને આધાકર્માદિ

अप्रासुकम् सचित्तम् यावत्—अनेषणीयम्—आधाकर्मादि दोषयुक्तम् मन्यमानः नो प्रतिगृह्णीयात् तस्य उदकार्द्रहस्तादिना दीयमानस्य आहारजातस्य सचित्तसंस्पृष्टत्वेन आधाकर्मादि दोषयुक्तत्वेन संयमात्मविराधना स्यात्। 'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ--यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'णो पुरेकम्मकएणं उदउल्लेणं' नो पुरः कृतकर्मणा न पूर्वकृतप्रक्षालनेन उदकार्द्रेण हस्तादिना अशनादिकं दीयते अपि तु 'तहप्पगारेणं वा उदउल्लेणं वा' तथा प्रकारेण वा स्वत एव गृहादिकार्यान्तरप्रयुक्तेनोदकार्द्रेण शीतोदकार्द्रीकृतेन 'हत्थेण वा मत्तेण वा दव्विएण वा भायणेण वा' हस्तेन वा अमत्रेण वा दर्व्या वा भाजनेन वा दीयमानम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'अफासुयं जाव णो पडिगाहिज्जा' अप्रासुकम् सचित्तम् यावद् –अनेषणीयम्–आधाकर्मादि दोषयुक्तम् मन्यमानः नो प्रतिगृह्णीयात् एतादृता साधवे भिक्षादानार्थं हस्तादिकं नैव शीतोदकेन प्रक्षलित किन्तु स्वाभाविके नत्र गृहादिकार्यान्तरेण प्रक्षालित हस्तादिकं वर्तते एवं विधेनापि शीतोदकार्द्रगलद् बिन्दु हस्तादिना दीयमानम् अशनादिकं चतुर्विधमाहारजातमप्रासुकं सचित्तमनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषयुक्तं मत्वा नो गृह्णीयादिति फलितम्। अथ किञ्चिन्मात्र विलग्नेन स्निग्धेनापि हस्तादिना दीयमानमाहारं सचित्तं मत्वा न प्रतिगृह्णीयादित्याह–'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ–यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्–'णो उदउल्लेण' नो उदकार्द्रेण–न शीतोदकार्द्रीकृत हस्तादिकं वर्तते अपि तु 'ससिणिद्धेणं सेसं तं चेव' सस्निग्धेन–किञ्चिन्मात्रमपि स्निग्धं हस्तादिकं

अशनादि चतुर्विध आहार जातको अप्रासुक–सचित्त और अनेषणीय–आधाकर्मादि दोष दूषित जान कर नहीं ग्रहण करे। अब थोडा भी गीला और स्निग्ध हस्तादि से दीयमान आहार को भी सचित्त मानकर साधु को नहीं ग्रहण करना चाहिये–यह बतलाते हैं–'अहपुण एवं जाणिज्जा–णो उद उल्लेणं, ससिणिद्धेणं सेसं तं चेव' 'यदि ऐसा वक्ष्यमाणरीति से जाने कि–हस्तादि शीतोदक से आर्द्र गीला नहीं किया हुआ है अपितु लेशमात्र ही स्निग्ध हस्तादि है तो भी इस प्रकार के लेश मात्र भी स्निग्ध हस्तादि से दीयमान अशनादि चतुर्विध आहार जात को नहीं ग्रहण करे इसी तात्पर्य से कहा है–'शेषं तच्चैव वदाङ्गुआ–अवशिष्ट कथन पूर्वोक्त ही समझना चाहिये–अर्थात् इस प्रकारका भी दिया जाता

દોષોથી દૂષિત માનીને તેને ગ્રહણ કરવો નહીં હવે થોડા પણ ભીના હાથ વિગેરેથી આપવામાં આવતા આહારને પણ સચિત્ત માનીને સાધુએ ગ્રહણ ન કરવા વિષે સૂત્રકાર કહે છે, 'अहपुण एवं जाणिज्जा' એ સાધુના જાણવામા એવું આવે કે 'णो उदउल्लेण' હસ્તાદિ ઠંડા પાણીથી ભીના કરેલ નથી. પરંતુ 'ससिणिद्धेणं सेसं तं चेव' લેશમાત્ર જ હાથ વિગેરે ભીના છે તો પણ આવા પ્રકારના લેશમાત્ર પણ ભીના હાથ વિગેરેથી આપવામાં આવેલ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત ગ્રહણ કરવા નહીં. એજ હેતુથી सेसं तं चेव'

वर्तते तर्हि एवं विधेन किञ्चिन्मात्र स्नग्धेनापि हस्तादिना दीयमानमशनादिकं नैव गृह्णीया दित्याशयेनाह–शेषं तच्चैव–शेषम्–अवशिष्ट तच्चैव पूर्वोक्तमेव बोध्यम् तथाविधमाहारजात नो प्रतिगृह्णीयादित्यर्थः। 'एवं ससरक्खे उदउल्ले' एवम्–पूर्वोक्तरीत्या यथा शीतोदकार्द्रेण स्निग्धेन च हस्तादिना दीयमानमशनादिकं न ग्राह्यं तथा सरजस्केन रजआयुक्तेनापि हस्तादिना दीयमानं न ग्राह्यमित्याशयेनाह–सरजस्का उदकार्द्रा 'ससिणिद्धे' सस्निग्धा 'मट्टिया ऊसे' मृत्तिका उषरम्–क्षारमृत्तिका, 'हरियाले' हरितालम् 'हिंगुलुए' हिंगुलकम् मणोसिला' मनः शिला–स्निग्धप्रस्तरविशेषः 'अंजणे' अञ्जनम् 'लोणे' लवणम् 'गेरुय' गैरिकम् 'वण्णिय' वर्णिका–पीतवर्णमृत्तिका, 'सेडिय' सेटिका–खटिकामृत्तिका विशेषरूपा 'सोरट्ठिय' सौराष्ट्रिका–तुवरिका, मृत्तिका विशेषरूपा 'पिट्ठ' पिष्टकम्–आमतण्डुलचूर्णविशेषः 'कुक्कुस' कुक्कुसाः पिष्टकचूर्णतुषाः 'उक्कुट्ठं' पीलुपर्णिकादेरुदूखलचूर्णितार्द्रपर्णचूर्णम् इत्येवं स्निग्ध

हुआ आहार को नहीं ग्रहण करे इसी प्रकार पूर्वोक्तरीति से जैसे शीतोदक से आर्द्र और स्निग्ध हस्तादि से दिया जाता हुआ अशनादि नहीं लेना चाहिये ऐसा कहा है वैसे ही 'ससरक्खे' रज–धूलि से युक्त हस्तादि से भी दिया जाता हुआ अशनादि आहार नहीं लेना चाहिये इस आशय से कहते हैं–सरजस्का–रजधूलि से युक्त 'उदउल्ल' पानी से गीली की गयी एवं 'ससिणिद्ध' सस्निग्धा–स्नेह युक्त मिट्टी और 'मट्टियाऊसे हरियाले' ऊषर–क्षार मिट्टी तथा हरिताल एवं 'हिंगूलए' हिंगुल और 'मणोसिला' मनः शिला–शंख मरमर पत्थर विशेष तथा 'अंजणे लोणे' अञ्जन एवं लवण–नमक तथा 'गेरुयवणि या' गैरिक एवं वर्णिक पीलीमिट्टी तथा 'सेडिय' सेटिका–खटिकामिट्टी 'पत्थरखडी' और 'सोरट्ठिया' सौराष्ट्र का तुवरमिट्टी, एवं 'पिट्ठकुक्कुस' पिष्टक विहार और कुक्कुस–पिष्टक चूर्ण एवं 'उक्कुट्ठं' कुक्कुट्ठं–पीलुपर्णिका वगैरह का उदूखल में चूर्ण किया गया आर्द्र चूर्ण विशेष इस प्रकार के स्निग्ध रज क्षार मृत्तिका वगैरह से 'संसट्ठेन–संस्पृष्ट

એ વાકય કહેલ છે અર્થાત્ બાકીનુ કથન પૂર્વકથિત પ્રમાણે સમજવુ. અર્થાત્ આવી રીતે અપાતો આહાર પણ ગ્રહણ કરવો નહી 'एव ससरक्खे उदउल्ले' આજ પ્રમાણે પૂર્વોક્ત રીતે જેમ શીતોદકથી આર્દ્ર અને સ્નિગ્ધ હાથ વિગેરેથી આપવામા આવતો અશનાદિ લેવો ન જોઇએ. તેજ પ્રમાણે રજ ધૂળવાળા હાથ વિગેરેથી પણ અપાતો અશનાદિ આહાર લેવો ન જોઇએ એ હેતુથી કહ્યુ છે કે 'ससरक्खे' ધૂળથી યુક્ત 'उदउल्ले' પાણીથી ભીના કરેલ 'ससिणिद्धमट्टिया' સ્નિગ્ધ માટીથી 'ऊसे' ખારી માટી તથા 'हरियाले' હરિતાલ અને 'हिंगुलए' હિંગુલ અને 'मणोसिला' મન શિલા શખ સરમર પત્થર વિશેષ 'अजणे' તથા અજન તથા 'लोणे' મીઠુ તથા 'गेरुय' ગેરૂ તથા 'वण्णिय' વર્ણિકા પીળીમાટી તથા 'सेडिया' ખડીની માટી (પત્થર ખડી) તથા 'सोरट्ठिय' સૌરાષ્ટ્રિકા (ગોપીચંદન) માટી 'पिट्ठ' તથા પિષ્ટક અને 'कुक्कुस' કક જેવી માટી તથા उक्कुट्ठं' પીળા વર્ણ વિગેરેને ખારણીયામા નાખીને

रजाक्षारमृत्तिका प्रभृतिभिः 'संसट्ठेण' संसक्तेन-संस्पृष्टेन हस्तादिना दीयमानमशनादिकं न गृह्णीयादिति भावः, गैरिकादीनां शिलादेः खनिविशेषोत्पन्नत्वेन सचित्तत्वात् स्निग्ध रजः प्रभृतीनाञ्च स्निग्धत्वेन सचित्तत्वादिति बोध्यम् ॥५९॥

मूलम्-अह पुण एवं जाणिज्जा णो असंसट्ठे संसट्ठे तहप्पगारेण संसट्ठेण हत्थेण वा मत्तेण वा भायणेण वा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा ॥सू० ६०॥

छाया-अथ पुनरेवं जानीयाद् नो असंसृष्टः संसृष्टः, तथा प्रकारेण संसृष्टेन हस्तेन वा अमत्रेण वा दर्व्या वा भाजनेन वा अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमम् वा प्रासुकम् एषणीयं यावत् प्रतिगृह्णीयात् ॥६०॥

टीका-अथ ग्राह्याहारविषयमधिकृत्याह-'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ-यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'णो असंसट्ठे संसट्ठे' नो असंसृष्टः न अन्येन शीतोदकादिना संसृष्टः संस्पृष्टः हस्तादिः अपि तु संसृष्टः तज्जातीयेन ग्राह्याहारेणैव संस्पृष्टः हस्तादिरस्तीति पर्यालोच्य 'तहप्पगारेण' तथा प्रकारेण-तथाविधेन ग्राह्याहारमात्रेणैव संसृष्टेन संस्पृष्टेन 'हत्थेण वा मत्तेण वा दव्विएण वा भायणेण वा' हस्तेन वा अमत्रेण वा दर्व्या वा भाजनेन

हस्तादि से दीयमान अशनादि चतुर्विध आहारजात को नहीं ग्रहण करना चाहिये, क्योंकि गैरिक-मनःशिला वगैरह खान विशेष से उत्पन्न होने से सचित्त माना जाता है और स्निग्ध धूलि वगैरह भी स्निग्ध होने से सचित्त है। सू० ५९॥

अब साधु और साध्वी को ग्रहण करने योग्य आहार विषय का प्रतिपादन करते हैं-'अहपुण एवं जाणिज्जा'-यदि साधु और साध्वी ऐसा वक्ष्यमाण रीति से जान लेकि 'णो असंसट्ठे संसट्ठे' हस्त पात्र वगैरह अन्य शीतोदकादि से संस्पृष्ट नहीं है किन्तु केवल ग्राह्य आहार मात्र से ही संस्पृष्ट है ऐसा देखकर 'तहप्पगारेण संसट्ठेण' इस प्रकार के ग्राह्य आहार मात्र से संस्पृष्ट 'हत्थेण वा

ચૂર્ણ કરેલ ભીનું ચૂર્ણ વિશેષ આ પ્રકારના ભીના રજઃ ક્ષાર માટિ વિગેરેથી 'संसट्ठे' સ્પર્શાયેલા હાથ વિગેરેથી અપાતા અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને ગ્રહણ કરવા નહીં. કેમ કે ગેરિક મન શિલા વિગેરે ખાણુ વિશેષમાંથી ઉત્પન્ન થવાથી સચિત્ત મનાય છે. અને ભીની ધૂળ વિગેરે પણ ભીના હોવાથી સચિત્ત જ છે ॥ સૂ. ૫૯ ॥

હવે સાધુ અને સાધ્વીને ગ્રહણ યોગ્ય આહાર સબંધી કથન કરે છે-

ટીકાર્થ-'अहपुण एवं जाणिज्जा' જો સાધુ અને સાધ્વીના જાણવામાં એવું આવે કે-'णो असंसट्ठे संसट्ठे' હસ્ત કે પાત્ર વિગેરે બીજા શીતોદક વિગેરેથી સસ્પૃષ્ટનથી પરંતુ કેવળ ગ્રાહ્ય આહારથી જ સસ્પૃષ્ટ છે, એ પ્રમાણે જોઈને 'तहप्पगारेण संसट्ठेण हत्थेण वा' આ રીતના ગ્રાહ્ય આહાર માત્રથી સસ્પૃષ્ટ હાથથી અથવા 'मत्तेण वा' પાત્રથી અથવા

वा 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा. चतुर्विधमाहारजातम् 'फासुयं जाव' प्रासुकम्–अचित्तम् यावत् एषणीयम्–आधाकर्मादिषोडशदोषरहितम् मन्यमानः 'पडिगाहिज्जा' प्रति गृह्णीयात् केवलहस्तादिमात्रसंस्पृष्टं चतुर्विधमाहारजातम् सर्वथा अचित्तत्वाद् आधाकर्मादिदोषरहितत्वाच्च संयमात्मविराधकत्वाभावेन ग्रहीतव्यमिति ॥ एतदुक्तं भवति यदि पुनरसौ साधुर्वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्–शीतोदकादिना असंसृष्टो हस्तादिरस्ति अथवा दीयमानाहारजातीयमात्रेण संसृष्टो हस्तादि वर्तते तर्हि तथाविधेन हस्तादिना दीयमानम् अशनादिकं चतुर्विधमाहारजातम् अचित्तम् आधाकर्मादि दोषरहितमस्तीति विभाव्य प्रतिगृह्णीयादिति ॥६०॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा पिहुयं वा बहुरयं वा जाव चाउलपलंबं वा असंजए भिक्खुपडियाए चित्तमंताए सिलाए जाव संताणाए कुट्टिंति वा कुट्टिस्संति वा उप्फणिंसु वा उप्फणंति वा उप्फणिस्संति वा तहप्पगारं पिहुयं वा जाव अप्फासुयं णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ६१॥

मत्तेण वा' हस्त से या पात्र से या 'दव्विएण वा भायणेण वा' कडछी से या भाजन से दिया जाता हुआ 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशन पान खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात को 'फासुयं' प्रासुक–अचित्त और यावत् 'एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा एषणीय आधाकर्मादि दोषों से रहित समझ कर उस को ग्रहण करना चाहिये अर्थात् यदि वह साधु ऐसा जानले कि हस्त पात्र करछी वगैरह शीतोदकादि से संस्पृष्ट नहीं है केवल दीयमान आहार से ही संस्पृष्ट हस्तादि है तो इस तरह के हस्तादि से दीयमान अशनादि चतुर्विध आहार जात अचित्त और आधा कर्मादि दोषों से रहित है ऐसा समझ कर उसे ले ले क्योंकि इस प्रकार के आहार को लेने से संयम आत्म विराधना नहीं हो सकती ॥ ६० ॥

'दव्विएण वा' કડછીથી અથવા ભાયણેણ વા' વાસણથી આપવામા આવતા 'असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा, साइमं वा' અશન પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ એ રીતનો ચતુર્વિધ આહાર જાત 'फासुय' અચિત્ત અને 'एसणीयं जाव पडिगाहिज्जा' એષણીય આધાકર્માદિ દોષો વિનાનો સમજીને તેને ગ્રહણ કરવો અર્થાત્ યદિ જો તે સાધુના જાણવામા એવુ આવે કે–હાથ કે પાત્ર અગર કડછી વિગેરે શીતોદકાદીથી લાગેલ નથી કેવળ આપવામા આવનારા આહાર માત્રથી જ સસ્પૃષ્ટ–સ્પર્શેલ છે તો તે પ્રકારના હાથ વિગેરેથી અપાતો અશનાદિ ચારે પ્રકારનો આહાર જાત અચિત્ત અને આધાકર્માદિ દોષો વિનાનો છે તો તેવા પ્રકારનો આહાર લઈ લેવો કેમ કે આ પ્રકારના આહારને લેવાથી સયમ અને આત્મ વિરાધના થતી નથી ॥ સૂ ૬૦ ॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अथ पुनरेवं जानीयात् पृथुकं वा बहुरजो वा यावत् तन्दुलप्रलम्बं वा असंयताः भिक्षुप्रतिज्ञया चित्तवत्यां शिलायाम् यावत् संतानोपेतायाम् अकुट्टिषुर्वा कुट्टन्ति वा कुट्टिष्यन्ति वा, अदुर्वा ददति वा दास्यन्ति वा तथाप्रकारं पृथुकं वा यावत् अप्रासुकं न प्रतिगृह्णीयात् । सू० ६१ ॥

टीका–अथ पिण्डैषणाया अधिकाराद् भिक्षाविषयमेवाधिकृत्य निषेधमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण जाणिज्जा' अथ यत् पुनरेवं जानीयात्–'पिहुयं वा बहुरयं वा जाव चाउलपलंबं वा' पृथुकं वा चिपिटान्नं शालीयवगोधूमादि सचित्तलाजान्नं वा बहुतुषकणोपेतम् यावत्–भर्जितं वा, मन्थुं वा–गोधूमादिचूर्णम्, तण्डुलं वा, तण्डुलप्रलम्बं वा–अर्धपक्वशाल्यादिकणादिकं धान्यादिचूर्णम् 'असंजए' असंयताः–गृहस्थाः 'भिक्खुपडियाए' भिक्षुप्रतिज्ञया–साधुमुद्दिश्य 'चित्तमंताए सिलाए' चित्तवत्यां शिलायाम् 'जाव संताणाए' यावत्–सबीजायां सहरितायां साण्डायाम् सप्राणायाम् ससत्वायां सभूतायां मर्कटसन्तानायां लूतातन्तु जालोपेतायाम् 'कुट्टिंसु वा' अकुट्टिषुर्वा- कुट्टि-

टीकार्थ-पिण्डैषणा का अधिकार होने से भिक्षा विषय को ही लेकर निषेध बतलाते हैं–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा–वह पूर्वोक्त भिक्षु–भाव साधु और भिक्षुकी–भाव साध्वी वह यदि ऐसा वक्ष्यमाण रीति से जान ले कि 'पिहुयं वा, बहुरयं वा, जाव चाउलपलंबं वा' पृथुक–पौआं- चूरा को अर्थात् शाली गोधूम यव वगैरह का सचित्त लाजान्न को या बहुरज–अधिकतुष कणों से युक्त अन्न को या यावत्–भर्जित–भुजा हुआ मन्थु गोधूमादि चूर्ण को या तण्डुल चावल को या तण्डुलधान्यादि चूर्ण को 'असंजए असंयत–गृहस्थ श्रावक 'भिक्खुपडियाए' भिक्षुक की प्रतिज्ञा से–साधुको देने की इच्छा से 'चित मंताएसिलाए' जाव संताणए' सचित शिला पर जो कि यावत्–सबीज सचित बीजों से युक्त है एवं सचित हरित घास वगैरह से युक्त है तथा अण्डे से युक्त है और अन्य प्राणी–सत्व भूत लूता मकडा तन्तु जाल से युक्त है इस प्रकार की सचित्त शिला का खण्ड विशेष' पर 'कुट्टिंसु वा कुट्टिंति वा' कुट चुका हैं या

પિંડૈષણાનો જ અધિકાર હોવાથી ભિક્ષા સંબંધી નિષેધનું જ સૂત્રકાર કથન કરે છે

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ કે ભાવ સાધ્વી 'से जं पुण जाणिज्जा' તેઓના જાણવામાં જો એવું આવે કે 'पिहुयं वा बहुरयं वा जाव' પૌઆને અર્થાત્ ડાંગર, ઘઉં, જવ, વિગેરેની સચિત્ત ધાણીને અથવા બહુરજ અધિક છોડા ના કણોથી યુક્ત અન્નને અથવા યાવત્ શેકેલા ઘઉં વિગેરેના લોટને અર્થાત્ સત્તુને અગર 'चाउलपलंबं वा' ચોખાને અથવા ધાન્યાદિના લોટને 'असंजए भिक्खु पडियाए' અસંયત–ગૃહસ્થ શ્રાવક સાધુને આપવાની ઇચ્છાથી 'चित्तमंताए सिलाए जाव' બીજ અર્થાત્ સચિત્ત શિલા પર અર્થાત્ જેના પર બી પડેલા હોય તેવી શિલા પર

तवन्तो वा, 'कुट्टिंति वा' कुट्टन्ति वा-कुट्टनं कुर्वन्ति वा 'कुट्टिस्संति वा' कुट्टिष्यन्ति वा कुट्टनं करिष्यन्ति वा एवम् 'उप्फणिंसु वा' अदुर्वा-तुषापनोदाय वाताभिमुखं दत्तवन्तो वा 'उप्फणिंति वा' ददति वा 'उप्फणिस्संति वा' दास्यन्ति वा 'तहप्पगारं पिहुयं वा' तथाप्रकारम्-सचित्तं सचित्तशिलादौ कुट्टयमानं वा पिथुकादिकम् 'जाव' यावत्-बहुसचित्तरजः कणोपेतम्, भर्जितं मन्थु वा तण्डुलं वा तण्डुलप्रलम्बं वा 'अप्फासुयं जाव' अप्रासुकं सचित्तम् यावद् अनेषणीयम् मन्यमानः 'नो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् लाभे सत्यपि सचित्तत्वात् न ग्रहीतव्यम् ॥ सू० ६१ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा बिलं वा लोणं, उब्भियं वा लोणं असंजए भिक्खु पडियाए चित्तमंताए सिलाए जाव संताणाए भिंदिसु वा, भिंदंति वा, भिंदिस्संति वा, रुचिंसु वा रुचिंति वा रुचिस्संति वा बिलं वा लोणं अफासुयं जाव णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ६२॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यत् पुनः एवं जानीयात् बिलं वा लवणम् उद्भिज्जं वा लवणम् असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया चित्तवत्यां शिलायाम्

कूटते हैं या 'कुट्टिस्संति' कूटने वाले हैं एवं तुष-भुस्सा को हटाने-उडाने के लिये 'उप्पणिंसु वा' पवन की ओर वायु के अभिमुख दे चुके हैं या 'उप्फणंति वा 'उप्फणिस्संति वा' दे रहे हैं या देने वाले हैं ऐसा देख ले या जान ले तो 'तहप्पगारं पिहुयं वा बहुरयं वा' यावत् इस प्रकार के सचित्त शिला पर कूटे जाते हुए सचित्त पृथुकादि को 'अप्फासुयं जाव' अप्रासुक-सचित्त समझ कर यावत्-अनेषणीय-आधाकर्मादि दोष युक्त मानकर 'णो पडिगाहिज्जा' नहीं ग्रहण करना चाहिये अर्थात् इस प्रकार के सचित्त पृथुकादि को मिलने पर भी सचित्त होने से नहीं लेना चाहिये ॥ ६१ ॥

તથા સચિત્ત લીલોતરી ઘાસથી યુક્ત હોય તથા ઈંડાથી યુક્ત હોય તથા 'संताणाए' તથા બીજા પ્રાણી સત્વ-ભૂત મકોડાની પંક્તીથી યુક્ત હોય એવી સચિત્ત શિલા પર 'कुट्टिंसु वा' કૂટી ચૂકેલ હોય અથવા 'कुट्टंति वा' કૂટતા હોય અગર 'कुट्टिस्संति वा' કૂટવામાં આવનાર હોય તથા તુષ-ભુસાને ઉડાડવા માટે 'उप्फणिसु वा' પવનની તરફ આપેલ હોય અર્થાત્ ઉપણી લીધેલ હોય 'उप्फणिंस्संति वा' અથવા ઉપણતા હોય અથવા 'उप्फणिस्संति वा' ઉપણવાના હોય અર્થાત્ ઉડાડવાના હોય એવુ જોવાથી કે જાણવાથી 'तहप्पगारं पिहुयं वा बहुरयं वा जाव' એવા પ્રકારના સચિત્ત શિલા પર કૂટવામા આવતા સચિત્ત પૃથુકાદિને 'अफासुय' સચિત્ત સમજીને યાવત્ અનેષણીય-આધાકર્માદિ દોષવાળા માનીને ગ્રહણ કરવુ નહી. અર્થાત્ આ પ્રકારના સચિત્ત પૃથુકાદિ પ્રાપ્ત થાય તો પણ 'णो पडिगाहिज्जा' ગ્રહણ

यावत् संतानायाम् अभैत्सुर्वा, भिन्दन्ति वा भेत्स्यन्ति वा, अपैक्षुर्वा पिंषन्ति वा, पेक्ष्यन्ति वा बिलं वा लवणम् उद्भिज्जं वा लवणम् अप्रासुकम् यावत् नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ६२ ॥

टीका-भिक्षाविशेषमधिकृत्य निषेधमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं जाव' गृहपतिकुलम् यावत् भिक्षाप्रतिज्ञया 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' अथ यदि स पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'बिलं वा लोणं' बिलं वा लवणम्-खनिविशेषोत्पन्नं सैन्धवसौवर्चलादिकं वा लवणम् 'उब्भियं वा' उद्भिज्जं वा-समुद्रनिकटे क्षारजलसम्पर्काद् जायमानं वा 'लोणं' लवणं 'असंजए' असंयतः गृहस्थः 'भिक्खुपडियाए' भिक्षुप्रतिज्ञया-भिक्षुकाय भिक्षादानार्थम् 'चित्तमंताए सिलाए' चित्तवत्यां सचित्तायां शिलायाम् 'जाव संताणाए' यावत्-सबीजायां सहरितायां साण्डायां

टीकार्थ-अब भिक्षा विशेष को लक्ष्य करके उसका निषेध बतलाते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-भाव साधु और भिक्षुकी-भाव साध्वी 'गाहावइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे' गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्ड पात की प्रतिज्ञा से-भिक्षालाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर 'से जं पुण एवं-जाणिज्जा' वह यदि ऐसा वक्ष्यमाण रीति से जान ले की-'बिलं वा लोणं' बिल-खान विशेष में उत्पन्न सैन्धा और सौवर्चलादि (बिट) नमक को या 'उब्भिज्जं वा लोणं' उद्भिज्ज-समुद्र के निकट क्षार जल के सम्पर्क से जायमान नमक को 'असंजए भिक्खुपडियाए' असंयत गृहस्थ श्रावक साधु को भिक्षा देने की इच्छा से 'चित्तमंताए सिलाए जाव' सचित्त शिलापर यावत् 'संताणाए' जो शिला सचित्त बीजों से एवं सचित्त हरित घासों से एवं अंडों से प्राणियों से सत्वों से भूतों से और लूता-मकरा वगैरह के तन्तु जालों से भी युक्त है 'भिंदिंसुवा' ऐसे शिला पर कूटकर चूर्णकर चुके हैं या 'भिंदंति वा' चूर्णकर रहे हैं

કરવું નહી સચિત્ત હોવાથી તેને લેવાનો નિષેધ કરેલ છે ॥ સૂ. ૬૧ ॥

હવે ભિક્ષા વિશેષ સંબંધી નિષેધનું કથન કરે છે—

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં, યાવત્ ભિક્ષા પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છાથી 'पविट्ठेसमाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जंपुण एवं जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં એવું આવે કે-'बिलं वा लोणं उब्भियं वा लोणं' ખાણ વિશેષમાંથી નીકળેલ સિંધવ અને બીટનામના મીઠાને અથવા ઉભિજ્જ અર્થાત્ સમુદ્રની નજીકના ક્ષાર જળના સંપર્કથી થનાર મીઠાને 'असंजए भिक्खुपडियाए' શ્રાવક ગૃહસ્થ સાધુને ભિક્ષા આપવાની ઇચ્છાથી 'चित्तमंताए सिलाए' સચિત્ત શિલાની ઉપર 'जाव संताणाए' યાવત્ જે શિલા સચિત્ત બીયાથી તથા સચિત્ત લીલોતરી ઘાસોથી તથા ઇંડાઓથી કે પ્રાણિયોથી મકોડા વિગેરેની તંતુ જાળોથી યુક્ત હોય એવી શીલા ઉપર 'भिंदिसु वा, भिंदंति वा भिंदिस्संति वा' કૂટીને કે વાટીને ચૂર્ણ કરી લીધેલ

तवन्तो वा, 'कुट्टिंति वा' कुट्टन्ति वा-कुट्टनं कुर्वन्ति वा 'कुट्टिस्संति वा' कुट्टिष्यन्ति वा कुट्टनं करिष्यन्ति वा एवम् 'उप्फणिंसु वा' अदुर्वा-तुषापनोदाय वाताभिमुखं दत्तवन्तो वा 'उप्फणिंति वा' ददति वा 'उप्फणिस्संति वा' दास्यन्ति वा 'तहप्पगारं पिहुयं वा' तथाप्रकारम्-सचित्तं सचित्तशिलादौ कुट्टयमानं वा पिथुकादिकम् 'जाव' यावत्-बहुसचित्तरजः कणोपेतम्, भर्जितं मन्थु वा तण्डुलं वा तण्डुलप्रलम्बं वा 'अप्फासुयं जाव' अप्रासुक सचित्तम् यावद् अनेषणीयम् मन्यमानः 'नो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् लाभे सत्यपि सचित्तत्वात् न ग्रहीतव्यम् ॥ सू० ६१ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा बिलं वा लोणं, उब्भियं वा लोणं असंजए भिक्खु पडियाए चित्तसंताए सिलाए जाव संताणाए भिंदिंसु वा, भिंदंति वा, भिंदिस्संति वा, रुंचिंसु वा रुंचिंति वा रुंचिस्संति वा बिलं वा लोणं अफासुयं जाव णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ६२॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यत् पुनः एवं जानीयात् बिलं वा लवणम् उद्भिज्जं वा लवणम् असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया चित्तवत्यां शिलायाम्

कूटते है या 'कुट्टिस्संति' कूटने वाले हैं एवं तुष-भुस्सा को हटाने-उडाने के लिये 'उप्पणिंसु वा' पवन की ओर वायु के अभिमुख दे चुके हैं या 'उप्फणंति वा 'उप्फणिस्संति वा' दे रहे हैं या देने वाले हैं ऐसा देख ले या जान ले तो 'तहप्पगारं पिहुयं वा बहुरयं वा' यावत् इस प्रकार के सचित्त शिला पर कूटे जाते हुए सचित्त पृथुकादि को 'अप्फासुयं जाव' अप्रासुक-सचित्त समझ कर यावत्-अनेषणीय-आधाकर्मादि दोष युक्त मानकर 'णो पडिगाहिज्जा' नहीं ग्रहण करना चाहिये अर्थात् इस प्रकार के सचित्त पृथुकादि को मिलने पर भी सचित्त होने से नहीं लेना चाहिये ॥ ६१ ॥

तथा सचित्त लीलोतरी घासथी युक्त होय तथा ईंडाथी युक्त होय तथा 'संताणाए' तथा बीजा प्राणी सत्व-भूत मकोडानी पकतीथी युक्त होय एवी सचित्त शिला पर 'कुट्टिंसु वा' कूटी चूकेल होय अथवा 'कुट्टंति वा' कूटता होय अगर 'कुट्टिस्संति वा' कूटवामां आवनार होय तथा तुष-भुसाने उडाडवा माटे 'उप्फणिंसु वा' पवननी तरफ आपेल होय अर्थात् उपणी लीधेल होय 'उप्फणिंस्संति वा' अथवा उपणता होय अथवा 'उप्फणिस्संति वा' उपणवाना होय अर्थात् उडाडवाना होय एवु जोवाथी के जाणवाथी 'तहप्पगारं पिहुयं वा बहुरयं वा जाव' एवा प्रकारना सचित्त शिला पर कूटवामा आवता सचित्त पृथुकादिने 'अफासुय' सचित्त समजीने यावत् अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषवाळा मानीने ग्रहण करवु नही. अर्थात् आ प्रकारना सचित्त पृथुकादि प्राप्त थाय तो पण 'णो पडिगाहिज्जा' ग्रहण

यावत् संतानायाम् अभैत्सुर्वा, भिन्दन्ति वा भेत्स्यन्ति वा, अपैक्षुर्वा पिंषन्ति वा, पेक्ष्यन्ति वा बिलं वा लवणम् उद्भिज्जं वा लवणम् अप्रासुकम् यावत् नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ६२ ॥

टीका–भिक्षाविशेषमधिकृत्य निषेधमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं जाव' गृहपतिकुलम् यावत् भिक्षाप्रतिज्ञया 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' अथ यदि स पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'बिलं वा लोणं' बिलं वा लवणम्–खनिविशेषोत्पन्नं सैन्धवसौवर्चलादिकं वा लवणम् 'उब्भियं वा' उद्भिज्जं वा–समुद्रनिकटे क्षारजलसम्पर्काद् जायमानं वा 'लोणं' लवणं 'असंजए' असंयतः गृहस्थः 'भिक्खुपडियाए' भिक्षुप्रतिज्ञया–भिक्षुकाय भिक्षादानार्थम् 'चित्तमंताए सिलाए' चित्तवत्यां सचित्तायां शिलायाम् 'जाव संताणाए' यावत्–सबीजायां सहरितायां साण्डायां

टीकार्थ–अब भिक्षा विशेष को लक्ष्य करके उसका निषेध बतलाते हैं–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु–भाव साधु और भिक्षुकी–भाव साध्वी 'गाहावइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे' गृहपति–गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्–पिण्ड पात की प्रतिज्ञा से–भिक्षालाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर 'से जं पुण एवं-जाणिज्जा' वह यदि ऐसा वक्ष्यमाण रीति से जान ले की–'बिलं वा लोणं' बिल–खान विशेष में उत्पन्न सैन्धा और सौवर्चलादि (बिट) नमक को या 'उब्भिज्जं वा लोणं' उद्भिज्ज–समुद्र के निकट क्षार जल के सम्पर्क से जायमान नमक को 'असंजए भिक्खुपडियाए' असंयत गृहस्थ श्रावक साधु को भिक्षा देने की इच्छा से 'चित्तमंताए सिलाए जाव' सचित्त शिलापर यावत् 'संताणाए' जो शिला सचित्त बीजों से एवं सचित हरित घासों से एवं अंडों से प्राणियों से सत्वों से भूतों से और लूता-मकरा वगैरह के तन्तु जालों से भी युक्त है 'भिंदिंसु वा' ऐसे शिला पर कूटकर चूर्णकर चुके हैं या 'भिंदंति वा' चूर्णकर रहे हैं

કરવું નહીં સચિત્ત હોવાથી તેને લેવાનો નિષેધ કરેલ છે ॥ સૂ. ૬૧ ॥

હવે ભિક્ષા વિશેષ સબંધી નિષેધનું કથન કરે છે–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમ, યાવત્ ભિક્ષા પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છાથી 'पविट्ठेसमाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जंपुण एवं जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં એવું આવે કે–'बिलं वा लोणं उब्भियं वा लोणं' ખાણ વિશેષમાંથી નીકળેલ સિંધવ અને બીટનામના મીઠાને અથવા ઉભિજ્જ અર્થાત્ સમુદ્રની નજીકના ક્ષાર જળના સંપર્કથી થનાર મીઠાને 'असंजए भिक्खु पडियाए' શ્રાવક ગૃહસ્થ સાધુને ભિક્ષા આપવાની ઇચ્છાથી 'चित्तमंताए सिलाए' સચિત્ત શિલાની ઉપર 'जाव संताणाए' યાવત્ જે શિલા સચિત્ત બીયાથી તથા સચિત્ત લીલોતરી ઘાસોથી તથા ઈંડાઓથી કે પ્રાણિયોથી મકોડા વિગેરેની તંતુ જાળોથી યુક્ત હોય એવી શીલા ઉપર 'भिंदिसु वा, भिंदंति वा भिंदिस्संति वा' કૂટીને કે વાટીને ચૂર્ણ કરી લીધેલ

ससरजस्कायां सप्राणायां सभूतायां मर्कटसन्तानायाम् लूतातन्तुजालोपेतायाम् शिलायामिति पूर्वेणान्वयः, 'भिंदिसु वा' अभैत्सुर्वा विदार्य चूर्णितवन्तो वा 'भिंदिति वा' भिन्दन्ति वा 'भिंदिस्संति वा' भेत्स्यन्ति वा, एवम् 'रुचिंसु वा' अपेक्षुर्वा-पिष्टवन्तो वा 'रुचिंति वा' पिंषन्तिवा 'रूचिस्संति वा' पेक्ष्यन्ति वा-पेषणं करिष्यन्ति वा, तथा प्रकारं 'बिलं वा लोणं' बिलं वा लवणम्-खनिविशेषोत्पन्नं सैन्धवसौवर्चलादिकं लवणम् 'उब्भियं वा लोणं' उद्भिज्जं वा लवणम्-क्षारजलोत्पन्नं लवणम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'जाव' यावद्-अनेषणीयम् ज्ञात्वा'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् सचित्तत्वाद् आधाकर्मादिदोषयुक्तत्वाच्चसू०६२।

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणेज्जा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अगणिणिक्खित्तं तहप्पगारं असणं पाणंवा वा खाइमं वा साइमं वा अप्फासुयं लाभे संते णो पडिगाहिज्जा, केवलीबूया, आयाणमेयं असंजए भिक्खुपडियाए उस्सिंचमाणे वा, निस्सिंचमाणे वा, आमज्जमाणे वा, पमज्जमाणे वा, ओयारेमाणे वा उव्वत्तमाणे वा अगणिजीवेहिं सिज्जा, अह भिक्खू णं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा, एस हेऊ, एस कारणे, एसुवएसे, जं तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अगणि णिक्खित्तं अप्फासुयं अणेसणिज्जं लाभे संते णो पडिगाहिज्जा । सू० ६३॥

या 'भिंदिस्संति वा' चूर्ण करने वाले हैं ऐसा देखकर एवं उस प्रकार के नमक को 'रुच्चिसुवा' पीस चुके हैं या 'रूच्चंति वा' पिस रहे हैं या 'रुच्चिस्संतिवा' पीसने वाले हैं तो 'बिलं वा लोणं वा' उस तरह के सैन्धा नमक को या 'उब्भियं वा लोणं' क्षारलवण को 'अप्फासुयं जाव णो पडिगाहिज्जा' अप्रासुक-सचित्त समझकर तथा यावत्-अनेषणिय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर उसे ग्रहण नहीं करे क्योंकि उस प्रकार के सचित्त अनेषणीय नमक को लेनेसे साधु और साध्वी को संयम-आत्म विराधना दोष लगेगा ॥ ६२ ॥

હોય અગર ચૂર્ણ કરતા હોય અથવા ચૂર્ણ કરવાના હોય એવુ જોઈને તથા એ શિલાપર એ પ્રકારના મીઠાને 'रुच्चिसु वा, रुच्चिंति वा रुच्चिस्संति वा' વાટી લીધેલ હોય અથવા વાટતા હોય કે વાટવાના હોય 'तहप्पगारं बिलं वा लोणं वा उब्भियं वा लोणं' એ પ્રકારના સૈંધવ મીઠાને કે ક્ષાર લવણને 'अप्फासुयं जाव' સચિત્ત યાવત્ અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત સમજીને 'णो पडिगाहेज्जा' તેને ગ્રહણ કરવુ નહીં કેમ કે એ પ્રકારના સચિત્ત અને અનેષણીય મીઠાને લેવાથી સાધુ અને સાધ્વીને સંયમ આત્મ વિરાધનાનો દોષ લાગે છે. ॥ સૂ. ૬૨ ॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं जानीयात्–अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अग्निनिक्षिप्तं तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अप्रासुकं लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात्, केवली ब्रूयात् 'आदानमेतत्' असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया उत्सिञ्चन् वा निषिञ्चन् वा आमार्जयन् वा प्रमार्जयन् वा अवतारयन् वा अपवर्तयन् वा अग्निजीवान् हिंस्यात् । अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा, एषहेतुः, एतत् कारणम्, एष उपदेशः, यत् तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अग्निनिक्षिप्तम् अप्रासुकम् अनेषणीयं लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ६३॥

टीका–पिण्डैषणाया अधिकाराद् अग्निकायजीवहिंसामुद्दिश्य भिक्षाग्रहणनिषेधमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा–साधुर्वा साध्वी वा 'गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' गृहपतिकुलं यावत्–पिण्डपातप्रतिज्ञया–भिक्षालाभाशया प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'असणं वा पाणं वा' अशनं वा पानं वा 'खाइमं वा साइमं वा' खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'अगणिणिक्खित्तं' अग्निनिक्षिप्तम्–अग्न्युपरिस्थापितं वर्तते तर्हि 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् अग्न्युपरिस्थापितम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं

पिण्डैषणा का अधिकार से अग्निकाय जीवों की हिंसा को लक्ष्यकर भिक्षा ग्रहण का निषेध करते हैं

टीकार्थ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु– भाव साधु और भिक्षुकी–भाव साध्वी 'गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्–पिण्डपात की प्रतिज्ञा से–भिक्षा लाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर 'से जंपुण एवं जाणेज्जा' वह यदि ऐसा वक्ष्यमाणरीति से जान लेकि 'असणं वा, पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशन पान खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात 'अगणिणिक्खित्त' अग्नि के ऊपर रक्खा हुआ है तो ऐसा देख कर या जानकर 'तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' इस प्रकार के आग के ऊपर स्थापित अशन पान खादिम और स्वादिम चतुर्विध

પિંડૈષણાના અધિકારથી અગ્નિકાય જીવોની હિંસાને ઉદ્દેશીને ભિક્ષા ગ્રહણનો નિષેધ કરતા સૂત્રકાર કહે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષા લાભની ઈચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से ज पुण एवं जाणेज्जा' તેમના જાણવામાં જો એવું આવે કે- 'असणं वा,पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'अगणिणिक्खित्तं' અગ્નિની ઉપર રાખવામાં આવેલ છે. એ પ્રમાણે જોઈને કે જાણીને 'तहप्पगारं' તેવા પ્રકારનું 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ 'अफासुयं'

सरजस्कायां सप्राणायां सभूतायां मर्कटसन्तानायाम् लूतातन्तुजालोपेतायाम् शिलायामिति पूर्वेणान्वयः, 'भिंदिंसु वा' अभैत्सुर्वा विदार्य चूर्णितवन्तो वा 'भिंदिंति वा' भिन्दन्ति वा 'भिंदिस्संति वा' भेत्स्यन्ति वा, एवम् 'रुचिंसु वा' अपेक्षुर्वा-पिष्टवन्तो वा 'रुचिंति वा' पिंषन्तिवा 'रुचिस्संति वा' पेक्ष्यन्ति वा-पेषणं करिष्यन्ति वा, तथा प्रकारं 'बिलं वा लोणं' बिलं वा लवणम्-खनिविशेषोत्पन्नं सैन्धवसौवर्चलादिकं लवणम् 'उब्भियं वा लोणं' उद्भिज्जं वा लवणम्-क्षारजलोत्पन्नं लवणम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'जाव' यावद्-अनेषणीयम् ज्ञात्वा'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् सचित्तत्वाद् आधाकर्मादिदोषयुक्तत्वाच्चसू०६२।

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणेज्जा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अगणिणिक्खित्तं तहप्पगारं असणं पाणंवा वा खाइमं वा साइमं वा अप्फासुयं लाभे संते णो पडिगाहिज्जा, केवलीबूया, आयाणमेयं असंजए भिक्खुपडियाए उस्सिंचमाणे वा, निस्सिंचमाणे वा, आमज्जमाणे वा, पमज्जमाणे वा, ओयारेमाणे वा उव्वत्तमाणे वा अगणिजीवेहिंसिज्जा, अह भिक्खू णं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा, एस हेऊ, एस कारणे, एसुवएसे, जं तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अगणि णिक्खित्तं अप्फासुयं अणेसणिज्जं लाभे संते णो पडिगाहिज्जा । सू० ६३॥

या भिंदिस्संति वा' चूर्ण करने वाले हैं ऐसा देखकर एवं उस प्रकार के नमक को 'रुचिंसु वा' पीस चुके हैं या 'रुच्चंति वा' पिस रहे हैं या 'रुचिस्संतिवा' पीसने वाले हैं तो 'बिलं वा लोणं वा' उस तरह के सैन्धा नमक को या 'उब्भियं वा लोणं क्षारलवण को 'अप्फासुयं जाव णो पडिगाहिज्जा' अप्रासुक-सचित्त समझकर तथा यावत्-अनेषणिय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर उसे ग्रहण नहीं करे क्योंकि उस प्रकार के सचित्त अनेषणीय नमक को लेनेसे साधु और साध्वी को संयम-आत्म विराधना दोष लगेगा ॥ ६२ ॥

હોય અગર ચૂર્ણ કરતા હોય અથવા ચૂર્ણ કરવાના હોય એવુ જોઈને તથા એ શિલાપર એ પ્રકારના મીઠાને 'रुचिंसु वा, रुच्चिंति वा रुचिस्संति वा' વાટી લીધેલ હોય અથવા વાટતા હોય કે વાટવાના હોય 'तहप्पगारं बिलं वा लोणं वा उब्भियं वा लोणं' એ પ્રકારના સૈંધવ મીઠાને કે ક્ષાર લવણને 'अप्फासुयं जाव' સચિત્ત યાવત્ અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત સમજીને 'णो पडिगाहेज्जा' તેને ગ્રહણ કરવુ નહીં કેમ કે એ પ્રકારના સચિત્ત અને અનેષણીય મીઠાને લેવાથી સાધુ અને સાધ્વીને સંયમ આત્મ વિરાધનાનો દોષ લાગે છે. ॥ સૂ. ૬૨ ॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं जानीयात्–अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अग्निनिक्षिप्तं तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अप्रासुकं लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात्, केवली ब्रूयात् 'आदानमेतत्' असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया उत्सिञ्चन् वा निषिञ्चन् वा आमार्जयन् वा प्रमार्जयन् वा अवतारयन् वा अपवर्तयन् वा अग्निजीवान् हिंस्यात् । अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा, एषहेतुः, एतत् कारणम्, एष उपदेशः, यत् तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अग्निनिक्षिप्तम् अप्रासुकम् अनेषणीयं लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ६३॥

टीका–पिण्डैषणाया अधिकाराद् अग्निकायजीवहिंसामुद्दिश्य भिक्षाग्रहणनिषेधमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा–साधुर्वा साध्वी वा 'गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' गृहपतिकुलं यावत्–पिण्डपातप्रतिज्ञया–भिक्षालाभाशया प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'असणं वा पाणं वा' अशनं वा पानं वा 'खाइमं वा साइमं वा' खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'अगणिणिक्खित्तं' अग्निनिक्षिप्तम्–अग्न्युपरिस्थापितं वर्तते तर्हि 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् अग्न्युपरिस्थापितम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं

पिण्डैषणा का अधिकार से अग्निकाय जीवों की हिंसा को लक्ष्यकर भिक्षा ग्रहण का निषेध करते हैं

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु- भाव साधु और भिक्षुकी–भाव साध्वी 'गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्–पिण्डपात की प्रतिज्ञा से–भिक्षा लाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर 'से जंपुण एवं जाणेज्जा' वह यदि ऐसा वक्ष्यमाणरीति से जान लेकि 'असणं वा, पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशन पान खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात 'अगणिणिक्खित्तं' अग्नि के ऊपर रक्खा हुआ है तो ऐसा देख कर या जानकर 'तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' इस प्रकार के आग के ऊपर स्थापित अशन पान खादिम और स्वादिम चतुर्विध

પિંડૈષણાના અધિકારથી અગ્નિકાય જીવોની હિંસાને ઉદ્દેશીને ભિક્ષા ગ્રહણનો નિષેધ કરતા સૂત્રકાર કહે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષા લાભની ઈચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं जाणेज्जा' તેમના જાણવામાં જો એવું આવે કે- 'असणं वा,पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'अगणिणिक्खित्तं' અગ્નિની ઉપર રાખવામાં આવેલ છે. એ પ્રમાણે જોઈને કે જાણીને 'तहप्पगारं' તેવા પ્રકારનું 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ 'अफासुयं'

ससरजायां सप्राणायां सभूतायां मर्कटसन्तानायाम् लूतातन्तुजालोपेतायाम् शिलायामिति पूर्वेणान्वयः, 'भिंदिसु वा' अभैत्सुर्वा विदार्य चूर्णितवन्तो वा 'भिंदिंति वा' भिन्दन्ति वा 'भिंदिस्संति वा' भेत्स्यन्ति वा, एवम् 'रुचिंसु वा' अपैक्षुर्वा-पिष्टवन्तो वा 'रुचिंति वा' पिंषन्तिवा 'रुचिस्संति वा' पेक्ष्यन्ति वा-पेषणं करिष्यन्ति वा, तथा प्रकारं 'विलं वा लोणं' विलं वा लवणम्-खनिविशेषोत्पन्नं सैन्धवसौवर्चलादिकं लवणम् 'उब्भियं वा लोणं' उद्भिज्जं वा लवणम्-क्षारजलोत्पन्नं लवणम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'जाव' यावद्-अनेषणीयम् ज्ञात्वा'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् सचित्तत्वाद् आधाकर्मादिदोषयुक्तत्वाच्चसू।०६२।

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणेज्जा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अगणिणिक्खित्तं तहप्पगारं असणं पाणंवा वा खाइमं वा साइमं वा अप्फासुयं लाभे संते णो पडिगाहिज्जा, केवलीबूया, आयाणमेयं असंजए भिक्खुपडियाए उस्सिंचमाणे वा, निस्सिंचमाणे वा, आमज्जमाणे वा, पमज्जमाणे वा, ओयारेमाणे वा उव्वत्तमाणे वा अगणिजीवेहिं सिज्जा, अह भिक्खू णं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा, एस हेऊ, एस कारणे, एसुवएसे, जं तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अगणि णिक्खित्तं अप्फासुयं अणेसणिज्जं लाभे संते णो पडिगाहिज्जा । सू० ६३॥

या भिंदिस्संति वा' चूर्ण करने वाले हैं ऐसा देखकर एवं उस प्रकार के नमक को 'रुचिंसुवा' पीस चुके हैं या 'रुचंति वा' पिस रहे हैं या 'रुचिस्संतिवा' पीसने वाले हैं तो 'विलं वा लोणं वा' उस तरह के सैन्धा नमक को या 'उब्भियं वा लोणं क्षारलवण को 'अप्फासुयं जाव णो पडिगाहिज्जा' अप्रासुक-सचित्त समझकर तथा यावत्-अनेषणिय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर उसे ग्रहण नहीं करे क्योंकि उस प्रकार के सचित्त अनेषणीय नमक को लेनेसे साधु और साध्वी को संयम-आत्म विराधना दोष लगेगा ॥ ६२ ॥

હોય અગર ચૂર્ણ કરતા હોય અથવા ચૂર્ણ કરવાના હોય એવુ જોઈને તથા એ શિલાપર એ પ્રકારના મીઠાને 'रुचिंसु वा, रुच्चिंति वा रुचिस्संति वा' વાટી લીધેલ હોય અથવા વાટતા હોય કે વાટવાના હોય 'तहप्पगारं विलं वा लोणं वा उब्भियं वा लोणं' એ પ્રકારના સૈંધવ મીઠાને કે ક્ષાર લવણને 'अप्फासुयं जाव' સચિત્ત યાવત્ અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત સમજીને 'णो पडिगाहेज्जा' તેને ગ્રહણ કરવું નહીં કેમ કે એ પ્રકારના સચિત્ત અને અનેષણીય મીઠાને લેવાથી સાધુ અને સાધ્વીને સંયમ આત્મ વિરાધનાનો દોષ લાગે છે. ॥ સૂ. ૬૨ ॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं जानीयात्-अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अग्निनिक्षिप्तं तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अप्रासुकं लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात्, केवली ब्रूयात् 'आदानमेतत्' असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया उत्सिञ्चन् वा निषिञ्चन् वा आमार्जयन् वा प्रमार्जयन् वा अवतारयन् वा अपवर्तयन् वा अग्निजीवान् हिंस्यात्। अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा, एषहेतुः, एतत् कारणम्, एष उपदेशः, यत् तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अग्निनिक्षिप्तम् अप्रासुकम् अनेषणीयं लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ६३॥

टीका–पिण्डैषणाया अधिकाराद् अग्निकायजीवहिंसामुद्दिश्य भिक्षाग्रहणनिषेधमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा–साधुर्वा साध्वी वा 'गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' गृहपतिकुलं यावत्–पिण्डपातप्रतिज्ञया–भिक्षालाभाशया प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'असणं वा पाणं वा' अशनं वा पानं वा 'खाइमं वा साइमं वा' खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'अगणिणिक्खित्तं' अग्निनिक्षिप्तम्–अग्न्युपरिस्थापितं वर्तते तर्हि 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् अग्न्युपरिस्थापितम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं

पिण्डैषणा का अधिकार से अग्निकाय जीवों की हिंसा को लक्ष्यकर भिक्षा ग्रहण का निषेध करते हैं

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु- भाव साधु और भिक्षुकी–भाव साध्वी 'गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्–पिण्डपात की प्रतिज्ञा से–भिक्षा लाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर 'से जंपुण एवं जाणेज्जा' वह यदि ऐसा वक्ष्यमाणरीति से जान लेकि 'असणं वा, पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशन पान खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात 'अगणिणिक्खित्त' अग्नि के ऊपर रक्खा हुआ है तो ऐसा देख कर या जानकर 'तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' इस प्रकार के आग के ऊपर स्थापित अशन पान खादिम और स्वादिम चतुर्विध

પિંડૈષણાના અધિકારથી અગ્નિકાય જીવોની હિંસાને ઉદ્દેશીને ભિક્ષા ગ્રહણનો નિષેધ કરતાં સૂત્રકાર કહે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષા લાભની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं जाणेज्जा' તેમના જાણવામાં એવું આવે કે- 'असणं वा,पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'अगणिणिक्खित्तं' અગ્નિની ઉપર રાખવામાં આવેલ છે. એ પ્રમાણે જોઈને કે જાણીને 'तहप्पगारं' તેવા પ્રકારનું 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ અપ્રાસુક'

स्वादिमं वा-चतुर्विधमाहारजातम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकं सचित्तं अनेषणीयम् वर्तते अत एव 'लाभे संते' लाभेसत्यपि 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् - साधुभिः साध्वीभिर्वा न ग्रहीतव्यम् अग्निनिक्षिप्तस्य अशनादिचतुर्विधाहारजातस्य सचित्तत्वेन अग्निकायजीवहिंसासंभवात् संयमविराधनास्यादिति 'तात्पर्येणाह-'केवली बूया-आयाणमेयं' केवली-केवलज्ञानी भगवान् तीर्थङ्करोमहावीरः ब्रूयात्-ब्रवीति-उपदिशतीत्यर्थः, आदानम्-कर्मागमनद्वारम् कर्मबन्धनम्, एतत्-अग्निनिक्षिप्तम् अशनादिकमिति भावः, एवम् 'असंजए' असंयतः-गृहस्थः 'भिक्खुपडियाए' भिक्षुप्रतिज्ञया-साध्वर्थम् साध्वीनिमित्तं वा 'उस्सिंचमाणे वा' उत्सिञ्चन् वा अग्न्युपरि स्थापित स्थालीत, आहारं निष्काशयन् वा 'निस्सिंचमाणे वा' निषिञ्चत् वा-अग्निनिक्षिप्तभाजनाद् निर्गच्छद् दुग्धादिकं पयसा उपसान्त्वयन् वा 'आमज्जमाणे वा' आमार्जयन् वा-अग्निनिक्षिप्ताहारं हस्तादिना सकृत् संचालयन् वा 'पमज्जमाणे वा' प्रमार्जयन् वा-वारंवारं संचालयन् वा 'ओयारेमाणे वा' अवतारयन् वा-अग्नेः अवतारणं कुर्वन् वा

आहार जात को 'अफासुयं' अप्रासुक सचित्त समझकर 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' लाभ मिलने पर भी साधु और साध्वी नहीं ग्रहण करे क्योंकि 'केवली बूया' केवल ज्ञानी भगवान् वीतराग महावीर प्रभु कहते हैं कि-इस प्रकार का अग्नि के ऊपर स्थापित अशनादि आहार जात 'आयाणमेयं' आदान-कर्मबन्ध नका कारण है इसलिये भाव साधु और भाव साध्वी को इस तरह का अशनादि आहार नहीं लेना चाहिये इसी तरह 'असंजए भिक्खु पडियाए' असंयत गृहस्थ श्रावक भिक्षु-साधुकी प्रतिज्ञा-भिक्षादेने की इच्छा से अग्नि के ऊपर स्थापित बटलोही वगैरह से अशनादि आहार को 'उस्सिंचमाणेवा' उत्सेचन करते हुए या 'निस्सिंचमाणे' निकालते हुए हो एवं 'आमज्जमाणे वा' अग्नि के ऊपर स्थापित पात्र से निकलते हुए दूध आदि को पानी से सीन्चते हुए हो तथा 'पमज्जमाणे वा' अग्नि के ऊपर स्थापित अशनादि आहार जात को हस्तादि से एकबार या वार

એ રીતે અગ્નિની ઉપર રાખેલ અશન પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચારે પ્રકારના આહાર જાતને સચિત્ત સમજીને 'लाभे संते णो पडिगाहेज्जा' મળે તો પણ સાધુ કે સાધ્વીએ ગ્રહણ કરવુ નહીં કેમ કે 'केवलीबूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુએ કહ્યુ છે કે આ પ્રમાણે અગ્નિની ઉપર રાખેલ અશનાદિ આહાર જાત કર્મબંધનું કારણ છે, તેથી ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વીએ આ પ્રકારનો અશનાદિ આહાર લેવો નહીં', એ પ્રમાણે 'असंजए भिक्खुपडियाए' ગૃહસ્થ શ્રાવક ભિક્ષા આપવાની ઇચ્છાથી 'उस्सिंचमाणे वा निस्सिंचमाणे वा' અગ્નિની ઉપર રાખેલ વટલોઇ વિગેરેથી અશનાદિ આહારને ઉત્સેચન કરતા કે બહાર કહાડતા હોય તથા અગ્નિની ઉપર રાખેલ પાત્રમાંથી નીકળતા દૂધ વિગેરેને પાણીથી છાટતા હોય તથા આગ ઉપર રાખેલ અશનાદિ આહાર જાતને હાથ વિગેરેથી એકવાર કે વારવાર 'आमज्जमाणे वा पमज्जमाणे वा' આમર્જન પ્રમાર્જન

'उव्वत्तमाणे वा' अपवर्तयन् वा-अग्निनिक्षिप्तपात्रं तिर्यक् कुर्वन् वा, 'अगणिजीवे हिंसिज्जा' अग्निजीवान्-अग्निकायजीवान् हिंस्यात्-हन्यात् 'अह' अथ-अनन्तरोक्तम् 'भिक्खूणं' भिक्षूणाम्-साधूनां साध्वीनाञ्च 'पुव्वोवदिट्ठा' पूर्वोपदिष्टा पूर्वप्रतिपादिता 'एस पइन्ना' एपा प्रतिज्ञा कर्तव्यपालननियमः 'एसहेऊ' एपहेतुः 'एस कारणे' एतत् कारणम् 'एसुवदेसे' एप उपदेशः 'जं तहप्पगारं' यत् तथाप्रकारम् उपर्युक्तम्, अग्निनिक्षिप्ताद्याहारजातम् तदाह 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा 'अगणिणिक्खित्तं' अग्निनिक्षिप्तम्-अग्नौउपरिस्थापितम् 'अप्फासुय' अप्रासुकम्-सचित्तम् 'अणेसणिज्जं' अनेषणीयम्-आधाकर्मादिदोषयुक्तम् मन्यमानः 'लाभे सति' लाभे सत्यपि 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् सचित्तत्वाद् आधाकर्मादिषोडशदोषयुक्तत्वाच्च संयमात्म-विराधना स्यात् ॥ सू० ६३ ॥

धार आमार्जन करते हो एवं 'ओयारे माणे वा' अग्नि के ऊपर से अशनादि आहार को उतार ते हुए हो या 'उव्वत्तमाणे वा' अपवर्तन-टेढेमेढे करते हुए हो तो 'अगणि जीवे हिंसिज्जा' अग्नि जीवो की हिंसा करेगा किन्तु उपर्युक्त रीति से साधु और साध्वी की यह प्रतिज्ञा है कर्तव्य का पालन करने का नियम है कि 'एसकारणे' कर्तव्य पालन ही कारण है 'एसुवएसे' एवं कर्तव्य का पालन करना यही भगवान् का उपदेश है यही कहते है कि-'तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खादिमं वा साइमं वा' उस प्रकार का 'अगणिक्खित्त' अग्नि पर निक्षिप्त अशन पान खादिम और स्वादिम चतुर्विध उपर्युक्त आहार जात को 'अप्फासुयं' अप्रासुक सचित्त और 'अणेसणिज्जं' अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर 'लाभेसंते णो पडिगाहिज्जा' मिलने परभी नहीं ग्रहण करना चाहिये क्योंकि इस प्रकार का अशनादि आहार जात अग्नि के ऊपर स्थापित बटलोही वगैरह पात्रों से साधु के लिये निकाला हुआ है एवं जलादि से सिञ्चित किया गया है तथा प्रमार्जित एवं अवतारित तथा अपवर्तित किया हुआ है इसलिये अग्नि

કરતા હોય તથા અગ્નિની ઉપરથી 'ओयारेमाणे वा उव्वत्तमाणे वा' અશનાદિ આહારને ઉતારતા હોય કે વાંકાચુકા કરતા હોય તો 'अगणिजीवे हिंसिज्जा' અગ્નિકાય જીવોની હિંસા થાય છે, પરંતુ 'अह भिक्खू णं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' પૂર્વોક્ત રીતે સાધુ અને સાધ્વીની આ પ્રતિજ્ઞા છે. 'एसहेऊ एसकारणे' એજ હેતુરૂપ કારણ છે, એજ કર્તવ્ય પાલન કરવાનો નિયમ છે 'एसुमएसे' એજ ઉપદેશ છે. 'जं तहप्पगारं असणं वा, पाण वा खाइमं वा साइम वा' તે પ્રકારના અગ્નિ પર રાખેલ અશન પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'अगणिणिक्खित्तं अफासुय' અગ્નિ પર રાખેલ હોવાથી સચિત્ત અને 'अणेसणिज्ज' અનેષણીય-આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત સમજીને 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' પ્રાપ્ત થાય તો પણ લેવું નહીં', કેમ કે આ રીતના અશનાદિ આહાર જાત અગ્નિની ઉપર

मूलम्-एवं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामग्गियं त्तिबेमि ॥सू० ६४॥ छट्ठोउद्देसो समत्तो ॥६॥

छाया-एवं खलु तस्य भिक्षुकस्य वा भिक्षुक्या वा सामग्र्यम् इति ब्रवीमि ॥सू० ६४॥

टीका-षष्ठोदेशवक्तव्यतामुपसंहरन्नाह-'एवं खलु' एवं खलु पूर्वोक्तरीत्या निश्चयेन नियमपालनं कुर्वतः 'तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा' तस्य पूर्वोक्तस्य भावभिक्षुकस्य वा साधोः, भिक्षुक्या वा साध्व्याः 'सामग्गियं' सामग्र्यम्-समग्रता सम्पूर्णा समाचारी वर्तते उपर्युक्तनियमपालनादेव साधूनां साध्वीनाञ्च साधुत्वं संरक्षितं संभवतीतिभावः। 'त्तिबेमि' इति ब्रवीमि इत्यहं प्रतिपादयामीति केवली भगवानाह। इति पिण्डैषणायां षष्ठोद्देशः समाप्तः॥

काय जीवों की हिंसा के कारण और उक्तरीति से सचित्त तथा आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने से साधु को संयम-आत्म विराधना होगी ॥६३॥

अब उक्तरीति से प्रतिपादित षष्ठो देशक की वक्तव्यता का उपसंहार करते-हुए कहते हैं

टीकार्थ-'एवं खलु तस्स भिक्खुस्सवा भिक्खूणीए वा सामग्गियं त्तिबेमि' एवं खलु तस्य भिक्षुकस्य वा भिक्षुक्या वा सामग्र्यं इति ब्रवीमि' पूर्वोक्तरीति से निश्चय पूर्वक नियमका पालन करते हुए उस भिक्षुक-भाव साधु और भिक्षुकी-भाव साध्वी की सम्पूर्ण समाचारी समझनी चाहिये अर्थात् उपर्युक्त नियम का पालन करने से ही साधु और साध्वी का साधुत्व सुरक्षित हो सकता है ऐसा केवल ज्ञानी भगवान् वीतराग महावीर स्वामी कहते हैं ॥ ६४ ॥

पिण्डैषणा का छट्ठा उद्देशक समाप्त हुआ

રાખેલ તપેલી વિગેરે પાત્રોમાથી સાધુને માટે કહાડેલ હોય અને પાણી વિગેરેથી છંટાયેલ હોય તથા પ્રમાર્જીત તથા અવતારિત અને અપવર્તિત કરેલ હોય તેથી અગ્નિકાય જીવોની હિંસા થાય છે તેથી અને પૂર્વોક્ત રીતે સચિત્ત તથા આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત હોવાથી સાધુના સંયમ આત્મવિરાધના થાય છે. ॥ સૂ. ૬૩ ॥

હવે છટ્ઠા ઉદ્દેશાના કથનનો ઉપસંહાર કરતા કહે છે-

ટીકાર્થ-'एव खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा' પૂર્વોક્ત કથન પ્રમાણે નિશ્ચય પૂર્વક નિયમનુ પાલન કરતા એવા એ ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વીની 'सामग्गियं त्तिबेमि' સમગ્રતા સંપૂર્ણ સમાચારી સમજવી જોઈએ અર્થાત્ ઉપરોક્ત નિયમોનુ પાલન કરવાથી જ સાધુ અને સાધ્વીનુ સાધુપણુ સુરક્ષિત રહી શકે છે. એ પ્રમાણે કેવળજ્ઞાની વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ કહેલ છે ॥ સૂ ૬૪ ॥

પિંડૈષણાનો છટ્ઠો ઉદ્દેશો પૂર્ણ થયો

सप्तमोद्देशः प्रारभ्यते

मूलम्-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठेसमाणे से जं पुण जाणिज्जा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा खंधंसि वा, थंभंसि वा, मंचंसि वा, मालंसि वा, पासायंसि वा, हम्मियतलंसि वा अन्नयरंसिवा, तहप्पगारंसि अंतलिक्खजायंसि उवणिक्खित्ते सिया, तहप्पगारं मालोहडं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा जाव अप्फासुयं लाभे संते णो पडिगाहिज्जा, केवलीबूया 'आयाणमेयं' असंजए भिक्खुपडियाए पीढं वा, फलगं वा, णिस्सेणिं वा, उदूहलं वा आहट्टु उस्सविय दुरुहेज्जा, से तत्थ दुरूहमाणे पयलेज्जा वा पवडेज्जा वा, से तत्थ पयलेमाणे वा पवडेमाणे वा, हत्थं वा, पायं वा, बाहुं वा, ऊरुं वा, उदरं वा, सीसं वा, अण्णयरं वा कायंसि इंदियजायं लूसिज्ज वा, पाणाणि वा, भूयाणि वा, जीवाणि वा, सत्ताणि वा, अभिहणिज्ज वा, वित्तासिज्ज वा, लेसिज्ज वा, संघसिज्ज वा, संघट्टिज्ज वा, परियाविज्ज वा, किलामिज्ज वा, ठाणाओ ठाणं संकामिज्ज वा, तं तहप्पगारं मालोहडं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' ॥ सू० ६५ ॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यत् पुनः एवं जानीयात्-अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा स्कन्धे वा स्तम्भे वा मञ्चके वा माले वा प्रासादे वा हर्म्यतले वा अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे अन्तरिक्षजाते उपनिक्षिप्तम् स्यात् तथाप्रकारम् मालाहृतम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा यावत् अप्रासुकं लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् केवली ब्रूयाद्-आदानमेतत्' असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया पीठं वा फलकं वा निश्रेणिं वा उदूखलं वा आहृत्य उत्सृज्य ऊर्ध्वं संस्थाप्य आरोहेत्, स तत्र आरोहन् प्रचलेद् वा प्रपतेद् वा स तत्र प्रचलन् प्रपतन् वा हस्तं वा पादं वा बाहुं वा उरुं वा उदरं वा शीर्षं वा अन्यतरद् वा काये इन्द्रियजालं लूषयेद् वा विराधयेद् वा, प्राणिनो वा भूतानि वा जीवान् वा सत्त्वान् वा अभिहन्याद् वा, वित्रासयेद् वा, लेपयेद् वा, संघर्षयेद् वा, संघट्टयेद् वा, परितापयेद् वा, क्लामयेद् वा, स्थानात् स्थानं संक्रामयेद् वा, तत् तथाप्रकारम् मालाहृतम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा लाभे सति न प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ६५ ॥

टीका-षष्ठोद्देशके संयमविराधनायाः प्रतिपादितत्वात् सप्तमोद्देशकेऽस्मिन् संयमात्मदातृविराधना प्रतिपादनद्वारा तया विराधनया प्रवचनजुगुप्सा स्यादिति प्रतिपादयितुमाह-'से

भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' गृहपतिकुलं यावत्–पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभाशया प्रविष्टः सन् 'से जं पुण जाणिज्जा' स भिक्षुः यदि पुनः एवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् तद्यथा 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'खंधंसि वा थंभंसि वा' स्कन्धे वा–भित्तौ वा स्तम्भे दारुमये काष्ठनिर्मितस्थाणुविशेषे वा 'मंचंसि वा' मञ्चे वा 'मालंसि वा' माले वा–प्रासादोपरिभागे 'पासायंसि वा' प्रासादे वा–सौधे 'हम्मियतलंसि वा' हर्म्यतले वा 'अन्नयरंसिवा' अन्यतरस्मिन् वा–अन्यतरस्मिन् वा ऊर्ध्वप्रदेशे 'तहप्पगारंसि' तथाप्रकारे एवंविधे 'अंतलिक्खजायंसि' अन्तरिक्षजाते–अन्तरिक्षस्थले उपरितनभागे 'उवनिक्खित्ते सिया' निक्षिप्तं स्थापितं स्यात् तर्हि 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम्–तथा-

---

सप्तम उद्देशक की हिन्दी व्याख्या–

टीकार्थ–छट्ठे उद्देशक में संयम–आत्मा और दाता की भी विराधना का प्रतिपादन द्वारा प्रवचनकी निन्दा होगी इस तात्पर्य से प्रतिपादन करना आरम्भ करते हैं'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु–भाव साधु और भिक्षु की भाव साध्वी 'गाहावइकुलं पविट्ठे समाणे' से जं पुण एवं जाणेज्जा' वह यदि ऐसा जानले कि 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशन पान खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात 'खंधंसि वा थंभंसि वा' भित्ति पर या स्तम्भ–खम्भा पर या 'मंचंसि वा मालंसि वा' मञ्च–मचान पर या माला महल के उपर के भाग पर या 'पासायंसि वा हम्मियतलंसिवा' प्रासाद–महल पर या हर्म्यतल–महल के अंदर या 'अन्नयरंसिवा अन्य दूसरे किसी 'तहप्पगारंसि अंतलिखजायंसि-उवणिक्खित्ते सिया' इस प्रकार के अन्तरिक्ष–ऊपर भाग में स्थापित है तो 'तह

સાતમા ઉદ્દેશાનો પ્રારંભ

છઠ્ઠા ઉદ્દેશામા સંયમની વિરાધનનુ પ્રતિપાદન કરવામાં આવેલ છે, હવે આ સાતમા ઉદ્દેશામા સયમઆત્મ અને દાતની વિરાધનાના પ્રતિપાદન પૂર્વક પ્રવચનની નિંદા થશે એ વિષયનુ પ્રતિપાદન કરે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને ભાવ સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહપતિનાઘ રમાં ભિક્ષા લાભની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं-जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં જો એવુ આવે કે–'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' આ અશન, પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'खंधंसि वा थंभंसि वा' ભીત ઉપર અથવા થાભલા ઉપર અથવા 'मंचंसि वा मालसि वा' માચડા ઉપર કે મકાનના ઉપરના ભાગમા અથવા 'पासाय सि वा हम्मियतलंसि वा' મહેલની ઉપર કે મહેલના અંદરના ભાગમા અથવા 'अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि' બીજા કોઇ એવા પ્રકારના 'अंतरिक्खजाय सि' ઉપરના ભાગમા 'उवणिक्खित्तेसिया' રાખવામાં આવેલ હોય તો 'तहप्पगार'

विषम् भित्त्यादौ उपरिभागे स्थापितम् 'मालोहडं' मालोहृतम्–भित्त्याद्युपरिभागत अवतार्य आनीतम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधम् आहारजातम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् सचित्तत्वात् आधाकर्मादिदोषयुक्तत्वाच्च इति 'केवलीबूया' केवली केवलज्ञानी भगवान् महावीरः ब्रूयात् ब्रवीति उपदिशतीत्यर्थः किं तदाह–"आयाणमेयं' आदानम्–कर्मागमनद्वारम् कर्मबन्धहेतुः, एतत्–भित्त्याद्युपरिस्थापितम् अशनादिकमाहारजातमित्यर्थः, कथं कर्मादानहेतुरेतदित्याह–'असंजए' असयतः–गृहस्थः भिक्षादाता 'भिक्खुपडियाए' भिक्षुप्रतिज्ञया–साधुनिमित्तम् साधवे भिक्षां दातुमित्यर्थः 'पीढं वा फलगं वा' पीठं वा–काष्ठपीठकम् फलकम् वा–काष्ठपट्टकम् 'निस्सेणिं वा उदूहलं वा' निश्रेणिं वा सोपानरूपाम्, उदूखलं वा–उलूखलरूपम् 'आहट्टु उस्सविय दुरुहिज्जा' आहृत्य–आनीय उत्सृज्य ऊर्ध्वं

प्पगारं मलोहडं' उस प्रकार के भित्ति दीवाल वगैरह के ऊपर भाग पर स्थापित और भित्ति वगैरह ऊपर के भाग से उतार कर आनीत–लाया हुआ 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'अप्फासुयं' अप्रासुक–सचित्त और अनेषणीय–आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर साधु और साध्वी 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' मिलने पर भी उसे ग्रहण नहीं करें क्योंकि 'केवली बूया आयाणमेयं' केवली–केवलज्ञानी भगवान् महावीर प्रभु कहते हैं कि –एतत् इस प्रकार का दीवाल वगैरह ऊपर भाग में लटकाए हुए अशनादि चतुर्विध आहार जात 'आदान' कर्मबन्ध का कारण होता है क्योंकि 'असंजए भिक्खुपडियाए' असंयत–गृहस्थ श्रावक भिक्षुकी प्रतिज्ञा से–साधु को भिक्षा देने की इच्छा से 'पीढं वा फलगं वा' पीठ–काष्ठ की चौकी को या फलक–काष्ठ के पाटा को या 'णिस्सेणिं वा' निश्रेणी–सोपान पगथिया या सीढी को या 'उदूहलं वा आहट्टु' उदूखल–उखडी को लाकर और 'उस्सविय दुरूहिज्जा' ऊपर में उसको रखकर

मालोहडं' तेवा प्रकारनु भीत के थाभला विगेरेनी उपरना भागमा राखवामां आवेल तेमज भीत विगेरेनी उपरना भागथी लावीने आपवामां आवेल 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशन, पान, खादिम अने स्वादिम ए चार प्रकारना आहार जातने 'जाव अप्फासुयं' सचित्त अने अनेषणीय–आधाकर्मादिदोषो वाळु समजीने साधु अने साध्वीए 'लाभेसंते णो पडिगाहिज्जा' प्राप्त थाय तो पण ते ग्रहण करवु नहीं केम के 'केवलीबूया आयाणमेयं' केवळज्ञानी भगवान् महावीर प्रभुए कह्यु छे के आ रीते भींत विगेरेना उपरना भागमा लटकावेल अशनादि चतुर्विध आहार जात आदान–नाकर्मबंधना कारणरूप थाय छे. केम के 'असंजए भिक्खुपडियाए' गृहस्थ श्रावक साधुने भिक्षा आपवानी इच्छाथी 'पीढं वा फलगं वा' लाकडानी चोकी अथवा लाकडा पाटला अथवा 'णिस्सेणिं वा उदूहलं वा' नीसरणी अथवा खारणीये 'आहट्टु उस्सविय दुरुहेज्जा' लावीने तेने

स्थापयित्वा आरोहेत्-तदुपरि आरोहणं कुर्यात् आरोक्ष्यतीत्यर्थः, तथासति 'से तत्थ दुरूहमाणे' स-भिक्षादाता तत्र-पीठफलकादौ आरोहन् 'पयलिज्ज वा पवडिज्ज वा' प्रचलेद् वा प्रपतेद् वा-प्रचलितः स्यात् प्रपतितो वा स्यात्, पचलिष्यतीत्यर्थः, तथासति 'से तत्थ पयलमाणे वा पवडमाणे वा' स भिक्षादाता गृहस्थः तत्र पीठफलकादौ प्रचलन् वा प्रपतन् वा 'हत्थं वा पायं वा बाहुं वा उरुं वा उदरं वा सीसं वा' हस्तम् वा पादम् वा बाहुं वा उरुं वा उदरं वा शीर्षं वा 'अन्नयरं वा' अन्यतरद् वा यत् किमपि अङ्गम् 'कायंसि' काये-स्वशरीरे 'इंदियजालं' इन्द्रियजातम् चक्षुरादीन्द्रियसमूहम् 'लूसिज्ज वा' लूषयेद् वा-विराधयेद्, हस्तपादादिभङ्गो भवेदित्यर्थः, एवम्, 'पाणाणि वा भूयाणि वा जीवाणि वा सत्ताणि वा' प्राणिनो वा भूतानि वा जीवान् वा सत्त्वान् वा-एतान् चतुर्विधजीवान् 'अभिहणिज्ज वा' अभिहन्याद् वा-हिंस्याद् 'वित्तासिज्ज वा' वित्रासयेद् वा-उद्विग्नान् कुर्यात् 'लेसिज्ज

उसपर चढेगा और 'से तत्थ दुरूहमाणे' वह भिक्षा देने वाला गृहस्थ श्रावक उस पीठ फलक वगैरह पर चढता हुआ 'पयलेज्जा वा' प्रचलित-स्खलित हो जायगा 'पवलेज्जा वा' गिरजायगा इस प्रकार 'से तत्थ पयलेमाणे वा' वह भिक्षादाता गृहस्थ श्रावक उस पीठ फलक वगैरह पर से प्रचलित होता हुआ और 'पवडेमाणे वा' गिरता हुआ 'हत्थं वा पायं वा' हाथ को या पादको या 'बाहु वा उरुं वा' बाहु को या उरु जंघा को या 'उदरंवा सीसं वा' उदर-पेटको या शीर्ष मस्तक को या 'अण्णयरं वा कायंसि' दूसरा ही किसी अङ्गको और अपने काय शरीर में जो 'इंदियजायं' आंख कान नाक वगैरह इन्द्रिय समूह हैं उसको ही 'लूसिज्ज वा' लूषित-विराधित-भग्न कर डालेगा अर्थात् अपने हाथ पांव वगैरह को ही तोड डालेगा और इसी तरह 'पाणाणि वा, भूयाणि वा' बहुत से प्राणियों का या भूतों का या 'जीवाणि वा सत्ताणि वा' जीवों-जन्तुओं को या सत्वों को 'अभिहणिज्ज वा वित्तासिज्ज वा' मारेगा या वित्रस्त करेगा लेसिज्ज वा'

રાખીને તેના ઉપર ચઢે 'से तत्थ दुरूहमाणे पयलेज्जा वा पवडेज्जा वा' તે ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ શ્રાવક એ પીઠ કે પાટિયા વિગેરેની ઉપર ચઢતા સ્ખલિત થાય અર્થાત્ લથડી જાય કે પડિ જાય 'से तत्थ पयलेमाणे पवडेमाणे वा' આ રીતે તે ભિક્ષા આપનાર ગૃહપતિ એ પીઠ ફલક વિગેરે પરથી લથડતા કે પડતા 'हत्थं वा पायं वा बाहु वा ऊरुं वा उदर वा सीसं वा' હાથને કે પગ બાવડા કે ઉરૂ કે જાંઘ પેટ કે માથાને 'अण्णयरं वा कायंसि' અથવા શરીરના અન્ય કોઈ ભાગને કે શરીરમાં જે 'इंदियजाय' આંખ કાન, નાક વિગેરે ઈંદ્રિય સમૂહને 'लूसिज्ज वा' ભાગે અર્થાત્ ઉપર ચડનારના હાથ, પગ વિગેરે તૂટી જાય અને એ રીતે 'पाणाणि वा भूयाणि वा, जीवाणि वा' ઘણા પ્રાણિયોને કે ભૂતો કે જીવોને કે 'सत्ताणि वा' સત્વોને 'अभिहण्णिज्ज वा वित्तासिज्ज वा' મારશે અથવા ભયભીત કરશે 'लेसिज्ज वा' પરસ્પર ભેગા થશે કે 'संघसिज्ज वा' ઘસાશે અથવા 'संघट्टिज्ज

वा' श्लेषयेद् वा-संश्लेषं कुर्यात्, परस्परसंयोजनं करिष्यतीत्यर्थः, 'संघसिज्ज वा' संघर्षयेद् वा-संघर्षं वा कुर्यात्, 'संघट्टिज्ज वा' संघट्टयेद् वा-संघट्टनं वा करिष्यतीत्यर्थं तथा कुर्वन् तान् जीवान् 'परियाविज्ज वा' परितापयेद् वा-परितापनं कुर्यात् 'किलामिज्ज वा' क्लामयेद् वा-ग्लापयेद् इत्यर्थः, 'ठाणाओ ठाणं संकामिज्ज वा' स्थानाद् वा स्थानम् संक्रामयेद् एकस्थानात् स्थानान्तरं वा कुर्यात्, तथा च सचित्तहिंसादिदोषः स्यात् तस्मात् 'तं तहप्पगारं' तत् तथाप्रकारम्-हिंसादिदोषदुष्टम् 'मालोहडं' मालोपहृतम्-भित्त्याद्यूर्ध्वभागादानीतम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'लाभे संते' लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्-सचित्तहिंसा आधाकर्मादिदोषयुक्तत्वेन संयमात्मदातृविराधना संभवात् ॥ सू० ६५ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा

उद्विग्न करेगा, या 'संघसिज्ज वा' संश्लिष्ट-परस्पर संयुक्त कर डालेगा या 'संघट्टिज्ज वा' संघर्षित ही करेगा या संघट्टित-परस्पर टकरायगा और ऐसा करता हुआ उन जीव जन्तुओं को 'परियाविज्जवा' परितापित संतप्त करेगा एवं अत्यन्त ग्लापित दुःखी करेगा तथा उन जीव जन्तुओं को एक स्थान से दूसरे स्थान में 'ठाणाओ ठाणं संकामिज्ज वा' एक स्थान से अन्यत्र भगादेगा, इसलिये उस गृहस्थ श्रावक को सचित्त हिंसादि दोष होगा अतएव 'तं तहप्पगारं मालोहडं' उस प्रकार के हिंसादि दोषों से दूषित और मालोपहृत-भित्ति दीवाल वगैरह के ऊपर के भाग से लाया हुवा 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' मिलने पर भी साधु और साध्वी को नहीं ग्रहण करना चाहिये क्योंकि उक्तरीति से सचित्त जीवहिंसा और आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने के कारण साधु और साध्वी को संयम-आत्म विराधना दोष होगा और दाता को भी आत्म विराधना दोष होगा ॥६५॥

वा' અથડાશે અથવા 'परियाविज्ज वा' એ જીવજંતુઓને સંતાપ યુક્ત કરશે 'किलामिज्ज वा' અથવા અત્યંત દુ:ખી કરશે અથવા 'ठाणाओ ठाण संकामिज्ज वा' તે જીવજંતુઓને એકસ્થાનથી બીજે સ્થાને લગાડી મૂકશે તેથી એ ગૃહપતિને સચિત્તની હિંસા લાગવાનો દોષ લાગશે તેથી 'तहप्पगार मालोहडं' એ પ્રમાણેના હિંસાદિ દોષોથી દૂષિત અને ભીંત થાંભલા વિગેરેની ઉપરના ભાગમાં રાખેલ 'असण वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન પાન ખાદિમ, અને સ્વાદિમ રૂપ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' પ્રાપ્ત થાય તો પણ તે સાધુ સાધ્વીએ લેવા નહીં. કેમ કે ઉક્ત પ્રકારે સચિત્ત જીવહિંસા અને આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત હોવાના કારણથી સાધુ અને સાધ્વીને સંયમ આત્મ વિરાધનાનો દોષ લાગે છે અને દાતાને પણ આત્મ વિરાધના દોષ લાગે છે, ॥ સૂ. ૬૫ ॥

कुट्ठियाओ वा कोलेज्जाओ वा, असंजए भिक्खुपडियाए, उक्कुज्जिय अव-उज्जिय ओहरिय, आहट्टु दलइज्जा, तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा मालोहडंति णच्चा लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू. ६६॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् यत् पुनरेवं जानीयात्-अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा कोष्ठिकातो वा अधोवृत्तखाताकाराद् वा असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया उत्कुब्ज्य अवकुब्ज्य अवहृत्य आहृत्य दद्यात्, तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ६६ ॥

टीका-पुनः प्रकारान्तरेणापि भिक्षानिषेधमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं जाव' गृहपतिकुलं गृहस्थगृहं यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षालाभाशया 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् तद्यथा 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमाहारजातम् 'कुट्ठियाओ वा' कोष्ठिकातो वा-मृत्तिकानिर्मितकुशूलाद् वा 'कोलेज्जाओ वा' वंशादिनिर्मिताधोवृत्तखाताकारविशेषाद् वा (ढक इति भाषा) उद्धृत्य 'असंजए' असंयतः-गृहस्थः भिक्षादाता 'भिक्खुपडियाए' भिक्षु-

टीकार्थ-अब दूसरे प्रकार से भी भिक्षाका निषेध बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खु णी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-भाव साधु और, भिक्षुकी-भाव साध्वी 'गाहा-वइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा' गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घरमें यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से-भिक्षा लाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर यदि ऐसा वक्ष्यमाणरीति से जान ले कि 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनादि चतुर्विध आहार जात 'कुट्ठियाओ वा' मिट्टि की बनाई हुई कोठो से या कोलेज्जाओ वा' आढक से जो कि बांस वगैरह से बनाया गया नीचे भाग में अत्यन्त गोलाकार फैला हुआ होता है उद्धृत्य निकालकर 'असंजए' असंयत गृहस्थ-श्रावक 'भिक्खुपडियाए' भिक्षु-साधु को भिक्षा देने की इच्छा

હવે પ્રકારાન્તરથી ભિક્ષાનો નિષેધ બતાવે છે.-

प्रतिज्ञया-साधवे भिक्षां दातु मित्यर्थः 'उविकुज्जिय' उत्कुब्ज्य-ईषत्कुब्जो भूत्वा ऊर्ध्वकाय-मुन्नम्य ततो नम्रीभूयेत्यर्थः 'अवउज्जिय' अवकुब्ज्य-अतिशयेन कुब्जोभूत्वा अधोऽवनम्ये-त्यर्थः 'ओहरिय' अवहृत्य-तिरश्चीनो भूत्वा 'आहट्टु' आहृत्य-आहारं गृहीत्वेत्यर्थः 'दल-इज्जा' दद्यात् तर्हि 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम्-कुशूलादितो निष्कास्य दीयमानम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहार-जातम् 'लाभे संते' लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्-सचित्तजीवहिंसादि-दोषयुक्तत्वात् आधाकर्मादिदोषयुक्तत्वाच्च संयमात्मदातृविराधनासंभवात्, तस्मात् कुशू-लादितो नम्रीभूय निष्काशितम् अशनादिकं चतुर्विधमाहारजातम् भावभिक्षुर्भावभिक्षुक्या वा संयमात्मदातृविराधनाभयाद् न ग्रहीतव्यमितिभावः ॥ सू० ६६ ॥

से 'उक्कुज्जिय' कुछ टेढा होकर या अपने शरीर को नीचाकर-झुककर या 'अव-उज्जिय' अत्यन्त कुब्ज होकर नीचे झुक कर या 'ओहरिय' टेढा होकर अशनादि आहार 'आहट्टु' लाकर 'दलइज्जा' देता है ऐसा देखले या जान ले तो 'तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' उस प्रकार का कुशलादि से निकाल कर दीयमान अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'मालोहडंति णच्चा' मालो पहृत जानकर लाभेसंते' मिलने पर भी भावसाधु और भावसाध्वी 'णो पडि-गाहिज्जा' नहीं ग्रहण करे क्योंकि उक्तरीति से सचित जीवहिंसादि दोषों से दूषित और आधाकर्मादि दोषों से दूषित होने के कारण साधु और साध्वी को संयम-आत्मा तथा दाता की विराधना हो सकती है इसलिये कुशल-कोठी और आढक वगैरह से उक्त प्रकार से अत्यन्त झुक कर निकाला हुआ अशनादि चतुर्विध आहारजात को संयम आत्म-दातृ विराधना के भय से भाव साधु और भव साध्वी को नहीं ग्रहण करना चाहिये, पूर्वोक्तरीति से इस तरह से श्रावक के द्वारा दिया जाता हुआ भी अशनादि चतुर्विध आहार जात साधु और साध्वी के ग्रहण करने योग्य नहीं समझा जाता है ॥६६॥

'आहट्टुदलइज्जा' અશનાદિ આહાર લાવીને આપે એવુ જોઈને 'तहप्पगार' તેવી રીતે આપેલ 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ એ રીતે ચતુર્વિધ આહાર જાતને 'मालोहडंतिणच्चा' માલાહૃત જાણીને 'लाभे संते 'णो पडिगाहिज्जा' પ્રાપ્ત થાય તો પણ ભાવ સાધુ કે ભાવ સાધ્વીએ ગ્રહણ કરવુ નહીં કેમ કે આ રીતે સચિત્ત જીવ હિંસાદિ દોષોથી દૂષિત અને આધાકર્માદિ દોષોથી દૂષિત હોવાથી સાધુ અને સાધ્વીને સંયમ આત્મ તથા દાતાની વિરાધના થાય છે. તેથી કોઠી અને આઢક વિગેરે માંથી પૂર્વોક્ત પ્રકારે અત્યંત વાંકાવળીને કહાડમાં આવેલ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને સંયમ-આત્મ-દાતાની વિરાધના થવાના ભયથી ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વીએ લેવા નજોઈએ પૂર્વોક્ત રીતે આવા પ્રકારથી શ્રાવક દ્વારા આપવામાં આવતો અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત સાધુ અને સાધ્વીને ગ્રહણ કરવા યોગ્ય મનાતુ નથી. ॥ સૂ ૬૬ ॥

कुट्ठियाओ वा कोलेज्जाओ वा, असंजए भिक्खुपडियाए, उक्कुज्जिय अव- उज्जिय ओहरिय, आहट्टु दलइज्जा, तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा मालोहडंति णच्चा लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू. ६६॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् यत् पुनरेवं जानीयात्- अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा कोष्ठिकातो वा अधोवृत्तखाताकाराद् वा असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया उत्कुब्ज्य अवकुब्ज्य अवहृत्य आहृत्य दद्यात्, तथाप्रकारम् अशन वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ६६ ॥

टीका-पुनः प्रकारान्तरेणापि भिक्षानिषेधमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं जाव' गृहपतिकुलं गृहस्थगृहं यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया- भिक्षालाभाशया 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् तद्यथा 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमाहारजातम् 'कुट्ठिगाओ वा' कोष्ठिकातो वा- मृत्तिकानिर्मितकुशूलाद् वा 'कोलेज्जाओ वा' वंशादिनिर्मिताधोवृत्तखाताकारविशेषाद् वा (ढक इति भाषा) उद्धृत्य 'असंजए' असंयतः-गृहस्थः भिक्षादाता 'भिक्खुपडियाए' भिक्षु-

---

टीकार्थ-अब दूसरे प्रकार से भी भिक्षाका निषेध बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खु णी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-भाव साधु और, भिक्षुकी-भाव साध्वी 'गाहा- वइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा' गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घरमें यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से-भिक्षा लाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर यदि ऐसा वक्ष्यमाणरीत्ति से जान ले कि 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनादि चतुर्विध आहार जात 'कुट्ठियाओ वा' मिट्टि की बनाई हुई कोठी से या कोलेज्जाओ वा' आढक से जो कि बांस वगैरह से बनाया गया नीचे भाग में अत्यन्त गोलाकार फैला हुआ होता है उद्धृत्य निकालकर 'असंजए' असंयत गृहस्थ-श्रावक 'भिक्खुपडियाए' भिक्षु-साधु को भिक्षा देने की इच्छा

હવે પ્રકારાન્તરથી ભિક્ષાનો નિષેધ બતાવે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વી 'गाहा- वइकुल जाव' ભિક્ષા લાભની આશાથી ગૃહપતિશ્રાવકના ઘરમાં 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં એવું આવે કે 'असण वा पाण वा खाइमं वा साइमं वा' આ અશનપાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ એ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'कुट्ठियाओ वा' માટીની કોઠીમાંથી 'कोलेज्जाओ वा' આઢકથી અર્થાત્ વાંસ વિગેરેથી બનાવેલ અને નીચેના ભાગમાં વધારે ગોળ હોય તેમાંથી કહાડીને 'असंजए' ગૃહસ્થ શ્રાવક 'भिक्खुपडियाए' સાધુને ભિક્ષા આપવાની ઇચ્છાથી 'उक्कुज्जिय' કંઈક વાંકા વાળીને પોતાના શરીરને નીચું નમા- વીને અથવા 'अवउज्जिय' અત્યંત વાંકાવળીને નીચે નમીને 'ओहरिय' અથવા વાંકાવળીને

प्रतिज्ञया-साधवे भिक्षां दातु मित्यर्थः 'उक्किज्जिय' उत्कुब्ज्य-ईषत्कुब्जो भूत्वा ऊर्ध्वकाय-मुन्नम्य ततो नम्रीभूयेत्यर्थः 'अवउज्जिय' अवकुब्ज्य-अतिशयेन कुब्जोभूत्वा अधोऽवनम्ये-त्यर्थः 'ओहरिय' अवहृत्य-तिरश्चीनो भूत्वा 'आहट्टु' आहृत्य-आहारं गृहीत्वेत्यर्थः 'दल-इज्जा' दद्यात् तर्हि 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम्-कुशूलादितो निष्काश्य दीयमानम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहार-जातम् 'लाभे संते' लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्-सचित्तजीवहिंसादि-दोषयुक्तत्वात् आधाकर्मादिदोषयुक्तत्वाच्च संयमात्मादातृविराधनासंभवात्, तस्मात् कुशू-लादितो नम्रीभूय निष्काशितम् अशनादिकं चतुर्विधमाहारजातम् भावभिक्षुभावभिक्षुक्या वा संयमात्मदातृविराधनाभयाद् न ग्रहीतव्यमितिभावः ॥ सू० ६६ ॥

से 'उक्कुज्जिय' कुछ टेढा होकर या अपने शरीर को नीचाकर-झुककर या 'अव-उज्जिय' अत्यन्त कुब्ज होकर नीचे झुक कर या 'ओहरिय' टेढा होकर अशनादि आहार 'आहट्टु' लाकर 'दलइज्जा' देता है ऐसा देखले या जान ले तो 'तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' उस प्रकार का कुशूलादि से निकाल कर दीयमान अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'मालोहडंति णच्चा' मालो पहृत जानकर लाभेसंते' मिलने पर भी भावसाधु और भावसाध्वी 'णो पडि-गाहिज्जा' नहीं ग्रहण करे क्योंकि उक्तरीति से सचित्त जीवहिंसादि दोषों से दूषित और आधाकर्मादि दोषों से दूषित होने के कारण साधु और साध्वी को संयम-आत्मा तथा दाता की विराधना हो सकती है इसलिये कुशूल-कोठी और आढक वगैरह से उक्त प्रकार से अत्यन्त झुक कर निकाला हुआ अशनादि चतुर्विध आहारजात को संयम आत्म-दातृ विराधना के भय से भाव साधु और भव साध्वी को नहीं ग्रहण करना चाहिये, पूर्वोक्तरीति से इस तरह से श्रावक के द्वारा दिया जाता हुआ भी अशनादि चतुर्विध आहार जात साधु और साध्वी के ग्रहण करने योग्य नहीं समझा जाता है ॥६६॥

'आहट्टुदलइज्जा' અશનાદિ આહાર લાવીને આપે એવુ જોઈને 'तहप्पगार' તેવી રીતે આપેલ 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइम वा' અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ એ રીતે ચતુર્વિધ આહાર જાતને 'मालोहडतिणच्चा' માલાહૃત જાણીને 'लाभे स ते 'णो पडिगाहिज्जा' પ્રાપ્ત થાય તો પણ ભાવ સાધુ કે ભાવ સાધ્વીએ ગ્રહણ કરવું નહીં કેમ કે આ રીતે સચિત્ત જીવ હિંસાદિ દોષોથી દૂષિત અને આધાકર્માદિ દોષોથી દૂષિત હોવાથી સાધુ અને સાધ્વીને સંયમ આત્મ તથા દાતાની વિરાધના થાય છે. તેથી કોઠી અને આઢક વિગેરે માથી પૂર્વોક્ત પ્રકારે અત્યંત વાંકાવળીને કહાડમાં આવેલ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને સંયમ-આત્મ-દાતાની વિરાધનાં થવાના ભયથી ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વીએ લેવા નજોઈએ પૂર્વોક્ત રીતે આવા પ્રકારથી શ્રાવક દ્વારા આપવામાં આવતો અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત સાધુ અને સાધ્વીને ગ્રહણ કરવા યોગ્ય મનાતુ નથી. ॥ સૂ. ૬૬ ॥

मूलम्–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा मट्टियाओलित्तं तहप्पगारं असणं वा पाणं खाइमं वा साइमं वा अप्फासुयं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा, केवली बूया "आयाणमेयं" असंजए भिक्खुपडियाए मट्टिओलित्तं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा उब्भिदमाणे पुढवीकायं समारंभिज्जा, तहा तेऊ–वाउ–वणस्सइ–तसकायं समारंभिज्जा, पुणरवि ओलिंपमाणे पच्छाकम्मं करिज्जा, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा, एस हेऊ, एस कारणे जाव जं तहप्पगारं मट्टिओलित्तं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥ सू० ६७ ॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं जानीयात्–अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा मृत्तिकोपलिप्तं तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अप्रासुकं यावत् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात्, केवली ब्रूयाद्–'आदानमेतत्' असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया मृत्तिकोपलिप्तम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा उद्भिन्दन् पृथिवीकायं समारभेत, तथा तेजो–वायु–वनस्पति–त्रसकायं समारभेत, पुनरपि अवलिम्पन् पश्चात्कर्मकुर्यात्, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा, एष हेतुः, एतत् कारणम्, यावत् यत् तथाप्रकारं मृत्तिकोपलिप्तम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ६७ ॥

टीका–'अथ पृथिवीकायजीवहिंसामुद्दिश्य भिक्षानिषेधमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुल' गृहपतिकुलं यावत् पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभाशया 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स साधुः यदि

टीकार्थ–अब पृथिवीकायिक जीव हिंसा को लक्ष्य कर भिक्षा का निषेध करते हैं–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु भाव साधु और भिक्षुकी–भाव साध्वी 'गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' भिक्षा लाभ की

હવે પૃથ્વીકાયિક જીવ હિંસાને ઉદ્દેશીને ભિક્ષાનો નિષેધ કરે છે–

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे'

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત ભિક્ષુ–ભાવ સાધુ અને ભિક્ષુકી–ભાવ સાધ્વી જો ભિક્ષા લાભની આશાથી 'गाहावइकुल' ગૃહપતિના કુળમાં 'जाव पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરતા 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' જો આગળ કહેવામાં આવનાર રીતે તે જાણે કે–આ

पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'मट्टियाओलित्तं' मृत्तिकावलिप्तम्–मृत्तिकावलिप्त पिठरकादि भाजनस्थितं वर्तते तर्हि 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम्–मृत्तिकावलिप्तपिठरकादि भाजनस्थितम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमाहारजातम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तं यावत्–अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषयुक्तं मन्यमानः 'लाभे संते' लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् तत्र हेतुमाह–'केवली बूया' केवली–केवलज्ञानी ब्रूयात् ब्रवीति उपदिशति 'आयाणमेयं' आदानम्–कर्मागमनद्वारम् कर्मबन्धनहेतुः एतत्–मृत्तिकावलिप्तपिठरकादि भाजनस्थितमशनादिकमाहारजातं तत्र कारणमाह–'असंजए' असंयतः–गृहस्थः 'भिक्खुपडियाए' भिक्षुप्रतिज्ञया साधवे-

इच्छा से गृहस्थ के घरमें प्रवेश करके 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' यदि ऐसा वक्ष्यमाणरीति से जान ले कि 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनादि चतुर्विध आहार जात 'मट्टियाओ लित्तं' मिट्टी से लिपे हुए पिटार वगैरह पात्र के अन्दर रक्खा हुआ है तो 'तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' उस प्रकार का मिट्टि से लिपे हुए पिटार वगरह पात्र के अन्दर रक्खे हुए अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'अप्फासुयं जाव' अप्रासुक–सचित्त और यावत्–अनेषणीय–आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझ कर साधु 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' साधु और साध्वी मिलने पर भी उस को नहीं ग्रहण करे क्योंकि 'केवली बूया आयाण मेयं' केवल ज्ञानी भगवान् वीतराग महावीर प्रभुने कहा है कि इस प्रकार का मिट्टि से अवलिप्त पिटार वगैरह भाजन में रक्खा हुआ अशनादि आहार जात 'आदान'–कर्मबन्ध का कारण होता है इसलिये इस प्रकार के अशनादि आहार को नहीं ग्रहण करना चाहिये, अब इस प्रकार के

'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન પાન ખાદિમ સ્વાદિમ એ રીતે ચતુર્વિધ આહાર 'मट्टियाओलित्तं' માટીથી લીપેલા પાત્રમાં રાખેલ છે. તો 'तहप्पगारं' માટિથી લીપેલા પાત્રમાં રહેલ 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ આ રીતે ચાર પ્રકારના આહારને 'अप्फासुयं' અપ્રાસુક સચિત્ત માટિથી લીપેલ વાસણમાં રાખેલ અશનાદિને યાવત્ અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષ દૂષિત સમજીને 'लाभे संते' મળે તો પણ 'णो पडिगाहिज्जा' તેનો સ્વીકાર ન કરે કેમ કે–'केवलीबूया' કેવળજ્ઞાની વીતરાગ એવા મહાવીર પ્રભુએ કહ્યું છે કે–માટિથી લીપેલ પાત્રમાં રાખવામાં આવેલ અશનાદિ આહાર 'आयाणमेयं' કર્મબન્ધના કારણ રૂપ છે. તેથી આવા પ્રકારના અશનાદિ આહાર ગ્રહણ કરવો ન જોઈએ

હવે આવા પ્રકારના આહારને ગ્રહણ ન કરવાનું કારણ બતાવતા સૂત્રકાર કહે છે–'असजए' અસંયત ગૃહસ્થશ્રાવક 'भिक्खुपडियाए' ભિક્ષુકની પ્રતિજ્ઞાથી અર્થાત્ સાધુને ભિક્ષા

मूलम्-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा मट्टियाओलित्तं तहप्पगारं असणं वा पाणं खाइमं वा साइमं वा अप्फासुयं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा, केवली बूया "आयाणमेयं" असंजए भिक्खुपडियाए मट्टिओलित्तं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा उब्भिदमाणे पुढवीकायं समारंभिज्जा, तहा तेऊ-वाउ-वणस्सइ-तसकायं समारंभिज्जा, पुणरवि ओलिंपमाणे पच्छाकम्मं करिज्जा, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा, एस हेऊ, एस कारणे जाव जं तहप्पगारं मट्टिओलित्तं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥ सू० ६७ ॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं जानीयात्-अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा मृत्तिकोपलिप्तं तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अप्रासुकं यावत् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात्, केवली ब्रूयाद्-'आदानमेतत्' असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया मृत्तिकोपलिप्तम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा उद्भिन्दन् पृथिवीकायं समारभेत, तथा तेजो-वायु-वनस्पति-त्रसकायं समारभेत, पुनरपि अवलिम्पन् पश्चात्कर्मकुर्यात्, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा, एष हेतुः, एतत् कारणम्, यावत् यत् तथाप्रकारं मृत्तिकोपलिप्तम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ६७ ॥

टीका-'अथ पृथिवीकायजीवहिंसामुद्दिश्य भिक्षानिषेधमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं यावत् पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभाशया 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स साधुः यदि

टीकार्थ-अब पृथिवीकायिक जीव हिंसा को लक्ष्य कर भिक्षा का निषेध करते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु भाव साधु और भिक्षुकी-भाव साध्वी 'गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' भिक्षा लाभ की

હવે પૃથ્વીકાયિક જીવ હિંસાને ઉદ્દેશીને ભિક્ષાનો નિષેધ કરે છે-

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे'

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત ભિક્ષુ-ભાવ સાધુ અને ભિક્ષુકી-ભાવ સાધ્વી જે ભિક્ષા લાભની આશાથી 'गाहावइकुलं' ગૃહપતિના કુળમાં 'जाव पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરતા 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' યતિ આગળ કહેવામાં આવનાર રીતે તે જાણે કે-આ

पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'मट्टियाओलित्तं' मृत्तिकावलिप्तम्-मृत्तिकावलिप्त पिठरकादि भाजनस्थितं वर्तते तर्हि 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम्-मृत्तिकावलिप्तपिठरकादि भाजनस्थितम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमाहारजातम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तं यावत्-अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषयुक्तं मन्यमानः 'लाभे संते' लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् तत्र हेतुमाह-'केवली बूया' केवली-केवलज्ञानी ब्रूयात् ब्रवीति उपदिशति 'आयाणमेयं' आदानम्-कर्मागमनद्वारम् कर्मबन्धनहेतुः एतत्-मृत्तिकावलिप्तपिठरकादि भाजनस्थितमशनादिचमाहार-जातं तत्रागमकारणमाह-'असंजए' असंयतः-गृहस्थः 'भिक्खुपडियाए' भिक्षुप्रतिज्ञया साधवे-

---

इच्छा से गृहस्थ के घरमें प्रवेश करके 'से ज पुण एवं जाणिज्जा' यदि ऐसा वक्ष्यमाणरीति से जान ले कि 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनादि चतुर्विध आहार जात 'मट्टियाओ लित्तं' मिट्टी से लिपे हुए पिटार वगैरह पात्र के अन्दर रक्खा हुआ है तो 'तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' उस प्रकार का मिट्टि से लिपे हुए पिटार वगरह पात्र के अन्दर रक्खे हुए अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'अप्फासुयं जाव' अप्रासुक-सचित्त और यावत्-अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझ कर साधु 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' साधु और साध्वी मिलने पर भी उस को नहीं ग्रहण करे क्योंकि 'केवली बूयाआयाण मेयं' केवल ज्ञानी भगवान् वीतराग महावीर प्रभुने कहा है कि इस प्रकार का मिट्टि से अवलिप्त पिटार वगैरह भाजन में रक्खा हुआ अशनादि आहार जात 'आदान'-कर्मबन्ध का कारण होता है इसलिये इस प्रकार के अशनादि आहार को नहीं ग्रहण करना चाहिये, अब इस प्रकार के

'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન પાન ખાદિમ સ્વાદિમ એ રીતે ચતુર્વિધ આહાર 'मट्टियाओलित्तं' માટીથી લીપેલા પાત્રમાં રાખેલ છે. તો 'तहप्पगारं' માટિથી લીપેલા પાત્રમાં રહેલ 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ આ રીતે ચાર પ્રકારના આહારને 'अप्फासुयं' અપ્રાસુક સચિત્ત માટિથી લીપેલ વાસણમાં રાખેલ અશનાદિને યાવત્ અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષ દૂષિત સમજીને 'लाभे संते' મળે તો પણ 'णो पडिगाहिज्जा' તેનો સ્વીકાર ન કરે કેમ કે-'केवलीबूया' કેવળજ્ઞાની વીતરાગ એવા મહાવીર પ્રભુએ કહ્યું છે કે-માટિથી લીપેલ પાત્રમાં રાખવામાં આવેલ અશનાદિ આહાર 'आयाणमेयं' કર્મબન્ધના કારણ રૂપ છે. તેથી આવા પ્રકારના અશનાદિ આહાર ગ્રહણ કરવો ન જોઈએ

હવે આવા પ્રકારના આહારને ગ્રહણ ન કરવાનું કારણ બતાવતાં સૂત્રકાર કહે છે.- 'असजए' અસંયત ગૃહસ્થશ્રાવક 'भिक्खुपडियाए' ભિક્ષુકની પ્રતિજ્ઞાથી અર્થાત્ સાધુને ભિક્ષા

दातुम् 'मट्टियाओलित्तं' मृत्तिकोपलिप्तम्-मृत्तिकोपलिप्त पिठरकादिभाजनस्थितम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'उब्भिदमाणे' उद्भिन्दन् मृत्तिकोपलिप्त पिटरकादि भाजनस्य उद्भेदनं कुर्वन् 'पुढविकायं' पृथिवीकायम्-पृथिवीकायजीवम् 'समारंभिज्जा' समारभेत-समारम्भं कुर्यात् हिंस्यादित्यर्थः 'तहा तेउवाउवणस्सइतसकायं समारंभिज्जा' तथा तेजो-वायु-वनस्पति-त्रसकायान् समारभेत-हिंस्यात् किञ्च मृत्तिकोपलिप्तपिठरकादिभाजनं विस्फोटय साधवे अशनादिके दत्ते सति उत्तरकालम् 'पुणरवि ओलिंपमाणे' पुनरपि अवलिम्पन्-अवशिष्टाशनादिरक्षार्थं तद्भाजनावलेपनं कुर्वन् 'पच्छाकम्मं करिज्जा' पश्चात् कर्म कुर्यात्-पश्चात्कर्मदोषयुक्तो भविष्यति 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' अथ तस्मात् भिक्षूणां साधूनां साध्वीनाञ्च कृते

आहार को नहीं ग्रहण करने का कारण बतलाते हैं-'असंजए भिक्खुपडियाए असंयत-गृहस्थ श्रावक भिक्षुककी प्रतिज्ञा से साधु को भिक्षा देनेकी इच्छा से 'मिट्टिओवलित्तं' मिट्टी से अवलिप्त पिटार वगैरह में स्थापित 'असणं वा पाणं वा' अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'उब्भिजमाणे' उद्भेदन करते समय अर्थात् अशनादि आहार का आधार भूत मिट्टी से अवलिप्त पिटार वगैरह का उद्भेदन करते समय 'पुढवीकायं समारंभिज्जा' पृथिवीकायिक जीवकी हिंसा करेगा तथा 'तहा' इसी प्रकार 'तेऊवाऊवणस्सइ' तेजस्काय-वायुकाय-वनस्पतिकाय और 'तसकायं' त्रसकाय-द्वीन्द्रियादि जीवों की भी 'समारंभिज्जा' हिंसा करेगा, और 'पुणरवि ओलिंपमाणे' 'पुनरपि पश्चात् कर्म कुर्यात्' मिट्टि से अवलिप्त पिटार वगैरह पात्रको खोल कर साधु को भिक्षा देने बाद भी अवशिष्ट अशनादि आहार जात को बन्द करने के लिये फिर से मिट्टी द्वारा उस पात्र का अवलेप करने पर 'पच्छाकम्मं करिज्जा' पश्चात् कर्म नाम के दोषों से युक्त होना पडेगा किन्तु 'अह भिक्खुणं पुव्वोवदिट्ठा' भिक्षुणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा एष हेतुः, एतत् कारणम् इसलिये भिक्षुकों-भाव साधुओं और भिक्षुकी-भाव

આપવાની ઇચ્છાથી 'मट्टिओवलित्तं' માટિથી લીપેલ પાત્રમા રાખેલ 'असण वा पाणं वा खाइम वा साइम वा' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને 'उब्भिदमाणे' ઉદ્ભેદન કરતી વખતે અર્થાત્ અશનાદિ આહારના આધારરૂપ માટિથી લીપેલ પત્રને ઉદ્ભેદન કરતા-ઉઘાડતાં 'पुढविकाय' પૃથ્વીકાયિક જીવની 'समारभिज्जा' હિંસા કરશે તેમજ 'तेउवाउवणरस-इतसकाय समारंभिज्जा' તેજસ્કાય, વાયુકાય, વનસ્પતિકાય, અને ત્રસકાય-દ્વીન્દ્રિયાદિ જીવોની પણ હિંસા કરશે અને ફરીથી પણ માટિથી લીપેલ પાત્રને ખોલીને સાધુને ભિક્ષા આપ્યા પછીથી પણ 'पुनरविओलिंपमाणे' બાકી રહેલ અશનાદિ આહાર સમૂહને બન્ધ કરવા માટે ફરીથી માટિ દ્વારા તે પાત્રને ઢાંકવાથી (લીપવાથી) 'पच्छाकम्मं करिज्जा' પશ્ચાત્ કર્મનામના દોષથી દૂષિત થવાશે 'अह भिक्खुणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' તેથી ભાવ સાધુ અને ભાવ

पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा-संयम पालननियमः 'एस हेऊ' एष हेतुः 'एयं कारणे' एतत् कारणम् 'जाव' यावत् एष उपदेशः 'जं तहप्पगारं' यत् तथाप्रकारम्-पूर्वोक्तम् 'मट्टियाओलित्तं' मृत्तिकोपलिप्तम्-मृत्तिकोपलिप्तपिटरकादि भाजनस्थितम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'पृथिवीकायसमारम्भकत्वेन आधाकर्मादिदोषयुक्तत्वात् 'लाभे संते नो पडिगाहिज्जा' लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ६७ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा पुढवी कायपइट्ठियं तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव णो पडिगाहिज्जा ॥ सू० ६८ ॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यत् पुनरेवं जानीयात्-अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा पृथिवीकायप्रतिष्ठितं, तथा प्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अप्रासुकम् अनेषणीयं यावत् नो प्रतिगृह्णीयात् ॥सू० ६८॥

टीका-पृथिवीकायहिंसामेवाधिकृत्य भिक्षानिषेधमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा'

साध्वी के लिये वह 'पुव्वोवदिट्ठा' पहले उपदिष्ट-बतलाई हुई 'एस पइण्णा' यह प्रतिज्ञा-संयमपालन करने का नियम है एवं 'एस हेऊएयं कारणे जाव' हेतु और कारण तथा यावत्-उपदेश है अर्थात् साधु और साध्वी को संयम का पालन करने लिये भगवान् वीतराग महावीर स्वामीने परमावश्यक के रूप में उपदेश किया है कि-'तहप्पगारं मिट्टियोलित्तं' उस प्रकार के मिट्टी से अवलिप्त पिटार आदि में स्थापित 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनादि चतुर्विध आहार जात को उक्तरीति से पृथिवीकायिक जीवों का समारम्भक हिंसक होने से और आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने के कारण भिक्षा के रूप में 'लाभेसंते णो पडिगाहिज्जा' मिलने पर भी साधु और साध्वी नहीं ग्रहण करे । सू० ६७॥

સાધ્વીને પહેલા બતાવેલ આ પ્રતિજ્ઞા-સંયમ પાલન કરવાનો નિયમ છે, 'एसहेऊ' એજ હેતુ 'एयं कारण' આજ કારણ છે તથા 'जाव' યાવત્ એજ ઉપદેશ છે અર્થાત્ સાધુ અને સાધ્વીને સંયમનું પાલન કરવા માટે વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ પરમાવશ્યક રીતે ઉપદેશેલ છે કે- 'जं तहप्पगारं' જે તેવા પ્રકારના અર્થાત્ 'मिट्टिओवलित्तं' માટિથી લીંપેલ પાત્રમાં રાખવામાં આવેલ 'असण वा पाणं वा खाइम वा साइम वा' ચાર પ્રકારના આહાર જાતને ઉપરોક્ત પ્રકારે પૃથ્વીકાયિક જીવોના સમારંભક (હિંસક) હોવાથી આધાકર્માદિ દોષ દૂષિત હોવાથી 'लाभे सते णो पडिगाहिज्जा' મળવા છતાં પણ સાધુ અને સાધ્વીએ ગ્રહણ કરવું નહીં' ॥ સૂ. ૬૭ ॥

स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुल यावत् पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभाशया 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स भिक्षुः भिक्षुकी वा यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्–'असण वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिम वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमाहारजातम् 'पुढवीकायपइट्ठियं' पृथिवीकायप्रतिष्ठितम्-सचित्तपृथिवीकायोपरिस्थापितं वर्तते तर्हि 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम्-पृथिवीकायोपरिस्थापितम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'अप्फासुयं अणेसणिज्जं' अप्रासुकम् सचित्तम् पृथिवीकायोपरिस्थापितत्वात्, अनेषणीयम्–आधाकर्मादिदोषयुक्तं 'जाव' यावत्–मन्यमानः 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् पृथिवीकायोपरिस्थापितत्वेन पृथिवी

टीकार्थ–फिर भी पृथिवीकायिक जीव की हिंसा को लक्ष्य करके ही भिक्षाका निषेध करते हैं 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु–भाव साधु और भिक्षुकी–भावसाध्वी गृहपति–गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्–पिण्डपात की प्रतिज्ञा से–भिक्षा लाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर 'से जंपुण एवं जाणिज्जा' वह यदि ऐसा वक्ष्यमाणरीति से जान ले कि–'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनादि चतुर्विध आहार जात सचित्त 'पुढवीकायपइट्ठियं' पृथिवीकाय जीव के ऊपर स्थापित है तो–'तहप्पगारं' 'असणं वा पाणं वा खाइम वा साइमंवा' इस प्रकार के पृथिवीकाय जीव के ऊपर स्थापित अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'अप्फासुयं' अप्रासुक पृथिवीकायजीवोपरिस्थापित होने से सचित्त और 'अणेसणिज्जं' अनेषणीय–आधाकर्मादि दोषों से युक्त 'जाव णो पडिगाहिज्जा' यावत्–समझकर भिक्षा के लिये मिलने

ફરીથી પૃથ્વીકાયિક જીવોની હિંસાને ઉદ્દેશીને ભિક્ષાનો નિષેધ કરે છે.–

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे ઇત્યાદિ

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વી 'गाहावइकुलं' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષા મળવાની આશાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તે એ એવુ જાણી લે કે–'असण वा पाणं वा खाइम वा साइम वा' અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'पुढवीकायपइट्ठिय' અપ્રાસુક-સચિત્ત પૃથ્વીકાયિક જીવોના ઉપર રાખેલ હોવાથી 'तहप्पगारं' તેવા પ્રકારના અર્થાત્ સચિત્ત પૃથ્વીકાયિક જીવોના ઉપર રાખવામાં આવેલ 'असणं वा पाणं वा खाइम वा साइम वा' અશનાદિ ચારે પ્રકારના આહારને 'अप्फासुय अणेसणिज्ज' અપ્રાસુક હોવાથી અર્થાત્ પૃથ્વીકાયિક જીવોની ઉપર રાખેલ હોવાથી સચિત્ત હોવાને લીધે આધાકર્માદિ દોષ યુક્ત યાવત્ માનીને 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' મળવા છતાં પણ સાધુ અને સાધ્વીએ તેને ગ્રહણ કરવો નહીં કેમ કે–પૃથ્વીકાયિક જીવોની ઉપર રાખેલ હોવાથી

कायसंघट्टनात् सचित्तारम्भकत्वात् आधाकर्मादिदोषयुक्तत्वाच्च तथाविधमाहारजातं साधुभिः साध्वीभिश्च न ग्रहीतव्यमिति ॥ सू० ६८ ॥

मूलम्—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा आउकायपइट्ठियं चेवं, एवं अगणिकायपइट्ठियं लाभे संते णो पडिगाहिज्जा 'केवली बूया—"आयाणमेयं" असंजए भिक्खुपडियाए अगणिकायं उस्सक्किय उस्सक्किय णिसक्किय णिसक्किय ओहरिय ओहरिय आहट्टु दलएज्जा, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा, एस हेऊ, जाव णो पडिगाहिज्जा ॥ सू० ६९ ॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यत् पुनरेवं जानीयात्—अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अप्कायप्रतिष्ठितम् चैवम् एवम् अग्निकाय प्रतिष्ठितं लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् केवली ब्रूयात् 'आदानमेतत्' असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया अग्निकायम् उत्सिच्य उत्सिच्य निषिच्य निषिच्य अवहृत्य अवहृत्य आहृत्य दद्यात्, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा, एष हेतुः यावत् नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ६९ ॥

टीका—अप्काय—अग्निकाय जीवहिंसामधिकृत्य भिक्षानिषेधमाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं जाव' गृहपतिकुलं यावत्—

पर भी साधु और साध्वी उसको नहीं ग्रहण करे क्योंकि पृथिवीकायिक जीवों के ऊपर स्थापित होने से सचित्त पृथिवीकाय का संघट्टन होने से सचित्त का वध हो सकता है और आधाकर्मादि दोषों से भी युक्त है इसलिये उस प्रकार का अशनादि अहार जात को साधु साध्वी नहीं ले ॥६८॥

टीकार्थ—अब अप्काय और अग्निकाय जीव की हिंसा को लक्ष्यकर भिक्षा का निषेध करते हैं—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, वह पूर्वोक्त भिक्षु—भाव साधु और भिक्षुकी—भाव साध्वी 'गाहावइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे' भिक्षा लाभ की इच्छा से गृहस्थ के घरमें प्रवेश करते हुवे यदि 'से जं पुण जाणिज्जा'

सचित्त पृथ्वीकायनुं संघटन थवाथी सचित्तनी हिंसा थवानो संभव रहे छे. अने आधाकर्मादि दोषोथी पण युक्त छे. तेथी तेवा प्रकारनो अशनादि आहार साधु साध्वीए लेवो नहीं ॥ सू. ६८ ॥

हवे अप्काय अने अग्निकाय जीवोनी हिंसाने उद्देशीने भिक्षानो निषेध करे छे.—
टीकार्थ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' ईत्यादि

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' ते पूर्वोक्त भाव साधु अने भाव साध्वी 'गाहावइकुलं जाव' गृहस्थ श्रावकना घरमा भिक्षा लाभनी आशाथी 'पविट्ठे समाणे' प्रवेश करतां 'से जं

पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षालाभाशया 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्, 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधम् आहारजातम् 'आउक्कायपइट्ठियं चेवं' अप्कायप्रतिष्ठितम्-अप्कायिकजीवोपरि स्थापितं वर्तते तर्हि चैवम्-पृथिवीकायिकरीत्या तथाविधम् अप्कायोपरिस्थापितम् अशनादिकं चतुर्विधमाहारजातम् अप्रासुकं सचित्तम् अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषयुक्तं मन्यमानो लाभे सति न प्रतिगृह्णीयात्, 'एवं अगणिकायपइट्ठियं' एवम् उपर्युक्तरीत्या अशनादिकं चतुर्विधमाहारजातम् अग्निकायप्रतिष्ठितम्-अग्निकायिकजीवोपरि संस्थापितं वर्तते तर्हि तथाविधमपि अग्निकायोपरिस्थापितम् अशनादिकं चतुर्विधमाहारजातम् अप्रासुकं सचित्तम् अनेषणीयं मन्यमानः 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात्, तन्निषेधकारणमाह 'केवली बूया' केवली केवलज्ञानी तीर्थकरो भगवान्

ऐसा वक्ष्यमाणरीति से जान ले कि 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनादि चतुर्विध अहार जात 'आउकाय पइट्ठियं' सचित्त अप्काय पर रक्खा हुआ है इसीतरह सचित्त 'अगणिकायपइट्ठियं' अग्निकाय पर रक्खा हुआ है तो 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' मिलने पर भी नहीं ले अर्थात् पूर्वोक्त पृथिवीकायिक की रीति से अप्कायिक जीव के ऊपर स्थापित अशनादि चतुर्विध आहार को अप्रासुक-सचित और अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर भिक्षा के लिये मिलने पर भी साधु और साध्वी उसे ग्रहण नहीं करे, इसी तरह उपर्युक्तरीति अग्निकाय जीव ऊपर भी स्थापित अशनादि चतुर्विध आहार जात को भी अप्रासुक-सचित और अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर मिलने पर भी साधु और साध्वी नहीं ग्रहण करे, क्योंकि- 'केवली बूया' केवल ज्ञानी भगवान् वीतराग महावीर स्वामी ने कहा है कि- 'अयाणमेयं' एतत्-अग्निकाय जीव के ऊपर स्थापित अशनादि चतुर्विध आहार जात आदान-कर्मागमन-कर्मबन्धन का कारण होता है इसलिये इस प्रकार के

पुण एवं जाणिज्जा' જો આગળ કહેવામા આવનાર રીતે જાણી લે કે 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'आउकायपइट्ठियं चेव' અપ્કાયિક જીવોના ઉપર રાખેલ છે તેમજ एवं अगणिकायपइट्ठियं' અગ્નિકાયની ઉપર રાખેલ છે તો તેવા પ્રકારના અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને અપ્રાસુક-સચિત્ત હોવાથી અનેષણીય માનીને 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' મળવા છતાં પણ ગ્રહણ ન કરે અર્થાત્ પૂર્વોક્ત પૃથ્વીકાયિકના સબંધમા કહ્યા પ્રમાણે અપ્કાયિક અગર અગ્નિકાયના ઉપર રાખેલ અશનાદિ આહાર જાતને અપ્રાસુક અને આધાકર્માદિ દોષ યુક્ત હોવાથી અનેષણીય સમજીને મળવા છતા ભિક્ષા માટે તેને સાધુ સાધ્વીએ ગ્રહણ કરવો નહીં. કેમ કે-'केवलीबूया' કેવલ જ્ઞાની ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ કહ્યુ છે કે-'आयाणमेयं' અપ્કાય અથવા અગ્નિકાયની ઉપર રાખેલ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'आदान' કર્મો

महावीरः ब्रूयात् ब्रवीति उपदिशतीत्यर्थः 'आयाणमेयं' आदानम्-कर्मागमनद्वारम् कर्मबन्ध-हेतुः एतत्-अग्निकायोपरि स्थापितम् अशनादिकमाहारजातं वर्तते तस्मान्नैतद्भिक्षुभिर्ग्राह्य मित्यर्थः, तदुपपादयितुमाह-'असंजए' असंयतः-गृहस्थः 'भिक्खुपडियाए' भिक्षुप्रतिज्ञया साधवे भिक्षां दातुम् 'अगणिकायं' अग्निकायम्-अग्निकायिकजीवम् 'उस्सक्किय उस्सक्किय' उत्सिच्य उत्सिच्य उल्मुकादिना प्रज्वाल्य प्रज्वाल्य इन्धनादिना उद्दीपितं कृत्वेत्यर्थः 'णिस्स क्किय णिस्सक्किय' निषिच्य निषिच्य-प्रज्वलिताग्निना इन्धनादिकं निष्काश्य बहिर्निः सार्य निःसार्येत्यर्थः 'ओहरिय ओहरिय' अवहृत्य अवहृत्य-अग्न्युपरि स्थापितं भाजनमधस्ताद् अवतार्येत्यर्थः 'आहट्टु दलएज्जा' आहृत्य-आनीय अग्निकायोपरिस्थापित भाजनस्थमशना-दिकं चतुर्विधमाहारजातं गृहीत्वेत्यर्थः दद्यात्, तन्न साधुभिर्ग्राह्यमित्यत्र हेतुमाह-'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' अथ भिक्षूणां साधूनां साध्वीनाञ्च कृते पूर्वोपदिष्टा पूर्वोक्तरीत्या

अग्निकायिक जीवोपरि स्थापित आहार साधु और साध्वी को नहीं लेना चाहिये अब उसका उपपादन करते हैं-'असंजए भिक्खुपडियाए अगणिकायं' क्योंकि असंयत-गृहस्थ श्रावक भिक्षुकी प्रतिज्ञा से-साधु को भिक्षा देने की इच्छा से अग्निकाय जीव को 'उस्सक्किय' उस्सक्किय (उल्मुक) वगैरह लकडी के द्वारा बारबार प्रज्वलित करके और प्रज्वलित अग्नि से इन्धन वगैरह को 'णिस्सक्किय णिसक्किय' बाहर बारबार निकाल कर और 'ओहरिय ओहरिय' अग्नि के ऊपर स्थापित पात्र को नीचे उतारकर अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'आहट्टु दलएज्जा' भिक्षा दने के लिये लाकर साधु को भिक्षा देगा किन्तु वक्ष्यमाण कारणों से साधु उसे नहीं ग्रहण करे यह बतलाते हैं 'अह भिक्खूणं पुव्वोव दिट्ठा एस पइण्णा' किन्तु भिक्षुकोंकी साधुओं और भिक्षुकी-साध्वी के लिये पूर्व में बतलायी हुयी ऐसी प्रतिज्ञा है अर्थात संयम को अच्छी तरह पालन करने का नियम बतलाया गया है और 'एस हेऊ' हेतु तथा यावत् कारण एवं उपदेश

આગમન-કર્મબંધનનું કારણ બને છે તેથી આ રીતના અપ્કાય અગર અગ્નિકાયની ઉપર રાખેલ આહાર સાધુ અને સાધ્વીએ લેવા ન જોઈએ.

હવે તેનુ ઉપપાદન કરતાં કહે છે.- 'असंजए' અસંયત- ગૃહસ્થ શ્રાવક 'भिक्खुपडियाए' સાધુને ભિક્ષા આપવાની ઈચ્છાથી 'अगणिकाय' અગ્નિકાય જીવને 'उस्सक्किय उस्सक्किय' ઉલ્મુક-ઈંધન લાકડા વિગેરેને વારવાર પ્રજવલિત કરીને અને પ્રજ્વલિત અગ્નિમાંથી ઈંધન વિગેરેને 'णिस्सक्किय णिस्सक्किय' વારંવાર બહાર કહાડીને તેમજ 'ओहरिय ओहरिय' અગ્નિ-કાયની ઉપર રાખેલ પાત્રને નીચે ઉતારીને અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને 'आहट्टु-दलएज्जा' ભિક્ષા માટે આપવા માટે લાવીને સાધુને ભિક્ષા આપશે પણ તે લેવુ નહી તેનુ કારણ બતાવતાં સૂત્રકાર કહે છે -'अह भिक्खूणं पुव्वोपदिट्ठा एसपइण्णा' સાધુ અને સાધ્વીને પહેલા કહેનામાં આવેલ એવી પ્રતિજ્ઞા-નિયમ છે. અર્થાત્ સંયમ સારી રીતે

तीर्थङ्करैरुपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा-संयमपालननियमः 'एस हेऊ' एष हेतुः 'जाव' यावत्-एतत् कारणम्, एष उपदेशो वर्तते यत् तथाप्रकारम् तथाविधम् अग्निकायोपरि स्थापित भाजनस्थमशनादिकमाहारजातम् अप्रासुकं सचित्तम् अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषयुक्तं मन्यमानः 'लाभे संते' लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, अग्निकायिकजीवारम्भकत्वेन संयमात्मदातृविराधकत्वात् ॥ सू० ६९ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अच्चुसिणं असंजए भिक्खुपडियाए, सुप्पेण वा विहुयणेण वा तालियंटेण वा, पत्तेण वा, साहाए वा, साहाभंगेण वा, पिहुणेण वा, पिहुणहत्थेण वा, चेलेण वा, चेलकण्णेण वा, हत्थेण वा, मुहेण वा, फुसिज्ज वा, वीएज्ज वा, से पुव्वामेव आलोएज्जा आउसोत्ति वा, भगिणि त्ति वा मा एयं तुमं असणं वा पाणं वा, खाइमं वा साइमं वा, अच्चुसिणं सुप्पेण वा, विहुयणेण वा, तालियंटेण वा, पत्तेण वा, साहाए वा, साहाभंगेण वा, पिहुणेण वा, पिहुणहत्थेण वा जाव फुमाहि वा, वीयाहि वा, अभिकंखसि मे दाउं, एवमेव दलयाहि, से सेवंवयंतस्स परो सुप्पेण वा, विहुयणेण वा, तालियंटेण वा, पत्तेण वा, साहाए वा, साहाभंगेण वा, पिहुणेण वा, पिहुणहत्थेण वा, चेलेण वा, चेलकन्नेण

श्री भगवान् महावीर स्वामीने किया है कि-उस प्रकारका अग्निकाय जीव के ऊपर या अप्काय जीव के ऊपर स्थापित पात्र के अन्दर रक्खे हुए अशनादि चतुर्विध आहार जात को अप्रासुक सचित्त समझकर एवं अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर 'णो जाव पडिगाहिज्जा' उसको नहीं ग्रहण करना चाहिये क्योंकि उक्तरीतिसे अग्निकायिक जीवों का आरम्भ करना 'हिंसक' होने से संयम-आत्मा और दाता की विराधना होगी ॥६९॥

પાલન કરવાનો નિયમ બતાવવામા આવેલ છે 'एसहेऊ' એજ હેતુ છે 'जाव' યાવત્ એ કારણ અને એ પ્રભુશ્રીનો ઉપદેશ છે કે તેવા પ્રકારનો અગ્નિકાય કે અપ્કાયના ઉપર રાખવામા આવેલ વાસણુમાં રહેલ અશનાદિ આહાર જાત સચિત્ત હોવાથી તેમજ આધાકર્માદિ દોષથી દૂષિત હોવાથી અનેષણીય માનીને 'लाभे संते' મળવા છતા પણ 'णो पडिगाहिज्जा' ગ્રહણ કરવું ન જોઈએ કારણુ કે-અગ્નિકાય જીવોના આરમ્ભક-હિંસાયુક્ત હોવાથી સંયમી આત્મા અને દાતાની વિરાધના થશે. ॥ સૂ ૬૯ ॥

वा, हत्थेण वा, मुहेण वा, जाव वीइत्ता दलएज्जा, तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ७०॥

छाया–'स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं जानीयात्–अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अत्युष्णम् असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया-शूर्पेण वा व्यजनेन वा तालवृन्तेन वा पत्रेण वा शाखया वा शाखाभङ्गेन वा बर्हेण वा (पिच्छेन वा) बर्हकलापेन वा (पिच्छहस्तेन वा) चैलेन वस्त्रेण वा चैलकर्णेन वा वस्त्रकर्णेन वा हस्तेन वा मुखेन वा फूत्कुर्यात् वा वीजयेद् वा, स पूर्वमेव आलोचयेत्, (आलोच्य) आयुष्मन् ! इति वा, भगिनि ! इति वा, मा एवं त्वम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अत्युष्णं शूर्पेण वा व्यजनेन वा तालवृन्तेन वा पत्रेण वा शाखया वा शाखाभङ्गेन वा बर्हेण वा बर्हकलापेन वा चैलेन वा वस्त्रेण वा चैलकर्णेन वा वस्त्रकर्णेन वा यावत् फूत्कुरु वा वीजय वा; अभिकाङ्क्षसि मे दातुम् एवमेव ददस्व, स तस्य एवं वदतः परः शूर्पेण वा व्यजनेन वा तालवृन्तेन वा पत्रेण वा शाखया वा शाखाभङ्गेन वा बर्हेण वा बर्हकलापेन वा चैलेन वा वस्त्रेण वा यावत् वीजयित्वा आहृत्य दद्यात्, तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमम् वा अप्रासुकम् अनेषणीयं यावत् नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ७० ॥

टीका–वायुकायिक जीव हिंसामधिकृत्य भिक्षानिषेधमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा–भावसाधुः, भिक्षुकी वा भावसाध्वी 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं 'पिंडवायपडियाए' पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभाशया 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधम् आहारजातम्

टीकार्थ–अब वायुकायिक जीव की हिंसा को लक्ष्य कर भिक्षा का निषेध बतलाते हैं 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा, वह पूर्वोक्त साधु और साध्वी गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्–पिण्डपात की प्रतिज्ञा से–भिक्षालाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर यह 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' वह ऐसा वक्ष्यमाणरीति से जान ले कि 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा

હવે વાયુકાયિક જીવની હિંસાને ઉદ્દેશીને ભિક્ષાનો નિષેધ બતાવે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुलं' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં 'पिंडवाय पडियाए' ભિક્ષા લાભની આશાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' જો તેના જાણવામાં એવું આવે કે 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ આહાર જાત 'अच्चुसिणं' અત્યંત

'अच्चुसिणं' अत्युष्णम् 'अस्संजए' असंयतः-गृहस्थः 'भिक्खुपडियाए' भिक्षुप्रतिज्ञया-साधवे भिक्षादानार्थं शीतलं विधातुम् 'सुप्पेण वा' शूर्पेण वा 'विहुयणेण वा' वीजनेन वा-व्यजनेन 'तालियंटेण वा' तालवृन्तेन वा-तालपत्रव्यजनेन 'पत्तेण वा' 'पत्रेण वा-पल्लवरूपेण 'साहाए वा' शाखया वा 'साहाभंगेण वा' शाखाभङ्गेन वा-लघुशाखारूपेण 'पिहुणेण वा' पिच्छेन वा-मयूरपिच्छकृतव्यजनेन 'पिहुणहत्थेण वा' पिच्छहस्तेन वा-पिच्छव्यजनेन 'चेलेण वा' चैलेन वा-वस्त्रेण, 'चेलकण्णेण वा' चैलकर्णेन वा वस्त्राञ्चलेन, 'हत्थेण वा' हस्तेन वा-करेण 'मुहेण वा' मुखेन वा-वदनेन 'फुमिज्ज वा' फूत्कुर्यात्-फूत्कारं विदध्यात्, 'वीइज्ज वा' वीजयेद् वा व्यजनेन पवनं सञ्चारयेत् वा, 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' स-भावभिक्षुः भिक्षुकी वा पूर्वमेव भिक्षादानात्प्रागेव आलोचयेत्-ध्यानपूर्वकं यतनां कुर्यात्, आलोच्य एवं ब्रूयात्, 'आउसोत्ति वा, भइणित्ति वा' हे आयुष्मन्! इति वा, हे भगिनि! इति वा संबोध्य

अच्चुसिणं' अशनादि चतुर्विध आहार जात अत्यन्त गरम है इसलिये उस अत्यन्त गरम अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'असंजए भिक्खूपडियाए' असंयत गृहस्थ भिक्षुकी प्रतिज्ञा से-साधु को देने की इच्छा से 'सुप्पेण वा' शूर्प-शूप से या 'विहुयणेण वा तालियं टेणवा' व्यजन-पंखा से या ताल पत्र का पंखा से या 'पत्तेणवा साहाएवा' पल्लव से या शाखा-डाल से या 'साहा भंगेणवा' छोटी-शाखा-छोटी डाल से या 'पिहुणेण वा' पिच्छ-मोर की पांख से बना हुआ पंखा से या 'पिहुणहत्थेण वा' पिच्छ हस्त से या 'चेलेणवा चेलकण्णेणं वा' वस्त्र से या वस्त्राञ्चल से या 'हत्थेण वा मुहेण वा' हाथ से या मुख से फूकेगा अर्थात् 'फुसिज्जावा' फुक कर ठण्डा करेगा अथवा 'वीएज्ज वा' पंखा से हौंक कर पवन संचालन द्वारा ठण्डा करेगा, इसलिये 'से पुव्वामेव आलोइज्जा, वह पूर्वोक्त भाव साधु और भाव साध्वी भिक्षा देने से पहले ही ध्यान पूर्वक यतना करे और विचार कर इस प्रकार वक्ष्यमाणरीति से सम्बोधन कर कहे अर्थात् 'आउसोत्ति 'भइणित्ति' हे आयुष्मन् श्रावक! या हे भगिनि! बहिन!

ગરમ છે તો તેવા પ્રકારના ગરમ આહાર જાતને 'असंजए' અસંયત-ગૃહસ્થ 'भिक्खुपडियाए' સાધુને ભિક્ષા આપવા તેને ઠંડુ કરવા 'सुप्पेण वा' સુપડાથી અથવા 'विहुयणेण वा' પંખાથી અથવા 'तालियंटेण वा' તાડ પત્રથી અગર 'पत्तेण' પાનડાથી 'साहाए वा' શાખાથી વૃક્ષની ડાળથી 'साहाभंगेण वा' અથવાનાની શાખાથી (ડાખળીથી) 'पिहुणेण वा' અથવા પીંછાથી અર્થાત્ મોર પિચ્છાથી અથવા 'पिहुणहत्थेण वा' હાથમાં પીંછા હોય તેવા હાથથી 'चेलेण वा' વસ્ત્રથી અથવા 'चेलकण्णेण वा' વસ્ત્રના છેડાથી અથવા 'हत्थेण वा' હાથથી 'मुहेण वा' મુખથી 'फुमिज्जा वा' ફૂંકશે અર્થાત્ ફૂંકીને ઠંડુ કરે અથવા 'वीइज्ज वा' પંખા વિગેરે દ્વારા પવન નાખીને ઠંડુ કરે તો 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' ભાવ સાધુ અગર સાધ્વીએ ગૃહસ્થે ભિક્ષા આપ્યા પહેલા જ ધ્યાનપૂર્વક યતના કરે અને વિચાર કરીને આ રીતે સંબોધન

कथयेत्, किं तदाह-'मा एयं तुमं असणं वा' मा त्वम् एतत्-दीयमानम् 'अशनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा' खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'अच्चुसिणं' अत्युष्णम् 'सुप्पेण वा' शूर्पेण वा 'विहुयणेण वा' व्यजनेन वा 'तालियंटेण वा' तालवृन्तेन वा 'पत्तेण वा' पत्रेण वा 'जाव' यावत्-शाखया वा शाखाभङ्गेन वा पिच्छेन वा पिच्छहस्तेन वा चैलेन वा चैलकर्णेन वा हस्तेन वा मुखेन वा 'फुमाहि' फूत्कुरु फूत्कारेण शीतलं माकुरु इत्यर्थः 'वीयाहि वा' वीजय वा-व्यजनं मामा चालय व्यजनचालनेन पवनसंचारं मा कुरु इत्यर्थः तथाकरणे वायुकायिकजीवहिंसया संयमात्मदातृ विराधना स्यात्, तस्मात् 'अभिकंखसि मे दाउं एवमेव दलयाहि' यदि त्वम् अभिकाङ्क्षसि मे मह्यं भिक्षां दातुम् तर्हि एवमेव शूर्पादिसंचालनं विनैव-

ऐसा सम्बोधित कर बोले कि 'मा एयं तुमं' तुम इस प्रकार के 'असणंवा पाणंवा खाइमं वा साइमं वा' अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'अच्चुसिणं सुप्पेण वा' विहुयणेण वा तालियंटेण वा पत्तेण वा जाव' अत्यंत गरम आहार को सूप से या पंखा से या ताल पत्र के पंखा से या पल्लव से या यावत्-डाल से या छोटी डाल से या मोर के पांख से या मोर पांख के पंखे से या वस्त्र से या वस्त्राञ्चल से या हाथ से यामुख से 'फुमाहि वीयाहि वा' मत फूको अर्थात् अत्युष्ण अशनादि चतुर्विध आहार को मुखादि से फूक कर ठंडा नहीं करे क्योंकि ऐसे फूक कर ठंडा करने से वायु कायिक जीव की हिंसा और संयम-आत्मा और दाता को विराधना दोष होगा, इसलिये 'अभिकंखसि मे दाउं, एवमेव दलयाहि' यदि तुम मुझे भिक्षा देना चाहते हो तो ऐसा ही देदो, अर्थात् मुख वगैरह से फूक कर भिक्षा मत दो, अपितु मुखादि से फूके बिना ही दो, क्योंकि शूर्पादि संचालन द्वारा या मुखादि से फूक कर देने से वायु कायिक जीव की

કરીને આ પ્રમાણે કહે-'आउसोत्ति वा भइणिति वा' હે આયુષ્મન્ શ્રાવક! અથવા હે ભગિની! 'मा एय तुम' તમે આવા પ્રકારનું 'अच्चुसिणं' અત્યંત ગરમ 'असणं वा' અશન 'पाणं वा' પાન 'खाइम वा साइमं वा' ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચાર પ્રકારના આહાર જાતને 'सुप्पेण वा' સુપડાથી 'विहुयणेण वा' પંખાથી 'तालियंतेण वा' તાડપત્રથી 'पत्तेण वा' પાનથી 'जाव फुमाहिवियाहि वा' યાવત્ નાની ડાળથી અથવા પીંછાથી વસ્ત્રથી કે વસ્ત્રના અંચલાથી અર્થાત્ અછેડાથી અથવા હાથથી મુખ વિગેરેથી ઠંડુ કરો નહીં કેમ કે એ રીતે પવન નાખીને ઠંડા કરવાથી વાયુકાયિક જીવોની હિંસા થાય છે. તેથી 'अभिकंखसि मे दाउ एवमेव दलयाहिं' જો તમે મને ભિક્ષા આપવા ઇચ્છતા હો તો એમનેએમજ આપી દો. અર્થાત્ પંખાથી કે મુખ વિગેરેથી ફૂંકીને ભિક્ષા ન આપો પણ મુખાદિથી પવન નાખ્યા વગર જ આપી દો કેમ કે-શૂર્પાદિના સંચાલન દ્વારા અગર મોઢેથી ફૂંક મારીને આપવાથી વાયુકાયિક જીવની હિંસા થશે અને મુખાદિથી પવન નાખ્યા વગર જ આપવાથી વાયુકાયિક જીવની હિંસા થશે નહીં. તથા સંયમ આત્મા દાતૃ વિરાધના દોષ પણ લાગશે

ददस्व देहीत्यर्थः, तथासति वायुकायिकजीवहिंसाया असंभवेन संयमात्मदातृविराधना न स्यादिति, किन्तु 'से सेवं वयंतस्स' अथ तस्स भिक्षुकस्य एवम् उपर्युक्तरीत्या वदतः शूर्पादि संचालननिषेधं कुर्वतोऽपि 'परो सुप्पेण वा' परः दाता गृहस्थः यदि शूर्पेण वा 'विहुयणेण वा तालियंटेण वा' व्यजनेन वा तालवृन्तेन वा-तालपत्रनिर्मितव्यजनेन 'पत्तेण वा' पत्रेण पल्लवरूपेण 'जाव' यावत् शाखया वा शाखाभङ्गेन वा पिच्छेन वा पिच्छहस्तेन वा चैलेन वा चैलकर्णेन वा हस्तेन वा मुखेन वा फूत्कृत्य-फूत्कारं कृत्वा 'वीइत्ता' वीजयित्वा व्यजनं चालयित्वा व्यजनेन पवनसंचारं विधायेत्यर्थः 'आहट्टु दलइज्जा' आहृत्य-आनीयअशनादिकं दद्यात् तर्हि 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् शूर्पादिसंचालनद्वारा शीतलीकृतम् अत्युष्णम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'अणेसणिज्जं' अनेषणीयम्-आधाकर्मी-

हिंसा होगी और मुखादि से फूके बिना ही देने से वायु कायिक जीव की हिंसा नहीं होगी और संयम आत्म दातृ विराधना दोष भी नहीं होगा, किन्तु यदि से 'सेवं वयंतस्स परो' वह गृहस्थ श्रावक 'एवं' उक्तरीति से 'वयंतस्स' बोलते हुए 'तस्स' उस साधु को यदि 'सुप्पेण' सूप से या 'विहुयणेण वा' व्यजन-पंखा से या 'तालियंटेण वा' ताल पत्र के पंखा से या 'पत्तेण वा' पल्लव से या 'साहाए वा' डाल से या 'साहाभंगेण वा' छोटी डाल (टेहनी) से या 'पिहुणेण वा' मोर के वर्ह-पांख से या 'पिहुणहत्थेण वा' मोर के पिच्छ का पंखा से या 'चेलेण वा' वस्त्र से या 'चेलकन्नेण वा' वस्त्राञ्चल से या 'हत्थेण वा' हाथ से या 'मुहेण वा जाव' मुख से या यावत्-फूक कर या पंखा आदि को चलाकर (हौंक-कर) पवन का संचार करके अत्युष्ण अशनादि चतुर्विध आहार जात 'आहट्टु दलएज्जा तहप्पगारं' लाकर देता उस प्रकारका अत्यन्त गरम 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनादि आहार को मुखादि द्वारा फूक कर या पंखादि से हौंक कर ठण्डा किये जाने से वायु कायिक जीव की हिंसा होने के कारण उस

નહી. પરંતુ જો 'से सेवंवयंतस्स' આ પ્રમાણે કહેતા તે સાધુને 'परो' ગૃહસ્થ શ્રાવક 'सुप्पेण वा' સુપડાથી અથવા 'विहुयणेण वा' પંખાથી અગર 'तालियटेण वा' તાલ પત્રના પંખાથી અથવા 'पत्तेण वा'' પાદડાથી અથવા 'साहाए वा' વૃક્ષની શાખાથી અથવા 'साहाभंगेण वा' નાની પાખડીથી અથવા 'पिहुणेण वा' પીંછાથી અથવા 'पिहुणहत्थेण वा' પીંછાના પંખાથી અથવા 'चेलेण वा' વસ્ત્રથી અથવા 'चेलकण्णेण वा' વસ્ત્રાંચલથી અથવા 'हत्थेण वा' હાથથી અથવા 'मुहेण वा' મુખથી 'जाव वीइत्ता' યાવત્ ફૂંકીને અગર પંખા આદિને ચલાવીને એટલે કે પવન નાખીને ગરમ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'आहट्टु दलएज्जा' લાવીને આપે તો 'तहप्पगार' એવી રીતનો 'असणं वा पाण वा खाइमं वा साइम वा' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત લાવીને આપે તો તેવા પ્રકારના અત્યંત ગરમ અશનાદિ આહારને મુખાદિ દ્વારા અગર પંખા વિગેરે ચલાવીને ઠંડા કરવાથી વાયુકાયિક જીવની હિંસા

दिदोषयुक्तं 'जाव' यावत्-मन्यमानः संयमशीलः साधुः 'नो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् तथाविध शूर्पादि वीजिताशनादि चतुर्विधभिक्षाग्रहणे वायुकायिकजीवहिंसासंभवेन संयमात्मदातृविराधना स्यादिति भावः ॥ सू० ७० ॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा वणस्सइकायपइट्ठियं तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा वणस्सइकायपइट्ठियं अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा, एवं तसकाए वि ॥सू० ७१॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रविष्टः सन् स यत् पुनरेवं जानीयात्—अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा वनस्पतिकायप्रतिष्ठितं तथा प्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा वनस्पतिकायप्रतिष्ठितम् अप्रासुकम् अनेषणीयम् यावद् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् एवं त्रसकायेऽपि ॥ सू० ७१ ॥

टीका—'पिण्डैषणाया अधिकारात् वनस्पतिकायिकत्रसकायिकजीवहिंसामधिकृत्य भिक्षानिषेधं वक्तुमाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं' 'पिंडवायपडियाए' पिण्डपातप्रतिज्ञया—भिक्षालाभाशया भिक्षाग्रहणार्थमित्यर्थः 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स भिक्षुः यदि पुन-

---

आहार जात को 'अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव' अप्रासुक-सचित्त और अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से युक्त यावत्—समझकर उसे 'णो पडिगाहिज्जा' साधु और साध्वी नहीं ग्रहण करें अन्यथा इस प्रकार के अशनादि आहार को लेने से संयम आत्मदातृ विराधना होगी ॥७०॥

टीकार्थ—अब पिण्डैषणा का अधिकार होने से वनस्पति कायिक और त्रसकायिक जीवों की हिंसा को लक्ष्यकर भिक्षा का निषेध करते हैं—

टीकार्थ—'से' स वह पूर्वोक्त 'भिक्खू वा' भिक्षुक भाव साधु और 'भिक्खुणी वा' भिक्षुकी-भाव साध्वी 'गाहावइ कुलं' गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में

थवाने કારણે એ આહાર જાતને 'अप्फासुय' અપ્રાસુક-સચિત્ત 'अणेसणिज्जं' આધાકર્માદિ દોષથી યુક્ત સમજી 'जाव णो पडिगाहिज्जा' યાવત્ તેને સાધુએ કે સાધ્વીએ ગ્રહણ કરવા નહીં અન્યથા આવા પ્રકારનો આહાર લેવાથી સંયમ આત્મ દાતૃ વિરાધના થશે. ॥સૂ ૭૦॥

હવે પિંડૈષણાનો અધિકાર હોવાથી વનસ્પતિકાયિક અને ત્રસકાયિક જીવોની હિંસાને ઉદ્દેશીને ભિક્ષા લેવાનો નિષેધ કરતાં કહે છે.—

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અથવા સાધ્વી 'गाहावइकुलं' ગૃહસ્થના ઘરમા 'पिंडवायपडियाए' ભિક્ષા મળવાની આશાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશીને 'से

रेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् तद्यथा 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'वणस्सइकायपइट्ठियं' वनस्पतिकाय प्रतिष्ठितम्-वनस्पतिकायिकजीवोपरि स्थापितं वर्तते तर्हि 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् तथाविधम् उपर्युक्तनिर्दिष्टम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'वणस्सइकायपइट्ठियं' वनस्पतिकायप्रतिष्ठितम्-वनस्पतिकायिकजीवोपरिसंस्थापितम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम्, 'अणेसणिज्जं' अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषयुक्तं मन्यमानः 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, वनस्पतिकायिकजीवोपरिस्थापिताशनादिकभिक्षाग्रहणे सति वनस्पतिकायिकजीवहिंसा संभवेन संयमात्मदातृविराधना स्यात्, तस्मात् वनस्पतिकायप्रतिष्ठितमशनादिक सचित्तत्वाद् आधा-

---

'पिंडवाय पडियाए' पिण्डपात की प्रतिज्ञा से-भिक्षा लाभ की आशा से 'पविट्ठे समाणे'-प्रविष्ट होकर 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' वह भाव साधु और भाव साध्वी एवं ऐसा वक्ष्यमाणरीति से जान ले कि-'असणं वा पाणं वा' अशन-भोजन करने योग्य चावल वगैरह और पीने योग्य दुग्ध वगैरह और 'खाइमं वा साइमं वा' खाद्रिम-चाटकर खाने योग्य लेह्य पदार्थ चटनी अथाना अंचार वगैरह और स्वादिम-स्वादकर चूष कर खाने योग्य आम केरी वगैरह चतुर्विध आहार जात 'वणस्सइकाय पइट्ठियं' वनष्पति कायिक जीव के पर स्थापित किया हुआ है तो उस वनस्पति कायिक जीव के उपर रक्खे हुए अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'अप्फासुयं' अप्रासुक-सचित्त और 'अणेसणिज्जं जाव' अनेषणीय-आधाकर्मादि दोष युक्त यावत्-मन्यमानः समझकर 'लाभे संते' णो पडिगाहिज्जा' मिलने पर भी नहीं ग्रहण करे क्योंकि वनस्पति कायिक जीव के ऊपर संस्थापित अशनादि चतुर्विध आहार जात को भिक्षा के रूप में ग्रहण करने पर वनस्पतिकायिक जीव की हिंसा होने की सम्भावना से साधु और साध्वी को

जं पुण एवं जाणिज्जा' ते साधु अगर साध्वी એવી રીતે જાણી લે કે 'असणं वा पाणं वा' અશન આહાર કરવા લાયક ચોખા વિગેરે અને પીવા લાયક દૂધ વિગેરે તેમજ 'खाइमं वा साइमं वा' ચોષ્ય-ચૂસીને ખાવા ચોગ્ય વસ્તુ અગર લેહ્ય, ચટણી અથાણુ વિગેરે પદાર્થ એ રીતનો આ આહાર 'वणस्सइकायपइट्ठियं' વનસ્પતિકાય જીવની ઉપર રાખવામાં આવેલ છે. તો તેવી રીતે વનસ્પતિકાય જીવની ઉપર રાખેલા તે અશનાદિ ચાર પ્રકારના; આહારને 'अप्फासुयं' અપ્રાસુક સચિત્ત અને 'अणेसणिज्जं' અનેષણીય-આધાકર્માદિ દોષ યુક્ત માનીને 'जाव लाभे संते' મળે તો પણ 'णो पडिगाहिज्जा' ગ્રહણ કરવુ નહીં' કેમ કે-વનસ્પતિકાયિક જીવની ઉપર રાખેલ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને ભિક્ષા તરીકે લેવાથી વનસ્પતિકાયિક જીવથી હિંસા થવાનો સભવ રહે છે. તેથી સાધુ કે સાધ્વીને સંયમ-આત્મા અને દાતાની વિરાધનાનો દોષ લાગશે અર્થાત્ સયમની વિરાધના થશે

कर्मादिदोषयुक्तत्वाच्च साधुभिर्न ग्रहीतव्यम् 'एवं तसकाएवि' एवम्-वनस्पतिकायिकरीत्या त्रसकायेऽपि बोध्यम्, तथा च द्वीन्द्रियादिरूपत्रसकायिकजीवोपरि संस्थापितमपि अशनादिकं चतुर्विधमाहारजातं सचित्तत्वाद् आधाकर्मादिदोषयुक्तत्वाच्च साधुभिः साध्वीभिश्च न ग्रहीतव्यमितिभावः एवञ्च वनस्पतिकायप्रतिष्ठित मित्यादिना निम्नरीत्या दर्शयिष्यमाणेषु दश विधेषु एषणा दोषेषु निक्षिप्तरूपस्तृतीय एषणादोषः प्रतिपादितः । ते च दश एषणादोषाः– 'संकिय १, मक्खिय २ निक्खित्त ३ पिहिय ४ साहरिय ५ दायगु ६ उम्मीसे ७। अपरिणय ८ लित्त ९ छड्डिय १० एसणदोसा दस हवंति ॥१॥ शङ्कितम् १ म्रक्षितम् २ निक्षिप्तम् ३ पिहितम् ४ संहृतम् दायकदोषदुष्टम् ६ उन्मिश्रम् ७ अपरिणतम् ८ लिप्तम् ९ छर्दितम् १० एषणादोषा दश भवन्ति ॥ तत्र आधाकर्मादिना शङ्कितम्, शीतोदकादिना म्रक्षितम्

संयम-आत्मा और दाता की भी विराधना दोष होगा अर्थात् संयमकी विराधना होगी एवं आत्मा की विराधना होगी और दाता की भी विराधना होगी इस लिये साधु और साध्वी को इस प्रकारका वनस्पतिकायिक जीव के ऊपर संस्थापित अशनादि आहार को नहीं लेना चाहिये, 'एवं तसकाएवि' एवं-वनस्पतिकायिक जीव की उक्तरीति से त्रसकायेऽपि त्रसकायिक जीव के विषय में भी वैसा ही समझना चाहिये अर्थात् द्वीन्द्रिय वगैरह त्रसकायिक जीव के ऊपर संस्थापित अशनादि चतुर्विध आहार जात को सचित्त और आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने के कारण साधु और साध्वी ग्रह नहीं करे, इस प्रकार 'वनस्पतिकाय प्रतिष्ठित–' इत्यादि रीति से आगे निम्न प्रकार दिखलाये जाने वाले दश प्रकारके दोषों में यह निक्षिप्त रूप तृतीय-तीसरा एषणा दोष कहा गया है, वे दश प्रकार के एषणा दोष निम्न प्रकार के हैं-१ 'संकिय' शंकित, २-'मक्खिय' म्रक्षित, ३-'निक्खिय' निक्षिप्त, ४-'पिहिय'-पिहित, ५-साहरिय-संहृत, ६-दायग-दायक

તેમજ આત્માની વિરાધના થશે અને દાતાની પણ વિરાધના થશે. તેથી સાધુ સાધ્વીએ આ રીતે વનસ્પતિકાયિક જીવની ઉપર સંસ્થાપિત અશનાદિ આહાર લેવો ન જોઈએ. 'एवं तसकाएवि' ઉપર વનસ્પતિકાયિક જીવ સંબંધમાં કહેલ રીત પ્રમાણે ત્રસકાયના જીવોના સંબંધમાં પણ એજ રીતે સમજવું જોઈએ અર્થાત્ દ્વીન્દ્રિય વિગેરે ત્રસકાય જીવની ઉપર રાખેલ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારને સચિત્ત અને આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત હોવાના કારણે સાધુ કે સાધ્વીએ ગ્રહણ કરવો નહીં એ રીતે 'वनस्पतिकाय प्रतिष्ठितम्' ઇત્યાદિ રીતથી આગળ કહેવામાં આવનાર દશ પ્રકારના એષણા દોષોમાં આ 'निक्षिप्त રૂપ ત્રીજો એષણા દોષ કહેવામાં આવેલ છે આ દશ પ્રકારના એષણા દોષ આ પ્રમાણે છે– ૧ संकिय' શંકિત, ૨ 'मक्खिय' મ્રક્ષિત, ૩ 'निक्खित' નિક્ષિપ્ત ૪ 'पिहिय' પિહિત, ૫ 'साहरिय' સંહૃત ૬ 'दायग' દાયક, ૭ 'उम्मिसे' ઉન્મિશ્ર, ૮ 'अपरिणय' અપરિણત ૯ 'लित्त' લિપ્ત, અને ૧૦ 'छड्डिय' છર્દિત આ દશ પ્રકારના એષણા દોષ કહ્યા છે. એમાં

पृथिवीकायादौ निक्षिप्तम् बीजपूरकादिना सचित्तेन पिहितम्, मात्रकादेस्तुषादि अदेयम् अन्यत्र सचित्त पृथिव्यादौ संहृत्य तेन मात्रकादिना दीयमानमशनादिकं संहृतमुच्यते, दायको बालवृद्धादिरयोग्यः, सचित्तमिश्रम् उन्मिश्रम्, सम्यग् न अचित्तीभूतं देयम् अपरिणतम्, दातृग्राहकयोर्वा न सम्यग्भावोपेतम् अपरिणतम्, वसादिना लिप्तम्, परिशाटवद् छर्दितम् उच्यते इति दशविध एषणादोषस्वरूपं बोध्यम् ॥ सू० ७१ ॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पाणगपडियाए जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं पाणगजायं जाणेज्जा, तं जहा—उस्सेइमं वा, संसेइमं चाउलोदगं वा, अण्णयरं वा तहप्पगारं पाणगजायं अहुणाधोयं, अणंबिलं, अवोक्कंतं, अपरिणयं, अविद्धत्थं, अप्फासुयं, अणेसणिज्जं, मण्णमाणे णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ७२॥

७—उम्मीसे—उन्मिश्र, ८—अपरिणय—अपरिणत, ९—लित्त—लिप्त और १०—छड्डिय छर्दित, ये दश प्रकार के एषणा दोष माने जाते हैं, उन में आधाकर्मादि से शङ्कित दोष समझना, एवं शीतोदक वगैरह से सिञ्चित होने पर मृक्षित दोष माना गया है, एवं पृथिवीकाय वगैरह पर रखने से निक्षिप्त दोष माना गया है, तथा बीज पूरक वगैरह सचित्त वस्तु से ढके हुआ होने पर पिहित दोष माना जाता है एवं मात्रक वगैरह के द्वारा दिया जाता हुआ अशनादि संहृत कहा जाता है, और बाल वृद्धादि अयोग्यव्यक्ति दाता हो तो उसको दायक दोषदुष्ट माना जाता है तथा सचित्त मिश्रित अशनादि उन्मिश्र कहलाता है, और यदि देय वस्तु अच्छी तरह से अचित्त नहीं किया गया हो तो उसको अपरिणत दोष कहते हैं अथवा दाता तथा ग्रहीता का भाव अच्छा नहीं हो तो भी अपरिणत दोष कहलाता है तथा मिट्टी वगैरह से लिप्त हुआ को लिप्त कहते है और परिशाटवत् जूना पुराना होने से छर्दित कहलाता है ॥७१।

આધાકર્માદિથી દોષ યુક્ત શકિત કહેવાય છે. ૧ ઠંડા પાણીથી દૂષિત મ્રક્ષિત કહેવાય છે. ૨, પૃથ્વીકાયાદિ યુક્ત નિક્ષિપ્ત દોષ યુક્ત કહેવાય છે ૩ બીજોરાવિગેરે સચિત્ત વસ્તુથી ઢાંકેલ હોય તે પિહિત દોષ યુકત કહેવાય છે ૪ માત્રક વિગેરે દ્વારા આપેલ અશનાદિ સંહૃત દોષ વાળું કહેવાય છે ૫, તથા બાળક કે વૃદ્ધાદિ અયોગ્ય દાતા હોય તો તે દાયક દોષ વાળું કહેવાય છે ૬ તથા અચિત્ત મિશ્રિત અશનાદિ ઉન્મિશ્ર દોષ યુકત કહેવાય છે. ૭ અને આપવાની વસ્તુ સારી રીતે સચિત્ત કરેલ ન હોય તો તે અપરિણત દોષ યુકત કહેવાય છે. ૮, તથા દાતા તથા ગ્રહિતાનો ભાવ સારો ન હોય તો પણ અપરિણત દોષ કહેવાય છે. માટી વિગેરેથી લીંપેલ હોય તે લિપ્ત દોષ યુકત કહેવાય છે. ૯, પરિશાટવત્ અર્થાત્ જુનું પુરાણું હોય તે છર્દિત દોષ યુકત કહેવાય છે ૧૦. ॥ સૂ. ૭૧॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं पानकप्रतिज्ञया प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं पानकजातं जानीयात्–तद्यथा–उत्स्वेदितं वा संस्वेदितं वा तण्डुलोदकं वा अन्यतरद् वा तथाप्रकारं पानकजातम् अधुना धौतम् अनम्लम् अव्युत्क्रान्तम् अपरिणतम् अविध्वस्तम् अप्रासुकम् अनेषणीयम् मन्यमानः नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ७२ ॥

टीका–सम्प्रति पानकदोषमधिकृत्य वक्तुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलम् 'पाणगपडियाए' पानकप्रतिज्ञया पानीय भिक्षाग्रहणार्थं 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं पाणगजायं' स भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या पानकजातम्–पानीय जातीयम् उदयप्रभेदम् 'जाणिज्जा' जानीयात्–'तं जहा–उस्सेइमं वा संसेइमं वा' तद्यथा–उत्स्वेदितं वा–पिष्टस्योत्स्वेदनार्थमुदकं वर्तते, एवं संस्वेदितं वा–तिलानां धावनोदकं वर्तते, अरणिकादि शाकसंस्विन्नधावनोदकं वाऽस्ति 'चाउलोदगं वा' तण्डुलोदकं वा–तण्डुलानां प्रक्षालनोदकं वर्तते 'अन्नयरं वा तहप्पगारं पाणगजायं' अन्यतरद् वा उत्स्वेदितादितोऽन्यद् वा किमपि तथाप्रकारम् तथाविधम् धावनोदकादिरूपं पानकजातम् उदकप्रभेदम् 'अहुणाधोयं' अधुना धौतम्–तात्कालिकधावनोदकम् 'अणंबिलं' अनम्लम् न अम्लीभूतम् अपरिवर्तितस्वादम् 'अव्वुक्कंतं' अव्युत्क्रान्तम्–

टीकार्थ–अब पानक दोष को लक्ष्य कर बतलाते हैं 'से भिक्खू वा भिक्खुणी गाहावइ कुलं पाणगपडियाए पविट्ठे समाणे' स–वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी–साध्वी गृहपति गृहस्थ श्रावक के घरमें पानककी प्रतिज्ञा से पानी की भिक्षा लेने की इच्छा से प्रविष्ट होकर 'से जं पुण एवं पाणगजायं जाणेज्जा' स–वह संयमशील साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाणरीति से पानक जात–पानी को जान लेकि 'तं जहा–उस्सेइमं वा, संसेइमं वा' तद् यथा जैसे कि यह पानक विशेष पिष्ट लोट आटा वगैरह को कुछ सिझाने के लिये यह पानी है एवं संस्वेदित–तिल को प्रक्षालित करने का यह पानी है 'चाउलोदकं वा' तण्डुलोदक चावल को धोने का यह पानी है 'अण्णयरं वा तहप्पगारं पाणगजायं' तथा उत्स्वेदित वगैरह से भिन्न किसी दूसरे तरह का ही प्रक्षालन करने का पानी है और 'अहुणाधोयं' तात्कालिक ही प्रक्षालनोदक है एवं 'अणंबिलं, वह

હવે પેયદ્રવ્યને ઉદ્દેશીને સૂત્રકાર કહે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुलं' ગૃહસ્થશ્રાવકના ઘરમાં 'पाणगपडियाए पविट्ठे समाणे' પાનકની પ્રાપ્તિના હેતુથી પ્રવેશીને 'से जं पुण एवं पाणगजायं जाणिज्जा' તેઓ જો આગળ કહેવામાં આવનાર રીતે પાણીને જાણે કે 'तं जहा' उस्सेइमं वा' લોટવાળુ પાણી કે જે હાથ અગર કથરોટ ધોયેલ હોય અથવા 'संसेइमं वा' તલ ધોયેલ પાણી હોય 'चाउलोदगं वा' અથવા ચોખા ધોયેલ પાણી હોય 'अण्णयरं वा तहप्पगारं पाणगजायं' અથવા તેનાથી જુદા પ્રકારે કોઇ બીજી વસ્તુ ધોયેલ પાણી હોય અથવા 'अहुणाधोयं' તત્કાળ કોઇ વસ્તુ ધોયેલ પાણી હોય તથા

अनतिक्रान्तरसम्, 'अपरिणयं' अपरिणतम् वर्णादिपरिवर्तनरहितम्, 'अविद्धत्थं' अविध्वस्तम् शस्त्रपरिणतिरहितजीवम् न शस्त्रपरिणत मित्यर्थः एतादृशं पानकजातम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकं सचित्तम् 'अणेसणिज्जं' अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषयुक्तं 'मण्णमाणे' मन्यमानः ज्ञात्वेत्यर्थः सचित्तत्वाद् आधाकर्मादिदोषदुष्टत्वाच्च संयमात्मदातृविराधना संभवेन 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, साधुभिर्नग्रहीतव्यम् ॥ सू० ७२ ॥

मूलम्—अह पुण एवं जाणिज्जा चिराधोयं, अंबिलं, वुक्कंतं, परिणयं, विद्धत्थं, फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा ॥सू० ७३॥

छाया—अथ पुनरेवं जानीयात्—चिरधौतम् अम्लम् व्युत्क्रान्तम् परिणतम् विध्वस्तम् प्रासुकम् एषणीयम् यावत् प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ७३ ॥

टीका—ग्राह्यं पानकमधिकृत्याह—'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ—यदि पुनः एवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'चिराधोयं' चिरधौतम् चिरकालिकधावनोदकम् अंबिलं' अम्लम्—

पानी अम्ल खट्टा भी नहीं हुआ है अर्थात् ताजा होने से उस धावनोदक का स्वाद भी नहीं बदला है और 'अवोक्कंतं' उस पानी का रस भी नहीं बदला है 'अपरिणयं' उस पानी का वर्ण—रंग—कलर भी नहीं बदला है एवं 'अविद्धत्थ' विध्वस्त भी नहीं हुआ है अर्थात् शस्त्र परिणत भी नहीं हुआ है याने उस पानी का जीव शस्त्र परिणति से भी रहित है इसप्रकार के उस पानी जात को 'अप्फासुयं' सचित्त और 'अणेसणिज्जं मण्णमाणे' आधाकर्मादि दोषों से दूषित समझकर 'णो पडिगाहिज्जा' साधु और साध्वी नहीं ग्रहण करे क्योंकि उक्तरीति से वह पानी बिलकुल ताजा होने से सचित्त और आधाकर्मादि दोष युक्त होने के कारण उस पानी को लेने से संयम आत्म दातृ विराधना दोष होगा ॥ ७२ ॥

अब साधु के ग्रहण करने योग्य पानी को लक्ष्यकर बतलाते हैं—

टीकार्थ—'अह पुण एवं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त संयमशील साधु और

'अणंबिलं' ते પાણી ખાટું થયેલ હોય અર્થાત્ તાજુ હોવાથી તે ધાવનોદકનો સ્વાદ બદલાયો ન હોય તથા 'अवोक्कंतं' તે પાણીનો રસ પણ બદલાયો ન હોય 'अपरिणय' તે પાણીનો રંગ પણ બદલાયો ન હોય તથા 'अविद्धत्थं' વિધ્વસ્ત પણ થયેલ ના હોય અર્થાત્ શસ્ત્ર પરિણતિ રહિત હોય અર્થાત્ તે પાણીના જીવ શસ્ત્ર પરિણતિથી પણ રહિત હોય એવા પ્રકારના તે પાણીને 'अप्फासुय' સચિત્ત અને 'अणेसणिज्जं' અનેષણીય 'मण्णमाणे' માનીને 'णो पडिगाहिज्जा' સાધુ અથવા સાધ્વીએ ગ્રહણ કરવું નહીં. કેમ કે—ઉપરોક્ત પ્રકારથી તે પાણી બિલકુલ તાજુ હોવાથી સચિત્ત અને આધાકર્માદિ દોષ યુક્ત હોવાથી તે પાણી લેવાથી સંયમ—આત્મ દાતૃ વિરાધના દોષ લાગે છે ॥સૂ. ૭૨ ॥

હવે સાધુએ સ્વીકારવા યોગ્ય પાણીને ઉદ્દેશીને કહેવાય છે—

ટીકાર્થ—'अह पुण एवं जाणिज्जा' તે સાધુ અગર સાધ્વી જો એવું જાણી લે કે આપણી

अम्लीभूतम् परिवर्तितस्वादं वर्तते 'वुक्कंतं' व्युत्क्रान्तम्—अतिक्रान्तरसम् 'परिणयं' परिणतम्—परिवर्तितवर्णादिकम् 'विद्धत्थं' विध्वस्तम्—शस्त्रपरिणतम् पानकजातम् 'फासुयं' प्रासुकम्—अचित्तम् 'एसणिज्जं' एषणीयम् आधाकर्मादिदोषरहितं मन्यमानः ज्ञात्वा 'पडिगाहिज्जा' प्रतिगृह्णीयात् अचित्तत्वाद् आधाकर्मादिदोषरहितत्वाच्च संयमात्मदातृविराधनाया असंभवादिति ॥ सू० ७३ ॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पाणगपडियाए पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं पाणगजायं जाणिज्जा, तं जहा—तिलोदगं वा, तुसोदगं वा, जवोदगं वा. आयामं वा, सोवीरं वा, सुद्धवियडं वा, अण्णयरं वा तहप्पगारं पाणगजायं पुव्वामेव आलोएज्जा आउसोत्ति वा, भगिणि त्ति वा, दाहिसि मे एत्तो अण्णयरं पाणगजायं ? से सेवं वयंतं परो वएज्जा आउसंतो समणा तुमं चेवेदं पाणगजायं पडिग्गहेण वा उस्सिंचियाणं उस्सिंचियाणं ओयत्तियाणं गिण्हा-

---

साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाणरीति से जान ले कि यह पानी—धावनोदक वगैरह 'चिराधोयं' बहुत काल से प्रक्षालित किया हुआ यह पानी है अर्थात् चावल वगैरह को बहुत ही पहले धोकर रक्खा हुआ यह पानी है अतएव अंबिलं' अम्ल खट्टा भी हो गया है याने इसपानी का स्वाद भी बदल गया है तथा 'वुक्कंतं' इसपानी का रस भी व्युत्क्रान्त—बदल गया है और 'परिणयं' इसपानी का वर्ण भी बदल गया है और 'विद्धत्थं' यह पानी शस्त्रपरिणत भी हो चुका है अर्थात् इसपानी का जीव भी शस्त्रपरिणति से मुक्त है अतएव यह धावनोदक वगैरह 'फासुयं' अचित्त है और 'एसणिज्जं' आधाकर्मादि दोषों से रहित भी है ऐसा यावत् 'मन्यमानः' मानते हुए अर्थात् समझकर साधु और साध्वी 'जाव पडिगाहिज्जा' उस विशुद्ध पानी को ग्रहण करे, एतावता इस प्रकार के पानी को लेने में दोष नहीं है, ॥७३ ॥

'चिराधोयं' लांબા સમયથી ધોયેલ આ પાણી છે. અર્થાત્ ચોખા વિગેરેને ઘણા સમય પહેલા ધોઈને રાખવામાં આવેલ આ પાણી છે. તેથી 'अंबिलं' ખાટું પણ થઈ ગયું છે. અર્થાત્ આ પાણીનો સ્વાદ પણ બદલાઈ ગયો છે, તથા 'वुक्कंतं' આ પાણીનો રસ પણ બદલાઈ ગયો છે 'परिणय' આ પાણીનો રંગ પણ બદલાઈ ગયો છે. 'विद्धत्थं' આ પાણી શસ્ત્ર પરિણત પણ થઈ ગયેલ છે. અર્થાત્ આ પાણીના જીવો પણ શસ્ત્ર પરિણતીથી મુક્ત છે. તેથી આ ધાવનોદક 'फासुय' અચિત્ત છે.. તેમજ 'एसणिज्जं' આધાકર્માદિ દોષોથી રહિત પણ છે. એવુ માનીને 'जाव पडिगाहिज्जा' યાવત્ તેવા શુદ્ધ પાણીને ગ્રહણ કરવું. આવા પ્રકારનુ પાણી લેવામા દોષ રહેતો નથી ॥ સૂ. ૭૩ ॥

हि तहप्पगारं पाणगजायं सयं वा गिण्हिज्जा, परो से दिज्जा, फासुयं लाभे संते पडिगाहिज्जा ॥सू० ७४॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं पानकप्रतिज्ञया प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं पानकजातं जानीयात्, तद्यथा—तिलोदकं वा, तुषोदकं वा यवोदकं वा, आचाम्लं वा, सौवीरं वा, शुद्धविकटं वा, अन्यतरद् वा तथाप्रकारम् वा पानकजातम् पूर्वमेवालोचयेद्—'आयुष्मन्! इति वा, भगिनि! इति वा, दास्यसि मे इतोऽन्यतरत् पानकजातम्? अथ तम् एवं वदन्तं परो वदेत्—आयुष्मन्! श्रमण! त्वं चैवेदं पानकजातम् पतद्ग्रहेण वा उत्सिच्य उत्सिच्य अपवृत्य गृहाण, तथाप्रकारं पानकजातम् स्वयं वा गृह्णीयात्, परो वा तस्मै दद्यात्, प्रासुकं लाभे सति प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ७४ ॥

टीका—अथ ग्राह्यं पानकविशेषमधिकृत्याह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं 'पाणगपडियाए' पानकप्रतिज्ञया पानीयग्रहणार्थम् 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'स जं पुण एवं पाणगजायं जाणिज्जा' स भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या पानकजातम्—पानीयविशेषं जानीयात् 'तं जहा—तिलोदगं वा' तद्यथा—तिलोदकं वा तिलधावनजलं वा 'तुसोदगं वा 'तुषोदकं वा—बुससोदकं वा तुषप्रक्षालनजलं वा 'जवोदगं वा' यवोदकं वा यवधावनजलं वा, 'आयामं वा' आचाम्लं वा—अवश्यानजलं वा 'सोवीरं वा' सौवीरं वा—आरनालं वा काञ्जीकम्, 'सुद्धवियडं वा' शुद्धविकटं वा—प्रासु-

---

अब साधुके ग्रहण करने योग्य पानक—जल विशेष को लक्ष्य कर बतलाते हैं

टीकार्थ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त संयमशील साधु और साध्वी 'गाहवइकुलं' गृहस्थ श्रावक के घर में 'पाणग पडियाए' पानक की प्रतिज्ञा से—पानी लेने की इच्छा से 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्ट होकर, वह साधु और साध्वी यदि 'से जं पुण एवं पाणगजायं जाणिज्जा' ऐसा वक्ष्यमाण रीति से पानक जात—पानी विशेष को जान ले कि 'तं जहा—तिलोदगंवा, तुसोदगंवा, जवोदगंवा' तद्यथा जैसे कि तिलोदक—तिलको धोया हुवा यह पानी है या तुषोदक—तण्डुल तुषकण को धोया हुवा का पानी है या 'यवोदक—यवधावन जल है 'आयामं वा' आचाम्ल—अवश्यान का जल है, या 'सौवीरं वा' सौवीर—आरनाल—काञ्जीक का जल है अथवा 'सुद्ध-

---

હવે સાધુએ ગ્રહણ કરવા યોગ્ય પાણીના સંબંધમાં કહે છે.—

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ અથવા ભાવ સાધ્વી 'गाहावइकुलं' ગૃહસ્થ શ્રાવકને ઘેર 'पाणगपडियाए' પાણી લેવાની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं पणगजाय जाणिज्जा' તેઓ જો એવી રીતના તે પાણીને જાણે-'तं जहा' જેમ કે-'तिलोदगं वा' તલ ધોયેલ આ પાણી છે અથવા 'तुसोदगं वा' ચોખા ધોયેલ આ પાણી છે અથવા 'जवोदगं वा' જવ ધોયેલ આ પાણી છે. અથવા 'आयामं वा' આચામ્લ-અવશ્યાનનું આ પાણી છે. અથવા सौवीर वा' સૌવીર કાંજીનું

कीकृतशुद्धकम्, 'अण्णयरं वा' अन्यतरद् वा—अन्यद् वा 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम्—द्राक्षाजलादि 'पाणगजायं' पानकजातम्—पानीयसामान्यम् 'पुव्वामेव आलोएज्जा' पूर्वमेव आलोचयेद् ध्यानपूर्वकं यतनां कुर्यात, आलोच्य च तं गृहस्थं 'आउसोत्ति वा, भगिणित्ति वा' हे आयुष्मन् ! इति वा पुरुषं संबोध्य हे भगिनि ! इति वा स्त्रियं संबोध्य ब्रूयात्—'दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं पाणगजायं' दास्यसि मे—मह्यम् इतः पूर्वोक्तात् पानकजातात् अन्यतरत्—यत् किमपि एकतरम् पानकजातम् पानीयम् ? इति, 'से सेवं वयंतं परो वइज्जा' अथ तम् भिक्षुकम्, एवम्-उपर्युक्तरीत्या वदन्तं याचमानं परो-गृहस्थः वदेत्–वक्ष्यमाणरीत्या यदि कथयेत–'आउसंतो समणा !' आयुष्मन् ! भगवन् ! श्रमण ! 'तुमं चेवेयं पाणगजायं' त्वमेव एतत्–पुरोवर्ति पानकजातम् पानीयम् तिलोदकादिरूपम् 'पडिग्गहेण वा' पतद्ग्रहेण वा पात्रेण 'उस्सिंचियाणं उस्सिंचियाणं' उत्सिच्य उत्सिच्य स्वयमेव उद्धृत्य 'ओयत्तियाणं'

वियडं वा' प्रासुकी कृत–जीवरहित किया हुआ यह उष्णोदक पानी है या 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' तथा प्रकार दूसरे ही इस प्रकार इक्कीस तरह के 'पाणगजायं' द्राक्षा जल वगैरह पानक जात और पानी सामान्य को पूर्व-'पुव्वा मेव आलोएज्जा' लेने से पहले ही ध्यान पूर्वक आलोचन–जाचपडताल करले और उस को अच्छी तरह देख भाल करके उस गृहस्थ श्रावक को या, श्राविका को क्रमसे 'आउसो त्तिवा, भगिणि त्तिवा,' हे आयुष्मन! हे भगिनि! ऐसा सम्बोधितकर कहे कि 'दाहिसि मे एत्तो अण्णयरं पाणग जायं ?' इन पूर्वोक्त शुद्ध तिलोदक वगैरह में से कुछ एक भी पानी मुझे तुम दोगे ? इस तरह साधु और साध्वी के शुद्ध पानी माङ्गने पर 'से सेवं वयंतं परो वइज्जा' पर–श्रावक गृहस्थ एवं उक्तरीति से बोलते हुए उस साधु को कहे कि–'आउसंतो ! समणा ! तुमं चेवेयं पाणगजायं' हे आयुष्मन् ! भगवन् ! श्रमण ! साधु महाराज ! तुम ही इस पुरोवर्ती सामने में रक्खे हुये तिलोदक वगैरह शुद्धपानी को 'पडिग्गहेण वा, उस्सिंचिया णं उस्सिं-

---

આ પાણી છે. અથવા 'सुद्धवियडं वा' શુદ્ધ-પ્રાસુક અર્થાત્ જીવ વિનાનુ કરેલ આ પાણી છે. 'अण्णयरं वा' અથવા બીજી રીતે આ પ્રકારથી એકવીસ પ્રકારના દ્રાક્ષાજલ વિગેરે પાણી અને 'तहप्पगारं पाणगजायं' તેવી રીતનુ અચિત પાણીને 'पुव्वामेव आलोएज्जा' લેતા પહેલાં ધ્યાન પૂર્વક આલોચન કરીને તે ગૃહસ્થ શ્રાવક અગર શ્રાવિકાને 'आउसोत्ति भगिणित्ति वा' હે આયુષ્મન્ અથવા હે બહેન એવું સંબોધન કરીને કહે કે 'दाहिसिमे एत्तो अण्णयरं पाणगजायं' આ પૂર્વોક્ત શુદ્ધ તિલોદક વિગેરેમાંથી કોઇ એક પાણી મને આપો આ રીતે સાધુ અથવા સાધ્વી શુદ્ધ પાણી માગે ત્યારે 'से सेवंवदंतं परो वइज्जा' આ પ્રમાણે કહેતા તેમને ગૃહસ્થ શ્રાવક કહે છે કે–'आउसंतो समणा ! तुमंचेवेयं पाणगजायं' હે આયુષ્મન્ ભગવાન્ શ્રમણ તમે જ આ સામે રાખેલ તિલોદક વિગેરેના શુદ્ધ પાણીને 'पडिग्गहेण वा उस्सिंचियाणं उस्सिंचियाणं' પાત્રથી તમો પોતે જ કહાડીને અને 'ओयत्तियाणं-

'अपवृत्य-अपवर्तनं कृत्वा 'गिण्हाहि' गृहाण, तथा सति 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम्-तथाविधम् तिलोदकादिरूपं 'पाणगजायं' पानकजातम् 'सयं वा गिण्हिज्जा' स्वयं वा साधुः गृह्णीयात् 'परो वा से दिज्जा' परो वा गृहस्थः तस्मै साधवे दद्यात् 'तथा च 'फासुयं' प्रासुकम्-अचित्तम् तिलोदकादिरूपं पानकजातं 'लाभे संते' लाभे सति 'पडिगाहिज्जा' प्रतिगृह्णीयात, अचित्तत्वाद् दातृसंयमात्मविराधना न स्यात् ॥सू० ७४॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं पाणगं जाणिज्जा अणंतरहियाए पुढवीए जाव संताणए ओहट्टु णिक्खित्तं सिया असंजए भिक्खुपडियाए, उदउल्लेण वा, ससिणिद्धेण वा, सकसाएण वा, मत्तेण वा सीओदएण वा, संभोएत्ता आहट्टु दलएज्जा तहप्पगारं पाणगजायं अप्फासुयं लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ७५॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं पानकं जानीयात्-अनन्तर्हितायां पृथिव्याम् यावत् सन्तानके उद्धृत्य उद्धृत्य निक्षिप्तं स्यात्, असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया उदकार्द्रेण वा सस्निग्धेन वा सकषायेण वा मात्रेण वा शीतोदकेन वा संभुज्य (मिश्रयित्वा) आहृत्य दद्यात् तथाप्रकारम् पानकजातम् अप्रासुकं लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ७५ ॥

टीका-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं'

चियाणं' एतद् ग्रह-पात्रसे स्वयं ही निकाल कर और 'ओयत्तियाणं गिण्हाहि' अपवर्तन-उलट कर ले लीजिए, ऐसा गृहस्थ श्रावक के कहने पर 'तहप्पगारं पाणग जायं सयंवा गिण्हिज्जा, परो वा से दिज्जा' उस तरह के तिलोदक वगैरह पानी को साधु स्वयं खुद ग्रहण करे अथवा पर-गृहस्थ श्रावक ही उस साधु को दे दे, बादमें 'फासुयं लाभे संते पडिगाहिज्जा' प्रासुक-उस अचित शुद्ध तिलोदक वगैरह पानी को साधु और साध्वी लाभेसति मिलने पर ग्रहण करले क्योंकि इस प्रकार के शुद्ध तिलोदकादि पानी को अचित्त होने के कारण ग्रहण करने से संयम-आत्म-दातृ विराधना नहीं होती ॥७४॥

गिण्हाहि' पात्रने उल्टु करीने लई लो. आ रीते गृहस्थ श्रावक कहे त्यारे 'तहप्पगार पाणग जाय' तेवा प्रकारना तिलोदक विगेरेना पाणीने 'सयं वा गिण्हिज्जा' साधु स्वयं लई ले अथवा 'परो वा से दिज्जा' गृहस्थ श्रावक तेमने आपे ते पछी 'फासुय लाभेसंते पडि गाहिज्जा' प्रासुक ते अचित्त तिलोदक विगेरेना शुद्ध पाणीने मळवाथी ग्रहण करी ले केम के आवा प्रकारनुं शुद्ध तिलोदक विगेरे पाणी अचित्त होवाथी लेवाथी ते संयम आत्म दातृ विराधना थती नथी. ॥ सू ७४ ॥

गृहपतिकुलं 'जाव' यावत्-पानकप्रतिज्ञया पानीयपिपासया 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं पाणगं जाणिज्जा' स साधुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या पानकम् पानीयं जानीयात् तद्यथा 'अणंतरहियाए' अनन्तर्हितायाम्-अव्यवहितायां 'पुढवीए' पृथिव्याम् पृथिवीकायिके 'जाव संताणाए' यावत् पनकोत्तिंगदगमट्टियामर्कटसन्तानके-लूता तन्तु जालके 'ओहट्टु निक्खित्ते सिया' अवहृत्य उद्धृत्य निक्षिप्तं स्थापितं स्यात्, अथवा 'असंजए' असंयतः गृहस्थः 'भिक्खुपडियाए' भिक्षुप्रतिज्ञया साधवे दातुम् 'उदउल्लेण वा' उदकार्द्रेण वा-गलदुदकबिन्दुना 'ससिणिद्धेण वा' सस्निग्धेन स्नेहयुक्तेन आर्द्रीभूतेन 'सकसाएण वा' सकषायेण वा सचित्तपृथिवीकायिकावगुण्ठितेन 'मत्तेण वा' अमत्रेण वा

टीकार्थ-अब पृथिवीकायिक आदि से सम्बद्ध सचित्त पानी को नहीं लेना चाहिये इस तात्पर्य से कहते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव एवं पाणगं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत् पानकी प्रतिज्ञा से-पानी लेने की इच्छा से 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्ट होकर 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाणरीति से पानक-पानी को जान लेकि 'अणंतरहिताए पुढवीए जाव संताणाए' अनन्तर्हित-अव्यवहित-किसी अन्य के व्यवधान के बिनाही साक्षात् पृथिवीकायिक के ऊपर और यावत्-उत्तिङ्ग-अत्यन्त क्षुद्र जन्तु तथा पनक-फनिगा-पतिङ्गा वगैरह कीडों से युक्त तथा शीतोदक मिश्रित मिट्टि तथा मकरा-लूता तन्तु जाल परम्परा से सम्बद्ध पृथिवी पर 'ओहट्टु णिक्खित्ते सिया' लाकर रक्खा हुआ है ऐसा देखले या जान ले और 'असंजए भिक्खुपडियाए' असंयत-गृहस्थ श्रावक भिक्षु की प्रतिज्ञा से साधु को देनेकी इच्छा से 'उदउल्लेण वा' उदकार्द्र-पानी से भिगा तथा 'ससिणिद्धेण वा' सस्निग्ध-स्नेह युक्त

હવે પૃથ્વીકાયિક વિગેરેના સંબંધ વાળું સચિત્ત પાણી ન લેવાના સંબંધમાં સૂત્રકાર કહે છે—

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ ભિક્ષુ અથવા સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ પાણી લેવાની ઈચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं पाणगं जाणिज्जा' તેઓના જાણવામાં એવું આવે કે-'अणंतरहियाए' અનન્તર્હિત-બીજા કોઈના વ્યવધાન વગર જ સાક્ષાત્ 'पुढवीए' પૃથ્વીકાયની ઉપર 'जाव संताणाए' યાવત્ અત્યંત જીવજંતુ તથા પનક વિગેરે કીડાઓથી યુક્ત તથા 'ओहट्टु णिक्खित्ते सिया' ઠંડા પાણીવાળી માટી તથા મંકોડાની તંતુજાલ (હાર) ના સંબંધવાળી પૃથ્વી પર રાખેલ હોય તેવું જોવામાં આવે અને 'असंजए' ગૃહસ્થશ્રાવક 'भिक्खुपडियाए' સાધુને આપવાની ઈચ્છાથી 'उदउल्लेण वा' ઉદકાર્દ્ર વાળા હાથથી અર્થાત્ પાણીના ટીપા પડતા હોય તેવા હાથથી તથા 'ससिणिद्धेण वा' સસ્નિગ્ધ ભીના હાથથી અથવા સક

–भाजनेन उदकार्द्रीकृतपात्रेण 'सीओदगेण वा' शीतोदकेन वा 'संभोइत्ता' संभोज्य मिश्रयित्वा मिश्रितं कृत्वेत्यर्थः 'आहट्टु दलइज्जा' आहृत्य–आनीय दद्यात् तर्हि 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् एवंविधम् सचित्तपृथिवीकायिकाद्युपरिस्थापितं सचित्तोदकादिमिश्रितं वा 'पाणगजायं' पानकजातम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकम्–सचित्तम् ज्ञात्वा 'लाभे संते' लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् सचित्त पृथिवीकायिकाद्युपरिस्थापितस्य सचित्तोदकादि मिश्रितस्य च पानकजातस्य सचित्तत्वेन अनेषणीयत्वेन च तद्ग्रहणे साधूनां साध्वीनाञ्च संयमात्मदातृविराधना स्यात्, तस्मात् एतादृशं सचित्तं अनेषणीयं च पानकजातं साधुभिः साध्वीभिश्च न ग्रहीतव्यमिति ॥ सू० ७५ ॥

मूलम्–एयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामग्गियं त्तिबेमि ॥सू० ७६॥ ॥सत्तमोद्देसो समत्तो ॥

छाया–एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम् इति ब्रवीमि ॥सू० ७६॥

सप्तमोद्देशः समाप्तः

एवं 'सकसाएण वा' सकषाय सचित्त पृथिवीकायिक से अवगुण्ठित–ढका हुआ 'मत्तेण वा' अमत्र–पात्र से अर्थात् पानी से गीला किया हुआ भाजन से अथवा 'सीओदएण वा संभोएत्ता' शीतोदक से मिश्रित कर के यदि 'आहट्टु दलएज्जा' लाकर देतो 'तहप्पगारं पाणगजायं' इस प्रकार का शीतोदक से मिश्रित या पानी से गीला किया हुआ तथा सचित्त पृथिवीकायिक से ढका हुआ पात्र से लाया गया पानी को 'अप्फासुयं लाभेसंते' अप्रासुक–सचित समझकर मिलने पर भी साधु और साध्वी 'णो पड़िगाहिज्जा' ग्रहण नहीं करे अर्थात् सचित्त पृथिवीकायिक के ऊपर स्थापित्त तथा सचित्त शीतोदक मिश्रित पानी को भी सचित्त एवं आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने के कारण ग्रहण करने से साधु और साध्वी का संयम–आत्मदातृ विराधना होगी इसलिये इस तरह के अप्रासुक–सचित्त और अनेषणीय–आधाकर्मादि दोष युक्त पानी को नहीं ले ॥७५॥

साएण वा' સચિત્ત પૃથ્વીકાયિકથી ઢાંકેલ અથવા 'मत्तेण वा' પાણીથી ભીના પાત્રથી અથવા 'सीओदएण वा' ઠંડા પાણીથી ભીના પાત્રથી અથવા તથા संभोइत्ता' ઠંડુ પાણી મેળવેલ પાણી 'आहट्टु दलइज्जा' જો લાવીને આપે તો 'तहप्पगार એવા પ્રકારનુ અર્થાત્ પાણીથી મિશ્રિત અથવા પાણીથી ભીના પાત્રથી અથવા સચિત્ત પૃથ્વીકાયિકથી ઢાંકેલ પાત્રથી લાવવામાં આવેલ 'पाणगजायं' પાણીને 'अप्फासुयं' સચિત્ત માનીને 'लाभे संते' મળે તો પણ સાધુ કે સાધ્વીજીએ 'णो पडिगाहेज्जा' ગ્રહણ કરવુ નહી, અર્થાત્ સચિત્ત પૃથ્વીકાયિકની ઉપર રાખેલ તથા ઠંડા પાણીથી મળેલ પાણીને પણ સચિત્ત અને આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત હોવાથી ને ગ્રહણ કરવાથી સાધુ અને સાધ્વીનો સંયમ–આત્મ દાતૃ વિરાધના થશે માટે આવી રીતના અપ્રાસુક–સચિત્ત અને અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષ વાળું પાણી લેવુ નહીં ॥ ७५ ॥

टीका—सप्तमोद्देशवक्तव्यता मुपसंहरन्नाह—'एवं खलु' एतम्—खलु पिण्डैषणा विषयक-नियमपालनं 'तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा' तस्य पूर्वोक्तस्य भिक्षुकस्य संयमवानसाधोः, भिक्षुक्याः साध्व्याश्च 'सामग्गियं सामग्र्यम्—समग्रत्वम् सम्पूर्णता साधुत्वसमाचारी बोध्या, संयमनियमपालनेनैव साधूनां साध्वीनाञ्च वस्तुतः साधुत्वं संरक्षितं सम्पन्नञ्च भवतीति, ब्रवीमि—उपदिशामि । सू० ७६॥ इति पिण्डैषणायां सप्तमोद्देशः समाप्तः ।

अथ अष्टमोद्देशः प्रारभ्यते ।

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं पाणगजायं जाणिज्जा, तं जहा—अंबपाणगं वा, अंबाडगपाणगं वा, कविट्ठपाणगं वा, माउलिंगपाणगं वा, मुद्दियापाणगं वा, दाडिमपाणगं वा, खज्जूरपाणगं वा, णालिएरपाणगं वा, करीरपाणगं वा, कोलपाणगं वा, आमलगपाणगं वा, चिंचापाणगं वा, अण्णयरं वा तहप्पगारं पाणगजायं सकणुयं सबीयगं असंजए भिक्खुपडियाए

अब सप्तमोद्देशक की पूर्व वक्तव्यता का उपसंहार करते हुए कहते हैं—

टीकार्थ—'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं, त्ति बेमि' यही पिण्डैषणा विषयक नियम पालन करना 'तस्स भिक्खुस्स' उस भिक्षुक—संयमशील साधु का और 'भिक्खुणीए वा' साध्वी का भी 'सामग्गियं' समग्रता—साधुपना की सम्पूर्णता अर्थात् साधुत्व समाचारी है एतावता संयम नियम का पालन करने से ही साधु का और साध्वी का वास्तव में साधुत्व सुरक्षित और सम्पन्न होता है—ऐसा भगवान् वीतराग महावीर स्वामी ने कहा है इस आशय से 'त्ति बेमि' ऐसा शब्द अन्त में दिया गया है, यहां ब्रवीमि शब्द का अर्थ उपदिशामि' ऐसा समझना चाहिये ॥ ७६ ॥

पिण्डैषणा का यह सातवां उद्देशक समाप्त हुआ।

આ સાતમા ઉદ્દેશાના પૂર્વવક્તવ્યનો ઉપસંહાર કરતા કહે છે.—

ટીકાર્થ—'एवं खलु' આ પિંડૈષણા વિષયક નિયમ પાલન 'तस्स भिखुस्स भिखुणीए वा' તે સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીના 'सामग्गि' સમગ્રતા સાધુપણાની પરિપૂર્ણતા છે અર્થાત્ સાધુત્વ સમચારી છે આવા પ્રકારના સંયમ નિયમનુ પાલન કરવાથી જ સાધુ સાધ્વીનું વાસ્તવિકપણે સાધુપણુ સુરક્ષિત અને સંપન્ન થાય છે એ રીતે ભગવાન્ વીતરાગી એવા મહાવીર પ્રભુએ કહ્યુ છે એ હેતુથી 'त्तिबेमि' આ શબ્દ પ્રયોગ છેવટમા કરેલ છે. અહીયાં 'ब्रवीमि' અર્થ 'उपदिशामि' ઉપદેશ કરૂ છુ તેમ સમજવો. ॥ સૂ. ૭૬ ॥

પિંડૈષણા સંબંધી આ સાતમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

छब्वेण वा, दूसेण वा, वालग्गेण वा, आवीलियाण वा, पवीलियाण परिसाइयाण आहट्टु दलएज्जा, तहप्पगारं पाणगजायं अप्फासुयं लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ७७॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं पानकजातं जानीयात्–तद्यथा–आम्रपानकं वा, आम्रातकपानकं वा, कपित्थपानकं वा, मातुलिङ्गपानकं वा, मृद्वीकापानकं वा, दाडिमपानकं वा, खर्जूरपानकं वा, नारिकेलपानकं वा, करीरपानकं वा, कोलपानकं वा, आमलकपानकं वा, चिञ्चापानकं वा, अन्यतरद् वा तथाप्रकारं पानकजातम् सकणिकं सबीजकम् असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया चालनीयेन वा दूष्येण वा, वालेन वा आपीडय परिपीडय परिस्राव्य आहृत्य दद्यात्, तथाप्रकारं पानकजातम् अप्रासुकं लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ७७ ॥

टीका—पानकविशेषमधिकृत्य निषेधमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा–संयमवान् साधुः, भिक्षुकी वा–भावसाध्वी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्–पानकप्रतिज्ञया पानकभिक्षालाभाशया प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं पाणगजायं जाणिज्जा' स भावभिक्षुर्यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या पानकजातम्–अचित्तपानीयं जानीयात् जिज्ञासेत अचित्तपानीयविषयकजिज्ञासां कुर्यादित्यर्थः 'तं जहा' तद्यथा 'अंबपाणगं वा' आम्रपानकम् वा–आम्रफलप्रक्षालनजलं वा 'अंबाडगपाणगं वा' आम्रातकपानकं वा–आम्रातकफलप्रक्षालनजलं वा 'कपित्थपाणगं' कपित्थपानकं वा 'माउलिंगपाणगं वा' मातुलिङ्ग-

अष्टमोद्देशक की हिन्दी व्याख्या

टीकार्थ—अब पानी विशेष को लक्ष्यकर निषेध कहते हैं–'से भिक्खू वा, भिक्खूणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु–भाव साधु और भिक्षुकी–भाव साध्वी 'गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' गृहपति–गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्–पानक की प्रतिज्ञा से–पानी लेने की आशा से प्रविष्ट होकर 'से जं पुण एवं' वह यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से 'पाणग जायं' पानी को जान ले 'तं जहा' जैसे 'अंबपाणगंवा' आम्रपानक–आम केरी को धोनेका पानी है, या 'अंबाडगपाणंवा' आम्रातकपानक –आंवला अमरोरा को धोनेका पानीहै अथवा 'कविट्ठ पाणगंवा' कपित्थ पानक

આઠમા ઉદ્દેશકનો પ્રારંભ

હવે કેવુ પાણી ન લેવું તે સૂત્રકાર બતાવે છે–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે સંયમશીલ સાધુ અથવા સાધ્વી 'गाहावइकुलं' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં 'जाव पविट्ठे समाणे' પાણી લેવાની ઇચ્છાથી પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं पाणगजायं जाणिज्जा' તેઓ જો એવા પ્રકારના પાણીને જાણે કે–'तं जहा' જેમ કે–'अंबपाणगं वा' કેરી ધોયેલ પાણી હોય અથવા 'अंबाडगपाणगं वा' આંબળા ધોયેલ પાણી હોય 'कविट्ठपाणगं वा' કોઠા ધોયેલ પાણી હોય 'माउलिंगपाणगं वा' બીજોરા ધોયેલ

पानकं वा 'मुद्दियापाणगं वा' मृद्वीकापानकं वा-द्राक्षापानकमित्यर्थः 'दाडिमपाणगं वा' दाडिमपानकं वा 'खज्जूरपाणगं वा' खर्जूरपानकम् वा 'नालियेरपाणगं वा' नारिकेलपानकं वा 'करीरपाणगं वा' करीरपानकं वा 'कोलपाणगं वा' कोलपानकं वा-बदरीफलपानकम्, 'आमलपाणगं वा' आमलकपानकं वा-धात्रीफलपानकमित्यर्थः 'चिंचापाणगं वा' चिञ्चा-पानकम् वा -तिन्तिडीफलपानकमित्यर्थः 'अन्नयरं वा तहप्पगारं' अन्यतरद् वा-अन्यद् वा तथाप्रकारकं तत्समानम् 'पाणगजायं' पानकजातम् पानकम् 'सअट्ठियं' सास्थिकम्-अस्थ्ना सहितम्, अस्थिशब्देना (गुठली) इति भाषायां प्रसिद्धं गृह्यते 'सकणुयं' सकणुकम् कणुकेन त्वचा सहितम् सकणुकम् त्वक्सहितम् 'सबीयगं' सबीजकम् बीजसहितम् आम्रफलादिपानक मित्यर्थः 'असंजए' असंयतः-गृहस्थः भिक्खुपडियाए' भिक्षुप्रतिज्ञया साधुनिमित्तम् 'छब्बेण वा' वंशत्वगुनिर्मितच्छब्बकेन चालनीरूपेण वा 'दूसेण वा' दूष्येण वा वस्त्रेण 'वालगेण वा' वालेन वा-गवादिवालधिवालनिर्मितचालनकेन वा 'आविलियाण' आपीड्य-त्वग्बीजा-

कदम्ब फल को धोने का पानी है तथा 'मातुलिंगपाणगं' मातुलिंग पानक-पिस्तो-छिया बिजोरा' को धोनेका पानी है एवं 'मुद्दियापाणगं वा' मृद्वीका पानक-द्राक्षा का पानी है एवं 'दाडिम पाणगंवा' दाडिम पानक-दाडिम का पानी है या 'खज्जूरपाणगंवा' खजूर का पानी है एवं 'णारियेर पाणगंवा' नारियल का पानी है, तथा 'करीर पाणगंवा' करीर पानक-करीर नामका वृक्ष विशेष का पानी है या 'कोल पाणगंवा' कोल पानक-बदरी फल का पानी है या 'आमलगपाणगंवा' आमलक पानक-आंवला-धात्री का पानी है या 'चिंचापाणगं वा' चिंचापानक-फल तितिडी तेतरि का पानी है एवं 'अन्नयरं वा तहप्पगारं पाणगजायं' अन्य कोई दूसरी प्रकार का भी इसी तरह का पानक जात-पानी य 'सअट्ठियं' अस्थि गुठली से युक्त हो या 'सकणुयं' कणुक-त्वचा छिलका सहित हो या 'सबीयगं' बीज बीहन से युक्त हो ऐसा देख ले या जान ले और 'असंजए भिक्खुपडियाए 'छब्बेण वा, दूसेण वा, वालगेण वा, आविलियाणं, परिवीलियाण, परिसाविः याण 'आहट्टु दलइज्जा' गृहस्थ श्रावक यदि साधु को भिक्षा देने की इच्छा से

પાણી અથવા 'मुद्दियापाणगं वा' દ્રાક્ષનું પાણી અથવા 'दाडिमपाणगं वा' દાડિમ ધોયેલ પાણી અથવા 'खज्जूरपाणगं वा' ખજૂર ધોયેલ પાણી અથવા 'णालिएरपाणगं वा' નાળીયેરનું પાણી અથવા 'करीरपाणगं वा' કરીર નામના વૃક્ષ વિશેષનું પાણી અથવા 'कोलपाणगं वा' બોર ધોયેલ પાણી અથવા 'आमलगपाणगं वा' આંમળા ધોયેલ પાણી અથવા 'चिंचापाणगं वा' તિંતિડિ ફલનું પાણી અથવા 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' બીજું કોઈ આવા પ્રકારનું 'पाणगजायं' પાણી-પાન કજાત 'सअट्ठियं' ગોઠલી યુક્ત હોય અથવા 'सकणुयं' છાલવાળુ હોય 'सबीयगं' બી વાળું હોય એવું જોવે અને 'असंजए' અસંયત ગૃહસ્થ શ્રાવક 'भिक्खुपडियाए' સાધુને ભિક્ષા આપવાની ઇચ્છાથી 'छब्बेण वा' વાસની છાલથી બનાવેલ ચારણીથી 'दूसेण वा' વસ્ત્રથી 'वालगेण वा' ચમરી ગાયના વાળથી બનાવેલ ચારણીથી અથવા 'आविलियाणं' છાલ, બી

छव्वेण वा, दूसेण वा, वालग्गेण वा, आवीलियाण वा, पवीलियाण परिसाइयाण आहट्टु दलएज्जा, तहप्पगारं पाणगजायं अफ्फासुयं लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ७७॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं पानकजातं जानीयात्–तद्यथा–आम्रपानकं वा, आम्रातकपानकं वा, कपित्थपानकं वा, मातुलिङ्गपानकं वा, मृद्वीकापानकं वा, दाडिमपानकं वा, खर्जूरपानकं वा, नारिकेलपानकं वा, करीरपानकं वा, कोलपानकं वा, आमलकपानकं वा, चिञ्चापानकं वा, अन्यतरद् वा तथाप्रकारं पानकजातम् सकणिकं सबीजकम् असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया चालनीयेन वा दूष्येण वा, बालेन वा आपीडय परिपीडय परिस्राव्य आहृत्य दद्यात्, तथाप्रकारं पानकजातम् अप्रासुकं लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ७७ ॥

टीका–पानकविशेषमधिकृत्य निषेधमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा–संयमवान् साधुः, भिक्षुकी वा–भावसाध्वी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्–पानकप्रतिज्ञया पानकभिक्षालाभाशया प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं पाणगजायं जाणिज्जा' स भावभिक्षुर्यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या पानकजातम्–अचित्तपानीयं जानीयात् जिज्ञासेत अचित्तपानीयविषयकजिज्ञासां कुर्यादित्यर्थः 'तं जहा' तद्यथा 'अंबपाणगं वा' आम्रपानकम् वा–आम्रफलप्रक्षालनजलं वा 'अंबाडगपाणगं वा' आम्रातकपानकं वा–आम्रातकफलप्रक्षालनजलं वा 'कपित्थपाणगं' कपित्थपानकं वा 'माउलिंगपाणगं वा' मातुलिङ्ग-

---

अष्टमोद्देशक की हिन्दी व्याख्या

टीकार्थ–अब पानी विशेष को लक्ष्यकर निषेध कहते हैं–'से भिक्खू वा, भिक्खूणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु–भाव साधु और भिक्षुकी–भाव साध्वी 'गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' गृहपति–गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्–पानक की प्रतिज्ञा से–पानी लेने की आशा से प्रविष्ट होकर 'से जं पुण एवं' वह यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से 'पाणग जायं' पानी को जान ले 'तं जहा' जैसे 'अंबपाणगंवा' आम्रपानक–आम केरी को धोनेका पानी है, या 'अंबाडगपाणंवा' आम्रातकपानक –आंवला अमरोरा को धोनेका पानीहै अथवा 'कविट्ठ पाणगंवा' कपित्थ पानक

આઠમા ઉદ્દેશકનો પ્રારંભ

હવે કેવુ પાણી ન લેવું તે સૂત્રકાર બતાવે છે–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે સંયમશીલ સાધુ અથવા સાધ્વી 'गाहावइकुलं' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં 'जाव पविट्ठे समाणे' પાણી લેવાની ઇચ્છાથી પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं पाणगजाय जाणिज्जा' તેઓ જો એવા પ્રકારના પાણીને જાણે કે–'तं जहा' જેમ કે–'अंबपाणगं वा' કેરી ધોયેલ પાણી હોય અથવા 'अंबाडगपाणगं वा' આંબળાં ધોયેલ પાણી હોય 'कविट्ठपाणगं वा' કોઠા ધોયેલ પાણી હોય 'माउलिंगपाणग वा' બીજોરા ધોયેલ

पानकं वा 'मुद्दियापाणगं वा' मृद्वीकापानकं वा-द्राक्षापानकमित्यर्थः 'दाडिमपाणगं वा' दाडिमपानकं वा 'खज्जूरपाणगं वा' खर्जूरपानकम् वा 'नालियेरपाणगं वा' नारिकेलपानकं वा 'करीरपाणगं वा' करीरपानकं वा 'कोलपाणगं वा' कोलपानकं वा-बदरीफलपानकम्, 'आमलपाणगं वा' आमलकपानकं वा-धात्रीफलपानकमित्यर्थः 'चिंचापाणगं वा' चिञ्चा-पानकम् वा तितिण्डीफलपानकमित्यर्थः 'अन्नयरं वा तहप्पगारं' अन्यतरद् वा-अन्यद् वा तथाप्रकारकं तत्समानम् 'पाणगजायं' पानकजातम् पानकम् 'सअट्ठियं' सास्थिकम्-अस्थ्ना सहितम्, अस्थिशब्देना (गुठली) इति भाषायां प्रसिद्धं गृह्यते 'सकणुयं' सकणुकम् कणुकेन त्वचा सहितम् सकणुकम् त्वक्सहितम् 'सबीयगं' सबीजकम् बीजसहितम् आम्रफलादिपानक मित्यर्थः 'असंजए' असंयतः-गृहस्थः भिक्खुपडियाए' भिक्षुप्रतिज्ञया साधुनिमित्तम् 'छब्वेण वा' वंशत्वग्निर्मितच्छब्बकेन चालनीरूपेण वा 'दूसेण वा' दूष्येण वा वस्त्रेण 'वालगेण वा' वालेन वा-गवादिवालधिवालनिर्मितचालनकेन वा 'आविलियाण' आपीडय-त्वग्बीजा-

कदम्ब फल को धोने का पानी है तथा 'मातुलिंगपाणगं' मातुलिंग पानक-पिस्तोझिया बिजोरा' को धोनेका पानी है एवं 'मुद्दियापाणगं वा' मृद्वीका पानक-द्राक्षा का पानी है एवं 'दाडिम पाणगंवा' दाडिम पानक-दाडिम का पानी है या 'खज्जूरपाणगंवा' खजूर का पानी है एवं 'णारियेर पाणगंवा' नारियल का पानी है, तथा 'करीर पाणगंवा' करीर पानक-करीर नामका वृक्ष विशेष का पानी है या 'कोल पाणगंवा' कोल पानक-बदरी फल का पानी है या 'आमलगपाणगंवा' आमलक पानक-आंवला-धात्री का पानी है या 'चिंचापाणगं वा' चिंचापानक-फल तितिवडी तेतरि का पानी है एवं 'अन्नयरं वा तहप्पगारं पाणगजायं' अन्य कोई दूसरी प्रकार का भी इसी तरह का पानक जात-पानी य 'सअट्ठियं' अस्थि गुठली से युक्त हो या 'सकणुयं' कणुक-त्वचा छिलका सहित हो या 'सबीयगं' बीज बीहन से युक्त हो ऐसा देख ले या जान ले और 'असंजए भिक्खुपडियाए 'छब्वेण वा, दूसेण वा, वालगेण वा, आविलियाणं, परिवीलियाण, परिसावियाण 'आहट्टु दलइज्जा' गृहस्थ श्रावक यदि साधु को भिक्षा देने की इच्छा से

પાણી અથવા 'मुद्दियापाणगं वा' દ્રાક્ષનું પાણી અથવા 'दाडिमपाणगं वा' દાડિમ ધોયેલ પાણી અથવા 'खज्जूरपाणगं वा' ખજૂર ધોયેલ પાણી અથવા 'णालिएरपाणगं वा' નાળીયેરનું પાણી અથવા 'करीरपाणगं वा' કરીર નામના વૃક્ષ વિશેષનું પાણી અથવા 'कोलपाणगं वा' બોર ધોયેલ પાણી અથવા 'आमलगपाणगं वा' આમળા ધોયેલ પાણી અથવા 'चिंचापाणगं वा' તિંતિડિ ફલનું પાણી અથવા 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' બીજુ કોઈ આવા પ્રકારનું 'पाणगजायं' પાણી-પાનકજાત 'सअट्ठियं' ગોઠલી યુક્ત હોય અથવા 'सकणुयं' છાલવાળુ હોય 'सबीयगं' બી વાળું હોય એવુ જોવે અને 'असंजए' અસંયત ગૃહસ્થ શ્રાવક 'भिक्खुपडियाए' સાધુને ભિક્ષા આપવાની ઇચ્છાથી 'छब्वेण वा' વાસની છાલથી બનાવેલ ચારણીથી 'दूसेण वा' વસ્ત્રથી 'वालगेण वा' ચમરી ગાયના વાળથી બનાવેલ ચારણીથી અથવા 'आविलियाणं' છાલ, બી

घपनोदार्थं सकृदापीडनं कृत्वा 'परिवीलियाण' परिपीड्य वारंवारं परिपीडनं कृत्वेत्यर्थः, एवं 'परिसावियाण' परिस्राव्य-निर्गाल्य 'आहट्टु दलइज्जा' आहृत्य-आनीय दद्यात् तर्हि 'तथाप्रकारम् आमर्दितं निर्गालितश्च 'पाणगजायं' पानकजातम् उद्गमदोपदुष्टम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'लाभे संते' लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, तथा-चोक्तरीत्या आमर्दितं निर्गालितश्च पानकजातम् सचित्तत्वात् उद्गमदोप दुष्टत्वाच्च साधुभिः साध्वीभिश्च न ग्रहीतव्यम्। ते च षोडश उद्गमदोषाः 'आहाकम्मु १ देसिअ २ पूईकम्मे ३ अमीसजाए ४ अ। ठवणा ५ पाहुडियाए ६ पाओअर ७ कीय ८ पामिच्चे ९॥ परियट्टिएय १० अभिहडे ११ उब्भिन्ने १२ मालोहडे १३ इअ। अच्छेज्जे १४ अणिसट्ठे १५

'छव्वेण वा' बांस की त्वचा से निर्मित 'दूसेण वा' वस्त्र से या 'वालगेण वा' चमरी गाय के बाल से निर्मित चामर से 'आविलियाणं परिवीलियाणं' त्वचा बीज वगैरह को हटाने के लिये एक बार या अनेक बार परिपीडन कर और 'परिसावियाए' निगाल-निचोर कर के आहृत्य लाकर दद्यात् दे तो 'तहप्पगारं पाणगजायं अप्फासुयं लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' तथाप्रकारं पानक जातम्' उस प्रकार का आमर्दित और निचोरकर लाया गया पानक पानी को उद्गमदोष से दुष्ट और अप्रासुक-सचित्त अनेषणीय समझकर मिलने पर भी साधु और साध्वी उसको नहीं ग्रहण करे क्योंकि उक्तरीति से आमर्दित और निचोर कर लाया हुआ पानी सचित्त और उद्गम दोषों से दुष्ट होने के कारण संयम-आत्म-विराधक होने से साधुओं और साध्वियों को नहीं लेना चाहिये, उद्गम दोष सोलह प्रकार के माने गये हैं-जैसे-'आहाकम्म' आधाकर्म २-उद्देसिय' उद्देशिकम् उद्देशिक '३-पूतीकम्मे' पूतिकर्म, ४'-अ मीसजाए' मिश्रजातम् ५ अ ठवणा' स्थापना, ६-'पाहुडियाए' प्राभृतिका, ७-'पाओअर' प्रादुष्करणम् प्रादुष्करण, ८-'कीय'-क्रीतम्-क्रीत, ९-'पामिच्चे' प्रामित्यम्-प्रामित्य, १०'परिय-

વિગેરેને દૂર કરવા એક વાર હટાવેલ અથવા 'परिवीलियाण' વારવાર પરિપીડન કરેલ અને 'परिसावियाण' નીચોવીને 'आहट्टु दलइज्जा' લાવીને આપે તો 'तहप्पगारं पाणगजायं' તેવા પ્રકારનુ પાનકજાત-પાણી 'अप्फासुय' અપ્રાસુક-સચિત્ત સમજીને 'लाभे संते' પ્રાપ્ત થાય તો પણ 'णो पडिगाहिज्जा' સાધુ અથવા સાધ્વીએ ગ્રહણ કરવુ નહીં. કેમ કે-ઉક્ત પ્રકારથી આમર્દન અને નીચોવીને લાવેલ પાણી સચિત્ત અને ઉદ્ગમ દોષથી દૂષિત હોવાથી સંયમ-આત્માના વિરાધક હોવાથી સાધુ અને સાધ્વીએ લેવુ ન જોઈએ.

ઉદ્ગમ દોષ સોળ પ્રકારના માનવામા આવેલ છે જેમ કે-૧ 'आहाकम्म' આધાકર્મ ૨ 'उद्देसिय' ઉદ્દેશિક, ૩ 'पूतिकम्मेअ' પૂતિકર્મ ૪ 'मीसजाए अ,' મિશ્રજાત ૫ 'ठवणा अ,' સ્થાપના ૬ 'पाहुडियाए' પ્રાભૃતિકા ૭ 'पाओअरा' પ્રાદુષ્કરણ ૮ 'कीय' ક્રીત ૯ 'पामिच्चे' પ્રામિત્ય ૧૦ परियट्टिए' પરિવર્તન ૧૧ 'अभिहडे' આહૃત ૧૨ 'उब्भिन्ने' ઉદ્ભિન્ન ૧૩

अज्झोअरए १६ अ सोलसमे ॥ इति। आधाकर्म १ उद्देशिकम् २ पूतीकर्म ३ मिश्रजातम् ४ स्थापना ५ प्राभृतिका ६ प्रादुष्करणम् ७ क्रीतम् ८ प्रामित्यम् ९ परिवर्तितम् १० आहृतम् ११ उद्भिन्नम् १२ मालाहृतम् १३ आच्छेद्यम् १४ अनिसृष्टम् १५ अध्यवपूरकम् १६ एतदन्येनापि उद्गमदोषेण दुष्टं पानकजातं साधुभिः साध्वीभिश्च न ग्राह्यमिति भावः। तत्र साधवे दातुं यत् सचित्तमचित्तीकरोति, अचित्तं वा यत् पचति तद् आधाकर्म उच्यते, एवं स्वार्थं पूर्वमेव निष्पादितं यद् लड्डुकचूर्णकादि साधुनिमित्तं पुनरपि गुडादिना संस्करोति तत् सामान्येन औद्देशिकं कथ्यते, आधाकर्माद्यवयवसंमिश्रं पूतीकर्म उच्यते, एवं संयतासंयताद्यर्थम् आदित आरभ्य क्रियमाण आहारपरिपाको मिश्रमित्युच्यते, तथा साधु निमित्तं दुग्धपाकक्षीरादि स्थापनं स्थापना कथ्यते, प्रकरणस्य साधुनिमित्तम् उत्सर्पणम् अवसर्पणं

हिए' परिवर्तितम्-परिवर्तित, ११'अभिहडे'-आहृतम्-आहृत है, १२-'उब्भिन्ने' उद्भिन्नम् उद्भिन्न, १३-'मालोहडे'-मालाहृतम्-मालाहृत, १४'इअ, अच्छेज्जे आच्छेद्यम् आच्छेद्य, १५-'अणिसट्ठे-अनिसृष्टम्-अनिसृष्ट १६ 'पुअज्झोअरए' अध्यवपूरकम्-अध्यवपूरक, इन सोलह उद्गम दोषों में से किसी भी एक उद्गम दोष से दूषित पानक पानी जात को साधु और साध्वी कभी भि ग्रहण नहीं करे। अब इन सोलह प्रकार के उद्गम दोषों का अर्थ बतलाते हैं-उन में गृहस्थ श्रावक साधु को देने के लिये सचित्त को अचित्त किया जाता है अथवा अचित्त को पकाता है उसको आधाकर्म कहते हैं और अपने लिये पहलेही निष्पादित लड्डु चुरमा वगैरह अमुक साधु के निमित्त उद्देश करके जो फिर से गुड वगैरह से संस्कारित किया जाता है उसको सामान्य रूप से औद्देशिक कहते हैं एवं आधाकर्मादि के अवयव-एकदेश से संमिश्रित वस्तु को पूतिकर्म कहते हैं इसी तरह संयत साधु और असंयत-गृहस्थ श्रावक वगैरह के लिये आदि से आरम्भ कर के किया जाता हुआ आहार का परिपाक मिश्र कहा जाता है तथा साधु के निमित्त दूध-

'मालोहडे' માલાહૃત ૧૪ इअ, अच्छेज्जे' આચ્છેદ્ય ૧૫ 'अणिसट्ठे' અનિસૃષ્ટ ૧૬ 'अज्झोअरए' અધ્યવપૂરક, આ સોળ ઉદ્ગમ દેષોમાંથી કોઇ પણ એક ઉદ્ગમ દેષથી દૂષિત પાનક જાતને સાધુ અને સાધ્વીએ લેવુ નહી

હવે આ સોળ પ્રકારના ઉદ્ગમ દેષોના અર્થ બતાવવામાં આવે છે-તેમાં ગૃહસ્થ શ્રાવક સાધુને આપવા સચિત્તને અચિત્ત બનાવે છે. અથવા અચિત્તને પકાવે તેને આધાકર્મ કહે છે, અને પોતાના માટે પહેલા બનાવેલ લાડુ, ચુરમુ વિગેરેને અમુક સાધુને માટે અર્થાત્ તેને ઉદ્દેશીને ફરીથી ગોળ વિગેરેથી સંસ્કાર વાળુ કરવામાં આવે તેને સામાન્ય રીતે ઔદ્દેશિક કહે છે તથા આધાકર્માદિના અવયવ એક દેશથી મિશ્રિત વસ્તુને પૂતિકર્મ કહે છે. એજ પ્રમાણે સંયત સાધુ અને અસંયત ગૃહસ્થ શ્રાવક વિગેરે માટે પહેલેથી આરંભ કરીને કરવામાં આવેલ આહાર પરિપાકને મિશ્ર કહેવાય તથા સાધુના નિમિત્તે-

वा प्राभृतिकाभण्यते, साधुनिमित्तं गवाक्षादिप्रकाशनम् बहिर्वाप्रकाशे आहारजातस्य व्यवस्थापनं प्रादुष्करणमुच्यते, द्रव्यादिविनिमयेन गृहीतं क्रीतमुच्यते, साधुनिमित्तम् अन्यस्मादुच्छिद्य गृह्यमाणं प्रामित्यमुच्यते, प्रातिवेशिकगृहे कोद्रवादिना परिवर्त्य दीयमानं शाल्योदनादि परिवर्तितमुच्यते, गृहादितः साधूपाश्रयमानीय दीयमानम् अशनादिकमाहृतमिति कथ्यते, गोमयमृत्तिकाद्युपलिप्तं भाजनमुद्भिद्य दीमयानमशनादिकम् उद्भिन्नमुच्यते, हर्म्यप्रासादमालाद्यवस्थापित मशनादिकं निश्रेण्यादिनाऽवतार्य दीयमानम् मालाहृतमुच्यते। भृत्यादित आच्छिद्य दीयमानमशनादिकमाच्छेद्यम् उच्यते, श्रेणी भक्तकाद्येकस्य ददतः

पाक वगैरह को रखना स्थापना कही जाती है एवं साधु के निमित्त प्रकरण का उत्सर्पण या अवसर्पण को प्राभृतिका कहते हैं एवं बत्ती वगैरह को प्रकाशित करके साधु के निमित्त गवाक्ष-वातायन खिडकी वगैरह प्रकाशित करना या बाहर प्रकाश में आहार जात को रखना प्रादुष्करण कहलाता है और द्रव्य-रुपया पैसा वगैरह देकर खरीदकरना 'क्रीत' कहलाता है, एवं साधुके निमित्त दूसरे से उधार ले लेना 'प्रामित्य' कहलाता है, तथा परोसी आस पास में रहने वाले गृहस्थ वगैरह के घरमें कोद्रव-कोदो वगैरह से बदल कर शालि-ओदन वगैरह को देना परिवर्तित कहलाता है, इसी प्रकार घर वगैरह से लेकर साधु के उपाश्रय में लाकर गृहस्थ श्रावक के द्वारा दिया जाता हुआ अशनादि चतुर्विध आहार जात आहृत कहलाता है एवं गोमय-गोबर मिट्टी वगैरह से उपलिप्त-लिपा हुआ भाजन-पात्र का उद्भेदन करदिया जाता हुआ अशनादि आहार जात उद्भिन्न कहलाता है, तथा हर्म्य-महल प्रासाद की माला-हुम वगैरह पर अवस्थापित अशनादि आहार को निश्रेणी सोपान-सीढी-पगथिया वगैरह के द्वारा उतार कर दिये जाने पर मालाहृत कहते हैं, भृत्य-नौकर वगैरह से छीनकर साधु को

દૂધપાક વિગેરે રાખી મૂકવો તેને સ્થાપના કહેવાય છે તથા સાધુને માટે પ્રકરણનું ઉત્સર્પણ અથવા અવસર્પણને પ્રાભૃતિકા કહેવાય છે તથા સાધુને માટે બારી કે ખડકી વિગેરેમાં દીવો વિગેરે પ્રકટાવીને પ્રકાશ કરવો અથવા બહાર આહાર જાતને રાખવો તે પ્રાદુષ્કરણ કહેવાય છે. અથવા દ્રવ્ય આપીને ખરીદેલ ક્રીત કહેવાય છે. તથા સાધુને નિમિત્તે બીજા પાસેથી ઉધાર લેવું તે પ્રામિત્ય કહેવાય છે. તથા પાડોશી અર્થાત્ નજીકમાં રહેનારાના ઘરમાં કોદરા-વિગેરેને બદલીને ભાત વિગેરે લાવીને આપવા તે પરિવર્તિત કહેવાય છે. એજ પ્રમાણે ઘર વિગેરેથી લઇને સાધુના ઉપાશ્રયમાં લાવીને ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા આપવામાં આવતા અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત આહૃત કહેવાય છે. તેમજ છાણ માટી વિગેરેથી લીંપેલ પાત્રને ઉઘાડીને આપવામાં આવેલ અશનાદિ ઉદ્ભિન્ન કહેવાય છે તથા મહેલના પહેલો કે બીજો માળ વિગેરેની ઉપર રાખેલ અશનાદિ આહાર ને નીસરણી કે પગથીયા વિગેરે દ્વારા ઉતારીને આપવામાં આવેલ માલાહૃત કહેવાય છે. તથા નોકર વિગેરેની પાસેથી

सामान्यम् अनिसृष्टमुच्यते, स्वार्थमधिश्रयणादौ कृते सति पश्चात् तण्डुलादीनां प्रसृतिशेटक प्रभृति प्रक्षेपादध्यवपूरकमुच्यते ॥ सू० ७७ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से आगंतागारेसु वा, आरामागारेसु वा, गाहावइगिहेसु वा, परियावसहेसु वा, अन्नगंधाणि वा, पाणगंधाणि वा, सुरभिगंधाणि वा अग्घाय अग्घाय से तत्थ आसायवडियाए मुच्छिए, गिद्धे, गढिए, अज्झोववन्ने अहो गंधो अहो गंधो णो गंधमाघाइज्जा ॥सू० ७८॥

छाया-'स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् से आगन्त्रागारेषु वा, आरामागारेषु वा गृहपतिगृहेषु वा पर्यावसथेषु वा, अन्नगन्धान् वा पानगन्धान् वा सुरभिगन्धान् वा आघ्राय आघ्राय स तत्र आस्वादनप्रतिज्ञया मूर्च्छितो गृद्धो ग्रथितोऽभ्युपपन्नः सन् अहो गन्धः, अहोगन्धः, न गन्धं जिघ्रेत् ॥ सू० ७८ ॥

टीका-अथ गन्धविषयमधिकृत्य तन्निषेधं कर्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रविष्टः सन 'से आगंतागारेसु वा' स भिक्षुः आगन्त्रागारेषु वा-अतिथिगृहेषु धर्मशाला-

दिया जाता हुआ अशनादि को अच्छेद्य कहते हैं तथा एक स्वामि की इच्छा नहीं होने पर भी दूसरे श्रेणी भक्तक आदि एक देने वाले का सामान्य अनिसृष्ट कहलाता हैं एवं अपने लिये पाकार्थ चुल्हे पर चढाये जाने पर बादमें पावशेर आदि चावल वगैरह का बटलोही में डालने को अध्यवपूरक कहते हैं, इस प्रकार सोलह उद्गम दोष माने गये हैं ॥७७॥

अब गन्ध विषय को लक्ष्यकर उस का निषेध करते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा गाहावइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे' 'से' स-वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत् पिंडपात की प्रतिज्ञा से भिक्षा लाभ की आशा

ઝુટવીને સાધુને આપવામાં આવેલ અશનાદિ આચ્છેદ્ય કહેવાય છે તથા એક માલિકની ઈચ્છા ન હોવા છતા પણ બીજાએ આપેલ આહાર વિગેરે શ્રેણિભકતક આદિ એકે આપેલ હોય તે અનિસૃષ્ટ કહેવાય છે તથા પોતાને માટે બનાવવા ચુલા પર ચઢાવ્યા પછી પાછળથી પાશેર વિગેરે ચોખા આદિ વાસણમા નાખવા તેને અધ્યવપૂરક કહેવાય છે. આ રીતે સોળ ઉદ્ગમ દોષ માનવામા આવેલ છે ॥ સૂ ૭૭ ॥

હવે ગન્ધ વિષયને ઉદ્દેશીને તેનો નિષેધ બતાવે છે.-

ટીકાર્થ-'સે ભિક્ખૂ વા ભિક્ખુણી વા' પૂર્વોક્ત તે સાધુ અને સાધ્વી 'ગાહાવઇકુલં જાવ પવિટ્ઠે સમાણે' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષા લાભની ઈચ્છાથી પ્રવેશ કરીને 'સે

रूपेषु 'आरामागारेसु वा' आरामागारेषु वा–उद्यानगृहेषु 'गाहावइगिहेसु वा' गृहपतिगृहेषु वा–गृहस्थगृहेषु 'परियावसहेसु वा' पर्यावसथेषु परिव्राजकमठेषु 'अन्नगंधाणि वा' अन्नगन्धान् वा 'पाणगंधाणि वा' पानगन्धान् वा 'सुरभिगंधाणि वा' सुरभिगन्धान् वा 'अग्घाय अग्घाय' आघ्राय आघ्राय पौनः पुन्येन आघ्राणं कृत्वेत्यर्थः 'से तत्थ आसायपडियाए' स भिक्षुः तत्र अन्नपानसुरभिगन्धादिषु आस्वादनप्रतिज्ञया–आस्वादनार्थम् सुरभिगन्धान् आघ्रातुमित्यर्थः, 'मुच्छिए गिद्धे' मूर्च्छितः अत्यासक्तः गृद्धः–गर्धायुक्तः, 'गढिए अज्झोववन्ने' ग्रथितः बद्धः तल्लीनः अध्युपपन्नः–अत्यन्तासक्तियुक्तः सन् 'अहो गंधो !' अहो गंधोः' अहो गन्धः ! अहो गन्धः अतिरमणीयः गन्धः अत्यन्त प्रशस्योगन्धो वर्तते इत्येवं प्रशंसन् 'णो गंध-माघाइज्जा' नो गन्धम् आजिघ्रेत् अत्यासक्तत्वात् संयमविराधना स्यात् ॥ सू० ७८ ॥

से अनुप्रविष्ट होकर वह साधु और साध्वी 'आगंतागारेसु वा' आगन्तागार–अतिथि के घरमें अर्थात् धर्मशाला वगैरह में अथवा 'आरामगारेसु वा' आराम–उद्यान गृह में अथवा 'गाहावइगिहेसु वा' गृहपति गृहेषु–गृहस्थ श्रावक के घर में या 'परियावसहेसु वा' परिव्राजक संन्यासी के मठ वगैरह में 'अन्न-गंधाणि वा' अन्न–चावल वगैरह के गन्धों को या 'पानगंधाणि वा' जल के गन्धों को या 'सुरभिगंधाणि वा' सुरभि–खुशबु गन्धों का 'अग्घाय अग्घाय' बारबार सूंघकर 'से तत्थ 'से'–वह पूर्वोक्त साधु 'तत्थ' वहां पर अतिथिशाला वगैरह में अन्नपान सुरभि गन्धों को 'आसायवडियाए' आस्वादन करने की प्रतिज्ञा से अर्थात् खुशबू गन्धों को सूंघने के लिये 'मुच्छिए' अत्यन्त आसक्त होकर एवं 'गिद्धे' गर्धा–लोभ से युक्त होकर 'गढिए' गृद्ध–तल्लीन होकर और 'अज्झोववन्ने' अत्यन्त आसक्ति युक्त होकर 'अहो गंधो अहोगंधो णो गंधमा-घाइज्जा' अत्यन्त रमणीय सुन्दर गन्ध खुशबू है अत्यन्त प्रशंसनीय गन्ध है इस तरह उस गन्ध की प्रशंसा करते हुए 'नो गंध माघाइज्जा' उस गन्ध को साधु

आगतगारेसु वा' અતિથિગૃહમા અર્થાત્ ધર્મશાળા વિગેરેમાં 'आरामागारेसु वा' અથવા બગીચામા અથવા 'गाहावइगिहेसु वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં અથવા 'परियावसहेसु वा' સાધુના મઠ વિગેરેમા 'अन्नगंधाणि वा' ચોખાની ગંધને અથવા 'पाणगंधाणि वा' પાણીના ગંધને 'सुरभिगंधाणि वा' સુગંધવાળા ગંધોને 'अग्घाय अग्घाय' વારવાર સુંઘીને 'से तत्थ आसायवडियाए' ને સાધુ ત્યા અતિથિગ્રહ વિગેરેમા અન્નપાનની સુગંધવાળા ગંધોને આસ્વાદન કરવાની ઇચ્છાથી 'मुच्छिए गिद्धे' અત્યંત આસક્ત થઇને લોભ યુક્ત થઇને 'गढिए' તલ્લીન થઇને 'अज्झोववण्णे' અત્યંત આસક્ત બનીને 'अहो गंधो अहोगंधो' અત્યંત રમણીય આ ગંધ છે અત્યંત પ્રશંસનીય આ ગંધ છે આ રીતથી એ ગંધને વખાણીને 'णो गंधमाघाइज्जा' સાધુ સાધ્વીએ તેવા ગંધની સુગંધ લેવી નહીં' કેમ કે–એ ગંધમાં અત્યંત આસક્તિ રાખવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી તેને સુંઘવું નહીં ॥ સૂ. ૭૮

मूलम्–से भिक्खु वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा, सालुयं वा, विरालियं वा सासवणालियं वा अण्णतरं वा तहप्पगारं आमगं असत्थपरिणयं अप्फासुयं जाव णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ७९॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यत् पुनरेवं जानीयात् शालूकम् वा विरालियम् वा सर्षपनालिकं वा, अन्यतरद् वा तथाप्रकारम् आमकम् अशस्त्र-परिणतम् अप्रासुकं यावद् नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ७९ ॥

टीका–'आहारविषयमधिकृत्य पुनरपि निषेधं वक्तुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्–पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षाग्रहणार्थम् प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्–'सालुयं वा' शालुकम् वा जलसम्बन्धिकन्दविशेषम् 'सासवणालियं वा' सर्षपनालिकं वा–सर्षपकन्दलीरूपम् 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' अन्यतरद् वा अन्यत् किमपि तथाप्रकारम् तथाविधं गृञ्जनं पलाण्डु लशुनं वा आमगं' आमकम्–अपरि-

और साध्वी नहीं सूंघे, क्योंकि उस गन्ध में अत्यन्त आसक्ति होने से संयम की विराधना होगी, इसलिये उसे नहीं सूंघना चाहिये ॥७८॥

अब आहार विषय को लक्ष्यकर साधु और साध्वी के लिये उसका निषेध बतलाते हैं,–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा) वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में यावत् पिण्डपातकी प्रतिज्ञा से–भिक्षालाभ की आशा से प्रविष्ट होकर वह साधु या साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रीति से जान ले कि–'सालुयं वा' शालूक–जल में होने वाले कन्द विशेष शालूक या 'विरालियंवा' विरालिक–स्थल सम्बन्धि कन्द विशेष या 'सासवणालियं वा' सर्षपनालिक–सरसों की कन्दली अथवा 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' दूसरे अन्य भी उसी

હવે આહારને ઉદ્દેશીને સાધુ–સાધ્વી માટે તેનો નિષેધ બતાવે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुलं' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં 'जाव पविट्ठेसमाणे' યાવત્ ભિક્ષા લાભની ઇચ્છાથી પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તેઓના જાણવામાં એવું આવે કે 'सालुयं' वा' પાણીમાં થનારા સાલૂકનામના કન્દ વિશેષ અથવા 'विरालिय वा' સ્થળમાં થનાર વિરાલિકનામના કંદ વિશેષ 'सासवणालिय वा' સરસવનો કંદ અથવા 'अण्णयरं तहप्पगारं' બીજા જે કોઈ તેવા પ્રકારના ગાજર, પ્યાજ, લસણ, વિગેરે 'आमगं' અપરિપક્વ તથા 'असत्थपरिणय' શસ્ત્રપરિણત

पक्वम् 'असत्थपरिणयं' अशस्त्रपरिणतम् अशस्त्रोपहतम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'जाव' यावत् अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषदुष्टम् मन्यमानः 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् शालूकादि कन्द प्रभृतीनां सचित्तत्वाद् आधाकर्मादिदोषदुष्टत्वाच्च तेषां ग्रहणे साधूनां साध्वीनाञ्च संयमात्मविराधनास्यादिति भावः ॥ सू० ७९ ॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा पिप्पलिं वा पिप्पलिचुण्णं वा, मिरियं वा मिरियचुण्णं वा सिंगवेरं वा, सिंगवेरचुण्णं वा, अण्णयरं वा तहप्पगारं आमगं असत्थपरिणयं अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ८०॥

छाया–'सभिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपति कुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं जानीयात् पिप्पलीं वा, पिप्पलीचूर्णं वा, मरीचंवा, मरीचचूर्णं वा, शृङ्गवेरं वा, शृङ्गवेरचूर्णं वा, अन्यतरद् वा तथाप्रकारम् आमकम् अशस्त्रपरिणतम् अप्रासुकम् अनेषणीयं यावत् नो प्रतिगृह्णीयात् ॥८०॥

प्रकार के गृञ्जन– गाजर, पलाण्डु–प्याज कान्दा लशुन लहशन वगैरह 'आमगं' अपरिपक्व और 'असत्थपरिणयं' अशस्त्रपरिणत–अशस्त्रोपहत ऐसा समझे तो उस शालूक वगैरह को 'अप्फासुयं जाव' अप्रासुक–सचित्त यावत्–अनेषणीय–आधाकर्मादि दोषों से दूषित मानते हुए साधु और साध्वी 'णो पडिगाहिज्जा' नहीं ग्रहण करे क्योंकि इस तरह के शालूकादि के कन्द वगैरह सचित्त और आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने से उस को लेने पर साधु और साध्वी को संयम–आत्मा की विराधना होगी इसलिये संयम पालने वाले साधु और साध्वी शालूकादि कन्दों को नहीं ले, ॥ ७९॥

अब अपरिपक्व पिप्पली मरीच वगैरह का चूर्ण को साधु और साध्वी नहीं ग्रहण करे यह बतलाते हैं

टीकार्थ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा'–वह पूर्वोक्त संयमशील साधु और भिक्षुकी–

થયેલ ન હોય તેવા જણાય તો તેને 'अप्फासुय जाव' સચિત્ત યાવત્ અનેષણીય–આધાકર્માદિદોષોથી દૂષિત માનીને ગ્રહણ કરવું નહીં. કેમ કે–આવી રીતના શાલૂકાદિ કંદ વિગેરે સચિત્ત અને આધાકર્માદિ દોષોવાળા હોવાથી તેને લેવાથી સાધુ સાધ્વીને સંયમ આત્માની વિરાધનાનો દોષ લાગે છે, તેથી સયમ પાલન કરવાવાળા સાધુ સાધ્વીએ શાલૂકાદિ કંદ લેવા નહીં. ॥ સૂ. ૭૯ ॥

હવે અપરિપક્વ પિપલી કે મરચાં વિગેરેનો ભૂકો લેવાનો નિષેધ કહે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષા લાભની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કર્યા

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' गृहपतिकुलं यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षाग्रहणार्थं प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स भावभिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'पिप्पलिं वा पिप्पलि चुण्णं वा' पिप्पलीं वा पिप्पलीचूर्णं वा 'मिरियं वा मिरियचुण्णं वा' मरीचं वा मरीच-चूर्णं वा 'सिंगवेरं वा सिंगवेरचुण्णं वा' शृङ्गवेर वा-आर्द्रकम्शृङ्गवेरचूर्णम् वा आर्द्रकचूर्णं वा 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' अन्यतरद् वा-अन्यत् किमपि आमलकादिकम् तथाप्रकारम् तथाविधम् 'आमगं' आमकम्-अपरिपक्वरूपम् 'असत्थपरिणयं' अशस्त्रपरिणतम्-अशस्त्रोपहतम् न शस्त्रेण परिणती कृतं वर्तते एवं विधम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'अणेसणिज्जं' अनेषणीयम् -आधाकर्मादि दोषदुष्टं 'जाव' यावत्-मन्यमानः ज्ञात्वा 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् पिप्पल्यादिकम् अपरिपक्वम् अशस्त्रोपहतत्वेन सचित्तत्वात् आधाकर्मादिदोषदुष्टत्वाच्च संयमा-त्मविराधकत्वेन साधुभिर्नग्रहीतव्यमिति ॥८०॥

साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से-भिक्षा लेने की इच्छा से, अनुप्रविष्ट होकर वह साधु या साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जानलेकि-'पिप्पलिं वा, पिप्पलिचुण्णं वा, पिपल्ली-पीपरि या पिप्पली चूर्ण-पीपरि का चूर्ण या 'मिरियं वा मिरियचुण्णं वा' मरीच अथवा मरीच का चूर्ण 'सिगवेरं वा सिंगवेरचुण्णं वा' शृङ्गबेर-अदरख आदू, या शृङ्गवेर चूर्ण-अदरख-आदू का चूर्ण या 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' दूसरे भी किसी अन्य आम-लकी-आंवला धात्री वगैरह 'आमगं' आमक अपरिपक्व तथा 'असत्थपरिणयं' अशस्त्रपरिणत-अशस्त्रोपहत है ऐसा समझ ले तो उस अपरिपक्व पिप्पली वगैरह को 'अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव' अप्रासुक-सचित्त तथा अनेषणीय-आधा-कर्मादि दोषों से दूषित यावत्-मानते हुए वह साधु और साध्वी उस अपरि-पक्व पिप्पली वगैरह को 'णो पडिगाहिज्जा' नहीं ग्रहण करे क्योंकि उस प्रकार अपरिपक्व पिप्पली वगैरह सचित्त एवं अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से दूषित होने के कारण साधु और साध्वी का संयम-आत्म विराधना होगी इसलिये

પછી 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તેઓના જાણવામાં આવે એવું આવે કે-'पिप्पलिं वा पिप्प-लिचुणं वा' પીપલી અથવા પીપલીચૂર્ણ અથવા 'मिरियं वा मिरियचुण्णं वा' મરચાં અથવા મરચાનો ભુકો અથવા 'सिंगवेरं वा सिंगवेरचुण्णं वा' આદુ અથવા આદુનું ચૂર્ણ 'अण्ण-यरं वा तहप्पगारं' બીજા પણ તેના જેવા 'आमगं' અપરિપક્વ 'असत्थपरिणयम्' અશસ્ત્ર પરિણત હોય તેવું સમજવામાં આવે તો 'अप्फासुयं' સચિત્ત અને 'अणेसणिज्जं' અનેષણીય 'जाव' યાવત્ આધાકર્માદિ દોષ દૂષિત માનીને 'णो पडिगाहिज्जा' સાધુ સાધ્વીએ તે લેવું નહીં. કેમ કે-એ પ્રકારના અપરિપક્વ પીપળી વિગેરે સચિત્ત અને આધાકર્માદિ દોષોથી દૂષિત હોવાના કારણે સાધુ અને સાધ્વીના સંયમ-આત્મ વિરાધના થાય છે. તેથી સાધુ સાધ્વીએ સંયમ રક્ષા માટે તેને ગ્રહણ કરવાં નહીં ॥ સૂ. ૮૦ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा पलंबजायं तं जहा—अंबपलंबं वा, अंबाडग-पलंबं वा, तालपलंबं वा, झिज्झिरिपलंबं वा, सुरभिपलंबं वा, अण्णयरं वा तहप्पगारं पलंबजायं आमगं असत्थपरिणयं अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ८१॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपति कुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यत् पुनरेवं जानीयात् प्रलम्बजातम् तद्यथा-आम्रप्रलम्बं वा, आम्रातकप्रलम्बं वा, तालप्रलम्ब वा झिज्झिरीप्रलम्बं वा सुरभिप्रलम्बं वा शल्लकीप्रलम्बं वा, अन्यतरद् वा तथाप्रकारं प्रलम्बजातम् आमकम् अशस्त्रपरिणतम् अप्रासुकम् अनेषणीयं यावत् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥८१॥

टीका-फलविशेषमधिकृत्य भिक्षानिषेधं वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइ कुलं' गृहपति कुलं 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत् प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स भाव भिक्षुर्यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्-'पलंब जायं' प्रलम्बजातम् फलविशेषजातम् 'तं जहा-अंबपलंबं वा' तद्यथा-आम्रप्रलम्ब वा-आम्रफलं वा' अंबाडगपलंब वा' आम्रातक प्रलम्बं वा-आम्रातक फलं वा तालपलंबं वा' तालप्रलम्बं वा -तालफलं वा' झिज्झिरिपलंबं वा' झिर्झिरीप्रलम्बं वा वल्लरी विशेषरूप प्रलम्बं वा

संयमशील साधु और साध्वी संयम रक्षार्थ उसे नहीं ग्रहण करे ॥८०॥

अब फल विशेष को लक्ष्य कर भिक्षा का निषेध करते हैं।

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से-भिक्षा लाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाणरीति से जान लेकि-'पलंबजायं तं जहा'-प्रलम्बजातम्-फल विशेष जात जैसे 'अंबपलंबं वा' आम्र प्रलम्ब आम फल हो या 'अंबाडगपलंणं वा' आम्रातक प्रलम्ब-अमरोरा का फलहो या 'तालपलंबं वा' ताल प्रलम्ब ताल का फल हो अथवा 'झिझिरिपलंबं वा' झिझिरा प्रलम्ब-वल्ली विशेषका प्रलम्ब-अर्थात्

હવે ફલ વિશેષને ઉદ્દેશીને ભિક્ષાનો નિષેધ કરવામા આવે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમા યાવત્ ભિક્ષા લાભની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवंजाणिज्जा' તેઓના જાણવામા એવુ આવે કે 'पलंबजाय' ફલ વિશેષ જેમ કે 'अंबपलवं वा' આંબાનુ ફલ હોય અગર 'अंबाडगपलंबं वा' આમ્રાતક પ્રલંબ હોય અગર 'तापलंबं वा' તાડનુ ફળ હોય અથવા 'झिझिरिपलंबं वा' વિશેષપ્રકારની વેલના *

पलाश लता फलं वा 'सुरहिपलंबं वा' सुरभिप्रलम्बं वा-शतगुफल वा 'सल्लइपलंबं वा।' शल्लकीप्रलम्बं वा शल्लकी नाम वनस्पतिविशेषफल वा 'अण्णयरं वा' अन्यतरद् वा' अन्यद् वा' किमपि 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् तथाविधम् 'पलंबजायं' प्रलम्बजातम्-फलसामान्यम् 'आमगं' आमकम्-अपरिपक्वस्वरूपम् 'असत्थपरिणयं' अशस्त्रपरिणतम् न शस्त्रेण परिणतीकृतम् अशस्त्रोपहतमित्यर्थः 'अफासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'अणेसणिज्जं' अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषदुष्टम् 'जाव' यावत्-मन्यमानः ज्ञात्वा 'लाभे संते' लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् अपरिपक्वानाम् आम्रफलादीनाम् अशस्त्रपरिणतानां सचित्तत्वेन आधाकर्मादि दोषदुष्टत्वेन च संयमात्मविराधकत्वेन साधुभिर्न ग्रहणमिति ॥८१॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं पवालजायं जाणिज्जा, तं जहा-आसोत्थपवालं वा,

---

रसरूपलता का फल हो या 'सुरभिपलंबं वा' सुरभि प्रलम्ब-शतगु फल हो या 'सल्लइपलंबं वा' शल्य का प्रलम्ब-शाल्लकी नाम का वनस्पति विशेष का फल हो 'अण्णयरं वा तहप्पगारं पलंबजायं' अथवा दूसरे ही इस प्रकार के प्रलम्ब जात-फल सामान्य हो किन्तु यदि वह 'आमगं' आम फल वगैरह आमकम्-अपरिपक्व है और 'असत्थपरिणयं' अशस्त्रपरिणत-अशस्त्रोपहत है तो उसको 'अप्फासुयं' अप्रासुक-सचित्त और 'अणेसणिज्जं जाव' अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से दूषित यावत्-समझ कर 'लाभेसंते' मिलने पर भी संयमशील साधु, और साध्वी उस अपरिपक्व और अशस्त्रोपहत आम्रादि फलों को 'णो पडिगाहिज्जा' नहीं ग्रहण करे क्यों कि अपरिपक्व और अशस्त्रपरिणत कच्चा आम्रादिका फल अप्रासुक-सचित्त और अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से दूषित होने के कारण साधु और साध्वी को संयम आत्म विराधना होगी इसलिये संयम पालन करने वाले साधु और साध्वी कच्चा और अशस्त्रपरिणत आम्रादि फल को संयम आत्मविराधक होने से नहीं लेना ॥सू०८१॥

હોય અથવા 'सुरभिपलवं व.' શતગુ ફળ હોય અથવા 'सल्लइपलंबं वा' શલ્લકી નામની વનસ્પતિ વિશેષનુ ફળ હોય 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' અથવા બીજા તેના જેવા 'पलंबजायं' ફળ સામાન્ય હોય પરતુ જો તે ફળો 'आमगं' અપરિપક્વ હોય અને 'असत्थ परिणयं' શસ્ત્ર પરિણત ન હોય તો તેને 'अप्फासुयं' સચિત્ત તથા 'अणेसणिज्जं' અનેષણીય જાણીને 'जाव लाभेसंते' યાવત્ તે મળે તો પણ 'णो पडिगाहिज्जा' તેને ગ્રહણ કરવા નહીં કેમ કે- અપરિપક્વ અને અશસ્ત્રપરિણત આમ્રાદિના કાચા ફળો સચિત્ત અને અનેષણીય-આધાકર્માદિ દોષોથી દૂષિત હોવાથી સાધુને સંયમ આત્મ વિરાધના થશે તેથી સંયમ પાલન કરનારા સાધુ સાધ્વીએ કાચા અને અશસ્ત્ર પરિણત આંબા વિગેરેના ફળોને લેવા નહીં ॥ સૂ. ૮૧ ॥

णग्गोहपवालं वा, पिलुंखुपवालं वा, णीपूरपवालं वा, सल्लइपवालं वा, अण्णयरं वा तहप्पगारं पवालजायं आमगं असत्थपरिणयं अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव णो पडिगाहिज्जा ॥८२॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् सयत् पुनरेवं प्रवालजात जानीयात्--तद्यथा—अश्वत्थप्रवालं वा, न्यग्रोध प्रवालं वा, प्लक्षप्रवालं वा, निपुरप्रवालं वा शल्लकी प्रवालं वा अन्यतरद् तथा प्रकारं प्रवालजातम् आमकम् अशस्त्रपरिणतम् अप्रासुकम् अनेषणीयम् यावत् नो प्रतिगृह्णीयात् ॥८२॥

टीका—अथ अश्वत्थादि किशलयसामान्य मधिकृत्य तन्निषेधं वक्तुमाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइ कुलं' गृहपतिकुलम् 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्–पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभार्थं प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं पवालजायं जाणिज्जा' स भावभिक्षुः यदि पुनरेवं–वक्ष्यमाणरीत्या प्रवालजातम्–किशलयसामान्य जातम् जानीयात्–'तं जहा–आसोत्थपवालं वा' तद्यथा–अश्वत्थप्रवालं वा–पिप्पलकिशलयं वा 'णग्गोहपवालं वा' न्यग्रोधप्रवालं वा–वटकिशलयं वा 'पिलंखु पवालं वा' प्लक्षप्रवालं वा–प्लक्षकिशलयं वा 'णीपूरपवालं वा' निपुरप्रवालं वा–नदी वृक्षविशेषकिशलयं वा 'सल्लइपवालं वा' शल्लकीप्रवालं वा–शल्लकी नाम वृक्ष विशेषकिशलयं वा 'अण्णयरं

टीकार्थ—अब पिप्पल वगैरह के नये किसलय–पत्ते को लक्ष्य कर उसका निषेध करते हैं–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी–साध्वी गृहपति–गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्–पिण्डपात की प्रतिज्ञा से–भिक्षा लाभ की आशा से प्रविष्ट होकर यदि वह साधु और साध्वी यदि 'से जं पुण एवं पवालजायं जाणिज्जा' ऐसा वक्ष्यमाणरीति से प्रवाल जात–किशलय–नये पत्ते को जानले कि 'तं जहा–आसोत्थपवालं वा' जैसा कि–अश्वत्थ प्रवाल–पिप्पल का प्रवाल–नया किसलय है या 'णग्गोह पवालं वा' न्यग्रोध प्रवाल–वट का नया पत्ता है अथवा 'पिलुंखुपवालं वा' प्लक्ष प्रवाल–पाकर का नया पत्ता है अथवा 'णीपूरपवालं वा' निपुर प्रवाल -नदो निकटवर्ती वृक्षविशेषका नया पत्ता है या 'सल्लइपवालं वा'

હવે પીપળા વિગેરેના નવા અંકુરોને ઉદ્દેશીને તેનો નિષેધ કરે છે–

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અગર સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષા લાભની આશાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवंपवालजायं जाणिज्जा' તેઓના જાણવામાં નવાપાનના અંકુર છે તેવું આવે છે જેમ કે—'असोत्थपवालं वा' આ પીપળાના નવા પાન છે. અથવા 'णग्गोहपवालं वा' વડના નવા પાન છે અથવા 'पिलुंखुपवालं वा' પ્લક્ષના નવા પાન છે. અથવા 'णीपूरपवालं

वा तहप्पगारं' अन्यतरद् वा-अन्यद् वा किमपि तथा प्रकारम्-उपर्युक्त अश्वत्थादि किशलय-सदृशम् 'पवालजायं' प्रवालजातम् नूतनकिशलयसामान्यम् 'आमगं' आमकम् अपरिपक्वम् 'असत्थपरिणयं' अशस्त्रपरिणतम् न शस्त्रेण परिणती कृतम् अशस्त्रोपहतमित्यथः 'अप्फासुयं' अप्रासुकम्-सचित्तम् 'अणेसणिज्जं' अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोपदुष्टं 'जाव' यावत् मन्यमानः लाभे सति 'नो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् तथाविधाश्वत्थादि किशलयानाम् अपरिपक्वानाम् अशस्त्रपरिणतत्वेन सचित्तत्वात् आधाकर्मादिदोपदुष्टत्वेन च संयमात्म विराधकत्वात् साधुभि र्नैनूतनकिशलयरूपं प्रवालम ग्राह्यम् । ८२॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाय पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं सरडुयजायं जाणिज्जा, तं जहा-अंबसरडुयं वा, कवित्थसरडुयं वा, दाडिमसरडुयं वा, बिल्लसरडुयं वा, अण्णयरं वा तहप्पगारं

शल्लकी प्रवाल-शल्लकी नामके वृक्ष विशेष का नया पत्ता है या 'अण्णयरं वा तहप्पगारं पवालजायं' अन्यतर-अन्य किसी दूसरे वृक्ष का ही नया पत्ता है किन्तु ये सभी अश्वत्थादि के नये पत्ते 'आमगं' आमक-अपरिपक्व कच्चे हैं और 'असत्थपरिणयं' अशस्त्रपरिणत-अशस्त्रोपहत है अर्थात् चीरे फारे नहीं है तो ऐसे पिप्पल झाड वगैरह के नये पत्ते जो कि कच्चे हैं और शस्त्रपरिणत नहीं है अर्थात् चीरे फाडे भी नहीं गये है तो ऐसे नये पत्ते का 'अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव' अप्रासुक सचित्त और अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से दूषित यावत्-समझ कर उस प्रकार के नये पत्ते को संयमशील साधु और साध्वी 'णो पडिगाहिज्जा' नहीं ग्रहण करे क्योंकि इस प्रकार कच्चे और नहीं चीरे फाडे गये नये पत्ते सचित्त और आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने के कारण साधु और साध्वी के लिये संयम आत्म विराधक होते हैं इसलिये साधु और साध्वी संयम पालनार्थ इसे ग्रहण नहीं करे ॥सू०८२॥

वा' नीपूर नदीनी पासेना वृक्ष विशेषना नवा पान छे. अथवा 'सल्लइपवाल वा' शल्लकीना मनावृक्ष विशेषना नवा पान छे. अथवा 'अण्णयर वा तहप्पगार पवालजाय' बीजा तेना जेवा वृक्षोना नवा पान छे परंतु ते पान 'आमगं' अपरिपकव काचा छे. तेमज 'असत्थपरिणय' शस्त्र परिणत थयेल नथी. अर्थात् तेने चीरेल के कापेल नथी तो तेने 'अप्फासुयं' अप्रासुक सचित्त अने 'अणेसणिज्जं' अनेषणीय 'जाव' यावत् आधाकर्मादि दोषथी दूषित समजीने एवा प्रकारना नवा पत्ताओने साधु साध्वीओ ग्रहण करवा नहीं केम के आवा प्रकारना काचा अने चीर्या फोडया वगरना नवा पत्रो सचित्त अने आधाकर्मादि दोषोथी युक्त होवाथी साधु साध्वीने संयम आत्म विराधक थाय छे. तेथी संयमशील साधु साध्वीओ तेने वर्ज्य करवा जोईए. ॥सू. ८२ ॥

सरडुयं आमगं असत्थपरिणयं अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ८३॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं सरडुजातं (अबद्धास्थिफलजातं) जानीयात्, तद्यथा-आम्रसरडु वा (आम्राबद्धास्थिफलं वा), कपित्थसरडु वा (कपित्थाबद्धास्थिफलं वा), दाडिम सरडुंवाऽबद्धास्थिफलं वा) बिल्वसरडुं-बद्धास्थिफलं वा, अन्यतरद् वा तथाप्रकारम् सरडुजातं (अबद्धास्थिफलजातम्) आमकम् अशस्त्रपरिणतम् अप्रासुकम् अनेषणीयम् यावत् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ८३ ॥

टीका-कोमलफल सामान्यमधिकृत्य निषेधं वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्-पिण्डपात प्रतिज्ञया भिक्षालाभार्थं प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं सरडुयजायं' स भावभिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या सरडुजातम् अबद्धास्थिफलजातम् कोमलफलसामान्यम् 'जाणिज्जा' जानीयात् 'तं जहा-अंबसरडुयं वा' आम्रकोमलफलं वा 'कविट्ठसरडुयं वा' कपित्थकोमल-फलं वा 'दाडिमसरडुयं वा' दाडिमकोमलफलं वा 'बिल्लसरडुयं वा' बिल्वकोमलफलं वा 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' अन्यतरद् वा-अन्यद् वा किमपि तथाप्रकारम् तथाविधम् अबद्धा-

---

अथ कोमलफल सामान्य को लक्ष्यकर निषेध करते हैं।

टीकार्थ-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं सरडुयजायं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु- संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से भिक्षा लाभ की आशा से प्रविष्ट होकर 'से जं पुण एव सरडुजायं जाणिज्जा' वह साधु या साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से कोमल फल सामान्य को जानलें-'तं जहा' जैसे कि 'अंबसरडुयं वा' आम्रका कोमल फल हो या 'कविट्ठसरडुयंवा' कपित्थ- कोंठों का कोमलफल है या 'दडिमसरडुयं दाडिम का कोमल फल है या 'बिल्लसरडुयं वा'बिल्व का कोमल फल है। अथवा'अण्णयर वा तहप्पगारं सरडु जायं' अन्य किसी दूसरा भी इसी प्रकार का कोमल फल जात है किन्तु ये सभी

स्थिफलं कोमलफलजातम् 'आमगं' आमकम् अपरिपक्वरूपम् 'असत्थपरिणयं' अशस्त्रपरिणतम् न शास्त्रेण परिणतीकृतम् अशस्त्रोपहतमित्यर्थः 'अफासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'अणेसणिज्जं' अनेषणीयम्–आधाकर्मादिदोषदुष्टम् 'जाव' यावत्–मन्यमानो ज्ञात्वा 'लाभे संते' लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, अस्थ्यास्थिफलजातस्य अशस्त्रपरिणतत्वेन सचित्तत्वाद् आधाकर्मादिदोषयुक्तत्वाच्च साधुभिर्न ग्राह्यम् ॥ सू० ८३ ॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं मंथुजायं जाणिज्जा, तं जहा–उंबरमंथुं वा, णग्गोहमन्थुं वा पिलुक्खुमंथुं वा, आसोत्थमंथु वा अण्णयरं वा तहप्पगारं मंथुजायं आमगं दुरुक्कं साणुबीयं अप्फासुयं जाव णो पडिगाहिज्जा ॥८४॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपति कुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं मन्थुजातम् जानीयात् तद्यथा–उदुम्बर मन्थुम् वा, न्यग्रोधमन्थुम् वा प्लक्षमन्थुम् वा, अश्वत्थमन्थुम् वा अन्यतरद् वा तथाप्रकारम् मन्थुजातम् आमकम् दुष्पिष्टम् सानुबीजम् अप्रासुकम् यावद् नो प्रतिगृह्णीयात् ॥८४॥

टीका–अथ उदुम्बरादि फलचूर्णमधिकृत्य तन्निषेधं वक्तुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' पूर्वोक्तो भावभिक्षुर्वा भावभिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलम् 'जाव पविट्ठे समाणे'

आम वगैरह का कोमल फल जात यदि 'आमगं असत्थपरिणयं' आम–अपरिपक्व कच्चा है और अशस्त्रपरिणत आम्र वगैरह के कोमल फल जात को 'अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव' अप्रासुक सचित्त एवं अनेषणीय–आधाकर्मादि दोषों से दूषित यावत्–समझ कर मिलने पर भी भाव साधु और भाव साध्वी उसको 'णो पडिगाहिज्जा' नहीं ग्रहण करे क्योंकि उस कोमल आम वगैरह के फल सामान्य को कच्चे और अशस्त्रपरिणत होने से सचित्त और आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने के कारण संयम और आत्मा का विराधक होने से साधु और साध्वी संयम पालनार्थ उस प्रकार के कच्चे और चीर फार से रहित कोमल फल जात को नहीं ले, अन्यथा उस को लेने पर संयम आत्म विराधना होगी ॥८३॥

टीकार्थ–अब उदुम्बर–गूलर वगैरह का फल चूर्ण को लक्ष्यकर उसका निषेध

પક્વ હોય 'असत्थपरिणय' શસ્ત્ર પરિણત થયેલ ન હોય અર્થાત્ ચીરેલ કે ફાડેલ ન હોય તો તેવા આંબા વિગેરેના કુમળા ફળોને 'अप्फासुय' સચિત્ત એવં અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી દૂષિત યાવત્ સમજીને 'णो पडिगाहिज्जा' પ્રાપ્ત થાય તો પણ તે લેવા નહીં કેમ કે–એ કુમળા કેરી વિગેરે સામાન્ય ફળો કાચા અને અશસ્ત્ર પરિણત હોવાથી સચિત્ત અને આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત હોવાને લીધે સંયમ અને આત્માના વિરાધક હોવાથી સાધુ સાધ્વીએ સંયમ પાલન માટે એવા પ્રકારના કાચા કે ચીર્યા ફાડ્યા વગરના ફળો લેવા નહીં કારણ કે તે લેવાથી સંયમ આત્માની વિરાધના થાય છે ॥સૂ. ૮૩ ॥

सरडुयं आमगं असत्थपरिणयं अफ्फासुयं अणेसणिज्जं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ८३॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं सरडुजातं (अबद्धास्थिफलजातं) जानीयात्, तद्यथा-आम्रसरडुं वा (आम्राबद्धास्थिफलं वा), कपित्थसरडुं वा (कपित्थाबद्धास्थिफलं वा), दाडिम सरडुं वाऽबद्धास्थिफलं वा) बिल्वसरडुं-बद्धास्थिफलं वा; अन्यतरद् वा तथाप्रकारम् सरडुजातं (अबद्धास्थिफलजातम्) आमकम् अशस्त्रपरिणतम् अप्रासुकम् अनेषणीयम् यावत् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ८३ ॥

टीका-कोमलफल सामान्यमधिकृत्य निषेधं वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्-पिण्डपात प्रतिज्ञया भिक्षालाभार्थं प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं सरडुयजायं' स भावभिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या सरडुजातम् अबद्धास्थिफलजातम् कोमलफलसामान्यम् 'जाणिज्जा' जानीयात् 'तं जहा-अंबसरडुयं वा' आम्रकोमलफलं वा 'कविट्ठसरडुयं वा' कपित्थकोमलफलं वा 'दाडिमसरडुयं वा' दाडिमकोमलफलं वा 'बिल्लसरडुयं वा' बिल्वकोमलफलं वा 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' अन्यतरद् वा-अन्यद् वा किमपि तथाप्रकारम् तथाविधम् अबद्धा-

---

अब कोमलफल सामान्य को लक्ष्यकर निषेध करते हैं।

टीकार्थ-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं सरडुयजायं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु- संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से भिक्षा लाभ की आशा से प्रविष्ट होकर 'से जं पुण एवं सरडुजायं जाणिज्जा' वह साधु या साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से कोमल फल सामान्य को जानलें-'तं जहा' जैसे कि 'अंबसरडुयं वा' आम्रका कोमल फल हो या 'कविट्ठसरडुयंवा' कपित्थ- कोठों का कोमलफल है या 'दडिमसरडुयं दाडिम का कोमल फल है या 'बिल्लसरडुयं वा'बिल्व का कोमल फल है। अथवा'अण्णयरं वा तहप्पगारं सरडु जायं' अन्य किसी दूसरा भी इसी प्रकार का कोमल फल जात है किन्तु ये सभी

હવે કોમલ ફલ સામાન્યને ઉદ્દેશીને તેને લેવાનો નિષેધ કહે છે –

ટીકાર્થ–'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुल जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકને ઘેર યાવત્ ભિક્ષા લાભની આશાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं सरडुजायं जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં એવું આવે જેમ કે-अंबसरडुजायं वा' આંબાના કોમળ ફળ 'कपित्थसरडु जायं वा' અથવા કોઠ ના કોમળ ફળ અથવા 'दाडिमसरडुजाय वा' દાડમના કોમળ ફળ અથવા 'बिल्लसरडुय वा' બિલીના કોમળ ફળ અથવા 'अण्णयरं' અન્ય કોઈ બીજા 'तहप्पगारं' તેવા પ્રકારના 'सरडुजायं' કોમળ ફળો જો 'आमगं' અપરિ-

स्थिफल कोमलफलजातम् 'आमगं' आमकम् अपरिपक्वरूपम् 'असत्थपरिणयं' अशस्त्रपरिणतम् न शस्त्रेण परिणतीकृतम् अशस्त्रोपहतमित्यर्थः 'अप्फासुय' अप्रासुकम् सचित्तम् 'अणेसणिज्जं' अनेषणीयम्-आधाकर्मादिदोषदुष्टम् 'जाव' यावत्-मन्यमानो ज्ञात्वा 'लाभे संते' लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, अस्थ्यास्थिफलजातस्य अशस्त्रपरिणतत्वेन सचित्तत्वाद् आधाकर्मादिदोषयुक्तत्वाच्च साधुभिर्न ग्राह्यम् ॥ सू० ८३ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं मंथुजायं जाणिज्जा, तं जहा-उंबरमंथुं वा, णग्गोहमंथुं वा पिलुक्खुमंथुं वा, आसोत्थमंथुं वा अण्णयरं वा तहप्पगारं मंथुजायं आमगं दुरुक्कं साणुबीयं अप्फासुयं जाव णो पडिगाहिज्जा ॥८४॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपति कुल यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं मन्थुजातम् जानीयात् तद्यथा-उदुम्बर मन्थुम् वा, न्यग्रोधमन्थुम् वा प्लक्षमन्थुम् वा, अश्वत्थमन्थुम् वा अन्यतरद् वा तथाप्रकारम् मन्थुजातम् आमकम् दुष्पिष्टम् सानुबीजम् अप्रासुकम् यावद् नो प्रतिगृह्णीयात् ।'८४॥

टीका-अथ उदुम्बरादि फलचूर्णमधिकृत्य तन्निषेधं वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' पूर्वोक्तो भावभिक्षुर्वा भावभिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलम् 'जाव पविट्ठे समाणे'

आम वगैरह का कोमल फल जात यदि 'आमगं असत्थपरिणयं' आम-अपरिपक्व कच्चा है और अशस्त्रपरिणत आम्र वगैरह के कोमल फल जात को 'अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव' अप्रासुक सचित्त एवं अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से दूषित यावत्-समझ कर मिलने पर भी भाव साधु और भाव साध्वी उसको 'णो पडिगाहिज्जा' नहीं ग्रहण करे क्योंकि उस कोमल आम वगैरह के फल सामान्य को कच्चे और अशस्त्रपरिणत होने से सचित्त और आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने के कारण संयम और आत्मा का विराधक होने से साधु और साध्वी संयम पालनार्थ उस प्रकार के कच्चे और चीर फार से रहित कोमल फल जात को नहीं ले, अन्यथा उस को लेने पर संयम आत्म विराधना होगी ॥८३॥

टीकार्थ-अब उदुम्बर-गूलर वगैरह का फल चूर्ण को लक्ष्यकर उसका निषेध

પકવ હોય 'असत्थपरिणय' શસ્ત્ર પરિણત થયેલ ન હોય અર્થાત્ ચીરેલ કે ફાડેલ ન હોય તો તેવા આંબા વિગેરેના કુમળા ફળોને 'अप्फासुय' સચિત્ત એવં અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી દૂષિત યાવત્ સમજીને 'णो पडिगाहिज्जा' પ્રાપ્ત થાય તો પણ તે લેવા નહીં કેમ કે-એ કુમળા કેરી વિગેરે સામાન્ય ફળો કાચા અને અશસ્ત્ર પરિણત હોવાથી સચિત્ત અને આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત હોવાને લીધે સંયમ અને આત્માના વિરાધક હોવાથી સાધુ સાધ્વીઓ સંયમ પાલન માટે એવા પ્રકારના કાચા કે ચીર્યા ફાડ્યા વગરના ફળો લેવા નહીં કારણ કે તે લેવાથી સંયમ આત્માની વિરાધના થાય છે. ॥સૂ. ૮૩ ॥

यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षालाभार्थं प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं मंथुजायं जाणिज्जा' स-भावभिक्षुर्यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या मन्थुजातम्-चूर्णजातसामान्यम् जनीयात् 'तं जहा उंबरमंथुं वा' तद्यथा-उदुम्बरमन्थु वा-उदुम्बरफलचूर्णं वा 'नग्गोहमंथुं वा' न्यग्रोधमन्थुं वा -वटवृक्षफलचूर्णं वा 'पिलुक्खुमंथु वा' प्लक्षमन्थुं वा-प्लक्षवृक्षफलचूर्णं वा पिप्पल इति भाषा प्रसिद्धवृक्षविशेष चूर्णइत्यर्थः 'आसोत्थमंथु वा' अश्वत्थमन्थु वा-पिप्पलवृक्षफलचूर्णं वा 'अन्न-यरं वा तहप्पगारं' अन्यतरद् वा-अन्यद् वा किमपि तथाप्रकारम् उदुम्बरवृक्षफल चूर्णसदृशम् 'मंथुजायं' मन्थुजातम्-फलचूर्णसामान्यम् 'आमगं' आमकम्-अपरिपक्वम् 'दुरुक्कं' दुष्पिष्टम् ईषत् पिष्टम्, 'साणुबीयं' सानुबीजम्-अविध्वस्तयोनिबीजम्, अनुपहतबीजसहितम् 'अप्फा-सुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'अणेसणिज्जं' जाव अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषसहितम् यावत्

करते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से-भिक्षा लेने की इच्छा से प्रविष्ट होकर 'से जं पुण एवं मथुंजायं जाणिज्जा' वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाणरीति से मंथु चूर्ण को जाने-'तं जहा उंबरमंथुं वा' जैसे कि उदुम्बर-गूलर फलका मन्थुचूर्ण हो या 'णग्गोहमंथुं वा' न्यग्रोव-वट फल का चूर्ण हो या 'पिलुक्खुमंथुं वा' प्लक्ष-पाकर फल पीपल जात का वृक्ष विशेष का चूर्ण हो अथवा 'असोत्थमंथु वा' अश्वत्थ-पीपल फल का चूर्ण हो या 'अण्णयरं वा तहप्पगारं मंथुजायं' अन्य किसी दूसरा ही इस प्रकार का मन्थु जात-चूर्ण हो किन्तु वह गूलर वगैरहका फल चूर्ण यदि 'आमगं' आम-कच्चा है अर्थात् परिपक्व नहीं है तथा 'दुरुक्क' दुष्पिष्ट-खराबरूप से जरा साही पीसा गया है और 'साणुबीयं' सानुबीज-अनुपहत बीज वाला है अर्थात् जिसका बीज नष्ट नहीं हुआ है इस प्रकार का गूलर वगैरह का फलचूर्ण 'अप्फासुयं जाव' अप्रासुक-सचित्त तथा यावत् अनेषणीय-आधाक

હવે ઉમરડા વિગેરેના ફળોના ભૂકાને ઉદ્દેશીને તેનો નિષેધ કહે છે—

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષા લેવાની ઈચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं मथुजाय जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં એવું મથુચૂર્ણ આવે 'तं जहा' જેમ કે 'उंबरमंथु वा' ઉમરડાના ફળનું ચૂર્ણ અથવા 'णग्गोहमंथु वा' વડના ફળોનું ચૂર્ણ હોય અથવા 'पिलुखुमंथु वा' પીપળાના ફળનુ ચૂર્ણ હોય અથવા 'असोत्थमंथु वा' પીપળાના ફળનુ ચૂર્ણ હોય અથવા 'अण्णयर वा तहप्पगारं' બીજા કોઈ તેના જેવા 'मंथुजायं' ચૂર્ણ હોય પણ તે ચૂર્ણ જો 'आमगं' કાચા હોય અર્થાત્ પરિપકવ ન હોય 'दुरुक्कं' જરાતરા વાટેલ હોય તથા 'साणु बीयं' જેના બી બરાબર વટાયા ન હોય આવા પ્રકારનું ઉમરડા વિગેરેના ફળોનું ચૂર્ણ 'अप्फासुयं जाव' સચિત્ત તેમજ અનેષણીય આધાકર્માદિદોષવાળા હોવાથી તે પ્રાપ્ત થાય

मन्यमानो ज्ञात्वा लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, तथाविधोदुम्बरफल चूर्णादीनाम् अपरिपक्वतया सचित्तत्वाद् आधाकर्मादिदोषदुष्टत्वेन च संयमात्मविराधकत्वात् साधुभिः साध्वीभिश्च न ग्राह्यमिति भावः ॥ सू० ८४ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा, आमडागं वा, पूइपिण्णागं वा, सप्पिं वा, पेज्जं वा, लेज्झं वा, खाइमं वा साइमं वा, पुराणं एत्थ पाणा अणुप्पसूया, एत्थ पाणा जाया एत्थ पाणा संवुड्ढा, एत्थ पाणा अवुक्कंता, एत्थ पाणा अपरिणया, एत्थ पाणा अविद्धत्था, णो पडिगाहिज्जा ॥८५॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत्-प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं जानीयात्-आमपत्रकं वा, पूतिपिण्याकं वा, सर्पिर्वा, पेयं वा, लेह्यं वा, खादिमं वा, स्वादिमं वा, पुराणम्, अत्र प्राणाः अनुप्रसूताः, अत्रप्राणाः, जाताः अत्रप्राणाः संवृद्धाः, अत्रप्राणाः, अव्युत्क्रान्ताः, अत्रप्राणाः अपरिणताः, अत्रप्राणाः अविध्वस्ताः नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ८५ ॥

टीका-अपरिपक्वशाकादिकमधिकृत्य तन्निषेधं वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो संयमवान् भिक्षुर्वा भावभिक्षुकी 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं-गृहस्थगृहम् 'ज व पविट्ठे समाणे' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभार्थम् प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा'

र्मादि दोषों से युक्त होने से 'णो पडिगाहिज्जा' मिलने पर उसे नहीं ग्रहण करना चाहिये क्योंकि इसतरह का गूलर वगैरह काचूर्ण परिपक्व नहीं होने से सचित्त और आधाकर्मादि दोषों से दूषित होने से साधु और साध्वी का संयम आत्म विराधक होगा, इसलिये इस तरह का कच्चा और लेशमात्र ही पीसा हुआ तथा अनुपहत बीज वाला गूलर वगैरहका फल चूर्ण को संयमशील साधु और साध्वी नहीं ग्रहण करे अन्यथा उस प्रकार के फल चूर्ण को लेने पर संयम आत्मविराधना होगी॥ ८४ ॥

टीकार्थ-अब अपरिपक्व शाकादि को लक्ष्य कर निषेध करते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुल जाव पविट्ठे समाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु-भाव साधु

તો પણ 'णो पडिगाहिज्जा' તેને ગ્રહણ કરવા નહીં કેમ કે-આવા પ્રકારનું ફળોનું ચૂર્ણ સચિત્ત અને આધાકર્માદિ દોષોવાળું હોવાથી સાધુ અને સાધ્વીના સંયમ-આત્મ વિરાધક થાય છે તેથી આવા પ્રકારના ઉમરડા વિગેરે ના ફળોના ચૂર્ણને સાધુ કે સાધ્વીએ લેવું ન જોઈએ. ॥ સૂ. ૮૪ ॥

હવે પુરા ચડયા ન હોય તેવા અપરિપકવ શાકાદિને ઉદ્દેશીને નિષેધ કરે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અગર સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં ભિક્ષા મળવાની આશાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કર્યા પછી

स संयमवान् भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'आमडागं वा' आमपत्रकं वा-अपरिपक्वपत्रम् वा शाकम् वा अरणिकतन्दुलीयादिरूपम् तदपि अर्धपक्वम् अपक्वं वा स्यात् 'पूतिपिण्णागं वा' पूतिपिण्याकम् वा कुथितखलम् तदपि जीर्णशीर्णरूपम् 'सप्पिं वा' सर्पि वा-घृतम् 'पुराणकं' पुराणम्-अधिककालिकम्, एतानि पुराणानि साधुभिः साध्वीभिश्च न ग्राह्याणि तत्र हेतुमाह 'इत्थ पाणा अणुप्पसूयाइं' अत्र-अस्मिन् पुराणे शाकघृतादौ प्राणाः जीवाः अनुप्रसूताः समुत्पन्ना भवन्ति 'इत्थ पाणा जाया' अत्र-अस्मिन् जीर्णशीर्णे आमशाकघृतादौ प्राणाः जीवाः जाताः जायन्ते 'इत्थपाणा संवुड्ढा' अत्र-एतस्मिन् आमशाक सर्पिरादौ प्राणाः प्राणिनः संवृद्धाः संवर्द्धिता भवन्ति 'इत्थपाणा अव्वुक्कंताइं' अत्र-एतस्मिन्

और भिक्षुकी-भाव साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से-भिक्षालाभ की आशा से प्रविष्ट होकर 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान ले कि-'आमडागं वा' आमपत्रक-अपरिपक्व पत्र युक्त यह शाक है अर्थात् अरणिक तन्दुलीयादि रूप चौलाई वगैरह का शाक भाजी अर्धपक्व-आधाही पक्व है या बिलकुल ही अपक्व है इसी तरह 'पूइपिण्णागं वा' पूतिपिण्याक नाम का कूथित खल रूप शाक विशेष बहुत जीर्ण शीर्ण है एवं 'सप्पिं वा, पेज्जं वा लेज्जं वा खाइमं वा साइमं वा पुराणं' सर्पि-घृत पेय पीने योग्य या लेह्य-लेहन चाटने योग्य अठाना एवं खादिम स्वादिम बहुत पुराणा है ऐसा जान ले या देखले तो उन पुरानें चौलाइ वगैरह शाक भाजी को और अत्यन्त पुराने घृतादि को भाव साधु और भाव साध्वी नहीं ग्रहण करे क्योंकि 'इत्थपाणा अणुप्पसूयाइं' अत्र यहां पर अर्थात् इस पुराने शाक घृत वगैरह में प्राणी समुत्पन्न हो गये है और 'इत्थ पाणा जाया' इस कच्चे अपरिपक्व जीर्ण शीर्ण शाक घृत वगैरह में प्राणी उत्पन्न हो रहे हैं एवं 'इत्थपाणा संवुड्ढा' इस कच्चे शाक घृत आदि पेय लेह्य खादिम या स्वादिम भोजन जात में प्राणी अत्यन्त उत्पन्न होकर बढ रहे हैं और

'से जं पुण एवंजाणिज्जा' तेमना જણવામા એવુ આવે કે-'आमडागं वा' અપરિપકવ પાન વાળુ, આશાક છે અથવા 'पुइपिण्णागं वा' પૂતિપિણ્યાક જેવી દુર્ગન્ધ વાળું શાક ઘણુ જીર્ણ શીર્ણ છે. 'सप्पिं वा' ઘી અથવા 'पेज्जं वा' પીવા લાયક પેય તથા 'लेज्जं वा' લેહ્ય ચાટવા લાયક અથાણા વિગેરે તથા ખાદિમ સ્વાદિમ પદાર્થ ઘણા જુના છે. તેવું જાણવામા આવે કે તેવુ જોઇ લે તો તે પુરાણા શાકભાજી કે જુના ઘી વિગરેને સાધુ સાધ્વીએ ગ્રહણ કરવા નહી. કેમ કે 'इत्थपाणा अणुप्पसूयाइं' આ જુના શાકભાજી ઘી વિગેરેમા જીવો પેદા થઇ ગયેલા હોય છે તથા 'इत्थपाणा जाया' એમાં અર્થાત્ કાચા અપરિપકવ જુના શાક કે ઘી વિગેરેમા જીવો ઉત્પન્ન થતા હોય છે તથા 'इत्थ पाणा-संवुड्ढा' તે એ કાચા શાક ઘી વિગેરે પેય, લેહ્ય ખાદિમ સ્વાદિમ આહાર જાતમા ઘણા જીવો ઉત્પન્ન થઇને વધી રહ્યા હોય છે. તથા 'इत्थ पाणा अवुक्कंताइं' આવા જીર્ણ શીર્ણ

शीर्णजीर्णपुराणे घृतादौ प्राणाः प्राणिनो जीवाः व्युत्क्रान्ताः-व्युत्क्रान्ति भजिताः भवन्ति न म्रियन्ते इत्यर्थः 'इत्थपाणा अपरिणया' अत्र-अस्मिन् अतिपुराणजीर्णशीर्णशाकघृतादौ प्राणाः प्राणिनो जीवाः अपरिणताः परिणतिं न प्राप्नुवन्ति, परिणता न भवन्ति, रूपान्तरं न गच्छन्ति इत्यर्थः 'इत्थपाणा अविद्धत्था' अत्र-अस्मिन् पुराणे घृतादौ प्राणाः जीवाः अविध्वस्ताः-विध्वस्ता न भवन्ति तस्मात् एतेषां पुराणानाम् आमपत्रकशाकभाजीघृतादीनां सचित्तत्वात् तानि 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, अनुप्रसूतादिशब्दानां समानार्थकत्वेऽपि अवान्तरकिञ्चित् परस्पर भेदमुपादाय पृथक्पृथगुपादानं कृतमिति ॥ सू० ८५ ॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा, उच्छुमेरगं वा अंककरेलुयं वा, कसेरुगं वा, सिंघाडगं वा, पूतिआलुगं वा, अन्नयरं वा तहप्पगारं आमगं असत्थपरिणयं अफासुयं जाव णो पडिगाहिज्जा ॥८६॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यत् पुनरेवं जानीयात्-इक्षुमेरकं वा, अङ्ककरेलुकं वा, कसेरुकं वा, 'शृङ्गाटकं वा' पूति-आलुकं वा, अन्यतरद् वा तथाप्रकारम् आमकम् अशस्त्रपरिणतम् अप्रासुकं यावत् नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ८६ ॥

टीका—आमकृमिक्षुखण्डादिकमधिकृत्य तन्निषेधं वक्तुमाह 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भावभिक्षुर्वा भावभिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलम्-गृहस्थगृहं 'जाव

'इत्थ पाणा अवुक्कंताई' इस जीर्ण शीर्ण पुराने घृतादि में उत्पन्न प्राणी व्युत्क्रान्त नहीं हुए हैं अर्थात् नहीं मरे हैं, और 'इत्थपाणा अपरिणया' इस जीर्ण शीर्ण शाक घृत वगैरह में उत्पन्न प्राणी परिणत नहीं हुए हैं अर्थात् रूपान्तर को भी प्राप्त नहीं हुए है और 'इत्थपाणा अविद्धत्था' अत्यन्त पुराने घृतादि में उत्पन्न प्राणी विध्वस्त भी नहीं हुए हैं इसलिये इन पुराने आमपत्रक शाक भाजी घृत वगैरह को सचित्त होने से साधु और साध्वी उस को 'णो पडिगाहिज्जा' नहीं ग्रहण करे अन्यथा उस को ग्रहण करने पर संयम आत्म विराधना होगी इसलिये इस प्रकार के अत्यन्त पुराने शाक घृतादि को नहीं लेना चाहिये ॥ ८५ ॥

જુના ઘી વિગેરેમાં ઉત્પન્ન થયેલ પ્રાણી મર્યા નથી તથા 'इत्थपाणा अपरिणयाइं' આ જુના શાક ઘી વિગેરેમાં ઉત્પન્ન થયેલ પ્રાણી રૂપાન્તર થઈને પરિણત થયેલ નથી. તથા 'इत्थ पाणा अविद्धत्था' અત્યંત જૂના ઘી વિગેરેમાં ઉત્પન્ન થયેલ પ્રાણી વિધ્વસ્ત થયેલ નથી. તેથી આ જુના આમપત્રક શાકભાજી ઘી વિગેરે સચિત્ત હોવાથી સાધુ સાધ્વીએ તેને લેવા ન જોઈએ તેને લેવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. તેથી આ પ્રકારના અત્યંત જુના શાક ઘી વિગેરે લેવા ન જોઈએ. ॥ સૂ. ૮૫ ॥

पविट्ठे समाणे' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षाग्रहणार्थम् प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स-भावभिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'इक्खुमेरगं वा' इक्षुमेरकं वा-इक्षुखण्डम् त्वग्रहितेक्षुखण्डिकेत्यर्थः 'अंककरेलुयं वा' अङ्करेलुकम् अङ्करेलुनामकं वनस्पतिविशेषं 'कसेरुगं वा' कशेरुकं वा-कन्दविशेषरूपम् 'सिंग्घाडगं वा' शृङ्गाटकं वा जलजम् (सिंहार इति भाषा) 'पूति आलुगं वा' पूति-आलुकं वा वनस्पतिविशेषरूपम् 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' अन्यतरद् वा अन्यद् वा तथाप्रकारम् पूर्वोक्तसदृशं जलजातं कन्दविशेष वनस्पतिविशेषरूपं वा 'आमगं' आमकम्-अपरिपक्वम् 'असत्थपरिणयं' अशस्त्रपरिणतम् अशस्त्रोपहतम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'जाव नो पडिगाहिज्जा' यावत्-अनेषणीयम्-

टीकार्थ-अब आम-कच्चा इक्षु-गन्ना-शेरडी का वगैरह को लक्ष्यकर निषेध करते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षुक-भाव साधु और भिक्षुकी-भाव साध्वी, गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षा लेने की इच्छा से अनुप्रविष्ट होकर 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान ले कि 'इच्छुमेरगं वा' इक्षुमेरक-छिलका रहित गन्ने का टुकडा है अथवा 'अंककरेलुयं वा' अंककरेलु नाम का वनस्पति विशेष है या 'कसेरुगं वा' कशेरुक-कशौर नाम का कन्द विशेष है या 'सिंघाडगं वा' शृंगाटक जल में उत्पन्न होनेवाला सिंहार है या 'पूतिआलुगं वा' पूति-आलुक नामका वनस्पति विशेष है ऐसा जानकर 'अण्णयरं वा तहप्पगारं आमगं असत्थपरिणयं अप्फासुयं जाव णो पडिगाहिज्जा' इस तरह का कोइ दूसरा भी जल में उत्पन्न होने वाला कन्द रूप वनस्पति विशेष आम-कच्चा है तथा अशस्त्रपरिणत शस्त्रोपहत नहीं है अर्थात् चीराफाडा नहीं गया है इस प्रकार के सभी कन्दों को अप्रासुक-सचित्त तथा यावत्-अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझ

હવે કાચા શેરડીના સાઠા કે ટુકડા વિગેરેને ઉદ્દેશીને તેનો નિષેધ કરે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खूवा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમા યાવત્ ભિક્ષા લાભની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં એવુ આવે કે-'इच्छुमेरगं वा' છેડા વિનાના શેરડીના કકડા છે અથવા 'अककरेलुयं वा' અંકકરેલુ નામની વનસ્પતિ છે, અથવા 'कसेरुगं वा' કસેરૂક-કૈશીર નામના કન્દ વિશેષ છે. અથવા 'सिंघाडगं वा' પાણીમા થવાવાળા શીંઘોડા છે. અથવા 'पुतिआलुगं वा' પૂતિઆલુક' નામની વનસ્પતિ વિશેષ છે. એમ જાણવામા આવે અથવા 'अण्णयर वा तहप्पगार' બીજા તેના જેવા જળમા પેદા થનાર કંદરૂપ વનસ્પતિ હોય તે 'आमगं' કાચા હોય તથા 'असत्थपरिणय' શસ્ત્ર પરિણત થયેલ ન હોય તો આવા પ્રકારના બધા જ કંદોને 'अप्फासुय' સચિત્ત યાવત્ અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત સમજીને સાધુ સાધ્વીએ તે લેવા ન જોઈએ કારણ કે આવા પ્રકારના કાચી શેરડીના

आधाकर्मादिदोषदुष्टं मन्यमानः ज्ञात्वा लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात्-इक्षुखण्डादीनाम् अशस्त्रपरिणतानां सचित्तत्वेन आधाकर्मादिदोषदुष्टत्वेन संयमात्मविराधकतया तानि साधुभिर्न ग्राह्याणि ॥ सू० ८७ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा, उप्पलं वा, उप्पलनालं वा, भिसं वा, भिसमुणालं वा, पोक्खलं वा, पोक्खल विभंगं वा, अण्णयरं तहप्पगारं आमगं असत्थपरिणयं अप्फासुयं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ८७॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलम् यावत् प्रविष्टः सन स यदि पुनरेवं जानीयात् -उत्पलं वा, उत्पलनालं वा, बिसं वा, बिसमृणालं वा, पुष्करं वा, पुष्करविभङ्गं वा, अन्यतरद् वा तथाप्रकारम् आमकम् अशस्त्रपरिणतम्, अप्रासुकम् यावत् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥८७॥

टीका-कमलकन्दमृणालादिकमधिकृत्य तन्निषेध वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं 'जाव' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभार्थं प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स भावभिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'उप्पलं वा' उत्पलं वा नीलोत्पलं वा 'उप्पलनालं वा' उत्पलनालं वा-नीलोत्पल-

---

कर साधु और साध्वी उसको ग्रहण नहीं करे क्योंकि इस तरहका कच्चा गन्ना कशेरू-सिंहार वगैरह आम और अशस्त्रपरिणत होने से सचित्त और आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने के कारण संयम आत्म विराधक होता है इसलिये संयम पालनार्थ भाव साधु और भाव साध्वी उस को नहीं ले ॥ ८६ ॥

टीकार्थ-अब कमल कन्द मृणाल वगैरह को लक्ष्यकर निषेध करते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षुक-भाव साधु और भिक्षुकी भाव साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षालाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर 'से जं पुण एवं जाणीज्जा' वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान ले कि 'उप्पलंवा' उत्पल-कमल अर्थात् नील कमल है

ગન્ના, કશેરૂ, સીંઘાડા વિગેરે આમ અને અશસ્ત્ર પરિણત હોવાથી સચિત્ત અને આધાકર્માદિ દોષોવાળા હોવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમ પાલન કરવાવાળા સાધુ સાધ્વીએ તે લેવા નહીં ॥ સૂ. ૮૬ ॥

હવે કમલકંદ-મૃણાલ વિગેરેને ઉદ્દેશીને તેનો નિષેધ કરે છે -

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષા મળવાની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કર્યા પછી 'से जं पुण एवजाणिज्जा' તેમના જાણવામાં એવું આવે કે-'उप्पलं वा' ઉત્પલ-નીલ કમલ અથવા 'उप्पलनालं वा' નીલ કમલનું નાળ ડંડો છે અથવા 'भिसं वा भिसमुणालं

पविट्ठे समाणे' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षाग्रहणार्थम् प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स-भावभिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'इक्खुमेरगं वा' इक्षुमेरकं वा-इक्षुखण्डम् त्वग्रहितेक्षुखण्डिकेत्यर्थ 'अंककरेलुयं वा' अङ्ककरेलुकम् अङ्ककरेलुनामकं वनस्पतिविशेषं 'कसेरुगं वा' कशेरुकं वा-कन्दविशेषरूपम् 'सिंघाडगं वा' शृङ्गाटकं वा जलजम् (सिंहार इति भाषा) 'पूति आलुगं वा' पूति-आलुकं वा वनस्पतिविशेषरूपम् 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' अन्यतरद् वा अन्यद् वा तथाप्रकारम् पूर्वोक्तसदृशं जलजातं कन्दविशेष वनस्पतिविशेषरूपं वा 'आमगं' आमकम्-अपरिपक्वम् 'असत्थपरिणयं' अशस्त्रपरिणतम् अशस्त्रोपहतम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'जाव नो पडिगाहिज्जा' यावत्-अनेषणीयम्-

टीकार्थ-अब आम-कच्चा इक्षु-गन्ना-शेरडी का वगैरह को लक्ष्यकर निषेध करते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षुक-भाव साधु और भिक्षुकी-भाव साध्वी, गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षा लेने की इच्छा से अनुप्रविष्ट होकर 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान ले कि 'इच्छुमेरगं वा' इक्षुमेरक-छिलका रहित गन्ने का टुकडा है अथवा 'अंककरेलुयं वा' अंक्ककरेलु नाम का वनस्पति विशेष है या 'कसेरुगं वा' कशेरुक-कशौर नाम का कन्द विशेष है या 'सिंघाडगं वा' शृंगाटक जल में उत्पन्न होनेवाला सिंहार है या 'पूतिआलुगं वा' पूति-आलुक नामका वनस्पति विशेष है ऐसा जानकर 'अण्णयरं वा तहप्पगारं आमगं असत्थपरिणयं अप्फासुयं जाव णो पडिगाहिज्जा' इस तरह का कोइ दूसरा भी जल में उत्पन्न होने वाला कन्द रूप वनस्पति विशेष आम-कच्चा है तथा अशस्त्रपरिणत शस्त्रोपहत नहीं है अर्थात् चीराफाडा नहीं गया है इस प्रकार के सभी कन्दों को अप्रासुक-सचित्त तथा यावत्-अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझ

હવે કાચા શેરડીના સાંઠા કે ટુકડા વિગેરેને ઉદ્દેશીને તેનો નિષેધ કરે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खूवा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષા લાભની ઈચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં એવું આવે કે-'इच्छुमेरगं वा' છોડાં વિનાના શેરડીના કકડા છે અથવા 'अककरेलुयं वा' અંક કરેલુ નામની વનસ્પતિ છે, અથવા 'कसेरुगं वा' કસેરૂક-કૈશૌર નામના કન્દ વિશેષ છે. અથવા 'सिंघाडगं वा' પાણીમાં થવાવાળા શીંઘોડા છે અથવા 'पुतिआलुगं वा' પૂતિઆલુક' નામની વનસ્પતિ વિશેષ છે. એમ જાણવામાં આવે અથવા 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' બીજા તેના જેવા જળમાં પેદા થનાર કાંદરૂપ વનસ્પતિ હોય તે 'आमगं' કાચા હોય તથા 'असत्थपरिणयं' શસ્ત્ર પરિણત થયેલ ન હોય તો આવા પ્રકારના બધા જ કંદોને 'अप्फासुयं' સચિત્ત યાવત્ અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત સમજીને સાધુ સાધ્વીએ તે લેવા ન જોઈએ કારણ કે આવા પ્રકારના કાચી શેરડીના

आधाकर्मादिदोषदुष्टं मन्यमानः ज्ञात्वा लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात्-इक्षुखण्डादीनाम् अशस्त्रपरिणतानां सचित्तत्वेन आधाकर्मादिदोषदुष्टत्वेन संयमात्मविराधकतया तानि साधुभिर्न ग्राह्याणि ॥ सू० ८७ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा, उप्पलं वा, उप्पलनालं वा, भिसं वा, भिसमुणालं वा, पोक्खलं वा, पोक्खल विभंगं वा, अण्णयरं तहप्पगारं आमगं असत्थपरिणयं अप्फासुयं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ८७॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलम् यावत् प्रविष्टः सन स यदि पुनरेवं जानीयात् -उत्पलं वा, उत्पलनालं वा, बिसं वा, बिसमृणालं वा, पुष्करं वा, पुष्करविभङ्गं वा, अन्यतरद् वा तथाप्रकारम् आमकम् अशस्त्रपरिणतम्, अप्रासुकम् यावत् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥८७॥

टीका-कमलकन्दमृणालादिकमधिकृत्य तन्निषेध वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं 'जाव' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभार्थं प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स भावभिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'उप्पलं वा' उत्पलं वा नीलोत्पलं वा 'उप्पलनालं वा' उत्पलनालं वा-नीलोत्पल-

---

कर साधु और साध्वी उसको ग्रहण नहीं करे क्योंकि इस तरह का कच्चा गन्ना कशेरु-सिंहार वगैरह आम और अशस्त्रपरिणत होने से सचित्त और आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने के कारण संयम आत्म विराधक होता है इसलिये संयम पालनार्थ भाव साधु और भाव साध्वी उस को नहीं ले ॥ ८६ ॥

टीकार्थ-अब कमल कन्द मृणाल वगैरह को लक्ष्यकर निषेध करते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षुक-भाव साधु और भिक्षुकी भाव साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षालाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर 'से जं पुण एवं जाणीज्जा' वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान ले कि 'उप्पलंवा' उत्पल-कमल अर्थात् नील कमल है

ગન્ના, કશેરૂ, સીઘાડા વિગેરે આમ અને અશસ્ત્ર પરિણત હોવાથી સચિત્ત અને આધાકર્માદિ દોષોવાળા હોવાથી સયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમ પાલન કરવાવાળા સાધુ સાધ્વીએ તે લેવા નહીં ॥ સૂ. ૮૬ ॥

હવે કમલકંદ-મૃણાલ વિગેરેને ઉદ્દેશીને તેનો નિષેધ કરે છે -

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમા યાવત્ ભિક્ષા મળવાની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કર્યા પછી 'से जं पुण एवंजाणिज्जा' તેમના જાણવામાં એવું આવે કે-'उप्पल वा' ઉત્પલ-નીલ કમલ અથવા 'उप्पलनाल वा' નીલ કમલનું નાળ ડાંડો છે અથવા 'भिसं वा भिसमुणाल'

कन्दं वा 'भिसं वा' बिसं वा-पद्मकन्दमूलं वा 'भिसमुणालं' बिसमृणालं वा-पद्मकन्दोपरि भागस्थितलताख्य 'पोक्खलं' पुष्करं वा कमलकेसरं वा पद्मकिञ्जल्करूपम्, 'पोक्खलविभंगं वा' पुष्करविभङ्गं वा कमलकन्दं खण्डं वा 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' अन्यतरद् वा अन्यद् वा तथाप्रकारम् कमलकन्दादिसदृशम् यत् किमपि कन्दविशेषरूपम् 'आमगं' आमकम् अपरिपक्वम् 'असत्थपरिणय' अशस्त्रपरिणतम्-अशस्त्रोपहतम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'जाव' यावत्-अनेषणीयम्-आधाकर्मादिदोषदुष्ट मन्यमानो ज्ञात्वा 'लाभे संते' लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् तेषां पद्ममृणाल कन्दादीनाम् अपरिपक्वानाम् अशस्त्रोपहतानां सचित्तत्वेन आधाकर्मादिदोषदुष्टत्वेन लाभे सति संयमात्म विराधकत्वेन साधुभिर्वा साध्वीभिर्वा तानि कमलकन्दमृणालादीनि न ग्राह्याणि इति ॥ सू० ८७ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा, अग्गबीयाणि वा, मूलबीयाणि वा, खंधबियाणि वा, पोरबीयाणि वा, अग्गजायाणि वा, मूलजायाणि वा, खंध-

---

या 'उप्पलनालं वा' उत्पलनाल-नीलोत्पलका कन्द है या 'भिसं वा भिसमुणालं वा' बिस-मृणाल-कमल कन्द मूल है या बिस मृणाल पद्म कन्द का नाल तन्तु है या 'पोक्खलं' पुष्कर-कमल का केशर-किञ्जल्क है अथवा 'पोक्खलविभंगं वा' पुष्कर विभंग-कमल का कन्द या खण्ड है 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' या अन्य कोई दूसरा भी इस तरह का कमल कन्दादि के समान कन्द विशेष है इस प्रकार उस कमल कन्दादि को देखकर या जानकर 'आमगं असत्थपरिणयं' आम-कच्चा तथा अशस्त्रपरिणत-चाकू वगैरह से चीराफारा भी नहीं गया है अर्थात् जैसा का तैसा ही नया रूप वाला है ऐसा देखने या समझने से उस कमल कन्दादि को कच्चा तथा अशस्त्रोपहत होने से 'अप्फासुयं जाव' अप्रासुक-सचित्त तथा यावत-अनेषणीय- आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर संयमआत्म विराधक होने के कारण 'णो पडिगाहिज्जा' भाव साधु और भाव साध्वी मिलने पर भी उस को नहीं ग्रहण करे ॥ ८७ ॥

वा' કમળ કન્દનું મૂળ હોય કે કમળ કંદના નાલ-તંતુ હોય અથવા 'पोक्खल' કમળના કિંજલ્ક હોય અથવા 'पोक्खलविभंगं वा' કમળના કંદયા ખંડ છે 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' અથવા બીજા કોઈ તેના જેવા કંદ વિશેષ હોય એ રીતના એ કમલ કંદ વિગેરેને લઈને અથવા જાણીને 'आमग' કાચા તથા 'असत्थपरिणय' શસ્ત્ર પરિણત કરેલ ન હોય અર્થાત્ જેમના તેમજ હોય તેવું જોવા કે જાણવામાં આવે તેવા કમળ કંદાદિને 'अप्फासुय जाव' સચિત્ત યાવત્ અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત માનીને સંયમ આત્મ વિરાધક હોવાથી સાધુ કે સાધ્વીએ મળવા છતા પણ 'णो पडिगाहिज्जा' તેને ગ્રહણ કરવા નહીં' ।સૂ ૮૭।

जायाणि वा, णंदजायाणि वा णण्णत्थ तक्कलिमत्थएइ वा, तक्कलिसीसेण वा, णालिएरमत्थएण वा, खज्जूरमत्थएण वा, तालमत्थएण वा, अन्नयरं वा तहप्पगारं आमं असत्थपरिणयं अप्फासुयं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ८८॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं जानीयात् तद्यथा–अग्रबीजानि वा, मूलबीजानि वा, स्कन्धबीजानि वा, पर्वबीजानि वा, अग्रजातानि वा, मूलजातानि वा, स्कन्धजातानि वा, पर्वजातानि वा नान्यत्र, कन्दलीमस्तकं वा कन्दलीशीर्षं वा, नारिकेलमस्तकं वा खर्जूरमस्तकं वा, तालमस्तकं वा, अन्यतरद् वा तथाप्रकारम् आमकम् अशस्त्रपरिणतम् अप्रासुकम् यावत्–लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ।सू०८८॥

टीका–पिण्डैषणामधिकृत्य जपाकुसुमादीनि अग्रबीजादीनि निषेधितुमाह 'से भिक्खू वा भिक्खुणी' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं–गृहस्थगृहं 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत् पिण्डपातप्रतिज्ञया–भिक्षाग्रहणार्थं प्रविष्टः सन 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स संयमवान्भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्–'तं जहा- अग्गबीयाणि वा' तद्यथा–अग्रबीजानि वा जपाकुसुमप्रभृतीनि, 'मूलबीयाणि वा' मूलबीजानि वा–जातिकुसुमादीनि,

अब पिण्डैषणा का अधिकार होने से जपाकुसुम वगैरह अग्र बीजों को लक्ष्यकर निषेध करते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षुक–संयमशील साधु और भिक्षुकी–साध्वी गृहपति–गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्– पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षालेने की इच्छा से अनुप्रविष्ट होकर वह साधु और साध्वी यदि 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' ऐसा वक्ष्यमाणरूप से जान लेकि 'अग्गबीयाणि वा' अग्रबीज जपाकुसुम वगैरह अग्रबीज हैं तथा ये 'मूलबीयाणि वा' जाति कुसुम वगैरह मूल बीज हैं या शल्लकी वगैरह 'खंधबीयाणि वा' स्कन्ध बीज है तथा इक्षुदण्ड–गन्ना वगैरह

પિંડૈષણાનો અધિકાર પ્રભુશ્રી હોવાથી જપાકુસુમ વિગેરે અગ્ર બીજોને ઉદ્દેશીને હવે તેનો નિષેધ બતાવે છે–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષા મળવાની ઈચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં એવું આવે કે– 'अग्गबीयाणि वा' આ જપાકુસુમ વિગેરે અગ્રબીજ છે તથા 'मूलबीयाणि वा' આ જાતિ કુસુમ વિગેરે મૂળ બીજ વાળા છે. અથવા 'खंधबीयाणि वा' શલ્લકી વિગેરે સ્કંધ બીજ છે તથા 'पोरबीयाणि वा' શેરડી વિગેરે પર્વ બીજ છે. અર્થાત્ જેની ગાંઠમાં જ બી હોય છે તેવા છે. તથા 'अग्गजायाणि वा'

'खंधवीयाणि वा' स्कन्धवीजानि वा-शल्लकी प्रभृतीनि, 'पोरबीयाणि वा' पर्वबीजानि वा-इक्षुदण्डप्रभृतीनि, एवम् 'अग्गजायाणि वा-अग्रजातानि वा 'मूलजायाणि वा' मूलजातानि वा 'खंधजायाणि वा' स्कन्धजातानि वा 'पोरजायाणि वा' पर्वजातानि वा इक्षुप्रभृतीनि 'णण्णत्थ' नान्यत्र अग्रादेरन्यस्मादानीय अन्यत्र न प्ररोहितानि अपि तु तत्रैव अग्रादौ जातानि एवं 'तक्कलिमत्थएण वा' कन्दलीमस्तकं वा नेति वाक्यालंकारे' कन्दलीमध्यवर्तिगर्भरूपं 'तक्कलिसीसेण वा' कन्दलीशीर्षं वा, कन्दलीस्तवकरूपम् अत्रापि नेति वाक्यालंकारे 'नारिकएरमत्थएण वा' नारिकेलमस्तकं वा नारिकेलस्तवकरूपम् 'खज्जूरमत्थएण वा' खर्जूर-मस्तकं वा-खर्जूरस्तवकरूपम् नेति वाक्यालंकारे 'तालमत्थएण वा' ताल मस्तकं वा ताल-फल स्तवकरूपम् 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' अन्यतरद् वा अन्यद् वा तथाप्रकारम् अग्रबी-

---

'पोरबीयाणि वा' पर्व बीज हैं अर्थात् जिस के पोर में ही बीहन् होते हैं ऐसा गन्ना वांस वगैरह को पर्व बीज कहने में आते हैं इस तरह जिस के स्कन्ध के मध्य भाग में ही बीहन होते हैं ऐसा शल्लकी नामका वनस्पति विशेष को स्कन्ध बीज कहते हैं 'एवं अग्गजायाणि वा' इस तरह अग्र जात-अग्र भाग से ही उत्पन्न होने वाला जपाकुसुम वगैरह एवं 'मूलजायाणि वा' मूल जात-मूल भाग से ही उत्पन्न होने वाला जाति कुसुम वगैरह तथा 'खंधजायाणि वा' स्कन्ध जात-कन्ध भाग से ही उत्पन्न होनेवाला शल्लकी वगैरह वनस्पति विशेष 'पोर जायाणि वा' पर्व जात-पोर से ही उत्पन्न होने वाला गन्ना वांस आदि गांठ से होने वाले को पोर जात कहते है तथा 'णण्णत्थ' अर्थात् अग्रादि से भिन्नों को लाकर दूसरे स्थान में नहीं उत्पन्न होने वाला एतावता उसी अग्रादि भागों में उत्पन्न होने वाले जपाकुसुम वगैरह वस्तुओं को देखकर या जान कर एवं 'तक्कलिमत्थएण वा' कन्दली मस्तक-अर्थात् गोलाकार लता-कन्दली के मध्य में रहने वाले गर्भ युक्त वस्तु को या 'तक्कलिसीसेण वा' कन्दली स्तबक को या 'नारिएरमत्थएण वा' नरियल के स्तबकको अर्थात् कन्दली गुच्छा को या नरियल के गुच्छा को या 'खज्जुर मत्थएण वा' खजूर के गुच्छा को या 'तालमत्थएणवा' तफल के गुच्छा को देख कर या जान कर एवं 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' इसी तरह के दूसरे भी किसी अन्य

અગ્રભાગથી જ ઉત્પન્ન થવા વાળા જપાકુસુમ વિગેરે અથવા 'मूलजायाणि वा' મૂળભાગ થી જ ઉત્પન્ન થનારા જાતી કુસુમ વિગેરે તથા 'खंधजायाणि वा' સ્કંધ ભાગથી જ ઉત્પન્ન થનારા શલ્લકી વિગેરે તથા 'पोरजायाणि वा' પર્વજાત ગાઠમાથી જ ઉત્પન્ન થનારા શેરડી, વાસ વિગેરે 'णण्णत्थ' અગ્રાદીથી ભીજાને લાવીને બીજા સ્થાનમા ન ઉત્પન્ન થનારા એટલે કે એ અગ્રાદિ ભાગોમા પેદા થનારા જપા કુસુમ વિગેરેને જોઇને કે જાણીને તથા 'तक्कलिमत्थए वा' ગોળાકાર લતા-કંદલીની મધ્યમાં રહેવાવાળા ગર્ભ વિગેરે વસ્તુને અથવા 'तक्कलीसीसेण वा' કંદલી સ્તબકને અથવા 'नालिएरमत्थएण वा' નાળીયેરના ગુચ્છાને અથવા

जादिसदृशम् 'आमगं' आमकम्-अपरिपक्वस्वरूपम् 'असत्थपरिणयं' अशस्त्रपरिणतम् अशस्त्रोपहतम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकं सचित्तम् 'जाव' यावत् अनेषणीयम्-आधाकर्मादिदोषदुष्टम् मन्यमानो ज्ञात्वा 'लाभे संते' लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, तथाविधानाम् अग्रबीजादीनाम् अपरिपक्वत्वात् अशस्त्रपरिणतत्वेन सचित्तत्वात् आधाकर्मादिदोषदुष्टत्वेन संयमात्मविराधकतया साधुभिः साध्वीभिश्च तानि अग्रबीजादीनि न ग्राह्याणि ॥सू० ८८॥

मूलम्-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा, उच्छुं वा, काणगं अंगारियं संमिस्सं विगदूसियं, वेत्तग्गं वा, कंदली ऊसयं वा, अण्णयरं वा तहप्पगारं आमगं असत्थपरिणयं अप्फासुयं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ८९॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं जानीयात्-इक्षुवा काणकम् अङ्गारितिकं वा, संमिश्रं वृकदूषितं वेत्राग्रं कन्दलीमध्यम् अन्यतरद् वा तथाप्रकारम् आमकम् अशस्त्रपरिणतम् अप्रासुकं यावत् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥सू०८९॥

टीका-'सच्छिद्रेक्षुदण्डादिकमधिकृत्य तन्निषेधं वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा'

वस्तुओं को जो कि अग्रबीजादि सदृश होते हैं उन सबको भी 'आमगं असत्थपरिणयं' आम- अपरिपक्व कच्चा और अशस्त्रपरिणत-अशस्त्रोपहत-चीरफाड रहित होने से 'अप्फासुयं जाव' अप्रासुक सचित्त और यावत् अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझ कर 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' मिलने पर ग्रहण नहीं करना चाहिये क्योंकि कच्चे और चीरफाड से रहित होने से जपाकुसुम वगैरह अग्रबीज प्रभृति वस्तुएं सचित्त और आधाकर्मादि दोषों से दूषित मानी जाती हैं इसलिये उन अग्रबीजादि अपरिपक्व पदार्थों को लेने पर साधु और साध्वी की संयम आत्म विराधना होगी अतः उसे नहीं ले ॥ ८८ ॥

अब छिद्र से युक्त गन्ना वगैरह का निषेध करते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे' से

'खज्जूरमत्थएण वा' ખજુરના ગુચ્છાને અથવા 'तालमत्थएण वा' તાલફલના ગુચ્છાને જોઇને કે જાણીને તેમજ 'एवं अण्णयरं वा तहप्पगारं' આવી રીતના બીજી કોઈ અન્ય વસ્તુને કે જે અગ્ર બીજાદિના જેવા હોય એ બધાને પણ કાચા અને અશસ્ત્રપરિણત હોવાથી 'अप्फासुयं जाव' અપ્રાસુક યાવત્ અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષવાળા માની 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' મળવા છતાં પણ તેને લેવા નહી કેમ કે-કાચા તથા ચીર્યા કે કાપ્યા વગરના હોવાથી જપાકુસુમ વિગેરે અગ્રબીજ આદિ બધી વસ્તુઓ સચિત્ત આધાકર્માદિ દોષવાળી હોવાથી તે અગ્રબીજ વિગેરે અપરિપક્વ પદાર્થોને લેવાથી સાધુ અને સાધ્વીના સંયમ આત્માની વિરાધના થાય છે તેથી તેને ન લેવા ॥ સૂ. ૮૮ ॥

'खंधवीयाणि वा' स्कन्धबीजानि वा-शल्लकी प्रभृतीनि, 'पोरवीयाणि वा' पर्वबीजानि वा-इक्षुदण्डप्रभृतीनि, एवम् 'अग्गजायाणि वा-अग्रजातानि वा 'मूलजायाणि वा' मूलजातानि वा 'खंधजायाणि वा' स्कन्धजातानि वा 'पोरजायाणि वा' पर्वजातानि वा इक्षुप्रभृतीनि 'णण्णत्थ' नान्यत्र अग्रादेरन्यस्मादानीय अन्यत्र न प्ररोहितानि अपि तु तत्रैव अग्रादौ जातानि एवं 'तक्कलिमत्थएण वा' कन्दलीमस्तकं वा नेति वाक्यालंकारे' कन्दलीमध्यवर्तिगर्भरूपं 'तक्कलिसीसेण वा' कन्दलीशीर्षं वा, कन्दलीस्तबकरूपम् अत्रापि नेति वाक्यालंकारे 'नारिकएरमत्थएण वा' नारिकेलमस्तकं वा नारिकेलस्तवकरूपम् 'खज्जूरमत्थएण वा' खर्जूरमस्तकं वा-खर्जूरस्तबकरूपम् नेति वाक्यालंकारे 'तालमत्थएण वा' ताल मस्तकं वा ताल-फल स्तवकरूपम् 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' अन्यतरद् वा अन्यद् वा तथाप्रकारम् अग्रबी-

'पोरबीयाणि वा' पर्व बीज हैं अर्थात् जिस के पोर में ही बीहन् होते हैं ऐसा गन्ना बांस वगैरह को पर्व बीज कहने में आते हैं इस तरह जिस के स्कन्ध के मध्य भाग में ही बीहन होते हैं ऐसा शल्लकी नामका वनस्पति विशेष को स्कन्ध बीज कहते हैं 'एवं अग्गजायाणि वा' इस तरह अग्र जात-अग्र भाग से ही उत्पन्न होने वाला जपाकुसुम वगैरह एवं 'मूलजायाणि वा' मूल जात-मूल भाग से ही उत्पन्न होने वाला जाति कुसुम वगैरह तथा 'खंधजायाणि वा' स्कन्ध जात-कन्ध भाग से ही उत्पन्न होनेवाला शल्लकी वगैरह वनस्पति विशेष 'पोर जायाणि वा' पर्व जात-पोर से ही उत्पन्न होने वाला गन्ना बांस आदि गांठ से होने वाले को पोर जात कहते है तथा 'णण्णत्थ' अर्थात् अग्रादि से भिन्नों को लाकर दूसरे स्थान में नहीं उत्पन्न होने वाला एतावता उसी अग्रादि भागों में उत्पन्न होने वाले जपाकुसुम वगैरह वस्तुओं को देखकर या जान कर एवं 'तक्कलिमत्थएण वा' कन्दली मस्तक-अर्थात् गोलाकार लता-कन्दली के मध्य में रहने वाले गर्भ युक्त वस्तु को या 'तक्कलिसीसेण वा' कन्दली स्तबक को या 'नारिएरमत्थएण वा' नरि-यल के स्तवकको अर्थात् कन्दली गुच्छा को या नरियल के गुच्छा को या 'खज्जुर मत्थएण वा' खजूर के गुच्छा को या 'तालमत्थएणवा' तफल के गुच्छा को देख कर या जान कर एवं 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' इसी तरह के दूसरे भी किसी अन्य

અગ્રભાગથી જ ઉત્પન્ન થવા વાળા જપાકુસુમ વિગેરે અથવા 'मूलजायाणि वा' મૂળભાગ થી જ ઉત્પન્ન થનારા જાતી કુસુમ વિગેરે તથા 'खंधजायाणि वा' સ્કંધ ભાગથી જ ઉત્પન્ન થનારા શલ્લકી વિગેરે તથા 'पोरजायाणि वा' પર્વજાત ગાંઠમાથી જ ઉત્પન્ન થનારા શેરડી, વાંસ વિગેરે 'णण्णत्थ' અગ્રાદીથી બીજાને લાવીને બીજા સ્થાનમા ન ઉત્પન્ન થનારા એટલે કે એ અગ્રાદિ ભાગોમા પેદા થનારા જપા કુસુમ વિગેરેને જોઇને કે જાણીને તથા 'तक्कलिमत्थए वा' ગોળાકાર લતા-કંદલીની મધ્યમા રહેવાવાળા ગર્ભ વિગેરે વસ્તુને અથવા 'तक्कलीसीसेण वा' કંદલી સ્તબકને અથવા 'नारिएरमत्थएण वा' નાળીયેરના ગુચ્છાને અથવા

जादिसदृशम् 'आमगं' आमकम्–अपरिपक्वस्वरूपम् 'असत्थपरिणयं' अशस्त्रपरिणतम् अशस्त्रो-पहतम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकं सचित्तम् 'जाव' यावत् अनेषणीयम्–आधाकर्मादिदोषदुष्टम् मन्यमानो ज्ञात्वा 'लाभे संते' लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, तथाविधा-नाम् अग्रबीजादीनाम् अपरिपक्वानाम् शस्त्रपरिणतत्वेन सचित्तत्वात् आधाकर्मादिदोषदुष्टत्वेन संयमात्मविराधकतया साधुभिः साध्वीभिश्च तानि अग्रबीजादीनि न ग्राह्याणि ॥सू० ८८॥

मूलम्–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा, उच्छुं वा, काणगं अंगारियं संमिस्सं विग-दूमियं, वेत्तग्गं वा, कंदली ऊसयं वा, अण्णयरं वा तहप्पगारं आमगं असत्थपरिणयं अप्फासुयं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ८९॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं जानी-यात्–इक्षुवा काणकम् अङ्गारितकं वा, संमिश्रं वृकदूषितं वेत्राग्रं कन्दलीमध्यम् अन्यतरद् वा तथाप्रकारम् आमकम् अशस्त्रपरिणतम् अप्रासुकं यावत् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥सू०८९॥

टीका–'सच्छिद्रेक्षुदण्डादिकमधिकृत्य तन्निषेधं वक्तुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा'

वस्तुओं को जो कि अग्रबीजादि सदृश होते हैं उन सबको भी 'आमगं असत्थ-परिणयं' आम- अपरिपक्व कच्चा और अशस्त्रपरिणत–अशस्त्रोपहत–चीरफाड रहित होने से 'अप्फासुयं जाव' अप्रासुक सचित्त और यावत् अनेषणीय–आधा-कर्मादि दोषों से युक्त समझ कर 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' मिलने पर ग्रहण नहीं करना चाहिये क्योंकि कच्चे और चीरफाड से रहित होने से जपाकुसुम वगैरह अग्रबीज प्रभृति वस्तुएं सचित्त और आधाकर्मादि दोषों से दूषित मानी जाती हैं इसलिये उन अग्रबीजादि अपरिपक्व पदार्थों को लेने पर साधु और साध्वी की संयम आत्म विराधना होगी अतः उसे नहीं ले ॥ ८८ ॥

अब छिद्र से युक्त गन्ना वगैरह का निषेध करते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे' से

'खज्जूरमत्थएण वा' ખજુરના ગુચ્છાને અથવા 'तालमत्थएण वा' તાલફલના ગુચ્છાને જોઈને કે જાણીને તેમજ 'एवं अण्णयरं वा तहप्पगारं' આવી રીતના બીજી કોઈ અન્ય વસ્તુને કે જે અગ્ર બીજાદિના જેવા હોય એ બધાને પણ કાચા અને અશસ્ત્રપરિણત હોવાથી 'अप्फासुयं जाव' અપ્રાસુક યાવત્ અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષવાળા માની 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' મળવા છતાં પણ તેને લેવા નહીં. કેમ કે–કાચા તથા ચીર્યા કે કાપ્યા વગરના હોવાથી જપાકુસુમ વિગેરે અગ્રબીજ આદિ બધી વસ્તુઓ સચિત્ત આધાકર્માદિ દોષવાળી હોવાથી તે અગ્રબીજ વિગેરે અપરિપક્વ પદાર્થોને લેવાથી સાધુ અને સાધ્વીના સંયમ આત્માની વિરાધના થાય છે તેથી તેને ન લેવા ॥ સૂ. ૮૮ ॥

स पूर्वोक्तो संयमवान्भिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं-गृहस्थगृहं 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षाग्रहणार्थं प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स विरक्तः भिक्षुः यदि पुनरेवं-वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'उच्छु वा काणग' इक्षुं वा काणकम्-रोगवशात् सच्छिद्रम्, एवम् 'अंगारियं' अङ्गारकितम् ऋतुपरिवर्तनवशाद् विवर्णीभूतम्, तथा 'संमिस्सं' संमिश्रम्-विशीर्णत्वक् 'विगदूसियं' वृकदूषितम् वृकैः शृगालै र्वा किञ्चिद् भक्षितम् 'वेत्तग्गं वा' वेत्रकं वा-वेतसं वा वेतसाग्रं वा 'कंदलीऊसयं वा' कन्दलीमध्यम् वा 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' अन्यतरद् वा अन्यत् किमपि वा तथाप्रकारम्-उपर्युक्तसच्छिद्रेक्षु प्रभृतिसदृशं वनस्पतिविशेषम् 'आमग' आमकम्-अपरिपक्वम् 'असत्थपरिणयं' अशस्त्रपरिणतम्-अशस्त्रोपहतम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकम्-सचित्तम् 'जाव' यावद् अनेषणीयम्-आधाकर्मादिदोषदुष्टं

जं पुण एवं जाणिज्जा'-वह पूर्वोक्त भिक्षुक-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपातकी प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षालाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान ले कि-'उच्छु वा, काणगं अंगारियं' इक्षु-गन्ना शेरडी में काणा है अर्थात् सच्छिद्र तथा अंगारांकित है अर्थात् ऋतु के परिवर्तन से विवर्ण विकृत वर्णवाली हो गई है एवं 'संमिस्सं' संमिश्र-छिलका विशीर्ण हो गया है अर्थात् विशीर्णत्वचा वाली है और 'विगदूसियं' वृक दूषित-भेडिया या शृगाल से, कुछ भाग खाया हुआ है तथा यह 'वेत्तग्गं वा' वेतसाग्र-वेतस-वेत का अग्र भाग है और यह 'कंदली ऊसयं वा' कन्दली-कांदा का मध्य भाग है एवं 'अण्णयरं वा तहप्पगार आमगं असत्थपरिणयं' अन्य भी कोई दूसरा उस प्रकार का सच्छिद्र गन्ना वगैरह के सदृश वनस्पति विशेष आम-अपरिपक्व कच्चा है एवं अशस्त्रपरिणत-अशस्त्रोपहत-चीराफाडा भी नहीं गया है जैसा का तैसा ही है ऐसा देखकर या जानकर साधु और साध्वी इस तरह के कच्चा और चीर फार से रहित बिलकुल ताजा सच्छिद्र गन्ना वगैरह को 'अप्फासुयं जाव' अप्रा-

હવે છિદ્રવાળી શેરડી વિગેરેને લેવાનો નિષેધ કરે છે,-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुल जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષા મળવાની ઈચ્છાથી 'पविट्ठसमाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एव जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં એવું આવે કે-'उच्छुय वा काणगं वा' આ શેરડી કે તેનાગન્ના કાણાવાળા છે અર્થાત્ રોગ વશાત્ સચ્છિદ્ર છે તથા 'अंगारियं वा' અંગારિક અર્થાત્ ઋતુના ફેરફારથી વિકૃત વર્ણવાળી થઇ ગયેલ છે તેમજ 'संमिस्सं' તેના છોડા વિખરાઈ ગયા છે તથા 'विगदूसिय' ઘેટા અથવા શિયાળે કરડેલ છે. 'वेत्तगं वा' તેનો અગ્રભાગ વેતનો છે તથા 'कंदलीऊसयं वा' આ કાદાનો મધ્યનો ભાગ છે તથા 'अण्णयरं वा तहप्पगार' બીજા પણ તેના જેવા સચ્છિદ્રના વિગેરે જેવા વનસ્પતિ વિશેષ 'आमग' અપરિપક્વ હોય 'असत्थपरिणयं' અશસ્ત્રપરિણત એટલે કે ચીરફાડ કર્યા વિનાના

मन्यमानो ज्ञात्वा 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् सच्छिद्रेक्षुप्रभृतिनाम् अपरिपक्वानाम् अशस्त्रपरिणतानाम् सचित्तत्वेन आधाकर्मादिदोषदुष्टत्वेन संयमात्मविराधकतया तानि सच्छिद्रेक्षुप्रभृतीनि साधुभिः साध्वीभिश्च न ग्राह्याणि ॥ सू० ८९ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा लसुणं वा लसुणपत्तं वा, लसुणणालं वा, लसुणकंदं वा, लसुणचोयं वा, अण्णयरं वा तहप्पगारं कंदजायं आमगं असत्थपरिणयं अप्फासुयं जाव णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ९०॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं जानीयात् लशुनं वा लशुनपत्रं वा लशुननालं वा, लशुनकन्दं वा लशुनत्वचं वा, अन्यतरद् वा तथाप्रकारम् कन्दजातम् आमकम् अशस्त्रपरिणतम् अप्रासुकम् यावद् नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ९० ॥

टीका-लशुनप्रभृति कन्दसामान्यमधिकृत्य तन्निषेधं वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो संयतात्माभिक्षु वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं-गृहस्थगृहम् 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षाग्रहणार्थं प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं

युक्त सचित्त और यावत्-अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर उसे 'णो पडिगाहिज्जा' ग्रहण नहीं करे क्योंकि छिद्र युक्त गन्ना वगैरह अपरिपक्व और अशस्त्रोपहत हो तो वह सचित्त और आधाकर्मादि दोषों से दूषित माना जाता है इस लिये इसप्रकार के कच्चे और चीरफाड से रहित सच्छिद्र गन्ना वगैरह को लेने से संयम आत्म विराधना होगी अतः संयमपालनार्थ उसको नहीं लेना चाहिये ॥ ८९ ॥

अब लशुन प्याज वगैरह कन्द सामान्य को लक्ष्यकर निषेध करते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक-संयमशीलसाधु और भिक्षुकी-साध्वी

એવા જોઈને કે જાણીને સાધુ અને સાધ્વીએ તેને 'अप्फासुय जाव' સચિત્ત અને યાવત્ અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત જાણીને 'णो पडिगाहिज्जा' તેને ગ્રહણ કરવા નહીં. કેમ કે-છીદ્રવાળાગન્ના વિગેરે અપરિપક્વ અને અશસ્ત્રોપહત હોય તો તેને સચિત્ત અને આધાકર્માદિ દોષોવાળા માનવામાં આવે છે. તેવી એવા પ્રકારના કાચા તેમજ ચીર્યા ફાડયા વગરના સછિદ્ર શેરડી વિગેરેને લેવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમના રક્ષણ માટે તેવા પ્રકારની વસ્તુ લેવી ન જોઈએ ॥સૂ ૮૯ ॥

હવે લસણ પ્યાજ વિગેરે કંદ સામાન્યને ઉદ્દેશીને તેનો નિષેધ કરે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' 'पविट्ठे समाणे' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં ભિક્ષા પ્રાપ્ત કરવાની ઈચ્છાથી પ્રવેશ કરીને

जाणिज्जा' स विरक्तोभिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'लसुणं वा' लशुनं वा लशुननामककन्दविशेषम् 'लसुणपत्तं वा' लशुनपत्रं वा लशुनहरितपत्रं वेत्यर्थः 'लसुणनालं वा' लशुननालं वा–लशुननालमूलंवेत्यर्थः 'लसुणकंदं वा' लशुनकन्दं वा लशुनकन्दमूलं वा 'लसुणचोयगं वा' लशुनत्वचं–लशुनबाह्यत्वचं वा 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' अन्यतरद् वा–अन्यद् वा किमपि तथाप्रकारम्–लशुनसदृशं पलाण्डु गृञ्जनादिकं कन्दजातीयम् 'आमगं' आमकम्–अपरिपक्वम् 'असत्थपरिणतम् अशस्त्रोपहतम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषदुष्टं 'जाव' यावत्–मन्यमानो ज्ञात्वा 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, तथाविधलशुनप्रभृति कन्दविशेषाणामपरिपक्वानाम् अशस्त्रोपहतानाम् सचित्तत्वेन आधाकर्मादिदोषदुष्टत्वेन च संयमात्मविराधकतया लशुनादिकम् साधुभिः साध्वीभिश्च न ग्राह्यम् ॥ सू० ९० ॥

गृहपति–गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्–पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षा लेने की इच्छा से अनुप्रविष्ट होकर वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान ले कि–'लसुणं वा' लसुणपत्तं वा यह लशुन या लशुन का पत्ता या 'लसुणणालं वा लसुणकंदं वा' लशुन का नाल–मूल या लशुन का कन्द या 'लसुणचोयं वा' लशुन का त्वचा छिलका या 'अण्णयरं वा तहप्पगारं कंदजायं' दूसरा ही कोइ अन्य इस तरह का कन्द जात–प्याज कांदा वगैरह यदि 'आमम्' आम अपरिपक्व–कच्चा है और 'असत्थपरिणयं जाव' अशस्त्रपरिणत–अशस्त्रोपहत चीरा फाडा नहीं है ऐसा जान ले या देख ले तो इस प्रकार के अपरिपक्व कच्चे और चीरफाड से रहित लशुन प्याज वगैरह कन्द को अप्रासुक सचित्त तथा यावत् –संयमवान् साधु और साध्वी 'णो पडिगाहिज्जा' उस को नहीं ग्रहण करे क्योंकि इस तरह का कच्चा और बिलकुल ताजा, जोकि चिरफाड से भी रहित है ऐसा लशुन प्याज वगैरह कन्द सचित्त और आधाकर्मादि दोषों से दूषित होने से संयम आत्म विराधक होता है इसलिये संयम पालनार्थ इस तरह का लशुन

'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં એવુ આવે કે लसुण वा लसुणपत्तं वा' આ લસણુ અથવા લસણુના પાન અથવા 'लसुणणालं वा लसुणकंदं वा' લસણુના મૂળ અથવા લસણુના કંદ અથવા लसुणचोयं वा' લસણુની છાલ અથવા 'अण्णयरं वा तहप्पगारं कंदजायं' બીજા કોઇ તેના જેવા કંદ જાત એટલે કે ડુંગળી વિગેરે જો 'आमगं' પાકતા વગરના કાચા હોય તથા 'असत्थपरिणयं' શસ્ત્રપરિણત થયેલ ન હોય અર્થાત્ તેને કાપેલ કે ચીરેલ ન હોય તેવા હોય તો આવા પ્રકારના કંદો 'अप्फासुयं जाव' સચિત્ત યાવત્ અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષ દૂષિત માનીને 'णो पडिगाहिज्जा' તેને ગ્રહણ કરવા નહીં. કેમ કે આવી રીતના કાચા અને તાજા કે જેને ચીરેલ કાપેલ હોય એવા લસણુ ડુંગળી વિગેરે કંદો સચિત્ત અને આધાકર્માદિ દોષવાળા હોવાથી સંયમ આત્મ વિરાધક થાય છે

मूलम्-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा अच्छिअं वा, कुभिपक्कं वा, तिंदुगं वा, टिंवरुयं वा, बिलुयं वा, पलगं वा, कासवणालियं वा तहप्पगारं आमगं असत्थपरिणयं अप्फासुयं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ९१॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं जानीयात्-आस्तिकं वा, कुम्भीपक्वं वा, तिन्दुकं वा, टेम्बरुकं वा, बिल्वं वा पलकं वा, श्रीपर्णीफलं वा, अन्यतरद् वा तथाप्रकारम् आमकम् अशस्त्रपरिणतम् अप्रासुकं सचित्तम् यावत् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ९१ ॥

टीका-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो संयमवानभिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं-गृहस्थगृहं 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षाग्रहणार्थं प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'अच्छिअं वा' आस्तिकं वा आस्तिकनाम वृक्षविशेषफलम् 'कुंभिपक्कं वा' कुम्भीपक्वं वा कुम्भ्यां पक्वीकृतम् 'तिंदुगं वा' तिन्दुकं वा-तिन्दुकफलं वा 'टिंवरुयं वा' टेम्बरुकं

प्याज वगैरह कांदा को साधु और साध्वी नहीं ले ॥ ९० ॥

अब अपरिपक्व और चीरफाड रहित आस्तिक फल वगैरह को निषेध करते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक-संयमवान् साधु और भिक्षुकी-साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षा लाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जानले कि-'अच्छिअं वा, कुंभिपक्कंवा' आस्तिक-आस्तिक नाम का वृक्ष विशेष का फल या कुम्भीपक्व-कुम्भी छोटा घडा में डालकर पकाया हुवा फल विशेष, अथवा 'तिंदुगं वा' तिन्दुक-तिन्दुक नाम का फल विशेष, या 'टिंवरुयं वा' टेम्बरुक-टेम्बरुक नामका वृक्ष विशेष का फल, एवं 'बिलुयं वा'

તેથી સંયમના રક્ષણ માટે આવા કંદો સાધુ કે સાધ્વીએ લેવા ન જોઈએ. ॥ સૂ. ૯૦ ॥

હવે અપરિપકવ તથા અશસ્ત્રપરિણત આસ્તિકાદિ ફલ લેવાનો નિષેધ કરે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' 'पविट्ठे समाणे' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં ભિક્ષાલાભની ઈચ્છાથી પ્રવેશ કર્યા પછી 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તેઓના જાણવામાં એવું આવે કે-'अच्छियं वा' આસ્તિક નામના વૃક્ષના ફળ 'कुंभिपक्कं वा' કુંભી એટલે કે નાના ઘડામાં નાખીને પકવેલ ફલ વિશેષ અથવા 'तिंदुगं वा' તિંદુગ નામના ફળ વિશેષ અથવા 'टिंबरुयं वा' ટિંબરૂ નામના વૃક્ષના ફળો

टेम्बरुकनामकवृक्षविशेषफलम्, 'त्रिलुयं वा' बिल्वं वा बिल्ववृक्षफलम् 'पलगं वा' पलकं वा पलकनामवृक्षविशेषफलम् 'कासवणालियं वा' श्रीपर्णीफलं वा कुम्भीपक्वशब्दस्य प्रत्येकमभिसम्बन्धात् तिन्दुकफलादिकं गर्तादौ निक्षिप्य धूमादिना परिपक्वी कृतमित्यर्थः 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' अन्यतरद् वा–अन्यद् वा किमपि तथाप्रकारम् आस्तिकफलादिसदृशं फलसामान्यम् 'आमगं' आमकम्–अर्धपरिपक्वरूपम् अशस्त्रपरिणतम् अशस्त्रोपहतम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकं सचित्तं 'जाव' यावद्–अनेषणीयं आधाकर्मादिदोषदुष्टं मन्यमानो ज्ञात्वा लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, तथाविधास्तिकवृक्षफलादीनां धूमादिना अप्राप्तपाककालमेव परिपक्वीकृतत्वेन अर्धपरिपक्वतया अप्रासुकत्वात् अनेषणीयत्वाच्च तद्ग्रहणे संयमात्मविराधनापत्त्या साधुभिः साध्वीभिश्च तद् न ग्राह्यम् ॥ सू० ९१ ॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा, कणं वा, कणकुंडगं वा, कणपूयलियं वा, चाउलं वा चाउलपिट्ठं वा, तिलं वा, तिलपिट्ठं वा, तिलपप्पडगं वा, अण्णयरं

बिल्व–बिल्व वृक्ष का फल या 'पलगं वा' पलक पालक नामका वृक्ष का फल विशेष इसी प्रकार 'कासवणालियं वा' श्रीपर्णी का फल अर्थात् तिन्दुक फल वगैरह को जमीन के अन्दर खड्डे में डाल कर छोटा घडा में छेद करके अग्नि धूम के द्वारा पकाया जाता है ऐसे फलों को और 'अण्णयरं वा तहप्पगारं' दूसरे भी इसी तरह के किसी अन्य फल को भी जोकि आस्तिक वगैरह फलों के सदृश हो उन सब को भी 'आमगं' आम–अपरिपक्व कच्चा और 'असत्थपरिणयं' अशस्त्रपरिणत चीरफाड से रहित देख कर 'अप्फासुयं जाव' अप्रासुक–सचित्त और यावत् अनेषणीय–आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने के कारण 'लाभे संते' लाभ होने पर भी साधु और साध्वी 'णो पडिगाहिज्जा' उस अपरिपक्व और अशस्त्रोपहत आस्तिक वगैरह फल को नहीं ग्रहण करे क्योंकि उक्तरीति से सचित्त और आधाकर्मादि दोष दूषित होने के कारण उसको लेने पर साधु और साध्वी को संयम–आत्म विराधना होगी, अतः उसे नहीं ले ॥ ९१ ॥

અથવા 'विलुय वा' બિલીના ફળ અથવા 'पलगं वा' પાલક નામના વૃક્ષના ફળ અથવા 'कासवणालियं वा' કાસવણાલ વૃક્ષ વિશેષના ફળો અથવા 'अण्णयर वा तहप्पगार' બીજા તેના જેવા બીજા ફળોને કે જે આસ્તિક વિગેરે ફળો જેવા હોય તે બધા જો 'आमगं' અપક્વ હોય તથા 'असत्थपरिणयं' શસ્ત્રપરિણત થયેલ ન હોય તો તેવા ફળો 'अप्फासुयं जाव' અપ્રાસુક હોવાથી અનેષણીય–આધાકર્માદિ દોષવાળા જાણીને 'लाभे संते' મળે તો પણ 'णो पडिगाहिज्जा' તે ગ્રહણ કરવા નહીં. કેમ કે એ રીતના સચિત્ત તથા આધાકર્માદિ દોષવાળા હોવાથી તે લેવાથી સાધુ અને સાધ્વીને સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે તેથી તેને ન લેવા ॥ સૂ. ૯૧ ॥

वा तहप्पगारं आमं असत्थपरिणयं अफासुयं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ९२॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनः एवं वा, जानीयात् कणिकं वा कणिककुण्डं वा कणपूपलिकं वा, तण्डुलं वा, तण्डुलपिष्टं वा, तिलं वा तिलपिष्टं वा, तिलपर्पटिकं वा, अन्यतरद् वा तथाप्रकारम् आमम् अशस्त्रपरिणतम् अप्रासुकम् यावत् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् । सू० ९२ ॥

टीका-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो संयमवान्भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलम्-गृहस्थगृहं 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षाग्रहणार्थम् प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स भिक्षुर्यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् तद्यथा-'कणं वा, कणकुंडगं वा' कणं वा कणकुण्डकं वा-शाल्यादिकाणिका वा कणिकामिश्रित कुक्कुसा वा, 'कणपूयलियं वा' कणपूपलिकं वा कणिकामिश्रितपूपलिकाः, 'चाउलं वा' तण्डुलं वा 'चाउलपिट्ठं वा' तण्डुलपिष्टं वा-तण्डुलचूर्णरूपं वा 'तिलं वा तिलपिट्ठं वा' तिलं वा तिलपिष्टं वा-तिलचूर्णपिण्डम् 'तिलपप्पडगं वा' तिलपर्पटिका वा

टीकार्थ-अब अपरिपक्व कच्चा और अशस्त्रोपहत चावल कणिका वगैरह का निषेध कहते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइ कुलं जाव पविट्ठेसमाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक-संयमवान् साधु और भिक्षुकी-साध्वी गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से याने भिक्षा लेनेकी इच्छा से अनुप्रविष्ट होकर वह संयमवान् साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जानले कि 'कणिगं वा, कणिगकुंडगं वा, कणिका-शालि चावल का कण हो या कणिक कुण्डक चावल की कणिका से मिला हुआ कुकसा हो। या 'कणिगपूयलियं वा' कणपूपलिक-कणिका मिश्रित पूपलिका हो या 'चाउलं वा' तण्डुल चावल हो एवं 'चाउलपिट्ठं वा' तण्डुलपिष्ट-चावल का चूर्ण हो या 'तिलं वा' तिल हो एवं 'तिलपिट्ठं वा' तिलपिष्ट-तिलका चूर्ण हो या 'तिल पप्प-

હવે અપરિપક્વ કાચા તથા શસ્ત્રપરિણત થયેલ ન હોય તેવા ચોખા વિગેરે લેવાનો નિષેધ કરે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં ભિક્ષાલાભની ઇચ્છાથી પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં એવું આવે કે 'कणिग वा' શાલી ચોખાના દાણા હોય અથવા 'कणिगकुंडग वा' ચોખાની કણકીમાં ભળેલ ભુસુ હોય અથવા 'कणिगपुयलियं वा' કણિક મિશ્રિત પૂપલિકા હોય અથવા 'चाउलं वा' ચોખા હોય અથવા 'चाउलपिट्ठं वा' ચોખાનો લોટ હોય અથવા तिलं वा' તલ હોય અથવા तिलपिट्ठं वा' તલનો ભૂકો હોય

'अण्णयरं वा तहप्पगारं' अन्यतरद् वा अन्यद् वा किमपि तथाप्रकारम् कणिकाप्रभृति सदृशं-वस्तु 'आमगं' आमम् अपरिपक्वम् 'असत्थपरिणयं' अशस्त्रपरिणतम् अशस्त्रोपहतम् इत्यर्थः अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'जाव' यावद् अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषदुष्टं मन्यमानः ज्ञात्वा 'लाभे संते' लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, संयमात्मविराधना संभवात् ॥ सू० ९२ ॥

मूलम्-एस खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं त्तिबेमि ॥सू० ९३॥ ॥अट्ठमो उद्देसो समत्तो ॥

छाया-एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुकस्या वा सामग्र्यम् इति ब्रवीमि ॥ सू० ९३ ॥

टीका-'एस खलु तस्स भिक्खुस्स' एतत् खलु पिण्डैषणा संयमपालनं तस्य पूर्वोक्तस्य भिक्षुकस्य 'भिक्खुणीए वा' भिक्षुक्या वा 'सामग्गियं' सामग्र्यम् समग्रता सम्पूर्णता साधु-भावस्य 'त्तिबेमि' इति ब्रवीमि उपदिशामि। सू० ९३ ॥ इति अष्टमोद्देशः समाप्त ॥

ड गं वा' तिलपर्पटिका-तिलपापडी हो अन्य भी कोइ दूसरा इस प्रकार का चावल कणिका वगैरह के सदृश वस्तु हो, ये सभी चावल कणिका वगैरह यदि आम- अपरिपक्व कच्चा और अशस्त्रोपहत है तो ऐसे कच्चे और अशस्त्रोपहत चावल कणिका वगैरह को अप्रासुक-सचित्त और यावत्-अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से दूषित समझकर साधु और साध्वी उस को ग्रहण नहीं करे क्योंकि उक्तरीति से चावल कणिका वगैरह कच्चे और अशस्त्रोपहत होने से सचित्त और आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने के कारण उस को ग्रहण करने पर साधु और साध्वी को संयम-आत्म विराधना होगी, इसलिये इसप्रकार के चावल कणिका वगैरह को नहीं ले ॥ ९२॥

अब अष्टमोद्देशक के अन्त में पिण्डैषणा विषयक पूर्वोक्त वक्तव्यता क उप-संहार करते हुए कहते हैं-

टीकार्थ-'एस खलु तस्स भिक्खुस्स, भिक्खुणीए वा सामग्गियं त्ति बेमि'

અગર 'तिलपप्पडगं वा' તલ પાપડી હોય અથવા અન્ય તેના જેવી બીજી વસ્તુ હોય તે બધા ચોખા કણિક વિગેરે જો અપરિકવ હોય પૂરાપાકયા વગરના અને શસ્ત્રોપહત હોય તો તેવા ચોખા કણુકી વિગેરેને સચિત્ત અને આધાકર્માદિ દોષવાળા સમજીને સાધુ કે સાધ્વીએ તેને લેવા નહીં કેમ કે ઉપરોક્ત પ્રકારના ચોખા કણુકી વિગેરે કાચા અને અશસ્ત્રોપહત હોવાથી દોષવાળા ગણાય છે તેથી તે ગ્રહણ કરવાથી સાધુ સાધ્વીને સંયમ આત્મ વિરાધના લાગે છે તેથી તેવા પ્રકારના ચોખા કણુકી વિગેરેને લેવા નહીં ॥ સૂ. ૯૨ ॥

હવે આઠમા ઉદ્દેશાના અંતમાં પિંડૈષણા સંબંધી પૂર્વોક્ત કથનનો ઉપસંહાર કરતા સૂત્રકાર કહે છે-

ટીકાર્થ-'एस खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा' આ પિંડૈષણા સંબંધી ...

नवमोद्देशः प्रारभ्यते

मूलम्-इह खलु पाईणं वा, पडीणं वा, दाहिणं वा, उदीणं वा, संतेगइया सड्ढा भवंति, गाहावइ वा गाहावइभारिया वा, गाहावइभगिणि वा, गाहावइपुत्ते वा, गाहावइधूए वा, सुण्हे वा, जाव कम्मकरी वा, तेसिं च णं एवं वुत्तपुव्वं भवइ जे इमे भवंति समणा, भगवंतो, सीलमंता, वयमंता, गुणमंता संजया, संवुडा बंभचारी, उवरया, मेहुणाओ धम्माओ, णो खलु एएसिं कप्पइ आहाकम्मिए असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा भोइत्तए वा, पाइत्तए वा, से जं पुण इमं अम्हं अप्पणो अट्ठाए णिट्ठियं, तं जहा-असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा सव्वमेयं समणाणं णिसिरामो, अवियाइं वयं पच्छा अप्पणो अट्ठाए असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा चेइस्सामो एयप्पगारं णिग्घोसं सोच्चा णिसम्म तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अफासुयं अणेसणिज्जं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ।सू० ९४॥

छाया-इह खलु प्राचीनं वा, प्रतीचीनं वा, दक्षिणं वा, उदीचीनं वा सन्ति एके श्रद्धा भवन्ति, गृहपतिर्वा गृहपतिभार्या वा, गृहपतिभगिनी वा, गृहपतिपुत्रो वा, गृहपतिदुहिता वा, स्नुषा वा, यावत् कर्मकरी वा, तेषाञ्च खलु एवम् उक्तपूर्वं भवति, ये इमे भवन्ति श्रमणाः भगवन्तः, शीलवन्तः, व्रतवन्तः, गुणवन्तः, संयताः संवृताः ब्रह्मचारिणः उपरताः मैथुनाद् धर्मात्, न खलु एतेषां कल्पते आधाकर्मिकम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा

यह पिण्डैषणा विषयक संयमका पालन करना उस पूर्वोक्त भिक्षुक-संयमशील साधु का और भिक्षुकी साध्वी का सामग्र्य-साधु भावकी सम्पूर्णता है अर्थात् साधु समाचारी है ऐसा मैं ब्रवोमि कहता हूं अर्थात् वीतराग भगवान् श्रीमहावीर स्वामी कहते हैं या कह गये हैं कि-साधु और साध्वी को अच्छी तरह से संयमका पालन करना ही मुख्य कार्य है यह बात ग्रन्थकार सुधर्म स्वामी बतलाते हैं।९३।

अष्टमो द्देशक पूरा हो गया ॥८॥

પાલન કરવુ તે પૂર્વોક્ત સાધુ સાધ્વીના 'सामग्गियं' સાધુ ભાવથી સંપૂર્ણતા છે. અર્થાત્ સાધુ સમાચારી છે એ પ્રમાણે હુ 'ब्रवीमि' કહુ છુ અર્થાત્ વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી કહે છે. અથવા કહી ગયા છે કે- સાધુ અને સાધ્વીએ સારી રીતે સયમનું પાલન કરવું એજ મુખ્ય કાર્ય છે. એજ વાત ગ્રંથકાર સુધર્મ સ્વામીએ કહી છે. ॥ સૂ. ૯૩ ॥

આઠમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત

भोक्तुं वा पातुं वा, स यत् पुनः इदम् अस्माकम् आत्मार्थः निष्ठितं तद् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा सर्वम् एतेभ्यः श्रमणेभ्यः निसृजामः प्रयच्छामः, अपि च वयम् पश्चात् आत्मार्थम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चेतयिष्यामः, एतत् प्रकारं निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अप्रासुकम् अनेषणीयं यावत् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ९४ ॥

टीका—अष्टमोद्देशके आधाकर्मादिदोषयुक्ताहारपरिहारस्य प्रतिपादितत्वात् नवमोद्देशकेऽपि तथाविधाहारपरिहारमेव प्रकारान्तरेण प्रतिपादयितुमाह—'इह खलु पाइणं वा, पडीणं वा, दाहिणं वा उदीणं वा' इह—अथ, खलु इति वाक्यालङ्कारे प्राचीनं वा प्रतीचीनं वा दक्षिणं वा उदीचीनं वा—प्राचीप्रभृति चतुर्दिशासु 'संतेगइया सड्ढा भवंति' सन्त्येके—बहवः पुरुषा विद्यन्ते तेषु केचन श्राद्धाः श्रद्धाशीलाः श्रावकाः प्रकृतिभद्रा वा पुरुषा भवन्ति सन्ति, तानाह—'गाहावइ वा' गृहपतिर्वा गृहस्थो वा 'गाहावइभारिए वा' गृहपतिभार्या वा, 'गाहावइभगिणि वा' गृहपतिभगिनी वा 'गाहावइपुत्ते वा' गृहपतिपुत्रो वा 'गाहावइधूए वा'

नवम उद्देशक प्रारम्भ

इस से पहले अष्टम उद्देशक में आधाकर्मादि दोषों से युक्त आहारजात को गृहण करनेको मना किया गया है अब इस नवम उद्देशक में भी आधाकर्मादि दोषों से युक्त आहार जात को ही दूसरे प्रकार से मना करते हैं—

टीकार्थ—'इह खलु पाईणं वा, पडीणं वा' इस प्राची—पूर्व दिशा में या प्रतीची पश्चिम दिशामें तथा 'दाहिणं वा' दक्षिण दिशा में एवं 'उदीणं वा' उदीची—उत्तर दिशा में 'संतेगइया सड्ढा' बहुत से पुरुषो में कोई विरल ही श्रद्धाशील श्रावक या प्रकृतिभद्र मनुष्य 'भवंति' होते हैं जैसे—'गाहावइ वा, गाहावइ भारिया वा, गाहावइ भगिणि वा' गृहपति—गृहस्थ श्रावक हो या गृहपति भार्या—गृहस्थ श्रावककी धर्मपत्नी हो या गृहपति—गृहस्थ श्रावक की भगिनी बहिन हो, या 'गाहावइ पुत्ते वा' गृहपति—गृहस्थ श्रावक का पुत्र हो या 'गाहावइधूए वा' गृह-

નવમા ઉદ્દેશાનો પ્રારંભ—

આનાથી આગળના આઠમા ઉદ્દેશામાં આધાકર્માદિ દોષવાળા આહાર જાત લેવાનો નિષેધ કરેલ છે, હવે આ નવમા ઉદ્દેશામા આધાકર્માદિ દોષોવાળા આહાર જાત લેવા માટે બીજા પ્રકારે નિષેધ કરતા સૂત્રકાર કહે છે—

ટીકાર્થ—'इह खलु पाईणं वा' આ પૂર્વ દિશામા 'पडीणं वा' અથવા પશ્ચિમ દિશામા અથવા 'दाहिणं वा' દક્ષિણ દિશામા અથવા 'उदीणं वा' ઉત્તર દિશામા 'संतेगइया सड्ढा भवंति' ઘણા પુરૂષોમા કોઇ વિરલ જ શ્રદ્ધાવાળા શ્રાવક અથવા પ્રકૃતિભદ્ર મનુષ્ય હોય છે જેમ કે—'गाहावइ वा' ગૃહસ્થ શ્રાવક હોય અગર 'गाहावइभारिया वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકની પત્ની હોય અથવા 'गाहावइभगिणि वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકની બહેન હોય અથવા 'गाहावइ पुत्ते वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકનો પુત્ર હોય અથવા 'गाहावइधूए वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકની પુત્રી હોય

गृहपतिदुहिता वा-गृहस्थकन्या वा 'सुण्हे वा' स्नुषा वा पुत्रवधूः 'जाव कम्मकरि वा' यावत्-दासो वा दासी वा कर्मकरो कर्मकरी-परिचारिका वा स्यात् 'तेसिं च णं एवं वुत्तपुव्वं भवइ' तेषाञ्च खलु श्रद्धालुगृहपतिप्रभृतीनां श्रावकादीनां मध्ये परस्परम् एवं वक्ष्यमाणरीत्या उक्तपूर्वं प्रथमं वार्तालापो भवति, तथाहि 'जे इमे भवंति समणा' ये खलु इमे श्रमणाः साधवो भवन्ति -सन्ति 'भगवंता सीलवंतो' भगवन्तः शीलवन्तः अष्टादशशीलाङ्गसहस्रधारिणः 'वयवंतो गुणवंतो' व्रतवन्तः-रात्रिभोजनविरमणरूप षष्ठव्रतसहित पञ्चमहाव्रतस्य धारिणः, गुणव्रत सहित वन्तः-पिण्डविशुद्ध्याद्युत्तरगुणयुक्ताः 'संजया' संयताः इन्द्रियाणां नो इन्द्रियाणाञ्च संयमशालिनः 'संवुडा' संवृताः-संवरवन्तः पिहितास्रवमार्गाः 'बंभयारी' ब्रह्मचारिणः नवविध-ब्रह्मचर्यरक्षणतत्पराः 'उवरया मेहुणाओ धम्माओ' उपरताः निवृत्ताः मैथुनाद्धर्मात्, सर्वथा विषयभोगसम्पर्करहिताः 'णो खलु एएसिं कप्पइ' नो खलु एतेषां संयमशीलव्रतादिधारिणां

पति-गृहस्थ श्रावक के दुहिता-लडकी हो, 'सुण्हा वा जाव कम्मकरी वा' स्नुषा-पुत्रवधू या-यावत् दास हो या दासी हो, या कर्मकर नोकर हो, या कर्मकरी-नोकरानी हो सकती है 'तेसिं चणं एवं वुत्तपुव्वं भवइ' उन सभी श्रद्धालु गृहस्थ श्रावकों के मध्य में परस्पर इस प्रकार वक्ष्यमाण रूप से पहले वार्तालाप होता है कि 'जे इमे भवंति समणा' जो ये श्रमण 'भगवंतो' सीलमंता' भगवान् शीलवाले अर्थात् अठारह सहस्त्र शीलों के अङ्ग को धारण करने वाले और 'वयमंता गुणमंता' पिण्ड विशुद्धि आदि उत्तर गुण युक्त एवं रात्रि भोजन विरमण रूप छट्ठा महाव्रत को धारण करने वाले 'संजया' संयमशील अर्थात् इद्रियों और नो इन्द्रियों का संयम करने वाले और 'संवुडा' संवृत-संवर युक्त अर्थात् आस्रव मार्ग को बन्द करने वाले और 'बंभयारी' नवविध विशुद्ध ब्रह्मचर्य का रक्षण करने में तत्पर और 'उवरया मेहुणधम्माओ' विषय भोग रूप मैथुन रूपअधर्म के सम्पर्क से रहित साधु होते हैं इसलिये 'णो खलु एएसिं कप्पइ आहा

અથવા 'सुण्हे वा' પુત્રવધૂ હોય અથવા 'जाव कम्मकरी वा' યાવત્ દાસ હોય કે દાસી હોય અગર નોકર કે નોકરાણી હોય 'तेसिंच णं एवं वुत्तपुव्वं भवइ' એ બધા શ્રદ્ધાળુ શ્રાવકોમા આ નીચે પ્રમાણે પરસ્પરમા વાર્તાલાપ થાય છે કે-जे इमे भवंति समणा' જે આ શ્રમણો થાય છે 'भगवंता सीलमंता' ભગવાન્ શીલવાળા અર્થાત્ અઢાર હજાર પ્રકારના શીલોને અંગે ધારણ કરવાવાળા તથા 'वयमंता गुणमंता' પિંડ વિશુદ્ધિથી વિગેરે ઉત્તરગુણ યુક્ત તથા રાત્રિ ભોજન વિરમણરૂપ છટ્ઠા એવા પાંચ મહાવ્રતને ધારણ કરવાવાળા 'संजया' સંયમશીલ અર્થાત્ ઇંદ્રિયો અને નોઇંદ્રિયોનો સંયમ કરનારા તથા 'संवुडा' સંવર યુક્ત અર્થાત્ આસ્રવ માર્ગને બંધ કરનારા તથા 'बंभयारी' નવ પ્રકારના બ્રહ્મચર્યનું રક્ષણ કરવામાં તત્પર તથા 'उवरया मेहुणधम्माओ' વિષય ભોગરૂપ મૈથુન ધર્મથી રહિત સાધુ હોય છે. તેથી 'णो खलु एएसिं कप्पइ' આ પૂર્વોક્ત સંયમશીલ વ્રત ધારણ કરવાવાળા સાધુઓને 'आहाकम्मियं

साधूनां कल्पते 'आहाकम्मिए असणे वा पाणे वा खाइमे वा साइमे वा' आधाकर्मिकम्-आधाकर्मिकदोषयुक्तम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिम वा चतुर्विधमाहारजातम् 'भुत्तए वा पायए वा' भोक्तुं वा पातुम् वा, 'से जं पुण इमं अम्हं अप्पणो अट्ठाए णिट्ठियं' तत्-तस्मात् कारणात् यत् पुनः इदम् अस्माकम् आत्मार्थं निष्ठितम् सिद्धं निश्चित्य स्थापितम् 'तं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' तत् चतुर्विधम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमम् वा आहारजातम् 'सव्वमेयं' सर्वमेतत्-अशनादिकम् 'समणाणं णिसिरामो' श्रमणानाम्-एतेभ्यः श्रमणेभ्यः निःसृजामः-प्रयच्छामः ददमः, 'अवियाइं वयं पच्छा' अपि च-अथ च वयं श्रावकाः पश्चाद् 'अप्पणो अट्ठाए' आत्मनः अर्थम् आत्मार्थं निजाय 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहार-जातम् 'चेइस्सामो' चेतयिष्यामः चिन्तयिष्यामः सम्पादयिष्यामः विधास्याम इत्यर्थः 'एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म' एतत्प्रकारम्-एवं विधम् उपर्युक्तरूपम् निर्घोषं-ध्वनिम्

कम्मिए असणे वा, पाणे वा, खाइमे वा, साइमे वा' इन उपर्युक्त संयमशील व्रत को धारण करने वाले साधुओं को आधाकर्मिक दोषयुक्त अशन या पान या खादिम या स्वादिम चतुर्विध आहारजात 'भोत्तए वा पायए वा' खाने के लिये या पीने के लिये नहीं हो सकता, अर्थात् आधाकर्मादि दोष युक्त अशनादि चतुर्विध आहार को संयम पालन करने वाले साधु नहीं ले सकते हैं क्योंकि आधाकर्मिक दोष युक्त अशनादि को लेने से साधु को संयम आत्म विराधना होगी, इस तरह 'से जं पुण इमं अम्हं अप्पणो अट्ठाए णिट्ठियं तं असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा, साइमं वा' इसलिये जो यह अपने लिये हम लोगोंने बनाकर रक्खा है उस अशनादि आहार जात 'सव्वमेयं समणाणं णिसिरामो' सभी इन श्रमणो साधुओं को दे देते हैं और 'अवियाइं वयं पच्छा अप्पणो अट्ठाए असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा चेइस्सामो' हमलोग सभी श्रावक पश्चात् बाद में अपने वास्ते अशनादि चतुर्विध आहार जात बना लेंगे 'एयप्पगारं णिग्घोसं' इस प्रकार के उन

असण वा पाणं वा खाइम वा साइमं वा' આધાકર્માદિ દોષવાળું અશન, પાન, ખાદિમ કે સ્વાદિમચારે પ્રકારના આહાર જાત 'भोत्तए वा पायए वा' ખાવા કે પીવાનું કલ્પતું નથી. કેમ કે આધાકર્માદિ દોષવાળું અશનાદિ લેવાથી સાધુને સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. એ રીતે 'से जं पुण इमं अम्ह अप्पणो अट्ठाए निट्ठिय' જે આ પોતાને માટે અમે બનાવીને રાખેલ છે 'तं असण वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' તે આ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'सव्वमेय' સમગ્ર રીતે 'समणाणं णिसिरामो' શ્રમણોને આપીએ છીએ 'अवियाइं वयं पच्छा' વળી અમો શ્રાવકો પછીથી 'अप्पणो अट्ठाए' પછીથી અમારે માટે 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'चेइस्सामो' બનાવી લઈશું 'एयप्पगार निग्घोस' આવા પ્રકારનો એ શ્રાવકોનો શબ્દ 'सुच्चा णिसम्म' સ્વયં સાંભળીને

शब्दं श्रुत्वा स्वयमेव निशम्य-निभाल्य अन्यतो वा कुतश्चित् श्रुत्वा ज्ञात्वेत्यर्थः 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् तथाविधम् उपर्युक्त संकल्पविषयीभूतम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् पश्चात्कर्मभिया 'अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'अणेसणिज्जं' अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषदुष्टं 'जाव' यावद् मन्यमानः मत्वा 'लाभे संते' लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् एवं विधस्य संकल्पविषयीभूतस्य अशनादि चतुर्विधाहारजातस्य पश्चात्कर्मदोषदुष्टत्वेन संयमात्मविराधकतया साधुभिः साध्वीभिश्च तद्ग्रहणं न कर्तव्यम्, एतेन पश्चात्कर्मदोषदुष्टमपि अशनादिकं चतुर्विधाहारजातम् साधुभ्यः साध्वीभ्यश्च न कल्पते संयमात्मविराधकत्वादिति सिद्धम् ॥सू०९४॥

मूलम्-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे वसमाणे वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा, गामं वा णगरं वा, खेडं वा कव्वडं वा, मडंबं वा, पट्टणं वा आगरं वा दोणमुहं वा जाव रायहाणिं वा, इमंसि खलु गामंसि वा णयरंसि वा, खेडं-

श्रावको के निर्घोष-शब्द को 'सोच्चा णिसम्म' स्वयं सुनकर या किसी दूसरे द्वारा जानकर 'तहप्पगारं असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा, साइमं वा अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' इस प्रकार का श्रावकों का संकल्प विषयभूत अशनादि चतुर्विध आहार जात को पश्चात्कर्म के भय से अप्रासुक-सचित्त अनेषणीय-आधाकर्मादि दोष युक्त यावत् समझकर साधु और साध्वी मिलने पर भी नहीं ग्रहण करे क्योंकि उक्तरीति से श्रावकों के संकल्प विषयी भूत अशनादि चतुर्विध आहार जात पश्चात् कर्म दोष से दूषित होने से संयम आत्म विराधक होता है इसलिये सधु और साध्वी उस को नहीं ग्रहण करे अर्थात् पश्चात्कर्म दोष दुष्ट भी अशनादि चतुर्विध आहारजात संयम आत्म विराधक होता है इसलिये साधु और साध्वी उसे ग्रहण नहीं करे, अन्यथा ले लेने पर संयम आत्म विराधना होगी ॥९४॥

અથવા બીજા દ્વારા જાણીને 'तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' તેવા પ્રકારના અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને પશ્ચાત્કર્મના ભયથી 'अप्फासुयं' સચિત્ત તથા 'अणेसणिज्जं' અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષવાળું 'जाव' યાવત્ સમજીને સાધુ કે સાધ્વીએ 'लाभे संते' મળે તો પણ 'णो पडिगाहिज्जा' ગ્રહણ કરવું નહીં કેમ કે એ રીતે પાછળથી બનાવવાના શ્રાવકોના સંકલ્પવાળા અશનાદિ આહાર પશ્ચાત્ કર્મના દોષથી દૂષિત હોવાથી સંયમ આત્મ વિરાધક થાય છે તેથી સાધુ કે સાધ્વીએ તેને લેવો ન જોઈએ, અર્થાત્ પશ્ચાત્ કર્મદોષવાળા પણ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત સંયમ આત્મ વિરાધક થાય છે તેથી તેને લેવાનો નિષેધ કરેલ છે ॥ સૂ. ૯૪ ॥

सि वा, कव्वडंसि वा मडंबंसि वा, पट्टणंसि वा आगरंसि वा दोणमुहंसि वा जाव रायहाणिंसि वा संतेगइयस्स भिक्खुस्स पुरे संथुया वा, पच्छा संथुया वा, परिवसंति, तं जहा—गाहावइ वा गाहावइभारिया वा, गाहावइभगिणि वा, गाहावइपुत्ते वा गाहावइधूए वा सुण्हा वा, जाव कम्मकरी वा तहप्पगाराइं कुलाइं णो पुव्वामेव भत्ताए वा पाणाए वा णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा केवलीबूया आयामेयं पुरा पेहाए तस्स परो अट्ठाए असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा उवकरेज्ज वा, उवक्खडेज्ज वा, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा, एस हेऊ एस कारणे, एसुवएसे, जं णो तहप्पगाराइं कुलाइं पुव्वामेव भत्ताए वा पाणाए वा पविसेज्ज वा, णिक्खमेज्ज वा, से तमायाय एगंतमवक्कमिज्जा एगंतमवक्कमित्ता अणावायमसंलोए चिट्ठेज्जा, से तत्थ कालेणं अणुपविसिज्जा, अणुपविसित्ता तत्थियरेयरेहिं कुलेहिं सामुदाणियं एसियं वेसियं पिंडवायं एसित्ता आहारं आहारिज्जा ॥ सू० ९५ ॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् वसन् वा ग्रामानुग्रामम् गच्छन् वा स पुनरेवं जानीयात्—ग्रामम् वा, नगरं वा, खेटं वा, कर्वटं वा मडम्बं वा, पत्तनं वा, आकरं वा, द्रोणमुखं वा यावत् राजधानीं वा, अस्मिन् खलु ग्रामे वा, नगरे वा, खेटे वा, कर्वटे वा, मडम्बे वा, पत्तने वा, आकरे वा द्रोणमुखे वा, यावत् राजधान्यां वा सन्ति एककस्य भिक्षोः पूर्व संस्तुता वा, पश्चात् संस्तुता वा परिवसन्ति तद्यथा—गृहपतिर्वा, गृहपतिभार्या वा, गृहपतिभगिनी वा गृहपतिपुत्रो वा गृहपतिदुहिता वा, स्नुषा वा यावत् कर्मकरी वा तथाप्रकाराणि कुलानि नो पूर्वमेव भक्ताय वा पानाय वा निष्क्रामेद् वा, प्रविशेद् वा, केवली ब्रूयात् 'आदानमेतत्' पुरा प्रेक्ष्य तस्य परः अर्थाय अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा उपकुर्याद् नो उपसंस्कुर्यात् वा, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा, एष हेतुः एतत् कारणम्, एष उपदेशः, यद् नो तथाप्रकाराणि कुलानि पूर्वमेव भक्ताय वा पानाय वा प्रविशेद् वा निष्क्रामेद् वा, स तमादाय एकान्तमपक्रामेद्, एकान्तमपक्रम्य अनापाते असंलोके तिष्ठेत्, स तत्र कालेन अनुप्रविशेद्, अनुप्रविश्य तत्र इतरेतरेभ्यः कुलेभ्यः सामुदानिकम् एषितं वेषितं पिण्डपातम् एषित्वा आहारम् आहारयेद् ॥ सू० ९५ ॥

टीका—पिण्डैषणाया अधिकारात् पिण्डपातविधिमुद्दिश्य तन्निषेधं वक्तुमाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भावभिक्षुर्वा भावभिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं 'जाव

पविट्ठे समाणे' यावत्-प्रविष्टः सन् 'वसमाणे वा' वसन् वा-जानुजङ्घादीनां परिक्षीणतया अन्यत्र गमनासामर्थ्येण एकस्मिन्नेव क्षेत्रे स्थितिं कुर्वन् मासकल्पविहारी वा भूत्वा 'गामाणु, गामं वा दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामं वा गच्छन्-विहरन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स-संयमवान् भिक्षुः यदि पुनरेव वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'तं जहा-गामं वा' तद्यथा ग्रामम् वा 'णयरं वा' नगरं वा 'कव्वडं वा' कर्वटं वा 'खेडं वा' क्षेत्रम्, 'मडंबं वा' मडम्बं वा 'दोणमुहं वा' द्रोणमुखं वा 'जाव' यावत्-आगरं वा 'रायहाणिं वा' राजधानीं वा जानीयादिति पूर्वेणान्वयः 'इमं सि खलु गामंसि वा' अस्मिन् खलु ग्रामे वा 'णयरे वा' नगरे वा 'कव्वडे वा' कर्वटे

टीकार्थ-अब पिण्डैषणा का अधिकार होने से पिण्डपात-भिक्षा विशेष को लक्ष्य कर उसका निषेध करते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षुक-संयमवान् साधु और भिक्षुकी-साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से-अर्थात् भिक्षा लेने की इच्छा से अनुप्रविष्ट होता हुआ, या 'वसमाणे' वसता हुआ अथवा 'गामाणुगामं दुइज्जमाणे वा' एक ग्राम से दूसरा ग्राम जाता हुआ 'से जं पुण-एवं जाणिज्जा' वह साधु और साध्वी यदि ऐसा-वक्ष्यमाण रूप से जानले कि 'गामं वा, णगरं वा, खेडं वा, कव्वडं वा, मडंबं वा, पट्टणं वा, आकरं वा, दोणमुहं वा, जाव रायहाणिं वा,' यह ग्राम है, या नगर है या खेट-छोटा नगर है, या कर्वट छोटा ग्राम है, या मडम्ब-छोटी झोपडी है, या क्षेत्र है, या द्रोणमुख है या यावत् पत्तन है अर्थात् छोटी वसती है, या आकर-खान है या राजधानी है ऐसा समझले कि 'इमंसि खलु गामंसि वा, णयरे वा, कव्वडे वा, खेत्ते वा, मडंबे वा, दोणमुहे वा, जाव-आगरे वा, रायहाणिंसि वा,' इस पूर्वोक्त ग्राम में या नगर में या कर्वट में अर्थात् छोटा नगर में या क्षेत्र में या मडम्ब-छोटा ग्राम में या द्रोणमुख-छोटी झोपडी में, या यावत्-पत्तन-छोटी वसती में या आकर

હવે પિંડૈષણાનો અધિકાર હોવાથી ભિક્ષા વિશેષને ઉદ્દેશીને તેનો નિષેધ બતાવે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અગર સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષા લેવાની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને અગર 'वसमाणे' વાસ કરતા થકા અથવા 'गामाणुगाम दूइज्जमाणे वा' એક ગામથી બીજા ગામે જતા 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તે સાધુ કે સાધ્વી જો નીચે કહેવામાં આવ્યા પ્રમાણે જાણે જેમ કે 'गाम वा' આ ગામ છે 'णगरं वा' અથવા નગર છે. અથવા 'खेड वा' નાનું નગર છે અથવા 'कव्वडं वा' નાનું ગામ છે અથવા 'मडंब वा' અથવા નાની ઝુંપડી છે, અથવા 'पट्टणं वा' નાનુ ગામ છે અથવા 'आगर वा' ખાણ છે, અથવા 'दोणमुह वा' દ્રોણમુખ છે 'जाव रायहाणिं वा' અથવા રાજધાની છે. એવું સમજવામાં આવે કે 'इमंसि खलु गामंसि' આ પૂર્વોક્ત ગામોમાં અથવા 'णयरे वा' નગરોમાં અથવા

वा 'खेत्ते वा' क्षेत्रे वा 'मडंबे वा' मडम्बे वा 'दोणमुहे वा' द्रोणमुखे वा 'जाव' यावत्-आकरे वा 'रायहाणिंसिवा' राजधान्यां वा 'संतेगइयस्स भिक्खुस्स' सन्ति-विद्यन्ते एककस्य एकस्य कस्यचिद् भिक्षुकस्य 'पुरे संथुया वा' पुरा संस्तुताः वा पूर्वपरिचिताः सम्बन्धिनः मातापित्रादयः 'पच्छा संथुया वा' पश्चात् संस्तुता वा-पश्चात् परिचिता वा श्वशुरश्वश्वादयः 'परिवसंति' परिवसन्ति-निवसन्ति 'तं जहा-गाहावइ वा' तद्यथा-गृहपतिर्वा 'गाहावइभारिया वा' गृहपतिभार्या वा 'गाहावइभगिणि वा' गृहपतिभगिनी वा 'गाहावइपुत्ते वा' गृहपतिपुत्रो वा 'गाहावइधूए वा' गृहपति दुहिता वा 'सुण्हा' स्नुषा-गृहपतिपुत्रवधूर्वा 'जाव कम्मकरी वा' यावत्-दासो वा दासी वा कर्मकरो वा 'कम्मकरी वा' कर्मकरी वा स्यात् तर्हि 'तहप्पगाराइं कुलाइं' तथाप्रकाराणि-पूर्वोक्तरूपाणि पूर्वपरिचितानि पश्चात्परिचितानि

स्थान में या राजधानी में 'संतेगइयस्स भिक्खुस्स, पुरे संथुया वा, पच्छा संथुया वा, परिवसंति' इस पूर्वोक्त ग्राम नगरखेड वगैरह में किसी एक साधु के पूर्व संस्तुत-पहले के परिचित माता पिता भाइ बन्धु वगैरह रहते हैं अथवा पश्चात्-पीछे के परिचित श्वशुर सास श्याला वगैरह रहते हैं 'तं जहा-गाहावइ वा, गाहावइभारिया वा, गाहावइ भगिणि वा' जैसे कि-उन संबन्धियों में कोइ परिचित गृहपति-गृहस्थ श्रावक हो सकता है, या गृहपति की भार्या-धर्मपत्नी हो सकती है या गृहपति की भागनी-बहन हो सकती है या 'गाहावइ पुत्ते वा' गृहपति का पुत्र ही पूर्व परिचित हो सकता है या 'गाहावइ धूए वा' गृहपति की दुहिता लडकी ही पूर्व परिचित हो सकनी है 'सुण्हावा' स्नुषा-गृहपति की पुत्रवधू ही पूर्वपरिचित हो सकती है या 'जाव' यावत्-दास या दासी, कर्मकर-नोकर या 'कम्मकरी वा' कर्मकरी-नोकरानी ही पूर्व या पश्चात् की परिचित हो सकती है इसलिये 'तहप्पगाराइं कुलाइं' इस प्रकार के पूर्व परिचित पित्रादि के घर में

'कब्बडे वा' નાના નગરમા અથવા 'खेत्ते वा' ક્ષેત્રમા અથવા 'मडंबे वा' મડંબ-નાના ગામમાં અથવા 'दोणमुहे वा' દ્રોણમુખ નાની ઝુંપડીમા 'जाव आगरे वा' અગર યાવત્ પત્તન-નની વસ્તીમા અથવા આકાર-ખાણમા અથવા 'रायहाणिंसि वा' રાજધાનીમા 'संतेगइयस्स भिक्खुस्स' અથવા આ પૂર્વોક્ત ગામ નગર વિગેરેમા કોઇ એક સાધુને 'पुरे संथुया' પહેલાના પરિચિત માતા પિતા ભાઇ બંધુ વિગેરે અથવા 'पच्छासंथुया वा' પછીથી પરિચિત થયેલ સાસુ, સસરા, સાળા વિગેરે 'परिवसंति' રહે છે 'तं जहा જેમ કે 'गाहावइ वा' તે સંબંધિયોમા કોઇ પરિચિત શ્રાવક ગૃહસ્થ હોય અથવા 'गाहावइ भारिया वा' ગૃહપતિના પત્ની હોય 'गाहावइ भगिणि वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકની બહેન હોય અથવા 'गाहावइ पुत्ते वा' ગૃહસ્થનો પુત્ર હોય અથવા 'गाहावइ धूए वा' ગૃહસ્થની પુત્રી પૂર્વ પરિચિત હોય અથવા 'सुण्हा वा' ગૃહસ્થની પુત્રવધુ પૂર્વ પરિચિત હોય અથવા 'जाव' યાવત્ દાસ, દાસી, નોકર નોકરાણી પૂર્વ યા પશ્ચાત્ પરિચિત હોઇ શકે છે. 'तहप्पगाराइं कुलाइं'

वा गृहपतिप्रभृतीनां कुलानि-गृहाणि 'णो पुव्वामेव' नो पूर्वमेव भिक्षाग्रहणात्प्रागेव 'भत्ताए वा पाणाए वा' भक्ताय वा पानाय वा 'णिक्खमिज्ज वा पविसेज्ज वा' निष्क्रामेद् वा प्रविशेद् वा पूर्वपरिचितेषु पितृपितृव्यादिकुलेषु पश्चात् परिचितेषु श्वशुरश्यालादिकुलेषु च भक्तपानाद्यर्थं न प्रविशेद् नापि निष्क्रामेदित्यर्थः, तन्निषेधे हेतुपूर्वकं प्रमाणमाह-'केवलीबूया-आयाणमेयं' केवली केवलज्ञानी सर्वज्ञः त्रिकालदर्शी भगवान् महावीरो बूयात्-ब्रवीति-उपदिशति-आदानमेतत् आदानम्-कर्मागमनद्वारम् कर्मास्रवकारणम् एतत्-पितृपितृव्यादि सम्बन्धिगृहाद् चतुर्विधम् अशनादिभिक्षाग्रहणम्, तत्र हेतुमाह-'पुरा पेहाए' पुरा पूर्वं, प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा भिक्षाग्रहणात्प्रागेव अवलोक्य 'तस्स परो अट्ठाए' तस्य भिक्षुकस्य सम्बन्धी परः दाता-पुरुषः, अर्थाय-निमित्ताय भिक्षादानार्थमित्यर्थः 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा'

या पश्चात् परिचित श्वशुर वगैरह के घर में 'णो पुव्वामेव भत्ताए वा पाणाए वा' भिक्षा ग्रहण करने से पहले ही भक्त-भात के लिये या पान के लिये 'णिक्खमिज्ज वा पविसेज्ज वा' नहीं प्रवेश करे और भिक्षा लेकर वहां से निकले भी नहीं अर्थात् साधु और साध्वी भात दाल वगैरह के लिये और जल दूध चाय वगैरह के लिये भी पूर्व परिचित पिता पितृव्य चाचा वगैरह के घर में एवं पश्चात् परिचित श्वशुर श्यालक वगैरह के घर में नहीं जाय और भिक्षा लेकर निकले भी नहीं क्योंकि-'केवली बूया'-केवली-केवलज्ञानी वीतराग भगवान् त्रिकाल दर्शी प्रभु उपदेश देते हैं कि-एतत् यह पिता चाचा-श्वशुर वगैरह अपने सम्बन्धियों के घर से अशनादि चतुर्विध आहार जात को भिक्षा के रूप में ग्रहण करना 'आयाणमेयं' आदानम्-कर्मागमन का द्वार है अर्थात् कर्मास्रवका कारण है क्योंकि 'पुरा पेहाए' पुरा प्रेक्ष्य-भिक्षा ग्रहण से पहले ही साधु साध्वी को देखकर 'तस्स परो अट्ठाए' उस साधु का सम्बन्धी दाता पुरुष भिक्षा देने के लिये 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनादि चतुर्विध आहारजात को

આવા પ્રકારના પૂર્વ પરિચિત પિત્રાદિકોના ઘરમાં અથવા પશ્ચાત્ પરિચિત શ્વસુર વિગેરેના ઘરમાં 'णो पुव्वामेव' ભિક્ષા ગ્રહણ કર્યા પહેલા 'भत्ताए वा पाणाए वा' આહાર માટે અથવા પાનને માટે 'णो णिक्खमिज्ज वा पविसेज्ज वा' પ્રવેશ કરવો નહીં તેમજ ભિક્ષા લઈને ત્યાંથી નીકળવું પણ નહીં અર્થાત્ સાધુ કે સાધ્વી આહાર મેળવવા માટે અથવા પાન મેળવવા માટે પણ પૂર્વ પરિચિત એવા પિતા, કાકા, વિગેરેના ઘરોમાં તેમજ પશ્ચાત્ પરિચિત સસરા, સાળા વિગેરેના ઘરોમાં જવું નહીં તેમજ ભિક્ષા લઈને નીકળવું પણ નહીં' કેમ કે-'केवलीबूया' કેવળજ્ઞાની એવા વીતરાગ ભગવાન મહાવીર પ્રભુ ઉપદેશ આપે છે કે 'आयाणमेय' પૂર્વ પરિચિત કે પશ્ચાત્ પરિચિત સંબંધીયોના ઘેરથી આહાર પાણી કરવું તે કર્માગમનનું દ્વાર છે કેમ કે-'पुरा पेहाए' ભિક્ષા લેતા પહેલાં જ સાધુને જોઈને સાધુના સંબંધીયો 'तस्स परोअट्ठाए' ભિક્ષા આપવા માટે અર્થાત્ અશનાદિ આહાર

अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'उवकरिज्ज वा' उपकुर्यात्-पाकार्थम् उपकरणजातम् उपढौकयेद् वा 'उवक्खडिज्ज वा' उपस्कुर्याद् वा-अशनादिकं पचेद् वा किन्तु साधूनां साध्वीनाञ्च कृते एतन्न युक्तम् तत्र हेतुमाह-'अहभिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' अथ किन्तु भिक्षूणां कृते पूर्वोपदिष्टा-तीर्थकृदुपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा-संयमपालन-नियमो वर्तते, 'एस हेऊ' एष हेतुः 'एस कारणे' एतत् कारणम् 'एसुवदेसे' एष उपदेशः, तदाह-'णो तहप्पगाराइं कुलाइं' नो तथाप्रकाराणि तथाविधानि पूर्वपरिचितानि पश्चात् परि-चितानि वा कुलानि पितृपितृव्यादि गृहाणि 'पुव्वामेव भत्ताए वा पाणाए वा' पूर्वमेव-भिक्षाग्रहणात्प्रागेव भक्ताय वा पानाय वा भक्तपानाद्याहारार्थम् 'पविसिज्ज वा णिक्खमिज्ज वा' प्रविशेद् वा निष्क्रामेद् वा, 'पविसित्ता निक्खमित्ता' प्रविश्य निष्क्रम्य 'से तमायाय' स-भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा सा तम्-पितृपितृव्यादि सम्बन्धि अशनादिकम् आदाय-अवगम्य ज्ञात्वा 'एगंतमवक्कमिज्जा' एकान्तम्-अपक्रामेद्-निर्जनस्थाने गच्छेत् 'एगंतमवक्कमित्ता'

पकाने के लिये 'उवकरिज्ज वा' उपकरण जात बटलोही वगैरह पात्रादिको पास में एकट्ठा करेगा और 'उवक्खडिज्ज वा' अशनादि आहार जात को पकायगा, किन्तु यह साधु और साध्वी के लिये अच्छा नहीं कहा जा सकता क्योंकि 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' एस हेऊ, एस कारणे, एसुवदेसे' भिक्षुकों-साधुओं के लिये भगवान् तीर्थकरने संयम पालन करने का उपदेश दिया है कि-'णो तहप्पगाराइं कुलाइं पुव्वामेव भत्ताए वा, पाणाए वा पविसिज्ज वा निक्खमिज्ज वा' उस तरह के पिता वगैरह और श्वशुर वगैरहके घर में पहले ही पता लगाकर भक्तादि के लिये और पानी आदि के लिये नहीं जाय और वहां से भिक्षा लेकर निकले भी नहीं 'पविसित्ता निक्खमित्ता' यदि धोखा से प्रवेश करे तो वहां से निकल कर वह साधु और साध्वो 'से तमायाय उस पिता वगैरह सम्बन्धियों के अशनादि चतुर्विध आहार जात को जान कर 'एगंतमवक्कमिज्जा' एकान्त मे चला जाय और 'एगंतमवक्कमित्ता अणावा

આપવા માટે 'असण वा पाणं वा खाइम वा साइम वा' અશન પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચતુર્વિધ આહારને બનાવવા 'उवकरिज्ज वा' વાસણ વિગેરે સાધનો ને એકઠા કરશે અને 'उवक्खडिज्ज वा' અશનાદિ તૈયાર કરશે આ રીતનો આરંભ સમારંભ સાધુ કે સાધ્વીને માટે યોગ્ય કહેવાતા નથી કેમ કે-'अह भिक्खूण पुव्वोवदिट्ठा पइण्णा' સાધુ સાધ્વીને સંયમ પાલન કરવા માટે ભગવાન્ તીર્થંકરે પહેલેથી જ ઉપદેશ આપેલ છે કે-'णो तहप्प गाराइं कुलाइं' એવા પ્રકારના પૂર્વ કે પશ્ચાત્ પરિચિતોના ઘરોમાં 'पुव्वामेव' પહેલેથી ખબર મેળવીને 'भत्ताए वा पाणाए वा' આહાર લેવા માટે કે પાણી આદિ લેવા માટે 'पविसि ज्ज वा निक्खमिज्ज वा' જવું કે ત્યાંથી બહાર આવવું નહીં. 'पविसित्ता' જો ભૂલથી પ્રવેશ કરી લીધો હોય તો 'निक्खमित्ता' ત્યાંથી બહાર નીકળીને તે સાધુ કે સાધ્વીએ 'से तमायाय' પિતા વિગેરેના ઘરોમાંથી લીધેલ અશનાદિને જાણીને 'एगंत-

एकान्तम् अपक्रम्य 'अणावायमसंलोए' अनापाते जनयातायातसम्पर्करहिते असंलोके-लोकावलोकनरहिते स्थाने 'चिट्ठिज्जा' तिष्ठेत्, अथानन्तरम् 'से तत्थ कालेणं अणुपविसिज्जा' स-भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा तत्र-पूर्वपरिचिते पश्चात्परिचिते वा तस्मिन् ग्रामे कालेन यथा कालम् भिक्षाग्रहणावसरे समुपस्थिते सति अनुप्रविशेत्, गच्छेत् 'अणुपविसित्ता' अनुप्रविश्य 'तत्थियरेयरेहिं कुलेहिं' तत्र इतरेतरेभ्यः कुलेभ्यः-अन्येभ्यो गृहेभ्यः पूर्वपरिचितपश्चात्परिचितभिन्नेभ्यः कुलेभ्यः इत्यर्थः 'सामुदाणियं एसियं वेसियं पिंडवायं' सामुदानिकम्-सामूहिकम् अनेकगृहसम्बन्धि एषितम्-एषणीयम्-उद्गमादिदोषरहितम्, वैषिकम्-साधुवेषमात्रनिमित्तात्प्राप्तम् उत्पादनादिदोषरहित मित्यर्थः पिण्डपातम्-भिक्षारूपमशनादिकमाहारजातम् 'एसित्ता' एषित्वा-अन्विष्य, याचित्वा 'आहारं आहारेज्जा' आहारम् एषणादोषरहितं अशनादिकम् भिक्षाग्रहणं कुर्यादित्यर्थः ते च षोडश उत्पादनादोषाः-'धाई १

यमसंलोए चिट्ठिज्जा' एकान्त में जाकर अनापात-मनुष्यों के यातायात सम्पर्क रहित और असंलोक-लोगों के अवलोकन रहित निर्जन स्थान में जाकर रहे उस के बाद 'से तत्थ कालेणं अणुपविसिज्जा, वह साधु और साध्वी उस पूर्वपरिचित तथा पश्चात् परिचित ग्राम में यथा समय-भिक्षग्रहण का समय होने पर प्रवेश करे और 'अणुपविसित्ता' वहां प्रवेश कर 'तत्थियरेयरेहिं कुलेहिं' उस ग्राम के पूर्वपरिचित पिता वगैरह के घर को छोडकर एवं पश्चात्परिचित श्वशुर वगैरह के घर को भी छोडकर उन से दूसरे के घर 'सामुदाणियं' सामुहिक रूप में प्राप्त करने योग्य और 'एसियं' एषणीय-उद्गमादि दोषों से रहित एवं 'वेसियं' वैषिक-साधु वेषमात्र निमित्त से प्राप्त अर्थात् उत्पादनादि दोषों से रहित 'पिंडवायं एसित्ता' पिण्डपात-भिक्षा रूप अशनादि चतुर्विध आहार जात को ढुंढ कर अर्थात् याचकर आहार को एतावता एषणा दोषों से रहित 'आहारं आहरेज्जा' अशनादि चतुर्विध आहार की याचना करे खाय। यहां पर उत्पादना दोष षोडश माने जाते हैं- १-धाई, २-दूई, ३-

मवक्कमिज्जा' એકાન્ત સ્થળે જાવા જવુ 'एगंतमवक्कमित्ता' અને એકાન્તમાં જઈને 'अणावायमसलोए चिट्ठिज्जा' માણુસોના અવરજવર વિનાના લોક ન જોવે તે રીતે નિર્જન સ્થાનમાં જઈને 'से तत्थ कालेणं अणुपविसिज्जा' તે સાધુ અગર સાધ્વી તે પૂર્વ પરિચિત ગામમા યથા સમય અર્થાત્ ભિક્ષા લાવવાના સમયે પ્રવેશ કરવો 'अणुपविसित्ता' અને ત્યાં પ્રવેશ કરીને 'तत्थियरेहिं कुलेहिं' તે ગામના પૂર્વ પરિચિત વાળાઓના ઘરોને છોડીને તેમનાથી બીજા ઘરોમા 'सामुदाणिय' સામૂહિકરૂપથી પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય તથા 'एसिय' એષણીય-ઉદ્ગમાદિ દોષ વિનાના તથા 'वेसिय' સાધુના વેષમાત્રથી પ્રાપ્ત થના અર્થાત્ ઉત્પાદનાદિ દોષ વગરના 'पिंडवायं' ભિક્ષા રૂપે મળે તેવા અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને 'एसित्ता' યાચના કરીને 'आहार आहरेज्जा' તેવા પ્રકારનો આહાર ઉપયોગમા લેવો. ઉત્પાદના દોષ સોળ પ્રકારના છે.

दूइ २ निमित्ते ३ आजीव ४ वणीमगे ५ तिगिच्छा ६ य। कोहे ७ माणे ८ माया ९ लोभे १० य हवंति दस एए॥ पुव्विंपच्छा संथव ११ विज्जा १२ मंते १३ अ चुण्ण १४ जोगे १५ य। उप्पायणाय दोसा सोलसमे मूलकम्मे य १६॥ धात्रीपिण्डः, दूतीपिण्डः, निमित्तपिण्डः, आजीविकापिण्डः, वनीपकपिण्डः, चिकित्सापिण्डः, क्रोधादिपिण्डः मान-पिण्ड, मायापिण्ड लोभपिण्ड पूर्वपश्चात् संस्तवपिण्डः, विद्यापिण्डः, मन्त्रपिण्डः, चूर्णपिण्डः, योगपिण्डः मूलपिण्डश्चेति षोडश पिण्डपातगतोत्पादनादोषाः सन्ति, तेचामी उत्पादनादोषाः साधुसमुत्थाः अवगन्तव्याः, ग्रासैषणादोषाश्च पञ्च बोध्याः–'संजोअणा १ पमाणे २ इंगाले ३ धूम ४ कारणे चेव॥' संयोजना, प्रमाणम्, अङ्गारः धूम्रः कारणश्चेति। तत्र आहारलोलुपतया दधिगुडादेः संयोजनं संयोजना दोषः, द्वात्रिंशत्कवलग्रासप्रमाणातिरिक्ताहारग्रहणं प्रमा-

निमित्ते, ४–आजीव, ५–वणीमगे, ६ तिगिच्छा, ७–कोहे ८ माणे ९–माया १०–लोभेय,–हवंति दस एए॥ ११–पुव्विं पच्छा संथव, १२–विज्जा १३ मंते अ १४–चुण्ण, १५–जोगे य, उप्पायणाय दोसा १६ सोलसमे मूलकम्मे य' १–धात्रीपिण्ड २–दूतीपिण्ड ३–निमित्तपिण्ड, ४–आजीविका पिण्ड, ५–वनीपक-पिण्ड, ६–चिकित्सा पिण्ड, ७-क्रोधादिपिण्ड ८–मानपिण्ड, ९–मायापिण्ड, १०–लोभपिण्ड ११पूर्व पश्चात् संस्तव पिण्ड, १२–विद्यापिण्ड, १३–मन्त्रपिण्ड १४–चूर्णपिण्ड १५–योगपिण्ड १६–मूलपिण्ड, ये सोलह पिण्डपातगत उत्पादना दोष हैं, ये सभी उत्पादना दोष साधु से ही उत्पन्न होते हैं और पांच ग्रासै-षणा दोष होते हैं–'संजोअणा १, पमाणे २, इंगाले ३, धूम, ४, कारणे ५, चेव' १–संयोजना, २–प्रमाणम्, ३–अगार, ४–धूम्र और ५-कारण, उन में आहार लोलुपता से दही गुड वगैरह का संयोजन करना संयोजना दोष कहा जाता है और बत्तीसकवल ग्रास प्रमाण से अधिक अतिरिक्त आहार का ग्रहण करना प्रमाण दोष कहा जाता, और आहार की आसक्ति से लोभ के कारण खाने से चारित्र का अंगारस्वरूप आपादक होने से अंगार दोष कहा जाता है और अन्तप्रान्त

તે આ પ્રમાણે–'धाई' ધાત્રીપિંડ ૧ 'दूई' દૂતિપિંડ ૨, 'निमित्ते' નિમિત્ત પિંડ ૩, 'आजीव' આજીવીકાપિંડ ૪ 'वणीमगे' વનીપકપિંડ૫, 'तिगिच्छाय' ચિકિત્સાપિંડ ૬, 'कोहे' ક્રોધાદિ પિંડ ૭, माणे' માનપિંડ ૮, 'माया' માયાપિંડ ૯, 'लोभेय' લોભપિંડ૧૦, 'पुव्विंपच्छा-संथश' પૂર્વ પશ્ચાત્ સંસ્તવપિંડ ૧૧, 'विज्जा' વિદ્યાપિંડ ૧૨, 'मंतेअ' મંત્રપિંડ ૧૩, 'चुण्ण' ચૂર્ણપિંડ ૧૪, 'जोगेय' યોગપિંડ ૧૫, 'मूलकम्मेय' મૂલકર્મ ૧૬, 'उप्पायणाय' અને ઉત્પાદનના 'दोसा सोलसमे' આ સોળ દોષો છે આ બધા ઉત્પાદનના દોષો સાધુથી ઉત્પન્ન થાય છે તથા પાચ ગ્રાસૈષણા દોષ થાય છે 'संजोयणा' સંયોજના ૧, 'पमाणे' પ્રમાણ ૨, 'इंगाले' અંગાર ૩, 'धूम' ધૂમ દોષ ૪ તથા 'कारणेय' કારણ ૫ તેમાં આહાર લોલુપતાથી દહીં ગોળ વિગેરે મેળવવા તે સંયોજના દોષ કહેવાય છે તથા બત્રીસ કોળીયા પ્રમાણથી વધારે આહાર લેવો તેને પ્રમાણદોષ કહેવાય છે. તથા આહારની આસક્તીથી લોભ

णदोषः, आहारासक्तया गार्द्ध्याद् भुञ्जानस्य चारित्रस्याङ्गारस्वरूपत्वापादकत्वेन अङ्गारदोषः, अन्तप्रान्तादौ आहारद्वेषाद् चारित्रस्याभिधूमनाद् धूम्रदोषः, वेदनादिकारणं विना भुञ्जानस्य कारणदोष उच्यते। इत्येवं ग्रासैषणादि दोषरहितः सन् साधुः साध्वी वा साधुवेषमात्रप्राप्तमाहारं भुञ्जीत ॥ सू० ९५ ॥

मूलम्—सिया से परो कालेण अणुप्पविट्ठस्स आहाकम्मियं असणं वा, पाणं वा खाइमं वा साइमं वा, उवकडेज्ज वा उवक्खरेज्ज वा तं चेगइओ तुसणीओ उवेहेज्जा आहडमेव पच्चाइक्खिस्सामि माइट्ठाणं संफासे, णो एवं करेज्जा, से पुव्वामेव आलोएज्जा, आउसोत्ति वा, भगिणि त्ति वा, णो खलु मे कप्पइ आहाकम्मियं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं भोत्तए वा पायए वा, मा उवकरेहि, मा उवक्खडेहि, से सेवं वयंतस्स परो आहाकम्मियं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा, उवक्खडावित्ता आहट्टु दलएज्जा, तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अप्फासुयं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू. ९६॥

छाया—स्यात् तस्य परः कालेन अनुप्रविष्टस्य आधाकर्मिकम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा उपकुर्यात् वा, उपसंस्कुर्याद् वा, तच्च एककः तूष्णीकः उत्प्रेक्षेत, आहृतमेव प्रत्याख्यास्यामि, मातृस्थानं संस्पृशेत् नो एवं कुर्यात्, स पूर्वमेव आलोचयेत्—आयुष्मन्! इति वा, भगिनि! इति वा नो खलु मे कल्पते आधाकर्मिकम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा, भोक्तुं वा पातुं वा, मो उपकुरु, मा उपस्कुरु, अथ तस्य एवं वदतः परः आधाकर्मिकम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा उपस्कार्य आहृत्य-दद्यात्, तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अप्रासुकं यावत् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ९६ ॥

आहार वगैरह में द्वेष से चारित्र को मलिन करने से धूम्र दोष कहा जाता, एवं वेदनादि कारण के विना ही खाने से कारण दोष कहा जाता है, इस तरह ग्रासैषणादि दोषों से रहित होकर साधु और साध्वी साधुवेष मात्र के कारण प्राप्त अशनादि चतुर्विध आहार जात को खाय ॥ ९५ ॥

વશાત્ ખાવાથી ચારિત્રના અંગાર રૂપનું આવવાથી અંગાર દોષ કહેવાય છે તથા અંતપ્રાંત વિગેરે આહાર દ્વેષથી ચારિત્રને મલીન કરવું તે ધૂમ્રદોષ કહેવાય છે. તથા વેદનાદિ કારણ વિના જ ખાવાથી કારણ દોષ કહેવાય છે. આ રીતે ગ્રાસૈષણાદિ દોષોથી રહિત થઈને સાધુ સાધ્વીએ સાધુવેષ માત્રથી પ્રાપ્ત થતા અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારને ઉપયોગમાં લેવો. ॥સૂ. ૯૫॥

टीका-'पिण्डैषणा विषयमेवाधिकृत्य तन्निषेधं वक्तुमाह-'सिया से परो कालेण अणुप्पविट्ठस्स' अथैवंस्यात् कदाचित् तस्य साधोः कालेन भिक्षाकालानुसारेण अनुप्रविष्टस्य-भिक्षार्थमुपस्थितस्य कुते परः गृहस्थः 'आहाकम्मियं' आधाकर्मिकम्-आधाकर्मिकदोषयुक्तम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एव चतुर्विध माहारजातम् 'उवकरेज्ज वा' उपकुर्याद् वा-अशनाद्यर्थम् उपकरणजातम् उपढौकयेद् वा 'उवक्खडेज्ज वा' उपसंस्कुर्याद् वा, अशनादिकं साध्वर्थं पचेद् वा, 'तं चेगइओ तुसणीओ उवेहेज्जा' तच्च अशनाद्यर्थम् उपकरणोपढौकनम् पचनं च यदि एककः-कश्चित् साधुः तूष्णीकः मौनः सन् उत्प्रेक्षेत-उपेक्षेत, उपेक्षांकुर्यात् तन्निषेधं न विदध्यात् अपि तु 'आहडमेव पच्चाइक्खिस्सामि' आहृतमेव आहृत्य दत्तमेव अशनादिकं प्रत्याख्यास्यामित्य-ख्यामि इत्येवं विचार्य नो निषेधेत्तर्हि 'माइट्ठाणं संफासे' मातृस्थान संस्पृशेत्-आधाकर्मादि-

अब भी पिण्डैषणा विषय को ही लक्ष्य कर उसका निषेध करते हैं-

टीकार्थ-'सिया से परो कालेण अणुप्पविट्ठस्स' यदि कदाचित् ऐसा कभी हो कि भिक्षाकाल के अनुसार भिक्षा के लिये गृहस्थ श्रावकके घर में उपस्थित उस साधु के लिये कोई पर-गृहस्थ श्रावक 'आहाकम्मियं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' आधाकर्मिक दोषों से युक्त अशनादि चतुर्विध आहारजात को 'उवक्खडेज्ज वा उवकरेज्ज वा' बनाने के लिये बटलोही वगैरह पात्रादि उपकरण जात को उपस्थापित करे और साधु को ही देने के लिये अशनादि चतुर्विध आहार को पकावे और 'तंचेगइओ तुसणीओ उवेहेज्जा' उस उपकरण जात का उपस्थापन तथा अशनादि पाचन को यदि कोई साधु तुष्णीक-मौन होकर उपेक्षा करे निषेध नहीं करे 'आहडमेव पच्छा इक्खिस्सामि' अर्थात् अशनादि को लाकर देने पर ही प्रत्याख्यान करूंगा ऐसा विचार कर 'माइट्ठाणं संफासे' उसका निषेध नहीं करे तो साधुको मातृ-

हवे पण पिंडैषणाने જ ઉદ્દેશીને તેનો નિષેધ બતાવે છે.-

ટીકાર્થ-'सिया से परो कालेण अणुप्पविट्ठस्स' જો કદાચ એવું કોઈ વખત બને કે ભિક્ષા કાલ અનુસાર ભિક્ષા ગ્રહણ માટે ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં આવેલ એ સાધુને માટે કોઈ અન્ય ગૃહસ્થ શ્રાવક 'आहाकम्मियं' આધાકર્મિક દોષવાળો 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશનાદિ ચારે પ્રકારના આહાર જાતને બનાવવા માટે તપેલી વિગેરે પાત્રાદિ સામગ્રી 'उवकरेज्ज वा' તૈયાર કરે અને સાધુને જ આપવા માટે અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારને 'उवक्खडेज्ज वा' બનાવે અને 'तं चेवइओ तुसिणीओ उवेहेज्जा' તે સામગ્રીની તૈયારી તથા અશનાદિ પાચનને જો કોઈ સાધુ મૌન રહી ઉપેક્ષા કરે તેમ કરવાથી રોકે નહીં અર્થાત્ 'आहडमेव पच्चाइक्खिस्सामि' અશનાદિ લાવીને આપે ત્યારે જ પ્રત્યાખ્યાન કરીશ. એવો વિચાર કરીને તેનો નિષેધ ન કરે તો સાધુને 'माइट्ठाणं संफासे' "

दोषयुक्तो भवेत् तस्मात् 'णो एवं करिज्जा' नो एवं कुर्यात्–आधाकर्मिकाशनादिपचने साधुः तुष्णीभावं समाश्रित्य न उपेक्षेत अपि तु प्रत्याख्यानं कुर्यात् तदाह–'से पुव्वामेव आलोइज्जा' स–साधुः पूर्वमेव भिक्षाग्रहणात्प्रागेव आलोचयेत्–पर्यालोचनं विदध्यात्, आलोचनप्रकारमाह–'आउसोत्ति वा, भगिणित्ति वा' आयुष्मन् ! इति वा पुरुषं सम्बोध्य, भगिनि ! इति वा स्त्रियं सम्बोध्य कथयेत्, किं तदित्याह–'णो खलु मे कप्पइ आहाकम्मियं' नो खलु मे–मह्यम्, कल्पते आधाकर्मिकम्–आधाकर्मिकदोषयुक्तम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातं 'भुत्तए वा पायए वा'

स्थान एवं आधाकर्मादि दोष लगेगा इसलिये 'णो एवं करिज्जा' ऐसा नहीं करे अर्थात् आधाकर्मिक अशनादि चतुर्विध आहार को पकाने में साधु मौन होकर उसकी उपेक्षा ही केवल नहीं करे अपितु उसका प्रत्याख्यान करे,

अब उसी प्रत्याख्यान के प्रकार को बतलाते हैं–'से पुव्वामेव आलोइज्जा–'आउसोत्ति वा, भगिणि त्ति वा' वह संयमवान् पूर्वोक्त साधु और साध्वी भिक्षा लेने से पहले ही विचार कर कहे कि–हे आयुष्मन् ! श्रावक ! हे भगिनि श्राविके मुझे आधाकर्मिक–आधाकर्मादि दोषों से युक्त अशनादि चतुर्विध आहार जात 'भुत्तए वा पायए वा' खाने और पीने में नहीं खपेगा, इसलिये 'मा उवकरेहि' अशनादि आहार जात को पकाने के लिये पात्रादि उपकरण मत लाओ तथा 'मा उवक्खडेहि' अशनादि चतुर्विध आहार जात को मत पकाओ, अर्थात् हमारे लिये पाक मत करो, 'से सेवं वयंतस्स परो आहाकम्मियं असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा, साइमं वा' इस तरह मना करने पर भी पर–गृहस्थ

અને આધાકર્માદિ દોષ લાગે છે. તેથી 'णो एवं करेज्जा' એવુ કરવું નહીં', અર્થાત્ આધાકર્મિક અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારને રાંધવામાં સાધુએ મૌન રાખીને કેવળ તેની ઉપેક્ષા જ ન કરવી, પરંતુ તેનું પ્રત્યાખ્યાન કરવું.

હવે તે પ્રત્યાખ્યાનના પ્રકારને બતાવે છે.–

'से पुव्वामेव आलोइज्जा' સાધુ કે સાધ્વીએ ભિક્ષા લેતા પહેલાં જ વિચાર કરીને કહે કે–'आउसोत्ति वा, भगिणित्ति वा' હે આયુષ્મન્ શ્રાવક અથવા હે બહેન શ્રાવિકાજી, 'आहाकम्मियं' આધાકર્માદિ દોષોવાળુ 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર દ્રવ્ય અથવા પાન દ્રવ્ય કે ખાદિમ, સ્વાદિમ પદાર્થ 'भुत्तए वा पायए वा' ખાવા પીવામાં 'णो खलु मे कप्पइ' મને સેવાને કલ્પતુ નથી તેથી અશનાદિ આહાર બનાવવાની 'मा उवकरेहि' સામગ્રી ન લાવો. તથા અશનાદિ આહાર 'मा उवक्खडेहि' બનાવો નહી અર્થાત્ મારે માટે નવો કંઇ પાક તૈયાર ન કરો 'से सेवं वयंतस्स परो' આ રીતે નિષેધ કરવા છતા પર– ગૃહસ્થ શ્રાવક 'आहाकम्मियं' આધાકર્માદિ દોષવાળો 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન્ પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચતુર્વિધ આહાર

भोक्तुं वा पातुं वा, 'न कल्पते' इति पूर्वेणान्वयः, तस्मात् 'मा उवकरेहि, मा उवक्खडेहि' मा उपकुरु अशनादिपाकार्थमुपकरणजातं मा उपढौकय, मा उपसंस्कुरु मा पचेद् अशनादिपाकम् अस्मदर्थं मा कुरु इत्यर्थः, 'से सेवं वयंतस्स परो' अथ तस्य एवं-पूर्वोक्तरीत्या वदतः साधोः कृते परो-गृहस्थः यदि 'आहाकम्मियं' आधाकर्मिकम्-आधाकर्मदोषयुक्तम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'उवक्खडावित्ता' उपसंस्कार्य-पाचयित्वा 'आहट्टु' आहृत्य-आनीय गृहीत्वा 'दलइज्जा' दद्यात् तर्हि 'तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' तथाप्रकारम्-तथाविधम्-आधाकर्मिकदोषयुक्तम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'जाव' यावत्-अनेषणीयम् मन्यमानः साधुः 'लाभे संते' लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, तथाविधस्य आहारमाधाकर्मिकादिदोषयुक्तत्वेन साधुभिः साध्वीभिश्च न ग्राह्यं तदिति ॥ सू० ९६ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा मंसं वा मच्छं वा भज्जिज्जमाणं पेहाए तिल्लपूयं वा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा आएसाए उवक्खडिज्जमाणं पेहाए णो खद्धं खद्धं उवसंकमित्ता ओभासेज्जा णन्नत्थ गिलाणणीसाए ॥सू० ९७॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं जानीयात् मांसं वा मत्स्यं वा भर्ज्यमानं प्रेक्ष्य तैलपूपं वा अशनं वा पानं वा खादिमं वा

श्रावक पूर्वोक्तरीति से मना करते हुए साधु की बात पर ध्यान न देकर यदि आधाकर्मिक-आधाकर्मादि दोष युक्त अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'उवक्खडावित्ता आहट्टु दलइज्जा' पकवाकर और लाकर देतो 'तहप्पगारं' उस प्रकार के आधाकर्मादि दोष युक्त अशनादि आहार जात को 'अप्फासुयं जाव' अप्रासुक -सचित्त तथा यावत्-अनेषणीय-आधाकर्मादि दोष से दूषित समझ कर 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' मिलने पर साधु और साध्वी उसे ग्रहण न करे क्योंकि इस तरह के आधाकर्मादि दोष युक्त अशनादि आहार को भिक्षा के रूप में लेने पर सचित्त और अनेषणीय होने से संयम आत्म विराधना होगी ॥सू० ९६॥

જાત 'उवक्खडावित्ता' બનાવરાવીને 'आहट्टु' લાવીને 'दलइज्जा' આપે તો 'तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' એવા પ્રકારના આધાકર્માદિ દોષવાળા અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને 'अप्फासुयं' સચિત્ત તથા 'जाव' યાવત્ અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષ દૂષિત સમજીને 'लाभे संते' મળે તો પણ 'णो पडिगाहिज्जा' સાધુ કે સાધ્વીએ તેને લેવા નહીં કેમ કે આવા પ્રકારના દોષયુક્તઆહારને લેવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે ॥સૂ. ૯૬॥

स्वादिमं वा आदेशाय उपसंस्क्रियमाणं प्रेक्ष्य नो शीघ्रं शीघ्रम् उपसंक्रम्य अवभाषेत, नान्यत्रग्लान निश्रयात् ॥ सू० ९७ ॥

टीका-पिण्डैषणा विषयमधिकृत्याह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भावभिक्षुको वा भावभिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभार्थम् प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स पूर्वोक्तो भावभिक्षु र्यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'मंसं वा मच्छं वा भज्जिज्जमाणं पेहाए तिल्लपूयं वा' मांसं वा-मांसफलमध्यवर्तिसाररूपं शिलीन्ध्ररूपं वर्षाकालिक छत्राक नामक वनस्पतिविशेषं, मत्स्यम्-मत्स्यसदृशबहुकण्टकतुल्य बहुशिरायुक्तं वनस्पतिविशेषरूपं भर्ज्यमानं पच्यमानं प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा तैलापूपं तैलप्रधानपूपञ्च पच्यमानं दृष्ट्वेत्यर्थः 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'आएसाए' आदेशाय

टीकार्थ-अब पिण्डैषणा विषय को लक्ष्य कर के कहते हैं 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में यावत् पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षालाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान ले कि 'मंसं वा' मांस अर्थात् फल के अंदर का गर के समान स्वाद वाले वनस्पति विशेष शिलीन्ध्र छत्राक-गोबर छत्ता जो कि वर्षा समय में जमीन से उत्पन्न होता है उस को और मत्स्य-अर्थात् मछली के समान बहुत से कण्टक-कांटे वाले बहुत शिर से युक्त वनस्पति विशेष को 'भज्जिज्जमाणं पेहाए' भुंजे जाते हुए अर्थात् पकाये जाते हुए देखकर और 'तिल्लपूयं वा' तैलपूपं-अधिक तैल प्रधान मालपूडे को भी पकाये जाते हुए देख कर एवं 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनादि चतुर्विध आहार जात को भी 'आएसाए उवक्खडिज्जमाणं पेहाए' अतिथि प्राघूर्णिकों के लिये पकाये जाते हुए देखकर 'णो खद्धं

હવે પિંડૈષણાને ઉદ્દેશીને કથન કરવામાં આવે છે—

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં ભિક્ષા લાભની ઇચ્છાથી યાવત્ 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' જો એવું તેમના જાણવામાં આવે કે 'मंसं वा मच्छं वा' માંસ અર્થાત્ ફળની અંદરનો ગર ભાગ રૂપ વનસ્પતિ વિશેષ જેમ કે—શિલિંધ્ર, છત્રાક છાણ છત્તા કે જે ચોમાસામાં થાય છે તથા તેને માછલીની જેમ ઘણા કાંટાવાળા ઘણી શિરાવાળા વનસ્પતિને 'भज्जिज्जमाणं पेहाए' રંધાતા જોઇને તેમજ 'तिल्लपूयं वा' તેલવાળા માલપૂવાને રંધાતા જોઇને તેમજ 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર 'आएसाए' અતિથિયો માટે 'उवक्खडिज्जमाणं पेहाए' રંધાતો જોઇને 'णो खद्धं खद्धं उवसंकमित्ता' અત્યંત

प्राघूर्णिकाय, यस्मिन् आगते सति परिजनः कर्मकर्तुमादिश्यते स आदेशः प्राघूर्णिक इत्यर्थः तदर्थम् 'उवक्खडेज्जमाणं' उपसंस्क्रियमाणम् पच्यमानम् आहारजातमितिशेषः 'पेहाए' प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा' 'णो खद्धं खद्धं' नो शीघ्रं शीघ्रम् अति सत्वरम् 'उवसंकमित्ता' उपसंक्रम्य-समीपं गत्वा 'ओभासिज्जा' अवभाषेत याचेत 'णन्नत्थ गिलाणणीसाए' नान्यत्रग्लाना निश्रात्, ग्लानादिकार्यादन्यत्र न याचेतेत्यर्थः ग्लानाद्यर्थेतु कदाचिद् याचनं न दोषः इत्यर्थः ।।सू० ९७।

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे अण्णतरं भोयणजायं पडिगाहित्ता, सुब्भिं सुब्भिं भोच्चा दुब्भिं दुब्भिं परिट्ठवेइ, माइट्ठाणं संफासे, णो एवं करेज्जा, सुब्भिं वा दुब्भिं वा सव्वं भुंजे न किंचि वि परिट्ठविज्जा ।।सू० ९८।।

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुले यावत् प्रविष्टः सन् अन्यतरद् भोजनजातम् प्रतिगृह्य सुरभि सुरभि भुक्त्वा असुरभि असुरभि परिष्ठापयेद् मातृस्थानं संस्पृशेत्, नो एवं कुर्यात्, सुरभि वा असुरभि वा सर्वं भुञ्जीत न किञ्चिदपि परिष्ठापयेत् ।। सू० ९८ ।।

टीका—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं-गृहस्थगृहम् 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षा

खद्धं उवसंकमित्ता ओभासिज्जा, णन्नत्थ गिलाणणीसाए' अत्यन्त शीघ्र जल्दी से उस के समीप जाकर नहीं याचना करे क्योंकि इस तरह देखकर याचना करने पर संयम आत्म विराधना होगी, किन्तु केवल ग्लान-बिमार वगैरह साधु के लिये तो वहां पर जाकर याचना करने से भी कोई दोष नहीं होता क्योंकि बिमारी वगैरह परिस्थिति वश उक्तरूप से याचना करे तो दोष नहीं होता ऐसा शास्त्र का तथा भगवान् वीतराग महावीर प्रभु का वचन है ।। ९७ ।।

अब पिण्डैषणा विषय को लक्ष्य करके ही विशेष बात बतलाना चाहते हैं–

टीकार्थ 'भिक्खू वा, भिक्खुणी वा गाहावइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षुक-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षा लेनेकी इच्छा से

ઉતાવળથી તેમની પાસે જઈને 'ओभासिज्जा' યાચના કરવી નહી. 'णण्णत्थगिलाणणीसाए' પરંતુ કેવળ ગ્લાન-બિમાર વિગેરે સાધુ માટે તો ત્યાં જઈને યાચના કરવામાં કોઈ દોષ નથી. કેમ કે બિમારી વિગેરે અવસ્થામા ઉક્ત રીતે યાચના કરવામાં દોષ નથી. તેમ શાસ્ત્રનુ તથા વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીનું વચન છે. ।। સૂ. ૯૭ ।।

હવે પિંડૈષણાને જ ઉદ્દેશીને વિશેષ કથન કરે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષાલાભની ઈચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશીને 'अण्णयर भोयणजायं' અશનાદિ જે કંઈ આહાર દ્રવ્ય 'पडिगाहित्ता' મળે તે લઈને તે પૈકી 'सुब्भिं

ग्रहणार्थम् प्रविष्टः सन् 'अण्णयरं भोयणजायं अन्यतरद्-अशनादि यत् किमपि अन्यतमद् भोजनजातम्-आहारजातम् 'पडिगाहित्ता' प्रतिगृह्य-गृहीत्वा तत्र यदि 'सुब्भिं सुब्भिं भोच्चा' सुरभि सुरभि-सुगन्धयुक्तमशनादिकं भुक्त्वा 'दुब्भिं दुब्भिं परिट्ठवेइ संफासे' असुरभि असुरभि -दुर्गन्धयुक्तमशनादिकं परिष्ठापयेत्-परित्यजेत् तर्हि 'माइट्ठाणं संफासे' मातृस्थानं संस्पृशेत्-मायाछलकपटादिदोषयुक्तो भवेत् तस्मात् संयमात्मविराधनाभयात् 'णो एवं करिज्जा' नो एवं कुर्यात्-दुर्गन्धमशनादिकं परित्यज्य न सुरभि युक्तमेव भुञ्जीत, अपि तु 'सुब्भिं वा दुब्भिं वा' सुरभिर्वा असुरभि वा 'सव्वं भुंजे' सर्वं भुञ्जीत 'णो किंचि वि परिट्ठविज्जा' नो किञ्चिदपि परिष्ठापयेत्-परित्यजेत्, तथा भक्षणे मायाछलकपटादिदोषदुष्टत्वेन संयमात्म विराधना स्यात् ॥ सू० ९८ ॥

मूलम्--से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे अण्णयरं वा पाणय जायं पडिगाहित्ता पुप्फं पुप्फं आसाइत्ता कसायं कसायं परिट्ठवेइ, माइट्ठाणं संफासे, णो एवं करिज्जा. पुप्फं पुप्फेलि वा, कसायं कसायेत्ति वा सव्वमेयं भुंजिज्जा, णो किंचिवि परिट्ठवेज्जा ॥सू० ९९॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् अन्यतरत् पानकजातम्

अनुप्रविष्ट होकर 'अण्णयरं भोयणजायं' अन्यतर-अशनादि जो कुछ भी भोजन जात को 'पडिगाहित्ता' लेकर उसमें यदि 'सुब्भि सुब्भि' भोच्चा' सुगन्ध युक्त अशनादि को खाकर 'दुब्भि दुब्भि परिट्ठवेइ,' दुर्गन्ध युक्त अशनादि को कहीं पर फेक दे तो उस साधु को 'माइट्ठाणं संफासे' छलकपटादि रूप मातृस्थान दोष लगेगा, इसलिये 'णो एवं करिज्जा' ऐसा नहीं करना चाहिये अर्थात् भिक्षा के रूप में जो अशनादि भोजन लावे उस में अच्छी अच्छी वस्तु को खाले और खराब खराब को फेक देतो छलकपटादि रूप मातृस्थान दोष होता है अतः ऐसा नहीं करे अपितु 'सुब्भि वा दुब्भि वा सव्वं भुंजे, न किंचि वि परिट्ठविज्जा' सुरभि या असुरभि जो भी कुछ मिले उस सभी को खालेना चाहिये उस में कुछ भी नहीं फेंकना चाहिये, क्योंकि उक्तरीति से फेंकने पर मातृस्थान दोष से संयम आत्मविराधना होगी ॥ ९८ ॥

सुब्भि भोच्चा' સુગંધવાળા સુગંધવાળા તથા સારા સ્વાદવાળા પદાર્થનો આહાર મળે તે લઈને 'दुब्भिं दुब्भिं परिट्ठवेइ' દુર્ગન્ધવાળા આહારનો ત્યાગ કરે તો તેવા સાધુ સાધ્વીને 'माइट्ठाणं संफासे' છળકપટાદિ રૂપ માતૃસ્થાન દોષ લાગે છે. તેથી 'णो एवं करेज्जा' એ પ્રમાણે કરવુ નહી. પરંતુ सुब्भि वा दुब्भि वा' સારૂં કે ખરાબ જે કંઈ પ્રાપ્ત થાય તે 'सव्वं भुंजे' સઘળું ઉપયોગમાં લેવું જોઈએ, તેમાંથી કોઈપણ દ્રવ્યનો ત્યાગ કરવો ન જોઈએ કેમ કે તેવી રીતે ત્યાગ કરવાથી માતૃસ્થાન દોષથી સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. ॥ સૂ. ૯૮ ॥

प्राघूर्णिकाय, यस्मिन् आगते सति परिजनः कर्मकर्तुमादिश्यते स आदेशः प्राघूर्णिक इत्यर्थः तदर्थम् 'उवक्खडेज्जमाणं' उपसंस्क्रियमाणम् पच्यमानम् आहारजातमितिशेषः 'पेहाए' प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा' 'णो खद्धं खद्धं' नो शीघ्रं शीघ्रम् अति सत्वरम् 'उवसंकमित्ता' उपसंक्रम्य-समीपं गत्वा 'ओभासिज्जा' अवभाषेत याचेत 'णन्नत्थ गिलाणणीसाए' नान्यत्रग्लाना निश्रात्, ग्लानादिकार्यादन्यत्र न याचेतेत्यर्थः ग्लानाद्यर्थेतु कदाचिद् याचने न दोषः इत्यर्थः ।सू० ९७।

सूत्रम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे अण्णतरं भोयणजायं पडिगाहित्ता, सुब्भिं सुब्भिं भोच्चा दुब्भिं दुब्भिं परिट्ठवेइ, माइट्ठाणं संफासे, णो एवं करेज्जा, सुब्भिं वा दुब्भिं वा सव्वं भुंजे न किंचि वि परिट्ठविज्जा ॥सू० ९८॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् अन्यतरद् भोजनजातम् प्रतिगृह्य सुरभि सुरभि भुक्त्वा असुरभि असुरभि परिष्ठापयेद् मातृस्थानं संस्पृशेत्, नो एवं कुर्यात्, सुरभि वा असुरभि वा सर्वं भुञ्जीत न किञ्चिदपि परिष्ठापयेत् ॥ सू० ९८ ॥

टीका–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो संयमवान् भिक्षुवा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं-गृहस्थगृहम् 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्–पिण्डपातप्रतिज्ञया–भिक्षा

खद्धं उवसंकमित्ता ओभासिज्जा, णन्नत्थ गिलाणणीसाए' अत्यन्त शीघ्र जल्दी से उस के समीप जाकर नहीं याचना करे क्योंकि इस तरह देखकर याचना करने पर संयम आत्म विराधना होगी, किन्तु केवल ग्लान–बिमार वगैरह साधु के लिये तो वहां पर जाकर याचना करने से भी कोई दोष नहीं होता क्योंकि बिमारी वगैरह परिस्थिति वश उक्तरूप से याचना करे तो दोष नहीं होता ऐसा शास्त्र का तथा भगवान् वीतराग महावीर प्रभु का वचन है ॥ ९७ ॥

अब पिण्डैषणा विषय को लक्ष्य करके ही विशेष बात बतलाना चाहते हैं–

टीकार्थ 'भिक्खू वा, भिक्खुणी वा गाहावइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षुक–संयमशील साधु और भिक्षुकी–साध्वी गृहपति–गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्–पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षा लेनेकी इच्छा से

ઉતાવળથી તેમની પાસે જઈને 'ओभासिज्जा' યાચના કરવી નહી. 'णण्णत्थगिलाणणीसाए' પરંતુ કેવળ ગ્લાન–બિમાર વિગેરે સાધુ માટે તો ત્યા જઈને યાચના કરવામાં કોઈ દોષ નથી. કેમ કે બિમારી વિગેરે અવસ્થામા ઉક્ત રીતે યાચના કરવામાં દોષ નથી. તેમ શાસ્ત્રનું તથા વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીનું વચન છે. ॥ સૂ. ૯૭ ॥

હવે પિંડૈષણાને જ ઉદ્દેશીને વિશેષ કથન કરે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમા યાવત્ ભિક્ષાલાભની ઈચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશીને 'अण्णयरं भोयणजायं' અશનાદિ જે કંઈ આહાર દ્રવ્ય 'पडिगाहित्ता' મળે તે લઈને તે પૈકી 'सुब्भिं

ग्रहणार्थम् प्रविष्टः सन् 'अण्णयरं भोयणजायं अन्यतरद्-अशनादि यत् किमपि अन्यतमद् भोजनजातम्-आहारजातम् 'पडिगाहित्ता' प्रतिगृह्य-गृहीत्वा तत्र यदि 'सुब्भिं सुब्भिं भोच्चा' सुरभि सुरभि-सुगन्धयुक्तमशनादिकं भुक्त्वा 'दुब्भिं दुब्भिं परिट्ठवेइ संफासे' असुरभि असुरभि -दुर्गन्धयुक्तमशनादिकं परिष्ठापयेत्-परित्यजेत् तर्हि 'माइट्ठाणं संफासे' मातृस्थानं संस्पृशेत्- मायाछलकपटादिदोषयुक्तो भवेत् तस्मात् संयमात्मविराधनाभयात् 'णो एवं करिज्जा' नो एवं कुर्यात्-दुर्गन्धमशनादिकं परित्यज्य न सुरभि युक्तमेव भुञ्जीत, आपि तु 'सुब्भिं वा दुब्भिं वा' सुरभिर्वा असुरभि वा 'सव्वं भुंजे' सर्वं भुञ्जीत 'णो किंचि वि परिट्ठविज्जा' नो किञ्चिदपि परिष्ठापयेत्-परित्यजेत्, तथा भक्षणे मायाछलकटादिदोषदुष्टत्वेन संयमात्म विराधना स्यात् ॥ सू० ९८ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे अण्णयरं वा पाणय जायं पडिगाहित्ता पुप्फं पुप्फं आसाइत्ता कसायं कसायं परिट्ठवेइ, माइट्ठाणं संफासे, णो एवं करिज्जा. पुप्फं पुप्फेति वा, कसायं कसायेत्ति वा सव्वमेयं भुंजिज्जा, णो किंचिवि परिट्ठवेज्जा ॥सू० ९९॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् अन्यतरत् पानकजातम्

अनुप्रविष्ट होकर 'अण्णयरं भोयणजायं' अन्यतर-अशनादि जो कुछ भी भोजन जात को 'पडिगाहित्ता' लेकर उसमें यदि 'सुब्भि सुब्भि' भोच्चा' सुगन्ध युक्त अशनादि को खाकर 'दुब्भि दुब्भि परिट्ठवेइ,' दुर्गन्ध युक्त अशनादि को कहीं पर फेक दे तो उस साधु को 'माइट्ठाणं संफासे' छलकपटादि रूप मातृस्थान दोष लगेगा, इसलिये 'णो एवं करिज्जा' ऐसा नहीं करना चाहिये अर्थात् भिक्षा के रूप में जो अशनादि भोजन लावे उस में अच्छी अच्छी वस्तु को खाले और खराब खराब को फेक देतो छलकपटादि रूप मातृस्थान दोष होता है अतः ऐसा नहीं करे अपितु 'सुब्भि वा दुब्भि वा सव्वं सुंजे, न किंचि वि परिट्ठविज्जा' सुरभि या असुरभि जो भी कुछ मिले उस सभी को खालेना चाहिये उस में कुछ भी नहीं फेंकना चाहिये, क्योंकि उक्तरीति से फेंकने पर मातृस्थान दोष से संयम आत्मविराधना होगी ॥ ९८ ॥

सुब्भिं भोच्चा' સુગંધવાળા સુગંધવાળા તથા સારા સ્વાદવાળા પદાર્થનો આહાર મળે તે લઈને 'दुब्भिं दुब्भिं परिट्ठवेइ' દુર્ગંધવાળા આહારનો ત્યાગ કરે તો તેવા સાધુ સાધ્વીને 'माइट्ठाणं संफासे' છળકપટાદિ રૂપ માતૃસ્થાન દોષ લાગે છે. તેથી 'णो एवं करेज्जा' એ પ્રમાણે કરવું નહીં. પરંતુ सुब्भि वा दुब्भि वा' સારૂં કે ખરાબ જે કંઈ પ્રાપ્ત થાય તે 'सव्वं भुंजे' સઘળું ઉપયોગમાં લેવું જોઈએ, તેમાથી કોઈપણ દ્રવ્યનો ત્યાગ કરવો ન જોઈએ કેમ કે તેવી રીતે ત્યાગ કરવાથી માતૃસ્થાન દોષથી સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. ॥ સૂ. ૯૮ ॥

प्रतिगृह्य पुष्पं पुष्पम् आपीय कषायं कषायं परिष्ठापयेत्, मातृस्थानं संस्पृशेत्, नो एवं कुर्यात्, पुष्पं पुष्पिमिति वा कषायं कषायमिति वा सर्वमेतत् भुञ्जीत नो किञ्चिदपि परिष्ठापयेद् ॥९१॥

टीका–'पानकविषयमधिकृत्य तत्र विशेषं वक्तुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलम्–गृहस्थगृहम् 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्–पिण्डपातप्रतिज्ञया भिक्षालाभार्थं प्रविष्टः सन् 'अण्णयरं पाणगजायं' अन्यतरद् यत् किमपि पानकजातम्–पेयवस्तु 'पडिगाहित्ता' प्रतिगृह्य–गृहीत्वा तत्र पानकजाते 'पुष्फं पुष्फं आसाइत्ता' पुष्पं पुष्पम्–सुगन्धवर्णरसोपेतम् आपीय–पीत्वा 'कसायं कसायं परिट्ठवेइ' कषायं कषायं–कषायरसोपेतम् यदि परिष्ठापयेत्–परित्यजेत् तर्हि 'माइट्ठाणं संफासे' मातृस्थानम्–मायाछलकपटादिदोषजातम् संस्पृशेत्, छलकपटादिदोषयुक्तो भवेत् तस्मात्

अब पान विषय को लक्ष्य कर कुछ विशेष बात बतलाना चाहते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहवइ कुलं जाव पविट्ठे समाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षुक–संयमवान् साधु और भिक्षुकी–साध्वी गृहपति–गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्–पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षालाभ की आशासे अनुप्रविष्ट होकर 'अण्णयरं वा पाणगजायं पड़िगाहित्ता' अन्यतर–किसी भी एक पानक जात–पेय वस्तु को ग्रहण कर 'पुप्फं पुप्फं आसाइत्ता' उस में से अधिक सुगन्धित रस युक्त पेय वस्तु को पीकर अत्यन्त 'कसायं कसायं' कषाय कषायला रस युक्त पेय वस्तु को यदि 'परिट्ठवेइ' फेंकदे तो 'माइट्ठाणं संफासे' मातृ स्थान दोष मायाछलकपटादि दोष लगेगा, इसलिये 'णो एवं करिज्जा' ऐसा नहीं करे आर्थात् भिक्षा के रूप में पेय वस्तु को लाकर उनमें अच्छा गन्ध रस वर्ण युक्त पेयवस्तु का पान करले और यदि कषाय रस युक्त पेय वस्तु का परित्याग करदे तो साधु और साध्वी को मायाछलकपटादि दोष होने से संयम आत्म विराधना होगी, क्योंकि साधु को संयम का पालन करना ही मुख्य कर्तव्य

હવે પાન વિષયના સંબંધમાં કંઈક વિશેષ કથન કરે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષા મળવાની ઇચ્છાથી 'पविट्ठेसमाणे' પ્રવેશ કરીને 'अण्णयरं वा पाणगजायं' કોઇ એક પાન પદાર્થને 'पडिगाहित्ता' ગ્રહણ કરીને તેમાંથી पुप्फं 'पुप्फं आसाइत्ता' સુગંધ રસવાળા પેય પદાર્થને પોતે પીઇને તે શિવાયના 'कसायं कसायं परिट्ठवेइ' કષાય રસવાળા પેય દ્રવ્યને જો ફેંકી દે તો તેવા સાધુ સાધ્વીને 'माइट्ठाणं संफासे' માયા છલકપટાદિ દોષ લાગે છે. તેથી 'णो एवं करिज्जा' તેથી એ પ્રમાણે કરવું નહીં અર્થાત ભિક્ષા રૂપે મળેલ પેય પદાર્થ પૈકી સારા સુગંધદાર કે સ્વાદિષ્ટ રસ યુક્ત પેય વસ્તુનું પાન કરીને બકીના ખાટા તુરા કડવા વિગેરે રસવાળા પદાર્થનો ત્યાગ કરવાથી સાધુને માયા છલકપટાદિ દોષ થવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થશે, કેમ કે સંયમ પાલન એજ

'णो एवं करिज्जा' नो एवं कुर्यात्-कषायरसोपेतं पानकं परित्यज्य नो सुगन्धवर्णरसोपेतमात्रं पानकं पिबेत्, तथा सति संयमात्मविराधना स्यात् अपि तु 'पुप्फं पुप्फेत्ति वा कसायं कसायेत्ति वा' पुष्पम् पुष्पम् इति वा सुगन्धवर्णरसोपेतं वा, कषायं कषायमिति वा-कषायरसोपेतञ्च पानकजातम् भुञ्जीत-पिबेत् 'णो किंचिविपरिट्ठवेज्जा' नो किञ्चिदपि परिष्ठापयेत्-परित्यजेत्, तथासति न मायाछलकपटादि मातृस्थानदोष दुष्टत्वेन संयमात्मविराधना स्यादिति ॥ सू० ९९ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे बहुपरियावण्णं भोयणजायं पडिगाहित्ता बहवे साहम्मिया तत्थ वसंति संभोइया, समणुण्णा अपरिहारिया, अदूरगया तेसिं अणालोइया अणामंतिय परिट्ठवेइ, माइट्ठाणं संफासे, णो एवं करेज्जा, से तमादाय तत्थ गच्छेज्जा तत्थ गच्छित्ता से पुव्वामेव आलोएज्जा, आउसंतो समणा ! इमे मे असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा, साइमं वा बहुपरियावण्णे, तं भुंजह णं से सेवं वयंतं परो वएज्जा, आउसंतो समणा ! आहारमेयं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा जावइयं जावइयं परिसडइ तावइयं तावइयं भोक्खामो वा पाहामो वा, सव्वमेयं परिसडइ, सव्वमेयं भोक्खामो वा सव्वमेयं पायामो वा ॥सू० १००॥

माना जाता है इसलिये संयम-पालनार्थ उक्तरीति से अच्छा पेय वस्तु को पीलेना और खराब पेय वस्तु को फेंक देना ठीक नहीं कहा जा सकता इसलिये उसे ऐसा नहीं करना चाहिये 'अपितु 'पुप्फं पुप्फे त्ति वा, कसायं कसायेति वा सव्व मेयं भुंजिज्जा, णो किंचिवि परिट्ठवेज्जा' चाहे वह पेय सुगन्ध वर्ण रस से युक्त हो, या कषाय रस से युक्त हो सभी को पीलेना चाहिये, उन में से कुछ भी फेंकना नहीं चाहिये, ऐसे करने से उक्त माया छल कपटादि मातृस्थान दोष नहीं लगने से संयम आत्म विराधना नहीं होगी ॥ ९९ ॥

સાધુનું મુખ્ય કર્તવ્ય મનાય છે, તેથી સંયમના રક્ષણાર્થ ઉપરોક્ત પ્રકારે સારી પેય વસ્તુને ઉપયોગમાં લેવી અને ખરાબનો ત્યાગ કરવો યોગ્ય નથી પરંતુ 'पुप्फं पुप्फेत्ति वा' સુગંધિત પદાર્થ હોય કે 'कसायं कसाएत्ति वा' કષાય રસવાળુ હોય 'सव्वमेयं भुजिज्जा' તમામનો ઉપયોગ કરી લેવો જોઈએ તે પૈકી કશાનો ત્યાગ કરવો ન જોઈએ સારાનો ઉપયોગ કરવોને અન્યનો ત્યાગ કરવાથી માયા છલકપટાદિ માતૃસ્થાન દોષ લાગે છે. અને તેમ ન કરવાથી ઉક્ત દોષ ન લગવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થતી નથી તેથી તેમ કરવુ નહીં'. ॥ સૂ. ૯૯ ॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् बहुपर्यापन्नं भोजनजातम् प्रतिगृह्य बहवः साधर्मिकाः तत्र वसन्ति सांभोगिकाः समनोज्ञाः अपरिहार्याः अदूरगताः, तेषाम् अनालोच्य अनामन्त्य परिष्ठापयेत्, मातृस्थानं संस्पृशेत्, नो एवं कुर्यात्, स तदादाय तत्र गच्छेत् तत्र गत्वा च स पूर्वमेव आलोचयेत्-आयुष्मन्तः। श्रमणाः! एतद् मम अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा बहुपर्यापन्नं तद् भुङ्ध्वम्, तस्य चैवं वदतः परो वदेत्-आयुष्मन्तः! श्रमणा! आहरः एषः, अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा यावन्मात्रं शक्नुमः तावन्मात्रं भोक्ष्यामहे वा, पास्यामो वा, सर्वमेतत् परिशटति सर्वमेतत् भोक्ष्यामहे वा पास्यामो वा ॥ सू० १०० ॥

टीका-'पिण्डैषणाया अधिकाराद् विशेषं वक्तुमाह-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं-गृहस्थगृहम् 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षालाभार्थं प्रविष्टः सन् 'बहुपरियावण्णं' बहुपर्यापन्नम्-प्राप्तम् अत्यधिकमशनादिकं 'भोयणजायं' भोजनजातम्, 'बहुना वा आचार्यग्लान-प्राघूर्णकादीनां कृते लब्धमाहारजातं 'पडिगाहित्ता' प्रतिगृह्य-गृहीत्वा 'बहवे साहम्मिया' बहवः अनेके साधर्मिकाः समानधर्मिणः 'तत्थ वसंति' तत्र तस्मिन् ग्रामादौ उपाश्रये वा वसन्ति तद्यथा-'संभोइया' सांभोगिकाः-संभोगिनः साधवः, 'समणुन्ना' समनोज्ञाः स्वस-

अब पिण्डैषणा का अधिकार होने से उसी के विषय में कुछ विशेष बात बतलाना चाहते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहाइकुलं जाव पविट्ठे समाणे'

टीकार्थ-वह पूर्वोक्त भिक्षुक-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी-गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में यावत् पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षा प्राप्त करने की इच्छा से अनुप्रविष्ट होकर 'बहु परियावण्णं' बहुत पर्याप्त-अत्यन्त अधिक, 'भोयणजायं' भोजन जात-अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'पडिगाहित्ता' ग्रहण करके 'बहवे साहम्मिया तत्थ वसंति'-तत्र-वहां पर अर्थात् उस उपाश्रय में बहुत से साधर्मिक-समान धर्मवाले साधु रहते हैं-जैसे कि-'संभोइया' संभोगिक-सांभोगी एवं 'समणुण्णा' समनोज्ञ-अपने समान आचार वाले तथा 'अपरिहारिया' अपरिहार्य-नहीं त्याग करने योग्य अर्थात्

પિંડૈષણાનો અધિકાર હોવાથી તેના સંબંધમાં જ કથન કરે છે—

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અથવા સાધ્વી 'गाहावइकुल जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષા લાભની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'बहुपरियावण्ण भोयणजायं' વધારે પ્રમાણમાં આવેલ આહાર દ્રવ્યને 'पडिगाहित्ता' ગ્રહણ કરીને 'बहवे साहम्मिया' ઘણા સાધર્મિક સમાન ધર્મવાળા સાધુ 'तत्थवसंति' એ ઉપાશ્રયમાં નિવાસ કરે છે જેમ કે 'संभोइया' સાંભોગિક તથા 'समणुण्णा' પોતાના સરખા આચારવાળા સમનોજ્ઞ તથા 'अपरिहारिया' અપરિહાર્ય જેનો ત્યાગ ન થઇ શકે તેવા સાધુ તથા 'अ- '

मानाचारवन्तः 'अपरिहारिया' अपरिहार्याः अत्याज्या न कथमपित्यक्तुं योग्याः 'अदूरगया' :अदूरगताः समीपवर्तिनः एतेषु सत्सु अदूरगतेषु 'तेसिं अणालोइया' तेषाम् अनोचयित्वा-तान् साधर्मिकसांभोगिकप्रभृतीन् अनिवेद्य अनापृच्छ्य 'अणामंते' अनामन्त्र्य-'आमन्त्रणमकृत्वा यदि 'परिट्ठवेइ' परिष्ठापयेत्-प्रमादितया परित्यजेत् तर्हि 'माइट्ठाणं संफासे' मातृस्थानं मायाछलकपटादिदोष न् संस्पृशेत प्रायश्चित्ती स्यात् तस्मात् 'णो एवं करेज्जा' नो एवं कुर्यात्-अधिकमाहारजातं प्रतिगृह्य सार्वमिकादीन् अनापृच्छ्य न परित्यजेत्, किं कुर्यात् स इत्याह-'से तमायाए तत्थ गच्छिज्जा' स साधुः तद्-अधिकम् अशनादिकमाहारजातम् आदाय-गृहीत्वा तत्र-तस्मिन् साधर्मिकादि स्थाने गच्छेत् 'गच्छित्ता' गत्वा-साधर्मिकादिसमीपं गत्वा 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' स साधुः पूर्वमेव आहारात्प्रागेव आलोचयेत्-तान् साधर्मिकप्रभृतीन् अधिकमाहारजातं प्रदर्शयेत्-आलोचनप्रकारमाह 'आउसंतो समणा !' हे

जिन को किसी भी तरह नहीं छोड सकते हैं इस तरह के साधु तथा 'अदूरगया' अदूरगत-समीप में रहने वाले साधु 'तेसिं अणालोइया' इन सभी साधुओं के निकट में रहते हुए भी इन सबको पूछे बिना ही और 'अणामंतिया' आमन्त्रण-विचार विमर्श किये विना ही यदि अधिक आहार को 'परिट्ठवेइ माइट्ठाणं संफासे' फेक दे तो मातृस्थान-माया छलकपटादि दोष लगने से प्रायश्चित्ती होगा, इसलिये 'णो एवं करिज्जा' ऐसा नहीं करना चाहिये अर्थात् अत्यधिक अशनादि चतुर्विध आहारजात को भिक्षा के रूप में ग्रहण कर पास में ही रहने वाले साधर्मिक सांभोगिक वगैरह साधुओं को पूछे विना ही यदि कहीं पर फेक डाले तो उस साधु को छलकपटादि दोष लगेगा इसलिये उस अधिक आहार जात को फेंके नहीं, अपितु 'से तमायाए तत्थ गच्छित्ता' वह साधु उस अधिक भिक्षा को लेकर उन साधर्मिक प्रभृति साधुओं के पास जाकर 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' वह साधु उस आहार जात को खाने से पहले ही उन साधर्मिक वगैरह साधुओं को दिखलावे और कहे कि 'आउसंतो समणा !'

સમીપસ્થ સાધુ 'तेसिं अणालोइया' આ સઘળા સાધુને પૂછયા વિના તથા 'अणामंतिया' વિચાર વિનિમય કર્યા વિના વધારાના આહારને જો 'परिट्ठवेइ' ફેંકી દે તો તેમ ફેંકનારને 'माइट्ठाणं संफासे' માયાછળકપટાદિ દોષ લાગે છે. તેથી 'णो एवं करिज्जा' તેમ કરવું નહીં. અર્થાત્ વધારે પડતા આહાર દ્રવ્યને ભિક્ષા માટે લઈને પાસે રહેનાર સાધર્મિક સાંભોગિક વિગેરે સાધુને પૂછ્યા વિના તેનો નાશ કરે તો તેમ કરનારા સાધુને માતૃસ્થાન નામનો દોષ લાગે છે. તેથી વધારાના પદાર્થને ફેંકવો નહીં પરંતુ 'से तमायाए' તે સાધુએ અધિક આહારને લઈને 'तत्थगच्छित्ता' તે સાધર્મિક વિગેરે સાધુઓ પાસે જઈને 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' પોતે આહાર લીધા પહેલા જ તે સાધર્મિક વિગેરે સાધુઓને તે બતાવે અને કહે કે 'आउसंते समणा' હે આયુષ્મન્! ભગવન્ શ્રમણ! 'इमे मे असणं वा पाणं वा

आयुष्मन्तः ! श्रमणाः ! 'इमे मे असणे वा पाणे वा खाइमे वा साइमे वा' इमानि मे-मया, अशनानि वा पानानि वा खादिमानि वा स्वादिमानि वा 'बहुपरियावण्णे' बहूनि अधिकानि पर्यापन्नानि प्राप्तानि सन्ति, 'तं भुंजह णं' तद् अधिकमशनादिक यूयं भुङ्ग्ध्वम्, भोजनं कुरुत, खलु इति वाक्यालंकारे 'से सेवं वयंतं परो वइज्जा' अथ तं भिक्षुकम् एवम्-उक्तरीत्या वदन्तं परः अन्यः कश्चिन् साधर्मिकप्रभृतिः साधुः वदेत्-कथयेत्, किं वदेदित्याह-'आउसंतो ! समणा !' हे आयुष्मन् ! श्रमण ! 'आहारमेयं' आहारः एषः, एतद् आहारजातम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा भवता समुपस्थापितम् 'जावइयं जावइयं परिसरइ' यावन्मात्रं यावन्मात्रं भोक्तु परिशटति शक्यते-पार्यते, 'तावइयं तावइयं भुक्खामो वा 'तावन्मात्रं तावन्मात्रं भोक्ष्यामहे वा 'पाहामो वा' पास्यामो वा 'सव्वमेयं परिसडइ' सर्वं वा यदि एतत्-अशनादिकं परिशटति-उपयुज्यते तर्हि 'सव्वमेयं भुक्खामो वा पाहामो वा' सर्वमेतत्-आहारजातं भोक्ष्यामहे वा पास्यामो वा ॥१००॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे

हे आयुष्मन् ! भगवन् ! श्रमण ! इमे मे असणे वा पाणे वा, खाइमे वा साइमे वा' ये मेरे अशनादि चतुर्विध आहार जात 'बहुपरियावण्णे, बहुत अधिक आगये हैं इसलिये 'तं भुंजहणं' इन सब आहार को आप लोग खाइये, 'से सेवं वयंतं परो वइज्जा-आउसंतो समणा ! आहारमेयं असणं वा पाणं वा खाइमं वा वा साइमं वा जावइयं जावइयं परिसरइ तावइयं भोक्खामो वा पाहामो वा' इस प्रकार कहते हुए उस साधु को दूसरा साधर्मिक साधु कहे कि-हे आयुष्मन् भगवन् ! श्रमण ! इस अत्यधिक अशनादि चतुर्विध आहार जात में जितना हो सकेगा उतना हम लोग खापी लेगे 'सव्वमेयं परिसडइ सव्वमेयं भोक्खामो वा, पाहामो वा' अथवा यदि सभी अशनादि आहार उपयोग में आसकेगा अर्थात् उपयुक्त होगा तो सभी को खापी लेंगे इस तरह उस अधिक आहार को सभी साधु खापीले किन्तु फेंके नहीं ॥ १०० ॥

खाइमं वा साइमं वा' આ મને આપ્ત થયેલ અશનાદિ આહાર દ્રવ્ય 'बहुपरियावण्णे' વધારે પ્રમાણમાં આવી ગયેલ છે તેથી 'तं भुंजहणं' આ આહાર દ્રવ્યને આપ ઉપયોગમાં લો. 'से एवं वयतं परो वइज्जा' એ પ્રમાણે કહેતા તે સાધુને બીજા સાધર્મિક સાધુ કહે કે-'आउसंते समणा' હે આયુષ્મન્ શ્રમણ 'आहारमेयं असणं वा पाणं वा खाइम वा साइम वा' આ વધારના અશનાદિ આહારમાંથી 'जावइय जावइयं परिसरइ' જેટલો શક્ય હશે 'तावइय तावइयं' તેટલો 'भोक्खामो वा पाहामो वा' ખાઈશું અને પીઈશું, 'सव्वमेय परिसडइ' અથવા જો સઘળો આહાર ઉપયોગમાં આવી જાય તેમ બનશે તો સઘળાને 'भोक्खामो वा पाहामो वा' ખાઈ લઈશું અને પીઈ લઈશું આ રીતે બનતા પ્રયાસે સઘળા આહાર કે પેય દ્રવ્યને ખાઈ પીઈ લેવું પરંતુ ફેંકવો નહીં ॥ સૂ. ૧૦૦ ॥

से जं पुण एवं जाणिज्जा, असणं वा पाणं वा खादिमं वा साइमं वा परं समुद्दिस्स बहिया णीहडं तं परेहिं असमणुन्नायं अणिसिट्ठं अफ्फासुयं अणेसणिज्जं जाव णो पडिगाहिज्जा, तं परेहिं समणुन्नायं संणिसिट्ठं फासुयं जाव लाभे संते पडिगाहिज्जा ॥सू० १०१॥

छाया–'स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं जानीयात्, अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा परं समुद्दिश्य बहिर्निहृतं तत् परैः असमनुज्ञातम् अनिसृष्टम् अप्रासुकम् अनेषणीयं यावद् नो प्रतिगृह्णीयात् तत् परैः समनुज्ञातं संनिसृष्टं प्रासुकं यावत् लाभे सति प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० १०१ ॥

टीका–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहवइकुलं' गृहपतिकुलम्–गृहस्थगृहं 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्–पिण्डपातप्रतिज्ञया–भिक्षालाभार्थम् प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स संयमवान् भिक्षुर्यदि पुनरेवं–वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातं 'परं समुद्दिस्स' परम्–अन्यं भाटप्रभृतिं समुद्दिश्य 'बहिया णीहडं' बहिर्निर्हृ-

टीकार्थ–अब भी पिण्डैषणा के विषय में ही कुछ विशेष बात बतलाते हैं–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक–साधु और भिक्षुकी–संयमशील साध्वी, गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्–पिण्डपातकी प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षालाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर वह साधु और साध्वी यदि ऐसा–वक्ष्यमाणरूप से जानले कि–'असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा साइमं वा' अशनादि चतुर्विध आहार जात 'परं समुद्दिस्स' अन्य भाट वगैरह को उद्देश करके देने के लिये 'बहिया णीहडं' बाहर लाया गया है किन्तु बाहर लाये गये उस चतुर्विध अशनादि आहार जात को 'परेहिं असमणुण्णायं' देने के लिये पर गृहस्थ श्रावक ने अनुमति नहीं दी है और 'अणिसिट्ठं' अपने अधीन में ही रक्खा है

પિંડેષણાના સંબંધમાં જ વિશેષ કથન કરે છે–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અગર સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષાલાભની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં એવું આવે કે 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર 'परं समुद्दिस्स' અન્ય ભાટચારણને ઉદ્દેશીને 'बहिया णीहडं' તેમને આપવા બહાર લાવવામાં આવેલ છે 'तं परेहिं असमणुण्णायं' પરંતુ બહાર લવાયેલ ચતુર્વિધ આહાર જાત આપવા માટે પર–ગૃહસ્થ શ્રાવકે અનુમતિ આપેલ નથી. તથા 'अणिसिट्ठं' પોતાના અધિકારમાં જ રાખેલ છે અર્થાત્ બીજાને આપેલ નથી

तम् वहिरानीतम् वर्तते किन्तु 'तं परेहिं असमणुन्नायं' तत्–वहिरानीतम् अशनादिकं परैः–अन्यैः गृहस्थैः यदि असमनुज्ञातं–नानुमतम्, अणिसिटुं' अनिसृष्टम्–स्वाधीनी कृतं न पराधीनीकृतम् 'वर्तते तर्हि 'अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'अणेसणिज्जं' अनेषणीयम्–आधाकर्मादिदोषयुक्तम् 'जाव' यावद्–मन्यमानो ज्ञात्वा लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, तथाविधाहारजातस्य गृहस्थैरननुमतत्वेन अनिसृष्टत्वेन च सचित्ताधाकर्मादि-दोषदुष्टत्वात् तद्ग्रहणे संयमविराधना स्यात्, परन्तु 'तं परेहिं समणुन्नायं' तत्–तथाविध-माहारजातम् परैः गृहस्थैः समनुज्ञातम् 'संणिसिट्ठ' सन्निसृष्टम् तदधीनीकृतम् तर्हि 'फासुयं' प्रासुकम् अचित्तम् 'जाव' यावत् एषणीयम्–आधाकर्मादिदोषरहितं मन्यमानः ज्ञात्वा 'लाभे संते' लाभे सति 'पडिगाहिज्जा' प्रतिगृह्णीयात्, आधाकर्मादिदोषरहितत्वात् ॥ सू० १०१ ॥

अर्थात् दूसरे के अधीन में नहीं किया है तो इस प्रकार के स्वाधीन कृत अशनादि आहार जात को 'अप्फासुयं' अप्रासुक सचित्त समझकर और 'अणेसणिज्जं जाव' अनेषणीय–आधाकर्मादि दोष से युक्त यावत्–मानते हुए साधु और साध्वी मिलने पर भी 'णो पडिगाहिज्जा' नहीं ग्रहण करे क्योंकि इस तरह के आहार को गृहस्थ श्रावकों ने देने के लिये अनुमति नहीं देने से और अपने ही अधीन में रखने से सचित्त आधाकर्मादि दोष युक्त होने के कारण उस को लेने पर संयम आत्म विराधना होगी किन्तु 'तं परेहिं समणुन्नायं संणिसिट्टं फासुयं जाव लाभे संते पडिगाहिज्जा' यदि तथाविध–अशनादि चतुर्विध आहार जात को देने के लिये गृहस्थ श्रावकों ने अनुमति देदी है और दूसरे के अधीन में भी कर दिया है तो इस तरह के अशनादि आहार जात को प्रासुक अचित्त तथा यावत् एषणीय–आधाकर्मादि दोषों से रहित मान कर मिलने पर ले लेना चाहिये क्योंकि आधाकर्मादि दोषो से रहित है इसलिये इस प्रकार का श्रावकों से अनुमत और पराधीनी कृत अशनादि चतुर्विध आहार जात को मिलने पर लेने से संयम आत्म विराधना नहीं होगी ॥ १०१ ॥

તો આવા પ્રકારના સ્વાધીની કૃત અશનાદિ આહાર જાતને 'अप्फासुय' અપ્રાસુક તથા अणेसणिज्जं' અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષવાળો યાવત્ માનીને સાધુ અને સાધ્વીએ તેવો આહાર મળે તો પણ તેને ગ્રહણ કરવો નહીં. કારણ કે આવા આહારને ગ્રહસ્થે આપવા અનુમતિ ન આપેલ હોવાથી અને પોતાને આધીન રાખેલ હોવાથી અપ્રાસુકાદિ દોષ યુક્ત હોવાને કારણે તેને લેવાથી સયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. પરંતુ 'त परेहिं समणुण्णाय' જો તેવો આહાર આપવા માટે ગૃહસ્થે અનુમતિ આપી હોય અને संनिसिट्टं' અન્યના અધિન પણામા કરેલ હોય તો તે આહાર फासुयं जाव' અચિત્ત તથા યાવત્ એષણીય આધાકર્માદિ દોષથી રહિત માનીને 'लाभे संते पडिगाहिज्जा' પ્રાપ્ત થાય તો તે સ્વીકારી લેવો. કેમ કે સચિત્તાદિ દોષ રહિત હોવાથી તેવી રીતે શ્રાવકોએ અનુમત કરેલ તથા પરાધીનિ કૃત અશનાદિ આહાર જાતને પ્રાપ્ત થતાં તે લેવાથી સયમ આત્મ વિરાધના થતી નથી. ॥સૂ. ૧૦૧॥

मूलम्--एस खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं त्तिबेमि ॥सू० १०२॥ ॥नवमोद्देसो समत्तो ॥

छाया-एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम् इति ब्रवीमि । सू० १०२॥

टीका-'नवमोद्देशवक्तव्यता मुपसंहरन्नाह-'एस खलु तस्स भिक्खुस्स' एतत् खलु पिण्डैषणाविषयकसंयम नियमपालनं तस्य पूर्वोक्तस्य संयमवान्भिक्षुकस्य 'भिक्खुणीए वा' भिक्षुक्या वा 'सामग्गियं' सामग्र्यम् समग्रता साधुभावस्य सम्पूर्णता वर्तते साधुत्वं सम्पन्नं भवतीति ब्रवीमि उपदिशामि इति भगवान् महावीर आह ॥सू० १०२॥ नवमोद्देशः समाप्तः

दशमोद्देशः प्रारभ्यते

मूलम्-से एगइओ साहारणं वा पिंडवायं पडिगाहित्ता, से साह-म्मिए अणापुच्छित्ता जस्स जस्स इच्छइ तस्स तस्स खद्धं खद्धं दलयइ, माइट्ठाणं संफासे, णो एवं करेज्जा, से तमायाए तत्थ गच्छेज्जा, तत्थ गच्छित्ता पुव्वामेव आलोएज्जा आउसंतो ! समणा ! संति मम पुरे-संथुया वा पच्छा संथुया वा, तं जहा-आयरिए वा, उवज्झाए वा, पवित्ती वा, थेरे वा, गणी वा, गणहरे वा, गणावच्छेइए वा, अवियाइं एएसिं खद्धं खद्धं दाहामि से एवं वयंतं परो वएज्जा, कामं खलु आउसो

टीकार्थ-अब इस नवम उद्देशक की वक्तव्यता का अन्त में उपसंहार करते हुए कहते हैं-'एस खलु तस्स भिक्खुस्स, भिक्खुणीए वा सामग्गियं तिबेमि' यह पिण्डैषणा विषयक संयम नियमका पालन करना ही उस पूर्वोक्त भिक्षुक भाव साधु और भिक्षुकीं-संयमशील साध्वी का सामथ्य समग्रता साधु भाव की सम्पूर्णता समझनी चाहिये अर्थात् नियम पूर्वक पिण्डैषणा विषय संयम का पालन करना ही साधु की समाचारी है ऐसा वीर भगवान् महावीर स्वामी कहते हैं इसलिये साधु और साध्वी संयम का अच्छी तरह पालन करे ॥ १०२ ॥

नवम उद्देशक की हिन्दी टीका समाप्त हुई ।

હવે આ નવમા ઉદ્દેશાના કથનના ઉપસંહાર કરતાં કહે છે—

ટીકાર્થ-'एस खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा' આ પિંડૈષણા વિષયક સંયમ નિયમનું પાલન કરવું એજ એ પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વીનું 'सामग्गिय त्तिबेमि' સામગ્ર્ય-સાધુ ભાવની સમગ્રતા સમજવી અર્થાત્ નિયમ પૂર્વક પિંડૈષણા સંબંધી સંયમનું પાલન કરવું એજ સાધુની સમાચારી છે. એમ વીર ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી કહે છે તેથી સાધુ સાધ્વીએ સંયમનું બરાબર પાલન કરવું ॥ સૂ. ૧૦૨ ॥

॥ નવમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત ॥

तम् बहिरानीतम् वर्तते किन्तु 'तं परेहिं असमणुन्नायं' तत्-बहिरानीतम् अशनादिकं परैः-अन्यैः गृहस्थैः यदि असमनुज्ञातं-नानुमतम्, अणिसिट्टं' अनिसृष्टम्-स्वाधीनी कृतं न पराधीनीकृतम् 'वर्तते तर्हि 'अफ्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'अणेसणिज्जं' अनेषणीयम्-आधाकर्मादिदोषयुक्तम् 'जाव' यावत्-मन्यमानो ज्ञात्वा लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, तथाविधाहारजातस्य गृहस्थैरननुमतत्वेन अनिसृष्टत्वेन च सचित्ताधाकर्मादि-दोषदुष्टत्वात् तद्ग्रहणे संयमविराधना स्यात्, परन्तु 'तं परेहिं समणुन्नायं' तत्-तथाविध-माहारजातम् परैः गृहस्थैः समनुज्ञातम् 'संणिसिट्ठं' सन्निसृष्टम् तदधीनीकृतम् तर्हि 'फासुयं' प्रासुकम् अचित्तम् 'जाव' यावत् एषणीयम्-आधाकर्मादिदोषरहितं मन्यमानः ज्ञात्वा 'लाभे संते' लाभे सति 'पडिगाहिज्जा' प्रतिगृह्णीयात्, आधाकर्मादिदोषरहितत्वात् ॥ सू० १०१ ॥

अर्थात् दूसरे के अधीन में नहीं किया है तो इस प्रकार के स्वाधीन कृत अशनादि आहार जात को 'अप्फासुयं' अप्रासुक सचित्त समझकर और 'अणेसणिज्जं जाव' अनेषणीय-आधाकर्मादि दोष से युक्त यावत्-मानते हुए साधु और साध्वी मिलने पर भी 'णो पडिगाहिज्जा' नहीं ग्रहण करे क्योंकि इस तरह के आहार को गृहस्थ श्रावकों ने देने के लिये अनुमति नहीं देने से और अपने ही अधीन में रखने से सचित्त आधाकर्मादि दोष युक्त होने के कारण उस को लेने पर संयम आत्म विराधना होगी किन्तु 'तं परेहिं समणुन्नायं संणिसिट्टं फासुयं जाव लाभे संते पडिगाहिज्जा' यदि तथाविध-अशनादि चतुर्विध आहार जात को देने के लिये गृहस्थ श्रावकों ने अनुमति देदी है और दूसरे के अधीन में भी कर दिया है तो इस तरह के अशनादि आहार जात को प्रासुक अचित्त तथा यावत् एषणीय-आधाकर्मादि दोषों से रहित मान कर मिलने पर ले लेना चाहिये क्योंकि आधाकर्मादि दोषो से रहित है इसलिये इस प्रकार का श्रावकों से अनुमत और पराधीनी कृत अशनादि चतुर्विध आहार जात को मिलने पर लेने से संयम आत्म विराधना नहीं होगी ॥ १०१ ॥

તો આવા પ્રકારના સ્વાધીની કૃત અશનાદિ આહાર જાતને 'अप्फासुय' અપ્રાસુક તથા 'अणेसणिज्जं' અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષવાળો યાવત્ માનીને સાધુ અને સાધ્વીએ તેવો આહાર મળે તો પણ તેને ગ્રહણ કરવો નહીં. કારણ કે આવા આહારને ગ્રહસ્થે આપવા અનુમતિ ન આપેલ હોવાથી અને પોતાને આધીન રાખેલ હોવાથી અપ્રાસુકાદિ દોષ યુક્ત હોવાને કારણે તેને લેવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. પરંતુ 'त परेहिं समणुण्णाय' જો તેવો આહાર આપવા માટે ગૃહસ્થે અનુમતિ આપી હોય અને संनिसिट्ठ' અન્યના અધિન પણામા કરેલ હોય તો તે આહાર फासुयं जाव' અચિત્ત તથા યાવત્ એષણીય આધાકર્માદિ દોષથી રહિત માનીને 'लाभे संते पडिगाहिज्जा' પ્રાપ્ત થાય તો તે સ્વીકારી લેવો. કેમ કે સચિત્તાદિ દોષ રહિત હોવાથી તેવી રીતે શ્રાવકોએ અનુમત કરેલ તથા પરાધીનિ કૃત અશનાદિ આહાર જાતને પ્રાપ્ત થતા તે લેવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થતી નથી. ॥સૂ. ૧૦ ॥

मूलम्-एस खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं त्तिबेसि ॥सू० १०२॥ ॥नवमोद्देसो समत्तो ॥

छाया-एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम् इति ब्रवीमि । सू० १०२॥

टीका-'नवमोद्देशवक्तव्यता मुपसंहरन्नाह-'एस खलु तस्स भिक्खुस्स' एतत् खलु पिण्डैषणाविषयकसंयम नियमपालन तस्य पूर्वोक्तस्य संयमवान्भिक्षुकस्य 'भिक्खुणीए वा' भिक्षुक्या वा 'सामग्गियं' सामग्र्यम् समग्रता साधुभावस्य सम्पूर्णता वर्तते साधुत्वं सम्पन्नं भवतीति ब्रवीमि उपदिशामि इति भगवान् महावीर आह ॥सू० १०२॥ नवमोद्देशः समाप्तः

दशमोद्देशः प्रारभ्यते

मूलम्-से एगइओ साहारणं वा पिंडवायं पडिगाहित्ता, से साहम्मिए अणापुच्छित्ता जस्स जस्स इच्छइ तस्स तस्स खद्धं खद्धं दलयइ, माइट्ठाणं संफासे, णो एवं करेज्जा, से तमायाए तत्थ गच्छेज्जा, तत्थ गच्छित्ता पुव्वामेव आलोएज्जा आउसंतो ! समणा ! संति मम पुरेसंथुया वा पच्छा संथुया वा, तं जहा-आयरिए वा, उवज्झाए वा, पवित्ती वा, थेरे वा, गणी वा, गणहरे वा, गणावच्छेइए वा, अवियाइं एएसिं खद्धं खद्धं दाहामि से एवं वयंतं परो वएज्जा, कामं खलु आउसो

टीकार्थ-अब इस नवम उद्देशक की वक्तव्यता का अन्त में उपसंहार करते हुए कहते हैं-'एस खलु तस्स भिक्खुस्स, भिक्खुणीए वा सामग्गियं तिबेमि' यह पिण्डैषणा विषयक संयम नियमका पालन करना ही उस पूर्वोक्त भिक्षुक भाव साधु और भिक्षुकीं-संयमशील साध्वी का सामग्र्य समग्रता साधु भाव की सम्पूर्णता समझनी चाहिये अर्थात् नियम पूर्वक पिण्डैषणा विषय संयम का पालन करना ही साधु की समाचारी है ऐसा वीर भगवान् महावीर स्वामी कहते हैं इसलिये साधु और साध्वी संयम का अच्छी तरह पालन करे ॥ १०२ ॥

नवम उद्देशक की हिन्दी टीका समाप्त हुई ।

હવે આ નવમા ઉદ્દેશાના કથનના ઉપસંહાર કરતાં કહે છે.—

ટીકાર્થ—'एस खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा' આ પિંડૈષણા વિષયક સંયમ નિયમનું પાલન કરવું એજ એ પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વીનું 'सामग्गियं' तिबेमि' સામગ્રય-સાધુ ભાવની સમગ્રતા સમજવી અર્થાત્ નિયમ પૂર્વક પિંડૈષણા સંબંધી સંયમનું પાલન કરવું એજ સાધુની સમાચારી છે. એમ વીર ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી કહે છે. તેથી સાધુ સાધ્વીએ સંયમનું બરોબર પાલન કરવું ॥ સૂ. ૧૦૨ ॥

॥ નવમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત ॥

अहा पज्जत्तं णिसिराहि जावइयं जावइयं परो वयइ तावइयं तावइयं णिसिरेज्जा, सव्वमेयं परो वयइ सव्वमेयं णिसिरेज्जा। सू० १०३॥

छाया–स एकतरः साधारणं वा पिण्डपातम् प्रतिगृह्य स साधर्मिकान् अनापृच्छ्य यं यम् इच्छति तस्मै तस्मै अधिकम् अधिकम् ददाति, मातृस्थानं संस्पृशेत्, नो एवं कुर्यात्, स तमादाय तत्र गच्छेत्, तत्र गत्वा पूर्वमेव आलोचयेत्–आयुष्मन्तः! श्रमणा! सन्ति मम पुरासंस्तुता वा पश्चात्संस्तुता वा, तद्यथा–आचार्यो वा, उपाध्यायो वा, प्रवर्ती वा, स्थविरो वा, गणी वा गणधरो वा, गणावच्छेदको वा, अपि च एतेभ्यः प्रभूतं प्रभूतम् दास्यामि अथ तम् एवं वदन्तं परो वदेत्, कामं खलु आयुष्मन्! यथा प्राप्तं निसृज, यावत् यावत् परो वदेत् तावत् तावत् निसृजेत्, सर्वमेतत् परो वदेत् सर्वमेतत् निसृजेत्॥ सू० १०३॥

टीका–'नवमोद्देशके पिण्डग्रहणप्रकारः प्रतिपादितः एतस्मिन् दशमोद्देशके साधारणादि भिक्षाप्राप्तौ सत्यां साधुकर्तव्यता मुपदिशन्नाह–'से एगइओ' स–पूर्वोक्तो भावभिक्षुः एकतरः कश्चित् 'साहारणं वा पिंडवायं पडिगाहित्ता' साधारणं बहुसाधुजनसाधारणम् पिण्डपातम्–अशनादिकम् आहारजातम् प्रतिगृह्य 'से साहम्मिए अणापुच्छित्ता' स संयमवान् भिक्षुः साधर्मिकान् स्वसमानधर्मिणः साधून् अनापृच्छ्य–पृच्छामकृत्वा अनामन्त्र्य 'जस्स जस्स इच्छइ' यं यं साधुम् इच्छति यदि यस्मै यस्मै रोचते 'तस्स तस्स खद्धं खद्धं दलयइ' तस्मै तस्मै

अब दशमोद्देशक की हिन्दी टीका आरम्भ की जाती है–

इस से पहले नवम उद्देशक में पिण्ड ग्रहण प्रकार बतलाया गया है अब इस दशम उद्देशक में बहुत साधु जन साधारण भिक्षा प्राप्त होने पर साधु की कर्तव्यता बतलाते हैं–

टीकार्थ–'से एगइओ साहारणं वा पिंडवायं पडिगाहित्ता' वह पूर्वोक्त कोई एकतर साधु अनेक साधु जन साधारण के लिये पिण्डपात–अशनादि चतुर्विध आहार जात लेकर 'से साहम्मिए अणापुच्छित्ता' वह साधु साधर्मिक स्वसमान धर्मवाले साधुओं को पूछे बिनाही अर्थात् विचार विमर्श किये बिना ही 'जस्स जस्स इच्छइ' जिस जिस साधु को अपना इष्टमित्र समझकर 'तस्स तस्स'

દસમો ઉદ્દેશો

આ પહેલા નવમાં ઉદ્દેશામા પિંડગ્રહણ પ્રકાર બતાવવમાં આવેલ છે હવે આ દશમા ઉદ્દેશામા ઘણા એવા સાધુ જનોને યોગ્ય ભિક્ષા પ્રાપ્ત થાય ત્યારે સાધુના કર્તવ્યનું કથન કરે છે.–

ટીકાર્થ–'से एगइओ' તે પૂર્વોક્ત એક સાધુ 'साहारणं वा पिंडवाय पडिगाहित्ता' ઘણા સાધુઓને થાય તેવુ અર્થાત્ બહુજન સાધારણ એવા અશનાદિ ચાર પ્રકારના આહાર જાતને લઈને તે સાધુ 'से साहम्मिए अणापुच्छित्ता' સાધર્મિક સાધુઓને પૂછયા વિના જ અર્થાત્ એકબીજાની સાથે પરામર્શ કર્યા વિના જ 'जस्स जस्स इच्छइ' જે જે સાધુઓને

साधवे प्रभूतं प्रभूतम्-अधिकमधिकं ददाति प्रयच्छति तर्हि 'माइट्ठाणं संफासे' मातृस्थानम्-मायाछलकपटादिदोषं संस्पृशेत् प्रायश्चित्ती स्यात् तस्मात् 'णो एवं करेज्जा' नो एवम् कुर्यात्-सर्वसाधुजनसाधारणं पिण्डपातं न केवलं कतिपयइष्ट साधुजनेभ्य एव दद्यात्, अपितु किं कुर्यात् तदाह-'से तमायाए तत्थ गच्छिज्जा' स भावसाधुः तत् सर्वसाधुजनसाधारणम् आहारजातम् आदाय-गृहीत्वा तत्र-सर्वसाधुजनसमीपे गच्छेत् 'तत्थ गच्छित्ता' तत्र-सर्वसाधुजनसमीपे गत्वा 'एवं वइज्जा' एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या वदेत्, कया रीत्या वा किं वदेत् तदाह-'आउसंतो ! समणा !' आयुष्मन्तः ! श्रमणाः ! 'संति मम पुरे संथुया' सन्ति मम पुरासंस्तुताः पूर्वपरिचिताः वा 'पच्छासंथुए' पश्चात् संस्तुताः-पश्चात् परिचिताः वा सन्ति

उनको यदि 'खद्धं खद्धं दलयइ' अधिक अधिक अशनादि चतुर्विध आहार देना है तो उस साधु को 'माइट्ठाणं संफासे' मातृस्थान स्पर्श दोष होगा अर्थात् माया छलकपटादि दोष लगेगा, इसलिये ऐसा नहीं करना चाहिये, एतावता जिस जिस साधु को चाहता है उस उस साधु को यदि अधिक अधिक अशनादि आहार देता है तो माया छलकपटादि मातृस्थान दोष होगा अतः अपने इष्टमित्र साधु को अधिक अशनादि आहार नहीं दे क्योंकि सब साधु जन साधारण को देने के लिये प्राप्त अशनादि आहार केवल अपने ही इष्ट मित्र को देने से संयम आत्म विराधना होगी किन्तु 'से तमायाए तत्थ गच्छिज्जा' वह साधु उस सर्व साधु जन साधारण को देने के लिये प्राप्त अशनादि आहार जात को लेकर उस सभी साधु के पास जाय 'तत्थ गच्छित्ता' वहाँ जा कर 'एवं वइज्जा' इस प्रकार कहे कि 'आउसंतो समणा' हे आयुष्मन् ! भगवन् ! श्रमण ! 'संति मम पुरेसंथुया वा' इन साधुओं में मेरे पूर्व परिचित तथा 'पच्छा संथुया वा' पश्चात्

પોતે ઇચ્છે અર્થાત્ ઇષ્ટ મિત્ર સમજે 'तस्स तास खद्धं खद्धं दलयइ' તેમને અધિક અધિક અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર આપે તોને સાધુને 'माइट्ठाणं संफासे' માતૃસ્થાન સ્પર્શ દોષ લાગે છે. અર્થાત્ માયા છળકપટ નામનો દોષ લાગે છે તેથી 'णो एव करेज्जा' એ પ્રમાણે કરવુ નહી. સારાશ આ કથનનો એ છે કે-જે જે સાધુઓને પોતાના મળતા વડા માનીને પોતે ચાહે છે તે તે સાધુને જો વધારે વધારે અશનાદિ આહાર આપે તો તેવા સાધુને માયા છળકપટાદિ દોષ લાગે છે તેથી પોતાના ઇષ્ટમિત્ર સાધુને વધારે અશનાદિ આહાર આપવો નહી કેમ કે બધા જ સાધુઓને સરખી રીતે આપવો પ્રાપ્ત થયેલ અશનાદિ આહાર કેવળ પોતાને રૂચિકર ઇષ્ટમિત્રને આપવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના લાગે છે, પરંતુ 'से तमायाए तत्थ गच्छिज्जा' તે સાધુએ સર્વ સાધુજનોને આપવાને પ્રાપ્ત થયેલ અશનાદિ આહાર જાતને લઇને એ સઘળા સાધુઓની પાસે જવુ અને 'तत्थ गच्छित्ता' ત્યાં જઇને 'एव वइज्जा' એ રીતે કહેવુ કે-'आउसंतो समणा' આયુષ્મન્ ! ભગવન્ ! શ્રમણો ! આ સાધુઓમા 'संति मम पुरेसंथुया वा' મારા પૂર્વ પરિચિત તથા 'पच्छासंथुया वा' પશ્ચાત્ પરિચિત ઘણા

इति पूर्वेणान्वयः 'तं जहा-आयरिए वा' तद्यथा-आचार्यो वा-अनुयोगधरः 'उवज्झाए वा' उपाध्यायो वा-अध्यापकः, 'पवित्ती वा' प्रवर्ती वा-यथायोगं साधूनां वैयावृत्यादौ प्रवर्तकः 'थेरे वा' स्थविरो वा-संयमपालने विषीदतां श्रमणानां स्थिरसम्पादकत्वात् स्थविर साधु-विशेष उच्यते 'गणी वा' गणी वा-गच्छाधिपो वा 'गणहरे वा' गणधरो वा-आचार्यसदृशो गुरोराज्ञया साधुगणं गृहीत्वा पृथग्विहरणशीलः 'गणावच्छेइए वा' गणावच्छेदको वा-गण-कार्यचिन्तकः 'अवियाइं एएसिं खद्धं खद्धं दाहामि' अपि च उपर्युक्ताचार्यादिमुद्दिश्य एतद् वदेत्-यद् इमेतेभ्य भवदनुज्ञया प्रभूतं प्रभूतम्-अधिकमधिकं दास्यामि तदेवम् 'से सेवं वयंतं परो वइज्जा' अथ तम् एवम्-उक्तरीत्या वदन्तं साधुम् परः आचार्यादिः वदेत, किं वदेदित्याह

परिचित बहुत से साधु हैं 'तं जहा-आयरिए वा, उवज्झाए वा, पवित्तीवा, थेरे वा, गणी वा, गणहरे व, गणावच्छेइए वा, अवियाइं एएसिं खद्धं खद्धं दाहामि' जैसे कि-आचार्य-अनुयोगधर, एवं उपाध्याय अध्यापक, तथा प्रवर्ती-यथा संभव साधुओं की वैयावृत्ति-सेवा वगैरह का प्रवर्तक एवं स्थविर अत्यन्त प्रतिष्ठित साधु विशेष जो कि संयम का पालन करने में दुःखी होने वाले श्रमणों को संयम पालन में स्थिर करते हैं उन को स्थविर कहे जाते हैं अथवा गणी-गच्छ का अधिपति, या गणधर-आचार्य सदृश, जोकि गुरु की आज्ञा से साधुगण को साथ लेकर पृथक् विहार करने वाले होते हैं उन को गणधर कहा करते हैं एवं गणावच्छेदक-गणकार्य का चिन्तक, इतने हमारे परिचित हैं इसलिये इन सब को आप की आज्ञा-अनुज्ञा से मै पुष्कल-अधिक अशनादि चतुर्विध आहार जात देना चाहता हूं ऐसा वह साधु उपर्युक्त आचार्य वगैरह को उद्देश कर उन सभी साधु मण्डल को कहे 'से सेवं वयंतं परो वइज्जा-कामं खलु आउसो ! अहापज्जतं णिसिराहि' बाद में उस में उक्त-

સાધુઓ છે 'तं जहा' જેમ કે 'आयरिए वा' આચાર્ય 'उवज्झाए वा' તથા ઉપાધ્યાય અર્થાત્ અધ્યાપક તથા 'पवित्ती वा' પ્રવર્તી-યથાસંભવ સાધુઓની સેવા વિગેરેના પ્રવર્તક તથા 'थेरे वा' સ્થવિર અત્યંત પ્રતિષ્ઠિત સાધુ વિશેષ કે જે સંયમના પાલન કરવામાં દુ:ખી થનારા શ્રમણોને સંયમ પાલનમાં સ્થિર કરે છે. તેમને સ્થવિર કહેવામાં આવે અથવા 'गणी वा' ગચ્છના અધિપતિ અથવા 'गणहरे वा' ગણધર આચાર્યની સરખા જેઓ ગુરૂની આજ્ઞાથી સાધુગણને સાથે લઈને જુદા વિહાર કરનારા હોય છે. તેમને ગણધર કહેવાય છે. 'गणा वच्छेइए वा' ગણાવચ્છેદક અર્થાત્ ગણકાર્યના વિચારક આટલા મારા પરિચિત છે તેથી આ 'अवियाइं एएसिं खद्धं खद्धं दाहामि' આમને આપની સમ્મતિથી હું અધિક અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત આપવા ઇચ્છું છું. એ રીતે તે સાધુ ઉપરોક્ત આચાર્ય વિગેરેને ઉદ્દેશીને એ સઘળા સાધુ મંડળને કહે 'से सेवंवयंतं परो वइज्जा' એ રીતે કહેતા એવા એ સાધુને સાધુ મંડળના મુખ્ય આચાર્યાદિકે કે 'कामं खलु आउसो अहापज्जत्तं णिसिराहि' હે

'कामं खलु आउसो ! आहापज्जतं णिसिराहि' काम खलु यथेच्छम्, आयुष्मन् ! यथा पर्याप्तम् निसृज-देहि, इत्येवंरीत्या 'जावइयं जावइयं परो वदइ' यावन्मात्र यावन्मात्रम् अशनादिकं दातुं परः आचार्यादि वदेत् 'तावइयं तावइयं' निसिरिज्जा' तावन्मात्रं तावन्मात्रमेव अशनादिकं पूर्वोक्तेभ्यः इष्टेभ्यः निसृजेत्-दद्यात् यदितु 'सव्वमेयं परो वयइ' सर्वमेव अशनादिकं दातुं परः आचार्यादिः वदेत् तर्हि 'सव्वमेयं णिसिरिज्जा' सर्वमेव अशनादिकं निसृजेत्-दद्यात्, आचार्यादीनां सर्वदानानुज्ञया सर्वंदद्यादित्यर्थः ॥ सू० १०३ ॥

मूलम्-से एगइओ मणुन्नं भोयणजायं पडिगाहित्ता पंतेण भोयणेण पलिच्छाएति मामेयं दाइयं संतं, दट्ठूणं सयमायए, आयरिए वा उवज्झाए वा पवित्ती वा, थेरे वा जाव गणावच्छेइए वा. णो खलु मे कस्स त्रि किंचि दायव्वं सिया माइट्ठाणं संफासे, णो एवं करेज्जा, से

रीति से कहते हुए उस साधु को पर साधु मण्डल का प्रधान आचार्यादि कहे कि हे आयुष्मन् ! साधु आप अपने इच्छानु सार यथा पर्याप्त यथेष्ट अशनादि आहार दे सकते हो, इस प्रकार कहने पर 'जावइयं जावइयं परो वदइ, ताइयं तावइयं निसिरिज्जा' यावन्मात्र यावन्मात्र-जितना जितना अशनादि आहार को देने के लिये, पर प्रधान आचार्यादि कहे तावन्मात्र-तावन्मात्र-उतना ही अशनादि आहार उपर्युक्त अपने पूर्वपरिचित इष्ट साधुओं को दे, 'सव्व मेव परो वयइ, सव्वमेयं णिसिरिज्जा' यदि सभी आहार को देने के लिये प्रधान आचार्यादि कहे तो सभी अशनादि आहार को दे दे अर्थात् प्रधानाचार्य वगैरह की ऐसी आज्ञा हो की उन पूर्व परिचित साधुओं को सभी अशनादि आहार जात दे दो तो वह साधु सभी अशनादि चतुर्विध आहार जात उन पूर्व परिचित साधुओं को दे देवे ॥ १०३ ॥

આયુષ્મન્ સાધુ આપ તમારી ઇચ્છા પ્રમાણે યથા પર્યાપ્ત અશનાદિ આહાર આપી શકો છો. અર્થાત્ તમારી ઇચ્છા પ્રમાણે તેઓને આપ આપો આ રીતે કહે ત્યારે 'जावइयं जावइयं परो वदइ' જેટલો જેટલો અશનાદિ આહાર તેમને આપવા પ્રધાન આચાર્યાદિ કહે 'तावइयं तावइयं निसिरिज्जा' તેટલો તેટલો અશનાદિ આહાર ઉપરોક્ત પોતાના પૂર્વપરિચિત ઇષ્ટ સાધુઓને આપવો. 'सव्वमेव परो वयइ सव्वमेयं णिसिरिज्जा' જો બધો જ આહાર આપવા પ્રધાન આચાર્યાદિ કહે તો સઘળો આહાર આપી દેવો અર્થાત્ પ્રધાનાચાર્ય વિગેરેની એવી આજ્ઞા હોયકે એ પૂર્વ પરિચિત સાધુઓને સઘળો અશનાદિ આહાર જાત આપી દો તો તે સાધુએ સઘળો આહાર એ પૂર્વ પરિચિત સાધુઓને આપી દેવો ॥સૂ. ૧૦૩॥

तमायाए तत्थ गच्छेज्जा, तत्थ गच्छित्ता पुव्वामेव उत्ताणए हत्थे पडिग्गहं कट्टु इमं खलु त्ति आलोएज्जा, णो किंचिवि णिगूहेज्जा ॥१०४॥

छाया-स एकतरः मनोज्ञं भोजनजातं प्रतिगृह्य प्रान्तेन भोजनेन प्रतिच्छादयति, मा मेयं दर्शितं मत् दृष्ट्वा खलु स्वयम् आदद्यात्, आचार्यो वा उपाध्यायो वा प्रवर्ती वा स्थविरो वा यावद् गणावच्छेदको वा, खलु कस्यापि किञ्चिदपि दातव्य स्यात्, मातृस्थानं संस्पृशेत्, नो एवं कुर्यात्, स तदादाय तत्र गच्छेत्, तत्र गत्वा पूर्वमेव उत्ताने हस्ते प्रतिग्रहं कृत्वा इदं खलु इदं खलु इति आलोचयेत्, नो किञ्चिदपि निगूहेत ॥ सू० १०४ ॥

टीका-साधुभिः साध्वीभिश्च मायाछलकपटादिकं न कदापि कर्तव्यमिति प्रतिपादयितुमाह-'से एगइओ' स पूर्वोक्तो भावभिक्षुः एकतरः कश्चित् 'मणुन्नं भोयणजायं' मनोज्ञम् सरसं स्वादिष्टं भोजनजातम् अशनादिकमाहारजातम् 'पडिगाहित्ता' प्रतिगृह्य-गृहीत्वा 'पंतेण भोयणेण' प्रान्तेन-नीरसेन भोजनेन 'पलिच्छाएति' प्रतिच्छादयति-आच्छादयति आच्छाद्य यदि वक्ष्यमाणरीत्या कथयति-'मामेयं दाइयं संतं' मा न खलु मेयम्-आहारजातम् मयादर्शितं सत् आचार्यादिभ्यो दातव्यं वर्तते अपितु 'दट्ठुणं सयमायए' दृष्ट्वा खलु स्वयम् आददात्, गृह्णीयात् तदाह-'आयरिए वा' आचार्यो वा अनुयोगधरः 'उवज्झाए वा' उपाध्यायो

टीकार्थ-अब साधु और साध्वी को छलकपटादिक कभी भी नहीं करना चाहिये यह बतलाते हैं-

'से एगइओ मणुन्नं भोयणजायं पडिगाहित्ता, पंतेण भोयणेण पलिच्छायेति' वह पूर्वोक्त एकतर कोई एक साधु मनोज्ञ-सरस स्वादिष्ट भोजन जात अशनादि चतुर्विध आहार जात को ग्रहण कर यदि प्रान्त अर्थात् नीरस भोजन से उस को आच्छादित कर-ढांक कर ऐसा वक्ष्यमाण रीति से कहे कि-मामेयं दाइयं संतं, दट्ठूणं सयमायए' इस आहार जात को मैं आचार्य वगैरह को दिखलाकर नहीं दूगा क्योंकि यह भोजन बहुत नीरस अर्थात् खराब है इसलिये आचार्यादि को देना ठीक नहीं है अपितु देखकर स्वयं ले लेवे, आचार्यादि का नाम लेकर बतलाते हैं-'आयरिए वा उवज्झाए वा, पवित्ती वा, थेरे वा, जाव गणावच्छेइए वा, णो खलु कस्सवि किंचिवि दायव्वं सिया' चाहे आचार्य

હવે સાધુ અને સાધ્વીએ છળકપટાદિ કરવાના નિષેધનું કથન સૂત્રકાર કરે છે-

ટીકાર્થ-'से एगइओ' તે પૂર્વોક્ત એક સાધુ 'मणुन्नं भोयणजायं' મનોજ્ઞ સ્વાદિષ્ટ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને 'पडिग्गाहित्ता' ગ્રહણ કરીને 'पंतेण भोयणेण' ને પ્રાન્ત અર્થાત્ નિરસભોજનથી 'पलिच्छति' તેને ઢાંકીને એવુ કહે કે-'मामेय दाइयं संतं' આ આહાર જાત હું આચાર્ય વિગેરેને બતાવીને આપીશ નહીં કેમ કે આ આહાર બિલકુલ નિરસ અને ખરાબ છે તેથી 'दट्ठूणं सयमायए' આચાર્યાદિ સ્વયં તે જોઈને લઈ લે આચાર્યાદિના નામ નિર્દેશ કરીને બતાવે છે 'आयरिए वा' આચાર્ય હોય કે 'उवज्झाए वा' અધ્યા-

वा अध्यापकः 'पवित्ती वा' प्रवर्ती वा वैयावृत्त्यादौ साधूनां प्रवर्तकः 'थेरे वा' स्थविरो वा-संयमपालने विषीदतां साधूनां स्थिरीकारकः, 'जाव' यावत्-गणी वा गणधरो वा 'गणावच्छेइए वा' गणावच्छेदको वा-गच्छकार्यचिन्तको वा भवतु 'ण खलु मे कस्सवि' नो खलु मे मम कस्यापि आचार्यस्य वा उपाध्यायस्य वा यावत् गणावच्छेदकस्य वा 'किंचिवि दायव्वं सिया' किञ्चिदपि आहारजातं दातव्यं स्यात्, केभ्यः अपि आचार्यादिभ्यः किञ्चिदपि नीरसम् अशनादिकं मया न दातव्यं वर्तते इतिकृत्वा यदि स्वयमेव सर्वमद्यात् तर्हि 'माइट्ठाणं संफासे' मातृस्थानम्-मायाछलकपटादिदोषान् संस्पृशेत्-प्रायश्चित्ती स्यात्, तस्माद् 'णो एवं करेज्जा' नो एवं कुर्यात्-मनोज्ञं स्वादिष्ट मशनादिकं नीरसेन भोजनेन आच्छाद्य न सर्वं स्वयमेव भुञ्जीत, किं कुर्यादित्याह-'से तमायाए' स साधुः तद्-स्वादिष्टमाहारजातम्

अनुयोगधर हों या उपाध्याय-अध्यापक हों या प्रवर्ती-वैयावृत्ति सेवा वगैरह के लिये साधुओं का प्रवर्तक हों, या स्थविर हों या यावत्-गणी या गणधर हों अथवा गणावच्छेदक हों अर्थात् गणकार्य का चिन्तक हों, इनमें किसी को भी कुछ भी नीरस अशनादि में नहीं दूंगा चाहे आचार्य ही क्यों नहीं हों, या उपाध्याय ही क्यों नहीं हों, इसी प्रकार यावत्-प्रवर्ती ही क्यों नहीं हो, अथवा स्थविर ही क्यों नहीं हों, एवं गणी ही क्यों नहीं हों, तथा गणधर ही क्यों नहीं हों, या गणावच्छेदक ही क्यों नहीं हों, ऐसा छलकपट पूर्वक कह कर स्वयं सभी मनोज्ञ सरस स्वादिष्ट भोजन जात को वह साधु खाले तो उस साधु को 'माइट्ठाणं संफासे, णो एवं करेज्जा' मातृस्थान-छलकपटादि दोष होगा, इसलिये ऐसा नहीं करे अर्थात् अच्छा सरस मनोज्ञ स्वादिष्ट भोजन जात को नीरस भोजन से ढांककर उन साधु मण्डल को दिखलाये बिना ही स्वयं यदी वह साधु खा जाय तो छलकपटादि रूप मातृस्थान दोष लगने से प्रायश्चित लगेगा अतः उक्तरीति से छलकपटकर स्वयं नहीं खाना चाहिये

પક ઉપાધ્યાય હોય અથવા 'पवित्ती वा' પ્રવર્તિ સેવા વૈયાવૃત્તિ માટે સાધુઓના પ્રવર્તક હોય અથવા 'थेरे वा' સ્થવિર હોય યાવત્ ગણી હોય કે ગણધર હોય અથવા 'गणावच्छेइए वा' ગણાવચ્છેદક હોય અર્થાત્ ગણકાર્યના ચિંતક હોય આ પૈકી કોઈને કોઈપણ પ્રકારનું નિરસ અશનાદિક હું આપીશ નહીં આ રીતે છળકપટ પૂર્વક કહીને પોતે જ એ સરસ સ્વાદિષ્ટ આહાર ખાઈ લે એ સાધુને 'माइट्ठाणं संफासे' માતૃસ્થાન છળકપટાદિ દોષ લાગે છે તેથી 'णो एवं करेज्जा' આ રીતે છળકપટવાળો વ્યવહાર કરવો નહીં અર્થાત્ સારા સરસ મનોજ્ઞ સ્વાદિષ્ટ આહાર જાતને નીરસ એવા અનિચ્છનીય આહારથી ઢાંકીને એ સાધુ સમુદાયને બતાવ્યા વગર જ જો સ્વયં તે સાધુ ખાઈ લે તો તે સાધુને છળકપટાદિ માતૃસ્થાન દોષ લાગવાથી પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે છે તેથી ઉક્ત પ્રકારથી છળકપટ કરીને પોતે આહાર લેવો ન જોઈએ. પરંતુ 'से तमायाए' એ પૂર્વોક્ત સાધુએ પ્રકારના સ્વાદિ-

आदाय-गृहीत्वा 'तत्थ गच्छेज्जा' तत्र-आचार्यादि समीपे गच्छेत्, 'तत्थ गच्छित्ता' तत्र-आचार्यादिनिकटे गत्वा 'पुव्वामेव उत्ताणए हत्थे' पूर्वमेव-भोजनात्प्रागेव उत्ताने हस्ते 'पडिग्गहं कट्टु' प्रतिग्रहम्-भोजन-भोजनसहितं पात्रम् कृत्वा 'इमं खलु इमं खलु त्ति आलोइज्जा' इदं खलु आहारजातम् इदं खलु आहारजातं वर्तते इति रीत्या यथाऽवस्थितमेव आलोचयेत्-दर्शयेत् 'णो किंचिवि णिगूहिज्जा' नो किमपि आहारजातं निगूहेत्-गोपयेत् आच्छादयेदिति ॥१०४॥

मूलम्-से एगइओ अण्णयरं भोयणजायं पडिगाहित्ता, भद्दयं भद्दयं भोच्चा विवन्नं विरसमाहरइ, माइट्ठाणं संफासे, णो एवं करेज्जा ॥१०५॥

छाया-स एकतरः अन्यतरद् भोजनजातं प्रतिगृह्य भद्रकं भद्रकं भुक्त्वा विवर्णं विरसम् आहरति मातृस्थानं संस्पृशेत्, नो एवं कुर्यात् ॥ सू० १०५ ॥

टीका-प्रकारान्तरेण मातृस्थानभूत मायाछलकपटादि प्रतिषेधमाह-'से एगइओ' स-

---

अपितु 'से तमायाए तत्थ गच्छेज्जा' वह पूर्वोक्त साधु उस स्वादिष्ट आहार जात को लेकर वहां पर आचार्य वगैरह साधु मण्डल के निकट चला जाय और 'तत्थ गच्छित्ता पुव्वामेव' वहां जाकर भोजन करने से पहले ही 'उत्ताणए हत्थे' उत्तान हस्त में 'पडिग्गहं कट्टु' भोजन सहित पात्र को रखकर 'इमं खलु इम खलुत्ति' यह सभी आहार जात है' ऐसा वारं वार उस आहार जात को यथाऽवस्थित रूप में ही जैसा हो वैसा ही 'आलाएज्जा' दिखलावे, उस में कुछ भी 'णो किंचिवि णिगूहेज्जा' आहार को नहीं छिपावे अर्थात् उस अशनादि चतुर्विध आहार जात में से थोडा भी स्वादिष्ट आहार को नीरस आहार से नहीं ढाके अपितु सभी को को दिखलावे ऐसा करने पर उस साधुको छल कपटादि रूप मातृस्थान दोष नहीं होता ॥ १०४ ॥

टीकार्थ-अब दूसरे ढंग से माया छलकपटादि रूप मातृस्थान दोष का निषेध करते हैं-'से एगइओ अण्णयरं भोयणजायं पडिगाहित्ता' वह पूर्वोक्त

---

૯૮ આહારને લઈને 'तत्थ गच्छेज्जा' આચાર્ય વિગેરે સાધુ સમુદાયની પાસે જવું અને 'तत्थ गच्छित्ता' ત્યાં જઈને 'पुव्वामेव' પોતે આહાર લીધા પહેલાં જ 'उत्ताणए हत्थे' ઉત્તાન હાથમાં 'पडिग्गहं कट्टु' ભોજનવાળા પાત્રને લઈને 'इम खलु इमं खलुत्ति आलोएज्ज' આ સઘળો આહાર છે એમ કહી તે બધા આહાર જાતને યથાવસ્થિત રીતે જેવો હોય તેવો બતાવે 'णो किंचिवि णिगूहेज्जा' તેમાથી કંઈ પણ પદાર્થ છુપાવવો નહીં અર્થાત્ એ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતમાથી થોડાપણ સ્વાદિષ્ટ આહારને નિરસ આહારથી ઢાંકયા વગર બધો જેવો હોય તેવો આહાર બતાવે એમ કરવાથી તે સાધુને છળકપટાદિરૂપ માતૃ સ્થાન દોષ લાગતો નથી. ॥ સૂ ૧૦૪ ॥

હવે બીજા પ્રકારથી માયા છળકપટાદિ માતૃસ્થાન દોષનો નિષેધ કરતા સૂત્રકાર કહે છે.-

ટીકાર્થ-'से एगइओ' તે પૂર્વોક્ત એક સાધુ 'अण्णयर भोयणजाय पडिगाहित्ता' જે

पूर्वोक्तो भावभिक्षुः एकतरः कश्चित् साधुः 'अण्णयरं भोयणजायं' 'अन्यतरद्–यत् किमपि भोजनजातम् 'पडिगाहित्ता' प्रतिगृह्य गृहीत्वा तत्र पर्यटन्नेव 'भद्दयं भद्दयं भोच्चा' भद्रकं भद्रकम् सुस्वादुमनोज्ञं भोजनजातं भुक्त्वा 'विवण्णं विरसमाहरइ' विवर्णम्–अभद्रकम्, विरसम् अस्वादिष्टम् अशनादिकमाहारजातम् आहरति–उपाश्रये यदि समानयति तर्हि 'माइट्ठाणं संफासे' मातृस्थानम्–मायाछलकपटादिदोषान् संस्पृशेत्–प्रायश्चित्ती स्यात् तस्मात् 'णो एवं करेज्जा' नो एव कुर्यात् पर्यटन्नेव सुस्वादुभुक्त्वा विरसमाहारजातम् उपाश्रये नानयेदिति, तथासति छलकपटादि मातृस्थान संस्पर्शेन संयमात्मविराधना स्यादिति भावः ॥ सू० १०५॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा, अंतरुच्छियं वा, उच्छुगंडियं वा, उच्छुचोयगं वा, उच्छुमेरगं वा, उच्छुसालगं वा, उच्छुडालगं वा, सिंबलिं वा, सिंबलथालगं वा, अस्सिं खलु पडिग्गहियंसि अप्पे सिया भोयणजाए, बहुउज्झिय धम्मिए, तहप्पगारं अंतरुच्छुयं, उच्छुगंडियं, उच्छुचोयगं

एकतर कोई एक साधु अन्यतर जो कुछ भी भोजन जात को ग्रहण करे उस में भद्दयं भद्दयं भोच्चा' भद्रक–भद्रक–अच्छा अच्छा सुस्वादु भोजन जातको खाकर यदि 'विवण्णं विरसमाहरइ' विवर्ण अस्वादिष्ट भोजन जात को उपाश्रय में लावे तो मातृस्थान दोष लगेगा इसलिये 'णो एवं करिज्जा' ऐसा नहीं करना चाहिये क्योंकि यदि वह साधु स्वादिष्ट भोजन को स्वयं खाकर खट्टा विरस आहार जात को दूसरे साधु के लिये उपाश्रय में ले जाता है उक्तरीति से माया छलकपटादि रूप मातृस्थान दोष होने से प्रायश्चित्त करना पडेगा, अतः स्वादिष्ट भोजन को केवल स्वयं अकेला ही नहीं खाय अपितु दूसरे साधु को भी दे एवं अस्वादिष्ट भोजन भी केवल अन्य साधु को ही नहीं दे अपितु स्वयं भी ले, तब उक्त दोष नहीं होगा ॥ १०५ ॥

કોઈ ભોજન પ્રાપ્ત થાય તેને ગ્રહણ કરીને તેમાથી 'भद्दयं भद्दयं भोच्चा' તેમાથી સારા સારા સ્વાદવાળા આહાર જાતને ખાઈને 'विवण्णं विरसमाहरइ' જો ખરાબ નિરસ સ્વાદ વગરના ભોજન જાતને ઉપાશ્રયમા લાવે તો 'माइट्ठाणं संफासे' માતૃસ્થાન દોષ લાગે છે તેથી 'णो एवं करेज्जा' આ રીતે કરવુ નહી કેમ કે જો તે સાધુ સ્વાદિષ્ટ આહારને પોતે ખાઈને નિરસ બે સ્વાદ આહાર જાતને બીજા સાધુઓ માટે ઉપાશ્રયમા લાવે તે ઉક્ત પ્રકારથી તેને માયા છળકપટાદિ રૂપ માતૃસ્થાન દોષ લાગવાથી પ્રાયશ્ચિત કરવુ પડે છે. તેથી સ્વાદિષ્ટ આહારને કેવળ પોતે જ એકલાએ ન ખાવો પરંતુ બીજા સાધુઓને પણ આપવો. તથા અસ્વાદિષ્ટ આહાર પણ બધો બીજાઓને ન આપતા પોતે પણ લેવો તેથી ઉક્ત દોષ લાગતો નથી. ॥ સૂ. ૧૦૫ ॥

आदाय-गृहीत्वा 'तत्थ गच्छेज्जा' तत्र-आचार्यादि समीपे गच्छेत्, 'तत्थ गच्छित्ता' तत्र-आचार्यादिनिकटे गत्वा 'पुव्वामेव उत्ताणए हत्थे' पूर्वमेव-भोजनात्प्रागेव उत्ताने हस्ते 'पडिग्गहं कट्टु' प्रतिग्रहम्-भोजन-भोजनसहितं पात्रम् कृत्वा 'इमं खलु इमं खलु त्ति ओलोइज्जा' इदं खलु आहारजातम् इदं खलु आहारजातं वर्तते इति रीत्या यथाऽवस्थितमेव आलोचयेत्-दर्शयेत् 'णो किंचिवि णिगूहिज्जा' नो किमपि आहारजातं निगूहेत्-गोपयेत् आच्छादयेदिति ॥१०४॥

मूलम्-से एगइओ अण्णयरं भोयणजायं पडिगाहित्ता, भद्दयं भद्दयं भोच्चा विवन्नं विरसमाहरइ, माइट्ठाणं संफासे, णो एवं करेज्जा ॥१०५॥

छाया-स एकतरः अन्यतरद् भोजनजातं प्रतिगृह्य भद्रकं भद्रकं भुक्त्वा विवर्णं विरसम् आहरति मातृस्थानं संस्पृशेत्, नो एवं कुर्यात् ॥ सू० १०५ ॥

टीका-प्रकारान्तरेण मातृस्थानभूत मायाछलकपटादि प्रतिषेधमाह-'से एगइओ' स-

---

अपितु 'से तमायाए तत्थ गच्छेज्जा' वह पूर्वोक्त साधु उस स्वादिष्ट आहार जात को लेकर वहां पर आचार्य वगैरह साधु मण्डल के निकट चला जाय और 'तत्थ गच्छित्ता पुव्वामेव' वहां जाकर भोजन करने से पहले ही 'उत्ताणए हत्थे' उत्तान हस्त में 'पडिग्गहं कट्टु' भोजन सहित पात्र को रखकर 'इमं खलु इमं खलुत्ति' यह सभी आहार जात है' ऐसा वारं वार उस आहार जात को यथाऽवस्थित रूप में ही जैसा हो वैसा ही 'आलाएज्जा' दिखलावे, उस में कुछ भी 'णो किंचिवि णिगूहेज्जा' आहार को नहीं छिपावे अर्थात् उस अशनादि चतुर्विध आहार जात में से थोडा भी स्वादिष्ट आहार को नीरस आहार से नहीं ढाके अपितु सभी को को दिखलावे ऐसा करने पर उस साधुको छल कपटादि रूप मातृस्थान दोष नहीं होता ॥ १०४ ॥

टीकार्थ-अब दूसरे ढंग से माया छलकपटादि रूप मातृस्थान दोष का निषेध करते हैं-'से एगइओ अण्णयरं भोयणजायं पडिगाहित्ता' वह पूर्वोक्त

---

૯૮ આહારને લઈને 'तत्थ गच्छेज्जा' આચાર્ય વિગેરે સાધુ સમુદાયની પાસે જવુ અને 'तत्थ गच्छित्ता' ત્યા જઈને 'पुव्वामेव' પોતે આહાર લીધા પહેલા જ 'उत्ताणए हत्थे' ઉત્તાન હાથમાં 'पडिग्गहं कट्टु' ભોજનવાળા પાત્રને લઈને 'इम खलु इम खलुत्ति आलोएज्ज' આ સઘળો આહાર છે એમ કહી તે બધા આહાર જાતને યથાવસ્થિત રીતે જેવો હોય તેવો બતાવે 'णो किंचिवि णिगूहेज्जा' તેમાથી કંઈ પણ પદાર્થ છુપાવવો નહીં અર્થાત્ એ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતમાથી થોડાપણુ સ્વાદિષ્ટ આહારને નિરસ આહારથી ઢાકયા વગર બધો જેવો હોય તેવો આહાર બતાવે એમ કરવાથી તે સાધુને છળકપટાદિરૂપ માતૃસ્થાન દોષ લાગતો નથી. ॥ સૂ ૧૦૪ ॥

હવે બીજા પ્રકારથી માયા છળકપટાદિ માતૃસ્થાન દોષનો નિષેધ કરતા સૂત્રકાર કહે છે.-

ટીકાર્થ-'से एगइओ' તે પૂર્વોક્ત એક સાધુ 'अण्णयरं भोयणजायं पडिगाहित्ता' જે

पूर्वोक्तो भावभिक्षुः एकतरः कश्चित् साधुः 'अण्णयरं भोयणजायं' 'अन्यतरद्-यत् किमपि भोजनजातम् 'पडिगाहित्ता' प्रतिगृह्य गृहीत्वा तत्र पर्यटन्नेव 'भद्दयं भद्दयं भोच्चा' भद्रकं भद्रकम् सुस्वादुमनोज्ञं भोजनजातं भुक्त्वा 'विवण्णं विरसमाहरइ' विवर्णम्-अभद्रकम्, विरसम् अस्वादिष्टम् अशनादिकमाहारजातम् आहरति-उपाश्रये यदि समानयति तर्हि 'माइट्ठाणं संफासे' मातृस्थानम्-मायाछलकपटादिदोषान् संस्पृशेत्-प्रायश्चित्ती स्यात् तस्मात् 'णो एवं करेज्जा' नो एव कुर्यात् पर्यटन्नेव सुस्वादु भुक्त्वा विरसमाहारजातम् उपाश्रये नानयेदिति, तथासति छलकपटादि मातृस्थान संस्पर्शेन संयमात्मविराधना स्यादिति भावः ॥ सू० १०५॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा, अंतरुच्छियं वा, उच्छुगंडियं वा, उच्छुचोयगं वा, उच्छुमेरगं वा, उच्छुसालगं वा, उच्छुडालगं वा, सिंबलि वा, सिंबल थालगं वा, अस्सिं खलु पडिग्गहियंसि अप्पे सिया भोयणजाए, बहु उज्झिय धम्मिए, तहप्पगारं अंतरुच्छुयं, उच्छुगंडियं, उच्छुचोयगं

एकतर कोई एक साधु अन्यतर जो कुछ भी भोजन जात को ग्रहण करे उस में 'भद्दयं भद्दयं भोच्चा' भद्रक-भद्रक-अच्छा अच्छा सुस्वादु भोजन जातको खाकर यदि 'विवण्णं विरसमाहरइ' विवर्ण अस्वादिष्ट भोजन जात को उपाश्रय में लावे तो मातृस्थान दोष लगेगा इसलिये 'णो एवं करिज्जा' ऐसा नहीं करना चाहिये क्योंकि यदि वह साधु स्वादिष्ट भोजन को स्वयं खाकर खट्टा विरस आहार जात को दूसरे साधु के लिये उपाश्रय में ले जाता है उक्तरीति से माया छलकपटादि रूप मातृस्थान दोष होने से प्रायश्चित्त करना पडेगा, अतः स्वादिष्ट भोजन को केवल स्वयं अकेला ही नहीं खाय अपितु दूसरे साधु को भी दे एवं अस्वादिष्ट भोजन भी केवल अन्य साधु को ही नहीं दे अपितु स्वयं भी ले, तब उक्त दोष नहीं होगा ॥ १०५ ॥

કોઇ ભોજન પ્રાપ્ત થાય તેને ગ્રહણ કરીને તેમાથી 'भद्दयं भद्दयं भोच्चा' તેમાથી સારા સારા સ્વાદવાળા આહાર જાતને ખાઇને 'विवण्णं विरसमाहरइ' જો ખરાબ નિરસ સ્વાદ વગરના ભોજન જાતને ઉપાશ્રયમા લાવે તો 'माइट्ठाणं संफासे' માતૃસ્થાન દોષ લાગે છે. તેથી 'णो एवं करेज्जा' આ રીતે કરવુ નહી કેમ કે જો તે સાધુ સ્વાદિષ્ટ આહારને પોતે ખાઇને નિરસ બે સ્વાદ આહાર જાતને બીજા સાધુઓ માટે ઉપાશ્રયમા લાવે તે ઉક્ત પ્રકારથી તેને માયા છળકપટાદિ રૂપ માતૃસ્થાન દોષ લાગવાથી પ્રાયશ્ચિત કરવુ પડે છે. તેથી સ્વાદિષ્ટ આહારને કેવળ પોતે જ એકલાએ ન ખાવો પરતુ બીજા સાધુઓને પણ આપવો. તથા અસ્વાદિષ્ટ આહાર પણ બધો બીજાઓને ન આપતા પોતે પણ લેવો તેથી ઉક્ત દોષ લાગતો નથી. ॥ સૂ. ૧૦૫ ॥

उच्छुमेरगं जाव सिंबलीथालगं वा अप्फासुयं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० १०६॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं जानीयात्-अन्तरिक्षुकं वा, इक्षुगण्डिका वा, इक्षुचोयकं वा इक्षुमेरुकं वा, इक्षुशालकं वा, इक्षुडालकं वा, सिंबलिं वा सिंबलस्थालकं वा अस्मिन् खलु प्रतिग्रहे अल्पे भोजनजाते बहूज्झितधर्मके तथाप्रकारम् अन्तरिक्षुकम् इक्षुगण्डिकाम्, इक्षुचोयकम् इक्षुमेरुकम् यावत् सिंबलीस्थालकम् अप्रासुकं यावत् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० १०६ ॥

टीका-पिण्डैषणामधिकृत्य इक्षुदण्डादिनिषेधं वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलम्-गृहस्थगृहम् 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षालाभार्थं प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् तद्यथा 'अंतरुच्छियं' अन्तरिक्षुकम् वा इक्षुपर्वमध्यम् वा 'उच्छुगंडियं वा' इक्षुगण्डिकां वा त्वचारहित सपर्वेक्षुखण्डं वा 'उच्छुचोयगं वा' इक्षुच्योतक वा रसरहितेक्षु त्वचा वा 'उच्छुमेरगं वा' इक्षुमेरुकं वा

टीकार्थ-पिण्डैषणा को ही लक्ष्यकर इक्षु 'शेर्डी' दण्ड वगैरह का प्रतिषेध करते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइ कुलं जाव-पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा' स-वह पूर्वोक्त भिक्षुक-भाव साधु और भिक्षुकी-भाव साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षालाभ की आशा से अनुप्रवेश कर, स-वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान लेकि-'अंतरुच्छियं वा, उच्छुगंडियं वा, उच्छुचोयगं वा, उच्छुमेरगं वा, उच्छुसालगं वा, उच्छुडालगं वा' अन्तरिक्षुक-इक्षु गन्ने का पर्व मध्य भाग को या इक्षु गण्डिका-त्वचा-छिलका से रहित गन्ने का पोर का खण्ड को एवं इक्षु च्योतक-रस रहित गन्ने का छिलकाको, या इक्षु मेरक-रस रहित गन्ने का बाहर का अग्रभाग को एवं इक्षु शालक-गन्ने की शाखा डाल को, या इक्षु शाखा खण्ड-गन्ने की डाल का टुकडा को एवं 'सिंब-

પિંડૈષણાને ઉદ્દેશીને શેલડી ખાવાનો નિષેધ કરે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહપતિ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષા લાભની ઈચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં એવું આવે કે 'अंतरुच्छियं वा' શેલડીની ગાંઠ અર્થાત્ મધ્યભાગ અથવા 'उच्छुगंडियं वा' છોડા વિનાની શેરડીના ટુકડાને અથવા 'उच्छु चोयगं वा' રસ વિનાની શેલડીના છેડાને અથવા 'उच्छु मेरगं वा' રસ વિનાના સાંઠાના અગ્રભાગને તથા 'उच्छुसालगं वा' સાંઠાની શાખાને અથવા 'उच्छुडालगं वा' સાંઠાની ડાળના

निच्योतितेक्षुवाखाग्रभागं वा 'उच्छुमालगं वा' इक्षुगालकं वा-इक्षुगालं वा 'उच्छुडालगं वा' इक्षुशाखाखण्डं वा 'सिंबलिं वा' सिम्बलीं वा-मुद्गादीनामचित्तफलीं वा 'सिंबलथालगं वा' सिम्बली स्थालकं वा-वाल्लप्रभृतीनामचित्तफलिकां वा यदि जानीयादिति पूर्वेणान्वयः 'तदुपसंहारफलितमाह-'अस्सिं पडिग्गहयंसि' अस्मिन् खलु प्रतिग्रहे-गृहस्थपात्र-स्थापितं 'अप्पेसिया भोयणजाए' अल्पं स्यात् भोजनजातं अल्पमात्रग्राह्याहारजातं 'बहु-उज्झियधम्मिए बहूज्झितधर्मिकं' अधिकत्याज्यनिस्सारभागं लभ्यमाने सति 'तहप्पगारं अंतरुच्छुयं वा' तथाप्रकारम् अन्तरिक्षुकम् वा इक्षुपर्वमध्यम् 'उच्छुगंडियं वा' इक्षुगण्डिकां वा त्वग्रहित सपर्वेक्षुखण्डं वा 'उच्छुचोयगं वा' इक्षुच्योतकं वा निष्पिष्टेक्षुनिःसारत्वचम् वा 'उच्छुमेरगं वा' इक्षुमेरुकं वा निच्योतितेक्षुत्वाद्यग्रभागं वा 'उच्छुसालगं वा' इक्षुशालकम्-

लिं वा, सिंबलि थालगं वा,' सिम्बली-मूंग वगैरह की फली को या सिम्बली स्थालक-मूंग वगैरह की अचित फली को वक्ष्यमाण रूप से जान ले कि इस पूर्वक्रिया से अन्वय समझना चाहिये, अब उन सबका उपसंहार करते हुए कहते हैं-'अस्सिं पडिग्गहयंसि, अप्पे सिया भोयणजाए, बहु उज्झिय धम्मिए' अस्मिन् प्रतिग्रहे-इस गृहस्थ श्रावक के पात्र में स्थापित-- रक्खा हुआ, अल्प मात्र ग्राह्य भोजन जात-अशनादि चतुर्विध आहार जात यदि बहुउज्झित धार्मिक-अधिक त्याग करने योग्य निस्सारभाग हो अर्थात् थोडा ही भाग ग्रहण करने योग्य हो और अधिक भाग छोडने योग्य आहार जात हो तो इस प्रकार के भोजन जात को मिलने पर भी नहीं लेना चाहिये ऐसा बतलाते हुए कहते हैं-'तहप्पगारं अंतरुच्छुयं वा, उच्छुचोयगं वा, उच्छुमेरगं वा' तथा प्रकार-इस तरह का अन्तरिक्षुक-गन्ना के पोर का मध्य भाग, जो कि अधिक त्याज्य भाग वाला है और थोडा ही ग्राह्य भाग वाला है इस प्रकार का 'उच्छु-गंडियं वा' गन्ना के पूर्व का मध्य भाग को एवं इक्षुगण्डि का-छिलका से रहित गन्ने का पूर्व खण्ड को तथा 'उच्छु चोयग वा' इक्षुच्योतक-रस निचोरा हुआ

કકડાને તથા 'સિંબલિં વા' મગ વિગેરેની સીંગને અથવા 'સિંબલિથાલગં વા' મગ વિગેરેની અચિત્ત સીંગને જો નીચે કહેવામા આવ્યા પ્રમાણે જાણવામા આવે કે-આની સાથે સબંધ સમજવો હવે ઉપસંહાર કરતાં કહે છે, 'अस्सिं पडिग्गहियंसि' આ ગૃહપતિના પાત્રમા રાખવામાં આવેલ 'अप्पेसिया भोयणजाए' રાખેલ અશનાદિ આહાર અલ્પમાત્ર ગ્રાહ્ય હોય 'बहुउज्झियधम्मिए' અધિક ત્યાગ કરવા યોગ્ય હોય અર્થાત્ થોડો જ ભાગ લેવાને યોગ્ય હોય અને વધારે છોડવા યોગ્ય આહાર હોય તો 'तहप्पगारं' તેવા પ્રકારના 'अंतरुच्छुयं वा' સાંઠાની ગાંઠનો મધ્યમ ભાગ કે જે વધારે નાખી દેવા જેવો હોય છે. તથા થોડો જ લેવા લાયક હોય છે આવા પ્રકારના શેલડીના મધ્યભાગને તથા 'उच्छुगंडियं वा' છોડા વિનાના શેલડીની ગાંઠવાળા કકડાને તથા 'उच्छुचोयगं वा' રસની ચૌવેલ શેરડીના

इक्षुशाखां वा 'उच्छुडालगं वा' इक्षुशाखाग्रं वा इक्षुशाखाग्रभागं वा 'जाव' यावत्–सिम्बलीं वा मुद्गादीनामचित्तफलीं वा 'सिंबलथालगं वा' सिम्बलीस्थालकं वा–वालप्रभृतीनामचित्तफलिकां वा 'अप्फासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'अणेसणिज्जं' अनेषणीयम्–आधाकर्मादिदोषदुष्टम् 'जाव' यावत्–मन्यमानो ज्ञात्वा लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, तेषां खलु इक्षुपर्व मध्यप्रभृतिमुद्गादिफलीनाम् अल्पग्राह्य सारभागतया अत्यधिक परित्याज्य निस्सारभागतया च साधूनां संयमविराधकत्वेनाकल्प्यत्वात् ॥ सू० १०६ ॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा, बहुबीयगं बहुकंटगं फलं अस्सिं खलु पडिगाहियंसि अप्पे सिया भोयणजाए बहुउज्झिय धम्मिए–तहप्पगारं बहु-

---

गन्ना का छिलका को एवं 'उच्छुमेरगं वा' इक्षुमेरक–रस रहित गन्ने का अग्रभाग को या 'इच्छुसालगं वा' इक्षु शालक–गन्ने की डाल को एवं 'उक्षुडालगं वा' इक्षु शाखा खण्ड–गन्ने की डाल का छोटा छोटा टुकडे को 'जाव' यावत् दूसरे भी गन्ने के भाग को जोकि अधिक भाग सार रहित होने से छोडने योग्य है और थोडा ही भाग सार युक्त होने से ग्रहण करने लायक है इस तरह के सभी गन्ने का भाग को एवं 'सिवलि वा' सिम्बली–मूंग वहेरह की छीमी को और 'सिंवलीथालगं वा' सिंबली स्थालक–छीमी के गुच्छा को भी इस प्रकार के होने पर 'अप्फासुयं' अप्रासुक–सचित्त और 'अणेसणिज्जं' अनेषणीय–आधाकर्मादि दोष युक्त 'जाव णो पडिगाहिज्जा' यावत्–समझकर साधु और साध्वी नहीं ग्रहण करे क्योंकि उन गन्ने के पर्व का मध्य भाग वगैरह के और मूंग–केराव–मटर वगैरह की फली के थोडे ही भाग सारयुक्त और अधिक भाग सारहीन होने से उन सब को भिक्षा के रूप में ग्रहण करने पर संयम विराधक होने से साधु और साध्वी को नहीं लेना चाहिये, अन्यथा लेने पर संयमकी विराधना होगी ॥ १०६ ॥

છોડાને તથા 'उच्छुमेरगं वा' રસ વિનાના શેરડીના આગળના ભાગને અથવા 'उच्छुसालगं वा' શેરડીની શાખાને તથા 'उच्छुडालगं वा' શેરડીની ડાળના નાના નાના કકડાને તથા 'जाव सिंबलिं वा' યાવત્ ભગવટાણા વિગેરેની સિંગને તથા 'सिंवलिथालगं वा' સીંગના ગુચ્છાને જે એવી રીતની હોય તો 'अप्फासुयं' સચિત્ત અને અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષ યુક્ત યાવત્ સમજીને સાધુ કે સાધ્વીએ ગ્રહણ કરવા નહીં કેમ કે–એવા શેરડીની ગાંઠનો મધ્યભાગ વિગેરે તથા મગ ચોળા વટાણા વિગેરેની સીંગનો થોડો જ ભાગ સાર વાળો અને વધારે ભાગ સાર વગરનો હોવાથી તે બધાને ભિક્ષા તરીકે લેવા ન જોઈએ, તે લેવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. ॥ સૂ. ૧૦૬ ॥

बीयगं बहुकंटगं फलं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० १०७॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं जानीयात्-बहुबीजकं बहुकण्टकं फलम् अस्मिन् खलु प्रतिग्रहे अल्पं स्यात् भोजनजातं बहूज्झितधर्मिकम् तथाप्रकारं बहुबीजकं बहुकण्टकम् फलं यावत् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात्॥सू० १०७॥

टीका-पिण्डैषणाया अधिकारात् बहुबीजकादिफलं निषेधितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं-गृहस्थगृहम् 'जाव' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षाग्रहणार्थं 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स भाव भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् तद्यथा-'बहुबीजगं' बहुबीजकम्-अधिकबीजयुक्तम् 'बहुकंटगं' बहुकण्टकम्-अधिककण्टकयुक्तम् 'फलं' फलम् जाम्बफलप्रभृति बहुबीजम् शृङ्गाटकप्रभृतिफलं बहुकण्टकं वो'यम् 'अस्सि खलु पडिग्गहियंसि' अस्मिन् खलु प्रतिग्रहे-गृहस्थपात्रे स्थापितम् 'अप्पेसिया भोयणजाए' अल्प स्यात् भोजनजातम्-अल्पमेव ग्राह्याहारजातं भवेत् 'बहुज्झियधम्मिए' बहूज्झितधर्मिकं अत्यधिकत्याज्यनिस्सारभागं स्यात्, अतएव 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम्-तथाविधम् पूर्वोक्तरूपम्

टीकार्थ-पिण्डैषणा का अधिकार होने से अधिक बीज वाले फलों का भी प्रतिषेध करते हैं-'से 'भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षालाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर वह 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान लेकि-'बहुबीयगं' यह जामफल सीता फल वगैरह फल बहुत बीज वाला है एवं 'बहुकंटगं वा' यह शृंगाटक सिंगारहार का फल अधिक कण्टक-कांटावाला है इसलिये 'अस्सिं खलु पडिग्गहियंसि' इस प्रतिग्रह में अर्थात् गृहस्थ श्रावक के पात्र में स्थापित-रक्खा हुआ भोजन जात 'अप्पेसिया' थोडा ही ग्राह्य भाग वाला होगा किन्तु 'बहुउज्झिय धम्मे' बहुत तो अधिक त्याग करने योग्य निस्सार भाग वाला ही होगा इसलिये 'तहप्पगारं बहुबीयगं

ટીકાર્થ-પિંડેષણાનો અધિકાર હોવાથી અધિક બી વાળા ફળોનો પણ નિષેધ કરવામાં આવે છે-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समणे' તે પૂર્વોક્ત સંયમ વાન સાધુ અને સાધ્વી ગૃહપતિ ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ પિંડપાતની પ્રતિજ્ઞાથી અર્થાત્ ભિક્ષલાભની આશાથી પ્રવિષ્ટ થઈને 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તે સાધુના જાણવામાં જો એ રીતે આવે કે-'बहुबीयगं' આ જામફળ સીતાફળ વિગેરે ફળો બહુ બી વાળા હોય છે તથા 'बहुकंटगं वा' આ સીંગાડાના ફળો અધિક કાંટાવાળા છે. તેથી 'अस्सिं खलु पडिगाहियंसि' આ પ્રતિગ્રહમા અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવકના પાત્રમા રાખી મૂકેલ આહાર જાત 'अप्पेसिया' થોડા જ ભાગ લેવા લાયક છે, પરંતુ 'बहुउज्झियम्मे' વધારે ભાગતો

'बहुबीयगं' बहुबीजकम्-अधिकबीजयुक्तम् 'बहुकंटगं' बहुकण्टकम्-अधिककण्टकयुक्तम् 'फलं' फलम् 'जाव' यावत्-अप्रासुकम् सचित्तम्, अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषयुक्तं मन्यमानः ज्ञात्वा 'लाभे संते' लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् तथाविध बहुबीजकादिफलानां सचित्तत्वेन आधाकर्मादिदोषदुष्टत्वेन संयमात्मविराधकतया साधुभिः साध्वीभिश्च तद् न ग्राह्यम् ॥ सू० १०७ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा सिया णं परो बहुबीयएण बहुकंटगेण फलेण उवणिमंतेज्जा आउसंतो ! समणा ! अभिकंखसि ? बहुबीयअं बहुकंटगं फलं पडिगाहित्तए ? एयप्पगारं निग्घोसं सोच्चा णिसम्म से पुव्वामेव आलोएज्जा आउसो त्ति वा, भगिणि त्ति वा, णो खलु मे कप्पइ से बहुकंटए बहुबीयअं फलं पडिगाहित्तए, अभिकंखसि मे दाउं जावतियं तावतियं फलस्स सारभागं पुग्गले दलयाहि, मा य बीयाइं, से सेवं वयं तस्स परो अभिहट्टु अंतो पडिग्गहियंसि बहुबीयअं बहुकंटगं फलं अपरिभाएत्ता णिहट्टु दलएज्जा, तहप्पगारं पडिग्गहगं परहत्थंसि वा परपायंसि वा अप्फासुयं अणेसणिज्जं लाभे संते णो पडिगाहिज्जा, से आहच्च

बहुकंटगं फलं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' इस प्रकार का बहुत अधिक बीजवाला और बहुत अधिक कांटावाला उक्त फल को यावत् अप्रासुक-सचित्त एवं अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझ कर मिलने पर भी साधु और साध्वी उस अधिक बीज वाले जामफल वगैरह फलों को एवं अधिक कांटावाले सिंगारहार वगैरह फल को नहीं ग्रहण करे क्योंकि उस तरह के अधिक बीजवाले जामफल वगैरह फलों को और अधिक कांटावाले सिंगार हार वगैरह फलों को ग्रहण करने से संयम विराधना होगी ॥ १०७ ॥

त्याग करवा लायक छे. सार वगर नो ज भाग छे. तेथी 'तहप्पगारं बहुबीयगं बहुकटग फलं जाव लभेसंते णो पडिगाहिज्जा' आवा प्रकारनुं वधारे बीजवाळा अने वधारे कांटावाळा एवा प्रकारना फळोने यावत् अप्रासुक सचित्त अने अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषोवाळो समजीने मळे तो पणु साधु के साध्वीए तेवा अधिक बीवाळा जामफळ विगेरे फळो ने तथा वधारे कांटावाळा सीघोडा विगेरे फळोने ग्रहणु करवा नहीं केमके आवा प्रकारना वधारे बीवाळा जामफळ विगेरे फळोने तथा वधारे कांटावाळा सींघोडा विगेरे फळोने लेवाथी संयमनी विराधना थाय छे. ॥ सू. १०७ ॥

पडिगाहिए सिया तं णो हिंति वएज्जा, से तमायाय एगंतमवक्कमेज्जा एगंतमवक्कमित्ता अहे आरामंसि वा अहे उवस्सयंसि वा, अप्पंडए अप्पपाणे, अप्पबीए अप्पहरिए, अप्पोसे अप्पोदए, जाव अप्पसंताणए फलस्स सारभागं भुच्चा बीयाइं कंटए गहाय से तमायाए एगंतमवक्कमिज्जा, अहे ज्झामथंडिलंसि वा किट्टरासिंसि वा, तुलगरासिंसि वा, सुक्कगोमयरासिंसि वा अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि जाव पमज्जिय पमज्जिय परिट्ठविज्जा ॥सू. १०८॥

छाया-'स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं जानीयात् स्यात् खलु पर बहुबीजकेन बहुकण्टकेन फलेन उपनिमन्त्रयेत्-आयुष्मन् ! श्रमण ! अभिकाङ्क्षसि बहुबीजकं बहुकण्टकं फलम् प्रतिग्रहीतुम् ? एतत्प्रकारं निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य स पूर्वमेव आलोचयेत्-आयुष्मन् ! इति वा, भगिनि ! इति वा, नो खलु मे कल्पते तत् बहुबीजकं बहुकण्टकं फलं प्रतिग्रहीतुम्, अभिकाङ्क्षसि मे दातुम्-यावन्मात्रं तावन्मात्रं फलस्य सारभागं पुद्गलम् देहि, मा च बीजानि, अथ तस्य एवं वदतः परः अभिहृत्य अन्तः प्रतिग्रहे बहुबीजकं बहुकण्टकं फलम् अपरिभाज्य आहृत्य दद्यात्, तथाप्रकारम् प्रतिग्रहकं परहस्ते वा परपात्रे वा अप्रासुकम् अनेषणीयम् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात्, अथ आहृत्य प्रतिग्राहितः स्यात्, तम् नो हि इति वदेत्, नो नहि इति वदेत्, स तदादाय एकान्तम् अपक्रामेत्, एकान्तमपक्रम्य अथ आरामे वा उपाश्रये वा अल्पाण्डे वा अल्पप्राणे वा, अल्पबीजे वा अल्पहरिते वा अल्पौसे वा अल्पोदके वा यावत् अल्पसन्तानके वा फलस्य सारभागं भुक्त्वा बीजानि कण्टकानि गृहीत्वा स तान्यादाय एकान्तम् अपक्रामेत्, अथ ध्मातस्थण्डिले वा किट्टराशौ वा तुषराशौ वा शुष्कगोमयराशौ वा अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे यावत् प्रमृज्य प्रमृज्य परिष्ठापयेत् ॥ सू० १०८॥

टीका-पिण्डैषणाया अधिकारात् बहुबीजकं फलमधिकृत्य तन्निषेधं कर्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षालाभार्थं प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स-

टीकार्थ-अब विशेष रूप से बहु बीजक फलों को तथा बहु कण्टक फलों को निषेध करते हैं 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं जाव पविट्ठेसमाणे, से जं पुण एवं जाणिज्जा,' वह पूर्वोक्त भिक्षुक-संयमवान् साधु और भिक्षुकी-

હવે બહુ બીવાળા ફળો અને બહુ કાંટાવાળા ફળોને લેવાનો નિષેધ કરતાં સૂત્રકાર કહે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહપતિને ઘેર યાવત્ ભિક્ષાલાભની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण

संयमवान् भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्, तद्यथा 'सिया खलु परो बहुवीय-गेण बहुकंटगेण फलेण' स्यात्—यदि कदाचित् परः गृहस्थः बहुबीजकेन—अधिकबीजयुक्तेन, बहुकण्टकेन—अधिककण्टकयुक्तेन फलेन 'उवणिमंतेज्जा' उपनिमन्त्रयेत्—आमन्त्रयेत्, उपनिमन्त्रणप्रकारमाह—'आउसंतो समणा' आयुष्मन्तः! श्रमणाः! 'अभिकंखसि' अभिकाङ्क्षसि वाञ्छसि 'बहुवीयअं बहुकंटगं फलं' बहुबीजकं बहुकण्टकं फलं 'पडिग्गहित्तए' प्रतिग्रहीतुम्—आदातुं—वाञ्छसि? 'एतत्प्रकारम्—उपर्युक्तरूपम् 'णिग्घोसं' निर्घोषं ध्वनिं 'सुच्चा' श्रुत्वा 'णिसम्म' निशम्य—हृदये विचार्य से पुव्वामेव आलोइज्जा' स—भावभिक्षुः पूर्वमेव—बहुबीजकफलग्रहणात्प्रागेव आलोचयेत्—पर्यालोच्य कथयेत्, कथनप्रकारमाह—'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' आयुष्मन्! इति वा, भगिनि! इति वा क्रमशः पुरुषं स्त्रियञ्च सम्बोध्य कथयेत्—'णो खलु मे कप्पइ' नो खलु मे मह्यम् कल्पते उपयुज्यते 'बहुबीअगं बहुकंटगं

साध्वी गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में यावत् पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षा लेने की इच्छा से अनुप्रविष्ट होकर वह साधु और साध्वी ऐसा वक्ष्यमाण रूप से यदि जान ले कि—'सिया णं परो' यदि कदाचित् पर कोई गृहस्थ श्रावक 'बहुबीयए वा' बहु बीजक—अधिक बीजवाले फल से और 'बहुकंटगेण वा' बहुकण्टक बहुत कांटावाले 'फलेण' फलसे 'उवणिमंतेज्जा' उपनिमन्त्रण-आमन्त्रण करे कि 'आउसंतो' आयुष्मन्त भगवान्! 'समणा' श्रमण! साधो! आप 'अभिकंखसि बहुबीयं बहुकंटगं फलं' बहुत बीज वाले तथा बहुत कांटावाले फलों को 'गहित्तए' लेना चाहते हैं? अर्थात् आप बहु बीज युक्त एवं बहु कण्टक युक्त फल लेंगे? 'एयप्पगारं निग्घोसं सोच्चा, णिसम्म' इस प्रकार का श्रावक का उपर्युक्त स्वरूप निर्घोष—शब्द को सुनकर और हृदय में विचार कर 'से पुव्वामेव अलोएज्जा' वह भाव साधु और भाव साध्वी बहुत बीज वाले फल को लेने से पहले ही सोच विचार कर कहे कि 'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' हे आयुष्मन्! श्रावक या हे भगिनि! बहिन! इस प्रकार पुरुष जाति को और स्त्री जाति को सम्बो-

एवं जाणिज्जा' तेमना जाणुवामां એવુ આવે કે 'सिया णं परो बहुबीयएण' કદાચ કોઈ ગૃહસ્થ શ્રાવક વધારે બીવાળા ફળોથી અને 'बहुकंटगेण फलेण' ઘણા કાંટાવાળા ફળો લઈને 'उवणिमंतेज्जा' આમંત્રણ કરે છે કે 'आउसंतो समणा' હે શ્રમણ ભગવન્! 'अभिकंखसि बहुबीयअं बहुकंटगं फलं पडिगाहित्तए' આપ આ બહુ બીવાળા તથા બહુકાંટાવાળા ફળોને લેવા ઇચ્છો છો? 'एयप्पगारं णिग्घोस सोच्चा' આ પ્રમાણે શ્રાવકનો અવાજ સાંભળીને 'णिसम्म' અને હૃદયમાં વિચાર કરીને તે સાધુ કે સાધ્વી 'से पुव्वामेव' એ બહુબીજવાળા કે બહુ કાંટા વાળા ફળોને લેતા પહેલાં જ 'आलोएज्जा' આલોચના કરવી અને આલોચના કર્યા બાદ કહેવુ કે 'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' હે આયુષ્મન્ શ્રાવક! અથવા હે બહેન આ પ્રમાણેનુ સંબોધન કરીને કહેવું કે—'णो खलु मे कप्पइ से बहुकंटगं बहुबीयअं फलं पडिगाहित्तए'

फलं' बहुबीजकं बहुकण्टकं फलं 'पडिगाहित्तए' प्रतिग्रहीतुम् इति, अपितु 'अभिकंखसि मे दाउं' यदि त्वम् मे मह्यम् दातुम् अभिकाङ्क्षसि वाञ्छसि तर्हि 'जावइयं तावइयं फलस्स सारभायं पुग्गलं दलयाहि' यावन्मात्रं तावन्मात्रं फलस्य सारभागं पुद्गलं देहि 'मायबीयाणि' मा च बीजानी-बीजानि न ददस्व 'से सेवं वयंतस्स' अथ तस्य भिक्षुकस्य एवम्-उक्तरीत्या वदतः 'परो अभिहट्टु अंतो पडिग्गहंसि' परः गृहस्थः यदि अभिहृत्य आनीय अन्तः प्रतिग्रहे-'पात्राभ्यन्तरे 'बहुबीयगं' बहुबीयकं 'बहुकंटगं' बहुकण्टकं 'फलं' फलम् 'अपरिभाइत्ता' अपरिभाज्य-'विभागमकृत्वैव 'निहट्टु दलइज्जा' निर्हृत्य-आहृत्य दद्यात् तर्हि 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् तथाविधम् 'पडिग्गहं' प्रतिग्रहम्-प्रतिग्रहान्तः पातितम् पात्राभ्यन्तरस्थापितम् बहुबीजकं बहुकण्टकं फलम् 'परहत्थंसि वा' परहस्ते वा गृहस्थ

चितकर के बोले कि-'णो खलु मे कप्पइ' बहुत बीज वाला फल और 'से बहु कंटए बहुबीयअं फलं पडिगाहित्तए' बहुत कण्टकवाला फल को हम नहीं ग्रहण कर सकते क्योंकि इस प्रकार के बहुत बीज वाले फल को और बहुत कांटे वाले फल को लेने से संयम विराधना होगी, 'अभिकंखसि मे दाउं जावइयं तावइयं फलस्स सारभायं पुग्गलं दलयाहि' माय बीआणि' यदि तुम मुझको भिक्षा देना चाहते हो तो जितना फल का सार भाग पुद्गल हो उतना ही दो, किन्तु बीज मत दो 'से सेवंवय तस्स परो अभिहट्टु अंतो पडिग्गहंसि बहुबीयगं, बहु कंटगं फलं अपरिभाइत्ता निहट्टु दलइज्जा' इस प्रकार उपर्युक्तरीति से बोलते हुए संयमशील साधु के मना करने पर भी यदि वह श्रावक तथा श्राविका लाकर पात्रके अन्दर बहुत बीज वाले तथा बहुत कण्टक वाले फल को विभाजन किये बिना ही दे देतो 'तहप्पगारं पडिग्गहं परहत्थंसिवा' इस प्रकार के बहुत बीज वाले फल को तथा बहुत कांटे वाले फल को चाहे साधु के पात्र के अन्दर डाल

બહુ બીવાળા અને બહુ કાંટાવાળા ફળો લેવાને અમને કલ્પતા નથી એટલે તે અમો ગ્રહણ કરી શકતા નથી. કેમ કે આવા પ્રકારના બહુ બીવાળા અને બહુ કાંટાવાળા ફળોને લેવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. પરંતુ 'अभिकंखसि मे दाउ' જો તમે મને એ ભિક્ષામાં આપવા ઇચ્છતા હોતો 'जावइय तावइयं फलस्स सारभाय' જેટલો ફળનો સારભાગ હોય એટલો જ 'पुग्गल' પુદ્ગલભાગ હોય 'दलयाहि' તેટલો ભાગ આપો પણ 'मा बीयाणि' બી આપશો નહીં 'से सेवंवय तस्स' આ રીતે બોલતા એવા સાધુ અને સાધ્વીએ ના કહ્યા છતાં 'परो अभिहट्टु अंतो पडिग्गहंसि' પણ જો તે શ્રાવક તે ફળો લાવીને પાત્રની અંદર 'बहुबीयगं-बहुकंटगं फलं' બહુ બીવાળા કે બહુ કાંટાવાળા ફળને 'अपरिभाइत्ता निहट्टु दलइज्जा' બીને કે કાંટાને જુદા કર્યા વગર જ તેમને આપી દે તો 'तहप्पगार पडिग्गहं' આવા પ્રકારના બહુ બીવાળા કે બહુ કાંટાવાળા ફળને જો તે સાધુના પાત્રની અંદર નાખી દીધેલ હોય 'परहत्थंसि वा' અથવા ગૃહસ્થ શ્રાવકના હાથમાં જ હોય અથવા 'परपाय सि वा' શ્રાવકના

हस्तगतं वा 'परपायंसि वा' परपात्रे वा-गृहस्थपात्रगतं वा 'अफासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'अणेसणिज्जं' अनेषणीयम्-आधाकर्मादिदोषयुक्तं मन्यमानः लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, तथाविधस्य बहुबीजकादियुक्तफलस्य साधूनां साध्वीनाञ्च संयमविराधकतया अकल्प्यत्वात्, यदितु 'से आहच्च पडिगाहिए सिया' स भिक्षुः आहत्य-हठात् गृहस्थेन बहुबीजकफलं प्रतिग्राहितः स्यात् तर्हि 'तं नो हित्ति वइज्जा' तं-परं गृहस्थं बहुबीजफल-प्रतिग्राहयितारं नो हि इति,-बाढमिति वा वदेत्, 'णो अणिहित्ति वा वइज्जा' नो वा नहि इति न बाढम् इति वा वदेत्, अपितु मौनः सन् 'से तमायाय' स भावभिक्षुः तम् सबीज-फलरूपाहारम् आदाय-गृहीत्वा 'एगंतमवक्कमिज्जा' एकान्तम् निर्जनस्थानम् अपक्रामेत्-निर्गच्छेत्, 'एगंत मवक्कमित्ता' एकान्तम् अपक्रम्य-निर्गत्य 'अहे आरामंसि वा' अथ आरामे

दिया हो, या गृहस्थ श्रावकके हाथ में ही हो या 'परपायंसि वा' गृहस्थ श्रावक के पात्र के अन्दर ही क्यों नहीं हो उसको 'अप्फासुयं अणेसणिज्जं' अप्रासुक सचित्त और अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त 'मण्णमाणे' समझ कर 'लाभे संते' मिलने भी संयमशील साधु और साध्वी 'णो पडिग्गाहिज्जा' नहीं ग्रहण करे, क्योंकि उस प्रकार का बहुत बीज वाला फल तथा बहुत कांटावाला फल सचित्त और आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने से साधु और साध्वी के संयम का विराधक होता है इसलिये साधु और साध्वी को वह नहीं खपता है, किन्तु इसतरह मना करने पर भी यदि वह गृहस्थ श्रावक-'से आहच्च पडि-गाहिए सिया, तं णो हित्ति वइज्जा, णो अणिहित्तिवा वइज्जा' उस साधु को हठ से बहुत बीज वाला फल तथा बहुत कण्टक युक्त फल दे दे तो वह साधु उस गृहस्थ श्रावक को, बहुत अच्छा ऐसा भी नहीं कहे और 'बहुत खराब है अच्छा नहीं' ऐसा भी नहीं कहे किन्तु मौन होकर ही 'से तमायाय' वह पूर्वोक्त संयमशील साधु उस बहुत बीज वाले तथा बहुत कांटे वाले फल को लेकर 'एगंत-

પાત્રમાં જ હોય પણ તેને 'अप्फासुय' તે સચિત્ત અને 'अणेसणिज्जं मण्णमाणे' અનેષણીય-આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત સમજીને 'लाभे संते પ્રાપ્ત થતું' હોય તો પણ 'णो पडिगाहिज्जा' સાધુ સાધ્વીએ તે લેવું નહીં, કારણ કે એ રીતના બહુ બીવાળા કે બહુ કાંટાવાળા ફળો સચિત્ત અને આધાકર્માદિ દોષોવાળા હોવાથી સાધુ સાધ્વીને સંયમના બાધક છે. તેથી સાધુ સાધ્વીને તે ખપતા નથી આ રીતે ના કહેવા છતા પણ જો ગૃહસ્થ શ્રાવક 'से आहच्च पडिगाहिए सिया' એ સાધુ કે સાધ્વીને હઠ પૂર્વક એ બહુ બીવાળા કે બહુ કાંટાવાળા ફળો આપી દે તો સાધુ કે સાધ્વીએ તે ગૃહસ્થને 'तं णो हित्तिवइज्जा' 'બહુ સારૂ' તેમ ન કહે અને 'णो अणिहित्ति वा वइज्जा' 'બહુ ખરાબ છે સારૂ નથી' એમ પણ ન કહેવુ જોઈએ. પરંતુ મૌન રાખીને 'से तमायाय' તે સાધુ કે સાધ્વીએ એ બહુ બીવાળા કે બહુ કાંટા વાળા ફળોને લઈને 'एगंतमवक्कमिज्जा' એકાંતમાં ચાલ્યા જવુ 'अहे आरामंसि वा' ચાહે

वा-उद्याने वा 'अहे उवस्सयंसि वा' यथ उपाश्रये वा 'अप्पंडे वा' अल्पाण्डे वा अण्डरहितप्रदेशे वा 'अप्पपाणे वा' अल्पप्राणे वा-प्राणिरहितस्थाने वा 'अप्पबीए वा' अल्पबीजे वा बीजरहितप्रदेशे वा 'अप्पहरिए वा' अल्पहरिते वा हरितरहितप्रदेशे वा 'अप्पोसे वा' अल्पहिमकणे वा हिमकणरहित स्थाने वा 'अप्पोदगे वा' अल्पोदके वा शीतोदकरहितप्रदेशे वा 'जाव अप्पसंताणगे वा' यावत्-अल्पोत्तिङ्गपनकोदकमृत्तिका मर्कटसन्तानके वा-उत्तिङ्गपनकोदकमृत्तिकालूतातन्तु जाल रहितस्थाने वा 'फलस्स सारभागं पोग्गलं भुच्चा' फलस्य बहुबीजक बहुकण्टयुक्तफलस्य सारभागं पुद्गलं भुक्त्वा 'बीयाइं कंटए गहाय' बीजानि कण्टकानि गृहीत्वा 'से तमायाय' स-भिक्षुः, तदादाय बीजकण्टकानि नीत्वा 'एगंतमवक्कमेज्जा' एकान्तम् अपक्रामेत् 'एगंतमवक्कमित्ता' एकान्तमपक्रम्य 'अहेज्झामथंडिलंसि वा'

मवक्कमिज्जा' एकान्त में चला जाय, और चाहे 'अहे आरामंसि वा'-उद्यान बगीचा में या 'अहेउवस्सयंसि वा' उपाश्रय में अथवा 'अप्पंडे अप्पपाणे' अण्डासे रहित प्रदेश में या प्राणी से रहित स्थान में या 'अप्पबीए वा' बीज रहित स्थान में अथवा 'अप्पहरिए वा' हराभरा रहित प्रदेश में 'अप्पोसे वा' हिम कण रहित स्थान में या 'अप्पोदगे वा' शीतोदक रहित प्रदेश में अथवा 'जाव-अप्पसंताणगे वा' यावत्-उत्तिङ्ग-छोटी छोटी चिटी पिपडी, एवं पनक-फनिगा, और उदकमृत्तिकापानी से मिश्रित मिट्टी तथा मर्कट लूता तन्तु संतानक-मकरा का तन्तु जाल से रहित प्रदेश में उस बहु बीज तथा बहुत कण्टक युक्त 'फलस्स सारभागं' फलका सार भाग रूप 'पोग्गलं भुच्चा' पुदगल को खाकर 'बीयाइं कंटगे गहाय' उस के बीजों को और कांटेको लेकर 'से तमायाय एगंतमवक्कमेज्जा' वह पूर्वोक्त संयमशील साधु उसको ग्रहण कर एकान्त में चला जाय और 'एगंत मवक्कमित्ता' एकान्त में जाकर उन सभी बीजों और कांटों को 'अहे ज्झामथंडि

તો બગીચામાં અથવા 'अहे उवस्सयंसि वा' ઉપાશ્રયમાં અથવા 'अप्पंडे वा अप्पपाणे वा' ઈંડા વિનાના પ્રદેશમા અગર પ્રાણિ વિનાના સ્થાનમા 'अप्पबीए वा अप्पहरिए वा' અથવા બી વિનાના સ્થાનમાં અથવા લીલોતરી વિનાના પ્રદેશમા અથવા 'अप्पोसे वा अप्पोदगे वा' બરફના કણો વિનાના સ્થાનમા અથવા ઠંડા પાણિ વગરના સ્થાનમા અથવા 'जाव अप्पसंताणके वा' યાવત્ નાની નાની કીડિયો મકોડી કે પનક અને ઉદકમૃત્તિકા પાણીથી મળેલી માટી મર્કટ-લૂતા મકોડાના તંતુજાલ વિનાના પ્રદેશમા જઈને 'फलस्स सारभागं पोग्गलं भुच्चा' એ બી તથા બહુ કાંટાવાળા ફળનો સારભાગ રૂપ પુદ્ગલને ખાઈને 'बीयाइ कंटए गहाय' તેના બી અને કાંટાઓને લઈને 'से तमायाय एगंतमवक्कमेज्जा' એ પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ કે સાધ્વીએ તે બહુ બીવાળા કે બહુ કાંટાવાળા ફળને લઈને એકાંતમાં ચાલ્યા જવુ અને 'एगंतमवक्कमित्ता' એકાંતમાં જઈને એ બધા બી અને કાંટાઓને 'अहेज्झामथंडिलंसि वा'

अथ ध्मातस्थण्डिले वा दग्धस्थण्डिलप्रदेशे वा 'किट्टरासिंसि वा' किट्टराशौ वा 'तुसरासिंसिवा' तुषराशौ वा 'सुक्कगोमयरासिंसि वा' शुष्कगोमयराशौ वा 'जाव' यावत्-अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे निर्जीवे स्थण्डिले प्रतिलिख्य प्रतिलिख्य पुनः पुनः प्रतिलेखनं कृत्वा 'पमज्जिय पमज्जिय' प्रमृज्य प्रमृज्य पुनः पुनः प्रमार्जनं विधाय 'परिट्ठविज्जा' परिष्ठापयेत्-परित्यजेत् ॥ सू० १०८ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा, सिया से परो अभिहट्टु अंतो पडिग्गहिए बिलं वा लोणं उब्भियं वा लोणं परिभाएत्ता णीहट्टु दलएज्जा, तहप्पगारं पडिग्गहगं परहत्थंसि वा, परपायंसि वा अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा, से आहच्च पडिग्गाहिए सिया. तं च णाइदूरगए जाणिज्जा से तमायाए तत्थ गच्छिज्जा, तत्थ गच्छित्ता पुव्वामेव आलोएज्जा आउसोत्ति वा, भगिणित्ति वा, इमं ते किं जाणया दिन्नं उदाहु अजाणया? सो य भणेज्जा, णो खलु मे जाणया दिन्नं अजाणया दिन्नं, कामं खलु आउसो इदाणिं णिसिरामि, तं भुंजह च णं, परिभाएह च णं, तं परेहिं समणुन्नायं समणुसिट्ठं तओ संजयामेव भुंजेज्ज वा पीएज्ज वा, जं च णो संचाएति भोत्तए वा पायए वा साहम्मिया तत्थ वसंति संभोइया समणुन्ना अपरिहारिया अदूरगया, तेसिं अणुपदायव्वं, सिया णो जत्थ

लंसि' दग्ध स्थण्डिल प्रदेश में या 'किट्टरासिंसिवा' किट्टराशि-पुराने अत्यन्त जीर्णशीर्ण नकम्मे लोहे का ढेर पर अथवा 'तुसरासिंसि वा' तुषराशी कुस्सा छिलका के ढेर पर या 'सुक्कगोमयरासिंसि वा'-सूखेगोबर छाणाके ढेर पर या 'जाव-पमज्जिय पमज्जिय परिट्ठविज्जा' यावत्-इसी तरह के दूसरे भी किसी निर्जीव स्थण्डिल पर बार बारप्रति लेहन कर के और बार बार प्रमार्जित कर यतना पूर्वक ही रखदे याने छोडदे! फेंक दे ॥ १०८ ॥

દગ્ધ સ્થંડિલ પ્રદેશમાં 'किट्टरासिंसि वा' જુના અત્યન્ત જીર્ણ થઇ ગયેલા નકામા લોખંડના ઢગલા ઉપર અથવા 'तुसरासिंसि वा' છોડાઓના ઢગલા ઉપર અથવા 'सुक्कगोमयरासिंसि वा' સુકા છાણાના ઢગલા ઉપર અથવા 'जाव पमज्जिय पमज्जिय' યાવત્ આ રીતના બીજા કોઈ નિર્જીવ સ્થંડિલ ઉપર વારવાર પ્રતિ લેખના કરીને અને વારવાર પ્રમાર્જના કરીને 'परिट्ठविज्जा' યતના પૂર્વક જ ત્યાં મૂકી દેવું અર્થાત્ ફેંકી દેવું ॥ સૂ. ૧૦૮॥

साहम्मिया, जहेव बहुपरियावन्ने कीरति तहेव कायव्वं सिया ॥सू०१०९॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनरेवं जानीयात्–स्यात् तस्य परः अभिहृत्य अंतः प्रतिग्रहे बिलं वा लवणम्, उद्भिज्जं वा लवणम् परिभाज्य निर्हृत्य दद्यात् तथाप्रकारं प्रतिग्रहगतम् परहस्ते वा परपात्रे वा अप्रासुकम् अनेषणीयं यावत् नो प्रतिगृह्णीयात् स आहृत्य प्रतिग्राहितः स्यात्, तं च नातिदूरगतं जानीयात् 'ज्ञात्वा' स तमादाय तत्र गच्छेत् तत्र गत्वा च पूर्वमेव आलोचयेत्, आयुष्मन् ! इति वा, भगिनि ! इति वा, इदं किं त्वया जानता दत्तम्, उत अजानता ? स च भणेत् नो खलु मया जानता दत्तम्, अजानतादत्तम्, कामं खलु आयुष्मन् ! इदानीं निसृजामि, तं भुङ्ध्वम् वा परिभाजयत तत् परैः समनुज्ञातं, समनुसृष्टं ततः संयतयेव भुंजीत पिबेद् वा, यच्च नो शक्नोति भोक्तुं वा पातुं वा, साधर्मिका यत्र वसन्ति सांभोगिकाः समनोज्ञाः अपरिहारियाः अदूरगताः तेभ्यः अनुप्रदातव्यं स्यात् नो यत्र साधर्मिकाः यथैव बहुपर्यापन्नं क्रियेत तथैव कर्तव्यं स्यात् ॥ सू० १०९ ॥

टीका–'पिण्डैषणाया अधिकारात् आकरस्थ लवणमधिकृत्य तद् भोजनविधिं प्रतिपादयितुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइ कुलं' गृहपतिकुलं 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्–पिण्डपातप्रतिज्ञया–भिक्षाग्रहणार्थं प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् तद्यथा 'सिया से परो अभिहट्टु' स्यात्–कदाचित् तस्य भिक्षुकस्य तस्मै साधवे इत्यर्थः परः–गृहस्थः अभिहृत्य–आनीय 'अंतो पडिग्गहे' अन्तः प्रतिग्रहे–पात्राभ्यन्तरे 'बिलं वा लोणं' बिडं वा

अब पिण्डैषणा का अधिकार होने से आकर–खान में उत्पन्न होने वाले नमक को लक्ष्यकर उस की भोजनविधि बतलाते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण एवं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमवान् साधु और भिक्षुकी–साध्वी गृहपति–गृहस्थ श्रावक के घर में यावत् पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षा लेने की इच्छा से अनुप्रविष्ट होकर वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान लेकि–'सिया से परो अभिहट्टु अंतो पडिग्गहिए' यदि

હવે પિંડૈષણાનો જ અધિકાર ચાલતો હોવાથી આકર–ખાણમાં ઉત્પન્ન થનારા મીઠાને ઉદ્દેશીને ભોજન વિધિનું કથન કરે છે.

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહપતિના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષાલાભની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં એ એવું આવે કે–'सिया से परो अभिहट्टु अंतो पडिगाहियंसि' કદાચ એ સાધુના પાત્રની અંદર કોઈ ગૃહસ્થ શ્રાવકે 'बिलं वा लोणं' ખાણ વિશેષમાં ઉત્પન્ન

खनिविशेषोत्पन्नं लवणम् 'उब्भियं वा लोणं' उद्भिज्जं वा–लवणाकरजं वा लवणम्, आकरमुद्भिद्य जायमान मुद्भिज्जमित्युच्यते तथाविधं वा लवणं 'परिभाइत्ता' परिभाज्य–विभज्य 'णीहट्टु दलइज्जा' निहृत्य समाहृत्य दद्यात् तर्हि 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम्–तथाविधम् बिडं वा उद्भिज्जं वा विभज्य दीयमानम् 'पडिग्गहं' प्रतिग्रहगतम् लवणम् 'परहत्थंसि वा' परहस्ते वा–गृहस्थहस्तगतं वा 'परपायंसि वा' परपात्रे वा–गृहस्थपात्रगतं वा 'अफासुयं' अप्रासुकम् अकल्पनीयं सचित्तं वा शस्त्रपरिणतत्वाद् अचित्तं वा 'अणेसणिज्जं' अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषदुष्टं 'जाव' यावत्–मत्त्वा 'लाभे संते' लाभे सति 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् तथाविधस्य लवणस्य साधूनां साध्वीनाञ्च अकल्प्यत्वात् संयमविराधना स्यात् यदितु 'से आहच्च पडिगाहिए सिया' स भिक्षुः आहृत्य कदाचित् प्रति-

---

कदाचित् उस साधु के अन्तः प्रतिगृह–पात्र के अन्दर कोई गृहस्थ श्रावक 'बिडं वा लोणं' बिडलवण–खान विशेष में उत्पन्न बिडनमक को लाकर अथवा 'उब्भियं वा लोणं' उद्भिज्जलवण, लवणाकर में उत्पन्न होनेवाला नमक, जोकि आकर खनि को उद्भेदन कर निकलने वाला होता है उसको उद्भिज्जलवण कहते हैं अर्थात् सिन्धा नमक को 'परिभाएत्ता' विभाजन करके इकट्ठा कर 'णीहट्टु' लाकर 'दलइज्जा' लाकर दे देवे तो 'तहप्पगारं पडिग्गहं' इस तरह का बिडनमक या सिन्धा नमक को, जो कि उक्तरीति से विभाजनकर दिया जाता है उस प्रकार के साधु के पात्र में रक्खे गये नमक को अथवा 'परहत्थंसि वा' पर गृहस्थ श्रावक के हस्तगत नमक को या 'परपायंसि वा' गृहस्थ श्रावक के पात्र गत नमक को 'अप्फासुयं' अप्रासुक अकल्पनीय–नहीं खपने योग्य या सचित्त अथवा शस्त्रपरिणत होने से अचित्त ही क्यों नहो फिर भी 'अणेसणिज्जं जाव' अनेषणीय–आधाकर्मादि दोषों से युक्त यावत्–समझ कर मिलने पर भी साधु और साध्वी को 'णो पडिगाहिज्जा' नहीं लेना चाहिये क्योंकि उस प्रकार का नमक साधु और साध्वी के योग्य नहीं होने से लेने पर संयम विराधना होगी 'से आहच्च पडिगाहिए सिया' यदि कदाचित् उस भाव साधु को वह गृहस्थ

થયેલ બિડનામનુ લવણુ (મીઠુ) અથવા 'उब्भिय वा लोण' ખાણમાથી ખોદીને કહાડેલ લવણુ અર્થાત્ સિંધાલુણને 'परिभाएत्ता' વિભાગ પૂર્વક એકઠુ કરીને 'निहट्टु दलइज्जा' લાવીને આપે તો 'तहप्पगार' તેવા પ્રકારનુ બિડનમક અગર સિંધાલુણ ઉક્ત રીતે ભાગીને આપેલ હોય તો તે 'पडिग्गहं' પાત્રમા આપેલ મીઠાને અથવા 'परहत्थंसि वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકના હાથમા રહેલ મીઠાને અથવા 'परपायंसि वा' ગૃહસ્થના પાત્રમા જ તે મીઠુ હોય તો પણ તે 'अप्फासुय अणेसणिज्ज' સચિત્ત હોવાથી અકલ્પનીય અથવા શસ્ત્ર પરિણત થયેલ હોવાથી અચિત્ત હોય તો પણ તે અનેષણીય–આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત 'जाव' યાવત્ સમજીને 'णो पडिगाहिज्जा' મળે તો પણ તે સાધુ સાધ્વીએ લેવુ નહીં કેમ કે એ રીતનુ મીઠુ લેવુ તે સાધુ અને સાધ્વીને સંયમની વિરાધના થાય છે 'से आहच्च पडिगाहिए सिया' કદાચ એ

प्रादितः गृहस्थेन तथाविधं लवणं दत्तं स्यात् तर्हि 'तं च नाइदूरगए जाणिज्जा' तञ्च गृहस्थं नाति दूरगतं समीपवर्तिनं जानीयात् ज्ञात्वा 'से तमायाय' स साधुः तद्-लवणम्, आदाय गृहीत्वा 'तत्थ गच्छिज्जा' तत्र-गृहस्थ समीपे गच्छेत् 'तत्थ गच्छित्ता' तत्र गत्वा 'पुव्वामेव आलोइज्जा' पूर्वमेव-तल्लवणभक्षणात् प्रागेव आलोचयेत्-प्रतिपादयेत्, प्रतिपादन प्रकारमाह-'आउसोत्ति वा, भगिणित्ति वा' आयुष्मन् इति वा भगिनि इति वा क्रमशः पुरुषं स्त्रियं च सम्बोध्य ब्रूयात्, किं ब्रूयादित्याह-'इमं किं ते जाणयादिण्णं' इदं लवणं विडं वा उद्भिज्जं वा किं त्वया जानता दत्तम् ? 'उयाहु अजाणया' उताहो अजानता दत्तम् ? इत्येवं पृच्छानन्तरम् 'सेय भणिज्जा' स च गृहस्थो भणेत्-कथयेत् 'णो खलु मे जाणया-दिण्णं नो खलु मया जानता दत्तम्, अपि तु 'अजाणया दिण्णं' अजानता एव दत्तम् 'कामं खलु आउसो ! इयाणिं णिसिरामि' कामं खलु आयुष्मन् ! इदानीं निसृजामि-ज्ञात्वा भोक्तुम् अनुज्ञापयामि, अनुज्ञादानप्रकारमाह-'तं भुंजह वा णं-' तद् लवणं भुङ्क्ष्व वा खलु 'परिभा-

श्रावक उस प्रकार का नमक देदे तो 'तंच नाइदूरगए जाणिज्जा' उस गृहस्थ श्रावक को निकट वर्ती देखकर या जान कर 'से तमायाय' वह साधु उस नमक को लेकर 'तत्थ गच्छिज्जा' उस गृहस्थ श्रावक के पास चला जाय और 'तत्थ-गच्छित्ता' वहां जाकर उस नमक को खाने से 'पुव्वामेव आलोईज्जा' पहले ही कहे कि-'आउसो त्ति वा, भगिणि त्ति वा, इमं किं ते जाणया दिण्णं ? उयाहु अजाणया ?' हे आयुष्मन् ! श्रावक ! हे भगिनि ! बहिन ! क्या तुमने जानते हुए यह विड नमक या सिन्धा नमक दिया है ? अथवा विना जाने ही दिया है ? इस तरह पूछने पर 'से य भणिज्जा-णो खलु मे जाणया दिण्णं' वह गृहस्थ श्रावक कहेकि- मैने जानते हुए यहविड नमक या, सिन्धा नमक आपको नहीं दिया है अपितु 'अजाणया दिण्णं' नहीं जानते हुए ही दिया है इसलिये 'कामं खलु आउसो' हे अयुष्मन् ! भगवान् ! श्रमण ! 'इयाणिं णिसिरामि' अभी मैं जान कर आप को उस नमक को खाने के लिये अनुमति देता हूं 'तं भुंजह वा णं'

સાધુ કે સાધ્વીને તે ગૃહસ્થ શ્રાવક એ રીતનુ મીઠું આપી દેતો 'तंच नाइदूरगए जाणिज्जा' એ ગૃહસ્થ શ્રાવકને સમીપસ્થ જોઈને 'से तमायाय तत्थगच्छिज्जा' સાધુએ તે મીઠાને લઈ ને એ આપનાર ગૃહસ્થની પાંસે જવુ અને 'तत्थगच्छित्ता' ત્યાં જઈને 'पुव्वामेव आलोइज्जा' તે લવણ ખાધા પહેલા કહેવુ કે-'आउसोत्ति वा, भगिणित्ति वा' હે આયુષ્મન્ શ્રાવક ! અથવા હે બહેન 'इम किं ते जाणया दिण्ण' શુ તમે જાણીને આ બીડનમક અથવા સીંધાલુણ આપ્યુ છે' 'उयाहु अजाणया' અથવા અજાણતા જ આવેલ છે ? એ પ્રમાણે પૂછવાથી 'से य भणिज्जा' તે ગૃહસ્થ શ્રાવક કહે કે-'णो खलु मे जाणया दिण्णं' મે જાણી જોઈને આ પ્રકારનુ મીઠું આપેલ નથી પરંતુ 'अजाणया दिण्णं' અજાણતા જ તે આપેલ છે જેથી 'काम खलु आउसो' હે આયુષ્મન્ ભગવન્ શ્રમણ ! 'इयाणिं णिसिरामि' હવે હું જાણીને આપને એ મીઠું

एइ वा णं' परिभाजयत वा खलु-परस्परं विभाजयत वा 'तं परेहिं समणुण्णायं समणुसट्टं' तद लवणं परैः गृहस्थैः समनुज्ञातम् अनुज्ञापितम्, समनुसृष्टम्-ज्ञात्वा दत्तम् 'तओ संजयामेव ततः समनुज्ञादानानन्तरम् संयत एव 'भुंजिज्ज वा पीइज्ज वा' भुञ्जीत वा पिबेद् वा 'जं च णो संचाएइ भोत्तए वा पायए वा' यत् च लवणं नो शक्नोति भोक्तुं वा पातुं वा समर्थो न भवति, तद् लवणं 'साधम्मिए तत्थ वसंति' साधर्मिकाः स्वसमानधर्मिणः साधव तत्र वसन्ति तद्यथा 'संभोगिकाः 'समणुन्ना' समनोज्ञाः 'अपरिहारिया' अपरिहारिकाः अपरिहार्याः परिहर्तुमशक्या इत्यर्थः 'अदूरगया' अदूरगताः समीपवर्तिनः ये साधवः सन्ति 'तेसिं अणुप्पयायव्वं सिया' तेषां-तेभ्यः साधर्मिकेभ्य अनुप्रदातव्यं स्यात्, सांभोगिकादिभ्यः साधर्मिकेभ्यस्तल्लवणं दातव्य मित्यर्थः। किन्तु 'णो जत्थ साहम्मिया' नो यत्र साधर्मिकाः

'परिभाएह वाणं' अब आप उस नमक को खाय या परस्पर में विभाजन करले अर्थात् सभी साधु आपस में बांट ले, यह आपकी इच्छा पर निर्भर है। 'तं परेहिं समणुण्णायं समणुसट्ठं' बाद में वह संयमशील साधु और साध्वी उस बिड नमक या सिन्धा नमक को उन गृहस्थ श्रावकों से समनुज्ञापित और जान कर दिया हुआ समझकर 'तओ संजया मेव भुंजिज्ज वा' संयत संयम पूर्वक ही खाय और 'पीइज्ज वा' पीवे किन्तु 'यं च णो संचाएइ भोत्तए वा, पायए वा,' जिस, नमक को खा नहीं सके या पी नहीं सके तो उस नमक को 'साहम्मिए तत्थ वसंति' जो वहां पर साधर्मिक-अपने समान धर्म वाले साधु हों जैसे 'संभोइया' सांभोगिक हों अथवा 'समणुण्णा' समनोज्ञ हों या 'अपरिहारिया' अपरिहारिक हों जिन को कि वह छोड नहीं सकते ऐसे साधु हों और 'अदूर गया' अदूरगत-निकटवर्ती साधु हों 'तेसिं अणुप्पयायव्वं सिया' उन साधार्मिक वगैरह साधुओं को दे देना चाहिये अर्थात् सांभोगिक वगैरह

ખાવાની સંમતિ આપું છું 'तं भुंजह वा णं' તો આપ એ લવણુ ખાવો અથવા 'परिभाएह वा णं' એક બીજાએ વહેંચી લે એવું અર્થાત્ બધા સાધુઓ પરસ્પર વહેંચી લે તે આપની ઇચ્છાની વાત છે. 'तं परेहिं समणुण्णाय समणुसट्ठं' તે પછીએ સાધુ કે સાધ્વીએ બિડનમક અથવા સિંધવનમકને એ ગૃહસ્થથી સમનુજ્ઞાત થઈએ અને જાણીને આપેલ છે તેમ સમજીને 'तओ संजयामेव भुञ्जिज्ज वा' સંયમ પૂર્વક જ તે ખાય અથવા 'पीइज्ज वा' પીવે 'जंच णो संचाएइ भोत्तए वा पायए वा' પરંતુ જે મીઠાને ખાઇ ન શકે અગર પી ન શકે એ મીઠાને 'साहम्मिए तत्थ वसंति' ત્યાં જે સાધર્મિક સાધુ હોય જેમ કે 'संभोइया' સાંભોગિક સાધુ હોય અથવા 'समणुण्णा' સમનોજ્ઞ હોય અથવા 'अपरिहारिया' અપરિહારિક હોય અર્થાત્ જેને છોડી ન શકાય એવા સાધુ હોય અથવા 'अदूरगया' સમીપસ્થ રહેલ સાધુ હોય 'तेसिं अणुप्पयायव्वं सिया' એ સાધર્મિક વિગેરે સાધુઓને એ આપી દેવું. અર્થાત્ તે લીધેલ મીઠું સાંભોગિક વિગેરે સાધર્મિક સાધુઓને આપી દેવું'

स्युस्तर्हि 'जहेव बहुपरियावन्नं कीरइ' यथैव बहुपर्यापन्नं क्रियते कृतम् 'तहेव कायव्वं सिया' तथैव कर्तव्यं स्यात् तथा च पूर्वोक्त बहुपर्यापन्नभक्तादि विषयकालापकवदेव लवणविषयकोऽप्यालापको वक्तव्यः, तद् लवणं दग्धस्थण्डिलादिप्रदेशे परिष्ठापनीयमित्यर्थः ॥सू० १०९॥

मूलम्—एस खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं त्तिबेमि ॥सू० ११०॥ ॥ नवमो उद्देसो समत्तो ॥

छाया—एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम् इति ब्रवीमि ॥ सू० ११०॥

टीका—'दशमोद्देशवक्तव्यतामुपसंहरन्नाह—'एस खलु तस्स भिक्खुस्स' एतत् खलु आहारविषयकनियमपालनं तस्य पूर्वोक्तस्य भिक्षुकस्य संयमवतः साधोः 'भिक्खुणीए वा सामग्गियं' भिक्षुक्याः साध्व्या वा सामग्र्यम्—समग्रता, साधुसंयमसम्पूर्णता बोध्या 'त्ति बेमि' इति ब्रवीमि—उपदिशामि इति महावीरप्रभुराह इत्यर्थः ॥ सू० ११० ॥

दशमोद्देशः समाप्तः ।

साधुओं को वह बचा हुआ नमक दे देवे, किन्तु—'णो जत्थ साहम्मिया, जहेव बहुपरियावन्नं कीरइ, तहेव कायव्वं सिया,' जहां पर साधर्मिक साधु नहीं हों तो जैसे ही पहले बहुत पर्यापन्न बचा हुआ भक्त--भात वगैरह विषयक आलापक कहा है, वैसे ही नमक विषयक आलापक भी कहना चाहिये अर्थात् उस बचा हुआ नमक भी दग्ध स्थण्डिलादि प्रदेश में ही फेंक देना चाहिये अथवा रख देना चाहिये ॥ १०९ ॥

टीकार्थ—अब दशमोद्देशक वक्तव्यता का उपसंहार करते हैं—'एस खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं त्तिबेमि' यही अर्थात् आहार विषयक संयम का पालन करना ही उस भिक्षुक-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी का सामग्र्य-समग्रता है याने साधु संयम की सम्पूर्णता समाचारी है ऐसा भगवान् महावीर स्वामी ने कहा है ॥ ११० ॥

॥ दशमोद्देशक समाप्त हुआ ॥

પરંતુ 'णो जत्थ साहम्मिया' જ્યાં સાધર્મિક વિગેરે સાધુ ન હોય તો 'जहेव बहुपरियावण्णं कीरइ' જેમ પહેલા બહુ પર્યાપન્ન બચેલ આહારના સંબંધમાં આલાપક કહેવામાં આવેલ છે. 'तहेव कायव्वं सिया' એજ પ્રમાણે નમકના સંબંધમાં આલાપક સમજી લેવા અર્થાત્ એ બચેલ મીઠાને પણ દગ્ધ સ્થંડિલાદિ પ્રદેશમાં જ રાખી દેવું જોઈએ ॥ સૂ ૧૦૯ ॥

હવે આ દસમા ઉદ્દેશાના કથનને ઉપસંહાર કરતા સૂત્રકાર કહે છે.

ટીકાર્થ—'एस खलु तस्स भिक्खुस्स भिखुणीए वा' આ ઉપરોક્ત આહાર સંબંધ સંયમનું પાલન કરવું એજ એ ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વીનું 'सामग्गियं त्तिबेमि' સમગ્રપણું છે. અર્થાત્ સાધુના સંયમની સંપૂર્ણતા છે એમ ભગવાન્ મહાવીરસ્વામીએ કહ્યું છે. ॥સૂ ૧૧૦॥

દસમો ઉદ્દેશો સમાપ્ત

एकादशोद्देशकः प्रारभ्यते

मूलम्—भिक्खागाणामेगे एवमाहंसु समाणे वा वसमाणे वा गामाणुगामं वा दूइज्जमाणे मणुण्णं भोयणजायं लभित्ता, से य भिक्खू गिलाई सेहंदह णं तस्साहरह से य भिक्खू णो भुंजिज्जा, आहरिज्जा, तुमं चेव णं भुंजिज्जासि से एगइओ भोक्खामित्ति कट्टु पलिउंचिय पलिउंचिय आलोएज्जा, तं जहा—इमे पिंडे इमे लोए इमे तित्तए इमे कडुए इमे कसाए इमे अंबिले इमे महुरे णो खलु एत्तो किंचि गिलाणस्स सयइत्ति, माइट्ठाणं संफासे, णो एवं करेज्जा, तहेव तं आलोएज्जा, जहेव तं गिलाणस्स सयइत्ति, तं जहा—तित्तयं तित्तएत्ति वा, कडुयं कडुएत्ति वा, कसायं कसाएत्ति वा, अंबिलं अंबिलेत्ति वा, महुरं महुरेत्ति वा ॥सू० १११॥

छाया—भिक्षाका नाम एके एवमाहुः समाना वा वसन्तो वा ग्रामानुग्राम वा व्रजन्तो मनोज्ञं भोजनजातं लब्ध्वा स भिक्षुः ग्लायति, तद् गृह्णीत यूयम् खलु तस्य आहरत, स च भिक्षुः नो भुङ्क्ते आहरेत् त्वञ्चैव खलु भुङ्क्ष्व, स एकको भोक्ष्ये इतिकृत्वा परिकुञ्च्य परिकुञ्च्य आलोचयेत् तद्यथा—अयं पिण्डः अयं रुक्षः अयं तिक्तः अयं कटुकः अयं कषायः, अयम् अम्लः अयं मधुरः, नो खलु इतः किञ्चिद् ग्लानस्य स्वदते इति मातृस्थानं संस्पृशेत्, नो एवं कुर्यात्, तथास्थितम् आलोकयेद् यथास्थित ग्लानस्य स्वदते इति, तद् तिक्तं तिक्तमिति वा, कडुकं कटुकमिति वा कषायं कषायमिति, अम्लम् अम्लमिति, मधुरं मधुरमिति ॥सू० १११॥

टीका—'दशमोद्देशके लब्धस्य पिण्डस्य ग्रहणविधिः प्रतिपादितः अस्मिन्नपि एकादशोद्देशके विशेषतः तमेव पिण्डग्रहणविधिं प्रतिपादयितुमाह—'भिक्खागाणामेगे एवमाहंसु'

एकादशोद्देशक की हिन्दी टीका—

दशमोद्देशक में प्राप्तपिण्ड ग्रहण की विधि बतलायी गयी है इसलिये इस एकादशोद्देशक में विशेष रूप से पिण्ड ग्रहण की विधि को ही बतलाते हैं—

टीकार्थ—'भिक्खागाणामेगे एवमाहंसु'—कोई भिक्षाटन करने वाले साधु इस प्रकार वक्ष्यमाण रीतिसे साधु के निकट आकर बोले 'समाणे वा वसमाणे वा'

અગીયારમો ઉદ્દેશક

દસમા ઉદ્દેશામા પ્રાપ્ત થયેલ પિંડગ્રહણની વિધી બતાવેલ છે તેથી આ અગીયારમાં ઉદ્દેશામાં વિશેષ રીતે પિંડગ્રહણની વિધી જ બતાવે છે

ટીકાર્થ—'भिक्खागाणामेगे एवमाहंसु' ભિક્ષાટન કરવાવાળા કોઈ સાધુએ નીચે પ્રમાણે બીજા સાધુની પાસે આવીને કહ્યુ. 'समाणे वा वसमाणे वा' આપ સાંભોગિક છો કે એક

भिक्षाकाः भिक्षाटनशीलाः नाम एके-केचन साधवः सा-ष्वो वा एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या आहुः-साधुनिकटमागत्य उक्तवन्तः, ते खलु साधवः 'समाणे वा वसमाणे वा' समानाः वा-सांभोगिकाः वा स्युः, वसन्तो वा-एकत्र गस्तव्या वा भवेयुः 'गामाणुगामं वा दूइज्ज माणे' ग्रामानुग्रामं वा-ग्रामाद्ग्रामान्तरं वा व्रजन्तः-अन्यस्माद् ग्रामात् समागता वा स्युः 'मणुन्नं भोयणजायं' मनोज्ञं-सुस्वादु भोजनजातम्-अशनादिकमाहारजातम् 'लध्धा' तेषु च 'से भिक्खू गिलाइ' स-कश्चित् भिक्षुः साधुः ग्लायति रुग्णो वर्तते ग्लानिमत् भवतीत्यर्थः, तदर्थं मनोज्ञसुस्वादु भोजनलाभे सति तान् सांभोगिकादीन् वक्ष्यमाणरीत्या ते भिक्षाटा आहुरिति पूर्वेणान्वयः किमाहुरित्याह-'सेहंदह णं' तद्-मनोज्ञमशनादिकमाहारजातं यूयं गृहीत खलु 'तस्साहारह' तस्य आहरत, तस्य-ग्लानस्य कृते नयत, तस्मै ग्लानाय प्रयच्छत इत्यर्थः 'से य भिक्खू नो भुंजिज्जा' स च ग्लानो भिक्षुर्यदि नो भुञ्जीत न भुङ्क्ते तर्हि आहरित्ता 'तुमं चेवणं भुंजिज्जासि' आहृत्य त्वमेव खलु भुङ्क्ष्व 'से एगइओ भोक्खामित्ति

वे साधु समान अर्थात् सांभोगिक हों या एक ही जगह बसने वाले हों 'गामाणु गामं वा दूइज्जमाणे' अथवा एक ग्राम से दूसरे ग्राम विहार कर आने वाले हों 'मणुण्णं भोयणजायं लभित्ता' मनोज्ञ-सुस्वादु भोजन जात-अशनादि चतुर्विध आहार जात का लाभ कर 'से भिक्खू गिलाई, सेहंदहणं, तस्साहरह' उन साधुओं में से यदि कोई साधु रुग्ण है तो उस के लिये मनोज्ञ सुस्वादु भोजन मिलने पर उन सांभोगिक वगैरह साधुओं को वे भिक्षाटन शील साधु ने निम्न प्रकार कहा कि-उस मनोज्ञ सुस्वादु अशनादि आहार जात को तुम ग्रहण कर उस ग्लान-बिमार साधु केलिये लेजाओ और उस ग्लान बिमार रुग्ण साधु को दे दो 'सेय भिक्खू नो भुंजिज्जा' किन्तु यदि वह ग्लान साधु उस मनोज्ञ आहार जात को नहीं खाय तो 'आहरिज्जा तुमं चेवणं भुंजिज्जासि' उसे लेकर तुम ही खा लेना इस तरह कहने पर 'से एगइओ भोक्खामित्ति कट्टु' वह साधु यदि 'अकेला ही मैं इस मनोज्ञ सुस्वादु भोजन जात को

જ સ્થળે વસનારા છે. 'गामाणुगामं वा दूइज्जमाणे' અથવા એક ગામથી બીજા ગામ વિહાર કરવાવાળા છે? 'मणुण्णं भोयणजायं लभित्ता' અથવા મનોજ્ઞ સ્વાદિષ્ટ અશનાદિ ચાર પ્રકારના આહારનો લાભ કરીને આવેલ છે? 'से भिक्खु गिलाइ' એ સાધુઓ પૈકી જો કોઈ સાધુ બિમાર હોય તો તેમને માટે મનોજ્ઞ સ્વાદિષ્ટ આહાર મળવાથી એ સાંભોગિક વિગેરે સાધુઓને ભિક્ષાટન કરવાવાળા સાધુ કહે કે-'सेहंदहणं' આ મનોજ્ઞ સુસ્વાદુ અશનાદિ આહાર જાતએ તમો લઈને 'तस्साहरह' એ બિમાર સાધુને માટે લઈ જાવ અને તે બિમાર સાધુને આપો 'सेय भिक्खू णो भुंजिज्जा' યદી એ આહારને એ બિમાર સાધુ ન ખાય તો 'आहरिज्जा तुमं चेव णं भुंजिज्जासि' એ આહાર લઈને તમે જ ખાઈ લેજો આ રીતે તે સાધુના કહ્યાથી 'से एगइओ भोक्खामित्तिकट्टु' હું એકલો જ આ સ્વાદિષ્ટ

कट्टु' स च भिक्षुः एककः एकाकी एव अहं भोक्ष्ये इति कृत्वा भिक्षोर्हस्ताद् ग्लानार्थं सुस्वादु आहारजातं गृहीत्वा 'पलिउंचिय पलिउंचिय' परिकुञ्च्य परिकुञ्च्य-मनोज्ञमाहारं संगोप्य संगोप्य तत्रासक्तः सन् तस्य वातादिरोगवर्द्धकत्वमुद्भाव्य 'आलोइज्जा' आलोकयेत्, तथा प्रदर्शयति यथा ग्लानस्य अपथ्योऽयमाहार इति बुद्धिरुत्पद्यते तदाह—'तं जहा—इमे पिंडे इमे लोए' अयं पिण्डः त्वदर्थं साधुनादत्तः किन्तु रूक्षः खलु अयं पिण्डो वर्तते 'इमेतित्ते' अयं पिण्ड· तिक्तः 'इमे कडुयए' अयं पिण्डः कटुकः, 'इमे कसाए' अयं पिण्डः कषायः 'इमे अंबिले' अयं पिण्डः अम्लः, इमे महुरे' अयं पिण्डो मधुरः वर्तते अत एव 'णो खलु इत्तो किंचि' नो खलु इतः—अस्मात् पिण्डजातात् किञ्चित् किमपि पिण्डजातम् 'गिलाणस्स सयइत्ति' ग्लानाय स्वदते—हितकारकं स्यात् इत्येवं छलकपटं विधाय यदि मनोज्ञमाहारजातं स्वयं भुङ्क्ते तर्हि 'माइट्ठाणं संफासे' मातृस्थानं—मायाछलकपटादिदोषान् संस्पृशेत् प्राप

खाउंगा' ऐसा विचार कर उस साधु के हाथ से ग्लान रुग्ण के लिये लाया हुआ सुस्वादु भोजन जात को ग्रहण कर उस मनोज्ञ आहार को स्वयं खानेकी इच्छा से 'पलिउंचिय पलिउंचिय' छिपा छिपाकर अधिक आसक्ति होने के कारण उस मनोज्ञ आहार को वातादि रोग वर्द्धक कहकर उस ग्लान साधु को 'आलोइज्जा' इस तरह दिखलावे कि, जिस से उस ग्लान साधु को 'यह आहार मेरे लिये अपथ्य—अहित कारक हैं' ऐसी बुद्धि उत्पन्न हो जावे ऐसा बतलाते हुए वह छल कपट करने वाला साधु स्वयं मनोज्ञ सुस्वादु आहार को खाने की इच्छा से कहताहै—कि 'इमे पिंडे इमे लोए' यह पिण्ड—अशनादि आहार तुम्हारे लिये यद्यपि साधुने दिया है किन्तु यह पिण्ड—आहार रूक्ष है 'इमे तित्ते' यह पिण्ड तिक्त है-तीखा है, 'इमे कडुए' यह पिण्ड कडवा है, यह 'इमे कसाए' पिण्ड कसेला है 'इमे अंबिले' यह पिण्ड खट्टा है, 'इमे महुरे' यह पिण्ड मीठा है इसलिये 'णो खलु इत्तो किंचि गिलाणस्स सयइति' इस पिण्ड जात से कुछ भी पिण्ड ग्लान—रुग्ण को हित कारक नहीं है ऐसा छल, कपट करके यदि उस

મનોજ્ઞ ભોજનને ખાઈશ એમ વિચાર કરીને એ સાધુની પાસેથી ગ્લાન બિમાર સાધુને માટેના એ સ્વાદિષ્ટ ભોજનને લઈને એ પોતે ખાવાની ઈચ્છાથી 'पलिउंचिय २' છુપાવી છુપાવીને તેમાં વધુ પડતિ આસક્તિ હોવાથી એ મનોજ્ઞ આહારને વાતાદિ રોગ વધારનાર છે તેમ કહીને એ બીમાર સાધુને 'आलोइज्जा' એવી રીતે બતાવે કે બિમારને આ આહાર મારે માટે અપથ્ય છે તેમ લાગે તેજ સૂત્રકાર બતાવે છે त जहा' જેમ કે 'इमे पिंडे इमे लोए' આ આહાર તમારે માટે સાધુએ આપેલ છે પરતુ આ આહાર ભારે છે. 'इमे तित्ते' આ તીખો છે 'इमे कडुए' આ કડવો છે 'इमे कसाए' આ કષાય છે. 'इमे अंबिले' આ ખાટો છે. 'इमे महुरे' આ મીઠો છે 'णो खलु इत्तो किंचिगिलाणस्स सयइत्ति' તેથી આ આહારમાથી કોઈ પણ ભાગ બિમારીવાળાને હિતકર નથી. આ રીતે છળકપટથી

श्चित्ती स्यात् तस्मात् 'णो एवं करेज्जा' नो एवं कुर्यात्–मनोज्ञमाहारजातं छलकपटवञ्चना-द्वारा ग्लानापदेशेन न स्वयं भुञ्जीत अपि तु 'तहाठियं आलोइज्जा' तथास्थितं तथावस्थित मेव आहारजातम् आलोचयेत्–प्रदर्शयेत् 'जहाठियं गिलाणस्स सयइत्ति' यथास्थितं यथा-वदवस्थितं तदाहारजातम् ग्लानस्य–ग्लानाय स्वदते–हितकरं भवेत् 'तं तित्तयं तित्तएत्ति वा' तत्–तस्मात् कारणात् तिक्तकं तिक्तकमिति वा 'कडुयं कडुयं' कटुकं कटुकम् 'कसायं कसायं' कषायं कषायम् 'अंबिल' अम्लम् अम्लम् 'महुरं महुरं' मधुरम् मधुरम् इतिरीत्या

मनोज्ञ आहार जात को स्वयं खाले तो 'माइट्ठाणं संफासे' मातृस्थान–माया छलकपटादि दोषों का भागी बनेगा, और प्रायश्चित्ती होगा, इसलिये–'णो एवं करेज्जा' ऐसा नहीं करे अर्थात् मनोज्ञ सुस्वादु आहार जात को छल कपट वञ्चना द्वारा ग्लान–रुग्ण के बहाने से स्वयं न खाले, क्योंकि इस प्रकार छल कपट से खाने में मातृस्थान दोष होता है। अपितु 'तहाठियं आलोइज्जा, जहाठियं गिलाणस्स सयइत्ति' तथास्थित तथावस्थित अर्थात् उसी स्वरूप में अवस्थित अशनादि चतुर्विध आहार जात को दिखलावे जिस स्वरूप में अव स्थित वह अशनादि आहार हो, जिस से कि ग्लान रुग्ण साधु के लिये हित कर हो सके, अर्थात् जैसा आहार जात हो वैसा ही दिखलाना चाहिये, तभी उस बिमार रुग्ण साधु को हितकारक हो सकता है इसीबात को स्पष्ट रूप से बतलाते हैं 'तं तित्तयं तित्तए त्ति वा' इसलिये यदि वह अशनादि चतुर्विध आहार जात वास्तव में तिक्त हो तो उसको तिक्त रूप में ही दिखलाना चाहिये एवं यदि वह अशनादि आहार जात वास्तव में 'कडुयं कडुयं' कडवा है तो उस को कडवा ही रूप में दिखलाना उचित है इसी तरह यदि वह आहार वास्तव में 'कसायं कसायं' कसेला है तो उसको कसेला रूप में ही कहना ठीक

એ સાધુને છેતરીને પોતે એ સ્વાદિષ્ટ આહારને ખાઇ લે તો તે ખાનારને 'माइट्ठाणं संफासे' માયા છળ કપટરૂપ માતૃસ્થાન દોષ લાગે છે. અને પ્રાયશ્ચતી બને છે. તેથી 'णो एवंकरिज्जा' આ રીતે ન કરવુ. અર્થાત્ મનોજ્ઞ સુસ્વાદુ આહારને છળકપટ દ્વારા રોગીના બહાનાથી લઇને પોતે ખાવો નહીં કેમ કે આવી રીતે છળકપટથી લઇને ખાવાથી માતૃસ્થાન દોષ લાગે છે. પરંતુ 'तहाठियं आलोइज्जा' તથાવસ્થિત અર્થાત્ જેવો હોય એજ સ્વરૂપે રહેલ એ અશનાદિ આહાર જાતને તે બિમારને બતાવવો. એટલે કે જે રીતનો એ અશનાદિ આહાર હોય જેમ કે બિમાર સાધુને હિતકર–પથ્ય હોય તો તેમ બતાવવુ. અર્થાત્ જેવો આહાર હોય તેજ રીતનો કહેવો જોઇએ તો જ એ બિમાર સાધુને હિતકર થઈ શકે છે. એજ વાત સૂત્રકાર સ્પષ્ટ રીતે બતાવતાં કહે છે. 'तं तित्तयं तित्तएति वा' જો તે આહાર ખરી રીતે તીખો હોય તો તેને તીખો કહેવો. 'कडुयं कडुयं' કડવો આહાર હોય તેને કડવો કહેવો. 'कसाय कसाय' કષાય આહારને કષાય કહેવો અને 'महुर

यथावस्थितमेव दर्शयेत् नतु मधुरादिकं मनोज्ञमाहारजातं तिक्तकषायादिरूपेण छलकपटादिना प्रदर्शयन् विपरीतं समुद्भावयेत् ॥ सू० १११ ॥

मूलम्–भिक्खागाणामेगे एवमाहंसु समाणे वा वसमाणे वा, गामाणुगामं दूइज्जमाणे वा मणुण्णं भोयणजायं लभित्ता से भिक्खू गिलाइ से हंदहणं तस्साहरह से य भिक्खू णो भुंजिज्जा, आहरिज्जा, से णं णो खलु मे अंतराए आहरिस्सामि इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइक्कम्म ।सू० ११२॥

छाया–भिक्षाका नाम एके एवमाहुः समानानः वा वसतो वा ग्रामानुग्रामं व्रजतो वा मनोज्ञं भोजनजातं लब्ध्वा स भिक्षुः ग्लायति तद् गृयं गृह्णीत खलु तस्य आहरत; स च भिक्षुः नो भुङ्क्ते, आहरेत्, अथ खलु नो मे अन्तराय आहरिष्यामि इत्येतानि आयतनानि उपातिक्रम्य ॥ ११२ ॥

टीका–'पूर्वसूत्रोक्तमेव विषयं किञ्चिद् विशेषेण प्रतिपादयितुमाह 'भिक्खागाणामेगे एवमाहंसु' भिक्षाकाः भिक्षणशीलाः नामेति वाक्यालंकारे एके–केचन एवं वक्ष्यमाणरीत्या आहुः 'समाणे वा वसमाणे वा' समानान् वा समानधर्मिकान् सांभोगिकान् वा, वसतो वा

है इसी तरह यदि वह अशनादि आहार वास्तव में 'अंबिलं अंबिलं' खट्टा है तो उस को खट्टा ही कहना चाहिये और 'महुर महुरे त्तिवा' यदि मीठा है तो उस को मीठा ही दिखलाना चाहिये इस तरह यथावस्थित ही अशनादि चतुर्विध आहार जात दिखलाना चाहिये नकि मधुरादि मनोज्ञ आहार जात को तिक्त कटुक कषायादि विपरीत रूप से छलकपटादि द्वारा दिखलाते हुए उस रुग्ण साधु को भ्रान्ति में नहीं डाले ॥ १११ ॥

टीकार्थ–अब पूर्व सूत्र में बतलाये हुए विषय को ही कुछ विशेष रूप से बतलाते हैं–'भिक्खागाणामेगे एवमाहंसु' कोई भिक्षाटनशील साधुने मनोज्ञ–सुस्वादु भोजन जात को प्राप्त कर अपने समान साधार्मिक सांभोगिक साधुओं को अथवा एकही जगह पर 'वसमाणे वा' वसने वाले साधुओं को

महुरेत्ति वा' અને જો એ અશનાદિ આહાર જો મીઠો હોય તો તેને મીઠો કહેવો અને ખાટો હોય તો ખાટો કહેવો, એ રીતે જે પ્રમાણે હોય તે જ પ્રમાણે તેને કહેવો જોઈએ. પણ મધુરાદિ મનોજ્ઞ આહારને તીખો, કડવો કે કષાયલ કહેવો નહીં. અર્થાત્ વિપરીત રીતે ઉલ્ટા ગુણવાળો કહીને તે બિમાર સાધુને ભ્રમમાં નાખવા નહીં ॥ સૂ. ૧૧૧ ॥

પૂર્વસૂત્રમાં બતાવેલ વિષયને જ વિશેષ રીતે સૂત્રકાર બતાવે છે–

ટીકાર્થ–'भिक्खागाणामेगे एवमाहंसु' કોઈ ભિક્ષા શીલ સાધુ એ 'मणुण्णं भोयणजायं लभित्ता' મનોજ્ઞ સ્વાદિષ્ટ આહાર જાતને પ્રાપ્ત કરીને 'समाणे वा' પોતાના સાધર્મિક સાધુને અથવા 'वसमाणे वा' સાથે વસનારા સાધુઓને અથવા 'गामाणुगाम दूइज्जमाणे वा'

एकस्मिन्नेव क्षेत्रे निवासं कुर्वतो वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे वा' ग्रामानुग्रामं व्रजतो वा-ग्रामाद्ग्रामान्तरं विहारं कुर्वतो वा साधून् ऊचुरिति पूर्वेणान्वयः किं कृत्वा इत्याह-'मणुण्णं भोयणजायं लभित्ता' मनोज्ञ-सुस्वादु, भोजनजातम्-आहारजातं लब्ध्वा, किमाह इत्याह-'से भिक्खू गिलाइ' स-कश्चिदेको भिक्षुः युष्माकं सविधे ग्लायति ग्लानो वर्तते तस्मात् 'से हंदह णं तस्साहरह' तत्-मनोज्ञ भोजनजातं यूयं गृहीत तस्य ग्लानस्य कृते आहरत नयत यदि 'से य भिक्खू णो भुंजिज्जा' स च ग्लानो भिक्षु नो भुङ्क्ते तर्हि 'आहरिज्जा' आहरेत् मदन्तिकमेव ग्लानार्थं परावर्तयेत् भवान् इति कथने सति 'से णं णो खलु मे अंतराए' स खलु आहर्ता साधुः कथयति यदि मे मम कश्चिद् अन्तरायो विघ्नो न भवेदा-गमने तर्हि 'आहरिस्सामि' आहरिष्यामि-भवदन्तिके परावर्तयिष्यामि इत्युक्त्वा ग्लानान्तिके आहारादिरूक्षादिदोषाद्-भावनद्वारा ग्लानाय अदत्त्वा स्वयमेव गार्द्ध्यात् तन्मनोज्ञमाहार-

---

अथवा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' एक ग्राम से दूसरे ग्राम में विहार करने वाले अथवा 'मणुण्णं भोयणजायं लभित्ता' मनोज्ञ सुस्वादु भोजन जात को प्राप्त कर साधुओं को कहा कि 'से भिक्खू गिलाइ' वह भिक्षुक साधु रुग्ण है इसलिये मनोज्ञ-सुस्वादु अशनादि चतुर्विध आहार जात को तुम 'से हंदहणं, तस्साहरह' उस रुग्ण साधु साध्वी के लिये लेजाओ, अर्थात् तुम्हारे पास एक साधु बिमार है इसलिये उस बिमार साधु के लिये मनोज्ञ आहार जात को लेजाओ किन्तु यदि 'से य भिक्खू णो भुंजिज्जा आहरिज्जा' वह ग्लान-बिमार साधु साध्वी उस मनोज्ञ सुस्वादु भोजन जात को नहीं खाय तो मेरे पास ही ग्लान-बिमार साधु के लिये वापस लौटा देना ऐसा कहने पर 'से णं णो खलु मे अंतराये आहरिस्सामि' वह अशनादि लेने वाला आहर्ता साधु कहने लगा कि-यदि मुझे आने में कोई विघ्न-बाधा नहीं उपस्थित होगा, तो आप के पास वापस लौटा दूं गा, ऐसा कहकर ग्लान-रुग्ण साधु के निकट अशनादि आहार को रूक्षादि दोषों का

એક ગામથી બીજે ગામ વિહાર કરનારા સાધુને કહ્યું કે 'से भिक्खू गिलाइ' તે સાધુ બહુ બિમાર છે. તેથી 'सेहंदहणं तस्साहरह' આ સ્વાદિષ્ટ અશનાદિ આહાર તમો એ બિમાર સાધુ માટે લઇ જાવ અર્થાત્ તમારી પાસે એક સાધુ બિમાર છે તે એ બિમાર સાધુ માટે આ સ્વાદિષ્ટ આહાર લઇ જાવ 'सेय भिक्खु णो भुजिज्जा आहरिज्जा' પરંતુ જો એ બિમાર સાધુ આ સ્વાદિષ્ટ આહારને ન ખાય તો મારી પાસે પણ બિમાર સાધુ છે તેમને માટે પાછો મને આપી દેવો એમ કહેવાથી 'से णं णो खलु मे अंतराए' તે અશનાદિ લેનાવાળા આહર્તા સાધુએ કહ્યુ કે જો મને આપવામા કોઈ અંતરાય વિઘ્ન નહી થાય 'आहरिस्सामि' તો આ આહાર પાછો આપી જઇશ એમ કહીને બિમાર સાધુની પાસે અશનાદિ એ આહારને રૂક્ષાદિ દોષોવાળો બતાવીને બિમારને ન આપતાં લોભવશાત્

यथावस्थितमेव दर्शयेत् नतु मधुरादिकं मनोज्ञमाहारजातं तिक्तकषायादिरूपेण छलकपटादिना प्रदर्शयन् विपरीतं समुद्भावयेत् ॥ सू० १११ ॥

मूलम्—भिक्खागाणामेगे एवमाहंसु समाणे वा वसमाणे वा, गामाणुगामं दूइज्जमाणे वा मणुण्णं भोयणजायं लभित्ता से भिक्खू गिलाइ से हंदहणं तस्साहरह से य भिक्खू णो भुंजिज्जा, आहरिज्जा, से णं णो खलु मे अंतराए आहरिस्सामि इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइक्कम्म । सू० ११२॥

छाया–भिक्षाका नाम एके एवमाहुः समानानः वा वसतो वा ग्रामानुग्रामं व्रजतो वा मनोज्ञं भोजनजातं लब्ध्वा स भिक्षुः ग्लायति तत् यूयं गृह्णीत खलु तस्य आहरत; स च भिक्षुः नो भुङ्क्ते, आहरेत्, अथ खलु नो मे अन्तराय आहरिष्यामि इत्येतानि आयतनानि उपातिक्रम्य ॥ ११२ ॥

टीका–'पूर्वसूत्रोक्तमेव विषयं किञ्चिद् विशेषेण प्रतिपादयितुमाह 'भिक्खागाणामेगे एवमाहंसु' भिक्षाकाः भिक्षणशीलाः नामेति वाक्यालंकारे एके-केचन एवं वक्ष्यमाणरीत्या आहुः 'समाणे वा वसमाणे वा' समानान् वा समानधर्मिकान् सांभोगिकान् वा, वसतो वा

है इसी तरह यदि वह अशनादि आहार वास्तव में 'अंबिलं अंबिलं' खट्टा है तो उस को खट्टा ही कहना चाहिये और 'महुरं महुरे त्तिवा' यदि मीठा है तो उस को मीठा ही दिखलाना चाहिये इस तरह यथावस्थित ही अशनादि चतुर्विध आहार जात दिखलाना चाहिये नकि मधुरादि मनोज्ञ आहार जात को तिक्त कटुक कषायादि विपरीत रूप से छलकपटादि द्वारा दिखलाते हुए उस रुग्ण साधु को भ्रान्ति में नहीं डाले ॥ १११ ॥

टीकार्थ–अब पूर्व सूत्र में बतलाये हुए विषय को ही कुछ विशेष रूप से बतलाते हैं–'भिक्खागाणामेगे एवमाहंसु' कोई भिक्षाटनशील साधुने मनोज्ञ–सुस्वादु भोजन जात को प्राप्त कर अपने समान साधर्मिक सांभोगिक साधुओं को अथवा एकही जगह पर 'वसमाणे वा' वसने वाले साधुओं को

महुरेत्ति वा' અને જો એ અશનાદિ આહાર જો મીઠો હોય તો તેને મીઠો કહેવો અને ખાટો હોય તો ખાટો કહેવો, એ રીતે જે પ્રમાણે હોય તે જ પ્રમાણે તેને કહેવો જોઈએ. પણ મધુરાદિ મનોજ્ઞ આહારને તીખો, કડવો કે કષાયલ કહેવો નહીં. અર્થાત્ વિપરીત રીતે ઉલ્ટા ગુણવાળો કહીને તે બિમાર સાધુને ભ્રમમાં નાખવા નહી ॥ સૂ. ૧૧૧ ॥

પૂર્વસૂત્રમાં બતાવેલ વિષયને જ વિશેષ રીતે સૂત્રકાર બતાવે છે–

ટીકાર્થ–'भिक्खागाणामेगे एवमाहंसु' કોઈ ભિક્ષા શીલ સાધુ એ 'मणुण्णं भोयणजायं लभित्ता' મનોજ્ઞ સ્વાદિષ્ટ આહાર જાતને પ્રાપ્ત કરીને 'समाणे वा' પોતાના સાધર્મિક સાધુને અથવા 'वसमाणे वा' સાથે વસનારા સાધુઓને અથવા 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे वा'

एकस्मिन्नेव क्षेत्रे निवासं कुर्वतो वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे वा' ग्रामानुग्रामं व्रजतो वा-ग्रामाद्ग्रामान्तरं विहारं कुर्वतो वा साधून ऊचुरिति पूर्वेणान्वयः किं कृत्वा इत्याह-'मणुण्णं भोयणजायं लभित्ता' मनोज्ञ-सुस्वादु, भोजनजातम्-आहारजातं लब्ध्वा, किमाह इत्याह-'से भिक्खू गिलाइ' स-कश्चिदेको भिक्षुः युष्माकं सविधे ग्लायति ग्लानो वर्तते तस्मात् 'से हंदह णं तस्साहरह' तत्-मनोज्ञ भोजनजातं यूयं गृह्णीत तस्य ग्लानस्य कृते आहरत नयत यदि 'से य भिक्खू णो भुंजिज्जा' स च ग्लानो भिक्षुः नो भुङ्क्ते तर्हि 'आहरिज्जा' आहरेत् मदन्तिकमेव ग्लानार्थं परावर्तयेत् भवान् इति कथने सति 'से णं णो खलु मे अंतराए' स खलु आहर्ता साधुः कथयति यदि मे मम कश्चिद् अन्तरायो विघ्नो न भवेदागमने तर्हि 'आहरिस्सामि' आहरिष्यामि-भवदन्तिके परावर्तयिष्यामि इत्युक्त्वा ग्लानान्तिके आहारादिरूक्षादिदोषाद्-भावनद्वारा ग्लानाय अदत्त्वा स्वयमेव गार्द्ध्यात् तन्मनोज्ञमाहार-

अथवा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' एक ग्राम से दूसरे ग्राम में विहार करने वाले अथवा 'मणुण्णं भोयणजायं लभित्ता' मनोज्ञ सुस्वादु भोजन जात को प्राप्त कर साधुओं को कहा कि 'से भिक्खू गिलाइ' वह भिक्षुक साधु रुग्ण है इसलिये मनोज्ञ-सुस्वादु अशनादि चतुर्विध आहार जात को तुम 'से हंदहणं, तस्साहरह' उस रुग्ण साधु साध्वी के लिये लेजाओ, अर्थात् तुम्हारे पास एक साधु बिमार है इसलिये उस बिमार साधु के लिये मनोज्ञ आहार जात को लेजाओ किन्तु यदि 'से य भिक्खू णो भुंजिज्जा आहरिज्जा' वह ग्लान-बिमार साधु साध्वी उस मनोज्ञ सुस्वादु भोजन जात को नहीं खाय तो मेरे पास ही ग्लान-बिमार साधु के लिये वापस लौटा देना ऐसा कहने पर 'से णं णो खलु मे अंतराये आहरिस्सामि' वह अशनादि लेने वाला आहृता साधु कहने लगा कि-यदि मुझे आने में कोई विघ्न-बाधा नहीं उपस्थित होगा, तो आप के पास वापस लौटादूं गा, ऐसा कहकर ग्लान-रुग्ण साधु के निकट अशनादि आहार को रूक्षादि दोषों का

એક ગામથી બીજે ગામ વિહાર કરનારા સાધુને કહ્યુ કે 'से भिक्खू गिलाइ' તે સાધુ બહુ બિમાર છે. તેથી 'सेहंदहणं तस्साहरह' આ સ્વાદિષ્ટ અશનાદિ આહાર તમો એ બિમાર સાધુ માટે લઇ જાવ અર્થાત્ તમારી પાસે એક સાધુ બિમાર છે તે એ બિમાર સાધુ માટે આ સ્વાદિષ્ટ આહાર લઇ જાવ 'सेय भिक्खु णो भुंजिज्जा आहरिज्जा' પરંતુ જો એ બિમાર સાધુ આ સ્વાદિષ્ટ આહારને ન ખાય તો મારી પાસે પણ બિમાર સાધુ છે તેમને માટે પાછો મને આપી દેવો એમ કહેવાથી 'से णं णो खलु मे अंतराए' તે અશનાદિ લેવાવાળા આહર્તા સાધુએ કહ્યુ કે જો મને આપવામાં કોઈ અંતરાય વિઘ્ન નહીં થાય 'आहरिस्सामि' તો આ આહાર પાછો આપી જઇશ એમ કહીને બિમાર સાધુની પાંસે અશનાદિ એ આહારને રૂક્ષાદિ દોષોવાળો બતાવીને બિમારને ન આપતાં લોભવશાત્

जातं भुङ्क्ते तर्हि छलकपटादि मातृस्थानदोषस्पर्शभाक् स्यात् तथा च कर्मागमनद्वारोद्घाटकत्वाद् कर्मबध्नाति इत्याशयेनाह- 'इच्चेयाइं आयतणाइं' इति एतानि पूर्वोक्तानि छलकपटपूर्वकभोजनादीनि आयतनानि—कर्मबन्धनस्थानानि सन्ति, अत एव तानि 'कर्मोपादान स्थानानि'उवाइक्कम्म' उपातिक्रम्य—सर्वथा परित्यज्य मातृस्थानदोषपरित्यागपूर्वकं पूर्वोक्तं मनोज्ञं भोजनजातं ग्लानाय वा दद्यात्, दाता साधुनिकटे वा परावर्तयेदितिभावः सू० ११२॥

मूलम्—अह भिक्खू जाणिज्जा सत्त पिंडेसणाओ सत्त पाणेसणाओ तत्थ इमा पढमा पिंडेसणा असंसट्ठे हत्थे असंसट्ठे मत्ते, तहप्पगारेण असंसट्ठेण हत्थेण वा मत्तेण वा, असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा सयं वा णं जाएज्जा, परो वा से दिज्जा, फासुयं जाव पडिगाहिज्जा ॥सू० ११३॥

त्ति पढमा पिंडेसणा।

छाया—अथ भिक्षु र्जानीयात् सप्त पिण्डैषणाः सप्त पानैषणाः, तत्र खलु इयं प्रथमा पिण्डैषणा, असंसृष्टो हस्तः असंसृष्टं अमत्रम् तथाप्रकारेण असंसृष्टेन हस्तेन वा अमत्रेण वा अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा स्वयं वा याचेत, परो वा तद् दद्यात्, प्रासुकं यावत् प्रतिगृह्णीयात् इति प्रथमा पिण्डैषणा ॥ सू० ११३ ॥

टीका—पिण्डाधिकारात् सप्त पिण्डैषणाः सप्तपानैषणाश्च अधिकृत्य प्रथम प्रथमां पिण्डैषणामुद्दिश्य प्रतिपादयितुमाह—'अहभिक्खू जाणिज्जा' अथ—अनन्तरम् भिक्षुः संयमवान् साधुः

उद्भाव न करके ग्लान को न देकर स्वयं ही लोभ से उस मनोज्ञ आहार को खा जाय तो मातृस्थान रूप छल कपटादि दोष वाला होना पडेगा, क्योंकि छल कपट कर खाने से साधु प्रायश्चित्ती होता है और कर्मागमन द्वार का उद्घाटक होता है अर्थात् कर्मको बांधता है उसी तात्पर्य से कहते हैं 'इच्चेइयाइं आयतणाणि उवाइक्कम्म' अर्थात् ये पूर्वोक्त छलकपट पूर्वक भोजनादि करना कर्म बन्धन स्थान है, इसलिये इन कर्मोपादान स्थानों को सर्वथा परित्याग कर छल-कपट रूप मातृस्थानदोषों का परित्यागपूर्वक पूर्वोक्त मनोज्ञ सुस्वादु भोजन जात को ग्लान साधु के लिये दे देवे, या दाता साधु के निकट ही लौटादे ॥ ११२ ॥

પોતે જ એ આહાર ખાઈ લે તો તે ખાનાર સાધુને માતૃસ્થાનરૂપ છળકપટાદિ દોષ લાગે છે. કેમ કે છળકપટ કરીને ખાવાથી સાધુ પ્રાયશ્ચિત્તવાળા થાય છે અને કર્માગમન દ્વારને ઉઘાડનાર બને છે અર્થાત્ કર્મને બાંધે છે એજ વાત સૂત્રકાર કહે છે—ઇચ્ચેઇયાઇં આયતણાઇં ઉવાઇક્કમ્મ' આ પૂર્વોક્ત છળકપટ પૂર્વક આહાર કરવો તે કર્મ બંધનું સ્થાન છે તેથી આ કર્મના ઉપાદાન સ્થાનનો સર્વથા પરિત્યાગ કરીને પૂર્વોક્ત સ્વાદિષ્ટ ભોજન બિમાર સાધુને જ આપી દેવો જોઈએ અથવા દાતા સાધુને પાછું આપી દેવું જેથી માતૃસ્થાન દોષ લાગતો નથી ॥ સૂ. ૧૧૨ ॥

जानीयात् कति वा पिण्डैषणाः ? कति का वा पानैषणाः ? ताः ज्ञातुमाह-'सत्त पिंडेसणाओ सत्त पाणेसणाओ' सप्तपिण्डैषणाः सन्ति सप्त पानैषणाश्च सन्ति 'तत्थ खलु इमा पढमा पिंडेसणा' तत्र खलु तासु सप्तपिण्डैषणासु इयं तावत् प्रतिपाद्यमाना प्रथमा पिण्डैषणा बोध्या, तथाहि 'असंसट्ठे हत्थे' असंसृष्टो हस्तो-ग्राह्यपदार्थेन लिप्तो हस्तो नास्ति, एवम् 'असंसट्ठे मत्ते' असंसृष्टम् अमत्रम् पात्रमपि ग्राह्यभोज्यवस्तुना लिप्तं नास्ति 'तहप्पगारेण' तथाप्रकारेण-एवंविधेन 'असंसट्ठेण हत्थेण वा' असंसृष्टेन-ग्राह्य भोज्यपदार्थालिप्तेन हस्तेन 'अमत्तेण वा' अमत्रेण वा ग्राह्यपदार्थालिप्तेन पात्रेण वा 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातं 'सयं वा णं जाएज्जा' स्वयं वा

अब पिण्डैषणा के अधिकार होने से सात पिण्डैषणा का प्रतिपादन करते हैं-

टीकार्थ-'अह भिक्खू जाणिज्जा सत्त पिंडेसणाओ, सत्त पाणेसणाओ' अथ-इस के बाद भिक्षुक-संयमशील साधु जान ले कि-सात पिण्डैषणाएं और सात पानैषणाएं होती हैं 'तत्थ खलु इमा पढमा पिंडेसणा' उन सातों पिण्डैषणाओं में यह प्रथम पिण्डैषणा वक्ष्यमाण रूप से समझनी चाहिये-'असंसट्ठे हत्थे' असंसृष्ट हस्त-यदि ग्रहण करने योग्य पदार्थ के साथ हाथ लिप्त नहीं है एवं 'असंसट्ठे मत्ते' असंसृष्टअमत्र-पात्र भी ग्रहण करने योग्य वस्तु के साथ लिप्त नहीं है तो 'तहप्पगारेण असंसट्ठेण हत्थेण वा' इस प्रकार के असंसृष्ट हस्त से अर्थात् ग्राह्यभोज्य पदार्थ के साथ अलिप्त हाथसे एवं 'मत्तेण वा' असंसृष्ट अमत्र से अर्थात् ग्राह्यपदार्थ के साथ अलिप्त पात्र से 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'सयं वा णं जाएज्जा' स्वयं याचना साधु करे अथवा 'परो वा से दिज्जा' पर-गृहस्थ श्रावक ही अशनादि चतुर्विध आहार

પિંડૈષણાનો જ અધિકાર હોવાથી સાત પિંડૈષણા અને સાત પાનૈષણાને ઉદ્દેશીને પહેલાં પહેલી પિંડૈષણાનું પ્રતિપાદન કરે છે-

ટીકાર્થ-'अह भिक्खू जाणिज्जा' પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી સમજી લે કે 'सत्त पिंडेसणाओ सत्तपाणेसणाओ' સાત પિંડૈષણા અને સાત પાનૈષણાઓ હોય છે 'तत्थ खलु इमा पढमा पिंडेसणा' એ સાતે પિંડૈષણાઓમાં આ વક્ષ્યમાણ પહેલી પિંડૈષણા આ પ્રમાણે સમજવી 'असंसट्ठे हत्थे' જો ગ્રહણ કરવાને યોગ્ય પદાર્થની સાથે હાથ લાગેલ ન હોય 'असंसट्ठे मत्ते' તથા પાત્ર પણ ગ્રહણ કરવાને યોગ્ય વસ્તુની સાથે લાગેલ ન હોય 'तहप्पगारेण असंसट्ठेण हत्थेण वा मत्तेण वा' આવા પ્રકારના અસંસ્પૃષ્ટ હાથથી અર્થાત્ લેવાના ભોજ્ય પદાર્થની સાથે અલિપ્ત હાથથી તથા અસંસ્પૃષ્ટ અમત્રથી અર્થાત્ ગ્રાહ્ય પદાર્થની સાથે અલિપ્ત પાત્રથી 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશનાદિ આહારને 'सयं वा णं जाएज्जा' સ્વયં સાધુ યાચના કરે અથવા 'परो वा से दिज्जा' પર-ગૃહસ્થ શ્રાવક જ અશનાદિ આહાર આપે આ રીતે આપવામાં આવેલ એ અશનાદિ આહાર જાત

खलु याचेत 'परो वा से दिज्जा' परो वा गृहस्थः तत्र–चतुर्विधमशनादिकमाहारजातं दद्यात्, तथासति 'फासुयं' प्रासुकम् अचित्तम् 'जाव' एषणीयम्–आधाकर्मादिदोषरहितं मन्यमानो· ज्ञात्वा लाभे सति 'पडिगाहिज्जा' प्रतिगृह्णीयात् तस्य संयमविराधकत्वाभावात् इति प्रथमा पिण्डैषणा । अत्रेदं बोध्यम् सप्त तावत् पिण्डैषणाः पानैषणाश्च तद्यथा–असंसट्ठा १ संसट्ठा २ उद्धडा ३ अप्पले वा ४ उग्गहिआ ५ पग्गहिया ६ उज्झियधम्मा ७ य इति । असंसृष्टा संसृष्टा, उद्धृता, अल्पलेपा, अवगृहीता, प्रगृहीता, उज्झितधर्मिका चेति । तत्र साधवो द्विविधाः गच्छान्तर्गताः गच्छविनिर्गताश्च तत्राद्यानां कृते सप्तापि उपयुज्यन्ते द्वितीयानां नाद्यद्वयम्। सू० ११३॥

को देवे इस तरह दिये गये उस अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'फासुयं जाव पडिगाहिज्जा' प्रासुक–अचित्त और यावत्–एषणीय–आधाकर्मादि दोषों से रहित समझकर मिलने पर संयमवान् साधु और साध्वी उस को ग्रहण करले क्योंकि इस प्रकार का प्राप्त अशनादि चतुर्विध आहार जात संयम का विराधक नहीं होता इसलिये संयम विराधक नहीं होने से उस को लेने में कोई दोष नहीं है 'पढमा पिंडेसणा' यह प्रथम पिण्डैषणा का स्वरूप समझना चाहिये

यहां पर प्रसङ्गवश सात पिण्डैषणा और सात पानैषणाओं का स्वरूप वक्ष्य माण रीति से निम्न प्रकार समझना चाहिये १असंसट्ठा–असंसृष्ट, २संसट्ठा–संसृष्टा, ३–उद्धडा–उद्धृता,४–अप्पलेवा–अल्पलेपा, ५–उग्गाहिआ–अवगृहीता, ६–पग्गहिया–प्रगृहीता, और ७–उज्झियधम्मा य–उज्झित धर्मिका इस प्रकार सात पिण्डैषणा और सात पानैषणा होती हैं। उनमें गच्छान्तर्गत साधुओं को सातों ही पिण्डैषणा तथा पानैषणा उपयोग में आती हैं किन्तु गच्छविनिर्गत साधुओं को आरम्भ के दो नहीं होते ॥ ११३ ॥

उन में गच्छान्तर्गत साधुओं के लिये पहली पिण्डैषणा पूर्वमें बतलायी जा

'फासुय जाव' અચિત્ત અને યાવત્ એષણીય આધાકર્માદિ દોષ વિનાનો સમજીને પ્રાપ્ત થાય તો સાધુ અને સાધ્વીએ 'पडिग्गाहिज्जात्ति' તેને ગ્રહણ કરી લેવો કેમ કે આ રીત પ્રાપ્ત થયેલ અશનાદિ આહાર જાત સંયમના વિરાધક થતો નથી તેથી સંયમ વિરાધક ન હોવાથી તે લેવામાં કોઈ દોષ નથી 'पढमापिंडेसणा' આ પહેલી પિંડૈષણાનું સ્વરૂપ સમજવું

અહિયાં પ્રસંગવશાત્ સાતપિંડૈષણા અને સાત પાનૈષણાઓનું સ્વરૂપ વક્ષ્યમાણ રીતે નીચે પ્રમાણે સમજવું. 'असंसट्ठा' અસંસૃષ્ટ ૧, 'संसट्ठा' સંસૃષ્ટ ૨, उद्धडा' ઉધૃતા ૩, 'अप्पलेवा' અલ્પલેપા ૪, 'उग्गहिया' અવગ્રહિતા ૫, 'पग्गहिया' પ્રગૃહીતા ૬ અને 'उज्झियधम्माय' ઉજ્ઝીત ધાર્મિક ૭ આ રીતે સાતપિંડૈષણા અને સાત પાનૈષણા હોય છે. તેમાં ગચ્છમાં રહેનારા સાધુઓને સાતે પિંડૈષણા અને સાતે પાનૈષણાઓ ઉપયોગમાં આવે છે પણ ગચ્છથી નીકળેલા સાધુઓને આરંભની બે હોતી નથી ॥સૂ. ૧૧૩॥

ગચ્છાન્તર્ગત સાધુઓ માટે પહેલી પિંડૈષણા બતાવી હવે આ બીજી પિંડૈષણા પણ

मूलम्–अहावरा दोच्चा पिंडेसणा, संसट्ठे हत्थे संसट्ठे मत्तए तहेव दोच्चा पिंडेसणा इति दोच्चा पिंडेसणा ॥सू० ११४॥

छाया–अथ अपरा द्वितीया पिण्डैषणा, संसृष्टो हस्तः, संसृष्टम् अमत्रम्, तथैव द्वितीया पिण्डैषणा, इति द्वितीया पिण्डैषणा ॥ सू० ११४ ॥

टीका–गच्छान्तर्गतानां साधूनां कृते प्रथमा पिण्डैषणा पूर्वं प्रतिपादिता अथ तेषामेव कृते द्वितीयां पिण्डैषणां प्रतिपादयितुमाह–'अहावरा दोच्चा पिंडेसणा' अथ अपरा–अन्या द्वितीया पिण्डैषणा प्रतिपाद्यते–'संसट्ठे हत्थे संसट्ठे मत्तए' संसृष्टः ग्राह्यपदार्थादिना उपलिप्तो हस्तः, एवं संसृष्टम्–ग्राह्यपदार्थादिना उपलिप्तम् अमत्रम् पात्रम् स्यात्, 'तहेव दोच्चा पिंडेसणा' तथैव–प्रथमपिण्डैषणावदेव अवशिष्टवक्तव्यता विषयिणी द्वितीया पिण्डैषणा अवगन्तव्या तथा च द्रव्यं तावत् प्रथमपिण्डैषणायामपि सावशेषं वा स्यात् निरवशेषं वा तत्र यद्यपि निरवशेषद्रव्ये पश्चात्कर्मदोषः संभाव्यते तथापि गच्छस्य बालादिव्याप्तत्वात् तन्निषेधो न कृतः, एवं द्वितीयपिण्डैषणायामपि द्रव्यं तथैवागन्तव्यम् ॥ सू० ११४ ॥

चुकी है अब उनके लिये दूसरी पिण्डैषणा को बतलाते हैं–

टीकार्थ–'अहावरा दोच्चा पिंडेसणा, संसट्ठे हत्थे संसट्ठे मत्तए' अथ–इस के बाद अपर–अन्य अर्थात् दूसरी पिण्डैषणा को कहते हैं–संसृष्ट ग्राह्य पदार्थ वगैरह के साथ उपलिप्त हस्त–हाथ और संसृष्ट–ग्राह्य पदार्थ वगैरह के साथ उपलिप्त अमत्र–पात्र भी हो तो 'तहेव दोच्चा पिंडेसणा' उस को दूसरी पिण्डैषणा कहते हैं और पूर्वोक्तरीति से प्रथम पिण्डैषणा के समान ही इस दूसरी पिण्डैषणा में भी अवशिष्ट वक्तव्यता समझनी चाहिये जैसे कि प्रथम पिण्डैषणा में द्रव्य सावशेष और निरवशेष बतलाया गया है उन में यद्यपि निरवशेष द्रव्य में पश्चात्कर्म दोष की संभावना रहती है फिर भी गच्छ में बाल वृद्ध सभी होते हैं इसलिये उसका निषेध नहीं किया गया है, इसी तरह दूसरी पिण्डैषणा में भी द्रव्य सावशेष और निरवशेष समझना चाहिये, इस प्रकार

તેમના માટે બતાવવામાં આવે છે–

ટીકાર્થ–'अहावरा दोच्चा पिंडेसणा' હવે આ બીજી પિંડૈષણા કહેવામાં આવે છે. संसट्ठे हत्थे संसट्ठे मत्तए' ગ્રાહ્ય પદાર્થ વિગેરેની સાથે ઉપલિપ્ત હાથ હોય અને સંસૃષ્ટ–ગ્રાહ્ય પદાર્થ વિગેરેની સાથે ઉપલિપ્ત પાત્ર હોય 'तहेव दोच्चा पिंडेसणा' તો તેને બીજી પિંડૈષણા કહેવાય છે અને પૂર્વોક્ત રીતે પહેલી પિંડૈષણા પ્રમાણે જ આ બીજી પિંડૈષણાનું પણ બાકીનું કથન સમજી લેવું જેમ કે પ્રથમ પિંડૈષણામાં દ્રવ્ય સાવશેષ અને નિરવશેષ બતાવેલ છે. તેમાં જો કે નિરવશેષ દ્રવ્યમાં પશ્ચાત્ કર્મદોષની સંભાવના રહે છે તો પણ ગચ્છમાં બાલ, વૃદ્ધ બધા હોય છે તેથી તેનો નિષેધ કરેલ નથી. તે જ રીતે બીજી પિંડૈ-

मूलम्-अहावरा तच्चा पिंडेसणा, इह खलु पाईणं वा पडीणं वा, दाहिणं वा, उदीणं वा संतेगइया सड्ढा भवंति, गाहावइ वा गाहावइ भारिया वा गाहावइपुत्ते वा गाहावइ धूए वा सुण्हा वा जाव कम्मकरी वा, तेसिं च णं अण्णतरेसु विरूवरूवेसु भायणजाएसु उवणिक्खित्त-पुव्वे सिया, तं जहा-थालंसि वा, पिढरंसि वा सरगंसि वा, परगंसि वा, वरगंसि वा, अह पुण एवं जाणिज्जा, असंसट्ठे हत्थे संसट्ठे मत्ते, संसट्ठे हत्थे, असंसट्ठे मत्ते से य पडिग्गहधारि सिया, पाणिपडिग्गहिए वा, से पुव्वा-मेव आलोएज्जा आउसो त्ति वा, भगिणि त्ति वा, एएणं तुमं असंसट्ठेण हत्थेण संसट्ठेण मत्तेण संसट्ठेण वा हत्थेण असंसट्ठेण मत्तेण अस्सि पडि-ग्गहगंसि वा, पाणिंसि वा, णिहट्टु उच्चित्तु दलयाहि तहप्पगारं भोयण-जायं सयं वा णं जाएज्जा, परो वा से देज्जा, फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा, तच्चा पिंडेसणा ॥सू० ११५॥

छाया-अथ अपरा तृतीया पिण्डैषणा, इह खलु प्राचीनं वा प्रतीचीनं वा दक्षिणं वा उदीचीनं वा सन्ति एके श्राद्धा भवन्ति, गृहपतिर्वा गृहपतिभार्या वा गृहपतिपुत्रो वा गृहपति-दुहिता वा स्नुषा वा यावत् कर्मकरी वा, तेषां च खलु अन्यतरेषु विरूपरूपेषु भाजनजातेषु उपनिक्षिप्तपूर्वः स्यात्, तद्यथा-स्थाले वा, पिठरे वा, सरके वा, परके वा, वरके वा, अथ पुनरेवं जानीयात्-असंसृष्टो हस्तः संसृष्टम् अमत्रं, संसृष्टो हस्तः-असंसृष्टम् अमत्रम्, सच प्रतिग्रहधारी स्यात्, पाणिप्रतिग्रहितो वा, स पूर्वमेव आलोचयेद्-आयुष्मन् ! इति वा, भगिनि ! इति वा, एतेन त्वम् असंसृष्टेन हस्तेन संसृष्टेन अमत्रेण, संसृष्टेन वा हस्तेन असंसृष्टेन अमत्रेण, अस्मिन् प्रतिग्रहे वा पाणौ वा निहृत्य उच्चित्य ददस्व,' तथाप्रकारं भोजनजातं स्वयं वा खलु याचेत, परो वा तस्य दद्यात्, प्रासुकम् एषणीयं यावत् प्रतिगृह्णी-यात्, तृतीया पिण्डैषणा ॥ सू० ११५ ॥

प्रथम पिण्डैषणा की तरह 'इति दोच्चा पिंडेसणा' द्वितीय पिण्डैषणा में भी अवशिष्ट वक्तव्यता समझायी गयी है ॥ ११४ ॥

अब गच्छान्तर्गत साधुओं के लिये और गच्छ विनिर्गत साधुओं के लिये

પણામાં પણ કથન અવશેષ અને નિરવશેષ સમજવું જોઈએ. આ રીતે પહેલી પિંડેષણા પ્રમાણે જ 'इति दोच्चा पिंडेसणा' આ બીજી પિંડૈષણામાં પણ બાકીનું કથન સમજાવેલ છે ॥સૂ. ૧૧૪॥

હવે ગચ્છાન્તર્ગત અને ગચ્છની બહાર નીકળેલા સાધુ અને સાધ્વીઓ માટે આ ત્રીજી પિંડૈષણાનું સૂત્રકાર કથન કરે છે.-

टीका-अथ गच्छान्तर्गतानां गच्छविनिर्गतानाञ्च साधूनां कृते तृतीयां पिण्डैषणां प्रतिपादयितुमाह-'अहावरा तच्चा पिंडेसणा' अथ अपरा-अन्या तृतीया पिण्डैषणा प्रतिपाद्यते-'इह खलु पाईणं वा पडीणं वा, दाहिणं वा उदीणं वा' इह खलु प्राचीनं वा प्रतीचीनं वा दक्षिणं वा उदीचीनं वा, प्रज्ञापकपुरुषापेक्षया प्राचीप्रभृतिदिक्षु 'संतेगइया सड्ढा भवंति' सन्ति-विद्यमाना एके-केचन श्राद्धाः श्रद्धालवः श्रावकाः भवन्ति वर्तन्ते तानाह-'गाहावइ वा' गृहपतिर्वा-गृहस्थो वा 'गाहावइभारिया वा' गृहपतिभार्या वा 'गाहावइपुत्तो वा' गृहपतिपुत्रो वा 'गाहावइधूए वा' गृहपतिदुहिता वा 'सुण्हा वा' स्नुषा वा-पुत्रवधूर्वा 'जाव' यावत्-दासो वा दासी वा कर्मकरो वा 'कम्मकरी वा' कर्मकरी वा-परिचारिका वा स्यात् 'तेसिं च णं' तेषां च खलु गृहपतिप्रभृतीनाम् 'अण्णयरेसु' अन्यतरेषु अन्येषु 'विरूवरूवेसु' विरूपरूपेषु नानाप्रकारेषु 'भायणजाएसु' भाजनजातेषु पात्रसमुदायेषु

तीसरी पिण्डैषणा का प्रतिपादन करते हैं-

टीकार्थ-'अहावरा तच्चा पिंडेसणा' अथ-इसके बाद तीसरी पिण्डैषणा बतलायी जाती है 'इहखलु पाईणं वा' यहां पर प्रज्ञापक पुरुष की अपेक्षा से पूर्वदिशा में या 'पडीणं वा' पश्चिमदिशा में अथवा 'दाहिणं वा उदीणं वा' दक्षिणदिशा में या उत्तरदिशा में रहने वाले 'संते गइया सड्ढा भवंति' श्रद्धालु श्रावक गृहस्थ हों 'गाहावइ वा, गाहावइभारिया वा, गाहावइपुत्तो वा, गाहावइधूए वा, सुण्हा वा, जाव कम्मकरी वा' जैसेकि-गृहपति-गृहस्थ श्रावक हो या गृहपति-गृहस्थ श्रावक की भार्या धर्म पत्नी हो या गृहपति का पुत्र हो अथवा गृहपति की लडकी हो या गृहपति की स्नुषा-पुत्रवधू हो, या यावत्-गृहपति का दास हो या गृहपति की दासी हो या गृहपति का कर्मकर-नोकर हो या गृहपति की कर्मकरी-नोकरानी हो 'तेसिं च णं अण्णयरेसु वा' उन गृहपति वगैरह गृहस्थ श्रावक प्रभृति के अन्यतर 'विरूवरूवेसु भायणजाएसु' किसी भी

ટીકાર્થ-'अहावरा तच्चा पिंडेसणा' હવે આ ત્રીજી પિંડૈષણા બતાવવામાં આવે છે, 'इहखलु पाईणं वा' અહીંયા પ્રજ્ઞાપક પુરૂષની અપેક્ષાથી પૂર્વ દિશામાં અથવા 'पडीणं वा' પશ્ચિમ દિશામાં અથવા 'दाहिणं वा' દક્ષિણ દિશામાં અથવા 'उदीणं वा' ઉત્તર દિશામાં 'संतेगइया सड्ढा भवंति' તેમાં કેટલાક રહેવાવાળા શ્રદ્ધાળુ શ્રાવક ગૃહસ્થ હોય છે જેમ કે 'गाहावइ वा' ગૃહપતિ હોય અથવા 'गाहावइ भारिया' ગૃહસ્થ શ્રાવકની પત્ની હોય કે 'गाहावइ पुत्ते वा' ગૃહપતિનો પુત્ર હોય 'गाहावइ धूए वा' ગૃહપતિની પુત્રી હોય અગર 'सुण्हा वा' ગૃહપતિની પુત્રવધૂ હોય અથવા 'जाव कम्मकरी वा' યાવત્ ગૃહપતિનો દાસ હોય કે અથવા દાસી હોય નોકર હોય અથવા ગૃહપતિની નોકરાણી હોય 'तेसिं च णं अण्णयरेसु' એ ગૃહપતિ વિગેરેથી અન્ય હોય તેઓએ 'विरूवरूवेसु भायणजाएसु' કોઇપણ અનેક વિધપાત્રમાં

'उवणिक्खित्तपुव्वे सिया' उपनिक्षिप्तपूर्वं पूर्वमुत्क्षिप्तमशनादिकं स्यात्, तान्येव नानाप्रकारकाणि भाजनानि आह–'तं जहा थालंसि वा पिठरंसिवा' तद्यथा–स्थाले वा पिठरे वा पात्रविशेषे (बटलोही इतिभाषा) 'सरगंसि वा' सरके वा–वंशादिनिर्मितशूर्पे वा 'परगंसिवा' परके वा–वंशनिर्मितपात्रविशेषे (पिटारी इति भाषा) 'वरगंसि वा' वरके वा–महार्घ्यपात्रविशेषे वा अशनादिकं पूर्वं स्थापितं यदि भवेदित्यर्थः 'अह पुणरेवं जाणिज्जा' 'अथ पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् तथाहि–'असंसट्ठे हत्थे संसट्ठे मत्ते' असंसृष्टः ग्राह्याहारजातानुपलिप्तः हस्तो वर्तते, किन्तु संसृष्टम्–ग्राह्याहारजातोपलिप्तम् अमत्रं भाजनं वर्तते, अथवा 'संसट्ठे वा हत्थे असंसट्ठे मत्ते' संसृष्टः ग्राह्याहारजातोपलिप्तः हस्तो वर्तते किन्तु असंसृष्टम्–ग्राह्याहारजातानुपलिप्तम् अमत्रम्–भाजनं वर्तते इत्येवं ज्ञात्वा 'सेय पडिग्गहधारी सिया' स च भिक्षुः प्रतिग्रहधारी–पात्रधारी स्थविरकल्पी वा स्यात् 'पाणिपडिग्गहिए वा' पाणिप्रतिग्राहितो वा

नाना प्रकार के पात्र समुदाय में 'उवणिक्खित्तपुव्वे सिया' पहले से ही अशनादि चतुर्विध आहार जात रख दिया गया हो 'तं जहा' जैसे कि 'थालंसि वा' स्थाल–बटलोही हो या 'पिढरंसि वा' पिठर–पात्र विशेष कराही हो या 'सरगंसि वा' सरक–बांस वगैरह से बनाया हुआ शूर्प–सूप हो या 'परगंसि वा' परक–बाँस का निर्मित पात्र विशेष पिटारी हो, 'वरगंसि वा' वरक–बहुत कीमत वाला पात्र विशेष हो, उन सब में पहले ही रक्खा हुआ अशनादि चतुर्विध भोजन जात हो 'अहपुणेवं जाणिज्जा–और ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान लेकि 'असंसट्ठे हत्थे' असंसृष्ट–ग्राह्याहारजात से अनुपलिप्त हस्त है किन्तु 'संसट्ठे मत्ते' संसृष्ट–ग्राह्याहारजात से उपलिप्त पात्र है, या 'संसट्ठे वा हत्थे' संसृष्ट हस्त है किन्तु 'असंसट्ठे मत्ते' असंसृष्ट पात्र है ऐसा जान कर 'सेय पडिग्गहधारी सिया' वह साधु प्रतिग्रहधारी-पात्रधारी अर्थात् स्थविरकल्पी हो अथवा 'पाणिप्पडिग्गहिए वा' पाणिप्रतिग्राहित अर्थात् जिनकल्पी साधु हो तो 'से पुव्वामेव

સમુદાયમા 'उवणिक्खित्तपुव्वे सिया' પહેલેથી જ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત રાખી મૂકેલ હોય 'तं जहा' જેમ કે–'थालंसि वा' થાળીમા અથવા 'पिढरंसि वा' તપેલીમા અથવા 'सरगंसि वा' વાંસ વિગેરેથી બનાવેલ સૂપડામા અથવા 'परगंसि वा' પરક–વાંસનું બનાવેલ એક પ્રકારના પાત્ર વિશેષમા અથવા 'वरगंसि वा' વરક–કીમતી પાત્ર વિશેષમાં એ પૈકી કોઈમા પહેલેથી રાખી મૂકેલ અશનાદિ ભોજન હોય 'अह पुण एवं जाणिज्जा' અને એવુ વક્ષ્યમાણ પ્રકારે તેમના જાણવામા આવે કે 'असंसट्ठे हत्थे संसट्ठे मत्ते' અસસ્પૃષ્ટ–લેવાના આહાર જાતથી હાથ ખરડાયેલ છે અથવા 'संसट्ठे वा हत्थे असंसट्ठे मत्ते' હાથ સંસ્પૃષ્ટ છે અર્થાત્ હાથને લાગેલ છે-પણ પાત્ર અસસ્પૃષ્ટ છે પાત્રમા લાગેલ નથી એવુ જાણીને 'सेय पडिग्गहधारी सिया' તે સાધુ પ્રતિગ્રહધારી–પાત્રધારી અર્થાત્ સ્થવિર કલ્પી હોય કે 'पाणिपडिग्गहिए वा' જીન કલ્પી સાધુ હોય તો 'से पुव्वामेव आलोएज्जा' એ પહેલાંજ સ્થ–

जिनकल्पी वा पूर्वमेव भिक्षाग्रहणात्प्रागेव आलोचयेत्–विचारं कुर्यात् कथयेद् वा, तथाहि 'आउसोत्ति वा, भगिणित्ति वा' हे आयुष्मन्! इति वा, हे भगिनि! इति वा सम्बोध्य 'एएण तुमं' एतेन त्वम् 'असंसट्ठेण हत्थेण संसट्ठेण मत्तेण' असंसृष्टेन हस्तेन संसृष्टेन अमत्रेण अथवा 'संसट्ठेण वा हत्थेण असंसट्ठेण मत्तेण' संसृष्टेन हस्तेन असंसृष्टेन अमत्रेण 'अस्सिं पडिग्गहगंसि वा पाणिंसि वा' अस्मिन् प्रतिग्रहे–पात्रे, पाणौ वा 'णिहट्टु उचित्तु दलयाहि' निर्हृत्य–आनीय, उच्चित्य–उच्चयं कृत्वा ददस्व–देहि 'तहप्पगारं'-तथाप्रकारम् तथाविधं पूर्वोक्तरूपम् 'भोयणजायं' भोजनजातम् अशनादिकं चतुर्विधमाहारजातम् 'सयं वा णं जाइज्जा' स्वयं वा साधुः खलु याचेत 'परो वा से दिज्जा' परो वा गृहस्थः तस्मै साधवे दद्यात्, तथाविधम् 'फासुयं' प्रासुकम् अचित्तम् 'एसणिज्जं' एषणीयम्–आधाकर्मादि-

आलोएज्जा–आउसोत्ति वा, भगिणित्ति वा' वह पूर्वोक्त स्थविरकल्पी या जिनकल्पी साधु भिक्षा लेने से पहले ही विचार कर कहे कि–हे आयुष्मन्! श्रावक! हे भगिनि! बहिन! इस प्रकार संबोधित कर बोले कि 'एएणं तुमं असंसट्ठेण हत्थेण' इस असंसृष्ट हाथ से और 'संसट्ठेण वा मत्तेण' संसृष्ट पात्र से अथवा 'संसट्ठेण हत्थेण' संसृष्ट हाथ से और 'असंसट्ठेण मत्तेण' असंसृष्ट पात्र से 'अस्सिं पडिग्गहगंसि वा, पाणिंसि वा णिहट्टु उचित्तु दलयाहि' इस प्रतिग्रह–पात्र में अथवा हाथ में लाकर और एकत्रितकर देदो, इस तरह कहने के बाद 'तहप्पगारं भोयणजायं' उस प्रकार का पूर्वोक्त स्वरूप भोजन जात–अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'सयंवा णं जाइज्जा' स्वयं ही साधु याचना करे अथवा 'परो वा से दिज्जा' पर–गृहस्थ श्रावक ही उस साधु को देवे और इस प्रकार का स्वयं याचित या गृहस्थ श्रावक के द्वारा दिये गये अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'फासुयं एसणिज्जं जाव' प्रासुक–अचित्त और एषणीय–आधाकर्मादि दोषों से रहित

વિર કલ્પી અથવા જીનકલ્પી સાધુ ભિક્ષા લેતા પહેલા જ વિચાર કરીને કહે કે–'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' હે આયુષ્મન્ શ્રાવક અથવા હે બહેન! આ રીતે સંબોધન કરીને કહેવું કે–'एएण तुमं असंसट्ठेण हत्थे' આ અસંસ્પૃષ્ટ નહીં ખરડાયેલ હાથથી અને 'संसट्ठेण मत्तेण' સંસૃષ્ટ ખરડાયેલ પાત્રથી અથવા 'संसट्ठेण वा मत्तेण' સંસૃષ્ટ–ખરડાયેલ પાત્રથી અને 'असंसट्ठेण मत्तेण' અસંસૃષ્ટ–નહીં ખરડાયેલ પાત્રથી 'अस्सिं पडिग्गहंसि वा' આ પાત્રમાં 'पाणिंसि वा' અથવા હાથમાં 'णिहट्टु' લાવીને 'उचित्तु दलयाहि' એકઠું કરીને આપો. આમ કહ્યા પછી 'तहप्पगारं भोयणजायं' એ પ્રકારનું પૂર્વોક્ત સ્વરૂપવાળું અશનાદિ ચતુર્વિધ ભોજન જાતને 'सयं वा णं जाइज्जा' સાધુ સ્વયં તેની યાચના કરે અથવા 'परो वा से दिज्जा' ગૃહસ્થ શ્રાવક જ એ સાધુ સાધ્વીને આપે તો આ પ્રકારે પોતે યાચના કરેલ અથવા ગૃહસ્થે સ્વયં આપેલ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને 'फासुयं' પ્રાસુક અચિત્ત અને 'एसणिज्जं जाव' એષણીય–આધાકર્માદિ દોષોથી રહિત યાવત્ ગ્રહણ કરવા યોગ્ય સમજીને

दोषरहितं 'जाव' मन्यमानो ज्ञात्वा लाभे सति 'पडिगाहिज्जा' प्रतिगृह्णीयात् एवंविधस्याहारजातस्याचित्तत्वेन आधाकर्मादिदोपरहितत्वेन च संयमविराधकत्वाभावात् इति तृतीया पिण्डैषणा बोध्या अत्र संसृष्टासंसृष्ट सावशेपद्रव्यैरष्टभङ्गा भवन्ति तत्र चाष्टमो भङ्गः—'संसृष्टो हस्तः असंसृष्टम् अमत्रम् सावशेपं द्रव्यम्' इत्येवंरूपो गच्छनिर्गतानामपि साधूनां कल्पते शेषास्तु सप्तभङ्गा गच्छान्तर्गतानां सूत्रार्थहान्यादिकं कारणमाश्रित्य कल्पन्ते इत्यवधेयम् । सू० ११५॥

मूलम्—अहावरा चउत्था पिंडेसणा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणिज्जा, पिहुअं वा बहुरयं वा भुज्जियं वा, मंथुं वा जाव चाउलपलंबं वा, अस्सिं खलु पडिग्गहियंसि अप्पे पच्छा कम्मे, अप्पे पज्जवजाए, तहप्पगारं पिहुयं वा बहुरयं वा भुज्जियं वा मंथुं वा जाव चाउलपलंबं वा, सयं वा जाएज्जा परो वा से देज्जा, फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा ॥११६॥

इति चउत्था पिंडेसणा ॥

यावत्—समझते हुए स्थविरकल्पी या जिनकल्पी साधु मिलने पर 'पडिगाहिज्जा' ग्रहण करे क्योंकि इस प्रकार का आहार जात अचित्त तथा आधाकर्मादि दोषों से रहित होने के कारण संयम का विराधक नहीं होता, इसलिये इस प्रकार के अचित्त और एषणीय आहार जात को ग्रहण करने से संयम की विराधना नहीं होगी। यहां पर संसृष्ट असंसृष्ट और सावशेष द्रव्य के साथ आठ भङ्ग समझना चाहिये उन में आठवां भंग निम्न प्रकार का होता है— 'संसृष्टो हस्तः, असंसृष्टम् अमत्रम्, सावशेषं द्रव्यम्' यह आठवां भङ्ग गच्छ निर्गत जिनकल्पी साधुओं के लिये भी होता है और बाकी सात भंगतो गच्छान्तर्गत स्थविरकल्पिक साधुओं को सूत्रार्थ की हानि आदि कारण से होते हैं ऐसा समझना चाहिये ॥ ११५ ॥

'पडिगाहिज्जा' સ્થવિર કલ્પી કે જીનકલ્પી સાધુએ તેવો આહાર મળેથી તેને ગ્રહણ કરવો. કેમ કે આવા પ્રકારનો આહાર અચિત્ત તથા આધાકર્માદિ દોષ વિનાનો હોવાથી સંયમનો બાધક થતો નથી. તેથી તેવા આહારને લેવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી અહીં સંસૃષ્ટ અસંસૃષ્ટ અને સાવશેષ દ્રવ્યની સાથે આઠ ભંગો સમજવા તે પૈકી આઠમો ભંગ નીચે બતાવવામાં આવ્યા પ્રમાણે થાય છે. 'संसृष्टो हस्त ! असंसृष्टम् अमत्रम् सावशेपम् द्रव्यम्' આ આઠમો ભંગગચ્છથી બહાર નીકળેલા જીનકલ્પી સાધુઓને પણ લાગુ પડે છે. અને બાકીના સાત ભંગો તો ગચ્છમાં રહેનારા સ્થવિર કલ્પિત સાધુઓને સૂત્રાર્થની હાની વિગેરે કારણોથી થાય છે. તેમ સમજવું ॥ સૂ. ૧૧૫ ॥

छाया-अथ अपरा चतुर्थी पिण्डैषणा, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनः जानीयात्-पृथुकं वा, बहुरजो वा, भर्जितं वा मन्थु वा यावत् तण्डुलप्रलम्बं वा, अस्मिन् खलु प्रतिग्रहे अल्पं पश्चात्कर्म, अल्पं पर्यायजातम्, तथाप्रकारम् पृथुकं वा बहुरजो वा भर्जितं वा मन्थुं वा यावत् तण्डुलप्रलम्बं वा स्वयं वा याचेत परो वा तस्य दद्यात्, प्रासुकम् एषणीयं यावत् प्रतिगृह्णीयात् इति चतुर्थी पिण्डैषणा ॥ सू० ११६॥

टीका-अथ चतुर्थीं पिण्डैषणां वक्तुमाह-'अहावरा चउत्था पिंडेसणा' अथ अपरा-अन्या चतुर्थीपिण्डैषणा प्रतिपाद्यते अल्पलेपानाम, तथाहि 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भावभिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं'-गृहस्थगृहम् 'जाव' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षालाभार्थम् 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'से जं पुण जाणिज्जा' स भिक्षुः यदि पुनः एवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'पिहुअं वा' पृथकं वा-तुषरहितपृथुवा भर्जितशाल्यादि 'बहुरयं वा' बहुरजो वा-बहुरजः कणयुक्तं शाल्यादि 'भुज्जियं वा' भर्जितं वा' अग्निपरिपक्वं तण्डुलं वा 'चाउलपलंबं वा 'मंथु वा' मन्थु वा पूर्वोक्तभर्जितलाजादिकं

टीकार्थ-अब चौथी पिण्डैषणा को बतलाते हैं-'अहावरा चउत्था पिंडेसणा से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणिज्जा' अथ-इसके बाद अपरा अन्य चतुर्थी पिण्डैषणा बतलायी जाती है-वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमवान् साधु और भिक्षुकी-साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घरमें यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षा लेने की इच्छा से अनुप्रविष्ट होकर वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान लेकि-'पिहुअं वा' पृथुक-पौंआ चूराको अथवा 'बहुरयं वा' बहुरज अधिक कण से युक्त शालि को या 'भुज्जियं वा मंथु वा' जाव चाउलपलंबं वा' भर्जित-भुना हुआ चावल को एवं भुना हुआ ममरा को या यावत्-चावल को अथवा तण्डुल

હવે ચોથી પિંડૈષણા બતાવવામાં આવે છે.-

ટીકાર્થ-'अहावरा चउत्थी पिंडेसणा' હવે આ ચોથી પિંડૈષણા કહેવામાં આવે છે-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અથવા સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં ભિક્ષાલાભની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તેમના જાણવામાં જો એવું આવે કે 'पिहुअं वा बहुरयं वा' પૌંઆને અથવા અધિક રજ-વાળીશાળીને અથવા 'भुज्जियं वा' ભુંજેલા શેકેલા ચોખાને તથા 'मंथु वा' શેકેલા મમરાને 'जाव चाउलपलंब वा' અથવા યાવત્ ચોખાને કે ચોખાના કણોને 'अस्सिं खलु पडिग्गहयंसि' લેવા છતાં પણ 'अप्पे पच्छाकम्मे' થોડું જ પશ્ચાત્ કર્મ થશે 'अप्पे पज्जवजाए' અને થોડા જ તુષ વિગેરેનો ત્યાગ થશે આ રીતે અલ્પ લેપથી લિપ્ત થવાને કારણે 'तहप्पगारं पिहुयं वा बहुरयं वा' એ પ્રકારનું અલ્પ લેપવાળા પૌંઆ વિગેરેને અને અધિક રજઃકણ વાળા મમરા વિગેરેને અથવા 'भुज्जियं वा' શેકેલા 'मथुं वा' ચોખા વિગેરેને પૂર્વોક્ત કથન

दोषरहितं 'जाव' मन्यमानो ज्ञात्वा लाभे सति 'पडिगाहिज्जा' प्रतिगृह्णीयात् एवंविधस्याहारजातस्याचित्तत्वेन आधाकर्मादिदोषरहितत्वेन च संयमविराधकत्वाभावात् इति तृतीया पिण्डैषणा बोध्या अत्र संसृष्टासंसृष्ट सावशेषद्रव्यैरष्टभङ्गा भवन्ति तत्र चाष्टमो भङ्गः-'संसृष्टो हस्तः असंसृष्टम् अमत्रम् सावशेषं द्रव्यम्' इत्येवंरूपो गच्छनिर्गतानामपि साधूनां कल्पते शेषास्तु सप्तभङ्गा गच्छान्तर्गतानां सूत्रार्थहान्यादिकं कारणमाश्रित्य कल्पन्ते इत्यवधेयम् । सू० ११५॥

मूलम्-अहावरा चउत्था पिंडेसणा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणिज्जा, पिहुअं वा बहुरयं वा भुज्जियं वा, मंथुं वा जाव चाउलपलंबं वा, अस्सि खलु पडिग्गहियंसि अप्पे पच्छा कम्मे, अप्पे पज्जवजाए, तहप्पगारं पिहुयं वा बहुरयं वा भुज्जियं वा मंथुं वा जाव चाउलपलंबं वा, सयं वा जाएज्जा परो वा से देज्जा, फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा ॥११६॥

इति चउत्था पिंडेसणा ॥

यावत्-समझते हुए स्थविरकल्पी या जिनकल्पी साधु मिलने पर 'पडिगाहिज्जा' ग्रहण करे क्योंकि इस प्रकार का आहार जात अचित्त तथा आधाकर्मादि दोषों से रहित होने के कारण संयम का विराधक नहीं होता, इसलिये इस प्रकार के अचित्त और एषणीय आहार जात को ग्रहण करने से संयम की विराधना नहीं होगी। यहां पर संसृष्ट असंसृष्ट और सावशेष द्रव्य के साथ आठ भङ्ग समझना चाहिये उन में आठवां भंग निम्न प्रकार का होता है-'संसृष्टो हस्तः, असंसृष्टम् अमत्रम्, सावशेषं द्रव्यम्' यह आठवां भङ्ग गच्छ निर्गत जिनकल्पी साधुओं के लिये भी होता है और बाकी सात भंगतो गच्छान्तर्गत स्थविरकल्पिक साधुओं को सूत्रार्थ की हानि आदि कारण से होते हैं ऐसा समझना चाहिये ॥ ११५॥

'पडिगाहिज्जा' સ્થવિર કલ્પી કે જીનકલ્પી સાધુએ તેવો આહાર મળેથી તેને ગ્રહણ કરવો. કેમ કે આવા પ્રકારનો આહાર અચિત્ત તથા આધાકર્માદિ દોષ વિનાનો હોવાથી સંયમનો બાધક થતો નથી. તેથી તેવા આહારને લેવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી અહીં સંસ્પૃષ્ટ અસંસ્પૃષ્ટ અને સાવશેષ દ્રવ્યની સાથે આઠ ભંગો સમજવા તે પૈકી આઠમો ભંગ નીચે બતાવવામાં આવ્યા પ્રમાણે થાય છે. 'સંસૃષ્ટો હસ્તઃ અસંસૃષ્ટમ્ અમત્રમ્ સાવશેષમ્ દ્રવ્યમ્' આ આઠમો ભંગ ગચ્છથી બહાર નીકળેલા જીનકલ્પી સાધુઓને પણ લાગુ પડે છે. અને બાકીના સાત ભંગો તો ગચ્છમાં રહેનારા સ્થવિર કલ્પિત સાધુઓને સૂત્રાર્થની હાની વિગેરે કારણોથી થાય છે. તેમ સમજવું ॥ સૂ. ૧૧૫ ॥

छाया-अथ अपरा चतुर्थी पिण्डैषणा, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनः जानीयात्-पृथुकं वा, बहुरजो वा, भर्जितं वा मन्थु वा यावत् तण्डुलप्रलम्बं वा, अस्मिन् खलु प्रतिग्रहे अल्पं पश्चात्कर्म, अल्पं पर्यायजातम्, तथाप्रकारम् पृथुकं वा बहुरजो वा भर्जितं वा मन्थुं वा यावत् तण्डुलप्रलम्बं वा स्वयं वा याचेत परो वा तस्य दद्यात्, प्रासुकम् एषणीयं यावत् प्रतिगृह्णीयात् इति चतुर्थी पिण्डैषणा ॥ सू० ११६॥

टीका-अथ चतुर्थी पिण्डैषणां वक्तुमाह-'अहावरा चउत्था पिंडेसणा' अथ अपरा-अन्या चतुर्थीपिण्डैषणा प्रतिपाद्यते अल्पलेपानाम, तथाहि 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भावभिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं'-गृहस्थगृहम् 'जाव' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षालाभार्थम् 'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'से जं पुण जाणिज्जा' स भिक्षुः यदि पुनः एवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'पिहुअं वा' पृथकं वा-तुषरहितपृथुवा भर्जितशाल्यादि 'बहुरयं वा' बहुरजो वा-बहुरजः कणयुक्तं शाल्यादि 'भुज्जियं वा' भर्जितं वा' अग्निपरिपक्वं तण्डुलं वा 'चाउलपलंबं वा 'मंथु वा' मन्थु वा पूर्वोक्तभर्जितलाजादिकं

टीकार्थ-अब चौथी पिण्डैषणा को बतलाते हैं-'अहावरा चउत्था पिंडेसणा से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणिज्जा' अथ-इसके बाद अपरा अन्य चतुर्थी पिण्डैषणा बतलायी जाती है-वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमवाल् साधु और भिक्षुकी-साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घरमें यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षा लेने की इच्छा से अनुप्रविष्ट होकर वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान लेकि-'पिहुअं वा' पृथुक-पौंआ चूराको अथवा 'बहुरयं वा' बहुरज अधिक कण से युक्त शालि को या 'भुज्जियं वा मंथु वा' जाव चाउलपलंबं वा' भर्जित-भुञ्जा हुआ चावल को एवं भुञ्जा हुआ ममरा को या यावत्-चावल को अथवा तण्डुल

હવે ચોથી પિંડૈષણા બતાવવામાં આવે છે.-

ટીકાર્થ-'अहावरा चउत्थी पिंडेसणा' હવે આ ચોથી પિંડૈષણા કહેવામા આવે છે -'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અથવા સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં ભિક્ષાલાભની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તેમના જાણવામા એવું આવે કે 'पिहुअं वा बहुरय वा' પૌઆને અથવા અધિક રજ-વાળીશાળીને અથવા 'भुज्जियं वा' ભુંજેલા શેકેલા ચોખાને તથા 'मथु वा' શેકેલા મમરાને 'जाव चाउलपलंब वा' અથવા યાવત્ ચોખાને કે ચોખાના કણોને 'असिं खलु पडिग्गहय सि' લેવા છતા પણ 'अप्पे पच्छाकम्मे' થોડું જ પશ્ચાત્ કર્મ થશે 'अप्पे पज्जवजाए' અને થોડા જ તુષ વિગેરેનો ત્યાગ થશે આ રીતે અલ્પ લેપથી લિપ્ત થવાને કારણે 'तहप्पगारं' पिहुय वा बहुरय वा' એ પ્રકારનું અલ્પ લેપવાળા પૌઆ વિગેરેને અને અધિક રજ.કણ વાળા મમરા વિગેરેને અથવા 'भुज्जियं वा' શેકેલા 'मंथुं वा' ચોખા વિગેરેને પૂર્વોક્ત કથન

'जाव' यावत्-तण्डुलं वा 'चाउलपलंबं वा' तण्डुलप्रलम्बं वा 'अस्सिं खलु पडिग्गहियंसि' अस्मिन् खलु प्रतिग्रहे पात्रगते पृथुकादिके गृहीतेऽपि 'अप्पे पच्छाकम्मे' अल्पं पश्चात्कर्म स्यात् 'अप्पे पज्जवजाए' अल्पम् पर्यायजातम् तुषादिकं त्याज्यं स्यात् इत्येवंरीत्या अल्पलेप युक्तत्वात् 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् तथाविधमल्पलेपयुक्तं 'पिहुयं वा' पृथुकं वा 'बहुरयं वा' बहुरजो वा-बहुरजः कणयुक्तं लाजादिकं 'भुज्जियं वा' भर्जितम् 'मंथु वा' मन्थु वा 'जाव' यावत्-तण्डुलं वा 'चाउलपलंबं वा' तण्डुलप्रलम्बं वा एवं बल्लचणकादिकं 'सयं वा जाएज्जा' स्वयं वा साधुः याचेत 'परो वा से देज्जा' परः गृहस्थः श्रावको वा तस्य तस्मै साधवे दद्यात् 'फासुयं' प्रासुकम् अचित्तम् 'एसणिज्जं' एषणीयम्-आधाकर्मादिदोषरहितं 'जाव' यावत्-मन्यमानः ज्ञात्वा लाभे सति 'पडिगाहिज्जा' प्रतिगृह्णीयात्, तथाविधस्य पृथुकादेर चित्तत्वेन आधाकर्मादिदोषरहितत्वेन च संयमविराधकत्वाभावात् ॥ सू० ११६ ॥

इति चतुर्थी पिण्डैषणा

मूलम्-अहावरा पंचमा पिंडेसणा-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा

कण को 'अस्सिं खलु पडिग्गहियंसि' इस-पात्र में लेने पर भी 'अप्पे पच्छाकम्मे' थोडा ही पश्चात्कर्म होगा, और 'अप्पे पज्जवजाए' थोडा ही तुष वगैरह त्याज्य होगा, इस प्रकार अल्प ही लेप से युक्त होने के कारण-'तहप्पगारं पिहुयं वा, बहुरयं वा, भुज्जियं वा' उस प्रकार का अल्प लेपयुक्त पृथुक को और अधिक रज कण युक्त लाजा-ममरा वगैरह-को या भर्जित-भुजा हुआ चावल वगैरह को 'मंथु वा' और मंथु पूर्वोक्तरीति से भर्जित चणा वगैरह को या 'जाव चाउलपलंबंवा यावत्-चावल को एवं चावल कणों को एवं बाल वगैरह को 'सयंवा जाएज्जा' स्वय ही साधु याचना करे या 'परोवा से दिज्जा' पर गृहस्थ श्रावक हो उस साधु को देवे तो इस प्रकार के पौआं वगैरह को 'फासुयं एसणिज्जं जाव' प्रासुक- अचित्त तथा एषणीय-आधाकर्मादि दोषों से रहित यावत् समझते हुए साधु और साध्वी मिलने पर 'पडिगाहिज्जा' ले लेवे क्योंकि इस तरह के पृथुकादि को अचित्त और आधाकर्मादि दोषों से रहित होने से संयम की विराधना नहीं होगी चतुर्थी पिण्डैषणा समाप्त हुई ॥११६॥

प्रमाणे शेकेला चणा विगेरेने अथवा 'जाव चाउलपलंबं वा' यावत् चोखाने के चोखानी कणकीने तथा वाल विगेरेने 'सय वा जाएज्जा' साधु स्वयम् ले अथवा पर-'परोवा से दिज्जा' गृहपति श्रावक ज यो साधुने आपे तो आ प्रकारना पौवा विगेरेने 'फासुयं' प्रासुक-, अचित्त तथा 'एसणिज्जं जाव' एषणीय-आधाकर्मादि दोषोथी रहित यावत् समजीने 'पडिगाहिज्जा' साधु के साध्वीए प्राप्त थाय तो लई लेवु केम के आ रीतना पौआ विगेरे अचित्त अने आधाकर्मादि दोष रहित होवाथी संयमनी विराधना थती नथी. ॥ सू. ११६ ॥

आ चोथी पिंडैषणा समाप्त थई

गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे उग्गहितमेव भोयणजायं जाणिज्जा तं जहा-सरावंसि वा, डिंडिमंसि वा, कोसगंसि वा, अह पुण एवं जाणिज्जा बहुपरियावन्नं पाणीसु उदगलेवे तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा सयं वा णं जाएज्जा, परो वा से देज्जा फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा पंचमा पिंडेसणा ॥सू० ११७॥

छाया-अथ अपरा पञ्चमीपिण्डैषणा, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् उपगृहीतमेव भोजनजातं जानीयात् तद्यथा-शरावे वा, डिंडिमे (कांस्ये) वा, कोशके वा, अथ पुनरेवं जानीयात् बहुपर्यापन्नः पाणिषु उदकलेपः, तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा स्वयं वा खलु याचेत, परो वा तस्य दद्यात्, प्रासुकम् एषणीयं यावत् प्रतिगृह्णीयात्, पञ्चमी पिण्डैषणा ॥ सू० ११७ ॥

टीका-अथ पञ्चमीं पिण्डैषणां प्रतिपादयितुमाह-'अहावरा पंचमा पिंडेसणा' अथ अपरा-अन्या पञ्चमी पिण्डैषणा प्रतिपाद्यते तथाहि 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलम्-गृहस्थ श्रावकगृहम् 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षालाभार्थम् प्रविष्टः सन् 'उग्गहितमेव भोयणजायं जाणिज्जा' उपगृहीतमेव पात्रे संस्थापितमेव भोजनजातम् अशनादिकमाहारजातं जानीयात्, तानि

अब पञ्चमी पिण्डैषणा की हिन्दी टीका आरम्भ की जाती है

टीकार्थ-इस के बाद पांचवी पिण्डैषणा का निरूपण करते हैं-'अहावरा पंचमा पिंडेसणा-से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' अथ-अब अपर-अन्य पांचवी पिण्डैषणा कही जाती है-वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमवान् साधु और भिक्षुकी-साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत् पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षा लाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर 'उग्गहितमेव भोयणजायं जाणिज्जा' उपगृहीत-पात्र में संस्थापित-रक्खा हुआ ही भोजन जात-अशनादि चतुर्विध आहार जात को जान ले 'तं जहा' जैसे कि 'सरावंसि वा'-शराव-सिकोरा में रक्खा हुआ या 'डिंडिमंसि वा' डिंडिम-

પાચમી પિંડૈષણા

હવે પાચમી પિંડૈષણાનુ નિરૂપણ કરવામાં આવે છે.-

ટીકાર્થ-'अहावरा पंचमा पिंडेसणा' હવે આ પાચમી પિંડૈષણા કહેવામાં આવે છે 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમવાન્ સાધુ કે સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષાલાભની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કર્યા પછી 'उग्गहितमेव भोयणजायं जाणिज्जा' ઉપગ્રહીત અર્થાત્ પાત્રમાં રાખેલ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને જાણી લેવો. 'तं जहा' તે આ પ્રમાણે 'सरावंसि वा' શકોરામાં રાખેલ કે

'जाव' यावत्–तण्डुलं वा 'चाउलपलंबं वा' तण्डुलप्रलम्बं वा 'अस्सिं खलु पडिग्गहियंसि' अस्मिन् खलु प्रतिग्रहे पात्रगते पृथुकादिके गृहीतेऽपि 'अप्पे पच्छाकम्मे' अल्पं पश्चात्कर्म स्यात् 'अप्पे पज्जवजाए' अल्पम् पर्यायजातम् तुषादिकं त्याज्यं स्यात् इत्येवंरीत्या अल्पलेप युक्तत्वात् 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् तथाविधमल्पलेपयुक्तं 'पिहुयं वा' पृथुकं वा 'बहुरयं वा' बहुरजो वा–बहुरजः कणयुक्तं लाजादिकं 'भुज्जियं वा' भर्जितम् 'मंथु वा' मन्थु वा 'जाव' यावत्–तण्डुलं वा 'चाउलपलंबं वा' तण्डुलप्रलम्बं वा एवं वल्लचणकादिकं 'सयं वा जाएज्जा' स्वयं वा साधुः याचेत 'परो वा से देज्जा' परः गृहस्थः श्रावको वा तस्य तस्मै साधवे दद्यात् 'फासुयं' प्रासुकम् अचित्तम् 'एसणिज्जं' एषणीयम्–आधाकर्मादिदोषरहितं 'जाव' यावत्–मन्यमानः ज्ञात्वा लाभे सति 'पडिगाहिज्जा' प्रतिगृह्णीयात्, तथाविधस्य पृथुकादेर चित्तत्वेन आधाकर्मादिदोषरहितत्वेन च संयमविराधकत्वाभावात् ॥ सू० ११६ ॥

इति चतुर्थी पिण्डैषणा

मूलम्–अहावरा पंचमा पिंडेसणा–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा

कण को 'अस्सिं खलु पडिग्गहियंसि' इस पात्र में लेने पर भी 'अप्पे पच्छाकम्मे' थोडा ही पश्चात्कर्म होगा, और 'अप्पे पज्जवजाए' थोडा ही तुष वगैरह त्याज्य होगा, इस प्रकार अल्प ही लेप से युक्त होने के कारण 'तहप्पगारं पिहुयं वा, बहुरयं वा, भुज्जियं वा' उस प्रकार का अल्प लेपयुक्त पृथुक् को और अधिक रजःकण युक्त लाजा–ममरा वगैरह को या भर्जित–भुना हुआ चावल वगैरह को 'मंथुं वा' और मंथु पूर्वोक्तरीति से भर्जित चणा वगैरह को या 'जाव चाउलपलंबंवा' यावत्–चावल को एवं चावल कणों को एवं वाल वगैरह को, 'सयंवा जाएज्जा' स्वयं ही साधु याचना करे या 'परोवा से दिज्जा' पर गृहस्थ श्रावक हो उस साधु को देवे तो इस प्रकार के पौआं वगैरह को 'फासुयं एसणिज्जं जाव' प्रासुक– अचित्त तथा एषणीय–आधाकर्मादि दोषों से रहित यावत् समझते हुए साधु और साध्वी मिलने पर 'पडिगाहिज्जा' ले लेवे क्योंकि इस तरह के पृथुकादि को अचित्त और आधाकर्मादि दोषों से रहित होने से संयम की विराधना नहीं होगी चतुर्थी पिण्डैषणा समाप्त हुई ॥११६॥

भ्रमणे शेकेला चणा विगेरेने अथवा 'जाव चाउलपलंबं वा' यावत् चोखाने के चोखानी, कणकीने तथा वाल विगेरेने 'सय वा जाएज्जा' साधु स्वयम् ले अथवा पर–'परोवा से दिज्जा' गृहपति श्रावक ज ए साधुने आपे तो आ प्रकारना पौवा विगेरेने 'फासुयं' प्रासुक–, अचित्त तथा 'एसणिज्जं जाव' एषणीय–आधाकर्मादि दोषोथी रहित यावत् समजीने 'पडिगाहिज्जा' साधु के साध्वीए प्राप्त थाय तो लइ लेवु केम के आ रीतना पौआ विगेरे अचित्त अने आधाकर्मादि दोष रहित होवाथी संयमनी विराधना थती नथी. ॥ सू. ११६ ॥

आ चोथी पिंडैषणा समाप्त थई

गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे उग्गहितमेव भोयणजायं जाणिज्जा तं जहा-सरावंसि वा, डिंडिमंसि वा, कोसगंसि वा, अह पुण एवं जाणिज्जा बहुपरियावन्नं पाणीसु उदगलेवे तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा सयं वा णं जाएज्जा, परो वा से देज्जा फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा पंचमा पिंडेसणा ॥सू० ११७॥

छाया-अथ अपरा पञ्चमीपिण्डैषणा, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् उपगृहीतमेव भोजनजातं जानीयात् तद्यथा-शरावे वा, डिंडिमे (कांस्ये) वा, कोशके वा, अथ पुनरेवं जानीयात् बहुपर्यापन्नः पाणिषु उदकलेपः, तथाप्रकारम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा स्वयं वा खलु याचेत, परो वा तस्य दद्यात्, प्रासुकम् एषणीयं यावत् प्रतिगृह्णीयात्, पञ्चमी पिण्डैषणा ॥ सू० ११७ ॥

टीका-अथ पञ्चमीं पिण्डैषणां प्रतिपादयितुमाह-'अहावरा पंचमा पिंडेसणा' अथ अपरा-अन्या पञ्चमी पिण्डैषणा प्रतिपाद्यते तथाहि 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलम्-गृहस्थ श्रावकगृहम् 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षालाभार्थम् प्रविष्टः सन् 'उग्गहितमेव भोयणजायं जाणिज्जा' उपगृहीतमेव पात्रे संस्थापितमेव भोजनजातम् अशनादिकमाहारजातं जानीयात्, तानि

अब पञ्चमी पिण्डैषणा की हिन्दी टीका आरम्भ की जाती है

टीकार्थ-इस के बाद पांचवी पिण्डैषणा का निरूपण करते हैं-'अहावरा पंचमा पिंडेसणा-से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' अथ-अब अपर-अन्य पांचवी पिण्डैषणा कही जाती है-वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमवान् साधु और भिक्षुकी-साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत् पिण्डपात की प्रतिज्ञा -से अर्थात् भिक्षा लाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर 'उग्गहितमेव भोयणजायं जाणिज्जा' उपगृहीत-पात्र में संस्थापित-रक्खा हुआ ही भोजन जात-अशनादि चतुर्विध आहार जात को जान ले 'तं जहा' जैसे कि 'सरावंसि वा'-शराव-सिकोरा में रक्खा हुआ या 'डिंडिमंसि वा' डिंडिम-

પાચમી પિંડૈષણા

હવે પાચમી પિંડૈષણાનુ નિરૂપણ કરવામાં આવે છે.-

ટીકાર્થ-'अहावरा पंचमा पिंडेसणा' હવે આ પાંચમી પિંડૈષણા કહેવામા આવે છે 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમવાન્ સાધુ કે સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષાલાભની ઇચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કર્યા પછી 'उग्गहितमेव भोयणजायं जाणिज्जा' ઉપગૃહીત અર્થાત્ પાત્રમાં રાખેલ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત જાણી લેવો. 'तं जहा' તે આ પ્રમાણે 'सरावंसि वा' શકોરામાં રાખેલ કે

पात्राणि आह-'तं जहा-सरावंसि वा' तद्यथा-शरावे वा (सिकोरा इति भाषा) 'डिंडिमंसि वा' डिंडिमेवा-कांस्यपात्रे 'कोसगंसि वा' कोशके वा उपस्थापितमशनादिकं भोजनजातं पश्येत् 'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या यदि जानीयात् 'बहुपरियावन्ने पाणीसु उदगलेवे' बहुपर्यापन्नः बहुपरिणतः, पाणिषु-हस्तेषु उदकलेपो नतु हस्तः उदकार्द्रो वर्तते तर्हि तथा ज्ञात्वा 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् तथाविधम् शरावादौ संस्थापितम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा भोजनजातम् 'सयं वा णं जाएज्जा' स्वयं वा खलु साधुः याचेत 'परो वा से देज्जा' परो वा-गृहस्थो वा तस्य-तस्मै साधवे दद्यात् 'फासुयं' प्रासुकम् अचित्तम् 'एसणिज्जं' एषणीयम् आधाकर्मादिदोष-रहितं 'जाव' यावत्-प्रतिमन्यमानो ज्ञात्वा लाभे सति 'पडिगाहिज्जा' प्रतिगृह्णीयात् तथा-

कांस्यपात्र में रक्खा हुआ अथवा 'कोसगंसि वा' कोश-ढकना में रक्खा हुआ अशनादि चतुर्विध आहार जात को देख ले 'अहपुण एवं जाणिज्जा' अथ यदि ऐसा वक्ष्यमाण रीति से जान ले कि हाथ में उदक लेप 'बहु परियावण्णे' बहु पर्यापन्न-बहुत अधिक काल से परिणत हो गया है अर्थात् 'पाणीसु उदग लेवे' हस्त में पानी का लेप सूख गया है इसलिये हाथ पानी से गीला आर्द्र नहीं है अर्थात् हाथ जल से भीङ्गा हुआ नहीं है ऐसा जानकर 'तहप्पगारं असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा, साइमं वा' इस प्रकार का अशनादि चतुर्विध आहार जात को साधु 'सयं वा णं जाएज्जा' स्वयं याचना करे या पर-गृहस्थ श्रावक ही उस साधु को देवे, इस प्रकार स्वय याचना करे अथवा 'परोवा से देज्जा' गृहस्थ श्रावक के द्वारा ही दिये गये अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'फासुयं एसणिज्जं जाव' प्रासुक अचित्त तथा एषणीय-आधाकर्मादि दोषों से रहित यावत्-समझते हुए साधु और साध्वी मिलने पर 'पडिगाहिज्जा' ग्रहण करले, क्योंकि इस प्रकार का प्याला वगैरह में रक्खा हुआ अशनादि आहार

'डिंडिमंसि वा' ડિંડેમ કહેતા કાંસાના વાસણમાં રાખેલ અથવા 'कोसगंसि वा' કોશ અર્થાત્ ઢાંકણામાં રાખેલ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારને જોઈ લેવો 'अह पुण एवं जाणिज्जा' જો તેઓ એવું સમજે કે-'बहुपरियावण्णे पाणीसु उदगलेवे' હાથમાં પાણીનો લેપ ઘણા લાંબા સમયથી પરિણત થઈ ગયેલ છે. અર્થાત્ હાથ પાણીથી પલળેલો નથી સુકાઈ ગયેલ છે તેથી હાથ પાણીવાળો ભીનો નથી એમ સમજીને 'तहप्पगारं' તે પ્રમાણેનું 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન, પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ એ રીતના ચતુર્વિધ આહાર જાતને 'सयं वा णं जाएज्जा' સાધુ પોતે યાચના કરે અગર 'परोवा से देज्जा' શ્રાવક તેમને આપે તો એ રીતનો આહાર 'फासुयं' અચિત્ત તથા 'एसणिज्जं जाव' એષણીય-આધાકર્માદિ દોષો વગરનો યાવત્ સમજીને 'पडिगाहिज्जा' સાધુ અને સાધ્વીએ પ્રાપ્ત થાય તો તે ગ્રહણ કરી લેવો. કેમ કે આ રીતે પવાલા વિગેરેમાં રાખવામાં આવેલ અશ-

विधस्य शरावादौ स्थापितस्य अशनादिकस्य भोजनजातस्य प्रासुकत्वेन अचित्तत्वात् एषणीयत्वेन चाधाकर्मादिदोषरहितत्वात् संयमविराधकत्वाभावात् ॥ सू० ११७ ॥

इति पञ्चमी पिण्डैषणा बोध्या

मूलम्-अहावरा छट्ठा पिंडेसणा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा पग्गहियमेव भोयणजायं जाणिज्जा, जं च सयट्ठाए पग्गहियं जं च परट्ठाए पग्गहियं तं पायपरियावन्नं तं पाणिपरियावण्णं फासुयं जाव पडिगाहिज्जा, छट्ठा पिंडेसणा ॥सू० ११८॥

छाया-अथ अपरा षष्ठीपिण्डैषणा, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी प्रगृहीतमेव भोजनजातम् जानीयात् यच्च स्वार्थाय प्रगृहीतं यच्च परार्थाय प्रगृहीतम् तत् पात्रपर्यापन्नं तत् पाणिपर्यापन्नं प्रासुकं यावत् प्रतिगृह्णीयात् षष्ठी पिण्डैषणा ॥ सू० ११८ ॥

टीका-अथ षष्ठी पिण्डैषणां प्रतिपादयितुमाह-'अहावरा छट्ठा पिंडेसणा' अथ अपरा-अन्या षष्ठी पिण्डैषणा प्रतिपाद्यते-तथाहि 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिगृहं प्रविष्टः सन् यदि 'पग्गहियमेव भोयणजायं' प्रगृहीतमेव पात्रात् सद्यः उद्धृतमेव नतु केनचिदपिगृहीतम् एवंविधं भोजनजातम्-अशनादिकमाहारजातम्

जात अचित होने से और एषणीय आधाकर्मादि दोषों से रहित होने के कारण संयम विराधक नहीं होता, इसलिये संयमवान् साधु और साध्वी शरावादि में स्थापित भोजन ले लेवे, यह पंचमी पिण्डैषणा समाप्त हुई ॥ ११७ ॥

टीकार्थ-अब छट्ठी पिण्डैषणा का निरूपण करते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, पग्गहियमेव भोयणजायं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक-संयमवान् साधु और भिक्षुकी-साध्वी गृहस्थ श्रावक के घर में पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अनुप्रविष्ट होकर प्रगृहीत-बटलोही तपेली वगैरह पात्र से तुरत ही निकाला हुआ भोजन जात-अशनादि चतुर्विध आहार जात है अर्थात् अभी तक किसी ने

नाहि आहार जात अचित्त होवाथी अने એषणीय-आधाकर्माहि होषो विनानो होवाथी संयम विराधक थता नथी. तेथी संयमवान् साधु अने साध्वी शराव विगेरेमां राखेल आहार लई लेगे आ रीते आ पांचमी पिंडैषणा समाप्त थई ॥ सू. ११७ ॥

हवे छट्ठी पिंडैषणानुं निरूपण करवामां आवे छे.—

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' ते पूर्वोक्त प्रकारना संयमशील साधु अने साध्वी गृहस्थ श्रावकना घरमा आहार प्राप्तिनी ईच्छाथी प्रवेश करे त्यारे 'पग्गहियमेव' प्रगृहीत अर्थात् तपेली विगेरेमांथी तरत ज ताजु बहार कहाढयुं होय तेवा अने आ पहेलां कोईने आपेल न होय तेवा 'भोयणजायं जाणिज्जा' अशनादि चतुर्विध आहार जातने जाणीने अर्थात् आ पहेला कोईए ग्रहण करेल होय ए प्रमाणे जाणे अने 'जं च सयट्ठाए

'जाणिज्जा' जानीयात् 'जं च सयट्ठाए पग्गहियं' यच्च-अशनादिकं भोजनजातम् स्वार्थाय प्रतिगृहीतम्-स्थालीतः सद्यः समुद्धृतं नतु कस्मैचित् प्रदत्तम् 'जं च परट्ठाए पग्गहियं' यच्च अशनादिकम् आहारजातम् परार्थाय प्रगृहीतम्-स्थालीप्रभृतितः सद्यः समुद्धृतं वर्तते 'तं पायपरियावण्णं' तद्-अशनादिकं पात्रपर्यापन्नम् गृहस्थपात्रस्थितम् 'तं पाणिपरियावण्णं' तत्-अशनादिकं भोजनजातम् पाणिपर्यापन्नम् गृहस्थहस्तस्थितं 'फासुयं' प्रासुकम् अचित्तम् 'जाव' यावत्-एषणीयम्-आधाकर्मादिदोषरहितं मन्यमानो ज्ञात्वा लाभे सति प्रतिगृह्णीयात् तथाविधस्य आहारजातस्य स्थालीप्रभृतिपात्रादिभ्यः सद्यः समुत्तारितस्य गृहस्थपात्रहस्तस्थितस्य प्रासुकत्वेन अचित्तत्वात्, एषणीयत्वेन आधाकर्मादिदोषरहितत्वाच्च संयमविराधकत्वाभावात्, इति षष्ठी पिण्डैषणा अवगन्तव्या ॥ सू० ११८ ॥

भी नहीं ग्रहण किया है इस प्रकार जान ले कि 'जं च सयट्ठाए पग्गहियं' जो स्वार्थ के लिये अर्थात् अपने लिये अशनादि चतुर्विध आहार जात स्थाली-बटलोही तपेली वगैरह से ताजा निकाला है अभी तक किसी को भी नहीं दिया और 'जंच परट्ठाए पग्गहियं' जो अशनादि चतुर्विध आहार जात परार्थ के लिये स्थाली वगैरह से तुरत ही निकाला है 'तं पायपरियावन्नं' उस अशनादि चतुर्विध आहार जात चाहे पात्र पर्यापन्न गृहस्थ श्रावक के पात्र में रक्खा हो या 'त पाणि परियावण्णं' पाणिपर्यापन्न गृहस्थ श्रावक के हाथ में रक्खा हो उसको 'फासुयं जाव' प्रासुक-अचित्त समझ कर और यावत्-एषणीय--आधाकर्मादि दोषों से रहित समझ कर मिलने पर 'पडिगाहिज्जा' ग्रहण कर लेना चाहिये क्योंकि इस प्रकार का अशनादि चतुर्विध आहार जात स्थाली वगैरह पात्र से प्रासुक अचित्त और एषणीय-आधाकर्मादि दोषों से रहित होने के कारण संयम विराधक नही होता, इसलिये इसप्रकार के आहार को लेने में कोई दोष नहीं है, यह छट्ठी पिण्डैषणा समझनी चाहिये ॥ ११८ ॥

पग्गहियं'' જે પોતાને માટે અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત થાળી તપેલી વિગેરેમાથી તરત બહાર કહાડેલ હોય અત્યાર પહેલા કોઇને આપેલ ન હોય તથા 'जं च परट्ठाए पग्गहियं' જે અન્યના માટે પાત્રમાંથી બહાર કહાડેલ હોય એવી રીતના અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'तं पायपरियावन्न' આવે ગૃહસ્થના પાત્રમાં રાખેલ હોય અથવા 'पाणिपरियावण्णं' ગૃહસ્થના હાથમા રાખેલ હોય તેવા આહારને 'फासुय जाव' પ્રાસુક-અચિત્ત સમજીને અને યાવત્ એષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી રહીત સમજીને તેવો આહાર પ્રાપ્ત થાય તો ગ્રહણ કરી લેવો કેમ કે-આ પ્રકારનો અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત થાળી તપેલી વિગેરે પાત્રમાથી તરત કહાડેલ હોવાથી અને ગૃહસ્થ શ્રાવકના પાત્રકે હાથમા રહેવાથી અચિત્ત અને એષણીય-આધાકર્માદિ દોષોથી રહિત હોવાથી સયમ વિરાધક થતો નથી. તેથી એવા પ્રકારના આહારને લેવામા કોઈ દોષ નથી ॥ સૂ. ૧૧૮ ॥

આ છટ્ઠિ પિંડૈષણા કહી છે

मूलम्-अहावरा सत्तमा पिंडेसणा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे वहुउज्झियधम्मियं भोयणजायं जाणिज्जा, जं च अन्ने वहवे दुप्पय-चउप्पय-समण-माहण-अतिहि-किवण-वणीमगा णावकंखंति, तहप्पगारं उज्झियधम्मियं भोयणजायं सयं वा णं जाएज्जा, परो वा से दिज्जा, फासुयं जाव पडिगाहिज्जा ॥११९॥

इच्चेयाओ सत्त पिंडेसणाओ ॥

छाया-अथ अपरा सप्तमी पिण्डैषणा, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलम् यावत् प्रविष्टः सन् बहूज्झितधर्मिकम् भोजनजातम् जानीयात्, यच्च अन्ये बहवो द्विपद चतुष्पद-श्रमण-ब्राह्मण-अतिथिकृपण-वनीपका न अवकाङ्क्षन्ति, तथाप्रकारम् उज्झितधर्मिकम् भोजनजातम् स्वयं वा खलु याचेत परो वा तस्य दद्यात्, प्रासुकं यावत् प्रतिगृह्णीयात्, सप्तमी पिण्डैषणा ॥ सू० ११९ ॥ इत्येताः सप्त पिण्डैषणाः ।

टीका-अथ सप्तमीं पिण्डैषणां प्रतिपादयितुमाह-'अहावरा सत्तमा पिंडेसणा' अथापरा-अन्या सप्तमी पिण्डैषणा प्रतिपाद्यते तथाहि 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलम् 'जाव पविट्ठे समाणे' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षालाभार्थम् प्रविष्टः सन् 'बहुउज्झियधम्मियं' बहूज्झितधर्मिकम्-अनेक मनुष्यपशुपक्षि प्राणि परित्यक्त 'भोयणजायं' भोजनजातम्-अशनादिकमाहारजातम् 'जाणिज्जा' जानी-

टीकार्थ-अब सातवीं पिण्डैषणा का निरूपण करते हैं-'अहावरा सत्तमा पिंडेसणा-से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे' अथ-इस के बाद सातवीं पिण्डैषणा कही जाती है-वह पूर्वोक्त भिक्षुक-संयमवान् साधु और भिक्षुकी-साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत्-पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षा लेने की इच्छा से अनुप्रविष्ट होकर 'बहुउज्झियधम्मियं भोयणजायं' बहु उज्झित धर्मिक-अर्थात् अनेक मनुष्य पशु पक्षी प्राणियों से परित्यक्त भोजन जात-अशनादि चतुर्विध आहार

હવે સાતમી પિંડૈષણાનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે—

ટીકાર્થ-'अहावरा सत्तमा पिंडेसणा' હવે સાતમી પિંડૈષણા કહેવાય છે. 'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં યાવત્ ભિક્ષા ગ્રહણની ઈચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'बहुउज्झिय धम्मियं भोयणजायं' અનેક માણસો અને પશુપક્ષી વિગેરેએ ત્યજેલા અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને જાણે જેમ કે-'जं चान्ने बहवे दुप्पयचउप्पय' જે અશનાદિ આહારને બીજા

यात्–यदि उक्तरीत्या वक्ष्यमाणरीत्या च अवगच्छेत्, तथाहि 'जंचान्ने बहवे' यच्च–अशनादिकं भोजनजातम् अन्ये बहवः–अनेके 'दुप्पय चउप्पय–समण माहण अतिहि किवण वणीमगा' द्विपद–चतुष्पद–श्रमण–ब्राह्मण–अतिथि कृपण याचकदरिद्राः 'णावकंखंति' नावकाङ्क्षन्ति न वाञ्छन्ति 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम्–एवंविधम् पूर्वोक्तरूपम् 'उज्झियधम्मियं' उज्झितधर्मिकम् बहुप्राणिपरित्यक्तम् 'भोयणजायं' भोजनजातम्–अशनादिकमाहारजातम् 'सयं वा णं जाएज्जा' स्वयं वा खलु साधुः याचेत, 'परो वा से दिज्जा' परो वा गृहस्थः, तस्मै भिक्षवे दद्यात्, तथा सति 'फासुयं' प्रासुकम् अचित्तम् 'जाव' यावत्–एषणीयम्–आधाकर्मादिदोषरहितम् मन्यमानः ज्ञात्वा 'पडिगाहिज्जा' प्रतिगृह्णीयात्, तथाविधस्य बहुज्झितधर्मिकस्य भोजनजातस्य अचित्तत्वेन आधाकर्मादिदोषरहितत्वेन च संयमविराधकत्वाभावात् इति 'सत्तमा पिंडेसणा' इति सप्तमी पिण्डैषणा अवगन्तव्या 'इच्चेयाओ सत्त पिंडेसणाओ' इति एताः पूर्वोक्तरूपाः सप्त पिण्डैषणाः प्रतिपादिताः ॥ सू० ११९ ॥

जात को 'जाणिज्जा' जान ले जैसे की 'जं चान्ने बहवे, दुप्पयचउप्पय–समण माहण अतिहिकिवणवणीमगा णावकंखंति' जिस अशनादि चतुर्विध आहार जात को दूसरे बहुत से द्विपद–चतुष्पद–श्रमण–ब्राह्मण–अतिथि–कृपण–वनीपक–मनुष्य पशुपक्षी शाक्य चरक वगैरह श्रमण ब्राह्मण अतिथि–कृपण याचक दीन गरीब वगैरह नहीं चाहते हैं 'तहप्पगार उज्झियधम्मियं भोयणजायं सयंवा णं जाइज्जा, परो वा से दिज्जा–फासुयं जाव पडिगाहिज्जा' इस प्रकार के पूर्वोक्त स्वरूप बहुतप्राणी से परित्यक्त भोजन जात–अशनादि चतुर्विध आहार जात को संयमवान् साधु और साध्वी 'सयं वा जाएज्जा' स्वयं याचना करे, अथवा 'परोवा से दिज्जा' पर–गृहस्थ श्रावक ही देवे तो उस प्रकार के अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'फासुयं जाव पडिगाहिज्जा' प्रासुक–अचित्त, और यावत्–एषणीय–आधाकर्मादि दोषों से रहित समझते हुए साधु और साध्वी मिलने पर ले लेवे, क्योंकि इस तरह के अनेक प्राणियों से परित्यक्त अशनादि चतुर्विध आहार जात अचित्त होने से तथा आधाकर्मादि दोषों से रहित होने

ઘણા દ્વિપદ, ચતુષ્પદ 'समणमाहण' શ્રમણ, બ્રાહ્મણ 'अतिहि किवण वणीमगा' અતિથિ કૃપણ યાચક દીન ગરીબ વિગેરે 'णावकंखंति' લેવા ઇચ્છતા નથી. 'तहप्पगारं' 'उज्झियधम्मिय' એ રીતનુ ઘણા પ્રાણિયોએ ત્યજેલું 'भोयणजाय' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને 'सयं वा णं जाइज्जा' સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીએ સ્વયં ગૃહસ્થ પાસે યાચના કરવી 'परो वा से दिज्जा' અથવા પર–ગૃહસ્થ શ્રાવકે તેમને આપવો એ પ્રકારના અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને 'फासुयं जाव पडिगाहिज्जा' અચિત્ત અને યાવત્ એષણીય–આધાકર્માદિ દોષ વિનાનો સમજીને મળે તો સાધુ અને સાધ્વીએ ગ્રહણ કરી લેવો કેમ કે આ રીતે અનેક પ્રાણિયોએ ત્યજેલો

मूलम्—अहावराओ सत्त पाणेसणाओ, तत्थ खलु इमा पढमा पाणेसणा, असंसट्ठे हत्थे असंसट्ठे मत्ते, तं चेव भाणियव्वं, णवरं चउत्थाए णाणत्तं, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण पाणगजायं जाणिज्जा, तं जहा—तिलोदगं वा, तुसोदगं वा, जवोदगं वा, आयामं वा, सोवीरं वा, सुद्धवियडं वा अस्सिं खलु पडिग्गहियंसि अप्पे पच्छा कम्मे, तहेव पडिगाहिज्जा ॥सू० १२०॥

छाया—अथ अपराः सप्त पानैषणाः, तत्र खलु इयं प्रथमा पानैषणा—असंसृष्टं हस्तम्, असंसृष्टम् अमत्रम्, तच्चैव भणितव्यम्, नवरं चतुर्थ्यां नानात्व, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं यावत् प्रविष्टः सन् स यदि पुनः पानकजातं जानीयात्, तद्यथा—तिलोदकं वा, तुषोदकं वा, यवोदकं वा आयामं वा सौवीरं वा, शुद्धवितवं वा, अस्मिन् खलु प्रतिग्रहे अल्पं पश्चात् कर्म, तथैव प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० १२० ॥

टीका—अथ सप्त पिण्डैषणावत् सप्त पानैषणा अपि प्रतिपादयितुमाह—'अहावराओ सत्त पाणेसणाओ' अथ—सप्त पिण्डैषणाया अनन्तरम् सप्त पानैषणाः प्रतिपाद्यन्ते 'तत्थ खलु इमा पढमा पाणेसणा' तत्र खलु सप्तसु पानैषणासु इयं प्रथमा पानैषणा अवगन्तव्या तथाहि 'असंसट्ठे हत्थे, असंसट्ठे मत्ते' असंसृष्टः ग्राह्यपदार्थेन अलिप्तः हस्तः, असंसृष्टम्—ग्राह्यपदार्थालिप्तम्

से संयम विराधक नहीं होता है। 'इच्चेयाओ सत्तपिंडेसणाओ' इस तरह इतनी पूर्वोक्त स्वरूपा सात पिण्डैषणा समझनी चाहिये ॥११९॥

टीकार्थ—अब सात पानैषणाओं का प्ररूपण करते हैं 'अहावराओ सत्त पाणेसणाओ, तत्थ खलु इमा पढमा पाणेसणा—' पूर्वोक्त सात पिण्डैषणा की तरह सात पानैषणा भी समझनी चाहिये जैसे कि—'असंसट्ठे हत्थे असंसट्ठे मत्ते तं चेव भाणियव्वम्' असंसृष्ट हस्त—ग्राह्य पदार्थके साथ अलिप्त हाथ हो, और असंसृष्ट अमत्र—ग्राह्य वस्तु के साथ अलिप्त पात्र हो यह पहली पानैषणा समझ-

અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત અચિત્ત હોવાથી સંયમ વિરાધક થતી નથી 'इच्चेयाओ सत्त पिंडेसणाओ' આ રીતની આ પૂર્વોક્ત સ્વરૂપવાળી સાત પિંડૈષણા સમજવી. ॥સૂ. ૧૧૯॥

હવે સાત પાનૈષણાઓનું નિરૂપણ સૂત્રકાર કરે છે.—

ટીકાર્થ—'अहावराओ सत्त पाणेसणाओ' પૂર્વોક્ત સાત પિંડૈષણાની જેમ સાત પાનૈષણાઓ પણ સમજવી 'तत्थ खलु इमा पढमा पाणेसणा' તેમા આ પહેલી પાનૈષણા નીચે પ્રમાણે છે જેમ કે—'असंसट्ठे हत्थे' ગ્રાહ્ય પદાર્થની સાથે અલિપ્ત હાથ હોય 'असंसट्ठे मत्ते' ગ્રાહ્ય વસ્તુની સાથે પાત્ર લાગેલ ન હોય આ પહેલી પાનૈષણા સમજવી. એજ પ્રમાણે બીજી ત્રીજી, ચોથી પાચમી છઠ્ઠી અને સાતમી પાનૈષણાઓને પણ સાત પિંડૈષણાઓના કથનં

अमत्रम् पात्रम् इति प्रथमपानैषणा स्वरूपम् 'तं चेव भाणियव्वं' तथैव-पिण्डैषणोक्तवदेव पानैषणायामपि सर्वं भणितव्यम् तथा च-संसृष्टो हस्तः, संसृष्टम् अमत्रम् इति द्वितीयपानैषणा स्वरूपम्. एवम्-असंसृष्टो हस्तः संसृष्टम् अमत्रम्, संसृष्टो हस्तः असंसृष्टम् अमत्रम् इति तृतीय पानैषणास्वरूपम्, इत्यादिरीत्या सप्तानामपि पानैषणानां स्वरूपाणि अवगन्तव्यानि किन्तु विशेषमाह-'नवरं चउत्थाए नाणत्तं' नवरम्-विशेषस्तु चतुर्थ्यां पानैषणायां नानात्वम्-विशेषत्वम् अवगन्तव्यम् तामेव विशेषतां प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा अभिग्रहधारी साधुर्वा भिक्षुकी वा साध्वी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलम्- गृहस्थगृहम् 'जाव' यावत्-पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षालाभार्थम् प्रविष्टः सन् 'से जं पुण एवं पाणगजायं जाणिज्जा' स-अभिग्रहधारी भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या पानकजातम् जानीयात् 'तं जहा-तिलोदगं वा' तद्यथा-तिलोदकं वा-तिलप्रक्षालनजलं वा, 'तुसोदगं वा' तुषोदकं वा

नी चाहिये, इसी तरह दूसरी तीसरी चौथी पांचवीं छट्ठी सातवीं पानैषणा 'तच्चैव भणितव्यम्' अर्थात्-संसृष्टहस्त-लिप्तहाथ, अमत्र-लिप्तपात्र, यह दूसरी पानैषणा समझलेनी चाहिये, एवं सृष्टहस्त-अलिप्त हाथ और संसृष्ट अमत्र-लिप्तपात्र यह तीसरी पानैषणा समझनी चाहिये, तथा अन्य भी पिण्डैषणा की तरह समझ लेनी चाहिये, किन्तु चौथी पानैषणा में चौथी पिंडैषणा से कुछ विशेषता बतलाना चाहते हैं-'नवरं चउत्थाए नाणत्तं' नवरं-अर्थात् विशेषता चौथी पानैषणा में समझनी चाहिये, अर्थात् पूर्वोक्तरीति से बतलायी गयी चौथी पिण्डैषणा से चौथी पानैषणा कुछ विलक्षण मानी जाती है इसी विशेषता को बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण पाणगजायं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक अभिग्रह धारी संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में यावत् -पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षा लाभ की आशा से अनुप्रविष्ट होकर वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाणरूप से पानक जात-पेयवस्तु को जान ले 'तं जहा-तिलोदगं वा' जैसे कि-तिलोदक-तिलका प्रक्षालन पानी को,

પ્રમાણે સમજવા માટે સક્ષેપ રીતે કહે છે-'तं चेव भाणियव्वम्' અર્થાત્ લિપ્ત હાથ, લિપ્ત પાત્ર આ બીજી પાનૈષણા સમજવી તથા બાકીની પાનૈષણાઓ પણ પિંડૈષણાની માફક સમજી લેવી. પરંતુ ચોથી પાનૈષણામાં ચોથી પિંડૈષણાથી કંઈક વિશેષતા છે તે સૂત્રકાર બતાવે છે-'नवरं चउत्थाए णाणत्तं' ચોથી પાનૈષણામા વિશેષતા છે તે આ પ્રમાણે 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત અભિગ્રહધારી સંયમવાન્ સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुलं जाव' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમા યાવત્ ભિક્ષ લાભની ઈચ્છાથી 'पविट्ठे समाणे' પ્રવેશ કરીને 'से जं पुण पाणगजाय जाणिज्जा' આ નીચે જણાવ્યા પ્રમાણે પાનકજાત-પેય વસ્તુને જાણે 'तं जहा' જેમ કે- 'तिलोदगं वा' તલ ધોયેલ પાણીને 'तुसोदगं वा' ભુસાના પાણીને

'जवोदगं वा' यवोदकं वा यवप्रक्षालनजलं वा 'आयाम वा' आयामम् वा उष्णवस्तुनः शैत्यापादकं जलं वा 'सोवीरं वा' सौवीरं वा-काञ्जीजलम् 'सुद्धवियडं वा' शुद्धवितं वा स्वच्छं जलम् 'अस्सि खलु पडिग्गहियंसि' अस्मिन् खलु प्रतिग्रहके एवंविधस्य पानकजातस्य ग्रहणे कृते सति 'अप्पे पच्छाकम्मे' अल्पं पश्चात् कर्म स्यात् तस्मात् 'तहेव पडिगाहिज्जा' तथैव-चतुर्थपिण्डैषणावदेव प्रतिगृह्णीयात् एवंविधस्य तिलोदकप्रभृतिपानकजातस्य अचित्तत्वेन आधाकर्मादिदोषरहितत्वेन च संयमविराधकत्वाभावात् ॥ सू० १२० ॥

मूलम्-इच्चेयासिं सत्तण्हं पिंडेसणाणं सत्तण्हं पाणेसणाणं अण्णयरं पडिमं पडिवज्जमाणे णो एवं वएज्जा मिच्छापडिवण्णा खलु एते भयंतारो अहमेगे सम्मं पडिवन्ने, जे एते भयंतारो एयाओ पडिमाओ पडिवज्जित्ताणं विहरंति, जो य अहमंसि एयं पडिमं पडिवज्जित्ताणं विहरामि, सव्वेवि तेउ जिणाणाए उवट्ठिया अन्नोन्नसमाहीए एवं च णं विहरंति ॥सू० १२१॥

छाया-इत्येतासां सप्तानां पिण्डैषणानां सप्तानां पानैषणानाम् अन्यतरां प्रतिमां प्रतिपद्यमानो नो एवं वदेत्-मिथ्याप्रतिपन्नाः खलु एते भगवन्तः, अहमेव एकः सम्यक् प्रतिपन्नः, ये एते भगवन्तः एताः प्रतिमाः प्रतिपद्य खलु विहरन्ति यां चाहम् एतां प्रतिमां

या 'तुसोदगं वा' तुषोदक-बुस्सा का पानी को अथवा 'जवोदगं वा' यवोदक-जव का प्रक्षालन जलको या 'आयामं वा' आयाम-गरम वस्तु को ठंडा करने वाला पानी को अथवा 'सोवीरं वा' सौवीर-कञ्जी का जल को या 'सुद्धवियडं वा' शुद्धवितत-स्वच्छ पानी को इस प्रकार जाने कि-'अस्सिं खलु पडिग्गहियंसि अप्पे पच्छा कम्मे, तहेव पडिगाहिज्जा' इस प्रतिग्रह-पात्र में इस प्रकार के तिलोदक वगैरह पानक जात को ग्रहण करने पर थोडा ही पश्चात्कर्म होगा इसलिये तथैव-चौथी पिण्डैषणा के समान ही ग्रहण करलेना चाहिये, क्योंकि इस तरह के तिलोदक वगैरह पान जात को अचित्त होने से और आधाकर्मादि दोष रहित होने से संयम विराधना नहीं होगी, इसलिये तिलोदक प्रभृति पानक जात को लेने में कोई दोष नहीं है, ॥ १२० ॥

અથવા 'जवोदगं वा' જવ ધોયેલ પાણી અથવા 'आयामं वा' ગરમ વસ્તુને ઠંડી કરવા રાખેલ પાણી 'सोवीर वा' કાંજીનું પાણી અથવા 'सुद्धवियड वा' શુદ્ધ પાણીને આ પ્રમાણે જાણે કે 'अस्सिं खलु पडिग्गहियंसि' આ પાત્રમાં આ રીતના તિલોદક વિગેરેના પાન જાતને ગ્રહણ કરવાથી 'अप्पे पच्छा कम्मे' થોડા જ પશ્ચાત્કર્મ થશે. 'तहेव पडिगाहिज्जा' તો એજ પ્રમાણે આગળ કહેલ પાનૈષણા પ્રમાણે ગ્રહણ કરી લેવું કેમ કે આ પ્રમાણેના તિલોદક વિગેરે પાનક જાતને અચિત્ત હોવાથી અને આધાકર્માદિ દોષ રહિત હોવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી. તેથી એ રીતના તિલોદક વિગેરે પાનક દ્રવ્યને લેવામાં કોઇ પણ દોષ નથી ॥ સૂ. ૧૨૦ ॥

प्रतिपद्य खलु विहराभि सर्वेऽपिएते तु जिनाज्ञायां जिनाज्ञया वा उत्थिताः अन्योन्य समाधिना, एवञ्च खलु विहरन्ति ॥ सू० १२१ ॥

टीका–'पिण्डैषणाः सप्त, पानैषणाश्च सप्त उपसंहरन्नाह–'इच्चेयासिं सत्तण्हं पिंडेसणाणं' इति–उक्तरीत्या प्रतिपादितानाम् एतासां सप्तानां पिण्डैषणानां 'सत्तण्हं पाणेसणाणं' सप्तानां पानैषणानाञ्च मध्ये 'अन्नयरं पडिमं पडिवज्जमाणे' अन्यतराम्–एकतराम् यां कामपि पिण्डैषणाविषयक- पानैषणाविषयकप्रतिमाम् प्रतिज्ञाम् अभिग्रहरूपां प्रतिपद्यमानः स्वीकुर्वन् पालयन् वा साधुः 'णो एवं वइज्जा' नो एवं–वक्ष्यमाणरीत्या वदेत्, किं न वदेदित्याह–'मिच्छापडिवन्ना खलु एए भयंतारो' मिथ्याप्रतिपन्नाः न सम्यक्तया पिण्डैषणा पानैषणाविषयप्रतिज्ञावन्तः एते भयत्रातारः संसारभयाद् रक्षकाः इमे भगवन्तः साधवः सन्ति, अपितु 'अहमेगे सम्मं पडिवण्णे' अहमेव एककः सम्यक्तया प्रतिपन्नः- पिण्डैषणा पानैषणाविषयकाभिग्रहपालकोऽस्मि इत्येवं न वदेत् तथावदने वक्तुरहंकारः प्रतिभासेत तन्नयुक्तम् किन्तु किं वदे-

---

टीकार्थ-अब सात पिण्डैषणा और सात पानैषणा का उपसंहार करते हैं– 'इच्चेयासिं सत्तण्हं पिंडेसणाणं' सत्तण्हं पाणेसणाणं' इतने पूर्वोक्त सात पिण्डैषणाओं में और सात पानैषणाओं में जिस किसी भी 'अण्णयरं पडिमं' एकपिंडेषणा विषयकअभिग्रहरूप प्रतिज्ञा को या जिस किसी भी एक पानैषणा विषक प्रतिज्ञा को 'पडिवज्जमाणे णो एवंवएज्जा' स्वीकार करते हुए साधु और साध्वी वक्ष्यमाण रूप से नहीं बोले कि 'मिच्छा पडिवन्ना खलु एए भयंतारो, अहमेगे सम्मं पडिवण्णे' ये भय त्राता-अर्थात् संसार के भय से त्राण करने वाले साधुलोग मिथ्या प्रतिपन्न हैं अर्थात् पिण्डैषणा पानैषणा विषय की सच्ची प्रतिज्ञा करने वाले नहीं है अपितु झूठे ही ढोंग कर प्रतिज्ञा करने वाले ये साधु लोग हैं केवल अकेला में ही पिण्डैषणा और पानैषणा विषय की सच्ची प्रतिज्ञा करने वाला हूं अर्थात् पिण्डैषणा पानैषणा का वास्तविक अभिग्रह का पालन करने वाला हूं ऐसा नहीं

હવે સાત પિંડૈષણા અને સાત પાનૈષણાઓનો ઉપસંહાર કરે છે.—

ટીકાર્થ–इच्चेयासिं सत्तण्हं पिंडेसणाणं' આ પૂર્વોક્ત સાત પિંડૈષણાઓમાં અને 'सत्तण्ह पाणेसणाणं' સાત પાનૈષણાઓમા 'अण्णयरं पडिमं' કોઇ પણ એક પાનૈષણા સબંધી પ્રતિજ્ઞાનો 'पडिवज्जमाणे णो एवं वएज्जा' સ્વીકાર કરીને સાધુ અને સાધ્વીએ વક્ષ્યમાણ રીતે અર્થાત્ નીચે કહેવામા આવનાર રીતે બોલવુ નહીં, કે 'मिच्छापडिवण्णा खलु एए भयंतारो' । ભયત્રાતા અર્થાત્ સંસારના ભયથી રક્ષણ કરનાર, સાધુઓ મિથ્યા પ્રતિપન્ન છે અર્થાત્ પિંડૈષણા અને પાનૈષણા સબંધી સાચી પ્રતિજ્ઞા કરનારા નથી. પરંતુ જુઠા ઢોંગ કરીને પ્રતિજ્ઞા કરનારા આ સાધુઓ છે. 'अहमेगे सम्मं पडिवण्णे' કેવળ હું એકલો જ પિંડૈષણા અને પાનૈષણા સંબંધી સાચી પ્રતિજ્ઞા કરવાવાળો છુ અર્થાત્ પિંડૈષણા અને પાનૈષણા સંબંધી ખરેખરા અભિગ્રહનું પાલન કરવાવાળો હું જ છુ એમ કહેવું જોઇએ નહી

दित्याह-'जे एए भयंतारो' ये तावत् एते भयत्रातारो भगवन्तः साधवः 'एयाओ पडिमाओ' एताः प्रतिमाः-प्रतिज्ञाः पिण्डैषणा पानैषणाविषयकाभिग्रहान् 'पडिवज्जित्ताणं विहरंति' प्रतिपद्य खलु विहरन्ति 'जो य अहमंसि एयं पडिमं पडिवज्जित्ताणं विहरामि' यां अहम् एताम् प्रतिमां-पिण्डैषणा पानैषणाविषयकप्रतिज्ञां प्रतिपद्य-स्वीकृत्य खलु विहरामि 'सव्वेऽवि तेउ जिणाणाए' सर्वेऽपि एते वयं साधवः जिनाज्ञायाम् 'उवट्ठिया' उपस्थिताः अभ्युद्यतविहारिणः 'अन्नोन्नसमाहीए' अन्योन्यसमाधिना-यो यस्य गच्छान्तर्गतस्य गच्छनिर्गतस्य वा साधोः समाधिरुक्तः तेन रूपेण तथाहि गच्छान्तर्गतानां सप्तापि पिण्डैषणाः पानैषणाश्चोक्ताः, गच्छनिर्गतानां तु द्वयोराद्ययोरग्रहः पञ्चसु चान्तिमेषु अभिग्रहउक्तः 'एवं

बोले क्योंकि इस प्रकार बोलने से वक्ता का अहंकार-अभिमान घमंड प्रतीत होता है इसलिये ऐसा वक्ष्यमाण रूप से बोले कि-'जे एए भयंतारो, एयाओ पडिमाओ पडिवज्जित्ता णं विहरंति' जो ये सभी भय त्राता-संसार के भय से त्राण करने वाले साधु ऐसा प्रतिमा-प्रतिज्ञा अर्थात् पिण्डैषणा विषयक और पानैषणा विषयक अभिग्रहों को स्वीकार कर विहार करते हैं और 'जो य अहमंसि एयं पडिमं पडिवज्जित्ता णंविहरामि, सव्वेऽवि तेउ जिणाणाए उवट्ठिया' मैं जिस प्रतिमा-प्रतिज्ञा अर्थात् पिण्डैषणा विषयक और पानैषणा विषयक अभिग्रह को स्वीकार कर विचरता हूं, ये सभी हम साधु जिनाज्ञा में उपस्थित है अर्थात् अभ्युद्यत विहारी होकर 'अण्णोण्ण समाहिए एवं च णं विहरंति' अन्योन्य समाधि से अर्थात् गच्छान्तर्गत या गच्छनिर्गत साधुओं के लिये आरम्भ के दो पिण्डैषणा तथा पानैषणा का निषेधकिया है और अन्तिम पांच पिण्डैषणा तथा पानैषणा का प्रतिज्ञारूप अभिग्रह कहा गया है इस प्रकार-उक्त-

કેમ કે આ પ્રમાણે બોલવાથી વક્તાનો અહંકાર જણાઇ આવે છે. તેથી તેમને બોલતાં આ વક્ષ્યમાણ રીતે બોલવું કે 'जे एए भयंतारो' આ સઘળા સંસારના ભયથી બચાવનારા સાધુઓ 'एयाओ पडिमाओ पडिवज्जित्ता' આવા પ્રકારની પ્રતિમા અર્થાત્ પિંડૈષણા અને પાનૈષણા સંબંધી અભિગ્રહોને સ્વીકારીને અર્થાત્ ધારણ કરીને 'ण विहरंति' વિહાર કરે છે. અને 'जे य अहमंसि' હું જે પ્રમાણે આ 'पडिवज्जित्ताण विहरामि' પિંડૈષણા સંબંધી અને પાનૈષણા સંબંધી પ્રતિમાઓને ધારણ કરીને વિચરૂં છું 'सव्वे वि तेउ जिणाणाए उवट्ठिया' આ સઘળા સાધુ જીનાજ્ઞામાં ઉપસ્થિત રહ્યા છીએ અર્થાત્ અભ્યુદ્યત વિહારી થઈને 'अन्नोन्नसमाहिए' પરસ્પરની સમાધિથી અર્થાત્ ગચ્છાન્તર્ગત અથવા ગચ્છનિર્ગત સાધુઓ માટે સમાધિ કહી છે 'एवं च णं विहरंति' એ રીતે વિચરીએ છીએ. અર્થાત્ ગચ્છાન્તર્ગત સાધુઓને માટે સાતે પિંડૈષણાઓ અને સાતે પાનૈષણાઓ કહેલ છે. પરંતુ ગચ્છથી બહાર નીકળેલા સાધુઓને પ્રારંભની બે પિંડૈષણા અને બે પાનૈષણાઓનો નિષેધ કરેલ છે. તથા છેલ્લી પાંચ પિંડૈષણા તથા પાંચ પાનૈષણાનો પ્રતિમા રૂપ અભિગ્રહ કહેલ છે. આ

चर्णं विहरंति' एवञ्च खलु उपर्युक्तरीत्या पिण्डैषणा पानैषणाविषयकाभिग्रहवन्तः साधवः विहरन्ति यतन्ते, तथायतमानाश्च सर्वेऽपिते जिनाज्ञां नोल्लंघयन्ति, तदुक्तम् 'जोऽवि दुवत्थ-तिवत्थो बहुवत्थ अचेलओव्व संथरइ न हुते हीलंति परं सव्वेऽवि अंते जिणाणाए ॥१॥ योऽपि द्विवस्त्रस्त्रिवस्त्रो बहुवस्त्रोऽचेलको वा संस्तरति। नैव ते हीलन्ति परान् सर्वेऽपि च ते जिनाज्ञायाम् ॥ इति ॥ सू० १२१ ॥

मूलम्—एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं त्तिबेमि ॥सू० १२२॥

छाया—एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्, इति ब्रवीमि ॥ सू० १२२॥

रीति से पिण्डैषणा और पानैषणा विषयक अभिग्रह वाले साधु विहार यत्न करते हैं एतावता पिण्डैषणा विषयक और पानैषणा विषयक यतना करनेवाले सभी साधु जिन भगवान् की आज्ञा का उल्लंघन नहीं करते हैं, कहा भी है 'जो ऽवि दुवत्थतिवत्थो बहुवत्थ अचेलओव्व संथरई, न हुते हीलंति परं सव्वे ऽविअंते जिणाणाए त्ति' जो भी द्विवस्त्रधारी या त्रिवस्त्रधारी, या बहुत वस्त्र-धारी अथवा अचेलक–वस्त्र के बिना ही संथरा लेते हैं, वे सभी साधु दूसरों का अपमान या अनादर नहीं करते हैं, अपितु सभी साधु जिन भगवान् की आज्ञामें ही रहते हैं जिनाज्ञा का उल्लंघन नहीं करते इस तरह सात पानैषणा का निरू-पण किया गया है ॥सू० १२१॥

अब प्रथम पिण्डैषणाध्ययन का उपसंहार करते हैं–'एयं खलु तस्स भिक्खु स्स, भिक्खुणीए वा सामग्गियं त्ति बेमि,

---

પ્રમાણે ઉક્ત પ્રકારથી પિંડૈષણા અને પાનૈષણા સંબંધી અભિગ્રહવાળા સાધુ યત્ન કરે છે. એ રીતે પિંડૈષણા અને પાનૈષણા સંબંધી યતના કરનારા સઘળા સાધુઓ જીનભગવાનની આજ્ઞાનું પાલન કરીએ છીએ કહ્યું પણ છે. 'जो वि दुवत्थतिवत्थो' જે બે વસ્ત્ર ધારણ કરનાર કે ત્રણ વસ્ત્ર ધારણ કરનાર 'बहुवत्थ अचेलओव्व' અથવા ઘણા વસ્ત્રોને ધારણ કરનાર અથવા અચેલક—વસ્ત્ર રહિત 'संथरइ' સંથારો લે છે 'न हु ते हीलंति' તે તમામ સાધુઓ બીજાઓનું અપમાન કે અનાદર કરતા નથી પરંતુ 'पर सव्वे वि ते जिणाणाएत्ति' સઘળા સાધુઓ જીન ભગવાનની આજ્ઞામાં જ વર્તે છે. જીનાજ્ઞાનું ઉલ્લઘન કરતા નથી. આ પ્રમાણે સાત પિંડૈષણાઓ અને સાત પાનૈષણાઓનું નિરૂપણ કરવામા આવેલ છે. ॥સૂ૦ ૧૨૧॥

હવે પિંડૈષણા ધ્યયનનો ઉપસંહાર કરે છે – 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स' આ પૂર્વોક્ત પિંડૈષણા સંબંધી નિયમોનું પાલન કરવુ એજ એ સાધુનું અને 'भिक्खुणीए वा' સાધ્વીનું

टीका पिण्डैपणाध्ययन मुपसंहरन्नाह-'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स' एतत् खलु पूर्वोक्तरूपं पिण्डैषणाविषयक नियमपालनं तस्य भिक्षुकस्य 'भिक्खुणीए' भिक्षुक्याश्च 'सामग्गियं त्तिबेमि' सामग्र्यम् समग्रता सम्पूर्णता साधुत्वस्य इति ब्रवीमि-उपदिशामि इति भगवतो महावीरस्योपदेश ग्रन्थकार आह ? इति पिण्डैपणायामेकादश उद्देशः समाप्तः ॥सू० १२२॥

॥ पिंडेसणा णामज्झयणस्स एगारसमोद्देसो समत्तो ॥

बिइयसुयक्खंधस्स पिंडेसणा णामं पढमज्झयणं ॥२-१॥

इतिश्री विश्वविख्यात-जगद्वल्लभ-प्रसिद्धवाचकपञ्चदशभाषाकलित-ललितकलापालापक-
प्रविशुद्धगद्यपद्यानैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक-श्री-शाहू छत्रपतिकोल्हापुर-
राजप्रदत्त-'जैनशास्त्राचार्य'-पदविभूषित-कोल्हापुरराजगुरु-बालब्रह्मचारी
जैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री-घासीलाल-व्रतिविरचितायां
श्री आचारांगसूत्रस्य द्वितीयश्रुतस्कन्धस्य मर्मप्रकाशिका-
ख्यायां व्याख्यायां पिण्डैपणाध्ययनं नाम
प्रथममध्ययनं समाप्तम् ॥१॥

यह पूर्वोक्त पिण्डैषणा विषयक कहेहुवे नियम का पालन करना ही उस साधु का और उस साध्वी का साधुता का सामग्र्य अर्थात् समग्रता सम्पूर्णता है अर्थात् पिण्डैषणा विषयक नियम पालन करने से संयमशील साधु और साध्वी के साधुपना की परिपूर्णता-समाचारी समझी जाती है ऐसा भगवान्, महावीर स्वामी कहते है यहग्रन्थकार कहते हैं ॥ १२२॥

श्रीजैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर पूज्यश्री घासीलाल व्रतिविरचित
आचारांगसूत्र के दूसरे श्रुतस्कंध की मर्मप्रकाशिकाव्याख्या में
पिण्डैषणा नाम का प्रथम अध्ययन समाप्त । १॥

'सामग्गिय' સાધુતાનું સામગ્ર અર્થાત્ સંપૂર્ણતા છે, અર્થાત્ પિંડૈષણા સંબંધી નિયમ પાલન કરવાથી સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીની સાધુપણાની પરિપૂર્ણતા-સફળતા ગણાય છે 'त्तिबेमि' તેથી આ સમાચારીનું યોગ્ય રીતે પાલન કરવા ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ કહ્યું છે. એમ ગ્રન્થકાર કહે છે. 'पिंडेसणा णामज्झयणस्स एगारसमोद्देसो' આ રીતે પિંડૈષણા નામના અધ્યયનનો આ અગીયારમો ઉદ્દેશો કહ્યો છે. ॥ સૂ. ૧૨૨ ॥

જૈનાચાર્ય જૈનધર્મદિવાકર પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ વિરચિત આચારાંગસૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધની મર્મપ્રકાશિકા વ્યાખ્યામાં પિંડૈષણા નામનું પ્રથમ અધ્યયન સમાપ્ત ॥૧॥

卐

चर्णं विहरंति' एवञ्च खलु उपर्युक्तरीत्या पिण्डैषणा पानैषणाविषयकाभिग्रहवन्तः साधवः विहरन्ति यतन्ते, तथायतमानाश्च सर्वेऽपिते जिनाज्ञां नोल्लंधयन्ति, तदुक्तम् 'जोऽवि दुवत्थ-तिवत्थो बहुवत्थ अचेलओव्व संथरइ न हुते हीलंति परं सव्वेऽवि अंते जिणाणाए ॥१॥ योऽपि द्विवस्त्रस्त्रिवस्त्रो बहुवस्त्रोऽचेलको वा संस्तरति । नैव ते हीलन्ति परान् सर्वेऽपि च ते जिनाज्ञायाम् ॥ इति ॥ सू० १२१ ॥

मूलम्-एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं त्तिबेमि ॥सू० १२२॥

छाया-एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्, इति ब्रवीमि ॥ सू० १२२॥

रीति से पिण्डैषणा और पानैषणा विषयक अभिग्रह वाले साधु विहार यत्न करते हैं एतावता पिण्डैषणा विषयक और पानैषणा विषयक यतना करनेवाले सभी साधु जिन भगवान् की आज्ञा का उल्लंघन नहीं करते हैं, कहा भी है 'जो ऽवि दुवत्थतिवत्थो बहुवत्थ अचेलओव्व संथरई, न हुते हीलंति परं सव्वे ऽविअंते जिणाणाए त्ति' जो भी द्विवस्त्रधारी या त्रिवस्त्रधारी, या बहुत वस्त्र-धारी अथवा अचेलक-वस्त्र के विना ही संथरा लेते हैं, वे सभी साधु दूसरों का अपमान या अनादर नहीं करते हैं, अपितु सभी साधु जिन भगवान् की आज्ञामें ही रहते हैं जिनाज्ञा का उल्लंघन नहीं करते इस तरह सात पानैषणा का निरू-पण किया गया है ॥सू० १२१॥

अब प्रथम पिण्डैषणाध्ययन का उपसंहार करते हैं-'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स, भिक्खुणीए वा सामग्गियं त्ति बेमि,

---

પ્રમાણે ઉક્ત પ્રકારથી પિંડૈષણા અને પાનૈષણા સંબંધી અભિગ્રહવાળા સાધુ યત્ન કરે છે. એ રીતે પિંડૈષણા અને પાનૈષણા સંબંધી યતના કરનારા સઘળા સાધુઓ જીનભગવાનની આજ્ઞાનું પાલન કરીએ છીએ કહ્યું પણ છે. 'जो वि दुवत्थतिवत्थो' જે બે વસ્ત્ર ધારણ કરનાર કે ત્રણ વસ્ત્ર ધારણ કરનાર 'बहुवत्थ अचेलओव्व' અથવા ઘણા વસ્ત્રોને ધારણ કરનાર અથવા અચેલક-વસ્ત્ર રહિત 'संथरइ' સંથારો લે છે 'न हु ते हीलंति' તે તમામ સાધુઓ બીજાઓનું અપમાન કે અનાદર કરતા નથી પરંતુ 'पर सव्वे वि ते जिणाणापत्ति' સઘળા સાધુઓ જીન ભગવાનની આજ્ઞામાં જ વર્તે છે. જીનાજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરતા નથી. આ પ્રમાણે સાત પિંડૈષણાઓ અને સાત પાનૈષણાઓનું નિરૂપણ કરવામાં આવેલ છે. ॥સૂ૦ ૧૨૧॥

હવે પિંડૈષણા ધ્યયનનો ઉપસંહાર કરે છે – 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स' આ પૂર્વોક્ત પિંડૈષણા સંબંધી નિયમોનું પાલન કરવું એજ એ સાધુનું અને 'भिक्खुणीए वा' સાધ્વીનું

टीका पिण्डैषणाध्ययन मुपसंहरन्नाह–'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स' एतत् खलु पूर्वोक्तरूपं पिण्डैषणाविषयक नियमपालनं तस्य भिक्षुकस्य 'भिक्खुणीए' भिक्षुक्याश्च 'सामग्गियं त्तिबेमि' सामग्र्यम् समग्रता सम्पूर्णता साधुत्वस्य इति ब्रवीमि–उपदिशामि इति भगवतो महावीरस्योपदेश ग्रन्थकार आह ? इति पिण्डैषणाध्ययनेकादश उद्देशः समाप्तः ॥सू० १२२॥

॥ पिंडेसणा णामज्झयणस्स एगारसमोद्देसो समत्तो ॥

बिइयसुयक्खंधस्स पिंडेसणा णामं पढमज्झयणं ॥२-१॥

इतिश्री विश्वविख्यात–जगद्वल्लभ–प्रसिद्धवाचकपञ्चदशभाषाकलित–ललितकलापालापक-प्रविशुद्धगद्यपद्यानैकग्रन्थनिर्मापक–वादिमानमर्दक–श्री–शाहू छत्रपतिकोल्हापुर-राजप्रदत्त–'जैनशास्त्राचार्य'–पदविभूषित–कोल्हापुरराजगुरु–बालब्रह्मचारी जैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर–पूज्यश्री–घासीलाल–व्रतिविरचितायां श्री आचारांगसूत्रस्य द्वितीयश्रुतस्कन्धस्य मर्मप्रकाशिका-ख्यायां व्याख्यायां पिण्डैषणाध्ययनं नाम प्रथममध्ययनं समाप्तम् ॥१॥

यह पूर्वोक्त पिण्डैषणा विषयक कहेहुवे नियम का पालन करना ही उस साधु का और उस साध्वी का साधुता का सामग्र्य अर्थात् समग्रता सम्पूर्णता है अर्थात् पिण्डैषणा विषयक नियम पालन करने से संयमशील साधु और साध्वी के साधुपना की परिपूर्णता–समाचारी समझी जाती है ऐसा भगवान्, महावीर स्वामी कहते है यहग्रन्थकार कहते हैं ॥ १२२॥

श्रीजैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर पूज्यश्री घासीलाल व्रतिविरचित आचारांगसूत्र के दूसरे श्रुतस्कंध की मर्मप्रकाशिकाव्याख्या में पिण्डैषणा नाम का प्रथम अध्ययन समाप्त । १॥

'सामग्गिय' साधुतानुं सामग्र अर्थात् संपूर्णता छे, अर्थात् पिंडैषणा संबंधी नियम पालन करवाथी संयमशील साधु अने साध्वीनी साधुपणानी परिपूर्णता–सफळता गणाय छे 'त्तिबेमि' तेथी आ समाचारीनु योग्य रीते पालन करवा भगवान् महावीर स्वामीए कह्युं छे. एम ग्रन्थकार कहे छे. 'पिंडेसणा णामज्झयणस्स एगारसमोद्देसो' आ रीते पिंडैषणा नामनो अध्ययननो आ अगीयारमो उद्देशो कह्यो छे. ॥ सू. १२२ ॥

जैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर पूज्यश्री घासीलालजी महाराज विरचित आचारांगसूत्रना बीजा श्रुतस्कंधनी मर्मप्रकाशिका व्याख्यामां पिंडैषणा नामनुं प्रथम अध्ययन समाप्त ॥१॥

卐

अथ द्वितीयं शय्यैषणाख्यमध्ययनम् ।

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा उवस्सयं एसित्तए, से अणुपविसिज्जा गामं वा णगरं वा, खेडं वा कब्बडं वा मडंबं वा, पट्टणं वा, आगरं वा, दोणमुहं वा जाव रायहाणिं वा ॥सू० १॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेत् उपाश्रयम् एषितुम्, स अनुप्रविशेत्, ग्रामं वा नगरं वा खेटं वा कर्वटं वा मडंबं वा, पत्तनं वा आकरं वा द्रोणमुखं वा यावत् राजधानीं वा ॥ सू० १ ॥

टीका–पिण्डैषणा नामके प्रथमेऽध्ययने आध्यात्मिकचिन्तनार्थं शरीरसंरक्षणस्य परमावश्यकतया तदर्थं पिण्डग्रहणप्रकारः प्रतिपादितः, स च पिण्डरूप आहारो गृहीतः सन् नूनमल्पसागारिके उपाश्रये भोक्तव्य इति कृत्वा द्वितीयं शय्यैषणानामकम् अध्ययनं प्रारभ्यते–शय्या तावत् चतुर्विधा प्रज्ञप्ता–द्रव्यशय्या, क्षेत्रशय्या, कालशय्या, भावशय्या च, तत्र द्रव्यशय्या त्रिविधा–सचित्ता अचित्ता मिश्रा च, तत्र सचित्ता द्रव्यशय्या पृथिवीकायादिः, अचित्ता द्रव्यशय्या स एव प्रासुकपृथिवीकायप्रभृतिः, मिश्रा च द्रव्यशय्या स एवार्धपरिणतः

अब द्वितीय शय्यैषणा नामके अध्ययन की हिन्दी टीका आरम्भ की जाती है

टीकार्थ–अब पिण्डैषणा नाम के प्रथम अध्ययन में आध्यात्मिक चिन्तन के लिये शरीर का संरक्षण परमावश्यक होता है इसलिये शरीर संरक्षणार्थ पिण्डग्रहण प्रकार बतलाया गया है उस पिण्डरूप आहार की भिक्षा रूप में ग्रहण कर थोडे ही सागारिक–गृहस्थ हो तो उपाश्रय में खाना चाहिये इस तात्पर्य से द्वितीय शय्यैषणा नामका अध्ययन आरम्भ किया जाता है–शय्या चार प्रकार की होती है–१ द्रव्य शय्या, २–क्षेत्रशय्या, ३–कालशय्या, और ४ भावशय्या, उन में भी द्रव्यशय्या तीन प्रकार की होती है–१ सचित्ता, २–अचित्ता और ३ मिश्रा, उनमें पहली सचित्ता द्रव्यशय्या पृथिवीकाय वगैरह होती है, दूसरी अचित्ता द्रव्यशय्या वही प्रासुक–अचित्त अर्थात् जीव

બીજુ શય્યૈષણા અધ્યયન

ટીકાર્થ–હવે પિંડૈષણા નામના પહેલા અધ્યયનમા આધ્યાત્મિક ચિંતન માટે શરીરનું સંરક્ષણ આવશ્યકીય હોય છે તેથી શરીરના સંરક્ષણ માટે પિંડગ્રહણ પ્રકાર બતાવેલ છે. એ પિંડરૂપ આહારને ભિક્ષારૂપે ગ્રહણ કરીને થોડા જ ગૃહસ્થ હોય તો ઉપાશ્રયમા જ ખાઈ લેવું જોઈએ એ હેતુથી આ બીજા શય્યૈષણા નામના અધ્યયનનો પ્રારંભ કરવામા આવે છે.

શય્યા ચાર પ્રકારની હોય છે. ૧ દ્રવ્યશય્યા ૨ ક્ષેત્રશય્યા ૩ કાલશય્યા ૪ ભાવ શય્યા એમા પણ દ્રવ્યશય્યા ત્રણ પ્રકારની હોય છે. ૧ સચિત્તા ૨ અચિત્તા અને ૩ મિશ્રા તેમા પહેલી સચિત્તા દ્રવ્યશય્યા પૃથ્વીકાય વિગેરે હોય છે, બીજી અચિત્તા દ્રવ્યશય્યા

पृथिवीकायादिः, ग्रामादिरूपा च क्षेत्रशय्या, कालशय्या तु ऋतु संबद्धकालिकी भवति भावशय्या द्विविधा-षड्भावविषया कायविषया तत्र यो जीवः यस्मिन् औदयिकादौ भावे यदा वर्तते तदा तस्य षड्भावरूपा भावशय्या, स्त्र्यादिकायगत गर्भस्थ जीवस्य स्त्र्यादिकाय एव द्वितीया कायविषया भावशय्या बोध्या, तथाचोक्तम्-

गाथा-दव्वे खित्ते काले भावे सिज्जा य जा तहिं पगयं ।
केरिसिया सिज्जा खलु संजय जोगत्ति नायव्वा ॥१॥
तिविहाय दव्वसिज्जा सचिताऽचित्तमीसगा चेव ।
खित्तंमि जंमि खित्ते काले जा जंमि कालंमि ॥२॥
दुविहाय भावसिज्जा कायगए छव्विहे य भावंमि ।
भावे जो जत्थ जया सुह दुह गब्भाइ सिज्जासु ॥३॥ इति,

छाया-द्रव्यं क्षेत्रं कालः भावः शय्या च या तस्यां प्रकृतम् ।
कीदृशीशय्या खलु संयत योग्येति ज्ञातव्या ॥
त्रिविधा च द्रव्यशय्या सचित्ताऽचित्त मिश्रकाश्चैव ।
क्षेत्रमिति यस्मिन् क्षेत्रे, काले या यस्मिन् काले इति ॥
द्विविधा च भावशय्या-कायगता, षड्विधा च भावे इति ।
भावे यो यत्र यदा सुखदुःख गर्भादिशय्यासु ॥ इति ।

रहित पृथिवीकायिक वगैरह होता है, और मिश्रा द्रव्यशय्या वही अर्धपरिणत पृथिवीकायिक वगैरह कही जाती है। क्षेत्रशय्या ग्रामादिरूप कही जाती है। काल शय्या तो ऋतु सम्बद्धकालिक होती है, और भावशय्या दो प्रकार की मानी जाती है-१-षड्भाव विषया और २ काय, उन में भी जो जीव जिस औदयिकादि भाव में जब रहता है तब उसको षड् भाव विषया भाव शय्या कहते हैं और स्त्री वगैरह के शरीरगत गर्भस्थ जीव का स्त्री आदिका शरीर को ही दूसरी कायविषया नामकी भाव शय्या कहते हैं, कहा भी है-

'दव्वे खित्ते काले भावे सिज्जाय जा तहिं पगयं । केरिसिया सिज्जा खलु संजय जोगत्ति नायव्वा ॥१॥ तिविहाय दव्वसिज्जा सचित्ताऽचित्तमीसगा

એજ પ્રાસુક-અચિત્ત અર્થાત્ જીવરહિત પૃથ્વીકાયિક વિગેરે હોય છે, અને મિશ્રા દ્રવ્ય શય્યા એજ અર્ધપરિણત પૃથ્વીકાયિક વિગેરે હોય છે, ક્ષેત્રશય્યા ગ્રામાદિરૂપ કહેવાય છે. તથા કાળશય્યા તો ઋતુ સબંધિત કાળવાળી હોય છે અને ભાવશય્યા બે પ્રકારની માનવામા આવે છે. ૧ ષડ્ભાવ વિષયક અને ૨ કાય વિષયક એમા પણ જે જીવ જે ઔદયિકાદિ ભાવમા જ્યારે રહે છે ત્યારે તેને ષડ્ભાવશય્યા કહે છે અને સ્ત્રી વિગેરેના શરીરમા રહેલ ગર્ભસ્થ જીવના સ્ત્રી વિગેરેને જ બીજી કાયવિષયા નામની ભાવશય્યા કહે છે.

કહ્યું પણ છે-'दव्वे खित्ते काले भावे' ઈત્યાદિ ગાથા સંસ્કૃત ટીકામાં કહ્યા પ્રમાણે સમજી લેવી,

तत्र क्षेत्रशय्यामधिकृत्य प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखेज्जा उवस्सयं एसित्तए' अभिकाङ्क्षेत् यदि उपाश्रयम् वसतिम् एषितुम् तर्हि 'अणुपविसिज्जा' अनुप्रविशेत् 'गामं वा' ग्रामम् वा 'णगरं वा' नगरं वा 'खेडं वा' खेटम् वा 'कव्वडं वा' कर्बटं वा 'मडंवं वा' मडंबं वा 'पट्टणं वा' पत्तनं वा 'आगरं वा' आकरं वा 'दोणमुहं वा' द्रोणमुखं वा 'जाव' यावत्-संनिवेशं वा 'रायहाणिं वा' राजधानीं वा अनुप्रविशेदिति पूर्वेणान्वयः ॥सू० १॥

मूलम्-से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा, सअंडं सपाणं सबीए सहरिए सोसे सोदए जाव ससंताणयं तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा

चेव। खित्तंमि जंमि खित्ते काले जा जंमि कालंमि,॥२॥ दुविहाय भावसिज्जा कायगए छव्विहे य भावंमि' भावे जो जत्थ जया सुह दुह गब्भाइ सिज्जासु' ॥३॥ द्रव्य क्षेत्र काल और भाव शय्या में प्रकृत में कौनसी शय्या संयत के योग्य है यह जान लेना चाहिए सचित्त अचित्त एवं मिश्र के भेद से द्रव्य शय्या तीन प्रकार की है। क्षेत्र शय्या कौन क्षेत्र में एवं किस काल में इस प्रकार दो प्रकार की है भावशय्या भी दो प्रकार की है कायगत भावशय्या छ प्रकार की है। भाव में जो जहां जब सुख दुःख आदि 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा-उवस्सयं एसित्तए, से अणुपविसिज्जा गामं वा, णगरं वा खेडं वा, कव्वडं वा, मडंवं वा, पट्टणं वा, आगरं वा, दोणमुहं वा, जाव-रायहाणिं वा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि रहने के लिये उपाश्रय रूप आवास की अभिकांक्षा करे अर्थात् ठहरने के लिये उपाश्रय को ढूंढे तो ग्राम में या नगर में या खेट-छोटा ग्राम में अथवा कर्बट-छोटे नगर में या मडंब-छोटी झोपडी में या पत्तन-विशाल नगर में या आकर-खान में या द्रोणमुख-पर्वत की गुफा में या यावत्-संनिवेश-छोटे से कसबा में या राजधानी-राज महल में अनुप्रवेश करे, इस प्रकार क्षेत्र शय्या का प्रतिपादन किया गया है॥ १ ॥

હવે ક્ષેત્રશય્યાને ઉદ્દેશીને તેનું સૂત્રકાર નિરૂપણ કરે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अभिकंखेज्जा उवस्सयं एसित्तए' જો રહેવા માટે ઉપાશ્રય રૂપ નિવાસસ્થાનની ઇચ્છા કરે અર્થાત્ રહેવા માટે ઉપાશ્રયને શોધે તો 'गामं वा णगरं वा' ગામમા કે નગરમાં 'खेडं वा कव्वडं वा' ખેટ-નાના ગામમાં અથવા કર્બટ-નાના નગરમા અથવા 'मडंवं वा पट्टणं वा' મડંબ-નાની ઝૂપડીમાં અથવા પત્તન-વિશાલ નગરમા 'आगरं वा दोणमुहं वा' આકરખાણમાં કે પર્વતની ગુફામા 'जाव रायहाणिं वा' યાવત્ સનિવેશ, નાના કસબામા અથવા રાજધાનીમા 'अणुपविसिज्जा' પ્રવેશ કરવો. આ પ્રમાણે ક્ષેત્રશય્યાનુ પ્રતિપાદન કરવામાં આવેલ છે. ॥સૂ. ૧॥

सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० २॥

छाया-स यदि पुनः उपाश्रयं जानीयात्, साण्डं सप्राणं सबीजं सहरितं सौषम् सोदकं यावत् स सन्तानकं, तथाप्रकारे उपाश्रये नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत् ॥सू. २॥

टीका-'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' स-भावभिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या उपाश्रयं-वसतिं जानीयात् तथाहि 'सअंडं सपाणं सबीए' साण्डं सप्राणं-प्राणियुक्तम्, सबीजम् 'सहरिए सोसे सोदए' सहरितम् सौषम्-ओषकणबिन्दुसहितम्, सोदकम्-शीतोदकसहितम् 'जाव' यावत्-सोत्तिङ्ग सपनक-सोदक-समृत्तिकमर्कट ससंतानकम् उपाश्रयं जानीयात्तर्हि 'तहप्पगारे' तथाप्रकारे तथाविधे साण्डे सप्राणे बीजादिसहिते 'उवस्सए' उपाश्रये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा' नो स्थानम् वा कायोत्सर्गस्थानम् नो शय्यां वा-

टीकार्थ-अब उपाश्रय रूप क्षेत्र शय्या के विषय में ही जीव विशेष के रहने पर साधु को वहां पर नहीं रहना चाहिये यह बतलाते हैं-'से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त संयमशील साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जान लेकि-यह उपाश्रय 'सअंडं जीवों के अण्डा से युक्त है या छोटे छोटे या बडे बडे 'सपाणं' प्राणियों से युक्त है अथवा 'सबीए' बीजों से युक्त है या 'सहरिए' हरे भरे तृण घास से युक्त है अथवा बर्फ 'सओसे' ओषकणों से युक्त है या 'सोदए जाव ससंताणयं' शीतोदक से युक्त है या यावत्-उत्तिङ्ग-छोटी छोटी चीटी पिपीलि तथा पनक-फनगा एवं शीत जल से मिश्रित गिली मिट्टी से युक्त है, या मर्कट-मकोडा-लूता तन्तुजाल रूप सन्तान परम्परा से युक्त है ऐसा देखकर या जान बूझकर 'तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा, सेज्जं वा, णिसीहियं वा चेतेज्जा' इस प्रकार के अण्डे प्राणी जीव जात

હવે ઉપાશ્રયરૂપ ક્ષેત્રશય્યાના સંબધમા જ જીવ વિશેષ ત્યા રહેતા હોય તો સાધુને ત્યાં રહેવાના નિષેધ કરતા સૂત્રકાર કહે છે.-

ટીકાર્થ-'से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा' એ પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી જો વક્ષ્યમાણ રીતે ઉપાશ્રયને એવા સમજે કે-'सअंडं सपाणं सबीए सहरिए' આ ઉપાશ્રય જીવોના ઈંડાઓથી યુક્ત છે. અથવા નાના નાના પ્રાણિયોથી યુક્ત છે અથવા બીયાઓથી યુક્ત છે અથવા લીલોતરી ઘાસથી યુક્ત છે. 'सोसे सोदए' અથવા ઓસ બરફના કણોથી યુક્ત છે. અથવા શીતોદકથી યુક્ત છે. 'जाव ससंताणगं' યાવત્ નાની નાની કીડી મકોડી તથા પનક તથા ઠંડા પાણીથી મિશ્રિત લીલી માટિથી યુક્ત છે અથવા મકોડાના સમૂહરૂપ સન્તાન પરંપરાથી યુક્ત છે. આ પ્રમાણેના ઉપાશ્રયને જોઈને કે જાણીને 'तहप्पगारे उवस्सए' તેવા પ્રકારના અર્થાત ઈંડાઓ, પ્રાણિયો વિગેરે જીવજંતુઓથી યુક્ત ઉપાશ્રયમા 'णो ठाणं वा सेज्जं वा' કાયોત્સર્ગ રૂપ ધ્યાન માટે સ્થાન કરવું નહીં. તથા શય્યા સંથારા પણ ત્યાં કરવા નહીં 'णिसीहियं वा चेतेज्जा' નિષિધિકા-સ્વાધ્યાય

तत्र क्षेत्रशय्यामधिकृत्य प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखेज्जा उवस्सयं एसित्तए' अभिकाङ्क्षेत् यदि उपाश्रयम् वसतिम् एषितुम् तर्हि 'अणुपविसिज्जा' अनुप्रविशेत् 'गामं वा' ग्रामम् वा 'णगरं वा' नगरं वा 'खेडं वा' खेटम् वा 'कब्बडं वा' कर्वटं वा 'मडंवं वा' मडंवं वा 'पट्टणं वा' पत्तनं वा 'आगरं वा' आकरं वा 'दोणमुहं वा' द्रोणमुखं वा 'जाव' यावत्-संनिवेशं वा 'रायहाणिं वा' राजधानीं वा अनुप्रविशेदिति पूर्वेणान्वयः ॥सू० १॥

मूलम्-से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा, सअंडं सपाणं सबीए सहरिए सोसे सोदए जाव ससंताणयं तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा

चेव । खित्तंमि जंमि खित्ते काले जा जंमि कालंमि,॥२॥ दुविहाय भावसिज्जा कायगए छव्विहे य भावंमि' भावे जो जत्थ जया सुह दुह गब्भाइ सिज्जासु' ॥३॥ `द्रव्य क्षेत्र काल और भाव शय्या में प्रकृत में कौनसी शय्या संयत के योग्य है यह जान लेना चाहिए सचित्त अचित्त एवं मिश्र के भेद से द्रव्य शय्या तीन प्रकार की है। क्षेत्र शय्या कौन क्षेत्र में एवं किस काल में इस प्रकार दो प्रकार की है भावशय्या भी दो प्रकार की है कायगत भावशय्या छ प्रकार की है। भाव में जो जहां जब सुख दुःख आदि 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा-उवस्सयं एसित्तए, से अणुपविसिज्जा गामं वा, णगरं वा खेडं वा, कब्बडं वा, मडंबं वा, पट्टणं वा, आगरं वा, दोणमुहं वा, जाव-रायहाणिं वा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि रहने के लिये उपाश्रय रूप आवास की अभिकांक्षा करे अर्थात् ठहरने के लिये उपाश्रय को ढूंढे तो ग्राम में या नगर में या खेट-छोटा ग्राम में अथवा कर्बट-छोटे नगर में या मडंब-छोटी झोपडी में या पत्तन-विशाल नगर में या आकर-खान में या द्रोणमुख-पर्वत की गुफा में या यावत्-संनिवेश-छोटे से कसबा में या राजधानी-राज महल में अनुप्रवेश करे, इस प्रकार क्षेत्र शय्या का प्रतिपादन किया गया है ॥ १ ॥

हवे क्षेत्रशय्याने उद्देशीने तेनुं सूत्रकार निरूपण करे छे.-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' ते पूर्वोक्त संयमशील साधु अने साध्वी 'अभिकंखेज्जा उवस्सयं एसित्तए' जो रहेवा माटे उपाश्रय रूप निवासस्थाननी ईच्छा करे अर्थात् रहेवा माटे उपाश्रयने शोधे तो 'गामं वा णगरं वा' गामभा के नगरमा 'खेडं वा कब्बडं वा' खेट-नाना गामभां अथवा कर्बट-नाना नगरमा अथवा 'मडंबं वा पट्टणं वा' मडंब-नानी झूपडीमां अथवा पत्तन-विशाल नगरमा 'आगरं वा दोणमुहं वा' आकरखाणुमां के पर्वतनी गुफामा 'जाव रायहाणिं वा' यावत् संनिवेश, नाना कसबामा अथवा राजधानीमा 'अणुपविसिज्जा' प्रवेश करवो. आ प्रमाणे क्षेत्रशय्यानुं प्रतिपादन करवामां आवेल छे. ॥ सू. १ ॥

सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० २॥

छाया-स यदि पुनः उपाश्रयं जानीयात्, साण्डं सप्राणं सबीजं सहरितं सौषम् सोदकं यावत् स सन्तानकं, तथाप्रकारे उपाश्रये नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत् ॥सू. २॥

टीका-'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' स-भावभिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या उपाश्रय-वसतिं जानीयात् तथाहि 'सअंडं सपाणं सबीए' साण्डं सप्राणं-प्राणियुक्तम्, सबीजम् 'सहरिए सोसे सोदए' सहरितम् सौषम्-ओषकणबिन्दुसहितम्, सोदकम्-शीतोदकसहितम् 'जाव' यावत्-सोतिङ्ग सपनक-सोदक-समृत्तिकमर्कट ससंतानकम् उपाश्रयं जानीयात्तर्हि 'तहप्पगारे' तथाप्रकारे तथाविधे साण्डे सप्राणे बीजादिसहिते 'उवस्सए' उपाश्रये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा' नो स्थानम् वा कायोत्सर्गस्थानम् नो शय्यां वा-

टीकार्थ-अब उपाश्रय रूप क्षेत्र शय्या के विषय में ही जीव विशेष के रहने पर साधु को वहां पर नहीं रहना चाहिये यह बतलाते हैं-'से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त संयमशील साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जान लेकि-यह उपाश्रय 'सअंडं जीवों के अण्डा से युक्त है या छोटे छोटे या बडे बडे 'सपाणं' प्राणियों से युक्त है अथवा 'सबीए' बीजों से युक्त है या 'सहरिए' हरे भरे तृण घास से युक्त है अथवा बर्फ 'सओसे' ओषकणों से युक्त है या 'सोदए जाव ससंताणयं' शीतोदक से युक्त है या यावत्-उत्तिङ्ग-छोटी छोटी चीटी पिपीलि तथा पनक-फनगा एवं शीत जल से मिश्रित गिली मिट्टी से युक्त है, या मर्कट-मकोडा-लूता तन्तुजाल रूप सन्तान परम्परा से युक्त है ऐसा देखकर या जान बूझकर 'तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा, सेज्जं वा, णिसीहियं वा चेतेज्जा' इस प्रकार के अण्डे प्राणी जीव जात

હવે ઉપાશ્રયરૂપ ક્ષેત્રશય્યાના સંબંધમાં જ જીવ વિશેષ ત્યાં રહેતા હોય તો સાધુને ત્યાં રહેવાના નિષેધ કરતા સૂત્રકાર કહે છે.-

ટીકાર્થ-'से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा' એ પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી જો વક્ષ્યમાણ રીતે ઉપાશ્રયને એવો સમજે કે-'सअंडं सपाणं सबीए सहरिए' આ ઉપાશ્રય જીવોના ઇંડાઓથી યુક્ત છે. અથવા નાના નાના પ્રાણિયોથી યુક્ત છે અથવા બીયાઓથી યુક્ત છે. અથવા લીલોતરી ઘાસથી યુક્ત છે. 'सोसे सोदए' અથવા ઓસ બરફના કણોથી યુક્ત છે. અથવા શીતોદકથી યુક્ત છે. 'जाव ससंताणगं' યાવત્ નાની નાની કીડી મકોડી તથા પનક તથા ઠંડા પાણીથી મિશ્રિત લીલી માટિથી યુક્ત છે અથવા મકોડાના સમૂહરૂપ સન્તાન પરંપરાથી યુક્ત છે. આ પ્રમાણેના ઉપાશ્રયને જોઇને કે જાણીને 'तहप्पगारे उवस्सए' તેવા પ્રકારના અર્થાત્ ઇંડાઓ, પ્રાણિયો વિગેરે જીવજંતુઓથી યુક્ત ઉપાશ્રયમાં 'णो ठाणं वा सेज्जं वा' કાયોત્સર્ગ રૂપ ધ્યાન માટે સ્થાન કરવું નહીં' તથા શય્યા સંથારા પણ ત્યાં કરવા નહીં 'णिसीहियं वा चेतेज्जा' નિષિધિકા-સ્વાધ્યાય

संस्तारकस्थानम् नो वा निषीधिकां स्वाध्यायभूमिं वा 'चेतेज्जा' चेतयेत् कुर्यात् तथा सति अप्रासुकत्वेन सचित्त जीव हिंसा संभवात् संयमात्मविराधना स्यात् ॥सू० २॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा अप्पंडं अप्पपाणं अप्पबीयं अप्पहरियं अप्पोसं अप्पोदयं जाव अप्प-संताणयं तहप्पगारे उवस्सए पडिलेहित्ता पमज्जित्ता, तओ संजयामेव ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० ३ ॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यदि पुनः उपाश्रयं जानीयात्–अल्पाण्डम् अल्प प्राणम् अल्पबीजम् अल्पहरितम् अल्पौषम् अल्पोदकं यावत्–अल्पसंतानकम्, तथाप्रकारे उपा-श्रये प्रतिलिख्य प्रमृज्य ततः संयत एव स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत् ॥सू० ३॥

टीका–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' स–भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या उपाश्रयं–वसतिम् जानीयात् तथाहि 'अप्पडं अप्पाणं' अल्पाण्डम्–अण्डरहितम्, अल्पप्राणम्–प्राणिरहितम् 'अप्पबीयं' अल्प

से युक्त उपाश्रय में कायोत्सर्ग रूप ध्यान के लिये स्थान नहीं करे एवं शय्या संथरा भी वहां पर नहीं बिछावे और निषीधिका–स्वाध्याय भूमि रूप स्थान भी वहां पर नहीं करे क्योंकि इस प्रकार के अण्डे प्राणी जीव जात से भरा हुवा उपाश्रय अप्रासुक–सचित्त जीवों से भरे हुए होने के कारण वहां पर हिंसा होने की संभावना रहती है इसलिये इस तरह के सजीव उपाश्रय में रहने से संयम आत्म विराधना होगी, इसलिये ऐसे उपाश्रय में संयमशील साधु और साध्वी को नहीं रहना चाहिये ॥२ ॥

टीकार्थ–अब अण्डे प्राणी जीव जात से रहित उपाश्रय में संयमशीलसाधु और साध्वी को रहने के लिये प्रतिपादन करते हैं–

'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त

ભૂમિ રૂપ સ્થાન પણ ત્યાં ન કરવું કેમ કે–આ રીતના ઇંડાઓ, પ્રાણિઓ અને જીવ જંતુઓથી ભરેલ ઉપાશ્રય સચિત્ત જીવોથી ભરેલ હોવાથી ત્યાં હિંસા થવાની સંભાવના રહે છે તેથી આ પ્રમાણેના સજીવ ઉપાશ્રયમાં સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીએ રહેવું નહીં ॥ સૂ. ૨॥

હવે ઇંડા અને જીવજંતુઓ વિનાના ઉપાશ્રયમાં સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીને રહેવા માટે સૂત્રકાર પ્રતિપાદન કરે છે–

ટીકાર્થ–'સે ભિક્ખૂ વા ભિક્ખુણી વા' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'સે જં પુણ ઉવસ્સયં જાણિજ્જા' તેઓ જો આ નીચે કહેવામાં આવનાર રીતે ઉપાશ્રયને જાણે કે– 'અપ્પંડં અપ્પપાણં' આ ઉપાશ્રય અલ્પાંડ છે. અર્થાત્ ઇંડાથી વ્યાપ્ત નથી, તથા અ–

बीजम्-बीजरहितम् 'अप्पहरियं' अल्पहरितम्-हरितरहितम् 'अप्पोसं' अल्पोषम्-ओषकण-वर्जितम् 'अप्पोदगं' अल्पोदकम्-शीतोदकरहितम् 'जाव'-अप्पसंताणयं' यावत्-अल्पोत्तिङ्ग-पनकदकमृत्तिकामर्कट अल्पसन्तानकम्-उत्तिङ्गपनकोदकमृत्तिकालूतातन्तुजालवर्जितम् उपाश्रयं यदि जानीयात् तर्हि 'तहप्पगारे' तथाप्रकारे-तथाविधे अण्डप्राणिबीजादिवर्जिते 'उवस्सए' उपाश्रये 'पडिलेहित्ता' प्रतिलिख्य-प्रतिलेखनं कृत्वा 'पमज्जित्ता' प्रमृज्य प्रमार्जनं विधाय 'तओ संजयामेव' ततः तदनन्तरम् संयत एव संयमनियमपालनतत्परो भूत्वा 'ठाणं वा' स्थानं वा-कायोत्सर्गस्थानं 'सेज्जं वा' शय्यां वा-संस्तारकस्थानम् 'णिसीहियं वा' निषीधिकां वा-स्वाध्यायभूमिं 'चेतेज्जा' चेतयेत्-विचिन्त्य निर्धारयेत् ॥ सू० ३ ॥

भिक्षुक--संयमशीलसाधु और भिक्षुकी-साध्वी वह यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जान ले कि-यह उपाश्रय 'अप्पंडं' अल्पाण्ड है अर्थात् अण्डा से युक्त नहीं है एवं 'अप्पपाणं' अल्प प्राणी छोटे छोटे प्राणियों से भी युक्त नहीं है तथा 'अप्पबीयं' अल्पबीज-बीजों से भी युक्त नहीं हैं एवं 'अप्पहरियं' अल्प हरित-हरे भरे घास तृण वगैरह से भी युक्त नहीं है और 'अप्पोसं' अल्प ओष-बर्फ ओष कणों से भी युक्त नहीं है एवं 'अप्पोदयं' अल्पोदक-शीतोदक से भी युक्त नहीं है एवं 'जाव अप्पसंताणयं' यावत्-अल्प उत्तिङ्ग पनक उदक मृत्तिका मर्कट सन्तान उत्तिंग छोटे छोटे जीव जन्तु और पनक-फनगा पतङ्ग तथा शीतोदक से मिश्रित गिली मिट्टी से भी युक्त नहीं है एवं मर्कटसन्तान-मकरा लूता तन्तु जाल परम्परा से भी युक्त नहीं है ऐसा देखकर या जान कर 'तहप्पगारे उवस्सए पडिलेहित्ता, पमज्जित्ता, तओ संजयामेव,' तथा प्रकारे उपाश्रये-इस प्रकार के अण्डे प्राणी जीव जन्तु से रहित उपाश्रय में प्रतिलेखन और प्रमार्जन-ओघा से साफ सुथराकर ने के बाद ही 'तओसंजया मेव' संयत -संयम-नियम पालन पूर्वक 'ठाणं वा' स्थान-ध्यानरूप कायोत्सर्ग करे/ और

પ્રાણુ-નાના નાના પ્રાણિયેથી પણ યુક્ત નથી તથા 'अप्पवीयं अप्पहरियं' અલ્પ બીજ-બીયાઓથી પણ યુક્ત નથી તથા અલ્પહરિત લીલોતરી ઘાસ તૃણ વિગેરેથી પણ યુક્ત નથી તથા 'अपोसं अप्पोदयं' અલ્પઓષ, બરફના કણોથી પણ યુક્ત નથી તથા અલ્પો દક ઠંડા પાણીથી પણ યુક્ત નથી 'जाव अप्पसंताणय' યાવત્ અલ્પ ઉતિંગ, પનક-પતંગ તથા ઠંડા પાણીથી મિશ્રિત લીલી માટીથી પણ યુક્ત નથી એ પ્રમાણે જોઇને કે જાણીને 'तहप्पगारे उवस्सए' આ પ્રકારના ઇંડા, પ્રાણી, જીવજંતુઓ વિનાના ઉપાશ્રયમાં 'पडिलेहित्ता पमज्जित्ता' પ્રતિલેખન અને પ્રમાર્જન ઓઘાથી સાફસુફ કરીને 'संजयामेव ठाणं वा सेज्जं वा' સંયત-સંયમ નિયમ પાલનપૂર્વક સ્થાન-ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ કરવા. અને શય્યા સંસ્તારક પાથરવા સ્થાન કરવું 'णिसीहिय वा चेतेज्जा' તથા નિષીધિકા-સ્વાધ્યાય ભૂમિને માટે નિવાસ કરવો. ॥ સૂ. ૩ ॥

मूलम्-से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा, अस्सिं पडियाए एगं साहम्मियं समुद्दिस्स पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं समारब्भ समुद्दिस्स कीयं पामिच्चं आच्छिज्जं अणिसट्ठं अभिहडं आहट्टु चेएति तहप्पगारे उवस्सए पुरिसंतरगडे वा अपुरिसंतरगडे वा बहिया णीहडे वा अणीहडे वा अतट्ठिये वा अणतट्ठिये वा परिभुत्ते वा अपरिभुत्ते वा जाव अणासेविये वा णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा एवं बहवे साहम्मिया एगा साहम्मिणी बहवे साहम्मिणीओ ॥सू० ४॥

छाया-स यदि पुनः उपाश्रयं जानीयात्-अनया प्रतिज्ञया एकं साधर्मिकम् समुद्दिश्य प्राणान् भूतानि जीवान् सत्त्वान् समारभ्य समुद्दिश्य क्रीतं प्रामित्यम् आच्छेद्यम् अनिसृष्टम् अभिहृतम् आहृत्य च चेतयति तथाप्रकारे उपाश्रये पुरुषान्तरकृते वा अपुरुषान्तरकृते वा बहिर्निहृते वा अनिहृते वा अतदर्थिके अनतदर्थिके वा परिभुक्ते वा अपरिभुक्ते वा यावत् अनासेविते वा नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत्, एवं बहवः साधर्मिकाः, एका साधर्मिणी, बह्व्यः साधर्मिण्यः ॥ सू० ४ ॥

टीका-पुनरपि क्षेत्रशय्यामधिकृत्य उपाश्रयगतान् उद्गमादिदोषान् वक्तुमाह-'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' संयमवान् भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या उपाश्रयं वसति स्थानं जानीयात् कीदृशमुपाश्रयं जानीयादित्याह-'अस्सिं पडियाए' अनया वक्ष्यमाणया प्रतिज्ञया-विचारणया 'एगं साहम्मियं' एकं साधर्मिकं समानधर्माश्रय साधु 'समुद्दिस्स' समुद्दिश्य विचार्य

'सेज्जं वा' शय्या-संथरा बिछाने के लिये स्थान करे तथा 'णिसीहियं वा चेतेज्जा निषीधिका-स्वाध्याय भूमि केलिये निर्धारण करे ॥ ३ ॥

टीकार्थ-अब फिर भी प्रकारान्तर से क्षेत्र शय्या को ही लक्ष्यकर उपाश्रय गत उद्गमादि दोषों का प्रतिपादन करते हैं-'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त संयमशील साधु और साध्वी, यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से वसति स्थान रूप उपाश्रय को जान ले कि 'अस्सिं पडियाए एगं साहम्मियं' इस उपाश्रय में इस प्रकार की वक्ष्यमाण रूप से विचारणा रूप प्रतिज्ञा से एक साधर्मिक-समान धर्मवाले साधु को 'समुद्दिस्स' उद्देश्यकर अर्थात् लक्ष्यकर

ફરીથી પ્રકારાન્તરથી ક્ષેત્રશય્યાને જ ઉદ્દેશીને ઉપાશ્રયગત ઉદ્ગમાદિ દોષોનું પ્રતિપાદન કરે છે—

ટીકાર્થ-'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' તે પૂર્વોક્ત સંયમવાળા સાધુ અને સાધ્વી જો આ વક્ષ્યમાણ રીતે વસતિ સ્થાનરૂપ ઉપાશ્રયને જાણી લે કે-'अस्सिं पडियाए एगं साहम्मियं समुद्दिस्स' આ ઉપાશ્રયમાં આ વક્ષ્યમાણ રૂપ વિચારણા રૂપ પ્રતિજ્ઞાથી એક

'पाणाइं भूयाइं' प्राणान्-प्राणिनः, भूतानि 'जीवाइं सत्ताइं' जीवान् सत्त्वान् 'समारम्भ' समारभ्य-हिंसनरूपसमारम्भं कृत्वा उपाश्रयार्थमुपमर्द्य 'समुदिस्स' समुद्दिश्य-लक्ष्यीकृत्य उपाश्रयं कुर्यात् 'कीयं' क्रीतम्-द्रव्यविनिमयेन सम्पादितम् 'पामिच्चं' प्रामित्यम्-द्रव्यपर्युदञ्चनेन (पैसाउधार इति भाषा) निर्मितम् 'अच्छिज्जं' आच्छेद्यम् हठात् स्वायत्तीकृतम् 'अणिसट्ठं' अनिसृष्टम्-सर्वस्वाम्यननुमतम् 'अभिहडं' अभिहृतम्-निष्पन्नमेवान्यतः समानीतम् एवंभूतमुपाश्रयम् 'आहट्टु चेएति' आहृत्य-उपेत्य चेतयति यदि गृहस्थः साधवे ददाति तर्हि 'तहप्पगारे' तथाप्रकारे तथाविधे पाणिप्रभृतीन् समारभ्य क्रीयणादिना सम्पादिते 'उवस्सए' उपाश्रये-प्रतिश्रयरूपे 'पुरिसंतरगडे वा' पुरुषान्तरकृते वा दातृअपेक्षया पुरुषान्तरनिर्मिते

मन में विचार कर एतावता एक साधु के निमित्त 'पाणाइं भूयाइं' प्राणियों को और भूतों को एवं 'जीवाइं सत्ताइं' जीवों की तथा सत्वों की हिंसा के लिये 'समारम्भ' समारम्भ करके अर्थात् उपाश्रय के लिये प्राणी वगैरह का उपमर्दन करके उस एक साधु को लक्ष्यकर श्रावक उपाश्रय को बनावे 'कीयं पामिच्चं' द्रव्य का विनिमय करके रुपया पैसा देकर उपाश्रय को तैयार करे अथवा रुपया पैसा उधार लेकर उपाश्रय निर्माण करे या 'अच्छिज्जं अणिसट्ठं' हठात् जबरदस्ती किसी दूसरे के अधिकार होने पर भी 'अभिहडं आहट्टु चेएति' उस से छीन कर अपना अधिकार में करले अथवा सभी मालिक की अनुमति के बिना ही लेले या बने बनाये हुए उपाश्रय को कहीं से ले आवे इस प्रकार के उपाश्रय को यदि कोई गृहस्थ श्रावक साधु को देवें 'तहप्पगारे उवस्सए' इस प्रकार के प्राणी जीव जन्तु का उपमर्दन करके खरीद बिक्री वगैरह के द्वारा सम्पादित उपाश्रय में चाहे वह उपाश्रय 'पुरिसंतरकडे वा' पुरुषान्तर कृत-दाता

સાધર્મિક સાધુના નિમિત્તે અર્થાત્ મનમાં વિચાર કરીને એટલે કે એક સાધુના નિમિત્તે 'पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं' પ્રાણિયોને તથા ભૂતોને અને જીવોને તથા સત્વોને 'समारम्भ' હિંસા માટે સમારંભ કરીને અર્થાત ઉપાશ્રય માટે પ્રાણિયો વિગેરેનુ ઉપમર્દન કરીને એ એક સાધુને 'समुद्दिस्स' ઉદ્દેશીને શ્રાવક ગૃહસ્થ ઉપાશ્રય બનાવે અથવા 'कीयं' પૈસાનો વિનિમય-અદલો-બદલો કરીને ઉપાશ્રય તૈયાર કરે અથવા 'पामिच्चं' પૈસા ઉધાર ઉછીના લઈને ઉપાશ્રય બનાવે અથવા 'अच्छिज्जं' જબરજસ્તી બલાત્કારથી કોઈ બીજાનો અધિકાર હોવા છતા તેની પાસેથી જુટાવીને ઉપાશ્રય બનાવે અથવા 'अणिसट्ठं' બધા માલિકોની સમ્મતી વગર જ લઈ લે અથવા 'अभिहडं' તૈયાર બનાવેલ ઉપાશ્રયને બીજા પાસેથી મેળવી લીધેલ આવા પ્રકારનો ઉપાશ્રય જો કોઈ ગૃહસ્થ શ્રાવક સાધુને આપે તો 'तहप्पगारे उवस्सए' આવા પ્રકારના પ્રાણી જીવજંતુ ઉપમર્દન કરીને ખરીદ કરેલ વિગેરે ઉપર જણાવેલ પ્રકારથી મેળવેલા ઉપાશ્રયમા ચાહે તો તે ઉપાશ્રય 'पुरिसंतरकडे' દાતાથી

'अपुरिसंतरगडे वा' अपुरुषान्तरकृते वा–दातृपुरुषनिर्मिते वा 'बहिया णीहडे वा' बहिर्निर्हृते वा 'अणीहडे वा' अनिर्हृते वा 'अतट्ठिये वा' अतदर्थिके वा न तदर्थनिर्मिते 'अणतट्ठिये वा' अनतदर्थिके वा तदर्थनिर्मिते वा 'परिभुत्ते वा' परिभुक्ते वा 'अपरिभुत्ते वा' अपरिभुक्ते वा 'जाव' यावत्–आसेविते वा 'अणासेविए वा' अनासेविते वा उपाश्रये इतिशेषः, 'णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा' नो स्थानं वा कायोत्सर्गस्थानम्, शय्यां वा संस्तारकस्थानम्, निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिं 'चेतेज्जा' चेतयेत्, न कुर्यादित्यर्थः, इति एक साधर्मिकविषयकोऽयमालापकः 'एवं बहवे साहम्मिया' एवम्–उक्तरीत्या बहवः साधर्मिकाः बहून् साधर्मिकान् साधून् समुद्दिश्य प्राणिभूतादिसमारम्भेण क्रयणादिना सम्पादिते उपाश्रये कायोत्सर्गस्थानं शय्यासंस्तारस्थानं स्वाध्यायभूमिं च भावसाधु वा न कुर्युरित्यर्थः इति बहुसाधर्मिकसाधुविषयको द्वितीय आला-

से भिन्नपुरुष से बनाया गया हो 'अपुरिसंतरकडे वा' अपुरुषान्तर कृत दाता से ही बनाया गया हो 'बहिया नीहडे वा' एवं बहिर्निहृत–बाहर उपयोग में लाया गया हो या उपयोग में 'अणीहडे वा' नहीं लाया गया हो इसी तरह 'अतत्थिए वा' अतदर्थिक–उस साधु के लिये नहीं बनाया गया हो 'अणतट्ठिए वा' या अनतदर्थिक–उसी साधु के लिये बनाया गया हो 'परिभुत्ते वा' एवं परिभुक्त–उपभोग में लाया गया हो या 'अपरिभुत्ते वा' अपरिभुक्त–उपभोग में नहीं लाया गया हो तथा जाव यावत्– आसेवित व्यवहार में इस्तेमाल किया गया हो या अनासेवित–व्यवहार में इस्तेमाल नहीं किया गया हो इस प्रकार के उपाश्रय में ध्यानरूप कायोत्सर्ग के लिये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा' स्थान नहीं करे एवं शय्या संथरा बिछाने के लिये भी स्थान नहीं ग्रहण करे एवं 'णिसीहियं वा चेतेज्जा' निषीधिका-स्वाध्यायके लिये भी भूमि ग्रहण नहीं करे इस तरह एक साधर्मिक साधु विषयक यह उपर्युक्त आलापक बतलाया गया है इसी तरह 'बहवे साह-

અન્ય પુરૂષે બનાવેલ હોય અથવા 'अपुरिसंतरकडे वा' અપુરૂષાન્તરકૃત–દાતાએ જ બનાવેલ હોય અથવા 'बहिया णीहडे वा' બહિર્નિર્હૃત–બહાર ઉપયોગમાં લાવવામા આવેલ હોય 'अणीहडे वा' અગર ઉપયેમા ન લાવેલ હોય તથા 'अतट्ठिए' અતદર્થિક–એ સાધુ માટે જ ન બનાવેલ હોય અથવા 'अणतट्ठियं वा' અનતદર્થિક એ જ સાધુ માટે બનાવેલ હોય અથવા 'परिभुत्ते वा' પરિભુક્ત–ઉપભોગમા લાવવામા આવેલ હોય અથવા 'अपरिभुत्ते वा' અપરિભુક્ત-ઉપભોગમા લાવેલ ન હોય 'जाव णो ठाण वा सेज्जं वा' યાવત્ આસેવિત–વ્યવહારમાં ઇસ્તેમાલ કરેલ હોય કે અનાસેવિત––વ્યવહારમા ઇસ્તેમાલ ન કરેલ હોય આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમા ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ માટે સ્થાન ન કરવુ. તથા શય્યા સંસ્તારક પાથરવા માટે પણ સ્થાન ગ્રહણ ન કરવુ. તથા 'णिसीहियं वा चेतेज्जा' નિષિધિકા–સ્વાધ્યાય માટે પણ ભૂમિગ્રહણ કરવી નહી આ રીતે એક સાધર્મિક સાધુ સંબંધી આ ઉપરોક્ત આલાપક કહેલ છે. એજ પ્રમાણે–'बहवे साहम्मिया' ઘણા સાધર્મિક

पको बोध्यः, तथा 'एगं साहम्मिणिं' एकां साधर्मिकीं साध्वीं समुद्दिश्य प्राणिभूत जीव-सत्त्वसमारम्भेण क्रयणादिना सम्पादिते उपाश्रये कायोत्सर्गस्थानं शय्यासंस्तारकस्थानं स्वाध्यायभूमिं च भावसाध्वी न विदध्यादिति एकसाधर्मिक साध्वीविषयकस्तृतीय आलापको बोध्यः, एवं 'बहवे साहम्मिणीओ' बह्वः साधर्मिण्यः-बह्वीः साधर्मिकीः साध्वीः समुद्दिश्य प्राणिभूतजीवसत्त्वसमारम्भेण क्रयणादिना सम्पादिते उपाश्रये भावसाध्व्यः कायोत्सर्गस्थानं शय्यासंस्तारकस्थानं स्वाध्यायभूमिं च न कुर्युरिति बहुसाधर्मिकसाध्वी विषयकश्चतुर्थोऽयमालापकोऽवगन्तव्यः ॥ सू० ४ ॥

म्मिया एगं साहम्मिणिं, बहवे साहम्मिणीओ' बहुत-अनेक साधर्मिक साधुओं को लक्ष्यकर प्राणी भूत जीव जन्तु का उपमर्दन करके खरीद बिक्री वगैरह के द्वारा गृहस्थ से सम्पादित उपाश्रय में संयमशील साधु और साध्वी ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये आवास नहीं करे एवं शय्या-संथरा बिछाने के लिये भी आवास नहीं करे और स्वाध्याय के लिये भी आवास स्थान नहीं करे, इस प्रकार अनेक साधर्मिक साधु विषयक यह दूसरा आलापक समझना चाहिये इस तरह एक साधर्मिक साध्वी भी इस प्रकार के प्राणी भूत जीव जन्तु का उपमर्दन करके खरीद बिक्री वगैरह के द्वारा सम्पादित उपाश्रय में ध्यान के लिये या स्वाध्याय करने के लिये स्थान नहीं करे, इस प्रकार यह एक साधर्मिक साध्वी विषयक यह तीसरा आलापक समझना चाहिये, इसी तरह अनेक साध्वी भी इस प्रकार जीवजन्तुओं का उपमर्दन करके श्रावक गृहस्थ के द्वारा खरीदबिक्री वगैरह करके सम्पादित उपाश्रय मे ध्यान करने के लिये या

સાધુઓને ઉદ્દેશીને પ્રાણી, ભૂત, જીવજંતુઓનું ઉપમર્દન કરીને ખરીદ કરેલ, અદલોબદલો કે ઉધાર વિગેરે પ્રકારથી ગૃહસ્થે સંપાદન કરેલ ઉપાશ્રયમાં સંયમી સાધુ અને સાધ્વીએ ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ નિવાસ કરવો નહીં તથા શય્યા સંથારો પાથરવા માટે પણ નિવાસ ન કરવો. તથા સ્વાધ્યાય માટે પણ નિવાસ ન કરે આ પ્રમાણે અનેક સાધર્મિક સાધુ સંબંધી આ બીજો આલાપક સમજવો. એજ પ્રમાણે 'एगं साहम्मिणिं' એક સાધર્મિક સાધ્વી પણ આ પ્રમાણેના પ્રાણી, ભૂત અને જીવજંતુનું ઉપમર્દક કરીને ખરીદ, વિક્રય કરેલ હોય વિગેરે પ્રકારે મેળવેલ ઉપાશ્રયમાં ધ્યાન માટે અગર શય્યા માટે કે સ્વાધ્યાય કરવા માટે સ્થાન કરવું નહીં. આ પ્રમાણે આ એક સાધર્મિક સાધ્વીના સંબંધનો ત્રીજો આલાપક સમજવો એજ પ્રમાણે 'बहवे साहम्मिणीओ' અનેક સાધ્વીઓ એ પણ આ રીતના જીવજંતુઓને પીડા કરીને શ્રાવક ગૃહસ્થ દ્વારા ખરીદ કરેલ, વેચેલ, વિગેરે પ્રકારથી મેળવેલ ઉપાશ્રયમાં ધ્યાન કરવા માટે કે સંસ્તારક પાથરવા માટે અથવા સ્વાધ્યાય કરવા માટે નિવાસ કરવો નહીં આ પ્રમાણેનો આ અનેક સાધર્મિક સાધ્વીયો સંબંધી આ ચોથો આલાપક સમજવો ॥ સૂ. ૪ ॥

'अपुरिसंतरगडे वा' अपुरुषान्तरकृते वा-दातृपुरुषनिर्मिते वा 'वहिया णीहडे वा' वहिर्निहृते वा 'अणीहडे वा' अनिर्हृते वा 'अतट्ठिये वा' अतदर्थिके वा न तदर्थनिर्मिते 'अणतट्ठिये वा' अनतदर्थिके वा तदर्थनिर्मिते वा 'परिभुत्ते वा' परिभुक्ते वा 'अपरिभुत्ते वा' अपरिभुक्ते वा 'जाव' यावत्-आसेविते वा 'अणासेविए वा' अनासेविते वा उपाश्रये इतिशेषः, 'णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा' नो स्थानं वा कायोत्सर्गस्थानम्, शय्यां वा संस्तारकस्थानम्, निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिं 'चेतेज्जा' चेतयेत्, न कुर्यादित्यर्थः, इति एक साधर्मिकविषयकोऽयमालापकः 'एवं बहवे साहम्मिया' एवम्-उक्तरीत्या बहवः साधर्मिकाः बहून् साधर्मिकान् साधून् समुद्दिश्य प्राणिभूतादिसमारम्भेण क्रयणादिना सम्पादिते उपाश्रये कायोत्सर्गस्थानं शय्यासंस्तारस्थानं स्वाध्यायभूमिं च भावसाधु वा न कुर्युरित्यर्थः इति बहुसाधर्मिकसाधुविषयको द्वितीय आला-

से भिन्नपुरुष से बनाया गया हो 'अपुरिसंतरकडे वा' अपुरुषान्तर कृत दाता से ही बनाया गया हो 'वहिया नीहडे वा' एवं बहिर्निहृत-बाहर उपयोग में लाया गया हो या उपयोग में 'अणीहडे वा' नहीं लाया गया हो इसी तरह 'अतत्थिए वा' अतदर्थिक-उस साधु के लिये नहीं बनाया गया हो 'अणतट्ठिए वा' या अनतदर्थिक-उसी साधु के लिये बनाया गया हो 'परिभुत्ते वा' एवं परिभुक्त-उपभोग में लाया गया हो या 'अपरिभुत्ते वा' अपरिभुक्त-उपभोग में नहीं लाया गया हो तथा जाव यावत्- आसेवित व्यवहार में इस्तेमाल किया गया हो या अनासेवित-व्यवहार में इस्तेमाल नहीं किया गया हो इस प्रकार के उपाश्रय में ध्यानरूप कायोत्सर्ग के लिये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा' स्थान नहीं करे एवं शय्या संथरा बिछाने के लिये भी स्थान नहीं ग्रहण करे एवं 'णिसीहियं वा चेतेज्जा' निषीधिका-स्वाध्यायके लिये भी भूमि ग्रहण नहीं करे इस तरह एक साधर्मिक साधु विषयक यह उपर्युक्त आलापक बतलाया गया है इसी तरह 'बहवे साह-

અન્ય પુરૂષે બનાવેલ હોય અથવા 'अपुरिसंतरकडे वा' અપુરૂષાન્તરકૃત-દાતાએ જ બનાવેલ હોય અથવા 'वहिया णीहडे वा' બહિર્નિહૃત-બહાર ઉપયોગમા લાવવામા આવેલ હોય 'अणीहडे वा' અગર ઉપયોગમા ન લાવેલ હોય તથા 'अतट्ठिए' અતદર્થિક-એ સાધુ માટે જ ન બનાવેલ હોય અથવા 'अणतट्ठियं वा' અનતદર્થિક એ જ સાધુ માટે બનાવેલ હોય અથવા 'परिभुत्ते वा' પરિભુક્ત-ઉપભોગમા લાવવામા આવેલ હોય અથવા 'अपरिभुत्ते वा' અપરિભુક્ત-ઉપભોગમાં લાવેલ ન હોય 'जाव णो ठाण वा सेज्जं वा' યાવત્ આસેવિત-વ્યવહારમા ઇસ્તેમાલ કરેલ હોય કે અનાસેવિત--વ્યવહારમા ઇસ્તેમાલ ન કરેલ હોય આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમા ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ માટે સ્થાન ન કરવુ. તથા શય્યા સસ્તા-રક પાથરવા માટે પણ સ્થાન ગ્રહણ ન કરવુ. તથા 'णिसीहियं वा चेतेज्जा' નિષિધિકા-સ્વાધ્યાય માટે પણ ભૂમિગ્રહણ કરવી નહી. આ રીતે એક સાધર્મિક સાધુ સંબંધી આ ઉપરોક્ત આલાપક કહેલ છે. એજ પ્રમાણે-'बहवे साहम्मिया' ઘણા સાધર્મિક

पको बोध्यः, तथा 'एगं साहम्मिणिं' एकां साधर्मिकीं साध्वीं समुद्दिश्य प्राणिभूत जीव-सत्त्वसमारम्भेण क्रयणादिना सम्पादिते उपाश्रये कायोत्सर्गस्थानं शय्यासंस्तारकस्थानं स्वाध्यायभूमिं च भावसाध्वी न विदध्यादिति एकसाधर्मिक साध्वीविषयकस्तृतीय आला-पको बोध्यः, एवं 'बहवे साहम्मिणीओ' बह्वः साधर्मिण्यः-बह्वीः साधर्मिकीः साध्वीः समुद्दिश्य प्राणिभूतजीवसत्त्वसमारम्भेण क्रयणादिना सम्पादिते उपाश्रये भावसाध्व्यः कायो-त्सर्गस्थानं शय्यासंस्तारकस्थानं स्वाध्यायभूमिं च न कुर्युरिति बहुसाधर्मिकसाध्वी विषयक-श्चतुर्थोऽयमालापकोऽवगन्तव्यः ॥ सू० ४ ॥

क्रिया एगं साहम्मिणिं, बहवे साहम्मिणीओ' बहुत-अनेक सार्धमिक साधु ओं को लक्ष्यकर प्राणी भूत जीव जन्तु का उपमर्दन करके खरीद बिक्री वगैरह के द्वारा गृहस्थ से सम्पादित उपाश्रय में संयमशील साधु और साध्वी ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये आवास नहीं करे एवं शय्या-संथरा बिछाने के लिये भी आवास नहीं करे और स्वाध्याय के लिये भी आवास स्थान नहीं करे, इस प्रकार अनेक साधर्मिक साधु विषयक यह दूसरा आलापक समझना चाहिये इस तरह एक सार्धमिक साध्वी भी इस प्रकार के प्राणी भूत जीव जन्तु का उप-मर्दन करके खरीद बिक्री वगैरह के द्वारा सम्पादित उपाश्रय में ध्यान के लिये या स्वाध्याय करने के लिये स्थान नहीं करे, इस प्रकार यह एक साधर्मिक साध्वी विषयक यह तीसरा आलापक समझना चाहिये, इसी तरह अनेक साध्वी भी इस प्रकार जीवजन्तुओं का उपमर्दन करके श्रावक गृहस्थ के द्वारा खरीदबिक्री वगैरह करके सम्पादित उपाश्रय मे ध्यान करने के लिये या

સાધુઓને ઉદ્દેશીને પ્રાણી, ભૂત, જીવજંતુઓનું ઉપમર્દન કરીને ખરીદ કરેલ, અદલોબદલો કે ઉધાર વિગેરે પ્રકારથી ગૃહસ્થે સંપાદન કરેલ ઉપાશ્રયમાં સંયમી સાધુ અને સાધ્વીએ ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ નિવાસ કરવો નહીં તથા શય્યા સંથારા પાથરવા માટે પણ નિવાસ ન કરવો. તથા સ્વાધ્યાય માટે પણ નિવાસ ન કરે આ પ્રમાણે અનેક સાધર્મિક સાધુ સંબંધી આ બીજો આલાપક સમજવો. એજ પ્રમાણે 'एगं साहम्मिणिं' એક સાધર્મિક સાધ્વી પણ આ પ્રમાણેના પ્રાણી, ભૂત અને જીવજંતુ ઉપમર્દક કરીને ખરીદ, વિક્રય કરેલ હોય વિગેરે પ્રકારે મેળવેલ ઉપાશ્રયમાં ધ્યાન માટે અગર શય્યા માટે કે સ્વાધ્યાય કરવા માટે સ્થાન કરવું નહીં આ પ્રમાણે આ એક સાધર્મિક સાધ્વીના સંબંધનો ત્રીજો આલાપક સમજવો એજ પ્રમાણે 'बहवे साहम्मिणीओ' અનેક સાધ્વીઓ એ પણ આ રીતના જીવજંતુઓને પીડા કરીને શ્રાવક ગૃહસ્થ દ્વારા ખરીદ કરેલ, વેચેલ, વિગેરે પ્રકારથી મેળવેલ ઉપાશ્રયમાં ધ્યાન કરવા માટે કે સંસ્તારક પાથરવા માટે અથવા સ્વા-ધ્યાય કરવા માટે નિવાસ કરવો નહીં. આ પ્રમાણેનો આ અનેક સાધર્મિક સાધ્વીયો સંબંધી આ ચોથો આલાપક સમજવો ॥ સૂ. ૪ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा, असंजए भिक्खुपडियाए बहवे समणमाहण अतिहि किवणवणीमए पगणिय पगणिय समुद्दिस्स पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं समारब्भ समुद्दिस्स कीयं पामिच्चं अच्छिज्जं अणिसट्ठं अभिहडं जाव चेएइ तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसंतरगडे बहिया अणीहडे जाव अणासेविए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा, अह पुण एवं जाणिज्जा पुरिसंतरकडे बहिया नीहडे जाव आसेविए पडिलेहित्ता पमज्जित्ता तओ संजयामेव ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० ५॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यदि पुनः उपाश्रयं जानीयात्-असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया बहून् श्रमणब्राह्मण अतिथिकृपण वनीपकान् प्रगण्य प्रगण्य समुद्दिश्य प्राणानि भूतानि जीवान् सत्त्वान् समारभ्य समुद्दिश्य क्रीतम् प्रामित्यम् आच्छेद्यम् अनिसृष्टम् अभिहृतम् यावत् चेतयेत् तथाप्रकारे उपाश्रये अपुरुषान्तरकृते बहिरनिर्हृते यावत्-अनासेविते नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत्, अथ पुनरेवं जानीयात्-पुरुषान्तरकृते बहिर्निर्हृते यावत्-आसेविते प्रतिलिख्य प्रतिलिख्य प्रमृज्य ततः संयतएव स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत्॥ ५॥

टीका-'पुनरपि क्षेत्रशय्यामेवाधिकृत्य विशेषं वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण उवस्सयं' स-संयमवान् भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या उपाश्रय प्रतिश्रय 'जाणिज्जा' जानीयात् तथाहि 'असंजए' असंयतः गृहस्थः 'भिक्खुपडियाए' भिक्षुप्रतिज्ञया-साधूनां कृते 'बहवे' बहून् 'समणमाहण अतिहिकिवणवणीमए' शाक्य

संथरा बिछाने के लिये या स्वाध्याय करने के लिये आवास नहीं करे, इस तरह यह अनेक साधर्मिक साध्वी विषयक यह चौथा आलापक समझना चाहिये ॥४॥

टीकार्थ-फिर भी क्षेत्रशय्या को ही लक्ष्यकर कुछ विशेषा बतलाते हैं -'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाणरूप से उपाश्रय को जान लेकि 'असंजए भिक्खुपडियाए' असंयत-गृहस्थ श्रावक भिक्षुकी प्रतिज्ञा से अर्थात् साधुओं के निमित्त बहुत से 'बहवे समण माहण'

ક્ષેત્રશય્યાને જ ઉદ્દેશીને કંઈક વિશેષતા બતાવે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' એ પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વી 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' યદી આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારે ઉપાશ્રયને જાણે કે 'असंजए भिक्खु पडियाए' ગૃહસ્થ શ્રાવક ભિક્ષુની પ્રતિજ્ઞાથી અર્થાત્ સાધુના નિમિત્તે 'बहवे समणमाहण अतिहि' ઘણા શ્રમણો-ચરકશાક્ય વિગેરે સાધુઓને તથા બ્રાહ્મણોને તથા અતિથિ

चरकप्रभृति श्रमण-ब्राह्मण-अतिथि-कृपण-वनीपकान् 'पगणिय पगणिय' प्रगण्य प्रगण्य तान् शाक्यादीन् प्रत्येकं गणयित्वा 'समुद्दिस्स' समुद्दिश्य लक्ष्यीकृत्य 'पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं' प्राणान्-प्राणिनः, भूतानि, जीवान् सत्त्वान् 'समारब्भ' समारभ्य समारम्भं कृत्वा 'समुद्दिस्स' समुद्दिश्य लक्ष्यीकृत्य 'कीयं' क्रीतं द्रव्यविनिमयेन सम्पादितं 'पामिच्चं' प्रामित्यम्-पर्युदञ्चनेन (पैसा-उधार इति भाषा) सम्पादितम् 'अच्छेज्जं' आच्छेद्यम्-हठात् भृत्यादेः सकाशाद् गृहीतं 'अणिसिट्ठं' अनिसृष्टम् सर्वस्वाम्यननुमतम् 'अभिहडं' अभिहृतम्-निष्पन्नमेव कुतश्चिद् आनीतम् 'जाव' यावद्-आहृत्य च 'चेएइ' चेतयति-साधवे ददाति 'तहप्पगारे' तथाप्रकारे तथाविधे उपर्युक्तरूपे प्राणिप्रभृतीनां समारम्भेण क्रयणादिना सम्पादिते 'उवस्सए' उपाश्रये प्रतिश्रये 'अपुरिसंतरकडे' अपुरुषान्तरकृते-दातृपुरुषनिर्मिते 'बहिया

श्रमण-साधर्मिक-चरकशाक्य प्रभृति साधुओं को एवं ब्राह्मणों को तथा 'अतिहिकिवण वणीमए' अतिथि-अभ्यागत को एवं कृपण-गरीब दीन दुःखी को और वनीपक-याचकों को 'पगणिय पगणिय' गिन गिन कर अर्थात् चरक शाक्य प्रभृति प्रत्येक की बार बार गिनकर तथा 'समुद्दिस्स' प्रत्येक को लक्ष्यकर 'पाणाइं भूयाइं सत्ताइं' प्राणों को अर्थात् प्राणियों को एवं भूतों का तथा जीवों को एवं सत्वों को 'समारब्भ' समारम्भ कर तथा 'समुद्दिस्स कीयं' लक्ष्यकर क्रीत 'रूपया से खरीदा गया, एवं 'पामिच्चं' प्रामित्यं रुपया उधार पैसा लेकर सम्पादित किया गया, तथा 'अच्छेज्जं' आच्छेद्य-हठात् जबरदस्ती भृत्यादि से छिनकर लिया गया 'अणिसिट्ठं' अनिसृष्ट-सभी मालिक की अनुमति के बिना ही ले लिया गया, एवं 'अभिहडं जाव चेएइ' अभिहृत-निष्पन्न-बना बनाया ही कहीं से लाकर रक्खा गया एवं यावत्-इस प्रकार के उपाश्रय को यदि गृहस्थ श्रावक साधु के लिये देवेतो 'तहप्पगारे उवस्सए' इस प्रकार के प्राणियों भूतों जीवों और सत्वों को सता कर, खरीद बिक्री वगैरह के द्वारा लिये गये

ગતોને તથા 'किवणवणीमए' કૃપણ ગરીબદીન દુઃખીને અને વનીપક યાચકોને 'पगणिय पगणिय' ગણી ગણીને અર્થાત્ ચરકશાક્ય વિગેરે દરેકને વાર વાર ગણીને તથા દરેકને 'समुद्दिस्स' લક્ષ કરીને 'पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं समारब्भ' પ્રાણિયોનો ભૂતોનો જીવોનો અને સત્વોનો સમારમ્ભ કરીને અર્થાત્ તેમને પીડા પહોંચાડીને તથા તેમને 'समुद्दिस्स' લક્ષ કરીને 'कीय पामिच्चं अच्छेज्जं' ક્રીત-પૈસાથી ખરીદ કરેલ પ્રામિત્ય-રૂપિયા ઉધાર લઈમેળવેલ અચ્છેદ્ય બલાત્કારથી નોકર વિગેરેની પાસેથી છીનવી લીધેલ તથા 'अणिसिट्ठं अभिहडं' અનિસૃષ્ટ સઘળા માલિકોની સંમતિ વિના લઇ લીધેલ તથા અભિહૃત-તૈયાર બનાવેલ કોઈ પ્રકારે રાખેલ 'जाव चेइए' એવ યાવત્ આવા પ્રકારના ઉપાશ્રય જો ગૃહસ્થ શ્રાવક સાધુઓ માટે આપે તો 'तहप्पगारे उवस्सए' આવા પ્રકારથી પ્રાણિયો, ભૂતો જીવો અને સત્વોને પીડિત કરીને ખરીદ કરેલ વિગેરે મેળવેલ ઉપાશ્રયમાં 'अपुरिसंतरकडे' જો

मूलम्--से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा, असंजए भिक्खुपडियाए बहवे समणमाहण अतिहि किवणवणीमए पगणिय पगणिय समुद्दिस्स पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं समारब्भ समुद्दिस्स कीयं पामिच्चं अच्छिज्जं अणिसट्ठं अभिहडं जाव चेएइ तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसंतरगडे बहिया अणीहडे जाव अणासेविए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा, अह पुण एवं जाणिज्जा पुरिसंतरकडे बहिया नीहडे जाव आसेविए पडिलेहित्ता पमज्जित्ता तओ संजयामेव ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० ५॥

छाया--स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यदि पुनः उपाश्रयं जानीयात्--असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया बहून् श्रमणब्राह्मणअतिथिकृपण वनीपकान् प्रगण्य प्रगण्य समुद्दिश्य प्राणानि भूतानि जीवान् सत्त्वान् समारभ्य समुद्दिश्य क्रीतम् प्रामित्यम् आच्छेद्यम् अनिसृष्टम् अभिहृतम् यावत् चेतयेत् तथाप्रकारे उपाश्रये अपुरुषान्तरकृते बहिरनिर्हृते यावत्--अनासेविते नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत्, अथ पुनरेवं जानीयात्--पुरुषान्तरकृते बहिर्निर्हृते यावत्--आसेविते प्रतिलिख्य प्रतिलिख्य प्रमृज्य ततः संयतएव स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत्॥ ५॥

टीका--'पुनरपि क्षेत्रशय्यामेवाधिकृत्य विशेषं वक्तुमाह--'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण उवस्सयं' स--संयमवान् भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या उपाश्रय प्रतिश्रय 'जाणिज्जा' जानीयात् तथाहि 'असंजए' असंयतः गृहस्थः 'भिक्खुपडियाए' भिक्षुप्रतिज्ञया--साधूनां कृते 'बहवे' बहून् 'समणमाहण अतिहिकिवणवणीमए' श्रावक

संथरा बिछाने के लिये या स्वाध्याय करने के लिये आवास नहीं करे, इस तरह यह अनेक साधर्मिक साध्वी विषयक यह चौथा आलापक समझना चाहिये ॥४॥

टीकार्थ--फिर भी क्षेत्रशय्या को ही लक्ष्यकर कुछ विशेषा बतलाते हैं --'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक--संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाणरूप से उपाश्रय को जाने कि 'असंजए भिक्खुपडियाए' असंयत--गृहस्थ श्रावक भिक्षुकी प्रतिज्ञा से अर्थात् साधुओं के निमित्त बहुत से 'बहवे समण माहण'

ક્ષેત્રશય્યાને જ ઉદ્દેશીને કંઇક વિશેષતા બતાવે છે.--

ટીકાર્થ--'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' એ પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વી 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' યદી આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારે ઉપાશ્રયને જાણે કે 'असंजए भिक्खु पडियाए' ગૃહસ્થ શ્રાવક ભિક્ષુની પ્રતિજ્ઞાથી અર્થાત્ સાધુના નિમિત્તે 'बहवे समणमाहण अतिहि' ઘણા શ્રમણો--ચરકશાક્ય વિગેરે સાધુઓને તથા બ્રાહ્મણોને તથા અતિથિ

चरकप्रभृति श्रमण–ब्राह्मण–अतिथि–कृपण–वनीपकान् 'पगणिय पगणिय' प्रगण्य प्रगण्य तान् शाक्यादीन् प्रत्येकं गणयित्वा 'समुद्दिस्स' समुद्दिश्य लक्ष्यीकृत्य 'पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं' प्राणान्–प्राणिनः, भूतानि, जीवान् सत्वान् 'समारम्भ' समारभ्य समारम्भं कृत्वा 'समुद्दिस्स' समुद्दिश्य लक्ष्यीकृत्य 'कीयं' क्रीतं द्रव्यविनिमयेन सम्पादितं 'पामिच्चं' प्रामित्यम्–पर्युदञ्चनेन (पैसा–उधार इति भाषा) सम्पादितम् 'अच्छेज्जं' आच्छेद्यम्–हठात् भृत्यादेः सकाशात् गृहीतं 'अणिसिट्ठं' अनिसृष्टम् सर्वस्वाम्यननुमतम् 'अभिहडं' अभिहृतम्–निष्पन्नमेव कुतश्चिद् आनीतम् 'जाव' यावद्–आहृत्य च 'चेएइ' चेतयति–साधवे ददाति 'तहप्पगारे' तथाप्रकारे तथाविधे उपर्युक्तरूपे प्राणिप्रभृतीनां समारम्भेण क्रयणादिना सम्पादिते 'उवस्सए' उपाश्रये प्रतिश्रये 'अपुरिसंतरकडे' अपुरुषान्तरकृते–दातृपुरुषनिर्मिते 'वहिया

श्रमण–साधर्मिक–चरकशाक्य प्रभृति साधुओं को एवं ब्राह्मणों को तथा 'अतिहिकिवण वणीमए' अतिथि–अभ्यागत को एवं कृपण–गरीब दीन दुःखी को और वनीपक–याचकों को 'पगणिय पगणिय' गिन गिन कर अर्थात् चरक शाक्य प्रभृति प्रत्येक की बार बार गिनकर तथा 'समुद्दिस्स' प्रत्येक को लक्ष्यकर 'पाणाइं भूयाइं सत्ताइं' प्राणों को अर्थात् प्राणियों को एवं भूतों का तथा जीवों को एवं सत्वों को 'समारम्भ' समारम्भ कर तथा 'समुद्दिस्स कीयं' लक्ष्यकर क्रीत 'रुपया से खरीदा गया, एवं 'पामिच्चं' प्रामित्यं रुपया उधार पैसा लेकर सम्पादित किया गया, तथा 'अच्छेज्जं' आच्छेद्य–हठात् जबरदस्ती भृत्यादि से छिनकर लिया गया 'अणिसिट्ठं' अनिसृष्ट–सभी मालिक की अनुमति के बिना ही ले लिया गया, एवं 'अभिहडं जाव चेएइ' अभिहृत–निष्पन्न–बना बनाया ही कहीं से लाकर रक्खा गया एवं यावत्–इस प्रकार के उपाश्रय को यदि गृहस्थ श्रावक साधु के लिये देवेतो 'तहप्पगारे उवस्सए' इस प्रकार के प्राणियों भूतों जीवों और सत्वों को सता कर, खरीद बिक्री वगैरह के द्वारा लिये गये

ગતોને તથા 'किवणवणीमए' કૃપણ ગરીબદીન દુઃખીને અને વનીપક યાચકોને 'पगणिय पगणिय' ગણી ગણીને અર્થાત્ ચરકશાકય વિગેરે દરેકને વાર વાર ગણીને તથા દરેકને 'समुद्दिस्स' લક્ષ કરીને 'पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं समारम्भ' પ્રાણિયોના ભૂતોના જીવોના અને સત્વોના સમારમ્ભ કરીને અર્થાત્ તેમને પીડા પહોચાડીને તથા તેમને 'समुद्दिस्स' લક્ષ કરીને 'कीयं पामिच्चं अच्छेज्जं' ક્રીત–પૈસાથી ખરીદ કરેલ પ્રામિત્ય–રૂપિયા ઉધાર લઇમેળવેલ અચ્છેદ્ય બલાત્કારથી નોકર વિગેરેની પાસેથી છીનવી લીધેલ તથા 'अणिसिट्ठं अभिहडं' અનિસૃષ્ટ સઘળા માલિકોની સંમતિ વિના લઇ લીધેલ તથા અભિહૃત–તૈયાર બનાવેલ કોઈ પ્રકારે રાખેલ 'जाव चेइए' એવ યાવત્ આવા પ્રકારના ઉપાશ્રય જો ગૃહસ્થ શ્રાવક સાધુઓ માટે આપે તો 'तहप्पगारे उवस्सए' આવા પ્રકારથી પ્રાણિયો, ભૂતો જીવો અને સત્વોને પીડિત કરીને ખરીદ કરેલ વિગેરે મેળવેલ ઉપાશ્રાયમા 'अपुरिसंतरकडे' જે

अणीहडे' बहिः अनिर्हृते 'जाव' यावत्-अतदर्थिके अपरिभुक्ते 'अणासेविए' अनासेविते उपाश्रये इति पूर्वेणान्वयः 'णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा' नो स्थानं वा-कायोत्सर्गस्थानं शय्यां वा संस्तारकस्थानम् निषीधिकाम् वा-स्वाध्यायभूमिं 'चेएज्जा' चेतयेत्-कुर्यात्, तथासति जीवसमारम्भेण संयमात्मविराधना संभवात्' किन्तु 'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ-यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्-'पुरिसंतरकडे' पुरुषान्तरकृते दातृभिन्नपुरुषनिर्मिते 'वहिया निहडे' बहिर्निहृते उपयोग विषयीभूते 'जाव आसेविए' यावत्-परिभुक्ते आसेविते

उपाश्रय में जो कि 'अपुरिसंतरकडे' पुरुषान्तर कृत भी नहीं है अर्थात् दाता से अन्य व्यक्ति से नही बनाया गया है अर्थात् दाता से ही बना गया है और 'बहिया अणीहडे जाव' बाहर भी नहीं लाया गया है और यावत् तदर्थिक-उस साधु के लिये ही बनाया गया है एवं अपरिभुक्त-उपभोग में भी नहीं लाया गया है और 'अणासेविए' अनासेवित-किसी से भी सेवित नहीं है इस तरह के उपाश्रय में 'णो ठाणं वा' ध्यानरूप कायोत्सर्ग के लिये आवास नहीं करे एवं 'सेज्जं वा' शय्या-संथरा बिछाने के लिये भी स्थान ग्रहण नहीं करे तथा 'णिसीहियं वा चेएज्जा' निषीधिका स्वाध्याय के लिये भी भूमि ग्रहण नहीं करे क्योंकि इस प्रकार के उपाश्रय में रहने से जीवों की हिंसा होने की संभावाना से संयम-आत्म विराधना होगी, किन्तु 'अह पुण एवं जाणिज्जा' यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उस उपाश्रय को संयमशील साधु और साध्वी जान लेकि-यह उपाश्रय 'पुरिसंतरकडे जाव' पुरुषान्तर कृत है अर्थात् दाता से भिन्न-पुरुष के द्वारा ही किया गया है एवं बाहर भी उपयोग में लाया गया है तथा परिभुक्त उपभोग भी किया गया है एवं 'आसेविए' आसेवित अर्थात् सेवन भी

પુરૂષાન્ત-કૃત પણ ન હોય અર્થાત્ દાતાથી અન્ય વ્યક્તિ એ બનાવેલ ન હોય એટલે કે દાતા એજ બનાવેલ હોય 'वहिया अणीहडे' બહાર લાવેલ ન હોય 'जाव अणासेविए' યાવત્ તદર્થિક એ સાધુ માટે જ બનાવેલ હોય તથા અપરિભુક્ત-ઉપભોગમાં લેવાયેલ પણ ન હોય તથા અનાસેવિત-પહેલાં કોઇએ ઉપયોગ કરેલ ન હોય આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં 'णो ठाणं वा सेज्जं वा' ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ માટે નિવાસ ન કરવો તથા સંસ્તારક પાથરવા પણ સ્થાન ગ્રહણ ન કરવુ. તથા નિષીધિકા-સ્વાધ્યાય માટે પણ ભૂમિ ગ્રહણ કરવી નહી કેમ કે આ પ્રકારના ઉપાશ્રયમા રહેવાથી જીવોની હિંસા થવાની સંભાવના રહે છે તેથી સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે પરંતુ 'अहपुण एवं जाणिज्जा' જો વક્ષ્યમાણ રીતે એ ઉપાશ્રયને સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી જાણી લે કે આ ઉપાશ્રય 'पुरिसंतरकडे' પુરૂષાન્તરકૃત છે અર્થાત્ દાતા શિવાયની વ્યક્તિએ બનાવેલ છે. તથા 'वहिया नीहडे' બહાર પણ ઉપયોગમા લેવાયેલ છે 'जाव आसेविए' તથા ઉપભોગ પણ કરેલ છે. આસેવિત અર્થાત્ સેવન પણ કરેલ છે, આ પ્રમાણે જોઇને કે જાણીને આવા

एवं भूते उपाश्रये 'पडिलेहित्ता पडिलेहित्ता' प्रतिलिख्य प्रतिलिख्य पौनः पुन्येन प्रति-लेखनं कृत्वा 'पमज्जित्ता' प्रमृज्य-प्रमार्जनं विधाय 'तओ संजयामेव' ततः तदनन्तरम् संयतः एव संयमयतनापालनतत्परो भूत्वा 'ठाणं वा सेज्जं वा' स्थानं वा कायोत्सर्गस्थानं, शय्यां वा संस्तारकस्थानम् 'णिसीहियं वा' निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिं 'चेतेज्जा' चेतयेत् तथा-सति जीवादि समारम्भाभावेन तत्र स्थितिकरणे संयमात्मविराधनाऽसंभवात् ॥ सू० ५॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा, असंजए भिक्खुपडियाए कडिए वा उक्कंबिए वा छन्ने वा लित्ते वा घट्ठे वा मट्ठे वा संमट्ठे वा संपधूमिए वा, तहप्पगारे उवस्सए अपुरि-सतरकडे बहिया अनीहडे अपरिभुत्ते जाव अणासेविए, णो ठाणं वा सेज्जं वा, णिसीहियं वा चेतेज्जा, अह पुण एवं जाणिज्जा पुरिसंतर-कडे बहिया नोहडे परिभुत्ते जाव आसेविए पडिलेहित्ता पमज्जित्ता तओ संजयामेव ठाणं वा सेज्जं वा जाव चेतेज्जा ॥सू० ६॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यदि पुनरेवम् उपाश्रयं जानीयात्, असंयतो भिक्षु-

किया गया है ऐसा देखकर या जान कर इस प्रकार के उपाश्रय में 'पडिलेहित्ता' पडिलेहित्ता' बार बार प्रतिलेहन अर्थात् प्रतिलेखन करके और 'पमज्जित्ता पमज्जित्ता' ओघा से प्रमार्जन करके 'तओ संजयामेव' संयत आर्थात् संयम यतना का पालन करने में तत्पर होकर 'ठाणं वा' ध्यानरूप कायोत्सर्ग के लिये स्थान को ग्रहण करे तथा 'सेज्जं वा' शय्या-संथरा बिछाने के लिये भी स्थान ग्रहण करे एवं 'निसीहियं वा चेत्तेज्जा' निषीधिका स्वाध्याय के लिये भूमी भि-ग्रहण करे क्योंकि इस तरह के पुरुषान्तरकृत तथा बाहर लाया गया एवं परि-भुक्त तथा आसेवित उपाश्रय में रहने से जीव वगैरह की हिंसा का संभव नहिं होने से साधु और साध्वी को संयम आत्म विराधना नहीं होगी ॥सू० ५॥

પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં 'पडिलेहित्ता पडिलेहित्ता' વારવાર પ્રતિલેખન કરીને તથા 'पमज्जित्ता पमज्जित्ता' ઓઘાથી પ્રમાર્જના કરીને 'तओ संजयामेव' સંયમ યતનાનું પાલન કરવામાં તત્પર થઈને 'ठाण वा' ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ માટે સ્થાનને ગ્રહણ કરવું તથા 'सेज्जं वा निसीहिय वा चेतेज्जा' શય્યા-સંથારા પાથરવા માટે પણ એવા પ્રકારનું સ્થાન ગ્રહણ કરવું તેમજ નિષીધિકા-સ્વાધ્યાય માટે પણ ભૂમિ ગ્રહણ કરવી કેમ કે આ રીતે પુરૂષાન્તરકૃત તથા બહાર લાવવામાં આવેલ તથા પરિભુકત તથા આસેવિત ઉપાશ્રયમાં રહેવાથી જીવ વિગેરેની હિંસાનો સંભવ ન હોવાથી સાધુ કે સાધ્વીને સંયમ આત્મ વિરાધના થતી નથી. ॥ સૂ. ૫ ॥

प्रतिज्ञया कटकितो वा, उत्कम्बितो वा, छादितो वा, लिप्तो वा, घृष्टो वा मृष्टो वा, संसृष्ट वा, संप्रधूपितो वा, तथाप्रकारे उपाश्रये अपुरुषान्तरकृते बहिरनिसृहृते अपरिभुक्ते याव अनासेविते नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत्, अथ पुनरेवं जानीयात् पुरुषान्तरकृतम् बहिर्निर्हृतम् परिभुक्तं यावत्-आसेवितम्, प्रतिलेख्य प्रमृज्य ततः संयत ए स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत् ॥ सू० ६ ॥

टीका-पुनरपि क्षेत्रशय्यामधिकृत्य विशेषं वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा' स संयमवान् भिक्षु यदि पुनरेवं वक्ष्य माणरीत्या उपाश्रयं जानीयात् तथाहि 'असंजए' असंयतः गृहस्थः 'भिक्खुपडियाए' भिक्षु प्रतिज्ञया साधुनिमित्तम् उपाश्रयं विदध्यात्, स च कीदृशः कृतः स्यादित्याह 'कडिए वा कटकितो वा-काष्ठादिना कुड्यभित्त्यादौ संस्कारितः, 'उक्कंबिए वा' उत्कम्बितः-वंशादीन कम्बाभिः संबद्धः 'छन्ने वा' दर्भतृणास्तरणादिना छादितः 'लित्ते वा' गोमयादिना लिप्त वा 'घट्टे वा' सुधादिखरपिण्डेन घृष्टो वा 'मट्टे वा' मृष्टो वा लेपनकादिभिः समीकृतो व

अब दूसरे प्रकार से क्षेत्र शय्या को ही लक्ष्यकर विशेष वक्तव्यता क प्रतिपादन करते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा वह पूर्वोक्त संयमशील भिक्षुक-साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाणरूप से उपाश्रय को जान ले कि-इस उपाश्रय को 'असंजए भिक्खु पडियाए' असंयत-गृहस्थ श्रावकने भिक्षु की प्रतिज्ञा से अर्थात् साधु के लिये 'कडिए वा' कटकित-काष्ठ वगैरह से भीत्ति दीवाल वगैरह में संस्कारित किया है अर्थात् अलवारी वगैरह बनवाया है एवं 'उक्कंबिए वा' उक्कंबित किया है अर्थात् वांस वगैरह के कैची से सम्बद्ध किया है तथा 'छन्ने वा' छादित-दर्भ तृण सूखा घास के आस्तरण से ढाका है लिप्त लित्ते वा' गोबर मिट्टी वगैरह से लीपा है तथा 'घट्टे वा' घृष्ट-चूना वगैरह खर तीक्ष्ण वस्तु से घीसा है अर्थात् चूना वगैरह से घीस कर चिकना किया है

હવે પ્રકારાન્તરથી ક્ષેત્રશય્યાને જ ઉદ્દેશીને વિશેષ કથન કરે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'से ज पुण एव उवस्सयं जाणिज्जा' જો એવી રીતે ઉપાશ્રયને જાણી લે કે-'असंजए भिक्खुपडियाए' ગૃહસ્થ શ્રાવકે સાધુઓને માટે જ 'कडिए वा उक्कंबिए वा' કટકિત અર્થાત્ લાકડા વિગેરેથી ભીત વિગેરેમા દુરસ્તી કરાવેલ છે. અર્થાત્ છજ્જુ વિગેરે બનાવેલ હોય તથા ઉત્કંબિત એટલે કે વાસ વિગેરેથી બાંધેલ છે અથવા 'छन्ने वा लित्ते वा' છદિત અર્થાત્ દાભ ઘાસ તૃણના આસ્તરણથી ઢાંકેલ છે. તથા 'लित्ते वा घट्टे वा' છાણ માટીથી લીપેલ છે અથવા

वर्तते, 'संसट्टे वा' संसृष्टो वा भूमिकर्मादिभिः संस्कृतः 'संपधूमिए वा' संप्रधूपितो वा-दुर्गन्धाद्यपनयनाय धूपादिभिः सुगन्धिभिः धूपितो 'तहप्पगारे' तथाप्रकारे तथाविधे उपर्युक्तरूपे 'उवस्सए' उपाश्रये-प्रतिश्रये, 'अपुरिसंतरकडे' अपुरुषान्तरकृते असंयतदातृनिर्मिते 'बहिया अनीहडे' बहिरनिर्हृते 'अपरिभुत्ते' अपरिभुक्ते 'जाव अनासेविए' यावत्-अनासेविते उपाश्रये इति पूर्वेणान्वयः 'णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा' नो स्थानं वा कायोत्सर्गस्थानम्, शय्यां वा संस्तारकस्थानं, निषीधिकाम् वा-स्वाध्यायभूमिं वा 'चेइज्जा' चेतयेत्-कुर्यात्, तथासति अप्रासुकत्वेन आधाकर्मादिदोषदुष्टत्वेन च संयमात्मविराधकत्वसंभवात् किन्तु

एवं मृष्ट लेपन वगैरह से लीपकर समतल किया है तथा संसृष्ट-भूमिकर्म वगैरह संस्कृत परिमार्जित किया है अथवा संप्रधूपित-दुर्गन्ध वगैरह को दूर करने के लिये धूप अगर तगर वगैरह से सुवासित किया है 'तहप्पगारे उवस्सए' इस प्रकार के उक्तरीति से साधु साध्वी के लिये सजाये गये उपाश्रय में जिस को कि 'अपुरिसंतरकडे अपुरुषान्तरकृत दाता असंयत गृहस्थ श्रावक ने ही बनाया है एवं जो कि 'बहिया अनीहडे' बहिः अनिहृत-बाहर भी उपयोग में नहीं लाया गया है तथा 'अपरिभुत्ते जाव' अपरिभुक्त-दूसरे किसी ने भी अभी तक उपभोग नहीं किया है एवम् यावत्-तदर्थिक-उसी साधु के निमित्त बनाया गया है तथा 'अनासेविए' अनासेवित-दूसरोंने उसका इस्तेमाल भी नहीं किया, इस तरह के उपाश्रय में 'णो ठाणं वा' स्थान-ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये आवास नहीं करना चाहिये एवं 'सेज्जं वा' शय्या-संस्तारक-संथारा बिछाने के लिये भी वास नहीं करना चाहिये तथा 'निसेहियं वा चेइज्जा' निषेधिका-स्वाध्याय के लिये भी भूमि आवास नहीं करना चाहिये क्योंकि

ચુના વિગેરેથી ધોળેલ હોય તથા 'मट्ठे वा संसट्ठे वा संपधूमिए वा' મૃષ્ટ અર્થાત્ લેપન વિગેરેથી લીપીને સમતલ સરખો કરેલ હોય તથા સંસૃષ્ટ-ભૂમિકર્મ વિગેરેથી સંસ્કૃત અર્થાત્ વાળીચોળીને તૈયાર કરેલ હોય અથવા સંપ્રધૂપિત અર્થાત્ દુર્ગન્ધ વિગેરેને દૂર કરવા માટે ધૂપ વિગેરેથી સુવાસિત કરેલ હોય 'तहप्पगारे उवस्सए' આ પ્રમાણે પૂર્વોક્ત રીતે સાધુને માટે સજાવેલ ઉપાશ્રયમાં કે જે ઉપાશ્રય 'अपुरिसंतरकडे' અપુરૂષાન્તરકૃત અર્થાત્ દાતાએ અર્થાત્ અસંયત શ્રાવકે જ બનાવેલ હોય તથા 'बहिया अनीहडे' બહિઃ અનિહૃત-અર્થાત્ બહાર ઉપયોગમાં લાવેલ ન હોય તથા 'अपरिभुत्ते जाव अनासेविए' બીજા કોઇએ પણ અત્યાર સુધી ઉપભોગ કરેલ ન હોય તથા યાવત્ તદર્થિક-એ જ સાધુ માટે બનાવવામા આવેલ હોય તેમજ બીજાઓએ તેનો ઉપયોગ કરેલ ન હોય આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં 'णो ठाण वा सेज्जं वा' સ્થાન-ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ માટે નિવાસ કરવો નહીં તેમજ શય્યા-સંસ્તારક સંથારો પાથરવા માટે પણ વાસ કરવો નહીં 'निसीहियं वा चेइज्जा' નિષીધિકા સ્વાધ્યાય માટે પણ ત્યા નિવાસ કરવો નહીં કેમ કે-

'अइपुण एवं जाणिज्जा' अथ–यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या उपाश्रयं जानीयात् कीदृशः उपाश्रयो गृहस्थेन कृतोऽस्ति इत्याह–'पुरिसंतरकडे' पुरुषान्तरकृतः दातृभिन्नपुरुषनिर्मितः एवं 'बहिया नीहडे' बहिर्निहृतो वर्तते तथा 'परिभुत्ते' परिभुक्तः साध्वादिभिरुपभुक्तो वर्तते 'जाव' यावत् 'आसेविए' आसेवितो वर्तते तर्हि 'पडिलेहित्ता' प्रतिलेख्य प्रतिलेहनं कृत्वा

इस तरह के उपाश्रय को अप्रासुक सचित्त होने से और आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने से साधु और साध्वी को संयम आत्मविराधना होगी, क्योंकि उक्त रीति से सजाये गये उपाश्रय में अनेक जीव जन्तु की संभावना रहती है और असंयत से उसी साधु या साध्वी के लिये बनाये हुए होने से अधाकर्मादि दोष की भी संभावना रहती है अतएव इस तरह के बिलकुल नये रूप से बनाये गये और उसी साधु के लिये सजधज कर तैयार किये गये उपाश्रय में संयमवान् साधु और साध्वी को ध्यान–शयन–स्वाध्याय के लिये नहीं रहना चाहिये किन्तु 'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ–यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जान ले कि 'पुरिसंतरकडे' यह उपाश्रय पुरुषान्तरकृत है अर्थात् दाता असंयत गृहस्थ श्रावक से भिन्न ही पुरुष से बनाया गया है, और 'बहिया नीहडे' बाहर वाले से भी उपयोग में लाया गया है तथा 'परिभुत्ते जाव आसेविए' परिभुक्त भी है अर्थात् दूसरे साधु वगैरह से भी उपभोग में लाया गया है एवं यावत्–अतदर्थिक भी है अर्थात् केवल उसी साधु के लिये ही बनाया गया है तथा आसेवित भी है याने दूसरे साधु यहां रहकर ध्यानादि भी कर चुके हैं इस लिये इस तरह के उपाश्रय में 'पडिलेहित्ता' प्रतिलेहन करके और 'पमज्जित्ता'

આ રીતનો ઉપાશ્રય અપ્રાસુક-સચિત્ત હોવાથી તથા આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત હોવાથી સાધુ અને સાધ્વી ને સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે કેમ કે ઉક્ત પ્રકારે સજાવેલ ઉપાશ્રયમાં અનેક પ્રકારના જીવજંતુની હિંસાનો સંભવ રહે છે અને ગૃહસ્થે એજ સાધુ સાધ્વીને ઉદ્દેશીને બનાવેલ હોવાથી આધાકર્માદિ દોષનો પણ સંભવ છે તેથી આ પ્રમાણેના એકદમ નવા જેવા બનાવેલ તથા એજ સાધુ સાધ્વી માટે સજાવીને તૈયાર કરાવેલ ઉપાશ્રયમા સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીએ ધ્યાન, શયન, સ્વાધ્યાય માટે નિવાસ કરવો ન જોઈએ પરંતુ 'अह पुण एवं जाणिज्जा' જો ઉપાશ્રયને આ વક્ષ્યમાણ રીતે જાણવામાં આવે કે 'पुरिसंतरकडे' આ ઉપાશ્રય દાતા ગૃહસ્થ શ્રાવકથી અન્ય કોઈએ બનાવેલ છે, 'बहिया नीहडे' બહારનાઓએ ઉપયોગમા લીધેલ હોય 'परिभुत्ते' તથા પરિભુક્ત પણ કરેલ હોય અર્થાત્ બીજા સાધુ વિગેરે એ પણ ઉપભોગ કરેલ હોય 'जाव आसेविए' એજ યાવત્ અતદર્થિક–અર્થાત્ કેવળ એજ સાધુ માટે બનાવેલ ન હોય તથા બીજા સાધુએ ત્યાં રહીને ધ્યાન આદિ કરીને આસેવિત પણ કરેલ હોય તો આ પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં 'पडिलेहित्ता' પ્રતિલેખન કરીને તથા 'पमज्जित्ता' ઓઘાથી પ્રમાર્જના કરીને 'ठाण वा सेज्जं वा'

'पमज्जित्ता' प्रमृज्य-प्रमार्जनं विधाय 'तओ' ततः तदनन्तरम् 'ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा' स्थानं वा-कायोत्सर्गस्थानं वा, शय्यां वा-संस्तारकस्थानं वा, निषीधिकां वा-स्वाध्याय-भूमिं 'चेइज्जा' चेतयेत्-कुर्यात् तथा सति प्रासुकत्वेन आधाकर्मादिदोषरहितत्वेन च संयमात्मविराधना संभवात् ॥ सू० ६ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा असंजए भिक्खुपडियाए खुड्डियाओ दुवारियाओ महल्लियाओ कुज्जा, जहा पिंडेसणाए जाव संथारगं संथारिज्जा, बहिया वा णिण्णक्खु तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसंतरकडे बहिया अनीहडे अणिसिट्ठे जाव अणासेविए णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेतेज्जा अह पुण एवं जाणिज्जा पुरिसंतरकडे बहिया नीहडे णिसिट्ठे जाव आसेविए पडिलेहित्ता पमज्जित्ता तओ संजयामेव ठाणं वा सेज्जं वा जाव चेइज्जा ॥सू० ७॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यदि पुनः उपाश्रयं जानीयात् असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया क्षुद्रद्वारं महाद्वारं कुर्यात् यथा पिण्डेषणायां यावत् संस्तारकं संस्तरेत् बहिर्वा निस्सारयति, तथाप्रकारे उपाश्रये अपुरुषान्तरकृते बहिरनिहृते अनिसृष्टे यावत् अनासेविते नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत्, अथ पुनरेवं जानीयात् पुरुषान्तरकृतं बहिर्निहृतं निसृष्टं यावत् आसेवितं प्रतिलेख्य प्रमृज्य ततः संयतएव स्थानं वा यावत् चेतयेत् । सू० ७॥

टीका-अथ क्षेत्रशय्यामेव प्रकारान्तरेण प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' स भाव भिक्षुः यदि पुनरेव वक्ष्य-

---

आवासे प्रमार्जन करके ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये स्थान करे एवं शय्या-संथरा भी बिछावे तथा स्वाध्याय के लिये भूमि को भी ग्रहण करे क्योंकि प्रतिलेखन प्रमार्जन करने से प्रासुक अचित्त होने से और पुरुषान्तरकृत वगैरह होने के कारण आधाकर्मादि दोष भी नहीं होसकता अतः इस तरह के उपाश्रय में संयमवान् साधु और साध्वी ध्यान-शयन-स्वाध्याय के लिये रह सकते है ॥६॥

अब क्षेत्रशय्या को ही लक्ष्य कर प्रकारान्तर से प्रतिपादन करते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त संयमवान् भिक्षुक साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण

ध्यानरूप કાયોત્સર્ગ માટે સ્થાન કરવુ તથા શય્યા સંસ્તારક પણ પાથરવુ. તથા 'निसीहियं वा चेइज्जा' સ્વાધ્યાય માટે પણએ ભૂમિને ગ્રહણ કરવી

પ્રાસુક અને અચિત્ત હોવાથી તથા પુરૂષાન્તરકૃત હોવાથી આધાકર્માદિ દોષ લાગતો નથી તેથી આ પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી એ ધ્યાન શયન અને સ્વાધ્યાયાદિ માટે રહેવું. ॥સૂ. ૬ ॥

माणरीत्या उपाश्रयं जानीयात् तद्यथा–'असंजए' असंयतः गृहस्थः 'भिक्खुपडियाए' भिक्षुप्रतिज्ञया साधुनिमित्तं 'खुड्डाओ दुवाराओ' क्षुद्रद्वारम् लघुद्वारम् 'महल्लियाओ दुवाराओ' महाद्वारं दीर्घद्वारं 'कुज्जा' कुर्यात् 'जहा पिंडेसणाए जाव' यथा पिण्डैषणायां पूर्वोक्तपिण्डैषणाप्रकरणे यावत्–महाद्वारं क्षुद्रद्वारं कुर्यात् समाः शय्याः विषमाः कुर्यात् विषमाः शय्याः समाः कुर्यात्, प्रवाताः शय्याः निवाताः कुर्यात् निवाताः शय्याः प्रवाताः कुर्यात् अन्तर्वा बहिर्वा उपाश्रयस्य हरितानि छित्त्वा छित्त्वा विदार्य विदार्य 'संथारगं संथारिज्जा' संस्तारकं शय्यां संस्तरेत् 'बहिया वा णिणक्खु' उपाश्रयाद बहिर्वा निस्सारयेत् निष्काशयेत् 'तहप्पगारे' तथाप्रकारे तथाविधे उपर्युक्तरूपे 'उवस्सए' उपाश्रये प्रति-

रूप से उपाश्रय को जान ले कि 'असंजए भिक्खुपडियाए' असंयत–गृहस्थ श्रावक भिक्षुकी प्रतिज्ञा से अर्थात् साधु के निमित्त 'खुड्डियाओ दुवारियाओ' उपाश्रय के क्षुद्रद्वार–छोटा द्वार को 'महल्लियाओ कुज्जा' बडा द्वार कर रहा है अर्थात् साधु को अच्छी तरह पवन लगे इसीलिये उसके लिये ही छोटा दरवाजा या बारना–खिडकी वगैरह को पवन संचार के लिये बडा कर रहा है 'तहपिंडेसणाए जाव' जैसे कि पिण्डैषणा के प्रकरण में पहले कह चुके हैं वैसे ही यहां पर भी क्षेत्रशय्या के शिलशिले में समझना चाहिये इसीलिये यावत् शब्द से वहाँ के सभी बातों का ऊहापोह कर लेना चाहिये जैसे कि अधिक पवन साधु को नहीं लगे इसलिये उपाश्रय के बडे द्वार को छोटा द्वार करता हो एवं समशय्या को विषम रूप से बिछाता हो क्योंकि शिरान्हे में ऊंचा और पौथान में कुछ नीचा रहने से शयन में साधु को एशआराम होगा इस भावना से 'संथारगं संथारिज्जा' समतल रूप से बिछाई हुई शय्या को विषम रूप से ऊंचा नीचा

હવે ક્ષેત્રશય્યાને ઉદ્દેશીને પ્રકારાન્તરથી તેનુ પ્રતિપાદન કરે છે–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' એ પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा' એ ઉપાશ્રયને એવી રીતે જાણે કે–'असंजए भिक्खुपडियाए' ગૃહસ્થ શ્રાવકે સાધુને નિમિત્તે 'खुड्डियाओ दुवारियाओ' ઉપાશ્રયના ક્ષુદ્રદ્વાર અર્થાત્ નાના દ્વારને 'महल्लियाओ कुज्जा' મોટા દ્વાર કરે અર્થાત્ સાધુને સારી રીતે પવન આવે તે માટે જ નાના બારણાને કે બારીને મોટી બનાવ્યા હોય 'जहा पिंडेसणाए' જેમ પિંડૈષણાના પ્રકરણમા પહેલા કહેવામાં આવી ગયેલ છે. એજ પ્રમાણે અહીયા પણ ક્ષેત્ર શય્યાના સબધમા સમજી લેવુ તેથી યાવત્ શબ્દથી ત્યાના તમામ કથનની વિચારણા કરી લેવી જેમ કે વધારે પવન સાધુને ન લાગે તેથી ઉપાશ્રયના મોટા દરવાજાને નાના બનાવતા હોય 'जाव संथारगं संथारिज्जा' તથા સરખી શય્યાને વિષમ રીતે પાથરતા હોય કેમ કે શિરોભાગમા ઉંચો અને પગનો ભાગ કઇક નીચો રહેવાથી સુવામા સાધુને

श्रये 'अपुरिसंतरकडे' अपुरुषान्तरकृते न पुरुषान्तरनिर्मिते दातृपुरुषनिष्पादिते 'बहिया अनीहडे' बाहिरनिर्हृते बहिरुपयोगाविषये अनिसिट्ठे अनिसृष्टे--सर्वस्वाम्यननुमते 'जाव' यावत् अपरिभुक्ते 'अणासेविए' अनासेविते उपभोगाविषये उपाश्रये इति पूर्वेणान्वयः 'णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा' नो स्थानं वा कायोत्सर्गस्थानम् शय्यां वा संस्तारकम्

करके बिछाता हो एवं विषम रूप से बिछाई हुई शय्या को सीधा करनेके लिये समरूप से बिछायी जाती हो एवं प्रवात शय्या को निर्वात शय्या की जाती हो अर्थात् अधिक पवन से साधु को बचाने के लिये अधिक पवन को सामने से हटाकर बिलकुल ही कमती आनेवाले पवन के तरफ की जाती हो और उपाश्रय के हाता के अन्दर या बाहर हरेभरे घास की छीलछाल कर साफ सुथरा करके संस्तारक शय्या संथरा को बिछावे अथवा 'बहिया वा णिण्णक्खु' उपाश्रय से बाहर ही ले जाय अर्थात् बिछाना को सुखाने के लिये या झारने के लिये बाहर निकालता हो ऐसा देखकर या जानकर 'तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसंतरकडे' इस प्रकार के उपर्युक्त उपाश्रय में जो अपुरुषान्तरकृत है अर्थात् दाता से ही निष्पादित है और 'बहिया अनीहडे' उसका बाहर भी उपयोग नहीं किया गया है और 'अणिसिट्ठे जाव' सभी स्वामी अधिकारी से अनुमत स्वीकृत भी नहीं है एवं यावत्–'अणासेविए' उस उपाश्रय का उपभोग भी किसी भी साधु ने नहीं किया है और आसेवित भी नहीं है अर्थात् किसी साधुने इस उपाश्रय का इस्तेमाल भी नहीं किया है इसलिये इस तरह के उपाश्रय में ध्यान के लिये 'णो ठाणं वा' स्थान ग्रहण नहीं करना चाहिए एवं 'सेज्जं वा' शयन के लिये संथरा को भी नहीं बिछावे तथा 'णिसीहियं वा चेइज्जा' स्वाध्याय करने

આરામ મળશેએ ભાવનાથી સરખી રીતે પાથરેલ શય્યાને વિષમ રીતે ઉંચાનીચા કરીને પાથરતા હોય અને વિષમ રીતે પાથરેલ શય્યાને સીધી કરવા માટે સરખી રીતે પાથરવામા આવતી હોય પવનવાળા પ્રદેશમા આવેલ શય્યાને પવન વિનાના પ્રદેશમાં કરાતી હોય અર્થાત્ વધારે પવનથી સાધુને બચાવવા માટે વધારે પવન તરફથી હટાવીને બિલકુલ થોડો પવન લાગે તેમ લઈ જવાતી હોય તથા 'बहिया वा णिण्णक्खु' ઉપાશ્રયના અંદરના ભાગમા કે બહાર લીલા ઘાસને ઉખાડી લઈને સાફસુફ કરીને શય્યા બિછાવે કે ઉપાશ્રયની બહાર લઇ જાય અર્થાત્ પથારીને સુકવવા માટે કે ઝાટકવા માટે બહાર કહાડતા હોય એ પ્રમાણે જોઈને કે જાણીને 'तहप्पगारे उवस्सए' એ રીતના ઉપર્યુક્ત ઉપાશ્રયમાં કે જે પુરૂષાન્તરકૃત નથી અર્થાત્ દાતાએજ બનાવેલ છે તથા 'बहिया अनीहडे' બહાર પણ તેનો ઉપયોગ કરવામા આવેલ ન હોય 'अनिसिट्ठे' તથા બધા માલિકોએ અનુમતિ આપેલ ન હોય 'जाव अणासेविए' તથા યાવત્ એ ઉપાશ્રયનો ઉપયોગ કોઈપણ સાધુએ કરેલ ન હોય તેથી આસેવિત પણ ન હોય તેથી આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમા 'णो ठाणं वा सेज्जं वा' ધ્યાન માટે કે શયન માટે સ્થાન ગ્રહણ કરવુ નહી તથા 'निसीहियं वा

निषीधिकां वा–स्वाध्यायभूमिं वा 'चेइज्जा' चेतयेत्–कुर्यात् तथा सति आधाकर्मादिदोषयुक्तत्वेन संयमविराधनास्यात् किन्तु 'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ–यदि पुनरेवं वक्ष्यमाण रीत्या उपाश्रयं निम्नदर्शितस्वरूपं जानीयात् तथाहि 'पुरिसंतरकडं' पुरुषान्तरकृतम् दातृपुरुषापेक्षया भिन्न पुरुषेण निर्मितं एवं 'बहिया निहडं' बहिर्निहृतं 'णिसिट्ठं' निसृष्टम्–सर्वस्वाम्यनुमतं 'जाव' यावत् 'आसेवियं' आसेवितम्–उपभोगविषयीकृतम् एवंविधम् उपाश्रयम् 'पडिलेहित्ता' प्रतिलेख्य प्रतिलेहनं कृत्वा प्रतिलेख्य इत्यर्थः, 'पमज्जित्ता' प्रमृज्य–प्रमार्जनं विधाय 'तओ संजयामेव' ततः तदनन्तरम् 'संयत एव संयमनियमपालनतत्परएव 'ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा' स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा 'चेइज्जा' चेतयेत्–कुर्यादित्यर्थः ॥सू० ७॥

के लिये भूमि ग्रहण नहीं करे क्योंकि उक्तरीति से आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने के कारण संयम आत्मविराधना होगी, किन्तु 'अहपुण एवं जाणिज्जा' यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उस उपाश्रय को साधु और साध्वी जानले कि यह उपाश्रय 'पुरिसंतरकडे' पुरुषान्तरकृत है अर्थात् दाता रूप गृहस्थ श्रावकने ही इस उपाश्रय को बनाया है और 'बहिया नीहडं' बहिर्निहृतम्–बाहर भी व्यवहार में लाया गया है और 'णिसिट्ठं' निसृष्ट सभी स्वामी–मालिक अधिकारी से स्वीकृत किया गया है 'जाव 'आसेवियं' यावत् अतदर्थिक–केवल उसी साधु के लिये ही नहीं बनाया गया है एवं आसेवित इस उपाश्रय का आसेवन भी किया गया है ऐसा जान ले तो 'पडिलेहित्ता पमज्जित्ता' प्रतिलेखन करके और प्रमार्जन करके 'तओ संजयामेव' संयत होकर ही अर्थात् संयम के नियम का पालन करने में तत्पर होकर ही ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये 'ठाणं वा सेज्जं वा' स्थान ग्रहण करना चाहिये एवं शय्या–बिस्तरा अर्थात् संथरा भी बिछाना चाहिये तथा 'निसीहियं वा चेइज्जा' स्वाध्याय करने के लिये भूमि ग्रहण

चेइज्जा' स्वाध्याय કरवा माटे पण ए भूमि ग्रहण करवी नहीं' केम के उक्तप्रकारनो उपाश्रय आधाकर्मादि दोषोवाळो होवाथी संयम आत्म विराधना थाय छे परंतु 'अह पुणएवं जाणिज्जा' जो ए उपाश्रय नीचे कहेवामा आवे छे ते प्रकारनो जाणवामां आवे जेम के 'पुरिसंतरकडे' आ उपाश्रय पुरुषान्तरकृत छे अर्थात् दाता शिवाय अन्य व्यक्तिए बनावेल नथी तथा 'बहिया नीहडं' बहार व्यवहारमा पण लवायेल होय तथा 'णिसिट्ठं' बधा स्वामीओए अनुमत करेल होय 'जाव आसेविय' यावत् केवळ कोई एक साधुने उद्देशीने बनाववामां आवेल न होय तो तेवा उपाश्रयने 'पडिलेहित्ता' प्रतिलेखना करीने तथा 'पमज्जित्ता' प्रमार्जना करीने तओ संजयामेव ठाण वा सेज्ज वा' संयत थईने अर्थात् संयमना नियमोना पालन पूर्वक ज ध्यानरूप कायोत्सर्ग माटे स्थान ग्रहण करवु तेमज शय्या अर्थात् संथारो पण पाथरवा स्थान ग्रहण करवु अने 'निसीहिय वा, चेइज्जा' स्वाध्याय माटे

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा, असंजए भिक्खुपडियाए उदगप्पसूयाणि वा, कंदाणि वा, मूलाणि वा, पत्ताणि वा पुप्फाणि वा फलाणि वा, बीयाणि वा, हरियाणि वा, ठाणाओ ठाणं साहरति, बहिया वा णिण्णक्खु तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसंतरगडे बहिया अनीहडे अणिसिट्ठे जाव अनासेविए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा, अह पुण एवं जाणिज्जा, पुरिसंतरकडे बहिया णीहडे निसिट्ठे अतट्ठिए जाव आसेविए ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० ८॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यदि पुनः उपाश्रयं जानीयात् असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया उदकप्रसूतानि वा कन्दानि वा मूलानि वा पत्राणि वा पुष्पाणि वा फलानि वा, बीजानि वा हरितानि वा, स्थानात् स्थानं समाहरति, बहिर्वा निस्सारयति, तथा प्रकारे उपाश्रये अपुरुषान्तरकृते बहिरनिहृते अनिसृष्टे यावत् अनासेविते नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत् अथ पुनरेवं जानीयात् पुरुषान्तरकृतं बहिर्निहृतं निसिष्टम् अतर्थिकम् यावत् आसेवितं स्थानं वा शय्यां वा निषेधिकां वा चेतयेत् ॥८॥

टीका-पुनरपि प्रकारान्तरेण क्षेत्रशय्यामेवाधिकृत्य विशेषं वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' स संयमवान् भिक्षुर्यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या उपाश्रयं जानीयात् तद्यथा 'असंजए' असंयतः गृहस्थः 'भिक्खु पडियाए' भिक्षुप्रतिज्ञया साधुनिमित्तम् 'उदगप्पसूयाणि वा' उदकप्रसूतानि वा जलजातानि,

भी करना चाहिये, क्योंकि इस तरह के उपाश्रय में रहने से संयम आत्म विराधना नहीं होगी, इसलिये ध्यानादि के लिये स्थान ग्रहण करने में दोष नहीं ॥सू० ७॥

टीकार्थ-अब भी प्रकारान्तर से क्षेत्र शय्या को लक्ष्य कर ही विशेष वक्तव्यता बतलाते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा'-वह पूर्वोक्त संयमशील भिक्षुक-साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि ऐसा

એ ભૂમિ ગ્રહણ કરવી. કેમ કે આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમા રહેવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થતી નથી તેથી ધ્યાનાદિ માટે સ્થાન ગ્રહણ કરવામા કોઈપણ પ્રકારનો દોષ નથી ॥ સૂ ૭ ॥

પ્રકારાન્તરથી ક્ષેત્રશય્યાને ઉદ્દેશીને જ વિશેષ કથન કરે છે –

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને ભાવ સાધ્વી 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તેઓ એવા પ્રકારથી ઉપાશ્રયને જાણે કે–'असंजए भिक्खु पडियाए' ગૃહસ્થ શ્રાવક સાધુઓના નિમિત્તે 'उदगप्पसूयाणि वा' જલમાં પેદા થવાવાળી

कंदाणि वा' कन्दानि वा 'मूलाणि वा' मूलानि वा 'पत्ताणि वा' पत्राणि वा 'पुप्फाणि वा' पुष्पाणि वा 'फलाणि वा' फलानि वा, 'बीयाणि वा' बीजानि वा 'हरियाणिवा' हरितानि वा-शब्दलानि 'ठाणाओ ठाणं' स्थानात् स्थानम्-स्थानान्तरम् 'साहरति' समाहरति वहिया वा णिण्णक्खु' वहिर्वा निस्सारयति निष्कशयति 'तहप्पगारे' तथा प्रकारे तथा विधे उपर्युक्त रूपे 'उवस्सए' उपाश्रये प्रतिश्रये 'अपुरिसंतरकडे' अपुरुषान्तरकृते दातृपुरुषनिर्मिते 'वहिया अणीहडे' वहिरनिहृते वहिर्नानीते 'अणिसिट्ठे' अनिसृष्टे सर्वस्वाम्यननुमते 'जाव' यावत् अनर्थिके अपरिभुक्ते 'अणासेविए' अनासेविते उपभोगाविषयीकृते उपाश्रये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा' नो स्थानं वा कायोत्सर्गस्थानं, शय्यां वा संस्तारकस्थानं, निषी-

---

वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जानले कि 'असंजए' असंयत-गृहस्थ श्रावक 'भिक्खुपडियाए भिक्षु की प्रतिज्ञा से अर्थात् साधु के निमित्त 'उदगप्पसूयाणि वा' जल में उत्पन्न होने वालि वस्तुओं को या 'कंदाणि वा' कन्दो को तथा 'मूलाणि वा' मूलों को या 'पत्ताणि वा पुप्फाणि वा' पत्तों को एवं पुष्पों को या 'फलाणि वा बीयाणि वा हरियाणि वा' फलों को अथवा बीजों को तथा हरितों को अर्थात् हरे भरे तृण घासों को 'ठाणाओ ठाणं साहरति' एक स्थान से दूसरे स्थान पर लेजा रहा है या 'बहिया वा णिण्णक्खु' बाहर निकाल रहा है तो 'तहप्पगारे उवस्सए' इस प्रकार के उपर्युक्त रूप उपाश्रय में जहां कि जलोत्पन्न कन्दमूल पत्र पुष्प फल बीज हरे भरे घास को एक स्थान से दूसरे स्थान पर गृहस्थ असंयत श्रावक उस उपाश्रय में रहने केलिये आने वाले साधु के निमित्त ले जा रहा हो इस तरह के उपाश्रय में जोकि 'अपुरिसंतरकडे' पुरुषान्तर कृत नहीं है अर्थात् दाता पुरुष ने ही बनाया है एवं 'बहिया अनीहडे' बाहर भी उपयोग में नहीं लाया गया है तथा 'अणिसिट्ठे जाव' अनिसृष्ट है अर्थात् सभी अधिकारी स्वामी मालिक से जिस के लिये अनुमति भी नहीं

વસ્તુઓને કે 'कंदाणि वा' કંદોને કે 'मूलाणि वा' મૂળોને અથવા 'पत्ताणिवा पुप्फाणि वा' પત્રોને કે પુષ્પોને 'फलाणि वा बीयाणि वा' ફળોને અથવા બીજોને અથવા 'हरियाणि वा' લીલોતરી તૃણ ઘાસોને 'ठाणाओ ठाण' એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ 'साहरति' લઈ જાય છે અથવા 'वहिया वा णिण्णक्खु' બહાર કહાડે છે, તો 'तहप्पगारे उवस्सए' એ ઉપર જણાવેલ ઉપાશ્રયમા કે જ્યા જળમા પેદા થનાર કંદ, મૂળ, પત્ર, પુષ્પ, ફળ કે બી અથવા લીલા ઘાસનો એક સ્થાનથી બીજે સ્થાન પર ગૃહસ્થ શ્રાવક એ ઉપાશ્રયમા રહેવા આવનારા સાધુઓને માટે લઈ જતા હોય એ પ્રકારના ઉપાશ્રયમા કે જે 'अपुरिसंतरकडे' દાતા પુરૂષે જ બનાવેલ હોય તથા 'वहिया अनीहडे' બહાર ઉપયોગમા લાવેલ ન હોય તથા 'अणिसिट्ठे' અનિસૃષ્ટ અર્થાત્ બધા માલીકોએ જેને માટે અનુમતિ પણ આપી ન હોય તથા 'जाव अणासेविए' યાવત્ એક સાધુને ઉદ્દેશીને બનાવેલ હોય

धिकाम् वा-स्वाध्यायभूमिं 'चेतेज्जा' चेतयेत्-कुर्यात् किन्तु 'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ-यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरूपम् उपाश्रयं जानीयात् तथाहि 'पुरिसंतरकडे' पुरुषान्तरकृतम् दातृभिन्नपुरुषनिर्मितं 'बहिया णीहडे' बहिर्निहृतम्-बहिरानीतम् 'णिसिट्ठे' निसृष्टम् सर्वस्वाम्यनुमतम् 'अतट्ठिए' अतदर्थिकम् न तदर्थनिष्पादितम् 'जाव' यावत्-परिभुक्तम् 'आसेविए' आसेवितम्-उपभुक्तं वा उपाश्रयं जानीयात्तर्हि 'ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा' स्थानं वा-

मिली है एवं यावत्-अनतदर्थिक है अर्थात् उसी साधु के निमित्त बनाया गया है एवं अपरिभुक्त है अर्थात् जिस उपाश्रय को उपभोग में भी अभी तक नहीं लाया गया तथा जो कि 'अणासेविए' अनासेवित है अभी तक किसी भी साधु ने उस उपाश्रय को इस्तेमाल भी नहीं किया है इस प्रकार के उपाश्रय में 'णो ठाणं वा' ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये स्थान ग्रहण नहीं करना चाहिये एवं 'सेज्जं वा'-संस्तारक-संथरा भी नहीं बिछाना चाहिये अर्थात् शयन करने के लिये भी आवास नहीं करना चाहिये तथा 'णिसीहियं वा चेतेज्जा' निषीधिका-स्वाध्याय करने के लिये भी भूमि-वास नहीं करना चाहिये क्यों कि उक्त-रीति से कन्द मूल फल पुष्प हरित घास वगैरह को इधर उधर करने से जीव जन्तु की हिंसा होने की संभावना रहती है इसलिये अप्रासुक सचित्त तथा अपुरुषान्तरकृतादि होने से अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने के कारण संयम आत्म विराधना होगी अतः उपर्युक्त रूप उपाश्रय में संयमशील साधु और साध्वी को नहीं रहना चाहिये किन्तु 'अह पुण एवं जाणिज्जा'-अथ यदि उस उपाश्रय को ऐसा वक्ष्यमाणरूप से जान लेकि-यह उपाश्रय 'पुरिसंतरकडे' पुरुषान्तरकृत है अर्थात् दाता से भिन्न पुरुष के द्वारा ही बनाया गया है एवं 'बहिया नीहडे' बहिर्निहृतम् बाहर भी उपयोग में लाया गया है तथा 'निसिट्ठे'

અપરિભુક્ત અર્થાત્ પહેલાં ઉપયોગમાં લેવાયેલ પણ ન હોય તથા જે અનાસેવિત છે. અર્થાત્ કોઈ સાધુએ આ પહેલાં ઉપયોગમા લીધેલ ન હોય આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં 'णो ठाणं वा सेज्जं वा' ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ માટે સ્થાન ગ્રહણ કરવું નહીં તથા સંસ્તારક-પાથરણું પણ પાથરવું નહીં. અર્થાત્ સુવા માટે પણ વાસ કરવો નહીં તથા 'णिसीहियं वा चेइज्जा' સ્વાધ્યાય કરવા માટે પણ ત્યા વાસ કરવો નહીં કેમ કે એ પ્રમાણેના કંદ મૂળાદિને આઘા પાછા કરવાથી જીવજંતુઓની હિંસા થવાનો સંભવ રહે છે. તેથી સચિત્ત તથા અપુરૂષાન્તરકૃતાદિ હોવાથી આધાકર્માદિ દોષ યુક્ત હોવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. તેથી ઉપરોક્ત પ્રકારના ઉપાશ્રયમા સંયમશીલ સાધુ કે સાધ્વીએ વાસ કરવો નહીં પરંતુ 'अह पुण एवं जाणिज्जा' પરંતુ તે ઉપાશ્રય એવા પ્રકારનો જાણવામા આવે કે-'पुरिसंतरकडे' આ ઉપાશ્રય પુરૂષાન્તરકૃત છે અર્થાત્ દાતાથી જુદા પુરૂષે બનાવેલ છે તથા 'बहिया णीहडे' બહાર ઉપયોગમાં આવેલ છે. તથા 'णिसट्ठे'

कंदाणि वा' कन्दानि वा 'मूलाणि वा' मूलानि वा 'पत्ताणि वा' पत्राणि वा 'पुप्फाणि वा' पुष्पाणि वा 'फलाणि वा' फलानि वा, 'बीयाणि वा' बीजानि वा 'हरियाणिवा' हरितानि वा-शब्दलानि 'ठाणाओ ठाणं' स्थानात् स्थानम्--स्थानान्तरम् 'साहरति' समाहरति बहिया वा णिण्णक्खु' बहिर्वा निस्सारयति निष्कशायति 'तहप्पगारे' तथा प्रकारे तथा विधे उपर्युक्त रूपे 'उवस्सए' उपाश्रये प्रतिश्रये 'अपुरिसंतरकडे' अपुरुषान्तरकृते दातृपुरुषनिर्मिते 'बहिया अणीहडे' बहिरनिहृते बहिर्नानीते 'अणिसिट्ठे' अनिसृष्टे सर्वस्वाम्यननुमते 'जाव' यावत् अनर्थिके अपरिभुक्ते 'अणासेविए' अनासेविते उपभोगाविषयीकृते उपाश्रये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा' नो स्थानं वा कायोत्सर्गस्थानं, शय्यां वा संस्तारकस्थानं, निषी-

वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जानले कि 'असंजए' असंयत-गृहस्थ श्रावक 'भिक्खुपडियाए भिक्षु की प्रतिज्ञा से अर्थात् साधु के निमित्त 'उदगप्पसूयाणि वा' जल में उत्पन्न होने वालि वस्तुओं को या 'कंदाणि वा' कन्दों को तथा 'मूलाणि वा' मूलों को या 'पत्ताणि वा पुप्फाणि वा' पत्तोंको एवं पुष्पों को या 'फलाणि वा बीयाणि वा हरियाणि वा' फलों को अथवा बीजों को तथा हरितों को अर्थात् हरे भरे तृण घासों को 'ठाणाओ ठाणं साहरति' एक स्थान से दूसरे स्थान पर लेजा रहा है या 'बहिया वा णिण्णक्खु' बाहर निकाल रहा है तो 'तहप्पगारे उवस्सए' इस प्रकार के उपर्युक्त रूप उपाश्रय में जहां कि जलोत्पन्न कन्दमूल पत्र पुष्प फल बीज हरे भरे घास को एक स्थान से दूसरे स्थान पर गृहस्थ असंयत श्रावक उस उपाश्रय में रहने केलिये आने वाले साधु के निमित्त ले जा रहा हो इस तरह के उपाश्रय में जोकि 'अपुरिसंतरकडे' पुरुषान्तर कृत नहीं है अर्थात् दाता पुरुष ने ही बनाया है एवं 'बहिया अनीहडे' बाहर भी उपयोग में नहीं लाया गया है तथा 'अणिसिट्ठे जाव' अनिसृष्ट है अर्थात् सभी अधिकारी स्वामी मालिक से जिस के लिये अनुमति भी नहीं

વસ્તુઓને કે 'कंदाणि वा' કંદોને કે 'मूलाणि वा' મૂળોને અથવા 'पत्ताणिवा पुप्फाणि वा' પત્રોને કે પુષ્પોને 'फलाणि वा बीयाणि वा' ફળોને અથવા બીજોને અથવા 'हरियाणि वा' લીલોતરી તૃણ ઘાસોને 'ठाणाओ ठाण' એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ 'साहरति' લઈ જાય છે અથવા 'बहियो वा णिण्णक्खु' બહાર કહાડે છે, તો 'तहप्पगारे उवस्सए' એ ઉપર જણાવેલ ઉપાશ્રયમા કે જ્યા જળમા પેદા થનાર કંદ, મૂળ, પત્ર, પુષ્પ, ફળ કે બી અથવા લીલા ઘાસનો એક સ્થાનથી બીજે સ્થાન પર ગૃહસ્થ શ્રાવક એ ઉપાશ્રયમા રહેવા આવનારા સાધુઓને માટે લઈ જતા હોય એ પ્રકારના ઉપાશ્રયમા કે જે 'अपुरिसंतरकडे' દાતા પુરૂષે જ બનાવેલ હોય તથા 'बहिया अनीहडे' બહાર ઉપયોગમાં લાવેલ ન હોય તથા 'अणिसिट्ठे' અનિસૃષ્ટ અર્થાત્ બધા માલીકોએ જેને માટે અનુમતિ પણ આપી ન હોય તથા 'जाव अणासेविए' યાવત્ એક સાધુને ઉદ્દેશીને બનાવેલ હોય "

धिकाम् वा-स्वाध्यायभूमिं 'चेतेज्जा' चेतयेत्-कुर्यात् किन्तु 'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ-यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरूपम् उपाश्रयं जानीयात् तथाहि 'पुरिसंतरकडे' पुरुषान्तरकृतम् दातृ भिन्नपुरुषनिर्मितं 'बहिया णीहडे' बहिर्निहृतम्-बहिरानीतम् 'णिसिट्ठे' निसृष्टम् सर्वस्वाम्यनुमतम् 'अतट्ठिए' अतदर्थिकम् न तदर्थनिष्पादितम् 'जाव' यावत्-परिभुक्तम् 'आसेविए' आसेवितम्-उपभुक्तं वा उपाश्रयं जानीयात्तर्हि 'ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा' स्थानं वा-

मिली है एवं यावत्-अनतदर्थिक है अर्थात् उसी साधु के निमित्त बनाया गया है एवं अपरिभुक्त है अर्थात् जिस उपाश्रय को उपभोग में भी अभी तक नहीं लाया गया तथा जो कि 'अणासेविए' अनासेवित है अभी तक किसी भी साधु ने उस उपाश्रय को इस्तेमाल भी नहीं किया है इस प्रकार के उपाश्रय में 'णो ठाणं वा' ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये स्थान ग्रहण नहीं करना चाहिये एवं 'सेज्जं वा'-संस्तारक-संथरा भी नहीं बिछाना चाहिये अर्थात् शयन करने के लिये भी आवास नहीं करना चाहिये तथा 'णिसीहियं वा चेतेज्जा' निषीधिका-स्वाध्याय करने के लिये भी भूमि-वास नहीं करना चाहिये क्यों कि उक्त-रीति से कन्द मूल फल पुष्प हरित घास वगैरह को इधर उधर करने से जीव जन्तु की हिंसा होने की संभावना रहती है इसलिये अप्रासुक सचित्त तथा अपुरुषान्तरकृतादि होने से अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने के कारण संयम आत्म विराधना होगी अतः उपर्युक्त रूप उपाश्रय में संयमशील साधु और साध्वी को नहीं रहना चाहिये किन्तु 'अह पुण एवं जाणिज्जा'-अथ यदि उस उपाश्रय को ऐसा वक्ष्यमाणरूप से जान लेकि-यह उपाश्रय 'पुरिसंतरकडे' पुरुषान्तरकृत है अर्थात् दाता से भिन्न पुरुष के द्वारा ही बनाया गया है एवं 'बहिया नीहडे' बहिर्निहृतम् बाहर भी उपयोग में लाया गया है तथा 'निसिट्ठे'

અપરિભુક્ત અર્થાત્ પહેલાં ઉપયોગમાં લેવાયેલ પણ ન હોય તથા જે અનાસેવિત છે. અર્થાત્ કોઈ સાધુએ આ પહેલાં ઉપયોગમા લીધેલ ન હોય આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં 'णो ठाणं वा सेज्जं वा' ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ માટે સ્થાન ગ્રહણ કરવું નહીં તથા સંસ્તારક-પાથરણું પણ પાથરવું નહીં. અર્થાત્ સુવા માટે પણ વાસ કરવો નહીં તથા 'णिसीहियं वा चेइज्जा' સ્વાધ્યાય કરવા માટે પણ ત્યાં વાસ કરવો નહીં કેમ કે એ પ્રમાણેના કંદ મૂળાદિને આઘા પાછા કરવાથી જીવજંતુઓની હિંસા થવાનો સંભવ રહે છે. તેથી સચિત્ત તથા અપુરૂષાન્તરકૃતાદિ હોવાથી આધાકર્માદિ દોષ યુક્ત હોવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે તેથી ઉપરોક્ત પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં સંયમશીલ સાધુ કે સાધ્વીએ વાસ કરવો નહીં પરંતુ 'अह पुण एवं जाणिज्जा' પરંતુ તે ઉપાશ્રય એવા પ્રકારનો જાણવામાં આવે કે-'पुरिसंतरकडे' આ ઉપાશ્રય પુરૂષાન્તરકૃત છે અર્થાત્ દાતાથી જુદા પુરૂષે બનાવેલ છે તથા 'बहिया णीहडे' બહાર ઉપયોગમાં આવેલ છે. તથા 'णिसट्ठे'

कायोत्सर्गं स्थानं 'शय्यां वा-संस्तारकस्थानं, निषीधिकां वा-स्वाध्यायभूमिं 'चेतेज्जा' चेतयेत्-कुर्यात् ॥ सू० ८ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा, असंजए भिक्खुपडियाए पीढं वा फलगं वा णिस्सेणिं वा उदूहलं वा ठाणाओ ठाणं साहरइ, बहिया वा णिण्णक्खु, तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसंतरकडे बहिया अनिहडे अणिसिट्ठे अणतदट्ठिए जाव अनासे-

निसृष्ट भी है यानी सभी उस उपाश्रय के स्वामी मालिक अधिकारियों ने इस साधु को रहने के लिये अनुमति भी देदी है एवं 'अत्तट्ठिए' अतदर्थिक भी है अर्थात केवल इस साधु के वास्ते ही बनाया नहीं गया है और 'जाव आसेविए' यावत् परिभुक्त भी है अर्थात् अन्य साधु भी इस उपाश्रय में पहले रह चुके हैं तथा आसेवित भी है याने दूसरे साधु भी यहां रह कर उपयोग कर चुके हैं ऐसा यदि जानले तो ध्यानरूप कायोत्सर्ग के लिये 'ठाणं वा सेज्जं वा' स्थान-आवास कर सकते हैं एवं शय्या-संस्तारक-संथरा बिछाने के लिये वास कर सकते हैं तथा 'निसीहियं वा चेतेज्जा' स्वाध्याय करने के लिये भी भूमि ग्रहण कर सकते हैं किन्तु प्रतिलेखन और प्रमार्जन करना अत्यावश्यक समझना चाहिये अन्यथा उक्तरीति से कन्दमूलादि के संम्पर्क से जीव जन्तु की संभावना हो सकती है इसलिये प्रतिलेखन और प्रमार्जन करके ही रहे यह बात यावत् शब्द से वीतराग भगवान् महावीरस्वामी ने सूचित करदी है और पुरुषान्तर कृत वगैरह कहने से उस उपाश्रय में रहने पर आधाकर्मादि दोष नहीं हो सकता यह समझना चाहिये ॥सू० ८॥

નિસૃષ્ટ એટલે કે એ ઉપાશ્રય બનાવનારા બધાએ એ સાધુને ત્યાં વાસ કરવા આપેલ હોય તથા अतट्ठिए' અંતદર્થિક અર્થાત્ કેવળ આ એક સાધુ માટે બનાવેલ ન હોય તથા 'जाव आसेविए' બીજા સાધુઓએ પહેલા આસેવિત કરેલ હોય અર્થાત્ બીજા સાધુઓ એ ત્યાં રહી ઉપયોગ કરેલ હોય તેવા ઉપાશ્રયમાં 'ठाण वा' ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ માટે તે સ્થાન ગ્રહણ કરી લેવુ તથા 'सेज्जं वा' સંથારો પાથરવા માટે પણ ત્યાં વાસ કરવો અને 'निसीहियं वा चेतेज्जा' સ્વાધ્યાય કરવા માટે પણ સ્થાન ગ્રહણ કરવુ પરંતુ પ્રતિ લેખન અને પ્રમાર્જન કરવુ તે ખાસ જરૂરી છે નહીં તો પૂર્વોક્ત પ્રકારથી કંદ મૂલાદિના સંપર્કથી જીવજંતુઓની હિંસાની સંભાવના રહે છે, તેથી પ્રતિલેખન અને પ્રમાર્જના કરીને જ રહેવુ એ વાત 'जाव' શબ્દથી મહાવીર પ્રભુએ સૂચિત કરેલ છે તથા પુરૂષા-ન્તરકૃત વિગેરે કહેવાથી તે ઉપાશ્રયમાં રહેવાથી કામાદિવિકાર થતો નથી. તેમ સમજવું ॥સૂ૦ ૮॥

विए णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेइज्जा अह पुण एवं जाणि· ज्जा, पुरिसंतरकडे बहिया णीहडे अत्तट्ठिए जाव आसेविए तओ संजयामेव ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेइज्जा ॥सू० ९॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यदि पुनः उपाश्रयं जानीयात् असंयतः भिक्षु प्रतिज्ञया पीठं वा फलकं वा निश्रेणिं वा उदूखलं वा स्थानात् स्थानं समाहरति, बहिर्वा निस्सारयति, तथा प्रकारे उपाश्रये अपुरुषान्तरकृते बहिरनिहृते अनिसृष्टे अनतदर्थिके यावत् अनासेविते नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत् अथ पुनरेवं जानीयात् पुरुषान्तरकृतम् बहिरनिहृतम् अतदर्थिकम् यावद् आसेवितम् ततः संयत एव स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत् ॥९॥

टीका–अथ प्रकारान्तरेण क्षेत्रशय्यामधिकृत्य वक्तुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण उवस्सयं' स–संयमवान् भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणस्वरूपम् उपाश्रयं 'जाणिज्जा' जानीयात् तद्यथा 'असंजए' असंयतः गृहस्थः 'भिक्खुपडियाए' भिक्षु प्रतिज्ञया–साधुनिमित्तम् 'पीढं वा फलगं वा' पीठं वा काष्ठं निर्मितम् फलकं वा–काष्ठपट्टकम् 'णिस्सेणिं वा' निश्रेणिं वा काष्ठनिर्मितसोपानरूपाम् 'उदूहलं वा' उदूखलं वा

अब दूसरे ढङ्ग से क्षेत्रशय्या को ही लक्ष्यकर विशेष बतलाते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक–संयमशीलसाधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जान ले कि–'असंजए भिक्खुपडियाए' असंयत–गृहस्थ श्रावक भिक्षु की प्रतिज्ञा से अर्थात् साधु को उस उपाश्रय में रहने के लिये 'पीढं वा फलगं वा' पीढ–काष्ठ निर्मित पाट को या फलक–चौकी को या 'णिस्सेणिं वा' निश्रेणी काष्ठ की सीढी को या 'उदूहलं वा' उदूखल–उखल मुशल वगैरह को 'ठाणाओ ठाणं साहरइ' एक स्थान से दूसरे स्थान में ले जा रहा है अथवा उपाश्रय के 'बहिया वा' बाहर निकाल रहा है तो 'तहप्पगारे उवस्सए' इस प्रकार के उपाश्रय में,

---

હવે પ્રકારાન્તરથી ક્ષેત્રશય્યાને જ ઉદ્દેશીને વિશેષ કથન કરે છે–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અથવા સાધ્વી 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' તેઓ જો ઉપાશ્રયને એવા પ્રકારનો સમજે કે–'असंजए भिक्खुपडियाए' ગૃહસ્થ શ્રાવકે સાધુને એ ઉપાશ્રયમાં રહેવા માટે 'पीढं वा फलगं वा' પાટને કે લાકડાની ચોકીને અથવા 'णिस्सेणिं वा' લાકડાની નીસરણીને અથવા 'उदूहलं वा' ખારણીયો કે મુશળને 'ठाणाओ ठाण साहरइ' એક સ્થળેથી બીજે સ્થળે લઈ જવાતા હોય અથવા 'वहिया वा णिण्णक्खु' ઉપાશ્રયની બહાર લઈ જવાતા હોય તો 'तहप्पगारे उवस्सए' એવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં કે જ્યાં સાધુના નિમિત્તે ગૃહસ્થ શ્રાવક પાટ કે પાટિયા

'ठाणाओ' स्थानात् एकस्थानात् 'ठाणं' स्थानम्-स्थानान्तरम् 'साहरइ' समाहरति-नयति 'बहिया' वा णिण्णक्खु' बहिर्वा निस्सारयति निष्काशयति 'तहप्पगारे' तथाप्रकारे-एवं भूते उपर्युक्तरूपे 'उवस्सए' उपाश्रये 'अपुरिसंतरकडे' अपुरुषान्तरकृते-दातृपुरुषनिष्पादिते 'बहिया अनिहडे' बहिरनिर्हृते-बहिर्नानीते 'अणिसिट्ठे' अनिसृष्टे सर्वस्वाम्यननुमते 'अणतदट्ठिए' अनतदर्थिके तदर्थे निष्पादिते 'जाव' यावत्-'अपरिभुक्ते 'अणासेविए' अनासेविते-अनुपभुक्ते उपाश्रये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा' नो स्थानं वा-कायोत्सर्गस्थानं, शय्यां-संस्तारकस्थानं निषीधिकम् वा स्वाध्यायभूमिं 'चेतेज्जा' चेतयेत्-कुर्यात् किन्तु 'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ-यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणस्वरूपम् उपाश्रयं जानीयात् तद्यथा-

जहां कि साधु के निमित्त असंयत-गृहस्थ श्रावक पीठ-पाट, फलक चौकी सीढी उदूखल-उखल मुशल वगैरह को एकस्थान से दूसरे स्थान पर ले जा रहा है या उपाश्रय से बाहर निकाल रहा है इस तरह के उपाश्रय में तथा जिसको कि 'अपुरिसंतरकडे' उसी दाताने बनाया है एवं 'बहिया अणीहडे' बाहर भी व्यवहार में नहीं लाया गया है तथा 'अणिसिट्ठे' सभी स्वामी अधिकारीने अनुमति भी नहीं दी है और 'अणतदट्ठिए जाव' उसी साधु के निमित्त बनाया भी गया है तथा यावत्-अभीतक किसी भी-गृहस्थोने उस उपाश्रय में निवास भी नहीं किया है और किसी से अभीतक 'अणासेविए' आसेवित भी नहीं हुआ है इस तरह के उपाश्रय में 'णो ठाणं वा सेज्ज वा' ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये स्थान ग्रहण नहीं करना चाहिये तथा शय्या-शयन के लिये संथरा भी नहीं बिछाना चाहिये और 'निसीहियं वा चेइज्जा' स्वाध्याय करने के लिये भी भूमि ग्रहण नहीं करना चाहिये क्योंकि उक्तरीति से अप्रासुक सचित्त का संपर्क से जीवजन्तु की हिंसा की संभावना रहती है और अपुरुषान्तर कृत वगैरह होने से आधाकर्मादि दोष भी लग सकता है किन्तु 'अहपुण एवं जाणिज्जा'

નીસરણી કે ખારણીયો, સાંબેલુ વિગેરે એક સ્થળેથી બીજે લઈ જતા હોય કે ઉપાશ્રયની બહાર કહાડતા હોય એ પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં તથા 'अपुरिसंतरकडे' જેને એ દાતાએ જ બનાવેલ હોય તથા 'बहिया अणीहडे' બહાર વ્યવહારમા પણ લાવવામાં આવેલ ન હોય 'अणिसिट्ठे' બધા માલિકોએ સંમતિ આપેલ ન હોય તેવા તથા 'अणतदट्ठिए' એ જ સાધુને ઉદ્દેશીને બનાવેલ હોય 'जाव अणासेविए' તથા અત્યાર સુધી કોઇએ આસેવિત કરેલ ન હોય યાવત્ અત્યાર સુધી કોઇ ગૃહસ્થોએ ત્યા વાસ કરેલ પણ ન હોય એ રીતના ઉપાશ્રયમા 'णो ठाण वा' ધ્યાન રૂપ કાયોત્સર્ગ માટે સ્થાન ગ્રહણ કરવું નહી, 'सेज्जं वा' તથા શય્યા-એટલે કે સુવા માટે સંથારો પણ પાથરવો નહી. 'निसीहियं वा चेइज्जा' તથા સ્વાધ્યાય કરવા માટે પણ એ સ્થાન ગ્રહણ કરવુ નહી કેમ કે ઉક્ત પ્રકારથી સચિત્તના સંપર્કથી જીવજંતુઓની હિંસાની સંભાવના ત્યા હોય છે તથા અપુરૂષાન્તરકૃત વિગેરે હોવાથી આધાકર્માદિ દોષો પણ લાગવાનો સંભવ રહે છે. પરંતુ 'अह पुण एवं

'पुरिसंतरकडे' पुरुषान्तरकृतम्-दातृभिन्नपुरुषनिर्मितम् 'बहिया अनीहडे' बहिर्गनिहृतम्-बहिर्नीतम् 'अतदट्ठिए' अतदर्थिकम् न तदर्थं निष्पादितम् 'जाव' यावत्-परिभुक्तम् 'आसेविए' आसेवितम् उपभुक्तम् उपाश्रयं जानीयात् तर्हि 'संजयामेव' संयत एव संयमनियमपालन तत्पर एव 'ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा' स्थानं वा कायोत्सर्गरूपं, शय्यां वा संस्तारकरूपाम्, निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिरूपां 'चेइज्जा' चेतयेत् कुर्यात् तथा सति संयमविराधनामेति ॥ सू० ९ ॥

अथ-यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान ले कि-'पुरिसंतरकडे' यह उपाश्रय पुरुषान्तर कृत है अर्थात् दाता से भिन्न पुरुषने ही इस उपाश्रय को बनाया हैं और 'बहिया णीहडे' बाहर भी उपयोग व्यवहार में लाया गया है तथा 'अतट्ठिए' अतदर्थिक भी है अर्थात् केवल इसी साधु के निमित्त ही नहीं बनाया गया है अपितु अन्य साधु अतिथि के लिये भी बनाया गया है एवं 'जाव आसेविए' यावत्-परिभुक्त भी है एतावता अन्य साधुने इस उपाश्रय में पहले रहकर उपभोग भी करलिया है और आसेवित भी हो चुका है अर्थात् दूसरे साधु के रहन सहन में भी आ गया है ऐसा यदि वह संयमशील साधु और साध्वी जान ले तो 'तओ संजया मेव' संयत होकर-संयम नियम का पालन करता हुआ ही 'ठाणं वा' स्थान-ध्यानरूप कायोत्सर्ग के लिये आवास करे एवं 'सेज्जं वा' शय्या-शयन केलिये संथरा वगैरह भी पाथरे तथा 'निसीहियं वा चेइज्जा' स्वाध्याय केलिये भूमि ग्रहण भी करे क्योंकि पुरुषान्तर कृत वगैरह होने से आधाकर्मादि दोष नहीं हो सकता और प्रतिलेखन और ओघा वगैरह से प्रमार्जन करलेने पर जीव जन्तु की हिंसा भी नहीं होसकती ॥९॥

जाणिज्जा' જો તેઓના જાણવામા એવું આવે કે-આ ઉપાશ્રય 'पुरिसंतरकडे' પુરૂષાન્તર કૃત છે. અર્થાત્ દાતાથી અન્ય પુરૂષે જ આ ઉપાશ્રયને બનાવેલ છે તથા 'बहिया णीहडे' બહાર વ્યવહારમા લાવવામાં આવેલ છે તથા 'अतट्ठिए' કેવળ હોઇ એક સાધુને ઉદ્દેશીને બનાવેલ ન હોય તેવા તથા અન્ય અતિથિ એવા સાધુઓ માટે બનાવેલ હોય તથા 'जाव आसेविए' યાવત્ પરિભુક્ત પણ થયેલ હોય અર્થાત્ બીજા સાધુઓએ એ ઉપાશ્રયમા રહીને તેનો ઉપભોગ કરી લીધેલ હોય તથા આસેવિત અર્થાત્ બીજા સાધુઓના નિવાસ માટે ઉપયોગમા આવી ગયેલ હોય એ પ્રમાણે તે સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીના જાણવામાં આવે તો 'तओ संजयामेव ठाणं वा सेज्जं वा' સયમ નિયમોનું સારી રીતે પાલન કરતા રહીને ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગને માટે નિવાસ કરવો તેમ જ શય્યા શયન માટે સસ્તારક વિગેરેપણ પાથરવા તેથી સ્વાધ્યાય માટે પણ ભૂમિ ગ્રહણ કરવી કેમ કે-પુરૂષાન્તરકૃત વિગેરે પ્રકારથી હોવાથી આધાકર્માદિ દોષ થતો નથી. તથા પ્રતિલેખન અને ઓઘાથી પ્રમાર્જન કરી લેવાથી જીવજંતુઓની હિંસા પણ થવાનો સંભવ નથી ॥ સૂ. ૯ ॥

विशेषप्रागाढकारणस्य उपस्थितिं विना 'ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा' स्थानं वा कायोत्सर्गरूपम्, शय्यां वा संस्तारकरूपाम्, निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिरूपाम् 'णो चेइज्जा' नो चेतयेत् कुर्यात्, प्रगाढग्लानादिकारणविशेषोपस्थितौ तु उपर्युक्तरूपे उपाश्रये उपरितनभागेऽपि स्थानादिकं कर्तुमर्हति संयतोऽपि परिस्थितिवशात् ॥ सू० १० ॥

मूलम्–से आहच्च चेतिते सिया णो तत्थ सीओदगवियडेण वा, उसिणोदगवियडेण वा, हत्थाणि वा, पादाणि वा, अच्छीणि वा, दंताणि वा, मुहं वा, अच्छोलेज्ज वा, पहोएज्ज वा, णो तत्थ ऊसढं पगरेज्जा, तं जहा–उच्चारं वा पासवणं वा, खेलं वा, सिंघाणं वा, वंतं वा, पित्तं वा, पूयं वा, सोणियं वा, अण्णयरं वा सरीरावयवं केवली बूया–आयाणमेयं से तत्थ ऊसढं पगरेमाणे पयलेज्ज वा, पवडेज्ज वा, से तत्थ पयलेमाणे वा पवडेमाणे वा, हत्थं वा पायं वा अच्छिं वा दंतं वा मुहं वा जाव सीसं वा अण्णयरं वा कायंसि इंदियजालं लूसेज्जा, पाणाणि वा भूयाणि वा जीवाणि वा सत्ताणि वा अभिहणेज्ज वा जाव ववरोवेज्ज

प्रासाद–दो मजला पर, महल के ऊपर में किसी भी 'णण्णत्थ आगाढाणागाढेहिं कारणेहिं' अत्यन्त बिमारी वगैरह आगाढ प्रगाढ कारण के विना ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये या शय्या–संथरा पाथरने के लिये या स्वाध्याय करने के लिये स्थान आवास नहीं करना चाहिये क्योंकि इस तरह के महलों के ऊपर के भाग में आवास करने से संयमशील साधु और साध्वी की संयम आत्म विराधना होने की संभावना रहती है इसलिये इस प्रकार के उपाश्रय के ऊपर के भाग में साधु और साध्वी को नहीं रहना चाहिये किन्तु बिमारी वगैरह विशेष परिस्थिति वश तो उपाश्रय के ऊपर भाग में भी दुमजले वगैरह पर आवास करने में कोई दोष नहीं होता ॥ १० ॥

અતરિક્ષમા રહેલ ઉપાશ્રયની ઉપરના ભાગમા 'णण्णत्थ आगाढाणागाढेहिं कारणेहिं' સ્તમ્ભ વિશેષની ઉપર કે માચાની ઉપર માળ ઉપર કે બે માળની ઉપર અથવા મહેલની ઉપર કોઈ અત્યંત માંદગી વિગેરે ખાસ કારણ વિના ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ માટે અગર શય્યા સંથારો પાથરવા માટે અગર સ્વાધ્યાય કરવા માટે સ્થાન અર્થાત્ નિવાસ કરવો નહીં' કેમ કે આવા પ્રકારના મહેલોની ઉપરના ભાગમા નિવાસ કરવાથી સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીને સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. તેથી આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયની ઉપરના ભાગમા સાધુ કે સાધ્વીએ રહેવું નહીં પરંતુ માંદગી વિગેરે વિશેષ કારણવશ તો ઉપાશ્રયના ઉપરના ભાગમા પણ બે માળ વિગેરેની ઉપર નિવાસ કરવામાં કોઈપણ પ્રકારનો દોષ લાગતો નથી. ॥ સૂ. ૧૦ ॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा, तं जहा-खंधंसि वा मंचंसि वा, मालंसि वा, पासायंसि वा हम्मियतलंसि वा अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि अंतलिक्खजायंसि, णण्णत्थ आगाढाणागाढेहिं कारणेहिं, ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा णो चेतेज्जा ॥सू० १०॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यदि पुनः उपाश्रयं जानीयात्, तद्यथा—स्कन्धे वा मञ्चे वा माले वा प्रासादे वा हर्म्यतले वा अन्यतरस्मिन् वा अन्तरिक्षजातेनान्यत्र अगाढागाढैः कारणैः स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा नो चेतयेत् ॥ सू० १० ॥

टीका—अथ पुनरपि क्षेत्रशय्यामधिकृत्य विशेषं वक्तुमाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण उवस्सयं' स भावभिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणस्वरूपम् उपाश्रयं 'जाणिज्जा' जानीयात् 'तं जहा'—तद्यथा 'खंधंसि वा' स्कन्धे वा एकस्मिन् काष्ठस्तम्भे 'मंचंसि वा' मञ्चे वा 'मालंसि वा' माले वा मालारूपे काष्ठविशेषे 'पासायंसि वा' प्रासादे वा—द्विभूमिकादौ 'हम्मियतलंसि वा' हर्म्यतले वा 'अण्णयरंसि वा' अन्यतरस्मिन् वा—अन्यस्मिन् 'तहप्पगारंसि' तथाप्रकारे—एवंविधे 'अंतलिक्खजायंसि' अन्तरिक्षजाते—उपरितनभागे 'णाणत्थ आगाढागाढेहिं कारणेहिं' नान्यत्र आगाढानागढैः कारणैः कस्यापि-

फिर भी क्षेत्र शय्या को ही लक्ष्यकर कुछ विशेषता बतलाते हैं—

टीकार्थ—'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जंपुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु—संयमशील साधु और भिक्षुकी—साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जान ले कि—'तं जहा जैसे एक 'खंधसि वा मंचंसि वा मालंसि वा' काष्ठ स्तम्भ पर या मञ्च—मचान पर या मालारूप काष्ठ विशेष (सलिस्थम) पर अथवा 'पासायसि वा' प्रासाद—दोमहला कोठा पर या 'हम्मियतलंसि वा' हर्म्यतल—ऊपरका महल पर 'अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि अंतलिक्ख जायंसि' इनमें से किसी भी इस प्रकार के अन्तरिक्ष जात में अर्थात आकाश मे स्थित उपाश्रय के ऊपर भाग में स्तम्भ विशेष पर या मचान पर या माला, पर या

ક્ષેત્રશય્યાને જ ઉદ્દેશીને વિશેષ કથન કરે છે—

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से ज पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा' જો આ નીચે કહેવામાં આવનાર રીતના ઉપાશ્રયને જાણે तं जहा' જેમ કે 'खंधसि वा' એક લાકડાના સ્તંભની ઉપર અથવા 'मंचंसि वा' માચા ઉપર કે 'मालसि वा' માળ ઉપર માલારૂપ કાષ્ઠ વિશેષની ઉપર અગર 'पासायंसि' પ્રાસાદ—બે માળની ઉપર અથવા 'हम्मियतलंसि वा' ઉપરના મહેલની ઉપર અથવા 'अण्णयरंसि वा तहप्पगारंसि' આ બધા પૈકી કોઇ પણ પ્રકારના 'अंतलिक्खजायंसि'

विशेषप्रागाढकारणस्य उपस्थिति विना 'ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा' स्थानं वा कायोत्सर्गरूपम्, शय्यां वा संस्तारकरूपाम्, निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिरूपाम् 'णो चेइज्जा' नो चेतयेत् कुर्यात्, प्रगाढग्लानादिकारणविशेषोपस्थितौ तु उपर्युक्तरूपे उपाश्रये उपरितनभागेऽपि स्थानादिकं कर्तुमर्हति संयतोऽपि परिस्थितिवशात् ॥ सू० १० ॥

मूलम्--से आहच्च चेतिते सिया णो तत्थ सीओदगवियडेण वा, उसिणोदगवियडेण वा, हत्थाणि वा, पादाणि वा, अच्छीणि वा, दंताणि वा, मुहं वा, अच्छोलेज्ज वा, पहोएज्ज वा, णो तत्थ ऊसढं पगरेज्जा, तं जहा--उच्चारं वा पासवणं वा, खेलं वा, सिंघाणं वा, वंतं वा, पित्तं वा, पूयं वा, सोणियं वा, अण्णयरं वा सरीरावयवं केवली बूया--आयाणमेयं से तत्थ ऊसढं पगरेमाणे पयलेज्ज वा, पवडेज्ज वा, से तत्थ पयलेमाणे वा पवडेमाणे वा, हत्थं वा पायं वा अच्छिं वा दंतं वा मुहं वा जाव सीसं वा अण्णयरं वा कायंसि इंदियजालं लूसेज्जा, पाणाणि वा भूयाणि वा जीवाणि वा सत्ताणि वा अभिहणेज्ज वा जाव ववरोवेज्ज

प्रासाद--दो मजला पर, महल के ऊपर में किसी भी 'णण्णत्थ आगाढाणागाढेहिं कारणेहिं' अत्यन्त बिमारी वगैरह आगाढ प्रगाढ कारण के बिना ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये या शय्या-संथरा पाथरने के लिये या स्वाध्याय करने के लिये स्थान आवास नहीं करना चाहिये क्योंकि इस तरह के महलों के ऊपर के भाग में आवास करने से संयमशील साधु और साध्वी की संयम आत्म विराधना होने की संभावना रहती है इसलिये इस प्रकार के उपाश्रय के ऊपर के भाग में साधु और साध्वी को नहीं रहना चाहिये किन्तु बिमारी वगैरह विशेष परिस्थिति वश तो उपाश्रय के ऊपर भाग में भी दुमजले वगैरह पर आवास करने में कोई दोष नहीं होता ॥ १० ॥

અતરિક્ષમા રહેલ ઉપાશ્રયની ઉપરના ભાગમાં 'णण्णत्थ आगाढाणागाढेहिं कारणेहिं' સ્તમ્ભ વિશેષની ઉપર કે માથાની ઉપર માળ ઉપર કે બે માળની ઉપર અથવા મહેલની ઉપર કોઇ અત્યંત માંદગી વિગેરે ખાસ કારણ વિના ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ માટે અગર શય્યા સથારો પાથરવા માટે અગર સ્વાધ્યાય કરવા માટે સ્થાન અર્થાત્ નિવાસ કરવો નહીં કેમ કે આવા પ્રકારના મહેલોની ઉપરના ભાગમા નિવાસ કરવાથી સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીને સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. તેથી આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયની ઉપરના ભાગમા સાધુ કે સાધ્વીએ રહેવુ નહી પરતુ માંદગી વિગેરે વિશેષ કારણવશ તો ઉપાશ્રયના ઉપરના ભાગમા પણ બે માળ વિગેરેની ઉપર નિવાસ કરવામાં કોઇપણ પ્રકારનો દોષ લાગતો નથી ॥ સૂ. ૧૦ ॥

वा, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा जाव जं तहप्पगारे उवस्सए अंतलिक्खजाए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० ११॥

छाया–स आहृत्य चेतितः स्यात् नो तत्र शीतोदकविकटेन वा उष्णोदकविकटेन वा हस्तौ वा पादौ वा अक्षिणी वा दन्तान् वा मुखं वा उत्क्षालयेद् वा, प्रक्षालयेद् वा, नो तत्र उत्सृष्टम् प्रकुर्यात्, तद्यथा–उच्चारं वा प्रस्रवणं वा, खेलं वा सिंघाणं वा वान्तं वा पित्तं वा पूतिं वा शोणितं वा अन्यतरद् वा शरीरावयवम् वा, केवली ब्रूयात्–आदानमेतत्, स तत्र उत्सृष्टम् प्रकुर्वन् प्रचलेद् वा, प्रपतेत् वा, स तत्र प्रचलन् वा प्रपतन् वा हस्तं वा पादं वा यावत् शीर्षं वा अन्यतरद् वा काये इन्द्रियजालम् लूषयेद् वा, पाणि वा पादं वा यावत् शीर्षं वा अभिहन्याद् वा यावद् व्यपरोपयेद् वा, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा एष हेतुः, एतत् कारणम्, अयमुपदेशः, यत् तथाप्रकारे उपाश्रये अन्तरिक्षजाते नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेद् ॥ सू० ११ ॥

टीका–'क्षेत्रशय्यामेवाधिकृत्य विशेषं वक्तुमाह 'से आहट्टु चेइए' सिया स–पूर्वोक्तो उपाश्रयान्तरिक्षभागः द्विभूमिकादिः आहृत्य–ग्लानादिपरिस्थितिवशाद् यदि चेतितः गृहीतः साधुभिराश्रितः स्यात् तर्हि 'णो तत्थ सीओदगवियडेण वा' शीतोदकविकटेन वा प्रासुक शीतलजलेन 'उसिणोदगवियडेन वा' उष्णोदकविकटेन वा–प्रासुकोष्णोदकेन 'हत्थाणि वा' हस्तौ वा 'पायाणि वा' पादौ वा 'अच्छीणि वा' अक्षिणी वा 'दंताणि वा' दन्तान् वा 'मुहं वा' मुखं वा 'उच्छोलिज्ज वा' उत्क्षालयेद् वा–सकृत् प्रक्षालयेद् 'पहोएज्ज वा' प्रधा-

---

टीकार्थ–फिर भी प्रकारान्तर से क्षेत्र शय्या कोही लक्ष्यकर विशेषता बतलाने के लिये प्रारम्भ करते हैं–'से आहच्च चेतिते सिया' स–वह उपाश्रय का ऊपर भाग का दुमजला वगैरह यदि कदाच आहृत्य–लाचारी से ग्लानादि परिस्थिति वश बिमार साधुओं से गृहीत–आश्रित किया जाय तो उस 'णो तत्थ सीओदग-वियडेण वा' उपाश्रय के ऊपर भाग में प्रासुक शीतोदक से अथवा 'उसिणोदग-वियडेण वा' प्रासुक उष्णोदक से 'हत्थाणि वा पायाणि वा' हाथोंको या पादो को या 'अच्छीणि वा दंताणि वा' आखों को या दांतों को या 'मुहं वा आच्छोलेज्ज वा पहो

ફરી પણ પ્રકારાન્તરથી ક્ષેત્રશય્યાને જ ઉદ્દેશીને વિશેષતા બતાવવા માટે પુન. કથન કરે છે.

ટીકાર્થ–'से आहच्च चेतितेसिया' તે ઉપાશ્રયની ઉપરના ભાગમાં બે માળ વિગેરેની ઉપર કદાચ લાચારીથી અર્થાત્ ગ્લાનાદિ પરિસ્થિતિને લઈ બિમાર સાધુથી આશ્રિત કરવામાં આવે એટલે કે બિમાર સાધુ ત્યાં વાસ કરે તો 'णो तत्थ सीओदगवियडेण वा' એ ઉપાશ્રયની ઉપરના ભાગમાં પ્રાસુક ઠંડા પાણીથી અથવા 'उसिणोदगवियडेण वा' પ્રાસુક ગરમ પાણીથી 'हत्थाणि वा पायाणि वा' હાથોને કે પગોને અથવા 'अच्छीणि वा' આખોને કે 'दंताणि वा' દાંતોને કે 'मुह वा' મોઢાને 'अच्छोलेज्ज वा पहोएज्ज वा' એકવાર કે

येद् वा, पुनः पुनः प्रक्षालयेद् वा 'णो तत्थ ऊसढं पकरेज्जा' नो तत्र–अन्तरिक्षस्थित द्विभूमिकोपाश्रयोर्ध्वभागे उत्सृष्टम्–मूत्रपुरीषोत्सर्गम् प्रकुर्यात्–विदध्यात्, 'तं जहा–उच्चारं वा पासवणं वा' तद्यथा–उच्चारं वा प्रस्रवणं वा तत्र उच्चारं–मलोत्सर्गम्, प्रस्रवणम्–मूत्रणम् 'खेलं वा सिंघाणं वा' खेलम्–कफम्, सिङ्घाणम्–नासिकामलम्, 'वंतं वा पित्तं वा' वान्तम्–वमनम्, पित्तम् 'पूयं वा सोणियं वा' पूतिं वा विकृतशोणितम्, शोणितं वा 'अण्णयरं वा सरीरावयवं वा' अन्यतरद् वा अन्यत् किमपि शरीरावयवम्–शरीरावयवविकारम् नो तत्र कुर्यादिति पूर्वेणान्वयः 'केवली बूया' केवली केवलज्ञानी भगवान् श्रीमहावीरः ब्रूयात्–ब्रवीति–उपदिष्टवान किमित्याह–'आयाणमेयं' आदानम् कर्मागमनद्वारम् कर्मबन्धनकारणम्, एतत्–उपाश्रयद्विभूमिकादौ मलमूत्रादित्यागः तत्र मलमूत्रादित्यागेन कर्मबन्धनद्वारा संयमात्मविराधना संभव-

एज्ज वा' मुख को एक बार या अनेक बार भी नहीं प्रक्षालित करे अर्थात् बिमार साधु हस्त पाद वगैरह को उपाश्रय के ऊपर भाग पर शीतोदक वगैरह से नहीं धोए और 'णो तत्थ ऊसढं पकरेज्जा' तथा उस उपाश्रक के ऊपर अन्तरिक्ष भाग में स्थित दुमजले वगैरह महलों पर उत्कृष्ट–मूत्रपुरीषोत्सर्ग–शौचमल मूत्र त्याग नहीं करे क्योंकि ऊपर भाग में मल मूत्रादि त्याग करने से गन्दा होने के कारण जीव जन्तु की उत्पत्ति की संभावना रहती है इसलिये उस मलमूत्रादि को निषेध करने के लिये एक एक का नाम लेकर बतलाते हैं 'तं जहा–उच्चारं वा पासवणं वा' जैसे–उच्चार–मलत्याग, प्रस्रवण–मूत्रत्याग पेशाब करना तथा 'खेलं वा सिंघाणं वा' खेल कफ तथा सिंघाण–नासिका मल तथा 'वंतं वा' पित्तं वा' वान्त–वमन (उल्टी करना) एवं पित्त या पूय–पूति विकृत शोणित (पस प्यूज) तथा 'सोणियं वा अण्णयरं वा सरीरावयवं वा' शोणित इस तरह के शरीरावयव का विकारों को वहां पर नहीं करना चाहिये क्योंकि 'केवली बूया–आयाणमेयं' केवली–केवल ज्ञानी वीतराग भगवान् श्रीमहावीर स्वामीने फरमाया है कि–एतत्–यह उपाश्रय के दुमजले वगैरह महलों के ऊपर

અનેકવાર ધોવા નહીં અર્થાત્ બિમાર સાધુએ હાથપગ વિગેરેને ઉપાશ્રયના ઉપરના ભાગમાંથી શીતોદક વિગેરેથી ધોવા નહીં તથા 'णो तत्थ ऊसढं पकरेज्जा' એ ઉપાશ્રયના ઉપર ભાગમાં રહીને મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં એ મલમૂત્રાદિના નામોલ્લેખ કરીને નિર્દેશ કરે છે. 'तं जहा' જેમ કે–उच्चार वा पासवणं वा' ઉચ્ચાર–મળત્યાગ પ્રસવણુ–મૂત્રત્યાગ 'खेलं वा सिंघाण वा' ખેલ–કફત્યાગ બળખા વિગેરે તથા સિંઘાણુ–નાકનો મેલ લીંટ વિગેરે અથવા 'वंतं वा' વાન્ત વમન ઉલ્ટી 'पित्तं वा' તથા પિત્ત 'पूयं वा' પરૂ અથવા 'सोणियं वा' રૂધિર 'अण्णयर वा सरीरावयवं वा' આવા પ્રકારના શરીરાવયવના વિકારોને ત્યાં કરવા નહીં' કેમ કે 'केवलीबूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની એવા વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ કહેલ છે કે આ ઉપાશ્રયને બે મજલા વિગેરે મહેલોની ઉપર મલમૂત્રાદિનો ત્યાગ કરવો એ કર્માગમનદ્વ'

तीति भावः तदुपपादयितुमाह–'से तत्थ ऊसढं पगरेमाणे' स साधुः तत्र–उपाश्रयद्विभूमिकादौ उत्सृष्टम्–मलमूत्रादित्यागं प्रकुर्वन् 'पयलिज्ज वा पवडिज्ज वा' प्रचलेद् वा प्रपतेत् वा 'से तत्थ पयलमाणे वा पवडमाणे वा' स साधुः तत्र–उपाश्रयाद्विभूमिकादौ प्रचलन् वा प्रपतन् वा 'हत्थं वा पायं वा जाव सीसं वा' हस्तम् वा पादम् वा यावत्–उरूं वा बाहुं वा शीर्षं वा 'अन्नयरं वा कायंसि' अन्यतरद् वा–अन्यत्काये–शरीरे 'इंदियजालं' इन्द्रियजालम् अक्ष्यादीन्द्रियजातम् 'लूसिज्ज वा' लूपयेद् वा विनाशयेद् वा 'पाणि वा भूयाइं वा जीवाइं वा सत्ताइं वा' प्राणिनो वा भूतानि वा जीवान् वा सत्त्वान् वा 'अभिहणिज्ज वा' अभिहन्याद्वा 'जाव ववरोविज्ज वा' यावद् व्यपरोपयेद्वा विनाशयेद्वा अथ 'भिक्खुणं पुव्वोवदिट्ठा

मल मूत्रादि त्याग करना आदान–कर्मागमनका द्वार माना जाता है अर्थात् कर्मबन्धन का कारण समझा गया है इसलिये उपाश्रय के दुमजले वगैरह पर मलमूत्रादि का त्याग करने से कर्मबन्धन द्वारा संयमशील साधु और साध्वी को संयम आत्म विराधना होती है इसलिये संयम नियम व्रतका पालन करने वाले साधु और साध्वी को विमार वगैरह ग्लानावस्था में भी उपाश्रय के ऊपर के महलों पर मलमूत्रादि त्याग नहीं करना चाहिये क्योंकि 'से तत्थ ऊसढं पगरेमाणे पयलिज्ज वा, पवडिज्ज वा' स–वह पूर्वोक्त साधु वहाँ पर अर्थात् उपाश्रय के ऊपर भाग में दुमजले वगैरह पर उत्सृष्ट मलमूत्रादि त्याग करता हुआ प्रचलित हो जायगा या गिरजायेगा और वह साधु 'से तत्थ पयलमाणे वा' वहां पर प्रचलित होकर या 'पवडेमाणे वा' गिरकर 'हत्थं वा पायं वा जाव सीसं वा' हाथ को या पाद को या यावत्–उरु–जंघाको या बाहु को या शीर्ष मस्तक को 'अण्णयरं वा कायंसि' अन्य भी जिस किसी अङ्ग को शरीर में 'इंदियजालं लूसिज्ज वा' इन्द्रिय–जाल–आंख वगैरह इन्द्रियों को स्वयं विनष्ट कर डालेगा अथवा 'पाणिं वा भूयाइं वा' प्राणीयों को या भूतों को या 'जीवाइं

દ્વારરૂપ માનવામાં આવેલ છે. અર્થાત્ કર્મબંધના કારણરૂપ માનવામાં આવે છે તેથી ઉપાશ્રયના બે માળ વિગેરેની ઉપર મલમૂત્રાદિનો ત્યાગ કરવાથી કર્મબંધ થાય છે. અને તેથી સાધુ સાધ્વીને સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમ નિયમ વ્રતનું પાલન કરવાવાળા સાધુ અને સાધ્વીએ બિમાર વિગેરે રૂગ્ણ અવસ્થામાં પણ ઉપાશ્રયની ઉપરના મજલા ઉપર રહીને ત્યાં મલમૂત્રાદિનો ત્યાગ કરવો નહીં. કેમ કે 'से तत्थ ऊसढं पगरेमाणे' તે પૂર્વોક્ત રૂગ્ણ સાધુ ત્યાં અર્થાત્ ઉપાશ્રયના ઉપરના ભાગમાં બે મજલા વિગેરેની ઉપર મલમૂત્રાદિનો ત્યાગ કરતાં કરતાં 'पयलिज्ज वा पवडिज्ज वा' પ્રચલિત થઈ જાય કે પડિ જાય અને 'से तत्थ पयलमाणे वा पवडमाणे वा' એ સાધુ ત્યાં પ્રચલિત થઈને કે પડિ જઈને 'हत्थं वा पायं वा' હાથને કે પગને 'जाव सीसं वा' યાવત્ જંઘાને કે બાવડાને કે મસ્તકને અથવા 'अण्णयरं वा कायंसि' અન્ય કોઈ પણ અંગને અથવા 'इंदियजालं लूसिज्ज वा' ઈંદ્રિય જાલ અર્થાત્ આંખ વિગેરે ઈંદ્રિયોનો સ્વયં વિનાશ કરશે અથવા

एस पइण्णा' अथ भिक्षूणां साधूनां कृते पूर्वोपदिष्टाः पूर्वं तीर्थकृदुक्ता एषा संयम नियमपालनरूपा प्रतिज्ञा-कर्तव्यपालननियमो वर्तते 'एस हेऊ' एष-हेतुः 'एयं कारणे' एतत् कारणम्, 'एस उवदेसे' एष उपदेशः जीवादिहिंसात्यागपूर्वकं संयमपालनं कर्तव्यमिति तीर्थकृदुपदेशः भावः, तदाह-'जं तहप्पगारे उवस्सए' यत् तथाप्रकारे-उपर्युक्तरूपे उपाश्रये 'अंतलिक्खजाए' अन्तरिक्षजाते-अन्तरिक्षस्थिते द्विभूमिकादौ 'णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा' नो स्थानं वा कायोत्सर्गरूपं, शय्यां वा संस्तारकम्, निषीधिकां वा-स्वाध्यायभूमिं चेइज्जा' चेतयेत्-कुर्यात्, अन्तरिक्षस्थितोपाश्रयद्विभूमिकादौ मलमूत्रादित्यागे उपर्युक्तरीत्या प्राणिजीवादीनां हिंसा संभवेन संयमात्मविराधना स्यात् ॥ सू० ११ ॥

वा सत्ताइं वा' जीवों को या सत्वों को 'अभिहणिज्ज वा' मार डालेगा, या 'जाव ववरोविज्ज वा' यावत्-विनाशकर डालेगा, किन्तु 'अह भिक्खूण पुव्वो वदिट्ठा एस पइण्णा' अथ और भिक्षुकों के लिये भगवान् वीतराग महावीर स्वामीने पहले ही संयम नियमका पालन करने की प्रतिज्ञा बतलायी हैं और 'एसहेऊ' यही भगवान् का हेतु या 'एयं कारणे' कारण भी यही बतलाया है कि साधु और साध्वी को जीवों की हिंसा का त्याग पूर्वक ही संयम नियमका पालन करना चाहिये। अर्थात् भगवान् महावीर प्रभुने साधु साध्वी के लिये 'एस उवदेसे' यहीं उपदेश किया है कि जीव मात्र की हिंसा त्याग पूर्वक ही संयम का पालन करना चाहिये इसलिये 'जं तहप्पगारे उवस्सए' इस प्रकार के उपाश्रय में 'अंतलिक्खजाए' अन्तरिक्ष-आकाश में स्थित दो मजला वगैरह ऊपर भाग में 'णो ठाणं वा' कायोत्सर्ग रूप ध्यान या 'सेज्जं वा णिसीहियं वा' शय्या-संस्तारक-संथरा 'चेइज्जा' या स्वाध्याय के लिये स्थान ग्रहण नहीं करे क्योंकि उपाश्रय के ऊपर के भाग में दुमजले वगैरह पर मलमूत्रादि का

'पाणिं वा भूयाइं वा' પ્રાણિયોને કે ભૂતોને 'जीवाइं वा सत्ताइं वा' જીવોને કે સત્વોને 'अभिहणिज्ज वा' મારી નાખશે અથવા 'जाव ववरोविज्ज वा' યાવત્ તેમનો વિનાશ કરશે, પરંતુ 'अह भिक्खुणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' તેથી સાધુ અને સાધ્વીઓ માટે વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ પહેલેથી જ સંયમ નિયમોનું પાલન કરવાની આજ્ઞા કરેલ છે. 'एसहेच एय कारणे' અને એજ ભગવાનનો ઉપદેશ અને હેતુ તથા કારણ પણ એજ બતાવેલ છે કે સાધુ અને સાધ્વીએ જીવોની હિંસાના ત્યાગ પૂર્વક જ સંયમ નિયમોનું પાલન કરવું જોઈએ તેથી 'तहप्पगारे उवस्सए' તેવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં કે જે 'अंतलिक्खजाए' આકાશ તરફ સ્થિત બે મજલા વિગેરે ઉપરના ભાગમાં 'णो ठाणं वा, सेज्जं वा' કાયોત્સર્ગ રૂપ ધ્યાન અથવા શય્યા સંથારો કે સ્વાધ્યાય માટે સ્થાન ગ્રહણ કરવું નહીં કેમ કે ઉપાશ્રયના ઉપરના ભાગમાં બે મજલા વિગેરેની ઉપર મલમૂત્રાદિનો ત્યાગ કરવાથી ઉક્ત પ્રકારથી પ્રાણિ જીવજંતુઓની હિંસા થવાની સંભાવનાથી

तीति भावः तदुपपादयितुमाह-'से तत्थ ऊसढं पगरेमाणे' स साधुः तत्र-उपाश्रयद्विभूमिकादौ उत्सृष्टम्-मलमूत्रादित्यागं प्रकुर्वन् 'पयलिज्ज वा पवडिज्ज वा' प्रचलेद् वा प्रपतेत् वा 'से तत्थ पयलमाणे वा पवडमाणे वा' स साधुः तत्र-उपाश्रयाद्विभूमिकादौ प्रचलन् वा प्रपतन् वा 'हत्थं वा पायं वा जाव सीसं वा' हस्तम् वा पादम् वा यावद्-उरुं वा बाहुं वा शीर्षं वा 'अन्नयरं वा कायंसि' अन्यतरद् वा-अन्यत्काये-शरीरे 'इंदियजालं' इन्द्रियजालम् अक्ष्यादीन्द्रियजातम् 'लूसिज्ज वा' लूषयेद् वा विनाशयेद् वा 'पाणिं वा भूयाइं वा जीवाइं वा सत्ताइं वा' प्राणिनो वा भूतानि वा जीवान् वा सत्त्वान् वा 'अभिहणिज्ज वा' अभिहन्याद्वा 'जाव ववरोविज्ज वा' यावद् व्यपरोपयेद्वा विनाशयेद्वा अथ 'भिक्खुणं पुव्वोवदिट्ठा

मल मूत्रादि त्याग करना आदान-कर्मागमनका द्वार माना जाता है अर्थात् कर्मबन्धन का कारण समझा गया है इसलिये उपाश्रय के दुमजले वगैरह पर मलमूत्रादि का त्याग करने से कर्मबन्धन द्वारा संयमशील साधु और साध्वी को संयम आत्म विराधना होती है इसलिये संयम नियम व्रतका पालन करने वाले साधु और साध्वी को बिमार वगैरह ग्लानावस्था में भी उपाश्रय के ऊपर के महलों पर मलमूत्रादि त्याग नहीं करना चाहिये क्योंकि 'से तत्थ ऊसढं पगरेमाणे पयलिज्ज वा, पवडिज्ज वा' स-वह पूर्वोक्त साधु वहां पर अर्थात् उपाश्रय के ऊपर भाग में दुमजले वगैरह पर उत्सृष्ट मलमूत्रादि त्याग करता हुआ प्रचलित हो जायगा या गिरजायेगा और वह साधु 'से तत्थ पयलमाणे वा' वहां पर प्रचलित होकर या 'पवडेमाणे वा' गिरकर 'हत्थं वा पायं वा जाव सीसं वा' हाथ को या पाद को या यावत्-उरु-जंघाको या बाहु को या शीर्ष मस्तक को 'अण्णयरं वा कायंसि' अन्य भी जिस किसी अङ्ग को शरीर में 'इंदियजालं लूसिज्ज वा' इन्द्रिय-जाल-आंख वगैरह इन्द्रियों को स्वयं विनष्ट कर डालेगा अथवा 'पाणिं वा भूयाइं वा' प्राणीयों को या भूतों को या 'जीवाइं

દ્વારરૂપ માનવામા આવેલ છે. અર્થાત્ કર્મબંધના કારણરૂપ માનવામા આવે છે તેથી ઉપાશ્રયના બે માળ વિગેરેની ઉપર મલમૂત્રાદિનો ત્યાગ કરવાથી કર્મબંધ થાય છે અને તેથી સાધુ સાધ્વીને સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમ નિયમ વ્રતનું પાલન કરવાવાળા સાધુ અને સાધ્વીએ બિમાર વિગેરે રૂગ્ણ અવસ્થામા પણ ઉપાશ્રયની ઉપરના મજલા ઉપર રહીને ત્યા મલમૂત્રાદિનો ત્યાગ કરવો નહીં કેમ કે 'से तत्थ ऊसढं पगरेमाणे' તે પૂર્વોક્ત રૂગ્ણ સાધુ ત્યાં અર્થાત્ ઉપાશ્રયના ઉપરના ભાગમા બે મજલા વિગેરેની ઉપર મલમૂત્રાદિનો ત્યાગ કરતાં કરતા 'पयलिज्ज वा पवडिज्ज वा' પ્રચલિત થઈ જાય કે પડિ જાય અને 'से तत्थ पयलमाणे वा पवडमाणे वा' એ સાધુ ત્યા પ્રચલિત થઈને કે પડિ જઈને 'हत्थं वा पायं वा' હાથને કે પગને 'जाव सीसं वा' યાવત્ જંઘાને કે બાવડાને કે મસ્તકને અથવા 'अण्णयर वा कायंसि' અન્ય કોઈ પણ અંગને અથવા 'इंदियजालं लूसिज्ज वा' ઇંદ્રિય જાલ અર્થાત્ આંખ વિગેરે ઈંદ્રિયોનો સ્વયં વિનાશ કરશે અથવા

एस पइण्णा' अथ भिक्षूणां साधूनां कृते पूर्वोपदिष्टाः पूर्वं तीर्थङ्कृता एषा संयम नियमपालनरूपा प्रतिज्ञा-कर्तव्यपालननियमो वर्तते 'एस हेऊ' एष-हेतुः 'एय कारणे' एतत् कारणम्, 'एस उवदेसे' एष उपदेशः जीवादिहिंसात्यागपूर्वकं संयमपालनं कर्तव्यमिति तीर्थंकृदुपदेशः भावः, तदाह-'जं तहप्पगारे उवस्सए' यत् तथाप्रकारे-उपर्युक्तरूपे उपाश्रये 'अंतलिक्खजाए' अन्तरिक्षजाते-अन्तरिक्षस्थिते द्विभूमिकादौ 'णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा' नो स्थानं वा कायोत्सर्गरूपं, शय्यां वा संस्तारकम्, निषीधिकां वा-स्वाध्यायभूमिं चेइज्जा' चेतयेत्-कुर्यात्, अन्तरिक्षस्थितोपाश्रयद्विभूमिकादौ मलमूत्रादित्यागे उपर्युक्तरीत्या प्राणिजीवादीनां हिंसा संभवेन संयमात्मविराधना स्यात् ॥ सू० ११ ॥

वा सत्ताइं वा' जीवों को या सत्वों को 'अभिहणिज्ज वा' मार डालेगा, या 'जाव ववरोविज्ज वा' यावत्-विनाशकर डालेगा, किन्तु 'अहभिक्खूण पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' अथ और भिक्षुकों के लिये भगवान् वीतराग महावीर स्वामीने पहले ही संयम नियमका पालन करने की प्रतिज्ञा बतलायी हैं और 'एसहेऊ' यही भगवान् का हेतु या 'एयं कारणे' कारण भी यही बतलाया है कि साधु और साध्वी को जीवों की हिंसा का त्याग पूर्वक ही संयम नियमका पालन करना चाहिये। अर्थात् भगवान् महावीर प्रभुने साधु साध्वी के लिये 'एस उवदेसे' यहीं उपदेश किया है कि जीव मात्र की हिंसा त्याग पूर्वक ही संयम का पालन करना चाहिये इसलिये 'जं तहप्पगारे उवस्सए' इस प्रकार के उपाश्रय में 'अंतलिक्खजाए' अन्तरिक्ष-आकाश में स्थित दो मजला वगैरह ऊपर भाग में 'णो ठाणं वा' कायोत्सर्ग रूप ध्यान या 'सेज्जं वा णिसीहियं वा' शय्या-संस्तारक-संथरा 'चेइज्जा' या स्वाध्याय के लिये स्थान ग्रहण नहीं करे क्योंकि उपाश्रय के ऊपर के भाग में दुमजले वगैरह पर मलमूत्रादि का

'पाणिं वा भूयाइं वा' પ્રાણિયોને કે ભૂતોને 'जीवाइं वा सत्ताइं वा' જીવોને કે સત્વોને 'अभिहणिज्ज वा' મારી નાખશે અથવા 'जाव ववरोविज्ज वा' યાવત્ તેમનો વિનાશ કરશે, પરંતુ 'अह भिक्खुणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' તેથી સાધુ અને સાધ્વીઓ માટે વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ પહેલેથી જ સંયમ નિયમોનું પાલન કરવાની આજ્ઞા કરેલ છે. 'एसहेउ एयं कारणे' અને એજ ભગવાનનો ઉપદેશ અને હેતુ તથા કારણ પણ એજ બતાવેલ છે કે સાધુ અને સાધ્વીએ જીવોની હિંસાના ત્યાગ પૂર્વક જ સંયમ નિયમોનું પાલન કરવું જોઈએ તેથી 'तहप्पगारे उवस्सए' તેવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં કે જે 'अंतलिक्खजाए' આકાશ તરફ સ્થિત બે મજલા વિગેરે ઉપરના ભાગમાં 'णो ठाणं वा, सेज्जं वा' કાયોત્સર્ગ રૂપ ધ્યાન અથવા શય્યા સંથારો કે સ્વાધ્યાય માટે સ્થાન ગ્રહણ કરવું નહીં કેમ કે ઉપાશ્રયના ઉપરના ભાગમાં બે મજલા વિગેરેની ઉપર મલમૂત્રાદિનો ત્યાગ કરવાથી ઉક્ત પ્રકારથી પ્રાણિ જીવજંતુઓની હિંસા થવાની સંભાવનાથી

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा, सइत्थियं स खुड्डं सपसुभत्तपाणं तहप्पगारे सागारिए उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा, आयाणमेयं, भिक्खुस्स गाहावइकुलेण सद्धिं संवसमाणस्स अलसए वा, विसूइया वा छड्डी वा उव्वाहिज्जा अन्नतरे वा से दुक्खे रोगायंके समुप्पज्जेज्जा असंजए कलुणपडियाए तं भिक्खुस्स गातं तेल्लेण वा, घएण वा, उव्वट्टणेण वा, अब्भंगेज्ज मक्खिज्ज वा, सिणाणेण वा कक्केण वा, लोद्धेण वा, वण्णेण वा, चुण्णेण वा, पउमेण वा, आघंसेज्ज वा, पघंसेज्ज वा उव्वलेज्जवा, उव्वट्टेज्ज वा सीओदगवियडेण वा, उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा, पच्छोलेज्ज वा, पहोएज्ज वा, सिणाविज्ज वा, सिंचिज्ज वा, दारुणा वा दारुपरिणामं कट्टु, अगणिकायं उज्जालेज्ज वा पज्जालिज्ज वा, उज्जालित्ता पज्जालित्ता कायं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइन्ना एस हेऊ एयं कारणे एस उवदेसे जं तहप्पगारे सागरिए उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० १२॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनरेवम् उपाश्रयं जानीयात्, सस्त्रियं सक्षुद्रं सपशुभक्तपानं तथाप्रकारे सागारिके उपाश्रये नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत्, आदानमेतत्, भिक्षुकस्य गृहपतिकुलेन सार्द्धम् संवसतः अलसकं वा विसूचिका वा, छर्दी वा उद्बाधेरन्, अन्यतरद् वा तस्य दुःखं रोगातङ्कः समुत्पद्येत, असंयतः कारुण्यप्रतिज्ञया तद् भिक्षोः गात्रं तैलेन वा, घृतेन वा नवनीतेन वा वसया वा अभ्यंज्यात् वा म्रक्षयेद् वा, स्नानेन वा कल्केन वा लोध्रेण वा वर्णेन वा चूर्णेन वा पद्मेन वा, आघर्षेत्, प्रघर्षेत्, उद्वर्तेत वा शीतोदकविकटेन वा उष्णोदकविकटेन वा उत्क्षालयेद् वा प्रक्षालयेद् वा, स्नपयेद् वा सिञ्चेद् वा, दारुणं वा दारुपरिणामं कृत्वा अग्निकायम् उज्ज्वालयेद् वा प्रज्वालयेद् वा, उज्ज्वाल्य प्रज्वाल्य कायं वा आतापयेद् वा, प्रतापयेद् वा, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा एष हेतुः, एतत् कारणम्, एष उपदेशः, यत् तथाप्रकारे सागारिके उपाश्रये नो स्थानं वा शय्या वा निषीधिका वा चेतयेद् ॥ सू० १२ ॥

त्याग करने पर उच्चारोत्ति से प्राणी जीव जात की हिंसा होने की संभावना से संयम आत्मा की विराधना होगी ॥ ११ ॥

સયમ આત્માની વિરાધના થાય છે. ॥ સૂ. ૧૧ ॥

टीका—अथ प्रकारान्तरेण क्षेत्रशय्यामेवाधिकृत्य विशेषं वक्तुमाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण एवं उवस्सय' स भावभिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणस्वरूपम् उपाश्रयम् 'जाणिज्जा' जानीयात् तद्यथा 'सइत्थियं सखुड्डं सपसुभत्तपाणं' सस्त्रियम्—स्त्री बालकादिकुटुम्बपरिवारसहितम् सक्षुद्रम्—श्वानविडालमार्जारप्रभृतिक्षुद्रप्राणियुक्तम्, सपशुभक्तपानं गोमहिषादिपशुयुक्तम्, तद् भक्ष्यरूपभक्तपानसहितञ्च उपाश्रयं जानीयादिति पूर्वेणान्वयः तर्हि 'तहप्पगारे सागारिए' तथाप्रकारे—पूर्वोक्तरूपे सागारिके—गृहस्थकुटुम्बपरिवारयुक्ते 'उवस्सए' उपाश्रये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा' नो स्थानं वा कायोत्सर्गरूपम्, शय्यां वा संस्तारकम्, निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिं 'चेतेज्जा' चेतयेद्—विदध्यात्, यतस्तत्र वसतः साधोः एते वक्ष्यमाणदोषा—भवन्ति तथाहि 'आयाणमेयं' आदानमेतत्—कर्मोपादानम्

टीकार्थ—अब प्रकारान्तर से क्षेत्र शय्या को लक्ष्य करके ही कुछ विशेषता बतलाते हैं—'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण एवं उवस्सय जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक—संयमशील साधु और भिक्षुकी—साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जान ले कि—यह उपाश्रय 'सइत्थियं' स्त्री बालक वगैरह कुटुम्ब परिवार से युक्त है, एवम् 'सखुड्डं' श्वान—कुत्ता, बिडाल—बिल्ली, वगैरह क्षुद्र—छोटे छोटे प्राणियों से भी युक्त है तथा 'सपसुभत्तपाणं' गाय भैंस वगैरह पशुओं से भी भरा है और उन स्त्रीबालक श्वान गाय बैल भैंस वगैरह के भक्ष्य भक्त पान चारा वगैरह से भी भरा हुआ है तो 'तहप्पगारे सागारिए' इस प्रकार के सागारिक—स्त्रीबालक गाय भैंस वगैरह से भरे हुए 'उवस्सए' उपाश्रय में 'णो ठाणं वा' स्थान ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये तथा 'सेज्जं वा' शय्या—शयन संथरा बिस्तरा करने के लिये एवं 'निसीहियं वा' निषीधिका 'चेइज्जा' स्वाध्याय करने के लिये स्थान ग्रहण नहीं करना चाहिये, क्योंकि 'आयाणमेयं' एतत्—इस प्रकार के सागारिक उपाश्रय में रहना साधु के लिये

હવે પ્રકારાન્તરથી ક્ષેત્રશય્યા વિષે જ વિશેષતાનું કથન કરે છે.—

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે સંયમશીલ સાધુ કે સાધ્વી 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' જો આ વક્ષ્યમાણ રીતે ઉપાશ્રયને જાણે કે આ ઉપાશ્રય 'सइत्थियं' સ્ત્રી બાળક વિગેરે કુટુંબ પરિવાર વાળો છે. તથા 'सखुड्डं' કુતરા, બિલાડા, વિગેરે પ્રાણિયોથી પણ યુક્ત છે તથા 'सपसुभत्तपाणं' ગાય ભેંસ વિગેરે પશુઓથી પણ ભરેલ છે તથા એ સ્ત્રી, બાળકો, કુતરા, બિલાડાઓ અને ગાય ભેંસ વિગેરે પશુઓના ભક્ષ્ય અનાજ નિરણ વિગેરેથી પણ ભરેલ છે તો 'तहप्पगारे सागारिए उवस्स' એવા પ્રકારના સાગારિક અર્થાત્ સ્ત્રી બાળક પશુઓ વિગેરેથી ભરેલા ઉપાશ્રયમાં 'णो ठाणं वा सेज्जं वा' સ્થાન—અર્થાત્ ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ માટે શય્યા સંસ્તારક પાથરવા કે 'निसीहियं वा चेतेज्जा' સ્વાધ્યાય કરવા માટે સ્થાન ગ્રહણ કરવું નહીં કેમ કે—'आयाणमेयं' આવા

कर्मागमनद्वारम् एतत्-सागारिकोपाश्रयनिवासः, तदेवाह-'भिक्खुस्स गाहावइकुलेन सद्धिं' भिक्षुकस्य साधोः गृहपतिकुलेन सार्द्धम् 'संवसमाणस्स' संवसतः निवासं कुर्वतः 'अलसगे वा' अलसकं वा हस्तपादादिस्तम्भरूपोरोगविशेषः, श्वयथुर्वा 'विसूइया वा छड्डी वा' विषूचिका वा, छर्दिर्वा विरेचनरूपा 'उव्वाहिज्जा' उद्बाधेरन्-पीडयेयुः, 'अण्णयरे वा से दुक्खे-रोगायंके समुप्पज्जिज्जा' अन्यतरद् वा अन्यत् यत् किमपि तस्य दुःख रोगातङ्को वा समुत्पद्येत, अथ च 'असंजए' असयतो-गृहस्थः 'कलुणपडियाए' कारुण्यप्रतिज्ञया दयाभावेन 'तं भिक्खुस्स गायं' तद् भिक्षुकस्य ग्लानस्य रोगातङ्कितस्य गात्रम् शरीरम् 'तिल्लेण वा'

आदान-कर्मागमन क द्वार माना जाता है अर्थात् कर्मबन्धन का कारण होता है। इसलिये इस तरह के सागारिक-सक्षुद्र सपशु भक्तपान वाले उपाश्रय में संयमशील साधु और साध्वी को नहीं रहना चाहिये इसी को उपपादन करके बतलाते हुए कहते हैं 'भिक्खुस्स गाहावइकुलेन सद्धिं संवसमाणस्स' गहपति गृहस्थ श्रावक के परिवार के साथ निवास करते हुए भिक्षुक-साधु को 'अलसगे वा' अलसक-हाथ पादादि का स्तम्भ रूप (अकड जाना) वात विशेष रोग कदाचित हो जाय, या श्वयथु सूजन हो जाय अथवा 'विसूइया वा छड्डी वा' छर्दा विरेचन-विसूचिका (अत्यधिक शौच टट्टी) होने लगे 'उव्वाहिज्जा' उल्टी झाडा वगैरह होने लग जाय और 'अण्णयरे वा से दुक्खे' इस प्रकार के अनेकों रोगों से साधु पीडित हो जाय अर्थात् साधु को अनेकों दुःख या 'रोगायंके समुपज्जिज्जा रोगों का आतङ्क त्रास उत्पन्न हो जाय और ऐसी साधुकी बिमारी अवस्था में 'असंजए' यदि असंयत गृहस्थ श्रावक अर्थात् उसी उपाश्रय में रहने वाला सकुटुम्ब परिवार गृहस्थ 'कलुणपडियाए तंभिक्खुस्स गायं' दया भाव से रुग्ण साधु के गात्र शरीर को 'तिल्लेण वा घएण वा नवणीएण वा' तेल से या घृत से या नवनीत

પ્રકારના સાગારિક નિવાસસ્થાનમાં રહેવુ તે સાધુ સાધ્વીને માટે આદાન-કર્માગમનનું દ્વાર માનવામા આવે છે અર્થાત્ કર્મબંધનું કારણ ગણાય છે તેથી આ પ્રકારના સાગારિક-સક્ષુદ્ર, સપશુ તથા ભક્ત પાન વાળા ઉપાશ્રયમા સંયમશીલ સાધુ કે સાધ્વીએ નિવાસ કરવો નહી તે જ વાત ઉપસ્થિત કરીને હવે સૂત્રકાર બતાવે છે. 'भिक्खुस्स गाहावइकुलेन सद्धिं' ગૃહપતિ ગૃહસ્થ શ્રાવકના પરિવારની સાથે 'संवसमाणस्स' નિવાસ કરનારા સાધુને 'अलसगे वा' હાથ પગના અકડાઇ જવા રૂપ વાત વિકારનો રોગ કદાચ થઇ જાય અથવા 'विसूइया वा' વિસુચિકા અર્થાત્ ઝાડાનો રોગ થઈ જાય અથવા 'छड्डी वा' ઉલ્ટી ઝાડા વિગેરે 'उव्वाहिज्जा' પીડા કરે અથવા 'अण्णयरे वा से दुक्खे' આવા પ્રકારના અનેક રોગોથી સાધુ ને દુઃખ કારક 'रोगायंके समुपज्जिज्जा' રોગાતંકનો ત્રાસ ઉપજે અને એવા પ્રકારની સાધુની માંદગીની અવસ્થામાં 'असंजए कलुणपडियाए' ગૃહસ્થ શ્રાવક કે જે એજ ઉપાશ્રયમા રહેનાર સકુટુંબવાળો ગૃહસ્થ દયા ભાવથી 'तं भिक्खुस्स गायं तिल्लेण वा'

तैलेन वा 'घएण वा' घृतेन वा 'नवणीएण वा' नवनीतेन वा 'वसाए वा' वसया वा स्निग्ध चूर्णविशेषेण 'अब्भंगिज्ज वा' अभ्यंज्यात् वा-अभ्यञ्जनं कुर्यात् 'मक्खिज्ज वा' म्रक्षयेद् वा म्रक्षणं विदध्यात्, 'सिणाणेण वा' स्नानेन वा सुगन्धिद्रव्यमिश्रितशीतलजलस्नानेन 'कक्केण वा' कषायेण वा-कषायद्रव्यमिश्रितशीतलजलेन 'लुद्धेण वा' लोध्रेण वा 'वण्णेण वा' वर्णेन वा कम्पिल्लकादि वर्णेन 'चुण्णेण वा' चूर्णेन वा यवादि चूर्णविशेषेण 'पउमेण वा' पद्मेन वा 'आघंसिज्ज वा' आघर्षयेद् वा 'पघंसिज्ज वा' प्रघर्षयेद् वा सकृद् वा वारंवारं वा घर्षणं कुर्यात् करिष्यतीत्यर्थः 'उव्वलिज्ज वा' उद्वलेद् वा 'उव्वट्टेज्ज वा' उद्वर्तयेद् वा यवादि-चूर्णद्वारा उद्वेलनम् उद्वर्तनं वा कुर्यात् 'सीओदगवियडेण वा' शीतोदकविकटेन वा-प्रासुक-शीतलजलेन 'उसिणोदगवियडेण वा' उष्णोदकविकटेन वा-प्रासुकोष्णजलेन वा 'उच्छोलेज्ज वा' उत्क्षालयेद् वा-सकृत्प्रक्षालनं कुर्यात् 'पक्खालिज्ज वा' प्रक्षालयेद् वा पुनः पुनः प्रक्षालनं कुर्यात् 'सिणाविज्ज वा' स्नपयेद् वा वारंवारं मस्तकादि प्रक्षालनं वा कुर्यात् 'सिंचेज्ज वा' सिञ्चेद् वा जलादिना शरीरादि सेचनं कुर्यात् 'दारुणा वा दारुपरिणामं कट्टु' दारुणा वा

मक्खन से या 'वसाए वा चुण्णेण वा' स्निग्ध चिक्कण चूर्ण विशेष से अभ्यंजन और मालिश करे या सुगन्धित द्रव्य मिश्रित शीतल जल से 'अब्भंगि-ज्ज वा' मक्खिज्ज वा' स्नान करावे या कषाय द्रव्य मिश्रित शीतल जल से या लोध्र से या कम्पिल्लकादि वर्ण से या यवादि चूर्ण विशेष से या पाउडर से 'सिणाणेण वा कक्केण वा' एक वार या बारबार घर्षण करे या उद्वलन करे या उद्वर्तन करे अर्थात् यवादि चूर्ण विशेष या पाउडर वगैरह से औगटन करे 'सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा' शीतोदक विकट--अचित्त शीतोदक से या अचित्त उष्णोदक से एक वार या 'उच्छोज्ज वा' अनेकवार मस्तादिक का 'पक्खलिज्ज वा' प्रक्षालन करे अथवा 'सिणाविज्ज वा' स्नान करावे अथवा 'सिंचेज्ज वा' जल वगैरह से सिञ्चन करे 'दारुणा वा दारुपरिणामंकट्टु' अथवा

घएण वा' ते साधुना शरीरने तेलथी के घीथी 'णवणीएण वा' अथवा माखणथी 'वसाए वा' स्निग्ध चिकणा चूर्ण विशेषथी 'अब्भंगिज्ज वा, मक्खिज्ज वा' अभ्यंगन अने मालीश करे 'सिणाणेण वा' सुगंधित द्रव्यवाळा ठंडा पाणीथी नवरावे तथा 'कक्केण वा' कषाय द्रव्यवाळा ओषध मिश्रित ठंडा पाणीथी नवरावे अथवा 'लुद्धेण वा' लोध्रथी के 'वण्णेण वा' कम्पिल्लादि वर्णथी अथवा 'चुण्णेण वा' यवादिना चूर्ण विशेषथी अथवा 'पउमेन वा' पावडरथी के कमळथी 'आघंसिज्ज वा' एकवार घसे अथवा 'पघंसिज्ज वा' वारवार घसे अथवा 'उव्वलिज्ज वा' उद्वलन करे अथवा 'उव्वट्टेज्ज वा' उद्वर्तन करे अर्थात् यवादिना चूर्ण विशेषथी के पावडर विगेरेथी मालीश करे अथवा 'सीयोदगवियडेण वा' अचित्त ठंडा पाणीथी के 'उसिणोदगवियडेण वा' अचित्त उना पाणीथी 'उच्छोलेज्ज वा पक्खालेज्ज वा' एक वार के वारंवार मस्तक विगेरेने धोवे अथवा सिणाविज्ज वा' स्नान करावे

कर्मागमनद्वारम् एतत्–सागारिकोपाश्रयनिवासः, तदेवाह–'भिक्खुस्स गाहावइकुलेन सद्धिं' भिक्षुकस्य साधोः गृहपतिकुलेन सार्द्धम् 'संवसमाणस्स' संवसतः निवासं कुर्वतः 'अलसगे वा' अलसकं वा हस्तपादादिस्तम्भरूपोरोगविशेषः, श्वयथुर्वा 'विसूइया वा छड्डी वा' विसूचिका वा, छर्दिर्वा विरेचनरूपा 'उव्वाहिज्जा' उद्बाधेरन्–पीडयेयुः, 'अण्णयरे वा से दुक्खे रोगायंके समुपज्जिज्जा' अन्यतरद् वा अन्यत् यत् किमपि तस्य दुःख रोगातङ्को वा समुत्पद्येत, अथ च 'असंजए' असयतो–गृहस्थः 'कलुणपडियाए' कारुण्यप्रतिज्ञया दयाभावेन 'तं भिक्खुस्स गायं' तद् भिक्षुकस्य ग्लानस्य रोगातङ्कितस्य गात्रम् शरीरम् 'तिल्लेण वा'

आदान–कर्मागमन का द्वार माना जाता है अर्थात् कर्मबन्धन का कारण होता है। इसलिये इस तरह के सागारिक–सक्षुद्र सपशु भक्तपान वाले उपाश्रय में संयमशील साधु और साध्वी को नहीं रहना चाहिये इसी को उपपादन करके बतलाते हुए कहते हैं 'भिक्खुस्स गाहावइकुलेन सद्धिं संवसमाणस्स' गहपति गृहस्थ श्रावक के परिवार के साथ निवास करते हुए भिक्षुक–साधु को'अलसगे वा' अलसक–हाथ पादादि का स्तम्भ रूप (अकड जाना) वात विशेष रोग कदाचित हो जाय, या श्वयथु सूजन हो जाय अथवा 'विसूइया वा छड्डी वा' छर्दा विरेचन–विसूचिका (अत्यधिक शौच टट्टी) होने लगे 'उव्वाहिज्जा' उल्टी झाडा वगैरह होने लग जाय और 'अण्णयरे वा से दुक्खे' इस प्रकार के अनेकों रोगों से साधु पीडित हो जाय अर्थात् साधु को अनेकों दुःख या 'रोगायंके समुपज्जिज्जा रोगों का आतङ्क त्रास उत्पन्न हो जाय और ऐसी साधुकी बिमारी अवस्था में 'असंजए' यदि असंयत गृहस्थ श्रावक अर्थात् उसी उपाश्रय में रहने वाला सकुटुम्ब परिवार गृहस्थ 'कलुणपडियाए तंभिक्खुस्स गायं' दया भाव से रुग्ण साधु के गात्र शरीर को 'तिल्लेण वा घएण वा नवणीएण वा' तेल से या घृत से या नवनीत

પ્રકારના સાગારિક નિવાસસ્થાનમાં રહેવુ તે સાધુ સાધ્વીને માટે આદાન–કર્માગમનનું દ્વાર માનવામા આવે છે અર્થાત્ કર્મબંધનું કારણ ગણાય છે તેથી આ પ્રકારના સાગારિક–સક્ષુદ્ર, સપશુ તથા ભક્ત પાન વાળા ઉપાશ્રયમાં સંયમશીલ સાધુ કે સાધ્વીએ નિવાસ કરવો નહી તે જ વાત ઉપસ્થિત કરીને હવે સૂત્રકાર બતાવે છે. 'भिक्खुस्स गाहावइकुलेन सद्धिं' ગૃહપતિ ગૃહસ્થ શ્રાવકના પરિવારની સાથે 'संवसमाणस्स' નિવાસ કરનારા સાધુને 'अलसगे वा' હાથ પગના અકડાઈ જવા રૂપ વાત વિકારનો રોગ કદાચ થઈ જાય અથવા 'विसूइया वा' વિસૂચિકા અર્થાત્ ઝાડાનો રોગ થઈ જાય અથવા 'छड्डी वा' ઉલ્ટી ઝાડા વિગેરે 'उव्वाहिज्जा' પીડા કરે અથવા 'अण्णयरे वा से दुक्खे' આવા પ્રકારના અનેક રોગોથી સાધુ ને દુઃખ કારક 'रोगायंके समुपज्जिज्जा' રોગાતંકનો ત્રાસ ઉપજે અને એવા પ્રકારની સાધુની માંદગીની અવસ્થામાં 'असंजए कलुणपडियाए' ગૃહસ્થ શ્રાવક કે જે એજ ઉપાશ્રયમા રહેનાર સકુટુંબવાળો ગૃહસ્થ દયા ભાવથી 'तं भिक्खुस्स गायं तिल्लेण वा

तैलेन वा 'घएण वा' घृतेन वा 'नवणीएण वा' नवनीतेन वा 'वसाए वा' वसया वा स्निग्ध चूर्णविशेषेण 'अब्भंगिज्ज वा' अभ्यंज्यात् वा-अभ्यञ्जन कुर्यात् 'मक्खिज्ज वा' म्रक्षयेद् वा म्रक्षणं विदध्यात्, 'सिणाणेण वा' स्नानेन वा सुगन्धिद्रव्यमिश्रितशीतलजलस्नानेन 'कक्केण वा' कषायेण वा-कषायद्रव्यमिश्रितशीतलजलेन 'लुद्धेण वा' लोध्रेण वा 'वण्णेण वा' वर्णेन वा कम्पिल्लकादि वर्णेन 'चुण्णेण वा' चूर्णेन वा यवादि चूर्णविशेषेण 'पउमेण वा' पद्मेन वा 'आघंसिज्ज वा' आघर्षयेद् वा 'पघंसिज्ज वा' प्रघर्षयेद् वा सकृद् वा वारंवारं वा घर्षणं कुर्यात् करिष्यतीत्यर्थः 'उव्वलिज्ज वा' उद्वलेद् वा 'उव्वट्टेज्ज वा' उद्वर्तयेद् वा यवादि-चूर्णद्वारा उद्वेलनम् उद्वर्तनं वा कुर्यात् 'सीओदगवियडेण वा' शीतोदकविकटेन वा-प्रासुक-शीतलजलेन 'उसिणोदगवियडेण वा' उष्णोदकविकटेन वा-प्रासुकोष्णजलेन वा 'उच्छोलेज्ज वा' उत्क्षालयेद् वा-सकृत्प्रक्षालनं कुर्यात् 'पक्खालिज्ज वा' प्रक्षालयेद् वा पुनः पुनः प्रक्षालनं कुर्यात् 'सिणाविज्ज वा' स्नपयेद् वा वारंवारं मस्तकादि प्रक्षालनं वा कुर्यात् 'सिंचेज्ज वा' सिञ्चेद् वा जलादिना शरीरादि सेचनं कुर्यात् 'दारुणा वा दारुपरिणामं कट्टु' दारुणा वा

मक्खन से या 'वसाए वा चुण्णेण वा' स्निग्ध चिक्कण चूर्ण विशेष से अभ्यंजन और मालिश करे या सुगन्धित द्रव्य मिश्रित शीतल जल से 'अब्भंगिज्ज वा' मक्खिज्ज वा' स्नान करावे या कषाय द्रव्य मिश्रित शीतल जल से या लोध्र से या कम्पिल्लकादि वर्ण से या यवादि चूर्ण विशेष से या पाउडर से 'सिणाणेण वा कक्केण वा' एक बार या बारबार घर्षण करे या उद्वलन करे या उद्वर्तन करे अर्थात् यवादि चूर्ण विशेष या पाउडर वगैरह से औगटन करे 'सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा' शीतोदक विकट-अचित्त शीतोदक से या अचित्त उष्णोदक से एक बार या 'उच्छोलेज्ज वा' अनेकबार मस्तादिक का 'पक्खलिज्ज वा' प्रक्षालन करे अथवा 'सिणाविज्ज वा' स्नान करावे अथवा 'सिंचेज्ज वा' जल वगैरह से सिञ्चन करे 'दारुणा वा दारुपरिणामंकट्टु' अथवा

घएण वा' ते साधुना शरीरने तेलथी के घीथी 'णवणीएण वा' अथवा माखणथी 'वसाए वा' स्निग्ध चिकणा चूर्ण विशेषथी 'अब्भंगिज्ज वा, मक्खिज्ज वा' अभ्यंगन अने मालीश करे 'सिणाणेण वा' सुगंधित द्रव्यवाळा ठंडा पाणीथी नवरावे तथा 'कक्केण वा' कषाय द्रव्यवाळा औषध मिश्रित ठंडा पाणीथी नवरावे अथवा 'लुद्धेण वा' लोध्रथी के 'वण्णेण वा' कम्पिल्लादि वर्णथी अथवा 'चुण्णेण वा' यवादिना चूर्ण विशेषथी अथवा 'पउमेन वा' पावडरथी के कमळथी 'आघंसिज्ज वा' एकवार घसे अथवा 'पघंसिज्ज वा' वारवार घसे अथवा 'उव्वलिज्ज वा' उद्वलन करे अथवा 'उव्वट्टेज्ज वा' उद्वर्तन करे अर्थात् यवादिना चूर्ण विशेषथी के पावडर विगेरेथी मालीश करे. अथवा 'सीओदगवियडेण वा' अचित्त ठंडा पाणीथी के 'उसिणोदगवियडेण वा' अचित्त ऊना पाणीथी 'उच्छोलेज्ज वा पक्खालेज्ज वा' एक वार के वार वार मस्तक विगेरेने धोवे अथवा सिणाविज्ज वा' स्नान करावे

मन्थनकाष्ठविशेषेण दारुपरिणामम् अरणिमन्थनं कृत्वा 'अगणिकायं' अग्निकायम् अग्निकायिकजीवम् 'उज्जालेज्ज वा' उज्ज्वालयेद् वा 'पज्जालिज्ज वा' प्रज्वालयेद् वा सकृद् वा वारंवारं वा प्रज्वालनं कुर्यात् 'उज्जालित्ता पज्जालित्ता' उज्ज्वाल्य प्रज्वाल्य 'कायं आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा' कायं साधुशरीरम् आतापयेद् वा प्रतापयेद् वा सकृद् वा वारंवारं वा प्रतापनं कुर्यात् 'अह भिक्खूणं' अथ भिक्षूणाम् साधूनाम् 'पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' पूर्वोपदिष्टा–पूर्वतीर्थकृदुपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा–साधु संयमपालननियमः 'एस हेऊ' एष हेतुः 'एयं कारणे' एतत् कारणम् 'एस उवदेसे' एष उपदेशः 'जं तहप्पगारे सागारिए' यत् तथाप्रकारे पूर्वोक्तरूपे सागारिके–आगारिकगृहस्थ कुटुम्बपरिवारयुक्ते 'उवस्सए' उपाश्रये 'णो ठाणं वा' नो स्थानं वा कायोत्सर्गरूपम् 'सेज्जं वा' शय्यां वा संस्तारकरूपां 'निसीहियं वा' निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिं वा 'चेतेज्जा' चेतयेद् विदध्यात् ॥ सू० १२ ॥

मन्थन काष्ठ से अरणिमन्थन करके 'अगणिकायं उज्जालेज्ज वा' अग्निकायिकजीवों को एक वार या अनेक वार 'पज्जालिज्ज वा' प्रज्वालित करे तथा 'उज्जालित्ता पज्जालित्ता' एक वार या अनेकवार अग्निकायिक जीव को प्रज्वालित कर उस रुग्ण-बिमार साधु के 'कायं' आयाविज्ज वा' शरीर को एकवार या अनेकवार 'पयाविज्ज वा' तापित करे अर्थात् तपावे तो अप्रासुक सचित्त अग्नि कायिक वगैरह के सम्पर्क से और उक्तरीति से संयमी मुनि को आधाकर्मादि दोष लगने से संयम आत्म विराधना होगी इसलिये 'अह 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एसपइण्णा, किन्तु भिक्षुकों के लिये पहले उपदिष्ट–बतलायी गई ऐसी प्रतिज्ञा है कि संयम का पालन करना चाहिये 'एसहेऊ' यह मुख्य हेतु या 'एसकारणे' मुख्य कारण और 'एसउवदेसे' भगवान् श्रीमहावीरस्वामी का उपदेश है कि 'जं तहप्पगारे सागारिए उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेतेज्जा' इस प्रकार के सागारिक गृहस्थगृह में साधु को स्थान–शय्या और

અથવા 'सिंचेज्ज वा' પાણિ વિગેરેનો છટકાવ કરે 'दारुणा वा दारु परिमाणं कट्टु' અથવા મથન કાષ્ટથી મંથન કરીને 'अगणि कायं' અગ્નિકાયિક જીવોને 'उज्जालेज्ज वा पज्जालिज्ज वा' એકવાર કે અનેક વાર પ્રજ્વલિત કરે તથા 'उज्जालित्ता पज्जालित्ता' એકવાર કે અનેકવાર અગ્નિકાયિક જીવોને પ્રજ્વલિત કરીને 'कायं आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा' એ રોગી સાધુના શરીરને એકવાર કે અનેકવાર તપાવે અર્થાત્ એ રીતે તપાવવાથી અપ્રાસુક સચિત્ત અગ્નિકાયિક વિગેરેના સંપર્કથી અને ઉક્ત પ્રકારથી સંયમી મુનિને આધાકર્માદિ દોષ લાગવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. તેથી 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा' સાધુ અને સાધ્વીને આ પહેલા ઉપદેશેલ 'एस पइण्णा' એવી પ્રતિજ્ઞા છે 'एसहेऊ' સંયમનું પાલન કરવું એજ મુખ્ય હેતુ છે. અને 'एसकारणे' એજ મુખ્ય કારણ છે અને 'एस उवदेसे' ભગવાન્ શ્રીમહાવીર પ્રભુનો એજ ઉપદેશ છે. 'जं तहप्पगारे सागारिए' એવા પ્રકારના સાગારિક

मूलम्-आयाणमेयं भिक्खुस्स सागारिए उवस्सए वसमाणस्स इह खलु गाहावइ वा गाहावइभारिया वा गाहावइपुत्तो वा गाहावइधूया वा सुण्हा वा जाव कम्मकरी वा अन्नमन्नं अक्कोसंति वा, पचंति वा, रुंभंति वा, उद्दविंति वा अह भिक्खूणं उच्चावयं मणं णियंछेज्जा, एते खलु अन्नमन्नं उक्कोसंतु वा मा वा उक्कोसंतु पचंतु वा मा वा पचंतु, रुंभंतु वा मा वा रुंभंतु जाव मा वा उद्दविंतु, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा एस हेऊ, जाव जं तहप्पगारे सागारिए उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० १२॥

छाया-आदानमेतत् भिक्षुकस्य सागारिके उपाश्रये वसतः इह खलु गृहपतिर्वा गृहपतिभार्या वा गृहपतिपुत्रो वा गृहपतिदुहिता वा स्नुषा वा यावत् कर्मकरी वा अन्योन्यम् उत्क्रोशंति वा पचन्ति वा, रुन्धन्ति वा उद्द्रावयन्ति वा, अथ भिक्षुः उच्चावचं मनः कुर्यात् एते खलु अन्योन्यम् उत्क्रोशन्तु वा मा वा उत्क्रोशन्तु, पचन्तु वा मा वा पचन्तु, रुन्धन्तु वा मा वा रुन्धन्तु यावद् मा वा उद्द्रावयन्तु अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा, एष हेतुः यावत् यत् तथाप्रकारे सागारिके उपाश्रये नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेद् ॥१२॥

टीका-सागारिकोपाश्रये साधोर्निवासः कर्मबन्ध हेतु र्भवतीत्याह-'आयाणमेयं' आदानम्-कर्मोपादानकारणम् एतत्-सागारिकोपाश्रयवासो भवति तदाह-'भिक्खुस्स सागारिए उवस्सए वसमाणस्स' भिक्षुकस्य साधोः सागारिके कुटुम्बपरिवारयुक्ते उपाश्रये वसतः-निवासं कुर्वतः कर्मबन्धो भवतीत्याह 'इह खलु गाहावइ वा' इह खलु-सागारिकोपाश्रये गृह-

निषीधिका नहीं करनी चाहिये क्योंकि उक्तरीति से सागारिक निवासस्थान में रहने से संयम आत्म विराधना होती है ॥ १२ ॥

टीकार्थ-अब सागारिक उपाश्रय अर्थात् गृहस्थ के मकान में रहने से साधु कोकर्मबन्ध होता है यह बतलाते हैं-'आयाणमेयं, भिक्खुस्स सागारिए उवस्सए वसमाणस्स' सागारिक-अर्थात् कुटुम्ब परिवार युक्त उपाश्रय में रहने से भिक्षुक को कर्मबन्धन होता है-अर्थात् सागरिक वसति में संयमशील

'उवस्सए' निवासस्थानमा 'णो ठाणं वा सेज्जं वा' साधुએ स्थान शय्या तथा 'निसीहियं वा चेतेज्जा' निषीधिका-स्वाध्याय माटे स्थान ग्रहण करवुं नही. केम के उक्त प्रकारथी सागारिक वसतीमा रहेवाथी संयम आत्म विराधना थाय छे ॥ सू. १२ ॥

हवे सागारिक निवासस्थानमा रहेवाथी साधुने कर्मबंध थवानु सूत्रकार कथन करे-छे.

टीकार्थ-'आयाणमेयं भिक्खुस्स सागारिए' कुटुंब परिवारवाळा 'उवस्सए वसमाणस्स' उपाश्रयमा रहेवाथी संयमशील साधु अने साध्वीने कर्मबंधन थाय छे. अर्थात् सागा

पतिर्वा 'गाहावइभारिया वा' गृहपतिभार्या वा 'गाहावइपुत्तो वा' गृहपतिपुत्रो वा 'गाहावइ धूया वा' गृहपतिदुहिता वा 'सुण्हा' स्नुपा वा-पुत्र वधूः 'जाव' कम्मकरी वा 'यावत्-धात्री वा' दासो वा दासी वा कर्मकरो वा कर्मकरी वा 'अन्नमन्नं' अन्योन्यम्-परस्परम् 'उक्कोसंति वा' उत्क्रोशन्ति वा-आक्रोशं करिष्यन्ति, ते गृहपत्यादयः परस्परं कलहं करिष्यन्ति 'पचंति वा, रुंभंति वा, उद्दविंति वा' पचन्ति वा-पाकं करिष्यन्ति, रुन्धन्ति वा, अवरोधं करिष्यन्ति, उद्द्रावयन्ति वा-उद्द्रावणं करिष्यन्ति वा, तेषाञ्च गृहपत्यादीनामाक्रोशादिकं दृष्ट्वा 'अह भिक्खुणं' अथ स भिक्षुः सागारिकोपाश्रये वसन् साधुः खलु 'उच्चावयं मणं नियंछिज्जा' उच्चावचम् मनः कुर्यात्, तत्र उच्चं तावद् मा एवं कुर्वन्तु, अवचं तावत् एवम् आक्रोशादिकं कुर्वन्तु इत्येवम् उच्चावचं मनः करिष्यति, तदाह-'एए खलु अन्नमन्नं उक्कोसंतु वा, मा वा

साधु का रहना कर्मबन्धन का कारण माना जाता है क्योंकि 'इह खलु' इस सागरिक निवासस्थान में 'गाहावइ वा' गृहपति-गृहस्थ श्रावक या 'गाहावइ भारिया वा' गृहपति की भार्या या 'गाहावइ पुत्तो वा' गृहपति का पुत्र अथवा 'गाहावइधूया वा' गृहपति की दुहिता कन्या या गृहपति की 'सुण्हा वा' स्नुषा पुत्र वधू 'जाव कम्मकरी वा' या यावत्-दास भृत्य या दासी या कर्मकर-नौकर या कर्मकरी-नौकरानी 'अण्णमण्णं' अन्योन्य-परस्पर आपस में 'उक्कोसंति वा' आक्रोश करेंगे अर्थात् गृहपति वगैरह आपस में कलह करेगे या शोर गुल मचायेगे, या 'पचंति वा' पाक करेंगे अथवा 'रूभंति वा' अवरोध करेंगे अथवा 'उद्दविंति वा' एक दूसरे को उद्राबित करेगे अर्थात उपद्रव करके भगायेगे इस तरह उन गृहपति वगैरह का कलहादि को देखकर 'अह भिक्खु णं उच्चा वयं मणं नियंछिज्जा' भिक्षुक संयमशील साधु उस सागारिक उपाश्रय में रहते हुए अपने मन को उच्चावच करने लगेगा अर्थात् 'एस खलु अन्नमन्नं' ये लोग गृहपति वगैरह इस प्रकार का 'उक्कोसंतु वा मा वा उक्कोसंतु' कलह नहीं करे

रिક નિવાસસ્થાનમાં સાધુનું રહેવું કર્મબંધનનું કારણ માનવામાં આવે છે કેમ કે-'इह खलु गाहावइ वा' આ સાગારિક આશ્રયસ્થાનમાં ગૃહપતિ ગૃહસ્થ શ્રાવક અથવા 'गाहावइ भारिया वा' ગૃહપતિની સ્ત્રી અથવા 'गाहावइ पुत्ते वा' ગૃહપતિનો પુત્ર અથવા 'गहावइ धूया' ગહપતિની પુત્રી અથવા 'सुण्हा वा' ગૃહપતિની પુત્રવધૂ 'जाव कम्मकरी वा' અથવા યાવત્ દાસ, નોકર, દાસી અગર કર્મકર અથવા નોકરની સ્ત્રી 'अन्नमन्नं उक्कोसंति वा' પરસ્પર કલહ કજીયા કરશે કે શોરબકોર કરશે અથવા 'पचंति वा' પાકક્રિયા કરશે અથવા તો 'रूभंति वा' અવરોધ કરશે અથવા 'उद्दविंति वा' એક બીજાને ઉપદ્રવ કરશે અર્થાત્ ઉપદ્રવ કરીને ભગાડવા પ્રયત્ન કરશે આ રીતે એ ગૃહપતિ વિગેરેના કલહાદિને જોઈને 'अह भिक्खुणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' પરંતુ સાધુ સાધ્વીયોને પૂર્વોપદિષ્ટ એવી પ્રતિજ્ઞા અર્થાત્ સંયમ પાલન કરવાનો નિયમ છે. 'एसहेऊ' અને સંયમ પાલન કરવું

उक्कोसंतु' एते खलु गृहपत्यादयः सागारिकोपाश्रये अन्योन्यम्-परस्परम् उत्क्रोशन्तु वा-आक्रोशं कुर्वन्तु, मा वा उत्क्रोशन्तु-आक्रोशं मा कुर्वन्तु 'पचंतु वा मा वा पचंतु' पचन्तु वा, पाकं कुर्वन्तु, मा वा पचन्तु-पाकं मा कुर्वन्तु 'जाव' यावत्-रुन्धन्तु वा मा वा रुन्धन्तु उद्द्रावयन्तु 'मा वा उद्दविंतु' मा वा उद्द्रावयन्तु इत्येवं मनसि द्वैविध्यं विचिकित्सा वा स्यात् तथा च संयमात्मविराधना भवेदित्याशयेनाह-'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' अथ भिक्षूणां साधूनां कृते पूर्वोपदिष्टा-पूर्वं तीर्थकृदुपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा संयमपालननियमः 'एस हेऊ' एष हेतुः, 'एयं कारणे' एतत् कारणम् 'एस उवदेसे' एष उपदेशः भगवतस्तीर्थकृतः कीदृशः उपदेश इत्याह-'जं तहप्पगारे सागारिए उवस्सए' यत् तथाप्रकारे पूर्वोक्तरूपे सागारिके गृहस्थकुटुम्बपरिवारयुक्ते उपाश्रये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा' नो स्थानं वा-कायोत्सर्गरूपम्, शय्यां वा संस्तारकम्, निषीधिकां वा-स्वाध्यायभूमिं 'चेइज्जा' चेतयेत्-कुर्यात् ॥ सू० १३ ॥

या करे इस तरह का अनेकों ऊंचानीचा विचार मन में होने लगेगा, इसी तात्पर्य से कहते हैं कि-ये सभी गृहपति वगैरह इस सागारिक उपाश्रय में परस्पर में कलह करे या नकरे 'पचंतु मा वा पचंतु' पकावे या नहीं पकावें 'जाव मा वा उद्दविंतु' यावत-अवरोध करें या नहीं करे उपद्रव करके एक दूसरे को खदेरे या नहींखदेरे इस तरह मन में अनेक प्रकार का द्वैविध्य या विचिकित्सा उत्पन्न होने से संयम आत्म विराधना होगी इस आशय से कहा है-'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एसपइण्णा, एस हेऊ, एयं कारणे, एस उवदेसे' अथ किन्तु भिक्षुकों के लिये पूर्वोपदिष्ट-पहिले बतलायी गयी ऐसी प्रतिज्ञा-संयम पालन करने का नियम है यही संयम पालन करना ही साधु का मुख्य हेतु है या मुख्य कारण बतलाया गया है और भगवान् वीतराग श्रीमहावीर स्वामीने उपदेश दिया है कि-'जं तहप्पगारे सागारिए' इस प्रकार के सागारिक 'उवस्सए' उपाश्रय में 'णो ठाणं वा' स्थान-ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये तथा 'सेज्जं वा' शय्या-शयन संथरा करने के लिये तथा 'निसीहियं वा चेइज्जा' निषीधिका-स्वाध्याय करने के लिये भी आवास नहीं करना चाहिये, क्यों कि सागारिक निवासस्थान में रहने से संयम आत्म विराधना होती है ॥१३॥

એજ સાધુનો મુખ્ય હેતુ છે. અથવા 'एस कारणे' એજ મુખ્ય કારણ કહેલ છે 'एस उवदेसे' તથા વીતરાગ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ એજ ઉપદેશ આપ્યો છે કે 'जं तहप्पगारे सागारिए उवस्सए' આવા પ્રકારના સાગારિક નિવાસસ્થાનમાં 'णो ठाणं वा' સ્થાન-ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ માટે તથા 'सेज्जं वा' શય્યા શયન સંથારો કરવા માટે તથા 'निसीहियं वा चेइज्जा' નિષીધિકા અર્થાત્ સ્વાધ્યાય કરવા માટે પણ વાસ કરવો નહીં કેમ કે સાગારિક ઉપાશ્રયમાં રહેવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. સૂ. ॥ ૧૩ ॥

पतिर्वा 'गाहावइभारिया वा' गृहपतिभार्या वा 'गाहावइपुत्तो वा' गृहपतिपुत्रो वा 'गाहावइ धूया वा' गृहपतिदुहिता वा 'सुण्हा' स्नुषा वा-पुत्र वधूः 'जाव' कम्मकरी वा 'यावत्-धात्री वा' दासो वा दासी वा कर्मकरो वा कर्मकरी वा 'अन्नमन्नं' अन्योन्यम्-परस्परम् 'उक्कोसंति वा' उत्क्रोशन्ति वा-आक्रोशं करिष्यन्ति, ते गृहपत्यादयः परस्परं कलहं करिष्यन्ति 'पचंति वा, रुंभंति वा, उद्दविंति वा' पचन्ति वा-पाकं करिष्यन्ति, रुन्धन्ति वा, अवरोधं करिष्यन्ति, उद्द्रावयन्ति वा-उद्द्रावणं करिष्यन्ति वा, तेषाञ्च गृहपत्यादीनामाक्रोशादिकं दृष्ट्वा 'अह भिक्खुणं' अथ स भिक्षुः सागारिकोपाश्रये वसन् साधुः खलु 'उच्चावयं मणं नियंछिज्जा' उच्चावचम् मनः कुर्यात्, तत्र उच्चं तावद् मा एवं कुर्वन्तु, अवचं तावत् एवम् आक्रोशादिकं कुर्वन्तु इत्येवम् उच्चावचं मनः करिष्यति, तदाह-'एस खलु अन्नमन्नं उक्कोसंतु वा, मा वा

साधु का रहना कर्मबन्धन का कारण माना जाता है क्योंकि 'इह खलु' इस सागरिक निवासस्थान में 'गाहावइ वा' गृहपति-गृहस्थ श्रावक या 'गाहावइ भारिया वा' गृहपति की भार्या या 'गाहावइ पुत्तो वा' गृहपति का पुत्र अथवा 'गाहावइधूया वा' गृहपति की दुहिता कन्या या गृहपति की 'सुण्हा वा' स्नुषा पुत्र वधू 'जाव कम्मकरी वा' या यावत्-दास भृत्य या दासी या कर्मकर-नौकर या कर्मकरी-नौकरानी 'अण्णमण्णं' अन्योन्य-परस्पर आपस में 'उक्कोसंति वा' आक्रोश करेंगे अर्थात् गृहपति वगैरह आपस में कलह करेंगे या शोर गुल मचायेगे, या 'पचंति वा' पाक करेंगे अथवा 'रुभंति वा' अवरोध करेंगे अथवा 'उद्दविंति वा' एक दूसरे को उद्राधित करेंगे अर्थात उपद्रव करके भगायेगे इस तरह उन गृहपति वगैरह का कलहादि को देखकर 'अह भिक्खु णं उच्चा वयं मणं नियंछिज्जा' भिक्षुक संयमशील साधु उस सागारिक उपाश्रय में रहते हुए अपने मन को उच्चावच करने लगेगा अर्थात् 'एस खलु अन्नमन्नं' ये लोग गृहपति वगैरह इस प्रकार का 'उक्कोसंतु वा मा वा उक्कोसंतु' कलह नहीं करे

રિક નિવાસસ્થાનમા સાધુનુ રહેવું કર્મબંધનનુ કારણ માનવામા આવે છે કેમ કે-'इह खलु गाहावइ वा' આ સાગારિક આશ્રયસ્થાનમા ગૃહપતિ ગૃહસ્થ શ્રાવક અથવા 'गाहावइ भारिया वा' ગૃહપતિની સ્ત્રી અથવા 'गाहावइ पुत्त वा' ગૃહપતિની પુત્ર અથવા 'गाहावइ धूया' ગૃહપતિની પુત્રી અથવા 'सुण्हा वा' ગૃહપતિની પુત્રવધૂ 'जाव कम्मकरी वा' અથવા યાવત્ દાસ, નોકર, દાસી અગર કર્મકર અથવા નોકરની સ્ત્રી 'अन्नमन्नं उक्कोसंति वा' પરસ્પર કલહ કજીયા કરશે કે શોરબકોર કરશે અથવા 'पचति वा' પાકક્રિયા કરશે અથવા તો 'रुभंति वा' અવરોધ કરશે અથવા 'उद्दविंति वा' એક બીજાને ઉપદ્રવ કરશે અર્થાત્ ઉપદ્રવ કરીને ભગાડવા પ્રયત્ન કરશે આ રીતે એ ગૃહપતિ વિગેરેના કલહાદિને જોઈને 'अह भिक्खुणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' પરંતુ સાધુ સાધ્વીયોને પૂર્વોપદિષ્ટ એવી પ્રતિજ્ઞા અર્થાત્ સંયમ પાલન કરવાનો નિયમ છે. 'एसहेऊ' અને સંયમ પાલન કરવું

उक्कोसंतु' एते खलु गृहपत्यादयः सागारिकोपाश्रये अन्योन्यम्-परस्परम् उत्क्रोशन्तु वा-आक्रोशं कुर्वन्तु, मा वा उत्क्रोशन्तु-आक्रोशं मा कुर्वन्तु 'पचंतु वा मा वा पचंतु' पचन्तु वा, पाकं कुर्वन्तु, मा वा पचन्तु-पाकं मा कुर्वन्तु 'जाव' यावत्-रुन्धन्तु वा मा वा रुन्धन्तु उद्द्रावयन्तु 'मा वा उद्दविंतु' मा वा उद्द्रावयन्तु इत्येवं मनसि द्वैविध्यं विचिकित्सा वा स्यात् तथा च संयमात्मविराधना भवेदित्याशयेनाह-'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' अथ भिक्षूणां साधूनां कृते पूर्वोपदिष्टा-पूर्वं तीर्थकृदुपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा संयमपालननियमः 'एस हेऊ' एष हेतुः, 'एयं कारणे' एतत् कारणम् 'एस उवदेसे' एष उपदेशः भगवतस्तीर्थकृतः कीदृशः उपदेश इत्याह-'जं तहप्पगारे सागारिए उवस्सए' यत् तथाप्रकारे पूर्वोक्तरूपे सागारिके गृहस्थकुटुम्बपरिवारयुक्ते उपाश्रये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा' नो स्थानं वा-कायोत्सर्गरूपम्, शय्यां वा संस्तारकम्, निषीधिकां वा-स्वाध्यायभूमिं 'चेइज्जा' चेतयेत्-कुर्यात् ॥ सू० १३ ॥

या करे इस तरह का अनेकों ऊंचानीचा विचार मन में होने लगेगा, इसी तात्पर्य से कहते हैं कि-वे सभी गृहपति वगैरह इस सागारिक उपाश्रय में परस्पर में कलह करे या नकरे 'पचंतु मा वा पचंतु' पकावे या नहीं पकावें 'जाव मा वा उद्दविंतु' यावत-अवरोध करें या नहीं करे उपद्रव करके एक दूसरे को खदेरे या नहींखदेरे इस तरह मन में अनेक प्रकार का द्वैविध्य या विचिकित्सा उत्पन्न होने से संयम आत्म विराधना होगी इस आशय से कहा है-'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एसपइण्णा, एस हेऊ, एयं कारणे, एस उवदेसे' अथ किन्तु भिक्षुकों के लिये पूर्वोपदिष्ट-पहिले बतलायी गयी ऐसी प्रतिज्ञा-संयम पालन करने का नियम है यही संयम पालन करना ही साधु का मुख्य हेतु है या मुख्य कारण बतलाया गया है और भगवान् वीतराग श्रीमहावीर स्वामीने उपदेश दिया है कि-'जं तहप्पगारे सागारिए' इस प्रकार के सागारिक 'उवस्सए' उपाश्रय में 'णो ठाणं वा' स्थान-ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये तथा 'सेज्जं वा' शय्या-शयन संथरा करने के लिये तथा 'निसीहियं वा चेइज्जा' निषीधिका-स्वाध्याय करने के लिये भी आवास नहीं करना चाहिये, क्यों कि सागारिक निवासस्थान में रहने से संयम आत्म विराधना होती है ॥१३॥

એજ સાધુનો મુખ્ય હેતુ છે. અથવા 'एस कारणे' એજ મુખ્ય કારણ કહેલ છે. 'एस उवदेसे' તથા વીતરાગ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ એજ ઉપદેશ આપ્યો છે કે 'जं तहप्पगारे सागारिए उवस्सए' આવા પ્રકારના સાગારિક નિવાસસ્થાનમાં 'णो ठाणं वा' સ્થાન-ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ માટે તથા 'सेज्जं वा' શય્યા શયન સંથારો કરવા માટે તથા 'निसीहियं वा चेइज्जा' નિષીધિકા અર્થાત્ સ્વાધ્યાય કરવા માટે પણ વાસ કરવો નહીં કેમ કે સાગારિક ઉપાશ્રયમાં રહેવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. સૂ. ॥ ૧૩ ॥

मूलम्—आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावइहिं सद्धिं संवसमाणस्स इह खलु गाहावइ अप्पणो स अट्ठाए अगणिकायं उज्जालेज्ज वा पज्जालेज्ज वा, विज्झ.लेज्ज वा, अह भिक्खू उच्चावयं मणं णियछेज्जा, एते खलु अगणिकायं उज्जालेंतु वा मा वा उज्जालेंतु पज्जालेंतु वा मा वा पज्जालेंतु जाव मा वा विज्झावेंतु अह भिक्खूणं पुव्वोदिट्ठा एस पइण्णा एस हेऊ जाव जं तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० १४॥

छाया—आदानमेतत् भिक्षुकस्य गृहपतिभिः सार्द्धम् संवसतः, इह खलु गृहपतिः आत्मनः स्वार्थाय अग्निकायम् उज्ज्वालयेद् वा प्रज्वालयेद् वा विध्यापयेद् वा अथ भिक्षुः उच्चावचं मनः कुर्यात्, एते खलु अग्निकायम् उवज्ज्वालयन्तु वा मा वा उज्ज्वालयन्तु, प्रज्वालयन्तु मा वा प्रज्ज्वालयन्तु यावद् मा वा विध्यापयन्तु, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा, एष हेतुः, यावद्—यत् तथा प्रकारे उपाश्रये नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेद् ॥ सू० १४॥

टीका—पुनरपि सागारिकोपाश्रये साधूनां निवासनिषेधमाह—'आयाणमेयं' आदानम् कर्मोपादानकारणम् एतत्—साधूनां सागारिकोपाश्रये वासः तदेवोपपादयन्नाह—'भिक्खुस्स गाहावइहिं सद्धिं' भिक्षुकस्य साधोः गृहपतिभिः सार्द्धम् 'संवसमाणस्स' संवसतः, कथं कर्मोपादानं स्यात् तदाह—'इह खलु गाहावइ' इह खलु गृहपतिः 'अप्पणो सयट्ठाए' आत्मनः

टीकार्थ—फिर भी सागारिक उपाश्रय—गृहस्थकेमकान में साधु का निवास का निषेध बतलाते हैं—'आयाणमेयं भिक्खुस्स' एतत्—अर्थात् साधुओं का सागारिक उपाश्रय में निवास करना आदान—कर्मादान का कारण माना जाता है अर्थात् साधु को सागारिक आश्रयस्थान में रहने से कर्म बन्ध होता है क्योंकि 'गाहावइ सद्धिं' गृहपति—गृहस्थों के साथ उपाश्रय अर्थात् गृहस्थ के निवास स्थान में निवास करते हुए साधु के मन में अनेकों उद्वेग उत्पन्न हो सकते हैं क्यों कि 'इह खलु गाहवइ' उस उपाश्रय में रहने वाले गृहपति—गृहस्थ श्रावक'अप्पणो स अट्ठाए' अपने स्वार्थ के लिये 'अगणिकायं' अग्निकाय

ફરીથી સાગારિક વસતીમા સાધુના નિવાસના નિષેધનુ કથન કરે છે.

ટીકાર્થ—'आयाणमेय भिक्खुस्स' સાધુ કે સાધ્વીએ સાગારિક ઉપાશ્રયમા નિવાસ કરવો એ આદાન અર્થાત્ કર્મોપાદાનનુ કારણ માનવામાં આવે છે અર્થાત્ સાધુ કે સાધ્વીએ સાગારિક નિવાસસ્થાનમા રહેવાથી કર્મબધન થાય છે કેમ કે 'गाहावइहिं सद्धिं सवसमाणस्स' ગૃહપતિ ગૃહસ્થોની સાથે ઉપાશ્રયમા નિવાસ કરનારા સાધુના મનમા અનેક પ્રકારના ઉદ્વેગ ઉત્પન્ન થવા સભવ રહે છે. કેમ કે 'इह खलु गाहावइ अप्पणो सअट्ठाए' એ આશ્રયસ્થાનમા રહેનારા ગૃહપતિ ગૃહસ્થશ્રાવક પોતાના ઉપયોગ માટે 'अगणिकाय' उज्जालेज्ज

स्वार्थाय-स्वार्थमित्यर्थः 'अगणिकायं' अग्निकायम्-अग्निकायिकजीवम् अग्निमित्यर्थः 'उज्जालिज्जा वा' उज्ज्वालयेद् वा 'पज्जालिज्ज वा' प्रज्वालयेद् वा 'विज्झाविज्ज वा' विध्यापयेद् वा-निर्वापयेदित्यर्थः 'अह भिक्खु उच्चावयं मणं नियंछिज्जा' अथ स भिक्षुः उच्चावचं मनः कुर्यात्, तत्र उच्चं तावद् मनः अग्निकायं मा उज्ज्वालयन्तु, अवचं तावद् मनः अग्निकायम् उज्ज्वालयन्तु इत्येवंरूपम् उच्चावचं मनो बोध्यम्, तदेव स्फुटीकुर्वन्नाह-'एए खलु अगणिकायं उज्जालेंतु वा मा वा उज्जालेंतु' एते तावत् गृहपत्यादयः अग्निकायम् उज्ज्वालयन्तु वा, मा वा उज्ज्वालयन्तु 'एवम् 'पज्जालेंतु वा मा वा पज्जालेंतु' प्रज्वालयन्तु वा मा वा प्रज्वालयन्तु एवम् 'विज्झाविंतु वा मा वा विज्झाविंतु' विध्यापयन्तु वा मा वा विध्यापयन्तु इत्येवं मनसि द्वैविध्यं विचिकित्सा वा स्यात् तथा च संयमात्मविराधना भवेत्, अतएवाह-'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' अथ भिक्षूणां साधूनां कृते पूर्वोपदिष्टा पूर्वं तीर्थकृदुक्ता एषा प्रतिज्ञा संयमपालननियमः 'एस हेऊ' एष हेतुः 'एस कारणे' एतत् कारणम् 'एस उवदेसे' एष उपदेशः 'जं तहप्पगारे उवस्सए' यत् तथाप्रकारे गृहपतिभिः

उज्जालेज्ज वा पज्जालेज्ज वा' को उज्ज्वलित तथा प्रज्वलित करेगा और 'विज्झावेज्ज वा' उस प्रज्वलित अग्निको बुझावेगा, इसलिये 'अह भिक्खू उच्चावयं मणं नियंछिज्जा' वह भिक्षुक-भाव साधु उच्चावच अनेक प्रकार का मनमें तर्क वितर्क या ऊंचा नीचा विचार करेगा-'एए खलु अगणिकायं उज्जालेंतु वा' जैसे कि ये गृहस्थ अग्नि को भले ही उज्ज्वलित करें या 'मा वा उज्जालेंतु' नहीं करे एवं 'पज्जालेंतु वा मा वा पज्जालेंतु' प्रज्वलित करें या नहीं करें, तथा 'विज्झाविंतु वा, मा वा विज्झावेंतु' उस प्रज्वलित अग्नि को बुझावे या नहीं बुझावे इस प्रकार के मन में द्वैविध्य यथोत् दुविधा या विचिकित्सा संशय उत्पन्न होने से संयम आत्म विराधना होगी इसीलिये कहा है कि-

'अह भिक्खू णं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' उस भिक्षुक-संयमशील साधु के लिये पूर्वोपदिष्ट-भगवान् तीर्थंकृत ने पहले बतलायीगयी यह प्रतिज्ञा है

वा पज्जालेज्ज वा' અગ્નિકાયને સળગાવશે અને પ્રજ્વલિત કરશે તથા 'विज्झावेज्ज वा' એ પ્રજ્વલિત અગ્નિને ઓલવશે તેથી 'अह भिक्खु उच्चावयं मणं नियच्छिज्जा એ સયમશીલ સાધુ કે સાધ્વીના મનમાં તર્ક વિતર્ક થશે અને ઉંચાનીચા વિચાર કરશે જેમ કે- 'एस खलु अगणिकाय उज्जालेंतु वा पज्जालेंतु वा' આ ગૃહસ્થ અગ્નિને ભલે સળગાવે કે પ્રજ્વલિત કરે અથવા 'मा वा पज्जालेतु' ન સળગાવે કે પ્રજ્વલિત ન કરે તથા 'विज्झाविंतु वा मा वा विज्झाविंतु' એ પ્રજ્વલિત અગ્નિને ઓલવે અગર ન ઓલવે આવા પ્રકારથી મનમાં દુગ્ધા અર્થાત્ સશય ઉત્પન્ન થવાથી સયમ આત્મ વિરાધના થશે તેથી કહ્યુ છે કે-'अह भिक्खूण पुव्वोदिट्ठा एस पइण्णा' એ સંયમશીલ સાધુ કે સાધ્વી માટે ભગવાન્ તીર્થંકરે પહેલેથી ઉપદેશેલ આ પ્રકારની પ્રતિજ્ઞા છે કે સંયમ નિયમ નનું પાલન

सहिते उपाश्रये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा' नो स्थानं वा कायोत्सर्गरूपम्, शय्यां वा संस्तारकम्, निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिं 'चेतेज्जा' चेतयेद् विदध्यात् ॥१४॥

मूलम्—आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावईहिं सद्धिं संवसमाणस्स इह खलु गाहावइस्स कुंडले वा, गुणे वा, मणी वा, मोत्तिए वा, हिरण्णे वा, सुवण्णे वा कडगाणि वा, तुडियाणि वा, तिसरगाणि वा, पालंबाणि वा हारे वा, अद्धहारे वा एगावली वा, मुत्तावली वा, रयणावली वा, तरुणियं वा, कुमारिं अलंकियविभूसियं पेहाए अह भिक्खू उच्चावयं मणं णियं छेज्जा, 'एरिसिया वा सा, णो वा एरिसिया' इति वा बूया, इति वा णं मणं साएज्जा, अह भिक्खू णं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा, एस हेऊ जाव जं तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० १५॥

छाया—आदानमेतत् भिक्षुकस्य गृहपतिभिः सार्द्धम् संवसतः इह खलु गृहपतेः कुण्डलं वा, गुणं वा, मणिं वा, मौक्तिकं वा, हिरण्यं वा, सुवर्णं वा, कटकानि वा त्रुटिकाणि वा, प्रालंबानि वा, हारं वा, अर्द्धहारं वा, एकावलीं वा, मुक्तावलीं वा, कनकावलीं वा, रत्नावलीं

कि संयम नियम व्रत का पालन करना ही साधु का परम कर्तव्य माना जाता है और तीर्थंकरने उपदेश भी दिया है कि साधु अवश्य संयमनियम का पालन करें जिससे उन साधुओं को संयम आत्म विराधना नहीं होती है 'एसहेउ एसकारणं' यही मुख्य हेतु और कारण भी समझा जाता है 'एवं एस उवदेसे' यही तीर्थंकर भगवंतों का उपदेश है कि 'तहप्पगारे उवस्सए' कि उस प्रकार के सागारिक उपाश्रय में साधु 'ठाणं वा' स्थान—ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये तथा 'सेज्जं वा निसीहियं वा चेतेज्जा' शय्या-शयन संथारक पाथरने के लिये और निषीधिका स्वाध्याय करने के लिये निवास नहीं करे क्योंकि उक्त-रीति से सागारिक उपाश्रय में रहने से साधु को संयम आत्म विराधना होती है इसलिये वहां नहीं रहे ।१४॥

કરવુ એજ સાધુઓનું પરમ કર્તવ્ય મનાય છે. અને ભગવાન્ તીર્થંકરે ઉપદેશ પણ કરેલ છે કે—સાધુએ અવશ્ય સયમ નિયમનું પાલન કરવુ. જેથી એ પ્રમાણે સયમ નિયમનું પાલન કરવાવાળા સાધુઓને સયમ આત્મ વિરાધના થતી નથી 'एस हेऊ एयं कारणे' એજ મુખ્ય હેતુ અને કારણ પણ સમજવામા આવે છે. 'एस उवदेसे' એજ ભગાનનો ઉપદેશ છે 'जं तहप्पगारे उवस्सए' કે તેવા પ્રકારના સાગારિક ઉપાશ્રયમા 'णो ठाणं वा सेज्जं वा' સાધુ કે સાધ્વીએ સ્થાન—ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ માટે તથા શય્યા શયન સથારો પાથરવા માટે નિવાસ કરવો નહી. કેમકે—ઉક્ત પ્રકારે સાગારિક ઉપાશ્રયમાં રહેવાથી સાધુને સયમ આત્મ વિરાધના થાય છે, તેથી સાગારિક ઉપાશ્રયમાં રહેવુ નહીં' ॥સૂ. ૧૪॥

वा, तरुणीं वा, कुमारीं अलंकृतविभूषितां प्रेक्ष्य अथ भिक्षुः उच्चावचं मनः कुर्यात्, ईदृशी वा सा नो वा ईदृशी' इति वा खलु ब्रूयात्, इति वा मनः स्वदेत, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा, एष हेतुः, एतत् कारणम्, एष उपदेशः यत् तथाप्रकारे उपाश्रये नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत् ॥ सू० १५ ॥

टीका-क्षेत्रशय्यामेवाधिकृत्य विशेषं वक्तुमाह-'आयाणमेयं' आदानम्-कर्मोपादान कारणम् एतत्-सागारिकगृहपत्यादिभिः सार्धम् साधूनामुपाश्रये निवासः, तदेवाह-'भिक्खुस्स गाहावइहिं सद्धिं' भिक्षुकस्य साधोः गृहपतिभिः सार्द्धम् 'संवसमाणस्स' संवसतः उपाश्रये निवासं कुर्वतः आदानमेतदिति पूर्वेणान्वय', तथाहि 'इह खलु गाहावइस्स' इह खलु उपाश्रये वसतोगृहपतेः गृहस्थस्य 'कुंडले वा गुणे वा मणी वा' कुण्डलं वा, गुणो वा रसनारूपं गुणम्, मणि वा-पद्मरागमरकतप्रभृतिमणिं 'मोत्तिए वा' मौक्तिकं वा मौक्तिकमणिम् 'हिरण्णेसु वा सुवण्णेसु वा कडगाणि वा' हिरण्येषु वा सुवर्णेषु वा रचितानि कटकानि-वलयरूपहस्तभूषणानि, 'तुडियाणि वा' त्रुटितानि वा अङ्गदरूप बाहुभूषणानि 'तिसराणि

फिर भी क्षेत्र शय्या को ही लक्ष्य कर विशेष बात बतलाते हैं-

टीकार्थ-'आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावइहिं सद्धिं संवसमाणस्स' एतत् यह सागारिकउपाश्रय में निवास करना साधुओं के लिये आदान है अर्थात् कर्म बन्धन का कारण माना जाता है क्योंकि गृहपति-गृहस्थ श्रावकों के साथ उपाश्रय में निवास करते हुए भिक्षु-साधु के मन में वक्ष्यमाणरीति से अनेकों संकल्प विकल्प हो सकता है जैसे कि 'इहखलु गाहावइस्स कुंडले वा' उस उपाश्रय में रहते हुए गृहपति-गृहस्थ श्रावक के कुण्डल को या 'गुणे वा' रशना-कन्दोरा रूप गुण को या 'मणी वा' पद्मराग मरकत वगैरह मणि को या 'मोत्तिए वा' मौक्तिक-मोती को अर्थात् मुक्तामणी को या 'हिरण्णे वा सुवण्णे वा कडगाणि वा' हिरण्य सुवर्ण का रचित कटक-वलय या 'तुडियाणी वा' त्रुटित को या अंगद-केयूर बाजूबन्ध को अर्थात् बाहु भूषणों को अथवा 'तिसरगाणि वा' त्रिसरे तीन लडी की हारों

ક્ષેત્રશય્યાને જ ઉદ્દેશીને વિશેષ કથન કરે છે-

ટીકાર્થ-'आयाणमेयं भिक्खुस्स' સાગારિક ઉપાશ્રયમા એટલે કે ગૃહસ્થના મકાનમાં નિવાસ કરવો તે સાધુ કે સાધ્વીને આદાનનુ કારણુ છે અર્થાત્ કર્મબંધનુ કારણુ માનવામાં આવે છે કેમ કે 'गाहावइहिं सद्धिं संवसमाणस्स' ગૃહસ્થ શ્રાવકોની સાથે ઉપાશ્રયમા નિવાસ કરવાવાળા સાધુ સાધ્વીના મનમા અનેક પ્રકારના સકલ્પ થાય છે જેમ કે-'इह खलु गाहावइस्स कुंडले वा' એ ઉપાશ્રયમા રહેનારા ગૃહપતિ ગૃહસ્થશ્રાવકના કુંડલોને અથવા 'गुणे वा કંદોરાને કે 'मणी वा मोत्तिए वा' પદ્મરાગ મરકત વિગેરે મણિયોને કે મોતીને અર્થાત્ મુક્તામણિને અથવા 'हिरण्णे वा सुवण्णे वा' ચાંદીસોનાથી બનાવેલી 'कडगाणि वा तुडियाणि वा' કડા બાજુબંધ અર્થાત્ હાથના આભૂષણોને અથવા 'तिसरगाणि वा' ત્રણ સરવાળા હારોને અથવા

वा' दामत्रययुक्तहारान् 'पालंबाणि वा' प्रालम्बानि वा कण्ठाभरणविशेषान् 'हारे वा अद्धहारे वा' हारान् वा अर्द्धहारान् वा एगावली वा' एकावलिं वा 'कणगावली वा' कनकावलिं वा 'मुत्तावली वा' मुक्तावलिं वा 'रयणावली वा' रत्नावलिं वा 'तरुणीयं वा' तरुणीं वा 'कुमारिं वा' कुमारीं वा 'अलंकियविभूसियं' अलंकृतविभूषिताम्—नानाऽऽभरणालंकृताम् 'पेहाए' प्रेक्ष्य दृष्ट्वा 'अह भिक्खू उच्चावयं मणं नियंछिज्जा' अथ स भिक्षुः साधुः उच्चावचं मनः कुर्यात् तथाहि 'एरिसिया वा सा' ईदृशी वा सुन्दरी सा तरुणी कुमारी 'णो वा एरिसिया इयं वा णं बूया' नो वा ईदृशी सुन्दरी इयं वा तरुणी कुमारी वर्तते इत्येवं खलु ब्रूयात्, तथाविधमलंकारजातं दृष्ट्वा युवतिं कन्यकां वा तथाविधां दृष्ट्वा साधुः मनसि नाना प्रकारक तर्क-वितर्कं कुर्वन् मम गृहेऽपि ईदृशमलंकारजातमासीत् तथा मम भार्याऽपि ईदृशी सुन्दरी आसीत् इत्येवं चिन्तयन् मनसि क्षोभोत्पत्त्या संयमात्मविराधनास्यात् तदाह—'इयं वा मणं

कों या 'पालंबाणि वा' कण्ठाभरण विशेष रूप प्रालम्बों को या 'हारे वा' हार को 'अद्धहारे वा' या अर्धहार को या 'एगावलि वा' एकावली—एक लडी को या कनकावली को या 'कणगावली वा मुत्तावलि वा' मुक्तावली को अथवा 'रयणावली वा' रत्नावली को अथवा 'तरुणियं वा कुमारिं वा' तरुणो—युवती को या कुमारी को 'अलंकियविभूसियं पेहाए' अलंकृत विभूषित—अर्थात् अनेकों आभरणों से विभूषित देखकर 'अह भिक्खू उच्चावय मणं नियंछिज्जा' वह भिक्षुक साधु अपने मन को उच्चावच—ऊंचे नीचे अनेकों अच्छे बुरे संकल्प विकल्पात्मक विचारों से कलुषित करदेगा—जैसे कि 'सरिसिया वा सा णो वा स रिसिया' ऐसी सुन्दरी स्त्री वह मेरी भी धर्मपत्नीथी या मेरी धर्मपत्नी के समान सुन्दरी यह तरुणी युवती स्त्री या कुमारी नहीं है इस तरह मन में अनेकों तर्कवितर्क कुतर्कात्मक संकल्प विकल्प करने लगेगा। 'इयंवा णं बूया' इसी तरह उन मणि कुण्डल वगैरह अलंकारों को भी देखकर अनेकों विचार करने लगेगा कि मेरे भी घर में इस तरह के अनेकों अलंकार भूषण जात थे

'पालंबाणि वा' કંઠાભરણ વિશેષ પ્રાલંબોને અથવા 'हारे वा' હારને કે 'अद्धहारे वा' અર્ધ હારને અથવા 'एगावलि वा' એકાવલી—એક લડવાળા હારને 'मुत्तावलि वा' મુક્તા માળાને કે 'कणगावलि वा' કનકાવલીને અથવા 'रयणावलि वा' રત્નાવલીને અથવા 'तरुणिय वा' તરૂણી સ્ત્રીને અથવા 'कुमारिं वा' કુંવારી કન્યાને 'अलकिय विभूसिय पेहाए' અલંકૃત વિભૂષિત અર્થાત્ અનેક આભૂષણોથી સુશોભિત જોઈને 'अह भिक्खुस्स उच्चावयं मणं नियच्छिज्जा' તે સાધુનુ મન અનેક પ્રકારના સંકલ્પ વિકલ્પોથી કલુષિત કરી દેશે. જેમ કે 'सरिसिया वा सा' આના જેવી સુંદર મારી પણ સ્ત્રી હતી અથવા તો 'णो वा सरिसिया इयं वा णं बूया' મારી સ્ત્રીના સમાન આ સ્ત્રી કે કુમારી સુંદર નથી. 'इय वा मणं साइज्जा' આ પ્રમાણેના મનમા અનેક પ્રકારના કુતર્કાત્મક સંકલ્પ વિકલ્પ થઈ જશે. જેમ કે—મારા ઘરમાં પણ આ પ્રમાણેના અનેક પ્રકારના આભૂષણો હતા. આ રીતનો

साइज्जा' एतद् वा मनः स्वदेत रोचयेत् मनसि रागद्वेषोत्पादः स्यात् 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' अथ किन्तु भिक्षूणां साधूनां कृते पूर्वोपदिष्टा पूर्वं तीर्थकृदुक्ता यथा-संयमपालननियमरूपा प्रतिज्ञा वर्तते 'एस हेऊ' एष हेतुः 'एयं कारणे' एतत् कारणम् 'एस उवदेसे' एष उपदेशः कोऽसौ उपदेशः ? इत्याह-'जं तहप्पगारे उवस्सए' यत् तथा प्रकारे तथाविधे गृहपति सहिते उपाश्रये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा' नो स्थानं वा कायोत्सर्गरूपम्, शय्यां वा संस्तारकरूपाम् निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिरूपाम् 'चेतेज्जा' चेतयेत्-कुर्यात् एतावता गृहपति प्रभृतिभिः सह उपाश्रये निवसतः साधोः गृहस्थानां सुवर्णादि भूषणाद्यलंकृत युवति दर्शनेन मनसि क्षोभोत्पत्त्या संयमात्म विराधना स्यादिति फलितम्॥१५॥

'इयं वा मणं साइज्जा' इस प्रकार मन में क्षोभ उत्पन्न होने से संयम आत्म विराधना होगी क्योंकि ऐसे अलंकारों को और युवती कुमारी को देखकर मन में रागद्वेष उत्पन्न होने की संभावना रहती है 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा, एस हेऊ, एयंकारणे, एस उवदेसे' अथ-किन्तु भिक्षुकों के लिये भगवान् तीर्थंकर ने पहले ऐसी प्रतिज्ञा बतलायी है कि साधुओं को संयम नियम का पालन करना ही परम कर्तव्य है और मुख्य हेतु या मुख्य कारण है ऐसा उपदेश दिया है कि 'जं तहप्पगारे उवस्सए' इस प्रकार के सागारिक उपाश्रय में साधु को 'णो ठाणं वा' स्थान-ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये निवास नहीं करना चाहिये और 'सेज्जं वा' शय्या-शयन के लिये संथरा भी नहीं पाथरना चाहिये तथा 'निसीहियं वा चेतेज्जा' निषीधिका-स्वाध्याय के लिये भी नहीं रहना चाहिये क्योंकि उक्तरीति से सपरिवार गृहस्थों के साथ उपाश्रय में रहते हुए साधु के मन में गृहस्थ की सुवर्णादि जेवर जात से विभूषित या सुसज्जित सुन्दरी युवती स्त्री को देखकर क्षोभ उत्पन्न होगा जिस से संयम आत्म विराधना होगी ॥ १५ ॥

મનમાં ક્ષોભ થવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. કેમ કે એવા અલંકારોને અને યુવતી કે કુમારીને જોઇને મનમાં રાગદ્વેષ થવાની સંભાવના રહે છે. 'अह भिक्खू णं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' સાધુઓને માટે ભગવાન્ તીર્થંકરે એવી પ્રતિજ્ઞા બતાવી છે કે-સાધુઓએ સંયમ નિયમનું પાલન કરવું એજ પરમ કર્તવ્ય છે. 'एसहेऊ' અને એજ મુખ્ય હેતુ છે. 'एयं कारणे' એજ મુખ્ય કારણ છે. 'एस उवएसे' એજ ઉપદેશ છે કે-'जं तहप्पगारे उवस्सए' આ પ્રમાણેના સાગારિક ઉપાશ્રયમાં 'णो ठाणं वा सेज्जं वा' સાધુ કે સાધ્વીએ ધ્યાન રૂપ કાયોત્સર્ગ માટે નિવાસ કરવો નહીં. અને શય્યા અર્થાત્ શયન માટે સંથારો પણ પાથરવો નહીં અથવા 'णिसीहियं वा' નિષીધિકા અર્થાત્ સ્વાધ્યાય માટે પણ રહેવું નહીં. કેમ કે એવી રીતના પરિવારવાળા ગૃહસ્થની સાથે ઉપાશ્રયમાં રહેવાથી સાધુના મનમાં ગૃહસ્થની અલંકારવતી સુંદર યુવતી સ્ત્રીને કે શણગારેલ કન્યાને જોઇને ક્ષોભ થશે અને તેથી સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. ॥ સૂ. ૧૫ ॥

मूलम्–आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावइहिं सद्धिं संवसमाणस्स इह खलु गाहावइणीओ वा, गाहावइधूयाओ वा, गाहावइसुण्हाओ वा, गाहावइधाईओ वा, गाहावइ दासीओ वा, गाहावइकम्मकरीओ वा, तासिं च णं एवं वुत्तपुव्वं भवइ, जे इमे भवंति समणा भगवंतो जाव उवरया मेहुणधम्माओ णो खलु एतेसिं कप्पइ मेहुणधम्मं परियारणाए आउट्टित्तए जा य खलु एएहिं सद्धिं मेहुणधम्मं परियारणाए आउट्टाविज्जा पुत्तं खलु सा लभेज्जा, ओयस्सिं तेयस्सिं वच्चस्सिं जसस्सिं संपराइयं आलोयणदरिसणिज्जं एयप्पगारं णिग्घोसं सोच्चा णिसम्म तासिं च णं अण्णयरी सड्ढी तं तवस्सिं भिक्खुं मेहुणधम्मपरियारणाए आउट्टावेज्जा, अह भिक्खू णं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा, एस हेऊ जाव जं तहप्पगारे सागारिए उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं चेतेज्जा ॥सू०१६॥

सेज्जाज्झयणस्स पढमोद्देसो समत्तो ॥

छाया–आदानमेतत् भिक्षुकस्य गृहपतिभिः सार्द्धं संवसतः, इह खलु गृहपत्न्यो वा, गृहपति दुहितरो वा गृहपति स्नुषा वा गृहपति धात्र्यो वा, गृहपति दास्यो वा, गृहपति कर्मकर्यो वा, तासां च खलु एवम् उक्तपूर्वं भवति–ये इमे भवन्ति श्रमणाः भगवन्तः यावत् उपरता मैथुनधर्मात् नो खलु एतेषां कल्पते मैथुनधर्मपरिचारणाय आकूटयितुम् या च खलु एतैः सार्द्धम् मैथुनधर्मपरिचारणाय आकूटयेत् पुत्रं खलु सा लभेत, ओजस्विनं तेजस्विनं वर्चस्विनम् यशस्विनम् संपरायम् आलोकनदर्शनीयम् एतत्प्रकारम् निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य तासाञ्च खलु अन्यतरा श्राद्धा तं तपस्विनं भिक्षुं मैथुनधर्मपरिचारणाय आकूटयेत् अथ भिक्षुणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा, एष हेतुः यावत् यत् तथाप्रकारे सागारिके उपाश्रये नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत् ॥१६॥

टीका–क्षेत्रशय्यामधिकृत्य पुनरपि विशेषं वक्तुमाह–'आयाणमेयं' आदानम्–कर्मोपादानम् कर्मबन्धकारणम् एतत्–वक्ष्यमाणो गृहपतिभिः सार्धं भिक्षुकस्य उपाश्रये निवासः,

---

क्षेत्रशय्या को ही लक्ष्यकर विशेष कुछ फिर बतलाना चाहते हैं–

टीकार्थ–'आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावइहिं सद्धिं संवसमाणस्स' एतत् अर्थात् साधु का सपरिवार गृहपति–गृहस्थ श्रावक के साथ उपाश्रय में रहना, आदान–

ક્ષેત્રશય્યાને જ ઉદ્દેશીને ફરીથી વિશેષ કથન કરે છે –

ટીકાર્થ–'आयाणमेय भिक्खुस्स गाहावइहिं सद्धिं संवसमाणस्स' પરિવારવાળા ગૃહસ્થ શ્રાવકના સાથે ઉપાશ્રયમા રહેવુ એ સાધુને માટે કર્મબંધનું કારણ છે કેમ કે સપરિવાર વાળા ગૃહસ્થની સાથે ઉપાશ્રયમા નિવાસ કરતા એવા સાધુને કર્મબંધ એ માટે

तदुपपादयन्नाह-'भिक्खुस्स गाहावईहिं सद्धिं संवसमाणस्स' भिक्षुकस्य साधोः गृहपतिभिः सार्द्धम् संवसतः उपाश्रये निवासं कुर्वतः, तथाहि 'इह खलु गाहावइणीओ वा,' इह खलु गृहपति सहिते उपाश्रये गृहपत्न्यो वा गृहपति भार्याः, 'गाहावइ धूयाओ वा' गृहपतिदुहितरो वा गृहपति कन्यकाः 'गाहावइसुण्हाओ वा' गृहपतिस्नुषाः वा-गृहपति पुत्रवध्वः, 'गाहावइधाईओ वा' गृहपतिधात्र्यो वा 'गाहावइदासीओ वा' गृहपतिदास्यो वा 'गाहावइ कम्मकरीओ वा' गृहपतिकर्मकर्यो वा-गृहपतिपरिचारिकाः स्युः 'तासिं च णं एवं वुत्तपुव्वं भवइ' तासां च खलु गृहपत्नी प्रभृतीनाम् एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या उक्तपूर्वम्-पूर्वं कथितं भवति, किमित्याह-'जे इमे भवंति समणा भगवंतो' ये खलु इमे भवन्ति भगवन्तः श्रमणाः 'जाव उवारया मेहुणाओ धम्माओ' यावत्-शीलवन्तः व्रतवन्तः गुणवन्तः संयताः संवृताः ब्रह्मचारिणः उपरताः सर्वथैव निवृत्ताः मैथुनाद् धर्मात् विषयभोगवर्जिताः भवन्ति, तस्मात् 'णो खलु एतेसिं कप्पइ' नो खलु एतेषां-साधूनां कल्पते युज्यते 'मेहुणधम्मपरियारणाए आउट्टित्तए' मैथुनधर्मपरिचारणाय-विषयभोगसेवनाय आकुट्टयितुम्-

अर्थात् कर्मबन्ध का कारण होता है क्योंकि गृहपति सपरिवार गृहस्थ श्रावक के साथ उपाश्रय में निवास करने वाले साधु के लिये कर्मबन्ध इसलिये होता है कि 'इह खलुगाहावइणीओ वा गाहावइधूयाओ वा' इस सपरिवार गृहपति-गृहस्थ सहित के निवासस्थान में कदाचित् गृहपति की भार्या स्त्री या गृहपति की कन्या या 'गाहावई सुण्हाओ वा' गृहपति की पुत्रवधू या 'गाहावई धाइयो वा' गृहपति की धाई (धात्री) या 'गाहावइदासीओ वा' गृहपति की दासी या 'गाहावइकम्मकरीओ वा' गृहपति की कर्मकरी 'तासिं च णं एवं वुत्त पुव्वं भवइ' नौकरानी को ऐसा पहले से पता हो कि 'जे इमे भवंति समणा भगवंतो जाव उवरया मेहुणधम्माओ' जो ये साधु महात्मा शील वाले व्रतवाले गुणवाले संयत संवृत ब्रह्मचारी होते हैं ये सभी मैथुनधर्म विषयभोग से

થાય છે કે- 'इह खलु गाहावइणीओ वा' પરિવારવાળા ગૃહસ્થના નિવાસવાળા સ્થાનમાં રહેવાથી કદાચ ગૃહપતિની સ્ત્રી કે 'गाहावइ धूयाओ वा' ગૃહપતિની કન્યા અથવા 'गाहावइ सुण्हाओ वा' ગૃહપતિની પુત્રવધૂ અથવા 'गाहावइ धाईओ वा' ગાથાપતિની ધાઈ (ધાઈ-પાલકસ્ત્રી) અથવા 'गाहावइ दासीओ वा' ગૃહસ્થની દાસી અથવા 'गाहावइ कम्मकरीओ वा' ગૃહસ્થની કર્મકરી અર્થાત્ નોકરાણીને 'तासिं च णं एवं वुत्तपुव्वं भवइ' પહેલેથી એવી ખાત્રી હોય કે જે इमे भवंति समणा भगवंतो' જે આ સાધુ મહાત્મા શીલવાળા, વ્રતવાળા, ગુણવાળા સંયત સંવૃત બ્રહ્મચારી હોય છે, 'जाव उवरया मेहुणधम्माओ' તેઓ મૈથુનધર્મ રૂપીભોગથી અર્થાત્ સાંસારિક સ્ત્રી સેવન રૂપ વિષય ભોગોથી વર્જીત હોય તેથી 'णो खलु कप्पई एतेसिं मेहुणधम्मपरियारणाए आउट्टित्तए' આ સાધુ મહાત્માઓને વિષય ભોગનું સેવન કરવા માટે તૈયાર કરવા યોગ્ય નથી. 'जा य खलु एयर्हि सद्धिं' પરંતુ જે સ્ત્રી આ

अभिमुखीं कर्तुम्, 'जा य खलु एएहिं सद्धिं' या च खलु तरुणी एतैः साधुभिः सार्द्धम् 'मेहुणधम्मं परियारणाए' मैथुनधर्मपरिचारणाय विषयभोगसेवनाय 'आउट्टाविज्जा' आकुट्टयेत्–अभिमुखीकुर्यात् 'पुत्तं खलु सा लभिज्जा' पुत्रं खलु सा तरुणी लभेत कीदृशं पुत्र मित्याह–'ओयस्सिं' ओजस्विनम्–बलवन्तम् 'तेयस्सिं' तेजस्विनम्–दीप्तिमन्तम् 'वच्चस्सिं' वर्चस्विनम्–रूपसौन्दर्यवन्तम् 'जसस्सिं' यशस्विनम्–कीर्तिमन्तम् 'संपराइयं' सांपरायिकम् संग्रामे शूरवीरम् 'आलोयणदरसणिज्जं' आलोकनीयं दर्शनीयञ्च पुत्रं लभते 'एयप्पगारं' एतत्प्रकारम्–उपर्युक्तरूपम् 'णिग्घोसं सुच्चा' निर्घोषं शब्दंश्रुत्वा 'णिसम्म' निशम्य–हृदये संप्रधार्य 'तासिं य णं अण्णयरी' तासाञ्च तरुणीनां मध्ये खलु अन्यतरा काचिदेका 'सड्ढी' श्राद्धा–पुत्रेच्छावती श्राविका 'तं तवस्सिं भिक्खुं' तं तपस्विनम् भिक्षुम् साधुम्

निवृत्त अर्थात् सांसारिक स्त्री सेवन रूप विषय भोग से वर्जित होते हैं इसलिये 'णो खलु कप्पइ एतेसिं मेहुणधम्मपरियारणाए आउट्टित्तए' इन साधु महात्माओं को विषय भोग सेवन करने के लिये अभिमुख नहीं किया जा सकता, 'जा च खलु एएहिं सद्धिं मेहुणधम्मं परियारणाए आउट्टाविज्जा, पुत्तं खलु सा लभिज्जा' किन्तु जो स्त्री इन साधु महात्माओं के साथ मैथुन धर्म-विषयभोग करने के लिये अभिमुख करेगी अर्थात् उन साधुओं को विषय भोग में प्रवृत्ति करायगी, वह स्त्री निश्चय ही पुत्र को प्राप्त करेगी, 'ओयस्सिं, तेयस्सिं, वच्चसिं जससिंस, संपराइयं' जो पुत्र ओजस्वी बलवान् होगा एवं तेजस्वी दिप्तिशाली होगा तथा वर्चस्वी अत्यन्त रूप सौन्दर्य शाली होगा, तथा यशस्वी कीर्तिशाली भी होगा एवं सांपरायिक-संग्राम में शूरवीर भी होगा 'आलोयणदरसणिज्जं' आलोकनीय एवं दर्शनीय पुत्र होगा 'एयप्पगारं णिग्घोसं सुच्चा' इस तरह के निर्घोष शब्द को सुनकर और 'णिसम्म' हृदय में विचार कर 'तासिं च अण्णयरी सड्ढी' उन तरुणी युवती स्त्रियों में कोई एक स्त्री पुत्र की इच्छावाली श्राविका 'तं तवस्सिं भिक्खुं' उस तपस्वी भिक्षुक साधु को 'मेहुणधम्मपरियारणाए' मैथुन धर्म–विषय भोग करने के लिये 'आउ-

સાધુ મહાત્માઓની સાથે 'मेहुणधम्म परियारणाए' મૈથુન ધર્મનું સેવન કરવા 'आउट्टाविज्जा' તૈયાર કરશે 'पुत्तं खलु सा लभिज्जा' તે સ્ત્રી જરૂર પુત્ર મેળવશે. અને પુત્ર 'उयस्सिं' ઓજસ્વી બળવાન થશે 'तेयस्सिं' તેજસ્વી કાંતીવાળો થશે 'वच्चसि' અત્યંત રૂપ અને સૌંદર્યવાળો થશે તથા 'जसस्सि' યશસ્વી અર્થાત્ કીર્તિવાળો થશે. તથા 'संपराइय' સાંપરાયિક અર્થાત્ સંગ્રામમાં શૂરવીર પણ થશે તથા 'आलोयण दरसणिज्ज' આલોકનીય અને દર્શનીય પુત્ર થશે 'एयप्पगारं णिग्घोसं सुच्चा' આ પ્રકારના નિર્ઘોષ અર્થાત્ શબ્દને સાંભળીને 'णिसम्म' અને હૃદયમાં ધારણ કરીને 'तासिं च णं अण्णयरी सड्ढी' એ યુવતી સ્ત્રીઓમાં કોઈ પુત્રની ઈચ્છાવાળી સ્ત્રી 'तं तवस्सिं भिक्खुं' તે તપસ્વી સાધુને 'मेहुणधम्म परियारणाए' મૈથુન કર્મના સેવન માટે 'आउट्टाविज्जा' તત્પર કરે તેમ બને

'मेहुणधम्मपरियारणाए' मैथुनधर्मपरिचारणाय विषयभोगसेवनार्थम् 'आउट्टाविज्जा' आकुटयेत् अभिमुखी कुर्यात् तस्मात् एतद् दोष भयात् 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' अथ भिक्षूणां साधूनां कृते पूर्वोपदिष्टा पूर्वं तीर्थकृदुक्ता एषा मैथुनधर्मनिवृत्ति विषयिणी प्रतिज्ञा वर्तते 'एस हेऊ' एष हेतुः 'एयं कारणे' एतत् कारणम् 'एस उवदेसे' एष उपदेशः तदाह-'जं तहप्पगारे सागारिए उवस्सए' यत् तथाप्रकारे तथाविधे पूर्वोक्तरूपे सागारिके गृहस्थकुटुम्बपरिवारयुक्ते उपाश्रये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा' नो स्थानं वा कायोत्सर्गरूपम् शय्यां वा संस्ताररूपाम् निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिम् 'चेतेज्जा' चेतयेत् कुर्यात् तथाविधसागारिकोपाश्रये निवासे सति उक्तरीत्या साधूनां संयमात्मविराधना स्यात् तस्मात् साधुभिः सागारिकोपाश्रये निवासो न कर्तव्य इति ।१६।

मूलम्-एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए य सामग्गियं त्तिबेमि ॥सू० १७॥ पढमा सिज्जा समत्ता ॥२-१॥

छाया-एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्याश्च सामग्र्यम् इति ब्रवीमि, ॥सू० १७॥ प्रथमा शय्या समाप्ता । द्वितीयाध्ययनस्य प्रथमोद्देशकः समाप्तः

ट्टाविज्जा' अभिमुख कर सकती है इसलिये इस प्रकार के दोष के भय से 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा, एस हेऊ, एस कारणे' एस उवदेसे, अथ उस भिक्षुक साधुओं के लिये वीतराग भगवान् तीर्थंकर ने पहलेही इस प्रकार की प्रतिज्ञा-बतलायी है अर्थात् संयमनियम का परिपालन करना ही साधु का परम कर्तव्य है यही मुख्य कारण या हेतु भी है ऐसा उपदेश भी दिया है कि 'जं तहप्पगारे सागारिए उवस्सए' इस प्रकार के सागारिक उपाश्रय में 'णो ठाणं वा' साधु स्थान ध्यानरूप कायोत्सर्ग के लिये स्थान ग्रहण नहीं करे एवं 'सेज्जं वा' शय्या-शयन करने के लिये संथरा भी नही पाथरे और 'निसीहियं वा चेतेज्जा' स्वाध्याय करने के लिये भूमि ग्रहण भी नहीं करे क्योंकि साागा-

---

તેથી આવા પ્રકારના દોષોના ભયથી 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' એ સાધુઓ માટે ભગવાન્ તીર્થંકરે પહેલેથી જ આ પ્રતિજ્ઞા કહેલ છે કે સંયમ નિયમનું પાલન કરવું એજ સાધુનું પરમ કર્તવ્ય છે 'एसहेऊ' એજ સાધુતાનો હેતુ છે તથા 'एस कारणे' એજ કારણ છે અર્થાત્ એ કારણ સિદ્ધ કરવા જ સાધુ બનેલ છે અને 'एस उवएसे' ભગવાને એજ ઉપદેશ કરેલ છે કે 'तहप्पगारे सागारिए उवस्सए' આવા પ્રકારના ગૃહસ્થ વસતા હોય તેવા સાગારિક ઉપાશ્રયમાં અર્થાત્ મકાનમાં સાધુએ 'णो ठाणं वा' ધ્યાન રૂપ કાયોત્સર્ગ માટે સ્થાન ગ્રહણ કરવું નહીં. તથા 'सेज्जं वा' શયન કરવા માટે સંથારો પણ પાથરવો નહીં અથવા 'णिसीहियं वा चेतेज्जा' સ્વાધ્યાય માટે ભૂમિગ્રહણ પણ કરવી નહીં'. કેમ

टीका—शय्याध्ययनस्य प्रथमोद्देशकवक्तव्यता मुपसंहरन्नाह–'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स' एतत् खलु पूर्वोक्त रूपम् तस्य 'भिक्खुस्स भिक्खुणी ए य सामग्गियं' भिक्षुकस्य भिक्षुक्याश्च सामग्र्यम्-समग्रता समग्रं साधुत्वमवगन्तव्यम् 'त्ति बेमि' इति ब्रवीमि उपदिशामि इति भगवान् आह 'पढमा सिज्जा सम्मत्ता' प्रथमा शय्या समाप्ता ।सू० १७॥

शय्याध्ययनस्य प्रथमोद्देशः समाप्तः

द्वितीयोद्देशः प्रारभ्यते

मूलम्—गाहावइ णामेगे सुइसमायारा भवंति से भिक्खू य असिणाणाए से तग्गंधे दुग्गंधे पडिकूले पडिलोमे यावि भवइ, जं पुव्वकम्मं तं पच्छा कम्मं जं पच्छा कम्मं तं पुव्वकम्मं तं भिक्खुपडियाए वट्टमाणे करेज्जा वा णो करेज्जा वा. अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा, एस हेऊ, जाव जं तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० १८।

छाया—गृहपतयो नाम एके शुचिसमाचारा भवन्ति, स भिक्षुश्च अस्नानतया तेषां तद्गन्धो दुर्गन्धः प्रतिकूलः प्रतिलोमश्चापि भवति, यत् पूर्वकर्म तत् पश्चात्कर्म यत् पश्चात् कर्म तत् पूर्व कर्म

रिक उपाश्रय में रहने से साधु को संयम आत्मविराधना होगी इसलिये साधु सागारिक उपाश्रय में नहीं रहे ॥ १६ ॥

टीकार्थ—अब शय्या अध्ययन के प्रथमोद्देशक की वक्तव्यता का उपसंहार करते हैं–'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए य सामग्गियं त्ति बेमि, पढमा सिज्जा सम्मत्ता' यह पूर्वोक्त स्वरूप ही उस भिक्षुक साधु और भिक्षुकी साध्वी का सामग्र्य-समग्रता है अर्थात् समग्र साधुपना की समाचारी है ऐसा मैं कहता हूं अर्थात् उपदेश देताहूं यह बात भगवान् वीतराग महावीर स्वामी ने कही है । इस तरह पहली शय्या की वक्तव्यता पूरी होगयी । सू०१७॥

शय्याध्ययन का प्रथमोद्देशक भी पूरा हो गया ॥ २–१ ॥

કે સાગારિક ઉપાશ્રયમા રહેવાથી સાધુને સયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. તેથી સાધુએ સાગારિક ઉપાશ્રયમા રહેવુ નહી. ॥સૂ. ૧૬ ॥

હવે શય્યા અધ્યયનના પહેલા ઉદ્દેશાનો ઉપસંહાર કરતાં સૂત્રકાર કહે છે–

ટીકાર્થ—'एय खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए य' આ પૂર્વોક્ત રીતે જ એ સાધુ અને સાધ્વીની સામગ્ગિય' સામગ્ર્ય સમગ્રતા અર્થાત્ સમગ્ર સાધુપણાની સમાચારી છે 'त्तिबेमि' એમ હુ કહુ છુ અર્થાત્ મારોએ ઉપદેશ છે આ વાત વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ કહી છે 'पढमासिज्जा समत्ता' આ રીતે પહેલી શય્યાનુ કથન પુરૂ થયુ ॥સૂ૦૧૭॥

શય્યાધ્યયનનો પહેલો ઉદ્દેશો પણ પુરો થયો ॥ ૨–૧ ॥

तद्भिक्षुप्रतिज्ञया वर्तमानः कुर्याद् वा नो कुर्यात् वा, अथ भिक्षुणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा, एषहेतुः यावद् यत् तथा प्रकारे उपाश्रये नो स्थान वा शय्यां वा निशीथिकां वा चेतयत् ॥१८॥

टीका–शय्याध्ययनस्य प्रथमोद्देशके सागारिकसम्बद्धोपाश्रयस्य दोषाः प्रतिपादिताः, अस्मिन् द्वितीयोद्देशकेऽपि तथाविधोपाश्रयस्य दोषविशेषान् प्रतिपादयितुमाह–'गाहावइ णामेगे सुइसमायारा भवंति' गृहपतयो नाम एके केचन शुचिसमाचाराः शौचस्नानादि पवित्राचारवन्तः भागवतप्रभृतिभक्ताः भवन्ति 'से भिक्खू य असिणाणाए' स भिक्षुश्च अस्नानतया स्नानादिविवर्जिततया 'से तग्गंधे दुग्गंधे' तेषां गृहस्थानां कृते तद्गन्धः स्नानादिरहितसाधुशरीरगन्धः दुर्गन्धः अत एव 'पडिकूले' अनभिप्रेतः 'पडिलोमे' प्रतिलोमः गृहस्थगन्धाद् विपरीतगन्धः 'यावि भवति' चापि भवति, एवम् 'जं पुव्वकम्म तं पच्छाकम्मं'

दूसरा उद्देशक

टीकार्थ–शय्याध्ययन के प्रथम उद्देशक में सागारिक सम्बन्धी उपाश्रय के दोष बतलाये गये हैं अब इस दूसरे उद्देशक में भी सागारिक सम्बद्ध उपाश्रय के दोष विशेषों का प्रतिपादन करते हैं 'गाहावइणामेगे, सुइसमायारा भवंति, कोई प्रसिद्ध दो एक अत्यन्त पवित्र विशुद्ध शौच स्नानादि आचार वाले भागवत् प्रभृति भक्त जन होते हैं और 'से भिक्खू य असिणाणाए' वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमशील साधु स्नानादि क्रियाओं से वर्जित होने से उन सुचीसमाचारी विगैरह गृहस्थों को स्नानादि क्रिया रहित 'से तग्गंधे दुग्गंधे' साधुके शरीरका गंध दुर्गंध होगा और 'पडिकूले' प्रतिकूल अनभिमत भी होगा एवं उन गृहस्थों के गन्ध से 'पडिलोमेयावि भवइ' विपरीत गंध भी होगी, इसीलिये 'जं पुव्वकम्मं तं पच्छा कम्मं' उन गृहस्थों का पूर्व कर्म पहले करने योग्य कर्म होना है उसको वे लोग

ઉદ્દેશક બીજો

શય્યા અધ્યયનના પહેલા ઉદ્દેશામાં સાગારિક સંબંધી નિવાસસ્થાનમાં નિવાસના દોષોનું કથન કરેલ છે હવે આ બીજા ઉદ્દેશામાં પણ સાગારિક યુક્ત ઉપાશ્રયના દોષ વિશેષનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવે છે.–

ટીકાર્થ–'गाहावइ णामेगे, सुइसमायारा भवति' ભક્તજન કોઇ પ્રસિદ્ધ બે ગૃહસ્થ અત્યંત વિશુદ્ધ શૌચસ્નાનાદિ આચારવાળા શુચીસમાચારી વિગેરે હોય છે 'से भिक्खुयं असिणाणाए' અને એ પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ સ્નાનાદિ ક્રિયાઓથી રહિત હોવાથી 'से तग्गंधे दुग्गंधे' એ શુચીસમાચારી વિગેરે ગૃહસ્થોને સ્નાનાદિથી રહિત સાધુના શરીરની ગંધ દુર્ગંધ લાગશે. તથા 'पडिकूले पडिलोमेयावि भवइ' પ્રતિકૂલ અર્થાત્ અનભિપ્રેત લાગશે અને તે ગૃહસ્થના ગંધથી જુદા પ્રકારની ગંધ લાગશે તેથી 'जं पुव्वकम्म तं पच्छा कम्मं' જે એગૃહસ્થોનું પૂર્વકર્મ અર્થાત્ પહેલાં કરવા યોગ્ય કર્મ હોય તેને એ લોકો પાછળથી કરશે તથા 'जं पच्छा कम्म तं पुव्वकम्मं' જે પશ્ચાત્કર્મ અર્થાત્ પછીથી કરવા યોગ્ય કર્મ હોય છે. 'जं

टीका–शय्याध्ययनस्य प्रथमोद्देशकवक्तव्यता मुपसंहरन्नाह–'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स' एतत् खलु पूर्वोक्त रूपम् तस्य भिक्खुस्स भिक्खुणी ए य सामग्गियं' भिक्षुकस्य भिक्षुक्याश्च सामग्र्यम्–समग्रता समग्रं साधुत्वमवगन्तव्यम् 'त्ति बेमि' इति ब्रवीमि उपदिशामि इति भगवान् आह 'पढमा सिज्जा सम्मत्ता' प्रथमा शय्या समाप्ता ।सू० १७॥

शय्याध्ययनस्य प्रथमोद्देशः समाप्तः

द्वितीयोद्देशः प्रारभ्यते

मूलम्–गाहावइ णामेगे सुइसमायारा भवंति से भिक्खू य असिणाणाए से तग्गंधे दुग्गंधे पडिकूले पडिलोमे यावि भवइ, जं पुव्वकम्मं तं पच्छा कम्मं जं पच्छा कम्मं तं पुव्वकम्मं तं भिक्खुपडियाए वट्टमाणे करेज्जा वा णो करेज्जा वा. अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा, एस हेऊ, जाव जं तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० १८।

छाया–गृहपतयो नाम एके शुचिसमाचारा भवन्ति, स भिक्षुश्च अस्नानतया तेषां तद्गन्धो दुर्गन्धः प्रतिकूलः प्रतिलोमश्चापि भवति, यत् पूर्वकर्म तत् पश्चात्कर्म यत् पश्चात् कर्म तत् पूर्व कर्म

रिक उपाश्रय में रहने से साधु को संयम आत्मविराधना होगी इसलिये साधु सागारिक उपाश्रय में नहीं रहे ॥ १६ ॥

टीकार्थ–अब शय्या अध्ययन के प्रथमोद्देशक की वक्तव्यता का उपसंहार करते हैं–'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए य सामग्गियं त्ति बेमि, पढमा सिज्जा सम्मत्ता' यह पूर्वोक्त स्वरूप ही उस भिक्षुक साधु और भिक्षुकी साध्वी का सामग्र्य-समग्रता है अर्थात् समग्र साधुता की समाचारी है ऐसा मैं कहता हूं अर्थात् उपदेश देताहूं यह बात भगवान् वीतराग महावीर स्वामी ने कही है। इस तरह पहली शय्या की वक्तव्यता पूरी होगयी। सू०१७॥

शय्याध्ययन का प्रथमोद्देशक भी पूरा हो गया ॥ २–१ ॥

કે સાગારિક ઉપાશ્રયમા રહેવાથી સાધુને સયમ આત્મ વિરાધના થાય છે તેથી સાધુએ સાગારિક ઉપાશ્રયમા રહેવુ નહી. ॥સૂ. ૧૬ ॥

હવે શય્યા અધ્યયનના પહેલા ઉદ્દેશાનો ઉપસંહાર કરતાં સૂત્રકાર કહે છે–

ટીકાર્થ–એય ખલુ તસ્સ ભિક્ખુસ્સ ભિક્ખુણીએ ય' આ પૂર્વોક્ત રીતે જ એ સાધુ અને સાધ્વીની સામગ્ગિય સામગ્ર્ય સમગ્રતા અર્થાત્ સમગ્ર સાધુપણાની સમાચારી છે 'ત્તિબેમિ' એમ હુ કહુ છુ અર્થાત્ મારો ઉપદેશ છે આ વાત વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ કહી છે 'પઢમાસિજ્જા સમત્ત' આ રીતે પહેલી શય્યાનુ કથન પુરૂ થયુ ॥સૂ૦૧૭॥

શય્યાધ્યયનનો પહેલો ઉદ્દેશો પણ પુરો થયો ॥ ૨–૧ ॥

सद्भिक्षुप्रतिज्ञया वर्तमानः कुर्याद् वा नो कुर्यात् वा, अथ भिक्षुणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा, एषहेतुः यावद् यत् तथा प्रकारे उपाश्रये नो स्थान वा शय्यां वा निशीधिकां वा चेतयत् ॥१८॥

टीका-शय्याध्ययनस्य प्रथमोद्देशके सागारिकसम्बद्धोपाश्रयस्य दोषाः प्रतिपादिताः, अस्मिन् द्वितीयोद्देशकेऽपि तथाविधोपाश्रयस्य दोषविशेषान प्रतिपादयितुमाह-'गाहावइ णायेगे सुइसमायारा भवंति' गृहपतयो नाम एके केचन शुचिसमाचाराः शौचस्नानादि पवित्राचारवन्तः भागवतप्रभृतिभक्ताः भवन्ति 'से भिक्खू य असिणाणाए' स भिक्षुश्च अस्नानतया स्नानादिवर्जिततया 'से तग्गंधे दुग्गंधे' तेषां गृहस्थानां कृते तद्गन्धः स्नानादि रहितसाधुशरीरगन्धः दुर्गन्धः अत एव 'पडिकूले' अनभिप्रेतः 'पडिलोमे' प्रतिलोमः गृहस्थगन्धाद् विपरीतगन्धः 'यावि भवति' चापि भवति, एवम् 'जं पुव्वकम्मं तं पच्छाकम्मं'

दूसरा उद्देशक

टीकार्थ-शय्याध्ययन के प्रथम उद्देशक में सागारिक सम्बन्धी उपाश्रय के दोष बतलाये गये हैं अब इस दूसरे उद्देशक में भी सागारिक सम्बद्ध उपाश्रय के दोष विशेषों का प्रतिपादन करते हैं 'गाहावइणामेगे, सुइसमायारा भवंति, कोई प्रसिद्ध दो एक अत्यन्त पवित्र विशुद्ध शौच स्नानादि आचार वाले भागवत् प्रभृति भक्त जन होते हैं और 'से भिक्खू य असिणाणाए' वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमशील साधु स्नानादि क्रियाओं से वर्जित होने से उन सुचीसमाचारी विगैरह गृहस्थों को स्नानादि क्रिया रहित 'से तग्गंधे दुग्गंधे' साधुके शरीरका गंध दुर्गंध होगा और 'पडिकूले' प्रतिकूल अनभिमत भी होगा एवं उन गृहस्थों के गन्ध से 'पडिलोमेयावि भवइ' विपरीत गंध भी होगी, इसीलिये 'जं पुव्वकम्मं तं पच्छा कम्मं' उन गृहस्थों का पूर्व कर्म पहले करने योग्य कर्म होता है उसको वे लोग

ઉદ્દેશક બીજો

શય્યા અધ્યયનના પહેલા ઉદ્દેશામાં સાગારિક સંબંધી નિવાસસ્થાનમાં નિવાસના દોષોનું કથન કરેલ છે હવે આ બીજા ઉદ્દેશામાં પણ સાગારિક યુક્ત ઉપાશ્રયના દોષ વિશેષનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવે છે.—

ટીકાર્થ—'गाहावइ णामेगे, सुइसमायारा भवंति' ભક્તજન કોઈ પ્રસિદ્ધ બે ગૃહસ્થ અત્યંત વિશુદ્ધ શૌચસ્નાનાદિ આચારવાળા શુચીસમાચારી વિગેરે હોય છે 'से भिक्खुय असिणाणाए' અને એ પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ સ્નાનાદિ ક્રિયાઓથી રહિત હોવાથી 'से तग्गंधे दुग्गंधे' એ શુચીસમાચારી વિગેરે ગૃહસ્થોને સ્નાનાદિથી રહિત સાધુના શરીરની ગંધ દુર્ગન્ધ લાગશે. તથા 'पडिकूले पडिलोमेयावि भवइ' પ્રતિકૂલ અર્થાત્ અનભિપ્રેત લાગશે અને તે ગૃહસ્થના ગંધથી જુદા પ્રકારની ગંધ લાગશે તેથી 'जं पुव्वकम्म तं पच्छा कम्मं' જે એગૃહસ્થોનું પૂર્વકર્મ અર્થાત્ પહેલા કરવા યોગ્ય કર્મ હોય તેને એ લોકો પાછળથી કરશે. તથા 'जं पच्छा कम्मं तं पुव्वकम्मं' જે પશ્ચાત્કર્મ અર્થાત્ પછીથી કરવા યોગ્ય કર્મ હોય છે. 'जं

यत् पूर्वं कर्म गृहस्थानां कर्तव्यं वर्तते तत् पश्चात्कर्म गृहस्थाः करिष्यन्ति, 'जं पच्छाकम्मं तं पुव्व कम्मं' यत् पश्चात्कर्म कर्तव्यं तत् पूर्वं कर्म प्रथममेव कर्म 'तं भिक्खुपडियाए' तद् भिक्षु प्रतिज्ञया साधूनामनुरोधात्-'वट्टमाणे करेज्जा वा' वर्तमानाः प्रवर्तमानाः कुर्युः करिष्यन्ति वा 'णो करेज्जा वा' नो वा कुर्युः, कर्तव्यकर्मणः समयातिक्रमेणापि तत्कर्म करिष्यन्ति एतावता साधूनामनुरोधात् गृहस्था पूर्वकालिकस्नानादिकं पश्चात्करिष्यन्ति पश्चात्कालिकं भोजनादिकञ्च पूर्वं करिष्यन्ति तदुपरोधादेव प्राप्त कालेऽपि भोजनादिकं न करिष्यन्ति तथा च महान्तराय मनः पीडादिदोष समुद्भवः, साधवो वा गृहस्थानुरोधात् पूर्वकालिकमपि प्रत्युपेक्षणादिकं पश्चात्करिष्यन्ति कालातिक्रमेण विपरीतं वा करिष्यन्ति न करिष्यन्ति वा, तथा च संयमात्मविराधना स्यादिति फलितम् तस्मात् 'अह भिक्खू णं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' अथ भिक्षुणां कृते पूर्वोपदिष्टा पूर्वं तीर्थकृदुक्ता एषा संयमपालन विषयिणी प्रतिज्ञा वर्तते 'एसहेऊ' एष हेतुः 'एयं कारणे' एतत् कारणम् 'एस उवदेसे' एष उपदेशः

पीछे बाद में करेंगे और 'जं पच्छा कम्मं तं पुव्वकम्मं' जो पश्चात् कर्म पीछे करने योग्य कर्म होता है उसको साधु के अनुरोध से पहले ही करेंगे या 'भिक्खु पडियाए वट्टमाणे करेज्जा वा णो करेज्जा वा' समय बीत जाने से नहीं करेंगे अर्थात् साधुओं के अनुरोध से उस उपाश्रय में रहने वाले गृहस्थ लोग पूर्वकालिक स्नानादि कर्मों को पीछे करेंगे और पश्चात्कालिक भोजनादि को पहले ही करेंगे अथवा उन साधुओं के अनुरोध से ही अवसर प्राप्त होने पर भी भोजनादि नहीं करेंगे इस प्रकार बडा ही अन्तराय विघ्न बाधा मनः पीडाआदि दोष होने लगेगा अथवा साधु ही उन गृहस्थों के अनुरोध से पुर्वकालिक प्रत्युपेक्षणादि कर्मों को पीछे करेंगे या समयातिक्रम होने से विपरीत भी करेंगे या नहीं भी प्रत्युपेक्षणादि करेंगे इस प्रकार उन साधुओं को संयम आत्म विराधना होगी, इसलिये 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा, एस हेऊ, एयं

भिक्खुपडियाए वट्टमाणे' तेने पहेला ज साधुना अनुरोधथी करी लेशे अगर 'करेज्जा वा णो करेज्जा वा' समय वीती जवाथी न पण करे. अर्थात् साधुओना अनुरोधथी ए उपाश्रयमां रहेवावाळा गृहस्थो पूर्वकाळमां करवा योग्य स्नानादि कर्मोने पछी करे अने पश्चात् कालिक भोजनादिने पहेला ज करी लेशे अथवा ए साधुओना अनुरोधथी ज अवसर प्राप्त होवा छतां पण भोजनादि न पण करे आ रीते घणो ज अन्तराय अर्थात् विघ्न बाधा अने मननी पीडा विगेरे दोष थवा लागशे. अथवा साधु ज ए गृहस्थोना अनुरोधथी पूर्वकाळमा करवा योग्य प्रत्युपेक्षणादि कर्मोने पाछळथी करे अने समयातिक्रम थवाथी तेथी विपरीत पण करे अथवा प्रत्युपेक्षणादि न पण करे आ रीते ते साधुओने संयम आत्म विराधना थाय छे तेथी 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' भाव साधुओ माटे भगवान् तीर्थंकर श्री महावीर प्रभुए पहेलेथी ज संयम पालन

'जं तहप्पगारे' यत् तथा प्रकारे तथाविधे सागारिके 'उवस्सए' उपाश्रये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा' नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा 'चेतेज्जा' चेतयेत् कुर्यात् ॥सू० १८॥

मूलम्- आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावइहिं सद्धिं संवसमाणस्स इह खलु गाहावइस्स अप्पणो सअट्ठाए विरूवरूवे भोयणजाए उवक्खडिए सिया अह पच्छा भिक्खुपडियाए असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा उवक्खडेज्ज वा उवकरेज्ज वा, तं च भिक्खू अभिकंखेज्जा भोत्तए वा पायए वा वियट्टित्तए वा, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा, एस हेऊ जाव जं णो तहप्पगारे उवस्सए ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० १९॥

छाया-आदानमेतत् भिक्षुकस्य गृहपतिभिः सार्धम् संवसतः, इह खलु गृहपतेः आत्मनः स्वार्थाय विरूपरूपं भोजनजातम् उपस्कृतं स्यात् अथ पश्चात् भिक्षुप्रतिज्ञया अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा उपसंस्कुर्यात् वा, उपकुर्यात् वा, तच्च भिक्षुः अभिकाङ्क्षेत भोक्तुं वा पातुं वा विवर्तितुं वा, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा, एष हेतुः यावत् यद् नो तथा प्रकारे उपाश्रये स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत् ॥१९॥

टीका-'आदानम्-कर्मोपादानम् कर्मागमन द्वारम् एतत् साधोः गृहपतिभिः सह उपाश्रये

कारणे, एस उवदेसे' भिक्षुकों के लिये भगवान् वीतराग श्रीमहावीर प्रभुने पहले ही संयम पालन करने की प्रतिज्ञा बतलायी है और हेतु तथा कारण भी बतलाया है एवं उपदेश भी दिया है कि 'जं तहप्पगारे उवस्सए' इस तरह के सागारिक उपाश्रय में 'णो ठाणं वा' साधु का स्थान ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये स्थान नहीं ग्रहण करना चाहिये 'एवं सेज्जं वा' शय्या संथरा नहीं पाथरना चाहिये तथा 'निसीहियं वा' निषिधिका स्वाध्याय करने के लिये भूमि ग्रहण भी 'चेतेज्जा' नहीं करना चाहिये क्योंकि सागारिक निवासस्थान में रहनेसे उक्तरिति से संयम नियम का पालन नहीं हो सकेगा ॥ १८ ॥

કરવાની પ્રતિજ્ઞા બતાવી છે. અને 'एस हेऊ' એજ સાધુપણાનો હેતુ છે. તથા 'एवं कारणे' એજ કારણ પણ બતાવેલ છે. તથા 'एस उवदेसे' એજ ઉપદેશ પણ આપેલ છે. કે 'जं तहप्पगारे उवस्सए' આ પ્રકારના સાગારિક નિવાસ સ્થાનમાં સાધુએ ધ્યાન રૂપ કાયોત્સર્ગ માટે 'णो ठाणं वा' સ્થાન ગ્રહણ કરવું નહીં તથા 'सेज्जं वा' શય્યા સંથારો પણ પાથરવો નહીં. તથા 'निसीहियं वा चेतेज्जा' નિષિધિકા સ્વાધ્યાય કરવા માટે પણ ભૂમિગ્રહણ કરવી નહીં. કેમ કે-સાગારિક નિવાસસ્થાનમાં રહેવાથી ઉક્ત પ્રકારથી સંયમ નિયમનું પાલન થઈ શકતું નથી. ॥ સૂ. ૧૮ ॥

निवासः तदुपपादयन्नाह-'भिक्खुस्स गाहावइहिं सद्धिं संवसमाणस्स' भिक्षुकस्य साधोः गृहपतिभिः सार्द्धम् उपाश्रये संवसतः कर्मबन्धनं भवतीति भावः,तथाहि 'इह खलु गाहावइस्स' इह खलु उपाश्रये गृहपतेः 'अप्पणो स अट्ठाए' आत्मनः स्वार्थाय निजार्थम् 'विरूवरूवे भोयणजाए' विरूपरूपम् नानाप्रकारकम् भोजनजातम् अशनादिकमाहारजातम् 'उवक्खडिए सिया' उपस्कृतं संस्कृतं स्यात् भवेत् 'अह पच्छा भिक्खुपडियाए' अथ-अनन्तरम् पश्चात् स्वार्थपाकानन्तरम् भिक्षुप्रतिज्ञया साधुनिमित्तम् 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा चतुर्विधमाहारजातम् 'उवक्खडेज्ज वा' उपस्कुर्यात् वा 'पचेद् वा उवकरेज्जा वा' उपकुर्यात् वा-दापयेत् वा 'तं च भिक्खू अभिकंखिज्जा' तच्च उपस्कृतम् अशनादिकं भोजनजातं भिक्षुः अभिकाङ्क्षेत् वाञ्छेत्, 'भोत्तए वा' भोक्तुम् वा 'पायए वा' पातुं वा 'वियट्टित्तए वा' विवर्तितुं वा, तत्रैव भोजनगार्द्धयेन आसितुं स्थातुं वा आकाङ्क्षेत् किन्तु 'अह भिक्खू णं' अथ भिक्षूणां साधूनां कृते 'पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' पूर्वो-

टीकार्थ-अब पूर्व सूत्रोक्त विषयका ही उपसंहार करते हैं 'आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावइहिं' संवसमाणस्स 'एतत्' यह भिक्षुक का गृहपति गृहस्थ के साथ उपाश्रयमें निवास करना साधु को कर्मबन्धका कारण माना जाता है, क्योंकि-इह खलुगाहावइस्स अप्पणो स अट्ठाए' इस सागारिक निवासस्थान में गृहपति के लिये 'विरूवरूवे भोयणजाए उक्खडिए सिया' के नाना प्रकार के भोजन बनाये जायेंगे और 'अह पच्छा भिक्खुपडियाए असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा उवक्खडेज्ज वा' उसके बाद माने अपने लिये पकाने के बाद साधु के निमित्त अशनादि चतुर्विध आहारजात पकाया जायगा या 'उवकरेज्ज वा' साधु को दिया जायगा, और पकाये हुए 'तं च भिक्खू अभिकंखेज्जा भोत्तए वा' उस अशनादि चतुर्विध आहार को भिक्षुक खाने के लिये या पान करने के लिये चाहेगा 'वियट्टित्तए वा' विवर्तित-परिवर्तित करना चाहेगा अर्थात् वहांपर मिष्टान्नादि भोजन के लोभ से ठहरना चाहेगा, किन्तु यह ठीक नहीं होगा क्योंकि 'अह भिक्खू

હવે પૂર્વસૂત્રમા કહેલ વિષયનો ઉપસંહાર કરતા સૂત્રકાર કહે છે—

ટીકાર્થ—'आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावइहिं सद्धिं संवसमाणस्स' આ સાધુઓ એ ગૃહસ્થની સાથે ઉપાશ્રયમા નિવાસ કરવો તે કર્મબંધનુ કારણ માનવામા આવે છે. કેમ કે 'इह खलु गाहावइस्स अप्पणो सअट्ठाए' આ સાગારિક નિવાસસ્થાનમા ગૃહસ્થને માટે 'विरूवरूवे भोयणजाए उवक्खडिए सिया' અનેક પ્રકારના ભોજનાદિ બનાવવામાં આવે 'अह पच्छा भिक्खुपडियाए' તે પછી અર્થાત્ પોતાના માટે બનાવ્યા પછી સાધુના નિમિત્તે 'असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा साइमं वा उवक्खडेज्ज वा' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર બનાવવામા આવે અથવા 'उवकरेज्ज वा' સાધુને આપવામાં આવે 'तं च भिक्खू अभिकखेज्जा भोत्तए वा पायए वा' અને તે રાંધેલ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારને સાધુ ખાવા કે પીવાની ઇચ્છા

पदिष्टा पूर्वं तीर्थकृता भगवता महावीरेण उपदिष्टा एषा संयमपालनविषयिणी प्रतिज्ञा अस्ति 'एसहेऊ' एष हेतुः 'जाव जं णो तहप्पगारे उवस्सए' यावत्-एतत् कारणम् एष उपदेशः, यत् नो तथाप्रकारे सागारिकसम्बद्धे उपाश्रये 'ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा' स्थानं वा कायोत्सर्गरूपम् शय्यां वा संस्तारकरूपाम् निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिं 'चेतेज्जा' चेतयेत् कुर्यात् ॥ सू० १९॥

मूलम्-आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावइणा सद्धिं संवसमाणस्स इह खलु गाहावइस्स अप्पणो सयट्ठाए विरूवरूवाइं दारुयाइं भिन्नपुव्वाइं भवंति, अह पच्छा भिक्खुपडियाए विरूवरूवाइं दारुयाइं भिंदेज्ज वा किणेज्ज वा पामिच्चेज्ज वा दारुणा वा दारुपरिणामं कट्टु अगणिकायं उज्जालेज्ज वा पज्जालेज्ज वा, तत्थ भिक्खू अभिकंखेज्ज वा आतावेत्तए वा, पयावेत्तए वा, वियट्टित्तए वा, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा जाव जं तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० २०॥

छाया-अदानमेतत् भिक्षुकस्य गृहपतिना सार्द्धम् संवसतः इह खलु गृहपतेः आत्मनः

णं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा, एसहेऊ जाव' पहले ही भगवान् वीतराग महावीर स्वामीने संयमनियम पालन करने की प्रतिज्ञा बतलाई है और हेतु तथा यावत् कारण भी बतलाया है एवं उपदेश भी दिया है कि 'जं णो तहप्पगारे उवस्सए' इसतरह के सागारिक निवासस्थान में साधु 'ठाणं वा सेज्जं वा' स्थान रूप कायोत्सर्ग के लिये निवास नहीं करे एवं शय्या-शयन करने के लिये भूमि ग्रहण भी नहीं करे क्योंकी पूर्वोक्त रीति से सागारिक निवासस्थान में रहने से साधु को आत्म विराधना होगी ॥ १९ ॥

કરે અથવા 'वियट्टित्तए वा' પરિવર્તિત કરવા ઇચ્છે અર્થાત્ મિષ્ટાન્નાદિના લોભથી આસક્ત થઈ ત્યાં જ રહેવા ઇચ્છા કરે તે યોગ્ય નથી કેમ કે- 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' સાધુઓ માટે વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ સંયમ નિયમ પાલન કરવાની પ્રતિજ્ઞા કહેલી છે. અને 'एसहेऊ जाव' એજ સાધુપણાનો હેતુ અને યાવત્ કારણ કહેલ છે. તથા એજ ઉપદેશ આપેલ છે. ને આ પ્રકારના સાગારિક નિવાસસ્થાનમા સાધુએ ધ્યાનરૂપ સ્થાન કાયો-સર્ગ માટે નિવાસ કરવો નહી. તથા શય્યા-શયન કરવા માટે સંસ્તારક-સંથારો પણ પાથરવો નહી અને નિષીધિકા સ્વાધ્યાય કરવા માટે ભૂમિ ગ્રહણ પણ કરવી નહી. કેમ કે પૂર્વોક્ત પ્રકારથી સાગારિક ઉપાશ્રયમાં સાધુએ રહેવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. ॥ સૂ. ૧૯ ॥

स्वार्थाय विरूपरूपाणि भिन्नपूर्वाणि, भवन्ति, अथ पश्चात् भिक्षुप्रतिज्ञया विरूपरूपाणि दारुकाणि भिन्द्याद् वा क्रीणीयाद् वा प्रमिमीत वा दारुणा वा दारुपरिणामं कृत्वा अग्निकायम् उज्ज्वालयेद् वा प्रज्वालयेद् वा, तत्र भिक्षुः अभिकाङ्क्षेत् वा आतापयितुं वा प्रतापयितुं वा विवर्तितुं वा, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा यावत् यत् तथा प्रकारे उपाश्रये नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेद् ॥ सू० २० ॥

टीका–'गाहावइणा सद्धिं संवसमाणस्स भिक्खुस्स' गृहपतिना सार्द्धम् उपाश्रये संवसतः निवासं कुर्वतः भिक्षुकस्य साधोः 'आयाणमेयं' आदानम् कर्मबन्धनम् एतत् तथाहि 'इह खलु गाहावइस्स' इह खलु उपाश्रये गृहपतेः गृहस्थस्य 'अप्पणो सयट्ठाए' आत्मनः स्वार्थाय निजार्थम् 'विरूवरुवाइं' विरूपरूपाणि नानाप्रकारकाणि 'दारुयाइं' दारुणि काष्ठेन्धनानि 'भिन्न पुव्वाइं भवंति' भिन्नपूर्वाणि पूर्वमेव विभिद्य व्यवस्थापितानि भवन्ति 'अह पच्छा' अथ पश्चात् 'भिक्खुपडियाए' भिक्षुप्रतिज्ञया साधुनिमित्तम् 'विरूवरूवाइं' विरूपरुपाणि नानाप्रकारकाणि 'दारुयाइं' दारुकाणि काष्ठेन्धनानि 'भिंदेज्ज वा' भिन्द्यात् वा 'किणेज्ज वा'

टीकार्थ–अब प्रकारान्तर से सागारिक निवासस्थान में साधु को नहीं रहना चाहिये यह बतलाते है'आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावइणा सद्धिं संवसमाणस्स' यह गृहपति गृहस्थ श्रावक के साथ निवासस्थान में रहना साधु के लिये आदान अर्थात् कर्मबन्ध का कारण होता है क्योंकि 'इहखलु गाहावइस्स अप्पणो सअट्ठाए' उस सागारिक उपाश्रय में रहते हुवे गृहपति गृहस्थ श्रावक को अपने स्वार्थ के लिये 'विरूवरूवाई दारुयाई' नाना प्रकार के काष्ठ लकड़ी इन्धन वगैरह का 'भिन्न पुव्वाइं भवंति' चीर चार कर पहले ही रक्खे जायंगे और 'अह पच्छा भिक्खु पडियाए विरूवरूवाई दारुणाइं भिंदेज्ज वा' बादमें पीछेसे साधु के निमित्त नाना प्रकार के काष्ठ इन्धनों को चीरेगा और 'किणेज्ज वा' खरीदेगा या 'पामिच्चेज्ज वा' उधार पैसा ले गा और 'दारुणा वा दारुपरिणामं कट्टु'

હવે પ્રકારાન્તરથી સાગારિક નિવાસસ્થાનમાં સાધુએ નિવાસ ન કરવા વિષે સૂત્રકાર કથન કરે છે –

ટીકાર્થ–'आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावइणा सद्धिं संवसमाणस्स' આ રીતે ગૃહસ્થ શ્રાવકની સાથે ઉપાશ્રયમાં રહેવું તે સાધુને આદાન અર્થાત્ કર્મબંધનું કારણ કહેવાય છે. કેમ કે–'इह खलु गाहावइस्स अप्पणो सअट्ठाए' આ સાગારિક નિવાસસ્થાનમાં રહેનારા ગૃહપતિ ગૃહસ્થ શ્રાવકે પોતાના ઉપયોગ માટે 'विरूवरूवाइं' અનેક પ્રકારના 'दारुयाइं' લાકડા વિગેરે ઇન્ધનને 'भिन्नपुव्वाइं भवंति, પહેલેથી ચીરી ફાડીને રાખે છે 'अह पच्छा भिक्खु पडियाए' બાદમાં પાછળથી સાધુના નિમિત્તે 'विरूवरूवाइं दारुयाइ भिंदेज्ज वा' અનેક પ્રકારના કાષ્ઠોને ચીરે કે ફાડે 'किणेज्ज वा' અથવા ખરીદે 'पामिच्चेज्ज वा' અથવા ઉધાર રાખીને ખરીદે અથવા તો 'दारुणा वा दारुपरिणामं कट्टु' એક લાકડાને બીજા

क्रीणीयाद् वा 'पामिच्चेज्ज वा' प्रमिमीत वा पर्युदञ्चनं कुर्याद् वा 'दारुणा वा दारुपरिणामं कट्टु' दारुणा वा काष्ठविशेषेण दारुपरिणामम् अरणिमन्थनं कृत्वा 'अगणिकायं' अग्निकायम्-अग्निम् 'उज्जालेज्ज वा' उज्ज्वालयेद् वा 'पज्जालेज्ज वा' प्रज्वालयेद् वा 'तत्थ भिक्खू' तत्र-अग्नौ प्रज्वलिते भिक्षुः साधुः 'अभिकंखेज्ज वा' अभिकाङ्क्षेत् वाञ्छेत् 'आतावेत्तए वा' आतापयितुं वा शैत्यापनोदाय आतापनां कर्तुम् 'पयावेत्तए वा' प्रतापयितुं 'वियट्टित्तए वा' विवर्तितुम् वा-अग्नि तापनार्थेन तत्र आसितुं वा आकाङ्क्षेदिति पूर्वेणान्वयः 'अहभिक्खू णं पुव्वोवदिट्ठा' अथ भिक्षूणां साधूनां कृते पूर्वोपदिष्टा पूर्वं तीर्थकृदुक्ता एषा प्रतिज्ञा 'जाव' यावत्-एष हेतुः, एतत् कारणम् एष उपदेशः 'जं तहप्पगारे' यत् तथाप्रकारे सागा

'एक लकडी से दूसरी लकडी को अरणिमन्थन के द्वारा 'अगणिकायं उज्जालेज्ज वा पज्जालेज्ज वा'-अग्निकाय अर्थात् अग्नि को प्रज्वलित करेगा-'तत्थ भिक्खू अभिकंखेज्ज वा आतावेत्तए वा' उस प्रज्वलित अग्नि में वह साधु शैत्य ठंडक को दूर करने के लिये तापने की इच्छा करेगा और 'पयावेत्तए वा वियट्टित्तए वा' आगको तापने के लिये वहां ही बैठने की अकांक्षा करेगा-'अह भिक्खू णं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा जाव'-और साधु के लिये भगवान् महावीर स्वामीने पहलेही संयम नियम पालन करने की प्रतिज्ञा बतलाइ है यावत उपदेश भी दिया है कि 'जाव जं तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा' उस प्रकार के सागारिक उपाश्रय में स्थान-ध्यानरूप कायोत्सर्ग करने के लिये स्थान ग्रहण नहीं करना चाहिये, 'सेज्जं वा' एवं शय्या-शयन करने के लिये सस्तारक-संथरा भी नहीं पाथरना चाहिये तथा 'निसीहियं वा चेतेज्जा' निषीधिका-स्वाध्याय करने के लिये भूमि ग्रहण भी नहीं करना चाहिये क्योंकि सागारिक निवासस्थान में रहने से उक्तरीति के अनुसार संयम विराधना होगी ॥ २० ॥

લાકડા સાથે ઘસિને 'अगणिकाय उज्जालेज्ज वा' અરણિ મંથન દ્વારા અગ્નિકાય અર્થાત્ અગ્નિને 'पज्जालेज्ज वा' પ્રજ્વલિત કરશે 'तत्थ भिक्खू' અને તે પ્રજ્વલિત અગ્નિને 'अभिकंखेज्ज वा आतावेज्ज वा' શીતતાને દૂર કરવા માટે અર્થાત્ ટાઢ ઉડાડવા માટે તાપ લેશે અને અગ્નિમા તાપવા માટે ત્યા જ બેસશે 'अह भिक्खू णं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' અને સાધુ માટે ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ પહેલેથી જ સયમ પાલન કરવાની પ્રતિજ્ઞા કહેલ છે, 'जाव' યાવત્ ઉપદેશ પણ એજ પ્રમાણે આપેલ છે કે 'जं' तहप्पगारे उवस्सए' એ પ્રકારના સાગારિક ઉપાશ્રયમા 'णो ठाणं वा' સ્થાન ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ કરવા માટે સ્થાન ગ્રહણ કરવુ નહી 'सेज्ज वा निसीहियं वा चेतेज्जा' તથા શય્યા-શયન કરવા માટે પણ સસ્તારક-સથારો પાથરવો નહી. તથા નિષીધિકા-સ્વાધ્યાય કરવા માટે પણ ભૂમિ ગ્રહણ કરવી નહી. કેમ કે સાગારિક નિવાસસ્થાનમા રહેવાથી ઉક્ત પ્રકારથી સયમની વિરાધના થાય છે. ॥ સૂ. ૨૦ ॥

रिक सम्बद्धे 'उवस्सए' उपाश्रये 'ठाणं वा' स्थानं वा कायोत्सर्गरूपम् 'सेज्जं वा' शय्यां वा संस्तारकरूपाम् 'निसीहियं वा' निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिम् 'चेतेज्जा चेतयेत्-कुर्यात् सागारिकसम्बद्धो पाश्रये निवासेन पूर्वोक्तरीत्या साधूनां संयमात्माविराधना स्यादिति।सू० २०।

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उच्चारपासवणेणं उव्वाहिज्जमाणे राओ वा विआले वा, गाहावइकुलस्स दुवारबाहं अवगुणेज्जा तेणे य तस्संधिचारी अणुपविसेज्जा, तस्स भिक्खुस्स णो कप्पइ एवं वदित्तए-अयं तेणे पविसइ वा णो वा पविसइ, उवल्लियइ वा णो वा उवल्लियइ, आवयति वा णोवाआवयति, वदति वा णो वा वदति, तेणहडं अण्णेण हडं, तस्स हडं अण्णस्स हडं, अयं तेणे अयं उवयरए, अयं हंता, अयं एत्थमकासी तं तवस्सिं भिक्खुं अतेणं तेणं ति संकइ. अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा, एस हेऊ जाव णो ठाणं वा निसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० २१.।

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा उच्चारप्रस्रवणेन उद्वाध्यमानः रात्रौ वा विकाले वा गृहपतिकुलस्य द्वारभागम् अपावृणुयात् स्तेनश्च तत्सन्धिचारी अनुप्रविशेत् तस्य भिक्षुकस्य नो कल्पते एवं वदितुम्-'अयं स्तेनः प्रविशति वा नो वा प्रविशति, उपलीयते वा नो वा उपलीयते, आपतति वा नो वा आपतति, वदति वा नो वा वदति, तेन हृतम् अन्येन हृतम् तस्य हृतम् अन्यस्य हृतम् अयं स्तेनः अयम् उपचारकः अयं हन्ता, अय मत्र अकार्षीत् तं तपस्विनं भिक्षुकम् अस्तेनं स्तेनम् इति शङ्केत, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा, एष हेतुः यावद् नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत् ॥सू०२१॥

टीका-सागारिकसम्बद्धे उपाश्रये प्रकारान्तरेण साधुनां निवासं प्रतिषेधितुमाह-'स भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा सागारिकसम्बद्धोपाश्रये निवसन् 'उच्चार पासवणेणं' उच्चारप्रस्रवणेन मूत्रपुरीषोत्सर्गवेगेन 'उव्वाहिज्जमाणे' उद्वाध्यमानः पीड्यमानः 'राओ वा विआले वा' रात्रौ वा विकाले वा विकटसमये 'गाहावइ कुलस्स' गृहपति कुलस्य गृहस्थ सम्बद्धोपाश्रयरूपगृहस्य 'दुवारबाहं' द्वारभागम् द्वारमुखम् 'अवगुणेज्जा'

टीकार्थ-अब सागारिक उपाश्रय में दूसरे ढग से साधु के लिये निवास का प्रतिषेध करते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उच्चार पासवणेण उव्वाहिज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षुक और भिक्षुकी उस सागारिक उपाश्रय में रहते हुए मलमूत्र

હવે સાગારિક નિવાસસ્થાનમા સાધુને નિવાસ કરવાનો નિષેધ પ્રકારાન્તરથી સૂત્રકાર કહે છે

ટીકાર્થ- 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'उच्चारपासवणेण' સાગારિક નિવાસસ્થાનમા રહીને 'उव्वाहिज्जमाणे राओ वा विआले वा' મળમૂત્ર ત્યાગ કરવાના વેગથી રાત્રે અથવા અસમયે 'गाहावइ कुलस्स दुवारबाहं अवगुणेज्जा'

अपावृणुयात्–उद्घाटयेत् 'तेणे य तस्संधिचारी' स्तेनश्च चोरः तत्सन्धिचारी तच्छिद्रान्वेषी 'अणुपविसेज्जा' अनुप्रविशेत्–यदि अनुप्रवेशं कुर्यात्तर्हि 'तस्स भिक्खुस्स' तस्य भिक्षुकस्य' 'णो कप्पइ एवं वदित्तए'–नो कल्पते एवं वक्ष्यमाणरीत्या वदितुम्–तद्यथा 'अयं तेणे पविसइ वा' अयं स्तेनश्चौरः गृहं प्रविशति वा 'णो वा पविसइ' नो वा प्रविशति, प्रविशति न वा प्रविशति इति किमपि न ब्रूयात् एवम् 'उवल्लियइ वा णो वा उवल्लियइ' उपलीयते वा नो वा उपलीयते, उपलीनो भवति नो वा उपलीनो भवति इत्यपि न वदेत् तथा 'आवयति वा णो वा आवयति' आपतति वा नो आपतति, 'वयति वा णो वा, वयति' वदति वा नो वावदति इत्यपि न ब्रूयात्, एवं 'तेण हडं अण्णेण हडं' तेन हृतम् द्रव्यं वस्तु वा, अन्येन वा केनचिद् हृतम् 'तस्स हडं अण्णस्स हडं' तस्य हृतम्, अन्यस्य वा हृतम् 'अयं तेणे' अयं स्तेनः चोरः

त्याग करने के वेगसे बाधित होकर 'राओ वा वियाले वा' रात में या विकाल में अर्थात् विकट समय में 'गाहावई कुलस्स दुवारबाह अवगुणेज्जा' गृहपति गृहस्थ के घर का द्वार भाग खोल देगा, और 'तेणेय तस्संधि चारी अणुपविसेज्जा' उसी खोले हुये द्वार भागके छेदसे चोर डाकू उस गृहस्थ के घर में प्रविष्ट हो जायेगा किन्तु 'तस्स भिक्खुस्स, णो कप्पइ एवं वदित्तए'–वह साधु ऐसा वक्ष्यमाण रूप से नहीं बोल सकता है कि–'अयं तेणे पविसइ वा'–यह चोर इस गृहपति के घर में प्रवेश कर रहा है या 'णो वा पविसई' नहीं प्रवेश कररहा है अर्थात् घुस गया है या नहीं घुस गया है एसा कुछ भी नहीं बोले इसी प्रकार–'उवल्लियइ वा' यह चोर गृहस्थ के घर में छिप गया है या 'णो वा उवल्लियई'–नहीं छिपा है ऐसा भी नहीं बोले एव 'आवयति वा' यह चोर आ रहा है धावा कर रहा है 'णो वा आवयति'–या नहीं आ रहा है अर्थात् नहीं धावा कर रहा ऐसा भी नहीं बोले तथा–' वदति वा णो वा वदति' यह चोर चुपके से बोल रहा है या नहीं बोल रहा है ऐसा भी नहीं बोले' एवं– तेणहडं अण्णेण हडं' इसी प्रकार इसी

ગૃહસ્થના ઘરનો દરવાજો ખોલવો પડે 'तेणेय वा तस्सधिचारी अणुपविसेज्जा' અને એ ખોલેલા દ્વારમાંથી ચોર ડાકૂ એ ગૃહસ્થના ઘરમા પ્રવેશી જાય પરંતુ 'तस्स भिक्खुस्स णो कप्पइ एव वदित्तए' તે સાધુ આ વક્ષ્યમાણ રીતે કહી ન શકે કે 'अयं तेणे पविसइ वा णो वा पविसइ' આ ચોર આ ગૃહપતિના ઘરમા પ્રવેશ કરે છે અથવા પ્રવેશ નથી કરતા અર્થાત્ ઘરમા પ્રવેશ કર્યો છે કે નથી કર્યો તે કંઇ પણ બોલવુ નહી અથવા 'उवल्लियइ वा णो वा उवल्लियइ' એજ પ્રમાણે આ ચોર ગૃહસ્થના ઘરમા સતાઇ ગયો છે અથવા નથી સતાયો કંઇ પણ ન કહેવુ તથા 'आवयति वा णो वा आवयति' આ ચોર આવે છે અગર નથી આવતો અર્થાત્ ઘરમા જવા સતાઇ રહ્યો છે તથા 'वदति वा णो वा वदति' છાનોમાનો થઇ રહ્યો છે કે બોલે છે એમ પણ કહેવુ નહી તથા 'तेण हड अण्णेण हड' એજ પ્રમાણે એ ચોરે ચોરીને દ્રવ્ય લીધુ છે કે–કોઇ બીજાએ ચોર્યું છે એમ પણ ન

'अयं उवचरए' अयम् उपचारकः तत्परिचारको वा वर्तते 'अयं हंता' अय हन्ता-घातकः,'अयं इत्थमकासी' अयमत्र इत्थम् अकार्षीत्' इत्येवं निमपि वाग्व्यापारं न कुर्यात्, यतस्तस्य चौरस्य व्यापादनं स्यात्, तथैव वा साधुं व्यापादयेदित्यादिदोषाः स्युरिति, अथ च 'तं तवस्सिं भिक्खुं अतेणं तेणंति संकइ' तं तपस्विनम् भिक्षुम् अस्तेनम् स्तेनमितिकृत्वा शङ्केत तथा च कदाचित् साधुमेव चौरं मत्वा मिथ्याप्रचारं कुर्यात् तथासति संयमात्मविराधना स्यात् तस्मात् 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' अथ भिक्षूणाम् साधूनां कृते पूर्वोपदिष्टा पूर्वं तीर्थकृता भगवता महावीरेण उपदिष्टा एषा संयमपालनविषयिणी प्रतिज्ञा 'एस हेऊ' एषहेतुः 'जाव' यावत्-एतत् कारणम्, एष उपदेशः 'जं तहप्पगारे' यत् तथाप्रकारे सागारिकसम्बद्धे 'उवस्सए' उपाश्रये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा' नो स्थानं वा

चोरने द्रव्य रुपये पैसे वगैरह को चुराया है या किसी दूसरे ने ही चुराया है ऐसा भी नहीं बोले एवं 'तस्स हडं' इसी गृहस्थ का धन दौलत वगैरह चुरा लिया है या 'अण्णस्स वा हडं' दूसरे का ही धन दौलत वगैरह चुरा लिया है ऐसा भी नहीं बोले, एवं-'अयंतेणे' यही चोर है और 'अयं उवचरए' यह उस चोरका उपचारक है अर्थात् परिचारक है ऐसा भी नहीं बोले, तथा 'अय हंता अयं इत्थमकासी' यही घातक मारने वाला है अथवा इसने ही यहां पर सेंध देकर चुराया है ऐसी भी बात नहीं बोले क्योंकि ऐसा बोलने से उस चोर की हत्या कर दी जायेगी या वह चोर उसी साधु को मार डालेगा इत्यादि बहुत से दोष होंगे और-'तं तवस्सिं भिक्खुं अतेणं तेणंति संकइ, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा एस हेऊ जाव' उसी तपस्वी भिक्षुक साधुको जो के चोर नहीं है चोरके रूपमें संदेह करेगा, इसलिये साधु के लिये पहले ही भगवान श्रीमहावीरस्वामीने संयम नियम पालन करने की प्रतिज्ञा बतलायी है और यावत् उपदेश भी दिया है कि-'जं तहप्पगारे उवस्सए'-'इस प्रकार के साग-

કહેવુ તથા 'तस्स हडं अण्णस्स वा हडं' એ ગૃહસ્થના ધન દોલત વિગેરે ચોર્યુ' છે કે કોઈ બીજાના ધન દોલત વિગેરે ચોરી લીધુ છે એમ પણ કહેવુ નહી તથા 'अय तेणे, अयं उवचरए' આજ ચોર છે અને આજ એ ચોરનો ઉપચારક અર્થાત્ મદદગાર છે એમ પણ કહેવુ નહીં' તથા 'अय हंता' આ મારવાવાળો ઘાતક છે 'अयं इत्थमकासी' અથવા-આણે અહીં ખાતરીયુ મૂકીને ખાતર પાડેલ છે એમ પણ કહેવુ નહી. કેમ કે એમ કહેવાથી એ ચોરની લોકો હત્યા કરે અગર એ ચોર સાધુને મારી નાખે વિગેરે ઘણા દોષોનો પ્રાદુર્ભાવ થશે તથા 'तं तवस्सिं भिक्खुं अतेणं तेणंति संकइ' એ તપસ્વી ભિક્ષુક સાધુને કે જે ચોર નથી તેને ચોર તરીકે માનશે 'अह भिक्खुणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' તેથી સાધુ માટે પહેલેથી જ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ સંયમ નિયમ પાલન કરવાની પ્રતિજ્ઞા કહી છે. 'एस हेऊ जाव' એજ સાધુપણાનો હેતુ અને કારણ યાવત્ ઉપદેશ પણ

कायोत्सर्गरूपम्, शय्यां वा संस्तारकरूपाम्, निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिं वा 'चेतेज्जा' चेतयेत्-कुर्यात् ॥ सू० २१ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा तणपुंजेसु वा पलालपुंजेसु वा, सअंडे सपाणे सबीए सहरिए सोसे सोदए जाव ससंताणए तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेएज्जा ॥सू० २२॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यदि पुनरेवम् उपाश्रयं जानीयात्-तृणपुञ्जेषु वा पलालपुञ्जेषु वा साण्डम् सप्राणम् सबीजम् सहरितम् सोषम् सोदकम् यावत् ससन्तानकम्, तथाप्रकारे उपाश्रये नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत् ॥ सू० २२ ॥

टीका-क्षेत्रशय्यामेवाधिकृत्य विशेषं वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा' स भावभिक्षुर्यदि पुनरेवम् वक्ष्यमाणस्वरूपम् उपाश्रयं जानीयात् कीदृशमुपाश्रयं जानीयादित्याह-'तणपुंजेसु वा पलालपुंजेसु वा' तृणपुञ्जेषु वा-घाससमूहेषु पलालपुञ्जेषु वा 'सअंडे सपाणे' साण्डम् अण्डयुक्तम् सप्राणम् प्राणिसहितम् 'सबीए' सबीजम् बीजसहितम्, 'सहरिए' सहरितम् हरितशाद्वलदूर्वादि

रिक उपाश्रय में-'णो ठाणं वा सेज्जं वा नसीहियं वा चेतेज्जा' स्थान शय्या यानिषीधिका नहीं करे ॥२१॥

फिर भी क्षेत्र शय्या को ही लक्ष्य कर कुछ विशेष बात बतलाते है-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक और भिक्षुकी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जान लेकि-'तणपुंजेसु वा पलालपुंजेसु वा' तृणपुञ्ज में अर्थात् घास के ढेर में या पलाल पुञ्ज में पुअरनार डण्ठल वगैरह में अर्थात् घास और पुआर वगैरह के समूह से भरा हुआ यह उपाश्रय 'सअंडे सपाणे' अण्डों से युक्त है एवं प्राणियों से भरा हुआ है 'सबीए सहरिए' एवं बीजों से युक्त है तथा हरे भरे

એજ આપેલ છે કે 'तहप्पगारे उवस्सए' આવા પ્રકારના સાગારિક નિવાસસ્થાનમાં 'णो ठाणं वा सेज्जं वा' સ્થાન શય્યા કે નિષીધિકા કરવી નહીં' ॥ સૂ૦ ૨૧ ॥

ક્ષેત્ર શય્યાને જ ઉદ્દેશીને વિશેષ કથન કરતાં સૂત્રકાર કહે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' જો આ વક્ષ્યમાણ રીતે ઉપાશ્રયને જાણી લે કે 'तणपुंजेसु वा पलालपुंजेसु वा' ઘાસના ઢગલામાં કે પરાળના ઢગલામાં અર્થાત્ ઘાસ અને પરાળ વિગેરેથી ભરેલ આ ઉપાશ્રય 'सअण्डे' ઇંડાઓથી યુક્ત છે. 'सपाणे' પ્રાણિયોથી યુક્ત છે 'सबीए' બીયાઓથી યુક્ત છે. 'सहरिए' લીલોતરીથી ભરેલ છે. 'सोसे' ઓષઝાકળના

'अयं उवचरए' अयम् उपचारकः तत्परिचारको वा वर्तते 'अयं हंता' अयं हन्ता-घातकः,'अयं इत्थमकासी' अयमत्र इत्थम् अकार्षीत्' इत्येवं किमपि वाग्व्यापारं न कुर्यात्, यतस्तस्य चौरस्य व्यापादनं स्यात्, तथैव वा स साधुं व्यापादयेदित्यादिदोषाः स्युरिति, अथ च 'तं तवस्सिं भिक्खुं अतेणं तेणंति संकइ' तं तपस्विनम् भिक्षुम् अस्तेनम् स्तेनमितिकृत्वा शङ्केत तथा च कदाचित् साधुमेव चौरं मत्वा मिथ्याप्रचारं कुर्यात् तथासति संयमात्मविराधना स्यात् तस्मात् 'अहभिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' अथ भिक्षूणाम् साधूनां कृते पूर्वोपदिष्टा पूर्वं तीर्थकृता भगवता महावीरेण उपदिष्टा एषा संयमपालनविषयिणी प्रतिज्ञा 'एस हेऊ' एषहेतुः 'जाव' यावत्-एतत् कारणम्, एष उपदेशः 'जं तहप्पगारे' यत् तथाप्रकारे सागारिकसम्बद्धे 'उवस्सए' उपाश्रये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा' नो स्थानं वा

चोरने द्रव्य रुपये पैसे वगैरह को चुराया है या किसी दूसरे ने ही चुराया है ऐसा भी नहीं बोले एवं 'तस्स हडं' इसी गृहस्थ का धन दौलत वगैरह चुरा लिया है या 'अण्णस्स वा हडं' दूसरे का ही धन दौलत वगैरह चुरा लिया है ऐसा भी नहीं बोले, एवं-'अयंतेणे' यही चोर है और 'अयं उवचरए' यह उस चोरका उपचारक है अर्थात् परिचारक है ऐसा भी नहीं बोले, तथा 'अयं हंता अयं इत्थमकासी' यही घातक मारने वाला है अथवा इसने ही यहां पर सेंध देकर चुराया है ऐसी भी बात नहीं बोले क्योंकि ऐसा बोलने से उस चोर की हत्या कर दी जायेगी या वह चोर उसी साधु को मार डालेगा इत्यादि बहुत से दोष होंगे और-'तं तवस्सिं भिक्खुं अतेणं तेणंति संकइ, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा एस हेऊ जाव' उसी तपस्वी भिक्षुक साधुको जो के चोर नहीं है चोरके रूपमें संदेह करेगा, इसलिये साधु के लिये पहले ही भगवान श्रीमहावीरस्वामीने संयम नियम पालन करने की प्रतिज्ञा बतलायी है और यावत् उपदेश भी दिया है कि-'जं तहप्पगारे उवस्सए'-'इस प्रकार के साग-

કહેવુ તથા 'तस्स हडं अण्णस्स वा हडं' એ ગૃહસ્થના ધન દોલત વિગેરે ચોર્યું છે કે કોઈ બીજાના ધન દોલત વિગેરે ચોરી લીધુ છે એમ પણ કહેવું નહીં તથા 'अयं तेणे, अयं उवचरए' આજ ચોર છે અને આજ એ ચોરનો ઉપચારક અર્થાત્ મદદગાર છે. એમ પણ કહેવુ નહીં તથા 'अयं हंता' આ મારવાવાળો ઘાતક છે 'अयं इत्थमकासी' અથવા-આણે આડી ખાતરીયુ મૂકીને ખાતર પાડેલ છે એમ પણ કહેવુ નહીં. કેમ કે એમ કહેવાથી એ ચોરની લોકો હત્યા કરે અગર એ ચોર સાધુને મારી નાખે વિગેરે ઘણા દોષોનો પ્રાદુર્ભાવ થશે તથા 'तं तवस्सिं भिक्खुं अतेणं तेणंति संकइ' એ તપસ્વી ભિક્ષુક સાધુને કે જે ચોર નથી તેને ચોર તરીકે માનશે 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' તેથી સાધુ માટે પહેલેથી જ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ સંયમ નિયમ પાલન કરવાની પ્રતિજ્ઞા કહી છે. 'एस हेऊ जाव' એજ સાધુપણાનો હેતુ અને કારણ યાવત્ ઉપદેશ પણ

कायोत्सर्गरूपम्, शय्यां वा संस्तारकरूपाम्, निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिं वा 'चेतेज्जा' चेतयेत्-कुर्यात् ॥ सू० २१ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा तणपुंजेसु वा पलालपुंजेसु वा, सअंडे सपाणे सबीए सहरिए सोसे सोदए जाव ससंताणए तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेएज्जा ॥सू० २२॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यदि पुनरेवम् उपाश्रयं जानीयात्-तृणपुञ्जेषु वा पलालपुञ्जेषु वा साण्डम् सप्राणम् सबीजम् सहरितम् सौषम् सोदकम् यावत् ससन्तानकम्, तथाप्रकारे उपाश्रये नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत् ॥ सू० २२ ॥

टीका-क्षेत्रशय्यामेवाधिकृत्य विशेषं वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा' स भावभिक्षुर्यदि पुनरेवम् वक्ष्यमाणस्वरूपम् उपाश्रयं जानीयात् कीदृशमुपाश्रयं जानीयादित्याह-'तणपुंजेसु वा पलालपुंजेसु वा' तृणपुञ्जेषु वा-घाससमूहेषु पलालपुञ्जेषु वा 'सअंडे सपाणे' साण्डम् अण्डयुक्तम् सप्राणम् प्राणिसहितम् 'सबीए' सबीजम् बीजसहितम्, 'सहरिए' सहरितम् हरितशाद्वलदूर्वादि

रिक उपाश्रय में-'णो ठाणं वा सेज्जं वा नसीहियं वा चेतेज्जा' स्थान शय्या या निषीधिका नहीं करे ॥२१॥

फिर भी क्षेत्र शय्या को ही लक्ष्य कर कुछ विशेष बात बतलाते है-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक और भिक्षुकी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जान लेकि-'तणपुंजेसु वा पलालपुंजेसु वा' तृणपुञ्ज में अर्थात् घास के ढेर में या पलाल पुञ्ज में पुअरनार डण्ठल वगैरह में अर्थात् घास और पुआर वगैरह के समूह से भरा हुआ यह उपाश्रय 'सअंडे सपाणे' अण्डों से युक्त है एवं प्राणियों से भरा हुआ है 'सबीए सहरिए' एवं बीजों से युक्त है तथा हरे भरे

એજ આપેલ છે કે 'तहप्पगारे उवस्सए' આવા પ્રકારના સાગારિક નિવાસસ્થાનમાં 'णो ठाणं वा सेज्जं वा' સ્થાન શય્યા કે નિષીધિકા કરવી નહીં ॥ સૂ૦ ૨૧ ॥

ક્ષેત્ર શય્યાને જ ઉદ્દેશીને વિશેષ કથન કરતાં સૂત્રકાર કહે છે—

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' જો આ વક્ષ્યમાણ રીતે ઉપાશ્રયને જાણી લે કે 'तणपुंजेसु वा पलालपुंजेसु वा' ઘાસના ઢગલામાં કે પરાળના ઢગલામાં અર્થાત્ ઘાસ અને પરાળ વિગેરેથી ભરેલ આ ઉપાશ્રય 'सअण्डे' ઇંડાઓથી યુક્ત છે. 'सपाणे' પ્રાણિયોથી યુક્ત છે 'सबीए' બીયાઓથી યુક્ત છે. 'सहरिए' લીલોતરીથી ભરેલ છે. 'सोसे' ઓષઝાકળના

सहितम् 'सोसे' सौषम् ओषकणयुक्तम् 'सोदए' सोदकम् शीतोदकसहितम् 'जाव' ससंताणए यावत्-सोत्तिङ्गपनकदकमृत्तिका मर्कटसन्तानकम्-उत्तिङ्गादिलूतातन्तुजालसहितम् उपाश्रयं यदि जानीयादिति पूर्वेणान्वयः तर्हि 'तहप्पगारे उवस्सए' तथाप्रकारे-साण्डप्राणिप्रभृति-लूतातन्तुजालयुक्ततृणपुञ्जपलालपुञ्जसहिते उपाश्रये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा' नो स्थानं वा कायोत्सर्गरूपम् शय्यां वा संस्तारकरूपाम् निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिं 'चेएज्जा' चेतयेत्-कुर्यात्, एवंविधे बहुप्राणियुक्ते उपाश्रये निवासे हिंसासंभवेन संयमात्म-विराधना स्यात् ॥ सू० २२ ॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा तणपुंजेसु वा पलालपुंजेसु वा अप्पंडे अप्पपाणे अप्पबीए अप्पहरिए जाव अप्पसंताणए तहप्पगारे उवस्सए ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० २३॥

घासों से भी भरा हुआ है एवं-'सोसे सोदए जाव-' ओस कणों से भी युक्त है एवं यावत्-उत्तिङ्ग-छोटे छोटे प्राणि चीटी पिपरी से तथा पनक-फनगा से एवं-शीतोदक मिश्रित मिट्टी से तथा 'ससंताणए' मकरे का जाल-परम्परासे भी भरा हुआ है ऐसा देख ले या जान ले तो 'तहप्पगारे उवस्सए-' इस प्रकार के तृण पुञ्ज और पलाल पुञ्ज वगैरह में अण्डे प्राणि बिजादि से युक्त उपाश्रय में साधु और साध्वी-'णो ठाणं वा' स्थान ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये स्थान नहीं ग्रहण करे तथा 'सेज्जं वा' शय्या शयन करने के लिये संस्तारक संथरा भी नहीं पाथरे एवं-'निसीहियं वा चेएज्जा' स्वाध्याय करने लिये भूमि ग्रहण भी नहीं करे क्योंकि इस तरह के बहुत प्राणियों से युक्त उपाश्रय में निवास करने से हिंसाकी संभावना होने के कारण संयम आत्म विराधना होगी, इसलिये इस अनेक प्राणि युक्त उपाश्रय में साधु और साध्वी को निवास नहीं करना चाहिये ॥२२॥

કણોથી ભરેલ છે 'सोदए' પાણીથી યુક્ત છે. 'जाव ससंताणए' એવ યાવત્ ઝીણા ઝીણા પ્રાણિ કીડી મકોડી તથા પનક તથા શીતોદકથી મળેલ માટીથી તથા મકોડ ની જાળ પરંપરાથી પણ ભરેલ છે એ પ્રમાણે જોવામા આવે કે જાણવામા આવે તો 'तहप्पगारे उवस्सए' આ રીતના તૃણ પુંજ અને પરાળ પુંજ વિગેરે તથા ઇંડા, પ્રાણિ અને બી વિગેરેથી યુક્ત ઉપાશ્રયમા સાધુએ સ્થાન-ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ માટે સ્થાન ગ્રહણ કરવુ નહી તથા શય્યા શયન કરવા માટે સંસ્તારક-સંથારો પણ પાથરવો નહી તથા નિષીધિકા-સ્વાધ્યાય કરવા માટે ભૂમિ ગ્રહણ પણ કરવી નહી કેમ કે આ પ્રમાણેના બહુ પ્રાણિયોથી યુક્ત ઉપાશ્રયમા નિવાસ કરવાથી હિંસાની સંભાવનાના કારણે સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. તેથી આ રીતે અનેક પ્રાણિયોવાળા ઉપાશ્રયમા સાધુ કે સાધ્વીએ નિવાસ કરવો નહી'. ॥ સૂ. ૨૨ ॥

छाया-'स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यदि पुनरेवम् उपाश्रयं जानीयात् तृणपुञ्जेषु वा पलालपुञ्जेषु वा अल्पाण्डम् अल्पप्राणम् अल्पबीजम् अल्पहरितम् यावत् अल्पसन्तानकम् तथाप्रकारे उपाश्रये स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत् ॥ सू० २३ ॥

टीका-क्षेत्रशय्यामेवाधिकृत्य पूर्वोक्तदोषरहिते उपाश्रये वसतिविधिं प्रतिपादयितुमाह- 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा' स साधुर्यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणस्वरूपम् उपाश्रयं जानीयात्, कीदृशमित्याह 'तणपुंजेसु वा' तृणपुञ्जेषु वा-घाससमुदायेषु 'पलालपुंजेसु वा' पलालपुञ्जेषु वा 'अप्पंडे' अल्पाण्डम् अण्ड रहितम् अल्पशब्दस्य ईषदर्थकतया नञर्थे पर्यवसानात्, 'अप्पपाणे' अल्पप्राणम्-प्राणिरहितम् 'अप्पबीए' अल्पबीजम् बीजरहितम् 'अप्पहरिए' अल्पहरितम्, अल्पोत्तिङ्गपनकदकमृत्तिका रहितम् अल्पसन्तानकम् लूतातन्तुजालरहितम् एवंविधम् उपाश्रयं यदि जानीयात् तर्हि

टीकार्थ-क्षेत्र शय्या को ही लक्ष्य कर पूर्वोक्त दोषों से रहित उपाश्रय में साधु और साध्वी को रहने के लिये प्रतिपादन करते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जानले कि 'तणपुंजेसु वा' इस उपाश्रय के तृणपुञ्जों में अर्थात् सूखा हुआ घासों के समूह में 'पलाल पुंजेसु वा' तथा पलाल पुञ्ज में पुआरा नारा डण्टल के समूह में-ढेर में 'अप्पंडे' थोडे ही अण्डे है अर्थात् बिलकुल ही अण्डे नहीं है, एवं 'अप्पपाणे' थोडे ही प्राणी है याने छोटे छोटे चिटीपिपरी वगैरह प्राणी भी नहीं है तथा-'अप्पबीए' अल्पबीज थोडे ही बीज है अर्थात् अंकुर पैदा करने वाले बीज भी नहीं है, तथा 'अप्पहरिए' थोडे ही हरित हरेभरे घास भी नहीं है और-'जाव अप्प संताणए'-यावत् थोडे ही ओषकण है. अर्थात् ओषकण भी नहीं है इसी प्रकार अल्पउत्तिंग-थोडे ही चिटीपिपरी वगैरह प्राणी भी है थोडे

ક્ષેત્રશય્યાને જ ઉદ્દેશીને પૂર્વોક્ત દોષો રહિત ઉપાશ્રયમાં સાધુ અને સાધ્વીને નિવાસ કરવાનું સૂત્રકાર સમર્થન કરે છે-

ટીકાર્થ- 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુ અને ભાવ સાધ્વી 'से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा' ના જાણવામાં જો આ વક્ષ્યમાણ રીતે ઉપાશ્રય જાણવામાં આવે કે 'तणपुंजेसु वा' સુકેલા ઘાસોના ઢગલામાં તથા 'पलालपुंजेसु वा' પરાળના ઢગલામાં 'अप्पंडे 'अप्पपाणे' થોડા જ ઇંડા છે અને થોડા જ પ્રાણિયો છે અર્થાત્ ઇંડા કે જીવો કીડી મકોડી વિગેરે જીવાત નથી, તથા 'अप्पबीए' અલ્પબીજ અર્થાત્ થોડા જ બીજ છે અર્થાત્ અંકુર ઉત્પન્ન કરનાર બીયા પણ નથી. તથા 'अप्पहरिए' લીલા ઘાસ પણ નથી 'जाव अप्पसंताणए' અને યાવત્ થોડા જ ઓસકણ છે અર્થાત્ ઓસકણો પણ નથી. એજ પ્રમાણે-અલ્પઉત્તિંગ-કીડી વિગેરે જીવજંતુ થોડા જ છે. અને થોડા જ પનક

'तहप्पगारे' तथाप्रकारे-तथाविधाण्डप्राणि बीजरहितोदकोत्तिङ्गपनकदकमृत्तिकालूतातन्तुजालरहिते 'उवस्सए' उपाश्रये सर्वथा प्राणिजीवजातवर्जिते 'ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेएज्जा' स्थानं वा कायोत्सर्गरूपम् शय्यां वा संस्तारकरूपाम्, निषीधिकां वा स्वाध्याय भूमिं चेतयेत्-कुर्यात् एवंविधे सर्वथा दोषवर्जिते उपाश्रये निवासे संयमात्मविराधना न स्यात् ॥ सू० २३ ॥

मूलम्-से आगंतागारेसु वा, आरामागारेसु वा, गाहावइकुलेसु वा, परियावसहेसु वा अभिक्खणं अभिक्खणं साहम्मिएहिं ओवयमाणेहिं णो ओवएज्जा ॥सू० २४॥

छाया-स आगन्त्रागारेषु वा, आरामागारेषु वा, गृहपतिकुलेषु वा, पर्यावसथेषु वा अभीक्ष्णम् अभीक्ष्णम् साधर्मिकैः अवपतद्भिः नो अवपतेत् ॥ सू० २४ ॥

टीका-क्षेत्रशय्यामेवाधिकृत्य विशेषं वक्तुमाह-'से आगंतागारेसु वा' स पूर्वोक्तो संयमवान् भिक्षुः आगन्त्रागारेषु वा अतिथिशालासु धर्मशालारूपासु 'आरामागारेसु वा' आरामगारेषु

ही पनक-फनगा प्राणी भी लेशमात्र ही है, तथा थोडी ही जलमिश्रित मृतिका है और थोडे ही मकरे का जाल परम्परा है इसलिये-'तहप्पगारे उवस्सए' इस प्रकार के अल्प प्राणियों से युक्त उपाश्रय में साधु और साध्वी ध्यानरूप कायोत्सर्ग के लिये-'ठाणं वा सेज्जं वा' स्थान ग्रहण करे और शय्या शयन करने के लिये संस्तारक संथरा भी पाथरे एवं-'निसीहियं वा चेतेज्जा'-स्वाध्याय करने के लिये निषीधिका भूमि ग्रहण भी करे क्योंकी इस तरह के प्राणि रहित होने से दोषवर्जित उपाश्रय में रहने से संयम आत्म विराधना नहीं होगा ॥ २३ ॥

फिर भी क्षेत्र शय्या को ही अभिलक्ष्य कर कुछ विशेष बात बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा आगंतागारेसु वा, आरामगारेसुवा'-वह पूर्वोक्त भिक्षुक और भिक्षुकी धर्मशाला या अतिथिशालाओ में या आरामागार

फ़नगा विगेरे प्राणियो छे अर्थात् ज़ीणाजीवजंतु विगेरे प्राणियो पण नथी अने जलमिश्रित माटी पण थोडी ज छे. अने मकोडानी जाळ परंपरा पण थोडी ज छे. 'तहप्पगारे उवस्सए' तेथी आवा प्रकारना अल्प प्राणियो वाळा उपाश्रयमा साधु अने साध्वीओ ध्यान रूप कायोत्सर्ग माटे 'ठाणं वा' स्थान ग्रहण करवु अने 'सेज्जं वा' शयन करवा माटे संथारो पण पाथरवो तेमज 'निसीहियं वा चेतेज्जा' स्वाध्याय करवा माटे निषीधिका-माटे पण भूमि ग्रहण करवी. केम के आवी रीते प्राणि रहित होवाथी संयम आत्म विराधना थती नथी, ॥ सू. २३ ॥

क्षेत्रशय्याने ज उद्देशीने विशेष कथन करे करे छे-

टीकार्थ-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' ते पूर्वोक्त भाव साधु अने भाव साध्वी

वा उद्यानस्थितातिथिगृहेषु 'गाहावइकुलेसु वा' गृहपतिकुलेषु वा गृहस्थगृहविशेषरूपातिथिगृहेषु 'परियावसहेसु वा' पर्यावसथेषु-परिव्राजकसंन्यासिमठेषु 'अभिक्खणं अभिक्खणं' अभीक्ष्णम् अभीक्ष्णम् शश्वत् 'साहम्मिएहिं' साधर्मिकैः-अन्यमतावलम्बि साधुसंन्यासिभिः तेषामपि अन्यमतावलम्बिनां साधुसंन्यासिनाम् साधुत्वेन समानधर्मित्वव्यवहारात् तैः 'ओवयमाणेहिं' अवपतद्भिः सततमागच्छद्भिः सह 'णो ओवएज्जा' नो अवपतेत्-मासकल्पं चतुर्मासकल्पं वा वसतिं न तत्र कुर्यादित्यर्थः तैः सह तत्र निवासे सति कलहादि संभवेन संयमात्मविराधना स्यात् ॥ सू० २४ ॥

मूलम्-से आगंतागारेसु वा आरामागारेसु वा जाव परियावहेसु वा, जे भयंतारो उडुवद्धियं वासावासियं वा कप्पं उवातिणित्ता तत्थेव भुज्जो भुज्जो संवसंति, अयमाउसो कालाइक्कंत किरिया भवइ ॥सू० २५॥

छाया-स आगन्त्रागारेषु वा आरामागारेषु वा यावत् पर्यावसथेषु वा ये भयत्रातारः

उद्यान बगीचा के अन्दर बने हुए अतिथि गृहों में वा-'गाहावइकुलेसु वा'-गृहपति गृहस्थ श्रावक के गृहविशेष रूप अतिथि गृहों में अथवा-'परियावसहेसु वा' पर्यावसथ परिव्राजक साधु सन्यासी के मठों में-'अभिक्खणं अभिक्खणं' अभीक्ष्ण हमेशा सतत काल अर्थात् अधिक समय उन-'साहम्मिएहिं' साधर्मिक अन्य मतावलम्बी साधु संन्यासीयों के साथ जोकि-'ओवयमाणेहिं णो ओवसेज्जा' हमेशां सततकाल आतेजाते रहते है उन चरकशाक्य संन्यासीयों के साथ मास कल्प या चतुर्मासकल्प वसति नहीं करे क्योंकि उन अन्यमतावलम्बी साधु संन्यासीयों के-साथ उन धर्मशाला वगैरह स्थानों में रहने से कलह झगडा रगडा वगैरह होने की संभावना होने से संयम आत्मविराधना होगी, इसलिये उन साधु संन्यासीयों के साथ उन धर्मशालाओ में वसती नहीं करनी चाहिये ॥२४॥

'आगंतारेसु वा' धर्मशाળામા અથવા 'आरामागारेसु वा' આરામાગાર ઉદ્યાન બગીચામા બનેલા અતિથિગૃહોમા 'गाहावइकुलेसु वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકમા ગૃહ વિશેષ રૂપ અતિથિ ગૃહોમા અથવા 'परियावसहेसु वा' પર્યાવસથ-એટલે કે સાધુ સન્યાસીના મઠો મા 'अभिक्खणं अभिक्खणं' અભીક્ષ્ણ સતતકાળ અર્થાત્ અધિક સમય પર્યન્ત એ 'साहम्मिएहिं' સાધર્મિક અન્ય મતાવલમ્બી સાધુ સન્યાસીની સથે કે જેઓ 'ओवयमाणेहिं' હમેશા સતત આવતા જતા રહે છે તેવા સ્થાનમા 'णो ओवसेज्जा' કે જ્યા ચરકશાક્ય સન્યાસીઓની સાથે માસ કલ્પ અથવા ચાતુર્માસ કલ્પ સાધુએ વસતિ કરવી નહી કેમ કે-તે અન્ય મતાવલમ્બી સાધુ સંન્યાસીયોની સાથે એ ધર્મશાળા વિગેરેમા રહેવાથી કલહ ઝઘડો વિગેરે થવાની સંભાવના રહેવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે તેથી એ સાધુ સન્યાસીયોની સાથે એ ધર્મશાળાઓમા વસતી કરવી નહી ॥ સૂ. ૨૪ ॥

ऋतुबद्धम् वर्षावासं वा कल्पम् उपनीय तत्रैव भूयो भूयः संवसन्ति, इयम् आयुष्मन् ! कालातिक्रान्तक्रिया भवति ॥ सू० २५ ॥

टीका–पुनरपि क्षेत्रशय्यामधिकृत्य विशेषं वक्तुमाह–'से आगंतागारेसु वा' स भावभिक्षुः आगन्त्रागारेषु वा धर्मशालारूपेषु अतिथिगृहेषु 'आरामागारेसु वा' आरामागारेषु वा उद्यानस्थिताभ्यागतगृहेषु 'जाव परियावसहेसु वा' यावद्–गृहपतिकुलेषु–गृहस्थगृहविशेषातिथ्यालयेषु पर्यावसथेषु वा–परिव्राजकसंन्यासिमठेषु वा 'जे भयंतारो' ये भयत्रातारः भवभीतित्राणकर्तारः भगवन्तः जैनसाधवः 'उडुबद्धियं' ऋतुबद्धम्–शीतोष्णऋतुकालसम्बद्धं मासकल्पं 'वासावासियं वा कप्पं' वर्षावासं वा चातुर्मासिकं कल्पं च सतिम् 'उवातिणित्ता' उपनीय–यापयित्वा अतिवाह्येत्यर्थः 'तत्थेव भुज्जो भुज्जो संवसंति' तत्रैव–तस्मिन्नेव उपाश्रये भूयो भूयः पुनरपि संवसन्ति ग्लानादिकारणं विनैव आसते 'अयमाउसो !' हे आयुष्मन् ! इयम् 'कालाइक्कतकिरिया भवइ' कालातिक्रान्तक्रियापि कालातिक्रमदोषो भवति तस्मात्

फिर भी क्षेत्र शय्या को ही लक्ष्य कर कुछ विशेष बात बतलाना चाहते हैं

टीकार्थ–'से आगंतागारेसु वा आरामागारेसु वा' जाव–वह पूर्वोक्त संयमशील साधु और साध्वी आगन्त्रागार–आगन्ता अतिथि अभ्यागतों के लिये बनी हुई धर्मशाला या अतिथिशाला में अथवा आरामगार उद्यान बगीचा में बनाये हुए अतिथिगृहों में या यावत् गृहपति गृहस्थ के ही अतिथि गृहों में या–'परियावसहेसु वा' पर्यावसथ परिव्राजक चरकशाक्य साधु संन्यासीयों के आवसथ मठोमें–'जे भयंतारो'– जो ये भयत्राता संसाररूप भवभीति से त्राण करने वाले जैन साधु लोग–'उडुबद्धियं' ऋतुबद्ध शीतोष्ण ऋतुकाल संबद्ध मास कल्पकाल और–'वासावासियं वा'–वर्षावास चातुर्मासिक अर्थात् चतुर्मासकल्प–'कप्पं उवातिणित्ता'(चोमासा) वसति निवास को बिताकर फिर भी–'तत्थेव भुज्जो भुज्जो संवसंति'–उसी उपाश्रय में ग्लानादि बिमारी वगैरह कारण के बिना ही ठहरते हैं यह जैन साधुओं के लिये ठीक नहीं है क्योंकि 'अयमाउसो' हे आयुष्मन् !–'कालाइक्कंतकिरिया भवइ'–यह कालातिक्रम दोष होता है इसलिये मासकल्प काल-

ફરીથી પણ ક્ષેત્રશય્યાને જ ઉદ્દેશીને વિશેષ કથન કરતા સૂત્રકાર કહે છે–

ટીકાર્થ–'से आगंतागारेसु वा आरामागारेसु वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી આવનાર અતિથિયો માટે બનાવેલી ધર્મશાળા અથવા અતિથિગૃહોમા અગર 'जाव परियावसहेसु वा' યાવત્ ગૃહસ્થોના અતિથિગૃહોમા અથવા પર્યાવસથ એટલે કે પરિવ્રાજક ચરક શાક્ય સાધુ સન્યાસીઓના મઠોમાં 'जे भयतारो' જે આ ભયત્રાતા અર્થાત્ સંસાર રૂપ ભવભીતિથી બચાવનાર જૈન સાધુ લોકો 'उडुबद्धिय वासावासिय वा' ઋતુબદ્ધ શીતોષ્ણ ઋતુકાળ સંબંધી 'कप्प उवातिणित्ता' માસકલ્પ અને વર્ષાવાસ ચાતુર્માસિક અર્થાત્ ચોમાસાના નિવાસને વીતાવીને 'तत्थेव भुज्जोभुज्जो' ફરીથી પણ એજ ઉપાશ્રયમા ગ્લાનાદિ બિમારીના કારણ વિનાજ 'सवसंति' નિવાસ કરે છે, એ બરોબર નથી કેમ કે

मासकल्पकालातिक्रमे चातुर्मास्य कल्पकालातिक्रमे च पुनरपि ग्लानादि कारणमन्तरा साधुभिस्तत्र वसतिर्न विधेय इति भावः ॥ सू० २५ ॥

मूलम्-से आगंतागारेसु वा आरामगारेसु वा जाव परियावसहेसु वा जे भयंतारो उडुवद्धियं वा वासावासियं वा कप्पं उवातिणावित्ता तं दुगुणा दुगुणेण अपरिहरित्ता तत्थेव भुज्जो भुज्जो संवसंति, अयमाउसो ! इत्तरा उवट्ठाणकिरिया यावि भवइ ॥सू० २६॥

छाया-स आगन्त्रागारेषु वा आरामागारेषु वा यावत् पर्यावसथेषु वा ये भयत्रातारः ऋतुबद्धं वा वर्षावासं वा कल्पम् उपातिनीय तम् द्विगुणत्रिगुणेन अपरिहृत्य तत्रैव भूयो भूयः संवसन्ति इयम् आयुष्मन् ! इतरा उपस्थानक्रिया चापि भवति ॥ सू० २६ ॥

टीका-उपर्युक्तरीत्या कालातिक्रमदोषमभिधाय उपस्थानदोषमभिधातुमाह-'से आगंतागारेसु वा' स भावभिक्षुः आगन्त्रागारेषु धर्मशालारूपेषु अतिथिगृहेषु 'आरामागारेसु वा' आरामागारेषु वा उद्यानस्थिताभ्यागतालयेषु 'जाव परियावसहेसु वा' यावत्-गृहपतिकुलेषु वा गृहस्थगृहविशेषरूपातिथिगृहेषु पर्यावसथेषु वा परिव्राजक साधुसंन्यासिमठेषु 'जे भयंतारो' ये भयत्रातारः भवभीतित्राणकर्तारः भगवन्तो जैनसाधवः 'उडुवद्धिय वा' ऋतुवद्धं वा

बीत जाने पर एवम् चतुर्मास कल्पकाल बीत जाने पर बिमारी वगैरह कारण के विना साधु और साध्वी को वहां नही रहना चाहिये, अन्यथा कालातिक्रम दोष होगा ॥ २५ ॥

टीकार्थ-उक्तरीति से कालातिक्रम दोष बतला कर अब उपस्थान दोष बतलाते है-'से आगंतागारेसुवा आरामगारेसु वा, जाव परियावसहेसुवा'-वह पूर्वोक्त संयमशील साधु और साध्वी उन अतिथिशाला रूप धर्मशालाओं में तथा उद्यान के अतिथिगृहो में एवं यावत् गृहपति के अतिथि गृहो में या पर्यावसथ परिव्राजक संन्यासियोंके मठो में-'जे भयंतारो उडुवद्धियं वा'-जो ये भयत्राता संसारिक भय

'अयमाउसो कालइक्कंतकिरिया भवइ' હે આયુષ્મન્! એમ કરવાથી કાલાતિક્રમ દોષ લાગે છે તેથી માસકલ્પ કાળ વીતિ ગયા પછી તથા ચાતુર્માસ કલ્પકાળ વીતી ગયા પછી બિમારી જેવા ખાસ કારણ વિના સાધુ અને સાધ્વીએ ત્યાં રહેવુ નહીં. ॥સૂ. ૨૫॥

ઉક્ત પ્રકારથી કાલાતિક્રમ દોષ બતાવીને હવે ઉપસ્થાન દોષ બતાવે છે-

ટીકાર્થ-'से आगंतागारेसु वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી તે અતિથિશાળારૂપ ધર્મશાળાઓમા અથવા 'आरामागारेसु वा' ઉદ્યાનના અતિથિગૃહોમાં 'जाव परियावसहेसु वा' એજ યાવત્ ગૃહપતિના અતિથિગૃહોમાં અથવા પરિવ્રાજક સન્યાસીયોના મઠોમા 'जे भयंतारो' સસારના ભયથી રક્ષણ કરવાવાળા સાધુ મુનિ મહાત્માઓ 'उडुव-

शीतोष्ण कालरूप ऋतुसम्बद्धं मासकल्पम् 'वासावासियं वा' वर्षावासं वा वर्षाऋतु सम्बद्धं चातुर्मास्यं 'कप्पं' कल्पं वसतिम् 'उवातिणावित्ता' उपातिनीय अतिवाह्य अन्यत्र मासमेकं स्थित्वा इत्यभिप्रायेणाह 'तं दुगुणा दुगुणेण अपरिहरित्ता' तद् ऋतुसम्बद्ध मासकल्पम् वर्षावासं च तुर्मास्यकल्पं वा द्विगुणत्रिगुणादिना मासादिकल्पेन अपरिहृत्य–द्वित्रैर्मासैर्व्यवधानमकृत्वा 'तत्थेव' तत्रैव तस्मिन्नेव स्थले 'भुज्जो भुज्जो' भूयो भूयः 'संवसंति' संवसन्ति कारणमन्तरेण वसतिं कुर्वन्ति 'अयमाउसो' हे आयुष्मन्! इयम् 'इत्तरा' इतरा अन्या उपर्युक्तभिन्ना 'उवट्ठाणकिरिया' उपस्थानक्रिया 'यावि भवइ' चापि भवति, पुनस्तत्रैव वसतिकरणे अयमन्यउपस्था-

से त्राण करने वाले जैन साधु मुनि महात्मा लोग ऋतु बद्ध–अर्थात् शीतोष्ण काल रूप ऋतु सम्बद्ध मासकल्प तथा 'वासावासियं वा कप्पं उवातिणावित्ता' वर्षावास अर्थात् वर्षाऋतु सम्बद्ध चातुर्मास्य कल्पवास को बिताकर दूसरे स्थान में एकमास ठहर कर उस ऋतुबद्ध मास कल्प को और 'तं दुगुणा दुगुणेण' वर्षा संबद्ध चातुर्मास्य कल्प को दो गुणा या तीन गुणा वगैरह 'अपरिहरित्ता' मासादि कल्प से व्यवधान किये बिना ही अर्थात् द्वि गुणा त्रि गुणादि मासादि कल्पों को दूसरे स्थान में रहने के बिना ही 'तत्थेव' उसी स्थल में फिर 'भुज्जो भुज्जो संवसंति' बार बार आकर ग्लानादि कारण के विना ही ठहरती हैं याने आकर वहीं पर रहते हैं सो ठीक नहीं है इस अभिप्राय से भगवान् महावीर स्वामी कहते हैं कि हे आयुष्मन्! श्रमण! यह दूसरी ही पूर्वोक्त प्रथम दोष से भिन्न ही उपस्थान–ठहरना क्रिया कहलाती हैं अर्थात् एक बार मासकल्प या चतुर्मासकल्प वास करके फिर उसी उपाश्रय में जल्दी ही आकर रहना यह पूर्वोक्त कालातिक्रम नाम के दोष से भिन्न ही उपस्थान क्रिया नाम का दोष कहलाताहै इसलिये संयम नियम को अच्छी तरह पालन करने वाले

द्धिय वा' ऋतुબद्ध અર્થાત્ શીતોષ્ણકાલરૂપ ઋતુ સંબંધી માસકલ્પ 'वासावासिय वा' તથા વર્ષાવાસ અર્થાત્ ચાતુર્માસકલ્પ વાસને 'उवातिणावित्ता' વીતાવીને બીજા સ્થાનમાં એકમાસ રહીને એ ઋતુબદ્ધ માસકલ્પને અને વર્ષા સંબંધી ચાતુર્માસકલ્પને 'दुगुणा दुगुणेण' બમણા કે ત્રણ ગણા 'अपरिहरित्ता' માસાદિકલ્પનું વ્યવધાન કર્યા વિના જ અર્થાત્ બમણા ત્રણ ગણુ માસાદિકલ્પને બીજાસ્થાનમાં વાસ કર્યા વિના જ 'तत्थेव भुज्जो भुज्जो' એજ સ્થાનમાં વારંવાર આવીને ગ્લાનાદિ કારણ વિના જ 'सवसति' ત્યાં જ આવીને રહે છે. તે યોગ્ય નથી. આ અભિપ્રાયથી ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુ કહે છે કે– હે આયુષ્મન્ શ્રમણ! આ બીજી પૂર્વોક્ત પ્રથમ દોષથી જુદી જ ઉપસ્થાનક્રિયા કહેવાય છે. અર્થાત્ એકવાર માસકલ્પ અથવા ચાતુર્માસકલ્પ વાસ કરીને પાછા એજ ઉપાશ્રયમાં જલ્દિ આવીને રહેવું એ પૂર્વોક્ત કાલાતિક્રમ નામના દોષથી જુદા પ્રકારનો ઉપસ્થાન ક્રિયા નામનો દોષ કહેવાય છે તેથી સંયમ નિયમનું સારી રીતે પાલન કરવાવાળા

नक्रियारूपदोषो भवति तस्मात् ग्लानादिकारणं विना न तत्र पुनर्वासो युक्तः, ।सू० २६॥

मूलम्—इह खलु पाईणं वा, पडीणं वा, दाहीणं वा उदीणं वा संतेगइया सड्ढा भवंति, तं जहा—गाहावइ वा, गाहावइभारिया वा गाहावइपुत्ते वा, गाहावइधूया वा, सुण्हा वा धाई वा जाव कम्मकरीओ वा, तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवइ, तं सद्दहमाणेहिं, तं पत्तियमाणेहिं, तं रोयमाणेहिं बहवे समणमाहण अतिहि किवण वणीमए समुद्दिस्स तत्थ तत्थ अगारीहिं अगाराइं चेतिआइं भवंति, तं जहा—आएसणाणि वा, आयतणाणि वा, देवकुलाणि वा, सहाओ वा, पवाणि वा, पणियगिहाणि वा, पणियसालाओ वा, जाणगिहाणि वा, जाणसालाओ वा, सुहा कम्मंताणि वा, दब्भकम्मंताणि वा, बद्धकम्मंताणि वा, वक्कयकम्मंताणि वा, वणकम्मंताणि वा, इंगालकम्मंताणि वा, कट्ठकम्मंताणि वा, सुसाणकम्मंताणि वा, संतिकम्मंताणि वा, सुण्णागारकम्मंताणि वा, गिरिकम्मंताणि वा, कंदराकम्मंताणि वा, सेलोवट्ठाणकम्मंताणि वा, भवणगिहाणि वा जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा, आयतणाणि वा, देवकुलाणि वा, सहाओ वा, पवाणि वा पणियगिहाणि वा, पणियसालाओ वा, जाणगिहाणि वा, जाणसालाओ वा, सुहाकम्मंताणि वा, दब्भकम्मंताणि वा, बद्धकम्मंताणि वा, सुसाणकम्मंताणि वा जाव भवणगिहाणि वा, तेहिं ओवयमाणेहिं ओवयंति, अयमाउसो! अभिक्कंतकिरिया यावि भवइ ॥सू० २७॥

छाया—इह खलु प्राचीनं वा प्रतिचीनं वा दक्षिणं वा उदीचीनं वा सन्ति एकके श्राद्धा भवन्ति, तद्यथा—गृहपतिर्वा, गृहपतिभार्या वा, गृहपतिपुत्रो वा गृहपतिदुहिता वा, स्नुषा वा, धात्रीवा यावत् कर्मकरी वा, तेषाञ्च खलु आचारगोचरो नो सुनिश्चितो भवति, तं श्रद्दधानैः तं प्रतीयमानैः तं रोचमानैः बहून् श्रमणब्राह्मणअतिथिकृपणवनीपकान् समुद्दिश्य तत्रतत्र

साधु को बिमारी वगैरह कारण के विना ही फिर से शीघ्र ही उसी उपाश्रय में आकर नहीं रहना चाहिये ॥ २६ ॥

સાધુએ બિમારી વિગેરે કારણ વિના જ ફરીથી જલ્દિ પાછા આવીને એ જ ઉપાશ્રયમાં રહેવુ નહીં. ॥ સૂ. ૨૬ ॥

अगारिभिः अगाराणि चेतितानि भवन्ति, तद्यथा–आयसानि वा, आयतनानि वा, देवकुलानि वा, सभा वा, प्रपा वा पण्यगृहाणि वा, पण्यशाला वा, यानगृहाणि वा, यानशाला वा सुधाकर्मान्तानि वा, दर्भकर्मान्तानि वा वर्ध्रकर्मान्तानि वा, वल्कलकर्मान्तानि वा, वनकर्मान्तानि वा, अङ्गारकर्मान्तानि वा, काष्ठकर्मान्तानि वा, श्मशानकर्मान्तानि वा, शान्तिकर्मान्तानि वा, शून्यागारकर्मान्तानि वा, गिरिकर्मान्तानि वा, कन्दराकर्मान्तानि वा शैलोपस्थापनकर्मान्तानि वा भवनगृहाणि वा, ये भयत्रातारः तथाप्रकाराणि आयसानि वा, आयतनानि वा, देवकुलानि वा, सभा वा प्रपा वा, पण्यगृहाणि वा, पण्यशाला वा, यानगृहाणि वा यानशाला वा, सुधाकर्मान्तानि वा दर्भकर्मान्तानि वा वर्ध्रकर्मान्तानि वा श्मशानकर्मान्तानि वा यावद् भवनगृहाणि वा, तैः अवपतद्भिः अवपतन्ति, इयम् आयुष्मन्! अभिक्रान्त क्रिया चापि भवति ॥ सू० २७ ॥

टीका–पूर्वमुपस्थानक्रियादोषः प्रतिपादितः सम्प्रति अभिक्रान्तक्रियाम् उपयुक्तक्रियारूपां प्रतिपादयितुमाह–'इह खलु पाईणं वा पडीणं वा दाहिणं वा उदीणं वा' इह खलु प्राचीनं वा प्रतीचीनं वा दक्षिणं वा उदीचीनं वा–प्रज्ञापकप्रभृत्यपेक्षया प्राच्यादिदिक्षु 'संतेगइया' सन्ति विद्यमाना एकके केचन 'सड्ढा भवंति' श्राद्धाः प्रकृतिभद्रकाः श्रद्धाशीलाः श्रावका वा भवन्ति–स्युः, गृहपत्यादयो वा भवेयुः, तानेव नामग्राहमाह 'तं जहा–गाहावई वा' तद्यथा–गृहपतिर्वा, 'गाहावइभारिया वा' गृहपतिभार्या वा 'गाहावइपुत्ते वा' गृहपतिपुत्रो वा 'गाहावइधूया वा' गृहपति दुहिता वा, 'सुण्हा वा' स्नुषा वा, गृहपतिपुत्रवधूः 'धाई वा' धात्री वा 'जाव कम्मकरीओ वा' यावत्–दासो वा दासी वा कर्मकरो वा कर्मकरी वा परिचारिका वा स्यात्, 'तेसिंच णं आयारगोयरे णो सुनिसंते भवइ' तेषाञ्च

इस से पहले उपस्थान नामका क्रिया दोष बतला चुके हैं अभी उपयुक्त रूप अभिक्रान्त क्रिया का प्रतिपादन करते हैं–

टीकार्थ–'इह खलु पाईणं वा, पडीणं वा, दाहिणं वा, उदीणं वा, संतेगइया सड्ढा भवंति' इस जगत में पूर्वदिशा या पश्चिम दिशा तथा दक्षिण दिशा या उत्तर दिशा में कोई श्रद्धाशील प्रकृति भद्रक श्रावक होते हैं, 'तं जहा–गाहावई वा, गाहावइ भारिया वा, गाहावइ पुत्ते वा, गाहावइ धूयावा, सुण्हा वा, धाईवा, जाव–कम्मकरीओ वा' जैसे–गृहपति–गृहस्थ श्रावक हो या गृहपति की

આનાથી પહેલા ઉપસ્થાન નામનો ક્રિયા દોષ કહી દીધેલ છે. હવે ઉપયુક્ત રૂપ અભિક્રાંત ક્રિયાનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવે છે—

ટીકાર્થ–'इह खलु पाईणं वा पडीणं वा' આ જગતમાં પૂર્વદિશામાં કે પશ્ચિમ દિશામાં 'दाहिण वा उदीण वा' દક્ષિણ દિશામાં કે ઉત્તર દિશામાં 'संतेगइया सड्ढा भवंति' કોઈ કોઈ શ્રદ્ધાશીલ પ્રકૃતિભદ્રક શ્રાવક હોય છે 'तं जहा' જેમ કે–'गाहावइ वा' ગૃહપતિ ગૃહસ્થ શ્રાવક હોય અથવા 'गाहावइ भारिया वा' ગૃહપતિની પત્ની હોય અથવા 'गाहावइ पुत्ते वा' ગૃહપતિનો પુત્ર હોય અથવા 'गाहावइ धूया वा' ગૃહપતિની કન્યા

खलु गृहपतिप्रभृतीनाम् आचारगोचरः साध्वाचारविचारः नो सुनिश्चितो भवति, ते किल श्राद्धा गृहपत्यादयो वस्तुतो जैनमुन्याचारविचारं सुनिश्चितरूपेण न जानन्ति किन्तु 'तं सद्दहमाणेहिं' तं जैनसाधुं श्रद्दधानैः श्रद्धावद्भिः 'पत्तियमाणेहिं प्रतीयमानैः विश्वसद्भिः 'रोयमाणेहिं' रोचमानैः प्रीतियुक्तैः गृहपतिप्रभृतिश्राद्धैः 'बहवे समणमाहण अतिहिकिवणवणीमए' बहून् श्रमणब्राह्मण-अतिथिकृपणवनीपकान्-शाक्यचरक साधुसंन्यासिप्रभृतिश्रमणान् ब्राह्मणान्' अतिथीन् कृपणान् वनीपकान् दीनयाचकदरिद्रान् 'समुद्दिस्स' समुद्दिश्य 'तत्थ तत्थ अगारीहिं' तत्र तत्र तत्तत्स्थानेषु अगारिभिः सागारिकैः गृहस्थश्राद्धैरित्यर्थः 'अगाराइं' अगाराणि मन्दिराणि धर्मशालाप्रभृतिमठानि 'चेइयानि भवंति'

भार्या हो गृहपति का पुत्र हो या गृहपति की कन्या हो या गृहपति की पुत्रवधू हो या धात्री-धाई हो यावत्-दास हो या दासी हो अथवा कर्मकर-नौकर हो या कर्मकरी नोकरानी हो इन में से कोई एक श्रद्धाशील प्रकृतिभद्र श्रावक हो सकता है। 'तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुनिसंते भवई' उन सबको साधुके आचार विचार का पता नहीं रहता है अर्थात् ते गृहपति-वगैरह श्रद्धाशील श्रावक वास्तव में जैन मुनियों के आचार विचार को सुनिश्चित रूप से यद्यपि नहीं जानते है तथापि 'तं सद्दहमाणेहिं पत्तियमाणेहिं' केवल उस जैन साधु मुनि महात्मा को श्राद्धा भक्तिपूर्वक देखते हुए और विश्वास करते हुए और-रोयमाणेहिं-' प्रीती भाव रखते हुए-'बहवे समणमाहणअतिहिं' गृहपति अतिहिं' -गृहपति वगैरह श्रद्धालु श्रावक बहुतों श्रमण चरकशाक्य प्रभृति साधुको एवं ब्राह्मणों को तथा अतिथियों को एवं-'किवणवणीमहिं समुद्दिस्स-कृपण दीन दुःखी दरिद्रों को एवं वनीपक याचकों को लक्ष्यकर-'तत्थ तत्थ' उन उन आवश्यक स्थलो में वे आगारिहीं आगाराईं' सागारिक गृहस्थ श्रद्धालु श्रावक

હોય અથવા 'सुण्हा वा' ગૃહપતિની પૂત્રવધૂ હોય અથવા 'धाई वा' ધાઈ હોય અથવા 'जाव कम्मकरी वा' યાવત્ દાસ હોય અથવા દાસી હોય અથવા કર્મકર નોકર હોય અથવા કર્મકરી નોકરની પત્ની હોય 'तेसिं च णं आयारगोयरे' તેઓમાથી કોઈ એકાદ શ્રદ્ધાશીલ પ્રકૃતિભદ્ર શ્રાવક હોય છે. તે બધાને 'णो सुनिसंते भवइ' સાધુઓના આચાર વિચારની જાણ હોતી નથી અર્થાત એ ગૃહપતિ વિગેરે શ્રદ્ધાશીલ શ્રાવક ખરી રીતે જૈન મુનિયોના આચાર વિચારને નિશ્ચિત રીતે જો કે જાણતા નથી તો પણ 'तं सद्दहमाणेहिं पत्तियमाणेहिं' કેવળ એ જૈન સાધુ મુનિને શ્રદ્ધા ભક્તિ પૂર્વક જોઈને વિશ્વાસ કરતા 'रोयमाणेहिं' અને પ્રીતિભાવ રાખતા થકા એ ગૃહપતિ વિગેરે શ્રદ્ધાળુ શ્રાવક 'बहवे समणमाहण अतिहिकिवणवणीमए' ઘણા એવા શ્રમણ-ચરકશાક્ય વિગેરે સાધુઓ અને બ્રાહ્મણોને તથા અતિથિયોને તથા કૃપણ દીનદુઃખી દરિદ્રોને તથા વનીપક યાચકોને 'समुद्दिस्स'

चेतितानि निर्मितानि कृतानि भवन्ति तानि अगाराण्याह–'तं जहा–आएसणाणि वा' तद्यथा–आयसानि वा–लोहमयानि, प्रचुरलोहनिर्मितानि, अयस इमानि इति आयसानि, आदेशनानि इति वा 'आयतणाणि' आयतनानि देवकुलस्य पार्श्वावरकरूपाणि, 'देवकुलानि वा' देवकुलानि तावत् प्रसिद्धानि, 'सहाओ वा' सभा वा–सभागृहाः चातुर्वेद्यादिशालारूपाः, 'पवाणि वा' प्रपा वा पानीशालारूपा, 'पणियगिहाणि वा' पण्यगृहाणि वा पण्यापणरूपाणि, 'पणियसालाओ वा' पण्यशाला वा संघशालारूपा, 'जाणगिहाणि वा' यानगृहाणि वा रथादियानिर्माणगृहाणि 'जाणसालाओ वा' यानशाला वा रथादियानस्थानगृहाणि 'सुहाकम्मंताणि वा' सुधाकर्मान्तानि वा–सुधापरिकर्मगृहाणि सुधापरिष्कार गृहाणीत्यर्थः 'दब्भकम्मंताणि वा' दर्भकर्मान्तानि वा कुशास्तरणकटादिनिर्माणगृहाणीत्यर्थः 'वद्धकम्मंताणि' वर्द्ध-

---

धर्मशाला वगैरह मठों को–'चेइयानि भवंति' बनवा देते हैं–'तं जहा–आएसणाणि वा देवकुलाणि वा' जैसे कि आरस पत्थर के बने हुए, या आयतन हो या देवकुल हो अर्थात् वे आगार गृहविशेष चाहे अधिक लोह के बनाये गये हो अथवा देवकुल के बगल भाग को ढकने वाले हों या देवकुल ही हो अथवा 'सहाओ वा' सभागृह ही हो जो कि चातुर्वेद्यादि शाला वगैरह कहलाते हैं अथवा 'पवाणि वा' पानीयशाला हो या 'पणियगिहाणि वा' पण्य गृह हो अर्थात् दुकान का ही मकान बनवाया हो या–'पणियसालाओ वा'–संघशाला रूप पण्यशाला ही बनवायी हो अथवा–'जाणगिहाणि वा' यान गृह ही हो अर्थात् रथादियान सवारी गाडी बनाने का घर हो या–'जाणसालाओ वा' यानशाला रथादियान गाडी रखने का ही गृह बनाया हो अथवा–'सुहाकम्मंताणि वा' सुधा–चूना को साफ करने का ही घर बनावाया हो,–'दब्भकम्मंतणि वा' दर्भ कर्मान्त अर्थात्

ઉદ્દેશીને 'तत्थ तत्थ' તે તે 'अगारिहिं अगाराइं' આવશ્યક સ્થળોમાં તે સાગારિક ગૃહસ્થ શ્રદ્ધાળુ શ્રાવક ધર્મશાળા વિગેરે 'चेइयानि भवंति' મઠોને બનાવી દે છે 'तं जहा' જેમ કે 'आएसणाणि वा' આરસ પત્થરના બનાવેલ હોય અથવા 'आयतणाणि वा' આયતન હોય અથવા 'देवकुलाणि वा' દેવકુળ હોય અર્થાત્ તે અગાર–ગૃહ વિશેષ ચાહે અધિક લોહના બનાવવામાં આવેલ હોય અથવા દેવકુળની બાજુના ભાગને ઢાંકનાર હોય અથવા દેવકુળ જ હોય અથવા 'सहाओ वा' સભાગૃહ હોય કે જે ચાતુર્વેદ્યાદિશાળા વિગેરે કહેવાય છે. અથવા 'पवाणि वा' પ્રપા–પરબ હોય 'पणियगिहाणि वा' પણ્યગૃહ અથવા દુકાનનું મકાન બનાવ્યું હોય–અથવા 'पणियसालाओ वा' સંઘ શાળા કે પણ્ય શાળા જ હોય અથવા 'जान गिहाणि वा' યાનગૃહ એટલે કે રાજા વિગેરેને સવારી લાયક ગાડી બનાવવાનું ઘર હોય 'जाणसालाओ वा' અથવા યાનશાળા રથાદિવાહન રાખવા માટેનું ઘર બનાવેલ હોય અથવા 'सुहाकम्मंताणि वा' ચુનાને સાધુ રાખવાનું ઘર બનાવેલ હોય અથવા 'दब्भ कम्मंताणि वा' દર્ભકર્માન્ત અર્થાત્ દર્ભની સાદડી વિગેરે બનાવવાનું ઘર

कर्मान्तानि चर्ममयमशकादिनिर्माणगृहाणि 'वक्कयकम्मंताणि वा' वल्कलकर्मान्तानि वा वल्कलमयवस्तुनिर्माणगृहाणि 'इंगालकम्मंताणि वा' अङ्गारकर्मान्तानि वा, अङ्गारमयकाष्ठनिर्वाण परिणतवस्तु (कोलसा) निर्माणगृहाणि, 'कट्ठकम्मंताणि वा' काष्ठकर्मान्तानि वा काष्ठमयगृहाणि 'सुसाणकम्मंताणि वा' श्मशानकर्मान्तानि वा-श्मशानगृहाणि 'संतिकम्मंताणि वा' शान्तिकर्मान्तानि वा शान्तिकर्मविधानगृहाणि 'सुण्णागारकम्मंताणि वा' शून्यागारकर्मान्तानि वा शून्यागारगृहाणि विविक्तगृहरूपाणि, 'गिरिकम्मंताणि वा' गिरिकर्मान्तानि वा गिरिगृहाणि पर्वतोपरिनिर्मित गृहाणीत्यर्थः 'कंदरकम्मंताणि वा' कन्दराकर्मान्तानि वा-गुफागृहाणि, 'सेलोवट्ठाण कम्मंताणि वा' शैलोपस्थापनकर्मान्तानि-पाषाणमण्डपानि 'भवणगिहाणि वा' भवनगृहाणि वा, तदेवंभूतानि गृहाणि श्राद्धैः कैवल्य स्वर्गेप्सुभिः क्रियन्ते तत्र 'जे

कुशों की चटाई वगैरह बनाने का ही गृह बनवाया हो अथवा 'वद्धकम्मंताणि वा' वर्द्धकर्मान्त-अर्थात् चमडे का मशक चरश वगैरह बनाने का ही घर बनवाया हो 'वक्कयकम्मंताणि वा' या वल्कल कर्मान्त वल्कल छाल की चीजे बनानेका ही गृह बनवाया हो अथवा 'इंगालकम्मंताणि वा' अङ्गारकर्मान्त अर्थात् कोलसा बनाने का ही घर बनवाया गया हो-'कट्ठकम्मंताणि वा' काष्ठ कर्मान्त-काष्ठमय गृह बनवाया गया हो, अथवा 'सुसाणकम्मंताणि वा' श्मशान कर्मान्त अर्थात् श्मशान का ही घर बनवाया गया हो अथवा 'संतिकम्मंताणिवा' शान्ति कर्मान्त-शांति कर्मकरने के लिये गृह बनवाया गया है अर्थात् 'सुण्णागारकम्मंताणि वा' शून्यागार-कर्मान्त एकान्त स्थान का घर बनवाया हो या 'गिरिकम्मंताणि वा' गिरिकर्मान्त-पर्वत के ऊपर बनवाया गया घर हो अथवा 'कंदरकम्मंताणि वा' गुफाओं का ही घर बनवाया गया हो या-'सेलोवट्ठाणकम्मंताणि वा'-शैलोपस्थान कर्मान्त-अर्थात् पत्थरका मण्डप ही बनाया गया हो

બનાવેલ હોય અથવા 'बद्धकम्मंताणि वा' વર્દ્ધ કર્માન્ત એટલે કે ચામડાનુ મશક વિગેરે બનાવવાનુ ઘર બનાવેલ હોય અથવા 'वक्कय कम्मंताणि वा' વલ્કલ કર્માન્ત એટલે કે વૃક્ષની છાલની વસ્તુ બનાવવાનુ' ઘર બનાવેલ હોય અથવા 'इंगाल कम्मंताणि वा' અંગાર કર્માન્ત અર્થાત્ કોલસા બનાવવાનુ જ ઘર બનાવેલ હોય અથવા 'कट्ठकम्मंताणि वा' કાષ્ઠ કર્માન્ત એટલે કે કાષ્ઠમય જ ઘર બનાવેલ હોય અથવા 'सुसाणकम्मंताणि वा' સ્મશાનનુ જ ઘર બનાવવામા આવેલ હોય અથવા 'संति कम्मंताणि वा' શાંતિ કર્માન્ત અર્થાત્ શાંતિકર્મ કરવા માટે ઘર બનાવેલ હોય અથવા 'सुण्णागारकम्मंताणि वा' શૂન્યાગાર કર્માન્ત અર્થાત્ એકાન્ત સ્થળ માટેનુ ઘર બનાવેલ હોય અથવા 'गिरि कम्मंताणि वा' ગિરિકર્માન્ત અર્થાત્ પર્વતની ઉપર બનાવવામાં આવેલ ઘર હોય અથવા 'कंदर कम्मंताणि वा' કંદરાકર્માન્ત અર્થાત્ ગુફાઓનુ જ ઘર બનાવેલ હોય અથવા 'सेलोवट्ठाणकम्मंताणि वा' શૈલોપસ્થાપન કર્માન્ત અર્થાત્ પત્થરનો મંડપ જ બનાવેલ હોય અથવા

चेतितानि निर्मितानि कृतानि भवन्ति तानि अगाराण्याह–'तं जहा–आएसणाणि वा' तद्यथा–आयमानि वा–लोहमयानि, प्रचुरलोहनिर्मितानि, अयस इमानि इति आयसानि, आदेशनानि इति वा 'आयतणाणि' आयतनानि देवकुलस्य पार्श्वापवरकरूपाणि, 'देवकुलानि वा' देवकुलानि तावत् प्रसिद्धानि, 'सहाओ वा' सभा वा–सभागृहाः चातुर्वेद्यादिशालारूपाः, 'पवाणि वा' प्रपा वा पानीशालारूपा, 'पणियगिहाणि वा' पण्यगृहाणि वा पण्यापणरूपाणि, 'पणियसालाओ वा' पण्यशाला वा संघशालारूपा, 'जाणगिहाणि वा' यानगृहाणि वा रथादियाननिर्माणगृहाणि 'जाणसालाओ वा' यानशाला वा रथादियानस्थानगृहाणि 'सुहाकम्मंताणि वा' सुधाकर्मान्तानि वा–सुधापरिकर्मगृहाणि सुधापरिष्कार गृहाणीत्यर्थः 'दब्भकम्मंताणि वा' दर्भकर्मान्तानि वा कुशास्तरणकटादिनिर्माणगृहाणीत्यर्थः 'वद्धकम्मंताणि' वर्द्ध-

धर्मशाला वगैरह मठो को–'चेइयानि भवंति' बनवा देते हैं–'तं जहा–आएसणाणि वा देवकुलाणि वा' जैसे कि आरस पत्थर के बने हुए, या आयतन हो या देवकुल हो अर्थात् वे आगार गृहविशेष चाहे अधिक लोह के बनाये गये हो अथवा देवकुल के बगल भाग को ढकने वाले हों या देवकुल ही हो अथवा 'सहाओ वा' सभागृह ही हो जो कि चातुर्वेद्यादि शाला वगैरह कहलाते हैं अथवा 'पवाणि वा' पानीयशाला हो या 'पणियगिहाणि वा' पण्य गृह हो अर्थात् दुकान का ही मकान बनवाया हो या–'पणियसालाओ वा'–संघशाला रूप पण्यशाला ही बनवायी हो अथवा–'जाणगिहाणि वा' यान गृह ही हो अर्थात् रथादियान सवारी गाडी बनाने का घर हो या–'जाणसालाओ वा' यानशाला रथादियान गाडी रखने का ही गृह बनाया हो अथवा–'सुहाकम्मंताणि वा' सुधा–चूना को साफ करने का ही घर बनावाया हो,–'दब्भकम्मंतणि वा' दर्भ कर्मान्त अर्थात्

ઉદ્દેશીને 'तत्थ तत्थ' તે તે 'अगारिहिं अगाराइं' આગ્રયક સ્થળોમા તે સાગારિક ગૃહસ્થ શ્રદ્ધાળુ શ્રાવક ધર્મશાળા વિગેરે 'चेइयानि भवंति' મઠોને બનાવી દે છે 'तं जहा' જેમ કે 'आएसणाणि वा' આરસ પત્થરના બનાવેલ હોય અથવા 'आयतणाणि वा' આયતન હોય અથવા 'देवकुलाणि वा' દેવકુળ હોય અર્થાત્ તે અગાર–ગૃહ વિશેષ ચાહે અધિક લોહના બનાવવામાં આવેલ હોય અથવા દેવકુળની બાજુના ભાગને ઢાંકનાર હોય અથવા દેવકુળ જ હોય અથવા 'सहाओ वा' સભાગૃહ હોય કે જે ચાતુર્વેદ્યાદિશાળા વિગેરે કહેવાય છે અથવા 'पवाणि वा' પ્રપા–પરબ હોય 'पणियगिहाणि वा' પણ્યગૃહ અથવા દુકાનનું મકાન બનાવ્યું હોય–અથવા 'पणियसालाओ वा' સંઘ શાળા કે પણ્ય શાળા જ હોય અથવા 'जान गिहाणि वा' યાનગૃહ એટલે કે રાજા વિગેરેને સવારી લાયક ગાડી બનાવવાનું ઘર હોય 'जाणसालाओ वा' અથવા યાનશાળા રથાદિવાહન રાખવા માટેનું ઘર બનાવેલ હોય અથવા 'सुहाकम्मंताणि वा' ચુનાને સાધુ રાખવાનું ઘર બનાવેલ હોય અથવા 'दब्भ कम्मंताणि वा' દર્ભકર્માન્ત અર્થાત્ દર્ભની સાદડી વિગેરે બનાવવાનું ઘર

कर्मान्तानि चर्ममयमशकादिनिर्माणगृहाणि 'वक्कयकम्मंताणि वा' वल्कलकर्मान्तानि वा वल्कलमयवस्तुनिर्माणगृहाणि 'इंगालकम्मंताणि वा' अङ्गारकर्मान्तानि वा, अङ्गारमयकाष्ठनिर्वाण परिणतवस्तु (कोलसा) निर्माणगृहाणि, 'कट्ठकम्मंताणि वा' काष्ठकर्मान्तानि वा काष्ठमयगृहाणि 'सुसाणकम्मंताणि वा' श्मशानकर्मान्तानि वा-श्मशानगृहाणि 'संतिकम्मंताणि वा' शान्तिकर्मान्तानि वा शान्तिकर्मविधानगृहाणि 'सुण्णागारकम्मंताणि वा' शून्यागारकर्मान्तानि वा शून्यागारगृहाणि विविक्तगृहरूपाणि, 'गिरिकम्मंताणि वा' गिरिकर्मान्तानि वा गिरिगृहाणि पर्वतोपरिनिर्मित गृहाणीत्यर्थः 'कंदरकम्मंताणि वा' कन्दराकर्मान्तानि वा-गुफागृहाणि, 'सेलोवट्ठाण कम्मंताणि वा' शैलोपस्थापनकर्मान्तानि-पाषाणमण्डपानि 'भवणगिहाणि वा' भवनगृहाणि वा, तदेवंभूतानि गृहाणि श्राद्धैः कैवल्य स्वर्गेप्सुभिः क्रियन्ते तत्र 'जे

कुशों की चटाई वगैरह बनाने का ही गृह बनवाया हो अथवा 'वद्धकम्मंताणि वा' वर्द्धकर्मान्त-अर्थात् चमडे का मशक चरश वगैरह बनाने का ही घर बनवाया हो 'वक्कयकम्मंताणि वा' या वल्कल कर्मान्त वल्कल छाल की चीजे बनानेका ही गृह बनवाया हो अथवा 'इंगालकम्मंताणि वा' अङ्गारकर्मान्त अर्थात् कोलसा बनाने का ही घर बनवाया गया हो-'कट्ठकम्मंताणि वा' काष्ठ कर्मान्त-काष्ठमय गृह बनवाया गया हो, अथवा 'सुसाणकम्मंताणि वा' श्मशान कर्मान्त अर्थात् श्मशान का ही घर बनवाया गया हो अथवा 'संतिकम्मंताणिवा' शान्ति कर्मान्त-शांति कर्मकरने के लिये गृह बनवाया गया है अर्थात् 'सुण्णागारकम्मंताणि वा' शून्यागार-कर्मान्त एकान्त स्थान का घर बनवाया हो या 'गिरिकम्मंताणि वा' गिरिकर्मान्त-पर्वत के ऊपर बनवाया गया घर हो अथवा 'कंदरकम्मंताणि वा' गुफाओं का ही घर बनवाया गया हो या-'सेलोवट्ठाणकम्मंताणि वा'-शैलोपस्थान कर्मान्त-अर्थात् पत्थरका मण्डप ही बनाया गया हो

બનાવેલ હોય અથવા 'वद्धकम्मंताणि वा' વર્દ્ધ કર્માન્ત એટલે કે ચામડાનું મશક વિગેરે બનાવવાનું ઘર બનાવેલ હોય અથવા 'वक्कय कम्मंताणि वा' વલ્કલ કર્માન્ત એટલે કે વૃક્ષની છાલની વસ્તુ બનાવવાનું ઘર બનાવેલ હોય અથવા 'इंगाल कम्मंताणि वा' અંગાર કર્માન્ત અર્થાત્ કોલસા બનાવવાનું જ ઘર બનાવેલ હોય અથવા 'कट्ठकम्मंताणि वा' કાષ્ઠ કર્માન્ત એટલે કે કાષ્ઠમય જ ઘર બનાવેલ હોય અથવા 'सुसाणकम्मंताणि वा' સ્મશાનનું જ ઘર બનાવવામાં આવેલ હોય અથવા 'संति कम्मंताणि वा' શાંતિ કર્માન્ત અર્થાત્ શાંતિકર્મ કરવા માટે ઘર બનાવેલ હોય અથવા 'सुण्णागारकम्मंताणि वा' શૂન્યાગાર કર્માન્ત અર્થાત્ એકાન્ત સ્થળ માટેનું ઘર બનાવેલ હોય અથવા 'गिरि कम्मंताणि वा' ગિરિકર્માન્ત અર્થાત્ પર્વતની ઉપર બનાવવામાં આવેલ ઘર હોય અથવા 'कंदर कम्मंताणि वा' કંદરાકર્માન્ત અર્થાત્ ગુફાઓનું જ ઘર બનાવેલ હોય અથવા 'सेलोवट्ठाणकम्मंताणि वा' શૈલોપસ્થાપન કર્માન્ત અર્થાત્ પત્થરનો મંડપ જ બનાવેલ હોય અથવા

भयंतारो' ये भयत्रातारः भवभीतित्राणकर्तारो भगवन्तः जैनसाधवः 'तहप्पगाराइं' तथा प्रकाराणि उपर्युक्तरूपाणि 'आएसणाणि वा' आयसानि वा (आदेशनानि वा) 'आयतणाणि वा' आयतनानि वा, 'देवकुलाणि वा' देवकुलानि वा 'सहाओ वा' सभा वा 'पवाणि वा' प्रपा वा, 'पणियगिहाणि वा' पण्यगृहाणि वा 'पणिय सालाओ वा' पण्यशाला वा, 'जाणगिहाणि वा' यानगृहाणि वा 'जाणसालाओ वा' यानशाला वा 'सुहाकम्मंताणि वा' सुधाकर्मान्तानि वा 'दब्भकम्मंताणि वा' दर्भकर्मान्तानि वा, 'वद्धकम्मंताणि वा' वर्द्धकर्मान्तानि वा 'वक्कयकम्मंताणि वा' वल्कलकर्मान्तानि वा 'इंगालकम्मंताणि वा' अङ्गारकर्मान्तानि वा, 'कट्ठकम्मंताणि वा' काष्ठकर्मान्तानि वा 'सुसाणकम्मंताणि वा' श्मशानकर्मान्तनि वा 'जाव भवण गिहाणि वा' यावत्- शून्यागारकर्मान्तानि वा गिरिकर्मान्तानि वा कन्दराकर्मान्तानि वा शान्तिकर्मान्तानि वा शैलोपस्थापनकर्मान्तानि वा भवनगृहाणि वा 'तेहिं उवयमाणेहिं' तैः शाक्यचरकब्राह्मणसंन्यासिभिः पूर्वम् अवपतद्भिः अभिक्रामद्भिः यदि पूर्वमभिक्रान्तानि उपभुक्तानि तानि गृहाणि भवन्ति पश्चाच्च जैनमुनयः 'उवयंति' अवपतन्ति आगच्छति तर्हि 'अयमाउसो !' हे आयुष्मन् ! शिष्य ! इयम् 'अभिक्कंतकिरिया यावि भवइ' अभिक्रान्त क्रिया चापि भवति, उपभुक्तक्रियारूपा अभिक्रान्तक्रिया उच्यते तथा च शाक्यादिभिः पूर्वमुपभुक्तत्वात् पश्चाद् उपर्युक्तागारेषु जैनसाधूनामपि निवासे न कोपिदोष इतिभावः॥२७॥

अथवा 'भवणगिहाणिवा' भवन गृह ही बनवाया गया हो, इस प्रकार के गृहों को स्वर्ग और मोक्ष को चाहने वाले गृहस्थ श्रावकने ही बनवाया हो, उन गृहस्थों के द्वारा बनवाये गये इन गृहों में 'जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा, आयतणाणि वा, देवकुलाणि वा सहाओवा, पवाणि वा, पणियगिहाणि वा पणियसालाओ वा, जाणगिहाणि वा, जाणसालाओ वा, सुहाकम्मंताणि वा, दब्भकम्मंताणि वा, वद्धकम्मंताणि वा, इंगालकम्मंताणि वा, कट्ठकम्मंताणि वा, सुसाणकम्मंताणि वा, जाव भवणगिहाणि वा' जो ये भयत्राता संसार के भय से त्राण करने वाले जैन साधु होते हैं वे सब इस प्रकार के उपर्युक्त लोहमय गृह वगैरह से लेकर भवन गृह पर्यन्त में यदि-'तेहिं उवयमाणेहिं उवयंति, अयमाउसो ! अभिक्कंतकिरिया यावि भवइ' पहले उन चरक शाक्य ब्राह्मण संन्यासी लोगों के रहने के बाद जैन साधु आते हैं तो अभिक्रान्त क्रिया

'भवणगिहाणि वा' ભવનગૃહ જ બનાવેલ હોય આવા પ્રકારના ગૃહો સ્વર્ગ અને મોક્ષની કામનાવાળા ગૃહસ્થ શ્રાવકોએજ બનાવેલ હોય તો તે ગૃહસ્થદ્વારા બનાવવામાં આવેલ આ ગૃહોમાં 'जे भयतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा' જે આ ભયત્રાતા સાંસારિક ભયથી બચાવનાર સાધુ હોય છે તેઓ બધા આ પ્રકારના લોહમય ગૃહ વિગેરેથી લઈને ભવનગૃહ પર્યન્તના તમામ ગૃહોમાં 'तेहिं उवयमाणेहिं उवयंति' પહેલા એ ચરકશાક્ય બ્રાહ્મણ સંન્યાસી લોકોના રહી ગયા બાદ જો જૈન સાધુ આવે તો 'अयमाउसो' હે આયુષ્મન્ 'अभिक्कंत

मूलम्—इह खलु पाईणं वा पडीणं वा दाहीणं वा उदीणं वा संते· गइया सड्ढा भवंति तं जहा—गाहावइ वा गाहावइभारिया वा जाव कम्मकरीओ वा, तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवइ तं जाव रोयमाणेहिं बहवे समणमाहणअतिहि किवणवणीमए समुद्दिस्स तत्थ तत्थ अगारीहिं अगाराइं चेतिआइं भवंति, तं जहा—आएसणाणि वा आयतणाणि वा, देवकुलाणि वा जाव भवणगिहाणि वा जे भयं-तारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा आयतणाणि वा देवकुलाणि वा जाव भवणगिहाणि वा तेहिं अणोवयमाणेहिं ओवयंति, अयमाउसो ! अणभिक्कंतकिरिया यावि भवति ॥सू० २८॥

छाया—इह खलु प्राचीनं वा प्रतीचीनं वा दक्षिणं वा उदीचीनं वा सन्ति एकके श्राद्धा भवन्ति, तद्यथा—गृहपतिर्वा गृहपतिभार्या वा यावत्-कर्मकरी वा, तेषाञ्च खलु आचारगोचरो नो सुनिश्चितो भवति, तं यावद् रोचमानैः बहून् श्रमणब्राह्मण अतिथिकृपणवनीपकान् समुद्दिश्य तत्र तत्र अगारिभिः अगाराणि चेतितानि भवन्ति, तद्यथा—आयसानि वा (आदेशनानि वा) आयतनानि वा, देवकुलानि वा यावद् भवनगृहाणि वा, ये भयत्रातारः तथा प्रकाराणि आयसानि (आदेशनानि) वा आयतनानि वा देवकुलानि वा यावद् भवनगृहाणि वा, तैः अनवपतद्भिः अवपतन्ति, इयम् आयुष्मन् ! अनभिक्रान्तक्रियाचापि भवति ॥२८॥

टीका—'अथ अनुपभुक्तरूपाम् अनभिक्रान्तक्रियां प्रतिपादयितुमाह 'इह खलु पाइण वा पडीणं वा दाहीणं वा उदीणं वा' इह खलु प्रज्ञापकाद्यपेक्षया प्राचीनं वा प्रतीचीनं वा दक्षिणं वा उदीचीनं वा, प्राच्यादिदिक्षु 'संतेगइया सड्ढा भवन्ति' सन्ति विद्यमाना एकके केचन

अर्थात् चरकशाक्यादि से उपभुक्त होने के बाद में उन उपर्युक्त गृहों में जैन साधु को भी निवास करने में कोई दोष होता नहीं है ॥ २७ ॥

अब अनुपभुक्त अनभिक्रान्त क्रिया को बतलाते हैं—

टीकार्थ—इहखलु पाइणं वा, पडीणं वा, दाहिणं वा, उदीणं वा, संते गईया सड्ढा भवंति, त जहा—गाहावइ वा, गाहावइभारिया वा, जाव कम्मकरीओ वा'

किरियायावि भवइ' अभिक्रांत क्रिया अर्थात् चरकशाक्याहिओ पहेलां उपभोग कर्या पछी ओ उपरोक्त गृहोमा जैन साधुने निवास करवामा कोई दोष लागतो नथी ॥सू. २७॥

हवे अनुपभुक्त रूप अभिक्रांत क्रिया बतावववामां आवे छे—

टीकार्थ—'इह खलु पाईणं वा' पडीण वा' आ जगतमा पूर्व दिशामा के पश्चिम दिशामा 'दाहीणं वा उदीण वा' दक्षिण दिशामा के उत्तर दिशामा 'संतेगइया सड्ढा भवंति'

श्राद्धाः प्रकृतिभद्रकाः श्रावकाः श्रद्धालवो गृहस्था वा, तदाह–'तं जहा–गाहावइ वा' तद्यथा–गृहपतिर्वा 'गाहावइभारिया वा' गृहपतिभार्या वा 'जाव कम्मकरीओ वा' यावत्–गृहपतिपुत्रो वा गृहपतिदुहिता वा गृहपतिस्नुषा वा, पुत्रवधू वा धात्री वा दासो वा दासी वा कर्मकरी वा परिचारिकारूपा, 'तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवइ' तेषाञ्च खलु गृहपतिप्रभृति श्राद्धानाम् आचारगोचरः जैन साध्वाचारविचारः नो सुनिश्चितो भवति सुनिश्चितरूपेण ज्ञातो न भवतीत्यर्थः किन्तु 'तं जाव रोयमाणेहिं' तं जैनसाधुम्प्रति यावत्–श्रद्दधानैः श्रद्धावद्भिः प्रतीयमानैः रोचमानैः प्रीतिं कुर्वद्भिः तैः श्राद्धैः 'बहवे समणमाहण अतिहिकिवणवणीमए' बहून् श्रमणब्राह्मणअतिथिकृपणवनीपकान्–शाक्यचरकप्रभृतिश्रमणान्, ब्राह्मणान्, अतिथीन् कृपणान् वनीपकान् दीनयाचकदरिद्रान् 'समुद्दिस्स' समुद्दिश्य श्रमणादि समुद्देशेन 'तत्थ तत्थ अगारीहिं' तत्र तत्र–अत्यावश्यकतत्तत् स्थलविशेषे

यहां पर पूर्व दिशा में या पश्चिम दिशा में या दक्षिण दिशा या उत्तर दिशा में कोई एक श्राद्ध भावुकजन होते हैं जैसे कि गृहपति हो सकता है या गृहपति की भार्या हो सकती है या यावत्–गृहपति का पुत्र या गृहपति की कन्या या गृहपति की पुत्रवधू या दासदासी या कर्मकर नोकर या कर्मकरी नोकरानी हो सकती है–'तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुनिसंते भवइ'–किन्तु उन गृहपति वगैरह श्रद्धालु श्रावक गृहस्थों को जैन साधुओं का आचार विचार सुनिश्चित रूप से ज्ञात नहीं होने पर भी 'तं जाव रोयमाणेहिं' उन जैन मुनि महात्माओं के प्रति उत्पन्न श्रद्धाभक्ति होने से यावत् आदरप्रीति करते हुए वे गृहपति अत्यन्त श्रद्धालु प्रकृति भद्र श्रावक गृहस्थ वगैरह बहुत से सागारिक–'बहवे समणमाहण अतिहिकिवण वणीमए' श्रमण चरकशाक्य वगैरह साधु मुनियों को उद्देश करके एवं बहुत से ब्राह्मणों अतिथिओं कृपणों दीन–दुःखियों तथा वनीपको याचकों को भी 'सम्मुदिस्स तत्थ तत्थ'–उद्देश कर उन उन आवश्यक स्थलो में 'अगारिहिं

કોઈ એક શ્રદ્ધાળુ શ્રાવક હોય છે. 'तं जहा' જેમ કે 'गाहावइ वा गाहावई भारिया वा' ગૃહપતિ હોય કે ગૃહપતિની પત્ની હોય અથવા 'जाव कम्मकरीओ वा' યાવત્ ગૃહપતિનો પુત્ર હોય કે ગૃહપતિની કન્યા હોય કે ગૃહપતિની પુત્રવધૂ હોય અથવા ગૃહપતિનો દાસ હોય કે દાસી હોય અથવા કર્મકર નોકર હોય કે કર્મકરી નોકરાણી હોય 'तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवइ' પરંતુ એ ગૃહપતિ વિગેરે શ્રદ્ધાળુ શ્રાવક ગૃહસ્થોને સાધુઓનો આચાર વિચાર નિયમની સુનિશ્ચિતપણે જાણકારી ન હોવા છતાં પણ 'तं जाव रोयमाणेहिं' એ જૈન મુનિયોની પ્રત્યે અત્યંત શ્રદ્ધા હોવાથી યાવત્ આદર સન્માન કરીને તે ગૃહપતિ વિગેરે અત્યંત શ્રદ્ધાળુ પ્રકૃતિભદ્રક શ્રાવક ગૃહસ્થ વિગેરે 'बहवे समण माहण अतिहि किवणवणीमए समुद्दिस्स' સાગારિક ઘણા શ્રમણ–ચરકશાક્ય વિગેરે સાધુ મુનિયોને ઉદ્દેશીને તથા ઘણા બ્રાહ્મણો અતિથિયો દીનદુખિયો તથા વનીપકો અર્થાત્

अगारिभिः सागारिकैः श्राद्धैः 'अगाराइं चेइयाणि भवंति' अगाराणि गृहाणि चेतितानि कृतानि भवन्ति तान्येवाह-'आएसणाणि वा' आयसानि वा लोहमयानि (आदेशनानि) वा 'आयतणाणि वा' आयतनानि वा 'देवकुलाणि वा' देवकुलानि वा पूर्वोक्तरूपाणि 'जाव भवणगिहाणि वा' यावत्-सभा वा प्रपा वा पण्यगृहाणि वा पण्यशाला वा यानगृहाणि वा यानशाला वा सुधाकर्मान्तानि वा, दर्भकर्मान्तानि वा वर्द्धकर्मान्तानि वा वल्कलकर्मान्तानि वा अङ्गारकर्मान्तानि वा, काष्ठकर्मान्तानि वा श्मशानकर्मान्तानि वा शून्यागारकर्मान्तानि वा, गिरिकर्मान्तानि वा, कन्दराकर्मान्तानि वा शान्तिकर्मान्तानि वा शैलोपस्थापनकर्मान्तानि वा भवनगृहाणि वा 'जे भयंतारो तहप्पगाराइं' ये भयत्रातारः भवभीतित्राणकर्तारो भगवन्तो

आगाराइं चेतिआइं भवंति' आगारो-गृहस्थों के द्वारा गृहों को बनवा देते हैं जैसे कि-'आएसणाणिवा, आयातणाणि वा, देवकुलाणि वा जाव भवणगिहाणि वा,' आयस-आरस पत्थरमय या लोहमय आयतनों को या देवकुलों को यावत् -सभागृहों को या प्रपा-पानीयशाला (प्याऊ) को या पण्यगृहों को या पण्यशालाओं को या यानरथ गृहों को या यान शालाओं को चूना रखने को शालाओं को या दर्भ-कुशास्तरण चटाई वगैरह बनाने के गृहों या चर्ममय मशक चरस वगैरह निर्माण के गृहों को या वल्कल छालमय वस्तु निर्माण के गृहों को अङ्गारमय काष्ठ के जल जाने से परिणत होने वाले कोलसा निर्माण गृहों को या काष्ठ मय गृहों को या श्मशान गृहों को या शान्तिकर्म करने के लिये बनाया गया गृहों को या शून्यगार गृहों को या पर्वतीय गृहों को या गुफा निर्माण गृहों को या पाषाण मण्डपों को या भवन गृह को कैवल्य मोक्ष और स्वर्ग को चाहने वाले श्रद्धालु गृहस्थ लोग बनवा देते है इसलिये 'जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि

યાચકોને ઉદ્દેશીને પણ 'तत्थ तत्थ अगारीहिं अगाराइं चेतियाइं भवंति' તે તે જરૂરી સ્થળોમાં શ્રદ્ધાળુ ગૃહસ્થો દ્વારા ગૃહો બનાવવામાં આવે છે. જેમ કે-'आएसणाणि वा आयतणाणि वा' આરસ અર્થાત્ આરસ પત્થરમય અથવા લોહમય આયતનોને 'देवकुलाणि वा जाव भवणगिहाणि वा' અથવા દેવકુળોને અથવા યાવત્ સભા ગૃહોને પાનીશાળા-પરબને અથવા પણ્યગૃહ અથવા પણ્યશાળાને અથવા યાનગૃહોને અથવા યાનશાળાઓને કે ચૂનો રાખવાના ગૃહોને અથવા દર્ભની સાદડી વિગેરે બનાવવાના ગૃહોને અથવા ચર્મમય મશક વિગેરે બનાવવાના ગૃહોને અથવા વલ્કલ વસ્ત્ર બનાવવાના ગૃહોને અથવા અંગારમય એટલે લાકડા બળી જઈ પરિણત થનારા કોલસા રાખવાના ગૃહોને અથવા લાકડાના ગૃહોને અથવા સ્મશાનગૃહોને કે શાંતિકર્મ કરવાના ગૃહોને અથવા એકાંત ગૃહોને અથવા પર્વતીય ગૃહોને અથવા ગુફા ગૃહોને કે પત્થરના મંડપોને અથવા ભવન ગૃહોને સ્વર્ગ અને મોક્ષની કામના રાખવાવાળા શ્રદ્ધાળુ ગૃહસ્થ લોકો બનાવી આપે છે. તેથી 'जे भयतारो तहप्पगाराइं' સાંસારિક ભયથી રક્ષણ કરનારા સાધુઓ તે પ્રકારના

श्राद्धाः प्रकृतिभद्रकाः श्रावकाः श्रद्धालवो गृहस्था वा, तदाह-'तं जहा-गाहावइ वा' तद्यथा-गृहपतिर्वा 'गाहावइभारिया वा' गृहपतिभार्या वा 'जाव कम्मकरीओ वा' यावत्-गृहपतिपुत्रो वा गृहपतिदुहिता वा गृहपतिस्नुषा वा, पुत्रवधू वा धात्री वा दासो वा दासी वा कर्मकरी वा परिचारिकारूपा, 'तेसिं चणं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवइ' तेषाञ्च खलु गृहपतिप्रभृति श्राद्धानाम् आचारगोचरः जैन साध्वाचारविचारः नो सुनिश्चितो भवति सुनिश्चितरूपेण ज्ञातो न भवतीत्यर्थः किन्तु 'तं जाव रोयमाणेहिं' तं जैनसाधुम्प्रति यावत्-श्रद्दधानैः श्रद्धावद्भिः प्रतीयमानैः रोचमानैः प्रीतिं कुर्वद्भिः तैः श्राद्धैः 'बहवे समणमाहण अतिहिकिवणवणीमए' बहून् श्रमणब्राह्मणअतिथिकृपणवनीपकान्-शाक्यचरकप्रभृतिश्रमणान्, ब्राह्मणान्, अतिथीन् कृपणान् वनीपकान् दीनयाचकदरिद्रान् 'समुद्दिस्स' समुद्दिश्य श्रमणादि समुद्देशेन 'तत्थ तत्थ अगारीहिं' तत्र तत्र-अत्यावश्यकतत्तत् स्थलविशेषे

यहां पर पूर्व दिशा में या पश्चिम दिशा में या दक्षिण दिशा या उत्तर दिशा में कोई एक श्राद्ध भावुकजन होते हैं जैसे कि गृहपति हो सकता है या गृहपति की भार्या हो सकती है या यावत्-गृहपति का पुत्र या गृहपति की कन्या या गृहपति की पूत्रवधू या दासदासी या कर्मकर नोकर या कर्मकरी नोकरानी हो सकती है-'तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुनिसंते भवइ'-किन्तु उन गृहपति वगैरह श्रद्धालु श्रावक गृहस्थों को जैन साधुओं का आचार विचार सुनिश्चित रूप से ज्ञात नहीं होने पर भी 'तं जाव रोयमाणेहिं' उन जैन मुनि महात्माओं के प्रति उत्पन्न श्रद्धाभक्ति होने से यावत् आदरप्रीति करते हुए वे गृहपति अत्यन्त श्रद्धालु प्रकृति भद्र श्रावक गृहस्थ वगैरह बहुत से सागारिक-'बहवे समणमाहण अतिहिकिवण वणीमए' श्रमण चरकशाक्य वगैरह साधु मुनियों को उद्देश करके एवं बहुत से ब्राह्मणों अतिथिओं कृपणों दीन-दुःखियों तथा वनीपको याचकों को भी 'सम्मुदिस्स तत्थ तत्थ'-उद्देश कर उन उन आवश्यक स्थलो में 'अगारिहिं

કોઇ એક શ્રદ્ધાળુ શ્રાવક હોય છે 'तं जहा' જેમ કે 'गाहावइ वा गाहावई भारिया वा' ગૃહપતિ હોય કે ગૃહપતિની પત્ની હોય અથવા 'जाव कम्मकरीओ वा' યાવત્ ગૃહપતિનો પુત્ર હોય કે ગૃહપતિની કન્યા હોય કે ગૃહપતિની પુત્રવધૂ હોય અથવા ગૃહપતિનો દાસ હોય કે દાસી હોય અથવા કર્મકર નોકર હોય કે કર્મકરી નોકરાણી હોય 'तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवइ' પરંતુ એ ગૃહપતિ વિગેરે શ્રદ્ધાળુ શ્રાવક ગૃહસ્થોને સાધુઓનો આચાર વિચાર નિયમની સુનિશ્ચિતપણે જાણકારી ન હોવા છતાં પણ 'तं जाव रोयमाणेहिं' એ જૈન મુનિયોની પ્રત્યે અત્યંત શ્રદ્ધા હોવાથી યાવત્ આદર સન્માન કરીને તે ગૃહપતિ વિગેરે અત્યંત શ્રદ્ધાળુ પ્રકૃતિભદ્રક શ્રાવક ગૃહસ્થ વિગેરે 'बहवे समण माहण अतिहि किवणवणीमए समुद्दिस्स' સાગારિક ઘણા શ્રમણ-ચરકશાક્ય વિગેરે સાધુ મુનિયોને ઉદ્દેશીને તથા ઘણા બ્રાહ્મણો અતિથિયો દીનદુખિયો તથા વનીપકો અર્થાત્

अगारिभिः सागारिकैः श्राद्धैः 'अगाराइं चेइताणि भवंति' अगाराणि गृहाणि चेतितानि कृतानि भवन्ति तान्येवाह-'आएसणाणि वा' आयसानि वा लोहमयानि (आदेशनानि) वा 'आयतणाणि वा' आयतनानि वा 'देवकुलाणि वा' देवकुलानि वा पूर्वोक्तरूपाणि 'जाव भवणगिहाणि वा' यावत्-सभा वा प्रपा वा पण्यगृहाणि वा पण्यशाला वा यानगृहाणि वा यानशाला वा सुधाकर्मान्तानि वा, दर्भकर्मान्तानि वा वर्द्धकर्मान्तानि वा वल्कलकर्मान्तानि वा अङ्गारकर्मान्तानि वा, काष्ठकर्मान्तानि वा श्मशानकर्मान्तानि वा शून्यागारकर्मान्तानि वा, गिरिकर्मान्तानि वा, कन्दराकर्मान्तानि वा शान्तिकर्मान्तानि वा शैलोपस्थापनकर्मान्तानि वा भवनगृहाणि वा 'जे भयंतारो तहप्पगाराइं' ये भयत्रातारः भवभीतित्राणकर्तारो भगवन्तो

आगाराइं चेतिआइं भवंति' आगारो-गृहस्थों के द्वारा गृहों को बनवा देते हैं जैसे कि-'आएसणाणिवा, आयातणाणि वा, देवकुलाणि वा जाव भवणगिहाणि वा,' आयस-आरस पत्थरमय या लोहमय आयतनों को या देवकुलों को यावत् -सभागृहों को या प्रपा-पानीयशाला (प्याऊ) को या पण्यगृहों को या पण्यशालाओं को या यानरथ गृहों को या यान शालाओं को चूना रखने को शालाओं को या दर्भ-कुशास्तरण चटाई वगैरह बनाने के गृहों या चर्ममय मशक चरस वगैरह निर्माण के गृहों को या वल्कल छालमय वस्तु निर्माण के गृहों को अङ्गारमय काष्ठ के जल जाने से परिणत होने वाले कोलसा निर्माण गृहों को या काष्ठ मय गृहों को या श्मशान गृहों को या शान्तिकर्म करने के लिये बनाया गया गृहों को या शून्यगार गृहों को या पर्वतीय गृहों को या गुफा निर्माण गृहों को या पाषाण मण्डपों को या भवन गृह को कैवल्य मोक्ष और स्वर्ग को चाहने वाले श्रद्धालु गृहस्थ लोग बनवा देते है इसलिये 'जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि

યાચકોને ઉદ્દેશીને પણ 'तत्थ तत्थ अगारीहिं अगाराइं चेतियाइं भवंति' તે તે જરૂરી સ્થળોમાં શ્રદ્ધાળુ ગૃહસ્થો દ્વારા ગૃહો બનાવવામાં આવે છે. જેમ કે-'आएसणाणि वा आयतणाणि वा' આરસ અર્થાત્ આરસ પત્થરમય અથવા લોહમય આયતનોને 'देवकुलाणि वा जाव भवणगिहाणि वा' અથવા દેવકુળોને અથવા યાવત્ સભા ગૃહોને પાણીશાળા-પરબને અથવા પણ્યગૃહ અથવા પણ્યશાળાને અથવા યાનગૃહોને અથવા યાનશાળાઓને કે ચૂનો રાખવાના ગૃહોને અથવા દર્ભની સાદડી વિગેરે બનાવવાના ગૃહોને અથવા ચર્મમય મશક વિગેરે બનાવવાના ગૃહોને અથવા વલ્કલ વસ્ર બનાવવાના ગૃહોને અથવા અંગારમય એટલે લાકડા બળી જઈ પરિણત થનારા કોલસા રાખવાના ગૃહોને અથવા લાકડાના ગૃહોને અથવા સ્મશાનગૃહોને કે શાંતિકર્મ કરવાના ગૃહોને અથવા એકાંત ગૃહોને અથવા પર્વતીય ગૃહોને અથવા ગુફા ગૃહોને કે પત્થરના મંડપોને અથવા ભવન ગૃહોને સ્વર્ગ અને મોક્ષની કામના રાખવાવાળા શ્રદ્ધાળુ ગૃહસ્થ લોકો બનાવી આપે છે. તેથી 'जे भयंतारो तहप्पगाराइं' સાંસારિક ભયથી રક્ષણ કરનારા સાધુઓ તે પ્રકારના

श्राद्धाः प्रकृतिभद्रकाः श्रावकाः श्रद्धालवो गृहस्था वा, तदाह-'तं जहा-गाहावइ वा' तद्यथा-गृहपतिर्वा 'गाहावइभारिया वा' गृहपतिभार्या वा 'जाव कम्मकरीओ वा' यावत्-गृहपतिपुत्रो वा गृहपतिदुहिता वा गृहपतिस्नुषा वा, पुत्रवधू वा धात्री वा दासो वा दासी वा कर्मकरी वा परिचारिकारूपा, 'तेसिं चणं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवइ' तेषाञ्च खलु गृहपतिप्रभृति श्राद्धानाम् आचारगोचरः जैन साध्वाचारविचारः नो सुनिश्चितो भवति सुनिश्चितरूपेण ज्ञातो न भवतीत्यर्थः किन्तु 'तं जाव रोयमाणेहिं' तं जैनसाधुम्प्रति यावत्-श्रद्दधानैः श्रद्धावद्भिः प्रतीयमानैः रोचमानैः प्रीतिं कुर्वद्भिः तैः श्राद्धैः 'बहवे समणमाहण अतिहिकिवणवणीमए' बहून् श्रमणब्राह्मणअतिथिकृपणवनीपकान्-शाक्यचरकप्रभृतिश्रमणान्, ब्राह्मणान्, अतिथीन् कृपणान् वनीपकान् दीनयाचकदरिद्रान् 'समुदिस्स' समुद्दिश्य श्रमणादि समुद्देशेन 'तत्थ तत्थ अगारीहिं' तत्र तत्र-अत्यावश्यकतत्तत् स्थलविशेषे

यहां पर पूर्व दिशा में या पश्चिम दिशा में या दक्षिण दिशा या उत्तर दिशा में कोई एक श्राद्ध भावुकजन होते हैं जैसे कि गृहपति हो सकता है या गृहपति की भार्या हो सकती है या यावत्-गृहपति का पुत्र या गृहपति की कन्या या गृहपति की पूत्रवधू या दासदासी या कर्मकर नोकर या कर्मकरी नोकरानी हो सकती है-'तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुनिसंते भवइ'-किन्तु उन गृहपति वगैरह श्रद्धालु श्रावक गृहस्थों को जैन साधुओं का आचार विचार सुनिश्चित रूप से ज्ञात नहीं होने पर भी 'तं जाव रोयमाणेहिं' उन जैन मुनि महात्माओं के प्रति उत्पन्न श्रद्धाभक्ति होने से यावत् आदरप्रीति करते हुए वे गृहपति अत्यन्त श्रद्धालु प्रकृति भद्र श्रावक गृहस्थ वगैरह बहुत से सागारिक-'बहवे समणमाहण अतिहिकिवण वणीमए' श्रमण चरकशाक्य वगैरह साधु मुनियों को उद्देश करके एवं बहुत से ब्राह्मणों अतिथिओं कृपणों दीन-दुःखियों तथा वनीपको याचकों को भी 'सम्मुदिस्स तत्थ तत्थ'-उद्देश कर उन उन आवश्यक स्थलो में 'अगारिहिं

કોઈ એક શ્રદ્ધાળુ શ્રાવક હોય છે. 'तं जहा' જેમ કે 'गाहावइ वा गाहावई भारिया वा' ગૃહપતિ હોય કે ગૃહપતિની પત્ની હોય અથવા 'जाव कम्मकरीओ वा' યાવત્ ગૃહપતિનો પુત્ર હોય કે ગૃહપતિની કન્યા હોય કે ગૃહપતિની પુત્રવધૂ હોય અથવા ગૃહપતિનો દાસ હોય કે દાસી હોય અથવા કર્મકર નોકર હોય કે કર્મકરી નોકરાણી હોય 'तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवइ' પરંતુ એ ગૃહપતિ વિગેરે શ્રદ્ધાળુ શ્રાવક ગૃહસ્થોને સાધુઓનો આચાર વિચાર નિયમની સુનિશ્ચિતપણે જાણકારી ન હોવા છતા પણ 'तं जाव रोयमाणेहिं' એ જૈન મુનિયોની પ્રત્યે અત્યંત શ્રદ્ધા હોવાથી યાવત્ આદર સન્માન કરીને તે ગૃહપતિ વિગેરે અત્યંત શ્રદ્ધાળુ પ્રકૃતિભદ્રક શ્રાવક ગૃહસ્થ વિગેરે 'बहवे समण माहण अतिहि किवणवणीमए समुद्दिस्स' સાગારિક ઘણા શ્રમણ-ચરકશાક્ય વિગેરે સાધુ મુનિયોને ઉદ્દેશીને તથા ઘણા બ્રાહ્મણો અતિથિયો દીનદુ:ખિયો તથા વનીપકો અર્થાત્

अगारिभिः सागारिकैः श्राद्धैः 'अगाराइं चेइत्ताणि भवंति' अगाराणि गृहाणि चेतितानि कृतानि भवन्ति तान्येवाह–'आएसणाणि वा' आयसानि वा लोहमयानि (आदेशनानि) वा 'आयतणाणि वा' आयतनानि वा 'देवकुलाणि वा' देवकुलानि वा पूर्वोक्तरूपाणि 'जाव भवणगिहाणि वा' यावत्–सभा वा प्रपा वा पण्यगृहाणि वा पण्यशाला वा यानगृहाणि वा यानशाला वा सुधाकर्मान्तानि वा, दर्भकर्मान्तानि वा वर्द्धकर्मान्तानि वा वल्कलकर्मान्तानि वा अङ्गारकर्मान्तानि वा, काष्ठकर्मान्तानि वा श्मशानकर्मान्तानि वा शून्यागारकर्मान्तानि वा, गिरिकर्मान्तानि वा, कन्दराकर्मान्तानि वा शान्तिकर्मान्तानि वा शैलोपस्थापनकर्मान्तानि वा भवनगृहाणि वा 'जे भयंतारो तहप्पगाराइं' ये भयत्रातारः भवभीतित्राणकर्तारो भगवन्तो

आगाराइं चेतिआइं भवंति' आगारो–गृहस्थों के द्वारा गृहों को बनवा देते हैं जैसे कि–'आएसणाणिवा, आयातणाणि वा, देवकुलाणि वा जाव भवणगिहाणि वा,' आयस–आरस पत्थरमय या लोहमय आयतनों को या देवकुलों को यावत् –सभागृहों को या प्रपा–पानीयशाला (प्याऊ) को या पण्यगृहों को या पण्यशालाओं को या यानरथ गृहों को या यान शालाओं को चूना रखने को शालाओं को या दर्भ–कुशास्तरण चटाई वगैरह बनाने के गृहों या चर्ममय मशक चरस वगैरह निर्माण के गृहों को या वल्कल छालमय वस्तु निर्माण के गृहों को अङ्गारमय काष्ठ के जल जाने से परिणत होने वाले कोलसा निर्माण गृहों को या काष्ठ मय गृहों को या श्मशान गृहों को या शान्तिकर्म करने के लिये बनाया गया गृहों को या शून्यगार गृहों को या पर्वतीय गृहों को या गुफा निर्माण गृहों को या पाषाण मण्डपों को या भवन गृह को कैवल्य मोक्ष और स्वर्ग को चाहने वाले श्रद्धालु गृहस्थ लोग बनवा देते हैं इसलिये 'जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि

યાચકોને ઉદ્દેશીને પણ 'तत्थ तत्थ अगारीहिं अगाराइं चेतियाइं भवंति' તે તે જરૂરી સ્થળોમાં શ્રદ્ધાળુ ગૃહસ્થો દ્વારા ગૃહો બનાવવામાં આવે છે જેમ કે–'आएसणाणि वा आयतणाणि वा' આરસ અર્થાત્ આરસ પત્થરમય અથવા લોહમય આયતનોને 'देवकुलाणि वा जाव भवणगिहाणि वा' અથવા દેવકુળોને અથવા યાવત્ સભા ગૃહોને પાનીશાળા–પરબને અથવા પણ્યગ્રહ અથવા પણ્યશાળાને અથવા યાનગૃહોને અથવા યાનશાળાઓને કે ચૂનો રાખવાના ગૃહોને અથવા દર્ભની સાદડી વિગેરે બનાવવાના ગૃહોને અથવા ચર્મમય મશક વિગેરે બનાવવાના ગૃહોને અથવા વલ્કલ વસ્ત્ર બનાવવાના ગૃહોને અથવા અંગારમય એટલે લાકડા બળી જઈ પરિણત થનારા કોલસા રાખવાના ગૃહોને અથવા લાકડાના ગૃહોને અથવા સ્મશાનગૃહોને કે શાંતિકર્મ કરવાના ગૃહોને અથવા એકાંત ગૃહોને અથવા પર્વતીય ગૃહોને અથવા ગુફા ગૃહોને કે પત્થરના મંડપોને અથવા ભવન ગૃહોને સ્વર્ગ અને મોક્ષની કામના રાખવાવાળા શ્રદ્ધાળુ ગૃહસ્થ લોકો બનાવી આપે છે. તેથી 'जे भयंतारो तहप्पगाराइं' સાંસારિક ભયથી રક્ષણ કરનારા સાધુઓ તે પ્રકારના

जैनमुनयः तथाप्रकाराणि उपर्युक्तरूपाणि 'अएसणाणि वा' आयसानि वा (आदेशनानि वा) 'आयतणाणि वा' आयतनानि वा 'देवकुलाणि वा' देवकुलानि वा 'जाव भवणगिहाणि वा' यावत्-सभा वा प्रपा वा पण्यगृहाणि वा पण्यशाला वा यानगृहाणि वा यानशाला वा सुधाकर्मान्तानि वा दर्भकर्मान्तानि वा वर्द्धकर्मान्तानि वा वल्कलकर्मान्तानि वा अङ्गारकर्मान्तानि वा काष्ठकर्मान्तानि वा श्मशानकर्मान्तानि शून्यागारकर्मान्तानि वा गिरिकर्मान्तानि वा, कन्दराकर्मान्तानि वा, शांतिकर्मान्तानि वा, शैलोपस्थापनकर्मान्तानि वा भवनगृहाणि वा 'तेहिं अणोवयमाणेहिं' तैः शाक्यचरकब्राह्मणप्रभृतिभिः पूर्वम् अनवपतद्भिः अनभिक्रामद्भिः उपभोगमकुर्वद्भिः अनुपभुक्तपूर्वाणि तानि गृहाणि यदि 'उवयंति' अवपतन्ति आग-

वा आयातणाणि वा, देवकुलाणि वा, सहाओ वा, पवाणि वा, पणियगिहाइं वा, पाणियसालाओ वा, जाणगिहाइं वा, जाणसालाओ वा संसारिक भय से त्राण करनेवाले जो साधु इस तरह के आयस-आरस पत्थरों के बने हुए गृहों में या आयतनदेवकुल वगैरह मठमन्दिरों में एवं यान गृहों में या यानशालाओं-'सुहाकम्मंतणि वा' चूना रखने के गृह में एवं 'दब्भकम्मंताणि वा' कुशास्तरण चटाइ वगैरह बनाने के गृहों में एवं 'वद्धकम्मंताणि वा वक्कयकम्मंताणि वा, चर्ममयशक चरस वगैरह का निर्माण गृहों में या वल्कल छिलका की वस्तु निर्माण गृहों में या 'इंगालकम्मंताणि वा' अङ्गारमय काष्ठ के बनने वाले कोलसा का निर्माण गृहों में या 'कट्ठकम्मंताणि वा' काष्ठमय गृहों में या 'सुसाणकम्मंताणि वा, श्मशान गृहों में या 'जाव भवणगिहाणि वा' यावत् शून्याकार के रूप में बनाये गये गृहों में अथवा पर्वत के उपर बनाये हुए गृहों में या कन्दरा-गुफा में बनाये गये गृहों में या पाषाण मण्डपो में या भवन मय गृहों में 'तेहिं अणोवयमाणेहिं

'आएसणाणि वा आयतणाणि वा' આરસ પત્થરના બનાવેલ ગૃહોમા કે લોખંડના બનાવેલ ગૃહોમા કે દેવકુળ વિગેરે મઠ મંદીરોમા તથા યાન ગૃહોમા અથવા યાન શાળાઓમા 'सुहाकम्मंताणि वा' ચુનો રાખવાના ગૃહોમા તથા 'दब्भकम्मंताणि वा' દર્ભની સાદડી વિગેરે બનાવવાના ગૃહોમાં અથવા 'वद्धकम्मताणि वा' ચમડાના મશક વિગેરે બનાવવાના ગૃહોમાં અથવા 'वक्कयकम्मंताणि वा' છોડાના વલ્કલ બનાવવાના ગૃહોમા અથવા 'इंगाल कम्मंताणि वा' અંગારમય લાકડાના કોલસા બનાવવાના ગૃહોમા અથવા 'कट्ठकम्मंताणि वा' કાષ્ઠમય ગૃહોમા અથવા 'सुसाणकम्मंताणि वा' સ્મશાન ગૃહોમા जाव भवणगिहाणि वा' યાવત્ શૂન્યાગાર રૂપે બનાવવામા આવેલ ગૃહોમા અથવા પર્વતની ઉપર બનાવેલા ગૃહોમા અથવા ગુફા ગૃહોમા અથવા પત્થરના મંડપોમા અથવા ભવન ગૃહોમાં 'तेहिं अणोवयमाणेहिं उवयंति' એ શાક્ય ચરક (ચાર્વાક) વિગેરે શ્રમણ ભિક્ષુક તથા બ્રાહ્મણ સંન્યાસીઓએ પહેલા આવીને એ ગૃહોનો ઉપભોગ કરી લીધો હોય અને તે પછી જૈન મુનિ ત્યા આવે તો હે આયુષ્મન્ 'अयमाउसो'। 'अभिक्कतकिरियायावि भवइ' આ અભિક્રાંત ક્રિયા કહેવાય

च्छन्ति तेषामुपभोगं विनैव यदि उपभोगं कुर्वन्ति तर्हि 'अयमाउसो !' हे आयुष्मन् ! शिष्य ! इयम् 'अणभिक्कतकिरिया यावि भवइ' अनभिक्रान्तक्रिया चापि भवति अनुपभुक्तानामुपभुक्त रूपाअनभिक्रान्तक्रिया जैनसाधूनां कृते दोषरूपा इयमनभिक्रान्तक्रिया बोध्या ॥सू० २८॥

मूलम्–इह खलु पाईणं वा पडीणं वा दाहीणं वा उदीणं वा संते-गइया सड्ढा भवंति, तं जहा–गाहावइ वा गाहावइभारिया वा गाहा-वइपुत्तो वा गाहावइधूया वा सुण्हा वा जाव कम्मकरी वा, तेसिं च णं एवं वुत्तपुव्वं भवइ जे इमे भवंति समणा भगवंतो सीलमंता गुण-मन्ता, संभचेरा जाव उवरया मेहुणधम्माओ, णो खलु एएसिं भयं-ताराणं कप्पइ आहाकम्मिए उवस्सए वत्थए, से जाणि इमाणि अम्हं अप्पणो स अट्ठाए चेतिताइं भवंति तं जहा–आएसणाणि वा आय-तणाणि वा देवकुलाणि वा जाव भवणगिहाणि वा, सव्वाणि ताणि समणाणं णिसिरामो अवियाइं वयं पच्छा अप्पणो सअट्ठाए चेतिस्सामो तं जहा–आएसणाणि वा आयतणाणि वा देवकुलाणि वा जाव भवण-गिहाणि वा, एयप्पगारं णिग्घोसं सोच्चा णिसम्म जे भयंतारो तहप्प-गाराइं आएसणाणि वा आयतणाणि वा देवकुलाणि वा जाव भवण-गिहाणि वा उवागच्छंति, उवागच्छित्ता इयराइयरेहिं पाहुडेहिं वट्टंति अयमाउसो ! वज्जकिरिया यावि भवइ ॥सू० २९॥

उवयंति, अयमाउसो ! अभिक्कंतकिरिया यावि भवइ' उन शाक्य चरक वगैरह श्रमणभिक्षुक एवं ब्राह्मण संन्यासी लोग पहले आकर उन गृहों को उप-भोग में वापर लेते हैं और बाद में जैन साधु मुनिमहात्मा वहां आते हैं तो हे आयुष्मन् ! शिष्य ! यह अभिक्रान्तक्रिया होती है अर्थात् उपभुक्तक्रिया रूप अभिक्रान्त क्रिया होने से चरक शाक्य संन्यासी ब्राह्मणों के उपभोग में पहले आने से बाद में जैन साधु भी उन गृहों में आकर निवास करे तो कोई दोष नहीं होता है ॥ २८ ॥

છે અર્થાત્ ઉપભુક્ત ક્રિયા રૂપ અભિક્રાન્ત ક્રિયા હોવાથી ચરક, શાક્ય, સંન્યાસિ અને બ્રાહ્મણોના ઉપભોગમાં પહેલા આવી જવાથી તે પછી ભાવ સાધુ પણ એ ગૃહોમાં આવીને નિવાસ કરે તો કોઇ પ્રકારનો દોષ લાગતો નથી. ॥ ૨૮ ॥

छाया–इह खलु प्राचीनं वा प्रतीचीनं वा दक्षिणं वा उदीचीनं वा सन्ति एकके श्राद्धा भवन्ति, तद्यथा–गृहपतिर्वा गृहपतिभार्या वा गृहपतिपुत्रो वा गृहपतिदुहिता वा गृहपति स्नुषा वा यावत् कर्मकरी वा, तेषां च खलु उक्तपूर्वं भवति ये इमे भवन्ति श्रमणा भगवन्तः शीलवन्तः गुणवन्तः ब्रह्मचारिणः यावत् उपरताः मैथुनात् धर्मात्, नो खलु एतेषां भयत्रातॄणां कल्पते आधाकर्मिके उपाश्रये वसितुम्, अथ यानि इमानि अस्माभिः आत्मनः स्वार्थाय चेतितानि भवन्ति तद्यथा–आयसानि वा (आदेशनानि वा) आयतनानि वा देवकुलानि वा यावद् भवनगृहाणि वा, सर्वाणि तानि श्रमणानां निसृजामः, अपि च वयं पश्चाद् आत्मनः स्वार्थाय चेतयिष्यामः, तद्यथा–आयसानि वा (आदेशनानि वा) आयतनानि वा देवकुलानि वा यावद् भवनगृहाणि वा, एतत्प्रकारं निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य ये भयत्रातारः तथाप्रकाराणि आयसानि वा (आदेशनानि वा) आयतनानि वा देवकुलानि वा यावद् भवनगृहाणि वा उपागच्छन्ति उपागम्य इतरेतरैः प्राभृतकैः वर्तन्ते इयम् आयुष्मन् ! वर्ज्यक्रियाचापि भवति ॥२९॥

टीका–सम्प्रति वर्ज्यक्रियादोषमभिधातुमाह–'इह खलु पाइणं वा पडीणं वा दाहीणं वा उदीणं वा' इह खलु प्रज्ञापकप्रभृत्यपेक्षया प्राचीनं वा प्रतीचीनं वा दक्षिणं वा उदीचीनं वा, प्राच्यादिदिक्षु 'संतेगइया सड्ढा भवंति' सन्ति विद्यमाना एकके केचन श्राद्धाः भद्रप्रकृतिकाः श्रावका गृहस्था वा श्रद्धावन्तो भवन्ति तानाह 'तं जहा–गाहावइ वा' तद्यथा–गृहपतिर्वा 'गाहावइभारिया वा' गृहपतिभार्या वा 'गाहावइपुत्तो वा' गृहपतिपुत्रो वा 'गाहावइधूया वा' गृहपतिदुहिता वा 'गाहावइसुण्हा वा' गृहपतिस्नुषा वा गृहपतिपुत्रवधूः 'जाव कम्मगकरी वा' यावत्–धात्री वा, दासो वा दासी वा कर्मकरो वा कर्मकरी वा 'तेसिं च णं एवं वुत्तपुव्वं

अब वर्ज्य क्रिया रूप दोष को बतलाने के लिये कहते है–

टीकार्थ–'इह पाईणं वा पडीणं वा, दाहीणं वा उदीणं वा,' यहां पर पूर्व दिशा में या पश्चिम दिशामें या दक्षिण दिशामें या उत्तर दिशामें–'संतेगइया सड्ढा भवंति' कोई दो एक ऐसे श्रद्धा वाले गृहस्थ होते है 'तं जहा गाहावइ वा' जैसे कि गृहपति–'गाहावइभारिया' या गृहपति की भार्या–'गाहावइपुत्तो वा' या गृहपति का लडका 'गाहावईधूया' या गृहपति की लडकी 'सूण्हा वा जाव कम्मकरी वा' या गृहपति की स्नुषा पुत्रवधू या धात्री धाई या दास या दासी

હવે વર્જ્ય ક્રિયારૂપ દોષ બતાવવા સૂત્રકાર કથન કરે છે.—

ટીકાર્થ–'इह पाईणं वा पडीणं वा' અહીંયા પૂર્વ દિશામાં કે પશ્ચિમ દિશામાં 'दाहिणं वा उदीणं वा' અથવા દક્ષિણ દિશામા કે ઉત્તર દિશામા संतेगइया सड्ढा भवंति' કોઈ કોઈ શ્રદ્ધાવાળા શ્રાવક હોય છે 'तं जहा' જેમ કે 'गाहावइ वा' ગૃહપતિ અથવા 'गाहावइभारिया वा' ગૃહપતિની પત્ની અથવા 'गाहावइ पुत्तो वा' ગૃહપતિનો પુત્ર અથવા 'गाहावइ धूया वा' ગૃહપતિની પુત્રી અથવા 'सुण्हा वा' ગૃહપતિની પુત્રવધૂ અથવા 'जाव कम्मकरी वा' ધાઇ અથવા દાસ અગર દાસી અથવા ગૃહપતિનો નોકર કે નોકરની પત્ની

भवइ' तेषाञ्च खलु गृहपत्यादीनाम् एवम् वक्ष्यमाणरीत्या उक्तपूर्वम् पूर्वम् उक्तं भवति तान् प्रति पूर्वं वक्ष्यमाणवचनानि आह 'जे इमे भवंति समणा भगवंतो सीलमंता गुणमंता जाव' ये तावत् प्रसिद्धाः इमे भवन्ति श्रमणाः जैनमुनयो भगवन्तः शीलवन्तः गुणवन्त यावत् ब्रह्मचारिणः निर्ग्रन्थाः संयताः संयमधनाः 'उवरया मेहुणाओ धम्माओ' उपरताः-सर्वथा मैथुनाद् धर्मात् विषयभोगात्, तस्मात् 'णो खलु एएसिं भयंताराण' नो खलु एतेषां भयत्रातॄणां भवभीतित्राणकर्तॄणां साधूनां 'कप्पइ आहाकम्मिए उवस्सए वत्थए' कल्पते आधाकर्मिके आधाकर्मिकादिदोपदुष्टे उपाश्रये वसितुम् स्थातुं न कल्पते इत्यन्वयः-'से जाणिमाणि अम्हं अप्पणो' अथ-तस्मात् यानि इमानि अगाराणि अस्माकम् आत्मनः 'स अट्ठाय चेइयाइं भवंति' स्वार्थाय निजार्थे चेतितानि निर्मितानि भवन्ति, तान्याह-'तं जहा-आएसणाणि

या कर्मकर नौकर या कर्मकरी नौकरानी परिचारिका भी श्रद्धा भक्ति भाववाली हो सकती है किन्तु-'तेसिं च णं एवं वुत्तपुव्वं भवई' उन गृहपति वगैरह को पहले ही कह दिया जाता है कि 'जे इमे भवंति समणा भगवंतो' ये जो श्रमण भगवान् जैन साधु लोग 'सीलमंता गुणमंता' शीलवान् और गुणवान् 'जाव उवरया मेहुणाओ धम्माओ' यावत् ब्रह्मचारी निर्ग्रन्थ संयत संयमधन वाले होते हैं वे जैन साधु मुनिगण मैथुन धर्म से विषय भोग से बिलकुल ही उपरत निवृत्त होते हैं सर्वथा ही मैथुन से रहित होते हैं अर्थात् विषयभोग से बिलकुल ही वञ्चित होते हैं 'णो खलु एएसिं भयंताराणं कप्पइ आहाकम्मिए उवस्सए वत्थए' इसलिये इन भय त्राता-संसार के जन्म मरण भय से त्राण करने वाले जैन साधु मुनि महात्माओं को आधाकर्मिक दोषों से युक्त उपाश्रय में निवास करना नहीं कल्पता है अर्थात् अत्यन्त संयम का पालन करने वाले जैन मुनि गणको आधा कर्मिक दोष युक्त उपाश्रय में रहना ठीक नहीं समझा जाता है इसलिये 'से जाणिमाणि अम्हं अप्पणो अट्ठाए चेइयाणि भवंति' जो ये हम अपने लिये गृह

શ્રદ્ધાવાળા હોઇ શકે છે પરંતુ 'तेसिं च णं एवं वुत्तपुव्वं भवइ' એ ગૃહપતિ વિગેરેને પહેલેથી જ કહી દેવામા આવે કે-'जे इमे भवंति समणा भगवंतो' જે આ શ્રમણ ભગવાન્ જૈન સાધુ છે તેઓ 'सीलमंता' શીલવાન્ 'गुणमंता' ગુણવાન્ 'जाव उवरया मेहुणाओ धम्माओ' યાવત્ બ્રહ્મચારી નિર્ગ્રન્થ સંયત સંયમરૂપી ધનવાળા હોય છે તેઓ મૈથુન ધર્મથી અર્થાત્ વિષયભોગથી બિલ્કુલ નિવૃત્ત હોય છે એટલે કે મૈથુનનો સર્વથા ત્યાગ કરવાવાળા હોય છે 'णो खलु एएसिं भयंताराणं कप्पइ' તેથી આ સંસારના એટલે કે જન્મ મરણના ભયથી બચાવનારા જૈનમુનિયોને 'आहाकम्मिए उवस्सए वत्थए' આધાકર્મિક દોષવાળા ઉપાશ્રયમા નિવાસ કરવાનુ કલ્પતુ નથી. અર્થાત્ અત્યંત સંયમનું પાલન કરવાવાળા જૈનમુનિઓને આધાકર્મિક દોષવાળા ઉપાશ્રયમા રહેવુ તે યોગ્ય નથી તેથી 'से जाणिमाणि अम्हं अप्पणो सअट्ठाय चेइयाणि भवंति' જે આ અમે અમારે માટે ઘર બનાવેલ છે.

वा' तद्यथा-आयमानि वा (आदेशनानि वा) 'आयतणाणि वा' आयतनानि वा 'देवकुलाणि वा' देवकुलानि वा 'जाव भवणगिहाणि वा' यावत्-सभा वा प्रपा वा सुधाकर्मान्तानि वा वर्द्धकर्मान्तानि वा वल्कलकर्मान्तानि वा श्मशानकर्मान्तानि वा शून्यागारकर्मान्तानि वा गिरिकर्मान्तानि वा कन्दराकर्मान्तानि वा शैलोपस्थापनकर्मान्तानि वा भवनग्रहाणि वा 'सव्वाणि ताणि' सर्वाणि तानि इमानि भवनगृहान्तानि 'समणाणं निसिरामो' श्रमणानां जैनमुनीनाम् जैनमुनिभ्यः इत्यर्थः निसृजामः ददामः 'अवियाइं वयं पच्छा' अपि च वयं पश्चात् 'अप्पणो सयट्ठाए चेइस्सामो' आत्मनः स्वार्थाय निजार्थं चेतयिष्यामः निर्मास्यामः करिष्याम इत्यर्थः तान्याह-'तं जहा-आएसणाणि वा' तद्यथा-आयसानि वा (आदेशनानि वा) 'आयतणाणि वा' आयतनानि वा 'देवकुलाणि वा' देवकुलानि वा 'जाव भवणगिहाणि वा' यावत्-

बनवाये हैं-'तं जहा' जैसे कि 'आएसणाणि वा' आयस लोह के गृह है या 'आयतणाणि वा' आरस पत्थर के गृह हैं, अथवा-'देवकुलाणि वा' देवायतन मठमन्दिरो वगैरह हैं या देवकुल है या 'जाव भवणगिहाणि वा' यावत् सभा-गृह है या प्रपा-पानीय शाला है या सुधा चुना को परिस्कार गृह है या चर्ममय चरसमशक बनाने का गृह है या वल्कल छाल की टोपरी वगैरह बनाने का घर है या श्मशान गृह है अथवा शून्य अगार के रूप में बनाये हुए घर है या पर्वत के ऊपर बनाये हुए घर है, या कन्दरा-गुफा के अन्दर बनाये हुए घर या पत्थरों के बनाये हुए मण्डप है या भवन गृह है-'सव्वाणि ताणि समणाणं निसीरामो' उन सभी गृहों को श्रमण जैन साधु मुनिगण के लिये देदेते हैं और बाद में 'अवियाइं वयं पच्छा अप्पणो सअट्ठाए चेइस्सामो' अपने लिये बनवा लेगे-'तं जहा-आएसणाणि वा, आयतणाणि वा, देवकुलाणि वा जाव भवणगिहाणि वा' जैसे कि-आयस लोहमय गृहों का या आरस पत्थरों के बनाये हुए गृहों

'तं जहा' જેવા કે-'आएसणाणि वा' આરસ પત્થરના ઘર અથવા 'आयतणाणि वा' લોહનિર્મિત ઘર અથવા આયતન એટલે કે મઠ મંદીર વિગેરે અથવા 'देवकुलाणि वा' દેવ ગૃહ અથવા 'जाव भवणगिहाणि वा' યાવત્ સભાગૃહ કે પાનીયશાળા ગૃહ અગર ચુનો પકવવાના ગૃહ અથવા ચામડા મશક વિગેરે બનાવવાના ગૃહ અથવા વલ્કલના વસ્ત્રો કે સાદડી વિગેરે બનાવવાના ગૃહ અથવા સ્મશાન ગૃહ અથવા શૂન્ય ગૃહ એટલે કે એકાન્ત નિવાસ માટેનું ગૃહ અથવા પત્થરના બનાવેલ મંડપ કે પર્વત ઉપર બનાવેલ ઘર અથવા ગુફાની અંદર બનાવેલ ઘર અથવા ભવન ગૃહ છે તે 'सव्वाणि ताणि समणाण निसीरामो' એ બધા ગૃહો જૈનમુનિયોના નિવાસ માટે આપીએ છીએ અને અમારે માટે ફરી બનાવી લઇશુ 'तं जहा' તે આ પ્રમાણે 'आएसणाणि वा' આરસ પત્થરના મકાનો અથવા 'आयतणाणि वा' લોહમય ગૃહો અથવા આયતનો મઠ મંદિરો વિગેરે અથવા "देवकुलाणि वा' દેવ ગૃહો અથવા 'जाव भवणगिहाणि वा' યાવત્ સભાગૃહો અથવા પાનીય ગૃહો અથવા ચુનો

सभा वा प्रपा वा सुधाकर्मान्तानि वा वर्द्धकर्मान्तानि वा वल्कलकर्मान्तानि वा श्मशानकर्मान्तानि वा शून्यागारकर्मान्तानि वा गिरिकर्मान्तानि वा कन्दराकर्मान्तानि वा शैलोपस्थापन कर्मान्तानि वा भवनगृहाणि वा 'एयप्पगारं निग्घोसं' एतत्प्रकारम्–उपर्युक्तरूपम् निर्घोषं शब्दं 'सोच्चा निसम्म' श्रुत्वा निशम्य हृदये अवधार्य 'जे भयंतारो' ये भयत्रातारः भगवन्तो जैन मुनयः 'तहप्पगाराइं' तथाप्रकाराणि पूर्वोक्तरूपाणि 'आएसणाणि वा' आयसानि वा (आदेशनानि) 'जाव भवणगिहाणि' यावत् आयतनानि वा देवकुलानि वा भवनगृहाणि वा 'उपागच्छंति' उपागच्छन्ति 'उवागच्छित्ता' उपागम्य उपस्थाय 'इयरेयरेहिं पाहुडेहिं'

अथवा आयतनों को अर्थात् मठमन्दिरों का या देवकुलों को या यावत् सभागृहों को या प्रपा–पानीय शालाओं को या सुधा चूना बनाने के गृहों को या वर्द्ध चमडे का चरस मशक वगैरह बनाने के गृहों या वल्कल छाल वगैरह से बनाने जाने वाले टोकरी वगैरह के गृहों या स्मशान गृहों को शून्यागार के रूप में बनाये गये घरों को चर्म या पर्वतों के ऊपर के भाग में बनाये जाने वाले घरों को या कन्दरा–गुफा के अन्दर बनाये जाने वाले घरों या पत्थरों के टुकडों से बनाये जाने वाले मण्डपों को अथवा भवन गृहों को अपने वास्ते बनवाने लगे ऐसा–'एयप्पगारं निग्घोसं सोच्चा निसम्म' इस प्रकार का निर्घोष–शब्दों को सुनकर और हृदय में अवधारण विचार कर जो ये–'जे भयंतारो' भयत्राता सांसारिक भय से त्राण करने वाले जैन साधुगण 'तहप्पगाराइं आएसणाणि वा, जाव भवणगिहाणि वा' इस तरह के आयसगृह वगैरह में यावत् भवन पर्यन्त गृहों में 'उवागच्छंति' रहने के लिये आजाते हैं और 'उवागच्छित्ता इयरेयरेहिं' आकर परस्पर 'पाहुडेहिं वट्टंति' उपायन भेट के में प्राप्त इन भवन गृहों को उपयोग में लाते हैं 'अयमाउसो' हे आयुष्मन्

બનાવવાના ગૃહો અથવા ચામડાના મશક વિગેરે બનાવવાના ગૃહો અથવા વલ્કલ–છાલ વિગેરેથી બનાવવામાં આવતી ટોપલી સાદડી વિગેરેના નિર્માણ ગૃહો અથવા સ્મશાન ગૃહો અથવા શૂન્યાગારરૂપે બનાવેલ ઘરો અથવા પર્વતની ઉપરના ભાગમાં બનાવવામાં આવેલ ગૃહો અથવા ગુફાની અંદર બનાવવામા આવનાર ગૃહો અથવા પત્થરોથી બનાવવામા આવનાર મંડપોને અથવા ભવન ગૃહોને અમારે માટે બનાવી લઈશું' 'एयप्पगारं निग्घोसं सोच्चा निसम्म' આ પ્રકારના શબ્દોને સાંભળીને અને હૃદયમાં તેને ધારણ અર્થાત્ વિચાર કરીને 'जे भयंतारो तहप्पगाराइं' જે આ ભયત્રાતા એટલે કે સંસારના ભયથી બચાવનાર જૈન સાધુ આ પ્રકારના 'आएसणाणि वा' આરસ પત્થરના બનાવેલ વિગેરે ગૃહોમાં 'जाव भवणगिहाणि वा' યાવત્ ભવન પર્યન્તના ગૃહોમાં 'उवागच्छंति' વાસ કરે છે અને 'उवागच्छित्ता' વાસ કરીને 'इयरेयरेहिं पाहुडेहिं वट्टंति' પરસ્પર ભેટ રૂપે પ્રાપ્ત થયેલ આ ભવન ગૃહોને બીજા અતિથિ સાધુના ઉપયોગમા લેવરાવે છે. 'अयमाउसो'

इतरेतरैः अन्योन्यैः प्राभृतकैः उपायनरूपेण प्राप्तैः तैः भवनगृहैः यदि 'वट्टंति' वर्तन्ते व्यवहरन्ति उपयोगं कुर्वन्ति तर्हि 'अयमाउसो' हे आयुष्मन् ! शिष्य ! इयम् 'वज्जकिरिया यावि भवइ' वर्ज्यक्रिया चापि भवति, एवंविधे उपाश्रये निवासे श्रमणानां जैनमुनीनां वर्ज्य-क्रियादोषो भवतीत्यर्थः । तस्मान्नैतादृशे उपाश्रये साधुभिर्वासो विधेयः । सू० २९॥

मूलम्—इह खलु पाईणं वा पडीणं वा दाहिणं वा उदीणं वा संतेगइया सड्ढा भवंति, तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवइ, तं सद्दहमाणेहिं जाव तं रोयमाणेहिं बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगे पगणिय पगणिय समुद्दिस्स तत्थ तत्थ आगारीहिं अगाराइं चेतिआइं भवंति तं जहा—आएसणाणि वा आयतणाणि वा देवकुलाणि वा, सहाओ वा पवाणि वा जाव भवणगिहाणि वा, जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा आयतणाणि वा देवकुलाणि वा जाव भवणगिहाणि वा उवागच्छंति, उवागच्छित्ता इयराइयरेहिं पाहुडेहिं वट्टंति अयमाउसो ! महावज्जकिरिया यावि भवइ ॥सू० ३०॥

छाया—इह खलु प्राचीनं वा प्रतीचीनं वा दक्षिणं वा उदीचीनं वा सन्ति एकके श्राद्धा भवन्ति, तेषाञ्च खलु आचारगोचरो नो सुनिश्चितो भवति, तम् श्रद्दधानैः यावत् तं रोचमानैः बहून् श्रमणब्राह्मणअतिथिकृपणवनीपकान् प्रगण्य प्रगण्य समुद्दिश्य तत्र तत्र अगारिभिः अगाराणि चेतितानि भवन्ति, तद्यथा—आयसनानि वा आयतनानि वा देवकुलानि वा सभा वा—प्रपा वा यावत् भवनगृहाणि वा ये भयत्रातारः तथाप्रकाराणि आयसानि वा आयतनानि वा देवकुलानि वा यावद् भवनगृहाणि वा उपागच्छन्ति, उपागम्य इतरेतरैः प्राभृतकैः वर्तन्ते इयम् आयुष्मन् ! महावर्ज्यक्रिया चापि भवति ॥ सू० ३० ॥

टीका—'सम्प्रति महावर्ज्यक्रिया नामदोष प्रतिपादयितुमाह–'इह खलु पाईणं वा पडीणं वा दाहीणं वा उदीणं वा' इह खलु प्रज्ञापकाद्यपेक्षया प्राचीनं वा प्रतीचीनं वा दक्षिणं वा

शिष्य यह इन जैन साधु के लिये 'वज्जकिरिया यावि भवई' वर्ज्यक्रिया नाम का दोष होता है अर्थात् इन प्रकार के निवासस्थान में आकर रहने से जैन साधु को वर्ज्यक्रिया नाम का दोष लगता है इसलिये इस तरह के उपाश्रय में आकर जैन साधु मुनि महात्माओं को नहीं रहना चाहिये ॥२९॥

હે આયુષ્મન્ શિષ્ય આથી જૈન સાધુઓને 'वज्जकिरिया यावि भवइ' વર્જ્ય ક્રિયા નામનો દોષ લાગે છે. અર્થાત્ આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં આવીને રહેવાથી સાધુઓને વર્જ્ય ક્રિયા નામનો દોષ લાગે છે. તેથી આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં આવીને જૈનમુનિઓએ રહેવુ નહીં ॥સૂ ૨૯॥

उदीचीनं वा, प्राच्यादिषु दिक्षु 'संतेगइया' सन्ति एकके केचन प्रसिद्धाः 'सड्ढा भवंति' श्राद्धाः श्रद्धावन्तः प्रकृतिभद्रकाः श्रावका गृहस्था भवन्ति 'तेसिं च णं आगारगोयरे' तेषाञ्च खलु आचारगोचरः साध्वाचारविचारः 'णो सुणिसंते भवइ' नो सुनिश्चितो भवति सुनिश्चित-रूपेण ज्ञातो न भवतीत्यर्थः, किन्तु 'तं सद्दहमाणेहिं' तम् साधुम् श्रद्दधानैः 'जाव रोय-माणेहिं' यावत्-प्रतीयमानैः विश्वसद्भिः रोचमानैः प्रीतिं कुर्वद्भिः तैः श्राद्धैः 'बहवे समण-माहण अतिहि किवणवणीमगे' बहून् श्रमणब्राह्मण अतिथि कृपणवनीपकान् 'पगणिय पगणिय' प्रगण्य प्रगण्य-प्रत्येकं तेषां विभागेन 'समुद्दिस्स' समुद्दिश्य 'तत्थ तत्थ' तत्र तत्र अत्यावश्यक

अभी महावर्ज्यक्रिया नामका दोष का प्रतिपादन करते हैं।

टीकार्थ-'इह खलु पाईणं वा, पडीणं वा दाहिणं वा, उदीणं वा' यहां पर प्रज्ञापक जन की अपेक्षा से पूर्व दिशामें या पश्चिम दिशा में या दक्षिण दिशामें या उत्तर दिशा में 'संतेगईया सड्ढा भवंति' कोई दो एक-अत्यंत श्रद्धालु भक्ति-भाव वाले लोग होते हैं जैसे कि गृहपति वगैरह किन्तु-'तेसिं च णं आयार गोयरे णो सुणिसंते भवइ' इन गृहपति गृहस्थ वगैरह को जैन साधु मुनि महात्माओं के आचार-विचार का सुनिश्चित रूप से पता नहीं होता है फिर भी वे-'तं सद्दहमाणेहिं जाव तं रोयमाणेहिं'-गृहस्थ लोग उन जैन साधु के प्रति अत्यन्त श्रद्धा आदर करते हुए यावत्-प्रतीति विश्वास और प्रेमसत्कार करते हुए वे आगारी सागारिक गृहस्थ लोग-'बहवे समणमाहणअतिहि किवण वणीमगे'-बहुत से श्रमण चरकशाक्य प्रभृति साधु संन्यासीयों के लिये और बहुत से ब्राह्मण अतिथि दीन अनाथ कृपण दया पात्र वनीपक श्रावकों के लिये भी-'पगणिय पगणिय'-एक एक को अलग अलग गिन गिनकर-'समुद्दिस्स' -उन सबके उद्देश से-'तत्थ तत्थ अगारिहिं अगाराइं-चेतिताइं भवंति'-उन

હવે મહા વર્જ્ય ક્રિયા નામના દોષનું કથન કરે છે-

ટીકાર્થ-'इह खलु पाइणं वा पडीणं वा दाहिणं वा उदीणं वा' આ જગતમાં પ્રજ્ઞાપક જનની અપેક્ષાથી પુર્વ દિશામાં અગર પશ્ચિમ દિશામાં કે દક્ષિણ દિશામાં અથવા ઉત્તર દિશામાં 'संतेगइया सड्ढा भवंति' કોઈ કોઈ અત્યંત શ્રદ્ધા ભક્તિવાળા હોય છે જેમ કે-ગૃહપતિ વિગેરે 'तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवइ' પરંતુ એ ગૃહપતિ વિગેરેને જૈનમુનિયોના આચારોની નિશ્ચિતપણાથી જાણ હોતી નથી તો પણ એ ગૃહસ્થ શ્રાવકોએ જૈનમુનિયો પ્રત્યે 'सद्दहमाणेहिं' શ્રદ્ધા પૂર્વક આદરભાવ કરીને 'जाव तं रोयमाणेहिं' યાવત્ પ્રતીતિ વિશ્વાસ અને પ્રેમપૂર્વક સત્કાર કરતા એવા ગૃહસ્થ શ્રાવકો 'बहवे समण-माहण अतिहि किवणवणीमगे' ઘણા શ્રમણ, ચરક, શાક્ય, વિગેરે સાધુ સન્યાસીયો માટે તથા બ્રાહ્મણો અને અતિથિયો કે દીન અનાથ કૃપણ યાચકો માટે 'पगणिय पगणिय' એક એકને અલગ અલગ ગણત્રી કરીને 'समुद्दिस्स' તેઓને ઉદ્દેશીને 'तत्थ तत्थ' તે તે

तत्तत्स्थलेषु 'अगारिभिः सागारिभिः सागारिकैः गृहस्थैः 'अगाराइं' अगाराणि गृहाणि 'चेतिताइं भवंति' चेतितानि निर्मितानि भवन्ति 'तं जहा आएसणाणि वा' तद्यथा–आयसानि वा लोहमयानि (आदेशनानि वा) 'आयतणाणि वा' आयतनानि वा 'देवकुलाणि वा' देवकुलानि वा 'सहाओ वा' सभा वा 'पवाणि वा' प्रपा वा 'जाव भवणगिहाणि वा' यावत्–पण्यगृहाणि वा पण्यशाला वा यानगृहाणि यानशाला वा सुधाकर्मान्तानि वा दर्भकर्मान्तानि वा वर्द्धकर्मान्तानि वा वल्कलकर्मान्तानि वा श्मशानकर्मान्तानि वा शून्यागारकर्मान्तानि वा गिरिकर्मान्तानि वा कन्दराकर्मान्तानि वा शैलोपस्थापनकर्मान्तानि वा भवनगृहाणि वा, तत्र 'जे भयंतारो' ये तावत् भयत्रातारः भवभीतित्राणकर्तारः भगवन्तो जैनमुनयः 'तहप्पगाराइं' तथाप्रकाराणि उपर्युक्तरूपाणि 'आएसणाणि वा' आयसानि वा (आदेशनानि वा) 'आयत-

उन अत्यावश्यक स्थलों में बहुत से अगार गृहों मठ मंदिरों को बनवा देते है 'तं जहा–आएसणाणि वा'–जैसे कि लोह इस्पात के घरों को और 'आयतणाणि वा' आरस पत्थर के टुकडे से बनाये जानेवाले घरों को और आयतनों को या 'देवकुलाणि वा सहाओ वा' या देवकुलों को या सभागृहों को–'पवाणि वा' या प्रपा–पानीय–शालाओं को 'जाव भवणगिहाणी वा'–या यावत् पण्य गृहों को या पण्यशालाओं को या यान गृहों को या रथादि यान शालाओं को सुधा चूना परिस्कारक गृहों को या दर्भ–कुश डाभ के बनाये जाने वाले कट चटाई के गृहो को या वल्कल छाल वगैरह से बनाये जानेवाले खोरला या टोकरी वगैरह को गृहों को या स्मशान गृहो को या पर्वत के उपर भाग बनाये जाने वाले घरों को कन्दरा गुफा के अंदर के घरो को या पत्थरो के मण्डपों को या भवन गृहों को बनवा देते है, 'जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा, आयतणाणि देवकुलाणि वा जाव भवणगिहाणि वा'–जो ये भयत्राता संसार के भय से त्राण

જરૂરી સ્થળોમા अगारिहिं अगाराइं चेतिताइं भवंति' ગ્રહસ્થો દ્વારા અનેક પ્રકારના મઠ મંદિરો વિગેરે બનાવી દે છે. 'तं जहा' તે આ પ્રમાણે 'आएसणाणि वा' આરસના પત્થરોથી બનાવેલ ઘરોને અને 'आयतणाणि वा' આયતનોને 'देवकुलाणि वा' અથવા દેવ ઘરોને અથવા 'सहाओ वा' સભા ગૃહોને અથવા 'पवाणि वा' પરબ વિગેરે પાનીયશાળાને અથવા 'जाव भवणगिहाणि वा' યાવત્ પણ્ય ગૃહોને અથવા પણ્ય શાળાઓને અથવા યાન ગૃહોને અથવા રથ વિગેરે રાખવાની યાનશાળાઓને અથવા ચુનો બનાવવાના ગૃહોને અથવા ડાભ વિગેરેના ટોપલી સાદડી વિગેરે બનાવવાના ગૃહોને અથવા સ્મશાન ગૃહોને અથવા પર્વતના ઉપરના ભાગમાં બનાવવામા આવેલ ઘરોને અથવા ગુફાની અંદર બનાવેલા ઘરોને અથવા પત્થરના મંડપોને અથવા ભવન ગૃહોને બનાવરાવી આપે છે. 'जे भयंतारो तहप्पगाराइं' સંસારના ભયથી બચાવનાર જે સાધુઓ આવા પ્રકારના 'आएसणाणि वा' આયસ ગૃહોને અથવા 'आयतणाणि वा' આયતનોને અથવા 'देवकुलाणि वा' દેવ

णाणि वा' आयतनानि वा 'जाव भवणगिहाणि वा' यावत् देवकुलानि वा सभा वा प्रपा वा पण्यगृहाणि वा पण्यशाला वा यानगृहाणि वा, यानशाला वा, सुधाकर्मान्तानि वा, दर्भकर्मान्तानि वा वर्ध्रकर्मान्तानि वा वल्कलकर्मान्तानि वा श्मशानकर्मान्तानि वा शून्यागारकर्मान्तानि वा गिरिकर्मान्तानि वा कन्दराकर्मान्तानि वा शैलोपस्थापनकर्मान्तानि वा भवनगृहाणि वा पूर्वोक्तश्राद्धनिर्मितानि अगाराणि 'उवागच्छंति' उपागच्छन्ति 'उवागच्छित्ता' उपागम्य 'इयराइयरेहिं' इतरेतरैः अन्योन्यैः 'पाहुडेहिं' प्राभृतकैः उपायनरूपैः 'वट्टंति' व्यवहरन्ति यदि उपयोगं कुर्वन्ति तर्हि 'अयमाउसो ?' हे आयुष्मन् ! शिष्य ! इयम् 'महावज्जकिरिया यावि भवइ' महावर्ज्यक्रिया चापि भवति, तस्मात् साधुभिः महावर्ज्य क्रियानामदोषभिया तत्र वासो न कर्तव्यः, अन्यथा संयमात्मविराधना स्यात् ॥ सू० ३०॥

मूलम्—इह खलु पाईणं वा पडीणं वा दाहिणं वा उदीणं वा संतेगइया सड्ढा भवंति, तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवइ, तं जाव रोयमाणेहिं बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमए जाव समुद्दिस्स तत्थ तत्थ अगारीहिं अगाराइं चेतिआइं भवंति तं जहा—आएसणाणि वा आयतणाणि वा देवकुलाणि वा, जाव भवणगिहाणि वा, जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा आयतणाणि वा देवकुलाणि वा सहाओ वा पवाणि वा जाव भवणगिहाणि वा उवाग-

---

करने वाले जैन साधु लोग इस प्रकार के आयस गृहों को आयतनों को या देवकुलों को या यावत् सभा गृह वगैरह तथा प्रपा पानीय शाला प्रभृति भवनगृह पर्यन्त में 'उवागच्छंति'—आ जाते है और वहां 'उवागच्छित्ता' वहां आकर 'इयराइयरेहिं पाहुडेहिं वट्टंति' परस्पर मे प्राभृत उपायन भेंट के रूपमे परस्पर उन गृहों को उपयोग में लाते है—'अयमाउसो' हे आयुष्मन् शिष्य ! उन जैन साधुओ के लिये—'महावज्जकिरिया यावि भवइ' यह महावर्ज्य क्रिया नाम का दोष माना जाता है इसलिये संयम पालन करने वाले जैन साधु इस प्रकार के उपाश्रय में नही रहें ॥३०॥

गृहोने 'जाव भवणगिहाणि वा' यावत् सभागृह तथा पानीयशाળા વિગેરે ભવનગૃહ પર્યન્તમા 'उवागच्छंति' આવી જાય છે. અને 'उवागच्छित्ता' ત્યાં આવીને 'इयराइयरेहिं पाहुडेहिं वट्टंति' અન્યો અન્ય ભેટ રૂપે એ ગૃહોને ઉપયોગમા લાવે છે 'अयमाउसो !' હે આયુષ્મન્ 'महावज्जकिरिया यावि भवइ' એ પ્રમાણે કરવાથી આ જૈન સાધુઓને મહાવર્જ્ય ક્રિયા નામનો દોષ લાગે છે. તેથી સંયમનું પાલન કરવાવાળા સાધુએ આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયોમા નિવાસ કરવો નહીં ॥ સૂ. ૩૦ ॥

च्छंति, उवागच्छित्ता इयराइयरेहिं पाहुडेहिं वट्टंति अयमाउसो! सावज्जकिरिया यावि भवइ ॥सू० ३१॥

छाया-इह खलु प्राचीनं वा प्रतीचीनं वा दक्षिणं वा उदीचीनं वा, सन्ति एकके श्राद्धाः भवन्ति, तेषां च खलु आचारगोचरो नो सुनिश्चितो भवति तं यावद् रोचमानैः बहून् श्रमणब्राह्मणअतिथिकृपणवनीपकान् यावत् समुद्दिश्य तत्र तत्र अगारिभिः अगाराणि चेतितानि भवन्ति तद्यथा-आयसानि वा (आदेशनानि वा) आयतनानि वा देवकुलानि वा यावद् भवनगृहाणि वा, ये भयत्रातारः तथाप्रकाराणि आयसानि वा (आदेशनानि वा) आयतनानि वा देवकुलानि वा सभा वा प्रपा वा यावद् भवनगृहाणि वा उपागच्छन्ति उपागम्य इतरेतरैः प्राभृतकैः इयम् आयुष्मन्! सावद्यक्रिया चापि भवति ॥ सू० ३१ ॥

टीका-साम्प्रतं सावद्यक्रिया नामदोषमभिधातुमाह-'इह हि पाईणं वा पडीणं वा दाहिणं वा उदीणं वा' इह खलु प्रज्ञापकप्रभृत्यपेक्षया प्राचीनं वा प्रतीचीनं वा दक्षिणं वा उदीचीनं वा, प्राच्यादिदिक्षु 'संतेगइया सड्ढा भवंति' सन्ति एकके केचन श्राद्धा भवन्ति, 'तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुनिसंते भवति' तेषाञ्च खलु श्राद्धानां यद्यपि आचारगोचरः साध्वाचारविचारो नो सुनिश्चितो भवति सुनिश्चितरूपेण ज्ञातो न भवतीत्यर्थः 'तं जाव रोयमाणेहिं' तथापि तं साधुं यावत् श्रद्दधानैः प्रतीयमानैः रोचमानैः श्राद्धैः 'बहवे समणमाहण अतिहि किवण वणीमए' बहून् अनेकान् श्रमणब्राह्मणअतिथिकृपणवनीपकान्

अब सावद्यक्रिया नाम के दोष को बतलाते हैं-

टीकार्थ-'इह खलु पाईणं वा, पडीणं वा, दाहिणं वा, उदीणं वा संतेगइया सड्ढा भवंति, तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवइ यहां पर प्रज्ञापक पुरुषकी अपेक्षा से पूर्वदिशा में या पश्चिम दिशामें या दक्षिण दिशामें या उत्तर दिशामें कोई दो एक श्राद्ध-श्रद्धालु श्रावक गृहपति वगैरह होते हैं, किन्तु उन गृहपति श्रद्धालु श्रावक को जैन साधुओं के आचार विचार का सुनिश्चित रूप से पता नहीं रहता है तथापि 'तं जाव रोयमाणेहिं'-उन साधु को यावत् श्रद्धा पूर्वक आदर करते हुए और विश्वास करते हुए वे अगारी सागारिक गृहपति वगैरह गृहस्थ श्रावक-'बहवे समणमाहणअतिहि किवणवणीमए' बहुत से श्रमण चरक

હવે સાવદ્યક્રિયા નામનો દોષ બતાવવામાં આવે છે.—

ટીકાર્થ—'इह खलु पाईणं वा पडीणं वा' અહીંયા અર્થાત્ પ્રજ્ઞાપક પુરૂષની અપેક્ષાથી પૂર્વ દિશામાં અથવા પશ્ચિમ દિશામાં અગર 'दाहिणं वा उदीणं वा' દક્ષિણ દિશામાં કે ઉત્તર દિશામાં 'संतेगइया सड्ढा भवंति' કોઈ કોઇ શ્રદ્ધાવાન્ શ્રાવકો હોય છે પરંતુ 'तेसिं च णं आयारगोयरे' એ શ્રદ્ધાળુ શ્રાવકને સાધુઓના આચાર વિચારની 'णो सुणिसंते भवइ' નિશ્ચિત રીતે જાણ હોતી નથી. તો પણ 'तं जाव 'रोयमाणेहिं' એ સાધુ પ્રત્યેના યાવત્ શ્રદ્ધા પૂર્વકના આદરભાવથી તેમના પ્રત્યે વિશ્વાસ કરીને એ શ્રાવક ગૃહપતિ વિગેરે

शाक्यचरकप्रभृति श्रमणान् ब्राह्मणान् अतिथीन् कृपणान् वनीपकान् दीनदानान् दरिद्रान् 'जाव' यावत्-प्रगण्य प्रगण्य प्रत्येकं विभागेन 'समुद्दिस्स' समुद्दिश्य 'तत्थ तत्थ' तत्र तत्र अत्यावश्यक तत्तत्स्थलेषु 'अगारिहिं' अगारिभिः 'अगाराइं' अगाराणि 'चेइयाणि भवंति' चेतितानि निर्मितानि भवन्ति तान्याह-'तं जहा-आएसणाणि वा' तद्यथा-आयसानि वा (आदेशनानि वा) 'आयतणाणि वा' आयतनानि वा 'देवकुलाइं वा' देवकुलानि वा 'जाव भवणगिहाणि वा' यावत् सभा वा प्रपा वा भवनगृहाणि वा, 'जे भयंतारो' ये भयत्रातारः भवभीतित्राणकर्तारः भगवन्तो जैनमुनयः 'तहप्पगाराइं' तथाप्रकाराणि तथाविधानि पूर्वोक्त-रूपाणि' आएसणाणि वा' आयसानि वा आदेशनानि वा 'भवणगिहाणि वा' यावद्-आयतनानि वा भवनगृहाणि वा 'उवागच्छंति' उपागच्छन्ति 'उवागच्छित्ता' उपागम्य 'इय-

शाक्य वगैरह साधु संन्यासीयों को तथा ब्राह्मण अतिथि अभ्यागत, कृपण, दीन, अनाथ दुःखी वणीपक याचको को 'जाव समुद्दिस्स' उद्देश करके 'तत्थ तत्थ' उन उन अत्या आवश्यकस्थलों में 'अगाररिहिं अगाराइं चेतिआइं भवंति' बहुत से आगार धर्मसाला वगैरह को बनवा देते है- तं जहा' जैसे कि 'आएसणाणि वा' आयसलोहकस्फात के गृहो को 'आयतणाणि वा' आरस पत्थरों के गृहों को अथवा आयतनों मठमंदिरो को 'देव कुलाणि वा जाव' या देवकुलो देव-स्थानो को यावत्-सभागृहो को या प्रपा पानीयशालाओं को या दूसरे प्रकार के भी 'भवण गिहाणिवा' पूर्वोक्त भवन गृहों को बनवा देते है किन्तु 'जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा उवागच्छंति' जो ये भयत्राता संसार के भय से त्राण करने वाले जैन साधु मुनि महात्मा इस प्रकार के आयस लोहे के गृहो में या यावत् आयतनों में या देव कुलों में या उक्त प्रकार के दूसरे भी नये बनवाये गृहो में या भवन गृहों में आकर

ગૃહસ્થ 'बहवे समणमाहण अतिहि किवणवणीमए जाव' ઘણા શ્રમણ ચરકશાક્ય વિગેરે સાધુ સન્યાસીયોને તથા બ્રાહ્મણ અતિથિ અભ્યાગત દીન અનાથ દુઃખી યાચકોને 'समुद्दिस्स' ઉદ્દેશીને 'तत्थ तत्थ' તે તે આવશ્યક સ્થળોમાં 'आगारीहिं अगाराइं चेतिआइं भवंति' ધર્મશાળાઓ વિગેરે અગાર-ગૃહો ગૃહસ્થ શ્રાવકો બનાવી આપે છે 'तं जहा' જેમ કે- 'आएसणाणि वा' લોહમય અથવા આરસ પત્થરોના ગૃહો અથવા 'आयतणाणि वा' આયતનો એટલે કે મઠ મંદિરો અથવા 'देवकुलाणि वा' દેવગૃહો અર્થાત્ દેવસ્થાનોને 'भवणगिहाणि वा' યાવત્ સભાગૃહો અથવા પાનીયશાળાઓ તથા અન્ય પ્રકારના પૂર્વોક્ત ભવનગૃહ વિગેરે બનાવી આપે છે, પરંતુ 'जे भयंतारो तहप्पगाराइं' સાંસારિક ભયથી લોકોને બચાવનાર અર્થાત્ જે સાધુ આવા પ્રકારના 'आएसणाणि वा' આયસગૃહોમાં અથવા 'जाव भवणगिहाणि वा' યાવત્ આયતનોમાં કે દેવગૃહોમાં અથવા પૂર્વોક્ત પ્રકારના અન્ય નવા બનાવેલા ગૃહોમાં 'उवागच्छंति' આવીને વાસ કરે છે. તથા 'उवागच्छित्ता'

राइयरेहिं' इतरेतरैः 'पाहुडेहिं प्राभृतकैः उपायनरूपैः 'वट्टंति' वर्तयन्ति उपयोगं कुर्वन्ति 'अयमाउसो' हे आयुष्मन्! शिष्य! इयम् 'सावज्जकिरियायावि भवइ' सावद्यक्रिया चापि भवति, साधुनां कृते उपर्युक्तवसतिः सावद्यक्रिया नामदोषयुक्ता भवति, तस्मात् तत्र साधुभिर्वसति न कर्तव्येति ॥ सू० ३१ ॥

मूलम्-इह खलु पाईणं वा पडीणं वा दाहिणं वा उदीणं वा संतेगइया सड्ढा भवंति, तं जहा गाहावइ वा गाहावइभारिया वा, गाहावई पुत्तो वा, गाहावइधूया वा सुण्हा वा जाव कम्मकरी वा तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवइ, तं सद्दहमाणेहिं, तं पत्तियमाणेहिं, तं रोयमाणेहिं एक्कं समणजायं समुद्दिस्स तत्थ तत्थ अगारीहिं अगाराइं चेतिताइं भवंति, तं जहा-आएसणाणि वा आयतणाणि वा देवकुलाणि वा, सहाओ वा पवाणि वा जाव भवणगिहाणि वा, महया पुढवीकायसमारंभेणं एवं महया आउ-तेउ-वाउ-वणस्सइ-तसकायसमारंभेणं महया संरंभेणं महया आरंभेणं महया विरूवरूवेहिं पावकम्मेहिं तं जहा-छायणओ लेवणओ, संथारदुवारपिहाणाओ, सीतोदए वा परिट्ठवियपुव्वे भवइ, अगणिकाए वा उज्जालियपुव्वे भवइ, जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा आयतणाणि वा देवकुलाणि वा जाव भव-

रहते हैं और-'उवागच्छित्ता इयराइयरेहिं पाहुडेहिं वट्टंति' वहां आकर परस्पर उन आयस गृहादि रूपप्राभृत को उपायनों अर्थात् भेंट रूप में समझ कर उपयोग में लाते हैं-'अयमाउसो' हे आयुष्मन् शिष्य उन जैन साधुओं के लिये यह-'सावज्जकिरिया यावि भवई' सावद्य क्रिया नामका दोष होता है इस लिये इस प्रकार के आयस गृह वगैरह में परस्पर उपायन रूप में वसति नहीं करनी चाहिये ॥३१॥

त्यां आवीने 'इयराइयरेहिं पाहुडेहि वट्टंति' એક બીજા પરસ્પર એ આયસગૃહ વિગેરે પ્રાભૃત અર્થાત્ ભેટ રૂપ સમજીને ઉપયોગમાં લે છે. 'अयमाउसो!' હે આયુષ્મન્ શિષ્ય! 'सावज्जकिरिया यावि भवइ' એ પ્રમાણે વર્તનાર આ જૈન સાધુઓ સાવદ્ય ક્રિયા નામના દોષ યુક્ત થાય છે તેથી આવા પ્રકારના આયસ ગૃહ વિગેરે ગૃહોમાં પરસ્પર ઉપાયન રૂપે વસતિ કરવી નહીં. ॥ સૂ. ૩૧ ॥

णगिहाणि वा उवागच्छंति इयराइयरेहिं पाहुडेहिं वट्टंति दुपक्खं ते कम्मं सेवंति, अयमाउसो ! महासावज्जकिरिया यावि भवइ ॥सू० ३२॥

छाया-इह खलु प्राचीनं वा प्रतीचीनं वा दक्षिणं वा उदीचीनं वा सन्ति एकके श्राद्धाः भवन्ति, तद्यथा-गृहपतिर्वा गृहपतिभार्या वा, गृहपतिपुत्रो वा गृहपतिदुहिता वा स्नुषा वा यावत् कर्मकरी वा, तेषां च खलु आचारगोचरो नो सुनिश्चितो भवति, तं श्रद्दधानैः तं रोचमानैः एकं श्रमणजातं समुद्दिश्य तत्र तत्र अगारिभिः अगाराणि चेतितानि भवंति, तद्यथा-आयसानि वा (आदेशनानि वा) आयतनानि वा देवकुलानि वा सभा वा प्रपा वा यावद् भवनगृहाणि वा, महता पृथिवीकायसमारम्भेण, एवं महता अप्तेजोवायु-वनस्पति-त्रसकायसमारम्भेण महता संरम्भेण महता आरंभेण महद्भिः विरूपरूपैः पापकर्मभिः तद्यथा-छादनतः, लेपनतः, संस्तारकद्वारपिधानतः शीतोदकं वा परिष्ठापितपूर्वं भवति, अग्निकायो वा उज्ज्वालितपूर्वो भवति, ये भयत्रातारः तथाप्रकाराणि आयसानि वा (आदेशनानि वा) आयतनानि वा देवकुलानि वा यावद् भवनगृहाणि वा उपागच्छन्ति, इतरेतरैः प्राभृतकैः वर्तन्ते द्विपक्षं ते कर्मसेवन्ते इयम् आयुष्मन् ! महासावद्यक्रिया चापि भवति ॥सू० ३२॥

टीका-'सम्प्रति महासावद्यक्रियानामदोषं प्रतिपादयितुमाह-'इह खलु पाईणं वा पडीणं वा दाहीणं वा उदीणं वा' इह खलु प्रज्ञापकप्रभृत्यपेक्षया प्राचीनं वा प्रतीचीनं वा दक्षिणं वा उदीचीनं वा, प्राच्यादिदिक्षु 'संतेगइया सड्ढा भवंति' सन्ति एकके केचन श्राद्धाः प्रकृति-भद्रकाः श्रावका गृहस्था भवन्ति 'त जहा-गाहावइ वा' तद्यथा-गृहपतिर्वा 'गाहावइभारिया वा' गृहपतिभार्या वा 'गाहावइ पुत्तो वा' गृहपति पुत्रो वा 'गाहावइ धूया वा' गृहपति

अब महा सावद्यक्रिया नाम के दोष को बतलाते हैं-

टीकार्थ-'इह खलु पाईणं वा, पडीणं वा दाहिणं वा, उदीणं वा, संतेगइया सड्ढा भवंति, तं जहा-गाहावइ वा, गाहावइ भारिया वा, गाहावइ पुत्तो वा, गाहा-वइधूया वा, सुण्हा वा, जाव-कम्मकरी वा,' यहां पर प्रज्ञापक पुरुष की अपेक्षा से पूर्वदिशा में या पश्चिम दिशामें या दक्षिण दिशा में या उत्तर दिशा में कोई दो एक श्राद्ध-श्रद्धालु श्रावक होते हैं जैसे गृहपति गृहस्थ पुरुष या गृह पति की भार्या-धर्मपत्नी या गृहपतिका पुत्र अथवा गृहपति की लडकी या गृह-

હવે મહા સાવદ્ય ક્રિયા નામના દોષનું કથન કરે છે—

ટીકાર્થ-'इह खलु पाईणं वा पडीणं वा' આ જગતમાં પ્રજ્ઞાપક પુરૂષની અપેક્ષાથી પૂર્વ દિશામાં અથવા પશ્ચિમ દિશામાં 'दाहिणं वा उदीणं वा' દક્ષિણ દિશામાં કે ઉત્તર દિશામાં 'संतेगइया सड्ढा भवंति' કોઇ કોઇ શ્રદ્ધાળુ શ્રાવકો હોય છે 'तं जहा' જેમ કે 'गाहावई वा' ગૃહપતિ ગૃહસ્થ શ્રાવક અથવા 'गाहावइभारिया वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકની પત્ની અથવા 'गाहावइ पुत्तो वा' ગૃહસ્થનો પુત્ર અથવા 'गाहावइधूया वा' ગૃહપતિની

दुहिता वा 'सुण्हा वा' स्नुषा वा गृहपति पुत्र वधूः 'जाव' यावत्-धात्री वा, दासो वा दासी वा कर्मकरो वा 'कम्मकरी वा' कर्मकरी वा, 'तेसिं च णं आयारगोयरे' तेषाञ्च खलु गृहपतिप्रभृतीनाम् आचारगोचरः साध्वाचारविचारः 'णो सुणिसंते भवइ' नो सुनिश्चितो भवति, सुनिश्चितरूपेण ज्ञातो न भवतीत्यर्थः किन्तु ते श्राद्धाः उपाश्रयदानस्य स्वर्गादिफले ज्ञातारो भवन्ति अत एव 'तं सद्दहमाणेहिं' तं साधुं श्रद्दधानैः 'तं पत्तियमाणेहिं' तं जैन मुनिं प्रतीयमानैः विश्वसद्भिः 'तं रोयमाणेहिं' तं साधुं रोचमानैः प्रीतिविषयं कुर्वद्भिः तैः 'एगं समणजायं' एकम् श्रमणजातं साधुं 'समुद्दिस्स' समुद्दिश्य 'तत्थ तत्थ अगारिहिं' तत्र तत्र तत्तदवश्यकस्थलेषु अगारिभिः-सागारिकैः श्राद्धैः 'अगाराइं चेइताइं भवंति' आगाराणि गृहाणि उपाश्रयरूपेण चेतितानि निर्मितानि भवन्ति 'तान्याह-'तं जहा आएसणाणि वा' अयसानि वा-लोहमयानि 'आदेशनानि वा' 'आयतणाणि वा' आयतनानि वा

पति की पुत्रवधू या यावत्-धात्री धाई या दास-सेवक या दासी-सेविका या कर्मकर-नोकर चाकर या कर्मकरी-नोकरानी परिचारिका श्रद्धा भक्ति वाली हो सकती है अर्थात् गृहपति वगैरह कोइ एक आद श्रावक या श्राविका अत्यन्त श्रद्धा भक्ति वाले हो सकते हैं किन्तु 'तेसिं चणं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवइ' उन गृहपति वगैरह पुरुषों को या गृहपति भार्या वगैरह स्त्रियों को उन जैन साधु संबंधी आचार विचार का सुनिश्चित रूप से पता नही होता है इसलिये केवल 'तं सद्दहमाणेहिं' उन जैन साधु के प्रति श्रद्धा भक्ति करते हुए एवं-'तं पत्तियमाणेहिं' प्रत्यय विश्वास करते हुए तथा-'तं रोयमाणेहिं' रुचि प्रीति प्रेम आदर भाव करते हुए वे 'एक्कं समणजायं समुद्दिस्स' आगारी सागारिक गृहपति वगैरह किसी एक श्रमण जात साधुमुनि महात्मा को उद्देश करके लक्ष्य कर के 'तत्थ तत्थ अगारिहिं अगाराइं चेतिताइं भवंति' किसी एक साधु के निमित्त उन उन स्थलों में अगारों गृहोंको बनवा देते है 'त जहा आएसणाणि वा' जैसे कि आय-

---

કન્યા અથવા 'सुण्हा वा' ગૃહપતિની પુત્રવધૂ 'जाव कम्मकरी वा' યાવત્ ધાઈ અગર દાસ કે દાસી અથવા કર્મકર નોકરચાકર અગર કર્મકરી પરિચારિકા નોકરાણી શ્રદ્ધાળુ હોય છે. અર્થાત્ ગૃહપતિ વિગેરે પૈકી કોઈ એકાદ શ્રાવક કે શ્રાવિકા અત્યંત શ્રદ્ધા ભક્તિવાળા હોય છે. પરંતુ 'तेसि च णं आयारगोयरें' એ ગૃહપતિ વિગેરે પુરૂષો અથવા ગૃહપતિની સ્ત્રી વિગેરે સ્ત્રિયો એ સાધુઓના આચાર વિચાર 'णो सुणिसंते भवइ' સારી રીતે જાણતા નથી. તેથી 'तं सद्दहमाणे हिं' તેમના પ્રત્યેની શ્રદ્ધાથી તથા 'तं पत्तियमाणेहिं' તેમના પ્રત્યેના વિશ્વાસથી 'तं रोयमाणेहिं' તેમના પ્રત્યેના આદરભાવથી 'एक्कं समणजायं समुद्दिस्स' એ ગૃહપતિ વિગેરે કોઈ એક સાધુ મુનિને ઉદ્દેશીને 'तत्थ तत्थ' અર્થાત્ કોઈ એક સાધુ નિમિત્તે તે તે યોગ્ય સ્થાનમા 'अगारिहिं' 'अगाराइ चेतिताइं भवंति' ગૃહસ્થો ગૃહો બનાવરાવી આપે છે. 'तं जहा' જેવા કે 'आएसणाणि वा' લોહ નિર્મિત અથવા આરસ

दुहिता वा 'सुण्हा वा' स्नुषा वा गृहपति पुत्र वधूः 'जाव' यावत्-धात्री वा, दासो वा दासी वा कर्मकरो वा 'कम्मकरी वा' कर्मकरी वा, 'तेसिं च णं आयारगोयरे' तेषाञ्च खलु गृहपतिप्रभृतीनाम् आचारगोचरः साध्वाचारविचारः 'णो सुणिसंते भवइ' नो सुनिश्चितो भवति, सुनिश्चितरूपेण ज्ञातो न भवतीत्यर्थः किन्तु ते श्राद्धाः उपाश्रयदानस्य स्वर्गादिफले ज्ञातारो भवन्ति अत एव 'तं सद्दहमाणेहिं' तं साधुं श्रद्दधानैः 'तं पत्तियमाणेहिं' तं जैन मुनिं प्रतीयमानैः विश्वसद्भिः 'तं रोयमाणेहिं' तं साधुं रोचमानैः प्रीतिविषयं कुर्वद्भिः तैः 'एगं समणजायं' एकम् श्रमणजातं साधुं 'समुद्दिस्स' समुद्दिश्य 'तत्थ तत्थ अगारिहिं' तत्र तत्र तत्तदावश्यकस्थलेषु अगारिभिः-सागारिकैः श्राद्धैः 'अगाराइं चेइताइं भवंति' आगाराणि गृहाणि उपाश्रयरूपेण चेतितानि निर्मितानि भवन्ति 'तान्याह-'तं जहा आएसणाणि वा' अयसानि वा-लोहमयानि 'आदेशनानि वा' 'आयतणाणि वा' आयतनानि वा

पति की पुत्रवधू या यावत्-धात्री धाई या दास-सेवक या दासी-सेविका या कर्मकर-नोकर चाकर या कर्मकरी-नोकरानी परिचारिका श्रद्धा भक्ति वाली हो सकती है अर्थात् गृहपति वगैरह कोइ एक आद श्रावक या श्राविका अत्यन्त श्रद्धा भक्ति वाले हो सकते हैं किन्तु 'तेसिं चणं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवइ' उन गृहपति वगैरह पुरुषों को या गृहपति भार्या वगैरह स्त्रियों को उन जैन साधु संबंधी आचार विचार का सुनिश्चित रूप से पता नही होता है इसलिये केवल 'तं सद्दहमाणेहिं' उन जैन साधु के प्रति श्रद्धा भक्ति करते हुए एवं-'तं पत्तियमाणेहिं' प्रत्यय विश्वास करते हुए तथा-'तं रोयमाणेहिं' रुचि प्रीति प्रेम आदर भाव करते हुए वे 'एक्कं समणजायं समुद्दिस्स' आगारी सागारिक गृहपति वगैरह किसी एक श्रमण जात साधुमुनि महात्मा को उद्देश करके लक्ष्य कर के 'तत्थ तत्थ अगारिहिं अगाराइं चेतिताइं भवंति' किसी एक साधु के निमित्त उन उन स्थलों में अगारों गृहोंको बनवा देते है 'तं जहा आएसणाणि वा' जैसे कि आय-

કન્યા અથવા 'सुण्हा वा' ગૃહપતિની પુત્રવધૂ 'जाव कम्मकरी वा' યાવત્ ધાઈ અગર દાસ કે દાસી અથવા કર્મકર નોકરચાકર અગર કર્મકરી પરિચારિકા નોકરાણી શ્રદ્ધાળુ હોય છે. અર્થાત્ ગૃહપતિ વિગેરે પૈકી કોઈ એકાદ શ્રાવક કે શ્રાવિકા અત્યંત શ્રદ્ધા ભક્તિવાળા હોય છે. પરંતુ 'तेसि च णं आयारगोयरें' એ ગૃહપતિ વિગેરે પુરૂષો અથવા ગૃહપતિની સ્ત્રી વિગેરે સ્ત્રિયો એ સાધુઓના આચાર વિચાર 'णो सुणिसंते भवइ' સારી રીતે જાણતા નથી. તેથી 'तं सद्दहमाणे हि' તેમના પ્રત્યેની શ્રદ્ધાથી તથા 'तं पत्तियमाणेहिं' તેમના પ્રત્યેના વિશ્વાસથી 'तं रोयमाणेहि' તેમના પ્રત્યેના આદરભાવથી 'एकं समणजायं समुद्दिस्स' એ ગૃહપતિ વિગેરે કોઈ એક સાધુ મુનિને ઉદ્દેશીને 'तत्थ तत्थ' અર્થાત્ કોઈ એક સાધુ નિમિત્તે તે તે યોગ્ય સ્થાનમા 'अगारिहि 'अगाराइ चेतिताइं भवंति' ગૃહસ્થો ગૃહો બનાવરાવી આપે છે. 'तं जहा' જેવા કે 'आएसणाणि वा' લોહ નિર્મિત અથવા આરસ

र्पसद्मानि देवकुलानि, 'देवकुलाणि वा' देवकुलपार्श्ववरकरूपाणि 'सहाओ वा' सभा वा सभागृहाणि, 'पवाणि वा' प्रपा वा पानीयशाला 'जाव' पण्यगृहाणि वा पण्यशाला वा यानगृहाणि वा यानशाला वा सुधाकर्मान्तानि वा वर्द्धकर्मान्तानि वा वल्कलकर्मान्तानि वा श्मशानकर्मान्तानि वा शून्यागारकर्मान्तानि वा, गिरिकर्मान्तानि वा कन्दराकर्मान्तानि वा शैलोपस्थापनकर्मान्तानि वा 'भवणगिहाणि' भवनगृहाणि वा, तेषु चागारेषु 'महया पुढवीकायसमारंभेण' महता पृथिवीकायसमारम्भेण एवं 'महया आउतेउवाउवणस्सइ तसकायसमारंभेणं' महता अप्काय तेजस्कायवायुकायवनस्पतिकायत्रसकायसमारम्भेण 'महया

सानि-लोह इस्पात के गृहों को 'आयतणाणि वा' या आरस पत्थरों के गृहों को या आयतनों को 'देवकुलाणि वा' देवकुल-व्यंतरायतनरूप 'सहाओ वा' या सभागृहों को-'पवाणि वा' या प्रपा पानीयशालाओं को 'जाव भवणगिहाणि वा' या यावत् पण्य गृहों को या पण्यशालाओं को या यान रथ बनाने के गृहों को या यान शालाओं को या सुधा चूना बनाने के गृहों को या वर्द्ध चमडेका मशक वरस वगैरह बनाने के गृहों को या वल्कल छाल या छिलका शण वगैरह से बनाये जाने वाले वस्तु पिटारी टोकरी के लिये बनाये गृहों को या दर्भ कुश-डाभ वगैरह से बनाये जाने वाले का चटाई रज्जु वगैरह के निर्मापक गृहों को या श्मशान गृहों को या शून्यागार के रूप में बनाये जानेवाले गृहों को या गिरिपर्वत के ऊपर भागमें बनाये जानेवाले गृहों को या कन्दरा गुफा के अन्दर बनाये जानेवाले घर विशेष को या पत्थर के टुकडों से बनाये जाने वाले मण्डप वगैरह गृहविशेष को या भवनगृहों को बनवा देते हैं और उन उन बनवाये गये अगारोंमें 'महया पुढवीकायसमारंभेणं' अत्यंत बडे पृथ्वीकाय जीवके समारम्भ से और 'एवं महया आउ-तेउ-वाऊ-वणस्सइ'-अत्यंत बडे अप्काय-तेजस्काय वायुकाय वनस्पति काय एवं-'तसकाय समारंभेणं' त्रसकाय जीवों के समारंभ से एवं

પત્થરના ગૃહો અથવા 'आयतणाणि वा' આયતનો મઠ મંદિર વિગેરે ગૃહો અથવા 'देवकुलाणि वा' દેવગૃહો અથવા 'सहाओ वा' સભાગૃહો અથવા 'पवाणि वा' પાનીય ગૃહો 'जाव भवणगिहाणि वा' યાવત્ પણ્ય ગૃહો અથવા પણ્યશાળાઓ અથવા યાન ગૃહો અર્થાત્ રથ વિગેરે બનાવવાના ગૃહો કે યાનશાળાઓ અર્થાત્ ચુનો બનાવવાના ગૃહો અથવા ચામડાની મશક વિગેરે બનાવવાના ગૃહો અથવા છાલ કે છોડા અથવા શણુ વિગેરેથી બનાવવામાં આવનાર ટોપલી સાદડી વિગેરે નિર્માણુ ગૃહો અથવા શ્મશાન ગૃહો કે શૂન્યાગાર ગૃહો અથવા પર્વતની ઉપરના ભાગમા બનાવેલ ગૃહો અથવા ગુફામાં બનાવેલા ગૃહો અથવા પત્થરના ટુકડાઓથી બનાવવામા આવતા મંડપાકાર ગૃહો અથવા ભવન ગૃહો બનાવી આપે છે અને તે બનાવવામા આવેલ ગૃહોમાં 'महया पुढवीकायसमारंभेणं' અત્યંત મોટા પૃથ્વીકાય જીવોના સમારંભથી તથા 'एवं महया आउ-तेउ-वाउ वणस्सइ तसकाय-

संरंभेण' महता संरम्भेण षट्कायसंरम्भेणेत्यर्थः 'महया आरंभेणं' महता आरम्भेण-षट्कायारम्भेण इत्यर्थः एवं 'महया विरूवरूवेहिं' महद्भिः विरूपरूपैः नानाप्रकारकैः 'पावकम्मकिच्चेहिं' पापकर्मकृत्यैः पापकर्मानुष्ठानैः तान्याह–'तं जहा–छायणओ लेवणओ' तद्यथा–छादनतः छादनकर्मतः, लेपनतः लेपनकर्मतः तथा 'संथारदुवारपिहणओ' संस्तारकद्वारपिधानतः संस्तारकार्थं स्थलभूमि समीकरणम् द्वारपिधानार्थञ्च लेपनादिक्रियातः इत्यादि प्रयोजनान्युद्दिश्य 'सीओदए वा परट्ठवियपुव्वे भवइ' शीतोदकं परिष्ठापितपूर्वं भवति सेचनद्वारा उष्णतापनिवारणार्थं शीतोदकं पूर्वं व्यवस्थापितं भवति शीततौं च 'अगणिकाये उज्जालियपुव्वे भवइ' अग्निकायः शैत्यापनोदार्थं उज्ज्वालितपूर्वो भवति, अग्निः पूर्वम् उष्णतार्थं प्रज्वालितो भवतीत्यर्थः–इत्येवं षट्काय संरम्भारम्भसमारम्भैः संयम-

'महया संरंभेणं' अत्यंत बडे अप्काय जीवों के आरंभ से एवं 'महयाआरम्भेणं' बडे ही षट्काय जीवों के आरंभसे एवं–'महया विरूवरूवेहिं' बडे ही विरूप-रूप नानाप्रकार के 'पावकम्मेहिं'–पापकर्मो के अनुष्ठान आचरण से 'तं जहा' जैसे कि 'छायणओ–छादनकर्म से एवं–'लेवणओ'–लेपनकर्म से तथा–'संथारदुवार पिहाणाओ' संस्तारकद्वार पिधान के द्वारा अर्थात् संस्तारक संथराशय्यापाथरने के लिये स्थल-भूमिको समतल करना और द्वार दरवाजाको पिधान बन्द करने के लिये लेपन करना इत्यादि अनेकों प्रयोजनों को लक्ष्यकर 'शीओदए वा परिठवियपुव्वे भवई' शीतोदक को पहले से ही रखना पडा है अर्थात् सेचन द्वारा उष्णताप निवारण के लिये पहले से ही ठण्डा पानी को व्यवस्थापित करना पडता है। और ठण्डी ऋतु सियाला में 'अगणिकाए वा उज्जालियपुव्वे भवइ' अग्निकाय को पहले से ही शैत्य को दूर करने के लिये प्रज्वालित करना पडता है अर्थात् उष्णता के लिये अग्नि को प्रज्वालित कियाजाताहै इस तरह षट्काय जीवों के

समारंभे णं' મોટા અપ્કાય, તેજસ્કાય, વાયુકાય, વનસ્પતિકાય, અને ત્રસકાય જીવોના સમારંભથી 'महया संरंभे ण' તથા ઘણા મોટા ષટ્કાય જીવોના સંરંભથી તથા 'महया आरंभे ण' મોટાષટ્કાય જીવોના આરંભથી તથા 'महया विरूवरूवेहिं पावकम्मेहिं' મોટા અનેક પ્રકારના પાપ કર્મોના આચરણથી 'तं जहा' જેવા કે–'छायणओ लेवणओ' છાદન કર્મથી તથા લેપન કર્મથી તથા 'संथार दुवारपिहाणाओ' સંસ્તારક દ્વાર પિધાન દ્વારા અર્થાત્ સંથારો પાથરવા માટે ભૂમિને સરખી કરવી અને દ્વાર દરવાજાને પિધાન એટલે બંધ કરવા લીંપવુ વિગેરે અનેક પ્રયોજનોને ઉદ્દેશીને 'सीओदए वा परट्ठवियपुव्वे भवइ' શીતોદક પહેલેથી જ રાખવુ પડે છે અર્થાત્ છાટવા માટે ગરમીના નિવારણ માટે પહેલેથી જ ઠંડુ પાણી રાખી મૂકવામા આવેલ હોય છે તથા 'अगणिकाए वा उज्जालियपुव्वे भवइ' શિયાળાની ઠંડી ઋતુમા પહેલેથી જ શીત નિવારણ માટે અગ્નિ-કાય પ્રજ્વલિત કરવામાં આવે છે અર્થાત્ ઉષ્ણતા માટે અગ્નિ પેટાવીને તૈયાર કરવામા

विराधनाभयेन 'जे भयंतारो' ये भयत्रातारः भवतीति त्राणकर्तारो भगवन्तो निर्ग्रन्थाः साधवः 'तहप्पगाराणि' ये भयत्रातारः भवभीतित्राणकर्तारो भगवन्तो निर्ग्रन्थाः साधवः 'तहप्पगाराणि' तथा प्रकाराणि तथाविधानि पूर्वोक्तरूपाणि 'आएसणाणि वा' आयसानि वा लोहमयानि आदेशनानि वा 'आयतणाणि वा' आयतनानि वा देवकुलरूपाणि गृहाणि 'जाव' यावत्-देवकुलपार्श्वावरकरूपाणि वा सभा वा प्रपा वा पण्यगृहाणि वा यानगृहाणि वा यानशाला वा सुधाकर्मान्तानि वा वर्द्धकर्मान्तानि वल्कलकर्मान्तानि वा यावद् भवनगृहाणि वा 'उवागच्छंति' उपागच्छन्ति, तत्रोपागम्य 'इयराइयरेहिं' इतरेतरैः 'पाहुडेहिं' प्राभृतकैः उपायनरूपेण प्रदत्तैः उपाश्रयैः 'वट्टंति' वर्तन्ते वर्तयन्ति 'दुपक्खंते धम्मं सेवंति'

संरम्भ एवं आरम्भ तथा समारम्भों से संयमकी विराधना का भय रहता है इसलिये 'जे भयंतारो तहप्पगाराणि' जो ये भयत्राता भवभीति से त्राण करने वाले भगवान् निर्ग्रन्थ जैन साधुमुनि महात्मा 'तहप्पगाराणि' उस प्रकार के पूर्वोक्त रूप वाले 'आएसणाणि वा' आयसानि लोहे या इस्पात के बनाये हुए गृहों में या 'आयतणाणि वा' देवकुल गृह रूप आयतनों में या 'जाव' देवकुलपार्श्वारक रूप गृहों में या सभागृहों में या प्रपा पनीयशालाओ में या पण्यगृहों में या पण्य शालाओं में यान रथों के बनाने के गृहोंके अथवा यानशालाओ में यानरथों रखने के गृहों में या सुधा चूना के निर्माण गृहों में या वर्द्ध-चमडे के बनाये जाने वाले मशक चरस वगैरह के निर्माण गृहों में या वल्कल छाल या छिलका शण वगैरह से बनाये जाने वाले पिटारी-टोकरी वगैरह के निर्माण गृहों में या भवन गृहों में 'उवागच्छंति' आ जाते है और 'उवागच्छित्ता इयराइयरेहिं पाहुडेहिं वट्टंति' आकर परस्पर में प्राभृतक उपायन भेंटके रूप में दिये गये उन उपाश्रय रूप गृहों को उपयोग में लाते है तथा व्यवहार में अमल करते हैं ये

આવે છે. આ રીતે ષટ્કાયના જીવોના સંરભ અને આરંભ તથા સમારંભોથી સંયમની વિરાધના થવાનો ભય રહે છે. તેથી 'जे भयंतारो तहप्पगाराणि' જે આ ભવભયથી બચાવનાર નિર્ગ્રન્થ સાધુ મુનિ તેવા પ્રકારના 'आएसणाणि वा' લોહ નિર્મિત ગૃહોમાં કે આરસથી બનાવેલ ગૃહોમાં અથવા 'आयतणाणि वा' દેવકુલરૂપ આયતનોમાં અથવા દેવગૃહોમાં કે સભાગૃહોમાં અથવા પાનીયશાળાઓમાં અથવા પણ્ય શાળાઓમાં અર્થાત્ દુકાનના ગૃહોમાં કે યાન ગૃહોમાં એટલે કે રથો બનાવવાના ગૃહોમાં અથવા યાનશાળાઓમાં અર્થાત્ યાન રથો વિગેરે રાખવાના ગૃહોમાં અથવા ચુનો બનાવવા ગૃહોમાં અથવા છાલ કે છોડા કે શણ વિગેરેથી બનાવવામાં આવનાર ટોપલી કંડીયા વિગેરે બનાવવાના ગૃહોમાં તથવા ભવન ગૃહોમાં 'उवागच्छति' આવી જાય છે અને 'उवागच्छित्ता' આવીને 'इयराइयरेहिं पाहुडेहिं वट्टंति' પરસ્પર ભેટ તરીકે આપેલ એ ઉપાશ્રય રૂપ ગૃહોને ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે, તથા વ્યવહારમાં લે છે તે સાધુ મુનિ ખરી રીતે 'दुपक्खं ते

द्विपक्षं कर्म-द्रव्यतः साधुरूपं, भावतो गृहस्थरूपश्चेत्येवं द्विपक्षं कर्म ते साधवः सेवन्ते, वेषमात्रेण साधुत्वं षट्कायसमारम्भादिना च गृहस्थत्वं भजन्ति तस्मात् 'अयमाउसो!' हे आयुष्मन्! शिष्य! इयम् 'महासावज्जकिरिया यावि भवइ' महासावद्यक्रिया चापि भवति, तस्मात् षट्कायसमारम्भादिना संयमात्मविराधनासंभवेन एतादृशे उपाश्रये साधु भिर्वसति न विधेया, अन्यथा तन्निवासे तेषां महासावद्यक्रिया दोषः स्यात् ॥सू० ३२॥

मूलम्-इह खलु पाईणं वा पडीणं वा दाहीणं वा उदीणं वा संतेगइया सड्ढा भवंति, तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवइ, जाव तं रोयमाणेहि अप्पणो सअट्ठाए तत्थ तत्थ अगारीहिं अगाराइं चेतिताइं भवंति तं जहा-आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा, महया पुढवीकायसमारंभेणं, एवं महया आउतेउवाउवणस्सइ तसकायसमारंभेणं जाव अगणिकाये वा उज्जालियपुव्वे भवइ, जे भयंतारो

जैन साधुमुनि महात्मा 'दुपक्खं ते कम्मं सेवंति' वास्तवमें द्विपक्षका सेवन करते हैं अर्थात् द्रव्य रूप से साधु रूप का भावरूप से गृहस्थ रूपका सेवन इसतरह द्विपक्ष कर्मका वे साधु सेवन करते है एतावता वेषमात्र से साधुपन को और उक्तरीति से षट्काय जीवों के संरंभ आरंभ और समारंभ के द्वारा गृहस्थपना को भजते हैं इसलिये 'अयमाऊसो' हे आयुष्मन् शिष्य यह 'महासावज्ज किरियायावि भवइ'महासावद्यक्रिया नामका दोष उन साधुओं को लगता है, ऐसा वीतराग भगवान् श्रीमहावीर स्वामी अपने शिष्य रूप गणधर श्रीगौतमादि को उपदेश देते हैं इसलिये उक्तरीति से षट्काय जीवों का समारम्भादि से संयम आत्मविराधना की संभावना, होने से इसप्रकार के उपाश्रय में जैन साधु गण को नहीं रहना चाहिये, क्योंकि इस तरह के उपाश्रय में रहने से उन साधु गणों को महा सावद्यक्रिया नाम का दोष होगा ॥ ३२ ॥

कम्म सेवंति' द्विपक्ष कर्मोनु सेवन करे छे अर्थात् द्रव्यपणाथी साधुपणानु अने भाव રૂપથી ગ્રહસ્થ પણાનું સેવન કરે છે આ રીતે એ સાધુ દ્વિપક્ષ કર્મનું સેવન કરે છે. એટલે કે વેષ માત્રથી સાધુપણાને અને ઉક્તપ્રકારથી ષટ્કાયના જીવોના સંરંભ-આરંભ અને સમારંભ દ્વારા ગૃહસ્થ પણાને સેવે છે. તેથી 'अयमाउसो!' હે આયુષ્મન્ શિષ્ય! 'महा सावज्जकिरियायावि भवइ' મહા સાવદ્ય ક્રિયા નામનો દોષ એ સાધુમુનીને લાગે છે, આ પ્રમાણે વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ પોતાના શિષ્યોને ઉપદેશ આપેલ છે. તેથી એ પ્રકારથી ષટ્કાયના જીવોના સમારંભાદિ સંયમ આત્મ વિરાધના થવાનો સંભવ હોવાથી આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં જૈનમુનિઓએ રહેવું નહીં. કેમ કે આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમા રહેવાથી એ સાધુને મહા સાવદ્ય ક્રિયા નામનો દોષ લાગે છે. ॥ ૩૨ ॥

तहप्पगाराइं आएसणाणि वा भवणगिहाणि वा उवागच्छंति इयरा-इयरेहिं पाहुडेहिं वट्टंति एगपक्खं ते कम्मं सेवंति अयमाउसो ! अप्प-सावज्जाकिरिआ यावि भवइ ॥सू० ३३॥

छाया-इह खलु प्रचीनं वा प्रतीचीनं वा दक्षिणं वा उदीचीनं वा सन्ति एकके श्राद्धा भवन्ति, तेषाञ्च खलु आचारगोचरो नो सुनिश्चितो भवति, यावत् तं रोचमानैः आत्मनः स्वार्थाय तत्र तत्र अगारिभिः अगाराणि चेतितानि भवन्ति तद्यथा-आयसानि वा यावद् भवनगृहाणि वा, महता पृथिवीकायसमारम्भेण एवं महता अप्तेजोवायुवनस्पतित्रसकाय-समारम्भेण यावद् अग्निकायो वा उज्ज्वालितपूर्वो भवति, ये भयत्रातारः तथाप्रकाराणि आयसानि वा यावद् भवनगृहाणि वा उपागच्छन्ति इतरेतरैः प्राभृतकैः एकपक्षं ते कर्म सेवन्ते, इयम् आयुष्मन् ! अल्पसावद्यक्रिया चापि भवति ॥सू० ३३॥

टीका-'अथ अल्पसावद्यक्रिया नाम शय्यैषणामधिकृत्य प्रतिपादयितु माह-'इह खलु पाईणं वा पडीणं वा दाहीणं वा उदीणं वा' इह खलु प्रज्ञापकप्रभृत्यपेक्षया प्राचीनं वा प्रतीचीनं वा दक्षिणं वा उदीचीनं वा, प्राच्यादि दिक्षु 'संतेगइया सड्ढा भवंति' सन्ति एकके केचन श्राद्धाः प्रकृतिभद्रकाः श्रावका गृहस्था वा भवन्ति ते च पूर्वोक्त रीत्या गृहपत्यादयो बोध्याः, 'तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवइ' तेषाञ्च खलु गृहपत्यादि श्राद्धानां

अब अल्प सावद्यक्रिया नाम की शय्यैषणा को लक्ष्य कर प्रतिपादन करते हैं

टीकार्थ-'इहखलु पाईणं वा, पडीणं वा, दाहिणं वा, उदीणं वा, संतेगइया सड्ढाभवंति' यहां पर प्रज्ञापक पुरुषकी अपेक्षा से पूर्वदिशा में या पश्चिम दिशामें या दक्षिण तथा उत्तर दिशामें किसी भी एक दिशामें कोइ एक आद श्राद्ध श्रद्धालु पुरुष होते हैं जैसे गृहपति वगैरह-'जे तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवइ' किन्तु उन गृहपति वगैरह श्रद्धालु पुरुषों के जैन मुनिमहात्माओं के अचार विचार का सुनिश्चितरूपसे पता नहीं रहता हैं-' जाव तं रोयमाणेहिं' तथापि उन जैन साधुओं को श्रद्धादृष्टि से देखते हुए एवं विश्वास करते हुए एवं प्रीति प्रेम आदर भाव करते हुए वे अगारी सागारिक गृहपति वगैरह 'अप्पणो

હવે અલ્પ સાવદ્ય ક્રિયા નામની શય્યૈષણાને ઉદ્દેશીને સૂત્રકાર કથન કરે છે-

ટીકાર્થ-'इह खलु पाईणं वा पडीणं वा' આ જગતમાં પ્રજ્ઞાપક પુરૂષની અપેક્ષાથી પૂર્વ દિશામાં અથવા પશ્ચિમ દિશામાં અથવા 'दाहिणं वा उदीणं वा' દક્ષિણ દિશામાં અથવા ઉત્તર દિશામાં 'संतेगइया सड्ढा भवंति' કોઈ કોઈ શ્રદ્ધાવાળા પુરૂષ હોય છે જેમ કે ગૃહપતિ શ્રાવક વિગેરે 'तेसिं च णं आयारगोयरे' પરંતુ એ શ્રદ્ધાળુ ગૃહપતિ વિગેરેને સાધુઓના આચારોની 'णो सुणिसंते भवइ' સારૂ નિશ્ચિત રૂપે હોતી નથી, 'जाव तं रोयमाणेहिं' તો પણ સાધુમુનિ પ્રત્યેની શ્રદ્ધા દૃષ્ટિથી તથા તેમના પ્રત્યેના વિશ્વાસથી

आचारगोचरः साध्वाचारविचारो नो सुनिश्चितो भवति यद्यपि सुनिश्चितरूपेण ज्ञातो न भवति तथापि 'जाव तं रोयमाणेहिं' यावत् तं साधुं श्रद्दधानैः तं प्रतीयमानैः तं रोचमानैः प्रीतिविषयं कुर्वद्भिः समादरदृष्ट्या जानद्भिः उपाश्रयदानस्य स्वर्गादिफलं कामयमानैः 'अप्पणो सअट्ठाए' आत्मनः स्वार्थाय निजार्थं 'तत्थ तत्थ अगारीहिं अगाराइं चेतिताणि भवंति' तत्र तत्र तत्तत्कृत्यावश्यक स्थानेषु अगारिभिः सागारिकैः श्राद्धैः अगाराणि गृहाणि चेतितानि निर्मितानि भवन्ति 'जाव' यावत्–तद्यथा–आयसानि वा आदेशनानि वा आयतनानि वा देवकुलानि वा सभा वा प्रपा वा पण्यगृहाणि वा पण्यशाला वा यानगृहाणि वा, यानशाला वा सुधाकर्मान्तानि वा वर्द्धकर्मान्तानि वा वल्कलकर्मान्तानि वा श्मशानकर्मान्तानि

सअट्टाए' अपने स्वार्थ के वास्ते 'तत्थ तत्थ अगारिहिं आगाराइं चेतियाइं भवंति' उन उन स्थलो में अगारों गृहों को बनवाते हैं 'तं जहा आएसणाणि वा' जैसे कि आयसानि लोहे के गृहों को या यावत् आयतनो को या देवकुलो को या सभागृहो को प्रपा--पानियशालाओं को अथवा पण्यगृहो को या पण्यशालाओं को या वर्द्ध–चर्ममय मशक चरस निर्माणगृहो को या वल्कल छाल निर्माण गृहो को या दर्भ–कुश–डाभ आस्तरण निर्माण गृहो को या श्मशान गृहो को या पर्वत गृहो को या कन्दरा गृहो को शैलोपस्थापन गृहो को या भवन गृहों को वे सागारिक गृहपति वगैरह बनवाते है और 'महया पुढवीकायसमारंभेणं' अत्यत अधिक पृथिवीकाय जीवों के समारंभ से–'एवं महया आउ तेऊ वाउ-वणस्सइ' एव अत्यंत ही अधिक अप्काय–तेजस्काय–वायुकाय वनस्पति काय 'तसकाय समारंभेणं जाव' त्रसकाय जीवों के समारंभ से यावत् अत्यंत ही अधिक समारंभ से तथा अत्यंत ही अधिक आरंभ से एवं अत्यंत अधिक विरूप रूपों अर्थात् अनेक प्रकार के पापकर्मों से जैसे कि छादना करना तथा

તથા તેમના પ્રત્યેના પ્રીતિભાવથી 'अप्पणो सअट्ठाए' તે સાગારિક ગૃહપતિ વિગેરેએ પોતાના ઉપયોગ માટે 'तत्थ तत्थ' अगारिहिं अगाराइं चेतियाइं भवंति' તે તે સ્થળોમાં ગૃહો બનાવે છે 'तं जहा' જેમ કે 'आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा' અથવા યાવત્ આયતનોને અથવા દેવ ગૃહોને અથવા સભાગૃહોને અથવા પાનીયશાળાઓને અથવા પણ્ય ગૃહોને અથવા પણ્યશાળાઓને અથવા ચર્મમય મશક વિગેરેના નિર્માણ ગૃહોને અથવા વલ્કલ વસ્ત્ર બનાવવાના ગૃહોને અથવા દાભ વિગેરેની સાદડી વિગેરે બનાવવાના ગૃહોને અથવા પર્વત પર બનાવેલ ગૃહોને અથવા ભવન ગૃહોને સાગારિક ગૃહસ્થ શ્રાવક વિગેરે બનાવે છે. 'महया पुढवीकायसमारंभेणं' તથા તે તે ગૃહો મોટા એવા પૃથ્વીકાય જીવોના સમારંભથી અને 'एवं महया आउ–तेउ–वाउ–वणस्सइ तसकायसमारंभेणं जाव' તથા અત્યંત વધારે અપ્કાય, તેજસ્કાય, વાયુકાય, વનસ્પતિકાય અને ત્રસકાય જીવોના સમારંભથી યાવત્ અત્યંત અધિક સંરભથી તથા અત્યંત અધિક આરંભથી તથા અત્યંત

वा शून्यागारकर्मान्तानि वा गिरिकन्दरा शैलोपस्थापनकर्मान्तानि वा भवनगृहाणि वा महता पृथिवीकायाप्कायतेजस्कायवायुवनस्पतित्रसकायसमारम्भेण महता संरम्भेण महता आरम्भेण महद्भिः विरूपरूपैः पापकर्मकृत्यैः तद्यथा-छादनतः लेपनतः संस्तारकद्वारपिधानतः शीतोदकं परिष्ठापितपूर्वं भवति 'अगणिकाए उज्जालियपुव्वे भवइ' अग्निकायः उज्ज्वालितपूर्वो भवति 'जे भयंतारो' ये भयत्रातारो भगवन्तो निर्ग्रन्थाः जैनमुनयः 'तहप्पगाराइं' तथाप्रकाराणि श्राद्धैः आत्मनः स्वार्थं निर्मितानि 'आएसणाणि वा' अयसानि वा आदेशनानि वा 'जाव भवणगिहाणि वा यावत्-आयतनानि वा देवकुलानि वा भवनगृहाणि वा 'उवागच्छंति' उपागच्छन्ति 'उवागच्छित्ता' उपागत्य च 'इयराइयरेहिं 'पाहुडेहिं' इतरेतरैः

लेपन करना एवं संस्तारक द्वारपिधान अर्थात् संस्तारक शय्या संथरा पाथरने के लिये शयन स्थान को समतल करना और द्वार को बंद करने के लिये लेपन क्रिया करना इत्यादि अनेकों प्रयोजनों को अभिलक्ष्य कर पहले से ही सेवन द्वारा उष्णता गर्मी को दूर करने के लिये शीतोदक को रखना पडता है और सियाला ठण्डक ऋतुमें शैत्य को दूर करने के लिये 'जाव अगणिकाये वा उज्जालियपुव्वे भवइ' पहले से ही अग्नि को प्रज्वलित करना पडता है इसलिये-'जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा,' जो ये भय त्राता-भवभीति से त्राण करने वाले जैन साधु मुनि महात्मा उस प्रकार के अपने स्वार्थ के लिये गृहस्थों द्वारा बनवाये गये उपाश्रय रूप आयस गृहों में या यावत् आयतनों में या देवकुलों में या सभा गृहों में या प्रपा-पानीयशालाओं में अथवा पण्य गृहों में या पण्य शालाओं में या रथयान निर्माण गृहोंमें या यान रथ स्थापन गृहों में या वर्द्धचर्म मय कशाक चरत्र निर्माण गृहों में या वल्कल छाल छिलका शण वगैरह से बनने वाले वस्तुनिर्माण गृहों में या श्म-

અધિક અનેક પ્રકારના પાપકર્મોથી જેમ કે ઢાંકવુ, લીંપવુ, તથા સંસ્તારક દ્વારપિધાન અર્થાત્ સંસ્તારક શય્યા સંથારો પાથરવા માટે સુવાના સ્થાનને સરખુ કરવુ. તથા દ્વાર બંધ કરવા માટે લેપન ક્રિયા કરવી વિગેરે અનેક પ્રકારના પ્રયોજનોને ઉદ્દેશીને પહેલેથી જ 'अगणिकाय वा उज्जालियपुव्वे भवइ' પાણી છાંટીને ગરમીને દૂર કરવા માટે ઠંડા પાણીને રાખવુ પડે છે અને શિયાળામા ઠંડીને દૂર કરવા માટે પહેલેથી જ અગ્નિ સળગાવવામાં આવે છે તેથી 'जे भयंतारो तहप्पगाराइं' જે આ ભવભીતિથી બચાવનાર સાધુ મુનિ એ પ્રકારના પોતાના સ્વાર્થ માટે ગૃહસ્થોએ બનાવેલા ઉપાશ્રય રૂપ 'आएसणाणि वा' આયસ ગૃહોમા અથવા 'जाव भवणगिहाणि वा' યાવત્ આયતનો અગર દેવ કુલોમા અથવા સભાગૃહોમા અથવા પાનીયશાળાઓમાં અથવા પણ્યગૃહોમાં અથવા પણ્યશાળાઓમા અથવા રથાદિ નિર્માણની યાનશાળાઓમા અથવા રથાદિ યાન સ્થાપન ગૃહોમાં અથવા ચર્મમય મશકાદિ નિર્માણ ગૃહોમા અથવા વલ્કલ છાલ શણ વિગેરેથી બનનારી વસ્તુના નિર્માણ

प्राभृतकैः-उपायनरूपेण प्राप्तैरुपाश्रयैः 'वट्टंति' वर्तयन्ति 'एगपक्खं ते कम्मं सेवंति' एकपक्षं केवलं साधुत्वरूपं कर्म ते साधवः सेवन्ते, न तु द्विपक्षं कर्म सेवन्ते अतएव 'अयमाउसो!' हे आयुष्मन्! शिष्य! इदम् 'अप्पसावज्जकिरिया यावि भवइ' अल्पसावद्यक्रिया चापि भवति, तस्माद् श्राद्धैः एतादृशे स्वार्थनिर्मिते उपाश्रये अल्पसावद्यक्रियात्वात् साधुभिः वसतिर्विधातुं शक्या अत्र अल्पशब्दस्य ईषदर्थकतया नञर्थे पर्यवसानात् अभावरूपोऽर्थो बोध्यः। तथा च अल्पसावद्यक्रिया शब्देन निरवद्यक्रियारूपोऽर्थः फलति ॥३३॥

मूलम्-एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं तिबेमि ॥सू० ३४॥ सेज्जाज्झयणस्स बितीयोद्देसो समत्तो ॥

छाया-एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्, इति ब्रवीमि, शय्याध्ययनस्य द्वितीयोद्देशः समाप्तः ॥ सू० ३४ ॥

शान गृहों में या दूसरे भी इसी प्रकार के पर्वतादि गृहों में या कन्दरा गृहों में अथवा भवन गृहों में 'उवागच्छंति' आ जाते है और 'उवागच्छित्ता इयराइयरेहिं पाहुडेहिं वट्टंति' वहां आकर परस्पर में प्राभृतमाने उपायन रूप भेटके रूप में दिये गये उन उपाश्रयों को उपयोग में लाते हैं तो इससे-'एगपक्खं कम्मं सेवंति' वे साधुगण एक पक्षीय कर्मका ही सेवन करते हैं द्विपक्षीय कर्मका सेवन नहीं करते क्यों की गृहस्थों ने अपने स्वार्थ के लिये ही उन गृहविशेषों बनवाया था, इसलिये 'अयमाउसो! अप्पसावज्जकिरिया यावि भवइ' हे आयुष्मन! शिष्य! यह अल्प सावद्य क्रिया दोष ही उनको लगता है अतः इसप्रकार के उपाश्रय में साधुओं को रहने में कोइ दोष नहीं होता, क्योंकि यहां पर अल्प शब्द का इषदर्थक नञर्थ में ही पर्यवसान समझा जाता है इसलिये अल्प का अर्थ अभाव ही समझना चाहिये अर्थात् अल्प सावद्य क्रिया शब्द से निरवद्य क्रिया रूप ही अर्थ फलित होता है ॥ ३३ ॥

ગૃહોમાં અથવા સ્મશાન ગૃહોમાં અથવા બીજા પણ એ પ્રકારના પર્વતાદિ ગૃહોમાં અથવા ગુફા ગૃહોમાં અથવા ભવન ગૃહોમા 'उवागच्छंति' આવી જાય છે અને 'उवागच्छित्ता' ત્યાં આવીને 'इयराइयरेहिं पाहुडेहिं वट्टंति' પરસ્પરમાં ભેટરૂપે આપેલ એ ઉપાશ્રયોને ઉપયોગમાં લે છે, તો એવી રીતે કરવાથી તે સાધુઓ 'एगपक्खं ते कम्मं सेवंति' એકપક્ષીય કર્મનું જ સેવન કરે છે. દ્વિપક્ષીય કર્મનુ સેવન નથી કરતા કેમ કે ગૃહસ્થોએ પોતાના સ્વાર્થ માટે જ એ ગૃહ વિશેષો બનાવેલ હતા તેથી 'अयमाउसो!' હે આયુષ્મન્! શિષ્ય! 'अप्पसावज्जकिरिया यावि भवइ' આ અલ્પ સાવદ્ય ક્રિયા નામનો દોષ જ તેમને લાગે છે; તેથી આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમા સાધુઓએ રહેવામાં કોઇ પ્રકારનો દોષ નથી. કેમ કે અહીંયાં અલ્પ શબ્દ ઇષદર્થક નઞર્થમા જ પર્યવસિત માનેલ છે. તેથી અલ્પ સાવદ્ય ક્રિયા એ શબ્દથી નિરવદ્ય ક્રિયા રૂપજ અર્થ ફલિત થાય છે ॥ સૂ ૩૩ ॥

टीका–शय्याध्ययनस्य द्वितीयोद्देश वक्तव्यतामुपसंहरन्नाह–'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स' एतत् खलु उपर्युक्तरूपे नवविधं कालातिक्रान्तादिरूपं कर्म तस्य भिक्षुकस्य साधोः 'भिक्खुणीए वा' भिक्षुक्या वा 'सामग्गियं' सामग्र्यम् समग्रत्वम् सम्पूर्णं भिक्षुत्वं साधुत्वरूपं बोध्यम्, ताश्च नवविधाः वसति क्रियाः–'कालइक्कंतु १ वट्ठाण २ अभिकंता ३ चेव अणभिकंता ४ य। वज्जाय ५ महावज्जा ६ सावज्ज ७ मह ८ ऽप्पकिरिआ ९ य ॥१॥ कालातिक्रान्ता १ उपस्थाना २ अभिक्रान्ता ३ चैवानभिक्रान्ता च ४। वर्ज्या च ५ महावर्ज्या ६ सावद्या ७ महासावद्या ८ अल्पक्रिया च ९ ॥ इति। एताश्च नव वसतयो नवभिः सूत्रैर्यथाक्रमम् प्रतिपादिताः, तासु च अभिक्रान्ताल्पक्रिये साधूनां योग्ये शेषास्तु अयोग्याः प्रति-

अब शय्याध्ययन के द्वितीयोद्देशक की वक्तव्यता का उपसंहार करते हैं–

टीकार्थ–'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा, सामग्गियं त्ति बेमि' यही पूर्वोक्त कालातिक्रान्तादि रूपा कर्म उस संयमशील साधु और साध्वी का सामग्र्य-समग्रता सम्पूर्ण साधुत्व समझना चाहिये अर्थात्–नव प्रकार की पूर्वोक्त वसति क्रिया जैसे कि कालातिक्रान्तरूपा१, उपस्थानरूपा२, अभिक्रान्तरूपा३ अनभिक्रान्तरूपा४, वर्ज्यरूपा५, महावर्ज्यरूपा६, सावद्यरूपा७, महा सावद्यरूपा८ और अल्प क्रियारूपा वसतिक्रियाओं का नौ सूत्रों के द्वारा यथाक्रम से प्रतिपादन किया गया है उन में दोही अभिक्रान्तरूपा वसति और अल्पक्रियारूपा वसति जैन साधु और जैन साध्वी के लिये योग्य समझी जाती है और बाकी सात प्रकार की वसति साधु और साध्वी के योग्य नहीं मानी जाती है ऐसा उपदेश वीतराग भगवान् श्री महावीर स्वामी ने गौतमादि गणधर शिष्यों को दिया है, ॥३४॥

द्वितीय शय्याध्ययन का द्वितीयोद्देशक समाप्त हुआ

હવે શય્યાધ્યયનના બીજા ઉદ્દેશાના કથનનો ઉપસંહાર કરે છે–

ટીકાર્થ–'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामग्गियं त्तिवेमि' આ પૂર્વોક્ત કાલાતિક્રાન્તાદિ રૂપ કર્મ એ સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીની સમગ્રતા અર્થાત્ સંપૂર્ણ સાધુપણુ સમજવુ અર્થાત્ નવપ્રકારની પૂર્વોક્ત વસતિ ક્રિયા જેમ કે–કાલાતિક્રાન્તરૂપા ૧ ઉપસ્થાનરૂપા ૨ અભિક્રાન્તરૂપા ૩ અનભિક્રાન્તરૂપા૪ વર્જ્યરૂપા ૫ મહાવર્જ્યરૂપા ૬ સાવદ્યરૂપા ૭ મહાસાવદ્ય રૂપા ૮ અને અલ્પ ક્રિયારૂપા ૯ વસતિ ક્રિયાઓનુ નવ સૂત્રો દ્વારા યથાક્રમ પ્રતિપાદન કરવામાં આવેલ છે તેમાં બેજ અભિક્રાંતરૂપા વસતિ અને અલ્પ ક્રિયારૂપા વસતિ જૈન સાધુ અને જૈન સાધ્વીને માટે યોગ્ય માનવામા આવેલ છે. અને બાકીની સાત પ્રકારની વસતિ સાધુ અને સાધ્વી માટે યોગ્ય માનેલ નથી. આ રીતનો ઉપદેશ વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ ગૌતમાદિ ગણધરોને આપેલ છે. આ રીતે આ બીજા અધ્યયનનો બીજો ઉદ્દેશો સમાપ્ત થયો. ॥સૂ૦ ૩૪॥

पत्तव्याः । 'त्तिबेमि' इति ब्रवीमि-उपदिशामि इति भगवान् महावीर आह । इति द्वितीयस्य शय्याध्ययनस्य द्वितीयोद्देशः समाप्तः ॥ सू० ३४ ॥

तृतीयोद्देशकः प्रारभ्यते-

मूलम्-से य णो सुलभे फासुए उंछे अहेसणिज्जे, णो य खलु सुद्धे इमेहिं पाहुडेहिं, तं जहा-छायणओ, लेवणओ संथारदुवारपिहाणओ पिंडवाएसणाओ से य भिक्खू चरियारए ठाणरए णिसीहियारए सेज्जासंथारपिंडवाएसणारए संति भिक्खुणो एवमक्खाइणो उज्जुया णियागपडिवन्ना अमायं कुव्वमाणा वियाहिया ॥सू० ३५॥

छाया-स च नो सुलभः प्रासुकः उञ्छः अथ एषणीयः, नो च खलु शुद्धः एभिः प्राभृतकैः, तद्यथा-छादनतः, लेपनतः, संस्तारकद्वारपिधानतः पिण्डपातैषणातः, स च भिक्षुः चर्यारतः स्थानरतः निषीधिकारतः शय्यासंस्तारपिण्डपातैषणारतः' सन्ति भिक्षुकाः एवमाख्यायिनः ऋजुकाः नियागप्रतिपन्नाः अमायां कुर्वाणाः व्याख्याताः । सू० ३५॥

टीका-'शय्यैषणानामक द्वितीयाध्ययनस्य द्वितीयोद्देशके अन्तिमसूत्रे शुद्धवसतिवर्णनं कृतम् अस्मिन् प्रस्तुते तृतीयोद्देशके अशुद्धवसतिवर्णनं प्रस्तूयते-'से य णो सुलभे फासुए उंछे अहेसणिज्जे' आहारग्रहणार्थं स्थातुं प्रार्थयमानं श्रावकं साधुः दुर्लभशुद्धवसतिं प्रतिपादयन्नाह-स च उपाश्रयो नो सुलभः प्रासुकः अचित्तः, उञ्छः छादनादि-उत्तरगुणीय दोष-

---

द्वितीय शय्याध्ययन के तृतीयोद्देशक की हिन्दी टीका-

शय्यैषणा नामक द्वितीय अध्ययन के द्वितीयोदेशक के अन्तिम सूत्र में शुद्ध वसति का वर्णन किया गया है, इसलिये प्रसंगवश इस प्रस्तुत तीसरे उद्देशक में अशुद्ध वसति का वर्णन करते हैं-

टीकार्थ-'से य णो सुलभे फासुए उंछे अहेसणिज्जे' अशनादि चतुर्विध आहार ग्रहणार्थ जैन साधु को ठहरने के लिये प्रार्थना करने वाले श्रावक को साधु कहता है कि-शुद्ध वसति मिलना दुर्लभ है अर्थात् उस प्रकार का शुद्ध वसतिरूप उपाश्रय अप्रासुक अचित्त और उञ्छ-छादनादि-उत्तरगुण सम्बन्धी दोष रहित, एवं एषणीय-मूलोत्तर गुण सम्बन्धी दोष रहित और आधाकर्मादि

ઉદ્દેશા ત્રીજો

શય્યૈષણા નામના બીજા ઉદ્દેશાના છેલ્લા સૂત્રમા શુદ્ધ વસતિનુ વર્ણન કરવામાં આવી ગયુ છે. તેથી પ્રસ ગવશાત્ આ પ્રસ્તુત ત્રીજા ઉદ્દેશામા અશુદ્ધ વસતિનુ વર્ણન કરવામા આવે છે-

ટીકાર્થ-અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર ગ્રહણાર્થ સાધુએ રહેવા માટે પ્રાર્થના કરવા વાળા શ્રાવકને સાધુ કહે કે-'से य णो सुलभे फासुए' શુદ્ધ વસતી રૂપ ઉપાશ્રય પ્રાસુક અચિત્ત અને 'उंछे' છાદનાદિ ઉત્તર ગુણ સંબંધી દોષ વિનાનો તથા 'अहेसणिज्जे' એષ-

रहितः, अथ-एवम् एषणीयः मूलोत्तरगुणीयदोषरहितत्वात् आधाकर्मादिदोषरहितत्वाच्च शुद्धः उपाश्रयो नो सुलभः संभवति अपितु दुर्लभ एव, तथा 'णोय खलु सुद्धे इमेहिं पाहुडेहिं' नो च खलु शुद्धः उपाश्रयः एभिः प्राभृतकैः पापकर्मकृत्यैः निष्पादित शुद्धः संभवति तान्येव पापकर्मकृत्यान्याह-'तं जहा-छायणओ लेवणओ संथारदुवारपिहाणओ' तद्यथा-छादनतः साध्वर्थम् आच्छादनकर्मतः लेपनतः-गोमयादिना लेपनकर्मतः, संस्तारद्वारपिधानतः-संस्तारकभूमि समीकरणादिक्रियातः द्वारपिधानार्थकपाटादिनिर्माणतश्च, 'पिंडवाएसणाओ' पिण्डपातैषणातः पिण्डपातैषणा दृष्ट्यापि शय्यातरपिण्डग्रहणाग्रहणतः शुद्धोपाश्रयो दुर्लभ इति 'से य भिक्खू चरियारए' ते च भिक्षुकाः निर्ग्रन्थाः साधवः चर्यारताः-नवकल्पविहारचर्यारता भवन्ति तथा 'ठाणरए' स्थानरताः-कायोत्सर्गादिरूप ध्यानरताः 'णिसीहि-

दोष रहित 'णो य खलु सुद्धे इमेहिं पाहुडेहिं' इस प्रकार के प्राभृतकों से अर्थात् पापकर्म से निष्पादित उपायों से शुद्ध उपाश्रय नहीं हो सकता-'तं जहा छायणओ लेवणओ' जैसे कि साधु के लिये आच्छादन कर्म और गोमय गोचर वगैरह द्वारा लेपन कर्म से एवं 'संथार दुवारपिहाणओ' संथरा विस्तर पाथरने के लिये भूमितल को समतल करने की क्रिया से अर्थात्-छील-छाल करने से एवं द्वार को बन्द करने के लिये कपाटादि का निर्माण करने से एवं 'पिंडवाएसणाओ' पिण्डपात भिक्षाकी एषणा दृष्टि से अर्थात् शय्यातर का पिण्ड का ग्रहण करना या ग्रहण नहीं करने के विचार से भी शुद्ध उपाश्रय दुर्लभ है क्योंकि-'सेय भिक्खू चरियारए' वे भिक्षुक निर्ग्रन्थ जैन साधु लोग चर्यारत अर्थात् नवकल्प विहार चर्या में तल्लीन रहते हैं एवं 'ठाणरए'-स्थानरत अर्थात् ध्यान रूप कायोत्सर्ग में भी तल्लीन रहते हैं एवं 'णिसीहियारए' निषीधिकारत अर्थात् स्वाध्याय करने में तल्लीन रहते हैं और 'सेज्जासंथारपिंडवाएसणारए'-शय्या संस्तार पिण्डपाते-

णीय અર્થાત્ મૂલોત્તર ગુણ સબંધી દોષ રહિત અને આધાકર્માદિ દોષ રહિત શુદ્ધ ઉપાશ્રય 'णो य खलु सुद्धे' સુલભ હોતો નથી પરંતુ દુર્લભ છે તથા 'इमेहिं पाहुडेहिं' આવા પ્રકારના પ્રાભૃતોથી અર્થાત્ પાપકર્મથી સંપાદિત ઉપાયોથી શુદ્ધ ઉપાશ્રય થઈ શકતો નથી 'तं जहा' જેમ કે-'छायणओ' સાધુને માટે જ આચ્છાદન કર્મથી 'लेवणओ' છાણ વિગેરે દ્વારા લેપન કર્મથી એવં 'संथारदुवारपिहाणओ' સંસ્તારક પથારી પાથરવા માટે ભૂમિતલને સમતલ કરવાની ક્રિયાથી અર્થાત્ ઠીકઠાક કરવાથી તથા દ્વારને બંધ કરવા માટે કમાડ વિગેરેનું નિર્માણ કરવાથી તથા 'पिंडवाएसणाओ' પિંડપાત ભિક્ષાની એષણા દૃષ્ટિથી અથવા શય્યાતરના પિંડને ગ્રહણ કરવા કે ગ્રહણ ન કરવા તેવા વિચારથી પણ શુદ્ધ ઉપાશ્રય દુર્લભ જ છે કેમ કે-'सेय भिक्खु चरियारए' નિર્ગ્રન્થ સાધુ ચર્યારત અર્થાત્ ચર્યામાં તલ્લીન રહે છે. તેમજ ठाणरए સ્થાનરત અર્થાત્ ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગમાં પણ લીન રહે છે. તથા 'णिसीहियारए' નિષીધિકારત અર્થાત્ સ્વાધ્યાય કરવામાં તલ્લીન

यारए' निषीधिकारताः स्वाध्यायलीनाश्च भवन्ति, एवं 'सिज्जासंथारपिंडवायएसणारए' शय्यासंस्तारपिण्डपातैषणारताः ग्लानादिकारणतः शयनार्थं संस्तारकरताः अङ्गारधूमादि दोषरहिताहारग्रहणरताश्च भवन्ति, 'संति भिक्खुणो एवमक्खाइणो' सन्ति विद्यन्ते भिक्षुकाः साधवः एवम्-उपर्युक्तरीत्या आख्यायिनः-यथावस्थितउपाश्रयदोषवक्तारः 'ऋजुया' ऋजुकाः सरलाः छलकपटादि दोषवर्जिताः 'णियागपडिवन्ना' नियागप्रतिपन्नाः नियागः संयमः मुक्तिर्वा तत्प्रतिपन्नाः तद्रता भवन्ति 'अमायं कुव्वमाणा वियाहिया' अमायां कुर्वाणाः अमायिनः मायारहिताः साधवः व्याख्याताः प्रतिपादिताः। उक्तञ्च 'मूलुत्तरगुणसुद्धं थीपसुपंडगविवज्जियं वसहिं। सेवेज्ज सव्वकालं विवज्जए हुंति दोसाउ ॥१॥ मूलोत्तरगुण शुद्धां स्त्रीपशुपण्डकविवर्जितां वसतिम्। सेवेत सदाकालं विपर्ययेतु भवन्ति दोषाः ॥१॥ इति, मूलोत्तरगुणास्तु-'पट्टी वंसो दो धारणाओ चत्तारि मूलवेलीओ। मूलगुणेहिं विसुद्धा, एसा

षणारत-अर्थात् ग्लान बिमार साधु के लिये संथार पाथरने में भी लीन रहते हैं अङ्गधूमादि दोष रहित आहार ग्रहण करने में तल्लीन रहते हैं और 'संति भिक्खुणो एवमक्खाइणो ऋजुया' इस प्रकार के भी बहुत से जैन साधुमुनि महात्मा गण होते हैं जोकि उक्तरीति से यथावस्थित उपाश्रय के दोषों के वक्ता एवं छलकपटादि दोषों से रहित ऋजु सरल स्वभाववाले और 'णियाग-पडिवन्ना'-नियागप्रतिपन्न अर्थात् संयम या मुक्तिरत तथा 'अमायं कुव्वमाणा' माया रहित और माया नहीं करने वाले भी 'वियाहिया' बहुत से साधु होते हैं इसीलिये कहा भी है-'मूलुत्तरगुण सुद्धं' मूलोत्तर मूलगुणों से और उत्तरगुणों से शुद्ध और 'थीपसुपंडगविवज्जियं वसहिं' स्त्री पशु तथा नपुंसक से रहित उपाश्रय रूप वसति को 'सेवेज्जसव्वकालं' सर्वकाल सेवन करे अन्यथा 'विव-ज्जिएहुंति दोसाऊ' अर्थात् विपर्यय मूलोत्तर गुणों से शुद्ध नहीं हो और स्त्री,

રહે છે અને 'सेज्जासंथारपिंपडवाएसणारए' શય્યા સંસ્તાર પિંડપાતૈષણારત અર્થાત્ ગ્લાન બિમાર સાધુ માટે સંથારો પાથરવામાં પણ લીન રહે છે. અને અંગાર ધૂમ વિગેરે દોષથી રહિત આહાર ગ્રહણ કરવામાં તલ્લીન રહે છે તથા 'संति भिक्खुणो एवमक्खाइणो' આ પ્રકારના પણ ઘણા સાધુ ગણ હોય છે કે જે ઉક્ત પ્રકારથી યથાવ-સ્થિત ઉપાશ્રયના દોષોને કહેનાર તથા 'ऋजुया णियागपडिवन्ना' છળકપટ વિગેરે દોષોથી રહિત ઋજુ સરળ સ્વભાવવાળા અને નિયાગ પ્રતિપન્ન અર્થાત્ સંયમ અથવા મુક્તિરત તથા 'अमाय कुव्वमाणा वियाहिया' અમાયી-માયા રહિત અર્થાત્ માયા નહીં કરવાવાળા એવા ઘણા સાધુઓ હોય છે તેથી કહ્યું પણ છે.-'मुल्लुत्तरगुणसुद्धं' મૂળ અને ઉત્તર ગુણથી શુદ્ધ તથા 'थी पसुग्डगविवज्जिय वसहिं' સ્ત્રી પશુ તથા નપુંસક વિનાના ઉપાશ્રયરૂપ વસતિને 'सेवेज्ज सव्वकालं' સાધુએ સર્વકાળ સેવન કરવું 'विवज्जिए हुंति दोसाउ'

आहागडा वसही ॥१॥ वंसगकडणो कंपणछायण लेवण दुवारभूमीओ। परिकम्मविप्पमुक्का एसा मूलुत्तरगुणेसु ॥२॥ दूमिअ धूमिअ वासिअ उज्जोविअ वलिकडाअ वत्ताअ। सित्ता सम्मट्ठाविअ विसोहि कोडीगया वसही ॥३॥ पृष्ठिवंशो द्वे धारणे चरस्रो मूलवेल्यः। मूलगुणैर्विशुद्धा एषा यथाकृता वसतिः॥ वंशककटनोत्कम्पनच्छादन लेपन द्वारभूमेः। परिकर्म-

पशु नपुंसकों से विवर्जित भी नहीं हो इस प्रकार की उपाश्रय रूपवसति दोष युक्तही मानी जाती है

अब मूलोतर गुणों को बतलाते हैं-

'पट्टीवंसो दो धारणाओ' पृष्टि ऊपरका छादन और वंश वांस-दो धरण और 'चत्तारिमूलवेलीओ' और चार मूलवल्ली स्तम्भ होना चाहिये ऐसी वसति अर्थात्-उपाश्रय वगैरह 'मूलगुणेहिं विसुद्धा' मूलगुणों से विशुद्ध 'एसा अहा· गडा वसही' यथाकृत समझनी चाहिये और-'वंसगकडणो कंपणछायण' और वंश वांस कटन वर्षावरण तथा उत्कम्पन एवं छादन तथा 'लेवण दुवारभूमीओ' द्वारभूमिका लेपन 'परिकम्म विप्पमुक्का एसा मूलुत्तरगुणेसु' परिकर्म विप्र-मुक्त और मूलोत्तरगुणों से विशुद्ध तथा 'दूमिय धूमिय वासिअ उज्जोविय' धवलित धूपित और वासित और 'उज्जोविय' उद्योतित और-'वलिकडा आवत्ता अ'-कृत बलित एवं व्यक्त तथा 'सम्मट्ठाविय विसोही कोडिगया वसही'-सिक्त और सम्मृष्ट वसति विशोधिकोटिगत समझनी चाहिये। इस तरह मूलोत्तर गुणों को समझ कर जो उपाश्रय रूप वसति मूलोत्तर गुणों से शुद्ध नहीं हो और स्त्री-पशु-नपुंसक से भी विवर्जित भी नहीं हो उस उपाश्रय में दोष युक्त होने

અન્યથા વિપર્યય અર્થાત્ મૂલોત્તર ગુણોથી શુદ્ધ ન હોય અને સ્ત્રી પશુ અને નપુંસકોથી રહિત પણ ન હોય આવા પ્રકારની ઉપાશ્રયરૂપ વસતિ દોષ યુક્ત જ માનવામાં આવેલ છે.

હવે મૂલોત્તર ગુણો સૂત્રકાર બતાવે છે—

ટીકાર્થ—'पट्टीवंसो' પૃષ્ટિ એટલે કે ઉપરનું છાજન અને વંશ એટલે વાંસ 'दो धारणाओ' બે ધરણ અને 'चत्तारिमूलवेलीओ' ચાર મૂળ વલ્લી એટલે સ્તંભ હોવા જોઈએ એવી વસતી અર્થાત્ ઉપાશ્રય વિગેરે 'मूलगुणेहिं विसुद्धा' મૂલગુણોથી વિશુદ્ધ 'एसा अहा गडावसही' યથાકૃત સમજવી જોઈએ તથા 'वसकडणो' વાંસનું કટન વર્ષાવરણ તથા 'कंप णछायण' ઉત્કંપન અને છાદન તથા 'लेवण दुवारभूमीओ' દ્વાર ભૂમિનું લેપન 'परिकम्म विप्पमुक्का' પરિકર્મ મુક્ત 'एसा मूलुत्तरगुणेसु' અને મૂલોત્તર ગુણોથી વિશુદ્ધ તથા 'दूमिअ धूमिअ वासिअ' ધવલિત, ધૂપિત અને વાસિત તથા 'वज्जोविय बलिकडा आवत्ताय' ઉદ્યોતિત કૃત બલિત તથા વ્યક્ત તથા 'सित्तासम्मट्ठाविअ' સિક્ત અને સંસૃષ્ટ વસતિ 'विसोहिकोटिगया वसही' વિશોધિકોટિગત સમજવી આ પ્રમાણે મૂલોત્તર ગુણોને સમજીને જે ઉપાશ્રય રૂપ વસતિ મૂલોત્તર ગુણોથી શુદ્ધ ન હોય અને સ્ત્રી પશુ નપુંસકોથી રહિત

विप्रमुक्ता एषा मूलोत्तरैर्गुणैः ॥ धवलिता धूपिता वासिता उद्योतिता कृतबलिका च व्यक्ता च । सिक्ता संमृष्टाऽपि च विशोधि कोटीगता वसतिः ॥ इति ॥ सू० ३५ ॥

मूलम्–संतेगइया पाहुडिया उक्खित्तपुव्वा भवइ, एवं णिक्खित्तपुव्वा भवइ, परिभाइयपुव्वा भवइ, परिभुत्तपुव्वा भवइ, परिट्ठवियपुव्वा भवइ, एवं वियागरेमाणे समियाए वियागरेइ ? हंता, भवइ ॥सू० ३६॥

छाया–सन्ति एकके प्राभृतिका उत्क्षिप्तपूर्वा भवति, एवं निक्षिप्तपूर्वा भवति, परिभाजितपूर्वा भवति, परिभुक्तपूर्वा भवति परिष्ठापितपूर्वा भवति, एवं व्याकुर्वन् सम्यग् व्याकरोति हन्त ! भवति ॥ सू० ३६ ॥

टीका–अथ उपाश्रयविषये साधुम्प्रति गृहस्थानां छलकपटादिकं प्रतिपादयितुमाह–'संतेगइया' सन्ति–विद्यन्ते एकके केचन एवं भूता गृहस्थाः, ये वक्ष्यमाणरीत्या छलकपटादिकं कुर्युः तथाहि 'पाहुडिया उक्खित्तपुव्वा भवइ' प्राभृतिका पापकर्मकृत्यैः निष्पादिता उपाश्रयरूपा वसतिः उत्क्षिप्तपूर्वा पूर्वमेव उद्घाटय दर्शिता भवति यथा अस्मिन् उपाश्रये

से साधु को नहीं रहना चाहिये किन्तु जो उपाश्रय रूप वसति मूलोत्तर गुणों से शुद्ध हो और स्त्री पशु नपुंसक से रहित हो उस उपाश्रय रूप वसति में जैन साधु मुनि महात्मा को रहने में कोइ दोष नहीं है क्योंकि संयम का पालन करना परमावश्यक समझा जाता है ॥३५॥

अब उपाश्रय के विषय में साधु के प्रति गृहस्थ श्रावकों के छलकपटादि का प्रतिपादन करते हैं–

टीकार्थ–'संतेगइया पाहुडिया उक्खित्तपुव्वा भवई, एवं णिक्खित्त पुव्वा भवई'–कोई दो एक इस प्रकार वक्ष्यमाणरीति से छलकपटादि करने वाले गृहस्थ श्रावक होते हैं जो कि इस तरह छलकपट करते हुए साधुको कहते हैं कि प्राभृतिक अर्थात् पापकर्म कृत्यो से बनायी गयी उपाश्रयरूप वसति उत्क्षिप्त-

પણ ન હોય એ ઉપાશ્રય દોષ યુક્ત હોવાથી સાધુએ ત્યાં રહેવું નહીં પરંતુ જે ઉપાશ્રય રૂપ વસતિ મૂલોત્તર ગુણોથી શુદ્ધ હોય અને સ્ત્રી પશુ નપુંસક વિનાની હોય એ ઉપાશ્રય રૂપ વસતિમાં સાધુને રહેવામાં કોઈ પણ દોષ નથી કેમ કે– સંયમનું પાલન કરવું તે ખાસ જરૂરી માનવામાં આવેલ છે. ॥સૂ૦ ૩૫ ॥

હવે ઉપાશ્રય વિષે સાધુની પ્રત્યે ગૃહસ્થ શ્રાવકોના છળકપટનું પ્રતિપાદન કરે છે– 'संतेगइया पाहुडिया उक्खित्तपुव्वा भवइ' કોઈ કોઈ આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી છળકપટ વિગેરે કરવાવાળા ગૃહસ્થ શ્રાવક હોય . કે જે આ રીતે છળકપટ વિગેરે કરવાવાળા ગૃહસ્થ શ્રાવક હોય છે કે જે આ રીતે છળકપટ કરતા કરતા સાધુને કહે છે કે–પ્રાભૃતિક અર્થાત્ પાપકર્મ કૃત્યોથી બનાવવામાં આવેલ ઉપાશ્રય રૂપવસતિને ઉત્ક્ષિપ્ત પૂર્વા એટલે કે પહેલેથી ખોલીને બતાવે છે. કે આ ઉપાશ્રયમાં આપ રહો 'एवं निक्खित्तपुव्वा भवइ'

युष्मद् वसत इति, 'एवं णिक्खित्त पुव्वा भवइ' निक्षिप्तपूर्वा भवति अस्माभिः पूर्वमेव आत्मार्थं निष्पादिता वर्तते इति, तथा 'परिभाइयपुव्वा भवइ' परिभाजितपूर्वा भवति अस्माभिः पूर्वमेव परस्परं विभाजिता वसतिरियं वर्तते इति एवं 'परिभुत्तपुव्वा भवइ' परिभुक्तपूर्वा भवति अस्माभिरन्यैश्च पूर्वमेव परिभुक्ता उपभोग विषयीकृता वर्तते इति, तथा 'परिट्ठविय पुव्वा भवइ' परिष्ठापितपूर्वा भवति पूर्वमेव अस्माभिः परित्यक्ता इयं वसति वर्तते इति, यदि भगवन्तः तत्र भवन्तो वसतिमेतां नोपयोक्ष्यन्ते तर्हि वयमेनां परित्यक्ष्यामः इत्येवं रीत्या गृहस्थकृतच्छलकपटादिकं सम्यग् विज्ञाय साधुभिः सा उपाश्रयरूपा वसतिः परिहर्त्तव्या इति भावः, अथ छलकपटादि संभवेऽपि यथाऽवस्थित वसति गुणदोषादिकं व्याकुर्वन् साधुः गृहस्थेन पृष्टः सन् किं सम्यगेव व्याकरोति ? इत्याह-'एवं वियागरेमाणे समियाए वियागरेइ ?' एवम् उक्तरीत्या वसति गुणदोषादिकं कुर्वन् किं सम्यगेव व्याकरोति ? इति शिष्येण पृष्टः सन् आचार्य आह-'हंता, भवइ' हन्त ! सम्यगेव व्याकर्ता साधु र्भवन्ति इत्यर्थः॥२६॥

पूर्वा पहले खोलकर साधु को दिखला देते हैं कि इस उपाश्रय में आप लोग रहिये 'णिक्खित्तपुव्वा भवई' क्योंकि हमलोगोंने निक्षिप्तपूर्वा अपने लिये ही पहले बनवाया है 'परिभाइय पुव्वा भवई' और परिभाजित आपस में बांट भी लिया है 'परिभुत्तपुव्वा भवई' और हम लोगोंने इस उपाश्रय रूप वसति-को पहले उपयोग भी कर लिया है 'परिट्ठविय पुव्वा भवई' हमलोगों-ने बहुत पहले ही परिष्ठापितपूर्वा इस उपाश्रय रूप वसति का परित्याग भी कर दिया है इसलिये यदि आप जैन साधु लोग इस वसति रूप उपाश्रय का उपभोग नहीं करेंगे तो हमको इस उपाश्रय रूप वसति को छोड देंगे 'एवं वियागरेमाणे' इस प्रकार गृहस्थ श्रावक के द्वारा छलकपटादि को जानकर साधु लोग को इस प्रकार के उपाश्रय में नहीं रहना चाहिये अथ उक्तरीति से छलकपटादिक होने पर भी यथावस्थित वसति के गुण दोषों का वर्णन करने वाले साधु के विषय में

અમોએ નિક્ષિપ્ત પૂર્વા એટલે કે અમારા માટે જ પહેલા બનાવરાવેલ છે તેમજ 'परिभाइय पुव्वा भवइ' પરિભાજીત પૂર્વા એટલે કે પરસ્પર ભાગ પાડી લીધેલ છે. તથા 'परिभुत्तपुव्वा भवइ' પરિભુક્ત પૂર્વા-એટલે કે અમોએ આ ઉપાશ્રયરૂપ વસતિનો પહેલા ઉપભોગ પણ કરી લીધેલ છે તથા 'परिट्ठविय पुव्वा भवइ' અમોએ પહેલેથી પરિષ્ઠાપિત પૂર્વા એટલે કે આ ઉપાશ્રય રૂપ વસતિનો પરિત્યાગ પણ કરી દીધેલ છે. તેથી જો આપ આ વસતિરૂપ ઉપાશ્રયનો ઉપયોગ નહી કરો તો અમો આ ઉપાશ્રય રૂપ વસતિને છોડી દઈશુ આ પ્રમાણે ગૃહસ્થ શ્રાવકો દ્વારા કરાતા છળકપટાદિને જાણીને સાધુઓએ આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમા રહેવુ નહી 'एव वियागरेमाणे समियाए वियागरेइ' હવે ઉક્ત પ્રકારથી છળકપટાદિનો સંભવ હોવા છતા પણ યથાવસ્થિત વસતિના ગુણદોષોનું વર્ણન કરવાવાળા સાધુના વિષયમા શિષ્યે આચાર્યને પૂછ્યુ કે આ સાધુ વસતિના ગુણદોષાદિનું

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण एवं उवस्सयं जाणिज्जा खुड्डियाओ खुड्डदुवारियाओ नीयाओ संनिरुद्धाओ भवंति, तहप्पगारे उवस्सए राओ वा विआले वा णिक्खममाणे वा पविसमाणे वा पुरा हत्थेण वा पच्छा पाएण वा तओ संजयामेव णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा, केवलीबूया 'आयाणमेयं' जे तत्थ समणाण वा माहणाण वा छत्तए वा मत्तए वा दंडए वा लट्ठिआ वा भिसिया वा नालिया वा चेले वा चिलिमिली वा चम्मए वा चम्मकोसए वा चम्मछेदणए वा दुब्बद्धे वा दुण्णिक्खित्ते वा अणिकंपे चलाचले भिक्खू य राओ वा वियाले वा णिक्खममाणे वा पविसमाणे वा पयलिज्ज वा पवडेज्ज वा, से तत्थ पयलेमाणे वा पवडेमाणे वा, हत्थं वा पायं वा जाव इंदियजायं वा लूसेज्ज वा, पाणाणि वा भूयाणि वा जाव सत्ताणि वा, अभिहणेज्ज वा, जाव ववरोवेज्ज वा, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा जाव जं तहप्पगारे उवस्सए पुरा हत्थेणं पच्छा पाएणं तओ संजयामेव णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा ॥सू० ३७॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः उपाश्रयं जानीयात्, क्षुद्रिकाः क्षुद्रद्वाराः नीचाः संनिरुद्धा भवन्ति, तथाप्रकारे उपाश्रये रात्रौ वा विकाले वा निष्क्रममाणः वा प्रविशन् वा पुरा हस्तेन वा पश्चात् पादेन वा ततः संयत एव निष्क्रामेद् वा प्रविशेद् वा, केवली ब्रूयाद्—'आदानमेतत्' यत् तत्र श्रमणानां वा ब्राह्मणानां वा छत्रकं वा अमत्रं वा दण्डको वा यष्टि र्वा बृंशिका वा नलिका वा चैलं वा चिलिमिली वा चर्मकं वा चर्मकोशको वा चर्मच्छेदनं वा दुर्बद्धं दुर्निक्षिप्तम् अनिष्कम्पम् चलाचलं भिक्षुश्च रात्रौ वा विकाले वा निष्क्रममाणे वा प्रविशन् वा प्रस्खलेद् वा प्रपतेद् वा स तत्र प्रस्खलन् वा प्रपतन् वा हस्तं वा लूषयेद् वा प्राणिनो वा भूतानि वा जीवान् वा सत्वानि वा यावद् व्यपरोपयेद वा, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टं यत् तथा प्रकारे उपाश्रये पुरा हस्तेन वा निष्क्रामेद्वा प्रविशेद् वा पश्चात् पादेन,

शिष्यने अचार्य से पूछा कि 'सच्चिआए वियागरेइ ? हंता भवई' ये साधु वसति के गुणदोषादि का क्या ठीक ही वर्णन करते हैं ? इस प्रश्न के उत्तर में आचार्यने कहा कि साधु लोग सत्य ही वर्णन करते हैं ॥ ३६ ॥

શું બરોબર વર્ણન કરે છે ? આ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં આચાર્યે કહ્યું કે—'हंता भवइ' સાધુઓ સત્યનું જ વર્ણન કરતા હોય છે. ॥ સૂ ૩૬ ॥

ततः संयत एव निष्क्रामेद् वा प्रविशेद् वा ॥सू० ३७॥

टीका-ग्लानादि परिस्थितिविशेषवशात् शाक्यचरकादिभिः सह संवासे विधिं प्रतिपादयितु माह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भावभिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' स साधुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणस्वरूपम् उपाश्रयं जानीयात् तथाहि 'खुड्डियाओ' क्षुद्रिकाः लघ्व्यः तथा 'खुड्डदुवारियाओ' क्षुद्रद्वाराः लघुद्वारसहिताः 'नियायाओ' नीचाः उच्चैस्त्व रहिता 'संनिरुद्धाओ' संनिरुद्धाः शाक्यचरकादिभिः व्याप्ताः 'भवंति' भवन्ति वर्तन्ते तर्हि 'तहप्पगारे उवस्सए' तथाप्रकारे तथाविधे क्षुद्र क्षुद्रद्वारसहिते शाक्य चरकादिभिः संनिरुद्धे चोपाश्रये 'राओ वा वियाले वा' रात्रौ वा विकाले वा विकटसमयेवा 'निक्खममाणे वा पविसमाणे वा' निष्क्रममाणो वा प्रविशन वा 'पुरा हत्थेण वा' पुरा पूर्व

अब ग्लानि बिमारी वगैरह के कारण परिस्थिति विशेष वश शाक्य चरक वगैरह के साथ रहने की विधि बतलाते हैं

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा-खुड्डियाओ खुड्डदुवारियाओ नीयाओ संनिरुद्धाओ भवंति' वह पूर्वोक्त भिक्षुक-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि ऐसा-वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रयको जान ले कि-यह ऊपाश्रय रूप वसति क्षुद्रिका-बहुत छोटी और क्षुद्र द्वार छोटे द्वार वाली है और नीचा-बहुत नीचे है और संनिरुद्धा बहुत से शाक्य चरक वगैरह श्रमणों से व्याप्त है अर्थात् भरी हुई है इसलिये 'तहप्पगारे उवस्सए राओ वा, वियाले वा, णिक्खममाणे वा, पविसमाणे वा पुरा हत्थेण वा, पच्छा पाएण वा, तओ संजयामेव णिक्खमिज्ज वा, पविसिज्ज वा' इस प्रकार के छोटे द्वार वाले और नीचे छोटे उपाश्रय में जो कि शाक्य चरकादि श्रमणों से भरा हुआ भी है इस तरह के उपाश्रय में रातमें या विकाल समय में बाहर निकलते

હવે બિમારી વિગેરેને કારણે પરિસ્થિતિ વશાત્ શાક્ય, ચરક વિગેરેની સાથે રહેવાની વિધિનુ કથન કરે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण उवस्सय जाणिज्जा' જો વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી ઉપાશ્રયને જાણે કે 'खुड्डियाओ' આ ઉપાશ્રય રૂપ વસતિ ઘણી નાની છે. અને 'खुड्डदुवारियाओ' ઘણા નાના બારણાવાળી છે. તથા 'नीयाओ' ઘણી નીચી છે. તથા 'संनिरुद्धाओ भवंति' સંનિરૂદ્ધ અર્થાત્ ઘણા શાક્ય ચરક વિગેરે શ્રમણોથી રોકાયેલી છે એટલે કે તેમનાથી ભરેલી છે. તેથી 'तहप्पगारे उवस्सए' આવા પ્રકારના નાના બારણાવાળા અને નીચા અને નાના ઉપાશ્રયમાં કે જે શાક્ય ચરક વિગેરે શ્રમણોથી રોકાયેલ છે, આ પ્રકારના ઉપાશ્રય 'राओ वा रात्रे' અથવા 'वियाले वा' વિકાલમાં એટલે કે 'णिक्खममाणे वा' બહાર નીકળતાં કે 'पविसमाणे वा' અંદર પ્રવેશ કરવાના સમયે 'पुरा हत्थेण वा' પહેલાં હાથથી એ ઉપાશ્રયના સ્થાનને

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण एवं उवस्सयं जाणि-ज्जा खुड्डियाओ खुड्डदुवारियाओ नीयाओ संनिरुद्धाओ भवंति, तहप्प-गारे उवस्सए राओ वा विआले वा णिक्खममाणे वा पविसमाणे वा पुरा हत्थेण वा पच्छा पाएण वा तओ संजयामेव णिक्खमेज्ज वा पवि-सेज्ज वा, केवलीबूया 'आयाणमेयं' जे तत्थ समणाण वा माहणाण वा छत्तए वा मत्तए वा दंडए वा लट्ठिआ वा भिसिया वा नालिया वा चेले वा चिलिमिली वा चम्मए वा चम्मकोसए वा चम्मछेदणए वा दुब्बद्धे वा दुण्णिक्खित्ते वा अणिकंपे चलाचले भिक्खू य राओ वा वियाले वा णिक्खममाणे वा पविसमाणे वा पयलिज्ज वा पवडेज्ज वा, से तत्थ पयलेमाणे वा पवडेमाणे वा, हत्थं वा पायं वा जाव इंदिय-जायं वा लूसेज्ज वा, पाणाणि वा भूयाणि वा जाव सत्ताणि वा, अभि-हणेज्ज वा, जाव ववरोवेज्ज वा, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा जाव जं तह-प्पगारे उवस्सए पुरा हत्थेणं पच्छा पाएणं तओ संजयामेव णिक्खमेज्ज वा पविसेज्ज वा ॥सू० ३७॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः उपाश्रयं जानीयात्, क्षुद्रिकाः क्षुद्रद्वाराः नीचाः संनिरुद्धा भवन्ति, तथाप्रकारे उपाश्रये रात्रौ वा विकाले वा निष्क्रममाणः वा प्रवि शन् वा पुरा हस्तेन वा पश्चात् पादेन वा ततः संयत एव निष्क्रामेद् वा प्रविशेद् वा, केवली ब्रूयाद्–'आदानमेतत्' यत् तत्र श्रमणानां वा ब्राह्मणानां वा छत्रकं वा अमत्रं वा दण्डको वा यष्टि र्वा धृंशिका वा नलिका वा चैलं वा चिलिमिली वा चर्मकं वा चर्मकोशको वा चर्म च्छेदनं वा दुर्बद्धं दुर्निक्षिप्तम् अनिष्कम्पम् चलाचलं भिक्षुश्च रात्रौ वा विकाले वा निष्क्रम-माणे वा प्रविशन् वा प्रस्खलेद् वा प्रपतेद् वा स तत्र प्रस्खलन् वा प्रपतन् वा हस्तं वा लूष-येद् वा प्राणिनो वा भूतानि वा जीवान् वा सत्वानि वा यावद् व्यपरोपयेद वा, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टं यत् तथा प्रकारे उपाश्रये पुरा हस्तेन वा निष्क्रामेद्वा प्रविशेद् वा पश्चात् पादेन,

शिष्यने अचार्य से पूछा कि 'सच्चियाए वियागरेइ ? हंता भवई' ये साधु वसति के गुणदोषादि का क्या ठीक ही वर्णन करते हैं ? इस प्रश्न के उत्तर में आचार्यने कहा कि साधु लोग सत्य ही वर्णन करते हैं ॥ ३६ ॥

શું બરાબર વર્ણન કરે છે ? આ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં આચાર્યે કહ્યું કે–'हंता भवइ' સાધુઓ સત્યજ વર્ણન કરતા હોય છે. ॥ સૂ ૩૬ ॥

ततः संयत एव निष्क्रामेद् वा प्रविशेद् वा ॥सू० ३७॥

टीका-ग्लानादि परिस्थितिविशेषवशात् शाक्यचरकादिभिः सह संवासे विधिं प्रतिपादयितु माह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भावभिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' स साधुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणस्वरूपम् उपाश्रयं जानीयात् तथाहि 'खुड्डियाओ' क्षुद्रिकाः लघ्व्यः तथा 'खुड्डदुवारियाओ' क्षुद्रद्वाराः लघुद्वारसहिताः 'नियायाओ' नीचाः उच्चैस्त्व रहिता 'संनिरुद्धाओ' संनिरुद्धाः शाक्यचरकादिभिः व्याप्ताः 'भवंति' भवन्ति वर्तन्ते तर्हि 'तहप्पगारे उवस्सए' तथाप्रकारे तथाविधे क्षुद्रे क्षुद्रद्वारसहिते शाक्यचरकादिभिः संनिरुद्धे चोपाश्रये 'राओ वा वियाले वा' रात्रौ वा विकाले वा विकटसमयेत्रा 'निक्खममाणे वा पविसमाणे वा' निष्क्रममाणो वा प्रविशन् वा 'पुरा हत्थेण वा' पुरा पूर्वं

अब ग्लानि बिमारी वगैरह के कारण परिस्थिति विशेष वश शाक्य चरक वगैरह के साथ रहने की विधि बतलाते हैं

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा-खुड्डियाओ खुड्डदुवारियाओ नीयाओ संनिरुद्धाओ भवंति' वह पूर्वोक्त भिक्षुक-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि ऐसा-वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रयको जान ले कि-यह उपाश्रय रूप वसति क्षुद्रिका-बहुत छोटी और क्षुद्र द्वार छोटे द्वार वाली है और नीचा-बहुत नीचे है और संनिरुद्धा बहुत से शाक्य चरक वगैरह श्रमणों से व्याप्त है अर्थात् भरी हुई है इसलिये 'तहप्पगारे उवस्सए राओ वा, वियाले वा, णिक्खममाणे वा, पविसमाणे वा पुरा हत्थेण वा, पच्छा पायेण वा, तओ संजयामेव णिक्खमिज्ज वा, पविसिज्ज वा' इस प्रकार के छोटे द्वार वाले और नीचे छोटे उपाश्रय में जो कि शाक्य चरकादि श्रमणों से भरा हुआ भी है इस तरह के उपाश्रय में रातमें या विकाल समय में बाहर निकलते

હવે બિમારી વિગેરેને કારણે પરિસ્થિતિ વશાત્ શાક્ય, ચરક વિગેરેની સાથે રહેવાની વિધિનું કથન કરે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' જો વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી ઉપાશ્રયને જાણે કે 'खुड्डियाओ' આ ઉપાશ્રય રૂપ વસતિ ઘણી નાની છે. અને 'खुड्डदुवारियाओ' ઘણા નાના બારણાવાળી છે. તથા 'नीयाओ' ઘણી નીચી છે. તથા 'संनिरुद्धाओ भवंति' સંનિરૂદ્ધ અર્થાત્ ઘણા શાક્ય ચરક વિગેરે શ્રમણોથી રોકાયેલી છે એટલે કે તેમનાથી ભરેલી છે. તેથી 'तहप्पगारे उवस्सए' આવા પ્રકારના નાના બારણાવાળા અને નીચા અને નાના ઉપાશ્રયમાં કે જે શાક્ય ચરક વિગેરે શ્રમણોથી રોકાયેલ છે, આ પ્રકારના ઉપાશ્રય 'राओ वा रात्रे' અથવા 'वियाले वा' વિકાલમાં એટલે કે 'णिक्खममाणे वा' બહાર નીકળતાં કે 'पविसमाणे वा' અંદર પ્રવેશ કરવાના સમયે 'पुरा हत्थेण वा' પહેલા હાથથી એ ઉપાશ્રયના સ્થાનને

हस्तेन वा उपाश्रयस्थानं संस्पृश्य 'पच्छा पाएण वा' पश्चात् पादेन वा गमनागमनं कुर्वन् 'तओ संजयामेव निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा' ततः संयत एव यतनापूर्वकमेव निष्क्रामेद् वा प्रविशेद् वा, अन्यथा एतादृशे उपाश्रये यतनापूर्वकनिष्क्रमणाभावे प्रवेशाभावे वा 'केवलीबूया' केवली केवलज्ञानी भगवान् ब्रूयात्–ब्रवीति उपदिशति किमित्याह 'आयाण मेयं' आदानं कर्मबन्धनकारणम् एतत् भवति तथाहि 'जे तत्थ समणाण वा माहणाण वा' यत् तत्र तथाविधे उपाश्रये श्रमणानां वा शाक्यचरकप्रभृतिसाधूनाम् ब्राह्मणानां वा 'छत्तए वा' छत्रकं वा 'मत्तए वा' अमत्रकं वा भाजनविशेषः 'दंडए वा' दण्डको वा 'लट्ठिया वा' यष्टि र्वा 'भिसिया वा' योगासनविशेषः 'नालिया वा' नलिका वा बृहद् यष्टिः, 'चेलं वा' वस्त्रं वा 'चिलिमिली वा' चिलिमिली वा यवनिका 'चम्मए वा' चर्मकं वा मृगचर्म विशेषः 'चम्मकोसए वा' चर्मकोशका वा मृग चर्मपुटकम् 'चम्मच्छेयणए वा' चर्मच्छेदनं

हुए या अन्दर में प्रवेश करते समये पहले हाथ से उस उपाश्रय स्थान को स्पर्श के द्वारा टटोल कर बाद में पाद से यातायात करके तब संयम पूर्वकही बाहर निकले या अन्दर जाय, अन्यथा इस प्रकार के उपाश्रय में यतना पूर्वक नहीं निकलने या नहीं प्रवेश करने से 'केवली बूया आयाण मेयं' केवली–केवल ज्ञानी वीतराग भगवान् महावीर स्वामी कहते हैं कि–यह आदान है अर्थात् कर्मबन्ध का कारण है एतावता इसप्रकार के छोटे द्वार वाले अत्यंत नीचे और अत्यंत छोटे तथा शाक्य चरकादि श्रमणों से भरे हुए उपाश्रय में रहना कर्मागमन का हेतु माना जाता है क्योंकि 'जे तत्थ समणाण वा माहणाण वा' उस उपाश्रय में चरकशाक्य वगैरह श्रमणों का और ब्राह्मणो का 'छत्तएवा' छत्र–छाता तथा 'मत्तएवा' अमत्र भाजन पात्र विशेष होगा या–'दंडएवा' दण्ड–यष्टि छडी होगी या 'लट्ठिया वा' या लाठी होगी या 'भिसिया वा' योगासन होगा या 'नालिया वा' नालिका बडी यष्टि होगी या 'चेलं वा' वस्त्र होगा तथा 'चिलिमिलि

સ્પર્શ કરીને ખખડાવવુ અને 'पच्छा पाएण वा' તે પછી પગથી ગમનાગમન કરીને 'तओ संजयामेव' તે પછી સંયમ પૂર્વક જ 'निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा' બહાર નીકળવુ અથવા અંદર પ્રવેશ કરવો. આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં યતના પૂર્વક ન નીકળવા કે ન પ્રવેશ કરવાથી 'केवलीबूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુ કહે છે કે એ આદાન અર્થાત્ કર્મબંધનુ કારણ કહેવાય છે. એટલે કે આવા પ્રકારના નાના બારણાવાળા અને અત્યંત નીચા તથા ઘણા નાના તથા ચરકશાક્ય વિગેરે શ્રમણોથી ભરેલા ઉપાશ્રયમાં રહેવુ એ કર્માગમનનુ કારણ માનવામા આવેલ છે, કેમ કે એ ઉપાશ્રયમા 'जे तत्थ समणाण वा माहणाण वा' ચરક શાક્ય વિગેરે શ્રમણોના અને બ્રાહ્મણોના 'छत्तए वा' છત્રિ હોય અથવા 'मत्तए वा' અમત્ર અર્થાત્ વાસણ કે પાત્ર વિશેષ હોય અથવા 'दंडए वा' દંડ સોટી હોય અથવા 'लट्ठिया वा' લાકડી હોય અથવા 'भिसिया वा' આસન વિશેષ હોય અથવા 'नालिया वा' મોટી લાકડી હોય અથવા 'चेल वा' વસ્ત્ર

हस्तेन वा उपाश्रयस्थानं संस्पृश्य 'पच्छा पाएण वा' पश्चात् पादेन वा गमनागमनं कुर्वन् 'तओ संजयामेव निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा' ततः संयत एव यतनापूर्वकमेव निष्क्रामेद् वा प्रविशेद् वा, अन्यथा एतादृशे उपाश्रये यतनापूर्वकनिष्क्रमणाभावे प्रवेशाभावे वा 'केवलीबूया' केवली केवलज्ञानी भगवान् ब्रूयात्-ब्रवीति उपदिशति किमित्याह 'आयाणमेयं' आदानं कर्मबन्धनकारणम् एतत् भवति तथाहि 'जे तत्थ समणाण वा माहणाण वा' यत् तत्र तथाविधे उपाश्रये श्रमणानां वा शाक्यचरकप्रभृतिसाधूनाम् ब्राह्मणानां वा 'छत्तए वा' छत्रकं वा 'मत्तए वा' अमत्रकं वा भाजनविशेषः 'दंडए वा' दण्डको वा 'लट्ठिया वा' यष्टि र्वा 'भिसिया वा' योगासनविशेषः 'नालिया वा' नलिका वा बृहद् यष्टिः, 'चेलं वा' वस्त्रं वा 'चिलिमिली वा' चिलिमिली वा यवनिका 'चम्मए वा' चर्मकं वा मृगचर्मविशेषः 'चम्मकोसए वा' चर्मकोशकं वा मृग चर्मपुटकम् 'चम्मच्छेयणए वा' चर्मच्छेदनं

हुए या अन्दर में प्रवेश करते समये पहले हाथ से उस उपाश्रय स्थान को स्पर्श के द्वारा टटोल कर बाद में पाद से यातायात करके तब संयम पूर्वकही बाहर निकले या अन्दर जाय, अन्यथा इस प्रकार के उपाश्रय में यतना पूर्वक नहीं निकलने या नहीं प्रवेश करने से 'केवली बूया आयाण मेयं' केवली-केवल ज्ञानी वीतराग भगवान् महावीर स्वामी कहते हैं कि-यह आदान है अर्थात् कर्मबन्ध का कारण है एतावता इसप्रकार के छोटे द्वार वाले अत्यंत नीचे और अत्यंत छोटे तथा शाक्य चरकादि श्रमणों से भरे हुए उपाश्रय में रहना कर्मागमन का हेतु माना जाता है क्योंकि 'जे तत्थ समणाण वा माहणाण वा' उस उपाश्रय में चरकशाक्य वगैरह श्रमणों का और ब्राह्मणो का 'छत्तएवा' छत्र-छाता तथा 'मत्तएवा' अमत्र भाजन पात्र विशेष होगा या-'दंडएवा' दण्ड-यष्टि छडी होगी या 'लट्ठिया वा' या लाठी होगी या 'भिसिया वा' योगासन होगा या 'नालिया वा' नालिका बडी यष्टि होगी या 'चेलं वा' वस्त्र होगा तथा 'चिलिमिलि

સ્પર્શ કરીને ખખડાવવુ અને 'पच्छा पाएण वा' તે પછી પગથી ગમનાગમન કરીને 'तओ संजयामेव' તે પછી સંયમ પૂર્વક જ 'निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा' બહાર નીકળવુ અથવા અંદર પ્રવેશ કરવો. આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં યતના પૂર્વક ન નીકળવા કે ન પ્રવેશ કરવાથી 'केवलीबूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુ કહે છે કે એ આદાન અર્થાત્ કર્મબંધનુ કારણ કહેવાય છે એટલે કે આવા પ્રકારના નાના બારણાવાળા અને અત્યંત નીચા તથા ઘણા નાના તથા ચરકશાક્ય વિગેરે શ્રમણોથી ભરેલા ઉપાશ્રયમાં રહેવુ એ કર્માગમનનુ કારણ માનવામા આવેલ છે, કેમ કે એ ઉપાશ્રયમા 'जे तत्थ समणाण वा माहणाण वा' ચરક શાક્ય વિગેરે શ્રમણોના અને બ્રાહ્મણોના 'छत्तए वा' છત્રિ હોય અથવા 'मत्तए वा' અમત્ર અર્થાત્ વાસણ કે પાત્ર વિશેષ હોય અથવા 'दंडए वा' દંડ સોટી હોય અથવા 'लट्ठिया वा' લાકડી હોય અથવા 'भिसिया वा' આસન વિશેષ હોય અથવા 'नालिया वा' મોટી લાકડી હોય અથવા 'चेलं वा' વસ્ત્ર

वा 'दुब्बद्धे' दुर्बद्धम् शिथिलबन्धम् 'दुण्णिक्खित्ते' दुर्निक्षिप्तम् न सम्यक्तया स्थापितम् 'अणिकंपे' अनिष्कम्पम् सकम्पम् 'चलाचले' चलाचलम् विचलितम् भवेद्, अथ च 'भिक्खू य' भिक्षुश्च संयमवान् भिक्षुः 'राओ वा' रात्रौ वा 'वियाले वा' विकाले वा 'निक्खममाणे वा' निष्क्रामन् वा 'पविसमाणे वा' प्रविशन् वा 'पयलिज्ज वा पवडेज्ज वा' प्रस्खलेद् वा प्रपतेद् वा 'से तत्थ पयलेमाणे वा पवडेमाणे वा' स साधुः तत्र प्रस्खलन् वा प्रपतन् वा 'हत्थं वा पायं वा' हस्तं वा पादं वा 'लूसिज्ज वा' लूषयेद् वा त्रोटयेद्, 'पाणाणि वा भूयाणि वा' प्राणिनो वा भूतानि वा 'जीवाणि वा सत्ताणि वा' जीवान् वा सत्त्वानि वा 'जाव ववरोविज्ज यावद् व्यपरोपयेद् वा विनाशयेद् वा, 'अह भिक्खुणं पुव्वोवदिट्ठ अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टं

वा' पर्दा-यवनिका होगी या 'चम्मएवा' या मृगचर्म होगा या चम्मकोसए वा' चर्मकोश मृगचर्म पुटक होगा या 'चम्मछेयणए वा' चर्मछेदन होगा या ये सभी छाते वगैरह 'दुब्बद्धे' अच्छी तरह उस उपाश्रय में बन्धे हुए नहीं होंगे तथा 'दुनिक्खित्ते' अच्छी तरह नहीं रक्खे होंगे और 'अणिकंपे' निष्कम्प भी नहीं होंगे तथा 'चलाचले' विचलित भी हो जायेगें और-'भिक्खू य, राओ वा वियालेवा, णिक्खममाणे, पविसमाणे वा' भिक्षुक जैन साधु रातमें या विकाल समय में उस उपाश्रय से निकलते समय या उपाश्रय में प्रवेश करते समय 'पयलिज्ज वा पवडेज्जवा' प्रस्खलित होगा या गिर जायेगा 'से तत्थ पयलमाणे वा' वह साधु उस उपाश्रयमें प्रस्खलित होता हुआ या 'पवडेमाणे वा हत्थं वा पायंवा लूसिज्जवा' गिरता हुआ हाथ को या पाद को तोड डालेगा अथवा 'पाणाणि वा भूयाणि वा' बहुत से प्राणों अर्थात् प्राणियों का तथा भूतों का एवं 'जीवाणिवा सत्ताणिवा जाव' जीवों को और सत्वों को यावत् 'ववरोविज्जवा' विनाश कर

હોય અથવા 'चिलिमिली वा' પર્દો હોય અથવા 'चम्मए वा' મૃગચર્મ હોય અથવા 'चम्मकोसए वा' ચર્મ કોશ હોય અથવા 'चम्मछेयणए वा' ચર્મ છેદનક હોય એ બધા એટલે કે છત્ર વિગેરે ઉપર કહેલ બધા 'दुब्बद्धे' સારી રીતે એ ઉપાશ્રયમા બાંધેલ ન હોય તથા 'दुण्णिक्खित्ते' સારી રીતે બંદોબસ્તથી રાખેલ ન હોય તથા 'अणिकंपे' નિષ્કંપ પણ ન હોય અર્થાત્ હાલતા ડોલતા હોય તેથી 'चलाचले' રાખેલ સ્થળેથી ચલિત પણ થઇ જાય 'भिक्खुय राओ वा वियाले वा' જૈન સાધુ રાતમા કે સમય બે સમયે વિકાળમાં એ ઉપાશ્રયમાથી 'णिक्खममाणे वा पविसमाणे वा' નીકળતી વખતે કે ઉપાશ્રયમા પ્રવેશ કરતા 'पयलिज्ज वा पवडेज्ज वा' ખસી જાય અથવા પડિ જાય 'से तत्थ पयलमाणे वा पवडमाणे वा' અને તે સાધુ એ ઉપાશ્રયમા લપસતા કે પડિ જતાં 'हत्थं वा पायं वा' હાથ કે પગને 'लूसिज्ज वा' ભાંગી નાખશે અથવા 'पाणाणि वा भूयाणि वा' ઘણા પ્રાણિયોને અથવા ભૂતોને અથવા 'जीवाणि वा सत्ताणि वा' જીવોને સત્વોને 'जाव ववरोविज्ज वा' યાવત્ વિરાધિત કરી નાખશે. અને મારી નાખશે. 'अह भिक्खूणं पुव्वो

'जं तहप्पगारे' यत् तथा प्रकारे पूर्वोक्तरूपे 'उवस्सए' उपाश्रये 'पुरा हत्थेण' पूर्वं हस्तेन वा संस्पृश्य 'निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा' निष्क्रामेद् वा प्रविशेद् वा' 'पच्छा पाएण' पश्चात् पादेन निष्क्रामेद् वा प्रविशेद् वा, 'तओ संजयामेव निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा' ततः तदनन्तरं संयत एव यतनापूर्वकमेव निष्क्रामेद् वा प्रविशेद् वा इति ॥सू० ३७॥

मूलम्—से आगंतागारेसु वा अणुवीइ उवस्सयं जाएज्जा, जे तत्थ ईसरे जे तत्थ समहिट्ठाए, ते उवस्सयं अणुण्णवेज्जा, कामं खलु आउसो अहालंदं अहापरिण्णातं वसिस्सामो जाव आउसंतो जं वा आउसंतस्स उवस्सए जाव साहम्मियाए तओ उवस्सयं गिण्हिस्सामो तेण परं विहरिस्सामो ॥सू० ३८॥

डालेगा और मार डालेगा 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठं' अथ और भिक्षुकों के लिये पूर्वोपदिष्ट अर्थात् वीतराग भगवान् श्रीमहावीर स्वामीने पहले ही उपदेश दिया है कि जं तहप्पगारे उवस्सए' इस प्रकार के छोटे द्वार वाले और अत्यंत छोटे तथा नीचे एवं चरकशाक्य वगैरह श्रमणों से ठसमठस भरे हुए उपाश्रय में 'पुरा हत्थेग' पहले हाथों से उपाश्रय स्थान को संस्पर्श के द्वारा अच्छी तरह टटोलकर देखभाल करके उस उपाश्रय से 'णिक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा' निकले तथा अंदर प्रवेश करे 'पच्छा पायेण' बादमें पादों से यातायात करे और 'तओ संजयामेव' और उसके बाद संयत होकर ही यतना पूर्वक उस उपाश्रय से 'निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा' बाहर निकले या उस उपाश्रय के अंदर प्रवेश करें क्योंकि संयम का पालन करना ही साधुओंका परम कर्तव्य माना जाता है इसलिये संयम नियम पालनार्थ यतना पूर्वक ही आवे जावें अन्यथा देखभाल किये बिना जाने आने से संयम आत्म विराधना होगी ॥ ३७॥

वदिट्ठं' तेथी साधुओने पूर्वोपदिष्ट अर्थात् वीतराग महावीर प्रभुओ पहेलेथी ज उपदेश करेल छे के-'जं तहप्पगारे उवस्सए' आ रीतना नाना द्वारवाळा तथा अत्यंत नाना अने नीचा एवं चरक शाक्य विगेरे श्रमणोथी ठसोठस भरेला उपाश्रयमां 'पुरा हत्थेण' पहेलां हाथोथी उपाश्रयना स्थानने स्पर्श द्वारा सारी रीते हलावीने जोया पछी 'निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा' ए उपाश्रयथी बहार नीकळवु के अंदर प्रवेश करवो अने 'पच्छा पाएण वा' पछीथी पगथी गमनागमन करवुं 'तओ संजयामेव णिक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा' ते पछी संयम पूर्वक यतनाथी ए उपाश्रयमांथी बहार जवु अथवा ए उपाश्रयमां प्रवेश करवो केम के—संयमनुं पालन करवु एज साधुओनुं परम कर्तव्य मानवामां आवेल छे. तेथी संयम नियमना पालन माटे यतना पूर्वक ज आववु जवु. देख्या के जोया विना जवा आववाथी संयम आत्म विराधना थाय छे. ॥ ३७ ॥

छाया-स आगन्तृ-आगारेषु वा अनुविचिन्त्य उपाश्रयं याचेत, य एतत्र ईश्वरः, य समधिष्ठाता तान् उपाश्रयम् अनुज्ञापयेत काम खलु आयुष्मन् ! यथालन्दम् यथापरिज्ञातं वत्स्यामः, यावद् आयुष्मन्तः ! यावद् आयुष्मत उपाश्रयं यावत् साधर्मिकाः ततः उपाश्रय ग्रहीष्यामः, ततः परं विहरिष्यामः ॥ सू० ३८ ॥

टीका-'अथ उपाश्रययाचनाप्रकारं प्रतिपादयितुमाह-'से आगंतागारेसु वा अणुवीय' स भाव साधुः आगन्तृ-आगारेषु वा अतिथिशालारूपेषु धर्मशालाप्रभृतिषु अनुविचिन्त्य कीदृशः अयमुपाश्रयः ? को वा अस्य स्वामी ? इत्येवं पर्यालोच्य 'उवस्सयं जाएज्जा' उपाश्रयं याचेत उपाश्रये वसितुं याच्ञां कुर्यात्, तदनन्तरं 'जे तत्थ ईसरे' यस्तत्र ईश्वरः तदुपाश्रयस्य स्वामी 'जे तत्थ समहिट्ठाए' यस्तत्र समधिष्ठाता संरक्षणाधिकारी स्य त् स 'तेउवस्सयं अणुण्णविज्जा' तान साधून् उपाश्रयम् उपाश्रये वसितुम् अनुज्ञापयेत् अनुमतिं दद्यात्, ततः साधुः उपाश्रयाधिकारिभिः वसितुम् अनुज्ञापितः सन् तान्प्रति प्रतिज्ञाविधिं प्रतिपादयितुमाह-'कामं खलु आउसो ! अहालंदं अहापरिण्णायं वसिस्सामो' कामं खलु आयुष्मन् !

अब साधु को उपाश्रय की याचना करने का प्रकार बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से आगंतागारेसुवा अणुवीइ' वह पूर्वोक्त संयमशील साधु आगन्तागारेषु आगन्ता अतिथि शालारूप धर्मशाला वगैरह उपाश्रयों का पता लगावे कि यह उपाश्रय किस प्रकारका है और इस उपाश्रय के स्वामी-मालीक कौन है इस तरह जांच पडताल कर 'उवस्सयं जाएज्जा' उपाश्रय की याचना करें अर्थात् उपाश्रय में रहने के लिये वसति की याचना करे बाद में साधु के याचना करने पर 'जे तत्थ ईसरे जे तत्थ समहिट्ठाए' उपाश्रय का स्वामी और अधिष्ठाता अर्थात् संरक्षाधिकारी मुनि वगैरह 'ते उवस्सयं अणुण्णविज्जा' उन साधुओंको उपाश्रय में रहने के लिये अनुज्ञा अनुमति दे बादमें वे साधु लोग उपाश्रय के अधिकारीयों द्वारा बसने के लिये अनुज्ञापित होकर उन अधिकारीयों के साथ

હવે ઉપાશ્રયની યાચના કરવાનો પ્રકાર બતાવે છે-

ટીકાર્થ-'से आगंतागारेसु वा अणुवीई' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી આગન્તાગાર એટલે કે અતિથિશાળા કે ધર્મશાળા વિગેરે આ ઉપાશ્રય કેવા પ્રકારનો છે એ પ્રમાણે વિચારીને ખબર કઢાવવી તથા 'जे तत्थ ईसरे' આ ઉપાશ્રયનો માલીક કોણ છે ? આ રીતે ખબર કઢાડીને 'उवस्सय जाएज्जा' ઉપાશ્રયની યાચના કરવી અર્થાત્ ઉપાશ્રયમાં રહેવા માટે વસતિની યાચના કરવી તે પછી એટલે કે સાધુએ યાચના કર્યા પછી 'जे तत्थ समहिट्ठाए' ઉપાશ્રયના માલિક અથવા સંરક્ષણાધિકારી કે મુનીમ વિગેરે હોય 'ते उवस्सयं अणुण्णविज्जा' તેઓએ એ સાધુઓને ઉપાશ્રયમાં રહેવા માટે આજ્ઞા આપવી તે પછી એ સાધુઓ ઉપાશ્રયના અધિકારીઓએ રહેવા માટે આજ્ઞા મળ્યા પછી એ અધિકારીઓ પાસે પ્રતિજ્ઞા કરે કે 'कामं खलु आउसो' હે આયુષ્મન્ શ્રાવક ! १३ ६ १-६।

तवेच्छानुसारम् यथालन्दम् यथासमयम् यथापरिज्ञातम् ज्ञापनानुसारम् वत्स्यामः इत्येवं कथयेत्, ततः साधुम्प्रति गृहस्थो ब्रूयात्–'जाव आउसंतो' हे आयुष्मन्तः! पूज्याः! यावत् कियत्कालपर्यन्तं भवन्तो वत्स्यन्ति? इति, ततः साधुः ब्रूयात्–'जाव आउसंतस्स उवस्सए' यावत् कालपर्यन्तम् आयुष्मतस्तव उपाश्रयः उपाश्रये अधिकारः 'जाव साहम्मियाए' यावत्, मम सार्धर्मिका –साधवः सन्ति 'तओ उवस्सयं गिण्हिस्सामो' ततः तावत्कालपर्यन्तम् उपाश्रयं ग्रहीष्यामः 'तेण परं विहरिस्सामो' ततः विहरिष्यामः विहारं करिष्यामः ॥सू० ३८॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जस्सुवस्सए संवसिज्जा तस्स णामगोयं पुव्वामेव जाणिज्जा तओ पच्छा तस्स गिहे णिमंतेमाणस्स अभिमंतेमाणस्स वा असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अफासुयं अणेसणिज्जं जाव णो पडिगाहिज्जा ॥सु० ३९॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यस्य उपाश्रये संवसेत् तस्य नामगोत्रं पूर्वमेव जानीयात्

प्रतिज्ञा करे कि 'कामं खलु आऊसो' हे आयुष्मन! श्रावक 'अहालंदं अहा परिण्णातं' आप के इच्छानुसार ही यथा समय अनुज्ञापन के मुताबिक हमलोग 'वसिस्सामो जाव' इस उपाश्रय में रहेगे ऐसा कहे तदनन्तर साधु के प्रति गृहस्थ श्रावक अधिकारी कहे कि 'आऊसंतो आउसंतस्स जाव' हे आयुष्मन् भगवन्–यावत् परमादरणीय पूज्य आपलोग कितने दिनों तक इस उपाश्रय में रहेगे ऐसा पूछने पर साधुजन उस श्रावक गृहस्थ अधिकारी को उत्तर दे कि 'उवस्सए जाव' जब तक आयुष्मन आपका यह उपाश्रय है अर्थात उपाश्रय में जब तक आपका अधिकार रहेगा और 'साहम्मियाए तओ उवस्सयं गिण्हिस्सामो' जब तक मेरे साधर्मिक सहवासी साधु गण है तब तक हम लोग इस उपाश्रय में रहेगे 'तेण परं विहरिस्सामो' उसके बाद विहार कर देगे इस प्रकार उपाश्रय की याचना करके तदनुसार ही उपाश्रय में रहना चाहिये ॥ ३८ ॥

પ્રમાણે જ 'अहालंद' યથા સમય એટલે કે નક્કિ કરેલ સમય પ્રમાણે તથા 'अहापरिण्णात वसिस्सामो' પ્રતિજ્ઞા કર્યા પ્રમાણે અમો આ ઉપાશ્રયમા રહીશું. તે પછી સાધુને ગૃહસ્થ શ્રાવક કહે કે 'जाव आउसंतो!' હે આયુષ્મંત ભગવન્ યાવત્ આદરણીય 'जाव आउसंतस्स उवस्सए' પૂજ્ય આપ આ ઉપશ્રયમા કેટલા દિવસ સુધી રહેશો? એમ પૂછયા પછી સાધુએ ઉત્તર દેવો કે–'जाव साहम्मियाए' હે આયુષ્મન્ જ્યા સુધી આપનો આ ઉપાશ્રય છે અર્થાત્ ઉપાશ્રયમા જ્યા સુધી આપનો અધિકાર છે અને જ્યાં સુધી અમારા સાધર્મિક સહવાસી સાધુ ગણુ છે. 'तओ उवस्सयं गिण्हिस्सामो' ત્યા સુધી અમો આ ઉપાશ્રયમા રહીશુ 'तेण परं विहरिस्सामो' તે પછી અમો વિહાર કરીશુ આ પ્રમાણે ઉપાશ્રયની યાચના કરીને તે પ્રમાણે જ ઉપાશ્રયમાં રહેવ. ॥ ૩૮ ॥

ततः पश्चात् तस्य गृहे निमन्त्रयतो वा अनिमन्त्रयतो वा अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा अप्रासुकम् अनेषणीयं यावद् नो प्रतिगृह्णीयात् । सू० ३९ ॥

टीका–अथ शय्यातरस्य उपाश्रयस्वामिनो नामगोत्रपृच्छाविधि साधुसमाचारीरूपं प्रतिपादयितुमाह 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'जस्सुवस्सए' यस्य उपाश्रये 'संवसिज्जा' संवसेत् 'तस्स णामगोयं पुव्वामेव जाणिज्जा' तस्य शय्यातरस्य उपाश्रय स्वामिनो नामगोत्रज्ञानानन्तर मित्यर्थः 'तस्स गिहे' तस्य शय्यातरस्य गृहे 'णिमंतेमाणस्स अणिमंतेमाणस्स वा' निमन्त्रयतः निमन्त्रणं कुर्वतः, अनिमन्त्रयतो वा निमन्त्रणम् अकुर्वतो वा 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमाहारजातम् 'अफासुयं' अप्रासुकम् सचित्तम् 'अणेसणिज्जं' अनेषणीयम्–आधाकर्मादि

अब शय्यातर अर्थात् उपाश्रय–स्वामी मालिक का नाम गोत्र पूछने की विधि की समाचारी के अनुसार बतलाते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' जस्सुवस्सए संवसिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक–संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी जिस गृहस्थ श्रावक के उपाश्रय में रहें 'तस्स णामगोयं पुव्वामेव जाणिज्जा' उस शय्यातर गृहस्थ श्रावक के नाम और गोत्र को उपाश्रय में रहने से पहले ही जान लेना चाहिये 'तओ पच्छा' अर्थात् गोत्रनाम को जान लेने के बाद में 'तस्स गिहे णिमंतेमणस्स' उस शय्यातर गृहस्थ श्रावक उपाश्रय स्वामी के घरमें चाहे निमंत्रण दे 'अणिमंतेमाणस्सवा' या निमंत्रण नहीं दे किन्तु किसी भी अवस्था से उस शय्यातर का 'असणं वा पाणंवा खाइमं वा साइमं वा' अशनादि चतुर्विध आहार जातको 'अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव' अप्रासुक सचित्त और अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से युक्त यावत् समझकर संयम विराधक होने से 'णो पडिगाहिज्जा' नहीं

હવે શય્યાતર અર્થાત્ ઉપાશ્રયના માલીકનુ નામ અને ગોત્ર પૂછવાની વિધિનુ' સાધુની સમાચારી પ્રમાણે કથન કરે છે–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'जस्सुवस्सए सवसिज्जा' જે ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઉપાશ્રયમા રહે 'तस्स णामगोयं पुव्वामेव जाणिज्जा' એ શય્યાતર ગૃહસ્થ શ્રાવકનુ નામ અને ગોત્ર ઉપાશ્રયમાં રહેતા પહેલા જ જાણી લેવુ 'तओ पच्छा तस्सगिहे' તે પછી એટલે કે નામ અને ગોત્ર જાણ્યા પછી એ ગૃહસ્થ શ્રાવક ઉપાશ્રયના માલીકને ત્યા 'निमंतेमाणस्स अणिमंतेमाणस्स वा' નિમંત્રણ આપે અથવા નિમંત્રણ ન આપે પરંતુ કોઈપણ અવસ્થામા એ શય્યાતર ગૃહસ્થને ત્યાંથી 'असण वा पाणं, खाइम वा साइमं वा' અશન, પાન, ખાદિમ કે સ્વાદિમ ચતુર્વિધ આહાર 'अप्फासुय अणेसणिज्जं जाव' અપ્રાસુક સચિત્ત અને અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત યાવત્ સમજીને સંયમના વિરાધક હોવાથી 'णो पडिगाहिज्जा' ગ્રહણ કરવુ'

दोषदुष्टं 'जाव' यावत्-मन्यमानः संयमविराधकत्वात् 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, अन्यथा शय्यातरस्य गृहे भिक्षाग्रहणे संयमविराधना स्यात् तस्मात् शय्यातरस्य नामगोत्रज्ञानेन भिक्षामटितुं तद्गृहे न गच्छेत् ॥ सू० ३९ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सए जाणिज्जा ससागारियं सागणियं सउदयं णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए णो पण्णस्स वायण जाव चिंताए, तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० ४०॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यदि पुनः उपाश्रयं जानीयात् स सागारिकं साग्निकं सोदकं न प्राज्ञस्य निष्क्रमणप्रवेशाय यावद् अनुचिन्तयै, तथाप्रकारे उपाश्रये नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत् ॥ सू० ४० ॥

टीका-'सम्प्रति गृहस्थादि युक्तोपाश्रये साधूनां वासनिषेधं प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'साधुर्वा साध्वी वा 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' स यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या उपाश्रयं जानीयात् तद्यथा 'ससागारियं' स सागारिकम् स गृहस्थम् स परिवारगृहस्थयुक्तम् 'सागणियं' साग्निकम् अग्निसहितम् 'सउदयं' सोदकम् शीतोदकसहितम् उपाश्रयं यदि जानीयादिति पूर्वेणान्वयः तर्हि 'णो पण्णस्स' नो प्राज्ञस्य

लेना चाहिये, अन्यथा शय्यातर के घर में भिक्षा लेने पर संयम विराधना होगी इसलिये शय्यातर के नामगोत्र जानकर भिक्षा के लिये उस के घरमें नहीं जाय ॥ ३९ ॥

गृहस्थ वगैरह से युक्त उपाश्रय में साधु को नहीं रहना चाहिये यह बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक और भिक्षुकी, जैन साधु और जैन साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जानले कि 'ससागारियं' यह उपाश्रय ससागारिक गृहस्थ परिवार से युक्त है एवं 'सागणियं' साग्निक-अग्नियुक्त है तथा 'सउदयं' सोदक कच्चा पानी से भी युक्त है तो इस प्रकार के उपाश्रय में 'णो पण्णस्स

નહીં. કારણ કે શય્યાતરને ત્યાથી આહાર લેવાથી સયમની વિરાધના થાય છે તેથી શય્યાતરના નામગોત્ર જાણીને ગોચરી માટે તેના ઘેર જવુ નહી ॥ સૂ. ૩૯ ॥

હવે ગૃહસ્થ વિગેરેથી યુક્ત ઉપાશ્રયમા સાધુએ ન રહેવા વિષે સૂત્રકાર કથન કરે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' જો આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી ઉપાશ્રયને જાણે કે આ ઉપાશ્રય 'ससागारियं' સસાગારિક એટલે કે ગૃહસ્થના પરિવારથી યુક્ત છે તથા 'सागणिय' અગ્નિ યુક્ત છે તથા 'सउदय' કાચા પાણીથી પણ યુક્ત છે. તો આ રીતના ઉપાશ્રયમા 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए' પ્રાજ્ઞ-સંયમશીલ સાધુને નીકળવા અને પ્રવેશવાને યોગ્ય

बुद्धिमतः संयमशीलस्य साधो, 'णिक्खमणपवेसणाए' निष्क्रमणप्रवेशाय तत्र प्रवेष्टुं निष्क्रमितुञ्च न कल्पते इत्यर्थः 'जावऽणुचिंताए' यावद् अनुचिन्तायै प्राज्ञस्य साधोः स्वाध्यायानुचिन्तनार्थमपि सागारिकसहितः उपाश्रयो न कल्पते इत्यर्थः तदुपसंहरन्नाह-'तहप्पगारे उवस्सये' तथाप्रकारे तथाविधे ससागारिके साग्निकसोदके उपाश्रये 'णो ठाणं वा' नो स्थानं वा ध्यानरूपकायोत्सर्गः 'सेज्जं वा' शय्या वा संस्तारकम् 'णिसीहियं वा' निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिम् 'चेतेज्जा' चेतयेत् कुर्यात् ध्यानसंस्तारकस्वाध्यायभूमिम् 'चेतेज्जा' चेतयेत् कुर्यात् ध्यानसंस्तारकस्वाध्यायार्थं न कल्पते इति ॥सू० ४०॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा इह खलु गाहावइकुलस्स मज्झं मज्झेणं गंतुं पंथए पए पडिबद्धं णो पण्णस्स निक्खमणपवेसाए जाव अणुचिंताए, तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० ४१॥

णिक्खमणपवेसणाए' प्राज्ञ संयमशील साधु को निकलने और प्रवेश करने के लिये निषेध किया गया है अर्थात् गृहस्थ परिवार से युक्त उपाश्रयमें संयमशील साधु और साध्वी को नहीं रहना चाहिये और 'णो पण्णस्सवायण जाव' यावत् प्राज्ञ संयमशील साधु को स्वाध्याय के अनुचिन्तन मनन करने के लिये भी सागारिक उपाश्रय में नहीं रहना चाहिये क्योंकि सागारिक उपाश्रय में रहने से संयम की विराधना होगी इसलिये-'तहप्पगारे उवस्सए' उस प्रकार के सागारिक गृहस्थ परिवार से युक्त तथा अग्नि से युक्त एवं शीतोदक से भी युक्त उपाश्रय में संयमशील साधु और साध्वी-'णो ठाणं वा' स्थान-ध्यानरूपकायोत्सर्ग के लिये स्थान ग्रहण नही करे-'सेज्जं वा' शय्या शयन करने के लिये संथरा भी नहीं पाथरना चाहिये एवं 'णिसीहियं वा' निषीधिका स्वाध्याय करने के लिये भूमि ग्रहण 'चेतेज्जा' नहीं करना चाहिये क्योंकि संयम विराधना होगी ॥ ४० ॥

दोषदुष्टं 'जाव' यावत्-मन्यमानः संयमविराधकत्वात् 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, अन्यथा शय्यातरस्य गृहे भिक्षाग्रहणे संयमविराधना स्यात् तस्मात् शय्यातरस्य नामगोत्रज्ञानेन भिक्षामटितुं तद्गृहे न गच्छेत् ॥ सू० ३९ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सए जाणिज्जा ससागारियं सागणियं सउदयं णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए णो पण्णस्स वायण जाव चिंताए, तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० ४०॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यदि पुनः उपाश्रयं जानीयात् स सागारिकं साग्निकं सोदकं न प्राज्ञस्य निष्क्रमणप्रवेशाय यावद् अनुचिन्तयै, तथाप्रकारे उपाश्रये नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत् ॥ सू० ४० ॥

टीका-'सम्प्रति गृहस्थादि युक्तोपाश्रये साधूनां वासनिषेधं प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'साधुर्वा साध्वी वा 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' स यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या उपाश्रयं जानीयात् तद्यथा 'ससागारियं' स सागारिकम् स गृहस्थम् स परिवारगृहस्थयुक्तम् 'सागणियं' साग्निकम् अग्निसहितम् 'सउदयं' सोदकम् शीतोदकसहितम् उपाश्रयं यदि जानीयादिति पूर्वेणान्वयः तर्हि 'णो पण्णस्स' नो प्राज्ञस्य

लेना चाहिये, अन्यथा शय्यातर के घर में भिक्षा लेने पर संयम विराधना होगी इसलिये शय्यातर के नामगोत्र जानकर भिक्षा के लिये उस के घरमें नहीं जाय ॥ ३९ ॥

गृहस्थ वगैरह से युक्त उपाश्रय में साधु को नहीं रहना चाहिये यह बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक और भिक्षुकी, जैन साधु और जैन साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जानले कि 'ससागारियं' यह उपाश्रय ससागारिक गृहस्थ परिवार से युक्त है एवं 'सागणियं' साग्निक-अग्नियुक्त है तथा 'सउदयं' सोदक कच्चा पानी से भी युक्त है तो इस प्रकार के उपाश्रय में 'णो पण्णस्स

નહી. કારણ કે શય્યાતરને ત્યાથી આહાર લેવાથી સયમની વિરાધના થાય છે તેથી શય્યાતરના નામગોત્ર જાણીને ગોચરી માટે તેના ઘેર જવુ નહી ॥ સૂ. ૩૯ ॥

હવે ગૃહસ્થ વિગેરેથી યુક્ત ઉપાશ્રયમાં સાધુએ ન રહેવા વિષે સૂત્રકાર કથન કરે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा જો આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી ઉપાશ્રયને જાણે કે આ ઉપાશ્રય 'ससागारियं' સસાગારિક એટલે કે ગૃહસ્થના પરિવારથી યુક્ત છે તથા 'सागणियं' અગ્નિ યુક્ત છે તથા 'सउदयं' કાચા પાણીથી પણ યુક્ત છે. તો આ રીતના ઉપાશ્રયમા 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए' પ્રાજ્ઞ-સયમશીલ સાધુને નીકળવા અને પ્રવેશવાને યોગ્ય

बुद्धिमतः संयमशीलस्य साधोः, 'णिक्खमणपवेसाए' निष्क्रमणप्रवेशाय तत्र प्रवेष्टुं निष्क्रमितुञ्च न कल्पते इत्यर्थः 'जावऽणुचिताए' यावद् अनुचिन्तायै प्राज्ञस्य साधोः स्वाध्यायानुचिन्तनार्थमपि सागारिकसहितः उपाश्रयो न कल्पते इत्यर्थः तदुपसंहरन्नाह–'तहप्पगारे उवस्सये' तथाप्रकारे तथाविधे ससागारिक साग्निकसोदके उपाश्रये 'णो ठाणं वा' नो स्थानं वा ध्यानरूपकायोत्सर्गः 'सेज्जं वा' शय्या वा संस्तारकम् 'णिसीहियं वा' निषीधिका वा स्वाध्यायभूमिम् 'चेतेज्जा' चेतयेत् कुर्यात् ध्यानसंस्तारकस्वाध्यायभूमिम् 'चेतेज्जा' चेतयेत् कुर्यात् ध्यानसंस्तारकस्वाध्यायार्थं न कल्पते इति ॥सू० ४०॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा इह खलु गाहावइकुलस्स मज्झं मज्झेणं गंतुं पंथए पए पए पडिबद्धं णो पण्णस्स निक्खमणपवेसाए जाव अणुचिंताए, तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० ४१॥

णिक्खमणपवेसणाए' प्राज्ञ संयमशील साधु को निकलने और प्रवेश करने के लिये निषेध किया गया है अर्थात् गृहस्थ परिवार से युक्त उपाश्रयमें संयमशील साधु और साध्वी को नहीं रहना चाहिये और 'णो पण्णस्सवायण जाव' यावत् प्राज्ञ संयमशील साधु को स्वाध्याय के अनुचिन्तन मनन करने के लिये भी सागारिक उपाश्रय में नहीं रहना चाहिये क्योंकि सागारिक उपाश्रय में रहने से संयम की विराधना होगी इसलिये–'तहप्पगारे उवस्सए' उस प्रकार के सागारिक गृहस्थ परिवार से युक्त तथा अग्नि से युक्त एवं शीतोदक से भी युक्त उपाश्रय में संयमशील साधु और साध्वी–'णो ठाणं वा' स्थान-ध्यानरूपकायोत्सर्ग के लिये स्थान ग्रहण नहीं करे–'सेज्जं वा' शय्या शयन करने के लिये संथरा भी नहीं पाथरना चाहिये एवं 'णिसीहियं वा' निषीधिका स्वाध्याय करने के लिये भूमि ग्रहण 'चेतेज्जा' नहीं करना चाहिये क्योंकि संयम विराधना होगी ॥ ४० ॥

નથી અર્થાત્ ગૃહસ્થ પરિવારથી યુક્ત ઉપાશ્રયમા સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીએ રહેવું નહીં તથા 'णो पण्णस वायण जाव' યાવત્ પ્રાજ્ઞ–અર્થાત્ સંયમશીલ સાધુએ સ્વાધ્યાયના અનુચિંતન કે મનન કરવા માટે પણ સાગારિક ઉપાશ્રયમાં રહેવું નહીં. કેમ કે–સાગારિક ઉપાશ્રયમા સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી 'तहप्पगारे उवस्सए' એવા પ્રકારના સાગારિક ગૃહસ્થ પરિવારથી યુક્ત તથા અગ્નિથી યુક્ત અને શીતોદકવાળા ઉપાશ્રયમાં સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીએ 'णो ठाणं वा सेज्जं वा' સ્થાન–ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ કરવા માટે સ્થાન ગ્રહણ કરવું નહીં તથા શય્યા–શયન કરવા માટે સંથારો પણ પાથરવો નહીં તથા 'णिसीहिय वा चेतेज्जा' નિષીધિકા અર્થાત્ સ્વાધ્યાય કરવા માટે પણ ભૂમિ ગ્રહણ કરવી નહીં કેમ કે–ગ્રહણ કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે; ॥ સૂ. ૪૦ ॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यदि पुनः उपाश्रयं जानीयात्-इह खलु गृहपति कुलस्य मध्यमध्येन गन्तुम् पन्थाः पदे पदे प्रतिबद्धः नो प्राज्ञस्य निष्क्रमणप्रवेशनाय यावद् अनुचिन्तायै तथाप्रकारे उपाश्रये नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत् ॥५१॥

टीका-'गृहस्थगृहमध्यमार्गे स्थितेऽप्युपाश्रये साधुभिर्वसतिर्नविधेयेति प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा-साधु र्वा साध्वी वा 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' स यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या उपाश्रयं जानीयात् तद्यथा 'इह खलु गाहावइ कुलस्स' इह खलु उपाश्रय गृहपति कुलस्य गृहस्थगृहस्य 'मज्झं मज्झेणं' मध्य मध्येन 'गंतुं पंथए पएपए पडिबद्धं' गन्तुम् पन्थाः पदेपदे प्रतिबद्धो वर्तते तर्हि 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए' नो प्राज्ञस्य संयमशीलस्य साधोः निष्क्रमणप्रवेशनाय प्रवेष्टु निर्गन्तुं वा न कल्पते जावऽणुचिंताए' यावद् अनुचिन्तायै स्वाध्यायानुचिन्तनार्थमपि एवंविध

अब गृहस्थ श्रावक के घर के मध्य मार्ग के भी उपाश्रय में साधु को नहीं रहना चाहिये यह बतलाते है

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खूणी वा से जं पुणं उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त-भिक्षुक जैन साधु और भिक्षुकी जैन साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाणरूप से उपाश्रय को जान लेकि 'इह खलु गाहावइकुलस्स' इस उपाश्रय में जाने के लिये गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर के 'मज्झं मज्झेणं गंतुं' मध्य भाग में ही 'पंथए पए पए' पद पद पर मार्ग 'पडिबद्धं' प्रतिबद्ध रुका हुआ है इसलिये 'णो पण्णस्स' प्राज्ञ समझदार संयमशील साधु को इस मार्ग से 'णिक्खमणपवेसणाए' नीकलना और प्रवेश करना ठीक नहीं है इस प्रकार 'जाव अणुचिंताए' यावत् स्वाध्याय के अनुचिन्तन मनन करने के लिये भी ठीक नहीं है अर्थात् साधु और साध्वी को इस प्रकार का उपाश्रय में जो कि गृहस्थ श्रावक के घर के मध्य भाग से होकर जाते हुवे मार्ग वाले उपाश्रय में नहीं रहना चाहिये

હવે ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરની વચમાના માર્ગવાળા ઉપાશ્રયમાં સાધુએ ન રહેવા સબંધી કથન કરે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण उवस्सय जाणिज्जा' જો વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી ઉપાશ્રયને જાણે કે-'इह खलु गाहावइ कुलस्स मज्झ मज्झेणं' આ ઉપાશ્રયમાં જવા માટે ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરના મધ્ય ભાગમાંથી 'गंतुं पंथए' જવાનો માર્ગ છે અને 'पए पए पडिबद्धं' ડગલે ડગલે માર્ગ પ્રતિબદ્ધ અર્થાત્ રૂકાવટ વાળો છે તેથી 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसाए' પ્રાજ્ઞ એટલે કે સમઝદાર સંયમ શીલ સાધુએ એવા માર્ગમાંથી નીકળવુ કે પ્રવેશ કરવો તે યોગ્ય નથી તે જ પ્રમાણે 'जाव अणुचिंताए' યાવત્ સ્વાધ્યાયના અનુચિંતન અર્થાત્ મનન કરવા માટે પણ ઠીક નથી અર્થાત્ સાધુ અને સાધ્વીએ 'तहप्पगारे उवस्सए' આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં જે

उपाश्रयः साधूनां साध्वीनाञ्च न कल्पते इति शेषः 'तहप्पगारे उवस्सए' तथा प्रकारे पूर्वोक्त रूपे गृहस्थ गृहमध्यमार्गशिने उपाश्रये 'णो ठाणं वा' नो स्थानं वा ध्यान रूपकायोत्सर्गम् 'सेज्जं वा' शय्यां वा संस्तारकम् 'णिसीहियं वा' निषीधिकां वा स्वाध्याय-भूमिं 'चेतेज्जा' चेतयेत् कुर्यात्, तथाविधे उपाश्रये वासेन बह्वपायसंभवात् संयमविराधना स्यादिति भावः ॥सू० ४१॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा इह खलु गाहावइ वा गाहावइभारिया वा गाहावइभगिणी वा गाहावइपुत्तो वा गाहावइधूए वा सुण्हा वा धाई वा दासो वा जाव कम्मकरीओ वा अण्णमण्णमक्कोसंति वा जाव उद्दवेंति वा णो पण्णस्स णिक्खमण पवेसणाए जावऽणुचिंताए सेवं णच्चा तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० ४२॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यदि पुनः उपाश्रयं जानीयात् इह खलु गृहपति र्वा गृहपति भार्या वा गृहपति भगिनी वा गृहपति पुत्रो वा गृहपति दुहिता वा स्नुषा वा धात्री वा दासो वा यावत् कर्मकरी वा अन्योन्यम् आक्रोशन्ति वा यावद् उद्द्रवन्ति वा नो प्राज्ञस्य निष्क्रमणप्रवेशनाय यावद् अनुचिन्तायै, स एवं ज्ञात्वा तथा प्रकारे उपाश्रये नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत् ॥सू० ४२॥

टीका–कलहायमानप्रतिवेशिकनिकटो पाश्रयेऽपि साधूनां वासप्रतिषेधमाह–'से

क्योंकि–'तहप्पगारे उवस्सए' इस तरह के गृहस्थ गृह के बीच रास्ते के उपाश्रय में रहने से अनेकों अपाय होने की संभावना से संयम विराधना होगी इसलिये इस प्रकार के उपाश्रय में 'णो ठाणं वा सेज्जं वा' स्थान ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये वसति नहीं करनी चाहिये तथा शय्या शयन के लिये संस्तारक संथरा भी नहीं पथरना चाहिये एवं 'णिसीहयं वा चेतेज्जा' तथा स्वाध्याय करने के लिये भी भूमिग्रहण नहीं करना चाहिये ॥ ४१ ॥

अब कलह करने वाले परोशी के निकट वर्ती उपाश्रय में भी साधुओं को

ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરના મધ્યમાંથી માર્ગવાળો છે. તેમાં રહેવું નહીં કેમ કે આ પ્રકારના ગૃહસ્થના ઘરની વચમાના રસ્તાવાળા ઉપાશ્રયમાં રહેવાથી અનેક બાધા થવાની સંભાવના હોવાથી સંયમની વિરાધના થય છે તેથી આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં 'णो ठाणं वा' સ્થાન–ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ કરવા માટે વસતી કરવી નહીં તથા 'सेज्जं वा' શય્યા–સુવા માટે સંથારો પણ પાથરવો નહીં તથા 'निसीहियं वा चेतेज्जा' તથા નિષીધિકા અર્થાત્ સ્વાધ્યાય કરવા માટે પણ ભૂમિ ગ્રહણ કરવી નહીં ॥ સૂ, ૪૧ ॥

હવે કલહ કરવાવાળા પાડોશીની સમીપના ઉપાશ્રયમાં પણ સાધુઓને વાસ ન

भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा साधुर्वा साध्वी वा 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' स यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरूपम् उपाश्रयं जानीयात् तद्यथा 'इह खलु गाहावइ वा' इह खलु उपाश्रयसविधे गृहपति र्वा 'गाहावइ भारिया वा' गृहपति भार्या वा 'गाहावइ-भगिणि वा' गृहपतिभगिनी वा 'गाहावइपुत्तो वा' गृहपतिपुत्रो वा 'गाहावइधूए वा गृहपतिदुहिता वा 'सुण्हा वा' स्नुषा गृहपतिपुत्रवधू र्वा 'धाई वा' धात्री वा 'दासो वा' जाव कम्मकरीओ वा दासो वा यावत् दासी वा कर्मकरो वा कर्मकरी वा अन्यतमाः 'अण्ण मण्णमक्कोसंति' अन्योन्यम् परस्परम् आक्रोशन्ति कलहं कुर्वन्ति 'जाव उद्दवंति वा' यावत् उद्द्रवन्ति वा उपद्रवं कुर्वन्ति तत्र 'णो पण्णस्स' नो प्राज्ञस्य संयमशीलस्य साधोः 'णिक्खमण-पवेसणाए' निष्क्रमणप्रवेशनाय निष्क्रमितुं प्रवेष्टुं वा 'जाव णुचिंताए' यावद् अनुचिन्तायै

नहीं रहना चाहिये ऐसा बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खुवा भिक्खुणी वा-से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जान ले कि 'इहखलु' इस उपाश्रय के निकट 'गाहावइ वा' गृहस्थ श्रावक या 'गाहावइ भारिया वा' गृहपति भार्या-गृहस्थ की धर्मपत्नी, श्राविका भी 'गाहावई भगिणी वा' गृहपति की भगिनी-बहन या 'गाहावई पुत्तो वा' गृहपति का पुत्र अथवा 'गाहावई धूए वा'-गृहपति की दुहिता कन्या या,-'सुण्हा वा' गृहपति की पुत्रवधू या-'धाई वा'-धात्री-धाई या 'दासो वा' दास सेवक और 'जाव कम्मकरी वा' परिचारिका या कर्मकर या कर्मकरी नौकरानी-'अण्णमण्णमक्कोसंति वा' अन्योन्य परस्पर में आक्रोश करते हैं लडते झगडते रहते हैं और-'जाव उद्दवंति वा' यावत् कलह करते रहते हैं एवं मार पीट भी करते रहते हैं और उपद्रव भी करते रहते है-'णो पण्णस्स

કરવા કથન કહે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' જો આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી ઉપાશ્રયને જાણે કે 'इह खलु गाहावइ वा' આ ઉપાશ્રયની સમીપ ગૃહસ્થ શ્રાવક અથવા 'गाहावइ भारिया वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકની પત્ની શ્રાવિકા અથવા 'गाहावइभगिणी वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકની બહેન અથવા 'गाहावइ पुत्तो वा' ગૃહપતિનો પુત્ર અથવા 'गाहावइ धूए वा' ગૃહપતિની પુત્રી અથવા 'सुण्हा वा' ગૃહપતિની પુત્રવધૂ અથવા 'धाई वा' ધાઈ અથવા 'दासो वा' દાસ સેવક અને 'जाव कम्मकरी वा' યાવત્ કર્મ કરી નોકરાણી 'अण्णमण्णमक्कोसंति वा' પરસ્પરમાં લડે ઝગડે છે, जाव उद्दवेंति वा' યાવત્ કલહ કંકાસ કરે છે અને મારામારી પણ કર્યા કરે છે અને ઉપદ્રવ પણ કર્યા કરે છે તો આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં 'णो पण्णस्स णिक्खमण-पवेसणाए' પ્રાજ્ઞ-બુદ્ધિમાન સંયમશીલ સાધુએ નિષ્ક્રમણ અને પ્રવેશવા માટે 'जाव

स्वाध्यायानुचिन्तनाय वा तथाविधोपाश्रयः कल्पते तदुपसंहरन्नाह–'सेवं णच्चा स संयमशील: साधुः एवं पूर्वोक्तरीत्या ज्ञात्वा विज्ञाय 'तहप्पगारे उवस्सये' तथा प्रकारे पूर्वोक्तरूपे उपाश्रये 'णो ठाणं वा' नो स्थानं वा ध्यानरूपकायोत्सर्गे 'सेज्जं वा' शय्या वा संस्तारकम् 'णिसीहियं वा' निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिं 'चेतेज्जा' चेतयेत कुर्यात् तत्र निवासे स्वाध्यायाद्युपरोधसंभवात् ॥सू० ४२॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा इह खलु गाहावइ वा गाहावइभारिया वा गाहावइभगिणी वा गाहावइ पुत्तो वा गाहावइधूए वा गाहावइ सुण्हा वा धाइ वा दासो वा जाव कम्मकरी वा अण्णमण्णस्स गायं तेल्लेण वा घएण वा नवनीएण वा अब्भंगेंति वा मक्खेंति वा णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए जावऽणुचिंताए, तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा जाव चेतेज्जा ॥४३॥

छाया–'स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यदि पुनः उपाश्रयं जानीयात् इह खलु गृहपतिर्वा गृहपति भार्या वा गृहपतिभगिनी वा गृहपति पुत्रो वा गृहपति दुहिता वा गृहपति स्नुषा वा धात्री वा दासो वा यावत् कर्मकरी वा अन्योन्यस्य गात्रं तैलेन वा घृतेन वा नवनीतेन वा

णिक्खमणपवेसणाए जाव अणुचिंताए' प्राज्ञ समझदार संयमशील साधु को इस प्रकार के उपाश्रय में निष्क्रमण और प्रवेश के लिये तथा यावत् स्वाध्याय का अनुचिन्तन मनन करने के लिये भी नहीं रहना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के परस्पर में लडने झगडने कलहादि करने वाले गृहस्थ वगैरह के निकटवर्ती उपाश्रय में रहने से स्वाध्याय वगैरह करने में विघ्नबाधा होने की संभावना रहती है और शान्ति से सामायिक ध्यानादि भी नहीं हो सकता है–'सेवं णच्चा तहप्पगारे उवस्सए' इसलिये इस प्रकार के उपाश्रय में साधु और साध्वी–'णो ठाणं वा'–स्थान ध्यानरूप कायोत्सर्ग के लिये स्थान ग्रहण नहीं करे एवं 'सेज्जं वा'–शय्या–शयन संस्तारक संथरा भी नहीं पाथरे तथा 'णिसीहियं वा चेतेज्जा' निषीधिका स्वाध्याय करने के लिये भूमिग्रहण भी नहीं करे ॥ ४२ ॥

अणुचिंताए' યાવત્ સ્વાધ્યાયના અનુચિંતન અને મનન કરવા માટે પણ રહેવું નહીં કેમ કે આવા પ્રકારના પરસ્પર લડવા ઝઘડવા કે કલહ કંકાસ કરવાવાળા ગૃહસ્થની નજીકના ઉપાશ્રયમાં રહેવાથી સ્વાધ્યાય વિગેરે કરવામાં વિઘ્ન બાધા થવાનો સંભવ રહે અને શાંતિથી સામાયિક ધ્યાનાદિ પણ થઈ શકતા નથી 'સેવં ણચ્ચા' એ પ્રમાણે જાણીને સાધુ અને સાધ્વીએ 'णो ठाण वा' સ્થાન–ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ કરવા સ્થાન ગ્રહણ કરવું નહીં તેમજ 'सेज्जं वा' શય્યા–સંસ્તારક સંથારો પણ પાથરવો નહીં. તથા 'निसीहियं वा चेतेज्जा' નિષીધિકા એટલે કે સ્વાધ્યાય કરવા માટે પણ ભૂમી ગ્રહણ કરવી નહીં ॥સૂ. ૪૨॥

अभ्यङ्ग्यन्ति वा म्रक्षयन्ति वा नो प्राज्ञस्य निष्क्रमणप्रवेशनाय यावद् अनुचिन्तायै, तथा प्रकारे उपाश्रये नो स्थानं वा शय्यां वा यावत् चेतयेत् ॥सू० ४३॥

टीका-सम्प्रति तैलाद्यभ्यङ्गकर्तृगृहस्थ गृहनिकटवर्ति उपाश्रये साधूनां वासनिषेधमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा साधु र्वा साध्वी 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' स साधुः यदि पुनिरेवं वक्ष्यमाणस्वरूपम् उपाश्रयं जानीयात् तद्यथा-'इह खलु' गाहावइ वा' इह खलु उपाश्रयनिकटे गृहपति र्वा 'गाहावइभारिया वा' गृहपतिभार्या वा 'गाहावइभगिणी वा' गृहपतिभगिनी वा 'गाहावइपुत्तो वा' गृहपतिपुत्रो वा 'गाहावइ धूए वा' गृहपतिदुहिता वा 'गाहावइसुण्हा वा' गृहपतिस्नुषा वा गृहपतिपुत्रवधूर्वा 'धाई वा' धात्री वा 'दासो वा' दासो वा 'जाव कम्मकरी वा' यावद् दासी वा कर्मकरो वा कर्मकरी वा 'अण्णमण्णस्स' अन्योन्यस्य 'गायं तिल्लेण वा घएण वा' गात्रम् शरीरावयवं तैलेन वा घृतेन वा 'णवनीएण वा' नवनीतेन वा हैयङ्गवीनेन जाव अब्भंगेति वा' अभ्यङ्ग्यन्ति वा

अब शरीर में तैल वगैरह का मालिश करने वाले गृहस्थ के घर के निकटवर्ती उपाश्रय में साधु को नहीं रहना चाहिये ऐसा बतलाते है-'से भिक्खू वा भिक्खूणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक जैन साधु और भिक्षुकी जैन साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूपसे उपाश्रय को जान ले कि 'इहखलु' इस उपाश्रय के निकट वर्ती घरमें 'गाहावई वा, गाहावई भारिया वा गाहावईभगिणी वा'-गृहपति गृहस्थ श्रावक या -गृहपति की भार्या धर्मपत्नी या गृहपति की भगिनी या 'गाहावई पुत्तो वा'-या गृहपति का पुत्र अथवा 'गाहावई धूएवा' गृहपति की-दुहिता-लडकी या-'गाहावईसुण्हा वा' गृहपति की स्नुषा-पुत्रवधू या 'धाई वा' धात्री या 'दासो जाव कम्मकरी वा' दास अथवा दासी या कर्मकर या कर्मकरी या 'अण्णमण्णस्स गायं' अन्योन्य परस्पर में गात्र शरीर का 'तेल्लेण वा घएण वा, नवनीएण वा'-तेल से या घृत से या नवनीत मक्खन से 'अब्भंगे नि

હવે શરીરમા તેલ વિગેરેની માલીશ કરવાવાળા ગૃહસ્થના ઘરની પાસેના ઉપાશ્રયમા સાધુને ન રહેવા કથન કરે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण उवस्सय जाणिज्जा' જો આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારવાળા ઉપાશ્રયને જાણે કે-'इह खलु गाहावइ वा' આ ઉપાશ્રયની નજીકના ઘરમા ગૃહસ્થ શ્રાવક અથવા 'गाहावइ भारिया वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકની પત્ની અથવા 'गाहावइभगिणी वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકની બહેન અથવા 'गाहावइ पुत्तो वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકનો પુત્ર અથવા 'गाहावइ धूया वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકની પુત્રી અથવા 'सुण्हा वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકની પુત્રવધૂ અથવા 'धाई वा' ધાઈ અથવા 'दासो वा' દાસ અથવા 'जाव कम्मकरी वा' દાસી કે કર્મકર અથવા કર્મકરી 'अण्णमण्णस्स गाय तेल्लेण वा' પરસ્પર શરીરને તેલથી અથવા 'घएण वा' ઘીથી અથવા 'नवनीएण वा' માખણથી

स साधुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणस्वरूपम् उपाश्रयं जानीयात् तद्यथा-'इह खलु गाहावई वा' इह खलु उपाश्रयनिकटे गृहपति र्वा 'गाहावइभारिया वा' गृहपतिभार्या वा 'गाहावइ भगिणि वा' गृहपति भगिनी वा गृहपतिस्वसा 'गाहावइपुत्तो वा' गृहपतिपुत्रो वा 'गाहावइधूए वा' गृहपति दुहिता वा 'गाहावइसुण्हा वा' गृहपतिस्नुषा वा 'धाई वा' धात्री वा 'दासो वा' दासो वा 'जाव कम्मकरीओ वा' यावद् दासी वा कर्मकरो वा कर्म करी वा 'अण्णमण्णस्स' अन्योन्यस्य परस्परस्य 'गायं सीओदगवियडेण वा' गात्रम् शरीरम् शरीरावयवहस्तपादादिकं वा शीतोदकविकटेन शीतोदकविशेषेण 'उसिणोदगवियडेण वा' उष्णोदकविकटेन वा उष्णोदकविशेषेण 'उच्छोलंति वा' उत्क्षालयन्ति वा 'पहोयंति वा' प्रधावन्ति वा प्रक्षालयन्ति वा 'सिंचंति वा' सिञ्चन्ति वा 'सिणावति वा' स्नपयन्ति वा स्नान कारयन्ति 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए' नो प्राज्ञस्य संयमशीलस्य निष्क्रमण प्रवे-

माण रूप से उपाश्रय को जान ले कि 'इहखलु उवस्सए' इस उपाश्रय का निकटवर्ती गृहस्थ श्रावक के घरमें 'गाहाई वा, गाहावई भारिया वा' गृहपति गृहस्थ श्रावक या गृहपति की भार्या-धर्मपत्नी 'गाहावई भगिणी वा' या गृहपति की भगिनी-बहन 'गाहावई पुत्तो वा' या गृहपति का पुत्र 'गाहाईधूएवा' या गृहपति की दुहिता-कन्या 'गाहावई सुण्हावा'-या गृहपति की स्नुषा पुत्रवधू 'धाईवा'-या धात्री धाई परिचारिका अथवा 'दासो वा जाव' दास सेवक या यावत् 'कम्म करीओ वा' दासी सेविका अथवा कर्मकर नौकर या कर्मकरी नौक-रानी इनमें से कोई एक भी 'अण्णमण्णस गायं सीओदगवियडेण वा' अन्योन्य परस्पर के गात्र शरीर को या शरीरावयव हाथपाद वगैरह को अत्यंत शीतोदक ठंडा पानी से या 'उसिणोदगवियडेण वा' उष्णोदक विशेष गरम पानी विशेष से 'अच्छोलंति वा पधोवंति वा' एकबार प्रक्षालित कर रहे हैं या अनेक वार प्रक्षालित कर रहे हैं 'सिंचंति वा' या सिंचन कर रहे हैं अथवा 'सिणावेंति वा'

जं पुण उवस्सय एवं जाणिज्जा' જે વક્ષ્યમાણ પ્રકારે એવો ઉપાશ્રય જાણે કે-'इह खलु उवस्सए गाहावइ वा' આ ઉપાશ્રયની નજીકમાં રહેતા ગૃહસ્થ શ્રાવક અથવા 'गाहावइ भारिया वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકની સ્ત્રી અથવા 'गाहावइ भगिणी वा' ગૃહસ્થની બહેન અથવા गाहावइ पुत्तो वा' ગૃહસ્થનો પુત્ર અથવા 'गाहावइ धूए वा' ગૃહપતિની પુત્રી અથવા 'गाहावइ सुण्हा वा' ગૃહપતિની પુત્રવધૂ અથવા 'धाई वा' ધાઈ પરિચારિકા અથવા 'दासो वा' દાસ-સેવક અથવા 'जाव कम्मकरी वा' યાવત્ દાસી-સેવિકા અથવા કર્મકર-નોકર અથવા કર્મકરી નોકરાણી આ બધા પૈકી કોઈ એકાદ પણ 'अण्णमण्णस्स गायं सीओदगवियडेण वा' એક બીજાના શરીરને કે શરીરના અવયવ હાથ પગ વિગેરેને ઠંડા પાણીથી અથવા 'उसिणोदगवियडेण वा' ગરમ પાણીથી 'उच्छोलति वा' पधोवेंति वा' એકવાર ધુવે છે અથવા વારવાર ધોયા કરે છે. અથવા सिंचंति वा सिणावेति वा' છટકાવ કરે છે અથવા નવ-

स्नाय निर्गन्तुं प्रवेष्टुं वा स उपाश्रयः कल्पते, 'जावऽणुचिंताए' यावद् अनुचिन्तायै स्वाध्यायानुचिन्तनार्थमपि स उपाश्रयो न कल्पते इति शेषः तदुपसंहरन्नाह-'तहप्पगारे उवस्सए' तथाप्रकारे पूर्वोक्तरूपे उपाश्रये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा जाव चेतेज्जा' नो स्थानं वा ध्यानरूपं कायोत्सर्गम् शय्या वा संस्तारकम्, यावद् निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिं चेतयेत् कुर्यात् तथा सति संयमविराधना स्यात् ॥ सू० ८५ ॥

नहला रहे हैं अर्थात् स्नान करा रहे हैं ऐसा देख ले तो उस उपाश्रय में 'णो पण्णस्स' संयमशील साधु को और साध्वी को-'निक्खमणपवेसणाए जाव' निष्क्रमण निकलना नहीं चाहिये और प्रवेश भी नहीं करना चाहिये और यावत् स्वाध्याय का 'अणुचिंताए' अनुचिन्तन मनन भी नहीं करना चाहिये अर्थात् जिस उपाश्रय के निकट में गृहस्थ वगैरह अपने घरमें एक दूसरे को नहला रहे हैं ऐसा देखने में आता हो तो उस उपाश्रय मे नहीं यातायात करना चाहिये और स्वाध्याय वगैरह करने के लिये रहना भी नहीं चाहिये क्योंकि इस प्रकार के उपाश्रय में रहने से उक्तरीति से संयम आत्मा की विराधना की संभावना रहती है इसलिये 'तहप्पगारे उवस्सए' उस प्रकार के उपाश्रय में 'णो ठाणं वा' स्थान ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये स्थान ग्रहण नही करना चाहिये और-'सेज्जं वा जाव चेतेज्जा' शय्या शयन के लिये संस्तारक संथरा भी नहीं पाथरना-बिछाना चाहिये तथा निषीधिका-स्वाध्याय करने के लिये भी भूमि ग्रहण नहीं करना चाहिये क्योंकि उस प्रकार के उपाश्रय के निकटवर्ती सागारिक गृहस्थ लोग अपने अपने घर में स्नानागार में जाकर खुले हुए बाथरूम में ठंडा पानी से या गरम पानी से एक गृहस्थ दूसरे गृहस्थ को या एक गृहपत्नी वगैरह दूसरी स्त्री वगैरह को नहला रही है या सींच रही है या

રાવે છે. તેવુ જુવે તો એવા ઉપાશ્રયમાં 'णो पण्णस्स निक्खमणपवेसणाए' પ્રાજ્ઞ સયમ શીલ સાધુએ કે સાધ્વીએ નીકળવા કે પ્રવેશવાને યોગ્ય નથી. અને 'जाव अणुचिंताए' યાવત્ સ્વાધ્યાયનુ અનુચિંતન-મનન પણ કરવુ નહી અર્થાત્ જે ઉપાશ્રયની નજીક ગૃહસ્થ વિગેરે પોતાના ઘરમાં એક બીજાને નવડાવતા હોય તેમ જોવામાં આવે તો એ ઉપાશ્રયમા ગમનાગમન કરવુ નહી કે સ્વાધ્યાય વિગેરે કરવા માટે પણ ન રહેવુ કેમ કે આ પ્રકારના ઉપાશ્રયમા રહેવાથી સયમ આત્માની વિરાધના થાય છે તેથી 'तहप्पगारे उवस्सए' એ પ્રકારના ઉપાશ્રયમા 'ठाणं वा' સ્થાન-ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ માટે સ્થાન ગ્રહણ કરવું નહી 'सेज्जं वा' અને શય્યા-શયન કરવા માટે સંથારો પણ પાથરવો નહીં તથા 'जाव चेतेज्जा યાવત સ્વાધ્યાય કરવા માટે પણ ભૂમિગ્રહણ કરવી નહી. કેમ કે એવા પ્રકારના કે જેની નજીક ગૃહસ્થો પોતાના ઘરમા કે સ્નાનાગારમા જઇને ઉઘાડા બાથરૂમમા ઠડા પાણીથી એક વ્યક્તિ બીજી વ્યક્તિને અથવા એક સ્ત્રી અન્યસ્ત્રી વિગેરેને નવરાવે કે પાણીનુ સીંચન કરતા હોય કે ધોઇ રહ્યા હોય તેમ જોવામાં આવે તો

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा, इह खलु गाहावइ वा गाहावइभारिया वा गाहावइभगिणी वा गाहावइपुत्तो वा गाहावइधूए वा गाहावइसुण्हा वा धाई वा जाव कम्मकरीओ वा णिगिणा ठिआ णिगिणा उल्लीणा मेहुणधम्मं विण्णवेंति रहस्सियं वा मंतं मंतेंति णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए जावऽणुचिंताए तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा जाव चेतेज्जा ॥४६॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यदि पुनः उपाश्रयं जानीयात् इह खलु गृहपति र्वा गृहपतिभार्या वा गृहपतिभगिनी वा गृहपतिपुत्रो वा गृहपति दुहिता गृहपतिस्नुषा वा धात्री वा यावत् कर्मकर्यो वा नग्न स्थिताः नग्नाः उपलीनाः मैथुनधर्मं विज्ञापयन्ति रहस्यं वा मन्त्रं मन्त्रयन्ते नो प्राज्ञस्य निष्क्रमणप्रवेशनाय यावद् अनुचिन्तायै, तथाप्रकारे उपाश्रये नो स्थानं वा शय्यां वा यावत् चेतयेत् ॥सू० ४६॥

टीका-पुनरपि प्रकारान्तरेण उपाश्रयविशेषे साधूनां निवासप्रतिषेधं वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा-संयमवान् साधुर्वा साध्वी वा 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' स संयमवान् साधुः यदि पुनरेव वक्ष्यमाणस्वरूपम् उपाश्रयं जानीयात् तद्यथा-'इह खलु गाहावइ वा' इह खलु उपाश्रयनिकटे गृहपतिर्वा गृहस्थः 'गाहावइ भारिया वा' गृहपतिभार्या वा 'गाहावइभगिणि वा' गृहपतिभगिनी वा गृहस्थ स्वसा 'गाहा-

प्रक्षालन कर रही है ऐसा देखलेने पर साधु का संयम पालन नहीं होसकता ॥४५॥

फिर भी प्रकारान्तर से उपाश्रय विशेष में जैन साधु को निवास नहीं करना चाहिये यह बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, से जं पुण उवस्सय एवं जाणिज्जा' इहखलु गाहावई वा, गाहावइ भारिया वा, गाहावइ भगिणी वा, गाहावइ पुत्तो वा, गाहाइ धूए वा, गाहावइ सुण्हा वा धाई वा, दासे वा, जाव कम्मकरीओ वा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि

સાધુને સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી તેવા ઉપાશ્રયમાં વાસ કરવો નહીં ॥ ૪૫ ॥

ફરીથી ઉપાશ્રય વિશેષમાં સાધુએ વાસ ન કરવા વિષે જ સૂત્રકાર કથન કરે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से ज पुण उवस्सय एव जाणिज्जा' જો આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી ઉપાશ્રયને જાણી લે કે-'इह खलु गाहावइ वा' આ ઉપાશ્રયની નજીક ગૃહસ્થ શ્રાવક અથવા 'गाहावई भारिया वा' ગૃહસ્થની સ્ત્રી અથવા 'गाहावइ भगिणी वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકની બહેન અથવા 'गाहावइ पुत्तो वा' ગૃહસ્થનો પુત્ર અથવા 'गाहावइ धूए वा' ગૃહસ્થની પુત્રી અથવા 'गाहावइ सुण्हा

वइपुत्तो वा' गृहपतिपुत्रो वा 'गाहावइधुए वा' गृहपतिदुहिता वा गृहस्थकन्या 'गाहावइ सुण्हा वा' गृहपतिस्नुषा वा गृहस्थपुत्रवधूः 'धाई वा' धात्री वा 'जाव कम्मकरीओ वा' यावद् दासो वा दासी वा कर्मकरो वा कर्मकर्यो वा परिचारिकाः 'णिगिणाठिओ' नग्नाः स्थिताः 'णिगिणा उल्लीणा मेहुणधम्मं विण्णवेंति' नग्नाः उपलीनाः प्रच्छन्नाः सत्यः मैथुनधर्मम् विषयभोगविषयकवर्णनं विज्ञापयन्ति कुर्वन्ति 'रहस्सियं वा मंतं मतें ति' रहस्यं वा मन्त्रं मन्त्रयन्ति रहस्यविषयक मन्त्रणां कुर्वन्ति तस्मात् 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए जावऽणु चिंताए' नो प्राज्ञस्य संयमशीलस्य साधोः निष्क्रमणप्रवेशनाय निर्गन्तुं प्रवेष्टुं वा स उपाश्रयः कल्पते यावत् अनुचिन्तायै स्वाध्यायानुचिन्तनार्थमपि स उपाश्रयो न कल्पते इति

ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जान लेकि इस उपाश्रय के निकटवर्ती गृहस्थ श्रावक अथवा श्राविका गृहपति की भगिनी-बहन या गृहपति का पुत्र या गृहपति की दुहिता कन्या अथवा गृहपति की स्नुषा-पुत्रवधू या धात्री-धाई-परिचारिका बच्चों को देख भाल करने वाली उपमाता और दास-सेवक तथा यावत्-दासी-सेविका या कर्मकर-नोकर-या कर्मकरी-नोकरानी वगैरह 'णिगिणा ठिआ,' नग्ना नङ्गी खडी है या 'णिगिणा उवलीणा मेहुणधम्मं विण्णवे ति' नङ्गी ही छिपकर मैथुनधर्म विषयभोग को बतला रही है अर्थात् रति भोग का वर्णन कर रही है अथवा-'रहस्सयं वा मंतं मंतेंति' रहस्य एकान्त में मंत्रणा कर रही है अर्थात् एकान्त में विषय भोगविलास विषय की बात कर रही है इसलिये 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए' प्राज्ञ संयमशील साधु को इस तरह के उपाश्रय में निष्क्रमण प्रवेश करना नहीं चाहिये और 'जाव अणुचिंताए' यावत् स्वाध्याय का अनुचिन्तन मनन भी नहीं करना चाहिये क्योंकि इस उपाश्रय के निकटवर्ती गृहस्थ के घरमें गृहपति वगैरह या गृहपति की भार्या वगैरह नग्न होकर विषय भोग की चर्चा या मंत्रणा कर रहे हैं इस लिये -'तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा' इस प्रकार के उपाश्रय में स्थान

वा' ગૃહસ્થની પુત્રવધૂ અથવા 'धाई वा' ધાઈ કે 'दासो वा' દાસ અગર 'जाव कम्मकरीओ वा' યાવત્ દાસી કે કર્મકર અથવા કર્મકરી વિગેરે 'णिगिणाठिया' નગ્ન જ ઉભેલ છે. અથવા 'णिगिणा उल्लीणा मेहुणधम्मं विण्णवे ति' નગ્ન અવસ્થામાં જ છુપાઈને મૈથુક ધર્મ-વિષય સેવનનું વર્ણન કરી રહેલ છે અથવા 'रहस्सियं वा मंतं मंते ति' એકાન્તમા મસલત કરી રહેલ છે અર્થાત્ એકાન્તમાં ભોગ વિલાસ વિષય સબંધી વાતો કરી રહેલ છે. તેમ જાણે તો 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाय' પ્રાજ્ઞ-સંયમશીલ સાધુ કે સાધ્વીએ આવા ઉપાશ્રયમાં નિષ્ક્રમણ કે પ્રવેશ કરવો નહી એટલે કે આવવુ જવુ નહીં તથા 'जाव अणुचिंताए' યાવત્ સ્વાધ્યાયનું અનુચિંતન કે મનન પણ કરવુ નહી કેમ કે આ ઉપાશ્રયની નજદીક ગૃહસ્થના ઘરમા ગૃહસ્થ વિગેરે કે ગૃહસ્થ પત્નિ વિગેરે નગ્નાવસ્થામા

अभ्यङ्गनं कुर्वन्ति 'मक्खेंति वा' यावत् मृक्षयन्ति वा शरीरावयवहस्तपादादिमर्दनं कुर्वन्ति वा तर्हि 'णो पण्णस्स' नो प्राज्ञस्य संयमशीलस्य साधोः 'णिक्खमणपवेसणाए' निष्क्रमण-प्रवेशनाय निष्क्रमितुं प्रवेष्टुं वा कल्पते 'जावऽणुचिंताए' यावद् अनुचिन्तायै स्वाध्यायानु-चिन्तनार्थमपि एवं विधोपाश्रयो न कल्पते इति शेषं तदुपसंहरन्नाह-'तहप्पगारे उवस्सए' तथाप्रकारे पूर्वोक्तरूपे उपाश्रये यस्मिन्निकटे गृहपत्यादयः अभ्यङ्गनं कुर्वन्ति तत्रेत्यर्थः 'णो ठाणं वा' नो स्थानं वा कायोत्सर्गरूपं ध्यानम् 'सेज्जं वा' शय्यां वा संस्तारकम् 'जाव चेतेज्जा' यावत् निषेधिकां वा स्वाध्यायभूमिं चेतयेत् कुर्यात् तथा सति संयमविराधना स्यात् ॥४३॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा, इह खलु गाहावइ वा गाहावइभारिया वा गाहावइभागिणि वा गाहावइ पुत्तो वा गाहावइधूए वा गाहावइसुण्हा वा धाई वा दासो वा जाव कम्मकरीओ वा अण्णमण्णस्स गायं सिणाणेण वा कक्केण वा लोद्धेण वा वण्णेण वा चुण्णेण वा पउमेण वा, आघंसंति वा पघंसंति वा उव्व-

वा मक्खंति वा अभ्यंगनस्नान 'मालीश' करते हैं या मृक्षण मर्दन अभ्यं-गन स्नान (मालीश) करते है तो 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए जाव अणु-चिंताए' प्राज्ञ संयमशील साधु को इस प्रकार के उपाश्रय में निष्क्रमण निकलने के लिये तथा प्रवेश करने के लिये एवं यावत् स्वाध्याय का मनन रूप अनु-चिन्तन करने के लिये भी नहीं रहना चाहिये इस तात्पर्य से कहते हैं कि 'तहप्पगारे उवस्सए' इस प्रकार के उपाश्रय में 'णो ठाणं वा' स्थान ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये स्थान ग्रहण नहीं करना चाहिये एवं 'सेज्जं वा' शय्या यावत् निषीधिका स्वाध्याय करने के लिये भूमि ग्रहण भी नहीं करना चाहिये क्योंकि उस उपाश्रय में निकट में गृहस्थ वगैरह को तैलादि मर्दन करते हुए देखकर संयम आत्म विराधना हो सकती है ॥ ४३॥

'अब्भंगेंति वा' અભ્યંજન અર્થાત્ માલીશ કરે છે અથવા 'मक्खंति वा' મર્દન કરે છે. તો તેવા ઉપાશ્રયમાં 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए' પ્રાજ્ઞ અર્થાત્ સંયમશીલ સાધુએ આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં નિકળવા માટે કે પ્રવેશ કરવા માટે 'जाव अणुचिंताए' યાવત્ સ્વાધ્યાયના મનન રૂપ અનુચિંતન કરવા માટે પણ રહેવું નહીં. કે કેમ 'तहप्पगारे उवस्सए' આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં 'णो ठाणं वा' સ્થાન-ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ કરવા માટે સ્થાન ગ્રહણ કરવું નહીં તથા 'सेज्जं वा' શય્યા સંથારો પણ પાથરવો નહીં અને યાવત્ 'निसीहियं वा चेतेज्जा' નિષીધિકા અર્થાત્ સ્વાધ્યાય કરવા માટે ભૂમિ પણ ગ્રહણ કરવી નહીં કેમ કે-એ ઉપાશ્રયની સમીપમાં ગૃહસ્થ વિગેરેને તેલ વિગેરેનું મર્દન કરતા જોઈને સંયમ આત્મ વિરાધન થાય છે. સૂ. ૪૩ ॥

लंति वा उव्वट्टेंति वा णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए जावऽणुचिंताए तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा जाव चेतेज्जा ॥सू० ४४॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यदि पुनः उपाश्रयं जानीयात्–इह खलु गृहपतिर्वा गृहपतिभार्या वा गृहपतिभगिनी वा गृहपतिपुत्रो वा गृहपतिदुहिता वा गृहपति स्नुषा वा धात्री वा दासो वा यावत् कर्मकरी वा अन्योन्यस्य गात्रम् स्नानेन वा कर्केण वा लोध्रेण वा चूर्णेन वा पद्मेन वा आघर्षयन्ति वा प्रघर्षयन्ति वा उद्वलयन्ति वा उद्वर्तयन्ति वा नो प्राज्ञस्य निष्क्रमणप्रवेशनाय यावद् अनुचिन्तायै, तथाप्रकारे उपाश्रये नो स्थानं वा शय्यां वा यावत् चेतयेत् ॥सू० ४४॥

टीका–पुनरपि उपाश्रयविशेषे निवासप्रतिषेधम्-प्रतिपादयितुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा–साधु र्वा साध्वी वा 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' स संयमवान् भिक्षुः यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणस्वरूपम् उपाश्रयं जानीयात् तद्यथा–'इह खलु गाहावई वा' इह खलु उपाश्रयनिकटे गृहपति र्वा 'गाहावइभारिया वा' गृहपतिभार्या वा 'गाहावइभगिणि वा' गृहपति भगिनी वा 'गाहावइपुत्तो वा' गृहपतिपुत्रो वा 'गाहावइधूए वा' गृहपति दुहिता वा 'गाहावइ सुण्हा वा' गृहपति स्नुषा वा गृहपति पुत्रवधूः 'धाईवा' धात्री वा 'दासो वा' दासो वा 'जाव कम्मकरी वा' यावद् दासी वा कर्मकरो वा कर्मकरी

फिर भी गृहस्थ के घरके निकटवर्ती उपाश्रय में साधु को नहीं रहना चाहिये यह दूसरे ढङ्ग से बतलाते हैं

टीकार्थ–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा'–इह खलु गाहावइ वा, गाहावइभारिया वा, गाहावइ भगिणी वा, गाहावइ पुत्तो वा गाहावइ धूए वा, गाहावइसुण्हे वा, धाई वा दासे वा, जाव–कम्मकरीओ वा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक–संयमशील साधु और भिक्षुकी–साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जानलेकि–इस उपाश्रय के निकटवर्ती गृहस्थके घर में गृहपति–गृहस्थ श्रावक या गृहपति की भार्या या गृहपति की भगिनी–बहिन या धाई परिचारिका या गृहपति का पुत्र वा गृहपति की दुहिता–लडकी या

હવે પ્રકારાન્તરથી ગૃહસ્થના ઘરની નજીકના ઉપાશ્રયમા સાધુને ન રહેવા વિષે કથન કરે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण उवस्सय जाणिज्जा' જો આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી ઉપાશ્રયને જાણે કે–'इह खलु गाहावइ वा' આ ઉપાશ્રયની નજીક ગૃહસ્થના ઘરમા ગૃહસ્થ શ્રાવક અથવા 'गाहावइ भारिया वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકની સ્ત્રી અથવા 'गाहावइभगिणी वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકની બહેન અથવા 'गाहावइ पुत्तो वा' ગૃહપતિનો પુત્ર અથવા 'गाहावइ धूए वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકની પુત્રી અથવા 'सुण्हे वा' ગૃહસ્થની પુત્રવધૂ અથવા 'धाई वा' ધાઈ–પરિચારિકા અથવા 'दासो

वा 'अण्णमण्णस्स' अन्योन्यस्य परस्परस्य 'गायं सिणाणेण वा' गात्रं शरीरं शरीरावयवहस्त-पादादिकं वा स्नानेन जलेन 'कक्केण वा' कर्केण वा सुगन्धितद्रव्येण 'लोद्धेण वा' लोध्रेण वा 'चुण्णेण वा' चूर्णेन वा 'पउमेण वा' पद्मेन वा पद्मद्रव्येण 'आघंसंति वा पघंसंति वा' आघर्षयन्ति वा मर्दयन्ति, प्रघर्षयन्ति वा प्रक्षालयन्ति 'उव्वलेंति वा' उद्वलयन्ति वा मर्दनं कुर्वन्ति 'उव्वट्टिंति वा' उद्वर्तयन्ति वा उद्वर्तनं कुर्वन्ति 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए' नो प्राज्ञस्य संयमशीलस्य साधोः निष्क्रमणप्रवेशनाय निर्गन्तुं प्रवेष्टुं वा स उपाश्रयः कल्पते 'जावऽणुचिंताए' यावद् अनुचिन्तायै स्वाध्यायानुचिन्तनार्थमपि स उपाश्रयो न कल्पते साधूना मितिशेषः तदुपसंहरन्नाह–'तहप्पगारे उवस्सये' तथाप्रकारे एवंविधे उपर्युक्तरूपे

गृहपति की स्नुषा-पुत्रवधू या धात्री-धाई परिचारिका, या दास सेवक यावत्-दासी सेविका, या कर्मकर नोकर या कर्मकरी-नोकरानी 'अण्णमण्णस गाय' अन्योन्य परस्पर के गात्र शरीर को 'सिणाणेण वा' स्नानीय जलसे या-'कक्केण वा' या कर्क सुगन्धित द्रव्य से या 'लोद्धेण वा' लोध्र से-'वण्णेण वा' वर्ण विशेष आमला वगैरह के 'चुण्णेण वा' चूर्ण से या 'पउमेण' पद्म द्रव्य पाउडर से-'आघंसंति वा, पघंसंति वा' घर्षण करते हैं और अच्छी तरह प्रक्षालन करते हैं या-'उव्वलंति या उव्वट्टंति वा' उद्वलन-मर्दन करते हैं अथवा उद्वर्तन करते हैं मलते हैं इसलिये 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए जाव अणुचिंताए' प्राज्ञ-संयमशील साधुको इस तरह के शरीरादि में पाउडर साबुन वगैरह लगाते हुए गृहस्थ के घरके निकटवर्ती उपाश्रय में निष्क्रमण निकलने के लिये और प्रवेश करने लिये तथा यावत्-स्वाध्याय का मनन रूप अनुचिन्तन करने के लिये नहीं रहना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के गृहस्थ गृह से संबद्ध उपाश्रय में रहने से उक्तरीति से गृहस्थादि शरीर को उद्वर्तन करते हुए देख-कर संयम विराधना हो सकती है इसलिये 'तहप्पगारे उवस्सए' इस तरह के

वा' દાસ 'जाव कम्मकरीओ वा' યાવત્ દાસી-સેવિકા અગર કર્મકર-નોકર અથવા કર્મ-કરી-નોકરાણી 'अण्णमण्णस्स गायं सिणाणेण वा' એક બીજાના શરીરો નાવાના પાણીથી અથવા 'कक्केण वा' કર્ક એટલે કે સુગંધિત પદાર્થથી અથવા लोद्धेण वा' લોધ્રથી અથવા 'वण्णेण वा' કંકુ, કુંવાર વિગેરે વર્ણવાળા પદાર્થથી અથવા 'चुण्णेण वा' આમળા વિગેરેના ચૂર્ણથી અથવા 'पउमेण वा' પદ્મ દ્રવ્ય અર્થાત્ પાઉડરથી 'आघंसति वा पघंसंति वा' ઘસે છે અને પ્રક્ષાલન કરે છે. અથવા 'उव्वलंति वा उव्वट्टंति वा' ઉદ્વલન એટલે કે મર્દન કરે છે અને ઉદ્વર્તન કરે છે. તેથી 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए' પ્રાજ્ઞ-સંયમશીલ સાધુએ આ પ્રકારે શરીરમા સુગંધિત પદાર્થો લગાવનારા ગૃહસ્થના ઘરની નજીકના ઉપાશ્રયમાંથી નીકળવા કે પ્રવેશ કરવા માટે 'जाव अणुचिंताए' સ્વાધ્યાયના મનનરૂપ અનુચિંતન કરવા માટે રહેવુ નહીં કેમ કે-આવા પ્રકારના કે જેની નજીક ગૃહસ્થના ઘર આવેલ હોય એવા ઉપાશ્રયમા રહેવાથી ઉક્ત પ્રકારે ગૃહસ્થ વિગેરેને ઉદ્વર્તન કરતા જોઈને સંયમની

उपाश्रये 'णो ठाणं वा' नो स्थानं वा ध्यानरूपकायोत्सर्गम् 'सेज्जं वा' शय्यां वा संस्तारकम् 'जाव चेतेज्जा' यावत् निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिं चेतयेत् कुर्यात् तथा सति संयमविराधना स्यादिति ॥ सू० ४४ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा, इह खलु गाहावई वा गाहावइभारिया वा गाहावइभगिणि वा गाहावइपुत्तो वा गाहावइधूए वा गाहावइसुण्हा वा धाई वा दासो वा जाव कम्मकरीओ वा अण्णमण्णस्स गायं सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलंति वा पधोवेंति वा सिंचंति वा सिणावेंति वा णो पण्णस्स णिक्खमपवेसणाए जावऽणुचिंताए, तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा सेज्जं वा जाव चेतेज्जा ॥सू० ४५॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा, स यदि पुनरुपाश्रयं जानीयात् वा इह खलु गृहपति र्वा गृहपति भार्या वा गृहपति भगिनी वा गृहपति पुत्रो वा गृहपति दुहिता वा गृहपति स्नुषा वा दासो वा यावत् कर्मकरी वा अन्योन्यस्य गात्र शीतोदकविकटेन वा उष्णोदकविकटेन वा उत्क्षालयन्ति वा प्रधावन्ति वा सिञ्चन्ति वा स्नपयन्ति वा नो प्राज्ञस्य निष्क्रमणप्रवेशनाय यावद् अनुचिन्तायै, तथाप्रकारे उपाश्रये नो स्थानं वा शय्यां वा यावत् चेतयेत् ॥सू० ४५॥

टीका-पुनरपि प्रकारान्तरेण उपाश्रयविशेषे साधूनां निवासं प्रतिषेधति 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा-साधुर्वा साध्वी वा 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा'

उपाश्रय में साधु और साध्वी स्थान-ध्यान रूप कायोत्सर्ग के लिये 'णो ठाणं वा' स्थान ग्रहण नहीं करे एवं 'सेज्जं वा जाव चेतेज्जा' शय्या-संथरा भी नहीं पाथरे तथा स्वाध्याय के लिये भूमि ग्रहण भी नहीं करे ॥ ४४ ॥

फिर भी दूसरे प्रकार से उपाश्रय विशेष में साधु को नहीं रहना चाहिये यह बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं एवं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक जैन साधु और भिक्षुकी जैन साध्वी यदि ऐसा वक्ष्य-

વિરાધના થાય છે તેથી 'तहप्पगारे उवस्सए' એવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં 'णो ठाणं वा' સાધુ કે સાધ્વીએ સ્થાન ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ કરવા સ્થાન ગ્રહણ કરવું નહીં. 'सेज्जं वा' શય્યા સંથારો પણ પાથરવો નહીં. 'जाव चेतेज्जा' તથા યાવત્ સ્વાધ્યાય માટે પણ ભૂમિ ગ્રહણ કરવી નહીં ॥ સૂ. ૪૪ ॥

હવે ઉપાશ્રય વિશેષમાં સાધુને નિવાસ ન કરવા વિષે કહે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી સે

शेषः तदुपसंहरन्नाह-'तहप्पगारे उवस्सए' तथाप्रकारे तथाविधे पूर्वोक्तरूपे उपाश्रये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा जाव चेतेज्जा' नो स्थानं वा ध्यानरूपं कायोत्सर्गम् शय्यां वा संस्तारकम् यावत् निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिं चेतयेत् कुर्यात् तथा सति साधूनां साध्वीनाञ्च विषयभोगवासनाविषयकवार्तालापश्रवणेन नग्नावस्थादर्शनेन च विषयवासना वर्धनात् संयमविराधना स्यात् ॥सू० ४६॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा आइण्णसंलिक्खं णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए जाव चिंताए जाव णो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेतेज्जा ॥सू० ४७॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः उपाश्रयं जानीयात्-आकीर्णसंलेख्यं नो प्राज्ञस्य निष्क्रमणप्रवेशनाय यावत् चिन्तार्थं यावत् नो स्थानं वा शय्यां वा निषीधिकां वा चेतयेत् ।४७।

टीका-पूर्वं परस्परात्रिसंभोगरहस्य मन्त्रणादि वार्तालापकर्तृस्त्रीपुरुषयुक्तोपाश्रये साधूनां वासनिषेधः प्रतिपादितः सम्प्रति स्त्रीपुरुषादीनां विप्रयुक्तेऽपि उपाश्रये कामोद्दीपक-

ध्यानरूप कायोत्सर्ग के लिये स्थान ग्रहण नहीं करना चाहिये तथा-'सेज्जं वा जाव चेतेज्जा' शय्या-शयन के लिये संथार पाथरने के लिए भी निवास नहीं करना चाहिये एवं यावत्-निषीधिका-स्वाध्याय करने के लिये भी भूमि ग्रहण नहीं करना चाहिये क्योंकि उक्तरीति से पास में सागारिक गृहस्थों के परिवार सांसारिक विषय भोग करने की बातचित करते रहने से उस को देख कर या सुनकर भाव साधु का भी मन विचलित हो सकता है इस तरह उनके संयम की विराधना हो सकती है इस लिये साधु लोग ऐसे उपाश्रय में नहीं रहे ॥ ४६ ॥

अब ईर्या समिति अध्ययन के प्रथम उद्देशक की १५० सूत्र की हिन्दी में व्याख्या करके १५१ सूत्र की व्याख्या करते हैं-'से भिक्खू वा' इत्यादि

टीकार्थ-इस से पहले परस्पर में रात्रि संभोग रहस्य मन्त्रणा वार्तालाप

વિષય ભોગની ચર્ચા કે મંત્રણા કરી રહેલ હોય 'तहप्पगारे उवस्सए णो ठाणं वा' આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં સ્થાન-ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ કરવા માટે સ્થાન ગ્રહણ કરવું નહીં તથા 'सेज्जं वा' શય્યા-શયન માટે સંથારો પાથરવા માટે પણ વાસ કરવો નહીં. 'जाव चेतेज्जा' એવં યાવત્ સ્વાધ્યાય કરવા માટે પણ ભૂમિ ગ્રહણ કરવી નહીં કેમ કે પૂર્વોક્ત રીતે નજીકમાં સાગારિક ગૃહસ્થોના પરિવાર સંસારના વિષયભોગ સંબંધી વાતો કરવાથી તે જોઈને કે સાંભળીને સંયમશીલ સાધુનું પણ મનચલિત થવાની સંભાવના રહે છે અને તે રીતે તેમના સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સાધુઓએ આવા ઉપાશ્રયમાં રહેવું નહીં ॥ ૪૬ ॥

પરસ્પરમાં રાત્રિસંભોગ રહસ્યમંત્રણા કે વાર્તાલાપ કરનારા સ્ત્રી પુરૂષોના ઘરની નજીકના ઉપાશ્રયમાં સાધુ કે સાધ્વીએ ન રહેવા વિષે તથા વિષયભોગ વિષયક ખાનગી વાર્તાલાપવાળા

तथा साधूनां संयमविराधकत्वेन वासो न युक्त इत्याह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' इत्यादि । स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा–साधुर्वा साध्वी वा–'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः यदि खलु वक्ष्यमाणस्वरूपम् उपाश्रयं जानीयात्–'आइण्णसंलिक्खं' आकीर्णसंलेख्यम्–चित्रव्याप्तम् उपाश्रयं यदि जानीयात् इति पूर्वेणान्वयः, तर्हि 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए' नो प्राज्ञस्य साधोः निष्क्रमणप्रवेशनाय स उपाश्रयः कल्पते इति शेषः 'जाव चिंताए' यावत्–वाचन पृच्छा परिवर्तनानुप्रेक्षणमननचिन्तायै स्वाध्यायवाचनमननचिन्तनार्थमपि स उपाश्रयः साधूनां न कल्पते इति शेषः 'एवं जाव' यावत् तथा प्रकारे चित्रयुक्ते उपाश्रये 'णो ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेज्जा' नो

करने वाले स्त्री पुरुष के घरके निकटवर्ती उपाश्रय में साधु और साध्वी को नहीं रहना चाहिये अथवा विषय भोगादि का रहस्य विषय का वार्तालाप करने वाले स्त्री पुरुष सम्बद्ध उपाश्रय में भी साधु और साध्वी को नहीं रहना चाहिये यह बतलाकर सम्प्रति अभी स्त्री पुरुषों के चित्र युक्त उपाश्रय में भी साधु और साध्वी को नहीं रहना चाहिये यह बतलाते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा, भिक्खूणी वा, से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक जैन साधु और भिक्षुकी जैन साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जान लेकि 'आइण्ण संलिक्खं' यह उपाश्रय अकीर्ण संलेख्य अर्थात् संलेख्य अर्थात् चित्रों से व्याप्त है एतावता इस उपाश्रय में अनेक प्रकार के चित्र टङ्गे हुए है जिनको देखकर मन विचलित हो सकता है तो इस प्रकार के अनेक ही बीभत्स विषयाकर्षक चित्रों से युक्त उपाश्रय में 'णो पण्णस्स' प्राज्ञ संयमशील साधु और साध्वी को 'णिक्खमणपवेसणाए जाव चिंताए जाव' निष्क्रमण प्रवेश करना ठीक नहीं है और यावत् स्वाध्याय का अनुचिन्तन मनन भी करना ठीक नहीं है और यावत् वाचना पूछना आवृत्ति करना तथा

સ્ત્રીપુરૂષના સંબંધવાળા ઉપાશ્રયમાં પણ સાધુ કે સાધ્વીએ ન રહેવા સંબંધી કથન કરીને હવે સ્ત્રીપુરૂષોના ચિત્રવાળા ઉપાશ્રયમાં સાધુ કે સાધ્વીને ન રહેવા વિષે સૂત્રકાર કથન કરે છે.

ટીકાર્થ–'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સંયમવતી સાધ્વી 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' જો વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી ઉપાશ્રયને જાણે કે–'आइण्णसंलिक्खं' આ ઉપાશ્રય આકીર્ણ સલેખ્ય અર્થાત્ ચિત્રોથી ચિત્રેલ છે એટલે કે ઉપાશ્રયમાં અનેક પ્રકારના ચિત્રો ચિત્રેલ કે ટાંગેલ છે. કે જેને જોઈને મન વિચલિત થઈ જાય તેવા છે. તો આવા પ્રકારના અનેક બીભત્સ વિષયાકર્ષક ચિત્રોવાળા ઉપાશ્રયમાં 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए' પ્રાજ્ઞ–અર્થાત્ સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીએ નિકળવું કે પ્રવેશવું નહીં. 'जाव चिंताए' અને યાવત્ સ્વાધ્યાયનું અનુચિંતન મનન પણ કરવું નહીં અને યાવત્ વાંચવું પૂછવું કે આવૃત્તિ કે અનુપ્રેક્ષણ પણ કરવું નહીં. અર્થાત્ વિષયાકર્ષક ચિત્રવાળા ઉપાશ્રયમાં સાધુ કે સાધ્વીને રહેવા માટે કે સ્વાધ્યાયનું વાંચન મનન અને

स्थानं वा कायोत्सर्गरूपं ध्यानम् शय्यां वा-संस्तारकम्, निषीधिकां वा स्वाध्यायभूमिं चेतयेत् कुर्यात् तथा सति स्वध्याय संयमविराधना स्यात् तस्मात् चित्रयुक्ते उपाश्रये साधुभिर्वासो न कर्तव्यः ॥सू० ४७।

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा संथारं एसित्तए से जं पुण संथारयं जाणिज्जा सअंडं जाव ससंताणगं तहप्पगारं संथारगं लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ४८॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेत् संस्तारकम् एषितुम् स यत् पुनः संस्तारकम् जानीयात् साण्डम् यावत् ससन्तानकम् तथाप्रकारकम् संस्तारकम् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् सू० ४८॥

टीका-सम्प्रति-अण्ड जीवजन्तु लूताजालादियुक्तम् संस्तारकं साधूनां निषेधितुमाह-'से भिक्खूवा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा-संयमवान् साधुर्वा, साध्वी वा, 'अभिकं-

अनुप्रेक्षण करना भी ठीक नहीं है अर्थात् विषयाकर्षक चित्र युक्त उपाश्रय साधु और साध्वी को रहने के लिये तथा स्वाध्याय का वाचन मनन चिन्तन के लिये भी उपयुक्त नहीं समझा जाता है इसी तात्पर्य से युक्त उपाश्रय में 'णो ठाणं वा' स्थान ग्रहण नहीं करे और 'सेज्जं वा' शय्या शयन के लिये संस्तारक संथरा बिछाना पाथरने के लिये निवास नहीं करे तथा 'णिसीहियं वा चेतेज्जा' निषीधिका स्वध्याय करने के लिये भी भूमिग्रहण नहीं करे क्योंकि उक्तरीति से स्वाध्याय और संयम की विराधना होगी ॥ ४७ ॥

अब अण्डे और जीव जन्तुओं से तथा मकडा जाल वगैरह से युक्त उपाश्रय में जैन साधु और जैन साध्वी को नहीं रहना चाहिये यह बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, अभिकंखेज्जा संथारं एसित्तए' वह

ચિંતન માટે પણ ઉપયોગી માનેલ નથી એ હેતુથી એ પૂર્વોક્ત વિષયનો ઉપસંહાર કરતા સૂત્રકારકહે છે કે-'जाव णो ठाणं वा' એ પ્રકારના બીભત્સ ચિત્રોવાળા ઉપાશ્રયમાં સાધુ અને સાધ્વીએ સ્થાન અર્થાત્ ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ કરવા માટે સ્થાન ગ્રહણ કરવું નહીં અથવા 'सेज्जं वा' શય્યા, એટલે કે સુવા માટે સંસ્તારક અર્થાત્ સંથારો પાથરવા માટે વાસ કરવો નહીં. તથા નિષીધિકા-સ્વાધ્યાય કરવા માટે પણ ભૂમિગ્રહણ કરવી નહીં ઉક્ત પ્રકારના ચિત્રોવાળા ઉપાશ્રયમાં વાસ કરવાથી સ્વાધ્યાય અને સંયમની વિરાધના થાય છે. ॥ સૂ. ૪૭ ॥

હવે ઇંડા અને જીવજંતુવાળા તથા કરોળીયાના જાળાવાળા ઉપાશ્રયમાં સાધુ કે સાધ્વીએ ન રહેવા વિષે કથન કરે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી

खेज्ज संथारं एसित्तए' अभिकाङ्क्षेत्-वाञ्छेत्-संस्तारकम् फलकादि शय्यारूपं संस्तरणम् एषितुम्-गवेषयितुम् अन्वेष्टुम् यदि इच्छेत् तर्हि 'से जं पुण संथारयं जाणिज्जा' स पुनः यदि तावत् वक्ष्यमाणरूपं संस्तारकम् फलकादिकं जानीयात् यत् 'सअंडं जाव ससंताणगं' साण्डम्-अण्डयुक्तम् यावत् सप्राणम् सबीजम् सहरितम् सोदकम् सोत्तिङ्गपनकदकमृत्तिकामर्कटससन्तानकम् लूतातन्तुजालसहितम् फलकादि संस्तारकं यदि पश्येत् तर्हि 'तहप्पगारं संथारगं' तथा प्रकारकम् अण्डादि लूतातन्तुजालसहितम् संस्तारकम् फलकादिसंस्तरणम् 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' लाभे सति-लाभे सत्यपि नो प्रतिगृह्णीयात् अण्डजीवजन्तु लूतातन्तुजालसहितफलकादिसंस्तारकग्रहणे जीवहिंसासंभवेन संयमविराधना स्यात् ॥सू० ४८॥

पूर्वोक्त भिक्षुक संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि संस्तारक फलक पाट चौकी वगैरह शय्या रूप संस्तरण-गवेषण अन्वेषण करना चाहे अर्थात् जैन साधु और जैन साध्वी यदि शयन करने के लिये पाट वगैरह संस्तरण को ढूंढने की आकांक्षा करने पर 'से जं पुण संथारयं जाणिज्जा' वह यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूपसे संस्तारक पाट चौकी वगैरह संस्तरण को जान ले या देखले कि यह 'सअंडं जाव ससंताणगं' संस्तारक पाट वगैरह संस्तरण अण्डों से भरा हुआ है यावत् प्राणियों से युक्त है तथा बीजों से युक्त है एवं हरित हरे भरे पत्ते घासों से भी भरे है तथा उदक कच्चा पानी से भी सम्बद्ध है तथा उत्तिङ्ग छोटे छोटे जीव जन्तु और पनक एकेन्द्रिय तथा अत्यंत सूक्ष्म जीवों फनगों से व्याप्त है एवं मकडे का जाल परम्परा से भरा हुआ है तो 'तहप्पगारं संथरगं' इस प्रकार के संस्तारक फलक पाट वगैरह संस्तारक को देखकर साधु और साध्वी 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' मिलने पर भी ग्रहण नही करे क्योंकि अण्डे जीव जंतुओं से तथा लुतातन्तु मकरे के जालों से भरे हुए फलकादि

'अभिकंखिज्जा संथारं एसित्तए' જો સંસ્તારક એટલે કે ફલક પાટ ચોકી વિગેરે શય્યા રૂપ સંસ્તરણનું ગવેષણ અને અન્વેષણ કરવા વિચારે અર્થાત્ જૈન સાધુ અને જૈન સાધ્વી જો સુવા માટે પાટ વિગેરે સંસ્તરણને મેળવવા ઈચ્છા કરે 'से जं पुण संथारयं जाणिज्जा' અને જો આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારના પાટ વિગેરે સંસ્તારકને જાણે કે જોઈ લે કે—આ સંસ્તારક પાટ વિગેરે 'सअंडं' ઈંડાઓથી ભરેલ છે. 'जाव ससंताणगं' યાવત્ પ્રાણિયોથી યુક્ત છે, બીયાઓથી યુક્ત છે તથા લીલોતરી પત્તા ઘાસથી પણ ભરેલ છે. તથા ઠંડાપાણીથી પણ યુક્ત છે. તથા ઉત્તિંગ નાના નાના જીવજંતુઓ અને પનક એકેન્દ્રિય અને અત્યંત સૂક્ષ્મ જીવો ફનગાઓથી વ્યાપ્ત છે. તથા કરોળીયાની જાળ પરંપરાથી પણ યુક્ત છે. તો 'तहप्पगारगं संथारगं' આવા પ્રકારથી ઇંડા વિગેરે યુક્ત સંસ્તારક ફલક, પાટ, વિગેરે સંસ્તરણને જોઈને સાધુ અને સાધ્વીએ 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' મળે તો પણ ગ્રહણ

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण संथारयं जाणिज्जा अप्पंडं जाव संताणगं गरुयं तहप्पगारं संथारयं लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ४९॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः संस्तारकं जानीयात् अल्पाण्डं यावत् संस्तारकं गुरुकम् तथाप्रकारम् संस्तारकम् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥सू० ४९॥

टीका-सम्प्रति अण्डादि रहितमपि संस्तारकं यदि गुरुत्वयुक्तं वर्तते तर्हि न गृहीतव्यमित्याह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा-संयमवान् साधुः, साध्वी वा 'से जं पुण संथारगं जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः यदि वक्ष्यमाणरूपं संस्तारकम् फलकादिकं जानीयात् 'अप्पंडं जाव संताणगं गरुयं' यद्यपि फलकादिकं संस्तारकम् अल्पाण्डम्-अण्डरहितम् अल्पशब्दस्य ईषदर्थकतया नञर्थे तस्य पर्यवसानात् यावत्-प्राणिरहितम् बीजरहितम् हरितोदकोत्तिङ्गपनकमृत्तिकालूतातन्तुजालरूपसन्तानरहितं

संस्तारक शय्या को ग्रहण करने पर जीवहिंसा की संभावना होने से संयम विराधना होगी इसलिये इसको उस को नहीं लेना चाहिये ॥ ४८ ॥

अभी अण्डादि रहित भी संस्तारक यदि बहुत भारी हो तो साधु और साध्वी को उसे ग्रहण नहीं करना चाहिये यह बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण संथारगं एवं जाणिज्जा-अप्पंडं' वह पूर्वोक्त-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि संस्तारक-पाट वगैरह को इस प्रकार वक्ष्यमाणरीति से जानले कि 'अप्पंडं जाव संताणगं' यह संस्तारक यदि अल्पाण्ड-थोडे ही अण्डों से युक्त है यहां पर

કરવા નહીં કેમ કે ઇંડા અને જીવજંતુઓથી તથા લૂતાતંતુ કરોળીયાની જાળથી ભરેલ ફલકાદિ સંસ્તારક શય્યાને ગ્રહણ કરવાથી જીવ હિંસાની સંભાવના હોવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી તે લેવા નહીં ॥ સૂ ૪૮ ॥

ઇંડા વિગેરે વિનાનું સંસ્તારક પણ જો બહુ ભારે હોય તો સાધુ અને સાધ્વીએ ગ્રહણ ન કરવા વિષે સૂત્રકાર કથન કરે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' જો સંસ્તારક-પાટ વિગેરેને આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારના જાણી લે કે-આ સંસ્તારક 'अप्पंडं जाव' અલ્પાંડ અર્થાત્ થોડા જ ઇંડાઓ વાળા છે. અહીંયાં અલ્પ શબ્દનો અર્થ ઈષદ્ નઞર્થમાં જ સમાવેશ હોવાથી ઇંડાઓથી રહિત એમ જ અર્થ

वर्तते किन्तु गुरुकम्-गुरुत्वयुक्तं तदस्ति, अत एव गुरुत्वयुक्तस्य फलकादि संस्तारकस्य ग्रहणे बहुविधक्लेशादिसंभवेन संयमविराधनापत्त्या 'तहप्पगारं संथारयं' तथाप्रकारकम्-गुरुत्वयुक्तम् संस्तारकम् फलकादिकम् 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' लाभे सति-लाभे सत्यपि नो प्रतिगृह्णीयात् गुरुत्वयुक्तस्य फलकादि संस्तारकस्य ग्रहणे आनयनादौ हस्त पादादि स्खलनजन्यभङ्गापत्त्या बहुविधक्लेशोपद्रवादि संभवात् ॥सू० ४१॥

अल्प शब्द का ईषद् अर्थक नञर्थ में ही पर्यवसान होने से अण्डों से रहित अर्थ ही समझा जाता है अन्यथा जैन सिद्धान्त के अनुसार थोडा भी अण्डा वगैरह का रहना जैन सिद्धान्त के विरुद्ध ही माना जायगा, इसलिये अल्पाण्ड शब्द का लक्ष्यार्थ या वाच्यार्थ अण्डों से रहित समझना चाहिये इसी तरह यावत् शब्द से ग्राह्य अल्प प्राणी अल्पबीज वगैरह शब्दों का भी अर्थ प्राणी रहित तथा बीज रहित इत्यादि ही समझना चाहिये, इस तरह यावत्-अल्पप्राण-प्राणी रहित, अल्प बीज-बीज रहित, हरित घासपत्ता वगैरह से रहित तथा अल्प उत्तिङ्ग पनक उदक मृत्तिका मर्कट जाल सन्तान अर्थात् उत्तिंग-छोटे छोटे एकेन्द्रियादि ऊल वगैरह जीवजन्तुओं से रहित एवं पनक-छोटे छोटे लाल लाल जन्तु विशेष जो कि वर्षा के समय में हरे हरे घास वगैरह के ऊपर बैठे रहते हैं ऐसे फनगा वगैरह से भी रहित एवं पानी से मिली हुई गिली मृत्तिका मिट्टी से भी रहित एवं लूतातन्तु जाल-मकरे का जाल सन्तान परम्परा से भी रहित होने पर भी यदि वह 'गरुयं' संस्तारक पाट वगैरह अत्यन्त विशाल तथा अत्यन्त भारी हो तो 'तहप्पगारं संथारयं' उस प्रकारके संस्तारक को अत्यंत भारी होने

સમજાય છે. નહીતર જૈન સિદ્ધાન્ત પ્રમાણે થોડા પણ ઈંડા વિગેરે હોય તો તે સિદ્ધાંત વિરૂદ્ધ માનવામાં આવેલ છે. તેથી અલ્પાંડ શબ્દનો લક્ષ્યાંક કે વાચ્યાર્થ ઈંડાઓથી રહિત એમજ સમજવો એજ પ્રમાણે યાવત્ શબ્દથી ગ્રહણ થતા અલ્પ પ્રાણી અલ્પ બીજ એ શબ્દોનો અર્થ પણ પ્રાણી રહિત બીજ રહિત વિગેરે પ્રકારે જ સમજવો. એજ પ્રમાણે યાવત્ અલ્પ પ્રાણ-પ્રાણિ રહિત તથા અલ્પ બીજ-બીજ વિનાનો લીલા ઘાસ પાનડાથી રહિત તથા અલ્પ ઉત્તિંગ પનક ઉદમૃત્તિકા કરોળીયાની જાળ પરંપરા અને ઉત્તિંગ અર્થાત્ નાના નાના એકેન્દ્રિય વિગેરે ઉલ વિગેરે જીવજંતુઓ વિનાનો તથા પનક નાના નાના લાલ લાલ જંતુ વિશેષ કે જે વરસાદના સમયમાં લીલા ઘાસ વિગેરેની ઉપર બેસી રહે છે. એવા ફનગા વિગેરેથી પણ રહિત પાણીથી ભીનિ માટીથી રહિત તથા 'ससंताणगं' કરોળીયાના જાળાઓથી રહિત હોય તો પણ જો એ સંસ્તારક પાટ વિગેરે 'गरुयं' ઘણી મોટી અને વજનદાર હોય તો 'तहप्पगारं संथारयं' એવા પ્રકારનું સંસ્તારક અત્યંત ભારે હોવાથી 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' પ્રાપ્ત થાય તો પણ સાધુ કે સાધ્વીએ તેવા સંસ્તારક ગ્રહણ કરવા નહી. કેમ કે- આ રીતના અત્યંત ભારે અને ... મોટા

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण संथारगं जाणिज्जा, अप्पंडं जाव संताणगं लहुयं अपाडिहारियं तहप्पगारं सेज्जासंथारगं लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ५०॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः संस्तारकं जानीयात्—अल्पाण्डं यावत् सन्तानकं लघुकम् अप्रतिहारकं तथाप्रकारकम् शय्यासंस्तारकं लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् । सू० ५०॥

टीका—पुनरपि फलकपट्टप्रभृति संस्तारकविशेषं निषेधितुमाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्त भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण संथारगं जाणिज्जा' स यत् पुनः वक्ष्यमाण-स्वरूपं संस्तारकम् फलकादिकं जानीयात् तद्यथा 'अप्पंड जाव संताणगं' अल्पाण्डम्—अण्डरहितम् यावत्—प्राणिजीवजन्तुरहितम् उत्तिङ्गपनकलतातन्तुजालपरम्परारहितम् एवं 'लहुयं अप्पडिहारियं' लघुकम्—गुरुत्वरहित संस्तारकं वर्तते किन्तु अप्रतिहारकम्—प्रत्यर्पण-

से 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' मिलने परभी साधु और साध्वी उस संस्तारक को नहीं ग्रहण करें क्योंकि इस प्रकार के अत्यंत भारी तथा अत्यन्त विशाल फलकादि संस्तारक को उठाने बैठाने लाने ले जाने में अत्यंत आयास क्लेश के कारण हाथ पाद वगैरह का टूट जाने का भी भय रहता है और ऐसी परिस्थिति में संयम विराधना होगी इसलिये उसे ग्रहण नहीं करें ॥ ४९ ॥

फिर भी फलक पाट वगैरह संस्तारक विशेष को निषेध करते हैं—

टीकार्थ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण संथारयं एवं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि संस्तारक फलकादि शय्या को ऐसा वक्ष्यमाण रूपसे जान ले या देख ले कि यदि यह फलक पाट वगैरह संस्तारक—'अप्पंडं जाव संताणगं'—अल्पाण्ड अण्डों से रहित है एवं यावत् अल्प प्राणी जीवों से रहित घासों से उत्तिङ्ग कल पनक फनगा वगैरह जीव जन्तु से भी रहित है एवं मकडे के जाल संतान परम्परा से रहित है एवं

ફલકાદિ સંસ્તારકને ઉપાડવા કે લાવવા લઈ જવામા ઘણો પ્રયાસ અને ક્લેશના કારણે હાથ પગ વિગેરેને ઈજા થવાનો પણ ભય રહે છે અને તે સ્થિતિમા સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી તેને સ્વીકારવા નહી ॥ ૪૯ ॥

હવે પ્રકારાન્તરથી ફલક પાટ વિગેરે સંસ્તારક વિશેષનો નિષેધ કરે છે.—

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण संथारयं एवं जाणिज्जा' જો સંસ્તારક— ફલકાદિ શય્યાને આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી જાણી લે અગર જોઇ લે—આ ફલક પાટ વિગેરે સંસ્તારક 'अप्पंडं जाव संताणगं' અલ્પાંડ અર્થાત્ ઈંડાઓથી રહિત છે એવ યાવત્ અલ્પ પ્રાણ અને અલ્પ જીવોથી રહિત છે. તથા બીજોથી અને લીલા ઘાસ ઉત્તિંગ ઉલ—પનક—ફનગા વિગેરે જીવજતુઓથી પણ

स्वीकाररहितं तदस्ति इति ज्ञात्वा 'तहप्पगारं सेज्जासंथारगं' तथाप्रकारकम्–प्रतिहरण-योग्यतारहितम् शय्यासंस्तारकम्–फलकादिकं 'लाभे संते' लाभे सति लाभे सत्यपि 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् प्रत्यर्पणयोग्यता रहितस्य फलकादि संस्तारकस्य संरक्षण-प्रयुक्तक्लेशाधिक्यसंभवेन संयमविराधना स्यात् ॥सू० ५०॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण संथारगं जाणिज्जा अप्पंडं जाव संताणगं लहुयं पडिहारियं णो अहाबद्धं तहप्पगारं संथारयं जाव लाभे संते णो पडिगाहिज्जा ॥सू० ५१॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः संस्तारकं जानीयात् अल्पाण्डं यावत् संतानकं लघुकं प्रतिहारकं नो यथाबद्धं तथाप्रकारं संस्तारकं यावत् लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥सू० ५१॥

टीका–'पुनरपि प्रकारान्तरेण शिथिलबन्धनं संस्तारकं निषेधितुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण संथारगं जाणिज्जा' स यत् पुनः वक्ष्य-

'लहुयं' लघुक अत्यंत हलका भी बिलकुल ही भारी तथा विशाल भी नहीं हैं किन्तु 'अपाडिहारियं तहप्पगारं सेज्जासंथारयं' अप्रतिहार्य बाद में प्रत्यर्पण वापस देने लायक या स्वीकार करने लायक भी नहीं है ऐसा जानकर या देखकर 'तहप्पगारं' इस प्रकार के अप्रातिहार्य संस्तारक शय्या को 'लाभे संते वि णो पडिगाहिज्जा' मिलने पर भी साधु और साध्वी को नहीं लेना चाहिये क्योंकि उपयोग करने के बाद वापस देने लेने लायक नहीं होने से इस के शय्या संस्तारक फलक पाट चौकी वगैरह का संरक्षण प्रयुक्त अधिक कलेशादि की संभावना होने के कारण संयम विराधना होगी इसीलिये उसे ग्रहण नहीं करना चाहिये ॥ ५० ॥

अथ दूसरे ढंग से कमजोर बंधन वाले संस्तारक पाट वगैरह का निषेधक करते हैं–

रहित छे तथा करोळियानी जाळ परंपराथी पण रहित छे तथा 'लहुयं' अत्यंत हलकु छे, तेम विशाळ–महु मोटु पण नथी परंतु 'अपाडिहारियं' अप्रातिहार्य एटले के फरीथी पाछु आपवा लायक के स्वीकारवा लायक पण नथी तेम जाणीने के जोईने 'तहप्पगारं सेज्जासंथारयं' आवा प्रकारना अप्रतिहार्य शय्या संस्तारक 'लाभे संते वि णो पडिगाहिज्जा' प्राप्त थाय तो पण साधु के साध्वीए ग्रहण करवा नहीं. केम के–उपयोगमां लीधा पछी पाछा आपवा के लेवा लायक न होवाथी आवा प्रकारना शय्या संस्तारक फलक पाट चोकी विगेरेनु रक्षण जनक क्लेशादिनी संभावना होवाथी संयमनी विराधना थाय छे तेथी तेवा संस्तारकादि ग्रहण करवा नही ॥ सू. ५० ॥

हवे कमजोर बंधनवाळा संस्तारक पाट विगेरे लेवानो निषेध करतां सूत्रकार कहे छे

माणस्वरूपं संस्तारकं फलकादिकं जानीयात् तद्यथा 'अप्पंडं जाव संताणगं' अल्पाण्डम्-अण्डरहितम् यावत्-उत्तिङ्गपनकलूतातन्तुजालस्थसंतानरहितम् 'लहुयं पाडिहारियं' लघुकम्-गुरुत्वरहितम् प्रतिहारकम् प्रत्यर्पणयोग्यता सहितम् किन्तु 'णो अहाबद्धं' नो यथाबद्धम् पूर्ववद्बन्धनयुक्तम् शिथिलबन्धं तदस्तीति ज्ञात्वा 'तहप्पगारं संथारयं' तथाप्रकारम् बन्धनशैथिल्ययुक्तम् संस्तारकम् फलकादिकम् भङ्गादिदोषसंभवेन क्लेशकारित्वात् संयमविराधकतया लाभे संते' लाभे सति, लाभे सत्यपि 'णो पडिगाहिज्जा' नो प्रति-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण संथारगं एवं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमशील जैन साधु और भिक्षुकी जैन साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से संस्तारक शय्या पाट फलक वगैरह को जान ले या देख ले कि यह संस्तारक पाट वगैरह 'अप्पंडं जाव संताणगं' अल्पाण्ड अर्थात् अंण्डों से रहित हैं एवं अल्पप्राणी प्राणीयों से वर्जित है एवं अल्पबीज बीजों से भी रहित है एवं अल्पहरित हरे भरे घास पत्तों से भी वर्जित है तथा अल्प उत्तिङ्ग, कल रूप सूक्ष्म जीव जन्तुओं से भी रहित है तथा अल्पपनकफनगा वगैरह कीटपतंग वगैरह प्राणियों से भी वर्जित है और 'लहुयं' लघु और हलका भी है तथा 'पाडिहारियं' प्रातिहारक-प्रत्यर्पण करने योग्य भी है तथा भारी भी नहीं है किन्तु 'णो अहाबद्धं' यथाबद्ध पूर्ववत् मजबूत बंधन वाला नहीं है अर्थात् ढीलाबंधन वाला है इसलिये शीघ्र ही टूटफूट जायेगा ऐसा समझकर 'तहप्पगारं संथारयं' इस प्रकार के शिथिल बंधन वाले संस्तारक फलक पाट चौकी वगैरह संस्तारक शय्या को टूटने-फूटने के डर से क्लेश कारी समझकर संयम विराधना होने से 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' मिलने पर भी साधु और साध्वी को नहीं लेना चाहिये

ટીકાર્થ-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण संथारय एवं जाणिज्जा' જે આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી સંસ્તારક શય્યા પાટ ફલક વિગેરેને જાણી લે કે દેખી લે કે આ સંસ્તારક પાટ વિગેરે 'अप्पंडं जाव' અલ્પાંડ-ઈંડાઓ વગરના છે. એવં યાવત્ 'संताणग' અલ્પ પ્રાણી અર્થાત્ પ્રાણિયો વગરના છે. તથા લીલા ઘાસ પાના વિનાના છે તથા અલ્પ ઉત્તિંગ ઉલરૂપ સૂક્ષ્મ જીવ જંતુઓ વિનાના છે તથા અલ્પ પનક ફનગા વિગેરે કીડા પતંગ વિગેરે પ્રાણિયોથી પણ રહિત છે તથા પાણિથી મળેલ માટી તથા કરોળીયાની જાળ પરંપરથી પણ રહિત છે. તથા 'लहुय' હલકા પણ છે અને 'पाडिहारिय' પાડિહારક એટલે કે પાછા આપવા યોગ્ય પણ છે. તથા ભારે વજનદાર પણ નથી પરંતુ 'णो अहाबद्धं' મજબૂત બંધનવાળા નથી અર્થાત્ શિથિલ બંધનવાળા છે તેથી જલ્દિ તુટિ ફૂટિ જાય તેવા છે તેમ જાણીને 'तहप्पगार संथारगं जाव' તેવા પ્રકારે ઢીલા બંધનવાળા સંસ્તારક ફલક પાટ ચોકી વિગેરે શય્યા સંસ્તારકને ત.વા લાભવાન' કરથી કલેશ જનક સમજીને તથા સંયમ વિરાધક

गृह्णीयात्, शिथिलबन्धसंस्तारकग्रहणे तद्भङ्गेसति पुनर्निर्मापणजन्यबहुविधायाससंभवेन संयमविराधना स्यात् ॥सू० ५१॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण संथारगं जाणिज्जा, अप्पंडं जाव संताणगं लहुयं पाडिहारियं अहाबद्धं तहप्पगारं संथारयं जाव लाभे संते पडिगाहिज्जा ॥सू० ५२॥

टीका–'अथ संस्तारकविशेषं ग्रहीतुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण संथारगं जाणिज्जा' स संयमवान् भिक्षुः यत् पुनः–यदि यावद् वक्ष्यमाणस्वरूपं संस्तारकम् फलकपट्टादिकम् जानीयात् तद्यथा 'अप्पंडं जाव संताणगं' अल्पाण्डम्–अण्डरहितम् यावत् प्राणिजीवजन्तुउत्तिङ्गपनकलूतातन्तुजालसन्तानरहितम् 'लहुयं पाडिहारियं' लघुकम् लघुत्वयुक्तम् गुरुत्वरहितम् प्रतिहारकम्–प्रत्यर्पणयोग्यता

क्योंकि शिथिल ढीले कमजोर बंधन वाले फलकादि संस्तारक को लेने से उस को तुरत टूट जाने से दुबारा बनानेमें बहुत आयास कष्ट होगा इसलिये संयम की विराधना होगी इसलिये शिथिल बंधनवाले फलकादि संस्तारक को साधु और साध्वी नहीं ग्रहण करें अन्यथा संयम विराधना होगी ॥ ५१ ॥

अब संस्तारक विशेष को लेने के लिये बतलाते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा भिक्खूणी वा, से जं पुण संथारगं एवं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक और भिक्षुकी यदि 'एवं' ऐसा वक्ष्यमाण रूप से संस्तारक फलक पाट वगैरह को जान ले या देख ले कि यह संस्तारक 'अप्पंड जाव संताणगं' अल्प अण्डवाला अर्थात् अण्डों से रहित है एवं यावत् प्राणी–बीज हरित उत्तिङ्ग, पनक उदक मिश्रित मिट्टि मकरे का जाल सन्तान परम्परा से भी वर्जित

માનીને 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' પ્રાપ્ત થાય તો પણ સાધુ કે સાધ્વીએ લેવા નહીં' કેમ કે ઢીલા કમજોર બંધનવાળા ફલકાદિ સંસ્તારકને લેવાથી તે તરત ભાગી તૂટિ-જવાથી ફરી મેળવવા આયાસ જનક કષ્ટ થાય છે તેથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તે માટે શિથિલ બંધનવાળા ફલકાદિ સંસ્તારક વિગેરેને સાધુ કે સાધ્વીએ ગ્રહણ કરવા નહીં. કારણ કે તે લેવાથી સંયમ વિરાધના થાય છે. ॥ સૂ. ૫૧॥

હવે કેવા સંસ્તારક વિગેરે લેવા તે વિષે કથન કરે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण संथारगं एवं जाणिज्जा' જો આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી સંસ્તારક ફલક પાટ વિગેરેને જાણે કે જોઈ લે કે આ સંસ્તારક 'अप्पंडं जाव संताणगं' અલ્પાંડ અર્થાત્ ઈંડા વિનાના છે તથા યાવત્ પ્રાણી, બી અને લીલા ઘાસ પાન વિગેરે વિનાના છે તથા ઉત્તિંગ પનક અને જળ મિશ્રિત માટી કે કરોળીયાની જાળ પરંપરાથી પણ રહિત છે તથા 'लहुयं' હલકા પણ છે. અર્થાત્ બિલકુલ ભારે નથી તથા 'पाडिहारियं' પ્રતિહારક અર્થાત્

सहितम् 'अहाबद्धं' यथाबद्धम्-पूर्ववद् दृढबन्धयुक्तम् शिथिलबन्धरहितम् तदस्तीति ज्ञात्वा 'तहप्पगारं संथारगं' तथाप्रकारम् दृढबन्धिसहितम् संस्तारकम् फलकादिकम् 'जाव लाभे संते' यावत् शय्यादिकं लाभे सति 'पडिगाहिज्जा' प्रतिगृह्णीयात् तथाविधस्य अण्ड जीव जन्तुउत्तिङ्गपनकलूतातन्तुजालगुरुत्वरहितस्य दृढबन्धयुक्तस्य प्रत्यर्पणयोग्यता सहितस्य फलकादि संस्तारकस्य ग्रहणे संयमविराधकत्वाभावेन दोषाभावात् ॥सू० ५२॥

मूलम्-इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइक्कम्म अह भिक्खू जाणिज्जा, इमाहिं चउहिं पडिमाहिं संथारगं एसित्तए तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उद्दिसिय उद्दिसिय संथारगं जाएज्जा, तं जहा-इक्कडं वा, कढिणं वा, जंतुयं वा परगं वा मोरगं वा तणं वा सोरगं वा, कुसं वा कुच्चगं वा पव्वगं वा पिप्पलगं वा पलालगं वा से पुव्वामेव आलोएज्जा आउसोत्ति वा, भगिणी वा दाहिसी मे इत्तो अण्णयरं संथारगं ? तहप्पगारं सयं वा णं जाएज्जा परो वा से देज्जा, फासुयं एसणिज्जं लाभे संते पडिगाहिज्जा, पढमा पडिमा ॥सू० ५३॥

छाया-इत्येतानि आयतनानि उपातिक्रम्य-अथ भिक्षुः जानीयात्-आभिः चतसृभिः प्रतिमाभिः संस्तारकमेषितुम् तत्र खलु इयं प्रथमा प्रतिमा-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा उद्दिश्य उद्दिश्य संस्तारकं याचेत, तद्यथा-इक्कडं वा, कठिन वा, जन्तुकं वा, परकं वा मयूरकं वा, तृणकं वा, सोरकं वा कुशं वा, कूर्चकं वा, पिप्पलकं वा, पलालकं वा, स पूर्वमेव आलोचयेत् आयु-

है एवं 'लहुयं' लघु हलका भी है अर्थात् बिलकुल भारी नहीं है और-'पाडिहारियं' प्रातिहारक पत्यर्पण करने योग्य भी है अर्थात् उपयोग-कर लेने के बाद या वापरने के बाद वापस दिया भी जा सकता है और 'अहाबद्धं' यथाबद्ध भी है पूर्ववत् खूब मजबूत से बंधा हुआ भी है ऐसा जान कर या देखकर-'तहप्पगारं संथारयं जाव' इस प्रकार के संस्तारक फलक पाट वगैरह शय्या को 'लाभे संते पडिगाहिज्जा' मिलने पर अवश्य ग्रहण कर लेना चाहिये इसलिये इस तरहके संस्तारक को लेने से संयम विराधना नहीं होगी क्योंकि उक्तरीति से कोई दोष नहीं दिखाई देता है ॥ ५२ ॥

ઉપયોગ કર્યા પછી પાછા આપવા લાયક પણ તથા 'अहाबद्ध' ખૂબ મજબૂત રીતે બાંધેલ પણ છે. તેમ જાણીને કે જોઇને 'तहप्पगारं संथारयं जाव' આવા પ્રકારના સંસ્તારક-ફલક પાટ વિગેરે શય્યાને 'लाभे संते पडिगाहिज्जा' પ્રાપ્ત થાય તો જરૂર લઇ લેવા આવા સંસ્તારક લેવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી. કેમ કે- ઉક્ત પ્રકારના સંસ્તારાદિ લેવાથી કોઇ દોષ થતો નથી ॥ સૂ. ૫૨ ॥

ष्मन् ! इति वा, भगिनि ! इति वा, दास्यसि मे इत्तोऽन्यतरत् संस्तारकम् ? तथा प्रकारं संस्तारकं स्वयं वा याचेत परो वा दद्यात् प्रासुकमेषणीयं यावत् प्रतिगृह्णीयात् प्रथमा प्रतिमा ॥५३॥

टीका-सम्प्रति उपाश्रयस्य संस्तारकस्य च दोषस्थानानि उपसंहरन्नाह-'इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइक्कम्म' इत्येतानि पूर्वोक्तानि आयतनानि-उपाश्रयसंस्तारकदोषस्थानानि उपातिक्रम्य अतिक्रमणं कृत्वा उपाश्रयसंस्तारकदोषस्थानानि उपातिक्रम्य अतिक्रमणं कृत्वा उपाश्रयसंस्तारकगतदोषान् दूरीकृत्य 'अह भिक्खू जाणिज्जा' अथ-उक्तदोषातिक्रमणानन्तरम् भिक्षुः साधुः जानीयात्-ज्ञातुं प्रयतेत तथाहि 'इमाहिं चउहिं' आभिः वक्ष्यमाणस्वरूपाभिः, चतसृभिः चतुः संख्यकाभिः, प्रतिमाभिः-प्रतिज्ञाभिः अभिग्रहविशेषरूपाभिः 'संथारगं' संस्तारकम् फलकपट्टादिकम् 'एसित्तए' एषितुम् गवेषयितुमित्यर्थः, वक्ष्यमाण प्रकारचतुष्टयाभिग्रहविशेषेणसंस्तारकस्य गवेषणा कर्तव्या तत्र प्रथमाभिग्रस्वरूप प्रतिपाद यितुमाह-'तत्थ खलु इमा पढमापडिमा' तत्र खलु-अभिग्रह विशेषरूपप्रतिज्ञा चतुष्टमध्ये इयं प्रथमा प्रतिमा प्रतिज्ञा, तथाहि 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो भिक्षुर्वा भिक्षुकी

अब उपाश्रय के और संस्तारक के दोष स्थान का उपसंहार करते हुए कहते हैं

टीकार्थ-'इच्चेयाइं आयातणाइं' इतने पूर्वोक्त आयातनों अर्थात् उपाश्रयगत दोषस्थानों का और संस्तारकगत दोष स्थानोका 'उवाइक्कम्म अह भिक्खू जाणिज्जा' अतिक्रमण करके अर्थात् उपाश्रय संस्तारकगत दोषों को दूरकर भिक्षु संयमशील साधु जानने के लिये प्रयत्न करें अर्थात् 'इमाहिं चऊहिं पडिमाहिं' इन वक्ष्यमाण चार प्रतिज्ञा स्वरूप अभिग्रह विशेष रूप प्रतिमाओं से 'संथारयं एसित्तए' फलक पाट वगैरह संस्तारक की गवेषणा करने के लिये प्रयास करना चाहिये एतावता वक्ष्यमाण प्रकार के चार अभिग्रह विशेषों से संस्तार की गवेषणा करनी चाहिये उन प्रतिज्ञाओ में प्रथम प्रतिज्ञारूप अभिग्रहस्वरूप का प्रतिपादन करते हैं-'तत्थखलु इमा पढमा पडिमा से भिक्खू वा, भिक्खूणी वा' उन वक्ष्यमाण स्वरूपवाली चार प्रकार की प्रतिज्ञारूप प्रतिमाओ में यह पहली प्रतिमा

હવે ઉપાશ્રય અને સંસ્તારકના દોષ સ્થાનોનો ઉપસંહાર કરતા સૂત્રકાર કહે છે.-

ટીકાર્થ-'इच्चेयाइं आयतणाइं' આ પૂર્વોક્ત આયતનો અર્થાત્ ઉપાશ્રયગત દોષસ્થાનોનુ અને સંસ્તારકગત દોષ સ્થાનોનુ 'उवाइक्कम्म' અતિક્રમણ કરીને અર્થાત્ ઉપાશ્રય અને સંસ્તારક ગત દોષોને 'अह भिक्खु जाणिजा' સંયમશીલ સાધુએ જાણવા માટે પ્રયત્ન કરવો અર્થાત્ આ 'इमाहिं चउहिं पडिमाहिं' વક્ષ્યમાણ સ્વરૂપની ચાર પ્રતિજ્ઞારૂપ અભિગ્રહ વિશેષ રૂપ પ્રતિમાઓથી 'संथारग एसित्तए' ફલક પાટ વિગેરે સંસ્તારકની ગવેષણા કરવા માટે પ્રયત્ન કરવો કહેવાનો ભાવ એ છે કે વક્ષ્યમાણ પ્રકારના ચાર અભિગ્રહ વિશેષોથી સંસ્તારકની ગવેષણા કરવી એ પ્રતિજ્ઞાઓમા પહેલી પ્રતિજ્ઞારૂપ અભિગ્રહના સ્વરૂપનુ પ્રતિપાદન કરવામાં આવે છે. 'तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा' એ વક્ષ્યમાણ સ્વરૂપ

वा 'उद्दिसिय उद्दिसिय' उद्दिश्य उद्दिश्य नामग्राहं गृहीत्वा 'संथारगं जाइज्जा' संस्तारकम् फलकादिकं याचेत, 'तं जहा–इक्कडं वा, कढिणं वा' इक्कडं वा' कोमलतृणविशेषनिर्मितं वा फलकादिकं कठिनं वा–कठोरवंशत्वचानिर्मितं वा 'जंतुयं वा, परगं वा, मोरगं वा' जन्तुकं वा–तृणसमाननिर्मितं, परकं वा, पुष्पादिस्यूतकतृणविशेषनिर्मितम् मयूरकं वा–मयूरपिच्छ निर्मितकटविशेषरूपम्, 'तणगं वा सोरगं वा–तृणविशेषरूपम्, सोरकं वा–मृदुतृणविशेष-निर्मितम्, 'कुसं वा कुच्चगं वा' कुशं वा–दर्भनिर्मितम्, कूर्चकं वा–कूर्चविशेषनिर्मितम्, 'पिप्पलगं वा' पिप्पलकं वा–पिप्पलकाष्ठरचितम्, 'पलालगं वा' पलालकं वा–शाल्यादि पलालनिर्मितम् संस्तारकम् प्रत्येकं नामविशेषं गृहीत्वा याचेदिति पूर्वेणान्वय याचनप्रकार-

प्रतिज्ञा समझनी चाहिये वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'उद्दिसिय उद्दिसिय संथारगं जाइज्जा' एक एक संस्तारक नाम ले लेकर याचना करे अर्थात् फलक पाट वगैरह प्रत्येक संस्तारक का नाम लेकर मांग करे 'तं जहा' जैसे कि 'इक्कडंवा' इक्कड कोमल तृण घास विशेष से निर्मित फलकादि की याचना करें 'कढिणं वा' एवं कठिनअत्यंत कठोर बांस वगैरह की त्वचासे निर्मित फल-कादि की याचना करे तथा 'जंतुयंवा' जंतुकतृण सामान्य से निर्मित या 'परगं वा' परक पुष्प वगैरहका सीने वाले तृणविशेष से निर्मित तथा 'मोरगं वा'–तथा मयूरक मोरके पिछों से निर्मित कट–चटाई विशेष रूप या 'तणगंवा' तृणक तृण विशेष निर्मित या 'सोरगं वा' या सोरक मृदु कोमल तृण विशेष निर्मित या 'कुसंवा' कुश दर्भ निर्मित अथवा कूर्च विशेष निर्मित या 'पिप्पलगंवा' पिप्पल काष्ट निर्मित या 'पलालगंवा' पलाल के–शालि धानादि के पलाल से निर्मित संस्तारक को प्रत्येक का नाम विशेष उच्चारण कर याचना करे। याचना करने

वाळी चार प्रकारनी प्रतिज्ञारूप प्रतिमाओमा आ पहेला प्रतिमा कहेवाय छे 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' ते पूर्वोक्त संयमशील साधु अने साध्वी 'उद्दिसिय उद्दिसिय' एक एक संस्तारकनु 'संथारगं जाइज्जा' नाम लईने याचना करवी अर्थात् फलक पाट विगेरे दरेक संस्तारकना नाम लईने याचना करवी. 'तं जहा' जेम के 'इक्कड वा' इक्कड–कुमळा तृण घास विशेषथी बनावेल फलक विगेरेनी याचना करवी. तथा 'कढिणं वा' अत्यंत कठण वास विगेरेनी छालथी बनावेल फलकादिनी याचना करवी. तथा 'जंतुय वा' जंतुक एटले के सामान्य तृणथी बनावेल फलकादिनी याचना करवी. तथा 'परगं वा' पुष्प विगेरेने साधवावाळा अर्थात् जोडवावाळा तृण विशेषथी बनावेल फलकादिनी याचना करवी तथा 'मोरग वा' मोरना पींछाथी बनावेल कट चटाइ विशेषरूप फलकनी याचना करवी तथा 'तणगं वा' तृण विशेषथी बनावेल के 'सोरगं वा' कुमळा तृण विशेषथी बनावेल अथवा 'कुस वा' दर्भथी बनावेल के 'कुच्चगं वा' कूर्च विशेषथी बनावेल अथवा 'पिप्पलगं वा' पीपळाना लाकडाथी बनावेल अथवा 'पलालगं वा' डांगर विगेरेना पराळथी

माह-'से पुव्वामेव आलोइज्जा' स साधुः पूर्वमेव याचनातः प्रागेव आलोचयेत्-पश्येत् ब्रूयाच्च-किं-ब्रूयादित्याह-'आउसो त्ति वा, भगिणि त्ति वा' हे आयुष्मन् ! इत्येवं पुरुषं संबोध्य, हे भगिनि ! इति स्त्रियं संबोध्य वदेदित्याह-'दाहिसि मे इतो अन्नयरं संथारगं' दास्यसि मे-मह्यम्, इतः-एतेभ्यः पूर्वोक्तेभ्यः इक्कडकठिनादि संस्तारकेभ्यः अन्यतरत्-एकं यत् किमपि संस्तारकम् ? इत्येवं याचेत, तदुपसंहरन्नाह-'तहप्पगारगं संथारगं सयं वा णं जाइज्जा' तथाप्रकारकम्-उपर्युक्तस्वरूपं तृणविशेषादि निर्मितं कोमलं कठिनादिकं वा संस्तारकम् स्वयं वा खलु साधुः याचेत, 'परो वा देज्जा' परो वा गृहस्थः दद्यात्, तथा च 'फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा' प्रासुकम्-अचित्तम्, एषणीयम्-आधाकर्मादि दोष-रहितं यावत् मन्यमानः सम्यक्तया ज्ञात्वा प्रतिगृह्णीयात्, स्वीकुर्यात् अचित्तस्य एषणीयस्य च पूर्वोक्तरूपस्य, संस्तारकस्य ग्रहणे संयमविराधना न संभवतीति 'पढमा पडिमा' प्रथमा प्रतिमा बोध्या ॥सू० ५३॥

का प्रकार बतलाते हैं 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' वह साधु याचना करने से पहले देख ले और बोले कि 'आऊसोत्ति भगिणित्ति वा' हे आयुष्मन ! गृहस्थ ! हे भगिनि ! इन पूर्वोक्त कोमल तथा कठिनादि संस्तरकों में से 'दाहिसि मे इत्तो अन्न-यरं संथारगं' एक कोई भी संस्तारक को मुझे आप दोगे ? इस तरह याचना करे । 'तहप्पगारगं संथारगं सयं वा णं जाइज्जा' इस पूर्वोक्त प्रकार के तृण विशेषो से निर्मित कोमल तथा कठिन वगैरह संस्तारक को स्वयं याचना करे अथवा 'परो-वा देज्जा' पर गृहस्थ श्रावक ही उसे दे दे इस प्रकार के 'फासुयं एसणिज्ज जाव' इस प्रकार के प्रासुक अचित्त तथा एषणीय आधाकर्मादि दोषों से रहित यावत् समझते हुए अर्थात् अच्छी तरह जानकर साधु उस संस्तारक को-'पडिगा-हिज्जा, त्तिपढमा पडिमा' ग्रहण करले क्योंकि उक्तरितिसे अचित्त एवं एषणीय

બનાવેલ સંસ્તારક વિગેરે દરેકના નામ ઉચ્ચારણ કરીને યાચના કરવી.

હવે યાચના કરવાનો પ્રકાર બતાવે છે-'से पुव्वामेव आलोइज्जा' તે સાધુએ યાચના કરતા પહેલા જ જોઈ લેવુ અને કહેવુ કે-'आउसंतोत्ति वा भागिणीत्ति वा' હે આયુષ્મન્! અથવા હે બહેન! 'दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं संथारगं' આ પૂર્વોક્ત કોમળ કે કઠણ વિગેરે સંસ્તારક મને આપ આપશો? આ પ્રમાણે યાચના કરવી.

'तहप्पगारं संथारग सयं वा णं जाणिज्जा' આ પૂર્વોક્ત પ્રકારના તૃણ વિશેષોથી બનાવેલ કોમળ કઠણ વિગેરે સંસ્તારકની સાધુએ સ્વયં યાચના કરવી અથવા 'परो वा देज्जा' પર-ગૃહસ્થ શ્રાવક સાધુને આપે 'फासुय एसणिज्ज जाव' આ રીતના પ્રાસુક અચિત્ત તથા એષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી રહિત યાવત્ સમજીને અર્થાત્ બરોબર રીતે જાણીને 'पडिगाहिज्जा' સાધુએ તેને ગ્રહણ કરી લેવા. કેમ કે એ ઉક્ત રીતે અચિત્ત અને એષ-

मूलम्-अहावरा दोच्चा पडिमा से भिक्खू वा भिक्खुणी वा पेहाए संथारगं जाएज्जा, तं जहा-गाहावइं वा गाहावइभारियं वा गाहावइ-पुत्तं वा गाहावइधूयं वा सुण्हां वा जाव कम्मकरिं वा पुव्वामेव आलो-एज्जा-आउसोत्ति वा, भगिणित्ति वा, दाहिसि मे एत्तो अण्णयरं संथा-रगं, तहप्पगारं संथारगं सयं वा णं जाएज्जा, परो वा से देज्जा फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा दोच्चा पडिमा ॥सू० ५४॥

छाया-अथापरा द्वितीया प्रतिमा-स भिक्षु र्वा, भिक्षुकी वा प्रेक्ष्य संस्तारकं याचेत, तद्यथा-गृहपतिं वा गृहपति भार्यां वा, गृहपति पुत्रं वा गृहपति दुहितरं वा स्नुषां वा यावत् कर्मकरीं वा पूर्वमेव आलोचयेत्-आयुष्मन् ! इति वा, भगिनि ! इति वा दास्यसि मे इतः अन्यतरत् संस्तारकम्, तथाप्रकारकम् स्वयं वा खलु याचेत परो वा तस्मै दद्यात्, प्रासुकम् एषणीयं यावत् प्रतिगृह्णीयात् इति द्वितीया प्रतिमा ॥सू० ५४॥

टीका-अथ संस्थारकस्य गवेषणापूर्वकं याचना विषयिणीं द्वितीयां प्रतिज्ञां प्रतिपाद यितुमाह-'अहावरा दोच्चा पडिमा' अथ प्रथमप्रतिमास्वरूपप्रतिपादनानन्तरम् अपरा-अन्या द्वितीया प्रतिमा-संस्तारकविषयिणी प्रतिज्ञा प्रतिपाद्यते-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'पेहाए संथारगं जाएज्जा' प्रेक्ष्य दृष्ट्वा सम्यग् अवलोक्य संस्तारकम्

पूर्वोक्त स्वरूप संस्तारक को ग्रहण करने से संयम की विराधना नहीं होती इस प्रकार के पहली प्रतिज्ञारूप प्रतिमा समझनी चाहिये ॥ ५३ ॥

अब संस्तारक की गवेषणा पूर्वक याचना विषयक दूसरी प्रतिज्ञारूप प्रति माका प्रतिपादन करते हैं-

टीकार्थ-'अहावरा दोच्चा पडिमा-से भिक्खू वा, भिक्खूणी वा, पेहाए संथारगं जाएज्जा' अथ पहली प्रतिज्ञारूप प्रतिमा स्वरूप का प्रतिपादन करने के बाद अपरा-दूसरी संस्तारक विषयिणी प्रतिज्ञारूप प्रतिमा का प्रतिपादन करते हैं वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी-'पेहाए संथारगं'

લીય પૂર્વોક્ત સ્વરૂપના સસ્તારકને ગ્રહણ કરવાથી સયમની વિરાધના થતી નથી 'त्ति पढमा पडिमा' આ પ્રમાણે પહેલી પ્રતિજ્ઞારૂપ પ્રતિમા સમજવી. ॥ સૂ ૫૩ ॥

હવે સસ્તારકની ગવેષણા પૂર્વક યાચના સબધી બીજી પ્રતિજ્ઞારૂપ પ્રતિમાનુ પ્રતિપાદન કરે છે–

ટીકાર્થ–'अहावरा दोच्चा पडिमा' હવે સસ્તારક સબધી આ બીજી પ્રતિજ્ઞા રૂપ પ્રતિમા કહેવામા આવે 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'पेहाए संथारगं जाएज्जा' ખાટ. ફલક, વિગેરે સંસ્તારકને જોઇને અર્થાત્ સારી

फलकादिरूपं याचेत, तथाहि 'तं जहा-गाहावइं वा, गाहावइभारियं वा, गाहावइपुत्तं वा गाहावइधूयं वा' तद्यथा-गृहपतिं वा, गृहपतिभार्यां वा, गृहपतिपुत्रं वा, गृहपति दुहितरं वा 'सुण्हां वा जाव कम्मकरिं वा' स्नुषां वा-गृहपति पुत्रवधूं यावत्-धात्रीं वा, दासं वा दासी वा कर्मकरं वा, कर्मकरी वा 'पुव्वामेव आलोएज्जा' पूर्वमेव संस्तारकग्रहणात् प्रागेव आलोचयेत् दृष्ट्वा याचेत, तथाहि 'आउसो त्ति वा, भगिणी त्ति वा' आयुष्मन्! इति वा, भगिनि! इति वा संबोध्य वदेद्-'दाहिसि मे एत्तो अण्णयरं संथारगं' दास्यसि मे महयम्, इतः-एतेभ्यः इक्कडकठिनप्रभृतिसंस्तारकेभ्यः, अन्यतरत्-एकतरम्, पूर्वोक्तेषु यत् किमपि एकम् संस्तारकम् शयनीयम्? त्वं मह्यं दास्यसि? इति पूर्वेणान्वयः। 'तहप्पगारं संथारगं' तथा प्रकारम्-पूर्वोक्तरूपम् इक्कडकठिनादि रूपम् संस्तारकम् 'सयं वा णं जाएज्जा' स्वयं वा खलु साधुः याचेत, 'परो वा से देज्जा' परो वा-गृहस्थः, तस्मै-साधवे दद्यात्, तथा चोक्तरूपं

फलक पाट वगैरह संस्तारक को देखकर अच्छी तरह देखभाल कर-'जाएज्जा' अर्थात् गृहपति वगैरह से संस्तारक की याचना करनी चाहिये जैसे कि 'तं जहा गाहावइं' गृहपति गृहस्थ श्रावक से या 'गाहावई भारियं वा' गृहपति की भार्या से अथवा-'गाहवई पुत्तं वा' गृहपति के पुत्र से या 'गाहावईधूयं वा' गृहपति की दुहिता कन्या से या 'सुण्हां वा' गृहपति की स्नुषा-पुत्रवधू से अथवा-'जाव कम्मकरिं वा' यावत् धाई से अथवा दास से या दासी से या कर्मकर नोकर से या कर्मकरी नौकरानी से संस्तारक की याचना करे 'से पुव्वामेव आलोएज्जा आऊसोत्तिवा भगिणीत्ति वा'-वह पूर्वोक्त साधु संस्तारक को लेने से पहले ही देखभाल कर याचना करे। याचना का प्रकार बतलाते हैं हे आयुष्मन्! पुरुष हे भगिनि बहन 'दाहिसि मे एत्तो अण्णयरं संथारगं' इन संस्तारक में से कोई एक आध संस्तारक मुझे भी आप देंगे?-'तहप्पगारं संथारगं सयं वा णं

રીતે જોઈને તેની યાચના ગૃહપતિની પાસે કરવી 'तं जहा' જેમ કે-'गाहावइं वा' ગૃહ-પતિ શ્રાવક પાસે અથવા 'गाहावइ भारिया वा' ગૃહપતિની પત્ની પાસે અથવા 'गाहावइ पुत्तं' ગૃહપતિના પુત્રની પાસે 'गाहावइ धूय वा' અથવા ગૃહપતિની પુત્રીની પાસે 'सुण्हा वा' અથવા ગૃહપતિની પુત્રવધૂની પાસે અથવા 'जाव कम्मकरि वा' યાવત્ ધાઈની પાસે અથવા દાસની પાસે અથવા ગૃહપતિની દાસીની પાસે અથવા નોકરની પાસે કે નોકરાણી પાસે સંસ્તારકની-યાચના કરવી 'से पुव्वामेव आलोएज्जा' એ પૂર્વોક્ત સાધુએ સંસ્તારક લેતા પહેલા જ તેને બરોબર અવલોકન કરીને આ પ્રમાણે કહેવું 'आउसोत्ति वा भगि-णीत्ति वा' હે આયુષ્મન્ અથવા હે બહેન 'दाहिसि मे एत्तो अण्णयरं संथारगं' આ સંસ્તારકો પૈકી એકાદ સંસ્તારક મને આપ આપશો? 'तहप्पगारं संथारग सयं वा णं जाएज्जा' એ રીતના કોમળ કે કઠણ વિગેરે સંસ્તારકની સ્વયં યાચના કરવી અથવા 'परो वा से देज्जा'

संस्तारकम् 'फासुयं एसणिज्जं' प्रासुकम्-अचित्तम्, एषणीयम्-आधाकर्मादिदोषरहितं 'जाव पडिगाहिज्जा' यावत्-मन्यमानः प्रतिगृह्णीयात्' स्वीकुर्यात्, एवंविधस्य संस्तारकस्य ग्रहणे दोषाभावेन संयमविराधनाया असंभवात् 'दोच्चा पडिमा 'इति द्वितीयाप्रतिमा बोध्या ॥५४॥

मूलम्-अहावरा तच्चा पडिमा-से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा जस्सुवस्सए संवसेज्जा, जे तत्थ अहासमण्णागए, तं जहा-इक्कडेइ वा कढिणेइ वा जंतुएइ वा परगेइ वा मोरगेइ वा तणेइ वा सोरगेइ वा जाव पलालेइ वा तस्स लाभे संवसेज्जा, तस्स अलाभे उक्कुडुए वा निसज्जिएवा विहरेज्जा, तच्चा पडिमा ॥सू० ५५॥

छाया-अथापरा तृतीया प्रतिमा-सभिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यस्मिन् उपाश्रये संवसेत्, यानि तत्र यथा समन्वागतानि, तद्यथा-इक्कडं वा कठिनं वा, जन्तुकं वा, परकं वा, मयूरकं वा, तृणं वा सोरकं वा, यावत् पलालकम् वा तस्य लाभे संवसेत्, तस्य अलाभे उत्कुटुकं वा विहरेद् इति तृतीया प्रतिमा ॥५५॥

टीका-'सम्प्रति तृतीयां संस्तारकग्रहणविषयिणीं प्रतिज्ञां प्रतिपादयितुमाह-'अहावरा तच्चा पडिमा' अथ-द्वितीयाभिग्रहविशेषस्वरूपप्रतिपादनानन्तरम् अपरा-अन्या तृतीया

जाएज्जा'-इस तरह उस प्रकार के कोमल कठिनादि संस्तारक को स्वयं याचना करे अथवा 'परो वा से देज्जा' पर गृहस्थ ही उस साधु के लिये दे दे, बाद मे उस प्रकार के संस्तारक को 'फासुयं एसणिज्जं जाव' प्रासुक अचित्त एवं एषणीय आधाकर्मादि दोषों से रहित यावत् समझकर 'पडिगाहिज्जा' ग्रहण कर ले क्योंकि इस तरह के प्रासुक अचित्त और एषणीय आधाकर्मादि दोषों से रहित होने के कारण संयम विराधना नहीं होगी 'दोच्चा पडिमा' इस तरह दूसरी प्रतिज्ञारूप प्रतिमा समझनी चाहिये ॥ ५४ ॥

अब तीसरी संस्तारक ग्रहण विषयिणी प्रतिज्ञारूप प्रतिमा का प्रतिपादन करते हैं-'अहावरा तच्चा पडिमा' अथ-दूसरी प्रतिज्ञारूप प्रतिमा का प्रतिपादन करने के बाद अपरा-तीसरी प्रतिमा-अभिग्रहरूप प्रतिज्ञा का प्रतिपादन किया जाता हैं

ગૃહપતિ ગૃહસ્થ શ્રાવક જ એ સાધુ કે સાધ્વીને આપે. એ રીતના આપેલ સંસ્તારકને 'फासुयं' અચિત્ત અને 'एसणिज्जं जाव' એષણીય આધાકર્માદિ દોષો વિનાનું યાવત્ સમજીને 'पडिगाहिज्जा' પ્રાપ્ત થાય તો ગ્રહણ કરી લેવા કેમ કે આ રીતના પ્રાસુક-અચિત્ત અને એષણીય આધાકર્માદિ દોષો વિનાના હોવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી. 'दोच्चा पडिमा' એ રીતે આ બીજી પ્રતિજ્ઞારૂપ પ્રતિમા સમજવી ॥સૂ ૫૪॥

હવે સંસ્તારક ગ્રહણ સંબંધી ત્રીજી પ્રતિમાનું પ્રતિપાદન કરે છે 'अहावरा तच्चा पडिमा' હવે આ ત્રીજી પ્રતિમા અભિગ્રહરૂપ પ્રતિજ્ઞાનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવે છે.-

प्रतिमा अभिग्रहविशेषरूपा प्रतिज्ञा प्रतिपाद्यते—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा, 'जस्सुवस्सए संवसेज्जा' यस्मिन् उपाश्रये संवसेत् निवासं कर्तुम् आगच्छेत् 'जे तत्थ अहासमण्णागए' यानि तत्र-तस्मिन् उपाश्रये यथासमन्वागतानि पूर्वकालतः स्थितानि संस्तारकाणि 'तं जहा-इक्कडेइ वा, कढिणेइ वा जंतुयेइ वा परगेइ वा' इक्कडं वा, कठिनं वा जन्तुकं वा, परकं वा 'मोरग वा' मयूरकं वा 'तणं वा सोरगं वा जाव' तृणकं वा तृणविशेषनिर्मित्तम्, सोरकं वा, यावत्-कुशंवा कूर्चकं वा पर्वकं वा पिप्पलकं वा 'पलालेइ वा' पलालकम्-शालिपलालनिर्मितं कटादि वा स्यात् 'तस्स लाभे' तस्य इक्कडादेः संस्तारकस्य प्राकालात् तत्र विद्यमानस्य तस्य लाभे सति 'संवसेज्जा' संवसेत् तदेव गृहीत्वा तत्र शयना-

---

टीकार्थ-भिक्खू वा, भिक्खूणी वा जस्सुवस्सए संवसेज्जा' 'वह पूर्वोक्त भिक्षु जैन साधु और भिक्षुकी जैन साध्वी जिस उपाश्रय में रहनेके लिये आवे 'जे तत्थ अहासमण्णागए' इस उपाश्रय में जो पहले ही से रक्खे हुए संस्तारक हो 'तं जहा इक्कडेइवा' जैसे कि इक्कड कोमल तृण घास वगैरह से निर्मित कोमल संस्तारक बिस्तरा हो या 'कढिणेइवा' कठिन संस्तरण बिस्तरा हे या 'जंतुएई वा' जन्तुक तृण सामान्य से निर्मित संथरा हों अर्थात् कोमल संथरा हों या अत्यंत कठोर बिस्तरा संथरा हो या साधारण घास वगैरह से बनाया हुआ संथरा हो अथवा 'परगेइवा' परक पुष्पादि को सीने वाले तृण विशेष से बनाया हुआ संथरा हो या 'मोरगेइ वा' मयूर के पिच्छों से बनाया हुआ कटचटाई वगैरह संथरा हो या 'तणेइवा' तृणक तृण विशेष रूप ही संथरा हो या 'सोरगेइ वा' सोरक मृदुतृण विशेष से बनाया हुआ संथरा हो या 'जाव पलालेइ वा जाव' यावत् कुश दर्भ से बनाया हुआ संथरा अर्थात् चटाइ वगैरह संथरा बिस्तरा हो, अथवा कूर्चक-कूची विशेष से बनाया हुआ संथरा बिस्तरा हो या काष्ठ से बनाया

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે સંયમશીલ પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'जस्सुवस्सए संवसेज्जा' જે ઉપાશ્રયમાં નિવાસ કરવા આવે તે ઉપાશ્રયમાં 'जे तत्थ अहासमण्णागए' જે પહેલેથી જ રાખેલ સંસ્તારક હોય 'तं जहा' જેમ કે 'इक्कडेइ वा' કોમળ તૃણ ઘાસ વિગેરેથી બનાવેલ કોમળ સંસ્તારક-શય્યા અથવા 'कढिणेइ वा' કઠણ સંસ્તારક હોય 'जंतुएइ वा' જંતુક-સામાન્ય તૃણથી બનાવેલ સંસ્તારક હોય અર્થાત્ કોમળ સંસ્તારક હોય કે અત્યંત કઠણ સંસ્તારક હોય અથવા સાધારણ ઘાસ વિગેરેથી બનાવેલ સંસ્તારક હોય અથવા 'परगेइ वा' પરક-એટલે કે ફૂલ વિગેરેને સીવવાવાળા તૃણ વિશેષથી બનાવેલ સંસ્તારક હોય અથવા 'मोरगेइ वा' મોરના પીંછાથી બનાવેલ સંસ્તારક હોય અથવા 'तणेइ वा' તૃણ વિશેષથી બનાવેલ સંસ્તારક હોય અથવા 'सोरगेइ वा' કોમળ તૃણોથી બનાવેલ સંસ્તારક હોય 'जाव पलालेइ वा' યાવત્ દર્ભથી બનાવેલ સાદડી વિગેરે સંસ્તારક હોય અથવા કૂર્ચકથી બનાવેલ સંસ્તારક હોય અથવા પીપળાના લાકડાથી બનાવેલ

दिकं कुर्यात् किन्तु 'तस्स अलाभे' तस्य इक्कडादेः संस्तारकस्य अलाभे तु 'उक्कुडुए वा निसज्जिए वा विहरेज्जा' उत्कुटुको वा कुक्कुटासनो वा, निषण्णो वा-पद्मासनो वा भूत्वा विहरेत्, ध्यानादिकं कुर्वन् रात्रिं यापयेत्, कायोत्सर्गापेक्षया एतदासनद्वयमुक्तम् इति 'तच्चा पडिमा' तृतीया प्रतिमा-अभिग्रहविशेषरूपाप्रतिज्ञा अवगन्तव्या ॥५५॥

मूलम्-अहावरा चउत्था पडिमा-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, अहा संथरमेव संथारगं जाइज्जा, तं जहा-पुढविसिलं वा कट्ठसिलं वा, अहा संथडमेव तस्स लाभे संते संवसेज्जा, तस्स अलाभे उक्कुडुए वा णिसज्जिए वा विहरेज्जा, चउत्था पडिमा ॥सू० ५६॥

हुआ संथरा हो या पलाल धान शाली वगैरह के डन्टल से बनाया हुआ कट चटाई वगैरह संथरा हो 'तस्स लाभे संवसेज्जा' इन में से किसी भी एक संथरा के मिलने पर अर्थात् जोकि पहले से ही रक्खा हुआ है उस संथरा को मिलने पर उसी संथरा को लेकर उस उपाश्रय में रहना चाहिये एतावता पहले से ही स्थापित इक्कड वगैरह संथरा हो तो उसी को लेकर वहां निवास करते हुए शयनादि करना चाहिये किन्तु 'तस्स अलाभे उक्कुडुए वा' पहले से रक्खे हुए इक्कड वगैरह संथरा नहीं हो तो वैसे ही कुक्कुटासन करके ध्यान या शयन करना चाहिये अर्थात् कुक्कुट-मुर्गा के समान अपने हाथ पांव को संकुचित करके घुटने को चिबुक दाढी में सटाकर सोजाना चाहिये अथवा ध्यान करना चाहिये निषण्ण होकर 'णिसज्जिए वा विहरेज्जा' अर्थात् पद्मासन लगाकर ध्यान वगैरह करते हुए रात को बितावे ये दोनों आसन मुख्यरूप से ध्यान के लिये कहा गया है इस प्रकार यह 'तच्चा पडिमा' तीसरी प्रतिज्ञारूप प्रतिमा अभिग्रह विशेष रूप समझनी चाहिये ॥ ५५ ॥

संस्तारक होय अथवा डांगर विगेरेना पराळथी बनावेल सादडी विगेरे संस्तारक होय आ बधा संस्तारक पैकी कोई पण एक संस्तारक 'तस्स लाभे संवसेज्जा' मळवाथी के जे पहेलेथी ज त्यां राखेल होय ए संस्तारक मळवाथी ए संस्तारकने लईने ए उपाश्रयमां वास करवो अर्थात् पहेलेथी राखेल इक्कड विगेरे संस्तारक होय तो तेने लईने त्यां निवास करीने शयनादि करवुं, परंतु पहेलेथी राखेल 'तस्स अलाभे' इक्कड विगेरे संस्तारक न होय तो एमने एम कुक्कुटासन करीने ध्यान के शयन करवुं. अर्थात् कुकडानी जेम पोताना हाथपगने संकोचीने घूंटणने दाढीनी साथे राखीने सुई जवुं. अथवा ध्यान करवु जोईए अथवा 'णिसज्जिए वा' पद्मासन करीने ध्यान विगेरे करतां रात वीताववी आ बेउ आसन मुख्यरूपथी ध्यान माटे कहेल छे. आ रीते आ त्रीजी प्रतिज्ञारूप पडिमा अभिग्रह विशेष रूप समजवी. ॥ सू. ५५ ॥

छाया---अथापरा चतुर्थी प्रतिमा-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यथासंस्तृतमेव संस्तारकं याचेत, तद्यथा-पृथिवीशिलां वा, काष्ठशिलां वा, यथासंस्तृतमेव तस्य लाभे सति संवसेत, तस्य अलाभे उत्कुटुको वा निषण्णो वा विहरेत्, चतुर्थी प्रतिमा ॥५६॥

टीका---सम्प्रति चतुर्थी प्रतिज्ञां प्रतिपादयितु माह-'अहावरा चउत्था पडिमा' अथ-तृतीयप्रतिज्ञास्वरूपप्रतिपादनानन्तरम् अपरा-अन्या चतुर्थी प्रतिज्ञा रूपा प्रतिमा प्रतिपाद्यते 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा अहासंथरमेव संथारगं जाइज्जा' यथासंस्तृतमेव-पूर्ववद् विस्तृतमेव संस्तारकं तृणादिनिर्मितकाटफलकादिकं याचेत, तदाह 'तं जहा-पुढविसिलं वा कट्टसिलं वा 'पृथिवीशिलां वा प्रस्तरशिलां रूपाम्, काष्ठशिलां वा फलकादिरूपाम् 'अहासंथडमेव' यथासंस्तृतमेव पूर्ववत् संस्तृतमेव फलकादि संस्तारकं याचेतेति पूर्वेणान्वयः 'तस्स लाभे संते संवसेज्जा' तस्य-यथासंस्तृतस्य फलकादि संस्तारकस्य लाभे सति संवसेत् 'तस्स अलाभे उक्कुडुए वा णिसज्जिए वा विहरेज्जा' तस्य-यथा

अब चौथी प्रतिज्ञारूप प्रतिमा का प्रतिपादन करते हैं-

टीकार्थ-'अहावरा' चउत्था पडिमा से भिक्खू वा, भिक्खूणीवा' अथ तीसरी प्रतिज्ञारूप प्रतिमा का प्रतिपादन करने के बाद अपरा चौथी प्रतिमा-प्रतिज्ञा बतलायी जाती है वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'अहासंथरमेव संथारगं जाइज्जा' यथा संस्तृत पहले के समान ही बिछाये हुए संथरा अर्थात् तृण वगैरह से निर्मित कट फलक पाट वगैरह बिस्तरा की याचना करे 'तं जहा' जैसे कि 'पुढविसिलंवा' पृथिवी शिला अर्थात् प्रस्तर शिलारूप संथरा हो या 'कट्ठसिलं वा' काष्ठशिला फलक पाट वगैरह संथरा हो उसकी याचना करे और 'अहासंथडमेव' यथा संस्तृत पूर्ववत् बिछाये हुए ही फलकादि संथरा के 'तस्स लाभे संते संवसेज्जा' मिलने पर उसी पूर्ववत् बिछाये हुए फलकादि संथरा को लेकर शयनादि करना चाहिये किन्तु यदि 'तस्स अलाभे' पूर्ववत् बिछाये हुए फलकादि संथरा नहीं मिले तो केवल 'उक्कुडुएवा' कुक्कु-

હવે ચોથી પ્રતિજ્ઞારૂપ પ્રતિમાનુ પ્રતિપાદન કરવામા આવે છે

ટીકાર્થ-'અહાવરા ચઉત્થા પડિમા' હવે ચોથી પ્રતિમા-પ્રતિજ્ઞા બતાવવામા આવે છે. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अहासथरमेव संथारगं जाइज्जा' યથા સસ્તૃત-પહેલાની જેમ જ બિછાવેલ સસ્તારકની યાચના કરવી અર્થાત્ તૃણ વિગેરેથી બનાવેલ કટફલક, પાટ વિગેરેની યાચના કરવી 'तं जहा' જેમ કે 'पुढविसिल वा' પૃથિવીશિલા અર્થાત્ પત્થરની શિલારૂપ સથારા હાય અથવા 'कट्ठसिल वा' કાષ્ઠશિલા-પાટિયાકે પાટ વિગેરેનુ સસ્તારક હોય તેની યાચના કરવી તથા 'अहासथडमेव' યથા સસ્તૃત પહેલાની જેમ પાથરેલ જ ફલકાદિ સથારાને 'लाभे स ते स वसेज्जा' પ્રાપ્ત થાય તો એ પહેલાની જેમ પાથરેલ ફલકાદિ સંથારાને થઈને શયનાદિ કરવુ પરંતુ 'तस्स

संस्तृतस्य फलकादि संस्तारकस्य अलाभेषु उत्कुटुको वा कुक्कुटासनः सन्, निषण्णो वा पद्मासनः सन् विहरेत् तिष्ठेद् इति 'चउत्था पडिमा' चतुर्थी प्रतिमा संस्तारकसम्बन्धी अभिग्रहविशेषरूपा प्रतिज्ञा बोध्या ॥५६॥

मूलम्—इच्चेयाणं चउण्हं पडिमाणं अन्नयरं पडिवज्जमाणे तं चेव जाव अन्नोन्नसमाहीए एवं च णं विहरंति ॥सू० ५७।

छाया—इत्येतासां चतसृणां प्रतिमानाम् अन्यतरां प्रतिमां प्रतिपद्यमानाः तच्चैव यावत् अन्योन्यसमाहिताः एवञ्च खलु विहरन्ति ॥५७॥

टीका—उपर्युक्तासु प्रतिमासु एकां यां काञ्चिन् प्रतिमां प्रतिपद्य समाहितः सन् उपाश्रये संवसेदित्याह—'इच्चेयाणं चउण्हं पडिमाणं' इत्येतासाम् पूर्वोक्तानां चतसृणां प्रतिमाना प्रतिज्ञारूपाणां मध्ये 'अण्णयरं पडिमं पडिवज्जमाणे' अन्यतराम्—कतराम् का तामपि प्रतिमां

टासन करके या 'णिसज्जिए वा विहरेज्जा' पद्मासन लगाकर ध्यानादि करना चाहिये अर्थात् यथासंस्तृत पाटफलक वगैरह संथरा के नहीं मिलने पर कुक्कुट मुर्गा के समान आसन लगाकर अथवा पद्मासन करके ध्यान सामायिक का संपादन करना चाहिये और घुटने को चिबुक दाढी में सटाकर संकुचित होकर शयन करना चाहिये 'चउत्था पडिमा' इसप्रकार चौथी प्रतिज्ञारूप प्रतिमा अर्थात् संस्तारक सम्बंधी अभिग्रह विशेषरूप समझनी चाहिये ॥ ५६ ॥

अब उन उपर्युक्त चार प्रतिज्ञाविशेषरूप प्रतिमाओं में जिस किसी भी प्रतिमाको स्वीकार करके समाहित होकर उपाश्रय में रहना चाहिये ऐसा बतलाते हैं

टीकार्थ—'इच्चेयाणं चउण्हं पडिमाणं अण्णयरं पडिमं पडिवज्जमाणे तं चेव जाव'—इन पूर्वोक्त चार प्रतिमाओं से जिस किसी भी एक प्रतिमाको स्वीकार करते हुए 'तं चेव जाव' यावत् प्रतिमा को स्वीकार कर रहने वाले जिस किसी भी साधु का अनादर नहीं करते हुए ही 'अण्णोण्णसमाहिए' अन्योन्य समाहित

अलाभे' जो पूर्ववत् पाथरेल फलकादि संस्तारक न मळे तो केवल 'उक्कुडुए वा णिसज्जिए वा विहरेज्जा' कुक्कुटासन करीने अथवा पद्मासन करीने ध्यानादि करवा जोइए अर्थात् यथा संस्तृत पाट फलक विगेरे संस्तारक न मळे तो पूर्वोक्त आसन लगावीने ध्यान सामायिकनुं संपादन करवु अने गोठणने दाढीमा लगावीने संकोचाईने सुई जवुं. आ प्रमाणे चोथी प्रतिज्ञारूप प्रतिमा अर्थात् संस्तारक संबंधी अभिग्रह विशेष रूप प्रतिमा समजवी ॥ सू. ५६ ॥

हवे ए चार प्रतिज्ञा विशेषरूप प्रतिमाओ पैकी कोई एक प्रतिमानो स्वीकार करीने समाहित थईने उपाश्रयमा रहेवा माटेनु कथन करे छे—

टीकार्थ—'इच्चेयाणं चउण्ह पडिमाणं' ए पूर्वोक्त चार प्रतिमाओमाथी 'अण्णयरं पडिमं पडिवज्जमाणे' कोई पण एक प्रतिमानो स्वीकार करीने 'तं चेव जाव' यावत् प्रति-

प्रतिपद्यमानाः स्वीकुर्वन्तः 'तं चेव जाव' तच्चैव यावत्-प्रतिमां प्रतिपद्यमानस्य यस्य कस्यापि साधोः अवहेलनाम् अकुर्वन्तः 'अन्नोन्न समाहीए' अन्योन्य समाहिताः परस्परसमाधिसंप्राप्ताः सन्तः 'एवं च ण विहरंति' एवञ्च खलु-पूर्वोक्तरीत्या विहरन्ति-उपाश्रये संवसन्ति ॥५७॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा संथारं पच्चप्पिणित्तए, से जं पुण संथारगं जाणिज्जा सअंडं सपाणं सबीयं सहरियं सोसं सोदयं जाव ससंताणगं तहप्पगारगं संथारगं णो पच्चप्पिणिज्जा ॥सू० ५८॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेत् संस्तारकं प्रत्यर्पयितुम् सयत् पुनःसंस्तारकं जानीयात्-साण्डम् सप्राणम् सबीजम् सहरितम् सौषम् सोदकं यावत् ससंतानकम् तथाप्रकारकं संस्तारकं नो प्रत्यर्पयेत् ॥५८॥

टीका- अथ गृहस्थम्प्रति संस्तारकप्रत्यर्पणविषयमधिकृत्य विशेषं वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखेज्जा' अभिकाङ्क्षेत् 'संथारं' संस्तारकम्-फलकादिकम् 'पच्चप्पिणित्तए' प्रत्यर्पयितुम् परावर्तयितुं यदि वाञ्छेत् तर्हि 'से जं पुण संथारगं जाणिज्जा' स साधुः यदि पुनः वक्ष्यमाणस्वरूपं संस्तारकम् फलकादिकं जानीयात् तद्यथा-'सअंडं सपाणं सबीयं सोदगं सहरियं जाव ससंताणगं' साण्डम्-अण्डसहि-

होकर अर्थात् परस्पर में समाधि प्राप्त कर 'एवं च णं विहरंति' पूर्वोक्त रीति से उपाश्रय में निवास करना चाहिये ॥ ५७ ॥

अब गृहस्थ श्रावक के प्रति संस्तारक को वापस करने के बारे में कुछ विशेष बात बतलाना चाहते हैं

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खूणीवा अभिकखेज्जा संथारं पच्चप्पिणित्तए' वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमवान् साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि फलक पाट वगैरह संथरा को वापस करना चाहे तो वह 'से जं पुण संथारगं जाणिज्जा' सो वह वापस करनेवाला साधु और प्रत्यर्पण करने वाली साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूपसे फलकादि संस्तारक संथरा को जान ले या देख ले कि यह फलकादि संस्तारक संथरा-'सअंडं सपाणं सबीयं' अण्डों से युक्त है या प्राणियों से युक्त

માનો સ્વીકાર કરીને રહેવાવાળા કોઇ પણ સાધુનો અનાદર કર્યા વિના 'अन्नोन्नसमाहिए' પરસ્પર સમાધિ પ્રાપ્ત કરીને 'एवं च णं विहरंति' પૂર્વોક્ત પ્રકારથી ઉપાશ્રયમાં વાસ કરવો. ॥ સૂ. ૫૭ ॥

હવે ગૃહસ્થ શ્રાવકને સંથારાને પાછો આપવાના સંબંધમાં કથન કરે છે.—

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अभिकंखेज्जा संथारं पच्चप्पिणित्तए' જો પાટિયા કે પાટ વિગેરે સંથારાને પરત કરવાની ઇચ્છા હોય તો 'से जं पुण जाणिज्जा' તે પરત કરવાની ઇચ્છાવાળા સાધુ અથવા સાધ્વી જો વક્ષ્યમાણ રીતે ફલકાદિ સંથારાને જાણે કે દેખે કે 'सअंडं सपाणं सबीयं सहरियं'

तम् सप्राणम्-प्राणिजीवजन्तुसहितम् सबीजम्, बीजयुक्तम्, सोदकम्-शीतोदकसहितम् सह रितम्, यावत्-सोत्तिङ्गपनकलूतातन्तुजालरूपसन्तानसहित फलकादिसंस्तारकं वर्तते इति एवं रीत्या यदि जानीयात् तर्हि 'तहप्पगारं' तथाप्रकारकम् अण्डादिसहितम् 'संस्तारकफलका-दिकम् 'णो पच्चप्पिणिज्जा'नो प्रत्यर्पयेत्, न परावर्तयेत्, अण्डादिसहितसंस्तारकप्रत्यर्पणे साधूनां तच्छुद्धादौ हिंसासंभवेन अहिंसाव्रतभङ्गापत्त्या संयमविराधना स्यात् ।५८।।

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा संथारं पच्चप्पिणि-त्तए, से जं पुण संथारगं जाणिज्जा-अप्पंडं अप्पपाणं अप्पबीयं अप्प-हरियं अप्पोसं अप्पोदयं जाव अप्पसंताणगं. तहप्पगारं संथारगं पडि-

---

है या 'सहरियं' हरित तृण घास वगैरह से भी युक्त है 'सओसं' तथा ओष-कणों से भी भरा हुआ है तथा 'सोदयं' सोदक शीतोदक से भी युक्त है या 'जाव ससंताणगं' यावत् उत्तिङ्ग उल वगैरह छोटे छोटे प्राणियों से युक्त है तथा पनक फनगा चीटी पिपरी पतंगों से भी युक्त है तथा मर्कट मकरा जाल सन्तान परम्परा से भी युक्त फलकपाट वगैरह संथरा है 'तहप्पगारं संथारगं णो पच्च-प्पिणिज्जा' ऐसा देखकर या जान कर उस अंडा वगैरह से भी युक्त फलक पाट वगैरह संथार को वापस नहीं करना चाहिये क्योंकी इस प्रकार के अण्डे प्राणी बीज हरित-ऊल फनगा पतंग मकर के जालों से भरे हुवे फलक पाट चौकी विगैरह संस्तारक-संथारा को प्रत्यर्पण करने से गृहस्थादि के द्वारा उन जीव-जन्तु से भरे हुवे फलकादि संस्तारक को साफसुथरा करने में जीवहिंसा होने की संभावना रहती है, इसलिये साधुओं के अहिंसाव्रत का नाश हो जाने से संयम की विराधना होगी इसलिये उसे वापिस नहीं करे ॥ ५८ ॥

આ ફલકાદિ સંસ્તારક ઈંડાઓ વાળા છે અથવા પ્રાણિયોથી યુક્ત છે. કે બીયાઓ વાળું છે અથવા લીલોતરી વાળુ છે. 'सोसं सोदय जाव' તથા ઓષ-ઝરફ કણોથી પણ ભરેલ તથા સોદક શીતોદકથી પણ યુક્ત યાવત ઉત્તિગ-પતંગિયા વિગેરે નાના નાના પ્રાણિયોથી યુક્ત છે. તથા પનક-કીડીયો વિગેરેથી યુક્ત છે, અથવા 'संताणगं' મકોડા જાલથી પણ આ ફલક પાટ સંથારો ભરેલ છે. 'तहप्पगारं संथारगं' એ પ્રમાણે જોઈને કે જાણીને એ ઈંડા વિગેરેથી યુક્ત ફલક પાટ વિગેરે સંથારાને 'णो पच्चप्पिणिज्जा' પાછા આપવા નહીં કેમ કે આવા પ્રકારથી ઈંડા, પ્રાણી-બીજ-હરિત-ઉલ-પનક-પતંગ મકોડાની પંક્તિથી યુક્ત ફલક, પાટ, ચોકી વિગેરે સંસ્તારક પાછો આપવાથી ગૃહસ્થ વિગેરે દ્વારા એ જીવજંતુથી ભરેલ ફલકાદિ સંસ્તારક સાફસુફ કરવાથી જીવ હિંસા થવાની સંભાવના રહે છે તેથી સાધુઓના અહિંસા વ્રતમાં ખામી આવવાથી સંયમની વિરાધના થશે તેથી તે સંથારો પાછો આપવો ન જોઈએ ॥ સૂ. ૫૮ ॥

लेहिय पडिलेहिय, पमज्जिय पमज्जिय, आयाविय आयाविय, विधूणिय विधूणिय तओ संजयामेव पच्चप्पिणेज्जा ॥५९॥

छाया--स भिक्षुर्वा । भिक्षुकी वा, अभिकाङ्क्षेत् संस्तारकं प्रत्यर्पयितुम्, स यत् पुनः संस्तारकं जानीयात् अल्पाण्डम् अल्पप्राणम् अल्पबीजम्, अल्पहरितम्, अल्पौषम् यावत् अल्पसन्तानकम् तथाप्रकारं संस्तारकम् प्रतिलिख्य, प्रमृज्य प्रमृज्य, आताप्य आताप्य, विधूय विधूय ततः संयत एव प्रत्यर्पयेत् ॥५९॥

टीका--अथ अल्पाण्डादिसहितं संस्तारकं ज्ञात्वा प्रतिलेखनादिपूर्वकं गृहस्थाय प्रत्यर्पयेदित्याह--'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखेज्जा' अभिकाङ्क्षेत् 'संथारं पच्चप्पिणितए' संस्तारकम् फलकादिकम् प्रत्यर्पयितुं--परावर्तयितुं यदि इच्छेत् अथच 'से ज पुण संथारगं जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः वक्ष्यमाणस्वरूपं संस्तारकं जानीयात् तद्यथा--'अप्पंडं अप्पपाणं अप्पबीयं' अल्पाण्डम् किञ्चिन्मात्राण्डसहितम्, अल्पप्राणम्

अब अल्प अण्डादि सहित संथरा को देखकर प्रतिलेखनादि पूर्वक ही गृहस्थ को वापस करे यह बतलाते हैं--

टीकार्थ--'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा संथारगं पच्चप्पिणित्तए' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमवान् साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि फलकादि संथरा को वापस करना चाहते हो तो--'से जं पुण संथारगं जाणिज्जा' यदि वह साधु और साध्वी ऐसा वक्ष्यमाणरूप से जान ले कि यह पाट फलकादि संस्तारक संथरा 'अप्पंडं' अल्पाण्ड अण्डों से युक्त नहीं है अथवा थोडे ही अण्डे वाला हैं एवं 'अप्पाणं' थोडे ही प्राणियों से युक्त है या प्राणियों से रहित है क्योंकि अल्पशब्द यहां पर ईषत् अर्थक नञर्थ में लाक्षणिक होने से अभावार्थक ही माना जाता है इसलिये अण्डरहित प्राणि रहित 'अप्पबीयं' बीज रहित इत्यादि अर्थ समझना चाहिये एवं 'अप्पहरियं' अल्प हरित हरे भरे पत्ते घास तृण वगैरह

હવે અલ્પ અંડાદિવાળો સંથારો હોય તો તે જોઇને પ્રતિલેખનાદિ કરીને ગૃહસ્થને પાછો આપવા સબંધી કથન કરે છે -

ટીકાર્થ--'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલસાધુ અને સાધ્વી 'अभिकंखेज्जा संथारगं पच्चप्पिणित्तए' જો ફલકાદિ સંથારાને પાછો આપવા ઇચ્છે તો 'से जं पुण संथारगं जाणिज्जा' જો તે સાધુ અને સાધ્વીના જાણવામા એવુ આવે કે 'अप्पंडं अप्पपाणं अप्पबीयं अप्पहरियं' આ પાટ ફલકાદિ સંથારો અલ્પાંડ-અર્થાત્ ઇંડા વિનાનો છે કે થોડા જ ઇંડાઓવાળો છે તથા થોડા જ પ્રાણિયોવાળો છે કે પ્રાણિયો વિનાનો કેમ કે અહીંયા અલ્પ-શબ્દ ઇષદ્ અર્થક નઞ અર્થમાં લાક્ષણિક હોવાથી અભાવાર્થક જ માનવામા આવે છે તેથી ઇંડાઓ વિનાનો પ્રાણિઓ વિનાનો બી વિનાનો વિગેરે અર્થ સમજવો તથા અલ્પહરિત-

किञ्चिन्मात्रप्राणियुक्तम्, अल्पबीजम्, 'अप्पहरियं' अल्पहरितम् हरितकायवनस्पतिविशेषः 'अप्पोसं' अल्पौषम् 'अप्पोदयं' अल्पोदकम् 'जाव अप्पसंताणगं' यावत्-अल्पोत्तिङ्गपनकलूता-तन्तुजालरूपाल्पसन्तानयुक्तम् फलकादि संस्तारकं यदि जानीयात् तर्हि 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् अल्पाण्डादि सहितं 'संथारगं' संस्तारकम् 'पडिलेहिय पडिलेहिय' प्रतिलिख्य प्रतिलिख्य पुनः पुनः प्रतिलेखनं विधाय एवं 'पमज्जिय पमज्जिय' प्रमृज्य प्रमृज्य पुनः पुनः प्रमार्जनं कृत्वे-त्यर्थः 'आयाविय आयाविय' आताप्य आताप्य-पौनःपुन्येन सूर्यकिरणादौ आतापनं कृत्वा 'विधूणिय विधूणिय' विधूय विधूय पुनः पुनः विधूननं कृत्वा इतस्ततः कम्पादिना चालनं विधाय 'तओ संजयामेव' ततः तदनन्तरम् प्रतिलेखनादिकरणानन्तरमित्यर्थः संयत एव संयम पालनपूर्वकमेन 'पच्चप्पिणेज्जा' प्रत्यर्पयेत् फलकादिसंस्तारकं गृहस्थेभ्यः परावर्तयेत् ॥५९॥

से भी रहित है एवं 'अप्पोसं' अल्पओप ओपकणों से भी वर्जित है एवं 'अप्पोदयं जाव' अल्पोदक शीतोदक से भी रहित है एवं यावत् अल्प उत्तिंग ऊल वगैरह उत्तिङ्ग छोटे छोटे प्राणियों से भी रहित है या थोडे ही ऊल वगैरह उत्तिंग प्राणी से युक्त है एवं थोडे ही पनक-लाल सूक्ष्म कीट पतंगो से युक्त है और थोडे ही शीतोदक मिश्रित गीलीमिट्टी से युक्त है तथा 'अप्पसंताणगं' थोडे ही मकरे के जाल संतान परम्परासे युक्त है ऐसा जानकर या देखकर 'तहप्पगारं संथारगं' इस प्रकार के अल्पाण्ड वगैरह से युक्त फलक पाट वगैरह संस्तारक संथरा को पडिलेहिय पडिलेहिय' वार वार प्रतिलेखन करके और 'पमज्जिय पमज्जिय' वार वार प्रमार्जन करके तथा वार वार सूर्यकिरणादि द्वारा 'आयाविय आयाविय' आतापन करके एवं 'विधूणिय विधूणिय' बारबार विधूनन संचालन कंपन के द्वारा साफ सुथरा करके 'तओ संजयामेव पच्चप्पिणिज्जा' उसके बाद संयत संयमशील होकर फलक पाट वगैरह संस्तारक संथराको प्रत्यर्पण साधु गृहस्थको वापस करे ॥५९॥

લીલોતરી ઘાસ તૃણ વિગેરે વિનાનો છે. તથા 'अप्पोस अप्पोदयं जाव' અલ્પઓષ-ઝાકળના કણોથી રહિત તથા અલ્પોદક ઠંડા પાણીથી પણ રહિત એવં યાવત્ અલ્પઉત્તિંગ નાના નાના પ્રાણિયો વિનાનો છે. અથવા થોડા જ ઉલ વિગેરે ઉત્તિંગ પ્રાણિયોવાળો છે. તથા થોડા જ પનક-લાલજીણા જીવ-પતંગથી યુક્ત છે અને થોડી જ ઠંડા પાણીથી મળેલ માટીવાળો છે. 'अप्प संताणगं' તથા થોડા જ મકોડાની પંક્તિવાળો છે. આ પ્રમાણે જાણીને કે જોઈને 'तहप्पगार संथारगं' આવા પ્રકારના અલ્પઅંડ વિગેરે વાળા ફલક પાટ વિગેરે સંથારાને 'पडिलेहिय पडिलेहिय' બરાબર પ્રતિલેખન કરીને તથા 'पमज्जिय पमज्जिय' બરાબર પ્રમાર્જના કરીને તથા 'आयाविय पयाविय' સૂર્યકિરણાદિ દ્વારા બરાબર આતાપન કરીને તપાવીને તથા 'विधूणिय विधूणिय' વિધૂનન-ખંખેરીને સાફસુફ કરીને 'तओ संजयामेव पच्चप्पिणेज्जा' સંયમશીલ થઈને ફલક, પાટ વિગેરે સંસ્તારક સંથારાને સાધુએ ગૃહસ્થને પાછા આપવા. ॥ સૂ. ૫૯ ॥

लेहिय पडिलेहिय, पमज्जिय पमज्जिय, आयाविय आयाविय, विधूणिय विधूणिय तओ संजयामेव पच्चप्पिणेज्जा ॥५९॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा, अभिकाङ्क्षेत् संस्तारकं प्रत्यर्पयितुम्, स यत् पुनः संस्तारकं जानीयात् अल्पाण्डम् अल्पप्राणम् अल्पबीजम्, अल्पहरितम्, अल्पौषम् यावत् अल्पसन्तानकम् तथाप्रकारं संस्तारकम् प्रतिलिख्य, प्रमृज्य प्रमृज्य, आताप्य आताप्य, विधूय विधूय ततः संयत एव प्रत्यर्पयेत् ॥५९॥

टीका–अथ अल्पाण्डादिसहित संस्तारकं ज्ञात्वा प्रतिलेखनादिपूर्वकं गृहस्थाय प्रत्यर्पयेदित्याह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखेज्जा' अभिकाङ्क्षेत् 'संथारं पच्चप्पिणित्तए' संस्तारकम् फलकादिकम् प्रत्यर्पयितुं–परावर्तयितुं यदि इच्छेत् अथच 'से ज पुण संथारगं जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः वक्ष्यमाणस्वरूपं संस्तारकं जानीयात् तद्यथा–'अप्पडं अप्पपाणं अप्पबीयं' अल्पाण्डम् किञ्चिन्मात्राण्डसहितम्, अल्पप्राणम्

अब अल्प अण्डादि सहित संथरा को देखकर प्रतिलेखनादि पूर्वक ही गृहस्थ को वापस करे यह बतलाते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा संथारगं पच्चप्पिणित्तए' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमवान् साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि फलकादि संथरा को वापस करना चाहते हो तो–'से जं पुण संथारगं जाणिज्जा' यदि वह साधु और साध्वी ऐसा वक्ष्यमाणरूप से जान ले कि यह पाट फलकादि संस्तारक संथरा 'अप्पंडं' अल्पाण्ड अण्डों से युक्त नहीं है अथवा थोडे ही अण्डे वाला हैं एव 'अप्पाणं' थोडे ही प्राणियों से युक्त है या प्राणियों से रहित है क्योंकि अल्पशब्द यहां पर ईषत् अर्थक नञर्थ में लाक्षणिक होने से अभावार्थक ही माना जाता है इसलिये अण्डरहित प्राणि रहित 'अप्पबीयं' बीज रहित इत्यादि अर्थ समझना चाहिये एव 'अप्पहरियं' अल्प हरित हरे भरे पत्ते घास तृण वगैरह

હવે અલ્પ અંડાદિવાળો સંથારો હોય તો તે જોઈને પ્રતિલેખનાદિ કરીને ગૃહસ્થને પાછો આપવા સંબધી કથન કરે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલસાધુ અને સાધ્વી 'अभिकखेज्जा संथारगं पच्चप्पिणित्तए' જો ફલકાદિ સંથારાને પાછો આપવા ઇચ્છે તો 'से जं पुण संथारगं जाणिज्जा' જો તે સાધુ અને સાધ્વીના જાણવામાં એવું આવે કે 'अप्पंडं अप्पपाणं अप्पबीयं अप्पहरियं' આ પાટ ફલકાદિ સંથારો અલ્પાંડ-અર્થાત્ ઇંડા વિનાનો છે કે થોડા જ ઇંડાઓવાળો છે તથા થોડા જ પ્રાણિયોવાળો છે કે પ્રાણિયો વિનાનો કેમ કે અહીંયાં અલ્પશબ્દ ઇષદ્ અર્થક નઞ્ અર્થમાં લાક્ષણિક હોવાથી અભાવાર્થક જ માનવામાં આવે છે. તેથી ઇંડાઓ વિનાનો પ્રાણિયો વિનાનો બી વિનાનો વિગેરે અર્થ સમજવો તથા અલ્પહરિત–

किञ्चिन्मात्रप्राणियुक्तम्, अल्पबीजम्, 'अप्पहरियं' अल्पहरितम् हरितकायवनस्पतिविशेषः 'अप्पोसं' अल्पौषम् 'अप्पोदयं' अल्पोदकम् 'जाव अप्पसंताणगं' यावत्–अल्पोत्तिङ्गपनकलूता-तन्तुजालरूपाल्पसन्तानयुक्तम् फलकादि संस्तारकं यदि जानीयात् तर्हि 'तहप्पगारं' तथाप्रकारम् अल्पाण्डादि सहितं 'संथारगं' संस्तारकम् 'पडिलेहिय पडिलेहिय' प्रतिलिख्य प्रतिलिख्य पुनः पुनः प्रतिलेखनं विधाय एवं 'पमज्जिय पमज्जिय' प्रमृज्य प्रमृज्य पुनः पुनः प्रमार्जनं कृत्वेत्यर्थः 'आयाविय आयाविय' आताप्य आताप्य–पौनःपुन्येन सूर्यकिरणादौ आतापनं कृत्वा 'विहूणिय विहूणिय' विधूय विधूय पुनः पुनः विधुनन कृत्वा इतस्ततः कम्पादिना चालनं विधाय 'तओ संजयामेव' ततः तदनन्तरम् प्रतिलेखनादिकरणानन्तरमित्यर्थः संयत एव संयम पालनपूर्वकमेव 'पच्चप्पिणेज्जा' प्रत्यर्पयेत् फलकादिसंस्तारकं गृहस्थेभ्यः परावर्तयेत् ॥५९॥

से भी रहित है एवं 'अप्पोसं' अल्पओष ओषकणों से भी वर्जित है एवं 'अप्पोदयं जाव' अल्पोदक शीतोदक से भी रहित है एवं यावत् अल्प उत्तिंग ऊल वगैरह उत्तिंङ्ग छोटे छोटे प्राणियों से भी रहित है या थोडे ही ऊल वगैरह उत्तिंग प्राणी से युक्त है एवं थोडे ही पनक–लाल सूक्ष्म कीट पतंगो से युक्त है और थोडे ही शीतोदक मिश्रित गीलीमिट्टी से युक्त है तथा 'अप्पसंताणगं' थोडे ही मकरे के जाल संतान परम्परासे युक्त है ऐसा जानकर या देखकर 'तहप्पगारं संथारगं' इस प्रकार के अल्पाण्ड वगैरह से युक्त फलक पाट वगैरह संस्तारक संथरा को पडिलेहिय पडिलेहिय' बार बार प्रतिलेखन करके और 'पमज्जिय पमज्जिय' बार बार प्रमार्जन करके तथा बार बार सूर्यकिरणादि द्वारा 'आयाविय आयाविय' आतापन करके एवं 'विधूणिय विधूणिय' बारबार विधूनन संचालन कंपन के द्वारा साफ सुथरा करके 'तओ संजयामेव पच्चप्पिणिज्जा' उसके बाद संयत संयमशील होकर फलक पाट वगैरह संस्तारक संथराको प्रत्यर्पण साधु गृहस्थको वापस करे ॥५९॥

લીલોતરી ઘાસ તૃણ વિગેરે વિનાનો છે. તથા 'अप्पोसं अप्पोदयं जाव' અલ્પઓષ–બરફના કણોથી રહિત તથા અલ્પોદક ઠંડા પાણીથી પણ રહિત એવં યાવત્ અલ્પઉત્તિંગ નાના નાના પ્રાણિયો વિનાનો છે. અથવા થોડા જ ઉલ વિગેરે ઉત્તિંગ પ્રાણિયોવાળો છે. તથા થોડા જ પનક–લાલજીણા જીવ–પતંગથી યુક્ત છે અને થોડી જ ઠંડા પાણીથી ભળેલ માટીવાળો છે. 'अप्प संताणगं' તથા થોડા જ મકોડાની પંક્તિવાળો છે. આ પ્રમાણે જાણીને કે જોઈને 'तहप्पगारं संथारगं' આવા પ્રકારના અલ્પઅંડ વિગેરે વાળા ફલક પાટ વિગેરે સંથારાને 'पडिलेहिय पडिलेहिय' બરાબર પ્રતિલેખન કરીને તથા 'पमज्जिय पमज्जिय' બરાબર પ્રમાર્જના કરીને તથા 'आयाविय पयाविय' સૂર્યકિરણાદિ દ્વારા બરાબર આતાપન કરીને તપાવીને તથા 'विधूणिय विधूणिय' વિધૂનન–ખંખેરીને સાફસુફ કરીને 'तओ संजयामेव पच्चप्पिणेज्जा' સંયમશીલ થઈને ફલક, પાટ વિગેરે સંસ્તારક સંથારાને સાધુએ ગૃહસ્થને પાછા આપવા. ॥ સૂ. ૫૯ ॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा समाणे वा वसमाणे वा पासवणभूमिं पडिलेहिज्जा, केवलीबूया, 'आयाणमेयं'—अपडिलेहियाए उच्चारपासवणभूमिए भिक्खू वा भिक्खुणी वा राओ वा वियाले वा उच्चारपासवणं परिट्ठवेमाणे, पयलेज्ज वा, पवडेज्ज वा, से तत्थ पयलेमाणे पवडेमाणे वा हत्थं वा पायं वा जावं लूसिज्जा, पाणाणि वा भूयाणि वा जीवाइं वा सत्ताइं वा जाव ववरोवेज्जा, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा जाव जं पुव्वामेव पण्णस्स उच्चारपासवणभूमिं पडिलेहेज्जा ॥सू० ६०॥

छाया—स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा समानो वा वसन् वा ग्रामानुग्रामं गच्छन् वा पूर्वमेव खलु प्राज्ञस्य उच्चारप्रस्रवणभूमिं प्रतिलिखेत्, केवली ब्रूयात्–अप्रतिलिखितायाम् उच्चार प्रस्रवणभूमौ भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा रात्रौ वा विकाले वा उच्चारप्रस्रवणं परिष्ठापयन् प्रस्खलेद् वा प्रपतेद् वा, स तत्र प्रस्खलन् वा प्रपतन् वा हस्तं वा पादं वा यावत् लूषयेद्, प्राणिनो वा, भूतानि वा जीवान् वा सत्वानि वा यावत्–व्यपरोपयेद्, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टा यावत् यत् पूर्वमेव प्राज्ञस्य उच्चारप्रस्रवणभूमिं प्रतिलिखेत् ॥६०॥

टीका—सम्प्रति साधूनां साध्वीनाञ्च मलमूत्रादिपरित्यागभूमेः प्रतिलेखनादिकं कर्तुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' सभिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'समाणे वा वसमाणे वा' समानो वा=जङ्घादिभङ्गप्रयुक्तगमनासमर्थतया एकत्रैव तिष्ठन्, वसन् वा–मासकल्पादिना एकत्रैव निवासं कुर्वन् 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे वा' ग्रामानुग्रामं गच्छन् वा 'पुव्वामेव णं पण्णस्स' पूर्वमेव–मलमूत्रादि प्रतिक्षेपात्प्रागेव खलु प्राज्ञस्य विवेकिनः साधोः 'उच्चारपासवणभूमिं'

अब साधु और साध्वी को मलमूत्रादि परित्याग के लिये उस मलमूत्रादि परित्याग भूमि को प्रतिलेखनादि करने के लिये कहते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा समाणे वा वसमाणे वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे वा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक और भिक्षुकी हाथ पांव जंघे वगैरह के भंग टूट जाने से गामान्तर में जाने में असमर्थ होने के कारण एक ही जगह रहने वाले या निवास करने वाले मासकल्प विहारी वगैरह साधु या दूसरे

હવે સાધુ અને સાધ્વીએ મલમૂત્રાદિ ત્યાગ કરવાની ભૂમિને મલમૂત્ર ત્યાગ કરવા પ્રતિલેખનાદિ કરવાનું કથન સૂત્રકાર કરે છે.-

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી હાથ, પગ, જંઘા, વિગેરે ભાગી તૂટી જવાથી ગ્રામાન્તર જવાને અશક્ત થવાને કારણે 'समाणे वा वसमाणे' એક જ સ્થળે રહેવાવાળા માસકલ્પ વિહારી વિગેરે સાધુ બીજા તંદુરસ્ત હાથ પગવાળા સાધુ 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे वा' એક ગામથી બીજા ગામ વિહાર કર ... ग्र

उच्चारप्रस्रवणभूमिम् मलमूत्रादि प्रतिक्षेपस्थानम् 'पडिलेहिज्जा' प्रतिलिखेत्-सम्यक्तया पश्येत् अन्यथा 'केवलीबूया-आयाणमेयं' केवली-केवलज्ञानी भगवान् तीर्थङ्करः ब्रूयात् ब्रवीति उपदिशति यत् आदानमेतत्-आदानं कर्मबन्धकारणम्, एतत्-मलमूत्रादिपरित्यागभूमेरनवलोकनम्, तथाहि 'अपडिलेहियाए उच्चारपासवणभूमिए' अप्रतिलिखितायाम्-अनवलोकितायाम् उच्चारप्रस्रवणभूमौ-मलमूत्रादि परिष्ठापनस्थाने पूर्वमदृष्टे सतीत्यर्थः 'भिक्खू वा भिक्खुणी वा' भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'राओ वा वियाले वा' रात्रौ वा, विकाले वा विकटसमये वा मेघाच्छन्नादिना अन्धकारावृते इत्यर्थः 'उच्चारपासवणं' उच्चारप्रस्रवणम् मलमूत्रादिकम् 'परिट्ठवेमाणे' परिष्ठापयन् मलमूत्रादीनां परिष्ठापनं कुर्वन् 'पयलेज्ज वा पवडेज्ज वा' प्रस्खलेद् वा-अन्धकाराद्यावृतत्वात् स्तम्भादिना आहतः सन् प्रस्खलितो वा

तंदुरस्त हाथपांव वाले साधु एक ग्राम से दूसरे ग्राम विहार करने वाले हो परंतु संयमशील उन सभी साधुओं को 'पुव्वामेव णं पण्णरस्स उच्चारपासवणभूमिं' मलमूत्रादि त्यागकरने से पहले ही मलमूत्र परित्याग भूमिका 'पडिलेहिज्जा' प्रति लेखन कर लेना चाहिये क्योंकि 'केवलीबूया आयाणमेयं' केवली भगवान् महावीर स्वामी कहते हैं कि प्रतिलेखन के बिना मलमूत्रादि परित्याग भूमि में मलमूत्रादि परित्याग करना आदान कर्म बंधन का कारण होता है 'अपडिलेहियाए' प्रतिलेखना किये बिना की 'उच्चारपासवणभूमिए' मलमूत्रोत्सर्ग की भूमि में 'भिक्खू वा भिक्खुणी वा' साधु या साध्वी 'राओ वा वियाले वा' रात्रि में या विकाल में 'उच्चारपासवणं परिट्ठवेमाणे' मलमूत्रादि के परित्याग करने के स्थान को पहले ही नहीं देख भाल करके मलमूत्रादि परित्याग करता हुआ वह साधु या साध्वी 'पयलेज्ज वा पवडेज्ज वा' प्रस्खलित हो जायेगा या गिरजायगा, अर्थात् मलमूत्रादि परित्याग स्थान को देखभाल किये बिना ही यदि साधु वहां पर मलमूत्रादि का परित्याग करता है तो अन्धकार वगैरह के कारण

એ તમામ સાધુઓએ મલમૂત્ર ત્યાગ કરતા 'पुव्वामेव णं पण्णरस्स' પહેલા જ 'उच्चारपासवणभूमिं' મલમૂત્ર ત્યાગ કરવાની ભૂમિનું 'पडिलेहिज्जा' પ્રતિલેખન કરી લેવું. 'केवली बूया' આ પ્રમાણે કેવલી ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ કહ્યું છે કે પ્રતિલેખન કર્યા વિના જ મલ મૂત્રાદિના ત્યાગ કરવાની ભૂમિમાં મલમૂત્રાદિનો ત્યાગ કરવો તે 'आयाणमेयं' આદાન કર્મબંધનું કારણ છે. તેથી 'अपडिलेहियाए उच्चारपासवणभूमिए' સાધુ અને સાધ્વીએ 'राओ वा वियाले वा' રાત્રે અથવા સમય વગર મલમૂત્રાદિના ત્યાગ કરવાના સ્થાનને પહેલેથી જોયા વગર તે 'भिक्खू वा भिक्खुणी वा' સાધુ કે સાધ્વી 'उच्चार पासवणं परिट्ठवेमाणे' મલમૂત્રનો ત્યાગ કરે તો 'पयलेज्ज वा पवडेज्ज वा' પ્રસ્ખલિત થાય છે. અથવા પતિત થાય છે અર્થાત્ મલમૂત્રના ત્યાગ કરવાના સ્થાનને જોયા વિના જ જો સાધુ કે સાધ્વી મલમૂત્રાદિનો ત્યાગ કરે તો અંધકાર વિગેરેના કારણે ખાડા ટેકરા વિગેરેથી

स्यात्, प्रपतितो वा स्यात् 'से तत्थ पयडेमाणे वा पवलेमाणे वा' तस्य खलु साधोः तत्र-तस्याम् मलमूत्रपरिष्ठापनभूमौ प्रस्खलतो वा प्रपततो वा 'हत्थं वा पायं वा' हस्तो वा पादो वा 'जाव लूसेज्ज वा' यावत्-शिरो वा मुखं वा लूषयेद् वा त्रुटयेत् 'पाणाणि वा भूयाणि वा' प्राणिनो वा भूतानि वा 'जीवाइं वा सत्ताइं वा' जीवान् वा सत्वानि वा 'ववरोविज्जा' व्यपरोपयेद्-हिंस्यात्, तन्न युक्तमित्याह-'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' अथ भिक्षुणां साधूनां कृते पूर्वोपदिष्टा-तीर्थकृदुक्ता एषा प्रतिज्ञा आदेशः आज्ञा वर्तते जं पुव्वामेव पण्णस्स उच्चारपासवणभूमिं पडिलेहिज्जा' यत् पूर्वमेव-मलमूत्रपरिष्टापनात्प्रागेव प्राज्ञस्य साधो रिदमावश्यकं यत् 'उच्चारपासवणभूमिं' उच्चारप्रस्रवणभूमिम्-मलमूत्रप्रक्षेपस्थानं प्रतिलिखेत्-पश्येत् ॥६०॥

स्तम्भ वगैरह से टकरा कर गिरजायगा और 'से तत्थ पयलेमाणे वा पवडेमाणे वा हत्थं वा, पायं वा, जाव लूसेज्ज वा' वह पूर्वोक्त साधु उस मलमूत्रादि परित्याग स्थान में स्तम्भादि से टकरा कर प्रस्खलित होता हुआ तथा गिरता हुआ अपने हाथ को या पाद को या यावत् शिरमस्तक को या मुखको तोड डालेगा अर्थात् हाथ पांव टूट जायेगा और 'पाणाणि वा भूयाणि वा, जीवाइंवा, सत्ताइं वा, ववरोविज्जा' प्राणीभूत जीव सत्त्वों को भी मारेगा इस प्रकार अनेकों कर्म बंधन के कारण उपस्थित होगे सो ठीक नहीं है क्योंकि साधु मुनि महात्मा कर्म बंधन से छुटकारा पाने के लिये ही संयम पालन करना परमावश्यक समझते है 'अह भिक्खूण पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' इसलिये भिक्षुकों के लिये पहले ही वीतराग भगवान् महावीर प्रभुने ऐसी प्रतिज्ञा बतलायी है अथवा आदेश दिया है कि 'जं पुव्वामेव पण्णस्स उच्चारपासवणभूमिं' प्राज्ञ संयमशील साधु को मलमूत्रादि को परित्याग करने से पहले ही मलमूत्रादि परित्याग स्थान

ટકરાઈને પડિ જશે અને 'से तत्थ पयलेमाणे पवडेमाणे वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુએ મલમૂત્રાદિના ત્યાગ કરવાના સ્થાનમા ટકરાઈને સ્ખલિત થાય અથવા પડિ જાય તે 'हत्थं वा पायं वा जाव लूसेज्ज वा' પોતાના હાથને અથવા પગને યાવત્ માથાને અથવા મુખને તોડી નાખશે અર્થાત્ હાથ પગ તૂટિ જશે. તથા 'पाणाणि वा भूयाणि वा जीवाइं वा सत्ताइं वा' પ્રાણીયો-ભૂતો-જીવો અને સત્વોને પણ 'ववरोविज्जा' મારશે આ રીતે અનેક કર્મબંધનના કારણો ઉપસ્થિત થશે એ ઉચિત નથી. કેમ કે સાધુ મુનિ મહાત્માઓ કર્મબંધનથી છૂટકારો પામવા માટે જ સંયમ પાલન કરવું એ પરમાવશ્યક સમજે છે. તેથી 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' સાધુઓને માટે વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુએ પહેલેથી જ એવી પ્રતિજ્ઞા બતાવી છે અર્થાત્ આજ્ઞા કરી છે. કે 'जं पुव्वामेव पण्णस्स उच्चारपासवणभूमिं पडिलेहिज्जा' સંયમશીલ સાધુએ મલમૂત્રાદિનો ત્યાગ કરતા પહેલાં જ મલમૂત્રાદિ ત્યાગ કરવાના સ્થાનની પ્રતિલેખના કરવી જોઈએ. અર્થાત્ સ્થાનનું

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा सेज्जासंथारभूमिं पडिलेहित्तए, णण्णत्थ आयरिएण वा उवज्झाएण वा जाव गणावच्छेएण वा बालेण वा वुड्ढेण वा सेहेण वा गिलाणेण वा आएसेण वा अंतेण वा मज्झेण वा समेण वा विसमेण वा पवाएण वा णिवाएण वा वा तओ संजयामेव पडिलेहिय पडिलेहिय पमज्जिय पमज्जिय तओ संजयामेव बहुफासुयं सिज्जासंथारगं संथरिज्जा ॥सू० ६१॥

छाया-सभिक्षु र्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेत् शय्या संस्तारभूमिं प्रतिलेखितुम्, नान्यत्र आचार्येण वा उपाध्यायेन वा यावद् गणावच्छेदकेन वा, बालेन वा वृद्धेन वा शैक्षेण वा ग्लानेन वा आदेशेन वा, अन्तेन वा मध्येन वा समेन वा विषमेण वा प्रवातेन वा निर्वातेन वा ततः संयत एव प्रतिलिख्य प्रतिलिख्य प्रमृज्य प्रमृज्य ततः संयत एव बहुप्रासुकं शय्या संस्तारकं संस्तरेत् ॥६१॥

टीका-सम्प्रति संस्तारकभूमिमधिकृत्य कमपि विशेष वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखिज्जा' अभिकाङ्क्षेत्-वाञ्छेत्-'सिज्जा संथारभूमिं पडिलेहित्तए' शय्या संस्तारकभूमिम्-फलकादि स्थापनस्थानं प्रतिलिखितुम् प्रतिलेखनं कर्तुं यदि इच्छेत् तर्हि 'णण्णत्थ' नान्यत्र वक्ष्यमाणम् आचार्यादिभिः स्वीकृतं

को 'पडिलेहिज्जा' प्रतिलेखन करलेना चाहिये या देख लेना चाहिये ॥ ६० ॥

अब संस्तारक संथरा पाथरने की भूमि को भी प्रतिलेखन करलेना चाहिये यह बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, अभिकंखेज्जा सेज्जा संथारभूमिं पडिलेहित्तए' वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी यदि शय्या संस्तारक भूमि को अर्थात् फलकपाट वगैरह स्थापन स्थान को प्रतिलेखन करना चाहे तो 'णण्णत्थ आयरिएण वा' आचार्यादि से स्वीकृत शय्या संस्तारक स्थान को छोडकर ही प्रतिलेखन करना चाहिये उसी को स्पष्ट करते हैं आचार्य से स्वीकृत शय्या संस्तारक स्थान को तथा 'उवज्झाएण वा' उपाध्याय से स्वीकृत एवं 'जाव

અવલોકન કરી લેવુ જોઈએ. ॥ ૬૦ ॥

હવે સંસ્તારક સંથારો પાથરવાની ભૂમિનુ પણ પ્રતિલેખન કરવાનું સૂત્રકાર કથન કરે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा ते પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'सेज्जा संथारभूमिं पडिलेहित्तए' જો શય્યા સંસ્તારક ભૂમિનુ અર્થાત્ ફલક-પાટ વિગેરે સ્થાપન સ્થાનનું પ્રતિલેખન કરવા 'अभिकंखेज्जा' ઈચ્છતા હોય તો 'णण्णत्थ आयरिएण वा' આચાર્યે સ્વીકૃત શય્યા સંસ્તારકના સ્થાનને તથા 'उवज्झाएण वा' ઉપાધ્યાયે સ્વીકૃત

शय्यासंस्तारकस्थानं विहाय इत्यर्थः तदेवाह-'आयरिएण वा' आचार्येण वा 'उवज्झाएण वा' उपाध्यायेन वा 'जाव' यावत्-गणधरेण वा 'गणावच्छेए वा' गणावच्छेदकेन वा 'बालेण वा वुड्ढेण वा' बालेन वा शिशुना साधुना वृद्धेन वा साधुना 'सेहेण वा' शैक्षेण वा-नूतनदीक्षितेन वा साधुना 'गिलाणेण वा' ग्लानेन वा रुग्णेन साधुना 'आएसेण वा' आदेशेन वा अभ्यागतेन अतिथिभूतेन साधुना च स्वीकृतां शय्यासंस्तारकभूमिं परित्यज्य 'अंतेण वा मज्झेण वा' अन्तेन वा-अन्तभागे वा, मध्येन वा मध्यभागे वा 'समेण वा' समेन वा समभागे वा 'विसमेण वा' विषमेण वा विषमभागे वा 'पवाएण वा' प्रवातेन वा प्रकृष्ट पवन युक्तभागे वा 'निवाएण वा' निवातेन वा निर्वातयुक्तभागे वा 'तओ संजयामेव' ततः तदनन्तरम् संयत एव' संयमपालनपूर्वक मेव 'पडिलेहिय पडिलेहिय' प्रतिलिख्य प्रतिलिख्य पौनः पुन्येन प्रतिलेखनं विधाय 'पमज्जिय पमज्जिय' प्रमृज्य प्रमृज्य पुनः पुनः प्रमार्जनं कृत्वा 'तओ संजयामेव' ततः-तदनन्तरम्-प्रतिलेखनप्रमार्जनानन्तरम् संयत एव संयम पालनपुरस्सरमेव 'बहुफासुयं' बहु प्रासुकम्-अनेकाचित्तम् सर्वथा सचित्तरहितम् 'सेज्जा संथारगं' शय्यासंस्तारकम् 'संथरिज्जा' संस्तरेत्-विस्तारयेत, विस्तृतं कुर्यादित्यर्थः॥६१॥

गणावच्छेएण वा' यावत् गणधर से स्वीकृत एवं गणावच्छेदक से स्वीकृत एवं 'बालेण वा' बाल और 'वुड्ढेण वा' वृद्ध से स्वीकृत तथा 'सेहेण वा' तथा नवीन दीक्षित साधु और 'गिलाणेण वा' ग्लान रुग्ण साधु से स्वीकृत एवं 'आएसेण वा' अतिथि अभ्यागत साधु से स्वीकृत शय्यासंस्तारक भूमि को छोडकर ही प्रतिलेखन करना चाहिये एवं 'अंतेण वा' अंत भागमें तथा 'मज्झेण वा' मध्यभाग में एवं 'समेण वा' समभाग में तथा 'विसमेण वा' विषमभाग में एवं 'पवाएण वा' अधिक पवनयुक्त भागमें एवं 'निवाएण वा' निवात युक्त भाग में 'तओ संजयामेव पडिलेहिय पडिलेहिय' संयमशील होकर बार बार प्रतिलेखन कर तथा 'पमज्जिय पमज्जिय तओ संजयामेव' बारबार प्रमार्जन कर संयम पालन पूर्वक ही 'बहुफासुयं सिज्जासंथारगं संथरिज्जा' सर्वथा अचित्त शय्या

શય્યા સંસ્તારક સ્થાનને 'जाव गणावच्छेएण वा' યાવત્ ગણધરે સ્વીકારેલ તથા ગણાવચ્છેદ કે સ્વીકારેલ તથા 'बालेण वा वुड्ढेण वा' બાળ સાધુએ કે વૃદ્ધ સાધુએ સ્વીકારેલ તથા 'सेहेण वा गिलाणेण वा' નવીન દીક્ષા લીધેલ સાધુ તથા ગ્લાનરોગી સાધુએ સ્વીકારેલ સ્થાનને તથા 'आएसेण वा અતિથિ અભ્યાગત સાધુએ સ્વીકારેલ શય્યા સંસ્તારક ભૂમિને છોડીને જ પ્રતિલેખન કરવુ. તેમજ 'अंतेण वा मज्झेण वा' અન્ત ભાગમાં તથા મધ્ય ભાગમાં 'समेण वा विसमेण वा' સમભાગમા તથા વિષમ ભાગમા તથા 'पवाएण वा णिवाएण वा' વધુ પડતા પવનવાળા ભાગમા કે વાયુ વિનાના ભાગમાં 'संजयामेव पडिलेहिय पडिलेहिय' સંયમશીલ થઈને જ વારંવાર પ્રતિલેખના કરીને તથા 'पमज्जिय पमज्जिय' વારવાર પ્રમાર્જના કરીને 'तओ संजयामेव' સંયમ પાલન પૂર્વક જ 'बहुफासुयं सिज्जासंथारगं સર્વથા અચિત્ત શય્યા સંસ્તારક ફલક પાટ, વિગેરેને 'संथरि-

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा बहुफासुयं सेज्जासंथारगं संथरित्ता, अभिकंखेज्जा बहुफासुए सेज्जासंथारए दुरुहित्तए ॥६२॥

छाया–स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा बहुप्रासुकं शय्यासंस्तारकं संस्तीर्य अभिकाङ्क्षेत् बहुप्रासुकं शय्यासंस्तारकम् आरोढुम् ॥ ६२ ॥

टीका–'सम्प्रति शय्यासंस्तारके शयनविधिं प्रतिपादयितुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'बहुफासुयं सेज्जासंथारगं' बहुप्रासुकम्–सर्वथा अचित्तम्, शय्यासंस्तारकम्–फलकादि शयनीयम् 'संथरित्ता' संस्तीर्य–आस्तीर्य 'अभिकंखेज्जा' अभिकाङ्क्षेत् 'बहुफासुए' बहुप्रासुके–सर्वथाऽचित्ते 'सेज्जा संथारए' शय्या संस्तारके–फलकादि शयनीये 'दुरुहित्तए' आरोढुम्–उपवेष्टुम् इच्छेदिति भावः शय्यासंस्तारकं सर्वथाऽचित्तम् आस्तीर्य तदुपरि शयनार्थम् उपविशेदित्यर्थः ॥६२॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा बहुफासुए सेज्जा संथारगे दुरू-

संस्तारक फलक वगैरह को विस्तृत करे अर्थात् आचार्यादि के फलकादि को छोडकर अपने पाट वगैरह शय्यासंस्तारक को प्रतिलेखन कर बिछावे ॥ ६१ ॥

अब शय्या संस्तारक पाट फलक चौकी वगैरह पर शयनविधि बतलाते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, बहुफासुयं सेज्जासंथारगं संथरित्ता' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी बहु प्रासुक सर्वथा अचित्त अर्थात् बिलकुल ही सचित्त रहित शय्या संस्तारक फलक पाट वगैरह शयनीय साधन को संस्तीर्य बिछाकर उस सर्वथा अचित्त 'अभिकंखेज्जा बहुफासुए सेज्जा संथारगे दुरुहित्तए' शय्या संस्तारक फलकादि शयनीय स्थान पर अर्थात् पाट वगैरह शयन करने के लिये बैठने की इच्छा करे एतावता फलक पाट वगैरह शय्या संस्तारक को बिलकुल अचित्त बनाकर उस पर संथरा वगैरह बिछाकर उस के ऊपर शयनार्थ बैठना चाहिये। ६२ ॥

ज्जा' પાથરવું અર્થાત્ આચાર્ય વિગેરેના ફલકાદિને છોડીને જ પોતાની પાટ વિગેરે શય્યા સંસ્તારકનુ પ્રતિલેખન કરીને પાથરવુ ॥સૂ. ૬૧ ॥

હવે શય્યા સંસ્તારક પાટ વિગેરે પર શયન વિધિ બતાવે છે.

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'बहुफासुयं सेज्जासंथारगं संथरित्ता' બહુપ્રાસુક–સર્વથા અચિત્ત શય્યા સંસ્તારક પાટ વિગેરે સુવાના સાધનને 'संथरित्ता' પાથરીને 'बहुफासुए सेज्जा संथारए' એ સર્વથા અચિત્ત શય્યા સંસ્તારક–ફલકાદિ સુવાના સ્થાન પર અર્થાત્ પાટ વિગેરેની ઉપર 'अभिकंखेज्जा दुरुहित्तए' સુવા માટે કે બેસવાની ઈચ્છા કરે અર્થાત્ ફલક, પાટ વિગેરે શય્યા સંસ્તારકને બિલકુલ અચિત્ત બનાવીને તેની ઉપર સંથારાને પાથરીને તેના ઉપર શયનકરવા બેસવું ॥ ૬૨ ॥

हमाणे पुव्वामेव ससीसोवरियं कायं पाए य पमज्जिय पमज्जिय तओ संजयामेव बहुफासुए सेज्जासंथारगे सइज्जा ॥सू० ६३॥

छाया–स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा बहुप्रासुके शय्यासंस्तारके आरोहणपूर्वमेव सशीर्षो-परिकं कायं पादं च प्रमृज्य प्रमृज्य ततः संयत एव बहुप्रासुके शय्यासंस्तारके आरुह्य ततः संयतएव बहुप्रासुके शय्यासंस्तारके शयीत ॥ ६३ ॥

टीका–अथ शय्यासंस्तारके शयनप्रकारमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' सभिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'बहुफासुए' बहुप्रासुके सर्वथा अचित्ते 'सेज्जासंथारगे' शय्यासंस्तारके फलकादि शयनीये 'दुरूहमाणे' आरोहन्–उपविशन् 'पुव्वामेव' पूर्वमेव–उपवेशनात् प्रागेव 'ससीसोवरियं' सशीर्षोपरिकं शीर्षसहितोपरितनभागम् 'कायं पाए य' कायं पादं च 'पमज्जिय पमज्जिय' प्रमृज्य प्रमृज्य पुनः पुनः प्रमार्जनं कृत्वा 'तओ संजयामेव' ततःतदनन्तरम् सशीर्षकायपादप्रमार्जनानन्तरमित्यर्थः, संयतएव–संयमपालनपूर्वकमेव 'बहुफासुए' बहु-प्रासुके सर्वथा अचित्ते 'सेज्जासंथारगे' शय्यासंस्तारके फलकादि शयनीये 'दुरुहित्ता'

अब फलकादि शय्या संस्तारक पर शयन करने का प्रकार बतलाते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमवान् साधु और भिक्षुकी साध्वी 'बहुफासुए सेज्जासंथारगे' बहुप्रासुक सर्वथा अचित्त शय्या संस्तारक फलक पाट वगैरह पर 'दुरूहमाणे पुव्वामेव' शयन करने के लिये चढते हुए उसपर बैठने से पहले ही 'ससीसोवरियं कायं' शीर्ष–मस्तक सहित ऊपर के काय भाग को और 'पाए य पमज्जिय पमज्जिय' पादको बारबार प्रमार्जन करके 'तओ संजयामेव' करने के बाद संयत एव अर्थात् संयम पालन पूर्वक ही 'बहुफासुए सेज्जा संथारए दुरूहित्ता' बहुप्रासुक–सर्वथा अचित्त शय्या संस्तारक फलक पाट वगैरह संथार पर चढ कर 'तओ संजयामेव' उस पर चढने के बाद संयमशील होकर ही 'बहुफासुए सेज्जा संथारए सइज्जा' बहु प्रासुक अत्यंत अचित्त फलक पाट वगैरह शय्या संस्तारक पर शयन करे अर्थात् संयम पालन पूर्वक ही शयन करना चाहिये एतावता फलकादि शय्या संस्तारक को

હવે ફલકાદિ શય્યા સંસ્તારક પર શયન કરવાનો પ્રકાર બતાવે છે.—

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'बहु फासुए सेज्जा संथारगे' સર્વથા અચિત્ત શય્યા સંસ્તારક ફલક પાટ વિગેરેની ઉપર 'दुरूहमाणे' શયન કરવા માટે ચઢતાં 'पुव्वामेव' તેના પર બેસતા પહેલાં જ 'ससीसोवरियं कायं' મસ્તક સહિત ઉપરના કાય ભાગને અને 'पाए य पमज्जिय पमज्जिय' પગને વારંવાર પ્રમાર્જના કરીને 'तओ संजयामेव' તે પછી અર્થાત્ પ્રમાર્જના કર્યા પછી સંયમ પાલન પૂર્વક જ 'बहुफासुए सेज्जा संथारए' સર્વથા અચિત્ત એવા સંસ્તારક ફલક પાટ વિગેરેની ઉપર 'दुरुहित्ता' ચઢીને તેના પર બેઠા પછી 'तओ संजयामेव' સંયમશીલ થઈને જ

आरह्य उपविश्य 'तओ संजयामेव' ततः शय्यासंस्तारके उपवेशनानन्तरम् संयतएव-संयम पालनपूर्वकमेव 'बहुफासुए' बहुप्रासुके-सर्वथा अचित्ते 'सेज्जासंथारगे' शय्यासंस्तारके-फलकादिशयनीये 'सइज्जा' शयीत, शयनं कुर्यात्, तथा च शय्यासंस्तारकस्य आस्तरणानन्तरम् शयनात्प्रागेव यतनापूर्वकं मस्तकादारभ्य पादपर्यन्तम् प्रमार्जनं कृत्वा साधुभिः साध्वीभिश्च शयनं कर्तव्यमिति ॥६३॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा बहुफासुए सेज्जासंथारए सयमाणे णो अण्णमण्णस्स हत्थेण हत्थं, पाएण पायं, काएण कायं आसाएज्जा, से अणासायमाणे तओ संजयामेव बहुफासुए सेज्जा-संथारए सएज्जा ॥सू० ६४॥

छाया-स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा बहुप्रासुके शय्यासंस्तारके शयानः नो अन्योन्यस्य हस्तेन हस्तम्, पादेन पादम्, कायेन कायम् आशातयेत्, स अनाशातयन् ततः संयतएव बहुप्रासुके शय्यासंस्तारके शयीत ॥ ६४ ॥

टीका-अथ परस्परमनाशातनपूर्वकं शयनमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'बहुफासुए सेज्जासंथारए' बहुप्रासुके-सर्वथा अचित्ते शय्या-

---

पाथरने के बाद शयन करने से पहले ही यतना पूर्वक मस्तक से लेकर पादपर्यन्त का प्रमार्जन करके साधु और साध्वी को संयम पालन पूर्वक ही शयन करना चाहिये यह फलितार्थ समझना ॥ ६३ ॥

अब साधुओं को परस्पर आशातना के विनाही शयन करना चाहिये यह बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा बहुफासुए सेज्जा संथारगे सयमाणे' वहपूर्वोक्त भिक्षुक और भिक्षुकी बहुप्रासुक सर्वथा अचित्त फलक पाट वगैरह शय्या संस्तारक पर शयन करते हुए 'णो अण्णमण्णस्स हत्थेण हत्थं' अन्योन्य

'बहुफासुए' સર્વથા અચિત્ત એવા 'सेज्जा संथारए' ફલક પાટ વિગેરે શય્યા સંસ્તારકની ઉપર 'सइज्जा' શયન કરવું. અર્થાત્ સંયમ પાલન પૂર્વક જ શયન કરવું કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે ફલકાદિ શય્યા સંસ્તારકને પાથર્યા પછી સુતાં પહેલાં જ યતના પૂર્વક માથાથી લઈને પગ સુધીનું પ્રમાર્જના કરીને સાધુ અને સાધ્વીએ સંયમ પાલન પૂર્વક જ શયન કરવું ॥ સૂ. ૬૩ ॥

હવે સાધુઓને પરસ્પર આશાતના કર્યા વિના શયન કરવાનું કથન કરે છે,-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'बहु फासुए सेज्जा संथारगे' સર્વથા અચિત્ત એવા ફલક પાટ વિગેરે શય્યા સંસ્તારકની ઉપર 'सयमाणे' શયન કરતાં 'णो अण्णमण्णस्स' એક બીજાના 'हत्थेण हत्थं' હાથથી એક બીજા

संस्तारके फलकादि शयनीये 'सयमाणे' शयानः-शयनं कुर्वन् 'णो अण्णमण्णस्स' नो अन्यो न्यस्य-परस्परम्, एकःसाधुः अपरस्य साधोः 'हत्थेण हत्थं' हस्तेन हस्तम् 'पाएण पायं' पादेन पादम् 'काएण कायं' कायेन कायम् 'आसाएज्जा' आशातयेत् आशातनां कुर्यात्, नो परस्परं हस्तादिना हस्तादिकं संस्पृशेदित्यर्थः, 'से अणासायमाणे' स साधुः, अनाशातयन् न आशातनां कुर्वन्, असंस्पृशन्नित्यर्थः 'तओ संजयामेव' ततःहस्तादिना अनाशातनानन्तरम् संयतएव-यतनापूर्वकमेव 'बहुफासुए' बहुप्रासुके-सर्वथा अचित्ते 'सेज्जासंथारए' शय्या संस्तारके फलकादिशयनीये 'सएज्जा' शयीत शयनं कुर्यात्। परस्परसंस्पर्शविनैव शय्या संस्तारके शयीतेति ॥ ६४ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उस्सासमाणे वा णीसासमाणे वा कासमाणे वा छीयमाणे वा जंभायमाणे वा उड्डुए वा वायणिसग्गे वा करेमाणे पुव्वामेव आसयं वा पोसयं वा पाणिणा परिपिहित्ता तओ संजयामेव ऊससेज्ज वा णीससेज्ज वा कासेज्ज वा जाव वायनिसग्गं वा करेज्जा ॥सू० ६५ ॥

छाया-स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा उच्छ्वसन् वा निःश्वसन् वा कासमानो वा क्षुतं कुर्वाणो वा जृम्भमाणो वा उद्गिरन् वा वातनिसर्गं वा कुर्वन् पूर्वमेव आस्यं वा पोष्यं वा पाणिना परिपिधाय ततः संयतएव उच्छ्वसेद् वा निःश्वसेद् वा कासेत वा यावद् वातनिसर्गं वा कुर्यात् ॥६५॥

परस्पर में एक साधु दूसरे साधु के हाथ से हाथका या 'पाएण पायं' पादसे पादको 'कायेण कायं' काया शरीर से शरीर को नही 'आसाएज्जा' आशातन करे अर्थात् फलकादि पर सोते हुए एक साधु दूसरे साधु के हाथको हाथ से या पादको पादसे या शरीर से शरीरका स्पर्श नहीं करे अपितु 'से अणासायमाणे तओ संजयामेव' वह साधु हस्तादि को नही छूते हुए संयमपालन पूर्वक 'बहुफासुए-सेज्जासंथारए' बहु प्रासुक सर्वथा अचित्त ही फलकादि शय्या संस्तारक पर 'सएज्जा' शयन करे अर्थात् साधु को संयम पालन करना परमावश्यक है इस लिये संयम नियम पालन पर ध्यान देते हुए ही सोना चाहिये ॥ ६४ ॥

સાધુના હાથને અગર 'पाएण पायं' એક બીજા સાધુના પગથી પગને અથવા 'काएण कायं' શરીરથી શરીરને 'आसाएज्जा' સ્પર્શ કરવો નહી પરંતુ 'अणासायमाणे' એ સાધુ એક બીજાના હાથ વિગેરેને અડક્યા શિવાય જ 'तओ संजयामेव' સંયમ પાલન પૂર્વક 'बहुफासुए सेज्जासंथारए' સર્વથા અચિત્ત એવા ફલકાદિ શય્યા સંસ્તારક પર 'सएज्जा' શયન કરવું. અર્થાત્ સાધુએ સંયમ પાલન કરવું એ ખાસ જરૂરી છે. તેથી સંયમ નિયમ પાલનમાં ધ્યાન આપીને જ શયન કરવું જોઈએ ॥ સૂ. ૬૪ ॥

टीका-सम्प्रति यतना पूर्वकमेव साधुसाध्वीनां श्वासत्यागादिकं कर्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा संयमवान् साधुः साध्वीवा 'उस्सासमाणे वा' उच्छ्वसन् वा-उच्छ्वासं कुर्वन् वा, 'णीसासमाणे वा' निःश्वसन् वा-निःश्वासं कुर्वन वा 'कासमाणे वा' कासमानो वा कासश्वासं कुर्वन् वा 'छीयमाणे वा' क्षुतं कुर्वन् वा-छिक्कां कुर्वाणो वा 'जंभायमाणे वा' जृम्भमाणो वा-जृम्भा कुर्वन् वा, 'उड्डुए वा' उद्गिरन् वा उद्गारं कुर्वन् वा 'वायनिसग्गं वा करेमाणे' वातनिसर्गं वा कुर्वन् अपानवायुत्यागं वा कुर्वन् 'पुव्वामेव'-पूर्वमेव उच्छ्वासादिकरणात्प्रागेव 'आसयं वा पोसयं वा' आस्यं वा-मुखं वा, पोष्यं वा-पायुं वा मूलाधिष्ठानं 'पाणिणा परिपिहित्ता' पाणिना-हस्तेन, परिपिधाय-पिहितं कृत्वा 'तओ संजयामेव' ततःमुखपाय्वो र्हस्तादिना पिधानानन्तरम्, संयतएव यतनापूर्वकमेव 'ऊससिज्ज वा' उच्छ्वसेद् वा-उच्छ्वासं कुर्यात् 'णीससिज्ज वा' निःश्वसेद्वा-निःश्वासं कुर्यात् 'कासिज्ज वा' कासेत

अब यतना पूर्वक ही श्वासप्रश्वासादिक त्यागना चाहिये यह बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु साधु और भिक्षुकी साध्वी 'उस्सासमाणे वा' उच्छ्वास करते हुए 'णीसासमाणे वा' निश्वास करते हुए अर्थात् श्वास को उपर चढाते हुए या नीचे उतारते हुए तथा 'कासमाणेवा' कास श्वास करते हुए याने खांसते हुए या 'छीयमाणेवा' छींक करते हुए तथा 'जंभायमाणे वा' जृम्भ जमूहाई (हांफी) लेते या 'उड्डुएवा' उद्गार करते हुए याने डिकरते हुए या 'वायणिसग्गे वा, करेमाणे' वायु त्याग करते हुए अर्थात् अपना वायु का त्याग करते हुए (अधोवात छोडते हुए) 'पुव्वामेव आसयं वा, पासयं वा' उच्छ्वास प्रश्वासादि लेने से पहेले ही आस्य अर्थात् मुखको तथा पायुगुदाको 'पाणिणा परिपिहित्ता' हाथ से ढांककर 'तओ संजयामेव ऊससेज्ज वा' उसके बाद संयम पूर्वक ही श्वास को छोडे और 'णीससेज्जवा' निश्वास ग्रहण करे 'काससेज्जवा' या कास श्वास करे अर्थात् खांसे और 'जाव वात

હવે સંયમ પૂર્વક જ શ્વાસ નિ શ્વાસાદિના ત્યાગ વિષે કહે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'उस्सासमाणेवा णीसासमाणे वा' ઉચ્છ્વાસ લેતા કે નિશ્વાસ છોડતા અર્થાત્ શ્વાસને ઉપર લેવા કે નીચે ઉતારતા તથા 'कासमाणे वा छीयमाणे वा' કાસ શ્વાસ કરતાં અર્થાત્ ઉધરસ લેતા કે છીંકતી વખતે 'जंभाइमाणे वा' અથવા હાફતાં કે 'उड्डुए वा' ઉદ્ગાર કરતાં કે 'वायनिसग्गे वा करेमाणे' વાછુટ કરતી વખતે 'पुव्वामेव आसयं वा पोसयं वा' ઉચ્છ્વાસ કે નિશ્વાસ લેતા પહેલાં જ મુખને તથા ગુદાને 'पाणिणा परिपिहित्ता' હાથથી ઢાંકીને 'तओ संजयामेव' પછી સંયમ પૂર્વક જ 'ऊससेज्ज वा णीससेज्ज वा' શ્વાસ છોડવો કે નિશ્વાસ ગ્રહણ કરવો અથવા 'काससेज्ज वा' કાસ શ્વાસ કરવો અર્થાત્ ઉધરસ ખાવી અને 'जाव वायनिसग्गं वा करेज्जा' યાવત્ છીંકવું કે હાફ લેવી તથા ઉદ્ગાર કરવો.

वा—कासश्वासं कुर्यात् 'जाव वायनिसग्गं वा' यावत्—क्षुतं कुर्याद् वा जृम्भेत वा उद्गिरेद् वा, वातनिसर्गम् वा अपानवायुत्यागम् 'करेज्जा' कुर्यात्, तथा च हस्तेन मुखं पायुञ्च पिधायैव यतनापूर्वकम् उच्छ्वासादिकं विदध्यात्, येन वायुकायिकजीवहिंसा न भवेत् ॥६५॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा समावेगया सेज्जा भवेज्जा, विसमावेगया सेज्जा भवेज्जा, पवाता वेगया सेज्जा भवेज्जा, णिवाता वेगया सेज्जा भवेज्जा, ससरक्खा वेगया सेज्जा भवेज्जा, सदंसमसगा वेगया सेज्जा भवेज्जा, अप्पदंसमसगा वेगया सेज्जा भवेज्जा, सपरिसाडावेगया सेज्जा भवेज्जा, अपरिसाडावेगया सेज्जा भवेज्जा, सउवसग्गा वेगया सेज्जा भवेज्जा, निरुवसग्गा वेयगा सेज्जा भवेज्जा तहप्पगाराहिं सेज्जाहिं संविज्जमाणाहिं पग्गहिततरागं विहारं विहरेज्जा, णो किंचिवि गिलाएज्जा ॥६६॥

छाया—सभिक्षुर्वा भिक्षुकी वा समा वा एकदा शय्या भवेद् विषमा वा एकदा शय्या भवेत्, प्रवाता वा एकया शय्या भवेत्, निवाता वा एकदा शय्या भवेत् सरजस्कावा एकदा शय्या भवेत्, अल्परजस्का वा एकदा शय्या भवेत्, सदंशमशका वा एकदा शय्या भवेत्, अल्पदंशमशका वा एकदा शय्या भवेत्, सपरिशाटा वा एकदा शय्या भवेत्, अपरिशाटा वा एकदा शय्या भवेत्, सोपसर्गा वा एकदा शय्या भवेत्, निरुपसर्गा वा एकदा शय्या भवेत्, तथाप्रकाराभिः शय्याभिः संविद्यमानाभिः प्रगृहीततरकं विहारं विहरेत्, नो किञ्चिदपि ग्लायेत् ॥६६॥

निसग्गं वा करेज्जा' यावत् छींक तथा जमुहाई ले अर्थात् हाफी करे तथा उद्गार करे ढिकरे और अपान वायु का परित्याग करे एतावता हाथ से मुख को और गुदा को पिधान करके ही यतना पूर्वक उच्छ्वास प्रश्वासादि को करना चाहिये जिस से कि वायुकायिक जीवों की हिंसा नहीं हो, अन्य था वायुकायिक जीव हिंसा से संयम की विराधना होगी ॥ ६५ ॥

अभी सामान्य रूप से शय्या को लक्ष्य कर कुछ विशेषवता बतलाना चाहते हैं

टीकार्थ—'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी

અને અપાનવાયુનો ત્યાગ કરવો કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે—હાથથી મુખ તથા ગુહ્ય સ્થળને ઢાંકીને જ યતના પૂર્વક ઉચ્છ્વાસ નિશ્વાસાદિ કરવા જોઈએ કે જેથી વાયુ કાયિક જીવની હિંસા થાય નહી નહીતર વાયુકાયિક જીવોની હિંસાથી સયમની વિરાધના થાય છે. ॥ ૬૫ ॥

હવે સામાન્ય રીતે શય્યાને ઉદ્દેશીને વિશેષતાનું કથન કરે છે.—

ટીકાર્થ—'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીએ

टीका-'सम्प्रति सामान्यतः शय्यामधिकृत्य किञ्चिद् विशेषं वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा शय्यामधिष्ठाय विहरेत् न किञ्चिदपि ग्लायेदित्यग्रेणान्वयः कीदृशी शय्या स्यादित्याह-'समावेगया सेज्जा भवेज्जा' समा वा-समास्तृता वा एकदा-कदाचित् शय्या भवेत्, 'विसमावेगया सेज्जा भविज्जा' विषमा वा-विषमास्तृता वा, एकदा-कदाचित् शय्या-संस्तारकरूपा भवेत् 'पवायावेगया सेज्जा भवेज्जा' प्रवाता वा-वाताभिमुखी वा, एकदा-कदाचित् शय्या भवेत् 'निवायावेगया सेज्जाभवेज्जा' निवाता वा प्रतिकूलवाता वा एकदा-कदाचित् शय्या भवेत् 'ससरक्खावेगया सेज्जाभवेज्जा' सरजस्का धूलियुक्ता वा एकदा-कदाचित् शय्या भवेत् 'अप्पससरक्खावेगया सेज्जा भवेज्जा' अल्परजस्का वा-अल्पधूलियुक्ता वा, धूलिरहिता वा, एकदा शय्या भवेत्, 'सदंसमसगावेगया सेज्जा भवेज्जा' सदंशमशका वा-दंशमशकयुक्ता वा, एकदा कदाचित् शय्या

जिस किसी भी प्रकार की शय्या हो उस पर शयन करले कुछ भी ग्लानि न करे चाहे वह शय्या संस्तारक फलक पाट वगैरह कदाचित् 'समावेगया सेज्जा भवेज्जा' समरूप से आस्तृत हो या 'विसमावेगया सेज्जा भवेज्जा' विषमरूप से ही क्यों न आस्तृत बिछायी हो एवं वह शय्या 'पवातावेगया सेज्जा भवेज्जा' प्रवात के अभिमुख हो या 'णिवातावेगया सेज्जा भवेज्जा' निवात के अभिमुख ही क्यों न हो अर्थात् चाहे कदाचित् वह अनुकूल वायुके सामने हो या प्रतिकूल वायु के सामने ही बिछायी गयी हो एवं ससरक्खा वेगया सेज्जा भवेज्जा' कदाचित् सरजस्का अत्यंत धूली रजोकण से भरी हुई शय्या हो या 'अप्प ससरक्खा वेगया सेज्जा भवेज्जा' थोडे हो धूली रजोकण से भरी हुई हो अथवा धूली रहित हो एवं 'सदंसमसगवेगाया सेज्जा भवेज्जा' अधिक दश डांस मशक मच्छरों से युक्त शय्या हो या 'अप्प दंसमसगावेगया सेज्जा भवेज्ज।' थोडे ही दंश मच्छरों से युक्त हो उस पर संयमशील साधु और साध्वी को सो जाना चाहिये किसी

ગમે તે પ્રકારની શય્યા હોય તેના પર શયન કરી લેવુ. તેમા કઈપણ ગ્લાની કરવી નહીં ચાહે તે શય્યા પાટ ફલક વિગેરે કદાચ 'समावेगयासेज्जा भवेज्जा' સરખી રીતે પાથરેલ હોય અથવા 'विसमावेगया सेज्जा भवेज्जा' વિષમ રૂપથી જ કેમ ન પાથરી હોય 'पवातावेगया सेज्जा भवेज्जा' તથા તે શય્યા વાતાભિમુખ હોય અથવા 'णिवाता वेगया सेज्जा भवेज्जा' અથવા વાયુ રહિત પ્રદેશમા હોય અર્થાત્ ચાહે તે શય્યા અનુકૂળ વાયુ તરફ પાથરેલ હોય કે પ્રતિકૂળ વાયુની સામે જ પાથરેલ હોય તથા 'ससरक्खा वेगया सेज्जा भवेज्जा' સરજસ્ક અર્થાત્ અત્યધિક ધૂળના રજ કણોથી ભરેલ શય્યા હોય અથવા 'अप्पसरक्खा वेगया सेज्जा भवेज्जा' થોડી જ ધુળના રજ કણો વાળી હોય કે ધૂળ વિનાની જ હોય તથા 'सदंसमसगावेगया सेज्जा भवेज्जा' વધારે પડતાં ડાસ મચ્છરાવાળી તે શય્યા હોય કે 'अप्पदंसमसगा वेगया सेज्जा भवेज्जा' થોડા જ ડાસ મચ્છરોથી યુક્ત એ

भवेत् 'अप्पदंसमसगा वेगया सेज्जाभवेज्जा' अल्पदंशमशका वा-किञ्चिन्मात्र दंशम-शकयुक्त वा दंशमशकरहिता वा एकदा-कदाचित् शय्या भवेत्, 'सपरिसाडावेगया सेज्जा भवेज्जा' सपरिशाटा वा सर्वथा विशीर्णरूपा वा, एकदा कदाचित् शय्या फलकादि रूपा भवेत् 'अपरिसाडावेगया सेज्जा भवेज्जा' अपरिशाटा वा-सर्वथा दृढा वा एकदा कदाचित् शय्या भवेत् 'सउवसग्गावेगया सेज्जा भविज्जा' सोप-सर्गा वा उपयुक्ता वा अनेकोपाधियुक्ता वा, एकदा-कदाचित् शय्या भवेत्-प्राप्ता स्यात् 'निरुवसग्गा वेगया सेज्जा भवेज्जा' निरुपसर्गा-उपसर्गरहिता वा अनेकविघ्नबाधोपद्र-

---

भी प्रकार की हिचकिचाहट नहीं करनी चाहिये एव 'सपरिसाडावेगया सेज्जा भवेज्जा' अत्यंत जीर्णशीर्ण फटी पुरानी ही वह शय्या कदाचित हो या 'अपरि-साडावेगया सेज्जा भवेज्जा' एवं कदाचित् अत्यंत मजबूत ही वह शय्या हो एवं 'सउवसग्गावेगया सेज्जा भवेज्जा' कदाचित् अनेक उपसर्गउपाधि युक्त ही शय्या हो या कदाचित 'निरुवसग्गावेगया सेज्जा भवेज्जा' उपसर्ग उपाधि से रहित वह हो अर्थात् अनेक प्रकार के विघ्न बाधा उपद्रवों से युक्त हो वह फलकादि शय्या संस्तारक मिले या अनेक विघ्न बाधा उपद्रवों से रहित वह फलकादि शय्या संस्तारक मिले उस पर साधु और साध्वी को शयन करलेना चाहिये इसी तात्पर्य से आगे कहते हैं कि 'तहप्पगाराहिं सेज्जाहिं संविज्जमाणाहिं' उस प्रकार के उपर्युक्त स्वरूप वाली अर्थात् सम आस्तृत, या विषम आस्तृत, प्रवा-ताभिमुख या निर्वाताभिमुख, अत्यन्तधूलि युक्त, या अल्पधूलि युक्त अधिक मत्कुण माकण खटमल दंस मच्छरों से युक्त या माकणखटमल दंस डांस मच्छरों से रहित या अत्यन्त जीर्णशीर्ण अथवा अत्यन्त मजबूत इस प्रकार की

શય્યા હોય તેના પર જ સંયમશીલ સાધુ કે સાધ્વી એ શયન કરી લેવું. તેમાં કંઈ પણ પ્રકારનો કચવાટ કરવો નહીં. તથા 'सपरिसाडावेगया सेज्जा भवेज्जा' અત્યંત જુની પુરાણી ફાટેલ તૂટેલ તે શય્યા હોય કે 'अपडिसाडावेगया सेज्जा भवेज्जा' અત્યંત મજ-બૂત શય્યા હોય કે 'सउवसग्गावेगया सेज्जा भवेज्जा' કદાચ અનેકવિધ ઉપસર્ગ અર્થાત્ ઉપાધીવાળી તે શય્યા હોય કે કદાચિત્ 'निरुवसग्गा सेज्जा भवेज्जा' ઉપાધિ વિનાની જ એ શય્યા હોય અર્થાત્ અનેક પ્રકારના વિઘ્ન બાધા ઉપદ્રવોથી યુક્ત જ તે ફલકાદિ શય્યા સંસ્તારક મળે અથવા વિઘ્ન બાધા કે ઉપદ્રવો વિનાની જ એ ફલકાદિ શય્યા સંસ્તારક મળે તેના પર સાધુ કે સાધ્વીએ કંઇપણ સંકોચ કર્યા વિના શયન કરવું. એજ વાત નીચેના સૂત્રાશથી સૂત્રકાર કહે છે 'तहप्पगाराहिं सेज्जाहिं संविज्जमाणाहिं' એવા પ્રકારના પૂર્વોક્ત સ્વરૂપવાળી અર્થાત્ સમ પાથરેલ કે વિષમ પાથરેલ વાયુની સન્મુખ અથવા વાયુ વિનાના પ્રદેશમાં પાથરેલ અત્યંત ધૂળવાળી કે અલ્પ ધૂળવાળી વધારે પડતા માકડ દંશ મચ્છરો વાળી અથવા માકડ ડાંસ મચ્છરો વિનાની, અત્યંત જુની

वादि रहिता वा एकदा-कदाचित् शय्या भवेत् 'तहप्पगाराहिं' तथाप्रकाराभिः उपर्युक्त रूपाभिः 'सेज्जाहिं' शय्याभिः 'संविज्जमाणाहिं' संविद्यमानाभिः संप्राप्ताभिः 'पग्गहियतरागं विहारं' प्रगृहीततरकम् सम्यक्तया स्वीकृतं विहारम् समभावेन गृहीत्वा 'विहरिज्जा' विहरेत्-निवसेत्. 'णो किंचिवि गिलाइज्जा' नो किञ्चिदपि-लेशमात्रमपि ग्लायेत् विषमादि रूपासु शय्यासु प्राप्तासु न किञ्चिदपि ग्लानिं कुर्यात् 'समा भवतु शय्या, विषमा वा भवतु, वातानुकूला वातप्रतिकूला वा, सरजस्का वा नीरजस्का वा दंशमशकादियुक्ता वा तद् रहिता वा जीर्ण शीर्णा वा सुदृढा वा, सोपसर्गा वा निरुपसर्गा वा भवतु सर्वासु समभावेन निवसन् वर्तमानो न ग्लानिं कुर्यात् ॥६६॥

मूलम्-एस खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वट्ठेहिं सहिए सया जएज्जा त्तिबेमि ॥सू० ६७॥

सेज्जाज्झयणस्स बितीयोद्देसो समत्तो ॥सेज्जाणाम बिइयमज्झयणं समत्तं॥२॥

छाया-एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्, यत् सर्वार्थैः सहितः सदा इति ब्रवीमि, ॥६७॥

शय्या ध्ययनस्य तृतीयोद्देशः समाप्तः। शय्या नाम द्वितीयमध्ययनं समाप्तम् ॥ २ ॥

शय्याओं के प्राप्त होने पर 'पग्गहियतरागं विहारं विहरिज्जा' उन्ही शय्याओं को स्वीकार कर सम भाव से शयनादि विहार करे 'णो किंचिवि गिलाइज्जा' कुछ भी मन में ग्लानि या दुःख नहीं करे अर्थात् विषमादि रूप शय्या मिलने पर लेशमात्र भी ग्लानि नहीं करे एतावता चाहे वह शय्या संस्तारक फलक पाट वगैरह सम हो या विषम हो वातानुकूल हो या वात प्रतिकूल हो एवं सर-जस्क हो या नीरजस्क हो तथा डांस मच्छर माकण खटमलों से युक्त हो डांस मच्छर वगैरह से रहित हो एवं सोपाधिक हो या निरुपाधिक हो एवं पुराना जूना हो या नया ही हो सभी शय्याओं पर सम भाव से शयन करते हुए

પુરાણી કે અત્યંત મજબૂત આવા પ્રકારની શય્યાઓ પ્રાપ્ત થતાં એ જ શય્યાઓને સ્વીકારીને 'पग्गहियतरागं विहार विहरिज्जा' સમભાવથી શયનાદિ વિહાર કરવો. 'णो किंचि वि गिलाइज्जा' મનમાં કંઈ પણ ગ્લાની કે દુઃખ લગાડવું નહીં અર્થાત્ વિષમાદિ રૂપ શય્યા મળે તો પણ લેશમાત્ર સંકોચ પામવો નહીં કહેવાનો હેતુ એ છે કે-ચાહે તે શય્યા સંસ્તારક ફલક પાટ વિગેરે સમ હોય કે વિષમ હોય અનુકૂળ વાયુવાળી હોય કે પ્રતિકૂળ વાયુવાળી હોય તથા સરજસ્ક હોય કે રજ રહિત હોય તથા ડાંસ મચ્છર માકડોથી યુક્ત હોય કે ડાંસ મચ્છર વિગેરે વિનાની હોય તથા ઉપાધિવાળી હોય કે વિના ઉપાધિની હોય તથા જુની પુરાણી હોય કે નવે નવું હોય ગમે તેવી શય્યા ઉપર

टीका-सम्प्रति शय्या नामक द्वितीयाध्ययनस्य तृतीयोद्देश वक्तव्यता मुपसंहरन्नाह एस खलु तस्स भिक्खुस्स' एतत् खलु तृतीयोद्देशोक्तं 'तस्य भिक्षुकस्य भावसाधोः, 'भिक्खुणीए वा' भिक्षुक्याः वा भावसाध्व्याः सामग्र्यम्-साधुत्व सामग्रीरूपं सामस्त्यम् वर्तते 'जं सव्वट्ठेहिं सहिए' यत् साधुत्वसंयमनियमपालनं सर्वार्थैः-सर्व धर्मार्थमोक्षरूप प्रयोजनैः सहितः सन् 'सया जएज्जा' सदा सर्वदा साधुः यतेत-यतना पूर्वक साधुत्वसंयमपालनं

ग्लानि नहीं करे क्योंकि हरतरह की उपाधि को झेलते हुए साधु लोग संयम पालन में तत्पर रहते हैं ॥ ६६ ॥

अथ शय्या नामक द्वितीय अध्ययन के तृतीय उद्देशक की वक्तव्यता का उपसंहार करते हुए कहते हैं

टीकार्थ-'एस खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा, सामग्गियं' एतत् यह तृतीय उद्देशक की सहि वक्तव्यता का स्वरूप ही उस भिक्षुक संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी का सामाग्य साधुत्वकी सामग्री रूप समग्रता अर्थात् साधुकी तथा साध्वी की समाचारी है 'सव्वट्ठेहिं सहिए' जो कि साधुत्व संयम नियम पालन करने के लिये सर्वार्थ धर्म अर्थकाम मोक्ष रूप प्रयोजनों के साथ युक्त होकर 'सया जयेज्जा तिबेमि' सदा सर्वदा हमेशा साधु और साध्वी यत्न करे अर्थात् यतना पूर्वक ही संयम नियम व्रतादि पालन करना चाहिये यह भगवान आदेश देते हैं ऐसा गणधर ने कहा है 'सेज्जाज्झयणस्स तइओद्देसो समत्तो' यह शय्या अध्ययन का तीसरा उद्देशक समाप्त हो गया 'सेज्जा णाम

સમભાવથી શયન કરવું તેમાં સંકોચ રાખવો નહીં, કેમ કે દરેક પ્રકારની ઉપાધીને સહન કરતાં કરતા સાધુઓ સંયમ પાલનમાં દઢ રહે છે. ॥ સૂ. ૬૬ ॥

હવે શય્યા નામના બીજા અધ્યયનના ત્રીજા ઉદ્દેશાના કથનનો ઉપસંહાર કરતાં સૂત્રકાર કહે છે.-

ટીકાર્થ-'एस खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा' આ ત્રીજા ઉદ્દેશાની સમગ્રવક્તવ્યતાનું સ્વરૂપ જ એ સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીનું 'सामग्गियं' સાધુપણાની સમગ્રતા અર્થાત્ સાધુની તથા સાધ્વીની સમાચારી છે. 'जं सव्वट्ठेहिं सहिए सया जयेज्जा' જે સાધુત્વ સંયમ નિયમનું પાલન કરવા માટે સર્વાર્થ અર્થાત્ ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ રૂપ પ્રયોજનોની સાથે યુક્ત થઈને સદા સાધુઅને સાધ્વીએ યત્ન કરવો અર્થાત્ યતના પૂર્વક જ સંયમ નિયમ અને વ્રતાદિનું પાલન કરવું 'त्तिबेमि' આ પ્રમાણે ભગવાન્ તીર્થંકર ઉપદેશ આપે છે. એમ ગણધરોએ કહ્યું છે. 'सेज्जाज्झयणस्स तइओद्देसो समत्तो'

कर्तव्यम् 'त्तिबेमि' इति ब्रवीमि-अहं तीर्थकृदुक्तमुपदिशामि ॥६७॥ इति गणधरः आह।

'सेज्जाज्झयणस्स' शय्याध्ययनस्य 'तइओद्देसो समत्तो' तृतीयोद्देशः समाप्तः।

'सेज्जाणाम बिइयमज्झयणं समत्तं' शय्या नामक द्वितीयमध्ययनं समाप्तम् ॥२-३॥

इतिश्री विश्वविख्यात-जगद्वल्लभ-प्रसिद्धवाचकपञ्चदशभाषाकलित-ललितकलापालापक-
प्रविशुद्धगद्यपद्यानैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक-श्री-शाहू छत्रपतिकोल्हापुर-
राजप्रदत्त-'जैनशास्त्राचार्य'-पदविभूषित-कोल्हापुरराजगुरु-बालब्रह्मचारी
जैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री-घासीलाल-व्रतिविरचितायां
श्री आचारांगसूत्रस्य द्वितीयश्रुतस्कन्धस्य मर्मप्रकाशिका-
ख्यायां व्याख्यायां शय्येषणाध्ययनं नाम
द्वितीयमध्ययनं समाप्तम् ॥२॥

बितिय मज्झयणं' और शय्या नामका द्वितीय अध्ययन भी 'समत्तं' समाप्त हो गया ॥ २-३॥ ॥ ६७ ॥

श्रीजैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर पूज्यश्री घासीलाल व्रतिविरचित
आचारांगसूत्र के दूसरे श्रुतस्कंध की मर्मप्रकाशिकाव्याख्या में
शय्येषणा नामका दूसरा अध्ययन समाप्त ॥२॥

આ પ્રમાણે આ શય્યા અધ્યયનનો ત્રીજો ઉદ્દેશો સમાપ્ત થયો. તથા 'सेज्जाणाम बिइयमज्झयणं समत्तं' શય્યા નામનું બીજું અધ્યયન સંપૂર્ણ થયું. ॥ સૂ૦ ૬૭ ॥

જૈનાચાર્ય જૈનધર્મદિવાકર પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ વિરચિત આચારાંગસૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધની મર્મપ્રકાશિકા વ્યાખ્યામાં શય્યેષણા નામનું બીજું અધ્યયન સમાપ્ત ॥૨॥

अथ तृतीयम् ईर्याध्ययनं प्रारभ्यते

मूलम्—अब्भुवगए खलु वासावासे अभिपवुट्टे बहवे पाणा अभिसंभूया, बहवे बीया अहुणा भिन्ना, अंतरा से मग्गा बहुपाणा बहुबीया जाव ससंताणगा अणभिक्कंता पंथा नो विन्नाया मग्गा सेवं णच्चा णो गामाणुगामं दूइज्जिज्जा, तओ संजयामेव वासावासं उवल्लिइज्जा ॥सू० १॥

छाया—अभ्युपगते खलु वार्षावासे, अभिप्रवृष्टे बहवः प्राणिनः अभिसंभूताः, बहूनि बीजानि अधुना भिन्नानि, अन्तरा तस्य मार्गाः बहुप्राणाः बहुबीजा यावत् ससन्तानकाः अनभिक्रान्ता पन्थानः, नो विज्ञाता मार्गाः स एवं ज्ञात्वा नो ग्रामानुग्रामं गच्छेत्, ततःसंयत एव वर्षावासम् उपलीयेत ॥ १ ॥

टीका—अथ साधूनां साध्वीनाञ्च कयारीत्या कदा कुत्र वा गमनं कर्तव्यं न वा कर्तव्य मिति प्रतिपादयितुं तृतीयम् ईर्याध्ययनं प्रारभ्यते, तत्र द्रव्य—क्षेत्र—कालभाव भेदात् चतुर्विधा खलु ईर्या भवति ईरणम् ईर्या इति व्युत्पत्या गमनम् ईर्याशब्दार्थः, तत्र सचित्ताचितमिश्रभेदाद् द्रव्येर्या त्रिविधा बोध्या, तत्र सचित वातपुरुषादे र्द्रव्यस्य गमनरूपा सचित्त द्रव्येर्या, अचित्त परमाण्वादे र्द्रव्यस्य गमनरूपा अचित्तद्रव्येर्या, एवं रथादिगमनरूपा सचित्ताचित्ता

अब तीसरा ईर्याध्ययन आरम्भ किया जाता है

टीकार्थ-अब साधु और साध्वी को किस तरह कब और कहां गमन करना चाहिये या नहीं करना चाहिये यह प्रतिपादन करने के लिये तीसरा ईर्याऽध्ययन प्रारम्भ किया जाता हैं, उस में द्रव्य, क्षेत्र, काल भाव के भेद से चार प्रकार की ईर्या होती है, ईरणम् ईर्या इस व्युत्पत्ति से 'ईर् गतौ' गत्यर्थक ईर् धातु से भाव वाच्य क्यप् प्रत्ययकरके निष्पन्न ईर्या शब्द का गमन अर्थ होता है, उनमें सचित्त, अचित्त, और मिश्र के भेद से द्रव्येर्या तीन प्रकारकी होती है, उन में सचित्त वायु और पुरुष वगैरह द्रव्य की गमन रूपा सचित्त द्रव्येर्या कहलाती है 'एवं अचित्त परमाणु वगैरह द्रव्य की गमन रूपा अचित्त द्रव्येर्या कही जाती है और

त्रीजा ઇર્યાધ્યયનનો પ્રારંભ

ટીકાર્થ—હવે સાધુ અને સાધ્વીના ગમનાગમન વિધિનું પ્રતિપાદન કરવા માટે ત્રીજા ઇર્યાધ્યયનનો પ્રારંભ કરવામાં આવે છે તેમાં દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર કાલ, અને ભાવના ભેદથી ચાર પ્રકારની ઇર્યા હોય છે. 'ईरणमूईर्या' આ વ્યુત્પત્તિથી ગત્યર્થક ઇર્ ધાતુથી ભાવ વાચ્યમાં ક્યપ્રત્ય કરીને થયેલ ઇર્યા શબ્દનો અર્થ ગમન થાય છે. તેમાં સચિત્ત, અચિત્ત અને મિશ્રના ભેદથી દ્રવ્ય ઇર્યા ત્રણ પ્રકારની થાય છે તેમાં સચિત્ત વાયુ અને પુરૂષ વિગેરે દ્રવ્યની ગમન રૂપા સચિત્ત દ્રવ્ય ઇર્યા કહેવાય છે. તથા અચિત્ત પરમાણુ વિગેરે દ્રવ્યની ગમન રૂપા અચિત્ત દ્રવ્ય ઇર્યા કહેવાય છે, અને રથ વિગેરેની ગમનરૂપા સચિત્તાચિત્તાત્મક મિશ્ર

त्मकमिश्रद्रव्येर्या उच्यते, यस्मिन् क्षेत्रे गमनं क्रियते गमनरूपा ईर्या वा वर्ण्यते सा क्षेत्रेर्या, एवं यस्मिन् काले गमनं क्रियते सा कालेर्या कथ्यते, भावेर्या तावद् द्विविधा-चरणेर्या-संयमेर्या भेदात्, तत्र सप्तदशविधसंयमानुष्ठानरूपा संयमेर्या, चरणं गमन भावे ल्युट् प्रत्ययः तथा च गमनरूपा ईर्या चरणेर्या उच्यते, तदुक्तम्-

'दव्व इरियाओ तिविहा सचित्ताचित्तमीसगा चेव।
खित्तम्मि जम्मि खित्ते काले कालो जहिं होइ॥
भाव इरियाओ दुविहा चरणरिया चेव संजमरिया य।
समणस्स कहं गमणं निद्दोसं होइ परिसुद्धं॥ इति॥

रथ वगैर की गमन रूपा सचित्ताचित्तात्मकमिश्र द्रव्येर्या समझनी चाहिये, और जिस क्षेत्र अर्थात् देश में गमन किया जाता है या गमन रूपा ईर्या का वर्णन किया जाता है उसको क्षेत्रेर्या कहते हैं, इसी तरह जिस काल में गमन किया जाता है उसको कालेर्या कहते हैं और चरणेर्या तथा संयमेर्या के भेद से भावेर्या दो प्रकार की होती है, उनमें सतरह प्रकार के संयमानुष्ठान रूपा संयमेर्या समझनी चाहिये और गमनरूपा इर्या चरणेर्या कहलाती है क्योंकि 'चर-गतौ' इस धातुसे भाव में अनट् प्रत्यय करके निष्पन्न चरण शब्द का अर्थ गमन-रूपा होता है इन सभी ईर्याओं का निरूपण आगममें किया गया है जैसे 'दव्व इरियाओ तिविहा सचित्ताचित्त मीसगा चेव' द्रव्य इर्या तीन प्रकार की कही है वह इस प्रकार सचित्त अचित्त एवं मिश्र 'खित्तम्मि जम्मि खित्ते' क्षेत्र में जिस क्षेत्रमें 'काले कालो जहिं होइ' कालमें जिस किसी कालमें हो, 'भावइरियाओ दुविहा' भाव इर्या दो प्रकार की है-'चरणेरियाचेव' चरण इर्या एवं 'संजमे-रिया य' संयमइर्या 'समणस्स कहं गमणं निद्दोसं होइ' श्रमणों का कोनसा गमन

द्रव्य ईर्या समजवी. तथा जे क्षेत्रमां अर्थात् देशमां गमन करातु होय अगर गमन-रूपा ईर्यानुं वर्णन करवामा आवतु होय तेने क्षेत्र ईर्या कहे छे अज प्रमाणे जे काळमां गमन करातु होय तेने काळ ईर्या कहे छे. तथा चरण ईर्या अने संयम ईर्याना भेदथी भाव ईर्या बे प्रकारनी थाय छे. तेमां सत्तर प्रकारना संयमानुष्ठान रूपा संय-मेर्या समजवी. अने गमनरूपा ईर्या चरणईर्या कहेवाय छे. केम के 'चरगतौ' आ धातुथी भावमा अनट्‌प्रत्यय लगाडीने बनावेल चरण शब्दनो अर्थ गमन रूप थाय छे आ सघळी ईर्याओनु निरूपण आगमोमां करवामा आवेल छे जेम के 'दव्व इरियाओ तिविहा' द्रव्य ईर्या त्रण प्रकारनी 'सचित्ताचित्तमीसगा चेव' सचित्त, अचित्त अने मिश्रा 'खित्तम्मि जम्मि खित्ते कालेकालो जहिं होइ' क्षेत्र ईर्या जे क्षेत्रमा गमन करवानु होय ते क्षेत्र ईर्या छे. जे काळमा गमन करातु होय ते काळ ईर्या छे. 'भाव इरियाओ दुविहा' भाव ईर्या बे प्रकारनी छे. 'चरणइरिया चेव संजमेरिया चेव' चरण ईर्या अने संयम ईर्या

द्रव्येर्या त्रिविधा सचित्ताचित्तमिश्रका चैव ।
क्षेत्रे यस्मिन् क्षेत्रं काले कालो यत्र भवति ॥
भावेर्या द्विविधा चरणेरिया चैव संयमेर्या च ।
श्रमणस्य कथं गमनं निर्दोषं भवति परिशुद्धं इति ।

तथा च आलम्बनेन दिवसे मार्गेण यतनापूर्वकं गमनं कुर्वतः साधोः भावरूपं गमनं निर्दोषं भवति, अथवाऽत्र कालेऽपि ग्लानाद्यालम्बेन यतनया गमनं कुर्वतः श्रमणस्य गमनं शुद्धमेव बोध्यम् । उक्तञ्च–आलंबणे य काले मग्गे जयणाइ चेव परिसुद्धं । भंगेहिं सोलसविहं जं परिसुद्धं पसत्थं तु ॥ चउकारणपरिसुद्धं अहवावि होज्ज कारणज्जाए । आलंवणजयणाए काले मग्गे जइयव्वं ॥ आलम्बनञ्च कालो मार्गो यतना चैव परिशुद्धम् । भङ्गैः, षोडशविधं यत् परिशुद्धं प्रशस्तं तु ॥ चतुः कारणपरिशुद्धम् अथवाऽपि भवति कारणजातम् । आलम्बनं यतनया कालो मार्गश्च यतितव्यम् ॥ अस्मिन् खलु ईर्यैषणाध्ययने त्रयः उद्देशकाः सन्ति, तत्र प्रथमोद्देशके साधूनां साध्वीनाञ्च कदा विहारः कर्तव्यः मार्गमध्ये यदि काचिद् नदी

निर्दोष होता है एवं कोनसा' गमन 'परिसुद्धं' परिशुद्ध होता है इति, इस कथन का सारांश यह है कि–आलम्बन से, अर्थात् दिन में मार्ग से यतना पूर्वक गमन करते हुए साधु को भाव रूप गमन निर्दोष कहलाता है अथवा अकाल में भी ग्लानबिमार आदि आलम्बना निमित्त से यतना पूर्वक गमन करते हुए साधु का गमन निर्दोष शुद्ध ही माना जाता है–कहा भी है कि 'आलंबणे य काले मग्गे जयणाइ चेव परिसुद्धं' भंगेहि सोलसविहं जं परिसुद्धं पसत्थंतु । चउ कारणपरिसुद्धं अहवावि होज्ज कारणज्जाए। आलंबण जयणाए काले मग्गे य जइयव्वं' इसका स्पष्ट अर्थ है–आलम्बन काल मार्ग और यतना इन चारों का भेद से सोलह प्रकार का प्रशस्त परिशुद्ध माना जाता है । अब इस ईर्यैषणाध्ययन में तीन उद्देशक हैं उनमें प्रथम उद्देशक में साधु और साध्वी को कब विहार करना

'समणस्स कहं गमणं निद्दोसं होइ परिसुद्धं इति' શ્રમણનું ગમન કેવી રીતે નિર્દોષ અને પરિશુદ્ધ થાય છે. આનો સારાંશ એ છે કે આલંબનથી અર્થાત્ દિવસમાં માર્ગ ગમનથી યતના પૂર્વક ગમન કરતા સાધુનું ભાવરૂપ ગમન નિર્દોષ કહેવાય છે. અથવા અકાળમાં પણ ગ્લાન-બિમાર વિગેરેના આલંબન નિમિત્તથી યતના પૂર્વક ગમન કરતા સાધુનું ભાવરૂપ ગમન નિર્દોષ કહેવાય છે. અથવા અકાળમાં પણ ગ્લાન-બિમાર વિગેરેના આલંબન નિમિત્તથી યતના પૂર્વક ગમન કરતા સાધુનું ગમન નિર્દોષ અને શુદ્ધ મનાય છે. કહ્યું પણ છે. 'आलंबणे य काले मग्गे चेव परिसुद्धं भंगेहिं सोलसविहं जं परिसुद्धं पसत्थंतु । चउकारणपरिसुद्धं अहवावि होज्ज कारणज्जाए। आलंबणजयणाए काले मग्गे य जइयव्वं ॥' આલંબન કાળ માર્ગ અને યતના એ ચારેના ભેદથી સોળ પ્રકારનું પ્રશસ્ત પરિશુદ્ધ ગમન માનવામાં આવે છે.

स्यात्तर्हि तस्याः कथं तरणं कर्तव्यमित्यादेः प्ररूपणमस्ति, द्वितीयोद्देशके तु नावा नदी संतरणसमये नाविकस्य छलकपटादिपूर्वकव्यवहारे साधूनां कर्तव्यतोपदेशः। तृतीयोद्देशके च गमनसमये सत्याहिंसादीनां पालनप्रकारस्य सविस्तरं प्ररूपणं कृतमस्ति। सम्प्रति वर्षावासकल्पसमाप्त्यनन्तरं झटित्येव साधूनां साध्वीनाञ्च विहारः कर्तव्य इति प्रथमोद्देशके प्रतिपादयितुं प्रथमोद्देशवक्तव्यता भूमिकां रचयति 'अब्भुवगए खलु वासावासे' अभ्युपगते समुपस्थिते खलु वर्षावासे वर्षाकाले समागते सति 'अभिपवुट्टे' अभिप्रवृष्टे मेघे च वर्षतिसति, तस्मिन् किल वर्षा काले 'बहवे पाणा अभिसंभूया' बहवः-अनेके, प्राणाः-प्राणिनो जीवाः त्रसाः एकेन्द्रियद्वीन्द्रियादयश्च वर्षाकाले भिन्नानि अङ्कुररूपेण भूमिमुद्भिद्य उत्पन्नानि भवन्ति, 'अंतरा से मग्गा' अन्तरा-मध्ये अन्तराले गच्छतः तस्य साधोः मार्गाः पन्थानः 'बहुपाणा' बहु-

चाहिये मार्ग के मध्य में यदि कोई नदी हो तो उस नदी को किस तरह पार करना चाहिये इत्यादि बातों का निरूपण किया गया है, एवं द्वितीय उद्देशक में नौका के द्वारा नदी को तैरने समय में नाविक यदि छलकपटादि पूर्वक व्यवहार करे तो साधु की कर्तव्यता का उपदेश बतलाया गया है और तृतीय उद्देशक में गमन समय में सत्य अहिंसा वगैरह का पालन करने का सविस्तर वर्णन किया गया है, अभी वर्षावासकल्प की समाप्ति के बाद अत्यन्त शीघ्र ही साधु और साध्वी को विहार कर देना चाहिये यह प्रथम उद्देशक वक्तव्यता की भूमिका रचते हैं 'अब्भुवगए खलु वासावासे अभिपवुट्टे बहवे पाणा अभिसंभूया' वर्षाकालके समुपस्थित होने पर और वर्षा के चालु हो जाने पर उसी वर्षा ऋतु में बहुत से एकेन्द्रिय द्वीन्द्रिय वगैरह प्राणी तथा त्रस जीव जात उत्पन्न होने लगते हैं और 'बहवे बीया अहुणा भिन्ना' बहुत बीज वर्षाऋतु में अंकुरके रूपमें भूमिको उद्भिन्न (फाड) कर उत्पन्न हो जाते और 'अंतरा से मग्गा' मार्ग के

આ ઇર્યાષણાધ્યયનમાં ત્રણ ઉદ્દેશાઓ છે તેમાં પહેલા ઉદ્દેશામાં ભગવાન્ દ્વારા સાધુ અને સાધ્વીએ ક્યારે વિહાર કરવો જોઈએ માર્ગમાં જો કોઈ નદી હોય તો એ નદીને કેવી રીતે પાર કરવી ઇત્યાદિ નિરૂપણ કરવામાં આવેલ છે, તથા બીજા ઉદ્દેશામાં હોડી દ્વારા નદીને તરતી વખતે નાવિક જો છળકપટાદિ પૂર્વક વ્યવહાર કરે તો સાધુની કર્તવ્યતાનો ઉપદેશ કરવામાં આવેલ છે. અને ત્રીજા ઉદ્દેશામાં ગમન કરવાના સમયે સત્ય અહિંસાનું પાલન કરવાનું વિસ્તાર પૂર્વક વર્ણન કરવામાં આવેલ છે. વર્ષાવાસ કલ્પ સમાપ્ત થયા પછી ઘણા જ જલ્દીથી સાધુ અને સાધ્વીએ વિહાર કરી દેવો જોઈએ એ રીતના આ પહેલા ઉદ્દેશાની ભૂમિકાની રચના કરે છે.-'अब्भुवगए खलु वासावासे' વર્ષાકાળ આવતાં અને વરસાદ ચાલુ થાય ત્યારે 'अभिवुट्टे बहवे पाणा अभिसंभूया' એ વર્ષાઋતુમાં ઘણા એકેન્દ્રિય દ્વીન્દ્રિય વિગેરે પ્રાણિયો તથા ત્રસ જીવો પેદા થવા લાગે છે. 'बहवे बीया अहुणा भिन्ना' અને ઘણા બી વર્ષાઋતુમાં અંકુરરૂપે પૃથ્વીને ફાડીને ઉત્પન્ન થાય છે. 'अंतरा से मग्गा'

प्राणाः अनेकत्रसादिप्राणियुक्ताः 'बहुबीया' बहुबीजाः-अनेकबीजयुक्ताः 'जाव ससंताणगा' यावत्-बहुहरिताः बहूदकाः बहूत्तिङ्गपनकदकमृत्तिकालूतातन्तुजालरूपसंतानयुक्ताः 'अणभिकंता पंथा' अनभिक्रान्ताः जनानां यातायातविरहेण अवरुद्धाः पन्थानः मार्गाः भवन्ति, अत एव हरिततृणाच्छादितत्वात् 'णो विण्णाया मग्गा' नो विज्ञाताः साधूभिः नो परिज्ञाताः मार्गाः भवन्ति तस्मात् 'सेवं णच्चा णो गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' स साधुः एवम्-उपर्युक्तरीत्या वर्षासु अन्तराले मार्गस्य बहुप्राणिबीजहरिततृणादिभिराकीर्णत्वेन मार्गावरोधं ज्ञात्वा नो ग्रामम् ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छेत् 'तओ संजयामेव' ततः तदनन्तरं

मध्य में जाते हुए उस साधु के मार्ग-रास्ता 'बहुपाणा' बहुत त्रसादि प्राणियों से युक्त हो जाते हैं एवं 'जाव ससंताणगा' यावत् बहुत हरे भरे पत्ते घास वगैरह से युक्त हो जाते हैं और 'बहुबीया' अनेक बीजों से युक्त हो जाते हैं बहुत ठंडे पानी से भर जाते है तथा बहुत से उत्तिङ्ग-ऊल तथा पनक छोटे छोटे कीटाणु लाल लाल चिटी-पिपरि वगैरह जीव जन्तुओं से युक्त हो जाते हैं तथा मकरे के जाल परम्परा से भी भर जाते है एवं मनुष्यों के यातायात बन्द हो जाने से अवरुद्ध हो जाते है इसलिये हरे हरे तृण घास वगैरह से आच्छादित हो जाने से साधुओं को उस मार्ग का पता भी नहीं चलता है और 'अणभिक्कंता पंथा णो विण्णायमग्गा' आनेका रास्ता भी विज्ञात नहीं हो पाता है इसलिये साधु उक्तरीति से वर्षाऋतु में अर्थात् चोमासा में रास्ते का मध्यभाग बहुत प्राणि बीजहरित घासतृण वगैरह से व्याप्त हो जाने से 'सेवं णच्चा' मार्ग का अवरोध जानकर 'णो गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' एक ग्राम से दूसरे ग्राम नहीं जाय- 'तओ संजयामेव' अपितु संयत-सयम शील होकर ही यतना पूर्वक 'वासावासं

તથા માર્ગમા જનારા એ સાધુનો માર્ગ 'बहुपाणा' ઘણા ત્રસાદિ પ્રાણિયો વાળો બની જાય છે. તથા 'बहुबीया' અનેક બીજોથી યુક્ત થાય છે. 'जाव ससंताणगा' યાવત્ ઘણા લીલોતરી ઘાસ પત્તા વિગેરેથી યુક્ત થઈ જાય છે. તથા ઠંડા પાણીથી ભરાઈ જાય છે. તથા ઘણા ઉત્તિંગ-ઉલ તથા પનક નાના નાના જીવજતુઓ તથા લાલ લાલ કીડિયો વિગેરે પ્રાણિયોથી યુક્ત થઈ જાય છે તથા મકોડાની જાળ પરંપરાથી પણ વ્યાપ્ત થઈ જાય છે તથા માણસોનુ ગમના-ગમન બંધ થઈ જવાથી રોકાણવાળો માર્ગ બની જાય છે તેથી લીલા લીલા ઘાસ વિગેરેથી ઢંકાઇ જવાથી સાધુઓને એ રસ્તાની ખબર પણ પડતી નથી અને 'अणभिक्कंता पंथा णो विण्णायमग्गा' જવાનો રસ્તો પણ પરિચિત નથી હોતો તેથી સાધુએ ઉક્ત પ્રકારે વર્ષાઋતુમા અર્થાત્ ચોમાસામા રસ્તો ઘણા પ્રાણીયો બીજો લીલોતરી ઘાસ તૃણ વિગેરેથી વ્યાપ્ત થઇ જવાથી 'सेवं णच्चा' માર્ગનુ રોકાણ સમજીને 'णो गामाणुगामं दुइज्जिज्जा' એક ગામથી બીજે ગામ જવા વિહાર કરવો નહીં 'तओ संजयामेव' પરંતુ સંયમશીલ થઇને જ યતના પૂર્વક 'वासावासं उवल्लिइज्जा' વર્ષાકાળ

तस्माद् वा कारणात् संयत एव संयमशीलो भूत्वा यतनापूर्वकं 'वासावासं उवल्लिइज्जा' वर्षावासं चातुर्मास्यं यावत् एकत्रैव उपलीयेत तिष्ठेत् चातुर्मास्ये विहारं न कुर्यात् ॥सू० १॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा गामं वा नयरं वा खेडं वा, कव्वडं वा मडंबं वा पट्टणं वा जाव रायहाणिं वा, इमंसि खलु गामंसि वा णयरंसि वा खेडंसि वा कव्वडंसि वा मडंबंसि वा पट्टणंसि वा जाव रायहाणिंसि वा णो महई विहारभूमी णो महई वियारभूमी नो सुलभे पीढफलगसिज्जासंथारगे नो सुलभे फासुए उंछे अहेसणिज्जे जत्थ बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगा उवागया उवागमिस्संति य अच्चाइण्णा वित्ती णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए णो पण्णस्स वायणपुच्छण परियट्टणाणुपेहधम्माणुओगचिंताए, सेवं णच्चा तहप्पगारं गामं वा णयरं वा खेडं वा कव्वडं वा मडंबं वा जाव रायहाणिं वा णो वासावासं उवल्लिइज्जा ॥सू० २॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः जानीयात्, ग्रामं वा नगरं वा खेटं वा कर्बटं वा मडम्बं वा पत्तनं वा यावद् राजधानीं वा एतस्मिन् खलु ग्रामे वा नगरे वा खेटे वा कर्बटे वा मडम्बे वा, पत्तने वा यावद् राजधान्यां वा नो महती विहारभूमिः नो महती विचारभूमिः नो सुलभानि पीठफलकशय्यासंस्तारकाणि, नो सुलभः प्रासुकः उञ्छः, अथ एषणीयः, यत्र बहवः श्रमणब्राह्मणातिथिकृपणवनीपकाः उपागताः उपागमिष्यन्ति च अत्याकीर्णा वृत्तिः, नो प्राज्ञस्य निष्क्रमणप्रवेशनाय, णो प्राज्ञस्य वाचनपृच्छनपरिवर्तनानुप्रेक्षाधर्मानुयोगचिन्तायै, स एवं ज्ञात्वा तथाप्रकारं ग्रामं वा नगरं वा खेटं वा कर्बटं वा मडम्बं वा यावद् राजधानीं वा नो वर्षावासम् उपलीयेत ॥सू० २॥

टीका-सम्प्रति पूर्व सूत्रोक्तवक्तव्यतया अपवादरूपेणाह 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा'

उवल्लिइज्जा' वर्षावासपर्यन्त अर्थात् चातुर्मास्य में एक ही जगह पर साधु और साध्वी को रहना चाहिये याने चोमासा में विहार न करे ॥१॥

अब पूर्व सूत्र के अपवाद रूप में परिस्थिति विशेष वश चातुर्मास में भी साधु और साध्वी को विहार करना चाहिये यह बतलाते हैं-

પર્યન્ત અર્થાત્ ચાતુર્માસ ચોમાસામા એકજ સ્થળ પર સાધુ અને સાધ્વીએ નિવાસ કરવો જોઈએ અર્થાત્ ચોમાસામા વિહાર કરવો નહીં ॥ સૂ ૧ ॥

હવે પૂર્વ સૂત્રના અપવાદરૂપે ચાતુર્માસ્યમાં પણ સંજોગ વશાત્ સાધુ અને સાધ્વીને વિહાર કરવાનું કથન કરે છે.-

स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण जाणिज्जा' स संयमवान् साधुः यत्-यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'गामं वा णयरं वा' ग्रामं वा नगरं वा 'खेडं वा कव्वडं वा' खेट वा कर्वटं वा 'मडंबं वा' मडम्बं वा ग्रामटिकारूपम्' जाव रायहाणिं वा' यावत्-पत्तनं वा द्रोणमुखं वा निगमं वा आश्रयं वा राजधानीं वा यदि वक्ष्यमाणरूपां जानीयादिति पूर्वेणान्वयः, तथाहि 'इमंसि खलु गामंसि वा' एतस्मिन् खलु ग्रामे वा 'णयरंसि वा' नगरे वा 'खेडंसि वा' खेटे वा 'कव्वडंसि वा' कर्वटे वा 'मडंबसि वा' मडम्बे वा 'जाव रायहाणिंसि वा' यावत्-पत्तने वा आकरे वा द्रोणमुखे वा निगमे वा आश्रमे वा राजधान्यां वा 'णो महई विहारभूमी' नो महती विशाला विहारभूमिः स्वाध्यायभूमिरस्ति, 'णो महई विचारभूमी' नो महती विशाला विचारभूमिः मलमूत्रादि त्यागभूमिर्वा वर्तते 'णो सुलभे पीढफलगसिज्जा संथारगे' नो-न वा सुलभानि अनायासलभ्यानि पीठफलकशय्यासंस्तारकाणि सन्ति 'णो सुलभे

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण एव जाणिज्जा-गामं वा, नयरंवा, खेडंवा, कव्वडं वा, मडंबं वा, पट्टणं वा, जाव-रायहाणिं वा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाणरूप से ग्राम को या नगर को या खेट-छोटे ग्राम को या कर्वट छोटे नगर-कसबाको या मडम्ब-ग्रामटिका झोंपडी को या यावत्-पत्तन-पुर को या आकर-खानको या द्रोणमुख पर्वत के निकट की वस्ती को, या निगम को या आश्रम को या राजधानी को इस प्रकार जान लेकि-'इमंसि खलु गामंसि वा णयरंसिवा, खेडंसि वा, कव्व डंसि वा, मडंबंसि वा, जाव रायहाणिंसि वा' इस ग्राम नगर वगैरह यावत् राजधानी पर्यन्तमें 'णो महई विहारभूमी' विशाल विहार भूमि स्वाध्याय भूमि नहीं है एवं-'णो महई विचार भूमी' वडी विचार भूमि-अर्थात् मलमूत्रादि त्याग भूमि विशाल नहीं है एवं 'णो सुलभे पीठफलगसिज्जासथारगे' पीठ

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' ते पूर्वोक्त साधु अने साध्वी 'से ज पुण एवं जाणिज्जा' तेमना જાણવામા એવુ આવે કે-'गाम वा नयरं वा खेडं वा' ગામને અથવા નગરને કે ખેટ-નાના ગામને અથવા 'कव्वडं वा मडंबं वा पट्टणं वा' કર્બટ-નાના નગરને કે કસબાને અથવા મડંબ-ઝુંપડીને અથવા 'जाव रायहाणि वा' યાવત્ પત્તનને અથવા ખાણને કે દ્રોણમુખ-પર્વત સમીપવર્તી વસ્તીને અથવા નિગમને અથવા આશ્રમને કે રાજધાનીને એવી રીતે જાણે કે-'इमंसि खलु गामंसि वा णगरंसि वा' આ ગામ નગર 'खेडंसि वा' અથવા નાના ગામ 'कव्वडंसि वा' કર્બટ અર્થાત્ નાના નગરમા અથવા 'मडबंसि' ઝુંપડીમા 'जाव रायहाणि सि वा' યાવત્ રાજધાની પર્યન્તમા 'णो महई विहारभूमि' વિશાળ વિહારભૂમિ-સ્વાધ્યાય ભૂમિ નથી તથા 'णो महई वियारभूमी' મોટી વિચારભૂમિ અર્થાત્ મળમૂત્રાદિ ત્યાગ ભૂમિ પણ વિશાળ નથી તથા 'णो सुलभे पीढफलगसिज्जासंथारए' વિવિધ પ્રકારના પ્રાસુક પીઠ ફલક પાટ શય્યાસંસ્તારક પણ સુલભ નથી.

फासुए उंछे' नो वा सुलभः प्रासुकः अचित्तः पिण्डपातः, उञ्छः-एषणीये वा तद्राह 'अहेसणिज्जे' अथ एषणीयः-आधाकर्मादिषोडशदोषरहितः पिण्डपातो वा नो सुलभो वर्तते इति पूर्वेणान्वयः अपिच 'जत्थ बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगा' यत्र-यस्मिन् ग्रामादौ बहवः-अनेकब्राह्मणअतिथिकृपणवनीपकाः शाक्यचरकप्रभृतिश्रमणाः ब्राह्मणाः अतिथयः कृपणाः दीना दरिद्राश्च वनीपकाः याचकाः 'उवागया' उपागताः सन्ति 'उवागमिस्संति य' उपागमिष्यन्ति च, अत एव 'अच्चाइण्णा वित्ती' अत्याकीर्णा-वृत्तिः वर्तते बहुजनाकीर्णत्वात् जीवनयापनव्यवहारः अतिसंकुचितोऽस्ति, तस्मात् 'णो पण्णस्स' नो प्रज्ञस्य साधोः 'णिक्खमणपवेसणाए' निष्क्रमणप्रवेशनाय उपर्युक्तग्रामादिः कल्पते 'णो वा वायण-पुच्छणपरियट्टणाणुपेहा धम्माणुजोगचिंताए' नो वा वाचनपृच्छापरिवर्तनधर्मानुयोगप्रेक्षा

फलक पाट वगैरह शय्या संस्तारक भी सुलभ नहीं है अर्थात् विना आयास के पाटफलक वगैरह शयनीय वस्तु भी नहीं उपलब्ध होनेवाली है और 'णो सुलभे फासुए उंछे अहेसणिज्जे' प्रासुक अचित्त तथा उञ्छ एषणीय आधाकर्मादि सोलह दोषों से रहित पिण्डपात अशनादि चतुर्विध आहारजात भी सुभीता से नहीं मिल सकता है और 'जत्थ बहवे समणमाहण अतिहि किवणवणीमगा उवागया' जहां पर बहुत से श्रमण शाक्य चरकप्रभृति साधु संन्यासी और ब्राह्मण अतिथि अभ्यागत कृपण दीन दरिद्रवनीपक याचक वगैरह आये हुए है और-'उवागमिस्संतिय' आनेवाले है और 'अच्चाइण्णा वित्ती' अत्याकीर्णा-अत्यंत संकीर्ण वृत्ति है अर्थात् बहुत जनों से भरे हुए के कारण जीवन यापन व्यवहार भी अत्यंत संकुचित हैं इसलिये 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए वा' प्राज्ञसंयमशील साधु का निष्क्रमण प्रवेश के लिये उपर्युक्त ग्राम नगर वगैरह योग्य नहीं है, एवं 'वायणपुच्छण परियट्टण' वाचन-स्वाध्याय के लिये तथा 'धम्माणुपेहा जोगचिंताए' धर्मानुयोगप्रेक्षा-धर्मविषयक मनन विगैरह

અર્થાત્ વિના પ્રયાસે પાટ ફલક વિગેરે શયનીય વસ્તુ પણ ઉપલબ્ધ થતી નથી. તથા 'णो सुलभे फासुए उंछे अहेसणिज्जे' પ્રાસુક-અચિત્ત તથા ઉંછ-એષણીય આધાકર્માદિ સોળ દોષો વિનાનો અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત પણ સરળતાથી મળી શકતો નથી. તથા 'जत्थ बहवे समणमाहण अतिहि' જ્યાં આગળ ઘણા બધા શ્રમણ-શાક્ય ચરક પ્રભૃતિ સાધુ સંન્યાસી બ્રાહ્મણ તથા અતિથી તેમજ 'किवणवणीमगा उवागया' કૃપણ, દીન દરિદ્ર અને યાચક વિગેરે આવ્યા હોય અને 'उवागमिस्संतिय' આવવાના હોય તથા 'अच्चाइ-ण्णा वित्ती' અત્યંત સંકીર્ણ વૃત્તિ હોય અર્થાત્ ઘણા માણસોથી ભરેલ હોવાથી જીવન નભાવવાનો વ્યવહાર પણ અત્યંત સંકુચિત હોય તેથી 'णो पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए' સંયમશીલ સાધુને નિષ્ક્રમણ કે પ્રવેશ માટે ઉપરોક્ત ગામ નગર વિગેરે યોગ્ય નથી તથા 'णो वा वायणपुच्छणपरियट्टणा' વાચન-સ્વાધ્યાય કરવા માટે તથા પૃચ્છન-પ્રશ્ન પૂછવા

चिन्तार्थे स ग्रामादिः साधोः कल्पते इति भावः वक्तव्यतामुपसंहरन्नाह—'सेवं णच्चा' स साधुः एवम्-उपर्युक्तरीत्या ज्ञात्वा 'तहप्पगारं' तथा प्रकारम् पूर्वोक्तरूपं 'गामं वा णयरं वा' ग्रामं वा नगरं वा 'खेडं वा' खेटं वा 'कब्बडं वा' कर्वटं वा 'जाव रायहाणिं वा' यावत्—'पत्तनं वा द्रोणमुखं वा' संनिवेशं वा निगमं वा राजधानीं वा तथाविधां ज्ञात्वा तस्मिन् तथाविधे ग्रामादौ 'णो वासावासं उवल्लिइज्जा' नो वर्षावासम् चातुर्मास्य रूपं वर्षाकालम् उपलीयेत् यापयेत् अपि तु चातुर्मास्येऽपि एतादृश्यां परिस्थितौ अन्यत्र गच्छेत् ॥सू० २॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा गामं वा नयरं वा खेडं वा कब्बडं वा मडंबं वा पट्टणं वा जाव रायहाणिं वा इमंसि खलु गामंसि वा णयरंसि वा खेडंसि वा कब्बडंसि वा मडंबंसि वा पट्टणंसि वा जाव रायहाणिंसि वा महई विहारभूमी महई वियार-भूमी सुलभे जत्थ पीढफलकगसिज्जासंथारगे सुलभे फासुए उंछे अहे-सणिज्जे पिंडवाए णो जत्थ बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवनीमगा उवागया उवागमिस्संति वा अप्पाइण्णा वित्ती पण्णस्स णिक्खमण-

करने के लिये भी यह ग्राम नगर वगैरह ठीक नहीं माना जाता है इसलिये 'सेवं णच्चा' वह पूर्वोक्त संयमशील साधु और साध्वी एवं उक्तरिति से सभी प्रकार के अनुपपत्ति समझकर 'तहप्पगारे' उस प्रकार के 'गामं वा नयरं वा खेडंवा कब्बडंवा' नगरमे याह खेट छोटे मोटे ग्राम में अथवा कर्बट छोटे नगर शाहर में या 'जाव रायहाणिं वा' यावत् पत्तन में या द्रोणमुख पर्वत की तलेटी में या निवेश छोटे छोटे झोंपडी में या निगम छोटे छोटे वस्ती में 'णो वासावासं उवलिइज्जा' वर्षावास चौमासा चतुर्मास्य रूप वर्षा कालको नहीं बिताना चाहिये अपितु चौमासा में ऐसी परिस्थिति होने पर दूसरे स्थान में ही चला जाना चाहिये ॥ सूत्र० २ ॥

माटे तथा परिवर्तन—आवर्तन करवा माटे तथा 'धम्माणुपेहाजोगचिंताए' धर्मानुयोग प्रेक्षा-चिन्ता—धर्म संबंधी मनन चिंतन विगेरे करवा माटे पण आ गाम नगर योग्य नथी. तेथी 'सेवं णच्चा तहप्पगारं' पूर्वोक्त साधु अने साध्वीओ आ पूर्वोक्त रीते बधा प्रकारनी अनुपपत्ति समजीने ए प्रकारना गाम विगेरेमा के नगर विगेरेमा अथवा खेट—नाना मोटा गामोमां अथवा कर्बट—नाना शहेरमां अने यावत् पत्तनमा के द्रोण मुखमा एटले के पर्वतनी तळेटीमां अर्थात् नानी नानी झुपडिओमा अथवा निगम—नानी नानी वस्तीमां वर्षावास अर्थात् चातुर्मासरूप वर्षाकाळ वीतावता निवास करवो नही परंतु चोमासामां आ रीतनी परिस्थिति होय तो त्याथी अन्यत्र बीजा स्थानमां चाल्या जवुं. ॥ सू० २ ॥

पवेसणाए वायणपुच्छणपरियट्टणाणुपेहधम्माणुजोगचिंताए सेवं णच्चा तहप्पगारं गामं वा णयरं वा खेडं वा मडंबं वा पट्टणं वा जाव रायहाणिं वा तओ संजयामेव वासावासं उवल्लिइज्जा ॥सू० ३॥

छाया-स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः जानीयात् ग्रामं वा नगरं वा खेटं वा कर्वटं वा मडम्बं वा पत्तनं वा यावद् राजधानीं वा अस्मिन् खलु ग्रामे वा नगरे वा खेटे वा कर्वटे वा मडम्बे वा पत्तने वा यावद् राजधान्यां वा महती विहारभूमिः, महती विचार भूमिः सुलभानि यत्र पीढफलकशय्यासंस्तारकाणि, सुलभः प्रासुकः उञ्छः अथ एषणीयः पिण्डपातः नो यत्र बहवः श्रमणब्राह्मणअतिथिकृपणवनीपकाः उपागताः उपागमिष्यन्ति वा अल्पाकीर्णा वृत्तिः प्राज्ञस्य निष्क्रमणप्रवेशनाय वाचनपृच्छापरिवर्तनानुप्रेक्षाधर्मानुयोग-चिन्तायै स एवं ज्ञात्वा तथाप्रकारं ग्रामं वा नगरं वा खेटं वा मडम्बं वा पत्तनं वा यावद् राजधानीं वा ततः संयत एव वर्षावासम् उपलीयेत् ॥सू० ३॥

टीका-सम्प्रति पूर्वसूत्रवैपरीत्येनाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण जाणिज्जा' स यत् पुनः वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'गाम वा णयरं वा खेडं वा' ग्रामं वा नगरं वा खेटं वा कव्वडं वा मडंबं वा' कर्वटं वा मडम्बं वा 'पट्टणं वा जाव रायहाणिं वा' पत्तनं वा यावद् संनिवेशं वा निगमं वा द्रोणमुखं वा आकरं वा राजधानीं वा यदि वक्ष्यमाणस्वरूपां जानीयादिति पूर्वेणान्वयः, तथाहि 'इमंसि खलु

अब पूर्वसूत्र से विपरीत अर्थात् उक्त प्रकार के सुभीता होने पर चौमासा में उसी जगह रहना चाहिये दूसरी जगह साधु को नहीं जाना चाहिये यह बतलाते हैं

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, से जं पुण एवं जाणिज्जा-गामं वा, नयरं वा, खेडं वा, कव्वडं वा, मंडबं वा, पट्टणं वा, जाव-रायहाणिं वा,' वह पूर्वोक्त भिक्षु-जैन साधु और भिक्षुकी-जैन साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाणरूप से ग्रामको या नगर को या खेटको पत्तन-छोटा कसबा को या यावत् द्रोणमुख पर्वतकी तलेटी को या आकर-खान को या संनिवेश छोटा शहर को या निगम

હવે પૂર્વ સૂત્રમાં કહ્યાથી ઉલ્ટું અર્થાત્ ઉક્ત પ્રકારની સુગમતા હોય તો અન્યત્રના જતાં ત્યાં જ નિવાસ કરવા કથન કરે છે —

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલસાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' ના જાણવામાં એવું આવે કે 'गामं वा नगर वा खेडं वा' ગામને કે નગરને કે નાના ગામને અથવા 'कव्वड वा मडब वा पट्टणं वा' કર્બટ નાના નગરને કે મડંબ નાની વસ્તીવાળા ગામને અથવા પત્તન-નાના કસબાને 'जाव रायहाणिं वा' યાવત્ દ્રોણમુખ પર્વતની તળેટીને અથવા ખાણને અથવા સંનિવેશ એટલે નાના શહેરને

गामंसि वा णयरंसि वा' अस्मिन् खलु ग्रामे वा नगरे वा 'खेडंसि वा कव्वडंसि वा' खेटे वा कर्बटे वा 'मडंबंसि वा' पट्टणंसि वा' मडम्बे वा पत्तने वा 'जाव रायहाणिंसि वा' यावद्-संनिवेशे वा निगमे वा द्रोणमुखे वा आकरे वा आश्रमे वा राजधान्यां वा 'महई विहारभूमी' महती विहारभूमिः विशाला स्वाध्यायभूमि र्वर्तते 'महई विचारभूमी' महती विचारभूमिः अत्यन्त विस्तारा मलमूत्रत्यागभूमिरस्ति 'सुलभे जत्थ पीढफलगसिज्जासंथारए' सुलभानि-अनायासलभ्यानि यत्र-यस्मिन ग्रामादौ पीढफलकशय्यासंस्तारकाणि काष्ठपट्टिकादि तृणाच्छादनानि सन्ति 'सुलभे फासुए उंछे अहेसणिज्जे' सुलभः प्रासुकः अचित्तः पिण्डपातरूप उञ्छः अथ च एषणीयः आधाकर्मादि दोषवर्जितो भिक्षालाभः संभवति 'णो जत्थ बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणिमगा' नो यत्र-यस्मिन् ग्रामादौ बहवः अनेके

छोटी झोंपडी को या राजधानी-राजमहल को जानले की 'इमंसि खलु गामंसिवा णयरंसि वा, खेडंसि वा, कव्वडंसि वा' इस पूर्वोक्त ग्राम में या नगर में या खेट छोटे छोटे ग्राममें या कर्बट छोटे छोटे नगर में या 'मडंबंसि वा' मडम्ब कसबा में या-'पट्टणंसि वा' पत्तन छोटे छोटे शहर में या 'जाव रायहाणिंसि वा' यावत् द्रोणमुख पर्वत की तलेटी में या आकर-खान या गुफामें या निगममें या संनिवेश में या राजधानी राजमहल में 'महई विहारभूमी' बडी विशाल-विहार-भूमि स्वाध्याय भूमि सुलभ है-एवं 'महई विचारभूमी सुलभे' बडी विशाल विस्तृत विचार-भूमि मलमूत्रादि त्याग भूमी है और-'जत्थ पीठ फलगसिज्जासंथारगे सुलभे' जहां पर पीठ फलक पाट वगैरह शयनीय शय्या संस्तारक सुलभ से ही मिलते हैं एवं जहां पर 'फासुए उंछे अहेसणिज्जे' प्रासुक अचित्त-और उञ्छ अर्थात् एषणीय आधाकर्मादि सोलह दोषों से रहित पिण्डपात अशनादि चतुर्विध आहार जात अत्यंत सुलभ रूप से ही मिलता है और 'णो जत्थ बहवे

અથવા નિગમ-નાની ઝુંપડીને કે રાજધાનીને એવા પ્રકારથી સમજે કે-'इमंसि खलु गामंसि वा णगरंसि वा' આ પૂર્વોક્ત ગામમાં કે નગરમાં અથવા 'खेडंसि वा कव्वडंसि वा' ખેટ-નાના નાના ગામમાં કે કર્બટ નાના નગરમાં 'मडंबंसि वा पट्टणंसि वा' મડંબ-કસબામાં કે પત્તન નાના નાના શહેરમાં અથવા 'जाव रायहाणिंसि वा' યાવત્ દ્રોણમુખ પર્વતની તળેટિમાં અથવા ખાણમાં ગુફામાં અથવા નિગમમાં અથવા સંનિવેશમાં કે રાજધાનીમાં અથવા 'महई विहारभूमी महई विचारभूमी' ખૂબ વિશાળ વિહાર ભૂમિ-સ્વાધ્યાય ભૂમિ છે. તથા ઘણી મોટી વિચારભૂમિ મલમૂત્રાદિ પરિત્યાગ ભૂમિ છે 'सुलभे जत्थ बहवे पीढफलगसिज्जासंथारगे' તથા જ્યાં પીઠ ફલક વિગેરે શય્યા સંસ્તારક સુગમતાથી મળે તેમ હોય તથા 'सुलभे फासुए उंछे अहेसणिज्जे' તથા જ્યાં પ્રાસુક-અચિત્ત અને ઉંછ અર્થાત્ એષણીય-આધાકર્માદિ સોળ દોષોથી રહિત અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારજાત

श्रमणब्राह्मणातिथिकृपणवनीपका: शाक्यचरकप्रभृतिश्रमणा: ब्राह्मणा: द्विजा: अतिथय: कृपणा: दीना:, वनीपका: दरिद्रयाचका: 'उवागया ना उवागमिस्संति वा' उपागता वा समागता एवं उपागमिष्यन्ति-समागमिष्यन्ति वा अथ च 'अप्पाइण्णा वित्ती' अल्पाकीर्णा वृत्तिरस्ति भिक्षाटने बहूनां जनानां संबाधो न भवति 'पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए' प्राज्ञस्य साधोः निष्क्रमणप्रवेशनाय उपाश्रयादौ निर्गन्तु प्रवेष्टुञ्च न क्वापि बाधा जायते, 'पण्णस्स वायणपुच्छणपरियट्टणाणुपेहाधम्माणुओगचिंताए' प्राज्ञस्य साधोः वाचनापृच्छापरिवर्तनानुप्रेक्षाधर्मानुयोगचिन्तायै वाचनादिपञ्चविधस्वाध्यायेषु क्वापि बाधा न संभवति 'सेवं णच्चा' स साधुः एवम्-उक्तरीत्या ज्ञात्वा विज्ञाय 'तहप्पगारं गामं वा णयरं वा' तथाप्रकारम् उपर्युक्तरूप ग्रामं वा नगरं वा 'खेडं वा कव्वडं वा' खेटं वा कर्वटं वा 'मडंबं वा' मडम्बं वा 'पट्टणं वा'

समणमाहण' जहां पर कि बहुत से श्रमण शाक्य चरक प्रभृति साधु संन्यासी एवं ब्राह्मण तथा-'अतिहीकिवणवणीमगा' अतिथि अभ्यागत और कृपण दीन अनाथ दरिद्र एवं वनीपक याचक भी 'उवागया' नहीं आये हैं और 'उवागमिस्संति वा' और आने वाले भी नहीं है तथा 'अप्पाइण्णा वित्ती' अल्प थोडे ही आकीर्ण-संकीर्ण अर्थात् लेशमात्र ही संकुचित वृत्ति है याने सभी उदार विचार वाले होने से संकुचितवृत्ति वाले नहीं है वह ग्रामादि 'पण्णस्स णिक्खमण पवेसणाए' प्राज्ञ संयमशील साधु को निष्क्रमण प्रवेश के लिये योग्य ही माना जाता है एवं 'वायणपुच्छणपरियट्टणानुपेह' वाचन धार्मिक पुस्तकों का अध्ययन करने के लिये और प्रच्छन आचार्य उपाध्याय से पूछने के लिये तथा परिवर्तन आवर्तन आवृत्ति करने के लिये एवं अनुप्रेक्षा मनन करने के लिये और 'धम्माणुजोगचिंताए' और धर्मानुयोग चिन्तन करने के लिये भी योग्य ही समझना चाहिये इसलिये 'सेवं णच्चा तहप्पगारं गामं वा, णयरं वा खेडं वा,

અત્યંત સુલભ રૂપે જ મળી શકે તેમ હોય તથા 'णो जत्थ समण माहण अतिहि' જ્યાં ઘણા શ્રમણ-શાક્યચરક વિગેરે સાધુ સંન્યાસિ તથા બ્રાહ્મણ તથા અતિથિ किवणवणीमगा उवागया' કૃપણ દીન અનાથ દરિદ્ર તથા યાચનો આવ્યા ન હોય અને 'उवागमिस्संति वा' આવવાના પણ ન હોય 'अप्पाइण्णा वित्ती तथा થોડી જ સંકુચિત વૃત્તિ હોય અર્થાત્ બધા જ ઉદાર વિચારવાળા હોવાથી સંકુચિત વૃત્તિવાળા નહિવત હોય 'पण्णस्स णिक्खमणपवेसणाए' એ ગામાદિ સંયમશીલ સાધુને નિષ્ક્રમણ અને પ્રવેશ માટે યોગ્ય માનવામાં આવે છે તથા 'वायणपुच्छणपरियट्टणाणुप्पेह' વાચન ધાર્મિક અધ્યયન માટે અને પ્રચ્છન આચાર્ય અને ઉપાધ્યાયને પ્રશ્નો પૂછવા માટે તથા પરિવર્તન આવર્તન કરવા માટે તથા અનુપ્રેક્ષા મનન કરવા માટે તથા 'धम्माणुजोगचिंताए' ધર્માનુયોગનું ચિંતન કરવા માટે પણ યોગ્ય સમજવી 'सेवं णच्चा गामं वा णयर वा' આ પ્રમાણે બધી રીતે સરળતાવાળા એ ગામમાં કે નગરમાં 'खेडं वा मडंबं वा' ખેટ-નાના ગામમાં

पत्तनं वा 'जाव रायहाणिं वा' यावद् उपनिवेशं वा निगमं वा द्रोणमुखं वा आकरं वा आश्रमं वा राजधानीं वा 'तओ संजयामेव वासावासं उवल्लिइज्जा' ततः तदनन्तरम् संयत एव संयत एव संयमशीलो भूत्वा वर्षावासं वर्षाकालं यावद् उपलीयेत निवसेत् नतु ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छेदिति भावः। एवंविधे ग्रामादौ वर्षाकाले चातुर्मास्यपर्यन्तं निवासे सति साधूनां साध्वीनाञ्च संयमात्मविराधना न संभवतीति भावः ॥सू० ३॥

मूलम्—अह पुणेवं जाणिज्जा—चत्तारि मासा वासावासाणं वीइक्कंता. हेमंताण य पंचदसरायकप्पे परिवुसिए, अंतरा से मग्गे बहुपाणा बहुबीआ बहुहरिआ बहूदगा बहूत्तिंगपनगदगमट्टिया जाव ससंताणगा, नो जत्थ बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवनीवगा जाव उवागमिस्संति सेवं नच्चा णो गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥सू० ४॥

छाया—अथ पुनरेवं जानीयात्—चत्वारो मासा वर्षावासानां व्यतिक्रान्ताः हेमन्तानां च पञ्चदशरात्रिकल्पे पर्युषिते अन्तरा तस्य मार्गाः बहुप्राणाः बहुबीजाः बहुहरिताः बहूदकाः बहूत्तिङ्गपनकदकमृत्तिकाः यावत् ससंतानकाः, नो यत्र बहवः श्रमणब्राह्मणअतिथिकृपण-वनीपकाः यावद् उपागमिष्यन्ति, स एवं ज्ञात्वा नो ग्रामानुग्रामं गच्छेत् ।सू० ४॥

मडंबं वा, पट्टणं वा, जाव-रायहाणिं वा, वह पूर्वोक्त संयमशील साधु और साध्वी उस प्रकार के सब तरह से सुभीता वाले ग्राम को या नगर को या खेट—छोटे छोटे ग्राम को या मडम्ब—छोटे छोटे शहर को या पत्तन—उपनगर को या यावत्—कर्बट—छोटे-छोटे कस्बा को या उपनिवेशको या निगम को या द्रोणमुख को या आकर को या आश्रम को राजधानी राजमहल को जानकर 'तओ संजयामेव वासावासं उवल्लिइज्जा' संयमशील होकर ही वर्षावास अर्थात् वर्षाकाल चातुर्मास्य पर्यन्त निवास करे किन्तु एक ग्राम से दूसरे ग्राम वगैरह में चातुर्मास्य में नहीं जाय, क्योंकि उक्त प्रकारके ग्राम नगर वगैरह में वर्षा काल चौमासा में निवास करने पर साधु और साध्वी की संयम आत्म विराधना नहीं होती इसलिये चातुर्मास्य में एक ही जगह रहना चाहिये ॥ सू० ३ ॥

કે મડંબ—નાના શહેરમા 'पट्टणं वा जाव रायहाणिं वा' પત્તન ઉપનગરમા યાવત્ કર્બટ નાના કસબામા અથવા સંનિવેશમા કે નિગમમાં અથવા દ્રોણમુખમાં ખાણમાં અથવા આશ્રમમા કે રાજધાનીમા 'तओ संजयामेव' સંયમશીલ થઇને 'वासावास उवल्लिइज्जा' વર્ષાવાસ અર્થાત્ વર્ષાકાળ સંબંધી ચાતુર્માસમા એક ગામથી બીજા ગામે જવુ નહીં કેમ કે ઉપરોક્ત પ્રકારના ગામ નગર વિગેરેના ચોમાસામાં નિવાસ કરવાથી સાધુ અને સાધ્વીના સંયમ આત્મ વિરાધના થતી નથી તેથી ચોમાસાના ચાર માસ એકજ સ્થળે નિવાસ કરવો. ॥ સૂ. ૩ ॥

टीका-अथ वर्षाकाले व्यतीतेऽपि साधुभिः साध्वीभिश्च यथा येन प्रकारेण गन्तव्यं तदधिकृत्य प्रतिपादयितुमाह-'अह पुणेवं जाणिज्जा' अथ-यदि, पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्-'चत्तारि मासा वासावासाणं वीइक्कंता' चत्वारो मासाः आषाढपूर्णिमामारभ्य कार्तिकपूर्णिमा पर्यन्तम् वर्षाकालानां व्यतिक्रान्ताः व्यतीताः, तथा 'हेमंताण य पंचदस रायकप्पे परिवुसिए' हेमन्तानाञ्च पञ्चदशरात्रिकल्पे पर्युषिते सति वर्षाकालिकचातुर्मास्ये व्यतीतेऽपि यदि वृष्टि र्भवत्येव तर्हि हेमन्तस्य पञ्चदशदिनेषु व्यतीतेषु गमन कर्तव्यमिति भावः, अतएवाह-'अंतरा से मग्गे बहुपाणा' अन्तरा गन्तव्यमार्गमध्ये तस्य-साधोः मार्गाः पन्थानः बहुप्राणाः अनेकप्राणियुक्ताः 'बहुबीआ बहुहरिआ' बहुबीजाः-अनेक बीजाङ्कुर-युक्ताः बहुहरिताः बहुहरिततृणादियुक्ताः 'बहूदगा' बहूदकाः अत्यन्ताधिकशीतोदकसहिताः

अब वर्षाकाल समाप्त होनेके पश्चात् चातुर्मासवाले स्थल में अधिक रहने के संबंध में उत्सर्ग एवं अपवाद मार्ग के विषय में सूत्रकार कथन करते हैं-

टीकार्थ-'अह पुण एवं जाणिज्जा' चोमासी बीत जाने पर पूर्वोक्त संयमशील साधु एवं साध्वीजी के समझ में इस प्रकार आवे कि 'चत्तारि मासा वासावासाणं विइक्कंता' चौमासे का चारों मास बीत चुके हैं, अर्थात् कार्तिकशुक्ल पूर्णिमा बीत जाने के बाद मार्गशीर्ष प्रतिपदा के दिन साधुओ वर्षावास निवास्थान से विहार करना चाहिए यह उत्सर्ग मार्ग है, अतः अब अपवाद मार्गका प्रतिपादन करते हैं 'हेमंताणय पंचदसरायकप्पे परिवुसिए' यदि हेमंतऋतु का पंद्रह दिन में वरसाद हो जाय तो पंद्रहदिन बीत जाने पर विहार करना चाहिये। 'अंतरा से मग्गे बहुपाणा' कारण की गमन करने के मार्ग में बहुतसे प्राणी 'बहुबीया, बहु हरिया, बहूदगा' अनेक बीजांकुर से युक्त तथा अधिक प्रमाण में हरित काय तृणादि वनस्पति तथा अधिक प्रमाण में शीतोदक के साथ 'बहूत्तिंगपनगदगम

હવે વર્ષાકાળ સમાપ્ત થયા બાદ રહેવાના સંબંધમાં ઉત્સર્ગ અને અપવાદ માર્ગ વિષે સૂત્રકાર કથન કરે છે-

ટીકાર્થ-'अह पुण एवं जाणिज्जा' ચોમાસાનો સમય પૂરો થયા પછી પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીના સમજવામાં એવું આવે કે 'चत्तारि मासा विइक्कंता' ચોમાસાના ચારમાસ વ્યતીત થઈ ગયા છે અર્થાત કાર્તિક શુક્લા પૂર્ણિમા વીતી ગયા બાદ માર્ગશીર્ષ પ્રતિપદાએ સાધુએ વર્ષાવાસના સ્થળેથી વિહાર કરવો જોઈએ આ ઉત્સર્ગ માર્ગ છે. તેથી હવે અપવાદ માર્ગનું પ્રતિપાદન કરે છે 'हेमंताणय पंचदसरायकप्पे परिवुसिए' જો હેમન્ત ઋતુના ૫ંદર દિવસમાં વરસાદ હોય તો તે ૫ંદર દિવસ વીતી ગયા પછી વિહાર કરવો 'अंतरा से मग्गे बहुपाणा' કારણ કે ગમન કરવાના માર્ગમાં ઘણા પ્રાણિયો 'बहुबीया बहुहरिया बहूदगा' અનેક બીજાંકુર યુક્ત લીલોતરી તૃણ વિગેરે તથા અત્યંત અધિક શીતોદક સહિત 'बहूत्तिंगपनगदगमट्टिया जाव ससंताणगा' લૂતા તંતુ જાલ રૂપ

'बहूत्तिंग पनगदगमट्टिया जाव ससंताणगा' बहूत्तिङ्गपनकोदकमृत्तिका यावत् लूतातन्तुजाल-रूपसन्तान परम्परा युक्ताः सन्ति, 'णो जत्थ बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवनीवगा' नो यत्र-यस्मिन् ग्रामादौ काले वा बहवः-अनेके श्रमणब्राह्मणअतिथि कृपण वनीपकाः-शाक्य-चरकादयः श्रमणाः, द्विजातयो ब्राह्मणाः अतिथयः अभ्यागताः, कृपणाः दीनाः, वनीपकाः याचकाः 'जाव उवागमिस्संति' यावत्-उपागच्छन्ति उपागमिष्यन्ति वा 'सेवं णच्चा नो गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' स साधुः एवम्-उक्तरीत्या ज्ञात्वा विज्ञाय नो ग्रामानुग्रामं-ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छेत्, अपि तु हेमन्तस्य पञ्चदशदिनपर्यन्तं तत्रैव निवसेदित्यर्थः ॥सू० ४॥

मूलम्-अह पुणेवं जाणिज्जा-चत्तारि मासा वासावासाणं वीइक्कंता, हेमंताण य पंचदस रायकप्पे परिवुसिए, अंतरा से मग्गे अप्पंडा अप्प-पाणा अप्पबीआ अप्पहरिया अप्पोदगा अप्पुत्तिगपणगदगमट्टिया जाव असंताणगा बहवे जत्थ समणमाहणअतिहिकिवणवणीवगा उवागया उवागच्छंति उवागमिस्संति वा सेवं णच्चा तओ संजयामेव गामाणु-गामं दूइज्जिज्जा ॥सू० ५॥

छाया-अथ पुनरेवं जानीयात्-चत्वारो मासा वर्षावासानां व्यतिक्रान्ताः, हेमन्तानां च पञ्चदश रात्रिकल्पे पर्युषिते, अन्तरा तस्य मार्गः अल्पाण्डाः अल्पप्राणाः अल्पबीजाः अल्प-हरिताः अल्पोदकाः अल्पोत्तिङ्गपनकदकमृत्तिका यावत् असन्तानकाः बहवो यत्र श्रमण-ब्राह्मण अतिथिकृपणवनीपकाः उपागताः, उपागच्छन्ति, उपागमिष्यन्ति वा, स एवं ज्ञात्वा ततः संयत एव ग्रामानुग्रामं गच्छेत् ॥सू० ५॥

ट्टिया जाव ससंताणगा' लूतातंतूजालरूप संतानपरंपरा वाला मार्ग होता है, तथा 'णो जत्थ समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगा' जहां श्रमण, चरक शाक्य, वगैरह तथा ब्राह्मण अतिथि कृपण दिन गरीब एवं याचक 'जाव उवागच्छंति' अधिक प्रमाण में आते जाते न हो, आये न हो या आने वाले न हो अर्थात् मार्ग सुलभ न होने से गमनागमन रहित हो 'सेवं णच्चा णो गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' पूर्वोक्त साधुओं के जानने में इस प्रकार से आवे तो उसको एक ग्रामसे दूसरे ग्राम जाना उचित नहीं। अर्थात् विहार नहीं करना चाहिए ॥ सू० ४ ॥

સન્તાન પરંપરાવાળો માર્ગ થઈ ગયેલ હોય તથા 'णो जत्थ समणमाहणअतिहिकिवण-वणीमगा' જ્યાં શ્રમણ-શાક્યચરક વિગેરે તથા બ્રાહ્મણ અતિથિ કૃપણ દીન ગરીબ અને યાચકો 'जाव उवागच्छंति' યાવત્ આવતા જતા ન હોય આવ્યા ન હોય કે આવનાર ન હોય અર્થાત્ માર્ગ સુલભ ન હોવાથી અવરજવર રહિત હોય सेवं णच्चा णो गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' પૂર્વોક્ત સાધુઓના જાણવામાં એવું આવે તો તેમણે એક ગામથી બીજે ગામ જવું નહીં અર્થાત્ વિહાર કરવો નહીં ॥ સૂ. ૪ ॥

टीका—अथ वर्षाकालिकचातुर्मास्ये व्यतीते ऽपि वर्षायाः सद्भावे हेमन्तस्य पञ्चदश दिनपर्यन्तं तत्रैव निवासेऽपि तदनन्तरं ग्रामान्तरं गन्तव्य मित्याह—'अह पुणेवं जाणिज्जा—' अथ यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्—'चत्तारि मासा वासावासाणं वीइक्कंता' चत्वारो मासाः श्रावणभाद्रपदाश्विनकार्तिकमासरूपाः, वर्षावासानां—वर्षाकालानाम् व्यतिक्रान्ताः व्यतीताः 'हेमंताण य पंचदसरायकप्पे परिवुसिए' हेमन्तानाञ्च पञ्चदशरात्रिकल्पे पर्युषिते व्यतीते सति 'अंतरा से मग्गे अप्पंडा' अन्तरा—ग्रामाद् ग्रामान्तरमध्ये तस्य साधोः मार्गाः पन्थानः अल्पाण्डाः अण्डरहिताः अल्पशब्दस्य ईषदर्थकतया नञर्थे पर्यवसानात्, तथा 'अप्प-पाणा' अल्पप्राणाः—प्राणिवर्जिताः 'अप्पबीआ' अल्पबीजाः—बीजाङ्कुररहिताः 'अप्पहरिया' अल्पहरिताः—हरिततृणादिवर्जिताः 'अप्पोदगा' अल्पोदकाः शीतोदकरहिताः 'अप्पुत्तिंग-

अब वर्षाकालिक चातुर्मास्य के बीतने पर भी वर्षा चालु रहने पर हेमन्त ऋतु के भी पन्द्रहदिन तक उसी जगह निवास कर बाद में साधु तथा साध्वी को दूसरे ग्राम जाना चाहिये यह बतलाते हैं—

टीकार्थ—'अह पुणरेवं जाणिज्जा—चत्तारि मासा वासावासाणं वीइक्कंता' अथ यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूपसे साधु और साध्वी जान ले कि वर्षावास चातुर्मास्य वर्षाकाल के चार महीने व्यतीत हो गये हैं और—'हेमंताण पंचदसरायकप्पे परि-वुसिए' हेमन्तऋतु के भी पन्द्रह दिन रात्रिकल्प व्यतीत हो चुके हैं और 'अंतरा-से मग्गे' उस साधु के और साध्वी के गमन के मार्ग भी अर्थात् एक ग्राम से दूसरे ग्रामके मध्य के मार्ग भी 'अप्पंडा' थोडे ही अण्डों वाले हैं यहां पर भी अल्प शब्द ईषद् अर्थक होने से नञर्थ में पर्यवसान होने से अण्ड रहित अर्थ समझना चाहिये इस प्रकार 'अप्पपाणे' अल्पप्राण अर्थात् प्राणियों से रहित है एवं 'अप्पबीआ' अल्पबीज वाले अर्थात् बीज रहित भी हैं तथा 'अप्पहरिया' अल्पहरित याने हरेभरे तृणघास वगैरह से रहित मार्ग हो चुका है एवं 'अप्पो-

હવે વર્ષાઋતુના ચાતુર્માસ વીત્યા બાદ વરસાદ ચાલુ હોય તો હેમન્ત ઋતુના પણુ ૫દર દિવસ એજ સ્થળે નિવાસ કર્યા બાદ સાધુ અને સાધ્વીને વિહાર કરવા માટેનુ સૂત્રકાર કથન કરે છે.—

ટીકાર્થ— 'अह पुण एवं जाणिज्जा' હવે જો તેઓના જાણુવામાં એવુ' આવે કે 'चत्तारि मासा वासावासाणं वीइक्कंता' વર્ષાકાળના ચારમાસ વીતી ગયા છે. 'हेमंताणय' અને હેમન્ત ઋતુના પણુ 'पंचदसरायकप्पे' ૫દર દિવસ રૂપ રાત્રીકલ્પ 'परिवुसिए' વીતી ગયેલા છે 'अंतरा से मग्गे' અને તે સાધુને જવાના માર્ગ પણુ 'अप्पंडा अप्पपाणा' થોડા જ ઇંડાવાળો છે. અહીયા પણુ અલ્પ શબ્દ ઇષિત્ અર્થમાં હોવાથી નઞ અર્થમાં પર્ય-વસિત થયેલ છે તેથી ઇંડાઓ વિનાનો તેમ અર્થ સમજવો. એજ પ્રમાણે અલ્પ પ્રાણ અર્થાત્ પ્રાણિયો વિનાનો તથા 'अप्पबीया अप्पहरिया' બિજ રહિત અને લીલોતરીવાળા

पणगदगमट्टिया जाव असंताणगा' अल्पोत्तिङ्गपनकदकमृत्तिकायावत् असन्तानकाः क्षुद्र-जीवजन्तुत्रसरूपोत्तिङ्गपनकाः दकमृत्तिकाः शीतोदकमिश्रितमृत्तिकाः यावत्–लूतातन्तुजाल-रूपससन्तानवर्जिताः मार्गा सन्ति 'बहवे जत्थ समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगा' बहवः अनेके यत्र–यस्मिन् ग्रामादौ यदा श्रमणब्राह्मणअतिथिकृपणवनीपकाः 'उवागया उवाग-च्छंति उवागमिस्संति वा' उपागताः, उपागच्छन्ति, उपागमिष्यन्ति वा 'सेवं णच्चा' स साधुः एवम्–उपर्युक्तरीत्या ज्ञात्वा–विज्ञाय 'तओ संजयामेव' ततः तदनन्तरम्, संयतः एव–संयमनियमपालनपूर्वकमेव 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' ग्रामानुग्रामम् ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छेत् विहारं कुर्यात्, न कथमपि तत्र निवसेदिति भावः ॥सू० ५॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे पुरओ जुगमायाए पेहमाणे दट्ठूण तसे पाणे उद्धट्टु पादं रीइज्जा साहट्टु

दगा' अल्पोदक याने शीतोदक से भी रहित रास्ता हो चुका है और 'अप्पु-त्तिंग' अल्पउत्तिङ्ग छोटे छोटे ऊल वगैरह जीवों से रहित है एवं 'पणगदग मट्टिया जाव' अल्प फनगा चिटी पिपरी वगैरह सूक्ष्म जीवजन्तुओं से रहित मार्ग हो गया है एवं शीतोदक मिश्रित गिलि मोट्टी भी नहीं है एवं यावत् 'असंताणगा' मकराका जाल जन्तु संतान परम्परा से भी रहित मार्ग हो चुका है और जहां पर 'बहवे समणमाहणअतिहि' बहुत से श्रमण शाक्य चरक प्रभृति साधु सन्यासी और ब्राह्मण अतिथि अभ्यागत 'किवणवणीमगा उवागया' कृपण–दीन–द्ररिद्र और वनीपक याचक आ गये हो और 'उवागच्छंति उवाग-मिस्संति' आ जाते हों और आनेवाले हों ऐसा 'सेवं णच्चा' जानकर वह साधु और साध्वी 'तओ संजयामेव' संयम पूर्वक ही 'गामाणुगामं 'दूइज्जिज्जा' ग्रामा-नुग्राम–एक ग्राम से दूसरे ग्राम चला जाय किन्तु किसी भी तरह उस जगह में नहीं रहे जहां कि चातुर्मास रहे हो ॥सू० ५॥

ઘાસો વિગેરેથી રહિત થયેલ છે તથા 'अप्पोदगा अप्पुत्तिंगपणगा' શીતોદક રહિત રસ્તો થઈ ગયેલ છે તથા અલ્પ ઉત્તિંગ અર્થાત્ ઝીણાઝીણા જીવોથી રહિત તથા અલ્પપનક કીડી પતંગિયા વિગેરે ઝીણા જીવજંતુઓ વિનાનો માર્ગ થઈ ગયેલ છે. 'दगमट्टिया जाव असंताणगा' તથા ઠંડા પાણીવાળી લીલી માટિ પણ નથી. એવં યાવત્ મકોડાની જાલ-તંતુ પરંપરાથી પણ રહિત માર્ગ છે તથા 'बहवे जत्थ समणमाहण' જ્યાં ઘણા શ્રમણ શાક્ય ચરક વિગેરે સાધુ સંન્યાસી અને બ્રાહ્મણ તથા 'अतिहि किवणवणीमगा' અતિથિ અભ્યાગત કૃપણ–દીન દરિદ્ર અને યાચકો 'उवागया उवागच्छंति उवागमिस्संति वा' આવી ગયેલ હોય અને આવતા જતા હોય અને આવવાના હોય 'सेवं णच्चा तओ संजयामेव' આ પ્રમાણે જાણીને તે સાધુ અને સાધ્વીએ સંયમપૂર્વક જ 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' એક ગામેથી બીજે ગામે વિહાર કરવો પણ વર્ષાવાસના સ્થાને કોઈપણ રીતે રહેવુ નહીં ॥૫॥

पायं रीइज्जा वितिरिच्छं वा कट्टु पायं रीइज्जा, सइ परक्कमे संजयामेव परिक्कमिज्जा नो उज्जुयं गच्छिज्जा, तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥सू० ६॥

छाया-स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं गच्छन् पुरतः युगमात्रया प्रेक्षमाणः दृष्ट्वा त्रसान् प्राणिनः, उद्धृत्य पादम् रीयेत, संहृत्य पादम् रीयेत, तिरश्चीनं वा कृत्वा पाद रीयेत, सति पराक्रमे संयत एव पराक्रमेत् नो ऋजुना गच्छेत्, ततः संयत एव ग्रामानुग्रामं गच्छेत् ॥सू० ६॥

टीका-सम्प्रति मार्गयतनामधिकृत्य वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामं-ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छन् पुरओ जुगमायाए' पुरतः-अग्रतः, युगमात्रया-सार्धहस्तत्रयप्रमाणम् भूभागं 'पेहमाणे' प्रेक्षमाणः पश्यन् गच्छेदित्यग्रेणान्वयः, 'दट्ठूण तसे पाणे' त्रसान् प्राणिनः पतङ्गकीटादीन् दृष्ट्वा अवलोक्य 'उद्धट्टु पादं रीइज्जा' उद्धृत्य पादम् उत्थाप्य तलाग्रभागेन पादपातप्रदेशम् उल्लङ्घ्य रीयेत-गच्छेत् सार्द्धहस्तत्रयप्रमाणं भू भागं पश्यन् मार्गस्थितान् कीटादित्रसान् वर्जयित्वा गमनं कुर्यादित्यर्थः, साहट्टु पायं रीइज्जा' संहृत्य-स्वाभिमुखं संकोच्य पादं रीयेत-गच्छेत्, 'वितिरिच्छं वा कट्टु पायं रीइज्जा' तिरश्चीनं वक्रं वा पादं कृत्वा रीयेत-गच्छेत् 'सइ परक्कमे संजायामेव परिक्कमेज्जा' सति पराक्रमे अन्यस्मिन् गमनमार्गे सतितु

अब मार्ग यतना (अर्थात् मार्ग में किस तरह चलना चाहिये) को लक्ष्य कर बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी को एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए 'पुरओ जुगमायाए पेहमाणे' आगेसामने की ओर युगमात्रा अर्थात् साडे तीन हाथ प्रमाण भूभाग को देखते हुए 'दट्टुणतसे पाणे' त्रस पतंग किटादि प्राणियों को देखकर 'उद्धट्टु पादं रीइज्जा' पाद को उठाकर चलना चाहिये और 'सहट्टु पायं-रीइज्जा' पादको अपनी ओर सङ्कुचित करके जाना चाहिये या 'वितिरिच्छं वा कट्टु पायं रीइज्जा' पदको टेढा करके चले और 'सइ परक्कमे' दूसरे मार्ग होने

હવે માર્ગ યતનાનો પ્રકાર સૂત્રકાર બતાવે છે—

ટીકાર્થ—'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વીએ 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતાં 'पुरओ जुगमायाए पेहमाणे' આગળ સામી બાજુ યુગમાત્રા અર્થાત્ સાડાત્રણ હાથ પ્રમાણ જમીનને જોઈને 'दट्टूणतसे पाणे' ત્રસ પ્રાણી અર્થાત્ પતંગિયા વિગેરેને જોઈને 'उद्दट्टूपादं रीइज्जा' પગને ઉંચા કરીને ચાલવું જોઈએ. તથા 'साहट्टु पादं रीइज्जा' પગને પોતાના બાજુ સંકુચિત કરીને ચાલવું જોઈએ અથવા 'वितिरिच्छं

संयतमेव तेनैव मार्गान्तरेण यतनापूर्वकं पराक्रमेत् गच्छेत् 'नो उज्जुयं गच्छिज्जा' नो ऋजुना सरलेनापि मार्गेण बहुप्राणियुक्तेन गच्छेत्. तदुपसंहरन्नाह–'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' ततः तस्मात् कारणात् संयतमेव यतनापूर्वकमेव बहुप्राणिरहित मार्गेणैव ग्रामानुग्रामम् ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छेत् । तथा च बहुजीवजन्तुरहितगमनमार्गाभावउक्तगमन विधिः प्रतिपादितः, तथाविधगमनमार्गसत्वेतु तेनैव गमनं कर्तव्यमिति ॥सू० ६॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से पाणाणि वा बीआणि वा हरिआणि वा उदए वा मट्टिआ वा अविद्धत्थे सइपरक्कमे संजयामेव परिक्कमिज्जा नो उज्जुअं गच्छिज्जा तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥सू० ७॥

छाया–सभिक्षु र्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं गच्छन् अन्तरा तस्य प्राणिनो वा बीजानि वा हरितानि वा उदकं वा मृत्तिका वा, अविध्वंसमानो सति पराक्रमे संयतमेव परिक्रमेत्

पर 'संजयामेव परिक्कमिज्जा' संयमपूर्वक उसी दूसरे मार्ग से जाना चाहिये किन्तु 'णो उज्जुयं गच्छिज्जा' बहुत प्राणियों से युक्त सीधे मार्ग से नहीं जाना चाहिये क्योंकि उस अनेक जीव जन्तुओं से युक्त रास्ते से जाने में अनेकों जीवों की हिंसा होगी और उससे साधु साध्वी को संयम विराधना होगी अर्थात् बहुत जीव जन्तु रहित गमन मार्ग नहीं होने पर उसी मार्ग से जाने की विधि बतलायी गयी है किन्तु यदि जीव जन्तु रहित दूसरा मार्ग हो तो 'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' संयमपूर्वक ग्रामानुग्राम उसी दूसरे जीव जन्तु रहित मार्ग से जाना चाहिये, किन्तु जीव जन्तु वाले मार्ग के सरल सीधे होने पर भी उससे नहीं जाना चाहिये उस सरल मार्ग से जाने से जीव हिंसा की संभावना रहेगी, इसलिये जीवजन्तु रहित मार्ग से ही जाना चाहिये जिस से जीवजन्तु की हिंसा न हो ऐसा अवश्य ध्यान रखना चाहिये ॥सू० ६॥

वा कट्टु पायं रीइज्जा' પગને વાંકા કરીને ચાલવુ અને 'सइ परकमे संजयामेव परिकमिज्जा' બીજો રસ્તો હોય તો સંયમપૂર્વકએ બીજા માર્ગેથી જવુ પરંતુ 'णो उज्जुयं गच्छिज्जा' પણ ઘણા પ્રાણિયોવાળા સીધા રસ્તેથી ન જવું, કેમ કે અનેક જીવ જંતુઓવાળા રસ્તેથી જવાથી અનેક જીવોની હિંસા થાય છે અને તેનાથી સાધુ સાધ્વીને સંયમ વિરાધના થાય છે અર્થાત્ ઘણા જીવજંતુઓ વિનાનો જવાનો રસ્તો ન હોય તો એ માર્ગેથી જવાની વિધિ કહી છે. પરંતુ જો જીવજંતુ વિનાનો બીજો માર્ગ હોય તો બીજે રસ્તેથી જવુ પણ જીવજંતુઓ વાળો માર્ગ સરળ સીધો હોય તો પણ તે માર્ગેથી ન જવુ. કારણ કે એ સરળ માર્ગેથી જવાથી જીવ હિંસાની સંભાવના રહે છે તેથી જીવજંતુ વિનાના માર્ગેથી જ 'तओ संजयामेव गच्छिज्जा' સંયમપૂર્વક જવું એજ યોગ્ય છે. ॥સૂ૦ ६॥

नो ऋजुकं गच्छेत्, ततः संयतमेव ग्रामानुग्रामं गच्छेत् ।।सू० ७।।

टीका-पूर्वोक्तार्थमेव प्रकारान्तरेण प्रतिपादयन्नाह 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं' ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद् ग्रामान्तरं 'दूइज्जमाणे' गच्छन् 'अंतरा से पाणाणि वा बीआणि वा' अन्तरा गमनमार्गमध्ये तस्य साधोः प्राणिनो वा 'द्वीन्द्रियादयो जीवाः, बीजानि वा-शाल्यादि बीजानि वा हरिआणि वा' हरितानि वा-हरित वनस्पतितृणानि वा 'उदएवा' उदकं वा-शीतोदकं वा 'मट्टिया वा' मृत्तिका वा उदकमिश्रितमृत्तिका वा 'अविद्धत्थे' अविध्वंसमाना सचित्ता यदि मिलेयुस्तर्हि 'सइपरक्कमे-सतिपराक्रमे अन्यस्मिन् सचित्तप्राण्यादिरहिते गमनमार्गे सति तेनैव गमनमार्गेण 'संजयामेव परिक्कमिज्जा' संयतमेव-यतना पूर्वकमेव परिक्रमेत-गच्छेत् ग्रामाद्ग्रामान्तरं यायात् 'नो उज्जुयं गच्छिज्जा' नो ऋजुना सरलेन अपि सचित्तप्राण्यादि युक्तेन मार्गेण गच्छेत् 'तओ संजयामेव' सर्वथा यतनापूर्वकमेव 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' ग्रामानुग्रामम् ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छेत् येन संयमात्मविराधना न स्यात् ।।सू० ७।।

अब फिरभी उसी पूर्वोक्तार्थ को दूसरे प्रकार से बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु साधु और भिक्षुकी साध्वी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए-'अंतरा से मग्गे' उन दोनों ग्रामों के बीच में उस साधु और साध्वी को 'पाणाणि वा, बीयाणि वा' बहुत से प्राणि एवं बहुत बीज 'हरिआणि वा' हरित तृण घास एवं 'उदएवा' उदक-कच्चा पानी और 'मट्टिया वा' मिट्टी अर्थात् उदक मिश्रित गिलिमिट्टी ये सब यदि 'अविद्धत्थे' अविध्वस्त अर्थात् सचित्त हो तो 'सइपरक्कमे' दूसरे मार्ग के सचित्त प्राण्यादि से रहित होने पर उसी सचित्त प्राणि से रहित मार्ग से जाना चाहिये 'संजयामेव' संयमपूर्वक अर्थात् 'परिक्कमिज्जा' यतना पूर्वक ही एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाय किन्तु 'णो उज्जुय गच्छिज्जा' उस ऋजु सरल मार्ग से नहीं जाना चाहिये 'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' क्योंकि इस मार्ग में अन्य मार्ग में अनेक जीवजंतु की हिंसा की संभा-

---

હવે એ પૂર્વોક્ત કથનને બીજી રીતે પ્રતિપાદિત કરે છે—

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' એ પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતા 'अंतरा से पाणाणि वा' એ બેઉ ગામોની વચ્ચે એ સાધુ અને સાધ્વીએ ઘણા પ્રાણિયો તથા 'बीयाणि वा' ઘણી બી વાળી વનસ્પતિ 'हरियाणि वा' તથા ઘણી એવી તૃણ ઘાસ વિગેરે વનસ્પતિ 'उदए वा मट्टिया वा' ઠંડુપાણી તથા જલ મિશ્રિતલીલી માટી આ બધા જો 'अविद्धत्थे' અવિધ્વસ્ત અર્થાત્ સચિત્ત હોય તો 'सइपरक्कमे' બીજા માર્ગેથી જ્યાં સચિત્ત પ્રાણિયો ન હોય તેવા માર્ગેથી 'संजयामेव परिक्कमिज्जा' સંયમપૂર્વક જવું અર્થાત્ યતના પૂર્વક જ એક ગામથી બીજે ગામ જવું. પરંતુ એવા પ્રાણિયો વિગેરેથી યુક્ત સરળ માર્ગેથી ન જવું કારણ કે જીવ જંતુઓવાળા માર્ગેથી

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से विरूवरूवाणि पच्चंतिगाणि दस्सुगाययणाणि मिलिक्खूणि अणायरियाणि दुसन्नप्पाणि दुप्पन्नवणिज्जाणि अकालपडिबोहीणि अकालपरिभोईणि सइलाढे विहाराए संथरमाणेहिं जाणवएहिं नो विहारवडियाए पवज्जिज्जा गमणाए, केवलीबूया आयाणमेयं, तेणं वाला अयं तेणे अयं उवचरए अयं तओ आगए त्तिकट्टु तं भिक्खुं अक्कोसिज्ज वा जाव उद्दविज्ज वा, वत्थं पडिग्गहं कंबलं पायपुंछणं अच्छिदेज्ज वा अभिंदेज्ज वा, अवहरिज्ज वा परिट्ठविज्ज वा, अह भिक्खू णं पुव्वोवदिट्ठा पइण्णा जाव जं णो तहप्पगाराणि विरूवरूवाणि पच्चंतिआणिदस्सुगायतणाणि जाव विहारवत्तियाए णो पवज्जेज्जा गमणाए, तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जेज्जा ॥सू० ८॥

छाया-स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं गच्छन् अन्तरा तस्य विरूपरूपाणि प्रात्यन्तिकानि दस्युकायतनानि म्लेच्छानि अनार्याणि दुःसंज्ञाप्यानि दुःप्रज्ञाप्याणि अकालप्रतिबोधानि अकालपरिभोजीनि सति लाढे विहाराय संस्तरमाणेषु जनपदेषु नो विहारप्रतिज्ञया प्रतिपद्येत गमनाय, केवली ब्रूयाद्-आदानमेतत्, ते खलु बाला अयं स्तेनः, अयम् उपचरकः, अयं तत आगत इति कृत्वा तं भिक्षुम् उत्क्रोशेत् वा यावद्-उपद्रवेत् वा वस्त्रं पतद्ग्रहं कम्बलं पादप्रोञ्छनम् आच्छिन्द्युः वा, भिन्द्युर्वा, अपहरेयुर्वा परिष्ठापयेयु र्वा, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा, यावद् यत् नो तथा प्रकाराणि विरूपरूपाणि प्रात्यन्तिकानि दस्युकायतनानि यावत् विहारप्रतिज्ञया नो प्रतिपद्येत गमनाय, ततः संयतमेव ग्रामानुग्रामं गच्छेत् ॥सू० ८॥

टीका-सम्प्रति प्रकारान्तरेण पूर्वोक्तमेव गमननिषेधं प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं-दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामम्-ग्रामान्तरं

यना है इसलिये इस सरल मार्ग से नहीं जावें अन्यथा संयमपूर्वक सरलमार्ग से जाने पर संयम आत्म विराधना होगी ॥ सू० ७॥

अब फिर भी दूसरे ढङ्ग से पूर्वोक्त गमन निषेध को ही बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त

જવાથી એની હિંસા થવાનો ભય રહે છે. તથા એ પ્રકારના સરળ માર્ગથી જવાથી સંયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. ॥ સૂ ૭ ॥

હવે બીજા પ્રકારથી એ ગમન નિષેધનું જ કથન કરે છે.-

गच्छन् 'अंतरा से विरूवरूवाणि' तस्य साधोः अन्तरा-मार्गमध्ये विरूपरूपाणि अनेकानि 'पच्चंतिगाणि' प्रात्यन्तिकानि सीमासमीपवर्तीनि 'दस्सुगाययाणि' दस्युगायतनानि चौर स्थानानि 'मिलक्खूणि' म्लेच्छस्थानानि 'अणायरियाणि' अनार्याणि-अनार्यस्थानानि 'दुसन्नप्पाणि' दुःसंज्ञाप्यानि-दुःखेन संज्ञापयितुं शक्यानि दुरुच्चार्य नामानि 'दुप्पन्नवणि ज्जाणि' दुःप्रज्ञाप्यानि दुःखेन बोधयितुं शक्यानि दुर्बोध्यानि इत्यर्थः 'अकालपडिबोहीणि' अकालप्रतिबोधीनि असमयप्रतिबोधीनि निशीथमध्य रात्र्यादौ जागरणकर्तृणि 'अकाल-परिभोईणि' अकालप्रतिभोजिनि असमयभोजनकर्तृणि 'सइलाढे विहाराए' सति लाढे विहाराय विहारयोग्येषु 'संथरमाणेहिं जाणवएहिं' संस्तरमाणेषु जनपदेषु सत्सु 'नो विहार-प्रतिज्ञया विहारार्थं 'पवज्जेज्जा गमणाए' प्रतिपद्येत गमनाय, पूर्वोक्त दस्युस्थानेषु गन्तु

भिक्षु-साधु और भिक्षुकी साध्वी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए 'अंतरा से विरूवरूवाइं' उस साधु को मार्ग के मध्य में विरूपरूप अनेक प्रकार के 'पच्चंतिगाणि' प्रात्यान्तिक सीमाके निकटवर्ती 'दस्सुगाययाणि' चौर दस्यु डाकू के स्थान मिलेगे और 'मिलक्खूणी अणारियाणि' अनेकों म्लेच्छों के स्थान होगें 'दुसन्नप्पाणि' अनेकों अनार्यों के स्थान होगें जिन स्थानों को हम बडी कठिनाई से उच्चारण कर सकते है और 'दुप्पन्नवणिज्जाणि' जिन स्थानों का हम बोध या वर्णन भी नही कर सकते हैं और 'अकाल पडिबोहीणि' जिन स्थान में निशीथ दो पहर निशा रात्रि में जागने वाले रहते हैं एवं 'अकाल-परिभोईणो' अकाल असमय में ही वे चोर डाकू लुटेरा कंसियारा वगैरह भोजन करने वाले होते हैं 'सइलाढे विहाराए' इस प्रकार के खतरे से भरे हुए स्थानों में विहार नही करना चाहिये अर्थात् विहार करने योग्य जनपदों के रहने पर ऐसे लुटेरे चोर डाकू से भरे हुए स्थानों के बीच से विहार करना ठीक नहीं हैं क्योंकि 'संथरमाणेहिं जाणवएहिं' ऐसे चोर डाकू लुटेरे वे साधु और साध्वी

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' એ પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'गामाणुगामं दुइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જવા 'अंतरा से विरूवरूवाणि' એ સાધુને માર્ગમાં અનેક પ્રકારના 'पच्चंतिगाणि' પ્રાત્યાન્તિક સીમાની સમીપ 'दसुगाययाणि' ચોર લુટારાના સ્થાનો તથા 'मिलक्खुणि' મ્લેચ્છોના અનેક સ્થાનો મળે તથા 'अणारियाणि' અનાર્યોના સ્થાનો તથા 'दुसन्नप्पाणि' જે સ્થાનોના નામો ઘણી મુશ્કેલીથી કહી શકીયે છીએ અને 'दुप्पन्न-वणिज्जाणि' જે સ્થાનોનું વર્ણન પણ કરી શકતા નથી તથા 'अकालपडिबोहीणि' જે સ્થાનોમાં બે પહોર રાતે જાગનારા ચોર અને લુટારાઓ રહે છે અને 'अकालपरिभोइणो' અકાળમાં જ ચોર લુટારા વિગેરે ભોજન કરતા હોયછે. આ પ્રકારના મુશ્કેલી ભર્યા સ્થાનોમાં વિહાર કરવો નહીં 'सइलाढे विहाराए संथरमाणेहिं' વિહાર કરવા યોગ્ય પ્રદેશો

संकल्पं मनसि विचारं वा न कुर्यादित्यर्थः, हेतुमाह 'केवली बूया-आयाणमेयं' केवली ब्रूयात्-भगवान्-तीर्थङ्कर उपदिशति आदानम् कर्मबन्धकारणम् एतत्-दस्युस्थानमध्य गमनम् तथाहि 'तेणं बाला अयं तेणे अयं उवचरए' ते खलु दस्युस्थानस्थिताः दस्यूनां बालकाः अयं साधुःस्तेनः चौरो वर्तते, अयं साधुः उपचरकः गुप्तचरो वर्तते 'अयं तओ आगएत्ति कट्टु' अयम् साधुः ततः शत्रुनिकटाद् आगतोऽस्ति इति कृत्वा-इत्येवं रीत्या व्याहृत्य 'तं भिक्खु अक्कोसिज्ज वा जाव उद्दविज्ज वा' तं भिक्षुम् उत्क्रोशेयु र्वा आक्रुश्य दूषयेयुः,

को विहार करते हुए देखकर सब वस्तु लूटलेगें और मार भी डालेंगे इसलिये 'णो विहारवडियाए पव्वज्जिज्जा' इस प्रकार के खतरे से भरे हुए स्थानों के मध्य से 'गमणाए' नहीं जाना चाहिये इसी तात्पर्य से कहते हैं कि 'केवलीबूया आयाणमेय' केवली केवलज्ञानी भगवान् महावीर स्वामी ने कहा हैं कि यह डाकू चौर लुटेरा शैतानों के रहने के स्थानों के बीच गमन करना साधु और साध्वी के लिये आदान है अर्थात् कर्मबंधका कारण माना जाता है क्योंकि 'तेणं बाला अयं-तेणो' उस दस्यु डाकू चौर वगैरह के स्थान में रहने वाले डाकू चोरों के लडके इस प्रकार वक्ष्यमाण रूपसे कहने लगेंगे कि यह साधु स्तेन चोर है और 'अयं उव-चरए' यह साधु उपचर अर्थात् गुप्तचर (सि. आई. डी.) है और 'अयं तओ आग एत्तिकट्टु' यह साधु गुप्तचर रूप से शत्रुके निकट से आया है ऐसा कहकर के 'तं भिक्खु अक्कोसिज्ज वा' उस साधुको आक्रोशित करेगे अर्थात् आक्रोश निन्दा करके दूषित करे गे और 'जाव उद्दविज्ज वा' यावत् दण्डें से आहत भी करेंगे अर्थात् वे चोर डाकू के शैतान लडके साधु को लगुड यष्टि वगैरह से

હોય તો આ લુટારા ચોરો વિગેરેથી ભરેલા 'जाणवएगहिं' સ્થાનોમાથી 'णो विहार-पडियाए' વિહારની ઇચ્છાથી 'पवज्जिज्जा गमणाए' જવા માટે ઉદ્યુક્ત થવુ નહી કેમ કે આવા ચોર લુટારાઓ સાધુ અને સાધ્વીને વિહાર કરતા જોઈને તેમની વસ્તુઓ લૂંટી લેશે તથા મારી પણ નાખવાનો સંભવ રહે છે તેથી આવા પ્રકારના ભય ભરેલા સ્થાનોમાંથી જવું નહીં એજ હેતુથી સૂત્રકાર કથન કરે છે. 'केवलीवूया' કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ કહ્યું છે કે-'आयाणमेयं' ચોર લુટારાઓને રહેવાના સ્થાનોની વચમાંથી ગમન કરવું તે સાધુ અને સાધ્વીને કર્મબંધનુ કારણ માનવામા આવે છે કારણ કે 'ते णं वाला अयतेणे' એ લુટારૂના સ્થાનોમા રહેનારા ચોર ડાકુના છોકરાઓ એવી રીતે કહેશે કે સાધુ ચોર છે 'अयं उवचरए' આ સાધુ ગુપ્તચર (સી આઈ. ડી) છે અને 'अय तओ आगएत्ति कट्टु' આ સાધુ ગુપ્તચર રૂપે શત્રુઓની પાસેથી આવેલ છે, એ પ્રમાણે કહીને 'तं भिक्खुं अक्कोसिज्ज वा' એ સાધુની નિંદા કરીને દોષિત કરશે 'जाव उद्दविज्ज वा' તથા યાવત્ દંડાથી તાડિત પણ કરશે અર્થાત્ એ ચોર લુટારાના બદમાસ છોકરાઓ સાધુને સોટી કે લાકડી વિગેરેથી માર પણ મારશે. એને કદાચ મારી પણ નાખે કે

यावद्-दण्डेन ताडयेयुः, जीविताद् व्यपरोपयेयु र्वा उपद्रवेयुः उपद्रवं वा कुर्युः, 'वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा' वस्त्रम् वा पतद् ग्रहम्, कम्बलं वा पादप्रोञ्छनं वा 'अच्छिदिज्ज वा भिंदिज्ज वा' आच्छिन्द्यु र्वा, भिन्द्यु र्वा 'अवहरिज्ज वा' अपहरेयु र्वा- वस्त्रादीना मपहरणं वा कुर्युः, 'परिहविज्जा वा' परिष्ठापयेयु र्वा-छिन्न भिन्नं कृत्वा क्वचित् प्रक्षिपेयुः 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा जाव' अथ-तस्मात् भिक्षूणां साधूनां साध्वीनाञ्च कृते पूर्वोपदिष्टा-तीर्थकृदुक्ता एषा प्रतिज्ञा यावद्-एष उपदेशः एतत् कारणम् 'जं तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं' यत् तथा प्रकाराणि पूर्वोक्तरूपाणि अनेकानि 'पच्चंतियाणि' प्रात्यन्तिकानि सीमा समीपवर्तीनि 'दस्सुगायतणाणि' दस्युकायतनानि दस्युचौरस्थानानि 'जाव विहारवत्तियाए' यावत्-म्लेच्छस्थानानि अनार्यस्थानानि दुःसंज्ञाप्यानि दुःप्रज्ञाप्यानि

ताडन भी करेंगे और जीवन से भी मार डालेंगे या अनेक प्रकार के उपद्रव भी करेंगे और 'वत्थं वा पडिग्गहं वा, कंबलं वा' वस्त्र कपडा पतत्ग्रह-पात्र-भाजन कंबल और 'पायपोंच्छणं वा, अच्छिदिज्ज वा' और पादप्रोंछन वगैरह को भी छीन लेंगे तथा 'भिंदिज्ज वा' भेदन भी कर डालेंगे, या 'अवहरिज्ज वा' वस्त्रादि का अपहरण भी कर लेंगे तथा 'परिट्ठविज्ज वा' वस्त्रादि वगैरह उपकरणों को चीर फार कर या तोडफोड कर कहीं भी फेंक डालेंगे इसलिये इस प्रकार के चोर डाकू लुटेरे वगैरह के रहने के स्थानों के मध्य से साधु और साध्वी को नहीं विहार करना चाहिये इस तात्पर्य से कहते हैं कि 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा जाव' अथ भिक्षु-साधुओं के लिये पूर्व में भगवान् महावीर स्वामीने इस प्रकार की प्रतिज्ञा अर्थात् उपदेश दिया है कि 'तहप्पगाराइं' इस प्रकारके पूर्वमें वर्णित 'विरूवरूवाइं पच्चंतियाणि' विरूपरूप अनेकों प्रात्यान्तिक सीमा समीपवर्ती 'दस्सुगायतणाणि' दस्यु डाकू चोर लुटेरे के आयतनो स्थानों के मध्य मार्ग से गमन नहीं करना चाहिये एवं 'जाव

અનેક પ્રકારની પીડા કરે તથા 'वत्थं वा पडिग्गहं वा' વસ્ત્ર અથવા પાતરાઓ અથવા कंबलं वा पायपोंछणं वा' કામળ કે પાદપ્રોછન વિગેરે પણ 'अच्छिदिज्ज वा' આચકીલે તથા 'भिंदिज्ज वा' તેનુ ભેદન અર્થાત્ ભાગ ફોડ પણ કરી નાખે અથવા 'अवहरिज्ज वा' લુટી પણ લે તથા 'परिट्ठविज्ज वा' વસ્ત્રાદિ ઉપકરણોને ફાડી નાખીને કે પાત્રાદિને તોડી ફોડીને ફેંકી પણ દે તેથી આવા પ્રકારના ચોર કે લુટારાઓને રહેવાના સ્થાનોમાથી સાધુ કે સાધ્વીએ વિહાર કરવો નહીં એજ વાત સૂત્રકાર નીચેના સૂત્રાંશથી કહે છે-'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा एस पइण्णा' તેથી સાધુ અને સાધ્વીને ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ આ પ્રમાણેનો પૂર્વોક્ત રીતે ઉપદેશ કરેલ છે તથા 'जं तहप्पगार विरूवरूवाइं' આવા પ્રકારના દુર્જનો અને ચોર લુટારાઓના રહેવાના સ્થાનોમા થઈને જવુ નહીં તથા 'पच्चंतियाणि' સીમા સમીપ વર્તિ 'दस्सुगायतणाणि' ચોર લુટારાઓના સ્થાનોમાંથી ગમન કરવું નહીં

अकालप्रतिबोधीनि अकालपरिभोजीनि सति लाढे विहाराय संस्तरमाणेषु जनपदेषु सत्सु- नो विहारप्रतिज्ञया 'पवज्जिज्जा गमणाए' प्रतिपद्येत गमनाय, दस्युस्थानमध्य-मार्गतो गन्तुं मनसि संकल्पमपि न कुर्यादित्यर्थः 'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' ततः तस्मात् कारणात् संयत मेव–यतनापूर्वकमेव ग्रामानुग्रामं–ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छेत्, न तु पूर्वोक्त दस्युस्थानसमीपतः ग्रामानुग्रामं गच्छेदिति भावः। दस्युस्थानानि परित्यजन् संयमशीलो भूत्वा ग्रामान्तरं यायादिति फलितम्। सू० ८॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से अरायाणि वा गणरायाणि वा जुवरायाणि वा, दो रज्जाणि वा वेर-ज्जाणि वा विरुद्धरज्जाणि वा, सइलाढे विहाराए संथरमाणेहिं जाण-वयेहिं नो विहारवडियाए पवज्जिज्जा गमणाए, केवलीबूया–आयाण-मेयं, तेणं बाला अयं तेणे अयं उवचरए, अयं ततो आगएत्तिकट्टु तं भिक्खुं अक्कोसिज्ज वा जाव उद्दविज्ज वा, वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं

विहारपडियाए पवज्जिज्जा गमणाए' यावत् म्लेच्छ के स्थानों के मध्य से और अनार्यों के स्थानों के मध्य से नहीं गुजरना चाहिये जिन स्थानों का वर्णन भी नहीं किया जा सकता इस प्रकार के दुर्जनों चोर डाकुओं के रहने के स्थानों के मध्य होकर विहार करने के लिये मन में भी सकल्प या विचार भी नहीं करना चाहिये 'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' अपितु सयमशील होकर ही यतना पूर्वक एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाने का विचार करना चाहिये अर्थात् उक्तरीति से चोर डाकू लुटेरा शैतानों के रहने के स्थानों के मध्य भाग से विहार करने के लिये कभी भी विचार नहीं करे अपितु पूर्वोक्त दस्युस्थानों को छोडकर ही सयम पूर्वक दूसरे मार्ग से विहार करने का विचार करे यानि एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाय॥ सू० ८॥

તેમજ 'जाव विहारपडियाए पवज्जिज्जा गमणाए' એવુ યાવત્ મ્લેચ્છોના સ્થાનોની મધ્યમા થઈને અને અનાર્યોના સ્થાનોમાં થઈને જવુ નહી. કે જે સ્થાનોનુ વર્ણન પણ કરી શકાય તેમ નથી આવા પ્રકારના ચોર લુટારાઓને રહેવાના સ્થાનોમાથી વિહાર કરવા માટે મનમા સકલ્પ પણ ન કરવો પરતુ 'तओ संजयामेव' સંયમશીલ થઈને યતના પૂર્વક જ 'गामाणुगाम दुइज्जिज्जा' એક ગામથી બીજે ગામ જવાનો વિચાર કરવો. અર્થાત્ ઉક્ત પ્રકારે ચોર લુટારા કે બદમાસોને રહેવાના સ્થાનોમા થઈને વિહાર કરવા માટે કયારેય વિચાર ન કરવો પરતુ પૂર્વોક્ત લુટારાના સ્થાનોને છોડીને જ સયમ પૂર્વક બીજા માર્ગેથી વિહાર કરવો ॥ સૂ ૮ ॥

वा पायपोंछणं वा अच्छिदिज्ज वा भिंदिज्ज वा अवहरिज्ज वा परिट्ठविज्ज वा, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा तं चेव जाव गमणाए, तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥सू० ९॥

छाया–सभिक्षु र्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं गच्छन् अन्तरा तस्य अराजकानि वा गणराज्यानि वा युवराज्यानि वा द्विराज्यानि वा वैराज्यानि वा विरुद्धराज्यानि वा, सति कादे विहाराय संस्तरमाणेषु जनपदेषु नो विहारप्रतिज्ञया प्रतिपद्येत गमनाय, केवली ब्रूयाद् आदान मेतत् ते खलु बाला अयं स्तेनः अयम् उपचरकः, अयं तत आगत इति कृत्वा तं भिक्षुम् उत्क्रोशेयु र्वा यावद् उपद्रवेयु र्वा, वस्त्रं वा पतद् ग्रहं वा, कम्बलं वा पादप्रोंछनं वा अच्छिन्द्यु र्वाभिन्द्यु र्वा अपहरेयुर्वा परिष्ठापयेयु र्वा, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टा तच्चैव यावत् गमनाय, ततः संयतमेव ग्रामानुग्रामं गच्छेत् ।सू० ९॥

टीका–पुनरपि प्रकारान्तरेण गमननिषेधव्याजेन साधूनां ग्रामान्तरगमनविधिं प्रतिपादयितुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामम्–ग्रामाद् ग्रामान्तर गच्छन् 'अंतरा से अरायाणिवा' अन्तरा गमनमार्गमध्ये तस्य साधोः, अराजकानि वा राज्ञो मृतत्वात् राजरहितानि वा 'गणरायाणि वा' गणराज्यानि वा प्रजातन्त्र राज्यानि वा यदि नगराणि स्युः 'जुवरायाणि वा' युवराज्यानि वा युवराजाधिष्ठितानि वा राज्यानि 'दो रज्जाणि वा' द्विराज्यानि वा राजद्वयाधिष्ठितानि

फिर भी प्रकारान्तर से गमन का निषेध के व्याज से साधुओं को ग्रामान्तर जाने की विधि बतलाते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए 'अंतरा से अरायाणिवा' उस साधुको मध्य में अर्थात् रास्ते के बीच में अराजक राजासे रहित नगर मिले या 'गणरायाणि वा' गणराज्य अर्थात् प्रजातंत्र राज्यवाले नगर मिले या 'जुवरायाणि वा' युवराजसे अधिष्ठित नगर मिले या 'दोरज्जाणि वा' दो राजाओं से अधिष्ठित राज्यवाले नगर मिले या 'वेरज्जाणिवा'

ફરીથી પ્રકારાન્તરથી ગમન નિષેધના બાનાથી સાધુઓને એક ગામથી બીજે ગામ જવાની વિધિ બતાવે છે —

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' એ પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતા એ સાધુને 'अंतरा से अरायाणि वा' રસ્તામાં અરાજક રાજા વિનાના નગર મળે અથવા 'गणरायाणि वा' ગણરાજ્ય અર્થાત્ પ્રજાતંત્ર વાળા રાજ્ય મળે અથવા 'जुवरायाणि वा' યુવરાજથી અધિષ્ઠિત નગર મળે અથવા 'दो-रज्जाणि वा' બે રાજા જેના માલિક હોય એવા નગર મળે અથવા 'वेरज्जाणि वा' અનેક

वा नगराणि 'वेरज्जाणि वा' वैराज्यानि वा त्रिविधराजाधिष्ठितानि वा 'विरुद्धरज्जाणि वा' परस्परविरुद्धराजद्वयाधिष्ठितानि वा यदि नगराणि गमनमध्यमार्गे स्युः तर्हि 'सइ लाढे विहाराए संथरमाणेहिं जाणवएहिं' सति लाढे विहाराय संस्तरमाणेषु जनपदेषु सत्सु 'नो विहारपडियाए' नो विहारप्रतिज्ञया-विहारं कर्तुं 'पवज्जिज्जा गमणाए' प्रतिपद्येत गमनाय, विहारार्थं गन्तुं मनसि संकल्पं विचारं वाऽपि न कुर्यात् तत्र हेतुमाह-'केवली बूया-आयाण मेयं' केवली-केवलज्ञानी भगवान् तीर्थकृद् ब्रूयाद् ब्रवीति उपदिशति-आदानम् कर्मबन्धकारणम् एतत्-राजादि रहितगमनमध्यभागस्थित नगरादि समीपतो ग्रामान्तरगमन मित्यर्थः, तथाहि 'तेणं बाला' ते खलु बालाः अराजका दिस्थिता उच्छृङ्खला उद्दण्डा वा ते बालकाः 'अयं तेणे अयं उवचरए' अयं साधुः स्तेनः चौरो वर्तते, अयं साधुः उपचरकः गुप्तचरो वर्तते एतद् राज्यरहस्यं ज्ञातुं गुप्तचरो भूत्वा विचरतीत्यर्थः

अनेक राजाओं से अधिष्ठित राज्यवाले नगर मिले या 'विरुद्धरज्जाणि वा' परस्पर विरुद्ध दो राजाओं से अधिष्ठित राज्यवाले नगर मिले तो 'सई लाढे विहाराए सथरमाणेहिं' विहार करने के लिये प्रस्तुत दूसरे विहार के योग्य 'जाणवएहिं' जनपद के रहने पर इस प्रकार के राजासे रहित वगैरह नगरों के मध्य होकर 'विहारपडियाए' विहार करने की प्रतिज्ञा से अर्थात् विहार के लिये मनमें 'पवज्जिज्जा गमाणाए' संकल्प या विचार भी नहीं करना चाहिये क्योंकि 'केवली बूया आयाणमेयं' केवली केवल ज्ञानी भगवान् वीतराग महावीर स्वामीने उपदेश किया है कि यह राजादि से रहित गमन के मध्यमार्ग में स्थित नगरादि के समीप से ग्रामान्तर में गमन करना आदान साधु और साध्वी के लिये कर्मबंधनका कारण माना जाता है क्योंकि राजाओं से रहित 'ते णं बाला' नगरादि में रहने वाले लडके अत्यंत उच्छृंखल तथा अत्यंत उद्दण्ड होने से 'अयं तेणे अयं उवचरए' यह साधु स्तेन चोर है या उपचरक गुप्तचर है अर्थात्

રાજાઓ જેના માલિક હોય તેવા નગર મળે અથવા 'विरुद्धरज्जाणि वा' અન્યોન્ય વિરૂદ્ધ એવા બે રાજા જેના માલિક હોય તેવા નગરો મળે તો 'सइलाढे विहाराए' વિહાર કરવા માટે બીજા વિહાર યોગ્ય પ્રદેશ હોય તો 'सथरमाणेहिं जाणवएहिं' આવા પ્રકારના રાજાઓ વિનાના વિગેરે નગરોમાથી 'णो विहारपडियाए' વિહાર કરવા માટે 'पव्वज्जिज्जा गमणाए' મનમા વિચાર પણ કરવો નહી. કેમ કે 'केवलीबूया' કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ ઉપદેશ આપ્યો છે કે-આ રાજા વિગેરે ઉપર કહેલ પ્રદેશોમાથી કે તેવા નગરાદિની સમીપમાથી ગામાન્તરમાં ગમન કરવુ એ 'आयाणमेयं' સાધુ અને સાધ્વીને માટે કર્મબધનુ કારણુ માનવામા આવે છે. કેમ કે-રાજાદિ વગરના નગરાદિમા રહેનારા 'तेणं बाला' તેઓના છોકરાઓ ઘણા જ તોફાની અને ઉચ્છૃખલ હોવાથી તેઓ 'अयं तेणे' આ સાધુ ચોર છે અથવા 'अय उवचरए' આ સાધુ ગુપ્તચર છે. અર્થાત્ આ રાજ્યની

'अयं तओ आगए त्ति कट्टु' अयं साधुः ततः शत्रुराज्यसकाशाद् आगतो वर्तते परस्परं भेत्तुमिति कृत्वा इत्येवं मिथ्याप्रचारं कृत्वा तं भिक्षुं साधुं साध्वीं वा उत्क्रोशेयुः उत्क्रोशं कृत्वा निन्देयुः यावद्-दण्डेन ताडयेयुः जीविताद् वा व्यपरोपयेयुः उपद्रवेयु र्वा-उपद्रवं कुर्युः 'वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपोंछणं वा' वस्त्रं वा पतद् ग्रहं वा, कम्बलं वा पादप्रोंछनं वा 'अच्छिदिज्ज वा भिदिज्ज वा' आच्छिन्द्यु र्वा भिन्द्यु र्वा, 'अवहरिज्ज वा परिट्ठविज्ज वा' अपहरेयु र्वा, वस्त्रादिकमपहृत्य क्वचित् परिष्ठापयेयु र्वा प्रक्षिपेयुः 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा तं चेव जाव गमणाए' अथ भिक्षूणां साधूनां साध्वीनाञ्च कृते पूर्वोपदिष्टा पूर्वं तीर्थकृदुक्ता, तच्चैव पूर्वोक्तमेव यावत् एषा प्रतिज्ञा एष उपदेशः एतत् कारणम् यत् तथाप्रकाराणि पूर्वोक्तरूपाणि अराजकादीनि विरुद्धराजकान्तानि नगराणि विहार-प्रतिज्ञया विहारार्थम् गमनाय नो प्रतिपद्येत, अराजकादि नगर मध्यतो विहारार्थं गन्तुं मनसि

इस राज्य के रहस्य बातको जानने के लिये गुप्तचर (सी. आइ. डी.) होकर साधु के वेष धारण कर विचरता है ऐसा प्रचार प्रसार करेंगे अथवा 'अयं ततो आगएत्ति कट्टु' यह शत्रु के राज्य से परस्पर में फोरने के लिये आया है ऐसा मिथ्या प्रचार करके 'तं भिक्खुं अक्कोसिज्ज वा जाव' उस साधुको उत्क्रोशित करेंगे या उत्क्रोश करके निन्दा करेंगे या 'उद्दविज्ज वा' दंडे से ताडन करेंगे या जीव से रहित कर डालेंगे या उपद्रव करेंगे 'वत्थ वा पडिग्गहं वा कंबलं वा' अथवा वस्त्रको या पात्र अथवा कंबल को या 'पायपोंछणं वा' पादप्रोंछन को छीन लेंगे या 'अच्छिदिज्ज वा, भिंदिज्ज वा' फारफोर डालेंगे या चुरा लेंगे 'परिट्ठविज्ज वा' फेंक डालेंगे इसलिये भगवान् महावीर प्रभुने 'अहभिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा' उपदेश दिया कि 'तं चेव जाव गमणाए' इस प्रकार के अराजक नगर के समीप होकर साधु को विहार नहीं करना चाहिये क्योंकि उक्त रीति से साधु को संयमपालन में बाधा होगी इसलिये 'तओ स जयामेव' संयमपूर्वक ही साधु और

ગુપ્ત હકીકતો જાણવા માટે (સી આઈ. ડી) સાધુનો વેષ લઈને વિચરે છે એવી વાતો ફેલાવે છે. અથવા 'अयं ततो आगएत्ति कट्टु' આ દુશ્મન રાજ્યમાંથી આપણામાં ફુટ પડાવવા આવેલ છે એવો ખોટો પ્રચાર કરીને तं भिक्खु अक्कोसिज्ज वा' એ સાધુને ઉત્ક્રોશિત અર્થાત્ ઉશ્કેરશે. અને ઉશ્કેરીને તેમની નિંદા કરશે 'जाव उद्दविज्ज वा' અથવા દંડાથી મારશે કે મારી પણ નાખે અને ઉપદ્રવ કરે અથવા 'वत्थ वा पडिग्गहं वा' વસ્ત્રોને કે પાત્રોને કે 'कवलं वा पादपोंछण वा' કામળને અથવા પાદપ્રોંછન વસ્ત્રને ઝુંટવી લેશે અથવા 'अच्छिदिज्ज वा भिंदिज्ज वा' અથવા ફાડી નાખશે કે તોડીફોડી નાખશે અથવા 'अवहरिज्ज वा' ચોરી લેશે 'परिट्ठविज्ज वा' અથવા ફેંકી દેશે. 'अहभिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा तं चेव जाव गमणाए' તેથી ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુએ ઉપદેશ આપ્યો છે કે- આવા પ્રકારના અરાજક નગરોની નજીકથી સાધુઓએ વિહાર કરવો નહીં કેમ કે પૂર્વોક્ત

संकल्पमपि न कुर्यादिति भावः। तओ संजयामेव गामाणु गामं दूइज्जिज्जा' ततः तस्मात् कारणात् संयतमेव यतनापूर्वकं ग्रामानुग्रामं-ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छेत् इति भावः ॥सू० ९॥

मूलम्--से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से विहं सिया, से जं पुण विहं जाणिज्जा—एगाहेण वा दुआहेण वा तिआहेण वा चउआहेण वा पंचाहेण वा पाउणिज्ज वा णो पाउणिज्ज वा तहप्पगारं विहं अणेगाहगमणिज्जं सइलाढे विहाराए संथरमाणेहिं जाणवएहिं नो जाव गमणाए, केवलीबूया—आयाणमेयं अंतरा से वासे सिया पाणेसु वा पणएसु वा बीएसु वा हरिएसु वा उदगे मट्टियाए वा अविद्धत्थाए, अह भिक्खू जं तहप्पगारं अणेगाहगमणिज्जं जाव णो पवज्जिज्ज तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥सू० १०॥

छाया— स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा ग्रामानु ग्रामं गच्छन् अन्तरा तस्य विहं स्यात्, स यत् पुनः विहं जानीयात्—एकाहेन वा द्व्यहेन वा त्र्यहेण वा चतुरहेण वा पञ्चाहेन वा प्रापणीयं वा नो प्रापणीयं वा तथाप्रकारं विहम् अनेकाहगमनीयं सति लाढे विहाराय संस्तरमाणेषु जनपदेषु नो यावत् गमनाय; केवली ब्रूयात्—आदानमेतत्, अन्तरा तस्य वर्षा स्यात्, प्राणेषु वा पनकेषु वा बीजेषु वा हरितेषु वा उदके वा मृत्तिकायाम् वा अविध्वस्तायाम्, अथ भिक्षुः यत् तथाप्रकारम् अनेकाहगमनीयं यावद् नो प्रतिपद्येत, ततः संयतमेव ग्रामानुग्रामम् गच्छेत् ॥सू० १०॥

टीका—सम्प्रति प्रकारान्तरेण गमनविधिं निषेधव्याजेन प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामाद् ग्रामा-

---

साध्वी को 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' एक ग्राम से दूसरे ग्राम में जाना चाहिये जिस से संयम पालन करने में साधु और साध्वी को कोई बाधा नहीं हो ॥९॥

अब प्रकारान्तर से निषेधके व्याज से साधु और साध्वी का गमन विधि बतलाते हैं—

टीकार्थ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, गामाणुगामं दूइज्जमाणे'—वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी एक ग्राम से दूसरेग्राम जाते हुए

પ્રકારથી જવાથી સાધુને સંયમ પાલનમાં વિઘ્ન થશે 'તઓ સંજયામેવ ગામાણુગામં દુઇજ્જિજ્જા' તેથી સંયમ પૂર્વક જ સાધુ અને સાધ્વીએ એક ગામથી બીજે ગામ જવું, કે જેથી સંયમ પાલન કરવામાં સાધુ અને સાધ્વીને કોઈ પણ પ્રકારે વિઘ્ન ન થાય ॥સૂ. ૯॥

હવે પ્રકારાન્તરથી નિષેધના બાનાથી સાધુ અને સાધ્વીની ગમન વિધિનું કથન કરે છે.

ટીકાર્થ—'સે ભિક્ખૂ વા ભિક્ખુણી વા' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી

न्तरं गच्छन् 'अंतरा से विहं सिया' अन्तरा-गमनमार्गमध्ये तस्य साधोः विहम्-अटवी स्यात्-भवेत्, अथच 'से जं पुण विहं जाणिज्जा' स साधुः यत्-यदि पुनः वक्ष्यमाणस्वरूप विहम् अटवीं जानीयात्-एगाहेण वा' एकाहेन वा एकदिनेन वा, 'दुआहेण वा' द्व्यहेन वा 'तिआहेण वा' त्र्यहेन वा दिनत्रयेण वा 'चउआहेण वा' चतुरहेन वा दिनचतुष्टयेन वा अत्र 'दुआहेण वा' इत्यादौ दुअहेन इत्येववक्तु मुचितं दिवसार्थक आह शब्दाभावात् तथापि अत्र आर्षत्वान्नदोषः 'पंचाहेण वा' पञ्चाहेन वा दिनपञ्चकेन वा 'पाउणिज्ज वा' प्रापणीयं वा-उल्लङ्घनीयं वा स्यात् 'णो पाउणिज्ज वा' नो प्रापणीयं वा नवा उल्लङ्घनीयं स्यात् पञ्चमदिनेनापिताम् अटवीम् उल्लंघ्य अग्रे गन्तुं शक्यते नवेत्येवं संशये सति 'तहप्पगारं विहं' तथा प्रकारम् उपर्युक्तरीत्या एकाहादि पञ्चाहेनापि उल्लङ्घनीयं स्याद् नवा उल्लंघनीयं स्यादित्येवं संदिग्धं विहम् विपिनम् 'अणेगाहगमणिज्ज' अनेकाहगमनीयम्-अनेक-दिनैः समुल्लंघ्य गमनयोग्यं विपिनम् 'सइलाढे विहाराए संथरमाणेहिं जाणवएहिं' सति लाढे विहाराय संस्तरमाणेषु जनपदेषु विहारार्थं गमनयोग्येषु जनपदेषु सत्सु 'णो जाव गमणाए' नो

उस साधुको-'अंतरा से विहं सिया' यदि गमन के मध्य मार्ग में विह-बीहर वन-जंगल आ जाय और 'से जं पुण विहं जाणिज्जा' उस बीहर वनको यदि साधु और साध्वी ऐसा समझ ले कि यह इतना बडा बीहरवन है कि 'एगाहेण वा' एक दिन में या 'दुआहेणवा' दो दिनमें या 'तिआहेण वा' तीन दिनोंमें या 'चउअहेण वा' चार दिनमें अथवा 'पचाहेण वा पाउणिज्ज वा' पांच दिनों में पार किया जा सकता है या 'णो पाउणिज्ज वा' नहीं भी इतने दिनोंमें पार किया जा सकता है ऐसा जान ले या पता लगाले तो 'तहप्पगारं विहं अणेगाहगमणिज्जं' उस प्रकार के पांच दिनों तक में पार किये जासकते या नहीं इस प्रकार के संशयास्पद होने के कारण अनेक दिनों में गमन करने योग्य इस बीहड जंगल मध्य होकर जब की 'सई लाढे विहाराए संथरमाणेहिं जाणवएहिं' दूसरे जनपदों के विहार के लिये प्रस्तुत होने पर भी अर्थात् अन्य जनपदों को विहार करने योग्य होने पर 'णो जाव गमणाए' उस अत्यंत बीहर जंगल के बीच में से चलकर एक ग्राम

गामाणुगामं दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતાં એ સાધુને જો 'अंतरा' માર્ગમાં 'से विहंसिया' જો જગલ આવી જાય તથા 'से जं पुण विहं जाणिज्जा' એ વનને જો સાધુ અને સાધ્વી એવુ સમજે કે 'एगाहेण वा दुआहेण वा' આવુ મોટુ આ વન એક દિવસમાં 'तिआहेण वा चउअहेण वा' ત્રણ દિવસમા કે ચાર દિવસોમા અથવા 'पंचाहेण वा' પાંચ દિવસોમા 'पाउणिज्ज वा' પાર કરી શકાશે અથવા 'णो पाउणिज्ज वा' એટલા દિવસોમા પાર ન પણ કરી શકાય તેમ સમજવામાં આવે તો 'तहप्पगारं विहं अणेगाहगमणिज्जं' એ રીતના અર્થાત્ પાચ દિવસ સુધીમાં પણ પાર કરી શકાય અગર ન કરી શકાય એવા શંકાસ્પદ હોવાથી અનેક દિવસોમા ગમન યોગ્ય એ જંગલની મધ્યમાથી 'सइलाढे विहाराए' અન્ય પ્રદેશોથી વિહાર કરવા યોગ્ય હોય તો 'संथरमाणेहिं

यावत्–विहारप्रतिज्ञया प्रतिपद्येत गमनाय–गमनार्थं मनसि संकल्पमपि न कुर्यात्, अन्यस्मिन् विहारयोग्यस्थाने सति एतादृशे अनेकाहगमनीयमार्गे गन्तुं न मतिं विदध्यात्, तत्र हेतुमाह–'केवली बूया आयाण मेयं' केवली–केवलज्ञानी भगवान् तीर्थङ्करो ब्रूयात् ब्रवीति उपदिशति यत्–आदानम्–कर्मबन्धकारणम् एतत्–अनेकाहगमनीयविपिनमध्यमार्गतो गमनम् तेन मार्गेण गमने कर्मबन्धमाह–'अंतरा से वासे सिया' अन्तरा–विपिनमार्गगमनमध्ये तस्य साधोः यदि वर्षा–वृष्टिः स्यात्–भवेत्, अथ च 'पाणेसु वा पणएसु वा' प्राणेषु वा द्वीन्द्रियादि प्राणिषु उत्पन्नेषु सत्सु पनकेषु वा–त्रसजीवेषु वा समुत्पन्नेषु 'बीएसु वा' बीजेषु वा–बीजाङ्कुरेषु समुत्पन्नेषु 'हरिएसु वा' हरितेषु वा हरित तृणशाल्यादिषु च समुत्पन्नेषु 'उदगे वा' उदके वा शीतोदके जायमाने सति 'मट्टियाए वा अविद्धत्थाए' मृत्तिकायां वा शीतोदकमिश्रितायां मृत्तिकायां वा अविध्वस्तायाम्–सचित्तायां विद्यमानायाम् सत्याम् 'साधूनाम् उपर्युक्तविपिनमध्यमार्गतो विहारो नोचित इत्याह–'अह भिक्खू जं तहप्पगारं अणेगाहगमणिज्जं' अथ–अतः भिक्षुः यत् किल

से दूसरे ग्राम जाना ठीक नहीं है क्योंकि 'केवलीबूया आयाणमेयं' केवली भगवान् वीतराग महावीर स्वामी उपदेश देते हैं कि 'एतत्' इस प्रकार के वीहर जंगल के मध्य भाग होकर विहार करना आदान–कर्मबंधन का कारण माना जाता है क्योंकि इस तरह के विहर 'अंतरा से वासे सिया' जंगल के मध्य होकर चलने से वर्षा होने की संभावना रहती है इसलिये 'पाणेसुवा, पणएसुवा, बीएसुवा हरिएसु वा' द्वीन्द्रियादि जीवों के एवं त्रस वगैरह प्राणियों के एवं बीजादि हरित वगैरह के उत्पाद होने से जीवहिंसा की संभावना हो सकती है 'उदगे वा, मट्टियाए वा, अविद्धत्थाए वा या गिलिमीट्टि से भी जीवहिंसा होने की संभावना है अतः जिस से कि संयम आत्म विराधना होगी इसलिये 'अह भिक्खू णं तहप्पगारं अणेगाहगमणिज्जं जाव णो पव्वज्जिज्जा, तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' भिक्षु साधु को इस प्रकार के अनेक

जाणवएहिं' એ અત્યંત વિહર ગાઢ જંગલની વચમથી 'णो जाव गमणाए' ચાલીને એક ગામથી બીજે ગામ જવુ નહીં કેમ કે 'केवलीबूया आयाणमेयं' વીતરાગ એવા કેવલી ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીનો ઉપદેશ છે કે–આવી રીતના વીહર–ગાઢ જંગલની વચમાંથી જનાર રસ્તેથી વિહાર કરવો તે કર્મબંધના કારણ રૂપ માનવામાં આવે છે, કારણ કે 'अंतरा से वासे सिया' આ પ્રકારના ગાઢ જંગલના રસ્તે ચાલવાથી વચમાં વરસાદ થવાની પણ સંભાવના છે અને તેથી 'पाणेसु वा पणएसु वा' દ્વીન્દ્રિયાદિ જીવોનો તથા ત્રસ વિગેરે પ્રાણિયોનો તથા 'बीएसु वा हरिएसु वा' બીજાદિ લીલોતરી વનસ્પતિનો અથવા 'उदगे वा' શીતોદકથી તથા 'मट्टियाए अविद्धत्थाए' શીતોદકથી મળેલ સચિત્ત માટિથી પ્રાણિને પીડા થવાથી જીવ હિંસા થવાનો સંભવ રહે છે તેથી સંયમ આત્મ વિરાધના

तथाप्रकारम् उपर्युक्तरूपम् अनेकाहगमनीयम् अनेकदिनगमनेनोल्लंघनीयं 'जाव नो पवज्जिज्ज गमणाए' यावत्-विहं सति लाढे संस्तरमाणेषु जनपदेषु सत्सु नो प्रतिपद्येत गमनाय-अनेकाहगमनीयविपिनमध्यमार्गतो गन्तुं मनसि संकल्पं न कुर्यात्, तथाविध-विपिनमध्यमार्गतो विहारे वृष्टि संभवेन द्वीन्द्रियादि त्रसादि प्राणिना मुत्पादेन जीवहिंसया संयमात्मविराधना स्यात् 'तओ संजयामेव' ततः तस्मात् कारणात् सयत मेव-संयमपालन-पूर्वकमेव यतनया 'गामाणुगामं' ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद् ग्रामान्तरम् 'दूइज्जिज्जा' गच्छेत्, विहरेत्, न तु अनेकाहगमनीयमार्गेण गच्छेत् ॥सू० १०॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से नावा संतारिमे उदए सिया, से जं पुण नावं जाणिज्जा, असंजए अ भिक्खुपडियाए किणिज्ज वा पामिच्चेज्ज वा नावाए वा नावं परि-णामं कट्टु थलाओ वा नावं जलंसि ओगाहिज्जा, जलाओ वा नावं थलंसि उक्कसिज्जा पुण्णं वा नावं उस्सिंचिज्जा, सन्नं वा नावं उप्पी लाविज्जा, तहप्पगारं नावं उड्ढगामिणिं वा तिरियगामिणिं वा परं जोयण-मेराए अप्पतरे वा भुज्जतरे वा नो दुरूहिज्जा गमणाए, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा पुव्वामेव तिरिच्छसंपाइमं नावं जाणिज्जा, जाणित्ता से तमायाए एगंतमवक्कमिज्जिज्जा, अवक्कमित्ता भंडगं पडिलेहिज्जा पडिले-हित्ता एगओ भोयणभंडगं करिज्जा, करित्ता ससीसोवरियं कायं पाए पमज्जिज्जा सागारं भत्तं पच्चक्खाइज्जा, एगं पायं जले किच्चा एगं पायं थले किच्चा तओ संजयामेव नावं दूरूहिज्जा ॥सू० ११॥

दिनों में गमन करने योग्य बीहर जंगल के मध्य मार्ग से विहार करने का मन में संकल्प या विचार भी नहीं करना चाहिये अपितु संयम पूर्वक ही एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाने का विचार करे जिस से इस प्रकार का बीहर जंगल में होकर विहार नहीं करना पडे क्योंकि संयम पालन करना साधु का मुख्य कर्तव्य है ॥१०॥

થાય છે. તેથી 'अह भिक्खुणं तहप्पगारं' સાધુ કે સાધ્વીને આવા પ્રકારના 'अणेगाहगमणिज्ज जाव' ઘણા દિવસે પાર કરવા યોગ્ય ગાઢ જગલની વચમાથી નીકળતા રસ્તેથી 'णो पव-ज्जिज्जा' વિહાર કરવો નહી. અને 'संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' સંયમ પૂર્વક જ એક ગામથી બીજે ગામ જવાનો વિચાર કરવો કે જેથી આવા પ્રકારના ગાઢ જંગ-લમાથી વિહાર કરવો પડે નહીં કારણ કે સાધુને સંયમનુ પાલન કરવું એજ ઘણુ જરૂરી કર્તવ્ય છે ॥ સૂ. ૧૦ ॥

छाया-स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं गच्छन् अन्तरा तस्य नौसंतार्यम् उदकं स्यात्, स यत् पुनः नावं जानीयात्, असंयतश्च भिक्षुप्रतिज्ञया क्रीणीत वा प्रमिमीत वा, नावा वा नावम् परिणामं कृत्वा स्थलाद् वा जले अवगाहेत, जलाद् वा नावं स्थले उत्कर्षेत् पूर्णां वा नावम् उत्सिञ्चेत्, सन्नां वा नावम् उत्प्लावयेत्, तथाप्रकाराम् नावम् ऊर्ध्वगामिनीं वा अधोगामिनीं वा तिर्यग् गामिनीं वा परं योजनमर्यादाया अर्धयोजनमर्यादाया अल्पतरं वा भूयस्तरं वा नो आरोहेत् गमनाय, स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा पूर्वमेव तिर्यक् संपातिनीं नावं जानीयात्, ज्ञात्वा स तामादाय एकान्तम् अपक्रामेत्, अपक्रम्य भाण्डकं प्रतिलिखेत्, प्रतिलिख्य एकतो भोजनभाण्डकं कुर्यात्, कृत्वा सशीर्षोपरिकं कायं पादं प्रमृज्यात् सागारं भक्तम् प्रत्याख्यायेत्, एकं पादं जले कृत्वा एकं पादं स्थले कृत्वा ततः संयत एव नावम् आरोहेत् ॥सू० ११॥

टीका-सम्प्रति साधूनां नौकारोहणं निषेधितु माह से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामम्-ग्रामात् ग्रामान्तरम् गच्छन् 'अंतरा से नावा संतारिमे उदए सिया' अन्तरा गमनमार्गमध्ये तस्य साधोः नौ संतार्यम्-नौकया तरणयोग्यं उदकं नद्या जलं स्याद्-भवेत्, अथ च 'से जं पुण नावं जाणिज्जा' स साधुः यदि पुनः नावं वक्ष्यमाणस्वरूपां जानीयात्, 'असंजए य भिक्खुपडियाए' असंयतश्च गृहस्थः भिक्षु प्रतिज्ञया-साधुनिमित्तम् 'किणिज्ज वा पामिच्चेज्ज वा' यदि नावं क्रीणीत द्रव्यविनिमयेन गृह्णीयात्, प्रमिमीत वा पर्युदञ्चनरूपेण वा गृह्णीत 'नावाए वा नावं परि·

अब साधु और साध्वी को नौका पर नहीं चढना चाहिये यह बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे, अंतरा से' वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए उस साधु एवं साध्वी को उस मार्ग के मध्य में 'नावासंतरिमे' यदि नौका द्वारा पार करने के लायक उदक मिले और 'से जं पुण नावं जाणिज्जा' उस नौका को वक्ष्यमाण रूपसे जान ले कि 'असंजए अ भिक्खुपडियाए' असंयत गृहस्थ श्रावक ने भिक्षुकी प्रतिज्ञा से अर्थात् साधु के निमित्त 'किणिज्ज वा' नौका को खरीदा है या 'पामिच्चेज्ज वा' पैसा उधार लिया है अथवा 'नावाए वा नावं परिमाणं कट्टु' सही नौका को बदलकर 'थलाओ वा नावं

હવે સાધુ અને સાધ્વીને નૌકા પર બેસવાનો નિષેધ કરતાં સૂત્રકાર કહે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી गामाणुगामं दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતા એ સાધુ અને સાધ્વીને 'अंतरा से नावा संतरिमे उदए सिया' એ માર્ગમાં જો નૌકાથી પાર કરી શકાય તેવું પાણી હોય અને 'से जं पुण नावं जाणिज्जा' એ નૌકા એવા પ્રકારની જાણવામાં આવે કે 'असंजए अ भिक्खुपडियाए' અસંયત-ગૃહસ્થ શ્રાવકે સાધુની પ્રતિજ્ઞાથી અર્થાત્ સાધુને નિમિત્તે 'किणिज्ज वा' ખરીદ કરેલ છે અથવા 'पामिच्चेज्ज वा' પૈસા ઉધાર લીધા છે, અથવા 'नावाए

णामं कट्टु' नावा वा-नौकया वा नावम् नौकाम् नावः परिणामं परिवर्तनं कृत्वा 'थलाओ वा नावं जलंसि' स्थलाद् वा भूमिभागाद् नावं नौकां जले 'ओगाहिज्जा' अवगाहेत-अवगाहनं कुर्यात्, स्थलाद् नावं जले प्रवेशयेत् 'जलाओ वा नावं थलंसि उक्कसिज्जा' जलाद् वा नद्यादि सकाशात् नावं स्थले भूमिभागे उत्कर्षेत्, आकृष्य नयेत् 'पुण्णं वा नावं उस्सिंचिज्जा' पूर्णां वा जलपरिपूर्णां नावं नौकाम् उत्सिञ्चेत्-उत्सेचनेन जलं बहि निष्काशयेत् 'सन्नं वा नावं उप्पीलाविज्जा' सन्नां वा कर्दमादौ निमग्नां वा नावम् उत्प्लावयेत्-उद्धृत्य बहिर्निष्काशयेत् 'तहप्पगारं नावं' तथाप्रकाराम् क्रीयमाणादिरूपां नावम् 'उड्ढगामिणिं वा' ऊर्ध्वगामिनीं वा उपरिवाहिनीं वा 'अहे गामिणिं वा' अधो गामिनीं वा जलाधस्तल वाहिनीं वा 'तिरियगामिणिं वा' तिर्यग् गामिनीं वा तिरश्चीनतया वाहिनीं वा नावम् 'परं जोयणमेराए' परं योजनमर्यादायाः योजनमर्यादानुपातेन वा 'अद्धजोयणमेराए'

जलंसि ओगाहिज्जा' स्थलभागसे नौका को जलमें अवगाहन प्रवेश कराया है या 'जलाओ वा नावं थलंसि उक्कसिज्जा' जल सेही नौका को स्थल पर ले गया है अथवा 'पुण्णं वा नावं उस्सिंचिज्जा' जलसे भरी हुई नौका को उस्सिंचन कर रहा है अर्थात् पानी से भरी हुई नौका के पानीको बाहर उछालकर निकाल रहा है अथवा 'सन्नंवा नावं उप्पीलाविज्जा' कीचड कर्दम वगैरह में निमग्न नौका को बाहर निकाल रहा है ऐसा जानकर या देखकर 'तहप्पगारं नावं उड्ढगामिणिं वा,' इस प्रकारकी खरीदी गयी नौका में या उधार पैसा लेकर ली गयी नौका में अर्थात् उपर्युक्त नौकामें चाहे वह नौका ऊर्ध्वगामिनी जल के ऊपर वहने वाली हो या 'अहेगामिणिं वा' जल के अधस्तल में वहने वाली हो या-'तिरियगामिणिं वा' तिरछी होकर वहने वाली हो या एवं चाहे वह नौका 'परं जोयणमेराए' एक योजन मर्यादा के अनुपात से वहने वाली हो या 'अद्धजोयणमेराए' अर्धयोजन मर्यादा से वहने वाली हो अथवा 'अप्पतरे वा' धीमी

वा नावं परिणामं कट्टु' નોકાથી નોકા બદલીને અર્થાત્ બદલો બદલો કરીને તથા 'थलाओ वा नावं जलंसि ओगाहिज्जा' જમીન પરથી નોકાને જલમાં પ્રવેશ કરાવ્યો હોય અગર 'जलाओ वा नावं थलंसि उक्कसिज्जा' જળમાથી જ નોકાને જમીન પર લઈ ગયા હોય અથવા 'पुण्णं वा' પાણીથી ભરેલી 'नावं उस्सिंचिज्जा' નોકામાંથી પાણી બહાર ઉછાળીને કહાડતા હોય અથવા 'सन्न वा नावं उप्पिलाविज्जा' કાદવમાં ખૂપી ગયેલાનાવને બહાર કહાડતા હોય એવુ જોઈને કે જાણીને 'तहप्पगार नावं' એ પ્રકારે ખરીદ કરેલ કે પૈસા ઉછીના લઈને લીધેલ નોકામાં :-અર્થાત્ પૂર્વોક્ત પ્રકારથી લીધેલ નોકામાં ચાહે તો તે નોકા 'उड्ढगामिणि वा' પાણીની ઉપર રહીને ચાલનારી હોય અથવા 'अहेगामिणिं वा' પાણી નીચે ચાલનારી હોય અથવા 'तिरियगामिणि वा' તિરછિ તરવાવાળી હોય અથવા 'पर जोयणमेराए' તે નોકા એક યોજનની મર્યાદાથી જવાવાળી હોય અથવા 'अद्धजोयणमेराए'

अर्द्धयोजनमर्यादायाः 'अप्पतरे वा भुज्जतरे वा' अल्पतरं वा भूयस्तरं वा अनुपातेन प्रवह माणां नावम् 'नो दूरुहिज्जा गमणाए' नो आरोहेत् गमनाय गन्तुम् नो नावि आरोहणं कुर्यात्, अपितु 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' सभिक्षु वा भिक्षुकी वा 'पुव्वामेव तिरिच्छ संपाइमं' पूर्वमेव नावारोहणात् प्रागेव तिर्यक् संपातिनीम्—तिरश्चीनतया जलोपरि वाहि नीम् 'नावं जाणिज्जा' नावम् जानीयात् 'जाणित्ता से तमायाए' ज्ञात्वा स साधुः ताम् नावम् आदाय सम्यग् अवबुध्य मनसि आरोढुमवधार्य 'एगंतमवक्कमिज्जा' एकान्तम् अप क्रामेत् गच्छेत् 'एगंतमवक्कमित्ता' एकान्तम् अपक्रम्य 'भंडगं पडिलेहिज्जा' भाण्डकम्—अमत्रं पात्रादिकम् प्रतिलिखेत् प्रतिलेखनं कुर्यात् 'पडिलेहित्ता' प्रतिलिख्य पात्रादि प्रति-लेखनं' विधाय 'एगओ भोयणभंडगं करिज्जा' एकतः—एकस्मिन् भागे भोजनभाण्डकम्—

धीमी बहने वाली हो या 'भुज्जतरे वा' अत्यंत तेजी से बहने वाली हो या इस प्रकार की नौकापर 'णो दुरुहिज्जा गमणाए' गमन करने के लिये नहीं चढे अर्थात् साधु और साध्वी एक ग्राम जाते हुए रास्ते के मध्य में यदि कोई अगम अथाह अगाध नदी आ जाय तो उस नदी को नौका पर चढकर एकाएक पार नहीं करे 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' अपितु वह साधु और साध्वी नौका पर चढने से पहले ही 'तिरिच्छसंपाइमं नावं जाणिज्जा' तिरछी बहने वाली नौका को जानले अर्थात् देख भाल करले और 'जाणित्ता' उस नौका को देख भाल कर अच्छी तरह समझ बूझकर अर्थात् उस नौका पर चढने का विचार कर 'से तमायाए एगंतमवक्कमिज्जा' एकान्त में चला जाय और 'अवक्कमित्ता' एकान्त में जाकर 'भंडगं पडिलेहिज्जा' अपने भाजनपात्रादि को प्रतिलेखन करे और 'पडिलेहित्ता, एगओ भोयणभंडगं करिज्जा, करित्ता' प्रतिलेखन करके एक भागमें भोजन पात्रको रक्खे और भोजन पात्रको एक तरफ रखकर-

-અર્ધા યોજનની મર્યાદાથી જવાવાળી હોય અથવા 'अप्पतरे वा' ધીમી ગતિથી જવાવાળી હોય કે 'भुज्जतरे वा' ઘણી તેજ ગતિથી જવાવાળી હોય 'णो दुरुहिज्जा गमणाए' આવા પ્રકારની નૌકા પર ગમન કરવા માટે ચઢવુ નહી અર્થાત્ સાધુ કે સાધ્વીને એક ગામથી બીજે ગામ જતાં રસ્તામાં જો કોઇ અગાધ પાણીવાળી નદી આવે તો એ નદીને પાર કરવા એકાએક નૌકા પર ચઢવુ નહીં પરંતુ 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે સાધુ કે સાધ્વીએ 'पुव्वामेव' નૌકા પર ચઢતાં પહેલા 'तिरिच्छसंपाइमं नावं जाणिज्जा' તિરછી જવાવાળી અર્થાત્ તરવાવાળી નૌકાને જાણી લેવી અર્થાત્ જોઈ લેવી અને 'जाणित्ता' એ નૌકાને બરોબર જોઇ સારી રીતે સમજીને એ નૌકા પર ચઢવાનો વિચાર કરીને 'से तमायाए' તે સાધુ કે સાધ્વીએ તેને લઇને 'एगंतमवक्कमिज्जा' એકાન્તમા ચાલ્યા જવું અને 'अवक्कमित्ता' એકાન્તમાં જઇને 'भंडगं पडिलेहिज्जा' પોતાના ભોજન પાત્રાદિનુ પ્રતિલેખન કરવુ અને 'पडिलेहित्ता' પાત્રાદિનુ પ્રતિલેખન કરીને 'एगओ भोयणभंडगं करिज्जा' એક

भोजनपात्रम् कुर्यात् 'करित्ता' भोजनभाण्डकम् एकतः कृत्वा 'ससीसोवरियं कायं पाए पमज्जिज्जा' सशीर्षोपरिकं शीर्षसहितम् उपरितनं कायं कायभागम् पादश्च प्रमृज्यात्-प्रमार्जनं कुर्यात् तदनन्तरम् 'सागारं भत्तं पच्चक्खाइज्जा' साकारम् अगारसहितम् भक्तम् प्रत्याख्यायेत् प्रत्याख्यानं कुर्यात् ततश्च 'एगं पायं जले किच्चा' एकं पादं जले कृत्वा 'एगं पायं थले किच्चा' एकं पादं स्थले कृत्वा 'तओ संजयामेव नावं दुरूहिज्जा' ततः तदनन्तरं संयतमेव-यतनापूर्वकमेव नावम् आरोहेत् ॥सू० ११॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा नावं दुरूहमाणे नो नावाओ पुरओ दुरूहिज्जा, नो नावाओ मग्गओ दुरूहिज्जा, नो नावाओ मज्झओ दुरूहिज्जा, नो वाहाओ पगिज्झिय पगिज्झिय अंगुलियाए उद्दिसिय उद्दिसिय ओणमिय ओणमिय उन्नमिय उन्नमिय निज्झाइज्जा, से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा आउसंतो ! समणा एयं ता तुमं नावं उक्कसाहिज्जा वा वुक्कसाहि वा, खिवाहि वा रज्जूयाए वा गहाय आकासाहि, नो से तं परिन्नं परिजाणिज्जा, तुसिणीओ उवेहिज्जा ॥सू० १२॥

छाया-स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा नावम् आरोहन् नो नावः पुरतः आरोहेत्, नो नावः मार्गतः आरोहेत्, नो नावः मध्यतः आरोहेत्, नो बाहुनः प्रगृह्य प्रगृह्य अङ्गुल्या उद्दिश्य

'ससीसोवरियं कायं' मस्तक सहित शरीर के ऊपर के भागको और 'पाए पमज्जिज्जा' पैरको प्रमार्जन करे और 'पमज्जित्ता' प्रमार्जन करके 'सागारंभत्तं पच्चक्खाइज्जा' अगार सहित भक्त का प्रत्याख्यान करे अगार का और भक्त का पच्चक्खान ले और सागारभक्त पच्चक्खान लेकर 'एगं पायं जले किच्चा' एक पैर पानी में रखकर और 'एगं पायं थले किच्चा' एक पैर को स्थलपर-जमीन पर रखकर 'तओ सजयामेव नावं दुरूहिज्जा' सयम पूर्वक ही उस नौका पर चढे जिससे सयमकी विराधना न हो क्योंकि संयम का पालनकरना ही साधु और साध्वी का परम कर्तव्य माना जाता है ॥ ११ ॥

ભાગમા ભોજન પાત્રને રાખવા અને 'करित्ता' ભોજન પાત્રને એક તરફ રાખીને 'ससीसोवरियं कायं पोए पमज्जिज्जा' મસ્તક સહિત શરીરના ઉપરના ભાગનું તથા પગનું પ્રમાર્જન કરવુ અને 'सागारं भत्तं पच्चक्खाइज्जा' પ્રમાર્જન કરીને આગાર સહિત ભક્તનુ પ્રત્યાખ્યાન કરવુ અર્થાત્ આગાર સહિત ભક્તનુ પચ્ચકખાન લેવુ અને તે પછી 'एगं पायं जले किच्चा' સાગાર ભક્તનુ પચખાન્ લઈને એક પગ પાણીમાં રાખીને તથા 'एगं पायं थले किच्चा' એક પગને જમીન પર રાખીને 'तओ संजयामेव नावं दुरूहिज्जा' સયમપૂર્વક જ એ નૌકા પર ચઢવુ કે જેથી સયમની વિરાધના ન થાય. કેમ કે સંયમનું પાલન કરવું એજ સાધુ અને સાધ્વીનું પરમ કર્તવ્ય માનવામાં આવે છે. ॥સૂ. ૧૧॥

उद्दिश्य अवनम्य अवनम्य उन्नम्य उन्नम्य निध्यायेत् स खलु परः नौगतः नौगतम् वदेत्-आयुष्मन्तः! श्रमणाः! एतां तावत् त्वं नावम् उत्कर्षस्व वा व्युत्कर्षस्व वा क्षिपस्व वा, रज्ज्वा वा गृहीत्वा आकर्षस्व। नो स तां परिज्ञां परिजानीयात् तूष्णीकः उपेक्षेत। सू० १२॥

टीका-नौकासम्बन्धमधिकृत्य पुनः प्रकारान्तरेणे वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'नावं दुरूहमाणे' नावम् आरोहन् 'नो नावाओ पुरओ दुरुहिज्जा' नो नावः पुरतः-अग्रतः आरोहेत्, 'नो नावाओ मग्गओ दुरूहिज्जा' नो नावः मार्गतः पश्चाद् भागतः आरोहेत्, 'नो नावाओ मज्झओ दुरूहिज्जा' नो नावः मध्यतः मध्यभागेन आरोहेत् तथाऽऽरोहणे सति प्राण बाधासंभवात् 'नो बाहाओ पगिज्झिय पगिज्झिय' बाहू-भुजौ प्रगृह्य प्रगृह्य वारंवारम् ऊर्ध्वम् उत्थाप्य 'अंगुलियाए उद्दिसिय उद्दिसिय' अङ्गुल्या-उद्दिश्य उद्दिश्य पुनः पुनः निर्दिश्य 'ओणमिय ओणमिय' अवनम्य अवनम्य-अङ्गुल्याः पौनः पुन्येन अवनमनं कृत्वा 'उन्नमिय उन्नमिय' उन्नम्य-उन्नम्य-वारं वारम् उन्नमनं विधायेत्यर्थः 'निज्झा-

फिरभी प्रकारान्तर से नौका संबंधी विषय का प्रतिपादन करते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खूणी वा नावं दुरूहमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी नौका पर चढते हुए-'नो नावाओ पुरओ दुरूहिज्जा'-नौका के आगे के भाग में नहीं चढे एवं-'नो नावाओ-मग्गओ दुरूहिज्जा'-नौका के पीछे भाग से भी नहीं चढे तथा 'नो नावाओ मज्झओ दुरू हिज्जा' नौका के मध्य भाग से भी नहीं चढे क्योंकि नौका के अग्र भाग एवं पीछे के भाग या मध्य भाग से चढने पर प्राण की बाधाका भय रहता है इसलिये आगे और पीछे या मध्यभागसे साधु को और साध्वीको नावपर नहीं चढना चाहिये और-'नो बाहाओ पगिज्झिय पगिज्झिय' और बाहुको बारबार उपर उठाकर और 'अंगुलिआए उद्दिसिय उद्दिसिय' अङ्गुलियों से निर्देशकर तथा 'ओणमिय ओणमिय' अङ्गुलिको बराबर नमाकर तथा 'उन्नमिय उन्नमिय' बारबार अङ्गुलियों को आगे बढाकर भी नहीं देखना चाहिये क्योंकि इस

હવે પ્રકારાન્તરથી નૌકા પર બેસવા સંબધી વિષયનુ પ્રતિપાદન કરે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વીએ 'नावं दुरूहमाणे' નૌકા પર ચઢતા 'नो नावाओ पुरओ दुरूहिज्जा' નૌકાના આગળના ભાગથી નૌકા પર ચઢવું નહીં 'नो नावाओ मग्गओ दुरूहिज्जा' નૌકાના પાછળના ભાગમાં ચઢવું નહીં તથા 'नो नावाओ मज्झओ दुरूहिज्जा' નૌકાના મધ્ય ભાગમાંથી પણ ચઢવું નહીં કેમ કે નૌકાનો આગળનો ભાગ અને પાછળનો ભાગ અને મધ્યભાગથી ચઢવાથી પ્રાણિ હિંસા નો ભયરહે છે. તેથી આગળ પાછળ અને મધ્ય ભાગથી સાધુ અને સાધ્વીએ નાવ પર ચઢવું નહીં 'नो बाहाओ पगिज्झिय 'पगिज्झिय' હાથને વાર વાર ઉંચા કરીને 'अंगुलियाए उद्दिसिय उद्दिसिय' અને આંગળીયોથી નિર્દેશ કરીને 'ओणमिय ओणमिय' આંગળીયોને વાર વાર નમાવીને 'उन्नमिय उन्नमिय' આંગળીયો વાર વાર આગળ કરીને પણ 'निज्झाइज्जा' જોવુ નહીં. કેમ કે આ રીતે વારંવાર હાથને ઉંચા કરવાથી

इज्जा' निध्यायेत्-पश्येत्, 'से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा' स खलु परः गृहस्थः नौगतः नाविकः नौगतं नावारूढं साधुं वदेत्-'आउसंतो ! समणा' आयुष्मन्तः ! श्रमणाः ! 'एयं ता तुमं नावं उक्कसाहिज्जा वा' एताम् तावत् त्वम् नावम् उत्कर्षयस्व सामान्यतः उत्कर्षणं कुरु 'वुक्कसाहि वा' व्युत्कर्षयस्व-विशेषेण उत्कर्षणं कुरु 'खिवाहि वा' क्षिपस्व वा-किमपि वस्तु जातम् तत्र प्रक्षिप्य देशान्तरं तटान्तरं वा नय 'रज्जूयाए वा गहाय आकासाहि' रज्ज्वा वा गृहीत्वा आकर्षस्व-आकर्षणं कुरु इत्येवंरीत्या यदि नाविकः साधुं कथये-त्तर्हि 'नो से तं परिन्नं परिजाणिज्जा' नो स साधुः तां परिज्ञाम् नाविकप्रतिज्ञां प्रेरणा रूपाम् परिजानीयात्-स्वीकुर्यात् तदुत्तररूपेण न किञ्चिदपि वदे दित्यर्थः तदाह-'तुसिणीओ उवेहिज्जा' तूष्णीकः मौनमालम्ब्य उपेक्षेत उपेक्षां कुर्यात् । सू० १२॥

प्रकार बारबार बाहु को ऊपर उठाने से तथा अङ्गुलियों को आगे बढाकर 'निज्झाइज्जा' निर्देश करने से वायु के वेगसे पानी में गिर जाने की संभावना रहती है 'से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा' और वहां पर दूसरा गृहस्थ नावपर चढा हुआ नाविक-नाव पर चढे हुए साधुको यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से कहे कि-'आउसंतो ! समणा !-' हे आयुष्मन् ! भगवन् ! श्रमण साधु ! 'एयं ता तुमं नावं उक्कसाहिज्ज वा' इस नावको आप जरासा खींचिए। और 'वुक्कसाहिज्ज वा' विशेष रूपसे भी खींचिये। या 'खिवाहि वा' इस नाव पर कुछ वस्तु जात रखकर दूसरे तटतक ले चलिये या 'रज्जुयाए वा गहाय आकासाहि' रस्सी से पकडकर इस नावको आकर्षण करिये एवं नावको चलाइये इसतरह यदि वह नाविक साधु को कहे तो वह साधु 'से तं परिन्नं परिजाणिज्जा' इस नाविक की इस प्रकार की प्रेरणा को स्वीकार करे नहीं अर्थात् उस नाविकको कुछ भी उत्तर नहीं दे अपितु-'तुसिणीओ उवेहिज्जा' तूष्णीक अर्थात् मौन होकर उसकी उपेक्षा कर दे याने उक्त प्रकार नाविक के वाक्य पर बिलकुल

તથા આગળીયોને લાંબી કરી નિર્દેશ કરવાથી પવનના વેગથી પાણીમાં પડિ જવાનો ભય રહે છે 'से णं परो नावागओ' અને તે પર-બીજો ગૃહસ્થ નાવ પર ચઢેલ નાવિક 'नावागयं वइज्जा' નાવ પર ચઢેલા સાધુને જો આ નીચે જણાવ્યા પ્રમાણે કહે કે 'आउसंतो समणा !' આયુષ્મન્ શ્રમણ ! 'एय ता तुमं नावं उक्कसाहिज्जा वा' આ નાવને આપ જરા ખેંચો. 'वुकसाहि वा' અને જરા વધારે ખેંચો 'खिवाहि वा' અથવા આ નાવ પર કંઈ વસ્તુ રાખીને બીજા કિનારા સુધી લઈ લો. 'रज्जुयाए वा गहाय आकासाहि' દોરીથી પકડીને આ નાવને ખેંચો અને નાવને ચલાવો. 'णो से तं परिन्नं परिजाणिज्जा' આ પ્રમાણે જો તે નાવિક સાધુને કહે તો તે સાધુએ તે નાવિકની આવી પ્રેરણાને સ્વીકારવી નહીં. અર્થાત્ એ નાવિકને કંઈ પણ ઉત્તર આપવો નહીં પણ 'तुसिणीओ उवेहिज्जा' મૌન ધારણ કરીને તેની ઉપેક્ષા કરવી. એ રીતના નાવિકના વાક્ય પર જરા સરખું પણ ધ્યાન આપવું

मूलम्-से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा आउसंतो! समणा! नो संचाएसि तुमं नावं उक्कसित्तए वा वुक्कसित्तए वा खिवेत्तए वा, रज्जूयाए वा गहाय आकसित्तए वा आहर एयं नावाए रज्जूयं सयं चेव णं वयं नावं उक्कसिस्सामो वा वुक्कसिस्सामो वा जाव रज्जूए वा गहाय आकसिस्सामो, नो से तं परिन्नं परिजाणिज्जा, तुसिणीओ उवेहिज्जा, से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा आउसंतो! समणा! एयं ता तुमं नावं आलित्तेण वा पीढएण वा वंसेण वा वलएण वा अवल्लुएण वा वाहेहि? नो से तं परिन्नं परिजाणिज्जा, तुसिणीओ उवेहिज्जा ॥सू० १३॥

छाया-स खलु परो नौगतः नौगतं वदेत्-आयुष्मन्तः! श्रमणाः! नो शक्नोषि त्वम् नावम् उत्कर्षयितुं वा व्युत्कर्षयितुम् वा क्षेप्तुं वा रज्ज्वा वा गृहीत्वा आकर्षयितुं वा, आहर एतां नावः रज्जूम्, स्वयं चैव खलु वयम् नावम् उत्कर्षयिष्यामो वा व्युत्कर्षयिष्यामो वा यावत् रज्ज्वा वा गृहीत्वा आकर्षयिष्यामो वा, न स तां परिज्ञां परिजानीयात्, तूष्णीकः उपेक्षेत, स खलु परः नौगतः नौगतम् वदेत्-आयुष्मन्तः! श्रमणाः! एतां तावत् त्वम् नावम् आलिप्तेन वा पीठकेन वा वंशेन वा वलकेन वा अवलुकेन वा वह, नो स तां परिज्ञां परिजानीयात्, तूष्णीक उपेक्षेत ।।सू० १३।।

टीका-अथ प्रकारान्तरेण साधूनां नावारोहणमधिकृत्य विशेषं वक्तुमाह-'से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा' स खलु परो गृहस्थो नौगतः-नाविकः नौगतम् नावारूढं

ही ध्यान नहीं देकर चुप हो जाय, क्योंकि बोलने से स्वीकारात्मक उत्तर देने से संयम विराधना होगी, और निषेधात्मक उत्तर देने से वह नाविक अनेक तरह से उपद्रव कर सकता है ॥ सू-१२ ॥

अब प्रकारान्तर से साधुओं का नाव पर आरोहण विषय को लक्ष्य कर कुछ बात बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा आउसंतो!' वहां पर अर्थात् नाव पर चढा हुआ नाविक गृहस्थ नाव पर चढे हुए साधुको यदि ऐसा वक्ष्य-

નહીં. પણ ચુપ જ રહેવું કેમ કે બોલવાથી સ્વીકારાત્મક ઉત્તર આપવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે અને નકારાત્મક ઉત્તર આપવાથી એ નાવિક અનેક પ્રકારનો ઉપદ્રવ કરે ॥સૂ. ૧૨॥

હવે પ્રકારાન્તરથી સાધુઓને નૌકા પર બેસવાના સંબંધમાં જ વિશેષ કથન કરતા સૂત્રકાર કહે છે-

ટીકાર્થ-'સે ણં પરો નાવાગઓ' તે પર અર્થાત્ નાવ પર ચડેલા નાવિક ગૃહસ્થ 'નાવાગયં'નાવ પર ચડેલા સાધુને જો 'વઇજ્જા' કહે કે 'આઉસંતો સમણા!' હે આયુષ્મન!

साधुं यदि वदेत् 'आउसंतो ! समणा ! आयुष्मन्तः ! श्रमणाः ! 'नो संचाएसि तुमं नावं उक्कसित्तए वा' नो शक्नोषि त्वम् नावम् उत्कर्षयितुं वा 'वुक्कसित्तए वा खिवेत्तए वा' व्युत्कर्षयितुं वा-विशेषेण उत्कर्षणं कर्तुं वा, क्षेप्तुं वा किमपि वस्तुजातं तत्र प्रक्षिप्य स्थापयितुं वा त्वं नो समर्थोऽसि, साधूनां कृते अयोग्यमेतदाकर्षणादिकम्, 'रज्जुयाए वा गहाय आकसित्तए वा' रज्ज्वा वा गृहीत्वा नावम् आकर्षयितुं वा साधूनां न योग्यम्, अतएव त्वं केवलम् 'आहर एयं नावाए रज्जूयं' आहर-आनय एताम् नावः रज्जूम्, 'सयं चेव णं वयं नावं उक्कसिस्सामो वा वुक्कसिस्सामो वा' स्वयं चैव खलु वयम् नाविकाः नावम् उत्कर्षयिष्यामो वा व्युत्कर्षयिष्यामो वा जाव रज्जुए वा गहाय आकसिस्सामो' यावत् क्षेप्स्यामो वा रज्ज्वा वा गृहीत्वा आकर्षयिष्यामो वयं स्वयमेवेति पूर्वेणान्वयः किन्तु 'नो से तं परिन्नं परिजाणिज्जा' नो स साधुः तां परिज्ञाम् नाविकप्रतिज्ञां पूर्वोक्तप्रेरणाम् परिजानीयात् स्वीकुर्यात् अपितु 'तुसिणीओ उवेहिज्जा' तूष्णीकः मौनमालम्ब्य उपेक्षेत-न किञ्चिदपि वदेत्, तदनन्तरम् 'से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा' स खलु परो गृहस्थः नौ गतः नाविकः नौगतम्

माण रूपसे कहे आयुष्मन् ! श्रमण ! 'णो संचाएसि तुमं नावं उक्कसित्तए वा वुक्कसित्तए वा' यदि आप नावको जरासा, या अधिक नहीं खींच सकते हैं अथवा 'खिवेत्तए' यदि उस नाव पर कुछ वस्तु जात रखकर भी नहीं ले जासकते हैं और 'रज्जुयाए वा गहाय आकसित्तए वा आहर एयं नावाए रज्जुयं' रस्सी डोरी भी पकडकर यदि नाव नहीं खींच सकते हैं तो इस नाव की डोरी को पकडीये 'सयं चेव णं एवं नावं उक्कसिस्सामो वा, वुक्कसिस्सामो वा जाव' हम स्वयंहि नाव को एक बार या अनेकबार खीचेंगे यावत् स्वयं हि हम इस नावपर कुछ वस्तु रखकर दूसरे तटतक या दूसरे ग्राम तक ले जायेगे और 'रज्जुए वा गहाय आकसिस्सामो' डोरी को पकडकर भी नाव को आकर्षण करेंगे इस प्रकार नाविक के द्वारा साधु को कहने पर भी वह साधु 'णो से परिन्नं परिजाणिज्जा' उस नाविककी प्रतिज्ञा-प्रेरणा को भी नहीं स्वीकार करे अपितु 'तुसिणीओ उवेहिज्जा' तूष्णीक

આયુષ્મન્ શ્રમણ ! 'नो संचाएसि तुमं नावं उक्कसित्तए वा' જો આ નાવને જરા પણ ખેંચી ન શકો અથવા 'वुक्कसित्तए' વધારે પણ ખેંચી ન શકો અથવા 'खित्तए वा' નાવ પર કોઈ વસ્તુ સમૂહને રાખીને પણ ન લઈ જઈ શકો 'रज्जुयाए वा गहाय आकसित्तए वा' અને દોરીને પકડીને પણ જો ન ખેંચી શકો તો 'आहर एयं नावाए रज्जुयं' આ નાવની દોરી પકડો 'सयं चेव णं वयं उक्कसिस्सामो वा वुक्कसिस्सामो वा' હું પોતે જ નાવને એકવાર કે અનેકવાર ખેંચીશ એવ 'जाव रज्जुए वा गहाय आकसिस्सामो' યાવત્ અમે પોતે જ આ નાવ પર કંઈ વસ્તુ રાખીને બીજે કિનારે કે બીજા ગામ સુધી લઈ જઈશું અને દોરીથી પકડીને પણ નાવને ખેંચીશું 'नो से तं परिन्नं परिजाणिज्जा' આ રીતે નાવિક સાધુને કહે તો પણ સાધુએ એ નાવિકની પ્રતિજ્ઞા પ્રેરણાને પણ સ્વીકારવી નહીં પરંતુ 'तुसि

नावारूढं साधुं वदेत्-'आउसंतो समणा !' अ युष्मन्तः ! श्रमणाः ! 'एयं ता तुमं नावं' एताम् तावत् त्वम् नावम् 'आलित्तेण वा पीढएण वा' आलिप्तेन वा-नौ चालककाष्ठविशेषेण, पीठकेन वा-पट्टकेन, 'वंसेण वा वलएणवा' वंशेन वा-वंशदण्डेन, वलकेन वा-नावः उपकरण-विशेषेण 'अवलुएण वा वाहेहि' अवलुकेन वा नौसंचालकवंशविशेषेण वह-नय, देशान्तरं तटान्तरं वा प्रापय, इत्येवंरीत्या यदि नाविको वदेत्तर्हि 'नो से तं परिन्नं परिजाणिज्जा' नो स साधुः तां परिज्ञाम् नाविकप्रतिज्ञारूपां प्रेरणाम् परिजानीयात्-स्वीकुर्यात्, अपि तु 'तुसिणीओ उवेहिज्जा' तूष्णीकः मौनमालम्ब्य उपेक्षेत न किमपि वदेत् ।।सू० १३।

मूलम्-से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा आउसंतो! समणा! एयं ता तुमं नावाए उदयं हत्थेण वा पाएण वा मत्तेण वा पडिग्गहेण वा नावा उस्सिचणेण वा उस्सिंचाहि, नो से तं परिन्नं परिजाणिज्जा, तुसिणीओ उवेहिज्जा, से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा आउ-

होकर ही उसकी उपेक्षा कर ले 'से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा आउसंतो समणा' फिर भी वह-पर-गृहस्थ नावपर चढा हुआ नाविक नावपर चढे हुए साधु को कहे कि हे आयुष्मन् भगवन्! श्रमण! 'एयं ता तुमं नावं' इस नावको यदि आप नावको चलाने वाले काष्ठ विशेष रूप 'आलित्तेण वा पीढएण वा' आलिप्त से या पीठक पट्ट से या 'वंसेण वा, वलएण वा' वांस के दण्ड विशेष लग्गासे या वालक से अर्थात् नावका उपकरण विशेष से या 'अवलुएण वा वाहेहि' अवलुक अर्थात् नौ संचालक बांस विशेष से नावको चलाते हुए दूसरे तटतक या दूसरे देशतक ले जाइए इस तरह यदि नाविक साधु को कहे तो 'णो से तं परिन्नं परिजाणिज्जा' वह साधु उस नाविक की इस प्रतिज्ञा प्रेरणा को नहीं स्वीकार करे अपितु 'तुसिणीओ उवेहिज्जा' तुष्णीक चुप होकर मौन साधे हुए उपेक्षा करदे ॥ सू. १३॥

णीओ उवेहिज्जा' મૌન રહીને જ તેની ઉપેક્ષા કરવી, 'से णं परो नावागओ नावागय वइ-ज्जा' મૌન રહેવા છતા પણ તે નાવ પર ચઢેલ નાવિક નાવ પર ચઢેલા સાધુને કહે કે 'आउसंतो समणा !' હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! 'एय ता तुम नावं' આ નાવને આપ નાવ ચલાવવાના કાષ્ઠ વિશેષ રૂપ 'आलित्तेण वा' આલિપ્તથી અથવા 'पीढएण वा' પીઠક-પટ્ટથી અથવા 'वंसेण वा' વાસના દંડ વિશેષથી કે 'वलएण वा' બલકથી અર્થાત્ નાવના ઉપકરણ વિશેષથી અથવા 'अवलुएण वा' અવલુક અર્થાત્ નાવને ચલાવવાના વાસ વિશે-ષથી 'वाहेहि' બીજા કિનારા સુધી કે બીજા દેશ સુધી લઈ જાવ આ પ્રમાણે એ નાવિક સાધુને કહે તો પણ 'णो से तं परिन्न परिजाणिज्जा' સાધુએ નાવિકનીઆ પ્રેરણાનો સ્વીકાર કરવો નહીં પરંતુ 'तुसिणीओ उवेहिज्जा' ચૂપ રહીને મૌન પૂર્વક તેની ઉપેક્ષા કરવ ।૧૩।।

संतो! समणा! एयं तुमं नावाए उत्तिंगं हत्थेण वा पाएण वा बाहुणा वा, ऊरुणा वा उदरेण वा सीसेण वा काएण वा उस्सिंचणेण वा चेलेण वा मट्टियाए वा कुसपत्तएण वा कुविंदएण वा पिहेहि, नो से तं परिन्नं परिजाणिज्जा, तुसिणीओ उवेहिज्जा ॥सू० १४॥

छाया-स खलु परो नौगतः नौगतं वदेत्-आयुष्मन्तः! एतत् तावत् त्वम् नाव उदकम् हस्तेन वा पादेन वा अमत्रेण वा पतद्ग्रहेण वा नाव उत्सिञ्चनेन वा उत्सिञ्च, नो स तां परिज्ञां परिजानीयात्, तूष्णीक उपेक्षेत, स खलु परो नौगतः, नौगतं वदेत् आयुष्मन्तः! श्रमणाः! एतत् त्वं नावः रन्ध्रम् हस्तेन वा पादेन वा बाहुना वा ऊरुणा वा उदरेण वा शीर्षेण वा कायेन वा उत्सिञ्चनेन वा चेलेन वा मृत्तिकया वा कुशपत्रकेण वा कुविन्दकेन वा पिधेहि नो स तां परिज्ञां परिजानीयात्, तूष्णीक उपेक्षेत ॥सू० १४॥

टीका-'पुनरपि प्रकारान्तरेण साधूना नावारोहणविषयमधिकृत्य विशेषं वक्तुमाह-'से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा' स खलु परो नौगतः नाविकः नौगतम् नावा रूढं साधुं वदेत्-'आउसंतो! समणा!' आयुष्मन्तः! श्रमणाः! 'एयं ता तुमं नावाए उदयं' एतत् तावत् त्वम् नावः उदकम् नौ गतं जलम् 'हत्थेण वा पाएण वा' हस्तेन वा पादेन वा 'मत्तेण वा पडिग्गहेण वा' अमत्रेण वा पात्रविशेषेण, पतद्ग्रहेण वा पात्रेण 'नावा उस्सिंचणेण वा' नाव उत्सिञ्चनेन वा नौ जलं बहिर्निष्काशनपात्रविशेषेण 'उस्सिंचाहि' उत्सिञ्च

फिर भी यदि वह नाविक उस साधु को प्रेरणा करे-इस तात्पर्य से कहते हैं-

टीकार्थ-'से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा आउसंतो! समणा!' वह पर अर्थात् नाव पर बैठा हुआ नाविक नाव पर चढे हुए साधु को यदि कहे कि हे आयुष्मन्! भगवन् श्रमण! 'एयं तुमं नावाए उत्तिंगं'-आप इस नावके छिद्रको 'हत्थेण वा पाएण वा बाहुणा वा' हाथसे या पैर से या बाहुसे 'ऊरुणा वा उदरेण वा सीसेण वा' ऊरू जंघा से या उदर से या शीर्षक मस्तक से या 'काएण वा' कायशरीर से या 'उस्सिंचणेण वा' पानी को निकालने वाले पात्र विशेष से या 'चेलेण वा, मट्टियाए वा' वस्त्र से या मिट्टी से या 'कुसपत्त-

ફરીથી પ્રકારાન્તરથી સાધુઓને નાવ પર આરોહણ વિષયને જ ઉદ્દેશીને વિશેષ કથન કરે છે.-

ટીકાર્થ-'से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा' તે નાવ પર ચઢેલ નાવિક જો નાવ પર બેઠેલા સાધુને કહે કે 'आउसंतो समणा!' હે આયુષ્મન્! શ્રમણ! 'एयं ता तुमं नावाए उदयं' આપ આ નૌકાના પાણીને 'हत्थेण वा पाएण वा' હાથથી કે પગથી 'मत्तेण वा पडिग्गहेण वा' અમત્રથી એટલે કે પાત્ર વિશેષથી અથવા 'नावा उस्सिंचणेण वा' નાવમાંથી જલ બહાર કહાડવાના પાત્ર વિશેષથી 'उस्सिंचाहि' ઉછાળીને બહાર ફેંકી દો 'नो से तं परिन्नं

बहि र्जलनिष्काशन कुरु इत्येवं यदि नाविकः साधुं वदेत्तर्हि 'नो से तं परिन्नं परिजाणिज्जा' नो स साधुः तां परिज्ञाम् नाविकप्रेरणारूपां प्रतिज्ञां परिजानीयात् स्वीकुर्यात्, अपि तु 'तुसिणीओ उवेहिज्जा' तूष्णीको भूत्वा उपेक्षेत-उपेक्षां कुर्यात् न किञ्चिदपि वदेदिति भावः, 'से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा' स खलु परो नौगतः नाविकः नौ गतम् नावारूढं साधुं यदि वदेत्-'आउसंतो ! समणा !' आयुष्मन्तः श्रमणा । 'एयं तुमं नावाए उत्तिंगं' एतत् खलु त्वम् नावः रन्ध्रम् छिद्रम् 'हत्थेण वा' हस्तेन वा' 'पाएण वा' पादेन वा 'बाहुणा वा' बाहुना वा 'ऊरूणा वा' ऊरुणा वा जानुना, 'उदरेण वा' उदरेण वा 'सीसेण वा' शीर्षेण वा 'काएण वा' कायेन वा 'उसिंचणेण वा' उत्सिञ्चनेन वा बहिर्जलनिष्काशकपात्रविशेषेण 'चेलेणवा' चेलेन वा वस्त्रविशेषेण 'मट्टियाए वा' मृत्तिकया वा' मृत्पात्र विशेषेण 'कुसपत्तएण वा' कुशपत्रकेण वा कुशनिर्मितपात्रविशेषेण 'कुविंदएण वा' कुविन्दकेन-वा कुविन्दनामकतृणविशेषनिर्मितपुटकेन, हस्त पादादिना नावश्छिद्रं 'पिहेहि' पिधेहि

एण वा' कुश पत्र से बने हुए पात्र विशेषसे 'कुविंदएण वा' कुविन्द नामके तृण विशेष से निर्मित पुटकसे या हस्तपादादि से नावके छिद्रको बन्द कर दीजिए, इस तरह कहने पर वह 'णो से तं परिण्णं परिजाणिज्जा' साधु उस नाविक की इस प्रकार की प्रतिज्ञा-प्रेरणाको भी नहीं स्वीकार करे अपितु तुसिणीओ उवेहिज्जा' चुप होकर ही मौन साधे हुए उसकी उपेक्षा कर दे अर्थात् कुछ भी नहीं बोले अन्यथा इस प्रकार के नाविक के वचनों का उत्तर देने से संयमकी विराधना होगी क्योंकि नाव के छिद्रको बन्द करेगा तो संयमका पालन

परिजाणिज्जा' એ રીતે કહેવાવાળા તે નાવિકની પ્રેરણાને સાધુએ સ્વીકારવી નહી પરંતુ 'तुसिणीओ उवेहिज्जा' ચુપ રહીને મૌન ધારણ કરીને તે કથનની ઉપેક્ષા કરવી તેને ઉત્તર આપવો નહી. આવી રીતે મૌન રાખવા છતા તે નાવિક સાધુને 'से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा' એમ કહે કે-आउसंतो समणा' હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! 'एयं तुमं नावाए उत्तिंग' આપ આ નૌકાના છિદ્રને 'हत्थेण वा पाएण वा' હાથથી કે પગથી અથવા 'बाहुणा ऊरुणा वा' ભુજાથી કે ઉરૂથી અર્થાત્ જાંઘથી અથવા 'उदरेण वा सीसेण वा' પેટથી કે માથાથી અગર 'काएण वा उस्सिंचणेण वा' શરીરથી કે પાણી કઢાડવાના પાત્રથી અથવા 'चेलेण वा मट्टियाए वा' વસ્ત્રથી કે માટીથી અથવા 'कुसपत्तएण वा' કુશ-દર્ભના બનાવેલ પાત્ર વિશેષથી અથવા 'कुविंदेण वा' કુવિંદનામના ઘાસથી બનાવેલ પાત્રથી 'पिहेहि' બન્ધ કરી દો આ પ્રમાણે તે નાવિક કહે તો 'नो से तं परिन्नं पडिजाणिज्जा' તે સાધુએ એ નાવિકની આ પ્રકારની પ્રેરણાનો સ્વીકાર કરવો નહી પરંતુ 'तुसिणीओ उवेहिज्जा' મૌન રહીને જ તેની ઉપેક્ષા કરવી અર્થાત્ સાધુએ કંઈપણ બોલવું નહીં કારણ કે આ

पिहितं कुरु इत्येवं कथने सति 'नो से तं परिन्नं परिजाणिज्जा' नो स साधुः ता परिज्ञां नाविकप्रेरणारूपां प्रतिज्ञां परिजानीयात्-स्वीकुर्यात्, अपितु 'तुसिणीओ उवेहिज्जा' तूष्णीकः मौनमालम्ब्य उपेक्षेत-उपेक्षां कुर्यात्, न किमपि वदेदित्यर्थः ॥सू० १४॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा नावाए उत्तिंगेण उदयं आसवमाणं पेहाए उवरुवरिं नावं कज्जलावेमाणिं पेहाए नो परं उवसंकमित्तु एवं बूया-आउसंतो ! गाहावइ एयं ते नावाए उदयं उत्तिंगेण आसवइ, उवरुवरिं नावा वा कज्जलावेइ, एयप्पगारं मणं वा वायं वा नो पुरओ कट्टु विहरिज्जा अप्पुस्सुए अबहिल्लेसे एगंतगएण अप्पाणं विउसेज्जा समाहीए, तओ संजयामेव नावासंतारिमे उदए आहारियं रीइज्जा, एयं खलु सया जइज्जासि त्तिबेमि ॥सू० १५॥

इरियाए पढमो उद्देसो समत्तो ॥१॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा नावि रन्ध्रेण उदकम् आस्रवमाणं प्रेक्ष्य उपर्युपरि नावम् प्लाव्यमानां प्रेक्ष्य न परम् उपसंक्रम्य एवम् ब्रूयात्-आयुष्मन् ! गृहपते ! एतत् ते नावि उदकम् रन्ध्रेण आस्रवति, उपर्युपरि नौ र्वा प्लवते, एतत्प्रकारं मनो वा वाचं वा नो पुरतः कृत्वा विहरेत्, अल्पोत्सुकः अबहिर्लेश्यः एकान्तगतेन आत्मानं व्युत्सृजेत् समाधिना, ततः संयत एव नौ संतार्ये चोदकम् यथाऽऽर्यं रीयेत् एतां खलु सदा यतनां यायाद् इति ब्रवीमि ॥सू० १५॥

इरियाध्ययने प्रथमोद्देशः समाप्तः ॥१॥

टीका-सम्प्रति साधूनां नावारोहणविषयमधिकृत्य कर्तव्यतामुपदिशन्नाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'नावाए उत्तिंगेण उदयं आसवमाणं पेहाए'

नहीं हो सकेगा और यदि उसको नहीं बन्द करेगा तो नाविक अनेकों उपद्रव करेंगे और उससे भी संयमकी विराधना हो सकती है इसलिये मौन ही रह जाना उचित है ॥ १४ ॥

अभी साधुओंका नाव पर आरोहण विषय को लक्ष्य कर कर्तव्यता का उपसंहार करते हुए बतलाते हैं-

---

પ્રકારના નાવિકના કથનને ઉત્તર દેવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. કેમ કે નાવના છિદ્રને બન્ધ કરે તો સંયમનું પાલન થઈ શકશે નહીં અને તેને બન્ધ ન કરે તો તે નવિક અનેક પ્રકારની બાધા પહોંચાડે અને તેનાથી પણ સંયમની વિરાધના થવાનો સંભવ છે. તેથી મૌન રહેવું એજ યોગ્ય છે. ॥ સૂ. ૧૪ ॥

સાધુઓને નાવ પર બેસવા સંબંધી કર્તવ્યનો ઉપસંહાર કરતાં સૂત્રકાર કહે છે.—

नावि नौकायां रन्ध्रेण-छिद्रभागेन उदकम् आस्रवमाणम् स्पन्दमानम् अन्तः प्रविशन् प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा 'उवरुवरिं' उपर्युपरि उपरितनभागे 'नावं कज्जलावेमाणिं पेहाए' नावम् आ प्लावयमानाम् उदकैः प्रपुर्यमाणां प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा 'नो परं उवसंकमित्तु एवं बूया' नो पर गृहस्थं यं कमपि उपसंक्रमितुम् नौकासमीपे गन्तुम् एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या ब्रूयात् वदेत्, तदाह-'आउसंतो ! गाहावइ !' आयुष्मन् ! गृहपते ! 'एयं ते नावाए उदयं उर्त्तिगेण आसवइ' एतत् ते-तव नावि-नौकायाम् उदकम् रन्ध्रेण आस्रवति-अन्तरा गच्छति, 'उवरुवरिं नावा वा कज्जलावेइ' उपर्युपरि उपरितनभागे नौ र्वा प्लवते परिपूर्यते उदकै रिति शेषः। 'एयप्पगारं मणं वा वायं वा नो पुरओ कट्टु विहरिज्जा' एतत्प्रकारकम्-उपर्युक्तरूपम् मनो वा वाचं वा नो पुरतः अग्रतः प्रधानं कृत्वा विहरेत् विहरणं कुर्यात्, मनसा वचसा वा व्यापारमकृत्वैव विहारं कुर्यादिति भावः अपितु 'अप्पुस्सुए अवहिल्लेसे' अल्पोत्सुकः शरी·

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा नावाए उत्तिंगेण उदयं आसवमाणं पेहाए' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी नावके अंदरमें छिद्रके द्वारा भराते हुए पानीको देखकर तथा 'उवरुवरिं नावं कज्जलावेमाणिं पेहाए' ऊपर ऊपर पानीसे भरते हुए नावको देखकर 'णो परं उवसंकमित्तु' गृहस्थ को या जिस किसीको भी नावके पास जाने के लिये 'एवं बूया' इस प्रकारके वक्ष्यमाण रूपसे नही कहे कि 'आऊसंतो ! गाहावइ' हे आयुष्मन् ! गृहपति ! 'एयं ते नावाए उदयं उत्तिंगेण आसवई' नावके अंदर यह पानी छिद्र के द्वारा भर रहा है या 'ऊवरुवरिं नावा वा कज्जलावेई' ऊपर ऊपर भाग में नाव पानी से भर रहा है यह भी नहीं कहे 'एयप्पगारं मणं वा वायं वा नो पुरओ कट्टु विहरिज्जा' इस प्रकार के मन से या वाणी से व्यापार नहीं करके ही विहार करे अर्थात् मन और वचन को इस प्रकारके कहने का संकल्प से रहित करके ही विचरना चाहिये और 'अप्पुस्सुए अबहिल्लेसे' अल्प उत्सुक

ટીકાર્થ- 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' ते પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'नावाए उत्तिंगेण उदयं आसवमाणं पेहाए' નૌકાની અંદર છિદ્રદ્વારા ભરાતા પાણીને જોઈને તથા 'उवरुवरि नावा वा कज्जलावेमाणिं पेहाए' ઉપર ઉપર પાણીથી ભરાતી નૌકાને જોઈને 'नो परं उवसंकमित्तु एवं बूया' ગૃહસ્થને કે અન્ય કોઈને નૌકાની પાસે જવા માટે નીચે કહેવામાં આવનાર પ્રમાણે કહેવું નહીં કે 'आउसंतो गाहावइ' હે આયુષ્મન્ ગૃહપતિ ! 'एयं ते नावाए उदयं उत्तिंगेण आसवइ' આ તમારી નૌકામાં છિદ્રદ્વારા પાણી ભરાઈ રહ્યું છે અથવા 'उवरुवरि नावा वा कज्जलावेइ' ઉપર ઉપરના ભાગમાં નૌકા પાણીથી ભરાતી જાય છે 'एयप्पगारं मणं वा वायं वा' આ પ્રકારના મનથી કે વાણીથી 'नो पुरओ कट्टु विहरिज्जा' વ્યાપાર કર્યા વિના જ વિહાર કરવો. મન અને વચનથી પણ એ પ્રમાણે કહેવાનો સંકલ્પ કરવો નહીં અને 'अप्पुस्सुए अवहिल्लेसे' અલ્પ ઉત્સુક અર્થાત્ શરીર

रोपकरणादिषु ममत्वरहितः सन् अबहिर्लेश्यः संयतान्तःकरणवृत्तिः नासंयत बाह्यमनोवृत्ति रित्यर्थः 'एगंतगएण अप्पाणं विउसेज्जा समाहीए' एकान्तगतेन ध्यानलीनेन समाधिना चित्तवृत्तिनिरोधरूपेण योगेन आत्मानम् व्युत्सृजेत्, आत्मगत ममत्वभावं परित्यज्य ज्ञान-दर्शनचारित्रेषु समाहितो भवेत्. 'तओ संजयामेव नावा संतारिमे उदए' ततः तस्मात् कारणात् संयत एव 'संयम शील एव नौ संतरण योग्ये उदके नावा गच्छन् 'आहारियं रीइज्जा' यथाऽऽर्यम्–आचार्यप्रतिपादनानुसारं रीयेत–गच्छेत्, उद्देशार्थमुपसंहरन्नाह–'एयं खलु सया जइज्जासि' एवं खलु तस्य साधोः सदा यतना बोध्या. एतदेव तस्य साधोः सदा साधुत्वसामग्र्यम्, सम्पूर्णसाधुत्व सामग्री इति ब्रवीमि–उपदिशामि इति गणधरं सुधर्मस्वामी आह। 'इरियाए पढमो उद्देसो' इति ईर्यायाः प्रथमोद्देशः समाप्तः ॥सू० १५॥

थोडे ही शरीर और उपकरण वगैरह में ममत्व रहित होकर अन्तःकरणकी वृत्तिको संयत करके अर्थात् बाह्यमनोवृत्ति को रोककर 'एगतगएण अप्पाणं विउसेज्जा समाहीए' एकान्तमें जाकर अपनी चित्तवृत्तिको रोककर शांतचित्त होकर योगसमाधिमें लीन होकर आत्मगत आसक्ति रूप ममत्व भावको परि-त्याग कर सम्यक्ज्ञानदर्शन और चारित्र में समाहित हो जाय तदनन्तर 'तओ संजयामेव' संयत होकर ही यतना पूर्वक 'नावा संतारिमे उदए' नावके द्वारा तैरने या पार करने योग्य पानीके ऊपर नाव से जाते हुए 'आहारियं रीइज्जा' आचार्यके द्वारा बतलाए हुए मार्गके अनुसार ही गमन करना चाहिये–इस इर्याके प्रथम उद्देशक का वक्तव्यको उपसंहार करते हुए कहते हैं कि–'एयं खलु सया जइज्जासि' यही उस साधु और साध्वीको हमेशा यतना समझना चाहिये और यही संयम पालन करना उस साधु और साध्वीका सामग्र्य साधु-त्व सामग्री समाचारी समझनी चाहिये 'त्तिबेमि' ऐसा भगवान् महावीर

અને ઉપકરણ વિગેરેમા મમત્વ રહિત થઈને અ ત કરણની વૃત્તિને સ યત કરીને અર્થાત્ બાહ્ય મનોવૃત્તિને રોકીને 'एगंतगएणं अप्पाणं विउसेज्जा समाहीए' એકાન્તમાં જઈને પોતાની ચિત્તવૃત્તિને રોકીને શાતચિત્ત થઈને યોગ સમાધિમા લીન થઈને આત્મગત આસક્તિરૂપ મમત્વ ભાવનો પરિત્યાગ કરીને સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રમા સમા-હિત થવુ. 'तओ संजयामेव नावासंतारिमे उदए' તે પછી સ યત થઈને યતના પૂર્વક નૌકા દ્વારા તરવા કે પાર કરવા યોગ્ય પાણીની ઉપર નૌકા દ્વારા જતાં 'आहारियं रीइज्जा' આચાર્યોએ બતાવેલ માર્ગ અનુસાર જ ગમન કરવુ 'एय खलु सया जइज्जासि' આ ઈર્યા સમિતિના પહેલા ઉદ્દેશાના કથનનો ઉપસંહાર કરતા કહે છે કે આજ એ સાધુ અને સાધ્વીની નિર તર યતના સમજવી અને એજ સયમ પાલન કરવુ તે એ સાધુ અને સાધ્વીની સમગ્રતા અર્થાત્ સાધુત્વની સામગ્રી સામાચારી સમજવી 'त्तिबेमि' એ પ્રમાણે ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીના ઉપદેશનો અનુવાદ કરીને ગણધરોને સુધર્મા

नावि नौकायां रन्ध्रेण-छिद्रभागेन उदकम् आस्रवमाणम् स्पन्दमानम् अन्तः प्रविशन् प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा 'उवरुवरिं' उपर्युपरि उपरितनभागे 'नावं कज्जलावेमाणिं पेहाए' नावम् आ प्लायमानाम् उदकैः प्रपुर्यमाणां प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा 'नो परं उवसंकमित्तु एवं बूया' नो पर गृहस्थं यं कमपि उपसंक्रमितुम् नौकासमीपे गन्तुम् एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या ब्रूयात् वदेत्, तदाह-'आउसंतो! गाहावइ!' आयुष्मन्! गृहपते! 'एयं ते नावाए उदयं उत्तिंगेण आसवइ' एतत् ते-तव नावि-नौकायाम् उदकम् रन्ध्रेण आस्रवति-अन्तरा गच्छति, 'उवरुवरिं नावा वा कज्जलावेइ' उपर्युपरि उपरितनभागे नौ र्वा प्लवते परिपूर्यते उदके रिति शेषः। 'एयप्पगारं मणं वा वायं वा नो पुरओ कट्टु विहरिज्जा' एतत्प्रकारकम्-उपर्युक्तरूपम् मनो वा वाचं वा नो पुरतः अग्रतः प्रधानं कृत्वा विहरेत् विहरणं कुर्यात्, मनसा वचसा वा व्यापारमकृत्वैव विहारं कुर्यादिति भावः अपितु 'अप्पुस्सुए अवहिल्लेसे' अल्पोत्सुकः शरी-

---

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा नावाए उत्तिंगेण उदयं आसवमाणं पेहाए' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी नावके अंदरमें छिद्रके द्वारा भराते हुए पानीको देखकर तथा 'उवरुवरिं नावं कज्जलावेमाणिं पेहाए' ऊपर ऊपर पानीसे भरते हुए नावको देखकर 'णो परं उवसंकमित्तु' गृहस्थ को या जिस किसीको भी नावके पास जाने के लिये 'एवं बूया' इस प्रकारके वक्ष्यमाण रूपसे नही कहे कि 'आउसंतो! गाहावइ' हे आयुष्मन्! गृहपति! 'एयं ते नावाए उदयं उत्तिंगेण आसवई' नावके अंदर यह पानी छिद्र के द्वारा भर रहा है या 'उवरुवरिं नावा वा कज्जलावेई' ऊपर ऊपर भाग में नाव पानी से भर रहा है यह भी नहीं कहे 'एयप्पगारं मणं वा वायं वा नो पुरओ कट्टु विहरिज्जा' इस प्रकार के मन से या वाणी से व्यापार नहीं करके ही विहार करे अर्थात् मन और वचन को इस प्रकारके कहने का संकल्प से रहित करके ही विचरना चाहिये और 'अप्पुस्सुए अवहिल्लेसे' अल्प उत्सुक

ટીકાર્થ- 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'नावाए उत्तिंगेण उदयं आसवमाणं पेहाए' નૌકાની અંદર છિદ્રદ્વારા ભરાતા પાણીને જોઈને તથા 'उवरुवरि नावा वा कज्जलावेमाणिं पेहाए' ઉપર ઉપર પાણીથી ભરાતી નૌકાને જોઈને 'नो परं उवसंकमित्तु एवं बूया' ગૃહસ્થને કે અન્ય કોઈને નૌકાની પાસે જવા માટે નીચે કહેવામા આવનાર પ્રમાણે કહેવું નહીં કે 'आउसंतो गाहावइ' હે આયુષ્મન્ ગૃહપતિ! 'एयं ते नावाए उदयं उत्तिंगेण आसवइ' આ તમારી નૌકામાં છિદ્રદ્વારા પાણી ભરાઈ રહ્યું છે અથવા 'उवरुवरि नावा वा कज्जलावेइ' ઉપર ઉપરના ભાગમાં નૌકા પાણીથી ભરાતી જાય છે 'एयप्पगारं मणं वा वायं वा' આ પ્રકારના મનથી કે વાણીથી 'नो पुरओ कट्टु विहरिज्जा' વ્યાપાર કર્યા વિના જ વિહાર કરવો. મન અને વચનથી પણ એ પ્રમાણે કહેવાનો સંકલ્પ કરવો નહીં અને 'अप्पुस्सुए अवहिल्लेसे' અલ્પ ઉત્સુક અર્થાત્ શરીર

रोपकरणादिषु ममत्वरहितः सन् अबहिर्लेश्यः संयतान्तःकरणवृत्तिः नासंगत बाह्यमनोवृत्ति रित्यर्थः 'एगंतगएण अप्पाणं विउसेज्जा समाहीए' एकान्तगतेन ध्यानलीनेन समाधिना चित्तवृत्तिनिरोधरूपेण योगेन आत्मानम् व्युत्सृजेत्, आत्मगत ममत्वभावं परित्यज्य ज्ञान-दर्शनचारित्रेषु समाहितो भवेत्, 'तओ संजयामेव नावा संतारिमे उदए' ततः तस्मात् कारणात् संयत एव 'संयम शील एव नौ संतरण योग्ये उदके नावा गच्छन 'आहारियं रीइज्जा' यथाऽऽर्यम्-आचार्यप्रतिपादनानुसारं रीयेत-गच्छेत्, उद्देशार्थमुपसंहरन्नाह-'एयं खलु सया जइज्जासि' एषा खलु तस्य साधोः सदा यतना बोध्या, एतदेव तस्य साधोः सदा साधुत्वसामग्र्यम्, सम्पूर्णसाधुत्व सामग्री इति ब्रवीमि-उपदिशामि इति गणधरं सुधर्मस्वामी आह। 'इरियाए पढमो उद्देसो' इति ईर्यायाः प्रथमोद्देशः समाप्तः ॥सू० १५॥

थोडे ही शरीर और उपकरण वगैरह में ममत्व रहित होकर अन्तःकरणकी वृत्तिको संयत करके अर्थात् बाह्यमनोवृत्ति को रोककर 'एगतगएण अप्पाणं विउसेज्जा समाहीए' एकान्तमें जाकर अपनी चित्तवृत्तिको रोककर शांतचित्त होकर योगसमाधिमें लीन होकर आत्मगत आसक्ति रुप ममत्व भावको परित्याग कर सम्यक्ज्ञानदर्शन और चारित्र में समाहित हो जाय तदनन्तर 'तओ संजयामेव' संयत होकर ही यतना पूर्वक 'नावा संतारिमे उदए' नावके द्वारा तैरने या पार करने योग्य पानीके ऊपर नाव से जाते हुए 'आहारियं रीइज्जा' आचार्यके द्वारा बतलाए हुए मार्गके अनुसार ही गमन करना चाहिये-इस इर्याके प्रथम उद्देशक का वक्तव्यको उपसंहार करते हुए कहते हैं कि-'एयं खलु सया जइज्जासि' यही उस साधु और साध्वीकी हमेशा यतना समझना चाहिये और यही संयम पालन करना उस साधु और साध्वीका सामग्र्य साधुत्व सामग्री समाचारी समझनी चाहिये 'त्तिबेमि' ऐसा भगवान् महावीर

અને ઉપકરણ વિગેરેમાં મમત્વ રહિત થઈને અંતઃકરણની વૃત્તિને સંયત કરીને અર્થાત્ બાહ્ય મનોવૃત્તિને રોકીને 'एगंतगएणं अप्पाणं विउसेज्जा समाहीए' એકાન્તમાં જઈને પોતાની ચિત્તવૃત્તિને રોકીને શાંતચિત્ત થઈને યોગ સમાધિમાં લીન થઈને આત્મગત આસક્તિરૂપ મમત્વ ભાવનો પરિત્યાગ કરીને સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રમાં સમાહિત થવું. 'तओ संजयामेव नावासंतारिमे उदए' તે પછી સંયત થઈને યતના પૂર્વક નૌકા દ્વારા તરવા કે પાર કરવા યોગ્ય પાણીની ઉપર નૌકા દ્વારા જતાં 'आहारियं रीइज्जा' આચાર્યોએ બતાવેલ માર્ગ અનુસાર જ ગમન કરવું 'एय खलु सया जइज्जासि' આ ઈર્યા સમિતિના પહેલા ઉદ્દેશાના કથનનો ઉપસંહાર કરતા કહે છે કે આજ એ સાધુ અને સાધ્વીની નિરંતર યતના સમજવી અને એજ સંયમ પાલન કરવું તે એ સાધુ અને સાધ્વીની સમગ્રતા અર્થાત્ સાધુત્વની સામગ્રી સામાચારી સમજવી 'त्तिबेमि' એ પ્રમાણે ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીના ઉપદેશનો અનુવાદ કરીને ગણધરોને સુધર્મા

अथ द्वितीयोद्देशकः प्रारभ्यते

मूलम्–से णं परो णावागए णावा गयं वइज्जा–आउसंतो ! समणा ! एयं ता तुमं छत्तगं वा जाव चम्मछेयणगं वा गिण्हाहि, एयाणि तुमं विरूवरूवाणि सत्थजायाणि धारेहि, एयं तुमं दारगं वा पज्जेहि, नो से तं परिण्णं परिजाणिज्जा, तुसिणीओ उवेहिज्जा ॥सू० १६॥

छाया–स खलु परो नौ गतो नौगतं वदेत्–आयुष्मन्तः ! श्रमणाः ! एतत् तावत् त्वं छत्रकं वा यावत् चर्मच्छेदनकं वा गृहाण, एतानि त्वम् विरूपरूपाणि शस्त्रजातानि धारय, एतं तावत् त्वम् दारकं वा पायय, नो स तां परिज्ञां परिजानीयात्, तूष्णीक उपेक्षेत सू० ॥१६॥

टीका–प्रथमोद्देशके नावि आरूढस्य साधोः विधिः प्रतिपादितः, अस्मिन् द्वितीयोद्देशकेऽपि तमेव विधिं प्रकारान्तरेण प्रतिपादयितुमाह 'से णं परो णावागए नावागयं वइज्जा' स खलु परो गृहस्थः नौगतः–नाविकः नौ गतम् नावि–आरूढं साधुं वदेत्–'आउसंतो ! समणा !' आयुष्मन्तः ! श्रमणाः ! 'एयं ता तुम छत्तगं वा जाव चम्मछेयणगं वा गिण्हाहि' एतत् तावत् त्वम् मम छत्रकं वा यावत्–दण्डं वा रज्जुं वा चर्मच्छेदनकं वा गृहाण 'एयाणि

स्वामीके उपदेश का अनुवाद कर गणधर श्री सुधर्मा स्वामीने कहा है 'इरियाए पढमो उद्देसो' इस प्रकार ईर्या समितिका प्रथम उद्देश समाप्त हो गया ॥सू १५॥

ईर्याऽध्ययन के प्रथम उद्देशमें साधु को नाव पर आरूढ होने की विधि बतलायी गयी हैं अब इस द्वितीय उद्देशक में भी उसी विधिका प्रतिपादन करते हैं–

टीकार्थ–'से णं परो णावागए णावागयं वइज्जा आउसंतो ! समणा' वह पूर्वोक्त गृहस्थ नाव पर चढा हुआ नाविक नाव पर चढे हुए साधुको यदि वक्ष्यमाणरूपसे कहे कि हे आयुष्मन् ! श्रमण ! 'एयं ता तुमं छत्तगं वा' आप हमारे इस छाता को या 'जाव चम्मछेयणगं वा गिण्हाहि' यावत् इस दण्डेको या इस रज्जु-

સ્વામીએ કહ્યુ છે આ રીતે 'इरियाए पढमो उद्देसो' ઈર્યા સમિતિનો પહેલો ઉદ્દેશો સમાપ્ત ॥ સૂ ૧૫ ॥

ઈર્યાધ્યયનનો બીજો ઉદ્દેશો

ઈર્યાઽધ્યયનના પહેલા ઉદ્દેશામા નાવ પર બેસનારા સાધુએ પાળવાની વિધિ બતાવી છે હવે આ બીજા ઉદ્દેશામા પણ એજ વિધિનું પ્રતિપાદન કરે છે.—

ટીકાર્થ–'से ण परो नावागए नावागयं वइज्जा' તે પૂર્વોક્ત ગૃહસ્થ નાવ પર ચઢેલ નાવિક નાવ પર ચઢેલા અગર બેઠેલા સાધુને જો આ વક્ષ્યમાણ રીતે કહે કે–'आउसंतो समणा !' હે આયુષ્મન્ ! ભગવાન્ ! શ્રમણ ! 'एयं ता तुमं छत्तगं वा' આપ અમારી આ છત્રીને 'जाव चम्मछेयणगं वा' યાવત્ આ દંડાને અગર આ દોરીને અથવા આ ચર્મ છેદનને 'गिण्हाहि' ગ્રહણ કરો 'एयाणि तुमं विरूवरूवाइं सत्थजायाणि' તથા આ અનેક

तुमं विरूवरूवाणि सत्थजायाणि धारेहि' एतानि त्वं विरूपरूपाणि-अनेकविधानि शस्त्र जातानि-आयुधविशेषान् धारय-गृहाण 'एयं ता तुमं दारग वा पज्जेहि' एतं तावत् त्वम् दारकं शिशुम् वा पयः पायय-पानं कारय 'नो से तं परिन्नं परिजाणिज्जा' नो स साधुः ताम् परिज्ञाम्-नाविकप्राज्ञां परिजानीयात्-स्वीकुर्यात्, अपितु 'तुसिणीओ उवेहिज्जा' 'तूष्णीकः मौन मालम्ब्य उपेक्षेत-उपेक्षां कुर्यात् न किञ्चिदपि वदेदिति ॥सू० १६॥

मूलम्-से णं परो नावागए नावागयं वइज्जा, आउसंतो! एसणं समणे नावाए भंडभारिए भवइ, से णं बाहाए गहाय नावाओ उदगंसि पक्खिविज्जा, एयप्पगारं णिग्घोसं सुच्चा निसम्म से य चीवरधारी सिया खिप्पामेव चीवराणि उव्वेढिज्ज वा निवेढिज्ज वा उप्फेसं वा करिज्जा, अह पुण एवं जाणिज्जा अभिकंतकूरकम्मा खलु बाला बाहाहिं गहाय नावाओ उदगंसि पक्खिविज्जा, से पुव्वामेव वइज्जा-आउसंतो! गाहावई मा मेत्तो बाहाए गहाय नावाओ उदगंसि पक्खिवह, सयं चेव णं अहं नावाओ उदगंसि ओगाहिस्सामि, से णेवं वयंतं परो सहसा बलसा बाहाहिं गहाय नावाओ उदगंसि पक्खिविज्जा, तं नो सुमणे सिया नो दुम्मणे सिया नो उच्चावयं मणं नियंछिज्जा नो तेसिं बालाणं घायाए

डोरीको अथवा इस चर्मछेदन को ग्रहण करो एवं 'एयाणि तुमं विरूवरूवाइं' सत्थ जायाणि धारेहि' इतने नाना प्रकार के अस्त्र शस्त्रोंका अर्थात् आयुध तलवार वगैरहको धारण करो याने ग्रहण करो अथवा 'एयं ता तुमं दारयं वा पज्जेहि' इन बच्चों को आप दूध पिलाओ ऐसा कहने पर 'णो से तं परिण्णं परिजाणिज्जा' वह साधु गृहस्थ की इस प्रकार की प्रतिज्ञा प्रेरणा को स्वीकार नहीं करे अर्थात् उस नाविककी आज्ञाको नहीं स्वीकार करे-'तुसिणीओ उवेहिज्जा' एपितु तूष्णीक चुप होकर ही मौन साधे हुए उसकी उपेक्षा करे एतावता कुछ भी नहीं बोले ॥ १६ ॥

પ્રકારના શસ્ત્રાસ્ત્રને અર્થાત્ આયુધ તલવાર વિગેરેને 'धारेहि धारण કરો અર્થાત્ ગ્રહણ કરો, અથવા 'एयं ता तुमं दारगं वा पज्जेहि' આ બાળકોને આપ દૂધ પિવરાવો એમ કહે તો 'णो से तं परिण्णं परिजाणिज्जा' એ સાધુએ એ ગૃહસ્થની એવા પ્રકારની પ્રેરણાને સ્વીકાર કરવો નહી અર્થાત્ એ નાવિકની આજ્ઞામા સંમત થવું નહીં પરંતુ 'तुसिणीओ उवेहिज्जा' પરંતુ મૌન રહીને જ તેની ઉપેક્ષા કરવી, અર્થાત્ કંઈ પણ બોલવુ નહી ॥ સૂ. ૧૬ ॥

वहाए समुट्ठिज्जा, अप्पुस्सुए अबहिल्लेसे एगंतगएण जाव समाहीए तओ संजयामेव नावाओ उदगंसि पविज्जा ॥सू० १७॥

छाया–स खलु परो नौगतः नौगतं वदेत्–आयुष्मन्तः ! एषः खलु श्रमणः नावो भाण्ड-भारो भवति, तं खलु बाहुभ्यां गृहीत्वा नावः उदके प्रक्षिप, एतत्प्रकारं निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य स च चीवरधारी स्यात् क्षिप्रमेव चीवराणि उद्वेष्टयेद् वा निर्वेष्टयेद् वा शिरोवेष्टनं वा कुर्यात्, अथ पुनरेवं जानीयात्–अभिक्रान्तक्रूरकर्माणः खलु बालाः बाहुभ्यां गृहीत्वा नावः उदके प्रक्षिपेयुः स पूर्वमेव वदेत्–आयुष्मन् ! गृहपते ! मा मा मए इतो बाहुभ्यां गृहीत्वा नाव उदके प्रक्षिप, स्वयं चैव खलु अहं नाव उदके अवगाहिष्यामि, तं खलु एवं वदन्तं परः सहसा पश्चाद् बाहुभ्यां गृहीत्वा नाव उदके प्रक्षिपेत् तदा नो सुमनाः स्यात्, नो दुर्मनाः स्यात्, नो उच्चावचं मनो नियच्छेत्, नो तेषां बालानां घाताय वधाय समुत्तिष्ठेत्, अल्पो-त्सुकः अबहिर्लेश्यः एकान्तगतेन यावत् समाधिना, ततः संयतमेव उदके पवेत ॥सू० १७॥

टीका–सम्प्रति प्रद्वेषेण साधौ नावः उदके नाविकेन प्रक्षिप्ते सति तस्य कर्तव्यता मुपदिशन्नाह–'से णं परो नावागए नावागयं वएज्जा' स खलु परो गृहस्थः नौगतः नाविकः नौ गतम् नाव्यारूढं परं जनं वदेत्–'आउसंतो ! एसणं समणे नावाए भंडभारिए भवइ' हे आयुष्मन् ! एष खलु श्रमणः साधुः नावः भाण्डभारः–भाण्ड मिव केवलं चेष्टारहितभाण्डो पकरणवत् भारभूतो भवति–अस्ति, तस्मात् 'सेणं बाहाए गहाय' तं साधुं खलु त्वं बाहुभ्यां गृहीत्वा–आदाय 'नावाओ उदगंसि पक्खिविज्जा' नावः सकाशात् उदके प्रक्षिप, 'एय

अब रागद्वेष से यदि नाविक साधु को नाव के जल में फेक डाले तो साधु की कर्तव्यताका उपदेश करते हैं–

टीकार्थ–'से णं परो नावागए नावागयं वइज्जा आउसंतो ! समणा' वह नाव पर चढ़ा हुआ नाविक नाव पर चढे हुए किसी भी पुरुष को कहे की हे आयु-ष्मन् ! चिरजीविन् गृहस्थ ! 'एसणं समणे नावाए भंडभारिए भवई' यह श्रमण साधु नावका केवल भाण्ड के समान भारभूत ही हो रहा है इसलिये इस साधुको 'से णं बाहाए गहाय नावाओ उदगंसि पक्खिविज्जा' दोनों बाहों से पकडकर नावके पानीमें फेंक दो ऐसा कहने पर 'एयप्पगार णिग्घोसं सुच्चा निसम्म' इस

હવે રાગદ્વેષને લઈ નાવિક જો સાધુને કે નૌકાને પાણીમાં ફેંકી દે તો સાધુના કર્તવ્યનો ઉપદેશ કરે છે-

ટીકાર્થ–'सेणं परो नावागए नावा गयं वइज्जा' તે નાવ પર ચઢેલ નાવિક નાવ પર ચઢેલા કોઈ પણ પુરૂષને કહે કે 'आउस तो ! હે ચિરંજીવી ગૃહસ્થ 'एस णं समणे नावाए भंडभारिए भवइ' આ શ્રમણ–સાધુ કેવળ નૌકાના ભંડારીયા જેવા ભારરૂપ જ છે. 'से णं बाहाए गहाय' તેથી આ સાધુને બન્ને બાવડાથી પકડીને 'नावाओ उदगंसि पक्खिविज्जा' નૌકામાંથી પાણીમા ફેંકી દો એમ કહે તો 'एयप्पगार णिग्घोसं सुच्चा' આ પ્રકારના

प्पगारं निग्घोसं सुच्चा' एतत्प्रकारम्-एतादृशम्, निर्घोषम्-शब्दं श्रुत्वा-आकर्ण्य 'निसम्म से य चीवरधारि सिया' निशम्य-बुद्ध्वा स च साधुः यदि चीवरधारी-कन्थाधारी स्यात् तर्हि 'खिप्पामेव चीवराणि उव्वेढिज्ज वा' क्षिप्रमेव शीघ्रमेव चीवराणि कन्थाप्रभृति वस्त्राणि उद्वेष्टयेद् वा, शरीरे धारयेत्, 'निवेढिज्ज वा' निर्वेष्टयेद् वा, तेषां चीवराणां शरीरे निर्वेष्टनं कुर्यात्, 'उप्फेसं वा करिज्जा' शिरोवेष्टनं वा कुर्यात्, शिरसि वेष्टनरूपेण तानि धारयेदित्यर्थः। 'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ-यदि पुनः एवं वक्ष्यमाण रीत्या जानीयात्-'अभिकंतकूरकम्मा खलु बाला' अभिक्रान्तक्रूरकर्माणः-अत्यन्त क्रूरकर्मकर्तारः खलु बालाः अज्ञानिनः यदि 'बाहाहिं गहाय' बाहुभ्यां गृहीत्वा 'नावाओ उदगंसि पक्खिविज्जा' नावः सकाशाद् उदके-जले साधु यदि प्रक्षिपेयु स्तर्हि 'से पुव्वामेव वइज्जा' स साधुः पूर्वमेव प्रक्षेपात् प्रागेव वदेत्-'आउसंतो! गाहावई' हे आयुष्मन्! गृहपते! 'मामेतो बाहाए गहाय' मा माम् साधुम् इतः नावः सकाशात् बाहुभ्यां गृहीत्वा 'नावाओ

तरह के निर्घोष शब्दों को सुनकर और हृदय में अवधारण कर सेय चीवरधारी सिया' वह साधु यदि चीवरधारी हो तो 'खिप्पामेव चीवराणि उव्वेढिज्ज वा' जल्दी ही उन चीवरों से अर्थात् फटे पुराने कपडों से शिर का वेष्टन कर ले अर्थात् उन चीवरोंसे मस्तक को लपेट ले 'निवेढिज्ज वा' या शरीरको ही लपेट ले वेष्टन के रूप में ही उने 'उप्फेसं वा करिज्जा' चीवरों कन्थाओं को धारण करले और 'अह पुण एवं जाणिज्जा-अभिकंतकूरकम्मा खलु बाला'-यदि वह साधु ऐसा वक्ष्यमाण रूपसे जान ले कि ये लडके अत्यंत क्रूर कर्म करनेवाले हैं इसलिये कदाचित् 'बाहाहिं गहाय' मुझ को बाहों से पकड़कर 'नावाओ-उदगंसि पक्खिविज्जा' नावके पानीमें फेक डालेगे तो बड़ा ही अनर्थ होगा इस लिये 'से पुव्वामेव वइज्जा' वह साधु फेंकने से पहले ही कहे कि 'आऊसंतो! गाहावई!' हे आयुष्मन्! गृहपति! 'मामेतो बाहाए गहाय' मुझको बाहों से

શબ્દને સાંભળીને અને 'निसम्म' તેને હૃદયમાં અવધારણ કરીને 'सेय चीवरधारी सिया' એ સાધુ જો વસ્ત્રધારી હોય તો 'खिप्पामेव चीवराणि उव्वेढिज्ज वा' જલ્દીથી એ વસ્ત્રોથી અર્થાત્ ફાટેલા કે જુના કપડાથી મસ્તકને વીંટાળી લે અર્થાત્ એ વસ્ત્રોથી મસ્તકને લપેટી લેવું, અથવા 'निवेढिज्ज वा' શરીરને જ વીંટી લેવું વેષ્ટનના રૂપે જ એ વસ્ત્રોને ધારણ કરી લેવા. અને 'अह पुण एवं जाणिज्जा' જો તે સાધુને આ નીચે કહેવામાં આવનાર પ્રકારથી જાણવામાં આવે કે- 'अभिकंत कूरकम्मा खलु बाला' આ છોકરાઓ ક્રૂર કર્મ કરવાવાળા છે, તેથી 'बाहाहिं गहाय' કદાચ મને હાથોથી પકડીને 'नावाओ उदगंसि पक्खिविज्जा' નાવમાંથી પાણીમાં ફેંકી દેશે તેથી 'से पुव्वामेव वइज्जा' તે સાધુએ નાવિકોને પોતાને ફેંકતા પહેલાં જ કહેવું કે 'आउसंतो गाहावइ' હે આયુષ્મન્! ગૃહપતિ! 'मा मेतो बाहाए गहाय नावाओ उदगंसि पक्खिवह' મને હાથથી પકડીને નાવમાંથી

उदगंसि पक्खिवह' नावः उदके प्रक्षिप, 'सयं चेवणं अहं नावाओ उदगंसि ओगाहिस्सामि' स्वयं चैव खलु अहं साधुः नावः सकाशाद् उदके अवगाहिष्यामि प्रवेक्ष्यामि 'से णं वयंतं परो' तं खलु वदन्तं साधुम् परः गृहस्थः यदि 'सहसा बलसा' सहसा-साहसपूर्वकं शीघ्रमेव बलात् हठात् 'बाहाहिं गहाय' बाहुभ्यां गृहीत्वा 'नावाओ उदगंसि' नावः सकाशाद् उदके 'पक्खिविज्जा' प्रक्षिपेत् 'तं णो सुमणे सिया' तदा उदके प्रक्षिप्तः सन स साधुः नो सुमनाः प्रसन्नो वा स्यात्-भवेत् 'णोदुम्मणे सिया' नो वा दुर्मनाः अप्रसन्नो वा स्याद्-भवेत् 'नो उच्चावयं मणं नियंछिज्जा' नो वा उच्चावचं मनो नियंच्छेत्, रोषाविष्टं वा मनो न कुर्यादित्यर्थः संयमपरायणस्य साधोः समभाववर्तनस्यैव युक्तत्वात्, अतएव 'नो तेसिं बालाणं घायाए वहाए समुट्ठिज्जा' नो तेषां बालानाम् उदके प्रक्षेप्तृणां घाताय ताडनाय वधाय हननाय वा

पकडकर 'नावाओ उदगंसि पक्खिवह' नावके पानीमें मत फेंको 'सयं चेवणं अहं नावाओ उदगंसि ओगाहिस्सामि' मैं स्वयं ही नावके पानीमें अवगाहन-प्रवेश करने को तैयार हूं ऐसा कहने पर 'से णं वयंतं परो सहसा बलसा बाहाहिं गहाय नावाओ उदगंसि-पक्खिविज्जा' इस प्रकारसे बोलते हुए अर्थात् मुझको तुम लोग जबरदस्ती नावके पानीमें मत फेको मैं स्वयं उस नावके पानी में प्रवेश कर लूंगा-इस प्रकार कहने पर भी यदि वह नाविक या गृहस्थ सहसा एकाएक जबरदस्ती या हठसे उस साधु को बाहों से पकड़कर नावके पानीमें फेक डाले तो वह साधु पानीमें फेके जाने पर-'तं नो सुमणे सिया' प्रसन्नचित्त भी नहीं हो और 'नो दुमणे सिया' अप्रसन्नचित्त भी नहीं हो और 'णो उच्चावयं मणं णियंछिज्जा' उच्चावच ऊंचे-नीचे मन को नहीं करे अर्थात् मनमें रोष गुस्सा भी नहीं करे और गाली प्रदान वगैरह खराब शब्द भी नहीं बोले और 'णो तेसिं बालाणं घायाए वहाए उन बाल अर्थात् अज्ञानीयों को ताडन करने के लिये और मारने के लिये भी 'समुट्ठिज्जा' उद्यत नहीं हो क्योंकि संयम परा-यण साधुको समभाव से ही रहना अच्छा माना गया है और साधु लोग समदर्शी

પાણીમા ન ફેંકો 'सयं चेव अहं नावाओ उदगंसि' હું પોતે જ નાવમાથી પાણીમાં 'ओगाहिस्सामि' ઉતરવા તૈયાર છું. તેમ કહેવાથી 'से णं वयतं परो सहसा' આ પ્રમાણે બોલતા એવા સાધુને જો તે નાવિક ગૃહસ્થ એકદમ 'बाहाहिं गहाय' હાથથી પકડીને બલાત્કારથી 'नावाओ उदगंसि' નાવમાથી પાણીમાં 'पक्खिविज्जा' ફેંકી દે તો 'तं नो सुमणे सिया' તે સાધુએ પાણીમા ફેંકાઇ ગયા પછી પ્રસન્ન ચિત્તવાળા ન થવુ. તેમ જ 'नो दुमणे सिया' અપ્રસન્ન ચિત્તપણુ થવું નહીં તથા 'नो उच्चावय मणं नियछिज्जा' મનને ઉંચા નીચું પણ કરવું નહી અર્થાત્ મનમાં ગુસ્સો કરવો નહી તથા ગાળાગાળી કે તેવા ખરાબ શબ્દો બોલવા નહી 'नो तेसिं बालाणं घायाए वहाए समुट्ठिज्जा' તથા તે બાળ અર્થાત્ અજ્ઞાનીઓને મારવા માટે પણ ઉદ્યમ કરવો નહી કેમ કે 'अप्पुस्सुए

समुत्तिष्ठेत्-उद्यतो भवेत्, साधूनां समदर्शिस्वभावत्वेन रागो द्वेषः क्रोधो वा न युक्तः, अपि तु 'अप्पुस्सुए अबहिल्लेसे' अल्पोत्सुकः सांसारिकविषयोत्कण्ठा रहितः 'अबहिर्लेश्यः अबाह्यान्तःकरणः बाह्यमनोवृत्तिरहितः सन् 'एगंतगएण' एकान्तगतेन-एकान्तस्थानस्थायिना 'जाव समाहिए' यावत्-आत्मानं समाधिना व्युत्सृजेत्-योजयेत्, समाहितो भवेदित्यर्थः 'अतएव' तओ संजयामेव उदगंसि पविज्जा' ततःतस्मात् कारणात समाहितचित्तत्वात् संयतमेव यतनापूर्वकमेव उदके प्लवेत-तरेत्, नतु किञ्चिदपि अनुचितकार्यं कुर्यात् साधूनां संयमाराधनायाः परमावश्यकत्वात् ।।सू० १७।।

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदगंसि पवमाणे नो हत्थेण हत्थं पाएण पायं काएण कायं आसाइज्जा, से अणासायणाए अणासायमाणे तओ संजयामेव उदगंसि पविज्जा। से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदगंसि पवमाणे नो उम्मुग्गनिमुग्गियं करिज्जा मामेयं उदगं कन्नेसु वा अच्छीसु वा नक्कंसि वा मुहंसि वा परियावज्जिज्जा, तओ संजयामेव उदगंसि पविज्जा, से भिक्खू वा उदगंसि पवमाणे दुब्बलियं पाउणिज्जा खिप्पामेव उवहिं विगिंचिज्ज वा विसोहिज्ज वा नो चेव णं साइज्जिज्जा, अह पुण एवं जाणिज्जा पारए सिया उदगाओ तीरं पाउणि-

स्वभाव वाले होते हैं इसलिये उन्हें रागद्वेष तथा क्रोध करना ठीक नहीं है इसलिये 'अप्पुस्सुए अबहिल्लेसे' सांसारिक विषयों की उत्कण्ठा से रहित होकर और बाह्य मनोवृत्ति से भी रहित होकर 'एगंतगएण जाव समाहीए' एकान्त स्थानमें जाकर अपने आत्माको समाधि युक्त बनावे अर्थात् समाहित होकर ध्यानमग्न हो जाय-'तओ संजयामेव-नावाओ उदगंसि' और संयम पूर्वक ही नावके पानीमें 'पविसिज्जा' स्वयं प्रवेश करे या तैर जाय और कुछ भी अनुचित कार्य नहीं करे क्योंकि साधुको संयमकी आराधना करना परमावश्यक है ।।सू० १७।।

अबहिल्लेसे' સંયમ પરાયણ સાધુએ સમભાવથી રહેવુ એજ ઉત્તમ માનવામાં આવેલ છે. તથા સાધુએ સમદર્શિ સ્વભાવવાળા હોય છે તેથી તેઓએ રાગદ્વેષ કે ક્રોધ કરવો ઠીક નથી. તેથી સાંસારિક વિષયોની ઉત્કંઠાથી રહિત થઇને તથા બાહ્યમનો વૃત્તિથી પણ રહિત થઇને 'एगंतगएण जाव समाहीए' એકાન્ત ચિત્તથી પોતાના આત્માને સમાધિયુક્ત બનાવે અર્થાત્ સમાહિત થઇને એટલે કે સાવધાન મનવાળા થઇને ધ્યાન મગ્ન થવું 'तओ संजयामेव नावाओ उदगंसि पविसिज्जा' અને સંયમ પૂર્વક જ નાવમાંથી પાણીમાં સ્વયં ઉતરી જવુ અને કંઇપણ અયોગ્ય કાર્ય કરવું નહીં કેમ કે સાધુને સંયમની આરાધના કરવી એજ અત્યંત જરૂરી છે. ॥ સૂ. ૧૭ ॥

त्तए, तओ संजयामेव उदउल्लेण वा ससिणद्धेण वा काएण उदग-तीरे चिट्ठिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदउल्लं वा ससिणद्धं वा कायं नो आमज्जिज्जा वा, णो पमज्जिज्जा वा संलिहिज्जा वा निल्लि-हिज्जा वा, उव्वलिज्जा वा उव्वट्टिज्जा वा आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा, अह पुण एवं जाणिज्जा-विगओदओ मे काए छिन्नसिणेहे काए तहप्पगारं कायं आमज्जिज्ज वा जाव पयाविज्ज वा, तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥सू० १८॥

छाया-सभिक्षु र्वा भिक्षुकी वा उदके प्लवमानो नो हस्तेन हस्तं पादेन पादम् कायेन कायम् आसादयेत्, स अनासादनया अनासादमानः ततः संयतमेव उदके प्लवेत, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा उदके प्लवमानः नो उन्मज्जननिमज्जनं कुर्यात्, मा मे इदम् उदकं कर्णयो र्वा अक्ष्णो र्वा नासिकायां वा मुखे वा पर्यापद्येत, ततः संयतमेव उदके प्लवेत, स भिक्षु र्वा उदके प्लवमानो दौर्बल्यं प्राप्नुयात्, क्षिप्रमेव उपधिं परित्यजेत्, विशोधयेद् वा नो चैव खलु सादयेत्, अथ पुनरेवं जानीयात्-पारगः स्याद् उदकात् तीरं प्राप्तुम्, ततः संयतमेव उदकार्द्रेण सस्निग्धेन वा कायेन उदकतीरे तिष्ठेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा उदकार्द्रं वा सस्निग्धं वा कायं नो आमार्जयेद् वा नो प्रमार्जयेद् वा संलिखेद् वा निलिखेद् वा उद्वलेद् वा उद्वर्तयेद् वा आतापयेद् वा प्रतापयेद् वा, अथ पुनरेवं जानीयात्-विगतोदको मे कायः छिन्नस्नेहः कायः तथाप्रकारं कायम् आमार्जयेद् वा यावत् प्रतापयेद् वा, ततः संयतमेव ग्रामानुग्रामं गच्छेत् ॥सू० १८॥

टीका-सम्प्रति उदके प्लवमानस्य साधोः कर्तव्यविधिं प्रतिपादयितु माह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'उदगंसि पवमाणे' उदके प्लवमानः संतरन् 'नो हत्थेण हत्थं पाएण पायं' नो हस्तेन हस्तम् पादेन पादम् 'काएण कायं आसाइज्जा' 'कायेन

अब नावके पानी में तैरते हुए साधु की कर्तव्य विधि बतलाते हैं-

टीकार्थ- 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदगंसि पवमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी पानीमें तैरते हुए-'णो हत्थेण हत्थं' हाथ से हाथ को या 'पाएण पायं' पाद से पादको या 'काएण कायं आसाइज्जा' काय शरीरावयव से-काय शरीरावयवको नहीं संस्पर्श करे और आस्फालन भी

હવે નાવના પાણીમાં તરતા સાધુના કર્તવ્યની વિધિનું કથન કરે છે—

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'उदगंसि पवमाणे' પાણીમાં તરતા તરતા 'णो हत्थेण हत्थं पाएण पायं' હાથથી હાથને કે પગથી પગને 'काएण कायं आसाइज्जा' અથવા શરીરાવયવથી શરીરાવયવનો સ્પર્શ

त्तए, तओ संजयामेव उदउल्लेण वा ससिणद्धेण वा काएण उदगतीरे चिट्ठिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदउल्लं वा ससिणद्धं वा कायं नो आमज्जिज्जा वा, णो पमज्जिज्जा वा संलिहिज्जा वा निल्लिहिज्जा वा, उव्वलिज्जा वा उव्वट्टिज्जा वा आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा, अह पुण एवं जाणिज्जा-विगओदओ मे काए छिन्नसिणेहे काए तहप्पगारं कायं आमज्जिज्ज वा जाव पयाविज्ज वा, तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥सू० १८॥

छाया-सभिक्षु र्वा भिक्षुकी वा उदके प्लवमानो नो हस्तेन हस्तं पादेन पादम् कायेन कायम् आसादयेत्, स अनासादनया अनासादमानः ततः संयतमेव उदके प्लवेत, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा उदके प्लवमानः नो उन्मज्जननिमज्जनं कुर्यात्, मा मे इदम् उदकं कर्णयो र्वा अक्ष्णो र्वा नासिकायां वा मुखे वा पर्यापद्येत, ततः संयतमेव उदके प्लवेत, स भिक्षु र्वा उदके प्लवमानो दौर्बल्यं प्राप्नुयात्, क्षिप्रमेव उपधिं परित्यजेत्, विशोधयेद् वा नो चैव खलु सादयेत्, अथ पुनरेवं जानीयात्-पारगः स्याद् उदकात् तीरं प्राप्तुम्, ततः संयतमेव उदकार्द्रेण सस्निग्धेन वा कायेन उदकतीरे तिष्ठेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा उदकार्द्रं वा सस्निग्धं वा कायं नो आमार्जयेद् वा नो प्रमार्जयेद् वा संलिखेद् वा निर्लिखेद् वा उद्वलेद् वा उद्वर्तयेद् वा आतापयेद् वा प्रतापयेद् वा, अथ पुनरेवं जानीयात्-विगतोदको मे कायः छिन्नस्नेहः कायः तथाप्रकारं कायम् आमार्जयेद् वा यावत् प्रतापयेद् वा, ततः संयतमेव ग्रामानुग्रामं गच्छेत् ॥सू० १८॥

टीका-सम्प्रति उदके प्लवमानस्य साधोः कर्तव्यविधिं प्रतिपादयितु माह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'उदगंसि पवमाणे' उदके प्लवमानः संतरन् 'नो हत्थेण हत्थं पाएण पायं' नो हस्तेन हस्तम् पादेन पादम् 'काएण कायं आसाइज्जा' 'कायेन

अब नावके पानी में तैरते हुए साधु की कर्तव्य विधि बतलाते हैं-

टीकार्थ- 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदगंसि पवमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी पानीमें तैरते हुए-'णो हत्थेण हत्थं' हाथ से हाथ को या 'पाएण पायं' पाद से पादको या 'काएण कायं आसाइज्जा' काय शरीरावयव से-काय शरीरावयवको नहीं संस्पर्श करे और आस्फालन भी

हवे नावना पाणीमां तरता साधुना कर्तव्यनी विधिनु कथन करे छे.—

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' ते पूर्वोक्त संयमशील साधु अने साध्वी 'उदगंसि पवमाणे' पाणीमा तरता तरता 'णो हत्थेण हत्थं पाएण पाय' हाथथी हाथने के पगथी पगने 'काएण काय आसाइज्जा' अथवा शरीरावयवथी शरीरावयवने स्पर्श

कायम् पासादयेत्-संस्पृशेत्, आस्फालयेद् वा 'से अणासायणाए' स साधुः अनासादनया-असंस्पर्शेन अनास्फालनेन वा 'अणासायमाणे' अनासादयमानः हस्तादिना हस्तादिकम् असंस्पृशन् अनास्फालयन् वा 'तओ संजयामेव उदगंसि पविज्जा' ततः तस्मात् कारणात् तदनन्तरं वा सयतमेव यतनापूर्वकमेव उदके प्लवेत-संतरेत्, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'उदगंसि पवमाणे' उदके प्लवमानः 'नो उम्मुग्गनिमुग्गियं करिज्जा' नो उन्मज्जननिमज्जनं कुर्यात् अन्यथा हस्तादिना स्फालनेन उन्मज्जननिमज्जनेन वा अप्कायिकजीवानां हिंसया संयमविराधना स्यात्, साधुनां तन्नोचितम्, एवम् 'मामेय उदगं कन्नेसु वा अच्छीसु वा नक्कंसि वा मुहंसि वा परियावज्जिज्जा' मा मे-मम इदम् उदकम् कर्णयो र्वा अक्ष्णो र्वा नासिकयो र्वा मुखे वा पर्यापद्येत प्रविशेदित्येवं मनसि चिन्तामपि न कुर्यादित्यर्थः, तओ संजयामेव उदगंसि पविज्जा' ततः तस्मात् कारणात् संयत

नहीं करे और-काय 'से अणासायणाए अणासायमाणे' वह साधु अनासादन से अर्थात् असंस्पर्श से और अनास्फालन से हाथादि को हाथ वगैरह से नहीं छूते हुए और नहीं आस्फालन करते हुए 'तओ संजयामेव उदगंसि पविज्जा' संयम पूर्वक ही पानी में तैरे-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, उदगंसि पवमाणे'-वह भिक्षु और भिक्षुकी पानीमें तैरते हुए-'नो उम्मुग्गनिमुग्गियं करिज्जा' उन्मज्जन निमज्जन भी नहीं करे अन्यथा हाथ पाद वगैरह से हाथ पाद वगैरह का आस्फालन से इधर उधर पटकने से और उन्मज्जन निमज्जन करने से अप्कायिक जीवों की हिंसा होने से संयम की विराधना होगी सो साधु के लिये ठीक नहीं कहा जासकता 'मामेयं उदगं कन्नेसु वा अच्छीसु वा' इस प्रकार यह पानी मेरे कानों में या आंखों में या 'नक्कंसि वा मुहंसि वा' नाकों में या मुख में या अन्य किसी अवयवों मे 'परियावज्जिज्जा' प्रवेश कर जायेगा ऐसी चिन्ता भी साधु साध्वी के मनमें नहीं करनी चाहिये 'तओ संजयामेव उदगंसि

કરવો નહીં. 'से अणासायणाए' અને એ સાધુ અનાસાદનાથી અસંસ્પર્શથી તથા 'अणासायमाणे' અનાસ્ફાલનથી હાથ વિગેરેને હાથ વિગેરેથી સ્પર્શ કર્યા વિના અને ઝટકા વ્યા વિના 'तओ संजयामेव उदगंसि पविज्जा' સંયમ પૂર્વક જ પાણીમાં તરતા રહેવું 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે સાધુ અને સાધ્વીએ 'उदगंसि पवमाणे' પાણીમાં તરતા તરતા 'नो उम्मुग्गनिमुग्गियं करिज्जा' ઉન્મજ્જન નિમજ્જન કરવા નહીં અર્થાત્ ડુબકીયો ખાવી નહીં નહીંતર હાથ પગ વિગેરેના આસ્ફાલન અર્થાત્ અથડાવાથી તથા ડુબકીયો ખાવાથી અપ્કાયના જીવોની હિંસા થવાથી સંયમની વિરાધના થશે એ સાધુને માટે યોગ્ય કહેવાતુ નથી. એજ પ્રમાણે 'मामेय उदग कन्नेसु वा अच्छीसु वा' આ પાણી મારા કાનોમાં કે આંખોમાં 'नक्कंसि वा मुहंसि वा' નાકમાં કે મોઢામાં કે બીજા અવયવોમાં 'परियाविज्जा' પ્રવેશ કરશે એવી ચિંતા પણ સાધુએ કરવી નહીં. પરંતુ

एव यतनापूर्वकमेव उदके प्लवेत–संतरेत्, नतु हस्तपादादिकं किञ्चिदपि संचालयेत् 'से भिक्खू वा उदगंसि पवमाणे दुब्बलियं पाउणिज्जा' स भिक्षु वा उदके प्लवमानः संतरन् यदि दौर्बल्यं कष्टं प्राप्नुयात् तर्हि 'खिप्पामेव उवहिं विगिंचिज्ज वा विसोहिज्ज वा' क्षिप्रमेव–शीघ्रमेव उपधिं वस्त्रोपकरणादिकं विगिञ्चेत्–परित्यजेत, वा, विशोधयेद् वा किञ्चिदनुपयुक्तमुपकरणादिकं त्यजेत् किन्तु 'नो चेवणं साइज्जिज्जा' नो चैव खलु सादयेत्–उपधौ ममत्वं कुर्यात् उपधौ वस्त्रोपकरणादौ आसक्तो न भवेदित्यर्थः, 'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ–यदि पुनरेवं जानीयात्–'पारए सिया उदगाओ तीरं पाउणित्तए' पारगः स्यात्–पारं गतः स्याम्–उदकात् तीरं प्राप्तुम् समर्थोऽहं संजातः इत्येवं यदि जानीयात्तर्हि 'तओ संजयामेव' ततः तदनन्तरम् संयतमेव यतनापूर्वकमेव 'उदउल्लेण वा ससिणद्धेण वा काएण' उदकार्द्रेण वा जलक्लि-

पविज्जा' किन्तु संयम पूर्वक ही पानी में तैरे और उस पानी में तैरते समय हाथ पैर वगैरह का संचालन भी नहीं करे और 'से भिक्खू वा उदगंसि पवमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी पानी में तैरते हुए यदि 'दुब्बलियं पाउणिज्जा' दुर्बलता को प्राप्त करे याने कष्ठ का अनुभव करें तो–'खिप्पामेव उवहिं विगिंचिज्ज वा' शीघ्र ही उपधि वस्त्र उपकरणादि का परित्याग करदे या जो कुछ 'विसोहिज्ज वा' अनुपयुक्त उपकरण हो उसको छोड दे किन्तु 'णो चेव णं साइज्जिज्जा' उस उपधि में ममत्व आसक्ति नहीं करे अर्थात् उस वस्त्र उपकरणादि में आसक्त नहीं हो और यदि 'अह पुणरेव जाणिज्जा' वह साधु ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान ले कि 'पारएसिया' उदक में तैरता हुआ मैं 'उदगाओ तीरं पाउणित्तए' तटके उस पार जाने में समर्थ हूं अर्थात् पानीके दूसरे तटपर में अवश्य जाने में समर्थ हो चुका हूं ऐसा जान ले तो संयमपूर्वक ही पानी से आर्द्र गीलाशरीर और 'ससिणिद्धेण वा, काएण उदगतीरे चिट्ठिज्जा' जल से

'संजयामेव उदगंसि पविज्जा' સંયમ પૂર્વક જ પાણીમાં તરતા રહેવું. અને એ પાણીમાં તરતી વખતે હાથપગ વિગેરેને હલાવવા નહીં અને 'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'उदगंसि पवमाणे' પાણીમાં તરતા તરતાં 'दुब्बलियं पाउणिज्जा' જો દુર્બળતા પામે અર્થાત્ અશક્તિ આવે કે કષ્ટનો અનુભવ થાય તો 'खिप्पामेव उवहिं विगिंच वा विसोहिज्ज वा' જલ્દિ ઉપધિ વસ્ત્ર પાત્રાદિ ઉપકરણોનો ત્યાગ કરી દેવો અથવા જે કંઈ અનુપયોગી ઉપકરણ હોય તેને ફેંકી દેવા 'नो चेव णं साइजिज्जा' પરંતુ એ ઉપધિમાં આસક્તી રાખવી નહીં. અર્થાત્ એ વસ્ત્ર ઉપકરણાદિમાં આસક્ત થવું નહીં 'अह पुण एवं जाणिज्जा' અને જો તે સાધુને એમ સમજાય કે 'पारए सिया' પાણીમાં તરતા તરતા હું સામે કિનારે જઈ શકીશ 'उदगाओ तीरं पाउणित्तए' પાણીના સામે કિનારે પહોંચવા સમર્થ છું તો 'तओ संजयामेव' સંયમ પૂર્વક જ 'उदउल्लेण वा ससिणिद्धेण वा काएण' પાણીથી ભીના શરીરથી અને પાણીથી સ્નિગ્ધ–ચિકણા શરીરથી 'उदगतीरे

न्नेन, सस्निग्धेन वा कायेन 'उदगतीरे चिट्ठिज्जा' उदकतीरे तिष्ठेत् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'उदउल्लं वा ससिणिद्धं वा कायं' उदकार्द्रं वा सस्निग्धं वा कायम् 'नो आमज्जिज्ज वा णो पमज्जिज्जा वा' नो आमार्जयेद् वा नो किञ्चिद् मार्जनं वा कुर्यात्, नो प्रमार्जयेद् वा—नो वा पुनः पुनः प्रमार्जनं वा कुर्यात् 'संलिहिज्ज वा' संलिखेद् वा—संलेखनं वा प्रोंछनं नो कुर्यात् 'निल्लिहिज्ज वा' निर्लिखेद् वा निलेखनं वा पुनः पुनः प्रोञ्छनं न कुर्यात्, 'उव्वलिज्जा वा उव्वट्टिज्जा वा' उद्वलयेद् वा नो उन्मर्दनं कुर्यात् 'उद्वर्तयेद् वा उद्वर्तनं वा नो कुर्यात्, 'आयाविज्ज वा, पयाविज्ज वा' आतापयेद् वा सूर्यकिरणादौ आतापनां वा न कुर्यात् प्रतापयेद् वा—पौनः पुन्येन प्रतापनां वा न कुर्यात् किन्तु 'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ—यदि पुनरेवं वक्ष्यमाण रीत्या जानीयात् 'विगओदओ मे काए' विगतोदको मे कायः उदकबिन्दुरहितं मम शरीरं वर्तते 'छिन्नसिणेहे काए।

स्निग्ध शरीर से उदक के तटपर जाकर ठहरे और 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदउल्लं वा, ससणिद्धं वा कायं' वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी उदक से आर्द्र गीला और स्निग्ध भीजा हुआ काय शरीरादिक को 'णो आमज्जिज्ज वा' एक बार या—'णो पमज्जिज्जा वा' अनेक बार आमार्जन तथा प्रमार्जन नहीं करे एवं 'णो संलिहिज्ज वा, णो निल्लिहिज्ज वा' एक बार या अनेक संलेखन निलेखन भी नहीं करे तथा 'णो उव्वलिज्ज वा, णो उव्वट्टिज्जा वा' उद्वलन—मर्दन एवं उद्वर्तन—मालीश नहीं करे, 'णो आयाविज्ज वा, पयाविज्ज वा' सूर्य किरणादि में उस आर्द्र काय को आतापन एवं प्रतापन भी नहीं करे अर्थात् एकवार या अनेकवार आतापन प्रतापन भी नहीं करे—'अहपुण एवं जाणिज्जा विगओदओ मे काए' और यदि वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूपसे जान लेकि मेरा काय शरीर उदक से रहित हो गया है और बिलकुल ही

चिट्ठिज्जा' પાણીના સામા કિનારે જઈને ઉભા રહેવુ અને 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'उदउल्ल वा ससिणद्धं वा' પાણીથી ભીના અને ચીકાશ વાળા 'काय' શરીરને 'णो आमज्जिज्ज वा णो पमज्जिज्ज वा' એકવાર કે અનેકવાર આમર્જન પ્રમર્જન કરવુ નહી 'नो संलिहिज्ज वा' અથવા એકવાર સલેખન અર્થાત્ શરીરને લુંછવુ નહી 'णो निल्लिहिज्जा वा' વારંવાર નિલેખન કરવુ નહી' તથા 'णो उव्वलिज्जा वा णो उव्वट्टिज्जा वा' ઉદ્વલન—મર્દન અને ઉદ્વર્તન માલીશ પણ કરવા નહી' તથા 'णो आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा' તથા સૂર્યના તડકા વિગેરેમાં એ ભીના શરીરને આતાપન કે પ્રતાપન કરવુ નહી અર્થાત્ એકવાર કે વારવાર શરીરને તપાવવુ' નહી. अह पुण एवं जाणिज्जा' અને જો તે સાધુ અને સાધ્વીના જાણવામા એવું' આવે કે 'विगओ दओ मे काए' મારૂં શરીર પાણી વગરનુ અર્થાત્ કોરૂં થઈ ગયુ છે તથા 'छिन्नसिणेहे काए' શરીર બિલ્કુલ ચિનાશ વગરનુ, થઇ ગયુ અર્થાત્ સારી રીતે, સુકાઇ

छिन्नस्नेहरहितो मे मम कायः सम्पन्न इत्येवं यदि जानीयात्तर्हि 'तहप्पगारं कायं' तथाप्रकारम्-उदकबिन्दुरहितं स्नेहरहितञ्च कायम् 'आमज्जिज्ज वा जाव पयाविज्ज वा' आमार्जयेद् वा यावत्-प्रमार्जयेद् वा संलिखेद् वा निलिखेद् वा उद्वलयेद् वा उद्वर्तयेद् वा आतापयेद् वा प्रतापयेद् वा, उदकबिन्दु स्नेहादिवर्जितकायस्य आमार्जनादिना अप्कायिकजीवहिंसाया अभावेन संयमविराधना न संभवति 'तओ' ततः-तदनन्तरम् 'संजयामेव' 'संयमेन' यतना पूर्वकमेव 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छेदिति ॥सू० १८॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दुइज्जमाणे अंतरा नो परेहिं सद्धिं परिजविय परिजविय गामाणुगामं दूइज्जिज्जा, तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥सू० १९॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं गच्छन् अन्तरा नो परैः सार्द्धम् परियाप्य परियाप्य ग्रामानुग्रामं गच्छेत्, ततः संयतमेव ग्रामानुग्रामं गच्छेत् ॥सू० १९॥

'छिण्णसिणेहे काए' स्नेह से भी रहित हो गया है अर्थात् अच्छी तरह से सूख गया है ऐसा समझ ले तो 'तहप्पगारं कायं आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' इस प्रकार के बिलकुल सूखे हुए काय शरीर को अमार्जन प्रमार्जन करे 'एवं जाव पयाविज्ज वा' यावत् उस उदकबिंदु रहित शरीर को संलेखन तथा प्रतिलेखन भी करे एवं उद्वलन मर्दन तथा उद्वर्तन भी करे क्योंकि उदक बिन्दु रहित और स्नेहादि वर्जित शरीर का आमार्जनादि करने से अप्कायिक जीवों की हिंसा का संभव नहीं होने से संयम की विराधना नही होगी इसके बाद 'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' संयमपूर्वक ही एक ग्राम से दूसरे ग्राम गमन करे क्योंकि उक्तरीति से सूखे हुए कायको आमार्जनादि करने के बाद संयम पूर्वक विहार करने से संयम विराधना नही होती ॥१८॥

अब साधुओं को वाणी का संयमपूर्वक ही ग्रामान्तर में जाना चाहिये यह

ગયેલ છે. એમ લાગે છે 'तहप्पगारं काय आमज्जिज्ज वा' पमज्जिज्ज वा' એવી રીતના બિલકુલ સુકાઈ ગયેલા શરીરને આમર્જન પ્રમાર્જન કરવુ તથા એ પાણીની ભિનાશ વગરના શરીરને યાવત્ 'जाव पयाविज्ज वा' સંલેખન તથા પ્રતિલેખન પણ કરવુ તથા ઉદ્વલન મર્દન તથા ઉદ્વર્તન માલીશ પણ કરવી કેમ કે પાણીના છાંટા વિના । અને ભિનાશ વગરના શરીરનુ આમાર્જનાદિ કરવાથી અપ્કાયિક જીવોની હિંસા નો સંભવ ન હોવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી. 'तओ सजयामेव गामाणुगामं दुइज्जिज्जा' તે પછી સંયમ પૂર્વક જ એક ગામથી બીજે ગામ ગમન કરવુ કેમ કે ઉક્ત પ્રકારથી સુકેલા શરીરને આમર્દનાદિ કર્યા પછી સંયમપૂર્વક વિહાર કરવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી ॥૧૮॥

હવે સાધુઓએ ગ્રામાન્તર ગમન કરતા વાણી સંયમ રાખવા માટે સૂત્રકાર

टीका-सम्प्रति साधूनां वाक् संयमपूर्वकमेव ग्रामान्तरगमनं प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छन् 'अंतरा नो परेहिं सद्धिं' अन्तरा-मार्गमध्ये नो परैः गृहस्थैः सार्द्धम् 'परिजविय परिजविय' परियाप्य परियाप्य पौनःपुन्येन बहुगर्हभाषणं कुर्वन् 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' ग्रामानुग्रामं ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छेत्, वृथाऽऽलापवर्जनपूर्वकमेव ग्रामान्तरं गच्छेदितिभावः, तथासति वाक् संयमेन संयमविराधनं न स्यात् ॥सू० १९॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से जंघासंतारिमे उदगं सिया, से पुव्वामेव ससीसोवरियं कायं पाए य पमज्जिज्जा, पमज्जित्ता एगं पायं जले किच्चा एगं पायं थले किच्चा तओ संजयामेव उदगंसि आहारियं रीएज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा आहारियं रीयमाणे नो हत्थेन हत्थं पायेण पायं जाव अणासायमाणे तओ संजयामेव जंघासंतारिमे उदए आहारियं रीएज्जा से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जंघासंतारिमे उदए आहारियं रीयमाणे नो

बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए 'अंतरा णो परेहिं सद्धिं परिजविय परिजविय' मार्ग के मध्य में गृहस्थों के साथ बारबार बहुत से गर्हित निंदित भाषण करते हुए 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' एक ग्राम से दूसरे ग्राम नहीं जाय अर्थात् वृथा आलाप वर्जन पूर्वक ही ग्रामान्तर में गमन करे क्योंकि बहुत से गर्हित वृथा आलाप करने से संयम की विराधना होगी 'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' इसलिये वाक्संयम पूर्वक ही गमन करने से संयमकी विराधना नहीं होती ॥ सू० १९ ॥

કથન કરે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીએ 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતાં 'अंतरा नो परेहिं सद्धिं' માર્ગમાં ગૃહસ્થોની સાથે 'परिजविय परिजविय' વારંવાર નિંદિત ભાષણ કરતા કરતાં 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' એક ગામથી બીજે ગામ જવું નહીં અર્થાત્ વૃથા પ્રલાપનો ત્યાગ કરીને ગ્રામાન્તરમાં ગમન કરવું કેમ કે નકામો વાગ્વિલાસ કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી 'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' વાણીના સંયમ પૂર્વક જ ગમન કરવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી. ॥ ૧૯ ॥

सायावडियाए नो परिदाहवडियाए महइमहालयंसि उदयंसि कायं विउसिज्जा, तओ संजयामेव जंघासंतारिमे उदए आहारियं रीएज्जा, अह पुण एवं जाणिज्जा पारए सिया उदगाओ तीरं पाउणित्तए, तओ संजयामेव उदल्लेण वा ससिणिद्धेण वा काएण दगतीरए चिट्ठिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदउल्लं वा कायं ससिणिद्धं वा कायं नो आमज्जिज्ज वा नो पमज्जिज्ज वा संलिहिज्ज वा निल्लिहिज्ज वा उव्वलिज्ज वा उव्वट्टिज्ज वा आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा, अह पुण एवं जाणिज्जा विगओदए मे काए छिन्नसिणेहे, तहप्पगारं कायं आमज्जिज्ज वा जाव पयाविज्ज वा तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥सू० २०॥

छाया-स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं गच्छन् अन्तरा तस्य जंघासंतार्यम्, उदकं स्यात्, स पूर्वमेव सशीर्षोपरिकं कायं पादं च प्रमार्जयेत् प्रमार्ज्य एकं पादं जले कृत्वा एकं पादं स्थले कृत्वा ततः संयतमेव उदके यथाऽऽर्यम् रीयेत, स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा यथाऽऽर्यं रीयमाणो नो हस्तेन हस्तं पादेन पादम् यावद् अनासादयन् ततः संयतमेव जंघा संतार्यम् उदकम् यथाऽऽर्यं रीयेत, स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा जंघासंतार्यम् उदकम् यथाऽऽर्यं रीयमाणो नो साता प्रतिपत्त्या नो परिदाहप्रतिपत्त्या महति महालये उदके कायं व्युत्सृजेत्, ततः संयतमेव जंघासंतार्यम् उदकं यथाऽऽर्यम् रीयेत, अथ पुनरेवं जानीयात् पारगः स्यात् उदकात् तीरम् प्राप्तुम् ततः संयतमेव उदकार्द्रेण वा सस्निग्धेन वा कायेन उदकतीरे तिष्ठेत् स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा उदकार्द्रं वा कायं सस्निग्धं वा कायम् नो आमार्जयेद् वा नो प्रमार्जयेद् वा, संलिखेद् वा निर्लिखेद् वा उद्वलयेद् वा उद्वर्तयेत् वा आतापयेद् वा प्रतापयेद् वा, अथ पुनरेवं जानीयात्-विगतोदको मे कायः, छिन्नस्नेहः तथाप्रकारं कायम् आमार्जयेद्वा यावत् प्रतापयेद् वा ततः संयतमेव ग्रामानुग्रामं गच्छेत् ।सू० २०॥

टीका-अथ साधूनां जङ्घासंतरणविधिं प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद् ग्रामान्तरं

अब साधु को जंघे भर पानी को तैरने की विधि बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए 'अंतरा से जंघा संता

હવે સાધુને જાંઘપુર પાણીમાં જવાનો વિધિ કહે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતાં 'अंतरा से जंघासंतारिमे उदगं सया'

गच्छन् 'अंतरा से जंघासंतारिमे उदगे सिया' अन्तरा-मार्गमध्ये तस्य साधोः जङ्घासंतार्यम् जङ्घया संतरणयोग्यम् जङ्घाप्रमाणं यदि उदकं स्यात् तर्हि 'से पुव्वामेव ससीसोवरियं कायं' स साधुः पूर्वमेव उदकसंतरणात्प्रागेव सशीर्षोपरिकम् शीर्षसहितम् उपरितनम् कायम् 'पाए य पमज्जिज्जा' पादश्च प्रमार्जयेत् 'पमज्जित्ता एगं पायं जले किच्चा' प्रमार्ज्य एकं पादं जले कृत्वा-संस्थाप्य 'एगं पायं थले किच्चा' एकं पादं स्थले कृत्वा 'तओ संजयामेव' ततः तदनन्तरम् संयतमेव-यतना पूर्वकमेव 'उदगंसि आहारियं रीएज्जा' उदके यथाऽऽर्यम्-ईर्यासमितिविषये आचार्योदेशानुसारम् रीयेत-गच्छेत्, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'आहारियं रीयमाणे' यथाऽऽर्यम्-आचार्योदेशानुसारम् रीयमाणः गच्छन् 'नो हत्थेण हत्थं पाएण पायं' नो हस्तेन हस्तम् पादेन पादम् 'जाव अणासायमाणे' यावत् कायेन कायम् आसादयेत्-संस्पृशेत्, स साधुः अनासादनया अनासादयन्-असंस्पृशन्

रिमे उदगे सिया' उस साधु को मध्य में जंघा से पार करने योग्य अर्थात् जंघा भर पानी हो तो-'से पुव्वामेव ससीसोवरियं कायं' उस जंघे भर पानी को पार करने से पहले ही मस्तक सहित ऊपर भागके काय शरीर को और 'पाए य पमज्जिज्जा' पैर को प्रमार्जित करे और-'पमज्जित्ता' सशिर ऊपर भाग के काय तथा पैर को प्रमार्जित करके-'एगं पायं जले किज्जा' एक पैर को जल में और 'एगं पायं थले किच्चा' एक पादको स्थल पर करके 'तओ संजयामेव उदगंसि आहारियं रीएज्जा' उसके बाद संयम पूर्वक ही यथाचार्य अर्थात् ईर्यासमिति के विषय में आचार्य के उपदेश के अनुसार ही गमन करे और 'से भिक्खू वा भिक्खूणी वा, आहारियं रीयमाणे णो हत्थेणं हत्थं' वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी आचार्य के उपदेशानुसारही गमन करते हुए 'हत्थेणं हत्थं' हाथ से हाथ को 'पाएण पायं' पैरसे पैर को 'जाव अणासायमाणे' एवं यावत् काय से काय को संस्पर्श नहीं करे और वह साधु अनासादन से अर्थात् असंस्पर्श से हाथ पैर

એ સાધુને માર્ગમાં જંઘાથી પાર કરવા લાયક અર્થાત્ જાંઘ પર્યન્ત પાણી હોય તો એ જંઘાપુર પાણીને પાર કરવા માટે 'से पुव्वामेव' પહેલાં 'ससीसोवरियं काय पाएय पमज्जिज्जा' મસ્તક સહિત ઉપરના ભાગના શરીર નું અને પગનુ પ્રમાર્જન કરવુ અને 'पमज्जित्ता' સમસ્તક ઉપરના ભાગના શરીર અને પગનુ પ્રમાર્જન કરીને 'एगं पाय जले किच्चा' એક પગને જલમા રાખીને તથા 'एगं पायं थले किच्चा' એક પગને જમીન પર રાખી 'तओ संजयामेव उदगंसि आहारियं रीएज्जा' તે પછી સંયમ પૂર્વક જ યથાચાર્ય અર્થાત્ ઈર્યા સમિતિના સંબંધમાં આચાર્યના ઉપદેશાનુસાર જ ગમન કરવુ અને 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ કે સાધ્વી 'आहारियं रीयमाणे' આચાર્યના ઉપદેશ પ્રમાણે ગમન કરતા 'णो हत्थेण हत्थं पाएण पायं' હાથ વડે હાથને પગ વડે પગને અને 'जाव अणासायमाणे' યાવત્ શરીરથી શરીરનો

'तओ संजयामेव' ततः तदनन्तरम् संयतमेव-यतना पूर्वकमेव 'जंघासंतारिमे उदए' जंघा· संतार्यमुदकम् 'आहारियं रीएज्जा' यथाऽऽर्यम्-आचार्यादेशानुसारम्-ईर्यासमितौ यथा आचार्येणोक्तं तथैव रीयेत-गच्छेत्, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'जंघा संतारिमे उदए' जंघा संतार्यम् जंघया संतरणयोग्यम् उदकम् 'आहारियं रीयमाणे' यथाऽऽर्यम् आचार्यादेशानुसारं रीयमाणः गच्छन् 'नो सायावडियाए' नो साताप्रतिपत्त्या-सुखशान्ति· प्राप्त्यर्थम् 'नो परिदाहपडियाए' नो परिदाहप्रतिपत्त्या-परितापशान्त्यर्थम् 'महइ महालयंसि उदयसि' महति महालये अत्यन्तागाधे उदके 'कायं विउसिज्जा' कायं व्युत्सृजेत्, प्रवेशयेत् नो निमज्जयेदित्यर्थः, अपितु 'तओ संजयामेव जघासंतारिमे उदए' ततः तदनन्तरम् संयतमेव यतनापूर्वकमेव जंघासंतार्यम्-उदकम् 'आहारियं रीएज्जा' यथाऽऽर्यम्-आचार्यादेशानुसारम् रीयेत-गच्छेत्, 'अह पुण एव जाणिज्जा' अथ-यदि पुनरेवं-वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्-

काय वगैरह को हाथ पैर कायादि से संस्पर्श नहीं करते हुए 'तओ संजयामेव' उसके बाद संयमपूर्वक ही 'जंघासंतारिमे उदए' जंघा से तैरने योग्य पानीको 'अहारियं रीएज्जा' आचार्य के आदेशानुसार ही पार करें गमन करे अर्थात् ईर्यासमिति में आचार्यने जैसा कहा है इसी तरह जाना चाहिये 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, जंघा संतारिमें उदए आहारियं रीयमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी जंघा से तैरने योग्य उदक को आचार्य के उपदेशानुसार ही जाते हुए 'णो सायावडियाए' सुख शांति प्राप्ति के लिये और 'णो परिदाहवडियाए' परिताप शान्ति के लिये भी 'महई महालयंसि उदयंसि कायं विउसिज्जा' अत्यंत अगाध पानी में कायको प्रवेश नहीं करावे अर्थात् अगाध जलमें कभी भी नहीं निमज्जन करे अपितु 'तओ संजयामेव' उस के बाद संयमपूर्वक ही 'जंघासंतारिमे उदगे' जंघा से पार करने योग्य उदक में 'आहारियं रीएज्जा' आचार्यके उपदेशानुसार गमन करने का विचार करे अर्थात् जंघा भर पानी को तैर कर चले 'अह पुण एवं

સ્પર્શ કરવો નહીં. અને તે સાધુ અનાસાદનાથી અર્થાત્ હાથ પગ અને કાયાદિથી હાથ પગ અને કાયાદિનો સ્પર્શ કર્યા વિના જ 'तओ सजयामेव जंघासंतारिमे उदए' સંયમ પૂર્વક જ જાંઘથી તરવા યોગ્ય પાણીને 'अहारिय रीएज्जा' આચાર્યના ઉપદેશ પ્રમાણે જ પાર કરે. અર્થાત્ ઈર્યા સમિતિમા આચાર્યે જે પ્રમાણે કહ્યુ છે એજ પ્રમાણે તે જલને પાર કરવુ 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'जंघा संतरिमे उदए' જાંઘાથી તરવાને યોગ્ય પાણીને 'आहारियं रीयमाणे' આચાર્યના ઉપદેશ પ્રમાણે જ ગમન કરતાં 'णो सायावडियाए' સુખ શાંતિની પ્રાપ્તિ માટે અને 'णो परिदाह वडियाए' પરિતાપની શાંતિ માટે પણ 'महइमहालयसि उदयसि' અત્યંત અગાધ પાણીમાં 'काय विउसिज्जा' શરીરને પ્રવેશાવે નહીં અર્થાત્ અગાધ જળમા કોઈ પણ સમયે પ્રવેશ કરવો નહીં પરંતુ 'तओ सजयामेव' પ્રવેશ કર્યા પછી સંયમ પૂર્વક જ 'जंघा संतारिमे उदगे' જાંઘથી પાર કરવાને યોગ્ય પાણીમા 'आहारिय रीएज्जा' આચાર્યના ઉપદેશાનુસાર

'पारए सिया उदगाओ तीरं पाउणित्तए' पारगः समर्थः स्यात् उदकात् तीरं प्राप्तुम्—अह तीरं प्राप्तुं समर्थोऽस्मीति यदि जानीयात्तर्हि 'तओ संजयामेव' ततः तदनन्तरम् संयतमेव यतनापूर्वकमेव 'उदउल्लेण वा ससिणद्धेण वा काएण' उदकार्द्रेण वा सस्निग्धेन वा कायेन 'दगतीरए चिट्ठिज्जा' उदकतीरे तिष्ठेत् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'उदउल्लं वा कायं' उदकार्द्रं वा कायम् 'ससिणद्धं वा कायं' सस्निग्धं वा कायम् 'नो आमज्जिज्ज वा' नो आमार्जयेद् वा 'नो पमज्जिज्ज वा' नो प्रमार्जयेद् वा 'संलिहिज्ज वा निलिहिज्ज वा' नो संलिखेद् वा, निलिखेद् वा 'उव्वलिज्ज वा उव्वट्टिज्ज वा' नो उद्वलयेद् वा उद्वर्तयेद् वा 'आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा' नो आतापयेद् वा प्रतापयेद् वा, आतापना

जाणिज्जा' किन्तु यदि वह साधु वक्ष्यमाण रूप से ऐसा जानले की 'पारए सिया उदगाओ तीरं पाउणित्तए' पानी को पार कर उस पार के तट तक में जा सकुंगा ऐसा जानले तो 'तओ संजयामेव' संयमपूर्वक ही जंघा से पार करने योग्य पानी में 'उदउल्लेण वा ससिद्धेण वा काएण' आर्द्र गीला और अत्यत स्निग्ध शरीर से 'दगतीरए चिट्ठिज्जा' पानी के दूसरे तट पर जाकर खडा रहे वहां खडा रहकर 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक एवं भिक्षुकी 'उदउल्लं वा कायं' उदक से आर्द्र गीला काय–शरीर को तथा 'ससिणिद्धं वा कायं' स्निग्ध भीना हुवा काय–शरीर को 'णो आमज्जिज्ज वा णो पमज्जिज्ज वा' आमार्जन या प्रमार्जन नहीं करे एवं 'संलिहिज्ज वा विलिहिज्ज वा' संलेखन तथा विलेखन भी नहीं करें, उसी प्रकार उस आर्द्र शरीर को 'उव्वलिज्ज वा उव्वट्टिज्ज वा' उद्वलन–मर्दन एवं उद्वर्तन भी नहीं करे अर्थात् अंग पोंछन वगैरह से अपने शरीर का पोंछपाछ भी नहीं करे तथा 'आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा'

ગમન કરવું 'अह पुण एवं जाणिज्जा' કીંતુ જો તે સાધુ આ કહેવામા આવનાર રીતે જાણે કે–'पारए सिया' પાણીને પાર કરીને 'उदगाओ तीरं पाउणित्तए' સામા કિનારા સુધી હું જવા સમર્થ છુ તેમ તેને લાગે તો 'तओ सजयामेव' જઘાથી પાર કરવા યોગ્ય પાણીમાં સંયમ પૂર્વક જ 'उदउल्लेण वा ससिद्धेण वा काएण' પાણીથી ભીના અને અત્યંત સ્નિગ્ધ શરીરથી 'दग तीरए चिट्ठिज्जा' પાણીના સામે કિનારે જઈને ઉભા રહેવુ અને આચાર્યની આજ્ઞા પ્રમાણે ગમન કરવાનો વિચાર કરવો અર્થાત્ જાંઘપુર પાણીમા પ્રવેશીને ગમન કરવુ. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'उदकउल्लं काय' પાણીથી લીલા શરીરને 'ससिणिद्धं वा कायं' અને સ્નિગ્ધ ભીના શરીરને 'नो आमज्जिज्ज वा नो पमज्जिज्ज वा' આમર્જન કે પ્રમાર્જન કરવુ નહી 'सलिहिज्ज वा निलिहिज्ज वा' તથા સલેખન તથા નિલેખન પણ કરવુ નહી એજ પ્રમાણે 'उव्वलिज्ज वा उव्वट्टिज्ज वा' એ ભીના શરીરને મર્દન કે ઉદ્વર્ત ન પણ કરવુ નહી અર્થાત્ અંગ લુછવા વિગેરેથી એ શરીરને લુછપુછ કરવુ નહી. તથા 'आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा'

दिकं नो कुर्यात् 'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ-यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्-'विगओदए मे काए' विगतोदको जलबिन्दु रहितो मे-मम कायोऽस्ति, 'छिन्नसिणेहे' छिन्न स्नेहः स्नेहरहितश्च मम कायः सम्पन्नः इत्येवं यदि जानीया त्तर्हि 'तहप्पगारं कायं' तथा प्रकारम्-जलबिन्दुरहितम् स्नेहरहितश्च कायम् 'आमज्जिज्ज वा' आमार्जयेद् वा 'पमज्जिज्ज वा' प्रमार्जयेद् वा संलिखेद् वा निलिखेद् वा उद्वलयेद् वा उद्वर्तयेद् वा आतापयेद् वा 'पयाविज्ज वा' प्रतापयेद् वा 'तओ संजयामेव' ततः तदनन्तरम् संयतमेव यतनापूर्वकमेव 'गामाणुगामं' ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद् ग्रामान्तरम् 'दूइज्जिज्जा' गच्छेत् ॥सू० २०॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे नो मट्टियागएहिं पाएहिं हरियाणि छिंदिय छिंदिय विकुज्जिय विकुज्जिय

सूर्य किरण वगैरह से आतापन भी नहीं करें, तथा प्रतापन भी नहीं करे। अर्थात् जैसे के तैसे ही पानीके दूसरे तट पर जाकर रहे 'अह पुण एवं जाणिज्जा' किन्तु यदि वह साधु ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान लेकि 'विगओदए मे काए' मेरा शरीर पानी से रहित हो चूका है और 'छिन्नसिणेहे' स्निग्ध भी नहीं है अर्थात् बिलकुल ही सूख गया है 'तहप्पगारं कायं' ऐसा देखले या जान ले तो इस प्रकार के शरीर को 'आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' आमर्जन तथा प्रमार्जन भी करे एवं 'जाव पयाविज्ज वा' यावत् संलेखन तथा निलेखन अर्थात् प्रतिलेखन भी करे तथा वइलन एवं उद्वर्तन भी करें तथा आतापन अर्थात् सूर्यादि के किरणों से आतापन तथा प्रतापन भी करें और 'तओ संजयामेव' उस सूखे हुए शरीर को आम्मार्जन प्रमार्जन तथा आतापन प्रतापन करने के बाद संयम पूर्वक ही 'गामाणुगामं दूइज्जिज्ज.' एक ग्रामसे दूसरे ग्राम जाय क्योंकि इस प्रकार गमन करने से संयम की विराधना नहीं होती, इसलिये संयमपालन करना साधुओं का परम कर्तव्य है ॥सू० २०॥

સૂર્યકિરણ વિગેરેથી તપાવવુ પણ નહી અને પ્રતાપન પણ કરવુ નહી. અર્થાત્ જેમના તેમ પાણીના સામે કિનારે જઈને રહેવુ. 'अह पुण एवं जाणिज्जा' પરંતુ તે સાધુ કે સાધ્વીના જાણવામા એવુ આવે કે-'विगओदए मे काए' મારૂ શરીર પાણી રહિત થઈ ગયુ છે તથા 'छिण्णसिणेहे' સ્નિગ્ધ પણ નથી અર્થાત્ બિલ્કુલ સુકાઈ ગયેલ છે. એ રીતે જોઈ લે કે જાણી લે તો 'तहप्पगारं काय' આ પ્રમાણેના કોરા શરીરનુ 'आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' આમાર્જન અને પ્રમાર્જન પણ કરવુ 'जाव पयाविज्ज वा' એવ યાવત્ સંલેખન તથા નિલેખન અર્થાત્ પ્રતિલેખન પણ કરવું તથા આતાપન અર્થાત્ ... કિરણોથી આતાપન અને પ્રતાપન કર્યા પછી 'तओ संजयामेव गामाणुगामं' સંયમ પૂર્વક જ એક ગામથી બીજે ગામ જવુ, કેમ કે આ પ્રમાણે ગ... સંયમની વિરાધના થતી નથી સંયમપાલન કરવુ એજ સાધુઓનુ પરમ કર્તવ્ય

यिकं नो कुर्यात् 'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ-यदि पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्-'विगओदए मे काए' विगतोदको जलबिन्दु रहितो मे-मम कायोऽस्ति, 'छिन्नसिणेहे' छिन्न स्नेहः स्नेहरहितश्च मम कायः सम्पन्नः इत्येवं यदि जानीयात् तर्हि 'तहप्पगारं कायं' तथा प्रकारम्-जलबिन्दुरहितम् स्नेहरहितञ्च कायम् 'आमज्जिज्ज वा' आमार्जयेद् वा 'पमज्जिज्ज वा' प्रमार्जयेद् वा संलिखेद् वा निलिखेद् वा उद्वलयेद् वा उद्वर्तयेद् वा आतापयेद् वा 'पयाविज्ज वा' प्रतापयेद् वा 'तओ संजयामेव' ततः तदनन्तरम् संयतमेव यतनापूर्वकमेव 'गामाणुगामं' ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद् ग्रामान्तरम् 'दूइज्जिज्जा' गच्छेत् ॥सू० २०॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे नो मट्टियागएहिं पाएहिं हरियाणि छिंदिय छिंदिय विकुज्जिय विकुज्जिय

सूर्य किरण वगैरह से आतापन भी नहीं करें, तथा प्रतापन भी नहीं करे। अर्थात् जैसे के तैसे ही पानीके दूसरे तट पर जाकर रहे 'अह पुण एवं जाणिज्जा' किन्तु यदि वह साधु ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान लेकि 'विगओदए मे काए' मेरा शरीर पानी से रहित हो चूका है और 'छिन्नसिणेहे' स्निग्ध भी नहीं है अर्थात् बिलकुल ही सूख गया है 'तहप्पगारं कायं' ऐसा देखले या जान ले तो इस प्रकार के शरीर को 'आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' आमर्जन तथा प्रमार्जन भी करे एवं 'जाव पयाविज्ज वा' यावत् संलेखन तथा निलेखन अर्थात् प्रतिलेखन भी करे तथा उद्वलन एवं उद्वर्तन भी करें तथा आतापन अर्थात् सूर्यादि के किरणों से आतापन तथा प्रतापन भी करें और 'तओ संजयामेव' उस सूखे हुए शरीर को आमार्जन प्रमार्जन तथा आतापन प्रतापन करने के बाद संयम पूर्वक ही 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' एक ग्रामसे दूसरे ग्राम जाय क्योंकि इस प्रकार गमन करने से संयम की विराधना नहीं होती, इसलिये संयमपालन करना साधुओं का परम कर्तव्य है ॥सू० २०॥

સૂર્યકિરણ વિગેરેથી તપાવવુ પણ નહી અને પ્રતાપન પણ કરવુ નહી. અર્થાત્ જેમના તેમ પાણીના સામે કિનારે જઈને રહેવુ. 'अह पुण एवं जाणिज्जा' પરંતુ તે સાધુ કે સાધ્વીના જાણવામા એવુ આવે કે-'विगओदए मे काए' મારૂ શરીર પાણી રહિત થઈ ગયુ છે તથા 'छिण्णसिणेहे' સ્નિગ્ધ પણ નથી અર્થાત્ બિલકુલ સુકાઇ ગયેલ છે. એ રીતે જોઈ લે કે જાણી લે તો 'तहप्पगारं काय' આ પ્રમાણેના કોરા શરીરનુ 'आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' આમાર્જન અને પ્રમાર્જન પણ કરવુ 'जाव पयाविज्ज वा' એવ યાવત્ સંલેખન તથા નિલેખન અર્થાત્ પ્રતિલેખન પણ કરવુ તથા આતાપન અર્થાત્ સૂર્યાદિના કિરણોથી આતાપન અને પ્રતાપન કર્યા પછી 'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' સંયમ પૂર્વક જ એક ગામથી બીજે ગામ જવુ, કેમ કે આ પ્રમાણે ગમન કરવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી સંયમપાલન કરવુ એજ સાધુઓનુ પરમ કર્તવ્ય છે. ॥સૂ૨૦॥

विफालिय विफालिय उम्मग्गेण हरियवहाए गच्छिज्जा. जमेयं पाएहि मट्टियं खिप्पामेव हरियाणि अवहरंतु, माइट्ठाणं संफासे. नो एवं करिज्जा, से पुव्वामेव अप्पहरियं मग्गं पडिलेहिज्जा, तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से वप्पाणि वा फलिहाणि वा, पागाराणि वा, तोरणाणि वा, अग्गलाणि वा, अग्गलपासगाणि वा, गड्डाओ वा, दरीओ वा, सइ परक्कमे संजयामेव परक्कमेज्जा, णो उज्जुयं गच्छेज्जा, केवलीबूया- 'आयाणमेयं' से तत्थ परक्कममाणे पयलेज्ज वा पवडेज्ज वा. से तत्थ पयलमाणे वा पवडेमाणे वा, रुक्खाणि वा गुच्छाणि वा गुम्माणि वा लयाओ वा वल्लीओ वा, तणाणि वा. गहणाणि वा हरियाणि वा अवलंबिय अवलंबिय उत्तरेज्जा, जे तत्थ पाडिपहिया उवागच्छंति, ते पाणि जाएज्जा, तओ संजयामेव अवलंबिय अवलंबिय उत्तरेज्जा, तओ गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥सू० २१॥

छाया–स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं गच्छन् नो मृत्तिकागतैः पादैः हरितानि छित्वा छित्वा विकुब्ज्य विकुब्ज्य विपाटय विपाटय उन्मार्गेण हरितवधाय गच्छेत्, यदेनां पादाभ्यां मृत्तिकां क्षिप्रमेव हरितानि अपहरन्तु, मातृस्थानं संस्पृशेत्, नो एवं कुर्यात्, स पूर्वमेव अल्पहरितं मार्गम् प्रतिलिखेत्, ततः संयतमेव ग्रामानुग्रामं गच्छेत्, स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं गच्छन् अन्तरा तस्य वप्राणि वा परिखा वा, प्राकाराणि वा, तोरणानि वा अर्गलानि वा अर्गलपाशकानि वा गर्ता वा दर्यो वा, सति पराक्रमे संयतमेव परिक्रामेत् नो ऋजुकं गच्छेत्, केवली ब्रूयात्–आदानमेतत्, स तत्र परिक्रामन् प्रचलेद् वा प्रपतेद् वा, स तत्र प्रस्खलन् वा प्रपतन् वा वृक्षान् वा गुच्छानि वा गुल्मानि वा लता वा वल्ली र्वा तृणानि वा गहनानि वा हरितानि वा अवलम्ब्य अवलम्ब्य उत्तरेत्, ये तत्र प्रातिपथिका उपागच्छन्ति तेभ्यः पाणिं याचित्वा ततः संयतमेव अवलम्ब्य अवलम्ब्य उत्तरेत् ततो ग्रामानुग्रामं गच्छेत् । सू० २१॥

टीका:–सम्प्रति उदकोत्तीर्णानां साधूनां गमनविधिं प्रतिपादयितुमाह 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामं-ग्रामाद्

अब उदकको तैरकर बाहर निकले हुए साधुओंका गमन विधि बतलाते हैं

હવે પાણીમાથી બહાર આવેલ સાધુની ગમન વિધિનું કથન કરે છે-

ग्रामान्तरं गच्छन् 'नो मट्टियागएहिं पाएहिं' नो मृत्तिकागतैः मृत्तिकालिप्तैः पादैः 'हरियाणि छिंदिय छिंदिय' हरितानि छित्वा छित्वा 'विकुज्जिय विकुज्जिय' विकुब्ज्य विकुब्ज्य पुनःपुनः विकुब्जानि कृत्वा 'विफालिय विफालिय' विपाटय विपाटय पौनः पुन्येन विपाटनं कृत्वा 'उम्मग्गेण हरियवधाय 'उन्मार्गेण–उत्पथेन हरितवर्णवनस्पतिकायजीववधाय 'गच्छिज्जा' गच्छेत् 'जमेयं पाएहिं मट्टियं' यदेनाम् पादाभ्यां संसक्तां मृत्तिकां 'खिप्पामेव हरियाणि अवहरंतु' क्षिप्रमेव सत्वरमेव हरितानि हरितवर्णविशिष्टसचित्तद्रव्याणि अपहरन्तु दूरीकुर्वन्तु इत्येवं विचारेण हरितवर्णवनस्पतिमार्गेण गमने 'माइट्ठाणं संफासे' मातृस्थानं

टीकार्थ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए 'णो मट्टियागएहिं पाएहिं' मट्टी से भरे हुए पैरों से 'हरीयाणि छिंदिय छिंदिय' बार बार हरेभरे तृण घास विगैरह का छेदनकर अर्थात् छिन्नभिन्न कर एवं 'विकुज्जिय विकुज्जिय' विकुञ्ज टेढामेढा कर अर्थात् 'विफालिय विफालिय' अर्थात् गात मर्दनकर तथा बार बार उत्पाटन कर 'उम्मग्गेण' उन्मार्ग से याने उत्पल से अर्थात् कुमार्ग से 'हरियवहाए गच्छिज्जा' हरितवर्ण वनस्पतिकायिक जीववध के लिये नहीं चले अर्थात् जो मार्ग प्रसिद्ध हो याने जिस मार्ग से लोग जाते आते हो उसी मार्ग से यतना पूर्वक ही साधु और साध्वी को एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाना चाहिये जिस मार्ग से चलने पर वनस्पतिकायिक जीवकी हिंसा नहीं हो 'जमेयं पाएहिं मट्टियं खिप्पामेव हरियाणि अवहरंतु' क्यों कि यदि इन दोनों पैरों में लगी हुई संसक्त मिट्टीको शीघ्र ही ये हरित वर्ण वाले वनस्पति दूर कर दे इस तात्पर्य से वह साधु हरित वर्ण वाले वनस्पति युक्त उन्मार्ग से चले तो 'माइट्ठाणं संफासे' आधाकर्मादि सोलह

ટીકાર્થ-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી
'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ ગમન કરતા 'मट्टियागए हिं पाएहिं'
માટીથી ભરેલા પગો વડે 'हरियाणि छिंदिय छिंदिय' લીલા તૃણ ઘાસ વિગેરેને વાર વાર
છેદીને અર્થાત્ છિન્ન ભિન્ન કરીને તથા 'विकुज्जिय विकुज्जिय વાંકાચુંકા કરીને તથા
'विफालिय विफालिय' બરાબર મર્દન કરીને 'उज्मग्गेण' કુમાર્ગથી 'हरियवहाए गच्छिज्जा'
લીલોતરી વનસ્પતિકાયિક જીવોની હિંસા માટે જવું નહીં. અર્થાત્ જે માર્ગ પ્રસિદ્ધ
સ હે· એટલે કે જે માર્ગેથી લોકોનો અવરજવર હોય એજ રસ્તેથી યતના પૂર્વક જ
કિરણોથી ય સાધ્વીએ એક ગામથી બીજે ગામ જવું જે માર્ગેથી ચાલવાથી વનસ્પતિકાયિક
સયમ પૂર્વક જ... ન થાય તેવા માર્ગે ગમન કરવું 'जमेय पाएहिं मट्टिय' કેમ કે જો
સયમની વિરાધના થી... એથી સંસક્ત માટીને 'खिप्पामेव हरियाणि अवहरंतु' જલ્દીથી આ લીલો
આ એ હેતુથી તે સાધુ લીલોતરી વનસ્પતિવાળા કુમાર્ગથી ચાલે તો

संस्पृशेत्-छलकपटादि दोषभाक् स्यात् तस्मात् 'नो एवं करिज्जा' नो एवं प्रकारकगमनं कुर्यात्-हरितवर्णवनस्पतिमार्गेण न गच्छेत्, तथा सति वनस्पतिजीवकाय वधेन संयमात्म विराधना स्यात्, तस्मात् 'से पुव्वामेव' स साधुः पूर्वमेव गमनात् प्रागेव 'अप्पहरियं मग्गं पडिलेहिज्जा' अल्पहरितम्-हरितवर्णवनस्पतिजीवकायरहितं मार्गम् पन्थानम्,-प्रतिलिखेत्-प्रतिलेखनं कुर्यात्, 'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' ततः प्रतिलेखनानन्तरम् संयतमेव-यतना पूर्वकमेव गामाणुगामम् ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छेत्, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामम् ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छन् 'अंतरा से वप्पाणि वा' अन्तरा-मार्ग मध्ये तस्य साधोः वप्राणि वा उच्चभूमिरूपाणि, 'फलिहाणि वा' परिखा वा खातभूमिरूपा 'पागाराणि वा' प्राकाराणि वा दुर्गरूपाणि 'तोरणाणि वा' तोरणानि वा 'अग्गलाणि वा' अर्गलानि वा कीलकरूपाणि 'अग्गलपासगाणि वा' अर्गलपाशकानि वा 'गड्डाओ वा' गर्ता वा 'दरीओ वा' दर्यो वा

मातृ स्थान दोषों से युक्त हो जायगा इसलिये 'णो एवं करेज्जा' ऐसा नहीं करे अर्थात् हरित वर्ण घास वगैरह वनस्पति से युक्त कुमार्गसे नहीं जाय अन्यथा उक्त आधाकर्मादि दोष लगेगा, इसलिये 'से पुव्वामेव अप्पहरियं मग्गं' वह साधु गमन करने से पहले ही थोडे ही हरितवाले मार्गका 'पडिलेहिज्जा' प्रतिलेखन करे 'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' बादमें संयम पूर्वक ही एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाय अन्यथा संयम आत्म विराधना होगी 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए 'अंतरा से वप्पाणि वा फलिहाणि वा' उस साधुको मार्ग के मध्य में वप्र-उच्चभूमि रूप टीला ऊंचा टेकरा मिले या परिखा-खाइ मिले या 'पागाराणि वा' दुर्ग रूप किला प्राकार मिले या 'तोरणाणि वा' तोरन मेहराव मिले या 'अग्गलाणि वा' कील रूप अर्गला मिले या 'अग्गल-पासगाणि' खड्डा रूप गर्त मिले या 'गड्डाओ वा दरीओ' खड्डा हो या गुहा हो तो

આધાકર્માદિ સોળ 'माइट्ठाणं संफासे' માતૃસ્થાન દોષ લાગશે તેથી 'णो एवं करेज्जा' એ પ્રમાણે કરવું નહીં અર્થાત્ લીલા ઘાસ વિગેરે વનસ્પતિથી યુક્ત કુમાર્ગેથી જવું નહીં. નહીંતર ઉક્ત પ્રકારે આધાકર્માદિ દોષ લાગશે. તેથી તે સાધુએ ગમન કરતાં પહેલાં જ થોડા જ લીલોતરી વાળા માર્ગનું પ્રતિલેખન કરવુ તે પછી સંયમ પૂર્વક જ એક ગામથી બીજે ગામ જવુ નહીતર સંયમ આત્મ વિરાધના થશે. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતા એ સાધુને 'अंतरा वप्पाणि वा' માર્ગમાં વપ્ર ખેતરોની ક્યારી આવે અથવા 'फलिहाणि वा' ખાઈ આવે અથવા 'पागाराणि वा' દુર્ગરૂપ કિલ્લો આવે અથવા 'तोरणाणि वा' મુખ્યદ્વાર આવે અથવા 'अग्गलाणि वा' ખીલારૂપ સાંકળ આવે અથવા

ग्रामान्तरं गच्छन् 'नो मट्टियागएहिं पाएहिं' नो मृत्तिकागतैः मृत्तिकालिप्तैः पादैः 'हरियाणि छिंदिय छिंदिय' हरितानि छित्वा छित्वा 'विकुज्जिय विकुज्जिय' विकुब्ज्य विकुब्ज्य पुनःपुनः विकुब्जानि कृत्वा 'विफालिय विफालिय' विपाटच विपाटच पौनः पुन्येन विपाटनं कृत्वा 'उम्मग्गेण हरियवधाय 'उन्मार्गेण–उत्पथेन हरितवर्णवनस्पतिकायजीववधाय 'गच्छिज्जा' गच्छेत् 'जमेयं पाएहिं मट्टियं' यदूएनाम् पादाभ्यां संसक्तां मृत्तिकां 'खिप्पामेव हरियाणि अवहरंतु' क्षिप्रमेव सत्वरमेव हरितानि हरितवर्णविशिष्टसचित्तद्रव्याणि अवहरन्तु दूरीकुर्वन्तु इत्येवं विचारेण हरितवर्णवनस्पतिमार्गेण गमने 'माइट्ठाणं संफासे' मातृस्थानं

टीकार्थ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए 'णो मट्टियागएहिं पाएहिं' मट्टी से भरे हुए पैरों से 'हरीयाणि छिंदिय छिंदिय' बार बार हरेभरे तृण घास विगैरह का छेदनकर अर्थात् छिन्नभिन्न कर एवं 'विकुज्जिय विकुज्जिय' विकुब्ज टेढामेढा कर अर्थात् 'विफालिय विफालिय' अर्थात् गात मर्दनकर तथा बार बार उत्पाटन कर 'उम्मग्गेण' उन्मार्ग से याने उत्पथ से अर्थात् कुमार्ग से 'हरियवहाए गच्छिज्जा' हरितवर्ण वनस्पतिकायिक जीववध के लिये नहीं चले अर्थात् जो मार्ग प्रसिद्ध हो याने जिस मार्ग से लोग जाते आते हो उसी मार्ग से यतना पूर्वक ही साधु और साध्वी को एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाना चाहिये जिस मार्ग से चलने पर वनस्पतिकायिक जीवकी हिंसा नहीं हो 'जमेयं पाएहिं मट्टियं खिप्पामेव हरियाणि अवहरंतु' क्यों कि यदि इन दोनों पैरों में लगी हुई संसक्त मिट्टीको शीघ्र ही ये हरित वर्ण वाले वनस्पति दूर कर दे इस तात्पर्य से वह साधु हरित वर्ण वाले वनस्पति युक्त उन्मार्ग से चले तो 'माइट्ठाणं संफासे' आधाकर्मादि सोलह

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ ગમન કરતા 'मट्टियागए हिं पाएहिं' માટીથી ભરેલા પગો વડે 'हरियाणि छिंदिय छिंदिय' લીલા તૃણ ઘાસ વિગેરેને વારવાર છેદીને અર્થાત્ છિન્ન ભિન્ન કરીને તથા 'विकुज्जिय विकुज्जिय વાકાચુકા કરીને તથા 'विफालिय विफालिय' બરાબર મર્દન કરીને 'उम्मग्गेण' કુમાર્ગથી 'हरियवहाए गच्छिज्जा' લીલોતરી વનસ્પતિકાયિક જીવોની હિંસા માટે જવું નહીં. અર્થાત્ જે માર્ગ પ્રસિદ્ધ હોય એટલે કે જે માર્ગેથી લોકોનો અવરજવર હોય એજ રસ્તેથી યતના પૂર્વક જ સાધુ સાધ્વીએ એક ગામથી બીજે ગામ જવું. જે માર્ગેથી ચાલવાથી વનસ્પતિકાયિક જીવોની હિંસા ન થાય તેવા માર્ગે ગમન કરવું. 'जमेय पाएहिं मट्टिय' કેમ કે જો સંયમ પૂર્વક જોડેલી સંસક્ત માટીને 'खिप्पामेव हरियाणि अवहरंतु' જલ્દિથી આ લીલો સંયમની વિરાધના થતી એ હેતુથી તે સાધુ લીલોતરી વનસ્પતિવાળા કુમાર્ગથી ચાલે તો

संस्पृशेत्-छलकपटादि दोषभाक् स्यात् तस्मात् 'नो एवं करिज्जा' नो एवं प्रकारकगमनं कुर्यात्-हरितवर्णवनस्पतिमार्गेण न गच्छेत्, तथा सति वनस्पतिजीवकाय वधेन संयमात्म विराधना स्यात्, तस्मात् 'से पुव्वामेव' स साधुः पूर्वमेव -गमनात् प्रागेव' 'अप्पहरियं मग्गं पडिलेहिज्जा' अल्पहरितम्-हरितवर्णवनस्पतिजीवकायरहितं मार्गम् पन्थानम्,-प्रतिलिखेत्-प्रतिलेखनं कुर्यात्, 'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' ततः प्रतिलेखनानन्तरम् संयतमेव-यतना पूर्वकमेव गामाणुगामम् ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छेत्, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामम् ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छन् 'अंतरा से वप्पाणि वा' अन्तरा-मार्ग मध्ये तस्य साधोः वप्राणि वा उच्चभूमिरूपाणि, 'फलिहाणि वा' परिखा वा खातभूमिरूपा 'पागाराणि वा' प्राकाराणि वा दुर्गरूपाणि 'तोरणाणि वा' तोरणानि वा 'अग्गलाणि वा' अर्गलानि वा कीलकरूपाणि 'अग्गलपासगाणि वा' अर्गलपाशकानि वा 'गड्डाओ वा' गर्ता वा 'दरीओ वा' दर्यो वा

मातृ स्थान दोषों से युक्त हो जायगा इसलिये 'णो एवं करेज्जा' ऐसा नहीं करे अर्थात् हरित वर्ण घास वगैरह वनस्पति से युक्त कुमार्गसे नहीं जाय अन्यथा उक्त आधाकर्मादि दोष लगेगा, इसलिये 'से पुव्वामेव अप्पहरियं मग्गं' वह साधु गमन करने से पहले ही थोडे ही हरितवाले मार्गका 'पडिलेहिज्जा' प्रतिलेखन करे 'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' बादमें संयम पूर्वक ही एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाय अन्यथा संयम आत्म विराधना होगी 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए 'अंतरा से वप्पाणि वा फलिहाणि वा' उस साधुको मार्ग के मध्य में वप्र-उच्चभूमि रूप टील्हा ऊंचा टेकरा मिले या परिखा-खाइ मिले या 'पागाराणि वा' दुर्ग रूप किला प्राकार मिले या 'तोरणाणि वा' तोरन मेहराब मिले या 'अग्गलाणि वा' कील रूप अर्गला मिले या 'अग्गलपासगाणि' खड्डा रूप गर्त मिले या 'गड्डाओ वा दरीओ' खड्डा हो या गुहा हो तो

આધાકર્માદિ દોષ 'माइट्ठाणं संफासे' માતૃસ્થાન દોષ લાગશે તેથી 'णो एवं करेज्जा' એ પ્રમાણે કરવું નહીં અર્થાત્ લીલા ઘાસ વિગેરે વનસ્પતિથી યુક્ત કુમાર્ગેથી જવુ નહીં. નહીંતર ઉક્ત પ્રકારે આધાકર્માદિ દોષ લાગશે. તેથી તે સાધુએ ગમન કરતાં પહેલાં જ થોડા જ લીલોતરી વાળા માર્ગનું પ્રતિલેખન કરવુ તે પછી સંયમ પૂર્વક જ એક ગામથી બીજે ગામ જવુ નહીતર સયમ આત્મ વિરાધના થશે. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતા એ સાધુને 'अंतरा वप्पाणि वा' માર્ગમા વપ્ર ખેતરોની ક્યારી આવે અથવા 'फलिहाणि वा' ખાઈ આવે અથવા 'पागाराणि वा' દુર્ગરૂપ કિલ્લો આવે અથવા 'तोरणाणि वा' મુખ્યદ્વાર આવે અથવા 'अग्गलाणि वा' ખીલારૂપ સાંકળ આવે અથવા

कन्दरारूपाः, यदि स्युस्तर्हि 'सइ परक्कम्मे' सति परक्रमे-अन्यगमनमार्गे सति न तेन संर्लेनापि मध्य पालिवप्रादि मार्गेण गच्छेदित्याह-'संजयामेव परिक्कमिज्जा' संयतमेव यतना पूर्वकमेव परिक्रामेत्-अन्य मार्गेणैव गुरूभूतेनापि गच्छेत् 'णो ऋजुएण' नो ऋजुकेन सरलेन तेन मार्गेण न गच्छेदित्यर्थः तत्र हेतुमाह-'केवली बूया-आयाणमेयं' केवली-केवल ज्ञानी तीर्थकृत् बूयात्-ब्रवीति उपदिशति आदानम्-कर्मबन्धकारणम् एतत्-वप्रादि सहित मार्गेण गमनम्, तथाहि 'से तत्थ परक्कममाणे' स साधुः तत्र सत्य वप्रादिमार्गे परिक्रामन् गच्छन् 'पयलिज्ज वा पवडिज्ज वा' प्रस्खलेद् वा प्रपतेद् वा 'से तत्थ पयलेमाणे वा पवडेमाणे वा' स साधुः तत्र तस्मिन् वप्रादियुक्तमार्गे प्रस्खलन् वा प्रपतन् वा 'रुक्खाणिवा गुच्छाणि वा' वृक्षान् वा गुच्छान् वा 'गुम्माणि वा' गुल्मानि वा 'लयाओ वा' लता वा 'वल्लीओ वा' वल्ली वा 'तणाणि वा' तृणानि वा 'गहणाणि वा' गहनानि वा वनस्पति-

'सइपरक्कमे' तो दूसरे गमन मार्ग के होने पर उस सरल भी वप्र किला वगैरह वाले मार्ग से साधु और साध्वीको नहीं जाना चाहिये अपितु 'संजयामेव परिक्कमिज्जा' संयम पूर्वक ही लम्बे भी गुरुभूत मार्ग से जाय किन्तु 'णो ऋजुएण' उस सरल ऋजु वप्र किला वगैरह से युक्त मार्ग से नहीं जावे क्योंकि 'केवलीबूया' केवली केवलज्ञानी भगवान् महावीर स्वामीने कहा हैं कि 'आयाणमेयं' यह वप्र किला वगैरह वाले सरल मार्ग से जाना साधु और साध्वी के लिये आदान कर्म बन्धन का कारण माना जाता है क्योंकि 'से तत्थ पयलेमाणे वा' वह साधु उस वप्र किला वगैरह वाले मार्गमें प्रस्खलित होता हुआ या 'पवडेमाणे वा' गिरता हुआ सहाराके लिये 'रुक्खाणि वा गुच्छाणि वा' वृक्षोके गुच्छों को या 'गुम्माणि वा लयाओ वा' गुल्मों को या लताओं को-'वल्लीओ वा तणाणि वा' या वल्लियों को या तृणों घासों को अथवा 'गहणाणि वा' वनस्पति विशेषरूप गहनों को या

'अग्गलपासगाणि वा' ખાડા ખબડાવાળી જમીન હોય તો 'गड्डाओ वा दरीओ वा' ખીણુ હોય કે ગુફા હોય તો એ માર્ગે સાધુ અને સાધ્વીએ જવુ નહીં. 'सइपरक्कमे' જવાનો અન્ય માર્ગ હોય તો એ વપ્ર કીલ્લા વિગેરેથી યુક્ત માર્ગેથી સાધુ કે સાધ્વીએ જવુ નહીં પરંતુ 'संजयामेव परिक्कमिज्जा' સંયમ પૂર્વક જ લાંબા માર્ગેથી જવુ પણ 'णो ऋजुएण' સરળ હોવા છતા વપ્ર, કીલ્લો વિગેરેથી યુક્ત માર્ગેથી જવુ નહીં 'केवलीबूया आयाणमेयं' કેમ કે કેવળજ્ઞાની ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામીએ કહ્યુ છે કે આ વપ્ર કિલ્લા વિગેરેથી યુક્ત સરળ માર્ગેથી જવુ એ સાધુ અને સાધ્વીને માટે કર્મબંધનું કારણ માનવામાં આવે છે કેમ કે-'से तत्थ पयलेमाणे वा पवडेमाणे वा' તે સાધુ કે સાધ્વી એ વપ્ર કીલ્લા વિગેરેથી યુક્ત માર્ગમાં પ્રસ્ખલિત થતા અર્થાત્ લપસતા કે પડતાં 'रुक्खाणि वा गुच्छाणि वा' સહારા માટે વૃક્ષોને કે ગુચ્છોને અથવા 'गुम्माणि वा' ગુલ્મોને 'लयाओ वा' અથવા લતાઓને 'वल्लीओ वा' કે વેલોને અથવા 'तणाणि वा' ઘાસોને અથવા 'गह-

विशेषान् 'हरियाणि वा' हरितानि वा हरितवर्णवनस्पतिविशेषान् 'अवलंबिय अवलंबिय' अवलम्ब्य अवलम्ब्य पौनः पुन्येन अवलम्बनं कृत्वा 'उत्तरिज्जा' उत्तरेत् उत्तीर्णो भवेत्, अथच 'जे तत्थ पाडिवहिया' ये तत्र-तस्मिन्-मार्गे मध्ये प्रातिपथिकाः अध्वनीनाः प्रतिपान्था पथिकाः 'उवागच्छंति' उपागच्छन्ति 'ते पाणी जाइज्जा' तेभ्यः पाणिं हस्तावलम्बनं याचेत 'जाइत्ता तओ संजयामेव' याचित्वा तेषां हस्तावलम्बनं गृहीत्वा ततः तदनन्तरं संयतमेव यतनापूर्वकमेव 'अवलंबिय अवलंबिय' अवलम्ब्य अवलम्ब्य हस्तावलम्बनपूर्वकं 'उत्तरिज्जा' उत्तरेत्-उत्तीर्णो भवेत् एतद्दोषानदृष्ट्वा 'तओ संजयामेव' ततः तस्मात् कारणात् संयतमेव यतनापूर्वकमेव 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' ग्रामानुग्रामम् ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छेत् ॥ २१ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से जवसाणि वा सगडाणि वा रहाणि वा सचक्काणि वा परचक्काणि वा

'हरियाणि वा' हरित वर्णवाले सचित्त वनस्पति विशेषों को या अन्य किसी पौधे को 'अवलंबिय अवलंबिय' बारबार अवलम्बन का सहारा करके 'उत्तरिज्जा' उस मार्ग को पार करेगा और 'जे तत्थ पाडिवहिया उवागच्छंति' जो कोई उसमार्ग के मध्य में राही बटोही पथिक मिलेगे उनसे भी सहारे के लिये 'ते पाणि जाइज्जा' हाथका अवलंबन की याचना करेगा और 'जाइत्ता' हस्तावलम्बन की याचना करके अर्थात् उन राहगीरों का हाथ पकडकर 'तओ संजयामेव अवलंबिय अवलंबिय उत्तरिज्जा' यतना पूर्वक ही हस्तावलंबन-पूर्वक उस मार्ग को पार करेगा इसलिये इन दोषों को देखकर अनेक विडंबना होने से उस वमकिला होने से इस वमकिला वगैरह से युक्त सरल मार्ग को छोडकर ही गुरुभूत मार्ग से ही 'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' संयम पूर्वक ही एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाना चाहिये अन्यथा उक्तरीति से जाने पर संयम आत्म विराधना होगी ॥ सू० २१ ॥

णाणि वा' वनस्पति विशेष रूप गहनोने अथवा 'हरियाणि वा' हरित वर्णवाळा सचित्त वनस्पति विशेषोने 'अवलंबिय अवलंबिय' वारंवार अवलंबन करीने 'उत्तरिज्जा' ओ मार्ग पार करशे अने 'जे तत्थ पाडिवहिया उवागच्छंति' जे कोई ओ मार्गमा मुसाफर वटेमार्गु मळे 'ते पाणी जाइज्जा' तेमनी पासे सहाय माटे तेमना हाथोना सहारानी मागणी करशे अने 'जाइत्ता' हस्तावलंबननी याचना करीने अर्थात् ओ वटेमार्गुओना हाथ पकडीने 'तओ संजयामेव' यतना पूर्वक ज 'अवलंबिय अवलंबिय' हस्तावलंबन करी करीने 'उत्तरिज्जा' ओ मार्गने पार करशे तेथी आ दोषोने जोईने अनेक प्रकारनी मुश्केलीयो होवाथी ओ वप्र किल्ला विगेरे वाळा सरळ मार्गने छोडीने लांबा मार्गेथी ज 'संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' संयम पूर्वक ओक गामथी बीजे गाम जवु अन्यथा बीजी रीते जवाथी संयम आत्म विराधना थाय छे. ॥ सू. २१ ॥

से णं वा विरूवरूवं संणिरुद्धं पेहाए सइ परक्कमे संजयामेव परक्कमेज्जा, णो उज्जुयं गच्छेज्जा, से णं परो सेणागओ वइज्जा, आउसंतो! एस णं समणे सेणाए अभिनिवारियं करेइ, से णं बाहाए गहाय आगसह, से णं परो बाहाहिं गहाय आगसिज्जा, तं नो सुमणे सिया जाव समाहीए तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥सू० २२॥

छाया–स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा ग्राममनुग्रामं गच्छन् अन्तरा तस्य यवसानि वा शकटानि वा रथा वा स्वचक्राणि वा परचक्राणि वा, स खलु वा विरूपरूपं सन्निरुद्धं प्रेक्ष्य सति परक्रमे संयतमेव पराक्रामेत्, नो ऋजुकम गच्छेत्, स खलु परः सेनागतो वदेत्–आयुष्मन्तः एष खलु श्रमणः सेनायाः अभिनिवारिकां करोति, तं खलु बाहुना गृहीत्वा आकर्षेद, स खलु परःबाहुना गृहीत्वा आकर्षेत्, तन्नो सुमनाः स्यात् यावत् समाधिना, ततः संयतमेव ग्रामानुग्रामं गच्छेत् ॥ २२ ॥

टीका–पूर्वोक्तरीत्या पुनः प्रतिपादयितुमाह 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामम्–ग्रामाद् ग्रामान्तरम् गच्छन् 'अंतरा से जवसाणि वा' अन्तरा–गमनमार्गमध्ये तस्य साधोः यवसानि वा गोधूमादि धान्यं वा 'सगडाणि वा रहाणि वा' शकटानि वा रथा वा 'सचक्काणि वा' स्वचक्राणि वा–स्वकीयराज्यगत सेनासमूहो वा 'परचक्काणि वा' परचक्राणि वा परकीयराज्यगत सेनासमुदायोवा यदि भवेत्, अथच 'से णं वा विरूवरूवं संनिरुद्धं पेहाए' स खलु साधुर्वा विरूप-

फिर भी दूसरे प्रकार से पूर्वोक्त विषय को ही प्रतिपादन करते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु–संयमशील साधु भिक्षु की साध्वी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए 'अंतरा से जवसाणी वा' उस साधु को मार्गके मध्य में यवस गोधूम वगैरह धान्य हो अथवा 'सगडाणि वा' शकट–गाडी या 'रहाणि वा' रथ हो 'सचक्काणि वा, परचक्काणि वा' स्वचक्र अर्थात् अपने राज्यगतसेना समूह हो या परचक्र दूसरे के राज्य सेना समूह हो और 'से णं वा विरूवरूवं संनिरुद्धं पेहाए' वह साधु का

હવે પ્રકારાન્તરથી પૂર્વોક્ત વિષયનું જ પ્રતિપાદન કરવામાં આવે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સંયમશીલ સાધ્વી 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતાં 'अंतरा से जवसाणि वा' એ સાધુના માર્ગમાં ઘઉં વિગેરે ધાન્ય હોય અથવા 'सगडाणि वा' ગાડી કે 'रहाणि वा' રથ હોય તથા 'सचक्काणि वा परचक्काणि वा' સ્વચક્ર હોય કે પરચક્ર હોય અર્થાત્ પોતાના રાજ્યની સેના સમૂહ હોય કે પર રાજ્યની સેના સમૂહ હોય અને 'से णं विरूवरूवं संनिरुद्ध पेहाए' તે સાધુ માર્ગમાં અનેક પ્રકારના પડાવનાખેલ સેનાઓના તંબુ-

रूपम्-अनेकविधम् सन्निरुद्धम्--सन्निविष्टम् सेनासन्निवेशं प्रेक्ष्य 'सइपरक्कमे' सतिपराक्रमे अन्यगमनमार्गे सति 'संजयामेव परक्कमेज्जा' संयतमेव यतनापूर्वकमेव अन्यमार्गे णैव पराक्रामेत्-गच्छेत् 'नो उज्जुणा' नो ऋजुना सरलेनापि तथाविधेन शकटादियुक्तमार्गेण 'गच्छेज्जा' गच्छेत्, तत्र हेतुमाह-'से ण परो सेणागओ वएज्जा' स खलु परः सद्गृहस्थः कश्चित् सेनागतः प्रधानपुरुषः वदेत्-यंकमपि सैनिकं पुरुषं कथयेत् 'आउसंतो' ! हे आयुष्मन् ! 'एस णं समणे सेणाए अभिनिवारियं करेइ' एष खलु श्रमणः साधुः सेनायाम् अभिनिवारिकाम् गुप्तचरत्वरूपम् रहस्यभेदं करोति सेनाया रहस्यं ज्ञातुं गुप्तचरकार्यं करोतीत्यर्थः 'से णं बाहाए गहाय आगसह' त खलु साधुं बाहुना गृहीत्वा आकर्षत-इतस्ततः आकर्षणं कुरु इत्येवं सेनापते राज्ञां प्राप्य 'से णं परो बाहाहिं गहाय आगसिज्जा' तं खलु साधुं परः पुरुषः सैनिकः कश्चित् बाहुना गृहीत्वा आकर्षयेत्, किन्तु साधूनां समदर्शितया आकर्षणे कृतेऽपि 'तं णो सुमणे सिया' तत् तस्मात् कारणात् साधुर्नो सुमनाः प्रसन्नो वा

मार्ग के मध्य में ही अनेक प्रकार के संनिविष्ठ सेनाओं के शिविर को देखे तो 'सइपरक्कमे' गमन करने के लिये दूसरे मार्ग के रहने पर 'संजयामेव परक्कमेज्जा' संयम पूर्वक ही उस दूसरे मार्ग से ही जाय, किन्तु 'णो उज्जुयं गच्छेज्जा' उस सरल गोधूमादि धान्य वगैरह वाले मार्ग से नहीं जाय क्योंकि 'से णं परो सेनागओ वइज्जा आउसंतो' वह पर सद्गृहस्थ सेनागत प्रधान कोई पुरुष जिस किसी भी सैनिक पुरुष को कहेगा हे आयुष्मन् 'एस णं समणे सेणाए' यह श्रमण साधु सेना में आकर 'अभिनिवारीयं करेई' रहस्य को जानने के लिये गुप्तचर (सी आइ. डी.) का काम करता है अर्थात् रहस्यभेद करता है 'से णं बाहाए गहाए आगसह' इसलिये उस साधुको बाहों से पकडकर इधर ले आओ इस तरह से सेनापति की आज्ञा पाकर 'से ण परो बाहाहिं गहाय आगसिज्जा' सैनिक पुरुष इस साधु को बाहों से पकडकर आकर्षित करेगा किन्तु साधु-महात्मा के समदर्शी होने से आकर्षण करने पर भी 'तं णो सुमणे सिया जाय

ઓને દેખે તો 'सइपरक्कमे संजयामेव परक्कमेज्जा' જવા માટે બીજો રસ્તો હોય તો સંયમ પૂર્વક એ બીજા માર્ગેથી જ જવું 'णो उज्जुयं गच्छेज्जा' પરંતુ એ સરલ રસ્તેથી કે જેમા ઘઉં વિગેરે આવતા હોય તેવે રસ્તેની જવું નહીં કેમ કે-'से णं परो सेनागओ वइज्जा' તે પર-ગૃહસ્થ સેના નાયક કોઇ પુરૂષ કોઇ સૈનિકને કહેશે કે-'आउसंतो एस णं समणे' હે આયુષ્મન્ ! આ શ્રમણ સંયમશીલ સાધુ 'सेनाए अभिनिवारियं करेइ' સેનામાં આવીને તેની ગુપ્તવાતો જાણવા માટે ગુપ્તચરનું કામ કરે છે 'से णं बाहाए गहाय' તેથી આ સાધુને હાથેથી પકડીને 'आगसह' અહીંયા લઇ આવો આવા પ્રકારની સેના નાયકની આજ્ઞા પામીને 'से णं परो बाहाहिं गहाय' તે સૈનિક પુરૂષ એ સાધુને હાથેથી પકડીને 'आगसिज्जा' ખેંચશે પરંતુ સાધુ સમદર્શિ હોવાથી ખેંચવા છતાં 'तं णो सुमणे

स्यात् 'जाव समाहीए' यावत् दुर्मनाः अप्रसन्नो वा नो भवेत्, अपितु अबहिर्लेश्यः एकान्तगतेन समाधिना आत्मानं व्युत्सृजेत्–समाहितचित्तो भवेत् 'तओ संजयामेव' ततः तदनन्तरम् संयतमेव–यतनापूर्वकमेव 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' ग्रामानुग्रामम्–ग्रामाद् ग्रामान्तरं गच्छेत् ॥ २२ ॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा, ते णं पाडिवहिया एवं वइज्जा–आउसंतो! समणा! केवइए एस गामे वा नयरे वा कब्बडे वा मडंबे वा जाव रायहाणी वा, केवईया इत्थ आसा हत्थी गामपिंडोलगा मणुस्सा परिवसंति! से बहुभत्ते बहुउदए बहुजणे बहुजवसे से अप्पभत्ते अप्पुदए अप्पजणे अप्पजवसे! एयप्पगाराणि पसिणाणि पुच्छिज्जा, एयप्पगाराणि पसिणाणि पुट्ठो वा अपुट्ठो वा नो वागरिज्जा, एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं ॥सू० २३॥

इरियाज्झयणे बीओद्देसो समत्तो ॥३–२॥

छाया:–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं गच्छन् अन्तरा तस्य प्रातिपथिकाः उपागच्छेयुः, ते खलु प्रातिपथिकाः एवं वदेयुः–आयुष्मन्तः! श्रमणाः! कियान् एष ग्रामो वा नगरं वा कर्बटं वा मडम्बं वा यावद् राजधानी वा? कियन्तः अत्र अश्वाः, हस्तिनः, ग्रामपिण्डोलकाः मनुष्याः परिवसन्ति! स बहुभक्तः बहूदकः, बहुजनः बहुयवसः, स अल्पभक्तः, अल्पोदकः, अल्पजनः अल्पयवसः? एतत्प्रकारान् प्रश्नान् पृच्छेयुः, एतत्प्रकारान् प्रश्नान् पृष्टो वा अपृष्टो वा नो व्याकुर्यात्, एतत्, खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम् ॥ २३ ॥ ईर्याध्ययने द्वितीयोद्देशः समाप्तः ।

समाहीए' वह साधु न तो प्रसन्न ही होगा और नापि अप्रसन्न होगा अपितु बाह्य मनोवृत्ति रहित होकर एकान्त में जाकर समाहित चित्तवाला होजायगा इसलिये 'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' संयमपूर्वक ही साधु और साध्वी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाय अन्यथा उक्तरिति से चलने पर अनेक विडंबना होने से संयम विराधना होगी ॥ सू० २२ ॥

सिया' ते साधुએ પ્રસન્ન થવુ નહીં અથવા 'जाव समाहिए' અપ્રસન્ન પણ થવુ નહીં પરંતુ બાહ્ય મનોવૃત્તિથી રહિત થઈને સમાહિત ચિત્તવૃત્તિવાળા થવું અને 'संजयामेव गामाणुगाम दूइज्जिज्जा' સંયમ પૂર્વક જ એ સાધુ કે સાધ્વીએ એક ગામથી બીજે ગામ જવુ અન્યથા ઉક્ત પ્રકારે ચાલવાથી અનેક પ્રકારના વિઘ્ન આવવાથી સંયમની વિરાધના થવા સંભવ રહે છે. ॥ સૂ. ૨૨ ॥

टीका-सम्प्रति द्वितीयोद्देश वक्तव्यता मुपसंहरन्नाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामम्-गच्छन् 'अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा' अन्तरा-गमनमार्गमध्ये तस्य गच्छतः साधोः यदि प्रातिपथिकाः-पाथिकाः उपागच्छेयुः सम्मुखाः भवेयुः अथच 'तेणं पाडिवहिया एवं वइज्जा' ते खलु प्रतिपथिकाः -वक्ष्यमाणरीत्या वदेयुः-'आउसंतो समणा!' आयुष्मन्तः! श्रमणाः! 'केवतिए एस गामे वा' कियान् कियत्प्रमाणः एप ग्रामो वा वर्तते! 'नयरे वा कव्वडे वा मडंवे वा' नगरं वा कियत्प्रमाणं, कर्वटं वा कियत्प्रमाणं, मडम्बं वा कियत्प्रमाणं वर्तते 'जाव रायहाणी वा' यावत्-पत्तनं वा कियत्प्रमाणम्, द्रोणमुखं वा कियत्प्रमाणम्, आकरं वा कियत्प्रमाणम् आश्रमो वा कियत्प्रमाणः! राजधानी वा कियत्प्रमाणा वर्तते एवम् 'केवईया इत्थ आसा हत्थी' कियन्तः

अब द्वितीय उद्देशक की पूर्वोक्त सारी वक्तव्यता का उपसंहार करते हुए कहते हैं

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त वर्णित भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए हो और उस साधु को 'अंतरा से पाडिवाहिया उवागच्छिज्जा' मार्ग के मध्य में यदि कोई प्रतिपथिक राही बटोही पासमें आ जाय और उस साधुको 'ते णं पाडिवहिया' वह पथिक यदि 'एवं 'वइज्जा' ऐसा वक्ष्यमाण रूप से बोले अर्थात् पूछे कि 'आउसंतो! समणा' हे आयुष्मन्! भगवन्! श्रमण! साधु! 'केवतिए एस गामे वा, नयरे वा' कितने ये ग्राम है अर्थात् कितना बडा यह ग्राम है? एवं कितना बडा यह नगर है? कितना बडा यह 'कव्वडे वा मडंवे वा, जाव रायहाणी वा' कर्वट छोटा ग्राम है? एवं कितना बडा यह छोटा उपनगर रूप मडंब है? तथा यावत् कितना बडा यह पत्तन-कसबा है? तथा कितना बडा यह द्रोणमुख पर्वत की तलेटी है!

ઇર્યાધ્યયનના બીજા ઉદ્દેશના પૂર્વોક્ત કથનનો ઉપસંહાર કરતાં સૂત્રકાર કહે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વવર્ણિત સંયમશીલ સાધુ અને સંયમશીલ સાધ્વી 'गामाणुगाम दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતા 'अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा' એ સાધુને માર્ગમાં જો કોઈ વટેમાર્ગુ પાસે આવી જાય અને 'ते णं पाडिवहिया एवं वइज्जा' તે વટેમાર્ગુ જો એ પ્રમાણે કહે અર્થાત્ પૂછે કે-'आउसंतो! समणा!' હે આયુષ્મન્! ભગવન્! શ્રમણ! 'केवतिए एस गामे वा नयरे वा' આ ગામ કેવડું છે? કેવડું આ નગર છે? 'कव्वडे वा मडंवे वा' તથા કેવડું આ કર્બટ-નાનું ગામ છે? કે કેવડું વિશાળ આ નાનું ઉપનગર રૂપમડંબ છે? તથા 'जाव रायहाणी वा' યાવત્ કેવડું મોટું આ પત્તન-કસબો છે? કેવડું મોટું આ દ્રોણમુખ અર્થાત્ પર્વતની તળેટી છે? તથા કેવડી મોટી આ ખાણ છે? તથા કેવડો મોટો આ આશ્રમ છે? તથા

कियत्संख्याकाः अत्र-अस्मिन् ग्रामादौ अश्वाः घोटकाः वर्तन्ते ? हस्तिनो वा कियन्तः सन्ति ? 'गामपिंडोलगा मणुस्सा परिवसंति ?' ग्रामपिण्डोलकाः ग्रामभिक्षुका दीनदरिद्रा मनुष्याः कियन्तः परिवसन्ति वर्तन्ते ! 'से बहुभत्ते बहु उदए' स खलु ग्रामः बहुभक्तः बहुभक्तान्नयुक्तो बहूदकः बहुजलयुक्तो वर्तते ? 'बहुजणे बहुजवसे' बहुजनः बहुजनयुक्तः, बहुयवस युक्तो वर्तते ! अथवा 'से अप्पभत्ते अप्पुदए अप्पजणे अप्पजवसे !' स ग्रामः अल्प-भक्तः-किञ्चिन्मात्र भक्तान्नयुक्तः अल्पोदकः किञ्चन्मात्र जलयुक्तः अल्पजनः अल्पजनयुक्तो वर्तते, अल्प यवसः-किञ्चिन्मात्र यवसयुक्तो वा वर्तते ? 'एयप्पगाराणि पसिणाणि पुच्छिज्जा' एतत्प्रकारान उपर्युक्त ग्रामादि विषयकान् प्रश्नान् यदि पृच्छेयुः तदा 'एयप्प-गाराणि पसिणाणि' एतत्प्रकारान् उपर्युक्तरूपान् ग्रामादि विषयकान प्रश्नान् 'पुट्ठो वा-

कितना बडा यह आकर खान है एवं कितना बडा यह आश्रम है ? एवं कितनी बडी यह राजधानी है ? और 'केवइया इत्थ आसा हत्थी' और इस ग्राम वगैरह में कितने घोडे हैं ? और कितने हाथी है ? एवं 'गामपिंडोलगा मणुस्सा परिव-संति' कितने ग्राम पिण्डोलक ग्राम भिक्षुक गरीब दीन दुःखी दरिद्र मनुष्य रहते है ? इस तरह उन पथिकों के द्वारा पूछने पर और 'से' वह ग्रामनगर वगैरह क्या-'बहुभत्ते' अधिक चावल भातवाले हैं ? एवं 'बहुउदए' क्या बहुत पानी वाला है ? तथा 'बहुजणे' क्या बहुत मनुष्य भी वहां रहता है ? एवं 'बहुजवसे' अधिक गोधूम वगैरह धान्यवाला है ! या 'से अप्पभत्ते' वह ग्राम नगर वगैरह थोडा ही भक्त-चावल वाला है ? एवं 'अप्पुदए' थोडा ही पानीवाला है ? तथा 'अप्पजणे' थोडे ही मनुष्य वहां रहते हैं ? तथा उस ग्रामनगर वगैरह में 'अप्प-जवसे' थोडे ही गोधूम चना वगैरह अनाज है ? 'एयप्पगाराणि पसिणाणि' इस प्रकारका प्रश्नों को 'पुच्छिज्जा' पूछे तो वह 'एयप्पगाराणि पसिणाणि पुट्ठो वा,

કેવડી મોટી આ રાજધાની છે ! તથા 'केवइया इत्थ आसा' આ ગામ વિગેરેમા કેટલા ઘોડા છે ? અથવા 'हत्थी' કેટલા હાથી છે ? તથા 'गामपिंडोलगा' मणुस्सा परिवसंति' કેટલા ગ્રામપિંડોલક અર્થાત્ ગ્રામભિક્ષુક ગરીબદીન દુઃખી અને દરિદ્ર માણસો રહે છે ? આ પ્રમાણે એ વટેમાર્ગુના પૂછવાથી 'से बहुभत्ते' અને તે ગામ વિગેરેમા ચોખા વધારે થાય છે ? અથવા 'बहुउदए' એ ગામાદિમાં પાણી વધારે છે ? 'बहुजणे' ઘણા માણસો ત્યાં વસે છે ? 'बहुजवसे' ઘઉં વિગેરે ધાન્ય અધિક પ્રમાણમા ત્યા છે ? અથવા 'से अप्पभत्ते' આ ગ્રામ નગર વિગેરે થોડા જ ચોખાવાળા છે ? તથા 'अप्पुदए' થોડા જ પાણીવાળા એ ગામ નગરાદિ છે ? અથવા 'अप्पजणे' થોડા જ માણસો ત્યાં નિવાસ કરે છે ? તથા 'अप्पजवसे' એ ગામાદિમા થોડું જ ઘઉં ચણા વિગેરે અનાજ છે ? 'एयप्पगा-राणि पसिणाणि पुच्छिज्जा' આવા પ્રકારના જો પ્રશ્નો પૂછે તો તે સાધુ અગર સાધ્વીએ 'एयप्पगाराणि पसिणाणि पुट्ठो वा अपुट्ठो वा' આવા પ્રકારના પ્રશ્નો પૂછે કે ન પૂછે પણ

अपुट्ठो वा नो वागरिज्जा' स साधुः पृष्टो वा अपृष्टो वा यदिस्यात् तदा नो व्याकुर्यात् न किमपि उत्तरं दद्यात्, अपितु तुष्णीक एव आसीत अन्यथा उपर्युक्त प्रश्नोत्तरदाने साधूनाम् उदरम्भरित्वादि दोषापत्या संयमविराधना स्यात्, तस्मात् तथाविध प्रश्नाना मुत्तरं न दद्यात् संयमधनानां साधूनाम् एतादृशप्रश्नोत्तरदाने किमपि न प्रयोजनम्, तदुपसंहरन्नाह-'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' एतत् खलु संयमनियमपालनं तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम् समग्रसाधुत्वं बोध्यम् संयमेन समग्रसाधुना सिध्यति ॥सू० २३॥

इर्याध्ययनस्य द्वितीयोदेशः समाप्तः ॥

अपुट्ठो वा णो वागरिज्जा' साधु और साध्वी इस तरह के प्रश्नों को पूछने पर या नहीं पूछने पर कुछ भी उत्तर नहीं दे अपितु चुप होकर मौन हो जाय अन्यथा उपर्युक्त प्रश्नों के उत्तर देने से उन साधुओं को लोग पेटू कहेंगे क्योंकि पेट के लिये ही ये साधु वेष धारण किया है इस प्रकार के बहुतों दोष हो सकते हैं और इन दोषों से संयम की विराधना होगी, इसलिये इस प्रकार के उन पथिकों के ग्रामादि विषयक प्रश्नों का उत्तर साधु और साध्वी को नहीं देना चाहिये क्योंकि संयम का पालन करना ही साधु का परम धर्म या परम कर्तव्य समझा जाता है इसलिये संयम पालन करने वाले साधु और साध्वी इस प्रकार के प्रश्नों का कुछ भी उत्तर नहीं दे क्योंकि साधु को इन दुनियावी बातों का प्रयोजन नहीं रहता इसी तात्पर्य से कहते हैं 'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणी एवा सामग्गियं' यही संयम नियम का पालन करना उस साधुका और साध्वी का सामर्थ्य-समग्र साधुत्व अर्थात् समाचारी है क्योंकि संयम से ही साधुता

'णो वागरिज्जा' કંઈ પણ ઉત્તર આપવો નહીં પરંતુ મૌનનું અવલંબન કરવું. અને જો ઉત્તર આપે કે બોલે તો એ સાધુઓને લોકો પેટ ભરા કહેશે. કેમ કે-પેટ ભરવા માટે જ આમણે સાધુ વેષ ધારણ કર્યો છે એમ લોક કહેવા લાગશે અને એવા અનેક દોષો થવા સંભવ છે. અને એ દોષોથી સંયમની વિરાધના થશે. તેથી આવા પ્રકારના એ મુસાફરોના ગ્રામાદિ સંબંધી પ્રશ્નોના ઉત્તર સાધુ કે સાધ્વીએ આપવા નહીં, કેમ કે સંયમનું પાલન કરવુ એજ સાધુઓનો પરમ ધર્મ અને પરમ કર્તવ્ય માનવામાં આવે છે. તેથી સંયમનુ પાલન કરવાવાળા સાધુ અને સાધ્વીએ આવા પ્રકારના પ્રશ્નોના ઉત્તર જ આપવા નહીં કેમ કે સાધુઓને આ લૌકિક વાતોનુ કંઈજ પ્રયોજન નથી. એજ હેતુથી સૂત્રકાર કહે છે કે-'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गिय' આ રીતે સયમ નિયમોનુ પાલન કરવુ એજ એ સાધુ અને સાધ્વીનુ સામથ્ય અર્થાત્ સમગ્ર સાધુપણુ છે. એટલે કે સામાચારી છે. કેમ કે સંયમથી જ સમગ્ર સાધુતા સિદ્ધ થાય છે. 'इरियाज्झयणे बीओ उद्देसो समत्तो' આ ઇર્યાધ્યનનનો બીજો ઉદ્દેશ સમાપ્ત થયો ॥સૂ. ૨૩॥

બીજા ઉદ્દેશો સંપૂર્ણ

इर्याध्ययने तृतीयोद्देशः

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से वप्पाणि वा फलिहाणि वा पागाराणि वा तोरणाणि वा अग्गलाणि वा जाव दरीओ वा कूडागाराणि वा पासायाणि वा नूमगिहाणि वा रुक्खगिहाणि वा पव्वयगिहाणि वा रुक्खं वा चेइयकडं थूमं वा चेइयकडं आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा नो बाहाओ पगिज्झिय पगिज्झिय अंगुलियाए उद्दिसिय उद्दिसिय ओणमिय ओणमिय उन्नमिय उन्नमिय निज्झाइज्जा, तओ संजयामेव गामाणुगामं वइज्जिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं वइज्जमाणे अंतरा से कच्छाणि वा दवियाणि वा नूमाणि वा वलयाणि वा गहणाणि वा गहणविदुग्गाणि वा, वणाणि वा वणविदुग्गाणि वा पव्वयाणि वा पव्वयविदुग्गाणि वा अगडाणि वा तलागाणि वा दहाणि वा नईओ वा वावीओ वा पुक्खरिणीओ वा, दीहियाओ वा गुंजालियाओ वा सराणि वा सरपंतियाणि वा सरसरपंतियाणि वा नो बाहाओ पगिज्झिय पगिज्झिय जाव निज्झाइज्जा, केवलीबूया-आयाणमेयं, जे तत्थ मिगा वा पसू वा पंखी वा सरीसिवा वा, सीहा वा जलचरा वा थलचरा वा खहचरा वा सत्ता ते उत्तसिज्ज वा वित्तसिज्ज वा वाडं वा सरणं वा कंखिज्जा, चारित्ति मे अयं समणे, अह भिक्खू णं पुव्वोवदिट्ठा पइण्णा, जं नो बाहाओ पगिज्झिय पगिज्झिय निज्झाइज्जा, तओ संजयामेव आयरिय उवज्झाएहिं सद्धिं गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥सू० २४॥

छाया-स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं गच्छन् अन्तरा तस्य वप्राणि वा परिखा वा, प्राकारा वा यावद् दर्यो वा कूटागाराणि वा प्रासादा वा भूमिगृहाणि वा वृक्षगृहाणि पर्वतगृहाणि वा आदेशनानि वा यावद् भवनगृहाणि वा नो बाहुना प्रगृह्य अङ्गुल्या उद्दिश्य उद्दिश्य अवनम्य अवनम्य उन्नम्य उन्नम्य निध्यायेत्, ततः संयतमेव ग्रामानुग्रामं गच्छेत्, स

सिद्ध होती है 'इरियाज्झयणे बीओद्देसो समत्तो' यह इर्या अध्ययनका द्वितीय उद्देशक समाप्त हो गया ॥ २३ ॥

भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं गच्छन् अन्तरा तस्य कच्छा वा द्रविकाणि वा निम्नानि वा वप्रानि वा गहनानि वा गहननिदुर्गाणि वा वनानि वा वनविदुर्गाणि वा पर्वता वा पर्वतविदुर्गाणि वा अवटा वा तडागा वा ह्रदा वा नद्यो वा वाप्यो वा पुष्करिण्यो वा दीर्घिका वा गुञ्जालिका वा, सरांसि वा सरःपङ्क्तयो वा सरः सरः पङ्क्तयो वा नो बाहुना प्रगृह्य प्रगृह्य यावद् निध्यायेत्, केवली ब्रूयाद्–आदानमेतत्, ये तत्र मृगा पशवो वा पक्षिणो वा सरीसृपा वा जलचरा वा स्थलचरा वा खेचरा वा सत्त्वाः ते उत्त्रसेयु र्वा वित्रसेयु र्वा वाटं शरणं वा काङ्क्षेयुः वारयतीतिमाम् अयं श्रमणः, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टा प्रतिज्ञा यत् नो बाहुना प्रगृह्य प्रगृह्य निध्यायेत्, ततः संयतमेव आचार्योपाध्यायैः सार्द्धम् ग्रमानुग्रामं गच्छेत् ॥ २४ ॥

टीका–द्वितीयोद्देशके साधूनां साध्वीनाञ्च गमनविधेः प्रतिपादितत्वाद् अस्मिन् तृतीयोद्देशकेऽपि तमेव विधिं प्रकारान्तरेण प्रतिपादयितुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामम्–ग्रामाद् ग्रामान्तरम् गच्छन् 'अंतरा से वप्पाणि वा फलिहाणि वा' अन्तरा–गमनमार्गमध्ये तस्य गमनं कुर्वतः साधोः वप्रा वा केदाररूपा क्षेत्रमध्यपरिवेष्टितभूमयो वा स्युः, परिखा वा खादभूमिरूपा गर्तरूपा वा स्युः 'पागाराणि वा' प्राकारा वा वरणरूपाः स्युः 'जाव दरिओ वा' यावत्–तोरणानि वा स्युः,

ईर्याअध्ययन का तृतीय उद्देशक–

ईर्याअध्ययन के द्वितीय उद्देशक में साधु और साध्वी की गमनविधि बतलायी गयी है इस तृतीय उद्देशक में भी उसी गमनविधि का प्रकारान्तर से प्रतिपादन करते हैं

टीकार्थ–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गामाणुगामं दूइज्जमाणे, अंतरा से वप्पाणि वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु–संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी एक ग्रामसे दूसरे ग्राम जाते हुए उस साधुके मार्ग के मध्यमें यदि वप्र–केदाररूप खेत के बीचमें बनाई क्यारी वगैरह से परिवेष्टित भूमि मिले या 'फलिहाणि वा' परिखा खाई गर्त रूप खोदी हुई खात भूमि मिले या–'पागाराणि वा' प्राकार किला वगैरह से घिरा हुआ स्थल मिले एवं 'जाव दरीओ वा' महाराव मिले या

ત્રીજા ઉદ્દેશાનો પ્રારંભ

ઈર્યા અધ્યયનના બીજા ઉદ્દેશામાં સાધુ અને સાધ્વીની ગમન વિધિ બતાવવામાં આવેલ છે. એ ગમન વિધિનુ જ પ્રકારન્તરથી આ ત્રીજા ઉદ્દેશામાં સૂત્રકાર પ્રતિપાદન કરે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'गामाणुगाम दुइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતા 'अंतरा से वप्पाणि वा' એ સાધુના માર્ગમાં જો વપ્ર–ખેતરમાં બનાવેલ ક્યારા આવે અથવા 'फलिहाणि वा' ખાઈ–ખોદેલ ભૂમિની કે ખાડા રૂપે વચમાં આવે અથવા તો 'पागाराणि वा' કિલ્લાથી વીંટા

अर्गलानि वा स्युः, अर्गलपाशकानि वा स्युः, गर्ता वा अवटरूपाः खातभूमिरूपा वा स्युः, दर्यो वा कन्दरारूपाः स्युः, 'कूडागाराणि वा' कूटागाराणि वा पर्वतोपरिगृहाणि स्युः 'पासायाणि वा 'प्रासादा वा हर्म्यरूपा वा स्युः 'नूमगिहाणि वा' भूमितलगतगृहाणि वा स्युः 'रुक्खगिहाणि वा' वृक्षगृहाणि वा-वृक्षोपरिगृहरूपाणि वा स्युः 'पव्वयगिहाणि वा' पर्वतगृहाणि वा स्युः 'रुक्खं वा चेइयकडं' वृक्षो वा चैत्यकृतः व्यन्तरनिर्मितो भवेत् 'थूभं वा चेइयकडं' स्तूपं वा चैत्यकृतम् व्यन्तरनिर्मितं व्यन्तराकृतिविशेषरूपम् वा स्यात्, 'आएसणाणि वा' आवेशनानि वा आयसशालागृहाणि वा स्युः, 'जाव भवणगिहाणि वा' यावत् -भवनगृहाणि वा स्युः तानि वप्रादीनि 'नो बाहाओ पगिज्झिय पगिज्झिय' नो बाहुना प्रगृह्य प्रगृह्य नो बाहुम् अरिक्षप्य उत्क्षिप्य 'अंगुलियाए उद्दिसिय उद्दिसिय' अङ्गु-

अर्गला खीला मिले अथवा अर्गलाका पाश मिले या अवटरूप खड्डा मिले या दरी-कन्दरा गुफा मिले या 'कूडागाराणि वा' कूटागार पर्वत के ऊपर बनाये हुए गृह विशेष मिले या 'पासायाणि वा' प्रासाद हर्म्य महल कोठा मिले अथवा 'नूमगिहाणि वा' नूम-गृह भूमि के अंदर का तरहरा मिले अथवा-'रुक्खगिहाणि वा' वृक्षगृह-वृक्ष के ऊपर बनाये हुए घर मिले या 'पव्वयगिहाणि वा' पर्वत गृह मिले अथवा-'रुक्खं वा, चेईयकडं' व्यन्तर गंधर्व वगैरह चैत्यकृत वृक्षविशेष मिले या 'थूभं वा चेइयकडं' स्तूपरूप-चैत्यकृत व्यंतर निर्मित व्यन्तर की आकृति विशेषरूप गह्वर मिले या 'आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा' आयसगृह आरस पत्थर के बनाया हुआ घर या आयसशाला मिले या यावत् अन्य प्रकार के भी भवनगृह वगैरह मिले तो उन वप्र वगैरह को 'णो बाहाओ पगिज्झिय' दोनों बाहों को या एक बाहु को ऊंचाकर नहीं देखे एवं इसी प्रकार 'अंगुलियाए उद्दिसिय उद्दिसिय' अगुंलियों से भी निर्देश कर

येल स्थળ મળે 'जाव दरीओ वा' એવં યાવત્ તોરણ દ્વાર અર્ગલા-ખીલા મળે અથવા અર્ગલા પાશ એટલે સાકળ મળે કે ખાડા વચમાં આવે અથવા ગુફા આવે અથવા 'कूडागाराणि वा' કૂટાગાર એટલે કે પર્વતની ઉપર બનાવેલ ગૃહ વિશેષ મળે 'पासायाणि वा' મહેલ મળે કે 'नूमगिहाणि वा' નૂમગૃહ એટલે કે જમીનની અંદર બનાવેલ ગૃહો મળે અથવા 'रुक्खगिहाणि वा' ઝાડો પર બનાવેલા ઘરો મળે અથવા 'पव्वयगिहाणि वा' પર્વત ગૃહો આવે અથવા 'रुक्खं वा चेइयकडं' વ્યન્તર ગાંધર્વ વિગેરે ચૈત્યકૃત વૃક્ષ વિશેષ-મળે અથવા 'थूभं वा चेइयकडं' સ્તૂપ રૂપ ચૈત્યકૃત અર્થાત્ વ્યન્તરની આકૃતિ વિશેષ રૂપ ગહ્વર મળે અથવા 'आएसणाणि वा' આયસ ગૃહ અર્થાત્ આરસ પત્થરથી બનાવેલ ઘર કે આયશ શાળા મળે અથવા 'जाव भवणगिहाणि वा' યાવત્ અન્ય પ્રકારના ભવન ગૃહ વિગેરે મળે તો 'णो बाहाओ पगिज्झिय पगिज्झिय' એ વપ્ર વિગેરેને બન્ને હાથોને કે એક હાથને ઉંચા કરીને જોવા નહીં અથવા તો 'अंगुलियाए उद्दिसिय उद्दिसिय'

श्या उद्दिश्य उद्दिश्य निर्दिश्य निर्दिश्य 'ओणमिय ओणमिय' अवनम्य अवनम्य 'उन्नमिय उन्नमिय' उन्नम्य उन्नम्य नो अङ्गुलिम् अवनम्य उन्नम्य वा 'निज्झाइज्जा' निध्यायेत् पश्येत्, एतावता वप्रादिकं साधुः भृशं बाहुमुत्क्षिप्य तथा अङ्गुलीः प्रसार्य कायमवनम्य उन्नम्य वा नावलोकेत नापि दर्शयेत्, अन्यथा तेषां वप्रादीनां भंगे साधुंप्रति सन्देहः स्यात् 'तओ संजयामेव' ततः तस्मात् कारणात् संयतमेव यतनापूर्वकमेव 'गामाणुगामं' ग्रामानुग्रामम् ग्रामाद् ग्रामान्तरं 'दूइज्जिज्जा' दूयेत-गच्छेत्, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं' ग्रामानुग्रामं-ग्रामाद् ग्रामान्तरं 'दूइज्जमाणे' दूयमानः गच्छन् 'अंतरा से कच्छाणि वा' अन्तरा गमनमार्गमध्ये तस्य गमनं कुर्वतः साधोः कच्छा वा नदी समीपवर्तिनिम्नप्रदेशाः यदिस्युः 'दवियाणि वा' द्रविकाणि वा-अटवी मध्ये घासाद्यर्थ नृपतिकुलावरुद्धभूमयो वा स्युः 'नूमाणि वा' निम्नानि वा गर्तादीनि 'वलयाणि वा' वल-

कर उन वप्रादि को नहीं देखे एवं उन अंगुलियों को 'ओणमिय ओणमिय उन्नमिय-उन्नमिय निज्जाइज्जा' ऊपर उठाकर अथवा नीचे झुका कर भी नहीं देखे अर्थात् मार्ग के मध्य में आये हुए उन वप्रादिकों को साधु लोग बाहों को उठाकर अथवा अंगुलियों को फैलाकर या शरीर को ऊपर उठाकर या नीचे झुकाकर भी स्वयं भी नहीं देखे और दूसरेको नहीं दिखलावे क्योंकि कदाचित् उन वप्रादि के टूट-फूट जाने से इन साधुओं पर संदेह होगा इसलिये 'तओ-संजयामेव दूइज्जिज्जा' संयम पूर्वक ही साधु साध्वी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाय, इसी तरह 'से भिक्खू वा, भिक्खुणि वा गामणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त वर्णित भिक्षु-साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए हों और 'अंतरा से कच्छाणि वा' मार्ग के मध्य में उस साधुको और साध्वी को यदि कच्छ अर्थात् नदी के समीप वर्ती नीचेका प्रदेश मिले अथवा 'दवियाणि वा' द्रविक अर्थात् जंगल के मध्य में घास वगैरह पैदा करने के लिये

આગળીયોથી બતાવીને એ વપ્રાદિને જોવા નહીં' અથવા 'ओणमिय ओणमिय' એ આગળીયોને ઉચી કરીને કે 'उन्नमिय उन्नमिय' નીચે નમાવી નમાવીને 'निज्झाइज्जा' જોવા નહીં. અર્થાત્ સાધુને ગામાન્તર જતાં રસ્તામાં આવેલા એ વપ્રાદિને હાથે ઉચા કરીને કે આગળીયોને ફેલાવીને કે શરીરને ઉચુ કરીને કે નીચે નમાવીને પોતે પણ ન જુવે અને બીજાને પણ બતાવવું નહીં કેમ કે કદાચએ વપ્રાદિને તૂટિફુટિ જવાથી એ સાધુઓ પર શંકા થશે કે તેથી 'तओ संजयामेव गामाणुगाम दूइज्जिज्जा' સંયમ પૂર્વક જ સાધુ કે સાધ્વીએ એક ગામથી બીજે ગામ જવું એજ પ્રમાણે 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' એ પૂર્વોક્ત સાધુ અને ભાવ સાધ્વી 'गामाणुगाम दुइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતા 'अंतरा से कच्छाणि वा दवियाणि वा' માર્ગમાં જો કચ્છ અર્થાત્ નદીની નજીકનો નીચાણવાળો પ્રદેશ આવે અથવા દ્રવિક અર્થાત્ જંગલમાં ઘાસ ઉગાડવા માટે રાજાઓ

यानि वा परिखादिवेष्टितभूभागरूपाणि 'गहणाणि वा' गहनानि वा जटिलविपिनानि 'गहणविदुग्गाणि वा' गहनविदुर्गाणि वा गहनस्थित निम्नोन्नतभूभागरूपाणि 'वणाणि वा' वनानि वा 'वणविदुग्गाणि वा' वनविदुर्गाणि वा 'पव्वयाणि वा' पर्वता वा 'पव्वयविदुग्गाणिवा' पर्वतविदुर्गाणि वा पर्वतस्थित निम्नोन्नतभूभागरूपाणि 'अगडाणि वा' अवटा वा गर्तरूपाः 'तलागाणि वा' तडागा वा जलाशयरूपाः 'दहाणि वा' ह्रदा वा बृहत्तडागरूपाः 'नईओ वा' नद्यो वा 'वावीओ वा' वाप्यो वा 'पुक्खरिणीओ वा' पुष्करिण्यो वा 'दीहियाओ वा' दीर्घिका वा 'गुंजालियाओ वा' गुञ्जलिका वा दीर्घगम्भीरकुटिलजलाशयरूपा, 'सराणि वा' सरांसि वा 'सरपंतियाणि वा' सरःपङ्क्तयो वा बहुसरांसि 'सरसरपंतियाणि

राजाओं द्वारा अधिकृत भूमि मिले अथवा 'नूमाणि वा' निम्न-नीचे के भाग में गर्त खड्डा मिले या 'वलयाणि वा' वलय अर्थात् परिखा वगैरह से घिरे हुए भू भाग विशेष रूप स्थल प्रदेश मिले या 'गहणाणि वा' बीहर वन जंगल मिले या 'गहणविदुग्गाणि वा' गहन जंगल में स्थित निम्नोन्नत ऊंचानीचा भू भाग विशेष स्थल मिले या 'वणाणि वा' वन मिले अथवा 'वणविदुग्गाणि वा' वनके विदुर्ग निम्नोन्नत भू भाग मिले या 'पव्वयाणि वा' पर्वत मिले अथवा 'पव्वयविदुग्गाणि वा' पर्वत के विदुर्गमिले अर्थात् पर्वत परस्थित निम्नोन्नत भू भाग मिले या 'अगडाणि वा' अवट रूप गर्त खड्डा मिले या 'तलागाणि वा' तडाग जलाशय मिले अथवा 'दहाणि वा' ह्रद-अर्थात् बडा तालाव जलाशय मिले-अथवा 'णईओ वा' नदी मिले अथवा 'वावीओ वा' वापी वाव मिले अथवा 'पुक्खरिणी ओ वा' पुष्करिणी-विशेष तलाव मिले अथवा 'दिहियाओ वा' दिर्घिका बडा वापी-वाव मिले अथवा 'गुंजालियाओ वा' गुंजालिका-बडी गम्भीरकुटिल टेढा मेढा जलाशय मिले या सराणि वा' सरोवर मिले या 'सरपंतियाणि वा' सरोवर की

દ્વારા રખાયેલી જમીન આવે અથવા 'नूमाणि वा' નીચેના ભાગમા ખાડા આવે અથવા 'वलयाणि वा' વલય અર્થાત્ ખાઈ વિગેરેથી ઘેરાયેલ સ્થલ પ્રદેશ મળે અથવા 'गहणाणि वा' ગાઢ જંગલ આવે અથવા 'गहणविदुग्गाणि वा' ગહન જંગલમા રહેલ ઉંચા નીચા પ્રદેશવાળો ભૂભાગ વિશેષ મળે અથવા 'वणाणि वा' વન આવે અથવા 'वणविदुग्गाणिवा' વનનો ઉંચોનીચો પ્રદેશ મળે અથવા 'पव्वयाणि वा' પર્વત મળે કે 'पव्वयविदुग्गाणि वा' પર્વત વિદુર્ગ અર્થાત્ પર્વત પર રહેલ ઉંચો નીચો જમીનનો પ્રદેશ આવે અથવા 'अगडाणि वा' ખાડાઓ આવે અથવા 'तलागाणि वा' તલાવ મળે અથવા 'दहाणिवा' હ્રદ અર્થાત્ મોટા તળાવ મળે અથવા 'नईओ वा' નદીયો આવે કે 'वावीओ वा' વાવો આવે અથવા 'पुक्खरिणियो वा' પુષ્કરિણી વિશેષ તળાવો આવે અથવા 'दीहियाओ वा' મોટી વાવો મળે અથવા 'गुंजालियाओ वा' ગુંજાલિકા અર્થાત્ ઘણી મોટી અને ખૂબ ઉંડી વાંકી ચુકી વાવ મળે અથવા 'सराणि वा' સરોવરો મળે અથવા 'सरपंतियाणि वा' સરોવરોની

वा' सरःसरः पङ्क्तयो वा परस्परसंलग्नबहुसरांसि एवमादीनि 'नो बाहाओ पगिज्झिय पगिज्झिय जाव निज्झाइज्जा' नो बाहुना प्रगृह्य प्रगृह्य बाहुम् उत्क्षिप्य उत्क्षिप्य यावद् अङ्गुल्या उद्दिश्य उद्दिश्य अवनम्य अवनम्य उन्नम्य उन्नम्य निध्यायेत्-पश्येत्, दर्शयेद् वा, तत्र हेतुमाह--'केवली बूया-आयाणमेयं' केवली केवलज्ञानी भगवान् तीर्थकृद् ब्रूयात् ब्रवीति उपदिशतीत्यर्थः आदानम्-कर्मबन्धकारणम् एतत्-कच्छादिकस्य बाह्वादिना प्रदर्शनम् तथाहि 'जे तत्थ मिगा वा पसू वा पंखी वा' ये तत्र-तस्मिन् कच्छादि प्रदेशे मृगाः हरिणादयो वा, पशवो वा-गोवृषभादयः पक्षिणो वा-काकशुकादयः 'सरीसिवा वा' सरीसृपा वा सर्पादयः 'सीहा वा' सिंहा वा 'जलचरा वा' जलचरा वा वकादयः सारसहंसादयो वा

पंक्ति-परम्परा अनेक सरोवर मिले अथवा 'सरसरपंतियाणि वा' परस्पर संलग्न मिले हुए अनेक सरोवर मिले 'णो बाहाओ पगिज्झिय-पगिज्झिय' इन सब कच्छ प्रभृति स्थलों को बार बार अपने बाहों को, ऊपर उठाकर और अंगुलियों का निर्देश कर या आगे बढाकर या नीचे झुकाकर 'जाव निज्झाइज्जा वा' नहीं देखे अर्थात् अपने बाहू अंगुलि वगैरह को ऊपर उठाकर या निर्देशकर कच्छादि भूभाग विशेष को भी नही देखना चाहिये और दूसरों को भी नहीं दिखलाना चाहिये क्योंकि 'केवलीबूया आयाणमेयं' केवली केवलज्ञानी वीतराग भगवान् महावीर स्वामी कहते हैं कि यह कच्छादि भूभागों को बाहु अंगुलि वगैरह से निर्देशकर स्वयं देखना और दूसरे को भी दिखलाना साधु और साध्वी के लिये कर्म बंधनका कारण माना जाता है क्योंकि 'जे तत्थ' तत्र वहां पर अर्थात् उन कच्छ वगैरह भूभागों में जो ये 'मिगा वा' मृग हरिण वगैरह प्राणी होंगे तथा-पसू वा' गाय बेल वगैरह पशु होगें तथा 'पंखी वा' कौवे तोते पोपट मैना वगैरह पक्षी होगें तथा 'सिरिसिवा वा' सरीसृप सर्प वगैरह प्राणी

પંક્તિ મળે પાસે પાસે અનેક સરોવર મળે 'सरसरपंतियाणि वा' અથવા પરસ્પર સંલગ્ન મળેલા અનેક સરોવરો મળે આ બધા પૈકી કોઈ આવે તો 'नो बाहाओ पगिज्झिय पगिज्झिय' વારવાર પોતાના હાથોને ઉચા કરીને અગર 'जाव निज्झाइज्झा' આંગળીયોથી નિર્દેશ કરીને આંગળીયોને આગળ કરીને કે નીચે નમાવીને જોવા નહીં અર્થાત્ પોતાના હાથો કે આંગળી વિગેરેને ઉંચા કરીને કે નીચા નમાવીને કે સંકેત કરીને કચ્છાદિ પ્રદેશ વિશેષને પોતે પણ ન જુવે અને બીજાને પણ ન બતાવે કેમ કે 'केवली बूया आयाणमेयं' કેવળ જ્ઞાની વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી કહે છે કે--આ કચ્છાદિ ભૂભાગોને હાથ આંગળીયો વિગેરેથી નિર્દેશ કરીને પોતે જોવા કે બીજાને બતાવવા સાધુ અને સાધ્વીને માટે કર્મબંધનનું કારણ માનવામાં આવે છે. કેમ કે 'जे तत्थ मिगा वा पसू वा' એ કચ્છ વિગેરે ભૂપ્રદેશમા જે હરણ વિગેરે પ્રાણિયો હશે તથા ગાય બેલ વિગેરે પશુઓ હશે તથા 'पखी वा सरीसिवा वा' કાગડા, પોપટ મેના વિગેરે પખીયો

थलचरा वा' स्थलचरा वा अहिषादयः 'खहचरा वा' खेचरा वा' खेचरा वा 'सत्ता' सत्वाः प्राणिनः स्युः 'ते उत्तसिज्ज वा वित्तसिज्ज वा' ते उत्त्रसेयु र्वा उत्त्रास-भयं प्राप्नुयुः वित्र-सेयु र्वा गच्छेयुः 'वाडं वा सरणं कंखिज्जा' वाटं वा शरणं वा काङ्क्षेयुः-वाञ्छेयुः, आश्रयं समीहेरन् 'वारित्ति मे अयं समणे' वारयति-निवारयति माम् मृगादिकम् अयं श्रमणः साधुरितिभिया शरणम् आकाङ्क्षेयुः 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा पइण्णा' अथ भिक्षूणां साधूनां साध्वीनाञ्च कृते पूर्वोपदिष्टा तीर्थकृदुक्ता प्रतिज्ञा संयमपालनरूपा वर्तते तदाह 'जं नो बाहाओ पगिज्झिय पगिज्झिय निज्झाइज्जा' यत् खलु नो बाहुना प्रगृह्य प्रगृह्य निध्या-

होगें 'सीहावा' सिंह व्याघ्र वगैरह वनचर प्राणी होगें तथा 'जलचरा वा' बकसारस हंस मत्स्य कच्छप वगैरह जलचर प्राणी होंगे तथा 'खहयरा वा' खेचर आकाश में विचरने वाले गीध वगैरह 'सत्ता' जीव जन्तु प्राणी होगें 'ते उत्तसिज्ज वा' वे सभी हरिण वगैरह पशुपक्षी प्राणी उत् त्रास तथा 'वित्तसिज्ज वा' वित्रास को प्राप्त करेगें अर्थात् त्रास के मारे अत्यंत भयभीत होकर व्याकुल हो जायेगें घबडा जायेगें और 'वाडंवा सरणंवा कंखिज्जा' वे सभी प्राणी अत्यंत त्रस्त होकर वाटको या सरण को चाहेगें अर्थात् त्रासते बचने के लिये किसी आश्रय की सहारा के लिये आकाङ्क्षा करेंगे अर्थात् 'वारित्ति मे अयं समणे वा' ये श्रमण साधु लोग हरिण वगैरह हमलोगों को निवारण कर रहे हैं ऐसा संदेहकर किसी भी शरण को चाहेगें यह बात साधु के लिये ठीक नहीं है क्योंकि 'अह भिक्खू णं पुव्वोवदिट्ठा पइण्णा' साधु के लिये पहले ही भगवान् महावीर स्वामी ने ऐसी प्रतिज्ञा प्रेरणा की है कि 'जं णो बाहाओ पगिज्झिय पगिज्झिय निज्झाइज्जा' साधुको बाहु अंगुलि निर्देश कर नहीं देखना चाहिये 'तओ संजयामेव आयरिय

હશે તથા સર્પ વિગેરે પ્રાણિયો હશે તથા 'सीहा वा जलचरा वा' સિંહ વાઘ વિગેરે વનચર પ્રાણિયો હશે તથા બગલા સારસ, હંસ વિગેરે જલચર પ્રાણિયો હશે તથા 'थलचरा वा खहयरा वा' ઘો વીંછી વિગેરે સ્થલચર પ્રાણિયો હશે તથા આકાશગામી ગીધ સમળી વિગેરે 'सत्ता' પ્રાણિયો હશે તે બધા હરણ વિગેરે પશુ પક્ષી વિગેરે પ્રાણિયો 'ते उत्तसिज्ज वा वित्तसिज्ज वा' ઉત્ત્રાસ તથા વિત્રાસ પામશે અર્થાત્ સામાન્ય કે વિશેષ ત્રાસને લીધે અત્યંત ભય ભીત થઈને વ્યાકુળ થશે ગભરાઈ જશે અને એ બધા પ્રાણિયો અત્યંત ત્રાસ પામીને 'वाडं वा सरण वा कखिज्जा' આશરો શોધશે અગર શરણ ચાહશે અર્થાત્ ત્રાસથી બચવા માટે કોઈપણ આશ્રયની સહાય માટે ઇચ્છા કરશે અર્થાત્ 'वारित्ति मे अय समणे' આ શ્રમણ સાધુ લોક અમને હટાવે છે એમ સંદેહ લાવીને કોઈનું શરણ ઇચ્છશે એ સાધુને માટે યોગ્ય નથી કેમ કે 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा पइण्णा' સાધુઓને માટે ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ પહેલેથી જ એવી પ્રેરણા આપી છે કે 'जं णो बाहाओ

येत् पश्येत् 'तओ संजयामेव' ततः तस्मात् कारणात् संयतमेन यतनापूर्वकमेव 'आयरिय उवज्झाएहिं' आचार्योपाध्यायैः 'सद्धिं' सार्द्धम् 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' ग्रामानुग्रामम् ग्रामाद् ग्रामान्तर दूयेत्-गच्छेत् ॥२४॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा आयरिय उवज्झाएहिं सद्धिं गामाणुगामं दूइज्जमाणे नो आयरियउवज्झायस्स हत्थेण वा हत्थं पाएणं वा पायं काएण वा कायं जाव अणासायमाणे तओ संजयामेव आयरियउवज्झाएहिं सद्धिं गामाणुगामं दूइज्जिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा आयरिय उवज्झाएहिं सद्धिं दूइज्जमाणे अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा, ते णं पाडिवहिया एवं वइज्जा-आउसंतो! समणा! के तुब्भे! कओ वा एह? कहिं वा गच्छिहिह! जे तत्थ आयरिए वा उवज्झाए वा से भासिज्ज वा, वियागरिज्ज वा, आयरिय उवज्झायस्स भासमाणस्स वा वियागरेमाणस्स वा नो अंतरा भासं करिज्जा, तओ संजयामेव अहाराईणिए वा सद्धिं गामाणुगामं दूइज्जिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहाराइणियं गामाणुगामं दूइज्जमाणे नो राईणियस्स हत्थेण वा हत्थं जाव अणासायमाणे तओ संजयामेव अहाराइणियं गामाणुगामं दूइज्जिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहाराइणिअं गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा, ते णं पाडिवहिया एवं वइज्जा-आउसंतो! समणा! के तुब्भे? जे तत्थ

उवज्झाएहिं' इसलिये संयम पूर्वक ही आचार्य तथा उपाध्याय के 'सद्धिं' साथ-'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' एक ग्रामसे दूसरे ग्राम जाय, जिससे संयम की विराधना नहीं हो क्योंकि संयम नियमव्रत वगैरहका पालन करना ही साधु और साध्वी का परम कर्तव्य माना जाता है ॥ २४॥

पगिज्झिय पगिज्झिय' साधुओ हाथ के आंगळीयोथी निर्देश करीने 'णिज्झाइज्झा' जोवु नही. 'तओ संजयामेव आयरिय उवज्झाएहिं सद्धिं' अने संयम पूर्वक आचार्य अने उपाध्यायनी साथे 'गामाणुगाम दूइज्जिज्जा' એક ગામથી બીજે ગામ જવું કે જેથી સંયમની વિરાધના થાય નહીં કેમ કે સંયમ નિયમ વ્રત વિગેરેનું પાલન કરવું એ સાધુ અને સાધ્વીનું પરમ કર્તવ્ય માનવામાં આવે છે. ॥ સૂ ૨૪ ॥

सव्वराइणिए से भासिज्ज वा वागरिज्ज वा, राइणियस्स भासमाणस्स वा वियागरेमाणस्स वा नो अंतरा भासं भासिज्जा, तओ संजयामेव अहाराइणियाए गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥सू० २५॥

छाया-स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा आचार्योपाध्यायैः सार्द्धम् ग्रामानुग्रामम् गच्छन् नो आचार्योपाध्यायस्य हस्तेन वा हस्तं यावद् अनासादयन् ततः संयतमेव आचार्योपाध्यायैः सार्द्धम् ग्रामानुग्रामं गच्छेत्, स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा आचार्योपाध्यायैः सार्द्धम् गच्छन् अन्तरा तस्य प्रातिपथिकाः उपगच्छेयुः, ते खलु प्रातिपथिकाः एवं वदेयुः-आयुष्मन्तः! श्रमणाः! के यूयम् ? कुतो वा आगच्छथ ? कुत्र वा गमिष्यथ ? यस्तत्र आचार्यो वा उपाध्यायो वा स भाषेत वा, व्याकुर्याद् वा, आचार्योपाध्यायस्य भाषमाणस्य वा व्याकुर्वाणस्य वा नो अन्तरा भाषणं कुर्यात्, ततः संयतमेव यथारात्निकैः सार्द्धम् ग्रामानुग्रामं गच्छेत्, स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा यथारात्निकैः सार्द्धं ग्रामानुग्रामं गच्छन् नो रात्निकस्य सार्द्धं ग्रामानुग्रामं गच्छन् अन्तरा तस्य प्रातिपथिकाः उपागच्छेयुः, ते खलु प्रातिपथिकाः एवं वदेयुः -आयुष्मन्तः! श्रमणाः! के यूयम् ? यस्तत्र सर्वरात्निकः स भाषेत वा व्याकुर्याद् वा, सर्वरात्निकस्य भाषमाणस्य वा व्याकुर्वाणस्य वा नो अन्तरा भाषणं भाषेत, ततः संयतमेव यथारात्निकैः ग्रामानुग्रामं गच्छेत् ॥ २५ ॥

टीका-अथ आचार्योपाध्यायादिना सार्कं गमनं कुर्वतः साधोः विहारविधिं प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'आयरियउवज्झाएहिं सद्धिं' आचार्योपाध्यायैः सार्द्धं सह 'गामाणुगामं' ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद् ग्रामान्तरम् 'दूइज्जमाणे' दूयमानः गच्छन् 'नो आयरिय उवज्झायस्स' नो आचार्योपाध्यायस्य 'हत्थेण वा हत्थं जाव

अब आचार्य तथा उपाध्याय प्रभृति के साथ विहार करते हुए साधु की गमनविधि बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा आयरिय उवज्झाएहिं सद्धिं गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशीलसाधु और भिक्षुकी साध्वी आचार्य तथा उपाध्याय वगैरह के साथ एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए 'णो आयरिय उवज्झायस्स हत्थेण वा हत्थं' आचार्य तथा उपाध्याय प्रभृति के हाथों

હવે આચાર્ય અને ઉપાધ્યાય વિગેરેની સાથે વિહાર કરતા સાધુની ગમન વિધિનું કથન કરે છે.-

ટીકાર્થ- 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'आयरिय उवज्झाएहिं सद्धिं' આચાર્ય અને ઉપાધ્યાય વિગેરેની સાથે 'गामाणुगाम दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતા 'णो आयरिय उवज्झायस्स' આચાર્ય કે ઉપાધ્યાયના 'हत्थेण वा हत्थं' હાથોને પોતાના હાથથી સ્પર્શ કરવો નહીં' તથા 'ज ...णासा-

अणासायमाणे' हस्तेन वा हस्तम् यावत्–पादेन वा पादम् कायेन वा कायम् आसादयेत् स्पृशेत् एवं अनासादयन् असंस्पृशन् 'तओ संजया मेव' ततः तदनन्तरम् संयमेन–यतनापूर्वकमेव 'आयरिय उवज्झाएहिं सद्धिं' आचार्योपाध्यायैः सार्द्धम् 'गामाणुगाम' ग्रमानुग्रामम्–ग्रामाद् ग्रामान्तरम् 'दूइज्जिज्जा' द्रवेत–गच्छेत्, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'आयरियउवज्झाएहिं सद्धिं' आचार्योपाध्यायैः सार्द्धम् 'दूइज्जमाणे' द्रवमानः गच्छन् 'अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा' अन्तरा–गमनमार्गमध्ये तस्य गच्छतः साधोः संमुखे प्रातिपथिकाः पथिकाः यदि उपागच्छेयुः 'तेणं पाडिवहिया' ते खलु प्रातिपथिकाः सम्मुखासीनाः पथिकाः 'एवं वइज्जा' एवं–वक्ष्यमाणरीत्या वदेयुः–'आउसंतो ! समणा ! आयुष्मन्तः ! श्रमणाः 'के तुब्भे ?' के यूयं भवन्तः 'कओ वा एहि ?' कुतो वा आगच्छथ ? 'कहिं

को अपने हाथों से नहीं छूना चाहिये एवं 'जाव अणासायमाणे' यावत् आचार्यादि के पैरों को अपने पैरों से संस्पर्श नहीं करना चाहिये एवं अपने शरीर से भी आचार्यादि के शरीरका स्पर्श नहीं करना चाहिये इस तरह अपने हाथ पांव शरीरसे आचार्य उपाध्याय वगैरह के हाथपैर शरीरादि का संस्पर्श नहीं करते हुए 'तओ संजयामेव आयरिय उवज्झाएहिं सद्धिं' संयम पूर्वक ही उन आचार्य–उपाध्याय–गणधर वगैरह के साथ 'गामाणुगामं दुइज्जिज्जा' एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाना चाहिये 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा आयरिय उवज्झाएहिं सद्धिं दुइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु–संयमशील साधु और भिक्षुकी–साध्वी आचार्य और उपाध्याय वगैरह के साथ जाते हुए हों और 'अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा' उस साधुओं और साध्वी को मार्ग के मध्य में यदि कोई प्रतिपथिक राहगीर बटोही वगैरह पथिक आ जाय और 'तेणं पाडिवाहिया' वे पथिक 'एवं वइज्जा' यदि इस प्रकार बोले अर्थात् पूछे कि 'आऊसंतो समणा' हे आयुष्मन् ! भगवन् ! श्रमण ! 'के तुब्भे' ? आप कोन है ? और 'कओवा-

यमाणे' यावत् आचार्यादिना पगोने पोताना पगोथी स्पर्श करवो नहीं तथा पोताना शरीरथी पण आचार्य विगेरेना शरीरनो स्पर्श करवो नही आ प्रमाणे पोताना हाथ पग अने शरीरथी आचार्य उपाध्याय विगेरेना हाथ पग शरीर विगेरेनो स्पर्श कर्या विना 'तओ संजयामेय आयरिय उवज्झाएहि सद्धिं' संयम पूर्वक ज आचार्य उपाध्याय गणधर विगेरेनी साथे एक गामथी बीजे गाम जवु 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' ते पूर्वोक्त संयमशील साधु अने साध्वी 'आयरिय उवज्झाएहि सद्धिं' आचार्य अने उपाध्याय विगेरेनी साथे 'दूइज्जमाणे' गमन करता 'अंतरा से पाडिवाहिया उवागच्छिज्जा' ए साधु के साध्वीने मार्गमा जो कोइ वटेमार्गु आवी जाय 'ते णं पडिवाहिया एवं वइज्जा' अने मुसाफर जो एवी रीते कहे के–'आउसंतो ! समणा !' हे आयुष्मन् ! हे श्रमण ! 'के तुब्भे' तमो कोण छो. 'कओ वा एह' अने क्याथी आवो छो ? 'कहिं वा गच्छिहिह'

वा गच्छिहिह' कुत्र वा गमिष्यथ ! इत्येवं यदि ते पृच्छेयुस्तर्हि 'जे तत्थ आयरिए वा उवज्झाए वा' यस्तत्र-तस्मिन् स्थाने तेषु श्रमणेषु आचार्यो वा उपाध्यायो वा स्यात् 'से भासिज्ज वा वियागरिज्ज वा' सः आचार्यो वा उपाध्यायो वा भाषेत वा पथिकान्प्रति सामान्यतो वदेत् व्याकुर्याद् वा-विशेषतो वा वदेत्, 'आयरियउवज्झायस्स' आचार्योपाध्यायस्य 'भासमाणस्स वा' भाषमाणस्य वा सामान्येन वदतः 'वियागरेमाणस्स वा' व्याकुर्वाणस्य वा-विशेषतो वा उत्तरतः 'नो अंतरा भासं करिज्जा' नो अन्तरा-भाषणमध्ये भाषां भाषणं साधुः कुर्यात् अपितु 'तओ संजयामेव अहाराईणिए' ततः तदनन्तरम् संयतमेव यतनापूर्वकमेव यथारात्निकैः श्रेष्ठसाधुभिः सह 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद् ग्रामान्तरं 'दूइज्जिज्जा' दूयेत गच्छेत् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'अहाराइणियं गामाणुगामं' यथा रात्निकम्-श्रेष्ठसाधुमनुसृत्य ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद्

एह' कहां से आ रहे है? और 'कहिं वा गच्छिहिह' कहां जा रहे है? ऐसा पूछने पर वहां पर 'जे तत्थ आयरिए वा उवज्झाए वा' जो आचार्य या उपाध्याय वगैरह बुजर्ग हों 'से भासिज्ज वा वियागरिज्ज वा' वेही उत्तर दे और उक्त सभी प्रश्नों का उत्तर अच्छी तरह से खुलाशावार दे किन्तु उत्तर देते हुए उन 'आयारिय उवज्झायस्स वियागरेमाणस्स भासमाणस्स वा' आचार्य उपाध्याय वगैरह के मध्य में अंतरा 'णो भासं करिज्जा' अन्य साधु को नही बोलना चाहिये अर्थात् आचार्य तथा उपाध्याय वगैरह ही पथिकों के पूछने पर उन प्रश्नों का उत्तर दें अन्य साधु उत्तर नहीं दे क्योंकि मर्यादा के अनुसार ही रहना चाहिये इसलिये 'तओ संजयामेव अहाराईणिए' संयमपूर्वक ही यथारात्निक श्रेष्ठ बडे साधुओं के साथ 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाय 'से भिक्खू वा भिक्खूणी वा अहाराइणियं गामाणुगामं दूइज्जमाणे णो राइणियस्स हत्थेण हत्थं जाव अणासायमाणे तओ संजयामेव अहा-

---

અને ક્યા જવુ છે? આ રીતે પૂછે તો 'जे तत्थ आयरिए वा उवज्झाए वा' ત્યાં જે આચાર્ય અથવા ઉપાધ્યાય કે વડિલ હોય 'से भासिज्ज वा वियागरिज्ज वा' તેઓએજ ઉત્તર આપવો. અને પૂછેલા સઘળા પ્રશ્નોનો ઉત્તર સારી રીતે ખુલાસાવાર આપવો. 'आयरिय उवज्झायस्स भासमाणस्स वा वियागरेमाणस्स वा' ઉત્તર આપતા એ આચાર્ય કે ઉપાધ્યાય વિગેરેના 'अंतरा णो भासं करिज्जा' વચમા અન્ય સાધુએ બોલવુ ન જોઈએ અર્થાત્ આચાર્ય કે ઉપાધ્યાય વિગેરેએ પથિકે પૂછેલા પ્રશ્નોના ઉત્તર દેવા. બીજા સાધુએ ઉત્તર આપવો નહીં. કેમ કે મર્યાદાનુસાર રહેવુ જોઈએ 'तओ संजयामेव' અને સંયમ પૂર્વક જ 'अहारायणिए' વડિલ સાધુની સાથે 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' એક ગામથી બીજે ગામ ગમન કરવુ 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વી 'अहाराइणियं' વડિલ સાધુઓની સાથે 'गामाणुगाम दुइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતા 'नो रायणियस्स हत्थेण हत्थं' તે પોતાનાથી વડિલ સાધુઓના હાથને પોતાના હાથથી

ग्रामान्तरम् 'दुइज्जमाणे' दूयमानः गच्छन् 'नो राईणियस्स हत्थेण हत्थं जाव' नो रात्निकस्य श्रेष्ठसाधोः हस्तेन हस्तम् यावत्-पादेन पादं कायेन कायं वा 'अणासायमाणे' अनासादयन्-असंस्पृशन् 'तओ संजयामेव अहाराइणियं' ततः तदनन्तरम् संयतमेव यतनापूर्वकमेव यथारात्निकम् रत्नाधिकेन सह-श्रेष्ठसाधुमनुसृत्येत्यर्थः 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद् ग्रामान्तरम् दूयेत गच्छेत, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'अहाराइणिअं गामाणुगामं दूइज्जमाणे' यथारात्निकम्-श्रेष्ठसाधुमनुसृत्य ग्रामानुग्रामं-ग्रामाद् ग्रामान्तरं दूयमानः गच्छन् 'अंतरा से पाडिवहिया' अन्तरा-मार्गमध्ये तस्य गच्छतः साधोः सम्मुखे प्रातिपथिकाः 'उवागच्छिज्जा' उपागच्छेयुः 'तेणं पाडिवहिया एवं वइज्जा' ते खलु प्रातिपथिकाः यदि एवं-वक्ष्यमाणरीत्या वदेयुः पृच्छेयुः 'आउसंतो! समणा!' आयुष्मन्तः! श्रमणाः! 'के तुब्भे?' के यूयम्-भवन्तः? इत्यादि रीत्या यदि पृच्छेयुः तर्हि 'जे तत्थ सव्वराइणिए' यस्तत्र-तेषु साधुषु मध्ये सर्वरात्निकः

राइणियं गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' वह भिक्षुक और भिक्षुकी अपने श्रेष्ठ साधुओं के साथ एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए 'णो राइणियस्स हत्थेण हत्थं जाव' उन अपने श्रेष्ठ साधु के हाथ को हाथ से और पैर को पैर से तथा शरीर से शरीर को 'अणासायमाणे तओ संजयामेव' नहीं छूते हुए ही संयमपूर्वक 'अहा राइणियं गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' श्रेष्ठ साधु के साथ एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाय क्योंकि इस प्रकार श्रेष्ठ साधुओं के साथ गमन करने से संयम की विराधना नहीं होती 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी अपने 'अहाराइणिअं' सर्वश्रेष्ठ साधु के साथ 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए हो और उस साधु और साध्वी को 'अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा' यदि कोई प्रतिपथिक राहगिर बटोही पथिक पास में आ जाय और 'तेणं पाडिवहिया एवं वइज्जा' वे पथिक इस प्रकार बोले अर्थात् उस साधु को पूछे कि 'आऊसंतो! समणा!' हे आयुष्मन्! भगवन्! श्रमण! साधु 'के तुब्भे' आप कौन है? इस तरह उस राही के पूछने पर 'जे तत्थ सव्व

'जाव अणासायमाणे' के तेओना पगने पोताना पगथी तथा शरीरथी शरीरनो स्पर्श न करतां 'तओ संजयामेव अहाराइणिय' संयम पूर्वक वडिल साधुनी साथे 'गामाणुगाम' दुइज्जिज्जा' એક ગામથી બીજે ગામ જવું કેમ કે આ રીતે વડિલ સાધુની સાથે ગમન કરવાથી સંયમની વિરાધના અને આશાતના થતી નથી. 'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अहाराइणिय गामाणुगाम' दुइज्जमाणे' વડિલ સાધુઓની સાથે એક ગામથી બીજે ગામ જતાં 'अंतरा से पाडिवाहिया उवागच्छिज्जा' એ સાધુ કે સાધ્વીને માર્ગમાં જો કોઈ મુસાફર પાસે આવે અને 'ते णं पाडिवाहिया एवं वइज्जा' તે મુસાફર જો એવી રીતે કહે કે- 'आवसंतो! समणा! के तुब्मे' હે આયુષ્મન્! ભગવન્! શ્રમણ!

सर्वरत्नाधिकः-सर्वसाधुश्रेष्ठो भवेत् 'से भासिज्ज वा वागरिज्ज वा' स एव भाषेत वा व्याकुर्याद् वा, सामान्यतो विशेषतो वा उत्तरं दद्यात्, 'राइणियस्स भासमाणस्स वा वियागरेमाणस्स वा' रात्निकस्य रत्नाधिकस्य सर्वश्रेष्ठस्य भाषमाणस्य वा व्याकुर्वाणस्य वा प्रातिपथिका न्प्रति उत्तरं कुर्वतः प्रातिपथिक प्रश्नस्य उत्तरं ददतः 'नो अंतरा भासं भासिज्जा' नो अन्तरा मध्ये भाषां-भाषणं भाषेत 'तओ संजयामेव' ततः तदनन्तरं संयतमेव यतनापूर्वकमेव युगमात्रया दृष्टया पश्यन् 'अहाराइणियाए' यथारात्निकेन-रत्नाधिकसाधुना श्रेष्ठसाधुना सहेत्यर्थः 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' ग्रामानुग्रामं-ग्रामाद् ग्रामान्तरं दूयेत-गच्छेत् ॥२५॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा, तेणं पाडिवहिया एवं वइज्जा-आउसंतो ! समणा ! अवियाइं इत्तो पडिवहे पासह तं जहा-मणुस्सं वा गोणं वा महिसं वा पसुं वा पक्खिं वा सरीसिवं वा जलयरं वा से आइक्खह दंसेह, तं नो आइक्खिज्जा, नो दंसिज्जा, नो तस्स तं परिन्नं परिजाणिज्जा, तुसिणीए उवेहिज्जा, जाणं वा नो जाणंति वइज्जा,

---

राइणिए' उन साधुओंमें जो सर्वश्रेष्ठ साधु हो 'से भासिज्ज वा, वागरिज्ज वा' वही बोले और सब प्रश्नों का खुलाशा करके उत्तर दे किन्तु 'राइणियस्स भासमाणस्स वा' उस सर्वश्रेष्ठ साधुके बोलते हुए रहने पर और 'वियागरेमाणस्स वा' और सब प्रश्नों का अच्छी तरह से जबाव देते हुए रहने पर अर्थात् उत्तर देते हुए 'णो अंतरा भासं भासिज्जा' उस सर्वश्रेष्ठ साधुके बीचमें कोई दूसरे साधु नहीं बोले याने दूसरा साधु उस प्रश्नका उत्तर नहीं दे अपितु 'तओ संजयामेव अहाराइणि' संयम पूर्वक ही उस सर्वश्रेष्ठ साधु के साथ गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाय और संयम का पालन करे ॥ २५ ॥

આપ કોણ છો ? આ રીતે તે મુસાફરના પૂછવાથી 'जे तत्थ सव्वराइणिए' એ સાધુ ઓમાં જે સર્વ શ્રેષ્ઠ સાધુ હોય 'से भासिज्ज वा वागरिज्ज वा' તેઓએ જ તે મુસાફરની સાથે બોલવું અને તેના પ્રશ્નોનો ખુલાસાવાર ઉત્તર આપવો પરંતુ 'रायणियस्स भासमाणस्स' એ સર્વ શ્રેષ્ઠ સાધુ બોલતા હોય ત્યારે 'वियागरे माणस्स' કે પ્રશ્નોના ઉત્તર આપતા હોય ત્યારે કોઈએ 'णो अंतरा भासं भासिज्जा' ઉત્તર આપતા એ સર્વ શ્રેષ્ઠ સાધુની વચમા કોઈ બીજા સાધુએ બોલવું નહી. કે બીજા સાધુએ એ પ્રશ્નોના જવાબ આપવા નહી પરંતુ 'तओ संजयामेव अहाराइणिए' સયમ પૂર્વક જ એ સર્વ શ્રેષ્ઠ સાધુની સાથે 'गामाणुगाम दुइज्जिज्जा' એક ગામથી બીજે ગામ જવું અને યથા વિધિ સંયમનું પાલન કરવું. ॥ ૨૫ ॥

तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा, तेणं पाडिवहिया एवं वइज्जा–आउसंतो ! समणा ! अवियाइं इत्तो पडिवहे पासह, उदगपसूयाणि कंदाणि वा मूलाणि वा तया पत्ता पुप्फा फला बीया हरियाणि वा उदगं वा संनिहियं अगणिं वा संनिखित्तं से आइक्खह जाव दूइज्जिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा, ते णं पाडिवहिया एवं वइज्जा–आउसंतो ! समणा ! अवियाइं इत्तो पडिवहे पासह जवसाणि वा जाव सेणं वा विरूवरूवं संनिविट्ठं से आइक्खह जाव दूइज्जिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा जाव–आउसंतो ! समणा ! केवइए इत्तो गामे वा जाव रायहाणि वा से आइक्खह जाव दूइज्जिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा, ते णं पाडिवहिया एवं वइज्जा–आउसंतो ! समणा ! केवइए इत्तो गामस्स वा नगरस्स वा जाव रायहाणीए वा मग्गे से आइक्खह तहेव जाव दूइज्जिज्जा ।सू० २६॥

छाया–स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं दूयमानः अन्तरा तस्य प्रातिपथिकाः उपागच्छेयुः, ते खलु प्रातिपथिकाः एवं वदेयुः–आयुष्मन्तः! श्रमणाः! अपि च इतः प्रतिपथे पश्यथ ? तद्यथा–मनुष्यं वा गाम् वा महिष्यं वा पशुं वा पक्षिणं वा सरीसृपं वा जलचर वा आचक्ष्द्वम् दर्शयत, तं नो आचक्षीत, नो दर्शयेत्, नो तस्य तां परिज्ञां परिजानीयात्, तूष्णीक उपेक्षेत, जानन् वा नो जानाति वदेत्, ततः संयतमेव ग्रामानुग्रामं दूयेत, स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं दूयमानः अन्तरा तस्य प्रातिपथिकाः उपागच्छेयुः, ते खलु प्रातिपथिकाः एवं वदेयुः आयुष्मन्तः ? श्रमणाः! अपि च इतः प्रतिपथे पश्यथ, उदकप्रसूतानि कन्दानि वा मूलानि वा तथा पत्राणि वा पुष्पाणि वा फलानि वा बीजानि वा, हरितानि वा उदकं वा सन्निहितम्, अग्नि वा संनिक्षिप्तं आचक्ष्द्वम्, यावद् दूयेत, स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं दूयमानः अन्तरा तस्य प्रातिपथिकाः उपागच्छेयुः, ते खलु प्रातिपथिकाः एव वदेयुः–आयुष्मन्तः ! श्रमणाः! अपि च इतः प्रतिपथे पश्यथ, यवसानि वा

यावत् तत् खलु वा विरूपरूपं संनिविष्टम् तम् आचक्ष्व, यावद् दूयेत, स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं दूयमानः अन्तरा तस्य प्रातिपथिकाः यावद्-आयुष्मन्तः! श्रमणाः! कियान् इतो ग्रामो वा यावत्-राजधानी वा, तम् आचक्ष्व, यावद् दूयेत, स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं दूयमानः अन्तरा तस्य प्रातिपथिकाः उपागच्छेयुः, ते खलु प्रातिपथिकाः एवं वदेयुः-आयुष्मन्तः! श्रमणाः! कियान् इतो ग्रामस्य वा नगरस्य वा यावद् राजधान्या वा मार्गः, तम् आचक्ष्व, तथैव यावद्दूयेत ॥ २६ ॥

टीका-सम्प्रति साधूनां गमनयेतनां प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामम् ग्रामाद् ग्रामान्तरम् दूयमानः गच्छन् 'अंतरा से पाडिवहिया' अन्तरा गमनमार्गमध्ये तस्य गच्छतः साधोः संमुखे प्रातिपथिकाः पथिका 'उवागच्छिज्जा' उपागच्छेयुः 'ते णं पाडिवहिया एवं वइज्जा' ते खलु प्रातिपथिकाः यदि एवं-वक्ष्यमाणरीत्या वदेयुः-'आउसंतो! समणा!' आयुष्मन्तः श्रमणाः! 'अवियाइं इतो पडिवहे पासह' अपि च इतः प्रतिपथे मार्गे पश्यथ-वक्ष्यमाणं यूयं दृष्टवन्तः तथाहि 'तं जहा-मणुस्सं वा गोणं वा' तद्यथा-मनुष्यं वा गाम् वा 'महिसं वा' महिष्यं वा 'पसुं वा' पशुं वा सामान्यं कमपि, 'पक्खिं वा' पक्षिणं वा काकादिकम् 'सिरी-

अब साधुओं को किस प्रकार गमन करना चाहिये वह बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु-सयमशील साधु और भिक्षुकी- साध्वी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए को 'अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा' यदि मार्ग के मध्य में कोई प्रतिपथिक बटोही राहगीर पथिक पास में आ जाय और 'तेणं पाडिवहिया एवं वइज्जा' वे मुसाफिर इस प्रकार पूछे कि 'आऊसंतो! समणा! हे आयुष्मन्! भगवन् श्रमण! साधु! 'अवियाइं इत्तो पडिवहे पासह' क्या आपने यहां से निकट प्रतिपथ-रास्ते में किसी मनुष्य आदि को देखा है? 'तं जहा मणुस्सं वा गोणं वा महिसं वा' जैसे कि मनुष्य को या गाय बेल को अथवा भैंस को या 'पसुं वा' सामान्य पशु को 'पक्खिं वा' किसी भी सामान्य पक्षीको या

હવે સાધુઓની ગમન વિધિનુ કથન કરે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતાં 'अंतरा से पाडिवहिए उवाच्छिज्जा' માગમાં કોઈ વટે માર્ગુ પાસે આવે અને 'ते णं पाडिवहिया एव वइज्जा' એ મુસાફર એવી રીતે પૂછે કે-'आउसतो! समणा!' હે આયુષ્મન્! ભગવાન્ શ્રમણ! 'अवियाइं इत्तो पडिवहे पासह' આપે અહીંથી નજીકના રસ્તામા કોઈ માણુસ વિગેરેને જોયા છે? 'तं जहा' જેમ કે 'मणुस्स वा' મનુષ્યને કે 'गोणं वा' ગાય કે બળદને અથવા 'महिसं वा' ભેંસને 'पसुं वा' અગર સામાન્ય પશુને અથવા તો 'पक्खिं वा' સામાન્ય પક્ષિને

सिवं वा' सरीसृपं वा' सर्पम्, 'जलयरं वा' जलचरं वा बकहंसादिकम् तर्हि 'से आइक्खह दंसेह' तम् मनुष्यादिकम् यंकमपि आचड्ढ्वम्–वदत, दर्शयत इत्येवंरीत्या प्रातिपथिका यदि पृच्छेयुस्तर्हि 'तं नो आइक्खिज्जा नो दंसिज्जा' तं मनुष्यादिकं नो आचक्षीत–वदेत नो वा दर्शयेत् साधुः अन्यथा संयमविराधना स्यात्, 'नो तस्स तं परिन्नं परिजाणिज्जा' नो तस्य प्रातिपथिकस्य ताम्–पूर्वोक्ताम् परिज्ञां मनुष्यादिविषयिणीं प्रतिज्ञाम् परिजानीयात् वदितुं स्वीकुर्यात्, अपितु 'तुसिणीए उवेहिज्जा' तूष्णीकः मौनमालम्ब्य उपेक्षेत–उदासीनो भूत्वा उपेक्षां कुर्यात् 'जाणं वा नो जाणंति वइज्जा' जानन्नपि–मनुष्यादिकं जानानोऽपि नो जानामि इत्येवं साधुः वदेत् 'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' ततः तदनन्तरम् संयतमेव–यतनापूर्वकमेव–साधुःग्रैमानुग्रामम्–ग्रामाद् ग्रामान्तरम् दूयेत–गच्छेत् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामम्–ग्रामाद्

'सिरीसिवं वा' सरीसृप सर्प छिपकली को या 'जलयरं वा' जलचर बक सारस हंस तथा मत्स्य कच्छप वगैरह साधारण जलचर को देखा हो तो 'आइक्खह'–कहिये ! और 'दंसह' दिखलाइये। इस प्रकार पूछने पर 'तं नो आइक्खिज्जा नो दंसिज्जा' साधु को नहीं बतलाना चाहिये और दिखलाना भी नहीं चाहिये ? अन्यथा संयम की विराधना होगी 'णो तस्स तं परिन्नं परिजाणिज्जा' इस तरह उस पथिक की मनुष्यादि विषयक प्रतिज्ञा को भी बतलाने के लिये स्वीकार नहीं करे 'तुसिणीए उवेहिज्जा' अपितु चुप होकर मौन धारण करे और उदासीन होकर उसकी उपेक्षा करदे 'जाणं वा नो जाणंति वइज्जा, तओ संजयामेव गामाणु गामं दूइज्जिज्जा' और जानते हुए भी हम नहीं जानते हैं ऐसा बोल दे क्योंकि प्राणियों को बचाने के लिये अपलाप के समय मौन करने में कोई दोष नहीं होता, इसलिये संयम पूर्वक ही साधु और साध्वी को एक ग्राम से दूसरा ग्राम जाना चाहिये जिस से दोष न हो 'से

અથવા 'सरीसिवं वा' સર્પને અથવા ઘોને અથવા 'जलयरं वा' જલચર–બક, સારસ, હંસ વિગેરે સાધારણ જલચરને દેખેલ હોય તો 'आइक्खह दंसेह' કહો અને દેખાડો આ પ્રમાણે કોઈ પૂછે તો 'तं नो आइक्खिज्जा' સાધુએ તે બતાવવા નહીં તેમ કહેવું પણ નહીં નહીતર સંયમની વિરાધના થશે. આ રીતે એ મુસાફરની મનુષ્યાદિ સંબંધી 'नो तस्स तं परिन्न परिजाणिज्जा' પ્રતિજ્ઞાને બતાવવા માટે સ્વીકાર કરવો નહીં પરંતુ 'तुसिणीए उवेहिज्जा' મૌન રહીને ઉદાસીન થઈ તેની ઉપેક્ષા કરવી 'जाणं वा नो जानंति वइज्जा' અને જાણતા હોય તો પણ નથી જાણતા તેમ કહી દેવું કેમ કે–પ્રાણિયોને બચાવવા માટે અસત્ય કહેવામા દોષ લાગતો નથી તેથી 'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' સંયમ પૂર્વક જ સાધુ અને સાધ્વીએ એક ગામથી બીજે ગામ જવું જોઈએ કે જેથી દોષ લાગે નહીં'. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી

ग्रामान्तरम् दूयमानः 'गच्छन् 'अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा' अन्तरा-मार्गमध्ये तस्य गच्छतः साधोः सम्मुखे प्रातिपथिकाः पथिकाः उपागच्छेयुः, अथ च 'ते णं पाडिवहिया एवं वइज्जा' ते खलु प्रादिपथिकाः एवं-वक्ष्यमाणरीत्या यदि वदेयुः पृच्छेयुः-'आउसंतो! समणा! आयुष्मन्तः? श्रमणा! 'अवियाइं इतो पडिवहे पासह' अपि च इतः प्रतिपथे-मार्गमध्ये पश्यथ-यूयं दृष्टवन्तः तथाहि 'उदगपसूयाणि कंदाणि वा' उदकप्रसूतानि जलोत्पन्नानि कन्दानि वा 'मूलाणि वा' मूलानि वा 'तया पत्ता पुप्फा फला बीआ' त्वचा पत्राणि पुष्पाणि, फलानि बीजानि 'हरियाणि वा उदकं वा संनिहियं' हरितानि वा उदकं वा सन्निहितम् जलनिकटवर्ति तडागादिकं वा 'अगणिं वा संनिखित्तं' अग्नि वा सन्निक्षिप्तम्-प्रज्वालितं यदि यूयं दृष्टवन्तस्तर्हि 'से आइक्खह जाव दूइज्जिज्जा' तम् कन्दादिकम् आचक्षध्वम्-कथयत, यावद्-दर्शयत, तं नो आचक्षीत नो दर्शयेत्-नो तस्य तां परिज्ञां परिजानीयात्, अपितु तूष्णीक उपेक्षेत

भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी एक ग्रामसे दूसरे ग्राम जाते हुए 'अंतरा से पाडिवाहिया उवागच्छिज्जा' और मार्ग के मध्य में उस साधु को यदि कोइ प्रातिपथिक बटोही राहगीर पथिक आ जाय और 'तं पाडिवाहिया' वे पथिक यदि 'एवं वइज्जा' ऐसा वक्ष्यमाण रूप से बोले कि 'आऊसंतो' समणा? हे आयुष्मन्! भगवन्! श्रमण! साधु 'अवियाइं इत्तो पडिवहे पासह' इस मार्गके निकट से ही प्रतिपथ में आपने क्या 'उदगपसूयाणि कंदाणि वा' उदक प्रसूत पानी में उत्पन्न होने वाले कन्दों को या 'मूलाणि वा' कन्दमूलो को या 'तया पत्ता पुप्फा फलाबीया' पत्ते को या पुष्पों को या फलों को या बीजों को या 'हरियाणि वा उदगं वा संनिहियं' हरित वर्णवाले वनस्पति को या निकटवर्ती पानी को या 'अगणिं वा संनिखित्तं से आइक्खह' निकटवर्ती रखे हुए अग्नि को यदि आपने देखा हो तो मुझे बताइये? यावत् 'जाव दूइज्जिज्जा' और

'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતા 'अंतरा से पाडिवाहिया उवागच्छिज्जा' માર્ગમા તે સાધુને કોઇ વટેમાર્ગુ મળે અને 'ते णं पाडिवाहिया एवं वइज्जा' તે મુસાફર જો એમ કહે કે 'आउसंतो समणा!' હે આયુષ્મન્ ભગવન્ શ્રમણ! 'अवियाइं पडिवहे पासह' આ રસ્તાની નજીકમા માર્ગની બાજૂએ આપશુ 'उदगपसूयाणि कंदाणि वा' પાણીમા જ પેદા થનારા કંદોને અથવા 'मूलाणि वा' કંદમૂળોને 'तया वा पत्ता वा' ત્વગ-છાલ અથવા પાનડા અથવા 'पुप्फा फला बीया' પુષ્પોને કે ફળોને અથવા બીજોને 'हरियाणि वा उदगं वा संनिहियं' લીલોતરી વનસ્પતિને અથવા સમીપસ્થ પાણીને અથવા 'अगणिं वा संनिखित्तं' નજીકમા રાખેલ અગ્નિને આપે જોયા છે? અને તેને આપે જોયા હોય તો 'आइक्खह' મને બતાવો અને 'जाव' યાવત્ દેખાડો આ પ્રમાણે તે મુસાફર કહે તો સાધુએ તે બતાવવા નહીં કે દેખાડવા નહીં એ પથિકની પૂર્વોક્ત

जानन् वा जानानोऽपि नो जानामि इति वदेत्, ततः संयतमेव ग्रामानुग्रामं द्रवेत-गच्छेत्, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानु-ग्रामं-ग्रामाद् ग्रामान्तरं दूयमानः गच्छन् 'अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा' अन्तरा मार्गमध्ये तस्य-गच्छतः साधोः प्रातिपथिकाः उपागच्छेयुः अथ च 'ते णं पाडिवहिया एवं वइज्जा' ते खलु प्रातिपथिकाः यदि एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या वदेयुःपृच्छेयुः-'आउसंतो ! समणा!' आयुष्मन्तः ! श्रमणाः! 'अवियाई इत्तो पडिवहे पासह' अपि च इतः प्रतिपथे मार्गमध्ये पश्यथ-यूयं दृष्टवन्तः, तथाहि 'जवसाणि वा' यवसानि वा धान्यानि गोधूमा-दीनि वा 'जाव सेणं वा विरूवरूवं संनिविट्ठं' यावत् राज्ञः सेनां वा, विरूपरूपाम् नाना प्रकारकाम् हस्त्यश्वरथपदातिरूपां चतुर्विधां सन्निविष्टम् कटकशिविरम् वा यूयं यदि दृष्ट-वन्तस्तर्हि 'से आइक्खह जाव दूइज्जिज्जा' तम् राजसेनाशिविरादिकं यूयम् आचक्ष्ध्वम्-

दिखाइए ऐसा पूछने पर साधु उस पथिक को कन्दादि को नहीं बतावे और नहीं दिखावे और उस पथिक की पूर्वोक्त विषयक प्रतिज्ञा को भी कन्दादि दिखलाने के लिये स्वीकार नहीं करे, अपितु चुप चाप होकर ही मौन पूर्वक उस की उपेक्षा कर दे और जानते हुए भी 'हम नहीं जानते हैं' ऐसा अपलाप करदे और संयम-पूर्वक ही एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाय 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और साध्वी के पास यदि कोई प्रातिपथिक बटोही राहगीर पथिक आवे और 'तेणं पाडिवहिया एवं वइज्जा' वे पथिक आकर उस साधुको पूछे कि-'आउसंतो ! समणा !' हे,आयुष्मन् ! भगवन् ! श्रमण ! साधु ! 'अवियाइं इत्तो पडिवहे पासह' यहां से निकट में मार्गके मध्य में क्या आपने 'जवसाणि वा' जवस-गोधूम वगैरह धान्यों को या 'जाव सेणं वा विरूवरूवं संनिविट्ठं' यावत् राजा की सेनाओंको या नाना प्रकारके चिरूपरूप घोडा हाथी रथपदातिरूप चतुर्विध सन्निविष्ट कटक शिविर वगैरह को आपने देखा

३५ प्रतिज्ञाने કન્દાદિ બતાવવાના કહેણને સ્વીકારવુ નહીં પરંતુ મૌન રહીને તેના કથનની ઉપેક્ષા કરવી અને જો જાણતા હોય તો પણ અમે જાણતા નથી એ પ્રમાણે કહી દેવુ અને 'दूइज्जिज्जा' ત્યાંથી સંયમ પૂર્વક જ એક ગામથી બીજે ગામ જવું 'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અથવા સાધ્વી 'गामाणुगाम दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતા 'अंतरा से पाडिवाहिया उवागच्छिज्जा' માર્ગમાં તેમને જનારા સાધુ કે સાધ્વીને કોઇ મુસાફર મળે અને 'ते णं पाडिवहिया एवं वइज्जा' તે મુસાફર આવીને એવુ પુછે કે 'आउसतो ! समणा' હે આયુષ્મન્ ! શ્રમણ ભગવન્ ! 'अवियाइं इत्तो पडिपहे पासह' અહીંથી નજીકના માર્ગમાં આપે આ કહેવામાં આવનાર ધાન્ય વિગેરે જોયા છે? જેમ કે-'जवसाणि वा वहुं' વિગેરે ધાન્યોને અથવા 'जाव सेणं वा विरूवरूवं संनिविट्ठं' યાવત્ રાજાની સેનાઓને અથવા અનેક પ્રકારના ઘોડા હાથી રથ

कथयत-यावत् दर्शयत, तं सेनाशिबिरादिकं नो आचक्षीत, नो दर्शयेत्, नो वा तस्य तां परिज्ञां परिजानीयात् अपितु तूष्णीक उपेक्षेत, जानन्नपि वा नो जानामि इति वदेत, ततः संयतमेव गच्छेत् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद् ग्रामान्तरम् दूयमानः गच्छन् 'अंतरा से पाडिवहिया जाव' अन्तरा-मार्गमध्ये तस्य गच्छतः साधोः प्रातिपथिकाः यावद् उपागच्छेयुः ते खलु प्रातिपथिकाः एवं वदेयुः 'आउसंतो! समणा!' आयुष्मन्तः! श्रमणाः! 'केवइए इत्तो गामे वा जाव रायहाणी वा' कियद् दूरम् इतः ग्रामो वा यावद् नगरं वा कियद् दूरम्, कर्वटं वा मडम्बं वा द्रोणमुखं वा आश्रमं वा आकरो वा राजधानी वा इतःकियद्दूरं वर्तते? 'से आइक्खह जाव दूइज्जिज्जा' तम्-ग्रामादिकं यूयम् आचक्षध्वम्, यावत् दर्शयत तं नो आचक्षीत दर्शयेद् वा नो तस्य तां परिज्ञां परिजानीयात्, अपितु तूष्णीक उपेक्षेत, जानन्नपि वा नो जानामि इति वदेत्, ततः संयतमेव दूयेत-गच्छेत्, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद् ग्रामान्तरम् दूयमानः गच्छन् 'अंतरा से पाडिवहिया' अन्तरा-मार्गमध्ये तस्य गच्छतः साधोः प्रातिपथिकाः 'उवागच्छिज्जा' उपागच्छेयुः 'ते णं पाडिवहिया एवं वइज्जा' ते खलु प्रातिपथिकाः एवं वक्ष्यमाणरीत्या वदेयुः पृच्छेयुः-'आउसंतो! समणा!' आयुष्मन्तः!

हो तो बताईये 'से आइक्खह' और उस यवस गोधूम सेनाशिबिर वगैरह को दिखलाइये! ऐसा पूछने पर 'जाव दूइज्जिज्जा उस यवसादि को नहीं बतावे और नहीं दिखावे अन्यथा बताने और दिखलाने से संयमकी विराधना होगी, इस लिये जानते हुए भी चुप हो जाय और जानते हुए भी नहीं कहे, अपितु संयम पूर्वक ही एक ग्राम से दूसरा ग्राम जाय 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए हो और ग्रामान्तर जाते हुए उस साधुको यदि 'अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा' मार्गके मध्य में कोई प्रातिपथिक राही-बटोही पथिक पास में आजाय 'जाव' आकर पूछेकि 'आऊसंतो समणा!'

પાયદળ રૂપ ચતુર્વિધ સંનિવિષ્ટ કટક તણુ વિગેરે આપે જોયા છે. 'से आइक्खह' તે ધાન્ય કે સેના વિગેરે આપે જોયા હોય તો કહો અને બતાવો આ પ્રમાણે મુસાફર પૂછે તો પણ સાધુએ તે ઘઉં વિગેરેને બતાવવા નહીં કે દેખાડવા નહીં અને તે બતાવે કે કહે તો સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી જાણવા છતાં પણ મૌન જ રહેવું જાણવા છતાં કહેવું નહીં 'जाव दूइज्जिज्जा' અને સંયમ પૂર્વક એક ગામથી બીજે ગામ જવું. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ કે સાધ્વી 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતા 'अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा जाव' માર્ગમાં તેમને જો કોઈ મુસાફર મળે અને તે પાસે આવીને પૂછે કે 'आउसंतो समणा' હે આયુષ્મન્! હે શ્રમણ! ભગવન્! 'केवइया इत्तो गामे वा जाव रायहाणी वा' અહીંથી

श्रमणाः ! 'केवइए इत्तो गामस्स वा नगरस्स वा' कियद्दूरम् इतः ग्रामस्य वा नगरस्य वा 'जाव रायहाणीए वा' यावत्-कर्वटस्य वा मडम्बस्य वा आकरस्य वा द्रोणमुखस्य वा आश्रमस्य वा राजधान्या वा मार्गो वर्तते ! 'से आइक्खह' तम् ग्रामादिमार्गम् आचक्षध्वम्-वदत ? 'तहेव जाव दूइज्जिज्जा' तथैव-उपर्युक्तरीत्यैव यावत्-दर्शयत ? तं नो आचक्षीत, नो दर्शयेत्, नो तस्य परिज्ञां परिजानीयात्,-अपितु तूष्णीक उपेक्षेत, जानन्नपि वा नो जानामि इति वदेत् ततः संयतमेव ग्रामानुग्रामं दूयेत-गच्छेत् ॥ सू० २६ ॥

हे आयुष्मन् ! श्रमण ! भगवन् साधु ! 'केवइए इत्तो गामे वा जाव-' यहां से कितने दूरमें ग्राम है यावत् कितने दूरपर नगर है या कितने दूरपर कर्वट छोटा-ग्राम है या कितने दूरपर मडम्ब छोटा नगर है या कितने दूरपर द्रोणमुख पर्वत की तलेटी है या कितने दूरपर आकर-खान है या कितने दूरपर आश्रम है या 'रायहाणी वा' कितनी दूरीपर राजधानी है ? 'से आइक्खह' उस ग्रामादि को आप बतलाइये ? और 'जाव दूइज्जिज्जा' ! यावत् दिखलाइये ! इस तरह पूछने पर साधु और साध्वी ग्रामादि को नहीं बतलावे तथा नहीं दिखलावे, अपितु चूप हो कर मौन हो जाय या जानते हुए भी मैं नहीं जानता हूं' ऐसा कहकर अपलाप करदे ऐसा अपलाप करने से संयम की विराधना नहीं होती प्रत्युत बतलाने से ही अनेकों दोष होने से संयमविराधना होने की संभावना रहती है इसलिये संयमपालन पूर्वक ही एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाय, जिस से कि संयम विराधना नहीं हो, 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हो और गामान्तर जाते हुए उस साधु को 'अंतरा से पाडिवाहिया उवा

ગામ કેટલે દૂર છે ? અથવા યાવત્ નગર કેટલે દૂર છે ? અથવા કર્બટ-નાનુ ગામ કેટલે દૂર છે. અથવા કેટલે દૂરમડબ-નાનું નગર છે ? અથવા કેટલે દૂર દ્રોણમુખ અર્થાત્ પર્વતની તળેટી છે ? અથવા કેટલે દૂર આકર અર્થાત્ ખાણુ છે ? અથવા કેટલે દૂર આશ્રમ છે ? અથવા કેટલે દૂર રાજધાની છે ? 'से आइक्खह' તે ગામાદિ આપ કહો અને યાવત દેખાડો આ રીતે તે મુસાફર પૂછે તો સાધુ કે સાધ્વીએ ગામાદિ બતાવવા નહીં કે કહેવુ પણ નહી. પરંતુ મૌન રહેવુ અથવા જાણવા છતાં પણ અમે જાણતા નથી તેમ કહી દેવુ તેમ કહેવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી પરંતુ તે બતાવવાથી ઘણા દોષો લાગવાથી સંયમની વિરાધના થવાનો સંભવ રહે છે. તેથી સંયમ પાલન પૂર્વક 'जाव दूइज्जिज्जा' એક ગામથી બીજે ગામ જવુ. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'गामाणुगाम दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતાં 'अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा' એ સાધુને માર્ગમાં જો કોઈ મુસાફર મળે અને 'ते णं पाडिवहिया एवं वइज्जा' તે મુસાફર એમ પૂછે કે-'आउ-

मूलम्-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से गोणं वियालं पडिवहे पेहाए जाव चित्तचिल्लडं वियालं पडिवहे पेहाए नो तेसिं भीओ उम्मग्गेणं गच्छिज्जा, नो मग्गाओ उम्मग्गं संकमिज्जा, नो गहणं वा वणं वा दुग्गं वा अणुपविसिज्जा, नो रुक्खंसि दूरुहिज्जा, नो महइ महालयंसि उदयंसि कायं विउसिज्जा, नो वाडं वा सरणं वा सेणं वा सत्थं वा कंखिज्जा, अप्पुस्सुए जाव समाहीए तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से विहं सिया, से जं पुण विहं जाणिज्जा इमंसि खलु विहंसि बहवे आमोसगा उवगरणपडियाए संपिंडिया गच्छिज्जा, नो तेसिं भीओ उम्मग्गेण गच्छिज्जा जाव समाहीए तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥सू० २७॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं दूयमानः अन्तरा तस्य गाम् व्यालं प्रतिपथे प्रेक्ष्य यावत् चित्रकम् व्यालं प्रतिपथे प्रेक्ष्य नो तेषाम् भीत उन्मार्गेण गच्छेत्, नो मार्गाद्

गच्छिज्जा' मार्ग के मध्यमें यदि कोई प्रातिपथिक राहगीर आजाय और 'तेणं पाडिवाहिया' वे बटोही पथिक प्रातिपथिक 'एवं वइज्जा' इस प्रकार पूछे कि 'आऊसंतो! समणा! केवइए इत्तो' हे आयुष्मन! भगवन्! श्रमण साधु! यहां से कितने दूरपर 'गामस्स वा' ग्रामका या 'नयरस्स वा जाव' नगरका या यावत् कर्बट का या मडम्ब का द्रोणमुख का आकर का अथवा आश्रम का या 'रायहाणीए वा से आइक्खह?' राजधानी का मार्ग होगा अर्थात् यहां से ग्राम वगैरहका रास्ता कितना दूर है? ऐसा पूछने पर 'तहेव जाव दूइज्जिज्जा' पूर्ववत् ही साधु नहीं बतलावे और नहीं दिखलावे, अपितु मौन ही रहे और संयम पालन पूर्वक ही एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाय जिस से संयम की विराधना नहीं हो ॥सू० २६॥

संतो समणा' हे आयुष्मन्! भगवन्! श्रमण! 'केवइए इत्तो गामस्स वा नयरस्स वा' કેટલે દૂર ગામ કે નગર આવેલ છે? અથવા 'जाव रायहाणीए वा' યાવત્ કર્બટનો કે મડંબનો કે દ્રોણમુખનો અથવા આકરનો અથવા આશ્રમનો કે રાજધાનીનો માર્ગ હશે અર્થાત્ અહીંથી ગામ વિગેરેનો રસ્તો કેટલે દૂર છે? 'से आइक्खह' તે કહો? 'तहेव जाव दूइज्जिज्जा' આમ કહે તો સાધુએ પૂર્વ કથન પ્રમાણે તે બતાવવા નહીં કે કહેવું પણ નહીં. પરંતુ જાણવા છતાં પણ હું જાણતો નથી તેમ કહી દેવુ. અને સંયમ પાલન પૂર્વક જ એક ગામથી બીજે ગામ જવું કે જેથી સંયમની વિરાધના થાય નહીં. ॥ સૂ. ૨૬ ॥

उन्मार्गं संक्रामेत्, नो गहनं वा दुर्गं वा अनुप्रविशेत्, नो वृक्षे आरोहेत्, नो महति महालये उदके कायं व्युत्सृजेत्, नो वाटं वा शरणं वा सेनां वा सार्थं वा काङ्क्षेत्, अल्पौत्सुकः यावत् समाहितः ततः संयतमेव ग्रामानुग्रामं दूयेत, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं दूयमानः अन्तरा तस्य विहं स्यात्, स यत् पुनः विहं जानीयात्—अस्मिन् खलु विहे बहवः आमोषकाः उपकरणप्रतिज्ञया संपिण्डिता आगच्छेयुः, नो तेषां भीतः उन्मार्गेण गच्छेत्, यावत् समाहितः ततः संयतमेव ग्रामानुग्रामं दूयेत ॥ सू० २७ ॥

टीका-सम्प्रति साधूनां निर्भयपूर्वकं यतनया गमनविधिं प्रतिपादयितुमाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामम्—ग्रामाद्-ग्रामान्तरम् दूयमानः गच्छन् 'अंतरा से गोणं वा वियालं वा पडिवहे पेहाए' अन्तरा—मार्ग-मध्ये तस्य गच्छतः साधोः गाम् वा वृषभम्, व्यालं वा सर्पं लघुव्याघ्रम् वा प्रतिपथे प्रेक्ष्य—अवलोक्य 'जाव चित्तचिल्लडं वियालं पडिवहे पेहाए' यावत्—सिंहं व्याघ्रं चित्रकम् तदपत्य-भूतं वा व्यालं सर्पं शिशु व्याघ्रम् वा प्रतिपथे प्रेक्ष्य 'नो तेसिं भीओ' नो तेषाम्—तेभ्यः सिंहव्याघ्रादिभ्यो भीतः त्रस्तः सन् 'उम्मग्गेणं गच्छिज्जा' उन्मार्गेण उत्पथेन गच्छेत्, 'नो मग्गाओ उम्मग्गं संकमिज्जा' नो मार्गात् उन्मार्गं संक्रामेत्, 'नो गहणं वा वणं वा दुग्गं वा'

अब साधु को निर्भयपूर्वक ही यतना से गमन करना चाहिये यह बतलाते हैं—

टीकार्थ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी—साध्वी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हो और ग्रामान्तर जाते हुए वह साधु 'अंतरा से गोणं वियालं' मार्ग के मध्य में यदि गाय बैल को या बिडाल को अथवा व्याल सर्प को 'पडिवहे पेहाए जाव' देखकर एवं यावत् सिंह को या व्याघ्र को या 'चित्त चिल्लडं पडिवहे पेहाए जाव' चित्ता को प्रतिपथ मार्ग के सामने देखकर 'णो तेसिं भीओ उम्मग्गेणं गच्छिज्जा' उन सिंह व्याघ्रादि से डर कर उन्मार्ग से गमन नहीं करे और 'णो मग्गाओ उम्मग्गं संकमिज्जा' मार्ग से उन्मार्ग में भी संक्रमण नहीं करे, नहीं जाय 'नो गहणं वा, वणं वा, दुग्गं वा, अणुपविसिज्जा'

હવે સાધુએ નિર્ભય રહીને યતના પૂર્વક ગમન કરવાનું કથન કરે છે.

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલસાધુ કે સાધ્વી 'गामाणुगाम दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતા 'अंतरा से गोणं वियालं' માર્ગમાં તે સાધુ ને ગાય, બળદને, કે બિલાડાને કે સર્પને 'पडिवहे पेहाए' માર્ગમાં જોઈને 'जाव चित्तचिल्लडं वियालं पडिवहे पेहाए' તથા યાવત્ સિંહ કે વાઘને કે ચિત્તાને માર્ગની વચમાં જોઈને 'णो तेसिं भीओ उम्मग्गेण गच्छिज्जा' તે સિંહ વાઘ વિગેરેથી ડરીને બીજે રસ્તેથી ગમન કરવું નહીં' તથા 'णो मग्गाओ उम्मग्गा संकमिज्जा' માર્ગમાંથી બીજા માર્ગમાં પણ જવું નહીં'. તેમ સંક્રમણ કરવું નહીં' તથા 'णो गहणं वा वणं वा'

नो गहनं वा वनं वा दुर्गं वा 'अणुपविसिज्जा' अनुप्रविशेत्, 'नो रुक्खंसि दुरुहिज्जा' नो वृक्षे आरोहेत्, 'नो महइमहालयंसि उदयंसि' नो महतिमहालये अतिगम्भीरे अगाधे वा उदके 'कायं विउसिज्जा' कायं व्युत्सृजेत् प्रवेशयेत् निमज्जयेद् वा 'नो वाडं वा सरणं वा सेणं वा सत्थं वा' नो वाटं वा शरणं वा सेनां वा सार्थं वा-मित्रमण्डलम् 'कंखिज्जा' काङ्क्षेत्-वाञ्छेत्, अपितु 'अप्पुस्सुए जाव समाहिए' अल्पोत्सुकः अविमनस्क एव यावत्-समाहितः समाधियुक्तः सन् 'तओ संजयामेव' ततः तदनन्तरम् संयत एव यतनापूर्वकं 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद्ग्रामान्तरम् दूयेत-गच्छेत्, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी

और उस सिंह व्याघ्र आदि प्राणियों के भय से बीहर गहन जंगल में तथा वन में या दुर्ग-किला परकोटा वगैरह में अनुप्रवेश नहीं करे अर्थात् सिंहादि हिंसक घातक प्राणी के भय से साधु और साध्वी बीहर जंगल वगैरह में नहीं घुस जाय क्योंकि संयमपालन करना ही साधु और साध्वी का मुख्य कर्तव्य माना गया है इसलिये ऐसा कोई भी कर्तव्य कार्य नहीं करना चाहिये जिससे संयम पालन में बाधा हो इसी प्रकार 'नो रुक्खंसि दुरुहिज्जा' सिंहादि के भय से वृक्ष पर भी नहीं चढे और 'णो महइ महालयंसि उदयंसि' सिंहादि के भय से अत्यन्त गहरे अगाध तलाव वगैरह के जल में भी 'कायं विउसिज्जा' प्रवेश नहीं करे अर्थात् अगाध पानी में भी जाकर या निमग्न होकर नहीं छिप जाय या 'णो वाडं वा सरणं वा' सिंहादि के भय से वाट-वाडा या शरण या 'से णं वा सत्थं वा कंखिज्जा' सेना या मित्रमण्डल की भी आकाङ्क्षा नहीं करे अपितु 'अप्पुस्सुए जाव समाहिए' अल्प उत्सुक होकर अर्थात् अविमनस्क या उदासीन होकर यावत्-समाहित अर्थात् समाधि युक्त

એ સિંહ વાઘ વિગેરેના ભયથી બીહર-ગહન જંગલમાં કે વનમાં અથવા દુર્ગમાં 'અણુપવિસિજ્જા' કિલ્લામાં કે કોટમાં પ્રવેશ કરવો નહીં અર્થાત્ સિંહાદિ હિંસક પ્રાણિયોના ભયથી સાધુ કે સાધ્વીએ જંગલ વિગેરેમાં પ્રવેશ કરવો નહીં કેમ કે સંયમ પાલન કરવું એજ સાધુ અને સાધ્વીનું મુખ્ય કર્તવ્ય માનવામાં આવેલ છે તેથી કોઈ પણ અકર્તવ્ય કાર્ય કરવું નહીં કે જેથી સંયમ પાલનમાં બાધા આવે એજ પ્રમાણે સિંહાદિના ભયથી 'णो रुक्खसि दुरुहिज्जा' વૃક્ષ પર પણ ચઢવું નહીં. તથા એ સિંહ વિગેરે હિંસક પ્રાણિયોના ભયથી 'णो महइमहालयंसि उदयंसि' અત્યંત ઉંડા અગાધ તલાવ વિગેરેના પાણીમાં પણ 'कायं विउसिज्जा' પ્રવેશ કરવો નહીં અર્થાત્ ઉંડા પાણીમાં જઈને ડૂબકી ખાઈ છુપાઈ જવું નહીં. 'णो वाडं वा सरणं वा सेणं वा' અથવા સિંહ વિગેરેના ભયથી વાડામાં કે શરણ એટલે કે સેના કે 'सत्थं वा कंखिज्जा' મિત્ર મંડલની પણ જીજ્ઞાસા કરવી નહીં પરંતુ 'अप्पुस्सुए जाव समाहिए' અલ્પ ઉત્સુક થઈને અર્થાત્ અવિમનસ્ક અગર ઉદાસીન ભાવવાળા થઈને યાવત્ સમાહિત અર્થાત્ સમાધિક યુક્ત એટલે કે શાંત ચિત્તવાળા થઈને 'तओ संजयामेव' સંયમ પૂર્વક જ

वा' भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद् ग्रामान्तरम् द्रवमानः गच्छन् 'अंतरा से विहं सिया' अन्तरा-मार्गमध्ये तस्य गच्छतः साधोः विहम्-अटवी रूपम् जनशून्यदीर्घमार्गः स्यात् 'से जं पुण विहं जाणिज्जा' स साधुः यदि पुनः विहम् अटवीरूपम् जनशून्यदीर्घपन्थानं जानीयात् 'इमंसि खलु विहंसि' अस्मिन् खलु विहे महाटवीरूपे जनशून्यदीर्घमार्गे 'बहवे आमोसगा' बहवः अनेके आमोषकाः चौराः 'उवगरणपडियाए' उपकरणप्रतिज्ञया वस्त्राद्युपकरणलाभेच्छया 'संपिडिया उवागच्छिज्जा' संपिण्डिताः एकत्रीभूय उपागच्छेयुः तर्हि 'नो तेसिं भीओ उम्मग्गेण गच्छिज्जा' नो तेषां-तेभ्यः चौरादिभ्यः भीतः त्रस्तः सन् उन्मार्गेण उत्पथेन गच्छेयुः 'जाव समाहीए' यावत्-अल्पौत्सुकः अविमनस्क एव समाहितः समाधियुक्तः सन् 'तओ संजयामेव' ततः

याने शान्तचित्त होकर 'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' संयमपूर्वक ही एक ग्राम से दूसरे ग्राम गमन करे जिस से संयम की विराधना नहीं हो 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से विहं सिया' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हो और दूसरे ग्राम जाते हुए उस साधु के मार्ग में यदि कोई विह-अर्थात् बीहर जंगल हो और 'से जं पुण विहं जाणिज्जा' यदि बीहर जंगल को इस प्रकार वक्ष्यमाण रीति से जानले कि 'इमंसि खलु विहंसि' इस बीहर भयंकर जंगल झार में 'बहवे आमोसगा' बहुत से आमोषक चौर डाकू वगैरह 'उवागरण पडियाए संपिंडिया उवागच्छिज्जा' वस्त्रादि उपकरण को ले लेनेकी इच्छा से एकत्रित होकर झुण्ड के झुण्ड आजाते हैं या आनेवाले हैं ऐसा जान ले तो भी 'णो तेसिं भीओ उम्मग्गेण' उन चौर डाकूओं का भय से त्रस्त होकर साधु और साध्वी उन्मार्ग से 'गच्छिज्जा' नहीं जाय अपितु 'जाव समाहीए' यावत् अल्प उत्सुक होकर ही उदासीनता के साथ शान्तचित्त होकर और

'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' એક ગામથી બીજે ગામ જવુ કે જેથી સંયમની વિરાધના થાય નહીં'. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' એ પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતા 'अंतरा से विहं सिया' એમના માર્ગમા ગાઢ જંગલ આવે 'से जं पुण विहं जाणिज्जा' અને તે જંગલને આ કહેવામાં આવનાર રીતે તે જાણે કે 'इमंसि खलु विहंसि' આ ભયંકર એવા ગાઢ જંગલમાં 'बहवे आमोसगा' ઘણા આમોષક અર્થાત્ ચોર લુટારાઓ 'उवगरणवडियाए' વસ્ત્રાદિ ઉપકરણોને લેવાની ઇચ્છાથી 'संपिंडिया' એકઠા થઇને 'उवागच्छिज्जा' આવી રહ્યા છે. તેમ જાણે તો પણ 'णो तेसिं भीओ उम्मग्गेण गच्छिज्जा' એ ચોર લુટારાઓના ડરથી ભય ભીત થઇને સાધુ કે સાધ્વીએ અવળા રસ્તેથી જવુ નહીં 'जाव समाहीए' પરંતુ યાવત્ અલ્પ ઉત્સુક થઇને ઉદાસીનપણાથી શાંતચિત્ત રાખીને અને સમાહિત અર્થાત્ સમાધિ

तदनन्तरम् संयतमेव यतनापूर्वकमेव 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद्ग्रामान्तरं दूयेत्-गच्छेत् ॥ सू० २७ ॥

मूलम्-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से आमोसगा संपिंडिया उवागच्छिज्जा, तेणं आमोसगा एवं वइज्जा आउसंतो ! समणा ! आहर एयं वत्थं वा पायं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा देहि निक्खिवाहि, तं नो दिज्जा निक्खिविज्जा, नो वंदिय वंदिय जाइज्जा, नो अंजलिं कट्टु जाइज्जा, नो कलुणपडियाए जाइज्जा, धम्मियाए जायणाए जाइज्जा, तुसिणीयभावेण वा तेणं आमोसगा सयं करणिज्जंति कट्टु अक्कोसंति वा जाव उद्दविंति वा वत्थं वा पायं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा अच्छिदिज्ज वा जाव परिट्ठविज्ज वा, तं नो गामसंसारियं कुज्जा, नो रायसंसारियं कुज्जा, नो परं उवसंकमित्तु बूया-आउसंतो ! गाहावई, एए खलु आमोसगा उवगरणपडियाए सयं करणिज्जंति कट्टु अक्कोसंति वा जाव परिट्ठवंति वा, एयप्पगारं मणं वा वायं वा नो पुरओ कट्टु विहरिज्जा, अप्पुस्सुए जाव समाहीए तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा, एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं, जं सव्वट्ठेहिं सहिए सया जएज्जासि त्तिबेमि॥२८॥

इरियाज्झयणस्स तइओद्देसो समत्तो,

तइयं इरियाज्झयणं समत्तं ।

समाहित-अर्थात् समाधि युक्त होकर 'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' संयम पूर्वक ही एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाय जिससे संयम की विराधना नहीं हो क्योंकि संयम नियम व्रत का पालन करना ही संयमशील साधु और साध्वी का मुख्य उद्देश माना जाता है इसलिये हमेशा संयम पालन करना परम कर्तव्य समझना चाहिये ॥सू० २७॥

युक्त थईने 'तओ सजयामेव' सयम पूर्वक ज 'गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' એક ગામથી બીજે ગામ જવુ. કે જેથી સયમની વિરાધના થાય નહીં. કેમ કે-સયમ નિયમ અને વ્રતોનું પાલન કરવુ એજ સાધુ અને સાધ્વીનો મુખ્ય ઉદ્દેશ માનવામાં આવે છે. તેથી હમેશા સંયમ પાલન કરવું એને જ પોતાનું કર્તવ્ય સમજવુ. ॥ સૂ. ૨૭ ॥

छाया स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं दूयमानः अन्तरा तस्य आमोषकाः संपिण्डिताः उपागच्छेयुः, ते खलु आमोषकाः एवं वदेयुः आयुष्मन्तः श्रमणाः ! आहर, एतद् वस्त्रं वा पात्रं वा कम्बलं वा पादप्रोञ्छनं वा देहि निक्षिप, तं नो दद्यात् निक्षिपेद् वा, नो वन्दित्वा वन्दित्वा याचेत, नो अञ्जलिं कृत्वा याचेत, नो करुणप्रतिज्ञया याचेत, धार्मिक्या याचनया याचेत, तूष्णीकभावेन वा, ते खलु आमोषकाः स्वयंकरणीयमितिकृत्वा आक्रोशन्ति वा यावद् उद्द्रावयन्ति वा. वस्त्रं वा पात्रं वा कम्बलं वा पादप्रोञ्छनं वा आच्छिन्द्युर्वा यावत् परिष्ठापयेयुर्वा, तं नो ग्रामसंसारणीयं कुर्यात्, नो राजसंसारणीयं कुर्यात्, नो परम् उपसंक्रम्य ब्रूयात्–आयुष्मन् ! गृहपते ! एते खलु आमोषकाः उपकरणप्रतिज्ञया स्वयं करणीयमितिकृत्वा आक्रोशन्ति वा यावत् परिष्ठापयन्ति वा, एतत्प्रकारं मनो वा वाचं वा नो पुरतः कृत्वा विहरेत्, अल्पोत्सुको यावत् समाहितः ततः संयतमेव ग्रामानुग्रामम् दूयेत, एतत् खलु भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम् यत् सर्वार्थैः सहितः समितः यतेत इति ब्रवीमि । ईर्याध्ययनस्य तृतीयोदेशः समाप्तः । ईर्याध्ययनं समाप्तम् ॥ सू० २८ ॥

टीका–सम्प्रति ईर्याध्ययनस्य वक्तव्यतामुपसंहरन्नाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे ग्रामानुग्रामम्–ग्रामान्तरम् दूयमानः गच्छन्' 'अंतरा से आमोसगा संपिंडिया गच्छिज्जा' अन्तरा–मार्गमध्ये तस्य गच्छतः साधोः आमोषका–चौराः संपिण्डिताः संघीभूता एकत्रीभूय आगच्छेयुः–उपस्थिताः स्युः, अथच 'तेणं आमोसगा एवं वइज्जा' ते खलु आमोषकाः स्तेनाः एवम्–वक्ष्यमाणरीत्या यदि वदेयुः–कथयेयुः–'आउसंतो ! समणा !' आयुष्मन्तः ! श्रमणाः 'आहर एयं वत्थं वा पायं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा' आहर–आनय एतद् वस्त्रं वा पात्रं वा, कम्बलं वा पादप्रोंछनं वा 'देहि

अब ईर्याध्ययन की वक्तव्यता का उपसंहार करते हुए कहते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हो और ग्रामान्तर जाते हुए उस साधु को 'अंतरा से आमोसगा संपिंडिया गच्छिज्जा' मार्ग के मध्य में यदि कोई आमोषक अर्थात् चोर डाकू का संघ आजाय और 'तेणं आमोसगा एवं वइज्जा' वे चोर डाकू का समुदाय यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से बोले कि 'आउसंतो समणा' हे आयुष्मन् ! भगवन् ! श्रमण साधु 'आहर एयं वत्थं वा पायं वा कंबलं वा पायपुछणं वा' यह वस्त्र, या पात्र

હવે ઈર્યાધ્યયનના કથનનો ઉપસંહાર કરતા સૂત્રકાર કહે છે–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'गामाणुगाम दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતા 'अंतरा से आमोसगा संपिंडिया गच्छिज्जा' એ સાધુને માર્ગમાં જો કોઈ ચોર લુટારાનું ટોળું આવી જાય અને 'से णं आमोसगा एवं वइज्जा' અને તે ચોર લુટારાઓ જો એમ કહે કે–'आउसंतो समणा' હે આયુષ્મન્!

निक्खिवाहि' देहि निक्षिप-संस्थापय अत्र वस्त्रादिकमितिरीत्या यदि स्तेनाः वस्त्रादिकं याचेरन् तर्हि 'तं नो दिज्जा निक्खिविज्जा' तद् वस्त्रादिकं चतुर्विधमुपकरणं नो दद्यात् नो निक्षिपेद् वा 'नो वंदिय वंदिय जाइज्जा' नो वा वन्दित्वा वन्दित्वा याचेत् यदि हठात् स्तेनाः साधूनां वस्त्रादिकम् गृह्णीयुतर्हि तान् स्तेनान् प्रणम्य वस्त्रादिकं नो याचेत 'नो अंजलिं कट्टु जाइज्जा' नो वा अञ्जलिं कृत्वा दीनः सन् याचेत 'नो कलुणपडियाए जाइज्जा' नो वा करुण-प्रतिज्ञया करुणापूर्वकं याचेत, अपितु 'धम्मियाए जायणाए जाइज्जा' धार्मिक्या धर्मपरिपूर्णया याचनया धर्मोपदेशपूर्वकं याचेत 'तुसिणीयभावेण वा' तूष्णीकभावेन-तूष्णीकोभूत्वा वा

या कम्बल या पादप्रोंछन 'देहि णिक्खिवाहि' हम को देदो अर्थात् यहां पर वस्त्रादि को रख दो इस प्रकार यदि वे चोर वगैरह वस्त्रादि की याचना करे तो 'तं नो दिज्जा णिक्खिविज्जा' वह साधु उस वस्त्रादि को या चतुर्विध उपकरण जात को नहीं दे और उन चोर डाकुओं के सामने भी नहीं रक्खे और यदि वे चोर डाकू जबरदस्ती साधु से वस्त्रादि चतुर्विध उपकरण जात के लेले या छीन ले तो उस वस्त्रादि को वापस लेने के लिये 'णो वंदिय वंदिय जाइज्जा' साधु बार बार वन्दना नमस्कार या प्रणाम कर याचना नहीं करे और 'णो अंजलिं कट्टु जाइज्जा' अञ्जलि बान्ध कर अर्थात् हाथ जोडकर भी दीन दुःखी होकर साधु उन चोर डाकूओं से जबरदस्ती छीनकर लिये हुए वस्त्रादि चतुर्विध उपकरण जात की याचना नहीं करे 'णो कलुणपडियाए जाइज्जा' एवं करुणापूर्वक अपहृत वस्त्रादि की याचना नहीं करे अपितु 'धम्मियाए जायणाए जाइज्जा' धार्मिक उपदेश पूर्वक ही अपहृत वस्त्रादि की याचना करे या 'तुसिणीयभावेण वा'

ભગવન્! શ્રમણ! 'आहर एय वत्थं वा पायं वा' આ વસ્ત્ર કે પાત્ર અથવા 'कंबलं वा पाय-पुंछणं वा' કંબળ કે પાદપ્રોંછન વસ્ત્ર 'देहि निक्खिवाहि' અમને આપી દો અર્થાત્ આ તમારાવસ્ત્રાદિ ઉપકરણો અહીંયા મૂકી દો આ રીતે તે ચોર વિગેરે વસ્ત્રાદિની યાચના કરે તો 'तं नो दिज्जा' સાધુએ વસ્ત્રાદિ ચતુર્વિધ ઉપકરણો તેમને આપવા નહીં 'निक्खि-विज्जा' તેમજ તેમની સામે પણ રાખવા નહીં. અને જો તે ચોર લુટારા જોરજુલમથી તેમની પાસેથી વસ્ત્રાદિ ઉપકરણોને લુટવી લે કે બલાત્કારથી લઈ લે તો એ વસ્ત્રાદિ ઉપકરણોને પાછા મેળવવા માટે સાધુએ તેમને 'नो वंदिय वंदिय जाइज्जा' વારવાર વંદના કરી કરીને તે ફરી ફરીને પાછા માગવા નહીં તથા 'नो अंजलिं कट्टु जाइज्जा' અંજલી કરીને અર્થાત્ હાથ જોડીને પણ દુખીની માફક થઈને સાધુએ એ ચોર લુટારા પાસેથી એ વસ્ત્રાદિ ઉપકરણોને પાછા માગવા નહીં'. તથા 'नो कलुणपडियाए जाइज्जा' કરૂણા પૂર્વક અર્થાત્ દયાર્દ્ર થઈને પણ એ હરણ કરેલા વસ્ત્રાદિની યાચના કરવી નહીં'. પરંતુ 'धम्मियाए जायणाए जाइज्जा' ધાર્મિક ઉપદેશ પૂર્વક જ તે હરણ કરેલા વસ્ત્રાદિ ઉપકરણોની માગણી કરવી અથવા 'तुसिणीय भावेण वा' મૌન જ રહેવુ 'ते णं आमोसगा

याचेत 'तेणं आमोसगा सयं करणिज्जंति कट्टु अक्कोसंति वा' ते खलु आमोषकाः स्तेनाः स्वयं करणीयम्-स्वकरणीयम् स्वकर्तव्यमितिकृत्वा यदि आक्रोशन्ति आक्रोशेयुः 'जाव उद्दविंति वा' यावद् उद्द्रावयन्ति वा 'वत्थं वा पायं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा' वस्त्रं वा पात्रं वा कम्बलं वा पादप्रोञ्छनं वा 'अच्छिंदिज्ज वा जाव परिट्ठविज्ज वा' यदि आच्छिन्द्युः हठाद् गृह्णीयुः यावद्-परिष्ठापयेयुर्वा क्वचिद् भूमौ परिष्ठापनं कुर्युस्तर्हि 'तं नो गामसंसारियं कुज्जा' तद् वस्त्राद्यपहरणं नो ग्रामसंसारणीयम् ग्रामे प्रचारणं कुर्यात्, ग्रामादौ न कस्मैचित् तत् कथनीयम् 'नो रायसंसारियं कुज्जा' नो राजसंसारणीयं नापि राजकुलादौ तस्य वस्त्राद्यपहरणस्य प्रचारं कुर्यात् 'नो परं उवसंकमित्तु बूया' नो परं कञ्चिद् गृहस्थं वा उपसंक्रम्य-उपगम्य ब्रूयात्-चौरचेष्टितं वस्त्राद्यपहरणरूपं कथयेत् कुत्रापि तस्य प्रचारं न कुर्यादित्यर्थः, कया रीत्या प्रचारं न कुर्यादित्याह-'आउसंतो ! गाहावई' हे आयुष्मन् ! गृहपते, 'एए खलु आमोसगा' एते खलु आमोषकाः वस्त्राद्यपहरणकर्तारश्चौराः 'उवगरणपडियाए' उपकरण-

चुपचाप ही मौन धारण पूर्वक याचना करे-'ते णं आमोसगा सयं करणिज्जंति कट्टु अक्कोसंति' वे आमोषक चोर डाकू यदि अपना कर्तव्य समझकर जोर से चिल्लाय और 'जाव उद्दविंति वा' यावत् दण्डे से मारे या जीवन से रहित करना चाहे अथवा 'वत्थं वा पायं वा कंबलं वा पादपुंछणं वा' अपहृत वस्त्रादि चतुर्विध उपकरण जातको 'अच्छिंदिज्ज वा जाव परिट्ठविज्ज वा' वहां पर या कहीं दूसरे स्थान पर छोड दे तो 'तं नो गामसंसारियं कुज्जा' साधु उस वस्त्रादि को छीन लेने की बात का ग्राममें प्रचार नहीं करे अर्थात् जबरदस्ती छीनकर लिये हुए वस्त्रादि को छीन लेने की बात ग्रामादि में किसी को भी नहीं कहे एवं 'णो रायसंसारियं कुज्जा' राजकुल में भी वस्त्रादि के अपहरण का प्रचार प्रसार नहीं करे अर्थात् 'णो परं उवसंकमित्तु बूया' एवं किसी गृहस्थ के पास भी नहीं कहे हे आयुष्मन् ! गृहपति ! ये चोर 'एए खलु आमोसगा उवगरणपडियाए' लोग वस्त्रादि को ले लेने की इच्छा से वस्त्रादि का

सयं करणिज्जं तिकट्टु' ते चोर लुटाराओ जो पोतानुं कर्तव्य समजीने 'अक्कोसंति वा' जोर जोरथी अवाज करे अथवा 'जाव उद्दविंति वा' यावत् दंडाथी मारे अगर जीवन रहित करवा ईच्छे अथवा 'वत्थं वा पायं वा कंबलं वा पादपुछणं वा' हरण करेल वस्त्रादि चतुर्विध उपकरणोने 'अच्छिंदिज्ज वा जाव परिट्ठविज्ज वा' त्यां ज अगर कोई बीजा स्थान पर फेंकी दे अथवा लई जाय पण 'तं नो गामससारियं कुज्जा' साधुओ ते वस्त्रादि लुटयानी वात गाममां जई कोईपण गाममा ससारी लोकोने कहेवी नहीं. तथा 'नो राजससारिय कुज्जा' राजकुळमां पण वस्त्रादि अपहरणनी वात कहेवी नहीं. तथा 'नो परं उवसंकमित्तु बूया' कोई अन्य गृहस्थनी पासे जईने पण ओ वस्त्रादि हरणनी वात कहेवी नही जेम के 'आउसंतो गाहावइ एए खलु आमोसगा' हे आयुष्मन् गृह-

चओवचइयाइं विप्परिणामधम्माइं भवंतीति अक्खायाइं ॥सू० १॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा इमान् वागाचारान् श्रुत्वा निशम्य इमान् अनाचारान् अनाचीर्णपूर्वान् जानीयात्-ये क्रोधाद् वा वाचं विप्रयुञ्जति ये मानेन वा वाचं विप्रयुञ्जन्ति ये मायया वा वाचं विप्रयुञ्जन्ति ये लोभाद् वा वाच विप्रयुञ्जन्ति ये जानाना वा परुषं वदन्ति अजानाना वा परुषं वदन्ति सर्वं चैतत् सावद्यं वर्जयेद् विवेकमादाय, ध्रुवं चैतत् जानीयात् अध्रुवं चैतत् जानीयात् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा लब्ध्वा नो लब्ध्वा भुक्त्वा नो भुक्त्वा अथवा आगतः, अथवा नो आगतः, अथवा एति अथवा नो एति अथवा एष्यति अथवा नो एष्यति अत्रापि आगतः, अत्रापि नो आगतः, अत्रापि एति, अत्रापि नो एति अत्रापि एष्यति, अत्रापि नो एष्यति. अनुविचिन्त्य निष्ठाभाषी समित्या संयतः भाषां भाषेत, तद्यथा-एकवचनम् १ द्विवचनम् २ बहुवचनम् ३ स्त्रीवचनम् ४ पुरुषवचनम् ५ नपुंसकवचनम् ६ अध्यात्मवचनम् ७ उपनीतवचनम् ८ अपनीतवचनम् ९ उपनीतापनीतवचनम् १० अपनीतोपनीतवचनम् ११ अतीतवचनम् १२ प्रत्युत्पन्नवचनम् १३ अनागतवचनम् १४ प्रत्यक्षवचनम् १५ परोक्षवचनम् १६ स एकवचनं वदिष्यामीति एकवचनम् वदेत् यावत् परोक्षवचनं वदिष्यामीति परोक्षवचनम् वदेत्, स्त्री वा एषा, पुरुषो वा एषः, नपुंसक वा एतत्, एतद् वा चैतद् अन्यद् वा चैतत्, अनुविचिन्त्य निष्ठाभाषी समित्या संयतः भाषां भाषेत, इत्येतानि आयतनानि उपातिक्रम्य, अथ भिक्षुः जानीयात् चत्वारि भाषाजातानि तद् यथा-सत्यमेकं प्रथमं भाषाजातम् (१) द्वितीया मृषा (२) तृतीया सत्यमृषा (३) या नैव सत्या नैव मृषा नैव सत्यामृषा असत्यामृषा नाम तत् चतुर्थ भाषा जातम्, अथ ब्रवीमि ये अतीता ये प्रत्युत्पन्ना ये अनागता अर्हन्तो भगवन्तः सर्वे ते एतानि चैव चत्वारि भाषाजातानि अभाषन्त वा भाषन्ते वा भाषिष्यन्ते वा व्यजिज्ञपन् वा विज्ञापयिष्यन्ति वा विज्ञापयन्ति, सर्वाणि च एतानि अचित्तानि वर्णवन्ति, गन्धवन्ति, रसवन्ति, स्पर्शवन्ति, चयोपचयिकानि विपरिणामधर्माणि भवन्तीति आख्यातानि ॥ सू० १॥

टीका-'पूर्वम् ईर्यासमित्यध्ययने विशुद्धपिण्डानयनार्थं गमनविधिः प्रतिपादितः तत्र च गतेन मार्गेण वा कीदृशं वचनं वक्तव्यं कीदृशञ्च वचनं न वक्तव्यमित्यनेन प्रागस्य भाषा-

चतुर्थ भाषाजात अध्ययन प्रारंभ

पहले ईर्या समिति नाम के तृतीय अध्ययन में विशुद्ध भिक्षा लाने के लिये गमन विधि बतलायी गयी है, उस भिक्षा लाने के लिए गये हुए या जाते हुए साधु और साध्वी को मार्ग के लिये मध्य में किस प्रकार का वचन बोलना चाहिये

ચોથા ભાષાજાત અધ્યયનનો પ્રારંભ

આ પહેલાં ઈર્યાસમિતિ નામના ત્રીજા અધ્યયનમાં વિશુદ્ધ ભિક્ષા લાવવા માટે ગમનવિધિ બતાવવામાં આવી છે. એ ભિક્ષા લાવવા માટે ગયેલા કે જતા સાધુ સાધ્વીને માર્ગમાં કેવા પ્રકારની વાણી બોલવી અને કેવા પ્રકારની વાણી ન બોલવી એ કથન

जाताध्ययनस्य चत्वारि अनुयोगद्वाराणि भवन्ति तत्र द्रव्यजातस्य उत्पत्तिजात-पर्यवजात-अन्तरजात-ग्रहणजातभेदेन चातुर्विध्यं भवति, तत्र यानि द्रव्याणि भाषावर्गणान्तःपातितया काययोगेन गृहीतानि वाग्योगेन निसृष्टानि भूत्वा भाषात्वेन प्रादुर्भूयन्ते तदुत्पत्तिजातमुच्यते, एतावता भाषात्वेन उत्पन्नं द्रव्यम् उत्पत्तिजातमिति फलितम्, यानि पुनर्द्रव्याणि तैरेव वाग्निसृष्टभाषाद्रव्यैर्विश्रेणिस्थानि भाषावर्गणान्तःपातीनि भूत्वा निसृष्टद्रव्यपराघातेन भाषापर्यायत्वेनोत्पद्यन्ते तानि द्रव्याणि पर्यवजातशब्देन व्यपदिश्यन्ते, यानि पुनर्द्रव्याणि अन्तराले समश्रेण्यामेव निसृष्टद्रव्यमिश्रितानि भूत्वा भाषापरिणामं भजन्ते तानि द्रव्याणि अन्तरजातशब्देन व्यवह्रियन्ते, यानि तु द्रव्याणि समश्रेणिविश्रेणिस्थानि भूत्वा भाषात्वेन

और किस प्रकार का वचन नहीं बोलना चाहिये इस के कथन से प्राप्त भाषा जात नामका अध्ययन आरम्भ किया जाता है—भाषा जात अध्ययन के चार अनुयोगद्वार होते हैं, उनमें द्रव्यजात के १–उत्पत्ति जात, २–पर्यवजात, ३–अन्तर जात, और ४–ग्रहण जात के भेदों से चार भेद होते हैं उन में जो द्रव्य, भाषा वर्गणा के अन्दर आ जाने से काययोग से गृहीत होते है और वाग्योग से बाहर निकाले जाने पर भाषा रूपमें उत्पन्न होते हैं उस द्रव्य जात को उत्पत्ति जात कहते हैं, अर्थात् भाषा रूप से उत्पन्न द्रव्य उत्पत्ति जात कहलाता है और जो द्रव्य उन्हीं वाग् निसृष्ट भाषा द्रव्यों से विश्रेणिस्थ होते हुए भाषा वर्गणा के अन्दर पड़कर निसृष्ट—बाहर निकाले गये द्रव्यों के पराघात से भाषापर्यायके रूपमें उत्पन्न होते हैं उन द्रव्योंको पर्यवजात शब्द से व्यवहार किया जाता है और जो द्रव्य मध्य में समश्रेणी में ही रहते हुए निसृष्ट—बाहर निकाले गये द्रव्यों से मिश्रित होकर भाषा रूप में परिणत हो जाते हैं उन द्रव्यों को अन्तर जात शब्द से व्यवहार किया जाता है किन्तु जो द्रव्य समश्रेणी और विश्रेणी में रहते हुए भाषा रूप में परिणत होते हुए कर्ण-

---

સંબંધી આ ભાષાજાત નામના અધ્યયનનો પ્રારંભ કરવામાં આવે છે. ભાષાજાત અધ્યયનના ચાર અનુયોગ દ્વાર છે, તેમાં દ્રવ્યજાતના ઉત્પત્તિજાત ૧, પર્યવજાત ૨, અંતરજાત ૩, અને ગ્રહણજાત ૪ ના ભેદથી ચાર ભેદ થાય છે. તેમાં દ્રવ્ય, ભાષા વર્ગણામાં આવી જવાથી કાયયોગથી ગ્રહીત હોય છે. અને વાગ્ યોગથી બહાર કઢાડવાથી ભાષાપણાથી ઉત્પન્ન થાય છે. એ દ્રવ્ય જાતને ઉત્પત્તિ જાત કહે છે. અર્થાત્ ભાષાપણાથી ઉત્પન્ન થયેલ દ્રવ્ય ઉત્પત્તિ જાત કહેવાય છે અને જે દ્રવ્ય એ જ વાણીથી નીકળેલ ભાષા દ્રવ્યોથી વિશ્રેણિસ્થ થઈને ભાષા વર્ગણાની અંદર પડીને બહાર કઢાડવામાં આવેલ દ્રવ્યોના અથડાવાથી ભાષાપર્યાયરૂપે ઉત્પન્ન થાય છે. એ દ્રવ્યોનો પર્યવજાત શબ્દથી વ્યવહાર કરવામાં આવે છે. પરંતુ જે દ્રવ્ય સમશ્રેણી અને વિશ્રેણીમાં રહીને ભાષાપણાથી પરિણત થઈને કર્ણ શષ્કુલીના વિવરમાં અર્થાત્ કાનની અંદર

परिणतानि कर्णशष्कुलीविवरप्रविष्टानि गृह्यन्ते तानि खलु द्रव्यः अनन्तप्रदेशिकानि क्षेत्रतः असंख्येयप्रदेशावगाढानि, कालतः एकद्वित्र्यादि यावदसंख्येयसमयस्थितिकानि भावतो वर्णगन्धरसस्पर्शवन्ति तानि चैवंभूतानि द्रव्याणि ग्रहणजातशब्देन व्यपदिश्यन्ते, यस्मिन् क्षेत्रे भाषाजातं व्यावर्णितं भवति यावन्मात्रं वा क्षेत्रं स्पृशति तत् क्षेत्रजातं बोध्यम्, एवं यस्मिन् काले भाषाजातं व्यावर्ण्यते तत् कालजातमवगन्तव्यम्, तानि एव खलु उत्पत्ति पर्यवान्तर-गृहणद्रव्याणि यदा शब्दोऽयमिति श्रोतुर्बुद्धिं जनयन्ति तद् भावजातमुच्यते, अत्र तु द्रव्य-भाषाजातस्याधिकारो बोध्यः, द्रव्यस्यैव प्राधान्येन विवक्षितत्वात्, तथा द्रव्यस्य विशिष्टा-वस्थाया भावरूपत्वेन भावभाषाजातस्यापि अधिकारो ज्ञेयः तत्र यद्यपि द्वयोरपि उद्देशयोः

शष्कुलि के विवर में अर्थात् कान के अन्दर प्रविष्ट होकर गृहीत होते हैं वे सभी द्रव्य द्रव्य की अपेक्षा से अनन्त प्रदेशवाले और क्षेत्र की अपेक्षा से असंख्येय अपरिगणित समय (क्षण) में रहने वाले होते हैं और भाव की अपेक्षा से वर्ण गन्ध रस और स्पर्शवाले उन द्रव्यों को ग्रहण जात शब्द से व्यवहार किया जाता है और जिस क्षेत्र में भाषा जात व्यावर्णित होता है एवं जितने क्षेत्र को स्पर्श करता है उस भाषा जात को क्षेत्रजात कहते हैं इस प्रकार जिस काल में भाषाजात व्यावर्णित होता है उस भाषाजात को कालजात कहते हैं, वही पूर्वोक्त उत्पत्ति-पर्यव-अन्तर और ग्रहण रूप चार प्रकार के द्रव्य जब श्रोता को 'यह शब्द है' इस प्रकार की बुद्धि को उत्पन्न करते हैं उस को भावजात कहते हैं यहां तो केवल द्रव्य भाषाजात का ही अधिकार सम-झना चाहिये क्योंकि इस भाषाजात अध्ययन में प्रधान रूप से द्रव्य ही विव क्षित है और द्रव्य की विशिष्ट अवस्था को ही भाव रूप होने से भाव भाषा-जात का भी अधिकार समझना चाहिये, इस भाषाजात अध्ययन के दोनों

પ્રવેશ કરીને ગૃહીત થાય છે એ બધા દ્રવ્ય દ્રવ્યની અપેક્ષાથી અનન્ત પ્રદેશવાળા અને ક્ષેત્રની અપેક્ષાથી અસંખ્યેય પ્રદેશમાં વ્યાપ્ત થાય છે અને કાળની અપેક્ષાથી એક, બે, ત્રણ અને ચાર વિગેરે અસંખ્યેય અપરિગણિત સમય (ક્ષણ) મા રહેનારા હોય છે. અને ભાવની અપેક્ષાથી વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શવાળા એ દ્રવ્યોને ગ્રહણ જાત શબ્દોથી વ્યવહાર કરાય છે. અને જે ક્ષેત્રમા ભાષાજાત વર્ણિત થાય છે, અને જેટલા ક્ષેત્રનો સ્પર્શ કરે છે. એ ભાષાજાતને ક્ષેત્રજાત કહે છે આ પ્રમાણે જે કાળમા ભાષાજાત વર્ણિત થાય છે એ ભાષાજાતને કાળજાત કહે છે. એજ પૂર્વોક્ત ઉત્પત્તિ પર્યવ, અંતર અને ગ્રહણરૂપ ચાર પ્રકારના દ્રવ્ય જ્યારે શ્રોતાને આ શબ્દ છે એ રીતની બુદ્ધિ ઉત્પન્ન કરે છે, તેને ભાવજાત કહે છે અહીંયા તો કેવળ દ્રવ્ય ભાષાજાતનો જ અધિકાર સમજવો. કેમ કે-આ ભાષાજાત અધ્યયનમા મુખ્ય રીતે દ્રવ્ય જ વિવક્ષિત થયેલ છે અને દ્રવ્યની વિશેષ અવસ્થાને જ ભાવરૂપ હોવાથી ભાવભાષા જાતનો પણ અધિકાર સમજવો.

साधूनां साध्वीनाञ्च कीदृशं वचनं वक्तव्यं कीदृशं च वचनं न वक्तव्यमित्येवं वचनविशुद्धिकारकतया वर्णनं कृतं वर्तते तथापि किञ्चिद् अवान्तरविशेषोऽस्त्येव, तथाहि प्रथमोद्देशके एकवचनादि षोडशविधवचनविभागः, एवम् एवंभूतं वचनं भाषितव्य नैवंभूतं वचनं भाषितव्यमिति च व्यावर्णितमस्ति, द्वितीयोद्देशके तु क्रोधादिनामुत्पत्तिर्यथा न भवति तथा भाषणीयम् इति विशेषो बोधव्यः, उक्तञ्च–'सव्वेऽवि य वयणविसोहिकारगा तहवि अत्थि उ विसेसो। वयणविभत्ती पढमे उप्पत्ती वज्जणा बीए॥ इति। सर्वावपि च वचनविशोधिकारको तथापि अस्ति तु विशेषः। वचनविभक्तिः प्रथमे उत्पत्तिवर्जनं द्वितीये ॥ इति। सम्प्रति साधूनां साध्वीनाञ्च कीदृशं वचनं वक्तव्यं कीदृशी भाषा भाषितव्या इत्येवं रीत्या वर्णयितु-

ही उद्देशो में यद्यपि साधु और साध्वी को किस प्रकार का वचन बोलना चाहिये और किस प्रकार का वचन नहीं बोलना चाहिये इस तरह वचन की विशुद्धि कारक के रूप में वर्णन किया गया है तथापि (फिर भी) कुछ न कुछ अवान्तर विशेषता है ही, जैसे कि–प्रथम उद्देशक में एक वचनादि सोलह प्रकार का वचनविभाग किया गया है और ऐसा वचन बोलना चाहिये ऐसा वचन नहीं बोलना चाहिये इसका भी वर्णन किया गया है किन्तु द्वितीय उद्देशक में क्रोधादि जिस से उत्पन्न नहीं हो ऐसा वचन बोलना चाहिये इस तरह दोनों उद्देशकों में परस्पर विशेषता समझनी चाहिये कहा भी है–'सव्वेऽवि य वयणकारगा तहविअत्थि उ विसेसो। वयणविभत्ती पढमे उप्पत्ती वज्जणा बीए' इति सर्वावपि च वचनविशोधिकारको तथापि अस्ति तु विशेषः वचन विभक्तिः प्रथमे उत्पत्ति वर्जने द्वितीये ॥ इति॥

अब साधु और साध्वी को किस प्रकारका वचन बोलना चाहिये और किस तरह की भाषा का प्रयोग करना चाहिये यह बतलाते हैं–

આ ભાષાજાત અધ્યયનના બન્ને ઉદ્દેશામાં જો કે સાધુ અને સાધ્વીએ કેવા પ્રકારના વચન બોલવા અને કેવા પ્રકારના વચન ન બોલવા એ પ્રમાણે વચનની વિશુદ્ધિરૂપમા વર્ણન કરવામા આવેલ છે તો પણ કંઈને કંઈ અવાન્તર વિશેષતા છે જ જેમ કે–પહેલા ઉદ્દેશામા એક વચનાદિ સોળ પ્રકારના વચન વિભાગ કરવામા આવેલ છે અને એવા વચન બોલવા જોઈએ અને એવા વચન ન બોલવા જોઈએ એ પ્રકારનું પણ વર્ણન કરાયેલ છે પરંતુ બીજા ઉદ્દેશામાં જેનાથી ક્રોધ વિગેરે ઉત્પન્ન ન થાય એવા વચન બોલવા જોઈએ એ બતાવેલ છે આ રીતે બેઉ ઉદ્દેશામા પરસ્પર વિશેષતા સમજવી કહ્યું પણ છે.–

सव्वेऽवि य वयणविसोहि कारगा तहवि अत्थि उ विसेसो
वयणविभत्ती पढमे उप्पत्ती वज्जणा बीए इति

હવે સાધુ અને સાધ્વીને કેવા પ્રકારનુ વચન બોલવુ જોઈએ અને કેવી ભાષાનો પ્રયોગ કરવો જોઈએ તે સૂત્રકાર કહે છે–

माह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स संयमवान् भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'इमाइं वयायाराइं सुच्चा निसम्म' इमान् अन्तःकरणनिष्पन्नान् वक्ष्यमाणान वागाचारान् वाग्व्यापारान् शब्दा· चारान् इत्यर्थः श्रुत्वा निशम्य–हृदि निश्चित्य ज्ञात्वा भाषासमित्या समितः सहितः सावधान· पूर्वकं भाषां भाषेत इत्यग्रेणान्वयः तत्र साधूनां साध्वीनाञ्च यादृशी भाषा न भाषितव्या तां ज्ञापयितुं दर्शयन्नाह 'इमाइ अणायाराइं अणारियपुव्वाइं जाणिज्जा' इमान् वक्ष्यमाणप्रकारान् अनाचारान्–साधूनां साध्वीनाञ्च भाषणायोग्यान्, अनाचीर्णपूर्वान्–पूर्वसाधुभिः पूर्वसाध्वी· भिश्च अनाचीर्णान् अव्यवहृतान् न कदाचिदपि प्राक्काले प्रयुक्तान् एतादृशान् वचनजातान् परिवर्जयितु जानीयात्, तथाहि 'जे कोहा वा वायं विउंजंति' ये जनाः क्रोधाद् वा वाचं विप्रयुञ्जन्ति–प्रयुञ्जते 'जे माणा वा वायं विउंजंति' ये जना मानाद्–अभिमानाद् मिथ्या-

---

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षु की साध्वी 'इमाइं वयायाराइं सुच्चा निसम्म' इन अन्तःकरण से निष्पन्न होनेवाले वक्ष्यमाण वाग् व्यापार रूप शब्द सम्बन्धी आचारों को सुनकर और हृदय में उसके तात्पर्य का अवधारण कर अर्थात् समझबूझकर भाषा समिति से समित और सहित होकर अत्यन्त सावधान पूर्वक ही भाषा का प्रयोग करें इस अग्रिम वक्ष्यमाण क्रिया के साथ सम्बन्ध जानना चाहिये, अब साधु और साध्वी को जिस तरह की भाषा नहीं बोलनी चाहिये उसको समझाने के लिये दिखलाते हुए कहते हैं कि 'इमाइं अणायाराइं' इस प्रकार के वक्ष्यमाण रूपसे साधु साध्वी के लिये नहीं बोलने योग्य और 'अणारिय पुव्वाइं जाणिज्जा' पहले के भी साधु और साध्वी से कभी भी नहीं बोले गये इस तरह के वचन जात को छोड देनेके लिये कहते हैं कि 'जे कोहा वा वायं वि उंजंति' जो मनुष्य क्रोध से वचनों का प्रयोग करते हैं तथा 'जे माणा वा वायं

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' ते पूर्वोक्त संयमशील साधु अने साध्वी 'इमाइं वयायाराइं सुच्चा' आ अंतःकरणमांथी उत्पन्न थवावाळा वक्ष्यमाण वाग् व्यापार रूप शब्द संबंधी आचारोने सांभळीने अने 'निसम्म'तेने हृदयमां धारण करीने अर्थात बराबर समजीने भाषा समितिथी समित अने सहित थईने अत्यंत सावधानी पूर्वक ज भाषानो प्रयोग करवो. आगळ कहेवामां आवनार क्रियानी साथे आनो संबंध समजवो.

हवे साधु अने साध्वीओ जे प्रकारनी भाषा न बोलवी जोईए ते समजाववा माटे कहे छे के 'इमाइ अणायाराइ अणारियपुव्वाइं जाणिज्जा' आ रीतना आगळ कहेवानारा वचनो साधु साध्वीओए न बोलवा योग्य अने पहेलाना साधु के साध्वीथी पण क्यारेय नहीं बोलायेला एवा प्रकारना वचन समूहनो त्याग करवा माटे कहे छे–'जे कोहा वा वाय विउंजंति' जे मनुष्य क्रोधथी वचनोनो प्रयोग करे छे, तथा 'जे माणा वा वाय विउंजंति' जे मनुष्य मिथ्याभिमानथी वचन विन्यास करे छे. तथा 'जे मायाए

भिमानाद् वा वाचं विप्रयुञ्जन्ति प्रयुञ्जते 'जे मायाए वा वायं विउंजंति' ये जना मायया मोहाद् वा वाचं विप्रयुञ्जन्ति शब्दान् प्रयुञ्जते 'जे लोभा वा वायं विउंजंति' ये जना लोभाद् वा वाचं विप्रयुञ्जन्ति वाग्व्यापारं कुर्वन्ति भाषन्ते इत्यर्थः, तत्र क्रोधाद् यथा--चौरस्त्वम्, नीचस्त्वम् इत्यादि, मानाद् यथा- अहम् उत्तमजातिरस्मि, त्वं हीन जातिरसि इत्यादि, मायया यथा ग्लानोऽहम्, अन्य सन्देशकं वा केनाऽप्युपायेन सावद्यकमुक्त्वा सहसा ममैतदायात मित्येवं मिथ्यादुष्कृतं करोति इत्यादि। लोभाद् यथा अहम् अनेन प्रकारेण कथयामि अतः किञ्चिद् लप्स्ये इत्यादि, एवं 'जाणओ वा फरुसं वयंति अजाणओ वा फरुसं वयंति' जानाना वा परुषं कठोरवचनं वदन्ति, अजानाना वा परुषं कठोरवचनं वदन्ति, एतावता कस्यचिदपि जनस्य दोषं जानन्तो वा तद् दोषोद्घाटनार्थं परुषं वदन्ति तद्दोषम् अजानन्तो वा परुषं वदन्ति इति फलितम्, सर्वं चैतद् वर्जनार्थमुपसंहरन्नाह-'सव्वं चेयं

विउंजंति' जो मनुष्य मिथ्याभिमान से वचनों का प्रयोग करते हैं एवं 'जे मायाए वा वायं विउंजंति' जो जन मोहमाया से वचनों का प्रयोग करते हैं तथा 'जे लोभा वा वायं विउंजंति' जो पुरुष लोभ से शब्दों का प्रयोग करते हैं जैसे कि क्रोध से 'तुम चोर हो, तुम नीच अधम कायर हो, इत्यादि, मिथ्याभिमान से मैं अत्यन्त उच्च जातिवाला हूँ, और तुम नीचजाति वाला है' इत्यादि, और माया से-'मैं ग्लान (बीमार) हूँ' अथवा दूसरे के सन्देश भेट उपायन को किसी भी उपाय से सावद्य कह कर सहसा कह दे की यह सन्देश भेट उपायन मेराही आया है इस प्रकार मिथ्या दुष्कृत करता हैं इत्यादि, लोभ से 'मैं इस प्रकार से कहूंगा तो मुझे कुछ मिलेगा' इत्यादि, इसी प्रकार 'जाणओ वा फरुसं वयंति' जो जानते हुए कठोर वचन बोलते हैं अथवा 'अजाणओ वा फरुसं वयंति' नहीं जानते हुए कठोर वचन बोलते हैं अर्थात् जो किसी मनुष्य के दोष को जानते हुए उस दोष को प्रकट करने के लिये कठोर वचन बोलते

वा वायं विउंजति' જે મનુષ્ય માયાથી વચનોનો પ્રયોગ કરે છે તથા 'जे लोभा वा वायं विउंजति' જે પુરૂષ લોભથી વાણીનો પ્રયોગ કરે છે. જેમ કે-ક્રોધથી તું ચોર છો તું નીચ અધમ અને કાયર ઈત્યાદિ મિથ્યાભિમાનથી હું ઉંચી જાતનો છું અને તું નીચ જાતનો છું વિગેરે તથા માયાથી હું બીમાર છું અથવા બીજાના કોઈ સંદેશ કે ભેટ ઉપહારને કોઈ બહાનાથી જુઠું બોલીને એકાએક કહી દે કે આ સંદેશ કે ભેટ અગર ઉપહાર મારે માટે જ આવેલ છે. આવી રીતે મિથ્યા દુષ્કૃત કરે છે વિગેરે તથા લોભથી હું આવી રીતે કહીશ તો મને કંઈક મળશે વિગેરે તેવી જ રીતે જે 'जाणओ वा फरुसं वयंति' જાણી જોઈને કઠોર વચન બોલે છે અથવા 'अजाणओ वा, फरुसं वयंति' અજાણતાં કઠોર વચન બોલે છે અર્થાત્ જે કોઈ માણસના દોષને જાણીને એ દોષ પ્રગટ કરવા કઠોર વાક્ય કહે અને કોઈના દોષ ન જાણવા છતાં પણ કઠોર વચન બોલે છે

सावज्जं वज्जिज्जा' सर्वं चैतत् क्रोधादिवचनं सावद्यम्–अवद्येन पापेन गर्ह्येण वा सह वर्तते इति सावद्यम् सगर्ह्यम् वर्तते अतस्तद् वर्जयेद् 'विवेकमायाए' विवेकमादाय–साधुभिर्विवेकिभिर्भूत्वा सावद्यं क्रोधादिवचनं वर्जनीयमिति भावः, एवं केनचिद् जनेन सार्धं जल्पता साधुना सावधारणं वचनं नैव वक्तव्यमित्यभिप्रेत्याह–'धुवं चेयं जाणिज्जा' ध्रुवं चैतत्–निश्चितम् अवश्यमेव वृष्टयादिकं भविष्यतीत्यादिरीत्या ज्ञात्वा न ब्रूया दित्यर्थः, अथवा 'अधुवं चेयं जाणिज्जा' अध्रुवं चैतद् नैव वा वृष्टयादिकं भविष्यतीत्यादिरीत्या वा ज्ञात्वा अनिश्चितमपि संशयात्मकं वचनं न ब्रूयात्, साधुभिरेकान्तवचनं न वक्तव्यमित्यर्थः, 'एवं

हैं और किसी के दोष को नहीं जानते हुए कठोर वचन बोलते हैं 'सव्वं चेयं सावज्जं वज्जिज्जा' यह सभी क्रोध मिथ्याभिमान लोभ मोहमाया प्रयुक्त बोले जानेवाले वचनों को सावद्य–गर्हित पाप युक्त समझकर छोड देना चाहिये इसलिये साधु और साध्वी को 'विवेक मायाए' विवेकशाली होकर ही सावद्य क्रोधादि वचनों को छोड़ देना चाहिये अर्थात् सावद्य क्रोधादि सूचक शब्दों का प्रयोग संयम पालन करनेवाले साधु और साध्वी को नहीं करना चाहिये क्योंकि क्रोधादि सूचक शब्दों का प्रयोग करने से संयम की विराधना होती है और साधु और साध्वी को संयम पालक करना ही मुख्य कर्तव्य है इसी प्रकार किसी भी मनुष्य के साथ बोलते हुए साधु को सावधारण वचन नहीं बोलना चाहिये अर्थात् 'धुवं चेयं जाणिज्जा' ध्रुव निश्चित ही वृष्टि आदि होगी ही ऐसा जानकर नहीं बोले क्योंकि कदाचित् संयोगवश वृष्टि वगैरह नहीं हो सके तो साधु को मिथ्या दुष्कृत पाप लगेगा इसलिये अवश्य ही यह होगा इत्यादि रीति से साधु को नहीं बोलना चाहिये, इस तरह 'अधुवं चेयं जाणिज्जा' वृष्टि इत्यादि नहीं ही होगी इत्यादि रीति से भी जानकर नहीं बोलना चाहिये अर्थात् अनिश्चित भी संशयात्मक वाक्य नहीं बोलना चाहिये अर्थात्

'सव्वं चेयं सावज्जं वज्जिज्जा' આ બધા ક્રોધ, મિથ્યાભિમાન, લોભ, મોહ અને માયાથી બોલાયેલા વચનોને સાવદ્ય અને નિંદિત તથા પાપકારી સમજીને છોડી દેવા જોઈએ તેથી સાધુ અને સાધ્વીએ 'विवेकमायाए' વિવેકશીલ થઈને સાવદ્યક્રોધાદિ વચનોને છોડી દેવા જોઈએ અર્થાત્ સાવદ્ય ક્રોધાદિ સૂચક શબ્દોનો પ્રયોગ કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. અને સાધુ અને સાધ્વીને સંયમનું પાલન કરવું એજ પરમ કર્તવ્ય છે. એ જ પ્રમાણે કોઈ પણ મનુષ્યની સાથે બોલતી વખતે સાધુએ સાવધારણ (નિશ્ચિત) વચન કહેવા ન જોઈએ અર્થાત્ 'धुवं चेयं जाणिज्जा' નક્કી વરસાદ થશે જ તેમ જાણીને ન કહેવું. કેમ કે કદાચ સંયોગ વશાત્ વરસાદ ન થાય તો સાધુને મિથ્યા દુષ્કૃત પાપ લાગે તેથી અવશ્ય થશે જ એ રીતે સાધુએ બોલવું નહીં એજ પ્રમાણે 'अधुवं चेयं जाणिज्जा' વરસાદ વિગેરે નહીં થાય એ રીતે પણ જાણવા છતાં બોલવું નહીં. અર્થાત્ અનિશ્ચિત

भोजनादि विषयेऽपि एकान्तवचनं न भाषितव्य मित्याह-'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा लभिय नो लभिय, भुंजिय नो भुंजिय' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतत् चतुर्विधमपि आहारजातम् अवश्यमेव लब्ध्वा वा स साधुः आगमिष्यति नो लब्ध्वा नैव वा लब्ध्वा आगमिष्यति इत्येवमपि सावधारणं वाक्यं साधुः अन्यं साधुम्प्रति न ब्रूयात्, एवम् अशनादिकं भुक्त्वा एव आगमिष्यति स साधुः भिक्षार्थं गतः अशनादिकं भुक्त्वैव आगमिष्यति, नो वा भुक्त्वा नैव वा भुक्त्वा आगमिष्यति इत्येवंरीत्या भोजनादिविषयेऽपि एकान्तवचनं न ब्रूयादित्यर्थः, एतावता कश्चित् साधुं भिक्षार्थं गतं चिरन्तमुद्दिश्य अन्यः साधुः एवं न ब्रूयाद् यद् वयं भुञ्ज्महे स ततः अशनादिकं लब्ध्वैव परावर्तिष्यते; अथवा तदर्थं किञ्चित् स्थाप्यते नैवासौ ततो लब्धलाभः समागमिष्यति, एवं तत्रैव भुक्त्वैव अभुक्त्वैव वा समागमिष्यति इत्येवं सावधारणं वचनं न वक्तव्यमिति फलितम्, अथ च वक्ष्यमाणरूपामपि सावधारणां वाचं न ब्रूयात् साधुः-यथा आगत एव कश्चिद् राजादिः नैव वा समागतः, एवम् अवश्यमेव आगच्छति नैव वा आगच्छति, एवम् अवश्यमेव आगमिष्यति नैव

साधु को एकान्त वचन नहीं बोलना चाहिये इसी प्रकार भोजनादि विषय में भी साधु को एकान्त वचन नहीं बोलना चाहिये 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' जैसे कि अशन पान, खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात को 'लभिय नो लभिय' वह लेकर ही आयेगा अथवा नहीं लेकर ही आयेगा ऐसा भी एकान्त वचन नहीं बोलना चाहिये अर्थात् एक साधु दूसरे साधु को ऐसा भोजनादि विषयक भी एकान्त वाक्य नहीं बोले इसी प्रकार 'भुंजिय नो भुंजिय' वह वहां आहार करके ही आवेगा या विना किये आवेगा ऐसा भी एकान्त वचन नही बोले इसी तरह राजादि के आगमन विषय में

સંશયાત્મક વચન સાધુએ બોલવા નહી અર્થાત્ સાધુએ એકાન્ત વચન બોલવા નહીં એજ પ્રમાણે ભોજનાદિ સંબધમા પણ સાધુએ એકાન્ત વચન બોલવા નહી. જેમ કે- 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશન, પાન, ખાદિમ, અને સ્વાદિમ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'लभिय' લઈને જ આવશે. અગર 'नो लभिय' લીધા વિના જ આવશે. એ પમાણે પણ એકાન્ત વચન બોલવા નહીં. અર્થાત્ એક સાધુએ બીજા સાધુને એ પ્રમાણે ભોજન વિગેરે સબધિ પણ એકાન્ત વચન બોલવું નહીં. જેમ કે-'भुंजिय नो भुंजिय' ભિક્ષા માટે ગયેલ સાધુ અશનાદિ ખાઈને જ આવશે અથવા ખાધા વગર જ આવશે એ પ્રમાણે ભોજનાદિના સબંધમા પણ એકાન્ત વચન કહેવા નહી. અર્થાત્ ભિક્ષા લાભ માટે ગયેલા કોઈ સાધુને લાબો સમય થતાં બીજા કોઈ સાધુએ એમ ન કહેવું કે-આપણે આહાર કરી લઈએ તે ત્યાંથી અશનાદિ લઈને જ આવશે. અથવા તેને માટે થોડુ રાખી મૂકો કારણ કે તેને ભિક્ષાલાભ થશે નહી એટલે ભિક્ષા લીધા વિના જ આવશે અથવા ત્યાં જ આહાર કરીને કે કર્યા વગર આવશે આવા એકાન્ત વચન

आगमिष्यति इत्येवंरीत्या भूतवर्तमानभविष्यत् कालविषयेऽपि कश्चिद् राजादिमुद्दिश्य साधुः सावधारणां वाचं न ब्रूयादित्याह–'अदुवा आगओ अदुवा नो आगओ' अथवा आगतः एव स राजादिः, अथवा नो नैव वा स राजादिः आगतः 'अदुवा एइ अदुवा नो एइ अदुवा एहिइ अदुवा नो एहिइ' अथवा एति–आगच्छति एव स राजादिः, अथवा नो नैव एति–आगच्छति स राजादिः, अथवा एष्यति अवश्यम् आगमिष्यत्येव स राजादि, अथवा न एष्यति नैव वा समागमिष्यति स राजादिः, एवम् 'इत्थवि आगए इत्थवि नो आगए' अत्रापि आगत एव स राजादिः, अत्रापि नो नैव वा आगतः स राजादिः 'इत्थवि एइ इत्थवि नो एइ, इत्थवि एहिति इत्थवि नो एहिति' अत्रापि एति एव राजादिः, अत्रापि नैव एति सः, अत्रापि एष्यत्येव स राजादिः, अत्रापि नैव स एष्यति राजादिरीत्येव मेकान्त वाक्यं साधुर्न ब्रूयादित्यर्थः, एतावतायमर्थं साधुः साध्वी वा सम्यक्तया न जानाति तदेव-मेवैतदिति न ब्रूयादिति फलितम् । अथ साधारण्येन साधूनां साध्वीनाञ्चकृते सर्वज्ञगोऽप-

भी एकान्त वचन नहीं बोले जैसे कि 'अदुवा आगओ' वह राजा वगैरह अवश्य ही आ गया होगा अथवा 'अदुवा नो आगओ' अवश्य नहीं आया होगा एवं 'अदुवा एइ' अवश्य ही आता होगा या 'अदुवा नो एइ' अवश्य ही नहीं आता होगा 'अदुवा एहिइ, अदुवा नो एहिइ' अथवा अवश्य आवेगा अथवा अवश्य नहीं आवेगा एवं 'इत्थ वि आगए, इत्थ वि नो आगए' यहां पर वह राजादि आया है या नहीं आया है 'इत्थ वि एइ, इत्थ वि नो एइ' यहां वह राजादि आ रहा है या नहीं आ रहा है 'इत्थ वि एहिइ इत्थ वि नो एहिति' वह राजा अवश्य ही आयेगा अथवा अवश्य ही नहीं आयेगा इस प्रकार भी एकान्त वचन नहीं बोलना चाहिये अर्थात् जिस वस्तु को साधु और साध्वी निश्चित रूप से नहीं जानता हो उस वस्तुके बारे में ऐसा ही यह है ऐसा

કહેવા નહીં. એજ પ્રમાણે રાજાદિના આગમનના સંબંધમાં પણ એકાન્ત વચન બોલવા નહીં જેમ કે 'अदुवा आगओ' તે રાજા વિગેરે જરૂર આવી ગયા હશે અથવા 'अदुवा नो आगओ' આવ્યા નહીં હોય 'अदुवा एइ' અથવા જરૂર આવતા હશે 'अदुवा नो एइ' અથવા નહીં જ આવતા હોય 'अदुवा एहिइ' અથવા તે રાજા જરૂર આવશે 'अदुवा नो एहिइ' અથવા જરૂર નહીં જ આવે આ પ્રમાણે પણ એકાન્ત વચન બોલવા નહીં. એજ રીતે 'इत्थ वि आगए इत्थवि नो आगए' અહીં પણ તે રાજાદિ આવ્યા હતા અથવા અહીંયા આવ્યા ન હતા તથા 'इत्थ वि एइ इत्थ वि नो एइ' રાજાદિ અહીં આવે છે, અથવા અહીં આવતા નથી તથા 'इत्थ वि एहिइ इत्थ वि नो एहिति' અથવા અહીં આવશે અગર અહીં આવશે નહીં આ રીતે સાધુએ એકાન્ત વચન બોલવા નહીં અર્થાત્ જે વસ્તુને સાધુ કે સાધ્વી નિશ્ચિતરૂપે જાણતા ન હોય એ વસ્તુના સંબંધમાં આ આમ જ છે આ રીતે એકાન્ત વચન કહેવા નહીં પરંતુ સાધુ અને સાધ્વીએ 'अणु-

श्रुपदेश इत्याह–'अणुवीइ निट्ठाभासी समियाए संजए भासं भासिज्जा' अनुविचिन्त्य–साधुः सम्यग् विचार्य अतिशयेन श्रुतोपदेशेन वा सम्यग्निश्चित्य प्रयोजनवशाद् निष्ठाभाषी साव-धारणभाषी सन् संयतः समित्या–भाषा समित्या समत्वेन वा रागद्वेषराहित्यलक्षणेन वक्ष्य-माणस्वरूपषोडशवचनविधिज्ञो भाषां भाषेत इतिभावः, अथ यादृशीं भाषां भाषेत तां षोडशवचनविधिगतां भाषां दर्शयन्नाह–'तं जहा–एगवयणं १ दुवयणं २ बहुवयणं ३' तद्यथा– एकवचनम्, द्विवचनम्, बहुवचनम्, एतावता यत्र एकवचनस्य प्रयोगउचितः, यत्र वा द्वि वचनस्य यत्र वा बहुवचनस्य प्रयोगो योग्यस्तत्र यथायथम् एकवचनादिकं व्याकरणसरण्या बुद्ध्वा प्रयुञ्जीत साधुरिति फलितम् ।

एकान्त वाक्य नहीं बोलना चाहिये अर्थात् साधु और साध्वी 'अणुवीइ निट्ठा भासी' अच्छी तरह से विचार कर के ही श्रुत उपदेश के अनुसार निश्चित रूप से प्रयोजन वश निष्ठा पूर्वक भाषा का प्रयोग करे एवं 'समियाए संजए भासं भासिज्जा' संयमशील होकर ही भाषा समिति से युक्त होकर समता पूर्वक राग द्वेष से रहित होकर वक्ष्यमाण स्वरूप सोलह प्रकारके वचन विधि का प्रयोग करे। अब जिस प्रकार की भाषा का प्रयोग करे उस सोलह वचन विधिगत भाषा को दिखलाते हुए कहते हैं 'तं जहा–एगवयणं १, दुवयणं २, बहुवयणं ३' यथा–एकवचन, द्विवचन बहुवचन इत्यादि, अर्थात् जहां पर एक वचन का प्रयोग करना उचित है या द्विवचन का प्रयोग करना उचित है तथा जहां पर बहुवचन का प्रयोग करना ही उचित है वहां पर यथाक्रम एकवच-नादि का प्रयोग व्याकरण की सरणि से समझ कर साधु को करना चाहिये,

वीइ निट्ठाभासी' સારી રીતે વિચાર કરીને જ શ્રુત ઉપદેશ અનુસાર નિશ્ચિત રીતે જાણીને પ્રયોજન વશાત્ નિષ્ઠા પૂર્વક ભાષાનો પ્રયોગ કરવો 'समियाए संजए भासं भासिज्जा' સંયમશીલ થઈને જ ભાષા સમિથી યુક્ત રહીને સમતા પૂર્વક જ રાગદ્વેષ રહિત થઈને આગળ કહેવાનાર સોળ પ્રકારની વચન વિધિને જાણીને ભાષાનો પ્રયોગ કરવો.

હવે ભાષાનો પ્રયોગ કરવાની સોળ પ્રકારની વચન વિધિ બતાવવામા આવે છે–'तं जहा' જેમ કે 'एगवयणं' એકવચન ૧ 'दुवयणं' દ્વિવચન ૨ बहुवयणं' બહુવચન ૩ 'इत्थिवयणं' સ્ત્રીવચન ૪ 'पुरिसवयणं' પુરૂષવચન ૫ 'नपुंसगवयणं' નપુંસકવચન ૬ 'अज्झत्थवयणं' અધ્યાત્મવચન ૭ 'उवणीयवयणं' પ્રશંસાત્મકવચન ૮, 'अवणीयवयणं' નિંદાત્મકવચન ૯, 'उवणीय अवणीयवयणं' કંઇક પ્રશંસાત્મક અને કંઇક નિંદાત્મક વચન ૧૦ તથા 'अवणीय उवणीयवयणं' કંઇક નિંદાત્મક અને કંઇક પ્રશંસાત્મક વચન ૧૧ 'तीयवयणं' અતીતવચન ૧૨ 'पडुप्पण्णवयणं' વર્તમાનકાલિકવચન ૧૩ 'अणागयवयणं' ભવિષ્યકાળ સંબંધી વચન ૧૪ 'पच्चक्खवयण' પ્રત્યક્ષવચન ૧૫ 'परुक्खवयणं' પરોક્ષવચન ૧૬ જ્યાં એકવચન, દ્વિવચન કે બહુવચનનો પ્રયોગ કરવાને યોગ્ય હોય ત્યાં યથાક્રમ એકવચનાદિનો

यथा जिनः १ एकवचनम्, जिनौ २ द्विवचनम्, जिनाः ३ बहुवचनम् इत्येवंरीत्या ज्ञात्वा प्रयोक्तव्यम्, एवम् 'इत्थिवयणं ४, पुरिसवयणं ५, नपुंसगवयणम् ६,' स्त्रीवचनम् विद्या, बाला इत्यादि, पुंवचनम् घटः पटः इत्यादि, नपुंसकवचनम् धनं वनं फलम् इत्यादि, एवम् 'अज्झत्थवयणं ७ उवणीयवयण ८ अवणीयवयणं ९' अध्यात्मवचनम् आत्मनि इति अध्यात्मम् हृद्गतं वस्तु, तद्गोपनेन अन्यद्वदिष्यत स्तदेव सहसा मुखाद् निर्गतम्, उपनीतवचनम् प्रशंसात्मकं वचनम् यथा रूपसौन्दर्यवती नारी, अपनीतवचनम् पूर्ववैपरीत्येन निन्दात्मकं वचनम् यथा कुरूपा इयं स्त्री, इत्यादि, एवम् 'उवणीयअवणीयवयणं १०, अवणीय उवणीयवयणं ११' उपनीतापनीतवचनम्-किञ्चित् प्रशंसात्मकं किञ्चिच्च निन्दात्मकम्, यथा रूपसौन्दर्यवतीयं स्त्री किन्तु व्यभिचारिणीति अपनीतापनीतवचनम्-किञ्चिद् निन्दात्मकं किञ्चिच्च प्रशंसात्मकं वचनम् यथा कुरूपेयं स्त्री किन्तु पतिव्रता इत्यादि, एवम्

अर्थात् जैन साधु 'जिनः' यह एकवचन है तथा 'जिनौ' यह द्विवचन है और 'जिनाः' यह बहुवचन है इत्यादि रीति से जानकर प्रयोग करना चाहिये इस लिये 'इत्थिवयणं' विद्या, बाला इत्यादि स्त्रीवचन है 'पुरिसवयणं' घटःपटः इत्यादि पुंवचन हैं तथा 'नपुंसगवयणं' धनं वनं इत्यादि नपुंसकवचन है ऐसा समझकर प्रयोग करना चाहिये 'अज्झत्थवयणं' इसी प्रकार हृदयगत वस्तु को छिपाकर कुछ दूसरे ही वस्तु को बोलते हुए मनुष्य के मुख से जो वही हृदय गत वस्तु निकल जाय उसको अध्यात्मवचन कहते हैं एवं 'उवणीयवयणं' यह नारी अत्यन्त रूप सौन्दर्यवती है इस तरह प्रशंसात्मक वचन को उपनीत वचन कहते हैं और 'अवणीयवयणं' इससे विपरीत निन्दात्मक वचन को अपनीत वचन कहते हैं जैसे 'यह स्त्री कुरूपा हैं इत्यादि एवं 'उवणीयअवणीयवयणं' कुछ प्रशंसात्मक और कुछ निन्दात्मकवचन को उपनीत अपनीत वचन कहते हैं जैसे 'यह स्त्री रूप सौन्दर्यवती है किन्तु व्यभिचारिणी हैं' इत्या-

પ્રયોગ વ્યાકરણના નિયમાનુસાર સમજીને સાધુએ કરવો જોઈએ. અથવા જૈન સાધુ 'जिन' એ એકવચન છે તથા 'जिनौ' એ દ્વિવચન છે અને 'जिना' એ બહુવચન છે. ઇત્યાદિ પ્રકારથી સમજીને પ્રયોગ કરવો એજ પ્રમાણે 'विद्या बाला' વિગેરે સ્ત્રિલિંગ છે. 'घट' पट.' ઇત્યાદિ પુલિંગ છે તથા 'धनं वनं' વિગેરે નપુંસક વચન છે. આ રીતે સમજીને પ્રયોગ કરવો. એજ પ્રમાણે હૃદયમાં રહેલ વસ્તુને છુપાવીને કોઈ બીજી જ વસ્તુ બતાવતા માણુસના મુખમાંથી એજ અંતરમાં રહેલ વસ્તુ નીકળી જાય તેને અધ્યાત્મ વચન કહેવાય છે. તેમજ આ સ્ત્રી અત્યંત રૂપ સૌન્દર્યવતી છે, આ રીતે પ્રશંસાત્મક વચનને ઉપનીત વચન કહે છે. અને તેનાથી ઉલ્ટુ નિંદાત્મક વચનને અપનીત વચન કહે છે. જેમ કે આ સ્ત્રી કદરૂપા છે, વિગેરે તથા કંઈક પ્રશંસાત્મક અને કંઈક નિંદાત્મક વચનને ઉપનીત અપનીત વચન કહે છે. જેમકે-'આ સ્ત્રી રૂપ અને સૌન્દર્યવતી છે. પરંતુ વ્યભિચારિણી છે વિગેરે તથા

'तीयवयणं १२, पडुप्पन्नवयणं १३ अणागयवयणं १४' अतीतवचनम् भूतकालिकवचनं यथा गतवान्, प्रत्युत्पन्नवचनम् वर्तमानकालिकवचनम् यथा गच्छति, अनागतवचनम् भविष्यत्कालिकवचनम् यथा गमिष्यति इत्यादि, एवं 'पच्चक्खवयणं १५ परुक्खवयणं' १६ प्रत्यक्षवचनम् यथा अयं जिनदत्तः, परोक्षवचनम् यथा स महावीरः इत्यादि, इत्येतेषां षोडशवचनानां विज्ञाता साधुः एकार्थविवक्षायाम् एकवचनमेव प्रयुञ्जीत एवं द्वयर्थादियावत्परोक्षार्थवचनविवक्षायाम् द्विवचनादि यावत् परोक्षवचनमेव प्रयुञ्जीत इत्यभिप्रायेण आह- 'से एगवयणं वईस्सामीति एगवयणं वइज्जा जाव परुक्खवयणं वईस्सामीति परुक्खवयणं वइज्जा' स संयमवान् भिक्षुः एकवचनं वदिष्यामीति प्रतिज्ञायाम् एकवचनमेव वदेत्, यावद् द्विवचनं वदिष्यामीति प्रतिज्ञायाम् द्विवचनमेव वदेत्, एवं बहुवचनं वदिष्यामीति विवक्षायां बहुवचनमेव वदेत् एवं रीत्या स्त्रीवचनादि यावत् परोक्षार्थविवक्षायां

दि और 'अवणीयउवणीयवयणं' कुछ निन्दात्मक तथा कुछ प्रशंसात्मक वचन को अपनीत उपनीत वचन कहते हैं जैसे 'यह स्त्री कुरूपा है किन्तु पति व्रता है' इत्यादि इसी प्रकार 'तीयवयणं' भूत कालिक वचन को अतीत वचन कहते हैं जैसे 'वह गया' इत्यादि एवं 'पडुप्पन्नवयणं' वर्तमान कालिकवचन को प्रत्युत्पन्न वचन कहते हैं जैसे 'वह जाता है' इत्यादि एवं 'अणागयवयणं' भविष्यकालिकवचन को अनागतवचन कहते हैं जैसे 'वह जायगा' इत्यादि एवं 'पच्चक्खवयणं' यह जिनदत्त हैं ऐसा प्रत्यक्षवचन कहलाता है और 'परोक्खवयणं' वह भगवान् महावीर इत्यादि को परोक्षवचन कहते है इतने सोलह प्रकार के वचनों को जानने वाला साधु एक अर्थ की विवक्षा करने पर एक वचन का ही प्रयोग करे इसी प्रकार दो या तीन से लेकर यावत् परोक्ष अर्थ पर्यन्त की विवक्षा करने पर क्रमसे द्विवचन बहुवचनादि परोक्ष वचन पर्यन्त का प्रयोग करना चाहिये इस तात्पर्य से कहते हैं कि 'से एगवयणं वईस्सामीति एगवयणं वइज्जा' वह पूर्वोक्त संयमशील साधु 'एकवचन को ही मैं बोलूंगा' ऐसी

કંઈક નિંદાત્મક અને કંઈક પ્રશંસાત્મક વચનને અપનીત ઉપનીત વચન કહે છે. જેમ કે 'આ સ્ત્રી કુરૂપા છે. પરંતુ પતિવ્રતા છે વિગેરે એજ પ્રમાણે ભૂતકાલ સંબંધી વચનને અતીત વચન કહે છે. જેમ કે 'તે ગયા' વિગેરે તથા વર્તમાન કાલિક વચનને પ્રત્યુત્પન્ન વચન કહે છે. જેમ કે 'તે જાય છે' વિગેરે તથા ભવિષ્ય કાલસંબંધી વચનને અનાગત વચન કહે છે. જેમ કે 'તે જશે' વિગેરે તથા આ જીનદત્ત છે, આ રીતના વચનને પ્રત્યક્ષ વચન કહે છે. તથા 'તે ભગવાન્ મહાવીર' વિગેરે વચનને પરોક્ષ વચન કહે છે. આ સોળ પ્રકારના વચનોને જાણનારા સધુએ એક અર્થની વિવક્ષા કરે તો એક વચનનો જ પ્રયોગ કરવો એજ પ્રમાણે બે અગર ત્રણથી લઇને યાવત્ પરોક્ષ અર્થ પર્યન્તની વિવક્ષા કરે ત્યારે ક્રમાનુસાર દ્વિવચન, બહુવચન વિગેરેનો પરોક્ષ વચન પર્યન્તનો પ્રયોગ કરવો. એ હેતુથી સૂત્રકાર કહે છે-'से एगवयणं वइस्सामीति एगवयणं वइज्जा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ

स्त्र्यादि परोक्षवचनमेव वदेदिति भावः। एवं स्त्र्यादिके दृष्टे सति स्त्री एवेयं बहुवचनमेव वदेत्, एवंरीत्या स्त्रीवचनादि यावत् परोक्षार्थविवक्षायां पुरुष एवायं, नपुंसकमेवेदम् इत्येवं रीत्या एवमेव एतद् अन्यद् वा एतत् इत्येवं निश्चित्य निष्ठाभाषी सन् भाषां भाषेत इत्याशयेनाह-'इत्थीवेस पुरिसोवेस नपुंसगं वेस एयं वा चेयं अन्नं वा चेयं अणुवीइ ३, निट्ठाभासी समियाए संजए भासं भासिज्जा' स्त्री वा एषा-स्त्री एवेयम्, पुरुषो वा एष-पुरुष एवायम्, नपुंसकं वा एतत्-नपुंसकमेवेदम्, एवं वा चैतत्-एवमेव एतत्, अन्यद् वा चैतत्-अन्यदेव इदम् इत्येवम् अनुविचिन्त्य-निश्चित्य निष्ठाभाषी सन् नियतभाषी भूत्वा समित्या समतया संयत एव भाषां भाषेत वदेदित्यर्थः एवम् 'इच्चेयाइं आययणाइं उवातिकम्म' इत्येतानि पूर्वोक्तानि भाषागतानि वक्ष्यमाणानि वा आयतनानि दोषस्थानानि उपातिक्रम्य उल्लङ्घ्य भाषां भाषेत इति। 'अह भिक्खू जाणिज्जा

प्रतिज्ञा करनेपर एकवचन को ही बोले 'जाव परुक्खवयणं वइस्सामीति परुक्खवयणं वइज्जा' एवं यावत् द्विवचन को ही बोलूंगा ऐसी प्रतिज्ञा करने पर द्विवचन का ही प्रयोग करे एवं 'बहुवचन को ही बोलूंगा' ऐसी प्रतिज्ञा होने पर बहुवचन का ही प्रयोग करे इस रीति से स्त्री वचनादि से लेकर यावत् परोक्षार्थ पर्यन्त की प्रतिज्ञा करने पर स्त्री आदि से लेकर परोक्षवचन पर्यन्त का ही वचन प्रयोग करे, इसी प्रकार स्त्री आदि के देखने पर 'इत्थीवेस' 'स्त्री ही यह है' एवं 'पुरिसोवेस' पुरुष ही यह है तथा 'नपुंसगंवेस' नपुंसक ही यह है इस रीति से 'एयं वा चेयं' और भी विचारकर ऐसा ही यह है तथा 'अन्नं वा चेयं अणुवीइ निट्ठाभासी' दूसरा ही यह है इत्यादि रूप से सोचविचार कर निष्ठा पूर्वक नियत भाषी होकर 'समियाए' समता पूर्वक 'संजए भासं भासिज्जा' संयत होकर ही भाषा का प्रयोग करे इसी प्रकार 'इच्चेयाइं आययणाइं उवातिकम्म' पूर्वोक्त और वक्ष्यमाण भाषागत दोषस्थानों को छोड़कर संयम पालन

સાધુ 'હું એકવચન બોલીશ' એમ વિચારે તો એકવચન જ બોલવું 'जाव' યાવત્ દ્વિવચનને બોલીશ એમ પ્રતિજ્ઞા કરે તો દ્વિવચનનોજ પ્રયોગ કરવો તથા 'બહુવચનને જ કહીશ' તેમ પ્રતિજ્ઞા કરે તો બહુવચનનો જ પ્રયોગ કરવો એ પ્રમાણે સ્ત્રી વિગેરેથી લઈને 'परुक्खवयण वइस्सामीति परुक्खवयणं वइज्जा' પરોક્ષાર્થ વચનની પ્રતિજ્ઞા કરે તો પરોક્ષાર્થ વચન જ બોલવા એજ પ્રમાણે સ્ત્રી વિગેરેને જોવાથી 'इत्थीवेस' આ સ્ત્રી જ છે અથવા 'पुरिसोवेस' આ પુરૂષ જ છે તથા 'नपुंसगवेस' આ નપુંસક જ છે. આ જ પ્રમાણે બીજા પણ વિચાર કરીને 'एयं वा चेयं' આ એમજ છે. તથા 'अन्नं वा चेयं' આ બીજું જ છે વિગેરે પ્રકારથી 'अणुवीय' સમજી વિચારીને 'निट्ठाभासी' નિષ્ઠા ભાષિ થઈને 'समियाए संजए भासं भासिज्जा' સમતા પૂર્વક સંયત થઈને ભાષાનો પ્રયોગ કરવો એજ 'इच्चेयाइं आयणाइं उवातिकम्म' પ્રમાણે પૂર્વોક્ત અને વક્ષ્યમાણ ભાષાગત દોષસ્થાનોને છોડીને સંયમ પાલન પૂર્વક ભાષાનો પ્રયોગ કરવો.

चत्तारि भासज्जायाइं' अथ स संयमवान् भिक्षुः जानीयात्-चत्वारि भाषाजातानि चतस्रो भाषां ज्ञातुं प्रयतेत 'तं जहा-सच्चमेगं पढमं भासज्जायं १' तद्यथा सत्यमेकं प्रथमं भाषाजातम् यथार्थरूपम् बोध्यम् तथाहि घटो घट एव, पटः पट एवेत्यादि, एतावता यस्य वस्तुनो यत् स्वरूपं तस्य तत्स्वरूपेणैव ज्ञात्वा भाषणम् सत्यरूप भाषाजातमुच्यते इति फलितम्, अथ तद् वैपरीत्येन द्वितीयाम् असत्यभाषामाह-'बीयं मोसं २' द्वितीया मृषा-असत्यरूपा द्वितीया भाषा मृषा भाषा इत्युच्यते यथा घटः पटः पटो घट इत्यादि तामेताम् मृषा भाषां साधुर्न वदेति भावः। अथ तृतीयां भाषामाह-'तईयं सच्चामोसं ३' तृतीया सत्यामृषा भाषा,

---

पूर्वक भाषा का प्रयोग करे 'अह भिक्खू जाणिज्जा-चत्तारि भासज्जायाइं' अथ वह पूर्वोक्त संयमशील भिक्षु को चार प्रकार के भाषा जात को जानने कि लिये प्रयत्न करना चाहिये 'तं जहा' जैसे कि उनमें 'सच्चमेगं पढमं भासज्जायं' सत्य विषय का पहला भाषा जात यथार्थ रूप समझना चाहिये। जैसे कि घडा घडा ही है इसी प्रकार पट पट ही है अर्थात् घट को घट कहना और पट को पट ही कहना यह प्रथम सत्य नाम का भाषा जात कहलाता है। एतावता जिस वस्तु का जैसा स्वरूप है उस वस्तु को उसी रूपमें जान कर भाषण करना सत्य रूप भाषा जात कहलाता है, इसके विपरीत 'बीयं मोसं' असत्य नाम का द्वितीय भाषा जात समझना चाहिये अर्थात् असत्य रूपा मृषा नाम की द्वितीया भाषा मृषा भाषा कहलाती है जैसे कि-घट को पट कहना और पट को घट कहना इत्यादि रूप से मृषा भाषा समझनी चाहिये अर्थात् जिस वस्तु का जो स्वरूप नहीं है उस वस्तु को उस स्वरूप में जानना और बोलना उस को मृषा भाषा नाम का द्वितीय भाषाजात कहते हैं और जहां पर 'तइयं सच्चामोसं'

'अह भिक्खू जाणिज्जा चत्तारि भासज्जायाइं' पूर्वोक्त संयमशील साधु के साध्वीએ ચાર પ્રકારના ભાષાજાત જાણવા માટે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. 'तं जहा' જેમ કે-सच्चमेगं पढमं भासज्जायं' સત્ય વિષયક પહેલી ભાષાજાત છે અર્થાત્ યથાર્થ વસ્તુને યથાર્થ સમજવી જેમ કે-ઘડો ઘડો જ છે એજ પ્રમાણે પટ-વસ્ત્ર પટ જ-વસ્ત્ર જ છે અર્થાત્ ઘડાને ઘડો કહેવો અને વસ્ત્રને વસ્ત્ર કહેવુ એ પહેલુ સત્યનામનુ ભાષાજાત છે. એટલે કે જે વસ્તુનુ જેવુ સ્વરૂપ હોય એ વસ્તુને એ રૂપથી જ જાણીને કહેવુ તે સત્યરૂપ ભાષાજાત કહેવાય છે ૧ તેનાથી ઉલ્ટુ 'बीयंमोसं' અસત્ય નામનું બીજુ ભાષાજાત સમજવુ. અર્થાત્ અસત્યરૂપા મૃષા નામની બીજી ભાષા મૃષાભાષા કહેવાય છે. જેમ કે-ઘડાને વસ્ત્ર કહેવુ અને વસ્ત્રને ઘડો કહેવો વિગેરે રૂપથી બોલાનારી ભાષાને મૃષા ભાષા સમજવી અર્થાત્ જે વસ્તુનુ જે સ્વરૂપ ન હોય તે વસ્તુને એ સ્વરૂપે જાણવી અને બોલવી તેને મૃષાભાષા નામની બીજી ભાષાજાત કહે છે ૨ અને જેમા કંઈક સાચુ હોય અને કંઈક જુઠું હોય તેવી ભાષાને 'तईयं सच्चामोसं' સત્યામૃષાભાષા નામની ત્રીજી ભાષાજાત કહે છે, જેમ

यत्र किञ्चित्सत्यं किञ्चिन्मृषा च भवेद् यथा उष्ट्रेण गच्छन्तं जिनदत्तम् अश्वेन गच्छतीत्यादि, अथ चतुर्थी भाषामाह–'जं नेव सच्चं नेव मोसं नेव सच्चामोसं असच्चामोसं नाम तं चउत्थं भासज्जायं ४' यत् पुनः नैव सत्यम् नैव वा मृषा नापि सत्यामृषा, अपि तु असत्यमृषा वर्तते तत् असत्यामृषानाम चतुर्थं भाषाजातमुच्यते इयमेव चतुर्थी भाषा असत्यामृषारूपा व्यावहारिकी भाषा बोध्या, एतासु चतसृषु भाषासु साधुः प्रथमां चतुर्थीं च भाषां भाषा समित्या संयतः सन् भाषेत नतु द्वितीयां तृतीयां वा भाषामिति फलितम् ।

कुछ सत्य हो और कुछ असत्य हो उस को सत्यामृषा भाषा नाम का तृतीय भाषा जात कहते हैं जैसे–'उष्ट्र से जाते हुए जिनदत्त को घोडा से जिनदत्त जाता है' ऐसा बोलना सत्यामृषा भाषा कहते हैं क्योंकि जिनदत्त अंशमें यह भाषा सत्य है किन्तु उष्ट्र से जाते हुए को घोडे से जाते हुए कहना असत्य रूपा मृषा भाषा है इसलिये कुछ अंश में सत्य एवं कुछ अंश में असत्य होने से इस प्रकार के भाषा जात को सत्यमृषा भाषा समझनी चाहिये इसी प्रकार 'जं नेव सच्चं नेव मोसं' जो भाषा सत्य भी नहीं है और असत्य रूप मृषा भी नहीं है और 'नेव सच्चामोसं' सत्या मृषा भी नहीं है अर्थात् कुछ सत्य और कुछ असत्य भी नहीं है वह 'असच्चामोसं नाम तं चउत्थं भासज्जायं' असत्याऽमृषा नाम का चतुर्थ भाषाजात माना जाता है अर्थात् जो बिलकुल ही सत्य नहीं है और एकदम (बिलकुल) असत्यरूप मृषा भी नहीं है और सत्यमृषा भी नहीं है उस व्यावहारिक भाषा को असत्याऽमृषा कहते हैं क्योंकि व्यावहारिक भाषा को परमार्थतः सत्य भी नहीं कह सकते हैं और बिलकुल असत्य भी नहीं कह सकते हैं इसीलिये ऐसा व्यवहार उसी असत्याऽमृषा भाषा से व्यवहृत होता है इसलिये यह चतुर्थ भाषा जात को असत्याऽमृषा शब्द से व्यवहार करते हैं

કે–ઉંટ ઉપર જતા જીનદત્તને ઘોડા ઉપર જીનદત્ત જાય છે. તેમ બોલવુ તેને સત્યામૃષા-ભાષા કહે છે. કેમ કે જીનદત્ત અંશમાં એ ભાષા સાચી છે. પણ ઉંટ પર જનારને ઘોડા પર જતો કહેવો અસત્યરૂપા મૃષાભાષા છે. તેથી કંઇક અંશમા સત્ય અને કંઇક અંશમાં અસત્ય હોવાથી આવા પ્રકારની ભાષાજાતને સત્યામૃષાભાષા સમજવી ૩ એજ પ્રમાણે 'जं नेव सच्चं नेव मोस नेव सच्चामोसं' જે ભાષાસત્ય પણ ન હોય અને અસત્યરૂપા મૃષા પણ ન હોય અને સત્યામૃષા પણ ન હોય અર્થાત્ કંઇક સત્ય અને કંઇક અસત્ય પણ ન હોય તે 'असच्चामोस नाम तं चउत्थं भासज्जाय' તે અસત્યા મૃષા નામની ચોથી ભાષાજાત મનાય છે. અર્થાત્ જે એકદમ સાચી નથી અને બિલકુલ અસત્ય રૂપભાષા પણ ન હોય અને સત્યામૃષા પણ ન હોય એ વ્યાવહારિક ભાષાને અસત્યાઽમૃષા કહે છે. કેમ કે વ્યાવહારિક ભાષાને એકદમ સત્ય પણ કહી શકતા નથી અને બિલકુલ અસત્ય પણ કહી શકતા નથી અન્યથા એવો વ્યવહાર એ અસત્યાઽમૃષા ભાષાથી વ્યવહૃત થાય

अथ पूर्वोक्तविषयाणां स्वोत्प्रेक्षितत्व निरासार्थमाह-'से बेमि जे अईया जे य पडुप्पन्ना जे अणागया अरहंता भगवंतो सव्वे ते एयाणि चेव चत्तारि भासज्जायाइं' सोऽहम् यद् एतद् ब्रवीमि कथयामि तत् सर्वम् ये अतीताः, ये च प्रत्युत्पन्नाः वर्तमानाः, ये च अनागता भाविनः अर्हन्तो भगवन्तः तीर्थकृतः सर्वे ते भूतवर्तमानभविष्यत्कालिकाः आदिनाथप्रभृति महावीरपर्यन्ताः वीतरागाः केवलिनः एतानि चैव पूर्वोक्तानि चत्वारि भाषाजातानि 'भासिंसु वा भासंति वा भासिस्संति वा' अभाषित वा-पूर्वम् अवादिषुः, भाषन्ते वा-सम्प्रति वदन्ति भाषिष्यन्ते वा-वदिष्यति, एतावता यदहमेतद् ब्रवीमि तत् सर्वेव अतीतानागतवर्तमान-

इन चारों भाषा जातों में साधु प्रथम और चतुर्थ भाषाजात को भाषासमिति से युक्त होकर संयम पूर्वक ही बोले किन्तु द्वितीय और तृतीय भाषाजात को नहीं बोले क्योंकि उक्त द्वितीय तथा तृतीय भाषाजात से बोलने पर संयम की विराधना हो सकती है अब उपर्युक्त विषयों को प्रमाणित करने के लिये ग्रन्थकार सुधर्मास्वामी अपने मनगढन्त कल्पना का निरासार्थ कहते हैं कि 'से बेमि जे अईया जे य पडुप्पन्ना' यह जो कुछ मैं कह रहा हूं उस सभी बात को अतीत वर्तमान 'जे य अणागता' एवं भविष्य तीनों कालों में क्रमशः उत्पन्न होजाने वाले तथा उत्पन्न होते हुए और उत्पन्न होने वाले सभी 'अरहंता भगवंतो सव्वे ते' भगवान् तीर्थंकर आदिनाथ से लेकर महावीर पर्यन्त वीतराग केवल ज्ञानी 'एयाणि चेव चत्तारि भासज्जयाइं' इन चार प्रकार के भाषाजातों का 'भासिंसु वा भासंति वा भासिस्संति वा' यथायोग्य प्रयोग कर चुके हैं और सम्प्रति प्रयोग कर रहे हैं और आगे भी भविष्य कालमें प्रयोग करेंगे अर्थात् इस चार प्रकार का भाषाजात के विषय में मैं जो कह रहा हूं उस को अतीत

છે. તેથી આ ચોથી ભાષાજાતનો અસત્યાऽમૃષા શબ્દથી વ્યવહાર કરે છે. આ ચારે ભાષા જાતમા સાધુએ પહેલી અને ચોથી ભાષા જાતને ભાષા સમિતિથી યુક્ત થઈને સંયમ પૂર્વક જ બોલવી. પરંતુ બીજી અને ત્રીજી ભાષાજાત બોલવી નહીં કેમ કે એ બીજી અને ત્રીજી ભાષાજાત બોલવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે.

હવે ઉપરોક્ત વિષયોના સમર્થન માટે ગ્રન્થકાર સુધર્માસ્વામી પોતાની મનસ્વી કલ્પનાનાનિરાસન માટે કહે છે કે-'से बेमि जे अईया जे य पडुप्पन्ना जे य अणागया' જે આ હું કહી રહ્યો છું એ સઘળી વાતને અતીત, વર્તમાન અને ભવિષ્ય એ ત્રણે કાળમાં ક્રમશઃ ઉત્પન્ન થઈ ગયેલા તથા ઉત્પન્ન થયેલા અને ઉત્પન્ન થનારા બધા 'अरहंता भगवंतो सव्वे ते' ભગવાન્ તીર્થંકર આદિનાથથી લઈને મહાવીર સ્વામી પર્યન્તના વીતરાગ કેવળજ્ઞાની 'एयाणि चेव चत्तारि भासज्जाइं' આ ચાર પ્રકારની ભાષા જાતોનો યથાયોગ્ય 'भासिंसु वा - भासंति वा' પ્રયોગ કરી ચુકેલ છે અને વર્તમાનમાં પ્રયોગ કરી રહ્યા છે અને ભવિષ્યમા પણ 'भासिस्संति वा' પ્રયોગ કરશે અર્થાત્ આ ચાર પ્રકારની ભાષા જાતના સંબંધમાં 'હું'

कालिकैस्तीर्थकृद्भिः पूर्वं भाषितं सम्प्रति भाष्यते भाविकाले भाषिष्यते नतु केवलमहमेव वदामीति फलितम्, एवं 'पन्नविंसु वा पन्नवंति वा पन्नविस्संति वा' प्राज्ञिपन् वा प्राज्ञापयन् वा, प्रज्ञापयन्ति वा प्रज्ञापयिष्यन्ति वा 'सव्वाइं च णं एयाइं अचित्ताणि वण्णमंताणि गंधमंताणि रसमंताणि फासमंताणि चओवचइयाइं विप्परिणामधम्माइं भवंतीति अक्खायाइं' सर्वाणि च खलु सर्वाण्यपि एतानि भाषाद्रव्याणि अचित्तानि वर्णवन्ति गन्धवन्ति रसवंति स्पर्शवंति चयोपचयिकानि चयापचययुक्तानि विपरिणामधर्माणि विविधपरिणामधर्मयु-

---

अनागत वर्तमान कालिक सभी तीर्थंकरोंने पहले भी प्रयोग किया है और अभी भी प्रयोग कर रहे हैं और बादमें भी प्रयोग करेंगे केवल मैं ही इस प्रकार चार भाषाजात को कह रहा हूं ऐसी बात नहीं है इसी तरह इस चार प्रकार का भाषा जात को अतीत कालिक पहले के आदिनाथ प्रभृति तीर्थंकरोंने 'पण्णविंसु वा पण्णवंति वा' बतलाया भी है और वर्तमान कालिक तीर्थंकर भगवान् महावीर स्वामी बतला रहे हैं और 'पण्णविस्संति वा' भावी तीर्थंकर भी बतलानेवाले हैं, इस से यह सिद्ध होता है कि केवल मैं ही कहता हूं ऐसी बात नहीं है यह सुधर्मास्वामी का तात्पर्य समझना चाहिये 'सव्वाइं च णं एयाइं' ये सभी भाषा द्रव्य 'अचित्ताणि वण्णमंताणि गधमंताणि' अचित्त माने जाते हैं और वर्णवाले एवं गन्धवाले तथा 'रसमंताणि फासमंताणि' रसवाले एवं स्पर्श वाले तथा 'चओवचइयाइं' उपचय अपचय वाले अर्थात् वृद्धिह्रासवाले और 'विप्परिणामधम्माइं भवंतीति' नाना प्रकार के परिणाम धर्म 'अक्खायाइं' युक्त माने जाते हैं ऐसा तीर्थंकरोंने कहा है, यहां पर भाषाजात को वर्णगन्ध-

---

જે કહું છુ તેનો અતીત, અનાગત, અને વર્તમાન કાળના બધા જ તીર્થંકરોએ પહેલાં પણ પ્રયોગ કરેલ છે અને વર્તમાનમાં પણ પ્રયોગ કરી રહ્યા છે અને ભવિષ્યમાં પણ પ્રયોગ કરશે. કેવળ હુ જ આ રીતે ચાર ભાષા જાતને કહી રહ્યો છું એવી વાત નથી. એજ પ્રમાણે 'पन्नविंसु वा पन्नवंति वा पन्नविस्संति वा' આ ચાર પ્રકારની ભાષા જાતને અતીત કાલીન પહેલાના આદિનાથ વિગેરે તીર્થંકરોએ બતાવેલ છે અને વર્તમાન કાલના તીર્થંકર ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી બતાવી રહ્યા છે અને ભાવી તીર્થંકર પણ બતાવશે. આથી એ સિદ્ધ થાય છે કે કેવળ હું કહુ છુ એવી વાત નથી આ પ્રમાણે આ સુધર્મા સ્વામીના કથનનુ તાત્પર્ય સમજવુ 'सव्वाइं च णं एयाइं अचित्ताणि' આ બધી ભાષાજાતને અચિત્ત માનવામા આવે છે તથા 'वण्णमताणि गंधमंताणि' આ સઘળી ભાષાજાતને વર્ણવાળા અને ગ ધવાળા તથા 'रसमंताणि फासमंताणि' રસવાળા અને સ્પર્શ વાળા અને તથા 'चओवचइयाइं' ઉપચય અપચયવાળા અર્થાત્ વૃદ્ધિહ્રાસવાળા તથા 'विप्परिणामधम्माइं भवंतीति अक्खायाइं' અનેક પ્રકારના પરિણામ ધર્મ યુક્ત માનવામા આવે છે. એમ તીર્થંકરોએ કહ્યુ છે. અહીંયાં ભાષાજાતને વર્ણ ગંધરસ અને સ્પર્શથી યુક્ત

कानि च भवन्तीति आख्यातम् कथितं तीर्थकृद्भिरिति शेषः, अत्र भाषाजातस्य वर्णगन्ध-रसस्पर्शवत्त्वकथनेन शब्दानां मूर्तत्वमाविष्कृतम् न तु तेषामाकाशगुणत्वं संभवति अमूर्तस्याकाशस्य वर्णादिमन्मूर्तशब्दगुणत्वासंभवात्, एवं शब्दानां उपचयापचयशालित्वेन अनित्यत्वं बोध्यम्, अतएव तेषां विविधपरिणामधर्मवत्वमुक्तम् एतेन शब्दानां द्रव्यत्वं नतु गुणत्वमिति पर्यवसितम् ॥ सू० १ ॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण एवं जाणिज्जा पुव्विं वीइक्कंता च णं भासिया भासा अभासा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा जा य भासा सच्चा१ जा य भासा मोसा२ जा य भासा सच्चा मोसा३ जा य भासा असच्चाऽमोसा४, तहप्पगारं भासं सावज्जं सकिरियं कक्कसं कडुयं निट्ठुरं फरुसं अण्हयकरिं छेयणकरिं भेयणकरिं परियावणकरिं उद्दवणकरिं भूओवघाइयं अभिकंख नो भासिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा, जा य भासा सच्चा सुहुमा जा य भासा असच्चामोसा तहप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभूओवघाइयं अभिकंख भासं भासिज्जा ॥सू० २॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः जानीयात्—पूर्वं भाषा अभाषा, भाष्यमाणा भाषा भाषा भाषणसमयव्यतिक्रान्ता च खलु भाषिता भाषा अभाषा, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा, स यत् पुनः जानीयात्, या च भाषा सत्या, या च भाषा मृषा, या च भाषा सत्यामृषा, या च भाषा असत्याऽमृषा, तथाप्रकाराम् भाषां सावद्यां सक्रियां कर्कशां कटुकां निष्ठुरां

रस और स्पर्श से युक्त कहने से शब्दों को मूर्त समझना चाहिये इसलिये शब्द आकाश का गुण नहीं हो सकता है क्योंकि आकाश स्वयं अमूर्त है इसलिये वर्णगन्धरस स्पर्श युक्त मूर्त शब्द अमूर्त आकाश का गुण नहीं हो सकता इसी प्रकार शब्दों को उपचय अपचय शाली होने से अनित्य समझना चाहिये इसीलिये शब्दों को विविध परिणाम धर्मवाला माना गया है इन सभी बातों से यह सिद्ध होता है कि शब्द द्रव्य है गुण नहीं है ॥ सू. १ ॥

કહેવાથી શબ્દોને મૂર્ત સમજવા જોઈએ. તેથી શબ્દ એ આકાશનો ગુણ થઈ શકતો નથી. કેમ કે આકાશ સ્વયં અમૂર્ત છે. તેથી વર્ણ ગંધરસ અને શબ્દવાળા મૂર્ત શબ્દ અમૂર્ત આકાશનો ગુણ થઈ શકતો નથી. એજ પ્રમાણે શબ્દોને ઉપચય અપચયશાલી હોવાથી અનિત્ય સમજવા જોઈએ એથી જ શબ્દોને વિવિધ પરિણામ ધર્મવાળા માનવામાં આવેલ છે. આ બધી વાતોથી એ સિદ્ધ થાય છે કે—શબ્દ દ્રવ્ય છે. ગુણ નથી. ॥ સૂ. ૧ ॥

परुषां कर्माश्रवकरीं छेदनकरीं भेदनकरीं परितापनकरीम् अपद्रावणकरीम् भूतोपघातिनीम् अभिकाङ्क्ष्य नो भाषेत स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा, स यत् पुनः जानीयात्–या च भाषा सत्या सूक्ष्मा, या च भाषा असत्याऽमृषा, तथाप्रकारां भाषाम् असावद्यां यावद् अभूतोपघातिनीम् अभिकाङ्क्ष्य भाषां भाषेत ॥ सू० २ ॥

टीका–सम्प्रति शब्दानाम् अनित्यत्वरूपकृतकत्वम् आविष्कर्तुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण जाणिज्जा–' स साधुः यत् पुनरेवं भूतं शब्दं जानीयात्–'पुव्विं भासा अभासा' पूर्वम् भाषाद्रव्यवर्गणानाम् उच्चारणात् प्राक् भाषा अभाषैव भवति अपितु 'भासिज्जमाणी भासा भासा' भाष्यमाणैव कण्ठताल्वोष्ठादिना उच्चार्यमाणैव भाषा भाषा द्रव्याणि भाषा भवति, तेन पूर्वमसतः शब्दस्य ताल्वोष्ठादि व्यापारेणैव निष्पाद्यमानत्वात् स्पष्टमेव तस्याऽनित्यत्वरूपं कृतकत्वं सिद्धम्, तथा च शब्दानामुच्चरितप्रध्वंसित्वाद् भाषणोत्तरकालमपि तेषामसत्वं प्रतिपादयन्नाह–'भासासमयवीइक्कंता च णं भासिया भासा अभासा' भाषणसमयव्यतिक्रान्ता च खलु भाषिता भूतकालिकी भाषा अपि

अब शब्द अनित्य है इस सिद्धान्त को व्यवस्थापित करने के लिये बतलाते हैं – टीकार्थ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, से जं पुण एवं जाणिज्जा'–वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी को ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जानना चाहिये कि 'पुव्विं भासा अभासा' भाषा द्रव्य वर्गों पुद्गलों का उच्चारण से पहले भाषा अभाषा ही रहती है अपितु कण्ठ तालुओष्ठ वगैरह स्थानों से 'भासिज्जमाणी भासा भासा' उच्चरित होने पर ही भाषा द्रव्यपुद्गल भाषा होते हैं इससे यह सिद्ध होता है कि कण्ठतालुओष्ठादि के वायु व्यापार से ही भाषा निष्पाद्यमान होती है इसलिये शब्द रूप भाषा अनित्य ही है, इसी प्रकार 'भासासमयविइक्कंता च णं भासिया भासा अभासा' शब्दों को उच्चारण करने के बाद तुरत ही विनाश हो जाने से भाषण करने के बाद भी शब्द नहीं रहता है ऐसा कहते हैं–भाषण काल के बीत जाने पर भूत कालिकी भाषा

હવે શબ્દ અનિત્ય હોવાના સિદ્ધાન્તને વ્યવસ્થિત કરવા માટે સૂત્રકાર કથન કરે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીએ 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' એવી રીતે જાણવું જોઈએ કે 'पुव्विं भासा अभासा' ભાષા દ્રવ્ય વર્ગણાના પુદ્ગલોના ઉચ્ચારણની પહેલા ભાષા અભાષા જ રહે છે, અને 'भासिज्जमाणी भासा भासा' કંઠ, તાળુ, ઓષ્ઠ વિગેરે સ્થાનોથી ઉચ્ચારણ થવાથી જ ભાષા દ્રવ્ય પુદ્ગલ ભાષા થાય છે, આનાથી એ સિદ્ધ થાય છે કે–કંઠ, તાળુ, ઓષ્ઠાદિના વાયુ વ્યાપારથી જ ભાષાની ઉત્પત્તી થાય છે. તેથી શબ્દ રૂપ ભાષા અનિત્ય જ છે. એજ પ્રમાણે શબ્દોનું ઉચ્ચારણ કર્યા પછી તરત જ વિનાશ થઈ જવાથી ભાષણ કર્યા બાદ પણ શબ્દ રહેતા નથી. એમ કહે છે. 'भासासमयविइक्कंता च णं भासिया भासा अभासा' ભાષણ કાળ—

अभाषैव भवति तस्या उच्चरित प्रध्वंसित्वेन विनष्टत्वात्- अथ साधूनां साध्वीनाञ्चकृते वक्ष्यमाणानां चतसृणां भाषाणाम् मध्ये द्वितीयतृतीयभाषाजातयोः अभाषणीयत्वमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स साधुः साध्वी वा यां पुनः एवंभूतां वक्ष्यमाणरूपां भाषां जानीयात्-तद्यथा 'जा य भासा सच्चा' या च भाषा सत्या वर्तते 'जा य भासा मोसा' या च भाषा मृषा असत्या वर्तते, 'जा य भासा सच्चामोसा' या च भाषा सत्यामृषा-किञ्चित् सत्या किञ्चिदासत्या वर्तते 'जा य भासा असच्चाऽमोसा' या च भाषा असत्याऽमृषा-नापि सत्या नापि मृषा व्यवहारभाषा इत्यर्थः एतासु चतसृषु भाषासु मृषा सत्यामृषा चेति भाषाद्वयं साधुभिः साध्वीभिश्च न वक्तव्यम् अपि तु सत्या असत्याऽमृषा चेति भाषा द्वयमेव तैः ताभिश्च वक्तव्यम्, किन्तु सत्यापि भाषा कर्कशादि युक्तत्वात् सावद्या साधुभिर्नवक्तव्या इति दर्शयन्नाह-'तहप्पगारं भासं सावज्जं

भी अभाषा ही हो जाती है क्योंकि भाषा रूप शब्दों को उच्चारण के बाद तुरत ही विनष्ट हो जाने से अस्तित्व नहीं रहता है, अब संयमशील साधु और साध्वी के लिये वक्ष्यमाण चारों भाषाओं के मध्य से द्वितीय तृतीय अभाषणीय ही होती हैं यह बतलाते हैं 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, से जं पुण एवं जाणिज्जा'-वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी को ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जानना चाहिये कि 'जा य भासा सच्चा' जो भाषा सत्य रूपा है एवं 'जाय भासा मोसा' जो भाषामृषा असत्यरूपा है तथा 'जा य भासा सच्चामोसा' जो भाषा सत्यमृषा रूपा है और 'जा य भासा असच्चा मोसा' जो भाषा असत्य अमृषा रूपा है अर्थात् जो भाषा न तो सत्य ही है और नापि असत्य ही है ऐसी यह असत्याऽमृषा नाम की चतुर्थीभाषा व्यावहारिकी भाषा कही जाती है इन चारों भाषाओं में मृषा और सत्यामृषा इन दोनों भाषाओं का प्रयोग साधु और साध्वी को नहीं करना चाहिये इस तात्पर्य से

વીતી ગયા પછી ભૂતકાળની ભાષા પણ અભાષા જ થઈ જાય છે. ભાષા રૂપ શબ્દોના ઉચ્ચારણની પછી તરત જ નષ્ટ થઇ જવાથી તેનુ અસ્તિત્વ રહેતુ નથી.

હવે સાધુ અને સાધ્વીને વક્ષ્યમાણ ચારે ભાષાઓમા બીજી અને ત્રીજી ભાષા અભાષણીય હોવાનુ સૂત્રકાર કથન કરે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તેમણે એ રીતે જાણવુ જોઈએ કે-'जा य भासा सच्चा जा य भासा मोसा' જે ભાષા સત્ય રૂપા છે અને જે ભાષા અસત્યરૂપા છે તથા 'जा य भासा सच्चा मोसा जा य भासा असच्चा मोसा' જે ભાષા સત્ય મૃષારૂપા છે અને જે ભાષા અસત્ય અમૃષારૂપ છે અર્થાત્ જે ભાષા સત્યરૂપા નથી તેમ અસત્ય પણ ન હોય એવી આ અસત્યા અમૃષાનામની ચોથી ભાષા વ્યાવહારિકી ભાષા કહેવાય છે. આ ચારે ભાષા-

सकिरियं कक्कसं कडुयं निट्ठुरं फरुसं' तथाप्रकाराम् पूर्वोक्तरूपां सत्यामपि भाषां सावद्याम् अवद्येन गर्ह्येण सह वर्तते इति सावद्या तां सगर्ह्यां सत्यामपि भाषां साधुर्न भाषेतेत्यग्रेणान्वयः, एवं सक्रियाम् क्रियया अनर्थदण्डप्रवृत्तिरूपया सह वर्तते इति सक्रिया तादृशीमपि अनर्थदण्ड-प्रवृत्तिलक्षणक्रियायुक्तां भाषां सत्यामपि न भाषेत, एवं कर्कशां कठोराम्, कटुकाम्-मर्म-वेधकारिणीम्, निष्ठुराम् नीरसाम् परुषाम्-चित्तोद्वेगकारिणीम्, एवम् 'अण्हयकरिं छेयण-करिं भेयणकरिं' अनर्थकरीम् कर्माश्रवजननीम्, छेदनकरीम्-मर्मघातिनीम्, भेदनकरीम् हृदयविदारिणीम् 'परियावणकरिं उद्दवणकरिं' परितापनकरीम्-मनसः परितापजननीम्, अपद्रावणकरीम्-मर्मघातिनीम् एवं 'भूओवघाइयं अभिकंख नो भासिज्जा' भूतोपघाति-नीम्-प्राण्युपतापजननीम् भाषाम्, अभिकाङ्क्ष्य मनसा पर्यालोच्य सत्यामपि नो भाषेत

कहते हैं कि 'तहप्पगारं भासं सावज्जं सकिरियं' इस तरह की पूर्वोक्त स्वरूप सत्या भाषा भी यदि सावद्य गर्ह्य निन्दनीय है और अनर्थ कारक दण्ड प्रवृत्ति रूप क्रिया से युक्त है एवं 'कक्कसं कडुयं' कर्कश-अत्यन्त कठोर है और कटु-मर्म को वेध करने वाली है और 'निट्ठुरं' निष्ठुर-निरस है और 'फरुसं' परुष-चित्त को उद्विग्न करनेवाली है और 'अण्हयकरिं' अनर्थकरी अर्थात् कर्माश्रव की जननी है तथा 'छेयणकरिं' छेदनकरी मर्मघातिनी है एवं 'भेयणकरिं' भेदन-करी हृदयविदारिणी हैं अर्थात् हृदय को विदीर्ण करनेवाली है और 'परिया-वणकरिं' मन को संतप्त करनेवाली है अर्थात् जिस भाषा को सुनकर मन में परिताप उत्पन्न होता है और जो भाषा 'उद्दवणकरिं' अपद्रावण करी मर्म-घातिनी है तथा 'भूओवघाइयं' भूतोपघातिनी-प्राणियों का उपताप जननी है इस प्रकार की भाषा को 'अभिकंख णो भासिज्जा' मन से विचार कर सत्य भी हो तो नहीं बोलना चाहिए अर्थात् साधु और साध्वी सत्य रूप भी ऐसी भाषा का प्रयोग नहीं करे जिस के प्रयोग करने से दूसरे को हार्दिक कष्ट पैदा

ઓમા મૃષા અને અસત્યા મૃષા એ બન્ને ભાષાઓનો પ્રયોગ સાધુ કે સાધ્વીએ કરવો જોઈએ નહીં. એ હેતુથી કહે છે કે-'तहप्पगारं भास सावज्जं सकिरियं' આ રીતની પૂર્વોક્ત રૂપ સત્યાભાષા પણ જો સાવધ ગહર્ય અને નીન્દનીય હોય અને અનર્થ કારક દંડ પ્રવૃત્તિ રૂપ ક્રિયાથી યુક્ત હોય તથા 'कक्कस कडुयं निट्ठुरं फरुस' અત્યંત કઠોર અને મર્મવેધક હોય તથા નિષ્ઠુર હોય પરૂષ અર્થાત્ ચિત્તને ઉદ્વેગ કરનારી હોય તથા 'अण्हयकरिं छेयणकरिं' અનર્થ કરનારી હોય અર્થાત્ કર્માસ્રવને ઉત્પન્ન કરનારી હોય તથા છેદન કરી અર્થાત્ મર્મઘાતિની હોય તથા 'भेयणकरिं परियावणकरिं' ભેદન કરી અર્થાત્ હૃદય વેધક હોય એટલે કે હૃદયને વિદીર્ણ કરવાવાળી હોય તથા મનને સંતાપ કરાવનારી હોય અર્થાત્ જે ભાષાને સાંભળીને મનમા પરિતાપ ઉત્પન્ન થાય છે. તથા 'उवद्दवणकरिं भूओवघाइयं' જે ભાષા અપદ્રાવણ મર્મઘાતિની હોય તથા ભૂતોપઘાતિની અર્થાત્ પ્રાણિ-ઓને સંતાપ પમાડનારી હોય એવી ભાષાને 'अभि.कंख नो भासिज्जा' મનથી વિચાર

इत्यर्थः, साम्प्रतम् साधूनां साध्वीनाञ्च भाषणयोग्यां भाषां प्रतिपादयन्नाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स संयमवान् भिक्षुर्वा, भिक्षुकी वा 'से जं पुण जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः एवं भूतां भाषां जानीयात्-'जा य भासा सच्चा सुहुमा' या च भाषा सत्या सूक्ष्मा सूक्ष्मेक्षिकया कुशाग्रबुद्ध्या पर्यालोच्यमाना सति मृषापि सत्या भवति यथा हरिणदर्शनेऽपि व्याधतोऽपलापात्मकं वचनमुच्यते, तदुक्तम्-'अलिअं न भासिअव्व, अत्थिहु सच्चपि जं न वत्तव्वम्। सच्चंपि होइ अलिअं जं परपीडाकरं वयणं' इति, अलीकं न भापितव्यम् अस्त्येव सत्यमपि यन्नवक्तव्यम् । सत्यमपि भवत्यलीकं यत् परपीडाकरं वचनम् ॥ इति, एवम् 'जा य भासा

होता हो, अब साधु और साध्वी को भाषण योग्य भाषा का प्रतिपादन करते है-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण एवं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी संयमशील साधु और साध्वी को ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जानना चाहिये कि 'जा य भासा सच्चा सुहुमा' जो भाषा सत्य रूपा है और अत्यन्त सूक्ष्मा है अर्थात् सूक्ष्मेक्षिका कुशाग्र बुद्धि से पर्यालोचन करने पर मृषा होने पर भी सत्य रूपा ही मानी जाती है जैसे हरिण मृग को देखने पर भी व्याध से छिपाने के लिये अपलाप करना यह भाषा मृषा होने पर भी मृग को वध से बचाने वाली होने से सत्य रूपा ही मानी जाती है, कहा भी है-'अलिअं न भासिअव्वं, अत्थिहु सच्चं पि जं न वत्तव्वम् । सच्चं पि होइ अलिअं जं परपीडाकरं वयणं' इति अर्थात् अलीक-बिलकुल ही असत्य-झूठ नहीं बोलना चाहिये किन्तु ऐसा सत्य भी है जिसको नहीं बोलना चाहिये जैसे दूसरे को पीडा करने वाला अलीक-मिथ्यावचन सत्य भी माना जाता है जैसे हरिण को

કરીને સત્ય હોય તો પણ બોલવી નહીં અર્થાત્ સાધુ અને સાધ્વીએ સત્યરૂપ પણ એવી ભાષાનો પ્રયોગ ન કરવો કે જેના પ્રયોગથી બીજાને હાર્દિકકષ્ટ પેદા થતું હોય

હવે સાધુ અને સાધ્વીને બોલવા યોગ્ય ભાષાનું કથન કરે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીએ 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' એવી રીતે જાણવું જોઈએ કે 'जा य भासा सच्चा सुहुमा' જે ભાષા સત્ય રૂપા હોય અને અત્યંત સૂક્ષ્મા હોય અર્થાત્ સૂક્ષ્મેક્ષિકા કુશાગ્ર બુદ્ધિથી પર્યાલોચન કરવાથી મૃષા હોવા છતાં પણ સત્યરૂપા જ મનાય છે જેમ કે-'હરણને જોવા છતા પણ શિકારીથી સંતાડવા અપલાપ કરવો એ ભાષા મૃષા હોવા છતા સત્ય રૂપા જ માનવામા આવે છે. કહ્યુ પણ છે કે-

'अलियं न भासिअव्वं अत्थि हु सच्चंपि जं न वत्तव्वम् ।
सच्चंपि होइ अलियं जं परपीडाकरं वयणं' इति

અર્થાત્ અલીક બિલકુલ જુઠૂ બોલવુ ન જોઈએ પણ એવું સત્ય પણ છે કે જે બોલવુ ન જોઈએ. જેમ કે અન્યને પીડાકારક મિથ્યા વચનને પણ સત્ય જ માનવામાં

वा धार्मिक इति वा धर्मप्रिय इति वा, एतत्प्रकाराम् भाषाम् असावद्याम् यावत् अभिकाङ्क्ष्य भाषेत, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स्त्रियम् आमन्त्रयन् आमन्त्रितां वा अप्रतिशृण्वतीम् नो एवं वदेत् होलीति वा गोलीति वा स्त्रीगमेन ज्ञातव्यम्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स्त्रियम् आमन्त्रयन् आमन्त्रितां वा अप्रतिशृण्वतीम् एवं वदेत्–आयुष्मति इति वा भगिनि इति वा भगवति इति वा भवति इति वा श्राविकेति वा उपासिकेति वा धार्मिकीति वा धर्मप्रियेति वा, एतत्प्रकाराम् भाषाम् असावद्याम् यावद् अभिकाङ्क्ष्य भाषेत ॥ सू० ३ ॥

टीका–अथ प्रकारान्तरेणापि साधूनां साध्वीनाञ्च भाषाविषये वक्तव्यताप्रकारमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'पुमं आमंतेमाणे' पुमांसम् आमन्त्रयन् सम्बोधयन् 'आमंतिए वा अपडिसुणेमाणे नो एवं वइज्जा' आमन्त्रितं सम्बोधितं वा अप्रतिशृण्वन्तम्–श्रवणमकुर्वन्तम् नो एवं–वक्ष्यमाणरीत्या वदेत् तद्यथा–'होलित्ति वा गोलित्ति वा' होल इति वा गोल इति वा, होलगोलशब्दयोः देशान्तरे अवज्ञासूचकत्वाद् एतच्छब्दद्वयेन न सम्बोधयेदित्यर्थः एवम् 'वसुलेत्ति वा कुपक्खेत्ति वा

अब प्रकारान्तर से भी साधु और साध्वी के लिये भाषा विषय में वक्तव्यता प्रकार बतलाते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि 'पुमं आमंतेमाणे' किसी भी पुरुष को आमन्त्रण–सम्बोधन करते हुए अर्थात् बुलाते हुए या 'आमंतिए वा' आमन्त्रित–सम्बोधित करने पर भी याने बुलाने पर भी 'अपडिसुणेमाणे' नहीं सुनते हुए अर्थात् श्रवण नहीं करते हुए याने नहीं सुनने पर उस पुरुष को 'नो एवं वइज्जा' वक्ष्यमाण रीति से ऐसा सम्बोधन नहीं करना चाहिये कि जिससे उस पुरुष को बुरा लगे या दुःख हो जैसे कि 'होलित्ति वा' होल इति, अथवा 'गोलित्ति वा' गोल इति, इस प्रकार से होल गोल शब्दों के द्वारा उस पुरुष को सम्बोधित नहीं करना चाहिये, क्योंकि होल गोल शब्द देशान्तर में अवज्ञा–निन्दा–अनादर सूचक माना जाता है इसलिये ऐसे शब्दों से सम्बोधन नहीं करना चाहिये इस तरह

હવે પ્રકારાન્તરથી સાધુએ સાધ્વી માટે ભાષાના સંબંધમાં કથનનો પ્રકાર સૂત્રકાર બતાવે છે–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'पुमं आमंते माणे आमंतिए वा' એ કોઈ પુરૂષને આમંત્રણ અર્થાત્ સંબોધન કરતાં અર્થાત્ બોલાવતાં આમંત્રિત એટલે કે સંબોધિત કરવા છતા પણ અર્થાત્ બોલાવવા છતા પણ 'अपडिसुणे माणे नो एवं वइज्जा' સાંભળે નહીં તો એ પુરૂષને આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી એવું સંબોધન કરવું નહીં કે–જેનાથી તેને ખોટું લાગે અને દુઃખ થાય જેમ કે 'होलित्ति वा गोलित्ति वा' 'હોલ' એ રીતે અથવા 'ગોલ' એ રીતે આ પ્રમાણે હોલગોલ શબ્દો દ્વારા એ પુરૂષને બોલાવવો ન જોઈએ કેમ કે હોલગોલ શબ્દ દેશાન્તરમાં નિંદા અને

घडदासित्ति वा' वृषल इति वा कुपक्ष इति वा घटदास इति वा तत्र वृषलकुपक्षशब्दयोः कुत्सित कुलसूचकतया घटदासशब्दस्य च नीचजाति सूचकतया एतत्त्रितयशब्दैरपि न सम्बोधयेदिति भावः, एवम् 'साणेत्ति वा तेणित्ति वा चारिएत्ति वा माईत्ति वा मुसावाइत्ति वा' श्वान इति वा-श्वा इति शब्देन सम्बोधनं न कुर्यात्, तस्य कुक्कुररूपाधमपशुवाचकतया तच्छब्देन सम्बोधने निन्दाभिव्यक्तेः क्रोधादिसम्भवेन संयमविराधकत्वात्, एवं स्तेन इति वा चारिक इति वा इत्येवं स्तेनचारिकशब्दाभ्यामपि सम्बोधनं न कुर्यात्, एतयोरपि शब्दयोः क्रमशः चौरपिशुन सूचकतया अवज्ञा प्रतीत्या संयमविराधना संभवात्, एवम्

'वसुलेत्ति वा कुपक्खेत्ति वा' वृषल इति, कुपक्ष इति, 'घडदासित्ति वा' घट दास इति, इन तीन शब्दों से भी उस पुरुष को सम्बोधित नहीं करना चाहिये क्योंकि ये भी तीन शब्द निन्दित कुल का सूचक होने से और घट दास शब्द नीच जाति का सूचक होने से इन तीन शब्दों के द्वारा भी सम्बोधित नहीं करना चाहिये इसी प्रकार 'साणेत्ति वा' श्वान इति इस शब्द से भी संबोधन नहीं करना चाहिये। क्योंकि श्वान शब्द कुत्ता वाचक है इसलिये किसी भी पुरुष को कुत्ता कह देने से अत्यन्त खराब लगता है इसलिये इस शब्द से भी सम्बोधन नहीं करना चाहिये क्योंकि कुक्कुर रूप अत्यन्त अधम पशु वाचक होने से इस शब्द से सम्बोधन करने पर निन्दा की प्रतीति होने से क्रोधादि हो सकता है जो कि संयम का विराधक माना जाता है इसलिये संयम का विराधक होने से 'श्वा' अथवा 'श्वान' ऐसा सम्बोधन नहीं करना चाहिये, इसी प्रकार 'तेणित्ति वा' 'स्तेन' इति, 'चारिएत्ति वा' 'चारिक' इति, ऐसे स्तेन चारिक शब्दों से भी सम्बोधन नहीं करना चाहिये क्योंकि इन दोनों शब्द भी क्रमशः चोर और

અનાદર સૂચક માનવામાં આવે છે તેથી એવા શબ્દોથી સંબોધન કરવું નહીં એ જ પ્રમાણે 'वसुलेत्ति वा कुपक्खेति वा' 'વૃષલ' એ રીતે કે 'કુપક્ષ' એ રીતે તથા 'घडदासेत्ति वा' ઘટદાસ એ રીતે આ ત્રણ શબ્દોથી પણ કોઈ પુરૂષને સંબોધન કરવું નહીં કેમ કે આ ત્રણ શબ્દો પણ નિંદિત કુલ સૂચક હોવાથી અને ઘટદાસ એ શબ્દો નીચ જાતીને બતાવનારા હોવાથી આ ત્રણ શબ્દો દ્વારા પણ સંબોધન કરવું નહીં એ જ પ્રમાણે 'साणेत्ति वा तेणित्ति वा' 'શ્વાન' કહીને એ શબ્દથી પણ સંબોધન કરવું નહીં કેમ કે શ્વાન શબ્દ કુતરા વાચક છે તેથી કોઈ પણ પુરૂષને કુતરા કહેવાથી અત્યંત ખરાબ લાગે છે. તેથી આવા શબ્દથી સંબોધન કરવું નહીં કેમકે કુતરો એ શબ્દ અત્યંત અધમ પશુવાચક હોવાથી એવા શબ્દથી સંબોધન કરવાથી નિંદાની પ્રતીતિ થાય છે અને તેથી ક્રોધાદિ થવા સંભવ રહે છે કે જે ક્રોધ સંયમનો વિરાધક મનાય છે. તેથી સંયમનો વિરાધક હોવાથી 'શ્વ' કે 'શ્વાન' એ રીતે સંબોધન કરવું નહીં. એજ રીતે 'સ્તેન' એ રીતે કે 'चारिएत्ति वा' ચરિક અર્થાત્ સ્તેન, ચારિક એવા શબ્દોથી પણ સંબોધન કરવું.

मायीति वा मृषावादीति वा इत्येताभ्यामपि मायिमृषावादि शब्दाभ्यामपि सम्बोधनं न कुर्यात्, एतयोरपि शब्दयोः क्रमशश्छलकपटमिथ्यावादित्वसूचकतया निन्दाप्रतीतेः तदुपसंहरन्नाह-'एयाइं तुमं ते जणगा वा' एतानि पूर्वोक्तानि होल इत्यादि वाक्यानि त्वम् असि तव जनकौ मातापितरौ वा स्तः इत्येवं रीत्या कथने अवज्ञासूचनद्वारा क्रोधाद्युत्पत्त्या संयमविराधना संभवादिति भावः, अत एव तन्निषेधं कुर्वन्नाह-'एअप्पगारं भासं सावज्जं' सकिरियं

पिशुन चारिया चुगलखोर का सूचक होने से तिरस्कार की प्रतीति होने से संयम की विराधना हो सकती है इसी तरह 'माईत्ति वा' मायी इति 'मुसावाईत्ति वा' मृषावादी इति इस प्रकार भी मायी और मृषावादी शब्दों से सम्बोधन नहीं कहना चाहिये क्योंकि ये दोनों शब्द भी क्रमशः छलकपट और मिथ्यावादी का सूचक होने से निन्दा का बोध कराने वाले हैं इसलिये इन दोनों शब्दों के द्वारा भी सम्बोधन नहीं करना चाहिये अन्यथा संयम विराधना हो सकती है अब उपर्युक्त वक्तव्यता का उपसंहार करते हुए कहते हैं कि 'एयाइं तुमं ते जणगा वा' ये सभी होल गोल इत्यादि मृषावादी पर्यन्त के शब्द अत्यन्त अवज्ञा तिरस्कारादि सूचन द्वारा क्रोधादि का उत्पादक होने से संयम विराधक माने जाते हैं इसलिये जिस प्रकार किसी भी आदरणीय व्यक्ति को 'तुम' कहने से और उसके माता पिताको तेरा जनक है ऐसा कहने से अपमान प्रतीत होने से क्रोधादि उत्पन्न होता है और परस्पर झगडा कलह भी हो जाता है इसी तरह होल गोल आदि शब्दों को भी निन्दा अपमानादि सूचक समझना चाहिये इसीलिये साधु और साध्वी को होल गोलादि शब्दों से सम्बोधन नहीं करना-चाहिये इस तात्पर्य से इन शब्दों का निषेध करते हुए कहते हैं कि 'एयप्पगारं

નહીં કેમ કે આ બેઉ શબ્દો પણ ક્રમશ ચોર અને પિશુન ચાડિયાના સૂચક હોવાથી તિરસ્કાર જેવુ લાગવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. 'माईत्ति वा मुसावाईत्ति वा' માયી એ પ્રમાણે કે મૃષાવાદી એ શબ્દોથી સંબોધન કરવું નહીં કેમ કે એ બન્ને શબ્દો ક્રમશઃ છળકપટ અને મિથ્યાભાષાના સૂચક હોવાથી નિંદાનો બોધ કરાવનારા છે. તેથી એ બન્ને શબ્દો દ્વારા પણ કોઇપણ પુરૂષને સંબોધન કરવુ નહીં. તેમ કહેવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. હવે ઉપરોક્ત કથનનો ઉપસંહાર કરતા કહે છે કે-'एयाइं तुमं ते जणगा वा' આ બધા હોલ ગોલ વિગેરે મૃષાવાદી પર્યન્તના શબ્દો અત્યંત અપમાન અને તિરસ્કારના સૂચક હોવાથી ક્રોધાદિ કરાવનારા હોવાથી સંયમના વિરાધક મનાય છે. તેથી જેમ કોઇ આદરણીય વ્યક્તિને તું કહેવાથી અને તેના માતા પિતાને તારો જનક છે તેમ કહેવાથી અપમાન લાગવાથી ક્રોધાદિ ઉત્પન્ન થાય છે. અને અન્યોન્ય ઝઘડો કજીયો પણ થઇ જાય છે એજ પ્રમાણે હોલગોલ શબ્દોને પણ નિંદા અપમાન સૂચક સમજવા. તેથી સાધુ અને સાધ્વીએ હોલગોલાદિ શબ્દોથી સંબોધન કરવું નહીં, આ શબ્દોનો

जाव भूओवघाइयं अभिकंख नो भासिज्जा' एतत्प्रकाराम् होलादि मृषावादिपर्यन्तां भाषा सावद्याम् सगर्ह्याम् सक्रियाम् अनर्थदण्डप्रवृत्तिजननीम् यावद्-एवं कर्कशाम् कटुकाम् निष्ठुराम् परुषाम् कर्माश्रवकरीम् छेदनकरीं भेदनकरीम् परितापनकरीम् अपद्रावणकरीम् भूतोपघातिनीम् भाषाम् अभिकाङ्क्ष्य-मनसा पर्यालोच्य हृदि विचार्य नो भाषेत-न वदेदिति भावः,

अथ कया रीत्या साधुः सम्बोध्य भाषेतेति प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'पुमं आमंतेमाणे' पुमांसम् पुरुषम् आमन्त्रयन् सम्बोधयन् 'आमंतिए वा अप्पडिसुणेमाणे एवं वइज्जा' आमन्त्रितं सम्बोधितं वा अप्रतिशृण्वन्तम्-श्रवणम् अकुर्वन्तम्, एवं वक्ष्यमाणरीत्या वदेत् भाषेत तद्यथा-'अमुगेइ वा आउसोत्ति वा आउसंतारोत्ति वा' अमुक ! इति वा, आयुष्मन् ! इति वा, आयुष्मन्तः ! इति वा 'सावगेत्ति वा उवासगेत्ति वा' श्रावक इति वा, उपासक इति वा 'धम्मिएत्ति वा धम्मपिएत्ति

सावज्जं सकिरियं' इस प्रकार के 'होल गोल'-इत्यादि मृषावादि पर्यन्त की भाषा को सावद्य सगर्ह्य सक्रिय अनर्थदण्ड प्रवृत्तिजनक 'जाव भूओवघाइयं' यावत्-कर्कश-कटु-निष्ठुर-परुष-कर्माश्रवजनक एवं मर्म छेदन कर तथा हृदय विदारक और मन में परिताप जनक, भूतोपघातक शब्दों को 'अभिकंख नो भासिज्जा' हृदय से पर्यालोचन करके साधु और साध्वी नहीं बोले। अब किस प्रकार साधु और साध्वी दूसरे पुरुष को सम्बोधन कर बोले इस तात्पर्य से कहते हैं 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा पुमं आमंतेमाणे आमंतिएवा'-वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी किसी भी पुरुषको आमंत्रण संबोधन करते रहने पर या संबोधित करने पर भी 'अपडिसुणेमाणे' नहीं सुनते हुए उस पुरुषको-'एवं वइज्जा' इस प्रकार कहे कि-'अमुगेइ वा आउसेत्तिवा' हे अमुक ! हे आयुष्मन् ! 'आउसंतारोत्ति वा सावगेत्ति वा' हे आयुष्मन्त ! हे श्रावक !-'उवासगेत्ति वा' हे उपासक ! 'धम्मिएत्ति वा' हे धार्मिक 'धम्मपिएत्ति वा' हे धर्मप्रिय 'एयप्पगारं

નિષેધ કરતા કહે છે કે-'एयप्पगारं भासं सावज्जं सकिरियं' આવા પ્રકારના હોલ, ગોલ વિગેરે મૃષાવાદી પર્યન્તના શબ્દોને સાવદ્ય સગહ્ય અનર્થ દંડ પ્રવૃત્તિજનક 'जाव भूओवघाइयं अभिकंख' नो भासिज्जा' યાવત્ કર્કશ, કટુ, નિષ્ઠુર, પરૂષ, કર્માસ્રવજનક અને મર્મ છેદન કરવાવાળા તથા હૃદય વિદારક અને મનમાં પરિતાપજનક ભૂતોપઘાતક શબ્દોને હૃદયથી પર્યાલોચન કરીને સાધુ અને સાધ્વીએ બોલવું નહીં.

હવે સાધુ અને સાધ્વીએ અન્યની સાથે કેવી રીતે બોલવુ તે કહે છે-

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'पुमं आमंतेमाणे' અન્ય પુરૂષને સંબોધન કરીને બોલાવવા હોય અથવા 'आमंतिए वा' સંબોધિત કરે તો પણ 'अपडिसुणेमाणे एवं वइज्जा' નહીં સાંભળતા એવા એ પુરૂષને એવી રીતે કહે કે-'अमुगेइ वा आउसेत्ति वा' હે અમુક ! હે આયુષ્મન્ ! 'आउसतारोत्ति वा' હે આયુષ્મન્ત 'सावगेत्ति वा' હે શ્રાવક ! 'उवासगेत्ति वा' હે ઉપાસક ! 'धम्मिएत्ति वा' હે ધાર્મિક

वा' य मिक इति वा धर्मप्रिय इति वा 'एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभिकंख भासिज्जा' एतत्प्रकाराम्—अमुक इत्यादि धर्मप्रिय शब्दपर्यन्ताम् भाषाम् असावद्याम् अगर्ह्याम् अनिन्द्याम् यावत्—अक्रियाम् अकर्कशाम् अकटुकाम् अनिष्ठुराम् अपरुषाम् नानर्थदण्डप्रवृत्तिजननीम् अच्छेदनकरीम् अभेदनकरीम् अपरितापनकरीम् अनपद्रावणकरीम् अभूतोपघातिनीम् भाषाम् अभिकाङ्क्ष्य-मनसा पर्यालोच्य हृदि अवधार्य विचार्य इत्यर्थः भाषेत वदेदिति भावः, अथ स्त्री सम्बोधनविषये वक्तव्यता प्रकारमतिदिशन्नाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'इत्थि आमंतेमाणे' स्त्रियम् स्त्रीजातिम् आमन्त्रयन् सम्बोधयन् 'आमंतिए वा अप्पडिसुणेमाणे' आमन्त्रितां सम्बोधितां वा अप्रतिशृण्वतीम् 'नो एवं वइज्जा' नो एवम्—वक्ष्यमाणरीत्या वदेत् तथाहि—'होलीइ वा गोलीति वा इत्थीगमेणं नेयव्वं'

भासं' इस प्रकार की भाषाको हृदय से विचार कर बोलना चाहिये किन्तु वह संबोधन का वाक्य 'असावज्जं' सावद्य सगर्ह्य नहीं होना चाहिये एवं 'जाव अभिकंख भासिज्जा' यावत् सम्बोधन वाक्य अनर्थ दण्ड प्रवृत्ति जनक भी नहीं होना चाहिये और कर्कश भी नहीं होना चाहिये तथा कटु एवं निष्ठुर तथा परुष भी नहीं होना चाहिये एवं वह सम्बोधन की भाषा कर्मास्रव को भी उत्पन्न करने वाली नहीं होनी चाहिये एवं मर्मको छेदन करने वाली भी नहीं होनी चाहिये तथा हृदय को विदीर्ण करने वाली भी नहीं होनी चाहिये तथा मनका परिताप जनक भी नहीं होनी चाहिये इत्यादि पूर्वोक्त रीति से समझ लेना चाहिये

अब स्त्री जाती को सम्बोधन करने के लिये वाक्य का प्रयोग बतलाने के तात्पर्य कहते हैं 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, इत्थि आमंतेमाणे,' वह पूर्वोक्त भिक्षु—संयमशील साधु और भिक्षुकी—साध्वी किसी भी स्त्री को आमन्त्रण—सम्बोधन करते हुए अथवा 'आमंतिएवा' सम्बोधित आमन्त्रित करने पर भी 'अपडि

धम्मप्पिएत्ति वा' હે ધર્મપ્રિય! 'एयप्पगारं भासं असावज्जं' આવા પ્રકારની ભાષાને હૃદયથી વિચાર કરીને બોલવી જોઈએ પરંતુ એ સંબોધન વાક્ય સાવદ્ય-સગર્હ્ય હોવું ન જોઈએ 'जाव अभिकंख भासिज्जा' યાવત્ તે સંબોધન વાક્ય અનર્થ દંડ પ્રવૃત્તિ જનકપણુ હોવુ ન જોઈએ. અને કર્કશ પણ હોવું ન જોઈએ. તથા કટુ એટલે કે નિષ્ઠુર તથા પરૂષ પણ ન હોવું જોઈએ તથા એ સંબોધનની ભાષા કર્માસ્રવજનક પણ ન હોવી જોઈએ તથા મર્મ છેદક પણ હોવી ન જોઈએ. તથા હૃદયને ભેદનારી પણ હોવી ન જોઈએ. ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત રીતે સમજીને ભાષા બોલવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી.

હવે સ્ત્રિયોને સંબોધન કરવાના વાક્ય પ્રયોગનું કથન કરે છે.—

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'इत्थिं आमतेमाणे' કોઈ પણ સ્ત્રીને આમંત્રણ અર્થાત્ સંબોધન કરતા અને 'आमतिए वा' આમંત્રણ કરવા છતા જો તે સ્ત્રી 'अप्पडिसुणेमाणे' સાંભળે નહીં તો તેને 'नो एवं वइ-

होलीति वा गोलीति वा इत्येवं होली गोली शब्दाभ्यां स्त्रियं सम्बोध्य न वदेदिति भावः होली गोली शब्दयोरवज्ञा सूचकतया तच्छब्दाभ्यां स्त्रियाः सम्बोधने क्रोधाद्युत्पत्त्या संयम-विराधनासंभवात्, इत्येवं स्त्रीगमेन स्त्रियाः अभिलापकेन स्त्रीलिङ्गवाक्येन पूर्वोक्तरीत्या ज्ञातव्यम् प्रयोगः कर्तव्यः तथा च 'वृषलीति कुपक्षेति घटदासीति शुनीति स्तेनीति चारिकेति मायिनीति मृषावादिनीति इत्येवंरीत्यापि स्त्रियं न सम्बोधयेदिति, एतेषामपि वृषली प्रभृतिशब्दानां साक्षात्परम्परया वा यथाकथञ्चित् सावद्यत्वात् निन्दासूचकत्वात्, सम्प्रति कया रीत्या स्त्रिय सम्बोधयेदित्याह 'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' स संयमवान् भिक्षुर्वा

सुणेमाणे' यदि वह स्त्री नहीं सुने तो उसको 'णो एवं वइज्जा होलीइ वा गोलीति वा' हे होली ! हे गोली ! ऐसा सम्बोधन नहीं करना चाहिये क्योंकि उक्तरीति से होली तथा गोली ये दोनों शब्द अवज्ञा निन्दा गर्हा अपमान सूचक होनेसे उस स्त्री को क्रोधादि उत्पन्न होनेका संभव होने से संयम की विराधना होगी, इसी प्रकार 'इत्थी गमेण नेयव्वं' स्त्री जाति के लिये अभिलापक शब्दों द्वारा पूर्वोक्त वृषलादि शब्दों को भी स्त्री लिंग बना कर सम्बोधन वाक्य की योजना करलेनी चाहिये जैसे हे वृषली ! हे कुपक्षा ! हे घटदासी ! हे शुनी ! हे स्तेनी, हे चारिका ! हे मायिनी ! हे मायाविनी ! हे मृषावादिनी ! हे मिथ्याभिमानिनी ! इत्यादि रीति से स्त्री जाति को नहीं सम्बोधन करना चाहिये क्योंकि ये सभी वृषली प्रभृति स्त्री लिंग शब्द भी साक्षात् या परम्परासे यथाकथंचित् जिस किसी भी रूप से सावद्य गर्ह्य होने से निन्दा अपमानादि सूचक होते हैं जिस से कि क्रोधादि की उत्पत्ति होने से संयम विराधना होगी, अब किस प्रकार स्त्री जाती को सम्बोधित करना चाहिये वह बतलाते हैं 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी

ज्जा' એવી રીતે કહેવું નહીં' કે 'होलीइ वा गोलीति वा' હે હોલી કે હે ગોલી એવી રીતે કહેવુ નહીં કેમ કે એ પ્રમાણેના એ હોલી કે ગોલી એ બેઉ શબ્દો અવજ્ઞા નિંદા અને અપમાન વાચક છે. તેથી એ સ્ત્રીને ક્રોધાદિ ઉત્પન્ન થવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે 'इत्थीगमेण नेयव्व' એ જ પ્રમાણે સ્ત્રી જાતિ સંબંધી અભિલાપક શબ્દો દ્વારા પૂર્વોક્ત વૃષલાદિ શબ્દોને પણ સ્ત્રીલિંગ વાચક સંબોધન વાક્યની યોજના કરીને કહેવા. જેમ કે-હે વૃષલી હે કુપક્ષા હે ઘટદાસી ! હે શુની ! હે સ્તેની ! હે ચરિકા હે માયિની હે માયાવિની ! હે મૃષાવાદિની ! ઈત્યાદિ રીતથી સ્ત્રિયોને સંબોધન કરવુ નહિ, કેમ કે-આ વૃષલી વિગેરે બધા શબ્દો પણ સાક્ષાત્ અથવા પરંપરાથી કોઇપણ પ્રકારે સાવદ્ય અને ગર્હ્ય હોવાથી નિંદા અપમાનાદિ સૂચક હોય છે કે જેની ક્રોધાદિની ઉત્પત્તી થવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે.

હવે સ્ત્રી જાતને સંબોધન કરવા યોગ્ય શબ્દોનુ કથન કરે છે—

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'इत्थि आमंतेमाणे आमंतिए वा' કોઇ સ્ત્રીને સંબોધન કરતી વખતે અને સંબોધન કરવા છતાં જો તે સ્ત્રી

भिक्षुकी वा 'इत्थिं आमंतेमाणे' स्त्रियम् स्त्रीजातिम् आमन्त्रयन् सम्बोधयन् 'आमंतिए वा अप्पडिसुणेमाणीं एवं वइज्जा' आमन्त्रितां सम्बोधितां वा अप्रतिशृण्वतीम्-श्रवणमकुर्वतीम् एवं वक्ष्यमाणरीत्या वदेत्-तद्यथा-'आउसोत्ति वा भइणित्ति वा' आयुष्मतीति वा भगिनीति 'भोईति वा भगवईति वा' भवतीति वा भगवतीति वा 'साविगेति वा उवासिएत्ति वा' श्राविकेति वा उपासिकेति वा 'धम्मिएत्ति वा धम्मप्पिएत्ति वा' धार्मिकीति वा धर्मप्रियेति इत्येवंरीत्या स्त्रियं सम्बोध्य आपेतेत्युपसंहरन्नाह-'एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभिकंख भासिज्जा' एतत्प्रकाराम्-आयुष्मती भगिनीप्रभृति शब्दप्रकाराम् भाषाम् असावद्याम्-अगर्ह्याम् असत्यादिदोषरहिता मित्यर्थः यावद्-अक्रियाम् अकर्कशाम् अकटुकाम् अनिष्ठुराम् अपरुषाम् अकर्माश्रवकरीम्, अच्छेदनकरीम् अभेदनकरीम् अपरितापनकरीम् अनपद्रावणकरीम्

वा इत्थिं आमंतेमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और-भिक्षुकी-साध्वी किसी स्त्री जातिको आमंत्रण संबोधन करते हुए या 'आमंतिए वा' आमंत्रित संबोधित करने पर यदि वह स्त्री 'अप्पडिसुणेमाणिं एवं वइज्जा' नहीं सुने तो उस स्त्री को इस प्रकार संबोधित कर बोलना चाहिये कि 'आउसीत्ति वा' हे आयुष्मती! 'भइणितिवा' हे भागिनि! 'भोईत्ति वा' हे भगवती 'साविगेत्ति वा' हे श्राविका! 'उवासगेत्ति वा' हे उपासिका! 'धम्मिएत्ति वा' हे धार्मिकी! 'धम्मप्पिएत्तिवा' हे धर्मप्रिय! इत्यादि शब्दों द्वारा स्त्री जाति को संबोधन करना चाहिये और 'एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव' इस प्रकार के शब्दों के मन से 'अभिकंख भासिज्जा' पर्यालोचन कर विचार करके बोलना चाहिये किन्तु वह सम्बोधन वाक्य सावद्य सगहर्य नहीं होना चाहिये एवं सक्रिय अनर्थ दण्ड प्रवृत्ति जनक भी नहीं होना चाहिये तथा कर्कश तथा परुष कठोर एवं कटु भी नहीं होना चाहिये तथा वह सम्बोधन शब्द कर्मा श्रवका जनक भी नहीं होना चाहिये जिस से संसार के बन्धन में पडने के लिये कर्म रूप आस्रव उत्पन्न हो एवं हृदय को कष्टदायक भी नहीं होना चाहिये

'अप्पडिसुणेमाणे' સાભળે નહી તો એ સ્રીને 'एव वइज्जा' એવી રીતેસબોધન કરીને કહેવુ જોઈએ કે-'आउसीत्ति वा भइणित्ति वा' હે આયુષ્મતી! હે ભગિની! 'भोईत्तिवा साविएत्ति वा' હે ભગવતી! અગર હે શ્રાવિકા! 'उवासगेत्ति वा' હે ઉપાસિકા! 'धम्मिएत्ति वा' હે ધાર્મિકી 'धम्मप्पिएत्ति वा' હે ધર્મપ્રિય! વિગેરે શબ્દોથી સ્રી જાતીને સબોધન કરવુ જોઈએ અને 'एयप्पगारं भास असावज्जं' આવા પ્રકારના શબ્દોને મનથી પર્યાલોચન કરીને અને વિચાર કરીને બોલવા, પરતુ તે સબોધન વાક્ય 'असावज्जं जाव अभिकंख भासिज्जा' સાવદ્ય ગહર્ય હોવા ન જોઇએ તથા સક્રિય અનર્થ દડ પ્રવૃત્તિજનક પણ ન હોવા જોઇએ. તથા કર્કશ તથા પરૂષ કઠોર અને કટુ લાગે તેવા હોવા ન જોઈએ. તથા એ સંબોધન શબ્દ કર્માસ્રવ જનક પણ હોવા ન જોઇએ કે જેનાથી સંસારના

अभूतोपघातिनीम् प्राण्यनुपतापनकरीम् भाषाम् अभिकाङ्क्ष्य मनसा पर्यालोच्य विचार्य भाषेत इति भावः ॥ सू० ३ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा नो एवं वइज्जा--नभोदेवित्ति वा गज्जदेवित्ति वा विज्जुदेवित्ति वा पवुट्ठदेवित्ति वा निवुट्ठदेवित्तए वा, पडउ वा वासं, मा वा पडउ, निप्फज्जउ वा सस्सं, मा वा निप्फज्जउ, विभाउ वा रयणी, मा वा विभाउ, उदेउ वा सूरिए मा वा उदेउ, सो वा राया जयउ वा मा जयउ, नो एयप्पगारं भासं भासिज्जा, पन्नवं से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अंतलिक्खेत्ति वा गुज्झाणुचरिएत्ति वा संमुच्छिए वा निवइए वा पओए वइज्जा वुट्ठवलाहगेत्ति वा, एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वट्ठेहि समिए सहिए सया जइज्जासि त्तिबेमि ॥सू० ४॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा नभोदेव इति वा गर्जतिदेव इति वा विद्युद्देव इति वा प्रवृष्टोदेव इति वा निवृष्टोदेव इति वा, पततु वा वर्षा मा वा पततु, निष्पद्यतां वा सस्यं मा वा निष्पद्यताम्, विभातु वा रजनी, मा वा विभातु उदेतु वा सूर्यः, मा वा उदेतु, असौ वा राजा जयतु मा वा जयतु नो एतत्-प्रकारां भाषां भाषेत, प्रज्ञावान् स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अन्तरिक्षमिति वा, गुह्यानुचरितमिति वा संमूर्च्छितो वा निपतति वा पयोदः वदेत् वृष्टो बलाहक इति वा, एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम् यत् सर्वार्थैः समितः सहितः सदा यतेत इति ब्रवीमि ॥ सू० ४ ॥

तथा मर्म घातक भी नहीं होना चाहिये एवं हृदय विदारक भी नहीं होना चाहिये और प्राणियों का उपघातक या उपताप जनक भी नहीं होना चाहिये क्योंकि इस प्रकार दूसरे को दुःख दायक शब्दों के प्रयोग से संयम की विराधना होगी ॥३॥

फिर भी साधु और साध्वी के नहीं बोलने योग्य भाषा का निरूपण करते हैं

टीकार्थ-'से भिक्खु वा, भिक्खुणी वा, नो एवं वइज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु

બંધનમાં પડવા માટે કર્મરૂપ આસ્રવ ઉત્પન્ન થાય તથા હૃદયને કષ્ટ દાયક પણ હોવા ન જોઈએ તથા મર્મઘાતક પણ ન હોવા જોઈએ. અને હૃદય વિદારક પણ ન હોવા જોઈએ. અને પ્રાણિયોને ઉપઘાતક અથવા ઉપતાપજનક પણ ન હોવા જોઈએ કેમ કે આ પ્રકારના બીજાને દુખદાયક શબ્દોના પ્રયોગથી સંયમની વિરાધના થાય છે. ॥સૂ. ૩ ॥

ફરીથી સાધુ અને સાધ્વીએ ન બોલવા યોગ્ય ભાષાનુ કથન કરે છે.—

ટીકાર્થ-'સે ભિક્ખૂ વા ભિક્ખુણી વા' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલસાધુ અને સાધ્વીએ

टीका-पुनरपि साधूनां साध्वीनाञ्च भाषणायोग्यां भाषां निरूपयितुमाह-'से भिक्खू भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्तो संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'नो एवं वइज्जा' नो एवं-वक्ष्यमाणरीत्या वदेत्-तद्यथा-'नभोदेविचि वा गज्जदेविति वा' नभः आकाशः देव इति वा न वदेदिति पूर्वेणान्वयः, एवं गर्जति गर्जनकर्तामेघः देव इति वा न वदेदिति एवं 'विज्जुदेविति वा पवुट्ठदेविति वा' विद्युद् देव इति वा प्रवृष्टो वर्षति देव इति वा न वदेदितिभावः, तथा 'निवुट्ठदेविति वा' निवृष्टो-निरन्तरं वर्षतिदेव इति वा न वदेदिति 'पडउ वा वासं मा वा पडउ' पततु वा वर्षा, मा वा पततु इत्यपि न वदेदिति, 'निप्फज्जउ वा सस्सं मा वा निप्फज्जउ' निष्पद्यताम्-उत्पद्यतां वा सस्यम् शाल्यादिकम्, मा वा निष्पद्यताम् इत्यपि न वदेदिति, 'विभाउ वा रयणी मा वा विभाउ' विभातु शोभतां वा रजनी, मा वा विभातु-शोभताम् इत्यपि न वदेदिति 'उदेउ वा सूरिए मा वा उदेउ' उदेतु-उदयं प्राप्नोतु वा सूर्यः, मा वा उदेतु-उदयं प्राप्नोतु इत्यपि न वदेदिति भाग 'सो वा राया जयउ वा मा वा

संयमशील साधु एवं भिक्षुकी साध्वी ऐसा वक्ष्यमाणरूप से नहीं बोले जैसे कि 'नभोदेविति वा' नभ-आकाश देव है ऐसा नहीं बोले एव-'गज्जदेविति वा' गर्जन करने वाले मेघ देव है ऐसा भी-नहीं बोलना चाहिये एवं 'विज्जुदेविति वा' विद्युत् देव है अथवा 'पवुट्ठदेवत्तिवा' देव प्रवृष्ट अर्थात् बरस रहा है ऐसा भी नहीं बोले तथा 'निवुट्ठदेवित्तिवा' निरंतर लगातार देव बरस रहा है ऐसा भी नहीं बोले एवं 'पडउवा वासं मा वा, पडउ' वर्षा पडे या नहीं भी वर्षा पडे ऐसा भी नहीं बोलना चाहिये एवं 'निप्फज्जउ वा' शाली-डांगर-चावल वगैरह शस्य उपजे अथवा 'सस्सं मा वा निप्फज्जउ' शाल्यादि शस्य नहीं उपजे ऐसा भी साधु और साध्वी को नहीं बोलना चाहिये एवं 'विभाउ वा रयणी मा वा विभाऊ' रजनी रात खूब शोभे तथा रजनी नहीं शोभे यह भी नहीं बोलना चाहिये तथा 'उदेउ वा सूरिए मा वा उदेउ' सूर्य उदयको प्राप्त हो या सूर्य उदय को नहीं प्राप्त हो ऐसा भी नहीं बोलना चाहिये अर्थात् सूर्य उदित हो या सूर्य नहीं

'नो एवं वइज्जा' આ વક્ષ્યમાણ રીતે બોલવુ નહી જેમ કે-'नभो देविति वा' આકાશ દેવ છે તેમ બોલવુ નહી તથા 'गज्ज देविति वा' ગર્જના કરનારો મેઘ દેવ છે એમ પણ બોલવું નહી 'विज्जु देविति वा' વીજળી દેવ છે તેમ પણ કહેવુ નહી તથા 'पवुट्ठ-देविति वा' દેવ વરસી રહ્યો છે તેમ પણ બોલવુ નહી 'निवुट्ठदेविति वा' લગાતાર દેવ વરસી રહ્યો છે તેમ પણ કહેવુ નહી 'पडउ वा वासं मा वा पडउ' તથા વરસાદ પડે અથવા ન પડે તેમ પણ બોલવું નહી તથા 'निप्फज्जउ वा सस्स मा वा निप्फज्जउ' ડાંગર વિગેરે અનાજ ઉપજે કે બાજરી ડાંગર વિગેરે ન ઉપજે એવું પણ સાધુ કે સાધ્વીએ કહેવું નહી 'विभाउ वा रयणि मा वा विभाउ' તથા રાત ખૂબ શોભે છે અથવા રાત નથી શોભતી તેમ પણ કહેવુ નહી. તથા 'उदेउ वा सूरिए मा वा उदेउ' સૂર્ય ઉગે

जयउ' असौ वा राजा जयतु–विजयं लभताम्, मा वा जयतु–विजयं न लभताम् इत्यपि न वदेदितिभावः, एतदुपसंहरन्नाह–'नो एयप्पगारं भासं भासिज्जा' नो एतत्प्रकाराम् नभोदेव इत्यादिरूपां भाषाम् भाषेत, किन्तु कारणे सति 'पन्नवं से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' प्रज्ञावान स संयमशीलः भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा संयतभाषया 'अंतलिक्खेत्ति वा' अन्तरिक्षम् इति वा मेघ इति पयोद इत्येवंरूपेण भाषेत एवं 'गुज्झाणुचरिएत्ति वा' गुह्यानुचरितम्–देवानां गमनागमनमार्गतया प्रसिद्धत्वात् गुह्यानुचरितशब्देनापि मेघ इति भाषेत 'संमुच्छिए वा निवइए वा' संमूर्च्छिम वा पयः निपतति–इति वा 'पओए वइज्जा' पयोदो जलप्रदाता इति वा वदेत् 'वुट्ठबलाहगेत्ति वा' वृष्टो बलाहकः इति वा वदेत्, साधूनां साध्वीनाञ्च साधुत्वं संयम-

उदित हो ऐसा कुछ भी नहीं बोले एवं 'सो वा राया जयउ वा मा वा जयउ' वह राजा विजय को प्राप्त करे अथवा वह राजा विजयको प्राप्त नहीं करे यह भी साधु और साध्वीको नहीं बोलना चाहिये इन पूर्वोक्त विषयका उपसंहार करते हुए कहते हैं कि 'णो एयप्पगारं भासं भासिज्जा' इस प्रकार के नभ देव है इत्यादि शब्दों को साधु और साध्वी नहीं बोले अपितु कोई कारण उपस्थित होने पर 'पन्नवं से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' प्रज्ञावान् बुद्धिमान् वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी संयमशील साधु और साध्वी 'अंतलिक्खेत्ति वा' अंतरिक्ष ऐसा नभ को कहे एवं मेघ ऐसा कहे तथा पयोद बोले अर्थात् आकाशादि को देवशब्द से व्यवहार नहीं करे तथा 'गुज्झाणुचरिएत्ति वा' गुह्यानुचरित होने से अर्थात् आकाश-देवों के यानायान का मार्ग रूप से प्रसिद्ध होने के कारण मेघ को गुह्यानुचरित शब्दसे भी बोल सकते हैं एवं जलवर्षण के विषय में भी 'संमुच्छिए वा निवइए वा' संमूर्च्छिमपय पडता है ऐसा बोले अथवा 'पओए वइज्जा' पयोद–जलप्रदाता है ऐसा बोलना चाहिये अथवा–'वुट्ठबलाहगेत्ति वा' बलाहक बरस रहा है या

અથવા સૂર્ય ન ઉગે તેમ પણ બોલવુ નહી. તથા 'सो वा राया जयउ वा मा वा जयउ' તે રાજા વિજય પામે અથવા તે રાજા વિજય ન પામે એમ પણ સાધુ કે સાધ્વીએ બોલવુ' નહી. 'णो एयप्पगारं भासं भासिज्जा' આ પૂર્વોક્ત વિષયનો ઉપસંહાર કરતાં સૂત્રકાર કહે છે કે–આવા પ્રકારના 'નભ દેવ છે' ઇત્યાદિ શબ્દો સાધુ કે સાધ્વીએ બોલવા નહીં' પરંતુ કારણ વશાત્ 'पन्नवं से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' બુદ્ધિમાન તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अंतलिक्खेत्ति वा' અંતરિક્ષ એ પ્રમાણે નભને કહે તથા મેઘ એ પ્રમાણે કહેવુ તથા પયોદ એમ કહેવુ અર્થાત્ આકાશ વિગેરેને દેવ શબ્દથી વ્યવહાર ન કરવો. તથા 'गुज्झाणुचरिएत्ति वा' ગુહ્યાનુચરિત હોવાથી અર્થાત્ આકાશ દેવોના ગમનાગમનના માર્ગ રૂપે પ્રસિદ્ધ હોવાથી મેઘને ગુહ્યાનુ ચરિત શબ્દથી પણ કહી શકાય છે, તથા 'संमुच्छिए वा निवइए वा' જલવર્ષણના સંબંધમાં પણ 'સમૂર્છિમજલ પડે છે' તેમ કહેવુ 'पओए वइज्जा' અથવા પયોદ–જલ પ્રદાતા છે તેમ કહેવુ' અથવા 'वुट्ठबलाहगेत्ति

श्चोपसंहरन् आह 'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' एतत् खलु सर्वथा संयमपालनं तस्य भिक्षुकस्य संयमवान् साधोः, भिक्षुक्या वा साध्व्याः सामग्र्यम् सम्पूर्ण आचारः साधुत्वसामग्री वर्तते 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जइज्जासि त्तिबेमि' यत् सर्वार्थैः ज्ञानदर्शनचारित्ररूपैः अर्थैः, समित्या साधनारूप पञ्चसमितिभिः तिसृभिर्गुप्तिभिश्च सहितः युक्तः सदा निरवद्यभाषां वदितुं यतेत प्रयत्नशीलो भवेदिति अहं ब्रवीमि उपदिशामीत्यर्थः इति प्रथमोद्देशः समाप्तः ॥ सू० ४ ॥

अथ द्वितीयोद्देशः

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जहा वेगईयाइं रूवाइं पासिज्जा तहावि ताइं नो एवं वइज्जा, तं जहा-गंडी गंडीति वा कुट्ठी कुट्ठीति वा जाव मेहुणमेहुणीति वा हत्थच्छिन्नं हत्थच्छिन्नेति वा एवं पायछिन्नेति

बरस चुका है ऐसा बोलना चाहिये अर्थात् इन भौतिक बादल वगैरह को देव शब्द से व्यवहार नहीं करना चाहिये यह तात्पर्य है अब साधु और साध्वीका साधुत्व तथा संयमका उपसंहार करते हुए कहते हैं कि 'एवं खलु तस्स भिक्खूस्स, भिक्खुणीए वा'-यही अर्थात् सर्वथा संयम पालन करना ही उस भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी का 'सामग्गियं' सामर्थ्य समग्रता है अर्थात् साधुत्व की परिपूर्ण सामाचारी है 'जं सव्वट्ठेहिं' जिसको सर्वथा अर्थात् ज्ञानदर्शन चारित्ररूप अर्थों से और 'समिए सहिए सया जइज्जासि त्तिबेमि' साधना रूप पांच समतियों से तथा तीन गुप्तियों से युक्त होकर हमेशा निरवद्य-दोष रहित भाषा को बोलने के लिये साधु और साध्वी को यत्न करना चाहिये ऐसा भगवान् महावीर स्वामी उपदेश देते हैं ॥ ४ ॥

इस प्रकार चतुर्थ भाषा अध्ययन का पहला उद्देशक पूरा हो गया

वा' બલાહક વરસી રહેલ છે અથવા વરસી ચુકેલ છે તેમ કહેવું અર્થાત્ આ ભૌતિક વાદળ વિગેરેને દેવ શબ્દથી વ્યવહાર કરવો નહીં'

હવે સાધુ અને સાધ્વીના સાધુપણા અને સંયમનો ઉપસંહાર કરતાં સૂત્રકાર કહે છે કે-'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा' એજ અર્થાત્ સર્વથા સંયમ પાલન કરવું એજ એ સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીનુ 'सामग्गियं' સામગ્ર્ય-સમગ્રતા છે. અર્થાત્ સાધુત્વ તથા સામાચારી છે. જેને 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जइज्जासि त्तिबेमि' સર્વાર્થ અર્થાત્ જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્રરૂપ અર્થોથી અને સાધનારૂપ પાચ સમિતિયોથી તથા ત્રણ ગુપ્તિયોથી યુક્ત થઇને હમેશાં નિરવદ્ય-દોષ રહિત ભાષા બોલવા માટે સાધુ અને સાધ્વી એ પ્રયત્ન કરવો એવું ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી ઉપદેશ આપે છે. આ રીતે ચોથા ભાષા અધ્યયનનો પહેલો ઉદ્દેશો પૂરો થયો ॥ સૂ. ૪ ॥

वा नक्कछिण्णेति वा कण्णछिन्नेति वा उट्ठछिन्नेति वा जे यावन्ने तहप्पगारा एयप्पगाराहिं भासाहिं वुइया २ कुप्पंति माणवा ते यावि तहप्पगाराहिं भासाहिं अभिकंख नो भासिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जहा वेगइयाइं रूवाइं पासिज्जा तहावि ताइं एवं वइज्जा—तं जहा—ओयंसी ओयंसित्ति वा तेयंसी तेयंसीति वा जसंसी जसंसीइ वा वच्चंसी वच्चंसीति वा अभिरूवंसी अभिरूवंसीति वा पडिरूवंसी पडिरूवंसीति वा पासाइयं पासाइयंति वा दरिसणिज्जं दरिसणीयत्ति वा जे यावन्ने तहप्पगारा तहप्पगाराहिं भासाइं वुइया २ नो कुप्पंति माणवा तेयावि तहप्पगारा तहप्पगाराहिं भासाहिं अभिकंख भासिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जहा वेगइयाइं रूवाइं पासिज्जा, तं जहा—वप्पाणि वा जाव गिहाणि वा, तहावि ताइं नो एवं वइज्जा, तं जहा—सुक्कडेइ वा सुट्ठुकडेइ वा साहुकडेइ वा कल्लाणेइ वा करणिज्जेइ वा, एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जहा वेगइयाइं रूवाइं पासिज्जा, तं जहा—वप्पाणि वा जाव गिहाणि वा तहावि ताइं एवं वइज्जा, तं जहा-आरंभकडेइ वा सावज्जकडेइ वा पयत्तकडेइ वा पासाइयं पासाइए वा दरिसणीयं दरिसणीयंति वा अभिरूवं अभिरूवंति वा पडिरूवं पडिरूवंति वा, एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा ॥सू० ५॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यथा वा एककानि रूपाणि पश्येत् तथापि तानि नो एवं वदेत्—तद्यथा—गण्डी गण्डीति वा कुष्ठी कुष्ठीति वा यावद् मधुमेही मधुमेहीति वा हस्तछिन्नं हस्तच्छिन्न इति वा एवं पादच्छिन्न इति वा, नासिकाच्छिन्न इति वा कर्णच्छिन्न इति वा ओष्ठच्छिन्न इति वा, ये यावन्तः तथाप्रकाराः तान् तथाप्रकाराभिः भाषाभिः उक्ताः उक्ताः कुप्यन्ति मानवाः तांश्चापि तथाप्रकाराभिः भाषाभिः अभिकाङ्क्ष्य नो भाषेत, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यथा वा एककानि रूपाणि पश्येत् तथापि तानि एवं वदेत्—तद्यथा—ओजस्विनम् ओजस्वीति वा तेजस्विनं तेजस्वीति वा यशस्विनं यशस्वीति वा वर्चस्विनं वर्चस्वीति वा अभिरूपवन्तम् अभिरूपवान् इति वा प्रतिरूपिणं प्रतिरूपीति वा प्रासादनीयं प्रासादनीयमिति वा, दर्शनीयं दर्शनीयमिति वा, ये यावन्तः तथाप्रकाराः तान् तथाप्रकाराभिः भाषाभिः उक्ताः उक्ताः नो कुप्यन्ति मानवाः तांश्चापि तथाप्रकारान् एतत् प्रकाराभिः

भाषाभिः अभिकाङ्क्ष्य भाषेत, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यथा वा एककानि रूपाणि पश्येत् तद्यथा-वप्राणि वा यावद् गृहाणि वा तथापि तानि नो एवं वदेत्-तद्यथा-सुकृतमिति वा सुष्ठुकृतमिति वा साधुकृतम् इति वा कल्याणमिति वा करणीयमिति वा एतत्प्रकाराम् भाषां सावद्याम् यावद् नो भाषेत, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यथा वा एककानि रूपाणि पश्येत् तद्यथा-वप्राणि वा यावद्-गृहाणि वा तथापि तानि एवं वदेत तद्यथा-आरम्भकृतमिति वा सावद्यकृतमिति वा प्रयत्नकृतमिति वा प्रासादीयं प्रासादीयमिति वा दर्शनीयं दर्शनीयमिति वा अभिरूपम् अभिरूपमिति वा प्रतिरूपम् प्रतिरूपमिति वा एतत्प्रकाराम् भाषाम् असावद्याम् यावद् भाषेत ॥ सू० ५ ॥

टीका-प्रथमोद्देशके साधूनां साध्वीनाञ्च वक्तव्यावक्तव्यविशेषः प्रतिपादितः, अस्मिन् द्वितीयोद्देशकेऽपि तमेव अवशिष्टं वक्तव्यावक्तव्यविशेषं प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'जहावेगईयाइ रूवाइं पासिज्जा' यथा वा-यद्यपि एककानि-कतिपयानि अग्रे वक्ष्यमाणानि कानिचिद् रूपाणि पश्येत् 'तहा वि ताइं नो एवं वइज्जा' तथापि तानि रूपाणि नो एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या वदेत् 'त जहा-गंडी गंडीति वा कुट्ठी कुट्ठीति वा जाव महुमेहुणी महुमेहुणीति वा' गण्डी-गण्डरोगी कण्ठमालरूप गण्डरोगयुक्त पादशोफरूपगण्डरोगयुक्त पुरुषं गण्डी इति शब्देन न भाषेत, तथा भाषणे सति स

भाषा अध्ययन का दूसरा उद्देशक का प्रारंभ

भाषा अध्ययन के प्रथम उद्देशक में साधु और साध्वी को बोलने योग्य और नहीं बोलने योग्य शब्द विशेष का प्रतिपादन किया गया है इस द्वितीय उद्देशक में भी उसी अवशिष्ट वक्तव्यावक्तव्य शब्द विशेष का प्रतिपादन करने के लिये कहते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यद्यपि 'जहा वेगइयाइं रूवाइं पासिज्जा' आगे वक्ष्यमाण बहुत से रूपों को देखेगा 'तहावि ताइं नो एवं वइज्जा' तथापि उन सभी रूपों का वक्ष्यमाण रीति से नहीं बोलना चाहिये जैसे कि 'गंडी गंडी तिवा' गण्डरोग

ભાષા અધ્યયનના બીજા ઉદ્દેશકનો પ્રારંભ—

ભાષા અધ્યયનના પહેલા ઉદ્દેશામા સાધુ અને સાધ્વીને બોલવા યોગ્ય અને ન બોલવા યોગ્ય શબ્દ વિશેષનુ પ્રતિપાદન કરવામા આવેલ છે આ બીજા ઉદ્દેશામા પણ એજ બાકીના વક્તવ્યાવક્તવ્ય શબ્દ વિશેષનું પ્રતિપાદન કરવા માટે સૂત્રકાર કથન કરે છે—

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'जहा वेगईयाइ रूवाइं पासिज्जा' આગળ કહેવામા આવનારા અનેક રૂપોને જોવે 'तहावि ताइं नो एवं वइज्जा' તો પણ એ સઘળા રૂપોને વક્ષ્યમાણ રીતે કહેવા નહી 'गंडी गंडीति वा' કંઠમાળ રૂપ ગંડરોગવાળા પુરૂષને અથવા પાદશોફાત્મક ફિલપગ રૂપ ગંડ

गण्डरोगी कुप्येत् तथा च कलहादिना संयमविराधना स्यादिति भावः, एवं कुष्ठी-कुष्ठरोगी गलितकुष्ठरोगयुक्तं पुरुषं कुष्ठी इति शब्देन न भाषेत, एवं यावत् श्वेतकुष्ठरोगयुक्तं कुष्ठी इति शब्देन पुरुषं भाषेत एवम् मधुमेहिनम् मधुप्रमेहरोगयुक्तं पुरुष मधुमेही इति शब्देन न भाषेत इत्यग्रेणान्वयः । एवं 'हत्थच्छिन्नं हत्थच्छिन्नेति वा' हस्तच्छिन्नम्-छिन्नहस्तं पुरुषं हस्तछिन्नः छिन्नहस्त इति शब्देन न भाषेत 'एवं पायछिन्नेति वा नक्कछिण्णेति वा कण्णछिन्नेति वा' पादच्छिन्नं छिन्नपादं मनुष्यं पादच्छिन्नः छिन्नपाद इति, नासिकाछिन्नम्

अर्थात् कण्ठमालरूप गण्डरोग युक्त पुरुष को अथवा पादशोथात्मक फिल पांव रूप गण्डरोग युक्त पुरुष को 'यह गण्डी है' ऐसा नहीं बोलना चाहिये क्योंकि 'गण्डी' को गण्डी शब्द से बोलने पर वह गण्डरोगी सत्यहोने पर भी कटु होने पर गुस्सा करेगा और कलहादि करने से साधु और साध्वी को संयम की विराधना होगी इसी तरह 'कुट्ठीकुट्ठीति वा' कुष्ठी अर्थात् गलितकुष्ठरोगयुक्त पुरुष को 'कुष्ठी' इस शब्द से नहीं बोलना चाहिये एतावता साधु और साध्वी कुष्ठ रोग युक्त पुरुष को कुष्ठी शब्द से व्यवहार न करे इसी प्रकार 'जाव महुमेहुणी महुमेहुणीति वा' यावत् श्वेत कुष्ठ युक्त पुरुष को भी कुष्ठी शब्द से नहीं बोलना चाहिये क्योंकि यह सत्य होने पर भी कटु होने से वह कुष्ठरोग युक्त पुरुष कुपित होजायगा और कुपित होजाने से झगडा कलह वगैरह करने से साधु और साध्वी को संयम की विराधना होगी एवं मधु प्रमेह रोग युक्त पुरुष को मधु मेही' इस शब्द से नहीं बोलना चाहिये, तथा 'हत्थच्छिन्नं हत्थच्छिन्नेतिवा' छिन्न हस्त पुरुष को छिन्न हस्त शब्द से नहीं बोलना चाहिये एवं 'पायछिन्ने तिवा' छिन्नपाद पुरुष को छिन्न पाद शब्द से और 'नक्कछिन्नेति वा' छिन्न नासिक पुरुष को छिन्ननासिक शब्द से तथा 'कण्णछिन्ने तिवा' छिन्नकर्ण

रोगवाળा પુરૂષને 'આ ગંડરોગી છે' એમ કહેવુ નહીં કેમ કે ગંડીને ગંડી શબ્દથી કહેવાથી તે ગંડરોગી સત્ય હોવા છતા પણ પોતાને કટુ લાગવાથી તેને ગુસ્સો આવશે અને કલહાદિ કરવાથી સાધુ અને સાધ્વીના સંયમની વિરાધના થશે એજ પ્રમાણે कुट्ठी कुट्ठीति वा जाव महुमेहुणी महुमेहुणीति वा' શ્વેત કોઢવાળા પુરૂષને પણ કોઢિયો એમ કહેવું નહીં. એજ પ્રમાણે યાવત્ ગલિત કોઢવાળાને પણ કોઢિયો એમ કહેવુ નહીં કેમ કે-આ કથન સત્ય હોવા છતા પણ કટુ હોવાથી તે કોઢિયો પુરૂષ ક્રોધિત થઈ જશે અને ક્રોધિત થવાથી ઝગડો કલહ વિગેરે કરવાથી સાધુ અને સાધ્વીને સંયમની વિરાધના થશે એજ પ્રમાણે મધુ પ્રમેહ રોગવાળા પુરૂષને મધુમેહી' આ શબ્દથી બોલાવવો નહીં તથા 'हत्थच्छिन्नं हत्थच्छिन्नेति वा' કપાયેલ હાથવાળા પુરૂષને 'હાથકટો' કહીને બોલાવવો ન જોઇએ. 'एवं पायच्छिन्नेति वा' પગ કપાયેલ પુરૂષને એવા 'પગકટો' શબ્દથી અને 'नक्कच्छिन्नेति वा' નાક કપાયેલ પુરૂષને 'નકટો' એ શબ્દથી તથા 'कण्णच्छिन्नेति वा' કાન કપાયેલ પુરૂષને

छिन्ननासिकं मनुष्यं नासिकाच्छिन्नः छिन्ननासिक इति, कर्णच्छिन्नं छिन्नकर्णं मनुष्य कर्णच्छिन्नः छिन्नकर्ण इति शब्देन च न भाषेतेत्यन्वयः एवम् 'उट्ठछिन्नेति वा' ओष्ठच्छिन्नम् छिन्नोष्ठं मनुष्यम् ओष्ठछिन्नः छिन्नोष्ठ इति शब्देन न भाषेत, तथा भाषणे स कुप्येत् तदुपसंहरन्नाह–'जे यावन्ने तहप्पगारा एयप्पगाराहिं भासाहिं वुइया वुइया कुप्पंति माणवा' ये चाप्यन्ये तथाप्रकाराः काशश्वासादिरोगयुक्ताः कुब्जत्व काणत्वखञ्जत्वादि हीनाङ्गः पुरुषाः एतत्प्रकाराभिः एवंविधाभिः भाषाभिः तत्तच्छब्दैः उक्ताः उक्ताः पौनः पुन्येन भाषिताः सम्बोधिता वा मानवाः मनुष्याः कुप्यन्ति तथा च कलहेन संयमविराधना स्यात्, तस्मात् 'ते यावि तहप्पगाराहिं भासाहिं अभिकंख नो भासिज्जा' तांश्चापि काशश्वासादिरोगयुक्त न्

पुरुष को छिन्नकर्ण शब्द से एवं 'उट्ठछिन्नेतिवा' छिन्न ओष्ठ पुरुष को छिन्न ओष्ठ शब्द से नहीं बोलना चाहिये क्योंकि यह सत्य होने पर भी कटु होने से वे सभी मधु प्रमेही वगैरह पुरुष कुपित हो जायेगे और झगरा कलहादि साधु के साथ करेंगे और झगरा कलहादि साधु के साथ करेंगे इसलिये संयम की विराधना होगी, अतःसाधु और साध्वी को इस प्रकार के कटु शब्दों का प्रयोग नहीं करना चाहिये, अब उपर्युक्त विषयों का उपसंहार करते हुए कहते हैं कि 'जे यावन्ने तहप्पगारा' जो भी इसी प्रकार के दूसरे काश श्वासादि रोग युक्त हैं और कुब्जत्व काणत्व खञ्जत्वादि रोगों से युक्त हीन अंगवाले पुरुष हैं उन सभी काशश्वासादि रोगियों को इस प्रकार के काश श्वासादि कटु शब्दों से नहीं बोलना चाहिये क्योंकि 'एयप्पगाराहिं भासाहिं वुइया वुइया कुप्पंतिमाणवा' वे सभी काश श्वास रोग वाले पुरुष एवं कुब्ज खञ्ज काणे लुल्हे पुरुष इस तरह के कटु शब्द को सुनकर गुस्सा करेंगे और साधु से झगरा करेगे और

'કાન કટો' એ શબ્દથી તથા 'उट्ठच्छिन्नेति वा' હોઠ કપાયેલ પુરૂષને 'હોઠકટો' એવા શબ્દથી બોલાવવા ન જોઈએ. કેમ કે આ કથન સત્ય હોવા છતા કટુ હોવાથી તે બધા મધુ પ્રમેહી વિગેરે પુરૂષો ક્રોધ યુક્ત થશે. અને ઝઘડો કકાસ સાધુની સાથે કરે તેથી સંયમ વિરાધના થાય છે. જેથી સાધુ અને સાધ્વીએ આવા પ્રકારના કડવા શબ્દોનો પ્રયોગ કરવો નહી. હવે ઉપરોક્ત કથનનો ઉપસંહાર કરતાં કહે છે કે–'जे यावन्ने तहप्पगारा' જે કોઈ આવા પ્રકારના બીજા કાસ શ્વાસાદિ રોગ યુક્ત હોય અને કુબડા કાણા વિગેરે રોગથી યુક્ત અંગ ગળા પુરૂષ હોય તે બધા કાસ શ્વાસાદિ રોગીયોને 'एयप्पगाराहिं भासाहिं' આવા પ્રકારના કાસ શ્વાસાદિ કટુ શબ્દોથી બોલાવવા નહી' કેમ કે એ કાસ શ્વાસાદિ રોગવાળા પુરૂષો તથા કુબ્જ, લંગડા, કાણા, લુલા વિગેરે હીનાંગી પુરૂષ 'वुइया वुइया कुप्पंति माणवा' આ પ્રકારથી બોલાયેલા કટુ શબ્દને સાંભળીને ક્રોધિત થશે તથા સાધુ સાથે ઝઘડો કરશે તેથી સંયમની વિરાધના થશે તેથી આવી રીતે 'तेया वि तहप्पगाराहिं

काणकुब्ज खञ्जादिमानरा, मनुष्या, तथाप्रकाराभिः भाषाभिः काशश्वासकुब्जकाण खञ्जादिशब्दैः अभिकाङ्क्ष्य मनसा पर्यालोच्य नो भाषेत तान् तथाविधशब्दैः नो भाषेतेत्यर्थः, अत्र धूताध्ययनोक्तव्याधिविशेषाः यावत् पदेन ग्रहीतव्याः, सम्प्रति यथा भाषेत तथा प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'जहा वेगइयाइं रूवाइं पासिज्जा' यथा वा-यद्यपि एककानि कतिपयानि वक्ष्यमाणानि कानिचिद् रूपाणि अनेकप्रकाराण्यपि पश्येत् 'तहा वि ताइं एवं वइज्जा' तथापि तानि कतिपयान्यपि रूपाणि एवं वक्ष्यमाणरीत्या वदेद्, 'तं जहा-ओयंसी ओयंसित्ति वा तेयसी तेयंसीति वा तद्यथा-ओजस्वी ओजस्विनं पुरुषम् ओजस्वी इति शब्देन तेजस्वी तेजस्विनं पुरुषं तेजस्वी इति शब्देन वदेदिति पूर्वेणान्वयः एवं 'जसंसी जसंसीति वा वच्चंसी वच्चंसीति वा' यशस्वी-यशस्विनं पुरुषं यशस्वी इति शब्देन, वर्चस्वी-वर्चस्विनं पुरुषं वर्चस्वीति शब्देन वदेदितिशेषः एवम् 'अभिरूवंसी

संयमकी विराधना होगी इसलिये 'तेयावि तहप्पगाराहिं भासाहिं' इस प्रकार के काशश्वासादि रोग युक्त पुरुषों को और काणे खञ्जे लुल्हे लंगडे कुब्जे पुरुषों को काशश्वासादि कटु शब्दों से 'अभिकंख नो भासिज्जा' मनमें विचार कर साधु और साध्वी नहीं बोले, यहां पर धूत अध्ययन में उक्त व्याधि विशेष को यावत् शब्द से ग्रहण करना चाहिये, अब साधु और साध्वी को जिस तरह के शब्दों का प्रयोग करना चाहिये वैसा बतलाते हैं 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'जहा वेगइयाइं रूवाइं पसिज्जा' यद्यपि वक्ष्यमाण रूप से अनेकों रूपों को देखेगा 'तहावि ताइं एवं वइज्जा' तथापि उन रूपों को इस प्रकार वक्ष्यमाण रीति से बोलना चाहिये 'तं जहा-ओयंसि ओयंसीति वा' जैसे कि ओजस्वी पुरुषको ओजस्वी शब्द से एवं 'तेयंसी तेयंसीति वा' तेजस्वी पुरुष को तेजस्वी शब्द से बोलना चाहिये एवं 'जसंसी जसंसीति वा' यशस्वी पुरुषको यशस्वी शब्द से 'वच्चंसी वच्चंसी-

भासाहिं अभिकंख नो भासिज्जा' કાસ શ્વાસાદિ રોગવાળા પુરૂષોને તથા કાણા કુબડા લુલા લંગડા કુબડા પુરૂષોને કાસ શ્વાસાદિના નામોચ્ચાર સાથે કટુ શબ્દોથી મનથી વિચારીને સાધુ અને સાધ્વીએ બોલવુ નહીં અહિયાં ધૂત અધ્યયનમાં ઉક્ત વ્યાધિ વિશેષને યાવત્ શબ્દથી ગ્રહણ કરવા જોઈએ.

હવે સાધુ અને સાધ્વીએ જે પ્રકારના શબ્દોનો પ્રયોગ કરવો જોઈએ તે શબ્દો સૂત્રકાર બતાવે છે. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'जहा वेगइयाइं रूवाइं पासिज्जा' જો કે વક્ષ્યમાણ રીતે અનેક રૂપોને જોશે 'तहावि ताइं एव वइज्जा' તથાપિ એ રૂપોને આ વક્ષ્યમાણ રીતે કહેવા જોઈએ 'तं जहा' જેમ કે 'ओयंसी ओयसीति वा' ઓજસ્વી પુરૂષને ઓજસ્વી શબ્દથી 'तेयंसी तेयंसीति वा' તથા તેજસ્વી પુરૂષને તેજસ્વી શબ્દથી કહેવુ જોઈએ. 'जस सी जसंसीति वा' તથા યશસ્વી પુરૂષને

यम्-कर्तव्यमेव एतद् एवंविधं वप्रादिकं भवादृशानाम् 'एयप्पगारं भास सावज्जं जाव नो भासिज्जा' एतत्प्रकाराम् अन्यामपि भाषाम् अधिकरणानुमोदनात् सावद्याम् सगर्ह्याम् यावद्-भूतोपघातकत्वाद् अभिकाङ्क्ष्य-मनसा पर्यालोच्य विचार्य नो भाषेत, अथ साधूनां तद्-विषये वक्तव्यप्रकारमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'जहा वेगईयाइं रूवाइं पासिज्जा' यथा वा-यद्यपि एककानि-कतिपयानि वक्ष्यमाणानि कानिचिद् रूपाणि-विशिष्टरूपाणि वस्तूनि पश्येद् अवलोकयेत् 'तं जहा-वप्पाणि वा जाव गिहाणि वा' तद्यथा-वप्राणि वा-दुर्गरूपाणि, यावद् गृहाणि वा हर्म्यप्रासादरूपाणि 'तहावि ताइं एवं वइज्जा' तथापि तानि वप्रादीनि गृहान्तानि विशिष्टरूपाणि वस्तूनि एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या

अथवा-'कल्लाणेइ वा' कल्याण कारक है या 'करणिज्जेइ वा' करने योग्य ही है इस तरह का वप्रादि आप जैसे मनुभावों का है 'एयप्पगारं भासं सावज्ज जाव' इस प्रकार की भाषा सावद्य सगर्ह्य निंदनीय होने से अर्थात् अधिकरण का अनुमोदन समर्थन करने से सावद्य मानी जाती है एवं यावत्-भूतों प्राणीयों का उपघातक होने से भी सावद्य मानी जाती है इसलिये उक्तरीति से बहुत ही सुन्दर बनाया हुआ वप्रादि है ऐसी भाषा का मन से पर्यालोचन कर 'नो भासिज्जा' नहीं प्रयोग करना चाहिये, अब साधु और साध्वी को किस प्रकार बनाये हुए वप्रादि के विषय में बोलना चाहिये यह बतलाते हैं 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जहा वेगईयाइं रूवाइं पासिज्जा'-वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यद्यपि अनेकरूप वाले बहुत ही विशिष्ट वस्तुओं को देखेगा 'तं जहा वप्पाणि वा-जाव गिहाणि वा' जैसे कि वप्रों को दुर्गों को तथा यावत् हर्म्य-महल प्रासाद-विशिष्ट दुमहला वगैरह को कोठा को तथा विशिष्ट गृह वगैरहको देखेगा-'तहावि, ताइं एवं वइज्जा'-तथापि उन वप्रादि विशिष्ट वस्तुओं

કરેલ છે. અથવા 'कल्लाणेइ वा' આ કલ્યાણ કારક છે અથવા 'करणिज्जेइ वा' આ કરવા યોગ્ય જ છે આ પ્રકારના વપ્રાદિ આપ જેવા મહાનુભાવો જ કરી શકે 'एयप्पगारं भासं सावज्जं' આવા પ્રકારની ભાષા સાવદ્ય નીંદનીય હોવાથી અર્થાત્ અધિકરણનું અનુમોદન અને સમર્થન કરવાથી સાવદ્ય માનવામા આવે છે. 'जाव नो भासिज्जा' એવં યાવત્ ભૂતો પ્રાણિયોનો ઉપઘાત કરનાર હોવાથી પણ સાવદ્ય મનાય છે તેથી ઉક્ત રીતે ઘણા સરસ બનાવવામા આવેલ વપ્રાદિ છે એવી ભાષાનો મનથી વિચારીને બોલવી ન જોઈએ.

હવે સાધુ અને સાધ્વીએ કેવા પ્રકારના શબ્દોથી વપ્રાદિ વિષે બોલવુ તે સૂત્રકાર બતાવે છે.-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'जहा वेगइयाइ रूवाइं पासिज्जा' જો કે અનેક રૂપવાળી ઘણી વિશેષ પ્રકારની વસ્તુઓને દેખશે 'तं जहा' જેમ કે 'वप्पाणि वा जाव गिहाणि वा' વપ્રોને દુર્ગોને તથા યાવત્ હર્મ્ય, મહેલ, પ્રાસાદ વિશેષ પ્રકારના બે મજલા વિગેરે કોઠાને તથા ગૃહ વિગેરે જોવામા આવશે. 'तहा वि ताइं एवं वइज्जा' તો પણ એ વપ્રાદિ વિશેષ વસ્તુઓને આ વક્ષ્યમાણ

वदेदिति 'तं जहा-आरंभकडेइ वा सावज्जकडेइ वा' तद्यथा-आरम्भकृतम्-महारम्भकृतमेतद् इति वा सावद्यकृतमेतत् 'पयत्तकडेइ वा' प्रयत्नकृतमेतद् इति वा 'पासाइयं पासाइए वा' प्रसादनीयं प्रसादनीय इति वा 'दरिसणीयं दरिसणीयंति वा' दर्शनीयं दर्शनीयम् इति वा 'अभिरूवं अभिरूवंति वा' अभिरूपम् अभिरूपमिति वा 'पडिरूवं पडिरूवंति वा' प्रतिरूपं प्रतिरूपमिति वा 'एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा' एतत्प्रकाराम्-एतादृशीम् आरम्भकृतशब्दादिरूपां भाषाम् असावद्याम् अगर्ह्याम् निरवद्याम् यावद् अक्रियाम् अकर्कशाम् अकटुकाम् अनिष्ठुराम् अपरूषाम् अच्छेदनाभेदनकरीम् अपरितापनकरीम् अनपद्रावणकरीम् अभूतोपघातिनीम् अभिकाङ्क्ष्य मनसा पर्यालोच्य भाषेतेति भावः, एतावता से संयमवान् भिक्षुः भिक्षुकी वा वप्रादिकं दृष्ट्वापि तदुद्देशेन न किञ्चिद् वदेत् किन्तु कारणे सति संयत

को वक्ष्यमाण रीति से ही बोले 'तं जहा आरंभकडेइ वा' जैसे कि यह वप्रादि महारम्भ कृत है अर्थात् महारम्भ से किया गया है एवं-'सावज्ज कडेइवा' सावद्य कृत है एतावता सगर्ह्य गर्हापूर्वक ही यह वप्रादि किया गया है अथवा 'पयत्तकडेइ वा' प्रयत्न पूर्वक ही किया गया है इस प्रकार ही साधु और साध्वी को विशिष्ट रूपसे बनाये हुए वप्रादि के विषयमें बोलना चाहिये अथवा 'पासाइयं-पासाइए वा' प्रसादनीय-प्रसन्न करने योग्य वस्तु को 'प्रसादनीय है' ऐसा ही बोलना चाहिये एवं-'दरिसणीयं दरिसणीयंति वा' दर्शनीय वस्तुको भी दर्शनीय शब्द से ही बोलना चाहिये एवं-'अभिरूवं, अभिरूवंतिवा' अभिरूप अत्यंत सुंदर वस्तुको अभिरूप शब्द से और-'पडिरूवं पडिरूवंतिवा' प्रतिरूप वस्तुको प्रतिरूप शब्द से ही बोलना चाहिये-'एयप्पगारं भासं' इस प्रकार की आरंभकृत वगैरह भाषा असावद्य-'असावज्जं जाव भासिज्जा निरवद्यां निरवद्य

रीते જ કહેવી 'तं जहा' જેમ કે 'आरम्भकडेइ वा' આ વપ્રાદિ મહારંભકૃત છે. અર્થાત્ મહા આરંભ સમારંભથી કરવામાં આવેલા છે તથા 'सावज्जकडेइ वा' સાવદ્યકૃત છે. ગર્હાયુક્ત આ વપ્રાદિ બનાવેલ છે, અથવા 'पयत्तकडेइ वा' આ વપ્રાદિ પ્રયત્ન પૂર્વક કરાયેલ છે આ રીતે જ સાધુ અને સાધ્વીએ વિશેષ પ્રકારથી બનાવેલ વપ્રાદિના સંબંધમાં બોલવું. અથવા 'पासाइय पासाइए वा' પ્રસાદનીય-પ્રસન્ન કરવા યોગ્ય વસ્તુને પ્રસાનીય છે એમ જ કહેવું જોઈએ. અથવા 'दरिसणीय दरिसणीयति वा' દર્શનીય વસ્તુને પણ દર્શનીય શબ્દથી જ કહેવું. તથા 'अभिरूवं अभिरूवति वा' અભિરૂપ અત્યંત સુંદર વસ્તુને અભિરૂપ શબ્દથી અને 'पडिरूवं पडिरूवंति वा' પ્રતિરૂપ વસ્તુને પ્રતિરૂપ શબ્દથી જ કહેવી જોઈએ 'एयप्पगारं भासं' આવા પ્રકારની આરમ્ભકૃત વિગેરે પ્રકારની નિરવદ્ય અગર્હ્ય ભાષા કહેવાય છે અને યાવત્ અક્રિયા અનર્થદંડ પ્રવૃત્તિ વિનાની અર્થાત્ ક્રિયા વ્યાપાર શૂન્ય ભાષા કહેવાય છે. તેથી આવા પ્રકારની આરંભકૃત વિગેરે પ્રકારની ભાષા અકર્કશા અને અકટુ અનિષ્ઠુરા અપરૂષા અચ્છેદન કરી અભેદન કરી અપરિતાપન કરી. અનપદ્રાવણ કરી. અભૂતોપ ઘાતિની કહેવાય છે તેથી એવી આરંભકૃત, સાવદ્યકૃત, પ્રયત્નકૃત

अभिरूवंसीति वा पडिरूवंसी पडिरूवंसीति वा' अभिरूपिणम्–सौन्दर्यशालिनम् अभिरूपी इति शब्देन प्रतिरूपिणम् पुरुषं प्रतिरूपीति शब्देन वदेदिति, एवं 'पासाइयं पासाइयं सीति वा दरिसणिज्जं दरिसणीयत्ति वा' प्रसादनीयं प्रासादनयोग्यं प्रसन्नतायुक्तं पुरुषं प्रसादनीय इति शब्देन, दर्शनीयम् दर्शनयोग्यं पुरुषं दर्शनीय इति शब्देन वदेदिति पूर्वेणान्वयः, एवं 'जे यावन्ने तहप्पगारा तहप्पगाराहिं भासाहिं बुइया बुइया नो कुप्पंति माणवा' ये चाप्यन्ये तथाप्रकाराः पूर्वोक्तसदृशाः प्रशस्य सौन्दर्ययुक्ताः पुरुषाः तथाप्रकाराभिः पूर्वोक्तसदृशीभिः भाषाभिः उक्ताः उक्ताः पौनः पुन्येन सम्बोधिताः नो कुप्यन्ति मानवाः 'तेया वि तहप्पगारा' तांश्चापि तथाप्रकारान् प्रशंसनीयान् पुरुषान् 'एयप्पगाराहिं भासाहिं' एतत्प्रकाराभिः पूर्वोक्त-सदृशीभिः अभिरूपादि शब्दरूपाभिः भाषाभिः 'अभिकंख भासिज्जा' अभिकाङ्क्ष्य मनसा

तिवा' वर्चस्वी पुरुष को वर्चस्वी शब्द से बोलना चाहिये तथा 'अभिरूवंसी अभिरूवंसीति वा' अत्यंत सौंदर्यशाली अभिरूपी पुरुषको अभिरूपी शब्द से तथा 'पडिरूवंसी पडिरूवंसीति' प्रतिरूपी पुरुष को प्रतिरूपी शब्द से बोलना चाहिये इसी तरह 'पासाइयं पासाइयंसीति वा' प्रसादन योग्य प्रसादनीय पुरुष को प्रसादानीय शब्द से और 'दरिसणिज्जं दरिसणिज्जंति वा' दर्शनीय पुरुष को दर्शनीय शब्द से बोलना चाहिये इसी प्रकार 'जे यावन्ने तहप्पगारा' जो पूर्वोक्त सदृश अत्यंत प्रशस्य सौंदर्यशाली पुरुष है उनको 'तहप्पगाराहिं भासाहिं बुइया बुइया नो कुप्पंति माणवा' उसी तरह के प्रशंसनीय शब्दों से बोलने पर पुरुष गुस्सा नहीं करते हैं इसलिये 'तेयावि तहप्पगारा' और भी जो इस प्रकारके प्रसंसनीय पुरुष है उनको 'एयप्पगाराहिं भासाहिं' इस प्रकार के अभिरूपादि शब्दों से 'अभिकंख भासिज्जा' संबोधन करना चाहिये अर्थात् साधु और साध्वी मन से विचार कर ऐसे ही रमणीय शब्दों से उन रमणीय प्रशं-

यशस्वी शब्दथी तथा 'वच्चसी वच्चंसीपि वा' वर्चस्वी पुरुषने वर्चस्वी शब्दथी कहेवु जोईये. तथा 'अभिरूवंसी अभिरूवंसीति वा' अत्यंत स्वरूपवान पुरुषने अभिरूप शब्दथी तथा 'पडिरूवंसी पडिरूवंसीति वा' प्रतिरूपी पुरुषने प्रतिरूप ए शब्दथी बोलाववो जोईए. एज प्रमाणे 'पासाइय' पासाइयसीति वा' प्रसादन योग्य प्रसादनीय पुरुषने प्रसादनीय शब्दथी अने 'दरसणिज्जं दरस्णिज्जंति वा' दर्शनीय पुरुषने दर्शनीय शब्दथी बोलाववा जोईए एज प्रमाणे 'जे यावण्णे तहप्पगारा' जे पूर्वोक्त शब्दो जेवा अत्यंत प्रशस्य सौंदर्यशाली पुरुष होय तेने 'तहप्पगाराहिं भासाहिं' एवा प्रकारना अत्यंत प्रशस्य सौंदर्यशाळी पुरुष होय तेने ए प्रकारना प्रशंसनीय शब्दोथी बोलवाथी 'बुइया बुइया नो कुप्पंति माणवा' ते पुरुष क्रोध करता नथी तेथी 'ते यावि तहप्पगारा एयप्पगाराहिं भासाहिं' बीजा पण जे आवा प्रकारना प्रशंसनीय पुरुष होय तेमने एज प्रकारनी अभिरूपादि शब्दोथी 'अभि-कंख भासिज्जा' संबोधन करीने बोलाववा अर्थात् साधु अने साध्वीओ मनथी विचार करीने आवा सुंदर अने रमणीय शब्दोथी ए प्रशंसनीय पुरुषोने संबोधित करवा,

पर्यालोच्य विचार्य भाषेत ओजस्वी प्रभृति शब्दैः तान् सम्बोधयेदित्यर्थः एतावता गण्डी पदादिव्याधिग्रस्तानपि पुरुषान् ओजस्तेजः प्रभृतिगुणयुक्तत्वे सति तद्गुणोद्घाटनपूर्वकमेव गुणग्राही भूत्वा वदेदिति फलितम्, एवम् अन्यान्यपि वक्ष्यमाणानि रूपाणि दृष्ट्वा यथा न वदेत्तथा आह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'जहा वेगईयाइं रुवाइं पासिज्जा' यथा वा–यद्यपि एककानि–कतिपयानि वक्ष्यमाणानि कानिचिद् रूपाणि विशिष्टरूपाणि वस्तूनि पश्येत् 'तं जहा–वप्पाणि वा जाव गिहाणि वा' तद्यथा–वप्राणि वा दुर्गरूपाणि यावत् प्राकारान् वा प्रासादान् वा हर्म्याणि वा गृहाणि वा पश्येत् 'तहावि ताइं नो एवं वइज्जा' तथापि तानि वप्रादीनि गृहपर्यन्तानि नो एवम्–वक्ष्यमाणरीत्या वदेदिति 'तं जहा–सुकडेइ वा सुट्ठुकडेइ वा साहुकडेइ वा' तद्यथा–सुकृतमेतद् इति वा, सुष्ठुकृतम् एतद् इति वा, साधुकृतमेतद् इति वा, 'कल्लाणेइ वा करणिज्जेइ वा' कल्याणमेतद् इति वा, करणी-

सनीय पुरुषों को संबोधित करे एतावता गण्डादि व्याधिग्रस्त पुरुषों को भी ओज तेज वगैरह गुणों के रहने पर उन गुणों का ही उद्घाटन पूर्वक गुण ग्राहक होकर बोलना चाहिये, अब दूसरे भी वक्ष्यमाण रूपों को देख कर जिस तरह नहीं बोले वह बतलाते हैं 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जहा, वेगईयाइं रुवाइं पासिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु–संयमशील साधु और भिक्षुकी–सध्वी यदि इस प्रकार के वक्ष्यमाण कितने ही विशिष्टरूपवाली वस्तुओं को देखे 'तं जहा' जैसे कि 'वप्पाणि वा जाव गिहाणि वा' वप्रों अर्थात् दुर्गो को या प्राकारों–किलाओं पर कोटों को तथा परिखाओं तथा प्रासादों महालों को या हर्म्यो को अर्थात् दो मजले कोठा को या गृहोंको अर्थात् विशिष्ट–गृहोंको देखे–'तहा वि ताइं नो एवं वइज्जा'–उन वप्र वगैरह को वक्ष्यमाण रूप से नहीं बोले 'तं जहा' जैसे कि 'सुकडेइवा' बहुतही सुंदर बनाया हुआ है अथवा 'सुट्ठु कडेवा' बहुत ही अच्छी तरह किया हुआ है या 'साहुकडेइ वा' साधु सम्यग् रूप से किया हुआ है

એટલે કે ગંડાદિ વ્યાધિગ્રસ્ત પુરૂષોને પણ ઓજ તેજ વિગેરે ગુણો હોય તો એ ગુણો દર્શક શબ્દોચ્ચાર પૂર્વક ગુણગ્રાહક બનીને બોલવું.

હવે બીજા વક્ષ્યમાણ રૂપોને જોઈને જે રીતે બોલવું ન જોઈએ તે સૂત્રકાર બતાવે છે.–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'जहा वेगइयाइं रूवाइं पासिज्जा' જો વક્ષ્યમાણ કેટલાક વિશેષ રૂપવાળી વસ્તુઓના રૂપોને જુવે 'तं जहा' જેમ કે 'वप्पाणि वा' વપ્રોને 'जाव' યાવત્ દુર્ગોને અથવા પ્રાકારોને કિલ્લા ઉપરના કોટોને તથા ખાઈઓ અને પ્રાસાદો અર્થાત્ મહેલોને અર્થાત્ બે માળના મકાનોને અથવા 'गिहाणि वा' વિશેષ પ્રકારના ગૃહોને દેખે તો 'तहावि ताइं नो एवं वइज्जा' પણ એ વપ્ર વિગેરેને વક્ષ્યમાણ રીતે કહેવા નહીં 'तं जहा' જેમ કે–'सुकडेइ वा' ઘણા જ સુંદર બનાવેલ છે. અથવા 'सुट्ठुकडेइ वा' બહુ સારી રીતે કરેલ છે. અથવા 'साहुकडेइ वा' સમ્યક્ પ્રકારથી

यम्-कर्तव्यमेव एतद् एवंविधं वप्रादिकं अवादशानाम् 'एयप्पगारं भास सावज्जं जाव नो भासिज्जा' एतत्प्रकाराम् अन्यामपि भाषाम् अधिकरणानुमोदनात् सावद्याम् सगर्ह्याम् यावद्-भूतोपघातकत्वाद् अभिकाङ्क्ष्य-मनसा पर्यालोच्य विचार्य नो भाषेत, अथ साधूनां तद्-विषये वक्तव्यप्रकारमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'जहा वेगई-याइं रूवाइं पासिज्जा' यथा वा-यद्यपि एककानि-कतिपयानि वक्ष्यमाणानि कानिचिद् रूपाणि-विशिष्टरूपाणि वस्तूनि पश्येद् अवलोकयेत् 'तं जहा-वप्पाणि वा जाव गिहाणि वा' तद्यथा-वप्राणि वा-दुर्गरूपाणि, यावद् गृहाणि वा हर्म्यप्रासादरूपाणि 'तहावि ताइं एवं वइज्जा' तथापि तानि वप्रादीनि गृहान्तानि विशिष्टरूपाणि वस्तूनि एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या

अथवा-'कल्लाणेइ वा' कल्याण कारक है या 'करणिज्जेइ वा' करने योग्य ही है इस तरह का वप्रादि आप जैसे महानुभावों का है 'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव' इस प्रकार की भाषा सावद्य सगर्ह्य निंदनीय होने से अर्थात् अधिकरण का अनुमोदन समर्थन करने से सावद्य मानी जाती है एवं यावत्-भूतों प्राणीयों का उपघातक होने से भी सावद्य मानी जाती है इसलिये उक्तरीति से बहुत ही सुन्दर बनाया हुआ वप्रादि है ऐसी भाषा का मन से पर्यालोचन कर 'नो भासिज्जा' नहीं प्रयोग करना चाहिये, अब साधु और साध्वी को किस प्रकार बनाये हुए वप्रादि के विषय में बोलना चाहिये यह बतलाते हैं 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जहा वेगईयाइं रूवाइं पासिज्जा'-वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यद्यपि अनेकरूप वाले बहुत ही विशिष्ट वस्तुओं को देखेगा 'तं जहा वप्पाणि वा-जाव गिहाणि वा' जैसे कि वप्रों को दुर्गों को तथा यावत् हर्म्य-महल प्रासाद-विशिष्ट दुमहला वगैरह को कोठा को तथा विशिष्ट गृह वगैरहको देखेगा-'तहावि, ताइं एवं वइज्जा'-तथापि उन वप्रादि विशिष्ट वस्तुओं

કરેલ છે. અથવા 'कल्लाणेइ वा' આ કલ્યાણ કારક છે અથવા 'करणिज्जेइ वा' આ કરવા યોગ્ય જ છે. આ પ્રકારના વપ્રાદિ આપ જેવા મહાનુભાવો જ કરી શકે 'एयप्पगारं भासं सावज्जं' આવા પ્રકારની ભાષા સાવદ્ય નીદનીય હોવાથી અર્થાત્ અધિકરણનું અનુમોદન અને સમર્થન કરવાથી સાવદ્ય માનવામા આવે છે. 'जाव नो भासिज्जा' એવં યાવત્ ભૂતો પ્રાણિયોને ઉપઘાત કરનાર હોવાથી પણ સાવદ્ય મનાય છે તેથી ઉક્ત રીતે ઘણા સરસ બનાવવામા આવેલ વપ્રાદિ છે એવી ભાષાને મનથી વિચારીને બોલવી ન જોઇએ.

હવે સાધુ અને સાધ્વીએ કેવા પ્રકારના શબ્દોથી વપ્રાદિ વિષે બોલવુ તે સૂત્રકાર બતાવે છે-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પુર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'जहा वेगइयाइं रूवाइं पासिज्जा' જો કે અનેક રૂપવાળી ઘણી વિશેષ પ્રકારની વસ્તુઓને દેખશે 'तं जहा' જેમ કે 'वप्पाणि वा जाव गिहाणि वा' વપ્રોને દુર્ગોને તથા યાવત્ હર્મ્ય, મહેલ, પ્રાસાદ વિશેષ પ્રકારના બે મજલા વિગેરે કોઠાને તથા ગૃહ વિગેરે જોવામા આવશે. 'तहा वि ताइं एवं वइज्जा' તો પણ એ વપ્રાદિ વિશેષ વસ્તુઓને આ વક્ષ્યમાણ

वदेदिति 'तं जहा–आरंभकडेइ वा सावज्जकडेइ वा' तद्यथा–आरम्भकृतम्–महारम्भकृतमेतद् इति वा सावद्यकृतमेतत् 'पयत्तकडेइ वा' प्रयत्नकृतमेतद् इति वा 'पासाइयं पासाइए वा' प्रसादनीयं प्रसादनीय इति वा 'दरिसणीयं दरिसणीयंति वा' दर्शनीयं दर्शनीयम् इति वा 'अभिरूवं अभिरूवंति वा' अभिरूपम् अभिरूपमिति वा 'पडिरूवं पडिरूवंति वा' प्रतिरूपं प्रतिरूपमिति वा 'एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा' एतत्प्रकाराम्–एतादृशीम् आरम्भकृतत्वादिरूपां भाषाम् असावद्याम् अगर्ह्याम् निरवद्याम् यावद् अक्रियाम् अकर्कशाम् अकटुकाम् अनिष्ठुराम् अपरूषाम् अच्छेदनाभेदनकरीम् अपरितापनकरीम् अनपद्रावणकरीम् अभूतोपघातिनीम् अभिकाङ्क्ष्य मनसा पर्यालोच्य भाषेतेति भावः, एतावता से संयमवान् भिक्षुः भिक्षुकी वा वप्रादिकं दृष्ट्वापि तदुद्देशेन न किञ्चिद् वदेत् किन्तु कारणे सति संयत

को वक्ष्यमाण रीति से ही बोले 'तं जहा आरंभकडेइ वा' जैसे कि यह वप्रादि महारम्भ कृत है अर्थात् महारम्भ से किया गया है एवं–'सावज्ज कडेइवा' सावद्य कृत है एतावता सगर्ह्य गर्हापूर्वक ही यह वप्रादि किया गया है अथवा 'पयत्तकडेइ वा' प्रयत्न पूर्वक ही किया गया है इस प्रकार ही साधु और साध्वी को विशिष्ट रूपसे बनाये हुए वप्रादि के विषयमें बोलना चाहिये अथवा 'पासाइयं–पासाइए वा' प्रसादनीय–प्रसन्न करने योग्य वस्तु को 'प्रसादनीय है' ऐसा ही बोलना चाहिये एवं–'दरिसणीयं दरिसणीयंति वा' दर्शनीय वस्तुको भी दर्शनीय शब्द से ही बोलना चाहिये एवं–'अभिरूवं, अभिरूवंतिवा' अभिरूप अत्यंत सुंदर वस्तुको अभिरूप शब्द से और–'पडिरूवं पडिरूवंतिवा' प्रतिरूप वस्तुको प्रतिरूप शब्द से ही बोलना चाहिये–'एयप्पगारं भासं' इस प्रकार की आरंभकृत वगैरह भाषा असावद्य–'असावज्जं जाव भासिज्जा निरवद्यां निरवद्य

રીતે જ કહેવી 'तं जहा' જેમ કે 'आरम्भकडेइ वा' આ વપ્રાદિ મહારંભકૃત છે. અર્થાત્ મહા આરંભ સમારંભથી કરવામાં આવેલા છે તથા 'सावज्जकडेइ वा' સાવદ્યકૃત છે. ગર્હાયુક્ત આ વપ્રાદિ બનાવેલ છે, અથવા 'पयत्तकडेइ वा' આ વપ્રાદિ પ્રયત્ન પૂર્વક કરાયેલ છે. આ રીતે જ સાધુ અને સાધ્વીએ વિશેષ પ્રકારથી બનાવેલ વપ્રાદિના સંબંધમાં બોલવું. અથવા 'पासाइय पासाइए वा' પ્રસાદનીય–પ્રસન્ન કરવા યોગ્ય વસ્તુને પ્રસાનીય છે એમ જ કહેવું જોઈએ. અથવા 'दरिसणीय दरिसणीयति वा' દર્શનીય વસ્તુને પણ દર્શનીય શબ્દથી જ કહેવું. તથા 'अभिरूवं अभिरूयति वा' અભિરૂપ અત્યંત સુંદર વસ્તુને અભિરૂપ શબ્દથી અને 'पडिरूवं पडिरूवंति वा' પ્રતિરૂપ વસ્તુને પ્રતિરૂપ શબ્દથી જ કહેવી જોઈએ 'एयप्पगारं भासं' આવા પ્રકારની આરમ્ભકૃત વિગેરે પ્રકારની નિરવદ્ય અગર્હ્ય ભાષા કહેવાય છે અને યાવત્ અક્રિયા અનર્થ દંડ પ્રવૃત્તિ વિનાની અર્થાત્ ક્રિયા વ્યાપાર શૂન્ય ભાષા કહેવાય છે. તેથી આવા પ્રકારની આરંભકૃત વિગેરે પ્રકારની ભાષા અકર્કશા અને અકટુ અનિષ્ઠુરા અપરૂષા અચ્છેદન કરી અભેદન કરી અપરિતાપન કરી. અનપદ્રાવણ કરી. અભૂતોપ ઘાતિની કહેવાય છે તેથી એવી આરંભકૃત, સાવદ્યકૃત, પ્રયત્નકૃત

भापयैव महारम्भकृत सावद्यकृत शब्दरूपयैव भाषेत एवं प्रसादनीय दर्शनीयप्रभृति रूपामपि असावद्यां भाषाम् भाषेतेति फलितम् ॥ सू० ५ ॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा असणं वा पाणं वा खाइयं वा साइयं वा उवक्खडियं तहाविहं नो एवं वइज्जा तं जहा–सुकडेति वा सुट्ठुकडेइ वा साहुकडेइ वा कल्लाणेइ वा करणिज्जेइ वा, तहप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा असणं वा पाणं वा खाइयं वा साइयं वा उवक्खडियं पेहाय एवं वइज्जा तं जहा–आरंभकडेत्ति वा सावज्जकडेत्ति वा पयत्तकडेइ वा भद्दयं भद्देति वा ऊसढं ऊसढेइ वा रसियं रसियं मणुन्नं मणुन्नं एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा ॥६॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा उपस्कृतं तथाविधं नो एवं वदेत् तद्यथा–सुकृतमिति वा सुष्ठुकृतमिति वा साधुकृतमिति वा कल्याणमिति वा करणीयमिति वा एतत्प्रकारां भाषां सावद्यां यावद् नो भाषेत, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा उपस्कृतं प्रेक्ष्य एवं वदेत्, तद्यथा आरम्भकृतमिति वा सावद्यकृतमिति वा प्रयत्नकृतमिति वा भद्रकं भद्रकमिति वा उच्छ्रितम् उच्छ्रितमिति वा रसितं रसितं मनोज्ञं मनोज्ञम् एतत्प्रकारां भाषाम् असावद्यां यावद् भाषेत ॥ सू० ६ ॥

अगर्ह्य' भाषा कहलाती है और यावत् अक्रिय अनर्थ दण्ड प्रभृति रहित अर्थात् क्रिया व्यापार शून्य भाषा कहलाती है एवं इस प्रकार की आरम्भ कृत इत्यादि भाषा अकर्कशा एवं अकटु तथा अनिष्ठुरा अपरुषा, अच्छेदन करी, अभेदनकरी, अपरितापनकरी, अनपद्रावणकरी, अभूतोपघातिनी कहलाती है इसलिये ऐसे ही आरम्भ कृत, सावद्यकृत, प्रयत्नकृत आदि भाषा को मन से विचार कर बोलना चाहिये. अर्थात् संयमशील साधु और साध्वी विशिष्ट वप्रादि को देख कर भी उस को उद्देश दे कुछ भी नहीं बोले, किन्तु कारण विशेष के उपस्थित होने पर महारम्भकृत, सावद्यकृत, वगैरह शब्द रूप संयत भाव से ही वप्रादि को देख कर बोले, एवं प्रसादनीय दर्शनीय प्रभृति असावद्य भाषा को भी बोले॥५॥

વિગેરે પ્રકારની ભાષાઓને 'असावज्जं जाव भासिज्जा' મનથી વિચાર કરીને બોલવી. અર્થાત્ સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીએ વિશેષ પ્રકારના વપ્રાદિને જોઈને પણ તેને ઉદ્દેશીને કંઈ પણ બોલવુ નહીં પરંતુ કારણ વિશેષ ઉપસ્થિત થાય તો મહારંભકૃત સાવદ્યકૃત વિગેરે પ્રકારના શબ્દોથી સંયત ભાષાથી જ બોલવુ. તથા પ્રસાદનીય દર્શનીય વિગેરે પ્રકારથી અસાવદ્ય ભાષા બોલવી નહીં ॥ સૂ ૫ ॥

टीका–सम्प्रति साधूनां साध्वीनाञ्च अशनादिविषयां प्रतिषेधस्वरूपप्रकारां भाषां प्रतिपादयितुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमाहारजातम् 'उवक्खडियं तहाविहं नो एवं वइज्जा' उपस्कृतम्–निष्पादितम् तथाविधम्–एतत्प्रकारकम् आहारजातं प्रेक्ष्य नो एवम्–वक्ष्यमाणरीत्या वदेत्–'तं जहा–सुकडेत्ति वा सुट्ठुकडेइ वा साहुकडेइ वा' तद्यथा–सुकृतम् सम्यग् निष्पादितम् एतद् इति वा सुष्ठुकृतम्–शोभनं निष्पादितम् एतद् इति वा, साधुकृतम्–सु सम्यक्तया निष्पादितम् एतद् इति वा 'कल्लाणेइ वा' कल्याणमेतद् इति वा 'करणिज्जेइ वा' करणीयम् कर्तव्यमेवैतद् भवादृशामिति वा 'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा' एतत्प्रकाराम्–उक्तरूपां भाषां सावद्याम्–सगर्ह्याम् यावत् सक्रियाम् कर्कशाम् निष्ठुरां परुषां कटुकां भूतोपघातिनीम् अभिसन्धाय मनसा

'अब साधु और साध्वी को भोजनादि विषयक प्रतिषेधात्मक भाषा का प्रतिपादन करते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा, साइमं वा, वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशीलसाधु और भिक्षुकी साध्वी अशनादि चर्तुविध आहार जातको 'उवक्खडियं तहाविहं नो एवं वइज्जा'–निष्पादित देखकर ऐसा वक्ष्यमाण रूपसे नहीं बोले कि 'तं जहा' जैसे कि यह निष्पादित अशनादि चर्तुविध आहारजात–'सुकडेत्ति वा' बहुत ही सुंदर रूपसे किया गया है एवं 'सुट्टुकडेत्तिवा' अत्यंत सुष्ठुरूप से बनाया गया है तथा अत्यंत उत्तम रूपसे पकाया गया है तथा 'कल्लाणेइवा'–यह बनाया गया पाककल्याण कारक है और 'करणिज्जेइवा' आप लोगों को करना ही चाहिये ऐसा नहीं बोलना चाहिये–'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव'–क्योंकि इस प्रकार की सुकृत, सुष्ठुकृत, साधुकृत इत्यादि भाषाको सावद्या यावत् सक्रिया, कर्कशा, निष्ठुरा, परुषा और कटु तथा भूतोपघा-

હવે સાધુ અને સાધ્વીને ભોજનાદિ સંબંધી પ્રતિષેધાત્મક ભાષાનું સૂત્રકાર પ્રતિપાદન કરે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'असणं वा पाणं वा खाइमं साइमं वा' અશનાદિ ચાર પ્રકારના આહાર જાતને 'उवक्खडियं तहाविहं नो एवं वइज्जा' બનાવેલ જોઈને આ વક્ષ્યમાણ રીતે તેના વિષે કહેવું નહીં 'तं जहा' જેમ કે–'सुकडेत्ति वा' આ બનાવેલ આહાર જાતને ઘણી જ સરસ રીતે બનાવેલ છે. सुट्ठुकडेत्ति वा' અને અત્યંત સુષ્ઠુ પ્રકારથી બનાવેલ છે અથવા 'साहुकडेति वा' અત્યંત ઉત્તમ પ્રકારથી બનાવવામાં આવેલ છે તથા 'कल्लाणेइ वा' આ બનાવેલ પાક કલ્યાણ કારક છે. અને 'करणिज्जेइ वा' તમારા જેવાએ કરવું જ જોઈએ. તેમ કહેવું નહીં. કેમ કે–'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव' આવા પ્રકારની સુકૃત, સુષ્ઠુકૃત,

भाषयैव महारम्भकृत सावद्यकृत शब्दरूपयैव भाषेत एवं प्रसादनीय दर्शनीयप्रभृति रूपामपि असावद्यां भाषाम् भाषेतेति फलितम् ॥ सू० ५ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा असणं वा पाणं वा खाइयं वा साइयं वा उवक्खडियं तहाविहं नो एवं वइज्जा तं जहा-सुकडेति वा सुट्ठुकडेइ वा साहुकडेइ वा कल्लाणेइ वा करणिज्जेइ वा, तहप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा असणं वा पाणं वा खाइयं वा साइयं वा उवक्खडियं पेहाय एवं वइज्जा तं जहा-आरंभकडेत्ति वा सावज्जकडेत्ति वा पयत्तकडेइ वा भद्दयं भद्देति वा ऊसढं ऊसढेइ वा रसियं रसियं मणुन्नं मणुन्नं एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा ॥६॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा उपस्कृतं तथाविधं नो एवं वदेत् तद्यथा-सुकृतमिति वा सुष्ठुकृतमिति वा साधुकृतमिति वा कल्याणमिति वा करणीयमिति वा एतत्प्रकारां भाषां सावद्यां यावद् नो भाषेत, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा उपस्कृतं प्रेक्ष्य एवं वदेत्, तद्यथा आरम्भकृतमिति वा सावद्यकृतमिति वा प्रयत्नकृतमिति वा भद्रकं भद्रकमिति वा उच्छ्रितम् उच्छ्रितमिति वा रसितं रसितं मनोज्ञं मनोज्ञम् एतत्प्रकारां भाषाम् असावद्यां यावद् भाषेत ॥ सू० ६ ॥

अगर्ह्य' भाषा कहलाती है और यावत् अक्रिय अनर्थ दण्ड प्रवृत्ति रहित अर्थात् क्रिया व्यापार शून्य भाषा कहलाती है एवं इस प्रकार की आरम्भ कृत इत्यादि भाषा अकर्कशा एवं अकटु तथा अनिष्ठुरा अपरुषा, अच्छेदन करी, अभेदन करी, अपरितापनकरी, अनपद्रावणकरी, अभूतोपघातिनी कहलाती है इसलिये ऐसे ही आरम्भ कृत, सावद्यकृत, प्रयत्नकृत आदि भाषा को मन से विचार कर बोलना चाहिये, अर्थात् संयमशील साधु और साध्वी विशिष्ट वस्त्रादि को देख कर भी उस को उद्देश से कुछ भी नहीं बोले, किन्तु कारण विशेष के उपस्थित होने पर महारम्भकृत, सावद्यकृत, वगैरह शब्द रूप संयत भाव से ही वस्त्रादि को देख कर बोले, एवं प्रसादनीय दर्शनीय प्रभृति असावद्य भाषा को भी बोले ॥५॥

વિગેરે પ્રકારની ભાષાઓને 'असावज्जं जाव भासिज्जा' મનથી વિચાર કરીને બોલવી. અર્થાત્ સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીએ વિશેષ પ્રકારના વસ્ત્રાદિને જોઈને પણ તેને ઉદ્દેશીને કંઈ પણ બોલવુ નહીં પરંતુ કારણ વિશેષ ઉપસ્થિત થાય તો મહારંભકૃત સાવદ્યકૃત વિગેરે પ્રકારના શબ્દોથી સંયત ભાષાથી જ બોલવુ. તથા પ્રસાદનીય દર્શનીય વિગેરે પ્રકારથી અસાવદ્ય ભાષા બોલવી નહીં ॥ સૂ ૫ ॥

टीका-सम्प्रति साधूनां साध्वीनाञ्च अशनादिविषयां प्रतिषेधस्वरूपप्रकारां भाषां प्रतिपादयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशन वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमाहारजातम् 'उवक्खडियं तहाविहं नो एवं वइज्जा' उपस्कृतम्-निष्पादितम् तथाविधम्-एतत्प्रकारकम् आहारजातं प्रेक्ष्य नो एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या वदेत्-'तं जहा-सुकडेत्ति वा सुट्ठुकडेइ वा साहुकडेइ वा' तद्यथा-सुकृतम् सम्यग् निष्पादितम् एतद् इति वा सुष्ठुकृतम्-शोभनं निष्पादितम् एतद् इति वा, साधुकृतम्-सु सम्यक्तया निष्पादितम् एतद् इति वा 'कल्लाणेइ वा' कल्याणमेतद् इति वा 'करणिज्जेइ वा' करणीयम् कर्तव्यमेवैतद् भवादृशामिति वा 'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा' एतत्प्रकाराम्-उक्तरूपां भाषां सावद्याम्-सगर्हाम् यावत् सक्रियाम् कर्कशाम् निष्ठुरां परुषां कटुकां भूतोपघातिनीम् अभिसमाहृत्य मनसा

'अब साधु और साध्वी को भोजनादि विषयक प्रतिषेधात्मक भाषा का प्रतिपादन करते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा, साइमं वा, वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी अशनादि चतुर्विध आहार जातको 'उवक्खडियं तहाविहं नो एवं वइज्जा'-निष्पादित देखकर ऐसा वक्ष्यमाण रूपसे नहीं बोले कि 'तं जहा' जैसे कि यह निष्पादित अशनादि चतुर्विध आहारजात-'सुकडेत्ति वा' बहुत ही सु दर रूपसे किया गया है एवं 'सुट्ठु कडेत्तिवा' अत्यंत सुष्ठुरूप से बनाया गया है तथा अत्यंत उत्तम रूपसे पकाया गया है तथा 'कल्लाणेइवा'-यह बनाया गया पाककल्याण कारक है और 'करणिज्जेइवा' आप लोगों को करना ही चाहिये ऐसा नहीं बोलना चाहिये-'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव'-क्योंकि इस प्रकार की सुकृत, सुष्ठुकृत, साधुकृत इत्यादि भाषाको सावद्या यावत् सक्रिया, कर्कशा, निष्ठुरा, परुषा और कटु तथा भूतोपघा-

હવે સાધુ અને સાધ્વીને ભોજનાદિ સ બ ધી પ્રતિષેધાત્મક ભાષાનુ' સૂત્રકાર પ્રતિપાદન કરે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'असणं वा पाणं वा खाइमं साइमं वा' અશનાદિ ચાર પ્રકારના આહાર જાતને 'उवक्खडियं तहाविहं नो एवं वइज्जा' બનાવેલ જોઈને આ વક્ષ્યમાણ રીતે તેના વિષે કહેવું' નહીં' 'तं जहा' જેમ કે-'सुकडेत्ति वा' આ બનાવેલ આહાર જાતને ઘણી જ સરસ રીતે બનાવેલ છે सुट्ठुकडेत्ति वा' અને અત્ય ત સુષ્ઠુ પ્રકારથી બનાવેલ છે અથવા 'साहुकडेति वा' અત્ય ત ઉત્તમ પ્રકારથી બનાવવામા આવેલ છે તથા 'कल्लाणेइ वा' આ બનાવેલ પાક કલ્યાણ કારક છે. અને 'करणिज्जेइ वा' તમારા જેવાએ કરવુ' જ જોઈએ. તેમ કહેવુ નહી. કેમ કે-'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव' આવા પ્રકારની સુકૃત, સુષ્ઠુકૃત,

पर्यालोच्य नो भाषेत सम्प्रति साधूनाम् अशनादिविषये भाषणयोग्यभाषां प्रतिपादयितु-माह-'से भिक्खू वा भिक्खूणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमाहारजातम् 'उव-क्खडियं पेहाय' उपस्कृतम्-निष्पादितम् प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा 'एवं वइज्जा' एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या वदेत् 'तं जहा-आरम्भकडेत्ति वा' तद्यथा-आरम्भकृतम्-महारम्भकृतमेतत्, 'सावज्ज-कडेत्ति वा' सावद्यकृतमेतत् 'पयत्तकडेत्ति वा' प्रयत्नकृतमेतत् इति वा, 'भद्दयं भद्देत्ति वा' भद्रकं भद्रमिति वा 'ऊसढं ऊसढेइ वा' उच्छ्रितम् रसयुक्तम् रसितम् इति वा

तिनी समझकर अर्थात्-'नो भासिज्जा' मनसे पर्यालोचन विचार कर नहीं बोलना

अब साधु और साध्वी को अशनादि चतुर्विध आहार जात के विषय में बोलने योग्य भाषा का प्रतिपादन करते हैं-

'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा, साइमं वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमवान् साधु और भिक्षुकी साध्वी अशनादि चतुर्विध आहार जातको 'उवक्खडियं पेहाए' निष्पादित देखकर 'एवं वइज्जा' ऐसा वक्ष्यमाण रूपसे बोले कि 'तं जहा' जैसे कि यह निष्पादित अशनादि चतुर्विध आहारजात 'आरम्भकडे त्तिवा' आरम्भकृत है अर्थात् महारम्भ पूर्वक किया गया है तथा 'सावज्जकडेत्ति वा' सावद्य कृत है तथा 'पयत्तकडेत्ति वा' प्रयत्न-कृत है ऐसा बोलना चाहिये भद्दयंभद्दत्ति वा' भद्र-रमणीय अशनादि अहारजात को भद्र है ऐसा ही कहना चाहिये 'ऊसढं ऊसढेत्ति वा' एवं उच्छ्रित् अर्थात् युक्त आहार जातको उच्छ्रि सुंगधादि युक्त है ऐसा ही बोलना चाहिये एवं 'रसियं रसियंत्ति वा' रसित अर्थात् सुगन्धादि रसयुक्त सरस अशनादि आहार जात को रसित रसयुक्त ही कहना चाहिये तथा 'मणुन्नं मणुन्नं' मनोज्ञ

સાધુકૃત, વિગેરે પ્રકારની ભાષાને સાવદ્ય યાવત્ સક્રિયા, કર્કશા, નિષ્ઠુર, પરૂષ, અને કટુ તથા ભૂતોપઘાતિની સમજીને અર્થાત્ મનથી વિચારીને 'नो भासिज्जा' બોલવી નહીં.

હવે સાધુ અને સાધ્વીએ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતના સંબંધમાં બોલવા યોગ્ય ભાષાનુ પ્રતિપાદન કરે છે.-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીએ 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારજાતને 'उवक्खडियं पेहाए एवं वइज्जा' બનાવેલ જોઈને આ વક્ષ્યમાણ રીતે કહેવું 'तं जहा' જેમ કે 'आरंभकडेति वा' આ બનાવેલ અશનાદિ ચાર પ્રકારનો આહાર જાત આરંભકૃત છે. અર્થાત્ મહારંભ પૂર્વક કરવામાં આવેલ છે. તથા 'सावज्जकडेति वा' સાવદ્યકૃત છે 'पयत्तकडेति वा' પ્રયત્નકૃત છે એમ કહેવુ 'भद्दयं भद्देत्ति वा' તથા ભદ્ર-રમણીય આહાર જાતને ભદ્ર છે તેમ કહેવુ 'ऊसढं ऊसढेति वा' તથા ઉચ્છ્રિત અર્થાત સુગંધાદિ યુક્ત આહાર જાતને ઉચ્છ્રિત સુગંધાદિ યુક્ત છે. એમ જ કહેવુ 'रसियं रसियत्ति वा' તથા રસિત અર્થાત્ રસ યુક્ત સરસ અશનાદિ આહાર જાતને રસિત રસ

'मणुन्नं मणुन्नं' मनोज्ञम् मनोऽनुकूलम् मञ्जुलम् मनोज्ञमिति 'एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा' एतत्प्रकाराम्-उक्तरूपाम्-आरम्भकृतादि शब्दरूपाम् भाषाम् असावद्याम् अगर्ह्याम् निरवद्याम् यावद्-अक्रियाम् अकर्कशाम् अकटुकाम् अपरुपाम् अनिष्ठुराम् अभूतोपघातिनीम् अभिकाङ्क्ष्य मनसा पर्यालोच्य विचार्य भाषेत ॥ सू० ५ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा मणुस्सं वा गोणं वा महिसं वा मिगं वा पसुं वा पक्खि वा सरीसिवं वा जलयरं वा से त्तं परिवूढकायं पेहाए नो एवं वइज्जा थूलेइ वा पमेइलेइ वा वट्टेइ वा वज्झेइ वा पाइमेइ वा, एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा मणुस्सं वा जाव जलयरं वा सेत्तं परिवूढकायं पेहाए एवं वइज्जा परिवूढकाएत्ति वा उवचियकाएत्ति वा थिरसंघयणेत्ति वा चियमंससोणिएत्ति वा बहुपडिपुन्नइंदिएत्ति वा एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा विरूवरूवाओ गाओ पेहाए नो एवं वइज्जा तं जहा-गाओ दुज्झाओत्ति वा, दम्मेत्ति वा गोरहत्ति वा, वाहिमत्ति वा रहजोग्गत्ति वा, एयप्पगारं

अर्थात् मनोऽनुकूल मञ्जुल अशनादिचतुर्विध आहारजात को मनोज्ञ शब्द से ही बोलना चाहिये क्योंकि 'एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा' इस तरह के आरम्भादि कृत शब्द रूप भाषा को साधु और साध्वी मनसे विचार कर बोले एवं यावत् अक्रिया अकर्कशा अकटु अर्थात् कठोर और कटु नहीं तथा अपरुष एवं अनिष्ठुर तथा अभूतोपघातिनी भाषा को मन से विचार कर साधु और साध्वी को भोजनादि विषय में बोलना चाहिये जिससे संयम की विराधना नहीं हो, क्योंकि संयम का पालन करना ही साधु और साध्वी का परम कर्तव्य समझा जाता है ऐसा भगवान् श्रीमहावीर प्रभुने कहा है ॥५।

સુક્ત જ કહેવુ તથા 'मणुन्नं मणुन्नं' મનોજ્ઞ અર્થાત્ મનોનુકૂળ અશનપાનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને મનોજ્ઞ શબ્દથી જ કહેવું કેમ કે 'एयप्पगारं भास' આવા પ્રકારના આરંભાદિ કૃત શબ્દરૂપ ભાષાને 'असावज्जं जाव भासिज्जा' આરંભાદિ કૃત અસાવદ્ય સમજીને સાધુ અને સાધ્વીએ મનથી વિચારીને બોલવી. એવ યાવત્ અક્રિયા, અકર્કશા, અકટુ અર્થાત્ કઠોર અને કટુ નહીં તેવી તથા અપરૂષ અને અનિષ્ઠુર તથા અભૂતોપઘાતિની ભાષાને મનથી વિચાર કરી સાધુ અને સાધ્વીએ ભોજનાદિ સબધમાં બોલવું કે જેથી સયમની વિરાધના થાય નહીં કેમ કે સયમનુ પાલન કરવુ એજ સાધુ અને સાધ્વીનુ પરમ કર્તવ્ય સમજવું તેમ ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુએ કહ્યુ છે. ॥ સૂ ૫॥

पर्यालोच्य नो भाषेत सम्प्रति साधूनाम् अशनादिविषये भाषणयोग्यभाषां प्रतिपादयितु-माह–'से भिक्खू वा भिक्खूणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमाहारजातम् 'उवक्खडियं पेहाय' उपस्कृतम्–निष्पादितम् प्रेक्ष्य–दृष्ट्वा 'एवं वइज्जा' एवम्–वक्ष्यमाणरीत्या वदेत् 'तं जहा–आरम्भकडेत्ति वा' तद्यथा–आरम्भकृतम्–महारम्भकृतमेतत्, 'सावज्जकडेत्ति वा' सावद्यकृतमेतत् 'पयत्तकडेत्ति वा' प्रयत्नकृतमेतत् इति वा, 'भद्दयं भद्देत्ति वा' भद्रकं भद्रमिति वा 'ऊसढं ऊसढेइ वा' उच्छ्रितम् रसयुक्तम् रसितम् इति वा

तिनी समझकर अर्थात्–'नो भासिज्जा' मनसे पर्यालोचन विचार कर नहीं बोलना

अब साधु और साध्वी को अशनादि चतुर्विध आहार जात के विषय में बोलने योग्य भाषा का प्रतिपादन करते हैं–

'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, असणं वा, पाणं वा, खाइमं वा, साइमं वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमवान् साधु और भिक्षुकी साध्वी अशनादि चतुर्विध आहार जातको 'उवक्खडियं पेहाए' निष्पादित देखकर 'एवं वइज्जा' ऐसा वक्ष्यमाण रूपसे बोले कि 'तं जहा' जैसे कि यह निष्पादित अशनादि चतुर्विध आहारजात 'आरम्भकडे त्तिवा' आरम्भकृत है अर्थात् महारम्भ पूर्वक किया गया है तथा 'सावज्जकडेत्ति वा' सावद्य कृत है तथा 'पयत्तकडेत्ति वा' प्रयत्नकृत है ऐसा बोलना चाहिये भद्दयंभद्दत्ति वा' भद्र–रमणीय अशनादि अहारजात को भद्र है ऐसा ही कहना चाहिये 'ऊसढं ऊसढेत्ति वा' एवं उच्छ्रित् अर्थात् युक्त आहार जातको उच्छ्रि सुगंधादि युक्त है ऐसा ही बोलना चाहिये एवं 'रसियं रसियंति वा' रसित अर्थात् सुगन्धादि रसयुक्त सरस अशनादि आहार जात को रसित रसयुक्त ही कहना चाहिये तथा 'मणुन्नं मणुन्नं' मनोज्ञ

સાધુકૃત, વિગેરે પ્રકારની ભાષાને સાવદ્ય યાવત્ સક્રિયા, કર્કશા, નિષ્ઠુરા, પરૂષા, અને કટુ તથા ભૂતોપઘાતિની સમજીને અર્થાત્ મનથી વિચારીને 'नो भासिज्जा' બોલવી નહીં.

હવે સાધુ અને સાધ્વીએ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતના સંબંધમાં બોલવા યોગ્ય ભાષાનુ પ્રતિપાદન કરે છે–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીએ 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારજાતને 'उवक्खडियं पेहाए एव वइज्जा' બનાવેલ જોઈને આ વક્ષ્યમાણ રીતે કહેવું 'त जहा' જેમ કે 'आरभकडेति वा' આ બનાવેલ અશનાદિ ચાર પ્રકારનો આહાર જાત આરભકૃત છે. અર્થાત્ મહારભ પૂર્વક કરવામા આવેલ છે. તથા 'सावज्जकडेति वा' સાવદ્યકૃત છે 'पयत्तकडेति वा' પ્રયત્નકૃત છે એમ કહેવુ 'भद्दय भद्देत्ति वा' તથા ભદ્ર–રમણીય આહાર જાતને ભદ્ર છે તેમ કહેવુ 'ऊसढ ऊसढेति वा' તથા ઉચ્છ્રિત અર્થાત્ સુગધાદિ યુક્ત આહાર જાતને ઉચ્છ્રિત સુગધાદિ યુક્ત છે. એમ જ કહેવું 'रसियं रसियत्ति वा' તથા રસિત અર્થાત્ રસ યુક્ત સરસ અશનાદિ આહાર જાતને રસિત રસ

'मणुन्नं मणुन्नं' मनोज्ञम् मनोऽनुकूलम् मञ्जुलम् मनोज्ञमिति 'एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा' एतत्प्रकाराम्-उक्तरूपाम्-आरम्भकृतादि शब्दरूपाम् भाषाम् असावद्याम् अगर्हाम् निरवद्याम् यावद्-अक्रियाम् अकर्कशाम् अकटुकाम् अपरुषाम् अनिष्ठुराम् अभूतोपघातिनीम् अभिकाङ्क्ष्य मनसा पर्यालोच्य विचार्य भाषेत ॥ सू० ५ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा मणुस्सं वा गोणं वा महिसं वा मिगं वा पसुं वा पक्खिं वा सरीसिवं वा जलयरं वा से त्तं परिवूढकायं पेहाए नो एवं वइज्जा थूलेइ वा पमेइलेइ वा वट्टेइ वा वज्झेइ वा पाइमेइ वा, एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा मणुस्सं वा जाव जलयरं वा सेत्तं परिवूढकायं पेहाए एवं वइज्जा परिवूढकाएत्ति वा उवचियकाएत्ति वा थिरसंघयणेत्ति वा चियमंससोणिएत्ति वा बहुपडिपुन्नइंदिएत्ति वा एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा विरूवरूवाओ गाओ पेहाए नो एवं वइज्जा तं जहा-गाओ दुज्झाओत्ति वा, दम्मेत्ति वा गोरहत्ति वा, वाहिमत्ति वा रहजोग्गत्ति वा, एयप्पगारं

अर्थात् मनोऽनुकूल मञ्जुल अशनादिचतुर्विध आहारजात को मनोज्ञ शब्द से ही बोलना चाहिये क्योंकि 'एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा' इस तरह के आरम्भादि कृत शब्द रूप भाषा को साधु और साध्वी मनसे विचार कर बोले एवं यावत् अक्रिया अकर्कशा अकटु अर्थात् कठोर और कटु नहीं तथा अपरुष एवं अनिष्ठुर तथा अभूतोपघातिनी भाषा को मन से विचार कर साधु और साध्वी को भोजनादि विषय में बोलना चाहिये जिससे संयम की विराधना नहीं हो, क्योंकि संयम का पालन करना ही साधु और साध्वी का परम कर्तव्य समझा जाता है ऐसा भगवान् श्रीमहावीर प्रभुने कहा है ।।५।

સુકૃત જ કહેવુ તથા 'मणुन्नं मणुन्नं' મનોજ્ઞ અર્થાત્ મનોનુકૂળ અશનપાનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને મનોજ્ઞ શબ્દથી જ કહેવું. કેમ કે 'एयप्पगारं भास' આવા પ્રકારના આરંભાદિ કૃત શબ્દરૂપ ભાષાને 'असावज्ज जाव भासिज्जा' આરંભાદિ કૃત અસાવદ્ય સમજીને સાધુ અને સાધ્વીએ મનથી વિચારીને બોલવી. એવ યાવત્ અક્રિયા, અકર્કશા, અકટુ અર્થાત્ કઠોર અને કટુ નહીં તેવી તથા અપરૂષ અને અનિષ્ઠુર તથા અભૂતોપઘાતિની ભાષાને મનથી વિચાર કરી સાધુ અને સાધ્વીએ ભોજનાદિ સંબંધમાં બોલવું કે જેથી સંયમની વિરાધના થાય નહીં કેમ કે સંયમનું પાલન કરવું એજ સાધુ અને સાધ્વીનું પરમ કર્તવ્ય સમજવું તેમ ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુએ કહ્યું છે ॥ સૂ ૫॥

भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा विरूव-रूवाओ गाओ पेहाए एवं वइज्जा तं जहा–जुवंगवित्ति वा धेणुत्ति वा रसवइत्ति वा हस्सेइ वा महल्लेइ वा महव्वएइ वा संवहणित्ति वा, एय प्पगारं भासं असावज्जं जाव अभिकंख भासिज्जा से भिक्खू वा भिक्खुणी वा तहेव गंतुमुज्जाणाइं पव्वयाइं वणाणि वा रुक्खा महल्ले पेहाए नो एवं वइज्जा, तं जहा–पासायजोग्गाति वा तोरणजोग्गाइ वा गिहजो-ग्गाइ वा फलिहजोग्गाति वा अग्गलजोग्गाति वा नावाजोग्गाइ वा उदगजोग्गाइ वा, दोणजोग्गाइ वा पीढचंगबेरनंगलकुलियजंततल-ट्ठीनाभिगंडी आसणजोग्गाति वा सयणजाण उवस्सयजोग्गाइ वा एय-प्पगारं भासं नो भासिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा तहेव गंतु मुज्जाणाइं पव्वयाइं वणाणि वा रुक्खा महल्ले पेहाए एवं वइज्जा, तं जहा–जाइमंताइ वा दीहवट्टाइ वा महालयाइ वा पयायसालाइ वा विडिमसालाइ वा पासाइयाइ वा जाव पडिरूवाति वा एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा बहुसंभूया वण-फला पेहाए तहावि ते नो एवं वइज्जा तं जहा–पक्काइ वा पायखज्जाइ वा वेलोइयाइ वा टालाइ वा वेहियाइ वा, एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा बहुसंभूया वणफला अंबा पेहाए एवं वइज्जा, तं जहा–असंथडाइ वा बहुनिवट्टिमफलाइ वा बहुसंभूयाइ वा भूयरूवित्ति वा. एयप्पगारं भासं असावज्जं भासि-ज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा बहुसंभूया ओसही पेहाए तहावि ताओ न एवं वइज्जा, तं जहा–पक्काइ वा, नीलीयाइ वा छवीइयाइ वा लाइमाइ वा भज्जिमाइ वा बहुखज्जाइ वा, एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा बहुसंभूया ओसही पेहाए तहावि एवं वइज्जा तं जहा–रूढाइ वा बहुसंभूयाइ वा थिराइ वा, ऊसढाइ वा गब्भियाइ वा पसूयाइ वा ससाराइ वा, एयप्पगारं

भासं असावज्जं जाव भासिज्जा ॥सू० ६॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा मनुष्यं वा गोणं वा मृगं वा पशुं वा पक्षिणं वा सरीसृपं वा जलचरं वा स तं परिवृद्धकायं प्रेक्ष्य नो एवं वदेत्, स्थूल इति वा प्रमेदुर इति वा वृत्त इति वा वध्य इति वा पाच्य इति वा, एतत्प्रकारां भाषां सावद्यां यावद् नो भाषेत, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा मनुष्यं वा यावत् जलचरं वा स तं परिवृद्धकायं प्रेक्ष्य एवं वदेत्-परिवृद्धकाय इति वा उपचितकाय इति वा स्थिरसंहनन इति वा चितमांसशोणित इति वा बहुप्रतिपूर्ण इन्द्रिय इति वा एतत्प्रकारां भाषाम् असावद्यां यावद् भाषेत, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा विरूपरूपा गाः प्रेक्ष्य नो एवं वदेत्-तद्यथा-गावो दोह्या इति वा दम्य इति वा गोरह इति वा वह्य इति वा रथयोग्य इति वा एतत्प्रकारां भाषां सावद्यां यावद् नो भाषेत, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा विरूपरूपा गाः प्रेक्ष्य एवं वदेत्, तद्यथा युवा गौरिति वा धेनुरिति वा रसवती इति वा ह्रस्व इति वा महान् इति वा महावयाः इति व संवहन इति वा एतत्प्रकारां भाषाम् असावद्याम् यावद् अभिकाङ्क्ष्य भाषेत, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा तथैव गत्वा उद्यानानि पर्वतान् वनानि वृक्षान् वा महतः प्रेक्ष्य नो एवं वदेत्, तद्यथा प्रासादयोग्य इति वा तोरणयोग्य इति वा गृहयोग्य इति वा फलकयोग्य इति वा अर्गलायोग्य इति वा नौ योग्य-इति वा उदकद्रोणीयोग्य इति वा पीठ-चंगवेर-लांगल-कुलिक-यन्त्र-लष्टि-नाभि-गंडीआसनयोग्य इति वा शयनयान उपाश्रययोग्य इति वा एतत्प्रकारां भाषां नो भाषेत, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा तथैव गत्वा उद्यानानि पर्वतान् वनानि वृक्षान् वा महतः प्रेक्ष्य एवं वदेत्, तद्यथा-जातिमन्त इति वा दीर्घवृत्ता इति वा महालया इति वा प्रजातशाखा इति वा विटपिशाखा इति वा प्रासादीया इति वा यावत् प्रतिरूपा इति वा एतत्प्रकारां भाषाम् असावद्यां यावद् भाषेत, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा बहुसंभूतानि वनफलानि प्रेक्ष्य तथापि तानि नो एवं वदेत् तद्यथा-पक्वानि इति वा पाकखाद्यानि इति वा वेलोचितानि इति वा टालानि इति वा द्वैधिकानि इति वा एतत्प्रकारां भाषां सावद्यां यावद् नो भाषेत, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा बहुसंभूतानि वनफलानि आम्राणि प्रेक्ष्य एवं वदेत् तद्यथा-असमर्था इति वा बहुनिर्वर्तितफला इति वा बहुसंभूता इति वा भूतरूपा इति वा एतत्प्रकारां भाषाम् असावद्याम् यावद् अभिकाङ्क्ष्य भाषेत, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा बहुसंभूता ओषधीः प्रेक्ष्य तथापि ताः न एवं वदेत्, तद्यथा-पक्वा इति वा नीला इति वा छविमत्य इति वा लाजिमा इति वा भर्जिमा इति वा बहुखाद्या इति वा एतत्प्रकारां भाषां सावद्यां यावद् अभिकाङ्क्ष्य नो भाषेत स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा बहुसंभूताः ओषधीः प्रेक्ष्य तथापि एवं वदेत्, तद्यथा-रूढा इति वा बहुसंभूता इति वा स्थिरा इति वा उच्छ्रिता इति वा गर्भिता इति वा प्रसूता इति वा ससारा इति वा एतत्प्रकारां भाषाम् असावद्यां यावद् भाषेत ॥ सू० ६ ॥

टीका-'सम्प्रति साधूनां साध्वीनाञ्च अभाषणयोग्यां भाषामधिकृत्याह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स संयमवान् भिक्षवी भिक्षुकी वा 'मणुस्सं वा गोणं वा महिसं वा' मनुष्यं वा गां वा महिषं वा 'मिगं वा पसुं वा पक्खि वा' मृगं वा पशुं वा पक्षिणं वा 'सरीसिवं वा जलयरं वा' सरीसृपं वा सर्पादिकम्, जलचरं वा ग्राहादिकं 'से तं परिवूढकायं पेहाए' स पूर्वोक्तो संयमवान् साधुः तं मनुष्यादिकं परिवृद्धकायम् अत्यन्तविशालकायं प्रेक्ष्य- दृष्ट्वा नो एवं वइज्जा' नो एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या वदेत्, तद्यथा-'थूलेइ वा पमेइलेइ वा' स्थूलोऽयम् इति वा प्रमेदुरोऽयम् इति वा, 'वट्टेइ वा वज्झेइ वा' वृत्तोऽयम्-वर्तुलोऽयमिति वा वध्योऽयम्-वध योग्योऽयम् वहनयोग्योवाऽयम् इति वा 'पाइमेइ वा' पाच्योऽयम्-पचनयोग्योऽयम् पात्यः पातनयोग्योवाऽयम् इति वा न वदेदिति पूर्वेणान्वयः, तदुपसंहरन्नाह-'एयप्पगार भासं सावज्जं

अब साधु और साध्वी को नहीं बोलने योग्य भाषा को लक्ष्यकर बतलाते हैं

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी-'मणुस्सं वा' मनुष्य को एवं 'गोणंवा' गाय बेल को तथा 'महिसं वा' भैंस को एवं 'मिगं वा' एवं मृग हिरण को एवं-'पसुंवा' दूसरे पशु विशेष को तथा-'पक्खि वा' पक्षी विशेष को या-'सरीसिवं वा' सरीसृप-सर्पादिको तथा-जलयरं वा'-मकर-मत्स्य वगैरह जलचर विशेष को अर्थात् सौंस-घडियाल को अर्थात् वह साधु और साध्वी 'से तं परिवूढकायं पेहाए' अत्यंत विशालकाय मनुष्यादिको देखकर 'णो एवं वइज्जा' वक्ष्यमाणरूप से नहीं बोले कि-यह मनुष्यादि अत्यंत-'थूलेइवा' स्थूल मोटा है या 'पमेइलेइ वा' अत्यंत मेदूर है अर्थात् अत्यंत मांस मज्जावाला है तथा 'वट्टेइवा'-अत्यंत वर्तुल अर्थात् वामन नाटा गोलाकार है अथवा यह मनुष्यादि-'वज्झेइवा' वध करने योग्य है या वहन करने अर्थात् ढोने योग्य है तथा 'पाइमेइवा' इय पचन योग्य है या गिराने

સાધુ અને સાધ્વીએ ન બોલવા યોગ્ય ભાષાને ઉદ્દેશીને સૂત્રકાર કહે છે.

ટીકાર્થ-"से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીએ 'मणुस्सं वा' મનુષ્યને તથા 'गोणं वा' ગાય બળદને તથા 'महिसं वा' ભેંસને તથા 'मिगं वा' હરણને તથા બીજા પશુ વિશેષને તથા 'पसु वा' પશુને તથા 'पक्खि वा' પક્ષીને તથા 'सरीसिव वा' સરીસૃપ-સાપ ઘો, વિગેરેને તથા 'जलयर वा' જલચર અર્થાત્ મગર કાચબા મત્સ્ય વિગેરેને સાધુ અને સાધ્વીએ 'परिवूढकायं पेहाए' અત્યંત વિશાળ શરીરવાળા મનુષ્યાદિને જોઈને 'णो एव वइज्जा' એવી રીતે કહેવું નહીં કે-'थूलेइ वा' આ મનુષ્ય વિગેરે અત્યંત સ્થૂલ અર્થાત્ જાડા છે. અગર 'पमेइलेइ वा' અત્યંત મેદવાળા છે. અર્થાત્ અત્યંત માંસમજ્જાવાળા છે તથા 'वट्टेइ वा' અત્યંતવર્તુલ અર્થાત્ ઠીંગણા અને ગોળમટોળ છે. તથા 'वज्झेइ वा' આ મનુષ્યાદિ વધ કરવા યોગ્ય છે. અથવા 'पाइमेइ वा' વહન કરવા યોગ્ય છે. અર્થાત્ ભાર ખેંચવા યોગ્ય છે. ૯ ' ૨ વા યોગ્ય

जाव नो भासिज्जा' एतत्प्रकाराम् स्थूलादि शब्दरूपाम् भाषाम् सावद्यां-सगर्ह्यां यावत् सक्रियां कटुकां कर्कशां परुषां प्राण्युपतापिनीं भूतोपघातिनीम् भाषां अभिकाङ्क्ष्य मनसा पर्यालोच्य नो भाषेत, एतेषां शब्दानां क्रोधाद्युत्पादकत्वेन कलहादिना संयमविराधना संभवात्, अथोक्त मनुष्यादि विषये भाषणयोग्यां भाषामधिकृत्याह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'मनुस्सं वा जाव जलयरं वा' मनुष्यं वा यावत्-गाम् वा महिषं वा मृगं वा पशुं वा पक्षिणं वा सरीसृपं वा जलचरं वा 'से तं परिवूढकायं पेहाए' स संयमवान् भिक्षुः तं-मनुष्यादिकम् परिवृद्धकायम्-परिपुष्टकायं स्थूलकायमित्यर्थः प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा 'एवं वइज्जा' एवम्-

योग्य है इत्यादिरूप से नहीं बोलना चाहिये क्योंकि 'एयप्पगारं भासं सावज्जं इसप्रकार की स्थूलादि शब्दरूप भाषाको सावद्य-निन्द्य सगर्ह्य यावत् अनर्थदण्ड प्रवृत्तिजनकरूप सक्रिय तथा कटु एवं कर्कश तथा परुष एवं प्राणियों को उपघात जनक तथा भूतों को उपघातजनक समझकर 'नो भासिज्जा'-मनसे विचारकर नहीं बोलना चाहिये क्योंकि स्थूल वगैरह शब्द क्रोधादि का उत्पादक होने से कलहादि के द्वारा साधु और साध्वी को संयमकी विराधना हो सकती है इस-लिये संयम नियम व्रत का पालन करने वाले साधु तथा साध्वी को मनुष्यादि के बारे में स्थूलादि शब्दों का प्रयोग नहीं करना चाहिये। अब मनुष्यादि विषय में बोलने योग्य भाषा को लक्ष्यकर बतलाते हैं 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, मणुस्सं जाव-जलयरं वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी मनुष्य को तथा यावत् गायबैल को तथा महिष भैंस को एवं मृग हरिण को तथा अन्य पशु विशेष को एवं पक्षी विशेष को तथा सर्पादिको एवं सोंस घडियालको 'से तं परिवूढकायं पेहाए एवं वइज्जा' अत्यंत विशालकाय आकृति

છે અથવા પાડવા યોગ્ય છે. 'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव' વિગેરે પ્રકારથી 'नो भासिज्जा' બોલવુ નહીં' કેમ કે આવા પ્રકારની સ્થૂલાદિ શબ્દરૂપ ભાષાને સાવદ્ય-નિંદ્ય યા સગહ્ય-યાવત્ અનર્થ દંડ પ્રવૃત્તિજનક રૂપ સક્રિય તથા કટુ અને કર્કશ તથા પરૂષ તથા પ્રાણિ-યોને પરિતાપજનક અને ભૂતોપઘાત જનક સમજીને મનથી વિચાર કરીને બોલવુ ન જોઈએ. કેમ કે-સ્થૂલ વિગેરે શબ્દો ક્રોધાદિ કરાવનારા હોવાથી કલહ વિગેરે દ્વારા સાધુ અને સાધ્વીને સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમ નિયમ વ્રતોનું પાલન કરવા વાળા સાધુ તથા સાધ્વીએ મનુષ્યાદિના સંબંધમાં સ્થૂલાદિ શબ્દોનો પ્રયોગ કરવો નહીં'.

હવે મનુષ્યાદિના સંબંધમાં બોલવા યોગ્ય ભાષાને ઉદ્દેશીને સૂત્રકાર કથન કરે છે.- 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'मणुस्सं वा जाव जलयरं वा' મનુષ્યને યાવત્ ગાય બળદને તથા ભેંસને અને હરણને તથા બીજા પશુ વિશેષને અને પક્ષિ વિશેષને તથા સર્પાદિને અત્યંત વિશાલકાયને જોઈને આ વક્ષ્યમાણ રૂપથી બોલવું' કે-અર્થાત્ 'से तं परिवूढकायं पेहाए एवं वइज्जा' અત્યંત જાડા શરીરવાળાને જોઈને અથવા

वक्ष्यमाणरीत्या वदेत् तद्यथा-'परिवूढकाएत्ति वा उवचियकाएत्ति वा' परिवृद्धकाय इति वा, उपचितकाय इति वा 'थिरसंघयणेत्ति वा' स्थिरसंहननः-संगठितशरीरसस्थान इत्यर्थः 'चियमंससोणिएत्ति वा' चितमांसशोणित इति वा-मांसशोणितोपचययुक्तकाय इत्यर्थः 'बहुपडिपुण्ण इंदेइएत्ति वा' बहुप्रतिपूर्णेन्द्रिय इति वा परिपुष्टेन्द्रिययुक्तः इत्यर्थः इत्येवं रीत्या वदेदित्युपसंहरति-'एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा' एतत्प्रकाराम्-परिवृद्धकायप्रभृति शब्दरूपां भाषाम् असावद्याम्-निरवद्याम् यावत् अक्रियाम् अकटुकाम् अकर्कशाम् अपरुषाम् अनिष्ठुराम् अप्राण्युपतापिनीम् अभूतोपघातिनीम् अभिकाङ्क्ष्य-मनसा पर्यालोच्य विचार्य भाषेत। अथ गामधिकृत्य साधूनामभाषणयोग्यां भाषामाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'विरूवरूवाओ गाओ पेहाए' विरूपरूपाः-नानाप्रकाराः अनेकविधरूपाः गाः प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा 'नो एवं वइज्जा' नो एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या वदेत्

को देखकर ऐसा वक्ष्यमाणरूपसे बोले कि अर्थात् स्थूल मोटा विशाल कायवाले मनुष्यादि को देखकर 'परिवूढकाएत्ति वा उवचियकाएत्ति वा' परिवृद्धकायं अथवा उपचितकाय-'थिरसंघयणेत्ति वा चियमंससोणिएत्तिवा' संगठित काय या उपचित मांस शोणित काय अथवा अत्यंत परिपूर्ण इन्द्रिय अर्थात् 'परिपूर्ण इन्द्रियवाला' 'एयप्पगारं भासं' इत्यादिरूपसे बोलना चाहिये 'बहुपडिपुण्णइंदिइएत्ति वा' क्योंकि इस प्रकार से 'परिवृद्ध काय' वगैरह शब्दों को 'असावज्जं जाव भासिज्जा' असावद्य अगहर्य अर्थात् अनिन्द्य एवं यावत् अक्रिय अनर्थ दण्डादि प्रवृत्ति जनकरूप सक्रिय नही होने से तथा कटु भी नहीं होने से एवं अकर्कश अनिष्ठुर, अपरुष, होने से एवं प्राणियों का उपताप जनक नहीं होने से एवं भूतों का उपघात जनक भी नहीं होने से मनसे विचार कर साधु और साध्वी को बोलना चाहिये।

अब गाय बेल को लक्ष्यकर साधु और साध्वी को नहीं बोलने योग्य भाषा का प्रतिपादन करते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, विरूवरूवाओ गाओ पेहाए'

'उपचितकाय' અથવા 'संगठितकाय' અથવા 'उपचित मास शोणितकायं' અથવા અત્યંત પરિપૂર્ણ ઇન્દ્રિય અર્થાત્ 'પરિપૂર્ણ ઈન્દ્રિયવાળા વિગેરે પ્રકારથી બોલવું. કેમ કે-આવા પ્રકારના 'પરિબદ્ધકાય' વિગેરે શબ્દોને અસાવદ્ય-અગહર્ય અર્થાત્ અનિંદ્ય એવં યાવત્ અક્રિય અનર્થ દંડાદિ પ્રવૃત્તિ જનકરૂપ સક્રિય ન હોવાથી તથા કટુ પણ ન હોવાથી એવં અકર્કશ, અનિષ્ઠુર, અપરૂષ હોવાથી અને પ્રાણિયોને ઉપતાપજનક પણ ન હોવાથી અને ભૂતોના ઉપઘાત જનકપણ ન હોવાથી મનથી વિચાર કરીને સાધુ સાધ્વીએ બોલવું.

હવે ગાય બળદને ઉદ્દેશીને સાધુ અને સાધ્વીએ ન બોલવા યોગ્ય ભાષાનું પ્રતિપાદન કરે છે-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'विरुवरूवाओ गाओ पेहाए' અનેક પ્રકારના રૂપોવાળી ગાયોને જોઈને 'नो एवं वइज्जा' આ

'तं जहा-गाओ दुज्झाओत्ति वा' गावः एता दोह्याः-दोहनयोग्याः दोहनकालो वाऽस्य वर्तते इति, एवं 'दम्मेत्ति वा गोरहत्ति वा' दम्यः-दमनयोग्योऽयं गौरिति वा गोरहः युवाऽयं गौः वृषभ इति वा 'वाहिमत्ति वा रहजोग्गत्ति वा वाह्यः वाहनयोग्योऽयं बलीवर्दरूपो गौरिति वा, रथ योग्यः-रथवहनयोग्योऽयं गौरिति वा इत्येवं रीत्या न वदेदित्याह-'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा' एतत्प्रकाराम्-दोह्या गौरित्यादि शब्दरूपां भाषां सावद्याम्-सगर्ह्याम् यावत्-सक्रियां कटुकां कर्कशाम् परुषाम् प्राण्युपतापिनीम् भूतोपघातिनीम्

पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु एवं साध्वी अनेक प्रकार की गायों को देख कर 'णो एवं वइज्जा' ऐसा वक्ष्यमाणरूप से नहीं बोले 'तं जहा जैसे की 'गाओ दुज्झाओ त्तिवा' ये गाय दूहने के योग्य है अथवा यह दूहने का समय है ऐसा नहीं बोलना चाहिये, इसी प्रकार 'दम्मेत्तिवा' यह बैल दमन करने योग्य है एवं यह 'वाहिमत्तिवा' बैल युवा है अथवा यह बैल वाहन योग्य है अर्थात् बलीवर्द है एवं 'रहजोग्गत्ति वा' रथ वहन योग्य है अर्थात् रथ को वहन कर ने वाला हो सकता है इस प्रकार भी साधु और साध्वी को नहीं बोलना चाहिये, क्योंकि 'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव' इस प्रकार की भाषा अर्थात् 'दोह्या गौः' इत्यादि शब्दरूप भाषा सावद्य सगर्ह्य निंद्य तथा अनर्थ दण्ड प्रवृत्ति जनकात्मक सक्रिय एवं कटु तथा कर्कशा एवं परुषा कठोर एवं प्राणियों को उपताप देने वाली तथा भूतों का उपघात करने वाली मानी जाती है इस लिये 'नो भासिज्जा' इस प्रकार का दोह्या गौः इत्यादि भाषा को मन से विचार कर नहीं बोलना चाहिये क्योंकि ऐसे बोलने से गाय का दूध निचोरा जासकता है और उस गाय के बच्चे को दूध नहीं मिलने से प्राणी विशेषरूप उस गाय के बच्चे को उपताप तथा उपघात होने से साधु को संयम की विराधना होगी, इसी प्रकार यह बैल वहन करने योग्य है' इत्यादि भाषा

વક્ષ્યમાણ રીતે બોલવુ નહીં 'तं जहा' જેમ કે 'गाओ दुज्झाओत्ति वा' આ ગાય દોવા યોગ્ય છે. અથવા આ ગાયને દોવાને સમય છે તેમ પણ કહેવુ નહીં તથા 'दम्मेत्ति वा' આ બળદ દમવા યોગ્ય છે તથા આ બળદ યુવાન છે. તથા 'वाहिमत्ति वा' આ બળદ વાહને જોડવા યોગ્ય છે અર્થાત્ 'रहजोग्गत्ति वा' રથે જોડવા લાયક થઈ ગયેલ છે. એ રીતે પણ સાધુ અને સાધ્વીએ બોલવુ નહીં. કેમ કે 'एयप्पगारं भासं' આવા પ્રકારની ભાષા અર્થાત્ 'दोह्यागौ' વિગેરે શબ્દરૂપ ભાષા 'सावज्जं जाव' સાવદ્ય સગર્હ્ય નિંદ્ય તથા અનર્થ દંડ પ્રવૃત્તિ જનક, સક્રિય એવ કટુ તથા કર્કશ અને પરૂષ કઠોર અને પ્રાણિયોને ઉપતાપ કરનારી તથા ભૂતોપઘાતિની માનવામા આવે છે તેથી 'दोह्या गौः' વિગેરે પ્રકારની ભાષાને મનથી વિચાર કરીને બોલવી નહીં કેમ કે એવું બોલવાથી ગાયનુ દૂધ દોવામા આવે છે અને તે ગાયના બચ્ચાને ન મળવાથી પ્રાણિ વિશેષરૂપ એ ગાયના બચ્ચાને

अभिकाङ्क्ष्य-मनसा पर्यालोच्य नो भाषेत, तथाभाषणे संयमविराधना स्यात्, अथ गो विषये भाषणयोग्यां भाषामधिकृत्याह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'विरूवरूवाओ गाओ पेहाए एवं वइज्जा' विरूपरूपाः नानाविधाः विविधप्रकाराः इत्यर्थः गाः प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या वदेत् 'तं जहा-जुवंगविति वा धेणुत्ति वा रसवइत्ति वा' युवाऽयं गौरिति वा धेनुरिति वा रसवती-पयस्विनी इति वा 'हस्सेइ वा महल्लेइ वा महव्वएत्ति वा' ह्रस्वः लघुकायोऽयं गौ रिति वा, महान्-दीर्घकायोऽयं गौरिति वा, महाव्रयाः-दीर्घायुः अधिकवयस्कोऽयं वृषभ इति वा 'संवहणित्ति वा' संवहनः-संवहनयोग्यो वर्तते इति वदेदित्याह-'एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभिकंख भासिज्जा' एतत्प्रकाराम्-धेनु युवगोप्रभृतिशब्दरूपां भाषाम् असावद्याम् अगर्ह्याम् निरवद्याम् यावद् अक्रियाम् अकटुकाम्

बोलने से उस बैल को हल गाडि वगैरह में जोडा जा सकता है जिस से उस बैल को पीडा कष्ट होगा इसलिये इस प्रकार का शब्द भी सावद्य माना गया है इसलिये इस तरह की भाषा का प्रयोग नहीं करना चाहिये।

अब साधु और साध्वी का भाषण योग्य अर्थात् गाय बैल के बारे में किस प्रकार की भाषा का प्रयोग करना चाहिये यह बतलाते हैं 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, विरूवरूवाओ गाओ पेहाए' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी अनेक प्रकार के गायों तथा बैलों को देखकर 'एवं वइज्जा' इस तरह वक्ष्यमाणरूप से बोले 'तं जहा जैसे 'जुवंगवित्ति वा' कि-यह बैल युवा है 'धेणुत्तिवा' यह धेनु दूधवाली है एवं पयस्विनी है एवं 'रसवइत्ति वा हस्सेइ वा' बैल छोटा है अर्थात् लघु वयस्क है तथा 'महल्लेइ वा' यह बैल अधिक 'मह व्वएत्ति वा' वयस्क है अर्थात् बडी उमर का है 'संवहणित्ति वा' यह बैल संवहन योग्य है। इस तरह गाय बैल के लिये साधु और साध्वी को भाषा का प्रयोग

ઉપતાપ અને ઉપઘાત થવાથી સાધુને સંયમની વિરાધના થાય છે. એજ પ્રમાણે આ બળદ વાહને જોડવા જેવો છે વિગેરે પ્રકારની ભાષા બોલવાથી એ બળદને હળ કે ગાડા વિગેરેમાં જોડવામાં આવે તો તેથી એ બળદને પીડા થાય છે તેથી આવા પ્રકારના શબ્દો પણ સાવદ્ય મનાય છે તેથી 'नो भासिज्जा' આવા પ્રકારની ભાષાનો પ્રયોગ કરવો નહીં.

હવે સાધુ અને સાધ્વીએ બોલવા યોગ્ય અર્થાત્ ગાય બળદના સંબંધમાં કેવા પ્રકારની ભાષાનો પ્રયોગ કરવો તે બતાવે છે.-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'विरूवरूवाओ गाओ पेहाए' અનેક પ્રકારનાં ગાય બળદોને જોઈને 'एवं वइज्जा' આ પ્રમાણે વક્ષ્યમાણ રીતે બોલવું 'तं जहा' જેમ કે-'जुव गवित्ति वा' આ બળદ યુવાન છે 'घेणुत्ति वा' આ ગાય દૂધાળ છે 'रसवइत्ति वा' દૂધવાળી પય સ્વીની છે 'हस्सेइ वा' તથા આ બળદ નાનો છે. 'महल्लेइ वा' આ બળદ વધારે મોટો છે. 'महव्वएत्ति वा' મોટી ઉમરનો છે 'संवहणित्ति वा' આ બળદ જોડવા યોગ્ય છે 'एयप्पगारं भासं' ગાય બળદના વિષે સાધુ અને સાધ્વીએ બોલવું કેમ કે આવા પ્રકારની

अकर्कशाम् अनिष्ठुराम् अप्राण्युपतापिनीम् अभूतोपघातिनीम् अभिकाङ्क्ष्य-मनसा पर्यालोच्य विचार्य भाषेत।

सम्प्रति-वृक्षादिविषये अभाषणयोग्यां भाषामधिकृत्याह-'स भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'तहेव गंतु मुज्जाणाइं पव्वयाइं वणाणि वा' तथैव-पूर्वोक्तरीत्यैव गत्वा उद्यानानि पर्वतान् वनानि वा गत्वेतिशेषः 'रुक्खा महल्ले पेहाए नो एवं वइज्जा' वृक्षान् महतो-विशालान् प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा नो एवं-वक्ष्माणरीत्या वदेत् 'तं जहा-पासायजोग्गाति वा'

करना चाहिये क्योंकि 'असावज्जं जाव' इस प्रकार की भाषा असावद्या अगर्ह्या अर्थात् अनिन्दनीया कही जाती है एवं अक्रिया-अनर्थ दण्ड प्रवृत्ति जनक भी नहीं मानी जाती है। तथा अकटु अकर्कश, अनिष्ठुर अप्राण्युपतापिनी तथा अभूतोपघातिनी अर्थात् प्राणियोंको उपताप नहीं करनेवाली तथा भूतों को उपघात नहीं करने वाली मानी जाती है और अत्यन्त सरल मृदु तथा मनोहर मञ्जुल मानी जाती है इसलिये ऐसी युवा गौ धेनु के बारेमें रसवती वगैरह शब्दो को 'अभिकंख भासिज्जा' मन से विचार कर साधु और साध्वी को गाय बैल के विषय में बोलना चाहिये क्योंकि संयमनियम व्रतादि का पालन करना संयमशील साधु और साध्वी का परम कर्तव्य माना गया है इसलिये ऐसी भाषाओं का प्रयोग नहीं करना चाहिये जिस से किसी को कष्ट पैदा हो।

अब साधु और साध्वी के वृक्षादि के विषय में नहीं बोलने योग्य भाषा को लक्ष्यकर बतलाते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी-'तहेव गंतुमुज्जाणाइं पव्वयाइं' तथैव-पूर्वोक्त रीति से ही उद्यान उपवन बगीचा में तथा पर्वतों में एवं 'वणाणि वा' वनमें जाकर वहाँ पर

ભાષા 'असावज्ज जाव' અગર્હ્યા અનીંદનીય કહેવાય છે. અને અક્રિયા અનર્થ દંડ પ્રવૃત્તિ-જનક પણ કહેવાતી નથી. તથા અકટુ અકર્કશ અનિષ્ઠુરઅપ્રાણ્યુપતાપિની તથા અભૂતોપઘાતિની અર્થાત્ પ્રાણિયોને ઉપતાપ ન કરવાવાળી તથાભૂતોને ઉપઘાત ન કરવાવાળી માનવામાં આવે છે. અને અત્યંત સરલ, મૃદુ તથા મનોહર મંજૂલ કહેવાય છે. તેથી એવી યુવાગાય, રસવતી ધેનું સુંદરાકૃતિ વૃષભ વિગેરે શબ્દોનો મનથીવિચાર કરીને સાધુ અને સાધ્વીએ ગાય બળદના સબંધમાં બોલવુ, કેમ કે સંયમ નિયમવ્રતાદિનું પાલન કરવુ એ સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીનું પરમ આવશ્યક કર્તવ્ય માનવામા આવે છે. તેથી એવી ભાષાઓનો પ્રયોગ કરવો નહી, કે જેનાથી બીજા કોઇને દુઃખ કારક થાય.

હવે સાધુ અને સાધ્વીએ વૃક્ષાદિના સબંધમા ન બોલવા યોગ્ય ભાષાને ઉદ્દેશીને સૂત્રકાર કથન કરે છે-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'तहेव' પૂર્વોક્ત રીતે જ 'गतुमुज्जाणाइं' બગીચામાં 'पव्वयाइं' પર્વતોમાં તથા 'वणाणि वा' વનોમા જઇને ત્યાં આગળ 'रुक्खा महल्ले पेहाए' મોટા મોટા ઝાડોને જોઇને 'नो

प्रासादयोग्या इमे वृक्षाः इति वा 'तोरणजोग्गाइ वा गिहजोग्गाइ वा' तोरणयोग्याः इमे वृक्षाः गृहयोग्याः इमे वृक्षाः इति 'फलिहजोग्गाति वा अग्गलजोग्गाइ वा' फलकयोग्याः काष्ठपट्टिकायोग्याः इमे वृक्षाः, अर्गलायोग्याः इमे वृक्षाः 'नावाजोग्गाति वा, उदगदोणजोग्गाति वा' नौ योग्याः इमे वृक्षाः, उदकद्रोणीयोग्याः-लघुनौ योग्या इमे वृक्षाः 'पीढचंगवेरनंगलकुलियजंतलट्ठी नाभिगंडी आसणजोग्गाइ वा' पीठचंगवेर-लाङ्गल-कुलिकयंत्र लष्टि-नाभि-गण्डी-आसन योग्याः इमे वृक्षाः इति वा, तत्र पीठं 'पीढी' इति भाषाप्रसिद्धम् चंगबेरम्-काष्ठपात्रविशेषः, लाङ्गलम्-हलरूपम्, कुलिकम्-कुठारान्तःपातिकाष्ठविशेषः यन्त्रम्-नानाप्रकारकं प्रसिद्धम्, लष्टिः-लाठी इति भाषाप्रसिद्धः नाभिः-शकटमध्यवर्तिकाष्ठविशेषः, गण्डी-सुवर्णकारकाष्ठपात्रविशेषः, आसनम्-पीठासनादिकं प्रसिद्धमेव एवं 'सयण

'रुक्खा महल्ले पेहाए नो एवं वइज्जा' बडे बडे वृक्षों को देखकर ऐसा वक्ष्यमाण रीति से नहीं बोले-'तं जहा' जैसेकि 'पासाय जोग्गात्ति वा' ये वृक्ष प्रासाद-महल में लगानेके योग्य हैं ऐसा नहीं बोले एवं 'तोरण जोग्गाइ वा' ये वृक्ष तोरण द्वार भागमें मेहराव बनाने के योग्य हैं एवं 'गिहजोग्गाइ वा' ये वृक्ष गृहमें लगाने के योग्य हैं अर्थात् इन वृक्षों से घर बनाया जा सकता है तथा 'फलिहजोग्गाइवा' ये वृक्ष फलक-पाट बनाने के योग्य हैं इसी प्रकार ये वृक्ष 'अग्गलजोग्गाइ वा' अर्गला कील वगैरह बनाने के योग्य हैं एवं ये वृक्ष 'नावजोग्गाणि वा' नाव बनाने के योग्य हैं अथवा ये वृक्ष-'उदगदोणजोग्गात्ति वा' पानी में तेराने के लिये छोटी डेगी बनाने के योग्य है 'पीढचंगबेरलांगल' पीठ-चौकी और चंगबेर काष्ठ-पात्र विशेष तथा लाङ्गल-हल एवं-'कुलिकजंत' कुलिक-कुल्हाडी का बेंट और अनेक प्रकारका यंत्र चक्की केल्हू वगैरह यंत्र विशेष तथा-'लट्ठी नाभिगंडी' लष्टि लाठी एवं नाभि-गाडो के मध्यवर्ती-धूरी तथा गण्डि सुवर्णकार का पात्र विशेष तथा-'आसणजोग्गाइ वा' आसन पीठासनादि बनाने के योग्य हैं एवं ये

एवं वइज्जा' આ વક્ષ્યમાણ રીતે બોલવું નહીં 'तं जहा' જેમ કે 'पासायजोग्गति वा' આ વૃક્ષો મહેલ-બંગલામાં લગાવવા લાયક છે અથવા 'तोरणजोग्गाति वा' દરવાજા આગળ લગાવવા યોગ્ય છે. તથા 'गिहजोग्गाइ वा' આ ઝાડો ઘર આગળ લગાવવા યોગ્ય છે. અર્થાત્ આ વૃક્ષોથી ઘર બનાવી શકાય તેવા છે 'फलिहजोग्गाइ वा' આ વૃક્ષ ફલક અર્થાત્ પાટ બનાવવા યોગ્ય છે એજ રીતે આ વૃક્ષ 'अग्गल जोग्गाइ वा' અર્ગલા અર્થાત્ ભોગળ બનાવવા યોગ્ય છે અથવા 'नावा जोग्गाइ वा' આ ઝાડ હોડીયો બનાવવા જેવા છે. અથવા 'उदगदोणजोग्गाति वा' આ વૃક્ષ પાણીમા તરાવવા માટે નાનો તરાવો બનાવવા જેવા છે એજ પ્રમાણે 'पीढचगबेरलागलकुलिकयंत' આ વૃક્ષ બાજઠ અને ચગવેર એટલે કે લાકડાના પાત્ર વિશેષ તથા હળ અને કુહાડીનો હાથો તથા અનેક પ્રકારના યંત્ર ઘટી કે કોલુ વિશેષ યંત્ર બનાવવા યોગ્ય છે અથવા 'लट्ठीनाभिगंडी आसणजोग्गाइं

जाण उवस्सयजोग्गाति वा' शयनयान–उपाश्रययोग्याः इमे वृक्षाः, तत्र शयनं खट्वापर्यङ्का-दिकम्, यानम्–शकटादिकम्, उपाश्रयः साधुयोग्यावासः इत्येव न वदेदित्याह–'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा' एतत्प्रकारम्–प्रासादयोग्यवृक्षादिशब्दरूपां भाषां साव-द्याम् सगर्ह्याम् यावत् सक्रियाम् कटुकाम् कर्कशाम् निष्ठुराम् प्राण्युपतापिनीं भूतोपघातिनीम् अभिकाङ्क्ष्य–मनसा पर्यालोच्य विचार्य नो भाषेत, अथ साधूना वृक्षविषये भाषणयोग्यां भाषामधिकृत्याह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'तहेव गंतुमुज्जाणाइं

वृक्ष 'सयणजाणउवस्सयजोग्गाइ वा' शयन–चारपाइ–पर्यङ्क वगैरह और यान शकट गाडी वगैरह तथा उपाश्रय–साधुओ के योग्य आवास बनाने के योग्य हैं ऐसा बोलना नहीं चाहिये क्योंकि इस प्रकार के 'प्रासाद वगैरह बनाने के योग्य ये वृक्ष हैं, ऐसे 'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव'–पूर्वोक्त शब्द सावद्य सगहर्य सनिन्ध माने जाते हैं एवं उपर्युक्त शब्द अनर्थ दण्ड प्रवृत्तिजनकरूप सक्रिय माने जाते हैं एवं ऐसी भाषा कटु कर्कश परुप कठोर निष्ठुर प्राणियों का उप-घात जनक तथा भूतोंका उपघात कारक मानी जाती है इसलिये इस प्रकारके शब्दों को–'नो भासिज्जा'–मनसे विचार कर नहीं बोलना चाहिये क्योंकि इस प्रकार की भाषाओं का प्रयोग करने से साधु और साध्वी को संयम की विरा-धना होगी इसलिये इस प्रकार की भाषाओं का वृक्षादि के विषय में साधु और साध्वी को नहीं प्रयोग करना चाहिये क्योंकि संयमनियम व्रतादिका पालन करना ही परम कर्तव्य है।

अब साधु और साध्वी को वृक्षादि के विषय में बोलने योग्य भाषा

वा' લાકડી તથા ગાડાના મધ્યભાગવર્તી ઉધ સોનીનુ કાષ્ઠપાત્ર વિશેષ અને પાટલા વિગેરે આસન બનાવવા યોગ્ય છે. અથવા 'सयणजाणउवस्सयजोग्गाइ वा' આ વૃક્ષ ખાટલા કે પલંગ વિગેરે અથવા ગાડા ગાડી વિગેરે તથા ઉપાશ્રય બનાવવા યોગ્ય છે 'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव' આવા પ્રકારની એટલે કે 'પ્રાસાદ વિગેરે બનાવવા યોગ્ય આ વૃક્ષો છે.' એવા પૂર્વોક્ત શબ્દવાળી ભાષા સાવદ્ય સગહર્ય સનિંઘ માનવામાં આવે છે. અને ઉપરોક્ત શબ્દો અનર્થ દંડ પ્રવૃત્તિજનક રૂપ સક્રિય માનવામાં આવે છે. અને આવી ભાષા કટુ, કર્કશ, પરૂષ, કઠોર, નિષ્ઠુર પ્રાણિયોના ઉપઘાતજનક તથા ભૂતોને આઘાતજનક માનવામા આવે છે. તેથી આવા પ્રકારના શબ્દોવાળી ભાષા 'नो भासिज्जा' મનથી વિચાર કરીને બોલવી નહી, કેમ કે આવા પ્રકારની ભાષાને પ્રયોગ કરવાથી સાધુ અને સાધ્વીને સંયમની વિરાધના થશે. તેથી વૃક્ષાદિના સબધમા આવા પ્રકારની ભાષાનો પ્રયોગ કરવો નહીં' કેમ કે સયમ નિયમ વ્રતાદિનુ પાલન કરવુ એજ સાધુઓનુ પરમ કર્તવ્ય છે.

હવે સાધુ અને સાધ્વીએ વૃક્ષાદિના સંબધમાં બોલવા યોગ્ય ભાષાને ઉદ્દેશીને સૂત્ર-કાર કથન કરે છે.–'से भिक्खू वा भिक्खुणो वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી

पव्वयाइं वणाणि वा' तथैव-पूर्वोक्तरीत्यैव गत्वा उद्यानानि पर्वतान् वनानि वा गत्वेत्यर्थः 'रुक्खा महल्ले पेहाए एवं वइज्जा' वृक्षा महतः-विशालान् प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा एवं-वक्ष्यमाणरीत्या वदेत्-'तं जहा-जाइमंताइ वा दीहवट्टाइ वा' तद्यथा-जान्तिमन्तः प्रशस्तजातयः इमे वृक्षाः इति वा, दीर्घवृत्ताः दीर्घाः विशालाः वृत्ताः वर्तुलाश्च गोलाकारा इमे वृक्षा इति वा 'महालया इवा पयायसालाइ वा' महालयाः-अत्यन्तविस्तृताः इमे वृक्षाः, प्रयातशाखाः-अत्यन्त विस्तृतानेकशाखायुक्ता इमे वृक्षाः 'विडिमसालाइ वा पासाइयाइ वा जाव पडिरूवाइ वा' निविडशाखायुक्ता इमे वृक्षाः, प्रसादनीयाः प्रसन्नताकारकाः इमे वृक्षाः, यावद् अभिरूपाः इमे वृक्षाः, प्रतिरूपाः इमे वृक्षाः इति वा वदेदित्याह-'एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा' एतत्प्रकाराम् जातिमत्प्रभृतिशब्दरूपां भाषाम् असावद्याम्-निरवद्याम् यावत्

को लक्ष्यकर बतलाते हैं 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा,-वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी-'तहेव गंतुमुज्जाणाइं' पूर्वोक्तरीति से ही उद्यान उपवन बगीचा वगैरह में तथा-'पव्वयाइं' पहाडों मे एवं-'वणाणि वा' वनोंमें जाकर 'रुक्खा महल्ले पेहाए' बडे बडे वृक्षों को देखकर 'एवं वइज्जा' इस प्रकार वक्ष्यमाण रीति से ही वृक्षादि के विषय में बोले कि 'तं जहा' जैसे कि-'जाइमंताइ वा' ये वृक्ष प्रशस्त जात वाले हैं तथा 'दीहवट्टाइ वा' अत्यंत विशाल और गोलाकार हैं तथा 'महालयाइ वा' अत्यंत विस्तृत हैं तथा 'पयाय-सालाइ वा' अत्यंत विस्तृतशाला-अनेकों डालों से युक्त हैं एवं 'विडिमसालाइ वा' अत्यंत सघन शालाओं से युक्त हैं एवं 'पासाइयाइवा' ये वृक्ष अत्यंत प्रसाद प्रसन्नता उत्पन्न करने वाले हैं एवं 'जाव पडिरूवाइ वा' यावत्-अत्यंत अभिरूप रमणीय वृक्ष हैं एवं अत्यंत प्रतिरूप से युक्त ये वृक्ष हैं इसतरह बोलना चाहिये क्योंकि-'एयप्पगारं भासं' इस प्रकार के वृक्ष विषय का शब्द प्रशस्त जाति युक्त है 'असावज्जं जाव' असावद्य अगर्ह्य अनिन्दनीय माने जाते हैं तथा यावत् अनर्थ दण्ड प्रवृत्ति जनकरूप सक्रिय भी नहीं माने

'तहेव गंतुमुज्जाणाइं' પૂર્વોક્ત કથન પ્રમાણે ઉદ્યાનમા અથવા બગીચામા કે ઉપવનોમાં 'पव्वयाइं' પહાડોમા કે 'वणाणि वा' વનોમાં જઈને 'रुक्खामहल्ले पेहाए एवं वइज्जा' મોટા મોટા વૃક્ષોને જોઈને તે વૃક્ષાદિના સંબંધમા આ વક્ષ્યમાણ રીતે બોલવુ 'तं जहा' જેમ કે 'जाइमंताइ वा' આ વૃક્ષો ઉત્તમ જાતવાળા છે. 'दीहवट्टाइ वा' તથા અત્યંત વિશાળ છે અને ગોળાકાર છે. 'महालयाइ वा' તથા આ વૃક્ષો અત્યંત વિસ્તારવાળા છે. અને 'पयायसालाइ वा' મોટી મોટી અનેક ડાળોવાળા છે અથવા 'विडिमसालाइ वा' ઘણી ગાઢ શાખાઓ વાળા છે અને 'पासाइयाइ वा' અત્યંત પ્રસન્નતા ઉત્પન્ન કરાવનારા છે. અને 'जाव पडिरूवा' યાવત્ અત્યંત અભિરૂપ અને રમણીય આ વૃક્ષો છે તથા અત્યંત પ્રતિરૂપવાળા આ વૃક્ષો છે આ રીતે વૃક્ષોના સંબંધમા બોલવુ કેમ કે-'एयप्पगारं भासं' આવા પ્રકારના પ્રશસ્ત જાતિ યુક્ત વૃક્ષોના સંબંધમાં બોલવામા આવેલ શબ્દો

अक्रियाम् अकटुकाम् अकर्कशाम् अनिष्ठुराम् अप्राण्युपतापिनीम् अभूतोपघातिनीम् अभिकाङ्क्ष्य-मनसा पर्यालोच्य विचार्य भाषेत ।

अथ साधूनां वनीयफलविषये अभाषणयोग्यां भाषामधिकृत्याह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स-संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'बहुसंभूया वणफला पेहाए' बहुसंभूतानि-अत्यधिकपरिमाणतया उत्पन्नानि वनफलानि प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा 'तहावि ते नो एवं वइज्जा' तथापि तानि प्रचुराणि वनफलानि नो एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या वदेत् 'तं जहा पक्काइ वा पायखज्जाइ वा' पक्वानि इति वा-परिपक्वानि वर्तन्ते इत्यर्थः पाकखाद्यानि-घासादिना परिपाकेन खादितुं योग्यानि सन्ति इति वा, 'वेलोइयाइ वा टाल इ वा वेहियाइ वा' वेलोचितानि-ग्रहणकाल योग्यानि'

जाते अपितु अक्रिय माने जाते हैं एवं इस प्रकार के जातिमत् वगैरह शब्द कटु भी नहीं माने जाते हैं तथा कर्कश एवं निष्ठुर तथा परुष और प्राणियों का उपताप जनक भी नहीं माने जाते हैं और भूतों का उपघात जनक नहीं समझे जाते हैं इसलिये मन से विचार कर वृक्षादि के विषय में 'भासिज्जा' ऐसे ही जातिमत् वगैरह शब्दों का प्रयोग करना चाहिये क्योंकि संयम का पालन करना ही साधु और साध्वी को परमावश्यक है,

अब साधु को वन्यफल के विषय में नहीं बोलने योग्य भाषा को लक्ष्यकर कहते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी 'बहुसंभूया वनफला पेहाए' अत्यधिक परिमाण में उत्पन्न वनीय फलोंको देखकर उन अति अधिक मात्रामें 'तहावि ते नो एवं वइज्जा' उन उत्पन्न वनफलोंकों इसप्रकार वक्ष्यमाणरीति से नहीं बोले 'तं जहा' जैसे कि 'पक्काइवा' ये फल परिपक्व हो गये हैं एवं 'पायखज्जाइवा' घासादि के द्वारा पकाये जाने से खाने योग्य हैं तथा

'असावज्जं जाव' અસાવદ્ય અગડુર્થ અને અનીદનીય કહેવાય છે તથા યાવત્ અનર્થ દંડ પ્રવૃત્તિજનક રૂપ સક્રિય પણ મનાતા નથી પરંતુ અક્રિય કહેવાય છે. અને આવા પ્રકારનો જાતિમાન્ વિગેરે શબ્દો કટુ કહેવાતા નથી. અને કર્કશ તથા નિષ્ઠુર અને પરૂષ એવ પ્રાણિયોના ઉપતાપ કારક પણ હોતા નથી, અને ભૂતોનાં ઉપઘાત જનક પણ તે શબ્દો હોતા નથી. તેથી મનથી વિચાર કરીને વૃક્ષાદિના સબંધમાં 'भासिज्जा' આવા જ જાતિમાન્ વિગેરે શબ્દોનો પ્રયોગ કરીને કહેવુ. કેમ કે સંયમનુ પાલન કરવુ એજ સાધુ અને સાધ્વીને ખાસ જરૂરી છે

હવે સાધુ અને સાધ્વીએ વન્યફળના સંબંધમાં ન બોલવા યોગ્ય ભાષાને ઉદ્દેશીને કથન કરે છે.-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'बहुसंभूया वणफला पेहाए' વધારે પ્રમાણમાં ઉત્પન્ન થયેલા વનફળોને જોઈને તે અધિક માત્રાથી થયેલા વનફળોને 'तहावि ते नो एवं वइज्जा' આ વક્ષ્યમાણ રીતે કહેવું નહીં. 'तं जहा' જેમ કે 'पक्काइ वा' આ ફળો પાકી ગયા છે. 'पायखज्जाइ वा' તથા ઘાસ

पव्वयाइं वणाणि वा' तथैव-पूर्वोक्तरीत्यैव गत्वा उद्यानानि पर्वतान् वनानि वा गत्वेत्यर्थः 'रुक्खा महल्ले पेहाए एवं वइज्जा' वृक्षा महतः-विशालान् प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा एवं-वक्ष्यमाणरीत्या वदेत्-'तं जहा-जाइमंताइ वा दीहवट्टाइ वा' तद्यथा-जातिमन्तः प्रशस्तजातयः इमे वृक्षाः इति वा, दीर्घवृत्ताः दीर्घाः विशालाः वृत्ताः वर्तुलाश्च गोलाकारा इमे वृक्षा इति वा 'महालया इवा पयायसालाइ वा' महालयाः-अत्यन्तविस्तृताः इमे वृक्षाः, प्रयातशाखाः-अत्यन्त विस्तृतानेकशाखायुक्ता इमे वृक्षाः 'विडिमसालाइ वा पासाइयाइ वा जाव पडिरूवाइ वा' निविडशाखायुक्ता इमे वृक्षाः, प्रसादनीयाः प्रसन्नताकारकाः इमे वृक्षाः, यावद् अभिरूपाः इमे वृक्षाः, प्रतिरूपाः इमे वृक्षाः इति वा वदेदित्याह-'एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा' एतत्प्रकाराम् जातिमत्प्रभृतिशब्दरूपां भाषाम् असावद्याम्-निरवद्याम् यावत्

को लक्ष्यकर बतलाते हैं 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा,-वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी-'तहेव गंतुमुज्जाणाइं' पूर्वोक्तरीति से ही उद्यान उपवन बगीचा वगैरह में तथा-'पव्वयाइं' पहाडों मे एवं-'वणाणि वा' वनोंमें जाकर 'रुक्खा महल्ले पेहाए' बडे बडे वृक्षों को देखकर 'एवं वइज्जा' इस प्रकार वक्ष्यमाण रीति से ही वृक्षादि के विषय में बोले कि 'तं जहा' जैसे कि-'जाइमंताइ वा' ये वृक्ष प्रशस्त जात वाले हैं तथा 'दीहवट्टाइ वा' अत्यंत विशाल और गोलाकार हैं तथा 'महालयाइ वा' अत्यंत विस्तृत हैं तथा 'पयाय-सालाइ वा' अत्यंत विस्तृतशाला-अनेकों डालों से युक्त हैं एवं 'विडिमसालाइ वा' अत्यंत सघन शालाओं से युक्त हैं एवं 'पासाइयाइवा' ये वृक्ष अत्यंत प्रसाद प्रसन्नता उत्पन्न करने वाले हैं एवं 'जाव पडिरूवाइ वा' यावत्-अत्यंत अभिरूप रमणीय वृक्ष हैं एवं अत्यंत प्रतिरूप से युक्त ये वृक्ष हैं इसतरह बोलना चाहिये क्योंकि-'एयप्पगारं भासं' इस प्रकार के वृक्ष विषय का शब्द प्रशस्त जाति युक्त है 'असावज्जं जाव' असावद्य अगर्ह्य अनिन्दनीय माने जाते हैं तथा यावत् अनर्थ दण्ड प्रवृत्ति जनकरूप सक्रिय भी नहीं माने

'तहेव गंतुमुज्जाणाइं' પૂર્વોક્ત કથન પ્રમાણે ઉદ્યાનમાં અથવા બગીચામાં કે ઉપવનોમાં 'पव्वयाइं' પહાડોમાં કે 'वणाणि वा' વનોમાં જઈને 'रुक्खामहल्ले पेहाए एवं वइज्जा' મોટા મોટા વૃક્ષોને જોઈને તે વૃક્ષાદિના સંબંધમાં આ વક્ષ્યમાણ રીતે બોલવું 'तं जहा' જેમ કે 'जाइमंताइ वा' આ વૃક્ષો ઉત્તમ જાતવાળા છે. 'दीहवट्टाइ वा' તથા અત્યંત વિશાળ છે અને ગોળાકાર છે. 'महालयाइ वा' તથા આ વૃક્ષો અત્યંત વિસ્તારવાળા છે. અને 'पयायसालाइ वा' મોટી મોટી અનેક ડાળોવાળા છે અથવા 'विडिमसालाइ वा' ઘણી ગાઢ શાખાઓ વાળા છે અને 'पासाइयाइ वा' અત્યંત પ્રસન્નતા ઉત્પન્ન કરાવનારા છે. અને 'जाव पडिरूवा' યાવત્ અત્યંત અભિરૂપ અને રમણીય આ વૃક્ષો છે. તથા અત્યંત પ્રતિરૂપવાળા આ વૃક્ષો છે આ રીતે વૃક્ષોના સંબંધમાં બોલવું કેમ કે-'एयप्पगारं भासं' આવા પ્રકારના પ્રશસ્ત જાતિ યુક્ત વૃક્ષોના સંબંધમાં બોલવામાં આવેલ શબ્દો

अक्रियाम् अकटुकाम् अकर्कशाम् अनिष्ठुराम् अप्राण्युपतापिनीम् अभूतोपघातिनीम् अभिकाङ्क्ष्य-मनसा पर्यालोच्य विचार्य भाषेत ।

अथ साधूनां वनीयफलविषये अभाषणयोग्यां भाषामधिकृत्याह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स-संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'बहुसंभूया वणफला पेहाए' बहुसंभूतानि-अत्यधिकपरिमाणतया उत्पन्नानि वनफलानि प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा 'तहावि ते नो एवं वइज्जा' तथापि तानि प्रचुराणि वनफलानि नो एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या वदेत् 'तं जहा पकाइ वा पायखज्जाइ वा' पक्वानि इति वा-परिपक्वानि वर्तन्ते इत्यर्थः पाकखाद्यानि-घासादिना परिपाकेन खादितुं योग्यानि सन्ति इति वा, 'वेलोइयाइ वा टालइ वा वेहियाउ वा' वेलोचितानि-ग्रहणकाल योग्यानि'

जाते अपितु अक्रिय माने जाते हैं एवं इस प्रकार के जातिमत् वगैरह शब्द कटु भी नहीं माने जाते हैं तथा कर्कश एवं निष्ठुर तथा परुष और प्राणियों का उपताप जनक भी नहीं माने जाते हैं और भूतों का उपघात जनक नहीं समझे जाते हैं इसलिये मन से विचार कर वृक्षादि के विषय में 'भासिज्जा' ऐसे ही जातिमत् वगैरह शब्दों का प्रयोग करना चाहिये क्योंकि संयम का पालन करना ही साधु और साध्वी को परमावश्यक है,

अब साधु को वन्यफल के विषय में नहीं बोलने योग्य भाषा को लक्ष्यकर कहते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी 'बहुसंभूया वनफला पेहाए' अत्यधिक परिमाण में उत्पन्न वनीय फलोंको देखकर उन अति अधिक मात्रामें 'तहावि ते नो एवं वइज्जा' उन उत्पन्न वनफलोंको इसप्रकार वक्ष्यमाणरीति से नहीं बोले 'तं जहा' जैसे कि 'पक्काइवा' ये फल परिपक्व हो गये हैं एवं 'पायखज्जाइवा' घासादि के द्वारा पकाये जाने से खाने योग्य हैं तथा

'असावज्जं जाव' असावद्य अगर्ह्य अने अनीहनीय કહેવાય છે. તથા યાવત્ અનર્થ દંડ પ્રવૃત્તિજનક રૂપ સક્રિય પણ મનાતા નથી પરંતુ અક્રિય કહેવાય છે. અને આવા પ્રકારના જાતિમાન્ વિગેરે શબ્દો કટુ કહેવાતા નથી. અને કર્કશ તથા નિષ્ઠુર અને પરૂષ એવં પ્રાણિયોના ઉપતાપ કારક પણ હોતા નથી, અને ભૂતોનાં ઉપઘાત જનક પણ તે શબ્દો હોતા નથી. તેથી મનથી વિચાર કરીને વૃક્ષાદિના સંબધમાં 'भासिज्जा' આવા જ જાતિમાન્ વિગેરે શબ્દોનો પ્રયોગ કરીને કહેવુ. કેમ કે સંયમનું પાલન કરવુ એજ સાધુ અને સાધ્વીને ખાસ જરૂરી છે.

હવે સાધુ અને સાધ્વીએ વન્યફળના સંબંધમાં ન બોલવા યોગ્ય ભાષાને ઉદ્દેશીને કથન કરે છે.-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'बहुसंभूया वणफला पेहाए' વધારે પ્રમાણમા ઉત્પન્ન થયેલા વનફળોને જોઈને તે અધિક માત્રાથી થયેલા વનફળોને 'तहावि ते नो एवं वइज्जा' આ વક્ષ્યમાણ રીતે કહેવું નહીં. 'तं जहा' જેમ કે 'पक्काइ वा' આ ફળો પાકી ગયા છે. 'पायखज्जाइ वा' તથા ઘાસ

त्रोटनयोग्यानि इति वा टालानि—कोमलास्थीनि इति वा द्वैधिकानि—भक्षितुं द्विधाकर्तुं योग्यानि खण्डनयोग्यानि सन्तीति न वदेदित्युपसंहरन्नाह—'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा' एतत्प्रकाराम्—एवंविधाम् पक्वादिशब्दरूपां भाषां सावद्याम्—सगर्ह्याम् यावत्—सक्रियां कटुकां कर्कशाम् परुषां निष्ठुराम् प्राण्युपतापिनीम् भूतोपघातिनीम् अभिकाङ्क्ष्य मनसा पर्यालोच्य विचार्य नो भाषेत, तथा भाषणे संयमविराधना संभवात्, सम्प्रति वनीयफल-विषये भाषणयोग्यां भाषामधिकृत्याह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'बहुसंभूया वणफला अंबा पेहाए एवं वइज्जा' बहुसंभूतानि अधिकमात्राया मुत्पन्नानि वनफलानि आम्राणि (आम्रान्) चूतादिफलानि प्रेक्ष्य—दृष्ट्वा एवं—वक्ष्यमाणरीत्या वदेत् 'तं जहा—असंथडाइ वा' तद्यथा—असमर्थानि बहुभारतया नम्रीभूतानि 'बहुनिवट्टिम फलाइ वा' बहुनिर्वर्तितफलानि—अत्यधिक निष्पादित फलानि इति वा 'बहुसंभूयाइ वा' बहुसंभूतानि

'वेलोइयाइ वा' ग्रहण करने योग्य काल में निष्पन्न हो चुके हैं तथा 'टालाइ वा' तथा तोडने योग्य ये फल हैं तथा 'वेहियाइवा' कोमल गुठली वाले हैं एवं खाने के लिये दो टुकडे करने योग्य हैं 'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव' इस प्रकार परिपक्वादि शब्द 'नो भासिज्जा' बोलना नहीं चाहिये क्योंकि इस तरह बोलने से ये शब्द सावद्य कहे जाते हैं।

अब साधु अने साध्वी को वनीयफल के विषय में बोलने योग्य भाषा को लक्ष्यकर बतलाते हैं—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु—संयमशील साधु और भिक्षुकी—साध्वी 'बहुसंभूया वणफला अंबा—पेहाए' अत्यंत अधिक मात्रा में उत्पन्न आम्र वगैरह फलों को देखकर 'एवं वइज्जा' इस प्रकार वक्ष्यमाण रूप से बोले 'तं जहा' जैसे कि 'असंथडाइ वा' ये आम्र वगैरह फल अधिकभार के कारण नीचे झुक गये हैं और 'बहुनिवट्टिम फलाइ वा' अत्यधिक रूपसे निष्पन्न हुए हैं तथा 'बहु संभूयाइवा'' प्रचुरतया

વિગેરેમા રાખીને પકવવાથી ખાવા યોગ્ય છે તથા 'वेलोइयाइ वा' લેવાને યોગ્ય કાળમા નિષ્પન્ન થયેલા છે 'टालाइ वा' આ ફળો તોડવાં યોગ્ય છે. 'वेहियाइ वा' કોમળ ગોઠલી વાળા છે. તથા ખાવા માટે બે કકડા કરવા યોગ્ય છે 'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा' આ પ્રકારના પરિપકવાદિ શબ્દ બોલવા નહી કેમ કે—આ રીતે બોલવાથી આ શબ્દ સાવદ્ય હોવાથી આધાકર્માદિ દોષ લાગે છે.

હવે ફળોના સબંધમાં સાધુ કે સાધ્વીને બોલવા યોગ્ય ભાષાને ઉદ્દેશીને કથન કરે છે. 'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'बहुसंभुया अंबा पेहाए' વધારે પ્રમાણમા ઉત્પન્ન થયેલ આંબા વિગેરેના ફળોને જોઈને 'एवं वइज्जा' આ વક્ષ્યમાણ રીતે બોલવુ 'तं जहा' જેમ કે—'असंथडाइ वा' આ આંબા વિગેરેના ફળો વધારે ભારથી નીચે નમી ગયા છે. તથા 'बहुनिवट्टिमफलाइ वा' ખૂબ વધારે પેદા થયેલ

प्रचुरतयोत्पन्नानि इति वा 'भूयरूविक्ति वा' भूतरूपाणि–अबद्धास्थिकोमलफलानि इति वा वदेदित्युपसंहरन्नाह–'एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभिकंख भासिज्जा' एतत्प्रकाराम् एवंविधाम्–असमर्थादि शब्दरूपां भाषाम् असावद्याम् निरवद्याम् यावद् अक्रियाम् अकटुकाम् अकर्कशाम् अनिष्ठुराम् अप्राण्युपतापिनीम् अभूतोपघातिनीम् अभिकाङ्क्ष्य-मनसा पर्यालोच्य विचार्यैतर्थः भाषेत। अथ ओषधिविषये अभाषणयोग्यां भाषामधिकृत्याह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'बहुसंभूया ओसही पेहाए तहावि ताओ न एवं वइज्जा' बहुसंभूताः–अत्यधिकमात्रा मुत्पन्नाः, ओषधीः–कदलीफलादिरूपाः प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा तथापि ताः कदलीफलादिरूपाः ओषधीः प्रेक्ष्य–दृष्ट्वा न एवम्–वक्ष्यमाणरीत्या वदेत्–'तं जहा-पक्काइ वा नीलीयाइ वा' तद्यथा-पक्वाः-परिपक्वाः कदलीफलादिरूपा ओषधयः इति वा, नीला–हरिताः अपरिपक्वाः सन्तीति वा 'छवीइयाइ वा' छविमत्यः–अत्यधिक-

उत्पन्न हुए हैं एवं 'भूयरूविक्ति वा' गुठली भी नहीं होने से अत्यंत कोमल ये आम्र वगैरह के फल हैं–'एयप्पगारं भासं असावज्ज' इस प्रकार की भाषा असावद्य कही जाती है एवं 'जाव अभिकंख भासिज्जा' यावत् अकटु अकर्कश तथ अनिष्ठुर एवं अपरुष तथा प्राणियों को उपताप जनक नहीं है तथा भूतोंका उपघातजनक भी नहीं मानी जाती है।

अब केला वगैरह ओषधि विषय में साधु को नहीं बोलने योग्य भाषा को लक्ष्यकर बतलाते हैं 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, बहुसंभूया ओसही पेहाए' वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी संयमशील साधु एवं अत्यधिक मात्रामें उत्पन्न कदली फलादिरूप औषधि को देखकर 'तहावि ताओ न एवं वइज्जा' उन कदली फलादिरूप ओषधी के विषय में के ऐसा वक्ष्यमाणरीति से नहीं बोलना चाहिये 'तं जहा' जैसे कि 'पक्काई वा' कि ये कदली फलादिरूप ओषधियां परिपक्व हो गयी हैं अथवा 'नीलीयाइ वा' अभी ये कदली फलादि ओषधियां हरीभरी अपरि-

છે તથા 'बहुसंभूयाइ वा' ખૂબ વધારે માત્રામાં ફળો આવેલા છે 'भूयरूविक्ति वा' ગોઠલી પણ ન હોવાથી અત્યંત કુમળા આ આંબા વિગેરેના ફળો છે. 'एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव' આવા પ્રકારની ભાષા અસાવદ્ય કહેવાય છે અને યાવત્ અકટુ અને અકર્કશ તથા અનિષ્ઠુર અને અપરૂષ તથા પ્રાણિયોને ઉપતાપકારક હોતી નથી તથા ભૂતોને ઉપઘાતજનક પણ નથી તેથી 'अभिकंख भासिज्जा' તે સંયમપૂર્વક મનથી વિચારીને એ પ્રમાણે બોલવું.

હવે કેળા વિગેરે ફળોના સંબંધમાં સાધુ સાધ્વીએ ન બોલવા યોગ્ય ભાષાને ઉદ્દેશીને કથન કરે છે 'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'बहुसंभूया ओसही पेहाए' વધારે પ્રમાણમાં ઉત્પન્ન થયેલા કેળાં વિગેરેના ફળોને જોઈને તે ફળાદિના સંબંધમાં 'तहावि ताओ न एवं वइज्जा' આ વક્ષ્યમાણ રીતે કહેવું નહીં 'तं जहा' જેમ કે 'पक्काइ वा' આ કેળા વિગેરેના ફળો પાકી ગયા છે, અથવા

शोभाशालिन्यः सन्तीति वा 'लाइमाइ वा' लाजिमाः लाजायोग्याः शालिधान्यादिरूपा ओषधयः सन्ति इति वा 'ओषध्यः फलपाकान्ताः' इत्यमरः, शालिधान्यादीनामपि ओषधित्वात् 'भज्जिमाइ वा' भर्जिमाः-भर्जनयोग्याः इमाश्चणकादि रूपौषधयः सन्तीति वा 'बहुखज्जाइ वा' बहुखाद्याः अत्यन्त भक्षणयोग्याः पृथुकादि यो शालयः सन्तीति वा न वदेदित्युपसंहरन्नाह-'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा' एतत्प्रकाराम्-पूर्वोक्तरूपाम् पक्वादि शब्दरूपामित्यर्थः भाषा सावद्याम् सगर्ह्याम् यावत् सक्रियां कटुकाम् कर्कशां निष्ठुराम् भूतोपघातिनीम् अभिकाङ्क्ष्य मनसा पर्यालोच्य विचार्येत्यर्थः। नो भाषेत,

पक्व ही हैं एवं ये 'छवीइयाइ वा' कदली फलादिरूप ओषधियां अत्यधिक शोभा शालीनी हैं, तथा ये शालि धान्यादिरूप ओषधियां 'लाइमाइ वा' लाजा करने के योग्य हैं अर्थात् इन शालि धान्य वगैरह ओषधियों का ममरा 'मुरही' बनाया जासकता है और ये 'भज्जियाइ वा' चना वगैरह ओषधियां भर्जन करने योग्य है एतावता इन चना वगैरह धान्यों को भू जा जा सकता है तथा 'खज्जाइ वा' ये पिथुक-पौंआ वगैरह बनाने योग्य शालि धान्य है ऐसा नहीं बोलना चाहिये, क्योंकि 'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव' इस प्रकार की पक्वादि शब्दरूप भाषा सावद्य-सगहर्य निन्दनीयमानी जाती है, तथा सक्रिया-अनर्थ दण्ड प्रवृत्ति जनक मानी जानी है तथा कटु एवं कर्कश कठोर परुष एवं निष्ठुर तथा प्राणियों का उपताप जनक मानी जाती है तथा भूतों का उपघात जनक भी मानी जाती है इसलिये 'नो भासिज्जा' ऐसी भाषा साधु और साध्वी को कदली फलादिरूप ओषधी के विषय में नहीं बोलना चाहिये क्योंकि संयम का पालन करना साधु का परम कर्तव्य माना गया है किन्तु उपर्युक्तरूप से कदली फलादि ओषधि के विषय में बोलने से संयम की विराधना हो सकती है।

'नीलीयाइ वा' આ કેળા વિગેરે ફળો હજી લીલા અને પાકયા વગરના છે 'छवीइयाइ वा' આ કેળા વિગેરે ફળો ખૂબ શોભાયમાન છે. તથા 'लाइमाइ वा' શાલી-ડાંગર વિગેરે ઔષધિ ધાણી બનાવવા યોગ્ય અર્થાત્ ડાંગર વિગેરે અનાજના મમરા બનાવાય તેવું છે. તથા આ 'भज्जियाइ वा' ચણા વિગેરે ઔષધિ ભુંજવા યોગ્ય છે. એટલે કે આ ચણા વિગેરે ધાન્ય ભૂંજાય તેવા છે, તથા 'बहुखज्जाइ वा' આ ધાન્ય ડાંગર વિગેરેના ખાવાલાયક પૌંવા વિગેરે બનાવવા યોગ્ય છે. 'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा' આવા પ્રકારે બોલવામા આવેલ ભાષા સાવદ્ય નીંદનીય માનવામાં આવે છે તથા સક્રિયા અનર્થ દંડ પ્રવૃત્તિ જનક મનાય છે તથા કટુ, કર્કશ કઠોર, પરૂષ અને નિષ્ઠુર તથા પ્રાણિયોને ઉપતાપ કરનારી માનવામાં આવે છે. અને ભૂતોને ઉપઘાત કારક પણ કહેવાય છે- તેથી એવા પ્રકારની ભાષા સાધુ અને સાધ્વીએ કદલી ફળાદિ ફળોના સંબંધમા અથવા શાળી વિગેરે ઔષધિના સંબંધમા બોલવી નહીં. કેમ કે સંયમનું પાલન કરવું એ

अथ धान्यादि ओषधिविषये भाषणयोग्यां भाषामधिकृत्याह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'बहुसंभूया ओसही पेहाए तहावि एवं वइज्जा' बहुसंभूता अत्यधिकप्रचुराः, ओषधीः-शालिचणकादि धान्यविशेषरूपाः प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा तथापि एवं-वक्ष्यमाणरीत्या वदेत् 'तं जहा-रूढाइ वा बहुसंभूयाइ वा' तद्यथा-रूढाः-उत्पन्नाङ्कुरा इति वा, बहुसंभूताः अत्यधिकतयोत्पन्नाः इति वा 'थिराइ वा' स्थिराः-स्वस्वरूपावस्थिताः इति वा 'ऊसढाइ वा' उच्छ्रिताः-रसवत्यः सन्तीति वा 'गब्भियाइ वा' गर्भिताः-अन्तर्गर्भाः सन्तीति वा 'पसूयाइ वा' प्रसूताः-समुत्पन्नाः सन्तीति वा 'ससाराइ वा' ससारा-सारयुक्ताः उत्पन्नसाराः सन्तीति वा वदेदित्युपसंहरन्नाह-'एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा' एतत्प्र-

अब धान्यादि ओषधि के विषय में बोलने योग्य भाषा को लक्ष्यकर बतलाते हैं 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, बहुसंभूया ओसही पेहाए' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी को अत्यन्त अधिक मात्रा में उत्पन्न शालि धान्य चना वगैरह ओषधियों को देखे तो 'तहावि एवं वइज्जा' इस प्रकार वक्ष्यमाणरूप से बोलना चाहिये 'तं जहा' जैसे कि ये 'रूढाइ वा' शाली धान्य चना वगैरह ओषधियां उत्पन्न अंकुरवाली हैं एवं 'बहुसंभूयाइ वा' अत्यधिकरूप में उत्पन्न हुए हैं तथा 'थिराइवा' अपने अपने स्वरूप में स्थिर अवस्थित हो चुके हैं अर्थात् स्पष्ट रूप से निष्पन्न हो चुके हैं तथा 'ऊसढाइ वा' उच्छ्रित-रस से भरे हुए हैं तथा 'गब्भियाइ वा' अन्दर में गर्भवाले हो चुके हैं एवं 'पसूयाइ वा' अच्छी तरह समुत्पन्न हो चुके हैं तथा 'ससाराइ वा' सार युक्त भी हो चुके हैं 'एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा' इस प्रकार बोलना चाहिये क्योंकि इस तरह की रूढादि शब्दरूप भाषा सावद्य नहीं मानी जाती है तथा यावत् कटु भी नहीं

સાધુનું પરમ કર્તવ્ય માનવામાં આવેલ છે. અને ઉપરોક્ત પ્રકારથી ફળાદિ ઔષધિના સંબંધમાં બોલવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી તેવી ભાષા બોલવી નહીં.

હવે ધાન્યાદિ ઔષધિના વિષયમાં બોલવા યોગ્ય ભાષાને ઉદ્દેશીને સૂત્રકાર કથન કરે છે 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'बहुसंभूया ओसही पेहाए' અત્યંત વધુ પ્રમાણુમાં ઉત્પન્ન થયેલ ડાંગર ચણા વિગેરે ઔષધિયોને જોઈને 'तहावि एवं वइज्जा' આ રીતે નીચે કહ્યા પ્રમાણે બોલવું 'तं जहा' જેમકે 'रूढाइ वा' આ ડાંગર, ચણા વિગેરે ઔષધિ અંકુરોવાળી છે. તથા 'बहुसंभूयाइ वा' ઘણા વધારે પ્રમાણુમાં ઉત્પન્ન થયેલ છે તથા 'थिराइ वा' પોતપોતાના સ્વરૂપમાં સ્થિર થઈ ચુકેલ છે અર્થાત્ સ્પષ્ટપણે નિષ્પન્ન થયેલ છે. તથા 'ऊसढाइ वा' ઉચ્છ્રિત અર્થાત રસથી ભરેલ છે તથ, 'गब्भियाइ वा' અંદર ગર્ભવાળા થયેલ છે. તથા 'पसूयाइ वा' સારી રીતે ઉત્પન્ન થયેલ છે તથા 'ससाराइ वा' સારવાળી પણ થયેલ છે. 'एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा' આવી રીતની ભાષા કે જે રૂઢ શબ્દવાળી હોય તે

टीका-सम्प्रति शब्दादिविषये अभाषणयोग्यां भाषामधिकृत्याह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'तहप्पगाराइं सद्दाइं सुणिज्जा' यद्यपि तथाप्रकारान्-अनेकविधान् माङ्गलिकान् अमाङ्गलिकांश्च शब्दान् शृणुयात् 'तहावि एयाइं नो एवं वइज्जा' तथापि एतान्-सर्वानपि माङ्गलिकामाङ्गलिकान् शब्दान् नो एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या वदेत् 'तं जहा-सुसद्देत्ति वा' तद्यथा-सुशब्दः इति वा-माङ्गलिकामाङ्गलिकोभयानपि शब्दान् रागवशात् सुशब्द इत्येव नो वदेत् एवं 'दुसद्देत्ति वा' दुःशब्द इति वा-तदुभयानपि शब्दान् द्वेषवशात् दुःशब्द इत्येव वा नो वदेत्, तथा भाषणे रागद्वेषोत्पत्त्या संयमविराधना स्यात्, तदुपसंहरन्नाह 'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा' एतत्प्रकाराम् तदुभयीमपि शब्दरूपां दुःशब्दरूपां वा भाषां सावद्याम् सगर्ह्याम् यावत्-सक्रियाम् कटुकां कर्कशां

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यद्यपि 'तहप्पगाराइं सद्दाइं सुणिज्जा' अनेक प्रकार के माङ्गलिक तथा अमाङ्गलिक शब्दों को सुनेगा 'तहावि एयाइं नो एव वइज्जा' तथापि उन सभी माङ्गलिक तथा अमाङ्गलिक शब्दों को ऐसा वक्ष्यमाणरीति से नहीं बोले 'तं जहा' जैसे कि 'सुसद्देत्ति वा' सुशब्द इति अर्थात् माङ्गलिक अमाङ्गलिक दोनों तरह के शब्दों को रागवश 'ये सभी शब्द सुशब्द हैं' ऐसा नहीं बोलना चाहिये. इसी प्रकार 'दुस्सद्देत्ति वा' दुःशब्द इति अर्थात् मांगलिक अमांगलिक इन दोनों प्रकार के शब्दों को द्वेषवश 'ये सभी दुःशब्द हैं' ऐसा नहीं बोलना चाहिये क्योंकि इस तरह के मांगलिक अमांगलिक दोनों तरह के शब्दों को केवल सुशब्द ही बोलने से तथा केवल दुःशब्द ही बोलने से रागद्वेष उत्पन्न होगा और सयमकी विराधना होगी इसलिये 'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा' इस प्रकार की भाषा को सावद्य-सगर्ह्य निन्दनीय समझ कर नहीं बोलना चाहिये एवं यावत् इस तरह की भाषा सक्रिया-अनर्थदण्डप्रवृत्तिजनक तथा

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'तहप्पगाराइं सद्दाइं सुणिज्जा' જો કે અનેક પ્રકારના માગલિક અને અમાગલિક શબ્દો સાંભળે 'तहावि एयाइं नो एवं वइज्जा' તો પણ એ માગલિક અને અમાલિક શબ્દોના સબંધમાં આ વક્ષ્યમાણ રીતે બોલવુ નહી 'तं जहा' જેમ કે 'सुसद्देइ वा' 'સુશબ્દ ઇતિ' અર્થાત્ માગલિક અને અમાગલિક બેઉ પ્રકારના શબ્દોને રાગવશાત્ આ બધા શબ્દો સુશબ્દ છે. એમ કહેવુ નહી તથા 'दुस्सदेइ वा' એજ પ્રમાણે 'દુશબ્દ ઇતિ' અર્થાત્ માગલિક અને અમાંગલિક આ બેઉ પ્રકારના શબ્દોને દ્વેષવશાત્ 'આ બધા દુઃશબ્દ છે, એમ કહેવુ નહી' કેમ કે આ રીતેના માગલિક અને અમાગલિક બેઉ પ્રકારના શબ્દોને કેવળ સુશબ્દ કે દુઃશબ્દ જ કહેવાથી રાગદ્વેષ થાય છે અને સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી 'एयप्पगार भास सावज्जं जाव नो भासिज्जा' આવા પ્રકારની ભાષા સાવદ્ય-સગર્હ્ય નીંદનીય

काराम्-एवंविधाम्-रूढादिशब्दरूपां भाषाम् असावद्याम्-निरवद्याम् यावत्-अक्रियाम् अकटुकाम् अकर्कशाम् अनिष्ठुराम् अप्राण्युपतापिनीम् अभूतोपघातिनीम् अभिकाङ्क्ष्य मनसा पर्यालोच्य विचार्येत्यर्थः भाषेत-ब्रूयात्, एवं रूपेण भाषणे संयमविराधना न संभवतीति भावः॥६॥

मूलम्-- से भिक्खू वा भिक्खूणी वा तहप्पगाराइं सद्दाइं सुणिज्जा तहावि एयाइं नो एवं वइज्जा तं जहा सुसद्देत्ति वा दुसद्देत्ति वा एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा तहप्पगाराइं सद्दाइं सुणिज्जा तहावि ताइं एवं वइज्जा, तं जहा-सुसद्दं सुसद्देत्ति वा दुसद्दं दुसद्देत्ति वा, एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा, एवं रूवाइं किण्हेत्ति वा ५, गंधाइं सुरभिगंधित्ति वा २, रसाइं तित्ताणि वा ५, फासाइं कक्खडाणि वा ८ ॥सू० ७॥

छाया--स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा तथाप्रकारान् शब्दान् शृणुयात् तथापि एतान् नो एवं वदेत् तद्यथा-सुशब्दः इति वा, दुःशब्दः इति वा, एतत्प्रकाराम् भाषां सावद्यां यावद् नो भाषेत, स भिक्षुर्वा भिक्षु(की) वा तथाप्रकारान् शब्दान् शृणुयात् तथापि तान् एवं वदेत्, तद्यथा-सुशब्दं सुशब्दः इति वा दुःशब्दं दुःशब्दः इति वा, एतत्प्रकारां भाषाम् असावद्यां यावद् भाषेत, एवं रूपाणि कृष्ण इति वा ५, गन्धान् सुरभिगन्ध इति वा २, रसान् तिक्त इति वा ५ स्पर्शान् कर्कश इति वा ८ ॥ सू० ७ ॥

मानी जाती एवं कर्कश भी नहीं समझी जाती तथा कठोर परुष निष्ठुर भी नहीं मानी जाती है। एवं प्राणियों के उपताप जनक भी ऐसी भाषा नहीं समझी जाती तथा भूतों को उपघात जनक भी ऐसी भाषा नहीं है इसलिये ऐसी रूढादि शब्दरूपा भाषा शालीधान्यादि के विषय में संयमविराधक नहीं है इसलिये ऐसी भाषा साधु बोल सकते हैं ॥६॥

अब शब्दादि विषय में साधु और साध्वी को नहीं बोलने योग्य भाषा को लक्ष्यकर बतलाते हैं--

---

સાવદ્ય હોતી નથી તથા યાવત્ કટુ પણ હોતી નથી. અને કર્કશ પણ નથી તથા કઠોર અને નિષ્ઠુર પણ ગણાતી નથી અને આવી ભાષા પ્રાણિયોને ઉપતાપ કરનાર પણ હોતી નથી. અને ભૂતોને ઉપઘાત કારક પણ આવા પ્રકારની ભાષા ગણાતી નથી. તેથી આવી રૂઢાદિ શબ્દ રૂપા ભાષા શાલી ધાન્યાદિ સંબંધમાં બોલવી. તેથી સંયમની વિરાધના થતી નથી. તેથી સાધુ કે સાધ્વીએ એવી ભાષા બોલવી. ॥ સૂ ૬ ॥

હવે શબ્દાદિ વિષયના સંબંધમાં સાધુ અને સાધ્વીએ ન બોલવા યોગ્ય ભાષાને અનુલક્ષીને સૂત્રકાર કથન કરે છે.-

टीका-सम्प्रति शब्दादिविषये अभाषणयोग्यां भाषामधिकृत्याह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'तहप्पगाराइं सद्दाइं सुणिज्जा' यद्यपि तथाप्रकारान्-अनेकविधान् माङ्गलिकान् अमाङ्गलिकांश्च शब्दान् शृणुयात् 'तहावि एयाइं नो एवं वइज्जा' तथापि एतान्-सर्वानपि माङ्गलिकामाङ्गलिकान् शब्दान् नो एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या वदेत् 'तं जहा-सुसद्देत्ति वा' तद्यथा-सुशब्दः इति वा-माङ्गलिकामाङ्गलिकोभयानपि शब्दान् रागवशात् सुशब्द इत्येव नो वदेत् एवं 'दुसद्देत्ति वा' दुःशब्द इति वा-तदुभयानपि शब्दान् द्वेषवशात् दुःशब्द इत्येव वा नो वदेत्, तथा भाषणे रागद्वेषोत्पत्त्या संयमविराधना स्यात्, तदुपसंहरन्नाह 'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा' एतत्प्रकाराम् तदुभयीमपि शब्दरूपां दुःशब्दरूपां वा भाषां सावद्याम् सगर्ह्याम् यावत्-सक्रियाम् कटुकां कर्कशां

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यद्यपि 'तहप्पगाराइं सद्दाइं सुणिज्जा' अनेक प्रकार के माङ्गलिक तथा अमाङ्गलिक शब्दों को सुनेगा 'तहावि एयाइं नो एवं वइज्जा' तथापि उन सभी माङ्गलिक तथा अमाङ्गलिक शब्दों को ऐसा वक्ष्यमाणरीति से नहीं बोले 'तं जहा' जैसे कि 'सुसद्देत्ति वा' सुशब्द इति अर्थात् माङ्गलिक अमाङ्गलिक दोनों तरह के शब्दों को रागवश 'ये सभी शब्द सुशब्द हैं' ऐसा नहीं बोलना चाहिये. इसी प्रकार 'दुस्सद्देत्ति वा' दुःशब्द इति अर्थात् मांगलिक अमांगलिक इन दोनों प्रकार के शब्दों को द्वेषवश 'ये सभी दुःशब्द हैं' ऐसा नहीं बोलना चाहिये क्योंकि इस तरह के मांगलिक अमांगलिक दोनों तरह के शब्दों को केवल सुशब्द ही बोलने से तथा केवल दुःशब्द ही बोलने से रागद्वेष उत्पन्न होगा और संयमकी विराधना होगी इसलिये 'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा' इस प्रकार की भाषा को सावद्य-सगर्ह्य निन्दनीय समझ कर नहीं बोलना चाहिये एवं यावत् इस तरह की भाषा सक्रिया-अनर्थदण्डप्रवृत्तिजनक तथा

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'तहप्पगाराइं सद्दाइं सुणिज्जा' જો કે અનેક પ્રકારના માંગલિક અને અમાંગલિક શબ્દો સાંભળે 'तहावि एयाइं नो एवं वइज्जा' તો પણ એ માંગલિક અને અમાંગલિક શબ્દોના સંબંધમાં આ વક્ષ્યમાણ રીતે બોલવું નહીં 'तं जहा' જેમ કે 'सुसद्देइ वा' 'સુશબ્દ ઇતિ' અર્થાત્ માંગલિક અને અમાંગલિક બેઉ પ્રકારના શબ્દોને રાગવશાત્ આ બધા શબ્દો સુશબ્દ છે. એમ કહેવું નહીં તથા 'दुस्सद्देइ वा' એજ પ્રમાણે 'દુઃશબ્દ ઇતિ' અર્થાત્ માંગલિક અને અમાંગલિક આ બેઉ પ્રકારના શબ્દોને દ્વેષવશાત્ 'આ બધા દુઃશબ્દ છે, એમ કહેવું નહીં' કેમ કે આ રીતના માંગલિક અને અમાંગલિક બેઉ પ્રકારના શબ્દોને કેવળ સુશબ્દ કે દુઃશબ્દ જ કહેવાથી રાગદ્વેષ થાય છે અને સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી 'एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा' આવા પ્રકારની ભાષા સાવદ્ય-સગર્હ્ય નીંદનીય

निष्ठुरां प्राण्युपतापिनीम् भूतोपघातिनीम् अभिकाङ्क्ष्य मनसा पर्यालोच्य विचार्येत्यर्थः नो भाषेत, संयमविराधकत्वात्, अथ शब्दादि विषये भाषणयोग्यां भाषामधिकृत्याह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'तहप्पगाराइं सद्दाइं सुणिज्जा तहा वि ताइं एवं वइज्जा' तथाप्रकारान्–तदुभयरूपान् शब्दान् एवम्–वक्ष्यमाणरीत्या वदेत् 'तं जहा–सुसद्दं सुसद्देत्तिवा' तद्यथा सुशब्दम्–माङ्गलिकशब्दम् सुशब्दः इत्येव वदेत् न तु दुःशब्द इति, एवम् 'दुसद्दं दुसद्देत्ति वा' दुःशब्दम्–अमाङ्गलिकशब्दम् दुःशब्द इत्येव वदेत् न तु सुशब्द इति, तथा-

कटु एवं कठोर तथा कर्कश और परुष एवं निष्ठुर मानी जाती है तथा प्राणियों का उपताप जनक एवं भूतों का उपघात जनक मानी जाती है, इसलिये ऐसी भाषा साधु को नहीं बोलना चाहिये क्योंकि उक्तरीति से बोलने से रागद्वेष उत्पन्न होगा और साधु तथा साध्वी को संयम की विराधना होगी इसलिये ऐसी भाषा नहीं बोले।

अब शब्दादि के विषय में साधु और साध्वी को भाषण योग्य भाषा को लक्ष्य कर बतलाते हैं–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा,' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यद्यपि 'तहप्पगाराइं सद्दाइं सुणिज्जा' मांगलिक तथा अमांगलिक दोनों प्रकार के शब्दों को सुनेगा 'तहावि ताइं एवं वइज्जा' तथापि उन दोनों प्रकार के शब्दों के विषय में ऐसा वक्ष्यमाण रूप से बोलना चाहिये 'तं जहा' जैसे कि 'सुसद्दं सुसद्देत्ति वा' सुशब्द अर्थात् मांगलिक शब्दों को 'सुशब्द' हैं ऐसा ही बोले एतावता मांगलिक शब्दों को दुःशब्द नहीं बोले, एवं 'दुसद्दं दुसद्देत्तिवा' अमांगलिक शब्दों को दुःशब्द ही बोलना चाहिये अर्थात सुशब्द नहीं बोलना चाहिये क्योंकि इस प्रकार मांगलिक शब्दों को सुशब्द बोलने

સમજીને બોલવી નહીં એવ યાવત્ આવા પ્રકારની ભાષા સક્રિયા અનર્થ દંડ પ્રવૃત્તિ જનક તથા કટુ અને કઠોર તથા કર્કશ અને પરૂષ તથા નિષ્ઠુર મનાય છે તેમ જ પ્રાણિયોને ઉપતાપ જનક અને ભૂતોના ઉપઘાત કારક પણ માનવામા આવે છે. તેથી આવી ભાષા બોલવી નહીં કેમ કે–ઉક્ત પ્રકારે બોલવાથી રાગદ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે. અને સાધુ અને સાધ્વીને સયમની વિરાધના થાય છે. તેથી એવા પ્રકારની ભાષા બોલવી નહીં.

હવે શબ્દાદિ વિષયોના સંબંધમા સાધુ અને સાધ્વીએ બોલવા યોગ્ય ભાષાને ઉદ્દેશીને કથન કરે છે.–'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'तहप्पगाराइ सद्दाइं सुणिज्जा' જો કે માગલિક અને અમાગલિક બન્ને પ્રકારના શબ્દો સાંભળે 'तहावि ताइं एव वइज्जा' તો પણ એ બન્ને પ્રકારના શબ્દોના વિષે આ વક્ષ્યમાણ રીતે બોલવુ 'त जहा' જેમ કે 'सुसद्दं सुसद्देत्ति वा' સુશબ્દ અર્થાત્ માગલિક શબ્દોને આ સુશબ્દ છે, એમ જ કહે એટલે કે માગલિક શબ્દોને દુશબ્દ ન કહે તેમજ 'दुसद्दं दुसद्दे वा' અમાંગલિક શબ્દોને દુશબ્દ જ કહેવા જોઈએ અર્થાત્ અમાગલિક શબ્દને સુશબ્દ ન કહે. કેમ કે આ રીતે માગલિક શબ્દોને સુશબ્દ કહેવાથી અને અમાંગલિક

भाषणे यथार्थतया संयमविराधना संभवति, तदुपसंहरन्नाह—'एयप्पगार भासं असावज्जं जाव भासिज्जा' एतत्प्रकाराम् माङ्गलिकविषये सुशब्दरूपाम् अमाङ्गलिकविषये च दुःशब्दरूपाम् भाषाम् असावद्याम्—निरवद्याम् यावद् अक्रियाम् अकटुकाम् अकर्कशाम् अनिष्टुराम् अप्राण्युपतापिनीम् अभूतोपघातिनीम् अभिकाङ्क्ष्य मनसा पर्यालोच्य भाषेत, तथाभाषणे रागद्वेषानुत्पत्त्या संयमविराधना न संभवतीति भावः, 'एवं रुवाइं किण्हेत्ति वा ५' एवम्—उक्तरीत्या-

से और अमांगलिक शब्दों को दुःशब्द बोलने से यथार्थ ही बोला जायगा इसलिये संयम की विराधना नहीं होगी, इसी का उपसंहार करते हुए कहते हैं कि 'एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव' इस प्रकार की भाषा अर्थात् मांगलिक शब्द को सुशब्द और अमांगलिक शब्द को दुःशब्द कहने की भाषा असावद्य—अगर्ह्य अनिन्दनीय तथा अक्रिय अर्थात् अनर्थदण्ड प्रवृत्ति जनक नहीं, तथा अकटु अकर्कश, अपरुष, अनिष्ठुर मानी जाती है और प्राणियों का उपताप जनक भी नहीं समझी जाती तथा भूतों का उपघात जनक भी नहीं होती इसलिये इस प्रकार की मांगलिक विषय में सुशब्दरूप भाषा को और अमांगलिक विषय में दुःशब्द रूप भाषा को मनसे विचार कर 'भासिज्जा' बोलना चाहिये क्योंकि इस तरह से बोलनेपर रागद्वेष नही उत्पन्न हो सकता है और रागद्वेष के नही उत्पन्न होने से संयम की विराधना भी नही होगी इसलिये उक्तरीति से ही साधु और साध्वी को बोलना चाहिये।

अब रूप गन्ध रस तथा स्पर्श के विषय में साधु और साध्वी को बोलने योग्य भाषाओं को लक्ष्यकर बतलाते हैं—'एवं रुवाइं' इसी प्रकार उक्तरीति से वर्णों अर्थात् रूपों को उद्देश्य कर यदि कृष्ण रूप होय अर्थात् काला वर्ण होय

શબ્દોને દુશબ્દ કહેવાથી તે યથાર્થ જ કહેવાશે અને તેથી સંયમની વિરાધના થતી નથી આને ઉપસંહાર કરતા સૂત્રકાર કહે છે—'एयप्पगार भासं असावज्जं जाव भासिज्जा' આ પ્રકારની ભાષા અર્થાત્ માંગલિક શબ્દને સુશબ્દ અને અમાંગલિક શબ્દને દુશબ્દ કહેવા રૂપ ભાષા અસાવદ્ય અગર્હ્ય—અનીંદનીય તથા અક્રિય અર્થાત્ અનર્થ દંડ પ્રવૃત્તિ જનક હોતી નથી. તેમ જ અકટુ અકર્કશ અપરૂષ, અનિષ્ઠુર માનવામાં આવે છે પ્રાણિયોને ઉપતાપ જનક પણ કહેવાતી નથી. તથા ભૂતોને ઉપઘાત કરવાવાળી પણ હોતી નથી. તેથી એવા પ્રકારની અર્થાત્ માંગલિક વિષયમાં સુશબ્દરૂપ ભાષાને અમાંગલિક વિષયમાં દુ:શબ્દરૂપ ભાષાને મનથી વિચારીને બોલવી. કેમ કે—આ રીતે બોલવાથી રાગદ્વેષ ઉત્પન્ન થતા નથી. અને રાગદ્વેષ ઉત્પન્ન ન થવાથી સંયમની વિરાધના પણ થતી નથી તેથી ઉક્ત પ્રકારથી જ સાધુ અને સાધ્વીએ બોલવુ જોઈએ.

હવે રૂપ ગંધ રસ અને સ્પર્શના સંબંધમાં સાધુ અને સાધ્વીએ બોલવા યોગ્ય ભાષાને ઉદ્દેશીને સૂત્રકાર કથન કરે છે.—'एवं रुवाइं' એજ પ્રમાણે વર્ણો અર્થાત્ રૂપોને

रूपाणि वर्णानि उद्दिश्य कृष्णरूप इत्येव, शुक्लरूपं शुक्ल इत्येव, हरितरूपं हरित इत्येव रक्तरूपं रक्त इत्येव पीतरूपं पीतइत्येव वदेदिति भावः, 'गंधाइं सुरभिगंधित्ति वा २' गन्धान् अधिकृत्य सुरभिगन्धं सुरभिगन्ध इत्येव, दुरभिगन्धं दुरभिगन्ध इत्येव वदेत् 'रसाइं तित्ताणि वा ५' रसान् उद्दिश्य तिक्तरसं तिक्तरस इत्येव मधुररसं मधुररस इत्येव कटुरसं कटुरस इत्येव अम्लरसम् अम्लरस इत्येव लवणरसं लवणरस इत्येव वदेत 'फासाइं कक्खडाणि वा' स्पर्शान् अधिकृत्य कर्कशस्पर्श कर्कशस्पर्श इत्येव, कोमलस्पर्श कोमलस्पर्श इत्येव,

तो उस को 'किण्हेत्ति वा' कृष्ण-काला रूप है ऐसा ही बोलना चाहिये एवंशुक्ल सफेद रूप हो तो उस को शुक्ल-सफेद रूप ही साधु और साध्वी को बोलना चाहिये एवं हरित-हरा रूप हो तो उस को हरित-हरा रूप ही बोलना चाहिये तथा रक्त-लालरूप हो तो उस को रक्तरूप ही बोलना चाहिये, एवं पीत-पीलारूप हो तो उसको पीत-पीला रूप ही बोलना चाहिये, तथा 'गंधाइं सुरभिगंधित्ति वा' सुरभि गन्ध-खुशबू हो तो उस को सुरभि गन्ध ही बोलना चाहिये इसी प्रकार असुरभि गन्ध अर्थात् दुर्गन्ध बदबू होय तो उस को दुर्गन्ध ही बोलना चाहिये एवं 'रसाइं तित्ताणि वा' रसों को उद्देश्य कर तिक्त रस तीता कडवा रस हो तो उस को तिक्त तीता रस ही बोलना चाहिये तथा मधुर रस हो तो उस को मधुर रस ऐसा ही शब्द से बोलना चाहिये अर्थात् मधुर रस ऐसा शब्द का प्रयोग करना चाहिये एवं कटु रस होय तो उस को कटुरस ऐसा शब्द ही बोलना चाहिये एवं अम्ल-खट्टा रस हो तो अम्ल रस ही बोलना चाहिये, एवं 'फासाइं कक्खडाइं वा' लवणरस नमक होय तो उस को लवण रस ही बोलना चाहिये इसी प्रकार स्पर्शों को लक्ष्यकर कर्कश स्पर्श-कठोर स्पर्श हो

ઉદ્દેશીને જો કાળુ રૂપ હોય અર્થાત્ કાળો વર્ણ હોય તો તેને આ કાળુ રૂપ છે એમજ કહેવુ. અને સફેદ રૂપ હોય તો તેને આ શુક્લ-સફેદરૂપ છે એજ રીતે સાધુ અને સાધ્વીએ કહેવું. તથા લીલો વર્ણ હોય તો તેને લીલો રંગ છે એ રીતે જ બોલવું. તથા લાલરૂપ હોય તો તેને લાલરૂપે જ કહેવું અને પીળો વર્ણ હોય તો તેને પીળો વર્ણ જ કહેવો. 'गंधाइं सुरभिगधिति वा' તથા સુગન્ધ યુક્ત ખુશબોદાર ગંધ હોય તો તેને સુગંધ રૂપે જ કહેવુ એજ પ્રમાણે દુર્ગન્ધ બદબો હોય તો તેને દુર્ગન્ધ જ કહેવી તથા 'रसाइं तित्ताणि वा' રસોને ઉદ્દેશીને તિક્તરસને તીખો અને કડવો રસ હોય તો તેને કડવો રસ જ કહેવો. અને મીઠો રસ હોય તો તેને મીઠો રસ જ કહેવો. અર્થાત્ મીઠારસને મધુર શબ્દનો પ્રયોગ કરીને કહેવુ અને કડવો રસ હોય તો તેને કડવો રસ એમજ કહેવું. અને ખાટા રસને ખાટો જ કહેવો. અને ખારા સ્વાદને ખારો જ કહેવો. એજ પ્રમાણે 'फासाइं कक्खडाइ वा' સ્પર્શોને ઉદ્દેશીને કર્કશ એટલે કે કઠોર સ્પર્શ હોય તો તેને કઠોર સ્પર્શ જ કહેવો. અને કોમળ સ્પર્શ હોય તો તેને કોમળ સ્પર્શ

उष्णस्पर्शम् उष्णस्पर्शी इत्येव, शीतस्पर्शं शीतस्पर्शी इत्येव, मृदुस्पर्शं मृदुस्पर्शी इत्येव, अनुष्णाशीतस्पर्शम् अनुष्णाशीतस्पर्शी इत्येव वदेदिति भावः ॥सू० ७॥

मूलम्— से भिक्खू वा भिक्खुणी वा वंता कोहं च माणं च लोभं च अणुवीइ निट्ठाभासी निसम्मभासी अतुरियभासी विवेगभासी समियाए संजए भासं भासिज्जा, एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए य सामग्गियं, जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जइज्जासि त्तिबेमि ॥८॥

बिए उद्देसे समत्ते, चउत्थ अज्झयणं समत्तं ।.२-४॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा वान्त्वा क्रोधञ्च मानञ्च मायां च लोभञ्च अनुविचिन्त्य निष्ठाभाषी निशम्यभाषी अत्वरितभाषी विवेकभाषी समित्या संयतो भाषां भाषेत, एवं खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्याश्च सामग्र्यं, यत् सर्वार्थैः समित्या सहितः सदा यतेत इति ब्रवीमि द्वितीयोद्देशः समाप्तः, चतुर्थम् अध्ययनं समाप्तम् ॥ सू० ८ ॥

टीका—अथ चतुर्थं भाषाध्ययनमुपसंहरन्नाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'वंता कोहं च माणं च मायं च लोभं च' वान्त्वा क्रोधञ्च मानञ्च मायाञ्च लोभं च, क्रोधमानमायालोभान् सर्वथा परित्यज्य 'अणुवीइ निट्ठाभासी' अनुवि·

तो उस को कर्कश स्पर्श ही बोलना चाहिये तथा कोमल स्पर्श हो तो उसको कोमल स्पर्श ही बोलना चाहिये तथा उष्णस्पर्श हो तो उस को उष्णस्पर्श ही बोलना चाहिये तथा शीतस्पर्श हो तो उस को शीतस्पर्श ही बोलना चाहिये तथा मृदुस्पर्श हो तो उस को मृदु स्पर्श ही बोलना चाहिये एवं अनुष्णाशीत स्पर्श—नतो अधिक गरम और नापि अधिक ठण्डा हो तो उस को अनुष्णा शीत स्पर्श शब्द से ही बोलना चाहिये अर्थात् जैसा रूपादि हो वैसा ही बोलना चाहिये ॥ ७ ॥

अब इस चतुर्थ भाषा अध्ययन का उपसंहार करते हैं

टीकार्थ—'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, वंता कोहं च, माणंच, मायंच, लोभंच,' वह पूर्वोक्त भिक्षु-और भिक्षुकी क्रोध—मान—माया और लोभ को सर्वथा परि-

---

જ કહેવો. અને ઉષ્ણ—ગરમ સ્પર્શને ગરમ જ કહેવો અને ઠંડા સ્પર્શને ઠંડા સ્પર્શ જ કહેવો અને સમશીતોષ્ણ હોય તો તેને સમશીતોષ્ણ શબ્દથી જ કહેવો અર્થાત્ જેવા રૂપાદિ હોય તેવા જ તેને કહેવા ॥ સૂ ૭ ॥

હવે આ ચોથા ભાષા અધ્યયનનો ઉપસંહાર કરે છે—

ટીકાર્થ—'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'वंता कोहं च माणं च मायं च लोहं च' ક્રોધ, માન માયા, અને લોભને 'अणुवीइ निट्ठाभासी' સર્વથા ત્યાગ કરીને પર્યાલોચન કરીને નિષ્ઠાભાષી થવુ. અર્થાત દરેક રીતે નિરવદ્ય ભાષા

चिन्त्य-विचारपूर्वकं पर्यालोच्य, निष्ठाभाषी-सर्वथा एकान्ततः निरवद्यभाषा भाषी 'निसम्मभासी' निशम्यभाषी-हृदये विचिन्त्य वक्ता 'अतुरियभासी' अत्वरितभाषी-शनैः शनैर्विचारपूर्वकवक्ता 'विवेगभासी' विवेकभाषी-विचार्यवक्ता 'समियाए संजए भासं भासिज्जा' समित्या-भाषासमित्या युक्तः सन् संयतः संयमपूर्वकं भाषां भाषेत, 'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स' एवम्-उक्तरीत्या खलु तस्य भिक्षुकस्य संयमवान् साधोः 'भिक्खुणीए य सामग्गियं' भिक्षुक्याश्च सामग्र्यम्-समग्रः सम्पूर्णः आचारः, 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए' यत् सर्वार्थैः-सम्यग्ज्ञान-दर्शन चारित्रैः तथा समित्या-पञ्चसमित्या त्रिगुप्त्या च सहितः युक्तः सन् 'सया जइज्जासि' सदा-सर्वकाले आचारपरिपालनार्थं यतेत-यतनां कुर्यात् 'त्तिबेमि' इति ब्रवीमि-अहमुपदिशामि, इति चतुर्थस्य भाषाध्ययनस्य द्वितीयोद्देशः समाप्तः ॥ सू० ८ ॥

इतिश्री विश्वविख्यात-जगद्वल्लभ-प्रसिद्धवाचकपञ्चदशभाषाकलित-ललितकलापालापक-प्रविशुद्धगद्यपद्यानैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक-श्री-शाहू छत्रपतिकोल्हापुर-राजप्रदत्त-'जैनशास्त्राचार्य'-पदविभूषित-कोल्हापुरराजगुरु-बालब्रह्मचारी जैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री-घासीलाल-व्रतिविरचितायां श्री आचारांगसूत्रस्य द्वितीयश्रुतस्कन्धस्य मर्मप्रकाशिका-ख्यायां व्याख्यायां भाषाजातमध्ययनं नाम चतुर्थ भाषाध्ययनं समाप्तम् ॥४॥

त्याग करे 'अणुवीइ' विचार पूर्वक पर्यालोचन कर 'निट्ठाभासी' निष्ठा भाषी हो अर्थात् हर प्रकार से, निरवद्य भाषा भाषी होना चाहिये और 'णिसम्मभासी हृदयमें विचार कर बोलना चाहिये और 'अतुरियभासी,' धीरे धीरे विचार पूर्वक बोलना चाहिये तथा 'विवेग भासी' विवेक भाषी विचार कर 'समियाए-संजए भासं भासिज्जा' भाषा समिति से युक्त होकर ही संयम पूर्वक भाषा को बोले। 'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए य सामग्गियं' एवं-उक्तरीति से उस भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी का समग्र-सम्पूर्ण आचार अर्थात् भाषा विषय क आचार विचार समझा जाता है जो कि 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए' जो सर्वार्थों से अर्थात् सम्यग् ज्ञान दर्शन चारित्रों से एवं पांच समितियों से और तीन गुप्तियों से युक्त होकर 'सया जइज्जा सि त्तिबेमि' सदा

બોલવી તથા 'निसम्मभासी' હૃદયમાં વિચાર કરીને બોલવુ. 'अतुरियभासी' ધીરે ધીરે વિચાર પૂર્વક બોલવુ 'विवेकभासी समियाए संजए भासं भासिज्जा' વિવેક પૂર્વક ભાષા વિચારીને ભાષા સમિતિથી યુક્ત થઈને જ સયમ પૂર્વકની જ ભાષા બોલવી. 'एव खलु तस्स भिक्खुस्स' ઉક્ત પ્રકારથી એ સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીનુ 'सामग्गियं' સમગ્ર આચાર માનવામાં આવે છે 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए' જે સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્રોથી તથા દરેક પ્રકાર પાંચ સમિતિયોથી અને ત્રણ ગુપ્તિયોથી યુક્ત થઈને 'सया जइज्जासि त्तिबेमि'

सर्वदा हमेशा आचार का परिपालनार्थ यतना करे ऐसा मैं कहता हूं अर्थात् वीतराग भगवान् महावीर स्वामीने उक्तरीति से ही साधु और साध्वी को आचार पालन करने के लिये उपदेश दिया है यह सुधर्मा स्वामी गणधरों को कहते हैं। यह चतुर्थ भाषा अध्ययन का दूसरा उद्देशक समाप्त हो गया ॥८॥

श्रीजैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर पूज्यश्री घासीलाल व्रतिविरचित आचारांगसूत्र के दूसरे श्रुतस्कंध की मर्मप्रकाशिकाव्याख्या में चतुर्थ भाषा अध्ययन समाप्त हुआ ॥४॥

સદા સર્વદા આચારનુ પાલન કરવા યતના કરવી એમ હું કહુ છું અર્થાત્ વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ ઉક્ત પ્રકારથી જ સાધુ અને સાધ્વીને આચારનું પાલન કરવા માટે ઉપદેશ કરેલ છે. આ કથન સુધર્મા સ્વામી ગણધરોને કહે છે. આ રીતે આ ચોથા ભાષા અધ્યયનનો બીજો ઉદ્દેશો પુરો થયો. ॥ સૂ ૮ ॥

જૈનાચાર્ય જૈનધર્મદિવાકર પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ વિરચિત આચારાંગસૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કધની મર્મપ્રકાશિકા વ્યાખ્યામા ચોથુ ભાષા અધ્યયન સમાપ્ત ॥૪॥

पंचमं वस्त्रैषणाऽध्ययनम्

सूत्रम्-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखिज्जा वत्थं एसित्तए, से जं पुण वत्थं जाणिज्जा, तं जहा-जंगियं वा भंगियं वा साणियं वा पोत्तगं वा खोमियं वा तूलकडं वा, तहप्पगारं वत्थं वा जे निग्गंथे तरुणे जुगवं बलवं अप्पायंके थिरसंघयणे से एगं वत्थं धारिज्जा नो बीयं, जा निग्गंथी सा चत्तारि संघाडीओ धारिज्जा, एगं दुहत्थवित्थारं दो तिहत्थ वित्थाराओ एगं चउहत्थवित्थारं, तहप्पगारेहिं वत्थेहिं असंधिज्जमाणेहिं, अह पच्छा एगमेगेण संसिविज्जा ॥सू० १॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेत् वस्त्रम् एषितुम् स यत् पुनः वस्त्रं जानीयात् तद्यथा-जाङ्गमिकं वा भाङ्गिकं वा साणिकं वा पात्रिकं वा क्षौमिकं वा तूलकृतं वा तथाप्रकारं वस्त्रं वा यो निर्ग्रन्थः तरुणः युवकः बलवान् अल्पातङ्कः स्थिरसंहननः स एकं वस्त्रं धारयेत्, नो द्वितीयं, या निर्ग्रन्थी सा चतस्रः संघाटिकाः धारयेत्, एकं द्विहस्तविस्तारम्, द्वे त्रिहस्त-विस्तारे, एकं चतुर्हस्तविस्तारम्, तथाप्रकारैः वस्त्रैः असंधीयमानैः, अथ पश्चात् एकम् एकेन संसीव्येत् ॥ सू० १ ॥

टीका-इतः पूर्वं चतुर्थाध्ययने भाषा समित्यध्ययनं प्रतिपादितं सम्प्रति पञ्चमं वस्त्रैषणाध्ययनं प्रतिपाद्यते तत्र प्रथमं तावद् वस्त्रं द्विविधं द्रव्यवस्त्रं भाववस्त्रञ्च, द्रव्यवस्त्रं त्रिविधम् एकेन्द्रियनिष्पन्नं कार्पासादिकम्, विकलेन्द्रियनिष्पन्नं चीनांशुकक्षौमपट्टवस्त्रादिकम्, पञ्चेन्द्रियनिष्पन्नं कम्बलादिकञ्च, भाववस्त्रं तु ब्रह्मचर्यप्रयुक्ताष्टादशसहस्रगुणरूपं बोध्यम् प्रकृते

पञ्चम वस्त्रैषणा अध्ययन का प्रारंभ

इस से पहले चतुर्थ अध्ययन में भाषासमिति अध्ययन प्रतिपादित किया गया है

टीकार्थ-अब पञ्चम वस्त्रैषणा अध्ययन प्रतिपादित किया जाता है उस में सब से पहले वस्त्र दो प्रकार का होता है-द्रव्य वस्त्र और भाववस्त्र, उन में द्रव्य वस्त्र तीन प्रकार का होता है- एकेन्द्रिय निष्पन्न कार्पासादि, तथा विकलेन्द्रिय-अर्थात् द्वित्रिचतुरिन्द्रिय निष्पन्न चीनांशुक क्षौमपट्ट वस्त्रादि और पञ्चे-

પાચમા વસ્ત્રૈષણા અધ્યયનનો પ્રારંભ

આનાથી પહેલા ચોથા અધ્યયનમા ભાષા સમિતિ અધ્યયનનુ પ્રતિપાદન કરવામાં આવેલ છે, હવે પાચમા વસ્ત્રૈષણા અધ્યયનનું પ્રતિપાદન કરવામા આવે છે તેમા સૌથી પહેલાં વસ્ત્ર બે પ્રકારના હોય છે દ્રવ્યવસ્ત્ર અને ભાવ વસ્ત્ર એમાં દ્રવ્ય વસ્ત્ર ત્રણ પ્રકારના હોય છે એકેન્દ્રિયથી બનેલ કાર્પાસાદિ તેમજ વિકલેન્દ્રિય અર્થાત્ બે ત્રણ અને ચાર ઇન્દ્રિયથી બનેલ ચીનાશુક ક્ષૌમ વસ્ત્રાદિ અને પચેન્દ્રિયથી બનેલ કામળ વિગેરે અને

द्रव्यवस्त्रस्यैवाधिकारः, तदुक्तं निर्युक्तौ-'पगयं तु दव्ववत्थेण' प्रकृतन्तु द्रव्यवस्त्रेणेति, तत्र प्रथमोद्देशके द्रव्यवस्त्रग्रहणविधिः प्रतिपादितः, द्वितीयोद्देशके च द्रव्यवस्त्रधारणविधिः प्रतिपादितः, तदनुसारेण साधूनां साध्वीनाञ्च द्रव्यवस्त्रग्रहणविधिं निरूपयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखिज्जा वत्थं एसित्तए' अभिकाङ्क्षेत्-वाञ्छेत् वस्त्रं-द्रव्यवस्त्रम् एषितुम्-अन्वेष्टुम् ग्रहीतुम् अभिकाङ्क्षेदिति अन्वयः, वस्त्रग्रहणार्थं तद्ज्ञानमाह-'से जं पुण वत्थं जाणिज्जा' स-संयमवान् साधुः साध्वी वा यत् पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या वस्त्रं-द्रव्यवस्त्रम्, जानीयात्-कीदृशमिदं द्रव्यवस्त्रम् एकेन्द्रियनिष्पन्नं विकलेन्द्रियनिष्पन्नं पञ्चेन्द्रियनिष्पन्नं वा इत्येवं ज्ञातुं प्रयतेत तदाह 'तं जहा'-जंगियं वा भंगियं वा साणियं वा पोत्तगं वा' तद्यथा-जाङ्गमिकं वा-जङ्गमोष्ट्रादिप्रभृति प्राण्यूर्णानिष्पन्नं कम्बलादिकम्, तथा भाङ्गिकम्-अनेकभङ्गिकविकलेन्द्रियकृमिलालानिष्पन्नं पट्टवस्त्रादिकम्,

न्द्रिय निष्पन्न कम्बलादि और भाववस्त्र तो ब्रह्मचर्य प्रयुक्त अष्टादश हजार गुण रूप समझना चाहिये, यहां पर तो द्रव्य वस्त्र का ही अधिकार समझना चाहिये, निर्युक्ति में कहा भी है-'पगयंतु दव्ववत्थेण' अर्थात् प्रकृत में द्रव्यवस्त्र का ही प्रकरण समझना चाहिये, उन में प्रथम उद्देशक में द्रव्य वस्त्र की ग्रहण विधि बतलायी गयी है और द्वितीय उद्देशक में द्रव्यवस्त्र की धारण विधि बतलायी गयी है तदनुसार साधु और साध्वी को द्रव्यवस्त्र के ग्रहण करने की विधि बतलायी जा रही है 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी-'अभिकंखिज्जा वत्थं एसित्तए' यदि वस्त्र को अन्वेषण करने की इच्छा करे तो 'से जं पुण वत्थं जाणिज्जा' वह साधु और साध्वी उस वस्त्रको पहले ऐसा वक्ष्यमाणरूपसे जानले कि 'तं जहा' जैसे की यह वस्त्र क्या 'जंगियं वा' जाङ्गमिक है अर्थात् ऊंट घेटा (भेंडा) वगैरह प्राणियों के ऊर्णातंतु से बनाया गया है अथवा 'भंगियं वा' भाङ्गिक है एतावता अनेक भाङ्गिक

ભાવવસ્ત્ર તો બ્રહ્મચર્ય પ્રયુક્ત અઢાર હજાર ગુણરૂપ સમજવું અહીં તો દ્રવ્ય વસ્ત્રનો જ અધિકાર સમજવો. નિર્યુક્તિમાં કહ્યું પણ છે 'पगयं तु दव्ववत्थेण' અર્થાત્ પ્રકૃતમાં દ્રવ્ય વસ્ત્રનું જ પ્રકરણ સમજવું તેમા પહેલા ઉદ્દેશામા દ્રવ્ય વસ્ત્રની ગ્રહણ કરવાની વિધિ બતાવી છે અને બીજા ઉદ્દેશામા દ્રવ્ય વસ્ત્રની ધારણ કરવાની વિધિ બતાવી છે. તે પ્રમાણે સાધુ અને સાધ્વીને દ્રવ્યવસ્ત્ર ગ્રહણ કરવાની વિધિ બતાવવામાં આવે છે. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अभिकंखिज्जा वत्थं एसित्तए' જો વસ્ત્ર મેળવવાની ઇચ્છા કરે તો 'से जं पुण वत्थं जाणिज्जा' તો તે સાધુ અને સાધ્વી એ વસ્ત્રને આ વક્ષ્યમાણ રીતે જાણવું. 'तं जहा' જેમ કે 'जंगियं वा' આ વસ્ત્ર શું જાંગમિક અર્થાત્ ઉંટ ઘેટા વિગેરે પ્રાણિયોની ઉનથી બનાવેલ છે? અથવા 'भंगियं वा' ભાંગિક છે. એટલે કે અનેક ભાંગિક વિકલેન્દ્રિય કીડાની લાળથી બનાવેલ આ વસ્ત્ર

एवं शाणिकम्--शणसूत्रवल्कलनिष्पन्नं पाट (पटुआ) वस्त्रादिकम्, एवं पात्रिकम्-तालपात्रादिसंघातनिष्पन्नम् वस्त्रम्, एवम् 'खोमियं वा तूलकडं वा' क्षौमिकं वा कार्पासिकं, तूलकृतं वा--अर्कादितूलनिष्पन्नं वस्त्रं जानीयात् इति पूर्वेणान्वयः 'तहप्पगारं वत्थं वा' तथाप्रकारम्-तथाविधम् अन्यदपिवस्त्रं वा धारयेदित्यग्रेणान्वयः 'तत्र साधूनां वस्त्रधारणमात्रामाह 'जे निग्गंथे तरुणे जुगवं बलवं अप्पायंके थिरसंघयणे' यो निर्ग्रन्थः साधुः तरुणः युवा बलवान्-शक्ति सम्पन्नः अल्पातङ्कः-रोगरहितः स्थिरसंहननः दृढकायः धैर्यशाली वा वर्तते 'से एगं वत्थं धारिज्जा' स तथाभूतः साधुः एकम्-एकमेव वस्त्रं धारयेत शरीररक्षार्थम्, वृद्धो बालो रोगी वा साधुः शरीररक्षार्थं द्वितीयमपि 'नो बीयं' नो द्वितीयं, नापि तृतीयं न वा

विकलेन्द्रिय कृमिकी लाला (लाड) से यह वस्त्रादि निष्पन्न हुआ है या 'साणियं वा शाणिक-शण सूत्र वल्कल छाल वगैरह से निष्पन्न है 'पोत्तगं वा' पाट-पटुआ वस्त्रादि है अथवा पात्रिक-ताल पत्रादि संघात से निष्पन्न हुआ है 'खोमियं वा' क्षौमिक कापोस वगैरह से निष्पन्न क्षोम वस्त्र है अथवा 'तूलकडं वा' तूल कृत है अर्थात् आंक वगैरह वृक्षों के रुई से निष्पन्न किया गया है ऐसा जानकर 'तहप्पगारं वत्थं वा धारिज्जा' इस प्रकार के वस्त्रों को साधु और साध्वी ग्रहण करे तथा इस तरह के किसी दूसरे वस्त्र को भी धारण करना चाहिये

अब किस साधु को कितना वस्त्र धारण करना चाहिये सो कहते हैं-'जे णिग्गंथे' जो निर्गन्थ संयमशील साधु-'तरुणे जुगवं बलवं' तरुण युवा तथा बलवान् अर्थात् शक्ति संपन्न है एवं-'अप्पायंके' अल्प आतंक वाले अर्थात् रोगरहित है और 'थिर संघयणे' दृढकाय और धैर्यशील है 'से एगं वत्थं धारिज्जा'-वह साधु एक ही वस्त्र धारण करे अर्थात् जो साधु अत्यंत मजबूत शरीर तथा रोगरहित याने नीरोग है वह केवल शरीर रक्षार्थ एक ही वस्त्र धारण करे-'नो बीयं' दूसरा वस्त्र नहीं पहरे

છે! અથવા 'साणियं वा' વલ્કલ-શણસૂત્રથી બનાવેલ આ વસ્રાદિ છે. અથવા 'पोत्तगं वा' તાલ પત્ર વિગેરેના સમુદાયથી બનાવેલ આ વસ્રાદિ છે. અથવા 'खोमियं वा' કપાસ વિગેરેથી બનાવેલ ક્ષૌમવસ્ત્ર છે અથવા 'तूलकडं वा' તૂલકૃત એટલે કે આકડા વિગેરે વૃક્ષના રૂથી બનાવેલ આ વસ્ત્ર છે આ પ્રમાણે સમજીને 'तहप्पगार वत्थं वा धारिज्जा' એ પ્રમાણેના વસ્ત્રો સાધુ અને સાધ્વીએ ગ્રહણ કરવા.

હવે કયા સાધુએ કેટલા વસ્ત્ર ધારણ કરવા તે બતાવે છે-'जे निगंथे तरुणे जुगवं-बलवं' જે નિર્ગ્રન્થ સંયમશીલ સાધુ તરૂણ વયસ્ક યુવાન તથા બળવાન હોય તથા 'अप्पायंके थिरसंघणे' અલ્પ આતંકવાળા અર્થાત્ રોગ રહિત હોય તથા દૃઢકાય અને ધૈર્યશાળી હોય. 'से एगं वत्थं धारि-ज्जा' તેવા સાધુએ એક જ વસ્ત્ર ધારણ કરવું અર્થાત્ જે સાધુ ખૂબ મજબૂત શરીરવાળા તથા નિરોગી હોય તેમણે કેવળ શરીર રક્ષા માટે એક જ વસ્ત્ર ધારણ કરવું. 'नो बीयं' બીજુ વસ્ત્ર ધારણ કરવું નહી તથા ત્રીજુ કે ચોથુ વસ્ત્ર પણ

चतुर्थमिति वस्त्रं धारयेदिति फलितम्। अथ साध्वीनां वस्त्रधारणसंख्यामाह-'जा निग्गंथी सा चत्तारि संघाडीओ धारिज्जा' या खलु निर्ग्रन्थी साध्वी वर्तते 'सा चत्तारि संघाडीओ धारिज्जा' सा चतस्रः अपि संघाटिकाः-शाटिकाः धारयेदिति तत्र 'एगं दुहत्थवित्थारं' एकां तावद् द्विहस्तविस्ताराम्-हस्तद्वयपरिमाणाम् संघाटिकाम् धारयेद् याम् उपाश्रये तिष्ठन्ती साध्वी प्रावृणोति, 'दो तिहत्थ वित्थाराओ' द्वे त्रिहस्तविस्तारे-हस्तत्रयपरिमाणे संघाटिके धारये-दित्यर्थः तत्र एकां निर्मलां संघाटिकां भिक्षाग्रहणकाले प्रावृणोति, अन्या संघाटिकान्तु विचारभूमिगमनावसरे धारयति, 'एगं चउहत्थवित्थारं' एकाम् चतुर्हस्तविस्ताराम्-हस्तचतुष्टय परिमाणां संघाटिकां धारयेद्, यां प्रवचनसमवसरणादौ सम्पूर्णशरीराच्छादिकां प्रावृणोति, 'तहप्पगारेहिं वत्थेहिं असंधिज्जमाणेहिं' तथाप्रकारैः-उपर्युक्तरूपेण प्रतिपादितैः वस्त्रैः चतुः

तथा तीसरा वस्त्र एवं चतुर्थ वस्त्र भी धारण नहीं करे किन्तु जो साधु वृद्ध है तथा बाल है या रोगी हैं ऐसे साधु तो द्वितीय वस्त्र भी शरीर रक्षार्थ धारण करे किन्तु 'निग्गंथी सा, चत्तारि संघाडिओ धारिज्जा' जो साध्वी है वह तो चार चद्दर धारण करे उन चार चद्दर में 'एगं वत्थं दुहत्थ वित्थारं' एक चदर दो हाथ विस्तारवाली होनी चाहिये जो कि उपाश्रय में रहती हुई साध्वी पहनती है और 'दो तिहत्थ वित्थराओ' दो शाटिका तीन हाथ विस्तार वाली होनी चाहिये उन दोनों शाटिका में एक अत्यंत निर्मल स्वच्छ चद्दर को भिक्षा ग्रहण काल में पहनी जाती है और दूसरी तीन हाथकी चद्दर को विचार भूमि गमन करते समय में धारण की जाती है और 'एगं चऊहत्थवित्थारं' एक चौथी चद्दर जो कि चार हाथ विस्तार वाली होनी चाहिये उस को अर्थात् चोथी चद्दर को प्रवचन और समवसरणादि कालमे धारण करना चाहिये जिस से शरीर ही ढक जाता है ऐसी चतुर्थ भी चद्दर होनी चाहिये किन्तु-'तहप्पगारेहिं वत्थेहिं असंधिज्जमाणेहिं' यदि उपर्युक्त

ધારણ કરવું નહીં પરંતુ જે સાધુ વૃદ્ધ હોય તથા બાળક હોય અથવા રોગી હોય એવા સાધુએ તો શરીર રક્ષાર્થ બીજુ વસ્ત્ર ધારણ કરવું 'जा निग्गंथी सा चत्तारि संघाडिओ धारिज्जा' જે સાધ્વી હોય તેમણે તો ચાર ચાદર રૂપ વસ્ત્ર ધારણ કરવા એ ચાદરોમાં 'एगं दुहत्थवित्थारं' એક ચાદર એક વસ્ત્ર બે હાથ વિસ્તાર વાળું હોવું જોઈએ કે જે ઉપાશ્રયમાં રહેનાર સાધ્વી પહેરે છે તથા 'दो तिहत्थ वित्थराओ' બે ચાદર ત્રણ હાથના વિસ્તાર વાળી હોવી જોઈએ. એ બે ચાદરોમાં એક અત્યંત નિર્મળ સ્વચ્છ ચાદરને ભિક્ષા ગ્રહણ કાળમાં પહેરવી જોઈએ અને બીજી ત્રણ હાથની ચાદરને વિચાર ભૂમિગમન કરવાના સમયે ધારણ કરાય છે. 'एगं चउहत्थवित्थारं' ચોથી ચાદર કે જે ચાર હાથ વિસ્તાર વાળી હોવી જોઈએ તેને અર્થાત્ ચોથી ચાદરને પ્રવચન અને સમવસરણાદિ સમયે ધારણ કરવી. જેનાથી સમગ્ર શરીર ઢંકાઈ જાય એવી ચોથી ચાદર હોવી જોઈએ પરંતુ 'तहप्पगारेहिं वत्थेहिं' જો તેવા પ્રકારના અર્થાત્ ઉપરોક્ત ચાર ચાર ચાદરોને પહેરવા છતાં 'असंधि-

संख्याकैः परिहितैरपि परस्परम् असंधीयमानैः असंश्लिष्टैः सद्भिः 'अहपच्छा एगमेगेन संसिविज्जा' अथ पश्चात् असंश्लेषणानन्तरम् एकं वस्त्रम् एकेन अपरेण वस्त्रेण संसीव्यात्—सूच्यादिना संश्लेषयेदितिभावः ॥ सू० १ ॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा परं अद्धजोयणमेराए वत्थपडियाए नो अभिसंधारिज्ज गमणाए ॥सू० २॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा परम् अर्द्धयोजनमर्यादायाः वस्त्रप्रतिज्ञया नो अभिसंधारयेद् गमनाय ॥ सू० २ ॥

टीका—सम्प्रति साधूनां साध्वीनाञ्च वस्त्रयाचनार्थम् गमनावधिं निरूपयति—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'परं अद्धजोयणमेराए' परम् अर्द्धयोजनमर्यादायाः—अर्द्धयोजनात्परं क्षेत्रं 'वत्थपडियाए' वस्त्रप्रतिज्ञया—वस्त्रयाचनार्थम् 'नो अभिसंधारिज्ज गमणाए' नो अभिसंधारयेद्—मनसि विचारयेद् गमनाय—गन्तुं हृदि संकल्पमपि न कुर्यादित्यर्थः। एतावता अर्द्धयोजन पर्यन्तमेव क्षेत्रं वस्त्रग्रहणार्थं गच्छेदिति फलितम् ॥सू० २॥

चार चादरों को पहन लेने पर भी परस्पर संबंध नहीं हो पाती हो तो 'अह पच्छा एगमेगेन संसिविसिज्जा' एक वस्त्र को दूसरे वस्त्र से सी लेना चाहिये अर्थात् सूई से परस्पर दो चद्दरों को सीकर जोड लेना चाहिये क्योंकि संयमका पालन करना साध्वी का मुख्य उद्देश्य है ॥ १ ॥

अब साधु और साध्वी को वस्त्र याचना करने के लिये गमन की अवधि बतलाते हैं—

टीकार्थ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, अद्ध जोयण मेराए' वह पूर्वोक्त भिक्षु—संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी आधा योजन से अधिक क्षेत्र में अर्थात् दो क्रोश से अधिक दूर में 'वत्थपडियाए' वस्त्र की याचना के लिये 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' मन में जाने का विचार नहीं करे, एतावता आधा योजन के अन्दर ही किसी भी गाम में वस्त्र याचना के लिये साधु और

ज्जमाणे' परस्पर संबंधित न थाय तो 'अह पच्छा एगमेगेन संसिविज्जा' એક વસ્ત્રને બીજા વસ્ત્ર સાથે સીવી લેવુ. અર્થાત્ સોઇથી બે ચાદરોને પરસ્પર સીવીને જોડી લેવી. કેમ કે સયમનુ પાલન કરવુ એજ સાધુ સાધ્વીનો મુખ્ય ઉદ્દેશ હોય છે. ॥ ૧ ॥

ઉદ્દેશક પહેલો.

હવે સાધુ અને સાધ્વીને વસ્ત્રયાચન કરવા ગમન કરવાની અવધિ સૂત્રકાર બતાવે છે—

ટીકાર્થ—'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'परं अद्धजोयणमेराए' અર્ધા યોજનથી વધારે ક્ષેત્રમાં અર્થાત્ બે ગાઉથી વધારે દૂર 'वत्थ पडियाए' વસ્ત્રની યાચના કરવા માટે 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' જવાનો મનમા વિચાર કરવો નહીં. એટલે કે અર્ધા યોજન અર્થાત્ બેગાઉની અદર જ કોઇપણ ગામમા વસ્ત્ર

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा अस्सिं पडियाए एगं साहम्मियं समुद्दिस्स पाणाइं जहा पिंडेसणाए भाणियव्वं, एवं बहवे साहम्मिया एगं साहम्मिणिं बहवे साहम्मिणीओ, बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमए समुद्दिस्स तहेव पुरिसंतरकडा जहा पिंडेसणाए ॥सू० ३॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः जानीयात् अस्वप्रतिज्ञया एकं साधर्मिकं समुद्दिश्य प्राणान् यथा पिण्डैषणायां भणितव्यम्, एवं बहून् साधर्मिकान्, एकां साधर्मिकीम्, बह्वीः साधर्मिकीः, बहून् श्रमणब्राह्मणातिथि कृपणवनीपकान् समुद्दिश्य तथैव पुरुषान्तरकृतं यथा पिण्डैषणायाम् ॥ सू० ३ ॥

टीका–सम्प्रति पिण्डैषणावत् वस्त्रैषणायामपि आधाकर्मिकदोषमुद्दिश्य निरूपयितुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण जाणिज्जा' स संयमवान् साधुः यत् पुनः एवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् तद्यथा–'अस्सिंपडियाए अस्वप्रतिज्ञया–अकिञ्चननिर्धनसाधुनिमित्तम् कश्चित् श्रावकः 'एगं साहम्मियं समुद्दिस्स' एकम् साधर्मिकं साधुं समुद्दिश्य 'पाणाइं जहा पिंडेसणाए भाणियव्वं' प्राणान् यथा पिण्डैषणायां भणितव्यम्, तथा

साध्वी को जानेका विचार करना चाहिये, क्योंकि अर्ध योजन से अधिक क्षेत्र में वस्त्र याचनार्थ जाने का से संयम की विराधना होती है और संयम का पालन करना ही मुख्य कर्तव्य है ॥ २ ॥

सम्प्रति पिण्डैषणा के समान ही वस्त्रैषणा में भी आधाकर्मिक दोष को उद्देश करके निरूपण करते हैं

टीकार्थ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु–संयमशील साधु और भिक्षुकी–साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान लेकि 'अस्सिंपडियाए' अस्व प्रतिज्ञा से अर्थात् अकिञ्चन–निर्धन परिग्रहवर्जित साधु के निमित्त' कोई श्रद्धालु श्रावक 'एगं साहम्मियं समुद्दिस्स' एक साधर्मिक अर्थात्

યાચના માટે સાધુ અને સાધ્વીએ જવુ કેમ કે અર્ધા યોજનથી વધારે દૂરના ક્ષેત્રમાં વસ્ત્ર યાચના માટે જવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. અને સયમનુ પાલન કરવુ એ સાધુ અને સાધ્વીનુ પરમ કર્તવ્ય માનેલ છે. ॥ ૨ ॥

હવે પિંડૈષણાની જેમ જ વસ્ત્રૈષણામાં પણ આધાકર્મિક દોષને ઉદ્દેશીને સૂત્રકાર કથન કરે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण जाणिज्जा' જો વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી એવું જાણી લે કે 'अस्सिं पडियाए' અસ્વ પ્રતિજ્ઞાથી અર્થાત્ નિર્ધન પરિગ્રહનો ત્યાગ કરનારા 'एगं साहम्मियं समुद्दिस्स' સાધુના નિમિત્તે કોઈ શ્રદ્ધાળુ

संख्याकैः परिहितैरपि परस्परम् असंधीयमानैः असंश्लिष्टैः सद्भिः 'अहपच्छा एगमेगेन संसिविज्जा' अथ पश्चात् असंश्लेषणानन्तरम् एकं वस्त्रम् एकेन अपरेण वस्त्रेण संसीव्यात्-सूच्यादिना संश्लेषयेदितिभावः ॥ सू० १ ॥

मूलम्--से भिक्खू वा भिक्खुणी वा परं अद्धजोयणमेराए वत्थ-पडियाए नो अभिसंधारिज्ज गमणाए ॥सू० २॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा परम् अर्द्धयोजनमर्यादायाः वस्त्रप्रतिज्ञया नो अभि-संधारयेद् गमनाय ॥ सू० २ ॥

टीका-सम्प्रति साधूनां साध्वीनाञ्च वस्त्रयाचनार्थम् गमनावधिं निरूपयति-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'परं अद्धजोयणमेराए' परम् अर्द्धयोजन-मर्यादायाः-अर्द्धयोजनात्परं क्षेत्रं 'वत्थपडियाए' वस्त्रप्रतिज्ञया-वस्त्रयाचनार्थम् 'नो अभिसं-धारिज्ज गमणाए' नो अभिसंधारयेद्-मनसि विचारयेद् गमनाय-गन्तुं हृदि संकल्पमपि न कुर्यादित्यर्थः। एतावता अर्द्धयोजन पर्यन्तमेव क्षेत्रं वस्त्रग्रहणार्थं गच्छेदिति फलितम् ॥सू० २॥

चार चादरों को पहन लेने पर भी परस्पर संबंध नहीं हो पाती हो तो 'अह पच्छा एगमेगेन संसिविसिज्जा' एक वस्त्र को दूसरे वस्त्र से सी लेना चाहिये अर्थात् सूई से परस्पर दो चद्दरों को सीकर जोड लेना चाहिये क्योंकि संयमका पालन करना साध्वी का मुख्य उद्देश्य है ॥ १ ॥

अब साधु और साध्वी को वस्त्र याचना करने के लिये गमन की अवधि बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, अद्ध जोयण मेराए' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी आधा योजन से अधिक क्षेत्र में अर्थात् दो कोश से अधिक दूर में 'वत्थपडियाए' वस्त्र की याचना के लिये 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' मन में जाने का विचार नहीं करे, एतावता आधा योजन के अन्दर ही किसी भी गाम में वस्त्र याचना के लिये साधु और

જ્જમાણે' પરસ્પર સંબધિત ન થાય તો 'अह पच्छा एगमेगेन संसिविज्जा' એક વસ્ત્રને બીજા વસ્ત્ર સાથે સીવી લેવુ. અર્થાત્ સોઇથી બે ચાદરોને પરસ્પર સીવીને જોડી લેવી. કેમ કે સંયમનુ પાલન કરવુ એજ સાધુ સાધ્વીનો મુખ્ય ઉદ્દેશ હોય છે. ॥ ૧ ॥

ઉદ્દેશક પહેલો

હવે સાધુ અને સાધ્વીને વસ્ત્રયાચન કરવા ગમન કરવાની અવધિ સૂત્રકાર બતાવે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'पर अद्धजोयणमेराए' અર્ધા યોજનથી વધારે ક્ષેત્રમાં અર્થાત્ બે ગાઉથી વધારે દૂર 'वत्थ पडि-याए' વસ્ત્રની યાચના કરવા માટે 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' જવાનો મનમાં વિચાર કરવો નહીં. એટલે કે અર્ધા યોજન અર્થાત્ બેગાઉની અંદર જ કોઇપણ ગામમાં વસ્ત્ર

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा अस्सि पडियाए एगं साहम्मियं समुद्दिस्स पाणाइं जहा पिंडेसणाए भाणियव्वं, एवं बहवे साहम्मिया एगं साहम्मिणिं बहवे साहम्मिणीओ, बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमए समुद्दिस्स तहेव पुरिसंतरकडा जहा पिंडेसणाए ॥सू० ३॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः जानीयात् अस्वप्रतिज्ञया एकं साधर्मिकं समुद्दिश्य प्राणान् यथा पिण्डैषणायां भणितव्यम्, एवं बहून् साधर्मिकान्, एकां साधर्मिकीम्, बह्वीः साधर्मिकीः, बहून् श्रमणब्राह्मणातिथि कृपणवनीपकान् समुद्दिश्य तथैव पुरुषान्तरकृतं यथा पिण्डैषणायाम् ॥ सू० ३ ॥

टीका-सम्प्रति पिण्डैषणावत् वस्त्रैषणायामपि आधाकर्मिकदोषमुद्दिश्य निरूपयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण जाणिज्जा' स संयमवान् साधुः यत् पुनः एवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् तद्यथा-'अस्सिपडियाए अस्वप्रतिज्ञया-अकिञ्चननिर्धनसाधुनिमित्तम् कश्चित् श्रावकः 'एगं साहम्मियं समुद्दिस्स' एकम् साधर्मिकं साधुं समुद्दिश्य 'पाणाइं जहा पिंडेसणाए भाणियव्वं' प्राणान् यथा पिण्डैषणायां भणितव्यम्, तथा

साध्वी को जानेका विचार करना चाहिये, क्योंकि अर्ध योजन से अधिक क्षेत्र में वस्त्र याचनार्थ जाने का से संयम की विराधना होती है और संयम का पालन करना ही मुख्य कर्तव्य है ॥ २ ॥

सम्प्रति पिण्डैषणा के समान ही वस्त्रैषणा में भी आधाकर्मिक दोष को उद्देश करके निरूपण करते हैं

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान लेकि 'अस्सिपडियाए' अस्व प्रतिज्ञा से अर्थात् अकिञ्चन-निर्धन परिग्रहवर्जित साधु के निमित्त' कोई श्रद्धालु श्रावक 'एगं साहम्मियं समुद्दिस्स' एक साधर्मिक अर्थात्

યાચના માટે સાધુ અને સાધ્વીએ જવુ કેમ કે અર્ધા યોજનથી વધારે દૂરના ક્ષેત્રમાં વસ્ત્ર યાચના માટે જવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. અને સંયમનુ પાલન કરવુ એ સાધુ અને સાધ્વીનુ પરમ કર્તવ્ય માનેલ છે. ॥ ૨ ॥

હવે પિંડૈષણાની જેમ જ વસ્ત્રૈષણામાં પણ આધાકર્મિક દોષને ઉદ્દેશીને સૂત્રકાર કથન કરે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण जाणिज्जा' જો વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી એવું જાણી લે કે 'अस्सि पडियाए' અસ્વ પ્રતિજ્ઞાથી અર્થાત્ નિર્ધન પરિગ્રહનો ત્યાગ કરનારા 'एगं साहम्मिय समुद्दिस्स' સાધુના નિમિત્તે કોઈ શ્રદ્ધાળુ

च प्राणिनः भूतानि जीवान् सत्वान् समारभ्य समुद्दिश्य क्रीतं प्रामित्यम् आच्छिन्नम् अनिसृष्टम् अभ्याहृतम् आहृत्य वस्त्रं ददाति तत् तथाप्रकारं वस्त्रं पुरुषान्तरस्वीकृतम् अपुरुषान्तर स्वीकृतं वा बहिर्निर्गतम् वा अनिर्गतं वा आत्मार्थिकं वा अनात्मार्थिकं वा परिभुक्तम् अपरिभुक्तम् वा आसेवितम् अनासेवितं वा अप्रासुकं यावद् अनेषणीयं साधुः मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीयात्, 'एवं बहवे साहम्मिया' एवम्-उक्तरीत्या बहून् साधर्मिकान् साधून् समुद्दिश्य प्राणान् भूतानि जीवान् सत्वान् समारभ्य समुद्दिश्य क्रीतं प्रामित्यम् आच्छिन्नम् अनिसृष्टम् अभ्याहृतम् वस्त्रं२ आहृत्य कश्चित् श्रावको यदि ददाति तर्हि तथाप्रकारं वस्त्रम् पुरुषान्तरस्वीकृतम् अपुरुषान्तरस्वीकृतं वा बहिर्निर्गतं वा अनिर्गतं वा आत्मार्थिकं वा अनात्मार्थिकं वा परिभुक्तम् अपरिभुक्तं वा आसेवितम् अनासेवितं वा अप्रासुकम् अनेषणीयं मत्वा साधवो

एक जैन साधु को उद्देश करके 'पाणाइं जहा पिंडेसणाए भाणियव्वं' पूर्वोक्त पिण्डैषणा के अनुसार प्राणीयों को एवं भूतों को तथा जीवों को और सत्वों को समारम्भ करके अर्थात् संरम्भ आरम्भ और समारम्भ करके वस्त्र को खरीदता है या उधार पैंचा लेता है या छीन लेता है अथवा स्वामी की अनुमति के विना ही अविभक्त होने पर भी ले लेता है तथा कहीं से लाकर देता है तो इस प्रकार के वस्त्र को चाहे पुरुषान्तर कृत हो अथवा अपुरुषान्तर कृत हो अर्थात् वह वस्त्र दाता से भिन्न पुरुष से ही बनाया गया हो या लाया गया है या स्वीकार किया गया हो या नहीं स्वीकार किया गया हो अथवा दाता पुरुष से ही बनाया गया या लाया गया हो तो नहीं लेना चाहिये एवं वह वस्त्र बाहर भी व्यवहार में लाया गया हो या नहीं लाया गया हो तथा श्रावक ने अपने लिये बनाया हो या अपने लिये मङ्गवाया हो अथवा अपने लिये नहीं बनवाया हो या नहीं मंगवाया हो एवं वह वस्त्र परिभुक्त हो या अपरिभुक्त हो एतावता उपयोग में लाया गया

અથવા એક જૈન સાધુને ઉદ્દેશીને 'पाणाइ जहा पिंडेसणाए भणियव्वं' પૂર્વોક્ત પિંડૈષણાના કથનાનુસાર પ્રાણિયોનો તથા ભૂતોનો તથા જીવોનો અને સત્વોનો સમારંભ કરીને અર્થાત્ આરંભ સમારંભ અને સરમ્ભ કરીને વસ્ત્રને ખરી દે અથવા ઉધાર લે કે ઝુટવી લે અથવા માલિકની સમ્મતિ શિવાય જ વગર વેચાયેલ હોવા છતા પણ લઈ લે તથા ક્યાંકથી લાવીને આપે તો આવા પ્રકારના વસ્ત્રને ચાહે તો તે પુરૂષાન્તર કૃત હોય અથવા અપુરૂષાન્તર કૃત હોય અર્થાત્ તે વસ્ત્ર દાતાથી અન્ય રૂપે બનાવેલ હોય કે લાવેલ હોય કે સ્વીકાર કરેલ હોય અથવા સ્વીકારેલ ન હોય અથવા દાતા પુરૂષે જ બનાવેલ હોય કે લાવેલ હોય તો તે લેવા નહીં અને તે વસ્ત્ર બહાર વ્યવહારમા પણ લાવવામા આવેલ હોય અગર વ્યવહારમા ન લાવેલ હોય તથા શ્રાવકે પોતાને માટે જ બનાવેલ હોય કે પોતાના માટે મંગાવેલ હોય અગર પોતાને માટે ન બનાવેલ હોય કે પોતાને માટે ન મંગાવેલ હોય અને તે વસ્ત્ર પરિભુક્ત હોય કે પરિભુક્ત ન હોય

हो चाहे नहीं लाया गया हो एवं वह वस्त्र आसेवित हो या अनासेवित हो अर्थात् पहना गया हो या नहीं पहना गया हो किन्तु इस प्रकार के वस्त्र को अप्रासुक सचित्त तथा अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझ कर साधु को नहि लेना चाहिये अन्यथा इस तरह के वस्त्रों को लेने से साधु को संयम की विराधना होगी इसलिये संयम नियम व्रतादि का पालन करने वाले साधु को पूरा ध्यान रखना चाहिये कि एक साधु को लक्ष्य कर वस्त्र देने के लिये अनेकों प्राणी-भूत जीव और सत्वों को सता कर जिस किसी भी तरह खरीद कर या उधार पैसा लेकर या उपर्युक्त रीति से वस्त्र को लाकर यदि श्रावक साधु को देना चाहे तो उस वस्त्र को नहीं लेना चाहिये 'एवं बहवे साहम्मिया' इस प्रकार उक्तरीति से बहुत से साधर्मिक-संयमशील साधुओं को उद्देशकर यदि प्राणियों को भूतों को एवं जीवों को तथा सत्वों को समारम्भादि करके अर्थात् अनेकों प्राणीभूत जीव सत्वों को सता कर यदि वस्त्रों को कोई श्रद्धालु श्रावक खरीदता हो या खरीद किया हो या उधार पैसा लेता हो या रुपया उधार लेकर वस्त्रों को खरीद-कर लाया हो या लाकर देता हो या किसी से जबरदस्ती छीनकर लाया हो या दूसरे किसी से छीन कर साधु और साध्वी को देता हो अथवा अनेक स्वामिक याने बहुत जिस वस्त्र के मालिक याने अधिकारी हैं उनकी अनुमति या स्वीकृति के विनाही केवल अपने ही विचार से कोई श्रावक उक्त अनिसृष्ट अविभक्त

એટલે કે ઉપયોગમાં લેવામા આવેલ હોય કે ઉપયોગમા લેવામા આવેલ ન હોય અને તે વસ્ત્ર આસેવિત હોય અગર અનાસેવિત હોય અથવા પહેરાવેલ હોય કે પહેરાવેલ ન હોય પરંતુ એવા પ્રકારના વસ્ત્ર અપ્રાસુક સચિત્ત તથા અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત સમજીને સાધુ કે સાધ્વીએ લેવા નહીં એવા પ્રકારના વસ્ત્ર લેવાથી સાધુ કે સાધ્વીને સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમ નિયમ વ્રતાદિનું પાલન કરવાવાળા સાધુ અને સાધ્વીએ સંયમ પાલન માટે ખૂબ ધ્યાન આપવુ જોઈએ. કે એક સાધુને ઉદ્દેશીને વસ્ત્ર આપવા માટે અનેક પ્રાણી, ભૂત, જીવ અને સત્વોને સતાવીને ગમે તે પ્રકારથી ખરીદીને કે ઉછીના પૈસા લઈને કે ઉધાર રાખીને પૂર્વોક્ત રીતે વસ્ત્ર લાવીને શ્રાવક જો સાધુ કે સાધ્વીને આપે તો તેવા વસ્ત્ર લેવા નહીં 'एवं बहवे साहम्मिया' એજ પ્રમાણે ઘણા સાધર્મિક જૈન સાધુઓને ઉદ્દેશીને જો પ્રાણિયોને તથા ભૂતોને તથા જીવોને કે સત્વોને સમારંભાદિ કરીને અર્થાત્ અનેક પ્રાણી, જીવો અને સત્વોને સતાવીને જો કોઈ શ્રાવકે વસ્ત્ર ખરીદેલ હોય કે ખરીદ કરતા હોય ઉછીના પૈસા લઈને વસ્ત્ર લેતા હોય અથવા ઉધાર રાખીને વસ્ત્રો લાવેલ હોય કે લાવીને આપતા હોય અથવા કોઈની પાસેથી જબરાઈથી છીનવીને લાવેલ હોય અને તે સાધુ કે સાધ્વીને આપતા હોય અથવા ઘણા જેના માલિક હોય કે હકદાર હોય તે સઘળાની સમ્મતિ વિના જ કેવળ પોતાના

प्रतिगृह्णीयु एवम् 'एगं साहम्मिणिं' एकाम् साधर्मिकीं साध्वीम् समुद्दिश्य कश्चित् श्रावको यदि प्राणान् भूतानि जीवान् सत्त्वान् समारभ्य समुद्दिश्य क्रीतम् वस्त्रम् आहृत्य ददाति तर्हि तथाप्रकारं वस्त्रं यावत् अप्रासुकम् अनेषणीयं मत्वा साध्वी न प्रतिगृह्णीयात्, एवम् 'बहवे

वस्त्रों को लाकर साधुओं को देवे तो उस वस्त्रको नहीं लेना चाहिये, एवं वह वस्त्र यदि अभ्याहृत हो-कहीं से अपहरण कर लाया गया हो और लाकर वह श्रावक यदि साधुओं को दे तो इस प्रकार खरीदे गये या उधार पैसा के रूप में लाये गये एवं ऊपर वर्णित उक्त प्रकार के वस्त्र को पुरुषान्तर स्वीकृत होने पर या पुरुषान्तर स्वीकृत नहीं होने पर या बाहर व्यवहार में लाये जाने पर या नहीं लाये जाने पर या आत्मार्थिक होने पर अथवा आत्मार्थिक नहीं होने पर एवं परिभुक्त होने पर या नहीं होने पर एवं आसेवित होने पर या आसेवित नहीं होने पर भी उस वस्त्र को अप्रासुक सचित्त समझ कर तथा अनेषणीय अधाकर्मादि दोषों से युक्त मानते हुए साधुओं को नहीं लेना चाहिये, अन्यथा इस तरह के उपर्युक्त वस्त्र को लेने से संयम की विराधना होगी, इसी तरह 'एगं साहम्मिणिं' एक साधर्मिकी-जैन साध्वी को उद्देशकर यदि कोई श्रावक अनेक प्राणी को तथा भूतों को एवं जीवों को एवं अनेक सत्त्वों का समारम्भादि करके सताकर उक्त प्रकार के वस्त्र को खरीद कर या उक्तरीति से लाकर दे तो उस प्रकारके वस्त्र को यावत्-उक्तरीति से अप्रासुकसचित्त तथा अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझ कर साध्वी को नहीं लेना चाहिये इस प्रकार यदि 'बहवे साहम्मिणीओ' बहुतों जैन साध्वियों को लक्ष्यकर यदि कोई

જ વિચારથી કોઇ શ્રાવક ઉક્ત પ્રકારના અનિસૃષ્ટ અર્થાત્ વગર વેંચાયેલ વસ્ત્રોને લાવીને સાધુ કે સાધ્વીને આપે તો એવા વસ્ત્ર લેવા નહીં. અને તે વસ્ત્ર જો કયાંકથી ચોરીથી લાવેલ હોય અને તે લાવીને શ્રાવક જો સાધુઓને આપે તો આવા પ્રકારથી ખરીદાયેલ કે ઉધાર રાખીને ખરીદેલ કે ઉછીના લઇને ખરીદેલ તથા ઉપરોક્ત કથનાનુસારના વસ્ત્રોને પુરૂષાન્તર સ્વીકૃત હોય અગર પુરૂષાન્તર સ્વીકૃત ન હોય અથવા બહાર વ્યવહારમાં લાવેલ હોય અગર ન લાવેલ હોય અથવા આત્માર્થિક હોય કે આત્માર્થિક ન હોય તથા પરિભુક્ત હોય કે પરિભુક્ત ન હોય તો પણ એ વસ્ત્રને અપ્રાસુક સચિત્ત સમજીને તથા અનેષણીય-આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત માનીને સાધુઓએ કે સાધ્વીઓએ લેવા નહીં કારણ કે આવા પ્રકારના ઉપરોક્ત વસ્ત્રોને લેવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. એજ પ્રમાણે 'एगं साहम्मिणिं' એક સાધર્મિકી જૈન સાધ્વીને ઉદ્દેશીને જો કોઇ શ્રાવક અનેક પ્રાણિયોને તથાભૂતોનો અને જીવોનો અને અનેક સત્વોનો સમારંભાદિ કરીને અર્થાત્ સતાવીને ઉક્ત પ્રકારના વસ્ત્રને ખરીદીને અગર પૂર્વોક્ત પ્રકારે લઈને સાધ્વીને આપે તો એવા પ્રકારના વસ્ત્રોને યાવત્ ઉક્ત રીતે અપ્રાસુક-સચિત્ત તથા અનેષણીય-આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત

साहम्मिणीओ' बह्वीः साधर्मिकीः साध्वीः समुद्दिश्य यदि कश्चित् श्रावकः प्राणान् भूतानि जीवान् सत्त्वान् समारभ्य समुद्दिश्य क्रीतं वस्त्रम् आहृत्य ददाति तर्हि तथाप्रकारं वस्त्रं यावद् अप्रासुकम् अनेषणीयं मत्वा साध्व्यो न प्रतिगृह्णीयुः एवं 'बहवे समणमाहणअतिहिकिवण-वणीमए समुद्दिस्स' बहून् श्रमणब्राह्मणअतिथिकृपणवनीपकान्–चरकशाक्यप्रभृति भिक्षुक–द्विजरूपब्राह्मण–अभ्यागतरूपातिथि–दीनहीनाकिञ्चनदरिद्रप्रभृति कृपण–अपाङ्ग याचकरूप वनोपकान् एकैकं समुद्दिश्य 'तहेव पुरिसंतरकडा जहा पिंडेसणाए' तथैव–पिण्डैषणोक्तरीत्यैव एकैकं प्राणान् भूतानि जीवान् सत्त्वान् समारभ्य समुद्दिश्य क्रीतम् आसेवितम् पुरुषान्तर-स्वीकृतमपि वस्त्रम् अप्रासुकम् अनेषणीयं मन्यमानः साधुः यथा पिण्डैषणायामुक्तं तथैव नो प्रतिगृह्णीयादिति भावः ॥ सू० ३ ॥

श्रद्धालु श्रावक अनेक प्राणियों भूतों जीवों तथा सत्वों को कष्ट देते हुए वस्त्रों को खरीद कर या उक्तरीति से पैसा उधार लेकर जिस किसी भी उपर्युक्तरीति से वस्त्रोंको लाकर साध्वियों को दे तो उस प्रकार के वस्त्रों को उक्तरीति से अप्रा-सुक–सचित्त तथा आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर जैन साध्वियों को नहीं लेना चाहिये अन्यथा लेने पर संयम की विराधना होगी, इस तरह 'बहवे समण माहणअतिहिकिवणवणीमए समुद्दिस्स' अनेकों चरक शाक्य प्रभृति श्रमणों को तथा ब्राह्मणों को एवं अतिथि–अभ्यागतों को तथा कृपण–दीन हीन अकिञ्चन दरिद्रों को तथा वनीपक लङ्गरे लूल्हे अपङ्गादि रूप याचकों को लक्ष्यकर पिण्डैषणा की तरह ही वस्त्रैषणा में भी अनेक प्राणी भूत–जीव सत्वों को सताकर यदि कोई श्रद्धालु श्रावक उक्तरीति से लाकर साधुको देना चाहे तो 'तहेव पुरिसंत-रकडा जहा पिंडेसणाए' उस प्रकार के पुरुषान्तर स्वीकृत होने पर भी अप्रासुक–

સમજીને સાધ્વીએ તે લેવા નહીં એજ પ્રમાણે 'बहवे साहम्मिणीओ' ઘણી જૈન સાધ્વીઓને ઉદ્દેશીને જો કોઇ શ્રદ્ધાળુ શ્રાવક અનેક પ્રાણિયોને ભૂતો જીવો તથા સત્વોને કષ્ટ આપીને વસ્ત્રોને ખરીદીને અગર પૂર્વોક્ત કથન પ્રમાણે ઉધાર લઇને કે પૈસા ઉછીના લઈને કોઇ પણ ઉપર વર્ણવેલ રીતે વસ્ત્રો લાવીને સાધ્વીઓને આપે તો એવા પ્રકારના વસ્ત્રોને ઉક્ત રીતે અપ્રાસુક–સચિત્ત તથા આધાકર્માદિ દોષવાળા સમજીને સાધ્વીઓએ તે લેવા નહીં. અગર લેતો સંયમની વિરાધના લાગે છે. એજ પ્રમાણે 'बहवे समणमाहण अतिहि किवण-वणीमए समुद्दिस्स' અનેક ચરક શાક્ય વિગેરે શ્રમણોને તથા બ્રાહ્મણોને તથા અતિથિ અભ્યાગતોને તથા કૃપણ–દીનહીન નિર્ધન દરિદ્રોને તથા લંગડા લૂલા અંગવાળા યાચકોને ઉદ્દેશીને 'तहेव पुरिसंतरकडा जहा पिंडेसणाए' પિંડૈષણાના કથન પ્રમાણે વસ્ત્રૈષણામાં પણ અનેક પ્રાણિ, ભૂત જીવ, સત્વોને પીડા કરીને જો કોઇ શ્રદ્ધાળુ શ્રાવક ઉક્ત પ્રકારે લાવીને સાધુને આપવા ધારે તો એવા પ્રકારના વસ્ત્રો પુરૂષાન્તર સ્વીકૃત હોય તો પણ અપ્રાસુક–

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण एवं जाणिज्जा असंजए भिक्खुपडियाए कीयं वा धोयं वा रत्तं वा घट्टं वा मट्टं वा पधूमियं वा तहप्पगारं वत्थं अपुरिसंतरकडं जाव नो पडिगाहिज्जा, अह पुण एवं जाणिज्जा पुरिसंतरकडं जाव पडिगाहिज्जा, ॥सू ४॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनरेवं जानीयात्–असंयतेन भिक्षुप्रतिज्ञया क्रीतं वा धौतं वा रक्तं वा घृष्टं वा मृष्टं वा संप्रधूपितं वा तथाप्रकारं वस्त्रम् अपुरुषान्तरकृतं यावद् नो प्रतिगृह्णीयात् अथ पुनरेवं जानीयात् पुरुषान्तरकृतं यावत् प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ४ ॥

टीका–सम्प्रति उत्तरगुणान् अधिकृत्य निरूपयितुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स संयमशीलो साधुः साध्वी वा यत् पुनः एवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'असंजए भिक्खुपडियाए' असंयतेन श्रावकेण केनचित् भिक्षु-प्रतिज्ञया साधुनिमित्तम् 'कीयं वा धोयं वा रत्तं वा घट्टं वा मट्टं वा' क्रीतं वा धौतं वा धावितं

सचित्त तथा अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझ कर नहीं लेना चाहिये, अन्यथा इस प्रकार के वस्त्र को लेने पर संयम की विराधना होगी ॥ ३ ॥

अब उत्तर गुणों को लक्ष्यकर बतलाते हैं

टीकार्थ–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण एवं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु–संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जानले कि 'असंजए भिक्खुपडियाए' किसी असंयत श्रावक ने भिक्षुकी प्रतिज्ञा से अर्थात् साधु के निमित्त से वस्त्रों को 'कीयं वा' खरीद किया है और 'धोयं वा' खरीद कर धोया है अर्थात् धोकर साफसुथरा स्वच्छ किया है या 'रत्तं वा' रञ्जन द्रव्य से–रंग से रंगकर रक्त किया है या 'घट्टं वा' घर्षण कर सरल कोमल या सीधा किया हैं या 'मट्टं वा' मृष्ट–शुद्ध किया है तथा 'संपधूमियं वा' सुग-

સચિત્ત તથા અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત સમજીને તે લેવા નહીં કારણ કે એવા પ્રકારના વસ્ત્રોને લેવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. ॥ સૂ ૩ ॥

હવે ઉત્તરગુણને ઉદ્દેશીને સૂત્રકાર કથન કરે છે–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' જો આ વક્ષ્યમાણ રીતે જાણે કે–'असंजए भिक्खुपडियाए' કોઈ શ્રાવકે સાધુના નિમિત્તે 'कीयं वा' धोयं वा, रत्तं वा' વસ્ત્રને ખરીદ્યું હોય અને ધોયુ હોય અર્થાત્ સાધુના નિમિત્તે વસ્ત્રને ખરીદ્યુ હોય અને ખરીદીને ધોયુ હોય અથવા ધોઈને સાફસુફ કરેલ હોય અથવા રંજન દ્રવ્યથી અર્થાત્ રંગથી રંગીને રાખ્યું હોય અથવા 'घट्टं वा' मट्टं वा, संपधूमियं वा' ઘર્ષણ કરીને સરલ, કોમળ, અથવા સીધુ કરેલ હોય અથવા મૃષ્ટ–શુદ્ધ કરેલ હોય તથા સુગંધવાળા ધૂપ વિગેરેથી સુવાસિત કરવામા આવેલ હોય એવા

प्रक्षाल्य स्वच्छीकृतम्, रक्तं वा रञ्जनद्रव्येण रागेण रक्तीकृतं, घृष्टं वा घर्षणेन सरलीकृतं मृष्टं वा 'संपधूमियं वा' संप्रधूपितं वा सुगन्धिद्रव्येण धूपादिना सुवासितं वा 'तहप्पगारं वत्थं' तथाप्रकारं-तथाविधम् क्रीतादिरूपं वस्त्रं 'अपुरिसंतरकडं' अपुरुषान्तरकृतम् न पुरुषान्तरेण स्वीकृतम् 'जाव' यावद् अप्रासुकम् अनेषणीयं मन्यमानः साधुः साध्वी 'नो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात्, तथाविधवस्त्रस्य पुरुषान्तरेण अस्वीकृतत्वाद् उत्तरगुणरहितत्वेन तद्ग्रहणे संयमविराधना स्यात्, अथ कीदृशं तथाविधं वस्त्रं गृह्णीयादित्याह-'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ-यदि पुनः एवम्-वक्ष्यमाणरूपं वस्त्रं जानीयात् तद्यथा-'पुरिसंतरकडं जाव पडिगाहिज्जा' पुरुषान्तरकृतं पुरुषान्तरेण स्वीकृतं तद् वस्त्रं यावद् बहिर्निहृतम् आत्मार्थिकम्

न्धित धूपादि द्रव्य से सुवासित किया है तो 'तहप्पगार वत्थं' इस प्रकारके क्रीत-खरीदे गये या प्रक्षालित किये गये या रक्त किये गये एवं घर्षण से कोमल तथा मृष्ट-शुद्ध किये गये तथा सुगन्धित धूपादि से सुवासित किये गये वस्त्रको 'अपुरिसंतकडं जाव' पुरुषान्तर कृत नहीं होने से अर्थात् दाता से भिन्न पुरुषों द्वारा स्वीकृत नहीं होने के कारण अप्रासुक सचित्त तथा अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर 'नो पडिगाहिज्जा' साधु और साध्वी नहीं ग्रहण करे क्योंकि इस प्रकार का वस्त्र पुरुषान्तर से स्वीकृत नहीं होने के कारण उत्तर गुण रहित होने से उस को ग्रहण करने पर संयमकी विराधना होगी इसलिये इस प्रकार का पुरुषान्तर से अस्वीकृत वस्त्र को आधाकर्मादि दोष युक्त होने से नहीं लेना चाहिये क्योंकि संयम का पालन करना परम कर्तव्य माना गया है

अब साधु और साध्वी को किस प्रकार का वस्त्र ग्रहण करना चाहिये यह बतलाते हैं 'अहपुण एवं जाणिज्जा' यदि वह साधु और साध्वी यदि ऐस वक्ष्यमाणरूप से वस्त्र को जानले कि यह वस्त्र 'पुरिसंतकडं जाव पडिगाहिज्जा' पुरुषा

वस्त्रने पुरुषान्तर स्वीकृत न होय तो अर्थात् દાતાથી અન્ય પુરૂષો દ્વારા સ્વીકારેલ ન હોવાને કારણે અપ્રાસુક સચિત્ત- તથા અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત સમજીને સાધુ અને એ ગ્રહણ કરવા નહીં'. કેમ કે આ પ્રકારના વસ્ત્ર પુરૂષાન્તરથી સ્વીકૃત ન હોવાના કારણે ઉત્તરગુણ રહિત હોવાથી તેને ગ્રહણ કરવાથી સયમની વિરાધના થાયછે. તેથી 'तहप्पगारं वत्थं अपुरिसंतरकडं जाव' આવા પ્રકારના વસ્ત્ર પુરૂષાન્તરથી સ્વીકૃત ન હોવાથી ઉત્તરગુણ રહિત હોવાથી તેને ગ્રહણ કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી તેવા પ્રકારના પુરૂષાન્તરથી સ્વીકૃત નહી એવા વસ્ત્ર આધાકર્માદિ દોષ યુક્ત હોવાથી 'नो पडिगाहिज्जा' તે લેવા નહીં' કેમ કે સયમનુ પાલન કરવુ એ સાધુનું પરમ કર્તવ્ય માનવામા આવેલ છે.

હવે સાધુ અને સાધ્વીએ કેવા પ્રકારના વસ્ત્રો ગ્રહણ કરવા તે કથન કરવામાં આવે છે. 'अह पुण एवं जाणिज्जा' જો તે સાધુ અને સાધ્વી આ વક્ષ્યમાણ રીતે વસ્ત્રને જાણે કે- 'पुरिसंतरकडं जाव पडिगाहिज्जा' આ વસ્ત્ર પુરૂષાન્તરે સ્વીકૃત કરી લીધેલ છે. અર્થાત્

परिभुक्तम् आसेवितम् प्रासुकम् एषणीयम् वर्तते तर्हि प्रतिगृह्णीयात् ॥ एतावता साधुमुद्दिश्य श्रावकेण क्रीतधौतादिकं वस्त्रं यदि पुरुषान्तरेण न स्वीकृतं तर्हि साधुः साध्वी वा तद् वस्त्रं न प्रतिगृह्णीयात् किन्तु तथाविधमपि वस्त्रं यदि पुरुषान्तरेण स्वीकृतं वर्तते इति जानीयात् तर्हि प्रतिगृह्णीयादिति फलितम्, तद्वस्त्रस्य पुरुषान्तरस्वीकृतादि उत्तरगुणसहितत्वेन तद् ग्रहणे साधूनां साध्वीनाञ्च संयमविराधना न संभवतीति बोध्यम् ॥ सू० ४ ॥

न्तर से स्वीकृत हो चुका है अर्थात् दाता से भिन्न किसी दूसरे पुरुषने इस वस्त्र को स्वीकार कर लिया है तथा यावत्-बाहर भी लाया गया है अर्थात् संसार के बाह्यव्यवहार में भी यह वस्त्र लाया जा चुका है एवं दाता श्रावक ने अपने लिये ही इस वस्त्र को मंगवाया है या लाया गया है और यह वस्त्र परिभुक्त भी हो चुकाहै अर्थात् इस वस्त्र का उपयोग भी हो चुका है और आसेवित भी हो चुका है अर्थात् पहना भी गया है ऐसा यदि साधु और साध्वी जान ले तो इस प्रकार का वस्त्र प्रासुक अचित्त तथा एषणीय-आधाकर्मादि दोषों से रहित होने से ग्रहण कर लेना चाहिये। इस सूत्र का तात्पर्य यह है कि यदि उस वस्त्र को श्रावकने खरीद किया है और धोकर साफ सुथरा भी किया है किन्तु वह वस्त्र यदि पुरुषान्तर से स्वीकृत नहीं है तो साधु और साध्वी को उस वस्त्र का ग्रहण नहीं करना चाहिये किन्तु यदि साधु और साध्वी को ऐसा पता लग जाय कि इस वस्त्र को श्रावको से खरीदे गये एवं प्रक्षालित होने पर भी पुरुषान्तर से स्वीकृत हो चुकने के कारण पुरुषान्तर स्वीकृतादि उत्तर गुण युक्त होने से आधाकर्मादि दोष रहित समझ कर ग्रहण करलेना चाहिये क्योंकि इस प्रकारके उत्तर गुण युक्त वस्त्र को ग्रहण करने से संयम की विराधना नहीं होती है ॥सू. ४॥

દાતાની પાસેથી અન્ય કોઈ બીજા પુરૂષે એ વસ્ત્રને સ્વીકારી લીધેલ હોય યાવત્ બહાર પણ લાવેલ હોય અર્થાત સંસારના બાહ્યવ્યવહારમા પણ આ વસ્ત્ર આવી ગયેલ છે. તથા દાતા શ્રાવકે પોતાને માટે જ આ વસ્ત્રો મંગાવેલ હોય અથવા લાવેલ હોય અને તે વસ્ત્ર પરિભુક્ત હોય અર્થાત્ એ વસ્ત્રનો ઉપયોગ પણ થઈ ગયેલ હોય તથા આસેવિત પણ હોય અર્થાત્ પહેરવામાં આવી ગયેલ હોય એ રીતે સાધુ કે સાધ્વીના જાણવામાં આવે તો આવા પ્રકારના વસ્ત્ર પ્રાસુક-અચિત્ત તથા એષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી રહિત હોવાથી તેવા વસ્રો ગ્રહણ કરી લેવા. આ સૂત્રનું તાત્પર્ય એ છે કે-જો એ વસ્ત્રને શ્રાવકે વેચાતું લીધેલ હોય અને ધોઈને સાફસુફ પણ કરેલ હોય પણ તે વસ્ત્ર જો અન્ય પુરૂષે સ્વીકારેલ ન હોય તો સાધુ અને સાધ્વીએ તે વસ્ત્ર લેવા નહીં. પણ જો સાધુ અને સાધ્વીના જાણવામા એવું આવે કે-આ વસ્ત્રને શ્રાવકે ખરીદીને ધોયા પછી પુરૂષાન્તર સ્વીકાર્યાથી પુરૂષાન્તર સ્વીકૃતાદિ ઉત્તરગુણ યુક્ત હોવાથી આધાકર્માદિ દોષ રહિત સમજીને તેવા વસ્ત્રો ગ્રહણ કરી લેવા કેમ કે-આ રીતે ઉત્તરગુણ યુક્ત વસ્ત્રને ગ્રહણ કરવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી. ॥ સૂ. ૪ ॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जाइं पुण वत्थाइं जाणिज्जा विरूवरूवाइं महद्धणमुल्लाइं तं जहा—आईणगाणि वा सहिणाणि वा सहिणकल्लाणाणि वा आयाणि वा कायाणि वा खोमियाणि वा दुगुल्लाणि वा पट्टाणि वा मलयाणि वा पन्नुन्नाणि वा अंसुयाणि वा चीणंसुयाणि वा देसरागाणि वा आभिलाणि वा गज्जफलाणि वा फालियाणि वा कोयवाणि वा कंबलगाणि वा पावराणि अन्नयराणि वा तहप्पगाराइं वत्थाइं महद्धणमुल्लाइं लाभे संते नो पडिगाहिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा आइणपाउरगाणि वत्थाणि जाणिज्जा, तं जहा—उद्दाणि वा पेसाणि वा पेसलाणि वा किण्हमिगाईणगाणि वा नीलमिगाईणगाणि वा गोरमिगाईणगाणि वा कणगाणि वा कणगकंताणि वा कणगखइयाणि वा कणगफुसियाणि वा वग्घाणि वा विवग्घाणि वा (विगाणिवा) आभरणाणि वा आभरणविचित्ताणि वा अन्नयराणि तहप्पगाराइं आईणपाउरणाणि वत्थाणि लाभे संते नो पडिगाहिज्जा ॥५॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यानि पुनः वस्त्राणि जानीयात् विरूपरूपाणि महाधनमूल्यानि, तद्यथा—आजिनानि वा श्लक्ष्णानि वा श्लक्ष्णकल्याणानि वा आजिनकानि वा कायकानि वा क्षौमिकानि वा दुकूलानि वा पट्टानि वा मलयानि वा प्रत्नुन्नानि वा अंशुकानि वा चीनांशुकानि वा, देशरागाणि वा आभिलानि वा गजफलानि वा फालिकानि वा कोयवानि वा कम्बलकानि वा प्रावरणानि वा अन्यतराणि वा तथाप्रकाराणि वस्त्राणि महाधनमूल्यानि लाभे सति न प्रतिगृह्णीयात् । स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा आजिनप्रावरणीयानि वस्त्राणि जानीयात्, तद्यथा—उद्राणि वा पैसानि वा पेशलानि वा कृष्णमृगाजिनानि वा नीलमृगाजिनानि वा गौरमृगाजिनानि कनकानि वा कनककान्तीनि वा कनकपट्टानि वा कनकखचितानि वा कनकस्पृष्टानि वा व्याघ्राणि वा व्याघ्रचर्मविचित्रितानि वा आभरणानि वा आभरणविचित्राणि अन्यतराणि तथाप्रकाराणि आजिनप्रावरणानि वस्त्राणि लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ५ ॥

टीका—पुनरपि प्रकारान्तरेण साधूनां साध्वीनाञ्च वस्त्रग्रहणविषये विशेषवक्तव्यतामाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जाइं पुण वत्थाइं जाणिज्जा' स

फिर भी प्रकारान्तर से साधु और साध्वी को वस्त्र ग्रहण के विषय में ही विशेष वक्तव्यता बतलाते हैं—

સાધુ અને સાધ્વીને વસ્ત્ર ગ્રહણ કરવાના સંબંધમાં જ સૂત્રકાર વિશેષ કથન કરે છે.

साधुः यानि पुनः वस्त्राणि वक्ष्यमाणरूपाणि जानीयात् 'विरूवरूवाइं महद्धणमुल्लाइं' विरूपरूपाणि नानाप्रकारकाणि महाधनमूल्यानि-महार्घाणि जानीयादिति पूर्वेणान्वयः, 'तं जहा' तद्यथा-'आईणगाणि वा' आजिनानि वा-मूषकादिचर्मनिष्पन्नानि 'सहिणाणि वा' श्लक्ष्णानि वा-सूक्ष्मचिक्कणानि 'सहिणकल्लाणाणि वा' श्लक्ष्णकल्याणानि वा-सूक्ष्मचिक्कणशोभनानि 'आयाणि वा' आजिकानि वा-देशविशेषोद्भवाजसूक्ष्मचिक्कणपक्ष्मनिष्पन्नानि आजिकवस्त्राणि उच्यन्ते 'कायाणि वा' कायकानि वा-देशविशेषोद्भवइन्द्रनीलवर्णकर्पासनिर्मितानि वस्त्राणि कायकानि कथ्यन्ते, 'खोमियानि वा' क्षौमिकाणि वा-सामान्यकर्पासनिष्पन्नानि वस्त्राणि क्षौमिकाणि उच्यन्ते 'दुगुल्लाणि वा' दुकूलानि वा-गौडदेशोद्भूतविशिष्ट कर्पास-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु- संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूपसे 'से जाइं पुण वत्थाइं जाणिज्जा' जिन वस्त्रोंको जो कि 'विरूवरूवाइं महद्धणमुल्लाइं' नाना प्रकार के हैं और महामूल्य अर्थात् बहुत अधिक कीमत वाले वे वस्त्र हैं ऐसा जान ले कि 'तं जहा' जैसे कि 'आईणगाणि वा' ये वस्त्र आजिन अर्थात् मूषकादि के चर्म से बनाये गये हैं और 'सहिणाणि वा' अत्यंत चिक्कण हैं तथा-'सहिणकल्लाणाणि वा' सूक्ष्म चिक्कण तथा सुंदर है तथा 'आयाणि वा' आजिक अर्थात् देश विशेष में उत्पन्न अज बकरा मेडा गेटा वगैरह के सूक्ष्म चिक्कण रोमसे निष्पन्न हुए है इसलिये ये आजिन वस्त्र कहलाते हैं, एवं जो वस्त्र 'कायाणि वा' कायक अर्थात् देशविशेषमें उत्पन्न इन्द्रनीलमणि के नीलवर्ण के समाननील वर्णवाले कपास रूई से बनाये गये वस्त्र कायक वस्त्र कहलाते हैं तथा एवं जो वस्त्र 'खोमियाणि वा' क्षोमिक अर्थात् सामान्य कपास से बनाये गये हैं इसलिये क्षौमिक वस्त्र कहलाते हैं एवं ये वस्त्र 'दुगुल्लाणि वा' दूकूल अर्थात् गौडदेशमें उत्पन्न कपास

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जाइं पुण वत्थाइं जाणिज्जा' જો આ વક્ષ્યમાણ રીતે વસ્ત્રોને લે જાણે કે જે 'विरूवरूवाइं' અનેક પ્રકારના હોય છે. અને 'महद्धणमुल्लाइं' ઘણા કીમતી એ વસ્ત્રો હોય છે. 'तं जहा' જેમ કે 'आईणगाणि वा' જે વસ્ત્રો અજીન અર્થાત્ મૃગચર્મથી બનાવેલ હોય 'सहिणाणि वा' અને અત્યંત ચિકણા હોય 'सहिणकल्लाणाणि वा' તથા સૂક્ષ્મ ચિકણા અને સુંદર હોય તથા 'आयाणि वा' જે વસ્ત્રો આજીક અર્થાત્ દેશવિદેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ બકરા ઘેટા વિગેરેના સૂક્ષ્મ ચિકણા રૂવાટાથી બનાવેલ હોય તેથી તે આજીક વસ્ત્ર કહેવાય છે. તથા 'कायाणि वा' જે વસ્ત્ર કાયક અર્થાત્ દેશવિદેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ ઈન્દ્ર નીલમણીના નીલવર્ણ જેવા નીલવર્ણ વાળા કપાસના રૂથી બનાવેલ વસ્ત્રકાયિક વસ્ત્ર કહેવાય છે. તથા 'खोमियाणि वा' જે વસ્ત્ર સામાન્ય કપાસના રૂથી બનાવેલ હોય તે ક્ષૌમિક વસ્ત્ર કહેવાય છે. તથા 'दुगुल्लाणि वा' જે વસ્ત્ર દુકૂળ અર્થાત્ ગૌડ દેશમાં ઉત્પન્ન

निष्पन्नानि वस्त्राणि दुकूलानि बोध्यानि 'पट्टाणि वा मलयाणि वा' पट्टानि वा-पट्टसूत्रनिर्मितानि विशेषवस्त्राणि पट्टानि उच्यन्ते, मलयानि वा-मलयजसूत्रोत्पन्नानि वस्त्राणि मलयानि बोध्यानि, 'पन्नुन्नाणि वा' प्रनुन्नानि वल्कलतन्तुनिष्पन्नानि वस्त्राणि प्रनुन्नानि उच्यन्ते 'अंसुयाणि वा' अंशुकानि वा अंशुकदेशोद् भवानि वस्त्राणि अंशुकानि इत्युच्यन्ते, 'चीणंसुयाणि वा' चीनांशुकानि वा-चीनदेशोद्भवविशिष्टवस्त्राणि चीनांशुकानि कथ्यन्ते, 'देसरागाणि वा' देशरागाणि वा-नानादेशोद्भवविशिष्टवस्त्राणि देशरागाणि इत्युच्यन्ते' देशीयरागनिर्मितानि वा वस्त्राणि देशरागाणि 'आभिलाणि वा' आभिलनामकदेशविशेषोद् भववस्त्राणि आभिलानि 'गजफलाणि वा' गजफलानि वा गजफलनामकदेशोद्भववस्त्राणि गजफलानि व्यवह्रियन्ते 'फालियाणि वा' फालिकानि-फलिकनामक देशविशेषोद्भवविशि-

से निष्पन्न हुए हैं तथा जो वस्त्र 'पट्टाणि वा' पट्टसूत्रों से निर्मित होने के कारण विशिष्ट पट्ट वस्त्र कहलाते हैं इसी तरह जो वस्त्र 'मलयाणि वा' मलयाचल स्थित सूत्रों से उत्पन्न होने के कारण मलय वस्त्र कहलाते हैं ऐसे ही जो वस्त्र 'पन्नुन्नाणि वा' वल्कल छाल त्वचा तंतुओं से निष्पन्न होनेके कारण प्रनुन्नवस्त्र कहलाते हैं एवं जो वस्त्र 'अंसुयाणि वा' अंशुक देश में होनेसे अशुंक वस्त्र कहलाते हैं तथा जो वस्त्र -'चीणंसुयाणि वा' चीनदेश में उत्पन्न होने से चीनांशुक कहलाते हैं एवं जो वस्त्र 'देसरागाणि वा' अनेक देश में उत्पन्न होने से देशराग हैं अथवा देशीयराग से निर्मित होने से देशराग शब्द से व्यवहृत होते हैं तथा जो वस्त्र-'आभिलाणि वा' आभिल नामके देश विशेष में तैयार किये जाने से आभिलवस्त्र कहलाते हैं तथा जो वस्त्र 'गजफलाणि वा' गजफलनामके देश में उत्पन्न होने से गजफल कहलाता है एवं जो वस्त्र 'फालियाणि वा' फलिक नामके

થયેલ કપાસમાંથી બનાવવામાં આવેલ હોય તેવા વસ્ત્ર તથા 'पट्टाणि वा' જે વસ્ત્ર પટ્ટસૂત્રથી બનાવેલ હોવાના કારણે વિશેષ પ્રકારનું પટ્ટ વસ્ત્ર કહેવાય છે તથા 'मलयाणि वा' જે વસ્ત્ર મલયાચલમાં ઉત્પન્ન થયેલ સુતરમાંથી બનાવેલ હોવાથી મલય વસ્ત્ર કહેવાય છે. એજ પ્રમાણે જે વસ્ત્ર 'पन्नुन्नाणि वा' વલ્કલની છાલના તંતુઓથી બનાવેલ હોય તે પ્રનુન્ન વસ્ત્ર કહેવાય છે. તથા 'अंसुयाणि वा' જે વસ્ત્ર અંશુક દેશમા બનેલ હોય તે અંશુક વસ્ત્ર કહેવાય છે. તથા 'चीणंसुयाणि वा' ચીન દેશમા નિષ્પન્ન થવાથી ચીનાશુક કહેવાય છે. તથા જે વસ્ત્ર 'देसरागाणि वा' અનેક દેશોમા ઉત્પન્ન થયા હોય તેને દેશ રાગ વસ્ત્ર કહે છે અથવા દેશીય રાગથી નિર્મિત થવાથી દેશરાગ શબ્દથી વ્યવહાર કરેલ છે. 'आभिलाणि वा' તથા જે વસ્ત્ર આભિલ નામના દેશ વિશેષમાં તૈયાર થયેલ હોય તેવા વસ્ત્રને આભિલ વસ્ત્ર કહેવાય છે. તથા 'गजफलाणि वा' જે વસ્ત્ર ગજફલ નામના દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ હોય તે ગજફલ કહેવાય છે. 'फालियाणि वा' જે વસ્ત્ર ફલિક નામના દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ હોય તે ફલિક વસ્ત્ર કહેવાય છે. તથા 'कोयवाणि वा' જે વસ્ત્ર કોયવ દેશમાં

ष्टवस्त्राणि 'कोयवाणि वा' कोयवदेशनिर्मितानि विशिष्टवस्त्राणि कोयवानि 'कंबलगाणि वा' कम्बलकानि वा कम्बलरूपाणि वस्त्राणीत्यर्थः 'पावराणि वा' प्रावरणानि वा आच्छादन-वस्त्राणि 'अन्नयराणि वा तहप्पगाराइं वत्थाइं' अन्यतराणि वा तदन्यानि वा तथाप्रकाराणि वस्त्राणि 'महद्धणमुल्लाइं' महाधनमूल्यानि महार्घाणि बहुमूल्यानीति कृत्वा साधूनाम् साध्वीनाञ्च अत्यन्ताल्पपरिग्रहतया बहुमूल्यकवस्त्रादिग्रहणे ऐहिकामुष्मिकापायजनकतया 'लाभे संते नो पडिगाहिज्जा' लाभे सत्यपि तानि वस्त्राणि नो प्रतिगृह्णीयात्, एवम् साधूनां साध्वीनाञ्च पुनरपि बहुमूल्यकविशिष्टवस्त्रग्रहणनिषेधमधिकृत्याह—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जाइं आइण्णपाउरणाणि वत्थाणि जाणिज्जा' स संयमवान् साधुः साध्वी वा यानि पुनः आजिनप्रावरणीयानि—अजिनचर्मनिर्मितानि प्रावरण-

देशमें उत्पन्न होने से कालिकवस्त्र कहलाते हैं तथा जो वस्त्र 'कोयवाणि वा' कोयव देशमें निर्मित होनेसे कोयव नामके विशिष्ट वस्त्र कहलाते हैं एवं जो वस्त्र 'कंबलगाणि वा' ऊनके जो वस्त्र बने हों वह कंबल कहलाते हैं। एव जो वस्त्र 'पावराणि वा' प्रावरण रूप होनेसे अर्थात् शरीरका आच्छादनरूप होने से प्राव-रण, वस्त्र कहलाते हैं 'अण्णयराणि वा तहप्पगाराणि वत्थाइं' इस प्रकार के दूसरे भी वस्त्रों को अत्यंत अधिक मूल्य वाले होनेसे साधु और साध्वी को नहीं ग्रहण करना चाहिये क्योंकि उस को अत्यंत थोडे ही परिग्रह वाला होना उचित है इसलिये अधिक कीमतवाला वस्त्र धारण करने से इसलोक तथा परलोकमें अपाय जनक होने से 'लाभे संते नो पडिगाहिज्जा' मिलने पर भी इस प्रकार के बहु मूल्यक वस्त्रों को नहीं ग्रहण करना चाहिये इसी तरह साधु और साध्वी को फिर भी बहु मूल्यक विशिष्ट वस्त्रों को नहीं ग्रहण करने के तात्पर्य से कहते हैं—

वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि 'से जाइं आइ-ण्ण पाउरणाणि वत्थाणि जाणिज्जा' अजिन चर्मनिर्मित प्रावरण योग्य वस्त्रों को

બનેલ હોય તે કોયવ નામના વિશેષ પ્રકારના વસ્ત્ર કહેવાય છે. તથા 'कंबलगाणि वा' જે વસ્ત્ર ઉનના બનેલ હોય તેને કાંબળ કહેવાય છે તથા 'पावराणि वा' જે વસ્ત્ર પ્રાવરણ રૂપ હોવાથી અર્થાત્ શરીરના આચ્છાદન રૂપ હોવાથી પ્રાવરણ વસ્ત્ર કહેવાય છે તથા 'अन्नयराणि वा' तहप्पगाराणि वत्थाइं' આવા પ્રકારના બીજા કીમતી વસ્ત્રો કે જે 'महद्घणमुल्लाणि' અત્યંત વધારે કીમતી હોવાથી સાધુ કે સાધ્વી અત્યંત અલ્પ પરિગ્રહવાળા હોવાથી વધારે કીમત વાળા વસ્ત્રો ધારણ કરવાથી આ લોક અને પરલોકમાં બાધારૂપ હોવાથી 'लाभेसंते नो पडिगाहिज्जा' પ્રાપ્ત થાય તો પણ આવા વધારે કીમતી વસ્ત્રો ગ્રહણ કરવા નહીં એજ પ્રમાણે સાધુ અને સાધ્વીને બહુમૂલ્ય વસ્ત્ર ન ગ્રહણ કરવાનો હેતુ બતાવતા સૂત્રકાર કહે છે. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जाइं आइण्णपाउरणाणि वत्थाणि जाणिज्जा' જો અજીન મૃગચર્મથી બનાવેલ પ્રાવરણ યોગ્ય વસ્ત્રોને એવી રીતે જાણે 'तं जहा' જેમ કે—'उद्दाणि वा' આ ઉદ્રવસ્ત્ર છે અર્થાત્

योग्यानि च वस्त्राणि जानीयात् तं जहा–उद्दाणि वा पेसाणि वा' उद्राणि वा–सिन्धुदेशोद्भवमत्स्यविशेषे सूक्ष्मचर्मनिर्मितानि वस्त्राणि उद्राणि, एवं पेसानि वा–सिन्धुदेशोद्भवसूक्ष्मचर्मपशुविशेषचर्मनिर्मितानि वस्त्राणि पेसानि 'पेसलाणि वा' पेशलानि वा–सिन्धुदेशोद्भवपशुविशेष सूक्ष्मचर्मपक्ष्मनिर्मितानि वस्त्राणि पेशलानि 'किण्हमिगाईणगाणि वा' कृष्णमृगाजिनकानि वा–कृष्णमृगाजिनचर्मनिर्मितानि वस्त्राणि 'नीलमिगाईणगाणि वा' नीलमृगाजिनकानि वा नीलमृगाजिनचर्मनिर्मितानि वस्त्राणि 'गोरमिगाईणगाणि वा' गोरमृगाजिनकानि वा–गोरमृगाजिनचर्मनिर्मितानि वस्त्राणि 'कणगाणि वा, कणगकंताणि वा' कनकानि वा–सुवर्णरसलिप्तानि एवं कनककान्तानि वा–सुवर्णसदृशकान्तियुक्तानि 'कणग-

जान ले कि–'तं जहा' जैसे कि 'उद्दाणि वा' ये उद्र वस्त्र हैं अर्थात् सिन्धु देश में उत्पन्न होनेवाले उद्र नामके मत्स्य विशेष के सूक्ष्म चर्म से निर्मित वस्त्र उद्र कहलाते हैं तथा जो 'पेसाणि वा' पेसनाम के वस्त्र हैं अर्थात् सिन्धु देशमें उत्पन्न सूक्ष्म चर्मवाले पशुविशेष के चर्म से निष्पन्न होने के कारण पेस वस्त्र कहलाते हैं जो वस्त्र 'पेसलाणि वा' पेशल है अर्थात् सिंधु देशमें उत्पन्न पशुविशेष के अत्यंत सूक्ष्म बारिक रोमसे निर्मित होने के कारण पेशलवस्त्र कहलाते हैं तथा जो वस्त्र 'किण्हमिगाईणगाणि वा' कृष्णमृग के अजिन चर्म से निर्मित होने से कृष्ण मृगाजिनक कहलाते हैं एवं जो वस्त्र के 'नीलमिगाईणगाणि वा' नीलमृग के आजिन चर्मसे निर्मित होनेके कारण नीलमृगाजिनक कहलाते हैं एवं जो वस्त्र 'गोरमिगाईणगाणिवा'–गौरमृगके आजिन चर्मसे निर्मित होने से गौरमृगाजिनक कहलाते हैं एवं जो वस्त्र सुवर्ण के रस द्रव से लिप्त होने के कारण अर्थात् वस्त्रों को सोने के रस से पालिश करदेने से 'कणगाणि वा' कनक वस्त्र कहलाते हैं एवं जो वस्त्र 'कणगकंताणि वा' सुवर्ण के सदृश कान्तिवाले हैं तथा जो

सिंधु देशमां उत्पन्न थवावाળા उद्र नामना मत्स्य प्राणी विशेषना सूक्ष्म चामडाथी बनेल वस्त्र उद्र कहेवाय छे. तथा 'पेसाणि वा' पेस नामना वस्त्र अर्थात् सिंधु देशमां उत्पन्न थयेल सूक्ष्म चामडावाળા पशु विशेषना चामडाथी बनावेल होय ते पेस वस्त्र कहेवाय छे तथा 'पेसलाणि वा' जे वस्त्र पेशल होय अर्थात् सिन्धु देशना पशु विशेषना अत्यंत सूक्ष्म ઝીણા રૂંવાટાથી બનાવેલ હોવાથી પેશલ વસ્ત્ર કહેવાય છે. તથા 'किण्हमिगाईणगाणि वा' જે વસ્ત્ર કાળિયાર મૃગના ચામડાથી બનેલ હોય તે કૃષ્ણ મૃગાજીનક કહેવાય છે. તથા 'नीलमिगाईणगाणि वा' જે વસ્ત્ર નીલમૃગના ચામડાથી બનાવેલ હોય તે નીલમૃગાજીનક કહેવાય છે. તથા 'गोरमिगाईणगाणि वा' જે વસ્ત્ર ગૌર મૃગના ચામડાથી બનેલ હોય તે ગૌરમૃગાજીનક કહેવાય છે. તથા 'कणगाणि वा' જે વસ્ત્ર સોનાના રસથી લિપ્ત થયેલ હોય અર્થાત્ વસ્ત્રને સોનાના રસથી પોલીસ કરવામાં આવેલ હોય તે વસ્ત્ર કનકવસ્ત્ર કહેવાય છે. તથા 'कणगकंताणि वा' જે વસ્ત્ર સોના સરખી કાંતીવાળા હોય

पट्टाणि वा' कनकपट्टानि वा-कनकरसलिप्तपट्टवस्त्राणि 'कणगखइयाणि वा' कनकखचि वा-सुवर्णजटितानि वस्त्राणि 'कणगफुसियाणि वा' कनकस्पृष्टानि वा 'वग्घाणि वा' व्याघ्राणि वा-व्याघ्रचर्मनिर्मितानि 'विवग्घाणि वा' विव्याघ्राणि वा-चित्रविचित्र चर्मनिर्मितानि वस्त्राणि, तथा 'आभरणाणि वा' आभरणानि वा-आभरणप्रधानानि व 'आभरणविचित्ताणि वा' आभरणविचित्रितानि वा-आभरणविशेषालंकृतानि वस्त्राणि 'अ राणि वा तहप्पगाराइं' अन्यतराणि वा-अन्यानि वा तथाप्रकाराणि कनकसूत्रादि नि तानि 'आईणपाउरणाणि' आजिनप्रावरणीयानि-अजिनचर्मनिर्मितानि प्रावरणयोग्यानि 'वत्थाणि लाभे संते नो पडिगाहिज्जा' वस्त्राणि बहुमूल्यकतया संयमविराधकत्वात् सा लाभे सत्यपि नो प्रतिगृह्णीयात् ॥सू० ५॥

वस्त्र 'कणगपट्टाणि वा' कनक रससे लिप्त होने के कारण कनक पट्ट वस्त्र कहला हैं तथा जो वस्त्र-'कणगखइयाणि वा' सुवर्ण से खचित होने से कनकखचि कहलाते हैं तथा जो वस्त्र-'कणगफुसियाणि वा' कनक स्पृष्ट कहलाते हैं तथ जो वस्त्र 'वग्घाणि वा' व्याघ्र के चर्मसे बनाये जाने के कारण व्याघ्र वस्त्र क लाते हैं एवं जो वस्त्र-'विवग्घाणि वा' चित्रविचित्र नाना प्रकारके कलर से युक्त व्याघ्र चर्म से निर्मित होने से विव्याघ्र वस्त्र कहलाते हैं तथा जो वस्त्र 'आभरणाणि वा' प्रधान आभरण वाले अर्थात् जिन वस्त्रों में अत्यंत अधिक अलंकार डाले गये हैं तथा जो वस्त्र-'आभरणविचित्ताणि वा' आभरण विशेष से अलंकृत हैं तथा-'अन्नयराणि वा तहप्पगाराइं' दूसरे भी इस प्रकार के बहु मूल्य वस्त्रों को जो कि कनक सूत्रादि से निर्मित होनेके कारण तथा-'आईण पाउरणाणि वत्थाणि' अजिन चर्मसे निर्मित होने से और प्रावरण अर्थात् ओढने के लायक उक्तरिति से अत्यंत बहु मूल्यक वस्त्रों को 'लाभे संते

તથા 'कणगपट्टाणि वा' જે સોનાના ઢાળથી લિપ્ત થયેલ હોય તેવા વસ્ત્ર કનકપટ્ટ વસ્ત્ર કહેવાય છે, તથા 'कनकखइयाणि वा' જે વસ્ત્ર સોનાથી ખચિત હોય તે વસ્ત્ર કનક ખચિત કહેવાય છે. તથા 'कणगफुसियाणि वा' જે વસ્ત્ર કનક સ્પૃષ્ટ વસ્ત્ર હોય તથા 'वग्घाणि वा' જે વસ્ત્ર વાઘના ચામડાથી બનાવેલ હોય તે વ્યાઘ્ર વસ્ત્ર કહેવાય છે. તથા 'विवग्घाणि वा' જે વસ્ત્ર ચિત્રવિચિત્ર અનેક પ્રકારના કલરવાળા વ્યાઘ્રચર્મથી બનાવેલ હોય તે વિવ્યાઘ્રવસ્ત્ર કહેવાય છે. તથા 'आभरणाणि वा' જે વસ્ત્ર અત્યંત અધિક અલંકાર વાળા હોય 'अभरणविचित्ताणि वा' તથા જે વસ્ત્ર આભરણ વિશેષથી અલંકૃત હોય તેવા વસ્ત્રો તથા 'अन्नयरणि वा तहप्पगाराइं' બીજા આવા પ્રકારના બહુ મૂલ્ય વસ્ત્રોને કે જે કનકસૂત્રાદિથી બનેલ હોવાના કારણે તથા 'आईणपाउराणि वत्थाणि' અજીનના ચામડાથી બનાવેલ હોવાથી પ્રાવરણ અર્થાત્ ઓઢવા લાયક ઉક્ત પ્રકારના બહુમૂલ્ય વસ્ત્રો 'लाभे संते नो पडिगाहिज्जा' પ્રાપ્ત થાય તો પણ સાધુ સાધ્વીએ લેવા નહીં. કેમ કે બહુમૂલ્ય વસ્ત્રોને ગ્રહણ કરવાથી

मूलम्—इच्चेइयाइं आयतणाइं उवाइकम्म अह भिक्खू जाणिज्जा चउहिं पडिमाहिं वत्थं एसित्तए, तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उद्दसियवत्थं जाइज्जा, तं जहा—अंगियं वा भंगियं वा सणियं वा पोत्तगं वा जाव तूलकडं वा तहप्पगारं वत्थं सयं वा जाइज्जा, परो वा से देज्जा, फासुयं एसणिज्जं मण्णमाणे पडिगाहिज्जा, पढमा पडिमा १, अहावरा दुच्चा पडिमा—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा पेहाए वत्थं जाइज्जा गाहावई वा गाहावईभारिया वा गाहावईपुत्ते वा गाहावईधूए वा गाहावईसुण्हा वा जाव कम्मकरी वा से पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसोत्ति वा, भगिणित्ति दाहिसि इत्तो अन्नयरं वत्थं, तहप्पगारं वत्थं सयं वा जाइज्जा, परो वा से देज्जा फासुयं एसणिज्जं मण्णमाणे लाभे संते पडिगाहिज्जा, दुच्चा पडिमा २ अहावरा तच्चा पडिमा—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण वत्थं जाणिज्जा तं जहा अंतरिज्जं वा, उत्तरिज्जं वा तहप्पगारं वत्थं सयं वा णं जाइज्जा परो वा से देज्जा फासुयं एसणिज्जं मण्णमाणे पडिगाहिज्जा, तच्चा पडिमा ३, अहावरा चउत्था पडिमा—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उज्झियधम्मियं वत्थं जाइज्जा, जं चऽन्ने बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगा नावकंखंति तहप्पगारं उज्झियधम्मियं वत्थं सयं वा णं जाइज्जा, परो वा से देज्जा, फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा, चउत्था पडिमा४ इच्चेयाणं चउण्हं पडिमाणं जहा पिंडेसणाए सिया णं एताए एसणाए एसमाणं परो वइज्जा—आउसंतो समणा! इज्जाहि तुमं मासेण वा दसराएण वा पंचराएण वा सुते सुततरेवा तओ ते वयं अन्नयरं वत्थं दाहामो,

नो पडिगाहिज्जा' मिलने पर भी नहीं लेना चाहिये क्योंकि बहु मूल्यक वस्त्रों को ग्रहण करने से साधु और साध्वी को संयम की विराधना होगी, इसलिये अत्यन्त अधिक कीमत वाले वस्त्रों को नहीं ग्रहण करे ॥ ५ ॥

સાધુ અને સાધ્વીને સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી અત્યંત વધારે કીમતવાળા વસ્ત્રોને ગ્રહણ કરવા નહીં ॥ સૂ. ૫ ॥

पट्टाणि वा' कनकपट्टानि वा--कनकरसलिप्तपट्टवस्त्राणि 'कणगखइयाणि वा' कनकखचितानि वा--सुवर्णजटितानि वस्त्राणि 'कणगफुसियाणि वा' कनकस्पृष्टानि वा 'वस्त्राणि वग्घाणि वा विवग्घाणि वा' व्याघ्राणि वा--व्याघ्रचर्मनिर्मितानि विव्याघ्राणि वा--चित्रविचित्रव्याघ्रचर्मनिर्मितानि वस्त्राणि, तथा 'आभरणाणि वा' आभरणानि वा--आभरणप्रधानानि वस्त्राणि 'आभरणविचित्ताणि वा' आभरणविचित्रितानि वा--आभरणविशेषालंकृतानि वस्त्राणि 'अन्नयराणि वा तहप्पगाराइं' अन्यतराणि वा--अन्यानि वा तथाप्रकाराणि कनकसूत्रादि निर्मितानि 'आईणपाउरणाणि' आजिनप्रावरणीयानि--अजिनचर्मनिर्मितानि प्रावरणयोग्यानि च 'वत्थाणि लाभे संते नो पडिगाहिज्जा' वस्त्राणि बहुमूल्यकतया संयमविराधकत्वात् साधुः लाभे सत्यपि नो प्रतिगृह्णीयात् ॥सू० ५॥

वस्त्र 'कणगपट्टाणि वा' कनक रससे लिप्त होने के कारण कनक पट्ट वस्त्र कहलाते हैं तथा जो वस्त्र--'कणगखइयाणि वा' सुवर्ण से खचित होने से कनकखचित कहलाते हैं तथा जो वस्त्र--'कणगफुसियाणि वा' कनक स्पृष्ट कहलाते हैं तथा जो वस्त्र 'वग्घाणि वा' व्याघ्र के चर्मसे बनाये जाने के कारण व्याघ्र वस्त्र कहलाते हैं एवं जो वस्त्र--'विवग्घाणि वा' चित्रविचित्र नाना प्रकारके कलर से युक्त व्याघ्र चर्म से निर्मित होने से विव्याघ्र वस्त्र कहलाते हैं तथा जो वस्त्र 'आभरणाणि वा' प्रधान आभरण वाले अर्थात् जिन वस्त्रों में अत्यंत अधिक अलंकार डाले गये हैं तथा जो वस्त्र--'आभरणविचित्ताणि वा' आभरण विशेष से अलंकृत हैं तथा--'अन्नयराणि वा तहप्पगाराइं' दूसरे भी इस प्रकार के बहु मूल्य वस्त्रों को जो कि कनक सूत्रादि से निर्मित होनेके कारण तथा--'आईणपाउरणाणि वत्थाणि' अजिन चर्मसे निर्मित होने से और प्रावरण अर्थात् ओढने के लायक उक्तरिति से अत्यंत बहु मूल्यक वस्त्रों को 'लाभे संते

તથા 'कणगपट्टाणि वा' જે સોનાના ઢાળથી લિપ્ત થયેલ હોય તેવા વસ્ત્ર કનકપટ્ટ વસ્ત્ર કહેવાય છે, તથા 'कनकखइयाणि वा' જે વસ્ત્ર સોનાથી ખચિત હોય તે વસ્ત્ર કનક ખચિત કહેવાય છે. તથા 'कणगफुसियाणि वा' જે વસ્ત્ર કનક સ્પૃષ્ટ વસ્ત્ર હોય તથા 'वग्घाणि वा' જે વસ્ત્ર વાઘના ચામડાથી બનાવેલ હોય તે વ્યાઘ્ર વસ્ત્ર કહેવાય છે. તથા 'विवग्घाणि वा' જે વસ્ત્ર ચિત્રવિચિત્ર અનેક પ્રકારના કલરવાળા વ્યાઘ્રચર્મથી બનાવેલ હોય તે વિવ્યાઘ્રવસ્ત્ર કહેવાય છે. તથા 'आभरणाणि वा' જે વસ્ત્ર અત્યંત અધિક અલંકાર વાળા હોય 'अभरणविचित्ताणि वा' તથા જે વસ્ત્ર આભરણ વિશેષથી અલંકૃત હોય તેવા વસ્ત્રો તથા 'अन्नयरणि वा तहप्पगाराइं' બીજા આવા પ્રકારના બહુ મૂલ્ય વસ્ત્રોને કે જે કનકસૂત્રાદિથી બનેલ હોવાના કારણે તથા 'आईणपाउराणि वत्थाणि' અજીનના ચામડાથી બનાવેલ હોવાથી પ્રાવરણ અર્થાત્ ઓઢવા લાયક ઉક્ત પ્રકારના બહુમૂલ્ય વસ્ત્રો 'लाभे संते नो पडिगाहिज्जा' પ્રાપ્ત થાય તો પણ સાધુ સાધ્વીએ લેવા નહીં. કેમ કે બહુમૂલ્ય વસ્ત્રોને ગ્રહણ કરવાથી

मूलम्—इच्चेइयाइं आयतणाइं उवाइकम्म अह भिक्खू जाणिज्जा चउहिं पडिमाहिं वत्थं एसित्तए, तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उद्देसियवत्थं जाइज्जा, तं जहा—जंगियं वा भंगियं वा सणियं वा पोत्तगं वा जाव तूलकडं वा तहप्पगारं वत्थं सयं वा जाइज्जा, परो वा से देज्जा, फासुयं एसणिज्जं मण्णमाणे पडिगाहिज्जा, पढमा पडिमा १, अहावरा दुच्चा पडिमा—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा पेहाए वत्थं जाइज्जा गाहावई वा गाहावईभारिया वा गाहावईपुत्ते वा गाहावईधूए वा गाहावईसुण्हा वा जाव कम्मकरी वा से पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसोत्ति वा, भगिणित्ति दाहिसि इत्तो अन्नयरं वत्थं, तहप्पगारं वत्थं सयं वा जाइज्जा, परो वा से देज्जा फासुयं एसणिज्जं मण्णमाणे लाभे संते पडिगाहिज्जा, दुच्चा पडिमा २ अहावरा तच्चा पडिमा—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण वत्थं जाणिज्जा तं जहा अंतरिज्जं वा, उत्तरिज्जं वा तहप्पगारं वत्थं सयं वा णं जाइज्जा परो वा से देज्जा फासुयं एसणिज्जं मण्णमाणे पडिगाहिज्जा, तच्चा पडिमा ३, अहावरा चउत्था पडिमा—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उज्झियधम्मियं वत्थं जाइज्जा, जं चऽन्ने बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगा नावकंखंति तहप्पगारं उज्झियधम्मियं वत्थं सयं वा णं जाइज्जा, परो वा से देज्जा, फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा, चउत्था पडिमा४ इच्चेयाणं चउण्हं पडिमाणं जहा पिंडेसणाए सिया णं एताए एसणाए एसमाणं परो वइज्जा=आउसंतो समणा! इज्जाहि तुमं मासेण वा दसराएण वा पंचराएण वा सुते सुततरेवा तओ ते वयं अन्नयरं वत्थं दाहामो,

नो पडिगाहिज्जा' मिलने पर भी नहीं लेना चाहिये क्योंकि बहु मूल्यक वस्त्रों को ग्रहण करने से साधु और साध्वी को संयम की विराधना होगी, इसलिये अत्यन्त अधिक कीमत वाले वस्त्रों को नहीं ग्रहण करे ॥ ५ ॥

સાધુ અને સાધ્વીને સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી અત્યંત વધારે કીમતવાળા વસ્ત્રોને ગ્રહણ કરવા નહીં ॥ સૂ. ૫ ॥

एयप्पगारं णिग्घोसं सुच्चा निसम्म से पुव्वामेव आलोइज्जा=आउसोत्ति वा ! भगिणित्ति वा, नो खलु मे कप्पइ एयप्पगारं संगारं वयणं पडिसुणित्तए, अभिकंखसि मे दाउं इयाणिमेव दलयाहि, से णेवं वयंतं परो वइज्जा-आउसंतो समणा ! अणुगच्छाहि तओ ते वयं अन्नयरं वत्थं दाहामो, से पुव्वामेव आलोइज्जा-आउसोत्ति ! वा, भगिणित्ति वा, नो खलु मे कप्पइ संगारे वयणे पडिसुणित्तए, से सेवं वयंतं परो णेया वइज्जा-आउसोत्ति वा, भगिणित्ति वा, आहरेयं वत्थं समणस्स दाहामो, अवियाइं वयं पच्छावि अप्पणो सयट्ठाए पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं समारंभ समुद्दिस्स जाव चेइस्सामो, एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म तहप्पगारं वत्थं अफासुयं अणेसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा, सिया णं परो नेता वइज्जा आउसोत्ति ! वा भागिणित्ति ! वा, आहर एयं वत्थं सिणाणेण वा कक्केण वा लोद्देण वा चुण्णेण वा आघंसित्ता वा पघंसित्ता वा समणस्स णं दाहामो एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म से पुव्वामेव आलोइज्जा आउसोत्ति ! भगिणित्ति ! वा मा एयं तुमं वत्थं सिणाणेण वा कक्केण लोद्देण वा चुण्णेण वा जाव पघंसाहि वा, अभिकंखसि मे दाउं एयमेव दलयाहि, से सेवं वयंतस्स परो सिणाणेण वा कक्केण वा लोद्देण वा चुण्णेण वा जाव पघंसित्ता दलइज्जा, तहप्पगारं वत्थं अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव नो पडिगाहिज्जा, से णं परो नेता वइज्जा-आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा आहर एयं वत्थं सीओदगवियडेण वा उसिणिओदगवियडेण वा उच्छोलेत्ता वा पहोलेत्ता वा समणस्स णं दाहामो, एयप्पगारं निग्घोसं सोच्चा निसम्म तहेव जाव नवरं मा एयं तुमं वत्थं सीओदगवियडेण वा उसिणोओदगवियडेण वा उच्छोलेहि वा पहोलेहि अभिकंखसि मे दाउं एमेव दलयाहि सेसं तहेव जाव नो पडिगाहिज्जा, से णं परो नेता वइज्जा-आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा आहरेयं वत्थं कंदाणि वा जाव

हरियाणि वा विसोहित्ता समणस्स णं दाहामो, एयप्पगारं निग्घोसं सोच्चा निसम्म तहेव जाव, नवरं मा एयाणि तुमं कंदाणि वा जाव विसोहेहि, नो खलु मे कप्पइ एयप्पगारे वत्थे पडिगाहित्तए, से सेवंवयं तस्स परो नेता जाव विसोहित्ता दलइज्जा, तहप्पगारं वत्थं अफासुयं नो पडिगाहिज्जा ! सिया से परो नेता वत्थं निसिरिज्जा, से पुव्वामेव आलोइज्जा-आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा तुमं चेव णं संतियं वत्थं अंतोअंतेणं पडिलेहिज्जिस्सामि. केवलीबूया आयाणमेयं वत्थं तेण बद्धे सिया कुंडले वा गुणे वा हिरण्णे वा सुवण्णे वा मणी वा जाव रयणावली वा पाणे वा बीए वा हरिए वा, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा पइण्णा जं पुव्वामेव वत्थं अंतोअंतेण पडिलेहिज्जा ॥सू० ६॥

छाया-इत्येतानि आयतनानि उपातिक्रम्य अथ भिक्षुर्जानीयात् चतसृभिः प्रतिमाभिः वस्त्रम् एषितुम्, तत्र खलु इयं प्रथमा प्रतिमा, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा उद्देश्यं वस्त्रं याचेत, तद्यथा-जाङ्गमिकं वा भाङ्गिकं वा शाणिकं वा पत्रकं वा यावत् तूलकृतं वा तथाप्रकारं वस्त्रं स्वयं वा खलु याचेत, परो वा तस्मै दद्यात् प्रासुकम् एषणीयं मन्यमानः प्रतिगृह्णीयात्, प्रथमा प्रतिमा १ अथापरा द्वितीया प्रतिमा-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा प्रेक्ष्य वस्त्रं याचेत गृहपतेर्वा गृहपतिभार्याया वा गृहपतिपुत्राद् वा, गृहपतिदुहितुर्वा गृहपतिस्नुषाया वा यावत् कर्मकर्या वा, स पूर्वमेव आलोचयेत्-आयुष्मन् ! इति वा, भगिनि ! इति वा दास्यसि मे इतः अन्यतरद् वस्त्रम् ? तथाप्रकार वस्त्रं स्वयं वा याचेत, परो वा तस्मै दद्यात्, प्रासुकम् एषणीयं मन्यमानः लाभे सति प्रतिगृह्णीयात्, द्वितीया प्रतिमा २, अथापरा तृतीया प्रतिमा-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनरेवं जानीयात्-तद् अन्तरीयं वा उत्तरीयं वा प्रथाप्रकारं वस्त्रं स्वयं वा याचेत परो वा दद्यात्, प्रासुकम् एषणीयं मन्यमानो लाभे सति प्रतिगृह्णीयात्, तृतीया प्रतिमा ३, अथापरा चतुर्थी प्रतिमा-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा उज्झितधार्मिकं वस्त्रं याचेत, यच्च अन्ये बहवः श्रमणब्राह्मण अतिथिकृपण वनीपकाः नावकाङ्क्षन्ति तथाप्रकारम् उज्झितधार्मिकं वस्त्रं स्वयं याचेत, परो वा तस्मै दद्यात्, प्रासुकम् एषणीयं मन्यमानो यावत् प्रतिगृह्णीयात् चतुर्थी प्रतिमा ४, इत्येतासां चतसृणां प्रतिमानां यथा पिण्डैषणायाम् । स्यात् एतया एषणया एषयन्तं परो वदेत्-आयुष्मन् ! श्रमण ! गच्छत्वम् मासेन वा दशरात्रेण वा पञ्चरात्रेण वा श्वः परश्वो वा ततः ते वयम् अन्यतरद् वस्त्रं दास्यामः, एतत्प्रकारं निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य स पूर्वमेव आलोचयेत्, आयुष्मन् ! इति वा, भगिनि ! इति वा न खलु मे कल्पते एतत्प्रकारं संकेतं प्रतिश्रोतुम्, अभिकाङ्क्षसि मे वस्त्रं दातुम् इदानीमेवददस्व । तमेवं वदन्तं परो वदेत्-

आयुष्मन् ! श्रमण ! अनुगच्छ तावत् ते वयम् अन्यतरद् वस्त्रं दास्यामः, स पूर्वमेव आलोचयेत्-आयुष्मन् ! इति वा भगिनि ! इति वा, न खलु मे कल्पते संकेतवचनं प्रतिश्रोतुम्, तं तदेवं वदन्तम् परो नेता वदेत्-आयुष्मन् इति वा भगिनि ! इति वा आहर एतद् वस्त्रं श्रमणाय दास्यामः अपि च वयं पश्चादपि आत्मनः स्वार्थम् (आत्मार्थम्) प्राणान् भूतानि जीवान् सत्त्वान् समारभ्य समुद्दिश्य यावत् चेतयिष्यामः करिष्यामः, एतत्प्रकारम् निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य तथाप्रकारं वस्त्रम् अप्रासुकम् अनेषणीयं यावद् न प्रतिगृह्णीयात् । स्यात् परो नेता वदेत्-आयुष्मन् ! इति वा भगिनि ! इति वा आहर एतत् वस्त्रम् स्नानेन वा कर्केण वा लोध्रेण वा चूर्णेन वा आघर्ष्य वा प्रघर्ष्य वा श्रमणाय दास्यामः, एतत् प्रकारं निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य स पूर्वमेव आलोचयेत् आयुष्मन् ! इति वा भगिनि ! इति वा मा एतत् त्वं वस्त्रं स्नानेन वा कर्केण वा लोध्रेण वा चूर्णेन वा यावत् प्रघर्षस्व ! अभिकाङ्क्षसि मे दातुम्, एवमेव ददस्व । स तस्य एवं वदतः परः स्नानेन वा कर्केण वा लोध्रेण वा चूर्णेन वा प्रघर्ष्य दद्यात्, तथाप्रकारं वस्त्रम् अप्रासुकम् यावद् न प्रतिगृह्णीयात् स परो नेता वदेत् आयुष्मन् ! इति वा भगिनि ! इति वा आहर एतद् वस्त्रम् शीतोदकविकटेन वा उष्णोदकविकटेन वा उत्क्षाल्य वा प्रक्षाल्य वा श्रमणाय दास्यामः, एतत्प्रकारं निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य तथैव नवरम् मा एतत् त्वं वस्त्रम् शीतोदकविकटेन वा उष्णोदकविकटेन वा उत्क्षाल्य वा प्रक्षाल्य वा ददस्व, अभिकाङ्क्षसि मे दातुम्, एवमेव ददस्व, शेषं तथैव यावद् नो प्रतिगृह्णीयात्, स परो नेता वदेत्-आयुष्मन् ! इति वा भगिनि ! इति वा आहर एतद् वस्त्रम् कन्दानि वा मूलानि वा यावत् हरितानि वा विशोध्य श्रमणाय दास्यामः, एतत्प्रकारं निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य तथैव नवरम् मा एतानि त्वं कन्दानि वा मूलानि वा यावत् विशोध्य ददस्व, नो खलु मे कल्पते एतत्प्रकाराणि वस्त्राणि प्रतिग्रहीतुम्, स तस्य एवं वदतः परो नेता यावद् विशोध्य दद्यात्, तथाप्रकारं वस्त्रम् अप्रासुकम् नो प्रतिगृह्णीयात् । स्यात् स परो नेता वस्त्रं निसृजेत्, स पूर्वमेव आलोचयेत्-आयुष्मन् ! इति वा भगिनि ! इति वा तवचैव सान्तिकं वस्त्रम् अन्तोपान्तेन प्रत्युपेक्षिष्ये, केवली ब्रूयाद् आदानमेतत्, वस्त्रान्तेन बद्धं स्यात् कुण्डलं वा गुणं वा हिरण्यं वा सुवर्णं वा मणिर्वा यावद् रत्नावली वा, प्राणी वा बीजं वा हरितं वा, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्ट मेतत् यत् पूर्वमेव वस्त्रम् अन्तोपान्तेन प्रतिलेखयेत् ॥ सू० ६ ॥

टीका-सम्प्रति साधूनां साध्वीनाञ्च वस्त्रग्रहणप्रतिज्ञा विशेषमधिकृत्य प्ररूपयितुमाह-'इच्चेइयाइं आयतणाइं उवाइकम्म' इत्येतानि पूर्वोक्तानि वक्ष्यमाणानि च आयतनानि

अब साधु और साध्वी को वस्त्र ग्रहण की प्रतिज्ञा विशेष को लक्ष्यकर बतलाते हैं-

---

હવે સાધુ અને સાધ્વીને વસ્ત્ર ગ્રહણની પ્રતિજ્ઞા વિશેષને ઉદ્દેશીને સૂત્રકાર કથન કરે છે.

ટીકાર્થ-'इच्चेइयाइं आयतणाइं उवाइकम्म' પૂર્વોક્ત તથા આગળ કહેવામા આવનાર દોષ સ્થાનોનું અતિક્રમણ કરીને અર્થાત્ ઉક્ત પ્રકારના તથા આગળ કહેવામાં આવનારા

दोषस्थानानि वस्त्रैषणा स्थानानि इत्यर्थः उपातिक्रम्य-उल्लङ्घ्य अतिक्रमणं कृत्वा 'अह भिक्खू जाणिज्जा' अथ-अनन्तरम् भिक्षुः संयमवान् साधुः जानीयात् 'चउहिं पडिमाहिं वत्थं एसित्तए' चतसृभिः निम्नप्रदर्शिताभिः चतुः संख्यकाभिः प्रतिमाभिः अभिग्रहविशेषरूपाभिः प्रतिज्ञाभिः वस्त्रम् एषितुम्-अन्वेष्टुम् गवेषणाकर्तुम् जानीयादिति पूर्वेणान्वयः, 'तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा' तत्र तासु चतसृषु प्रतिमासु वस्त्रग्रहण विषयकप्रतिज्ञासु खलु इयं प्रथमा प्रतिमा प्रतिज्ञा बोध्या 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उद्देसियवत्थं जाइज्जा' से भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा उद्देश्यम् मनसि विचार्य निश्चितं वस्त्रं याचेत 'तं जहा-जंगियं वा भंगियं वा साणियं वा पोत्तगं वा जाव तूलकडं वा' तद्यथा-जाङ्गमिकं वा-जङ्गम-अविप्रभृतिप्राणि

टीकार्थ-'इच्चेइयाइं आयतणाइं उवाइकम्म' पूर्वोक्त और आगे वक्ष्यमाण दोष स्थानोंका अतिक्रमण कर अर्थात् उक्तरीतिसे तथा आगे भी कहेजाने वाले वस्त्रैषणाका स्थान को पार कर 'अहभिक्खू जाणिज्जा' भिक्षु-संयमशील साधु वस्त्रों की गवेषणा करने के लिये निम्नरूप से वक्ष्यमाण 'चउहिं पडिमाहिं वत्थं एसित्तए' चार प्रकारके वस्त्र ग्रहण विषयक अभिग्रह विशेषरूप प्रतिमाओं प्रतिज्ञाओ में 'तत्थखलु इमा पढमा पडिमा' यह पहली प्रतिमा अभिगृह विशेष-रूप प्रतिज्ञा समझनी चाहिये इस प्रथम प्रतिमारूप प्रतिज्ञाका स्वरूप यह है कि 'से भिक्खू भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'उद्देसियवत्थं जाणिज्जा' मनमें विचार करके निश्चित वस्त्र की याचना करे 'तं जहा जंगियं वा' जैसे कि वह वस्त्र जाङ्गमिक घेटा-मेडा वगैरह प्राणी संबंधी ऊर्णाओं से निष्पन्न-कम्बलादि हो या 'भंगियंवा' भाङ्गिक हो अर्थात् विकले-न्द्रिय वगैरह जीव जंतुओ के तंतुओ से निष्पादित यह वस्त्रादि हो या 'साणि-यंवा' शाणिक हो अर्थात् शणगंतु सूत्रवल्कल आदि से निर्मित वस्त्रादि हो या 'पोत्तगं वा' तालपत्रादि से निर्मित वस्त्रादि हो एवं 'जाव तूलकडं वा' यावत्

वस्त्रैषणाना દોષસ્થાનોને પાર કરીને 'अह भिक्खू जाणिज्जा' સંયમશીલ સાધુ 'वत्थं एसित्तए' વસ્ત્રોની ગવેષણા કરવા માટે નીચે કહેવામાં આવનાર 'चउहिं पडिमाहिं' ચાર પ્રકારના અભિગ્રહ વિશેષરૂપ પ્રતિજ્ઞાઓમાં વસ્ત્ર ગ્રહણ સંબંધી 'तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा' આ પહેલી પ્રતિજ્ઞા સમજવી. આ પહેલી પડિમારૂપ પ્રતિજ્ઞાનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે.-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'उद्देसियवत्थं जाइज्जा' મનમાં વિચાર કરીને નિશ્ચિત વસ્ત્રની યાચના કરવી 'त जहा' જેમ કે- 'जंगियं वा' તે વસ્ત્ર જાંગમિક હોય અર્થાત્ ઘેટા વિગેરે પ્રાણિયોની ઉનથી બનેલ હોય અથવા 'भंगियं वा' ભાંગિક અર્થાત્ વિકલેન્દ્રિય કીડા વિગેરે જીવજંતુઓના તંતુથી બનાવેલ હોય અથવા 'साणियं वा' શણસૂત્રથી બનાવેલ શાણિક વસ્ત્ર હોય અથવા 'पोत्तगं वा' તાલપત્રાદિના બનાવેલ વસ્ત્ર હોય અથવા 'जाव तूलकड वा' યાવત્ ક્ષૌમમય વસ્ત્રાદિ હોય કે કપાસથી

सम्बन्धि-ऊर्णा निष्पन्नं कम्बलादिकं वस्त्रम्, 'भाङ्गिकम्-विकलेन्द्रिय जीवतन्तुनिष्पादित पट्टवस्त्रादिकम्, शाणिकम्-शणसूत्रवल्कलादिनिर्मितवस्त्रादिकम्, पत्रकम्-तालपत्रादि निष्पन्नवस्त्रम् यावद् क्षौमिकं कार्पासिकम् तूलकृतम् अर्कतूलनिष्पन्नम् वस्त्रम् 'तहप्पगारं वत्थं सयं वा णं जाइज्जा' तथाप्रकारम्-तथाविधं मनसि निश्चितं जाङ्गमिकादिरूपं वस्त्रं स्वयं वा खलु-स्वयमेव वा साधुर्वा साध्वी वा याचेत 'परो वा से देज्जा' परो वा-श्रावको गृहस्थः तस्मै साधवे दद्यात, 'तच्च णं फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा' तत् खलु वस्त्रं प्रासुकम्-अचित्तम्, एषणीयम्-आधाकर्मादिदोषरहितं यावद् मन्यमानः साधुः प्रतिगृह्णीयात्-'पढमा पडिमा' इत्युक्तरूपा प्रथमा प्रतिमा-वस्त्रैषणारूपा अभिग्रहविशेषात्मिका प्रतिज्ञा बोध्या ॥

'अहावरा दुचा पडिमा-' अथ अपरा-अन्या निम्नप्रदर्श्यमाना द्वितीया प्रतिमा-वस्त्रैषणारूपा प्रतिज्ञा बोध्या तद्यथा-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'पेहाए वत्थं जाइज्जा' प्रेक्ष्य-सम्यगवलोक्य वस्त्रं याचेत कस्मात् सकाशादित्याह-'गाहावई

क्षौमिक-क्षौममयवस्त्रादि हो या कार्पासिक हो अर्थात् कपास से बनाया गया वस्त्र हो या तूल रूई से बनाया गया यह वस्त्रादि हो अथवा आक के रूइ से बनाया गया वस्त्रादि हो तो 'तहप्पगारं वत्थं सयं वा णं जाइज्जा' इस प्रकार के जांगलिक प्रभृति वस्त्रोंको साधु स्वयं याचना करे या पर 'परो वा से देज्जा' दूसरा श्रावक गृहस्थ उस साधुको देवे तो 'तच्चणं' इस प्रकार के मनमें निर्धारित जाङ्गमिक वस्त्रादि को साधु 'फासुयं एसणिज्जं' प्रासुक अचित्त तथा एषणीय आधाकर्मादि दोषों से रहित वस्त्रको 'जाव पडिगाहिज्जा' यावत् समझकर ग्रहण करे 'पढमा पडिमा' इस प्रकार के पहली वस्त्रैषणा रूप प्रतिज्ञा समझनी चाहिये ।

अब दूसरी प्रतिमा अर्थात् वस्त्रैषणा विषयक अभिग्रह रूपा प्रतिज्ञा निम्नरीति से समझनी चाहिये-'अहावरा दुचा पडिमा-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' अथ

બનાવેલ કાર્પાસિક વસ્ત્ર હોય કે આકડના તૂલના રૂથી બનાવેલ વસ્ત્ર હોય તો 'तहप्पगार वत्थं सय वा णं जाइज्जा' આવા પ્રકારના જાગમિક વિગેરે વસ્ત્રોને સાધુએ પોતે યાચના કરવી અથવા 'परो वा से देज्जा' અન્ય શ્રાવક ગૃહસ્થ એ સાધુને આપે તો આવા પ્રકારના મનમાં નિર્ધારિત જાગમિક વસ્ત્રાદિને 'तच्च णं फासुय एसणिज्ज जाव' સાધુ પ્રાસુક અચિત્ત તથા એષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી રહિત યાવત્ સમજીને 'पडिगाहिज्जा' તેવા વસ્ત્રોને ગ્રહણ કરવા આ રીતે આ 'पढमा पडिमा' પહેલી વસ્ત્રૈષણા રૂપ પડિમા પ્રતિજ્ઞા કહી છે.

હવે વસ્ત્રૈષણા સબધી અભિગ્રહ રૂપ બીજી પડિમાનુ કથન કરે છે.-

'अहावरा दुच्चा पडिमा' હવે પહેલી પ્રતિમા રૂપ અભિગ્રહ વિશેષાત્મક વસ્ત્રૈષણા સબધી પ્રતિજ્ઞાનુ નિરૂપણ થયા પછી હવે બીજી અભિગ્રહ રૂપ પ્રતિમાનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે. 'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સચમશીલ સાધુ

वा' गृहपतिं वा 'गाहावई भारियाए वा' गृहपतिभार्यां वा 'गाहावईपुत्तं वा' गृहपतिपुत्रं वा 'गाहावइधूए वा' गृहपतिदुहितरं वा 'गाहावइ सुण्हां वा' गृहपतिस्नुषां वा 'जाव कम्मकरीं वा' यावद्-धात्रीं वा दासं वा दासीं वा कर्मकरं वा कर्मकरीं-परिचारिकारूपां वस्त्रं याचेत इति पूर्वेणान्वयः 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' स साधुः पूर्वमेव-याचनात्प्रागेव आलोचयेत्-विचारयेत् आलोचना प्रकारमाह-'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' हे आयुष्मन् ! इति वा हे भगिनि ! इति वा इत्येवं सम्बोध्य 'दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं वत्थं ?' दास्यसि त्वम् मे-मह्यम् साधवे इतः पूर्वोक्तात् जाङ्गमिकादिरूपाद् यत् किमपि अन्यतरद् एकम् वस्त्रम् ? 'तहप्पगारं वत्थं सयं वा जइज्जा' तथाप्रकारम्-तथाविधं जाङ्गमिककम्बलादिरूपं वस्त्रं स्वयं वा साधुः

पहली प्रतिमारूप अभिग्रह विशेषात्मक वस्त्रैषणा विषयक प्रतिज्ञा के निरूपण के बादमें अब दूसरी अन्य प्रतिमाका निरूपण करते हैं वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'पेहाए वत्थं जाइज्जा' वस्त्रको देखभाल कर अर्थात् अच्छी तरह से अवलोकन कर याचना करे जैसे कि 'गाहावई वा' गृहपति गृहस्थ श्रावक से या 'गाहावईभारिया वा, गाहावइपुत्तं वा' गृहपति की भार्या से एवं गृहपति के पुत्र से या 'गाहावईधूए वा' गृहगति की कन्या से या 'गाहावइ-सुण्हां वा' गृहपति की स्नुषा पुत्रवधू से वस्त्रकी याचना करनी चाहिये एवं 'जाव कम्मकरीं वा' यावत् गृहपति की धाइ से या गृहपति के दास से या गृह-पति की दासीसे या गृहपति के कर्मकर से या गृहपतिकी कर्मकरी से वस्त्र की याचना करे किन्तु 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' वह साधु याचना करने से पहले ही आलोचना विचार करके बोले कि 'आउसोत्तिवा भगिणित्तिवा' हे आयुष्मन् ! श्रावक ! भगिनि ! बहिन ! इस प्रकार से सम्बोधन करके कहे कि 'दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं वत्थं' तुम मुझको पूर्वोक्त जाङ्गमिकादि वस्त्रों में से कोइ एक भी वस्त्र दोगे ? इस तरह 'तहप्पगारं वत्थं सयं वा जाइज्जा' उस प्रकार के जाङ्गमिक

અને સાધ્વી 'पेहाए वत्थं जाइज्जा' વસ્ત્રને સારી રીતે જોઇને તેની યાચના કરવી જેમ કે 'गाहावइ वा' ગૃહપતિ ગૃહસ્થ શ્રાવક પાસે અથવા 'गाहावइ भारियाए वा' ગૃહપતિની પત્નીની પાંસે અથવા 'गाहावइ पुत्तं वा' શ્રાવકના પુત્રની પાંસે અથવા 'गाहावइ धूए वा' ગૃહપતિની પુત્રીની પાસે અથવા 'गाहावइ सुण्हा वा' ગૃહપતિની પુત્રવધૂની પાસે અથવા 'जाव कम्मकरिं वा' એવ યાવત્ ગૃહપતિની ધાઇની પાંસે અથવા ગૃહપતિના સેવક પાસે કે ગૃહપતિની દાસી પાસે અગર ગૃહપતિના કર્મકર પાસે કે ગૃહપતિની કર્મકરી પાસે વસ્ત્રની યાચના કરવી. પરંતુ 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' એ સાધુએ યાચના કર્યા પહેલાં જ આલોચના અર્થાત્ વિચાર કરીને કહેવુ કે 'आउसोत्ति वा' હે આયુષ્મન્ શ્રાવક ! 'भगिणित्ति वा' અથવા હે બહેન આ રીતે સંબોધન કરીને કહેવું કે 'दाहिसि मे इत्तो अन्नयर वत्थं' તમે મને પૂર્વોક્ત જાંગમિક વિગેરે વસ્ત્રોમાથી કોઇ એક વસ્ત્ર આપશો

याचेत 'परो वा से देज्जा' परो वा गृहस्थः तस्मै साधवे दद्यात्, 'फासुयं एसणिज्जं जाव लाभे संते पडिगाहिज्जा' प्रासुकम् अचित्तम्, एषणीयम्–आधाकर्मादिदोषरहितं तद् वस्त्रं यावद् मन्यमानः साधुः लाभे सति प्रतिगृह्णीयात् 'दुच्चा पडिमा' इति द्वितीया प्रतिमा–वस्त्रैषणा अभिग्रहविशेषरूपा बोध्या।

अथ तृतीयाभिग्रहस्वरूपं प्ररूपयितुमाह–'अहावरा तच्चा पडिमा' अथापरा–अथानन्तरम् अपरा–अन्या तृतीया प्रतिमा–वस्त्रैषणारूपा प्रतिज्ञा प्ररूप्यते–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स संयमवान साधुः यत् पुनः एवम् वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'तं अंतरिज्जं वा उत्तरिज्जं वा' तद् वस्त्रम् अन्तरीयं वा–अधः परिधान-

कम्बल वगैरह वस्त्रको साधु स्वयं याचना करे या 'परो वा से देज्जा' गृहस्थ श्रावक ही उस साधुको देवे तदनुसार उस दिये जाते हुए कम्बलादि वस्त्रोको 'फासुयं एसणिज्जं' प्रासुक अचित्त तथा एषणीय आधाकर्मादि दोषों से रहित 'जाव लाभे संते पडिगाहिज्जा' यावत् समझकर वह साधु उस कम्मलादि वस्त्रो को आधाकर्मादि दोष रहित होने से ले लेवे 'दुच्चा पडिमा' इस प्रकार दूसरी प्रतिमारूप वस्त्रैषणारूप प्रतिज्ञा समझनी चाहिये

अब तीसरी प्रतिमारूप अभिग्रह विशेषात्मक प्रतिज्ञा का निरूपण करते हैं

'अहावरा तच्चा पडिमा–से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा,' अथ दूसरी वस्त्रैषणारूप प्रतिज्ञाका निरूपण करने के बाद अब तीसरी वस्त्रैषणा रूप प्रतिमा का निरूपण करते हैं–वह पूर्वोक्त भिक्षु–संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूपसे वस्त्रविशेषको जान ले कि यह 'तं अंतरिज्जं वा' अन्तरीय वस्त्र है अर्थात् पहेरने के योग्य कपडा है तथा यह उत्तरीय वस्त्र है अर्थात् शरीर के उपर ढांकने के योग्य वस्त्र है ऐसा यदि जान

'तहप्पगारं वत्थं सयं वा जाइज्जा' આ રીતે પણ ઉક્ત પ્રકારના જાંગમિક કે કાંબળ વિગેરે વસ્ત્રને સાધુએ પોતે યાચના કરવી અથવા 'परो वा से देज्जा' ગૃહસ્થ શ્રાવક એ સાધુને આપે તો એવા પ્રકારના વસ્ત્રને 'फासुयं एसणिज्जं जाव' પ્રાસુક અચિત્ત તથા એષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી રહિત હોવાથી 'लाभे संते पडिगाहिज्जा' યાવત્ સમજીને તે સાધુએ એ કંબલાદિ વસ્ત્રને પ્રાપ્ત થાય તો ગ્રહણ કરવા એ રીતે આ 'दोच्चा पडिमा' બીજી પડિમા રૂપ અભિગ્રહ વિશેષાત્મક વસ્ત્રૈષણા પ્રતિજ્ઞા સમજવી.

હવે ત્રીજી પ્રતિમા રૂપ અભિગ્રહ વિશેષાત્મક પ્રતિજ્ઞાનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે. 'अहावरा तच्चा पडिमा' બીજી વસ્ત્રૈષણા રૂપ પ્રતિમાનું નિરૂપણ કરીને હવે ત્રીજી વસ્ત્રૈષણા રૂપ પ્રતિમાનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' જો આગળ કહેવામાં આવનાર રીતે વસ્ત્ર વિશેષને જાણી લે કે–'तं अंतरिज्जं वा' આ અંતરીય અર્થાત્ પહેરવા યોગ્ય વસ્ત્ર છે. અથવા 'उत्तरिज्जं वा' આ ઉત્તરીય વસ્ત્ર છે અર્થાત્ શરીરની ઉપર ઓઢવાનું વસ્ત્ર

रूपम्, उत्तरीयं वा-आच्छादनरूपं द्वितीयवस्त्रं वा स्यात् 'तहप्पगारं वत्थं सयं वा जाइज्जा' तथाप्रकारम् अन्तरीयरूपम् उत्तरीयरूपञ्च वस्त्रं स्वयं वा साधुः याचेत 'परो वा से देज्जा' परो वा गृहस्थः तस्मै साधवे दद्यात् 'फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा' प्रासुकम्-अचित्तम्, एषणीयम्-आधाकर्मादिदोषरहितं तद् वस्त्रम् यावद्-मन्यमानः साधुः लाभे सति प्रतिगृह्णीयात् 'तच्चा पडिमाइ' इति तृतीया प्रतिमा-अभिग्रहविशेषरूपा वस्त्रैषणा बोध्या, अथ चतुर्थम् अभिग्रहविशेषस्वरूपं प्ररूपयितुमाह-'अहावरा चउत्था पडिमा' अथ अपरा-अन्या चतुर्थी प्रतिमा वस्त्रैषणा प्ररूप्यते-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'उज्झियधम्मियं वत्थं जाइज्जा' उज्झितधार्मिकं धार्मिकोपभुक्तपरित्यक्तम् धार्मिकैः कृतो-

होतो इस प्रकार के अन्तरीय वस्त्र तथा 'उत्तरिज्जं वा' उत्तरीय वस्त्रों को 'तहप्पगारं वत्थं सयं वा जाइज्जा' वह साधु स्वयं याचना करे 'परो वा से दिज्जा' या वह गृहस्थ श्रावक उस साधु को अन्तरीय वस्त्र या उत्तरीय वस्त्र दे देवे तो उस अन्तरीय वस्त्र तथा द्वितीय वस्त्ररूप उत्तरीय वस्त्र को 'फासुयं एसणिज्जं जाव' प्रासुक अचित्त और एषणीय अर्थात् आधाकर्मादि दोषों से रहित समझकर 'पडिगाहिज्जा' मिलने पर मुनियों को ग्रहण कर लेना चाहिये। क्योंकि इस प्रकारके अधः परिधानरूप अन्तरीय वस्त्रको और ओढने योग्य द्वितीय वस्त्ररूप उत्तरीय वस्त्रको लेने से संयम की विराधना नहीं होती यह 'तच्चा पडिमा' यह तृतीय अभिगृह विशेषरूप प्रतिमा अर्थात् वस्त्रैषणा समझना।

अब चतुर्थी अभिग्रह विशेष रूप प्रतिमा अर्थात् वस्त्रैषणा का निरूपण करते हैं 'अहावरा चउत्था पडिमा से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' अथ तृतीय वस्त्रैषणा रूप प्रतिमा के निरूपण के बाद चतुर्थी अन्य प्रतिमा वस्त्रैषणा रूप प्रतिज्ञा का निरूपण करते हैं वह भिक्षु पूर्वोक्त संयमशील साधु और भिक्षुकी

છે. તો 'तहप्पगारं वत्थं सयं वा जाइज्जा' એ રીતનું અંતરીય વસ્ત્ર તથા ઉત્તરીય વસ્ત્રને સાધુએ યાચના કરવી. અથવા 'परो वा से देज्जा' ગૃહસ્થ શ્રાવક એ સાધુને અંતરીય વસ્ત્ર કે ઉત્તરીય વસ્ત્ર આપે તો તે વસ્ત્રને 'फासुयं एसणिज्जं जाव' પ્રાસુક-અચિત્ત અને એષણીય અર્થાત્ આધાકર્માદિ દોષોથી રહિત સમજીને 'पडिगाहिज्जा' ગ્રહણ કરી લેવી. કેમ કે આવા પ્રકારના અધઃપરિધાન રૂપ અંતરીય વસ્ત્રને અને ઓઢવા યોગ્ય બીજા ઉત્તરીય વસ્ત્રને લેવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી. આ ત્રીજી અભિગ્રહ વિશેષ રૂપ પ્રતિમા છે. અર્થાત્ ત્રીજી વસ્ત્રૈષણા સમજવી.

હવે ચોથી અભિગ્રહ વિશેષ રૂપ પ્રતિમાનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે. 'अहावरा चउत्था पडिमा' ત્રીજી વસ્ત્રૈષણા રૂપ પ્રતિમાનું નિરૂપણ કરીને આ ચોથી વસ્ત્રૈષણા રૂપ પ્રતિજ્ઞાનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'उज्झियधम्मियं वत्थं जाइज्जा' જે વસ્ત્રને ધાર્મિક પુરૂષે વાપરી

पभुक्तं जीर्णं वस्त्रं याचेत 'जं चऽन्ने बहवे समणमाहण अतिहिकिवणवणीमगा नावकंखंति' यद्ध वस्त्रम् उक्तरूपम् अन्ये बहवः श्रमणब्राह्मण–अतिथिकृपणवनीपकाः शाक्य चरक-प्रभृति श्रमण–द्विजरूपब्राह्मण–अभ्यागतरूपातिथि–दीनहीनाङ्गकृपण–दरिद्रप्रभृतियाचकाः न अवकाङ्क्षन्ति–न वाञ्छन्ति 'तहप्पगारं उज्झियधम्मियं वत्थं' तथाप्रकारम्–तथाविधम् उक्तरूपम् उज्झितधार्मिकम्–धार्मिकोत्सृष्टं वस्त्रम् 'सयं वा जाइज्जा' स्वयं वा साधुः याचेत 'परो वा से देज्जा' परो वा गृहस्थः तस्मै–साधवे दद्यात् 'फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा' प्रासुकम्–अचित्तम् एषणीयम्–आधाकर्मादि दोषरहितं यावत्–तद्वस्त्रं मन्यमानः साधुः लाभे सति प्रतिगृह्णीयात् 'चउत्था पडिमा' इति चतुर्थी प्रतिमा–वस्त्रैषणा बोध्या तथा च पूर्वसंकलितं वस्त्रं याचिष्ये इति प्रथमाभिग्रहविशेषस्वरूपम् एवं दृष्टमेव वस्त्रं याचिष्ये नान्यद्

साध्वी जिस वस्त्र को 'उज्झियधम्मियं वत्थं जाइज्जा' धार्मिक पुरुषने उपभोग कर परित्याग करदिया हो इस प्रकारके जीर्ण वस्त्रकी याचना करे और 'जं चऽन्ने बहवे समणमाहण' जिस वस्त्र को धार्मिक पुरुषने उपभोगकर परित्याग कर देने पर भी दूसरे चरकशाक्य वगैरह श्रमण साधु संन्यासी तथा ब्राह्मण 'अतिहि किवणवणीमगा नावकंखंति' अतिथि कृपण दीन–हीन गरीब दुखिया तथा वनी-पक याचक नहीं चाहते हो 'तहप्पगारं उज्झियधम्मियं वत्थं सयं वा जाइज्जा' इस प्रकारके धार्मिकों से उपभुक्त जीर्ण शीर्ण वस्त्रकी याचना करनी चाहिये अर्थात् साधु और साध्वी धार्मिकजनोपभुक्त तथा श्रमणों से अनाकांक्षित जीर्णशीर्ण वस्त्रकी स्वयं याचना करे या 'परो वा से देज्जा' गृहस्थ श्रावक ही उस साधु को देवे तो इस प्रकार के वस्त्र को 'फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा' प्रासुक अचित्त तथा एषणीय आधाकर्मादि दोषों से रहित समझ कर मिलने पर साधु और साध्वी को लेलेना चाहिये 'चउत्था पडिमा' यह चतुर्थी वस्त्रैषणा रूपा प्रतिमा प्रतिज्ञा समझनी चाहिये एतावता उपर्युक्त इन चारों प्रतिमाओं का सारांश यह है कि–'पूर्व संकल्पित वस्त्र की याचना करूंगा' यह प्रथम अभिग्रह

તેનો ત્યાગ કરેલ હોય એવા જીર્ણ વસ્ત્રની યાચના કરવી અને 'जं चाऽन्ने बहवे समण-माहण अतिहि किवणवणीमगा नावकंखंति' જે વસ્ત્રને ધાર્મિક પુરૂષે ઉપયોગ કરીને ત્યજી દીધેલ હોય તો પણ બીજા ચરક, શાક્ય વિગેરે શ્રમણ સાધુ સંન્યાસી તથા બ્રાહ્મણ અને અતિથિ કૃપણ દીન, હીન, ગરીબ દુખી અને વનીપક યાચક વિગેરે તેને લેવા ઇચ્છતા ન હોય 'तहप्पगारं उज्झियधम्मियं वत्थं' એવા પ્રકારના ધાર્મિક પુરૂષથી ઉપભુક્ત જીર્ણશીર્ણ જુના વસ્ત્રોની 'सयं वा जाइज्जा' સાધુએ યાચના કરવી અથવા 'परो वा से देज्जा' ગૃહસ્થ શ્રાવકે એ વસ્ત્ર સાધુને આપવા આવા પ્રકારના વસ્ત્રને 'फासुयं एसणिज्जं जाव' પ્રાસુક-અચિત્ત તથા એષણીય–આધાકર્માદિ દોષોથી રહિત સમજીને પ્રાપ્ત થાય તો 'पडि-गाहिज्जा' સાધુ અને સાધ્વીએ ગ્રહણ કરી લેવા 'चउत्था पडिमा' આ રીતે આ ચોથી વસ્ત્રૈષણા રૂપ પ્રતિમા–પ્રતિજ્ઞા સમજવી. આ ચારે પ્રતિમાઓનો સારાંશ એ છે કે–પૂર્વ

वस्त्रमिति द्वितीयाभिग्रहविशेषरूपम्, तथा शय्यातरश्रावकेण अन्तरीयरूपेण उत्तरीयरूपेण वा परिभुक्तप्रायं वस्त्रं ग्रहीष्यामि इति तृतीयाभिग्रहविशेषरूपम्, एवं धार्मिकपरिभुक्तपरित्यक्तं वस्त्रं ग्रहीष्यामीति चतुर्थाभिग्रहविशेषस्वरूपं फलितम्, तदुपसंहरन्नाह–'इच्चेयाणं चउण्णं पडिमाणं जहा पिंडेसणाए' इति एतासाम्–उपर्युक्तस्वरूपाणां चतसृणां प्रतिमानाम् वस्त्रैषणानाम् अवशिष्टो वक्तव्यविधिः पिण्डैषणावद् अवगन्तव्य इति भावः।

अथ प्रकारान्तरेणापि वस्त्रैषणाविधिं प्ररूपयितुमाह–'सिया णं एताए एसणाए एसमाणं परो वइज्जा' स्यात्–कदाचित् खलु एतया–पूर्वोक्तरूपया एषणया–वस्त्रैषणया एषयन्तम्–अन्वेषयन्तं साधुं परो–गृहस्थो वदेत्–'आउसंतो! समणा!' आयुष्मन्! श्रमण! 'इज्जाहि

विशेष रूप प्रतिमा का सार है एवं 'दृष्ट ही वस्त्र की याचना करूंगा दूसरे वस्त्र की याचना नहीं करूंगा' यह दूसरी अभिग्रह विशेष रूप प्रतिमा का सार है, एवं शय्यातर श्रावकों से अन्तरीय रूप में या उत्तरीय रूप में परीभुक्त प्राय वस्त्र को ही ग्रहण करूंगा' यह तीसरी अभिग्रह विशेष रूप प्रतिमा का सार है और 'धार्मिक पुरुषों से परि भोग करके परित्यक्त वस्त्र को ही ग्रहण करूंगा यह चौथी अभिग्रह विशेषरूप प्रतिमा का सार समझना चाहिये,

अब उपर्युक्त चारों प्रतिमाओं का उपसंहार करते हुए बतलाते हैं 'इच्चेयाणं चउण्हं पडिमाणं जहा पिंडेसणाए' उपर्युक्त स्वरूप चारों वस्त्रैषणा रूप प्रतिमाओं अवशिष्ट अर्थात् बचा हुआ वक्तव्य प्रकार पिण्डैषणा के समान ही समझ लेना चाहिये। अब प्रकारान्तर से भी वस्त्रैषणाविधि को निरूपण करते हैं 'सिया णं एताए एसणाए एसमाणं परो वइज्जा' स्यात कदाचित पूर्वोक्त वस्त्रैषणा से वस्त्रका अन्वेषण करते हुए साधु को गृहस्थ श्रावक यदि कहे कि 'आउसंतो! समणा!' हे आयुष्मन्! भगवान् श्रमण! संयमशील साधु! 'इज्जाहि तुमं मासेण वा

સંકલ્પિત વસ્ત્રની યાચના કરીશ' આ પહેલી અભિગ્રહ વિશેષ રૂપ પ્રતિમાનો સાર છે. તથા દૃષ્ટ વસ્ત્રની જ યાચના કરીશ બીજા વસ્ત્રની યાચના કરીશ નહીં આ બીજી અભિગ્રહ વિશેષ રૂપ પ્રતિમાનો સાર છે. તથા શય્યાતર શ્રાવકો પાસેથી અંતરીય રૂપ અથવા ઉત્તરીય રૂપથી પરિભુક્ત પ્રાય વસ્ત્રને જ ગ્રહણ કરીશ આ ત્રીજી અભિગ્રહ વિશેષ રૂપ પ્રતિમાનો સાર છે. અને 'ધાર્મિક પુરૂષે ઉપભોગ કરીને દીધેલ વસ્ત્રને જ ગ્રહણ કરીશ' આ ચોથી અભિગ્રહ વિશેષ રૂપ પ્રતિમાનો સાર છે.

હવે ઉપરોક્ત ચારે પ્રતિમાઓનો ઉપસંહાર કરતાં સૂત્રકાર કહે છે 'इच्चेयाणं चउण्हं पडिमाणं' આ ઉપરોક્ત સ્વરૂપવાળી ચારે વસ્ત્રૈષણા રૂપ પ્રતિમાઓ 'जहा पिंडेसणाए' સંબંધી બાકીનું કથન પિંડૈષણાના કથન પ્રમાણે જ સમજી લેવું.

હવે પ્રકારાન્તરથી વસ્ત્રૈષણા વિધિનું નિરૂપણ કરે છે.–'सिया णं एताए एसणाए' કદાચ પૂર્વોક્ત વસ્ત્રૈષણાથી 'एसमाणं परो वइज्जा' વસ્ત્રની ગવેષણા કરતા સાધુને ગૃહસ્થ શ્રાવક

पश्चुक्तं जीर्णं वस्त्रं याचेत 'जं चऽन्ने वहवे समणमाहण अतिहिकिवणवणीमगा नावकंखंति' यच्च वस्त्रम् उक्तरूपम् अन्ये बहवः श्रमणब्राह्मण-अतिथिकृपणवनीपकाः शाक्य चरक-प्रभृति श्रमण-द्विजरूपब्राह्मण-अभ्यागतरूपातिथि-दीनहीनाऽकृपण-दरिद्रप्रभृतियाचकाः न अवकाङ्क्षन्ति-न वाञ्छन्ति 'तहप्पगारं उज्झियधम्मियं वत्थं' तथाप्रकारम्-तथाविधम् उक्तरूपम् उज्झितधार्मिकम्-धार्मिकोत्सृष्टं वस्त्रम् 'सयं वा जाइज्जा' स्वयं वा साधुः याचेत 'परो वा से देज्जा' परो वा गृहस्थः तस्मै-साधवे दद्यात् 'फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा' प्रासुकम्-अचित्तम् एषणीयम्-आधाकर्मादि दोषरहितं यावत्-तद्वस्त्रं मन्यमानः साधुः लाभे सति प्रतीगृह्णीयात् 'चउत्था पडिमा' इति चतुर्थी प्रतिमा-वस्त्रैषणा बोध्या तथा च पूर्वसंकलितं वस्त्रं याचिष्ये इति प्रथमाभिग्रहविशेषस्वरूपम् एवं दृष्टमेव वस्त्रं याचिष्ये नान्यद्

साध्वी जिस वस्त्र को 'उज्झियधम्मियं वत्थं जाइज्जा' धार्मिक पुरुपने उपभोग कर परित्याग करदिया हो इस प्रकारके जीर्ण वस्त्रकी याचना करे और 'जं चऽन्ने बहवे समणमाहण' जिस वस्त्र को धार्मिक पुरुपने उपभोगकर परित्याग कर देने पर भी दूसरे चरकशाक्य वगैरह श्रमण साधु संन्यासी तथा ब्राह्मण 'अतिहि किवणवणीमगा नावकंखंति' अतिथि कृपण दीन-हीन गरीब दुखिया तथा वनी-पक याचक नहीं चाहते हो 'तहप्पगारं उज्झियधम्मियं वत्थं सयं वा जाइज्जा' इस प्रकारके धार्मिकों से उपभुक्त जीर्ण शीर्ण वस्त्रकी याचना करनी चाहिये अर्थात् साधु और साध्वी धार्मिकजनोपभुक्त तथा श्रमणों से अनाकांक्षित जीर्णशीर्ण वस्त्रकी स्वयं याचना करे या 'परो वा से देज्जा' गृहस्थ श्रावक ही उस साधु को देवे तो इस प्रकार के वस्त्र को 'फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा' प्रासुक अचित्त तथा एषणीय आधाकर्मादि दोषों से रहित समझ कर मिलने पर साधु और साध्वी को ले लेना चाहिये 'चउत्था पडिमा' यह चतुर्थी वस्त्रैषणा रूपा प्रतिमा प्रतिज्ञा समझनी चाहिये एतावता उपर्युक्त इन चारों प्रतिमाओं का सारांश यह है कि-'पूर्व संकलित वस्त्र की याचना करूंगा' यह प्रथम अभिग्रह

તેનો ત્યાગ કરેલ હોય એવા જીર્ણ વસ્ત્રની યાચના કરવી અને 'जं चाऽन्ने बहवे समण-माहण अथिहि किवणवणीमगा नावकंखंति' જે વસ્ત્રને ધાર્મિક પુરૂષે ઉપયોગ કરીને ત્યજી દીધેલ હોય તો પણ બીજા ચરક, શાક્ય વિગેરે શ્રમણ સાધુ સન્યાસી તથા બ્રાહ્મણ અને અતિથિ કૃપણ દીન, હીન, ગરીબ દુખી અને વનીપક યાચક વિગેરે તેને લેવા ઇચ્છતા ન હોય 'तहप्पगारं उज्झियधम्मियं वत्थं' એવા પ્રકારના ધાર્મિક પુરૂષથી ઉપભુક્ત જીર્ણશીર્ણ જુના વસ્ત્રોની 'सय वा जाइज्जा' સાધુએ યાચના કરવી અથવા 'परो वा से देज्जा' ગૃહસ્થ શ્રાવકે એ વસ્ત્ર સાધુને આપવા આવા પ્રકારના વસ્ત્રને 'फासुय एसणिज्जं जाव' પ્રાસુક-અચિત્ત તથા એષણીય-આધાકર્માદિ દોષોથી રહિત સમજીને પ્રાપ્ત થાય તો 'पडि-गाहिज्जा' સાધુ અને સાધ્વીએ ગ્રહણ કરી લેવા 'चउत्था पडिमा' આ રીતે આ ચોથી વસ્ત્રૈષણા રૂપ પ્રતિમા-પ્રતિજ્ઞા સમજવી. આ ચારે પ્રતિમાઓનો સારાશએ છે કે-પૂર્વ

वस्त्रमिति द्वितीयाभिग्रहविशेषरूपम्, तथा शय्यातरश्रावकेण अन्तरीयरूपेण उत्तरीयरूपेण वा परिभुक्तप्रायं वस्त्रं ग्रहीष्यामि इति तृतीयाभिग्रहविशेषरूपम्, एवं धार्मिकपरिभुक्तपरित्यक्तं वस्त्रं ग्रहीष्यामीति चतुर्थाभिग्रहविशेषस्वरूपं फलितम्, तदुपसंहरन्नाह-'इच्चेयाणं चउण्हं पडिमाणं जहा पिंडेसणाए' इति एतासाम्-उपर्युक्तस्वरूपाणां चतसृणां प्रतिमानाम् वस्त्रैषणानाम् अवशिष्टो वक्तव्यविधिः पिण्डैषणावद् अवगन्तव्य इति भावः।

अथ प्रकारान्तरेणापि वस्त्रैषणाविधिं प्ररूपयितुमाह-'सिया णं एताए एसणाए एसमाणं परो वइज्जा' स्यात्-कदाचित् खलु एतया-पूर्वोक्तया एषणया-वस्त्रैषणया एषयन्तम्-अन्वेषयन्तं साधुं परो-गृहस्थो वदेत्-'आउसंतो ! समणा !' आयुष्मन् ! श्रमण ! 'इज्जाहि

विशेष रूप प्रतिमा का सार है एवं 'दृष्ट ही वस्त्र की याचना करूंगा दूसरे वस्त्र की याचना नहीं करूंगा' यह दूसरी अभिग्रह विशेष रूप प्रतिमा का सार है, एवं शय्यातर श्रावकों से अन्तरीय रूप में या उत्तरीय रूप में परीभुक्त प्राय वस्त्र को ही ग्रहण करूंगा' यह तीसरी अभिग्रह विशेष रूप प्रतिमा का सार है और 'धार्मिक पुरुषों से परिभोग करके परित्यक्त वस्त्र को ही ग्रहण करूंगा यह चौथी अभिग्रह विशेषरूप प्रतिमा का सार समझना चाहिये,

अब उपर्युक्त चारों प्रतिमाओं का उपसंहार करते हुए बतलाते हैं 'इच्चेयाणं चउण्हं पडिमाणं जहा पिंडेसणाए' उपर्युक्त स्वरूप चारों वस्त्रैषणा रूप प्रतिमाओं अवशिष्ट अर्थात् बचा हुआ वक्तव्य प्रकार पिण्डैषणा के समान ही समझ लेना चाहिये। अब प्रकारान्तर से भी वस्त्रैषणाविधि को निरूपण करते हैं 'सिया णं एताए एसणाए एसमाणं परो वइज्जा' स्यात् कदाचित् पूर्वोक्त वस्त्रैषणा से वस्त्रका अन्वेषण करते हुए साधु को गृहस्थ श्रावक यदि कहे कि 'आउसंतो ! समणा!' हे आयुष्मन् ! भगवान् श्रमण ! संयमशील साधु ! 'इज्जाहि तुमं मासेण वा

સંકલ્પિત વસ્ત્રની યાચના કરીશ' આ પહેલી અભિગ્રહ વિશેષ રૂપ પ્રતિમાનો સાર છે તથા દૃષ્ટ વસ્ત્રની જ યાચના કરીશ બીજા વસ્ત્રની યાચના કરીશ નહીં આ બીજી અભિગ્રહ વિશેષ રૂપ પ્રતિમાનો સાર છે. તથા શય્યાતર શ્રાવકો પાસેથી અંતરીય રૂપ અથવા ઉત્તરીય રૂપથી પરિભુક્ત પ્રાય વસ્ત્રને જ ગ્રહણ કરીશ આ ત્રીજી અભિગ્રહ વિશેષ રૂપ પ્રતિમાનો સાર છે. અને 'ધાર્મિક પુરૂષે ઉપભોગ કરીને દીધેલ વસ્ત્રને જ ગ્રહણ કરીશ' આ ચોથી અભિગ્રહ વિશેષ રૂપ પ્રતિમાનો સાર છે.

હવે ઉપરોક્ત ચારે પ્રતિમાઓનો ઉપસંહાર કરતાં સૂત્રકાર કહે છે 'इच्चेयाणं चउण्हं पडिमाणं' આ ઉપરોક્ત સ્વરૂપવાળી ચારે વસ્ત્રૈષણા રૂપ પ્રતિમાઓ 'जहा पिंडेसणाए' સંબંધી બાકીનું કથન પિંડૈષણાના કથન પ્રમાણે જ સમજી લેવું.

હવે પ્રકારાન્તરથી વસ્ત્રૈષણા વિધિનું નિરૂપણ કરે છે.-'सिया णं एताए एसणाए' કદાચ પૂર્વોક્ત વસ્ત્રૈષણાથી 'एसमाणं परो वइज्जा' વસ્ત્રની ગવેષણા કરતા સાધુને ગૃહસ્થ -

सुमं मासेण वा दसराएण वा' इदानीम् गच्छ त्वम् मासेन वा दशरात्रेण वा 'पंचराएण वा सुते सुततरे वा' पञ्चरात्रेण वा श्वो वा श्वस्तरः-परश्वो वा त्वं पुनरागच्छ 'तओ ते वयं अन्नयरं वत्थं दाहामो' ततः-तदनन्तरं ते-तुभ्यम् वयम् अन्यतरद्-एकतरम् वस्त्रं दास्यामः 'एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म' एतत्प्रकारम्-एवंविधं निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य-हृदि अवधार्य 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' स साधुः पूर्वमेव-वस्त्रग्रहणात् प्रागेव आलोचयेत्-'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' आयुष्मन्! इति वा भगिनि! इति वा सम्बोध्य 'नो खलु मे कप्पइ एयप्पगारं संगारं पडिसुणित्तए' नो खलु मे मह्यं साधवे कल्पते एतत्प्रकारं संकेत-वचनं प्रतिश्रोतुम्, एतादृशं तव संकेतवचनम् अहंश्रोतुमपि नेच्छामि 'अभिकंखसि मे दाउं इयाणिमेव दलयाहि' अभिकाङ्क्षसि-त्वं यदि वाञ्छसि मे-मह्यं वस्त्रं दातुम् तर्हि इदानीमेव-अधुनैव देहि 'से णेवं वयंतं परो वइज्जा' तं खलु साधुम्, एवम्-उक्तरीत्या वदन्तं श्रुत्वा

दसराएण वा' तुम अभी जाओ, बाद में तुम एक महिने पर या दशरात पर अथवा 'पंचराएण वा, सुते सुततरे वा तओ ते वयं अन्नयरं वत्थं दाहामो' पांच रात पर या कल परसों तुम फिरसे आना तब तुमको एक आधा वस्त्र हमदेंगे 'एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म' इस प्रकार के उस गृहस्थ श्रावक का निर्घोष सुनकर और हृदय में धारणकर 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' वह साधु वस्त्र लेने से पहले ही विचार कर कहे कि 'अउसोत्ति वा' हे आयुष्मन्! श्रमण! भगिणित्ति वा' हे भगिनी! 'बहिन!' 'नो खलु मे कप्पइ एयप्पगारं संगारं पडिसुणित्तए' इस प्रकार का संकेत वचन को सूनना मुझको कल्पता नहीं है 'अभिकंखसि मे दाउं इयाणिमेव दलयाहि' यदि तुम मुझको वस्त्र देना चाहते हो तो अभी ही दे दो इस तरह 'से णेवं वयंतं परो वइज्जा' बोलते हुए उस साधु की बातको सुनकर गृहस्थ श्रावक कहे कि 'आऊसंतो समणा' हे आयुष्मन्! भगवन्! श्रमण!

जो कहे के 'आउसंतो समणा' हे आयुष्मन् श्रमण! 'इज्जहितुम' तमे हमणा जाओ. 'मासेण वा दसराएण वा' आप એક મહિના પછી અથવા દસ રાત પછી અથવા 'पंचराएण वा' પાચ રાત પછી 'सुतेसुततरे वा' અથવા કાલે કે પરમ દિવસે તમો પાછા આવજો 'तओ ते वय अन्नयर वत्थं दाहामो' ત્યારે તમને એકાદ વસ્ત્ર હુ આપીશ. 'एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म' આ પ્રકારનુ તે શ્રાવકનુ કથન સાંભળીને અને હૃદયમા ધારણ કરીને 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' તે સાધુએ વસ્ત્ર ગ્રહણ કરતાં પહેલા જ વિચાર કરીને કહેવુ કે-'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' હે આયુષ્મન્ શ્રમણ! અથવા હે બહેન! 'नो खलु मे कप्पइ एयप्पगार संगारं पडिसुणित्तए' આ પ્રકારના તમારા સંકેત વચન સાભળવા હું ઇચ્છતો નથી. 'अभिकंखसि मे दाउ' જો તમે મને વસ્ત્ર આપવા ઇચ્છા ધરાવતા હો તો 'इयाणिमेव दलयाहि' હમણાં જ મને તમો આપો. 'से णेवं वयं तं परो वइज्जा' આ રીતે કહેતા એ સાધુની વાત સાંભળીને ગૃહસ્થ શ્રાવક

परो-गृहस्थः वदे:-'आउसंतो समणा' आयुष्मन् ! श्रमण ! 'अणुगच्छाहि तओ ते वयं अन्नयरं वत्थं दाहामो' अनुगच्छ तावद् अधुना, ततः पश्चात् किञ्चित्कालानन्तरं पुनः समागताय ते-तुभ्यं साधवे वयम्, अन्यतरद् वस्त्रं दास्यामः 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' स साधुः पूर्वमेव-पूर्वोक्तरूपेण गृहस्थकथनात्प्रागेव आलोचयेत्-आलोचनां प्रत्याख्यानं कुर्यात् 'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' आयुष्मन् ! इति वा भगिनि ! इति वा इत्येवंरूपेण सम्बोध्य प्रत्याचक्षीत-'नो खलु मे कप्पइ संगारवयणे पडिसुणित्तए' नो खलु मे-मह्यम् साधवे कल्पते संकेतवचनं प्रतिश्रोतुम्, "अभिकंखसि मे दाउं इयाणिमेव दलयाहि' अभिकाङ्क्षसि-इच्छसि चेत् त्वं मह्यं वस्त्रं दातुं तर्हि इदानीमेव देहि 'से सेवं वयंतं परो णेया वइज्जा' अथ तं साधुम्, एवम्-उक्तरूपेण वदन्तं श्रुत्वा परो-गृहस्थः नेता वदेत् य कमपि स्वसम्बन्धिनं ब्रूयात्-'आउसोत्ति वा भइणित्ति वा' आयुष्मन् ! इति वा भगिनि ! इति वा इत्येवंरूपेण संबोध्य कथयेत्

'अणुगच्छाहि तओ ते वयं अन्नयरं वत्थं दाहामो' अभी तुम जाओ कुछ कालके बाद तुम यहां आना तब मैं अवश्य ही अन्य वस्त्र दे दूंगा ऐसा गृहस्थ के कहने पर 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' उस गृहस्थ श्रावक को मना करदे के 'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' हे आयुष्मन्! अथवा हे बहिन ! 'णो खलु मे कप्पइ संगारवयणं पडिसुणित्तए' मैं तुम्हारा ऐसा वचन नहीं सुनना चाहता हूं 'अभिकंखसि मे दाउं इयाणि मेव दलयाहि' यदि तुम मुझको वस्त्र देना चाहते हो अभी ही देदो 'से सेवं वयंतं परो णेया वइज्जा' इस तरह बोलते हुए उस साधु को गृहस्थ नेता जिस किसी भी अपने संबन्धी को कहेकि 'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' हे आयुष्मन्! हे भगिनि ! 'आहरेयं वत्थं सम-

કહે કે 'आउसंतो समणा !' હે આયુષ્મન્ ! ભગવન્ ! શ્રમણ ! 'अणुगच्छाहि तओ ते वय अन्नयर वत्थं दाहामो' હમણા આપ જાઓ. થોડા સમય પછી આપ પધારશો ત્યારે હું અન્ય વસ્ત્ર જરૂર આપીશ. આ રીતે ગૃહસ્થ કહે ત્યારે 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' સાધુએ એ ગૃહસ્થને પહેલેથી જ કહી દેવુ કે 'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' હે આયુષ્મન્ અથવા હે બહેન ! 'णो खलु मे कप्पइ संगारवयण पडिसुणित्तए' હું આ પ્રકારના તમારા સંકેત વચનને સાભળવા ઇચ્છતો નથી જો તમે મને વસ્ત્ર આપવા ઇચ્છતા હો તો અત્યારે જ આપી દો આ રીતે કહેતા એ સાધુની વાત સાભળીને ગૃહસ્થ શ્રાવક કહે કે હે આયુષ્મન! ભગવન્ શ્રમણ ! અત્યારે થોડા વખત પછી પાછા આવજો. ત્યારે હું આપને જરૂર વસ્ત્ર આપીશ ગૃહસ્થના આમ કહેવાથી સાધુએ ગૃહસ્થ શ્રાવકને કહી દેવું કે હે આયુષ્મન્! અથવા હે બહેન હું તમારા આવા વચનો સાંભળવા ઇચ્છતો નથી 'अभिकंखसि मे दाउं' જો મને તમે વસ્ત્ર આપવા ઇચ્છતા હો તો 'इयाणिमेव दलयाहि' હમણા જ આપો 'से सेवं वयंत परो णेया वइज्जा' આ રીતે કહેતા એ સાધુના વચન સાભળીને ગૃહસ્થ નેતા ત્યાં આગળ રહેલ કોઇ પોતાના સંબંધીને કહે કે 'आउसोत्ति वा, भइणित्ति वा' હે આયુષ્મન્ ! અગર હે બહેન ! 'आहरेय वत्थ समणस्स दाहामो'

किमित्याह-'आहरेयं वत्थं समणस्स दाहामो' आहर ! आनय इदं वस्त्रं, येन श्रमणस्य-श्रमणाय सावधे दास्यामः 'अवियाइं वयं पच्छावि अप्पणो सअट्ठाए' अपि च खलु वयम् पश्चादपि आत्मनः स्वार्थाय-आत्मार्थम् 'पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं' प्राणान्-प्राणिनः भूतानि जीवान् सत्त्वान् 'समारंभ समुद्दिस्स' समारभ्य समुद्दिश्य-प्राण्याद्युपमर्देन 'जाव चेइस्सामो' यावत् अपरं वस्त्रं चेतयिष्यामः-करिष्यामः उपार्जयिष्याम इत्यर्थः 'एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म' एतत्प्रकारम्-उपर्युक्तरूपं निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य-हृदि अवधार्य 'तहप्पगारं वत्थं अप्फासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा' तथाप्रकारं वस्त्रम् अप्रासुकम् सचित्तम् पश्चात्कर्मयुक्तत्वाद् यावद् अनेषणीयं मन्यमानो लाभे सत्यपि नो प्रतिगृह्णीयात्, पुनरपि प्रकारान्तरेण वस्त्रैषणा मेव प्ररूपयितुमाह-'सिया णं परो नेता वइज्जा' स्यात्-कदाचित् खलु परो नेता गृहस्थ-प्रमुखः वदेत् 'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' आयुष्मन् ! इति वा भगिनि ! इति वा-इत्येवं-

णस्स दाहामो' लेआओ इस वस्त्रको क्योंकि इस श्रमण साधु को देना है और 'अवियाइं वयं पच्छावि अप्पणो सअट्ठाए' हमलोग अपने स्वार्थ के लिये 'पाणाइं भूयाइं, जीवाइं, सत्ताइं' प्राणियों, भूतों जीवों और सत्वों को 'समारभ समुदिस्स जाव चेइस्सामो' समारंभ संरंभ और आरंभ करके तथा प्राणिआदि को उपमर्दन के द्वारा यावत् दूसरे वस्त्र को बनवा लेंगे-'एयप्पगारं णिग्घोसं सुच्चा निसम्म' इस प्रकार के उस गृहस्थ का शब्द सुनकर और हृदय में धारण कर 'तहप्पगारं वत्थं अप्फासुयं जाव' इस प्रकार के वस्त्रको अप्रासुक-सचित्त समझकर तथा यावत् अनैषणीय आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर पश्चात्कर्म युक्त होने से 'नो पडिगाहिज्जा' मिलने पर भी नहीं लेना चाहिये क्योंकि पश्चात्कर्मादि दोषों से युक्त होने से संयमकी विराधना होगी।

अब दूसरे ढङ्ग से वस्त्रैषणा कोही लक्ष्यकर बतलाते हैं-'सिया णं परो नेता वइज्जा' स्यात् यदि कदाचित् पर-गृहस्थ नेता-मुखिया अपने सम्बन्धी जिस

એ વસ્ત્ર લાવો કેમ કે આ સાધુને તે આપવુ છે. 'अवियाइं वय पच्छावि अप्पणो सअट्ठाए' અને આપણે આપણા ઉપયોગ માટે 'पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं समारंभसमुद्दिस्स' પ્રાણિયો, ભૂતો જીવો અને સત્વોનો સમારંભ સરંભ અને આરંભ કરીને 'जाव चेइ-स्सामो' તથા પ્રાણિ વિગેરેનુ ઉપમર્દન કરીને યાવત્ બીજા વસ્ત્ર બનાવી લઈશુ. 'एयप्पगारं 'निग्घोसं सुच्चा' આ રીતના તે ગૃહસ્થના શબ્દને સાંભળીને 'निसम्म' તથા તેને હૃદયમાં ધારણ કરીને 'तहप्पगारं वत्थं अप्फासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा' એવા પ્રકારના વસ્ત્રને અપ્રાસુક-સચિત્ત સમજીને તથા યાવત્ અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત સમજીને પશ્ચાત્કર્મ યુક્ત હોવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી મુનિઓને તે ગ્રહણ ન કરવા કહેલ છે

હવે પ્રકારાન્તરથી વસ્ત્રૈષણાને ઉદ્દેશીને કથન કરે છે. 'सिया णं परो णेता वइज्जा' જો કદાચ ગૃહસ્થ નેતા અર્થાત્ મુખ્ય વ્યક્તિ ઘરના કોઈ પણ માણસને કહે કે-'आउ-

रूपेण सम्बोध्य 'आहर एयं वत्थं' आहर-आनय, एतद् वस्त्रम् 'सिणाणेण वा' स्नानेन वा स्नानसाधनसुगन्धद्रव्येण 'कक्केण वा' कर्केण वा स्नानीय जलघटादिपात्रविशेषेण 'जाव आघंसित्ता वा पघंसित्ता वा' यावद्-लोध्रेण वा-लोध्रद्रव्येण, चूर्णेन-आमलकादि स्नानीय चूर्णद्रव्येण वा आघर्ष्य वा-अकिञ्चिद् घर्षणं कृत्वा प्रघर्ष्य वा-पौनः पुन्येन वा घर्षणं कृत्वा 'समणस्स णं दाहामो' श्रमणस्य-श्रमणाय साधवे खलु दास्यामः 'एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म' एतत्प्रकारम्-एवंविधम् उक्तरूपं निर्घोषं शब्दं श्रुत्वा निशम्य-हृदि अवधार्य 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' स साधुः पूर्वमेव-वस्त्रग्रहणात्प्रागेव आलोचयेत्, आलोच्य प्रत्याचक्षीत-'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' आयुष्मन्! इति वा, भगिनि! इति वा सम्बोध्य ब्रूयात्-'मा एयं तुमं वत्थं' मा एतत् त्वं वस्त्रम् 'सिणाणेण वा कक्केण वा जाव पघंसाहि वा' स्नानेन वा-स्नानीयसुगन्धद्रव्येण, कर्केण वा-स्नानसाधनजलपात्रविशेषेण यावद् लोध्रेण वा

किसी भी व्यक्ति को कहे कि 'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा आहर एयं वत्थं' हे आयुष्मन्! हे भगिनि! इस वस्त्र को लेआओ 'सिणाणेण वा' स्नानीय सुगन्ध चूर्ण अर्थात् स्नान करने योग्य द्रव्य विशेष से घर्षणकर या 'कक्केण वा जाव' कर्क से अर्थात् स्नानीय जल घटादि पात्र विशेप से एवं यावत् लोध्र से अर्थात् लोध्र नामका द्रव्य विशेष से एकबार 'आघंसित्ता वा पघंसित्ता वा' आघर्षण कर या अनेकबार प्रघर्षण कर 'समणस्सणं दाहामो' श्रमण साधु को दूंगा 'एयप्पगारं णिग्घोसं सुच्चा निसम्म' इस प्रकार के निर्घोष अर्थात् शब्द को सुनकर वह साधु 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' वस्त्र ग्रहण से पहले ही वह साधु आलोचना करे उस वस्त्रको नहीं लेने के लिये प्रत्याख्यान करदे जैसे कि 'आउसोत्ति वा, भगिणित्ति वा'-हे आयुष्मन्! हे भगिनि! इस तरह संबोधन करके कहे कि 'मा एयं तुमं वत्थं' तुम इस वस्त्र को 'सिणाणेण वा, कक्केण वा' स्नानीय सुगंध द्रव्य विशेष से या कर्क से अर्थात् स्नानका साधन भूत जलपात्र विशेष से एवं

सोत्ति वा भगिणित्ति वा' હે આયુષ્મન્! અથવા હે બહેન 'आहर एयं वत्थं' આ વસ્ત્રને લાવો 'सिणाणेण वा, कक्केण वा' સ્નાન કરવાના સુગન્ધિત ચૂર્ણ દ્રવ્ય વિશેષથી ઘસીને અથવા કર્કથી એટલે કે સ્નાન કરવાના જળના પાત્ર વિશેષથી 'जाव आघंसित्ता पघंसित्ता' યાવત્ લોધ્રથી અર્થાત્ લોધ્ર નામના દ્રવ્ય વિશેષથી એકવાર આઘર્ષણ કરીને અથવા અનેકવાર પ્રઘર્ષણ કરીને 'समणस्स णं दाहामो' શ્રમણ અર્થાત્ સંયમશીલ સાધુને આપીશ. 'एयप्पगार निग्घोस सुच्चा निसम्म' આવા પ્રકારના શબ્દોને સાંભળીને 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' તે સાધુએ વસ્ત્ર ગ્રહણ કર્યા પહેલા જ આલોચના કરવી. અર્થાત્ તે વસ્ત્ર ન લાવવાનું પ્રત્યાખ્યાન કરી દેવુ જેમ કે-'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' હે આયુષ્મન્! અથવા હે બહેન! 'मा एय तुमं वत्थं सिणाणेण वा' તમે આ વસ્ત્રને સ્નાનના સુગંધ દ્રવ્યથી અથવા 'कक्केण वा' સ્નાનના સાધનભૂત જલપાત્ર વિશેષથી 'जाव पघंसाहि वा' યાવત્ લોધ્રથી

चूर्णेन वा आघर्ष्य वा प्रघर्ष्य वा—स्नानादि सुगन्धद्रव्यचूर्णादिना किञ्चिद् अधिकं वा घर्षणं कृत्वा वस्त्रं मा देहि, 'अभिकंखसि मे वत्थं दाउं एमेव दलयाहि' अभिकाङ्क्षसि यदि त्वं मे मह्यं वस्त्रं दातुम् तर्हि एवमेव—स्नानीय चूर्णादिना घर्षणम् अकृत्वेत्यर्थः देहि 'से सेवं वयंतस्स परो सिणाणेण वा कक्केण वा जाव पघंसित्ता दलइज्जा' अथ तस्य—साधोः, एवम्—उक्तरीत्या वदतोऽपि यदि परः गृहस्थः स्नानेन वा—स्नानीय सुगन्धद्रव्येण, कर्केण वा—स्नानसाधनपात्रविशेषेण यावद्—लोध्रेण वा चूर्णेन वा—स्नानीयामलकादि चूर्णद्रव्येण आघर्ष्य वा प्रसंघर्ष्य वा दद्यात् तर्हि 'तहप्पगारं वत्थं' तथाप्रकारम्—तथाविधम् स्नानादि चूर्णादिना प्रघर्षितं वस्त्रम् 'अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव णो पडिगाहिज्जा' अप्रासुकम्—अचित्तम्, अनेषणीयम्—आधाकर्मादिदोषसहितं यावद् मन्यमानो लाभे सत्यपि नो प्रतिगृह्णीयात्, तथाविधस्य वस्त्रस्य पश्चात्कर्मसहितत्वात् तद्ग्रहणे संयमविराधना संभवात् ।

यावत् 'पघंसाहि वा' लोध्र से या चूर्ण विशेष से एक वार या अनेकवार आघर्षण प्रघर्षण कर वस्त्र नहीं दे 'अभिकंखसि मे वत्थं दाउं' यदि तुम मुझको वस्त्र देना चाहते हो तो 'एमेव दलयाहि' विना घर्षण प्रघर्षण के ही देदो 'से सेवं वयंतस्स' इस प्रकार से बोलते हुए उस साधुकी बात सुनकर भी 'परो सिणाणेण वा कक्केण वा जाव' वह गृहस्थ श्रावक यदि स्नानीय चूर्णादि से 'पघंसित्ता दलइज्जा' आघर्षण प्रघर्षण करके ही साधु को वस्त्र देवे तो 'तहप्पगारं वत्थं' इस प्रकार के स्नानादि चूर्ण से आघर्षित प्रघर्षित किया गया वस्त्र को 'अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव णो पडिगाहिज्जा' मिलने पर भी साधु और साध्वी उस स्नानादि चूर्ण से आघर्षित प्रघर्षित वस्त्र को नहीं ले क्योंकि इस प्रकार का आघर्षित प्रघर्षित वस्त्र को लेने से संयमकी विराधना होगी क्योंकि इस तरह का वस्त्र अप्रासुक सचित्त और अनेषणीय—आधाकर्मादि दोषों से युक्त माना जाता है अर्थात् इस प्रकार के स्नानीय चूर्ण द्रव्यादि से आघर्षित प्रघर्षित वस्त्र पश्चात् कर्म सहित होने से उस को लेने पर संयम की विराधना होने की संभावना रहती है। इसलिये

અર્થાત્ ચૂર્ણ વિશેષથી એકવાર અથવા અનેકવાર આઘર્ષણ પ્રઘર્ષણ કરીને વસ્ત્ર ન આપો 'अभिकंखसि मे वत्थं दाउ' જો તમે મને વસ્ત્ર આપવા ઇચ્છતા હો તો 'एवमेव दलयाहि' ઘર્ષણ કે પ્રઘર્ષણ કર્યા વિના એમને એમજ આપી દો 'से सेव वयतस्स' આ પ્રમાણે કહેતા તે સાધુની વાત સાભળીને પણ 'परो सिणाणेण वा कक्केण वा' તે ગૃહસ્થ શ્રાવક જો સ્નાન કરવાના ચૂર્ણ વિગેરેથી 'जाव पघंसित्ता' આઘર્ષણ પ્રઘર્ષણ કરીને જ 'दलइज्जा' સાધુને વસ્ત્ર આપે તો 'तहप्पगार वत्थं अप्फासुयं अणेसणिज्ज' તેવા પ્રકારથી અર્થાત્ સ્નાનાદિ ચૂર્ણથી આઘર્ષિત પ્રઘર્ષિત કરેલ વસ્ત્ર અપ્રાસુક—સચિત્ત અને અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત હોવાથી 'जाव णो पडिगाहिज्जा' તે સાધુએ પ્રાપ્ત થાય તો પણ ગ્રહણ કરવું નહીં કેમ કે—આવી રીતનું આઘર્ષિત પ્રઘર્ષિત વસ્ત્ર પશ્ચાત્ કર્મ

सम्प्रति पुनः प्रकारान्तरेण वस्त्रैषणाविधिं प्ररूपयितुमाह-'से णं परो नेता वइज्जा' अथ खलु परो नेता गृहस्थप्रमुखः वदेत् 'आउसोत्ति ! भगिणित्ति ! वा' आयुष्मन् ! इति वा भगिनि इति वा, इत्येवंरीत्या सम्बोध्य 'आहर एयं वत्थं' आहर-आनय एतद् वस्त्रम् 'सीओदगवियडेण वा' शीतोदकविकटेन वा 'उसिणीओदगवियडेण वा' उष्णोदकविकटेन वा 'अच्छोलेत्ता वा पहोलेत्ता वा' उत्क्षाल्य वा-किञ्चित् प्रक्षालनं कृत्वा प्रक्षाल्य वा-अधिकं प्रक्षालनं वा कृत्वा 'समणस्स णं दाहामो' श्रमणस्य श्रमणाय साधवे खलु तद्वस्त्रं दास्यामः 'एयप्पगारं निग्घोसं सोच्चा निसम्म' एतत्प्रकारम्-उपर्युक्तरूपं निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य-हृदि अवधार्य तहेव 'नवरं' तथैव-पूर्वोक्तरीत्यैव स साधुः वस्त्रग्रहणात्प्रागेव आलोचयेत् आलोच्य

इस तरह के उपर्युक्त वस्त्र को संयम पालन करने वाले साधु और साध्वी को नहीं लेना चाहिये। अब फिर भी प्रकारान्तर से वस्त्रैषणा विधिका ही निरूपण करते हैं-'से णं परो नेता वइज्जा आउसोत्ति वा, भगिणि त्ति वा' यदि कोई पर दूसरा गृहस्थ नेता प्रमुख किसी अपने सम्बन्धी पुरुष को ऐसा वक्ष्यमाण रीति बोले कि-हे आयुष्मन् ! पुरुष ! और हे भगिनि ! बहन ! 'आहर एयं वत्थं सीयोदगवियडेण वा' तुम इस प्रकार के वस्त्र को अत्यन्त उत्कट शीतोदक से या 'उसिणीओदगवियडेण वा' अत्यन्त उत्कट उष्णोदक से 'उच्छोलेत्ता वा' एकबार या 'पहोलेत्ता वा' अनेकबार प्रक्षालन करके खूब साफ सुथरा करके लेआओ यह प्रक्षालित वस्त्र 'समणस्स णं दाहामो' इन जैन साधु महात्मा को देना है 'एयप्पगारं णिग्घोसं सोच्चा निसम्म' इस प्रकार के निर्घोष-शब्द को सुनकर और हृदय में विचार कर वह साधु 'तहेव' तथैव -पूर्वोक्त रीति के अनुसार ही वस्त्र को ग्रहण करने से पहले ही विचार कर उस प्रक्षालित वस्त्र को लेने से इनकार कर दे इस तरह पूर्वोक्त की तरह ही सब समझ लेना किन्तु केवल नवरं

सहित होवाथी ते लेवाथी संयमनी विराधना थवानी संभावना रहे छे. तेथी आ रीतना उपरोक्त वस्त्रने संयमनुं पालन करवावाळा साधु अने साध्वीए लेवा नहीं.

प्रकारान्तरथी वस्त्रैषणा विधिनुं ज निरूपण करे छे- 'से णं परो नेता वइज्जा' जो कोई बीजो गृहस्थ नेता मुख्य व्यक्ति कोई पोतानी संबंधी व्यक्तिने आ वक्ष्यमाण रीते कहे के 'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' हे आयुष्मन्! अथवा हे बहेन ! 'आहर एयं वत्थं सीओदगवियडेण वा' आ वस्त्रने एकदम ठंडा पाणीथी अथवा 'उसिणीओदगवियडेण वा' एकदम गरम पाणीथी 'उच्छोलेत्ता वा पहोलेत्ता वा' एकवार के अनेकवार धोईने खूब साफसुफ करीने लावो ते धोयेल वस्त्र 'समणस्स णं दाहामो' आ साधुजीने आपवानुं छे 'एयप्पगारं णिग्घोसं सोच्चा' आ प्रकारनो शब्द सांभळीने 'निसम्म' अने हृदयमां विचार करीने ते साधुए 'तहेव' पूर्वोक्त रीत प्रमाणे ज वस्त्र लेतां पहेलां ज विचार करीने ए धोयेल वस्त्रने लेवानी ना कही देवी. आ रीते समग्र कथन पूर्वोक्त

प्रत्याचक्षीत नवरम्-पूर्वापेक्षया विशेषस्तु 'मा एयं तुमं वत्थं सीओदगवियडेण वा उसिणी-ओदगवियडेण वा' शीतोदकविकटेन वा उष्णोदकविकटेन वा 'उच्छोलेहि वा पहोलेहि वा' उत्क्षालय वा प्रक्षालय वा 'अभिकंखसि मे दाउं सेसं तहेव' अभिकाङ्क्षसि-इच्छसि चेत् त्वं मे-मह्यं साधवे वस्त्रं दातुम् तर्हि शेष तथैव-पूर्वोक्तरीत्यैव एवमेव-शीतोदकादिना प्रक्षालनं विनैव देहि इत्यर्थः 'जाव नो पडिगाहिज्जा' यावत्-तस्य एवं वदतः साधोः परो यदि शीतोदकादिना प्रक्षाल्यैव ददाति तर्हि तथाप्रकारं वस्त्रम् अप्रासुकम् अनेषणीयं मन्यमानः साधुः लाभे सत्यपि नो प्रतिगृह्णीयात् ।

अथ पुनरपि वस्त्रैषणाविधिं प्ररूपयितुमाह-'से णं परो नेता वइज्जा' अथ खलु परो नेता

यहां पर विशेषता यही है कि-हे आयुष्मन्! 'मा एयं तुमं वत्थं' तुम इस वस्त्र को अत्यन्त 'सीयोदगवियडेण वा' उत्कट शीतोदक से तथा 'उसिणीओदगविय-डेण वा' तथा अत्यन्त उत्कट उष्णोदक से 'उच्छोलेहि वा पहोलेहि वा' एकबार या अनेकबार प्रक्षालित नहीं करो यदि तुम मुझको यह वस्त्र देना चाहते हो तो शेष तथैव अर्थात् पूर्वोक्त रीति के अनुसार ही शीतोदक या उष्णोदक से प्रक्षालन के बिना ही दे दो, इस तरह 'जाव नो पडिगाहिज्जा' यावत्-उस साधु को कहने पर वह पूर्वोक्त गृहस्थ नेता पुरुष उस वस्त्र को अप्रासुक-सचित्त और अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझते हुए मिलने पर भी उस प्रक्षालित वस्त्र को नहीं लेना चाहिये, अन्यथा शीतोदकादि से प्रक्षालित वस्त्र को लेने पर संयम की विराधना होगी, इसलिये संयमनियम व्रत का परि-पालन करने वाले साधु और साध्वी को इस तरह के प्रक्षालित वस्त्र संयम का विराध होने से नहीं लेना चाहिये।

अब फिर भी वस्त्रैषणा विधि का ही निरूपण करते हैं-'से णं परो नेता

કથન પ્રમાણે જ સમજવુ પરંતુ 'नवर' કેવળ અહીંયા વિશેષતા એજ છે કે-હે આયુ-ષ્મન્! 'मा एवं तुमं वत्थ सीओदगवियडेण वा' તમે આ વસ્ત્રને અત્યંત ઠંડા પાણીથી અથવા 'उसिणीओदगवियडेग वा' અત્યંત ગરમ પાણીથી 'उच्छोलेहि वा पच्छोलेहि वा' એકવાર અથવા અનેકવાર ધુવો નહીં. 'अभिकंखसि मे दाउ' જો તમે મને આ વસ્ત્ર આપવા ઇચ્છતા હો તો 'सेसं तहेव जाव' પૂર્વોક્ત કથન પ્રમાણે જ શીતોદકથી કે ઉષ્ણોદકથી ધોયા વિના જ આપો એ રીતે સાધુએ કહેવા છતાં તે ગૃહસ્થ પુરૂષ એ વસ્ત્રને શીતોદકથી ધોઈને જ જો સાધુને આપવા ઇચ્છે તો એ વસ્ત્રને અપ્રાસુક-સચિત્ત અને અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોવાળું સમજીને મળે તો પણ 'नो पडिगाहिज्जा' એ વસ્ત્ર લેવું નહીં નહીંતર શીતોદકાદિથી ધોયેલ વસ્ત્ર લેવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમ નિયમ વ્રતનું પરિપાલન કરવાવાળા સાધુ અને સાધ્વીએ આ રીતના ધોયેલ વસ્ત્ર સંયમના વિરાધક હોવાથી લેવા નહીં.

गृहस्थप्रमुखः वदेत्–'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' आयुष्मन् ! इति वा, भगिनि ! इति वा, इत्येवंरूपेण संबोध्य 'आहरेयं वत्थं' आहर–आनय, एतद् वस्त्रम्, अस्मिन् वस्त्रे 'कंदाणि वा जाव हरियाणि वा विसोहित्ता' कन्दानि वा यावद्–मूलानि वा हरितानि वा विशोध्य ततः कन्दादि विशोधनानन्तरम् तद् वस्त्रम् 'समणस्स णं दाहामो' श्रमणस्य–श्रमणाय साधवे खलु दास्यामः, 'एयप्पगारं निग्घोसं सोच्चा निसम्म तहेव' एतत्प्रकारम्–उपर्युक्तरूपं निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य तथैव–पूर्वोक्तरीत्यैव स साधुः वस्त्रग्रहणात् प्रागेव आलोचयेत् आलोच्य प्रत्याचक्षीत, प्रत्याख्यानप्रकारमाह–'नवरं मा एयाणि तुमं कंदाणि वा जाव विसोहेहि' नवरम्–पूर्वापेक्षया विशेषस्तु मा एतानि त्वं कन्दानि वा यावद् मूलानि वा हरितानि

वइज्जा आउसोत्ति वा, भगिणित्ति वा,' अथ–यदि कोई गृहस्थ श्रावक प्रमुख अपने सम्बन्धी को बोले कि–हे आयुष्मन ! हे भगिनि ! 'आहरेयं वत्थं' इस तरह सम्बोधन करके कहेकि इस वस्त्र को लेआओ, क्योंकि इस वस्त्र में से 'कंदाणि वा जाव हरियाणि वा विसोहित्ता' कन्दों को अर्थात् मूलों को या हरितों को विशोधन कर अर्थात् उस वस्त्र में कदाच धोखा से कन्द मूल वगैरह तो नहीं रह गये हैं ? इस प्रकार अच्छी तरह उस वस्त्र को संशोधन कर 'समणस्स णं दाहामो' श्रमण साधु साध्वी को देना है ऐसा कहने पर वह साधु 'एयप्पगारं णिग्घोसं सोच्चा निसम्म' इस प्रकार के उपर्युक्त रूप निर्घोष–शब्द को सुन कर और हृदय में विचार कर 'तहेव' पूर्वोक्त रीति से ही वह संयमशील साधु वस्त्र को लेने से पहले ही पर्यालोचन कर अर्थात् विचार कर उस वस्त्र का प्रत्याख्यान करदें याने इनकार करदें, अर्थात् उस प्रकार के वस्त्र को नहीं ग्रहण करें, प्रत्याख्यान करने का तरीका बतलाते हैं–'नवरम्' इत्यादि, पूर्वकी अपेक्षा यहां पर विशेषता यही है कि–'मा एयाणि तुमं कंदाणि वा जाव विसोहेहि' तुम इन कन्द मूल हरित वस्तुओं को नहीं शोधित करो अर्थात् कन्दादि को मत हटाओ,

'से ण परो नेता वइज्जा' જો કોઈ ગૃહસ્થ શ્રાવક નેતા પોતાના સબંધીને કહે કે 'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' હે આયુષ્મન્ અથવા હે બહેન ! 'आहरेय वत्थं' આ વસ્ત્રને લઈ આવો 'कंदाणि वा जाव हरियाणि वा' એ વસ્ત્રમાં કંદોને કે મૂળોને અથવા હરિતોને 'विसोहित्ता' વિશોધન કરીને 'समणस्स णं दाहामो' શ્રમણ અર્થાત્ સાધુને દેવું છે. 'एयप्पगार णिग्घोसं सोच्चा' તે સાધુ આ રીતે ગૃહસ્થના કથનને સાંભળીને અને 'निसम्म' હૃદયમાં વિચારીને 'तहेव' પૂર્વોક્ત કથન પ્રમાણે તે સાધુએ એ વસ્ત્ર લેતા પહેલા જ વિચાર કરીને એ વસ્ત્ર લેવાનું ના કહી દે અર્થાત્ એ પ્રકારના વસ્ત્રને ગ્રહણ કરવા નહીં કેવી રીતે ના પાડવી છે સૂત્રકાર કહે છે 'नवर' પૂર્વ કથન કરતાં અહીં વિશેષતા એ છે કે– मा एयाणि तुमं कंदाणि जाव विसोहेहि' તમે આ કંદ મૂળ કે હરિત વસ્તુઓને શોધન ન કરો. અર્થાત્ કંદાદિને હટાડો નહીં 'नो खलु मे कप्पइ एयप्पगार'

या अस्मिन् वस्त्रे विशोधय, 'नो खलु मे कप्पइ एयप्पगारं वत्थं पडिगाहित्तए' नो खलु मे-मह्यं साधवे कल्पते एतत्प्रकारं वस्त्रं प्रतिग्रहीतुम् 'से सेवं वयंतस्स परो नेता' अथ तस्य एवम्-उक्तरीत्या वदतः साधोः वचनमाकर्ण्य परो नेता गृहस्थप्रमुखः 'जाव विसोहित्ता दलइज्जा' यावद्-यदितद् वस्त्रे कन्दादिकं विशोध्यैव तद् वस्त्रं दद्यात् तर्हि 'तहप्पगारं वत्थं अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा' तथाप्रकारम्-पूर्वोक्तरूपम् विशोधितकन्दादिकं वस्त्रम् अप्रासुकम् सचित्तम् यावद् अनेषणीयम् मन्यमानः साधुः लाभे सत्यपि नो प्रतिगृह्णीयात्।

अथ चरमं वस्त्रैषणाविधिं प्ररूपयितुमाह-'सिया से परो नेता वत्थं निसिरिज्जा' स्यात्-

क्योंकि 'णो खलु मे कप्पइ एयप्पगारं पडिगाहित्तए' मुझको इस प्रकार का वस्त्र लेना कल्पता नहीं है अतः वह मुझे नहीं चाहिये इसलिये इस वस्त्र में कन्दादि को साफ सुथरा करने की कोई जरूरत नहीं है, इस तरह 'से सेवं वयंतस्स' मना करते हुए उस साधु के वचन को सुन कर 'परो नेता जाव' वह गृहस्थ श्रावक प्रमुख यदि उस वस्त्र में कन्दादिको 'विसोहित्ता दलइज्जा' साफ सुथरा करके ही उस वस्त्र को दे तो 'तहप्पगारं वत्थं' वह साधु विशोधित कन्द मूलादि वाले उस वस्त्र को 'अप्फासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा' अप्रासुक-सचित्त समझकर यावत् अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से युक्त मानते हुए मिलने पर भी उसे नहीं ग्रहण करे, क्योंकि इस प्रकार के कन्दमूलादि को शोधन कर हटा देने पर भी उस वस्त्र को सचित्त वस्तु से युक्त होने की संभावना से संयम की विराधना हो सकती है इसलिये संयमनियम व्रत पालन करने वाले साधु और साध्वी को इस प्रकार के विशोधित कन्दादि वाले वस्त्र को नहीं लेने चाहिये।

अब अन्तिम वस्त्रैषणा विधि का निरूपण करते हैं 'सिया से परो नेता' यदि कोई गृहस्थ श्रावक प्रमुख उस साधु को 'वत्थं निसिरिज्जा' वस्त्र देवे तो 'से

वत्थं पडिगाहित्तए' કેમ કે આ પ્રકારના વસ્ત્ર લેવા કલ્પતા નથી. તેથી આ વસ્ત્રમાંથી કંદાદિને સાફસુફ કરવાની કંઈ જરૂરત નથી 'से सेवं वयंतस्स' આ રીતે ના પાડતા એ સાધુના શબ્દ સાંભળીને 'परो नेता जाव विसोहित्ता दलइज्जा' તે ગૃહસ્થ શ્રાવક જો તે વસ્ત્રમાંથી કંદાદિને સાફ કરીને એ વસ્ત્ર આપે તો 'तहप्पगारं वत्थं अफासुयं जाव' તેવા પ્રકારનું અર્થાત્ વિશોધિત કંદ મૂલાદિવાળા એ વસ્ત્રને અપ્રાસુક-સચિત્ત યાવત્ અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત માનીને મળે તો પણ 'नो पडिगाहिज्जा' ગ્રહણ કરવું નહીં કેમ કે-આ રીતે કંદ મૂલાદિને શોધિત કરીને કહાડવા છતાં પણ એ વસ્ત્રને સચિત્ત વસ્તુથી યુક્ત હોવાની સંભાવનાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમ નિયમ વ્રતનું પાલન કરવા વાળા સાધુ અને સાધ્વીએ આ રીતે વિશોધિત કંદાદિવાળા વસ્ત્ર લેવા નહીં

હવે અંતિમ વસ્ત્રૈષણા વિધિનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે 'सिया से परो नेता' જો કોઈ ગૃહસ્થ શ્રાવક 'वत्थं निसिरिज्जा' એ સાધુને વસ્ત્ર આપે તો 'से पुव्वामेव

यदि कदाचित् तस्मै साधवे परो नेता-गृहस्वामी गृहादेव वस्त्रमानीय निसृजेत्-दद्यात् तदा 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' स-साधुः पूर्वमेव-वस्त्रग्रहणात् प्रागेव आलोचयेत् तद्वस्त्रं प्रतिलेखितुं प्रयतेत तथाहि 'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' आयुष्मन् ! इति वा भगिनि ! इति वा-इत्येवं रूपेण सम्बोध्य वदेत् 'तुमं चेव णं संतियं वत्थं अंतो अंतेण पडिलेहिजिस्सामि' तव चैवं खलु इदं वस्त्रम् अन्तप्रान्तेन चतुष्कोणपर्यन्तेन प्रतिलेखिष्यामि-अहं प्रतिलेखनां करिष्यामि, अन्यथा प्रतिलेखनामकृत्वा तद्वस्त्रं न ग्रहीष्यामि, यतः 'केवलीबूया आयाणमेयं' केवली-केवलज्ञानी भगवान् तीर्थकृद् ब्रूयात्-वदति-यद् आदानमेतत्-अप्रतिलेखितवस्त्रग्रहणम् कर्मबन्धकारणं भवति तथा हि कर्मबन्धकारणमाह-'वत्थंतेण बद्धे सिया कुंडले वा' वस्त्रान्तेन-वस्त्रप्रान्तेन कुण्डलं वा बद्धं स्यात् कदाचित् बद्धं भवेत् 'गुणे वा हिरण्णे वा सुवण्णे वा' गुणो वा सूत्रादिकम्, हिरण्यं वा रजतादिकं, सुवर्णं वा कनकं वा बद्धं भवेत्

पुव्वामेव' वह साधु वस्त्र लेने से पहले ही 'आलोइज्जा' आलोचन करे अर्थात् उस वस्त्र को प्रतिलेखन करने के लिये यतना करे जैसे कि 'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा'-हे आयुष्मन् ! गृहस्थ श्रावक प्रमुख ! अथवा हे भगिनि ! बहन ! इस प्रकार सम्बोधन कर कहे कि 'तुमं चेव णं संतियं वत्थं' इस वस्त्र को 'अंतो अंतेण पडिलेहिज्जिस्सामि' अन्त प्रान्त चतुष्कोण पर्यन्त तक में प्रतिलेखना करूंगा, अन्यथा तुम्हारे इस वस्त्र को प्रतिलेखन किये विना मैं नहीं ग्रहण करूंगा क्योंकि 'केवली बूया' केवली केवल ज्ञानी भगवान् महावीर स्वामी ने उपदेश दिया है कि-'आयाणमेयं' यह अप्रतिलेखित वस्त्र का ग्रहण करना आदान कर्मबन्धका कारण माना जाता है, क्योंकि 'वत्थतेण बद्धे सिया' उस वस्त्र के प्रान्त से छोड से 'कदाचित कोई 'कुंडले वा' कुण्डल बन्धा हुआ हो सकता है या 'गुणे वा' सूत्र-सूत धागा वगैरह भी उस वस्त्र के अन्तप्रान्त भाग में बन्धा हुआ हो सकता है एवं 'हिरण्णे वा' हिरण्य-रजतादि भी बन्धा हुआ हो सकता है तथा 'सुवण्णे वा' सुवर्ण-सोना भी बन्धा हुआ हो सकता

आलोइज्जा' ते साधुએ વસ્ત્ર લેતા પહેલા જ આલોચન કરવુ અર્થાત્ એ વસ્ત્રને પ્રતિલેખન કરવા માટે યતના કરવી જેમ કે-'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' હે આયુષ્મન્ ! ગૃહસ્થ શ્રાવક ! અથવા હે બહેન ! આ પ્રમાણે સંબોધન કરીને કહેવુ કે 'तुमं चेव संतियं वत्थं' તમારા આ વસ્ત્રને 'अंतो अंतेण पडिलेहिज्जिस्सामि' અન્ત પ્રાન્ત ચાર ખૂણા સુધી જ પ્રતિલેખન કરીશ કારણ કે તમારા આ વસ્ત્રની પ્રતિલેખના કર્યા વિના હું સ્વીકારીશ નહીં'. કેમ કે-'केवलीबूया' કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીનો ઉપદેશ છે કે-'आयाणमेयं' આ પ્રતિલેખના કર્યા વિનાના વસ્ત્રને ગ્રહણ કરવુ આદાન અર્થાત્ કર્મબંધનુ કારણ માનવામાં આવે છે. 'वत्थतेण बद्धेसिया कुंडले वा' કેમ કે એ વસ્ત્રના છેડે કદાચ કોઇ કોઇ કુંડળ બાંધેલ હોય 'गुणे वा' અથવા દોરા વિગેરે પણ તે વસ્ત્રને છેડે બાંધવામાં આવેલ હોય 'हिरण्णे वा सुवण्णे वा' સોનુ તથા ચાંદી વિગેરે પણ બાંધેલ

'मणी वा जाव रयणावली वा' मणि वा–पद्मरागनीलमरकतादिकम् यावत्–रत्नं वा रत्नावली वा तद् वस्त्रप्रान्तेन बद्धा स्यात्, एवं 'पाणे वा बीए वा हरिए वा' प्राणो वा कश्चिद् जीव जन्तुप्राणी वा बीजं वा–अङ्कुरोपादानकारणम् हरितं वा–वनस्पतिविशेषरूप किमपि सचित्तं बद्धं भवेत् तथा च तथाविधबद्धकुण्डलादिवस्त्रग्रहणे साधूनां संयमविराधना स्यादित्युपसंहारव्याजेनाह–'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा पइण्णा' अथ भिक्षूणां साधूनां साध्वीनाञ्च पूर्वोपदिष्टा तीर्थकृता पूर्वम् प्रतिपादिता प्रतिज्ञा वर्तते तामेव प्रतिज्ञामाह–'जं पुव्वामेव वत्थं अंतो अंतेण पडिलेहिज्जा' यत् पूर्वमेव–ग्रहणात् प्रागेव वस्त्रम् अन्तप्रान्तेन चतुष्कोणप्रान्तभागेन प्रतिलेखयेत् प्रतिलेखनम् सम्यग् अवलोकनं कृत्वा वस्त्रं गृह्णीयादिति भावः ।सू०६॥

है एवं 'मणी वा जाव रयणावली वा' पद्मराग नीलमरकत वगैरह मणी भी बन्धा हुआ हो सकता है तथा यावत्–रत्न भी इस वस्त्र के छोड से बन्धा हुआ हो सकता है तथा रत्नावली कोई एकावली वगैरह हार भी मणिमाला रूप इस वस्त्र के छोड से बन्धा हुआ हो सकता है इसी तरह 'पाणे वा बीए वा हरिए वा' कोई प्राणी जीव जन्तु कीडे मकोडे भी बन्धे हुए होसकते हैं तथा बीज अंकुर एवं हरित वर्णवाले तृण या घास वगैरह वनस्पति भी सचित्त इस वस्त्र के अन्त प्रान्त भागमें बन्धा हुआ हो सकता है इसलिये इस प्रकार के संबद्ध कुंण्डलादि सहित वस्त्र के ग्रहण करने से जैन साधु को संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालन करने वाले साधु और साध्वी इस तरह के वस्त्र को प्रतिलेखन करने के विना नहीं ग्रहण करते हैं इसी तात्पर्य से उपसंहार करते हुए कहते हैं कि 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा पइण्णा, जं पुव्वामेव वत्थं अंतो अंतेण पडिलेहिज्जा' अथ–इसलिये भिक्षु–संयमशील साधुओं के लिये और साध्वीओं के लिये भगवान् तीर्थंकर महावीर स्वामी ने पहले ही उपदेश दिया है कि–वस्त्र को ग्रहण करने से पहले ही संयमशील साधु और साध्वी उस वस्त्र को अन्त भाग तक प्रतिलेखन करके ही वस्त्र ग्रहण करना चाहिये इसलिये

હોય અગર સોનાની કોઈ વસ્તુ પણ બાંધેલી હોય 'मणी वा जाव रयणावली वा' પદ્મરાગ, નીલ, મરકત વિગેરે મણિ બાંધેલ હોય યાવત્ રત્ન પણ વસ્ત્રના છેડાથી બાંધેલ હોવાનો સંભવ છે અથવા રત્નાવલી કે એકાવલી વિગેરે હાર કે મણિમાળા આ વસ્ત્રના છેડે બાંધેલ હોય તથા 'पाणे वा बीए वा हरिए वा' કોઈ પ્રાણી જીવજંતુ કીડી મકોડી પણ આ વસ્ત્રના છેડાના ભાગમાં બંધાયેલ હોય તેથી આ પ્રકારના બંધાયેલ કુંડલાદિની સાથે વસ્ત્રને ગ્રહણ કરવાથી સાધુને સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમનું પાલન કરવા વાળા સાધુ અને સાધ્વીએ આ પ્રકારના વસ્ત્રને પ્રતિલેખનકર્યા વિના ગ્રહણ કરવા નહીં. આ હેતુથી ઉપસંહાર કરતા સૂત્રકાર કહે છે–'अह भिक्खुणं पुव्वोवदिट्ठा पइण्णा' તેથી સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીને ભગવાન્ તીર્થંકર મહાવીર સ્વામીએ પહેલા જ ઉપદેશ આપેલ છે કે– 'जं पुव्वामेव वत्थं अंतो अंतेण पडिलेहिज्जा' વસ્ત્રને ગ્રહણ કરતાં પહેલાં જ એ

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण एवं जाणिज्जा—अंडं जाव ससंताणं तहप्पगारं वत्थं अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव नो पडिगाहिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से ज पुण एवं जाणिज्जा—अप्पंडं जाव अप्पसंताणगं अनलं अथिरं अधुवं अधारणिज्जं रोइज्जंतं न रुच्चइ, तहप्पगारं वत्थं अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव नो पडिगाहिज्जा से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण एवं जाणिज्जा अप्पंडं जाव अप्पसंताणगं अलं थिरं धुवं धारणिज्जं रोइज्जंतं रुच्चइ. तहप्पगारं वत्थं अप्फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा नो नवए मे वत्थेत्ति कट्टु नो बहुदेसिएण सिणाणेण वा कक्केण वा जाव पघंसिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा नो नवए मे वत्थेत्ति कट्टु नो बहुदेसिएण सीओदगवियडेण वा उसिणोओदगवियडेण वा जाव पहोइज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा दुब्भिगंधे मे वत्थे त्तिकट्टु नो बहुदेसिएण सिणाणेण वा कक्केण वा जाव तहेव बहुसीओदगवियडेण वा बहुउसिणीओदग वियडेण वा नो पहोइज्जा आलावओ ।सू० ७॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनरेवं जानीयात्—साण्डम् यावत् स सन्तानकं तथाप्रकारकं वस्त्रम् अप्रासुकम् अनेषणीयं यावत् नो प्रतिगृह्णीयात्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत पुनरेवं जानीयात्-अल्पाण्डम् यावत् अल्पसन्तानकम् अनलम् अस्थिरम् अध्रुवम् अधारणीयम् रोच्यमानं न रोचते तथाप्रकारम् वस्त्रम् अप्रासुकम् अनेषणीयम् यावद् नो प्रतिगृह्णीयात्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यत् पुनरेवं जानीयात् अल्पांडम् यावद् अल्पसन्तानकम् अलम् स्थिरम् ध्रुवं धारणीयम् रोच्यमानं रोचते तथाप्रकारं वस्त्रम् प्रासुकम् एषणीयम् यावत् प्रतिगृह्णीयात्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा नो नव मे वस्त्रम् इति कृत्वा नो बहुदेश्येन स्नानेन वा कर्केण वा यावत् प्रघर्षयेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा नो नवं मे वस्त्रम् इति कृत्वा नो बहुदेश्येन शीतोदकविकटेन वा उष्णोदकविकटेन वा यावत् प्रक्षालयेत्, स भिक्षुर्वा

अच्छी तरह से ही वस्त्र को प्रतिलेखन के द्वारा खूब प्रमार्जनकर के वस्त्र को लेना चाहिये ।।सू० ६॥

વસ્ત્રને અંત ભાગ સુધી પ્રતિલેખન કરીને જ વસ્ત્ર ગ્રહણ કરવું તેથી સારી રીતે વસ્ત્રને પ્રતિલેખન દ્વારા ખૂબ પ્રમાર્જના કરીને વસ્ત્રને ગ્રહણ કરવું ।। સૂ. ૬ ॥

भिक्षुकी वा दुरभिगन्धं मे वस्त्रम् इति कृत्वा नो बहुदेश्येन स्नानेन वा कर्केण वा यावत् तथैव बहुशीतोदकविकटेन वा बहुउष्णोदकविकटेन वा नो प्रक्षालयेद् आलापकः ॥सू०७॥

टीका—'पुनः प्रकारान्तरेण वस्त्रैषणाविधिं प्ररूपयितुमाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण एव जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनरेवं—वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'सअंडं जाव ससंताणगं' साण्डम्—पिपीलिकादीनामण्डसहितम् यावत्—सप्राणम् सबीजम् सहरितम् सौषम् सोदकम् सोत्तिङ्गपनकमृत्तिकालूतातन्तुजालसन्तानपरम्परासहितं वस्त्रं यदि जानीयादिति पूर्वेणान्वयः तर्हि 'तहप्पगारं वत्थं अफासुयं अणेसणिज्जं जाव नो पडिगाहिज्जा' तथाप्रकारम्—तथाविधम् अण्डकादिसहितं वस्त्रम् अप्रासुकम्—सचित्तम्, अनेषणीयम्—आधाकर्मादिदोषसहितं यावद् मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीयात्, पुनरपि किञ्चिद्

फिर भी दूसरे प्रकार से भी वस्त्रैषणा विधि का प्रतिपादन करते हैं 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा'—वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से वस्त्र को जान ले कि यह वस्त्र 'सअंडे जाव ससंताणगं' बहुत ही अण्डों से युक्त है अर्थात् बहुत पिपीलिकादि के अण्डों से व्याप्त है एवं बहुत ही प्राणीयों से तथा बहुत ही अंकुर उत्पादक बीजों से एवं बहुत ही हरे भरे तृण घासों से तथा बहुत ही ओषकणों से तथा बहुत ही उदक से एवं बहुत ही उत्तिङ्ग पनक—फनगे वगैरह छोटे छोटे प्राणी से तथा जल मिश्रित मिट्टी से तथा मकरे के जाल सन्तान परम्परा से भी भरा हुआ यह वस्त्र है ऐसा जान लेनो 'तहप्पगारं वत्थं' इस प्रकार के बहुत अण्डा वगैरह से युक्त वस्त्र को 'अफासुयं अणेसणिजं' अप्रासुक सचित्त एवं अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से युक्त 'जाव नो पडिगाहिज्जा' समझते हुए नहीं लेना चाहिये क्योंकि अण्डे वगैरह से युक्त वस्त्र को ग्रहण करने से जीवों की हिंसा की संभावना से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालन करने वाले

હવે પ્રકારાન્તરથી જ વસ્ત્રૈષણા વિધિનુ પ્રતિપાદન કરે છે—

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण एव जाणिजा' જો આ વક્ષ્યમાણુ રીતે વસ્ત્રને જાણી લે કે 'सअंडं जाव ससंताणगं' તે વસ્ત્ર ઘણા ઈંડાથી યુક્ત છે તથા યાવત્ કીડી વિગેરેના ઈંડાથી વ્યાપ્ત છે. તથા પ્રાણિયોથી તથા ઘણા અંકુર ઉત્પાદક બીયાથી અને ઘણા લીલા ઘાસથી તથા ઘણા ઝાકળના કણોથી તથા ઘણા પાણીથી યુક્ત છે ઘણા ઉત્તિંગ પનક પતંગિયા વિગેરે નાના નાના પ્રાણિયોથી યુક્ત છે. તથા પાણી વાળી માટિથી મકોડાની પરંપરાથી પણ ભરેલ આ વસ્ત્ર છે એમ જાણવામાં આવે તો 'तहप्पगारं वत्थं अफासुयं' આવા પ્રકારનું વસ્ત્ર અપ્રાસુક—સચિત્ત 'अणेसणिज्जं जाव' અને અનેષણીય—આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત સમજીને 'नो पडिगाहिज्जा' તે લેવા નહીં કેમ કે ઈંડા વિગેરેથી યુક્ત વસ્ત્રને ગ્રહણ કરવાથી હિંસાની સંભાવનાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમ પાલન કરવા

विशेषेण वस्त्रग्रहणनिषेधमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स यत् पुनरेवं–वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्–'अप्पंडं जाव अप्पसंताणगं' अल्पाण्डम्–पिपीलिकादीनाम् अण्डरहितं यावत्–अप्राणम् अबीजम् अहरितम् अनोषम् अनुदकम् उत्तिङ्गपनकदकमिश्रितमृत्तिकालूतातन्तुजालरहितम् यद्यपि वस्त्रम् वर्तते तथापि 'अनलं अस्थिरं अधुवं' न अलम् न समर्थम् परिधानाच्छादनादिकार्ययोग्यम् तथा अस्थिरम् जीर्णशीर्णत्, अध्रुवम्–न चिरकाल स्थायि तद् वस्त्रमस्ति, एवम् 'अधारणिज्जं रोइज्जंतं न रुच्चइ' अधारणीयम्–धारणायोग्यः रोच्यमानमपि–गृहस्थेन श्रद्धया दीयमानमपि न रोचते–नाभिकाङ्क्षति साधुः तद् वस्त्रम् तर्हि 'तहप्पगारं वत्थं अफासुयं' तथाप्रकारम्–तथाविधम् जीर्णशीर्णादिरूपं वस्त्रम् अप्रासुकम् सचित्तम् यावद् अनेषणीयं मन्यमानो 'नो पडिगाहिज्जा'

साधु और साध्वी को इस तरह के वस्त्र को नहीं लेना चाहिये इसी तरह 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह भिक्षु और भिक्षुकी 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से वस्त्र को जान लेकि यह वस्त्र 'अप्पंडं जाव अप्पसंताणगं' अल्पाण्ड–थोडे ही अण्डों से युक्त है एवं थोडे ही अंकुर उत्पादक बीजों से युक्त है एवं थोडे ही हरित घास वगैरह वनस्पति विशेष से युक्त है एवं उदक से भी रहित है तथा उत्तिङ्ग पनक छोटे छोटे जीव जन्तु से भी रहित है और उदक मिश्रित मिट्टी भी नहीं है और मकरे के जाल परम्परा से भी रहित यह वस्त्र है किन्तु यह वस्त्र 'अनलं अथिरं अधुवं' पहनने ओढने के लायक नहीं हैं एवं जीर्णशीर्ण है अत्यन्त फटा पुराना है और चिरकाल तक स्थायी भी नहीं है तथा 'अधारणिज्जं' धारण करने योग्य भी नहीं है और 'रोइज्जंतं न रुच्चइ' गृहस्थ के द्वारा श्रद्धा एवं आदर पूर्वक दिया जाता होने पर

વાળા સાધુ કે સાધ્વીએ એ પ્રકારના વસ્ત્રો લેવા નહીં. એ જ પ્રમાણે–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' ના જાણવામાં એવી રીતે આવે અર્થાત્ વક્ષ્યમાણ રીતે વસ્ત્રને જાણે કે 'अप्पंडं जाव अप्पसंताणगं' આ વસ્ત્ર થોડા જ ઇંડાઓથી યુક્ત છે તથા થોડા જ અંકુર ઉત્પાદક બીવાળુ છે તથા થોડા જ લીલા તૃણ–ઘાસ વિગેરે વનસ્પતિ વિશેષથી યુક્ત છે. તથા પાણીથી રહિત છે તથા નાના નાના જીવજંતુઓથી પણ રહિત છે. તથા પાણી વાળી માટિ પણ નથી તથા મકોડાની પરંપરાથી પણ રહિત છે. પરંતુ આ વસ્ત્ર 'अनलं अथिरं अधुवं अधारणिज्जं' પહેરવા કે ઓઢવા લાયક નથી તથા જુનું પુરાણું છે ઘણુ જ ફાટેલ છે. અને 'अधारणिज्जं' પહેરવા લાયક નથી. તથા 'रोइज्जंतं न रुच्चइ' ગૃહસ્થ દ્વારા શ્રદ્ધા ભક્તિથી આદર પૂર્વક દેવામાં આવતું હોવા છતાં પણ (સાધુને) પસંદ નથી 'तहप्पगारं वत्थं' આવા પ્રકારનું વસ્ત્ર કે જે જુનું પુરાણું અને ફાટેલ હોય તેવુ વસ્ત્ર 'अप्फासुयं' અપ્રાસુક સચિત્ત 'अणेसणिज्जं जाव नो पडिगाहिज्जा'

नो प्रतिगृह्णीयात्। अथ योग्यवस्त्रग्रहणविधिं प्ररूपयति-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः जानीयात् 'अप्पंडं जाव अप्पसंताणगं अलं थिरं धुवं धारणिज्जं रोइज्जंतं रुच्चइ' अल्पाण्डम् अण्डरहितम् यावत् अप्राणम् अबीजम् हरितादिरहितम् अल्पसन्तानकम् लूतातन्तुजालरहितम् एवम् अलम्-समर्थम्

भी साधु को पसन्द नहीं है तो 'तहप्पगार वत्थं' इस प्रकार के जीर्णशीर्ण फटे पुराने वस्त्र को 'अप्फासुयं अणेसणिज्जं जाव' अप्रासुक सचित्त एवं अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से यावत् युक्त समझकर साधु और साध्वी उस प्रकार के वस्त्र को 'नो पडिगाहिज्जा' ग्रहण नहीं करे क्योंकि इस से संयमकी विराधना होगी इसलिये संयमपालनार्थ नहीं लेना चाहिये।

अब योग्य वस्त्र का ग्रहणविधि बतलाते हैं ' से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा से जं पुण एवं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से वस्त्र को जान ले कि यह वस्त्र 'अप्पंडं जाव अप्पसंताणगं' अल्पाण्ड अर्थात् अण्डों से रहित है एवं प्राणी जीव जन्तु से भी रहित है तथा अंकुर जनक बीजों से ही रहित तृण घास वनस्पति वगैरह से भी रहित हैं एवं उत्तिङ्ग छोटे छोटे कीडे मकोरे से भी रहित है और पनक चीटी पीपरी फनगे वगैरह से भी रहित हैं एवं जल मिश्रित गिली मिट्टी से भी रहित है तथा मकरे के जाल तन्तु सन्तान परम्परा से भी रहित है ऐसा जान कर या देख कर तथा 'अलं थिरं' पहनने ओढने के लिये ही योग्य है तथा खूब मजबूत भी है और 'धुवं धारणिज्जं' ध्रुव चिर काल स्थायी भी है अत एव फटा पुराना भी यह वस्त्र नहीं है और गृहस्थ श्रावक के द्वारा आदर पूर्वक दिया

અનેષણીય આધાકર્માદિ દેષોથી યુક્ત યાવત્ સમજીને સાધુ કે સાધ્વીએ એવા પ્રકારના વસ્ત્રને ગ્રહણ કરવુ નહીં કેમ કે તેવા પ્રકારના વસ્ત્ર લેવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે.

હવે યોગ્ય વસ્ત્રને લેવાની વિધિ બતાવે છે.-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण एव जाणिज्जा' જો વક્ષ્યમાણ રીતે વસ્ત્રને જાણે કે આ વસ્ત્ર 'अप्पडं जाव अप्पसताणगं' અલ્પાંડ અર્થાત્ ઇંડા વિનાનુ છે. તથા પ્રાણી જીવજંતુથી પણ રહિત છે અંકુરજનક બીયા વિનાનું છે. તથા લીલા તૃણુ ઘાસ વિગેરે વનસ્પતિ વિગેરે વિનાનુ છે ઉત્તિંગ અર્થાત્ નાના નાના કીડી મકોડાથી પણ રહિત છે તથા પતંગ વિગેરે ઝીણી જીવાત વિનાનું છે. અને જલ મિશ્રિત લીલી માટિથી પણ વર્જીત છે. તથા મકોડાની જાળ તન્તુ પરંપરાથી પણ રહિત છે. આ પ્રમાણે જાણીને કે જોઇને તથા પહેરવા ઓઢવા માટે 'अलं थिरं धुवं धारणिज्जं' ખૂબ મજબૂત છે તથા લાંબા સમય સુધી ટકે તેવું અર્થાત્ ધ્રુવ છે તથા ફાટેલ કે જુનુ પણ આ વસ્ત્ર નથી. તથા ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા આદર ભાવ પૂર્વક આપેલ છે. તથા

परिधानादिकार्ययोग्यम्, स्थिरम्–दृढम् ध्रुवम् चिरस्थायि, धारणीयम् -धारणयोग्यम् एवं रोच्यमानम्–गृहस्थेन श्रद्धया दीयमानं तद्वस्त्रं रोचते साधुः अभिलषति तर्हि 'तहप्पगारं वत्थं फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा' तथाप्रकारम्–तथाविधम् अजीर्णशीर्णादिरूपं वस्त्रं प्रासुकम् अचित्तम्–आधाकर्मादिदोषरहितम् यावद् मन्यमानः प्रतिगृह्णीयात् । अथ पुनरपि प्रसङ्गवशाद् वस्त्रैषणामाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'नो नवए मे वत्थे त्तिकट्टु' नो नवम्–नूतनम् मे–मम साधोः वस्त्रं वर्तते इति कृत्वा 'नो बहुदेसिएण सिणाणेण वा कक्केण वा जाव पघंसिज्जा' नो बहुदेशिकेन–किञ्चिद् बहुना स्नानेन–स्नान साधनपलपुलादिना वा कर्केण वा–स्नानीयपात्रविशेषेण यावत्–लोध्रेण वा चूर्णेन वा तद्वस्त्रं प्रघर्षयेत्, तथासति संयमविराधना स्यात् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा

गया भी है और 'रोइज्जंतं रुच्चइ' साधु को भी पसन्द करने योग्य है इसलिये इस प्रकार के वस्त्र को 'फासुयं एसणिज्जं' प्रासुक–अचित्त और एषणीय आधाकर्मादि दोष से रहित 'जाव पडिगाहिज्जा' यावत् समझ कर साधु और साध्वी को ले लेना चाहिये।

अब फिर भी प्रसंग वश वस्त्रैषणा का ही प्रतिपादन करते हैं 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी यदि ऐसा विचार करे कि 'नो नवए मे वत्थेति कट्टु' मुझको नया वस्त्र नहीं है इसलिये 'बहु देसिएण सिणाणेण वा' कुछ बहुत स्नान साधन भून साबुन वगैरह से तथा 'कक्केण वा जाव पघंसिज्जा' स्नानीय पात्र विशेष से एवं यावत् लोध्र से या चूर्ण से उस पुराने वस्त्र को घर्षण करलें सो नहीं घर्षण करना चाहिये क्योंकि घर्षण करने से संयम की विराधना होगी, इसलिये साधु को और साध्वी को संयम पालन करना मुख्य कर्तव्य होने से उस अपने पुराने वस्त्र को बहुमूल्यक साबुन वगैरह से घिस कर साफ सुथरा नहीं करना चाहिये इसी प्रकार प्रकारान्तर से भी अपने

'रोइज्जतं रुच्चइ' અને સાધુએ પસંદ કરવા લાયક છે 'तहप्पगारं वत्थं फासुयं' આવા પ્રકારના વસ્ત્રને પ્રાસુક–અચિત્ત અને 'एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा' એષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી રહિત યાવત્ ગ્રહણ કરવાને યોગ્ય સમજીને પ્રાપ્ત થાય તો ગ્રહણ કરવું 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'नो नवए मे वत्थेत्ति कट्टु' એ એમ વિચાર કરે કે–મારે નવું વસ્ત્ર નથી. તેથી 'नो बहुदेसिएण सिणाणेण वा' નાવાના સાધન રૂપ સાબુ વિગેરેથી અથવા 'कक्केण वा' નાવાના પાત્ર વિશેષથી 'जाव पघंसिज्जा' તથા યાવત્ લોધ્રથી કે ચૂર્ણ દ્રવ્યથી એ જુના વસ્ત્રને ઘસી લઉં પણ તે રીતે ઘસવું નહીં કેમ કે–વસ્ત્રને ઘસવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી સાધુ અને સાધ્વીને સંયમપાલન એ મુખ્ય કર્તવ્ય હોવાથી એ જુના વસ્ત્રને કીમતી સાબુ વિગેરેથી

भिक्षुकी वा 'नो नवए मे वत्थेत्ति कट्टु' नो नवम्-नूतनं परिधानयोग्यम् मे मम साधोः वस्त्रं वर्तते इति कृत्वा 'नो बहुदेसिएण' नो बहुदेशिकेन-किञ्चिद् बहुना वा 'सीओदगवियडेण वा' शीतोदकविकटेन वा-अधिकशीतोदकेन 'उसिणिओदगवियडेण वा' उष्णोदकविकटेन वा-अधिकोष्णोदकेन 'जाव पहोइज्जा' यावत् उत्क्षालयेद् वा प्रक्षालयेद् वा तथाप्रक्षालने संयमविराधना स्यात्, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'दुब्भिगंधे मे वत्थेत्ति कट्टु' दुरभिगन्धम्-दुर्गन्धयुक्तं मे मम साधोः वस्त्रं वर्तते इति कृत्वा 'नो बहुदेसिएण' नो बहुदेशिकेन किञ्चिद् बहुना वा 'सिणाणेण वा कक्केण वा जाव तहेव' स्नानेन वा-स्नान-

---

वस्त्र को प्रक्षालन नहीं करना चाहिये यह बतलाते हैं 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी अर्थात् संयमशील साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से विचारे कि 'नो नवए मे वत्थे त्ति कट्टु' मुझको नया वस्त्र नहीं है इसलिये 'नो बहुदेसिएण सीओदगवियडेण वा' उस पुराने वस्त्र को शीतोदकादि से घर्षण कर साफ करलेना चाहिये या 'उसिणोदगवियडेण वा जाव' उष्ण उदक से साफ करलेना सो ठीक नहीं हैं क्योंकि अत्यन्त अधिक शीतोदक से तथा अत्यन्त अधिक उष्णोदक से 'जाव' एकबार तथा अनेक बार उस वस्त्र को प्रक्षालन नहीं करने से संयम की विराधना होगी, इसलिये 'पहोइज्जा' उस वस्त्रको शीतोदकादि से प्रक्षालित नहीं करे। फिर भी प्रसंगवश वस्त्रैषणा विधि को बतलाते हैं 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि विचार करे कि 'दुब्भि गंधे मे वत्थे त्ति कट्टु' मेरा वस्त्र दुरभि गन्ध अर्थात् दुर्गन्धि से भरा हुआ है इसलिये उस वस्त्र को

ઘસીને સાફસુફ કરવા નહીં એજ પ્રમાણે અન્ય પ્રકારથી પણ પોતાના વસ્ત્રને ધોવા ન જોઈએ એ વિષે સૂત્રકાર કથન કરે છે 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમ શીલ સાધુ અને સાધ્વી 'नो नवए मे वत्थेत्ति कट्टु' આ કહેવામાં આવનાર રીતે વિચારે કે મારે નવું વસ્ત્ર નથી તેથી 'बहुदेसिएण सीओदगवियडेण वा' આ જુના વસ્ત્રને ઠંડા પાણી વિગેરેથી અથવા 'उसिणोदगवियडेण वा' ગરમ પાણીથી 'जाव पहोइज्जा' ઘસીને સાફ કરવું જોઈએ. તે બરોબર નથી કેમ કે અત્યંત વધારે ઠંડા પાણીથી તથા અત્યંત વધારે ગરમ પાણીથી એકવાર કે અનેકવાર એ વસ્ત્રને ધોવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી એ વસ્ત્રને શીતોદકાદિથી ધોવું નહીં.

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી જો એમ વિચાર કરે કે 'दुब्भिगंधे मे वत्थेत्ति कट्टु' મારૂં વસ્ત્ર દુર્ગંધથી ભરેલ છે. તેથી સાફ કરવું જોઈએ પણ તે વિચાર બરોબર નથી. કેમ કે 'नो बहुदेसिएण सिणाणेण वा' દુર્ગંધ વાળા વસ્ત્રને બહુદેશિક અર્થાત્ અત્યંત મોંઘા સ્નાનના સાધન રૂપ સાબુથી અથવા 'कक्केण वा' અત્યંત મોંઘા સ્નાનીય પાત્ર વિશેષથી 'जाव तहेव' તથા યાવત્ લોધ્રથી તથા

साधन पलपुलादिना कर्केण वा-स्नानीयपात्रविशेषेण यावद्-लोध्रेण वा चूर्णेन वा तथैव-पूर्वोक्तरीत्यैव तद् वस्त्रम् आघर्षयेत् प्रघर्षयेद् वा, एवं 'बहु सीओदगवियडेण वा' बहुशीतोदकविकटेन वा अधिकशीतोदकेन 'बहु उसिणिओदगवियडेण वा' बहु-उष्णोदकविकटेन वा-अधिकोष्णोदकेन वा 'आलावओ' आलापकः-पूर्वोक्तरीत्यैव वाक्ययोजना कर्तव्या तथा च तद्वस्त्रं न शीतोदकादिना प्रक्षालयेदित्यर्थः ॥ सू० ७॥

मूलम्-सेभिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखिज्ज वत्थं आयावित्तए वा पयावित्तए वा तहप्पगारं वत्थं नो अणंतरहियाए जाव पुढवीए संताणए आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखिज्ज आयावित्तए वा पयावित्तए तहप्पगारं वत्थं थूणंसि वा गिहेलुगंसि वा उसुयालंसि वा कामजलंसि वा अन्नयरे तहप्पगारे अंतलिक्खजाए दुब्बद्धे दुन्निक्खित्ते अणिकंपे चलाचले नो आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखिज्ज वत्थं आयावित्तए वा पयावित्तए वा तहप्पगारं वत्थं कुडियंसि वा भित्तंसि वा लेलुंसि वा अन्नयरे वा तहप्पगारे अतंलिक्खजाए नो आयाविज्ज वा

साबुन वगैरह से घस कर साफ करलेना चाहिये, सो बात ठीक नहीं है क्योंकि उस दुर्गन्ध से युक्त वस्त्र को 'नो बहुदेसिएण सिणाणेण वा' बहुत देशिक अत्यन्त महगे स्नान साधनभूत साबुन से तथा 'कक्केण वा जाव तहेव' कर्क-बहुत देशिक अर्थात् बहु मूल्य वाले स्नानीय पात्र विशेष से तथा यावत् लोध्र से तथा चूर्ण पाउडर से घस कर साफ सुथरा करने से संयमकी विराधना होगी इसी तरह उस दुर्गन्ध युक्त वस्त्र को 'बहु सीओदगवियडेण वा' अत्यन्त शीतोदक से तथ 'उसिणोदगवियडेण वा आलावओ' अत्यन्त उष्णोदक से एक बार या अनेक बार प्रक्षालन नहीं करना चाहिये क्योंकि अत्यन्त अधिक शीतोदक से प्रक्षालन करने से संयम की विराधना होगी, इसलिये उस दुर्गन्ध युक्त वस्त्र को शीतोदकादि से नहीं प्रक्षालन करना ही साधु और साध्वी का परम कर्तव्य समझा जाता है ॥ ७ ॥

ચૂર્ણથી અર્થાત્ પાઉડરથી ઘસીને સાફસુફ કરવાથી સયમની વિરાધના થાય છે. એ જ પ્રમાણે એ દુર્ગંધવાળા વસ્ત્રને ખૂબ ઠંડા પાણીથી અથવા અત્યંત ગરમ પાણીથી એક વાર અથવા અનેકવાર ધોવા ન જોઈએ. કેમ કે અત્યંત વધારે ઠંડા પાણી વિગેરેથી ધોવાથી સયમની વિરાધના થાય છે. તેથી એ દુર્ગંધવાળા વસ્ત્રને શીતોદકાદિથી ધોવું નહીં એજ સાધુ અને સાધ્વી માટે પરમ કર્તવ્ય માનવામા આવે છે. ॥ સૂ. ૭ ॥

पयाविज्ज वा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखिज्ज वत्थं आयावित्तए वा पयावित्तए वा तहप्पगारं वत्थं खंधंसि वा मंचंसि वा मालंसि वा पासादंसि हम्मंसि वा अन्नयरे तहप्पगारे अंतलिक्खजाए नो आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा तमायाए एगंतमवक्कमिज्जा एगंतमवक्कम्म अहे ज्झामथंडिल्लंसि वा जाव अन्नयरंसि वा तहप्पगारं थंडिल्लंसि पडिलेहिय पडिलेहिय पमज्जिय पमज्जिय तओ संजयामेव वत्थं आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा, एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जंसया सव्वट्ठेहिं सहिए जइज्जासि' ॥सू० ८॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेत् वस्त्रम् आतापयितुं वा प्रतापयितुं वा, तथाप्रकारं वस्त्रं नो अनन्तर्हितायां यावत् पृथिव्याम् सन्तानायाम् आतापयेद्वा प्रतापयेद्वा स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकांक्षेत् वस्त्रम् आतापयितुं वा प्रतापयितुं वा, तथाप्रकारं वस्त्रम् स्थूणायां वा गिहेलुके वा उदूखले वा कामजले वा अन्यतरस्मिन् तथाप्रकारे अन्तरिक्षजाते दुर्बद्धे दुर्निक्षिप्ते अनिष्कम्पे चलाचले नो आतापयेद् वा नो प्रतापयेद् वा, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेत् आतापयितुं वा प्रतापयितुं वा तथाप्रकारं वस्त्रम् कुड्ये वा भित्तौ वा शिलायां वा लेलौ वा अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे अन्तरिक्षजाते यावद् नो आतापयेद् वा प्रतापयेद् वा, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेत् वस्त्रम् आतापयितुं वा प्रतापयितुं वा तथाप्रकारं वस्त्रं स्कन्धे वा मञ्चे वा माळे वा प्रासादे वा हर्म्ये वा अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे अन्तरिक्षजाते नो आतापयेद् वा प्रतापयेद् वा स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा तदादाय एकान्तम् अपक्रामेत्, एकान्तम् अपक्रम्य अधः दग्धस्थण्डिले वा यावत् अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले प्रतिलिख्य प्रतिलिख्य प्रमृज्य प्रमृज्य ततः संयतमेव वस्त्रमातापयेद् वा प्रतापयेद् वा, एवं खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्, यत् सर्वार्थैः समितः सहितः सदा यतेत इति ब्रवीमि, पञ्चमस्य अध्ययनस्य प्रथमोद्देशकः समाप्तः ॥८॥

टीका–'अथ धौतवस्त्रस्य आतपादौ प्रतापनविधि मधिकृत्याह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखिज्ज वत्थं' आयावित्तए वा पयावित्तए वा' अभिका-

---

फिर भी प्रकारान्तर से वस्त्रैषणा विधि को ही बतलाते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, अभिकंखिज्ज वत्थं आयावित्तए वा, पयावित्तए वा,' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि

વસ્ત્રૈષણા વિધીનું જ વિશેષ કથન કરતા સૂત્રકાર કહે છે–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अभिकंखिज्ज वत्थं आयावित्तए वा पयावित्तए वा' જો પોતાના વસ્ત્રને તડકામાં તપાવવા

इच्छेत् यदि इच्छेत् वस्त्रम् आतापयितु वा प्रतापयितुं वा–कञ्चिद् वा प्रतापनां कर्तुम् अधिकं वा प्रतापनां कर्तुं यदि वाऽच्छेतर्हि 'तहप्पगारं वत्थं' तथाप्रकाम् उपर्युक्तरूपं धौतं वस्त्रम् 'नो अणंतरहियाए जाव पुढवीए संताणए' नो अनन्तरहितायाम्–अव्यवहितायाम्–व्यवधान रहितायाम् सार्द्रे पृथिव्याम् संतानायाम्–शीतोदकयुक्तायामित्यर्थः 'आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा' आतापयेद् वा प्रतापयेद् वा, तथाविधोदकादि सम्बद्धपृथिव्युपरिवस्त्रस्यातापने प्रतापने वा अप्कायिकादि जीवहिंसासंभवेन संयमविराधना स्यात्, किञ्च 'से भिक्खू वा भिक्खुणी

अपने वस्त्र को धूप–तरका में आतापन करने के लिये तथा प्रतापन करने के लिये इच्छा करे तो 'तहप्पगार वत्थं' उस प्रकार के वस्त्र को 'णो अणंतरहियाए' अनन्तरहित अर्थात् व्यवधान शून्य 'जाव पुढवीए संताणए' यावत् पृथिवी कायिक सन्तान परम्परा वाले प्रदेश में 'आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा' आतापित तथा प्रतापित नहीं करे क्योंकि इस तरह व्यवधान शून्य पृथिवीकायिक प्रदेश में वस्त्र को सुखाने से पृथिवीकायिक जीवों की हिंसा होने से संयमकी विराधना होगी इसलिये संयम पालन करने वाले साधु और साध्वी पृथिवी के ऊपर कुछ दूसरे वस्तु को रख कर ही उस पर अपने वस्त्र को सुखावे, जिससे संयम की विराधना न हो, इसी प्रकार साधु और साध्वी अन्तरिक्ष अर्थात् आकाश के मध्य में भी स्तम्भादि के ऊपर भी यदि वह स्तम्भादि खूब मजबूत से नहीं गाडा गया हो या हिलता डोलता हो अथवा टेढा मेढा ही जिस किसी भी तरह रखदिया हो इस तरह के अन्तरिक्ष आकाश में खडे किये गये स्तम्भ पर या गृह के धरन वगैरह पर या उदूखल अर्थात् मलिस्थम पर या दूसरे किसी भी इस प्रकार के

માટે કે પ્રતાપન કરવા માટે વિચાર કરે તો 'तहप्पगार वत्थं नो अणतरहियाए' એ પ્રકારના વસ્ત્રને અનન્તર્હિત અર્થાત્ વ્યવધાન વગર 'जाव पुढवीए सताणए' યાવત્ પૃથ્વીકાયિક સતાન પરંપરા પ્રદેશમા 'आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा' આતાપિત કે પ્રતાપિત કરવા નહીં કેમ કે એ રીતે વ્યવધાન વગરની જમીન પર વસ્ત્ર સુકવવાથી પૃથ્વી કાયિક જીવોની હિંસા થવાથી સયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમનુ પાલન કરવા વાળા સાધુ કે સાધ્વીએ જમીન પર કોઇ બીજી વસ્તુ રાખીને જ તેના પર પોતાના વસ્ત્રો સુકવવા કે જેથી સયમની વિરાધના થાય નહીં એજ પ્રમાણે સાધુ કે સાધ્વી આકાશમા સ્તભાદિની ઉપર પણ જો તે સ્તંભાદિ ખૂબ મજબૂતાઇથી ખોડેલ ન હોય તો અથવા હલતો ડોલતો હોય તો અગર વાંકોચુંકો જેમ તેમ ઉભો કરી દીધેલ હોય તો એ રીતે અતરિક્ષમા ઉભા કરવામા આવેલ સ્તભ પર કે ઘરના છજાની ઉપર કે તેવા પ્રકારના અદ્ધર રહેલ સ્તમ્ભાદિની ઉપર પોતાના વસ્ત્રોને સુકવવા નહીં. કેમ કે એ રીતે હલતા ડોલતા. સ્તભાદિ પર વસ્ત્રને સુકવવાથી પડી જવાની સંભાવના રહે છે તેથી આ રીતે અદ્ધર રહેલ સ્તમ્ભાદિની ઉપર વસ્ત્રને સુકવવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે.

वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखिज्ज वत्थं आयावित्तए वा' अभिकाङ्क्षेत्-वाञ्छेत् वस्त्रम् आतापयितुं वा 'पयावित्तए वा' प्रतापयितुं वा 'तहप्पगारं वत्थं थूणंसि वा गिहेलुगंसि वा' तथाप्रकारम्-तथाविध प्रक्षालितं वस्त्रम् स्थूणाया वा-स्तम्भविशेषरूपायाम् 'गिहेलुगंसि वा' गृहेलुके वा-उम्बररूपे 'उसुयालंसि वा' उदूखले वा 'कामजलंसि वा' कामजले वा-स्नानपीठरूपे 'अन्नयरे तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' अन्यतरस्मिन् वा-तदन्यस्मिन् वा तथाविधे अन्तरिक्षजाते-अन्तरिक्षस्थले 'दुब्बद्धे दुन्निक्खित्ते अणिकंपे' दुर्बद्धे-न सम्यक्तया बद्धे शिथिलबन्धयुक्ते इत्यर्थः, दुर्निक्षिप्ते-असम्यक्तया निक्षिप्ते, अनिष्कम्पे-निष्कम्परहिते कम्पसहिते इत्यर्थः 'चलाचले' चलाचले चलायमान अन्तरिक्षान्तर्वर्तिनिस्थाने 'नो

अन्तरिक्ष स्थित स्तम्भादि पर अपने वस्त्र को नहीं सुखाना चाहिये क्योंकि इस तरह के हिलते डोलते या कांपते हुए स्तम्भादि पर वस्त्र को सुखाने से गिरने की संभावना रहती है इसलिये इस प्रकार के अन्तरिक्षस्थित स्तम्भादि के ऊपर वस्त्र को सुखाने से संयमकी विराधना होगी, अतः संयमपालनार्थ यतना पूर्वक ही वस्त्र की आतापन तथाप्रतापना करनी चाहिये इसी तात्पर्य से कहते हैं कि 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, अभिकंखिज्ज वत्थं आयावित्तए वा, पयावित्तए वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि अपने वस्त्रों को आतापन और प्रतापन अर्थात् अच्छी तरह सूर्य के किरण में याने तरका धूप में सुखाना चाहे तो 'तहप्पगारं वत्थं थूणंसि वा' इस प्रकार के स्थूणा अर्थात् स्तम्भ-खम्भा पर या 'गिहेलुगंसि वा' गृहेलुक-धरन पर या उदूखल धरन के ऊपर रक्खे हुए उखर के ऊपर या 'उसुयालंसि वा' मलित्थम पर या 'कामजलंसि वा' कामजल अर्थात् स्नान पीठ पर या बाजोठ पर या 'अन्नयरे तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' इसी प्रकार के दूसरे किसी भी अन्तरिक्ष-आकाश में खडे किये हुए आधार विशेष पर जोकि 'दुब्बद्धे' दुर्बद्ध है अर्थात् खूब मजबूती से नहीं बद्ध हुआ है एवं 'दुन्निक्खित्ते' ठीकरूप से निक्षिप्त-स्थापित भी नहीं तथा 'अणिकंपे'

તેથી સંયમનું પાલન કરવા માટે યતના પૂર્વક જ વસ્ત્રને આતાપના કે પ્રતાપના કરવા. એજ હેતુથી આગળ સૂત્રકાર કહે છે કે-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अभिकंखिज्ज वत्थं आयावित्तए वा पयावित्तए वा' જો પોતાના વસ્ત્રોને સૂર્યના કિરણોમાં સારી રીતે તડકામાં સુકવવા ઇચ્છે તો 'तहप्पगारं वत्थं' તેવા વસ્ત્રને થાંભલા ઉપર અથવા 'गिहेलुगंसि वा' ગૃહેલુક અર્થાત્ ઘરના ઉંબરા ઉપર અથવા 'उसुयालंसि वा' ઘરની ઉપરના માળીયા ઉપર અથવા 'कामजलंसि वा' કામજલ અર્થાત્ નાવાના પાટલા પર 'अन्नयरे तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' તથા આ પ્રકારના બીજા કોઈ અંતરિક્ષમાં ઉંચા કરવામાં આવેલ આધાર પર કે જે 'दुब्बद्धे' સારી રીતે ખોડેલ ન હોય અથવા ખૂબ મજબૂત રીતે બાંધેલ ન હોય તેવા 'दुन्निक्खित्ते' સારી રીતે સ્થાપિત પણ ન હોય તથા 'अणिकंपे' કંપતું પણ હોય અર્થાત્ હાલતું ડોલતુ હોય

आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा' नो आतापयेद् वा प्रतापयेद् वा स्थूणादौ चलाचले वस्त्रपतन-संभवात् वायुकायिकजीवहिंसासंभवाच्च तेषु वस्त्रं नातापयेदित्यर्थः । 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखिज्ज वत्थं आयावित्तए वा पयावित्तए वा' अभिकाङ्क्षेत्-यदि इच्छेद् वस्त्रम् आतापयितुं वा प्रतापयितुं वा तर्हि 'तहप्पगारं वत्थं कुडियंसि वा भित्तंसि वा' तथाप्रकारम्-तथाविधं प्रक्षालितं वस्त्र कुडये वा भित्ते वा 'सिलंसि वा लेलुंसि वा' शिलायां वा-प्रस्तर (चट्टान) रूपायाम्, लेलौ लेष्टौ वा-पाषाणखण्डे 'अन्नयरे तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' अन्यतरस्मिन् वा-तदन्यस्मिन वा तथाप्रकारे तथाविधे अन्तरिक्ष जाते-अन्तरिक्षस्थले 'जाव नो आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा' यावत्-दुर्बद्धे दुर्निक्षिप्ते अनि-ष्करूपे चलाचले स्थाने नो आतापयेद वा, प्रतापयेद् कुडयभित्तशिलादौ वस्त्रपतनसंभवात्

निष्कम्प भी नहीं है याने 'चलाचले' हिलता डोलता है एवं चलाचल अर्थात् चलायमान है इस प्रकार के अस्तव्यस्त रूप से खडे किये हुए स्तम्भादि के ऊपर 'नो आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा' वस्त्र को नहीं सुखाना चाहिये अन्यथा संयम की विराधना होगी, इसी तरह दीवाल वगैरह पर भी वस्त्र को नहीं सुखाना चाहिये इस आशय से कहते हैं 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, अभिकंखिज्ज वत्थं आयावित्तए वा, पयावित्तए वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु और भिक्षुकी यदि अपने वस्त्र को सुखाना चाहे तो 'तहप्पगारं वत्थं' इस प्रकार के आतापन प्रतापन करने योग्य अर्थात् सुखाने के योग्य कपडे को 'कुडियंसि वा भित्तंसि वा' कुडय पर झोंपडा के ऊपर तथा दिवालों पर भित्ती-दीवाल पर तथा 'सिलंसि वा लेलंसि वा' शिला पर या ढेले पर या 'अण्णयरे वा तहप्पगारे' अन्य दूसरे भी इस प्रकार के टीलहे पर 'अंतलिक्ख जाए जाव' अन्तरिक्ष में यावत् आकाश में वस्त्र को 'णो आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा' नहीं सुखाना चाहिये क्योंकि इस तरह दीवाल वगैरह पर वस्त्र को सुखाने से कपडे को गिरने की संभावना रहती है और

તથા ચલાચલે' ચલાચલ અર્થાત્ ચલાયમાન હોય આ રીતના અસ્તવ્યસ્ત રીતે ઉભા કરેલ સ્તમ્ભાદિની ઉપર 'नो आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा' વસ્ત્રનુ આતાપન કે પ્રતાપન કરવું નહીં તેમ સુકવવાથી સયમની વિરાધના થાય છે તેજ પ્રમાણે ભીત વિગેરેની ઉપર પણ વસ્ત્ર સુકવવા ન જોઈએ, એ આશયથી સૂત્રકાર કહે છે.–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अभिकंखिज्ज वत्थं आयावित्तए वा पयावित्तए वा' જો વસ્ત્રને સુકવવા ઇચ્છે તો 'तहप्पगारं वत्थं' આતાપના પ્રતાપના કરવા યોગ્ય અર્થાત્ સુકવવા લાયક કપડાને 'कुडियंसि वा भित्तंसि वा' કુડયની ઉપર અર્થાત્ ઝુંપડા ઉપર અથવા ભીત ઉપર 'सिलंसि वा' શિલાની ઉપર અથવા 'लेलुंसि वा' માટીના ઢેફા ઉપર અથવા 'अन्नयरे तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' બીજા એવા પ્રકારના સ્થાન ઉપર 'जाव नो आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा' યાવત્ આકાશમા વસ્ત્રને સુકવવા નહીં કેમ કે આ રીતે ભીત વિગેરેની

तेषु वस्त्रं नातापयेदिति भावः 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभि-कंखिज्ज वत्थं आयावित्तए वा पयावित्तए वा' अभिकाङ्क्षेद्-यदि वाञ्छेत् वस्त्रम् आतापयितुं वा प्रतापयितुं वा तर्हि 'तहप्पगारं वत्थं खंधंसि वा-मंचंसि वा' तथाप्रकारम्-तथाविधम्-धौतं वस्त्रम् स्कन्धे वा-स्थाणुरूपे, मञ्चे वा 'मालंसि वा पासादंसि वा' माले वा-गृहमाल रूपे, प्रासादे वा 'हम्मंसि वा अन्नयरे वा' हर्म्ये वा-धनिनां गृहविशेषरूपे,अन्यतरस्मिन् वा-तदन्यस्मिन् वा 'तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' तथाप्रकारे उपर्युक्तरूपे अन्तरिक्षजाते-अन्तरिक्षस्थले 'नो आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा' नो आतापयेद् वा प्रतापयेद् वा वस्त्रमितिशेषः,

वायुकायिक जीवों की हिंसा की भी संभावना रहती है जिससे संयमकी विराधना होगी इसलिये इस तरह के दीवाल वगैरह पर भी वस्त्र को नहीं सुखाना चाहिये, इसी तरह मचान वगैरह पर वस्त्र को नहीं सुखाना चाहिये इस तात्पर्य से कहते हैं कि 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, अभिकंखिज्ज वत्थं आयावित्तए वा, पयावित्तए वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि अपने वस्त्र को आतापन और प्रतापन करने की आकांक्षा करे तो 'तहप्पगारं वत्थं' इस प्रकार के आतापन प्रतापन करने योग्य वस्त्र को 'खंधंसि वा' स्कन्ध के ऊपर अर्थात् मकान के मूलभूत आधार स्तम्भ पर या 'मंचंसि वा' मचान पर या 'मालंसि वा' माला पर या 'पासादंसि वा' प्रासाद महल के ऊपर तथा 'हम्मंसि वा' हर्म्य-कोठा के ऊपर या 'अण्णयरे वा तहप्पगारे वा' इसी तरह के किसी दूसरे भी 'अंतलिक्खजाए' अन्तरिक्ष-आकाश के मध्य में बिराजमान अटारी के ऊपर 'नो आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा' आतापन तथा प्रतापन नहीं करना चाहिये क्योंकि उक्त रीति से सुकाने से ही संयम की विराधना होने

ઉપર કપડાને સુકવવાથી કપડા પડી જવાની શકયતા રહે છે તથા વાયુકાયિક જીવોની હિંસાની પણ શકયતા રહે છે. તેથી સયમની વિરાધના થાય છે તેથી આવી રીતે ભીત વિગેરેની ઉપર કપડા સુકવવા નહી એજ પ્રમાણે માચાં વિગેરેની ઉપર પણ વસ્ત્ર સુકવવા ન જોઈએ એ આશયથી સૂત્રકાર કહે છે-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अभिकंखिज्ज वत्थ आयावित्तए वा पयावित्तए वा' એ પોતાના વસ્ત્રને આતાપન પ્રતાપન કરવાની ઈચ્છા કરે તો 'तहप्पगारं वत्थं' એ પ્રમાણે આતાપન કરવા યોગ્ય વસ્ત્રને 'खंधंसि वा' સ્કંધની ઉપર અર્થાત્ મકાનના મૂળ આધાર સ્તંભ પર અથવા 'मंचंसि वा' માચા ઉપર 'मालंसि वा' માળ ઉપર અથવા 'पासादंसि वा' મહેલની ઉપર તથા 'हम्मंसि वा' હર્મ્ય-કોઠાની ઉપર અથવા 'अन्नयरे वा तहप्पगारे' એ પ્રકારના અન્ય 'अंतलिक्खजाए' અંતરિક્ષ આકાશ સ્થાનમા રહેલ અટારી વિગેરેની ઉપર 'नो आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा' આતાપન પ્રતાપન માટે રાખવા નહીં. કેમ કે એ પ્રકારથી વસ્ત્ર સુકવવાથી સયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સયમનું પાલન કરવાવાળા

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'तमायाए' तद्-वस्त्रम्, आदाय-गृहीत्वा 'एगंतमवक्कमिज्जा' एकान्तम्-निर्जनस्थलम् अपक्रामेत्-निर्गच्छेत् 'एगंतमवक्कमित्ता' एकान्तम् अपक्रम्य 'अहे झामथंडिलंसि वा' अधः दग्धस्थण्डिले वा 'जाव अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' यावत्-किट्टराशौ वा तुषराशौ वा शुष्कगोमयराशौ वा अन्यतरस्मिन् वा-तदन्यस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले 'पडिलेहिय पडिलेहिय' प्रतिलिख्य प्रतिलिख्य-पौनः पुन्येन प्रतिलेखन कृत्वा 'पमज्जिय पमज्जिय' प्रमृज्य प्रमृज्य-वारंवारं चक्षुषा प्रत्युपेक्ष्य मुखवस्त्रिकाधारको मुनिः रजोहरणादिनैव नतु मार्जन्या प्रमार्जनं विधाय 'तओ संजयामेव वत्थं आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा' ततः प्रमार्जनानन्तरम् संयतमेव-यतना

की संभावना रहती है इसलिये सयम पालन करने वाले साधु और साध्वी को यतना पूर्वक ही ऐसे स्थल में वस्त्र को सुखाना चाहिये जिस से संयमकी विराधना न हो, क्योंकि संयम का पालन करना ही साधु का परम कर्तव्य है।

अब किस प्रकार और कहां पर वस्त्र को सुखाना चाहिये यह बतलाते हैं-

'से भीक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'तमायाए' अपने उस वस्त्र को लेकर 'एगंतमवक्कमिज्जा' एकान्त में चला जाय और 'एगंतवक्कम्म अहे ज्झामथंडिलंसि वा' एकान्त में जाकर नीचे दग्ध स्थण्डिल पर अर्थात् बिलकुल ही जली हुई भूमि पर जहां कि हरे भरे तृण घास वगैरह वनस्पति कायिक जीव नहीं हो 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' इस तरह के दग्ध स्थण्डिल पर या किट्टराशि या तुषराशि या गोमय पर उस स्थण्डिल को 'पडिलेहिय पडिलेहिय' बार बार प्रतिलेखन करके तथा 'पमज्जिय पमज्जिय' बार बार प्रमार्जन करके अर्थात् आंख से देख भाल कर 'तओ संजयामेव' उस के बाद संयम पूर्वक ही 'वत्थं आया-

સાધુ અને સાધ્વીએ યતનાપૂર્વક જ એવા સ્થળે કપડા સુકવવા જોઈએ કે-જેથી સયમની વિરાધના થાય નહી કેમ કે સયમનુ પાલન કરવુ એજ સાધુનુ પરમ કર્તવ્ય છે

હવે વસ્ત્રને કેવી રીતે અને ક્યાં સુકવવા તે સૂત્રકાર કહે છે 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'तमायाए एकंतमवक्कमिज्जा' પોતાના સુકવવા યોગ્ય વસ્ત્રને લઈને એકાંતમા ચાલ્યા જવુ અને 'एगंतमवक्कम्म એકાંતમા જઈને 'अहे ज्झामथंडिलंसि वा' નીચે બળી ગયેલ ભૂમિની ઉપર જ્યા લીલા તૃણુ ઘાસ વિગેરે વનસ્પતિકાયિક જીવો ન હોય એ પ્રકારના બળેલ ભૂમિની ઉપર તથા 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि' અથવા અન્ય તેવા સ્થાન ઉપર જેમ કે કિટ્ટરાશી કે તુષરાશી અથવા સુકેલા છાણા ઉપર 'थंडिलंसि पडिलेहिय पडिलेहिय' એ સ્થડિલનુ વારવાર પ્રતિલેખન કરીને તથા 'पमज्जिय पमज्जिय' વારંવાર પ્રમાર્જના કરીને અર્થાત્ સૂક્ષ્મ નજરથી અવલોકન કરીને 'तओ संजयामेव वत्थं आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा' તે પછી સયમ પૂર્વક

पूर्वकमेव वस्त्रम् आतापयेद् वा प्रतापयेद् वा इत्युपसंहरन्नाह–'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' एतत् खलु उक्तरूपं वक्ष्यमाणरूपञ्च तस्य भिक्षुकस्य संयमवान् साधोः, भिक्षुक्याश्च साध्व्याः वा सामग्र्यम्–समग्रता सम्पूर्णः आचारः 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जइज्जासि' यत् सर्वार्थैः–सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्रैः समितः पञ्चसमितिभिस्त्रि गुप्त्या च सहितः सन् सदा–सर्वदा यतेत–यतनापूर्वकमेव प्रवर्तेत इति भावः 'त्तिबेमि' इति अहं गणधरः ब्रवीमि–उपदिशामि तीर्थकृदुपदेशानुसारेणेति भावः, एतावता भगवता वीतरागेण तीर्थकृता साधूनां साध्वीनाञ्च कृते वस्त्रप्रतापनप्रकारो यथा उपदिष्ट स्तथैवाऽहमुपदिशामीति फलितम् 'वत्थेसणस्स पढमो उद्देसो समत्तो' इति वस्त्रैषणस्य वस्त्रैषणारूपस्य पञ्चमाध्ययनस्य प्रथमः उद्देशः समाप्तः ॥सू० ८॥

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहेसणिज्जाइं वत्थाइं जाइज्जा अहापरिग्गहियाइं वत्थाइं धारिज्जा नो धोइज्जा नो रएज्जा नो धोयरत्ताइं वत्थाइं धारिज्जा अपलिउंचमाणे गामंतरेसु दूइज्जमाणे ओमचेलिए एयं खलु वत्थधारिस्स सामग्गियं, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पविसिउकामे सव्वं चीवरमायाए गाहावइकुलं निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा, एवं बहिया विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा

विज्ज वा पयाविज्ज वा' अपने सुखाने लायक वस्त्र को आतापन तथा प्रतापन करे अर्थात् तडका में उस वस्त्र को यतना पूर्वक की सुखावे 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा' यही उस साधु और साध्वी की 'सामग्गियं' सामग्र्य–समस्त साधुपना याने सामाचारी 'ज सया सव्वट्ठेहिं' जिस को सदा हमेशां सर्वार्थ से अर्थात् ज्ञानदर्शन चारित्र पांच समिति और तीन गुप्ति वगैरह से युक्त होकर ही 'समिए सहिए जइज्जासि त्तिबेमि' यतना पूर्वक वस्त्र को सुखाने का प्रयास करना चाहिये ऐसा भगवान् महावीर स्वामी ने उपदेश दिया है यह सुधर्मा स्वामी गणधरको कहते हैं, ।सू० ८॥

पञ्चम वस्त्रैषणा अध्ययन का पहला उद्देशक समाप्त हो गया ॥ ५–१ ॥

જ સુકવવા યોગ્ય વસ્ત્રને તડકામા એ વસ્ત્રને યતના પૂર્વક જ સુકવવા. 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' એજ એ સાધુ અને સાધ્વીનુ સામગ્ર્ય અર્થાત્ સમસ્ત સાધુપણુ એટલે કે સમાચારી છે. 'जं सया सव्वट्ठेहि' જેને સદા સર્વદા સર્વાર્થથી અર્થાત્ 'समिए सहिए' જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર પાચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ વિગેરેથી 'सया जइज्जासि त्तिबेमि' યુક્ત થઇને યતના પૂર્વક વસ્ત્રને સુકવવા પ્રયત્ન કરવો. એ રીતે ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુએ ઉપદેશ આપ્યો છે. આ રીતે સુધર્માસ્વામી ગણધરોને કહે છે. ॥સૂ. ૮॥

આ પાચમા વસ્ત્રૈષણા અધ્યયનનો પહેલો ઉદ્દેશો સમાપ્ત. ॥ ૫–૧ ॥

गामाणुगामं वा दूइज्जिज्जा, अहपुण तिव्वदेसियं वासं वासमाणं पेहाए जहा पिंडेसणाए नवरं चीवरमायाए ॥ सू० ९ ॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यथैषणीयानि वस्त्राणि याचेत, यथा परिगृहीतानि वस्त्राणि धारयेत्, नो धावेत्, नो रञ्जयेत्, नो धौतरक्तानि वस्त्राणि धारयेत्, अपरिगोपयन् ग्रामान्तरेषु गच्छेत् अवमचेलकः एतत् खलु वस्त्रधारिणः सामग्र्यम्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं प्रवेष्टुकामः सर्वं चीवरमादाय गृहपतिकुलं निष्क्रामेद् वा प्रविशेद् वा, एवं बहिः विहारभूमिं वा विचारभूमिं वा ग्रामानुग्रामं वा गच्छेत्, अथ पुनः तीव्रदेश्यां वा वर्षां वर्षन्तीं प्रेक्ष्य यथा पिण्डैषणायां नवरम् सर्वं चीवरमादाय ॥ सू० ९ ॥

टीका-प्रथमोद्देशके साधूनां साध्वीनाञ्च कृते वस्त्रग्रहणविधिः प्ररूपितः सम्प्रति द्वितीयोद्देशके तेषां वस्त्रधारणविधिं प्ररूपयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अहेसणिज्जाइं वत्थाइं जाइज्जा' यथैषणीयानि आधाकर्मादिदोषरहितानि वस्त्राणि याचेत, अथ च 'अहापरिग्गहियाइं वत्थाइं धारिज्जा' यथापरिगृहीतानि एव वस्त्राणि धारयेत्, नतु रूपान्तरं प्रापितानि इत्याह-'नो धोइज्जा' नो धावेत्-पलपुलादिना (साबुन आदि) तानि वस्त्राणि न प्रक्षालयेत् 'नो रएज्जा' नो रञ्जयेद् गेरुकादिरागादिना नो

द्वितीयोद्देशक का प्रारंभ

पञ्चम अध्ययन के प्रथम उद्देशक में साधु और साध्वी को वस्त्र ग्रहण विधि बतलायी गयी है अब इस द्वितीय उद्देशक में उन साधु और साध्वी को वस्त्र धारण विधि बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'अहेसणिज्जाइं वत्थाइं जाइज्जा' अर्थात् आधाकर्मादि दोषों से रहित वस्त्रों की याचना करे और 'अहापरिग्गहियाइं वत्थाइं धारिज्जा' यथा परिगृहीत अर्थात् जिसी स्वरूप में वस्त्र को प्राप्त करें उसी स्वरूप में उस वस्त्र को धारण करें 'नो धोइज्जा' किन्तु पल पुल-साबुन वगैरह से साफ-

પાંચમા અધ્યયનનો બીજો ઉદ્દેશો.

પાચમા અધ્યયનના પહેલા ઉદ્દેશામા સાધુ અને સાધ્વીને વસ્ત્ર ગ્રહણની વિધિ બતાવવામા આવેલ છે હવે આ બીજા ઉદ્દેશામા એ સાધુ સાધ્વીને વસ્ત્ર ધારણ કરવાની વિધિ બતાવતા સૂત્રકાર કહે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अहेसणिज्जाइं वत्थाइं' આધાકર્માદિ દોષો વગરના વસ્ત્રોની 'जाइज्जा' યાચના કરવી તથા 'अहापरिग्गहियाइं वत्थाइं धारिज्जा' યથા પરિગૃહીત અર્થાત્ જે રીતના વસ્ત્રને પ્રાપ્ત કરે એજ સ્વરૂપે એ વસ્ત્રને ધારણ કરવા. 'नो धोइज्जा' પરંતુ પાવડર કે સાબુ વિગેરેથી સાફ કરીને અર્થાત્ ધોઈને પહેરવા નહીં કે ધોઈને ધારણ કરવા નહીં' તથા 'नो रएज्जा'

रञ्जनं कुर्यात् 'नो धोयरत्ताइं वत्थाइं धारिज्जा' नो वा धौतरक्तानि वस्त्राणि धारयेत् 'अपलिउंचमाणो गामंतरेसु दूइज्जिज्जा' अपरिकुञ्चमानः-वस्त्राणि न गोपयन् अधिकं वस्त्रं न संरक्षन् साधूनां द्विसप्ततिः साध्वीनाञ्च षण्णवतिः वस्त्राणि विहितानि ततोऽधिकं न धारयेदित्यर्थः ग्रामान्तरेषु-ग्रामादिषु दूयेत विचरेत् 'ओमचेलिए' अवमचेलकः-अल्प-असारवस्त्रधारकः सन् सुखपूर्वकं विचरेदित्यर्थः 'एयं खलु वत्थधारिस्स सामग्गिय' एतत् खलु अल्प-असारवस्त्रधारणं वस्त्रधारिणः वस्त्रधारकस्य साधोः साध्व्याश्च सामग्र्यम्-सामग्री-सम्पूर्ण आचारः 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलं प्रवेष्टुकामः प्रवेष्टुमिच्छन् 'सव्वं चीवरमायाए' सर्वं चीवरं वस्त्रम् आदाय 'गाहावइकुलं निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा' गृहपतिकुलं निष्क्रामेद् वा-उपाश्रयाद् निर्गच्छेत्

कर याने धोकर नहीं पहने या धोकर नहीं धारण करे और 'नो रएज्जा' गेरूक वगैरह रंग से रंग कर भी नहीं धारण करे 'नो धोयरत्ताइं वत्थाइं धारिज्जा' इसी तरह धोकर और रंग कर अर्थात् धोए हुए और रंगे हुए भी वस्त्र को नहीं धारण करे और 'अपलिउंचमाणे गामंतरेसु दूइज्जमाणे' अधिक वस्त्रों को छीपा कर भी ग्रामान्तर में नहीं जाय, बल्कि 'ओमचेलिए' थोडे ही सारहीन तुच्छ वस्त्र को धारण करते हुए सुखशान्ति पूर्वक विचरना चाहिये 'एयं खलु वत्थधारिस्स सामग्गियं' यही असार और अल्प वस्त्र धारण करना ही वस्त्र धारण करने वाले साधु का और साध्वी का सामग्र्य साधुता का समग्रतारूप आचार या साध्वाचारविचार अर्थात् सामाचारी समझनी चाहिये।

'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं पविसिउ कामे' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु, और भिक्षुकी साध्वी यदि गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में प्रवेश करना चाहे तो अपना 'सव्वं चीवरमायाए गाहावइकुलं निक्खमिज्ज' वा पविसिज्ज वा' सारा चीवर,-वस्त्र लेकर ही गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घरमें प्रवेश

ગેરૂ વિગેરે રંગથી રંગીને પણ ધારણ ન કરવા. તથા 'नो धोयरत्ताइं वत्थाइं धारिज्जा' ધોઇને રંગીને અર્થાત્ ધોયેલા અને રંગેલા વસ્ત્રને પણ ધારણ ન કરવા. તથા 'अवलिउंचमाणे' વધારે વસ્ત્રોને છુપાવીને 'गामंतरेसु दूइज्जमाणे' ગ્રામાન્તરમાં જવું નહીં પરંતુ 'ओमचेलिए' થોડા અને સાર વિનાના તુચ્છ વસ્ત્રને ધારણકરીને સુખ પૂર્વક વિચરણ કરવું. 'एय खलु वत्थधारिस्स सामग्गियं' એજ અર્થાત્ અસાર અને અલ્પ વસ્ત્ર ધારણ કરવા. એજ વસ્ત્ર ધારણ કરનારા સાધુ સાધ્વીનું સામગ્ર્ય અર્થાત્ સાધુપણાની સમગ્રતા રૂપ આચાર અગર સાધ્વાચાર વિચાર અથવા સામાચારી સમજવી. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुल पविसिउकामे' જો ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં પ્રવેશ કરવાની ઇચ્છા કરે તો 'सव्वं चीवरमायाए गाहावइकुलं निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा' પોતાના સમગ્ર વસ્ત્રોને લઈને ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં પ્રવેશ

गृहपतिकुलं प्रविशेद् वा 'एवं बहिय विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा' एवम्-उक्तरीत्या बहिः-उपाश्रयाद् बहिः प्रदेशे विहारभूमिं स्वाध्यायभूमिम् विचाभूमिं वा मूत्रपुरीषोत्सर्गभूमिं स्थण्डिलरूपाम् वा 'गामाणुगामं वा' ग्रामानुग्रामं वा-ग्रामाद् ग्रामान्तरं वा दूयेत गच्छेत् सर्वं चीवरमादायेति शेषः 'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ पुनरेवं-वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'तिव्व-देसियं वा वासं वासमाणं पेहाए' तीव्रदेश्याम् वा न्यूनाधिका वर्षा वर्षन्तीं प्रेक्ष्य अवलोक्य जहा पिंडेसणाए' यथा पिण्डेषणायामुक्तं तथैवात्रापि वक्तव्यम् 'नवरं सव्वं चीवरमायाए'नवरम् पिण्डैषणापेक्षया वस्त्रैषणायां विशेषस्तु सर्वं चीवरमादाय गच्छेत्, तथा चपिण्डैषणायां सर्वमुप धिमादाय गच्छेदित्युक्तम्, वस्त्रैषणायां तु सर्वम् वस्त्रमादायगच्छेत् इति विशेषो बोध्यः ॥सू०९॥

करे अथवा नीकले 'एवं बहिय विहारभूमिं वा' इसी तरह बाहर प्रदेश में भी विहार भूमि-अर्थात् स्वाध्याय के लिये एवं 'वियारभूमिं वा' विचार भूमि अर्थात् शौच-मलमूत्र परित्याग करने के लिये तथा 'गामाणुगामं वा दूइज्जिज्जा' एक ग्राम से दूसरे ग्राम भी सभी वस्त्रादि को लेकर ही जाय, अन्यथा संयम की विराधना होगी, 'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ-यदि वह साधु और साध्वी ऐसा वक्ष्यमाणरूप से जान लेकि 'तिव्वदेसियं वा वासं वासमाणं पेहाए' अत्यन्त अधिक वर्षा हो रही है ऐसा देख ले या जान ले तो 'जहा पिंडेस-णाए' जिस तरह पिण्डैषणा में कहा है उसी तरह यहां पर वस्त्रैषणा में भी समझ लेना चाहिये अर्थात् जैसे पिंडैषणा में सभी उपधि लेकर एक ग्राम से दूसरा ग्राम जाय, वैसे ही यहां पर 'नवरं सव्वं चीवरमायाए' यही विशेषता है कि वस्त्रैषणा में सभी चीवर-वस्त्र को लेकर ही स्वाध्याय भूमि में या उपाश्रय से विचार भूमि में या एक ग्राम से दूसरे ग्राम में जाय, अन्य था संयम की

કરવો. અથવા બહાર નીકળવુ. 'एवं बहिय विहारभूमिं वा, वियारभूमिं वा' એજ પ્રમાણે બહારના પ્રદેશમાં પણ વિહારભૂમિ અર્થાત્ સ્વાધ્યાય ભૂમિમાં જવા અથવા વિચારભૂમિ અર્થાત્ મલમૂત્ર ત્યાગ કરવા જતાં કે 'गामाणुगामं वा दूइज्जिज्जा' તથા એક ગામથી બીજે ગામ જતાં સઘળા વસ્ત્રો સાથે લઈને જ જવુ અન્યથા સંયમનીવિરાધના થાય છે. 'अह पुण एवं जाणिज्जा' જો તે સાધુ અને સાધ્વીના જાણવામાં એવું આવે કે 'तिव्वदेसियं वा वासं वसमाणं पेहाए' ખૂબ વધારે વરસાદ પડી રહેલ છે તેમ જોઈ લે કે જાણીલે તો 'जहा पिंडेसणाए' જે પ્રમાણે પિંડૈષણામાં કહેવામાં આવેલ છે, એજ પ્રમાણે અહીંયા વસ્ત્રૈષણામાં પણ કથન સમજી લેવું. અર્થાત્ જેમ પિંડૈષણામા બધી ઉપધિ લઈને એક ગામથી બીજે ગામ જવા કહેલ છે એજ પ્રમાણે અહીંયા પણ તેમ સમજવુ પરંતુ 'नवरं सव्वं चीवरमायाए' અહીંયા એ વિશેષતા છે કે વસ્ત્રૈષણામા સઘળા વસ્ત્ર લઈને જ સ્વાધ્યાય ભૂમિમા અગર ઉપાશ્રયમા કે બહાર વિચારભૂમિમા અથવા એક ગામથી બીજે ગામ જવું. તેમ ન કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમ પાલન માટે

मूलम्-से एगइओ मुहुत्तगं मुहुत्तगं पाडिहारियं वत्थं जाइज्जा जाव एगाहेण वा दुयाहेण वा तियाहेण वा चउहेण वा पंचाहेण वा विप्पवसिय विप्पवसिय उवागच्छिज्जा, नो तहप्पगारं वत्थं अप्पणो गिण्हिज्जा, नो अन्नमन्नस्स दिज्जा, नो पामिच्चं कुज्जा, नो वत्थेण वत्थपरिणामं करिज्जा, परं उवसंकमित्ता एवं वइज्जा-आउसंतो समणा! अभिकंखसि वत्थं धारित्तए वा परिहरित्तए वा? थिरं वा संतं नो पलिच्छिंदिय पलिच्छिंदिय परट्ठविज्जा, तहप्पगारं वत्थं ससंधियं वत्थं तस्स चेव निसिरिज्जा नो णं साइज्जिज्जा से एगइओ एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म जे भयंतारो तहप्पगाराणि वत्थाणि ससंधियाणि मुहुत्तगं मुहुत्तगं जाव एगाहेण वा दुयाहेण वा तियाहेण वा चउहाएण वा पंचाहेण वा विप्पवसिय विप्पवसिय उवागच्छंति, तहप्पगाराणि वत्थाणि नो अप्पणा गिण्हंति नो अन्नमन्नस्स दलयंति तं चेव जाव नो साइज्जंति, बहुवयणेण भाणियव्वं, से हंता अहमवि मुहुत्तगं पाडिहारियं वत्थं जाइत्ता, एगाहेण वा दुयाहेण वा तियाहेण वा चउयाहेण वा पंचाहेण वा विप्पवसिय विप्पवसिय उवागच्छिस्सामि अवियाई एयं ममेव सिया, माइट्ठाणं संफासे नो एवं करिज्जा ॥ सू० १० ॥

छाया-स एकक: मुहूर्तकं मुहूर्तकं प्रातिहारिकं वस्त्रं याचेत, यावद्-एकाहेन वा द्व्यहेन वा त्र्यहेण वा चतुरहेण वा पञ्चाहेन वा विप्रोष्य विप्रोष्य उपागच्छेत्, नो तद् वस्त्रम् आत्मनो गृह्णीयात् नो अन्योन्यस्य दद्यात्, नो पामित्यं कुर्यात्, नो वस्त्रेण वस्त्रं परिणामं कुर्यात्, नो परम् उपसंक्रम्य एवं वदेत् आयुष्मन्! श्रमण! अभिकाङ्क्षसि वस्त्रधारयितुं वा परिधातुं वा, स्थिरं वा सत् नो परिच्छिन्द्य परिच्छिन्द्य परिष्ठापयेत्, तथाप्रकारं वस्त्रं स सन्धितं वस्त्रम् तस्य चैव निसृजेत्, नो खलु आस्वादयेत्, स एकक: एतत्प्रकारं निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य ये भयत्रातारः तथाप्रकाराणि वस्त्राणि ससन्धितानि मुहूर्तकं मुहूर्तकं यावद्-

विराधना होगी, इसलिये संयम पालनार्थ साधु और साध्वी को विचार भूमि या विहारभूमि या ग्रामान्तर में सभी वस्त्र को लेकर ही गमन करना चाहिये॥ सू. ९॥

સાધુ અને સાધ્વીએ વિચારભૂમિ કે વિહારભૂમિ અથવા એક ગામથી બીજે ગામ જતા સઘળા વસ્ત્રોને સાથે લઈને જ ગમન કરવુ. ॥ સૂ. ૯ ॥

एकाहेन वा द्व्यहेन वा त्र्यहेण वा चतुरहेण वा पञ्चाहेन वा विप्रोष्य विप्रोष्य उपागच्छन्ति तथाप्रकाराणि वस्त्राणि नो आत्मनः गृह्णन्ति नो अन्योन्यस्य ददति तच्चैव यावत् नो स्वादयन्ति, बहुवचनेन भणितव्यम्, स हन्त अहमपि मुहूर्तकं प्रातिहारिकं वस्त्रं याचित्वा यावद् एकाहेन वा द्व्यहेन वा त्र्यहेण वा चतुरहेण वा पञ्चाहेन वा विप्रोष्य विप्रोष्य उपागमिष्यामि, अपि च एतत् ममैव स्यात्, मातृस्थानं संस्पृशेत्, नो एवं कुर्यात् ॥ सू० १० ॥

टीका-'सम्प्रति प्रातिहारिकोपहतवस्त्रविषयमधिकृत्य प्ररूपयितुमाह-'से एगइओ मुहुत्तगं २' स-साधुः, एकतः-एकस्मात् साधोः मुहूर्तकम्-मुहूर्तमात्रोद्देशेन 'पाडिहारियं वत्थं जाइज्जा' प्रातिहारिकम्-पुनः प्रत्यर्पणीयरूपं वस्त्रं याचेत 'जाव एगाहेण वा' यावद्-याचित्वा, एकाहेन वा 'दुआहेण वा तियाहेण वा चउहेण वा' द्व्यहेन वा त्र्यहेण वा चतुरहेण वा 'पंचाहेण वा' पञ्चाहेन वा 'विप्पवसिय विप्पवसिय' विप्रोष्य विप्रोष्य-एकाहादि पञ्चाहपर्यन्तं ग्रामान्तरे उषित्वा यदि 'उवागच्छिज्जा' उपागच्छेत् उपागत्य-परावृत्य तत् प्रातिहारिकं वस्त्रं प्रत्यर्पयेत्तर्हि स तद्वस्त्रदाता प्रथम साधुः 'नो तह वत्थं अप्पणो गिण्हिज्जा' नो तद् वस्त्रं प्रातिहारिकरूपं दत्तम् आत्मनो-आत्मार्थं गृह्णीयात् तस्य प्रातिहा-

अब फिर वापस करने योग्य प्रातिहारिक उपहत वस्त्र विषय को लक्ष्य कर बतालाते हैं-

टीकार्थ-'से एगइओ मुहुत्तगं' वह पूर्वोक्त संयमवान् साधु एक साधु मुहूर्त मात्र के लिये यदि 'पाडिहारियं' प्रातिहारिक अर्थात् फिरसे वापस करने योग्य 'वत्थं जाइज्जा' वस्त्र को याचना करे और यावत् 'जाव एगाहेण वा, दुआहेण वा' याचना करके एक दिन में या दो दिनों में या 'तियाहेण वा' तीन दीनों में या 'चउहेण वा' चार दिनों में अथवा 'पंचाहेण वा' पांचदिनों में अर्थात् एकदिन से लेकर पांचदिन तक 'विप्पवसिय विप्पवसिय' दूसरे ग्राम में निवास कर फिर 'उवागच्छिज्जा' फिर से वापस आकर उस प्रातिहारिक-प्रत्यर्पणीय वस्त्र को वापस दे तो 'नो तह वत्थं अप्पणो गिण्हिज्जा' वह वस्त्र दाता प्रथम साधु उस

હવે પાછા આપવા યોગ્ય પ્રાતિહારિક ઉપહત વસ્ત્રના સંબંધને ઉદ્દેશીને સૂત્રકાર કથન કરે છે–

ટીકાર્થ–'से एगइओ मुहुत्तगं मुहुत्तगं' તે પૂર્વોક્ત સંયમવાન્ એક સાધુ મુહૂર્ત માત્ર માટે 'पाडिहारियं वत्थं जाइज्जा' જો પ્રાતિહારિક અર્થાત્ પુન પાછુ આપવા યોગ્ય વસ્ત્રની યાચના કરે 'जाव एगाहेण वा, दुआहेण वा' અને યાવત્ યાચના કર્યા પછી એક દિવસમાં અથવા બે દિવસમા અથવા 'तिहेण वा चउयाहेण वा' ત્રણ દિવસમા કે ચાર દિવસમાં અથવા પચાહેણ વા' પાચ દિવસમાં અર્થાત્ એક દિવસથી લઈને પાચ દિવસ સુધીમાં 'विप्पवसिय विप्पवसिय' બીજા ગામમા નિવાસ કરીને 'उवागच्छिज्जा' પછી પછા આવીને તે પ્રાતિહારિક અર્થાત્ પાછા આપવાના વસ્ત્રને પાછા આપી દે તો 'नो तह वत्थं अप्पणो

रिकवस्त्रस्य अधिकदिनोपभोगेन उपहतप्रायत्वात् अत्यन्तमलिनीभूतत्वेन परिधानायोग्यत्वाच्च स्वनिमित्तं ग्रहणं न कुर्यादित्यर्थः 'नो अन्नमन्नस्स दिज्जा' नो अन्योन्यस्य परस्पर वा अन्यस्मै वा दद्यात् 'नो पामिच्चं कुज्जा' नो वा प्रामित्य पर्युदञ्चनरूपेण वा कस्मैचिद्दद्यात्, 'नो वत्थेण वत्थपरिणामं करिज्जा नो वस्त्रेण वस्त्रपरिणामम् वस्त्रपरिवर्तनं वा कुर्यात् 'नो परं उवसंकमित्ता एव वइज्जा' नो वा परम्—अन्यं कमपि साधुम् उपसंक्रम्य समीपं गत्वा एवम्—वक्ष्यमाणरीत्या वदेत् 'तं जहा—आउसंतो ! समणा !' आयुष्मन् ! श्रमण ! 'अभिकंखसि वत्थं धारित्तए वा परिहरित्तए वा' अभिकाङ्क्षसि—वाञ्छसि त्वं वस्त्रं धारयितुं वा परिधातुं वा' इत्यपि न पृच्छेदित्यर्थः 'थिरं वा संतं नो पलिच्छिंदिय पलिच्छि-

प्रातिहारिक वस्त्र को नहीं अपने लिये ग्रहण करे क्योंकि मुहूर्त मात्र के लिये याचना कर पांच दिन पर्यन्त उपभोग में लेने से वह वस्त्र उपहत प्राय हो जाता है इसलिये अत्यन्त मलिन होने के कारण पहनने योग्य नहीं रहता इसलिये इस तरह के वस्त्र को अपने लिये वस्त्रदाता साधु नहीं ग्रहण करें 'णो अण्णमण्णस्स दिज्जा' और दूसरे साधुको भी वह वस्त्र नहीं दिलावें, या नहीं दे इसी प्रकार 'णो पामिच्चं कुज्जा' उधार पैसा रूप में भी दूसरे किसी साधु को वह वस्त्र नहीं दे और 'णो वत्थेण वत्थपरिणामं करिज्जा' उस वस्त्र से दूसरे वस्त्र का अदला बदली भी नहीं करे, और 'णो पर उवसंकमित्ता' किसी दूसरे अन्य साधु के पास जाकर 'एवं वइज्जा' ऐसा वक्ष्यमाण रूप से बोले भी नहीं 'तं जहा अउसंतो समणा' जैसे कि—हे आयुष्मन् ! श्रमण ! 'अभिकंखसि वत्थं धारित्तए वा' आप वस्त्र को धारण करना चाहते हैं ? या 'परिहरित्तए वा' पहनना चाहते हैं ऐसा भी नहीं पूछे 'थिरं वा संतं नो पलिच्छंदिय पलिच्छिंदिय' अत्यन्त मजबूत उस वस्त्र को छिन्न

गिण्हिज्जा' ते वस्त्र आपनार प्रथम साधुએ ते वस्त्र पोताने माटे ग्रહણ કરવું નહીં. કેમ કે એકાદ મુહૂર્ત માટે અર્થાત્ થોડા વખત માટે યાચના કરીને પાચ દિવસ સુધી તે ઉપભોગમા લેવાથી તે વસ્ત્ર ઉપહત પ્રાય થઈ જાય છે. તેથી અત્યન્ત મલિન થવાના કારણે પહેરવાને લાયક રહેતુ નથી. તેથી એ પ્રમાણેના વસ્ત્રને વસ્ત્ર દાતાએ પોતાને માટે ગ્રહણ કરવું નહી તથા 'नो अन्नमन्नस्स दिज्जा' બીજા સાધુને પણ તે વસ્ત્ર અપાવવું નહીં. કે આપવું નહી 'नो पामिच्चं कुज्जा' તેથી ઉધાર કે ઉછીના રૂપે પણ બીજા સાધુને તે વસ્ત્ર આપવું નહીં તેમ જ 'नो वत्थेण वत्थपरिणाम कुज्जा' એ વસ્ત્રના બદલામાં બીજુ વસ્ત્ર લેવા રૂપ અદલા બદલી પણ કરવી નહી. 'नो पर उवसंकमित्ता एवं वइज्जा' તથા કોઈ બીજા સાધુની પાસે જઈ આ નીચે કહેવામા આવનાર રીતે બોલવુ પણ નહી. 'तं जहा' જેમ કે 'आवसतो समणा !' હે આયુષ્મન્ ! શ્રમણ ! 'अभिकंखसि वत्थं धारित्तए वा परिहरित्तए वा' આપ વસ્ત્રને ધારણ કરવા ઇચ્છો છો ? અથવા પહેરવા ઇચ્છો છો ? એમ પૂછવુ નહી તથા 'थिरं वा सतं नो पलिच्छिंदिय पलिच्छिंदिय

दिय परट्ठविज्जा' स्थिरं-दृढं वा सत् चिरस्थायि तद् वस्त्र नो परिच्छिद्य परिच्छिद्य छिन्नं भिन्नं वा कृत्वा परिष्ठापयेत्-दग्धस्थण्डिलादिषु न निक्षिपेदित्यर्थः, अपि तु 'तहप्पगारं वत्थं ससंधिय वत्थं तस्स चेव निसिरिज्जा' तथाप्रकारकं तथाविधम् प्रातिहारिकरूपं वस्त्रं ससन्धितम्-उपहतरूपवस्त्रम् तस्य-तस्मै चैव साधवे मुहूर्तमात्रार्थं पुनः प्रत्यर्पणबुद्धया प्रातिहारिकवस्त्रग्रहणकर्त्रे एव निसृजेत् दद्यात् 'नो णं साइज्जिज्जा' नो खलु स्वादयेत्-स्वयं तद्वस्त्रोपभोगं वस्त्रदाता न कुर्यादितिभावः 'से एगइओ एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म' से एकके अनेके साधवेऽपि एतत्प्रकारम्-उपर्युक्तरूपं निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य

भिन्न भी कर के अर्थात् फाड चीर कर 'परट्ठविज्जा' फेंके भी नहीं, एतावता दग्ध स्थण्डिल वगैरह प्रदेश में अत्यन्त दृढ मजबूत उस वस्त्र को फाड चीर कर फेंक भी नहीं दे, अपितु 'तहप्पगारं वत्थं ससंधियं वत्थं तस्स चेव निसिरिज्जा' प्रातिहारिक रूप उस वस्त्र को उपहत होने के कारण इसी साधु को वापस कर दे की जो मुहूर्त मात्र के लिये उस वस्त्र को तुरत वापस लौटाने के लिये कह कर लिया किन्तु पांच दिन तक पहन ओढ कर उपहत करदिया है उसी को देदेवे, किन्तु 'णो णं साइज्जिज्जा' वस्त्र दाता स्वयं उस वस्त्र का उपभोग नहीं करे इसी प्रकार और भी अनेकों साधु उक्तरीति से उस वस्त्र दाता साधु के इस वचन को सुनकर और हृदय में अवधारण कर जो दूसरे सांसारिक भय से त्राण करने वाले अनेकों साधु हैं उन से भी फिर वापस करदेने के वादा से वस्त्रों को नहीं लेना चाहिये, और यदि उक्त नियमानुसार मुहूर्त मात्र के लिये लेकर भी यदि पांचदिनों तक दूसरे ग्राम में ही पहन ओढ कर उपहत करके वापस करना चाहे तो उन वस्त्रों को भी वस्त्रदाता साधुओं को नहीं लेना चाहिये इसी तात्पर्य से कहते हैं कि-'से एगइओ एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म,' वे अनेक साधु इस तरह के उस वस्त्रदाता साधु के शब्द को सुनकर और अपने हृदय में धारण कर

परट्ठविज्जा' અત્યંત મજબૂત એવા એ વસ્ત્રને તોડફાડકરીને ફેંકવુ પણ નહીં. એટલે કે દગ્ધ સ્થંડિલ વિગેરે પ્રદેશમાં અત્યંત મજબૂત એવા એ વસ્ત્રને ફાડીને ફેંકી પણ દેવુ નહીં પરંતુ 'तहप्पगारं वत्थं ससंधिय वत्थं' પ્રાતિહારિક રૂપ એ વસ્ત્રને ઉપહત હોવાથી 'तस्सचेव निसिरिज्जा' એજ સાધુને પાછુ આપી દેવુ કે જેણે એકાદ મુહૂર્ત માત્ર માટે અર્થાત્ તરત પાછુ આપવાનુ કહીને લીધેલ હતુ. પણ પાંચ દિવસ સુધી પહેરી ઓઢીને ઉપહત કરી દીધેલ છે. તેમને જ આપી દેવુ. 'णो णं साइज्जिज्जा' પરંતુ વસ્ત્ર દાતાએ પોતે એ વસ્ત્રનો ઉપભોગ કરવો નહીં.

હવે અનેક સાધુ આવી રીતે થોડા વખત માટે વસ્ત્ર લઈ વધારે દિવસ રાખે તે સંબંધી સૂત્રકાર કથન કરે છે.-'से एगइओ एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा' તે અનેક સાધુઓ આ રીતના એ વસ્ત્ર દાતાના શબ્દને સાંભળીને અને 'निसम्म' તેને હૃદયમાં ધારણ કરીને

'जे भयंतारो' ये भयत्रातारः सांसारिकभयात् त्राणकर्तारः साधवः सन्ति तेभ्यः सकाशात् 'तहप्पगाराणि वत्थाणि' तथाप्रकाराणि प्रातिहारिकरूपाणि वस्त्राणि पुनः प्रत्यर्पणबुद्ध्या मुहूर्तमात्रार्थं गृहीत्वा एकाहादिपञ्चाहपर्यन्तं ग्रामान्तरे उषित्वा उपागच्छन्ति तर्हि तान्यपि उपहतानि वस्त्राणि तद्वस्त्रस्वामिनः साधवो न गृह्णीयुरित्याशयेनाह–'स संधियाणि मुहुत्तगं जाव एगाहेण वा' ससन्धितानि अधिककालपरिधानादिना उपहतानि तानि वस्त्राणि मुहूर्तकं यावत् मुहूर्तमात्रार्थं परिगृहीतानि एकाहेन वा 'दुयाहेण वा तियाहेण वा चउयाहेण वा पचाहेण वा' द्व्यहेण वा त्र्यहेण वा चतुरहेण वा पञ्चाहेन वा 'विप्पवसिय विप्पवसिय' विप्रोष्य विप्रोष्य–एकाहादि पञ्चाहपर्यन्तरूप चिरकालम् उषित्वा 'उवागच्छंति' उपागच्छन्ति–उपागत्य परावर्तयितु वाञ्छेयुस्तर्हि 'तहप्पगाराणि वत्थाणि' तथाप्रकाराणि तथाविधानि प्रातिहारिकाणि चिरकालोपभुक्तत्वाद् उपहतानि वस्त्राणि 'नो अप्पणा गिण्हंति' नो आत्मना स्वोपभोगार्थम् गृह्णन्ति–गृह्णीयुरितिभावः 'नो अन्नमन्नस्स दलयंति' नो वा अन्योन्यस्य अन्योन्येभ्यः तानि ददति–नो दद्युरिति भावः 'नो वा प्रामित्यानि तानि वस्त्राणि कुर्युः, नो वा तद्वस्त्रैः वस्त्रान्तराणां परिवर्तनं कुर्युः नो वा परान् उपसक्रम्य तानि वस्त्राणि धारयितुं

'जे भयंतारो ससंधियाणि मुहुत्तगं जाव' जो संसारिक भय से त्राण करने वाले साधु हैं उन से पूर्वोक्त प्रातिहारिक वस्त्रों को फिर से वापस करने की इच्छा से मुहूर्त मात्र के लिये लेकर यदि 'एगाहेण वा दुयाहेण वा तियाहेण वा' एक या दो या तीन 'चउहेण वा पंचाहेण वा विप्पवसिय विप्पवसिय उवागच्छंति' चार या पांच दिनों के बाद वापस करदेना चाहें तो वे वस्त्रदाता साधु भी 'तहप्पगाराणि वत्थाणि णो गिण्हंति' अपने लिये उन वस्त्रों को उपभोग में नहीं लेते हैं और 'णो अण्णमण्णस्स दलयंति' दूसरे साधु को भी नहीं देते हैं, एवं 'तं चेव जाव णो साइज्जंति' यावत् उधार पैसा लेकर भी उन वस्त्रों को उपभोग में नहीं लेना चाहिये तथा उन दिए हुए वस्त्रों से दूसरे वस्त्र का अदला बदली भी नहीं करना चाहिये एवं उन वस्त्रों को धारण करने एवं पहनने के लिये भी

'जे भयंतारो' જેઓ સાંસારિક ભયથી રક્ષણ કરવાવાળા સાધુઓ છે 'ससंधियाणि मुहुत्तगं जाव' તેઓને પૂર્વોક્ત પ્રાતિહારિક વસ્ત્રો ફરીથી પાછા આપવાની ઈચ્છાથી મુહૂર્ત માત્રને માટે લઈને જો 'एगाहेण वा दुयाहेण तियाहेण वा चउहेण वा पंचाहेण वा' એક બે અથવા ત્રણ ચાર કે પાંચ દિવસો 'विप्पवसिय विप्पवसिय उवागच्छंति' વાપરીને તે પછી પાછા આપવા ઈચ્છે તો 'तहप्पगाराणि वत्थाणि' તેવા પ્રકારના વાપરેલા વસ્ત્રોને વસ્ત્રદાતા સાધુએ 'नो अप्पणा गेण्हति' પોતાના ઉપયોગ માટે એ વસ્ત્રો લેવા નહીં. તથા 'नो अण्णमण्णस्स दलयंति' બીજા સાધુઓને પણ આપવા નહી 'तं चेव जाव नो साइज्जंति' એવ યાવત્ ઉધાર પૈસા લઈ ને પણ એ વસ્ત્રોને ઉપલોગમાં લેવા નહીં. એ આપેલા વસ્ત્રોથી બીજા વસ્ત્રનો અદલો બદલો પણ કરવો નહી. તથા એ વસ્ત્રો ધારણ કરવા કે પહેરવા પણ બીજા સાધુઓને કહેવુ નહી તથા ખૂબ મજબૂત એ વસ્ત્રોને ફાડી

परिधातुं वा कथयेयु रित्याशयेनाह-'तं चेव जाव नो साइज्जंति' तच्चैव यावत् स्थिराणि वा चिरकालस्थायीनि तानि वस्त्राणि छिन्नभिन्नानि कृत्वा नो परिष्ठापयेयुः न यत्र कुत्रापि निक्षिपेयुः, अपितु तेभ्य एव प्रातिहारिकरूपेण वस्त्रग्रहीतृभ्य तानि वस्त्राणि दद्युः नतु स्वयं स्वादयेयुः-स्वयं तदुपभोगं कुर्युः 'बहुवयणेण भाणियव्वं' उपर्युक्तरीत्या बहुवचनेन-अनेके साधवः इत्येवं बहुवचनान्तेन भणितव्यम्-प्रयोगः कर्तव्यः, किन्तु 'से हंता अहमवि' सः-एकः कश्चिद् अन्योऽपि साधुः हन्त ! बत ! इति खेदे यदि तद् दृष्ट्वा मनसि विचारयेद्-यद् अहमपि 'मुहुत्तगं पाडिहारियं वत्थं जाइत्ता जाव' मुहूर्तकम्-मुहूर्तमात्रार्थे प्रातिहारिकम्-पुनः प्रत्यर्पणीयं वस्त्रं याचित्वा यावत्-एकाकी एव ग्रामान्तरादौ गत्वा, ततः 'एगाहेण वा दुआहेण वा' एकाहेन वा द्व्यहेन वा 'तिआहेण वा चउहेण वा' त्र्यहेण वा चतुरहेण वा

दूसरे साधुओं को नहीं कहे और अत्यन्त मजबूत उन वस्त्रों को छिन्न भिन्न भी करके दग्ध स्थण्डिलादि प्रदेश में फेक भी नहीं दे, अपितु उन्ही साधुओं को वापस कर दें जिन्होंने मुहूर्त मात्र के लिये लेकर भी चार पांच दिनोंतक पहन ओढकर उपहत भी करदिया है उन्हीं को वापस कर देवें, अर्थात् स्वयं वे वस्त्र दाता उन वस्त्रों का उपभोग नहीं करें इस तरह 'बहुवयणेण भाणियव्वं बहु वचन का प्रयोग कर बोलना चाहिये, अर्थात् पहले एक साधु को लक्ष्य कर कहा गया है और अभी अनेक साधुओं को लक्ष्य कर बतलाये गये हैं किन्तु यदि कोई दूसरा साधु में इस तरह के वस्त्र को वापस नहीं लेकर उसी साधु को दे देना जिसने मुहूर्त मात्र के लिये ही वस्त्रदाता साधु से वस्त्र लिया था किन्तु पांच दिनों तक उस वस्त्र को उपभोग कर उपहत करके बाद में वापस देने के लिये आया था ऐसा समाचार जानकर मन से विचार करे कि 'से हंता अहमवि मुहुत्तगं पाडिहारियं वत्थं' मैं भी मुहूर्त मात्र के लिये ही वस्त्र की 'जाइत्ता' याचना कर इस वस्त्रदाता साधु से वस्त्र लेकर 'एगाहेण वा दुआहेण

તોડીને દગ્ધ સ્થંડિલાદિ પ્રદેશમાં પણ ફેંકવા જોઈએ નહીં પરંતુ એ થોડીવારમાં પાછા આપવાનું કહીને લઈ જઈ પાંચ દિવસ સુધી વાપરનાર સાધુને જ પાછા આપી દેવા. અર્થાત્ એ વસ્ત્રદાતા સાધુઓએ પોતે ઉપયોગમાં તે વસ્ત્રોને લેવા નહીં આ રીતે 'बहु वयणेण भाणियव्वं' બહુ વચનનો પ્રયોગ કરીને સઘળું કથન કહી લેવું અર્થાત્ પહેલાં એક સાધુને ઉદ્દેશીને કહેવામાં આવેલ છે અને આ કથન અનેક સાધુઓને ઉદ્દેશીને બતાવવામાં આવેલ છે. પરંતુ જો કોઈ બીજા સાધુએ પણ આ રીતના વસ્ત્રો પાછા ન લેતાં એજ સાધુને પાછા આપી દેવા. કે જેણે એક મુહૂર્ત માટે જ વસ્ત્રદાતા સાધુની પાસેથી વસ્ત્ર લીધા હતા પણ પાંચ દિવસ સુધી એ વસ્ત્રને વાપરીને ઉપહત કરીને તે પછી પાછા આપવા આવેલ હતા આ હકીકત જાણીને 'अहमवि मुहुत्तगं पाडिहारियं वत्थं जाइत्ता' મનમાં વિચાર કરે કે-હું પણ મુહૂર્ત માત્ર માટે વસ્ત્રની યાચના કરીને એ વસ્ત્રદાતા

'पंचाहेण वा' पञ्चाहेन वा-'विप्पवसिय विप्पवसिय' विप्रोष्य विप्रोष्य-एकाहादि यावत् पञ्चाहपर्यन्तम् उपित्वा 'उवागच्छिस्सामि' उपागमिष्यामि, अथ च 'अवियाइं एयं ममेव सिया' अपिच एतत् प्रातिहारिकरूपं वस्त्रं मम एव याचकस्य साधोः स्यात्-भवेदित्येवं बुद्ध्या यदि कस्मादपि साधोः सकाशात् छलकपटेन वस्त्रं गृह्णाति तर्हि 'माइट्ठाणं संफासे' मातृस्थानम्-छलकपटादिरूपमायात्मकमातृस्थानदोषं संस्पृशेत्, तस्मात् 'नो एवं करिज्जा' नो एवम्-उक्तरीत्या छलकपटादिना प्रातिहारिकरूपेण वस्त्रग्रहणं कुर्यादिति ॥ सू० १० ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा नो वण्णमंताइं वत्थाइं विवण्णाइं करिज्जा, विवण्णाइं न वण्णमंताइं करिज्जा, अन्नं वा वत्थं लभिस्सामि त्तिकट्टु नो अन्नमन्नस्स दिज्जा, नो पामिच्चं कुज्जा, नो वत्थेण वत्थपरिणामं कुज्जा नो परं एउवसंकमित्तु एवं वदेज्जा आउसंतो! समणा! समभिकंखसि मे वत्थधारित्तए वा परिहरित्तए वा? थिरं वा संतं नो पलिच्छिंदिय पलिच्छिंदिय परिट्ठविज्जा, जहा मेयं वत्थ-

---

वा तियाहेण वा' एक दिन या दो दिन या तीन दिन या 'चउहेण वा पंचाहेण वा 'विप्पसिय विप्पवसिय' चार दिन अथवा पांच दिन तक उस वस्त्र को दूसरे गाममें जाकर उपभोग करके 'उवागच्छिस्सामि' फिर वापस आजाउंगा और 'अवियाइं एयं ममेव सिया' यह वस्त्र भी मुझे ही मिल जायगा इस प्रकार के छल कपट की बुद्धि से वस्त्र का ग्रहण करता है तो 'माइट्ठाणं संफासे' उस साधु को मातृस्थान दोष लगेगा अर्थात् छल कपट करके वस्त्र ग्रहण करने से छलकपट माया रूप मातृस्थान दोष लगता है इसलिये छलकपट करके साधु को उक्तरीति से 'णो एवं करेज्जा' प्रातिहारिक वस्त्र ग्रहण नहीं करना चाहिये क्योंकि संयम पालन करना साधु का परम कर्तव्य माना जाता है इसलिये छल कपट करने से संयम और आत्मा की विराधना होती है इसलिये साधु को छल कपट नहीं करना चाहिये ॥ १०॥

સાધુની પાસેથી વસ્ત્ર લઈને 'एगाहेण वा दुआहेण वा तियाहेण वा चउयाहेण वा पंचाहेण वा' એક દિવસ કે બે દિવસ ત્રણ ચાર દિવસ અગર પાંચ દિવસ પર્યન્ત 'विप्पवसिय' विप्पलसिय બીજા ગામમાં જઈએ વસ્ત્રનો ઉપભોગ કરીને તે પછિ 'उवागच्छिस्सामि' પાછો આવીશ અને એ વસ્ત્ર પણ 'अवियाइं एयंममेव सिया' બીજાને ન આપતા મને જ મળી જશે. આ રીતે છળકપટના વિચારથી વસ્ત્રને ગ્રહણ કરે તો તે સાધુને 'माइट्ठाणं संफासे' માતૃસ્થાન દોષ લાગે છે તેથી 'नो एवं करेज्जा' છળકપટ કરીને સાધુએ આ રીતે પ્રાતિહારિક વસ્ત્ર લેવા નહીં. કેમ કે-સંયમનું પાલન કરવું એજ સાધુનું પરમ કર્તવ્ય માનવામાં આવે છે. તેથી છળ કપટ કરવાથી સંયમ અને આત્માની વિરાધના થાય છે. તેથી સાધુએ છળકપટ કરવા નહીં ॥ સૂ. ૧૦ ॥

पावगं परो मन्नइ, परं च णं अदत्तहारी पडिपहे पेहाए तस्स वत्थस्स नियाणाया नो तेसिं भीओ उम्मग्गेणं गच्छिज्जा, जाव अप्पुस्सुए, तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से विहं सिया, से जं पुण विहं जाणिज्जा इमंसि खलु विहंसि बहवे आमोसगा वत्थपडियाए संपिंडिया गच्छेज्जा, णो तेसिं भीओ उम्मग्गेणं गच्छेज्जा जाव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से आमोसगा पडियागच्छेज्जा, ते णं आमोसगा एवं वदेज्जा आउसंतो! समणा! आहरेयं वत्थं देहिणिक्खिवाहि जहारियाए णाणत्तं वत्थपडियाए, एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जइज्जासि तिबेमि, ॥ सू० ११ ॥

॥ वत्थेसणा समत्ता ॥५॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा नो वर्णवन्ति वस्त्राणि विवर्णानि कुर्यात् विवर्णानि न वर्णवन्ति कुर्यात्, अन्यद् वा वस्त्रं लप्स्ये इति कृत्वा नो अन्योन्यस्य दद्यात्, नो प्रामित्यं कुर्यात्, नो वस्त्रेण वस्त्रपरिणामं कुर्यात्, नो परम् उपसंक्रम्य एवं वदेत्—आयुष्मन् ! श्रमण ! समभिकाङ्क्षसि मे वस्त्रं धारयितुं वा परिधातुं वा, स्थिरं वा सत् नो परिच्छिन्द्य परिच्छिन्द्य परिष्ठापयेत् यथा ममेदं वस्त्रं पापकं परो मन्यते, परं च खलु अदत्तहारिणं प्रतिपथे प्रेक्ष्य तस्य वस्त्रस्य निदानाय नो तेभ्यो भीतः उन्मार्गेण गच्छेत्, यावद्—अल्पोत्सुकः ततः संयतमेव ग्रामानुग्रामं दूयेत, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं दूयमान अन्तरा तस्य विहं (विपिनं) स्यात्, स यत् पुनः विहं जानीयात्—अस्मिन् खलु विहे बहवः आमोषकाः वस्त्रप्रतिज्ञया संपिण्डिताः आगच्छेयुः नो तेभ्यो भीतः उन्मार्गेण गच्छेत्, यावद् ग्रामानुग्रामं दूयेत स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा ग्रामानुग्रामं दूयमानः अन्तरा तस्य आमोषकाः प्रत्यागच्छेयुः, ते खलु आमोषकाः एवं वदेयुः—आयुष्मन् ! श्रमण ! आहर इदं वस्त्रम्, देहि निक्षिप यथा ईर्यायाम् नानात्वम् वस्त्रप्रतिज्ञया, एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्याश्च सामग्र्यम्, यत् सर्वार्थैः समितः सहितः सदा यतेत इति ब्रवीमि वस्त्रैषणा समाप्ता ॥ सू० ११ ॥

अब साधु और साध्वी को चोर वगैरह के भयसे विशिष्ट वर्ण युक्त वस्त्र को मलिन नहीं करना चाहिये इसी तरह विवर्ण वस्त्र को भी विशिष्ट वर्ण

હવે સાધુ અને સાધ્વીએ ચોર વિગેરેના ડરથી વિશેષ પ્રકારના વસ્ત્રોને મેલા કરવા નહીં તથા જુના વસ્ત્રોને વિશેષ વર્ણવાળા કરવા ન જોઇએ એ વિષે સૂત્રકાર કથન કરે છે,

टीका-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स-संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'नो वण्णमंताइं वत्थाइं विवण्णाइं करिज्जा' नो वर्णवन्ति-विशिष्टवर्णयुक्तानि वस्त्राणि विवर्णानि-चौरादिभयाद् वर्णरहितानि मलिनानि कुर्यादिति 'विवण्णाइं न वण्णमंताइं करिज्जा' विवर्णानि-विशिष्ट वर्ण-रहितानि मलिनानि वा वस्त्राणि न वर्णवन्ति रञ्जनादिना विशिष्टवर्णयुक्तानि कुर्यात्, तथा च निसर्गतः साधुभिः विशिष्टवर्णयुक्तानि वस्त्राणि न ग्राह्याणि, गृहीतानां वा विवर्णानां वस्त्राणां रञ्जनादिपरिकर्म न विधेयमिति भावः तथा सम्पादने आसक्ति जन्य संयमविराधना स्यात् 'अन्नं वा वत्थ लभिस्सामित्तिकट्टु' अन्यद् वा किमपि नूतनं वस्त्रं लप्स्ये इतिकृत्वा

युक्त नहीं करना चाहिये यह बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'नो वण्णमंताइं वत्थाइं विवण्णाइं करिज्जा' विशिष्ट वर्ण युक्त वस्त्रों को चोर वगैरह के भय से वर्ण रहित नहीं करे अर्थात् उत्तमवर्ण वाले वस्त्रों को चौरादि के डर से मलिन नहीं करना चाहिये 'नो विवण्णाइं' इसी तरह विवर्ण मलिन वस्त्रों को भी रञ्जनादि के द्वारा 'वण्णमंताइ करिज्जा' विशिष्ट वर्ण वाला नहीं करना चाहिये अर्थात् स्वभावतः साधु को विशिष्टवर्ण युक्त वस्त्रों को नहीं लेना चाहिये और गृहीत मलिन वस्त्रों को भी रञ्जनादि परिकर्म नहीं करना चाहिये क्योंकि इस प्रकार से साधारण वस्त्रों को रञ्जनादि परिकर्म के द्वारा विशिष्ट वर्ण युक्त करने से और विशिष्टवर्ण वाले वस्त्रों को मलिन करने से आसक्ति जन्य संयम की विराधना होगी, अर्थात् रञ्जनादि परिकर्म करने से उस वस्त्र के प्रति आसक्ति बढ़ जायगी और संयम का पालन नहीं हो सकेगा इसलिये विशिष्ट वर्ण युक्त वस्त्रों को मलिनादि नहीं करना चाहिये एवं 'अन्नं वत्थं लभिस्सामि त्ति कट्टु' दूसरे नये वस्त्र को प्राप्त करूंगा

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'णो वण्णमंताइं वत्थाइं' વિશેષ વર્ણ વાળા વસ્ત્રોને ચોર વિગેરેના ડરથી 'विवण्णाइं करिज्जा' વર્ણ વિનાના કરવા નહીં અર્થાત્ ઉત્તમ વર્ણવાળા વસ્ત્રોને ચોર વિગેરેના ડરથી મલિન કરવા નહીં એજ પ્રમાણે 'विवण्णाइं न वण्णमंताइं करिज्जा' વિવર્ણ અર્થાત્ અત્યંત મેલા વસ્ત્રોને પણ રંગ વિગેરે દ્વારા વિશેષ પ્રકારના કરવા નહીં અર્થાત્ સાધુએ સ્વાભાવિક વિશેષ વર્ણાદિવાળા વસ્ત્રો લેવા ન જોઈએ. અને લીધેલા મેલા વસ્ત્રોને પણ રંગ વિગેરે પરિકર્મ કરવા નહીં કેમ કે આ પ્રકારના સાધારણ વસ્ત્રોને રંજનાદિ પરિકર્મ દ્વારા વિશેષ પ્રકારના વર્ણવાળા કરવાથી અને વિશેષ પ્રકારના વર્ણવાળા વસ્ત્રોને મેલા કરવાથી આસક્તિજન્ય સંયમની વિરાધના થાય છે, અર્થાત્ રંજનાદિ પરિકર્મ કરવાથી એ વસ્ત્ર પ્રત્યે આસક્તિ વધી જાય અને તેથી સંયમ પાલન થવામાં શિથિલતા આવે તેથી વિશેષ વર્ણવાળા વસ્ત્રોને મલિન કરવા નહીં તથા 'अन्न वा वत्थं लभिस्सामित्ति कट्टु' બીજા નવા વસ્ત્રોને પ્રાપ્ત કરીશ એમ મનમાં

हृदि विचार्य 'नो अन्नमन्नस्स दिज्जा' नो अन्योन्यस्मै अन्यस्मै यस्मै कस्मैचित् साधवे दद्यात् 'नो पामिच्चं कुज्जा' नो वा प्रामित्यम्-पर्युदञ्चितं कुर्यात् पर्युदञ्चनरूपेण वस्त्रं न गृह्णीयाद, न वा पर्युदञ्चनरूपेण कस्मैचित् साधवे वस्त्रं दद्यादिति भावः 'नो वत्थेण वत्थपरिणामं कुज्जा' नो वा वस्त्रेण वस्त्रपरिणामम्-परस्परवस्त्रपरिवर्तनं कुर्यात् 'नो परं उवसंकमित्तु एवं वदिज्जा'-नो परम्-अन्यं य कमपि साधुम् उपसङ्क्रम्य समीपं गत्वा एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या वदेत्-'आउसंतो ! समणा !' आयुष्मन् ! श्रमण !' समभिकंखसि मे वत्थं धारित्तए वा परिहरित्तए वा' समभिकाङ्क्षसि-वाञ्छसि त्वं मे मम वस्त्रं धारयितुं वा परिधातुं वा ? इत्यपि न वदेदिति भावः 'थिरं वा संतं नो पलिच्छिंदिय पलिच्छिंदिय परिट्ठविज्जा' स्थिरं-दृढं वा चिरस्थायिसद् वस्त्रम् नो परिच्छिद्य परिच्छिद्य-छिन्नभिन्नं कृत्वा परिष्ठापयेत्-दग्धस्थण्डिलादिषु निक्षिपेत् 'जहा मेयं वत्थं पावगं परो मन्नइ' यथा-येन परिष्ठापनेन मम इदं वस्त्रम्

ऐसा हृदय में विचार कर अपने वस्त्रों को 'नो अण्णमण्णस्स दिज्जा' जिस किसी भी दूसरे साधु को नहीं दे एवं 'नो पामिच्चं कुज्जा' उधार पैसा रूप में भी वस्त्रों को नहीं लेना चाहिये पैसा और उधार के रूप में साधु दूसरे साधु को वस्त्र दे भी और 'नो वत्थेण वत्थपरिणामं कुज्जा' वस्त्र से वस्त्र का परिवर्तन अदला बदली भी साधु को नहीं करना चाहिये तथा जिस किसी भी दूसरे साधु के 'नो परं उवसंकमित्तु एवं वइज्जा' तथा दूसरे साधु के पास जाकर ऐसा वक्ष्यमाणरीति से बोले भी नहीं जैसे कि 'आउसंतो समणा' हे आयुष्मन्! हे श्रमण ! 'समभिकंखसि मे वत्थ धारित्तए वा, परिहरित्तए वा' क्या तुम मेरे वस्त्र को ओढना या पहनना चाहते हो! ऐसा भी नहीं कहे एवं 'थिरं वा संतं नो पलिच्छिंदिय पलिच्छिंदिय परिट्ठविज्जा' अत्यन्त स्थिर-मजबूत चिर स्थायी वस्त्र को छिन्न भिन्न करके अर्थात् दूसरे वस्त्र को प्राप्त करने के लालच से उस स्थिर अत्यन्त मजबूत वस्त्र को फाड चीर कर दग्ध स्थण्डिल वगैरह प्रदेश में भी नहीं

વિચારીને 'नो अन्नमन्नस्स दिज्जा' પોતાના વસ્ત્રોને બીજા સાધુને આપવા નહીં, 'नो पामिच्चं कुज्जा' ઉધારના રૂપમાં પણ વસ્ત્રો લેવા કે દેવા નહીં તથા 'नो वत्थेण वत्थपरिणामं कुज्जा' વસ્ત્રના બદલામાં બીજુ વસ્ત્ર લેવા રૂપ અદલા બદલા રૂપે વસ્ત્રો સાધુએ કરવો નહીં. તેમજ 'नो पर उवसंकमित्तु एवं वइज्जा' બીજા સાધુની પાસે જઈને આ વક્ષ્યમાણ રીતે કહેવું પણ નહીં. જેમ કે-'आउसंतो ! समणा !' હે આયુષ્મન્ ! શ્રમણ ! 'समभिकंखसि मे वत्थं धारित्तए वा' મારા વસ્ત્રોને તમે ઓઢવા કે 'परिहारित्तए वा' પહેરવા ઈચ્છા રાખો છો ? તથા 'थिरं वा संतं नो पलिच्छिंदिय पलिच्छिंदिय' અત્યંત સ્થિર મજબૂત ચિરસ્થાયી વસ્ત્રને ફાડીને કે 'पलिच्छिंदिय' તોડીને અર્થાત્ બીજા વસ્ત્ર પ્રાપ્ત કરવાની લાલચથી એ સ્થિર અત્યંત મજબૂત વસ્ત્રને ફાડી ચીરીને દગ્ધ સ્થંડિલ વિગેરે પ્રદેશમાં પણ ફેંકવા નહીં. કેમ કે-'मेयं वत्थं पावगं परो मन्नइ' પરિષ્ઠાપન કરવાથી દગ્ધ

पापकम् गर्हितं परः-अन्यः मन्यते-मन्येत इति भावः एवम् 'परंच णं अदत्तहारी पडिपहे पेहाए' परञ्च-अन्यं च खलु अदत्तहारिणम्-अदत्तापहारिणम्-चौरम् प्रतिपथे प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा 'तस्स वत्थस्स नियाणाय' तस्य वस्त्रस्य निदानाय-रक्षणाय 'नो तेसिं भीओ उम्मग्गेणं गच्छिज्जा' नो तेभ्यः चौरेभ्यः भीतः सन् उन्मार्गेण-कुपथेन गच्छेत् 'जाव अप्पुस्सुए' यावत्-समाहितः अल्पोत्सुकः वस्त्राद्युपधिषु उत्सुकता रहितः सन् 'तओ संजयामेव गामाणु-गामं दूइज्जिज्जा' ततः निरुत्सुको भूत्वा संयतमेव यतनापूर्वकमेव ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद्-ग्रामान्तरं दूयेत-गच्छेत् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद्ग्रामान्तरम् दूयमानः-गच्छन् 'अंतरा से विहं सिया' अन्तरा-

---

फेंकना चाहिये 'जहा मेयं वत्थ पावगं परो मन्नइ' यथा-जिस से परिष्ठापन से अर्थात् दग्ध स्थण्डिल वगैरह प्रदेश में फेंक देने से मेरे उस फेंके हुए वस्त्र को दूसरा पुरुष गर्हित खराब समझ लेगा इस तात्पर्य से उस अपने खूब मजबूत वस्त्र को भी फाड चीर कर नहीं फेंकना चाहिये क्योंकि इस तरह नये मजबूत वस्त्र को फेंक देने से संयम की विराधना होगी इसी तरह 'परंच णं अदत्तहारी पडीपहे पेहाए' रास्ते में दूसरे अदत्तहारि चोर को देख कर 'तस्स वत्थस्स नियाणाय' उस अपने वस्त्र को बचाने के लिये 'नो तेसिं भीओ उम्मग्गेणं गच्छिज्जा' उन चोरों से डर कर उन्मार्ग-कुपथ से नहीं जाना चाहिये अपितु 'जाव अप्पुस्सुए' यावत्-समाहित होकर वस्त्रादि उपधि में आसक्ति वर्जित होकर अर्थात् उत्सुकता रहित होकर याने वस्त्रादि उपधि की चिन्ता नहीं करते हुए ही 'तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' संयमनियमपालन पूर्वक ही एक ग्राम से दूसरे ग्राम में जाय 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और साध्वी एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाते हुए यदि 'अंतरा विहं सिया' रास्ते के मध्य में घोर बीहर जंगल मिल जाय और 'से जं पुण विहं

સ્થડિલ વિગેરે પ્રદેશમા ફેંકી દેવાથી મારા ફેંકેલા વસ્ત્રને બીજો પુરૂષ ખરાબ સમજશે એ હેતુથી તેવું પોતાના મજબૂત વસ્ત્રને પણ ફાડીચીરીને ફેંકી દેવા નહીં. કેમ કે આવી રીતે નવા અને મજબૂત વસ્ત્રને ફેંકી દેવાથી સયમની વિરાધના થાય છે. એજ પ્રમાણે રસ્તામાં 'पर च णं अदत्तहारी पडिपहे पेहाए' અદત્ત હારી ચોરને જોઈને 'तस्स वत्थस्स नियाणाय' એ પોતાના વસ્ત્રને બચાવવા માટે 'नो तेसिं भीओ उम्मग्गेणं गच्छिज्जा' એ ચોરોથી ડરીને કુપથ અર્થાત્ અવળે રસ્તેથી જવુ નહીં પરંતુ 'जाव अप्पुस्सुए तओ संजया-मेव' યાવત્ સમાહિત થઈને વસ્ત્રાદિ ઉપધિમા આસક્તિ રહિત થઈને અર્થાત્ ઉત્સુકતા રહિત થઈને એટલે કે વસ્ત્રાદિની ચિંતા કર્યા વિના જ સયમ નિયમના પાલન પૂર્વક જ 'गामाणुगाम दूइज्जिज्जा' એક ગામથી બીજે ગામ વિચરવું. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'गामाणुगाम दूइज्जमाणे' એક ગામથી બીજે ગામ જતા 'अंतरा से विहं सिया' માર્ગમા જો ઘોર જગલ આવી જાય 'से जं

मार्गमध्ये तस्य-ग्रामान्तरं गच्छतः साधोः यदि विहम्-विपिनं स्याद्-उपलभ्येत अथ च 'से जं पुण विहं जाणिज्जा' स-साधुः यत् पुनः विहम्-तद्विपिनं जानीयात् तद्यथा-'इमंसि खलु विहंसि' अस्मिन् खलु विहे विपिने 'बहवे आमोसगा' बहवः-अनेके आमोषकाः-चौराः 'वत्थपडियाए' वस्त्रप्रतिज्ञया वस्त्रलाभेच्छया 'संपिंडिया गच्छेज्जा' संपिण्डिताः एकत्रीभूताः आगच्छेयुः तर्हि 'नो तेसिं भीओ उम्मग्गेणं गच्छेज्जा' नो तेभ्यः संपिण्डितचौरेभ्यः भीतः त्रस्तः सन् उन्मार्गेण कुमार्गेण गच्छेत्, अपितु 'जाव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' यावत्-अल्पोत्सुकः समाहितः सन् ततः संयतमेव-यतनापूर्वकमेव ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद्ग्रामान्तरम् दूयेत-गच्छेत्, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' ग्रामानुग्रामम्-ग्रामाद् ग्रामान्तरम् दूयमानः-गच्छन् 'अंतरा से आमोसगा' अन्तरा-मार्गमध्ये यदि तस्य ग्रामान्तरं गच्छतः साधोः आमोषकाः तस्कराः 'पडियागच्छेज्जा' पर्यागच्छेयुः अथ च 'ते णं आमोसगा एवं वदेज्जा'

जाणिज्जा' यदि उस विहर जंगल को इस प्रकार वक्ष्यमाणरीति से यदि जानले कि-'इमंसि खलु विहंसि' इस विहर घोर भयंकर जंगल में 'बहवे आमोसगा' बहुत से अमोषक चुराने वाले चोर डाकू लुटेरे 'वत्थपडियाए संपिंडिया गच्छेज्जा' वस्त्र को लूटने की इच्छा से झुण्ड के झुण्ड मिल कर समूह के रूप से आते रहते हैं, ऐसा जान कर 'नो तेसिं भीओ उम्मग्गेणं गच्छेज्जा' उन चोर डाकू लुटेरे के भय से त्रस्त होकर उन्मार्ग-कुपथ से नहीं जाना चाहिये और 'जाव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' यावत्-अल्प उत्सुक होकर शान्त चित्त से समाहित होकर संयम पूर्वक ही अर्थात् यतनापूर्वक ही एक ग्राम से दूसरे ग्राम जाय क्योंकि संयम का पालन करना ही साधु और साध्वी का परम कर्तव्य माना जाता है 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि एक ग्राम से दूसरे ग्राम जा रहे हों और उनको 'अंतरा से आमोसगा पडियागच्छेज्जा' उनको यदि मार्ग के मध्य

पुण विहं जाणिज्जा' અને જો એ જંગલને આ વક્ષ્યમાણ રીતે જાણે કે-'इमंसि खलु विहंसि' આ ઘોર જંગલમા 'बहवे आमोसगा वत्थपडियाए संपडिया गच्छेज्जा' ઘણા ચોરો કે લુટારાઓ વસ્ત્રોને લુંટી લેવાની ઇચ્છાથી ટોળાને ટોળા મળીને આવે છે. તેમ જાણીને 'णो तेसिं भीओ उम्मग्गेणं गच्छेज्जा' એ ચોર ડાકુઓના ભયથી ભયભીત થઈને અવળે રસ્તેથી જવુ નહીં. 'जाव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा' અને યાવત્ અલ્પ ઉત્સુક થઈને શાંત ચિત્તથી સમાહિત મનથી સંયમ પૂર્વક જ અર્થાત્ યતના પૂર્વક જ એક ગામથી બીજે ગામ જવુ કેમ કે સંયમનુ પાલન કરવુ એજ સાધુ અને સાધ્વીનુ પરમ કર્તવ્ય માનવામાં આવેલ છે. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे' જો એક ગામથી બીજે ગામ જતા હોય અને 'अंतरा

ते खलु आमोषकाः चौराः यदि एवम्–वक्ष्यमाणरीत्या वदेयुः–तद्यथा 'आउसंतो ! समणा !' आयुष्मन् ! श्रमण ! 'आहरेयं वत्थं देहि णिक्खिवाहि' आहर–आनय, इदं वस्त्रम्, देहि–मम हस्ते समर्पय इदं वस्त्रम्, निक्षिप–मम पुरस्तात् स्थापय इद वस्त्रम् इत्येवंरीत्या यदि ते चौरा वदेयुः तर्हि 'जहारियाए णाणत्तं वत्थपडियाए' यथा इर्यायाम्–इर्याध्ययने उक्तं तथैव अत्रापि वक्तव्यम्, केवलं नानात्वम्–विशेषस्तु अत्र वस्त्रप्रतिज्ञया इति बोध्यः, तथा च यदि ते आमोषका यदि वस्त्रग्रहणेच्छया आगच्छेयुस्तर्हि न तेभ्यः भीतः सन् पलायमानः उन्मार्गेण गच्छेत्, अपि तु समाहितः सन्नेव अल्पोत्सुको यतनापूर्वकमेव प्रसिद्धमार्गेणैव गच्छेदिति भावः, 'अथ द्वितीयोद्देश पञ्चमाध्ययनश्चोपसंहरन्नाह–'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स

में आमोषक चोर डाकू लुटेरे आ जाय और 'ते णं आमोसगा एवं वदेज्जा' वे आमोषक–चोर डाकू वगैरह यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से कहे कि 'आउसंतो समणा' हे–आयुष्मन् ! श्रमण ! संयमशील साधु ! 'आहरेयं वत्थं देहि णिक्खिवाहि' इस वस्त्र को लाओ और मुझको देदो। इसलिये यहां रक्खो इस तरह यदि वे चोर बोले तो 'जहारियाए' जिस प्रकार इर्या अध्ययन में कहा है उसी तरह यहां पर भी वस्त्रैषणाध्ययन में भी समझना चाहिये 'णाणत्तं वत्थ पडियाए' यहां पर विशेषता यही है कि–'वस्त्र की प्रतिज्ञा अर्थात् वस्त्र को लेने की इच्छा से ऐसा कहना चाहिये, सारांश यह है कि यदि वे चोर वगैरह वस्त्र ग्रहण करने की इच्छा से आवे तो उन चोरों से भयभीत होकर उन्मार्ग से साधु को नहीं जाना चाहिये अपितु शान्तचित्त से समाहित होकर ही अल्प उत्सुक होते हुए अर्थात् वस्त्रादि के प्रति अधिक उत्सुक नहीं होकर ही यतना पूर्वक प्रसिद्ध मार्ग से ही जाना चाहिये अब पञ्चम वस्त्रैषणा नाम के अध्ययन का और

से आमोसगा पडियागच्छेज्जा' રસ્તામા તેઓને જો લુટારા કે ચોરો મળી જાય અને 'तेणं आमोसगा एवं वदेज्जा' તે ચોર લુટારાઓ જો આ વક્ષ્યમાણ રીતે કહે કે 'आउसंतो ! समणा !' હે આયુષ્મન્ ! હે શ્રમણ ! 'आहरेय वत्थ देहि णिक्खिवाहि' આ વસ્ત્રો લાવો અને મને આપવા અહી મૂકી દો. આ પ્રમાણે તે લુટારા કહે તો 'जहारियाए' જેમ ઇર્યા સમિતિ અધ્યયનમા કહેવામા આવેલ છે એજ રીતે અહીયા આ વસ્ત્રૈષણાધ્યયનમા પણ કથન સમજી લેવુ 'णाणत्तं वत्थपडियाए' વસ્ત્રની પ્રતિજ્ઞા અર્થાત્ વસ્ત્રોને લેવાની ઇચ્છાથી એમ કહેવુ જોઇએ, ભાવ આ કથનનો એ છે કે–એ ચોર વિગેરે વસ્ત્ર ગ્રહણ કરવાની ઇચ્છાથી આવે તો એ ચોર લોકોથી ભયભીત થઇને અવળે રસ્તેથી સાધુએ જવુ નહી. પરંતુ શાંતચિત્તથી સમાહિત થઇને જ અલ્પ ઉત્સુકતા વાળા થઇને અર્થાત્ વસ્ત્રાદિ પ્રત્યે અધિક મમતાવાળા ન થતા યતના પૂર્વક મુખ્ય રસ્તેથી જ જવુ જોઇએ. હવે આ પાચમા વસ્ત્રૈષણા નામના અધ્યયનનો અને તેના બીજા ઉદ્દેશાનો ઉપસંહાર કરતા સૂત્રકાર કહે છે 'एय खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा' આ ઉપરોક્ત પ્રકારથી વસ્ત્રને

संस्तारकम् 'फासुयं एसणिज्जं' प्रासुकम्-अचित्तम्, एषणीयम्-आधाकर्मादिदोषरहितं 'जाव पडिगाहिज्जा' यावत्-मन्यमानः प्रतिगृह्णीयात्' स्वीकुर्यात्, एवंविधस्य संस्तारकस्य ग्रहणे दोषाभावेन संयमविराधनाया असंभवात् 'दोच्चा पडिमा 'इति द्वितीयाप्रतिमा बोध्या ॥५४॥

मूलम्-अहावरा तच्चा पडिमा-से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा जस्सुवस्सए संवसेज्जा, जे तत्थ अहासमण्णागए तं जहा-इक्कडेइ वा कढिणेइ वा जंतुएइ वा परगेइ वा मोरगेइ वा तणेइ वा सोरगेइ वा जाव पलालेइ वा तस्स लाभे संवसेज्जा, तस्स अलाभे उक्कुडुए वा निसज्जिएवा विहरेज्जा, तच्चा पडिमा ॥सू० ५५॥

छाया-अथापरा तृतीया प्रतिमा-सभिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यस्मिन् उपाश्रये संवसेत्, यानि तत्र यथा समन्वागतानि, तद्यथा-इक्कडं वा कठिनं वा, जन्तुकं वा, परकं वा, मयूरकं वा, तृणं वा सोरकं वा, यावत् पलालकम् वा तस्य लाभे संवसेत्, तस्य अलाभे उत्कुटुकं वा विहरेद् इति तृतीया प्रतिमा ॥५५॥

टीका-'सम्प्रति तृतीयां संस्तारकग्रहणविषयिणीं प्रतिज्ञां प्रतिपादयितुमाह-'अहावरा तच्चा पडिमा' अथ-द्वितीयाभिग्रहविशेषस्वरूपप्रतिपादनानन्तरम् अपरा-अन्या तृतीया

जाएज्जा'-इस तरह उस प्रकार के कोमल कठिनादि संस्तारक को स्वयं याचना करे अथवा 'परो वा से देज्जा' पर गृहस्थ ही उस साधु के लिये दे दे, बाद में उस प्रकार के संस्तारक को 'फासुयं एसणिज्जं जाव' प्रासुक अचित्त एवं एषणीय आधाकर्मादि दोषों से रहित यावत् समझकर 'पडिगाहिज्जा' ग्रहण कर ले क्योंकि इस तरह के प्रासुक अचित्त और एषणीय आधाकर्मादि दोषों से रहित होने के कारण संयम विराधना नहीं होगी 'दोच्चा पडिमा' इस तरह दूसरी प्रतिज्ञारूप प्रतिमा समझनी चाहिये ॥ ५४ ॥

अब तीसरी संस्तारक ग्रहण विषयिणी प्रतिज्ञारूप प्रतिमा का प्रतिपादन करते हैं-'अहावरा तच्चा पडिमा' अथ-दूसरी प्रतिज्ञारूप प्रतिमा का प्रतिपादन करने के बाद अपरा-तीसरी प्रतिमा-अभिग्रहरूप प्रतिज्ञा का प्रतिपादन किया जाता है

ગૃહપતિ ગૃહસ્થ શ્રાવક જ એ સાધુ કે સાધ્વીને આપે. એ રીતના આપેલ સંસ્તારકને 'फासुयं' અચિત્ત અને 'एसणिज्जं जाव' એષણીય આધાકર્માદિ દોષો વિનાનું યાવત્ સમજીને 'पडिगाहिज्जा' પ્રાપ્ત થાય તો ગ્રહણ કરી લેવા કેમ કે આ રીતના પ્રાસુક-અચિત્ત અને એષણીય આધાકર્માદિ દોષો વિનાના હોવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી. 'दोच्चा पडिमा' એ રીતે આ બીજી પ્રતિજ્ઞારૂપ પ્રતિમા સમજવી ॥સૂ ૫૪॥

હવે સંસ્તારક ગ્રહણ સંબંધી ત્રીજી પ્રતિમાનું પ્રતિપાદન કરે છે 'अहावरा तच्चा पडिमा' હવે આ ત્રીજી પ્રતિમા અભિગ્રહરૂપ પ્રતિજ્ઞાનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવે છે.

प्रतिमा अभिग्रहविशेषरूपा प्रतिज्ञा प्रतिपाद्यते—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा, 'जस्सुवस्सए संवसेज्जा' यस्मिन् उपाश्रये संवसेद् निवासं कर्तुम् आगच्छेत् 'जे तत्थ अहासमण्णागए' यानि तत्र-तस्मिन् उपाश्रये यथासमन्वागतानि पूर्वकालतः स्थितानि संस्तारकाणि 'तं जहा-इक्कडेइ वा, कढिणेइ वा जंतुयेइ वा परगेइ वा' इक्कडं वा, कठिनं वा जन्तुकं वा, परकं वा 'मोरग वा' मयूरकं वा 'तणं वा सोरगं वा जाव' तृणकं वा तृणविशेषनिर्मित्तम्, सोरकं वा, यावत्—कुशं वा कूर्चकं वा पर्वकं वा पिप्पलकं वा 'पलालेइ वा' पलालकम्-शालिपलालनिर्मितं कटादि वा स्यात् 'तस्स लाभे' तस्य इक्कडादेः संस्तारकस्य प्राकालात् तत्र विद्यमानस्य तस्य लाभे सति 'संवसेज्जा' संवसेत् तदेव गृहीत्वा तत्र शयना-

टीकार्थ-भिक्खू वा, भिक्खूणी वा जस्सुवस्सए संवसेज्जा' 'वह पूर्वोक्त भिक्षु जैन साधु और भिक्षुकी जैन साध्वी जिस उपाश्रय में रहनेके लिये आवे 'जे तत्थ अहासमण्णागए' इस उपाश्रय में जो पहले ही से रक्खे हुए संस्तारक हो 'तं जहा इक्कडेइवा' जैसे कि इक्कड कोमल तृण घास वगैरह से निर्मित कोमल संस्तारक बिस्तरा हो या 'कढिणेइवा' कठिन संस्तरण बिस्तरा हे या 'जंतुएई वा' जन्तुक तृण सामान्य से निर्मित संथरा हों अर्थात् कोमल संथरा हों या अत्यंत कठोर बिस्तरा संथरा हो या साधारण घास वगैरह से बनाया हुआ संथरा हो अथवा 'परगेइवा' परक पुष्पादि को सीने वाले तृण विशेष से बनाया हुआ संथरा हो या 'मोरगेइ वा' मयूर के पिच्छों से बनाया हुआ कटचटाई वगैरह संथरा हो या 'तणेइवा' तृणक तृण विशेष रूप ही संथरा हो या 'सोरगेइ वा' सोरक मृदुतृण विशेष से बनाया हुआ संथरा हो या 'जाव पलालेइ वा जाव' यावत् कुश दर्भ से बनाया हुआ संथरा अर्थात् चटाइ वगैरह संथरा बिस्तरा हो, अथवा कूर्चक-कूर्ची विशेष से बनाया हुआ संथरा बिस्तरा हो या काष्ठ से बनाया

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે સંયમશીલ પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી 'जस्सुवस्सए संवसेज्जा' જે ઉપાશ્રયમાં નિવાસ કરવા આવે તે ઉપાશ્રયમાં 'जे तत्थ अहा समण्णागए' જે પહેલેથી જ રાખેલ સંસ્તારક હોય 'तं जहा' જેમ કે 'इक्कडेइ वा' કોમળ તૃણ ઘાસ વિગેરેથી બનાવેલ કોમળ સંસ્તારક-શય્યા અથવા 'कढिणेइ वा' કઠણ સંસ્તારક હોય 'जंतुएइ वा' જંતુક-સામાન્ય તૃણથી બનાવેલ સંસ્તારક હોય અર્થાત્ કોમળ સંસ્તારક હોય કે અત્યંત કઠણ સંસ્તારક હોય અથવા સાધારણ ઘાસ વિગેરેથી બનાવેલ સંસ્તારક હોય અથવા 'परगेइ वा' પરક-એટલે કે ફૂલ વિગેરેને સીવવાવાળા તૃણ વિશેષથી બનાવેલ સંસ્તારક હોય અથવા 'मोरगेइ वा' મોરના પીંછાથી બનાવેલ સંસ્તારક હોય અથવા तणेइ वा' તૃણ વિશેષથી બનાવેલ સંસ્તારક હોય અથવા 'सोरगेइ वा' કોમળ તૃણોથી બનાવેલ સંસ્તારક હોય 'जाव पलालेइ वा' યાવત્ દર્ભથી બનાવેલ સાદડી વિગેરે સંસ્તારક હોય અથવા કૂર્ચકથી બનાવેલ સંસ્તારક હોય અથવા પીપળાના લાકડાથી બનાવેલ

दिकं कुर्यात् किन्तु 'तस्स अलाभे' तस्य इक्कडादेः संस्तारकस्य अलाभे तु 'उक्कुडुए वा निसज्जिए वा विहरेज्जा' उत्कुटुको वा कुक्कुटासनो वा, निषण्णो वा-पद्मासनो वा भूत्वा विहरेत्, ध्यानादिकं कुर्वन् रात्रिं यापयेत्, कायोत्सर्गापेक्षया एतदासनद्वयमुक्तम् इति 'तच्चा पडिमा' तृतीया प्रतिमा-अभिग्रहविशेषरूपाप्रतिज्ञा अवगन्तव्या ॥५५॥

मूलम्--अहावरा चउत्था पडिमा-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, अहा संथरमेव संथारगं जाइज्जा, तं जहा-पुढविसिलं वा कट्ठसिलं वा, अहा संथडमेव तस्स लाभे संते संवसेज्जा, तस्स अलाभे उक्कुडुए वा णिसज्जिए वा विहरेज्जा, चउत्था पडिमा ॥सू० ५६॥

हुआ संथरा हो या पलाल धान शाली वगैरह के डन्टल से बनाया हुआ कट चटाई वगैरह संथरा हो 'तस्स लाभे संवसेज्जा' इन में से किसी भी एक संथरा के मिलने पर अर्थात् जोकि पहले से ही रक्खा हुआ है उस संथरा को मिलने पर उसी संथरा को लेकर उस उपाश्रय में रहना चाहिये एतावता पहले से ही स्थापित इक्कड वगैरह संथरा हो तो उसी को लेकर वहां निवास करते हुए शयनादि करना चाहिये किन्तु 'तस्स अलाभे उक्कुडुए वा' पहले से रक्खे हुए इक्कड वगैरह संथरा नहीं हो तो वैसे ही कुक्कुटासन करके ध्यान या शयन करना चाहिये अर्थात् कुक्कुट-मुर्गा के समान अपने हाथ पांव को संकुचित करके घुटने को चिबुक दाढी में सटाकर सोजाना चाहिये अथवा ध्यान करना चाहिये निषण्ण होकर 'णिसज्जिए वा विहरेज्जा' अर्थात् पद्मासन लगाकर ध्यान वगैरह करते हुए रात को बितावे ये दोनों आसन मुख्यरूप से ध्यान के लिये कहा गया है इस प्रकार यह 'तच्चा पडिमा' तीसरी प्रतिज्ञारूप प्रतिमा अभिग्रह विशेष रूप समझनी चाहिये ॥ ५५ ॥

સંસ્તારક હોય અથવા ડાંગર વિગેરેના પરાળથી બનાવેલ સાદડી વિગેરે સંસ્તારક હોય આ બધા સંસ્તારક પૈકી કોઇ પણ એક સંસ્તારક 'तस्स लाभे संवसेज्जा' મળવાથી કે જે પહેલેથી જ ત્યાં રાખેલ હોય એ સંસ્તારક મળવાથી એ સંસ્તારકને લઇને એ ઉપાશ્રયમાં વાસ કરવો. અર્થાત્ પહેલેથી રાખેલ ઇક્કડ વિગેરે સંસ્તારક હોય તો તેને લઇને ત્યાં નિવાસ કરીને શયનાદિ કરવુ, પરંતુ પહેલેથી રાખેલ 'तस्स अलाभे' ઇક્કડ વિગેરે સંસ્તારક ન હોય તો એમને એમ કુકકુટાસન કરીને ધ્યાન કે શયન કરવું. અર્થાત્ કુકડાની જેમ પોતાના હાથપગને સંકોચીને ઘૂંટણને દાઢીની સાથે રાખીને સુઈ જવું. અથવા ધ્યાન કરવુ જોઇએ અથવા 'णिसज्जिए वा' પદ્માસન કરીને ધ્યાન વિગેરે કરતાં રાત વીતાવવી. આ બેઉ આસન મુખ્યરૂપથી ધ્યાન માટે કહેલ છે. આ રીતે આ ત્રીજી પ્રતિજ્ઞા-રૂપ પડિમા અભિગ્રહ વિશેષ રૂપ સમજવી. ॥ સૂ. ૫૫ ॥

छाया—अथापरा चतुर्थी प्रतिमा—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यथासंस्तृतमेव संस्तारकं याचेत, तद्यथा—पृथिवीशिलां वा, काष्ठशिलां वा, यथासंस्तृतमेव तस्य लाभे सति संवसेत्, तस्य अलाभे उत्कुटुको वा निषण्णो वा विहरेत्, चतुर्थी प्रतिमा ॥५६॥

टीका—सम्प्रति चतुर्थी प्रतिज्ञां प्रतिपादयितु माह—'अहावरा चउत्था पडिमा' अथ—तृतीयप्रतिज्ञास्वरूपप्रतिपादनानन्तरम् अपरा—अन्या चतुर्थी प्रतिज्ञा रूपा प्रतिमा प्रतिपाद्यते 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा अहासंथरमेव सथारगं जाइज्जा' यथासंस्तृतमेव—पूर्ववद् विस्तृतमेव संस्तारकं तृणादिनिर्मितकाटफलकादिकं याचेत, तदाह 'तं जहा—पुढविसिलं वा कट्ठसिलं वा 'पृथिवीशिलां वा प्रस्तरशिलां रूपाम्, काष्ठशिलां वा फलकादिरूपाम् 'अहासंथडमेव' यथासंस्तृतमेव पूर्ववत् संस्तृतमेव फलकादि संस्तारकं याचेतेति पूर्वेणान्वयः 'तस्स लाभे संते संवसेज्जा' तस्य—यथासंस्तृतस्य फलकादि संस्तारकस्य लाभे सति संवसेत् 'तस्स अलाभे उक्कुडुए वा णिसज्जिए वा विहरेज्जा' तस्य—यथा

अब चौथी प्रतिज्ञारूप प्रतिमा का प्रतिपादन करते हैं—

टीकार्थ—'अहावरा' चउत्था पडिमा से भिक्खू वा, भिक्खुणीवा' अथ तीसरी प्रतिज्ञारूप प्रतिमा का प्रतिपादन करने के बाद अपरा चौथी प्रतिमा—प्रतिज्ञा बतलायी जाती है वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'अहासंथरमेव संथारगं जाइज्जा' यथा संस्तृत पहले के समान ही बिछाये हुए संथरा अर्थात् तृण वगैरह से निर्मित कट फलक पाट वगैरह बिस्तरा की याचना करे 'तं जहा' जैसे कि 'पुढविसिलंवा' पृथिवी शिला अर्थात् प्रस्तर शिलारूप संथरा हो या 'कट्ठसिलं वा' काष्ठशिला फलक पाट वगैरह संथरा हो उसकी याचना करे और 'अहासंथडमेव' यथा संस्तृत पूर्ववत् बिछाये हुए ही फलकादि संथरा के 'तस्स लाभे संते संवसेज्जा' मिलने पर उसी पूर्ववत् बिछाये हुए फलकादि संथरा को लेकर शयनादि करना चाहिये किन्तु यदि 'तस्स अलाभे' पूर्ववत् बिछाये हुए फलकादि संथरा नहीं मिले तो केवल 'उक्कुडुएवा' कुक्कु-

હવે ચોથી પ્રતિજ્ઞારૂપ પ્રતિમાનુ પ્રતિપાદન કરવામા આવે છે

ટીકાર્થ—અહાવરા ચઉત્થા પડિમા' હવે ચોથી પ્રતિમા—પ્રતિજ્ઞા બતાવવામાં આવે છે. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अहासंथरमेव संथारगं जाइज्जा' યથા સસ્તૃત—પહેલાની જેમ જ બિછાવેલ સસ્તારકની યાચના કરવી અર્થાત્ તૃણ વિગેરેથી બનાવેલ કટફલક, પાટ વિગેરેની યાચના કરવી 'तं जहा' જેમ કે 'पुढविसिलं वा' પૃથિવીશિલા અર્થાત્ પત્થરની શિલારૂપ સંથારો હોય અથવા 'कट्ठसिलं वा' કાષ્ઠશિલા—પાટિયાકે પાટ વિગેરેનુ સસ્તારક હોય તેની યાચના કરવી તથા 'अहासंथडमेव' યથા સસ્તૃત પહેલાની જેમ પાથરેલ જ ફલકાદિ સથારાને 'लाभे संते संवसेज्जा' પ્રાપ્ત થાય તો એ પહેલાની જેમ પાથરેલ ફલકાદિ સંથારાને થઈને શયનાદિ કરવુ' પરંતુ 'तस्स

संस्तृतस्य फलकादि संस्तारकस्य अलाभेतु उत्कुडुओ वा कुक्कुटासनः सन्, निषण्णो वा पद्मासनः सन् विहरेत् तिष्ठेत् इति 'चउत्था पडिमा' चतुर्थी प्रतिमा संस्तारकसंबन्धिनो अभिग्रहविशेषरूपा प्रतिज्ञा बोध्या ॥५६॥

मूलम्—इच्चेयाणं चउण्हं पडिमाणं अन्नयरं पडिवज्जमाणे तं चेव जाव अन्नोन्नसमाहीए एवं च णं विहरंति ॥सू० ५७॥

छाया—इत्येतासां चतसृणां प्रतिमानाम् अन्यतरां प्रतिमां प्रतिपद्यमानाः तच्चैव यावत् अन्योन्यसमाहिताः एवञ्च खलु विहरन्ति ॥५७॥

टीका—उपर्युक्तासु प्रतिमासु एकां यां काञ्चित् प्रतिमां प्रतिपद्य समाहितः सन् उपाश्रये संवसेदित्याह—'इच्चेयाणं चउण्हं पडिमाणं' इत्येतासाम् पूर्वोक्तानां चतसृणां प्रतिमानां प्रतिज्ञारूपाणां मध्ये 'अण्णयरं पडिमं पडिवज्जमाणे' अन्यतराम्—कतराम् कां कामपि प्रतिमां

टासन करके या 'णिसज्जिए वा विहरेज्जा' पद्मासन लगाकर ध्यानादि करना चाहिये अर्थात् यथासंस्तृत पाटफलक वगैरह संथरा के नहीं मिलने पर कुक्कुट मुर्गी के समान आसन लगाकर अथवा पद्मासन करके ध्यान सामायिक का संपादन करना चाहिये और घुटने को चिबुक दाढी में सटाकर संकुचित होकर शयन करना चाहिये 'चउत्था पडिमा' इसप्रकार चौथी प्रतिज्ञारूप प्रतिमा अर्थात् संस्तारक सम्बंधी अभिग्रह विशेषरूप समझनी चाहिये ॥ ५६ ॥

अब उन उपर्युक्त चार प्रतिज्ञाविशेषरूप प्रतिमाओं में जिस किसी भी प्रतिमाको स्वीकार करके समाहित होकर उपाश्रय में रहना चाहिये ऐसा बतलाते हैं

टीकार्थ—'इच्चेयाणं चउण्हं पडिमाणं अण्णयरं पडिमं पडिवज्जमाणे तं चेव-जाव'—इन पूर्वोक्त चार प्रतिमाओं से जिस किसी भी एक प्रतिमाको स्वीकार करते हुए 'तं चेव जाव' यावत् प्रतिमा को स्वीकार कर रहने वाले जिस किसी भी साधु का अनादर नहीं करते हुए ही 'अण्णोण्णसमाहिए' अन्योन्य समाहित

अलाभे' जो पूर्ववत् પાથરેલ ફલકાદિ સંસ્તારક ન મળે તો કેવળ 'उक्कुडुए वा णिसज्जिए वा विहरेज्जा' કુકડુટાસન કરીને અથવા પદ્માસન કરીને ધ્યાનાદિ કરવા જોઈએ અર્થાત્ યથા સંસ્તૃત પાટ ફલક વિગેરે સંસ્તારક ન મળે તો પૂર્વોક્ત આસન લગાવીને ધ્યાન સામાયિકનું સંપાદન કરવું અને ગોઠણને દાઢીમાં લગાવીને સંકોચાઈને સુઈ જવું. આ પ્રમાણે ચોથી પ્રતિજ્ઞારૂપ પ્રતિમા અર્થાત્ સંસ્તારક સંબંધી અભિગ્રહ વિશેષ રૂપ પ્રતિમા સમજવી. ॥ સૂ. ૫૬ ॥

હવે એ ચાર પ્રતિજ્ઞા વિશેષરૂપ પ્રતિમાઓ પૈકી કોઈ એક પ્રતિમાનો સ્વીકાર કરીને સમાહિત થઈને ઉપાશ્રયમાં રહેવા માટેનું કથન કરે છે—

ટીકાર્થ—'इच्चेयाणं चउण्हं पडिमाणं' એ પૂર્વોક્ત ચાર પ્રતિમાઓમાંથી 'अण्णयरं पडिमं पडिवज्जमाणे' કોઈ પણ એક પ્રતિમાનો સ્વીકાર કરીને 'तं चेव जाव' યાવત્ પ્રતિ-

प्रतिपद्यमानाः स्वीकुर्वन्तः 'तं चेव जाव' तच्चैव यावत्-प्रतिमां प्रतिपद्यमानस्य यस्य कस्यापि साधोः अवहेलनाम् अकुर्वन्तः 'अन्नोन्न समाहीए' अन्योन्य समाहिताः परस्परसमाधिसंप्राप्ताः सन्तः 'एवं च ण विहरंति' एवञ्च खलु-पूर्वोक्तरीत्या विहरन्ति-उपाश्रये संवसन्ति ॥५७॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा संथारं पच्चप्पिणित्तए, से जं पुण संथारगं जाणिज्जा सअंडं सपाणं सबीयं सहरियं सोसं सोदयं जाव ससंताणगं तहप्पगारगं संथारगं णो पच्चप्पिणिज्जा ॥सू० ५८॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेत् संस्तारकं प्रत्यर्पयितुम् सयत् पुनःसंस्तारकं जानीयात्-साण्डम् सप्राणम् सबीजम् सहरितम् सौषम् सोदकं यावत् ससंतानकम् तथाप्रकारकं संस्तारकं नो प्रत्यर्पयेत् ॥५८॥

टीका- अथ गृहस्थम्प्रति संस्तारकप्रत्यर्पणविषयमधिकृत्य विशेषं वक्तुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखेज्जा' अभिकाङ्क्षेत् 'संथारं' संस्तारकम्-फलकादिकम् 'पच्चप्पिणित्तए' प्रत्यर्पयितुम् परावर्तयितुं यदि वाञ्छेत् तर्हि 'से जं पुण संथारगं जाणिज्जा' स साधुः यदि पुनः वक्ष्यमाणस्वरूपं संस्तारकम् फलकादिकं जानीयात् तद्यथा-'सअंड सपाणं सबीयं सोदगं सहरियं जाव ससंताणगं' साण्डम्-अण्डसहि

होकर अर्थात् परस्पर में समाधि प्राप्त कर 'एवं च णं विहरंति' पूर्वोक्त रीति से उपाश्रय में निवास करना चाहिये ॥ ५७ ॥

अब गृहस्थ श्रावक के प्रति संस्तारक को वापस करने के बारे में कुछ विशेष बात बतलाना चाहते हैं

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खूणीवा अभिकखेज्जा संथारं पच्चप्पिणित्तए' वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमवान् साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि फलक पाट वगैरह संथरा को वापस करना चाहे तो वह 'से जं पुण संथारगं जाणिज्जा' सो वह वापस करनेवाला साधु और प्रत्यर्पण करने वाली साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूपसे फलकादि संस्तारक संथरा को जान ले या देख ले कि यह फलकादि सस्तारक संथरा-'सअंडं सपाणं सबीयं' अण्डों से युक्त है या प्राणियों से युक्त

માનો સ્વીકાર કરીને રહેવાવાળા કોઈ પણ સાધુનો અનાદર કર્યા વિના 'अन्नोन्नसमाहिए' પરસ્પર સમાધિ પ્રાપ્ત કરીને 'एवं च णं विहरंति' પૂર્વોક્ત પ્રકારથી ઉપાશ્રયમાં વાસ કરવો. ॥ સૂ. ૫૭ ॥

હવે ગૃહસ્થ શ્રાવકને સંથારાને પાછો આપવાના સંબંધમાં કથન કરે છે.-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अभिकंखेज्जा संथारं पच्चप्पिणित्तए જો પાટિયા કે પાટ વિગેરે સંથારાને પરત કરવાની ઇચ્છા હોય તો 'से जं पुण जाणिज्जा' તે પરત કરવાની ઇચ્છાવાળા સાધુ અથવા સાધ્વી જો વક્ષ્યમાણ રીતે ફલકાદિ સંથારાને જાણે કે દેખે કે 'सअंडं सपाणं सबीयं सहरियं'

तम् सप्राणम्-प्राणिजीवजन्तुसहितम् सबीजम्, बीजयुक्तम्, सोदकम्-शीतोदकसहितम् सह रितम्, यावत्-सोत्तिङ्गपनकलूतातन्तुजालरूपसन्तानसहितं फलकादिसंस्तारकं जानीयात् इति एवं रीत्या यदि जानीयात् तर्हि 'तहप्पगारं' तथाप्रकारकम् अण्डादिसहितम् 'संस्तारकं फलकादिकम् 'णो पच्चप्पिणिज्जा' नो प्रत्यर्पयेत्, न परावर्तयेत्, अण्डादिसहितसंस्तारकप्रत्यर्पणे साधूनां तच्छुद्धादौ हिंसासंभवेन अहिंसाव्रतभङ्गापत्त्या संयमविराधना स्यात् ।५८॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा संथारं पच्चप्पिणित्तए, से जं पुण संथारगं जाणिज्जा-अप्पंडं अप्पपाणं अप्पबीयं अप्पहरियं अप्पोसं अप्पोदयं जाव अप्पसंताणगं, तहप्पगारं संथारगं पडि-

---

है या 'सहरियं' हरित तृण घास वगैरह से भी युक्त है 'सओसं' तथा ओसकणों से भी भरा हुआ है तथा 'सोदयं सोदक शीतोदक से भी युक्त है या 'जाव ससंताणगं' यावत् उत्तिङ्ग उल वगैरह छोटे छोटे प्राणियों से युक्त है तथा पनक फनगा चोंटी पिपरी पतंगों से भी युक्त है तथा मर्कट मकरा जाल सन्तान परम्परा से भी युक्त फलकपाट वगैरह संथरा है 'तहप्पगारं संथारग णो पच्चप्पिणिज्जा' ऐसा देखकर या जान कर उस अंडा वगैरह से भी युक्त फलक पाट वगैरह संथार को वापस नहीं करना चाहिये क्योंकी इस प्रकार के अण्डे प्राणी बीज हरित-ऊल फनगा पतंग मकर के जालों से भरे हुवे फलक पाट चौकी विगैरह संस्तारक-संथारा को प्रत्यर्पण करने से गृहस्थादि के द्वारा उस जीवजन्तु से भरे हुवे फलकादि संस्तारक को साफसुथरा करने में जीवहिंसा होने की संभावना रहती है, इसलिये साधुओं के अहिंसाव्रत का नाश हो जाने से संयम की विराधना होगी इसलिये उसे वापिस नहीं करे ॥ ५८ ॥

આ ફલકાદિ સંસ્તારક ઈંડાઓ વાળા છે અથવા પ્રાણિયોથી યુક્ત છે. કે બીયાઓ વાળું છે અથવા લીલોતરી વાળુ છે 'सोस सोदय जाव' તથા ઓસ-ઝાકળ કણોથી પણ ભરેલ તથા સોદક શીતોદકથી પણ યુક્ત યાવત ઉત્તિગ-પતંગિયા વિગેરે નાના નાના પ્રાણિયોથી યુક્ત છે. તથા પનક-કીડીયો વિગેરેથી યુક્ત છે, અથવા 'संताणगं' મકોડા જાલથી પણ આ ફલક પાટ સંથારો ભરેલ છે. 'तहप्पगारं संथारगं' એ પ્રમાણે જોઈને કે જાણીને એ ઈંડા વિગેરેથી યુક્ત ફલક પાટ વિગેરે સંથારાને 'णो पच्चप्पिणिज्जा' પાછા આપવા નહીં કેમ કે આવા પ્રકારથી ઈંડા, પ્રાણી-બીજ-હરિત-ઉલ-પનક-પતંગ મકોડાની પંક્તિથી યુક્ત ફલક, પાટ, ચોકી વિગેરે સંસ્તારક પાછો આપવાથી ગૃહસ્થ વિગેરે દ્વારા એ જીવજંતુથી ભરેલ ફલકાદિ સંસ્તારક સાફસુફ કરવાથી જીવ હિંસા થવાની સંભાવના રહે છે તેથી સાધુઓના અહિંસા વ્રતમાં ખામી આવવાથી સંયમની વિરાધના થશે તેથી તે સંથારો પાછો આપવો ન જોઈએ ॥ સૂ. ૫૮ ॥

लेहिय पडिलेहिय, पमज्जिय पमज्जिय, आयाविय आयाविय, विधूणिय विधूणिय तओ संजयामेव पच्चप्पिणेज्जा ॥५९॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा, अभिकाङ्क्षेत् संस्तारकं प्रत्यर्पयितुम्, स यत् पुनः संस्तारकं जानीयात् अल्पाण्डम् अल्पप्राणम् अल्पबीजम्, अल्पहरितम्, अल्पौषम् यावत् अल्पसन्तानकम् तथाप्रकारं संस्तारकम् प्रतिलिख्य, प्रमृज्य प्रमृज्य, आताप्य आताप्य, विधूय विधूय ततः संयत एव प्रत्यर्पयेत् ॥५९॥

टीका–अथ अल्पाण्डादिसहितं संस्तारकं ज्ञात्वा प्रतिलेखनादिपूर्वकं गृहस्थाय प्रत्यर्पयेदित्याह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखेज्जा' अभिकाङ्क्षेत् 'संथारं पच्चप्पिणित्तए' संस्तारकम् फलकादिकम् प्रत्यर्पयितुं–परावर्तयितुं यदि इच्छेत् अथच 'से ज पुण संथारगं जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः वक्ष्यमाणस्वरूपं संस्तारकं जानीयात् तद्यथा–'अप्पंडं अप्पपाणं अप्पबीयं' अल्पाण्डम् किञ्चिन्मात्राण्डसहितम्, अल्पप्राणम्

अब अल्प अण्डादि सहित संथरा को देखकर प्रतिलेखनादि पूर्वक ही गृहस्थ को वापस करे यह बतलाते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा अभिकंखेज्जा संथारगं पच्चप्पिणित्तए' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमवान् साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि फलकादि संथरा को वापस करना चाहते हो तो–'से जं पुण संथारगं जाणिज्जा' यदि वह साधु और साध्वी ऐसा वक्ष्यमाणरूप से जान ले कि यह पाट फलकादि संस्तारक संथरा 'अप्पडं' अल्पाण्ड अण्डों से युक्त नहीं है अथवा थोडे ही अण्डे वाला हैं एव 'अप्पाणं' थोडे ही प्राणियों से युक्त है या प्राणियों से रहित है क्योंकि अल्पशब्द यहां पर ईषत् अर्थक नञर्थ में लाक्षणिक होने से अभावार्थक ही माना जाता है इसलिये अण्डरहित प्राणि रहित 'अप्पबीयं' बीज रहित इत्यादि अर्थ समझना चाहिये एवं 'अप्पहरियं' अल्प हरित हरे भरे पत्ते घास तृण वगैरह

હવે અલ્પ અંડાદિવાળો સંથારો હોય તો તે જોઇને પ્રતિલેખનાદિ કરીને ગૃહસ્થને પાછો આપવા સંબંધી કથન કરે છે–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલસાધુ અને સાધ્વી 'अभिकंखेज्जा संथारग पच्चप्पिणित्तए' જો ફલકાદિ સંથારાને પાછો આપવા ઇચ્છે તો 'से जं पुण संथारगं जाणिज्जा' જો તે સાધુ અને સાધ્વીના જાણવામાં એવું આવે કે 'अप्पंडं अप्पपाणं अप्पबीयं अप्पहरियं' આ પાટ ફલકાદિ સંથારો અલ્પાંડ–અર્થાત્ ઇંડા વિનાનો છે કે થોડા જ ઇંડાઓવાળો છે તથા થોડા જ પ્રાણિયોવાળો છે કે પ્રાણિયો વિનાનો કેમ કે અહીંયા અલ્પ-શબ્દ ઇષદ્ અર્થક નઞ્ અર્થમાં લાક્ષણિક હોવાથી અભાવાર્થક જ માનવામાં આવે છે. તેથી ઇંડાઓ વિનાનો પ્રાણિયો વિનાનો બી વિનાનો વિગેરે અર્થ સમજવો તથા અલ્પહરિત–

भिक्खुणीए वा सामग्गियं' एतत् खलु-उपर्युक्तरूपेण वस्त्रग्रहणं वस्त्रधारणञ्च तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्याश्च सामग्र्यम्-समग्रत्वम्-सम्पूर्णः आचारो बोध्यः 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जइज्जासि' यत् सर्वार्थैः सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्ररूपैः सर्वार्थैः समित्या पञ्चभिः त्रिगुप्त्या च सहितः सन् सदा-सर्वथा यतेत-यतनापूर्वकमेव वर्तेत इति भाव. 'तिबेमि' इति अहं गणधरः ब्रवीमि-कथयामि उपदिशामित्यर्थः ॥ सू० ११ ॥

'वत्थेसणा समत्ता' इति वस्त्रैषणा समाप्त ॥५-२॥

इतिश्री विश्वविख्यात-जगद्वल्लभ-प्रसिद्धवाचकपञ्चदशभाषाकलित-ललितकलापालापक-प्रविशुद्धगद्यपद्यानैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक-श्री-शाहू छत्रपतिकोल्हापुर-राजप्रदत्त-'जैनशास्त्राचार्य'-पदविभूषित-कोल्हापुरराजगुरु-बालब्रह्मचारी जैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री-घासीलाल-व्रतिविरचितायां श्री आचारांगसूत्रस्य द्वितीयश्रुतस्कन्धस्य मर्मप्रकाशिकाख्यायां व्याख्यायां वस्त्रैषणाध्ययनं नाम पञ्चमम् अध्ययनं समाप्तम् ॥५॥

उसके द्वितीयोद्देशक का उपसंहार करते हैं 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' यह उपर्युक्त रूप से वस्त्रका ग्रहण और धारण करना उस भिक्षु और भिक्षुकी का सामग्र्य-समग्रता साधु सामाचारी समझनी चाहिये 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जइज्जासि' जो कि सम्यक् ज्ञान दर्शन और चारित्र रूप सर्वार्थो से और पांच समिति और तीन गुप्ति से युक्त होकर हमेशा यतना पूर्वक ही रहना चाहिये ऐसा सुधर्मा स्वामी गणधर को उपदेश देते हैं कि भगवान् वीतराग महावीर स्वामी ने कहा है यह मैं कहता हूं ॥सू० ११॥

श्रीजैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर पूज्यश्री घासीलाल व्रतिविरचित आचारांगसूत्र के दूसरे श्रुतस्कंध की मर्मप्रकाशिकाव्याख्या में पञ्चम वस्त्रैषणा अध्ययन समाप्त हुआ ॥५॥

ग्रहण અને ધારણ કરવા એ સાધુ અને સાધ્વીનુ 'सामग्गियं' સાધુતા અર્થાત્ સાધુ સામાચારી સમજવી કે જે 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जइज्जासि' સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન, અને ચારિત્ર રૂપ સર્વાર્થોથી અને પાચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિથી યુક્ત થઈને હમેશા યતના પૂર્વક જ રહેવુ આ પ્રમાણે સુધર્માસ્વામી ગણધરોને ઉપદેશ આપે છે. કે ભગવાન્ વીતરાગ મહાવીર સ્વામીએ જે પ્રમાણે કહ્યુ છે એજ પ્રમાણે હું કહું છું ॥સૂ. ૧૧॥

વસ્ત્રૈષણા નામના પાંચમા અધ્યયનનો બીજો ઉદ્દેશો સમાપ્ત ॥૫-૨॥

જૈનાચાર્ય જૈનધર્મદિવાકર પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ વિરચિત આચારાંગસૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધની મર્મપ્રકાશિકા વ્યાખ્યામા પચમું વસ્ત્રૈષણા અધ્યયન સમાપ્ત ॥૫॥

अथ पात्रैषणा नाम षष्ठम् अध्ययनम्

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखिज्जा पायं एसित्तए, से जं पुण पायं जाणिज्जा, तं जहा—अलाउयपायं वा दारुपायं वा मट्टियापायं वा, तहप्पगारं पायं जे निग्गंथे तरुणे जाव थिरसंघयणे से एगं पायं धारिज्जा, नो बिइयं, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा परं अद्ध-जोयणमेराए पायपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण अस्सिं पडियाए एगं साहम्मियं समुद्दिस्स पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं जहा पिंडेसणाए चत्तारि आलावगा, पंचमे बहवे समणमाहण अतिहिकिवणवणीमगा पगणिय पगणिय तहेव, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा असंजए भिक्खुपडि-याए बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगा वत्थेसणाऽऽलावओ, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जाइं पुण पायाइं जाणिज्जा विरूवरूवाइं महद्धणमुल्लाइं, तं जहा—अयपायाणि वा तउपायाणि वा तंबपायाणि वा सीसगपायाणि वा हिरण्णपायाणि वा सुवण्णपायाणि वा रीरिअ-पायाणि वा हारपुटपायाणि वा मणिकायकंसपायाणि वा संखसिंग-पायाणि वा दंतपायाणि वा चेलपायाणि वा सेलपायाणि वा चम्म-पायाणि वा अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं महद्धणमुल्लाइं पायाइं अफासुयाइं जाव नो पडिगाहिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जाइं पुण पायाइं विरूवरूवाइं महद्धणवंधणाइं, तं जहा—अयबंध-णाणि वा जाव चम्मबंधणाणि वा अन्नयराइं तहप्पगाराइं महद्धणबंध-णाणि अफासुयाइं जाव नो पडिगाहिज्जा, इच्चेयाइं आयतणाइं उवा-इक्कम्म अह भिक्खू जाणिज्जा चउहिं पडिमाहिं पायं एसित्तए, तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उद्दिसिय उद्दि-सिय पायं जाइज्जा, तं जहा—अलाउयपायं वा दारुपायं वा मट्टियापायं वा तहप्पगारं पायं सयं वा णं जाइज्जा जाव पडिगाहिज्जा, पढमा

पडिमा १, अहावरा दोच्चा पडिमा-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा पेहाए पायं जाइज्जा, तं जहा-गाहावई वा जाव कम्मकरीं वा से पुव्वामेव आलोइज्जा-आउसंतो ! भगिणि ! दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं पायं तं जहा-अलाउयपायं वा दारुपायं वा मट्टियापायं वा, तहप्पगारं पायं सयं वा जाव पडिगाहिज्जा दुच्चा पडिमा २ अहावरा तच्चा पडिमा-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण पायं जाणिज्जा संगइयं वा वेज-इयंतियं वा पायं, तहप्पगारं पायं सयं वा जाइज्जा, जाव पडिगाहिज्जा तच्चा पडिमा ३, अहावरा चउत्था पडिमा-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उज्झियधम्मियं जाएज्जा जावऽन्ने बहवे समणमाहणअतिहिकिवण-वणीमगा जाव नावकंखंति, तहप्पगारं पायं जाएज्जा जाव पडिगाहि-ज्जा चउत्था पडिमा ४, इच्चेइयाणं चउण्हं पडिमाणं अन्नयरं पडिमं जहा-पिंडेसणाए, से णं एयाए एसणाए एसमाणं पासित्ता परो वइज्जा-आउसंतो ! समणा ! एज्जासि तुमं मासेण वा जहा वत्थेसणाए, से णं परो नेता वइज्जा-आउसोत्ति ! भगिणि त्ति ! आहरेयं पायं तिल्लेण वा घएण वा अब्भंगेत्ता वा तहेव सिणाणाइ तहेव, सीओदग-कंदाइं तहेव से णं परो णेया वएज्जा-आउसंतो ! समणा ! मुहुत्तगं मुहुत्तगं अच्छाहि जाव ताव अम्हे असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा उवकरेंसु वा उवक्खडेंसु वा तओ ते वयं आउसंतो समणा सपाणं सभोयणं पडिग्गहगं दाहामो, तुच्छए पडिग्गहए दिण्णे समणस्स णो सुट्ठु साहु भवइ से पुव्वामेव आलोइज्जा-आउसोत्ति वा, भगिणित्ति वा, णो खलु मे कप्पइ आहाकम्मिए असणे वा पाणे वा खाइमे वा साइमे वा भोत्तए वा पायए वा मा उवकरेहि मा उवक्खडेहि, अभिकं-खसि मे दाउं एमेव दलयाहि, से सेवं वयंतस्स परो असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा उवकरित्ता, उवक्खडित्ता सपाणं सभोयणं पडिग्ग-हगं दलइज्जा, तहप्पगारं पडिग्गहगं अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा,

अथ पात्रैषणा नाम षष्ठम् अध्ययनम्

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखिज्जा पायं एसित्तए, से जं पुण पायं जाणिज्जा, तं जहा–अलाउयपायं वा दारुपायं वा मट्टियापायं वा, तहप्पगारं पायं जे निग्गंथे तरुणे जाव थिरसंघयणे से एगं पायं धारिज्जा, नो बिइयं, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा परं अद्ध-जोयणमेराए पायपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण अस्सिं पडियाए एगं साहम्मियं समुद्दिस्स पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं जहा पिंडेसणाए चत्तारि आलावगा, पंचमे बहवे समणमाहण अतिहिकिवणवणीमगा पगणिय पगणिय तहेव, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा असंजए भिक्खुपडि-याए बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगा वत्थेसणाऽऽलावओ, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जाइं पुण पायाइं जाणिज्जा विरूवरूवाइं महद्धणमुल्लाइं, तं जहा–अयपायाणि वा तउपायाणि वा तंबपायाणि वा सीसगपायाणि वा हिरण्णपायाणि वा सुवण्णपायाणि वा रीरिअ-पायाणि वा हारपुटपायाणि वा मणिकायकंसपायाणि वा संखसिंग-पायाणि वा दंतपायाणि वा चेलपायाणि वा सेलपायाणि वा चम्म-पायाणि वा अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं महद्धणमुल्लाइं पायाइं अफासुयाइं जाव नो पडिगाहिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जाइं पुण पायाइं विरूवरूवाइं महद्धणबंधणाइं, तं जहा–अयबंध-णाणि वा जाव चम्मबंधणाणि वा अन्नयराइं तहप्पगाराइं महद्धणबंध णाणि अफासुयाइं जाव नो पडिगाहिज्जा, इच्चेयाइं आयतणाइं उवा-इक्कम्म अह भिक्खू जाणिज्जा चउहिं पडिमाहिं पायं एसित्तए, तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उद्दिसिय उद्दि-सिय पायं जाइज्जा, तं जहा–अलाउयपायं वा दारुपायं वा मट्टियापायं वा तहप्पगारं पायं सयं वा णं जाइज्जा जाव पडिगाहिज्जा, पढमा

पडिमा १, अहावरा दोच्चा पडिमा—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा पेहाए पायं जाइज्जा, तं जहा—गाहावइं वा जाव कम्मकरीं वा से पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसंतो ! भगिणि ! दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं पायं तं जहा—अलाउयपायं वा दारुपायं वा मट्टियापायं वा, तहप्पगारं पायं सयं वा जाव पडिगाहिज्जा दुच्चा पडिमा २ अहावरा तच्चा पडिमा—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण पायं जाणिज्जा संगइयं वा वेजइयंतियं वा पायं, तहप्पगारं पायं सयं वा जाइज्जा, जाव पडिगाहिज्जा तच्चा पडिमा ३, अहावरा चउत्था पडिमा—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उज्झियधम्मियं जाएज्जा जावऽन्ने बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगा जाव नावकंखंति, तहप्पगारं पायं जाएज्जा जाव पडिगाहिज्जा चउत्था पडिमा ४, इच्चेइयाणं चउण्हं पडिमाणं अन्नयरं पडिमं जहा—पिंडेसणाए, से णं एयाए एसणाए एसमाणं पासित्ता परो वइज्जा—आउसंतो ! समणा ! एज्जासि तुमं मासेण वा जहा वत्थेसणाए, से णं परो नेता वइज्जा—आउसोत्ति ! भगिणि त्ति ! आहरेयं पायं तिल्लेण वा घएण वा अब्भंगेत्ता वा तहेव सिणाणाइ तहेव, सीओदगकंदाइं तहेव से णं परो णेया वएज्जा—आउसंतो ! समणा ! मुहुत्तगं मुहुत्तगं अच्छाहि जाव ताव अम्हे असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा उवकरेंसु वा उवक्खडेंसु वा तओ ते वयं आउसंतो समणा सपाणं सभोयणं पडिग्गहगं दाहामो, तुच्छए पडिग्गहए दिण्णे समणस्स णो सुट्ठु साहु भवइ से पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसोत्ति वा, भगिणित्ति वा, णो खलु मे कप्पइ आहाकम्मिए असणे वा पाणे वा खाइमे वा साइमे वा भोत्तए वा पायए वा मा उवकरेहि मा उवक्खडेहि, अभिकंखसि मे दाउं एमेव दलयाहि, से सेवं वयंतस्स परो असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा उवकरित्ता, उवक्खडित्ता सपाणं सभोयणं पडिग्गहगं दलइज्जा, तहप्पगारं पडिग्गहगं अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा,

सिया से परो उवणित्ता पडिग्गहगं निसिरिज्जा, से पुव्वामेव आलोइज्जा आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा, तुमं चेव णं संतियं पडिग्गहगं अंतो अंतेणं पडिलेहिस्सामि, केवलीबूया–आयाणमेयं, अंतो पडिग्गहगंसि पाणाणि वा बीयाणि वा हरियाणि वा अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा पइण्णा जं पुव्वामेव पडिग्गहगं अंतो अंतेणं पडिलेहिज्जा, सअंडाइं सव्वे आलवगा भाणियव्वा जहा वत्थेसणाए, णाणत्तं तिल्लेण वा घयेण वा नवनीएण वा वसाए वा सिणाणादि जाव अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि पडिलेहिय पडिलेहिय पमज्जिय पमज्जिय तओ संजयामेव आमज्जिज्जा एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जइज्जासित्तिबेमि सू० ॥१॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेत् पात्रम् एषितुम्, स यत् पुनः पात्रं जानीयात्, तद्यथा–अलाबूपात्रं वा दारुपात्रं वा मृत्तिकापात्रं वा, तथाप्रकारं पात्रं यो निर्ग्रन्थः तरुणः यावत् स्थिरसंहननः, स एकं पात्रं धारयेत् नो द्वितीयम्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा परम् अर्धयोजनमर्यादायाः पात्रप्रतिज्ञया नो अभिसंधारयेद् गमनाय स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः एवं जानीयात् अस्वप्रतिज्ञया एकं साधर्मिकं समुद्दिश्य प्राणान् भूतानि जीवान् सत्त्वान् यथा पिण्डैषणायां चत्वारः आलापकाः, पञ्चमः बहून् श्रमणब्राह्मण–अतिथि कृपण-वनीपकान् प्रगण्य प्रगण्य तथैव, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनरेवं जानीयात् असंयतः भिक्षुप्रतिज्ञया बहून् श्रमणब्राह्मणअतिथिकृपणवनीपकान् समुद्दिश्य वस्त्रैषणाऽऽलापकः, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यानि पुनः पात्राणि जानीयात्–विरूपरूपाणि महाधनमूल्यानि तद्यथा–अयस्पात्राणि वा त्रपु पात्राणि वा ताम्रपात्राणि वा शीशकपात्राणि वा हिरण्यपात्राणि सुवर्णपात्राणि वा रीतिपात्राणि वा, हारपुटपात्राणि वा मणिकाचकंसपात्राणि वा शङ्खशृङ्ग-पात्राणि वा, दन्तपात्राणि वा चेलपात्राणि वा शैलपात्राणि वा चर्मपात्राणि वा अन्यतराणि वा तथाप्रकाराणि विरूपरूपाणि महाधनमूल्यानि पात्राणि अप्रासुकानि यावद् नो प्रतिगृह्णीयात्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यानि पुनः पात्राणि विरूपरूपाणि महाधनबन्धनानि जानीयात् तद्यथा–अयोबन्धनानि वा, यावत् चर्मबन्धनानि वा अन्यतराणि तथाप्रकाराणि महाधनबन्धनानि अप्रासुकानि यावद् नो प्रतिगृह्णीयात्, इत्येतानि आयतनानि उपातिक्रम्य अथ भिक्षुर्जानीयात्–चतसृभिः प्रतिमाभिः पात्रम् एषितुम्, तस्य खलु इयं प्रथमा प्रतिमा–से भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा उद्दिश्य उद्दिश्यपात्रं याचेत, तद्यथा–अलाबूपात्रम् वा दारुपात्रं वा मृत्तिकापात्रं वा, तथाप्रकारं पात्रं स्वयं वा खलु याचेत यावत् प्रतिगृह्णीयात्, प्रथमा प्रतिमा १,

अथापरा द्वितीया प्रतिमा-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा प्रेक्ष्य पात्रं याचेत, तद्यथा-गृहपतिं वा यावत् कर्मकरीं वा स पूर्वमेव आलोचयेद्-आयुष्मन्! इति वा, भगिनि! इति वा, दास्यसि मे इतः अन्यतरत् पात्रम् तद्यथा-अलाबूपात्रं वा दारुपात्रं वा मृत्तिकापात्रं वा, तथाप्रकार पात्रं स्वयं वा याचेत यावत्-प्रतिगृह्णीयात्, द्वितीया प्रतिमा २, अथापरा तृतीया प्रतिमा-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः पात्र जानीयात्-स्वाङ्गिकं वा वैजयन्तिकं वा तथाप्रकारं पात्रं स्वयं वा याचेत यावत् प्रतिगृह्णीयात्, तृतीया प्रतिमा ३ अथापरा चतुर्थी प्रतिमा-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा उज्झितधार्मिकं पात्रं याचेत यावद् अन्ये बहवः श्रमणब्राह्मण अतिथि-कृपणवनीपकाः यावत् नावकाङ्क्षन्ति तथाप्रकारं पात्रं याचेत यावत् प्रतिगृह्णीयात्, चतुर्थी प्रतिमा ४, इत्येतासां चतसृणां प्रतिमानाम् अन्यतरां प्रतिमाम् यथा पिण्डैषणायाम्, तं खलु एताः एषणाः एषमाणं दृष्ट्वा परो वदेत्-आयुष्मन्! श्रमण! एष्यसि त्वम् मासेन वा यथा वस्त्रैषणायाम्, अथ खलु परो नेता वदेत्-आयुष्मन्! इति वा भगिनि इति वा, आहर इदं पात्रम् तैलेन वा घृतेन वा नवनीतेन वा वसया वा अभ्यज्य वा तथैव स्नानादि तथैव शीतोदकानि कन्दानि तथैव, तं खलु परो नेता वदेत्-आयुष्मन्! श्रमण! मुहूर्तकं यावत् आस्स्व तावद्' वयम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा उपकुर्मः, उपस्कुर्मः ततः ते वयम् आयुष्मन्! श्रमण! सपानं सभोजनं पतद्ग्रहं दास्यामः, तुच्छके पतद्ग्रहे दत्ते श्रमणस्य नो सुष्ठु साधु भवति, स पूर्वमेव आलोचयेत्, आयुष्मन्! भगिनि! नो खलु मे कल्पते आधाकर्मिकम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा भोक्तुं वा पातुं वा, मा उपकुरु मा उपस्कुरु, अभिकाङ्क्षसि मे दातुम्, एवमेव देहि, तस्य एवं वदतः परः अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा उपकृत्य उपस्कृत्यसपान सभोजनं पतद्ग्रहं दद्यात् तथाप्रकारं पतद्ग्रहम् अप्रासुकम् यावद् नो प्रतिगृह्णीयात्, स्यात् स परः उपनीय पतद् ग्रहम् निसृजेत्, स पूर्वमेव आलोचयेत्-आयुष्मन्! भगिनि! तवचैव खलु स्वाङ्गिकं पतद्ग्रहकम् अन्तोऽन्तेन प्रतिलेखिष्यामि, केवलीब्रूयाद्-आदानमेतत्, अन्तः पतद्ग्रहके प्राणान् वा बीजानि वा हरितानि वा, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टं यत् पूर्वमेव पतद्ग्रहकम् अन्तोऽन्तेन प्रतिलिखेत्, साण्डानि सर्वे आलापकाः भणितव्याः यथा वस्त्रैषणायाम् नानात्वम् तैलेन वा घृतेन वा नवनीतेन वा वसया वा स्नानादि यावत् अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले प्रतिलिख्य प्रतिलिख्य प्रमृज्य प्रमृज्य ततः संयतमेव आमृज्यात्, एवं खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्याश्च सामग्र्यम्, यत् सर्वार्थैः समितः सहितः सदा यतेत इति ब्रवीमि ॥ सू० १ ॥

पात्रैषणा नाम का छट्ठा अध्ययन आरम्भ किया जाता है

प्रथम अध्ययन में पिण्डविधिका और द्वितीय अध्ययन में पिण्ड से सम्बद्ध वसति विधिका एवं तृतीय अध्ययन में वसति का अन्वेषणार्थ ईर्या समितिका

પાત્રૈષણા નામના છઠ્ઠા અધ્યયનનો આરંભ

પહેલા અધ્યયનમાં પિંડવિધિનું અને બીજા અધ્યયનમા પિંડથી સંબદ્ધ વસતિ

टीका-'प्रथमेऽध्ययने पिण्डविधिः, द्वितीये च तत्सम्बद्ध वसतिविधिः, तृतीये च तदन्वेषणार्थम् ईर्यासमितिः, चतुर्थे च तत्सम्बद्ध भाषासमितिः, पञ्चमे च पिण्डभाषण-सम्बद्धवस्त्रैषणाविधिः प्रतिपादितः, षष्ठे चास्मिन् अध्ययने पिण्डादि सम्बद्धपात्रैषणा विधि-प्ररूपयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखिज्जा पायं एसित्तए' अभिकाङ्क्षेत् पात्रम् एषितुम्-अन्वेष्टुम् 'से जं पुण पायं जाणिज्जा' स संयमवान् भिक्षुः यत् पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या पात्रं जानीयात् 'तं जहा-अलाउयपायं वा दारुपायं वा मट्टियापायं वा' तद्यथा-अलावूपात्र वा-तुम्बीरूपं पात्रं वा स्यात्, दारुपात्र वा-काष्ठपात्रं वा स्यात्, मृत्तिकापात्रं वा स्यात् 'तहप्पगारं पायं जे निग्गंथे तरुणे' तथाप्रकारम्-अलाबूदारु-मृत्तिकान्यतमं पात्रं यो निर्ग्रन्थः साधुः तरुणः 'जाव थिरसंघयणे' यावत्-पूर्णस्वस्थो युवा

और चतुर्थ अध्ययन में ईर्या से सम्बद्ध भाषा समिति का तथा पञ्चम अध्ययन में पिण्ड भाषा से सम्बद्ध वस्त्रैषणा विधिका प्रतिपादन किया है अब इस षष्ठ अध्ययन में पिण्डादि से सम्बद्ध पात्रैषणा विधि का प्रतिपादन करते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा अभिकंखिज्जा पायं एसित्तए' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि पात्र को अन्वेषण करने की आकांक्षा करे और 'से जं पुण पायं जाणिज्जा' यदि वह पात्र को ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान ले 'तं जहा अलाउयपायं वा' जैसे कि-यह अलावू का पात्र है अर्थात् यह तुम्बीरूप पात्र है ऐसा निश्चितरूप से जान ले, या 'दारुपायं वा' यह काष्ठ का पात्र है अथवा यह 'मट्टिया पायं वा' मिट्टी का पात्र है 'तहप्पगारं पायं' इस प्रकार के अलावूके-मृत्तिका दारुपात्रों में 'जे निग्गंथे तरुणे जाव' जो निर्ग्रन्थ- संयमशील साधु तरुण जवान हो तथा यावत् 'थिरसंघयणे' पूर्ण स्वस्थ युवा स्थिर संहनन अत्यन्त दृढ मजबूत स्कन्धादि शरीरावयवाला हो 'से एगं पायं धारिज्जा, णो बिइयं' वह एक ही पात्र को ग्रहण करे द्वितीय पात्र को नहीं क्योंकि

વિધિનુ તથા ત્રીજા અધ્યયનમાં વસતિના લેવા માટે ઈર્યા સમિતિનું અને ચોથા અધ્યયનમાં ઈર્યા સમિતિથી સંબંધ ભાષા સમિતિનું તથા પાંચમા અધ્યયનમાં પિંડ અને ભાષાથી સંબધિત વસ્ત્રૈષણા વિધિનુ પ્રતિપાદન કરવામા આવેલ છે. હવે આ છઠ્ઠા અધ્યયનમા પિંડાદિથી સંબધિત પાત્રૈષણા વિધિનુ પ્રતિપાદન કરવામાં આવે છે.-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अभिकंखिज्जा' पायं एसित्तए' જો પાત્ર મેળવવાની ઇચ્છા કરે અને 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' જો પાત્રને આ વક્ષ્યમાણ રીતે જાણે 'तं जहा' જેમ કે-'अलाउयपाय वा' આ અલાબુ અર્થાત્ તુંબડાનુ પાત્ર છે. તેમ નિશ્ચિત રૂપે જાણે અથવા 'दारुपायं वा' આ લાકડાનુ પાત્ર છે. અથવા 'मट्टिया पायं वा' આ માટિનુ પાત્ર છે. તો 'तहप्पगार पाय निग्गंथे जे तरुणे जाव' આ પ્રકારના તુંબડા, લાકડા કે માટિના પાત્રોમાં જો નિર્ગ્રન્થ યુવાન હોય યાવત્ 'थिरसंघयणे' પૂર્ણ

स्थिरसंहननः-दृढ स्कन्धादिशरीरावयवो भवेत् 'से एगं पायं धारिज्जा' स-तरुणः साधुः एकम्-एकमेव पात्रं धारयेत्-गृह्णीयात् 'नो बिइयं' नो द्वितीयं पात्रम्, तस्य पूर्ण समर्थत्वेन एकपात्रेणापि निर्वाहसंभवात् साधूनां यथासंभवम् अल्पपरिग्रहत्वस्यैवौचित्यात्, एवं वेधः साधुः जिनकल्पिकादि बोध्यः, तदन्यस्तु मात्रकसद्वितीयं पात्रं धारयेत्, तत्र संघाटके सत्येकस्मिन् भक्तं द्वितीये च पात्रे पानकं मात्रकन्तु आचार्यादि प्रायोग्यकृते बोध्यम्, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'परं अद्ध जोयणमेराए' परम्-अधिकम् अर्धयोजनमर्यादायाः-अर्धयोजनादधिकम् 'पायपडियाए' पात्रप्रतिज्ञया-पात्रलाभार्थं 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेत्-विचारयेद्, गमनाय-गन्तुम्, पात्रं याचितुम् अर्ध-

वह जवान साधु पूर्ण समर्थ होने से एक पात्र से ही निर्वाह कर सकता है और साधु को यथासंभव थोडा ही परिग्रह रखना उचित है इस प्रकार का जिनकल्पिक वगैरह साधु हो सकते हैं जोकि एक ही पात्र से निर्वाह करने वाले होते हैं और जिनकल्पिक वगैरह से भिन्न साधु तो मात्रक के साथ द्वितीय पात्र को भी ग्रहण कर सकते हैं अर्थात् उनमें संघाटक रहने पर एकपात्र में भक्त (भात वगैरह) और दूसरे पात्रमें पानक (दुग्धादि) रख सकते हैं और मात्रक नामका छोटा तीसरा पात्र तो आचार्यादि प्रायोग्य के लिये समझना चाहिये

'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'परं अद्धजोयणमेराए पायपडियाए' अर्ध योजन मर्यादा से अधिक दूर में पात्र की प्रतिज्ञा से अर्थात् पात्र लाभ की इच्छा से 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' गमन करने का विचार नहीं करे अर्थात् अर्ध योजन तक ही पात्र लेने के लिये साधु और साध्वी को जाना चाहिये उस से अधिक

સ્વસ્થ યુવાન સ્થિર યુવાન સ્થિર સંહનન અર્થાત્ મજબૂત સ્કંધાદિ અવયવવાળા હોય 'से एगं पाय धारिज्जा' તેમણે એકજ પાત્રને ગ્રહણ કરવુ 'णो बिइय' બીજુ પાત્ર રાખવુ નહી. કેમ કે તે યુવાન સાધુ શક્તિશાળી હોવાથી એક પાત્રથી જ પોતાનો નિર્વાહ કરી શકે છે. સાધુને યથાસંભવ થોડા જ પરિગ્રહ રાખવા યોગ્ય છે. આ પ્રકારના જીનકલ્પિક વિગેરે સાધુઓ હોય છે કે જેઓ એક જ પાત્રથી પોતાનો નિર્વાહ કરવાવાળા હોય છે. અને જીનકલ્પિક વિગેરેથી અન્ય સાધુ તો માત્રકની સાથે બીજા પાત્રને પણ ગ્રહણ કરી શકે છે અર્થાત્ તેમા સંઘાટક રહેવાથી એક પાત્રમાં ભક્ત (ભાત વિગેરે) અને બીજા પાત્રમા પાનક (દૂધ વિગેરે) રાખી શકાય છે. અને માત્રક નામનું નાનુ ત્રીજુ પાત્ર તો આચાર્ય વિગેરેના પ્રાયોગ્યને માટે સમજવુ. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'परं अद्धजोयणमेराए' અર્ધા યોજનની મર્યાદાથી વધારે દૂર 'पायपडियाए' પાત્ર ગ્રહણની ઇચ્છાથી 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' ગમન કરવુ નહીં. અર્થાત્ અર્ધા યોજન સુધી જ પાત્ર લેવા માટે સાધુ કે

योजनतः परं न गन्तव्यमिति भावः, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनरेवं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'असंजए अस्सिं-पडियाए' असंयतः गृहस्थः अस्वप्रतिज्ञया–साध्वर्थम् 'एगं साहम्मियं समुद्दिस्स' एकम् साधर्मिकम्–साधुम् समुद्दिश्य एकभिक्षुकोद्देशेन पात्रदानार्थम् 'पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं' प्राणान्–प्राणिनः, भूतानि, जीवान् सत्त्वान् समारभ्य समुद्दिश्य पात्रं क्रीतं प्रामित्यम् आच्छेद्यम् अनिसृष्टम् अभिहृतम् आहृत्य चेतयते ददाति तथाप्रकारं पात्रम् पुरुषान्तरस्वीकृतम् यावद् अप्रासुकम् अनेषणीयं मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीयात् इत्याशयेनाह–'जहा–पिंडेसणाए चत्तारि आलावगा' यथा पिण्डैषणायाम् चत्वारः आलापकाः उक्ताः तथा अत्रापि

दूर में पात्र की याचना के लिये नहीं जाना चाहिये 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा'–वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाणरूप से जान ले कि 'असंजए अस्सिं पडियाए' असंयत–गृहस्थ श्रावक अपने लिये नहीं अपितु साधु के लिये 'एगं साहम्मियं समुद्दिस्स' एक साधर्मिक साधु को लक्ष्यकर अर्थात् एक साधु को पात्र देने की इच्छा से 'पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं' यदि प्राणी को भूतों को जीवों को और सत्वों को समारम्भ कर अर्थात् सता कर पात्र को खरीदता हैं या उधार पैसा के रूप में लेता हैं या किसी से छीन ले अथवा उस पात्र के स्वामी की अनुमति के विना ही ले और कहीं से लाकर दे और वह पात्र पुरुषान्तर से स्वीकृत भी हो तो यावत् अप्रासुक सचित्त एवम् अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से दूषित समझ कर साधु और साध्वी को नहीं लेना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के पात्र को लेने पर संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालनार्थ उपर्युक्त रीति से गृहस्थ श्रावक के द्वारा दिये जाने पर भी उस पात्र को नहीं लेना

સાધ્વીએ જવુ તેનાથી વધારે દૂર પાત્રની યાચના માટે જવું નહીં 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' જો આ વક્ષ્યમાણ રીતે તેઓ જાણે કે– 'असंजए अस्सिं पडियाए' અસંયત ગૃહસ્થ શ્રાવક પોતાના માટે નહીં પણ સાધુના માટે જ 'एगं साहम्मियं समुद्दिस्स' એક સાધર્મિક સાધુને ઉદ્દેશીને અર્થાત્ એક સાધુને પાત્ર આપવાની ઈચ્છાથી 'पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं' જો પ્રાણિયોને ભૂતોને જીવોને અને સત્વોને સમારંભ કરે અર્થાત્ તેમને પીડા કરીને પાત્ર ખરીદે અથવા ઉધાર લે. અથવા કોઈની પાસેથી ઝુટવી લે અથવા એ પાત્રના સ્વામીની સમ્મતિ વિના જ લે અને ક્યાંકથી લાવીને આપે અને તે પાત્ર પુરૂષાન્તરથી સ્વીકૃત પણ ન હોય તો યાવત્ અપ્રાસુક અચિત્ત અને અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી દૂષિત સમજીને સાધુ અને સાધ્વીએ લેવું નહીં કેમ કે આવા પ્રકારના પાત્રને લેવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી સંયમનું પાલન કરવા માટે ઉપરોક્ત પ્રકારથી ગૃહસ્થ શ્રાવક આપે તો પણ એ પાત્ર લેવા નહીં એ હેતુથી સૂત્રકારે કહ્યું છે કે 'जहा पिंडेसणाए चत्तारि आलावगा' અર્થાત્ જે પ્રમાણે પિંડેષણાના

बोध्याः, तथा च गृहस्थो बहून् साधर्मिकान् साधून् समुद्दिश्य प्राणान् भूतानि जीवान् सत्त्वान् समारभ्य समुद्दिश्य यदि पात्राणि क्रीतानि प्रामित्यानि यावत् ददाति तर्हि तानि अप्रासुकानि अनेषणीयानि मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीयुः एवम् एकां साधर्मिकीं साध्वीं समुद्दिश्य बह्वीश्च साधर्मिकीः साध्वीः समुद्दिश्य प्राणान् भूतानि जीवान् सत्त्वान् समारभ्य समुद्दिश्य एकं पात्रम् बहूनि पात्राणि वा क्रीतानि यावद् ददाति तर्हि तानि अप्रासुकानि अनेष-

चाहिये इसी तात्पर्य से कहा है कि 'जहा-पिंडेसणाए चत्तारि आलावगा' इति अर्थात् जिस प्रकार पिण्डैषणा के प्रकरण में पहले चार आलापक कह चुके हैं वैसे ही यहां पर पात्रैषणा के प्रकरण में भी चार आलापक समझना चाहिये जैसे कि-गृहस्थ अनेक साधर्मिक साधुओं को उद्देश करके प्राणी-भूत-जीव और सत्त्वों को सताकर एक पात्र को या बहुत पात्रों को खरीद कर दे या उधार पैसा लेकर दे एवं यावत्-पूर्वोक्त पिण्डैषणा की रीति से किसी से जबरदस्ती छीन कर पात्रों को दे या अनिसृष्ट अर्थात् उन पात्रों के स्वामी अधिकारी की अनुमति के बिना ही अविभक्त पात्रों में से लाकर दे और वे पात्र पुरुषान्तर से स्वीकृत भी हो चुके हों तो भी यावत्-अप्रासुक-सचित्त और अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर साधुओं को नहीं लेना चाहिये इस तरह द्वितीय आलापक समझना चाहिये एवं गृहस्थ श्रावक यदि एक साधर्मिकी साध्वी को उद्देश करके प्राणियों भूतों जीवों और सत्त्वों को समारम्भ करके अर्थात् आरम्भ समारम्भ संरम्भ वगैरह करके यानी जीवजन्तुओं को सताकर यदि एक पात्र को या बहुत पात्रों को खरीदकर यावत् उपर्युक्तरीति से लाकर दे और पुरुषान्तर स्वीकृत भी हो उन पात्रों को अप्रासुक सचित्त और अनेषणीय आधाकर्मादि

પ્રકરણમાં ચાર આલાપકો કહ્યા છે એજ પ્રમાણે અહીંયા આ પાત્રૈષણાના પ્રકરણમાં પણ ચાર આલાપકો સમજવા જેમ કે-ગૃહસ્થ અનેક સાધર્મિક સાધુઓને ઉદ્દેશીને પ્રાણી-ભૂત જીવ અને સત્વોને સતાવીને એક પાત્ર અથવા અનેક પાત્રો ખરીદીને અથવા ઉધાર પૈસા લઈને આપે એવં યાવત્ પૂર્વોક્ત પિંડૈષણાના પ્રકરણમાં કહ્યા પ્રમાણે કોઈની પાસેથી જબરાઈથી ઝૂંટવીને પાત્રો લઈ સાધુને આપે અથવા અનિસૃષ્ટ એટલે કે એ પાત્રોના માલિકની અનુમતિ વગર જ સહિયારા પાત્રોમાંથી લાવીને આપે અને એ પાત્ર પુરૂષા-ન્તરથી સ્વીકૃત પણ હોય યાવત્ અપ્રાસુક-સચિત્ત અને અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત સમજીને સાધુઓએ તેવા પાત્રો લેવા નહીં આ રીતનો આ બીજો આલાપક સમજવો. એજ પ્રમાણે ગૃહસ્થ શ્રાવક જો એક સાધર્મિકી સાધ્વીને ઉદ્દેશીને પ્રાણિયો ભૂતો જીવો અને સત્વોનો સમારમ્ભ કરીને અર્થાત્ છકાયના જીવોનો આરમ્ભ સમારમ્ભ અને સંરભ વિગેરે કરીને એટલે કે જીવ જંતુઓને પીડા કરીને જો એક પાત્ર કે અનેક પાત્રો ખરીદીને યાવત્ ઉપરોક્ત રીતથી લાવીને આપે અને પુરૂષાન્તર સ્વીકૃત પણ હોય તો

णीयानि मन्यमाना साध्वी साध्व्यो वा नो प्रतिगृह्णीयुरिति फलितम् 'पंचमे बहवे समण-माहण अतिहि किवणवणीमए पगणिय पगणिय तहेव' पञ्चमः आलापको यथा गृहस्थः बहून् श्रमणब्राह्मण अतिथिकृपणवनीपकान् शाक्यचरकदीनदरिद्रान् प्रगण्य प्रगण्य एकैकं पृथक्कृत्य तथैव-पिण्डैषणावदेव समुद्दिश्य प्राणान् भूतानि जीवान् सत्त्वान् समारभ्य समुद्दिश्य पात्राणि क्रीतानि यावद् ददाति तर्हि तानि पात्राणि अप्रासुकानि सचित्तानि अनेषणीयानि मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीयात् इत्यर्थः, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से ज पुण जाणिज्जा' स यत् पुनरेवं जानीयात् 'असंजए भिक्खुपडियाए' असंयतः-गृहस्थः भिक्षुप्रतिज्ञया-साध्वर्थं पात्राणि 'बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमए' बहून् श्रमण-

षोडश दोषों से युक्त समझते हुए साध्वी को नहीं लेना चाहिये इस प्रकार तृतीय आलापक समझना चाहिये, एवं कोई गृहस्थ श्रावक यदि अनेक साधर्मिक साध्वियों को उद्देश करके यदि पात्रों को खरीदकर यावत् पुरुषान्तर से स्वीकृत हो चुकने पर भी देवे तो उनपात्रों को अप्रासुक-सचित्त और आधाकर्मादि षोडश दोषों से युक्त समझते हुए मिलने पर भी साध्वीयों को नहीं लेना चाहिये यह चतुर्थ आलापक समझना चाहिये, अब पञ्चम आलापक बतलाते हैं 'पंचमे बहवे समणमाहण अतिहिकिवणवणीमए पगणिय पगणिय तहेव' पञ्चम आलापक जैसे कोई गृहस्थ श्रावक बहुत से चरक शाक्य संन्यासी वगैरह श्रमणों को तथा ब्राह्मणों को एवं अतिथि अभ्यागतों को तथा कृपण-दीन दरिद्रों को एवं वनीपकों-याचकों को उद्देश करके जीवजन्तु को सताकर पात्रों को खरीद कर यावत् उधार पैसा लेकर एवं किसी से जबरदस्ती छीन कर या स्वामि प्रधान अधिकारी की अनुमति के विना ही अविभक्त पात्रों को लेकर या कहीं से लाकर यदि वह पूर्वोक्त गृहस्थ श्रावक साधु को दे तो उस प्रकारके पात्रों को पुरुषान्तर

પણ એ પાત્રોને અપ્રાસુક સચિત્ત અને અનેષણીય આધાકર્માદિ સોળ દોષોથી યુક્ત સમજીને સાધ્વીએ તેવા પાત્રો લેવા નહીં. આ રીતે આ ત્રીજો આલાપક છે તેમ જ કોઇ ગૃહસ્થ શ્રાવક જો અનેક સાધર્મિક સાધ્વીયોને ઉદ્દેશીને પાત્રોને ખરીદીને યાવત્ પુરૂષાન્તરકૃત એટલે કે અન્ય પુરૂષ દ્વારા સ્વીકૃત પણ હોય તો પણ તેવા પાત્રો આપે તો એ પાત્રોને અપ્રાસુક-સચિત્ત અને આધાકર્માદિ સોળ દોષોથી યુક્ત સમજીને તેવા પાત્રો મળે તો પણ સાધ્વીઓએ લેવા નહીં. આ પ્રમાણેનો આ ચોથો આલાપક સમજવો. હવે પાચમા આલાપકનું સૂત્રકાર કથન કરે છે. 'पचमे बहवे समणमाहण अतिहि' પાચમા આલાપકમાં કોઈ ગૃહસ્થ શ્રાવક ઘણા ચરક-શાક્ય સંન્યાસીયો વિગેરે શ્રમણોને તથા બ્રાહ્મણોને અને અતિથિ અભ્યાગતોને તથા 'किवणवणीमए पगणिय पगणिय तहेव' કૃપણો દીન દરિદ્રને અને યાચકોને ઉદ્દેશીને જીવજંતુઓને સતાવીને પાત્રોને ખરીદીને યાવત્ ઉધાર પૈસા લઈને અગર કોઈની પાસેથી જબરાઈથી પડાવી લઈને અથવા મુખ્ય અધિ

ब्राह्मणअतिथिकृपणवनीपकान् समुद्दिश्य प्राणान् भूतानि जीवान् सत्त्वान् समारभ्य क्रीतानि यावत् पात्राणि ददाति तर्हि 'वत्थेसणाऽऽलावओ' वस्त्रैपणालापकः वस्त्रैपणाया यथा आलापक उक्तस्तथा अत्रापि बोध्यः तथा च तथाप्रकाराणि पात्राणि अपुरुषान्तरस्वीकृतानि यावद् अप्रासुकानि अनेषणीयानि मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीयात्, किन्तु यदि पुनरेवं जानीयात् पुरुषान्तरस्वीकृतानि यावद् तानि पात्राणि सन्ति तर्हि तानि प्रासुकानि अचित्तानि एषणी-

से स्वीकृत होने पर भी यावत्-अप्रासुक सचित्त तथ अनेषणीय-आधाकर्मादि षोडश दोषों से युक्त समझते हुए साधु उनपात्रों के मिलने पर भी नहीं ले क्योंकि इस प्रकार के पात्रों को लेने से संयम की विराधना होगी तात्पर्य से कहते हैं कि-'वत्थेसणाऽऽलावओ' इति, अर्थात् वस्त्रैपणा के विषय में पहले जिस प्रकारका पांचवां आलापक कहा है वैसे ही यहां पर भी पात्रैपणाविषयका पांचवां आलापक समझना चाहिये जोकि अभी ही कह चुके हैं। उसका सारांश यह है कि उपर्युक्त प्रकार के पात्र यदि पुरुषान्तर से स्वीकृत नहीं हैं और यावत् बाहर भी व्यवहार में नहीं लाये गये हैं इस प्रकार के पात्रों को अप्रासुक सचित्त और अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझते हुए मिलने पर भी संयम विराधक होने से साधु को नही लेना चाहिये किन्तु यदि उस गृहस्थ श्रावक के द्वारा दिये गये पात्र पुरुषान्तर से स्वीकृत है और बाहर व्यवहार में भी लाया गया है ऐसा जान ले तो उस पात्र को प्रासुक अचित्त तथा एषणीय-आधाकर्मादि दोषों से रहित समझकर उस पात्र को संयम विराधक नहीं होने से लेलेना चाहिये, क्योंकि वह पात्र पुरुषान्तर से स्वीकृत होने के कारण और उपाश्रय के

કારીની સમ્મતિ મેળવ્યા વગર સહિયારા પાત્રોને કે ક્યાંકથી લાવીને જો તે પૂર્વોક્ત ગૃહસ્થ શ્રાવક સાધુને આપે તો આવા પ્રકારના પાત્રો પુરૂષાન્તરે સ્વીકારેલા હોય તો પણ યાવત્ અપ્રાસુક-સચિત્ત તથા અનેષણીય-આધાકર્માદિ સોળ દોષોથી યુક્ત સમજીને સાધુએ તેવા પાત્રો મળે તો પણ લેવા નહીં કેમ કે આવા પ્રકારના પાત્રો લેવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે એજ હેતુથી સૂત્રકાર કહે છે કે-'वत्थेसणाऽऽलावओ' इति અર્થાત્ વસ્ત્રૈષણાના સંબંધમાં પહેલા જે પ્રમાણે પાંચમો આલાપક કહેલ છે એજ પ્રમાણે અહીંયા પાત્રૈષણામાં પણ પાંચમો આલાપક સમજવો, કે જે ઉપર કહેલ છે. આ કથનનો સારાંશ એ છે કે-ઉપરોક્ત પ્રકારના પાત્રો જો પુરૂષાન્તરે સ્વીકારેલ ન હોય અને યાવત્ બહારના વ્યવહારમાં પણ લવાયેલ ન હોય આવા પાત્રોને અપ્રાસુક-સચિત્ત અને અનેષણીય-આધાકર્માદિ સોળ દોષોથી યુક્ત સમજીને મળે તો પણ સંયમના બાધક હોવાથી સાધુએ લેવા નહીં. પરંતુ જો એ ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા અપાયેલ પાત્રો પુરૂષાન્તરથી સ્વીકૃત અને બહાર વ્યવહારમાં પણ લવાયેલા છે તેમ જાણવામાં આવે તો એ પાત્રને પ્રાસુક-અચિત્ત અને એષણીય-આધાકર્માદિ દોષો વિનાના સમજીને તેવા પાત્રો સંયમના વિરાધક ન હોવાથી ગ્રહણ કરી લેવા. કેમ કે તેવા પાત્રો પુરૂષાન્તરથી સ્વીકૃત

भानि मन्यमानः प्रतिगृह्णीयात् इत्यर्थः 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जाइं पुण पायाइं जाणिज्जा' स संयमवान् साधुः यानि पुनः पात्राणि वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'विरूवरूवाइं महद्धणमुल्लाइं' विरूपरूपाणि—अनेकविधानि तानि पात्राणि महाधनमूल्यानि—महार्घाणि सन्ति 'तं जहा—अयपायाणि वा' तद्यथा—अयस्पात्राणि वा लोहमयपात्राणि (स्टील प्रभृतीनि) 'तउपायाणि वा' त्रपुपात्राणि वा—रङ्गपात्राणि (राङ्गा) 'तंबपायाणि वा' ताम्रपात्राणि वा 'सीसगपायाणि वा' शीशकपात्राणि वा (आरस) 'हिरण्णपायाणि वा' हिरण्यपात्राणि वा—रजतपात्राणि 'सुवण्णपायाणि वा' सुवर्णपात्राणि वा 'रीरिअपायाणि वा' रीतिपात्राणि वा (पित्तल) 'हारपुडपायाणि वा' हारपुटपात्राणि वा—लोहविशेषपात्राणि 'मणिकायकंसपायाइं वा' मणिकाचकांस्यपात्राणि वा—पद्मरागमरकतइन्द्रनीलमणि प्रभृतिर्मणिमय-

---

बाहर भी व्यवहार में लाये जाने के कारण संयम की विराधना नहीं होगा इसलिये उसे लेलेना चाहिये, 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जाइं पुण पायाइं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु, संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाणरूप से पात्रों को जान लें कि—'विरूवरूवाइं' वे पात्र नाना प्रकार के हैं और 'महद्धणमुल्लाइं' अत्यन्त अधिक कीमत वाले हैं 'तं जहा—अयपायाणि वा' जैसे कि—अयस्पात्र हैं अर्थात् लोहमय पात्र याने स्टील के पात्र हैं या 'तउपायाणि वा' त्रपुपात्र हैं अर्थात् राङ्गा कलई के पात्र हैं अथवा 'तंबपायाणि वा' तांबा के पात्र हैं एवं 'सीसगपायाणि वा' शीशे के पात्र हैं या रजत 'हिरण्ण पायाणि वा' चांदि के पात्र हैं, या 'सुवण्ण पायाणि वा' सुवर्ण के पात्र हैं या रीति 'रीरिअ पायाणि वा' पित्तल के पात्र है अथवा 'हारपुडपायाणि वा' हारपुर के पात्र है अर्थात् इस्पात रूप लोह विशेष के पात्र हैं या 'मणिकायकंसपायाणि वा' पद्मरागमणि नीलमणि मरकतमणि के पात्र हैं तथा काच के पात्र हैं और कांसे के पात्र हैं तथा

હોવાથી અને ઉપાશ્રયથી બહાર વ્યવહારમાં લવાયેલ હોવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી તેથી તેવા પાત્રો લઇ લેવામાં કોઈ જાતનો દોષ નથી 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जाइं पुण पायाइं जाणिज्जा' જો આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી પાત્રોને જાણે કે—'विरूवरूवाइं महद्धणमुल्लाइं' આ પાત્રો અનેક પ્રકારના છે અને ઘણી ભારે કીંમતવાળા છે. 'तं जहा' જેમ કે 'अयपायाणि वा' આ લોખંડમય પાત્રો છે. એટલે કે સ્ટીલ વિગેરેના આ પાત્રો છે. અથવા 'तउपायाणि वा' ત્રપુ એટલે કે રાંગાના અર્થાત્ કલાઇના પાત્રો છે અથવા 'तंबपायाणि वा' આ તાંબાના પાત્રો છે. અથવા 'सीसगपायाणि वा' આ સીસાના પાત્રો છે અથવા 'हिरण्णपायाणि वा' ચાંદીના પાત્રો છે. અથવા 'सुवण्णपायाणि वा' આ સોનાના પાત્રો છે. અથવા 'रिरिअपायाणि वा' આ રિતિ અર્થાત્ પિત્તળના પાત્રો છે. અથવા 'हारपुडपायाणि वा' આ હારપુટના પાત્ર છે એટલે કે વિશેષ પ્રકારના લોખંડના પાત્રો છે. અથવા 'मणिकायकंसपायाणिवा' પદ્મરાગમણિ કે નીલમણી વિગેરે મણિના પાત્રો છે. એટલે કે મણિમય પાત્રો છે. અથવા આ કાચના

पात्राणि कांस्यमयानि पात्राणि कांस्यपात्राणि (कांसा) 'संखसिंगपायाणि वा' शङ्खशृङ्गपात्राणि वा-शङ्खमयपात्राणि (संगमरमर) शृङ्गमयपात्राणि 'दंतपायाणि वा' दन्तपात्राणि वा-हस्तिदन्तमयपात्राणि 'चेलपायाणि वा' चेलपात्राणि वा-वस्त्रमयपात्राणि 'सेलपायाणि वा' शैलपात्राणि प्रस्तरमयपात्राणि वा-'चम्मपायाणि वा' चर्मपात्राणि वा-चर्ममयपात्राणि 'अन्नयराइं वा' अन्यतराणि वा-प्लाष्टिकप्रभृतीनि 'तहप्पगाराणि' अन्यानि वा तथाप्रकाराणि एतादृशानि बहुमूल्यानि पात्राणि 'विरूवरूवाइं महद्धणमुल्लाणि' विरूपरूपाणि-नानाविधानि महाधनमूल्यानि-बहुमूल्यानि 'पायाणि' पात्राणि-भाजनानि 'अफासुयाइं अणेसणिज्जाइं जाव नो पडिगाहिज्जा' अप्रासुकानि-सचित्तानि अनेषणीयानि-आधाकर्मादिदोषयुक्तानि यावद्-मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीयात्, उपर्युक्तरूपपात्रग्रहणे साधूनां साध्वीनाञ्च आसक्तिवर्धकतया संयमविराधनासंभवात् तस्माद् बहुमूल्यानि उपर्युक्तरूपाणि पात्राणि साधुः साध्वी वा न प्रतीगृह्णी-

'संखसिंगपायाणि वा' शंख के पात्र हैं या हरिण वगैरह के शृंगमय पात्र हैं अथवा 'दंतपायाणि वा' हाथी के दांतों के पात्र हैं अर्थात् हस्तिदन्तमय पात्र हैं या 'चेलपायाणि वा' वस्त्रमय पात्र हैं अथवा 'सेलपायाणि वा' प्रस्तर मय पात्र हैं, या 'चम्मपायाणि वा' चर्ममय पात्र हैं या 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं' इसी प्रकार के दूसरे भी प्लास्टिक प्रभृति के पात्र हैं ऐसा जान ले तो इस तरह के 'विरूवरूवाइं महद्धणमुल्लाणि पायाणि' बहुमूल्यक नानाप्रकार के पात्रों को 'अफासुयाइं अणेसणिज्जाइं' अप्रासुक-सचित्त तथा अनेषणीय 'जाव नो पडिगाहिज्जा' आधाकर्मादि षोडश दोषों से युक्त समझते हुए साधु को नहीं ग्रहण करना चाहिये क्योंकि उपर्युक्त चांदी सोने वगैरह के बहुमूल्यक पात्रों को ग्रहण करने से साधु और साध्वी को इन बहुमूल्य पात्रों के प्रति आसक्ति बढ जाने से संयम की विराधना होगी, इसलिये उपर्युक्त बहुमूल्यक पात्रों को साधु और साध्वी नहीं ग्रहण करें।

પાત્રો છે અથવા આ કાંસાના પાત્રો છે અથવા 'संखसिंगपायाणि वा' આ શંખના પાત્ર છે અથવા હરણ વિગેરેના શૃંગમય આ પાત્ર છે. અથવા 'दंतपायाणि वा' આ હાથી દાંતના પાત્રો છે એટલે કે હાથી દાંતમય આ પાત્રો છે. અથવા 'चेलपायाणि वा' આ વસ્ત્રમય પાત્રો છે. અથવા 'सेलपायाणि वा' પત્થરમય પાત્રો છે. અથવા 'चम्मपायाणि वा' આ ચામડાના પાત્રો છે, અથવા 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं' એ જ પ્રમાણે બીજા પણ પ્લાસ્ટીક વિગેરેના અનેક પ્રકારના પાત્રો છે અને 'महद्धणमुल्लाणि पायाणि' બહુકીમતી અનેક પ્રકારના પાત્રોને 'अफ्फासुय अणेसणिज्जाइं, અપ્રાસુક-સચિત્ત તથા અનેષણીય આધાકર્માદિ સોળ દોષોવાળા સમજીને 'जाव नो पडिगाहिज्जा' સાધુએ ગ્રહણ કરવા નહીં. કેમ કે ઉપરોક્ત ચાંદી સોના વિગેરેના પાત્રો કે જે ઉંચી કીમતના હોય છે તેને ગ્રહણ કરવાથી સાધુ અને સાધ્વીને એ કીમતી પાત્રો પ્રત્યે આસક્તિ વધી

यादित्यर्थः, एवमेव 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जाइं पुणपाया णि' स संयमवान् भिक्षुः यानि पुनः पात्राणि 'विरूवरूवाइं' विरूपरूपाणि नानाप्रकाराणि 'महद्धणबंधणाइं' महाधनवन्धनानि-बहुमूल्यक वस्तुरूपबन्धनसहितानि 'तं जहा--अयबंधणाणि वा' तद्यथा-अयोवन्धनानि वा-लोहमयवन्धनयुक्तानि 'जाव चम्मबंधणाणि वा' यावत्-त्रपुबन्धनानि वा ताम्रबन्धनानि वा शीशकवन्धनानि वा हिरण्यबन्धनानि वा सुवर्णबन्धनानि वा रीतिबन्धनानि वा हारपुरबन्धनानि वा मणिकाचकांस्यबन्धनानि वा शङ्खशृङ्ग बन्धनानि वा दन्तबन्धनानि वा चेलबन्धनानि वा शैलबन्धनानि वा चर्मबन्धनानि वा 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं' अन्यतराणि--अन्यानि वा तथाप्रकाराणि तथाविधानि 'महद्धणबंधणाइं' महाधनबन्धनानि--बहुमूल्यक

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'से जाइं पुण पायाणि विरूवरूवाइं' यदि ऐसा वक्ष्यमाणरूप से नाना प्रकार के 'महद्धणबंधणाइं जाणिज्जा' बहुमूल्य बन्धनयुक्त पात्रों को जान ले 'तं जहा अयबंधणाणि वा' जैसे कि लोह के बन्धन वाले ये पात्र हैं या 'जाव चम्म बंधणाणि वा' यावत्-त्रपु-रांगा कलाई के बन्धन वाले ये पात्र हैं, अथवा ताम्र-तामे का बन्धन वाले ये पात्र हैं या सीसे का बन्धनवाले ये पात्र हैं या रजत चांदी के बन्धनवाले ये पात्र हैं अथवा सुवर्ण के बन्धन वाले ये पात्र हैं अथवा रीति-पित्तल के बन्धन वाले ये पात्र हैं अथवा हारपुर नाम के लोह विशेष के बन्धन वाले ये पात्र हैं एवं पद्मरागमणि इन्द्रनील मणि वगैरह विशेष मणो के बन्धन वाले ये पात्र हैं एवं काच के बन्धन वाले ये पात्र हैं एवं कांस्य कांसा के बन्धन वाले ये पात्र हैं तथा शंख शृङ्गादि के बन्धन वाले ये पात्र हैं एवं दांत के बन्धन वाले ये पात्र हैं एवं वस्त्र के बन्धन वाले ये पात्र हैं तथा

જવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી ઉપરોક્ત કીમતી પાત્રોને સાધુ અને સાધ્વીએ ગ્રહણ કરવા નહીં. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जाइं पुण पायाणि' જો આ વક્ષ્યમાણ રીતે 'विरूवरूवाइं' અનેક પ્રકારના 'महद्धणबंधणाइं जाणिज्जा' ઘણી કીમતના બંધન યુક્ત પાત્રોને જાણી લે 'तं जहा' જેમ કે 'अयबंधणाणि वा' લોખંડના બંધવાળા આ પાત્રો છે. અથવા 'जाव चम्मबंधणाणि वा' યાવત્ કલાઈના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા તાંબાના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા સીસાના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા ચાંદીના બંધનવાળા આ પાત્રો છે અથવા સોનાના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા પિત્તળના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા હારપુર નામના લોહ વિશેષના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અને પદ્મરાગાદિ મણિના બંધનવાળા આ પાત્રો અથવા કાચના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા કાંસાના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા શંખ કે સીંગડાના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા દાંતના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા પત્થરના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા ચમડાના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. તથા 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं' આવા પ્રકારના બીજા પણ

बन्धनसहितानि 'पायाणि' पात्राणि 'अप्फासु याइं अणेसणिज्जाइं' अप्रासुकानि सचित्तानि, अनेषणीयानि आधाकर्मादिदोषयुक्तानि 'जाव नो पडिगाहिज्जा' यावद्-मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीयात्,बहुमूल्यकबन्धनयुक्तपात्राणाम् आसक्तिरूपपरिच्छदत्वेन तया साधूनां साध्वीनाञ्च तथाविधपात्रग्रहणे संयमविराधना स्यात् तस्मात् 'इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइकम्म' इत्येतानि-उपर्युक्तरूपाणि वक्ष्यमाणानि च आयतनानि--कर्मबन्धनरूपदोषप्रधानानि उपातिक्रम्य-अतिक्रम्य उल्लङ्घ्येत्यर्थः वर्जयित्वेति यावत् 'अह भिक्खू जाणिज्जा' अथ-अनन्तरम् भिक्षुः-संयमवान् साधुः जानीयात्-'चउहिं पडिमाहिं पायं एसित्तए' चतसृभिः चतुः संख्यकाभिः अधोवक्ष्यमाणाभिः प्रतिमाभिः-प्रतिज्ञाभिः पात्रैषणारूपाभिरित्यर्थः पात्रम्-भाजनम् एषितुम्-अन्वेष्टुम् प्रयतेत इति शेषः 'तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा' तत्र खलु तासु चतुर्विधासु पात्रैषणारूप

पत्थर के बन्धन वाले ये पात्र हैं एवं चर्म के बन्धन वाले ये पात्र हैं 'अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं' इसी प्रकार के दूसरे भी 'महद्धणबंधणाइं पायाणि' बहुत कीमत वाले बन्धन युक्त पात्र को 'अप्फासुयाइं' अप्रासुक-सचित्त एवं 'अणेसणिज्जाइं जाव' अनेषणीय आधाकर्मादि षोडश दोषों से युक्त समझते हुए साधु साध्वी मिलने पर भी 'णो पडिगाहिज्जा' नहीं ग्रहण करें क्योंकि बहुमूल्यक बन्धन युक्त पात्रों को ग्रहण करने से आसक्ति बढ जायगी और संयम की विराधना होगी इसलिये बहु मूल्यक बन्धन युक्त पात्रों को नहीं ग्रहण करना चाहिये क्योंकि संयम का पालन करना ही साधु का परम कर्तव्य है। 'इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइकम्म,' ये सभी पूर्वोक्त और वक्ष्यमाण आयतनों कर्मबन्धनरूप दोष स्थानों को अतिक्रमण कर अर्थात् परित्याग कर 'अह भिक्खू जाणिज्जा चउहिं पडिमाहिं पायं एसित्तए' वक्ष्यमाण चार प्रतिज्ञारूप प्रतिमाओं से अर्थात् पात्रैषणाओं से पात्रों को अन्वेषण करने के लिये यतना करनी चाहिये 'तत्थ

'महद्धणबंधणाइं' ઉંચી કીમતના બંધનવાળા 'पायाणि' પાત્રોને 'अप्फासुय अणेसणिज्जं' અપ્રાસુક-સચિત્ત અને અનેષણીય આધાકર્માદિ સોળ દોષોવાળા સમજીને સાધુ કે સાધ્વીએ 'जाव नो पडिगाहिज्जा' ગ્રહણ કરવા નહીં. કેમ કે-બહુમૂલ્ય બંધનવાળા પાત્રોને ગ્રહણ કરવાથી તેના પ્રત્યે આસક્તિ વધી જાય છે તેથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી બહુમૂલ્ય બંધનવાળા પાત્રોને ગ્રહણ કરવા નહીં કેમ કે સંયમનું પાલન કરવું એજ સાધુનું પરમ કર્તવ્ય છે 'इच्चेइयाइं आयतणाइं उवाइकम्म' આ સઘળા પૂર્વોક્ત અને વક્ષ્યમાણ આયતનો અર્થાત્ કર્મબંધરૂપ દોષસ્થાનોનું અતિક્રમણ કરીને એટલે કે તેનો પરિત્યાગ કરીને 'अह भिक्खू जाणिज्जा चउहिं पडिमाहिं पाय एसित्तए' વક્ષ્યમાણ ચાર પ્રતિજ્ઞારૂપ પ્રતિમાઓથી અર્થાત્ પાત્રૈષણાઓથી પાત્રોને પ્રાપ્ત કરવા માટે યતના કરવી જોઈએ. 'तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा' એ ચારે પ્રતિમાઓમાં અર્થાત્ પ્રતિજ્ઞા રૂપ

यादित्यर्थः, एवमेव 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जाइं पुण पायाणि' स संयमवान् भिक्षुः यानि पुनः पात्राणि 'विरूवरूवाइं' विरूपरूपाणि नानाप्रकाराणि 'महद्धणबंधणाइं' महाधनबन्धनानि-बहुमूल्यक वस्तुरूपबन्धनसहितानि 'तं जहा-अयबंधणाणि वा' तद्यथा-अयोबन्धनानि वा-लोहमयबन्धनयुक्तानि 'जाव चम्मबंधणाणि वा' यावत्-त्रपुबन्धनानि वा ताम्रबन्धनानि वा शीशकबन्धनानि वा हिरण्यबन्धनानि वा सुवर्णबन्धनानि वा रीतिबन्धनानि वा हारपुरबन्धनानि वा मणिकाचकांस्यबन्धनानि वा शङ्खशृङ्गबन्धनानि वा दन्तबन्धनानि वा चेलबन्धनानि वा शैलबन्धनानि वा चर्मबन्धनानि वा 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं' अन्यतराणि-अन्यानि वा तथाप्रकाराणि तथाविधानि 'महद्धणबंधणाइं' महाधनबन्धनानि-बहुमूल्यक

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'से जाइं पुण पायाणि विरूवरूवाइं' यदि ऐसा वक्ष्यमाणरूप से नाना प्रकार के 'महद्धणबंधणाइं जाणिज्जा' बहुमूल्य बन्धनयुक्त पात्रों को जान ले 'तं जहा अयबंधणाणि वा' जैसे कि लोह के बन्धन वाले ये पात्र हैं या 'जाव चम्म बंधणाणि वा' यावत्-त्रपु-रांगा कलाई के बन्धन वाले ये पात्र हैं, अथवा ताम्र-तामे का बन्धन वाले ये पात्र हैं या सीसे का बन्धनवाले ये पात्र हैं या रजत चांदी के बन्धनवाले ये पात्र हैं अथवा सुवर्ण के बन्धन वाले ये पात्र हैं अथवा रीति-पित्तल के बन्धन वाले ये पात्र हैं अथवा हारपुर नाम के लोह विशेष के बन्धन वाले ये पात्र हैं एवं पद्मरागमणि इन्द्रनील मणि वगैरह विशेष मणी के बन्धन वाले ये पात्र हैं एवं काच के बन्धन वाले ये पात्र हैं एवं कांस्य कांसा के बन्धन वाले ये पात्र हैं तथा शंख शृङ्गादि के बन्धन वाले ये पात्र हैं एवं दांत के बन्धन वाले ये पात्र हैं एवं वस्त्र के बन्धन वाले ये पात्र हैं तथा

જવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી ઉપરોક્ત કીમતી પાત્રોને સાધુ અને સાધ્વીએ ગ્રહણ કરવા નહીં. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जाइं पुण पायाणि' જો આ વક્ષ્યમાણ રીતે 'विरूवरूवाइं' અનેક પ્રકારના 'महद्धणबंधणाइ जाणिज्जा' ઘણી કીમતના બંધન યુક્ત પાત્રોને જાણી લે 'तं जहा' જેમ કે 'अयबंधणाणि वा' લોખંડના બંધવાળા આ પાત્રો છે. અથવા 'जाव चम्मबंधणाणि वा' યાવત્ કલાઇના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા તાંબાના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા સીસાના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા ચાંદીના બંધનવાળા આ પાત્રો છે અથવા સોનાના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા પિત્તળના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા હારપુર નામના લોહ વિશેષના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અને પદ્મરાગાદિ મણિના બંધનવાળા આ પાત્રો અથવા કાચના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા કાંસાના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા શંખ કે સીંગડાના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા દાંતના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા પત્થરના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. અથવા ચામડાના બંધનવાળા આ પાત્રો છે. તથા 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं' આવા પ્રકારના બીજા પણ

बन्धनसहितानि 'पायाणि' पात्राणि 'अप्फासुयाइं अणेसणिज्जाइं' अप्रासुकानि सचित्तानि, अनेषणीयानि आधाकर्मादिदोषयुक्तानि 'जाव नो पडिगाहिज्जा' यावद्-मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीयात्, बहुमूल्यकबन्धनयुक्तपात्राणाम् आसक्तिरूपपरिच्छदवत्तया साधूनां साध्वीनाञ्च तथाविधपात्रग्रहणे संयमविराधना स्यात् तस्मात् 'इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइकम्म' इत्येतानि-उपर्युक्तरूपाणि वक्ष्यमाणानि च आयतनानि-कर्मबन्धनरूपदोषप्रधानानि उपातिक्रम्य-अतिक्रम्य उल्लङ्घ्येत्यर्थः वर्जयित्वेति यावत् 'अह भिक्खू जाणिज्जा' अथ-अनन्तरम् भिक्षुः-संयमवान् साधुः जानीयात्-'चउहिं पडिमाहिं पायं एसित्तए' चतसृभिः चतुःसंख्यकाभिः अग्रेवक्ष्यमाणाभिः प्रतिमाभिः-प्रतिज्ञाभिः पात्रैषणारूपाभिरित्यर्थः पात्रम्-भाजनम् एषितुम्-अन्वेष्टुम् प्रयतेत इति शेषः 'तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा' तत्र खलु तासु चतुर्विधासु पात्रैषणारूप

पत्थर के बन्धन वाले ये पात्र हैं एवं चर्म के बन्धन वाले ये पात्र हैं 'अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं' इसी प्रकार के दूसरे भी 'महद्धणबंधणाइं पायाणि' बहुत कीमत वाले बन्धन युक्त पात्र को 'अप्फासुयाइं' अप्रासुक-सचित्त एवं 'अणेसणिज्जाइं जाव' अनेषणीय आधाकर्मादि षोडश दोषों से युक्त समझते हुए साधु साध्वी मिलने पर भी 'णो पडिगाहिज्जा' नहीं ग्रहण करें क्योंकि बहुमूल्यक बन्धन युक्त पात्रों को ग्रहण करने से आसक्ति बढ जायगी और संयम की विराधना होगी इसलिये बहु मूल्यक बन्धन युक्त पात्रों को नहीं ग्रहण करना चाहिये क्योंकि संयम का पालन करना ही साधु का परम कर्तव्य है। 'इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइकम्म,' ये सभी पूर्वोक्त और वक्ष्यमाण आयतनों कर्मबन्धनरूप दोष स्थानों को अतिक्रमण कर अर्थात् परित्याग कर 'अह भिक्खू जाणिज्जा चउहिं पडिमाहिं पायं एसित्तए' वक्ष्यमाण चार प्रतिज्ञारूप प्रतिमाओं से अर्थात् पात्रैषणाओं से पात्रों को अन्वेषण करने के लिये यतना करनी चाहिये 'तत्थ

'महद्धणबंधणाइं' ઉંચી કીમતના બંધનવાળા 'पायाणि' પાત્રોને 'अप्फासुय अणेसणिज्जं' અપ્રાસુક-સચિત્ત અને અનેષણીય આધાકર્માદિ સોળ દોષોવાળા સમજીને સાધુ કે સાધ્વીએ 'जाव नो पडिगाहिज्जा' ગ્રહણ કરવા નહીં. કેમ કે-બહુમૂલ્ય બંધનવાળા પાત્રોને ગ્રહણ કરવાથી તેના પ્રત્યે આસક્તિ વધી જાય છે તેથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી બહુમૂલ્ય બંધનવાળા પાત્રોને ગ્રહણ કરવા નહીં કેમ કે સંયમનું પાલન કરવું એજ સાધુનું પરમ કર્તવ્ય છે 'इच्चेइयाइं आयतणाइं उवाइकम्म' આ સઘળા પૂર્વોક્ત અને વક્ષ્યમાણ આયતનો અર્થાત્ કર્મબંધરૂપ દોષસ્થાનોનું અતિક્રમણ કરીને એટલે કે તેનો પરિત્યાગ કરીને 'अह भिक्खू जाणिज्जा चउहिं पडिमाहिं पायं एसित्तए' વક્ષ્યમાણ ચાર પ્રતિજ્ઞારૂપ પ્રતિમાઓથી અર્થાત્ પાત્રૈષણાઓથી પાત્રોને પ્રાપ્ત કરવા માટે યતના કરવી જોઈએ. 'तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा' એ ચારે પ્રતિમાઓમાં અર્થાત્ પ્રતિજ્ઞા રૂપ

प्रतिमासु इयं वक्ष्यमाणस्वरूपा प्रथमा-आद्या, प्रतिमा-प्रतिज्ञा पात्रैषणा बोध्या-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'उद्दिसिय उद्दिसिय पायं जाएज्जा' उद्दिश्य उद्दिश्य पूर्वमेव हृदि विचार्य विचार्य पात्रं याचेत 'तं जहा-अलाउयपायं वा' आलाबूपात्रं वा-तुम्बीरूपं पात्रम् 'दारुपायं वा मट्टियापायं वा' दारुपात्रं वा-काष्ठविशेषपात्रम्, मृत्तिकापात्रं वा-मृत्तिकामयपात्रं वा 'तहप्पगारं पायं सयं वा णं जाइज्जा' तथाप्रकारम्-तथाविधम्-अलाबूदारुमृत्तिकामयान्यतम पात्रं स्वयं वा खलु साधुः याचेत, 'परो वा से दिज्जा' परो वा गृहस्थः तस्मै साधवे दद्यात् 'जाव पडिगाहिज्जा' यावत्-तथाविधं पात्रम् प्रासुकम् अचित्तम् एषणीयम् आधाकर्मादि दोषरहितं मन्यमानः प्रतिगृह्णीयादिति 'पढमा पडिमा' प्रथमा प्रतिमा-पात्रैषणा रूपा प्रतिज्ञा बोध्या।

अथ द्वितीयां पात्रैषणामाह-'अहावरा दोच्चा पडिमा' अथ-अनन्तरम् द्वितीया प्रतिमा-

---

खलु' उन चारों प्रतिज्ञा रूप पात्रैषणाओं में 'इमा पढमा पडिमा' अभी कही जाने वाली पहली प्रतिज्ञा है जैसे की-'से भिक्खू वा भिक्खुणि वा' वह भिक्षु-संयमवान् साधु और भिक्षुकी साध्वी 'उद्दिसिय उद्दिसिय' पहले ही मन में बार बार शोच विचार करके 'पायं जाएज्जा तं जहा' पात्र की याचना करे जैसे कि तुम्बीरूप 'आलावुयपायं वा' आलावु का पात्र हो या 'दारुपायं वा' दारु रूप काष्ठ विशेष का पात्र हो या 'मट्टीयापाय वा' मिट्टी का पात्र हो 'तहप्पगार पायं' इस प्रकार के तुम्बी वगैरह के पात्र को 'सयं वा णं जाइज्जा' स्वयं साधु और साध्वी याचना करे अथवा 'परो वा से दिज्जा' पर गृहस्थ श्रावक ही उस साधु को दे देवे, और 'जाव पडिगाहिज्जा' यावत्-इस प्रकार के आलाबू वगैरह के पात्र को प्रासुक-अचित्त तथा एषणीय-आधकर्मादि दोषों से रहित समझते हुए ग्रहण करले, यह 'पढमा पडिमा' पहली पात्रैषणारूप प्रतिमा-प्रतिज्ञा समझनी चाहिये,

अथ द्वितीय पात्रैषणा रूप प्रतिमा-प्रतिज्ञा को बतलाते हैं-

પાત્રૈષણાઓમાં આ કહેવામાં આવનારી પહેલી પ્રતિજ્ઞા આ પ્રમાણે છે 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'उद्दिसिय उद्दिसिय' પહેલાથી જ મનમા વારવાર વિચાર કરીને 'पाय जाइज्जा' પાત્રની યાચના કરવી. 'त जहा' જેમ કે 'अलाउयपाय वा' તુબડારૂપ અલાઉનુ પાત્ર છે અથવા 'दारुपाय वा' કાષ્ઠ પાત્ર છે. અથવા 'मट्टिया पाय वा' માટીનુ પાત્ર હોય 'तहप्पगार पाय सय वा णं जाइज्जा' આ રીતના તુબડા વિગેરેના પાત્રોને સ્વય સાધુ કે સાધ્વીએ યાચના કરવી 'परो वा से दिज्जा' અથવા પર એટલે કે ગૃહસ્થ શ્રાવક જ એ સાધુને આપે 'जाव पडिगाहिज्जा पढमा पडिमा' યાવત્ આ પ્રકારના તુબડા વિગેરેના પાત્રોને પ્રાસુક-અચિત્ત તથા એષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી રહિત સમજીને ગ્રહણ કરવા. આ પહેલી પાત્રૈષણા પ્રતિમા-પ્રતિજ્ઞા સમજવી.

હવે બીજી પાત્રૈષણા રૂપ પ્રતિમા-પ્રતિજ્ઞા બતાવે છે-'अहावरा दोच्चा [illegible]' હવે

पात्रैषणा रूपा प्रतिज्ञा उच्यते–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'पेहाए पायं जाइज्जा' प्रेक्ष्य–दृष्ट्वा पात्रं याचेत, 'तं जहा–गाहावइं वा जाव कम्मकरीं वा' तद्यथा–गृहपतिं वा यावद्–गृहपतिभार्यां वा गृहपतिपुत्रं वा गृहपतिदुहितरं वा गृहपतिस्नुषां वा धात्रीं वा दासं वा दासीं वा कर्मकरं वा कर्मकरीं वा याचेत इति पूर्वेणान्वयः किन्तु 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' स संयमवान् साधुः पूर्वमेव–याचनात्प्रागेव आलोचयेत्-मनसि विचारयेत्, तद्यथा–'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' आयुष्मन्! इति वा भगिनि! इति वा संबोध्य 'दाहिसि-मे इत्तो अन्नयरं पायं' दास्यसि त्वं मे–मह्यं साधवे इतः–एतस्माद् यत् किमपि अन्यतरत्–एकतरम् पात्रम्? 'तं जहा अलाउयपायं वा दारुपायं वा मट्टियापायं वा' तद्यथा–अलाबुपात्रं वा तुम्बीरूपं पात्रं, दारुपात्रं वा–काष्ठविशेषनिर्मितपात्रं वा, मृत्तिकापात्रं वा–मृन्मयपात्रं

'अहावरा दोच्चा पडिमा–से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' अथ अब द्वितीय पात्रैषणा रूपा प्रतिमा–प्रतिज्ञा को बतलाते हैं वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'पेहाए पायं जाएज्जा' देखकर पात्र की याचना करे 'तं जहा गाहावइं वा जाव कम्मकरिं वा' जैसे कि–गृहपति–गृहस्थ श्रावक को और यावत्–गृहपति–गृहस्थ की भार्या को या गृहपति के पुत्र को या गृहपति की पुत्री को अथवा गृहपति की स्नुषा–पुत्रवधु को या धात्री–धाई को अथवा दास को या दासी को या कर्मकर–परिचारक सेवक को या कर्मकरी–परिचारिका को देखकर पात्र की याचना करे 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' किन्तु वह साधु याचना करने से पहले ही मनमें विचार कर बोले कि–'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' हे आयुष्मन्! गृहस्थ श्रावक हे भगिनि! बहिन 'दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं पायं' इन अलाबु तुम्बी वगैरह पात्र से किसी भी एक पात्र को मुझे दोगे 'तं जहा आलाउयपायं वा' जैसे कि–अलाबु के पात्र को या 'दारुपायं वा' दारु–काष्ठ के पात्र को

બીજી પ્રતિમારૂપ પ્રતિજ્ઞાનુ સ્વરૂપ બતાવવામા આવે છે 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીએ 'पेहाए पाय जाइज्जा' નિરીક્ષણ કરીને અર્થાત્ બરોબર જોઇને પાત્રની યાચના કરવી. 'तं जहा' જેમ કે 'गाहावइं वा जाव कम्मकरिं वा' ગૃહપતિ–ગૃહસ્થ શ્રાવકને અથવા યાવત્ ગૃહસ્થની પત્નીને અથવા ગૃહપતિના પુત્રને અથવા ગૃહપતિની પુત્રીને અથવા ગૃહપતિના સ્નુષા પુત્રવધૂને અથવા ધાઇને અથવા દાસને અથવા ગ્રહપતિની દાસીને અથવા ગૃહપતિના કર્મકર–પરિચારકને અથવા કર્મકરી પરિચારિકાને જોઇને પાત્રની યાચના કરવી. પરતુ તે સાધુએ 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' યાચના કરતા પહેલાં જ મનમા વિચાર કરીને કહેવુ કે–'आउसोत्ति वा भगिणित्ति वा' હે આયુષ્મન્! ગૃહસ્થ શ્રાવક! અથવા હે બહેન! 'दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं पायं' આ તુબી વિગેરેના પાત્રોમાંથી કોઇ એક પાત્ર મને આપશો? 'तं जहा' જેમ કે 'अलाउय पाय वा' તુબીના પાત્રને અથવા 'दारुपायं वा' કાષ્ઠ લાકડાના પાત્રને અથવા 'मट्टिया

वा दास्यसि त्वमिति पूर्वेणान्वयः 'तहप्पगार पायं सय वा जाव पडिगाहिज्जा' तथाप्रकारम्-तथाविधम् अलाबूदारुमृत्तिकापात्रान्यतमं पात्रं स्वयं वा साधुः यावद् याचेत, परो वा गृहस्थः तस्मै साधवे दद्यात्, तथाविधं पात्रम् प्रासुकम् अचित्तम् एषणीयम् आधाकर्मादिदोष-रहितं मन्यमानः प्रतिगृह्णीयात्, 'दुच्चा पडिमा' इति द्वितीया प्रतिमा पात्रैषणारूपा प्रतिज्ञा बोध्या, अथ तृतीयां पात्रैषणां प्ररूपयितुमाह-'अहावरा तच्चा पडिमा'-अथ-अनन्तरम् अपरा तृतीया प्रतिमा-पात्रैषणारूपा प्रतिज्ञाप्ररूप्यते-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण पायं जाणिज्जा' स यत् पुनः पात्र जानीयात् 'संगइयं वा वेजइयं-तियं वा' स्वाङ्गिकं वा उपभुक्तप्रायम् पूर्वमुपभोगविषयीकृतं, वैजयन्तिक वा-द्वित्रपात्रेषु सत्सु-

या 'मट्टियापायं वा' मृत्तिका-मिट्टि के पात्र को दोगे? इस तरह 'तहप्पगारं पायं सयं वा जाव' उस अलाबू वगैरह के पात्र को साधु स्वयं याचना करे या गृहस्थ श्रावक ही उस साधु को दे देवे, बाद में इस प्रकार के तुम्बी वगैरह पात्र को प्रासुक-अचित्त तथा एषणीय-आधाकर्मादि षोडश दोषों से रहित समझते हुए 'पडिगाहिज्जा' साधु ग्रहण करले, 'दोच्चा पडिमा' यह द्वितीय पात्रैषणा रूपा प्रतिमा-प्रतिज्ञा समझनी चाहिये, अब तृतीय पात्रैषणा प्रतिमा प्रतिज्ञा को बतलाते हैं 'अहावरा तच्चा पडिमा से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण पायं जाणिज्जा' अथ-द्वितीय प्रतिमा रूप पात्रैषणा के निरूपण के बाद तीसरी प्रतिमा-पात्रैषणा रूपप्रतिज्ञा बतलायी जाती है-वह पूर्वोक्त भिक्षुक-संयमवान् साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से पात्र को जान ले कि 'संगइयं वा' यह पात्र स्वाङ्गिक है अर्थात् पहले उस का उपभोग कर लिया गया है अतएव यह उपभुक्त प्राय है अथवा 'वेजइयंतियं वा' यह पात्र वैजयन्तिक है अर्थात् दो तीन पात्रों के रहने पर क्रम से उपभुज्यमान है ऐसा

पायं वा' माटिना पात्रने मने आपशो? 'तहप्पगारं पाय सय वा जाव' आ प्रकारना तुंबडा विगेरेना पात्रनी साधुए स्वय याचना करवी अथवा गृहस्थ श्रावक ज ए साधुने आपे ते पछी आ प्रकारना तुबडा विगेरेना पात्रोने प्रासुक-अचित्त तथा एषणीय आधाकर्मादि सोळ दोषो विनाना समजीने साधुए ते ग्रहण करी लेवा आ बीजी पात्रैषणा रूपा प्रतिमा प्रतिज्ञा समजवी

हवे त्रीजी पात्रैषणा रूप प्रतिमा-प्रतिज्ञा बतावे छे. 'अहावरा तच्चा पडिमा' हवे बीजी प्रतिमा रूप पात्रैषणानुं निरूपण कर्या पछी त्रीजी प्रतिमा-पात्रैषणा रूप प्रतिज्ञा कहेवामां आवे छे-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' ते संयमशील साधु अने साध्वी 'से जं पुण पायं जाणिज्जा' वक्ष्यमाण रीते पात्रने जाणी ले के-आ पात्र 'संगइय वा' सांगतिक एटले के पहेला तेनो उपयोग करी लीधेल छे जेथी ते उपभुक्त प्राय छे अथवा 'वेजइयंतिय वा' आ पात्र वैजयन्तिक छे. अथवा बे त्रण पात्रो होय तो क्रमथी

पर्यायेणोपभुज्यमानं पात्रं याचेत, तदाह–'तहप्पगारं पायं सयं वा जाव पडिगाहिज्जा' तथाप्रकारम्–तथाविधम्–स्वाङ्गिकं वैजयन्तिकं वा पात्रं स्वयं वा साधुः यावद् याचेत, परो वा गृहस्थः साधवे दद्यात्, तच्च पात्रम् प्रासुकम् अचित्तम्, एषणीयम्–आधाकर्मादिदोषरहित मन्यमानः प्रतिगृह्णीयात् 'तच्चा पडिमा' इति तृतीया प्रतिमा–पात्रैषणा रूपा प्रतिज्ञा बोध्या, अथ चतुर्थीं पात्रैषणामाह–'अहावरा चउत्था पडिमा' अथ–अनन्तरम्, अपरा–अन्या चतुर्थी प्रतिमा–पात्रैषणारूपा प्रतिज्ञाप्ररूप्यते–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'उज्झियधम्मियं जाएज्जा' उज्झितधार्मिकम्–अन्यानभीप्सितम् पात्रं याचेत 'जावऽन्ने

जान कर उस पात्र की याचना करनी चाहिये इसी आशय से कहते हैं कि 'तहप्पगारं पायं सयं वा जाव पडिगाहिज्जा' इस प्रकार के स्वाङ्गिक तथा वैजयन्तिक पात्र को साधु स्वयं याचना करे या गृहस्थ श्रावक ही उस साधु को देवे और यावत्–इस प्रकार के स्वाङ्गिक तथा वैजयन्तिक पात्र को साधु प्रासुक–अचित्त तथा एषणीय-आधाकर्मादि षोडश दोषों से रहित समझते हुए ग्रहण करले 'तच्चा पडिमा' इस प्रकार तृतीया प्रतिमा पात्रैषणा रूप प्रतिज्ञा समझनी चहिये,

अब चतुर्थ पात्रैषणारूप प्रतिमा को बतलाते हैं–'अहावरा चउत्था पडिमा से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' अथ–तृतीय पात्रैषणा रूप प्रतिमा के निरूपण के बाद अब चतुर्थी पात्रैषणा रूप प्रतिमाका निरूपण करते हैं–वह पूर्वोक्त–संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'उज्झियधम्मियं जाएज्जा' जिस पात्र को दूसरे कोई नहीं चाहते हो इस तरह के उज्झित धार्मिक अर्थात् अन्य अनभीप्सित पात्र की याचना करनी चाहिये और यावत् एवंविध अर्थात् जिस पात्र को दूसरा कोई भी नहीं चाहता हो इस प्रकार के पात्र को प्रासुक अचित्त और एषणीय–

ઉપભુજ્યમાન છે. એમ જાણીને એ પાત્રની યાચના કરવી. એજ આશયથી સૂત્રકાર કહે છે–'तहप्पगारं पायं सयं वा जाव' આ પ્રકારના સ્વાગતિક તથા વૈજયંતિક પાત્રોને સાધુએ સ્વયં યાચના કરવી. અથવા ગૃહસ્થ–શ્રાવકે જ એ સાધુને આપવા અને યાવત્ 'पडिगाहिज्जा तच्चा पडिमा' આ પ્રકારના સ્વાગતિક તથા વૈજયન્તિક પાત્રને સાધુ પ્રાસુક–અચિત્ત તથા એષણીય–આધાકર્માદિ સોળ દોષોથી રહિત સમજીને ગ્રહણ કરી લેવા. આ રીતે ત્રીજી પ્રતિમા પાત્રૈષણા રૂપ પ્રતિજ્ઞા સમજવી.

હવે ચોથી પાત્રૈષણા રૂપપ્રતિમા કહેવામા આવે છે 'अहावरा चउत्था पडिमा' હવે ત્રીજી પાત્રૈષણા રૂપ પ્રતિમાનુ નિરૂપણ કરીને આ ચોથી પાત્રૈષણા રૂપ પ્રતિમાનુ નિરૂપણ કરવામા આવે છે. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'उज्झियधम्मियं जाएज्जा' જે પાત્રને બીજા કોઈ લેવા ઇચ્છતા ન હોય એ પ્રકારના ઉજ્ઝિત ધાર્મિક એટલેકે બીજા કોઇ ન ઇચ્છે એવા પાત્રની સાધુએ યાચના કરવી. અને યાવત્

बहवे समणमाहण अतिहि किवणवणीमगे नावकंखंति' यावद् एवंविध पात्रम् प्रासुकम् एषणीयं मत्वा प्रतिगृह्णीयात्, अन्ये च बहवः–अनेके श्रमणब्राह्मणअतिथिकृपणवनीपकाः शाक्य-चरकादयो यत् पात्रम् न अवकाङ्क्षन्ति–वाञ्छन्ति 'तहप्पगारं पायं सयं वा जाएज्जा जाव पडिगाहिज्जा' तथाप्रकारम्–तथाविधं शाक्यचरकाद्यनाकाङ्क्षितं पात्र स्वयं वा साधुः याचेत, परो वा गृहस्थः तस्मै साधवे दद्यात्, तच्चपात्रं प्रासुकम् अचित्तम् एषणीयम् आधा-कर्मादिदोषरहितं मन्यमानः साधुः प्रतिगृह्णीयात्, 'चउत्था पडिमा' इति चतुर्थीप्रतिमा-पात्रैषणारूपाप्रतिज्ञा बोध्या, 'इच्चेइयाणं' इति एतासाम्–उपर्युक्तरूपाणां 'चउण्हं पडिमाणं' चतसृणाम्–चतुः संख्याकाना प्रतिमानाम्–पात्रैषणारूपप्रतिज्ञाया मध्ये 'अन्नयरं पडिमं जहा पिंडेसणाए' अन्यतराम्–एका या कमपि प्रतिमां पात्रैषणारूपा प्रतिज्ञां पतिपद्यमानः यथा

आधाकर्मादि षोडष दोषों से रहित समझ कर ग्रहण कर ले और 'जावऽन्ने बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगा' जिस पात्र को दूसरे बहुत से चरक शाक्य वगैरह श्रमण एवं ब्राह्मण तथा अतिथि अभ्यागत तथा कृपण–दीन दुःखी अनाथ वगैरह तथा वनीपक–याचक गण 'नावकंखंति' नहीं चाहते हों 'तहप्पगारं' इस प्रकार के चरकशाक्यादि से अनाकांक्षित 'पाय सयं वा जाएज्जा' उपर्युक्त पात्र को साधु स्वयं याचना करे अथवा 'जाव' यावत् पर-गृहस्थ श्रावक ही उस साधु को देवे और उस चरकशाक्यादि से अनाकांक्षित पात्र को प्रासुक–अचित्त, तथा एषणीय–आधाकर्मादि दोषों से रहित समझकर 'पडिगाहिज्जा' साधु ग्रहण करले, इस तरह 'चउत्था पडिमा' चतुर्थी प्रतिमा पात्रै-षणा समझनी चाहिये 'इच्चेइयाणं चउण्हं पडिमाणं' इस प्रकार उपर्युक्तरीति से बतलायी गयी चार प्रतिमा रूप पात्रैषणा में 'अण्णयरं पडिमा' जिस किसी एक पात्रैषणारूप प्रतिमा को स्वीकार करते हुए 'जहा पिंडेसणाए' जिस प्रकार

એ પ્રકારના એટલે કે જે પાત્રોને બીજા કોઈ ઇચ્છતા ન હોય તેવા પાત્રને પ્રાસુક અચિત્ત અને એષણીય આધાકર્માદિ સોળ દોષ વગરના સમજીને લઈ લેવા અને 'जाव बहवे समणमाहण-अतिहि किवणवणीमगे नावकंखंति' જે પાત્રોને બીજા અનેક ચરક શાક્ય વિગેરે શ્રમણો બ્રાહ્મણ અતિથિ આદિ કોઈ પણ ઇચ્છતા ન હોય 'तहप्पगारं' એ પ્રકારના 'पायं' પાત્રોને પ્રાસુક અચિત્ત અને એષણીય સમજી અને આધાકર્માદિ સોળ દોષ રહિત સમજીને 'सयं वा जाएज्जा' સાધુએ સ્વયં યાચના કરવી કે જે પાત્રને ચરક, શાક્ય વિગેરે શ્રમણો અને બ્રાહ્મણ કે અતિથિ અભ્યાગત અથવા દીનદુઃખી અનાથ વિગેરે યાચકો ચાહતા ન હોય તેવા પાત્રની સાધુએ યાચના કરવી. 'जाव पडिगाहिज्जा' અથવા યાવત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક જ એ સાધુને આપે અને એ ચરક શાક્યાદિથી અનિચ્છિત પાત્રોને પ્રાસુક અચિત્ત તથા એષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી રહિત સમજીને સાધુએ ગ્રહણ કરી લેવા. 'चउत्था पडिमा' આ પ્રમાણે ચોથી પ્રતિમા પાત્રૈષણા સમજવી 'इच्चेइयाणं चउण्हं पडिमाणं' આ પ્રમાણે ઉપરોક્ત રીતથી બતાવવામાં આવેલ ચાર પ્રતિમારૂપ પાત્રૈષણામાંથી 'अन्नयरं पडिमं जहा पिंडेसणाए' જે કોઈ એક

पिण्डैषणायामुक्तं तथैव अत्रापि नो एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या वदेत्-मिथ्याप्रतिपन्नाः खलु एते-भयत्रातारः साधवः अहमेकः सम्यक्प्रतिपन्नः इत्येवं न वदेदित्यर्थः, अपितु यथा अहमस्मि एतां प्रतिमां प्रतिपद्य खलु विहरामि सर्वेऽपि एते खलु साधवो जिनाज्ञायाम् उपस्थिताः अन्योन्यसमाहिताः खलु विहरन्ति इत्येवं वदेदिति भावः । 'से णं एयाए एसणाए एस-माणं पासित्ता' 'तं खलु साधुम् एताः-उपर्युक्तरूपाः चतस्रः एषणाः एषयन्तम् अन्वेषयन्तं दृष्ट्वा 'परो वइज्जा' परः अन्यः गृहस्थो वदेत्-'आउसंतो ! समणा' आयुष्मन् ! श्रमण ! 'एज्जासि तुमं मासेण वा जहा वत्थेसणाए' एष्यसि-आगमिष्यसि त्वम् मासेन वा मासानन्तर त्वया आगन्तव्यं तदा तुभ्यं पात्रं दास्यामि इत्येवं यथा वस्त्रैषणायामुक्तं तथा अत्रापि बोध्यं तथा च दशरात्रेण वा पञ्चरात्रेण वा श्वो वा श्वस्तरो वा-परश्वः त्वया आगन्तव्यं तदा तुभ्य

पिण्डैषणा में कह चुके हैं वैसे ही यहां पर भी ऐसा नहीं बोलना चाहिये कि मैं ही एक सम्यक् प्रतिपन्न हूं ये दूसरे भयत्रातः साधु तो केवल मिथ्या प्रति-पन्न ही हैं, सम्यक् प्रतिपन्न नहीं हैं ऐसा नहीं बोलना चाहिये, अपितु जिस प्रकार मैं इस पात्रैषणारूप प्रतिमा को स्वीकार कर विहार करता हूं वैसे ही ये सभी साधुगण भी जिनेश्वर भगवान् की आज्ञा में उपस्थित होकर अन्योन्य परस्पर समाहित होकर विहार करते हैं ऐसा बोलना चाहिये 'से णं एयाए एसणाए' इस प्रकार उपर्युक्त चारों एषणाओं को 'एसमाणं पासित्ता' अन्वेषण करते हुए उस साधु को देख कर 'परो वइज्जा' दूसरा गृहस्थ कहे कि 'आउसंतो समणा' हे आयुष्मन् ! श्रमण ! 'एज्जासि तुमं मासेण वा' एक महीना के बाद में तुम फिर से आना, तब तुम को पात्र दूंगा, इस तरह 'जहा वत्थेसणाए' जैसे वस्त्रैषणा में पहले कह चुके हैं वैसे ही यहां पर पात्रैषणा में भी समझलेना चाहिये जैसे कि-दश रात में या पांच रात में या कल या परसो तुम आना

પાત્રૈષણા રૂપ પ્રતિમાને સ્વીકારીને જે પ્રમાણે પિંડૈષણામાં કહેવામાં આવી ગયેલ છે. એજ પ્રમાણે અહીંયા પણ એમ ન કહેવું જોઈએ કે-હું જ એક સમ્યક્ પ્રતિપન્ન છું. આ બીજા ભયત્રતા સાધુઓ તો કેવળ મિથ્યા પ્રતિપન્ન જ છે સમ્યક્ પ્રતિપન્ન નથી. એમ કહેવું નહીં. પરંતુ જે પ્રમાણે હું આ પાત્રૈષણા રૂપ પ્રતિમાનો સ્વીકાર કરીને વિહાર કરૂં છું એજ પ્રમાણે આ બધા સાધુઓ પણ જીનેશ્વર ભગવાનની આજ્ઞામાં ઉપસ્થિત થઈને અન્યોન્ય પરસ્પર સમાહિત થઈને વિહાર કરે છે તેમ બોલવું. 'से णं एयाए एसणाए एसमाणं पासित्ता' આ પ્રમાણે ઉપરોક્ત ચારે એષણાઓનું અન્વેષણ કરતા એ સાધુને જોઈને 'परो वइज्जा' અન્ય ગૃહસ્થ કહે કે-'आउसंतो ! समणा !' હે આયુષ્મન્ ! શ્રમણ ! 'एज्जासि तुमं मासेण वा' એક મહિના પછી આપ ફરીથી આવજો ત્યારે તમને પાત્રો આપીશ 'जहा वत्थेस-णाए' આ રીતે જેમ વસ્ત્રૈષણામાં પહેલાં કહેલ છે. એજ પ્રમાણે અહીંયા આ પાત્રૈષણામાં પણ સમજી લેવું. જેમ કે-દસ રાતમાં અથવા પાંચ રાતમાં અથવા કાલે કે પરમ

वयं पात्रं दास्यामः इत्येवं प्रकारं निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य स साधुः पूर्वमेव पात्रग्रहणाद् आलोचयेत्–आयुष्मन् ! इति वा भगिनि ! इति वा सम्बोध्य वदेत्–नो खलु मम कल्पते एतत्प्रकारं संकेतं वचनं प्रतिश्रोतुम्, अभिकाङ्क्षसि त्वं मह्यं पात्रं दातुं तर्हि इदानीमेव ददस्व इति तं खलु साधुम् एवं वदन्तं परो गृहस्थः वदेत्–आयुष्मन् ! श्रमण ! अन्वागच्छ पश्चाद् आगच्छ, ततस्ते तुभ्यं वयं पात्रम् अन्यतरद् दास्यामः इति तदा साधुः पूर्वमेव आलोचयेत्–आयुष्मन् ! इति वा भगिनि ! इति वा सम्बोध्य वदेत्–नो खलु मे मह्य कल्पते एतत्प्रकारं संकेतवचनं प्रति श्रोतुम्, अभिकाङ्क्षसि मे मह्यं पात्रं दातुं तर्हि इदानीमेव देहि इत्येवं साधोर्वचनं श्रुत्वा 'से णं परो नेता वएज्जा' स खलु परो नेता गृहस्थप्रमुखो वदेत्–'आउसती ! भगिणि !' आयुष्मति ! भिगिनि ! 'आहरेयं पायं' आहर–आनय

तब तुम को हम पात्र देंगे इस प्रकार के निर्घोष को सुनकर और हृदय में अब धारण कर वह साधु पात्र को ग्रहण करने से पहलेही विचार कर बोले कि–हे आयुष्मन् ! हे भगिनि ! तुम्हारा इस प्रकार का संकेत वचन मैं नहीं सुनना चाहता, अर्थात् दो चारदिनों के बाद पात्र लेने के लिये आना ऐसा तुम्हारा वचन मुझे पसन्द नहीं हैं यदि तुम पात्र देना चाहते हो तो इसी समय में दो, इस तरह बोलते हुए उस साधु को गृहस्थ श्रावक यदि फिर इस प्रकार कहे की–हे आयुष्मन् ! भगवन् ! श्रमण ! कुछ काल के बाद आना तब तुम को हम लोग पात्र दे गे, ऐसा गृहस्थ श्रावक के शब्द को सुनकर पात्र लेने से पहले हि साधु कहे कि–हे आयुष्मन् ! हे भगिनि ! तुम्हारा इस प्रकार का भी संकेत वचन मुझ को पसन्द नहीं है, यदि तुम मुझ को पात्र देना चाहते हो तो इसी समय में दो इस प्रकार के साधु के वचन को सुनकर 'से णं परो नेता वएज्जा' वह गृहस्थ प्रमुख अपनी स्त्री या बहिन को ऐसा बोले कि–'आउसंती भगिणि'

દિવસે આપ આવજો ત્યારે તમને પાત્રો આપીશ. આ રીતના ગૃહસ્થના કથનને સાભળીને અને તેને હૃદયમા ધારણ કરીને તે સાધુ પાત્રને ગ્રહણ કરતા પહેલા જ વિચારીને કહે કે–હે આયુષ્મન્ ! અથવા હે બહેન તમારૂં આ રીતનું સકેત વચન હુ સાભળવા ઇચ્છતો નથી. અર્થાત્ બે ચાર દિવસ પછી પાત્ર લેવા માટે આવજો એ રીતનું તમારૂં કથન મને પસંદ કે માન્ય નથી. જો તમે પાત્ર આપવા ઇચ્છતા હોતો અત્યારે જ આપો 'से णं परो णेता वएज्जा' આ પ્રમાણે બોલતા એ સાધુને ગૃહસ્થ શ્રાવક જો ફરીથી આ રીતે કહે કે–'आउसंतो !' હે આયુષ્મન્ ! ભગવન્ ! શ્રમણ ! થોડા સમય પછી આવજો ત્યારે તમને હું પાત્ર આપીશ આ રીતનું ગૃહસ્થ શ્રાવકનુ કથન સાંભળીને પાત્ર લેના પહેલાં જ સાધુએ કહેવુ કે– 'आउसंतो !' હે આયુષ્મન્ ! અથવા 'भगिणि' હે બહેન તમારૂ આ કથન પણ મને માન્ય નથી. તમે મને પાત્ર આપવા ઇચ્છતા હોતો ! અત્યારે જ મને પાત્ર આપો. આ પ્રમાણેના સાધુના વચનને સાભળીને તે ગૃહસ્થ પોતાની સ્ત્રી કે બહેનને કહે કે–'आउसंतो !' હે આયુષ્મતી અથવા 'भगिणि' હે

इदं पात्रम् 'तिल्लेण वा घयेण वा नवनीयेण वा वसाए वा अब्भंगित्ता' तैलेन वा घृतेन वा नवनीतेन वा-हैयंगवीनेन (मक्खन) वसया वा-औषधिरसविशेषेण वा अभ्यज्य-अभ्यञ्जनं कृत्वा पात्रं दद्मः 'तहेव' वस्त्रैषणोक्तरीत्यैव स्नानादि बोध्यम्, तथा च वयं पश्चादपि आत्मनः स्वार्थं प्राणान् भूतानि जीवान् सत्त्वान् समारभ्य समुद्दिश्य पात्रं चेतयिष्यामः इत्येवं गृहस्थस्य निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य तथाप्रकारं पात्रम् अप्रासुकं सचित्तम् अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषयुक्तं मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीयात्, ततः परो नेता गृहस्थो वदेत्-आयुष्मति ! भगिनि ! आहर इदं पात्रम्, स्नानेन वा-स्नानीयद्रव्यविशेषेण, कर्केण वा लोध्रेण वा चूर्णेन वा आघृष्य प्रघृष्य वा श्रमणाय दास्यामः इति, एतत्प्रकारं निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य स साधुः पूर्व-

हे आयुष्मति ! भगिनि ! 'आहरेयं पाय' इस पात्र को अभी ले आओ 'तिल्लेणवा घएण वा नवणीएण वा वसाए वा' तैल से या घृत से या नवनीत मक्खन से या वसा-औषधि विशेष से 'अब्भंगित्ता' अभ्यञ्जन करके अर्थात् तैल घृतादि से ओत प्रोत करके स्निग्ध पात्र को देते हैं 'तहेव सिणाणादि' इस प्रकार स्नानादि समझना चाहिये अर्थात् वस्त्रैषणोक्तरीति के अनुसार ही हम पीछे भी अपने स्वार्थ के निमित्त प्राणियों भूतों जीवों और सत्वों को समारम्भादि करके पात्र बनवालेंगे इस प्रकार उस गृहस्थ के वचन को सुनकर और हृदय में अवधारण कर उस तरह के पात्र को अप्रासुक-सचित्त तथा अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर नहीं ग्रहण करे, उस के बाद वह गृहस्थ श्रावक अपनी स्त्री या बहन को कहे कि-हे आयुष्मति ! हे भगिनि ! इस पात्र को तुम अभी ले आओ ! स्नानीय चूर्ण विशेष से या लोध्रसे या पाउडर से या दूसरे किसी भी आंवलादि चूर्ण विशेष से घर्षण कर अर्थात् घिसकर साधु को देंगे, इस प्रकार के उस गृहस्थ प्रमुख का वचन सुनकर वह साधु कहे

બહેન ,આહરેય પાય' આ પાત્રને અત્યારે લાવો તેને 'तिल्लेण वा' તેલથી અથવા घएण वा' ઘીથી અથવા 'नवनीएण वा' માખણથી અથવા 'वसाएण वा' વસા અર્થાત્ ઔષધિ વિશેષથી 'अब्भंगित्ता' અભ્યંજન કરીને અર્થાત્ તેલ ઘૃતાદિથી લિપ્ત કરીને સ્નિગ્ધ પાત્ર કરીને આપીશ 'तहेव सिणाणादि' એજ પ્રમાણે સ્નાનાદિ વિષે સમજવું અર્થાત્ વસ્ત્રૈષણોક્ત રીત પ્રમાણે જ અમે અમારા સ્વાર્થ નિમિત્તે પ્રાણિયો ભૂતો જીવો અને સત્વોને સમારભાદિ કરીને પાત્ર બનાવી લઈશું એ રીતે એ ગૃહસ્થના વચનને સાંભળીને અને હૃદયમાં અવધારણ કરીને એ રીતના પાત્રને અપ્રાસુક-સચિત્ત તથા અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત સમજીને ગ્રહણ કરવા નહીં. તે પછી તે ગૃહસ્થ શ્રાવક પોતાની પત્નીને કે પોતાની બહેનને કહે કે-હે આયુષ્મતિ અથવા હે બહેન આ પાત્રને અમે હમણા લાવો અને તેને સ્નાન કરવાના ચૂર્ણ વિશેષથી અથવા લોધ્રથી કે પાઉડરથી અથવા બીજા કોઈ પણ જાતના ચૂર્ણ વિશેષથી ઘસીને અર્થાત્ એવી રીતે ઘસીને સાફ

वयं पात्रं दास्यामः इत्येवं प्रकारं निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य स साधुः पूर्वमेव पात्रग्रहणाद् आलोचयेत्-आयुष्मन् ! इति वा भगिनि ! इति वा सम्बोध्य वदेत्-नो खलु मम कल्पते एतत्प्रकारं संकेतं वचनं प्रतिश्रोतुम्, अभिकाङ्क्षसि त्वं मह्य पात्रं दातुं तर्हि इदानीमेव ददस्व इति तं खलु साधुम् एवं वदन्तं परो गृहस्थः वदेत्-आयुष्मन् ! श्रमण ! अन्वागच्छ पश्चाद् आगच्छ, ततस्ते तुभ्यं वयं पात्रम् अन्यतरद् दास्यामः इति तदा साधुः पूर्वमेव आलोचयेत्-आयुष्मन् ! इति वा भगिनि ! इति वा सम्बोध्य वदेत्-नो खलु मे मह्यं कल्पते एतत्प्रकारं संकेतवचनं प्रति श्रोतुम्, अभिकाङ्क्षसि मे मह्यं पात्रं दातुं तर्हि इदानीमेव देहि इत्येवं साधोर्वचनं श्रुत्वा 'से णं परो नेता वएज्जा' स खलु परो नेता गृहस्थ-प्रमुखो वदेत्-'आउसती ! भगिणि !' आयुष्मति ! भिगिनि ! 'आहरेयं पायं' आहर-आनय

तब तुम को हम पात्र देंगे इस प्रकार के निर्घोष को सुनकर और हृदय में अव धारण कर वह साधु पात्र को ग्रहण करने से पहलेही विचार कर बोले कि-हे आयुष्मन् ! हे भगिनि ! तुम्हारा इस प्रकार का संकेत वचन मैं नहीं सुनना चाहता, अर्थात् दो चारदिनों के बाद पात्र लेने के लिये आना ऐसा तुम्हारा वचन मुझे पसन्द नहीं हैं यदि तुम पात्र देना चाहते हो तो इसी समय में दो, इस तरह बोलते हुए उस साधु को गृहस्थ श्रावक यदि फिर इस प्रकार कहे की-हे आयुष्मन् ! भगवन् ! श्रमण ! कुछ काल के बाद आना तब तुम को हम लोग पात्र द गे, ऐसा गृहस्थ श्रावक के शब्द को सुनकर पात्र लेने से पहले हि साधु कहे कि-हे आयुष्मन् ! हे भगिनि ! तुम्हारा इस प्रकार का भी संकेत वचन मुझ को पसन्द नहीं है, यदि तुम मुझ को पात्र देना चाहते हो तो इसी समय में दो इस प्रकार के साधु के वचन को सुनकर 'से णं परो नेता वएज्जा' वह गृहस्थ प्रमुख अपनी स्त्री या बहिन को ऐसा बोले कि-'आउसंती भगिणि'

દિવસે આપ આવજો ત્યારે તમને પાત્રો આપીશ. આ રીતના ગૃહસ્થના કથનને સાભળીને અને તેને હૃદયમા ધારણુ કરીને તે સાધુ પાત્રને ગ્રહણુ કરતા પહેલા જ વિચારીને કહે કે-હે આયુષ્મન્ ! અથવા હે બહેન તમારૂ આ રીતનુ સકેત વચન હું સાભળવા ઇચ્છતો નથી. અર્થાત્ બે ચાર દિવસ પછી પાત્ર લેવા માટે આવજો એ રીતનુ તમારૂં કથન મને પસંદ કે માન્ય નથી. જો તમે પાત્ર આપવા ઇચ્છતા હોતો અત્યારે જ આપો 'से णं परो णेता वएज्जा' આ પ્રમાણે બોલતા એ સાધુને ગૃહસ્થ શ્રાવક જો ફરીથી આ રીતે કહે કે-'आउसंतो !' હે આયુષ્મન્ ! ભગવન્ ! શ્રમણુ ! થોડા સમય પછી આવજો ત્યારે તમને હું પાત્ર આપીશ આ રીતનું ગૃહસ્થ શ્રાવકનું કથન સાંભળીને પાત્ર લેતા પહેલાં જ સાધુએ કહેવુ કે- 'आउसंतो !' હે આયુષ્મન્ ! અથવા 'भगिणि' હે બહેન તમારૂ આ કથન પણુ મને માન્ય નથી. તમે મને પાત્ર આપવા ઇચ્છતા હોતો ! અત્યારે જ મને પાત્ર આપો. આ પ્રમાણેના સાધુના વચનને સાંભળીને તે ગૃહસ્થ પોતાની સ્ત્રી કે બહેનને કહે કે-'आउसंतो !' હે આયુષ્મતી અથવા 'भगिणि' હે

इदं पात्रम् 'तिल्लेण वा घयेण वा नवनीयेण वा वसाए वा अब्भंगित्ता' तैलेन वा घृतेन वा नवनीतेन वा-हैयंगवीनेन (मक्खन) वसया वा-औषधिरसविशेषेण वा अभ्यङ्ग-अभ्यञ्जनं कृत्वा पात्रं दद्मः 'तहेव' वस्त्रैषणोक्तरीत्यैव स्नानादि बोध्यम्, तथा च वयं पश्चादपि आत्मनः स्वार्थं प्राणान् भूतानि जीवान् सत्त्वान् समारभ्य समुद्दिश्य पात्रं चेतयिष्यामः इत्येव गृहस्थस्य निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य तथाप्रकारं पात्रम् अप्रासुकं सचित्तम् अनेषणीयम् आधाकर्मादिदोषयुक्तं मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीयात्, ततः परो नेता गृहस्थो वदेत्-आयुष्मति ! भगिनि ! आहर इदं पात्रम्, स्नानेन वा-स्नानीयद्रव्यविशेषेण, कर्केण वा लोध्रेण वा चूर्णेन वा आघृष्य प्रघृष्य वा श्रमणाय दास्यामः इति, एतत्प्रकार निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य स साधुः पूर्वं

हे आयुष्मति ! भगिनि ! 'आहरेयं पायं' इस पात्र को अभी ले आओ 'तिल्लेणवा घएण वा नवणीएण वा वसाए वा' तैल से या घृत से या नवनीत मक्खनसे या वसा-औषधि विशेष से 'अब्भंगित्ता' अभ्यञ्जन करके अर्थात् तैल घृतादि से ओत प्रोत करके स्निग्ध पात्र को देते हैं 'तहेव सिणाणादि' इस प्रकार स्नानादि समझना चाहिये अर्थात् वस्त्रैषणोक्तरीति के अनुसार ही हम पीछे भी अपने स्वार्थ के निमित्त प्राणियों भूतों जीवों और सत्वों को समारम्भादि करके पात्र बनवालेंगे इस प्रकार उस गृहस्थ के वचन को सुनकर और हृदय में अवधारण कर उस तरह के पात्र को अप्रासुक-सचित्त तथा अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर नहीं ग्रहण करे, उस के बाद वह गृहस्थ श्रावक अपनी स्त्री या बहन को कहे कि-हे आयुष्मति ! हे भगिनि ! इस पात्र को तुम अभी ले आओ ! स्नानीय चूर्ण विशेष से या लोध्रसे या पाउडर से या दूसरे किसी भी आंवलादि चूर्ण विशेष से घर्षण कर अर्थात् घिसकर साधु को देंगे, इस प्रकार के उस गृहस्थ प्रमुख का वचन सुनकर वह साधु कहे

બહેન 'आहरेयं पायं' આ પાત્રને અત્યારે લાવો તેને 'तिल्लेण वा' તેલથી અથવા 'घएण वा' ઘીથી અથવા 'नवनीएण वा' માખણથી અથવા 'वसाएण वा' વસા અર્થાત્ ઔષધિ વિશેષથી 'अब्भंगित्ता' અભ્યંજન કરીને અર્થાત્ તેલ ઘૃતાદિથી લિપ્ત કરીને સ્નિગ્ધ પાત્ર કરીને આપીશ 'तहेव सिणाणादि' એજ પ્રમાણે સ્નાનાદિ વિષે સમજવું અર્થાત્ વસ્ત્રૈષણોક્ત રીત પ્રમાણે જ અમે અમારા સ્વાર્થ નિમિત્તે પ્રાણિયો ભૂતો જીવો અને સત્વેને સમારંભાદિ કરીને પાત્ર બનાવી લઈશું એ રીતે એ ગૃહસ્થના વચનને સાંભળીને અને હૃદયમાં અવધારણ કરીને એ રીતના પાત્રને અપ્રાસુક-સચિત્ત તથા અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત સમજીને ગ્રહણ કરવા નહીં. તે પછી તે ગૃહસ્થ શ્રાવક પોતાની પત્નીને કે પોતાની બહેનને કહે કે-હે આયુષ્મતિ અથવા હે બહેન આ પાત્રને અમે હમણા લાવો અને તેને સ્નાન કરવાના ચૂર્ણ વિશેષથી અથવા લોધ્રથી કે પાઉડરથી અથવા બીજા કોઇ પણ જાતના ચૂર્ણ વિશેષથી ઘસીને અર્થાત્ એવી રીતે ઘસીને સાધુ

मेव आलोचयेत्-आयुष्मति ! भगिनि ! मा एतत् पात्रं स्नानेन वा यावत् चूर्णेन वा आघर्षय प्रघर्षय वा, यदि त्वम् अभिकाङ्क्षसि मे दातुं तर्हि एवमेव देहि, इत्येवं वदतोऽपि साधोः परो गृहस्थः यदि स्नानादि चूर्णेन आघृष्य प्रघृष्य वा पात्रं दद्यात् तर्हि तथाप्रकारं पात्रम् अप्रासुकं सचित्तम् अनेषणीयं मन्यमानः साधुः न प्रतिगृह्णीयादिति भावः 'तहेव सीओदगाई' तथैव-वस्त्रैषणा वदेव अत्रापि पात्रैषणायां शीतोदकानि बोध्यानि, तथा च परो गृहस्थो यदि वदेत्-आयुष्मति ! भगिनि ! आहर, एतत् पात्रशीतोदकविकटेन वा-अत्यन्तशीतोदकेन, उष्णोदकविकटेन वा-अत्यन्तोष्णोदकेन उत्क्षाल्य वा प्रक्षाल्य वा श्रमणाय दास्यामः, इत्येतत् प्रकारं निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य स साधुः पूर्वमेव आलोचयेत्-आयुष्मति ! भगिनि ! मा

कि हे आयुष्मति ! भगिनि ! स्नानीय द्रव्य चूर्णादि विशेष से इसपात्र को मत घिसो, यदि तुम मुझको यह पात्र देना चाहती हो तो ऐसे ही देदो अर्थात् स्नानीयादि चूर्ण प्रभृति से घिसने के विना ही देदो इस तरह कहते हुए भी उस साधु को यदि वह गृहस्थ स्नानादि द्रव्य चूर्ण वगैरह से घिसकर के ही पात्र देना चाहता है तो उस प्रकार के स्नानीयादि द्रव्य चूर्ण वगैरह से घिसे हुए पात्र को सचित्त और अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझते हुए उस पात्र को नहीं ग्रहण करे। 'तहेव सीओदगाइं' तथैव-वस्त्रैषणा के समान ही यहां पर भी पात्रैषणा विषयक वक्तव्यता में शीतोदक विषयक आलापक समझना चाहिये जैसे कि पर गृहस्थ श्रावक यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से बोले कि-आयुष्मति ! भगिनि इस पात्र को लेआओ ! क्योंकि साधुको अत्यन्त शीतोदक से तथा अत्यन्त उष्णोदक से एकवार तथा अनेक बार पक्षालन कर के देना हैं, इस प्रकार के उस गृहस्थ श्रावक का शब्द सुनकर और हृदय में

કરીને સાધુને આપીએ આ પ્રમાણેના એ ગૃહસ્થના વચનને સાભળીને તે સાધુએ કહેવુ કે-હે આયુષ્મતિ ! બહેન ! સ્નાન કરવાના ચૂર્ણ વિશેષથી આ પાત્રને ધુવો નહી જો તમે મને આપવા ઈચ્છતા હો તો એવાને એવા જ આપી દો અર્થાત્ નહાવાના ચૂર્ણ વિગેરેથી ઘસ્યા વિના જ મને આપો સાધુએ આ પ્રમાણે કહ્યા છતા પણ એ સાધુને જો તે ગૃહસ્થ સ્નાન કરવાના ચૂર્ણથી ઘસીને જ પાત્ર આપવા ઇચ્છે તો એ પ્રકારના સ્નાન કરવાના ચૂર્ણ વિશેષથી ઘસેલા પાત્રને અપ્રાસુક-સચિત્ત અને અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત સમજીને એ પાત્રને ગ્રહણ કરવા નહી. 'तहेव सीओदगाइ' વસ્ત્રૈષણાના કથન પ્રમાણે જ આ કથન વિષે પણ એટલે કે પાત્રૈષણા સંબંધી કથનમા શીતોદક સબંધી આલાપક સમજવો. જેમ કે-એ ગૃહસ્થ શ્રાવક જો આ વક્ષ્યમાણ રીતે કહે કે-હે આયુષ્મતિ ! અથવા હે બહેન ! એ પાત્રને લાવો આ પાત્રને એક વાર કે અનેકવાર ધોઇને સાધુને આપવા છે એ રીતના એ ગૃહસ્થ શ્રાવકના કથનને સાંભળીને અને હૃદયમાં અવધારણ કરીને કહે કે-હે આયુષ્મતિ ! બહેન તમે આ પાત્રને

एतत्पात्रत्वं शीतोदकविकटेन वा उष्णोदकविकटेन वा उत्क्षाळय वा प्रक्षालय ! वा, अभिकाङ्क्षसि मे दातुं तर्हि एवमेवदेहि इत्येवं वदते साधवे यदि परो गृहस्थः तत्पात्रं शीतोदकादिना उत्क्षाल्य वा प्रक्षाल्य वा दद्यात् तर्हि तथाप्रकारं पात्रम् अप्रासुकं सचित्तम् अनेषणीयं मन्यमानः साधु नों प्रतिगृह्णीयात् इति भावः 'कंदाइं तहेव' कन्दानि तथैव बोध्यानि, तथा च परो नेता यदि वदेत्–आयुष्मति ! भगिनि ! आहर इदं पात्रम्, अस्मिन् पात्रे कन्दानि वा मूलानि वा बीजानि हरितानि विशोध्य पात्रं श्रमणाय दास्यामः इत्येतत्प्रकारं

अवधारणकर वह साधु उस पात्रको लेने से पहलेही विचार कर कि–हेआयुष्मति ! भगिनि ! बहन ! तुम इस पात्रको शीतोदक से या उष्णोदक एकवार या अनेकवार मत प्रक्षालित करो, किन्तु यदि तुम इस पात्र को देना चाहती हो तो ऐसे ही अर्थात् प्रक्षालन किये विना ही दे दो इस प्रकार बोलते हुए साधु को यदि वह पर–गृहस्थ श्रावक उसपात्रको शीतोदकादि से प्रक्षालित करके ही दे तो उस प्रकार के शीतोदकादि से प्रक्षालित पात्र को अप्रासुक–सचित्त तथा अनेषणीय–आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझते हुए साधु उस पात्रको नहीं ले, क्योंकि इस तरहके अत्यन्त शीतोदकादि से प्रक्षालित पात्र को ग्रहण करने से संयम की विराधना होगी, इसलिये संयम पालनार्थ साधु को शीतोदकादि से प्रक्षालित पात्रको नहीं लेना चाहिये, 'कंदाइं तहेव' इस प्रकार 'कन्दानि तथैव'' अर्थात् वस्त्रैषणा के समानही यहां पर भी पात्रैषणा में कन्दमूलादि विषयक आलापक समझना चाहिये जैसे कि–पर–गृहस्थ श्रावक यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से बोले कि–हे आयुष्मति ! भगिनि ! बहन ! इस पात्र को लेआओ ! क्यों कि इस पात्र में कन्दों को तथा मूलों को एवं बीजों को तथा हरित वर्ण

ઠંડા પાણીથી કે ઉના પાણીથી એકવાર કે અનેકવાર ધુવો નહીં પણ તમે જો મને તે આપવા ઇચ્છતા હો તો એમને એમ જ અર્થાત્ ધોયા વિના જ આપો એ રીતે કહેતા સાધુને જો તે ગૃહસ્થ શ્રાવક એ પાત્રને ઠંડા પાણી વિગેરેથી ધોઇને જ આપે તો એ રીતે શીતોદકાદિથી ધોયેલા પાત્રને અપ્રાસુક–સચિત્ત તથા અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષો વાળા સમજીને સાધુએ એ પાત્રને લેવા નહીં કેમ કે આ પ્રમાણેના અત્યંત ઠંડાપાણી વિગેરેથી ધોયેલા પાત્રને લેવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમનું પાલન કરવા માટે સાધુએ ઠંડા પાણી વિગેરેથી ધોયેલા પાત્રને લેવા નહીં. એજ પ્રમાણે 'कंदाइ तहेव' અર્થાત્ વસ્ત્રૈષણાના કથન પ્રમાણે જ અહીંયા પણ પાત્રૈષણામાં કન્દમૂલાદિ સંબંધી આલાપક સમજી લેવા. જેમ કે–પર–ગૃહસ્થ શ્રાવક જો આ વક્ષ્યમાણ રીતે કહે કે–હે બહેન ! આ પાત્રને લાવો કેમ કે આ પાત્રમાં કંદોનું તથા મૂળોનું એવં બીજોનું તથા લીલોતરી તૃણ ઘાસ વિગેરેનું વિશોધન કરીને અર્થાત્ આ પાત્રમાં જો કંદ (કાંદા ડુંગળી) મૂળ (મૂળા ગાજર શક્કરીયા) વિગેરે અને બીજ (અંકુરોત્પાદક બીયા) તથા

निर्घोषं श्रुत्वा निशम्य स साधुः पूर्वमेव आलोचयेत्–आयुष्मति ! भगिनि ! मा एतस्मिन् पात्रे कन्दानि वा मूलानि वा बीजानि वा यावद् हरितानि वा विशोधय, अभिकाङ्क्षसि मे एतत् पात्रं दातुं तर्हि एवमेव देहि इत्येवं वदते साधवे यदि परो गृहस्थः तत्पात्रे कन्दानि यावद् हरितानि विशोध्य तत्पात्रं दद्यात् तर्हि तत्पात्रम् अप्रासुकम् अनेषणीयम् मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीया दित्यर्थः 'से णं परो नेता वइज्जा' तं खलु साधुं परो नेता–गृहस्थप्रमुखः वदेत्–

वाले तृण घास वगैरह को विशोधन कर अर्थात् इस पात्र में यदि कन्द (कांदा प्याज) मूल (मूला शकरकंद गाजर वगैरह) और बीज (अंकुर का उत्पादक बीहन बीआ) तथा हरित (हरे भरे तृण घास वगैरह) रक्खे होंगे तो उन सभी कांदा वगैरह को उस पात्र से हटा कर अलग कर साफ सुथरा कर साधु को यह पात्र देना चाहते हैं–इस प्रकार के निर्घोष–अर्थात् उस गृहस्थ श्रावक के शब्द को सुन कर और हृदय में अवधारण– निश्चय कर वह साधु उस पात्र को लेने से पहले ही विचार कर कहे कि–हे आयुष्मति ! भगिनि ! बहन ! तुम इस पात्र में कन्दों को या मूलों को या बीजों को तथा हरितों को मत विशोधित करो अर्थात् कन्दादि को साफ सुथरा कर यह पात्र मुझको मत दो, यदि यह पात्र तुम देना चाहती हो तो ऐसे ही अर्थात् कन्दादि का विशोधन किये बिना ही दे दो इस तरह बोलते हुए उस साधु को यदि पर–गृहस्थ श्रावक उस पात्र में कन्दादि का विशोधन करके ही यदि वह पात्र साधु को देवे तो उस पात्र को अप्रासुक–सचित्त और अनेषणीय–आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझते हुए साधु उस पात्र को नहीं ग्रहण करे क्यों कि इस प्रकार उक्तरीति से कन्दमूलादि से विशोधित पात्र को लेने से संयम की विराधना होने की संभावना रहती है इसलिये संयम पालनार्थ इस तरह के पात्र को नहीं लेवे. 'से णं परो नेता वइज्जा'

હરિત (લીલોતરી તૃણ ઘાસ વિગેરે) રાખ્યા હશે તેથી કાંદા વિગેરેને એ પાત્રમાથી દૂર કરીને સાફસુફ કરીને સાધુને આ પાત્ર આપવુ છે. આ રીતના તે ગૃહસ્થ શ્રાવકના શબ્દને સાંભળીને અને હૃદયમા નિશ્ચય કરીને એ સાધુએ એ પાત્ર લેતા પહેલાં જ વિચાર કરીને કહેવુ કે–હે આયુષ્મતિ ! બહેન ! તમે આ પાત્રમાથી કંદોને અથવા મૂળોને અથવા બીજોને કે હરિતોને વિશોધિત ન કરો અર્થાત્ કંદાદિને સાફસુફ કરીને આ પાત્ર મને ન આપો જો આ પાત્ર તમે મને આપવા ઈચ્છતા હો તો એમને એમ જ અથવા કંદાદિને સાફસુફ કર્યા વિના જ આપી દો આ પ્રમાણે બોલતા એ સાધુને જો ગૃહસ્થ શ્રાવક એ પાત્રમાના કંદાદિને સાફસુફ કરીને જો તે પાત્ર સાધુને આપે તો. એ પાત્રને અપ્રાસુક–સચિત્ત અને અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત સમજીને સાધુએ એ પાત્ર ગ્રહણ કરવા નહીં કેમ કે–એ રીતે કંદાદિ સાફસુફ કરીને આપેલ પાત્ર લેવાથી સંયમની વિરાધના થવાની સંભાવના રહે છે. તેથી સંયમના પાલન માટે આ પ્રકારના

'आउसंतो ! समणा !' आयुष्मन् ! श्रमण ! 'मुहुत्तगं २ जाव अच्छाहि' मुहूर्तकं २ किञ्चित्कालं यावत्त्वम् आस्स्व-तिष्ठ प्रतीक्षां कुरु 'ताव अम्हे असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' तावद् वयम् अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधमाहारजातम् 'उवकरेंसु वा उवक्खडेंसु वा' उपकुर्मः सम्पादयामः, उपस्कुर्मो वा-परिपूरयामः, अशनादिभिः पात्रं बिभृमः 'तो ते वयं आउसंतो ! समणा ! सपाणं स भोयणं पडिग्गहं दाहामो' ततः तदनन्तरम्, अशनादिभिः पात्रपूरणानन्तरमित्यर्थः ते तुभ्यं साधवे वयं गृहस्थाः आयुष्मन् ! श्रमण ! सपानम्-पानकरससहितं सभोजनम्-ओदनाद्यशनसहितं पतद्ग्रहम्-पात्रं दास्यामः 'तुच्छए पडिग्गहे दिन्ने समणस्स नो सुट्ठु साहु भवइ' तुच्छके-रिक्ते भोजनादिरहिते पतद्ग्रहे-पात्रे दत्ते सति श्रमणस्य साधोः नो साधु भवति-साधवे केवलं रिक्तपात्रदानं नोचितमिति भावः 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' ततः स साधुः पूर्वमेव पात्रग्रहणात्प्रागेव

आउसंतो ! समणा ! यदि उस साधु को पर-गृहस्थ प्रमुख ऐसा वक्ष्यमाण रूप से बोले कि हे आयुष्मन ! श्रमण ! 'मुहुत्तगं मुहुत्तगं जाव अच्छाहि'-मुहूर्त्त मात्र अर्थात् थोडा ही समय तक तुम ठहरो, प्रतीक्षा करो-'ताव अम्हे' इतने ही काल में अत्यंत शीघ्र ही-'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा'-अशनादि-चतुर्विध आहार जात को हम 'उवकरे सु वा' बना लेते हैं और 'उवक्खडेंसुवा' उस अशनादि चतुर्विध आहारजात से पात्र को पूर्ण कर देते हैं-'तोते वयं' उसके बाद अर्थात् अशनादि चतुर्विध आहार जात से पात्र को परिपूर्ण कर देने के बाद ही आपको हमलोग-'आउसंतो समणा ! सपाणं सभोयणं पडिग्गहं दाहामो'-हे आयुष्मन् ! श्रमण ! पानक रस सहित और ओदनादि अशन सहित ही पात्रको देंगे क्यों कि-'तुच्छए पडिग्गहे दिन्ने समणस्स नो सुट्ठु साहु भवई'-साधु-महात्मा को केवल खाली पात्र देना ठीक नहीं होता है अर्थात् साधुको रिक्त-

પાત્રો લેવા નહી. 'से ण परो नेता वइज्जा' જો એ સાધુને પર-ગૃહસ્થ શ્રાવક આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી કહે કે-'आउसंतो समणा !' હે આયુષ્મન્ ! શ્રમણ ! 'मुहुत्तगं मुहुत्तगं મુહૂર્ત માત્ર અર્થાત થોડા જ સમય માટે તમો 'जाव अच्छाहिं' અહીં રહો એટલે કે રાહ જુઓ. 'ताव अम्हे असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' એટલામાં ઘણી જલ્દીથી અશનાદિ ચાર પ્રકારનો આહાર જાત 'उवकरे सु वा' અમે બનાવી લઈશું. અને 'उवक्खडेंसुवा' એ અશનાદિથી પાત્ર ભરી દઈશું 'तोते वयं आउसंतो ! समणा !' એ આહાર જાતથી હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! આહાર જાતથી પાત્રને ભર્યા પછી જ આપને અમે 'सपाणं सभोयणं पडिग्गहं दाहामो' પાનક રસ સાથે ઓદનાદિ અશન સહિત જ પાત્ર આપીશું. 'तुच्छए पडिग्गहे दिन्ने समणस्स नो सुट्ठुसाहु भवइ' કેમ કે સાધુ મહાત્માઓને કેવળ ખાલી પાત્ર આપવા ઠીક નથી અર્થાત્ સાધુને રિક્તપાત્ર આપવા તે ઉચિત નથી આ રીતના ગૃહસ્થના કથનને સાંભળીને તે સાધુએ પાત્ર લેતા 'से पुव्वामेव आलोइज्जा'

आलोचयेत्-विचारयेत् 'आउसंतो ! भगिणि !' आयुष्मन् ! आयुष्मति ! भगिनि ! 'नो खलु मे कप्पइ आहाकम्मिए' नो खलु मे-मह्यं साधवे कल्पते आधाकर्मिकम्-आधाकर्मिकदोषयुक्तम् 'असणे वा पाणे वा खाइमे वा साइमे वा भुत्तए वा पायए वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा एतच्चतुर्विधम् आहारजातं भोक्तुं वा पातुं वा न कल्पते इति पूर्वेणान्वय, तस्मात् 'मा उवकरेहि मा उवक्खडेहि' मा उपकुरु-अशनादिकं मा सम्पादय, मा उपस्कुरु-पात्रम् अशनादिभिः मा परिपूरय इत्यर्थः 'अभिकंखसि मे दाउं' अभिकाङ्क्षसि-वाञ्छसि मे-मह्यं पात्रं दातुम् तर्हि 'एमेव दलयाहि' एवमेव-अशनादिभिः पूरणं विनैव देहि, 'से सेवं वयंतस्स' तस्मै खलु साधवे एवम्-उक्तरीत्या वदते-भाषमाणाय 'परो असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' परो-गृहस्थः अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा 'उवकरित्ता उवक्खडित्ता' उपकृत्य-विधाय सम्पाद्येत्यर्थः उपस्कृत्य-परिपूर्य अशनादिभिः पूरयित्वा

पात्र देना उचित नहीं है ऐसा शब्द सुनकर 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' वह साधु पात्र लेने से पहले ही विचार कर कहे कि 'आउसंतो भगिणि' हे आयुष्मन् ! गृहस्थ श्रावक ! अथवा हे आयुष्मति ! भगिनि ! बहन ! 'नो खलु मे कप्पइ आहाकम्मिए' मुझको अर्थात् मेरे जैसे साधुको आधाकर्मादि दोष युक्त 'असणे वा पाणे वा' अशनादि चतुर्विध आहारजात 'भुत्तए वा पायए वा' खाने पीने के लायक नहीं होता है 'मा उवकरेहि' इसलिये मेरे जैसे साधु के लिये अशनादि चतुर्विध आहार जात को मत बनाओ और 'मा उवक्खडेहि' अशनादि चतुर्विध आहारजात से पात्र को भी परिपूर्ण मत करो 'अभिकंखसि मे दाउं'-यदि तुम मुझको पात्र देना चाहते हो तो 'एमेव दलयाहि' ऐसे ही अर्थात् पात्र को अशनादि चतुर्विध आहारजात से परिपूर्ण किये बिना ही दो 'से सेवं वयंतस्स' इस प्रकार बोलते हुए उस साधु को यदि 'परो असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' गृहस्थ श्रावक अशनादि चतुर्विध आहारजात को 'उवक-

પહેલા જ વિચાર કરીને કહેવુ કે 'आउसंतो ! भगिणि' હે આયુષ્મન્ ! ગૃહસ્થ શ્રાવક ! અથવા હે આયુષ્મતિ ! બહેન ! 'नो खलु कप्पइ आहाकम्मिए असणे वा पाणे वा खाइमे वा साइमे वा' મને અર્થાત્ મારા જેવા સાધુઓને આધાકર્મિક દોષવાળા અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'भुत्तए वा पायए वा' ખાવા કે પીવાને યોગ્ય નથી હોતા તેથી મારા જેવા સાધુઓ માટે અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'मा उवकरेहि' બનાવો નહીં' તેમજ 'मा उवक्खडेहि' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતથી પાત્રને પણ ભરો નહીં 'अभिकंखसि मे दाउं' જો તમે મને પાત્રો આપવા ઇચ્છતા હોતો અમને 'एमेव दलयाहि' એમજ અર્થાત્ પાત્રને અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતથી ભર્યા વિના જ આપો 'से सेवं वयंतस्स परो' એ પ્રમાણે કહેતા એ સાધુને જો ગૃહસ્થ શ્રાવક ! 'असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાત 'उवकरित्ता उवक्खडित्ता' બનાવીને 'सपाणं सभोयणं पडि-

'सपाणं सभोयणं पडिग्गहगं दलइज्जा' सपानम् सभोजनं पतद्ग्रहम्-पात्रं यदि दद्यात् तर्हि 'तहप्पगारं पडिग्गहगं अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा' तथाप्रकारम्-तथाविधं सपान-भोजनसहितं पतद्ग्रहम्-पात्रम्, अप्रासुकम् सचित्तं यावद्-अनेषणीयम्-आधाकर्मादिदोष युक्तं मन्यमानः साधुर्नो प्रतिगृह्णीयात्, 'सिया से परो उवणित्ता पडिग्गहगं निसिरिज्जा' स्यात्-कदाचिद् यदि तस्मै साधवे परो-गृहस्थः उपनीय-गृहाद्बहिरानीय पतद्ग्रहम्-पात्रं निसृजेत्-दद्यात् तर्हि 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' स साधुः पूर्वमेव-पात्रग्रहणात्प्रागेव आलोचयेद्-विचारयेद्-'आउसंतो ! भगिणि !' आयुष्मन ! आयुष्मति ! भगिनि ! 'तुमं

रित्ता' बनाकर और उस बनाये हुए 'उवक्खडित्ता सपाणं सभोयणं पडिग्गह दलइज्जा' अशनादि चतुर्विध आहारजात से पात्र को परिपूर्ण करके दे तो उस प्रकार के 'तहप्पगारं पडिग्गहगं दलइज्जा' अशनादि चतुर्विध आहारजात से पात्र को परिपूर्ण करके ही देतो 'तहप्पगारं पडिग्गहं' उस प्रकारके अशनादि चतु-र्विध आहारजात से परिपूर्ण पात्र को 'अफासुयं जाव' अप्रासुक सचित्त तथा अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर 'नो पडिगाहिज्जा' साधु नहीं ग्रहण करे क्यों कि उक्तरीति से साधु के निमित्त अशनादि चतुर्विध आहारजात को पका कर या पकवा कर उस पकाये हुए अशनादि से पात्र को परिपूर्ण करके देने पर यदि साधु ग्रहण करे तो संयम की विराधना होगी इसलिये संयमपाल-नार्थ साधु को इस प्रकार के अशनादि से परिपूर्ण पात्र को नहीं ग्रहण करना चाहिये, क्यों कि संयम का पालन करना ही साधु का परम कर्तव्य है, 'सिया से परो उवणित्ता पडिग्गहगं निसिरिज्जा' कदाचित् यदि पर-गृहस्थ श्रावक उस साधु को घर से बाहर लाकर पात्र दे तो 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' वह साधु पात्र को लेने से पहले ही विचार कर कहे कि 'आउसंतो ! भगिणि' हे

ग्गहं दलइज्जा' અને એ વિવિધ પ્રકારથી બનાવેલા અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતથી પાત્રને ભરીને આપે તો 'तहप्पगारं पडिग्गहं' એ પ્રકારના અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતથી ભરેલા પાત્રને 'अफासुय जाव नो पडिगाहिज्जा' અપ્રાસુક-સચિત્ત તથા અનેષણીય-આધાકર્માદિ દોષોવાળા સમજીને સાધુએ ગ્રહણ કરવા નહીં. કેમ કે ઉક્ત પ્રકારથી સાધુના નિમિત્તે અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જાતને બનાવીને અથવા બનાવરાવીને એ બનાવેલા અશનાદિથી-પાત્રને ભરીને દેવાથી જો સાધુ અને સાધ્વી ગ્રહણ કરે તો સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમનું પાલન કરવા માટે સાધુએ આવા પ્રકારના અશનાદિથી ભરેલા પાત્રને ગ્રહણ કરવા નહીં કેમ કે સંયમનું પાલન કરવું એજ સાધુનું પરમ કર્તવ્ય છે. 'सिया से परो उवणित्ता पडिग्गहं निसिरिज्जा' કદાચ ગૃહસ્થ શ્રાવક એ સાધુને ઘરની બહાર લાવીને પાત્ર દે તો 'से पुव्वामेव आलोइज्जा' તે સાધુએ પાત્ર લેતા પહેલા જ વિચાર કરીને કહેવું કે 'आउसंतो ! भगिणि !' હે આયુષ્મન્ ! હે બહેન ! 'तुमं चेव णं संतियं पडिग्गहं'

चेव णं संतियं पडिग्गहगं' तवचैव खलु गृहस्थस्य स्वाङ्गिकं-परिभुक्तप्रायं पतद्ग्रहम्-पात्रम् 'अंतो अंतेणं पडिलेहिस्सामि' अन्तः अन्तेन-अन्तोपान्तेन प्रतिलेखिष्यामि प्रत्युप्रेक्षणं करिष्यामि अन्तो बाह्यतः सर्वतो द्रक्ष्यामि, अन्यथा प्रतिलेखनां विनैव तवपात्रग्रहणे 'केवली बूया-आयाणमेयं' केवली-भगवान् वीतरागः तीर्थकृद् ब्रूयात्-उक्तवान् यद्-आदानमेतत् कर्मबन्धकारणं भवति प्रतिलेखनां विनैव पात्रग्रहणम्, अन्यथा 'अंतो पडिग्गहगंसि' अन्तः पतद्ग्रहे-पात्राभ्यन्तरे 'पाणाणि वा बीयाणि वा हरियाणि वा' प्राणिनो वा केचित् कृमि-कीटादयः स्युः, बीजानि वा हरितानि वा सचित्तानि कानिचित् भवेयुः, तन्नयुक्तमित्याह-'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा पइण्णा' अथ च भिक्षूणां भिक्षुकीणाञ्च कृते पूर्वोपदिष्टा प्रतिज्ञा वर्तते 'जं पुव्वामेव पडिग्गहगं अंतो अंतेणं पडिलेहित्ता पडिगाहिज्जा' यत् पूर्वमेव-पात्र ग्रहणात्प्रागेव पतद्ग्रहकं-अन्तः अन्तेन-अन्तोपान्तेन प्रतिलिख्य प्रतिलेखनां कृत्वा प्रमार्जनं

आयुष्मन् ! हे भगिनि ! 'तुमंचेव णं संतियं पडिग्गहगं' तुम्हारे परिभुक्तप्राय इसपात्र को 'अंतो अंतेणं पडिलेहिस्सामि' अन्तोपान्त भाग से प्रतिलेखन करूंगा अर्थात् अन्दर बाहर सभी तरफ से अच्छी तरह देख लूंगा, क्योंकि प्रतिलेखन रूप प्रत्युपेक्षण नहीं करने पर 'केवली बूया' केवली-केवलज्ञानी वीतराग भगवान् महावीर स्वामी ने कहा है कि-प्रतिलेखन करने के विना पात्र का ग्रहण करना आदान-अर्थात् कर्मबन्ध का कारण माना जाता है इस-लिये अच्छी तरह देखभाल करके ही पात्र को ग्रहण करना चाहिये, अन्यथा 'अंतो पडिग्गहगंसि पाणाणि वा' पात्रके अंदर कीटकृमि वगैरह जीवजंतु हो सकते हैं तथा 'बीयाणि वा, हरियाणि वा' अंकुरोत्पादक बीज एवं हरिततृण घास वगैरह सचित्त प्राणि भी हो सकते हैं और 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठा पइण्णा' साधु तथा साध्वी के लिये भगवान् महावीर स्वामीने उपदेश दिया है कि 'जं पुव्वामेव पडिग्गहगं अंतो अंतेणं पडिलेहित्ता' पहले ही पात्रको अंदर बाहर प्रतिलेखन

તમે પરિભુક્ત કરેલા આ પાત્રને 'अंतो अंतेण पडिलेहिस्सामि' આદ્યન્ત પર્યન્ત ભાગનો પ્રતિલેખના કરીશ અર્થાત્ અંદર અને બહાર બધી તરફથી તપાસી લઈશ કેમ કે-પ્રતિ-લેખન રૂપ પ્રત્યુપેક્ષણ ન કરવાથી 'केवलीबूया आयाणमेय' વીતરાગ કેવળ જ્ઞાની ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ કહ્યું છે કે-પ્રતિલેખના કર્યા વિના પાત્રનું ગ્રહણ કરવુ એ આદાન અર્થાત કર્મબંધનુ કારણ માનવામા આવે છે, તેથી સારી રીતે અવલોકન કરીને જ પાત્રને ગ્રહણ કરવા જોઈએ. નહીતર 'अतो पडिग्गहगसि' પાત્રની અંદર 'पाणाणि वा' કીડી મકોડી વિગેરે જીવજંતુ હોઈ શકે છે. તથા 'बीयाणि वा' અંકુરોત્પાદક બી અથવા 'हरियाणि वा' લીલોતરી તૃણ ઘાસ વિગેરે સચિત્ત પ્રાણી પણ હોઈ શકે 'अह भिक्खुण पुव्वोवदिट्ठा पइण्णा' અને સાધુ અને સાધ્વી માટે ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ પહેલેથી જ ઉપદેશ આપ્યો છે કે 'जं पुव्वामेव पडिग्गहगं अंतो अंतेणं पडिलेहित्ता' પહેલેથી જ પાત્રને

च कृत्वा प्रतिगृह्णीयात् 'सअंडाइं सव्वे आलावगा भाणियव्वा जहा वत्थेसणाए' साण्डानि-अण्डसहितानि सप्राणानि सबीजानि सहरितानि सोदकानि सोत्तिङ्गपनकदकमृत्तिकामर्कट-सन्तानानि पात्राणि अप्रासुकानि सचित्तानि अनेषणीयानि आधाकर्मादिदोषयुक्तानि मन्य-मानो नो प्रतिगृह्णीयात् किन्तु अण्डादिरहितानि पात्राणि श्रद्धया दीयमानान्यपि साधवे रोच्यमानानि यदि जानीयात् तर्हि तथाविधानि पात्राणि प्रासुकानि अचित्तानि एषणीयानि आधाकर्मादिदोषरहितानि मन्यमानः साधुः प्रतिगृह्णीयादित्याशयेनोक्तम्-सर्वे आलापकाः भणितव्याः यथा वस्त्रैषणायामुक्तास्तथैव पात्रैषणायामपि वक्तव्या इत्यर्थः 'णाणत्तं' नानात्वम्-नवरं-वस्त्रैषणापेक्षया पात्रैषणायां विशेषस्तु-'तिल्लेण वा घयेण वा नवनीयेण वा वसाए वा' तैलेन वा घृतेन वा नवनीतेन वा-हैयङ्गवीनेन, वसया वा-औषधिरसविशेषेण पात्रम् अभ्यज्य-अभ्यञ्जनं कृत्वा यदि दद्यात् तर्हि अप्रासुकम् सचित्तम् अनेषणीयम् मत्वा नो प्रतिगृह्णीयात् 'सिणाणादि जाव अन्नयरंसि वा' स्नानादि यावत् कर्कलोध्रचूर्णैः प्रघर्षणेऽपि तत् पात्रं नो प्रतिगृह्णीयात् अप्रासुकत्वाद् अनेषणीयत्वाच्च। अपि तु अन्यतरस्मिन् वा-अन्यस्मिन् 'तहप्पगारंसि' तथाप्रकारे 'थंडिलंसि' स्थण्डिले दग्धस्थण्डिलादौ 'पडिलेहिय पडिलेहिय'

तथा प्रमार्जन करके 'पडिगाहिज्जा' ग्रहण करना चाहिये 'स अंडाई सव्वे आलावगा भाणियव्वा' साण्डादि अर्थात् अण्ड सहित वगैरह के सभी पूर्वोक्त आलापक 'जहा वत्थेसणाए' जिस प्रकार वस्त्रैषणामें कहे गये हैं वैसे ही यहां पर भी पात्रैषणा विषय में सम्यक् प्रकार से विचार कर समझना चाहिये किन्तु 'णाणत्तं तिल्लेणवा घयेण वा' वस्त्रैषणा से पात्रैषणा में नानात्व विशेषता यही है कि तिल से या घृत से 'नवनीयेण वा वसाए वा' नवनीत से अर्थात् मक्खन से या वसा औषधि रस विशेष से पात्रको अभ्यञ्जन करके वह गृहस्थ साधुको दे तो ऐसा पात्र को अप्रासुक सचित्त और अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से युक्त समझकर नहीं ग्रहण करे इसी तरह 'सिणाणादि जाव अण्णयरंसि वा' स्नानादिकर्क लोध्र चूर्णों से प्रघर्षण करने पर भी उस पात्रको नहीं ग्रहण करे क्योंकि अप्रासुक सचित्त और अनेषणीय आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने से संयम की विराधना होगी

અંદર અને બહાર બરોબર યતના પૂર્વક પ્રતિલેખન તથા પ્રમાર્જન કરીને જ 'पडिगाहिज्जा' પાત્રને ગ્રહણ કરવા. 'सअंडाई सव्वे आलावगा भाणियव्वा' સઅંડ અર્થાત્ ઇંડા સહિત વિગેરે સંબંધી બધા જ પૂર્વોક્ત આલાપકો 'जहा वत्थेसणाए' જે પ્રમાણે વસ્ત્રૈષણાના કથનમાં કહેવામાં આવેલ છે. એજ પ્રમાણે અહીંયાં આ પાત્રૈષણા સંબંધમાં સમજી લેવા. 'णाणत्तं' પરંતુ વસ્ત્રૈષણાના કથનથી આ પાત્રૈષણાના કથનમાં વિશેષતા એજ છે કે-'तिल्लेण वा घयेण वा नवनीयेण वा वसाए वा' તેલથી અથવા ઘીથી અથવા માખણથી અથવા વસા અર્થાત્ ઔષધિ વિશેષથી પાત્રને ધોઇને જો ગૃહસ્થ સાધુને આપે તો અપ્રાસુક-સચિત્ત અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષવાળા સમજીને ગ્રહણ કરવા નહીં એજ પ્રમાણે 'सिणाणादि जाव अन्नयरंसि वा' સ્નાનાદિ યાવત્ કર્ક કે લોધ્રના ચૂર્ણ વિશેષથી ઘસીને સાફ કરેલા પાત્ર આપે તો તેવા પાત્રો પણ લેવા નહીં કેમ કે-અપ્રાસુક-સચિત્ત અને અનેષણીય આધા-

प्रतिलिख्य प्रतिलिख्य प्रतिलेखनं कृत्वा 'पमज्जिय पमज्जिय' प्रमृज्य प्रमृज्य पौनः पुन्येन रजोहरणादिना प्रमार्जनं विधाय 'तओ पच्छा संजयामेव आमज्जिज्जा' ततः पश्चात् संयतमेव-यतनापूर्वकमेव आमृज्यात् 'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' एवं खलु-उक्तरीत्या यतना कुर्वतः तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्याश्च सामग्र्यम्-सम्पूर्णसाधुत्वाचारः 'ज सव्वट्टेहिं समिए सहिए सया जएज्जा' यत् सर्वार्थैः-सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्रैः समित्या-पञ्चभिः समितिभिस्त्रि गुप्त्या च सहितः युक्तः सन् सदा यतेत-'त्तिबेमि' इति ब्रवीमि-उपदिशामि इति पष्ठाध्ययनस्य पात्रैषणायाः प्रथमोद्देशः समाप्तः ॥सू० १॥

इसलिये 'तहप्पगारंसि थंडिलंसि' दग्ध स्थंडिल वगैरह प्रदेश में 'पडिलेहिय पडिलेहिय' प्रतिलेखन करके और प्रमार्जन करके उसके बाद यतना पूर्वक ही आमार्जन करे अर्थात् रजोहरणादि से 'पमज्जिय पमज्जिय' बार बार प्रमार्जन करके ही 'तओ पच्छा संजयामेव आमज्जिज्जा' संयता पूर्वक उसपात्रको अच्छी तरह आमार्जन करना चाहिये 'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' उक्तरीति से यतना करते हुए उस भिक्षुक और भिक्षुकी का सामग्र्य सम्पूर्णता साधुता अर्थात् सामाचारि समझनी चाहिये अर्थात् यदि यतनापूर्वक ही साधु और साध्वी पात्रादि का प्रमार्जन करते हैं तो उनकी साधुता की सम्पूर्णता समझा जाता है 'जं सव्वट्टेहिं समिए' जिसको सर्वार्थो से अर्थात् सम्यक् ज्ञानदर्शन चारित्रों से और 'सहिए सया जएज्जा त्तिबेमि' पांच समिति और तीन गुप्तियों से युक्त होकर संयम पालन करने के लिये हमेशां यतना करनी चाहिये ऐसा भगवान् महावीर स्वामी गौतमादि गणधरों को उपदेश दिया है यहबात सुधर्मा स्वामी कहते हैं। सू० १॥

यह छट्ठा अध्ययन के पात्रैषणा का प्रथम उद्देशक समाप्त हो गया

કર્માદિ દોષોવાળા હોવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી 'तहप्पगारंसि थंडिलंसि' દગ્ધ સ્થંડિલ વિગેરે પ્રદેશમાં 'पडिलेहिय पडिलेहिय' પ્રતિલેખન કરીને અને 'पमज्जिय पमज्जिय' પ્રમાર્જના કરીને 'तओ पच्छा' તે પછી 'सजयामेव आमज्जिज्जा' સંયમ પૂર્વક જ એ પાત્રને સારી રીતે આમાર્જન અને પ્રમાર્જન કરવુ 'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा' એ પ્રમાણે યતના કરતા કરતા એ સાધુ અને સાધ્વીનુ 'सामग्गिय' સામગ્રય અર્થાત્ સંપૂર્ણપણુ અર્થાત્ સાધુપણુ એટલે કે સામાચારી સમજવી. અર્થાત્ યતના પૂર્વક જ સાધુ અને સાધ્વી પાત્રાદિની પ્રમાર્જના કરે છે એ તેના સાધુપણાની સંપૂર્ણતા સમજવી 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जएज्जा त्तिबेमि' જેને સર્વાર્થોથી અર્થાત્ સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રોથી તથા પાચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિયોથી યુક્ત થઈને સંયમનું પાલન કરવા સદા સર્વદા યતના પૂર્વક ઉદ્યુક્ત રહેવુ જોઇએ. એમ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ ગૌતમાદિ ગણધરોને ઉપદેશ આપેલ છે. આ વાત સુધર્મા સ્વામી કહે છે, આ રીતે આ છટ્ઠા અધ્યયનનો પાત્રૈષણા નામનો પહેલો ઉદ્દેશક સમાપ્ત ॥૧॥

अथ द्वितीयोद्देशः

मूलम्-सेभिक्खू वा भिक्खुणी वा पिंडवायपडियाए पविट्ठे समाणे पुव्वामेव पेहाए पडिग्गहगं अवहट्टु पाणे पमज्जियरयं तओ संजयामेव गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए णिक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा, केवलीबूया-आयाणमेयं, आउसोत्ति ! अंतो पडिग्गहगंसि पाणे वा बीए वा हरिए वा परियावज्जिज्जा, अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठं जं पुव्वामेव पेहाए पडिग्गहगं अवहट्टु पाणे पमज्जियरयं तओ संजयामेव गाहावइकुलं निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा ॥सू० २॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रविष्टः सन् पूर्वमेव प्रेक्ष्य पतद्ग्रहम् आहृत्य प्राणान् प्रमृज्य रजः ततः संयतमेव गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया निष्क्रामेत् वा प्रविशेद् वा, केवली ब्रूयाद्-आदानमेतत्, आयुष्मन् ! अन्तः पतद्ग्रहे प्राणो वा बीजं वा हरितं वा पर्यापतेत्, अथ भिक्षूणां पूर्वोपदिष्टं यत् पूर्वमेव प्रेक्ष्य पतद्ग्रहम् आहृत्य प्राणान् प्रमृज्य रजः ततः संयतमेव गृहपतिकुलं निष्क्रामेद् वा प्रविशेद् वा ॥सू० २॥

टीका-प्रथमोद्देशके पात्रैषणामधिकृत्य पात्रनिरीक्षणप्रकारः प्ररूपितः सम्प्रति द्वितीयोद्देशकेऽपि तदवशिष्टं प्ररूपयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षु र्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए' गृहपतिकुलम्-गृहस्थगृहं पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षालाभार्थं

द्वितीय उद्देशक का प्रारंभ

षष्ठ अध्ययन के पात्रैषणा के प्रथम उद्देशक में भोजन और पान के पात्रों का निरीक्षण (देख भाल) करने का प्रकार बतलाया गया, सम्प्रति इस द्वितीय उद्देशक में भी अवशिष्ट (बचे हुए) पात्र विषयक निरीक्षण प्रकार को बतलाते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, गाहावइ कुलं पिंडवाय पडियाए' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घरमें पिंडपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षा ग्रहण करने की इच्छा से 'पविट्ठे

ઉદ્દેશો બીજો

છઠ્ઠા અધ્યયનના પાત્રૈષણાના પહેલા ઉદ્દેશામા આહાર અને પાનના પાત્રોનુ નિરીક્ષણ કરવાની રીત બતાવવામા આવેલ છે હવે આ બીજા ઉદ્દેશામા પણ બાકીના પાત્ર સબધી અવલોકન પ્રકાર જ બતાવવામા આવે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविट्ठे समाणे' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં પિંડપાતની પ્રતિજ્ઞાથી અર્થાત્ ભિક્ષા પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છાથી પ્રવેશ કરીને 'पुव्वामेव' ભિક્ષા ગ્રહણ કરતા પહેલાં

'पविट्ठे समाणे' प्रविष्टः सन् 'पुव्वामेव पेहाए पडिग्गहगं' पूर्वमेव-भिक्षाग्रहणात् प्रागेव, प्रेक्ष्य पतद् ग्रहम् पात्रम् निरीक्ष्य प्रतिलिख्येत्यर्थः 'अवहट्टु पाणे' आहृत्य प्राणान्-प्राणिनः कृमिकीटादीन् अपहृत्य पात्रतो निःसार्येत्यर्थः 'पमज्जिय रयं' रजः-धूलिकणान प्रमृज्य रजोहरणादिना प्रमार्जनं कृत्वेत्यर्थः 'तओ संजयामेव' ततः-तदनन्तरम् रजः प्रमार्जनानन्तरम् संयतमेव-यतनापूर्वकमेव 'गाहावइकुलं' गृहपतिकुलम् 'निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा' निष्क्रामेद् वा-भिक्षाग्रहणार्थम् उपाश्रयाद् निर्गच्छेद् गृहस्थगृहं प्रविशेद् वा, अन्यथा पात्रस्य प्रतिलेखनं प्रमार्जनं च विनैव भिक्षाग्रहणे दोषमाह-'केवली बूया-आयाणमेयं' केवली-वीतरागः केवलज्ञानी भगवान् तीर्थकृद् ब्रूयात्-ब्रवीति उपदिशतीत्यर्थः किमित्याह-आदानम्-कर्मबन्धकारणम् एतत्-पात्रालेखनप्रमार्जनमन्तरा भिक्षाग्रहणम् कर्मबन्धकारणं भवतीति

समाणे पुव्वामेव' प्रविष्ट होकर भिक्षा ग्रहण करने से पहले ही 'पेहाए पडिग्गहं' पात्र को अच्छी तरह प्रतिलेखन करके 'अवहट्टु पाणे' उन पात्रों से कीडे मकोडे वगैरह जीव जन्तुओं को हटा कर और 'पमज्जियरयं' उन पात्रों से रजःकण धूलियों को भी रजोहरणादि से प्रमार्जनकर 'तओ संजयामेव गाहावइकुलं' उस के बाद अर्थात् प्रमार्जन वगैरह करने के अनन्तर यतना पूर्वक ही गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में 'पिंडवायपडियाए' पिण्डपात की प्रतिज्ञा से भिक्षा लेने की इच्छा से 'णिक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा' उपाश्रय से निकले और प्रवेश करे, अर्थात् पात्रादि को अच्छी तरह रजो हरणादि से साफ सुथरा करने के बाद ही भिक्षाग्रहण करने की आशा से उपाश्रय से निकल कर गृहस्थ श्रावक प्रमुख के घर में प्रवेश करे, अन्यथा पात्रका प्रतिलेखन और प्रमार्जन करने के बिना ही भिक्षा ग्रहण करने से दोष होता है क्योंकि 'केवली बूया आयाणमेयं' केवली-केवलज्ञानी वीतराग भगवान् महावीर स्वामी उपदेश देते हैं कि-पात्रों का प्रतिलेखन और प्रमार्जन करने के बिना ही भिक्षा ग्रहण करना साधु और साध्वी को कर्मबन्ध का कारण होता है इसलिये वीतराग भगवान्

જ 'पडिग्गहं अवहट्टु पाणे' પાત્રોનો સારી રીતે પ્રતિલેખના કરીને એ પાત્રોમાથી કીડી મકોડી વિગેરે જીવજંતુઓને દૂર કરીને તથા 'पमज्जिय रयं' એ પાત્રોમાથી ધૂળ વિગેરેના રજઃકણોને રજોહરણાદિથી પ્રમાર્જન કરીને 'तओ संजयामेव गाहावइकुलं' તે પછી યતના પૂર્વક જ ગૃહપતિ ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમા 'पिंडवायपडियाए णिक्खमिज्ज वा, पविसिज्ज वा' ભિક્ષા લેવાની ઈચ્છાથી ઉપાશ્રયમાથી નીકળવું અને પ્રવેશ કરવો. અર્થાત્ પાત્રાદિને સારી રીતે રજોહરણાદિથી સાફસુફ કર્યા પછી જ ભિક્ષા ગ્રહણ કરવાથી સંયમની વિરાધનાનો દોષ લાગે છે કેમ કે 'केवलीबूया आयाणमेयं' કેવળ જ્ઞાની વીતરાગી ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીનો ઉપદેશ છે કે-પાત્રોનું પ્રતિલેખન અને પ્રમાર્જન કર્યા વિના જ ભિક્ષા ગ્રહણ કરવી તે સાધુ સાધ્વીને કર્મબંધનું કારણ થાય છે. એ માટે મહાવીર સ્વામીનો

बोध्यम्, भगवत उपदेशमाह–'आउसतो ! समणा !' आयुष्मन ! श्रमण ! 'अंतो पडिग्गहगंसि' अन्तः पतद्ग्रहे–पात्राभ्यन्तरे 'पाणे वा बीए वा हरिए वा' प्राणो वा–कश्चिद् प्राणी वा कीटादिः बीजं वा किञ्चित् सचित्तं हरितं वा किञ्चिद् 'उत्तिङ्गपनकदकमृत्तिकामर्कटसन्तानप्रभृति सचित्तं वा 'परियावज्जिज्जा' पर्यापतेत् आपतितं स्यात् किन्तु 'अह भिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठं' अथ भिक्षूणां साधूनां साध्वीनाञ्च कृते पूर्वोपदिष्टा एषा प्रतिज्ञा वर्तते 'जं पुव्वामेव पेहाए पडिग्गहं' यत् पूर्वमेव–भिक्षाग्रहणात्प्रागेव प्रेक्ष्य पतद्ग्रहम्–पात्रं प्रतिलिख्य पात्रालेखनं विधायेत्यर्थः 'अवहट्टु पाणे' प्राणान् प्राणिनः कीटादीन् आहृत्य–अपहृत्य निस्सार्य 'पमज्जिय रयं' रजः–धूलिकणम् प्रमृज्य प्रमार्जनं कृत्वा 'तओ संजयामेव' ततः पात्रप्रमार्जनानन्तरम् संयतमेव–यतना पूर्वकमेव 'गाहावइकुलं निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा' गृहपतिकुलम्–

महावीर स्वामीने उपदेश दिया है कि 'आउसोत्ति' हे आयुष्मन् श्रमण ! 'अंतो पडिग्गहंसि पाणे वा बीए वा' पात्र के अन्दर कोई कीटादि प्राणी, एवं अंकुर उत्पादक सजीव बीज तथा 'हरिए वा परियावज्जिज्जा' हरित वर्ण वाला तृण घास वगैरह सचित्त वनस्पति हो सकता है इसलिये पात्र का प्रतिलेखन और प्रमार्जन नहीं करने से जीवहिंसा होने की संभावना रहती है इसलिये पात्र का प्रतिलेखन और प्रमार्जन करके ही भिक्षा ग्रहण करना चाहिये इसी तात्पर्य से 'अहभिक्खूणं पुव्वोवदिट्ठं' भगवान् महावीर स्वामीने भिक्षु और भिक्षुकी के लिये पहले ही उपदेश दिया है कि हे आयुष्मन् ! श्रमण ! 'जं पुव्वामेव पेहाए' भिक्षा ग्रहण करने से पहले ही पात्र को देख भाल कर 'पडिग्गहगं, अवहट्टु पाणे' पात्र के अन्दर से जीव जन्तु को हटाकर और 'पमज्जियरयं' रज अर्थात धूलिकणों को प्रमार्जन कर 'तओ संजयामेव' उस के बाद यतनापूर्वक ही 'गाहावइकुलं निक्खमिज्ज वा' गृहपति गृहस्थ श्रावक के घरमें भिक्षा लेने के लिये उपाश्रय से निकले तथा 'पविसिज्ज वा' गृहस्थ के घर में भिक्षार्थ प्रवेश

ઉપદેશ છે કે–'आउसोत्ति' હે આયુષ્મન્ ! શ્રમણ ! 'अंतो पडिग्गहंसि पाणे वा बीए वा हरिए वा' પાત્રની અંદર કોઇ કીડી મકોડી વિગેરે પ્રાણી તથા અંકુર ઉત્પાદક સજીવ બી તથા લીલોતરી તૃણ ઘાસ વિગેરે સચિત્ત વનસ્પતિ 'परियावज्जिज्जा' પડેલ હોય છે. તેથી પાત્રનું પ્રતિલેખન અને પ્રમાર્જન કરવાથી જીવ હિંસા થવાની સંભાવના રહે છે તેથી પાત્રનું પ્રતિલેખન અને પ્રમાર્જનન કરીને જ ભિક્ષા ગ્રહણ કરવી. આ હેતુથી 'अह भिक्खूणं पुव्वोपदिट्ठं' ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ સાધુ અને સાધ્વીને પહેલેથી જ ઉપદેશ કરેલ છે કે–'जं पुव्वामेव पेहाए' હે આયુષ્મન્ ! શ્રમણ ! ભિક્ષા ગ્રહણ કરતા પહેલા જ પાત્રને જોઇને 'पडिग्गहगं' પાત્રની અંદરના 'अवहट्टु पाणे' જીવજંતુઓને દૂર કરીને તથા 'पमज्जिरयं' ધૂળના રજ કણો દૂર કરીને 'तओ संजयामेव' તે પછી સંયમ પૂર્વક જ 'गाहावइ कुलं' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં ભિક્ષા ગ્રહણ કરવા માટે 'णिक्खमिज्ज वा पवि-

गृहस्थगृहम् भिक्षार्थम् उपाश्रयाद् निष्क्रामेद् वा निर्गच्छेद् वा, प्रविशेद् वा-गृहस्थगृहं भिक्षार्थं प्रविष्टो वा स्यादितिभावः । एतावता पूर्वं पात्रं प्रत्युपेक्ष्य सम्यक् प्रमृज्य च पिण्डो ग्राह्यः अन्यथा पात्रे अप्रत्युपेक्षिते अप्रमृष्टे च सति पिण्डग्रहणे कर्मबन्धः स्यादिति फलितम् ॥सू. २॥

मूलम् —से भिक्खू व भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए जाव समाणे सिया से परो आहट्टु अंतो पडिग्गहगंसि सीओदगं परिमाइत्ता नीहट्टु दलइज्जा, तहप्पगारं पडिग्गहगं परहत्थंसि वा परपायंसि वा अफासुयं अणेसणिज्जं जाव नो पडिगाहिज्जा, से य अहच्च पडिग्गहिए सिया खिप्पामेव उदगंसि साहरिज्जा, से पडिग्गहमायाए पाणं परिट्ठविज्जा, ससिणिद्धाए वा भूमीए नियमिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उदउल्लं वा ससिणिद्धं वा पडिग्गहं नो आमजिज्ज वा पमज्जिज्ज वा, अहपुण जाणिज्जा विगओदए मे पडिग्गहए छिन्नसिणेहे तहप्पगारं पडिग्गहगं तओ संजयामेव आमज्जिज्ज वा जाव पयाविज्ज वा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पविसिउकामे पडिग्गहमायाए गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसिज्ज वा निक्खमिज्ज वा, एवं बहिया वियारभूमीं वा विहारभूमीं वा गामाणुगामं दूइज्जिज्जा, तिव्वदेसीयाए जहा बिइयाए वत्थेसणाए, नवरं इत्थ पडिग्गहे, एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं, जं सव्वट्ठेहि समिए सहिए सया जएज्जासि त्तिबेमि ! पाएसणा सम्मत्ता ॥सू० ३॥

करें और भिक्षा लेकर उपाश्रय में आवें, अर्थात् पात्र का प्रतिलेखन और प्रमार्जन किये विना साधु और साध्वी को भिक्षा ग्रहण नहीं करना चाहिये क्योंकि पात्र के अन्दर जीव जन्तुओं के होने से हिंसा जन्य पाप लगेगा और संयम आत्म विराधना होगी इसलिए पात्र का प्रतिलेखन और प्रमार्जन करने के बाद ही भिक्षा ग्रहण करना चाहिये ॥ २ ॥

सिज्ज वा' ઉપાશ્રયમાથી નીકળવુ તથા ગૃહસ્થના ઘરમા ભિક્ષા ગ્રહણુ કરવા માટે પ્રવેશ કરવો અને ભિક્ષા લઈને ઉપાશ્રયમા આવવુ અર્થાત્ પાત્રનું પ્રતિલેખન અને પ્રમાર્જન કર્યા વિના સાધુ અને સાધ્વીએ ભિક્ષા ગ્રહણુ કરવી નહી કેમ કે પાત્રની અંદર જીવ-જંતુઓ હોવાથી હિંસાજન્ય પાપ લાગે છે. અને સયમ આત્મ વિરાધના થાય છે. તેથી પાત્રનું પ્રતિલેખન અને પ્રમાર્જન કરીને પછી જ ભિક્ષા ગ્રહણુ કરવી. ॥ સૂ. ૨ ॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रविष्टः सन् यावत् पानकं याचेत, स्यात् तस्मै परः आहृत्य अन्तः पतद्ग्रहे शीतोदकं परिभाज्य निर्हृत्य दद्यात्, तथाप्रकारं पतद्ग्रहम् परहस्ते वा परपात्रे वा अप्रासुकम् अनेषणीयं यावद् नो प्रतिगृह्णीयात्, तच्च आहृत्य प्रतिगृहीतं स्यात् क्षिप्रमेव उदके संहरेत्, स पतद्ग्रहमादाय पानं परिष्ठापयेत्, सस्निग्धायां वा भूमौ नियच्छेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा उदकउल्लं वा सस्निग्धं वा पतद्ग्रहम् नो आमृज्यात् वा यावत् प्रतापयेद् वा, अथ पुनः विगतोदकं मे पतद्ग्रहम् छिन्नस्नेहं तथाप्रकारम् पतद्ग्रहम् ततः संयतमेव आमृज्याद् वा यावत् प्रतापयेद् वा, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा गृहपतिकुलं प्रवेष्टुकामः पतद्ग्रहमादाय गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया प्रविशेद् वा निष्क्रामेद् वा, एवम् बहिः विचारभूमिं वा विहारभूमिं वा ग्रामाद् ग्रामान्तरं द्रवेत्, तीव्रदेशीया यथा द्वितीयायां वस्त्रैषणायां नवरम् अत्र पतद्ग्रहे, एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्, यत् सर्वार्थैः समितः सहितः सदा यतेत, इति ब्रवीमि, ॥सू० ३॥

टीका-अथ पुनरपि प्रकारान्तरेण पात्रैषणां प्ररूपयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए' गृहपतिकुलं पिण्डपातप्रतिज्ञया-भिक्षालाभार्थं 'जाव समाणे' यावत्-प्रविष्टः सन् यदि पानकं याचेत, तदा 'से परो आहट्टु अंतो पडिग्गहगंसि' तस्मै साधवे परो गृहस्थः आहृत्य-गृहाद् बहिरानीय अन्तः पतद्ग्रहे-स्वपात्राभ्यन्तरे यदि 'सीओदगं परिभाइत्ता' शीतोदकं परिभाज्य-विभज्य पृथक्कृत्य 'नीहट्टु दलइज्जा' निर्हृत्य-तस्मात् स्वपात्राद् निःसार्य दद्यात् तर्हि 'तहप्पगारं पडिग्गहगं'

अब फिर भी प्रकारान्तर से पात्रैषणा का ही प्रतिपादन करते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर में पिण्डपात की प्रतिज्ञा से अर्थात् भिक्षाग्रहण करने की इच्छा से 'जाव समाणे' यावत् अनुप्रविष्ट होकर यदि पानक अर्थात् जलकी याचना करे और 'से परो आहट्टुअंतो पडिग्गहगंसि' उस साधु को यदि पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक घर से बाहर लाकर अपने पात्र के अन्दर 'सीओदगं परिभाइत्ता' शीतोदक को विभक्त कर अर्थात् अलग कर 'निहट्टु दलइज्जा' उस अपने पात्र से निकाल

ફરીથી પ્રકારાન્તરથી પાત્રૈષણાનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવે છે

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'पिंडवायपडियाए' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં પિંડપાતની પ્રતિજ્ઞાથી અર્થાત્ ભિક્ષા ગ્રહણ કરવાની ઈચ્છાથી 'जाव समाणे' યાવત્ અનુપ્રવિષ્ટ થઈને જો જળની યાચના કરે અને એ સાધુને જો 'से परो आहट्टु' પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક ઘરની બહાર લાવીને 'अंतो पडिग्गहगंसि' પોતાના પાત્રની અંદર 'सीओदग परिभाइत्ता' શીતોદકને અલગ કરીને 'निहट्टु' એ પોતાના પાત્રમાંથી બહાર કહાડીને 'दलइज्जा' આપે તો 'तहप्पगारं पडिग्गहगं' એ

तथाप्रकारम् शीतोदकयुक्तम्, पतद्ग्रहम्-पात्रम् 'परहत्थंसि वा' परहस्ते वा-गृहस्थहस्ते 'परपायंसि वा' परपात्रे वा-गृहस्थपात्रे इत्यर्थः 'अफासुयं अणेसणिज्जं जाव नो पडिगाहिज्जा' अप्रासुकम्-सचित्तम् अनेषणीयम्-आधाकर्मादिदोषयुक्तं यावद्-मन्यमानः साधुः नो प्रतिगृह्णीयात् 'तद्ग्रहणे अप्कायिकजीवहिंसासंभवेन संयमविराधना स्यात् 'से य आहच्च पडिग्गहिए सिया' तच्च शीतोदक शीतोदकयुक्तपात्रं वा यदि आहत्य-कदाचित् प्रतिगृहीतं स्यात् तर्हि 'खिप्पामेव उदगंसि साहरिज्जा' क्षिप्रमेव-शीघ्रमेव उदके-क्वचिद् जलाशये तदुदकं संहरेत्-दातुरुदकपात्रे प्रक्षिपेत् 'से पडिग्गहमायाए पाणं परिट्ठविज्जा' तत् पतद्ग्रहम् पात्रम् आदाय गृहीत्वा पानं-पानकं परिष्ठापयेत् कूपादौ प्रक्षिपेत् वा, 'ससिणिद्धाए वा भूमीए नियमिज्जा' सस्निग्धायां वा भूमौ स्निग्धभूमौ छायागर्तादौ नियमेत्-निक्षिपेत्, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'उदउल्लं वा ससिणिद्धं वा

कर देवे तो 'तहप्पगारं पडिग्गहगं' उस प्रकार के शीतोदक युक्त पात्र को 'परहत्थंसि वा पर पायंसि वा' गृहस्थ के हाथ में या गृहस्थ के पात्र में 'अफासुयं अणेसणिज्जं जाव' अप्रासुक-सचित्त और अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त यावत् समझते हुए साधु उसको 'नो पडिगाहिज्जा' नहीं ग्रहण करे क्योंकि 'से य आहच्च पडिग्गहिए सिया' उस शीतोदक युक्त पात्र को ग्रहण करने से अप्कायिक जीव की हिंसा का संभव होने से संयमकी विराधना होगी इसलिये उस शीतोदक युक्त पात्र को नहीं लेना चाहिये, यदि कदाचित् उस शीतोदक युक्तपात्र को अनजान में ग्रहण करले तो 'खिप्पामेव उदगंसि साहरिज्जा' शीघ्र ही कहीं पर जलाशय में उस शीतोदक वाले पात्र को या शीतोदक को रख दे या दाता के ही पात्र में स्थापित कर दे और 'से पडिग्गहमायाए पाणं परिट्ठविज्जा' उस पात्र को लेकर पानक अर्थात् जलको किसी कूप वगैरह में रखदे या 'ससिणिद्धाए वा भूमीए नियमिज्जा' स्निग्ध भूमि में अथवा छाया गर्तादि में याने खड्डा में रख दे स्वयं नहीं पिवे, 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा

પ્રકારના ઠંડા પાણી વાળા પાત્રને 'परहत्थसि वा परपाय सि वा' ગૃહસ્થના હાથમાં કે ગૃહસ્થના પાત્રમા 'अफासुयं अणेसणिज्जं जाव' અપ્રાસુક-સચિત્ત અને અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત યાવત્ સમજીને 'नो पडिगाहिज्जा' સાધુએ તેને ગ્રહણ કરવા નહીં. કેમ કે-એ ઠંડા પાણીવાળા પાત્રને ગ્રહણ કરવાથી અપ્કાયિક જીવની હિંસાનો સંભવ હોવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી એ ઠંડા પાણીવાળા પાત્રને લેવા નહીં. જો કદાચ 'से य आहच्च पडिग्गहिए सिया' એ ઠંડા પાણીવાળા પાત્રને ગ્રહણ કરી લે તો 'खिप्पामेव उदगंसि साहरिज्जा' તરત જ કોઈ પણ જલાશયમાં એ ઠંડા પાણીવાળા પાત્રને કે ઠંડા પાણીને રાખીદેવુ અથવા દાતાના જ પાત્રમાં રાખી દે અને 'से पडिग्गहमायाए पाणं परिट्ठविज्जा' એ પાત્રને લઈને જલને કોઈ કૂવા વિગેરેમા રાખી દેવું અથવા 'ससिणिद्धाए वा भूमीए नियमिज्जा' સ્નિગ્ધ ભુમિમા અથવા ખાડા વિગેરેમા રાખી દેવુ પણ પોતે

पडिग्गहं' उदकयुक्तम्–शीतोदकबिन्दुयुक्तम् सस्निग्धं वा पतद्ग्रहम्–पात्रम् 'नो आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' नो आमृज्याद् वा प्रमृज्याद् वा शीतोदकबिन्दुयुक्तस्य स्निग्धस्य वा तथाविधस्य पात्रस्य आमार्जनं प्रमार्जनं वा न कुर्यादितिभावः 'अहपुण एवं जाणिज्जा' अथ–यदि पुनरेवं जानीयात्–'विगओदए मे पडिग्गहए' विगतोदकम्–शीतोदकरहितं मे–मम पतद्ग्रहम्–पात्रं संजातम् एवं 'छिन्नसिणेहे' छिन्नस्नेहम्–स्नेहरहितं मे पात्रं संजातम् इत्येवं यदा जानीयात् तदा 'तहप्पगारं पडिग्गहं' तथाप्रकारम्–तथाविधम् शीतोदकबिन्दु स्नेहरहितं पतद्ग्रहम्–पात्रम् 'तओ संजयामेव' ततः संयतमेव–यतनापूर्वकमेव 'आमज्जिज्ज वा जाव पयाविज्ज वा' आमृज्याद् वा यावत्–प्रमृज्याद् वा, आतपे आतापयेद् वा प्रतीपयेद् वा, एतावता स साधुः शीतोदकार्द्रस्य स्निग्धस्य वा पात्रस्य आमार्जनादिकं न कुर्यात् किन्तु किञ्चित् शुष्कस्य तत्पात्रस्य आमार्जनादिकं कुर्यादिति फलितम् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'गाहावइकुलं पविसिउकामे' गृहपतिकुलं प्रवेष्टुकामः

उदउल्लं वा, ससिणद्धं वा, पडिग्गहं' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी शीतोदक बिन्दु युक्त और स्निग्ध पात्र को 'नो आमज्जिज्जवा' पमज्जिज्ज वा' आमार्जन और प्रमार्जन नहीं करे किन्तु यदि 'अह पुण एवं जाणिज्जा' वह साधु ऐसा जान ले की 'विगओदए मे पडिग्गहए एवं छिन्नसिणेहे' मेरा पात्र शीतोदक से रहित हो गया है और स्नेह रहित हो गया है तब इस प्रकार जान लेने पर 'तहप्पगारं पडिग्गहं तओ संजयामेव' उस पात्र को शीतोदक रहित होने से यतना पूर्वक ही 'आमज्जिज्ज वा जाव' आमार्जन और प्रमार्जन करे और यावत् 'पयाविज्ज वा' आतप में आतापन और प्रतापन करे अर्थात् वह साधु शीतोदक से आर्द्र गीला तथा स्निग्ध पात्र को आमार्जन और प्रमार्जन नहीं करे किन्तु कुछ शुष्क उस पात्र को आमर्जनादि कर सकता है। 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पविसिउ-

---

પીવુ નહી 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'उद- उल्लं वा ससिणिद्धं वा' ઠંડા પાણીના બિંદુવાળા અને ભિના 'पडिग्गहं' પાત્રને 'नो अमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' આમર્જન અને પ્રમાર્જન કરવા નહીં 'अह पुण एवं जाणिज्जा' પરંતુ જો એ સાધુના જાણવામાં એમ આવે કે–'विगओदए मे पडिग्गहए' મારૂં પાત્ર ઠંડા પાણી વિનાનું થઈ ગયેલ છે 'एव छिन्नसिणेहे' અને ભિનાશ વગરનું થઈ ગયેલ છે 'तहप्पगारं पडिग्गहं' તેવા પ્રકારના પાત્રને ઠંડા પાણી વિનાનું હોવાથી 'तओ संजयामेव' યતના પૂર્વક જ 'आमज्जिज्ज वा जाव पयाविज्ज वा' આમર્જન અને પ્રમાર્જન કરવું. અને યાવત્ તડકામાં તપાવવું કે પ્રતાપન કરવું. અર્થાત્ એ સાધુએ ઠંડા પાણીથી ભીના તથા સ્નિગ્ધ પાત્રને આમર્જન કે પ્રમાર્જન કરવું નહીં. પરંતુ સુકાઈ ગયેલ પાત્રને આમર્જન પ્રમાર્જના કરી શકાય છે. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વો-

'पडिग्गहमायाए' पतद्ग्रहम्–पात्रम् आदाय–गृहीत्वैव 'गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए' गृहपतिकुलम् पिण्डपातप्रतिज्ञया–भिक्षाग्रहणार्थं 'पविसिज्ज वा निक्खमिज्ज वा' प्रविशेद् वा, निष्क्रामेद् वा उपाश्रयाद् निर्गच्छेद् 'एवं वहिया वियारभूमिं वा' एवम्–उक्तरीत्या बहिर्विचारभूमिं वा–मूत्रपुरीपोत्सर्गस्थलं, 'विहारभूमिं वा' विहारभूमिं वा–स्वाध्यायस्थलम् 'गामाणुगामं वा' ग्रामानुग्रामं वा–ग्रामाद् ग्रामान्तरं वा पात्रमादायैव 'दूइज्जिज्जा' दूयेत–गच्छेदित्यर्थः 'तिव्वदेसियाए' तीव्रदेश्यके–अत्यन्तजलवर्षाविर्षणकाले 'जहा विइयाए वत्थेसणाए' यथा द्वितीयायां वस्त्रैषणायाम्–वस्त्रैषणाया द्वितीयोद्देशके यथा उक्तं तथैव अत्रापि वक्तव्यम् किन्तु 'नवरं इत्थ पडिग्गहे' नवरम्–विशेषस्तु अत्र पतद्ग्रहे–पात्रैषणामधिकृत्य वक्तव्यमित्यर्थः 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा' एतत् खलु पात्रैषणम् कीदृशं पात्रं

कामे' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में प्रवेश करने की इच्छा से 'पडिग्गहमायाए' पात्र को लेकर ही 'गाहावइ कुलं' गृहपति गृहस्थ श्रावक के घर में 'पिंडवायपडियाए' पिण्डपात की प्रतिज्ञा से भिक्षा ग्रहण करने की इच्छा से 'पविसिज्ज वा णिक्खमिज्ज वा' प्रवेश करे और भिक्षा लेकर निकले 'एवं वहिया वियारभूमिं वा' इसी तरह उपाश्रय के बाहर भी विचार भूमि अर्थात् मलमूत्रादि का परित्याग करने के लिये और 'विहारभूमिं वा' विहार भूमि–स्वाध्याय करने के लिये तथा 'गामाणुगामं वा दूइज्जिज्जा' एक ग्राम से दूसरे ग्राम में जाने के लिये भी पात्र को लेकर ही जाना चाहिये 'एवं तिव्वदेसियाए जहा विइयाए वत्थेसणाए' अत्यन्त वर्षा काल में जिस प्रकार द्वितीय वस्त्रैषणा के द्वितीय उद्देशक में कहा है इसी तरह यहां पर भी पात्रैषणा में समझना चाहिये किन्तु 'नवरं इत्थ पडिग्गहे' केवल इतनी ही विशेषता है कि यहां पर पात्र विषय की वक्तव्यता समझनी

क्त સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'गाहावइकुलं' ગૃહપતિ ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમા 'पविसिउकामे पडिग्गहमायाए' પ્રવેશ કરવાની ઇચ્છાથી પાત્રોને લઈને જ 'गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમા પિંડપાત અર્થાત્ ભિક્ષા ગ્રહણ કરવાની ઇચ્છાથી 'पविसिज्ज वा णिक्खमिज्ज वा' પ્રવેશ કરવો અને ભિક્ષા લઈને નીકળવુ 'एवं वहिया वियार भूमिं वा, विहारभूमिं वा' એજ પ્રમાણે ઉપાશ્રયની બહાર પણ વિચાર ભૂમિ અર્થાત્ મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવા માટે અથવા વિહાર ભૂમિ એટલે કે સ્વાધ્યાય કરવા માટે અથવા 'गामाणुगामं वा' એક ગામથી બીજે ગામ જવા માટે પણ પાત્રને લઈને જ 'दूइज्जिज्जा' જવુ. એજ પ્રમાણે 'तिव्वदेसियाए' અત્યંત વર્ષાકાળમા 'जहा विइयाए वत्थेसणाए' જે પ્રમાણે બીજી વસ્ત્રૈષણાના બીજા ઉદ્દેશામાં કહ્યુ છે. એજ પ્રમાણે અહીયા આ પાત્રૈષણાના કથનમાં પણ સમજી લેવું 'नवरं इत्यपडिग्गहे' પરંતુ આ કથનમા એટલી જ વિશેષતા છે કે–અહીંયા પાત્ર સબંધી કથન સમજવુ. એજ પાત્ર સબંધી વિવેચન અર્થાત્ કેવા,

ग्राह्यं कीदृशश्च पात्रं न ग्राह्यमित्येवं विवेचनं तस्य संयमवतो भिक्षुकस्य भिक्षुक्याश्च 'सामग्गियं' सामग्र्यम्-समग्रता-सम्पूर्ण आचार इति 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जएज्जासि' यत् सर्वार्थैः-सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्रैः समित्या पञ्चभिः समितिभिस्त्रिगुप्त्या च सहितः सन् सदा यतेत-यतनापूर्वकमेव साधूनामाचारः सर्वदा परिपालनीयः 'त्तिबेमि' इति ब्रवीमि-अहं गणधरं कथयामि उपदिशामीत्यर्थः 'पाएसणा सम्मत्ता' इति पात्रैषणा समाप्ता ॥सू० ३॥

इतिश्री विश्वविख्यात जगद्वल्लभादिपदभूषित बालब्रह्मचारि जैनाचार्य पूज्यश्री घासीलाल व्रतिविरचितायां श्री आचारांगसूत्रस्य द्वितीयश्रुतस्कन्धस्य मर्मप्रकाशिकाख्यायां व्याख्यायां पात्रैषणाध्ययनं नाम षष्ठम् अध्ययनं समाप्तम् ॥ ६ ॥

चाहिये 'एयं खलु तस्स' यही पात्र विषयक विवेचन अर्थात् किस प्रकार का पात्र साधु को चाहिये किस प्रकार का पात्र नहीं चाहिये इस तरह का निरूपण करना ही 'भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' उस संयमशील साधु और साध्वी का सामग्र्य है अर्थात् साधु सामाचारी है याने साधु का आचार विचार है 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए' जिस को सम्यक् ज्ञान दर्शन और चारित्र से तथा पञ्च समिति और तीन गुप्ति से युक्त होकर यतना पूर्वक ही 'सया जएज्जासित्तिबेमि' साधु और साध्वी को आचार का परिपालन करना चाहिये ऐसा भगवान् वीतराग महावीर स्वामीने गणधरों को कहा है यह सुधर्मा स्वामी कहते हैं. 'पाएसणा समत्ता' पात्रैषणा समाप्त हो गई, और षष्ठ अध्ययन भी समाप्त हो गया ॥ ३ ॥

श्रीजैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर पूज्यश्री घासीलाल व्रतिविरचित आचारांगसूत्र के दूसरे श्रुतस्कंध की मर्मप्रकाशिकाव्याख्या में छट्ठा पात्रैषणा अध्ययन समाप्त हुआ ॥६॥

પ્રકારનુ પાત્ર સાધુએ રાખવુ અને કેવા પ્રકારનુ ન રાખવુ 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा' એ રીતનુ નિરૂપણ કરવુ એજ એ સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીનુ 'सामग्गियं' સામગ્ર્ય છે અર્થાત્ સાધુ સામાચારી છે એટલે કે સાધુનો આચાર છે. 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जएज्जासि' જેને સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન, અને ચારિત્રથી તથા પાચ સમિતિ અને ત્રણુ ગુપ્તિથી યુક્ત થઈને યતના પૂર્વક જ સાધુ અને સાધ્વીએ આચારનુ પાલન કરવુ જોઈએ 'त्तिबेमि' આ રીતે ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ ગણુધરોને કહ્યુ છે આ રીતે સુધર્મા સ્વામી કહે છે 'पाएसणा समत्ता' ઉપરોક્ત પ્રકારથી પાત્રૈષણાનુ કથન સમાપ્ત થયુ. ॥ સૂ ૩ ॥

જૈનાચાર્ય જૈનધર્મદિવાકર પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ વિરચિત 'આચારાગસૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કધની મર્મપ્રકાશિકા વ્યાખ્યામા છટ્ઠું પાત્રૈષણા અધ્યયન સમાપ્ત ॥૬॥

सप्तमम् अध्ययनम् आरभ्यते

मूलम्-समणे भविस्सामि अणगारे अकिंचणे अपुत्ते अपसू परदत्त-भोई पावं कम्मं नो करिस्सामित्ति समुट्ठाए सव्वं भंते ! अदिन्नादाणं पच्चक्खामि से अणुपविसित्ता गामं वा नयरं वा खेटं वा कव्वडं मडंबं वा जाव रायहाणिं वा नेव सयं अदिन्नं गिण्हिज्जा, नेवऽन्नेहिं अदिन्नं गिण्हाविज्जा, अदिन्नं गिण्हंते वि अन्ने न समणुजाणिज्जा जेहिं वि सद्धिं संपव्वइए तेसिंपि जाइं छत्तगं वा जाव चम्मछेयणगं वा तेसिं पुव्वा-मेव उग्गहं अणणुन्नविय अपडिलेहिय अपडिलेहिय अपमज्जिय अप मज्जिय नो उग्गिण्हिज्ज वा परिगिण्हिज्ज वा, तेसिं पुव्वामेव उग्गहं जाइज्जा अणुन्नविय पडिलेहिय पमज्जिय तओ संजयामेव उग्गिण्हि-ज्ज वा परिगिण्हिज्ज वा ॥सू० १॥

छाया-श्रमणो भविष्यामि अनगारः अकिञ्चन अपुत्रः अपशुः परदत्तभोजी पापं कर्म नो करिष्यामि इति समुत्थाय सर्वं भदन्त ! अदत्तादानं प्रत्याख्यामि, सः अनुप्रविश्य ग्रामं वा नगरं वा खेटं वा कर्वटं मडम्बं वा यावद् राजधानीं वा नैव स्वयम् अदत्तं गृह्णीयात्, नैव अन्यैः अदत्तं ग्राहयेत्, अदत्तं गृह्णंतं इति अन्यान् न समनुजानीयात्, यैरपि सार्द्धम् संप्रव्रजितः तेषामपि यत् छत्रकं वा यावत् चर्मच्छेदनकं वा तेषां पूर्वमेव अवग्रहम् अननुज्ञाप्य अप्रतिलेख्य अप्रतिलेख्य अप्रमृज्य अप्रमृज्य नो अवगृह्णीयात् वा परिगृह्णीयाद् वा, तेषां पूर्वमेव अवग्रहं याचेत अनुज्ञाप्य प्रतिलिख्य प्रमृज्य ततः संयतमेव अवगृह्णीयाद् वा, परिगृह्णीयाद् वा ॥१॥

टीका-षष्ठेऽध्ययने पात्रैषणायाः प्ररूपणं कृतम् पात्रादिकञ्चोपकरणं साधुः कस्यापि गृहस्थादे राज्ञयैव ग्रहणं करोति, यतः साधुना पूर्णतया अस्तेयमहाव्रत स्वीकृतं, तस्मात् प्रस्तु

अब सप्तम अध्ययन का हिन्दी भाषान्तर आरम्भ किया जाता है-

छट्ठे अध्ययन में पात्रैषणा का प्ररूपण किया गया है और पात्र वगैरह उपकरणों को साधु लोग किसी भी गृहस्थ श्रावक की अनुमति से ही ग्रहण करते हैं क्योंकि साधु मुनि महात्मा गण पूर्णरूप से अस्तेय (चोरी नहीं करना)

સાતમું અધ્યયન

હવે સાતમા અધ્યયનના ગુજરાતી ભાષાંતરનો પ્રારંભ કરાય છે.-

ટીકાર્થ-છઠ્ઠા અધ્યયનમાં પાત્રૈષણા સંબંધી નિરૂપણ કરવામાં આવેલ છે. અને પાત્ર વિગેરે ઉપકરણોને સાધુજન કોઈ પણ ગૃહસ્થ શ્રાવકની સંમતિથી જ ગ્રહણ કરે છે. કેમ કે-સાધુ, મુનીજનો પૂર્ણ રીતે અસ્તેય અર્થાત્ ચોરી ન કરવારૂપ મહાવ્રતનો સ્વીકાર

तेऽस्मिन् सप्तमेऽध्ययने प्रतिज्ञाविशेषरूपावग्रहस्य प्ररूपणं क्रियते, स चावग्रहो द्रव्यक्षेत्रकालभावापेक्षया चतुर्विधो बोध्यः, सामान्यतस्तु पञ्चविधोऽवग्रहः, तद्यथा—देवेन्द्रावग्रहः १, राजावग्रहः २, गृहपत्यवग्रहः ३, शय्यातरावग्रहः ४, साधर्मिकावग्रहश्च ५, तत्र द्रव्यावग्रहस्त्रिविधः, सचित्ताचित्तमिश्रभेदात्, तत्र शिष्यादेः सचित्तावग्रहः, सदोरकमुखवस्त्रिकारजोहरणादेरचित्तावग्रहः, शिष्यरजोहरणादेर्मिश्रावग्रहः, एवं क्षेत्रावग्रहोऽपि ग्रामनगरारण्यभेदा

महाव्रत को स्वीकार करके ही जीवन यापन करने वाले होते हैं इसलिये इस प्रस्तुत सप्तम अध्ययन में प्रतिज्ञा विशेषरूप अवग्रह का निरूपण किया जाता है—वह प्रतिज्ञा विशेषरूप अवग्रह द्रव्य, क्षेत्र, काल, और भाव की अपेक्षा से चार प्रकार का समझना चाहिये अर्थात् द्रव्य विशेष को ग्रहण करने की प्रतिज्ञा एवं क्षेत्र विशेष को स्वीकार कर रहने की प्रतिज्ञा तथा काल विशेष में ही निवास भिक्षाटनादि करने की प्रतिज्ञा और भाव विशेष को स्वीकार करने की प्रतिज्ञा करना इस तरह चार प्रकार का अवग्रह समझना चाहिये, सामान्यरूप से शास्त्रानुकूल तो पांच प्रकार का अवग्रह माना जाता है जैसे कि–१ देवेन्द्रावग्रह, २–राजावग्रह, ३–गृहपत्यवग्रह, ४–शय्यातरावग्रह और ५–साधर्मिकावग्रह, इन में द्रव्यावग्रह तीन प्रकार का होता है १–सचित्त, २–अचित्त और ३–मिश्र के भेद से, उन में शिष्यादि का सचित्तावग्रह कहा जाता है अर्थात् किस तरह का शिष्यादि रूप सचित्त द्रव्य को ग्रहण करना चाहिये इस को सचित्तावग्रह कहते हैं एवं सदोरकमुखवस्त्रिका (मुहपत्ती) रजोहरणादि को ग्रहण करने की प्रतिज्ञा को अचित्तावग्रह कहते हैं और सचित्त शिष्यादि और अचित्त रजोहरणादि इन दोनों को ग्रहण करने की प्रतिज्ञा को मिश्रावग्रह

કરીને જ જીવન યાપન કરવાવાળા હોય છે તેથી આ સાતમા અધ્યયનમા પ્રતિજ્ઞા વિશેષરૂપ અવગ્રહનુ નિરૂપણુ કરવામા આવે છે. એ પ્રતિજ્ઞા વિશેષ રૂપ અવગ્રહ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવની અપેક્ષાથી ચાર પ્રકારનો સમજવો. અર્થાત્ દ્રવ્ય વિશેષને ગ્રહણુ કરવાની પ્રતિજ્ઞા તથા ક્ષેત્ર વિશેષનો સ્વીકાર કરીને રહેવાની પ્રતિજ્ઞા એવ કાળ વિશેષમાં જ નિવાસ કે ભિક્ષાટન વિગેરે કરવાની પ્રતિજ્ઞા તથા ભાવ વિશેષને સ્વીકારવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી આ રીતે ચાર પ્રકારનો અવગ્રહ સમજવો. જેમ કે દેવેન્દ્રાવગ્રહ ૧, રાજાવગ્રહ ૨, ગૃહપત્યવગ્રહ ૩, શય્યાતરાવગ્રહ ૪ અને સાધર્મિકાવગ્રહ ૫, આમા દ્રવ્યાવગ્રહ ત્રણુ પ્રકારનો કહેલ છે. સચિત્ત ૧, અચિત્ત ૨, અને મિશ્ર ૩, ના ભેદથી ત્રણુ પ્રકારનો થાય છે. તેમા શિષ્યાદિનો સચિત્તાવગ્રહ કહેવાય છે. અર્થાત કેવા પ્રકારના શિષ્યાદિરૂપ સચિત્ત દ્રવ્યને ગ્રહણુ કરવુ જોઇએ તેને સચિત્તાવગ્રહ કહે છે તથા સદોરક મુખવસ્ત્રિકા (મુહપત્તી) રજોહરણાદિને ગ્રહણુ કરવાની પ્રતિજ્ઞાને અચિત્તાવગ્રહ કહે છે તથા સચિત્ત શિષ્યાદિ અને અચિત્ત રજોહરણાદિએ બન્નેને ગ્રહણુ કરવાની પ્રતિજ્ઞાને–મિશ્રાવગ્રહ અર્થાત્ સચિત્તા

त्रिविधः, कालावग्रहस्तु द्विविधः ऋतुबद्धवर्षाकालभेदात्, भावावग्रहस्तावत् प्रथमं द्विविधः मत्यवग्रहः, ग्रहणावग्रहश्च, तत्र मत्यवग्रहो द्विविधः अर्थावग्रहव्यञ्जनावग्रहभेदात्, तत्रापि अर्थावग्रहः षड्विधः, पञ्चेन्द्रिय नो इन्द्रियभेदात्, व्यञ्जनावग्रहस्तु चक्षुरिन्द्रियमनोवर्जितत्वाच्चतुर्विधः, तथा च संकलनेन मत्यवग्रहो दशविधः फलितः, प्रागुक्तः पञ्चविधोऽपि देवेन्द्राद्यवग्रहो ग्रहणावग्रहे अन्तर्भवति, अपरिग्रहस्य श्रमणस्य पिण्डवसतिवस्त्रपात्रग्रहण-

(सचित्ताऽचित्तावग्रह) कहते हैं, इस तरह ग्राम नगर और अरण्य के भेद से क्षेत्रावग्रह भी तीन प्रकार का माना जाता है अर्थात् ग्राम विशेष में ही रहना एवं नगर विशेष में रहना तथा अरण्य विशेष में ही रहने की प्रतिज्ञा को क्षेत्रावग्रह कहते हैं, किन्तु कालावग्रह दो प्रकार का ही माना जाता है-१-वसन्तादि ऋतुबद्ध काल और वर्षाकाल के भेद से, और भावावग्रह पहले दो प्रकार का माना गया है १-मत्यवग्रह और २-ग्रहणावग्रह, उन में मत्यवग्रह दो प्रकार का होता है १-अर्थावग्रह और २-व्यञ्जनावग्रह, उनमें भी अर्थावग्रह छे प्रकार का होता है-१-एकेन्द्रिय, २-द्वीन्द्रिय, ३-त्रीन्द्रिय, ४-चतुरिन्द्रिय, ५-पंचेन्द्रिय और ६-नो इन्द्रिय, किन्तु व्यञ्जनावग्रह चक्षुरिन्द्रिय और मन को छोड कर चार प्रकार का ही माना जाता है इस प्रकार संकलन करने से मत्यवग्रह दश प्रकार का सिद्ध होता है और उपर्युक्त पांच प्रकार का भी देवेन्द्रादि विषय अवग्रहग्रहणावग्रह विशेषरूप भावावग्रह में अन्तर्भूत हो जाता है क्योंकि परिग्रहरहित श्रमण का पिण्ड-वसति-वस्त्र-और पात्र ग्रहण की परिणाम दशा में ग्रहणावग्रह समझा जाता है इस ग्रहणावग्रह के होने पर किस तरह मुझे

ऽचित्तावग्रह કહે છે એજ પ્રમાણે ગામ, નગર અને અરણ્યના ભેદથી ક્ષેત્રાવગ્રહ પણ ત્રણ પ્રકારના માનવામાં આવે છે અર્થાત્ ગામ વિશેષમા જ રહેવું તથા નગર વિશેષમાં જ રહેવુ કે અરણ્ય-જંગલ વિશેષમા જ રહેવાની પ્રતિજ્ઞાને ક્ષેત્રાવગ્રહ કહેવામા આવેલ છે. પરંતુ કાળાવગ્રહ બે પ્રકારનો જ માનવામા આવે છે. ૧ વસન્તાદિ ઋતુ બદ્ધકાળ અને ૨ વર્ષાકાળના ભેદથી બે પ્રકાર થાય છે. તથા ભાવાવગ્રહ પહેલા બે પ્રકારનો માનવામાં આવેલ છે. ૧ મત્યવગ્રહ અને ૨ ગ્રહણાવગ્રહ તેમાં મત્યવગ્રહ બે પ્રકારનો થાય છે. ૧ અર્થાવગ્રહ અને ૨ વ્યંજનાવગ્રહ તેમા પણ અર્થાવગ્રહ છ પ્રકારનો થાય છે. ૧ એકેન્દ્રિય ૨ દ્વીન્દ્રિય ૩ ત્રીન્દ્રિય ૪ ચતુરિન્દ્રિય ૫ પંચેન્દ્રિય ૬ નોઇન્દ્રિય પરંતુ વ્યંજનાવગ્રહ ચતુરિન્દ્રિય અને મનને છોડીને ચાર પ્રકારનો જ માનવામા આવે છે. આ પ્રમાણે બધાનુ સંકલન કરવાથી મત્યવગ્રહ દસ પ્રકારનો સિદ્ધ થાય છે. તેમ જ ઉપરોક્ત પાંચ પ્રકારનો દેવેન્દ્રાદિ સંબંધી અવગ્રહ ગ્રહણાવગ્રહ વિશેષરૂપ ભાવાવગ્રહમાં અંતર્ભૂત થઈ જાય છે. કેમ કે પરિગ્રહ રહિત શ્રમણના પીંડ-વસતિ-વસ્ત્ર અને પાત્ર ગ્રહણની પરિણામ દશામા ગ્રહણાવગ્રહ કહેવાય છે આ ગ્રહણાવગ્રહ હોય ત્યારે કયા પ્રકારથી મને શુદ્ધ પિંડ- વસતિ વિગેરે પ્રાતિહારિક કે અપ્રાતિહારિક મળશે આ પ્રમાણે

परिणामदशायां ग्रहणावग्रहो बोध्यः, एतस्मिन् ग्रहणावग्रहे सति केन प्रकारेण मम शुद्धं पिण्ड-वसत्यादिकं प्रातिहारिकम् अप्रातिहारिकं वा भवेदित्येवं यतना कर्तव्या, तदुक्तम्—'गहणुग्गहम्मि अपरिग्गहस्स समणस्स गहणपरिणामो। कह पाडिहारियाऽपाडिहारिए होइ? जइयव्वं॥ ग्रहणावग्रहे अपरिग्रहस्य श्रमणस्य ग्रहणपरिणामः। कथं प्रातिहारिकम् अप्रातिहारिकं भवेद्? यतितव्यम्॥ इत्येवंरीत्या द्रव्याद्यवग्रहं प्ररूपयितुमाह—'समणे भविस्सामि' श्रमणो भविष्यामि 'अणगारे अकिंचणे अपुत्ते अपसू' अनगारः अगाररहितः, अकिञ्चनः धनदारादि परिग्रह-रहितत्वाद् दीनो दरिद्रो वा, अपुत्रः, अपशुः—हस्त्यश्वादिरहितः 'परदत्तभोई' परदत्तभोजी भविष्यामि 'पावं कम्मं नो करिस्सामित्ति' पापं कर्म—हिंसास्तेयप्रभृतिपापजनककर्म नो करिष्यामि इति रीत्या 'समुट्ठाए' समुत्थाय प्रतिज्ञां विधाय 'सव्वं भंते! अदिण्णादाणं पच्च-

शुद्ध पिण्ड वसति वगैरह प्रातिहारिक या अप्रातिहारिक मिलेगा इस प्रकार यतना करनी चाहिये, कहा भी है कि—'गहणुग्गहम्मि अपरिग्गहस्स समणस्स गहणपरिणामो। कह पाडिहारियाऽपाडिहारिए होइ जइयव्वं' ग्रहावग्रहण होने पर परिग्रह रहित श्रमण को ग्रहण परिणाम प्रतिहारिक या अप्रातिवहारिक होगा? इस प्रकार यतना करनी चाहिये इस रीतिसे द्रव्यादि अवग्रहरूप प्रतिज्ञा विशेष को प्ररूपित करने के लिये कहते हैं—'समणे भविस्सामि, अणगारे अकिंचणे अपुत्ते अपसू' इत्यादि मैं साधु बनुंगा और अगार रहित एवं अकिञ्चन-धनदारादि परिग्रह रहित होने से दीन दरिद्र एवं अपुत्र तथा अपशु—हाथी घोडा वगैरह पशु से रहित होकर 'परदत्त भोई' परदत्तभोजी—दूसरे से दिये हुए चतुर्विध अशनादि आहार जात का भोजन करूंगा, एवं 'पावं कम्मं नो करिस्सामित्ति समुट्ठाए' पापकर्म—हिंसा अस्तेय—चोरी वगैरह पाप जनक कर्म नहीं करूंगा इस प्रकार प्रतिज्ञा करके 'सव्वं भंते! अदिण्णादाणं पच्चक्खामि' हे

યતના કરવી જોઇએ કહ્યું પણ છે કે—

'गहणुग्गहम्मि अपरिग्गहस्स समणस्स गहणपरिणामो।
कह पडिहारियाऽपडिहारिए होइ जइयव्वं॥

ગ્રહણાવગ્રહ હોય ત્યારે પરિગ્રહ રહિત શ્રમણને ગ્રહણ પરિણામ પ્રાતિહારિક અથવા અપ્રાતિહારિક હોય છે આ પ્રમાણે ની યતના કરવીજોઈએ આ પ્રમાણે દ્રવ્યાદિ અવગ્રહ રૂપ પ્રતિજ્ઞા વિશેષનુ પ્રરૂપણ કરવા માટે સૂત્રકાર કહે છે. 'समणे भविस्सामि' હુ સાધુ બનીશ તથા 'अणगारे अकिंचणे अपुत्ते अपसू' અગર એટલે કે ઘર વિના તેમજ અકિંચન એટલે કે ધનસ્રી વિગેરે પરિગ્રહ વિનાનો હોવાથી દીન અને દરિદ્ર અને અપુત્ર અને પશુ કહેતાં હાથી ઘોડા વિગેરે પશુથી રહિત થઈને 'परदत्तभोई' પરદત્તભોજી એટલે બીજાએ આપેલ ચતુર્વિધ અશનાદિ આહાર જાતનો આહાર કરીશ તથા 'पावं कम्म नो करिस्सामित्ति' પાપકર્મ—હિંસા, ચોરી વિગેરે પાપજનક કર્મ કરીશ નહીં. એ પ્રમાણે 'समुट्ठाए' પ્રતિજ્ઞા કરીને 'सव्वं भंते! अदिण्णा

क्खामि' हे भदन्त ! वीतराग ! प्रभो ! सर्वम् अदत्तादानं प्रत्याख्यामि-सर्वस्यैव अदत्तादानस्य प्रत्याख्यानं करोमि इत्येवं प्रतिज्ञाय 'से अणुपविसित्ता' स साधुः अनुप्रविश्य-प्रवेशं कृत्वा 'गामं वा नयर वा' ग्रामं वा नगरं वा 'खेडं वा कब्बडं वा मडंबं वा' खेटं वा कर्वटं वा मडम्बं वा 'जाव रायहाणिं वा' यावत्-द्रोणमुखं वा आश्रमं वा राजधानीं वा अनुप्रविश्य इति पूर्वेणान्वयः 'नेव सयं अदिन्नं गिण्हिज्जा' नैव स्वयम् अदत्तं वस्तु गृह्णीयात् 'नेवऽन्नेहिं अदिन्नं गिण्हाविज्जा' नैव वा अन्यैः साधुभिः अदत्तं पिण्डादिवस्तु ग्राहयेत् 'अदिन्नं गिण्हंते वि अन्ने न समणुजाणिज्जा' अदत्तं गृह्णन्तमपि अन्यं साधुं न समनुजानीयात्-नानुमोदयेत्, 'जेहि वि सद्धिं संपव्वइए' यैरपि साधुभिः सार्द्धम्-सार्कं संप्रव्रजितः-दीक्षा गृहीतवान् 'तेसिंपि जाइं छत्तगरा' तेषामपि साधूनां यत् छत्रकं वा-वर्षाजलापवारणार्थम्

भदन्त ! वीतराग ! प्रभो ! महावीर स्वामी ! सभी प्रकार के अदात्तादान का प्रत्याख्यान करता हूं अर्थात् नहीं दिये हुए का आदान-ग्रहण नहीं करूंगा इस तरह प्रतिज्ञा करके वह साधु 'अणुपविसित्ता गामं वा नयरं वा खेडंवा' ग्राम में या नगर में या खेट-छोटे ग्राम में या 'कब्बडं वा' कर्वट-छोटे नगर में या 'मडंबंवा' मडम्ब-छोटी झोपडी में या 'जाव रायहाणिं वा' यावत्-द्रोणमुख में अर्थात् पर्वत की तलेटी में या आश्रम में या राजधानी में अनुप्रवेश कर 'णेव सयं अदिण्णं गिण्हिज्जा' स्वयं अदत्तवस्तु को नहीं ग्रहण करे और 'नेवन्नेहिं अदिण्हं गिण्हाविज्जा' अन्य साधु को भी अदत्त वस्तु का ग्रहण नहीं करावे या 'अदिन्नं गिण्हंते वि अन्ने न समणुजाणिज्जा' अदत्त वस्तु को ग्रहण करते हुए साधु का अनुमोदन भी नहीं करे अर्थात् अदत्त वस्तु को लेने के लिये किसी भी साधु को अनुमति भी नहीं दे और अदत्त वस्तु को लेतेहुए साधु का समर्थन भी नहीं करे इसी प्रकार 'जेहि वि सद्धिं संपव्वइए वा' जिन साधुओं के साथ वह साधु दीक्षा ग्रहण कर चुके हैं 'तेसिं पि जाइं छत्तगं वा' उन साधुओं के

दाणं पच्चक्खामि' હે ભગવન્ દરેક પ્રકારના અદત્તાદાનનું પ્રત્યાખ્યાન કરૂ છું. અર્થાત્ વગર આપેલ વસ્તુ લઇશ નહી આ પ્રમાણેની પ્રતિજ્ઞા લઇને 'से गाम वा नयरं वा खेटं वा' એ સાધુએ ગામમા કે નગરમા કે ખેટ નાનાગામોમાં 'कब्बडं वा मडंबं वा' કર્બટ નાના નગરોમા કે માડબ નાની ઝુપડામા 'जाव रायहाणिं वा' યાવત્ દ્રોણમુખ એટલે કે પર્વતની તળેટીમાં કે આશ્રમમા અથવા રાજધાનીમા 'अणुपविसित्ता' પ્રવેશ કરીને 'नेव सय अदिन्नं गिण्हिज्जा' પોતે વગર આપેલ વસ્તુને લેવી નહી અને 'नेवऽण्णेहिं अदिण्हं गिण्हाविज्ज.' બીજા સાધુઓને પણ વિના આપેલ વસ્તુ ગ્રહણ ન કરાવે. તથા 'अदिण्ह गिण्हंते वि अन्ने' અદત્ત- વિના આપેલ વસ્તુને લેનારા બીજા સાધુઓને 'न समणुजाणिज्जा' અનુમોદન પણ કરવુ નહીં અર્થાત્ વિના આપેલ વસ્તુને લેવા માટે કોઇ પણ સાધુને સંમતિ આપવી નહીં અને આ પ્રમાણે 'जेहिं वि सद्धिं संपव्वइए' જે સાધુઓની

उपकरणभूतम् ऊर्णाकम्बलादिकं वा 'जाव चम्मछेयणगं वा' यावत्-चर्मच्छेदनकं वा नख-कर्तनीरूपम् भवेत् 'तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणणुन्नविय' तेषां खलु छत्रकचर्मच्छेदनकादीनां पूर्वमेव अवग्रहम्-अनुमतिरूप ज्ञाम्, अननुज्ञाप्य-अगृहीत्वा 'अपडिलेहिय अपडिलेहिय' अप्रतिलिख्य अप्रतिलिख्य-प्रतिलेखनम् अकृत्वेत्यर्थः 'अपमज्जिय अपमज्जिय' अप्रमृज्य अप्रमृज्य-प्रमार्जनम् अकृत्वा 'नो उग्गिण्हिज्जा' नो अवगृह्णीयात्-सकृदपि ग्रहणं न कुर्यात् 'परिगिण्हिज्ज वा' परिगृह्णीयाद् वा-अनेकवारं वा न ग्रहणं कुर्यात्, अपितु 'तेसिं पुव्वामेव उग्गहं जाइज्जा' तेषां छत्रचर्मच्छेदनकादीनाम् ग्रहणार्थम् पूर्वमेव अवग्रहम्-अनुमतिम् आज्ञाम् याचेत, अथ च 'अणुन्नविय पडिलेहिय' अनुज्ञाप्य-आज्ञां गृहीत्वा, प्रतिलिख्य-प्रतिलेखनं विधाय 'पमज्जिय' प्रमृज्य-प्रमार्जनं कृत्वा 'तओ संजयामेव उग्गिण्हिज्ज वा परिगिण्हिज्ज वा' ततः-तदनन्तरम् आज्ञादिग्रहणानन्तर मित्यर्थः संयतमेव-यतनापूर्वमेव अवगृह्णीयाद् वा-सकृद् वा ग्रहणं कुर्यात्, परिगृह्णीयाद् वा-अनेकशो वा ग्रहणं कुर्यादिति भावः ॥ सू० १॥

पास जो वर्षा जल वगैरह को रोकने के लिये उपकरण भूत छाता हो या 'जाव चम्मछेयणगं वा' ऊर्णा कम्बल वगैरह हो या यावत्-चर्मछेदनक हो या नख कर्तनी-नहरनी हो 'तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणणुन्नविय' उन छत्र कम्बल नहरनी वगैरह के लिये पहले ही अनुमति के बिना अर्थात् अनुमति नहीं लेकर तथा 'अपडिलेहिय' अपडिलेहिय' प्रतिलेखन नहीं करके या 'अपमज्जिय अपज्जिय' प्रमार्जन नहीं करके एक बार भी 'नो उग्गिण्हिज्जा' ग्रहण नहीं करे एवं अनेक बार भी 'परिगिण्हिज्जवा' ग्रहण नहीं करे अपितु 'तेसिं पुव्वामेव उग्गहं जाइज्जा वा' उन छत्र कम्बल नहरनी वगैरह उपकरण की आज्ञा मांगे और अनुमति लेकर और 'अणुण्णविय पडिलेहिय पमज्जिय' प्रतिलेखन करके तथा प्रमार्जन करके 'तओ संजयामेव उग्गिण्हिज्ज वा' यतना पूर्वक ही एकवार या 'परिगिण्हिज्ज वा' अनेक वार ग्रहण करे अर्थात् आज्ञा के बिना उन उन छत्र चर्मछेदन का ग्रहण नहीं करे।सू.१।

સાથે પોતે દીક્ષાગ્રહણ કરેલ છે. 'तेसिं पि जाइ छत्तगं वा' એ સાધુઓની પાસે જે વરસાદને રોકવા માટે ઉપકરણ રૂપ છત્ર હોય કે ઉનની કામળ વિગેરે હોય અથવા 'जाव चम्मछेयणगं वा' યાવત્ ચર્મ છેદનક હોય કે નખ કાપવાની નરેણી હોય 'तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणणुण्णविय' એ છત્ર કામળ નરેણી વિગેરે માટે પહેલા અનુમતિ લીધા વિના અને 'अपडिलेहिय अपडिलेहिय' પ્રતિલેખન કર્યા વિના કે 'अमज्जिय अपम्मज्जिय' પ્રમાર્જન કર્યા વિના 'नो उग्गिण्हिज्जा' એકવાર પણ ગ્રહણ કરવુ નહીં 'परिगिण्हिज्ज वा' તથા અનેકવાર પણ ગ્રહણ કરવા નહીં. 'तेसिं पुव्वामेव उग्गहं जाइज्जा' પરંતુ એ છત્ર કામળ વિગેરે ઉપકરણની પહેલેથી આજ્ઞા માગવી અને 'अणुण्णविय पडिलेहिय' અનુમતિ લઈને તથા પ્રતિલેખન કરીને તથા 'पमज्जिय' પ્રમાર્જન કરીને 'तओ संजयामेव' તે પછી સંયમ પૂર્વક જ 'उग्गिण्हिज्ज वा परिगिण्हिज्ज वा' એક વાર અગર અનેકવાર ગ્રહણ કરવુ અર્થાત્ આજ્ઞા મેળવ્યા વિના છત્ર વિગેરે ગ્રહણ કરવા નહીં ॥ સૂ. ૨૦ ॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा आगंतागारेसु या आरामागारेसु वा गाहावइकुलेसु वा परियावहेसु वा अणुवीइ उग्गहं जाइज्जा, जे तत्थ ईसरे जे तत्थ समहिट्ठए ते उग्गहं अणुन्नविज्जा कामं खलु आउसोत्ति ! अहालंदं अहा परिन्नायं वसामो जाव आउसो ! आउसंतस्स उवग्गहे जाव साहम्मिया एइ तावं उग्गहं उग्गिण्हिस्सामो, तेणपरं विहरिस्सामो, से किं पुण तत्थोग्गहंसि एवोग्गहियंसि जे तत्थ साहम्मिया संभोइया समणुन्ना उवागच्छिज्जा जे तेण सयमेसित्तए असणे वा पाणे वा खाइमे वा साइमे वा तेण ते साहम्मिया संभोइया समणुन्ना उवनिमंतिज्जा, नो चेवणं परवडियाए ओगिज्झिय ओगिज्झिय उवनिमंतिज्जा ॥सू० १॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा आगन्त्रगारेषु वा आरामागारेषु वा गृहपतिकुलेषु वा पर्यावसथेषु वा अनुविचिन्त्य अवग्रहम् याचेत, यः तत्र ईश्वरः, यः तत्र समधिष्ठाता सः अवग्रहम् अनुज्ञापयेत्, कामं खलु आयुष्मन् ! यथालन्दं यथापरिज्ञातम् वसामः, यावत्—आयुष्मन् यावत् आयुष्मतः अवग्रहः यावत् साधर्मिकाः आयान्ति तावद् अवग्रहम् अवहीष्यामः, तेन परं विहरिष्यामः, स किं पुनः तत्र अवग्रहे अवगृहीते येतत्र साधर्मिकाः, सांभोगिकाः, स मनोज्ञाः, उपागच्छेयुः, ये तेनैव स्वयमेषितव्याः, अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा तेन तान् साधर्मिकान् सांभोगिकान् समनोज्ञान् उपनिमन्त्रयेत्, नो चैव खलु परानीतम् अवगृह्य अवगृह्य उपनिमन्त्रयेत् ॥ सू० २ ॥

टीका—पुनरपि प्रकारान्तरेण अवग्रहं प्ररूपयितुमाह—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'आगंतागारेसु वा' आगन्त्रगारेषु वा—अतिथिशालासु धर्मशालारूपासु 'आरामागारेसु वा' आरामागारेषु वा—उद्यानस्थितशालासु 'गाहावइकुलेसु वा' गृहपतिकुलेषु

फिर भी दूसरे प्रकार से आज्ञा ग्रहण करने का ही निरूपण करते हैं—

टीकार्थ—'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'आगंतागारेसु वा' धर्मशालारूप अतिथि शालाओं में या 'आरामागारेसु वा' आरामागारों में अर्थात् उद्यान बगीचा में विद्यमान शाला-

હવે પ્રકારાન્તરથી આજ્ઞા ગ્રહણ કરવાનું જ નિરૂપણ કરે છે.—

ટીકાર્થ—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'आगंतागारेसु वा आरामागारेसु वा' અતિથિ શાળા એટલે કે ધર્મશાળામાં અથવા ઉદ્યાન બગીચામાં અથવા 'गाहावइकुलेसु वा' ગૃહસ્થ—શ્રાવકના ઘરમાં અથવા 'परियावसहेसु वा'

वा-उद्यानरथशालासु 'गाहावइकुलेसु वा' गृहपतिकुलेषु वा-गृहस्थगृहेषु 'परियावसहेसु वा' पर्यावसथेषु वा--अन्यतीर्थिकदण्डिप्रभृति श्रमणमठेषु वा 'अणुवीइ उग्गहं जाइज्जा' अनुविचिन्त्य-साधुविहारयोग्यं क्षेत्रं हृदि विचार्य अवग्रहम्-स्थातुम् अनुमतिरूपाम् आज्ञाम् याचेत 'जे तत्थ ईसरे' यस्तत्र-आगन्त्रागारादिषु ईश्वरः गृहस्वामी स्यात् 'जे तत्थ समहिट्ठए' यस्तत्र समधिष्ठाता-तात्कालिककार्याधिकारी स्यात् 'ते उग्गह अणुन्नविज्जा' तं-स्वामिनम् अधिष्ठातारं वा अवग्रहम्-क्षेत्रानुमतिम् अनुज्ञापयेत्-स्थातुम् वसत्यादिरूपाम् आज्ञां याचेतेत्यर्थः धर्मशालादिषु निवासार्थम् अनुज्ञापनं कुर्यादिति भावः, अनुज्ञापनप्रकारमाह-'कामं खलु आउसो! अहालंदं अहापरिन्नायं वसामो' हे आयुष्मन्! कामं खलु भवतः इच्छानुसारेणैव नतु स्वेच्छया यथाछन्दम्-यावत्कालार्थं भवान् अनुमन्यते तावत्कालमात्रम्, यथापरिज्ञातम्-यावन्मात्रं क्षेत्रञ्च भवान् अनुजानीते तावन्मात्र क्षेत्रम् आश्रित्य वसामः-वयं स्थातु'-मिच्छामः, एवं 'जाव आउसो! जाव आउसंतस्स उग्गहे' हे आयुष्मन! मद्गृहस्थ!

ओमें या 'गाहावइकुलेसु वा' गृहस्थ श्रावक के घर में या 'परियावसहेसु वा' अन्य तीर्थिक दण्डी वगैरह के मठों में जैन साधु के रहने योग्य 'अणुन्नवीय' स्थान को देखकर और हृदय में विचार कर 'उग्गहं जाइज्जा' ठहरने के लिये अनुमति की याचना करे और 'जे तत्थ ईसरे' जो उन अतिथिशाला वगैरह के मालिक हो या 'जे तत्थ समहिट्ठए' तात्कालिक कार्य संचालक अधिष्ठाता हो 'ते उग्गहं अणुन्नविज्जा' उन स्वामी (मालिक) और अधिष्ठाता से उन अतिथि शालाओं में ठहरने के लिये अनुमति मांगे अर्थात् उन धर्मशाला वगैरह में निवास के लिये अनुमति ग्रहण करने के लिये कहे कि 'कामं खलु आउसोत्ति' हे आयुष्मन्! 'अहालंदं अहापरिन्नायं वसामो' आपकी इच्छानुसार ही जितने दिन के लिये या जितने काल के लिये आपकी अनुज्ञा होगी उतने ही दिन या काल पर्यन्त और जितनी ही जगह में ठहरने के लिये आपकी अनुमति होगी उतनी ही जगह में मै ठहरूगा, या ठहरना चाहता हूं 'जाव आउसो आउसंतस्स उग्गहे जाव' एवं यावत् काल पर्यन्त ही ठहरने के लिये आपकी अनुमति होगी

અન્યતીર્થિક દંડી વિગેરેના મઠોમાં જૈન સાધુને રહેવા લાયક 'अणुन्नविय' સ્થાન જોઈને અને હૃદયમાં વિચાર કરીને 'उग्गहं जाइज्जा' ત્યાં વાસ કરવા માટે સંમતિ મેળવવાની યાચના કરવી. અને 'जे तत्थ ईसरे' તે અતિથિશાળા વિગેરેના માલિક હોય અથવા 'जे तत्थ समहिट्ठए' જે ત્યાંના વહીવટ કર્તા હોય 'ते उग्गहं अणुन्नविज्जा' તે માલિક અથવા વહીવટ કરનારની એ અતિથિશાળા વિગેરેમાં રહેવા માટે તેમની સંમતિ મેળવવા કહેવું કે-'कामं खलु आउसोत्ति! अहालंदं अहा परिण्णायं वसामो' હે આયુષ્મન્ આપની ઇચ્છા પ્રમાણે જેટલા દિવસ માટે અથવા જેટલા સમય માટે આપની આજ્ઞા હશે એટલા જ દિવસ કે સમય પર્યન્ત અને જેટલી જગ્યામાં રહેવા માટેની તમારી સંમતિ હશે એટલી જ જગ્યામાં અમે રહીશું 'जाव आउसो आउसंतस्स उग्गहे' તથા યાવત્ કાલ

यावत् कालमात्रार्थम् आयुष्मतः-भवतः अवग्रहः-आदेशः स्यात् 'जाव साहम्मिया एइ' यावन्तश्च साधर्मिकाः-साधवः एष्यन्ति-समागमिष्यन्ति 'तावं उग्गहं उग्गिण्हिस्सामो' तावत्कालपर्यन्तमेव अवग्रहम्-वसतिरूपं क्षेत्रम् अवग्रहीष्यामः-स्वीकरिष्यामः स्थास्याम इत्यर्थः 'तेण परं विहरिस्सामो' तेन परम्-तदनन्तरम् निश्चितसमयानन्तरमित्यर्थः विहरिष्यामः तत्स्थानाद् गमिष्यामः इति भावः,'से किं पुण तत्थोग्गहंसि' एवोग्गहियंसि' स साधुः पुनः अवग्रहे अवगृहीते स्वीकृते सति किं कुर्यादिति दर्शयितुमाह-'जे तत्थ साहम्मिया' ये तत्र प्राघूर्णिकाः साधर्मिकाः-साधवः 'संभोइया' सांभोगिकाः-एक समाचारीप्रविष्टाः 'समणुन्ना' समनोज्ञाः-उद्युक्तविहारिणः 'उवागच्छिज्जा' उपागच्छेयुः-अतिथिरूपेण ये समागच्छेयुः ते चैवं भूताः प्राघूर्णिकाः अतिथिभूता वा साधर्मिकाः साधवः 'तेण सयमेसित्तए' तेन एव गृहीतावग्रहेण परलोकार्थिना साधुना स्वयम् एषितव्याः-एषणीयाः 'असणे वा पाणे वा खाइमे वा साइमे वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा स्वयमेव याचित्वा आनीतं स्यात् 'तेण ते साहम्मिया संभोइया समणुन्ना' तेन-स्वयमानीतेन अशनादिना तान् साधर्मिकान् साधून् सांभोगिकान् एकसमाचारी प्रविष्टान्, समनोज्ञान्-उद्युक्तविहारिणः प्राघूर्णिकान् अतिथिरूपान् वा साधून् 'उवनिमंतिज्जा' उपनिमन्त्रयेत्- सादरम्

और जब तक ही 'साहम्मिया एइ तावं' साधर्मिक साधु गण आयेंगे उतने काल तक ही 'उग्गहं उग्गिण्हिस्सामो' वसति रूप क्षेत्र में मैं रहूंगा या हमलोग रहेंगे.'तेणपरं विहरिस्सामो' उस के बाद हम लोग वहांसे चले जायेंगे 'से किं पुण तत्थोग्गहंसि एवोग्गहियंसि' वह पूर्वोक्त साधु उन अतिथिशालाओं में ठहरने के लिये अनुमति लेने पर 'जे तत्थ साहम्मिया' जो कोई साधर्मिक साधु एकसामाचारी प्रविष्ट हों और प्राघूर्णिक रूप में आवे या 'संभोइया समणुण्णा उवागच्छिज्जा' सांभोगिक रूप में उद्युक्त विहार करने वाले अतिथि रूप में वहां आजाय तो 'तेण सयमेसित्तए' उन साधर्मिक एक सामाचारी प्रविष्ट या सांभोगिक उद्युक्त विहारी साधुओं को 'असणे वा पाणे वा खाइमे वा साइमे वा' अशनादि चतुर्विध आहार जात लाकर 'तेण ते साहम्मिया संभोइया' स्वयं याचना द्वारा लाकर

પર્યન્ત રહેવાની આપની સંમતિ હશે તથા 'जाव साहम्मिया एइ' જ્યાં સુધી સાધર્મિક સાધુઓ આવશે. 'तावं उग्गहं उग्गिण्हिस्सामो' એટલા કાળ માટે જ વસતિરૂપ ક્ષેત્રમાં રહીશું અને 'तेण परं विहरिस्सामो' તે પછી અમે ત્યાંથી ગમન કરીશું 'से किं पुण तत्थोग्गहंसि एवोग्गहियंसि' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી એ અતિથિશાળામાં રહેવા માટે અનુમતિ પ્રાપ્ત કર્યા પછી 'जे तत्थ साहम्मिया संभोइया' જે કોઇ સાધર્મિક સાધુ એક સામાચારી પ્રવિષ્ટ હોય અને પ્રાઘૂર્ણિકપણાથી અર્થાત્ અતિથિ રૂપે આવે કે સાંભોગિકપણાથી'समणुण्णा' ઉદ્યુક્ત વિહાર કરનારા અતિથીપણાથી 'उवागच्छिज्जा' ત્યાં આવી જાય 'तेण सय मेसित्तए' તો એ સાધર્મિક એક સામાચારી પ્રવિષ્ટ અથવા સાંભોગિક ઉદ્યુક્ત વિહારી સાધુઓને 'असणे वा, पाणे वा, खाइमे वा साइमे वा' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર

उपनिमन्त्र्य भोजयेत् किन्तु 'नो चेवणं परवडियाए ओगिज्झिय ओगिज्झिय उवनिमंतिज्जा' नो चैव खलु परानीतेन-अन्यसाधुना समानीतेन अशनादिना अवगृह्य अवगृह्य--भृशमाश्रित्य उपनिमन्त्रयेत्, अन्य साधुसमानीताशनादिना न उपनिमन्त्र्य भोजयेदित्यर्थः अपितु स्वयमेव आनीतेन अशनादिना निमन्त्रयेदिति भावः ॥सू० २॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा आगंतागारेसु वा आरामगारेसु वा गाहावइकुलेसु वा परियावसथेसु वा जाव से किं पुण तत्थोग्गहंसि एवोग्गहियंसि जे तत्थ साहम्मिआ अन्नसंभोइआ समणुन्ना उवागच्छिज्जा जे तेण सयमेसित्तए पीढे वा फलए वा सिज्जा वा संथारए वा तेण ते साहम्मिए अन्नसंभोइए समणुन्ने उवनिमंतिज्जा नो चेवणं परवडियाए ओगिज्झिय ओगिज्झिय उवनिमंतिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा आगंतागारेसु वा आरामागारेसु वा गाहावइकुलेसु वा परियावसथेसु वा जाव से किं पुण तत्थुग्गहंसि एवोग्गहियंसि जे तत्थ गाहावईण वा गाहावइपुत्ताण वा सूई वा पिप्पलए वा कण्णसोहणए वा नहच्छेयणए वा तं अप्पणो एगस्स अट्ठाए पाडिहारियं जाइत्ता, नो अन्नमन्नस्स दिज्ज वा अणुपइज्ज वा, सयंकरणिज्जंति कट्टु, से तमायाए तत्थ गच्छिज्जा, तत्थ गच्छित्ता पुव्वामेव उत्ताणए हत्थे कट्टु भूमिए वा ठवित्ता इमं खलु इमं खलुत्ति आलोइज्जा, नो चेवणं सयं पाणिणा परपाणिंसि पच्चप्पिणिज्जा ॥ ३ ॥

'समणुण्णा उवनिमंतिज्जा' निमन्त्रित कर भोजन करावे किन्तु 'नो चेव णं परवडियाए ओगिज्झिय ओगिज्झिय' दूसरों के द्वारा लाये हुए अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'उवनिमंतिज्जा' उपनिमन्त्रण देकर नहीं खिलावे अर्थात् स्वयं याचना के द्वारा लाये हुए अशनादि चतुर्विध आहार जात ही उन को देवे ॥२॥

જાત 'तेण ते साहम्मिया संभोइया समणुण्णा' પોતે યાચના દ્વારા લાવીને આવનાર સાધુને આહાર કરાવવે। 'उवनिमंतिज्जा' આદર સહિત નિમન્ત્રણ કરે પરંતુ 'नो चेव णं परवडियाए' બીજાઓ દ્વારા લાવવામાં આવેલ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારનો 'ओगिज्झिय ओगिज्झिय उवनिमंतिज्जा' નિમન્ત્રણ આપીને આહાર ન કરાવે અર્થાત્ પોતે યાચના દ્વારા લાવેલ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જ તેમને આપવો. ॥ સૂ. ૨ ॥

यावत् कालमात्रार्थम् आयुष्मतः-भवतः अवग्रहः-आदेशः स्यात् 'जाव साहम्मिया एइ' यावन्तश्च साधर्मिकाः-साधवः एष्यन्ति-समागमिष्यन्ति 'तावं उग्गहं उग्गिण्हिस्सामो' तावत्कालपर्यन्तमेव अवग्रहम्-वसतिरूपं क्षेत्रम् अवग्रहीष्यामः-स्वीकरिष्यामः स्थास्याम इत्यर्थः 'तेण परं विहरिस्सामो' तेन परम्-तदनन्तरम् निश्चितसमयानन्तरमित्यर्थः विहरिष्यामः तत्स्थानाद् गमिष्याम इति भावः,'से किं पुण तत्थोग्गहंसि' एवोग्गहियंसि' स साधु पुनः अवग्रहे अवगृहीते स्वीकृते सति किं कुर्यादिति दर्शयितुमाह-'जे तत्थ साहम्मिया' ये तत्र प्राघूर्णिकाः साधर्मिकाः-साधवः 'संभोइया' सांभोगिकाः-एक समाचारीप्रविष्टाः 'समणुन्ना' समनोज्ञाः-उद्युक्तविहारिणः 'उवागच्छिज्जा' उपागच्छेयुः-अतिथिरूपेण ये समागच्छेयुः से चैवं भूताः प्राघूर्णिकाः अतिथिभूता वा साधर्मिकाः साधवः 'तेण सयमेसित्तए' तेन एव गृहीतावग्रहेण परलोकार्थिना साधुना स्वयम् एषितव्याः-एषणीयाः 'असणे वा पाणे वा खाइमे वा साइमे वा' अशनं वा पानं वा खादिमं वा स्वादिमं वा स्वयमेव याचित्वा आनीतं स्यात् 'तेण ते साहम्मिया संभोइया समणुन्ना' तेन-स्वयमानीतेन अशनादिना तान् साधर्मिकान् साधून् सांभोगिकान् एकसमाचारीं प्रविष्टान्, समनोज्ञान्-उद्युक्तविहारिणः प्राघूर्णिकान् अतिथिरूपान् वा साधून् 'उवनिमंतिज्जा' उपनिमन्त्रयेत्- सादरम्

और जब तक ही 'साहम्मिया एइ तावं' साधर्मिक साधु गण आयेंगे उतने काल तक ही 'उग्गहं उग्गिण्हिस्सामो' वसति रूप क्षेत्र में ही रहूंगा या हमलोग रहेंगे,'तेणपरं विहरिस्सामो' उस के बाद हम लोग वहां से चले जायेंगे 'से किं पुण तत्थोग्गहंसि एवोग्गहियंसि' वह पूर्वोक्त साधु उन अतिथिशालाओं में ठहरने के लिये अनुमति लेने पर 'जे तत्थ साहम्मिया' जो कोई साधर्मिक साधु एकसामाचारी प्रविष्ट हों और प्राघूर्णिक रूप में आवें या 'संभोइया समणुण्णा उवागच्छिज्जा' सांभोगिक रूप में उद्युक्त विहार करने वाले अतिथि रूप में वहां आजाए तो 'तेण सयमेसित्तए' उन साधर्मिक एक सामाचारी प्रविष्ट या सांभोगिक उद्युक्त विहारी साधुओं को 'असणे वा पाणे वा खाइमे वा साइमे वा' अशनादि चतुर्विध आहार जात लाकर 'तेण ते साहम्मिया संभोइया' स्वयं याचना द्वारा लाकर

પર્યન્ત રહેવાની આપની સમતિ હશે તથા 'जाव साहम्मिया एइ' જ્યા સુધી સાધર્મિક સાધુઓ આવશે 'तावं उग्गहं उग्गिण्हिस्सामो' એટલા કાળ માટે જ વસતિરૂપ ક્ષેત્રમા રહીશુ અને 'तेण परं विहरिस्सामो' તે પછી અમે ત્યાથી ગમન કરીશુ 'से किं पुण तत्थोग्गहंसि एवोग्गहियंसि' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી એ અતિથિશાળામા રહેવા માટે અનુમતિ પ્રાપ્ત કર્યા પછી 'जे तत्थ साहम्मिया संभोइया' જે કોઇ સાધર્મિક સાધુ એક સામાચારી પ્રવિષ્ટ હોય અને પ્રઘૂર્ણિકપણાથી અર્થાત્ અતિથિ રૂપે આવે કે સાંભોગિકપણાથી 'समणुण्णा' ઉદ્યુક્ત વિહાર કરનારા અતિથીપણાથી 'उवागच्छिज्जा' ત્યાં આવી જાય 'तेण सयमेसित्तए' તો એ સાધર્મિક એક સામાચારી પ્રવિષ્ટ અથવા સાંભોગિક ઉદ્યુક્ત વિહારી સાધુઓને 'असणे वा, पाणे वा, खाइमे वा साइमे वा' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર

उपनिमन्त्र्य भोजयेत् किन्तु 'नो चेवणं परवडियाए ओगिज्झिय ओगिज्झिय उवनिमंतिज्जा' नो चैव खलु परानीतेन—अन्यसाधुना समानीतेन अशनादिना अवगृह्य अवगृह्य--भृशमाश्रित्य उपनिमन्त्रयेत्, अन्य साधुसमानीताशनादिना न उपनिमन्त्र्य भोजयेदित्यर्थः अपितु स्वयमेव आनीतेन अशनादिना निमन्त्रयेदिति भावः ॥सू० २॥

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा आगंतागारेसु वा आरामगारेसु वा गाहावइकुलेसु वा परियावसथेसु वा जाव से किं पुण तत्थोग्गहंसि एवोग्गहियंसि जे तत्थ साहम्मिआ अन्नसंभोइआ समणुन्ना उवागच्छिज्जा जे तेण सयमेसित्तए पीढे वा फलए वा सिज्जा वा संथारए वा तेण ते साहम्मिए अन्नसंभोइए समणुन्ने उवनिमंतिज्जा नो चेवणं परवडियाए ओगिज्झिय ओगिज्झिय उवनिमंतिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा आगंतागारेसु वा आरामागारेसु वा गाहावइकुलेसु वा परियावसथेसु वा जाव से किं पुण तत्थुग्गहंसि एवोग्गहियंसि जे तत्थ गाहावईण वा गाहावइपुत्ताण वा सूई वा पिप्पलए वा कण्णसोहणए वा नहच्छेयणए वा तं अप्पणो एगस्स अट्ठाए पाडिहारियं जाइत्ता, नो अन्नमन्नस्स दिज्ज वा अणुपइज्ज वा, सयंकरणिज्जंति कट्टु, से तमायाए तत्थ गच्छिज्जा, तत्थ गच्छित्ता पुव्वामेव उत्ताणए हत्थे कट्टु भूमिए वा ठवित्ता इमं खलु इमं खलुत्ति आलोइज्जा, नो चेवणं सयं पाणिणा परपाणिंसि पच्चप्पिणिज्जा ॥ ३ ॥

'समणुण्णा उवनिमंतिज्जा' निमन्त्रित कर भोजन करावे किन्तु 'नो चेव णं परवडियाए ओगिज्झिय ओगिज्झिय' दूसरों के द्वारा लाये हुए अशनादि चतुर्विध आहार जात को 'उवनिमंतिज्जा' उपनिमन्त्रण देकर नहीं खिलावे अर्थात् स्वयं याचना के द्वारा लाये हुए अशनादि चतुर्विध आहार जात ही उन को देवे ॥२॥

જાત 'तेण ते साहम्मिया समोइया समणुण्णा' પોતે યાચના દ્વારા લાવીને આવનાર સાધુને આહાર કરાવવો. 'उवनिमंतिज्जा' આદર સહિત નિમંત્રણ કરે પરંતુ 'नो चेव णं परवडियाए' બીજાઓ દ્વારા લાવવામાં આવેલ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારનો 'ओगिज्झिय ओगिज्झिय उवनिमंतिज्जा' નિમંત્રણ આપીને આહાર ન કરાવે અર્થાત્ પોતે યાચના દ્વારા લાવેલ અશનાદિ ચતુર્વિધ આહાર જ તેમને આપવો. ॥ સૂ. ૨ ॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा आगन्त्रगारेषु वा आरामागारेषु वा गृहपतिकुलेषु वा पर्यावसथेषु वा यावत् स किं पुनः तत्र अवग्रहे अवगृहीते ये तत्र साधर्मिकाः अन्य सांभोगिकाः समनोज्ञाः उपागच्छेयुः येन स्वयम् एषितव्याः पीठं वा फलकं वा शय्या वा संस्तारको वा तेन तान् साधर्मिकान् अन्यसांभोगिकान् समनोज्ञान् उपनिमन्त्रयेत्, नो चैव खलु परप्रत्ययेन अवगृह्य अवगृह्य उपनिमन्त्रयेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा आगन्त्रागारेषु वा आरामागारेषु वा गृहपतिकुलेषु वा पर्यावसथेषु वा यावत् सकिं पुनः तत्र अवग्रहे अवगृहीते येषां तत्र गृहपतीनां वा गृहपतिपुत्राणां वा सूची वा पिप्पलकं वा कर्णशोधनं वा नखच्छेदनकं वा तत् आत्मनः एकस्य अर्थाय प्रातिहारिकं याचित्वा नो अन्योन्यस्मै दद्यात् वा अनुप्रदद्यात् वा, स्वयंकरणीय मितिकृत्वा स तदादाय तत्रगच्छेत्, तत्र गत्वा पूर्वमेव उत्तानके हस्ते कृत्वा भूमौ वा स्थापयित्वा इद खलु इदं खलु इति आलोचयेत्, नो चैव खलु स्वयं पाणिना परपाणौ प्रत्यर्पयेत् ॥ सू० ३ ॥

टीका–पुनरपि प्रकारान्तरेण अवग्रहं प्ररूपयितुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'आगंतागारेसु वा' आगन्त्रागारेषु वा–अतिथिशालारूपासु धर्मशालासु 'आरामागारेसु वा' आरामागारेषु वा–उद्यानस्थिताश्रमरूपगृहेषु 'गाहावइकुलेसु वा' गृहपतिकुलेषु वा–गृहस्थगृहेषु उपाश्रयरूपेषु शय्यातरगृहेषु वा 'परियावसथेसु वा' पर्यावसथेषु वा–अन्यतीर्थिकदण्डिसाधुप्रभृतिमठेषु 'जाव' यावत्–अनुविचिन्त्य अवग्रहम्–क्षेत्रावग्रहरूपं द्रव्यावग्रहम् याचेत, यस्तत्र ईश्वरः गृहस्वामी यस्तत्र अधिष्ठाता गृहकार्यसंचालकः स्यात्,

---

अब दूसरे ढंग से प्रतिज्ञा रूप अवग्रह का निरूपण करते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा आगंतागारेसु वा, आरामागारेसु वा गाहावइकुलेसु वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु भिक्षुकी साध्वी अतिथि शालाओं में या उद्यानशालाओं में या गृहस्थ श्रावक के घर में अथवा उपाश्रय में या 'परियायसहेसु वा' जाव या अन्यतीर्थिक दण्डी वगैरह के मठ में यावत्–रहने के लिये विचार कर क्षेत्रावग्रहरूप द्रव्यावग्रह की याचना करे अर्थात् उपाश्रय वगैरह में कुछ दिन या कुछ काल ठरहने के लिये स्थान की याचना करें और जो कोई उन अतिथिशाला उपाश्रय वगैरह के स्वामी हों या कार्यसंचालक अधिष्ठाता

હવે પ્રકારાન્તરથી પ્રતિજ્ઞા રૂપ અવગ્રહનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે.–

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'आगंतागारेसु वा' અતિથિ શાળાઓમા અથવા 'आरामागारेसु वा' બગીચાઓમાં અથવા 'गाहावइकुलेसु वा' ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરમાં અથવા 'परियावसथेसु वा जाव' શય્યાતર ગૃહોમાં અથવા અન્યતીર્થિક દંડી વિગેરેના મઠોમાં યાવત્ રહેવાનો વિચાર કરીને ક્ષેત્રાવગ્રહરૂપ દ્રવ્યાવગ્રહની યાચના કરવી. અર્થાત્ ઉપાશ્રય વિગેરેમાં થોડા દિવસ અથવા થોડા સમય માટે રહેવાના સ્થાનની યાચના કરવી. અને જે કોઈ એ અતિથિ શાળા

तम् अवग्रहम् अनुज्ञापयेत् तद्यथा-कामं खलु आयुष्मन् ! यथालन्दम्-यावन्मात्रकालम्, यथापरिज्ञातम्-यावन्मात्रक्षेत्रम् भवान् अनुमन्यते तावन्मात्रकालं तावन्मात्रक्षेत्रञ्च वयं वसामः, यावत् आयुष्मन् यावद् आयुष्मतः भवतः अवग्रहः स्यात्, यावत् साधर्मिकाः एष्यन्ति-आगमिष्यन्ति तावत् कालम् तावत् क्षेत्रावग्रहम् अवग्रहीष्यामः, तेन परम्-तदनन्तरं विहरिष्याम इत्येवं क्षेत्रावग्रहयाचनानुज्ञापनानन्तरम् 'से किं पुण तत्थोग्गहंसि एवोग्गहियंसि' स साधुः किं पुनः तत्रोक्तरीत्या अवग्रहे अवगृहीते सति-अवग्रहग्रहणानन्तरं किं कुर्यादिति दर्शयितुमाह-'जे तत्थ साहम्मिआ' ये तत्र साधर्मिकाः-साधवः 'अन्नसंभोइआ' अन्यसांभोगिकाः-अन्यतीर्थिकाः स्वभिन्नाचारविचारवन्तः 'समणुन्ना' समनोज्ञाः-उद्युक्तविहारिणः 'उवागच्छिज्जा' उपागच्छेयुः-अथितिरूपेण समागताः स्युः 'जे तेण सयमेसित्तए' ये च तथाभूताः अतिथिरूपेण आगच्छेयुः, तान् साधर्मिकान् अन्यसांभोगिकान् इति वक्ष्यमाणेनान्वयः तेन साधुना परलोकार्थिना स्वयम् एषितव्याः-आत्मनैव गवेषयित्वा आनीताः 'पीढे वा फलए वा सिज्जा वा संथारए वा' पीठं वा काष्ठपीठं फलकं वा शय्या वा संस्तारको

हां उन से कहे कि-हे आयुष्मन् ! जितने काल के लिये अथवा जितने दिनों के लिये आप हम लोगों को उपाश्रय वगैरह में ठहरने के लिये अनुमति देंगे और जितनी ही जगह की अनुमति देंगे उतने ही काल और उतनी ही जगह में हम लोग निवास करेंगे एवं जब तक दूसरे साधर्मिक साधु महात्मा वहां नहीं आयेंगे अर्थात् साधर्मिक साधु महात्मा जब उन अतिथिशाला या उपाश्रय में आयेंगे तब हम लोग वहां से चले जायेंगे उस प्रकार क्षेत्रावग्रह रूप द्रव्यावग्रह की याचना कर 'से किं पुण तत्थोग्गहंसि एवोग्गहियंसि' उपाश्रय वगैरह में रहने पर 'जे तत्थ साहम्मिया अन्नसांभोगिया' जो कोई अन्यतीर्थिक साधु महात्मा 'समणुण्णा उवागच्छिज्जा' वहां आवे अर्थात् अतिथि विशेषरूप में पधारे तो उन अन्यतीर्थिक साधु महात्माओं का 'जे तेण सयमेसिसए पीढे वा फलए वा सिज्जावा संथारए

અગર ઉપાશ્રય વિગેરેના માલીક હોય અથવા વહીવટ કરનાર હોય તેમને કહેવુ કે-હે આયુષ્મન્ ! જેટલા સમય માટે અથવા જેટલા દિવસો માટે આપ અમને ઉપાશ્રય વિગેરેમા રહેવા માટેની સંમતિ આપશો અને જેટલી જગ્યામા રહેવાની સમતિ આપશો, એટલો જ સમય અને એટલી જ જગામા અમો વાસ કરીશું અને જ્યા સુધી બીજા સાધર્મિક સાધુ મહાત્મા ત્યા આવશે નહીં અર્થાત્ સાધર્મિક સાધુ જ્યારે એ અતિથિશાળા કે ઉપાશ્રયમા આવશે ત્યારે અમો ત્યાથી ચાલ્યા જઈશું આ પ્રમાણે 'से किं पुण सत्थोग्गहंसि एवोग्गहियंसि' ક્ષેત્રાવગ્રહરૂપ દ્રવ્યાવગ્રહની યાચના કરીને ઉપાશ્રયમા રહ્યા હોય તેવા સમયે 'जे तत्थ साहम्मिया अन्नसंभोगिया' અન્યતીર્થિક સાધુઓ ત્યાં આવે અર્થાત્ અતિથિ તરીકે પધારે તો તથા 'समणुण्णा उवागच्छिज्जा' ઉદ્યુક્ત વિહારી સાધુ આવી જાય તો એ અન્યતીર્થિક સાધુઓનું પોતે 'जे तेण सयमेसित्तए पीढे वा फलए

वा एतदन्यतमरूपाः स्युः 'तेण ते साहम्मिए अन्नसंभोइए समणुन्ने उवनिमंतिज्जा' तेन-पीठफलकादिना उपकरणविशेषेणैव तान् साधर्मिकान् अन्यसांभोगिकान् समनोज्ञान् उपनिमन्त्रयेत्-सत्कुर्यात्, तैः सह अशनपानादि व्यवहाराभावात् केवलं पीठफलकादिनैव अतिथि सत्कारं कुर्यादितिभावः 'नो चेवणं परवडियाए ओगिज्झिय ओगिज्झिय उवनिमंतिज्जा' नो चैव खलु-नैव किल परप्रत्ययेन-अन्यसाध्वानीतेन पीठफलकादिना अवगृह्य अवगृह्य-अत्यन्तमपेक्ष्य उपनिमन्त्रयेदिति भावः, एतावता अन्यसांभोगिकान् साधून् पीठफलकादि-नैवोपनिमन्त्रयेद् नो अशनादिभिः, यतस्तेषां पीठकादिकमेव संभोग्यं नतु अशनादीति फलितम्, एवं 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'आगंतागारेसु वा' आगन्त्रगारेषु वा धर्मशालादिषु 'आरामागारेसु वा' आरामागारेषु वा-उद्यानस्थिताश्रमगृहेषु

वा' स्वयं पीढ फल आसन शय्या सथरा वगैरह की याचना कर 'तेणते साहम्मिए' सत्कार करना चाहिये क्योंकि उन अन्यतीर्थिक साधु महात्माओं के साथ भोजनादि व्यवहार नहीं होने से केवल स्वयं लाकर पीठ फलक आसन वगैरह के द्वारा ही उन आगन्तुक अन्यतीर्थिक साधु महात्माओं का सत्कार करे किन्तु अन्य साधु के द्वारा लाये हुए पीठ फलकादि से सत्कार नहीं करे, एतावता अन्य सांभोगिक साधु महात्माओं का पीठ फलकादि से ही सत्कार करना चाहिये अशनपानादि के द्वारा सत्कार नहीं करना चाहिये क्योंकि उन अन्य तीर्थिक सांभोगिक साधु महात्माओं के लिये पीठ फलकादि से सत्कार ही योग्य समझा जाता है अशनपानादि नहीं योग्य समझा जाता है इसलिये केवल पीठ फलकादि से ही उन सांभोगिक अन्यतीर्थिक साधु महात्माओं का सत्कार करे ॥

अब द्रव्यावग्रह विशेष का निरूपण करते हैं-

'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, आगंतागारेसु वा, आरामागारेसु वा गाहावइकुलेसु वा, परियावसथेसु वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और

वा सिज्जा वा संथारए वा' પીઠ ફલક આસન શય્યા સથારા વિગેરેની યાચના કરીને આદર સત્કાર કરવો. 'तेण ते साहम्मिए अन्नसंभोइए समणुन्ने उवनिमंतिज्जा' કેમ કે-એ અન્યતીર્થિક સાધુ મહાત્માઓની સાથે ભોજનાદિ વ્યવહાર ન હોવાથી કેવળ પોતે લાવેલ પીઠ ફલક આસન વિગેરેથી એ આગન્તુક અન્યતીર્થિક સાધુઓનો સત્કાર કરવો પરંતુ 'नो चेव णं परवडियाए ओगिज्झिय ओगिज्झिय उवनिमंतिज्जा' કોઈ બીજાઓએ લાવેલ પીઠ ફલક વિગેરેથી સત્કાર કરવો નહીં. કહેવાનો ભાવ એ છે કે અન્ય તીર્થિક સાધુઓનો.પીઠફલકાદિથી સત્કાર કરવો પણ અશનપાનાદિથી સત્કાર કરવો નહીં કેમકે એ સાધુ મહાત્માઓ માટે પીઠ ફલકાદી જ યોગ્ય સત્કાર મનાય છે. અશન પાનાદિ યોગ્ય મનાતા નથી. તેથી કેવળ પીઠ ફલકાદિથી જ એ સાંભોગિક અન્ય તીર્થિક સાધુઓનો સત્કાર કરવો.

હવે દ્રવ્યાવગ્રહ વિશેષનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा'

'गाहावइकुलेसु वा' गृहपतिकुलेषु वा-गृहपतिगृहेषु उपाश्रयेषु वा 'परियावसथेसु वा' पर्यावसथेषु वा-अन्यतीर्थिकदण्डि प्रभृति साधुमठेषु 'जाव' यावत्--अनुविचिन्त्य गृहस्वामि प्रभृतिभ्यः अवग्रहं याचित्वा यथावग्रहं पूर्वोक्तरीत्या अनुज्ञापनानन्तरम् किं कुर्यादिति दर्शयितुं प्रस्तपयन्नाह- से किं पुण तत्थुग्गहंसि एवोग्गहियंसि' स-साधुः किम् पुनः तत्र-आगन्त्रगारादिषु धर्मशालादिरूपेषु गृहस्वामिना अधिष्ठात्रा वा अवग्रहे अवगृहीते सति किं कुर्यादित्याह- जे तत्थ गाहावईण वा' तत्र येषां गृहपतीनां वा 'गाहावइपुत्ताण व' गृहपतिपुत्राणां वा 'सूई वा' सूची वा 'पिप्पलए वा' पिप्पलक वा-कर्तरिकारूपं (कैंची) 'कण्णसोहणए वा' कर्णशोधनकं वा-कर्णमलनिष्कासकयन्त्रविशेषः नहच्छेयणए वा' नखच्छेदनकं वा-नखकर्तकयन्त्रं (नहरनी) वा स्यात् 'तं अप्पणो एगस्स अट्ठाए पाडिहारियं जाइत्ता' तत्-सूच्यादिकम् आत्मनः एकस्य-स्वस्यैव अर्थाय-प्रयोजनाय प्रातिहारिकम्-पुनः प्रत्यर्पणीयरूपेण

भिक्षुको साध्वी अतिथिशालाओं में या उद्यानशालाओं में या गृहस्थ श्रावकके उपाश्रयों में या अन्यतीर्थिक साधु महात्मा दण्डी वगैरह के मठों में यावत् स्वामी या अधिष्ठाता से 'से किं पुण तत्थुग्गहंसि एवोग्गहियंसि' ठहरने के लिये अनुमति लेकर रहने पर 'जे तत्थ गाहावइ वा' जो वहां गृहपति गृहस्थ श्रावकों की या 'गाहावइ पुत्ताण वा' गृहस्थ पुत्रों की 'सूई वा पिप्पलए वा कण्णसोहणए वा सूई या कैंची या कान के मल को निकालने का साधन विशेष यन्त्र या 'नहच्छेयणए वा' नहरनी वगैरह हो तो 'तं अप्पणो एगस्स अट्ठाए' उन सूई कैंची कानखोजर नहरनी वगैरह को केवल अपने एक के लिये ही 'पाडिहारियं जाइत्ता' फिर वापस करदेने की भावना से ग्रहण कर उन से अपना कार्य सम्पन्न कर वापस कर देना चाहिये किन्तु 'नो अन्नमन्नस्स दिज्ज वा अणुपइज्ज वा' एकवार या अनेक वार अपने लिये माँग कर ली हुइ दूसरे साधु को नहीं देना चाहिये

ते पूर्वोक्त संयमशील साधु अने साध्वी 'आगंतागारेसु वा, अतिथि शाળાઓમાં અથવા 'आरामागारेसु वा' ઉદ્યાન શાળામાં અથવા 'गाहावइकुलेसु वा' ગૃહપતિ ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઉપાશ્રયોમાં અથવા 'परियावसथेसु वा' અન્યતીર્થિક સાધુઓ દંડી વિગેરેના મઠોમાં 'जाव' યાવત્ 'से किं पुण तत्थुग्गहंसि एवोग्गहियंसि' તે સ્થાનના સ્વામી કે વહીવટ કર્તા પાસેથી રહેવા માટે સંમતિ લઇને રહે ત્યારે 'जे तत्थ गाहावईण वा' ગૃહપતિ ગૃહસ્થ શ્રાવક કે 'गाहावइपुत्ताण वा' ગૃહપતિના પુત્રોની 'सुई वा' સોય હોય અથવા 'पिप्पलए वा' કાતર હોય અથવા 'कण्णसोहणए वा' કાન ખોતરણી હોય અથવા 'नहच्छेयणए वा' નખ કાપવાની નરેણી હોય 'तं अप्पणो एगस्स अट्ठाए पडिहारियं जाइत्ता' એ સોઇ વિગેરે સાધનો કેવળ પોતાના ઉપયોગ માટે જ પાછા આપવાની ભાવનાથી લઇને તેનાથી પોતાનુ કાર્ય પૂર્ણ થયેથી પાછા આપી દેવા 'नो अन्नमन्नस्स दिज्ज वा' પરંતુ પોતાના ઉપયોગ માટે યાચના કરીને લાવેલ અન્ય સાધુને એકવાર અથવા 'अणुपइज्ज वा'

याचित्वा 'नो अन्नमन्नस्स' नो अन्योन्यस्मै-अन्यस्मै साधवे 'दिज्ज वा अणुपइज्ज वा' दद्याद् वा-सकृद् वा अर्पयेत् अनुप्रदद्यात् वा-असकृद् वा अर्पयेत् अपितु 'सयं करणिज्जंति कट्टु' स्वयं करणीयम्-स्वस्यैवार्थं तदुपयोगो विधेय इतिकृत्वा-हृदि विचार्य 'से तमायाए'स-साधुः तदादाय-सूच्यादिकं गृहीत्वा 'तत्थगच्छिज्जा' तत्र गृहपत्यादिनिकटे गच्छेत् 'तत्थ गच्छित्ता' तत्र गत्वा 'पुव्वामेव उत्ताणए हत्थे कट्टु' पूर्वमेव-प्रत्यर्पणात्प्रागेव उत्तानकं हस्तं कृत्वा उत्तानके हस्ते वा सूच्यादिकं कृत्वा 'भूमीए वा ठवित्ता' भूमौ वा सूच्यादिकं स्थापयित्वा 'इमं खलु इमं खलु' इदं खलु इदं खलु तव सूच्यादिक वर्तते इत्येव पुरोवर्तितया प्रत्यक्षम् 'आलोइज्जा' आलोचयेत् प्रदर्शयेत् 'नो चेवणं सयं' नो चैव खलु स्वयं 'पाणिणा परपाणिंसि पच्चप्पिणिज्जा' पाणिना-स्वहस्तेन परपाणौ-सूच्यादिस्वामिनो हस्ते प्रत्यर्पयेत्-प्रत्यर्पणं कुर्यात् स्वयमेव साधुः सूच्यादिकं तत्स्वामिनो हस्ते न दद्यात्, तथा सति परम्परया हिंसादिदोषापत्त्या

अर्थात् केवल अपने वास्ते ही उन सूई कैंची वगैरह का उपयोग करना चाहिये और 'सयंकरणिज्जंतिकट्टु' उन सूई कैंची वगैरह का उपयोग करके उन सूई वगैरह को वापस कर देने के लिये 'से तमायाए तत्थ गच्छिज्जा' उनको लेकर गृहस्थ के निकट जाय और 'तत्थ गच्छित्ता पुव्वामेव' वहां जाकर प्रत्यर्पण करने से पहले ही 'उत्ताणए हत्थेकट्टु' उत्तान हाथ पर सूची वगैरह को रख कर या 'भूमीए वा ठवित्ता' जमीन पर हो सूची वगैरह को रख कर 'इमं खलु इम खलु आलोइज्जा' यह आपकी सूची है, यह आपकी कैंची है इस प्रकार प्रत्यक्ष रूप से ही दिख-लावे किन्तु 'नो चेव णं सयं पाणिणा परपाणिंसि पच्चप्पिणिज्जा' अपने हाथ से गृहस्थ के हाथ में उन सूची वगैरह को नहीं रखे अर्थात् साधु स्वयं ही उन सूई वगैरह को उन के स्वामी के हाथ में नहीं दे क्योंकि स्वयं हाथ से उनके स्वामी गृहस्थ के हाथ में देने से परम्परया हिंसादि दोष की संभावना से संयम की विराधना होगी एतावता अपने कार्य के लिये गृहस्थ

અનેકવાર આપવા નહીં અર્થાત્ કેવળ પોતાને માટે એ સોઇ વિગેરેનો ઉપયોગ કરવો અને 'सय करणिज्ज तिकट्टु से तमायाए तत्थ गच्छिज्जा' પોતાનું કાર્ય થયેથી તે સોઇ વિગેરે તેના માલિકને આપવા તેમની પાસે જવું 'तत्थ गच्छित्ता' ત્યાં જઈને 'पुव्वामेव' તે પાછા આપતા પહેલા 'उत्ताणए हत्थे कट्टु' ચતા હાથ પર સોઈ વિગેરે રાખીને 'भूमीए वा ठवित्ता' અથવા જમીન પર જ સોઈ વિગેરે રાખીને 'इमं खलु इमं खलु आलोइज्जा' આ આપની સોઇ છે અથવા આ આપની કાતર છે. એમ કહીને પ્રત્યક્ષ દેખાડે પરંતુ 'नो चेव णं सय' પોતાના 'पाणिणा परपाणिंसि पच्चप्पिणिज्जा' હાથથી ગૃહસ્થના હાથમા એ સોઇ વિગેરે આપવા નહીં અર્થાત્ સાધુ પોતે જ એ સોઈ વિગેરેને તેના માલિકના હાથમા આપવા નહીં કેમ કે-પોતાના હાથથી તેના માલિક ગૃહસ્થના હાથમાં આપવાથી પરંપરયા હિંસાદિ દોષની સંભાવનાથી સંયમની વિરાધના થાય છે અર્થાત્ પોતાના

संयमविराधना स्यात्, एतावता स्वकार्यार्थं गृहस्थसकाशात् गृहीतं सूच्यादिकं कार्यसम्पादनानन्तरं गृहस्थायैव उक्तविधिना समर्पयेत् न तु अन्यस्मै साधवे दद्यादितिफलितम् ॥सू० ३॥

मूलम्-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उग्गहं जाणिज्जा अणंतरहियाए पुढवीए जाव संताणए तहप्पगारं उग्गहं नो उगिण्हिज्जा वा परिगिण्हिज्जा वा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उग्गहं थूणंसि वा गिहेलुगंसि वा उसुयालंसि वा कामजलंसि वा तहप्पगारे अंतलिक्खजाए दुब्बद्धे दुन्निक्खित्ते जाव नो उगिण्हिज्जा वा परिगिण्हिज्जा वा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उग्गहं जाणिज्जा कुडियंसि वा भित्तिंसि वा सिलंसि वा लेलुंसि वा अण्णयरे वा तहप्पगारे अंतरिक्खजाए जाव नो उगिण्हिज्ज वा परिगिण्हिज्ज वा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा खंधंसि वा मंचंसि वा मालंसि वा पासायंसि वा हम्मियतलंसि वा अण्णयरे वा तहप्पगारे अंतलिक्खजाए जाव नो उग्गहं उगिण्हिज्ज वा परिगिण्हिज्ज वा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उग्गहं जाणिज्जा ससागारियं सागणियं सउदयं सखुड्डपसुभत्तपाणं नो पण्णस्स निक्खमणपवेसे जाव धम्माणुओगचिंताए, सेवं णच्चा तहप्पगारं उवस्सए ससागारिए सागणिए सउदए सखुड्डपसुभत्तपाणे नो उग्गहं उगिण्हिज्जा-वा परिगिण्हिज्जा वा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उग्गहं जाणिज्जा गाहावइकुलस्स मज्झं मज्झेणं गंतु पंथे पए पडिबद्धं वा नो पण्णस्स जाव सेवं नो उग्गहं उगिण्हिज्ज वा परिगिण्हिज्ज वा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उग्गहं जाणिज्जा इह खलु गाहावई वा गाहावइ भारिया वा गाहावइपुत्ते वा गाहावइ धूए वा सुण्हा वा जाव कम्मकरीओ वा अन्नमन्नं अक्कोसंति वा तहेव तिल्लादि सिणाणादि सीओ-

श्रावक के पास में सूची वगैरह को लेकर कार्य सम्पन्न करदेने के बाद गृहस्थ को ही उक्त रीति से वापस कर दे किन्तु दूसरे साधु को नहीं दे ॥ ३ ॥

કાર્યને માટે ગૃહસ્થ શ્રાવક પાસેથી સોઇ વિગેરે લઈને કામ થઈ ગયા પછી તે ગૃહસ્થને ઉપરોક્ત પ્રકારથી પાછા આપી દેવા. ॥ સૂ. ૩ ॥

दगवियडादि निगिणाइ वा जहा सिज्जाए आलावगा, नवरं उग्गहवत्तव्वया, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, से जं पुण उग्गहं जाणिज्जा आइन्नसंलिक्खे नो पण्णस्स उग्गहे उगिण्हिज्ज वा परिगिण्हिज्ज वा, एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं, जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जइज्जासि तिबेमि ॥ ४ ॥

उग्गहपडिमाए पढमो उद्देसो समत्तो ॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः अवग्रहं जानीयात्–अनन्तर्हितायां पृथिव्यां यावत् संतानके तथाप्रकारम् अवग्रहं नो अवगृह्णीयात् वा, परिगृह्णीयाद् वा, भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः अवग्रहं स्थूणायां वा गृहेलुके वा उदूखले वा कामजले वा तथाप्रकारे अन्तरिक्षजाते दुर्बद्धे दुर्निक्षिप्ते यावद् नो अवगृह्णीयाद् वा परिगृह्णीयाद् वा, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी स यत् पुनः अवग्रहं जानीयात् कुड्ये वा भित्तौ वा शिलायां वा लेलौ वा तथाप्रकारे अन्तरिक्षजाते यावत् नो अवग्रहम् अवगृह्णीयाद् वा, प्रतिगृह्णीयाद् वा, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः अवग्रहं जानीयाद् स्कन्धे वा मञ्चके वा माले वा प्रासादे वा हर्म्यतले वा अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे अन्तरिक्ष जाते नो अवग्रहम् अवगृह्णीयाद् वा, परिगृह्णीयाद् वा, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यत् पुनः उपाश्रयं जानीयात् ससागारिकम् साग्निकं सोदकम् स क्षुद्रपशुभक्तपानं नो प्राज्ञस्य निष्क्रमणप्रवेशाय यावद् धर्मानुयोगचिन्तायै स एवं ज्ञात्वा तथाप्रकारे उपाश्रये ससागारिके साग्निके सोदके सक्षुद्रपशुभक्तपाने नो अवग्रहम् अवगृह्णीयाद् वा प्रगृह्णीयाद् वा, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः उपाश्रयं जानीयाद् गृहपतिकुलस्य मध्यमध्येन गन्तुं पन्थाः प्रतिबद्धो वा नो प्राज्ञस्य यावद् धर्मानुयोगचिन्तायै, स एवं ज्ञात्वा तथाप्रकारे उपाश्रये नो अवग्रहम् अवगृह्णीयाद् वा परिगृह्णीयाद् वा, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः उपाश्रयं जानीयात्–इह खलु गृहपति र्वा गृहपतिभार्या वा गृहपतिपुत्रो वा गृहपतिदुहिता वा स्नुषा वा यावत् कर्मकर्यो वा अन्योऽन्यम् उत्क्रोशन्ति वा तथैव तैलानि स्नानादि शीतोदकविकटादि नग्नादि वा यथा शय्यायाम् आलापकाः, नवरम् अवग्रहवक्तव्यता, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः उपाश्रयं जानीयात् आकीर्णसंलेख्यम् नो प्राज्ञस्य निष्क्रमणप्रवेशाय यावद् धर्मानुयोगचिन्तायै, तथाप्रकारे उपाश्रये नो अवग्रहम् अवगृह्णीयाद् वा परिगृह्णीयाद् वा, एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्, यत् सर्वार्थैः समितः सहितः सदा यतेत, इति ब्रवीमि, ॥ सू० ४ ॥

अवग्रहप्रतिमायाः सप्तमस्य प्रथमोद्देशकः समाप्तः ॥

टीका–पुन प्रकारान्तरेण अवग्रहविशेषं प्ररूपयितुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण उग्गहं जाणिज्जा' स संयमवान् ! साधुः यत् पुनः अवग्रहम्–

क्षेत्रावग्रहम् जानीयात् 'अणंतरहिताए पुढवीए' अनन्तर्हितायाम्-शुष्कतृणादिभिरव्यवहितायां पृथिव्यां-भूमौ 'जाव संताणए' यावत्-संतानायां सान्निकायां सोदकायां पृथिव्यां 'तहप्पगाराए' तथाप्रकारायाम्-अनन्तर्हितायां सचित्तपृथिव्यां यावत् सन्तानायाम् साग्निकायां सोदकायाम् 'नो उग्गहं उगिण्हिज्जा' नो अवग्रहम् अवगृह्णीयात्-सकृद् वा अवग्रहं नो गृह्णीयात्, 'परिगिण्हिज्जा' परिगृह्णीयाद् वा-असकृद् वा अवग्रहं नो गृह्णीयात्, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण उवस्सए उवग्गहं जाणिज्जा' स यत् पुनः

फिर भी प्रकारान्तर से क्षेत्रावग्रह रूप द्रव्यावग्रह का निरूपण करते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा से जं पुण उग्गहं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदी ऐसा-वक्ष्यमाण रूप से जानलें कि-'अणंतरहिताए पुढवीए' यह पृथिवी शुष्क तृण घास वगैरह से आच्छादित नहीं है अर्थात् अचित्त पृथिवी है एवं 'जाव संताणए' यावत् अग्निकाय सहित है तथा उदक अप्काय सहित है एवं लूना तन्तु मकडा जाल वगैरह से भरी हुए है तो ''तहप्पगाराए नो उग्गहं उगिण्हिज्जा' इस प्रकार की अनन्तर्हित सचित्त पृथिवी पर वसने के लिये क्षेत्रावग्रह की एकवार या 'परिगिण्हिज्जवा' अनेकवार याचना नहीं करे क्योंकि इस तरह की शुष्कतृणादि से अनाच्छादित पृथिवी पर निवास करने से प्राणियों की हिंसा की संभावना रहती है जिससे संयमकी विराधना होती है, इसलिये शुष्क तृणादि से व्यवधान रहित सचित्त पृथिवी पर रहने के लिये क्षेत्रावग्रह रूप द्रव्यावग्रह की याचना नहीं करनी चाहिये इसी प्रकार 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा से जं पुण एवं उवस्सए उग्गहं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि

ફરીથી પ્રકારાન્તરથી ક્ષેત્રાવગ્રહરૂપ દ્રવ્યાવગ્રહનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण उग्गहं जाणिज्जा' જો-આ વક્ષ્યમાણ રીતે અવગ્રહને જાણે કે 'अणंतरहिताए पुढवीए' આ ભૂમી સુકેલા તૃણ ઘાસ વિગેરેથી ઢંકાયેલ નથી અર્થાત્ સચિત્ત ભૂમિ છે. 'जाव संताणए' એવ યાવત્ અગ્નિકાયથી યુક્ત છે અને અપ્કાયથી યુક્ત છે. તથા લૂતા તંતુ મકર જાળ વિગેરેથી ભરેલ છે તો 'तहप्पगाराए' આવા પ્રકારની અનન્તર્હિત સચિત્ત ભૂમીની ઉપર 'नो उग्गहं उगिण्हिज्जा' વાસ કરવા માટે ક્ષેત્રાવગ્રહની એકવાર અથવા 'परिगिण्हिज्ज वा' અનેકવાર યાચના કરવી નહીં કેમ કે આ પ્રકારની સુકા ઘાસ વિગેરેથી ઢંકાયા વગરની જમીન પર નિવાસ કરવાથી પ્રાણિયોની હિંસા થવાની સંભાવના રહે છે. તેથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સુકા ઘાસ વિગેરેના વ્યવધાન વગરની સચિત્ત જમીન પર રહેવા માટે ક્ષેત્રાવગ્રહરૂપ દ્રવ્યાવગ્રહની યાચના કરવી નહીં એજ પ્રમાણે 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण एवं

उपाश्रये अवग्रहं जानीयात् 'थूणंसि वा' स्थूणायां वा स्तम्भोपरि वा 'गिहेलुगंसि वा' गृहेलुके वा-गृहद्वारे वा 'उसुयालंसि वा' उदूखले वा, 'कामजलंसि वा' कामजले वा-स्नानपीठे वा (चौकी) 'तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' तथाप्रकारे तथाविधे स्थूणादौ अन्तरिक्षजाते-अन्तरिक्षप्रदेशे 'दुब्बद्धे दुणिक्खित्ते' दुर्बद्धे-शिथिलबन्धयुक्ते, दुर्निक्षिप्ते-असम्यग् अवस्थापिते 'जाव नो उग्गहं' यावत्-अनिष्कम्पे कम्पायुक्ते चलाचले उपाश्रये नो अवग्रहं 'उगिण्हिज्जा परिगिण्हिज्जा' अवगृह्णीयात्-सकृद् वा गृह्णीयात् प्रगृह्णीयात्-असकृद् वा गृह्णीयात्, स्थूणादौ निर्मिते उपाश्रये अन्तरिक्षस्थिते शिथिलबद्धे अवग्रहं न गृह्णीयादित्यर्थः, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण उवस्सए उग्गहं जाणिज्जा' स-साधुः यत् पुनः उपाश्रये अवग्रहं जानीयात् तर्हि 'कुलियंसि वा भित्तंसि वा' कुड्ये वा भित्तौ वा 'सिलंसि वा' शिलायां वा 'लेलुंसि वा' लेलुके वा-प्रस्तरखण्डे वा निर्मिते उपाश्रये 'तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' तथाप्रकारे-कुड्यादौ अन्तरिक्षजाते 'नो उग्गहं उगिण्हिज्ज वा परि

ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय में अवग्रह को जान लेकि इस उपाश्रय में रहने के लिये 'थूणंसि वा गिहेलुगंसि वा' स्तम्भ के ऊपर स्थान है या गृहके द्वार परस्थान है या 'उसुयालंसि वा' उदूखल पर स्थान है या 'कामजलंसि वा' स्नानपीठ (चौकी) पर स्थान है 'तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' या इस तरह के ऊपर भाग में ही स्थान है तो इस प्रकारके अन्तरिक्ष जात में आकाश में स्थित स्तम्भादि के ऊपर 'दुब्बद्धे दुणिक्खित्ते जाव' अच्छी तरह नहीं बन्धे हुए अर्थात् खूब मजबूती से नहीं बांधे हुए एवं सुव्यवस्थित रूप से नहीं व्यवस्थापित यावत् कम्पयुक्त अर्थात् हिलते हुए उपाश्रय में रहने के लिये 'नो उग्गहं उगिण्हिज्जा परिगिण्हिज्जा' अनुमति विशेष रूप अवग्रह की एकवार या अनेकवार याचना नहीं करे क्योंकि स्तम्भ वगैरह के ऊपर निर्मित अन्तरिक्ष स्थित शिथिल बद्ध और अव्यवस्थित हिल चाल करते हुए उपाश्रय में रहने से गिरजाने की संभा-

उवस्सए उग्गहं जाणिज्जा' ને આ પ્રમાણે વક્ષ્યમાણ રીતે ઉપાશ્રયમાં અવગ્રહને જાણી લે કે-'थूणंसि वा' આ ઉપાશ્રયમાં રહેવા માટે સ્તંભની ઉપર રહેવાનું સ્થાન છે. અથવા 'गिहेलुगंसि वा' ઘરના દ્વાર પર વાસ સ્થાન છે અથવા 'उसुयालंसि वा' ઉદૂખલ-ખારણીયા ઉપર સ્થાન છે. અથવા 'कामजलंसि वा' સ્નાન પીઠની ઉપર નિવાસ સ્થાન છે તો 'तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' અથવા આ પ્રકારના ઉપરના ભાગમાં જ સ્થાન છે તો આ પ્રકારના અદ્ધર રહેલા સ્થાનમાં એટલે કે સ્તંભાદિની ઉપર તથા 'दुब्बद्धे' સારી રીતે નહીં બાંધેલા અર્થાત્ ખૂબ મજબૂત રીતે નહીં બાંધેલા તથા 'दुणिक्खित्ते' સુવ્યવસ્થિતપણાથી નહીં રાખેલા 'जाव' યાવત્ કંપવાવાળા અર્થાત્ હલતાચલતા સ્થાનમાં રહેવા માટે સ અતિરૂપ અવગ્રહની એકવાર કે અનેકવાર યાચના કરવી નહીં કેમ કે સ્તંભ વિગેરેની ઉપર બનાવેલા અને અદ્ધર રહેલા અને શિથિલ બંધવાળા તથા અવ્યવસ્થિત ડોલતા એવા ઉપાશ્રયમાં રહેવાથી

गिण्हिज्ज वा' नो–अवग्रहम् अवगृह्णीयाद् वा प्रगृह्णीयाद् वा–सकृद् वा असकृद् वा अन्तरिक्षस्थिते उपाश्रये अवग्रहं न गृह्णीयादित्यर्थः 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण उवस्सए उग्गहं जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः उपाश्रये अवग्रहं जानीयात् 'खंधंसि वा मंचंसि वा मालंसि वा' स्कन्धे वा मञ्चे वा माले वा 'पासाइए वा हम्मतलंसि वा' प्रासादे वा हर्म्यतले वा 'अन्नयरे वा' अन्यतरस्मिन्–तदन्यस्मिन् वा 'तहप्पगारे' तथाप्रकारे–तथाविधे स्कन्धमञ्चाद्युपरि निर्मिते 'अंतलिक्खजाए' अन्तरिक्षजाते–अन्तरिक्षस्थिते उपाश्रये 'जाव नो उग्गहं उगिण्हिज्ज वा परिगिण्हिज्ज वा' यावत्–नो अव-

बना रहने से संयम की विराधना हो सकती है इसलिये इस प्रकार के उपाश्रय में रहने के लिये याचना नहीं करनी चाहिये, इसी तरह के अन्य उपाश्रय में भी रहने के लिये याचना नहीं करना यह बतलाते हैं 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सए उग्गहं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु मुनि महात्मा और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूपसे बने हुए उपाश्रय में रहने के लिये अवग्रह के बारे में जान ले कि 'कुडियंसि वा भित्तंसि वा' यह उपाश्रय कुडय दिवाल के ऊपर बनाया हुआ है या भींत के ऊपर बनाया हुआ है या 'सिलंसिवा' शिला पत्थर के ऊपर बनाया हुआ है या 'लेलुंसि वा' मिट्टी के ढेले के ऊपर बनाया हुआ है तो 'तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' इस प्रकार के अन्तरिक्ष जात आकाश में बनाये हुए कुडयादि के ऊपर स्थापित उपाश्रय में रहने के लिये 'नो उगिगण्हिज्ज वा परिगिण्हिज्ज वा' एक बार या अनेक बार अवग्रह की याचना नहीं करे क्योंकि इस प्रकार के अन्तरिक्ष जात में कुडयादि के ऊपर स्थापित उपाश्रय में रहने से गिर जाने की संभावना रहती है और गिर जाने से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम का पालन करने वाले साधु महात्माओं को

પડી જવાની સંભાવના રહેવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી આ રીતના ઉપાશ્રયમાં રહેવા માટે યાચના કરવી નહીં. એજ પ્રમાણે આ રીતના બીજા ઉપાશ્રયમાં પણ રહેવા માટે યાચના ન કરવા વિષે સૂત્રકાર કહે છે.–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण उवस्सए उग्गहं जाणिज्जा' જો આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી બનેલા ઉપાશ્રયમાં અવગ્રહના વિષે જાણી લે કે–આ ઉપાશ્રય 'कुडियंसि वा' કુડયની ઉપર બનાવેલ છે. અથવા 'भित्तंसि वा' ભીંતની ઉપર બનાવેલ છે. અથવા 'सिलंसि वा' પત્થરના ઉપર બનાવેલ છે. અથવા 'लेलुंसि वा' માટીના ઢેફાની ઉપર બનાવેલ છે 'तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' તો તેવા પ્રકારના અદ્ધર રહેલા કુડયાદિની ઉપર બનાવવામાં આવેલ ઉપાશ્રયમાં રહેવા માટે 'नो उग्गहं उगिण्हिज्ज वा परिगिण्हिज्ज वा' એકવાર કે અનેકવાર યાચના કરવી નહીં કેમ કે આ પ્રકારના અદ્ધર રહેલ કુડયાદિની ઉપર બનાવેલ ઉપાશ્રયમાં રહેવાથી પડી જવાની સંભાવના રહે છે. અને તેમ પડી જવાથી

उपाश्रये अवग्रहं जानीयात् 'थूणंसि वा' स्थूणाया वा स्तम्भोपरि वा 'गिहेलुगंसि वा' गृहेलुके वा-गृहद्वारे वा 'उसुयालंसि वा' उदूखले वा, 'कामजलसि वा' कामजले वा-स्नानपीठे वा (चौकी) 'तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' तथाप्रकारे तथाविधे स्थूणादौ अन्तरिक्षजाते-अन्तरिक्षप्रदेशे 'दुब्बद्धे दुणि क्खित्ते' दुर्बद्धे शिथिलबन्धयुक्ते, दुर्निक्षिप्ते-असम्यग् अवस्थापिते 'जाव नो उग्गहं' यावत्-अनिष्कम्पे कम्पयुक्ते चलाचले उपाश्रये नो अवग्रहं 'उगिण्हिज्जा परिगिण्हिज्जा' अवगृह्णीयात्-सकृद् वा गृह्णीयात् प्रगृह्णीयात्-असकृद् वा गृह्णीयात्, स्थूणादौ निर्मिते उपाश्रये अन्तरिक्षस्थिते शिथिलबद्धे अवग्रहं न गृह्णीयादित्यर्थः, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण उवस्सए उग्गहं जाणिज्जा' स-साधुः यत् पुनः उपाश्रये अवग्रहं जानीयात् तर्हि 'कुलियंसि वा भित्तंसि वा' कुडये वा भित्तौ वा 'सिलंसि वा' शिलायां वा 'लेलुंसि वा' लेलुके वा-प्रस्तरखण्डे वा निर्मिते उपाश्रये 'तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' तथाप्रकारे-कुडयादौ अन्तरिक्षजाते 'नो उग्गहं उगिण्हिज्ज वा परि

ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय में अवग्रह को जान लेंकि इस उपाश्रय में रहने के लिये 'थूणंसि वा गिहेलुगंसि वा' स्तम्भ के उपर स्थान है या गृहके द्वार परस्थान है या 'उसुयालंसि वा' उदूखल पर स्थान है या 'कामजलंसि वा' स्नानपीठ (चौकी) पर स्थान है 'तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' या इस तरह के ऊपर भाग में ही स्थान है तो इस प्रकारके अन्तरिक्ष जात में आकाश में स्थित स्तम्भादि के ऊपर 'दुब्बद्धे दुणिक्खित्ते जाव' अच्छी तरह नहीं बन्धे हुए अर्थात् खूब मजबूती से नहीं बांधे हुए एवं सुव्यवस्थित रूप से नहीं व्यवस्थापित यावत् कम्पयुक्त अर्थात् हिलते हुए उपाश्रय में रहने के लिये 'नो उग्गहं उगिण्हिज्जा परिगिण्हिज्जा' अनुमति विशेष रूप अवग्रह की एकबार या अनेकबार याचना नहीं करे क्योंकि स्तम्भ वगैरह के ऊपर निर्मित अन्तरिक्ष स्थित शिथिल बद्ध और अव्यवस्थित हिल चाल करते हुए उपाश्रय में रहने से गिरजाने की संभा-

उवस्सए उग्गहं जाणिज्जा' જો આ પ્રમાણે વક્ષ્યમાણ રીતે ઉપાશ્રયમાં અવગ્રહને જાણી લે કે-'थूणंसि वा' આ ઉપાશ્રયમાં રહેવા માટે સ્તંભની ઉપર રહેવાનું સ્થાન છે. અથવા 'गिहेलुगंसि वा' ઘરના દ્વાર પર વાસ સ્થાન છે અથવા 'उसुयालंसि वा' ઉદૂખલ-ખારણીયા ઉપર સ્થાન છે. અથવા 'कामजलसि वा' સ્નાન પીઠની ઉપર નિવાસ સ્થાન છે તો 'तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' અથવા આ પ્રકારના ઉપરના ભાગમાં જ સ્થાન છે તો આ પ્રકારના અદ્ધર રહેલા સ્થાનમાં એટલે કે સ્તંભાદિની ઉપર તથા 'दुब्बद्धे' સારી રીતે નહીં બાંધેલા અર્થાત્ ખૂબ મજબૂત રીતે નહીં બાંધેલા તથા 'दुणिक्खित्ते' સુવ્યવસ્થિતપણાથી નહીં રાખેલા 'जाव' યાવત્ કંપવાવાળા અર્થાત્ હલતારોલતા સ્થાનમાં રહેવા માટે સંમતિરૂપ અવગ્રહની એકવાર કે અનેકવાર યાચના કરવી નહીં કેમ કે સ્તંભ વિગેરેની ઉપર બનાવેલા અને અદ્ધર રહેલા અને શિથિલ બંધવાળા તથા અવ્યવસ્થિત ડોલતા એવા ઉપાશ્રયમાં રહેવાથી

गिण्हिज्ज वा' नो–अवग्रहम् अवगृह्णीयाद् वा प्रगृह्णीयाद् वा–सकृद् वा असकृद् वा अन्तरिक्षस्थिते उपाश्रये अवग्रहं न गृह्णीयादित्यर्थः 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण उवस्सए उग्गहं जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः उपाश्रये अवग्रहं जानीयात् 'खंधंसि वा मंचंसि वा मालंसि वा' स्कन्धे वा मञ्चे वा माळे वा 'पासाइए वा हम्मतलंसि वा' प्रासादे वा हर्म्यतले वा 'अन्नयरे वा' अन्यतरस्मिन्–तदन्यस्मिन् वा 'तहप्पगारे' तथाप्रकारे–तथाविधे स्कन्धमञ्चाद्युपरि निर्मिते 'अंतलिक्खजाए' अन्तरिक्षजाते–अन्तरिक्षस्थिते उपाश्रये 'जाव नो उग्गहं उगिगिण्हिज्ज वा परिगिण्हिज्ज वा' यावत्–नो अव·

बना रहने से संयम की विराधना हो सकती है इसलिये इस प्रकार के उपाश्रय में रहने के लिये याचना नहीं करनी चाहिये, इसी तरह के अन्य उपाश्रय में भी रहने के लिये याचना नहीं करना यह बतलाते हैं 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सए उग्गहं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु मुनि महात्मा और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूपसे बने हुए उपाश्रय में रहने के लिये अवग्रह के बारे में जान ले कि 'कुडियंसि वा भित्तंसि वा' यह उपाश्रय कूडय दिवाल के ऊपर बनाया हुआ है या भींत के ऊपर बनाया हुआ है या 'सिलंसिवा' शिला पत्थर के ऊपर बनाया हुआ है या 'लेलुंसि वा' मिट्टी के ढेले के ऊपर बनाया हुआ है तो 'तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' इस प्रकार के अन्तरिक्ष जात आकाश में बनाये हुए कुडयादि के ऊपर स्थापित उपाश्रय में रहने के लिये 'नो उग्गिण्हिज्ज वा परिगिण्हिज्ज वा' एक बार या अनेक बार अवग्रह की याचना नहीं करे क्योंकि इस प्रकार के अन्तरिक्ष जात में कुडयादि के ऊपर स्थापित उपाश्रय में रहने से गिर जाने की संभावना रहती है और गिर जाने से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम का पालन करने वाले साधु महात्माओं को

પડી જવાની સંભાવના રહેવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી આ રીતના ઉપાશ્રયમાં રહેવા માટે યાચના કરવી નહીં. એજ પ્રમાણે આ રીતના બીજા ઉપાશ્રયમાં પણ રહેવા માટે યાચના ન કરવા વિષે સૂત્રકાર કહે છે.–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण उवस्सए उग्गहं जाणिज्जा' જો આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી બનેલા ઉપાશ્રયમાં અવગ્રહના વિષે જાણી લે કે–આ ઉપાશ્રય 'कुडियंसि वा' કુડયની ઉપર બનાવેલ છે. અથવા 'भित्तंसि वा' ભીતની ઉપર બનાવેલ છે. અથવા 'सिलंसि वा' પત્થરના ઉપર બનાવેલ છે. અથવા 'लेलुंसि वा' માટીના ઢેફાની ઉપર બનાવેલ છે 'तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' તો તેવા પ્રકારના અદ્ધર રહેલા કુડયાદિની ઉપર બનાવવામાં આવેલ ઉપાશ્રયમાં રહેવા માટે 'नो उग्गहं उगिण्हिज्ज वा परिगिण्हिज्ज वा' એકવાર કે અનેકવાર યાચના કરવી નહીં કેમ કે આ પ્રકારના અદ્ધર રહેલ કુડયાદિની ઉપર બનાવેલ ઉપાશ્રયમાં રહેવાથી પડી જવાની સંભાવના રહે છે. અને તેમ પડી જવાથી

ग्रहम् अवगृह्णीयाद् वा प्रगृह्णीयाद् वा 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः उपाश्रयं जानीयात् 'ससागारियं' ससागारिकम्-गृहस्थयुक्तम् 'सागणियं' साग्निकम्-अग्निसहितम् 'सोदयं' सोदकम्-शीतोदक-

इस प्रकार के उपाश्रय में रहने के लिये याचना नहीं करनी चाहिये इसी तरह के दूसरे उपाश्रय में भी रहने के लिये याचना नहीं करनी चाहिये यह बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, से जं पुण उवस्सए उग्गहं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और मुनि महात्मा और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से बनेहुवे उपाश्रय में रहने के लिये अवग्रह के विषय में जान लेंकि-'खंधंसि वा' यह उपाश्रय खन्धे के ऊपर बनाया हुआ है या 'मंचंसिवा' मचान के ऊपर बनाया हुआ है या 'मालंसिवा' माला अर्थात् घरन मलित्थमके ऊपर बनाहुवा है या 'पासाइए वा' प्रासाद महलों के ऊपर बनाया हुआ है या 'हम्मतलंसि वा' हर्म्यतल-अर्थात् धनिकों के कोठा के ऊपर बनाया हुआ है या 'अन्नयरे वा तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' इसी प्रकार अन्य किसी भी स्थान विशेष में बनाया हुआ है तो इस प्रकार के खन्धे या मचान या माला वगैरह के ऊपर बनाये हुए अन्तरिक्ष स्थित-गगन स्थित उपाश्रय में 'जाव नो उग्गहं उग्गिण्हिज्जवा' यावत्-रहने के लिये साधु को 'परिगिण्हिज्ज वा' एकबार या अनेक बार याचना नहीं करनी चाहिये क्योंकि इस प्रकार के अन्तरिक्ष स्थित खन्धे वगैरह के ऊपर बनाये हुए उपाश्रय में रहने से गिर जाने की संभावना से संयम की विराधना होगी,

સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમનું પાલન કરવાવાળા સાધુઓએ આ પ્રકારના ઉપાશ્રયમા રહેવા માટે યાચના કરવી નહી. તથા આ પ્રકારના બીજા ઉપાશ્રયમાં રહેવા માટે પણ યાચના ન કરવા માટે સૂત્રકાર કહે છે-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण उवस्सए उग्गहं जाणिज्जा' જો વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી ઉપાશ્રયમા અવગ્રહ માટે જાણી લે કે 'खंधंसि वा' આ ઉપાશ્રય સ્કંધ પર બનાવેલ છે, અથવા 'मंचंसि वा' માચા ઉપર બનાવેલ છે. અથવા 'मालंसि वा' મેડા અર્થાત્ ઘરના માળીયા પર અથવા 'पासाइए वा' પ્રાસાદની ઉપર બનાવેલ છે અથવા 'हम्मतलंसि वा' હર્મ્યતલ અર્થાત્ ધનવાનોના મકાનોની ઉપર બનાવેલ છે. અથવા 'अण्णयरे वा तहप्पगारे' આ પ્રકારના બીજા કોઈ પણ સ્થાન વિશેષમા બનાવેલ છે. તો 'तहप्पगारे अंतलिक्खजाए' આવા પ્રકારના સ્કંધ અગર માળ ઉપર કે માચા ઉપર બનાવેલ અદ્ધર રહેલ ઉપાશ્રયમા 'जाव नो उग्गहं उग्गिण्हिज्ज वा परिगिण्हिज्ज वा' યાવત નિવાસ કરવા માટે સાધુએ એકવાર કે અનેકવાર યાચના કરવી નહી કેમ કે-આવા પ્રકારના અદ્ધર રહેલ સ્કંધ વિગેરેની ઉપર બનાવવામાં આવેલ ઉપાશ્રયમાં રહેવાથી પડિજવાની સંભાવનાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. માટે તેવા ઉપાશ્રયમા નિવાસ કરવો નહીં.

युक्तम् 'स खुड्डपसुभत्तपाणं' स क्षुद्रपशुभक्तपानम्-क्षुद्रपशु-श्वान बिडालादि-भक्तपान-सहितम् उपाश्रयं यदि जानीयादिति पूर्वेणान्वयः तर्हि 'नो पण्णस्स निक्खमणपवेसाए' नो प्राज्ञस्य विवेकिनः साधोः निष्क्रमणप्रवेशाय-निर्गन्तु प्रवेष्टुश्च 'जाव धम्माणुजोगचिंताए' यावद्-वाचनानुपृच्छापर्यावर्तन-धर्मानुयोगचिन्तायै तथाविधे उपाश्रये अवग्रहो न कल्पते इत्याशयेनाह-'सेवं णच्चा' स-साधुः एवम्-उक्तरीत्या सागारिकादियुक्तम् उपाश्रयं ज्ञात्वा 'तहप्पगारे उवस्सए' तथाप्रकारे-तथाविधे उपाश्रये 'ससागारिए' ससागारिके साग्निके

अब फिर भी प्रकारान्तर से क्षेत्रावग्रह रूप द्रव्यावग्रह का ही निरूपण करते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु मुनि महात्मा और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जान लें कि-यह उपाश्रय 'ससागारियं' ससागारिक है अर्थात् गृहस्थ लोग भी इस उपाश्रय में रहते हैं एवं यह उपाश्रय 'सागणियं' साग्निक है-अग्नि से युक्त है अर्थात् अग्निकाय जीवों से सम्बद्ध है तथा 'सोदयं' सोदक है-शीतोदक से भी युक्त है याने अप्काय जीवों से भी सम्बद्ध है और यह उपाश्रय 'सखुड्डपसु भत्तपाणं' छोटे छोटे प्राणी कुत्ते बिल्ली तथा सचित्त अन्न पानी वगैरह से भी युक्त है ऐसा जान ले तो इस प्रकार के सागारिक वगैरह से युक्त उपाश्रय में रहने के लिये 'नो पण्णस्स निक्खमणपवेसाए' प्राज्ञ-समझदार साधु महात्मा को निर्गमन और प्रवेश करने के लिये एवं 'जाव धम्माणुजोग-चिंताए' यावत्-आगमादि धार्मिक पुस्तकों का वाचन के लिये एवं परस्पर पूछने के लिये तथा आवर्तन करने के लिये और धर्मानुयोग चिन्तन करने के लिये अवग्रह अर्थात् याचना नहीं करनी चाहिये अर्थात् 'सेवं णच्चा तहप्पगारे

ફરીથી પ્રકારાન્તરથી જ ક્ષેત્રાવગ્રહરૂપ દ્રવ્યાવગ્રહનુ જ નિરૂપણ કરે છે-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' જો વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી ઉપાશ્રયને જાણે કે- 'ससागरियं' આ ઉપાશ્રય સસાગારિક છે. અર્થાત્ ગૃહસ્થ લોકો પણ આ ઉપાશ્રયમા (મકાનમા) રહે છે. તથા 'सागणियं' આ ઉપાશ્રય અગ્નિથી યુક્ત છે અર્થાત્ અગ્નિકાય જીવોથી યુક્ત છે તથા 'सोदयं' ઠંડા પાણીથી પણ યુક્ત છે એટલે કે અપ્કાય જીવોથી પણ સંબદ્ધ છે 'सखुड्डपसुभत्तपाणं' તથા આ ઉપાશ્રય નાના નાના પ્રાણિયો જેવા કે કુતરા, બિલાડાથી તથા સચિત્ત અનાજ પાણી વિગેરેથી પણ યુક્ત છે તેમ જાણી લેતો 'नो पण्णस्स निक्खमणपवेसाए' આવી રીતના સાગારિક વિગેરેથી યુક્ત ઉપાશ્રયમા રહેવા માટે બુદ્ધિમાન્ સાધુએ નિર્ગમન અને પ્રવેશ કરવા માટે તથા 'जाव धम्माणुजोगचिंताए' યાવત્ આગમાદિ ધાર્મિક ગ્રંથોના વાચન માટે તથા અન્યોન્ય પ્રચ્છા કરવા માટે તથા આવર્તન કરવા માટે તથા ધર્માનુયોગ ચિન્તન કરવા માટે અવગ્રહ અર્થાત્ યાચના કરવી નહીં' 'सेवं णच्चा' ગૃહસ્થ શ્રાવક વિગેરેથી

सोदके स क्षुद्रपशुभक्तपानयुक्ते 'नो उग्गहं उगिण्हिज्ज वा पगिण्हिज्ज वा' नो अवग्रहम् अवगृह्णीयाद् वा प्रगृह्णीयाद् वा सकृद् वा असकृद् वा ससागरिकादौ उपाश्रये अवग्रहं गृह्णीयादित्यर्थः। 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' स-साधुः यत् पुनः उपाश्रयं जानीयात् 'गाहावइकुलस्स' गृहपतिकुलस्य-गृहस्थ गृहस्य 'मज्झं मज्झेण' मध्यमध्येन 'गंतुं पंथे पडिबद्धं वा' गन्तुम् पन्थाः प्रतिबद्धः-सम्बद्धो वर्तते 'नो पण्णस्स जाव' नो प्राज्ञस्य साधोः यावत्-निष्क्रमणप्रवेशाय वाचनानुपृच्छापर्या-

उवस्सए ससागारिए' गृहस्थ श्रावक वगैरह से सम्बद्ध उपाश्रय को जान कर 'जाव नो उग्गहं उगिण्हिज्ज वा, परिगिण्हिज्ज वा' उस में रहने के लिये विवेकी साधु एकबार या अनेक बार क्षेत्रावग्रह रूप द्रव्यावग्रह की याचना नहीं करे क्योंकि गृहस्थ श्रावक एवं कुत्ते बिल्ली अग्निकाय जीव वगैरह से सम्बद्ध उपाश्रय में रहने से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालन करने वाले जैन साधु मुनि महात्माओं को इस प्रकार के उपाश्रय में रहने के लिये याचना नहीं करनी चाहिये फिर भी दूसरे ढंग से क्षेत्रावग्रह रूप द्रव्यावग्रह का ही निरूपण करते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा से जंपुण उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जान लेकि 'गाहावइ कुलस्स मज्झंमज्झेण गंतुं' गृहपति-गृहस्थ श्रावक के घर के मध्य मध्य भाग से जाने के लिये 'पंथे पडिबद्धं वा उपाश्रय का मार्ग प्रतिबद्ध-सम्बद्ध है तो 'नो पण्णस्स जाव' प्राज्ञ-विवेकी साधु महात्मा उपाश्रय से निकलने और उपाश्रय में प्रवेश करने के लिये तथा आगमशास्त्र वगैरह को वाचने के लिये एवं परस्पर एक दूसरे को पूछने के लिये एवं आवर्तन

युक्त ઉપાશ્રયને જાણીને 'तहप्पगारे उवस्सए ससागारिए' તેમા નિવાસ કરવા માટે વિવેકી સાધુએ એકવાર કે અનેકવાર ક્ષેત્રાવગ્રહરૂપ 'जाव नो उग्गहं उगिण्हिज्ज वा परिगिण्हिज्ज वा' દ્રવ્યાવગ્રહની યાચના કરવી નહીં'. કેમ કે-ગૃહસ્થ શ્રાવક અને કુતરા, બિલાડા કે અગ્નિકાય વિગેરે જીવોથી યુક્ત ઉપાશ્રયમા રહેવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમનુ પાલન કરવાવાળા જૈન મુનિયોએ આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં રહેવા માટે યાચના કરવી નહીં.

ફરીથી પણ પ્રકારાન્તરથી જ ક્ષેત્રાવગ્રહરૂપ દ્રવ્યાગ્રહનુ કથન કરે છે- 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' જો વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી ઉપાશ્રયને સમજે કે-'गाहावइकुलस्स मज्झं मज्झेणं' ગૃહપતિ અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરની વચમાથી 'गतुं पंथे पडिबद्धं वा' જવા માટે ઉપાશ્રયનો માર્ગ સંબધિત છે 'नो पण्णस्स जाव' તો વિવેકશીલ સાધુએ ઉપાશ્રયમાથી નીકળવા તથા ઉપાશ્રયમા પ્રવેશ કરવા માટે અને આગમના અધ્યયન માટે તથા પરસ્પર એક બીજાને પૃચ્છા કરવા માટે તથા આવર્તન કરવા માટે તેમજ ધર્માનુયોગ ચિંતન કરવા

धर्तनधर्मानुयोगचिन्तायै तथाविधे उपाश्रये अवग्रहो न कल्पते इत्याह-'सेवं णच्चा' स-साधुः, एवम्-उपर्युक्तरीत्या गृहस्थगृहस्य मध्यमध्येन गन्तुं सम्बद्धमार्गम् उपाश्रयं ज्ञात्वा तथा-प्रकारे उपाश्रये नो अवग्रहम् अवगृह्णीयाद् वा प्रगृह्णीयाद् वा 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' स यत् पुनः उपाश्रयं जानीयात् 'इह खलु गाहावई वा' इह खलु-उपाश्रये गृहपतिर्वा 'गाहावइभारिया वा' गृहपतिभार्या वा 'गाहावइपुत्ते वा' गृहपतिपुत्रो वा 'गाहावइधूए वा' गृहपतिदुहिता वा 'सुण्हा वा' स्नुषा वा

करने के लिये एवं धर्मानुयोग चिन्तन करने के लिये इस प्रकार के यावत्-गृहस्थ श्रावक के कुल के मध्य भाग से जाने के लिये उपाश्रय के मार्ग को जानकर 'सेवं णच्चा जाव' इस तरह के उपाश्रय में रहने के लिये एक बार या अनेक बार क्षेत्रावग्रह रूप द्रव्यावग्रह की याचना नहीं करे क्योंकि इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक के घर के मध्य भाग से जाने का मार्गवाले उपा-श्रय में रहने से गृहस्थ श्रावक के स्त्री कन्या वगैरह से सम्पर्क होने की संभा-वना से संयम की विराधना होगी इसलिये इस तरह के उपाश्रय में रहने के लिये याचना नहीं करे।

अब फिर भी अत्यन्त सावधान करने के लिये क्षेत्रावग्रह का ही निरूपण करते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु मुनि महात्मा और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रय को जान ले की 'इह खलु गाहावई वा' इस उपाश्रय में या इस उपाश्रय के निकट में गृहपति-गृहस्थ श्रावक लोग या 'गाहावईभारि-या वा' गृहपति की भार्या या 'गाहावई पुत्ते वा' गृहपति का पुत्र या 'गाहावई धूए वा' गृहपति की कन्या या 'सुण्हा वा' गृहपति की पुत्रवधू या 'जाव कम्मक-

માટે યાવત્ 'સેવં ણચ્ચા જાવ' આવા પ્રકારના યાવત્ ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરની મધ્યમાંથી જવા આવવા માટે ઉપાશ્રયનો માર્ગ આવતો હોય તો તેવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં રહેવા માટે એકવાર કે અનેકવાર ક્ષેત્રાવગ્રહ રૂપ દ્રવ્યાવગ્રહની યાચના કરવી નહીં કેમ કે ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઘરની વચમાં થઈને જવાના રસ્તાવાળા ઉપાશ્રયમાં રહેવાથી ગૃહસ્થ શ્રાવકની સ્ત્રી કે કન્યા વિગેરેનો સંપર્ક થવાની સંભાવનાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં રહેવા માટે યાચના કરવી નહીં

ફરીથી વધારે સાવધાન કરવા ક્ષેત્રાવગ્રહનું જ નિરૂપણ કરે છે-'સે ભિક્ખૂ વા ભિક્ખુણી વા' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'સે જં પુણ ઉવસ્સયં જાણિજ્જા' આ વક્ષ્યમાણ રીતે ઉપાશ્રયને જાણી લે કે ઇહ ખલુ ગાહાવઈ વા' આ ઉપાશ્રયની પાસે ગૃહસ્થ શ્રાવક અથવા 'ગાહાવઈ ભારિયા વા' ગૃહસ્થ શ્રાવકની સ્ત્રી અથવા 'ગાહાવઈ પુત્તે વા' ગૃહપતિનો પુત્ર અથવા 'ગાહાવઈધૂએ વા' ગૃહપતિની પુત્રી અથવા 'સુણ્હા વા' ગૃહ

पुत्रवधूर्वा 'जाव कम्मकरीओ वा' यावत्-धात्री वा दासो वा दासी वा कर्मकरो वा कर्मकरी वा 'अन्नमन्नं' अन्योन्यं परस्परम् 'उक्कोसंति वा' उत्क्रोशन्ति वा 'तहेव' तथैव-आक्रोशन्ति वा 'तिल्लादि सिणाणादि सीओदग'वियडादि' तैलादि-स्नानादि-शीतोदकविकटादि-'निगिणाइ वा जहा सिज्जाए आलावगा नवरं उग्गहवत्तव्वया' नग्नादीना वा यथा शय्या-यास्-शय्यैषणायाम् आलापकाः उक्ताः तथैव अत्रापि वक्तव्याः, नवरम् शय्यैषणापेक्षया विशेषस्तु अत्र अवग्रहवक्तव्यता बोध्या तथा च उपाश्रयनिकटे तैलादिना हस्तपादादिकम्

रीओ वा' यावत्-गृहपति की धात्री धाई, या गृहपति का दास या गृहपति की दासी या गृहपति का कर्मकर नोकर या गृहपति की कर्मकरी नोकरानी 'अन्न-मन्नं उक्कोसंति वा' परस्पर में चिल्लाते हैं या परस्पर में आक्रोश करते हैं या 'तहेव तिल्लादि सिणाणादि' तैल वगैरह से मालिश करते हैं या स्नान वगैरह करते हैं या 'सीओदगवियडादि निगिणाइ वा' अत्यन्त ठण्डा पानी से नहाते हैं अर्थात् तैल वगैरह से हाथ पैर का मर्दन करते हैं या स्नानीय चूर्ण आमला वगैरह से शरीर का मर्दन करते हैं या लोध्र पाउडर साबुन वगैरह से शरीर को साफ सुथरा कर रहे हैं और अत्यन्त शीतोक से या अत्यन्त उष्णोदक से शरीर को धोते हैं या युवती स्त्री जाति नग्न होकर एकान्त में रतिरभस की वार्ता करते हैं तो मुनिवर ऐसा जान कर इस प्रकार के उपाश्रय में रहने के लिये क्षेत्रावग्रह रूप द्रव्यावग्रह की एकबार या अनेक बार याचना नहीं करनी चाहिये 'जहा सिज्जाए आलवगा' यहां पर शय्यैषणा के प्रकरण में जिस प्रकार के आलापक बतलाये जा चुके हैं 'नवरं उग्गहवत्तव्वया' उसी प्रकार के आलापक यहां पर भी क्षेत्रावग्रह के सिलसिले में समझना चाहिये इसलिये शय्यैषणा

પતિની પુત્રવધૂ અથવા 'जाव कम्मकरीओ वा' યાવત્ ગૃહપતિની ધાઈ અગર ગૃહપતિનો દાસ કે ગૃહપતિની દાસી અગર ગૃહપતિનો 'कर्मकर' નોકર અથવા ગૃહપતિની કર્મકરી નોકરાણી 'अन्नमन्नं उक्कोसंति वा' પરસ્પર બૂમો પાડે છે અગર પરસ્પર આક્રંદન કરે છે અથવા 'तहेव तिल्लादि सिणाणादि' તેલ વિગેરેથી માલીશ કરે છે. અથવા સ્નાન વિગેરે કરે છે અથવા 'सीओदगवियडादि' અત્યંત ઠંડા પાણીથી નહાય છે અર્થાત્ તેલ વિગેરેથી હાથ પગને ઘસે છે. અગર સ્નાન કરવાના ચૂર્ણ આમળા વિગેરેથી શરીરની માલીશ કરે છે. અથવા લોધ્રના પાવડર કે સાબુ વિગેરેથી શરીર સાફ કરે છે અને અત્યંત ઠંડા પાણીથી અથવા અત્યંત ગરમ પાણીથી શરીરને ધુવે છે અથવા 'निगिणाइ वा' યુવતી સ્ત્રી નગ્ન થઈને એકાન્તમાં રતિક્રીડાની વાતો કરે છે તો આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં રહેવા માટે ક્ષેત્રાવગ્રહ રૂપ દ્રવ્યાવગ્રહની એકવાર કે અનેકવાર યાચના કરવી નહીં અહીંયા 'जहा सिज्जाए आलवगा' શય્યૈષણાના પ્રકરણમાં જે પ્રમાણેના આલાપકો કહેવામાં આવી ગયા છે 'नवरं उग्गहवत्तव्वया' એજ પ્રકારના આલાપકો અહીંયા પણ ક્ષેત્રાવગ્રહના પ્રકરણમાં સમજી લેવું

अभ्यञ्जन्ति गृहस्थाः स्नानेन वा कल्केन वा लोध्रेण वा चूर्णेन वा शरीरम् आघर्षन्ति वा प्रघर्षन्ति वा शीतोदकविकटेन वा उष्णोदकविकटेन वा शरीरम् उत्क्षालयन्ति वा प्रक्षालयन्ति वा, स्त्रियो वा नग्नाः रहस्यम् आमन्त्रयन्ति वा तस्मिन् उपाश्रये नो अवग्रहम् अवगृह्णीयाद् वा प्रगृह्णीयाद् वा इत्येवम् आलापकाः अवगन्तव्याः, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' स यत् पुनः उपाश्रयं जानीयात्-'आइण्णसंलिक्खे जाव' आकीर्णसंलेख्यः-शृङ्गारचित्रयुक्तः उपाश्रयो वर्तते इति तथाप्रकारे शृङ्गार-चित्रयुक्ते उपाश्रये 'नो पण्णस्स निक्खमणपवेसाए जाव' नो प्राज्ञस्य-साधोः निष्क्रमणप्रवेशाय यावद्-वाचनानुपृच्छापर्यावर्तनधर्मानुयोगचिन्तार्थं कल्पते इति स साधुः एवं ज्ञात्वा तथाप्रकारे आकीर्णसंलेख्ये उपाश्रये नो अवग्रहम्-वसति याचनप्रतिज्ञारूपम् अभिग्रहम् अवगृह्णीयाद् वा प्रगृह्णीयाद् वा-सकृद् वा असकृद् वा अवग्रहं न गृह्णीयादिति भावः 'एवं खलु

के अनुसार ही बतलाया गया है।

फिर भी प्रकारान्तर से क्षेत्रावग्रह का ही निरूपण करते हैं

'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु मुनि महात्मा और भिक्षुक साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप उपाश्रय को जान ले कि 'आइण्णसंलिक्खे जाव' यह उपाश्रय आकीर्णसंलेख्य है अर्थात् शृङ्गार युक्त चित्रवाला है ऐसा जान ले तो इस प्रकार के शृंङ्गार चित्र युक्त उपाश्रय में रहने के लिये 'नो पण्णस्स णिक्खमणपवेसाए जाव' प्राज्ञ विवेकी साधु मुनि महात्मा क्षेत्रावग्रह को याचना नहीं करे क्योंकि इस प्रकार के शृङ्गार चित्रयुक्त उपाश्रय से निर्गमन-निकलना और प्रवेश करना तथा आगमशास्त्रादि का वाचन करना और परस्पर अनुपृच्छा-पूछना तथा आवर्तन करना एवं धर्मानुयोगचिन्तन करना ठीक नहीं है क्योंकि इस प्रकार के शृङ्गार चित्र-युक्त उपाश्रय में रहने से कामोद्दीपन होने से संयमकी विराधना होगी इसलिये

ફરીથી પણ પ્રકારાન્તરથી ક્ષેત્રાવગ્રહનુ જ નિરૂપણ કરે છે 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा' તેઓ જો વક્ષ્યમાણ રૂપથી ઉપાશ્રયને જાણી લે કે-'आइण्णसलिक्खे जाव' આ ઉપાશ્રય આકીર્ણ સંલે-ખ્ય છે અર્થાત્ શૃંગારિક ચિત્રોવાળો છે એમ જાણી લે તો આવા પ્રકારના શૃંગારિક ચિત્રવાળા ઉપાશ્રયમાં રહેવા માટે 'नो पण्णस्स निक्खमणपवेसाए' પ્રાજ્ઞ વિવેકી મુનીએ ક્ષેત્રાવગ્રહની યાચના કરવી નહીં 'जाव' કેમ કે આ પ્રકારના શૃંગારિક ચિત્રવાળા ઉપા-શ્રયમાંથી નીકળવું કે પ્રવેશ કરવો તથા આગમ શાસ્ત્રાદિનુ વાચન કરવું અને પરસ્પર પૃચ્છા કરવી તથા આવર્તન કરવું તેમજ ધર્માનુયોગ ચિંતન કરવુ ઠીક નથી કેમ કે-આ રીત[illegible]રિક ચિત્રવાળા ઉપાશ્રયમા રહેવાથી કામોદ્દીપન થવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે [illegible]યમનુ પાલન કરવાવાળા સાધુ મુનિએ આ પ્રકારના શૃંગાર યુક્ત ઉપા-

तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' एतत् खलु विचार्य अवग्रहग्रहणं तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्याश्च सामग्र्यम्-समग्रता सम्पूर्णः आचारो बोध्यः 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जइज्जासि' यत् सर्वार्थैः सम्यग् ज्ञानदर्शनचारित्रैः समित्या पञ्चभिः समितिभिस्त्रिगुप्त्या च सहितः सदा यतेत-यतनापूर्वकं वर्तेत 'त्तिबेमि' इति ब्रवीमि-कथयामि-उपदिशामि इत्यर्थः 'उग्गहपडिमाए पढमो उद्देसो' अवग्रहप्रतिमायां प्रथमः उद्देशः समाप्तः ॥ सू० ४॥

मूलम्-से आगंतारेसु वा आरामागारेसु वा गाहावइकुलेसु वा परियावसहेसु वा अणुवीइ उग्गहं जाइज्जा, जे तत्थ ईसरे जे तत्थ सम-

'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' संयम का पालन करने वाले साधु मुनि महात्मा को इस प्रकार के शृङ्गार युक्त उपाश्रय में रहने के लिये क्षेत्रावग्रह की याचना नहीं करनी चाहिये, यही संयम का अच्छी तरह पालन करना ही संयमशील साधु और साध्वीका सामग्र्य है अर्थात् साधुता की सामाचारी है 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए' जिस साधुता सामाचारी को सम्यक् ज्ञान दर्शन चारित्र से और पांच समितिओं से और तीन गुप्तियों से युक्त होकर 'सया जइज्जासि त्तिबेमि' हमेशां पालन करने के लिये यतना पूर्वक वर्तना चाहिये क्योंकि साधु मुनि महात्माओं का और साध्वी का संयम पूर्वक रहना ही जीवन का सर्वस्व माना गया है इसलिये संयमवान् साधु और साध्वी को संयम का पालन करने के लिये अत्यन्त सावधान रहना चाहिये ऐसा भगवान् वीतराग महावीर स्वामीने गौतमादि गणधरों को उपदेश दिया है यह बात सुधर्मा स्वामी कहते हैं। यह 'उग्गहपडिमाए पढमो उद्देसो समत्तो' अवग्रह अर्थात् क्षेत्रावग्रह रूप द्रव्यावग्रह याचना की प्रतिमारूप प्रतिज्ञा का पहला उद्देशक समाप्त हो गया। सू०४॥

सप्तम अध्ययन के क्षेत्रावग्रह का प्रथम उद्देशक समाप्त।

ઉપાશ્રયમાં રહેવા માટે ક્ષેત્રાવગ્રહની યાચના કરવી નહીં આ રીતે 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' સંયમનું સારી રીતે પાલન કરવું એજ સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીનું સામગ્ર્ય છે. અર્થાત્ સાધુની સામાચારી છે. 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जइज्जासि त्तिबेमि' જે સાધુના સામાચારીને સમ્યક્ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રથી અને પાંચ સમિતિયો તથા ત્રણ ગુપ્તિયોથી યુક્ત થઈને સદા સર્વદા પાલન કરવા માટે યતના પૂર્વક તત્પર રહેવું જોઈએ. કેમ કે સાધુ મુનીએ તથા સાધ્વીએ સંયમ પૂર્વક રહેવું એજ જીવનનું સર્વસ્વ માનવામાં આવેલ છે તેથી સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીએ સંયમનું પાલન કરવા માટે અત્યંત સાવધાન રહેવું. એમ વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ કહ્યું છે આ વાત સુધર્મા સ્વામી કહે છે. 'उग्गहपडिमाए पढमो उद्देसो समत्तो' આ અવગ્રહ અર્થાત્ ક્ષેત્રાવગ્રહરૂપ દ્રવ્યાવગ્રહ યાચનાની પ્રતિમારૂપ પ્રતિજ્ઞાનો પહેલો ઉદ્દેશો સમાપ્ત ॥સૂ. ૪॥

સાતમા અધ્યયનના ક્ષેત્રાવગ્રહનો પહેલો ઉદ્દેશો સમાપ્ત.

हिट्ठए ते उग्गहं अणुन्नविज्जा, कामं खलु आउसो! अहालंदं अहा परिन्नायं वसामो जाव आउसो! जाव आउसंतस्स उग्गहे जाव साहम्मिआए एइ ताव उग्गहं उग्गिण्हिस्सामो, तेण परं विहरिस्सामो, से किं पुण तत्थोग्गहंसि एवोग्गहियंसि जे तत्थ समणाण वा माहणाण वा अतिहि किवणवनीमगाण वा छत्तए वा जाव चम्मछेदणए वा तं नो अंतोहिंतो बाहिं नीणिज्जा, बहियाओ वा नो अंतो पविसिज्जा, सुत्तं वा नो पडिबोहिज्जा, नो तेसिं किंचि वि अप्पत्तियं पडिणीयं करिज्जा ॥सू०५॥

छाया–स आगन्त्रागारेषु वा आरामागारेषु वा गृहपतिकुलेषु वा पर्यावसथेषु वा अनुविचिन्त्य अवग्रहं याचेत, यस्तत्र ईश्वरो वा समधिष्ठाता वा, तम् अवग्रहम् अनुज्ञापयेत्, कामं खलु आयुष्मन्! यथालन्दं यथा परिज्ञातम् वसामः, यावद् आयुष्मन्! यावद् आयुष्मतः अवग्रहः यावत् साधर्मिका आयान्ति तावद् अवग्रहम् अवग्रहीष्यामः, तेन परं विहरिष्यामः, स किं पुनस्तत्र अवग्रहे अवगृहीते येषां तत्र श्रमणानां वा ब्राह्मणानां वा अतिथिकृपणवनीपकानां वा छत्रकं वा यावत् चर्मच्छेदनकं वा तद् नो अन्तरतो बहिर्निष्काशयेद् बाह्यतो वा नो अन्तः प्रवेशयेत्, सुप्तं वा नो प्रतिबोधयेत्, नो तेषां किञ्चिदपि अप्रीतिकं प्रत्यनीकतां कुर्यात् ॥सू०५॥

टीका–प्रथमोद्देशके अवग्रहः प्ररूपितः सम्प्रति द्वितीयोद्देशकेऽपि अवग्रहावशेषमेव प्ररूपयितुमाह–'से आगंतारेसु वा' स–भाव साधुः, आगन्त्रागारेषु वा–अतिथिशालादिरूपेषु 'आरामागारेसु वा' आरामागारेषु वा–उद्यानस्थिताश्रमगृहेषु 'गाहावइकुलेसु वा' गृहपतिकुलेषु वा' गृहस्थगृहेषु 'परियावसहेसु वा' पर्यावसथेषु वा–अन्यतीर्थिक दण्डिप्रभृतिसाधु-

---

सप्तम अध्ययन का द्वितीय उद्देशक

सप्तम अध्ययन का प्रथम उद्देशक में क्षेत्रावग्रह रूप द्रव्यावग्रह (उपाश्रय में रहने के लिये जगह की याचना) का निरूपण किया गया है अब इस सप्तम अध्ययन के द्वितीय उद्देशक में भी उक्त क्षेत्रावग्रह की अवशिष्ट वक्तव्यता का निरूपण करते हैं

टीकार्थ–'से आगंतारेसु वा, आरामागारेसु वा, गाहावइकुलेसु वा' वह पूर्वोक्त साधु और साध्वी अतिथिशालाओं में या आराम–उद्यान शालाओं में

સાતમા અધ્યયન નો બીજો ઉદ્દેશક

સાતમા અધ્યયનના પહેલા ઉદ્દેશામાં ક્ષેત્રાવગ્રહ રૂપ દ્રવ્યાવગ્રહ (ઉપાશ્રયમાં રહેવા માટેની જગ્યાની યાચના) નું નિરૂપણ કરવામાં આવેલ છે હવે આ સાતમા અધ્યયનના બીજા ઉદ્દેશામાં પણ ઉક્ત ક્ષેત્રાવગ્રહની બાકીની વક્તવ્યતાનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે.–

ટીકાર્થ–'से आगंतारेसु वा आरामागारेसु वा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ અને સાધ્વી અતિથિ

मठेषु 'अणुवीइ उग्गह जाएज्जा' अनुविचिन्त्य-विचार्य अवग्रहं याचेत 'जे तत्थ ईसरे वा' यस्तत्र ईश्वरो वा-गृहस्वामी स्यात्, 'जे तत्थ समहिट्ठए वा' यस्तत्र समधिष्ठाता वा-गृहादिकार्यसचालको वा स्यात् 'ते उग्गहं अणुन्नविज्जा' तम्-गृहस्वामिनम् समधिष्ठातारम् वा अवग्रहम्-वसत्यादिविषयकम् अवग्रहम् अनुज्ञापयेत् तथाहि 'कामं खलु आउसो !' हे आयुष्मन् ! कामं खलु तव इच्छानुसारम् 'अहालंदं अहापरिन्नायं' यथालन्दम्-यथाकालम् यावत्कालपर्यन्तम्, यथापरिज्ञातम्-यावन्मात्रक्षेत्रम् त्वया अनुमत तावत्कालमेव तावत्क्षेत्रमात्रम् 'वसामो' वसामः 'जाव आउसो !' यावत्-आयुष्मन ! आज्ञापयति 'जाव आउसंतस्स उग्गहे' यावत् कालम् आयुष्मतः-तव अवग्रहः-कालक्षेत्रविषयक आदेशः 'जाव साहम्मिआए एंति' यावत् कालम् साधर्मिकाः साधवः आयान्ति 'ताव' तावन्मात्रकाल

या ग्रहपति के उपाश्रयों में या 'परियावसहेसु वा' अन्यतार्थिक दण्डी वगैरह के मठों में 'अणुवीई' रहने के लिये हृदय में विचार कर 'उग्गह जाइज्जा' क्षेत्राव ग्रहरूप द्रव्यावग्रह (जगह स्थान) की याचना करे और जो जे तत्थ ईसरे वा' उन अतिथिशाला रूप धर्मशाला या उद्यानशाला या उपाश्रय का ईश्वर-मालिक स्वामी अधिकारी हों या 'जे तत्थ समहिट्ठए वा' जो उन अतिथिशाला वगैरह के कार्य संचालक अधिष्ठाता हों 'ते उग्गह अणुन्नविज्जा' उससे क्षेत्रावग्रह रूप द्रव्यावग्रह-अर्थात् रहने के लिये स्थान की अनुज्ञा करने को विनती करे की 'काम खलु आउसो' हे आयुष्मन् ! ग्रहस्थ ! आप के 'अहालदं अहापरिण्णायं वसामो' इच्छानुसार ही जितने काल के लिये और जितने ही ठहरने के स्थान के लिये आपकी अनुमति होगी उतने ही काल तक और उतने ही स्थान में हम निवास करेंगे और 'जाव आउसो' यावत् जितने ही काल तक ठहरने के लिये आपका आदेश होगा 'जाव आउसंतस्स उग्गहे जाव' तथा जबतक ही 'साहम्मियाए एंति ताव उग्गह उगिण्हिस्सामो' साधर्मिक साधु मुनि महात्मा नही आते हैं

શાળાઓમાં કે ઉદ્યાન શાળાઓમા 'गाहावइकुलेसु वा परियावसहेसु वा' અથવા ગૃહપતિ શ્રાવકના ઉપાશ્રયમા અથવા અન્યતીર્થિક દંડી વિગેરેના મઠોમા રહેવા માટે 'अणुवीइ उग्गह जाइज्जा' હૃદયમાં વિચાર કરીને ક્ષેત્રાવગ્રહ રૂપ દ્રવ્યાવગ્રહ (જગ્યા સ્થાન) ની યાચના કરવી. અને જે એ અતિથિશાળા કે ઉદ્યાનશાળા કે ઉપાશ્રયના માલીક હોય અથવા વહીવટ કરનાર અધિકારી હોય તેની પાસે ક્ષેત્રાવગ્રહ રૂપ દ્રવ્યાવગ્રહ એટલે કે રહેવા માટેના સ્થાનની આજ્ઞા મેળવવા વિનતિ કરવી કે 'काम खलु आउसो' હે આયુષ્મન્ શ્રાવકજી ! 'अहालदं अहापरिन्नायं वसामो' આપની ઈચ્છાનુસાર જ જેટલા સમય માટે અને જેટલા સ્થાન માટે આપની સંમતિ હશે એટલા જ કાળ સુધી અને એટલા જ સ્થાનમા અમે વાસ કરીશુ અને 'जाव आउसो !' જેટલા સમય માટે 'जाव आउसतस्स उग्गहे' રહેવા તમારી અનુમતિ હશે તથા 'जाव साहम्मिआए' જ્યાં સુધી સાધર્મિક સાધુ

र्यंत तावन्मात्रक्षेत्रपर्यन्तमेव 'उग्गहं उगिण्हिस्सामो' अवग्रहम्--अवग्रहीष्यामः 'तेण परं विहरिस्सामो' तेन परम्-ततः परम् तदनन्तरमित्यर्थः विहरिष्यामः-विहार करिष्यामः 'से किं पुण तत्थ उग्गहंसि एवोग्गहियंसि' स-साधुः किं पुनः तत्र अवग्रहे अवगृहीते सति कुर्यादित्याकाङ्क्षायामाह-'जे तत्थ समणाण वा' ये तत्र श्रमणाः-चरकशाक्यप्रभृतयः अन्यतीर्थिकाः साधवः स्युः तेषां वा चरकशाक्यप्रभृतिश्रमणानां वा 'माहणाण वा' ब्राह्मणानां वा 'अतिहिकिवणवणीमगाण वा' अतिथिकृपणवनीपकानां वा-अभ्यागतदीनदरिद्रयाचकानां 'छत्तए वा जाव चम्मछेदणए वा' छत्रकं वा स्यात्. यावत्-चर्मच्छेदनकं-नखकर्तरिकारूपं वा स्यात् 'तं नो अंतोहिंतो बहिं नीणिज्जा' तत्-छत्रादिकम् नो अन्तरतः-

अर्थात् वे दूसरे साधर्मिक मुनि महात्मा जब आवेंगे 'तेण परं विहरिस्सामो' तब हम लोग वहां से चले जायेंगे 'से किं पुण तत्थ उग्गहंसि एवोग्गहियंसि' वहां अवग्रह का स्वीकार करके वह साधु वहां क्या करें सो कहते हैं 'जे तत्थ समणाण वा' जो अन्यतीर्थिक चरक शाक्य वगैरह अन्यतीर्थिक साधु श्रमण और 'माहणाण वा' ब्राह्मण तथा 'अतिहिकिवणवणीमगाणं वा' ब्राह्मण अतिथि दीन दुःखी गरीब याचक गणों के 'छत्तए वा जाव चम्मछेदणए वा' छत्र-छाता यावत् चर्मछेदनक नहरनी कैंची वगैरह को 'तं नो अंतोहिंतो बहिं नीणिज्जा बहियाओ वा नो अंतो पविसिज्जा' हम लोग अन्दर से बाहर या बाहर से अन्दर नहीं करेंगे अर्थात् उन अन्यतीर्थिक अतिथि अभ्यागतों के छत्र चमरा नहरनी कैंची वगैरह को उलटा पुलटा नहीं करेंगे और यथावत् ही रहने देंगे और 'सुत्ते वा नो पडिबोहिज्जा' सोते हुए उन अतिथि अभ्यागतों को नहीं जगावे। 'नो तेसिं किंचिवि अप्पत्तियं' एवं उनको अप्रीतिजनक कोई भी खराब व्यवहार या वर्तन हमलोग नहीं करेंगे इस प्रकार प्रतिज्ञा कर क्षेत्रावग्रह रूप द्रव्यावग्रह की याचना करे अन्यथा इस तरह की प्रतिज्ञा के बिना ही द्रव्यावग्रह की याचना करके उन अतिथिशाला वगैरह में ठहरने से यदि उन अन्यतीर्थिक श्रमण वगैरह के छत्रादि सामग्री को

મુનિ 'एति' આવશે નહીં એટલે કે સાધર્મિક મુનિવર જ્યારે આવશે 'ताव उग्गहं उगिण्हिस्सामो' ત્યાં સુધીના અવગ્રહની યાચના કરીએ છીએ, એટલે કે અન્ય સાધર્મિક સાધુ આવશે ત્યારે 'तेण परं विहरिस्सामो' અમે આ સ્થાનમાંથી વિહાર કરી જઈશું 'से किं पुण तत्थ उग्गहंसि एवोग्गहियंसि' ત્યાં અવગ્રહનો સ્વીકાર કરીને તે સાધુએ ત્યાં શું કરવું ? તે કહે છે 'जे तत्थ समणाण वा' ત્યાં જે અન્યતીર્થિક ચરક શાક્ય વિગેરે અન્યતીર્થિક સાધુ શ્રમણ અને 'माहणाण वा' બ્રાહ્મણ તથા 'अतिहि किवणवणीमगाण वा' અતિથિ અભ્યાગત દીન, દરિદ્ર તથા યાચકોના 'छत्तए वा जाव चम्मछेदणए वा' છત્ર યાવત્ ચર્મછેદનક કે નરેણી કાતર વિગેરેને 'त नो अंतोहिंतो बहिं नीणिज्जा' અમે અંદરથી બહાર કરીશું નહીં'. તથા 'बहियाओ वा नो अंतो पविसिज्जा' બહારથી અંદર લાવીશું

अभ्यन्तरतः बाह्यम्-बहिः प्रदेशं निष्काशयेत्-नयेत् 'बहियाओ वा नो अंतो पविसिज्जा' बाह्यतो वा-बहिः प्रदेशाद् वा नो अन्तः-अभ्यन्तरं प्रवेशयेत्, 'सुत्तं वा नो पडिबोहिज्जा' सुप्तं वा-श्रमणब्राह्मणादिकं नो प्रतिबोधयेत्-जागरयेत्, 'नो तेसिं किंचिवि अप्पत्तियं' नो वा तेषां-श्रमणब्राह्मणादीनां किञ्चिदपि अप्रीतिकम्-मनसः पीडाजनकं कार्यं कुर्यात् 'पडिणीयं करिज्जा' प्रत्यनीकतां प्रतिकूलतां वा तेषां विपरीताचरणरूपां न कुर्यात्-नो विदध्यादिति भावः, अन्यथा रागद्वेषोत्पत्त्या संयमविराधना स्यात् ॥ सू० ५॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखिज्जा अंबवणं उवागच्छित्तए जे तत्थ ईसरे वा समहिट्ठए वा ते उग्गहं अणुजाणाविज्जा कामं खलु जाव विहरिस्सामो, से किं पुण उग्गहंसि एवोग्गहियंसि अह भिक्खू इच्छिज्जा अंबं भुत्तए वा से जं पुण अंबं जाणिज्जा सअंड स संताणगं तहप्पगारं अंबं अफासुयं अणेसणिज्जं जाव नो पडिगाहिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा अप्पंडं अप्प संताणगं अतिरिच्छछिन्नं अव्वोच्छिन्नं अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण एवं जाणिज्जा अप्पंडं वा जाव अप्पसंताणगं तिरिच्छछिन्नं वुच्छिन्नं फासुयं एसणिज्जं जाव

उलटा पुलटा करदे या अप्रीति कारक कटुवचन व्यवहार करे तो संयम की विराधना होगी इसलिये स्थान की याचना करने के साथ ही प्रतिज्ञा भी करे-किसी के साथ अनुचित व्यवहार नहीं करेंगे, इस प्रकार प्रतिज्ञा करने से संयम की विराधना नहीं हो सकती है ॥सू०५॥

નહી. અર્થાત્ એ અન્યતીર્થિક સાધુઓના તથા અતિથિ અભ્યાગતોના છત્ર ચામર કે નરણી ફાતર વિગેરેને ઉલ્ટા સુલ્ટી કરીશુ નહી તેને જેમના તેમ જ રહેવા દઈશુ તથા 'सुत्तं वा नो पडिबोहिज्जा' સુનેલાઓને એટલે કે તે અતિથિ અભ્યાગતોને જગાડીશું નહી તેમજ 'नो तेसिं किंचि वि अप्पत्तियं' બીજાને અપ્રીતિજનક કોઈપણ ખરાબ વ્યવહાર કે વર્તન અમો કરશું નહી અને 'पडिणीयं करिज्जा' તેમનાથી પ્રતિકૂળ વર્તાવ પણ કરીશુ નહી આ પ્રમાણેની પ્રતિજ્ઞા કરીને ક્ષેત્રાવગ્રહરૂપ દ્રવ્યાવગ્રહની યાચના કરવી. આ રીતની પ્રતિજ્ઞા વિના જ દ્રવ્યાવગ્રહની યાચના કરીને એ અતિથિશાળા વિગેરેમા રહેવાથી જો એ અન્યતીર્થિક શ્રમણાદિના છત્રાદિ સામગ્રીને ઉલ્ટ સુલ્ટી કરી દે અગર તેમને અપ્રીતિજનક કટુવચનાદિ વ્યવહાર કરે તો સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી સ્થાનની યાચના કરતી વખતે પ્રતિજ્ઞા પણ કરવી કે કોઈની પણ સાથે અનુચિત વ્યવહાર કે વર્તન કરીશુ નહી. આ પ્રકારની પ્રતિજ્ઞા કરવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી. ॥સૂ૦ ૫॥

पडिगाहिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखिज्जा अंबभित्तगं वा अंबपेसियं वा अंबचोयगं वा अंबसालगं वा अंबडालगं वा भुत्तए वा पायए वा, से जं पुण जाणिज्जा अंबभित्तगं वा अंबपेसियं वा अंबचोयगं वा अंबसालगं वा अंबडालगं वा सअंडं अफासुयं अणेसणिज्जं जाव नो पडिगाहिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा अंबं वा अंबभित्तगं वा अप्पंडं अप्पसंताणगं अतिरिच्छछिन्नं अव्वोच्छिन्नं अफासुयं अणेसणिज्जं जाव नो पडिगाहिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा अंबडालगं वा अप्पंडं अप्प संताणगं तिरिच्छछिन्नं वुच्छिन्नं फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखिज्जा उच्छुवणं उवागच्छित्तए जे तत्थ ईसरे वा जाव उग्गहंसि एवोग्गहियंसि, अह भिक्खू इच्छिज्जा उच्छुं भुत्तए वा पायए वा, से जं पुण उच्छुं जाणिज्जा सअंडं जाव नो पडिगाहिज्जा, अतिरिच्छछिन्नं तहेव, तिरिच्छछिन्नेऽवि तहेव से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखिज्जा–अंतरुच्छुयं वा उच्छुगंडियं वा उच्छुचोयगं वा उच्छुसालगं वा उच्छुडालगं वा भुत्तए वा पायए वा, से जं पुण जाणिज्जा–अंतरुच्छुयं जाव अफासुयं अणेसणिज्जं जाव नो पडिगाहिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा अंतरुच्छुयं वा उच्छुगंडियं उच्छुचोयगं वा उच्छुसालगं वा उच्छुडालगं वा अप्पंडं वा जाव अप्पसंताणगं वा फासुयं जाव पडिगाहिज्जा, अतिरिच्छछिन्नं तहेव से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखिज्जा लहसुणवणं उवागच्छित्तए, तहेव तिन्नि वि आलावगा, नवरं लहसुणं, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखिज्जा लहसुणं वा लहसुणकंदं वा लहसुणचोयगं वा लहसुणचोयगं वा लहसुणनालगं वा भुत्तए वा पायए वा, से जं पुण जाणिज्जा लहसुण वा जाव लहसुणचीयं वा सअंडं जाव नो पडिगाहिज्जा, एवं अतिरिच्छछिन्नेऽवि, तिरिच्छछिन्ने जाव पडिगाहिज्जा ॥सू० ६॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेद्-आम्रवनम् उपागन्तुं यस्तत्र ईश्वरो वा समधिष्ठाता वा तम् अवग्रहम् अनुज्ञापयेत्-कामं खलु यावद् विहरिष्यामः, स किं पुनः अवग्रहे अवगृहीते अथ भिक्षुरिच्छेद् आम्रम् भोक्तुं वा स यत् पुनः आम्रं जानीयात् साण्डं ससन्तानकं तथाप्रकारम् आम्रम् अप्रासुकम् अनेषणीयं यावद् नो प्रतिगृह्णीयात्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः आम्रं जानीयात्-अल्पाण्डं यावद् अल्पसन्तानकम् अतिरश्चीनच्छिन्नम् अव्यवच्छिन्नम् अप्रासुकं यावद् नो प्रतिगृह्णीयात्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः आम्रं जानीयाद्-अल्पाण्डं वा यावद् अल्पसंतानकम् तिरश्चीनच्छिन्नम् व्यवच्छिन्नम् प्रासुकं यावत् प्रतिगृह्णीयात् स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा आम्रभित्तकं वा आम्रपेशिकां वा आम्र त्वचं वा आम्रशालकं वा आम्रडालकं वा भोक्तुं वा पातुं वा, स, यत् पुनः जानीयात्-आम्रभित्तकं वा आम्रपेशिकां वा आम्रत्वचं वा आम्रशालकं वा आम्रडालकं वा साण्डं यावद् अप्रासुकं यावद् नो प्रतिगृह्णीयात्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः जानीयात्-आम्र वा आम्रभित्तकं वा अल्पाण्डम् यावद् अल्पसन्तानकम् अतिरश्चीनच्छिन्नम् अव्यवच्छिन्नम् अप्रासुकम् यावद् नो प्रतिगृह्णीयात्, स यत् पुनः जानीयात्-आम्रं वा आम्रभित्तकं वा आम्रत्वचं वा आम्रशालकं वा आम्रडालकं वा अल्पाण्डम् यावद् अल्पसन्तानकम् तिरश्चीनच्छिन्नम् व्यवच्छिन्नम् प्रासुकं यावत् प्रतिगृह्णीयात्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेत्-इक्षुवनम् उपागंतुम्, यस्तत्र ईश्वरो वा यावत्-अवग्रहे अवगृहीते अथ भिक्षुरिच्छेत्-इक्षुं भोक्तुं वा पातुं वा स यत् पुनः इक्षुं जानीयात्-साण्ड यावद् नो प्रतिगृह्णीयात् अतिरश्चीनच्छिन्न स्तथैव, तिरश्चीनच्छिन्नोऽपि तथैव, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेत्-अन्तरिक्षुकं वा इक्षुगण्डिकां वा इक्षुत्वचं वा इक्षुशालकं वा इक्षुडालकं वा भोक्तुं वा पातुं वा, स यत् पुनः जानीयात्-अन्तरिक्षुकं वा यावद् इक्षुडालकं वा साण्ड यावत् ससन्तानकम् अप्रासुकं यावद् नो प्रतिगृह्णीयात्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः जानीयात्-अन्तरिक्षुकं वा यावद् अल्पाण्डं वा यावत् प्रतिगृह्णीयात्,-अतिरश्चीनच्छिन्न तथैव, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेत्-लशुनवनम् उपागन्तुम्, तथैव त्रयोऽपि आलापकाः, नवरम्-लशुनम्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा लशुनं वा, लशुनकन्दं वा लशुनत्वचं वा लशुननालकं वा भोक्तुं वा पातुं वा, स यत् पुनः जानीयात्-लशुनं वा यावद् लशुनबीजं वा साण्ड यावत् नो प्रतिगृह्णीयात्, एवम् अतिरश्चीनच्छिन्नोपि तिरश्चीनच्छिन्न यावत् प्रतिगृह्णीयात् ॥ सू० ६ ॥

टीका-पुनरपि प्रकारान्तरेण अवग्रहं प्ररूपयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखिज्जा अंबवणं उवागच्छित्तए' अभिकाङ्क्षेत्-कदा-

फिर भी प्रकारान्तर से क्षेत्रावग्रह रूप द्रव्यावग्रह का निरूपण करते हैं-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और

ફરીથી પ્રકારાન્તરથી ક્ષેત્રાવગ્રહરૂપ દ્રવ્યાવગ્રહનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી

चिद् वाञ्छेत्-आम्रवनम् उपागन्तुम्, सतिकारणे प्रसङ्गोपस्थिते यदि आम्रवने विहारं कुर्यात्तर्हि 'जे तत्थ ईसरे वा समहिट्ठए वा' यस्तत्र-आम्रवने ईश्वरः अधिपतिः स्वामी वा स्यात्, समधिष्ठाता वा स्यात् 'तं उग्गहं अणुजाणाविज्जा' तम्-आम्रवनाधिपतिम् अवग्रहम्-क्षेत्रावग्रहम् अनुज्ञापयेत्-'कामं खलु जाव विहरिस्सामो' कामं खलु-तवेच्छानुसारं यावत्-आयुष्मन् ! यथालन्दम्-यावन्मात्रकालम्, यथापरिज्ञातम्-यावन्मात्रं क्षेत्रं त्वम् अनुजानीषे तावन्मात्रकाल, तावन्मात्रक्षेत्रमेव वयं वसामः, एवं यावत्-आयुष्मतस्तव अवग्रहः-आदेशः, यावत् साधर्मिकाश्च आयान्ति एष्यन्ति वा तावद् एव अवग्रहम् अवग्रहीष्यामः, तेन परं तदनन्तरम् विहरिष्यामः, 'से किं पुण तत्थ उग्गहंसि एवोग्गहियंसि' स साधुः किं पुनः तत्र आम्रवने अवग्रहे स्वामिना आगृहीते सति कुर्यादित्यत आह-'अह भिक्खू इच्छिज्जा

भिक्षुकी-साध्वी यदि कारणवश 'अभिकंखिज्जा अंबवणं उवागच्छित्तए' आम्र के बगीचे में जानेकी इच्छा करे तो 'जे तत्थ ईसरे वा समहिट्ठए वा' जो उस आम्रवन के ईश्वर स्वामी-अधिकारी हो या अधिष्ठाता हो 'तं उग्गहं अणुजाणाविज्जा' उनको अवग्रह अर्थात् क्षेत्रावग्रह रूप द्रव्यावग्रह की याचना करने के लिये विनती करे की 'कामं खलु जाव विहरिस्सामो' हे आयुष्मन् ! आप के इच्छानुसार ही जितने काल के लिये और जितने ही स्थान के लिये आपकी अनुमति मिलेगी उतने काल और उतने ही स्थान में हम लोग निवास करेंगे या ठहरेंगे और जबतक ही ठहरने के लिये आयुष्मन् आप का आदेश होगा और जबतक साधर्मिक दूसरे साधु मुनि महात्मा नहीं आवेंगे अर्थात् दूसरे साधर्मिक मुनि महात्मा जब पधारेंगे या पधारते हैं तब तक ही हमलोग वहां ठहरेंगे उसके बाद तुरत ही विहार करदेंगे इस प्रकार 'से किं पुण तत्थ उग्गहंसि' उस आम्रवन में रहने के लिये स्वामी से क्षेत्रावग्रह की याचना कर निवास करे और उस आम्रवन में 'एवोग्गहियंसि' स्वामी से आज्ञा लेकर

'अभिकंखिज्जा अंबवणं उवागच्छित्तए' જો કારણવશાત્ આમાના બગીચામાં જવાની ઇચ્છા કરે તો 'जे तत्थ इसरे वा समहिट्ठए वा' તે આંબાના બગીચાના માલીક કે અધિકારી વહીવટ કર્તા હોય 'तं उग्गहं अणुजाणाविज्जा' તેમની પાસે અવગ્રહ એટલે કે ક્ષેત્રાવગ્રહરૂપ દ્રવ્યાવગ્રહની યાચના કરવી કે-'कामं खलु जाव विहरिस्सामो' હે આયુષ્મન્ ! આપની ઇચ્છા પ્રમાણે જ એટલે કે જેટલા કાળ માટે અને જેટલા સ્થળ માટે તમારી સમ્મતિ મળશે એટલા કાળ અને સ્થાનમાં અમે વાસ કરીશું અને જ્યાં સુધી તેમાં રહેવાની તમારી આજ્ઞા હશે અને જ્યાં સુધી સાધર્મિક અન્ય સાધુ મુની જ્યારે અહીં પધારશે ત્યાં સુધી જ અમે અહીંયા રહીશું તે પછી તરત જ અમે વિહાર કરીશું આ પ્રમાણે 'से किं पुण तत्थ उग्गहंसि एवोग्गहियंसि' એ આંબાના વનમાં રહેવા માટે સ્વામી પાસે ક્ષેત્રાવગ્રહની યાચના કરીને નિવાસ કરવો અને તે આંબાના વનમાં તેના સ્વામીની આજ્ઞા

अंबं भुत्तए वा पायए वा' अथ भिक्षुः इच्छेत्-आम्रं भोक्तुं वा, पातुं वा 'से जं पुण अंबं जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः आम्रं जानीयात्-'स अंडं जाव ससंताणगं' साण्डम्-अण्ड-सहितम् यावत्-सप्राणम् स बीजं सहरितम् सोदकं सोत्तिङ्गपनकदकमृत्तिकामर्कटसन्तानतन्तुजाल सहितम् वर्तते इत्येवं यदि जानीयात् तर्हि 'तहप्पगारं अंबं अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा' तथाप्रकारम्-अण्डादियुक्तम् आम्रम्-आम्रफलम् अप्रासुकम् सचित्तं यावत् मन्यमानः नो

ठहरने पर 'अह भिक्खू इच्छिज्जा अंबं भुत्तए वा पायए वा' वह साधु यदि आम्र को खाने की इच्छा करे और आम्र रस को पीने की इच्छा करे और 'से जं पुण अंबं जाणिज्जा' ऐसा वक्ष्यमाण रूप से यदि आम्र को जानले कि-यह आम्र 'सअंडं जाव ससंताणगं' अण्डों से युक्त है एवं अनेक कीडे मकोडे छोटे छोटे प्राणियों से भरा है तथा सबीज है एवं सहरित है अर्थात् अंकुर उत्पादक बीजों से युक्त है एवं हरे भरे वनस्पतिकाय जीवों से युक्त है और शीतोदक से भी व्याप्त है तथा उत्तिङ्ग-छोटे छोटे चींटी पिपरीं प्राणी एवं पनक -फनगों से भी व्याप्त है तथा शीतोदक मिश्रित मिट्टी से भी युक्त है तथा लूता मकरे का तन्तुजाल परम्परा से भी भरा है ऐसा पता लग जाय तो 'तहप्पगारं अंबं अफासुयं जाव' इस प्रकार के अण्डादि युक्त आम्र को अप्रासुक सचित्त समझकर वह साधु और साध्वी उस अण्डादि युक्त आम्र को 'णो पडिगाहिज्जा' ग्रहण नहीं करे क्योंकि इस प्रकार के अण्डादि युक्त आम्र को सचित्त होने से ग्रहण करने पर जीवहिंसा होने से संयम की विराधना होगी इस लिये संयम का पालन करने वाले साधु और साध्वी इस तरह के अण्डादि युक्त आम्र को सचित्त होने से ग्रहण नहीं करे क्योंकि संयम का अच्छी तरह

લઇને રહેવા ઇચ્છે તે સાધુને જો 'अह भिक्खू इच्छिज्जा अंबं भुत्तए वा पायए वा' આંબાના ફળો ખાવાની ઇચ્છા થાય અને કેરીનો રસ પીવાની ઇચ્છા થાય અને 'से जं पुण अंबं जाणिज्जा' એ આંબાને વક્ષ્યમાણ રીતે જાણી લે કે 'सअंड जाव ससंताणगं' આ કેરી અંડાઓથી યુક્ત છે, તથા અનેક કીડીમકોડા તથા નાના નાના પ્રાણિયોથી ભરેલ છે, સબીજ છે તથા લીલોતરીથી યુક્ત છે અર્થાત્ અંકુરોત્પાદક બીજોવાળી છે તથા હરિતકાય જીવોથી યુક્ત છે તથા શીતોદકથી પણ વ્યાપ્ત છે તથા જીણા પ્રાણી અને પનક-ફન ગાઓથી પણ વ્યાપ્ત છે. તથા શીતોદક મિશ્રિત માટીથી પણ યુક્ત છે તથા લૂતા મકરાના તંતુ જાળ પરંપરાથી પણ ભરેલ છે, એમ જાણવામાં આવે તો 'तहप्पगारं अंबं अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा' આ પ્રમાણેના અંડાદિ વાળી કેરીને ગ્રહણ કરવી નહી કેમ કે-આ રીતના ઇંડાદિ વાળી કેરી સચિત્ત હોવાથી તેને ગ્રહણ કરવાથી જીવહિંસા થવાથી સંયમનીવિરાધના થાય છે. તેથી સંયમનું પાલન કરવાવાળા સાધુ અને સાધ્વીએ આ પ્રકારના અંડાદિ વાળી કેરી સચિત્ત હોવાથી ગ્રહણ કરવી નહી. કેમ કે સંયમનું સારી

प्रतिगृह्णीयात् से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण अंबं जाणिज्जा' स-साधुः यत् पुनः आम्रम् आम्रफल जानीयात् 'अप्पंडं जाव अप्पसंताणगं' अल्पाण्डम्—अण्ड-रहितम् यावत्—अल्पसन्तानकम् प्राणिरहितम् बीजरहितम् अहरितम् अनुदकम् उत्तिङ्गपनकद-कमृत्तिकालूतातन्तुजालरहितम् 'अतिरिच्छ छिन्नं' अतिरश्चीनच्छिन्नम्—न तिर्यक् छिन्नं 'अव्वो-

पालन करना ही जैन साधु मुनि महात्माओं का परम कर्तव्य समझा जाता है इसलिये लालच से अण्डादि युक्त आम्र को ग्रहण करना साधु और साध्वी के लिये उचित नहीं है यही तात्पर्य समझना चाहिये ॥

फिर भी प्रकारान्तर से आम्रफल को ग्रहण करने को साधु और साध्वी के लिये मना करते हैं

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, से जं पुण अंबं जाणिज्जा'-वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से आम्र को जान ले कि 'अप्पंडं जाव अप्पसंताणगं' यह आम्रफल अल्पाण्ड है अर्थात् थोडे ही अण्डों से युक्त है लेशमात्र ही अण्ड युक्त होने से अण्ड रहित जैसा प्रतीत होता है एवं यावत्-अल्पप्राणि युक्त है अर्थात् लेशमात्र ही प्राणी से युक्त होने से प्राणी रहित ही प्रतीत होता है, एवं बीज रहित है तथा हरित युक्त भी नहीं है एवं शीतोदक के सम्पर्क से भी रहित है एवं उत्तिङ्ग पनक जलमिश्रित मृत्तिका तथा लूता तन्तु जाल परम्परा से भी रहित है किन्तु यह आम्रफल

રીતે પાલન કરવું એજ સંયમશીલ મુની મહારાજોનું પરમ કર્તવ્ય મનાય છે તેથી લોભ લાલચથી અંડાદિ વાળી કેરીને ગ્રહણ કરવી ને સાધુ અને સાધ્વીને માટે ઉચિત નથી. એજ આ કથન નું તાત્પર્ય છે.

પ્રકારાન્તરથી કેરીને સાધુ અને સાધ્વીએ ગ્રહણ ન કરવા માટેનું કથન કરે છે— 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण अंबं जाणिज्जा' જો વક્ષ્યમાણ રીતે કેરીને જાણે કે-આ કેરી 'अप्पंड जाव अप्पसताणगं' અલ્પાંડ અર્થાત્ થોડા જ ઇંડાવાળી છે. લેશમાત્ર જ ઇંડાવાળી હોવાથી ઈંડા વગરના જેવી જણાય છે એવં યાવત્ અલ્પ પ્રાણી યુક્ત છે અર્થાત્ લેશમાત્ર જ પ્રાણીવાળી હોવાથી પ્રાણી વિનાની જ જણાય છે. તથા બીજ રહિત જ છે. તથા લીલોતરી વાળી પણ નથી તથા ઠંડા પાણીના સંપર્ક વિનાની છે તથા ઉત્તિંગ પનક જલમિશ્રિત માટિ તથા લૂતા તંતુ. જાળ પરંપરાથી પણ રહિત છે પરંતુ આ કેરી 'अतिरिच्छछिन्नं' તિર્યક્ છિન્ન નથી. અર્થાત્ વાઢી કરીને ચપ્પા વિગેરેથી કાપેલ નથી તથા 'अवोच्छिन्न' અવ્યવચ્છિન્ન અર્થાત્ અખંડ જ છે કકડા કરીને કાપેલ પણ નથી એ રીતે જાણે તો તેવી કેરીને 'अफासुयं

णीयं मन्यमानः प्रतिगृह्णीयात् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेत् 'अंबभित्तगं वा अंबपेसियं वा' आम्रभित्तकं वा-आम्रफलार्धदण्डभाग वा, आम्रपेशिकां वा-आम्रफलसारभाग वा 'अंबचोयगं वा' आम्रत्वचं वा-आम्रफलत्वग्भागं, 'अंबसालगं वा' आम्रसालकं वा-आम्रफलरसं वा, 'अंबडालगं वा' आम्रफलादण्डं वा 'भुत्तए वा पायए वा' भोक्तुं वा पातुं वा अभिकाङ्क्षेदिति पूर्वेणान्वयः 'से जं पुण जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः जानीयात् 'अंबभित्तगं वा जाव सअंडं जाव अफासुयं नो पडिगाहिज्जा' आम्रभित्तकं वा-आम्र फलार्धभागं यावत्-आम्रपेशिकां वा आम्रत्वचं वा, आम्रसालकं वा आम्रडालकं वा साण्डम्-अण्डसहितम् यावत्-सबीजं सहरितं सोदकम् सोत्तिङ्गपनकदकमृत्तिकामर्कटसन्तानजालसहित

जाल परम्परा रहित भी है और 'तिरिच्छछिन्नं' तिर्यक्छिन्न भी है अर्थात् टेढा काटा हुआ भी है और 'वुच्छिन्नं' व्युच्छिन्न भी है अर्थात खण्ड खण्ड करके काटा हुआ भी है ऐसा जानकर इस प्रकार से आम्रफल को 'फासुयं जाव पडिगाहिज्जा' प्रासुक अचित्त समझते हुए यावत् एषणीय आधाकर्मादि सोलह दोषों से रहित मानते हुए साधु और साध्वी ग्रहण करले, क्योंकि इस प्रकार के अण्डादि सम्पर्क से रहित और तिरछा काटा हुआ एवं खण्ड खण्ड करके काटा हुआ आम्रफल प्रासुक-अचित्त एवं एषणीय आधाकर्मादि दोषों से रहित होने से साधु और साध्वी को ग्राह्य होता है।

अब आम्रफल के अर्धभाग तथा सारभाग वगैरह को भी साधु और साध्वी के लिये विशेष अवस्था में अर्थात् अण्डादि युक्त होने पर अग्राह्य बतलाते हैं- 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'अंबभित्तगं वा' आम्रफल के अर्धखण्ड भाग को या 'अंबपेसियं वा' आम्रफल के सार भाग को या 'अंबचोयगं वा' आम्रफल के त्वचा भाग को या

પરંપરાથી પણ રહિત છે તથા 'तिरिच्छछिन्नं' તિર્યક્છિન્ન અર્થાત્ કાપેલી પણ છે તથા વુચ્છિન્નં' વ્યુચ્છિન્ન અર્થાત્ કકડા કકડા કરીને કાપેલ છે તો આવી રીતની કેરીને 'फासुयं' પ્રાસુક અચિત્ત સમજીને 'जाव पडिगाहिज्जा' યાવત્ એષણીય-આધાકર્માદિ સોળ દોષોથી રહિત માનીને સાધુ કે સાધ્વીએ ગ્રહણ કરી લેવી કેમ કે-આ પ્રકારથી ઈંડા વિગેરેના સંપર્કથી રહિત અને વાંક કેરીને કાપેલ અને કકડા કરેલ કેરીને પ્રાસુક અચિત્ત અને એષણીય અને આધાકર્માદિ દોષોથી રહિત હોવાથી સાધુ અને સાધ્વીને ગ્રહણ કરવાથી દોષ લાગતો નથી.

હવે કેરીના અર્ધાભાગને તથા સારભાગ વિગેરેને પણ સાધુ અને સાધ્વીને અંડાદિ યુક્ત હોય તો અગ્રાહ્ય હોવા વિષેનું કથન કરે છે-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अंबभित्तगं वा' કેરીના અર્ધાભાગને અથવા 'अंबपेसियं वा' કેરીના સાર ભાગને 'अंबचोयगं वा' કેરીની છાલને અથવા 'अंबसालगं वा'

च्छिन्नम् अव्यवच्छिन्नम्-अखण्डम् वर्तते तर्हि 'अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा' अप्रासुकम्-सचित्तम् यावद्-अनेषणीयं मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीयात् 'से ज पुण अंबं जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः आम्रम् आम्रफलम् जानीयात्-'अप्पंडं वा जाव अप्पसंताणगं' अल्पाण्डम्-अण्ड-रहितं यावत्-अबीजम् लूतातन्तुजालरहित 'तिरिच्छच्छिन्नं वुच्छिन्नं' तिरश्चीनच्छिन्नम्-तिर्यक् छिन्नम् व्यवच्छिन्नं सखण्डम् 'फासुयं जाव पडिगाहिज्जा' प्रासुकम्-अचित्त यावद्-एष

'अतिरिच्छच्छिन्नं' तिर्यक् छिन्न नहीं है अर्थात् टेढा करके चाकू वगैरह से काटा हुआ नहीं है और 'अवोच्छिन्नं' अव्यवच्छिन्न अर्थात् अखण्ड ही खण्ड खण्ड करके काटा हुआ भी नहीं है, ऐसा समझ कर 'अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा' अप्रासुक सचित्त होने से उस अखण्ड आम्रफल को अनेषणीय समझ कर नहीं ग्रहण करना चाहिये क्योंकि अण्डादि से रहित होने पर भी सुखण्ड नहीं होने से अप्रासुक सचित्त होने के कारण एवं अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने से साधु और साध्वी को नहीं ग्रहण करना चाहिये, अन्यथा संयम की विराधना होगी और आत्मा की भी विराधना मानी जायगी, इसलिये नहीं ग्रहण करना चाहिये।

अब जैन साधु के ग्रहण करने योग्य आम्रफल का निरूपण करते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, से जं पुण अंबं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से आम्रफल को जानले कि-यह आम्रफल 'अप्पंडं वा जाव अप्पसंताणगं' अल्प ण्ड है अर्थात् अल्प शब्द का ईषत् अर्थ होने से अण्ड रहित है यावत्-अबीज-बीज रहित है एवं हरित तृण घास रूप वनस्पतिकाय के सम्पर्क रहित है तथा शीतोदक से भी रहित है और उत्तिङ्ग पनकादि सम्पर्क रहित भी है एवं लूतामकरातन्तु-

जाव नो पडिगाहिज्जा' अप्रासुक-सचित्त होवाथी એ વગર કપાયેલ કેરીને અનેષણીય સમજીને ગ્રહણ કરવી નહીં, કેમ કે-અંડાદિથી રહિત હોવા છતા પણ કકડા કરેલ ન હોવાથી તે અપ્રાસુકસચિત્ત હોવાના કારણથી તથા અનેષણીય એટલે કે આધાકર્માદિ દોષથી યુક્ત હોવાથી સાધુ કે સાધ્વીએ ગ્રહણ કરવી નહીં ગ્રહણ કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. અને આત્મ વિરાધના પણ માનવામાં આવશે તેથી તેવા પ્રકારની કેરી ગ્રહણ કરવી નહીં.

હવે સાધુને ગ્રહણ કરવા યોગ્ય કેરીનું નિરૂપણ કરે છે-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી. 'से ज पुण अंब जाणिज्जा' જો આ વક્ષ્યમાણ રીતે કેરીને જાણે કે-આ કેરી 'अप्पंडं वा जाव अप्पसंताणगं' અલ્પાંડ છે અર્થાત્ અલ્પશબ્દનો ઇષત્ અર્થ હોવાથી અંડ વિનાની છે યાવત્ બીજ વિનાની છે તથા લીલોતરી તૃણઘાસ વિગેરે વનસ્પતિકાયના સંપર્ક વિનાની છે તથા શીતોદકથી પણ રહિત છે. તથા ઉત્તિંગ પનક વિગેરેના સંપર્કથી પણ રહિત છે. તથા લૂતા કરોળીયના તંતુજાળ

णीयं मन्यमानः प्रतिगृह्णीयात् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेत् 'अंबभित्तगं वा अंबपेसियं वा' आम्रभित्तकं वा–आम्रफलार्धखण्डभाग वा, आम्रपेशिकां वा–आम्रफलसारभाग वा 'अंबचोयगं वा' आम्रत्वचं वा–आम्रफलत्वग्भाग, 'अंबसालगं वा' आम्रशालकं वा–आम्रफलरसं वा, 'अंबडालगं वा' आम्रफलखण्डं वा 'भुत्तए वा पायए वा भोक्तुं वा पातुं वा अभिकाङ्क्षेदिति पूर्वेणान्वयः 'से जं पुण जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः जानीयात् 'अंबभित्तगं वा जाव सअंडं जाव अफासुयं नो पडिगाहिज्जा' आम्रभित्तकं वा–आम्रफलार्धभागं यावत्–आम्रपेशिकां वा आम्रत्वचं वा, आम्रशालकं वा आम्रडालकं वा साण्डम्–अण्डसहितम् यावत्–सबीज सहरितं सोदकम् सोत्तिङ्गपनकदकमृत्तिकामर्कटसन्तानकसहित

जाल परम्परा रहित भी है और 'तिरिच्छछिन्नं' तिर्यक्छिन्न भी है अर्थात् टेढ़ा काटा हुआ भी है और 'वुच्छिन्नं' व्युच्छिन्न भी है अर्थात् खण्ड खण्ड करके काटा हुआ भी है ऐसा जानकर इस प्रकार से आम्रफल को 'फासुयं जाव पडिगाहिज्जा' प्रासुक अचित्त समझते हुए यावत् एषणीय आधाकर्मादि सोलह दोषों से रहित मानते हुए साधु और साध्वी ग्रहण करले, क्योंकि इस प्रकार के अण्डादि सम्पर्क से रहित और तिरछा काटा हुआ एवं खण्ड खण्ड करके काटा हुआ आम्रफल प्रासुक–अचित्त एवं एषणीय आधाकर्मादि दोषों से रहित होने से साधु और साध्वी को ग्राह्य होता है।

अब आम्रफल के अर्धभाग तथा सारभाग वगैरह को भी साधु और साध्वी के लिये विशेष अवस्था में अर्थात् अण्डादि युक्त होने पर अग्राह्य बतलाते हैं– 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'अंबभित्तगं वा' आम्रफल के अर्धखण्ड भाग को या 'अंबपेसियं वा' आम्रफल के सार भाग को या 'अंबचोयगं वा' आम्रफल के त्वचा भाग को या

પરંપરાથી પણ રહિત છે તથા 'तिरिच्छछिन्नं' તિર્યક્છિન્ન અર્થાત્ કાપેલી પણ છે તથા વુચ્છિન્નં' વ્યુચ્છિન્ન અર્થાત્ કકડા કકડા કરીને કાપેલ છે તો આવી રીતની કેરીને 'फासुयं' પ્રાસુક અચિત્ત સમજીને 'जाव पडिगाहिज्जा' યાવત્ એષણીય–આધાકર્માદિ સોળ દોષોથી રહિત માનીને સાધુ કે સાધ્વીએ ગ્રહણ કરી લેવી કેમ કે–આ પ્રકારથી ઈંડા વિગેરેના સંપર્કથી રહિત અને વાંકી કેરીને કાપેલ અને કકડા કરેલ કેરીને પ્રાસુક અચિત્ત અને એષણીય અને આધાકર્માદિ દોષોથી રહિત હોવાથી સાધુ અને સાધ્વીને ગ્રહણ કરવાથી દોષ લાગતો નથી

હવે કેરીના અર્ધાભાગને તથા સારભાગ વિગેરેને પણ સાધુ અને સાધ્વીને અંડાદિ યુક્ત હોય તો અગ્રાહ્ય હોવા વિષે કથન કરે છે–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अंबभित्तगं वा' કેરીના અર્ધાભાગને અથવા 'अंबपेसियं वा' કેરીના સાર ભાગને 'अंबचोयगं वा' કેરીની છાલને અથવા 'अंबसालगं वा'

जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः जानीयात्-'अंबं वा जाव अंबडालगं वा' आम्रं वा यावद् आम्रभित्तकं वा आम्रपेशिकां वा आम्रत्वचं वा आम्रशालकं वा आम्रडालकं वा 'अप्पंडं जाव तिरिच्छच्छिन्नं' अल्पाण्डम्-अण्डरहितम् यावत्-बीजरहितम् अहरितम् अनुदकम् उत्तिङ्ग-पनकदकमृत्तिका लूतातन्तुजालरहितम्, तिरश्चीनच्छिन्नम्-तिर्यक्छिन्नम् 'वुच्छिन्नं' व्यवच्छिन्नम्-खण्डखण्डं वर्तते तर्हि 'फासुयं जाव पडिगाहिज्जा' प्रासुकम्-अचित्तम् यावत्-एषणीयं मन्यमानः प्रतिगृह्णीयादिति भावः 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा

के अखण्ड आम्रफल के अर्धखण्ड भाग वगैरह को नहीं ग्रहण करना चाहिये।

अब साधु और साध्वी के लिये ग्रहण करने योग्य आम्रफलादि भाग को बतलाते हैं-'से जं पुण जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त संयमशील साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जानले कि-'अंबं वा जाव अंबडालगं वा' यह आम्रफल या यावत् आम्रफल का अर्धखण्ड भाग या आम्रफल का सार भाग या आम्रफल का छिलका या आम्रफल का रस या आम्रफल का खण्ड 'अप्पंडं जाव तिरिच्छ-छिन्नं' अण्डों से सम्बद्ध नहीं है एवं यावत् बीजों से भी सम्बद्ध नहीं है एवं हरित तृण घास वगैरह वनस्पतिकाय जीवों से भी सम्बद्ध नहीं है एवं शीतोदक के सम्पर्क से भी रहित है तथा उत्तिङ्ग पनक शीतोदक मिश्रित मिट्टी के सम्पर्क से भी रहित है एवं लूतातन्तु-मकरे के जाल परम्परा से भी शून्य है और तिर्यक् छिन्न भी है अर्थात् तिरछा करके काटा हुआ भी है तथा 'वुच्छिन्नं' व्युछिन्न भी है अथवा खण्ड खण्ड कर के भी काटा हुआ है ऐसा जानकर इस प्रकार के आम्रफल को 'फासुयं जाव पडिगाहिज्जा' प्रासुक-अचित्त एवं यावत् एषणीय आधाकर्मादि दोषों से भी रहित समझकर ग्रहण कर लेना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के आम्रफल भाग को खाने या पीने से संयम की विराधना नहीं होती

હવે સાધુ અને સાધ્વીને ગ્રહણ કરવા યોગ્ય કેરીના ભાગ સંબંધમાં કથન કરે છે.-'से जं पुण जाणिज्जा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી જો વક્ષ્યમાણ રીતે જાણે કે 'अंबं वा जाव अंबडालगं वा' આ કેરી યાવત્ કેરીનો અર્ધોભાગ અથવા કેરીનો સારભાગ કે કેરીનું છોડું અથવા કેરીનો રસ અથવા કેરીના કકડા 'अप्पंडं' ઈંડા વિગેરેથી સંબંધિત 'जाव तिरिच्छछिन्नं' તથા યાવત્ બીયાથી પણ સંબંધિત નથી તથા લીલા તૃણ ઘાસ વિગેરે વનસ્પતિકાય જીવોથી પણ સંબંધિત નથી તથા ઠંડા પાણીના સંપર્કથી પણ રહિત છે તથા ઉત્તિંગ પનક ઠંડા પાણીથી મળેલ માટિના સંપર્કથી પણ રહિત છે. તથા લુતા તંતુ કરોળીયાની જાળ પરંપરાથી પણ શૂન્ય છે તથા તિર્યક્છિન્ન પણ છે. અર્થાત્ તિરછી કાપેલ પણ છે. તથા 'वुच्छिन्नं' વ્યુચ્છિન્ન પણ છે. અર્થાત્ કકડા કરીને પણ કાપેલ છે એમ જાણીને આવા પ્રકારની કેરી ને 'फासुयं जाव पगीहिज्जा' પ્રાસુક-અચિત્ત અવં યાવત્ એષણીય આધાકર્માદિ દોષો વિનાની સમજીને ગ્રહણ કરી લેવી.

'अभिकंखिज्जा' अभिकाङ्क्षेत्-वाञ्छेत् 'उच्छुवणं उवागच्छित्तए' इक्षुवनम् उपागन्तुम् 'जे तत्थ ईसरे जाव' यस्तत्र-इक्षुवने ईश्वरः-इक्षुवनाधिपतिर्वा स्यात् यावत्-समधिष्ठाता वा स्यात् तम् अवग्रहम् अनुज्ञापयेत्, अथ स साधुः 'उग्गहंसि एवोग्गहियंसि' अवग्रहे स्वामिना अवगृहीते सति किं कुर्यात्? इत्यत आह-'अह भिक्खू इच्छिज्जा उच्छुं भुत्तए वा पायए वा' अथ-अनन्तरम् भिक्षुः इच्छेत् इक्षुं भोक्तुं वा इक्षुरसं पातुं वा, तर्हि 'से जं पुण उच्छुं जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः इक्षुम् जानीयात् 'सअंडं जाव' साण्डम्-अण्डसहितम् यावत्-सबीजं सहरितं सप्राणं सोदकं सोत्तिङ्गपनकदकमृत्तिका लूतातन्तुजालसहितम् वर्तते तर्हि 'अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा' अप्रासुकम् सचित्तम् यावद् अनेषणीयं मन्यमानः नो प्रतिगृह्णी-

इसलिये इस प्रकार के आम्र को ग्रहण करे।

अब गन्ना इक्षु को नहीं ग्रहण करने के लिये बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'अभिकंखिज्जा इच्छुवणं उवागच्छित्तए' यदि गन्ना के वन में जाने की इच्छा करे और 'जे तत्थ ईसरे जाव' जो कोई उस गन्ना वन का स्वामी हों या यावत् अधिष्ठाता हों तो उनसे 'उग्गहंसि एवोग्गहियंसि' गन्ना को खाने या गन्ना के रस पीने के लिये अनुमति की याचना करे और याचना कर लेने पर 'अह भिक्खू इच्छिज्जा उच्छुं भुत्तए वा' वह भिक्षु यदि गन्ना को खाने के लिये या 'पायए वा' गन्ना के रस को पीने के लिये इच्छा करे और 'से जं पुण उच्छुं जाणिज्जा' वह साधु यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जानले कि 'सअंडं जाव' यह गन्ना अण्डादि से युक्त है और यावत् बीजादि से सम्बद्ध है तो ऐसा जानकर उस गन्ना को 'अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा' अप्रासुक सचित्त समझकर यावत् नहीं ग्रहण करना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के अण्डादि से युक्त गन्ना को

કેમ કે-આ રીતની કેરીના ભાગને ખાવા કે પીવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી. તેથી આવી રીતની કેરીને ગ્રહણ કરી લેવી.

હવે સેલડીને ગ્રહણ ન કરવા વિષે કથન કરવામાં આવે છે. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अभिकंखिज्जा उच्छुवणं उवागच्छित्तए' જો સેલડીના વનમાં જવાની ઈચ્છા કરે તો 'जे तत्थ ईसरे जाव' જે કોઈ એ સેલડીના વનના માલીક હોય યાવત્ અધિષ્ઠાતા હોય તેમની પાસે 'उग्गहंसि एवोग्गहियंसि' સેલડી ખાવા કે સેલડીના રસને પીવા માટે અનુમતિની યાચના કરવી. અને યાચના કર્યા પછી 'अह भिक्खू इच्छिज्जा उच्छुं भुत्तए वा, पायए वा' તે સાધુ જો સેલડી ખાવા માટે કે સેલડીનો રસ પીવાની ઈચ્છા કરે 'से जं पुण उच्छुं जाणिज्जा' અને તે સાધુ જો એવું વક્ષ્યમાણ રીતે જાણે કે-'सअंडं जाव' આ સેલડી અંડાદિથી યુક્ત છે. અને યાવત્ બીજ વિગેરેના સંબંધવાળી છે. એમ સમજીને 'अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा' તો એવું

यात् 'अतिरिच्छछिन्नं तहेव' अतिरश्चीनच्छिन्नः-न तिर्यक्छिन्नः इक्षुदण्डो यदि वर्तते तर्हि तथैव उक्तरीत्यैव सचित्तत्वात् अप्रासुकं मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीयात् 'तिरिच्छछिन्नेवि तहेव' तिरश्चीनच्छिन्नोऽपि इक्षुदण्डः तथैव-उपर्युक्तरीत्यैव तिर्यक्छिन्नत्वेऽचित्तत्वात् प्रासुकं मन्यमानः प्रतिगृह्णीयादिति भावः 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अभिकं-

---

खाने से या गन्ना के रस को पीने से जीवहिंसा होने की संभावना से संयम की विराधना होती है और जीवहिंसादि प्रयुक्त पाप लगने से आत्म विराधना भी होगी इसलिये संयमपालन करने वाले साधु और साध्वी को अण्डादियुक्त गन्ना को नहीं ग्रहण करना चाहिये क्योंकि संयमपालन करना ही साधुमुनि का परम कर्तव्य होता है। 'अतिरिच्छच्छिन्नं तहेव, तिरिच्छछिन्नेऽवि तहेव' यदि इक्षुदण्ड-गन्ना तिर्यक् छिन्न नहीं हो अर्थात् तिरछा नहीं काटा हुआ हो या तिरछा नहीं चीरा फाडा हुआ हो तो पूर्वोक्त रीति से ही सचित्त होने से अप्रासुक समझकर नहीं खाना चाहिये और यदि वह इक्षुदण्ड-गन्ना तिर्यक् छिन्न हो अर्थात् तिरिछा काटा या चीरा फाडा हो तो पूर्वोक्तरीति से ही अचित्त होने से प्रासुक समझ-कर उस को खा लेना चाहिये क्योंकि टेढा मेढा कर काटने या चीरने से अचित्त हो जाता है इसलिये उस तिर्यक् छिन्न इक्षुदण्ड को खाने से जीवहिंसा का संभव नहीं रहता इसलिये संयम की विराधना नहीं होती और संयम का पालन करना ही साधुओं का परम कर्तव्य है।

अब प्रकारान्तर से भी इक्षुदण्ड को खाने का निषेध करते हैं-'से भिक्खू वा,

---

જાણીને એ સેલડીને અપ્રાસુક સચિત્ત સમજીને યાવત્ અનેષણીય હોવાથી ગ્રહણ કરવી નહીં કેમ કે-આવા પ્રકારના ઈંડા વિગેરેથી યુક્ત સેલડીને ખાવાથી કે તેનો રસ પીવાથી જીવહિંસા થવાની સંભાવનાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તથા જીવહિંસાદિ પાપ લાગવાથી આત્મ વિરાધના પણ થાય છે. તેથી સંયમનું પાલન કરવાવાળા સાધુ અને સાધ્વીએ ઈંડા વિગેરે વાળી સેલડી ગ્રહણ કરવી નહીં કેમ કે-સંયમનું પાલન કરવુ એ જ સાધુ મુનીયોનું પરમ કર્તવ્ય છે 'अतिरिच्छछिन्नं तहेव' જો એ સેલડીનો સાંઠો તિર્યક્ છિન્ન ન હોય અર્થાત્ તિરછિ કાપેલ ન હોય અથવા તિરછી ચીરેલ કે ફાડેલ ન હોય તો પૂર્વોક્ત રીતે જ સચિત્ત હોવાથી અપ્રાસુક સમજીને તે ખાવી નહીં, તથા 'तिरिच्छछिन्नेऽपि तहेव' જો તે સેલડીનો સાંઠો તિર્યક્ છિન્ન હોય અર્થાત્ તિર્છી કાપેલ કે ચીરેલ ફાડેલ હોય તો પૂર્વોક્ત રીતે જ અચિત્ત હોવાથી પ્રાસુક સમજીને તેને ગ્રહણ કરી લેવી કેમ કે-વાંકીચુંકી કરીને કાપવા કે ચીરવાથી અચિત્ત થઈ જાય છે. તે એ રીતે તિર્યક્છિન્ન સેલડીના સાંઠાને ખાવાથી જીવહિંસા થવાનો સંભવ રહેતો નથી. તેથી સંયમની વિરાધના થતી નથી. સંયમનું પાલન કરવું એજ સાધુનું પરમ કર્તવ્ય છે.

खिज्जा' अभिकाङ्क्षेत्-यदि वाञ्छेत् 'अंतरुच्छुयं वा उच्छुगंडियं वा' अन्तरिक्षुकं वा-इक्षुपर्व-मध्यभागम्, इक्षुगण्डिकां वा-इक्षुपर्वखण्डम् 'उच्छुचोयगं वा' इक्षुत्वचं वा 'उच्छुसालगं वा' इक्षुसालकं वा-इक्षुसारभूतरसम् 'उच्छुडालगं वा' इक्षुडालकं वा इक्षुखण्डं 'भुत्तए वा पायए वा' भोक्तुं वा पातुं वा यदि परिस्थितिवशाद् इच्छेत्तर्हि 'से जं पुण जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः जानीयात् 'अंतरुच्छुयं वा' अन्तरिक्षुकं वा-इक्षुपर्वमध्यभागम् 'जाव डालगं वा' यावत्-इक्षुगण्डिकां वा इक्षुत्वचं वा इक्षुसालकं वा इक्षुडालकं वा-इक्षुखण्ड 'सअंडं जाव नो पडिगाहिज्जा' साण्डम्-अण्डसहितम्, यावत्-सप्राण सबीजं सहरितम् सोदकं सोत्तिङ्गपनकदक-मृत्तिकालूतातन्तुजालसहितम् जानीयादिति पूर्वेणान्वयः तर्हि तथाप्रकारम् अन्तरिक्षुकम् इक्षु-

भिक्खुणी वा,'-वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि 'अभिकंखिज्जा अंतरुच्छुयं वा' इक्षुदण्ड के पोर का मध्य भाग को खाने की इच्छा करे या 'उच्छुगंडियं वा' इक्षुदण्ड-गन्ना का पोर को खाने की इच्छा करे या 'उच्छुचोयगं वा' इक्षुदण्ड-गन्ना के सारभूत रस को पीने की इच्छा करे या 'उच्छुडालगं वा' इक्षुदण्ड-गन्ना के डाल को 'भुत्तए वा पायए वा' खाने की या पीनेकी इच्छा करे और 'से जं पुण जाणिज्जा' वह साधु या साध्वी यदि ऐसा वक्ष्य-माणरूप से जान ले कि 'अंतरुच्छुयं वा जाव डालगं वा' इक्षुदण्ड-गन्ना का पर्व मध्य भाग या यावत्-इक्षुपर्व खण्ड-अर्थात् गन्ना का पोर या गन्ना का छिलका या गन्ना का सारभूत रस या गन्ना का डाल अर्थात् खण्ड यदि 'सअंडं जाव नो पडिगाहिज्जा' अण्डों से संयुक्त है या अङ्कुर जनक बीजों से युक्त है या हरे भरे तृणघास वगैरह वनस्पतिकाय जीवों से सम्बद्ध है, शीतोदक से सम्बद्ध है अथवा उत्तिङ्ग छोटे छोटे कीडे मकोडे प्राणियों से युक्त है या पनक-फनगे चीटी पिपडी वगैरह जीवों से भी सम्बद्ध है, एवं शीतोदक मिश्रित गिली मिट्टी से भी सम्बद्ध

હવે પ્રકારાન્તરથી પણ સેલડીના સાઠાને ખાવાનો નિષેધ બતાવવામાં આવે છે.- 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अभिकंखिज्जा अंतरुच्छुयं वा उच्छुगंडियं वा' સેલડીના સાઠાની કાતળીના મધ્યભાગને ખાવાની ઇચ્છા કરે અથવા સેલડીની કાતળીને ખાવાની ઇચ્છા કરે અથવા 'उच्छुचोयगं वा उच्छुसालगं वा' સેલડીની છાલને કે સેલડીના રસને પીવાની ઇચ્છા કરે અથવા 'इच्छुडालगं वा' સેલડીના કકડાને 'भुत्तए वा पायए वा' ખાવાની કે પીવાની ઇચ્છા કરે અને 'से जं पुण जाणिज्जा' તે સાધુ અગર સાધ્વી જો આ વક્ષ્યમાણ રીતે જાણે કે- 'अंतरुच्छुयं वा' આ સેલડીના સાંઠાનો મધ્યભાગ 'जाव डालगं वा' યાવત્ સેલડીની કાતળી કે સેલડીના છોડાં કે સેલ-ડીનો રસ કે સેલડીનો કકડો 'सअंडं' ઇંડાઓથી યુક્ત છે. અથવા અંકુરોત્પાદક બીથી યુક્તછે. તથા લીલા ઘાસ વિગેરે વનસ્પતિકાય જીવોથી સંબંધિત છે. અથવા ઠંડા પાણીના સંબંધવાળી છે. તથા કરોળીયાના જાળ પરંપરાથી પણ સંબંધિત છે. એવું

डालकपर्यन्तम् सचित्तत्वाद् अप्रासुकं मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीयादिति भावः, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः जानीयात् 'अंतरुच्छुयं वा जाव' अन्तरिक्षुकं वा–इक्षुपर्वमध्यभागं वा यावत्–इक्षुगण्डिकां वा इक्षुत्वचं वा इक्षुसालकं वा इक्षुडालकं वा 'अप्पडं वा जाव पडिगाहिज्जा' अल्पाण्डम् वा अण्डरहितम् यावत्–अप्राणम् अबीजम् अहरितम् अनुदकम् उत्तिङ्गपनकदकमृत्तिकालूतातन्तुजालरहितं यदि जानीयात् तर्हि तथाप्रकारम्–अन्तरिक्षुकं यावद् इक्षुडालकपर्यन्तम् अचित्तत्वाद् प्रासुकं

है तथा लूतातन्तु–मकरे के जाल परम्परा से भी सम्बद्ध है ऐसा जान ले तो इस प्रकार के अण्डे वगैरह से सम्बद्ध इक्षु दण्ड–गन्ने का पर्व मध्य भाग वगैरह इक्षु डाल पर्यन्त को सचित्त होने से अप्रासुक समझते हुए नहीं खाना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के अण्डादि से युक्त गन्ना को खाने से जीवहिंसा का संभव होने से संयम की विराधना होगी इसलिये नहीं खाना चाहिये।

अब अण्डे वगैरह के सम्पर्क से रहित होने पर गन्ना पर्व को खाने का विधान कहते हैं–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु–संयमशील साधु और भिक्षुकी–साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान ले कि 'अंतरुच्छुयं वा जाव' यह गन्ने का पर्व मध्यभाग और यावत्–गन्ने का पर्व खण्ड या गन्ने का छिलका या गन्नेका सारभूत रस या गन्ने का खण्ड 'अप्पडं वा जाव पडिगाहिज्जा' अण्डों से सम्बद्ध नहीं है एवं यावत् अंकुर उत्पादक सजीव बीजों से भी संम्बद्ध नहीं है एवं तथा शीतोदक से भी युक्त नहीं है एवं उत्तिङ्ग –छोटे छोटे प्राणियों से भी सम्बद्ध नहीं है और पनककीडे मकोडे से भी संयुक्त नहीं है एवं शीतोदक मिश्रित गिली मिट्टी से भी सम्बद्ध

તેમના જાણવામાં આવે તો આ પ્રકારથી ઇંડા વિગેરેના સંબંધવાળી સેલડી અથવા તેના કકડા કે મધ્યભાગ વિગેરે સચિત્ત હોવાથી અપ્રાસુક સમજીને ખાવા નહીં. કેમ કે–આ પ્રકારના ઈંડાદિથી યુક્ત સેલડીને ખાવાથી જીવહિંસાની સંભાવના હોવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી તે ખાવા નહીં

હવે ઈંડા વિગેરેના સંપર્કથી રહિત હોય તો તેને ગ્રહણ કરવાનું વિધાન બતાવે છે.–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण जांणिज्जा' જો એમ જાણે કે–'अंतरुच्छुयं वा जाव' આ સેરડીના સાઠાનો મધ્યભાગ અને યાવત્ સેલડીનો પર્વ ખંડ કે સેલડીના છોડા અથવા સેલડીનો રસ અથવા સેલડીના કકડા 'अप्पंडं वा' ઈંડાના સંબંધવાળા નથી. 'जाव पडिगाहिज्जा' યાવત્ અંકુરોત્પાદક સજીવ બીજથી પણ સંબંધિત નથી તથા લીલા તૃણ ઘાસ વિગેરે વનસ્પતિકાયના જીવોના સંબંધવાળી તથા. શીતોદકવાળી નથી તેમજ નાના નાના પ્રાણિયોના સંબંધવાળી નથી તથા પનક કીડી મંકોડાથી પણ સંયુક્ત નથી તથા શીતોદક મિશ્રિત લીલી માટીના સંપર્કવાળી નથી. તથા લૂતા તંતુ કરોળીયાની જાળ પરંપરાથી પણ સંયુક્ત નથી. તેમ જાણીને કે

मन्यमानः प्रतिगृह्णीयात् 'अतिरिच्छच्छिन्नं तहेव' अतिरश्चीनच्छिन्नम्-न तिर्यक् छिन्नम् अन्तरिक्षुप्रभृति इक्षुडाकपर्यन्तम् तथैव-पूर्वोक्तसचित्ताम्रफलालापकरीत्यैव सचित्तत्वात् अप्रासुकं मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीयात्. एवमेव पूर्वोक्ततिरश्चीनच्छिन्नाम्रफलालापकरीत्या तिरश्चीनच्छिन्नान्तरिक्षुकप्रभृतीनामपि अचित्तत्वात् तत् प्रासुकं मन्यमानः प्रतिगृह्णीयादिति भावः।

अथ आमवात जडीकृतकलेवरादि आपत्काले साधूनामग्राह्यमपि लशुनं वा तत्सदृशौषधिविशेषमधिकृत्य तद् विषयकमवग्रहं प्ररूपयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखिज्जा लसुणवणं उवागच्छित्तए' अभिकाङ्क्षेत्-वातादिरोगग्रस्तदशायां लशुनवनम् तत्सदृशमौषधिविशेषवनं वा उपागन्तुम् तर्हि 'तहेव तिन्नि वि आलावगा' तथैव-पूर्वोक्तरीत्यैव आम्रादिविषयकालापवत् त्रयोऽपि लशुनादिविषयका आलापकाः

नहीं है तथा लूतातन्तु-मकरे के जालपरम्परा से संयुक्त नहीं है ऐसा जानकर या देखकर इस प्रकार के अण्डा वगैरह के सम्पर्क से रहित गन्ने का पर्व मध्य भाग वगैरह को अचित्त होने से प्रासुक अचित्त समझते हुए और एषणीय -आधाकर्मादि दोषों से भी रहित समझते हुए ग्रहण करलेना चाहिये किन्तु 'अतिरिच्छछिन्नं तहेव, तिरिच्छ छिन्नं तहेव' जो इक्षु पर्व वगैरह तिर्यक् छिन्न नहीं है उस को पूर्वोक्त सचित्त आम्रफल विषयक आलापक के समान ही सचित्त होने से अप्रासुक सचित्त समझते हुए नहीं ग्रहण करना चाहिये किन्तु जो गन्ने का पर्व वगैरह तिरछा काटा या चीरा फाडा हुआ है उस को अचित्त होने से प्रासुक अचित्त समझकर खालेना चाहिये क्योंकि अचित्त इक्षुदण्ड वगैरह को खाने से संयम की विराधना नहीं होती।

अब वातव्याधि वगैरह से पीडित दशा में आपत्काल होने से साधुओं के लिये और साध्वी के लिये अग्राह्य लशुन वगैरह का ग्रहण बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी

જોઇને આ રીતે ઇંડા વિગેરેના સંપર્ક વિનાના સેલડ'ના મધ્યભાગ વિગેરેને અચિત્ત હોવાથી પ્રાસુક અચિત્ત સમજીને તથા એષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી પણ રહિત સમજીને ગ્રહણ કરી લેવી. પરંતુ 'अतिरिच्छछिन्नं तहेव' જો સેલડ'ના સાંઠા વિગેરે તિર્યક્છિન્ન ન હોય તેને પૂર્વોક્ત સચિત્ત કેરી વિષયક આલાપકની જેમ જ સચિત્ત હોવાથી અપ્રાસુક સચિત્ત સમજીને ગ્રહણ કરવી નહીં. તથા 'तिरिच्छछिन्नं तहेव' જો શેલડીના સાંઠા વિગેરે તિર્છા કાપેલ કે ચીરેલ હોય તો તે અચિત્ત હોવાથી પ્રાસુક-અચિત્ત સમજીને ગ્રહણ કરી લેવા. કેમ કે-અચિત્ત સેલડીના સાંઠા વિગેરેને ખાવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી.

હવે વાતવ્યાધિ વિગેરે પીડાવાળી અવસ્થામાં આપત્કાળ હોવાથી સાધુ અને સાધ્વીને અગ્રાહ્ય લસણ વિગેરેને ગ્રહણ કરવાનું કથન કરે છે.- 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી જો વાતવ્યાધિની અવસ્થામાં ઔષધરૂપે 'अभिकंखिज्जा

डालकपर्यन्तम् सचित्तत्वाद् अप्रासुकं मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीयादिति भावः, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः जानीयात् 'अंतरुच्छुयं वा जाव' अन्तरिक्षुकं वा-इक्षुपर्वमध्यभागं वा यावत्-इक्षुगण्डिकां वा इक्षुत्वचं वा इक्षुसालकं वा इक्षुडालकं वा 'अप्पडं वा जाव पडिगाहिज्जा' अल्पाण्डम् वा अण्डरहितम् यावत्-अप्राणम् अबीजम् अहरितम् अनुदकम् उत्तिङ्गपनकदकमृत्तिकालूतातन्तुजालरहितं यदि जानीयात् तर्हि तथाप्रकारम्-अन्तरिक्षुकं यावद् इक्षुडालकपर्यन्तम् अचित्तत्वाद् प्रासुकं

है तथा लूतातन्तु-मकरे के जाल परम्परा से भी सम्बद्ध है ऐसा जान ले तो इस प्रकार के अण्डे वगैरह से सम्बद्ध इक्षु दण्ड-गन्ने का पर्व मध्य भाग वगैरह इक्षु डाल पर्यन्त को सचित्त होने से अप्रासुक समझते हुए नहीं खाना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के अण्डादिसे युक्त गन्ना को खाने से जीवहिंसा का संभव होने से संयम की विराधना होगी इसलिये नहीं खाना चाहिये।

अब अण्डे वगैरह के सम्पर्क से रहित होने पर गन्ना पर्व को खाने का विधान करते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जान ले कि 'अंतरुच्छुयं वा जाव' यह गन्ने का पर्व मध्यभाग और यावत्-गन्ने का पर्व खण्ड या गन्ने का छिलका या गन्नेका सारभूत रस या गन्ने का खण्ड 'अप्पंडं वा जाव पडिगाहिज्जा' अण्डों से सम्बद्ध नहीं है एवं यावत् अंकुर उत्पादक सजीव बीजों से भी संम्बद्ध नहीं है एवं तथा शीतोदक से भी युक्त नहीं है एवं उत्तिङ्ग -छोटे छोटे प्राणियों से भी सम्बद्ध नहीं है और पनककीडे मकोडे से भी संयुक्त नहीं है एवं शीतोदक मिश्रित गिली मिट्टी से भी सम्बद्ध

તેમના જાણવામાં આવે તો આ પ્રકારથી ઇંડા વિગેરેના સંબંધવાળી સેલડી અથવા તેના કકડા કે મધ્યભાગ વિગેરે સચિત્ત હોવાથી અપ્રાસુક સમજીને ખાવા નહીં. કેમ કે-આ પ્રકારના ઇંડાદિથી યુક્ત સેલડીને ખાવાથી જીવહિંસાની સંભાવના હોવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી તે ખાવા નહી.

હવે ઇંડા વિગેરેના સંપર્કથી રહિત હોય તો તેને ગ્રહણ કરવાનું વિધાન બતાવે છે-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण जाणिज्जा' જો એમ જાણે કે-'अंतरुच्छुयं वा जाव' આ સેલડીના સાંઠાનો મધ્યભાગ અને યાવત્ સેલડીનો પર્વ ખંડ કે સેલડીના છોડા અથવા સેલડીનો રસ અથવા સેલડીના કકડા 'अप्पंडं वा' ઇંડાના સંબંધવાળા નથી. 'जाव पडिगाहिज्जा' યાવત્ અંકુરોત્પાદક સજીવ બીથી પણ સંબંધિત નથી તથા લીલા તૃણ ઘાસ વિગેરે વનસ્પતિકાયના જીવોના સંબંધવાળી તથા. શીતોદકવાળી નથી તેમજ નાના નાના પ્રાણિયોના સંબંધવાળી નથી તથા પનક કીડી મકોડાથી પણ સંયુક્ત નથી તથા શીતોદક મિશ્રિત લીલી માટીના સંપર્કવાળી નથી. તથા લૂતા તંતુ કરોળીયાની જાળ પરંપરાથી પણ સંયુક્ત નથી. તેમ જાણીને કે

मन्यमानः प्रतिगृह्णीयात् 'अतिरिच्छच्छिन्नं तहेव' अतिरश्चीनच्छिन्नम्-न तिर्यक् छिन्नम् अन्तरिक्षुप्रभृति इक्षुडालपर्यन्तम् तथैव-पूर्वोक्तसचित्ताम्रफलालापकरीत्यैव सचित्तत्वात् अप्रासुकं मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीयात्. एवमेव पूर्वोक्ततिरश्चीनच्छिन्नाम्रफलालापकरीत्या तिरश्चीनच्छिन्नान्तरिक्षुकप्रभृतीनामपि अचित्तत्वात् तत् प्रासुकं मन्यमानः प्रतिगृह्णीयादिति भावः।

अथ आमवात जडीकृतकलेवरादि आपत्काले साधूनामग्राह्यमपि लशुनं वा तत्सदृशौषधिविशेषमधिकृत्य तद् विषयकमवग्रहं प्ररूपयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखिज्जा लसुणवणं उवागच्छित्तए' अभिकाङ्क्षेत-वातादिरोगग्रस्तदशायां लशुनवनम् तत्सदृशमौषधिविशेषवनं वा उपागन्तुम् तर्हि 'तहेव तिन्नि वि आलावगा' तथैव-पूर्वोक्तरीत्यैव आम्रादिविषयकालापवत् त्रयोऽपि लशुनादिविषयका आलापकाः

नहीं है तथा लूतातन्तु-मकरे के जालपरम्परा से संयुक्त नहीं है ऐसा जानकर या देखकर इस प्रकार के अण्डा वगैरह के सम्पर्क से रहित गन्ने का पर्व मध्य भाग वगैरह को अचित्त होने से प्रासुक अचित्त समझते हुए और एषणीय -आधाकर्मादि दोषों से भी रहित समझते हुए ग्रहण करलेना चाहिये किन्तु 'अतिरिच्छछिन्नं तहेव, तिरिच्छ छिन्नं तहेव' जो इक्षु पर्व वगैरह तिर्यक् छिन्न नहीं है उस को पूर्वोक्त सचित्त आम्रफल विषयक आलापक के समान ही सचित्त होने से अप्रासुक सचित्त समझते हुए नहीं ग्रहण करना चाहिये किन्तु जो गन्ने का पर्व वगैरह तिरछा काटा या चीरा फाडा हुआ है उस को अचित्त होने से प्रासुक अचित्त समझकर खालेना चाहिये क्योंकि अचित्त इक्षुदण्ड वगैरह को खाने से संयम की विराधना नहीं होती।

अब वातव्याधि वगैरह से पीडित दशा में आपत्काल होने से साधुओं के लिये और साध्वी के लिये अग्राह्य लशुन वगैरह का ग्रहण बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी

જોઈને આ રીતે ઇંડા વિગેરેના સંપર્ક વિનાના સેલડ'ના મધ્યભાગ વિગેરેને અચિત્ત હોવાથી પ્રાસુક અચિત્ત સમજીને તથા એષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી પણ રહિત સમજીને ગ્રહણ કરી લેવી. પરંતુ 'अतिरिच्छछिन्नं तहेव' જો સેલડીના સાંઠા વિગેરે તિર્યક્છિન્ન ન હોય તેને પૂર્વોક્ત સચિત્ત કેરી વિષયક આલાપકની જેમ જ સચિત્ત હોવાથી અપ્રાસુક સચિત્ત સમજીને ગ્રહણ કરવી નહીં. તથા 'तिरिच्छछिन्नं तहेव' જો શેલડીના સાંઠા વિગેરે તિર્છા કાપેલ કે ચીરેલ હોય તો તે અચિત્ત હોવાથી પ્રાસુક-અચિત્ત સમજીને ગ્રહણ કરી લેવા. કેમ કે-અચિત્ત સેલડીના સાંઠા વિગેરેને ખાવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી.

હવે વાતવ્યાધિ વિગેરે પીડાવાળી અવસ્થામાં આપત્કાળ હોવાથી સાધુ અને સાધ્વીને અગ્રાહ્ય લસણ વિગેરેને ગ્રહણ કરવાનું કથન કરે છે.- 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી જો વાતવ્યાધિની અવસ્થામાં ઔષધરૂપે 'अभिकंखिज्जा

वक्तव्याः अवगन्तव्या वा किन्तु आम्रादि विषयापेक्षया विशेषमाह–'नवरं लहसुणं' नवरम् आम्रफलादि विषयापेक्षया विशेषस्तु अत्र लशुनोऽवगन्तव्यः तत्सदृशः औषधिविशेषो वा 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भावभिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखिज्जा' अभिकाङ्क्षेत्–यदि आमवातादि रोगपीडितत्वात् तद् दूरीकरणार्थम् वाञ्छेत् 'लहसुणं वा लहसुणकंदं वा' लशुनं वा लशुनसदृशम् औषधिविशेषं वा, लशुनकन्दं वा लशुनसदृशौषधिविशेषकन्दम् वा तदौषधिमूलभागमित्यर्थः 'लहसुणचोयगं वा' लशुनत्वचं वा–तत्सदृशौषधि

साध्वी यदि वात व्याधि से ग्रस्त दशा में औषधके रूपमें सेवनार्थ 'अभिकंखिज्जा लसुणवणं उवागच्छित्तए' लशुन के वन में जाने की इच्छा करे और लशुन को या लशुन सदृश प्याज औषधि विशेष को या लशुन कन्द को या लशुन सदृश औषधि विशेष के कन्द को या उसके मूल भाग को या लशुन के छिलका को या लशुन सदृश प्याज औषधि विशेष के छिलका को या लशुन के नाल दण्ड को या लशुन सदृश प्याज वगैरह औषधि विशेष के नाल दण्ड को खाने के लिये या उस के रस को पीने के लिये विचार करे और यदि वह साधु जान ले कि यह लशुन कान्दादि अण्डों से सम्बद्ध है या बीजादि से सम्बद्ध है तो उसको सचित्त समझकर नहीं ग्रहण करना चाहिये किन्तु अण्डादि से सम्बद्ध नहीं हो तो ग्रहण कर लेना चाहिये, एवं वह लशुनकन्दादि तिरछा काटा हुआ हो तो अचित्त होने से ग्रहण कर लेना चाहिये और यदि तिरछा नहीं काटा हुआ हो तो नहीं ग्रहण करना चाहिये इसी तात्पर्य से कहा है कि 'तहेव तिन्नि वि आलावगा' तथैव-पूर्वोक्त आम्रादि विषयक आलापक समान ही लशुन विषयक भी तीनों आलापकों को समझ लेना चाहिये 'नवरं लहसुणं' किन्तु आम्रादि विषयक आलापकों की अपेक्षा लशुन विषयक आलापकों की विशेषता यही है

लसुणवण उवागच्छित्तए' લસણના વનમાં જવાની ઈચ્છા કરે 'तहेव तिन्नि वि आलावगा' અને લસણને અગર લસણ સરખા ડુંગળી વિગેરે ઔષધ વિશેષને કે લસણના કંદને અથવા લસણના સરખા ઔષધિ વિશેષના કંદને અથવા તેના મૂળ ભાગને અથવા લસણના છોડાને અથવા લસણ સરખા ડુંગળી વિગેરેના છોડાને અથવા લસણના નાળ દંડને ખાવા માટે અથવા તેનો રસ પીવાનો વિચાર કરે અને એ સાધુના જાણવામાં આવે કે આ લસણના કંદાદિ ઈંડાઓના સબંધવાળા છે અથવા અંકુરોત્પાદક બી વિગેરેના સબંધવાળા છે. તો તેને સચિત્ત સમજીને ગ્રહણ કરવા નહીં પરંતુ ઈંડા-બી વિગેરેના સબંધવાળા ન હોય અર્થાત્ અચિત્ત હોય તો ગ્રહણ કરી લેવુ. અને જો તિરછુ કાપેલ ન હોય તો ગ્રહણ કરવા નહીં એ હેતુથી જ કહ્યું છે કે 'तहेव પૂર્વોક્ત આમ્રાદિના આલાપકની સરખા જ લસણ સંબંધી પણ ત્રણે આલાપકો સમજવા પરંતુ આમ્રાદિ આલાપકો કરતાં લસણના આલાપકોમાં 'नवर लसुण' વિશેષતા એજ છે કે-લસણશબ્દને લગાવીને

विशेषत्वचं वा 'ल्हसुणनालगं वा' लशुननालकं वा तत्सदृशौषधिविशेषनालं वा 'भुत्तए वा पायए वा' भोक्तुं वा पातुं वा यदि अभिकाङ्क्षेदिति पूर्वेणान्वयः 'से जं पुण जाणिज्जा' स भावसाधुः यदि पुनः जानीयात् 'लसुणं वा जाव लसुणवीयं वा' लशुनं वा-लशुनसदृशम् औषधिविशेषं वा यावत्-लशुनबीजं वा-लशुनबीजसदृशमौषधिविशेषबीजं वा 'सअंडं जाव' साण्डम् अण्डसहितम् यावत् सप्राणम् सबीजम् सहरितम् सोदकं सोत्तिङ्गपनकदगमृत्तिका लूतातन्तुजालसहितं ज्ञात्वा तथाप्रकारम् अण्डादिलूतातन्तुजालसहितम् लशुनं लशुन-सदृशौषधिविशेषं सचित्तत्वाद् अप्रासुकं मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीयात् 'एवं अतिरिच्छच्छिन्नेऽवि' एवम्-उपर्युक्तसाण्डादिलशुन तत्सदृशौषधिविशेषालापरीत्या अतिरश्चीन च्छिन्न-लशुनतत्सदृशौषधिविशेषविषयकोऽपि आलापको वक्तव्यः तथा च अतिर्यक्छिन्न लशुन तत्सदृशौषधिविशेषस्यापि सचित्तत्वेन प्रासुकं मन्यमानो नो प्रतिगृह्णीयात् इत्यर्थः,

कि-लशुन को जोड कर आलापक बोलना चाहिये, इन पूर्वोक्त विषयों को ही खुलाशा करके बतलाते हैं-'से जं पुण जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाणरूप से जान ले कि 'लसुणं जाव' यह लशुन या यावत्--लशुन सदृश प्याज वगैरह औषधि विशेष या 'लसुणवीयं वा' लशुन बीज या लशुन सदृश प्याज वगैरह का बीज या लशुन कन्द या लशुन सदृश प्याज वगैरह का कन्द या लशुन का नालदण्ड या लशुन सदृश प्याज वगैरह औषधि का नालदण्ड यदि 'सअंडं जाव' अण्डे से सम्बद्ध है या यावत्-बीजों से युक्त है या हरितों से सम्बद्ध है या शीतोदक उत्तिङ्ग पनक शीत जल मिश्रित मिट्टी से सम्बद्ध है लूतातन्तु जाल से सम्बद्ध है ऐसा जान ले तो उस को सचित्त होने से अप्रासुक सचित्त समझ कर नहीं ग्रहण करना चाहिये एवं यदि 'एवं अतिरिच्छच्छिन्ने' वह लशुन कन्दादि तिरछा नहीं काटा हुआ है ऐसा जान ले या देखले तो भी उसे सचित्त होने से प्रासुक नहीं समझते हुए ग्रहण

આલાપકો કહેવા આ પૂર્વોક્ત વિષયોને જ ખુલાસાવાર સૂત્રકાર બતાવે છે 'से जं पुण जाणिज्जा' તે પૂર્વોક્ત સાધુ કે સાધ્વીના જાણવામાં જો એવું આવે કે-'लसुणं वा जाव' આ લસણ યાવત્ લસણ સરખા ડુંગળી વિગેરે ઔષધ વિશેષ અથવા 'लसुणबीय वा' લસણના બી અગર લસણ સરખા ડુંગળી વિગેરેના બી કે લસણ કંદ અગર લસણ સરખા ડુંગળી વિગેરેના કંદ અથવા લસણના નાળ દંડ અથવા લસણ સરખા ડુંગળી વિગેરે ઔષધીના નાળ દંડ 'सअंडं जाव' જો ઈંડાના સંબંધવાળા છે અથવા યાવત્ બીયાઓથી યુક્ત છે અગર લીલોતરીથી યુક્ત છે. અથવા ઠંડા પાણી ઉત્તિંગ પનક ઠંડા પાણિથી મળેલ લીલી માટીના સંબંધવાળુ છે. અથવા લૂતા તંતુજાળથી સંબંધિત છે તેમ જાણે તો તેને સચિત્ત હોવાથી અપ્રાસુક-સચિત્ત સમજીને ગ્રહણ કરવુ નહીં. 'एव अतिरिच्छछिन्नेवि' જો તે લસણ કંદાદિને તિરછું કાપેલ ન હોય તેમ જાણે કે દેખે તો પણ તે સચિત્ત હોવાથી પ્રાસુક ન હોવાથી ગ્રહણ કરવુ નહીં. પરંતુ 'तिरिच्छछिन्ने जाव

किन्तु 'तिरिच्छछिन्ने जाव पडिगाहिज्जा' तिरश्चीनच्छिन्नम्-तिर्यक्छिन्नं लशुनं तत्सदृशोपधिविशेषं वा तिर्यक्छिन्नत्वेन अचित्तत्वात् प्रासुकं मन्यमानः प्रतिगृह्णीयादिति भावः ।सू०६॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा आगंतारेसु वा आरामागारेसु वा गाहावइकुलेसु वा परियावसहेसु वा जावोग्गहियंसि जे तत्थ गाहावईण वा गाहावइपुत्ताण वा इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइक्कम्म अह भिक्खू जाणिज्जा, इमाहिं सत्तहि पडिमाहिं उग्गहं उग्गिण्हित्तए, तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा-से आगंतारेसु वा आरामागारेसु वा गाहावइकुलेसु वा परियावसहेसु वा अणुवीइ उग्गहं जाइज्जा जाव विहरिस्सामो पढमा पडिमा१, अहावरा दुच्चा पडिमा-जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवइ-अहं च खलु अन्नेसिं भिक्खुणं अट्ठाए उग्गहं उग्गिण्हिस्सामि, अण्णेसिं भिक्खूणं उग्गहे उग्गहिए उवल्लिस्सामि दुच्चा पडिमा२, अहावरा तच्चा पडिमा जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवइ-अहं च खलु अन्नेसिं भिक्खूणं अट्ठाए उग्गहं उग्गिण्हिस्सामि, अन्नेसिं च उग्गहे उग्गहिए नो उवल्लिस्सामि, तच्चा पडिमा३, अहावरा चउत्था पडिमा-जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवइ अहं च खलु अन्नेसिं भिक्खूणं अट्ठाए नो उग्गहं उग्गिण्हिस्सामि, अन्नेसिं च उग्गहे उग्गहिए उवल्लिस्सामि चउत्थी पडिमा४, अहावरा पंचमा पडिमा-जस्स णं भिक्खु-

नहीं करना चाहिये किन्तु यदि 'तिरिच्छछिन्ने जाव पडिगाहिज्जा' वह लशुन कन्दादि तिरछा काटा हुआ है ऐसा समझ ले या जान ले तो उस को अचित्त एवं प्रासुक होने से ग्रहण करलेना चाहिये क्यों कि अचित्त लशुन कन्दादि को वातव्याधि वगैरह आपत्काल में ग्रहण करने से संयम की विराधना नहीं होती है अतएव तिरछा काटा हुआ लशुन कन्दादि को वातव्याधि दशामें ग्रहण कर लेना चाहिये ॥ सू० ६ ॥

पडिगाहिज्जा' जो ते लसणुना कंदादि तिरछा कापेल होय तेम जाणवामा आवे तो तेने अचित्त होवाथी प्रासुक समजीने ग्रहण करी लेवु. केम के अचित्त लसणुना कंदादिने वातपीडा विगेरे आपत्काळमा ग्रहण करवाथी सयमनी विराधना थती नथी. तेथी ज वक्र रीते कापेल लसणुना कंदादिने वातपीडा अवस्थामा ग्रहण करी लेवा ॥ सू. ६ ॥

स्स एवं भवइ-अहं च खलु अप्पणो अट्ठाए उग्गहं च उगिण्हिस्सामि, नो दुण्हं नो तिण्हं नो चउण्हं नो पंचण्हं पंचमा पडिमा५, अहावरा छट्ठा पडिमा-जस्स एव उग्गहे उवल्लिइज्जा जे तत्थ अहासमन्नागए इक्कडे वा जाव पलाले तस्स लाभे संवसिज्जा तस्स अलाभे उक्कुडुओ वा नेसज्जिओ वा विहरिज्जा, छट्ठा पडिमा६, अहावरा सत्तमा पडिमा-जे भिक्खू अहासंथडमेव उग्गहं जाइज्जा, तं जहा-पुढविसिलं वा कट्ठसिलं वा अहासंथडमेव तस्स लाभे संते संवसिज्जा, तस्स अलाभे उक्कुडुओ वा नेसज्जिओ वा विहरिज्जा, सत्तमा पडिमा७, इच्चेयासिं सत्तण्हं पडिमाणं अन्नयरं जहा पिंडेसणाए ॥सू० ७॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा आगन्त्रागारेषु वा आरामागारेषु वा गृहपतिकुलेषु वा पर्यावसथेषु वा यावद् अवगृहीते येषां तत्र गृहपतीनां वा गृहपतिपुत्राणां वा इत्येतानि आयतनानि उपातिक्रम्य अथ भिक्षुर्जानीयात्-आभिः सप्तभिः प्रतिमाभिः अवग्रहम् अवग्रहीतुम्, तत्र खलु इयं प्रथमा प्रतिमा-स आगन्त्रागारेषु वा आरामागारेषु वा गृहपतिकुलेषु वा पर्यावसथेषु वा अनुविचिन्त्य अवग्रहं याचेत यावद् विहरिष्यामः प्रथमा प्रतिमा। अथापरा द्वितीया प्रतिमा-यस्य खलु भिक्षुकस्य एवं भवति-अहं च खलु अन्येषां भिक्षुकाणाम् अर्थाय अवग्रहम् अवग्रहीष्यामि, अन्येषां भिक्षूणाम् अवग्रहे अवगृहीते उपालयिष्ये, द्वितीया प्रतिमा २, अथापरा तृतीया प्रतिमा-यस्य खलु भिक्षुकस्य एवं भवति-अहं च खलु अन्येषां भिक्षुकाणाम् अर्थाय अवग्रहम् अवग्रहीष्यामि अन्येषां भिक्षुकाणाम् अवग्रहे अवगृहीते नो उपालयिष्ये, तृतीया प्रतिमा ३, अथापरा चतुर्थी प्रतिमा-यस्य खलु भिक्षुकस्य एवं भवति-अहं च खलु अन्येषां भिक्षुकाणाम् अर्थाय नो अवग्रहम् अवग्रहीष्यामि, अन्येषां च भिक्षुकाणाम् अवग्रहे अवगृहीते उपालयिष्ये, चतुर्थी प्रतिमा ४, अथापरा पञ्चमी प्रतिमा-यस्य खलु भिक्षुकस्य एवं भवति-अहं च खलु आत्मनः अर्थाय अवग्रहम् च अवग्रहीष्यामि नो द्वयोः नो त्रयाणाम् नो चतुर्णाम् नो पञ्चानाम्, पञ्चमी प्रतिमा ५, अथापरा षष्ठी प्रतिमा-यस्य एव अवग्रहम् उपालयिष्ये यस्तत्र यथा समन्नागतः उत्कटो वा यावत् पलालः तस्य लाभे सवत्स्यामि, तस्य अलाभे उत्कुक्कुटो वा निषण्णो वा विहरिष्यामि, षष्ठी प्रतिमा ६, अथापरा सप्तमी प्रतिमा-स भिक्षुः यथासंस्तृतमेव अवग्रहम् याचेत, तद्यथा पृथिवीशिला वा काष्ठशिला वा यथासंस्तृतमेव तस्य लाभे सति सवसेत्, तस्य अलाभे उत्कुक्कुटो वा निषण्णो वा विहरेत्, सप्तमी प्रतिमा, ७ इत्येतासां सप्तानां प्रतिमानाम् अन्यतराम् यथा पिण्डैषणायाम् ॥सू० ७॥

टीका-अथ अवग्रहविषयक सप्ताभिग्रहरूप प्रतिज्ञास्वरूपाणि प्ररूपयितुमाह-'से भिक्खू

वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'आगंतारेसु वा' आगन्त्रागारेषु वा–अतिथिशाला रूपधर्मशालादिषु 'आरामागारेसु वा' आरामागारेषु वा–उद्यानस्थिताश्रमगृहेषु 'गाहावइकुलेसु वा' गृहपतिकुलेषु वा–गृहस्थ गृहसमीपवर्त्युपाश्रयेषु 'परियावसहेसु वा' पर्यात्रसथेषु वा–चरकशाक्यप्रभृतिदण्डिमठेषु वा 'जावोग्गहियंसि' यावत्–अनुविचिन्त्य अवग्रहं याचित्वा अधिपतिप्रभृति सकाशे अवग्रहानुज्ञापनानन्तरम् अवग्रहे अवगृहीते सति 'जे तत्थ गाहावईण वा गाहावइपुत्ताण वा' येषां तत्र गृहपतीनां गृहपतिपुत्राणां वा 'इच्चेयाइं आयतणाइं उवाति-क्कम्म' इत्येतानि पूर्वोक्तानि वक्ष्यमाणानि च आयतनानि दोषस्थानानि उपातिक्रम्य–अतिक्रम्य उल्लङ्घ्य 'अह भिक्खू जाणिज्जा' अथ भिक्षुर्जानीयात् 'इमाहिं सत्तहिं पडिमाहिं उग्गहं उग्गिण्हित्तए' आभिः सप्तभिः प्रतिमाभिः–अभिग्रहरूपप्रतिज्ञाभिः अवग्रहम्–काल-क्षेत्रावग्रहविशेषम् अवग्रहीतुं जानीयात्–इति पूर्वेणान्वयः यतनां कुर्यादिति तदर्थः

अब काल क्षेत्रावग्रह के विषय में सप्त अभिग्रह रूप प्रतिज्ञा स्वरूप का प्रतिपादन करते हैं–

टीकार्थ–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु–संयमशील साधु और भिक्षुकी–साध्वी 'आगंतारेसु वा' अतिथि शालारूप धर्मशालाओं में या 'आरामा-गारेसु वा' आराम-उद्यानशालाओं में या 'गाहावइकुलेसु वा' गृहपति गृहस्थश्रावक के उपाश्रयों में या 'परियावसहेसु वा' अन्यतीर्थिक दण्डि वगैरह के मठों में 'जावो-ग्गहियंसि' रहने के लिये हृदय में विचार कर अवग्रह की याचना कर उन अतिथि शाला वगैरह के स्वामी या अधिष्ठाता से रहने के लिये अनुमति लेकर रहने पर 'जे तत्थ गाहावईण वा' वहां के जिन गृहपति गृहस्थ श्रावकों के या 'गाहावइपुत्ताण वा' गृहपति पुत्रों के पूर्वोक्त और 'इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइक्कम्म' पूर्वोक्त और वक्ष्यमाण दोषों के स्थान हैं उनको उल्लंघन कर 'अह भिक्खू जाणिज्जा' साधु मुनि महात्मा वक्ष्यमाण 'इमाहिं सत्तहिं पडिमाहिं' सात अभिग्रह रूप प्रतिज्ञाओं से

હવે કાળ ક્ષેત્રાવગ્રહના વિષયમા સપ્તઅભિગ્રહરૂપ પ્રતિજ્ઞાના સ્વરૂપનું પ્રતિપાદન કરવામા આવે છે–

ટીકાર્થ– 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને-સાધ્વી 'आगंतारेसु वा' અતિથિશાળારૂપ ધર્મશાળાઓમાં અથવા 'आरामागारेसु वा' ઉદ્યાનશાળા ઓમાં 'गाहावइकुलेसु वा' અથવા ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઉપાશ્રયોમા અથવા 'परियावसहेसु वा' અન્યતીર્થિક દંડી વિગેરેના મઠોમા રહેવા માટે 'जावोग्गहियंसि' અવગ્રહની યાચના કરીને એ અતિથિશાળા વિગેરેના માલિક અગર વહીવટ કરનાર પાંસેથી રહેવા માટે અનુમતિ લઈને ત્યા રહે તે દર્મ્યાન 'जे तत्थ गाहावईण वा' ત્યાના ગૃહપતિ ગૃહસ્થ શ્રાવકોના અથવા 'गाहावइपुत्ताण वा' ગૃહપતિના પુત્રોના 'इच्चेयाइं आयतणाइं उवातिक्कम्म' પૂર્વોક્ત અને વક્ષ્યમાણ દોષસ્થાનોને ઓળંગીને 'अह भिक्खू जाणिज्जा' સાધુ મુનિ-વક્ષ્યમાણ 'इमाहिं सत्तहिं पडिमाहिं' આ સાત અભિગ્રહરૂપ પ્રતિજ્ઞાઓથી 'उग्गहं उग्गि

तत्र प्रथमां प्रतिमामाह–'तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा' तत्र खलु सप्तसु प्रतिमासु इयं प्रथमा प्रतिमा–'से आगंतारेसु वा' स साधुः आगन्त्रागारेषु वा–अतिथिशालादि 'आरामागारेसु वा' आरामागारेषु वा–उद्यानस्थिताश्रमगृहेषु 'गाहावइकुलेसु वा' गृहपतिकुलेषु वा 'परियावसहेसु वा' पर्यावसथेषु वा–अन्यतीर्थिकदण्डिप्रभृतिमठेषु 'अणुवीइ उग्गहं जाइज्जा' अनुविचिन्त्य–विचार्य अवग्रहं याचेत 'जाव विहरिस्सामो' यावत्–अथालन्दं यावत्कालमात्रम् यावत्क्षेत्रमात्रम् अधिपतेरादेशः तावत्कालमेव तावत्क्षेत्रमेव अवग्रहं गृहीत्वा वत्स्यामः ततः परं विहरिष्यामः

'उग्गहं उग्गिण्हित्तए' काल क्षेत्रावग्रह विशेष को ग्रहण करने के लिये यत्न करे उन वक्ष्यमाण सात प्रतिज्ञा रूप प्रतिमाओं में प्रथम प्रतिज्ञा रूप प्रतिमा का स्वरूप बतलाते हैं-'तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा'–उन पूर्वोक्त और वक्ष्यमाण सात प्रतिज्ञा रूप प्रतिमाओ में यह पहली प्रतिमा अर्थात् प्रतिज्ञा समझनी चाहिये 'से आगंतारेसु वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी अतिथिशाला-रूप धर्मशालाओ में या 'आरामागारेसु वा' आराम–उद्यानस्थित कुटी आश्रम वगैरह शालाओ में या 'गाहावइकुलेसु वा' गृहपति-गृहस्थ श्रावक के उपाश्रयों में या 'परियावसहेसु वा' चरक शाक्य प्रभृति दण्डी वगैरह के मठों में रहने के लिये 'अणुवीइ उग्गहं जाइज्जा' हृदय में विचार कर अवग्रह अर्थात् काल क्षेत्रावग्रह की याचनाकरे और यावत् उन अतिथिशाला वगैरह के स्वामी से या मुख्य अधिष्ठाता से उन अतिथिशाला धर्मशाला उपाश्रय मठो में ठहरने के लिये काल क्षेत्रावग्रह की याचना करे कि–हे आयुष्मन्! हम लोग आपके ही इच्छानुसार न कि स्वेच्छा से अर्थात् जितने काल के लिये और जितने ही स्थान के

णिहत्तए' કાળ ક્ષેત્રાવગ્રહ વિશેષને ગ્રહણ કરવા માટે યત્ન કરવો.

એ વક્ષ્યમાણ સાત પ્રતિજ્ઞારૂપ પ્રતિમાઓમા પ્રથમ પ્રતિજ્ઞારૂપ પ્રતિમાનુ સ્વરૂપ સૂત્રકાર બતાવે છે–'तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा' એ પૂર્વોક્ત અને વક્ષ્યમાણ સાત પ્રતિજ્ઞા-રૂપ પ્રતિમાઓમા આ પહેલી પ્રતિમા અર્થાત્ પ્રતિજ્ઞા સમજવી. તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ-સાધુ અને સાધ્વી 'आगंतारेसु वा' અતિથિ શાળારૂપ ધર્મશાળાઓમા અથવા 'आरामागारेसु वा' ઉદ્યાનમા આવેલ કુટિર કે આશ્રમ વિગેરેમાં અથવા 'गाहावई कुलेसु वा' ગૃહ-પતિ ગૃહસ્થ શ્રાવકના ઉપાશ્રયમાં અથવા 'परियावसहेसु वा' ચરકશાક્ય દંડી વિગેરેના મઠોમાં 'अणुवीई' રહેવા માટે હૃદયમા વિચાર કરીને 'उग्गहं जाइज्जा' અવગ્રહ અર્થાત્ કાળ ક્ષેત્રાવગ્રહની યાચના કરવી 'जाव विहरिस्सामो' અને યાવત્ એ અતિથિશાળા વિગેરેના સ્વામી અગર મુખ્ય વહીવટ કરનાર પાસેથી એ ધર્મશાળા કે-ઉદ્યાનશાળા કે ઉપાશ્રયમાં રહેવા માટે કાળ ક્ષેત્રાવગ્રહની યાચના કરવી કે હે આયુષ્મન્ અમે આપની જ ઇચ્છા પ્રમાણે નહીં કે સ્વેચ્છાથી અર્થાત્ જેટલા કાળ માટે જેટલા સ્થાન માટે આપની સંમતિ હશે એટલા જ કાળ સુધી અને એટલા જ સ્થાનમા રહીને અમો વિહાર કરી જઈશું.

'पढमा पडिमा' इति प्रथमा प्रतिमा–प्रतिज्ञारूपाभिग्रहो बोध्यः, 'अहावरा दुच्चा पडिमा' अथापरा द्वितीया प्रतिमा–अभिग्रहरूपा प्रतिज्ञाप्ररूप्यते–'जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवइ–' 'यस्य खलु भिक्षुकस्य एवम्–वक्ष्यमाणरीत्या मनसि विचारो भवति–'अहं च खलु' अहम् च खलु अवग्रहयाचको भिक्षुः 'अन्नेसिं भिक्खूणं अट्ठाए' अन्येषां भिक्षुकाणाम् अर्थाय–निमित्ताय 'उग्गहं उग्गिण्हिस्सामि' अवग्रहम् अवग्रहीष्यामि अत्र च 'अण्णेसिं भिक्खूणं उग्गहे उग्गहिए उवल्लिसामि' अन्येषां भिक्षुकाणाम् अवग्रहे अवगृहीते सति उपालयिष्ये–वत्स्यामि 'दुच्चा पडिमा' इति द्वितीया प्रतिमा–प्रतिज्ञा बोध्या, 'अहावरा तच्चा पडिमा'

लिये आपकी अनुमति होगी उतने ही काल तक और उतने ही स्थान में रह कर 'जाव विहरिस्सामो' हम लोग वहीं से विहार कर देंगे अर्थात् वहां से चले जायेंगे एतावता जितने ही समय तक और जितने ही स्थान में रहने के लिये आप का आदेश होगा, उतने ही समय तक और उतने ही स्थान में रह कर हम लोग यथासमय ही वहां से निकल जायेंगे इस प्रकार प्रतिज्ञा कर जैन साधु और जैन साध्वी को ठहरना चाहिये 'पढमा पडिमा' यह पहली प्रतिज्ञा रूप प्रतिमा या अभिग्रह का स्वरूप समझना चाहिये।

अब दूसरी अभिग्रह रूप प्रतिमा या प्रतिज्ञा का स्वरूप बतलाते हैं–'जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवइ'–जिस भिक्षुक अर्थात् संयमशील साधु को इस प्रकार वक्ष्यमाणरूप से मन में विचार होता है कि–'अहं खलु अण्णेसिं भिक्खू णं अट्ठाए' अवग्रह की याचना करने वाला मैं दूसरे भिक्षु संयमशील साधुओं के लिये 'उग्गहं उग्गिण्हिस्सामि' अवग्रह की याचना करूंगा और 'अण्णेसिं भिक्खूणं उग्गहे' दूसरे साधुओ के लिये 'उग्गहिए उवल्लिस्सामि अवगृहीतश्रित अवग्रह होने पर ही मैं निवास करूंगा, यह 'दुच्चा पडिमा' दूसरी प्रतिज्ञा रूप प्रतिमा का स्वरूप समझना चाहिये, अब तीसरी प्रतिज्ञा रूप प्रतिमा

અર્થાત્ સમય પુરો થતા અમો તે સ્થાનમાથી ચાલ્યા જઈશું' એટલે કે જેટલા સમય માટે- અને જેટલા સ્થાનમા રહેવા માટે આપની સંમતિ હશે એટલા જ સમય સુધી અને એટલા જ સ્થાનમાં રહીને અમો સમય પુરો થતા ત્યાંથી નીકળી જઈશુ. આ પ્રમાણેની પ્રતિજ્ઞા કરીને સાધુ કે સાધ્વીએ ત્યા રહેવુ આ 'पढमा पडिमा' પહેલી પ્રતિજ્ઞારૂપ પ્રતિમા અથવા અભિગ્રહનુ સ્વરૂપ સમજવુ

હવે બીજી અભિગ્રહરૂપ પ્રતિમા–પ્રતિજ્ઞાનુ સ્વરૂપ સૂત્રકાર બતાવે છે–'जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवइ' જે સાધુના મનમા વિચાર આવે કે 'अहं च खलु अन्नेसिं भिक्खूणं 'अट्ठाए उग्गहं उगिण्हिस्सामि' અવગ્રહની યાચના કરનાર હુ. અન્ય સાધુઓ માટે અવગ્રહની યાંચના કરીશ તેમજ 'अण्णेसिं भिक्खूणं उग्गहे उग्गहिए उवल्लिस्सामि' બીજા સાધુઓ માટે અવગ્રહીત નિશ્રિત અવગ્રહ થાય ત્યારે જ હુ. જ નિવાસ કરીશ. 'दुच्चा पडिमा' આ બીજી પ્રતિજ્ઞા રૂપ પ્રતિમાનુ સ્વરૂપ સમજવુ.

अथापरा तृतीया प्रतिमा-प्रतिज्ञा अभिग्रहरूपा प्ररूप्यते 'जस्सणं भिक्खुस्स एवं भवइ'-यस्य खलु भिक्षुकस्य एवं मनसि विचारो भवति-'अहं च खलु अण्णेसिं भिक्खूणं अट्ठाए उग्गहं उगिण्हिस्सामि' अहं च खलु अवग्रहयाचको भिक्षुः अन्येषां भिक्षुकाणाम् अर्थाय निमित्ताय-अवग्रहम् अवग्रहीष्यामि किन्तु 'अन्नेसिं च उग्गहे उग्गहिए नो उवल्लिस्सामि' अन्येषां च भिक्षुकाणाम् अवग्रहे अवगृहीते सति नो उपालयिष्ये-वत्स्यामि 'तच्चा पडिमा' इति तृतीया प्रतिमा-अभिग्रहरूपा प्रतिज्ञा बोध्या, 'अहावरा चउत्था पडिमा' अथापरा चतुर्थी-प्रतिमा प्ररूप्यते-'जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवइ' यस्य खलु भिक्षुकस्य एवम्-मनसि विचारो भवति-'अहं च खलु अण्णेसिं भिक्खूणं अट्ठाए नो उग्गहं उगिण्हिस्सामि' अहं च खलु अवग्रहयाचकः साधुः अन्येषां भिक्षुकाणाम् अर्थाय-निमित्ताय नो अवग्रहम् अवग्रहीष्यामः,

अर्थात् अवग्रह को बतलाते हैं-'जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवइ'-जिस भिक्षुक संयमशील साधु को ऐसा वक्ष्यमाण रूप से मन में विचार होता है कि 'अहं खलु 'अण्णेसिं च उग्गहं उग्गहिए' मैं दूसरे साधुओं के निमित्त अवग्रह की 'उगिण्हिस्सामि' याचना करूंगा, किन्तु 'अन्नेसिं च उग्गहे उग्गहिए' दूसरे साधुओं के अवग्रह गृहीत होने पर 'नो उवल्लिस्सामि' मैं उनके गृहीत अवग्रह में निवास नहीं करूंगा, 'तच्चा पडिमा' यह तीसरी अभिग्रह रूप प्रतिमा का स्वरूप है।

अब चौथी अभिग्रह रूप याचना अर्थात् प्रतिमा का स्वरूप बतलाते हैं-'अहावरा चउत्था पडिमा'-

अब अन्य चौथी प्रतिज्ञा रूप प्रतिमा का स्वरूप कहते हैं कि-'जस्सणं भिक्खुस्स एवं भवइ' जिस भिक्षुक अर्थात् संयमशील साधु को इस वक्ष्यमाण रूप से मन में विचार होता है कि 'अहं च खलु अन्नेसिं भिक्खूणं अट्ठाए' मैं अन्य दूसरे भिक्षुक साधुओं के निमित्त 'नो उग्गहं उगिण्हिस्सामि' अवग्रह अर्थात् काल

હવે ત્રીજી પ્રતિજ્ઞા રૂપ પ્રતિમા અર્થાત્ અવગ્રહનું કથન કરે છે.

'जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवइ' જે સાધુને એવા પ્રકાર નો વિચાર આવે કે 'अहं च खलु अण्णेसिं भिक्खूण अट्ठाए उग्गहं उगिण्हिस्सामि' હું બીજા સાધુના નિમિત્તે અવગ્રહની યાચના કરીશ પરંતુ 'अण्णेसिं च उग्गहे उग्गहिए' બીજા સાધુ માટે અવગ્રહ ગ્રહણ કરીને હું તેમના માટે ગ્રહણ કરેલ અવગ્રહમાં 'नो उवल्लिस्सामि' નિવાસ કરીશ નહીં 'तच्चा पडिमा' આ અવગ્રહ રૂપ ત્રીજી પ્રતિમાનું સ્વરૂપ છે.

હવે ચોથી અવગ્રહ રૂપ યાચના અર્થાત્ પ્રતિમાનું સ્વરૂપ બતાવે છે. 'अहावरा चउत्था पडिमा' હવે ચોથી પ્રતિજ્ઞા રૂપ પ્રતિમાનું સ્વરૂપ બતાવવામાં આવે છે. 'जस्स ण भिक्खुस्स' જે સાધુને 'एवं भवइ' એવો વિચાર આવે કે-'अहं च खलु अन्नेसिं भिक्खूणं अट्ठाए' હું બીજા સાધુઓ માટે અવગ્રહ અર્થાત્ કાલક્ષેત્રાવગ્રહની યાચના

अपितु 'अण्णेसिं च उग्गहे उग्गहिए उवल्लिस्सामि' अन्येषाञ्च साधूनाम् अवग्रहे अवगृहीते एव उपालयिष्ये-वत्स्यामि 'चउत्था पडिमा' इति चतुर्थी प्रतिमा बोध्या 'अहावरा पंचमा पडिमा'-अथापरा पञ्चमी प्रतिमा-प्रतिज्ञा प्ररूप्यते-'जस्सणं भिक्खुस्स एवं भवइ'-यस्य खलु भिक्षुकस्य एवं मनसि विचारो भवति-'अहं च खलु अप्पणो अट्ठाए उग्गहं च उग्गिण्हिस्सामि' अहं च खलु अवग्रहयाचको भिक्षुः आत्मनः अर्थाय-स्वनिमित्तम् अवग्रहञ्च अवग्रहीष्यामि नो अन्यार्थमित्याह-'नो दुण्ह नो तिण्हं नो चउण्हं नो पंचण्हं' नो द्वयोर्भिक्षुकयोः नो वा त्रयाणां भिक्षुकाणां वा कृते अवग्रहम् अवग्रहीष्यामि अपितु स्वनिमित्तमेवेति भावः 'पंचमा पडिमा' इति पञ्चमी प्रतिमा बोध्या, 'अहावरा छट्ठा पडिमा'-अथ अपरा षष्ठी प्रतिमा प्ररूप्यते-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुको वा भिक्षुकी वा 'जस्स एव

क्षेत्रावग्रह की याचना नहीं करूंगा और 'अन्नेसिं च उग्गहे उग्गहिए' दूसरे साधुओं के अवगृहीत अवग्रह में 'उवल्लिस्सामि' वसूंगा, अर्थात् दूसरे साधु के द्वारा काल क्षेत्र के लिये याचना करके गृहीत अवग्रह में ही निवास करूंगा, 'चउत्था पडिमा' यह चौथी प्रतिमा रूप प्रतिज्ञा अर्थात् अभिग्रह समझना चाहिये।

अब पांचवीं प्रतिमा रूप प्रतिज्ञा का स्वरूप बतलाते हैं-'अहावरा पंचमा पडिमा'-अब अन्य पांचवीं प्रतिमा का स्वरूप कहते हैं कि-'जस्सणं भिक्खुस्स एवं भवइ' जिस भिक्षु-संयमशील साधु को इस प्रकार का वक्ष्यमाण रूप से मनमें विचार होता है कि 'अहञ्च खलु अप्पणो अट्ठाए उग्गहं' मैं अपने लिये ही अवग्रह अर्थात् काल क्षेत्र विषय की याचना 'उग्गिण्हिस्सामि' करूंगा किन्तु 'नो दुण्हं नो तिण्हं नो चउण्हं' दो साधुओं के लिये या तीन साधुओं के लिये या चार साधुओं के लिये या 'नो पंचण्हं' पांच साधुओं के लिये अभिग्रह अर्थात् काल क्षेत्र विषय की याचना नहीं करूंगा 'पंचमा पडिमा' यह पांचवीं प्रतिमा रूप प्रतिज्ञा समझनी चाहिये।

'नो उग्गहं उग्गिण्हिस्सामि' કરીશ નહીં અને 'अण्णेसि च उग्गहे उग्गहिए उवल्लिस्सामि' બીજા સાધુઓએ ગ્રહણ કરેલ અવગ્રહમાં વાસ કરીશ અર્થાત્ બીજા સાધુઓએ કાલ ક્ષેત્ર માટે યાચના કરીને ગ્રહણ કરેલ અવગ્રહમાં જ નિવાસ કરીશ. 'चउत्था पडिमा' આ ચોથી પ્રતિમા રૂપ પ્રતિજ્ઞા અર્થાત્ અભિગ્રહ સમજવો.

હવે પાચમી પ્રતિમા રૂપ પ્રતિજ્ઞાનું સ્વરૂપ બતાવવામાં આવે છે

'अहावरा पचमा पडिमा' હવે પાચમી પ્રતિમાનુ સ્વરૂપ કહે છે 'जस्स णं भिक्खुस्स एव भवइ' જે સાધુને આવા પ્રકારનો મનમાં વિચાર આવે કે-'अहं च खलु अप्पणो अट्ठाए उग्गह च उग्गिहिस्सामि' હું મારે માટે જ અવગ્રહ અર્થાત્ કાલ ક્ષેત્રની યાચના કરીશ પરંતુ 'नो दुण्हं' બે સાધુઓ માટે 'नो तिण्ह' અથવા ત્રણ સાધુઓ માટે 'नो चउण्हं' અથવા ચાર સાધુઓ માટે 'नो पचण्हं' અથવા પાંચ સાધુઓ માટે અભિગ્રહ અથવા કાલક્ષેત્ર સંબંધી યાચના કરીશ નહીં 'पंचमा पडिमा' આ પાચમી પ્રતિમારૂપ પ્રતિજ્ઞા સમજવી.

उग्गहे उवल्लिइज्जा' यस्यैव भिक्षुकस्य अवग्रहे उपालीयेत-वसेत्, जे तत्थ अहासमण्णागए' यस्तत्र यथा समन्वागतः-यथा प्राप्तः यथाऽवस्थितो वा 'इक्कडे वा' उत्कटको वा-कटो वा 'जाव पलाले' यावत्-संस्तारको वा पलाले वा स्यात् 'तस्स लाभे संवसिज्जा' तस्य कटादिकस्य संस्तारकस्य लाभे सति संवसेत्-तदुपरि आसनं कुर्यात्, अन्यथातु 'तस्य अलाभे' तस्य कटादेः संस्तारकस्य अलाभे सति 'उक्कुडुओ वा नेसज्जिओ वा विहरिज्जा' उत्कुटुको वा-कुक्कुटासनो भूत्वा निषण्णो वा-उपविष्टः सन् विहरेत्-तिष्ठेत्, 'छट्ठा पडिमा' इति षष्ठी प्रतिमा बोध्या 'अहावरा सत्तमा पडिमा' अथापरा सप्तमी प्रतिमा-अभिग्रहरूपा प्रतिज्ञा

अब भगवान् छट्ठी प्रतिमा रूप प्रतिज्ञा का स्वरूप बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'जस्स एवं उग्गहे उवल्लिइज्जा' जिस भिक्षुक के अवग्रह में वास करे और 'तत्थ अहासमण्णागए' वहां पर जो भी कुछ यथाप्राप्त या 'इक्कडे वा जाव पलाले वा' पूर्व से ही स्थापित कट चटाई या यावत् संस्तारक बिस्तरा या पलाल हो 'तस्स लाभे संवसिज्जा' उसी के ऊपर निवास शयन करना चाहिये अर्थात् उस उपाश्रय वगैरह में रहने के लिये काल और क्षेत्र की याचना करने पर उस उपाश्रय में पहले से रक्खे हुए बिस्तरा वगैरह पर ही शयनादि करना चाहिये किन्तु 'तस्स अलाभे उक्कुडुओ वा' उस स्थान में उस चटाई संस्तारक वगैरह के नहीं मिलने पर कुक्कुट के समान आसन करके निवास करना चाहिये या 'नेसज्जिओ वा विहरिज्जा' बैठ कर ही निर्वाह करना चाहिये यह 'छट्ठा पडिमा' छट्ठी प्रतिमा समझनी चाहिये।

अब सातवीं प्रतिमा रूप प्रतिज्ञा का स्वरूप बतलाते हैं-'अहावरा सत्तमा

હવે ભગવાન્ છટ્ઠી પ્રતિમા રૂપ પ્રતિજ્ઞાનુ સ્વરૂપ બતાવે છે.

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'जस्स एवं उग्गहे उवल्लिइज्जा' જે સાધુના અવગ્રહમાં વાસ કરે અને 'जे तत्थ अहासमण्णागए' ત્યા આગળ જે કોઇ યથાપ્રાપ્ત અથવા પહેલેથી રાખેલ 'इक्कडे वा' ચટાઇસાદડી અથવા 'जाव पलाले वा' યાવત્ સસ્તારક બિસ્તરો કે પરાળ હોય 'तस्स लाभे संवसिज्जा' તેના પર શયન કરવુ અર્થાત્ એ ઉપાશ્રય વિગેરેમા રહેવા માટે કાલક્ષેત્રની યાચના કર્યા બાદ એ ઉપાશ્રયમા આગળથી રાખેલા પાથરણા વિગેરેના ઉપર જ શયનાદિ કરવુ. પરતુ એ સ્થાનમા 'तस्स अलाभे' ચટાઈ કે સસ્તારક નમળે તો 'उक्कुडुओ वा' કુકડાની જેમ આસન કરીને વાસ કરવો અથવા 'नेसज्जिओ वा विहरिज्जा' બેસીને જ નિવાસ કરવો. 'छट्ठी पडिमा' આ છટ્ઠી પ્રતિમાનુ સ્વરૂપ છે.

હવે સાતમી પ્રતિમા રૂપ પ્રતિજ્ઞાનુ સ્વરૂપ બતાવે છે

'अहावरा सत्तमा पडिमा' સાતમી પ્રતિમા રૂપ પ્રતિજ્ઞાનુ સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે-

प्ररूप्यते-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अहासंथडमेव उग्गहं जाइज्जा' यथासंस्तारकमेव संस्तारकानतिक्रमेणैव यथाप्राप्तसंस्तारकानुकूलमेव अवग्रहं याचेत 'तं जहा-पुढविसिलं वा' तद्यथा-पृथिवीशिलां वा-पृथिव्युपरिस्थापितप्रस्तरो वा स्यात् 'कट्ठसिलं वा' काष्ठशिलां वा-दारुशिलां वा स्यात् 'अहासंथडमेव' यथासंस्तृतमेव-आस्तृतानुसारेणैव अवग्रहं याचेत 'तस्स लाभे संते संवसिज्जा' तस्य यथासंस्तृतस्य तृणादेर्लाभे सति संवसेत् 'तस्स अलाभे उक्कुडुओ वा' तस्य-यथासंस्तृतस्य घासादेरलाभे तु उत्कुटुको वा-कुक्कुटासनो भूत्वा 'नेसज्जिज्जो वा विहरिज्जा' निषण्णो वा उपविष्टः सन् विहरेत्-तिष्ठेत् 'सत्तमा पडिमा' इति सप्तमी प्रतिमा-अभिग्रहरूपा प्रतिज्ञा बोध्या, ताः

पडिमा से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा,' अब सातवीं प्रतिमा रूप प्रतिज्ञा का स्वरूप यह है-वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'अहासंथडमेव उग्गह जाइज्जा' यथाप्राप्त संस्तारक के अनुसार ही अर्थात् पूर्व काल से स्थापित संथरा के मुनाबिक हि रहने के लिये अवग्रह-स्थान की याचना करे 'तं जहा-पुढविसिलं वा' जैसे कि पृथिवीशिला हो अर्थात् पृथिवी के ऊपर स्थापित पत्थर हो या 'कट्ठसिलं वा' काष्टशिला हो अर्थात् दारु लकडी का बनाया हुआ पीठासन हो या फलक हो या 'अहासंथडमेव' पाट हो पहले से वहां पर रक्खा हुआ हो उसके अनुसार ही स्थान की याचना करनी चाहिये, और 'तस्स लाभे संते संवसिज्जा' यथासंस्तृत अर्थात् पहले से बिछाये हूए तृण पलाल पुआरा घासविशेष वगैरह के मिलने पर निवास करना चाहिये और 'तस्स अलाभे उक्कुडुओ वा' उस घास वगैरह बिछाने के नहीं मिलने पर कुक्कुटासन होकर या 'नेसज्जिज्जो वा विहरिज्जा' बैठ कर ही रहना चाहिये यह 'सत्तमा पडिमा सातवीं प्रतिज्ञा रूप पडिमा समझलेनी चाहिये, अब उपर्युक्त सातों प्रतिमाओं का

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' ते पूर्वोक्त संयमशील साधु अने साध्वी 'अहासंथडमेव उग्गहं जाइज्जा' यथाप्राप्त संस्तारक प्रमाणे જ અર્થાત્ પહેલેથી રાખેલ સંથારા પ્રમાણે જ રહેવા માટે અવગ્રહ સ્થાનની યાચના કરવી 'तं जहा' તે આ પ્રમાણે 'पुढवीसिलं वा' પૃથિવી શિલા હોય અર્થાત્ જમીન પર રાખેલ પત્થર હોય 'कट्ठसिल वा' કાષ્ઠ શિલા હોય અર્થાત્ લાકડાનું બનાવેલ પીઠાસન હોય કે ફલક હોય અથવા પટ હોય 'अहासंथडमेव' પહેલેથી ત્યાં રાખેલ હોય તે પ્રમાણે જ સ્થાનની યાચના કરવી 'तस्स लाभे संते संवसिज्जा' અને યથાસંસ્તૃત અર્થાત્ પહેલેથી પાથરેલ તૃણ, પરાળ, વિગેરે મળવાથી નિવાસ કરવો. તથા 'तस्स अलाभे' એ ઘાસ વિગેરે પાથરણું ન મળવાથી 'उक्कुडुओ वा' કુકકુટાસન અથવા 'नेसज्जिज्जो वा' બેઠા બેઠા જ રહેવું. 'सत्तमा पडिमा' આ સાતમી પ્રતિજ્ઞા રૂપ પડિમા સમજવી.

હવે આ સાતે પ્રતિમાઓનો ઉપસંહાર કરતા સૂત્રકાર કહે છે

'इच्चेयासिं सत्तण्हं पडिमाणं' આ ઉપરોક્ત અભિગ્રહ રૂપ સાત પ્રતિમાઓમાં જે કોઇ

सप्तप्रतिमाः समुपसंहरन्नाह–'इच्चेयासिं सत्तण्हं पडिमाणं' इत्येतासां सप्तानाम् प्रतिमानाम्–अभिग्रहरूपप्रतिज्ञानां मध्ये 'अण्णयरं जहा–पिंडेसणाए' अन्यतराम्–यां कामपि एकाम् प्रतिमाम्–अभिग्रहविशेषरूपप्रतिज्ञामाश्रित्य याचित्वा सवसेत् यथा पिण्डैषणायामुक्तं तथा अत्रापि बोध्यम्, तथा च नान्यान् स्वतीर्थिकान् परतीर्थिकान् वा साधून् निन्दादृष्ट्या घृणादृष्ट्या वा पश्येदिति भावः ॥ सू० ६ ॥

मूलम्–सुयं मे आउसंतेणं भगवया एवमक्खायं इह खलु थेरेहिं भगवंतेहिं पंचविहे उग्गहे पण्णत्ते, तं जहा–देविंदउग्गहे१, रायउग्गहे२, गाहावइ उग्गहे३, सागारियउग्गहे४, साहम्मियउग्गहे५, एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं, उग्गहपडिमा सम्मत्ता ॥सू० ७॥

सत्तमं अज्झयणं समत्तं ॥७॥

छाया–श्रुतं मया आयुष्मन् ! तेन भगवता एवम् आख्यातम्–इह खलु स्थविरैः भगवद्भिः पञ्चविधः अवग्रहः प्रज्ञप्तः, तद्यथा–देवेन्द्रावग्रहः १, राजावग्रहः २, गृहपत्यवग्रहः३, सागारिकावग्रहः ४, साधर्मिकावग्रहः ५, एवं खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्, अवग्रहप्रतिमा समाप्ता, सप्तमं अध्ययनं समाप्तम् ॥ सू० ७ ॥

टीका–सम्प्रति प्रागुक्तमवग्रहं पञ्चविधमुपसंहरन्नाह–'सुयं मे आउसंतेणं भगवया' श्रुतं मया–सुधर्मस्वामिना गणधरेण, आयुष्मन् ! प्रियशिष्य ! तेन भगवता–वीतरागेण तीर्थकृता

उपसंहार करते हुए बतलाते हैं–'इच्चेयासिं' इन उपरोक्त अभिग्रह रूप 'सत्तण्हं पडिमाणं' सातों प्रतिमाओं का मध्य में 'अण्णयरं जहा पिंडेसणाए' जिस किसी भी एक अभिग्रह रूप प्रतिज्ञा का आश्रय करके क्षेत्र रूप स्थान की याचना कर ठहरना चाहिये जिसरीति से पिण्डैषणा के प्रकरण में पहले कह चुके हैं उसी तरह यहां भी समझ लेना चाहिये इस का तात्पर्य यह है कि–दूसरे किसी भी स्वतीर्थिकों या परतीर्थिकों साधु मुनि महात्माओं को निन्दा की दृष्टि से या घृणा की दृष्टि से नहीं देखना चाहिये ॥ सू० ६ ॥

अब पूर्वोक्त पांच प्रकार के अवग्रहों का उपसंहार करते हुए कहते हैं

टीकार्थ–'सुयं मे आउसंतेणं भगवया एवमक्खायं' मैंने अर्थात् सुधर्मस्वामी

એક અભિગ્રહ રૂપ પ્રતિજ્ઞાનો આશ્રય કરીને ક્ષેત્રરૂપ સ્થાનની યાચના કરીને રહેવું જોઈએ. 'अण्णयरं जहा पिंडेसणाए' જે પ્રમાણે પિંડૈષણાના પ્રકરણમાં કહેલ છે. એજ પ્રમાણે અહિંયા પણ સમજવું. કહેવાનો ભાવ એ છે કે–બીજા કોઈ સ્વતીર્થિકો અથવા પરતીર્થિકોના સાધુ મુનિમહાત્માઓની નિંદા કે ઘૃણાની દૃષ્ટિથી દેખવા નહીં. ॥ સૂ૦ ૬ ॥

હવે પૂર્વોક્ત પાંચ પ્રકારના અવગ્રહનો ઉપસંહાર કરતાં સૂત્રકાર કહે છે કે–

ટીકાર્થ–'सुयं मे आउसंतेणं भगवया एवमक्खायं' મેં અર્થાત્ સુધર્માસ્વામીએ આ પ્રમાણે કહેલ છે. હે આયુષ્મન્! શિષ્ય ! વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ આ પ્રમાણે

महावीरेण वर्धमानेन 'एवमक्खाय' एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या आख्यातम्-उक्तम्. 'इह खलु थेरेहिं भगवंतेहिं' इह खलु स्थविरैः स्थविरकल्पिकैः भगवद्भिः 'पंचविहे उग्गहे पन्नत्ते' पञ्चविधः अवग्रहः प्रज्ञप्तः-कथितः, व्याख्यात इत्यर्थः 'तं जहा-देविंदउग्गहे'-देवेन्द्रावग्रहः, 'राय उग्गहे' राजावग्रहः, 'गाहावइ उग्गहे' गृहपत्यवग्रहः, 'सागारिय उग्गहे' सागारिकावग्रहः 'साहम्मिय उग्गहे' साधर्मिकावग्रहश्चेति, अत्रेदं बोध्यम्-अवगृह्यते स्वामिना स्वीक्रियते य सोऽवग्रह इति व्युत्पत्त्या अवपूर्वकाद्ग्रह धातोः कर्मणि बाहुलकाद् अच्प्रत्यये अवग्रहशब्दनिष्पत्त्या दक्षिणभरतक्षेत्रे विचरतां मुनीनां प्रथमदेवलोकस्य सुधर्मेन्द्राज्ञाग्रहणं देवेन्द्रावग्रह उच्यते, अनेन ज्ञायते तिर्यग्लोकाधिपत्यमपि देवानामासीदिति, आगमे प्रतिपादितं यत् साधुः अरण्यादि जनशून्यस्थानेऽपि देवेन्द्रावग्रहमादाय तृणकाष्ठादिग्रहणं कुर्यादिति, भरतक्षेत्रस्य भारतादि षट्खण्डेषु चक्रवर्तिनो राज्ञः शासनात् तत्र विचरतां मुनीनां

गणधर ने ऐसा वक्ष्यमाण रूप से कहा है कि-हे आयुष्मन्! प्रिय शिष्य भगवान् वीतराग तीर्थंकर श्री महावीरस्वामी ने इस प्रकार वक्ष्यमाण रूप से कहा है कि 'इहखलु थेरेहिं भगवंतेहिं' यहां पर भगवान् स्थविरकल्पिक महात्मा ने 'पंचविहे उग्गहे पण्णत्ते' पांच प्रकार का अवग्रह बतलाया है 'तं जहा देविंद उग्गहे' जैसे कि-१ देवेन्द्रावग्रह, २ 'रायउग्गहे' राजावग्रह, ३-'गाहावइ उग्गहे' गृहपत्यवग्रह, ४-'सागारिय उग्गहे' सागारिक अवग्रह, और ५-'साहम्मिय उग्गहे' साधर्मिक अवग्रह इस प्रकार पांच प्रकार का अवग्रह (अनुमति ग्रहण) समझलेना चाहिये इस का तात्पर्य यह है कि-स्वामी जिस को स्वीकार करें उस को अवग्रह कहते हैं, उन में दक्षिण भरतक्षेत्र भारत में विचरने वाले मुनि महात्माओं को प्रथम देव लोकका सुधर्मेन्द्र की आज्ञा का ग्रहण करना देवेन्द्रावग्रह कहलाता है, इस से पता चलता है कि तिर्यग् लोकका आधिपत्य भी देवों को ही था, आगम में कहा हुआ भी है कि-साधु मुनि महात्मा अरण्य जंगल वगैरह शून्य स्थानों में भी देवेन्द्रों की आज्ञा लेकर ही तृण काष्ठादि को ग्रहण करे, और

કહ્યુ છે કે 'इह खलु थेरेहिं भगवंतेहि पंचविहे उग्गहे पण्णत्ते' સ્થવિર કલ્પિક એવા ભગવાને પાચ પ્રકારના અવગ્રહ બતાવેલ છે 'त जहा' તે આ પ્રમાણે 'देविंद उग्गहे' દેવેન્દ્રાવગ્રહ૧ 'रायउग्गहे' રાજાવગ્રહ ૨, 'गाहावइउग्गहे' ગૃહપતિ અવગ્રહ ૩, 'सागारिय उग्गहे' સાગારિક અવગ્રહ ૪, 'साहम्मियउग्गहे' અને સાધર્મિક અવગ્રહ ૫, આ રીતે પાચ પ્રકારના અવગ્રહ (અનુમતિ ગ્રહણ) સમજવા આ કથનનો ભાવ એ છે કે સ્વામી જેનો સ્વીકાર કરે તેને અવગ્રહ કહે છે. તેમા દક્ષિણ ભારતમા વિચરવવાળા મુનિઓએ પહેલા દેવલોકના સુધર્મેન્દ્રની આજ્ઞા ગ્રહણ કરવી તે દેવેન્દ્રાવગ્રહ કહેવાય છે. આનાથી એમ જણાય છે કે તિર્યક્લોકનું અધિપતિપણુ પણ દેવેનુ જ હતુ આગમમાં કહ્યુ પણ છે કે સાધુ મુનિએ જગલ વિગેરે શૂન્ય સ્થાનોમા પણ દેવેન્દ્રની આજ્ઞા લઈને જ તૃણ, કાષ્ઠ વિગેરેને ગ્રહણ કરવાં અને ભરતક્ષેત્રના ભારત વિગેરે છ ખડોમા ચક્રવર્તિ રાજાઓનુ શાસન હોવાથી

राजाज्ञाग्रहणं राजावग्रह उच्यते, प्रान्ते गृहपतेः शासनात् तत्र विहरतां साधूनां गृहपत्याज्ञाग्रहणं गृहपत्यवग्रहः कथ्यते, व्यक्तिगतगृहे निवासार्थं मुनीनां सागारिकव्यक्त्याज्ञाग्रहणं सागारिकावग्रहः उच्यते, अगारेण गृहेण सह वर्तते इति सागारः स एव सागारिकस्तस्यावग्रहो गृहमेवेति तदाज्ञाग्रहणं सागारिकावग्रहो बोध्यः, शय्यातरावग्रहशब्देनापि अयं व्यपदिश्यते, पूर्वकालाद् उपाश्रये निवसतां मुनीनामाज्ञाग्रहणं साधर्मिकावग्रह उच्यते, स्वसाम्भोगिक साधुवस्तुग्रहणमपि तदाज्ञां गृहीत्वैव कर्तव्यमितिरीत्या साधूनां सामान्य किञ्चिदपि विशेषवस्तूनां ग्रहणम् आज्ञामन्तरा नो कल्पते इति बोध्यम्, 'तदुपसंहरन्नाह-'एवं खलु

भरत क्षेत्र के भारत वगैरह छे खण्डों में चक्रवर्ती राजाओं का शासन होने से उन स्थानों में विहार करने वाले साधुओं को राजा की आज्ञा का ग्रहण करना राजावग्रह कहलाता है और प्रान्त में गृहपति का शासन होने से वहां पर विचरने वाले साधुओं को गृहपति की आज्ञा का ग्रहण करना गृहपत्यवग्रह कहलाता है, एवं व्यक्तिगत किसी भी गृहस्थ श्रावक के घर में या उपाश्रय में निवास करने के लिये मुनि महात्माओं को सागारिक अर्थात् गृहस्थाश्रम में रहने वाले गृहस्थ व्यक्ति विशेष की आज्ञा का ग्रहण करना सागारिक अवग्रह कहलाता है क्योंकि अगार अर्थात् घर के साथ रहने वाले को सागारिक कहते हैं और उनको आज्ञा का ग्रहण करने से सागारिक अवग्रह समझना चाहिये, इस सागारिक अवग्रह को शय्यातरावग्रह शब्द से भी व्यवहार किया जाता है और पूर्व काल से ही उपाश्रय में निवास करते हुए मुनियों की आज्ञा का ग्रहण करना साधर्मिक अवग्रह कहलाता है, अपने साम्भोगिक साधुओं की वस्तुओं का ग्रहण भी उनकी आज्ञा लेकर ही करना चाहिये इस रीति से साधु मुनि महात्माओं के कुछ भी साधारण या विशेष वस्तुओं का ग्रहण आज्ञा के विना नहीं करना चाहिये

એ સ્થાનમા વિહાર કરનારા સાધુઓએ રાજાની આજ્ઞા ગ્રહણ કરવી તે રાજાવગ્રહ છે. અને પ્રાન્તમાં ગૃહપતિનુ શાસન હોવાથી ત્યા વિચરવાવાળા સાધુઓએ ગૃહપતિની આજ્ઞા ગ્રહણ કરવી તે ગૃહપત્યવગ્રહ કહેવાય છે તથા વ્યક્તિગત કોઈપણ ગ્રહસ્થ શ્રાવકના ઘરમા કે ઉપાશ્રયમા નિવાસ કરવા માટે મુનિએ સાગારિક અર્થાત્ ગૃહસ્થપણામાં રહેનારે ગૃહસ્થ વ્યક્તિની આજ્ઞા ગ્રહણ કરવી તે સાગારિક અવગ્રહ કહેવાય છે. કેમકે-અગાર અર્થાત્ ઘર સાથે રહેનારાને સાગારિક કહે છે અને તેમની આજ્ઞા ગ્રહણ કરવી તે સાગારિક અવગ્રહ સમજવો. આ સાગારિક અવગ્રહને 'શય્યાતરાવગ્રહ' એ શબ્દથી પણ વ્યવહાર કરવામા આવે છે અને પૂર્વકાળથી જ ઉપાશ્રયમા નિવાસ કરનારા મુનિયોની આજ્ઞા ગ્રહણ કરવી- તે સાધર્મિક અવગ્રહ કહેવાય છે. પોતાના સાંભોગિક સાધુઓની વસ્તુઓને ગ્રહણ કરવા પણુ તેમની આજ્ઞા લેવી જોઈએ. આ રીતે સાધુ મુનિએ કોઇ પણ સાધારણ કે વિશેષ પ્રકારની વસ્તુને આજ્ઞા વિના ગ્રહણ કરવી નહી. આ સિદ્ધાંત આગમ પ્રતિપાદિત છે.

तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' एवं खलु-उक्तरीत्या तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्-समग्रता सम्पूर्णः आचार उच्यते, 'उग्गहपडिमा समत्ता' अवग्रहप्रतिमा समाप्ता, अवग्रहप्रतिमाख्यं नाम सप्तमम् अध्ययनं समाप्तम् । तत्समाप्तौ प्रथमाऽऽचाराङ्ग चूला समाप्ता ॥ सू० ७ ॥ २ । ७ ।

इतिश्री विश्वविख्यात-जगद्वल्लभ-प्रसिद्धवाचकपञ्चदशभाषाकलित-ललितकलापालापक-
प्रविशुद्धगद्यपद्यानैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक-श्री-शाहू छत्रपतिकोल्हापुर-
राजप्रदत्त-'जैनशास्त्राचार्य'-पदविभूषित-कोल्हापुरराजगुरु-बालब्रह्मचारी
जैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री-घासीलाल-व्रतिविरचितायां
श्री आचारांगसूत्रस्य द्वितीयश्रुतस्कन्धस्य मर्मप्रकाशिका-
ख्यायां व्याख्यायां अवग्रहप्रतिमा नाम
सप्तमं अध्ययनं समाप्तम् ॥ ७ ॥

यह सिद्ध होता है इन उपर्युक्त बातों का उपसंहार करते हुए कहते हैं कि 'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स' उक्तरीति से उस साधु का और 'भिक्खुणीए वा सामग्गियं' साध्वी का सामग्र्य-समग्रता अर्थात् साधुसामाचारी है कि अच्छी तरह संयम का पालन करना ही साधुता की पूर्णता समझी जाती है। 'उग्गह पडिमा समत्ता' इस प्रकार अवग्रह रूप प्रतिमा अर्थात् प्रतिज्ञा समाप्त हुई यह अवग्रह प्रतिमा नाम का सप्तम अध्ययन समाप्त हो गया, और उसकी समाप्ति होने पर प्रथम आचाराङ्ग चूला भी समाप्त हो गयी ॥सू० ७॥

श्रीजैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर पूज्यश्री घासीलाल व्रतिविरचित
आचारांगसूत्र के दूसरे श्रुतस्कंध की मर्मप्रकाशिकाव्याख्या में
सातवां अवग्रहप्रतिमा अध्ययन समाप्त हुआ ॥ ७ ॥

આ ઉપરોક્ત કથનનો ઉપસંહાર કરતા સૂત્રકાર કહે છે કે-'एव खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' 'उग्गह पडिमा समत्ता' આ પૂર્વોક્ત પ્રકારથી એ સાધુ સાધ્વીનું સમગ્રપણુ અર્થાત્ સાધુ સામાચારી છે કે-સારી રીતે સંયમનું પાલન કરવુ એજ સાધુ પણાની પૂર્ણતા સમજવી. 'उग्गह पडिमा समत्ता' આ પ્રમાણે અવગ્રહરૂપ પ્રતિમા અર્થાત્ પ્રતિજ્ઞા સમાપ્ત થઈ. તથા આ અવગ્રહ પ્રતિમા નામનુ સાતમું અધ્યયન સમાપ્ત થયું. અને આ પ્રથમ આચારાગ ચૂલા પણ સમાપ્ત થઈ ॥ સૂ. ૨-૭ ॥

જૈનાચાર્ય જૈનધર્મદિવાકર પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ વિરચિત "આચારાંગસૂત્ર"ની બીજા શ્રુતસ્કંધની મર્મપ્રકાશિકા વ્યાખ્યામા સાતમું અવગ્રહપ્રતિમા અધ્યયન સમાપ્ત ॥૭॥

अथ सप्तसप्तिकाख्या द्वितीया चूला। अष्टमम् अध्ययनम्

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकखिज्जा ठाणं ठाइत्तए, से अणुपविसिज्जा गामं वा जाव रायहाणिं वा, से जं पुण ठाणं जाणिज्जा, सअंडं जाव मक्कडासंताणयं तं तहप्पगारं ठाणं अफासुयं अणेसणिज्जं लाभे संते नो पडिगाहिज्जा, एवं सिज्जागमेण नेयव्वं जाव उदयपसूयाइंति, इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइक्कम्म२ अह भिक्खू इच्छिज्जा चउहिं पडिमाहिं ठाणं ठाइत्तए, तत्थिमा पढमा पडिमा–अचित्तं खलु उवसज्जिज्जा अवलंबिज्जा काएण विप्परिकम्माइ सवियारं ठाणं ठाइस्सामि पढमा पडिमा१, अहावरा दुच्चा पडिमा–अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा अवलंबिज्जा काएण विप्परिकम्माई नो सवियारं ठाणं ठाइस्सामि दुच्चा पडिमा २, अहावरा तच्चा पडिमा–अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा अवलंबिज्जा नो काएण विप्परिकम्माई नो सवियारं ठाणं ठाइस्सामित्ति तच्चा पडिमा३, अहावरा चउत्था पडिमा–अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा नो अवलंबिज्जा काएण नो परकम्माई, नो सवियारं वोसट्टकाए वोसट्ठकेसमंसुलोमनहे संनिरुद्धं वा ठाणं ठाइस्सामित्ति, चउत्था पडिमा४, इच्चेयासिं चउण्हं पडिमाणं जाव पग्गहियतरायं विहरिज्जा, नो किंचिवि वइज्जा, एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं, जं सव्वट्ठेहिं जाव जइज्जासि त्तिबेमि ॥सू० १॥

ठाणसत्तिकयं सम्मत्तं ॥८॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेत् स्थानं स्थातुम्, सः अनुप्रविशेत् ग्रामं वा यावत्–राजधानीं वा, स यत् पुनः स्थानं जानीयात् साण्डं यावत् मर्कटसन्तानकं, तत् तथाप्रकारं स्थानम् अप्रासुकम् अनेषणीयम् मन्यमानो लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् एवं शय्यागमेन नेतव्यं यावद्–उदकप्रसूतानि इति, इत्येतानि आयतनानि उपातिक्रम्य २ अथ भिक्षुः इच्छेत् चतसृभिः प्रतिमाभिः स्थानं स्थातुम् तत्र इयं प्रथमा प्रतिमा–अचित्तं खलु उपाश्रयिष्यामि अवलम्बयिष्ये कायेन विपरिक्रमिष्यामि सविचारं स्थानं स्थास्यामि प्रथमा प्रतिमा १ अथापरा द्वितीया प्रतिमा–अचित्तं खलु उपाश्रयिष्यामि अवलम्बयिष्ये कायेन विपरिक्र-

तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' एवं खलु-उक्तरीत्या तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्-समग्रता सम्पूर्णः आचार उच्यते, 'उग्गहपडिमा समत्ता' अवग्रहप्रतिमा समाप्ता, अवग्रहप्रतिमाख्यं नाम सप्तमम् अध्ययनं समाप्तम् । तत्समाप्तौ प्रथमाऽऽचाराङ्ग चूला समाप्ता ॥ सू० ७ ॥ २ । ७ ।

इतिश्री विश्वविख्यात-जगद्वल्लभ-प्रसिद्धवाचकपञ्चदशभाषाकलित-ललितकलापालापक-
प्रविशुद्धगद्यपद्यानैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक-श्री-शाहू छत्रपतिकोल्हापुर-
राजप्रदत्त-'जैनशास्त्राचार्य'-पदविभूषित-कोल्हापुरराजगुरु-बालब्रह्मचारी
जैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री-घासीलाल-व्रतिविरचितायां
श्री आचारांगसूत्रस्य द्वितीयश्रुतस्कन्धस्य मर्मप्रकाशिका-
ख्यायां व्याख्यायां अवग्रहप्रतिमा नाम
सप्तमं अध्ययनं समाप्तम् ॥ ७ ॥

यह सिद्ध होता है इन उपर्युक्त बातों का उपसंहार करते हुए कहते हैं कि 'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स' उक्तरीति से उस साधु का और 'भिक्खुणीए वा साम-ग्गियं' साध्वी का सामग्र्य-समग्रता अर्थात् साधुसामाचारी है कि अच्छी तरह संयम का पालन करना ही साधुता की पूर्णता समझी जाती है। 'उग्गह पडिमा समत्ता' इस प्रकार अवग्रह रूप प्रतिमा अर्थात् प्रतिज्ञा समाप्त हुई यह अवग्रह प्रतिमा नाम का सप्तम अध्ययन समाप्त हो गया, और उसकी समाप्ति होने पर प्रथम आचाराङ्ग चूला भी समाप्त हो गयी ॥सू० ७॥

श्रीजैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर पूज्यश्री घासीलाल व्रतिविरचित
आचारांगसूत्र के दूसरे श्रुतस्कंध की मर्मप्रकाशिकाव्याख्या में
सातवां अवग्रहप्रतिमा अध्ययन समाप्त हुआ ॥ ७ ॥

આ ઉપરોક્ત કથનનો ઉપસંહાર કરતા સૂત્રકાર કહે છે કે-'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं 'उग्गह पडिमा समत्ता' આ પૂર્વોક્ત પ્રકારથી એ સાધુ સાધ્વીનું સમગ્રપણું અર્થાત્ સાધુ સામાચારી છે કે-સારી રીતે સંયમનું પાલન કરવું એજ સાધુ પણાની પૂર્ણતા સમજવી. 'उग्गह पडिमा समत्ता' આ પ્રમાણે અવગ્રહરૂપ પ્રતિમા અર્થાત્ પ્રતિજ્ઞા સમાપ્ત થઈ. તથા આ અવગ્રહ પ્રતિમા નામનું સાતમું અધ્યયન સમાપ્ત થયું. અને આ પ્રથમ આચારાંગ ચૂલા પણ સમાપ્ત થઈ ॥ સૂ. ૨-૭ ॥

જૈનાચાર્ય જૈનધર્મદિવાકર પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ વિરચિત "આચારાંગસૂત્ર"ની બીજા શ્રુતસ્કંધની મર્મપ્રકાશિકા વ્યાખ્યામાં સાતમું અવગ્રહપ્રતિમા અધ્યયન સમાપ્ત ॥૭॥

अथ सप्तसप्तिकाख्या द्वितीया चूला । अष्टमम् अध्ययनम्

मूलम्–से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकखिज्जा ठाणं ठाइत्तए, से अणुपविसिज्जा गामं वा जाव रायहाणिं वा, से जं पुण ठाणं जाणिज्जा, सअंडं जाव मक्कडासंताणयं तं तहप्पगारं ठाणं अफासुयं अणेसणिज्जं लाभे संते नो पडिगाहिज्जा, एवं सिज्जागमेण नेयव्वं जाव उदयपसूयाइंति, इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइक्कम्म२ अह भिक्खू इच्छिज्जा चउहिं पडिमाहिं ठाणं ठाइत्तए, तत्थिमा पढमा पडिमा–अचित्तं खलु उवसज्जिज्जा अवलंबिज्जा काएण विप्परिकम्माइ सवियारं ठाणं ठाइस्सामि पढमा पडिमा१, अहावरा दुच्चा पडिमा–अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा अवलंबिज्जा काएण विप्परिकम्माई नो सवियारं ठाणं ठाइस्सामि दुच्चा पडिमा २, अहावरा तच्चा पडिमा–अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा अवलंबिज्जा नो काएण विप्परिकम्माई नो सवियारं ठाणं ठाइस्सामित्ति तच्चा पडिमा३, अहावरा चउत्था पडिमा–अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा नो अवलंबिज्जा काएण नो परकम्माई, नो सवियारं वोसट्ठकाए वोसट्ठकेसमंसुलोमनहे संनिरुद्धं वा ठाणं ठाइस्सामित्ति, चउत्था पडिमा४, इच्चेयासिं चउण्हं पडिमाणं जाव पग्गहियतरायं विहरिज्जा, नो किंचिवि वइज्जा, एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं, जं सव्वट्ठेहिं जाव जइज्जासि त्तिबेमि ॥सू० १॥

ठाणसत्तिकयं सम्मत्तं ॥८॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेत् स्थानं स्थातुम्, सः अनुप्रविशेत् ग्रामं वा यावत्–राजधानीं वा, स यत् पुनः स्थानं जानीयात् साण्डं यावत् मर्कटसन्तानकं, तत् तथाप्रकारं स्थानम् अप्रासुकम् अनेषणीयम् मन्यमानो लाभे सति नो प्रतिगृह्णीयात् एवं शय्यागमेन नेतव्यं यावद्–उदकप्रसूतानि इति, इत्येतानि आयतनानि उपातिक्रम्य २ अथ भिक्षुः इच्छेत् चतसृभिः प्रतिमाभिः स्थानं स्थातुम् तत्र इयं प्रथमा प्रतिमा–अचित्तं खलु उपाश्रयिष्यामि अवलम्बयिष्ये कायेन विपरिक्रमिष्यामि सविचारं स्थानं स्थास्यामि प्रथमा प्रतिमा १ अथापरा द्वितीया प्रतिमा–अचित्तं खलु उपाश्रयिष्यामि अवलम्बयिष्ये कायेन विपरिक्र-

मिष्यामि नो सविचारं स्थानं स्थास्यामि द्वितीया प्रतिमा २, अथापरा तृतीया प्रतिमा-अचित्तं खलु उपाश्रयिष्यामि, अवलम्बयिष्ये नो कायेन विपरिक्रमिष्यामि नो सविचारं स्थानं स्थास्यामि, तृतीया प्रतिमा ३, अथापरा चतुर्थी प्रतिमा-अचित्तं खलु उपाश्रयिष्यामि नो अवलम्बयिष्ये कायेन नो विपरिक्रमिष्यामि नो सविचारं स्थानं स्थास्यामि व्युत्सृष्टकायः व्युत्सृष्टकेशश्मश्रुलोमनखः संनिरुद्धं वा स्थानं स्थास्यामि चतुर्थी प्रतिमा ४, इत्येतासां चतसृणां प्रतिमानां यावत् प्रतिगृहीतान्यतरां विहरेत, नो किञ्चिदपि वदेत्, एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्, यत् सर्वार्थैः यावत् यतेत इति ब्रवीमि ॥ सू० १ ॥

स्थानसप्तिका समाप्ता ॥ ८ ॥

टीका-आचाराङ्गद्वितीयश्रुतस्कन्धश्चतसृषु चूलासु विभक्तोऽस्ति, तत्र प्रथमचूला द्वितीयचूला च सप्तसप्ताध्ययनेषु विभक्ता, तृतीया चतुर्थी च चूला एकैकाध्ययनयुक्ता वर्तते अनया रीत्या चतसृषु चूलासु षोडशाध्ययनानि सन्ति, प्रथमचूलाया अन्तिमे सप्तमे अध्ययने अवग्रहद्वारा याचितस्थानेषु केन प्रकारेण कया वा रीत्या साधूनां साध्वीनाञ्च ध्यानरूपकायोत्सर्गादि क्रिया कर्तव्येति द्वितीयचूलायां प्ररूपणं कृतं वर्तते, द्वितीयचूलायाः सप्ताध्ययनानां सम्बन्धः अवग्रहद्वारा गृहीतस्थानेषु साधना विधिना सह विद्यते अतएव इयं द्वितीयचूला

अब सप्तसप्तिका नाम की द्वितीय चूला आरम्भ की जाती है

यहां से अष्टम अध्ययन का निरूपण किया जाता है

आचाराङ्ग का द्वितीय श्रुतस्कन्ध चार चूलाओं में विभक्त किया गया है उन में प्रथम चूला और द्वितीय चूला सात सात अध्ययनों में विभक्त की गयी है और तृतीय तथा चतुर्थ चूला एक एक अध्ययन से युक्त है इस रीति से कुल चार चूलाओं में सोलह अध्ययन हैं, उनमें प्रथम चूला के अन्त में सप्तम अध्ययन में अवग्रहद्वारा याचित स्थानों में किस प्रकार से या किस रीति से साधु और साध्वी को ध्यान रूप कायोत्सर्गादि क्रिया करनी चाहिये यह बात द्वितीय चूला में बतलायी गई है, द्वितीय चूला के सातों अध्ययनों का सम्बन्ध अव-

---

સપ્તસપ્તતિ નામની બીજી ચૂલાનો પ્રારંભ

અધ્યયન આઠમુ ઉદ્દેશક પહેલો

આચારાગ સૂત્રનુ બીજુ શ્રુતસ્કંધ ચાર ચૂલાઓમા વહેંચાયેલ છે તેમા પહેલી ચૂલા અને બીજી ચૂલા સાત સાત અધ્યયનોમા વહેચાયેલ છે તથા ત્રીજી અને ચોથી ચૂલા એક એક અધ્યયનથી યુક્ત છે. આ રીતે કુલ ચાર ચૂલાઓમા સોળ અધ્યયનનો સમાવેશ થાય છે તેમા પહેલી ચૂલાના અતમા સાતમા અધ્યયનમાં અવગ્રહ દ્વારા યાચિત સ્થાનોમા કેવા પ્રકારથી અને કેવી રીતે સાધુ અને સાધ્વીએ ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગાદિ ક્રિયા કરવી એ વાત બીજી ચૂલામા બતાનવામા આવેલ છે. બીજી ચૂલાના સાતે અધ્યયનોનો સબંધ અવગ્રહ દ્વારા યાચના કરીને ગ્રહણ કરેલ સ્થાનોમા સાધના વિધિની સાથે

सप्तसप्तिका शब्देनोच्यते, एतस्या द्वितीयचूलायाः प्रथमाऽध्ययने साधूनाम् उपाश्रये ध्यानरूप कायोत्सर्गविधिं प्ररूपयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखिज्जा ठाणं ठाइत्तए' अभिकाङ्क्षेत्-वाञ्छेत् स्थानं स्थातुम् तर्हि 'से अणुपविसिज्जा गामं वा जाव रायहाणिं वा' स संयमवान् साधुः अनुप्रविशेत् ग्रामं वा यावद्-नगरं वा खेटं वा कर्वटं वा मडम्बं वा द्रोणमुखं वा आश्रमं वा राजधानीं वा अनुप्रविशेदिति पूर्वेणान्वयः 'से जं पुण ठाणं जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः स्थानं जानीयात् 'सअंडं जाव मक्कडासंताणयं' साण्डम्-अण्डसहितम्, यावत्-सप्राणम् सबीजं सहरितं सोदकं सोत्तिङ्गपनकदकमृत्तिका मर्कटसन्तानकम् क्षुद्रजन्तु एकेन्द्रियद्वीन्द्रियत्रसपृथिवीकायलूतातन्तुजालसहितं यदि जानी-

ग्रह द्वारा गृहीत स्थानों में साधना विधिके साथ माना जाता है इसीलिये इस द्वितीय चूला के प्रथम अध्ययन में साधुओं के उपाश्रय में ध्यानरूप कायोत्सर्ग विधि का प्ररूपण करते हैं।

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' अभिकंखिज्जा ठाणं ठाइत्तए' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि उपाश्रय वगैरह के स्थान में ठहरना चाहें और 'से अणुपविसिज्जा' उपाश्रय वगैरह में निवास करने की भावना से यदि 'गामं वा जाव रायहाणिं वा' ग्राम में या नगर में यावत्-खेट में अर्थात् छोटे ग्राम में या कर्वट-छोटे नगर में या मडम्ब छोटे कसबा में या द्रोणमुख में पर्वत की तलेटी में या आश्रम में या राजधानी में अनुप्रवेश करे और 'से जं पुण ठाणं जाणिज्जा' वह साधु यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से उपाश्रयादि स्थान को जानले कि-यह उपाश्रय का स्थान 'सअंडं जाव मक्कडासंताणगं' अण्डों से युक्त है यावत्-प्राणियों से युक्त है या अंकुरोत्पादक सचित्त बीजों से युक्त है या हरे भरे तृण घास वगैरह वनस्पति काय जीवों से सम्बद्ध

માનવામા આવેલ છે તેથી આ બીજી ચૂલાના પહેલા અધ્યયનમા સાધુઓને ઉપાશ્રયમાં ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગ વિધિનુ નિરૂપણ કરે છે.

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अभिकंखिज्जा ठाणं ठाइत्तए' જો ઉપાશ્રય વિગેરે સ્થાનમા રહેવા ઇચ્છે તો 'से अणुपविसिज्जा गामं वा जाव रायहाणि वा' ઉપાશ્રય વિગેરેમા નિવાસ કરવાની ભાવનાથી જો ગામમા કે નગરમા યાવત્ ખેટમાં અર્થાત્ નાના નાના ગામોમા અથવા કર્બટમાં નાના નગરોમા અથવા મડમ્બ નાના કસબામા અથવા દ્રોણમુખમા કે પર્વતની તળેટીમા અથવા આશ્રમમા અથવા રાજધાનીમાં પ્રવેશ કરે અને 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' તે સાધુના જાણવામા જો એવુ આવે કે આ ઉપાશ્રય વિગેરે સ્થાન 'सअंडं जाव मक्कडासंताणगं' ઇંડાથી યુક્ત છે, યાવત્ પ્રાણિયોથી યુક્ત છે અથવા અંકુરોત્પાદક સચિત્ત બીયાઓથી યુક્ત છે તથા લીલા ઘાસ તૃણાદિ વનસ્પતિ કાય જીવોથી સંબધિત છે. અથવા ઠંડા

यादिति पूर्वेणान्वयः तर्हि 'तं तहप्पगारं ठाणं अफासुयं' तत् तथाप्रकारम् अण्डादिसहितं स्थानम् अप्रासुकम्-सचित्तम् 'अणेसणिज्जं जाव' अनेषणीयम्-आधाकर्मादिदोषयुक्तं यावद्-मन्यमानः 'लाभे संते' लाभे सत्यपि सचित्तत्वात् आधाकर्मादिदोषयुक्तत्वाच्च 'नो पडिगाहिज्जा' नो प्रतिगृह्णीयात् 'एवं सिज्जागमेण नेयव्वं' एवम् पूर्वोक्तरीत्या शय्यागमेन-शय्यासम्बन्धि-आलापकेन नेतव्यं' ज्ञातव्यम् 'जाव उदयपसूयाइंति' यावद्-उदकप्रसूतानि कन्दानि वा मूलानि वा फलानि वा पत्राणि पुष्पाणि वा बीजानि वा हरितानि वा ,स्थानात्

है या शीतोदक से युक्त है अथवा उत्त्तिङ्ग छोटे छोटे कीडे मकोडे जीव जन्तुओं से सम्बद्ध है या पनक-फनगे चींटी पिपरी वगैरह क्षुद्र प्राणियों से सम्बद्ध है या शीतोदक मिश्रितगिलीमिट्टी से युक्त है या मकडे के जाल परम्पराओं से सम्बद्ध है अर्थात् एकेन्द्रिय द्वीन्द्रिय त्रस पृथिवीकायादि जीवों से युक्त है ऐसा जान लेतो 'तं तहप्पगारं ठाणं' इस प्रकार के अण्डा वगैरह से युक्त स्थानको 'अफासुयं अणेसणिज्जं जाव' अप्रासुक-सचित्त और अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त यावत्-समझते हुए 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' मिलने पर भी सचित्त और आधाकर्मादि दोषों से युक्त होने से नहीं ग्रहण करना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के अण्डादि युक्त स्थानों में रहने से संयम और आत्मा की विराधना होगी इसलिये संयमका पालक करने वाले साधु को इस प्रकार के उपाश्रय में नहीं रहना चाहिये 'एवं सिज्जागमेण नेयव्वं इस प्रकार पूर्वोक्तरीति से शय्या सम्बन्धी आलापक के द्वारा समझना चाहिये 'जाव उदय पसूयाइंति' यावत्-उदक से उत्पन्न कन्द हों या मूल हों या फल हों या पत्र हों या पुष्प हों या

પાણીથી યુક્ત છે તથા ઉત્તિગ અર્થાત્ નાના નાના કીડી મકોડી વિગેરે જીવજંતુઓથી યુક્ત છે. અથવા પનક-ફનગા જીણીજીવાત વિગેરે ક્ષુદ્રપ્રાણિયોથી સંબંધિત છે. અથવા ઠંડા પાણિથી મિશ્રિત લીલી માટિથી યુક્ત છે. અથવા કરોળીયાની જાળ પરંપરાથી સંબંધિત છે અર્થાત્ એકેન્દ્રિય દ્વીન્દ્રિય ત્રસ પૃથ્વીકાય વિગેરે જીવોથી યુક્ત છે એમ તેમના જાણવામાં આવે 'तं तहप्पगारं ठाणं' તેવા પ્રકારથી ઇંડા વિગેરેથી યુક્ત સ્થાનને 'अफासुयं अणेसणिज्जं जाव' અપ્રાસુક સચિત્ત અને અનેષણીય-આધાકર્માદિ દોષેથી યુક્ત યાવત્ સમજીને 'लाभे संते णो पडिगाहिज्जा' પ્રાપ્ત થાય તો પણ સચિત્ત અને આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત હોવાથી ગ્રહણ કરવું નહીં. કેમ કે-આવા પ્રકારના ઇંડા વિગેરેથી યુક્ત સ્થાનોમાં રહેવાથી સંયમ અને આત્માની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમનું પાલન કરવાવાળા સાધુએ આવા પ્રકારના ઉપાશ્રયમાં રહેવું નહી 'एवं सिज्जागमेण णेयव्वं' એ પ્રમાણે પૂર્વોક્ત શય્યા સંબંધી આલાપકો દ્વારા કહ્યા પ્રમાણે સમજી લેવું 'जाव उदय पसूयाइंति' યાવત્ ઉદકથી ઉત્પન્ન થયેલ કંદ હોય કે મૂળ હોય અથવા ફળ હોય કે પાન હોય અથવા પુષ્પ હોય, અગર બી હોય અથવા લીલા તૃણ ઘાસ હોય આ બધા

स्थानान्तरं समाहरति तर्हि तत्तथाभूतं कन्दादियुक्तं स्थानं न गृह्णीयादिति भावः तथा च शय्याध्ययने अन्यान्यपि सूत्राणि यथा प्ररूपितानि सन्ति तथा अत्रापि द्रष्टव्यानि अण्डादि-रहितसूत्रादारभ्य उदकप्रसूतकन्दादिसूत्रपर्यन्तमिति फलितम्, सम्प्रति वक्ष्यमाण प्रतिमा चतुष्टय स्वरूपाणि प्ररूपयितुमाह-'इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइकम्म२' इत्येतानि-पूर्वोक्तानि वक्ष्यमाणानि च आयतनानि-कर्मोपादानरूपदोषस्थानानि उपातिक्रम्य २ अतिलङ्घनं कृत्वा सर्वथा उल्लङ्घयेत्यर्थः 'अह भिक्खू इच्छिज्जा' अथ-अनन्तरम् भिक्षुः इच्छेत् 'चउहिं पडिमाहिं ठाणं ठाइत्तए' चतसृभिः प्रतिमाभिः निम्न प्रदर्श्यमानाभिः अभिग्रहरूपप्रतिज्ञाभिः स्थानं स्थातुमिच्छेत् इति पूर्वेणान्वयः, ताश्च यथाक्रमं वक्तुम् प्रथमां पडिमाह-'तत्थिमा पढमा पडिमा'-तत्र-तासु चतसृषु प्रतिमासु इयं प्रथमा प्रतिमा बोध्या-कस्यचित् साधोः एवं

बीज हों या हरित तृण घास हों इस प्रकार इन सभी कन्दादि को यदि उपाश्रय के एक स्थान से दूसरे स्थान में ले जाये जाते हों तो इस प्रकार के कन्दादि युक्त स्थान को नहीं ग्रहण करना चाहिये इस प्रकार शय्याध्ययन में दूसरे भी सूत्रों का जिस तरह निरूपण किया गया हैं उसी तरह यहां भी समझना चाहिये, अर्थात् अण्डादि रहित सूत्रों से लेकर उदक प्रसूतकन्दादि विषयक सूत्र पर्यन्त जिस तरह निरूपण किया है उसी तरह यहां भी निरूपण कर लेना चाहिये अब वक्ष्यमाणप्रतिमा चतुष्टय का स्वरूप बतलाते हैं-'इत्येतानि' इत्यादि, 'इच्चे-याइं आयतणाइं उवाइक्कम्म' ये पूर्वोक्त और वक्ष्यमाण कर्मोपादान रूप दोष-स्थानों का उल्लंघन करके यदि 'अह भिक्खू इच्छिज्जा' भिक्षु-संयमशील साधु नीचे बतलाये जाने वाला 'चउहिं पडिमाहिं ठाणं ठाइत्तए' चार प्रतिमाओं से अर्थात् अभिग्रहरूप प्रतिज्ञाओं से उपाश्रय वगैरह के स्थान में रहना चाहें तो उन चारों प्रतिज्ञारूप प्रतिमाओं का निरूपण करने के लिये सबसे पहले 'तत्थ इमा पढमा पडिमा' प्रथम प्रतिमा रूप प्रतिज्ञा का स्वरूप बतलाते हैं-किसी साधुमुनि

કંદાદિને જો ઉપાશ્રયના એક સ્થાનથી બીજા સ્થાનમા લઈ જવામાં આવતા હોય તો આ પ્રકારના કંદાદિથી યુક્ત સ્થાન ગ્રહણ કરવુ નહીં. આ પ્રમાણે શય્યાધ્યયનમા પણ સૂત્રોનું જે પ્રમાણે નિરૂપણ કરવામાં આવેલ છે એજ પ્રમાણે અહીંયા પણ સમજવુ. અર્થાત્ અંડાદિ રહિત સૂત્રોથી આરંભી ને ઉદકપ્રસૂત કંદાદિ સંબંધી સૂત્રપર્યન્ત જે પ્રમાણે ત્યાં નિરૂપણ કરવામાં આવેલ છે. એજ પ્રમાણે અહીંયાં પણ નિરૂપણ સમજી લેવુ 'इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइकम्म २' આ પૂર્વોક્ત અને વક્ષ્યમાણ કર્મોપાદાનરૂપ દોષસ્થાનોનું ઉલ્લંઘન કરીને 'अह भिक्खू इच्छिज्जा' જો સંયમશીલ સાધુ નીચે બતાવવામા આવનારી 'चउहिं पडिमाहिं' ચાર પ્રતિમાઓથી અર્થાત્ અભિગ્રહરૂપ પ્રતિજ્ઞાઓથી 'ठाणं ठाइत्तए' ઉપાશ્રય વિગેરે સ્થાનમા રહેવા ઇચ્છે તો એ ચારે પ્રતિજ્ઞારૂપ પ્રતિમાઓનુ નિરૂપણ કરવા માટે 'तत्थ इमा पढमा पडिमा' સૌથી પહેલા પહેલી પ્રતિમારૂપ પ્રતિજ્ઞાનુ સ્વરૂપ બતાવે છે

विधोऽभिग्रहो भवति–'अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा' अहम् अचित्तं खलु प्रासुकं भूम्यादि स्थान मुपाश्रयिष्ये आश्रयं करिष्ये 'अवलंबिज्जा काएण' एवं किञ्चिद् अचित्तं कुडयभित्यादिकम् अवलम्बयिष्ये कायेन, एवं 'विप्परिकम्माइ' विपरिक्रमिष्यामि–हस्तपादादीनामाकुञ्चन प्रसारणरूपपरिस्पन्दं करिष्यामि, एवं 'सविगारं ठाणं ठाइस्सामि' सविचारं–पादादिना किञ्चिद् विहरणयुक्तं स्थानं स्थास्यामि–समाश्रयिष्यामि अवग्रहद्वारा गृहीतक्षेत्रे एव किञ्चित् परिभ्रमणमपि करिष्यामि 'पढमा पडिमा' इति प्रथमा प्रतिमा–अभिग्रहविशेषरूपा प्रतिज्ञा बोध्या, 'अहावरा दुच्चा पडिमा–'अथापरा द्वितीया प्रतिमा प्ररूप्यते–'अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा' अहम् अचित्तं खलु भूम्यादिस्थानम् उपाश्रयिष्ये–आश्रयं करिष्ये कायेन 'विप्परिकम्माइ' विपरिक्रमिष्यामि–हस्तपादादीनामाकुञ्चनप्रसारणं विधास्यामि किन्तु प्रथमप्रतिमातः किञ्चिद् वैशिष्ट्यमाह–'नो सविचारं ठाणं ठाइस्सामि' नो सविचारम्–किञ्चित्क्षेत्रावधिविहरणयुक्तं

महात्मा का इस प्रकार की अभिग्रहरूप प्रतिज्ञा होती है कि–मैं अचित्त प्रासुक भूमि वगैरह स्थान का आश्रय करूंगा और कुछ अचित्त कुडय दीवालभित्ति वगैरह का ही शरीर से अवलम्बन करूंगा और अभिग्रह द्वारा गृहीत स्थान के अन्दर ही हाथ पादादि आकुञ्चन–समेटना और प्रसारण–फैलाना वगैरह परिस्पन्द करूंगा, और पाद वगैरह से कुछ विहरणरूप परिभ्रमण भी अवग्रह द्वारा गृहीत स्थान में ही करूंगा' इस प्रकार प्रथम प्रतिमारूप प्रतिज्ञा समझनी चाहिये।

अब दूसरी प्रतिमा रूप प्रतिज्ञा का रूप बतलाते हैं–'अहावरा–दुच्चा पडिमा –अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा' अब अन्य दूसरी प्रतिमा अर्थात् प्रतिज्ञा का तात्पर्य यह है कि–मैं अचित्त भूमि वगैरह स्थान का आश्रयण करूंगा, और 'अवलंबिज्जा काएण विप्परिकम्माइ' काय–शरीर से अचित्त कुडय दीवाल वगैरह का अवलम्बन (सहारा) करूंगा, और हाथ पाद वगैरह का आकुञ्चन–समेटना और प्रसारण–फैलाना भी अभिग्रह द्वारा गृहीत स्थान के अन्दर ही करूंगा, 'नो

કે કોઇ સાધુ મુનિને આવા પ્રકારની અવગ્રહરૂપ પ્રતિજ્ઞા હોય છે કે–હું અચિત્ત પ્રાસુક ભૂમિ વિગેરે સ્થાનનો આશ્રય કરીશ અને કોઇ ભીંત વિગેરેનો જ શરીરથી આશ્રય લઇશ અને અભિગ્રહ દ્વારા ગ્રહણ કરેલ સ્થાનની અંદર હાથ પગ વિગેરે લાંબાટુંકા કરીશ તથા પગ વિગેરેથી વિહરણ અર્થાત્ ફરવારૂપ પરિભ્રમણ પણ અવગ્રહ દ્વારા ગ્રહણ કરેલ સ્થાનમાં જ કરીશ. આ રીતે પહેલી પ્રતિમારૂપ પ્રતિજ્ઞા સમજવી

હવે બીજી પ્રતિમારૂપ પ્રતિજ્ઞાનું સ્વરૂપ બતાવવામાં આવે છે.–'अहावरा दुच्चा पडिमा' બીજી પ્રતિમા અર્થાત્ પ્રતિજ્ઞાનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે–'अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा' હું અચિત્ત ભૂમિ વિગેરે સ્થાનનો આશ્રય કરીશ અને 'अवलंबिज्जा काएण' શરીરથી અચિત્ત ભીંત વિગેરેનું અવલંબન (સહારો) કરીશ. અને 'विप्परिकम्माइ' હાથ પગ વિગેરે લાંબા ટુંકા કરવા તે પણ અભિગ્રહ દ્વારા ગ્રહણ કરેલ સ્થાનની અંદર જ કરીશ.

स्थानं स्थास्यामि परिभ्रमणं न करिष्यामि तथा च प्रथमप्रतिमापेक्षया द्वितीयाप्रतिमायां विहरणाभावेन प्रगतिः सूचिता 'दुच्चा पडिमा' इति द्वितीया प्रतिमा अवगन्तव्या 'अहावरा तच्चा पडिमा' अथापरा तृतीया प्रतिमाप्ररूप्यते-'अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा' अहम् अचित्तं खलु भूम्यादिकं स्थानम् उपाश्रयिष्ये-आश्रयरूपेण ग्रहीष्यामि 'अवलंबिज्जा' कुड्यादिरूप् अवलम्बयिष्ये किन्तु 'नो काएण विपरिकम्माई' नो कायेन हस्तपादादिना विपरिक्रमिष्यामि-आकुञ्चनप्रसारणादिकं हस्तपादादीनां न करिष्यामि इति, 'नो सविचार ठाणं ठाइस्सामित्ति' नो वा सविचारम्-किञ्चित् पादादिना विहरणार्थम् स्थानं स्थास्यामि समाश्रयिष्यामि 'तच्चा पडिमा' इति तृतीया प्रतिमा अभिग्रहविशेपरूपा प्रतिज्ञा अवगन्तव्या तथा च द्वितीयप्रतिमापेक्षया तृतीयप्रतिमायां पादादीनामाकुञ्चनप्रसारणस्यापि निषेधाद् वैशिष्ट्यं बोध्यम् 'अहावरा चउत्था पडिमा' अथापरा चतुर्थी प्रतिमा प्ररूप्यते-'अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा' अहं केवलम् अचित्तम् खलु प्रासुकं भूमिफलकादिकमेव स्थानम् उपाश्रयिष्ये-ग्रहीष्यामि, नतु तदन्तिमत्रयमित्याह-'नो अवलंबिज्जा काएण' नो कुड्यादिकम् अवलम्बयिष्ये कायेन 'नो विपरिकम्माइ' नो वा विपरिक्रमिष्यामि-हस्तपादादीनामकुञ्चना-

सविचारं ठाइं ठाइस्सामि' सविचार अर्थात् कुछ क्षेत्रावधि याने अवग्रह द्वारा गृहीत स्थान के अन्दर विहरण रूप परिभ्रमण नहीं करूंगा इस प्रकार प्रथम प्रतिज्ञा रूप प्रतिमा की अपेक्षा द्वितीय प्रतिज्ञा रूप प्रतिमा में विहरणरूप परिभ्रमण नहीं करने से प्रगति अर्थात् विशेषता सूचित होती है यह 'दुच्चा पडिमा' दूसरी प्रतिमा समझनी चाहिये,

अब तसरी प्रतिमा बतलाते हैं-'अहावरा तच्चा पडिमा-अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा' अथ अन्य तीसरी प्रतिमा अर्थात् अभिग्रह रूप प्रतिज्ञा का तात्पर्य यह है कि-मैं अचित्त ही भूम्यादि स्थान का आश्रयण करूंगा और 'अवलंबिज्जा नो काएण विप्परिकम्माइ' शरीररूप काय से कुडय दीवाल वगैरह का अवलम्बन नहीं करूंगा किन्तु काय अर्थात् शरीर से या हाथ पाद वगैरह से आकुञ्चन प्रसारण

પરંતુ 'नो सवियार ठाणं ठाइस्सामि' સવિચાર અર્થાત્ કંઇક ક્ષેત્રાવધિ અર્થાત્ અવગ્રહ કરેલ સ્થાનની અંદર વિહરણ રૂપ પરિભ્રમણ કરીશ નહી. આ પ્રમાણે પહેલી પ્રતિજ્ઞારૂપ પ્રતિમા કરતા બીજી પ્રતિજ્ઞારૂપ પ્રતિમામાં વિહરણ રૂપ પરિભ્રમણ ન કરવાથી વિશેષતા બતાવેલ છે. આ રીતે 'दुच्चा पडिमा' બીજી પ્રતિમાનું સ્વરૂપ સમજવુ.

હવે ત્રીજી પ્રતિમાનું સ્વરૂપ બતાવવામાં આવે છે-'अहावरा तच्चा पडिमा' હવે ત્રીજી પ્રતિમા કહેવાય છે 'अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा' હું અચિત્ત ભૂમિ વિગેરે સ્થાયનો આશ્રય કરીશ અને 'अवलंबिज्जा' ભીંત વિગેરેનું અવલબન કરીશ અર્થાત્ આશરો લઇશ. પરંતુ 'नो काएण विपरिकम्माइ' શરીરથી કે હાથ પગને લાંબા ટૂંકા કરીશ નહી અને 'नो सवियार ठाणं ठाइस्सामि' સવિચાર અર્થાત્ પગ વિગેરેને ફેરવવા કે લાંબાટૂંકા

प्रसारणं करिष्यामि 'नो सविचारं ठाणं ठाइस्सामित्ति' नो वा सविचारम्–पादादिना किञ्चिद् विहरणयुक्तं स्थानम् स्थास्यामि--समाश्रयिष्यामि अपितु 'वोसट्ठकाए वोसट्ठकेसमंसुलोमनहे' व्युत्सृष्टकायः किञ्चित्कालं कायिकचेष्टारूप परिस्पन्दरहितः सन व्युत्सृष्ट केशश्मश्रुलोमनखः–अन्यकृतस्य केशश्मश्रुलोमनखोत्पाटनानुभवरहितो भूत्वा 'संनिरुद्धं वा ठाणं ठाइस्सामित्ति' सम्यग्निरुद्धं यथा स्यात्तथा इन्द्रियादिनिरोधपूर्वकं स्थानं स्थास्यामि--आश्रयिष्यामि इत्येवं प्रतिज्ञाय ध्यानरूपकायोत्सर्गलीनो भूत्वा सुमेरुवन्निष्प्रकम्पस्तिष्ठेत्, कश्चिद् यदि केशादु-

नहीं करूंगा अर्थात् हाथ पाद वगैरह को नहीं समेटूंगा और नहीं फैलाऊंगा, 'नो सविचारं ठाणं ठाइस्सामि' सविचार अर्थात् कुछ पाद वगैरह का विहरण परिभ्रमण के लिये स्थान का आश्रयण नहीं करूंगा 'तच्चा पडिमा' यह तीसरी प्रतिमारूप प्रतिज्ञा समझनी चाहिये इस तरह दूसरी प्रतिमा की अपेक्षा तीसरी प्रतिमा में पादादि का आकुञ्चन प्रसारण का भी निषेध करने से विशेषता समझनी चाहिये,

अब चतुर्थ प्रतिमा का स्वरूप बतलाते हैं–'अहावरा चउत्था पडिमा-अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा' चतुर्थी प्रतिमा रूप प्रतिज्ञा का तात्पर्य यह है कि-मैं अचित्त ही केवल प्रासुक भूमि फलकादि स्थान का आश्रयण करूंगा, किन्तु अन्तिम तीनों का आश्रयण नहीं करूंगा जैसे कि 'नो अवलंबिज्जा काएण' काय से कुडय-दिवाल वगैरह का भी अवलम्बन नहीं करूंगा और 'नो विप्परिकम्माइ' हाथ पाद वगैरह का भी आकुञ्चन और प्रसारण नहीं करूंगा, और 'नो सवि-यारं ठाणं ठाइस्समित्ति' पाद वगैरह से विहरण रूप परिभ्रमण भी नहीं करूंगा अर्थात् पादादि से परिभ्रमण करने के लिये भी अवग्रह के द्वारा स्थान का ग्रहण नहीं करूंगा किन्तु 'वोसट्ठकाए' व्युत्सृष्ट काय होकर अर्थात् किञ्चित्काल कायिक चेष्टा रूप परिस्पन्द रहित होकर 'वोसट्ठ केसमंसुलोमनहे' व्युत्सृष्ट केश श्म-

કરવા સ્થાનનો આશ્રય કરીશ નહીં આ પ્રમાણે આ 'तच्चा पडिमा' ત્રીજી પ્રતિમા-રૂપ પ્રતિજ્ઞા સમજવી, બીજી પ્રતિજ્ઞા કરતા ત્રીજી પ્રતિમામા પગ વિગેરેને લાંબા ટુંકા કરવાનો પણ નિષેધ કરવા રૂપ વિશેષતા સમજવી

'अहावरा चउत्था पडिमा' હવે ચોથી પ્રતિમારૂપ પ્રતિજ્ઞા બતાવવામા આવે છે.–'अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा' હું કેવળ અચિત્ત પ્રાસુક ભૂમિ કે ફલકાદિનો આશ્રય કરીશ. પરંતુ 'नो अवलंबिज्जा काएण' છેલ્લી ત્રણેનો આશ્રય કરીશ. નહીં જેમ કે-શરીરથી ભીંત વિગેરેનો પણ આશ્રય કરીશ નહીં 'नो विपरिकम्माइ' અને હાથ પગ વિગેરેના પણ લાંબા ટૂંકા કરીશ નહીં. 'नो सवियारं ठाणं ठाइस्सामित्ति' અને પગ વિગેરેથી વિહરણ રૂપ પરિભ્રમણ પણ કરીશ નહીં અર્થાત્ પગ વિગેરેથી ફરવા માટે પણ અવગ્રહ દ્વારા સ્થાન ગ્રહણ કરીશ નહીં પરંતુ 'वोसट्ठकाए' વ્યુત્સૃષ્ટકાય થઈને અર્થાત્ કિંચિત્ કાળ કાયિકચેષ્ટારૂપ હલનચલન રહિત થઈને 'वोसट्ठके समंसुलोमनहे' સસ્ટ વ્યુ કેશ

त्पाटनमपि कुर्यात्तथापि स्थानान्न विचलेदिति 'चउत्था पडिमा' इति चतुर्थी प्रतिमा-अभिग्रहविशेषरूपा प्रतिज्ञा अवगन्तव्या, अत्रेदंबोध्य प्रथमप्रतिमायां स्थान कुड्याद्यालम्बन-हस्तपादाद्याकुञ्चनप्रसारण-पादविहरणरूप चतुर्णामुपादानं द्वितीयप्रतिमाया पादविहरणपरित्यागेन पूर्वत्रयाणामुपादान तृतीयप्रतिमायां पुनः हस्तपादाद्याकुञ्चनप्रसारण-पादविहरण रूपान्तिमद्वयपरित्यागेन अ द्यद्वयस्यैवोपादानम् चतुर्थप्रतिमायान्तु कुड्याद्यालम्बन-हस्त-

श्रुनख लोम होकर अर्थात् दूसरे के द्वारा अपने केश श्मश्रुदाढी मूंछ लोम नख का उत्पातनानुभव रहित होकर 'संनिरुद्धं वा ठाणं ठाइस्सामित्ति' अच्छी तरह से इन्द्रिय वगैरह का निरोध पूर्वक स्थान का आश्रयण करूंगा, इस तरह प्रतिज्ञा करके ध्यान रूप कायोत्सर्गलीन होकर सुमेरु पहाड के समान निश्चल निष्कम्प होकर रहे अर्थात् यदि कोई केशादि का उत्पाटन भी करे तो भी स्थान से विचलित नहीं हो यह 'चउत्थी पडिमा' चौथी प्रतिमा समझनी चाहिये। यहां यह जानना चाहिये कि-प्रथम प्रतिमा में स्थान कुड्यादि का आलम्बन और हाथ पाद वगैरह का आकुञ्चन प्रसारण पाद विहरण चारों का उपादान किया गया है और द्वितीय प्रतिमा में पाद विहरण का परित्याग कर केवल पूर्व के तीनों का ही उपादान किया गया है अर्थात् स्थान का एवं कुड्यादि दिवाल वगैरह का आलम्बन एवं हाथ पाद वगैरह का आकुञ्चन प्रसारण किया जाता है इस तरह तीनों का ही ग्रहण समझना चाहिये और तृतीय प्रतिमा में तो केवल आरम्भ के दोनों का ही ग्रहण किया गया है अर्थात् अभिग्रह के द्वारा स्थान का आश्रयण और काय

શ્મશ્રુ નખ લોમ મુક્ત થઈને અર્થાત્ બીજાના દ્વારા પોતાના કેશ. શ્મશ્રુ દાઢી મૂછ લોમ નખ ઉખાડવાના અનુભવ રહિત થઈને 'सनिरुद्धं वा ठाणं ठाइस्सामित्ति' સારી રીતે ઇન્દ્રિય વિગેરેનો નિરોધ કરીને સ્થાનનો આશ્રય કરીશ આ પ્રમાણે પ્રતિજ્ઞા કરીને ધ્યાનરૂપ કાયોત્સર્ગમા લીન થઈને સુમેરૂ પર્વતની જેમ નિશ્ચલ અને નિષ્કંપ થઈને રહેવું, અર્થાત્ જો કોઈ કેશ વિગેરેને ઉખાડે તો પણ સ્થાનથી ચલિત થવુ નહીં 'चउत्थी पडिमा' આ પ્રમાણે ચોથી પ્રતિમા સમજવી અહીયા એ સમજવુ જોઈએ કે-પહેલી પ્રતિમામા સ્થાન ભીંત વિગેરેનુ અવલંબન અને હાથ પગ વિગેરે સંકોચવા કે ફેલાવવા એ ચારેનું ઉપાદાન કરેલ છે. અને બીજી પ્રતિમામા પાદ વિહરણનો પરિત્યાગ કરીને બળપૂર્વક ત્રણેનું ઉપાદાન કરેલ છે. અર્થાત્ સ્થાનનું અને કુડયાદિનુ આલંબન તથા હાથ પગ વિગેરેનુ સંકોચ અને પ્રસારણ કરવામાં આવે છે આ રીતે ત્રણેનુ ગ્રહણ સમજવુ, અને ત્રીજી પ્રતિમામા તો શરૂઆતના બે અભિગ્રહોનુ ગ્રહણ કરેલ છે. અર્થાત્ અભિગ્રહ દ્વારા સ્થાનનું આશ્રયણ અને શરીરથી કુડય ભીંતનું અવલંબન જ કરેલ છે પરંતુ છેલ્લા બન્નેનું અર્થાત્ હાથ પગ વિગેરેનુ સંકોચ વિસ્તરણ અને પાદ વિહરણરૂપ છેલ્લાબન્નેને ગ્રહણ કરેલ નથી તથા ચોથી પ્રતિમામા તો ભીંત વિગેરેનુ આલમ્બન અને હાથ પગ વિગેરેનું

पादाद्य कुञ्चनप्रसारण–पादविहरणरूपान्तिमत्रयाणां परित्यागेन केवलमाद्यस्यैवोपादानमिति पूर्वपूर्वापेक्षया उत्तरोत्तरं प्रतिमायां वैशिष्ट्यं प्ररूपितम् ।

सम्प्रति–अष्टमाध्ययनवक्तव्यता मुपसंहरन्नाह–'इच्चेयासिं चउण्हं पडिमाणं' इत्येतासां चतसृणां प्रतिमानाम्–अभिग्रहविशेषरूपप्रतिज्ञानाम् 'जाव' यावत्–मध्ये 'पग्गहियतरायं विहरिज्जा' प्रगृहीतान्यतराम्–यां कामपि अन्यतराम् प्रतिपद्य विहरेत्–तिष्ठेत् किन्तु 'नो किंचि वि वइज्जा' नो किञ्चिदपि वदेत्–नो अन्यम् अप्रतिपन्नप्रतिमं साधुम् निन्देत्, नापि आत्मोत्कर्षं प्रतिपादयेत् 'एय खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' एतत् खलु

से कुडयादिका अवलम्बन ही किया गया है किन्तु अन्तिम दोनों का अर्थात् हाथ पाद वगैरह आकुञ्चन प्रसारण और पादविहरण रूप अन्तिम दोनों का ग्रहण नहीं किया गया है और चतुर्थ प्रतिमा में तो कुडयादि आलम्बन एवं हस्तपाद वगैरह का आकुञ्चन प्रसारण और पादविहरण इस प्रकार अन्तिम तीनों का आश्रयण नहीं किया गया है केवल अभिग्रह के द्वारा स्थान मात्र का आश्रयण ही किया गया है इस प्रकार पूर्व पूर्व प्रतिमाकी अपेक्षा उत्तरोत्तर प्रतिमा में विशेषता समझनी चाहिये, अब अष्टम अध्ययन की वक्तव्यता का उपसंहार करते हुए बतलाते हैं–'इच्चेयासिं चउण्ह पडिमाणं पग्गहियतरायं विहरिज्जा' इस प्रकार उपर्युक्त चारो प्रतिमाओं के मध्य अर्थात् अभिग्रह विशेषरूप प्रतिज्ञाओं में से जिस किसी भी एक प्रतिज्ञा रूप अभिग्रह को स्वीकार कर रहना चाहिये किन्तु 'नो किंचिवि वइज्जा' अन्य दूसरे किसी भी अप्रतिपन्न प्रतिमा वाले अर्थात् अभिग्रह को नहीं स्वीकार करने वाले साधु की निन्दा नहीं करे और अपनी बडाई प्रशंसा भी नहीं करे, 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणी एवा' इस प्रकार संयम का पालन करना ही संयमशील साधु का और साध्वी का 'सामग्गियं' समग्र आचार माना जाता है अर्थात् संयम का मुख्यरूप से प्रतिपालन करने पर ही साधुता की पूर्णता समझनी चाहिये, जिस संयम

આકુંચન પ્રસારણ અને પાદવિહરણ આ રીતે છેલ્લા ત્રણેનો આશ્રય કરેલ નથી કેવળ અભિગ્રહ દ્વારા સ્થાનમાત્રનું આશ્રયણ જ કરવામાં આવેલ છે આ પ્રમાણે પહેલી પહેલી પ્રતિમાના કરતા પછી પછીની પ્રતિમામા વિશેષતા સમજવી

હવે આઠમા અધ્યયનના કથનનો ઉપસંહાર કરતાં સૂત્રકાર કહે છે.–'इच्चेयासिं चउण्हं पडिमाणं' આ પ્રમાણે ઉપરોક્ત ચારે પ્રતિમામા અર્થાત્ અભિગ્રહ વિશેષરૂપ પ્રતિજ્ઞાઓમાંથી 'पग्गहियतराग विहरिज्जा' કોઈ એક પ્રતિમારૂપ અભિગ્રહનો સ્વીકાર કરીને રહેવું જોઈએ, પરંતુ બીજી કોઈ પણ અપ્રતિપન્ન પ્રતિમાવાળા અર્થાત્ અભિગ્રહને ન સ્વીકારવાવાળા સાધુના માટે 'नो किंचि वि वइज्जा' નિંદાયુક્ત કંઈ પણ કહેવું નહીં તેમજ પોતાની મોટાઈ કે પ્રશંસા પણ કરવી નહીં આ પ્રમાણે 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' સંયમનું પાલન કરવું એજ સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વીનો સમગ્ર આચાર

संयमपालनं तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्-समग्रः आचारो बोध्य 'जं सव्वट्ठेहिं जाव जाइज्जासि' यत् सर्वार्थैः-सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्रैः यावत् समित्या पञ्चसमितित्रिगुप्त्यादिभिः सहितः सदा यतेत-यतनापूर्वकं वर्तेत इति 'त्तिबेमि' इति ब्रवीमि-वदामि। 'ठाणसत्तिकयं सम्मत्तं' स्थानसप्तिका समाप्ता ॥ सू० १ ॥

अष्टममध्ययनं समाप्तम्

नवमम् अध्ययनम्

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखिज्जा निसीहियं फासुयं गमणाए, से पुण निसीहियं जाणिज्जा-सअंडं जाव संताणगं तहप्पगारं निसीहियं अफासुयं अणेसणिज्जं जाव नो चेइस्सामि, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिकंखिजा निसीहियं गमणाए, से पुण निसीहियं अप्पांडं अप्पपाणं अप्पबीजं जाव संताणयं तहप्पगारं निसीहियं फासुयं चेइस्सामि, एवं सिज्जागमेणं नेयव्वं जाव उदयप्पसूयाइं, जे तत्थ दुवग्गा तिवग्गा चउवग्गा पंचवग्गा अभिसंधारिंति निसीहियं गमणाए ते नो अन्नमन्नस्स कायं आलिंगिज्ज वा विलिंगिज्ज वा चुंबिज्ज वा दंतेहिं वा नहेहिं वा अच्छिंदिज्ज वा वुच्छिंदिज्ज वा. एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं, जं सव्वट्ठेहि समिए सहिए सया जएज्जा, सेयमिणं मन्निज्जासि त्तिबेमि ॥१॥

का पालन करने के लिये 'जं सव्वट्ठेहिं जाव जइज्जासि त्तिबेमि' सर्वार्थ-सम्यग् ज्ञान दर्शन चारित्रों से और पांच समितियों से और तीन गुप्तियों से युक्त हो कर यतना पूर्वक वर्तना चाहिये ऐसा वीतराग भगवान् केवल ज्ञानी महावीर स्वामीने गौतमादि गणधरों को उपदेश किया है यह मैं सुधर्मा स्वामी कहता हूं इस प्रकार 'ठाणसत्तिकयं सम्मत्तं' स्थान सप्तिका समाप्त हो गयी और 'अट्ठमं अज्झयणं सम्मत्तं' अष्टम अध्ययन भी समाप्त हो गया।

માનવામા આવે છે. અર્થાત્ પરમ શુદ્ધ સંયમનુ મુખ્યરૂપે પાલન કરવાથી જ સાધુતાની પૂર્ણતા સમજવી 'જં સવ્વટ્ઠેહિં જાવ જઇજ્જાસિ' જે સંયમનુ પાલન કરવા માટે સર્વાર્થ સમ્યક્જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રથી અને પાંચ સમિતિયોથી તથા ત્રણ ગુપ્તિયોથી યુક્ત થઈને યતના પૂર્વક વર્તવુ જોઈએ 'त्तिबेमि' આ પ્રમાણે વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ ગૌતમાદિ ગણધરોને ઉપદેશ આપેલ છે આ હું સુધર્માસ્વામી કહું છુ 'ठाणसत्तिकयं समत्तं' આ રીતે સ્થાન સપ્તિકા સમાપ્ત થઈ અને 'अट्ठमं अज्झयणं समत्तं' આઠમુ અધ્યયનપણુ સમાપ્ત થયુ ॥સૂ. ૧॥

छाया—स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेत्–निपीधिकां प्रासुकां गन्तुम्, स पुनः निपीधिकां जानीयात्–साण्डां यावत् स संतानकां तथाप्रकारां निपीधिकाम् अप्रासुकाम् अनेषणीयां यावद् नो चेतयिष्यामि, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अभिकाङ्क्षेत्–निपीधिकां गन्तुम्, स पुनः निपीधिकाम् अल्पाण्डाम् अल्पप्राणाम् अल्पबीजाम् यावद्–अल्पसन्तानकाम् तथाप्रकाराम् निपीधिकाम् प्रासुकाम् चेतयिष्यामि, एवं शय्यागमेन नेतव्यम् यावद्–उदकप्रसूतानि, ये तत्र द्विवर्गाः त्रिवर्गाः चतुर्वर्गाः पञ्चवर्गाः वा अभिसंधारयन्ति निपीधिकां गन्तुम्, ते नो अन्योन्यस्य कायम् आलिङ्गेयुर्वा विलिङ्गेयुर्वा चुम्बेयुर्वा दन्तै र्वा नखैर्वा आच्छिन्द्युर्वा व्युच्छिन्द्युर्वा, एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्, सर्वार्थैः समितः सहितः सदा यतेत, श्रेय इदम् मन्येत इति ब्रवीमि ॥ सू० १॥

निषीधिका सप्तिका समाप्ता ॥ २–२–९ ॥ नवमम् अध्ययनं समाप्तम् ।

टीका—अष्टमाध्ययने स्थानं प्ररूपितम्, तच्च कीदृशं स्वाध्याययोग्यम् संभवति ? तस्याश्च स्वाध्यायभूमौ यदाचरणीयं यच्च नाचरणीयमित्येवं प्ररूपयितुं निपीधिकाऽध्ययनमारभते 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखिज्जा निसीहियं फासुयं गमणाए' अभिकाङ्क्षेत्–निपीधिकाम्–उपाश्रयादन्यत्र स्वाध्यायभूमिं गन्तुम् इच्छेदित्यर्थः, 'से पुण निसीहियं जाणिज्जा' स साधुः पुनः निपीधिकाम्–स्वाध्यायभूमिं जानीयात् वक्ष्यमाण

अब यहां से नवम अध्ययन का आरम्भ किया जाता है—अष्टम अध्ययन में स्थान का निरूपण किया गया है इसलिये वह स्थान किस प्रकार का स्वाध्याय के योग्य हो सकता है और उस स्वाध्याय भूमि में जो आचरण करना चाहिये और जो आचरण नहीं करना चाहिये इस प्रकार निरूपण करने के लिये निषीधिका अध्ययन का आरम्भ करते हैं,

टीकार्थ—'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु–संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि 'अभिकंखिज्जा' निसीहियं फासुयं गमणाए' निषीधिका अर्थात् उपाश्रय से बाहर स्वाध्याय भूमि में जाने की इच्छा करे और 'से पुण निसीहियं जाणिज्जा' वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से

હવે નવમા અધ્યયનનો આરંભ કરવામા આવે છે

ટીકાર્થ—આઠમા અધ્યયનમા સ્થાનનું નિરૂપણ કરવામા આવેલ છે. તેથી તે સ્થાન કેવા પ્રકારનુ સ્વાધ્યાય માટે યોગ્ય કહેવાય છે અને એ સ્વાધ્યાયભૂમિમાં જે આચરણ કરવુ જાઇએ અને જે આચરણ ન કરવુ જોઇએ એ વિષયનું નિરૂપણ કરવા માટે આ નિષિધિકાધ્યયન નામના નવમા અધ્યયનનો આરંભ કરવામા આવે છે

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अभिकंखिज्जा निसीहियं फासुयं गमणाए' જો નિષીધિકા અર્થાત્ ઉપાશ્રયની બહાર સ્વાધ્યાય ભૂમિમા જવાની ઇચ્છા કરે 'से पुण निसीहियं जाणिज्जा' અને તે સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી જો આ

रीत्या अवगच्छेत् यथा-'सअंडं जाव संताणय' साण्डाम्-अण्डसहिता यावत्-सप्राणाम् सबीजाम् सहरिताम् सोदकाम् सोत्तिङ्गपनकदकमृत्तिकामर्कटतन्तुजालसन्तानयुक्तां पश्येत् तर्हि 'तहप्पगारं निसीहियं' तथाप्रकाराम्-अण्डादियुक्तां निषीधिकाम्-स्वाध्यायभूमिं 'अफासुयं अणेसणिज्जं जाव' अप्रासुकाम्-सचित्ताम् अनेषणीयाम्-आधाकर्मादिदोषयुक्तां यावत्-मन्यमानो लाभे सत्यपि सचित्तत्वात् आधाकर्मादिदोषयुक्तत्वाच्च नो चेतयिष्यामि-न परि-

निषीधिका रूप स्वाध्याय भूमि को जानले कि-'सअंडं जाव ससंताणगं' यह निषीधिका अर्थात् स्वाध्याय भूमि अण्डों से युक्त है और यावत्-प्राणियों से युक्त है या बीजों से युक्त है या हरित तृणघास वगैरह वनस्पतिकाय जीवों से सम्बद्ध है या शीतोदक से युक्त है या उत्तिङ्ग छोटे छोटे एकेन्द्रिय एवं द्वीन्द्रिय प्राणियों से सम्बद्ध है या पनक-फनगे कीडे मकोडे त्रसकाय जीवों से युक्त है या शीतोदकमिश्रित गिलीमिट्टी रूप पृथिवीकाय जीवों से संयुक्त है या मकडे के जाल परम्पराओं से सम्बद्ध है ऐसा जान ले तो 'तहप्पगारं निसीहियं' इस प्रकार के अण्डादि जीवों से युक्त स्वाध्याय भूमि का अप्रासुक-'अफासुयं अणेसणिज्जं जाव' सचित्त और अनेषणीय-आधाकर्मादि दोषों से युक्त, यावत् समझते हुवे साधु और साध्वी को 'नो चेइस्सामि' नहीं ग्रहण करना चाहिये अध्ययन के लिये उपाश्रय से बाहर इस प्रकार के अण्डादि युक्त स्वाध्याय भूमि रूप निषीधिका में नहीं जाना चाहिये क्यों कि संयम का पालन करना ही साधु और साध्वी का परम कर्तव्य होता है और इस प्रकार के सचित्त बीज अण्डादि युक्त स्वाध्याय भूमि में जाने से जीवों की हिंसा की संभावना होने से संयम

વક્ષ્યમાણ રીતે નિષીધિકારૂપ સ્વાધ્યાય ભૂમિને (સ્થાન વિશેષ) સમજી લે કે 'सअंडं' આ નિષીધિકારૂપ સ્વાધ્યાય ભૂમિ ઇંડાઓથી યુક્ત છે 'जाव संताणगं' યાવત્ પ્રાણિયોથી યુક્ત છે અથવા બીજ થી યુક્ત છે અથવા લીલા તૃણ ઘાસ વિગેરે વનસ્પતિકાય જીવોના સબંધ વાળી છે અથવા ઠંડા પાણીથી યુક્ત છે. અથવા ઉત્તિંગ નાના નાના એકેન્દ્રિય અને દ્વીન્દ્રિય પ્રાણિયોથીયુક્ત છે અથવા પનક ફનગા કીડી મકોડી વિગેરે ત્રસકાય જીવોથી યુક્ત છે. અથવા શીતોદક મિશ્રિત ભીની માટી રૂપ પૃથ્વીકાયના જીવોથી યુક્ત છે. અથવા કરોળીયાની જાળ પરંપરાથી યુક્ત છે આ રીતે તેમના જાણવામાં આવે તો 'तहप्पगारं निसीहियं' આ રીતથી ઇંડાથી યુક્ત સ્વાધ્યાય ભૂમિને 'अफासुयं अणेसणिज्जं जाव' અપ્રાસુક સચિત્ત અનેષણીય આધાકર્માદિ દોષોથી યુક્ત સમજીને 'नो चेइस्सामि' સાધુ કે સાધ્વીએ ગ્રહણ કરવુ નહીં અને અધ્યયન માટે ઉપાશ્રયની બહાર આ પ્રકારના ઇંડા વિગેરેથી યુક્ત સ્વાધ્યાય ભૂમિરૂપ નિષીધિકામાં જવુ નહીં કેમકે-સંયમનુ પાલન કરવુ એજ સાધુ અને સાધ્વીનુ પરમ કર્તવ્ય છે, અને આવા પ્રકારના ઇંડા વિગેરેથી યુક્ત સ્વાધ્યાય ભૂમિમા જવાથી જીવોની હિંસા થવાનો સંભવ હોવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંય-

गृह्णीयादिति भावः 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखेज्जा निसीहियं गमणाए' अभिकाङ्क्षेत्-निषीधिकाम्-स्वाध्यायभूमिं गन्तुम् तर्हि 'से पुण निसीहियं' स पुनः साधुः निषीधिकाम्-स्वाध्यायभूमिम् 'अप्पंडं अप्पपाणं अप्पबीयं' अल्पाण्डाम्-अण्डरहिताम् अल्पप्राणाम्-प्राणिरहिताम्, अल्पबीजाम्-बीजरहितां 'जाव संताणयं' यावद्-अनुदकाम् उत्तिङ्गपनकमृत्तिकालूतातन्तुजालसन्तानरहितां यदि पश्येत् तर्हि 'तहप्पगारं

की विराधना होगी इसलिये संयम पालनार्थ साधु और साध्वी को इस प्रकार के स्थान में नहीं जाना चाहिये इसलिये साधु और साध्वी प्रतिज्ञा करे कि इस प्रकार की सजीव स्वाध्याय भूमि में मिलने पर भी मैं नहीं जाउंगा या ग्रहण करूंगा,-ऐसी प्रतिज्ञा कर वहां नहीं जाय,

अब निर्ग्रंथों को किस प्रकार की भूमि में स्वाध्याय करने के लिये गमन करे यह बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, अभिकंखिज्जा-निसीहियं गमणाए' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि निषीधिका में अर्थात् उपाश्रय से बाहर स्वाध्याय भूमि में स्वाध्याय करने के लिये जाने की इच्छा करे और यदि 'से जं पुण निसीहियं जाणिज्जा' वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से निषीधिका स्वाध्याय भूमिको जानले कि-'अप्पंडं अप्पबीयं जाव संताणयं' यह निषीधिका स्वाध्याय भूमि अल्पाण्ड है अर्थात् अण्डों से रहित है अर्थात् अल्प शब्द ईषदर्थक होने से ईषत् लेश मात्र ही अण्डे हैं अर्थात् अण्डों का अस्तित्वलेश मात्र ही है इसलिये नहीं जैसा ही अण्डे हैं इस तरह छोटे छोटे एकेन्द्रिय आदि प्राणियों से भी रहित है एवं सचित्त बीजो से भी रहित है तथा हरे भरे तृण घास वगैरह वनस्पतिकाय जीव से भी

મના રક્ષણ માટે સાધુ અને સાધ્વીએ આવા પ્રકારના સ્થાનમા જવુ નહીં. સાધુ અને સાધ્વીએ પ્રતિજ્ઞા કરવી કે આવા પ્રકારની સજીવ સ્વાધ્યાય ભૂમિ પ્રાપ્ત થવા છતા પણ હુ ત્યાં જઈશ નહી ગ્રહણ કરીશ નહી. આ રીતની પ્રતિજ્ઞા કરીને ત્યા જવુ નહી.

હવે કેવા પ્રકારની ભૂમિમા સ્વાધ્યાય કરવા જવુ તે સૂત્રકાર બતાવે છે,-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अभिकखिज्जा निसीहिय गमणाए' જો નિષીધિકામા અર્થાત્ ઉપાશ્રયની બહાર સ્વાધ્યાયભૂમિમા સ્વાધ્યાય કરવા માટે જવાની ઇચ્છા કરે 'से जं पुण निसीहियं जाणिज्जा' અને જો તે સાધુ કે સાધ્વી આ વક્ષ્યમાણ રીતે એ નિષીધિકા એટલે કે સ્વાધ્યાય ભૂમિને જાણે કે-આ નિષીધિકા 'अप्पडं' અલ્પાડ અર્થાત્ ઇંડાઓ વિનાની છે, અહીંયા અલ્પ શબ્દનો ઇષદર્થ હોવાથી ઇષત લેશમાત્ર નહીવત ઈંડા છે, અર્થાત્ ઇંડાનુ અસ્તિત્વ લેશમાત્ર જ છે તેથી તે નહીવત્ છે તેવી જ રીતે 'अप्पपाणं' નાના નાના એકેન્દ્રિય વિગેરે પ્રાણિયો પણ નથી તથા 'अप्पबीयं' બીયાઓ વિનાની છે, 'जाव संताणयं' તથા લીલા તૃણ ઘાસ વિગેરે વનસ્પતિકાય જીવોથી

निसीहियं फासुयं चेइस्सामि' तथाप्रकाराम्-अण्डप्राण्यादिरहितां निषीधिकां प्रासुकाम् अचित्ताम् एषणीयां मत्वा चेतयिष्यामि-परिगृह्णीयात् 'एवं सिज्जागमेणं नेयव्वं' एवम्-उक्तरीत्या शय्यागमेन शय्यासम्बन्धि आलापकेन नेतव्यम् स्वयं ज्ञातव्यम्, तदवधिमाह-'जव उदयप्पसूयाइं' यावद्-उदकप्रसूतानि कन्दानि मूलानि बीजानि पुष्पाणि हरितानि फलानि वा यदि तस्यां स्वाध्यायभूमौ स्युस्तर्हि तां भूमिं स्वाध्यायार्थं नो परिगृह्णीयादित्यर्थः, सम्प्रति स्वाध्यायार्थं तत्रगतानां साधूनां कर्तव्यविधिमाह-'जे तत्थ दुवग्गा तिवग्गा चउवग्गा पंचवग्गा वा' ये तत्र स्वाध्यायभूमौ द्विवर्गाः-द्वौ साधू, त्रिवर्गाः-त्रयो वा साधवः, चतुर्वर्गाः-चत्वारो वा साधवः, पञ्चवर्गाः-पञ्च वा साधवः 'अभिसंधारिंति णिसीहियं गमणाए'

रहित है एवं उत्तिङ्ग पनक शीतोदक पृथिवीकाय जीवों से भी रहित है तथा मकडे के जाल परम्परा से भी रहित है इस प्रकार एकेन्द्रिय द्वीन्द्रिय त्रस पृथिवी कायिक जीव वगैरह से रहित होने पर 'तहप्पगारं निसीहियं' इस तरह के स्वाध्यायभूमि में 'फासुयं चेइस्सामि' अप्रासुक अचित्त और एषणीय-आधाकर्मादि दोषों से रहित होने पर उसे अचित्त और एषणीय समझते हुए स्वाध्याय के लिये ग्रहण करलेना चाहिये, 'एवं सिज्जागमेणं नेयव्वं' एवं उक्तरीति से शय्याऽध्ययन के प्रकरण के अनुसार स्वयं समझ लेना चाहिये 'जाव उदयप्पसूयाइं' यावत्-उदक प्रसूत कन्दमूलादि पर्यन्त शय्याऽध्ययन के आलापक के अनुसार ही यहां पर भी आलापक समझलेना चाहिये अर्थात् यदि स्वाध्याय भूमि में भी उदक से उत्पन्न कन्द कांदा मूल बीज फल पुष्प हरित वगैरह वस्तु हो तो उस भूमि में स्वाध्याय के लिये नहीं जाय।

अब स्वाध्याय के लिये स्वाध्याय भूमि में गये हुए साधुओं का कर्तव्यविधि बतलाते हैं-'जे तत्थ दुवग्गा तिवग्गा चउवग्गा पंचवग्गा' वहां स्वाध्यायभूमि में में दो साधु या तीन साधु या चार साधु या पांच साधु 'अभिसंधारिंति निसी-

પણ રહિત છે તથા ઉત્તિંગ પનક તથા શીતોદક પૃથ્વીકાયના જીવો વિનાની છે, તથા કરોળીયાની જાળ પરંપરાથી પણ રહિત છે આ પ્રકારના એકેન્દ્રિય દ્વીન્દ્રિય ત્રસ પૃથ્વીકાય જીવ વિગેરેથી રહિત હોવાથી 'तहप्पगारं निसीहियं' આ પ્રકારની સ્વાધ્યાય ભૂમીને 'फासुयं चेइस्सामि' પ્રાસુક અચિત્ત અને એષણીય આધાકર્માદિ દોષો વિનાની હોવાથી તેને સ્વાધ્યાય માટે ગ્રહણ કરી લેવી. 'एवं सिज्जागमेणं नेयव्वं' તથા ઉક્ત પ્રકારથી શય્યાધ્યયનના પ્રકરણમાં કહેલ આલાપકો પ્રમાણે જ અહીંયા પણ આલાપકો સમજવા, અર્થાત્ જો સ્વાધ્યાય ભૂમિમાં પણ 'जाव उदयप्पसूयाइं' પાણીથી પેદા થનાર કંદ, મૂળ બી ફળ પુષ્પ કે લીલોતરી વિગેરે વસ્તુ હોય તો તે ભૂમિમાં સ્વાધ્યાય માટે જવું નહીં,

હવે સ્વાધ્યાય માટે સ્વાધ્યાય ભૂમિમાં ગયેલા સાધુઓની કર્તવ્ય વિધિનું કથન કરે છે-'जे तत्थ दुवग्गा तिवग्गा चउवग्गा पंचवग्गा' એ સ્વાધ્યાય ભૂમિમાં બે સાધુ અગર

गृह्णीयादिति भावः 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अभिकंखेज्जा निसीहियं गमणाए' अभिकाङ्क्षेत्-निषीधिकाम्-स्वाध्यायभूमिं गन्तुम् तर्हि 'से पुण निसीहियं' स पुनः साधुः निषीधिकाम्-स्वाध्यायभूमिम् 'अप्पंडं अप्पपाणं अप्पबीयं' अल्पाण्डाम्-अण्डरहिताम् अल्पप्राणाम्-प्राणिरहिताम्, अल्पबीजाम्-बीजरहितां 'जाव संताणयं' यावद्-अनुदकाम् उत्तिङ्गपनकमृत्तिकाल्कूतातन्तुजालसन्तानरहितां यदि पश्येत् तर्हि 'तहप्पगारं

की विराधना होगी इसलिये संयम पालनार्थ साधु और साध्वी को इस प्रकार के स्थान में नहीं जाना चाहिये इसलिये साधु और साध्वी प्रतिज्ञा करे कि इस प्रकार की सजीवि स्वाध्याय भूमि में मिलने पर भी मैं नहीं जाउंगा या ग्रहण करूंगा,-ऐसी प्रतिज्ञा कर वहां नहीं जाय,

अब निर्ग्रथों को किस प्रकार की भूमि में स्वाध्याय करने के लिये गमन करे यह बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, अभिकंखिज्जा-निसीहियं गमणाए' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि निषीधिका में अर्थात् उपाश्रय से बाहर स्वाध्याय भूमि में स्वाध्याय करने के लिये जाने की इच्छा करे और यदि 'से जं पुण निसीहियं जाणिज्जा' वह साधु और साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से निषीधिका स्वाध्याय भूमिको जानले कि-'अप्पंडं अप्पबीयं जाव संताणयं' यह निषीधिका स्वाध्याय भूमि अल्पाण्ड है अर्थात् अण्डों से रहित है अर्थात् अल्प शब्द ईषदर्थक होने से ईषत् लेश मात्र ही अण्डे हैं अर्थात् अण्डों का अस्तित्वलेश मात्र ही है इसलिये नहीं जैसा ही अण्डे हैं इस तरह छोटे छोटे एकेन्द्रिय आदि प्राणियों से भी रहित है एवं सचित्त बीजो से भी रहित है तथा हरे भरे तृण घास वगैरह वनस्पतिकाय जीव से भी

મના રક્ષણ માટે સાધુ અને સાધ્વીએ આવા પ્રકારના સ્થાનમા જવુ નહીં સાધુ અને સાધ્વીએ પ્રતિજ્ઞા કરવી કે આવા પ્રકારની સજીવ સ્વાધ્યાય ભૂમિ પ્રાપ્ત થવા છતા પણ હુ ત્યા જઈશ નહી. ગ્રહણ કરીશ નહી. આ રીતની પ્રતિજ્ઞા કરીને ત્યા જવુ નહી.

હવે કેવા પ્રકારની ભૂમિમા સ્વાધ્યાય કરવા જવુ તે સૂત્રકાર બતાવે છે,-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अभिकंखिज्जा निसीहिय गमणाए' જો નિષીધિકામા અર્થાત્ ઉપાશ્રયની બહાર સ્વાધ્યાયભૂમિમા સ્વાધ્યાય કરવા માટે જવાની ઈચ્છા કરે 'से जं पुण निसीहियं जाणिज्जा' અને જો તે સાધુ કે સાધ્વી આ વક્ષ્યમાણ રીતે એ નિષીધિકા એટલે કે સ્વાધ્યાય ભૂમિને જાણે કે-આ નિષીધિકા 'अप्पंडं' અલ્પાંડ અર્થાત્ ઈંડાઓ વિનાની છે, અહીયા અલ્પ શબ્દનો ઈષદર્થ હોવાથી ઈષત લેશમાત્ર નહીવત ઈંડા છે, અર્થાત્ ઈંડાનુ અસ્તિત્વ લેશમાત્ર જ છે તેથી તે નહીવત્ છે. તેવી જ રીતે 'अप्पपाणं' નાના નાના એકેન્દ્રિય વિગેરે પ્રાણિયો પણ નથી તથા 'अप्पबीयं' બીયાઓ વિનાની છે, 'जाव संताणयं' તથા લીલા તૃણ ઘાસ વિગેરે વનસ્પતિકાય જીવોથી

वापि नो कुर्युः 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' एतत् खलु संयम पालनं तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्-समग्राचारः सम्पूर्ण आचारो बोध्यः 'जं सव्वट्ठेहिं सहिए समिए सया जाइज्जा' यत् सर्वार्थैः-सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्रैः सहितः समितः पञ्चभिः समितिभिः समन्वितास्ति गुप्तिभिश्च सहितो भूत्वा सदा-सर्वदा यावदायुस्ताव-त्संयमानुष्ठाने यतेत यतनापूर्वकं वर्तेत इत्यर्थः 'सेयमिणं मन्निज्जासि' श्रेयः इदम्- एतदेव कल्याणमिति मन्येत 'त्तिबेमि' इति ब्रवीमि-कथयामि उपदिशामीत्यर्थः 'निसीहियास-त्तिकय समत्तं' निषीधिकासप्तिका समाप्ता। नवमम् अध्ययनं समाप्तम् ॥ सू० १ ॥

होगी, और ब्रह्मचर्य का पालन नहीं होने से संयम की विराधना होगी इसलिये दन्तच्छेदादि साधुओं को परस्पर नहीं करना चाहिये,

अब नवम अध्ययन की वक्तव्यता का उपसंहार करते हुए कहते हैं कि-यही अर्थात् 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' संयम का पालन करना ही साधु और साध्वी का परम आचार है या साधुता की पूर्णता है अर्थात् सामाचारी है 'जं सव्वट्ठेहिं सहिए समिए' जिस को सर्वार्थो से अर्थात् सम्यक्ज्ञान सम्यक्दर्शन और सम्यक् चारित्र से युक्त होकर और पांच समितियों से भी युक्त होकर तथा तीन गुप्तियों से सम्पन्न होकर 'सया जइज्जा' सदा सर्वदा यतनापूर्वक वर्तना चाहिये क्यों कि आगम में कहा भी है कि-यावत् आयु हो तावत् काल पर्यन्त संयम का अनुष्ठान करना चाहिये 'सेयमिणं मन्निज्जासि त्तिबेमि' इसलिये साधु मुनि महात्माओं का जीवन पर्यन्त ही संयम का अच्छी-तरह से पालन करने के लिये ध्यान रखना चाहिये, ऐसा वीतराग भगवान् श्रीमहावीरस्वामी ने गौतमादि गणधरों को उपदेश दिया है यह सुधर्मास्वामी कहते हैं कि-यही श्रेय या कल्याण है अर्थात् अच्छी तरह से संयम का पालन

કામોદ્દીપનથી બ્રહ્મચર્યમાં બાધા આવે છે. તેમજ બ્રહ્મચર્યનું પાલન ન થવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી સાધુઓએ પરસ્પર દંતચ્છેદાદિક કરવા નહીં

હવે નવમા અધ્યયનની વક્તવ્યતાને ઉપસંહાર કરતા સૂત્રકાર કહે છે કે-'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' આ સંયમનું પાલન કરવું એજ ક્રિયાશીલ સાધુ અને સાધ્વીનો ઉત્તમ આચાર છે, અને સાધુતાની પૂર્ણતા છે. અર્થાત્ સામાચારી છે. 'जं सव्वट्ठेहिं सहिए समिए सया जइज्जा' જેને સર્વાર્થથી સર્વ પ્રકારે અર્થાત્ સમ્યફ્જ્ઞાન, સમ્યક્ દર્શન, અને સમ્યક્ ચારિત્રથી યુક્ત થઈને તથા પાંચ સમિતિયો અને ત્રણ ગુપ્તિયોથી પણ યુક્ત થઈને યતનાપૂર્વક વર્તવું, કેમકે આગમમાં કહ્યું છે કે-યાવત્ કાળ આયુ શેષ હોય તાવત્ કાળ પર્યન્ત સંયમનું અનુષ્ઠાન કરવું જોઈએ. તેથી સાધુ મુનિએ જીવન પર્યન્ત સંયમનું દૃઢતા પૂર્વક પાલન કરવું આ પ્રમાણે વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ ગૌતમાદિ ગણધરોને ઉપદેશ આપેલ છે, આ પ્રમાણે સુધર્મા સ્વામી કહે છે-કે 'सेयमिणं मन्निज्जासि

अभिसन्धारयन्ति–विचारयन्ति निषीधिकां–स्वाध्यायभूमिं गन्तुम्, गता वा स्युः तर्हि 'ते नो अन्नमन्नस्स कायं' ते द्वित्रिप्रभृतयः साधवो नो अन्योऽन्यस्य परस्परस्य कायम्–शरीरम् 'आलिंगिज्ज वा' आलिङ्गेयुर्वा–आलिङ्गनं वा परस्परं गात्रस्पर्शं न कुर्युः 'विलिंगिज्ज वा' विलिङ्गेयुर्वा–विविधम् अनेकप्रकारं यथा मोहकामवासना उत्पद्येरन् तथा वा गात्रस्पर्शं नो विदध्युरित्यर्थः 'चुंबिज्ज वा' चुम्ब्युर्वा–कामोद्दीपकवक्त्रसंयोगादिरूपचुम्बनं वा नो कुर्युरितिभावः 'दंतेहिं वा नहेहिं वा अच्छिदिज्ज वा वुच्छिदिज्ज वा' दन्तैर्वा नखैर्वा आच्छिन्द्युर्वा–दन्तच्छेदं नखच्छेदं वा नो विदध्युः, व्युच्छिन्द्युर्वा विविधम्–अनेकप्रकारं वा दन्तच्छेदं

हियं गमणाए' स्वाध्याय के लिये जाना चाहते हैं या गये हुवे हैं 'ते नो अन्नमन्नस्स कायं आलिंगिज्ज वा' वे सभी साधु परस्पर में शरीर का आलिंगन या गात्रस्पर्श नहीं करे तथा जिस से अनेक प्रकार का मोह कामवासना वगैरह उत्पन्न हो ऐसा गात्रस्पर्श नहीं करे तथा 'विलिंगिज्ज वा' कामोद्दीपक वक्त्र मुख संयोगादि रूप 'चुंबिज्ज वा' चुम्बन भी नहीं करे एवं 'दंतेहिं वा नहेहिं वा अच्छिदिज्ज वा' दन्तच्छेद और नखच्छेद भी नहीं करें, अर्थात् संयमपालन करने वाले साधु मुनि महात्माओं को परस्पर में आलिंगनादि कभी भी नहीं करना चाहिये क्योंकि हंसी मजाक में भी शरीर स्पर्शादि से काम वासना उत्पन्न हो सकती है जिससे ब्रह्मचर्य में बाधा पडने से संयम की विराधना होगी इस लिये संयमपालनार्थ साधु महात्माओं को कभी भी परस्पर गात्र स्पर्श नहीं करना चाहिये इसी तरह अनेक प्रकार के दन्तच्छेद या नखच्छेद अर्थात् दांतो से काटना या 'वुच्छिदिज्ज वा' नाखून चुभाना भी नहीं ठीक है क्योंकि दन्तच्छेद नखच्छेद से भी कामोद्दीपन होता है और कामोद्दीपन से ब्रह्मचर्य की बाधा

ત્રણ સાધુ કે ચાર સાધુ અથવા પાચ સાધુ 'अभिसधारिंति निसीहिय' गमणाए' સ્વાધ્યાય કરવા માટે જવા ઇચ્છે અગર ગયા હોય તે બધા સાધુએ 'ते नो अन्नमन्नस्स कायं आलिंगिज्ज वा' અન્યોન્ય શરીરનુ આલિગન કરવુ નહી તેમજ શરીરનો પરસ્પર સ્પર્શ કરવો નહી 'विलिंगिज्ज वा' તથા તેનાથી કામોદ્દિપક શરીર સ્પર્શ કરવો નહી' 'चुबिज्ज वा' વકમુખ સયોગાદિ રૂપ ચુબન પણ કરવુ નહી અથવા 'दंतेहिं नहेहिं वा अच्छिदिज्जवा वुच्छिदिज्ज वा' દતચ્છેદ તથા નખચ્છેદ પણ કરવા નહી અર્થાત્ સયમનુ પાલન કરવાવાળા સાધુ, સાધુમુનિઓએ પરસ્પર આલિગન વિગેરે કામજનક વ્યવહાર ક્યારેય પણ કરવો નહી. કેમકે હસીમશ્કરીમા પણ શરીરના સ્પર્શાદિથી કામવાસના ઉત્પન્ન થવાનો સભવ રહે છે. જેથી બ્રહ્મચર્યમા વિઘ્ન થવાથી સયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સયમશીલ મુનીએ કોઈ પણ વખતે અન્યોન્યના શરીરનો સ્પર્શ કરવો નહી. તેજરીતે અનેક પ્રકારના દતચ્છેદ અને નખચ્છેદ અર્થાત્ દાતોથી કાપવુ કે નખ કરડવા એ પણ ઠીક નથી. કેમકે દંતચ્છેદ અને નખચ્છેદથી પણ કામોદ્દીપન થાય છે. અને

वापि नो कुर्युः 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' एतत् खलु संयम पालनं तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्-समग्राचारः सम्पूर्ण आचारो बोध्यः 'जं सव्वट्ठेहिं सहिए समिए सया जाइज्जा' यत् सर्वार्थैः-सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्रैः सहितः समितः पञ्चभिः समितिभिः समन्वितात्रि गुप्तिभिश्च सहितो भूत्वा सदा-सर्वदा यावदायुस्तावत्संयमानुष्ठाने यतेत यतनापूर्वकं वर्तेत इत्यर्थः 'सेयमिणं मन्निज्जासि' श्रेयः इदम्- एतदेव कल्याणमिति मन्येत 'त्तिबेमि' इति ब्रवीमि-कथयामि उपदिशामीत्यर्थः 'निसीहियासत्तिक्कय समत्तं' निषीधिकासप्तिका समाप्ता। नवमम् अध्ययनं समाप्तम् ॥ सू० १ ॥

होगी, औ ब्रह्मचर्य का पालन नहीं होने से संयम की विराधना होगी इसलिये दन्तच्छेदादि साधुओं को परस्पर नहीं करना चाहिये,

अब नवम अध्ययन की वक्तव्यता का उपसंहार करते हुए कहते हैं कि-यही अर्थात् 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' संयम का पालन करना ही साधु और साध्वी का परम आचार है या साधुता की पूर्णता है अर्थात् सामाचारी है 'जं सव्वट्ठेहिं सहिए समिए' जिस को सर्वार्थों से अर्थात् सम्यक्ज्ञान सम्यक्दर्शन और सम्यक् चारित्र से युक्त होकर और पांच समितियों से भी युक्त होकर तथा तीन गुप्तियों से सम्पन्न होकर 'सया जइज्जा' सदा सर्वदा यतनापूर्वक वर्तना चाहिये क्यों कि आगम में कहा भी है कि-यावत् आयु हो तावत् काल पर्यन्त संयम का अनुष्ठान करना चाहिये 'सेयमिणं मन्निज्जासि त्तिबेमि' इसलिये साधु मुनि महात्माओं का जीवन पर्यन्त ही संयम का अच्छी-तरह से पालन करने के लिये ध्यान रखना चाहिये, ऐसा वीतराग भगवान् श्रीमहावीरस्वामी ने गौतमादि गणधरों को उपदेश दिया है यह सुधर्मास्वामी कहते हैं कि-यही श्रेय या कल्याण है अर्थात् अच्छी तरह से संयम का पालन

કામોદ્દીપનથી બ્રહ્મચર્યમા બાધા આવે છે તેમજ બ્રહ્મચર્યનું પાલન ન થવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી સાધુઓએ પરસ્પર દંતચ્છેદાદિક કરવા નહીં

હવે નવમા અધ્યયનની વક્તવ્યતાનો ઉપસંહાર કરતા સૂત્રકાર કહે છે કે-'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' આ સંયમનું પાલન કરવું એજ ક્રિયાશીલ સાધુ અને સાધ્વીનો ઉત્તમ આચાર છે, અને સાધુતાની પૂર્ણતા છે. અર્થાત્ સામાચારી છે 'जं सव्वट्ठेहिं सहिए समिए सया जइज्जा' જેને સર્વાર્થથી સર્વ પ્રકારે અર્થાત્ સમ્યક્જ્ઞાન, સમ્યક્ દર્શન, અને સમ્યક્ ચારિત્રથી યુક્ત થઈને તથા પાંચ સમિતિયો અને ત્રણ ગુપ્તિયોથી પણ યુક્ત થઈને યતનાપૂર્વક વર્તવુ, કેમકે આગમમા કહ્યું છે કે-યાવત્ કાળ આયુ શેષ હોય તાવત્ કાળ પર્યન્ત સંયમનું અનુષ્ઠાન કરવું જોઈએ તેથી સાધુ મુનિએ જીવન પર્યન્ત સંયમનું દૃઢતા પૂર્વક પાલન કરવું આ પ્રમાણે વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ ગૌતમાદિ ગણધરોને ઉપદેશ આપેલ છે, આ પ્રમાણે સુધર્મા સ્વામી કહે છે-કે 'सेयमिणं मन्निज्जासि

दशमम् अध्ययनम्

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा उच्चारपासवणकिरियाए उब्बाहिज्जमाणे सयस्स पायपुंछणस्स असईए तओ पच्छा साहम्मियं जाइज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा सअंडं जाव संताणयं तहप्पगारंसि थंडिलंसि नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं अप्पंडं अप्पाणं जाव संताणयं तहप्पगारंसि थंडिलंसि उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण अस्सिं पडियाए एगं साहम्मियं समुद्दिस्स वा अस्सिं पडियाए बहवे साहम्मिया समुद्दिस्स अस्सिं पडियाए एगं साहम्मिणिं समुद्दिस्स अस्सिं पडियाए बहवे साहम्मिणीओ समुद्दिस्स अस्सिं पडियाए बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमए पगणिय पगणिय समुद्दिस्स पाणाइं वा भूयाइं वा जीवाइं वा सत्ताइं वा जाव उद्देसियं चेएइ, तहप्पगारं थंडिलं पुरिसंतरकडं जाव बहिया नीहडं वा अनीहडं वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि उच्चारं नो वोसिरिज्जा से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा बहवे समणमाहणकिवणवणीवग अतिही समुद्दिस्स पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं जाव उद्देसियं चेएइ, तहप्पगारं थंडिलं अपुरिसंतरगडं जाव बहिया अनीहडं अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, अह पुण एवं जाणिज्जा पुरिसंतरगडं जाव बहिया नीहडं अन्नयरंसि तहप्प-

---

करना ही संयमशील साधु और साध्वी का परमकर्तव्य है इसी तात्पर्य से कहा है कि–मैं सुधर्मास्वामी साधु साध्वी गृहस्थ श्रावकादि को उपदेश देता हूं 'निसीहिया सत्तिकयं समत्तं' इस प्रकार निषीधिका अर्थात् स्वाध्याय भूमि का सप्तक समाप्त हो गया और 'नवमं अज्झयणं समत्तं' नवम अध्ययन भी समाप्त हो गया ॥सू० १॥

त्तिवेमि' આ શ્રેય અને કલ્યાણકર છે, અર્થાત્ સારી રીતે સંયમનું પાલન કરવું એજ સાધુ અને સાધ્વીનું પરમ કર્તવ્ય છે એ હેતુથી કહ્યું છે કે—હું સુધર્મા સ્વામી સાધુ સાધ્વી અને ગૃહસ્થ શ્રાવકાદિને ઉપદેશ આપું છું, આ રીતે 'निसीहियासत्तिकयं समत्त' નિષીધિકા સપ્તક સમાપ્ત થયું તેમજ 'नवमं अज्झयणं समत्त' નવમું અધ્યયન પણ સમાપ્ત થયું ॥સૂ. ૧॥

गारंसि थंडिलंसि उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा–अस्सिं पडियाए कयं वा कारियं वा पामिच्चियं वा छन्नं वा घट्ठं वा मट्ठं वा लित्तं वा संमट्ठं वा संपधूवियं वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं जाणेज्जा–इह खलु गाहावई वा गाहावइपुत्ता वा कंदाणि वा जाव हरियाणि वा अंतराओ वा वाहिं नीहरंति बहियाओ वा अंतो साहरंति अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा–खंधंसि वा पीढंसि वा मंचंसि वा मालंसि वा अट्टंसि वा पासायंसि वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा–अणंतरहियाए पुढवीए ससिणिद्धाए पुढवीए ससरक्खाए पुढवीए मट्टियाए मक्कडाए चित्तमंताए सिलाए चित्तमंताए लेलुयाए कोलावासंसि वा दारुयंसि वा जीवपइट्ठियंसि वा जाव मक्कडा संताणयंसि अन्नयरंसि तहप्पगारंसि थंडिलंसि नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा ॥सू० १॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा उच्चारप्रस्रवणक्रियया उद्बाध्यमानः स्वस्य पादप्रोञ्छनस्य असत्त्वे ततः पश्चात् साधर्मिकं याचेत, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात्–साण्डं यावत् तथाप्रकारे स्थण्डिले नो उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात्–अल्पाण्डम् अल्पप्राणं यावत संतानकं तथाप्रकारे स्थण्डिले उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः अस्वप्रतिज्ञया एकं साधर्मिकं समुद्दिश्य वा, अस्वप्रतिज्ञया बहून् साधर्मिकान् समुद्दिश्य अस्वप्रतिज्ञया एकां साधर्मिकीं समुद्दिश्य अस्वप्रतिज्ञया बह्वीः साधर्मिकीः समुद्दिश्य अस्वप्रतिज्ञया बहून् श्रमणब्राह्मण अतिथिकृपणवनीपकान् प्रगण्य प्रगण्य समुद्दिश्य प्राणान् भूतानि जीवान् सत्त्वान् यावत् औद्देशिकं चेतयते तथाप्रकारं स्थण्डिलं पुरुषान्तरकृतं यावद् बहिर्नीतं वा अनीतं वा अन्यतरस्मिन् तथाप्रकारे स्थण्डिले उच्चारप्रस्रवणं नो व्युत्सृजेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात्–बहून् श्रमणब्राह्मण–अतिथिकृपणवनीपकान् समुद्दिश्य प्राणान् भूतानि जीवान् सत्त्वान् यावत् औद्देशिकं चेतयते तथाप्रकारं स्थण्डिलम् अपुरुषान्तरकृत यावद् बहिरनीतम् अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले नो उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत्, अथ पुनरेवं जानीयात्–पुरुषान्तरकृतं यावद् बहिर्नीतम् अन्यतरस्मिन् वा तथा-

प्रकारे स्थण्डिले उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात्-अस्वप्रतिज्ञया कृतं वा कारितं वा प्रामित्य वा छन्नं वा घृष्टं वा मृष्टं वा लिप्तं संमृष्टं वा संप्रधूपितं वा अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले नो उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात्-इह खलु गृहपतिर्वा गृहपतिपुत्रो वा कन्दानि वा यावद्-हरितानि वा अन्तरतो वा बहिर्निर्हरन्ति, बाह्यतो वा अन्तः समाहरन्ति अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले नो उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात्-स्कन्धे वा पीठे वा मञ्चे वा माले वा अट्टे वा प्रासादे वा अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले नो उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः स्थण्डिल जानीयात् अनन्तर्हिताया पृथिव्या सस्निग्धायां पृथिव्यां सरजस्कायां पृथिव्यां मृत्तिकायाम् मर्कटायां चित्तवत्यां शिलायाम् चित्तवत्यां लेष्टौ वा घुणावासे वा दारुके वा जीवप्रतिष्ठे वा यावद् मर्कटापन्तानके अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले नो उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत् ॥ सू० १ ॥

टीका-नवमेऽध्ययने स्वाध्यायभूमिरूप निषीधिकायाः प्ररूपितत्वेन तत्र भूमिप्रसङ्गात् कथंभूतायां भूमौ उच्चारप्रस्रवणरूपमूत्रपुरीषोत्सर्गौ विधेय इति जिज्ञासायाम् उच्चारप्रस्रवणसप्तिकाख्यं दशममध्ययनं प्ररूपयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स-संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'उच्चारपासवणकिरियाए उव्वाहिज्जमाणे' उच्चारप्रस्रवणक्रियया-उच्चरति-शरीराद् उत् प्राबल्येन अवगच्छेत् च्यवते वा इति उच्चारः-विष्टा, पुरीषम्, प्रकर्षेण स्रवति

अब दशम अध्ययन का निरूपण किया जाता है।

नवम अध्ययन में स्वाध्यायभूमि रूप निषीधिका का प्ररूपण किया गया है वहां पर भूमि के प्रसङ्ग से किस प्रकार की भूमि में उच्चारप्रस्रवण रूप मूत्र और पुरीष का त्याग करना चाहिये इस जिज्ञासा से उच्चार प्रस्रवणसप्तिका नाम का दशवां अध्ययन का निरूपण किया जाता है-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'उच्चारपासवणकिरियाए' उच्चार प्रस्रवण क्रिया से अर्थात् मूत्रपुरीषोत्सर्ग करने के वेग से 'उव्वाहिज्जमाणे' सयस्स पायपुंछणस्स असइए' बाधित होकर अपने पादप्रोञ्छन वस्त्र के नहीं रहने पर 'तओ

નવમા અધ્યયનમા સ્વાધ્યય ભૂમિરૂપ નિષીધિકાનુ નિરૂપણુ કરવામા આવેલ છે, ત્યા આગળ ભૂમિનાપ્રસ ગથી કેવા પ્રકારની ભુમિમા ઉચ્ચાર પ્રસવણુ રૂપ મૂત્રપુરીષનો ત્યાગ કરવો એ જીજ્ઞાસા થવાથી ઉચ્ચાર પ્રસવણુ સપ્તિકા નામના દસમા અધ્યયનનુ નિરૂપણુ કરવામાં આવે છે

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સ યમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'उच्चारपासवणकिरियाए उव्वाहिज्जमाणे' ઉચ્ચાર પ્રસવણુ ક્રિયાથી અર્થાત્ મૂત્ર પુરિષો-

इति प्रस्रवणं मूत्रम् एकिकालरूपम् तत्क्रियया उद्बाध्यमानः अत्यधिकं पीड्यमानः उच्चार-प्रस्रवणवेगपीडितः सन् 'सयस्स पायपुंछणस्स' स्वस्य पादपोञ्छनस्य 'असइए तओ पच्छा' असत्त्वे असद्भावे अविद्यमानत्वे सति ततः पश्चात् 'साहम्मिय जाइज्जा' साधर्मिकम्-सांभोगिकरूपं साधुं याचेत-पूर्वप्रत्युपेक्षितं पादप्रोञ्छनं समाध्यादिकं स्वसविधे यदि न स्यात्तर्हि साधर्मिकसाधुसकाशाद् गृह्णीयादित्यर्थः न तु कदाचित् मूत्रोच्चारवेगधारणं युक्तम्, अथ च स साधुः उच्चारप्रस्रवणाशङ्कायां पूर्वमेव स्थण्डिलभूमिं गत्वा तत्र साण्डादिके दृष्टे सति सचित्तत्वेन अप्रासुकत्वाद् उच्चारादि न कुर्यादित्याशयेनाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' स यत् पुनः स्थण्डिलं वक्ष्यमा-

---

पच्छा साहम्मियं जाइज्जा' उस के बाद साधर्मिक रूप सांभोगिक साधु से याचना के द्वारा पूर्व प्रत्युपेक्षित अर्थात् पूर्व में प्रतिलिखित पादप्रोञ्छनादि वस्त्रको और समाधि आदि को ग्रहण करना चाहिये अर्थात् यदि अपने पास पादप्रोञ्छन समाधि वगैरह पात्रविशेष नहीं हो तो अपने साधर्मिक सांभोगिक साधु से पादप्रोञ्छनादि वस्त्र ले लेना चाहिये किन्तु कभी भी मूत्रपुरीषोत्सर्ग के वेग को नहीं रोकना चाहिये या मूत्रोच्चारवेग को धारण भी नहीं करना चाहिये

अब मूत्रपुरीषोत्सर्ग की आशंका होने पर वह साधु पहले ही स्थण्डिल जगह भूमि में जाकर वहां पर अण्डादि के रहने पर उसको देख कर सचित्त और अनेषणीय होने से उच्चारप्रस्रवण नहीं करे इस तात्पर्य से कहते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' ऐसा वक्ष्यमाण रूप से स्थण्डिलभूमि

त्सर्ग કરવાના વેગથી બાધિત થઈને 'सयस्स पायपुछणस्स असइए' પોતાનુ પાદપ્રોંછન વસ્ત્ર પાસે ન હોય તો 'तओ पच्छा साहम्मिय जाइज्जा' તે સાધર્મિક રૂપ સાભોગિક સાધુની પાસેથી યાચના દ્વારા પહેલા પ્રત્યુપેક્ષિત અર્થાત્ પહેલા પ્રતિલિખિત પાદ પ્રોંછન વિગેરે વસ્ત્રને અને સમાધિ વિગેરેને ગ્રહણ કરવા, અર્થાત્ જો પોતાની પાસે પાદપ્રોછન સમાધિ વિગેરે ન હોય તો પોતાના સાધર્મિક સાભોગિક સાધુની પાસેથી પાદપ્રોછનાદિવસ્ત્ર લઈ લેવા જોઈએ પરંતુ ક્યારેય મૂત્રપુરીષોત્સર્ગના વેગને રોકવો ન જોઈએ અથવા મૂત્રોચ્ચાર વેગને ધારણ પણ કરવો ન જોઈએ.

હવે મૂત્ર પુરીષોત્સર્ગની શંકા થવાથી તે સાધુએ પહેલાં સ્થંડિલ (ઠલ્લા) ભૂમિમાં જવું ત્યાં ઇંડા વિગેરે હોય તો તેને જોઈને સચિત્ત તથા અનેષણીય હોય તો ત્યાં ઉચ્ચાર પ્રસ્રવણ કરવા નહીં, એ બતાવવા સૂત્રકાર કહે છે 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' જો વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી સ્થંડિલ

णाण्डादियुक्तं जानीयात् तदाह–'सअंडं सपाणं जाव संताणयं' साण्डम् सप्राणम्–प्राणियुक्तम्, यावत्–सवीजम् सहरितं सोदकं सोत्तिङ्गपनकदकमृत्तिकालूतातन्तुजालसन्तानयुक्तं जानीयादिति पूर्वेणान्वयः तर्हि 'तहप्पगारंसि थंडिलंसि' तथाप्रकारे–अण्डादियुक्ते स्थण्डिले 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' नो उच्चारप्रस्रवणम्–मलमूत्रत्यागं व्युत्सृजेत्–कुर्यात् किन्तु 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' यत् पुनः

को अर्थात् मूत्र पुरीषोत्सर्ग करने के प्रासुक स्थान को जानेगा या जानले कि–यह 'सअंडं सपाणं जाव संताणयं' स्थण्डिलभूमि अण्डों से युक्त है और प्राणियों से भी युक्त है एवं यावत् बीजों से युक्त है तथा हरित तृण घास वगैरह वनस्पतिकायिक जीवों से भी सम्बद्ध है एवं शीतोदक से भी सम्बद्ध है तथा उत्तिंग छोटे छोटे एकेन्द्रिय प्राणियों से भी संयुक्त है तथा पनक–फनगे कीडे मकोडे त्रस प्राणियो से भी युक्त है तथा शीतोदक मिश्रित गिलीमिट्टी पृथिवीकायिक जीवो से भी सम्बद्ध है एवं मकडी के जाल तन्तु परम्परा से भी सम्बद्ध है ऐसा जानले या देखलेता तो 'तहप्पगारंसि थंडिलंसि' इस प्रकार के अण्डादि युक्त स्थण्डिल भूमि में 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' उच्चारप्रस्रवण अर्थात् मूत्र पुरीषोत्सर्ग नहीं करना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के अण्डादि से युक्त स्थण्डिल भूमि मे मूत्र पुरीषोत्सर्ग करने से जीवों की हिंसा होने से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालन करने वाले साधु और साध्वी को इस प्रकार के अण्डादि युक्त स्थण्डिल भूमि में मूत्रपुरीषोत्सर्ग नहीं करना चाहिये क्योंकि संयम का पालन करना ही साधु और साध्वी का परम कर्तव्य समझा जाता है,

ભૂમિને અર્થાત્ મૂત્રપુરીષોત્સર્ગ કરવાના (ठल्ला) સ્થાનને જાણીલે કે જુવે કે આ સ્થડિલ ભૂમિ 'सअंड' ઇંડાઓથી યુક્ત છે, 'सपाणं' અને પ્રાણિયોથી પણ યુક્ત છે. 'जाव सत्ताणगं' તથા યાવત્ બીયાઓથી યુક્ત છે તથા લીલા તૃણ ઘાસ વિગેરે વનસ્પતિકાયના જીવોથી પણ સબધિત છે તથા શીતોદકથી પણ યુક્ત છે તથા ઉત્તિગ નાના નાના એકેન્દ્રિય દ્વીન્દ્રિય પ્રાણિયોથી પણ સયુક્ત છે. તથા પનક ફનગા કીડી મકોડી વિગેરે ત્રસ પ્રાણિયોથી પણ યુક્ત છે તથા શીતોદક મિશ્રિત ભીનો માટીના પૃથ્વીકાયિક જીવોથી પણ સંબધિત છે. તથા કરોળીયાના જાલતતુ પરપરાથી પણ યુક્ત છે, આ રીતે જાણે કે દેખે તો 'तहप्पगारंसि थडिलंसि' તેવા પ્રકારના ઇંડા વિગેરેથી યુક્ત સ્થડિલ ભૂમિમા 'नो उच्चारपासवण वोसिरिज्जा' ઉચ્ચાર પ્રસ્ત્રવણ અર્થાત્ મૂત્રપુરીષોત્સર્ગ કરવા નહીં કેમકે આવા પ્રકારના ઇડા વિગેરેથી યુક્ત સ્થડિલ ભૂમિમા મૂત્રપુરીષોત્સર્ગ કરવાથી જીવોની હિસા થવાથી સયમની વિરાધના થાય છે તેથી સયમનુ પાલન કરવાવાળા સાધુ કે સાધ્વીએ આવા પ્રકારના ઇડા વિગેરે વાળી સ્થડિલ ભૂમિમા મૂત્રપુરીષોત્સર્ગ કરવા નહીં. કેમકે સંયમનુ પાલન કરવુ એજ સાધુ અને સાધ્વીનુ પરમ કર્તવ્ય માનવામા આવેલ છે.

स्थण्डिलं वक्ष्यमाणरूपं जानीयात्-'अप्पंडं अप्पपाणं जाव संताणयं' अल्पाण्डम्-अण्डरहितम्, अल्पप्राणम्-प्राणिरहितम्, यावत्-अबीजम् अहरितम् अनुदकम् उत्तिङ्गपनकदकमृत्तिकाल्मूता-तन्तुजालसन्तानरहितं दृष्ट्वा 'तहप्पगारंसि थंडिलंसि' तथाप्रकारे अण्डादिरहिते स्थण्डिले 'उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' उच्चारप्रस्रवणम्-मलमूत्रत्यागं व्युत्सृजेत्-कुर्यात् 'से भिक्खू

अब किस प्रकार के स्थण्डिल भूमि में साधु अने साध्वी को मूत्रपुरीषोत्सर्ग करना चाहिये यह बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु भिक्षुकी साध्वी यदि 'जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' ऐसा वक्ष्यमाण रूप से स्थण्डिलभूमि को जानले कि-यह 'अप्पंडं अप्पपाणं जाव संताणयं' स्थण्डिल भूमि अल्पाण्ड अर्थात् अण्डों से युक्त नहीं है अल्प शब्द ईषदर्थक होने से लेशमात्र ही अण्डों का अस्तित्व प्रतीत होता है इसलिये नहीं की तरह होने से अभाव ही सिद्ध हो जाता है इसी तात्पर्य से अल्पाण्ड शब्द का अर्थ अण्डों से रहित होता है एवं अल्पप्राणी अर्थात् छोटे छोटे प्राणियों से भी रहित है एवं अंकुरोत्पादक बीजों से भी रहित है एवं हरे भरे तृण घास वगैरह वनस्पतिकायिक जीवों से भी सम्बद्ध नहीं है तथा शीतोदक से भी युक्त नहीं है तथा उत्तिंग छोटे छोटे तिनके पतङ्ग एकेन्द्रिय द्वीन्द्रिय जीवों से भी सम्बद्ध नहीं है तथा पनक-फनगे कीडे मकोडे त्रस प्राणियों से भी सम्बद्ध नहीं है एवं उदक मिश्रित गिली मिट्टी रूप पृथिवीकायिक जीवों से भी सम्बद्ध नहीं है एवं मकडे के जाल परम्परा से भी सम्बद्ध नहीं है ऐसा जान कर या 'तहप्पगारंसि

હવે કેવા પ્રકારની સ્થંડિલ ભૂમિમા સાધુએ મૂત્ર પુરીષોત્સર્ગ કરવો તે સૂત્રકાર બતાવે છે-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી "जं पुण थंडिलं-जाणिज्जा' જો આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી સ્થંડિલ ભૂમિને જાણીલે કે આ સ્થંડિલ ભૂમિ 'अप्पंडं अप्पपाणं' અલ્પાંડ એટલે કે ઇંડાઓ વાળી નથી તથા અલ્પ પ્રાણી અર્થાત્ નાના નાના પ્રાણિયોથી પણ રહિત છે. અલ્પ શબ્દનો ઈષત્ અર્થ હોવાથી લેશમાત્ર જ ઇંડાઓની પ્રતીતિ થાય છે. તેથી તે નહીવત્ હોવાથી તેનો અભાવ જ સિદ્ધ થાય છે. એજ તાત્પર્યથી અહીંયા અલ્પાંડ કે અલ્પ પ્રાણ શબ્દનો અર્થ ઇંડાઓ વિનાનિ કે પ્રાણિયો વિનાની એ પ્રમાણે સમજવો, 'जाव संताणयं' તથા અંકુરોત્પાદક બીયાઓ વિનાની છે. અને લીલોતરી તૃણ ઘાસ વિગેરે વનસ્પતિ કાયિક જીવોના સંબંધ વાળી પણ નથી. તથા શીતોદક વાળી પણ નથી તથા ઉત્તિંગ ઝીણા ઝીણા જીવો પતંગ એકેન્દ્રિય દ્વીન્દ્રિય જીવોના સંબંધવાળી પણ નથી તથા પનક ફનગા કીડી મકોડી વિગેરે ત્રસ પ્રાણિયોના સંબંધવાળી પણ નથી પાણિથી ભરેલ ભીની માટી રૂપ પૃથ્વીકાય જીવોના સંબંધવાળી પણ નથી તથા કરોળીયાના જાળ પરંપરાથી પણ યુક્ત નથી એવું જાણીને કે કોઇને 'तहप्पगारंसि थंडिलंसि' આ પ્રકારથી ઇંડા વિગેરે વિનાની સ્થંડિલ ભૂમિમા 'उच्चारपासवणं

वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' स यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात्-'अस्सिंपडियाए एगं साहम्मियं समुद्दिस्स वा' अस्वप्रतिज्ञया साधुनिमित्तम् एकं साधर्मिकं साधुं समुद्दिश्य वा 'अस्सिंपडियाए' अस्वप्रतिज्ञया साध्वर्थम् 'बहवे साहम्मिया समुद्दिस्स' बहून् साधर्मिकान् साधून् समुद्दिश्य 'अस्सिं पडियाए एगं साहम्मिणिं समुद्दिस्स' अस्वप्रतिज्ञया-साध्वीनिमित्तम् एकां साधर्मिकीं साध्वीं समुद्दिश्य 'अस्सिं पडियाए बहवे साहम्मिणीओ समुद्दिस्स' अस्वप्रतिज्ञया-साध्व्यर्थम् बह्वीः साधर्मिकीः साध्वीः समुद्दिश्य

थंडिलंसि' देख कर इस प्रकार के अण्डा वगैरह से रहित स्थण्डिल भूमि में 'उच्चारपासवणं' उच्चार प्रस्रवण-मूत्रपुरीषोत्सर्ग नहीं करना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के अण्डादि से रहित स्थण्डिल भूमि में मूत्रपुरीषोत्सर्ग करने से जीवों की हिंसा नहीं होने से संयम की विराधना नहीं होती, इसलिये इस प्रकार के अण्डादि रहित अचित्त स्थण्डिल भूमि में मूत्रपुरीषोत्सर्ग करना चाहिये,

अब एक साधर्मिक साधु या अनेक साधुओं के निमित्त एवं एक साधर्मिक साध्वी के निमित्त या अनेक साधर्मिक साध्वी के निमित्त तथा अनेक अन्य-तीर्थिक साधु सन्त अतिथि ब्राह्मण कृपणवनीपक याचक वगैरह के निमित्त बनाये गये स्थण्डिल भूमि में मूत्रपुरीषोत्सर्गका निषेध बतलाते हैं 'से भिक्खू वा भिक्खूणी वा, से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा'-वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से स्थण्डिल-भूमि को जानले कि-'अस्सिं पडियाए एगं साहम्मियं'-यह स्थण्डिल अपने लिये नहीं अपि तु एक साधर्मिक साधु को 'समुद्दिस्स वा' उद्देश करके 'अस्सिं पडियाए बहवे

वोसिरिज्जा' ઉચ્ચાર પ્રસવણ-મૂત્રપુરીષોત્સર્ગ કરવુ કેમકે આ રીતે ઇંડાદિ વિનાની સ્થંડિલ ભૂમિમા મૂત્ર પુરીષોત્સર્ગ કરવાથી જીવોની હિંસા ન થવાથી સંયમની વિરાધના થતી નથી તેથી આ પ્રકારથી ઇંડાદિ વિનાની સ્થંડિલ ભૂમિમા મૂત્રપુરીષોત્સર્ગ કરવા જોઇએ

હવે એક સાધર્મિક સાધુ અનેક સાધર્મિક સાધુઓને નિમિત્તે તથા એક સાધર્મિક સાધ્વીના નિમિત્તે અથવા અનેક સાધર્મિક સાધ્વીના નિમિત્તે તથા અનેક અન્ય તીર્થિક સાધુ સંત અતિથિ બ્રાહ્મણ કૃપણ વણીપક યાચક વિગેરે ને નિમિત્તે બતાવવામા આવેલ સ્થંડિલ ભૂમિમા મૂત્રપુરીષોત્સર્ગ કરવાના નિષેધનુ સૂત્રકાર કથન કરે છે-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' વક્ષ્ય-માણ પ્રકારથી સ્થંડિલ ભૂમિને જાણે કે 'अस्सि पडियाए एग साहम्मिय समुद्दिस्स वा' આ સ્થંડિલ અમારે માટે નથી પરંતુ એક સાધર્મિક સાધુને ઉદ્દેશીને અથવા 'अस्सि पडियाए बहवे साहम्मिया समुद्दिस्स' અનેક સાધર્મિક સાધુઓને ઉદ્દેશીને અથવા 'अस्सि पडियाए एग साहम्मिणि समुद्दिस्स' એક સાધર્મિક સાધ્વીને ઉદ્દેશીને અથવા 'अस्सि पडियाए बहवे साहम्मिणीओ समुद्दिस्स' અનેક સાધર્મિક સાધ્વીઓને ઉદ્દેશીને અથવા 'बहवे समण-

'अस्सि पडियाए बहवे समणमाहणअतिहिकिवणीमए' अस्वप्रतिज्ञया–न स्वनिमित्तं बहून् श्रमणब्राह्मणअतिथिकृपणवनीपकान्–चरकशाक्यप्रभृति अनेकप्रकारकान् अन्यतीर्थिकसाधु–द्विज–अभ्यागत दीनदरिद्रयाचकान् 'पगणिय पगणिय' प्रगण्य प्रगण्य–पृथक् पृथग् गणना पूर्वक 'समुद्दिस्स' समुद्दिश्य–अभिलक्ष्य 'पाणाइ भूयाइं जीवाइं सत्ताइं' प्राणान्–प्राणिनः भूतानि जीवान् सत्त्वान् 'जाव उद्देसियं चेएइ' यावत्–समारभ्य, उद्दिश्य, औद्देशिकं स्थण्डिलं चेतयते–कुर्यात् तर्हि 'तहप्पगारं थंडिलं' तथाप्रकारम्–एकानेक साधूद्देशेन प्राणभूतादि समारम्भपूर्वकं निर्मितं स्थण्डिलम् 'पुरिसंतरकडं वा जाव बहिया नीहडं वा अनीहडं वा' पुरुषान्तरकृतम्–अन्यपुरुषस्वीकृतं वा यावत्–अपुरुषान्तरकृतम्–पुरुषान्तरास्वीकृतम् वा बहिर्नीतं वा बहिरनीतं वा स्यात् किन्तु 'अन्नयरंसि तहप्पगारंसि थंडिलंसि' अन्यतरस्मिन्–अन्यस्मिन् वा तथाप्रकारे–एकानेक साधूद्देशेन कृते स्थण्डिले 'उच्चारपासवणं नो वोसिरिज्जा' उच्चारप्रस्र-

साहम्मिया' अनेक साधर्मिक साधुओं को–'समुद्दिस्स' उद्देश करके एवं–'अस्सि पडियाए एगं साहम्मिणिं समुद्दिस्स'–एक साधर्मिक साध्वीको उद्देश करके या–'अस्सिं पडियाए बहवे साहम्मिणीओ समुद्दिस्स'–अनेक साधर्मिक साध्वी को उद्देश करके या 'अस्सिं पडियाए बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमए' बहुत से श्रमण अन्य तीर्थिक साधु ब्राह्मण अतिथि–कृपण दीन याचक दरिद्र दुःखी अपाहिज –हीनाङ्ग लंगडे लूल्हे सबको 'पगणिय पगणिय समुद्दिस्स' निमित्त करके बनाया गया है और प्राणो भूतों जीवो और सत्त्वो को समारम्भ पूर्वक उद्देश करके औद्देशिक स्थण्डिल को बनाया गया है तो ऐसा जान कर इस प्रकार के एकानेक साधु को उद्देश करके 'पाणाइं भूयाइ जीवाइं सत्ताइं जाव' प्राण भूत जीव सत्त्वों को समारम्भ पूर्वक निर्मित स्थण्डिल को पुरुषान्तर स्वीकृत होने पर भी यावत्–जो पुरुषान्तर स्वीकृत नहीं होने पर भी या बाहर व्यवहार में लाया गया है या, बाहर व्यवहार में नहीं लाया गया है, इस प्रकार के दूसरे भी एकानेक साधु के 'उद्देसियं चेएइ' उद्देश से बनाये गये स्थण्डिल

माहणअतिहिकिवण वणीमए' घणा श्रमण अन्य तीर्थिक साधु ब्राह्मण अतिथि कृपण दीन याचक दरिद्र दुःखी लूलालंगडा अपंग विगेरे बधाने 'पगणिय पगणिय समुद्दिस्स' एक एकने उद्देशीने अथवा बधाने निमित्ते बनाववामां आवेल तथा 'पाणाइ भूयाइं जीवाइं सत्ताइं 'जाव उद्देसियं चेइए' प्राण भूतो, अने सत्वोना समारंभ पूर्वक उद्देशीने औद्देशिक स्थंडिल बनावेल होय तो 'तहप्पगारं थंडिल्लं पुरिसंतरकडं जाव' आवा प्रकारना एक अथवा अनेक साधुने उद्देशीने प्राण, भूत सत्वोना समारंभ पूर्वक बनावेल स्थंडिल पुरुषान्तर स्वीकृत होय तो पण यावत् पुरुषान्तर स्वीकृत न होय अथवा बहार व्यवहारमां लावेल होय अथवा बहारना व्यवहारमा लावेल न होय 'अन्नयरंसि तहप्पगारंसि' आवा प्रकारना बीजा पण एक के अनेक साधुना उद्देशथी बनाववामां आवेल 'थंडिलंसि' स्थंडिलमां

वर्ण-मलमूत्रत्यागं नो व्युत्सृजेत्-कुर्यात, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' स भावभिक्षुः यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात् 'बहवे समण-माहण अतिहिकिवणवणीमगे समुद्दिस्स' बहून श्रमणब्राह्मणअतिथिकृपणवनीपकान्-'पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं' प्राणान्-प्राणिनः, भूतानि जीवान् सत्वान् 'जाव उद्देसियं चेएइ' यावत्-समारभ्य समुद्दिश्य औद्देशिकं स्थण्डिलं चेतयते-कुर्यात् तर्हि 'तहप्पगारं थंडिलं अपुरिसंतरगडं' तथाप्रकारम्-बहुश्रमणाद्युद्देशेन प्राण्यादि समारम्भपूर्वकं कृतं स्थण्डिलम् अपुरुषान्तरकृतम्-न पुरुषान्तरस्वीकृतं 'जाव बहिया अनीहडं' यावद्-बहिर्नीतम्, बहिरनीतम्

में उच्चार प्रस्रवण-मूत्रपुरीषोत्सर्ग नही करना चाहिये एवं अनेक चरक शाक्य दण्डी वगैरह श्रमणो को उद्देश करके एवं अतिथि ब्राह्मण दीन याचक वगैरह को निमित्त करके बनाये गये स्थण्डिल में मूत्रपुरीषोत्सर्ग नही करना चाहिये क्यों कि पुरुषान्तर स्वीकृत नही होने से और बाहर भी व्यवहार में लाया गया या नही लायागया है किन्तु इस प्रकार के पुरुषान्तर अस्वीकृत स्थण्डिल में उच्चारप्रस्रवण मलमूत्र त्याग नही करना चाहिये।

'अह पुण एवं जाणिज्जा' किन्तु यदि वह संयमशील साधु ऐसा वक्ष्यमाण रूप से जानले कि यह स्थण्डिल, 'पुरिसंतरकडं जाव बहिया नीहडं' पुरुषान्तर से स्वीकृत है यावत् और बाहर भी व्यवहार में लाया गया है ऐसा पता लग जाय तो 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' इस तरह के स्थण्डिल में 'उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' उच्चार प्रस्रवण-मलमूत्र त्याग साधु मुनि महात्माओ को करने से संयम की विराधना नहीं होती इसलिये संयमपालन करने वाले साधु मुनि महात्माओं को स्थण्डिल की पूरी जानकारी करके ही मलमूत्र का त्याग करना चाहिए।

'उच्चारपासवणं नो चेइज्जा' ઉચ્ચાર પ્રસ્ત્રવણ મૂત્રપુરીષોત્સર્ગ કરવા નહીં તેમજ અનેક ચરક શાક્ય દંડી વિગેરે અન્ય તીર્થિક શ્રમણોને ઉદ્દેશીને તથા અતિથિ, બ્રાહ્મણ, દીન, યાચક વિગેરેને નિમિત્તે બનાવવામાં આવેલ સ્થંડિલ ભૂમિમાં મૂત્રપુરીષોત્સર્ગ કરવા નહીં, કેમકે પુરૂષાન્તર સ્વીકૃત ન હોવાથી બહારના વ્યવહારમાં પણ લાવેલ કે ન લાવેલ હોય પરંતુ આવા પ્રકારના પુરૂષાન્તર અસ્વીકૃત સ્થંડિલમાં ઉચ્ચાર પ્રસ્ત્રવણ મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવા નહીં. 'अह पुण एवं जाणिज्जा' પરંતુ જો તે સાધુના જાણવામાં એવું આવેકે-'पुरिसंतरकडं जाव' આ સ્થંડિલ પુરૂષાન્તરે સ્વીકારેલ છે. યાવત્ 'बहिया नीहडं' બાહરના વ્યવહારમાં પણ લાવેલ છે તથા 'अन्नयरसि वा' અન્ય પ્રકારથી પણ વ્યવહારમાં આવેલ છે એમ જાણવામાં આવે તો 'तहप्पगारंसि थंडिलंसि' તેવા પ્રકારના સ્થંડિલમાં 'उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' ઉચ્ચાર પ્રસ્ત્રવણ-મલમૂત્ર ત્યાગ કરવાથી સાધુ મુનીને સંયમની વિરાધના થતી નથી તેથી સંયમનું પાલન કરવાવાળા સાધુમુનિએ સ્થંડિલ ભૂમિને યોગ્ય રીતે જાણીને મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો.

वा वर्तते तर्हि 'अन्नयरंसि वा' अन्यतरस्मिन् वा अन्यस्मिन् वा 'तहप्पगारंसि थंडिलंसि' तथाप्रकारे-पुरुषान्तरास्वीकृते स्थण्डिले 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' नो उच्चारप्रस्रवणम्-मलमूत्रत्यागं व्युत्सृजेत्-कुर्यात्, 'अह पुण एवं जाणिज्जा' अथ पुनर्यदि एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्-'पुरिसंतरकडं जाव वहिया नीहडं' पुरुषान्तरकृतम्-अन्यपुरुष स्वीकृतम् यावद्-अन्योपभुक्तम् वहिर्नीतम् स्थण्डिलं वर्तते तर्हि 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' अन्यतरस्मिन् वा-अन्यस्मिन् वा तथाप्रकारे-पुरुषान्तरस्वीकृते स्थण्डिले 'उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' उच्चारप्रस्रवणम्-मलमूत्रपरित्यागं व्युत्सृजेत्-कुर्यात् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' स यत् पुनः स्थण्डिल जानीयात् 'अस्सिंपडियाए कयं वा कारियं वा पामिच्चियं वा' अस्वप्रतिज्ञया-साध्वर्थे स्थण्डिलं कृतं वा निर्मितं कारितं वा-अन्यद्वारा निर्मापितं प्रामित्यं वा-पर्युदञ्चनरूपेण गृहीतं 'छन्नं वा घट्टं वा मट्ठं वा लित्तं वा' छन्नं वा-छादितं, घृष्टं वा घर्षितम् मृष्टं वा लिप्तं वा-उपलिप्तम् 'संमट्ठं वा संपधूवियं वा' संमृष्टं वा संप्रधूपितं वा धूपादिना सुवासित सुगन्धयुक्तं कृतम् स्थण्डिलं यदि जानीयात्तर्हि 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलं

फिर भी प्रकारान्तर खास कर साधु के निमित्त सजधज कर बनाये हुए स्थण्डिल में साधु को मलमूत्र का परित्याग नहीं करना चाहिये यह बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा'-वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाणरूप से स्थण्डिल को जान लेकि-'अस्सिं पडियाए कयं वा कारियं वा' अस्वप्रतिज्ञा से अर्थात् साधु के निमित्त स्थण्डिल को गृहस्थ श्रावकने किया है या करवाया है अर्थात् स्वयं निर्माण किया है या दूसरों के द्वारा निर्माण कराया है या 'पामिच्चियं वा' पैचा उधार लेकर बनवाया है या 'छन्नं वा घट्टं वा मट्ठं वा' आच्छादित किया है तथा चिक्कन करने के लिये स्थल भाग को घर्षित किया है या मृष्ट अर्थात् साफ सुथरा किया है अथवा 'लित्तं वा संमट्ठं वा संपधूवियं वा' गोमय गोबर मिट्टी वगैरह से उपलेपन किया है, या धूप अगर तगर वगैरह से

फरीथी प्रकारान्तरथी खास करीने साधुने निमित्ते सजावीने बनावेल स्थंडिल भूमिमा साधुए मलमूत्रनो त्याग न करवा विषे सूत्रकार कथन करे छे.-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' ते पूर्वोक्त संयमशील साधु अने साध्वी 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' जो स्थंडिल भूमिने आ वक्ष्यमाण रीते जाणे के 'अस्सि पडियाए कय वा कारिय वा' अस्व प्रतिज्ञाथी अर्थात् साधुना निमित्तथी स्थंडिलने गृहस्थ श्रावके बनावेल छे अथवा बनावरावेल छे अर्थात्, पोते बनावराव्यु छे. के बीजानी पासे बनावेल छे के ढांकेल छे तथा सरखुं करवा माटे स्थळभागने 'घट्टं वा मट्ठं वा' घसेल छे के मठारेल अर्थात् साफ सुफ करीने सुंदर बनावेल छे 'लित्तं वा' अथवा छाणु माटीथी लीपेल छे. अथवा 'संमट्ठं वा' मठारेल छे, 'संपधूविय' वा'

स्कन्धे वा-स्तम्भादिमध्यभागे, पीठे वा 'मंचंसि वा मालंसि वा' मञ्चे वा माले वा 'अट्टंसि वा पासायंसि वा' अट्टे वा-अट्टालिकायां वा, प्रासादे वा 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' अन्यतरस्मिन् वा-अन्यस्मिन् वा तथाप्रकारे-स्कन्धाद्युपरि निर्मिते स्थण्डिले 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' नो उच्चारप्रस्रवणम्-मलमूत्रपरित्यागं व्युत्सृजेत्-कुर्यात् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' स संयमवान् भिक्षुर्यत् पुनः स्थण्डिलं वक्ष्यमाणस्थले जानीयात् यथा-'अणंतरहियाए पुढवीए' अनन्तर्हि-

ऐसा वक्ष्यमाण रूप से स्थण्डिल को जानले कि-'खंधसि वा पीढंसि वा' यह स्थण्डिल खन्धे के ऊपर अर्थात् स्कन्ध के ऊपर बनवाया गया है या पीठ अर्थात् फलक के ऊपर बनवाया गया है या 'मंचंसि वा मालंसि वा' मचान के ऊपर बनवाया गया है या माला अर्थात् मलित्थम घरन के ऊपर बनवाया गया है या 'अट्टंसि वा' अट्ट अर्थात् अट्टालिका के ऊपर बनवाया गया है या 'पासायंसि वा' प्रासाद महलों के ऊपर बनवाया गाया है तो 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' इस प्रकार के स्थण्डिल में गिरने का भय से संयम की विराधना होने की संभावना से 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' मलमूत्र का परित्याग नहीं करना चाहिये क्योंकि संयम का पालन करना ही संयमशील साधु और साध्वी का परम कर्तव्य समझा जाता है इसलिये स्कन्धादि के ऊपर निर्मित स्थण्डिल में साधु और साध्वी को मलमूत्र का परित्याग नही करना चाहिये।

अब दूसरे ढंग से भी स्थण्डिल में मलमूत्र का परित्याग नहीं करना चाहिये यह बतलाते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु मुनि महात्मा और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से स्थण्डिल को जानले कि-'अणंतरहियाए पुढवीए' यह

સાધ્વી 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' જે સ્થંડિલને એવા પ્રકારથી જાણે કે-'खधंसि वा पीढंसि वा' આ સ્થંડિલભૂમી સ્કંધ અર્થાત્ સ્તભના ઉપર બનાવેલ છે અથવા પીઠ એટલે કે પાટિયા ઉપર બનાવેલ છે 'मंचंसि वा' માચાની ઉપર બનાવેલ છે અથવા 'मालंसि वा' માળા અથવા ઘરના ઉપર બનાવવામા આવેલ છે. અથવા 'अट्टंसि वा' અટારીની ઉપર બનાવેલ છે. અથવા 'पासायसि वा' મહેલની ઉપર બનાવેલ છે 'अन्नयरसि वा तहप्प गारसि' બીજા તેવા પ્રકારના 'थंडिलसि' સ્થંડિલભૂમીમા પડિજવાન
વિરાધના થવાની સભાવનાથી 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा'
નહી. કેમકે સયમનુ પાલન કરવુ એજ સાધુ અને સાધ્વીનુ
તેથી સ્કધાદિની ઉપર બનાવેલ સ્થંડિલમા સાધુ અને સાધ્વીએ મલ

પ્રકારાન્તરથી સ્થંડિલભૂમીમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ ન કરવા વિશે
'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અન

हायाम्-व्यवधानरहितायाम् अव्यवहितायामित्यर्थः पृथिव्यां-भूमौ 'ससिणिद्धाए पुढवीए' सस्निग्धायां-स्निग्धायाम् आर्द्रीभूतायां पृथिव्याम् 'ससरक्खाए पुढवीए' सरजस्कायाम्-आर्द्रसचित्तरजःकणयुक्तायां पृथिव्याम् 'मट्टियाए मक्कडाए' मृत्तिकायाम्-कर्दमरूपायांभूमौ, मर्कटायां-लूतातन्तुजालसहितायां मृत्तिकायामिति पूर्वेणान्वयः 'चित्तमंताए सिलाए' चित्तवत्यां शिलायाम्-सचित्तायां प्रस्तरशिलायामित्यर्थः 'चित्तमंताए लेलुयाए' चित्तवत्यां लेष्टौ-मृत्तिकालोष्टरूपायां वा 'कोलावासंसि वा' घुणावासे वा 'दारुके वा' दारुके वा 'जीव पइट्ठियंसि वा' जीवप्रतिष्ठे वा जीवयुक्ते स्थाने इह 'जाव मक्कडासंताणयंसि' यावत्-सप्राणे सबीजे सहरिते सोदके सोत्तिङ्गपनकदकमृत्तिका मर्कटासन्तानके वा स्थले 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि

स्थण्डिल अनन्तर्हित-अर्थात् शुष्क तृण घास वगैरह के व्यवधान से रहित पृथिवी पर बनाया हुआ है या 'ससिणिद्धाए पुढवीए' स्निग्धवाली 'मट्टियाए' गिलीमिट्टीवाली पृथिवी पर निर्मित है या 'ससरक्खाए पुढवीए' सरजस्क अर्थात् आर्द्र-गीलीमिट्टी के सचित्त रजः कण युक्त पृथिवी पर बनाया हुआ है या कर्दम कीचडवाली भूमि में बनाया हुआ है, या 'मक्कडाए चित्तमंताए सिलाए' मर्कट-लूतातन्तु-मकरे के जाल सहित मिट्टी पर बनाया हुआ है या 'चित्तमंताए लेलुयाए' सचित्त पत्थर की शिला पर बनाया हुआ है या सचित मिट्टी के ढेले पर बनाया हुआ है या 'कोलावासंसि वा' कोलावास अर्थात् घुण दीमक के ऊपर बनाया हुआ है या 'दारुयंसि वा' दारुमय अर्थात् काष्ठ के ऊपर बनाया हुआ है अथवा 'जीवपइट्ठियंसि वा' अर्थात् जीवयुक्त स्थानपर बनाया हुआ है अथवा 'जाव मक्कडासंताणगंसि वा' यावत् सप्राण अर्थात् प्राणियुक्त स्थान में बनाया हुआ है, या अंकुरोत्पादक सचित्त बीजयुक्त स्थान पर बनाया हुआ है या हरे भरे तृण घास वगैरह वनस्पतिकाय जीवयुक्त प्रदेश में बनाया गया है या

थंडिलं जाणिज्जा' એ સ્થંડિલભૂમીને એવા પ્રકારથી જાણે કે-'अणंतरहियाए पुढवीए' આ સ્થંડિલ સુકા ઘાસ તૃણુ વિગેરેના વ્યવધાન વિનાની જમીન પર બનાવેલ છે અથવા 'ससिणिद्धाए पुढवीए' ભીની માટીવાળી જમીન પર બનાવેલ છે અથવા 'ससरक्खाए पुढवीए' સરજસ્ક અર્થાત્ ભીની માટીના સચિત્ત રજઃકણોવાળી પૃથ્વી પર બનાવેલ છે. 'मट्टियाए' કાદવ કીચડ વાળી ભૂમિમા બનાવેલ છે અથવા 'मक्कडाए' મર્કટ લૂતાતંતુ-અર્થાત્ કરોળીયાની જાલવાળી માટી પર બનાવેલ છે, 'चित्तमंताए सिलाए' અથવા સચિત્ત પત્થરની શિલા પર બનાવેલ છે. અથવા 'चित्तमंताए लेलुए' સચિત્ત માટીના ઢેફાની ઉપર બનાવેલ છે અથવા 'कोलावासंसि वा' કોલાવાસ અર્થાત્ ઘુણુની ઉપરની જમીન ઉપર બનાવેલ છે. અથવા 'दारुयंसि वा' લાકડાની ઉપર બનાવેલ છે અથવા 'जीवपइट्ठियंसि वा' જીવ યુક્ત સ્થાન પર બનાવેલ છે. અથવા 'जाव मक्कडासंताणयंसि वा' યાવત્ પ્રાણિ યુક્ત સ્થાનમા બનાવેલ છે અંકુરોત્પાદક સચિત્ત બીયાવાળા સ્થાન પર બનાવેલ છે. અગર લીલા તૃણુ ઘાસ વિગેરે વનસ્પતિ કાય જીવ વાળા પ્રદેશમાં બનાવેલ છે. અથવા ઠંડાપાણી વાળા સ્થાનમાં બનાવેલ છે.

स्कन्धे वा-स्तम्भादिमध्यभागे, पीठे वा 'मंचंसि वा मालंसि वा' मञ्चे वा माळे वा 'अट्टंसि वा पासायंसि वा' अट्टे वा-अट्टालिकायां वा, प्रासादे वा 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' अन्यतरस्मिन् वा-अन्यस्मिन् वा तथाप्रकारे-स्कन्धाद्युपरि निर्मिते स्थण्डिले 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' नो उच्चारप्रस्रवणम्-मलमूत्रपरित्यागं व्युत्सृजेत्-कुर्यात् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' स संयमवान् भिक्षुर्यत् पुनः स्थण्डिलं वक्ष्यमाणस्थले जानीयात् यथा-'अणंतरहियाए पुढवीए' अनन्तर्हि-

ऐसा वक्ष्यमाण रूप से स्थण्डिल को जानले कि-'खंधसि वा पीढंसि वा' यह स्थण्डिल खन्धे के ऊपर अर्थात् स्कन्ध के ऊपर बनवाया गया है या पीठ अर्थात् फलक के ऊपर बनवाया गया है या 'मंचंसि वा मालंसि वा' मचान के ऊपर बनवाया गया है या माला अर्थात् मल्लिथम घरन के ऊपर बनवाया गया है या 'अट्टंसि वा' अट्ट अर्थात् अट्टालिका के ऊपर बनवाया गया है या 'पासायंसि वा' प्रासाद महलों के ऊपर बनवाया गाया है तो 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' इस प्रकार के स्थण्डिल में गिरने का भय से संयम की विराधना होने की संभावना से 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' मलमूत्र का परित्याग नहीं करना चाहिये क्योंकि संयम का पालन करना ही संयमशील साधु और साध्वी का परम कर्तव्य समझा जाता है इसलिये स्कन्धादि के ऊपर निर्मित स्थण्डिल में साधु और साध्वी को मलमूत्र का परित्याग नहीं करना चाहिये।

अब दूसरे ढंग से भी स्थण्डिल में मलमूत्र का परित्याग नहीं करना चाहिये यह बतलाते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु मुनि महात्मा और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से स्थण्डिल को जानले कि-'अणंतरहियाए पुढवीए' यह

સાધ્વી 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' જે સ્થંડિલને એવા પ્રકારથી જાણે કે-'खंधसि वा पीढंसि वा' આ સ્થંડિલભૂમી સ્કંધ અર્થાત્ સ્તંભના ઉપર બનાવેલ છે અથવા પીઠ એટલે કે પાટિયા ઉપર બનાવેલ છે. 'मंचंसि वा' માચાની ઉપર બનાવેલ છે અથવા 'मालंसि वा' માળા અથવા ઘરના ઉપર બનાવવામાં આવેલ છે. અથવા 'अट्टंसि वा' અટારીની ઉપર બનાવેલ છે. અથવા 'पासायंसि वा' મહેલની ઉપર બનાવેલ છે. 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि' બીજા તેવા પ્રકારના 'थंडिलंसि' સ્થંડિલભૂમીમાં પડિજવાના ભયને લઈ સંયમની વિરાધના થવાની સંભાવનાથી 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં કેમકે સંયમનું પાલન કરવું એજ સાધુ અને સાધ્વીનું પરમ કર્તવ્ય માનેલ છે. તેથી સ્કંધાદિની ઉપર બનાવેલ સ્થંડિલમાં સાધુ અને સાધ્વીએ મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં.

પ્રકારાન્તરથી સ્થંડિલભૂમીમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ ન કરવા વિશે સૂત્રકાર કથન કરે છે 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण

हितायाम्-व्यवधानरहितायाम् अन्तररहितायामित्यर्थः पृथिव्यां-भूमौ 'ससिणिद्धाए पुढवीए' सस्निग्धायां-क्लिन्नायाम् आर्द्रीभूतायां पृथिव्याम् 'ससरक्खाए पुढवीए' सरजस्कायाम्-आर्द्रसचित्तरज:कणयुक्तायां पृथिव्याम् 'मट्टियाए मक्कडाए' मृत्तिकायाम्-कर्दमरूपायां भूमौ, मर्कटायां-लूतातन्तुजालसहितायां मृत्तिकायामिति पूर्वेणान्वयः 'चित्तमंताए सिलाए' चित्तवत्यां शिलायाम्-सचित्तायां प्रस्तरशिलायामित्यर्थः 'चित्तमंताए लेलुयाए' चित्तवत्यां लेष्टौ-मृत्तिकालोष्टरूपायां वा 'कोलावासंसि वा' घुणावासे वा 'दारुके वा' दारुके वा 'जीव पइट्ठियंसि वा' जीवप्रतिष्ठे वा जीवयुक्ते स्थाने इह 'जाव मक्कडासंताणयंसि' यावत्-सप्राणे सबीजे सहरिते सोदके सोत्तिङ्गपनकदकमृत्तिका मर्कटासन्तानके वा स्थले 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि

स्थण्डिल अनन्तर्हित-अर्थात् शुष्क तृण घास वगैरह के व्यवधान से रहित पृथिवी पर बनाया हुआ है या 'ससिणिद्धाए पुढवीए' स्निग्धवाली 'मट्टियाए' गिलीमिट्टीवाली पृथिवी पर निर्मित है या 'ससरक्खाए पुढवीए' सरजस्क अर्थात् आर्द्र-गीलीमिट्टी के सचित्त रजः कण युक्त पृथिवी पर बनाया हुआ है या कर्दम कीचडवाली भूमि में बनाया हुआ है, या 'मक्कडाए चित्तमंताए सिलाए' मर्कट-लूतातन्तु-मकरे के जाल सहित मिट्टी पर बनाया हुआ है या 'चित्तमंताए लेलुयाए' सचित्त पत्थर की शिला पर बनाया हुआ है या सचित मिट्टी के ढेले पर बनाया हुआ है या 'कोलावासंसि वा' कोलावास अर्थात् घुण दीमक के ऊपर बनाया हुआ है या 'दारुयंसि वा' दारुमय अर्थात् काष्ठ के ऊपर बनाया हुआ है अथवा 'जीवपइट्ठियंसि वा' अर्थात् जीवयुक्त स्थानपर बनाया हुआ है अथवा 'जाव मक्कडासंताणगंसि वा' यावत् सप्राण अर्थात् प्राणियुक्त स्थान में बनाया हुआ है, या अंकुरोत्पादक सचित्त बीजयुक्त स्थान पर बनाया हुआ है या हरे भरे तृण घास वगैरह वनस्पतिकाय जीवयुक्त प्रदेश में बनाया गया है या

थंडिलं जाणिज्जा' જે સ્થંડિલભૂમીને એવા પ્રકારથી જાણે કે-'अणंतरहियाए पुढवीए' આ સ્થંડિલ સુકા ઘાસ તૃણ વિગેરેના વ્યવધાન વિનાની જમીન પર બનાવેલ છે અથવા 'ससिणिद्धाए पुढवीए' ભીની માટીવાળી જમીન પર બનાવેલ છે અથવા 'ससरक्खाए पुढवीए' સરજસ્ક અર્થાત્ ભીની માટીના સચિત્ત રજઃકણોવાળી પૃથ્વી પર બનાવેલ છે. 'मट्टियाए' કાદવ કીચડ વાળી ભૂમિમા બનાવેલ છે અથવા 'मक्कडाए' મર્કટ લૂતાતંતુ-અર્થાત્ કરોળીયાની જાળવાળી માટી પર બનાવેલ છે, 'चित्तमंताए सिलाए' અથવા સચિત્ત પત્થરનીશિલા પર બનાવેલ છે. અથવા 'चित्तमंताए लेलुए' સચિત્ત માટીના ઢેફાની ઉપર બનાવેલ છે અથવા 'कोलावासंसि वा' કોલાવાસ અર્થાત્ ઘુણની ઉપરની જમીન ઉપર બનાવેલ છે. અથવા 'दारुयंसि वा' લાકડાની ઉપર બનાવેલ છે અથવા 'जीवपइट्ठियंसि वा' જીવ યુક્ત સ્થાન પર બનાવેલ છે. અથવા 'जाव मक्कडासंताणयंसि वा' યાવત્ પ્રાણિ યુક્ત સ્થાનમા બનાવેલ છે અંકુરોત્પાદક સચિત્ત બીયાવાળા સ્થાન પર બનાવેલ છે. અગર લીલા તૃણ ઘાસ વિગેરે વનસ્પતિકાય જીવ વાળા પ્રદેશમાં બનાવેલ છે. અથવા ઠંડાપાણી વાળા સ્થાનમાં બનાવેલ છે.

थंडिलंसि' अन्यतरस्मिन् तथाप्रकारे-अनन्तर्हितपृथिव्यादिगते स्थण्डिले 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' नो उच्चारप्रस्रवणं-मलमूत्रपरित्यागं व्युत्सृजेत्-कुर्यादिति भावः ॥सू० १॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा-इह खलु गाहावई वा गाहावइ पुत्ता वा कंदाणि वा जाव वीयाणि वा परिसाडिंसु वा परिसाडिंति वा परिसाडिस्संति वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा-इह खलु गाहावई वा गाहावइ पुत्ता वा सालीणि वा वीहीणि वा मुग्गाणि वा मासाणि वा कुलत्थाणि वा जवाणि वा

शीतोदकयुक्त स्थान में बनाया हुआ है या उत्तिङ्ग छोटे छोटे एकेन्द्रिय द्वीन्द्रिय जीव युक्त प्रदेश में बनाया गया है या पनक-पनगे कीडे मकोडे त्रस जीव जात युक्त प्रदेश में बनाया हुआ है या शीतोदक मिश्रित गीलि मिट्टी रूप पृथिवी-काय जीव संबद्ध प्रदेश में बनाया हुआ है या मकरे के जालपरम्परा युक्त प्रदेशमें बनाया गया है 'तहप्पगारंसि थंडिलंसि' इस प्रकार के स्थल में बनाये हुए स्थण्डिल में साधु और साध्वी को 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' मल मूत्र का परित्याग नहीं करना चाहिये क्योंकि इस तरह के साक्षात् पृथिवीकायिक जीव वगैरह से सम्बद्ध स्थण्डिल में मलमूत्र का परित्याग करने से जीवहिंसा की संभावना होने से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालन करने वाले साधु और साध्वी इस प्रकार के पृथिवीकायिक जीव वगैरह से सम्बद्ध स्थण्डिल में मलमूत्र का परित्याग नहीं करे क्योंकि संयम का पालन करना ही साधु और साध्वी का परम कर्तव्य समझा जाता है ॥सू० १॥

અથવા ઉત્તિંગ-નાના નાના એકેન્દ્રિય દ્વીન્દ્રિય જીવવાળા પ્રદેશમા બનાવવામા આવેલ છે. અથવા પનક ફનગા કીડી મકોડા વિગેરે ત્રસ જીવવાળા પ્રદેશમાં બનાવેલ છે. અગર ઠંડાપાણીથી મળેલ ભીની માટી રૂપ પૃથ્વીકાય જીવોથી સબંધિત પ્રદેશમા બનાવેલ છે. અથવા કરોળીયાની જાળપરંપરા વાળા પ્રદેશમાં બનાવેલ છે. 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' બીજા પણ તેવા પ્રકારથી બનાવેલા સ્થંડિલમાં સાધુ અને સાધ્વીએ 'नो उच्चार-पासवणं वोसिरिज्जा' મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં કેમકે-આ પ્રકારના સાક્ષાત્ પૃથ્વી-કાયના જીવો વિગેરેના સબંધિત સ્થંડિલમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવાથી જીવહિંસાનો સંભવ હોવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી સંયમનુ પાલન કરવા વાળા સાધુ અને સાધ્વીએ સ્થંડિલમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં. કેમકે-સંયમનુ પાલન એજ સાધુ અને સાધ્વીનુ પરમ કર્તવ્ય માનવામાં આવેલ છે. ॥ સૂ૦ ૧ ॥

जत्तजत्ताणि वा पइरिंसु वा पइरिंति वा पइरिस्सति वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा--आमोयाणि वा घासाणि वा मिलुयाणि वा विज्जुलयाणि वा खाणुयाणि वा कडवाणि वा पगडाणि वा दरीणि वा पदुग्गाणि वा समाणि वा विसमाणि वा अन्नयरंसि तहप्पगारंसि थंडिलंसि नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणीवा से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा, माणुसरंधणाणि वा महिसकरणाणि वा वसहकरणाणि वा अस्सकरणाणि वा कुक्कुटकरणाणि वा मक्कडकरणाणि वा गयकरणाणि वा, लावयकरणाणि वा वट्टयकरणाणि वा तित्तिरकरणाणि वा कवोयकरणाणि वा कविंजलकरणाणि वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा--वेहाणसट्ठाणेसु वा गिद्धपट्ठाणेसु वा तरुपडणट्ठाणेसु वा मेरुपडणट्ठाणेसु वा विसभक्खणयट्ठाणेसु वा अगणिपडणट्ठाणेसु वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा--आरामाणि वा उज्जाणाणि वा वणाणि वा वणसंडाणि वा देवकुलाणि वा सभाणि वा पवाणि वा अन्नयरंसि तहप्पगारंसि थंडिलंसि नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा--अट्टालयाणि वा चरियाणि वा दाराणि वा गोपुराणि वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा तिगाणि वा चउक्काणि वा चच्चराणि वा चउम्मुहाणि वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा--इंगालदाहेसु वा खारदाहेसु वा मडयदाहेसु वा मडयथूभियासु वा मडयचेइएसु वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि नो उच्चारपास-

वणं वोसिरिज्जा, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा–नइयायतणेसु वा पंकायतणेसु वा ओघायतणेसु वा सेयणवहंसि वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारे थंडिले नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा–नवियासु वा मट्टियखाणिआसु नवियासु गोप्पहेलियासु वा गवाणीसु वा, खाणीसु वा अन्नयरंसि तहप्पगारंसि थंडिलंसि नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा–डागवच्चंसि वा सागवच्चंसि वा मूलगवच्चंसि हत्थंकरवच्चंसि वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा –असणवणंसि वा सणवणंसि वा धायइवणंसि वा केयइवणंसि वा अंबवणंसि वा असोगवणंसि वा नागवणंसि वा पुन्नागवणंसि वा चुल्लगवणंसि वा अन्नयरेसु तहप्पगारेसु पत्तोवेएसु वा पुप्फोवेएसु वा फलोवेएसु वा बीओवेएसु वा नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा ॥ सू० २॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात्–इह खलु गृहपतिर्वा गृहपतिपुत्रा वा कन्दानि वा यावत्–बीजानि वा परिशाटितवन्तो वा परिशाटयन्ति वा परिशाटयिष्यन्ति वा अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले नो उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात्–इह खलु गृहपतिर्वा गृहपतिपुत्रा वा शालीन् वा व्रीहीन् वा मुद्गान् वा माषान् वा कुलत्थान् वा यवान् वा यवयवान् वा अवाप्सुर्वा वपन्ति वा वप्स्यन्ति वा अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले नो उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात्–आमोकानि वा घसान् वा भिलुकानि वा विज्जलकानि वा स्थाणून् वा कडवानि वा प्रगर्तान् वा दरीर्वा, प्रदुर्गाणि वा समानि वा विषमाणि वा अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले नो उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात् मानुषरन्धनानि वा महिषकरणानि वा वृषभकरणानि वा अश्वकरणानि वा कुक्कुटकरणानि वा मर्कटकारणानि वा गजकरणानि वा लावककरणानि वा वर्तककरणानि वा तित्तिरकरणानि वा कपोतकरणानि वा कपिञ्जलकरणानि वा अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले नो उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत् स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः स्थण्डिलं :जानीयात्–वेहानसस्थानेषु वा गृध्रपृष्ठस्थानेषु वा तरुपतनस्थानेषु वा मेरुपतनस्थानेषु वा विषभक्षणस्थानेषु वा अग्निपतनस्था-

नेषु वा अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले नो उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात्-आरामान् वा उद्यानानि वा वनानि वा वनषण्डानि वा देवकुलानि वा सभा वा प्रपा वा अन्यतरस्मिन वा तथाप्रकारे स्थण्डिले नो उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः स्थंडिलं जानीयात्-अट्टालकानि वा चरिकाणि वा द्वाराणि वा गोपुराणि वा अन्यतरस्मिन वा तथाप्रकारे स्थण्डिले नो उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात्-त्रिकाणि वा चतुष्काणि वा चत्वराणि वा चतुर्मुखानि वा अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले नो उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात्-अङ्गारदाहेषु वा क्षारदाहेषु वा मृतकदाहेषु वा मृतकस्तूपिकासु वा मृतकचैत्येषु वा अन्यतरस्मिन वा तथाप्रकारे स्थण्डिले नो उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत्, स यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात् नद्यायतनेषु वा पङ्कायतनेषु वा ओघायतनेषु वा सेचनपथे वा अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले नो उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात्-नवासु वा मृत्तिकाखानिषु नवासु गोप्रहेल्यासु वा गवादनीषु वा खनीषु वा अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले नो उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत्, स यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात्-डालवर्चसि वा शाकवर्चसि वा मूलकवर्चसि वा हस्तंकरवर्चसि वा अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले नो उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत्, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात् अशनवने वा शणवने वा धातकीवने वा केतकीवने वा आम्रवने वा अशोकवने वा नागवने वा पुन्नागवने वा चुल्लगवने वा अन्यतरेषु वा तथाप्रकारेषु स्थण्डिलेषु वा पत्रोपेतेषु वा पुष्पोपेतेषु वा फलोपेतेषु वा बीजोपेतेषु वा हरितोपेतेषु वा नो उच्चारप्रस्रवणं व्युत्सृजेत् ॥ सू० २ ॥

टीका-षट्कायजीवरक्षणतत्परेण साधुना कीदृशस्थण्डिले उच्चाप्रस्रवणं कर्तव्यं कीदृशे च स्थण्डिले न कर्तव्यमिति पुनरपि प्रकारान्तरेण प्ररूपयितुमाह-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' स-संयमवान् साधुः यत् पुर्वक्ष्यमाणरीत्या स्थण्डिलं जानीयात्-'इह खलु गाहावई वा गाहावइपुत्ता वा' इह खलु-स्थण्डिले

टीकार्थ-अब षट्काय जीवों के रक्षण में तत्पर रहने वाले साधु को किस प्रकार के स्थण्डिल में मलमूत्र का त्याग करना चाहिये और किस प्रकार के स्थण्डिल में मलमूत्र का त्याग नहीं करना चाहिये इस बात को प्रकारान्तर से निरूपण करते हैं -'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से स्थंडिल को जान ले

ટીકાર્થ-ષટ્કાય જીવોના રક્ષણમાં તત્પર રહેવાવાળા સાધુએ કેવા પ્રકારના સ્થંડિલમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો અને કેવા પ્રકારના સ્થંડિલમાં ત્યાગ ન કરવો એ વાત પ્રકારાન્તરથી સૂત્રકાર કહે છે.-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી

गृहपतिर्वा गृहपतिपुत्रा वा 'कंदाणि वा जाव वीयाणि वा' कन्दानि वा यावत्-मूलानि वा हरितानि पुष्पाणि वा फलानि वा वीजानि वा 'परिसाडिंसु वा परिसाडिंति वा परिसाडिस्संति वा' परिशाटितवन्तो वा-भूतकाले स्थापितवन्तः आसन्, वर्तमानकाले च परिशाटयन्ति वा-स्थापयन्ति, भविष्यत्काले परिशाटयिष्यन्ति वा-स्थापयिष्यन्ति 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' अन्यतरस्मिन् वा-अन्यस्मिन् वा तथाप्रकारे-कन्दमूलादिसहिते स्थण्डिले 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' नो उच्चारप्रस्रवणम्-मलमूत्रपरित्यागं व्युत्सृजेत् कुर्यात् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' स-संयमवान् साधुः यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात्-'इह खलु गाहावई वा गाहावइ-

कि-'इह खलु गाहावइ वा' इस स्थण्डिल में गृहपति-गृहस्थ श्रावक या 'गाहावइ पुत्ता वा' गृहपति का पुत्र 'कंदाणि वा' कन्दों को यावत् मूलों को या हरितों को अर्थात् हरेभरे तृण घास वगैरह को या पुष्पों को या फलों को या बीजों को 'परिसाडिंसु वा' भूतकाल में पहले स्थापित किये हुए थे और 'पडिसाडिंति वा' अभी भी वर्तमान काल में स्थापित कर रहे हैं और 'पडिसाडिस्संति वा' भविष्यत्काल में भी स्थापित करेंगे ऐसा जान ले या देखले तो इस प्रकार के कन्दादि को स्थापित किये जाने वाले स्थण्डिल में 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' संयमी साधु और साध्वी मलमूत्र का त्याग नहीं करे क्योंकि इस तरह के कन्दादि से सम्बद्ध स्थण्डिल में मलमूत्र का त्याग करने से जीवहिंसा की संभावना होने से सयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालन करनेवाले साधु और साध्वी को कन्दादि से युक्त स्थण्डिल में मलमूत्र का त्याग नहीं करना चाहिये।

फिर भी प्रकारान्तर से शालि वगैरह से सम्बद्ध स्थण्डिल में मलमूत्र का निषेध करते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा'

'से जं पुण थंडिल जाणिज्जा' ને સ્થંડિલને એવી રીતે જાણે કે 'इह खलु गाहावई वा गाहावई पुत्ता वा' આ સ્થંડિલભૂમીમાં ગૃહસ્થ શ્રાવક અથવા ગૃહપતિનો પુત્ર 'कंदाणि वा जाव बीयाणि वा' કંદોને યાવત્ મૂલોને અથવા લીલા ઘાસ તૃણ વિગેરેને અથવા પુષ્પોને અથવા ફળોને કે બીયાઓને 'परिसाडिंसु वा' ભૂતકાળમાં રાખ્યા હતા અથવા 'परिसाडंति वा' હાલમાં વર્તમાન કાળમાં પણ રાખે છે અને 'पडिसाडिस्संति वा' ભવિષ્યમાં પણ રાખશે એવું જાણી લે કે દેખે 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' આરીતના કંદાદિ રાખવામાં આવતા સ્થંડિલમાં સાધુ અને સાધ્વીએ 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં કેમકે આવા પ્રકારના કંદાદિના સંબંધ વાળા સ્થંડિલમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવાથી જીવ હિંસા થવાનો સંભવ હોવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે, તેથી સંયમનું પાલન કરવા વાળા સાધુ અને સાધ્વીએ કંદાદિના સંપર્કવાળા સ્થંડિલમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં

શાલિ વિગેરેના સંબંધ વાળા સ્થંડિલમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવાનો નિષેધ કરે છે. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण थंडिलं

पुत्ता वा' इह खलु-स्थण्डिले गृहपति र्वा गृहपतिपुत्रा वा 'सालीणि वा वीहीणि वा' शालीन् वा-कलमतण्डुलान् व्रीहीन् वा-यव धान्यानि 'मुग्गाणि वा मासाणि वा' मुद्गान् वा माषान् वा 'कुलत्थाणि वा जवाणि वा जवजवाणि वा' कुलत्थान् वा (कुलथी) यवान् वा-दीर्घशूक-युक्त गोधूमविशेषान्, यवयवान् वा-दुष्ट्यवान् (जौ) 'पइरिंसु वा पइरिंति वा पइरिस्संति वा' पर्यवाप्सुर्वा-उप्तवन्तः, परिवपन्ति वा परिवप्स्यन्ति वा 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' अन्यतरस्मिन् वा-अन्यस्मिन् वा तथाप्रकारे-शालिप्रभृतिपरिवापसहिते स्थण्डिले 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' नो उच्चारप्रस्रवणम्-मलमूत्रपरित्यागं व्युत्सृजेत्-कुर्यात्

वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील मुनि महात्मा और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से स्थण्डिल को जानले कि 'इह खलु गाहावइ वा गाहावई पुत्ता वा' इस स्थण्डिल में गृहपति-गृहस्थ श्रावक और गृहपति का पुत्र 'सालीणि वा वीहीणि वा' शाली-कलम-चावलो को या व्रीही धान्यों को या 'मुग्गाणि वा मासाणि वा' मुंगों को अर्थात् मग को या माषों को अर्थात् उरदों को या 'कुल-त्थाणि वा' कुलथों को या 'जवाणि वा जवजवाणि वा' यवों या गोधूमों को या जवजवों (जौ) को 'पइरिंसु वा पइरिंति वा' पहले भी बोते थे और अभी भी बोते हैं-और 'पइरिस्संति वा' आगे भी भविष्य काल में बोएंगे या बोने वाले है ऐसा जान ले या देख ले तो 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' इस प्रकार के बोए जानेवाली शाली वगैरह से संबद्ध स्थण्डिल में साधु को 'नो उच्चापासवणं वोसिरिज्जा' मलमूत्र का त्याग नहीं करना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के शाली-चावल गोधूमादि से सम्बद्ध स्थण्डिल में मलमूत्रका त्याग करने से जीवों की हिंसा की संभावना होने से संयम की विराधना होगी इस-लिये संयम पालन करने वाले साधु और साध्वी को गोधूमादि सम्बद्ध स्थण्डिल

जाणिज्जा' જો એવી રીતે સ્થંડિલને જાણેકે-इह खलु गाहावइ वा गाहावई पुत्ता वा' આ સ્થંડિલમાં ગૃહસ્થ શ્રાવક અને ગૃહપતિનો પુત્ર 'सालिणी वा' શાલી અર્થાત્ ડાંગરને કે 'वीहीणि वा' વ્રીહિ ધાન્યને અથવા 'मुगाणि वा' મગને કે 'मासाणि वा' અડદને અથવા 'कुलत्थाणि वा' કળથીને અથવા 'जवाणि वा' યવોને અથવા 'जवजवाणि वा' જવજવો અર્થાત્ ઘઉંને 'पइरिंसु वा' પહેલા વાવતા હતા 'पइरिंति वा' વર્તમાનમા પણ વાવે છે. અને 'पइरिस्संति वा' ભવિષ્યમા પણ વાવશે. તેવું જાણે કે જુવે તો 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' આવા પ્રકારમા શાલી ઘઉં વિગેરેના સંબંધવાળા સ્થંડિલમાં 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં કેમકે આવા પ્રકારથી ડાંગર ઘઉં વિગેરેથી સંબંધ સ્થંડિલમા મલમૂત્ર ત્યાગ કરવાથી જીવોની હિંસા થવાની સંભાવના હોવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી સંયમનું પાલન કરવા વાળા સાધુ અને સાધ્વીએ, ડાંગર ઘઉંના સંપર્ક વાળા સ્થંડિલમા મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં કેમકે સંયમનું પાલન

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' स-संयमवान् साधुः यत् पुनः स्थण्डिलं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'आमोयाणि वा घासाणि वा' आमोकानि वा-कचवरपुञ्जान् घासान् वा-बृहद्भूमिराजीः, 'मिलुयाणि वा विज्जुलयाणि वा' मिलुकानि वा-चिक्कणश्लक्ष्णभूमिराजीः, विज्जलकानि वा-पिच्छलभूमिराजीः 'खाणुयाणि वा कडयाणि वा' स्थाणुकानि वा-स्थाणून् कडवानि वा-इक्षुनलकादिदण्डान् 'पगडाणि वा' प्रगर्तान वा-महागर्तान् 'दरीणि वा' दरीर्वा-गुफाः 'पदुग्गाणि वा' प्रदुर्गाणि वा

में मलमूत्र का त्याग नहीं करना चाहिये क्योंकि संयम का पालन करना ही साधु और साध्वी का परम कर्तव्य माना गया है इसलिये संयम पालनार्थ ऐसे स्थण्डिल में मलमूत्र त्याग नहीं करे।

अब प्राकारान्तर से बहुत से कचवर पुञ्ज वगैरह से युक्त स्थण्डिल में भी साधु और साध्वी को मलमूत्र त्याग का निषेध करते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि इस प्रकार स्थंडिल को जान ले कि इस स्थण्डिल में या स्थण्डिल के निकट में 'आलोयाणि वा' आमाक अर्थात् कचवरों के पुञ्ज है अर्थात् ढगले के ढगले कचवरों के ढेर है या 'घासाणि वा' घासों की राजि-ढेर हैं या बृहद् भूमि की राजि-पंक्ति है या मिलुयाणि वा' मिलुक चिक्कण श्लक्ष्ण भूमि की राशि है या 'विज्जुयाणि वा' बहुत ही विज्जलक याने पिच्छिल भूमि की राशि है या बहुत से 'खाणुयाणि वा' स्थाणु है अर्थात् सूखे हुए बहुत से वृक्ष है या 'कडयाणि वा' बहुत से गन्ने के सूखे हुए डाल एवं नलक अर्थात् शरकण्डे के बहुत से ढेर लगे हुए हैं या बडी सी 'पगडाणि वा' खाई है या दरी गुफा खड्डा है या 'पदुग्गाणि वा' बडे से दुर्ग किल्ले परकोटे प्राकार वगैरह हैं इन

કરવુ એ જ સાધુ અને સાધ્વીનુ પરમ કર્તવ્ય માનવામા આવે છે. તેથી સયમના પાલન માટે એવા સ્થડિલમા મલમૂત્રનો ત્યાગ ન કરવો.

હવે બીજી રીતે ઘણા કચરાના ઢગલા વિગેરેથી યુક્ત સ્થંડિલમાં પણ સાધુ સાધ્વીએ મલમૂત્રનો ત્યાગ ન કરવા વિષે સૂત્રકાર કથન કહે છે.-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' જો સ્થડિલને એવી રીતે જાણે કે-'ओमोयाणि वा' આ સ્થડિલમાં કે સ્થડિલની નજીક કચરાના ઢગલા છે. અથવા 'घासाणि वा' ઘાસોના ઢગલા છે. અથવા 'मिलुयाणि वा' ચિકણી ભૂમિની પંક્તિ છે અથવા તો 'विज्जुलयाणि वा' ઘણી વિજ્જલક એટલે કે લપસણી ભૂમિની પંક્તિ છે. 'खाणुयाणि वा' ઘણા ઠુઠા વાળી ભૂમિછે અર્થાત્ સુકાયેલ ઘણા ઝાડના થડવાળી ભૂમિ છે., અથવા 'कडयाणि वा' ઘણા શેરડીના સુકાયેલ ડાળા અગર સુકેલા સાઠાના ઢગલાવાળી આ ભૂમિ છે. અથવા 'पगडाणि वा' મોટીખાઇ છે અથવા 'दरोणि वा' ગુફા છે. એટલે

प्राकारादीन् 'समाणि वा विसमाणि वा' एतानि कचवरपुञ्जप्रभृतीनि समानि वा-समतलानि, विषमाणि वा-विषमतलानि वा यदि जानीयात्तर्हि 'अन्नयरंसि तहप्पगारंसि थंडिलंसि' अन्यतरस्मिन् वा-अन्यस्मिन् वा तथाप्रकारे आमोकादिसहिते स्थण्डिले 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' नो उच्चारप्रस्रवणम्-मलमूत्रपरित्यागं व्युत्सृजेत्-कुर्यात् एतेषु आत्मसंयमविराधना स्यात् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' स संयमवान् भिक्षुः यत् पुनः स्थण्डिलं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्-'माणुसरंधणाणि वा महिसकरणाणि वा' मानुषरन्धनानि वा-मनुष्यचुल्लिका पाकस्थानानि, महिषकरणानि वा महिष-

---

सभी कचरा पुञ्ज वगैरह को 'समाणि वा विसमाणि वा' समतल रूप से या विषम रूप से स्थापित किये हुए जान कर या देख कर 'अन्नयरंसि तहप्पगारंसि थंडिलंसि' इस प्रकार के कचवर वगैरह के पुञ्जों से भरे हुए स्थण्डिल में साधु और साध्वी को 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' मलमूत्र का त्याग नहीं करना चाहिये क्योंकि इस तरह के कचवर अर्थात् कूडे कचडे तृण घास वगैरह के ढेरों से भरे हुए स्थण्डिल में गिरने की संभावना होने से संयम की और आत्मा की विराधना होगी, इसलिये संयम पालन करने वाले साधु और साध्वी को इस प्रकार के कूडे कचडे खड्डे वगैरह से युक्त स्थण्डिल में मलमूत्र का त्याग नहीं करना चाहिये।

अब दूसरे प्रकार से भी पाकशाला वगैरह से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमि में मलमूत्र त्याग का निषेध करते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षुक संयमशील मुनि महात्मा और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से स्थण्डिलभूमि को जान ले कि 'माणुसरंधणाणि वा' मनु-

---

કે ખાડાવાળી આ ભૂમિ છે અથવા 'पडुगाणि वा' મોટા કિલ્લા ઉપર પ્રાકાર વિગેરે છે. 'समाणि वा' આ બધા કચરાના ઢગલા વિગેરેને સમતલ રૂપથી અથવા 'विसमाणि वा' વિષમ પણાથી સ્થાપિત કરેલ જાણીને 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' આ રીતના કચરાના ઢગલાથી ભરેલા સ્થંડિલમાં સાધુ અને સાધ્વીએ 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં કેમકે આ રીતે કૂડા કચરા અને તૃણ ઘાસ વિગેરેના ઢગલાથી ભરેલા સ્થંડિલમાં પડવાની સંભાવના હોવાથી સંયમની અને આત્માની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમનું પાલન કરવા વાળા સાધુ અને સાધ્વીએ આ રીતના કૂડા કચરા ખાડા ટેકરા વિગેરે વાળા સ્થંડિલમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં

હવે પાકશાળા વિગેરેના સંબંધ વાળા સ્થંડિલમાં મલમૂત્રના ત્યાગ કરવાનો નિષેધ સૂત્રકાર બતાવે છે.—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' સ્થંડિલભૂમિને એવાપ્રકારથી જાણે કે 'मानुसरंधणानि वा' આ સ્થંડિલની ભૂમિકા નજીક માણુસો માટેનું રસોડું એટલે કે પાકશાળા છે.

बन्धनस्थानानि, 'वसहकरणाणि वा' वृषभकरणानि वा- वृषभवन्धनस्थानानि वा 'अस्सकरणाणि वा' अश्वकरणानि वा-घोटकवन्धनस्थानानि वा 'कुकुडकरणाणि वा' कुक्कुटकरणानि वा-कुक्कुट-बन्धनस्थानानि वा 'मक्कडकरणाणि वा' मर्कटकरणानि वा-वानरवन्धनस्थानानि वा 'गयक-रणाणि वा' गजकरणानि वा-हस्तिवन्धनस्थानानि वा 'लावयकरणाणि वा' लावककरणानि वा-लावकनामक्षुद्रलघुपक्षिवन्धनस्थानानि वा 'वट्टयकरणाणि वा' वर्तककरणानि वा-वर्तकनामलघुपक्षिजातिबन्धनस्थानानि वा 'तित्तिरकरणाणि वा' तित्तिरकपक्षिवन्धनस्थानानि वा 'कवोयकरणानि वा' कापोतकरणानि वा पारावतवन्धनस्थानानि वा 'कविंजलकरणाणि वा' कपिञ्जलकरणानि वा-कपिञ्जलनामपक्षिविशेषवन्धनस्थानानि वा यदि जानीयादिति पूर्वेणान्वयस्तर्हि 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' अन्यतरस्मिन् वा-अन्यस्मिन् वा तथाप्रकारे-मनुष्यचुल्लिकाया रन्धनादि स्थानयुक्ते स्थण्डिले 'नो उच्चारपासवणं वोसि-

यों की रन्धन रसोईघर पाकशाला है या 'महिसकरणाणि वा' महिषी अर्थात् भैंसों को बान्धने का स्थान है या 'वसहकरणाणि वा' वृषभ बैलों को बान्धने का स्थान है या 'अस्सकरणाणि वा' अश्व अर्थात् घोडे को बांधने का स्थान है या 'कुकुडकरणाणि वा' कुक्कुट-मुर्गों को बान्धने का स्थान है या 'मक्कडकरणाणि वा' मर्कट अर्थात् वानरों को बांधने का स्थान हैं या 'गयकरणाणि वा' गज अर्थात् हाथी को बांधने का स्थान है 'लावयकरणाणि वा' लावक नाम के छोटे छोटे पक्षियों को बांधने का स्थान है या 'वट्टयकरणाणि वा' वर्तक अर्थात् बटेर नाम के पक्षियों को बांधने का स्थान है या 'तित्तिरकरणाणि वा' तितिर नामके पक्षियों को बांधने का स्थान है या 'कवोयकरणाणि वा' कपोत अर्थात् कबूतर नाम के पक्षियों को बांधने का स्थान है या 'कविंजलकरणाणि वा' कपिंजल नाम के पक्षि विशेष को बांधने का स्थान है या 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' इस प्रकार यदि जान ले या देख ले तो साधु और साध्वी को इस प्रकार के

અથવા 'महिसकरणाणि वा' ભેંશો બાંધવાનુ સ્થાન છે. અથવા 'वसहकरणाणि वा' બળદોને બાંધવાનું સ્થાન છે અથવા 'अस्सकरणाणि वा' ઘોડા બાંધવાનુ સ્થાન છે અથવા 'कुक्कडकरणाणि वा' મરઘડા બાંધવાનું સ્થાન છે અથવા 'मक्कडकरणाणि वा' માંકડા બાંધવાનું સ્થાન છે. અથવા 'गयकरणाणि वा' હાથીયો બાંધવાનુ સ્થાન છે અથવા 'लावयकरणाणि वा' લાવક નામના નાના નાના પક્ષિઓને બાંધવાનું સ્થાન છે. 'वट्टयकरणाणि वा' અથવા વર્તક એટલે કે બતક નામના પક્ષિઓને બાંધવાનું સ્થાન છે અથવા 'तित्तिरकरणाणि वा' તેતર ને બાંધવાનુ સ્થાન છે અથવા 'कवोयकरणाणि वा' કબુતરોને બાંધવાનુ સ્થાન છે. અથવા 'कविंजलकरणाणि वा' કપિંજલ નામના પક્ષિને બાંધવાનુ સ્થાન છે. અથવા 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' બીજા પણ તેવા પ્રકારના સ્થંડિલમાં સાધુ અને સાધ્વીએ આ રીતના માણસોના રસોડા વિગેરે વાળા સ્થંડિલમા 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा'

रिज्जा' नो उच्चारप्रस्रवणम्-मलमूत्रपरित्यागं व्युत्सृजेत्-कुर्यात् एतेषु स्थानेषु लोकविरुद्ध-प्रवचनोपघातादि संभवात् तत्र उच्चारादि न कुर्यादितिभावः 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' स-संयमवान साधुः यत् पुनः स्थण्डिलं वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात् 'वेहाणसट्ठाणेसु वा' वेहानस स्थानेषु वा मनुष्योलम्बनवधस्था नेषु 'गिद्धपट्ठठाणेसु वा' गृध्रपृष्ठस्थानेषु वा-गृध्रादिभक्षणार्थं रुधिरादि लिप्तदेहमुमूर्षुजन-निपातनस्थानेषु 'तरुपडणठाणेसु वा' तरुपतनस्थानेषु वा-वृक्षावधिकपतनशीलमुमूर्षुजन-स्थानेषु 'मेरुपडणठाणेसु वा' मेरुपतनस्थानेषु वा-सुमेरुपर्वतावधिकपतनस्थानेषु भृगुपतन-

मनुष्यों की पाकशाला वगैरह से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमि में 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' मलमूत्र का त्याग नहीं करना चाहिये क्योंकि इन स्थानों में मल मूत्र का त्याग करने से लोक विरुद्ध प्रवचन उपघात वगैरह की संभावना होने से संयम की विराधना होगी अतः इस प्रकार के स्थानों से सम्बद्ध स्थण्डिल में मलमूत्र का त्याग नहीं करना चाहिये।

अब प्रकारान्तर से भी स्थण्डिलभूमी विशेष में मलमूत्र त्याग का निषेध करते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से ज पुण थंडिल जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से स्थण्डिल भूमी को जानले कि-इस स्थण्डिलभूमी के निकट 'वेहाणसट्ठाणेसु वा' मनुष्यों को लटकाकर मारने का स्थान है अर्थात् इस स्थण्डिलभूमी के पास शूली पर चढाकर वध करने का स्थान है एवं 'गिद्धपट्ठठाणेसु वा' इस स्थण्डिल के पास गीध वगैरह पक्षी को खाने के लिये रुधिर वगैरह से लिये हुए देह वाले मुमुर्षु अर्थात् मरणासन्न जनोंको रख देने का स्थान है एवं इस स्थण्डिल के पास 'तरुपडण-ट्ठाणेसु वा' वृक्ष से गिरकर मरनेवाले मुमुर्षु जनों का स्थान है एवं इस उपा-श्रय के पास 'मेरुपडणट्ठाणेसु वा' सुमेरु पर्वत से गिरकर मरनेवाले मनुष्यों

મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં કેમકે-આ સ્થાનોમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવાથી લોકવિરૂદ્ધ પ્રવચનનો ઉપઘાત વિગેરેનો સંભવ હોવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે, તેથી આવા પ્રકારના સ્થાનોના સંબંધવાળા સ્થંડિલમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં.

હવે પ્રકારાન્તરથી સ્થંડિલ વિશેષમાં મલમૂત્રના ત્યાગનો નિષેધ કરે છે-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण थंडिल जाणिज्जा' જો એવા પ્રકારના થંડિલને જાણી લે કે-'वेहाणसट्ठाणेसु वा' આ સ્થંડિલની પાસે માણસને શૂળીપર ચઢાવીને મારવાનું સ્થાન છે અથવા 'गिद्धपट्ठठाणेसु वा' ગીધ વિગેરે પક્ષીઓને ખાવા માટે લોહી વિગેરેથી ખરડેલા શરીર વાળા મરણુ જેનું નજીક છે એવા માણસોને રાખવાનુ સ્થાન છે અથવા 'तरुपडणठाणेसु वा' આ સ્થંડિલ પાસે ઝાડ પરથી સ્વેચ્છાથી પડીને મરવાની ઇચ્છાવાળાં માણસોવાળું સ્થાન છે. 'मेरुपडणठाणेसु वा' તથા આ સ્થંડિલની

स्थानत्वेन प्रसिद्धेषु 'विसभक्खणयठाणेसु वा' विषभक्षणस्थानेषु वा 'अगणिपडणठाणेसु वा' अग्निपतनस्थानेषु वा-अग्निप्रवेशस्थानेषु वा-'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' अन्यतरस्मिन् वा-अन्यस्मिन् वा तथाप्रकारे-मनुष्यवधस्थानादौ स्थण्डिले 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' नो उच्चारप्रस्रवणम्-मलमूत्रपरित्याग व्युत्सृजेत्-कुर्यात्, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' स साधुः यत् पुनः स्थण्डिलं

का स्थान है जिस को भृगुपतनस्थान भी कहते हैं एवं इस स्थण्डिलभूमीके पास 'विसभक्खणठाणेसु वा' विष-जहर खाकर मरनेवाले मुमुर्षु जनों का स्थ न है एवं 'अगणिपडणठाणेसु वा' इस स्थण्डिलभूमी के पास अग्नि में प्रवेश कर मर जानेवाले का भी स्थान है ऐसा जानकर या देखकर 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' इस तरह मनुष्यवध स्थान सम्बद्ध स्थण्डिल भूमी में साधु और साध्वी को 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' मलमूत्र का त्याग नहीं करना चाहिये क्यों कि इस प्रकार के मनुष्यवधादि स्थानों से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमी में मूत्रपुरीषोत्सर्ग करने से जीवहिंसादि दोषों की संभावना होने से संयम की विराधना होगी, अतः संयम का पालन करनेवाले साधु और साध्वी को इस तरह के मनुष्यादि वध स्थानों से संयुक्त स्थण्डिलभूमी में मलमूत्र का त्याग नहीं करना चाहिये क्यों कि संयम का पालन करना ही साधु और साध्वी का परम कर्तव्य समझा जाता है इसलिये इस प्रकार के वधस्थानों से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमी में जैन मुनियों को मलमूत्र का त्याग नहीं करना चाहिये।

अब फिर भी प्रकारान्तर से यक्ष किन्नर वगैरह देव मन्दिरों के पास की

પાસે મેરૂ પર્વત પરથી પડીને મરવા વાળાએનુ સ્થાન છે જેને ભૃગુપતન સ્થાન પણ કહે છે. અર્થાત્ ઉંચેથી પડીને મરવાનુ સ્થાન તેમજ 'विसभक्खणठाणेसु वा' આ સ્થંડિલની પાસે જહેર ખાઇ મરવાવાળાઓનું સ્થાન છે. અથવા આ સ્થંડિલભૂમીની પાસે 'अगणिपडणठाणेसु वा' અગ્નિમાં પ્રવેશ કરીને મરવાનુ સ્થાન છે એવુ જાણીને કે જોઇને 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' આ પ્રકારના મનુષ્ય વધ સ્થાનમાં સંબંધવાળા સ્થંડિલમાં સાધુ અને સાધ્વીએ 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો ન જોઇએ કેમકે આવા પ્રકારના માણસોના વધાદિ સ્થાનોના સંબંધવાળા સ્થંડિલમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવાથી જીવહિંસા વિગેરે દોષોની સંભાવના હોવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમનું પાલન કરવાવાળા સાધુ અને સાધ્વીએ આવા પ્રકારના મનુષ્યાદિ વધ સ્થાનોના સંપર્કવાળા સ્થંડિલમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં કેમકે સંયમનુ પાલન કરવું એજ સાધુ અને સાધ્વીનુ પરમ કર્તવ્ય માનેલ છે તેથી આ રીતના વધ સ્થાનોમાં સંબંધવાળા સ્થંડિલમાં સાધુએ મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવા જવું નહીં.

जानीयात्-'आरामाणि वा उज्जाणाणि वा' आरामान् वा विशिष्टोद्यानस्थान, 'उद्यानानि वा 'वणाणि वा वणसंडाणि वा' वनानि वा वनषण्डानि वा-बृहद्वनानि वा 'देवकुलाणि वा' देवकुलानि वा-यक्षादिमन्दिराणि 'सभाणि वा' सभा वा-परिषद् स्थानं वा 'पवाणि वा' प्रपाश पानीयशालिका, जानीयादिति पूर्वेणान्वयः 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिल्लंसि' अन्यतरस्मिन् वा-अन्यस्मिन् वा, तथाप्रकारे-आरामोद्यानस्थाने स्थण्डिलभूमौ 'नो उच्चार-

स्थण्डिलभूमीमें संयमशील साधु मुनि महात्माओं को और साध्वी को मलमूत्र त्याग करने का निषेध करते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' वह पूर्वोक्त-संयमशील साधु और भिक्षुकी-साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूपसे स्थण्डिलभूमी को जान ले कि इस स्थण्डिल भूमी के पास 'आरामाणि वा' आराम अर्थात् अत्यंत सुंदर रमणीय शीतल बगीचा है या 'उज्जाणाणि वा' उद्यान सुशोभित वाटिका हैं या 'वणाणि वा वणसंडाणि वा देवकुलाणि वा' वन हैं या बडा वन है, या देवकुल अर्थात् यक्ष गंधर्व किन्नरों का मंदिर है या 'सभाणि वा' सभागृह परिषदों का स्थान हैं या 'पवाणि वा' प्रपा-पानीय शाला अर्थात् प्याऊ पानिशाला है ऐसा यदि जान ले या देख ले तो 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' इस प्रकार के आराम वगैरह से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमी में साधु और साध्वी को 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' मलमूत्र का त्याग नहीं करना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के देवमन्दिरों के पास की स्थण्डिल भूमी में मलमूत्र का त्याग करने से पाप होने से आत्म संयम की विराधना होगी इसलिये संयम का पालन करनेवाले और कल्याण करनेवाले या चाहनेवाले संयमशील साधु

ફરીથી યક્ષકિન્નર વિગેરે દેવમંદીરની પાસેના સ્થંડિલભૂમીમાં સાધુ અને સાધ્વીએ મલમૂત્ર ત્યાગ ન કરવાનું કથન કરે છે-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' જો એવા પ્રકારની સ્થંડિલભૂમીને જાણે કે-આ સ્થંડિલભૂમીની પાસે 'आरामाणि वा' અત્યંત સુંદર રમણીય બગીચે છે. અથવા 'उज्जाणाणि वा' ઉદ્યાન વાટિકા છે અથવા 'वणाणि वा' વન છે અથવા 'वणसंडाणि वा' મહાવન છે. અથવા 'देवकुलाणि वा' દેવકુલ એટલે કે યક્ષ ગંધર્વ, કે કિંનરોના મંદીર છે અથવા 'सभाणि वा' સભાગૃહ એટલે કે પરિષદાનું સ્થાન છે અથવા 'पवाणि वा' પ્રપા અર્થાત્ પરબશાળા છે તેમ તેઓના જાણવામાં કે જોવામાં આવે તો 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' અથવા બીજા તેવા પ્રકારની સ્થંડિલભૂમીમાં સાધુ કે સાધ્વીએ 'णो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં કેમકે આવા પ્રકારના દેવમંદીરોની પાસેના સ્થંડિલભૂમીમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવાથી પાપ લાગવાથી સંયમ અને આત્માની વિરાધના થાય છે તેથી સંયમનું પાલન કરવાવાળા અને આત્મ કલ્યાણની ભાવના વાળા સાધુ અને સાધ્વીએ આવા પ્રકારના દેવમંદિર વિગેરેના સંબંધવાળી સ્થંડિલભૂમીમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં.

पासवणं वोसिरिज्जा' नो उच्चारप्रस्रवणं-मलमूत्रपरित्यागं व्युत्सृजेत्-कुर्यात्-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' स यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात्-'अट्टालियाणि वा चरियाणि वा' अट्टालिका वा-प्रासादहर्म्योपरितनभागान्, चरिकाणि वा-राजमार्गं वा 'दाराणि वा' द्वाराणि वा गृहद्वाररूपाणि 'गोपुराणि वा' गोपुराणि वा-पुरद्वाररूपाणि 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिल्लंसि' अन्यतरस्मिन् वा अन्यस्मिन् वा तथाप्रकारे-अट्टालिकादौ स्थण्डिले 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' नो उच्चारप्रस्रवणम्-मलमूत्रपरित्यागं व्युत्सृजेत्-कुर्यात्, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा

और साध्वी को इस तरह के देव मन्दिर वगैरह से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमी में मलमूत्र का त्याग नहीं करना चाहिये।

अब फिर भी दूसरे ढंग से राजमार्ग अटारी वगैरह के पास बनाये हुए स्थण्डिलभूमी में मलमूत्र त्याग करने का निषेध करते हैं 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा'-वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से स्थण्डिलभूमी को जान ले कि-इस स्थण्डिलभूमी के पास 'अट्टालियाणि वा .चरियाणि वा' अटारी अर्थात् प्रासाद या महल के ऊपर के भाग में स्थण्डिलभूमी हो, अगर राजमार्ग के पास की स्थण्डिलभूमी हो अथवा 'दाराणि वा' घर के द्वार समीप की स्थंडिलभूमि हो अगर तो 'गोपुराणि वा' नगर द्वार समीप की स्थण्डिलभूमी हो 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि। उस प्रकार के अन्य स्थानों में स्थण्डिलभूमी हो तो संयमी मुनिको उस प्रकार के स्थान में 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' उच्चारप्रस्रवण अर्थात् मलमूत्र का परीत्याग नहीं करें।

पुन: प्रकारान्तर से तीनमार्गादि से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमी में मलमूत्र त्याग करने का निषेध करते है-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' पूर्वोक्त संयमशील साधु

હવે રાજમાર્ગ અટારી વિગેરેની પાસે બનાવેલી સ્થડિલભૂમીમા મલમૂત્રના ત્યાગનો નિષેધ કરે છે- से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण थडिलं जाणिज्जा' જો એવા પ્રકારથી સ્થડિલભૂમીને જાણે કે-આ સ્થડિલભૂમીની પાસે 'अट्टालियाणि वा चरियाणि वा' અટારી એટલે કે પ્રાસાદ કે મહેલના ઉપરના ભાગમા આવેલ સ્થડિલભૂમી હોય અથવા રાજમાર્ગના પાસેની સ્થડિલભૂમિ હોય અથવા 'दाराणि वा' ઘરના દરવાજા નજીક સ્થડિલભૂમી હોય અથવા 'गोपुराणि वा' નગરના દરવાજાની સમીપની સ્થડિલભૂમીહોય 'अन्नयंसि वा तहप्पगारंसि थडिलंसि' આવા પ્રકારના અન્ય સ્થાનોમા સ્થડિલભૂમી હોય તો સંયમી મુનિએ તેવા પ્રકારના સ્થાનમા 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' ઉચ્ચારપ્રસ્રવણ અર્થાત્ મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહી.

ફરીથી પ્રકારાન્તરથી ત્રણ માર્ગ કે ચાર માર્ગના સંબધવાળી સ્થડિલભૂમીમા મલ-

भिक्षुकी वा 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' स-संयमवान साधुः यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात् 'तिगाणि वा चउक्काणि वा' त्रिकाणि वा-त्रिपथरूपाणि, चतुष्काणि वा-चतुष्पथरूपाणि चच्चराणि वा' चत्वराणि वा 'चउम्मुहाणि वा' चतुर्मुखानि वा 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' अन्यतरस्मिन्-एतदन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे त्रिकचतुष्कादि पथस्थाने स्थण्डिले 'नो उच्चारपासवणं' नो उच्चारप्रस्रवणम्-मलमूत्रपरित्यागं 'वोसिरिज्जा' व्युत्सृजेत्-कुर्यात्

एव साध्वी 'से पुण एवं जाणिज्जा' जो इस प्रकार की स्थण्डिलभूमी को जाने कि यह स्थण्डिलभूमी 'तिगाणि वा' त्रिपथरूप तीन तरफ जाने का मार्ग है अर्थात् तेवट्टी है या 'चउक्काणि वा' चतुष्क चतुष्पथरूप चौतरफ जाने का मार्ग है अर्थात् चौवट्टी है या 'चच्चराणि वा' चत्वर चौराहा है या 'चउम्मुहाणि वा' चर्तुमुख याने चारों तरफ मुखवाला स्थान विशेष है ऐसा जानले या देख ले तो 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' इस प्रकार के त्रिक चतुष्क वगैरह तेवट्टी चौवट्टी वगैरह स्थानों से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमी में साधु और साध्वी को 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' मलमूत्र को त्याग नहीं करना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के सार्वजनिक चौराहा वगैरह मार्ग से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमी में मूत्रपुरीषोत्सर्ग करने से संयम और आत्मा की विराधना होगी क्यो कि इस तरह के चौराहे वगैरह वगैरहमार्ग से युक्त स्थण्डिलभूमी में मलमूत्र का त्याग करने से संयमशील साधु और साध्वी के प्रति गृहस्थ श्रावको की आस्था या श्रद्धा हट जायगी और वन जैन मुनि महात्माओ के प्रवचन के प्रति आदर नहीं होगा इसलिये इस तरह के रास्तो से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमी में मलमूत्र का त्याग करने से संयम और आत्मा की विराधना होगी इसलिये संयम का परिपालन करने वाले और आत्मा का

મૂત્રનો ત્યાગ કરવાનો નિષેધ બતાવે છે.—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અગર સાધ્વી 'से ज पुण एवं जाणिज्जा' જો આ નિમ્નોક્ત પ્રકારની સ્થંડિલભૂમીને જાણે કે આ સ્થંડિલભૂમી 'तिगाणि वा' ત્રિમાર્ગ અથવા ત્રણ તરફ જવાના માર્ગ સમીપે છે અથવા 'चउक्काणि वा' ચતુષ્પથ રૂપે ચારે તરફ જવાનો માર્ગ છે એટલે કે ચૌવટ્ટી છે અથવા 'चच्चराणि वा' ચત્વર છે. અથવા 'चउम्मुहाणि वा' ચારે બાજુ મુખવાળું સ્થાન વિશેષ છે. એમ જાણીલે અથવા જોઇલે તો 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' આ રીતના ત્રિક ચતુષ્ક, વિગેરે સ્થાનોની સંબંધ વાળી સ્થંડિલભૂમીમાં સાધુ અને સાધ્વીએ 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં કેમકે આવા પ્રકારના સર્વજનિક ત્રણ કે ચાર માર્ગના સંબંધવાળા સ્થાનમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવાથી સંયમ અને આત્માની વિરાધના થાય છે કેમકે આ પ્રકારના સાર્વજનિક ચોરાટા વગેરે માર્ગના સંબંધ વાળી સ્થંડિલભૂમીમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવાથી સંયમ અનેઆત્માની વિરાધનાથાય છે. કેમકે આ રીતના ચાર માર્ગ વિગેરેથી યુક્ત સ્થંડિલભૂમીમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવાથી સાધુ અને સાધ્વી પ્રત્યે ગૃહસ્થ શ્રાવકોની આસ્થા કે શ્રદ્ધામાં ખામી આવે અને તેથી એ સાધુ

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स संयमवान् भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' स–संयमवान् भिक्षुः यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात् 'इंगालदाहेसु वा' अङ्गारदाहेषु वा–अङ्गारदाहस्थानादौ 'खारदाहेसु वा' क्षारदाहेषु वा–क्षारदाहस्थानेषु 'मडयदाहेसु वा' मृतकदाहेषु वा–श्मशानभूमिषु 'मडयथूभियासु' मृतकस्तूपेषु वा–मृतकस्थापितभूमि 'मडयचेइएसु वा' मृतकचैत्येषु वा–मृतकचैत्यरूपगृहेषु 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थ

कल्याण करने वाले या कल्याण चाहने वाले साधु और साध्वी को इस के सार्वजनिक चौराहा वगैरह के रास्ता से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमी में मलमूत्र त्याग नहीं करना चाहिये क्यों कि संयम और आत्मा को पालन करना साधु और साध्वी का परम कर्तव्य समझा जाता है।

अब फिर भी प्रकारान्तर से स्थविरकल्पि साधु और साध्वी को श्मशान भूमि से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमी में मलमूत्र का त्याग करना नहीं उचित है यह बतलाते हैं 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा'–वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील मुनिमहात्मा और भिक्षुकी–साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप से स्थण्डिलभूमी को जान ले कि 'इंगालदाहेसु वा' इस स्थण्डिलभूमी के पास अंगार-दाह अर्थात् आग की ज्वाला का स्थान है या 'खारदाहेसु वा' क्षार–दाह अर्थात् राखदाह स्थान है याने आग को जलाकर शान्त करके राख का ढेर करने का स्थान है या 'मडयदाहेसु वा' यहां पर मृतक मुर्दा को जलाने का स्थान है अर्थात् श्मशान भूमि है या यहां पर 'मडयथूभियासु वा' मृतक मुर्दे को जमीन के अंदर खोदकर रखने याने गाड देने का स्तूप–कब्बर का स्थान है या 'मडयचेइएसु

મુનિના પ્રવચન પ્રતિ આદર થાય નહીં. તેથી આ પ્રકારના રસ્તાઓથી સંબંધવાળી સ્થંડિલભૂમીમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવાથી સંયમ અને આત્માની વિરાધના થાય છે તેથી સંયમનું પાલન કરવા વાળા અને આત્માનું કલ્યાણ ચાહનારા સાધુ કે સાધ્વીએ આ રીતના સાર્વજનિક ચતુષ્પથ વિગેરે રસ્તાના સંબંધવાળી સ્થંડિલભૂમીમાં મળમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં. કેમકે–સંયમ અને આત્માનું પાલન કરવું એજ સાધુ સાધ્વીનું પરમ કર્તવ્ય સમજવામાં આવે છે.

હવે સાધુ અને સાધ્વીને સ્મશાન ભૂમી વિગેરેના સંબંધ વાળી સ્થંડિલભૂમીમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો તે અનુચિત હોવા વિષે કથન કરે છે–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से ज पुण थंडिलं जाणिज्जा' જો એ રીતની સ્થંડિલ-ભૂમીને જાણે કે–આ સ્થંડિલભૂમીની પાસે 'इंगालदाहेसु वा' અંગારદાહ અર્થાત્ આગની જવાલા વાળું સ્થાન છે. અથવા 'खारदाहेसु वा' ક્ષારદાહ અર્થાત્ અગ્નિ બળીગયા પછી રાખનો ઢગલો કરવાનું સ્થાન છે અથવા 'मडयदाहेसु वा' મડદાં બાળવાનું સ્થાન છે. એટલે કે શ્મશાન ભૂમી છે. અથવા 'मडयथूभियासु वा' મડદાંને જમીનની અંદર દાટવાનું સ્થાન છે. અથવા 'मडयचेइएसु वा' મૃતકોનું ચૈત્ય ગૃહ છે. અર્થાત્ મડદાંને માટિ વિગેરેમા રાખીને

अन्यतरस्मिन् तदन्यस्मिन वा तथाप्रकारे-अङ्गारदाहादि स्थानयुक्तस्थण्डिलभूमौ 'नो उच्चार-पासवणं वोसिरिज्जा' नो उच्चारप्रस्रवणम्-मलमूत्रपरित्यागं व्युत्सृजेत-कुर्यात् 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' स-संयमवान साधुः यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात्-'नइयायतणेसु वा' नद्यायतनेषु वा-तीर्थस्थाननदीतटेषु 'पंकायतणेसु वा' पङ्कायतनेषु वा-पङ्कमय नदीतीर्थस्थानेषु 'ओघायतणेसु वा' ओघायतनेषु वा-नदीप्रवाहरूपतीर्थस्थानेषु तडागजलप्रवेशोघमार्गेषु वा 'सेयणवहंसि वा' सेचनपथे वा 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' अन्यतरस्मिन्

वा' मृतकों का चैत्य गृह है अर्थात मुर्दे को मिट्टी वगैरह में स्थापित कर रखने का चैत्य का घर है ऐसा जानले या देख ले तो 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' इस प्रकार के अङ्गार वगैरह के दाहो के स्थानो से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमी में संयमशील साधु और साध्वी को 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' मलमूत्र का त्याग नहीं करना चाहिये क्यों कि इस तरह के अङ्गारदाहादि स्थानो से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमी में मलमूत्र का त्याग करने से संयम की विराधना होगी क्योंकि इस तरह के अङ्गार दाह श्मशान भूमि वगैरह से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमी में मलमूत्र का त्याग करने से जीवो की हिंसा की संभावना होने से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालन करनेवाले साधु और साध्वी को इस तरह के श्मशान भूमि वगैरह से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमी में मलमूत्र का त्याग नहीं करना चाहिये क्योंकि संयम पालन करना ही संयमशील साधु और साध्वी का परम कर्तव्य माना गया है

वह संयमशील साधु या साध्वी 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' स्थंडिलभूमी को वक्ष्यमाण प्रकार से जान ले की यह स्थण्डिलभूमी 'नइयायतणेसु वा' नद्यादि-तीर्थ स्थान के समीपस्थ है अथवा 'पंकायतणेसु' कर्दममग्न नदी तीर्थस्थान के

રાખવાનુ ચૈત્ય ગૃહ છે આ રીતે જાણી લે કે દેખીલે તો 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' આવા પ્રકારના અંગાર દાહ વિગેરે સ્થાનોના સંબંધવાળી સ્થંડિલભૂમીમાં જૈન સાધુ અને સાધ્વીએ 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં. કેમકે આવા પ્રકારના અંગારદાહાદિ સ્થાનોના સંબંધ વાળી સ્થંડિલભૂમીમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. કેમકે આવા સ્થાનોના સંબંધવાળા સ્થંડિલમાં મલમૂત્રોત્સર્ગ કરવાથી જીવહિંસા થવાની સંભાવના હોવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી સંયમનું પાલન કરવાવાળા સાધુ અને સાધ્વીએ આવા પ્રકારના સ્થંડિલમાં મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં. કેમકે સંયમનું પાલન કરવુ એજ સાધુ અને સાધ્વીનું પરમ કર્તવ્ય માનેલ છે.

સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण एवं जाणिज्जा' સ્થંડિલભૂમી ને વક્ષ્યમાણ પ્રકારે જાણે કે આ સ્થંડિલભૂમી 'नइयायतणेसु वा' નદી વિગેરે તીર્થ સ્થાનની સમીપમાં છે અથવા 'पंकायतणेसु' કાદવવાળી નદી કે તીર્થ સ્થાનની નજીક છે. અથવા 'ओघायतणेसु वा'

वा-तदन्यस्मिन् वा तथाप्रकारे नदीतीर्थस्थानादौ स्थण्डिले 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' 'नो उच्चारप्रस्रवणम्-मलमूत्रपरित्यागं व्युत्सृजेत्-कुर्यात् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' स-संयमवान् साधुः यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात् 'नवियासु वा मट्टियखाणियासु' नवासु वा मृत्तिकाखनिषु-अभिनवासु मृत्तिकाखनिषु-अभिनवासु मृत्खनिषु 'नवियासु गोप्पहेलियासु वा' नवासु गोप्रहेल्यासु वा-नूतन-गोचरभूमिषु 'गवाणीसु वा गवादनीषु वा-सामान्यगोचरभूमिषु 'खाणीसु वा' खनीषु वा-खनिभूमिषु 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' अन्यतरस्मिन् वा-तदन्यस्मिन् वा तथा-प्रकारे-नूतनमृत्खनिप्रभृति स्थाने स्थण्डिले 'नो उच्चारपासवण' नो उच्चारप्रस्रवणम्-

समीपमें हैं अथवा 'ओघाययणेसु' नदी प्रवाहरूप तीर्थस्थान के पास अथवा तालाब आदि के जल प्रवेश के मार्ग के पास है अथवा 'सेयणवहंसि वा' पानी सिंचन मार्ग के समीपमे है। 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' उसी प्रकार के अन्य स्थण्डिलभूमी स्थान म अर्थात् नदी तीर्थ स्थानादि स्थण्डिलभूमी में 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' उच्चार प्रस्रवण मलमूत्र का त्याग नहीं करे 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' संयमशील साधु एवं साध्वी 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' यदि इस प्रकार से स्थण्डिलभूमी को जानले की 'नवियासु मट्टियखाणियासु' नवीन माटी की खाण के समीप की स्थण्डिलभूमी मे तथा 'नवियासु गोप्पहेलियासु वा' नूतन गोचरभूमीमें 'गवाणीसु वा' सामान्य गोचरभूमी में 'खाणीसु वा' खाण म ए. 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' इसी प्रकार की अन्य स्थण्डिलभूमी में 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' मलमूत्र का परित्याग नही करे। 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' वह संयमशील साधु एवं साध्वी इस प्रकार की स्थंडिलभूमी को जानले कि यह स्थण्डिलभूमी 'डागवच्चंसि वा' छोटी छोटी शाखा प्रधान शाक के स्थान में 'सागवच्चंसि वा' शाकवाले स्थान

નદીના પ્રવાહ રૂપ તીર્થસ્થાનની પાસે અથવા તલાવ વિગેરેના જલ પ્રવેશ માર્ગની પાસે અથવા 'सेयणवहंसि वा' પાણી છાંટેલા માર્ગની સમીપમાં હોય અથવા 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' તેવા પ્રકારના અન્ય સ્થાનમાં અર્થાત્ નદી તીર્થસ્થાનની નજીકની સ્થંડિલભૂમીમાં 'नोउच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' ઉચ્ચાર પ્રસ્રવણ મલમૂત્રનો પરિત્યાગ કરવો નહીં 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' સ્થંડિલભૂમીને એવી રીતે જાણીલે કે 'नवियासु मट्टियखाणियासु' માટીના નવી ખાણની નજીકની સ્થંડિલ ભૂમીમાં તથા 'नवियासु गोप्पहेलियासु वा' નવી ગોચરભૂમીમાં 'गवाणीसु वा' સામાન્ય ગોચરભૂમીમાં 'खाणीसु वा' ખાણમાં અને 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' આવા પ્રકારની અન્ય સ્થંડિલભૂમીમાં 'नो उच्चारपासवण वोसिरिज्जा' મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' તે સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી સ્થંડિલભૂમીને એવી રીતની જાણે

मलमूत्रपरित्यागं 'वोसिरिज्जा' व्युत्सृजेत् कुर्यात् 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' स यत् पुनः स्थण्डिलं जानीयात्-'डागवच्चंसि वा' डालवति वा-लघुशाखाप्रधानशाकस्थाने 'साग वच्चसि वा' शाकवति वा-शाकप्रधानस्थाने 'मूलगवच्चंसि वा' कपित्थवति वा-कपित्थ-नामवनस्पतिविशेषस्थाने 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' अन्यतरस्मिन् वा तदन्य-स्मिन् वा तथाप्रकारे-शाकप्रधानस्थानादियुक्ते स्थण्डिले 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' नो उच्चारप्रस्रवणम् मलमूत्रपरित्यागं व्युत्सृजेत्-कुर्यात् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा' स-संयमवान् साधुः यदि पुनः स्थण्डिलं जानीयात् 'असणवणंसि वा' अशनवने वा-बीयकनामकवनस्पतिवने वा 'सणवणंसि वा' शणवने वा 'धायइवणंसि वा' धातकीवने वा धातकीवृक्षविशेषवने 'केयइवणंसि वा' केतकी-वने वा 'अंबवणंसि वा' आम्रवने वा 'असोगवणंसि वा' अशोकवने वा 'नागवणंसि वा' नाग

में 'मूलगवच्चंसि वा' कपित्थनामक वनस्पति विशेषवाले स्थान में है, अगर 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि' इस के अलावा इस प्रकार के अन्य स्थान में अर्थात् शाकप्रधान स्थानवाले स्थान में 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' मलमूत्र का परित्याग नहीं करे।

फिर भी प्रकारान्तर से शण वगैरह के वनों से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमी में संयम शील मुनिमहात्माको मलमूत्र त्याग का निषेध करते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा से जं पुण थंडिलं जाणिज्जा'-वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि ऐसी वक्ष्यमाण रूपसे स्थण्डिलभूमी को-जान ले कि इस स्थण्डिलभूमी के पास-'असणवणंसि वा'-अशनवन अर्थात् बीयकनाम के वनस्पति का वन है या-'सणवणंसि वा'-शण का वन है या-धायइवणंसि वा'-धातकी नाम के वृक्ष विशेष का वन है या-'केयइवणंसि वा'-केतकी-केवडे का वन है या-'अंब-

આ સ્થંડિલભૂમિ 'डागवच्चंसि वा' નાની નાની ડાળયુક્ત અનેક પ્રકારના શાકવાળા સ્થાનની પાસે છે 'सागवच्चंसि वा' શાકભાજીની વાડીવાળા સ્થાનમાં છે, અથવા 'मूलगवच्चंसि वा' કપિત્થ નામના વનસ્પતિ વિશેષ વાળા સ્થાનમાં છે અથવા 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि" આના સિવાય આના જેવા અન્ય સ્થાનમાં અર્થાત્ શાકપ્રધાન સ્થાનમાં 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં,

હવે શણ વિગેરેના વનોના સંબંધવાળી સ્થંડિલભૂમીમાં સાધુ કે સાધ્વીને મલમૂત્રના ત્યાગનો નિષેધ કરતા સૂત્રકાર કહે છે-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'से जं पुण थडिलं जाणिज्जा' જો સ્થંડિલભૂમીને એવા પ્રકારથી જાણે કે દેખીલે કે આ સ્થંડિલભૂમીની પાસે 'असणवणंसि वा' અશનવન અર્થાત્ બીજક નામની વનસ્પતિનું વન છે અથવા 'सणवणंसि वा' શણનું વન છે અથવા 'धायइवणंसि वा' ધાતકી નામના વૃક્ષ વિશેષનું વન છે અથવા 'केयइवणंसि वा' કેતકી અર્થાત્ કેવડાનું વન છે, અથવા 'अंबवणसि वा' આંબાનું વન છે. અથવા 'असोगवणसि वा' અશોક નામના વૃક્ષોનું વન છે,

वने वा-'पुन्नागवणंसि वा पुन्नागवने वा-पुन्नागवृक्षविशेषवने वा 'चुल्लगवणंसि वा' चुल्लकवने वा-चुल्लकनामवृक्षविशेषवने वा 'अन्नयरेसु वा तहप्पगारेसु' अन्यतरेषु वा तदन्येषु वा तथाप्रकारेषु-अशनवनादिषु 'पत्तोवेएसु वा' पत्रोपेतेषु वा 'पुप्फोवेएसु वा' पुष्पोपेतेषु वा 'फलोवेएसु वा' फलोपेतेषु वा 'बीओवेएसु वा' बीजोपेतेषु वा 'हरिओवेएसु वा' हरितोपेतेषु वा 'नो उच्चारपासवणं' नो उच्चारप्रस्रवणम्-मलमूत्रपरित्यागं 'वोसिरिज्जा' व्युत्सृजेत्-कुर्यात् ॥ सू० २ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा सयपाययं वा परपाययं वा गहाय से तमायाए एगंतमवक्कमे अणावायंसि असंलोयंसि अप्पपाणंसि जाव मक्कडा संताणयंसि अहारामंसि वा उवस्सयंसि तओ संज-

---

वणंसि वा'-आम्र का वन है या-"नागवणंसि वा पुन्नागवणंसि वा' नागकेसर का वन है, या पुंनागकेशर का वन है या-'चुल्लगवणंसि वा'-चुल्लक नामके वृक्ष विशेष का वन है या-'अन्नयरेसु वा तहप्पगारेसु-थंडिलेसु पत्तोवेएसु वा'-अन्य इस प्रकार का भी पत्रों से युक्त वन है ऐसा जानकर या देखकर-'पुप्फोवेएसु वा'-पुष्पों से युक्त वन है इस प्रकार के पत्रों से या पुष्पों से या-'फलोवेएसु वा बीओवेएसु वा हरिओवेएसु वा'-फलों से बीजों से हरितों से सम्बद्ध वनों के पास की स्थण्डिलभूमी में संयमशील साधु साध्वी को-'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा'-मलमूत्र का त्याग नहीं करना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के केतकी वगैरह के पुष्पादि से सम्बद्ध स्थण्डिभूमी में मलमूत्र का त्याग करने से संयम की विराधना होगी क्योंकि इस तरह के विशेष फल पुष्पादि से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमी में मलमूत्र का त्याग करना उचित नहीं है इसलिये इस तरह के आम्रादि वृक्षों से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमी में मलमूत्र का त्याग नहीं करना चाहिये ॥ सू० २ ॥

અથવા 'नागवणंसि वा' નાગકેસરનુ વન છે અથવા 'पुन्नागवणसि वा' પુનાગ કેસરનુ વન છે. અથવા 'चुल्लगवणंसि वा' ચુલ્લક નામના વૃક્ષ વિશેષનુ વન છે. 'अन्नयरेसु वा तहप्पगारेसु थंडिलेसु' 'पत्तोवेएसु' અથવા અન્ય પ્રકારના પત્રો વાળુ વન છે. તેમ જાણે કે દેખે તો આવા પ્રકારના પત્રો કે 'पुप्फोवेएसु' પુષ્પો અથવા 'फलोवेएसु' ફળો કે 'बीओवेएसु' બી અથવા 'हरिओवेएसु' લીલોતરીના સબધ વાળા વનોની પાસેની સ્થડિલભુમીમાં સાધુ કે સાધ્વીએ 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહી કેમકે -આવા પ્રકારના કેતકી વિગેરેના પુષ્પાદિના સબધ વાળી સ્થડિલભૂમીમા મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવાથી સયમની વિરાધના થાય છે કેમકે-આવા પ્રકારના ફલ પુષ્પાદિ વિશેષના સંબંધ વાળા સ્થડિલમા મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો યોગ્ય નથી તેથી આ પ્રકારના આંબાના ઝાડોના સબધ વાળા સ્થંડિલમા મલમૂત્ર ત્યાગ ન કરવો. ॥ સૂ૦ ૨ ॥

यामेव उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा से तमायाए एगंतमवक्कमे अणावाहंसि जाव संताणयंसि अहारामंसि वा झामथंडिलंसि वा अन्नयरंसि तहप्पगारंसि थंडिलंसि अचित्तंसि तओ संजयामेव उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जइज्जासि, त्ति बेमि ॥सू० ३॥

उच्चारपासवणसत्तिक्कओ समत्तो ।१०॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स्वपात्रकं वा परपात्रकं वा गृहीत्वा स तदादाय एकान्तम् अपक्रामेत्–अनापाते असंलोके अल्पप्राणे यावत् मर्कटासन्तानके यथा रामे वा उपाश्रये ततः संयतमेव उच्चारप्रस्रवणम् व्युत्सृजेत्, स तदादाय एकान्तमपक्रामेत्, अनावाधे यावत् संतानके यथारामे वा ध्मातस्थण्डिले वा अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले अचित्ते ततः संयतमेव उच्चारप्रस्रवणम् व्युत्सृजेत्, एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्, यत् सर्वार्थैः समितः सहितः सदा यतेत इति ब्रवीमि ॥ सू० ३ ॥

उच्चारप्रस्रवणासप्तिका समाप्ता ॥ १० ॥

टीका–सम्प्रति साधूनाम् उच्चारादिक्रियाविधिं प्ररूपयितुमाह–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'सयपायरं वा परपायरं वा' स्वपात्रकं वा–स्वकीयं स्थण्डिलपात्रं वा, परपात्रं वा–परकीयपात्रं वा–अन्य साधर्मिकसाधुपात्रं वा 'गहाय से तमायाए' गृहीत्वा स

टीकार्थ–अब संयमशील साधु और साध्वी का मलमूत्र त्यागविधि बतलाते हैं–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी अपने 'सयपायरं वा' स्थण्डिल पात्र को 'परपायरं वा' परकीय स्थण्डिल पात्र को अर्थात् दूसरे साधर्मिक साधु के स्थण्डिल पात्र को 'गहाय' ग्रहणकर अर्थात् वह जैनमुनि महात्मा अपने स्थण्डिल पात्र को या दूसरे साधर्मिक जैन साधु के स्थण्डिल पात्र को 'से तमाए एगंतमवक्कमे' लेकर एकान्त अर्थात् निर्जन स्थान में चला जाय और 'अणावायंसि असंलोयंसि' उस अनापात अर्थात्

ટીકાર્થ–હવે સાધુ અને સાધ્વીએ મલમૂત્ર ત્યાગ કરવાની વિધિ સૂત્રકાર બતાવે છે.–'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'सयपायरं वा' પોતાના સ્થંડિલ પાત્રને 'परपायरं वा' અથવા બીજાના સ્થંડિલ પાત્રને અર્થાત્ બીજા સાધર્મિક સાધુના સ્થંડિલ પાત્રને 'गहाय' ગ્રહણ કરીને અર્થાત્ તે મુનિએ પોતાના સ્થંડિલ પાત્રને અથવા બીજા સાધર્મિક સાધુના સ્થંડિલ પાત્રને લઈને 'से तमायाए एगंतमवक्कमे' એકાન્તમાં એટલે કે નિર્જન સ્થાનમાં ચાલ્યા જવું, અને 'अणावायंसि असंलोयंसि' તે અનાપાત અર્થાત્ જનાગમ રહિત એકાન્ત સ્થાનમાં તથા લોકો ન દેખે તેવા એકાંતસ્થાનમાં 'अप्प-

वने वा-'पुन्नागवणंसि वा' पुन्नागवने वा-पुन्नागवृक्षविशेषवने वा 'चुल्लगवणंसि वा' चुल्लकवने वा-चुल्लकनामवृक्षविशेषवने वा 'अन्नयरेसु वा तहप्पगारेसु' अन्यतरेषु वा तदन्येषु वा तथाप्रकारेषु-अशनवनादिषु 'पत्तोवेएसु वा' पत्रोपेतेषु वा 'पुप्फोवेएसु वा' पुष्पोपेतेषु वा 'फलोवेएसु वा' फलोपेतेषु वा 'बीओवेएसु वा' बीजोपेतेषु वा 'हरिओवेएसु वा' हरितोपेतेषु वा 'नो उच्चारपासवणं' नो उच्चारप्रस्रवणम्-मलमूत्रपरित्यागं 'वोसिरिज्जा' व्युत्सृजेत्-कुर्यात् ॥ सू० २ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा सयपायय वा परपाययं वा गहाय से तमायाए एगंतमवक्कमे अणावायंसि असंलोयंसि अप्पपाणंसि जाव मक्कडा संताणयंसि अहारामंसि वा उवस्सयंसि तओ संज-

वणंसि वा'-आम्र का वन है या-"नागवणंसि वा पुन्नागवणंसि वा' नागकेसर का वन है, या पुंनागकेशर का वन है या-'चुल्लगवणंसि वा'-चुल्लक नामके वृक्ष विशेष का वन है या-'अन्नयरेसु वा तहप्पगारेसु-थंडिलेसु पत्तोवेएसु वा'-अन्य इस प्रकार का भी पत्रों से युक्त वन है ऐसा जानकर या देखकर-'पुप्फोवेएसु वा'-पुष्पों से युक्त वन है इस प्रकार के पत्रों से या पुष्पों से या-'फलोवेएसु वा बीओवेएसु वा हरिओवेएसु वा'-फलों से बीजों से हरितों से सम्बद्ध वनों के पास की स्थण्डिलभूमी में संयमशील साधु साध्वी को-'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा'-मलमूत्र का त्याग नहीं करना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के केतकी वगैरह के पुष्पादि से सम्बद्ध स्थण्डिभूमी में मलमूत्र का त्याग करने से संयम की विराधना होगी क्योंकि इस तरह के विशेष फल पुष्पादि से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमी में मलमूत्र का त्याग करना उचित नहीं है इसलिये इस तरह के आम्रादि वृक्षों से सम्बद्ध स्थण्डिलभूमी में मलमूत्र का त्याग नहीं करना चाहिये ॥ सू० २ ॥

અથવા 'नागवणंसि वा' નાગકેસરનુ વન છે અથવા 'पुन्नागवणसि वा' પુનાગ કેસરનુ વન છે. અથવા 'चुल्लगवणंसि वा' ચુલ્લક નામના વૃક્ષ વિશેષનુ વન છે. 'अन्नयरेसु वा तहप्पगारेसु थंडिलेसु' 'पत्तोवेएसु' અથવા અન્ય પ્રકારના પત્રો વાળુ વન છે. તેમ જાણે કે દેખે તો આવા પ્રકારના પત્રો કે 'पुप्फोवेएसु' પુષ્પો અથવા 'फलोवेएसु' ફળો કે 'बीओवेएसु' બી અથવા 'हरिओवेएसु' લીલોતરીના સબધ વાળા વનોની પાસેની સ્થડિલભૂમીમા સાધુ કે સાધ્વીએ 'नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો નહીં કેમકે -આવા પ્રકારના કેતકી વિગેરેના પુષ્પાદિના સબધ વાળી સ્થડિલભૂમીમા મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવાથી સયમની વિરાધના થાય છે કેમકે-આવા પ્રકારના ફલ પુષ્પાદિ વિશેષના સંબંધ વાળા સ્થડિલમા મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો યોગ્ય નથી તેથી આ પ્રકારના આંબાના ઝાડોના સબધ વાળા સ્થંડિલમા મલમૂત્ર ત્યાગ ન કરવો ॥ સૂ૦ ૨ ॥

यामेव उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा से तमायाए एगंतमवक्कमे अणावाहंसि जाव संताणयंसि अहारामंसि वा झामथंडिलंसि वा अन्नयरंसि तहप्पगारंसि थंडिलंसि अचित्तंसि तओ संजयामेव उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जइज्जासि, त्ति बेमि ॥सू० ३॥

उच्चारपासवणसत्तिक्कओ समत्तो ॥१०॥

छाया--स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा स्वपात्रकं वा परपात्रकं वा गृहीत्वा स तदादाय एकान्तम् अपक्रामेत्-अनापाते असंलोके अल्पप्राणे यावत् मर्कटासन्तानके यथा रामे वा उपाश्रये ततः संयतमेव उच्चारप्रस्रवणम् व्युत्सृजेत्, स तदादाय एकान्तमपक्रामेत्, अनापाते यावत् संतानके यथारामे वा ध्मातस्थण्डिले वा अन्यतरस्मिन् वा तथाप्रकारे स्थण्डिले अचित्ते ततः संयतमेव उच्चारप्रस्रवणम् व्युत्सृजेत्, एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्, यत् सर्वार्थैः समितः सहितः सदा यतेत इति ब्रवीमि ॥ सू० ३ ॥

उच्चारप्रस्रवणासप्तिका समाप्ता ॥ १० ॥

टीका--सम्प्रति साधूनाम् उच्चारादिक्रियाविधिं प्ररूपयितुमाह--'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'सयपाययं वा परपाययं वा' स्वपात्रकं वा-स्वकीयं स्थण्डिलपात्रं वा, परपात्रं वा-परकीयपात्र वा--अन्य साधर्मिकसाधुपात्रं वा 'गहाय से तमायाए' गृहीत्वा स

टीकार्थ-अब संयमशील साधु और साध्वी का मलमूत्र त्यागविधि बतलाते हैं- 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी अपने 'सयपाययं वा' स्थण्डिल पात्र को 'परपाययं वा' परकीय स्थण्डिल पात्र को अर्थात् दूसरे साधर्मिक साधु के स्थण्डिल पात्र को 'गहाय' ग्रहणकर अर्थात् वह जैनमुनि महात्मा अपने स्थण्डिल पात्र को या दूसरे साधर्मिक जैन साधु के स्थण्डिल पात्र को 'से तमाए एगंतमवक्कमे' लेकर एकान्त अर्थात् निर्जन स्थान में चला जाय और 'अणावायंसि असंलोयंसि' उस अनापात अर्थात्

ટીકાર્થ-હવે સાધુ અને સાધ્વીએ મલમૂત્ર ત્યાગ કરવાની વિધિ સૂત્રકાર બતાવે છે.-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'सयपाययं वा' પોતાના સ્થડિલ પાત્રને 'परपाययं वा' અથવા બીજાના સ્થડિલ પાત્રને અર્થાત્ બીજા સાધર્મિક સાધુના સ્થડિલ પાત્રને 'गहाय' ગ્રહણ કરીને અર્થાત્ તે મુનિએ પોતાના સ્થંડિલ પાત્રને અથવા બીજા સાધર્મિક સાધુના સ્થડિલ પાત્રને લઈ ને 'से तमायाए एगंतमवक्कमे' એકાન્તમાં એટલે કે નિર્જન સ્થાનમા ચાલ્યા જવુ, અને 'अणावायंसि असंलोयंसि' તે અનાપાત અર્થાત્ જનાગમ રહિત એકાન્ત સ્થાનમા તથા લોકો ન દેખે તેવા એકાંતસ્થાનમાં 'अप्प-

संयमवान् साधुः तत्-पात्रं स्वकीयं परकीयं वा अदाय 'एगंतमवक्कमे' एकान्ते-निर्जनस्थाने अपक्रामेत्-निर्गच्छेत्-कीदृशमेकान्तस्थानमित्याह-'अणावायंसि असंलोयंसि' अनापाते-जनसंपातरहिते-यातायातरहिते इत्यर्थः, एवम्-असंलोके-लोकदर्शनायोग्ये 'अप्पपाणंसि' अल्पप्राणे-एकेन्द्रियद्वीन्द्रियादिजीव रहिते 'जाव मक्कडासंताणयंसि' बीजरहिते हरितशून्ये अनुदके उत्तिङ्गपनकदकमृत्तिका मर्कटासंतानरहिते लूतातन्तुजालरहिते इत्यर्थः 'अहारामंसि वा उवस्सयंसि' यथारामे वा उद्यानगर्तादौ वा, उपाश्रये वा एकान्तस्थाने निर्गत्य इत्यर्थः 'तओ संजयामेव' ततः संयतमेव-यतनापूर्वकमेव 'उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' उच्चारप्रस्रवणम्-मलमूत्रत्यागं व्युत्सृजेत्-कुर्यात्, 'से तमायाए एगंतमवक्कमे' स-संयमवान् साधुः तद्-मलमूत्रसहित पात्रम् आदाय-गृहीत्वा एकान्ते निर्जनप्रदेशे अपक्रामेत्-निर्गच्छेत्, कीदृशं निर्जनस्थानमित्याह-'अणावाहंसि जाव संताणयंसि' अनाबाधे-जीवबाधा रहिते यावत्-अण्डरहिते प्राणिरहिते बीजरहिते अहरिते उत्तिङ्गपनकदकमृत्तिकालूतातन्तुजालसन्तान-

जन संपात रहित याने मनुष्यों के यातायात रहित, एकान्त स्थान में एवं लोगों के नहीं देखे जानेवाले एकान्त स्थान में 'अप्पपाणंसि वा जाव' एकेन्द्रिय द्वीन्द्रियादि जीवों से रहित उस एकान्त स्थान में एवं यावत्-बीजों से रहित हरितों से रहित शीतोदक से रहित उत्तिङ्गपनक उदकमिश्रितमिट्टी तथा 'मक्कडासंताणयंसि वा' मकडे का जाल परम्पराओं से रहित उस एकान्त स्थान में 'अहारामंसि वा' यथाराम-उद्यान वगैरह के खड्डे में या 'उवस्सयंसि वा' उपाश्रय के एकान्त स्थान में जाकर 'तओ संजयामेव उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' संयम पूर्वक ही मलमूत्र का त्याग करे और वह संयमशील साधु और साध्वी 'से तमायाए एगंतमवक्कमेज्जा' उस मलमूत्र सहित के पात्र को लेकर एकान्त में चला जाय और 'अणावाहंसि जाव संताणयंसि' उस जीव बाधा रहित एवं यावत्-अण्डों से रहित एवं प्राणियों से रहित तथा बीजों से रहित एवं हरितों से रहित एवं शीतो-

पाणंसि जाव' તથા એકેન્દ્રિય દ્વીન્દ્રિય, વિગેરે જીવો વિનાના એ એકાન્ત સ્થાનમાં એવં યાવત્ બીજો રહિત લીલોતરીથી રહિત શીતોદક રહિત ઉત્તિંગ પનક, ઉદકમિશ્રિત માટિ તથા 'मक्कडासंताणयंसि' કરોળીયાની જાળ પરંપરાઓ વિનાના એ એકાન્ત સ્થાનમાં 'अहारामंसि' યથારામ અર્થાત્ ઉદ્યાન વિગેરે ના ખાડામાં અથવા 'उवस्सयंसि वा' ઉપાશ્રયના એકાન્ત સ્થાનમાં જઈને 'तओ संजयामेव' સંયમપૂર્વક જ 'उच्चारपासवण वोसिरिज्जा' મલમૂત્રનો ત્યાગ કરવો. 'से तमायाए एगंतमवक्कमेज्जा' તે પછી તે સાધુ કે સાધ્વીએ એ મલમૂત્ર સહિતના પાત્ર ને લઈને એકાન્તમાં નિર્જન સ્થાનમાં ચાલ્યા જવું. 'अणावाहंसि जाव संताणयंसि' અને એ જન બાધા વિનાના તથા યાવત્ ઈંડાવિનાના તથા પ્રાણિયો વિનાના તથા બીયાઓ વિનાના અને લીલોતરી વિનાના તથા શીતોદક વિનાના અને ઉત્તિંગ પનક જલમિશ્રિત માટી તથા લૂતા તન્તુ કરોળીયાની જાળ પરંપરા વિના નાએ

रहिते प्रदेशे 'अहारामंसि वा झामथंडिलंसि वा' उद्यानगर्ते वा-उद्यानगर्तादौ वा दग्धस्थ-ण्डिले वा 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि' अन्यतरस्मिन् वा-तदन्यस्मिन् वा तथाप्रकारे-जीव हिंसा रूपबाधारहिते 'थंडिलंसि अचित्तंसि' स्थण्डिले अचित्ते 'तओ संजयामेव' ततः संयतमेव संयमपालनपूर्वकमेव 'उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' उच्चारप्रस्रवणम्-मलमूत्रपरित्यागं व्युत्सृजेत्-कुर्यात्-'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा' एतत् खलु संयमपालन-पूर्वकम् उच्चारप्रस्रवणपरित्यागनिक्षेपणम् तस्य भिक्षुकस्य-संयमवतः साधोः, भिक्षुक्याः वा भावसाध्व्या वा 'सामग्गियं' सामग्र्यम्-समग्र आचारः सम्पूर्णः साध्वाचारो बोध्यः 'जं सव्वट्ठेहिं समिएहिं सहिए सया जइज्जासि' यत्-संयमपालनं सर्वार्थैः-सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्र-रूपरत्नत्रयलक्षणप्रयोजनैः समितिभिः-पञ्चभिः समितिभिस्त्रि गुप्तिभिश्च सहितः सन् सदा-सर्वदा यतेत-यतनापूर्वकं कुर्यादिति भावः 'त्तिबेमि' इति अहं ब्रवीमि-कथयामि

दकसे रहित एवं उत्तिङ्ग पनक उदकमिश्रितमिट्टी एवं लूतातन्तु मकडे जाल परम्परा से रहित उस एकान्त प्रदेश में जाकर 'अहारामंसि वा झामथंडिलंसि वा' उद्यान गर्त में या दग्ध स्थण्डिल में या 'अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि अचित्तंसि' दूसरे भी इस प्रकार के जीवहिंसारूप बाधा रहित अचित्त स्थण्डिल में 'तओ संजयामेव उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' संयमपूर्वक ही मलमूत्र का त्याग कर दें याने मलमूत्र को परठ देवें, यही 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीएवा साम-ग्गियं' संयम परिपालन पूर्वक मलमूत्र का परित्याग और निक्षेपण करना उस संयमशील साधु और साध्वी का समग्र आचार अर्थात् साधुकी पूर्ण समाचारी है 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए' जिस साधुसमाचारी को और संयमपालन को सम्यक्ज्ञान दर्शन चारित्रों से और पांच समितिओं से और तीनगुप्तियों से युक्त होकर 'सदा जइज्जासि तिबेमि' सर्वदा यतनापूर्वक सम्पादन करे ऐसा भग-वान् वीतराग महावीर स्वामी ने गौतमादि गणधरो को उपदेश दिया है ऐसा

એકાન્ત પ્રદેશમાં 'अहारामंसि वा' ઉદ્યાનના ખાડામાં અથવા 'झामथंडिलंसि वा' બળેલ સ્થંડિલ ભૂમીમા અથવા 'अन्नयरंसि तहप्पगारंसि थंडिलंसि अचित्तंसि' બીજા એવા પ્રકારના જીવહિંસા વિગેરે બાધા રહિત સ્થંડિલભૂમીમા 'तओ संजयामेव उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा' સંયમ પૂર્વક જ મલમૂત્રનો ત્યાગ કરી દેવો અર્થાત્ મલમૂત્ર પરઠી દેવા, 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' એજ સંયમ પરિપાલન પૂર્વક મલ-મૂત્રનો પરિત્યાગ અને નિક્ષેપણ કરવુ તે સાધુ અને સાધ્વીનો સમગ્ર આચાર અર્થાત્ પૂર્ણ સમાચારી ને, 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जइज्जासि त्तिबेमि' જે સાધુ સમા-ચારીને અને સંયમ પાલનને સમ્યક્જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્રોથી ત્રણ ગુપ્તિયોથી યુક્ત થઈને સર્વદા યતના પૂર્વક આચરણ કરવુ આ પ્રમાણે વીતરાગ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ ગૌતમાદિ ગણધરોને ઉપદેશ કરેલ છે. આ પ્રમાણે સુધર્મા સ્વામી કહે છે. 'उच्चारपास-

उपदिशामि इत्यर्थः 'उच्चारपासवणसत्तिक्कओ सम्मत्तो' उच्चारप्रस्रवणसप्तिका समाप्ता, दशमम् अध्ययनं समाप्तम् ॥ ३ ॥ तृतीयं सप्तकैकं समाप्तम् ॥

एकादशम् अध्ययनम्

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा मुइंगसद्दाणि वा नंदीसद्दाणि वा झल्लरीसद्दाणि वा अन्नयराणि वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाइं विततादं कन्नसोयणपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ, तं जहा-वीणासद्दाणि वा विपंचीसद्दाणि वा पिप्पीसगसद्दाणि वा तूणयसद्दाणि वा वणयसद्दाणि वा तुंबवीणियसद्दाणि वा ढंकुणसद्दाणि वा अन्नयराइं तहप्पगाराणि विरूवरूवाइं सद्दाइं तताइं कण्णसोयणपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ, तं जहा-तालसद्दाणि वा कंसतालसद्दाणि वा लत्तियसद्दाणि वा गोधियसद्दाणि वा किरिकिरिया सद्दाणि वा अन्नयराइं वा तहप्पगाराणि विरूवरूवाइं घणाणि सद्दाणि कण्णसोयणपडियाए नाभिसंधारिज्जा गमणाए, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ, तं जहा-संखसद्दाणि वा वेणुसद्दाणि वा, वंससद्दाणि वा, खरमुहसद्दाणि वा, परिपिरिया सद्दाणि वा अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाइं झुसिराइं कण्णसोयणपडियाए नाभिसंधारिज्जा गमणाए ॥सू० ४॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा मृदङ्गशब्दान् वा नन्दीशब्दान् वा झल्लरी शब्दान् वा अन्यतरान् वा तथाप्रकारान् विरूपरूपान् शब्दान् विततान् कर्णश्रवणप्रतिज्ञया नो अभिसन्धारयेद् गमनाय, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यथा वा एककान् शब्दान् शृणोति तद्यथा-वीणा शब्दान् वा विपञ्ची शब्दान् वा पिप्पीसक शब्दान् वा (बद्धीसकशब्दान् वा) तूणक

सुधर्मास्वामी कहतेहैं 'उच्चारपासवणसत्तिकओ सम्मत्तो' यह उच्चारप्रस्रवण सप्तिका समाप्त हो गई और दशमा अध्ययन भी समाप्त हो गया ॥ सू० ३ ॥

और तृतीय सप्तकैक भी समाप्त हो गया ॥ सू० २-३-१० ॥

वणसत्तिकओ सम्मत्तो' આ રીતે આ ઉચ્ચારપ્રસ્રવણ સપ્તિકા સમાપ્ત થઈ તથા દસમું અધ્યયન પણ સમાપ્ત થયું. તથા ત્રીજું સપ્તક પણ સમાપ્ત થયું ॥ સૂ. ૩ ॥

शब्दान् वा पणकशब्दान् वा तुम्बवीणाशब्दान वा ढंकशब्दान वा अन्यतरान वा तथाप्रकारान विरूपरूपान् शब्दान् ततान् कर्णश्रवणप्रतिज्ञया नाभिसंधारयेद् गमनाय, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यथा वा एककान् शब्दान् शृणोति तद्यथा-तालशब्दान वा कंसतालशब्दान वा लत्तिका (कंशिका) शब्दान् वा गोहिकशब्दान वा किरिकिरिया शब्दान् वा अन्यतरान वा तथा-प्रकारान् विरूपरूपान् घनान् शब्दान् कर्णश्रवणप्रतिज्ञया नाभिसंधारयेद् गमनाय, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यथा वा एकक न् शब्दान् शृणोति-तद्यथा-शङ्खशब्दान वा वेणुशब्दान् वा खर-शब्दान् वा खरमुखीशब्दान् वा पिरिपिरियाशब्दान् वा अन्यतरान् वा तथाप्रकारान् विरूप-रूपान् शब्दान् शुषिरान् कर्णश्रवणप्रतिज्ञया नाभिसंधारयेद् गमनाय ॥ सू० ३ ॥

टीका-अष्टमे नवमे दशमे च अध्ययने क्रमशः स्थान स्वाध्यायभूमि-मलमूत्रपरित्याग विधीनां प्रतिपादित्वेन तेषु वर्तमानः साधुः अनुकूलप्रतिकूलशब्दान् श्रुत्वा न तेषु शब्देषु आसक्त्या रागद्वेषं कुर्यादिति प्ररूपयितुमेकादशमध्ययनं प्रारभते-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'मुइंगसद्दाणि वा नंदीसद्दाणि वा झल्लरीसद्दाणि वा' मृदङ्गशब्दान्

एकादश अध्ययन का निरूपण

अष्टम नवम और दशम अध्ययन में क्रमशः उपाश्रयरूपस्थान और स्वा-ध्यायभूमी तथा स्थण्डिलरूप मलमूत्र त्यागविधि का निरूपण किया गया है अब इस एकादशवें अध्ययन में उन उपाश्रय वगैरह में रहते हुए साधु मुनि महा त्माओं को अनुकूल शब्दों को सुनकर उन अनुकूल प्रतिकूल शब्दों में आसक्ति से रागद्वेष नहीं करना चाहिये यह बतलाते हैं।

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, मुइंगसद्दाणि वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी मृदङ्गशब्दों को अर्थात् मृदङ्गनाम वाद्यविशेष के शब्दों को एवं 'नंदीसद्दाणि वा' नन्दी शब्दों को अर्थात् नन्दी नाम के वाद्यविशेष (पटह) के शब्दों को या 'झल्लरी सद्दाणि वा' झल्लरी शब्दों को अर्थात् झालर के शब्दो को या 'अन्नयराणि वा तहप्पगाराणि' इसी

અગીયારમા અધ્યયનનો પ્રારંભ-

આઠમા નવમા અને દસમા અધ્યયનમાં ક્રમશઃ ઉપાશ્રયરૂપ સ્થાન અને સ્વાધ્યાય ભૂમિ તથા સ્થંડિલરૂપ મલમૂત્રના ત્યાગનો વિધિ નિરૂપણ કરવામાં આવેલ છે. હવે આ અગ્યારમા અધ્યયનમાં એ ઉપાશ્રય વિગેરેમાં રહેનારા સાધુમુનિએ અનુકૂળ અથવા પ્રતિ-કૂળ શબ્દોને સાંભળીને એ અનુકૂળ અને પ્રતિકૂળ શબ્દોમાં આસક્તિથી રાગદ્વેષ કરવો નહીં એ સંબંધમાં સૂત્રકાર કથન કહે છે-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'मुइंगसद्दाणी वा' મૃદંગ નગારા વિગેરેના શબ્દોને સાંભળવા માટે ક્યાંય પણ જવું નહીં 'झल्लरीसद्दाणी वा' ઝાલરના શબ્દોને તથા 'अण्णयराणि वा तहप्पगाराणि विरूवरूवाइं सद्दाइं वितताइं' તથા-વિતત-તત-ઘન અને શુષિર ચાર પ્રકારના

उपदिशामि इत्यर्थः 'उच्चारपासवणसत्तिक्कओ सम्मत्तो' उच्चारप्रस्रवणसप्तिका समाप्ता, दशमम् अध्ययनं समाप्तम् ॥ ३ ॥ तृतीयं सप्तकैकं समाप्तम् ॥

एकादशम् अध्ययनम्

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा मुइंगसद्दाणि वा नंदीसद्दाणि वा झल्लरीसद्दाणि वा अन्नयराणि वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाइं वितताइं कन्नसोयणपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ, तं जहा-वीणासद्दाणि वा विपंचीसद्दाणि वा पिप्पीसगसद्दाणि वा तूणयसद्दाणि वा वणयसद्दाणि वा तुंबवीणियसद्दाणि वा ढंकुणसद्दाणि वा अन्नयराइं तहप्पगाराणि विरूवरूवाइं सद्दाइं तताइं कण्णसोयणपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ, तं जहा-तालसद्दाणि वा कंसतालसद्दाणि वा लत्तियसद्दाणि वा गोधियसद्दाणि वा किरिकिरिया सद्दाणि वा अन्नयराइं वा तहप्पगाराणि विरूवरूवाइं घणाणि सद्दाणि कण्णसोयणपडियाए नाभिसंधारिज्जा गमणाए, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ, तं जहा-संखसद्दाणि वा वेणुसद्दाणि वा, वंससद्दाणि वा, खरमुहसद्दाणि वा, परिपिरिया सद्दाणि वा अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाइं झुसिराइं कण्णसोयणपडियाए नाभिसंधारिज्जा गमणाए ॥सू० ४॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा मृदङ्गशब्दान् वा नन्दीशब्दान् वा झल्लरी शब्दान् वा अन्यतरान् वा तथाप्रकारान् विरूपरूपान् शब्दान् विततान् कर्णश्रवणप्रतिज्ञया नो अभिसन्धारयेद् गमनाय, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यथा वा एककान् शब्दान् शृणोति तद्यथा-वीणा शब्दान् वा विपञ्ची शब्दान् वा पिप्पीसक शब्दान् वा (वद्धीसकशब्दान् वा) तूणक

सुधर्मास्वामी कहते हैं 'उच्चारपासवणसत्तिकओ सम्मत्तो' यह उच्चारप्रस्रवण सप्तिका समाप्त हो गई और दशमा अध्ययन भी समाप्त हो गया ॥ सू० ३ ॥

और तृतीय सप्तकैक भी समाप्त हो गया ॥ सू० २-३-१० ॥

वणसत्तिकओ समत्तो' આ રીતે આ ઉચ્ચારપ્રસ્રવણ સપ્તિકા સમાપ્ત થઈ તથા દસમું અધ્યયન પણ સમાપ્ત થયું. તથા ત્રીજું સપ્તક પણ સમાપ્ત થયું ॥ સૂ. ૩ ॥

शब्दान् वा पणकशब्दान् वा तुम्बवीणाशब्दान वा ढक्काशब्दान् वा अन्यतरान वा तथाप्रकारान् विरूपरूपान् शब्दान् ततान् कर्णश्रवणप्रतिज्ञया नाभिसंधारयेद् गमनाय, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यथा वा एककान् शब्दान् शृणोति तद्यथा—तालशब्दान वा कंसतालशब्दान वा लत्तिका (कंशिका) शब्दान् वा गोहिकशब्दान वा किरिकिरिया शब्दान् वा अन्यतरान् वा तथा-प्रकारान् विरूपरूपान् घनान् शब्दान् कर्णश्रवणप्रतिज्ञया नाभिसंधारयेद् गमनाय, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यथा वा एककान् शब्दान् शृणोति—तद्यथा—शङ्खशब्दान वा वेणुशब्दान् वा खर-शब्दान् वा खरमुखीशब्दान् वा पिरिपिरियाशब्दान् वा अन्यतरान् वा तथाप्रकारान् विरूप-रूपान् शब्दान् शुषिरान् कर्णश्रवणप्रतिज्ञया नाभिसंधारयेद् गमनाय ॥ सू० ३ ॥

टीका—अष्टमे नवमे दशमे च अध्ययने क्रमशः स्थान स्वाध्यायभूमि—मलमूत्रपरित्याग विधीनां प्रतिपादितत्वेन तेषु वर्तमानः साधुः अनुकूलप्रतिकूलशब्दान् श्रुत्वा न तेषु शब्देषु आसक्त्या रागद्वेषं कुर्यादिति प्ररूपयितुमेकादशमध्ययनं प्रारभते—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'मुइंगसद्दाणि वा नंदीसद्दाणि वा झल्लरीसद्दाणि वा' मृदङ्गशब्दान्

एकादश अध्ययन का निरूपण

अष्टम नवम और दशम अध्ययन में क्रमशः उपाश्रयरूपस्थान और स्वा-ध्यायभूमी तथा स्थण्डिलरूप मलमूत्र त्यागविधि का निरूपण किया गया है अब इस एकादशवें अध्ययन में उन उपाश्रय वगैरह में रहते हुए साधु मुनि महा त्माओं को अनुकूल शब्दों को सुनकर उन अनुकूल प्रतिकूल शब्दों में आसक्ति से रागद्वेष नहीं करना चाहिये यह बतलाते हैं।

टीकार्थ—'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, मुइंगसद्दाणि वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी मृदङ्गशब्दों को अर्थात् मृदङ्गनाम वाद्यविशेष के शब्दों को एवं 'नंदीसद्दाणि वा' नन्दी शब्दों को अर्थात् नन्दी नाम के वाद्यविशेष (पटह) के शब्दों को या 'झल्लरी सद्दाणि वा' झल्लरी शब्दों को अर्थात् झालर के शब्दो को या 'अन्नयराणि वा तहप्पगाराणि' इसी

અગીયારમા અધ્યયનનો આરંભ—

આઠમા નવમા અને દસમા. અધ્યયનમા ક્રમશઃ ઉપાશ્રયરૂપ સ્થાન અને સ્વાધ્યાય ભૂમિ તથા સ્થડિલરૂપ મલમૂત્રના ત્યાગનો વિધિ નિરૂપણ કરવામાં આવેલ છે. હવે આ અગ્યારમા અધ્યયનમા એ ઉપાશ્રય વિગેરેમાં રહેનારા સાધુમુનિએ અનુકૂળ અથવા પ્રતિ-કૂળ શબ્દોને સાંભળીને એ અનુકૂળ અને પ્રતિકૂળ શબ્દોમા આસક્તિથી રાગદ્વેષ કરવો નહીં એ સબંધમા સૂત્રકાર કથન કહે છે—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'मुइंगसद्दाणी वा' મૃદંગ નગારા વિગેરેના શબ્દોને સાંભળવા માટે ક્યાંય પણ જવું નહીં 'झल्लरीसद्दाणी वा' ઝાલરના શબ્દોને તથા 'अण्णयराणि वा तहप्पगाराणि विरूवरूवाइं सद्दाइं वितताइं' તથા—વિતત—તત—ઘન અને શુષિર ચાર પ્રકારના

वा—मृदङ्गनामकवाद्यविशेषशब्दान्, नन्दीशब्दान् वा—नन्दीनामकवाद्यविशेषशब्दान्, झल्लरी-शब्दान् वा—झल्लरीनामक (झाल) वाद्यविशेषशब्दान् 'अन्नयराणि वा तहप्पगाराणि' अन्य-तरान् वा—तदन्यान् वा तथाप्रकारान्—मृदङ्गप्रभृतिशब्दान् 'विरूवरूवाइं सद्दाइं' विरूपरूपान् नानाविधान् शब्दान् 'विततांइं' विततान्-विततशब्दव्यपदेश्यान् 'कन्नसोयणपडियाए' कर्णश्रवणप्रतिज्ञया—कर्णेन श्रोतुमिच्छया 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेत्—मनसि विचारयेत् गमनाय—गन्तुम्, मृदङ्गादिशब्दान् श्रोतुं न गच्छेदित्यर्थः एतावता वितत—तत—घन-शुषिररूपचतुर्विधातोद्यशब्दान् यदि शृणुयात्तर्हि तदाकर्णनाय गमनं न कुर्यादि-त्यभिप्रायेण प्रथमं विततशब्दमुक्त्वा क्रमशः ततादिशब्दान् प्ररूपयन् निषेधति 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ' यथा वा एककान्—वक्ष्यमाणस्वरूपान् शब्दान् शृणोति 'त जहा वीणासद्दाणि वा' तद्यथा—वीणाशब्दान् वा 'विपंचीसद्दाणि वा' विपञ्चीशब्दान् वा—विपञ्चीनामातोद्यविशेषशब्दान् 'पिप्पी (बद्धी) सग-सद्दाणि वा' पिप्पीसक (पिपही) शब्दान् वा 'तूणयसद्दाणि वा' तूणक शब्दान् वा—तन्त्री

तरह के दूसरे भी पखावज झालरमृदङ्ग वगैरह के शब्दों को या 'विरूवरूवाइं सद्दाइं' नानाप्रकारके शब्दों को एव 'विततांइ कण्णसोयणपडियाए' विततनाम के शब्द विशेषों को कान से सुनने की इच्छा से 'नो अभिसंधारिज्जा' कहीं भी दूसरे स्थान में नहीं जाय, अर्थात् मृदङ्गादि शब्दों को सुनने के लिये कहीं भी नहीं जाय एतावता वितत—तत—घन और शुषिररूप चार प्रकार के आतोद्य वाद्यविशेषशब्दों को यदि सुने तो उन आतोद्य शब्दों को सुनने के लिये जैन साधु मुनिमहात्मा कहीं भी दूसरे स्थान नहीं जाय, इस प्रकार सब से पहले वितत शब्दों का निरूपण करके अब क्रम से तत-घन—शुषिर के शब्दों का निरूपण करने के लिये कहते हैं—'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, अहावेगइयाइ सद्दाइं सुणेइ' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु मुनि महात्मा और भिक्षुकी—साध्वी यदि ऐसा वक्ष्यमाण रूप के शब्दों को सुन ले 'तं जहा' जैसे कि 'वीणासद्दाणि वा' वीणा के शब्दों को या 'विपंचीसद्दाणि वा' विपञ्चीनाम के आतोद्यविशेष के शब्दों को या 'पिप्पीसगसद्दाणि वा' पिपही—

આતોદ્ય વાજા વિશેષના શબ્દોને જો સાભળે તો 'कण्णसोयणपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' એ કર્ણપ્રિય આતોદ્ય શબ્દને સાભળવા માટે સાધુએ કોઈ પણ બીજા સ્થાનમા જવુ નહી. આ પ્રમાણે સૌથી પહેલા વિતત શબ્દોનુ નિરૂપણ કરીને હવે ક્રમથી તત—ઘન અને સુષિરના શબ્દોનુ નિરૂપણ કરવા માટે સૂત્રકાર કહે છે. 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ' જો વક્ષ્યમાણ રીતના શબ્દોને સાભળે 'तं जहा' જેવા કે—'वीणासद्दाणी वा' વીણાના શબ્દોને અથવા 'विंपंचीसद्दाणि वा' વિપચી નામના આતોદ્ય વિશેષના શબ્દોને અથવા 'पिप्पीसगसद्दाणि वा' પીપુડી શરણાઈ નામના આતોદ્ય વિશેષ નાશબ્દોને અથવા 'तूणयसद्दाणी वा' તુણક

वाद्यविशेषशब्दान 'पणवसद्दाणि वा' पणवशब्दान वा 'तुंबवीणियसद्दाणि वा' तुम्बवीणिका शब्दान वा 'ढंकुणसद्दाइं वा' ढंकाशब्दान वा 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं' अन्यतरान् वा-तदन्यान् वा तथाप्रकारान्–वीणाप्रभृतितन्त्री वाद्यविशेषशब्दान 'विरूवरूवाइं सद्दाइं तताइं' विरूपरूपान्–नानाविधान् शब्दान ततान–ततशब्देन प्रसिद्धान 'कण्णसोयणपडियाए' कर्णश्रवणप्रतिज्ञया कर्णश्रवणेच्छया 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेद् मनसि विचारयेत् गमनाय-गन्तुं संकल्प न कुर्यादित्यर्थः, सम्प्रति घनशब्दान श्रोतुं निषेधति–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ' यथा वा

रसनचौकी नाम के आतोद्यविशेष के शब्दों के या 'तूणयसद्दाणि वा पणवसद्दाणि वा' तूणक तन्त्री वाद्यविशेष के शब्दों को या पणक-पटहनामक आतोद्य विशेष के शब्दों को या 'तुंबवीणियसद्दाणि वा' तुम्बीवीणिका आतोद्यविशेष के शब्दों को या 'ढंकुणसद्दाइं वा' ढकानाम के आतोद्यविशेष के शब्दों को या 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं' इसी तरह के दूसरे भी किसी भी आतोद्यविशेष के शब्दों को अर्थात् वीणा वगैरह तन्त्री वाद्यविशेष के शब्दों याने 'विरूवरूवाइं सद्दाइं तताइं' नानाप्रकार के ततशब्द से प्रसिद्ध शब्दों को 'कण्णसोयण पडियाए' कान से सुनने की इच्छा से कहीं भी दूसरे स्थान में 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' गमन करने की इच्छा या मनमें विचार नहीं करे क्योंकि इस प्रकार के आतोद्य शब्दों को सुनने की आसक्ति होने से संयम की विराधना होगी, इसलिये संयमपालन करनेवाले साधु को इस प्रकार के शब्दों को सुनने की इच्छा भी नहीं करनी चाहिये।

अब संयमशील साधु और साध्वी को घनशब्दों को भी नहीं सुनना चाहिये यह बतलाते हैं–"से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, अहावेगइयाइं सद्दाइं

तंत्री वाद्यविशेषने अथवा 'पणयसद्दाणि वा' पटह नामना आतोद्य विशेषना शब्दोने अथवा 'तुंबविणीयसद्दाणि वा' तुंबीवीणिका आतोद्यविशेषना शब्दोने 'ढंकुणसद्दाइं वा' ढंका नामना आतोद्य विशेषना शब्दोने अथवा 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं' आवा प्रकारना बीजा कोई पण 'विरूवरूवाइं सद्दाइं तताइं' आतोद्य विशेषना शब्दोने अर्थात् वीणा विगेरे तंत्रीवाद्य विशेषना शब्दोने अर्थात् अनेक प्रकारना तत शब्दथी प्रसिद्ध शब्दोने 'कण्णसोयणपडियाए' कानथी साभळवानी इच्छाथी कोईपण बीजा स्थानमां 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' गमन करवानी इच्छा के मनमां विचार करवो नहीं केम के–आवा प्रकारना आतोद्य शब्दोने साभळवानी आसक्ति राखवाथी संयमनी विराधना थाय छे तेथी संयमनुं पालन करवावाळा साधुए आवा प्रकारना शब्दोने साभळवानी इच्छा पण करवी नहीं.

हवे साधु अने साध्वीए घन शब्दोने साभळवानो सूत्रकार निषेध बतावे छे–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' ते पूर्वोक्त संयमशील साधु अने साध्वी 'अहावेइयाइं सद्दाइं सुणेइ' जो वक्ष्यमाण प्रकारना एक एक शब्दोने साभळे 'तं जहा' जेमके 'नंदीसद्दाणि वा'

एककान्-वक्ष्यमाणस्वरूपान शब्दान् शृणोति 'तं जहा-तालसद्दाणि वा' तद्यथा-तालशब्दान वा हस्ततालशब्दान् वा 'कंसतालसद्दाणि वा' कंसतालशब्दान् वा 'लत्तियसद्दाणि वा' लतिका-शब्दान् वा-कंशिकाशब्दान् वा 'गोधियसद्दाणि वा' गोधिकाशब्दान् वा-भाण्डकक्षिकाहस्त-गतातोद्यविशेषशब्दान् 'किरिकिरियासद्दाणि वा' किरिकिरियाशब्दान् वा-भाण्डानां वंशादि-कम्बिकाशब्दान् 'अन्नयराणि वा तहप्पगाराणि' अन्यतरान् वा-तदन्यान् वा तथाप्रकारान्-हस्ततालप्रभृतिशब्दान् 'विरूवरूवाइं सद्दाणि घणाइं' विरूपरूपान्-अनेकविधान् शब्दान् घनान्-घनशब्देन प्रसिद्धान् 'कण्णसोयणपडियाए' कर्णश्रवणप्रतिज्ञया-कर्णश्रवणेच्छया 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसन्धारयेद्-मनसि संकल्पं कुर्याद् गमनाय-गन्तुं

सुणेइ'-वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि वक्ष्यमाण रूप के एक एक शब्दों को सुने 'तं जहा तालसद्दाणि वा' जैसे कि तालशब्दों को अर्थात् हस्ततालशब्दों को या, 'कंसतालसद्दाणि वा' कंसताल शब्दों के या 'लत्तियसद्दाणि वा' लत्तिका-कंशिकाताल शब्दो को या 'गोधियसद्दाणि वा' गोधिका शब्दों को याने भाण्डकक्षिका नाम के हस्तगत आतोद्यविशेष के शब्दों को या 'किरिकिरियासद्दाणि वा' किरिकिरिया शब्दो को अर्थात् भाण्डो के वंश (वांस) के कम्बिका-वत्ती से बनाये हुए वाद्यविशेष के शब्दो को 'अन्न यराणि तहप्पगाराणि विरूवरूवाइं सद्दाणि वा' इस तरह के दूसरे भी बहुत से हस्ततालप्रभृति के शब्दों को अर्थात् विरूपरूप-नानाप्रकार के शब्दों को याने 'घणाइं कण्णसोयणपडियाए' घनशब्दों से प्रसिद्ध शब्दों को कान से सुनने की प्रतिज्ञा से 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' बाहर कहीं भी जाने के लिये मन में संकल्प या विचार भी नहीं करे क्यों कि इस प्रकार के शब्दों को सुनने की आसक्ति होने से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालनार्थ साधु

નંદી નામના વાદ્યવિશેષ (ઢોલ)ના મનોહરશબ્દોને 'तालसद्दाणि वा' તાલ શબ્દોને અર્થાત્ હસ્તતાલ શબ્દોને અથવા 'कंसतालसद्दाणि वा' કંસતાલ શબ્દોને 'लत्तियसद्दाणि वा' લતિક કાંશિકા તાલ શબ્દોને અથવા 'गोधियसद्दाणि वा' ગોધિકા શબ્દોને એટલે કે ભાંડ કક્ષિકા નામના હસ્તગત આતોદ્ય વિશેષના શબ્દોને અથવા 'किरिकिरिया सद्दाणि वा' કિરિકિરિયા શબ્દોને અથવા વાંસથી બનાવેલા વાદ્ય વિશેષના શબ્દોને અથવા 'अन्नयराणि तहप्पगाराणि विरूवरूवाइं सद्दाणि' આ પ્રકારના ઘણા એવા હસ્તતાલ વિગેરેના શબ્દોને અર્થાત્ અનેક પ્રકારના શબ્દોને એટલે કે ઘન શબ્દથી ઓળખાતા શબ્દોને 'कण्णसोयणपडियाए' કાનથી સાંભળવાની ઇચ્છાથી 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' બહાર ક્યાંય પણ જવા મનમાં સંકલ્પ કે વિચાર પણ કરવો નહીં, કેમકે આવા પ્રકારના શબ્દોને સાંભળવાની આસક્તિ થવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમનું પાલન કરવા માટે સાધુએ આવા અનેક પ્રકારના હસ્તતાલ વિગેરેના ઘન શબ્દોને ક્યારેય સાંભળવા નહીં.

मनसि न विचारयेदित्यर्थः, अथ शुषिरशब्दान श्रोतुं निषेधति-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ' यथा वा-एककान शब्दान शृणोति-'तं जहा-संखसद्दाणि वा' तद्यथा-शङ्खशब्दान् वा 'वेणुसद्दाणि वा' वेणुशब्दान वा 'वंससद्दाणि वा' वंशीशब्दान वा 'खरमुहसद्दाणि वा' खरमुखीशब्दान वा-तोदाडिकाशब्दान 'पिरिपिरिया सद्दाणि वा' पिरिपिरियाशब्दान् वा-कोलियकपुटावनद्धवंशादिनलिकाशब्दान् 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं' अन्यतरान् वा-तदन्यान् वा तथाप्रकारान्-शङ्खप्रभृतिशब्दान् 'विरूवरूवाइं' विरूपरूपान्-नानाविधान् 'सद्दाइं' शब्दान् 'झुसिराइं' शुषिरान-छिद्रोत्पन्नान शब्दान्

को इस तरह के अनेक प्रकार के हस्तनाल वगैरह के घन शब्दों को भी नहीं सुनना चाहिये।

अब जैन मुनि महात्माओ को शुषिर वाद्यविशेष के शब्दों को सुनने का निषेध करते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, अहावेगयाइं सद्दाइं सुणेइ'-वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि वक्ष्यमाणरूप के एक एक शब्दो को सुने 'तं जहा-संखसद्दाणि वा' जैसे कि-शंख के शब्दो को अर्थात् शंखध्वनि को 'वेणुसद्दाणि वा' वेणु के शब्दों को या 'वंससद्दाणि वा' वंशी-मुरली के शब्दो को या 'खरमुहसद्दाणि वा' खरमुखी के शब्दों को अर्थात् धू धू बाजा के शब्दो को जिस को तोहादिका बाजा भी कहते हैं उस के शब्दो को या 'पिरिपिरियासद्दाणि वा' पिरिपिरिया के शब्दो को अर्थात् कोलियक पुटो से बजते हुए बांस वगैरह की नलिका के शब्दो को या 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाणि झुसिराइं' इसी प्रकार के दूसरे भी नानाप्रकार के शुषिर शब्दों को याने विरूपरूपवाले नानाप्रकार के शब्दों को जो कि छिद्रों से उत्पन्न होने से शुषिर शब्द से व्यवहृत होते हैं इस तरह के नाना प्रकार के शुषिर अर्थात् छिद्रवाले शंख वेणु वंशी मुरली वगैरह के शब्दों को 'कण्णसोयणपडियाए' कान से सुनने की इच्छा से बाहर कहीं भी जाने का विचार या

હવે સંયમી મુનિને સુષિરવાદ્ય વિશેષના શબ્દોને સાંભળવાના નિષેધનું કથન કરે છે 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अहावेगयाइं सद्दाइं सुणेइ' જો વક્ષ્યમાણ રીતથી એક એક શબ્દને સાંભળે 'तं जहा' જેમકે संखसद्दाणि वा' શંખના શબ્દોને એટલે કે શંખધ્વનીને અથવા 'वेणुसद्दाणि वा' વેણુના શબ્દોને અથવા 'वंससद्दाणि वा' વાંસળીના શબ્દોને અથવા 'खरमुहसद्दाणि वा' ખરમુખીના શબ્દોને અર્થાત્ ધૂ ધૂ અવાજ વાળા શબ્દોને અથવા 'पिरिपिरिया सद्दाणि वा' પિરિ પિરિયા શબ્દોને અથવા 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाणि झुसिराइं' આવા પ્રકારના બીજા અનેક પ્રકારના સુષિર શબ્દોને એટલેકે અનેક પ્રકારના શબ્દોને કે જે છિદ્રોથી ઉત્પન્ન થવાવાળા શુષિર શબ્દથી ઓળખાય છે. આ પ્રકારના શુષિર છિદ્રવાળા શંખ વેણુ વાંસળી મુરલી વિગેરેના શબ્દોને

'कण्णसोयणपडियाए' कर्णश्रवणप्रतिज्ञया-कर्णश्रवणेच्छया 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेत्-मनसि विचारयेत् गमनाय-गन्तुं संकल्पं न कुर्यादिति ॥ सू० १ ॥

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहावेगइयाइं सद्दाणि सुणेइ-तं जहा-वप्पाणि वा फलिहाणि वा जाव सराणि वा सागराणि वा सरसरपंतियाणि वा अन्नयतराइं तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाणि कण्णसोयणपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए, से भिक्खू वा भिक्खूणी वा अहावेगइयाइं सद्दाणि सुणेइ तं जहा-कच्छाणि वा णूमाणि वा गहणाणि वा वणाणि वा वणदुग्गाणि वा पव्वयाणि वा पव्वयदुग्गाणि वा अन्नयराइं तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाणि कण्णसोयणपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहावेगइयाइं सद्दाणि सुणेइ-तं जहा-गामाणि वा नगराणि वा निगमाणि वा रायहाणि वा आसमपट्टणसंनिवेसाणि वा अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं नो अभिसंधारिज्जा गमणाए से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहा वेगइयाइं सद्दाणि सुणेइ तं जहा-आरामाणि वा उज्जाणाणि वा वणाणि वा वणसंडाणि वा देवकुलाणि वा सभाणि वा पवाणि वा अन्नयराइं तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाणि नो अभिसधारिज्जा गमणाए, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहावेगइयाइं सद्दाणि

मन में संकल्प भी नहीं करे क्योंकि इस प्रकार वंशी वगैरह वाद्यविशेष के शब्द अत्यन्त मोह उत्पन्न करनेवाले होते हैं इस प्रकार के शुषिरवाले वाद्यों के मनोहर शब्दों को सुनने की आसक्ति बढ जाने से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालनार्थ जैन साधु मुनि महात्माओं को इस प्रकार के वंशी मुरली वगैरह को शब्दों को नहीं सुनना चाहिये ॥सू० २॥

'कण्णसोयणपडियाए' કાનોથી સાભળવાની ઇચ્છાથી 'नो अभिसधारिज्जा गमणाए' બહાર કોઈપણ સ્થાને જવાનો વિચાર કે મનમા સકલ્પ પણ કરવો નહી કેમકે-આવા પ્રકારના વાસળી વિગેરે વાદ્ય વિશેષના શબ્દો અત્યત મોહ ઉત્પન્ન કરવા વાળા હોય છે આવા પ્રકારના શુષિર વાળા વાદ્યોના મનોહર શબ્દોને સાભળવાની આસક્તિ વધી જવાથી સયમની વિરાધના થાય છે તેથી સયમનુ પાલન કરવા માટે સાધુમુનિએ આવા પ્રકારના વાસળી મોરલી વિગેરેના શબ્દોને સાભળવા નહી ॥ સૂ० ૧ ॥

सुणेइ, तं जहा–अट्टाणि वा अट्टालयाणि वा चरियाणि वा दाराणि वा गोपुराणि वा अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाइं नो अभिसंधारिज्जा गमणाए से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहावेगइयाइं सद्दाणि सुणेइ, तं जहा–तियाणि वा चउक्काणि वा चच्चराणि वा चउम्मुहाणि वा अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाइं नो अभिसंधारिज्जा गमणाए, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ, तं जहा–महिलकरणट्ठाणाणि वा वसभकरणट्ठाणाणि वा अस्सकरणट्ठाणाणि वा हत्थिकरणट्ठाणाणि वा जाव कविंजलकरणट्ठाणाणि वा अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाइं नो अभिसंधारिज्जा गमणाए, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ, त जहा–महिसजुद्धाणि वा जाव कविंजलजुद्धाणि वा अन्नयराइं तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाइं नो अभिसंधारिज्जा गमणाए, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ, तं जहा–जूहियठाणाणि वा हयजूहियठाणाणि वा गयजूहियठाणाणि वा अण्णयराइं तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाइं नो अभिसंधारिज्जा गमणाए ॥ सू० २ ॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यथा वा एककान् शब्दान् शृणोति, तद्यथा–वप्राणि वा परिखा वा यावत् सरांसि वा सागरान् वा सरः सरः पङ्क्तिकानि वा अन्यतरान् वा तथाप्रकारान् विरूपरूपान् शब्दान् कर्णश्रवणप्रतिज्ञया नो अभिसंधारयेत् गमनाय, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यथा वा एककान् शब्दान् शृणोति तद्यथा–कच्छानि वा नूमानि वा गहनानि वा वनानि वा वनदुर्गान् वा पर्वतान् वा पर्वतदुर्गान् वा अन्यतरान् वा तथाप्रकारान् विरूपरूपान् शब्दान् कर्णश्रवणप्रतिज्ञया नो अभिसंधारयेद् गमनाय, यथा वा एककान् शब्दान् शृणोति तद्यथा–ग्रामान् वा नगराणि वा निगमानि वा राजधान्यो वा आश्रमपत्तनसन्निवेशान् वा अन्यतरान् वा तथाप्रकारान् विरूपरूपान् शब्दान् कर्णश्रवणप्रतिज्ञया नो अभिसंधारयेद् गमनाय, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यथा वा एककान् शब्दान् शृणोति तद्यथा–आरामान् वा उद्यानानि वा वनानि वा वनषण्डानि वा देवकुलानि वा सभा वा प्रपा वा अन्यतरान् वा तथाप्रकारान् विरूपरूपान् शब्दान् कर्णश्रवणप्रतिज्ञया नो अभिसंधारयेद् गमनाय, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यथा वा एककान् शब्दान् शृणोति तद्यथा–अट्टानि वा अट्टालिका वा चरिकाणि वा

वनानि वा-वनोद्‌भवान् शब्दान् 'वणदुग्गाणि वा पव्वयाणि वा' वनदुर्गान् वा-वनप्राकारोद्‌भवान् शब्दान्, पर्वतान् वा-पर्वतोद्‌भवान् शब्दान् 'पव्वयदुग्गाणि वा' पर्वतदुर्गान् वा-पर्वतोद्‌भवान् शब्दान् 'पव्वयदुग्गाणि वा' पर्वतदुर्गान् वा-पर्वतीयप्राकारोद्‌भवान् शब्दान् 'अन्नयराई वा तहप्पगाराइं' अन्यतरान् वा-तदन्यान् वा तथाप्रकारान् कच्छप्रभृतिसमुद्‌भवान् 'सद्दाइं' शब्दान् 'कण्णसोयणपडियाए' कर्णश्रवणप्रतिज्ञया-कर्णश्रवणेच्छया श्रोतुं 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेद्-मनसि कल्पयेत् गमनाय-गन्तु संकल्पं न कुर्यात् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स पूर्वोक्त भिक्षुः साधुः तथा भिक्षुकी-साध्वी 'अहावेगइ-

---

अर्थात् नदी से घिरे हुए वनमें उत्पन्न शब्दों का या 'णूमाणि वा' वृक्षो से उत्पन्न शब्दो को या 'गहणाणि वा' सघन वन में उत्पन्न शब्दों को 'वणाणि वा' वन में उत्पन्न शब्दो को या 'वनदुग्गाणि वा' वन के प्राकार अर्थात् जंगल के परकोटे (किला) में उत्पन्न शब्दों को या 'पव्वयाणि वा' पर्वतो में उत्पन्न शब्दों को या 'पव्वयदुग्गाणि वा' पर्वतीय प्राकार में उत्पन्न शब्दो को अर्थात् पर्वत के उपर या अन्दर गुफा में बनाये हुए किले में उत्पन्न शब्दो को. या 'अण्णयराइं तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाणि' इस प्रकार के दूसरे भी शब्दों को एवं कच्छादि उपर्युक्त स्थानो के शब्दो को 'कण्णसोयणपडियाए' कानो से सुनने की इच्छा से 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' दूसरे बाहर किसी भी स्थान में नहीं जाना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के कच्छ प्रभृति स्थानों में उत्पन्न शब्दों को सुनने की आसक्ति बढ जाने से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालन करनेवाले साधु और साध्वी को इस प्रकार के कच्छादि समुद्‌भव शब्दो को सुनने का मन में संकल्प या विचार भी नहीं करना चाहिये।

अब फिर भी प्रकारान्तर से अन्य प्रकार के शब्दो को नहीं सुनना चाहिये

શબ્દોને અથવા 'गहणाणि वा' સઘનવનમા થતા શબ્દોને અથવા 'वणाणि वा' વનમા થતા શબ્દોને અથવા 'वणदुग्गाणि वा' વનની અંદરના પ્રાકાર અર્થાત્ જંગલના કિલ્લામા થતા શબ્દોને અથવા 'पव्वयाणि वा' પર્વતોમા થતા શબ્દોને અથવા 'पव्वयदुग्गाणि वा' પર્વતીય કિલ્લામા થતા શબ્દોને અર્થાત્ પર્વતની ઉપરકે અંદર ગુફામા બનાવેલ કિલ્લામા થતા શબ્દોને અથવા 'अन्नयराइ तहप्पगाराइ विरूवरूवाइ सद्दाणि' આવા પ્રકારના બીજા પણ શબ્દોને અને કચ્છાદિ ઉપરોક્ત સ્થાનોના શબ્દોને 'कण्णसोयणपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' કાનોથી સાભળવાની ઇચ્છાથી બહારના કોઇપણ સ્થાનમા જવુ નહીં. કેમકે-આ પ્રકારના કચ્છ વિગેરે સ્થાનોમા થતા શબ્દોને સાભળવાની ઇચ્છા થવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી સંયમપાલન કરનાવાળા સાધુ અને સાધ્વીએ આવા પ્રકારના કચ્છાદિમાં થતા શબ્દોને સાભળવાનો મનમા સંકલ્પ કે વિચાર પણ કરવો નહી

ફરીથી અન્ય પ્રકારના શબ્દોને પણ ન સાભળવાનું કથન કહે છે.-'से भिक्खू वा

याइं सद्दाइं सुणेइ' यथा वा एककान् शब्दान् शृणोति 'तं जहा-गामाणि वा नगराणि वा' ग्रामान् वा-ग्रामोद्भवान् शब्दान्, नगराणि वा-नगरोद्भवान् शब्दान् 'निगमाणि वा' निगमानि वा-बृहन्नगरोद्भवान् वा शब्दान् 'रायहाणाणि वा' राजधान्यो वा-राजधानीसमुद्भवान् शब्दान् 'आसमपट्टणसंनिवेसाणि वा' आश्रम-पत्तन-सन्निवेशान् वा-आश्रमादिसमुद्भवान् शब्दान् 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं' अन्यतरान् वा तदन्यान् वा तथाप्रकारान्-ग्रामादिसमुद्भवशब्दान् 'विरूवरूवाइं' विरूपरूपान्-अनेकविधान् 'सद्दाइं' शब्दान् 'कण्णसोयणपडियाए' कर्णश्रवणप्रतिज्ञया-कर्णश्रवणेच्छया श्रोतुम् 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधार-

यह बतलाते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, अहावेगइयाइं सद्दाणि सुणेइ' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि वक्ष्यमाण रूप वाले एकैक शब्दो को सुने 'तं जहा गामाणि वा' जैसे कि ग्राम में उत्पन्न शब्दो को या 'नयराणि वा' नगर में उत्पन्न शब्दों को 'निगमाणि वा' निगम अर्थात् बडे नगर में उत्पन्न शब्दों को अगर 'रायहाणाणि वा' राजधानी मे उत्पन्न शब्दों को या 'आसमपट्टणसंनिवेसाणि वा' आश्रम-पत्तन और सन्निवेश में अर्थात् कुटी-झोंपडी छोटे छोटे नगरो में उत्पन्न शब्दो को या 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं' इस प्रकार के या दूसरे अन्य प्रकार के भी ग्रामादि में 'विरूवरूवाइं सद्दाइं' उत्पन्न नाना प्रकार के शब्दो को 'कण्णसोयणपडियाए' कानो से सुनने की इच्छा से बाहर 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' किसी भी स्थान में जाने के लिये मन में संकल्प या विचार नहीं करे क्योंकि इस प्रकार के ग्रामादि में उत्पन्न शब्दों को सुनने की आसक्ति बढ जाने से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम का पालन करनेवाले साधु और साध्वी को इस प्रकार के

भिक्खुणी वा' ते पूर्वोक्त संयमशील साधु अने साध्वी 'अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ' जो वक्ष्यमाण रीतना शब्दोने सांभळे 'तं जहा' जेवाके-'गामाणि वा' गामभा थता शब्दोने अथवा 'नयराणि वा' नगरना थता शब्दोने अथवा 'निगमाणि वा' निगम अर्थात् मोटा नगरमा थता शब्दोने अथवा 'रायहाणाणि वा' राजधानीमा थता शब्दोने अथवा 'आसमपट्टणसंनिवेसाणि वा' आश्रम, पत्तन, अने संनिवेशमां अर्थात् झुंपडी के नाना नाना नगरोमा थता अनेक प्रकारना शब्दोने 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाइं' आ प्रकारना के बीजा अन्य प्रकारना पण ग्रामादिमा थता अनेक प्रकारना शब्दोने 'कण्णसोयणपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' कानोथी सांभळवानी ईच्छाथी बहार कोईपण स्थानमा जवा माटे मनमा संकल्प के विचार पण करवो नहीं. केमके-आवा प्रकारना गामादिमा उत्पन्न थता शब्दोने सांभळवानी आसक्ति थवाथी संयमनी विराधना थाय छे तेथी संयमनुं पालन करवावाळा साधु अने साध्वीओ आवा प्रकारना ग्रामादिमा

येद्–मनसिविचारयेद् गमनाय-गन्तुं न संकल्पं कुर्यादित्यर्थः 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ' यथा वा एककान् शब्दान् शृणोति–'तं जहा–आरामाणि वा उज्जाणाणि वा' आरामान् वा–आरामोद्भवान् वा, उद्यानानि वा–उद्यानोद्भवान् वा 'वणाणि वा वणसंडाणि वा' वनानि वा–वनोद्भवान्, वनषण्डानि वा–वनसमूहोद्भवान् 'देवकुलाणि वा' देवकुलानि वा–यक्षादिमन्दिरोद्भवान् 'सभाणि वा' सभा वा–परिषदुद्भवान् 'पवाणि वा' प्रपा वा–पानीयशालिकासमुद्भवान् वा 'अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं' अन्यतरान् वा तदन्यान् वा तथाप्रकारान्–आरामादिसमुद्भून शब्दसदृशान् 'विरूवरूवाइं सद्दाइं' विरूपरूपान्–अनेकविधान् शब्दान् 'कण्णसोयणपडियाए' कर्णश्रवणप्रतिज्ञया-

ग्रामादि में उत्पन्न नाना प्रकार के शब्दों को नहीं सुनने का मन में संकल्प या विचार करना चाहिये अर्थात् कभी भी इस प्रकार के शब्दों को नहीं सुनें।

अब फिर भी प्रकारान्तर से आराम बगीचा वगैरह में उत्पन्न शब्दों को भी संयमशील साधु और साध्वी नहीं श्रवण करे यह बतलाते हैं–

'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि वक्ष्यमाण रूप वाले एकैक शब्दों को सुने 'तं जहा आरामाणि वा' जैसे कि आराम अत्यन्तरमणीय बगीचों में उत्पन्न शब्दों को या 'उज्जाणाणि वा' उद्यान अर्थात् वाटिका में उत्पन्न शब्दों को 'वणाणि वा' वनों में उत्पन्न शब्दों को या 'वणसंडाणि वा' वनषण्ड–वन समूह अथवा वन खण्ड में उत्पन्न शब्दों को या 'देवकुलाणि वा' देवकुल अर्थात् देवमन्दिर यक्ष किन्नर गन्धर्व वगैरह के मन्दिरो में उत्पन्न शब्दों को या 'सभाणि वा' सभा–परिषद् गोष्ठी में उत्पन्न शब्दों को या 'पवाणि वा' प्रपा–पानीयशाला में उत्पन्न शब्दों को या 'अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं' इसी प्रकार के

થતા અનેક પ્રકારના શબ્દોને સાભળવા મનમા સંકલ્પ કે વિચાર કરવો નહીં અર્થાત્ આવા પ્રકારના શબ્દોને ક્યારેય પણ સાંભળવા નહીં

ફરીથી બગીચા વિગેરેમા થતા શબ્દોને પણ સાધુ કે સાધ્વીએ ન સાંભળવા વિષે સૂત્રકાર કથન કરે છે–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ' જો વક્ષ્યમાણ રૂપવાળા એક એક શબ્દોને સાભળે 'तं जहा' જેમકે–'आरामाणि वा' અત્યંત રમણીય બગીચામા ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને અથવા 'उज्जाणाणि वा' ઉદ્યાન અર્થાત્ વાટિકામા ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને અથવા 'वणाणि वा' વનોમા થતા શબ્દોને 'वणसंडाणि वा' વનષંડ–વનસમૂહ કે વનખંડમા થતા શબ્દોને અથવા 'देवकुलाणि वा' દેવકુળ અર્થાત્ દેવમંદિર એટલે કે યક્ષ, કિંનર, ગંધર્વ, વિગેરેના મંદીરોમા થતા શબ્દોને અથવા 'सभाणि वा' સભાની ગોષ્ઠીમા થતા શબ્દોને અથવા 'पवाणि वा' પાનીય શાળામા ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને અથવા 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं सद्दाइं' આ પ્રકારના બીજા સ્થા-

कर्णश्रवणेच्छया श्रोतुम् 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेद्-मनसि विचारयेद् गमनाय-गन्तुं संकल्पं न कुर्यादितिभावः 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अहावेगइयाई सद्दाइं सुणेइ' यथा वा एककान् शब्दान् शृणोति-'तं जहा-अट्टाणि वा अट्टालियाणि वा' अट्टानि वा-आपणोद्भवान् वा 'अट्टालिका वा-प्रासादोपरितनभाग-

दूसरे भी स्थानों में उत्पन्न नाना प्रकार के शब्दों को 'कण्णसोयणपडियाए' कानों से सुनने की इच्छा से 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' उन आरामादिस्थानों में नहीं जाय क्योंकि इस प्रकार के शब्दों को सुनने से आसक्ति बढ जायगी जिस से संयम की विराधना होगी क्यों कि ये आरामादिके शब्द अत्यन्त आकर्षक होते हैं इसलिये आत्मा की उन्नति के लिये तपश्चार्यादि में मन नहीं लगेगा और शब्दादि विषयों की ओर फंसावट बढ जाने से संयम का पालन नहीं हो सकेगा किन्तु संयम का पालन करना ही संयमशील साधु मुनि महात्मा का और साध्वी का परम कर्तव्य माना गया है इसलिये संयमपालन करने वाले साधु और साध्वी को इस प्रकार के आराम वगैरह में उत्पन्न शब्दों को सुनने के लिये उपाश्रय से बाहर किसी भी स्थान में नहीं जाना चाहिये।

फिर भी प्रकारान्तर से अटारी वगैरह में उत्पन्न रमणीय शब्दों को भी सुनने के लिये संयमशील साधु और साध्वी को नहीं जाना चाहिये यह बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, अहा वेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ'-वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि वक्ष्यमाण रूप वाले शब्दों को सुने 'तं जहा' जैसे कि-'अट्टाणि वा' अट्ट अर्थात् आपण दुकान में उत्पन्न शब्दों को या 'अट्टालियाणि वा' अट्टालिका-अटारी में उत्पन्न शब्दों को या 'चरियाणि

થતા અનેક પ્રકારના શબ્દોને 'कण्णसोयणपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' કાનોથી સાંભળવાની ઇચ્છાથી એ બગીચા વિગેરે સ્થાનોમા જવુ નહી કેમકે આ પ્રકારના શબ્દોને સાંભળવાથી તેમા આસક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે જેથી સયમની વિરાધના થાય છે કેમકે આ આરામ વિગેરેના શબ્દો અત્યત આકર્ષક હોય છે. તેથી આત્માની ઉન્નતિ રૂપ તપશ્ચર્યાદિમાં મન લાગે નહી' અને શબ્દાદિ વિષયોની તરફ આકર્ષણ થવાથી સંયમનું બરોબર પાલન થઈ ન શકે પરતુ સયમનુ પાલન કરવુ એજ સયમી મુનિ અને સાધ્વીનુ પરમ કર્તવ્ય હોવાથી આ રીતના બગીચા વિગેરેમા થતા શબ્દોને સાંભળવા માટે ઉપાશ્રયમાંથી બહાર કોઈપણ સ્થાનમા જવુ નહી.

અટારી વિગેરેમા ઉત્પન્ન થતા રમણીય શબ્દોને પણ સાંભળવા માટે સાધુ અને સાધ્વીએ ન જવા વિષે કથન કરે છે.-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अहावेगइयाई सद्दाइं सुणेइ' જો વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી થતા શબ્દોને સાંભળે 'तं जहा' જેવા કે-'अट्टाणि वा' અટ્ટ એટલે કે દુકાનમા ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને 'अट्टालियाणि वा'

येद्–मनसिविचारयेद् गमनाय–गन्तुं न संकल्पं कुर्यादित्यर्थः 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ' यथा वा एककान् शब्दान् शृणोति– 'तं जहा–आरामाणि वा उज्जाणाणि वा' आरामान् वा–आरामोद्भवान् वा, उद्यानानि वा– उद्यानोद्भवान् वा 'वणाणि वा वणसंडाणि वा' वनानि वा–वनोद्भवान्, वनषण्डानि वा– वनसमूहोद्भवान् 'देवकुलाणि वा' देवकुलानि वा–यक्षादिमन्दिरोद्भवान् 'सभाणि वा' सभा वा–परिषदुद्भवान् 'पवाणि वा' प्रपा वा–पानीयशालिकासमुद्भवान् वा 'अण्णयराइं वा तह- प्पगाराइं' अन्यतरान् वा तदन्यान् वा तथाप्रकारान्–आरामादिसमुद्भूत शब्दसदृशान् 'विरू वरूवाइं सद्दाइं' विरूपरूपान्–अनेकविधान् शब्दान् 'कण्णसोयणपडियाए' कर्णश्रवणप्रतिज्ञया-

---

ग्रामादि में उत्पन्न नाना प्रकार के शब्दों को नहीं सुनने का मन में संकल्प या विचार करना चाहिये अर्थात् कभी भी इस प्रकार के शब्दों को नहीं सुनें।

अब फिर भी प्रकारान्तर से आराम बगीचा वगैरह में उत्पन्न शब्दों को भी सयमशील साधु और साध्वी नहीं श्रवण करे यह बतलाते हैं–

'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि वक्ष्यमाण रूप वाले एकैक शब्दों को सुने 'तं जहा आरामाणि वा' जैसे कि आराम अत्यन्तरमणीय बगीचों में उत्पन्न शब्दों को या 'उज्जाणाणि वा' उद्यान अर्थात् वाटिका में उत्पन्न शब्दों को 'वणाणि वा' वनों में उत्पन्न शब्दों को या 'वणसंडाणि वा' वनषण्ड–वन समूह अथवा वन खण्ड में उत्पन्न शब्दों को या 'देवकुलाणि वा' देवकुल अर्थात् देवमन्दिर यक्ष किन्नर गन्धर्व वगैरह के मन्दिरो में उत्पन्न शब्दों को या 'सभाणि वा' सभा–परिषद् गोष्ठी में उत्पन्न शब्दों को या 'पवाणि वा' प्रपा–पानीयशाला में उत्पन्न शब्दों को या 'अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं' इसी प्रकार के

થતા અનેક પ્રકારના શબ્દોને સાભળવા મનમા સકલ્પ કે વિચાર કરવો નહીં અર્થાત્ આવા પ્રકારના શબ્દોને કયારેય પણ સાભળવા નહીં

ફરીથી બગીચા વિગેરેમા થતા શબ્દોને પણ સાધુ કે સાધ્વીએ ન સાંભળવા વિષે સૂત્રકાર કથન કરે છે–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ' જો વક્ષ્યમાણ રૂપવાળા એક એક શબ્દોને સાભળે 'तं जहा' જેમકે–'आरामाणि वा' અત્યંત રમણીય બગીચ મા ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને અથવા 'उज्जा- णाणि वा' ઉદ્યાન અર્થાત્ વાટિકામાં ઉત્પન્ન થત શબ્દોને અથવા 'वणाणि वा' વનોમાં થતા શબ્દોને 'वणसडाणि वा' વનષડ–વનસમૂહ કે વનખડમા થતા શબ્દોને અથવા 'देवकुलाणि वा' દેવકુળ અર્થાત્ દેવમદિર એટલે કે યક્ષ, કિનર, ગધર્વ, વિગેરેના મદીરોમા થતા શબ્દોને અથવા 'सभाणि वा' સભાની ગોષ્ઠીમા થતા શબ્દોને અથવા 'पवाणि वा' પાનીય શાળામા ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને અથવા 'अन्नयराइ वा तहप्पगाराइ सद्दाइ' આ પ્રકારના બીજા સ્થા-

कर्णश्रवणेच्छया श्रोतुम् 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेद्-मनसि विचारयेद् गमनाय-गन्तुं संकल्पं न कुर्यादितिभावः 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अहावेगइयाई सद्दाइं सुणेइ' यथा वा एककान् शब्दान् शृणोति-'तं जहा-अट्टाणि वा अट्टालियाणि वा' अट्टानि वा-आपणोद्भवान् वा 'अट्टालिका वा-प्रासादोपरितनभाग-

दूसरे भी स्थानों में उत्पन्न नाना प्रकार के शब्दों को 'कण्णसोयणपडियाए' कानों से सुनने की इच्छा से 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' उन आरामादिस्थानों में नहीं जाय क्यों कि इस प्रकार के शब्दों को सुनने से आसक्ति बढ जायगी जिस से संयम की विराधना होगी क्यों कि ये आरामादिके शब्द अत्यन्त आकर्षक होते हैं इसलिये आत्मा की उन्नति के लिये तपश्चार्यादि में मन नहीं लगेगा और शब्दादि विषयों की ओर फंसावट बढ जाने से संयम का पालन नहीं हो सकेगा किन्तु संयम का पालन करना ही संयमशील साधु मुनि महात्मा का और साध्वी का परम कर्तव्य माना गया है इसलिये संयमपालन करने वाले साधु और साध्वी को इस प्रकार के आराम वगैरह में उत्पन्न शब्दों को सुनने के लिये उपाश्रय से बाहर किसी भी स्थान में नहीं जाना चाहिये।

फिर भी प्रकारान्तर से अटारी वगैरह में उत्पन्न रमणीय शब्दों को भी सुनने के लिये संयमशील साधु और साध्वी को नहीं जाना चाहिये यह बतलाते हैं- 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, अहा वेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ'-वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि वक्ष्यमाण रूप वाले शब्दों को सुने 'तं जहा' जैसे कि-'अट्टाणि वा' अट्ट अर्थात् आपण दुकान में उत्पन्न शब्दों को या 'अट्टालियाणि वा' अट्टालिका-अटारी में उत्पन्न शब्दों को या 'चरियाणि

થતા અનેક પ્રકારના શબ્દોને 'कण्णसोयणपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' કાનોથી સાંભળવાની ઈચ્છાથી એ બગીચા વિગેરે સ્થાનોમા જવુ નહી કેમકે આ પ્રકારના શબ્દોને સાંભળવાથી તેમા આસક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે જેથી સંયમની વિરાધના થાય છે કેમકે આ આરામ વિગેરેના શબ્દો અત્યંત આકર્ષક હોય છે તેથી આત્માની ઉન્નતિ રૂપ તપશ્ચર્યાદિમા મન લાગે નહીં અને શબ્દાદિ વિષયોની તરફ આકર્ષણ થવાથી સંયમનું બરોબર પાલન થઈ ન શકે પરંતુ સંયમનુ પાલન કરવુ એજ સંયમી મુનિ અને સાધ્વીનુ પરમ કર્તવ્ય હોવાથી આ રીતના બગીચા વિગેરેમાં થતા શબ્દોને સાંભળવા માટે ઉપાશ્રયમાંથી બહાર કોઈપણ સ્થાનમા જવુ નહી

અટારી વિગેરેમા ઉત્પન્ન થતા રમણીય શબ્દોને પણ સાંભળવા માટે સાધુ અને સાધ્વીએ ન જવા વિષે કથન કરે છે.-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ' જો વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી થતા શબ્દોને સાંભળે 'तं जहा' જેવા કે-'अट्टाणि वा' અટ્ટ એટલે કે દુકાનમા ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને 'अट्टालियाणि वा'

समुद्भवान् वा 'चरियाणि वा' चरिकाणि वा-प्राकारोद्भवान् 'दाराणि वा' द्वाराणि वा-द्वारदेशोद्भवान् 'गोपुराणि वा' गोपुराणि वा पुरद्वारोद्भवान् वा 'अन्नयराइं तहप्पगाराइं' अन्यतरान्-तदन्यान् वा तथाप्रकारान्-अट्टालिकादिसमुद्भूतशब्दसदृशान् 'विरूवरूवाइं' विरूपरूपान् नानाविधान् 'सद्दाइं' शब्दान् 'कण्णसोयणपडियाए' कर्णश्रवणप्रतिज्ञया श्रोतुम् 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेद् गमनाय गन्तुं मनसि संकल्पं न कुर्यादिति 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अहावेगइयाइं सद्दाइं' यथा वा एककान्

वा' चरिक अर्थात् प्राकार परकोटे में उत्पन्न शब्दों को या 'दाराणि वा' द्वार-द्वारदेश में उत्पन्न शब्दों को या 'गोपुराणि वा' गोपुर-अर्थात् पुर के द्वार में उत्पन्न शब्दों को या 'अन्नयराइं तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं' इसी प्रकार के दूसरे भी किसी स्थानों में उत्पन्न अनेक प्रकार के 'सद्दाणि कण्णसोयणपडियाए' शब्दों को कानों से सुनने की इच्छा से संयमशील साधु मुनि महात्माओं को और साध्वियों को 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' उपाश्रय से बाहर किसी भी दूसरे स्थान में जाने के लिये मन में संकल्प या विचार नहीं करना चाहिये क्यों कि इस प्रकार के शब्दों को सुनने से आसक्ति बढ जाने की संभावना से संयम में विराधना होगी, अर्थात् संयमपालन करने में अनेक तरह की विघ्न बाधा उपस्थित होने लगेगी, अतः संयमशील साधु और साध्वी इस प्रकार के आपण दुकान अटारी वगैरह में उत्पन्न शब्दों को सुनने के लिये उपाश्रय से बाहर कहीं भी जाने का मन में संकल्प भी नहीं करे क्यों कि इस से संयम पालन नहीं हो सकेगा ऐसा वीतरागमहावीर स्वामीने कहा है।

अब फिर भी प्रकारान्तर से अन्य प्रकार के शब्दों को भी नहीं सुनना

અટારીમાં થતા શબ્દોને અથવા 'चरियाणि वा' ચરિક અર્થાત્ પ્રાકાર ઉપરના કોટમાં થતા શબ્દોને અથવા 'दाराणि वा' દ્વારદેશમા થતાશબ્દોને અથવા 'गोपुराणि वा' ગોપુર એટલે કે પુરના દ્વારમાં ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને 'अन्नयराइं तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाणि' આવા પ્રકારના બીજા પણ કોઈ સ્થાનોમા ઉત્પન્ન થતા અનેક પ્રકારના શબ્દોને 'कण्णसोयण-पडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' કાનોથી સાભળવાની ઇચ્છાથી સાધુ કે સાધ્વીએ ઉપાશ્રયની બહાર કોઈપણ અન્ય સ્થાનેમાં જવા માટે મનમા સંકલ્પ અથવા વિચાર પણ કરવો નહીં કેમકે આવા પ્રકારના શબ્દોને સાભળવાથી આસક્તિ થવાની સંભાવનાથી સંયમની વિરાધના થવા સંભાવના છે. અર્થાત્ સંયમ પાલન કરવામા અનેક પ્રકારના વિઘ્ન ઉપસ્થિત થાય માટે સાધુ કે સાધ્વીએ આવા પ્રકારના દુકાન અટારી વિગેરેમા થતા શબ્દોને સાભળવા માટે ઉપાશ્રયની બહાર કોઈ પણ સ્થળે જવા મનમા સંકલ્પ પણ કરવો નહીં કેમકે આમ કરવાથી સંયમ પાલન થઈ શકતુ નથી આ પ્રમાણે વીતરાગ મહાવીર સ્વામીએ કહ્યુ છે.

હવે પ્રકારાન્તરથી અન્ય પ્રકારના શબ્દો પણ ન સાંભળવા વિષે કથન કરે છે.-

शब्दान् शृणोति 'तं जहा-तियाणि वा चउकाणि वा' त्रिकाणि वा-त्रिपथसमुद्भूतान्, चतुष्काणि वा-चतुष्पथसमुद्भूतान् वा 'चच्चराणि वा चउम्मुहाणि वा' चत्वराणि वा-चत्वरोद्भवान्, चतुर्मुखानि वा-चतुर्मुखोद्भवान् वा 'अन्नयराइं तहप्पगाराइं' अन्यतरान् वा-तदन्यान् वा तथाप्रकारान्-त्रिकपथप्रभृतिशब्दसदृशान् 'विरूवरूवाइं सद्दाइं' विरूपरूपान्-अनेकविधान् शब्दान् 'कण्णसोयणपडियाए' कर्णश्रवणप्रतिज्ञया-श्रोतुं 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेद् गमनाय-गन्तुं मनसि संकल्पं न कुर्यात्, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ' यथा वा एकैकान् शब्दान् शृणोति 'तं

चाहिये यह बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा-अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ'-वह पूर्वोक्त भिक्षु-संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि वक्ष्यमाण रूप वाले एकैक शब्दों को सुने-'तं जहा तियाणि वा'-जैसे कि त्रिक अर्थात् त्रिपथ तेवट्टी में उत्पन्न शब्दों को या-'चउक्काणि वा' या चतुष्क अर्थात् चतुष्पथ-चौवट्टी पर उत्पन्न शब्दों को या-'चच्चराणि वा' चत्वर अर्थात् चौराहा पर उत्पन्न शब्दों को या 'अन्नयराइं तहप्पगाराइ विरूवरूवाइं सद्दाइं' दूसरे किसी भी इसी प्रकार के नानातरह के शब्दों को 'कण्णसोयणपडियाए' कानों से सुनने की इच्छा से उपाश्रय से बाहर 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए किसी भी दूसरे स्थान में जाने के लिये मनमें संकल्प या विचार भी नहीं करें क्योंकि इस तरह के त्रिपथ चतुष्पथ वगैरह स्थानों में उत्पन्न शब्दों को सुनने से आसक्ति बढ जाने की संभावना से संयमकी विराधना होगी इसलिये संयम पालन करने वाले साधु को और साध्वी को इस प्रकार के शब्दों को नहीं सुनना चाहिये।

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' ते पूर्वोक्त સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अहावेगइयाइं सद्दाइ सुणेइ' જે વક્ષ્યમાણ પ્રકારના એક એક શબ્દોને સાંભળે 'तं जहा' જેવા કે-'तियाणि वा ત્રણ માર્ગવાળા રસ્તામાં થતા શબ્દોને અથવા 'चउक्काणि वा' ચત્વર ચાર રસ્તા વાળા ચોગઠામાં ઉત્પન્ન તથા શબ્દોને અથવા 'चच्चराणि वा' ચત્વર અર્થાત્ ચોરાહા પર ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને અથવા 'चउम्मुहाणि वा' ચતુર્મુખ અર્થાત્ ચૌટામાં ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને અથવા તો 'अन्नयराइ तहप्पगाराइ विरूवरूवाइ सद्दाइं' બીજા પણ આવા પ્રકારના અનેક પ્રકારનાશબ્દોને 'कण्णसोयणपडियाए' કાનોથી સાંભળવાની ઈચ્છાથી ઉપાશ્રની બહાર કોઇ પણ અન્ય સ્થાનમાં જવા માટે મનમાં સંકલ્પ કે વિચાર પણ કરવો નહીં કેમકે-આવા પ્રકારના ત્રિમાર્ગ, ચતુર્માર્ગ વિગેરે સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને સાંભળવાથી આસક્તિ વધી જવાની સંભાવનાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી સંયમનું પાલન કરવાવાળા સાધુ કે સાધ્વીએ આવા પ્રકારના શબ્દોને સાંભળવા નહીં.

હવે હાથી વિગેરેને બાંધવાના સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને પણ ન સાંભળવા વિષે કથન કરે છે.-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી

जहा–महिसकरणट्ठाणाणि वा' तद्यथा–महिषकरणस्थानानि वा–महिषबन्धनस्थानोद्भवान् 'वसभकरणट्ठाणाणि वा' वृषभकरणस्थानानि वा–वृष–बलीवर्दबन्धनस्थानोद्भवान् वा 'अस्सकरणट्ठाणाणि वा' अश्वकरणस्थानानि वा–अश्वबन्धनस्थानोद्भवान् 'हत्थिकरणट्ठाणाणि वा' हस्तिकरणस्थानानि वा–गजबन्धनस्थानोद्भवान् 'जाव कविंजलकरणट्ठाणाणि वा' यावत्–मर्कटबन्धनस्थानोद्भवान् वा लावक वर्तकबन्धनस्थानोद्भवान् कपिञ्जलकरणस्थानानि वा–कपिञ्जलनामकपक्षिविशेषबन्धनस्थोद्भवान् 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं' अन्यतरान् वा–तदन्यान् वा तथाप्रकारान्–महिषप्रभृतिबन्धनस्थानोद्भवशब्दसदृशान् 'विरूवरूवाइं सद्दाइं' विरूपरूपान्–नानाविधान् शब्दान् 'कण्णसोयणपडियाए' कर्णश्रवणप्रतिज्ञया श्रोतुम् 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेद् गमनाय–गन्तुं मनसि संकल्प न कुर्यात् 'से भिक्खू

यह बतलाते हैं–'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, अहावेगइयाइं सद्दाणि सुणेइ' वह पूर्वोक्त संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि वक्ष्यमाणरूपवाले एकैक शब्दों को सुने–'तं जहा' जैसे कि 'महिसकरणट्ठाणाणि वा' भैंस के बांधने के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को या 'वसभ करणट्ठाणाणि वा' वृषभ बैल के बांधने के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को या 'अस्सकरणट्ठाणाणि वा' अश्व–घोडों को बांधने के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को या 'हत्थिकरणट्ठाणाणि वा' हाथी को बांधने के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को या 'जाव कविंजलकरणट्ठाणाणि वा' यावत् मर्कट–बंदरों को बांधने के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को या लावक छोटी छोटी सी चिरै को बांधने के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को या वर्तक अर्थात् बटेर को बांधने के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को या–'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं' दूसरे भी इसी प्रकार के–'विरूवरूवाइं सद्दाइं' पशु पक्षी विशेष को बांधने के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को–'कण्णसोयणपडियाए' कानों से सुनने की इच्छा से संयमशील साधु और साध्वी को 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' उपाश्रय से बाहर

'अहावेगइयाइ सद्दाइ सुणेइ' જે વક્ષ્યમાણ પ્રકારના એક એક શબ્દોને સાંભળે 'तं जहा' જેવાકે–'महिसकरणट्ठाणाणि वा' ભેંસોને અથવા 'वसभकरणट्ठाणाणि वा' બળદોને બાંધવાના સ્થાનોમા ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને અથવા 'अस्सकरणट्ठाणाणि वा' ઘોડાઓને બાંધવાના સ્થાનોમા થતા શબ્દોને અથવા 'हत्थिकरणट्ठाणाणि वा' અથવા 'जाव कविजलकरणट्ठाणाणि वा' યાવત્ વાંદરાઓને બાંધવાના સ્થાનોમાં શબ્દોને અથવા લાવક–બતકને બાંધવાના સ્થાનોમા થતા શબ્દોને અથવા કપિંજલ નામના પક્ષિ વિશેષને બાંધવાના સ્થાનોમા ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને 'अन्नयराइ तहप्पगाराइ विरूवरूवाइ सद्दाइ' બીજા પણ આવા પ્રકારના પશુપક્ષિઓને બાંધવાના સ્થાનોમા ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને 'कण्णसोयणपडियाए नो अभिसंधारिज्ज गमणाए' કાનોથી સાંભળવાની ઇચ્છાથી સાધુ સાધ્વીએ ઉપાશ્રયની બહાર કોઈ પણ અન્ય સ્થાનોમાં જવા માટે મનમા સંકલ્પ કે વિચાર પણ કરવો નહીં કેમકે

वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा वा भिक्षुकी 'अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ' यथा वा एककान् शब्दान् शृणोति 'तं जहा-महिसजुद्धाणि वा जाव कविंजलजुद्धाणि वा' तद्यथा-महिषयुद्धानि वा-महिषयुद्धोद्भवान् यावत्-वृषभयुद्धोद्भवान वा अश्वयुद्धोद्भवान वा हस्तियुद्धोद्भवान् वा वानरयुद्धोद्भवान् वा लावकयुद्धोद्भवान् वा वर्तकयुद्धोद्भवान् वा कपिञ्जलपक्षिविशेषयुद्धोद्भवान वा 'अन्नयराइं तहप्पगाराइं' अन्यतरान् वा-तदन्यान् वा

किसी भी दूसरे स्थानों में जाने के लिये मन में संकल्प या विचार नहीं करना चाहिये क्यों कि इस प्रकार के महिष वगैरह पशु और लावक बटेर वगैरह पक्षी को बहने के स्थानों में उत्पन्न शब्दो को सुनने के लिये जाने से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालन करने वाले संयमशील मुनि महात्माओ को इस प्रकार के हाथी वगैरह पशुओ को और कपिञ्जल वगैरह पक्षियों को बाहने के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को सुनने के लिये कहीं भी दूसरी जगह नहीं जाना चाहिये। अब फिर भी दूसरे प्रकार के शब्दों को नहीं सुनना चाहिये यह बतलाते हैं 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि वक्ष्यमाण रूप से एकैक शब्दों को सुने 'तं जहा महिसजुद्धाणि वा' जैसे कि महिषी के युद्ध में उत्पन्न शब्दों को या 'जाव कविंजल जुद्धाणि वा' यावत् वृषभ बैलों को युद्ध में उत्पन्न शब्दों को या अश्वों-घोडों के युद्ध में उत्पन्न शब्दों को या हाथी के युद्ध में उत्पन्न शब्दों को या वानरों के युद्ध में उत्पन्न शब्दो को या लावकपक्षियों के युद्ध में उत्पन्न शब्दों को या बर्तक अर्थात् बटेर के युद्ध में उत्पन्न शब्दों को या कपिञ्जल

આવા ના ભેંસ વિગેરે પશુ અને લાવક બતક વિગેરે પક્ષીને બાંધવાના સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને સાભળવા માટે જવાથી સયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સયમનુ પાલન કરવા વાળા મુનિએ આ પ્રકારના હાથી વિગેરે પશુઓને અને કપિંજલ વિગેરે પક્ષિઓને બાંધવાના સ્થાનોમા ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને સાભળવા માટે કોઇ પણ અન્ય સ્થળે જવુ નહીં'

હવે પ્રકારાન્તરથી શબ્દોને ન સાભળવા વિષે કથન કરે છે-'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अहावेगइयाइ सद्दाइ सुणेइ' જો એવી રીતના એક એક શબ્દોને સાભળે 'तं जहा' જેવાકે-'महिसजुद्धाणि वा जाव' પાડાઓની લડાઇમા ઉત્પન્ન થનારા શબ્દોને અથવા યાવત્ બળદોની લડાઇમા ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને અથવા ઘોડાઓના યુદ્ધમા ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને કે હાથીઓની લડાઇમા થનારા શબ્દોને અથવા વાનરોની લડાઇમા થનારા શબ્દોને અથવા લાવક પક્ષીયોની લડાઇમા થનારા શબ્દોને અથવા બતકોની લડાઇમા ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને અથવા 'कविंजलजुद्धाणि वा' કપિંજલ

तथाप्रकारान्–महिषादियुद्धोद्भवशब्दसदृशान् 'विरूवरूवाइं सद्दाइं' विरूपरूपान्-नानाविधान् शब्दान् 'कण्णसोयणपडियाए' कर्णश्रवणप्रतिज्ञया-श्रोतुमिच्छया 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसन्धारयेद्गमनाय-गन्तुं मनसि सङ्कल्पं न कुर्यात् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ' यथा वा एकैकान् शब्दान् शृणोति- 'तं जहा-जूहियठाणाणि वा हयजूहियठाणाणि वा' यूथकस्थानानि वा-यूथस्थानोद्भवान् वा वरवधूप्रभृतिद्वन्द्वरूप यूथसम्बन्धिवेदिसंभवान् शब्दानित्यर्थः वरवधूवर्णनं शृणुयात् हय-

नाम के पक्षियों के युद्ध में उत्पन्न शब्दों को या 'अन्नयराइं तहप्पगाराइं' इसी तरह के किसी भी अन्य पशु पक्षियों के युद्ध में उत्पन्न 'विरूवरूवाइं सद्दाइं' नाना प्रकार के शब्दों को 'कण्णसोयणपडियाए' सुनने के लिये जैन मुनि महात्माओं को 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' उपाश्रय से बाहर किसी भी दूसरे स्थान में नहीं जाना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के भैंस बैल घोडे के या हाथी वगैरह के युद्धों में उत्पन्न शब्दों को सुनने से रौद्र भावना उत्पन्न होती है और रौद्र भावनाओं से जीवहिंसा की भावना पैदा होती है जिस से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालन करनेवाले संयमशील साधु और साध्वी को इस प्रकार के पशु पक्षियों के युद्ध से उत्पन्न शब्दों को नहीं सुनना चाहिये यह वीतराग प्रभु महावीर स्वामीने कहा है।

अब अन्त में भी अन्य प्रकार के शब्दों को नहीं सुनना चाहिये यह बतलाते हैं–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ'–वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि वक्ष्यमाण रूप से एकैक शब्दों को सुने 'तं जहा जूहिय ठाणाणि वा' जैसे कि यूथके शब्दों को अर्थात् वरवधू

નામના પક્ષિયોની લડાઈમા ઉત્પન્ન થનારા શબ્દોને તેમજ 'अन्नयराइ तहप्पगाराइ विरूवरूवाइ सद्दाइं' એજ પ્રમાણે કોઈપણ બીજા પશુપક્ષિઓના યુદ્ધમા થનારા શબ્દોને 'कण्णसोयणपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' કાનોથી સાંભળવાની ઈચ્છાથી સાધુ કે સાધ્વીએ ઉપાશ્રયની બહાર અન્ય સ્થાનોમાં જવાનો મનમા સકલ્પ કે વિચાર પણ કરવો નહીં'. કેમકે–આ પ્રકારના ભેસ કે બળદ, ઘોડા હાથી વિગેરેની લડાઈમા થતા શબ્દોને સાભળવાથી રૌદ્રભાવ ઉત્પન્ન થાય છે, અને રૌદ્રભાવ થવાથી જીવહિંસાની ભાવના ઉત્પન્ન થાય છે, તેથી સયમની વિરાધના થાય છે તેથી સયમનુ પાલન કરવાવાળા સાધુ અને સાધ્વીએ આવા પ્રકારના પશુ પક્ષિયોની લડાઈમા થનારા શબ્દોને સાભળવા નહીં'. આ પ્રમાણે વીતરાગ પ્રભુશ્રી મહાવીર સ્વામીએ કહ્યુ છે,

હવે અન્ય પ્રકારના શબ્દોને ન સાભળવા વિષે કથન કરે છે.–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अहावेगइयाइ सद्दाइ सुणेइ' જો વક્ષ્યમાણ પ્રકારના એક એક શબ્દોને સાભળે 'त जहा' જેમ કે–'जूहियठाणाणि वा' વરવહૂ

यूथकस्थानानि वा–अश्वयूथस्थानोद्भवान वा शब्दान् 'गयजूहियठाणाणि वा' गजयूथस्थानानि वा–हस्तियूथस्थानोद्भवान् वा 'वानरयूथस्थानोद्भवान् वा, लावकयूथस्थानोद्भवान् वा वर्तकयूथस्थानोद्भवान् वा कपिञ्जलयूथस्थानोद्भवान् वा 'अन्नयराइं तहप्पगाराइं' अन्यतरान् वा तथाप्रकारान् 'सद्दाइं' शब्दान् 'कण्णसोयणपडियाए' कर्णश्रवणप्रतिज्ञया श्रोतुमिच्छया 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेद् गमनायेति ॥ सू० २ ॥

वगैरह दो दो के द्वन्द्वरूप यूथ सम्बन्धी वेदी में उत्पन्न शब्दों को अर्थात् वर वधू के वर्णन को नहीं सुने क्योंकि वरवधू के वर्णन को सुनने से साधु और साध्वी को भी विषयाभिलाष बढ जाने से विवाह करने की इच्छा होने से संयम की विराधना होगी एवं 'हयजूहियठाणाणि वा' हय-घोडे के यूथों के स्थानों में उत्पन्न शब्दों एवं 'गयजूहियठाणाणि वा' गज हाथी के यूथके स्थानों में उत्पन्न शब्दों को या 'वानरजूहियठाणाणि वा' वानर यूथों के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को या 'जाव अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं सद्दाइं' लावक पक्षियों के यूथों के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को या वर्तक बटेर पक्षियों के यूथ के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को या कपिञ्जल नाम के पक्षियों के यूथों के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को भी 'कण्णसोयणपडियाए' कानों से सुनने की इच्छा से जैन साधु और साध्वी को 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' उपाश्रय से बाहर किसी भी अन्य स्थानों में जाने के लिये मन में संकल्प या विचार भी नहीं करना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के हाथी घोडे बन्दरों के यूथों के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को सुनने से भी विषयवासना बढ जाती है और संयम में विराधना हो सकती है इसलिये संयम पालन करनेवाले जैन मुनि महात्माओं को इस प्रकार के घोडे

વિગેરે બબ્બે જોડકારૂપ યૂથ સબંધી વેદીમા થનારા શબ્દોને એટલે કે વરવહૂના વર્ણનને સાંભળવું નહીં કેમકે વરવહૂના વર્ણનને સાભળવાથી સાધુ સાધ્વીને વિષય વાસના થવાથી લગ્ન કરવાની ઇચ્છા થવાથી સયમની વિરાધના થાય છે. અથવા 'हयजूहियठाणाणि वा' ઘેડાના યૂથોના સ્થાનોમા થનારા શબ્દોને અથવા 'गयजूहियठाणाणि वा' હાથીના યૂથના સ્થાનોમા થનારા શબ્દોને અથવા 'वानरजूहिय ठाणाणि वा' વાનરોનાયૂથોના સ્થાનોમા થનારા શબ્દોને 'जाव' યાવત્ લાવક પક્ષિયોના યૂથોના સ્થાનોમા થનારા શબ્દોને અથવા બતક પક્ષિયોના યૂથોના સ્થાનોમા થતા શબ્દોને તથા 'अन्नयराइं तहप्पगाराइं सद्दाइं' બીજા પણ તેવા પ્રકારના યૂથ સંબધી શબ્દોને 'कण्णसोयणपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' કાનોથી સાભળવાની ઇચ્છાથી સાધુ કે સાધ્વીએ ઉપાશ્રયની બહાર અન્ય સ્થાનોમાં જવા માટે મનમા સકલ્પ કે વિચાર પણ કરવો નહીં કેમકે આવા પ્રકારના હાથી ઘોડા વાનરોના યૂથોના સ્થાનોમા ઉત્પન્ન થનારા શબ્દોને સાભળવાથી પણ વિષય વાસના પેદા થાય છે. અને સયમમા વિરાધના થાય છે. તેથી સયમનુ પાલન કરવાવાળાં સાધુ અને

मूलम्—से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव सुणेइ, तं जहा—अक्खाइयट्ठाणाणि वा माणुम्माणियट्ठाणाणि वा महताऽऽहयनट्टगीयवाईयतंतीतलतालतुडियपडुप्पवाइयट्ठाणाणि वा अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं सद्दाइं नो अभिसंधारिज्जा गमणाए, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव सुणेइ, तं जहा—कलहाणि वा डिंबाणि वा डमराणि वा दोरज्जाणि वा वेरज्जाणि वा विरुद्धरज्जाणि वा अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं सद्दाइं नो अभिसंधारिज्जा गमणाए, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव सुणेइ, तं जहा—खुड्डियं दारियं परिभुत्तमंडियं अलंकियं निवुज्झमाणिं पेहाए एगं वा पुरिसं वहाए नीणिज्जमाणं पेहाए अन्नयराणि वा तहप्पगाराणि सद्दाइं नो अभिसंधारिज्जा गमणाए, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अन्नयराइं विरूवरूवाइं महासवाइं एवं जाणिज्जा—तं जहा—बहुसगडाणि वा बहुरहाणि वा बहुमिलक्खूणि वा बहुपच्चंताणि वा अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं महासवाइं कण्णसोयणपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अन्नयराइं विरूवरूवाइं महुस्सवाइं एवं जाणिज्जा, तं जहा—इत्थीणि वा पुरिसाणि वा थेराणि वा डहराणि वा मज्झिमाणि वा आभरणविभूसियाणि वा गायंताणि वा वायंताणि वा नच्चंताणि वा हसंताणि वा रमंताणि वा मोहंताणि वा विपुलं असणं पाणं खाइमं साइमं परिभुंजंताणि वा परिभायंताणि वा विच्छड्डियमाणाणि वा विगोवयमाणाणि वा अन्नयराइं तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं महुस्सवाइं सद्दाइं कण्णसोयणपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए, से भिक्खू वा भिक्खुणी वा नो इहलोइएहिं सद्देहिं नो परलोइएहिं सद्देहिं नो सुएहिं सद्देहिं नो असुएहिं सद्देहिं नो दिट्ठेहिं सद्देहिं

हाथी वगैरह के यूथों के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को नहीं सुनना चाहिये ॥२॥

સાધ્વીને આવા પ્રકારના ઘોડા હાથી વિગેરેના યૂથોના સ્થાનોમા થનારા શબ્દોને સાંભળવા મનમા વિચાર પણ કરવો નહીં. ॥ સૂ૦ ૨ ॥

नो अदिट्ठेहिं सद्देहिं नो कंतेहिं सद्देहि सज्जिज्जा नो गिज्झिज्जा नो मुज्जिज्जा नो अज्झोववज्जिज्जा, एवं खलु तस्स भिक्खुस्स जाव जएज्जासि त्ति बेमि ॥ सू० ३ ॥

सद्दसत्तिक्कओ सम्मत्तो ॥

छाया–स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यावत् शृणोति, तद्यथा–आख्यायिका स्थानानि वा मानोन्मानस्थानानि वा महान्ति आहतनृत्यगीतवादिततन्त्रीतलताल त्रुटितप्रत्युत्पन्नानि स्थानानि वा अन्यतरान् वा तथाप्रकारान् शब्दान् नो अभिसंधारयेद् गमनाय, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यावत् शृणोति, तद्यथा–कलहान् वा डिम्बानि वा डमराणि वा द्विराज्यानि वा वैराज्यानि वा विरुद्धराज्यानि वा अन्यतरान् वा तथाप्रकारान् शब्दान् वा नो अभिसंधारयेद् गमनाय, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यावत् शृणोति–क्षुल्लिकां दारिकां परिभुक्तमण्डिताम् अलङ्कृताम् नीयमानाम् प्रेक्ष्य एकं वा पुरुषम् वधाय नीयमानम् प्रेक्ष्य अन्यतरान् वा तथा प्रकारान् शब्दान् नो अभिसंधारयेद् गमनाय, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अन्यतरान् विरूपरूपान् शब्दान् महाश्रवान् एवं जानीयात्, तद्यथा–बहुशकटान् वा बहुरथान् वा बहुम्लेच्छान् वा बहुप्रान्तान् वा अन्यतरान् वा तथाप्रकारान् विरूपरूपान् महाश्रवान् कर्णश्रवणप्रतिज्ञया नो अभिसंधारयेद् गमनाय, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अन्यतरान् विरूपरूपान् महोत्सवान् एवं जानीयात्–तद्यथा–स्त्रियो वा पुरुषान् वा स्थविरान् वा बालान् वा मध्यमान् वा आभरणविभूषितान् वा गायतो वा वादयतो वा नृत्यतो वा हसतो वा रममाणान् वा मोहयतो वा विपुलम् अशनम् पानं खादिमं स्वादिमम् परिभुञ्जानान् वा परिभाजयतो वा प्रक्षिपतो वा विगोपयतो वा अन्यतरान् वा तथाप्रकारान् विरूपरूपान् महोत्सवान् शब्दान् कर्णश्रवणप्रतिज्ञया नो अभिसंधारयेद् गमनाय, स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा नो ऐहलौकिकैः शब्दैः नो पारलौकिकैः शब्दैः नो श्रुतैः शब्दैः नो अश्रुतैः शब्दैः नो दृष्टैः शब्दैः नो अदृष्टैः शब्दैः नो कान्तैः शब्दैः सज्येत नो गृध्येत नो मुह्येत् नो अध्युपपद्येत, एवं खलु तस्य भिक्षुकस्य यावत् यतेत, इति ब्रवीमि ॥ सू० ३ ॥ शब्दसप्तिका समाप्ता ॥

एकादशम् अध्ययनं समाप्तम् ॥ ११ ॥

टीका--पुनरपि प्रकारान्तरेण शब्दान् श्रोतुं निषेधति–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'जाव सुणेइ' यावत्–यथावा एककान् शब्दान् शृणोति 'तं जहा–

अब फिर भी प्रकारान्तर से आख्यायिक कथानक वगैरह के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को भी नहीं सुनना चाहिये यह इस ग्यारहवां अध्ययन के अन्त में बतलाते हैं–

હવે આખ્યાયિકા કથાનક વિગેરે સ્થાનોમાં થતા શબ્દોને પણ ન સાંભળવા વિષે સૂત્રકાર કથન કરે છે–

अक्खाइयठाणाणि वा' आख्यायिकास्थानानि वा–कथानकस्थानसंजातान् 'माणुम्माणियट्ठाणाणि वा' मानोन्मानस्थानानि वा–परिमाण–ऊर्ध्वमानस्थानसमुद्भूतान् 'महताऽऽहयनट्टगीयवाईयतंतीतलतालतुडियपडुप्पवाइयट्ठाणाणि वा' महान्ति आहतनृत्यगीतवादिततन्त्रीतलतालत्रुटितप्रत्युत्पन्नस्थानानि वा–वादितनृत्यगीतवादिततन्त्रीतलतालतौर्यत्रिक वाद्यविशेषस्थानसमुद्भवान् 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं सद्दाइं' अन्यतरान् वा तदन्यान् वा तथाप्रकारान्–आख्यायिका मानोन्मान नृत्यगीतादि शब्दसदृशान् शब्दान् श्रोतुमिच्छया 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसन्धारयेद्–मनसि संकल्पं न कुर्याद् गमनाय–गन्तुम्

टीकार्थ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, जाव सुणेइ' वह पूर्वोक्त भिक्षु–संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यावत्–यदि वक्ष्यमाण रूपवाले शब्दों को सुने 'तं जहा अक्खाइयठाणाणि वा' जैसे कि आख्यायिका अर्थात् कथानकों के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को 'माणुम्माणियट्ठाणाणि वा' मानोन्मान अर्थात् मान मापतौल वगैरह परिमाणों के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को एवं उन्मान ऊर्ध्वमान अर्थात् ऊपर तुकती वगैरह पर सोनाचांदि को–माप करने के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को या 'महताऽऽहयनट्टगीयवाइयतंतीतलतालतुडियपडुप्पवाइयट्ठाणाणि वा' अत्यंत जोर से आहत ढोल मृदङ्ग नृत्य गीत–वादित्र तंत्रीताल झालतौर्यत्रिक पखाउज वाद्य विशेष के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को या 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं वा सद्दाइं' या इसी तरह के दूसरे भी अनेक प्रकार के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' सुनने की इच्छा से उपाश्रय से बाहर किसी भी दूसरे स्थानों में जाने के लिये मन में संकल्प या विचार भी नहीं करे क्योंकि इस प्रकार के आख्यायिका कथानक नौटङ्की नाटक रास-

ટીકાર્થ–'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'जाव सुणेइ' યાવત્ જો વક્ષ્યમાણ પ્રકારના શબ્દોને સાંભળે 'तं जहा' જેમકે–'अक्खाइयठाणाणि वा' આખ્યાયિકા અર્થાત્ કથાનકો ના સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને અથવા 'माणुम्माणिय ठाणाणि वा' મનોન્માન એટલે કે માન–તોલ માપ વિગેરે પરિમાણોના સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને તથા ઉન્માન એટલે કે સોના ચાંદી ને માપવાના તોલવાના સ્થાનોમા ઉત્પન્ન થતા શબ્દોને અથવા 'महताहयनट्टगीयवाइयततीतलतालतुडियपडुप्पवाइयठाणाणि वा' અત્યંત જોર જોરથી વાગતા ઢોલ, મૃદંગ નૃત્યગીત વાજિંત્ર તંત્રી તાલ તૌર્યત્રિક પખાલ વિગેરે વાદ્ય વિશેષના થનારા શબ્દો વાળા સ્થાનોમા અથવા 'अन्नयराइ वा तहप्पगाराइ सद्दाइ' આ પ્રકારના બીજા અનેક પ્રકારના સ્થાનોમા થતા શબ્દોને સાંભળવાની ઈચ્છાથી 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए ઉપાશ્રયની બહાર કોઈ પણ બીજા સ્થાનોમા થનારા શબ્દોને સાભળવા માટે મનમા સંકલ્પ અગર વિચાર પણ કરવો નહીં કેમકે આ પ્રકારના આખ્યાયિકા કથાનક નાટક રાસલીલા, રામલીલા, વિગેરેના સ્થાનોમા ઝાલર

नो विचारयेदित्यर्थः-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'जाव सुणेइ' यावत्-यथा वा एककान्- शब्दान् शृणोति 'तं जहा-कलहाणि वा डिंबाणि वा' कलहान् परस्परकलहप्रयुक्तशब्दान्, डिम्बान् वा-स्वराष्ट्रचक्रे राज्ञां परस्परविरोधशब्दान 'डमराणि

लीला रामलीला वगैरह के स्थानों में झाल मृदङ्ग पखाउज ढोल पिपही नाना प्रकार के बाजाओं बजाये जाने से उत्पन्न शब्दों को सुनने से संयमशील साधु और साध्वी को शब्द विशेष को सुनने की आसक्ति बढ जाने से संयम की विराधना होगी क्योंकि सांसारिक विषयों की ओर अधिक आकर्षण से तपश्च र्यादि पूर्वक सामायिक वगैरह करने में मन नहीं लगेगा और संयम का पालन भी नहीं हो सकेगा इसलिये संयम पालन करनेवाले मुनि महात्माओं को इस प्रकार के आख्यायिका वगैरह के शब्दों को नहीं सुनना चाहिये और उन आख्या- यिक कथानक वगैरह स्थानों में उन वैषयिक शब्दों को सुनने के लिये उपाश्रय से बाहर कभी भी जाने का मन में संकल्प या विचार भी नहीं करना चाहिये,

अब फिर भी प्रकारान्तर से कलह झगडारगड़ा एवं स्व राष्ट्रपरराष्ट्र वगै- रह में कूटनीति राजनीति वगैरह के शब्दों को भी नहीं सुनना चाहिये यह बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा जाव सुणेइ' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयम- शील साधु और भिक्षुकी साध्वी यावत् यदि वक्ष्यमाण रूप के शब्दों को सुने 'कलहाणि वा' जैसे कि कलह-परस्पर झगड़ा या रगड़ा मारा पिटी में उत्पन्न गाली गिलौज वगैरह बीभत्स शब्दों को या 'डिंबाणि वा' डिम्ब अर्थात् स्व राष्ट्र चक्र में राजाओं के परस्पर विरोध वाले शब्दों को अर्थात् अपने राज्य में

મૃદંગ, પખાલ, ઢોલ, શરણાઈ, વિગેરે અનેક પ્રકારના વાજાઓ વગાડવામા આવવાથી થનારા શબ્દોને સાભળવાથી સાધુ અને સાધ્વીને શબ્દ વિશેષને સાભળવાની આસક્તિ થઈ આવે છે તેથી સયમની વિરાધના થાય છે કેમકે સાસારિક વિષયોની તરફ આક ર્ષણ થવાથી તપશ્ચર્યા વિગેરે સામાયિક વિગેરે કરવામા મન લાગે નહીં અને સંયમનું પાલન પણ થઈ ન શકે તેથી સયમનું પાલન કરવાવાળા સાધુએ આવા પ્રકારના આખ્યા- યિકા વિગેરેના શબ્દોને સાંભળવા નહી. અને એ આખ્યાયિકા, કથાનક વિગેરે થતા હોય તેવા સ્થાનોમા થતા શબ્દોને સાંભળવા માટે ઉપાશ્રયની બહાર જવાનો મનમાં સંકલ્પકે વિચાર પણ કરવો નહી.

હવે પ્રકારાન્તરથી કજીયે કંકાસ તથા સ્વરાષ્ટ્ર પરરાષ્ટ્ર વિગેરેમાં કૂટનીતિ, રાજનીતિ વિગેરેના શબ્દો ન સાભળવા વિષે કથન કરે છે

'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'जाव सुणेइ' યાવત્ જો વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી શબ્દોને સાભળે 'तं जहा' જેવાકે-'कलहाणि वा' કલહ કજીયા માર પીટમા થતા ગાળો વિગેરે બીભત્સ શબ્દોને અથવા 'डिंबाणि वा' ડિંબ

वा' डमरान् वा–परराष्ट्रे विरोधिशब्दान् 'दोरज्जाणि वा' द्विराज्यानि वा–नृपतिद्वय विरोधिशब्दान् वेररज्जाणि वा' वैरराज्यानि वा–परस्परवैरप्रयुक्तविरोधिशब्दान् 'विरुद्धरज्जाणि वा' विरुद्धराज्यानि वा–विरोधिराज्यद्वयशब्दान् 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं' अन्यतरान् वा–तदन्यान् वा तथाप्रकारान्–कलहादिप्रसङ्गसदृशान विरूपरूपान्–नानाविधान् 'सद्दाइं' शब्दान् श्रोतुमिच्छया 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधायेद्–मनसि संकल्पं न कुर्यात् गमनाय–गन्तुं न विचारयेत् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी

ही अनेक राजा महाराजाओं के आपस में मतमतान्तर होने से उत्पन्न विरुद्ध शब्दो को या 'डमराणि वा' डमर अर्थात् परराष्ट्र में याने दूसरे राज्यों के अंदर परस्पर मतमतान्तर होने से उत्पन्न विरुद्ध शब्दों को या 'दो रज्जाणि वा' द्विराज्य अर्थात् दो राज्यों के नृपति के विरुद्ध शब्दो को या 'वेररज्जाणि वा' वैरराज्य अर्थात् परस्पर वैर प्रयुक्त उत्पन्न विरोधी शब्दों को या 'विरुद्धरज्जाणि वा' विरुद्ध राज्य अर्थात् विरोधी राज्यों के शब्दों को या 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाइं' इस प्रकार के दूसरे भी नाना प्रकार के कुत्सित निंदा सूचक शब्दो को सुनने की इच्छा से 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' उपाश्रय से बाहर किसी भी दूसरे स्थानों में जैन मुनि महात्माओं को नहीं जाना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के कलहादि शब्दो को सुनने से रौद्र भावना उत्पन्न हो सकती है और रौद्र भावना उत्पन्न होने से संयम की विराधना होगी और आत्मा की भी विराधना होगी इसलिये आत्म कल्याण करनेवाले मुनि महात्माओं को संयम पालनार्थ इस प्रकार के कलहादि शब्दो को नहीं सुनना चाहिये,

અર્થાત્ સ્વરાષ્ટ્ર ચક્રમા રાજાઓના પરસ્પરના વિરોધ શબ્દોને એટલે કે પોતાના રાજ્ય માં જ અનેક રાજા મહારાજાઓના પરસ્પર વિવાદ હોવાથી થનારા વિરૂદ્ધ શબ્દોને અથવા 'डमराणि वा' ડમર અર્થાત્ પરરાષ્ટ્રમા એટલે કે અન્ય રાજ્યોની અંદર એક બીજાને વિવાદથવાથી ઉત્પન્નથનારા શબ્દોને અથવા 'दो रज्जाणि वा' દ્વિરાજ્ય એટલે કે બે રાજ્યોના રાજાઓની વિરૂદ્ધના શબ્દોને અથવા 'वेररज्जाणि वा' વૈરાજ્ય એટલે કે પરસ્પર વેરથી પ્રયુક્ત થતા વિરોધિ શબ્દોને અથવા 'विरुद्धरज्जाणि वा' વિરૂદ્ધ રાજ્ય એટલે કે વિરોધિરાજ્યોના શબ્દોને અથવા 'अण्णयराइं वा तहप्पगाराइ विरूवरूवाइ सद्दाइ' આવા પ્રકારના બીજા અનેક પ્રકારથી કુત્સિત નિંદા સૂચક શબ્દોને સાભળવાની ઇચ્છાથી 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' ઉપાશ્રયની બહાર કોઇ પણ અન્ય સ્થાનોમા સાધુ કે સાધ્વીએ જવુ નહી. કેમકે–આ પ્રકારના કલહાદિથી ઉત્પન્ન થનારા શબ્દોને સાભળવાથી રૌદ્રભાવના ઉત્પન્ન થાય છે. અને રૌદ્ર ભાવના ઉત્પન્ન થવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે અને આત્માની પણ વિરાધના થાય છે તેથી આત્મકલ્યાણ કરવાવાળા મુનિઓએ સંયમ પાલન માટે આવા પ્રકારના કલહાદિના શબ્દોને સાભળવા નહી.

वा 'जाव सुणेइ' यावत्-यथा वा एकैकान् शब्दान् शृणोति 'खुड्डियं दारियं परिभुत्तमंडियं' क्षुल्लिकाम्-अल्पवयस्कां दारिकाम्-कन्यकाम् परिभुक्तमण्डिताम् परिवारावृताम् 'अलंकियं' अलङ्कृताम्-आभरणादि भूषिताम् 'निवुज्झमाणिं पेहाए' नीयमानाम्-अश्वादिना दोला-दिना वा स्थानान्तरं प्राप्यमाणाम् प्रेक्ष्य-दृष्ट्वा 'एगं वा पुरिसं वहाए नीणिज्जमाणं' एकं वा पुरुषं वधाय हननाय नीयमानम्-वधस्थानं प्राप्यमाणम् 'पेहाए' प्रेक्ष्य-अवलोक्य 'अन्नयराइं तहप्पगाराइं' अन्यतरान् वा तदन्यान् वा तथाप्रकारान्-तथाविधान् 'सद्दाइं' शब्दान् श्रोतुमि-च्छया 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेत्-मनसि विचारयेद् गमनाय-गन्तुं

अब फिर भी प्रकारान्तर से अन्य सांसारिक लडकी वगैरह के शशुराल जाने के समय रोदनादि शब्दो या किसी भी पुरुष को वध के लिये ले जाने के समय में उत्पन्न रोदनादि शब्दों को भी जैन मुनि महात्माओं को नहीं सुनना चाहिये यह बतलाते हैं-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा, जाव सुणेइ'-वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील महात्मा और भिक्षुकी साध्वी यावत् यदि वक्ष्यमाण रूपवाले एकैक शब्दो को सुने-'तं जहा खुड्डियं दारियं परिभुत्तमंडियं' जैसे कि छोटी सी कमती उमरवाली लडकी को जो कि अपने मातापिता भाइबहन सखीसहेली वगैरह परिवार से घिरि हुइ एवं 'अलंकियं' आभरण वलय हारमणि नूपुर कटक कुंडल एरङ्ग नाना प्रकार के भूषणो से अलंकृत है इस प्रकार की छोटी सी लड़की की 'निवुज्झमाणीं पेहाए' डोला महफा पालकी या घोडे की सवारी के द्वारा दूसरे स्थान में अर्थात् ससुराल वगैरह में ले जाने के समय करुण क्रन्दन रोदन शब्दो को सुनकर एवं देखकर एवं 'एगं वा पुरिसं वहाए नीणिज्जमाणं पेहाए' एक किसी भी पुरुष को वधस्थान पर मारने के लिये ले जाये जाने के समय में उस पुरुष के या उस के परिवार मातापिता स्त्री बालक बालिका वगै-

હવે કન્યા વિગેરે સાસરે જતા રડવાના શબ્દોને અથવા પુરૂષને વધ માટે લઈજ-વાના હોય તેવા સમયે થતા રોદનાદિ શબ્દોને ન સાંભળવા વિષે કથન કરે છે—'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'जाव सुणेइ' જો વક્ષ્યમાણ-પ્રકારના એક એક શબ્દોને સાંભળે 'तं जहा' જેવા કે-'खुड्डियं दारियं परिभुत्तमंडियं' નાની ઉમરવાળી કન્યા કે જે પોતાના મા બાપ ભાઈ બહેન સખી સાહેલી વિગેરેથી ઘેરાયેલ હોય તથા 'अलंकियं' આભૂષણ હાર ચૂડી મણી, નૂપૂરકડા કુંડળો એરિંગ વિગેરેઅનેક પ્રકારના અલંકારોથી અલંકૃત કન્યાને 'निवुज्झमाणिं पेहाए' રથ કે મારો અથવા પાલખી અથવા ઘોડાની સવારી દ્વારા બીજા સ્થળે અર્થાત્ સાસરે વિગેરેમાં લઈ જવાના સમયે કરૂણ જનક રોદન ના શબ્દોને સાંભળીને અથવા જોઈને તથા 'एगं वा पुरिसं' કોઈ એક પુરૂષને 'वहाए नीणिज्जमाणं पेहाए' મારવા માટે વધસ્થાન પર લઈ જવાના સમયે તે પુરૂષના અથવા તેના પરિવાર માતા પિતા સ્ત્રી બાળકો વિગેરેના દીનતા વાળા શબ્દોને

संकल्पं न कुर्यादित्यर्थः, 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'एवं जाणिज्जा' एवं-वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्-'तं जहा बहुसगडाणि वा बहुरहाणि वा' तद्यथा-बहुशकटानि वा बहुशकटस्थानजन्यशब्दान्, बहुरथान् वा अनेकरथस्थाने प्रयुक्तशब्दान् 'बहुमिलक्खूणि वा' बहुम्लेच्छान् वा अनेकम्लेच्छस्थानशब्दान् 'बहुपच्चाणि' बहुप्रान्त-

रह के दयनीय शब्दों को सुनकर या देखकर या 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं सद्दाइं' ईसी प्रकार के दूसरे भी अनेक प्रकार के शब्दों को सुनने की इच्छा से 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' उपाश्रय से बाहर किसी भी स्थान में जाने के लिये मन में संकल्प या विचार नहीं करना चाहिये क्यों कि इस प्रकार के भी अल्प वयस्क लडकी वगैरह के शब्दों को सुनने से सांसारिक विषयों में आसक्ति बढ़ जाने से संयम की विराधना होगी, इसलिये संयम पालन करने वाले जैन मुनि महात्माओं को और जैन साध्वी को इस तरह की लड़की वगैरह के करुण क्रन्दन सुनने से मोह उत्पन्न हो जायगा और संयम पालन में मन नहीं लगेगा इसलिये इस प्रकार के शब्दों को सुनने के लिये बाहर नहीं जाय

अब फिर भी प्रकारान्तर से भी अनेकों शकटरथ वगैरह के शब्दों को भी नहीं सुनना चाहिये यह बतलाते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु एवं भिक्षुकी साध्वी यदि 'एवं सद्दाणि जाणिज्जा' एवं वक्ष्यमाण रूपवाले शब्दों को जाने 'तं जहा बहु सगडाणि वा' जैसे कि बहु शकट अर्थात् अनेकों गाडी के स्थानों में उत्पन्न शब्दों को या 'बहुरहाणि वा' बहुरथ अर्थात् अनेकों रथों के स्थानो में उत्पन्न शब्दो को या 'बहु मिलक्खूणि वा' बहुम्लेच्छ अर्थात् अनेकों म्लेच्छों के रहने के स्थानो में उत्पन्न शब्दो को याने नीच

સાંભળીને કે જોઈને અથવા 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं सद्दाइं' આવા પ્રકારના બીજા પણ અનેક પ્રકારના શબ્દોને સાંભળવાની ઈચ્છાથી 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' ઉપાશ્રયની બહાર કોઈ પણ સ્થાનમાં જવા માટે મનમાં સંકલ્પ કે વિચાર કરવો નહીં કેમકે આ રીતના નાની કન્યા વિગેરેના શબ્દોને સાંભળવાથી સાંસારિક વિષયોમાં આસક્તિ થવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે, તેથી સંયમનું પાલન કરવાવાળા મુનિઓએ કે સાધ્વીઓએ આ પ્રકારના કરૂણ આક્રંદન વિગેરેના શબ્દો સાંભળવાથી મોહ ઉત્પન્ન થવાથી સંયમ પાલનમાં મન લાગે નહીં તેથી આવા શબ્દો સાંભળવાના હેતુથી બહાર જવું નહીં.

હવે શકટ, રથ, વિગેરેના શબ્દોને ન સાંભળવા વિષે કથન કરે છે

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'एवं सद्दाणि जाणिज्जा' જો આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારના શબ્દોને જાણે 'तं जहा' જેમ કે 'बहुसगडाणि वा' અનેક ગાડાવાળા સ્થાનોમાં ઉત્પન્નથનારા શબ્દોને અથવા 'बहुरहाणि वा' ઘણા રથોવાળા સ્થાનોમાં ઉત્પન્નથતા શબ્દોને અથવા 'बहु मिलक्खूणि वा' ઘણામ્લેચ્છોના રહેવાના સ્થાનો-

स्थानशब्दान् 'अन्नयराइं' अन्यतरान् 'तहप्पगाराइं' तथाप्रकारान् विरूपरूपान् महाश्रवान् 'विरूवरूवाइं सद्दाइं' अन्यतरान्–अन्यान वा विरूपरूपान्–अनेक प्रकारान् शब्दान् 'महासवाइं' महाश्रवान्–महाश्रवस्थानभूतान् शब्दान् 'कण्णसोयणपडियाए' कर्णश्रवणप्रतिज्ञया–श्रोतुमिच्छया 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेद्–विचारयेद् गमनाय गन्तुं संकल्पं न कुर्यादितिभावः 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अन्नयराइं

कोम के करोड़ी वगैरह के रहने के स्थानो में उत्पन्न शब्दों को 'बहु पच्चत्ताणि वा' एवं बहु प्रांत अर्थात् अनेक प्रांतप्रांत के स्थानो में उत्पन्न शब्दो को या 'अण्णयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं' इस प्रकार के दूसरे भी अनेक स्थानो में उत्पन्न अनेक प्रकार के 'सद्दाइं' शब्दो को 'महासवाइं' जो महाश्रव अर्थात् अत्यंत आश्रव कर्मागमन के मार्ग हो सकते हैं अर्थात् इस प्रकार के शब्दों को सुनने से संसार में बार बार जन्म मरण परंपरा के कारणभूत कर्मों के आगमन का मार्ग माने जाते हैं इस प्रकारसे अनेक कर्मागमन के मार्गभूत शब्दो को 'कण्ण सोयणपडियाए' कानों से सुनने की इच्छा से जैनमुनि महात्माओ को उपाश्रय से बाहर किसी भी दूसरे स्थान में 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' जाने के लिये मन में संकल्प या विचार भी नहीं करना चाहिये क्योकि इस तरह के बहुत शकट रथ म्लेच्छ प्रान्त वगैरह में उत्पन्न शब्दो को सुनने से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालन करनेवाले जैन महात्माओं को आत्म कल्याणार्थ उपर्युक्त शब्दो को नहीं सुनना चाहिये क्योंकि संयम का पालन करना ही जैन साधु और साध्वी का परम कर्तव्य माना जाता है।

अब फिर भी प्रकारान्तर से सांसारिक शब्दादि विषयों की आसक्ति से दूर

માં થતા શબ્દોને અથવા નીચ કોમના રહેવાના સ્થાનોમા થતા શબ્દોને અથવા 'पच्चत्ताणि वा' અનેક પ્રાંત સ્થાનમા થતા શબ્દોને 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं विरूवरूवाइं सद्दाइं' આ પ્રકારના બીજા પણ અનેક સ્થાનોમાં થતા અનેક પ્રકારના શબ્દોને કે જે 'महासवाइं' મહાશ્રવ અર્થાત્ અત્યંત આશ્રવ એટલે કે સાંભળવાથી સંસારમા વારંવાર જન્મમરણ પરંપરાના કારણભૂત કર્મોના આગમન રૂપ માનવામા આવે છે. આવીરીતના અનેક કર્માગમનના માર્ગભુત શબ્દોને 'कण्णसोयणपडियाए' કાનોથી સાંભળવાની ઇચ્છાથી મુનીમહારાજાઓએ 'नो अभिसंधारिज्ज गमणाए' ઉપાશ્રયની બહાર કોઇ પણ અન્ય સ્થાનમાં જવા માટે મનમા સંકલ્પ કે વિચાર પણ કરવો નહી. કેમકે–આ પ્રકારના ઘણાગાડા રથ મ્લેચ્છ પ્રાંત વિગેરેમા થતા શબ્દોને સાંભળવાથી સંયમની વિરાધના થાય તેથી સંયમનુ પાલન કરવાવાળા મુનીમહારાજાઓએ આત્મકલ્યાણ માટે પૂર્વોક્ત શબ્દોને સાંભળવા નહી કેમકે સંયમનુ પાલન કરવુ એજ સાધુ અને સાધ્વીનુ પરમ કર્તવ્ય માન્યુ છે

હવે સાસારિક શબ્દાદિ વિષયોમા આસક્તિથી દૂર રહેવા મુનીઓએ અન્ય શબ્દોને

विरूवरूवाइं महूस्सवाइं' अन्यतरान्–अन्यान् विरूपरूपान्–नानाविधान् महोत्सवान् 'एवं जाणिज्जा' एवम्–वक्ष्यमाणरीत्या जानीयात्–'तं जहा–इत्थीणि वा पुरिसाणि वा' स्त्रीर्वा पुरुषान् वा 'थेराणि वा' स्थविरान् वा 'डहराणि वा' बालकान् वा 'मज्झिमाणि वा' मध्यमान् वा–युवकान 'आभरणविभूसियाणि' आभरणविभूषितान्–अलंकारालंकृतान् 'गायंताणि वा' गायतो वा–गानं कुर्वतो वा 'वायंताणि वा' वादयतो वा–वाद्यविशेषाणां वादनं कुर्वतो वा 'नच्चंताणि वा' नृत्यतो वा–नृत्यं कुर्वतो वा 'हसंताणि वा' हसतो वा 'रमंताणि वा' रममाणान् वा 'मोहंताणि वा' मोहयतो वा–मोहनं कुर्वतो वा 'विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं' विपुलम्–प्रचुरम् अशनं पानं खादिमं स्वादिमं 'परिभुंजंताणि वा' परिभुञ्जानान वा 'परिभायंताणि वा' परिभाजयतो वा–परिभाजनं वितरणं वा कुर्वतो 'विछड्डियमाणाणि वा'

रहने के लिये जैन मुनि महात्माओं को दूसरे प्रकार के भी शब्दों को नहीं सुनना चाहिये यह बतलाते हैं 'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयम शील साधु और भिक्षुकी जैन साध्वी यदि 'अन्नयराइं विरूवरूवाइं महूस्सवाइं एवं जाणिज्जा' अनेक प्रकार के नाना रूपवाले महोत्सवों को यदि वक्ष्यमाण रीति से जान ले कि 'तं जहा इत्थीणि वा' स्त्री जाति को या 'पुरिसाणि वा' पुरुष जाति को या 'थेराणि वा' स्थविर वृद्धो को या 'डहराणि वा' डहर बालकों को या 'मज्झिमाणि वा आभरणविभूसियाणि' मध्यम युवको को आभरणों से विभूषित अर्थात् अलंकारों से अलंकृत एवं 'गायंताणि वा' गान करते हुए तथा 'वायंताणि वा' ढोल मृदङ्ग वगैरह अनेक प्रकार के वाद्य विशेष को बजाते हुए या 'नच्चताणिवा' नृत्य करते हुए एवं 'हसंताणि वा' हसते हुए तथा 'रमंताणि वा मोहंताणि वा' रमते हुए या मोहन करते हुए या 'विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं परिभुंजंताणि वा' प्रचुर अशन भोजन पान खादिम एवं स्वादिम इस तरह के चार प्रकार के आहारका भोजन करते हुए तथा 'परिभायंताणि वा'

न सांभળવા વિષે સુત્રકાર કથન કરે છે.

'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલસાધુ અને સાધ્વી 'अन्नयराइं-विरूवरूवाइं महूस्सवाइं एव जाणिज्जा' અનેક પ્રકારના જુદા જુદા રૂપવાળા મહોત્સવોને 'एवं जाणिज्जा' એ વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી જાણે 'तं जहा' જેમ કે–'इत्थीणि वा' સ્ત્રીજાતને 'पुरिसाणि वा' પુરૂષજાતને 'थेराणि वा' વૃદ્ધોને અથવા 'डहराणि वा' બાળકોને અથવા 'मज्झिमाणि वा' યુવાનોને 'आभरणभूसियाणि, गायताणि वा' આભૂષણથી વિભૂષિત અને ગાયન કરતા 'वायंताणि वा' ઢોલ મૃદંગ વિગેરે અનેક પ્રકારના વાજીંત્રોને વગાડતા અથવા 'नच्चंताणि वा' નૃત્ય કરતા તથા 'हसंताणि वा' હસતા અને 'रमंताणि वा' રમતા 'मोहंताणि वा' મોહ પમાડતા અથવા 'विउल असणं पाणं खाइमं साइम परिभुंजंताणि वा' વિપુલ અશનભોજ્ય પાન–પેય ખાદિમ અને સ્વાદિમ આ ચાર પ્રકારનું ભોજન કરતા

विक्षेपयतो वा इतस्तत-प्रक्षेपं कुर्वतो वा 'विगोवयमाणाणि वा' विगोप्यमानान वा-प्रसिद्धि कुर्वतो वा 'अन्नयराइं तहप्पगाराइं' अन्यतरान् वा तथाप्रकारान् 'विरूवरूवाइं महुस्सवाइं' विरूपरूपान्-अनेक प्रकारान् महोत्सवान्-महोत्सवप्रयुक्तशब्दान् 'कण्णसोयणपडियाए' कर्ण-श्रवणप्रतिज्ञया-श्रोतुमिच्छया 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' नो अभिसंधारयेद्-नो मनसि संकल्पं कुर्यादि गमनाय-गन्तुम् न विचारयेद् 'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुर्वा

अशनादि चतुर्विध आहार जात को वितरण अर्थात् परोसते हुए या 'विच्छड्डियमाणाणि वा' इधर उधर विक्षेप प्रक्षेप करते हुए याने अशनादि चतुर्विध आहार जात को परस्पर में इधर उधर दूसरे की ओर रंगरभस में या हंसी मखौल में फेंकतेहुए या 'विगोवयमाणाणि वा' विगोपन अर्थात् प्रसिद्धि करते हुए या 'अन्नयराइं वा तहप्पगाराइं' अन्य दूसरे भी इस प्रकार के 'विरुवरूवाइं महूस्सवाइं' विरूपरूपवाले अनेक तरह के महोत्सवों के शब्दों को 'कण्णसोयणपडियाए' कानों से सुनने की इच्छा से 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' उपाश्रय से बाहर किसी भी दूसरे स्थानो में जाने के लिये जैन मुनि महात्माओं को मन में संकल्प या विचार भी नहीं करना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के अनेक महोत्सव के शब्दों को सुनने से मुनि महात्माओं का भी मन विचलित हो सकता है और सांसारिक विषयवासना बढ़ सकती है जिस से संयम की विराधना हो सकती है इसलिये आत्म कल्याण करनेवाले जैन साधु और जैन साध्वी को इस प्रकार के महोत्सव प्रयुक्त नाना प्रकार के शब्दों को सुनने के लिये मन में संकल्प भी नहीं करे और तदनुसार सुनने के लिये उपाश्रय से बाहर कहीं भी नहीं जाय।

अब इस ग्यारहवां अध्ययन के अन्त में उपसंहार करते हुए बतलाते हैं-

---

અથવા 'परिभायताणि वा' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારને પિરસતા તથા 'विच्छड्डियमाणाणि वा' આમ તેમ મૂકતા કે લેતા અથવા 'विगोवयमाणाणि वा' અશનાદિ ચતુર્વિધ આહારને એક બીજા આમ તેમ એકબીજાની તરફ મશ્કરીમાં ફેંકતા કે છૂપાવતા કે પ્રસિદ્ધ કરતા અથવા 'अन्नयराइ तहप्पगाराइ विरूवरूवाइ महूस्सवाइ' બીજા પણ આવા પ્રકારના અનેક રીતના મહોત્સવોના શબ્દોને 'कण्णसोयणपडियाए' કાનોથી સાંભળવાની ઈચ્છાથી 'नो अभिसंधारिज्जा गमणाए' ઉપાશ્રયની બહાર કોઈ પણ બીજા સ્થાનમાં જવા માટે મુનિઓએ મનમા સંકલ્પ કે વિચાર પણ કરવો નહીં કેમકે-આવા પ્રકારના અનેક મહોત્સવોના શબ્દોને સાંભળવાથી મુનિઓના પણ મન ચલિત થવા સંભવ છે અને સાંસારિક વિષયવાસનામા આસક્તિ થાય છે તેથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી આત્મ કલ્યાણ કરવાવાળા સાધુ અને સાધ્વીએ આવા પ્રકારના મહોત્સવમા થનારા અનેક પ્રકારના શબ્દોને સાંભળવાનો મનમા વિચાર પણ કરવો નહીં તથા તે સાંભળવાની ઈચ્છાથી ઉપાશ્રયની બહાર પણ જવું નહીં.

भिक्षुकी वा 'नो इहलोइएहिं सद्देहिं' नो न खलु ऐहलौकिकैः मनुष्याद्युच्चारितैः शब्दैः 'नो परलोइएहिं सद्देहिं' नो वा पारलौकिकैः देवतिर्यङ् पशुपक्षिकृतैः शब्दैः 'नो सुएहिं सद्देहिं' नो श्रुतैः शब्दैः 'नो असुएहिं सद्देहिं' नो अश्रुतैः शब्दैः 'नो दिट्ठेहिं सद्देहिं' नो दृष्टैः साक्षादुपलब्धैः शब्दैः 'नो अदिट्ठेहिं सद्देहिं' नो अदृष्टैः-अनुपलब्धैः शब्दैः 'नो कंतेहिं सद्देहिं' नो कान्तैः-कमनीयैः मनोरमणीयैः शब्दैः 'सज्जिज्जा' सज्येत-अनुरज्येत नो मनुष्य देवतिर्यक् प्रभृतिशब्देषु आसक्तो भवेत् 'नो गिज्झिज्जा' नो गृध्येत्, न तेषु शब्देषु गर्धां वा कुर्यात् 'नो मुज्झिज्जा' नो मुह्येत्-तेषु शब्देषु मोहं वा न कुर्यात् 'नो अज्झोववज्जिज्जा' नो अध्युपपद्येत-नो वा तेषु शब्देषु अध्युपपन्नो वा भवेत्, एतावता मनुष्यदेवतिर्यक्प्रभृति-शब्देषु न सङ्गं कुर्यात् न वा रागं प्राप्नुयात् नो वा गार्द्ध्यं प्रतिपद्येत् नो वा तेषु मुह्येत नापि अध्युपपद्येत अन्यथा शब्दासक्तस्य अजितेन्द्रियस्य स्वाध्यायहानिरागद्वेषादयो दोषाः इति

'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'नो इहलोइएहिं सद्देहिं' ऐहलौकिक अर्थात् मनुष्यादि उच्चारित शब्दों से एवं 'नो परलोइएहिं सद्देहिं' परलौकिक अर्थात् देवतिर्यक् पशु पक्षीकृत शब्दों से तथा 'नो सुएहिं सद्देहिं, नो असुएहिं' श्रुत शब्दो से एवं अश्रुत शब्दों में एवं दृष्ट अर्थात् साक्षात् उपलब्ध शब्दो में एवं 'नो अदिट्ठेहिं सद्देहिं' अदृष्ट अर्थात् अनुपलब्ध शब्दों से एवं 'नो कंतेहिं सद्देहिं सजिज्जा' कांत अर्थात् कमनीय शब्दो में आसक्त नहीं हो। अर्थात् मनुष्य देव तिर्यक् पशु पक्षियों के शब्दो में आसक्त नहीं हो एवं 'नो गिज्झिज्जा' इस प्रकार के मनुष्यादि के शब्दों के श्रवण लिये गर्धा लोभ नहीं करे और 'नो मुज्झिज्जा' इनके शब्दो को मोह भी नहीं करे एवं 'नो अज्झोववजिजा' इन शब्दो में अत्यंत आसक्त या तल्लीन भी नहीं हो, अन्यथा शब्दो में आसक्ति से अजितेन्द्रियता और स्वाध्याय हानि एवं राग-

હવે અગીયારમાં અધ્યયનનો ઉપસંહાર કરતા કહે છે

'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'नो इहलोइएहिं सद्देहिं' એહ લૌકિક અર્થાત્ મનુષ્યાદિએ બોલેલા શબ્દોમા તથા 'नो पारलोइएहिं सद्देहिं' પારલૌકિક અર્થાત્ દેવ તિર્યક પશુ પક્ષીએ કરેલા શબ્દોમા 'नो सुएहिं सद्देहिं' શ્રુત શબ્દોમાં અને 'नो असुएहिं सद्देहिं' અશ્રુત શબ્દોમા તથા 'नो दिट्ठेहिं सद्देहिं' દૃષ્ટ અર્થાત્ સાક્ષાત્ થયેલા શબ્દોમા તથા 'नो अदिट्ठेहिं सद्देहिं' અદૃષ્ટ અર્થાત્ અનુપલબ્ધ શબ્દોમા અથવા 'नो कंतेहिं सद्देहिं' કાન્ત એટલે કે કમનીય શબ્દોમા 'सजिज्जा' આસક્ત થવું નહિ. એટલે કે મનુષ્ય, દેવ, તિર્યંચ, પશુ પક્ષીયોના શબ્દોમા આસક્ત થવુ નહીં તથા 'नो गिज्झिज्जा' આરીતના મનુષ્યાદિના શબ્દો માટે ગર્ધા અર્થાત્ લોભ કરવો નહી તથા 'नो मुज्झिज्जा' તેમના શબ્દોમા મોહ કરવો નહી. તથા 'नो अज्झोववज्जिज्जा' તેમના શબ્દોમા અત્યંત આસક્ત અથવા તલ્લીન થવુ નહી કારણ કે શબ્દોમાં આસ-

फलितम् 'अध्ययनमिदमुपसंहरन्नाह-'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स जाव जइज्जासि' एतत् खलु शब्दविशेषेषु अनासक्तिपूर्वकं संयमपालनं तस्य भिक्षुकस्य-भावभावोः यावत्-भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्-समग्रः आचारः-सम्पूर्णः साध्वाचारो बोध्यः, यत् सर्वार्थैः-सम्यग्ज्ञानदर्शन-चारित्रैः समित्या-पञ्चभिः समितिभिस्त्रि गुप्तिभिश्च सहितः सन साधुः सदा-सर्वदा यतेत-यतनापूर्वकं वर्तेत 'त्तिबेमि' इति ब्रवीमि-कथयामि-उपदिशामीति भावः 'सद्दसत्तिकओ सम्मत्तो' शब्दसप्तिका समाप्ता, ॥ सू० ३ ॥

इतिश्री विश्वविख्यात-जगद्वल्लभ-प्रसिद्धवाचकपञ्चदशभाषाकलित-ललितकलापालापक-प्रविशुद्धगद्यपद्यानैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक-श्री-शाहू छत्रपतिकोल्हापुर-राजप्रदत्त-'जैनशास्त्राचार्य'-पदभूषित-कोल्हापुरराजगुरु-बालब्रह्मचारी जैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री-घासीलाल-व्रतिविरचितायां श्री आचारांगसूत्रस्य द्वितीयश्रुतस्कन्धस्य मर्मप्रकाशिका-ख्यायां व्याख्यायां शब्दसप्तिका नाम एकादशम् अध्ययनं समाप्तम् ॥११॥

द्वेष वगैरह दोष हो सकते हैं इसलिये इन शब्दों में आसक्ति नहीं करे 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स जाव जइज्जासि त्तिबेमि' यही उक्त शब्द विशेषो में अनासक्ति पूर्वक संयम का पालन करना साधु और साध्वी का सम्पूर्ण आधार समझा जाता है ऐसा वीतराग महावीर स्वामीने कहा है यह सुधर्मा स्वामी कहते हैं 'सद्द-सत्तिकओ सम्मत्तो' शब्दसप्तक समाप्त ॥सू० ३॥

श्रीजैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर पूज्यश्री घासीलाल व्रतिविरचित आचारांगसूत्र के दूसरे श्रुतस्कंध की मर्मप्रकाशिकाव्याख्या में शब्द सप्तक नामका ग्यारहवां अध्ययन समाप्त ॥११॥

ક્તિ રાખવાથી અજીતેન્દ્રિયપણુ તથા સ્વાધ્યાય હાની તેમ જ રાગદ્વેષ વિગેરે દોષો ઉત્પન્ન થાય છે. તેથી આવા પ્રકારના શબ્દોમાં આસક્તિ રાખવી નહીં 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स जाइज्जासित्तिबेमि' શબ્દોમા આસક્ત ન થવુ અને ઉક્ત પ્રકારના શબ્દ વિશેષોમા અના-સક્તિ પૂર્વક સંયમનુ પાલન કરવુ એ સાધુ અને સાધ્વીનો સંપૂર્ણ આચાર મનાય છે, આ પ્રમાણે વીતરાગ મહાવીર સ્વામીએ કહ્યુ છે આ રીતે સુધર્મા સ્વામી ગૌતમાદિ ગણધરોને કહે છે. 'सद्दसत्तिकओ सम्मत्तो' આ શબ્દસપ્તક સમાપ્ત થયુ ॥ સૂ૦ ૩ ॥

શ્રીજૈનાચાર્ય જૈનધર્મદિવાકર પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલ વ્રતિવિરચિત આચારાંગસૂત્રની બીજા શ્રુતસ્કંધની મર્મપ્રકાશિકા વ્યાખ્યામા શબ્દ સપ્તક નામનુ અગિયારમુ અધ્યયન સમાપ્ત ॥ ૧૧ ॥

द्वादशमध्ययनं प्रारभ्यते

मूलम्--से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अहावेगइयाइं रूवाइं पासइ, तं जहा-गंथिमाणि वा वेढिमाणि वा पूरिमाणि वा संघाइमाणि वा कट्ठकम्माणि वा पोत्थकम्माणि वा चित्तकम्माणि वा मणिकम्माणि वा दंतकम्माणि वा पत्तछिज्जकम्माणि वा विविहाणि वा वेढिमाइं अन्नयराइं वा विरूवरूवाइं रूवाइं चक्खुदंसणपडियाए नो अभिसंधारिज्ज गमणाए, एवं नायव्वं जहा सद्दपडिमा सव्वा वाइत्तवज्जा रूवपडिमा वि ॥ सू० १ ॥

पंचमं सत्तिक्कयं सम्मत्तं ॥५॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा यथा वा एककानि रूपाणि पश्यति, तद्यथा ग्रथितानि वा वेष्टिमानि वा पूरिमाणि वा संघातिमानि वा काष्ठकर्माणि वा पुस्तकर्माणि वा चित्रकर्माणि वा मणिकर्माणि वा दन्तकर्माणि वा पत्रच्छेद्यकर्माणि वा विविधानि वा वेष्टिमानि अन्यतराणि वा विरूपरूपाणि रूपाणि चक्षुर्दर्शनप्रतिज्ञया नो अभिसंधारयेद् गमनाय, एवं ज्ञातव्यं यथा शब्दप्रतिमा सर्वा वादित्रवर्जा रूपप्रतिमापि ॥ सू० १ ॥

पञ्चमी रूपसप्तिका समाप्ता द्वादशम् अध्ययनं समाप्तम् ॥५-१२॥

टीका-एकादशे अध्ययने कर्णेन्द्रियसम्बद्धशब्दविषयकं प्ररूपणं कृतम् सम्प्रति द्वादशे अध्ययने चक्षुरिन्द्रियसम्बद्धरूपविषयकं प्ररूपणं करोति-'से भिक्खू वा भिक्खुणि वा' स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा 'अहावेगइयाइं रूवाइं पासइ' यथा वा एककानि रूपाणि पश्यति 'तं जहा-गंथिमाणि वा' तद्यथा-ग्रथितानि वा-ग्रथितपुष्पादि निष्पादितस्वस्तिकादिरूपाणि

द्वादशवें अध्ययन का प्रारंभ

ग्यारहवें अध्ययन में कर्णेन्द्रिय से सम्बद्ध शब्द का निरूपण किया गया है अब इस बारहवें अध्ययन में चक्षुरिन्द्रियसे सम्बद्ध रूप का निरूपण किया जाता है-

टीकार्थ-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा, अहावेगइयाइं रूवाइं पासइ' वह पूर्वोक्त भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी यदि वक्ष्यमाण स्वरूप एकैक रूपों को देखे 'तं जहा गंथिमाणि वा' जैसे कि ग्रथित अर्थात् पुष्पादि से निष्पादित

અધ્યયન બારમુ

અગીયારમા અધ્યયનમા કર્ણેન્દ્રિયથી સ બદ્ધ શબ્દનુ નિરૂપણ કરવામા આવેલ છે. હવે આ બારમા અધ્યયનમા ચક્ષુ ઈંદ્રિયના સ બધવાળા રૂપનુ નિરૂપણ કરવામા આવે છે-

ટીકાર્થ-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સ યમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अहावेगइयाइं रूवाइं पासइ' જો વક્ષ્યમાણ રીતના એક એક રૂપોને જુવે 'तं जहा' જેવા કે-

'वेढिमाणि वा' वेष्टिमानि वा-वस्त्रादिनिष्पादितपुत्तलिकाप्रभृतिरूपाणि 'पूरिमाणि वा' पूरिमाणि वा अभ्यन्तरपुरणद्वारा निष्पादितपुरुषाद्याकृतिरूपाणि 'संघाइमाणि वा' संघातिमानि वा-चोलकप्रभृतिरूपाणि 'कट्ठकम्माणि वा' काष्ठकर्माणि वा-काष्ठतक्षणक्रियानिष्पादित रथादिरूपाणि 'पोत्थकम्माणि वा' पुस्तकर्माणि वा सुधादि लेपनद्वारा कृतलेप्यकर्माणि 'चित्तकम्माणि वा' चित्रकर्माणि वा प्रसिद्धान्येव 'मणिकम्माणि वा' मणिकर्माणि वा पद्मरागादि विचित्रमणिनिष्पादितस्वस्तिकादिरूपाणि 'दंतकम्माणि वा' दन्तकर्माणि वा दन्तमयपुत्तलिकादिरूपाणि 'पत्तछिज्जकम्माणि वा' पत्रच्छेद्यकर्माणि वा पत्रच्छेदनक्रियानिष्पन्न रूपाणि 'विविहाणि वा' विविधानि वा अनेकप्रकाराणि 'वेढिमाइं' वेष्टिमानि रूपाणि 'अन्नयराइं वा' अन्यतराणि वा अन्यानि 'विरूवरूवाइंरूवाइं' विरूपरूपाणि-अनेकविधानि रूपाणि

स्वस्तिक आदि के रूपों को एवं 'वेढिमाणि वा' वेष्टिम अर्थात् वस्त्रादि से निष्पादित कठपुतली वगैरह के रूपो को या 'पूरिमाणि वा' पूरिम अर्थात् अंदर को पूरण द्वारा निष्पादित पुरुषादि आकृति वाले रूपो को एवं 'संघाइमाणि वा' संघातिम अर्थात् चोलक प्रकृति के रूपो को या 'कट्टकम्माणि वा' काष्ठकर्म अर्थात् लकड़ी को छीलछाल कर निष्पादित रथादि के रूपो को एवं 'पोत्थकम्माणि वा' पुस्तक में अर्थात् सुधा चुना वगैरह के लेप द्वारा किया हुआ लेप्य कर्मो को एवं 'चित्तकम्माणि वा' चित्रकर्मों को एवं 'मणिकम्माणि वा' मणिकर्म अर्थात् पद्मराग वगैरह अनेक मणि द्वारा निष्पादित स्वस्तिक आदि के रूपों को एवं 'दंतकम्माणि वा' दंतकर्म अर्थात् दंतमय पुत्तलादि याने दांतों से बनाये हुए कठपुतली वगैरह के रूपोंको एवं 'पत्तछिज्जकम्माणि वा' पत्रच्छेद्य कर्म अर्थात् पत्रों के छेदन क्रिया से निष्पन्न रूपों को एवं 'विविहाणि वा' विविध अर्थात् अनेक प्रकार के 'वेढिमाइं अन्नयराइं वा' वेष्टिम अर्थात् वस्त्रादि से निष्पादित

'गंथिमाणि वा' પુષ્પાદિથી ગૂથીને બનાવેલ સ્વસ્તિક વિગેરે રૂપોને 'वेढिमाणि वा' અથવા વેષ્ટિત એટલે કે વસ્ત્રાદિથી બનાવેલ પૂતળી વિગેરેના રૂપોને અથવા 'पूरिमाणि वा' પૂરિમ એટલે કે અંદર રૂ ભરીને બનાવેલ પુરૂષ વિગેરેની આકૃતિવાળા રૂપોને અથવા 'संघाइमाणि वा' સંઘાતિમ એટલે કે-ચોલક વિગેરે રૂપોને અથવા 'कट्ठकम्माणि वा' કાષ્ટ કર્મ એટલે કે-લાકડાને છોલીને બનાવેલ રથાદિના રૂપોને અથવા 'पोत्थकम्माणि वा' પુસ્તકર્મ એટલે કે ચૂના વિગેરેથી કરેલ લેપ્ય કર્મને તથા 'चित्तकम्माणि वा' ચિત્ર કર્મોને તથા 'मणिकम्माणि वा' મણિકર્મ અર્થાત્ પદ્મરાગ વિગેરે અનેક મણિયો દ્વારા બનાવેલ સ્વસ્તિક વિગેરે રૂપોને અથવા 'दंतकम्माणि वा' દંતકર્મ અર્થાત્ હાથીદાંત વિગેરે દાંતથી બનાવેલ પુતળી વિગેરેના રૂપોને અથવા 'पत्तछिज्जकम्माणि वा' પત્રછેદ્ય ક્રિયા અર્થાત્ પત્રોને છેદનક્રિયાથી બનાવેલ પુતળી વિગેરેના રૂપોને અથવા 'विविहाणि वा वेढिमाइं' અનેક પ્રકારના વેષ્ટિમ વસ્ત્ર વિગેરેથી બનાવેલ પુતળી વિગેરેના રૂપોને અથવા 'अन्नयराइं वा विरूवरूवाइं'

त्रयोदशम् अध्ययनं प्रारभ्यते-

मूलम्—परकिरियं अज्झत्थियं संसेसियं नो तं सायए नो तं नियमे, सिया से परो पाए आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो पायाइं संवाहिज्ज वा पलिमद्दिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो पायाइं कुसिज्ज वा रइज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो पायाइं तिल्लेण वा घयेण वा वसाए वा मक्खिज्ज वा अब्भिगिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो पायाइं लुद्धेण वा कक्केण वा चुन्नेण वा वण्णेण वा उल्लोढिज्ज वा उव्वलिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो पायाइं सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलिज्ज वा पहेलिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो पायाइं अन्नयरेण विलेवणजाएण आलिंपिज्ज वा विलिंपिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो पायाइं अन्नयरेण धूवणजाएण धूविज्ज वा पधूविज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो पायाओ आणुयं वा कंटयं वा नीहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो पायाओ पूयं वा सोणियं वा नीहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो कायं आमज्जेज्ज वा पमज्जिज्ज वा, नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो कायं लोद्धेण वा संवाहिज्ज वा पलिमद्दिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो कायं तिल्लेण वा घयेण वा वसाए वा मक्खिज्ज वा अब्भंगिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो कायं लुद्धेण वा कक्केण वा चुन्नेण वा वण्णेण वा उल्लोढिज्ज वा उव्वलिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो कायं सीओदगवियडेण वा उसिणिओदगवियडेण वा उच्छोलिज्ज वा पहोलिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो कायं अन्नयरेण विलेवणजाएण आलिंपिज्ज वा विलिंपिज्ज वा नो तं सायए नो

तं नियमे, से सिया परो कायं अन्नयरेण धूवणजाएण धूविज्ज वा पधूविज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो कायंसि वणं आमजिज्ज वा पमज्जिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो कायंसि वणं संवाहिज्ज वा पलिमद्दिज्ज वा नो तं सायए नो नियमे, से सिया परो कायंसि वणं तिल्लेण वा घएण वा वसाए वा मक्खिज्ज वा अब्भंगिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो कायंसि वणं लुद्धेण वा कक्केण वा चुण्णेण वा वण्णेण वा उल्लोढिज्ज वा उव्वलेज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो कायंसि वणं सीओदगवियडेण वा उसिणिओदगवियडेण वा उच्छोलिज्ज वा पहोलिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे से सिया परो कायंसि वणं वा गंडं वा अरइं वा पुलयं वा भगंदलं वा अन्नयरेण वा सत्थजाएणं अच्छिदिज्ज वा विच्छिदिज्ज वा, नो तं सायए नो त नियमे, से सिया परो कायंसि वणं वा गंडं वा अरइं वा पुलयं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं सत्थजाएणं आच्छिदित्ता वा विच्छिदित्ता वा पूयं वा सोणियं वा नीहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो कायंसि वणं वा गंडं वा अरइं वा पुलइयं वा भगंदलं वा आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो कायंसि वणं वा गंडं वा अरइं वा पुलयं वा भगंदलं वा संवाहिज्ज वा पलिमद्दिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो कायंसि वणं वा गंडं वा अरइं वा पुलयं वा भगंदलं वा तिल्लेण वा घएण वा वसाए वा मक्खिज्ज वा अब्भिगिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो कायंसि वणं वा गंडं वा अरइं वा पुलयं वा भगंदलं वा लुद्धेण वा कक्केण वा चुन्नेण वा वण्णेण वा उल्लोढिज्ज वा उव्वलेज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो कायंसि वणं वा गंडं वा अरइं वा पुलयं वा भगंदलं वा सीओदगवियडेण वा उसिणिओदगवियडेण वा उच्छोलि-

ज्जा वा पहोलिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो कायंसि वणं वा गंडं वा अरइं वा पुलयं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं सत्थजाएणं अच्छिंदिज्ज वा विच्छिंदिज्ज वा अन्नयरेणं सत्थजाएणं अच्छिंदित्ता वा विच्छिंदित्ता वा पूयं वा सोणियं वा नीहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो कायंसि सेयं वा जल्लं वा निहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो अच्छिमलं वा कण्णमलं वा दंतमलं वा नहमलं वा नीहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो दीहाइं वालाइं दीहाइं वा रोमाइं, दीहाइं भमुहाइं, दीहाइं कक्खरोमाइं दीहाइं वत्थिरोमाइं कप्पिज्ज वा संठविज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो सीसाओ लिक्खं वा जूयं वा नीहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो अंकंसि वा पलियंकंसि वा तुयट्टावित्ता पायाइं आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, एवं हिट्ठिमो गमो पायाइ भाणियव्वो, से सिया परो अंकंसि वा पलियंकंसि वा तुयट्टावित्ता हारं वा अद्धहारं वा उरत्थं वा गेवेयं वा मउडं वा पालंबं वा सुवण्णसुत्तं वा आविहिज्ज वा पिणहिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, से सिया परो आरामंसि वा उज्जाणंसि वा नीहरित्ता वा पविसित्ता वा पायाइं आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, एवं नेयव्वा अन्नमन्नकिरिया वि ॥सू० १॥

छाया–परक्रियाम् आध्यात्मिकीम् सांश्लेषिकीम् नो ताम् आस्वादयेत् नो तां नियमयेत् स्यात् तस्य परः पादौ आमृज्याद् वा प्रमृज्याद्वा नो ताम् आस्वादयेत् नो ताम् नियमयेत् तस्य स्यात् परः पादौ संवाहयेत् वा परिमर्दयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेद्, तस्य स्यात् परः पादौ स्पृशेद् वा रञ्जयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेद् वा तस्य स्यात् परः पादौ तैलेन वा घृतेन वा वसया वा म्रक्षयेद् वा अभ्यञ्जयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेद् तस्य स्यात् परः पादौ लोध्रेण वा कर्केण वा चूर्णेन वा वर्णेन वा उल्लोकयेद् वा उद्वलयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेत् तस्य स्यात् परः पादौ शीतोदकविकटेन वा उष्णोदकविकटेन वा उत्क्षा-

लयेद्वा प्रक्षालयेद्वा, नो ताम् आस्वादयेत् नो तां नियमयेत् तस्य स्यात् परः पादौ अन्यतरेण विलेपनजातेन आलिम्पेद् वा विलिम्पेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेत् तस्य स्यात् परः पादौ अन्यतरेण धूपजातेन धूपायेद् वा प्रधूपायेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेत् तस्य स्यात् परः पादयोः खनुकं वा कण्टकं वा निर्हरेद् वा विशोधयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेत् तस्य स्यात् परः पादयोः पूयं वा शोणितं वा निर्हरेद् वा विशोधयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो ताम् नियमयेत् तस्य स्यात् परः कायम् आमृज्याद् वा प्रमृज्याद् वा नो ताम् आस्वादयेद् वा नो तां नियमयेद्, तस्य स्यात् परः कायं लोष्ठेन संवाहयेद् वा परिमर्दयेद् वा नो ताम आस्वादयेद् नो ताम् नियमयेद् तस्य स्यात् परः कायं तैलेन वा घृतेन वा वसया वा म्रक्षयेद् वा अभ्यञ्जयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेत् तस्य स्यात् परः कायं लोध्रेण वा कर्केण वा चूर्णेन वा वर्णेन वा उल्लोलयेद् वा उद्वलयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेत्, तस्य स्यात् परः कायं शीतोदकविकटेन वा उष्णोदकविकटेन वा उत्क्षालयेद् वा प्रक्षालयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेत्, तस्य स्यात् परः कायम् अन्यतरेण विलेपनजातेन आलिम्पेद् वा विलिम्पेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो ताम् नियमयेत् तस्य स्यात् परः कायम् अन्यतरेण धूपनजातेन धूपयेद् वा प्रधूपयेद् वा नो ताम् अस्वादयेद् नो तां नियमयेत्, तस्य स्यात् परः काये व्रणम् आमृज्याद् वा प्रमृज्याद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो ता नियमयेत् तस्य स्यात् परः काये व्रणं संवाहयेद् वा परिमर्दयेद् वा नो ताम् अस्वादयेद् नो तां नियमयेत्, तस्य स्यात् परः काये व्रणम् तैलेन वा घृतेन वा वसया वा म्रक्षयेद् वा अभ्यञ्जयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेत् तस्य स्यात् परः काये व्रणम् लोध्रेण वा कर्केण वा चूर्णेन वा वर्णेन वा उल्लोलयेद् वा उद्वलयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेत्, तस्य स्यात् परः काये व्रणम् शीतोदकविकटेन वा उष्णोदकविकटेन वा उत्क्षालयेद् वा प्रक्षालयेद् वा नो ताम् आस्वादयेत् नो ताम् नियमयेत् तस्य स्यात् परः काये व्रण वा गण्ड वा अरतिं वा पुलकं वा भगन्दरं वा अन्यतरेण शस्त्रजातेन आच्छिन्द्यात् वा विच्छिन्द्याद् वा नो ताम् आस्वादयेद्-नो तां नियमयेत्, तस्य स्यात् परः काये व्रणं वा गण्डं वा अरतिं वा पुलकं वा भगन्दरं वा अन्यतरेण शस्त्रजातेन आछिद्य वा विच्छिद्य वा पूयं वा शोणितं वा निर्हरेत् वा विशोधयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेत्, तस्य स्यात् परः काये व्रणं वा गण्डं वा अरतिं वा पुलकं वा भगन्दरं वा आमृज्याद् वा प्रमृज्याद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो ता नियमयेत्, तस्य स्यात् परः काये व्रणं वा गण्डं वा अरतिं वा पुलकं वा भगन्दर वा संवाहयेद् वा परिमर्दयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेत् तस्य स्यात् परः काये व्रणं वा गण्डं वा अरतिं वा पुलकं वा भगन्दरं वा तैलेन वा घृतेन वा वसया वा म्रक्षयेद् वा अभ्यञ्जयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेत्, तस्य स्यात् परः काये व्रणं वा गण्डं

वा अरतिं वा पुलकं वा भगन्दरं वा लोध्रेण वा कर्केण वा चूर्णेन वा वर्णेन वा उल्लोलयेद् वा उद्वर्तयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेत् तस्य स्यात् परः काये व्रणं वा गण्डं वा अरतिं वा पुलकं वा भगन्दरं वा शीतोदकविकटेन वा उष्णोदकविकटेन वा उत्क्षालयेद् वा प्रक्षालयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेत्, तस्य स्यात् परः काये व्रणं वा, गण्डं वा अरतिं वा, पुलकं वा भगन्दरं वा अन्यतरेण शस्त्रजातेन आच्छिन्द्यात् वा विच्छिन्द्याद्वा अन्यतरेण शस्त्रजातेन अच्छिद्य वा विच्छिद्य वा पूयं वा शोणितं वा निर्हरेद्वा विशोधयेत् नो ताम् आस्वादयेद्वा नो तां नियमयेत्, तस्य स्यात् परः काये स्वेदं वा जल्लं वा निर्हरेद्वा विशोधयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेत् तस्य स्यात् परः अक्षिमलं वा कर्णमलं वा दन्तमलं वा नखमलं वा निर्हरेद् वा विशोधयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेत्, तस्य स्यात् परः दीर्घान् वालान् दीर्घाणि वा लोमानि दीर्घौ भ्रुवौ, दीर्घाणि कक्षारोमाणि दीर्घाणि वस्तिरोमाणि कृन्तेद् वा संस्थापयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् नो तां नियमयेत्, तस्य स्यात् परः शीर्षकाद् लिक्षां वा यूकां वा निर्हरेद् वा विशोधयेद् वा नो ताम् आस्वादयेद् वा नो तां नियमयेत्, तस्य स्यात् परः अङ्के वा पर्यङ्के वा स्नापयित्वा हारं वा अर्धहारं वा उरःस्थं वा ग्रैवेयकं वा मुकुटं वा प्रालम्बं वा सुवर्णसूत्रं वा अवबध्नीयाद् वा पिनह्येद् वा नो ताम् आस्वादयेत् नो ताम् नियमयेत् तस्य स्यात् परः आरामे वा उद्याने वा निर्हृत्य वा प्रविश्य वा पादौ आमृज्याद् वा प्रमृज्याद् वा नो ताम् आस्वादयेत् नो तां नियमयेत्, एवं ज्ञातव्या अन्योन्यक्रियापि ॥सू० १॥

टीका–द्वादशेऽध्ययने रागद्वेषोत्पत्ति निमित्तभूत रूपविशेषदर्शनस्य प्रतिषेधः प्ररूपितः सम्प्रति त्रयोदशेऽध्ययनेऽपि प्रकारान्तरेण रागद्वेषोत्पत्ति निमित्तस्य प्रतिषेधं प्ररूपयितुं परक्रियानामकं सप्तैककस्य षष्ठमध्ययनं प्रारभते, तत्र साधुनिमित्तम् अन्यव्यक्तिद्वारा

अब तेरहवां अध्ययन का प्रारंभ

टीकार्थ–बारहवां अध्ययन में रागद्वेष की उत्पत्ति में निमित्तभूत रूप विशेष के दर्शन का प्रतिषेध किया गया है अब तेरहवें अध्ययन में भी प्रकारान्तर से रागद्वेष की उत्पत्ति में निमित्तभूत परक्रिया वगैरह का प्रतिषेध करने के लिये सप्तैकक का छट्ठा अध्ययन आरम्भ करते हैं–उस में साधु के निमित्त किसी भी अन्य व्यक्ति द्वारा क्रियमाण क्रिया को परक्रिया कहते हैं. यहां पर पर शब्द के छे अर्थ बतलाये गये हैं–१ तत्पर, २–अन्यतरपर, ३–आदेशपर, ४–क्रमपर, ५–

અધ્યયન તેરમુ

ટીકાર્થ–બારમા અધ્યયનમા રાગદ્વેષની ઉત્પત્તિમા નિમિત્તરૂપ પરક્રિયા વિગેરેનો નિષેધ કરવામાં આવેલ છે.હવે આ તેરમા અધ્યયનમા પણ પ્રકારાન્તરથી રાગ દ્વેષની ઉત્પત્તીમા નિમિત્ત રૂપના પરક્રિયા વિગેરેનો નિષેધ કરવા માટે સપ્તૈકકના છટ્ઠા અધ્યયનનો પ્રારભ કરવામાં આવે છે. આ અધ્યયનમાં સાધુના નિમિત્તે કોઇપણ અન્ય વ્યકિત દ્વારા કરવામા આવનારી ક્રિયાને

क्रियमाणक्रिया परक्रिया उच्यते, परशब्दार्थश्च प्रकृते षड्विधः पूर्वाचार्यैः कथितः १ तत्परः, २ अन्यतरपरः, ३ आदेशपरः, ४ क्रमपरः, ५ बहुपरः, ६ प्रधानपरश्चेति तत्र एकः परमाणुः द्वितीयपरमाणोः सकाशाद् भिन्नत्वात् तत्परशब्देन उच्यते स परमाणुः तस्माद् अन्य (द्वितीय) परमाणोः परः भिन्नो वर्तते इति तत्परशब्दार्थः, अन्यतरपर शब्दार्थस्तु-एकं द्वयणुकं परमाणुद्वययुक्तत्वात्, द्वितीयं त्र्यणुकं द्वयणुकत्रययुक्तत्वात्ः एवम् अन्यत् चतुरणुकादिकमनेक परमाणुपुञ्जयुक्तत्वात् परस्परं ते द्वयणुकादयः एकस्य द्वितीयस्माद् भिन्नत्वेन अन्यतरपरत्वेन उच्यते, आदेशपरशब्दार्थस्तु कस्यापि स्वामिनः अधिकारिणो वा आज्ञारूपादेशपालनतत्परो भृत्यादिः आदेशपरो बोध्यः, एकप्रादेशिक द्रव्याद् द्विप्रादेशिकद्रव्यं क्रमपरत्वेन उच्यते एव रीत्या संख्याक्रमदृष्ट्या परः पदार्थः क्रमपरः कथ्यते, बहुपरस्तु-एकपरमाणोः परमाणुत्रयपरमाणुचतुष्टयादियुक्तं द्रव्यं बहुपरं कथ्यते,

---

बहुपर और ६-प्रधानपर, एकपरमाणु द्वितीय परमाणु से भिन्न होने से तत्पर शब्द से व्यवहृत होता है अर्थात् वह परमाणु उस से अन्य याने दूसरे परमाणु से भिन्न है इस को तत्पर कहते हैं, अन्यतरपर शब्द का अर्थ तो यह है कि-एक द्वयणुक दो परमाणुओ से युक्त होता है और द्वितीय त्र्यणुक तीन द्वयणुको से युक्त होता है एव अन्य चतुरणुकादि अनेक परमाणुपुञ्जो से युक्त होता है इस तरह वे द्वयणुक वगैरह एक को दूसरे से भिन्न होने से अन्यतरपर शब्द से व्यवहृत होते हैं, आदेशपर शब्द का अर्थ यह है कि-किसी भी स्वामी या अधिकारी की आज्ञा रूप आदेश के पालन में तत्पर भृत्य वगैरह को आदेशपर शब्द से व्यवहृत किया जाता है, एवं क्रमपर शब्द का अर्थ-यह है कि एक प्रादेशिक द्रव्य से द्विप्रादेशिक द्रव्य क्रमपर शब्द से व्यवहृत होता है इस प्रकार संख्या क्रम की दृष्टि से परपदार्थ क्रमपर कहलाता है, और बहुपर शब्द का अर्थ यह है कि-एक परमाणु के परमाणुत्रय और परमाणु चतुष्टयादि

પરક્રિયા કહે છે અહીયા પર શબ્દના છ અર્થ બતાવવામા આવ્યા છે. ૧ તત્પર ૨ અન્યતરપર ૩ આદેશપર ૪ ક્રમપર ૫ બહુપર અને ૬ પ્રધાનપર તેમા એક પરમાણુ થી બીજા પરમાણુ જુદા હોવાથી તત્પર શબ્દથી વ્યવહાર થાય છે અન્યતરપર શબ્દનો અર્થ તો એ છે કે-એક દ્વયણુક બે પરમાણુ ઓથી યુક્ત હોય છે અને બીજુ ત્ર્યણુક ત્રણ દ્વયણુકોથી યુક્ત હોય છે. અને બીજા ચાર અણુકાદિ અનેક પરમાણુ પુંજોથી યુક્ત હોય છે એ પ્રમાણે એ દ્વયણુક વિગેરે એકને બીજાથી જુદા હોવાથી અન્યતરપર શબ્દથી વ્યવહાર કરાય છે આદેશપર શબ્દનો અર્થ એ છે કે-કોઇપણ સ્વામીની કે અધિકારીની આજ્ઞારૂપ આદેશના પાલનમાં તત્પર એવા નોકર વિગેરેને આદેશપર શબ્દથી વ્યવહાર કરવામા આવે છે તથા ક્રમપર શબ્દનો અર્થ એ છે કે-એક પ્રાદેશિક દ્રવ્યથી દ્વિ પ્રાદેશિક દ્રવ્ય ક્રમપર શબ્દથી વ્યવહૃત થાય છે આ પ્રમાણે સ ખ્યા ક્રમની દૃષ્ટિથી પરપદાર્થ ક્રમપર કહેવાય છે. અને બહુપર

एकस्माद् परमाणोः द्वितीयस्य परमाणोः अधिकपरमाणुभेदकृतमेव तयोः परस्परभिन्नत्वं बोध्यम्, प्रधानपरशब्दार्थः खलु स्वपरप्राधान्य महिम्ना यः सजातीयेभ्यो भिन्नत्वव्यपदेशभाग् भवति स प्रधानपरो वोध्यः, यथा मनुष्येषु भगवान् तीर्थकृत् प्रधानो वर्तते, पशुषु सिंहः, वृक्षेषु वटपनस अशोकादिः प्रधान उच्यते एतेन इदं निर्गलितम्—निजापेक्षया अन्यो जनः परः कथ्यते तस्मात् अन्यगृहस्थादि द्वारा साधुनां कृते क्रियमाणा क्रिया पर क्रियात्वेन व्यपदिश्यते, तामेतां परक्रियां प्ररूपयन् तां निषेधति सूत्रकारः—'परकिरियं अज्झत्थियं संसेसियं' परक्रियाम्--परः स्वापेक्षयाऽन्यस्तस्य शारीरिकव्यापाररूपा क्रिया परक्रिया तां परक्रियाम्, आत्मसम्बन्धितया क्रियमाणा तथा सांश्लेषिकीम्—कर्मबन्धनरूप

से युक्त द्रव्य को बहुपर कहते हैं अर्थात् एक परमाणु से द्वितीय परमाणु को अधिक परमाणु भेद कृत हो उन दोनों परमाणुओं को परस्पर भिन्न रूप से समझा जाता है एवं प्रधानपर शब्द का अर्थ यह है कि-अपने पद की प्रधानता की महिमा से जो सजातीय वस्तुओं से भिन्न कहलाता है उस को प्रधानपर कहते हैं जैसे मनुष्यों में भगवान् तीर्थंकर प्रधान हैं, पशुओं में केसरीसिंह और वृक्षों में वड या आम्र और अशोक वगैरह प्रधान कहलाता है इस सब का सारांश यह है कि अपने से दूसरा पर कहलाता है इसलिये अन्य गृहस्थादि के द्वारा साधु के लिये की जाती हुई क्रिया को परक्रिया कहते हैं इस परक्रिया का निरूपण करते हुए उस को सूत्रकार निषेध करते हैं—'परकिरियं' परक्रिया अर्थात् अपने से अन्य दूसरा पर कहलाता है और उस की शारीरिक व्यापार रूप क्रिया को परक्रिया कहते हैं इस परक्रिया को 'अज्झत्थियं' आध्यात्मिकी अर्थात् आत्म सम्बन्धी, याने अपने लिये की जाती हुई होने से और 'संसेसियं' 'सांश्लेषिकी कहते हैं एतावता गृहस्थ श्रावक के द्वारा शारीरिक व्यापार के रूप में साधु के

શબ્દનો અર્થ એ છે કે-એક પરમાણુના પરમાણુત્રય અને પરમાણુ ચતુષ્ટય વિગેરેથી યુક્ત દ્રવ્યને બહુપર કહે છે અર્થાત્ એક પરમાણુ બીજા પરમાણુને અધિક પરમાણુ ભેદ કૃત જ એ બેઉ પરમાણુઓને પરસ્પર ભિન્ન રૂપથી સમજવામા આવે છે તેમ જ પ્રધાનપર શબ્દનો અર્થ એ છે કે-પોતાના પદની પ્રધાનતાના મહિમાથી જે સજાતીય વસ્તુઓથી ભિન્ન કહેવાય છે. તેને પ્રધાનપર કહે છે જેમ મનુષ્યોમા ભગવાન્ તીર્થંકર પ્રધાન છે પશુઓમા સિંહ અને વૃક્ષોમા વડ કે આંબો અને અશોક વિગેરે પ્રધાન કહેવાય છે. આ કથનનો સારાંશ એજ છે કે-પોતાનાથી બીજો પર કહેવાય છે તેથી અન્ય ગૃહસ્થાદિ દ્વારા સાધુને માટે કરવામા આવતી ક્રિયાને પરક્રિયા કહે છે આ પરક્રિયાનુ નિરૂપણ કરતા સૂત્રકાર તેનો નિષેધ કરે છે —'परकिरियं अज्झत्थियं' પરક્રિયા અર્થાત્ પોતાનાથી બીજા પર કહેવાય છે અને તેની શારીરિક વ્યાપારરૂપ ક્રિયાને પરક્રિયા કહે છે. એ પરક્રિયાને આધ્યાત્મિકી અર્થાત્ આત્મ સબંધી એટલે કે પોતાના માટે કરવામા આવતી હોવાથી અને 'संसेसियं' સાંશ્લેષિકી

संश्लेषकारिणीम् 'नो तं सायए' नो नैव खलु ताम् आध्यात्मिकीम् सांश्लेषिकीञ्च परक्रियां साधुः आस्वादयेत् 'अभिलषेत्, मनसा तत्राभिलापं न कुर्यादित्यर्थः, एवं 'नो तं नियमे' नो-नैव वा तां-तथाविधां परक्रियां नियमयेत्-कायेन वचसा वा कारयेदिति भावः मनसा वचसा कायेन वा तां परक्रियां नानुमोदयेदित्यर्थः सम्प्रति तां परक्रियां विशेषतो दर्शयितुमाह-'से सिया परो पाए आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' तस्य-प्रतिकर्मरहित शरीरस्य साधोः स्यात्-कदाचित्, परः-गृहस्थः श्रद्धया पादौ रजसाऽवलिप्तौ आमृज्याद्

लिये की जाती हुई क्रिया बन्धन के कारण होने से 'नो तं सायए' उस को साधु आस्वादन नहीं करे अर्थात् मन से उस परक्रिया को साधु अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' एवं वचन से उस परक्रिया को न करावे, अर्थात् मन वचन और शरीर से उस परक्रिया का अनुमोदन साधु नहीं करे क्यों कि उक्त रीति से उपर्युक्त परक्रिया को मन से चाहने पर या काय तथा वचन से समर्थन करने पर कर्मबन्धन होता हैं इसलिये संयमशील साधु और साध्वी को मन वचन और काय से परक्रिया का अनुमोदन या समर्थन नहीं करना चाहिये क्यों कि कर्मबन्धन को दूर करने के लिये ही जैन मुनि महात्माओं ने प्रव्रज्या ग्रहण की है इसलिये साधु और साध्वी ऐसा किसी भी परक्रिया का समर्थन नहीं करे जिस से कि कर्मबन्ध हो,

अब विशेष रूप से परक्रिया का प्रदर्शन करते हैं-'से सिया परो पाए आमज्जिज्ज वा' उस प्रतिकर्मरहित शरीरवाले साधु के यदि कदाचित् पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक श्रद्धा भक्ति से धूलि वगैरह से लिप्तपादों का आमार्जन करे या

અર્થાત્ કર્મ બંધનરૂપ સશ્લેષને કરવા વાળી હોવાથી આધ્યત્મિકી અને સશ્લેષિકી કહે છે કહેવાનો હેતુએ છે કે-ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા શારીરિક વ્યાપાર રૂપે સાધુને માટે કરવામા આવતી ક્રિયા કર્મ બધના કારણ રૂપ હોવાથી 'नो तं सायए नो तं नियमे' સાધુએ મનથી એ પરક્રિયાની અભિલાષા કરવી નહી અને કાય અર્થાત્ શરીરથી અને વચનથી એ પરક્રિયાને કરાવવી નહી અર્થાત્ મન, વચન અને શરીરથી એ પરક્રિયાનુ સાધુએ અનુમોદન કરવુ નહીં. 'से सिया परो पाए आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' ઉક્તપ્રકારથી ઉપરોક્ત પરક્રિયાને મનથી ચાહવાથી અથવા કાયથી તથા વચનથી સમર્થન કરવાથી કર્મબધ થાય છે. તેથી 'नो तं सायए नो त नियमे' સાધુ અને સાધ્વીએ મન વચન અને કાયાદી પરક્રિયાનુ અનુમોદન કે સમર્થન કરવુ નહી કારણ કે કર્મબધને દૂર કરવા માટે જ જૈન મુનિઓએ સાધુપણુ સ્વીકારેલ છે તેથી સાધુ અને સાધ્વીએ એવી કોઇ પણ પરક્રિયાનુ સમર્થન કરવુ નહી કે જેનાથી કર્મબધ થાય.

હવે વિશેષ પ્રકારથી પરક્રિયા બતાવે છે-'से सिया परो पाए आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' એ પ્રતિકર્મ રહિત શરીરવાળા સાધુના ધૂળ વિગેરેથી ખરડાયેલ પગનુ પર

वा-ईषद् मार्जनं कुर्यात् , प्रमृज्याद् वा-बहुमार्जनं कुर्याद् वा 'नो त सायए नो तं नियमे' नो-नैव खलु ताम् आमार्जनप्रमार्जनरूपां परक्रियाम् आस्वादयेत्-साधुः मनसा नाभिलषेत् इति, भावः नो-नैव वा नियमयेत्-कायेन वाचा वा न अनुमोदयेत्, कारयेद् वा 'से सिया परो पायाइं संवाहिज्ज वा पलिमद्दिज्ज वा' तस्य-प्रतिकर्मरहितशरीरस्य साधोः स्यात्-कदाचित् परः-गृहस्थः पादौ संवाहयेत् संमर्दयेद् वा परिमर्दयेद् वा 'नो त सायए' नो नैव खलु त-पादौ संवाहयन्त परिमर्दयन्तं वा गृहस्थम् साधुः आस्वादयेत्-मनसा नाभिलषेदित्यर्थः 'नो तं नियमे' नो-नैव किल तम्-पादयोः संवाहनं परिमर्दनं वा कुर्वन्तम् गृहस्थं नियमयेत्-कायेन वचसा वा नानुमोदयेत् कारयेद् वा 'से सिया परो पायाइं

'पमज्जिज्ज वा' प्रमार्जन करे अर्थात् प्रतिकर्म संस्कारादि रहित साधु के धूलिकर्मो से अवलिप्तपैरों का थोडा या अधिक मार्जन यदि श्रद्धा से श्रावक गृहस्थ करे तो 'नो तं सायए' जैन मुनि महात्मा उस का आस्वादन अर्थात् मन से अभि लाषा भी नहीं करे और 'नो तं नियमे' काय तथा वचन से भी पादमार्जन का अनुमोदन या समर्थन नहीं करे क्योंकि उक्त रीति से गृहस्थ श्रावक के द्वारा साधु मुनि महात्माओ के पैरो को प्रमार्जन करने से जैन साधु को कर्मबन्ध होगा इसलिये उस का मन वचन काय से नहीं समर्थन करना चाहिये, एवं 'से सिया परो पायाइं संवाहिज्ज वा' उस प्रतिकर्म संस्कार रहित शरीरवाले साधु के पैरो का यदि कदाचित् पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक संवाहन करे दबावे या 'पलिमद्दिज्ज वा' संमर्दन करे तो उस पादसंवाहन तथा संमर्दन क्रिया रूप परक्रिया की 'नो तं सायए' मन से अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' वचन एवं काय से उस पादसंवाहन तथा संमर्दन क्रिया का अनुमोदन या समर्थन भी नहीं करे अर्थात् उस गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाते हुए पाद संवाहन या पाद संमर्दन क्रिया

અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક ભક્તિભાવથી આમર્જન કે પ્રમાર્જન કરે અર્થાત્ પ્રતિકર્મ સંસ્કાર વિનાના સાધુના ધૂળના કણોથી ખરડાયેલ પગોને થોડુ કે વધારે માર્જન અર્થાત્ પ્રક્ષાલન કરે તો 'नो तं सायए नो तं नियमे' મુનિએ તેનુ આસ્વાદન અર્થાત્ મનથી અભિલાષા કરવી નહી અને કાય તથા વચનથી પણ એ પાદ-પ્રક્ષાલનનુ અનુમોદન કે સમર્થન કરવુ નહી કેમ કે-ઉક્ત પ્રકારથી ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા સાધુના પાદોનુ પ્રક્ષાલન કે પ્રમાર્જન કરવાથી સાધુને કર્મબંધ થાય છે તેથી મન વચન અને કાયાથી તેનું સમર્થન કરવુ નહી 'से सिया परो पायाइं संवाहिज्ज वा पलिमज्जिज्ज वा' તથા એ પ્રતિકર્મ સંસ્કાર વગરના શરીરવાળા સાધુના પગોનુ જો કદાચ પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક સંવાહન કરે દબાવે અથવા સંમર્દન કરે તો 'नो तं सायए' એ પાદસંવાહન તથા સંમર્દન ક્રિયારૂપ પરક્રિયાની મનથી ઇચ્છા ન કરે 'नो तं नियमे' અને વચનથી એ પાદ સંવાહન તથા સંમર્દન ક્રિયાનુ અનુમોદન કે સમર્થન ન કરવુ, અર્થાત્ એ ગૃહસ્થ

फुसिज्ज वा रइज्ज वा' तस्य-साधोः स्यात्-कदाचित् परः-गृहस्थः पादौ स्पर्शयेद् वा रञ्जयेद् वा 'नो तं सायए' नो-नैव खलु तम्-पादौ स्पर्शयन्तं रञ्जयन्तं वा गृहस्थम् साधुः आस्वादयेत्-मनसा नाभिलषेत्, 'नो तं नियमे' नो-नैव खलु तम्-गृहस्थम् पादौ स्पर्शयन्तं रञ्जयन्तं वा कायेन वचसा वा नानुमोदयेत् ॥ 'से सिया परो पायाइं तिल्लेण वा घएण वा वसाए वा' तस्य-भावसाधोः स्यात्-कदाचित् परो-गृहस्थः पादौ तैलेन वा,

का साधु और साध्वी को अनुमोदन नहीं करना चाहिये इसी तरह 'से सिया परो पायाइं फुसिज्ज वा रइज्ज वा' उस प्रतिकर्म रहित शरीरवाले साधु के पादो का स्पर्शन और अनुरञ्जन यदि कदाचित् कोई गृहस्थ श्रावक करे तो 'नो तं सायए' उस गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाते हुए साधु के पादो के स्पर्शन और रञ्जन क्रिया रूप परक्रिया को जैन मुनि महात्मा मन से अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' उस गृहस्थ श्रावक के द्वारा श्रद्धा भक्ति से किये जाते हुए साधु के पादों का स्पर्शन और रञ्जन रूप परक्रिया का वचन काय से भी अनुमोदन नहीं करे क्योंकि उक्त रीति से पाद स्पर्शादि कर्मबन्ध का कारण माना जाता हैं इसलिये उस का मन वचनकाय से समर्थन नहीं करना चाहिये क्योंकि जैन मुनि महात्माओंने कर्मबन्धों से छुटकारा पाने के लिये प्रव्रज्या या दीक्षा संयम का ग्रहण किया हैं इसलिये कर्मबन्ध का हेतुभूत पादस्पर्शनादि का समर्थन नहीं करना चाहिये। उक्त रीति से यदि गृहस्थ श्रावक साधु मुनि महात्माओं के चरणों का तैलादि से मालिश करे तो जैन साधु एवं साध्वी उस का अनुमोदन नहीं करे यह बतलाते हैं-'से सिया परो पायाइं तिल्लेण वा' यदि उस जैन साधु के पादों

શ્રાવક દ્વારા કરવામા આવતા પાદસવાહન કે પાદસમર્દન ક્રિયાનું સાધુ કે સાધ્વીએ અનુમોદન કરવુ નહી એજ પ્રમાણે 'से सिया परो पायाइ फुसिज्ज वा रइज्ज वा' એ પ્રતિકર્મ વિનાના શરીરવાળા સાધુના પગોનો સ્પર્શ અને અનુરંજન જો કદાચ કોઈ ગૃહસ્થ શ્રાવક કરે તો એ ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામા આવતા સાધુના પગોનું સ્પર્શન અને અનુરંજન ક્રિયારૂપ પરક્રિયાને મુનિએ મનથી 'नो तं सायए' અભિલાષા કરવી નહી અને ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા શ્રદ્ધાભક્તિથી કરવામા આવતા સાધુના પગોનો સ્પર્શ અને અનુરંજનરૂપ ક્રિયાનું 'नो तं नियमे' વચન અને કાયથી અનુમોદન પણ કરવું નહી કેમ કે ઉક્ત પ્રકારથી પાદસ્પર્શાદિ કર્મબંધનું કારણ માનવામાં આવે છે. તેથી તેનો મનવચન અને કાયાથી સમર્થન કરવું નહી કેમકે મુનિમહારાજોએ કર્મબંધથી છૂટવા માટે દીક્ષા ગ્રહણ કરેલ છે તેથી કર્મબંધના હેતુભૂત પાદસ્પર્શનાદિ ક્રિયાનુ સમર્થન કરવુ નહી ઉક્ત પ્રકારથી જો ગૃહસ્થ શ્રાવક સાધુઓના પગોને તેલ વિગેરેથી માલીશ કરે તો મુનીમહારાજોએ તેનું અનુમોદન ન કરવા વિષે કથન કરે છે,-'से सिया परो पायाइं तिल्लेण वा' જો તે સાધુના પગે કદાચ કોઈ અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક તેલથી અથવા 'घएण वा' ઘીથી અથવા 'वसाए वा'

घृतेन वा, वसया वा द्रव्यौषधिविशेषेण 'मक्खिज्ज वा अब्भिंगिज्ज वा' म्रक्षयेद्वा परिमर्दनं कुर्यात्, अभ्यञ्जयेद्वा अभ्यञ्जनं कुर्याद्वा तोह 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्–म्रक्षयन्तमभ्यञ्जयन्तम् गृहस्थम् आस्वादयेत्–मनसा अभिलषेत् नो तम् म्रक्षयन्तम् अभ्यञ्जयन्तम् गृहस्थं नियमयेत्–कायेन वचसा वा अनुमोदयेत्–'से सिया परो पायाइं' तस्य–भावभिक्षुकस्य स्यात्–यदि कदाचित् परो–गृहस्थः पादौ 'लुद्धेण वा

को कदाचित् पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक तैल से या 'घएण वा वसाए वा' घृत से या, वसा अर्थात् द्रव्यौषधि विशेष से 'मक्खिज्ज वा' म्रक्षण अर्थात् परिमर्दन या मालिश करे या 'अब्भिंगिज्ज वा' अभ्यञ्जन करे तो उस की अर्थात् तैलादि से पाद का मर्दन और अभ्यञ्जन की जैन साधु अभिलाषा नहीं करे 'नो तं सायए' मन से उस की इच्छा नहीं करे और 'नो तं नियमे' वचन से तथा शरीर से भी उस का अनुमोदन नहीं करे, एतावता साधु के चरणों को तैल घृतादि से मालिश करते हुए उस गृहस्थ श्रावक को मन वचन कर्म से समर्थन नहीं करना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाते हुए पादादि का तैल घृतादि से मर्दन अभ्यञ्जन कर्मबन्ध का कारण होता हैं इसलिये सांसारिक कर्मबन्धों से छुटकारा पाने के लिये प्रव्रज्या दीक्षा ग्रहण करनेवाले साधु को उक्त मर्दनादि क्रिया रूप परक्रिया का स्वीकार नहीं करना चाहिये और अनुमोदन या समर्थन भी नहीं करना चाहिये।

अब फिर भी प्रकारान्तर से गृहस्थ द्वारा साधु के पादादि का पिष्टकादि द्रव्यों से उद्वर्तन करे तो उस को भी साधु स्वीकार नहीं करे यह बतलाते हैं– 'से सिया परो पायाइं लुद्धेण वा' उस जैन साधु के पादों को यदि कदाचित्

વસા અર્થાત્ દ્રવ્યૌષધિ વિશેષથી 'मक्खिज्ज वा' મ્રક્ષણ અર્થાત્ માલીશ કરે અથવા 'अब्भिंगिज्ज वा' અભ્યંજન કરે તો 'नो तं सायए नो तं नियमे' તેની એટલે કે તેલ વિગેરેથી પાદમર્દન અને અભ્યજનની સાધુ કે સાધ્વીએ અભિલાષા કરવી નહીં. તથા મનથી પણ તેની ઇચ્છા કરવી નહીં તથા વચનથી અને શરીરથી પણ તેનું અનુમોદન કરવું નહીં કહેવાનો હેતુ એ છે કે–સાધુના પગોનું તેલ કે ઘીથી માલીશ કરતા એ ગૃહસ્થ શ્રાવકને મનવચન અને કર્મથી સમર્થન કરવુ નહીં' કેમ કે ગૃહસ્થ શ્રાવકદ્વારા આ રીતે કરવામા આવતા પગ વિગેરેનું તેલ કે ઘી વિગેરેથી મર્દન–માલીસ કે અભ્યજન કર્મબંધનું કારણ થાય છે તેથી સાંસારિક કર્મબંધોથી છુટકારો મેળવવા માટે દીક્ષા ગ્રહણ કરનારા સાધુએ એરીતની મર્દનાદિ ક્રિયારૂપ પરક્રિયાનો સ્વીકાર કરવો નહીં- તેમજ અનુમોદન કે સમર્થન પણ કરવુ નહીં.

હવે પ્રકારાન્તરથી ગૃહસ્થ દ્વારા સાધુના પગવિગેરેનુ લોટવિગેરે પદાર્થોથી ઉદ્વર્તનનો સ્વીકાર સાધુએ ન કરવા વિષે સૂત્રકાર કથન કરે છે.– 'से सिया परो पायाइ लुद्धेण वा'

कक्केण वा' लोध्रेण वा-पिष्टकद्रव्येण कर्केण वा-स्नानीयद्रव्यविशेषेण वा 'चुण्णेण वा वण्णेण वा' चूर्णेन वा-गोधूमादि चूर्णद्रव्यविशेषेण वर्णेन वा-कुङ्कुमादि वर्णविशेषेण (पा. ३३२) आदि 'उल्लोढिज्ज वा उव्वलिज्ज वा' उल्लोलयेद् वा- संसृष्टं कुर्याद्, उद्वर्तनं वा कुर्यादित्यर्थः तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-उद्वर्तयन्तं गृहस्थम् नियमयेत्-मनसा अभिलपेत् नो वा तम् उद्वर्तयन्तं गृहस्थम् आस्वादयेद् 'कायेन वचसा वा अनुमोदयेत्, तस्य गृहस्थस्य उद्वर्तनादि क्रियात् मनसा वचसा वपुषा वा

पर-गृहस्थ श्रावक श्रद्धाभक्ति के कारण लोध्र द्रव्य से अर्थात् पिष्टक द्रव्य से या 'कक्केण वा चुण्णेण वा' कर्क अर्थात् स्नानीय द्रव्य विशेष से या चूर्ण अर्थात् गोधूमादि चूर्ण द्रव्यविशेष से या 'वण्णेण वा' वर्ण अर्थात् कुङ्कुमादि वर्ण वि शेष से या पाउडर वगैरह से 'उल्लोढिज्ज वा' संसृष्ट करे या 'उव्वलिज्ज वा' उद्वर्तन करे तो उस उद्वर्तनादि परक्रिया को 'नो तं सायए' जैन साधु मन से आस्वादन नहीं करे अर्थात् उस लोध्रादि द्रव्यों से पादों के उद्वर्तनादि की मन से अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' वचन तथा काय से उस का अनुमोदन या समर्थन भी नही करे क्योंकि इस प्रकार के गृहस्थ श्रावकों द्वारा किया गया पादों के पिष्टकादि द्रव्यों से उद्वर्तनादि परक्रिया कर्मबन्धन का हेतु मानी जाती हैं इसलिये सांसारिक कर्मबन्धनों से छुटकारा पाने के लिये दीक्षा प्रव्रज्या ग्रहण करनेवाले जैन साधु मुनि महात्माओं को इस प्रकार गृह स्थ श्रावकों द्वारा किये जाने वाले पिष्टक चूर्ण द्रव्यों से पादों के उद्वर्तनादि को मन से अभिलाषा नहीं करनी चाहिये और वचन से तथा शरीर से उस उद्वर्तनादि परक्रिया का अनुमोदन भी नहीं करना चाहिये।

એ સાધુના પગને જો કદાચ પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક શ્રદ્ધાભક્તિને લઈ લોધ્ર દ્રવ્યથી અર્થાત્ લોટ વિગેરેથી અથવા 'कक्केण वा' કર્ક અર્થાત્ નાવાના વિશેષ પ્રકારના પદાર્થથી અથવા 'चुण्णेण वा' ચૂર્ણથી ચૂર્ણ પદાર્થથી એટલે કે પાવડર વિગેરેથી અથવા 'वण्णेण वा' વર્ણ અર્થાત્ કંકુ વિગેરે વર્ણ વિશેષથી 'उल्लोढिज्ज वा उव्वलिज्ज वा' સંસૃષ્ટ કરે અથવા લગાવે કે ઉદ્વર્તન કરે તો એ ઉદ્વર્તનાદિ પરક્રિયાની જૈન સાધુએ 'नो त सायए नो तं नियमे' મનથી તેનું આસ્વાદન કરવું નહીં અર્થાત્ એ લોધ્રાદિ પદાર્થોથી પગ વિગેરેના ઉદ્વર્તન વિગેરેની મનથી અભિલાષા કરવી નહીં. તથા વચન અને કાયાથી તેનુ અનુમોદનકે સમર્થન પણ કરવું નહીં કેમકે આ પ્રકારના ગૃહસ્થ શ્રાવકો દ્વારા કરવામા આવતા પિષ્ટકાદિ પદાર્થોથી ઉદ્વર્તનાદિ પરક્રિયા કર્મબંધનો હેતુ મનાય છે. તેથી સાંસારિક કર્મ-બંધનોથી છુટકારો મેળવવા દીક્ષા ગ્રહણ કરવાવાળા સાધુમુનિ મહારાજાઓએ આ રીતે ગૃહસ્થ શ્રાવકો દ્વારા કરવામાં આવતા પિષ્ટક વિગેરે ચૂર્ણાદિ દ્રવ્યોથી ઉદ્વર્તનાદિની મનથી અભિ-લાષા કરવી નહીં. તેમજ વચનથી શરીરથીએ ઉદ્વર્તનાદિ પરક્રિયાનું અનુમોદન કરવું નહીં

नो समर्थयेदित्यर्थः 'से सिया परो पायाइं सीओदगवियडेण वा' तस्य-भावसाधोः स्यात्-कदाचित् यदि परो-गृहस्थः पादौ शीतोदकविकटेन वा-अत्यन्तशीतोदकेन 'उसिणोओदगवियडेण वा' उष्णोदकविकटेन वा-अत्यन्तोष्णोदकेन वा 'उच्छोलिज्ज वा पहोलिज्ज वा' उत्क्षालयेद् वा-किञ्चित् प्रक्षालनं कुर्यात्, प्रक्षालयेद् वा-अधिकं वा प्रक्षालनं वा कुर्यात् 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-आक्षालयन्तं प्रक्षालयन्तं वा गृहस्थम् आस्वादयेत् मनसा नो अभिलषेत्, नो वा तम्-आक्षालयन्तं प्रक्षालयन्तं वा गृहस्थम् नियमयेत्-कायेन वचसा वा प्रेरयेत्, मनसा वचसा वपुषा वा गृहस्थस्य साधुः पादप्रक्षालनक्रियां नानु-

अब फिर भी प्रकारान्तर से गृहस्थ श्रावकों द्वारा किये जानेवाले साधु मुनि महात्मा के चरणों का शीतोदकादि से प्रक्षालनादि परक्रिया को भी जैन साधु मन वचन कर्म से अनुमोदन नहीं करे यह बतलाते हैं-'से सिया परो पायाइं सीओदगवियडेण वा' उस जैन साधु के चरणों को यदि कदाचित् पर अर्थात् गृहपति गृहस्थ श्रावक श्रद्धा भक्ति से अत्यन्त शीतोदक से या 'उसिणोदगवियडेण वा' अत्यन्त उष्णोदक से 'उच्छोलिज्ज वा' थोडा सा या अधिक सा 'पहोलिज्ज वा' प्रक्षालन करे तो उस शीतोदक और उष्णोदक से पादप्रक्षालन क्रिया रूप परक्रिया का 'नो तं सायए' मन से आस्वादन अर्थात् अभिलाषा जैन साधु नहीं करें और 'नो तं नियमे' वचन शरीर से भी उस पाद प्रक्षालनादि क्रिया का अनुमोदन या समर्थन नहीं करें क्योंकि गृहस्थ श्रावकों के द्वारा किये जाने वाले इस प्रकार के शीतोदकादि से साधु के चरणों का प्रक्षालनादि परक्रिया कर्मबन्धन का कारण मानी जाती हैं इसलिये संसार के कर्मबन्धनों से मुक्त होने के लिये प्रव्रज्या या दीक्षा ग्रहण करने वाले जैन साधु मुनि महात्मा को इस प्रकार के शीतोदकादि से पादप्रक्षालनादि क्रिया रूप परक्रिया को मन

હવે ગૃહસ્થ શ્રાવકો દ્વારા કરવામા આવતા ઠંડાપાણીથી સાધુઓના પગોનુ પ્રક્ષાલન વિગેરે પરક્રિયાનું સાધુએ મન વચન અને કર્મથી, અનુમોદન ન કરવા વિષે કથન કરે છે 'से सिया परो पायाइं सीओदगवियडेण वा' સાધુના ચરણોને જો કદાચ પર અર્થાત્ ગૃહસ્થશ્રાવક શ્રદ્ધા ભક્તિથી અત્યંત ઠંડાપાણીથી અથવા 'उसिणोदगवियडेण वा' અત્યંત ગરમ પાણીથી 'उच्छोलिज्ज वा पहोलिज्ज वा' થોડુ કે વધારે ધુવે તો એ ઠંડા પાણીથી કે ગરમ પાણીથી પગધોવારૂપ પરક્રિયાનુ 'नो तं सायए' મનથી આસ્વાદન અર્થાત્ ઈચ્છા જૈન મુનિએ કરવી નહીં અને 'नो तं नियमे' વચનથી કે શરીરથી પણ એ પાદપ્રક્ષાલનાદિ ક્રિયારૂપ પરક્રિયાનુ અનુમોદન કે સમર્થન કરવું નહીં. કેમ કે-ગૃહસ્થ શ્રાવકો દ્વારા કરવામાં આવતી આ પ્રકારની ઠંડાપાણિ વિગેરેથી સાધુના પગધોવારૂપ પરક્રિયા કર્મબંધનું કારણ મનાય છે. તેથી સંસારના કર્મબંધનોથી મુક્ત થવા માટે દીક્ષા ગ્રહણ કરવા વાળા મુનિમહારાજે આ પ્રકારના ઠંડાપાણી વિગેરેથી પગધોવા વિગેરેરૂપ ક્રિયા

मोदयेदित्यर्थः 'से सिया परो पायाइं अन्नयरेण विलेवणजाएण' तस्य-भावसाधोः स्याद्-यदि कदाचित् परः-श्रावको वा गृहस्थः पादौ अन्यतरेण-केनापि एकतरेण विलेपनजातेन-विलेपन द्रव्येण 'आलिंपिज्ज वा विलिंपिज्ज वा' आलिम्पेद् वा-किञ्चिद्लेपन कुर्याद्, विलिम्पेद् वा-अधिकं वा लेपन कुर्यात् तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-आलेपनं कुर्वन्तम् विलिम्पयन्तं वा गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा अभिलषेत्, नो वा तम्-आलिम्पयन्तं विलिम्पयन्तं वा गृहस्थम् नियमयेत्-प्रेरयेत 'से सिया परो पायाइं' तस्य-भाव

वचन एवं कर्म से अनुमोदन या समर्थन नहीं करना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के पादप्रक्षालनादि करवाने से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालन करनेवाले साधु मुनि महात्मा उस की अभिलाषा नहीं करें।

फिर भी दूसरें ढंग से जैन मुनि महात्माओं के चरणों को चन्दनादि विलेपन द्रव्यों से विलेपन गृहस्थ श्रावक करना चाहे तो उस को भी जैन साधु स्वीकार नहीं करे यह बतलाते हैं-'से सिया परो पायाइं अन्नयरेण विलेवण जाएण' उस जैन साधु के पादों को यदि पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक श्रद्धा भक्ति से अन्यतर अर्थात् किसी भी एक विलेपन चन्दनादि द्रव्यों से 'आलिंपिज्ज वा विलिंपिज्ज वा' आलेपन या विलेपन करे तो उस चन्दनादि विलेपन द्रव्य से पादों के विलेपनादि क्रिया रूप पर क्रिया को जैन साधु 'नो तं सायए' मन से आस्वादन अर्थात् अभिलाषा नहीं करें, एवं 'नो तं नियमे' वचन और कर्म से भी उस विलेपनादि क्रिया का अनुमोदन या समर्थन नहीं करें क्योंकि गृहपति गृहस्थ श्रावकों के द्वारा किये जानेवाले इस प्रकार के त्यागशील पूर्ण तपस्वी जैन साधु के चरणो का चन्दनादि विलेपन द्रव्यों से आलेपनादि क्रिया को परक्रिया होने से उस को कर्म बन्धन के कारण माने जाने से संयम की विराधना होगी इसलिये संयमपालन करने वाले जैन साधु मुनि महात्मा इस प्रकार के

રૂપ પરક્રિયાનુ મન, વચન, અને કર્મથી અનુમોદન કે સમર્થન કરવું નહી.

જૈન સાધુ મુનિના પગને ચંદન વિગેરે વિલેપન પદાર્થથી વિલેપન કરે તેને સાધુએ ન સ્વીકારવા વિષે કથન કરે છે. 'से सिया परो पायाइं अन्नयरेण विलेवणजाएण' સાધુના પગોને જો પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક શ્રદ્ધા ભકિતથી કોઈ પણ ચંદનાદિ દ્રવ્યોથી 'आलिंपिज्ज वा' विलिंपिज्ज वा' આલેપન કે વિલેપન કરે તો એ ચંદનાદિ વિલેપન દ્રવ્યથી પગોની વિલેપન ક્રિયારૂપ પરક્રિયાનુ સાધુએ 'नो तं सायए' મનથી આસ્વાદન અર્થાત્ ઇચ્છા કરવી નહી તથા 'नो तं नियमे' વચનથી અને કર્મથી પણ એ વિલેપનાદિ ક્રિયાનુ અનુમોદન કે સમર્થન કરવું નહી કેમ કે-ગૃહસ્થ શ્રાવકો દ્વારા કરવામાં આવનારા આવા પ્રકારના ત્યાગશીલ સાધુના પગોનું ચંદનાદિ વિલેપન દ્રવ્યથી આલેપનાદિક્રિયા પરક્રિયા હોવાથી તેને કર્મબંધનું કારણ માનવામા આવ્યાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી

साधोः निष्प्रतिकर्मशरीरस्य स्यात्-कदाचिद् यदि परो-गृहस्थः पादौ 'अन्नयरेण धूवण-जाएण' अन्यतरेण-एकतरेण धूपनजातेन-धूपेन अगुरुगुग्गुलादि सुगन्धिद्रव्यविशेषेण 'धूविज्ज वा पधूविज्ज वा' धूपयेद् वा-कञ्चिद् वा धूपितौ कुर्यात्, प्रधूपयेद् वा-अधिकं वा सुधूपितौ कुर्यात् पादौ इति शेषः, 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-धूपयन्तं प्रधूपयन्तं वा गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा अभिलषेत्, नो वा तम्-पादौ धूपयन्तं प्रधूपयन्तं वा गृहस्थम् नियमयेत्-प्रेरयेत्-कायेन वचसा वा अनुमोदयेत्, तस्य गृहस्थस्य धूपनक्रियां

गृहस्थ श्रावकों द्वारा किये जाने वाले चन्दनादि विलेपन को मन से स्वीकार नहीं करे और वचन तथा काय से उस का समर्थन या अनुमोदन नहीं करे क्योंकि इस प्रकार का विलेपनादि क्रिया कर्मबन्ध करती है और कर्मबन्ध होने से जैन मुनि को संसार से छुटकारा नहीं हो सकेगा इसलिये इस की अनुमति गृहस्थ श्रावकों को नहीं दे, या इस के लिये उस को प्रेरणा भी नहीं करे।

अब दूसरे भी प्रकार से परक्रिया विशेष का निषेध करते हैं-'से सिया परो पायाइं अन्नयरेण धूवणजाएण' उस जैन साधु के चरणो को यदि पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक श्रद्धाभक्ति से धूप जात अर्थात् धूप अगरबती वगैरह से या गुग्गुलादि सुगन्धित द्रव्य विशेष से 'धूविज्ज वा' थोडा सा धूपित अर्थात् सुवासित करे या 'पधूविज्ज वा' अधिक सुवासित करे तो उस गृहस्थ श्रावकों के द्वारा किये जाने वाले पादो को धूपादि से सुधूपना क्रिया रूप पर क्रिया 'नो तं सायए' जैन मुनि महात्मा मन से आस्वादन अर्थात् अभिलाषा नहीं करें और 'नो तं नियमे' वचन काय से भी उस सुधूपनादि क्रिया का अनुमोदन या समर्थन नहीं करे क्योंकि इस प्रकार के गृहस्थ श्रावकों द्वारा किये जानेवाले जैन

संयमनुं पालन करवावाळा साधुओ आ रीते गृहस्थ श्रावकोद्वारा करवामा आवनारा चंदनादि विलेपननो मनथी स्वीकार करवो नहीं. अने वचनथी अने कायथी तेनुं समर्थन के अनुमोदन करवु नही. केम के आ प्रकारनी विलेपनादि क्रिया कर्मबंध करे छे. अने कर्मबंध थवाथी साधुनो संसारथी छुटकारो थतो नथी. तेथी तेनी अनुमति आपवी नहीं अथवा तेने माटे तेनी प्रेरणा पण करवी नहीं.

हुवे प्रकारान्तरथी परक्रियानो निषेध करे छे-'से सिया परो पायाइ अन्नयरेण' ओ साधुना पगोने जो पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक श्रद्धाभक्तिथी अनेक प्रकारना 'धूवणजाएण धूविज्ज वा' धूपजात अर्थात् धूप अगरबत्ति विगेरेथी अथवा गुगळ विगेरे सुगंधित पदार्थ विशेषथी, थोडा धूपित अर्थात् सुवासित करे अथवा 'पधूविज्ज वा' वधारे सुवासित करे तो ओ गृहस्थ श्रावको द्वारा करवामां आवनारी पगोने धूपादिथी सुवासित करवारूप परक्रियाने 'नो तं सायए' साधुओ मनथी आस्वादन अर्थात् अभिलाषा करवी नही अने 'नो तं नियमे' वचनथी के कायथी पण ओ सुवासित विगेरे क्रियानुं अनुमोदन के समर्थन करवुं नहीं. केमके आ प्रकारना गृहस्थ श्रावको द्वारा करवामा आवनारा साधुना

मनसा वचसा वपुषा वा न समर्थयेदित्यर्थः 'से सिया परो पायाओ खाणुयं वा कंटयं वा' तस्य-भावभिक्षुकस्य स्यात्-यदि कदाचित् परो-गृहस्थः पादाभ्यां पादाद् वा खणुकं वा सूच्यग्रादिकं, कण्टकं वा-शल्यं 'नीहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा' निर्हरेद् वा-निष्काशयेद्, विशोधयेद् वा उद्धरेद् वा-विशोधनं वा कुर्यात् तर्हि 'नो तं सयए नो तं नियमे' नो तम्-

साधु मुनि महात्माओं के पादों का धूप अगरबत्ती वगैरह से सुधूपनादि क्रिया रूप परक्रिया कर्मबन्धन के कारण होती हैं इसलिये कर्मबन्धो से छूटने के लिये दीक्षा ग्रहण करनेवाले साधु को इस प्रकार के सुगन्धित धूपादि द्रव्यो से चरणादि सुवासित करनेवाली क्रिया की अभिलाषा नहीं करनी चाहिये और वचन काय से भी उस का समर्थन नहीं करना चाहिये क्यो कि इस प्रकार के धूपनादि क्रिया को स्वीकार करने से संयम की विराधना होती हैं इसलिये संयम पालनार्थ जैन मुनि को इस का मन वचन एवं तन से भी अनुमोदन नहीं करना चाहिये क्यो कि जैन साधु को संयम का पालन करना ही परम कर्तव्य माना जाता है,

अब फिर भी प्रकारान्तर से परक्रिया विशेष का निषेध करते हैं-'से सिया परो पायाओ खाणुयं वा' यदि उस जैन साधु के पादों से या पाद से खणुक अर्थात् सूची के अग्रादि भाग को या 'कंटयं वा' कण्टक अर्थात् शल्यादि कांटा को पर-अर्थात् गृहस्थ श्रावक 'नीहरिज्ज वा' निकाले अर्थात् निष्काशित करे, या 'विसोहिज्ज वा' विशोधित करे अर्थात् उद्धृत करे तो उस गृहस्थ श्रावक के द्वारा पादो से या एक पाद से कांटा वगैरह का निष्काशन या विशोधन क्रिया रूप पर क्रिया को साधु 'नो तं सायए' आस्वादन नहीं करें अर्थात् मन से उस कण्टकादि विशोधन क्रिया की अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' वचन

પગોનું ધૂપ અગરબત્તી અથવા સુગંધિત તેલ વિગેરેથી સુવાસિત કરવા રૂપ પરક્રિયા કર્મબંધનું કારણ થાય છે. તેથી કર્મબંધોથી છૂટવા માટે દીક્ષાનો સ્વીકાર કરનારા સાધુએ આ પ્રકારથી સુગંધિત ધૂપાદિ દ્રવ્યોથી પગોને સુવાસિત કરવારૂપ ક્રિયાની અભિલાષા કરવી નહીં, અને વચનથી કે કાયથી પણ તેનું સમર્થન કરવું નહીં. કેમ કે-આ પ્રકારના ધૂપાદિ ક્રિયાનો સ્વીકાર કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમનું પાલન કરવા મુનિએ તેનું મન, વચન, કે કાયાથી પણ અનુમોદન કરવું નહીં કેમ કે-જૈન સાધુએ સંયમનું પાલન કરવું એજ પરમ કર્તવ્ય માનવામાં આવેલ છે.

હવે પરક્રિયા વિશેષનો નિષેધ કરવામાં આવે છે-'से सिया परो खाणुयं वा' જો સાધુના પગોમાંથી ખણુક અર્થાત્ સોઈના અગ્રભાગને અથવા 'कंटयं वा' કાંટાને પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક 'नीहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा' કહાડે કે વિશોધિત કરે તો એ ગૃહસ્થ શ્રાવકદ્વારા પગોમાંથી કે એક પગમાંથી કાંટા વિગેરેનું નિષ્કાસન કે વિશોધન ક્રિયારૂપ પરક્રિયાને સાધુએ 'नो तं सायए नो तं नियमे' મનથી એ કાંટા વિગેરેના વિશોધન ક્રિયાની

कण्टकादिक मुद्धरन्तं विशोधयन्तं वा गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा अभिलषेत्, नो वा तम्-कण्टकादिकनिष्काशनविशोधनं कुर्वन्तं गृहस्थम् नियमयेत्-कायेन वचसा वा नानुमोदयेद् 'से सिया परो पायाओ पूयं वा सोणियं वा' तस्य-भावभिक्षुकस्य स्यात्-कदाचित् परो-गृहस्थः पादाभ्यां पादाद् वा पूयं वा शोणितं वा 'नीहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा' निर्हरेद् वा-

तथा शरीर से भी उस कण्टकादि निष्काशन विशोधन क्रिया का अनुमोदन या समर्थन नहीं करे, क्यो कि इस प्रकार के गृहस्थ श्रावकों द्वारा जैन साधु मुनि महात्माओं के चरणो में चुभे हुए कण्टकादि को निष्काशन या विशोधन कारक क्रिया परक्रिया विशेष होने से कर्मबन्धन का कारण होता है इसलिये संसार के कर्मबन्धनों से छुटकारा पाने के लिये दीक्षा या प्रव्रज्या ग्रहण करनेवाले जैन मुनि महात्मा को इस प्रकार के कर्मबन्ध का कारणभूत श्रावकादि द्वारा पाद से कण्टकादि का निष्काशन या विशोधन क्रिया का मन वचन तन से समर्थन या अनुमोदन नहीं करना चाहिये क्यो कि इस से संयम की विराधना भी होती है अतः इस का समर्थन नही करे अर्थात् पादादि में चुभे हुए कण्टकादि को गृहस्थ श्रावकादि के द्वारा निकाले जाने पर यदि जैन साधु उस का समर्थन करे तो कर्मबन्ध होगा इसलिये गृहस्थ श्रावकादि के द्वारा पादों से कण्टकादि को नहीं निकलवाना चाहिये यह फलित हुआ।

अब फिर भी प्रकारान्तर से गृहस्थ श्रावकादि के द्वारा पूय (प्यूज) मवाज शोणितादि को शरीर से निकलवाना नहीं चाहिये यह बतलाते हैं-'से सिया परो पायाओ पूयं वा' उस जैन साधु के पादों से या एक पाद से यदि पूय मवाज और दूषित फोडा या गुमडा के अन्दर से 'सोणियं वा' शोणित को पर-गृहस्थ

ઇચ્છા કરવી નહીં તથા વચન અને શરીરથી પણ એ કાંટા વિગેરેના નિષ્કાસન વિશોધન ક્રિયાનું અનુમોદનકે સમર્થન કરવું નહીં કેમકે-આ પ્રકારે ગૃહસ્થ શ્રાવકોદ્વારા મુની મહારાઓના પગોમાં લાગેલા કાંટા વિગેરેનુ નિષ્કાસન કે વિશોધનક્રિયા પરક્રિયા હોવાથી કર્મબંધનું કારણ થાય છે. તેથી સંસારના કર્મબંધનોથી છુટકારો પામવામાટે દીક્ષા ગ્રહણ કરવાવાળા મુનિઓએ આવા પ્રકારના કર્મબંધના કારણરૂપ શ્રાવકાદિદ્વારા પગમાથી કાંટા વિગેરેને કહાડવા કે વિશોધન કરવા રૂપ પરક્રિયાનું મન વચન અને કાયાથી સમર્થન કે અનુમોદન કરવુ નહીં કેમ કે-તેમ કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે જેથી તેનું સમર્થન કરવુ નહીં અર્થાત્ પગ વિગેરેમાં લાગેલા કાંટા વિગેરેને ગૃહસ્થ શ્રાવક વિગેરેની પાસે કહાડવામાં આવે અને સાધુ તેનુ સમર્થન કરે તો કર્મબંધ થાય છે તેથી ગૃહસ્થ શ્રાવક વિગેરે દ્વારા પગોમાંથી કાંટા વિગેરેને કઢાવવા નહીં,

હવે ગૃહસ્થ શ્રાવકાદિની પાસે પરૂ કે લોહી વિગેરેને શરીરમાથી ન કઢાવવા વિષે સૂત્રકાર કથન કરે છે.-'से सिया परो पायाओ पूय वा' જો એ સાધુના પગોમાંથી કે

निस्सारयेद्, विशोधयेद् वा तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-शोणितादिकं निस्सारयन्तं गृहस्थं नियमयेत्-कायेन वचसा वा अनुमोदयेत्, मनसा वचसा वपुषा वा तदनुमोदनं न कुर्यादित्यर्थः 'से सिया परो कायं आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' तस्य-भाव-

---

श्रावक 'नीहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा' निकाले या विशोधन (साफ सुथरा) करे तो साधु उस का 'नो तं सायए' मन से नहीं आस्वादन करे अर्थात् पादों से पूय मवाज शोणितादि को निकालते हुए या विशोधित करते हुए उस गृहस्थ श्रावक को मन से अभिलाषा नहीं करनी चाहिये और पूय शोणितादि को पाद से निकालने या विशोधन करने के लिये 'नो तं नियमे' काय वचन से भी प्रेरणा नहीं करनी चाहिये, एतावता मनवचन और तन से भी उस का समर्थन या अनुमोदन नहीं करना चाहिये क्योंकि इस प्रकार के गृहस्थ द्वारा पादादि से पूय शोणितादि का निस्सारण या विशोधन कराना परक्रिया कही जाती है और इस प्रकार की परक्रिया से भी जैन मुनि महात्माओं को कर्मबन्ध होगा इसलिये संसार के कर्मबन्धनों से छुटकारा पाने के लिये दीक्षा और प्रव्रज्या को स्वीकार करनेवाले जैन साधु को संयम पालनार्थ इस का भी समर्थन अनुमोदन नही करना चाहिये क्योकि इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक द्वारा पादादि से पूय शोणितादि को निकलवाने से या निकलवाने के लिये प्रेरणा करने से संयम की विराधना भी और कर्मबन्ध भी होगा इसलिये ऐसा नही करे ।

अब गृहस्थ के द्वारा जैन साधु के शरीर का प्रमार्जन रूप परक्रिया विशेष

એક પગમાથી પરૂ કે બગડેલ ફોલ્લાકે ગુમડામાથી 'सोणियं वा' લોહી પર એટલે કે ગૃહસ્થ શ્રાવક 'नीहरिज्ज वा' કહાડે અથવા 'विसोहिज्ज वा' વિશોધિત અર્થાત્ સાફસુફ કરે તો સાધુએ 'नो तं सायए नो तं नियमे' મનથી તેનુ સમર્થન કરવું નહીં અર્થાત્ પગોમાથી પરૂ કે બગડેલ લોહી વિગેરેને કાઢવા અને સાફ સુફ કરવા ગૃહસ્થ શ્રાવકની મનથી અભિલાષા કરવી નહીં. અને પરૂ કે લોહી વિગેરેને પગમાથી કહાડવા કે વિશોધન કરવા કાય અને વચનથી પણ પ્રેરણા કરવી નહી. એટલે કે મન વચન અને કાયથી પણ તેનુ સમર્થન કે અનુમોદન કરવુ નહી કમકે-આવા પ્રકારથી ગૃહસ્થદ્વારા પગ વિગેરેમાથી પરૂં કે લોહી કઢાવવું કે સાફ સુફ કરાવવું એ પરક્રિયા કહેવાય છે. તેથી આવા પ્રકારની પરક્રિયાથી પણ સાધુને કર્મબંધ થાય છે તેથી સંસારના કર્મબંધથી મુક્તિ મેળવવા દીક્ષાનો સ્વીકાર કરવાવાળા સાધુએ સંયમના પાલન માટે આ પ્રકારની પરક્રિયાનું સમર્થન કે અનુમોદન કરવું નહી. કેમ કે-આ પ્રકારના ગૃહસ્થ શ્રાવકદ્વારા શરીરમાંથી પરૂ કે લોહીને કઢાવવાથી કે કઢાવવા માટે પ્રેરણા કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. અને કર્મબંધ પણ થાય છે તેથી આ પ્રમાણે કરવુ કરાવવું નહી.

હવે ગૃહસ્થ દ્વારા સાધુના શરીરના પ્રમાર્જનરૂપ ક્રિયાનો નિષેધ કરે છે.-'से सिया

भिक्षुकस्य स्याद्–कदाचित् यदि परो–गृहस्थः कायम्–शरीरम् आमृज्याद् वा प्रमृज्याद् वा–किञ्चिद् वा अधिकं वा मार्जनं कुर्यात् तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्–कायमार्जनं कुर्वन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्–मनसा अभिलषेत्, नो वा तम्–मार्जयन्तं गृहस्थं नियमयेत्–प्रेरयेत्–नानुमोदयेदित्यर्थः 'से सिया परो कायं' तस्य–भावभिक्षुकस्य स्यात्–कदाचित् परो–गृहस्थः यदि कायम्–शरीरम् 'लोद्धेण संवाहिज्ज वा पलिमद्दिज्ज वा'

का निषेध करते हैं–'से सिया परो कायं आमज्जिज्ज वा' उस जैन साधु के काय अर्थात् शरीर का यदि पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक आमार्जन करे या 'पमज्जिज्ज वा' प्रमार्जन करे याने एक वार या अनेक वार मार्जन करे तो उस गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये गये शरीर का मार्जन को जैन साधु 'नो तं सायए' मन से आस्वादन अर्थात् अभिलाषा नहीं करे और 'नो त नियमे' वचन काय से भी उस का समर्थन या अनुमोदन भी नही करे क्यों कि उस गृहस्थ श्रावक के द्वारा शरीर का आमार्जन और प्रमार्जन क्रिया रूप परक्रिया विशेष भी कर्मबन्ध का कारण माना जाता है, इसलिये जैन साधु साध्वी को इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक द्वारा शरीर का आमार्जनादि क्रिया नही करवाना चाहिये और उस गृहस्थ श्रावकादि को शरीर का आमार्जनादि के लिये प्रेरणा भी नहीं करनी चाहिये अर्थात् तन मन और वचन से उस गृहस्थ श्रावकादि के द्वारा किये जानेवाले शरीर का आमार्जनादि क्रिया रूप परक्रिया विशेष का समर्थन या अनुमोदन नही करना चाहिये ॥

अब गृहस्थ श्रावकादि के द्वारा किये जानेवाले लोष्ठादि द्रव्य विशेष से जैन साधु के शरीर का संवाहन और परिमर्दन रूप परक्रिया विशेष का निषेध

परो काय आमज्जिज्ज वा' એ સાધુના શરીરનુ પર ગૃહસ્થ શ્રાવક આમર્જન કરે અથવા 'पमज्जिज्ज वा' પ્રમાર્જન કરે અર્થાત્ એકવાર કે અનેકવાર સ્નાનાદિ કરાવે તો એ ગૃહસ્થ શ્રાવકદ્વારા કરવામા આવતા શરીરના માર્જનની સાધુએ મનથી અભિલાષા કરવી નહીં અને વચન અને કાયાથી પણ તેનુ સમર્થન કે અનુમોદન પણ કરવુ નહીં કેમ કે એ ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા સાધુના શરીરનુ આમર્જન અને પ્રમાર્જન ક્રિયા રૂપ પરક્રિયા વિશેષ ને પણ કર્મબધનુ કારણ માનવામાં આવે છે તેથી સાધુએ આ પ્રકારના ગૃહસ્થ શ્રાવકદ્વારા કરાતી શરીરની આમર્જનાદિ ક્રિયા કરાવવી નહી અને એ ગૃહસ્થ શ્રાવકાદિ ને શરીરના આમર્જનાદિ માટે પ્રેરણા પણ કરવી નહી અર્થાત્ તનમન કે વચનથી એ ગૃહસ્થ શ્રાવકાદિ દ્વારા કરવામા આવતી શરીરના આમર્જનાદિ ક્રિયારૂપ પરક્રિયા વિશેષનુ સમર્થન કે અનુમોદન કરવુ નહી

હવે ગૃહસ્થ શ્રાવક વિગેરે દ્વારા કરાનારા લોષ્ઠાદિ પદાર્થ વિશેષથી સાધુના શરીરના સવાહન અને પરિમર્દન રૂપ ક્રિયા વિશેષના નિષેધનુ કથન. કરે છે.–'से सिया परो लोद्धेण

लोष्ठेन द्रव्यविशेषेण संवाहयेद् वा, परिमर्दयेद् वा 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-संवाहयन्तं परिमर्दयन्तं वा गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा अभिलषेत्, नो वा तम्-संवाहनादिकं कुर्वन्तं गृहस्थम् कायेन वचसा वा नियमयेत्-प्रेरयेत्-नानुमादयेदित्यर्थः 'से सिया परो कायं' तस्य-भाव साधोः स्यात्-कदाचित् परो गृहस्थः कायम्-शरीरम् 'तिल्लेणवा घयेण वा वसाए वा' तैलेन वा घृतेन वा नवनीतेन वा-द्रव्योपधिविशेषेण वा 'मक्खि-

करते हैं-'से सिया परो काय लोट्ठेण संवाहिज्ज वा' उस जैन साधु के काय अर्थात् शरीर को यदि पर अर्थात् गृहपति गृहस्थ श्रावक लोष्ठ द्रव्य विशेष से संवाहन करे या 'पलिमद्दिज्ज वा' परिमर्दन करे या तो उसको अर्थात् गृहस्थ श्रावकादि के द्वारा किये जानेवाले साधु के शरीर का लोष्ठ द्रव्य विशेष से संवाहन परिमर्दन क्रिया रूप परक्रिया विशेष को वह जैन साधु मुनि महात्मा 'नो तं सायए' आस्वादन नहीं करे अर्थात् उस कायसंवाहनादि की मन से अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' वचन से तथा काय से भी उस का अनुमोदन या समर्थन नहीं करे अर्थात् उस गृहस्थ श्रावक को काय संवाहनादि के लिये वचन तन से भी प्रेरणा नहीं करे क्योंकि गृहस्थ श्रावकादि के द्वारा किये जानेवाले कायसंवाहनादि क्रिया परक्रिया विशेष होने से कर्मबन्ध का कारण होती है इसलिये संसार के कर्मबन्धों से छुटकारा पाने के लिये दीक्षा और प्रव्रज्या ग्रहण करनेवाले जैन साधु मुनि महात्मा इस प्रकार के गृहस्थ श्रावकादि के द्वारा काय संवाहनादि को अभिलाषा नहीं करे और उसको करने के लिये वचन तन से प्रेरणा भी नहीं करे अर्थात् मन तन और वचन से उस काय संवाहनादि क्रिया का समर्थन या अनुमोदन नहीं करे क्योंकि उस से संयम की भी विराधना होगी अतः संयम पालनार्थ ऐसी प्रेरणा नहीं करें,

वा' જો સાધુના શરીરને પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક લોષ્ઠ નામના દ્રવ્ય વિશેષથી 'संवाहिज्ज वा' સંવાહન કરે અથવા 'पलिमद्दिज्ज वा' પરિમર્દન કરે તો તેનુ અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામા આવતા સાધુના શરીરનુ લોષ્ઠાદિ પદાર્થ વિશેષથી સંવાહન કે પરિમર્દન ક્રિયારૂપ પરક્રિયાનુ એ સાધુએ 'नो त सायए' આસ્વાદન કરવુ નહીં. અર્થાત્ એ કાય સંવાહનાદિ ક્રિયાની મનથી ઇચ્છા કરવી નહી તથા 'नो तं नियमे' વચન અને કાયાથી પણ તેનું અનુમોદન કે સમર્થન કરવું નહી અર્થાત્ એ ગૃહસ્થ શ્રાવકને કાયસંવાહન વિગેરે માટે વચનથી કે શરીરથી પણ પ્રેરણા કરવી નહીં. કેમકે-ગૃહસ્થ શ્રાવક વિગેરે દ્વારા કરવામા આવનારી કાયસંવાહનાદિ ક્રિયા એ પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધના કારણરૂપ હોય છે. તેથી સંસારના કર્મબંધનોથી છુટકારો પામવા માટે દીક્ષા ગ્રહણ કરનારા સાધુએ આવા પ્રકારથી ગૃહસ્થ શ્રાવકાદિદ્વારા કરાતો કાયસંવાહનાદિ ક્રિયાની ઇચ્છા કરવી નહી. અર્થાત્ તન મન અને વચનથી એ કાયસંવાહનાદિ ક્રિયાનુ સમર્થન કે અનુમોદન કરવું નહીં.

ज्ज वा अब्भंगिज्ज वा' म्रक्षयेद् वा-विशोधयेद् , अभ्यञ्जयेद् वा-अभ्यञ्जनं वा कुर्यात् तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-म्रक्षयन्तम् अभ्यञ्जयन्तं वा गृहस्थम् आस्वादयेत्-हृदयेन वाञ्छेत् , नो वा तम्-म्रक्षणादिकं कुर्वन्तं गृहस्थं नियमयेत्-प्रेरयेत् कायेन वचसा वाऽपि नानुमोदयेदित्यर्थः 'से सिया परो कायं' तस्य-भावभिक्षुकस्य स्यात्-कदाचित् परो

अब फिर भी प्रकारान्तर से साधु के शरीर को तैलादि से मालिश करना भी परक्रिया होने से ठीक नहीं है इसलिये उस को भी मना करते हैं-'से सिया परो कायं तिल्लेण वा' उस जैन साधु के काय शरीर को यदि पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक तैल से या 'घएण वा' घृत से अर्थात् नवनीत मक्खन से 'वसाएण वा' या वसा अर्थात् द्रव्यौषधि विशेष से 'मक्खिज्ज वा' म्रक्षण अर्थात् मालिश करे 'अब्भंगिज्ज वा' और अभ्यञ्जन करे तो उस को अर्थात् तैलादि से शरीर का म्रक्षण अभ्यञ्जन को जैन मुनि 'नो तं सायए' आस्वादन नहीं करे याने मन से उस की अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' काय वचन से भी उस म्रक्षणादि क्रिया का समर्थन या अनुमोदन नहीं करे एतावता उस गृहस्थ श्रावक को वचन से या कायिक चेष्टा संकेत के द्वारा भी तैलादि से शरीर को मालिश करने के लिये प्रेरणा भी नहीं करे क्योंकि उस प्रकार के शरीर का तैलादि से म्रक्षण अभ्यञ्जन परक्रिया विशेष होने से कर्मबन्धन का कारण माना जाता है इसलिये सांसारिक सभी प्रकार के कर्मबन्धों से मुक्त होने के लिये दीक्षा या प्रव्रज्या ग्रहण करनेवाले जैन साधु को इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक के द्वारा शरीर का तैलादि से मालिश या अभ्यञ्जन नहीं करवाना चाहिये और

હવે સાધુના શરીરની તેલ વિગેરેથી માલીશ કરવી તે પરક્રિયા હોવાથી તે ન કરવા સૂત્રકાર કથન કરે છે-'से सिया परो कायं तिल्लेण वा' જો સાધુના શરીરની પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક તેલથી અથવા 'घयेण वा' ઘીથી અથવા માખણથી 'वसाए वा' અથવા વસા એટલે કે ઔષધિ વિશેષથી 'मक्खिज्ज वा' મ્રક્ષણ અર્થાત માલીશ કરે અને 'अब्भिंगिज्ज वा' અભ્યંજન કરે તો તેનુ અર્થાત્ તેલ વિગેરેથી શરીરમા મ્રક્ષણ-માલીશ અને અભ્યંજનનું સાધુએ 'नो तं सायए' આસ્વાદન કરવુ નહી અર્થાત્ મનથી તેની અભિલાષા કરવી નહીં તથા 'नो तं नियमे' કાય અને વચનથી પણ એ માલીશ વિગેરે ક્રિયાનું સમર્થન કે અનુમોદન કરવુ નહીં. એટલે કે એ ગૃહસ્થ શ્રાવકને વચનથી કે કાયિક ચેષ્ટા સંકેત દ્વારા પણ તેલ વિગેરેથી શરીરની માલીશ કરવા માટે પ્રેરણા પણ કરવી નહીં કેમ કે એ પ્રકારે શરીરની તેલ વિગેરેથી માલીશ કે અભ્યંજન ક્રિયા પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનું કારણ મનાય છે તેથી સાંસારિક દરેક પ્રકારના કર્મબંધનોથી મુક્ત થવા દીક્ષા ગ્રહણ કરવાવાળા સાધુએ આ પ્રકારથી ગૃહસ્થદ્વારા શરીરની તેલ વિગેરેથી માલીશ કે અભ્યંજન કરાવવુ નહી. અને તે કરવા માટે પ્રેરણા પણ કરવી નહીં. કેમ

गृहस्थः कायम्-शरीरम् 'लुद्धेण वा कक्केण वा चुण्णेण वा वण्णेण वा' लोध्रेण वा-लोध्र-द्रव्यविशेषेण (स्नो) कर्केण वा-स्नानीय द्रव्योपधिविशेषेण चूर्णेन वा-गोधूमादिचूर्णद्रव्येण वर्णेन वा-कुङ्कुमादि द्रव्यविशेषेण 'उल्लोढिज्ज वा उव्वल्लिज्ज वा' उल्लोलयेद् वा-उद्वर्तयेद्, उद्वलयेद् वा-संसृष्टं वा कुर्यात् तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-उद्वर्त-

उस को करने के लिये प्रेरणा भी नहीं करनी चाहिये क्योंकि ऐसा करने से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालनार्थ जैन मुनि इस प्रकार के पर-क्रिया विशेष का मन वचन और तन से अनुमोदन या समर्थन नहीं करें क्यो-कि संयम का पालन करना ही परम कर्तव्य माना जाता है।

अब प्रकारान्तर से गृहस्थ श्रावक के द्वारा जैन साधु के शरीर का लोध्रादि द्रव्यौषधि चूर्णादि से उद्वर्तनादि क्रिया रूप परक्रिया का निषेध करते हैं-'से सिया परो कायं लुद्धेण वा' उस जैन साधु मुनि महात्मा को काय अर्थात् शरीर का पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक वगैरह लोध्र नामक (स्नो) द्रव्यौषधि विशेष से या 'कक्केण वा' कर्क से अर्थात् स्नानीय द्रव्योपधि विशेष से या ''चुण्णेण वा' चूर्ण अर्थात् गोधूमादिचूर्ण द्रव्य से या 'वण्णेण वा' वर्ण अर्थात् कुङ्कुमादि द्रव्य से या पावडर से या साबुन से 'उल्लोढिज्ज वा उव्वल्लिज्ज वा' उद्वर्तन करे या उद्वलन अर्थात् औगटन लगावे या लोध्रादि द्रव्यौषधि वगैरह से साधु के शरीर को उद्वर्तनादि करते हुए गृहस्थ श्रावक को जैन साधु 'नो तं सायए' आस्वादन अर्थात् अभिलाषा नहीं करें याने गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जानेवाले उद्वर्त-

કે તેમ કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમનું પાલન કરવા માટે સાધુએ આ પ્રકારની પરક્રિયા વિશેષનું મન વચન અને કાયથી અનુમોદન કે સમર્થન કરવું નહીં કેમ કે-સંયમનું પાલન કરવું એજ સાધુનું પરમ કર્તવ્ય માનેલ છે.

હવે ગૃહસ્થ શ્રાવકદ્વારા સાધુના શરીરની લોધ્રાદિ પદાર્થ કે ઔષધિના ચૂર્ણથી ઉદ્વર્તનાદિ ક્રિયારૂપ પરક્રિયાના નિષેધનું સૂત્રકાર કથન કરે છે.

'से सिया परो कायं लुद्धेण' જો જૈન મુનિના શરીરનું પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક વિગેરે લોધ્ર નામની સ્નાનીય દ્રવ્ય ઔષધિ વિશેષથી અથવા 'कक्केण' કર્ક અર્થાત્ એક વિશેષ પ્રકારની સ્નાનીય ઔષધીથી 'चुण्णेण वा' ચૂર્ણ અર્થાત્ ઘઉં વિગેરેના લોટ વિગેરેથી અથવા 'वण्णेण वा' કંકુ વિગેરે પદાર્થથી કે પાવડરથી અથવા સાબુથી 'उल्लोढिज्ज वा, उव्वलिज्ज वा' ઉદ્વર્તન કરે અથવા ઉદ્વલન એટલે કે માલીશ કરે અગર એ લોધ્રાદિ દ્રવ્યૌષધિ વિગેરેથી સાધુના શરીરને સાફ સુફ કરે તો તેને એટલે કે લોધ્રાદિ દ્રવ્યૌષધિ વિગેરેથી સાધુના શરીરનું ઉદ્વર્તનાદિ કરનારા ગૃહસ્થ શ્રાવકને 'नो त सायए' સાધુએ તેનું સમર્થન કરવું નહીં અર્થાત્ તેવી અભિલાષા કરવી નહીં. એટલે કે ગૃહસ્થ શ્રાવકદ્વારા કરવામાં આવતા ઉદ્વર્તનાદિની મનથી અભિલાષા કરવી નહીં. તથા 'नो त नियमे' વચન

यन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा वाञ्छेत् नो वा तम्-उद्वर्तनादिकं कुर्वन्तम्, नियमयेत्-प्रेरयेत्, कायेन वचसा वा नानुमोदनं कुर्यात् 'से सिया परो कायं' तस्य-भावसाधोः स्यात्-कदाचित् परो-गृहस्थः कायम्-शरीरम् 'सीओदगवियडेण वा' शीतोदकविकटेन वा अत्यन्तशीतोदकेनेत्यर्थः 'उसिणोदगवियडेण वा' उष्णोदकविकटेन वा-अत्यन्तोष्णोदकेनेत्यर्थः 'उच्छोलिज्ज वा पहोलिज्ज वा' उत्क्षालयेद् वा-किञ्चित् प्रक्षालनं कुर्यात्, प्रक्षाल-

नादि की 'नो तं नियमे' अभिलाषा नहीं करे एवं वचन और काय से उस उद्वर्तनादि का अनुमोदन या समर्थन नहीं करें अर्थात् तन मन और वचन से उस उद्वर्तनादि रूप परक्रिया कि जो गृहस्थ श्रावक के द्वारा साधु के शरीर को किया जाता है, परक्रिया विशेष होने से कर्मबन्धन का कारण माना जाता है इसलिये बार बार जन्म मरण परम्परा का मूल कारणभूत कर्मबन्धनों से छुटकारा पाने के लिये दीक्षा या प्रव्रज्या ग्रहण करनेवाले जैन साधु मुनि महात्मा को इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जानेवाले शरीर के उद्वर्तनादि की अभिलाषा या इच्छा मन से नहीं करनी चाहिये और वचन से तथा काय से भी उस को करने के लिये प्रेरणा नहीं करनी चाहिये। क्योंकि इस से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालनार्थ ऐसा नहीं करें।

फिर भी दूसरे ढंग से भी गृहस्थ श्रावक के द्वारा शीतोदकादि से जैन साधु के शरीर का मार्जन भी परक्रिया होने से नहीं करना चाहिये यह बतलाते हैं- 'से सिया परो कायं सीओदगवियडेण वा' उस जैन साधु मुनि महात्मा के काय अर्थात् शरीर का यदि पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक अत्यन्त शीतोदक से या 'उसिणोदगवियडेण वा' अत्यन्त उष्णोदक से 'उच्छोलिज्ज वा पहोलिज्ज वा'

અને કાયથી પણ એ ઉદ્વર્તનાદિ ક્રિયાનું અનુમોદન કરવું નહીં. એટલે કે તન મન અને વચનથી એ ઉદ્વર્તનાદિરૂપ ક્રિયાનું જૈન મુનિએ સમર્થન કરવું નહીં. કેમકે-આ પ્રકારની ઉદ્વર્તનાદિ ક્રિયા કે જે ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા સાધુના શરીરે કરવામાં આવે છે તે પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનું કારણ માનવામાં આવે છે. તેથી જન્મમરણની પરંપરાના મૂળ કારણરૂપ કર્મબંધનોથી છૂટવા માટે દીક્ષા ગ્રહણ કરવાવાળા મુનિએ આવા પ્રકારના શરીરની ઉદ્વર્તનાદિની ઇચ્છા મનથી કરવી નહીં અને વચનથી તથા કાયથી પણ તેમ કરવા પ્રેરણા કરવી નહીં. કેમ કે એવી રીતની ઉદ્વર્તનાદિ ક્રિયા કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી સંયમનું પાલન કરવા તેમ કરવું નહીં

હવે ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા ઠંડા પાણી વિગેરેથી સાધુના શરીરનું માર્જનાદિ ક્રિયાનો નિષેધ સૂત્રકાર બતાવે છે-'से सिया परो काय सीओदगवियडेण वा' એ જૈન મુનિનો શરીરનું પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક એકદમ ઠંડા પાણીથી અથવા 'उसिणोदगवियडेण वा' અત્યંત ગરમ પાણીથી 'उच्छोलिज्ज वा, पहोलिज्ज वा' એક વાર કે અનેકવાર પ્રક્ષાલન

येद् वा-अत्यन्तं प्रक्षालयेद्वा तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-प्रक्षालयन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा समीहेत, नो वा तम्-प्रक्षालनं कुर्वन्तं गृहस्थम् नियमयेद् -अनुमोदयेत्, कायेन मनसा वचसा वा अनुमोदनं कुर्यादित्यर्थः 'से सिया परो कायं' तस्य भावभिक्षुकस्य स्यात् कदाचित् परो गृहस्थः यदि काय शरीरम् 'अन्नयरेण विलेवणजाएण' अन्यतरेण-एकतरेण येन केनापि विलेपनजातेन-लेपनद्रव्येण (मरहम)

एकवार या अनेकवार प्रक्षालन करे तो उस को अर्थात् गृहस्थ श्रावक के द्वारा शरीर की शीतोदकादि से प्रक्षालन क्रिया को जैन साधु 'नो तं सायए' आस्वादन अर्थात् मन से अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' वचन तथा काय से भी उस प्रक्षालन का अनुमोदन या समर्थन नहीं करे याने तन मन वचन से उस के लिये प्रेरणा नहीं करनी चाहिये, क्योंकि इस प्रकार का गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जानेवाले अत्यन्त शीतोदकादि से काय का प्रक्षालन परक्रिया विशेष होने से कर्मबन्धन का कारण होता है इसलिये कर्मबन्धनों से अत्यन्त छुटकारा पाने के लिये प्रव्रज्या ग्रहण करनेवाले जैन साधु इस प्रकार के गृहस्थ द्वारा शरीर प्रक्षालन का समर्थन या अनुमोदन नहीं करें।

फिर भी प्रकारान्तर से भी साधु को यदि गृहस्थ श्रावक लेपन द्रव्य (मरहम) से शरीर में लेपन करे तो उस लेपनादि को भी परक्रिया विशेष होने से निषेध करते हैं-'से सिया परो कायं' वह पूर्वोक्त जैन साधु के काय अर्थात् शरीर को यदि पर अर्थात् गृहपति गृहस्थ श्रावक श्रद्धा भक्ति दया दाक्षिण्य से 'अन्नयरेण वा विलेवणजाएण' अन्यतर किसी भी एक विलेपन जात (मरहम) से 'आलिंपिज्ज वा' अलिंपन करे याने एकवार लेपन करे या 'विलिंपिज्ज वा' विले

કરે અર્થાત્ સ્નાન કરાવે તો ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા શરીરના શીતોદકાદિથી પ્રક્ષાલન ક્રિયાનુ સાધુએ 'नो तं सायए' મનથી અભિલાષા કરવી નહીં'. તથા 'नो तं नियमे' વચન અને કાયથી પણ એ પ્રક્ષાલનનુ અનુમોદન કરવુ નહી તેમ સમર્થન પણ કરવુ નહી એટલે કે તન મન અને વચનથી તેમ કરવા પ્રેરણા કરવી નહીં' કેમ કે-આ રીતે ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામા આવતા ઠંડા પાણી વિગેરેથી શરીરનુ પ્રક્ષાલન પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનુ કારણુ થાય છે. કર્મબંધથી છૂટવા માટે દીક્ષા ધારણ કરવાવાળા સાધુએ આ રીતે ગૃહસ્થ દ્વારા શરીરના પ્રક્ષાલનનુ સમર્થન કે અનુમોદન કરવુ નહીં.

સાધુના શરીરનુ ગૃહસ્થે લેપન દ્રવ્યથી શરીરમા લેપન કરવું તે પણ પરક્રિયા હોવાથી સૂત્રકાર તેના નિષેધનુ કથન કરે છે. 'से सिया परो काय अन्नयरेण विलेवण जाएण' એ પૂર્વોક્ત સાધુના શરીરને જો પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક ભાવભક્તિથી કોઈપણ

यन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा वाञ्छेत् नो वा तम्-उद्वर्तनादिकं कुर्वन्तम्, नियमयेत्-प्रेरयेत्, कायेन वचसा वा नानुमोदनं कुर्यात् 'से सिया परो कायं' तस्य-भावसाधोः स्यात्-कदाचित् परो-गृहस्थः कायम्-शरीरम् 'सीओदगवियडेण वा' शीतोदकविकटेन वा अत्यन्तशीतोदकेनेत्यर्थः 'उसिणोदगवियडेण वा' उष्णोदकविकटेन वा-अत्यन्तोष्णोदकेनेत्यर्थः 'उच्छोलिज्ज वा पहोलिज्ज वा' उत्क्षालयेद् वा-किञ्चित् प्रक्षालनं कुर्यात्, प्रक्षाल-

नादि की 'णो तं नियमे' अभिलाषा नही करे एव वचन और काय से उस उद्वर्तनादि का अनुमोदन या समर्थन नहीं करे अर्थात् तन मन और वचन से उस उद्वर्तनादि रूप परक्रिया कि जो गृहस्थ श्रावक के द्वारा साधु के शरीर को किया जाता है, परक्रिया विशेष होने से कर्मबन्धन का कारण माना जाता है इसलिये बार बार जन्म मरण परम्परा का मूल कारणभूत कर्मबन्धनों से छुटकारा पाने के लिये दीक्षा या प्रव्रज्या ग्रहण करनेवाले जैन साधु मुनि महात्मा को इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जानेवाले शरीर के उद्वर्तनादि की अभिलाषा या इच्छा मन से नही करनी चाहिये और वचन से तथा काय से भी उस को करने के लिये प्रेरणा नहीं करनी चाहिये। क्योंकि इस से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालनार्थ ऐसा नही करें।

फिर भी दूसरे ढंग से भी गृहस्थ श्रावक के द्वारा शीतोदकादि से जैन साधु के शरीर का मार्जन भी परक्रिया होने से नहीं करना चाहिये यह बतलाते हैं- 'से सिया परो कायं सीओदगवियडेण वा' उस जैन साधु मुनि महात्मा के काय अर्थात् शरीर का यदि पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक अत्यन्त शीतोदक से या 'उसिणोदगवियडेण वा' अत्यन्त उष्णोदक से 'उच्छोलिज्ज वा पहोलिज्ज वा'

અને કાયથી પણ એ ઉદ્વર્તનાદિ ક્રિયાનુ અનુમોદન કરવુ નહી. એટલે કે તન મન અને વચનથી એ ઉદ્વર્તનાદિરૂપ ક્રિયાનુ જૈન મુનિએ સમર્થન કરવુ નહી. કેમકે-આ પ્રકારની ઉદ્વર્તનાદિ ક્રિયા કે જે ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા સાધુના શરીરે કરવામાં આવે છે તે પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબધનુ કારણ માનવામા આવે છે. તેથી જન્મમરણની પરંપરાના મૂળ કારણરૂપ કર્મબધનોથી છૂટવા માટે દીક્ષા ગ્રહણ કરવાવાળા મુનિએ આવા પ્રકારના શરીરની ઉદ્વર્તનાદિની ઇચ્છા મનથી કરવી નહી અને વચનથી તથા કાયથી પણ તેમ કરવા પ્રેરણા કરવી નહી. કેમ કે એવી રીતની ઉદ્વર્તનાદિ ક્રિયા કરવાથી સયમની વિરાધના થાય છે તેથી સયમનુ પાલન કરવા તેમ કરવુ નહી

હવે ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા ઠડા પાણી વિગેરેથી સાધુના શરીરનુ માર્જનાદિ ક્રિયાનો નિષેધ સૂત્રકાર બતાવે છે-'से सिया परो काय सीओदगवियडेण वा' એ જૈન મુનિનો શરીરનું પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક એકદમ ઠડા પાણીથી અથવા 'उसिणोदगवियडेण वा' અત્યંત ગરમ પાણીથી 'उच्छोलिज्ज वा, पहोलिज्ज वा' એક વાર કે અનેકવાર પ્રક્ષાલન

येद् वा-अत्यन्तं प्रक्षालयेद्वा तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-प्रक्षालयन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा समीहेत, नो वा तम्-प्रक्षालनं कुर्वन्तं गृहस्थम् नियमयेद् -अनुमोदयेत्, कायेन मनसा वचसा वा नानुमोदनं कुर्यादित्यर्थः 'से सिया परो कायं' तस्य भावभिक्षुकस्य स्यात् कदाचित् परो गृहस्थः यदि कायं शरीरम् 'अन्नयरेण विलेवणजाएण' अन्यतरेण-एकतरेण येन केनापि विलेपनजातेन-लेपनद्रव्येण (मरहम)

एकबार या अनेकबार प्रक्षालन करे तो उस को अर्थात् गृहस्थ श्रावक के द्वारा शरीर की शीतोदकादि से प्रक्षालन क्रिया को जैन साधु 'नो तं सायए' आस्वादन अर्थात् मन से अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' वचन तथा काय से भी उस प्रक्षालन का अनुमोदन या समर्थन नहीं करे याने तन मन वचन से उस के लिये प्रेरणा नहीं करनी चाहिये, क्योंकि इस प्रकार का गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जानेवाले अत्यन्त शीतोदकादि से काय का प्रक्षालन परक्रिया विशेष होने से कर्मबन्धन का कारण होता है इसलिये कर्मबन्धनों से अत्यन्त छुटकारा पाने के लिये प्रव्रज्या ग्रहण करनेवाले जैन साधु इस प्रकार के गृहस्थ द्वारा शरीर प्रक्षालन का समर्थन या अनुमोदन नहीं करे।

फिर भी प्रकारान्तर से भी साधु को यदि गृहस्थ श्रावक लेपन द्रव्य (मरहम) से शरीर में लेपन करे तो उस लेपनादि को भी परक्रिया विशेष होने से निषेध करते हैं-'से सिया परो कायं' उस पूर्वोक्त जैन साधु के काय अर्थात् शरीर को यदि पर अर्थात् गृहपति गृहस्थ श्रावक श्रद्धा भक्ति दया दाक्षिण्य से 'अन्नयरेण वा विलेवणजाएण' अन्यतर किसी भी एक विलेपन जात (मरहम) से 'आलिंपिज्ज वा' अलिंपन करे याने एकबार लेपन करे या 'विलिंपिज्ज वा' विले

કરે અર્થાત્ સ્નાન કરાવે તો ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા શરીરના શીતોદકાદિથી પ્રક્ષાલન ક્રિયાનુ સાધુએ 'नो तं सायए' મનથી અભિલાષા કરવી નહી. તથા 'नो तं नियमे' વચન અને કાયથી પણ એ પ્રક્ષાલનનુ અનુમોદન કરવું નહી તેમ સમર્થન પણ કરવું નહી એટલે કે તન મન અને વચનથી તેમ કરવા પ્રેરણા કરવી નહી કેમ કે-આ રીતે ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામા આવતા ઠંડા પાણી વિગેરેથી શરીરનુ પ્રક્ષાલન પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનુ કારણ થાય છે. કર્મબંધથી છૂટવા માટે દીક્ષા ધારણ કરવાવાળા સાધુએ આ રીતે ગૃહસ્થ દ્વારા શરીરના પ્રક્ષાલનનુ સમર્થન કે અનુમોદન કરવુ નહી.

સાધુના શરીરનું ગૃહસ્થે લેપન દ્રવ્યથી શરીરમા લેપન કરવુ તે પણ પરક્રિયા હોવાથી સૂત્રકાર તેના નિષેધનું કથન કરે છે 'से सिया परो काय अन्नयरेण विलेवण जाएण' એ પૂર્વોક્ત સાધુના શરીરને જો પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક ભાવભક્તિથી કોઈપણ

'आलिंपिज्ज वा विलिंपिज्ज वा' आलिम्पेद्वा विलिम्पेद्वा-किञ्चिद्वा अधिकं वा विलेपनं कुर्यात् तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-विलिम्पन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा अभिलषेद्, नो वा तम्-विलेपनं कुर्वन्तम् गृहस्थम् नियमेत्-प्रेरयेत्, वचसा वपुषा वा नानुमोदयेदिति भावः 'से सिया परो कायं' तस्य-भावभिक्षुकस्य स्यात्-कदाचित् परो गृहस्थः यदि कायम्-शरीरम् 'अन्नयरेण धूवणजाएण' अन्यतरेण एकतमेन येन केनापि धूपनजातेन-

पन करे अर्थात् अनेक बार लेपन करे तो उस गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाने वाले शरीर में विलेपन जात को 'नो तं सायए' जैन साधु मुनि महात्मा आस्वादन नहीं करे अर्थात् मन से उस विलेपन की अभिलाषा नही करें एवं 'नो तं नियमे' वचन और काय से भी उस विलेपन जात का अनुमोदन या समर्थन नहीं करें क्योंकि इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक द्वारा किये जानेवाला साधु के शरीर में विलेपन क्रिया भी परक्रिया होने से कर्मबन्धन के कारण होते हैं इसलिये सांसारिक कर्मबन्धन से छुटकारा पाने के लिये दीक्षा या प्रव्रज्या ग्रहण करने वाले जैन साधु इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक द्वारा किये जानेवाले विलेपनादि क्रिया जात को तन मन और वचन से अनुमोदन या समर्थन नहीं करे क्योंकि इस तरह के विलेपनादि के लिये इच्छा करने पर या प्रेरणा करने पर पूर्वोक्त रीति से कर्मबन्ध द्वारा संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालन करनेवाले जैन साधु विलेपनादि के लिये गृहस्थ को प्रेरणा नहीं करें।

अब दूसरे ढङ्ग से भी साधु के शरीर को गृहस्थ श्रावक सुगन्धित धूपादि से सुधूपित करें तो यह भी परक्रिया विशेष होने से नही करना चाहिये यह

એક વિલેપન દ્રવ્યથી 'आलिंपिज्ज वा विलिंपिज्ज वा' આલિપન કરે અર્થાત્ એકવાર લેપન કરે કે વિલેપન એટલે કે વારવાર લેપન કરે તો 'नो तं सायए' એ ગૃહસ્થ દ્વારા કરવામા આવતા શરીરના વિલેપનનું એ સાધુએ આસ્વાદન કરવુ નહીં અર્થાત્ મનથી એ વિલેપનની ઇચ્છા કરવી નહીં તથા 'नो तं नियमे' વચન અને શરીરથી પણ એ વિલેપનનુ અનુમોદન કે સમર્થન કરવુ નહીં કેમ કે આ રીતે ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામા આવતી સાધુના શરીરની વિલેપન ક્રિયા પણ પરક્રિયા હોવાથી કર્મબંધનુ કારણ થાય છે. તેથી સંસારના કર્મબંધથી છૂટવા માટે દીક્ષા ગ્રહણ કરવાવાળા સાધુએ આ રીતે ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામાં આવતી વિલેપનાદિ ક્રિયાનુ તન મન અને વચનથી અનુમોદન કે સમર્થન કરવું નહીં. કેમ કે આ પ્રકારના વિલેપનાદિની ઇચ્છા કરવાથી કે પ્રેરણા કરવાથી પૂર્વોક્ત પ્રકારથી કર્મબંધ દ્વારા સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમનું પાલન કરનારા સાધુએ શરીરનુ ગૃહસ્થ દ્વારા વિલેપનાદિ કરવા માટે ગૃહસ્થ શ્રાવકને પ્રેરણા કરવી નહીં.

હવે સાધુના શરીરને ગૃહસ્થે સુગંધવાળા ધૂપ વિગેરેથી સુગંધિત કરવાનો સૂત્રકાર નિષેધ કરે છે- 'से सिया परो काय अन्नयरेण धूवणजाएण' એ પૂર્વોક્ત સાધુના શરીરને

धूपागुरुगुग्गुलादिना सुगन्धिधूपद्रव्येण 'धूविज्ज वा पधूविज्ज वा' धूपायेद्वा प्रधूपयेद्वा-किञ्चिद् अधिकं वा संधूपितं कुर्यात् तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-संधूपयन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा वाञ्छेत्, नो वा तम्-धूपयन्तं गृहस्थम् नियमयेत्-प्रेरयेत्, कायेन वचसा च नानुमोदयेदित्यर्थः 'से सिया परो कायंसि वणं' तस्य-भावभिक्षुकस्य स्यात्

बतलाते हैं-'से सिया परो कायं अन्नयरेण धूवणजाएण' उस पूर्वोक्त जैन साधु के शरीर को यदि पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक अन्यतर किसी भी एक धूप जात से अर्थात् सुगंधित धूप अगुरु गुग्गुल वगैरह धूप द्रव्य से 'धूविज्ज वा पधूविज्ज वा' सुधूपित अर्थात सुवासित या सुगन्धित करे तो इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक द्वारा श्रद्धा भक्तिपूर्वक किये जानेवाले एकबार या अनेकबार धूपन क्रिया भी पर क्रिया होने से कर्मबन्धन का कारण होने से जैन मुनि महात्मा 'नो तं सायए' मन से उस धूपन क्रिया का भी आस्वादन नहीं करे अर्थात् हृदय में धूपन क्रिया की अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' वचन काय से भी उस धूपन क्रिया के लिये प्रेरणा नहीं करे क्योंकि इस प्रकार के सुगन्धित धूपादि से गृहस्थ श्रावक द्वारा किये जानेवाले धूपन क्रिया का आस्वादन या अनुमोदन या प्रेरणा करने से उक्त रीतिसे परक्रिया विशेष होने के कारण जैन साधु को कर्मबन्धादि दोष लगेगा और संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालनार्थ जैन मुनि महात्मा को इस विलेपनादि क्रिया को स्वीकार नहीं करना चाहिये।

अब फिर भी प्रकारान्तर से जैन साधु के शरीर में व्रण घाव वगैरह को यदि गृहस्थ श्रावक जलादि से मार्जन करे तो वह मार्जनादि क्रिया भी परक्रिया विशेष होने से नहीं करना चाहिये यह बतलाते हैं 'से सिया परो कायंसि वणं'

જો પર-અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક કોઈપણ પ્રકારના એક ધૂપથી અર્થાત્ સુગંધિત ધૂપ-અગર, ગુગળ, વિગેરે ધૂપ દ્રવ્યથી સુવાસિત કે સુગંધિત કરે તો આ પ્રકારે ગૃહસ્થશ્રાવક દ્વારા શ્રદ્ધા પૂર્વક 'धूविज्ज वा पधूविज्ज वा' એકવાર કે અનેકવાર કરેલ ધૂપાદિ ક્રિયા પણ પર ક્રિયા હોવાથી કર્મબંધ રૂપ હોવાથી 'नो तं सायए' મુનિએ મનથી એ ધૂપન ક્રિયાનું આસ્વાદન કરવું નહીં અર્થાત્ હૃદયમાં એ ધૂપન ક્રિયાની અભિલાષા કરવી નહીં' 'नो तं नियमे' વચન અને કાયાથી પણ એ ધૂપન ક્રિયા કરવા પ્રેરણા કરવી નહીં તથા કેમ કે આ પ્રકારના સુગંધિત ધૂપ વિગેરેથી ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામાં આવતી ધૂપન ક્રિયાનું આસ્વાદન કે અનુમોદન અગર પ્રેરણા કરવાથી પૂર્વોક્ત પ્રકારે એ પરક્રિયા હોવાથી સાધુને કર્મબંધનાદિ દોષ લાગે છે અને સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમશીલ મુનિએ આ વિલેપન વિગેરે ક્રિયાનો સ્વીકાર કરવો નહીં.

હવે સાધુના શરીરમાં થયેલ ઘા વિગેરેને જો ગૃહસ્થ શ્રાવક પાણી વિગેરેથી ધુવે તો તે માર્જનાદિ ક્રિયા પણ પરક્રિયા હોવાથી તેનો સૂત્રકાર નિષેધ કરે છે.-'से सिया परो काय सि वण'

कदाचिद् यदि परो गृहस्थः काये-शरीरे व्रणम् 'आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' आमृज्याद्वा प्रमृज्याद्वा-ईषन्मार्जनं वा अधिकं मार्जनं वा कुर्यात् तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-शरीरे व्रणं मार्जयन्तं गृहस्थम् आस्वादयेद्-मनसा अभिलषेत्, नो वा तम् व्रण· मार्जनं कुर्वन्तं गृहस्थम् नियमयेम्-प्रेरयेत् कायेन वचसा वा पि नानुमोदयेदित्यर्थः 'से सिया

उस पूर्वोक्त जैन साधु के शरीर में व्रण घाव अर्थात् गुमरा फोरा वगैरह को 'आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' जलादि से एकवार या अनेकवार मार्जन पर-अर्थात् गृहस्थ श्रावक करे तो उस प्रकार के गृहस्थ श्रावक के द्वारा श्रद्धा भक्ति दया से किये जानेवाले साधु के शरीर में व्रण वगैरह का मार्जन क्रिया भी परक्रिय विशेष होने से कर्मबन्धन का कारण होती है इसलिये इसको अर्थात् व्रणको गृहस्थ के द्वारा जल से मार्जन या साफ सुथरा करनेकी क्रिया को जैन साधु 'नो तं सायए' आस्वादन नहीं करें अर्थात् मनसे उस व्रण मार्जन क्रिया का अनु· मोदन या समर्थन भी नही करे क्योंकि इस प्रकार के शरीर में व्रण का मार्जन कराने के लिये इच्छा करने से या अभिलाषा करने से या प्रेरणा करने से साधु को कर्मबन्ध दोष होता है इसलिये इस प्रकार के शरीरस्थ गुमरा फोरा वगैरह व्रण-घाव को मार्जन या साफ सुथरा साधु को स्वयं कर लेना चाहिये किन्तु गृह स्थ श्रावक को उस के लिये तन मन वचन से अभिलाषा या प्रेरणा नहीं करनी चाहिये क्योंकि जैन मुनि महात्माने सांसारिक कर्मबन्धनों से हमेशा के लिये छुटकारा पाने के लिये ही दीक्षा और प्रव्रज्या का ग्रहण किया है और संयम का पूर्ण रूप से पालन करना ही उनका परम कर्तव्य होता है इसलिये संयम पालनार्थ

आमज्जिज्ज वा, पमज्जिज्ज वा' એ પૂર્વોક્ત સાધુના શરીરમા ઘા કે ગુમડા ફોલ્લા વિગેરેને પાણિ વિગેરેથી એકવાર કે અનેકવાર પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક ધુવે તો એ રીતે ગૃહસ્થ શ્રાવકે ભક્તિથી કરેલ સાધુના શરીરની ઘા વિગેરેની માર્જન ક્રિયા પણ પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનનુ કારણરૂપ હોય છે તેથી તેનુ અર્થાત્ ઘા વિગેરેનુ ગૃહસ્થ દ્વારા પાણીથી માર્જન કે સાફસુફી સાધુએ 'नो तं सायए' આસ્વાદન કરવુ નહીં તેમ જ 'नो तं नियमे' મનથી એ ઘાના માર્જન ક્રિયાની ઇચ્છા કરવી નહી અને કાય તથા વચનથી પણ એ વ્રણ માર્જન ક્રિયાનુ અનુમોદન કે સમર્થન કરવુ નહી કેમ કે આ રીતે શરીરમા થયેલ વ્રણનુ માર્જન કરાવવાની ઇચ્છા કરવાથી અથવા અભિલાષા કરવાથી કે પ્રેરણા કરવાથી સાધુને કર્મબંધ દોષ થાય છે તેથી આ પ્રકારના શરીરના ગુમડા વિગેરે ઘાનુ માર્જન કે સાફસુફી સાધુએ પોતે જ કરી લેવી. પરંતુ ગૃહસ્થ શ્રાવકને તેમ કરવા તન મન વચનથી અભિલાષા અગર પ્રેરણા કરવી નહી. કેમ કે સાધુએ સાસારિક કર્મબંધનોથી છૂટવા માટે જ દીક્ષા ધારણ કરેલ છે. અને પૂર્ણ રીતે સંયમનુ પાલન કરવુ એ જ સાધુનુ કર્તવ્ય માનેલ છે. તેથી સંયમના પાલન માટે તન મન અને વચનથી તેનુ સમર્થન કરવું નહીં.

परो वणं संवाहिज्ज वा पलिमद्दिज्ज वा' तस्य-भावसाधोः स्यात्-कदाचित् परो गृहस्थः यदि शरीरे व्रणं संवाहयेद् वा-किञ्चित् संवाहनं कुर्यात्, परिमर्दयेद् वा-परिमर्दनं वा कुर्यात् तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-व्रणं संवाहयन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्-हृदयेन वाञ्छेत्, मनसा नाभिलषेदित्यर्थः, नो वा तम्-व्रणसंवाहनं कुर्वन्तं गृहस्थं नियमयेत् प्रेरयेत्

तन मन वचन से इसका समर्थन नहीं करे।

फिर भी दूसरे तरीका से परक्रिया विशेष का निषेध करते हैं 'से सिया परो वणं' उस पूर्वोक्त जैन साधु के शरीरस्थ व्रण (घाव गुमरा फोरा वगैरह) को यदि पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक करसे संवाहन करे अर्थात् श्रद्धा दया भक्ति से उस 'वणं संवाहिज्ज वा' व्रण को धीरे से दबावे या 'पलिमद्दिज्ज वा' परिमर्दन करे याने साधु को शान्ति के लिये गृहस्थ श्रावक यदि शरीर में व्रणादि का संवाहनादि करे तो उस व्रण संवाहनादि को 'नो तं सायए' साधु आस्वादन नहीं करें अर्थात् मन से उस शरीर व्रणादि संवाहनादि की अभिलाषा नहीं करें और 'नो तं नियमे' वचन काय से भी उस व्रणादि संवाहन के लिये गृहस्थ श्रावकों को प्रेरणा नहीं करे क्योंकि इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक द्वारा किये जानेवाले व्रणादि का संवाहन परिमर्दन भी परक्रिया विशेष होने से कर्मबन्धों का कारण होता है इसलिये जन्ममरण परम्परओं के मूल कारणभूत कर्मबन्धनों को सर्वथा दूर करने लिये दीक्षा और प्रव्रज्या स्वीकार करनेवाले जैन मुनि महात्मा इस प्रकार के शरीरस्थ व्रणादि को संवाहनादि के लिये तन मन वचन से गृहस्थ श्रावक को प्रेरणा नहीं करे अन्यथा संयम की विराधना होगी अतः ऐसा नहीं करें

હવે પ્રકારાન્તરથી ક્રિયા વિશેષનો નિષેધ કરે છે 'से सिया परो वणं संवाहिज्ज वा' એ પૂર્વોક્ત સાધુના શરીરના ઘા ગુમડા વિગેરેને જો પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક હાથથી સંવાહન કરે અર્થાત્ શ્રદ્ધાભક્તિથી એ વ્રણ કે ઘાને ધીરેથી દબાવે કે 'पलिमद्दिज्ज वा' પરિમર્દન કરે અર્થાત્ સાધુને શાંતિ માટે ગૃહસ્થ શ્રાવક જો શરીરમાં વ્રણાદિનું સંવાહન કરે તો એ સંવાહનાદિનું સાધુએ 'नो तं सायए આસ્વાદન કરવું' નહીં અર્થાત્ મનથી એ શરીરમાં થએલ તે વ્રણાદિના સંવાહનાદિની ઇચ્છા કરવી નહીં તથા 'नो तं नियमे' વચન અને કાયથી પણ એ વ્રણાદિના સંવાહન માટે ગૃહસ્થ શ્રાવકોને પ્રેરણા કરવી નહીં. કેમ કે આ પ્રકારથી ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામાં આવતા વ્રણાદિના સંવાહન પરિમર્દન પણ પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનું કારણ થાય છે તેથી જન્મમરણ પરંપરાઓના મૂળભૂત કર્મબંધનોને સર્વથા દૂર કરવા માટે દીક્ષાનો સ્વીકાર કરવાવાળા મુનિએ આ પ્રકારના શરીરમાં થયેલ વ્રણાદિની સંવાહનાદિ કરવા માટે તન, મન, અને વચનથી શ્રાવકને પ્રેરણા કરવી નહીં. પ્રેરણા કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે, તેથી તેમ કરવું નહીં.

कायेन वचसापि नानुमोदयेदिति भावः 'से सिया परो काये वणं' तस्य-भावभिक्षुकस्य स्यात्-कदाचित् परो गृहस्थः यदि काये-शरीरे व्रणम् 'तिल्लेण वा घयेण वा वसाए वा' तैलेन वाघृतेन वा वसया वा द्रव्यौषधिविशेषेण 'मक्खिज्ज वा अब्भंगिज्ज वा' म्रक्षयेद् वा-म्रक्षणं कुर्याद्, अभ्यञ्जयेद् वा-अभ्यञ्जनं वा कुर्यात्तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-व्रणं म्रक्षयन्तम् अभ्यञ्जयन्तं वा गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा वाञ्छेत्, नो वा तम्-व्रणम्रक्षणाभ्यञ्जनं कुर्वन्तं गृहस्थम् नियमयेत्-प्रेरयेत् कायेन वचसा वापि नानुमोदयेदित्यर्थः तथा सति संयमविराधना स्यात्, तस्मात् काये व्रणम्रक्षणादिकस्यापि नानुमोदनं कुर्यादिति भावः

अब प्रकारान्तर से जैन साधु के शरीर में व्रण घाव यदि गृहस्थ श्रावक तैलादि से म्रक्षण या अभ्यञ्जन करे तो इस प्रकार का तैलादि से अभ्यञ्जनादि भी परक्रिया विशेष होने से साधु को नहीं स्वीकार करना चाहिये यह बतलाते हैं-'से सिया परो कायंसिवण' उस जैन साधुमुनि महात्मा के शरीर में व्रण अर्थात् घाव फोडा फौनसी वा गुमड़ा को यदि पर-अर्थात् गृहस्थ श्रावक-'तिल्लेण वा घयेण वा' तैल से या घृत याने नवनीत मक्खन से या-'वसाएवा' वसा अर्थात् द्रव्यौषधि विशेष से 'मक्खिज्ज वा' म्रक्षणकरे अर्थात् शुद्धकरे या 'अब्भंगिज्जवा' अभ्यञ्जन अर्थात् महरमपट्टी करे तो उसको अर्थात् गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाने वाले जैन साधु के शरीर में व्रणादि को तैलादि से म्रक्षण और अभ्यञ्जन को 'नो तं सायए' मन से अभिलाषा नहीं करे और उस व्रणादि को तैलादि म्रक्षण अभ्यञ्जन करने के लिये 'नो तं नियमे' वचन और तन से भी प्रेरणा नहीं करे अर्थात् उस व्रणादि के अभ्यञ्जन को तन मन और वचन से अनुमोदन या समर्थन नहीं करें क्यों कि इस प्रकार का जैन साधु के शरीर में व्रणादि का तैलादि से म्रक्षण और अभ्यञ्जन परक्रिया विशेष होने

હવે પ્રકારાન્તરથી સાધુના શરીરમા થયેલ વ્રણાદિ ઘાને જો ગૃહસ્થ દ્વારા તૈલાદિ મ્રક્ષણ કે અભ્યંજનાદિનો સાધુએ સ્વીકાર ન કરવા વિષે સૂત્રકાર કથન કરે છે-'से सिया परो कायंसि वणं' પૂર્વોક્ત સાધુના શરીરમા વ્રણ અર્થાત્ ઘા કે ફોલ્લા કે ગુમડાને પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક 'तिल्लेण वा घएण वा' તેલથી અથવા ઘીથી અથવા 'वसाएण वा' માખણથી કે વસા અર્થાત્ ઔષધિ વિશેષથી 'मक्खिज्ज वा' મ્રક્ષણ કરે અર્થાત્ ધુવે અથવા 'अब्भंगिज्जवा' અભ્યંજન અર્થાત્ મલમપટ્ટિ કરે તો 'नो तं सायए' એ ગૃહસ્થ શ્રાવકના દ્વારા કરવામા આવનારા સાધુના શરીરમાના વ્રણાદિને તેલ વિગેરેથી મ્રક્ષણ અને અભ્યંજનની મનથી અભિલાષા કરવી નહી તથા 'नो तं नियमे' એ વ્રણાદિનુ તેલ વિગેરેથી મ્રક્ષણ કે અભ્યંજન કરવા માટે વચન અને શરીરથી પણ પ્રેરણા કરવી નહી અર્થાત્ એ વ્રણાદિના અભ્યંજનનુ તન મન અને વચનથી અનુમોદન કે સમર્થન કરવુ નહી કેમકે-આ પ્રકારના સાધુના શરીરમા વ્રણાદિનુ તેલ વિગેરેથી મ્રક્ષણ કે અભ્યંજન પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનુ

'से सिया परो कायंसि वणं' तस्य-भावभिक्षुकस्य स्यात्-कदाचित् परो-गृहस्थः काये-शरीरे व्रणम् 'लुद्धेण वा कक्केण वा चुण्णेण वा वण्णेण वा' लोध्रेण वा-लोध्रनामक द्रव्यविशेषेण (स्नो) चूर्णेन वा-गोधूमादि चूर्णद्रव्यविशेषेण, वर्णेन वा-वर्णविशेष कुङ्कुमादिना 'उल्लोढिज्ज वा उव्वलिज्ज वा' उल्लोलयेद् वा-उद्वर्तयेत्, उद्वलयेद् वा-परिमर्दयेत् तर्हि 'नो तं

से कर्मबन्धन का कारण माना जाता है, इसलिये इस संसार में अनादि काल से आती हुई जन्म मरण परम्परा का मूल कारणभूत कर्म बन्धों से छुटकारा पाने के लिये दीक्षा या प्रव्रज्या ग्रहण करने वाले जैन मुनि महात्मा इस प्रकार के व्रणादिका तैलादि से गृहस्थ श्रावक द्वारा किये जाने वाले म्रक्षण और अभ्यञ्जन के लिये मन से अभिलाषा नही करे और तन वचन से भी उस के लिये गृहस्थ श्रावकों को प्रेरणा नही करे क्योंकि इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक द्वारा व्रणादि को तैलादि से म्रक्षणादि (मालीश) कराने से संयमकी विराधना होगी इसलिये संयमपालनार्थ साधु ऐसा नहीं करे।

अब फिर भी दूसरे प्रकार से जैन साधु को गृहस्थ श्रावक के द्वारा शरीर में व्रण घाव वगैरह को लोध्रादि द्रव्यों से उद्वर्तनादि नहीं करवाना चाहिये यह बतलाते हैं क्यों कि उद्वर्तनादि भो परक्रिया विशेष माना जाता है-'से सिया परो कायंसि वणं' यदि उस पूर्वोक्त-जैन साधु के शरीर में व्रण अर्थात् घाव याने गुमडा फोडा फुनसी वगैरह को पर-अर्थात् गृहस्थ श्रावक-'लुद्धेण वा' लोध्र नामके द्रव्य विशेष से अर्थात् पाउडर से 'कक्केण वा' कर्क अर्थात् स्नानीय स्निग्ध द्रव्य विशेष 'स्नो' या 'चुण्णेण वा' चूर्ण अर्थात् गोधूमादि चूर्ण द्रव्य विशेष से या 'वण्णेण वा' वर्ण अर्थात् कुङ्कुमादि वर्ण विशेष से 'उल्लो-

કારણ મનાય છે તેથી આ સંસારમાં અનાદિકાળથી આવતી જન્મ મરણ પરંપરાના મૂળ-કારણભૂત કર્મબંધોથી છૂટવા માટે દીક્ષા ગ્રહણ કરવાવાળા મુનિએ એ રીતે વ્રણાદિનું તેલ વિગેરેથી ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામાં આવતા મ્રક્ષણ અને અભ્યંજન માટે મનથી અભિલાષા કરવી નહીં અને તન કે વચનથી પણ તેને માટે શ્રાવકને પ્રેરણા કરવી નહીં' કેમકે-આ રીતે ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા વ્રણાદિને તેલ વિગેરેથી મ્રક્ષણાદિ કરાવવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી જૈન સાધુએ સંયમપાલન માટે તેમ કરવું નહીં.

હવે સાધુએ ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા શરીરના વ્રણ ઘા વિગેરેનું લોધ્રાદિ દ્રવ્યોથી ઉદ્વર્ત-નાદિ કરાવવાના નિષેધનું કથન કરે છે 'से सिया परो कायंसि वणं' એ પૂર્વોક્ત સાધુના શરીરમાં વ્રણ અર્થાત્ ઘા કે ગુમડા વિગેરેને પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક 'लुद्धेण' લોધ્ર-નામના દ્રવ્ય વિશેષથી અર્થાત્ પાવડરથી અથવા 'कक्केण वा' કર્ક અર્થાત્ ન્હાવાના ચિકાશ વાળા દ્રવ્ય વિશેષ 'સ્નો' કે ચૂર્ણ અર્થાત્ લોટ વિગેરેથી અથવા 'चुण्णेण वा' ઔષધી વિશેષના ચૂર્ણથી અથવા 'वण्णेण वा' વર્ણ અર્થાત્ કંકુ વિગેરે વર્ણ વિશેષથી 'उल्लोढिज्ज

सायए नो तं नियमे' नो तम्-व्रणम् उद्वर्तयन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा अभिलपेत्, नो वा तम्-व्रणोद्वर्तनं कुर्वन्तं गृहस्थम् नियमयेत्-प्रेरयेत् कायेन वचसा वापि नानुमोदयेदिति भावः। 'से सिया परो कायंसि वणं' तस्य-भावभिक्षुकस्य स्यात्-कदाचित् परो

ढिज्ज वा' उद्वर्तन या 'उव्वलिज्ज वा' परिमर्दन करेतो उस उद्वर्तनादि को जैन साधु गृहस्थ श्रावक के द्वारा करवाने के लिये 'नो तं सायए' मन से आस्वादन अर्थात् अभिलाषा नहीं करें और 'नो तं नियमे' उस को तन वचन से भी अनुमोदन या समर्थन नहीं करे अर्थात् गृहस्थ श्रावकके द्वारा श्रद्धादया भक्ति से जैन साधु के शरीर में व्रणादि को ठीक करने के लिये लोध्रादि द्रव्य चूर्णो से उद्वर्तनादि क्रिया परक्रिया विशेष होने से कर्मबन्धन का कारण मानी जाती है इसलिये जैन साधु तनमन और वचन से उसके लिये गृहस्थ श्रावक को प्रेरणा नहीं करे क्यों कि उस उद्वर्तनादि से मलने की क्रिया को मन से अभिलाषा करने पर कर्मबन्ध दोष होगा, और उसके लिये वचन तथा काय से प्रेरणा करने पर संयम की विराधना होगी, इसलिये संयम पालन करने वाले जैन मुनि महात्मा इस उद्वर्तनादि की इच्छा नहीं करे और वचन या शरीर से उद्वर्तनादि के लिये श्रावक को प्रेरणा भी नहीं करे।

अब फिर भी प्रकारान्तर से जैन साधु के शरीर में व्रणादि को यदि गृहस्थ श्रावक अत्यन्त शीतोदकादि से प्रक्षालित करे तो उस को भी जैन साधु नहीं स्वीकार करें यह बतलाते हैं क्यों कि शीतोदकादि से गृहस्थ श्रावकों के द्वारा जैन साधु के शरीरस्थ घाव का प्रक्षालनादि भी परक्रिया विशेष माना जाता है जिस को स्वीकार करने से जैन साधु को कर्मबन्ध दोष लगेगा,

---

वा उव्वलिज्ज वा' ઉદ્વર્તન અથવા પરિમર્દન કરે તો એ ઉદ્વર્તનાદિનુ 'नो त सायए' જૈન સાધુએ ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા તેમ કરાવવા માટે મનથી અભિલાષ કરવી નહી તથા 'नो तं नियमे' તેને તન અને વચનથી પણ અનુમોદન કે સમર્થન કરવુ નહી અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા શ્રદ્ધાભક્તિ વશાત્ સાધુના શરીરના થએલ વ્રણાદિ મટાડવા લોધ્રાદિ દ્રવ્યના ચૂર્ણોથી કરાતી ઉદ્વર્તનાદિ ક્રિયા પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનુ કારણ માનવામા આવે છે તેથી સાધુએ તન મન અને વચનથી તેમ કરવા ગૃહસ્થ શ્રાવકને પ્રેરણા કરવી નહી કેમકે-એ ઉદ્વર્તનાદિની મનથી ઇચ્છા કરવાથી કર્મબંધ થાય છે અને તે માટે વચન અને કાયની પ્રેરણા કરવાથી સયમની વિરાધના થાય છે તેથી સયમનુ પાલન કરવાવાળા સાધુ મુનિએ આ ઉદ્વર્તનાદિ ક્રિયા ની મનથી ઇચ્છા કરવી નહી તથા વચન અને શરીરથી ઉદ્વર્તનાદિ કરવા માટે શ્રાવકને પ્રેરણા પણ કરવા નહીં

હવે સાધુના શરીરમા થયેલ વ્રણાદિને ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા ઠંડા કે ગરમ પાણીથી પ્રક્ષાલિત કરવાનો તથા ગૃહસ્થ દ્વારા પ્રક્ષાલિત ક્રિયાનો સાધુએ સ્વીકાર કરવાનો સૂત્રકાર

गृहस्थः काये-शरीरे व्रणम् 'सीओदगवियडेण वा' शीतोदकविकटेन वा-अत्यन्त शीतोदकेन 'उसिणोदगवियडेण वा' उष्णोदकविकटेन वा-अत्यन्तोष्णोदकेन 'उच्छोलिज्ज वा पहोलिज्ज वा' उत्क्षालयेद् वा प्रक्षालयेद् वा-किञ्चिदधिकं वा प्रक्षालनं कुर्यात्तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम् प्रक्षालयन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा अभिलषेत्, नो वा तम्-व्रण-प्रक्षालनं कुर्वन्तं गृहस्थम् नियमयेन् प्रेरयेत्-कायेन वचसा वापि नानुमोदयेदित्यर्थः 'से सिया

यह खुलाशा करके बतलाने के लिये कहते हैं-'से सिया परो कायंसि वणं' उस पूर्वोक्त जैन साधु के काय अर्थात् शरीर में व्रण अर्थात् घाव गुमडा फोडा फुन्सी वगैरह को यदि पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक श्रद्धा भक्ति से साफ सुथडा करने के लिये 'सीओदगवियडेणवा उसिणोदगवियडेण वा' अत्यन्त शीतोदक से या अत्यन्त उष्णोदक से 'उच्छोलिज्जवा पहोलिज्जवा' एक बार और अनेक बार यदि प्रक्षालन करें तो उस को अर्थात् गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जानेवाले व्रणादि को अत्यन्तशीतोदकादि से प्रक्षालन क्रिया को जैन साधु 'नो तं सायए' आस्वादन नहीं करें अर्थात् उस प्रक्षालन को मन से अभिलाषा नहीं करें और 'नो तं नियमे' काय वचन से भी प्रक्षालन कराने के लिये उसका अनुमोदन या समर्थन नहीं करें क्यों कि इस प्रकार के गृहस्थ श्रावकों के द्वारा किये जाने वाले अत्यन्त शीतोदकादि से व्रणादि का प्रक्षालन भी परक्रिया विशेष होने से कर्मबन्धन का कारण माना जाता है इसलिये जन्ममरण परम्परा के मूल कारण भूत कर्मबन्धों से हमेशा के लिये छुटकारा पाने के लिये दीक्षा या प्रव्रज्या ग्रहण करनेवाले जैन मुनि महात्मा इस प्रकार के गृहस्थ श्रावकादि के द्वारो व्रणादि को शीतोदकादि से प्रक्षालन के लिये अभिलाषा नहीं करें और तन वचन से

નિષેધ બતાવે છે 'से सिया परो कायंसि वणं' એ પૂર્વોક્ત સાધુના શરીરમાં થયેલ વ્રણ અર્થાત્ ઘાને કે ગુમડા વિગેરેને જો પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક શ્રદ્ધાથી સાફ કરવા માટે 'सीओदग-वियडेण वा' અત્યંત ઠંડા પાણીથી 'उसिणिओदगवियडेण वा' અથવા અત્યંત ગરમ પાણીથી 'उच्छोलिज्ज वा, पहोलिज्ज वा' સાફસુફ કરે અર્થાત્ એકવાર કે અનેકવાર જો પ્રક્ષાલન કરે તો તેનો ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામા આવતા વ્રણાદિની અત્યંત ઠંડા પાણીથી કરાતી પ્રક્ષાલન ક્રિયાનું સાધુએ આસ્વાદન કરવુ નહી અર્થાત્ 'नो त सायए' એ પ્રક્ષાલનક્રિયાની અભિલાષાકરવી નહી. તથા 'नो त नियमे' કાય અને વચનથી પણ તેમ કરાવવા અનુમોદન કે સમર્થન કરવુ નહી કેમકે આવા પ્રકારથી ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામા આવતાં અત્યંત ઠંડા કે ગરમ પાણીથી વ્રણાદિનુ પ્રક્ષલન પણ પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનું કારણ માનવામા આવે છે તેથી જન્મમરણ પરંપરાના મૂળ કારણરૂપ કર્મબંધોથી છૂટવા માટે દીક્ષા ગ્રહણ કરવાવાળા મુની સાધુએ આવા પ્રકારથી ગૃહસ્થ શ્રાવકાદિ દ્વારા વ્રણાદિના ઠંડા પાણિ વિગેરેથી ધોવા માટે અભિલાષા કરવી નહી. તથા તન અને વચનથી

परो कायंसि' तस्य-साधोः स्यात्-कदाचिद् यदि परो गृहस्थः काये-शरीरे 'वणं वा गंडं वा अरइं वा पुलयं वा भगंदलं वा' व्रणं वा दृष्ट्वा गण्डं वा-गण्डनामक व्रणविशेषं वा (फोरा) अरतिं वा अरतिनामकव्रणविशेषं अर्शः इति प्रसिद्धम् अवलोक्य, पुलकं वा-पुलकनामकं वा व्रणविशेषं व्रणविस्फोटकं दृष्ट्वा भगन्दरं वा-भगन्दरनामकं वा गुह्यस्थान स्थितं व्रणविशेषम् दृष्ट्वा 'अन्नयरेणं सत्थजाएणं' अन्यतरेण -अन्यतमेन वा नखच्छेदनिकाप्रभृतिना शस्त्रजातेन-शस्त्रविशेषेण

भी उस के लिये प्रेरणा नहीं करे क्योंकि शीतोदकादि से प्रक्षालन करने में अप्कायिक जीवों की हिंसा होती है जिस से जैन साधु मुनि महात्मा को संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालन करनेवाले जैन साधु इस प्रकार के गृहस्थों के द्वारा व्रणादि का शीतोदकादि से प्रक्षालनादि क्रिया की अभिलाषा भी मन में नहीं करें और वचन काय से उस के लिये गृहस्थ श्रावकों को प्रेरणा भी नहीं करें।

अब फिर प्रकारान्तर से जैन साधु के शरीर में अर्श आदि का गृहस्थ श्रावकों के द्वारा ओप्रेशन आदि क्रिया भी परक्रिया विशेष होने से कर्मबन्धन का कारण मानी जाती है इसलिये गृहस्थ के द्वारा इस चीरफार ओप्रेशन आदि का भी निषेध करते हैं 'से सिया परो कायंसि वणं वा' उस पूर्वोक्त जैन साधु के काय अर्थात् शरीर में यदि पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक व्रण को अर्थात् गुमड़ा फोड़ा फुन्सी वगैरह घाव को या 'गंडं वा' गण्ड को अर्थात् गलगण्ड नाम के फोरा व्रण विशेष को या 'अरइं वा' अरति अर्थात् गुह्य स्थान स्थित अर्श नाम के (बवासीर) व्रण को या 'पुलयं वा' पुलक को अर्थात् पुलक नाम के व्रण विस्फोटक को देखकर या 'भगंदलं वा' भगन्दर नाम के गुह्य स्थान के व्रण विशेष को देखकर 'अन्नयरेण सत्थजाएणं' अन्यतः अर्थात् नखच्छेदनिका (नहरनी)

પણ તેમ કરવા માટે પ્રેરણા કરવી નહીં કેમકે ઠંડા પાણી વિગેરેથી તેને ધોવાથી અપ્કાયિક જીવોની હિંસા થાય છે. જેથી સાધુને સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમનું પાલન કરવાવાળા સાધુએ આ પ્રમાણે ગૃહસ્થો દ્વારા વ્રણાદિનું ઠંડા પાણી વિગેરેથી ધોવા વિગેરે ક્રિયાની અભિલાષા મનથી પણ કરવી નહીં અને વચન તથા કાયાથી તેમ કરવા ગૃહસ્થ શ્રાવકને પ્રેરણા કરવી નહીં.

હવે સાધુના શરીરમાં હરસ વિગેરે વ્યાધિનું ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા ઓપરેશન વિગેરે ક્રિયા કરાવવાના સૂત્રકાર નિષેધ કરે છે 'से सिया परो कायंसि वणं वा' એ પૂર્વોક્ત સાધુના શરીરમાં જો પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક વ્રણ અર્થાત ગુમડાને કે ફોલ્લા વિગેરે ઘાને અથવા 'गंडंवा' ગંડને એટલે કે ગળગંડ એટલે કે કંઠમાળની ગાંઠને અથવા 'अरइ' અરતિ અર્થાત્ અર્શ (હરસ) નામના વર્ણને અથવા 'पुलयं' પુલક નામમાં વ્રણ વિશેષને જોઈને અથવા 'भगंदलं वा' ભગંદર નામના ગુહ્યસ્થાનમાં થતા વ્રણને જોઈને 'अन्नयरेण

'अच्छिंदिज्ज वा विच्छिंदिज्ज वा' आच्छिन्द्याद् वा विच्छिन्द्याद् वा-ईषच्छेदनं कुर्यात् अधिकं छेदन वा कुर्यात् तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-व्रणादिकं छिन्दन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा नाभिलपेत्, नो वा तम्-व्रणादिच्छेदनं कुर्वन्तं गृहस्थम् नियमयेम्-प्रेरयेत् हस्तादिचेष्टया वचसा वा नानुमोदयेदित्यर्थः 'से सिया परो

वगैरह शस्त्र जात से एकवार या अनेकवार चीरफार करे अर्थात् ओप्रेशन करे तो उस गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जानेवाले शस्त्र से अर्श भगन्दरादि का ओप्रेशन चीरफार को जैन साधु 'नो तं सायए' आस्वादन नहीं करे अर्थात् जैन साधु इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जानेवाले अर्शादि बिमारी के चीरफार को मन से अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' तन वचन से भी इस प्रकार के फोड़ा फुन्सी के चीरफार करने के लिये गृहस्थ श्रावकों को प्रेरणा भी नहीं करें क्योंकि इस तरह की बिमारी का चीरफार करना भी पर-क्रिया विशेष होने से कर्मबन्धक का कारण माना जाता है इसलिये सांसारिक जन्ममरण परम्परा से हमेशा के लिये छुटकारा पाने के लिये दीक्षा या प्रवज्या ग्रहण करनेवाले जैन साधु इस प्रकार के अपने शरीर में अर्शादि बिमारी के गृहस्थ श्रावकों के द्वारा किये जानेवाले चीरफार या ओप्रेशन को तन मन और वचन से भी प्रेरणा नहीं करें क्योंकि ऐसा करने से संयम की विराधना भी होगी इसलिये संयम पालन करनेवाले जैन मुनि महात्मा इस तरह की चीरफार या ओप्रेशन को कराने के लिये गृहस्थ श्रावक को प्रेरणा नहीं करे।

अब दूसरे ढङ्ग से भी जैन साधु को गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जानेवाले

सत्थजाएणं' અન્યતર અર્થાત્ નરેણી વિગેરે શસ્ત્રવિશેષથી 'आच्छिंदिज्जवा विच्छिंदिज्जवा' એકવાર કે અનેકવાર ચીરફાડ કાપકુપ કરે અર્થાત્ ઓપરેશન કરે તો એ ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામા આવતા ઓપેરેશન અર્થાત્ અર્શ કે ભગંદર વિગેરેનુ શસ્ત્ર દિથી કાપકુપનુ સાધુએ 'नो त सायए' આસ્વાદન કરવુ નહી એટલે કે સાધુએ ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા આ રીતે કરાતા અર્શાદિ બીમારીની ચીરફાડથી મનથી અભિલાષા કરવી નહી. તથા 'नो त नियमे' તન અને વચનથી પણ આ પ્રકારના ફોલ્લા ગડગુમડના ચીરફાડ કરવા માટે ગૃહસ્થ શ્રાવકને પ્રેરણા પણ કરવી નહી કેમકે—આ પ્રકારના ગડગુમડની ચીરફાડ કરવી એ પણ પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનુ કારણ માનવામા આવેલ છે. તેથી સંસારની જન્મ-મરણની પરંપરાથી કાયમના છુટકારા માટે દીક્ષા ગ્રહણ કરવાવાળા સાધુએ આવા પ્રકારની પોતાના શરીરમા અર્શાદિની બિમારીના ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામા આવતા ઓપરેશનની તન મન અને વચનથી પણ પ્રેરણા કરવી નહી કેમકે એ રીતે પ્રેરણા કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી સંયમનુ પાલન કરવાવાળા માટે સાધુએ આ પ્રકારના ચીરફાડ કે ઓપરેશન કરવાની ગૃહસ્થ શ્રાવકને પ્રેરણા કરવી નહીં'.

कायंसि वणं वा' तस्य-भावसाधोः स्यात्-कदाचित् परो गृहस्थः काये-शरीरे 'वणं वा गंडं वा अरइं वा पुलयं वा भगंदलं वा' गण्डं वा व्रणविशेषम्, अरतिं वा-व्रणविशेषं पुलकं वा व्रणविशेषम्, भगन्दरं वा-गुह्यस्थानस्थितं व्रणविशेषम् 'अन्नयरेण सत्थजाएणं' अन्यतरेण-एकतमेन नखच्छेदनिकादिना शस्त्रजातेन-शस्त्रविशेषेण 'आच्छिंदित्ता वा विच्छिंदित्ता वा' आच्छिद्य वा विच्छिद्य वा-किञ्चिद् वा अधिकं वा छेदनं कृत्वा 'पूयं वा सोणियं वा' पूयं वा-विकृतशोणितं शोणितं वा 'नीहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा' निर्हरेद्वा-निस्सारयेद्वा, विशोधयेद्वा-विशोधनं वा कुर्यात् तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-विकृत

घाव के पूय मवाज शोणितादि का निकालना भी परक्रिया विशेष होने से कर्मबन्ध कारण माना जाता है इसलिये नहीं स्वीकार करना चाहिये यह बतलाते हैं 'से सिया परो कायंसि वणं वा' उस पूर्वोक्त जैन साधु के काय अर्थात् शरीर में यदि पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक व्रण को अर्थात् फोडा फुन्सी गुमडा वगैरह घावको या 'गंडं वा गण्ड-अर्थात् गल गण्ड वगैरह घाव को या 'अरइं वा' अरति अर्थात् गुह्य स्थानस्थित अर्श (बवासीर) को या 'पुलयं वा' पुलक नाम के फोडा को या 'भगंदलं वा'-भगन्दर नामके गुह्यस्थान स्थित रोग को या इस प्रकार के दूसरे भी किसी-फोडा या घावको-'अन्नयरेणं सत्थजाएणं' नखच्छेदनिका अर्थात् नहरनी वगैरह शस्त्र जात से-'अच्छिंदित्ता वा विच्छिंदित्ता वा' फार करके या ओप्रेशन करके यदि उस अर्शादि फोडा से-'पूयं वा सोणियं वा' पूय अर्थात् मवाज या विकृत शोणित वगैरह को-'नीहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा' निकाले या साफ सुथरा करे तो जैन साधु उसको-'नो तं सायए'-आस्वादन नहीं करे अर्थात् उस अर्शादि फोडा वगैरह को चीरफार करके उससे पूयमवाज विकृतशोणित निकालने की अभिलाषा नहीं करे और-'नो तं नियमे'-तन

હવે સાધુએ ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામાં આવતા ઘાના પરૂ કે લેહીને કહાડવાનો સૂત્રકાર નિષેધ કરે છે-'से सिया परो कायंसि वणं वा, એ પૂર્વોક્ત સાધુના શરીરમાં જો પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક વ્રણને એટલે કે ગડગુમડના ઘાને કે 'गडंवा' ગલગડ અર્થાત્ કંઠમાળના ઘાને અથવા 'अरइं वा' અરતિ એટલે કે ગુહ્યસ્થાનમાં થયેલ અર્શ (હરસ) ને અથવા તો 'पुलय वा' પુલક નામના ગુમડાને અથવા 'भगद्ल वा' ભગંદર નામના ગુહ્યસ્થાનમાં થયેલ રોગને તથા આવા પ્રકારના બીજા પણ ફોલ્લા કે ઘાને 'अन्नयरेण सत्थ जाए ण' નરેણી વિગેરે પ્રકારના શસ્ત્ર જાતથી 'आच्छिंदित्तावा विच्छंदित्ता वा' ચીરફાડ કરીને જો એ અર્શાદિ ઘામાંથી 'पुय वा सोणिय वा' પરૂ અથવા બગડેલ લોહી વિગેરેને 'नीहरिज्जवा, विसोहिज्जवा' બહાર કહાડે કે સાફસુફ કરે તો 'नो तं सायए' સાધુએ તેનુ આસ્વાદન કરવું નહીં અર્થાત્ એ અર્શાદિ ફોલ્લા વિગેરેને ચીરફાડ કરીને તેમાંથી પરૂ કે બગડેલ લોહી વિગેરે બહાર કહાડતા ગૃહસ્થ શ્રાવકની મનથી અભિલાષા કરવી નહીં તથા

शोणितादिक निस्सारयन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा न समीहेत, कायेन वचसा वा नो तम्-शोणितादिकमपसारयन्तं गृहस्थम् नियमयेत्-प्रेरयेत्, हस्तचेष्टादिना वचसा वापि नानुमोदनं कुर्यादित्यर्थः 'से सिया परो कायंसि' तस्य-भावसाधोः स्यात्-कदाचित् परो-गृहस्थः यदि काये-शरीरे 'वणं वा गंडं वा अरइं वा पुलयं वा भगंदलं वा' व्रणं वा, गण्डं वा (फोड़ा) अरतिं वा-व्रणविशेषम्, पुलकं वा व्रणविस्फोटम्, भगन्दरं वा-व्रणविशेषं गुदवि

वचन से भी उसका अनुमोदन या समर्थन नहीं करे इस प्रकार के अर्शादि को चीरफार करके उस से गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाने वाले पूय मवाज विकृत शोणितादिका निस्सारण या समर्थन नहीं करे क्योंकि इस प्रकार की विशोधनादि क्रिया कर्मबन्धन का कारण मानी जाती हैं इसलिये संसार के जन्ममरण परम्परा के मूल कारण भूत कर्मबन्धनों से हमेशा के लिये छुटकारा पाने के वास्ते दीक्षा या प्रव्रज्या ग्रहण करने वाले जैन मुनिमहात्मा इस प्रकार के अर्शादि को चीरफार कर गृहस्थ श्रवकों के द्वारा किये जाते हुए विशोधनादि क्रिया का अनुमोदन नहीं करें।

अब प्रकारान्तर से जैन साधु गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाने वाले व्रण घाव फोडा वगैरह को प्रमार्जनादि क्रिया को भी परक्रिया विशेष होने से निषेध करते हैं-'से सिया परो कायंसि वणं वा, गंडं वा' उस पूर्वोक्त मुनि के काय-अर्थात् शरीर में यदि पर गृहस्थ व्रण घाव फोडा गुमडा को या-'गंडं वा' गण्ड-यानि गलगण्डादि फोडा को या-'अरइं वा'-अरति अर्थात् गुह्यस्थान स्थितअर्श (बवासीर) को या-'पुलयं वा' पुलक नामके गुह्येन्द्रिय रोगको या-'भगंदलं वा'

'नो त नियमे' तन अने वचनथी पण तेनु अनुमोदन के समर्थन करवु नही एटले के आवा प्रकारना अर्शादिने चीरफाड करीने गृहस्थ श्रावक द्वारा करवामा आवता परु के जामेल लोहीना निस्सारण के विशोधन क्रिया परक्रिया होवाथी मन वचन अने कायाथी अनुमोदन के समर्थन करवु नही. केमके-आवा प्रकारनी विशोधनादिक्रियाने कर्मबंधनु कारण मानेल छे तेथी संसारना जन्ममरण परंपराना मूळ कारण रूप कर्मबंधनोथी कायमने माटे छुटकारो मेळववा दीक्षा ग्रहण करनारा साधुए आवा प्रकारना अर्शादिने चीरफाड करीने गृहस्थ श्रावको द्वारा करवामा आवता मयु गडगुमडाना प्रमार्जन के विशोधनादि क्रियानु अनुमोदन करवु नही'.

हवे प्रकारांतरथी साधुमे गृहस्थ श्रावक द्वारा करवामा आवता व्रणादिनी प्रमार्जनादि क्रिया करावावानो निषेध करे छे—'से परो कायंसि वणं वा' ए पूर्वोक्त साधुना शरीरमा थयेल व्रणनु जो पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक व्रणना घानु अथवा 'गंडवा' गलगंड अर्थात् कंठमाळना गुमडानु अथवा 'अरइं वा' गुह्यभागमा थयेल अर्शादिना घानु के 'पुलयं वा' पुलक नामना गुह्येन्द्रिय रोगनु अथवा 'भगंदलं वा' भगंदर नामना रोगनु चीरफाड कर्यु

दारकं रोगम् 'आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' आमृज्याद्वा प्रमृज्याद्वा-ईषद्मार्जनम् अधिकं वा मार्जनं कुर्यात् तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-व्रणमार्जनं कुर्वन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा नाभिलषेत् इत्यर्थः नो वा तम्-व्रणादिमार्जनं विधातुं गृहस्थम् नियमयेत्-प्रेरयेत् कायेन वचसा वा नानुमोदयेदित्यर्थः, हस्तादिचेष्टाभिः इङ्गितैर्वा नयनादि व्यापारादिना वा तत्समर्थनं न कुर्यात्, 'से सिया परो कायंसि' तस्य-भावसाधोः स्यात्-

भगंदर नाम के गुदा के पास होने वाले अत्यंत भयंकर रोगको चीरफार करने के बाद जल से-'आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा'-एक बार या अनेक बार प्रमार्जन करे तो उसको अर्थात् व्रणादिको गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाने वाले प्रमार्जन को जैनसाधु-'नो तं सायए' आस्वादन नहीं करे अर्थात् मनसे उसकी अभिलाषा नहीं करे और-'नो तं नियमे' कभि वचन से भि उसके लिये अर्थात् व्रणादि को प्रमार्जन करने के लिये ग्रहस्थ श्रावक को प्रेरणा नहीं करे याने तन मन वचन से उस का समर्थन नहीं करे क्योंकि इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाने वाले व्रणादि का प्रमार्जन पर क्रिया विशेष होने से कर्म बन्धनोंका कारण माना जाता है इसलिये कर्मबन्धों से छुटकारापाने के लिये दीक्षा और प्रव्रज्या ग्रहण करने वाले जैन साधु मुनि महात्मा इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाने वाले व्रणादि प्रमार्जन को नहीं स्वीकार करें या इसके लिये गृहस्थ श्रावक को प्रेरणा भी नहीं करें अन्यथा कर्मबन्ध दोषलगेगा,

अब प्रकारान्तर से भी जैन साधु को गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाने वाले व्रणादिका संवाहन (मालिश) और परिमर्दन को परक्रिया विशेष होने से निषेध करते हैं-'से सिया परो कायंसि वणं वा, गंडं वा'-उस पूर्वोक्त जैन साधु

પછી 'आमज्जिज्जवा पमज्जिज्ज वा' પાણીથી એક વાર કે અનેકવાર પ્રમાર્જન કરે એટલે કે ધાને ધુવે તો એ વ્રણાદિના ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામા આવતા પ્રમાર્જનનુ 'नो त सायए' સાધુએ આસ્વાદન કરવુ નહીં અર્થાત્ મનથી તેની અભિલાષા કરવી નહી. તથા 'नो त नियमे' કાય અને વચનથી પણ તે માટે એટલે કે વ્રણાદિને ધેવા માટે ગૃહસ્થ શ્રાવકને પ્રેરણા કરવી નહી. અર્થાત્ તન મન અને વચનથી તેનુ સમર્થન કરવુ નહી. કેમકે-આ પ્રકારના ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામાં આવતા વ્રણાદિનુ પ્રમાર્જન વિગેરે પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનનુ કારણ મનાય છે તેથી કર્મબંધનોથી છુટકારો મેળવવા દીક્ષા ગ્રહણ કરનારાળા સાધુએ આવા પ્રકારના ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામા આવતા વ્રણાદિના પ્રમાર્જનને સ્વીકારવુ નહી અગર તેને ગૃહસ્થ શ્રાવકને પ્રેરણા પણ કરવી નહી. કારણ કે તેમ કરવાથી કર્મબંધરૂપી દોષ લાગે છે

હવે સાધુને ગૃહસ્થ દ્વારા કરવામા આવતા વ્રણાદિના સંવાહન અને પરિમર્દનના નિષેધનુ કથન કરવામા આવે છે-'से सिया परो कायसि वणं वा' પૂર્વોક્ત સાધુના શરીરમા

कदाचित् परो–गृहस्थः यदि काये–शरीरे 'वणं वा गंडं वा अरइं वा पुलयं वा भगंदलं वा' व्रणं वा, गण्डं वा–व्रणविशेषम् (फोरा) अरतिं वा, पुलकं वा (व्रणविस्फोटः) भगन्दरं वा–गुदविदारकरोगविशेषम् 'संवाहिज्ज वा पलिमद्दिज्ज वा' संवाहयेद्वा, परिमर्दयेद्वा 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्–व्रणादिकं संवाहयन्तं परिमर्दयन्तं वा गृहस्थम् आस्वादयेत्–मनसा समीहेत, मनसा नाभिलषेदिति भावः, नो वा तम्–व्रणादिसंवाहनादिकं कुर्वन्तम् गृहस्थम् नियमयेत्–कायेन वचसा वा प्रेरयेत् , मनसा वचसा वपुषा वा व्रणादिसंवाहनपरिमर्दनं नानुमोदये दित्यर्थः। 'से सिया परो कायंसि' तस्य भावसाधोः स्यात्–कदाचित् परो गृहस्थः काये–शरीरे 'वणं वा गंडं वा अरइं वा पुलयं वा भगंदलं वा' व्रणं वा गण्डं वा

के शरीरमें व्रण अर्थात् फोडा फुन्सी या गुमडा वगैरह घावको या–'गंडं वा'–गण्ड अर्थात् गलगण्डादि फोडा को या–'अरइं वा'–अरति अर्थात् अर्श को या गुह्य स्थान स्थित–'पुलयं वा'–पुलक नामके व्रणविस्फोटक को या–'भगंदलं वा' भगंदर नामके गुदा के पास होने वाले अत्यंत भयंकर रोगको पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक यदि श्रद्धा भक्ति से–'संवाहिज्ज वा' संवाहन करे याने धीरे धीरे शांति के लिये दबावे या मालिश करे या–'पलिमद्दिज्ज वा'–परिमर्दन करे तो उसको अर्थात् गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाने वाले व्रणादि के संवाहन परिमर्दन को वह जैनसाधु–'नो तं सायए' आस्वादन अर्थात् मनसे अभिलाषा नहीं करें और 'नो तं नियमे'–तन वचन से उसका अनुमोदन या समर्थन नहीं करें क्योंकि इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाने वाले व्रणादि का संवाहन परिमर्दन भी परक्रिया विशेष होने से कर्मबन्धों का कारण होता है इसलिये कर्मबन्धों से हमेशा के लिये छुटकारापाने के लिये दीक्षा और प्रव्रज्या ग्रहण करने वाले जैन साधु को इस प्रकार के अपने शरीर में उत्पन्न व्रणादि के गृहस्थ श्रावक द्वारा किये जाने वाले संवाहन परिमर्दन को तन मन वचन से कभी भी

'वणं वा' વ્રણ અર્થાત્ ફોલ્લા ગુમડા વિગેરેના ઘાને અથવા 'गंडवा' ગંડ એટલે કે ગલગંડ અર્થાત્ કંઠમાળ વિગેરેની ગાંઠોને તથા 'अरइं वा' અરતિ અર્થાત્ અર્શ (હરસને) અથવા 'पुलयं वा' ગુહ્ય સ્થાનમાં થનારા પુલક નામના વ્રણવિસ્ફોટકને અથવા 'भगंदलं वा' ભગંદર નામના રોગના ઘાને પણ અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક જો શ્રદ્ધાભક્તિથી 'संवाहिज्जवा पलिमद्दिज्जवा' સંવાહન કરે એટલે કે ધીરેધીરે શાંતિ ભાવથી દબાવે અથવા માલીશ કરે કે પરિમર્દન કરે તો 'नो तं सायए' તેનું સાધુએ આસ્વાદન અર્થાત્ મનથી અભિલાષા કરવી નહીં. તથા 'नो तं नियमे' તન અને વચનથી પણ તેનું અનુમોદન કે સમર્થન કરવું નહીં. કેમકે આ પ્રકારે ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામાં આવનારા વ્રણાદિનું સંવાહન કે પરિમર્દનપણ પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનનું કારણ મનાય છે તેથી કર્મબંધનોથી કાયમને માટે છૂટવા દીક્ષા ધારણ કરવાવાળા સાધુએ આ રીતના પોતાના શરીરમાં થયેલ

अरतिं वा भगन्दरं वा 'तिल्लेण वा घयेण वा वसाए वा' तैलेन वा घृतेन वा वसया वा द्रव्यौषधिविशेषेण 'मक्खिज्ज वा अब्भंगिज्ज वा' म्रक्षयेद्वा–म्रक्षणं कुर्यात्, अभ्यञ्जयेद्वा–अभ्यञ्जनं वा कुर्यात् तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्–व्रणादिकं म्रक्षयन्तम् अभ्यञ्जयन्तं वा गृहस्थम् आस्वादयेत्–मनसा वाञ्छेत्, मनसा नोऽभिलषेदित्यर्थः, नो वा तम्–व्रणादिम्रक्षणाभ्यञ्जनं कुर्वन्तं गृहस्थम् नियमयेत्–कायेन वचसा वा प्रेरयेत् नानुमोदयेदित्यर्थः 'से

अनुमोदन या समर्थन नहीं करना चाहिये, अन्यथा समर्थन करने से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालनार्थ अनुमोदन नहीं करें।

अब दूसरे ढंग से जैनसाधुके शरीर में गृहस्थ श्रावक के द्वारा व्रणादिका तैलादि से म्रक्षण अभ्यञ्जन को भी परक्रिया विशेष होने से निषेध करते हैं–'से सिया परो कायंसि वणं वा' उस पूर्वोक्त जैनसाधु के शरीर में व्रणको या–'गंडं वा अरइं वा'–गण्डको या अरति अर्थात् अर्श को या–'पुलयं वा' पुलक अर्थात् व्रणविस्फोटकको या गुह्यस्थान में होने वाले अत्यंत भयंकर–'भगंदल वा' भगंदर नामके रोगको यदि वह गृहस्थ श्रावक साधु की शांति के लिये–'तिल्लेण वा घएण वा वसाए वा' तेल से या घृत से या वास से 'मक्खिज्ज वा' म्रक्षण (मह्रमपट्टी) करे या–'अब्भंगिज्ज वा' अभ्यञ्जन करे तो उसको अर्थात् गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाने वाले व्रणादिका म्रक्षण अभ्यञ्जन को वह जैनसाधु–'नो तं सायए'–आस्वादन नहीं करे याने मनसे उसकी अभिलाषा नहीं करें और–'नो तं नियमे'–तन वचन से भी उसका अनुमोदन या समर्थन नहींकरें क्योंकि इस प्रकार का गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाने वाले व्रणादि का म्रक्षण

વ્રણાદિનુ ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામા આવતા સવાહન કે પરિમર્દનનુ તન મન કે વચનથી કદી પણ અનુમોદન કે સમર્થન કરવુ નહી કારણ કે સમર્થન કરવાથી સયમની વિરાધના થાય છે તેથી સયમના પાલન કરવા માટે આવી પરક્રિયાનુ અનુમોદન કરવુ નહી

હવે સાધુના શરીરમા થયેલ વ્રણાદિનુ ગૃહસ્થ દ્વારા તેલ વિગેરેથી મ્રક્ષણ કે અભ્યજન કરવા સૂત્રકાર કથન કરે છે–'से सिया परो कायंसि वणं वा' એ પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુના શરીરમાના વ્રણને અથવા 'गंड वा' ગલગડ અથવા 'अरइ वा' અરતિ અર્થાત્ અર્શને અથવા 'पुलय वा' પુલક અર્થાત્ વ્રણ કે વિસ્ફોટકને અથવા 'भगंदलं वा' ગુહ્યસ્થાનમા થનારા ભગદર નામના રોગને જો પર–અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક સાધુને શાતિ થવા 'तिल्लेण वा घएण वा वसाए' તેલથી કે ઘીથી કે વસાથી 'मक्खिज्ज वा' મ્રક્ષણ અર્થાત્ મલમપટ્ટિ અથવા 'अब्भिंगिज्ज वा' અભ્યજન કરે તો 'नो त सायए' સાધુએ ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામા આવતા વ્રણાદિના મ્રક્ષણ કે અભ્યજનનુ આસ્વાદન કરવુ નહી. અથવા મનથી અભિલાષા કરવી નહી અથવા તથા 'नो त नियमे' તન અને વચનથી પણ તેનુ અનુમોદન કે સમર્થન કરવુ નહી. કેમકે–આ પ્રકારે ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા

सिया परो कायंसि' तस्य—भावसाधोः स्यात्—कदाचित् परो—गृहस्थः काये—शरीरे 'वणं वा गंडं वा अरइं वा पुलयं वा भगंदलं वा' व्रणं वा गण्डं वा अरतिं वा पुलकं वा भगन्दरं वा 'लुद्धेण वा कक्केण वा चुण्णेण वा वण्णेण वा' लोध्रेण वा—लोध्रद्रव्यविशेषेण (स्नो) कर्केण वा—स्नानीयामलकादि द्रव्येण, चूर्णेन वा—गोधूमादि चूर्णविशेषेण (पाउडर) वर्णेन वा—वर्ण-विशेषकुङ्कुमादिना 'उल्लोढिज्ज वा उव्वलिज्ज वा' उल्लोलयेद्वा—उद्वर्तयेत्, उद्वल्येद्वा तर्हि

और अभ्यञ्जन परक्रिया विशेष होने से कर्मबन्धनोंका कारण माना जाता है इस लिये कर्मबन्धों से छुटकारापाने के लिये दीक्षा प्रव्रज्या ग्रहण करने वाले जैनमुनि महात्मा इस के लिये प्रेरणा नहीं करें अन्यथा संयम की विराधना होगी, अतः संयम पालनार्थ इस के लिये गृहस्थ को प्रेरणा नहीं करें।

अब प्रकारान्तर से भी जैन साधु के शरीर में उत्पन्न व्रणादि का लोध्रादि द्रव्यों से उद्वर्तनादि को गृहस्थ श्रावकों के द्वारा किये जाने पर परक्रिया विशेष होने से निषेध करते हैं—'से सिया परो कायंसि वणं वा' उस पूर्वोक्त जैन साधु मुनि महात्मा के काय अर्थात् शरीर में उत्पन्न व्रण अर्थात् गुमडा या फोडा फुन्सी वगैरह घाव को या 'गंडं वा' गण्ड अर्थात् गल गण्डादि रोगविशेष को या 'अरइं वा' अरति अर्थात् अर्श (बवासीर) को या 'पुलयं वा' पुलक नाम के व्रण विस्फोटक को या गुह्यस्थान में होने वाले अत्यन्त भयंकर 'भगंदलं वा' भगन्दर नाम के रोग को चीरफार करने के बाद शान्ति के लिये या शीघ्र ही ठीक करने के लिये या सुग्वाने के लिये 'लुद्धेण वा' लोध्र नाम के द्रव्य से या 'कक्केण वा' कर्क नाम के 'चुण्णेण वा' चूर्ण विशेष से या दूसरे प्रकार के चूर्ण द्रव्य से या 'वण्णेण वा' वर्ण अर्थात् कुङ्कुमादि से यदि पर गृहस्थ श्रावक

કરવામાં આવતા મર્દનાદિના અક્ષણ અને અભ્યંજન પર ક્રિયા વિશેષણ હોવાથી તેને કર્મબંધનું કારણ માનવામાં આવેલ છે તેથી કર્મબંધનોથી છૂટવા માટે દીક્ષા ગ્રહણ કરવા વાળા સાધુએ તેમ કરવા પ્રેરણા કરવી નહીં' કારણ કે તેમ કરવાથી સંયમ વિરાધના થાય છે તેથી સંયમના પાલન માટે તેવા પ્રકારથી ગૃહસ્થને પ્રેરણા કરવી નહીં.

હવે પ્રકારાન્તરથી સાધુના શરીરમાં થયેલ વ્રણાદિનું લોધ્ર વિગેરેથી ગૃહસ્થ દ્વારા ઉદ્વર્તનાદિનો નિષેધ કરતાં કહે છે—'से सिया परो कायंसि वणं वा' તે પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુના શરીરમાં થયેલ વ્રણ અર્થાત્ ગુમડા કે ઘાને અથવા 'गंडवा' ગંડ અર્થાત્ ગલગંડ—કંઠમાળ વિગેરે રોગ વિશેષને અથવા 'अरइं वा' અરતિ એટલે કે અર્શ (હરસ)ને 'पुलयं वा' પુલક નામના વ્રણ વિસ્ફોટકને અથવા 'भगंदल वा' ગુહ્યસ્થાનમાં થનારા ભગંદર નામના રોગને ચીરફાડ કર્યા પછી શાંતી થવા અને જલ્દી ઠીક કરવા માટે અને મટાડવા 'लुद्धेण वा' લોધ્ર નામના દ્રવ્યથી અથવા 'कक्केण वा' કર્ક નામના ચૂર્ણ વિશેષથી અથવા 'चुन्नेण वा' ઘઉંના લોટ વિગેરે ચૂર્ણથી અથવા 'वण्णेण वा' વર્ણ અર્થાત્ કંકુ, વિગેરેથી વર્ણથી

'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-व्रणाधुद्वर्तनं कुर्वन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा अभिलषेत्, नो वा तम्-व्रणाधुद्वलनं कुर्वन्तं गृहस्थं नियमयेत्-कायेन वचसा वा प्रेरयेत्, नानुमोदयेदित्यर्थः, 'से सिया परो कायंसि' तस्य-भावभिक्षुकस्य स्यात्-कदाचित् परो-गृहस्थः काये-शरीरे 'वणं वा गंडं वा अरइं वा पुलइयं वा भगंदलं वा' व्रणं वा गण्डं वा अरर्ति वा पुलकं

'उल्लोढिज्ज वा उव्वलिज्ज वा' उद्वर्तन या उद्वलन करे तो उस को अर्थात् गृहस्थ के द्वारा किये जानेवाले उस लोध्रादि चूर्णो से उद्वर्तनादि को परक्रिया विशेष होने से वह जैन साधु 'नो तं सायए' आस्वादन नहीं करें याने उस की मन से अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' तन वचन से भी उस के लिये गृहस्थ श्रावक को प्रेरणा नहीं करे याने अनुमोदन या समर्थन नहीं करे, क्योंकि इस प्रकार गृहस्थ श्रावक द्वारा किये जाने वाले शरीरस्थ व्रणादि का उद्वर्तनादि क्रिया परक्रिया विशेष होने से कर्म बन्धनों का कारण मानी जाती है इसलिये कर्मबन्धों से छुटकारा पाने के लिये दीक्षा और प्रव्रज्या ग्रहण करने वाले जैन साधु इस प्रकार के अपने शरीर के अन्दर व्रणादि के उद्वर्तनादि के लिये गृहस्थ श्रावक को तन मन वचन से प्रेरणा नहीं करे ।

फिर भी जैन साधु के व्रणादि को गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जानेवाले अत्यन्त शीतोदकादि से प्रक्षालन को भी परक्रिया विशेष होने से मना करते हैं 'से सिया परो कायंसि वणं वा' उस पूर्वोक्त जैन साधु के शरीर में व्रण को या 'गंडं वा' गण्ड को या 'अरइं वा' अरति अर्थात् अर्श को या 'पुलयं वा' पुलक नाम के व्रण विस्फोटक को या 'भगंदलं वा' भगन्दर नाम के गुह्यस्थान में होने वाले अत्यन्त भयंकर रोग को चीरफार करने के बाद यदि पर गृहस्थ श्रावक

'उल्लोढिज्ज वा, उव्वलिज्ज वा' ઉદ્વર્તના અથવા ઉદ્વલન કરે તો એ ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામાં આવતા લોધ્રાદિ ચૂર્ણના ઉદ્વર્તનાદિનુ 'नो त सायए' સાધુએ આસ્વાદન કરવુ નહી. એટલે કે મનથી તેની અભિલાષા કરવી નહી. તથા नो त नियमे' તન અને વચનથી પણ તેમ કરવા ગૃહસ્થ શ્રાવકને પ્રેરણા કરવી નહી અર્થાત્ તેનુ અનુમોદન કે સમર્થન કરવુ નહી કેમ કે-આ પ્રમાણે ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામા આવતા શરીરના વ્રણ વિગેરેના ઉદ્વર્તનાદિ ક્રિયા પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનુ કારણ માનવામા આવેલ છે. તેથી કર્મબંધનોથી છૂટવા માટે દીક્ષા ગ્રહણ કરવાવાળા સાધુએ આ પ્રકારના પોતાના શરીરની અંદર થનારા વ્રણાદિના ઉદ્વર્તનાદિ માટે ગૃહસ્થ શ્રાવકને તન મન અને વચનથી પ્રેરણા કરવી નહી

હવે સાધુના શરીરસ્થ વ્રણાદિનુ ગૃહસ્થ દ્વારા કરવામા આવતા ઠંડા પાણીથી પ્રક્ષાલન વિગેરે કરવાના નિષેધનુ કથન કરે છે 'से सिया परो कायसि वण वा' એ પૂર્વોક્ત ભાવ સાધુના શરીરમા વ્રણને અથવા 'गंडवा' ગંડને અથવા 'अरइं वा' અરતિ અર્થાત્ હરસને અથવા 'पुलयं वा' પુલક નામના વ્રણ વિસ્ફોટકને અથવા 'भगंदलं वा' ભગંદર નામના

वा भगन्दरं वा 'सीओदगवियडेण वा' शीतोदकविकटेन वा-अत्यन्त शीतोदकेन 'उसिणोदगवियडेण वा' उष्णोदकविकटेन वा-अत्यन्तोष्णोदकेन 'उच्छोलिज्ज वा पहोलिज्ज वा' उत्क्षालयेद्वा प्रक्षालयेद्वा-किञ्चिद्वा अधिकं वा व्रणादीनां प्रक्षालनं कुर्यात् तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-व्रणादिकमुत्क्षालयन्तं प्रक्षालयन्तं वा गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा अभिलषेत्, नो वा तम्-उत्क्षालनप्रक्षालनं कुर्वन्तं गृहस्थं नियमयेत्-कायेन वचसा वा प्रेरयेत्, नानुमोदनं कुर्यादिति भावः। 'से सिया परो कार्यसि' तस्य-भावसाधोः स्यात्-कदाचित् परो-गृहस्थः काये-शरीरे 'वणं वा गंडं वा अरइं वा पुलइयं वा भगंदलं वा' व्रणं वा गण्डं वा अरतिं वा पुलकं वा भगन्दरं वा रोगविशेषम् 'अन्नयरेणं सत्थजाएण' अन्यतरेण एकतमेन येन केनापि नखच्छेदनिकादिना शस्त्रजातेन-शस्त्रेण 'आच्छिदिज्ज वा विच्छिदिज्ज वा' आच्छिन्द्यात् वा विच्छिन्द्याद्वा-किञ्चिद्वा अधिकं वा छेदनं कुर्यात्तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-व्रणादिकं छिन्दन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा अभिलषेत्, नो वा तम्-व्रणादिच्छेदनं कुर्वन्तं गृहस्थम् नियमयेत्-प्रेरयेत्, कायेन वचसा वा नानुमोदनं कुर्यात् इत्याशयेनाह-'अन्नयरेणं सत्थजाएणं आच्छिदित्ता वा विच्छिदित्ता वा' अन्यतरेण-एकतमेन येन केनापि नखच्छेदनिकादिना शस्त्रजातेन-शस्त्रेण आच्छिद्य वा विच्छिद्य वा-ईषच्छेदनम् अधिकच्छेदनं वा कृत्वा 'पूयं वा सोणियं वा' पूयं वा-विकृतशोणितम् शोणितं वा 'नीहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा' निर्हरेद् वा-निष्काशयेद् विशोधयेद् वा विशोधनं वा कुर्यात्तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-शोणितं निस्सारयन्तं गृहस्थम्

'सीओदगवियडेण वा' अत्यन्त शीतोदक से या 'उसिणोदगवियडेण वा' अत्यन्त उष्णोदक से 'उच्छोलिज्ज वा पहोलिज्ज वा' एक वार या अनेकवार प्रक्षालन करे तो उस को अर्थात् गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जानेवाले अत्यन्त शीतोदकादि से व्रणादि के प्रक्षालन को परक्रिया विशेष होने से जैन मुनि महात्मा 'नो तं सायए' आस्वादन नहीं करें अर्थात् मन से उस की अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' तन वचन से भी उस का अनुमोदन या समर्थन नहीं करे क्योंकि इस प्रकार के गृहस्थ द्वारा किये जानेवाले व्रणादि का शीतोदकादि से प्रक्षालन परक्रिया विशेष होने से कर्मबन्धों का कारण होता है इस

ગૃહસ્થ નમા થનારા રોગને ચીરફાડ કર્યા પછી એ પર- અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક 'सीयोदगवियडेण वा' ઠંડા પાણીથી અથવા 'उसिणोदगवियडेण वा' અત્યંત ગરમ પાણીથી 'उच्छोलिज्ज वा पहोलिज्ज वा' એકવાર અથવા અનેકવાર ધુવે તો તેને અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામાં આવનારા અત્યંત ઠંડા પાણી વિગેરેથી વ્રણાદિના પ્રક્ષાલનને તે પરક્રિયા હોવાથી 'नो त सायए' સાધુએ તેનું આસ્વાદન કરવું નહીં અર્થાત્ મનથી તેની અભિલાષા કરવી નહીં તથા 'नो त नियमे' તન વચનથી પણ તેનું અનુમોદન કે સમર્થન કરવું નહીં કેમકે આ રીતે ગૃહસ્થ દ્વારા કરવામાં આવતા વ્રણાદિનું ઠંડા પાણીવા પ્રક્ષાલન પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનું કારણ મનાય છે તેથી તેમ કરવા

आस्वादयेद्-मनसा अभिलषेत् नो वा तम्-विकृतशोणितादि निस्सारणं कुर्वन्तं गृहस्थम् नियमयेत्-प्रेरयेत् कायेन वचसा वा नानुमोदनं कुर्यादित्यर्थः 'से सिया परो कायंसि' तस्य-भावसाधोः स्यात्-कदाचित् परो गृहस्थः काये-शरीरे 'सेयं वा जल्लं वा' स्वेद वा घर्मजलम्, जलं वा-सामान्यजलम् 'नीहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा' निर्हरेद् वा-निस्सारयेद्, विशोधयेद् वा प्रोञ्छयेत् तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-स्वेदजलं प्रोञ्छयन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा नाभिलषेदित्यर्थः, नो वा तम्-स्वेदादि प्रोञ्छनं कुर्वन्तं गृहस्थं नियमयेत्-प्रेरयेत्, वचसा स्वेदादिप्रोंछनं कर्तुं न कथयेत् कायेन वा तत्प्रोंछनं न

लिये इस के लिये साधु मुनि गृहस्थ को तन मन वचन से प्रेरणा नहीं करे अपितु स्वयं करले

अब भी प्रकारान्तर से जैन साधु के शरीर में स्वेद पसीना वगैरह को गृहस्थ श्रावक के द्वारा प्रोञ्छन (पोंछना) क्रिया को परक्रिया विशेष होने से मना करते हैं-'से सिया परो कायंसि, सेयं वा, जल्लं वा, नीहरिज्ज वा, विसोहिज्ज वा, नो तं सायए, नो तं नियमे' उस पूर्वोक्त जैन साधु के शरीर में स्वेद (पसीना) को या जल साधारण जल को यदि पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक निकाले अर्थात् पोंछे या विशोधन करे याने पोंछ कर साफ सुथरा करें तो उस को अर्थात् गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाने वाले साधु के शरीर से स्वेद पसीना वगैरह का प्रोञ्छन और विशोधन का जैन मुनि महात्मा आस्वादन नहीं करे अर्थात् मन से उस की अभिलाषा नहीं करे और तन तथा वचन से भी उस का अनुमोदन या समर्थन नहीं करे अर्थात् वचन और काय से भी उस के लिये याने शरीर के स्वेद पसीना वगैरह को पोंछने के लिये प्रेरणा नही करे क्योंकि इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जानेवाले साधु के शरीर में उत्पन्न स्वेद

સાધુએ ગૃહસ્થને તન મન કે વચનથી પ્રેરણા કરવી નહીં. પરંતુ તેમ કરવાની જરૂરત લાગે તો સ્વયં કરી લેવું.

હવે સાધુના શરીરના પરસેવા વિગેરેનું વિશોધનગૃહસ્થ શ્રાવકે ન કરવા વિષે સૂત્રકાર કથન કરે છે.

'से सिया परो कायंसि' તે પૂર્વોક્ત સાધુના શરીરમાં 'सेयं वा' સ્વેદ અર્થાત્ પરસેવાને અથવા 'जल्लं वा' સાધારણ જળને જો પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક 'नीहरिज्जवा' લુછે અથવા 'विसोहिज्ज वा' વિશોધન કરે એટલે કે લુછીને સાફ કરે તો 'नो तं सायए' સાધુએ તેનું અર્થાત્ ગૃહસ્થ દ્વારા કરવામાં આવતા સાધુના શરીરના પરસેવા વિગેરેના પ્રોંછન અને વિશોધનનું આસ્વાદન કરવું નહીં. અર્થાત્ મનથી તેની અભિલાષા કરવી નહીં. અને 'नो तं नियमे' તન તથા વચનથી પણ તેનું અનુમોદન કરવું નહીં. અર્થાત્ વચન અને કાયથી પણ તેમ કરવા એટલે કે શરીરના પરસેવા વિગેરેને લૂછવા પ્રેરણા કરવી નહીં. કેમકે—એ પ્રકારથી ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામાં આવતા સાધુના શરીરમાં

कारये दित्यर्थः 'से सिया परो' तस्य-भावसाधोः स्यात् कदाचित् परो-गृहस्थः 'अच्छि मलं वा कण्णमलं वा दंतमलं वा' अक्षिमलं वा नेत्र विकारभूतं मलं 'कांची' कर्ण मलं वा-श्रोत्रविकारभूत मलं (गुज्झी) दन्तमलं वा 'नहमलं वा' नखमलं वा 'नीहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा' निर्हरेद् वा निस्सारयेत्, विशोधयेद् वा-विशोधनं कुर्यात्तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-नेत्रादिमलं निस्सारयन्तं गृहस्थम् आस्वादयेद् मनसा अभिलषेत् नो वा

पसीना वगैरह का प्रोञ्छन और विशोधन परक्रिया विशेष होने से कर्मबन्धनों का कारण माना जाता है इसलिये गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जानेवाले साधु शरीर के स्वेद पसीना को पोञ्छने के लिये प्रेरणा नहीं करनी चाहिये क्योंकि कर्मबन्धनों से छुटकारा पाने के लिये दीक्षा और प्रव्रज्या को स्वीकार करने वाले जैन मुनि महात्मा को गृहस्थ श्रावक को इस के लिये अनुमति नही देनी चाहिये, और संयम को विराधना भी होगी इसलिये संयम पालन करनेवाले जैन साधु को गृहस्थ श्रावक को तन मन वचन से इस का निषेध करके स्वयं अपने शरीर से स्वेद पसीना वगैरह को पोंछ लेना चाहिये।

अब प्रकारान्तर से भी जैन साधु को गृहस्थ श्रावक के द्वारा आंखों के नखों के दातों तथा कानों के मलों को दूर करना परक्रिया विशेष होने से ठीक नहीं है इसलिये उस को मना करते है-'से सिया परो कायंसि अच्छिमलं वा' उस पूर्वोक्त जैन साधु के शरीर में अक्षिमल को अर्थात् कांची को तथा 'कण्ण मलं वा' कर्ण मल को अर्थात् गुज्झी को एवं 'दंतमलं वा' दंतमल को एवं 'नह मलं वा' नखमल को यदि गृहस्थ श्रावक 'नीहरिज्ज वा, विसोहिज्ज वा' निकाले या विशोधन करे अर्थात् अक्षि आंख वगैरह के मलो को निकाल कर साफ

થયેલ પરસેવા વિગેરેનુ પ્રોછન અને વિશોધન પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનુ કારણુ માનવામા આવેલ છે તેથી સાધુના શરીરમાના પરસેવાને લૂછવા માટે ગૃહસ્થ શ્રાવકને પ્રેરણા કરવી નહી કેમકે કર્મબંધનોથી છૂટવા માટે દીક્ષાનો સ્વીકાર કરવાવાળા સાધુએ ગૃહસ્થ શ્રાવકને પોતાના શરીરમાના પરસેવા વિગેરેને લૂછવા અનુમતિ આપવી નહી. કારણુ કે તેમ કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી સંયમનુ પાલન કરવાવાળા સાધુએ ગૃહસ્થ શ્રાવકને તન મન અને વચનથી તેનો નિષેધ કરી પોતે પોતાના શરીરના પરસેવા વિગેરેને લૂછી લેવા.

હવે સાધુએ ગૃહસ્થ શ્રાવક પાસે આંખોના કે નખોના, કે દાતોના અથવા કાનોના મેલને ન કઢાવવા વિષે સૂત્રકાર કથન કરે છે.—

'से 'परो कायंसि अच्छिमलं' તે પૂર્વોક્ત સાધુના શરીરમાથી આંખોના મેલને અથવા 'कण्णमलं वा' કાનના મેલને 'दंतमलं वा' દાંતના મેલને અથવા 'नहमलं वा' નખના મેલને ગૃહસ્થ શ્રાવક પાસે 'नीहरिज्जवा' કઢાવે અથવા 'विसोहिज्जवा' વિશોધન કરાવે અર્થાત્ આખ

तम्-नेत्रादिमलनिस्सारणं कुर्वन्तं गृहस्थं नियमयेत्, नियच्छेत् नेत्रादिमलं निस्सारयितुं वचसा कथयेत् कायेन वा नेत्रादि मलनिस्सारणं न कारयेदिति भावः 'से सिया परो' तस्य भावसाधोः स्यात्-कदाचित् परो- गृहस्थः 'दीहाइं वालाइं' दीर्घान् वालान् अत्यन्त दीर्घतया लम्बमानकेशान् 'दीहाइं वा रोमाइं' दीर्घाणि वा रोमाणि-अत्यन्त दीर्घशरीरस्थ

सुथरा करें तो उस को याने गृहस्थ श्रावक के द्वारा अक्षि मलादि के निष्काशन और विशोधन को जैन साधु 'नो तं सायए' आस्वादन नहीं करे अर्थात् मन से उस की अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' तन वचन से उस का अनुमोदन या समर्थन नहीं करे अर्थात् अक्षि मलादि को निकालने के लिये प्रेरणा नहीं करे, क्योंकि इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक द्वारा साधु के शरीर में अक्षिमलादि का विशोधन परक्रिया विशेष होने से कर्मवन्धों का कारण माना जाता है इसलिये अक्षि मलादि को निकलवाने के लिये गृहस्थ श्रावक को प्रेरणा नहीं करनी चाहिये क्योंकि ऐसे करने से संयम की विराधना होगी इसलिये संयम पालनार्थ जैन साधु आंख कान नख दान्त वगैरह के मलों को स्वयं निकाल कर साफ सुथरा कर ले किन्तु उस के लिये किसी दूसरे गृहस्थ श्रावक को प्रेरणा नहीं करे क्योंकि संयम का पालन करना परम कर्तव्य होता है।

फिर भी दूसरे ढङ्ग से जैन साधु को गृहस्थ श्रावक के द्वारा अत्यन्त वडे केशादि का कर्तन या उत्पाटन नहीं करवाना चाहिये यह वतलाते हैं इस को भी परक्रिया विशेष होने से कर्मवन्ध का कारण माना जाता है इसलिये इसे भी निषेध करते हैं-'से सिया परो दीहाइं वालाइं, दीहाइं रोमाइं, दीहाइं भमुहाइं'

વિગેરેના મેલને કહાઢીને ગૃહસ્થ પાસે સાફસૂફ કરાવે તો એ ગૃહસ્થ પાસે આખ આદિના મેલના કઢાવવાને કે એ સાફસૂફીને 'नो त सायए' સાધુએ આસ્વાદન કરવુ નહી અર્થાત્ મનથી તેની અભિલાષા કરવી નહી તથા 'नो त नियमे' વચન અને કાયથી તેનુ અનુમોદન કે સમર્થન કરવુ નહી અર્થાત્ આખ વિગેરેના મેલને કહાડવા માટે ગૃહસ્થને પ્રેરણા કરવી નહી. કેમકે આ પ્રકારથી ગૃહસ્થ શ્રાવક પાસે સાધુના શરીરમાથી આખના મેલ કહાડવા-પરૂ વિશોધનક્રિયા પરક્રિયા હોવાથી તેને કર્મબધનુ કારણ માનવામા આવેલ છે. તેથી આખ વિગેરેના મેલને કહાડવા માટે ગૃહસ્થ શ્રાવકને પ્રેરણા કરવી નહી. કેમ કે તેમ કરવાથી સયમની પણ વિરાધના થાય છે. તેથી સયમનુ પાલન કરવા માટે સાધુએ આખ, કાન, નખ કે દાતોના મેલને સ્વય કાઢીને સાફસુફ કરવુ પરતુ તેમ કરવા કોઈ ગૃહસ્થ શ્રાવકને પ્રેરણા કરવી નહી કેમકે-સંયમનુ પાલન કરવુ એ સાધુનું કર્તવ્ય માનેલ છે

હવે સાધુના લાબાવાળોને ગૃહસ્થ પાસે કઢાવવા કે ઉખેડવાનો નિષેધ કરતા સૂત્રકાર કહે છે.-'से सिया परो दीहाइं वालाइं તે પૂર્વોક્ત સયમી સાધુના શરીરના મસ્તકના લાબા વાળોને અથવા 'दीहाइं रोमाइं' લાબા રોમને અથવા 'दीहाइं भमुहाइं' લાબા ભમરના

लोमानि वा 'दीहाइं भमुहाइं' दीर्घाम् भ्रुवम्-अत्यन्त दीर्घभ्रूकेशान् 'दीहाइं कक्खरोमाइं' दीर्घाणि कक्षरोमाणि-अत्यन्त दीर्घ बाहुमूलाधोवर्ति कक्षकेशान् 'दीहाइं वत्थिरोमाइं' दीर्घाणि बस्तिरोमाणि-अत्यन्त दीर्घनाभ्यधोगुह्यदेशवर्तिलोमानि 'कप्पिज्ज वा संठविज्ज वा' कृन्तेत् वा कर्तयेद् वा संस्थापयेद् वा संशोधयेत् यदि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-केशलोमादि कृन्तन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा अभिलषेत् नो वा तम्-कचादिकर्तनं कुर्वन्तं कर्तुमुद्यतं वा गृहस्थं नियमयेत्-नियच्छेत् मनसा वा नो कचादि कर्तनं कर्तुं कथयेत्

उस पूर्वोक्त जैन साधु के शरीर में मस्तक के अत्यंत दीर्घ बड़े लंबे केशों को या अत्यंत दीर्घ रोमों को या अत्यंत दीर्घ भौंवे के केशों को या 'दीहाइं कक्खरोमाइं' अत्यंत दीर्घ कक्ष अर्थात् कांखों के केशों को याने अत्यंत दीर्घ बाहुमूल के अधो भाग स्थित बगल के केशों को या 'दीहाइं वत्थि रोमाइं' अत्यंत दीर्घ बस्ति रोमों को याने नाभि के अधो भाग स्थित गुह्य प्रदेश के रोमों को यदि पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक वगैरह दूसरा कोई व्यक्ति 'कप्पिज्ज वा' कर्तन करे अर्थात् काटे या 'संठविज्ज वा' संशोधन करे अर्थात् उक्त अवयवों के केशों को काटकर साफ सुथरा करे तो उस को अर्थात् गृहस्थ श्रावक वगैरह किसी भी दूसरे व्यक्ति के द्वारा किये जानेवाले माथा वगैरह के केशों के कर्तन और विशोधन को जैन साधु 'नो तं सायए' आस्वादन नहीं करे क्योंकि इस प्रकार के केशादि कर्तनों को मन से अभिलाषा करने पर परक्रिया विशेष होने से कर्मबन्ध लगेगा इसलिये साधु को इस की अभिलाषा नहीं करनी चाहिये और 'नो तं नियमे' वचन तथा शरीर से भी इस का अनुमोदन या समर्थन नहीं करना चाहिये क्योंकि इस से संयम की विराधना भी होगी इसलिये संयमपालनार्थ जैन मुनि महात्मा गृहस्थ श्रावक को केशादि कर्तन के लिये प्रेरणा नहीं करे ।

કેશોને અથવા 'દીહાઇ કક્ખરોમાઇ' લાંબા કાખ અર્થાત્ બગલના વાળોને અથવા 'દીહાઇ વત્થિરોમાઇ' લાંબા બસ્તિ કેશોને અર્થાત્ ગુહ્ય પ્રદેશના વાળોને જો પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક વિગેરે 'કપ્પિજ્જ વા સંઠવિજ્જ વા' કાપે કે સંશોધન કરે અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક વિગેરે અન્ય વ્યક્તિ ઉક્ત અવયવોના વાળોને કાપીને સાફસૂફ કરે તો 'નો તં સાયએ' તેનુ એટલે કે ગૃહસ્થ શ્રાવક વિગેરેકોઈ અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવતા મસ્તક વિગેરેના કેશોના કર્તન અને વિશોધનનું સાધુને આસ્વાદન કરવું નહીં. કેમકે આ પ્રકારના કેશાદિના કાપવાની મનથી અભિલાષા કરવાથી પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધ દોષ લાગે છે તેથી સાધુએ તેની અભિલાષા કરવી નહીં તથા 'નો તં નિયમે' વચન અને શરીરથી પણ તેનું અનુમોદન કે સમર્થન કરવું નહીં. કેમ કે તેમ કરવાથી સંયમની વિરાધના પણ થાય છે. તેથી સંયમના પાલન માટે ભાવ સાધુએ ગૃહસ્થ શ્રાવકને શરીરના પૂર્વોક્ત અવયવોના

कायेन वा तत्कर्तनं नो कारयेदित्यर्थः, 'से सिया परो'तस्य भावसाधोः स्यात्-कदाचित् परो-गृहस्थः-'सीसाओ लिक्खं वा जूयं वा' शीर्षतः-मस्तकात् लिक्षां वा यूकां वा (ढील-लीख) 'नीहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा' निर्हरेद् वा निस्सारयेद् विशोधयेद् वा संशोधनं वा कुर्यात्, तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-लिक्षादि निस्सारणं कुर्वन्तम् गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा 'अभिलषेत् नो वा तम् लिक्षादिकं निस्सारयन्तं गृहस्थम् नियमयेत् नियच्छेत् वचसा वा लिक्षादिकं निस्सारयितुं न कथये दित्यर्थः, कायेन वा तन्निस्सारणं न कारयेदिति भावः 'से सिया परो' तं भावसाधुम् स्यात् कदाचित् परो-गृहस्थः 'अंकसि

अब प्रकारान्तर से भी परक्रिया विशेषका निषेध करते हैं-'से सिया परो सीसाओ लिक्खं वा' उस पूर्वोक्त जैन साधु के शीर्ष अर्थात् मस्तक से लिक्षों को या 'जूयं वा' यूका को अर्थात् ढील लीख को 'नीहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा' निकाले या निकाल कर विशोधन अर्थात् साफ सुथरा करे तो उस को अर्थात् गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जानेवाले मस्तक से ढील लीखों का विशोधन को जैन साधु 'नो तं सायए' आस्वादन नहीं करें अर्थात् मन से उस की अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' वचन तथा काय से भी उस का अनुमोदन या समर्थन नहीं करे क्योंकि इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जानेवाले साधु के मस्तक से ढील लिखों का निकलवाना या विशोधन करवाना परक्रिया विशेष होने से कर्मबन्धों का कारण माना जाता है इसलिये कर्मबन्धों से छुटकारा पाने के लिये दीक्षा तथा प्रव्रज्या ग्रहण करनेवाले जैन साधु तन मन वचन से इस प्रकार का मस्तक से यूका लिखों को निकलवाने के लिये गृहस्थों को प्रेरणा नहीं करे

अब फिर भी प्रकारान्तर से जैन साधु को गृहस्थ श्रावक अपने गोद में या

વાળ કાપવા કે સંશોધન કરવા પ્રેરણા કરવી નહીં

હવે પ્રકારાન્તરથી પરક્રિયા વિશેષનો નિષેધ કહે છે-'से सिया परो सीसाओ लिक्खं वा' તે પૂર્વોક્ત સંયમી સાધુના મસ્તકમાંથી લીખોને અથવા જૂયं वा' જૂને અર્થાત્ જૂ કે લીખને 'नीहरिज्ज वा' બહાર કહાડે અથવા 'विसोहिज्जवा' મસ્તકનું વિશોધન કરે અર્થાત્ સાફસૂફ કરે તો ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામાં આવતા માથામાંથી જૂ કે લીખોના વિશોધનને 'नो त सायए' સાધુએ આસ્વાદન કરવું નહીં. અર્થાત્ મનથીતેની અભિલાષા કરવી નહીં તથા 'नो त नियमे' વચનથી અને શરીરથી પણ તેનું અનુમોદન કે સમર્થન કરવું નહીં કેમ કે આ પ્રકારના ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામાં આવતા સાધુના માથામાંની જૂ કે લીખોનું કહાડવાનું કે સાફસુફ કરાવવાને પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનું કારણુ માનવામાં આવે છે, તેથી કર્મબંધનોથી છૂટકો મેળવવા દીક્ષા ધારણ કરવાવાળા સાધુએ તન મન અને વચનથી આ રીતે માથામાંની જૂ કે લીખો કઢાવવા માટે ગૃહસ્થને પ્રેરણા કરવી નહીં.

पलियंकंसि वा' अङ्के वा क्रोडे पर्यङ्के वा 'तुयट्टाविता' स्वापयित्वा-सुष्वाप्य समाप्य वा 'पायाइं आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' पादौ आमृज्यात् वा प्रमृज्याद् वा किञ्चिद् अधिकं वा यदि प्रमृज्यात् तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम्-पादौ मार्जयन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा अभिलषेत् नो वा तम् पादप्रमार्जनं कुर्वन्तं गृहस्थं नियमयेत् नियच्छेत् वचसा वा पादमार्जनं कर्तुं न कथयेत्, कायेन वा तन्मार्जनं न कारयेदित्यर्थः 'एवं सिद्धिगो

पर्यङ्क वगैरह पर सुलाकर पादों का प्रमार्जन करे तो इस का भी परक्रिया विशेष होने से निषेध करते हैं-'से सिया परो अंकंसि वा' उस पूर्वोक्त साधु को पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक श्रद्धाभक्ति भाव से अंक में अर्थात् क्रोड में याने गोद में या 'पलियंकंसि वा' पर्यङ्क पर अर्थात् पलंग चारपाई वगैरह पर 'तुयट्टाविता' सुलाकर 'पायाइं' पादों को 'आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' एकबार या अनेकबार आमार्जन या प्रमार्जन करे तो उस को अर्थात् गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाने वाले पादों के आमार्जन प्रमार्जन का जैन साधु 'नो तं सायए' आस्वादन नहीं करे याने इस प्रकार के आमार्जन प्रमार्जन परक्रिया विशेष होने से कर्म-बन्धों का कारण माना जाता है इसलिये जैन साधु मुनि महात्मा इस की मन से अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' तन मन से भी गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाने वाले पादों के प्रमार्जन का अनुमोदन या समर्थन नहीं करे अर्थात् गृहस्थ श्रावक को अपने चरणों को प्रमार्जन करने के लिये जैन साधु तन मन और वचन से भी प्रेरणा नहीं करे क्योंकि इस प्रकार के पादों के प्रमार्जन की अभिलाषा करने से जैन साधु को कर्मबन्ध दोष होगा और तन वचन से

હવે સાધુને ગૃહસ્થે પોતાના ખોળામાં કે પલંગ વિગેરે પર સુવરાવીને પાદમર્દન (પગચંપી)ના નિષેધનું કથન કરે છે. 'से सिया परो अंकंसि वा' એ પૂર્વોક્ત સંયમી સાધુને પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક ભક્તિભાવથી 'अंकंसि वा' અંક અર્થાત્ ખોળામાં અથવા 'पलियंकंसि वा' પલંગ ઉપર 'तुयट्टाविता' સુવરાવીને 'पायाइं' પગોને 'आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' એકવાર કે અનેકવાર આમર્જન પ્રમાર્જન કરે તો તેનું અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામાં આવતા પગોના આમર્જન કે પ્રમાર્જન પર ક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનું કારણ મનાય છે તેથી સાધુ મુનિએ તેની અભિલાષા કરવી નહીં. તથા 'नो तं सायए' સાધુએ આસ્વાદન કરવું નહીં. એટલે કે આ પ્રકારના આમર્જન પ્રમાર્જન પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનું કારણ મનાય છે તેથી સાધુ-મુનિએ તેની અભિલાષા કરવી નહીં. તથા 'नो तं नियमे' શરીર અને વચનથી પણ ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામાં આવનારા પગોના પ્રમાર્જનનું અનુમોદન કે સમર્થન કરવું નહીં અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવકને પોતાના પગોનું પ્રમાર્જન કરવા સાધુએ તન મન અને વચનથી પણ પ્રેરણા કરવી નહીં. કેમકે આ પ્રકારથી પગોના પ્રમાર્જનની અભિલાષા

गमो पायाइ भाणियव्वो' एवम्-अनेन प्रकारेण-पादमार्जनरीत्या, अनन्तरम्-पादयोः मार्जनानन्तरं पूर्वोक्त गमः-आलापकः पाठ इत्यर्थः पादयोः भणितव्यः-वक्तव्यः, तथा च अङ्के पर्यङ्के वा तं स्नापयित्वा संस्थाप्य वा परो गृहस्थः यदि कदाचित् तस्य पादौ संवाहयेद् वा परिमर्दयेद् वा तर्हि नो परिमर्दनं कुर्वन्तम् तम् आस्वादयेद् नो वा तं नियमयेत्, एवं

गृहस्थ श्रावक को इस के लिये प्रेरणा करनेपर संयम की विराधना होगी इस लिये संयम पालनार्थ और कर्मबन्धनों से छुटकारा पाने के लिये इस प्रकार के पादों के प्रमार्जन के लिये गृहस्थ श्रावकों को प्रेरणा नहीं करें क्योंकि संयम का पालन करना ही परम कर्तव्य समझा जाता है।

पूर्वोक्त रीति से पादों के प्रमार्जन के बाद दूसरे भी पादों का संवाहन परिमर्दन तथा स्पर्शन रञ्जन विषय का आलापक एवं पादों के म्रक्षण अभ्यञ्जन विषय का आलापक एवं पादों के उद्वर्तन उद्वलन विषय का आलापक तथा पादों के प्रक्षालन विषय का आलापक तथा विलेपन एवं संधूपन विषयों का आलापक एवं पादों से कण्टकादि निकालने का आलापक एवं पूय शोणितादि के निस्सारण तथा विशोधन का आलापक भी समझना चाहिये यह बतलाते हैं-'एवं हिट्ठिमो गमो पायाइ भाणियव्वो' एवं उक्त रीति से पादों के प्रमार्जन के बाद के संवाहन परिमर्दन से लेकर अन्तिम अर्थात् पूय शोणितादि के विशोधन विषय के आलापक पर्यन्त स्वय उहापोह कर लेना चाहिये, सुभीता के लिये संक्षेप में बतलाते हैं-अङ्कक्रोड में या पर्यङ्क पर साधु को सुलाकर या संस्थापित कर गृहस्थ श्रावक यदि साधु के पादों का संवाहन और परिमर्दन करे तो जैन साधु

કરવાથી સાધુને કર્મબંધ દોષ લાગે છે. અને તન તથા વચનથી ગૃહસ્થ શ્રાવકને તેમ કરવા પ્રેરણા કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. તેથી સંયમનું પાલન કરવા માટે તથા કર્મબંધોથી છૂટવા માટે આ પ્રકારથી પગોના પ્રમાર્જન માટે ગૃહસ્થ શ્રાવકને પ્રેરણા કરવી નહીં. કેમકે સંયમનું પાલન એજ સાધુનું પરમ કર્તવ્ય માનેલ છે પૂર્વોક્ત પ્રકારથી પ્રમાર્જન કર્યા પછી બીજા પણ પગોના સંવાહન, પરિમર્દન, તથા સ્પર્શન, સંબંધી આલાપકો તથા પગોના મ્રક્ષણ અભ્યંજન સંબંધી આલાપકો તથા પગોના ઉદ્વર્તન ઉદ્વલન સંબંધી આલાપકો તથા પગોના પ્રક્ષાલન, સંબંધી આલાપક તથા વિલેપન અને સંધૂપન સંબંધી આલાપક તથા પગોમાંથી કાંટા વિગેરે કહાડવા સંબંધી આલાપક તથા પરૂ રૂધિર વિગેરેને બહાર કઢાડવા કે વિશોધન સંબંધી આલાપક પણ સમજી લેવા તે બતાવવા સૂત્રકાર કહે છે 'एवं हिट्ठिमो गमो पायाइ भाणियव्वो' ઉક્ત પ્રકારથી પગોના પ્રમાર્જના પછીના સંવાહન, પરિમર્દનથી લઈને છેલ્લા પરૂ કે લોહીના વિશોધન સંબંધી આલાપક પર્યન્તના આલાપકો સ્વયં સમજી લેવા સરળતા માટે અહીં સંક્ષેપથી બતાવવામાં આવે છે.-ખોળામાં કે પલંગ ઉપર સાધુને સુવરાવીને કે બેસારીને ગૃહસ્થ શ્રાવક જો સાધુના

तं साधुम् अङ्के वा पर्यङ्के स्थापयित्वा परो यदि कदाचित् पादौ संमृजेद् वा रञ्जयेद् वा तर्हि नो तम् आस्वादयेद् नो तं नियमयेत् तं साधुम् अङ्के पर्यङ्के वा स्थापयित्वा स्थापयित्वा वा परो गृहस्थः कदाचित् तस्य पादौ तैलेन वा घृतेन वा वसया वा म्रक्षयेद् वा अभ्यञ्जयेद् वा नो तम् म्रक्षयन्तम् अभ्यञ्जयन्तं गृहस्थम् आस्वादयेद्, नो तम्–गृहस्थम् नियमयेत्, मनसा वचसा वपुषा वा तम् नानुमोदयेत्, तं साधुम् अङ्के वा पर्यङ्के वा स्थापयित्वा स्थापयित्वा वा परो गृहस्थः कदाचित् पादौ लोध्रेण वा कल्केन वा चूर्णेन वा वर्णेन वा उल्लोलयेद् वा उद्वलयेद् वा नो तम् आस्वादयेत्, नो तं नियमयेत् तम् साधुम् अङ्के

इस का आस्वादन अर्थात् मन में इस की अभिलाषा नहीं करे और वचन काय से भी इस प्रकार के पादों का संवाहन और परिमर्दन के लिये प्रेरणा नहीं करे, एवं साधु को गोद में या पर्यङ्कपर सुलाकर या संस्थापित कर यदि कोई गृहस्थ श्रावक पादों को तैल से या घृत से या वसा से म्रक्षण और अभ्यञ्जन करे तो इस को भी जैन साधु मन में आस्वादन याने अभिलाषा नहीं करे एवं उस जैन साधु के पादों का संस्पर्शन तथा रञ्जन करे तो उस गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाने वाले पादों के संस्पर्शन और रञ्जन को साधु मन से आस्वादन अर्थात् अभिलाषा नहीं करे और वचन काय से भी उस का अनुमोदन या समर्थन नहीं करें एवं उस जैन साधु के चरणों को तैलादि से कोई गृहस्थ श्रावक म्रक्षण और अभ्यञ्जन करे तो उस को जैन साधु मन से आस्वादन नहीं करें और वचन काय से भी उसका अनुमोदन या समर्थन नहीं करें एवं साधु को अङ्कपर या पर्यङ्कपर सुलाकर या संस्थापित कर यदि कोई गृहस्थ श्रावक साधु के चरणों का लोध्रादि द्रव्य के चूर्णों से उद्वर्तन या उद्वलन करे तो उस को भी जैन साधु मन से आस्वादन

પગોનું સંવાહન કે પરિમર્દન કરે તો સાધુએ તેનું આસ્વાદન અર્થાત્ મનથી તેની અભિલાષા કરવી નહીં તથા વચન અને શરીરથી પણ આ રીતના પગોના સંવાહન અને પરિમર્દન કરવા માટે પ્રેરણા કરવી નહીં તથા સાધુને ખોળામાં કે પલંગ ઉપર સુવરાવીને કે બેસાડીને જો કોઈ ગૃહસ્થ શ્રાવક પગોનું તેલથી કે ઘીથી કે વસાથી મ્રક્ષણ અને અભ્યંજન કરે તો તેનું પણ સાધુએ મનમાં આસ્વાદન અર્થાત્ અભિલાષા કરવી નહીં તથા એ સાધુના પગોનું સંસ્પર્શન તથા રંજન કરે તો એ ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામાં આવનારા પગોના સંસ્પર્શન અને રંજન સાધુએ મનથી આસ્વાદન અર્થાત્ અભિલાષા કરવી નહીં તથા વચન અને શરીરથી પણ તેનું અનુમોદન કે સમર્થન કરવું નહીં તથા એ સાધુના પગોને તેલ વિગેરેથી કોઈ ગૃહસ્થ શ્રાવક મ્રક્ષણ અને અભ્યંજન કરે તો તેનું સાધુએ મનથી આસ્વાદન કરવું નહીં. તથા વચનથી કે કાયથી પણ તેનું અનુમોદન કે સમર્થન કરવું નહીં. તથા સાધુને ખોળામાં કે પલંગ ઉપર સુવડાવીને કે બેસાડીને જો કોઈ ગૃહસ્થ શ્રાવક સાધુના પગોનું લોધ્રાદિ દ્રવ્યના ચૂર્ણોથી ઉદ્વર્તન અથવા ઉદ્વલન કરે તો તેનું

वा पर्यङ्के वा स्वापयित्वा स्थापयित्वा वा परो गृहस्थः कदाचित् पादौ शीतोदकविकटेन वा उष्णोदकविकटेन वा उत्क्षालयेद् वा प्रक्षालयेद् वा नो तम् आस्वादयेत् नो त नियमयेत्, तं साधुम् अङ्के वा पर्यङ्के वा स्वापयित्वा स्थापयित्वा वा परो गृहस्थः कदाचित् पादौ अन्यतरेण विलेपनजातेन आलिम्पेद् वा विलिम्पेद् वा नो तम् आस्वादयेद् नो तं नियमयेत्, तं साधुम् अङ्के वा पर्यङ्के वा स्वापयित्वा स्थापयित्वा वा परो गृहस्थः कदाचित् पादौ अन्यतरेण धूपनजातेन धूपयेद् वा प्रधूपयेत् वा नो तम् आस्वादयेत् नो तं नियमयेद्, तं साधुम् अङ्के वा पर्यङ्के वा स्वापयित्वा स्थापयित्वा वा परो गृहस्थः कदाचित् पादाभ्यां पादाद् वा

नहीं करें और वचन तथा काय से भी उस का अनुमोदन या समर्थन नहीं करे एवं उस साधु को यदि कोई गृहस्थ श्रावक पर्यङ्क या गोद में सुलाकर या बैठाकर चरणों को अत्यन्त शीतोदक या अत्यन्त उष्णोदक से एक बार या अनेक बार प्रक्षालन करे तो उस को जैन साधु मन से आस्वादन नहीं करें अर्थात् मन में उस की अभिलाषा नहीं करें और तन वचन से भी उसका अनुमोदन या समर्थन नहीं करे एव उस जैन साधु को यदि कोई गृहस्थ श्रावक अङ्क में या पर्यङ्कपर सुलाकर या बिठाकर चरणों का किसी भी विलेपन जात से विलेपन करे तो उस को भी जैन साधु मन से आस्वादन नहीं करें और वचन काय से भी उस विलेपन का अनुमोदन या समर्थन नहीं करें इसी तरह उस जैन साधु को कोई गृहस्थ श्रावक अङ्क में या पर्यङ्क पर सुलाकर या संस्थापिता कर चरणों को अत्यन्त सुगन्धित धूप जात से सुवासित करे तो उस को भी साधु मन से आस्वादन नहीं करे और वचन काय से भी उसका अनुमोदन या समर्थन नहीं करे, एवं उस जैन साधु को यदि कोई गृहस्थ श्रावक श्रद्धाभक्ति भाव से साधु के चरणों से या पाद से चुमे हुए सूची के अग्रभाग को या चुमे

પણ સાધુએ મનથી આસ્વાદન કરવુ નહી તથા એ સાધુને જો કોઇ ગૃહસ્થ શ્રાવક ખોળામા કે પલંગ પર બેસાડીને પગોને ઠંડા પાણીથી કે અત્યત ગરમ પાણીથી એકવાર કે અનેકવાર ધુવે તો સાધુએ તેનુ આસ્વાદન કરવુ નહી અર્થાત્ મનમા તે માટે અભિલાષા કરવી નહીં. તથા તન અને વચનથી પણ તેનુ અનુમોદન કે સમર્થન કરવુ નહી. તથા એ સાધુને જો કોઈ ગૃહસ્થ શ્રાવક ખોળામા કે પલગ પર સુવડાવીને કે બેસાડીને પગોનું કોઈ વિલેપન દ્રવ્યથી વિલેપન કરે તો તેનુ સાધુએ મનથી આસ્વાદન કરવુ નહી અને વચન તથા કાયથી પણ એ વિલેપનનુ અનુમોદન કે સમર્થન કરવુ નહી એજ પ્રમાણે એ સાધુને કોઈ ગૃહસ્થ શ્રાવક ખોળામા અથવા પલગ ઉપર સુવડાવીને કે બેસાડીને પગોનુ અત્યત સુગંધવાળા ધૂપ દ્રવ્યથી સુગંધિત કરે અથવા ખોળામા કે પલગ પર સુવડાવીને કે બેસાડીને કોઇ અત્યત સુગંધવાળા ધૂપ દ્રવ્યથી સુવાસિત કરે તો તેનુ પણ સાધુએ મનથી આસ્વાદન કરવું નહી. અને વચન તથા કાયથી પણ તેનુ અનુમોદન કે સમર્થન કરવુ નહીં તથા જો કોઈ

खलु कंटकं वा निर्हरेद् वा विशोधयेद् वा नो तम् आस्वादयेत् नो तं नियमयेद्, एवं तं साधुम् अङ्के वा पर्यङ्के वा स्वापयित्वा स्थापयित्वा वा पादाभ्या पादाद् वा पूय वा शोणितं वा निर्हरेद् वा विशोधयेद् वा नो तम् आस्वादयेत् नो तं नियमयेत् इत्येवं रीत्या पादविषयः आलापो बोध्यः 'से सिया परो अंकंसि वा पलियंकंसि वा' तम्-साधुम् स्यात् कदाचित् परो

हुए कांटा को निकाले या निकालकर विशोधन करे तो उस को भी जैन साधु मन से आस्वादन नहीं करें अर्थात् मन में उसकी अभिलाषा नहीं करे और वचन तथा शरीर से भी उसका अनुमोदन या समर्थन नहीं करे तथा उस जैन साधु को यदि कोई गृहस्थ श्रावक अङ्क में तथा पर्यङ्क पर सुलाकर या बैठाकर पाद से पूय अर्थात् मवाज को या विकृतशोणित को निकाले या विशोधन करे तो उस को भी जैन साधु मन से उस का आस्वादन नहीं करे और वचन तथा शरीर से भी उस का अनुमोदन या समर्थ नहीं करें क्योंकि इस प्रकार से जैन साधुको गोद में या पलङ्ग पर सुलाकर या बैठाकर पादों के संवाहन-परिमर्दन एवं संस्पर्शन रञ्जन तथा म्रक्षण-अभ्यञ्जन एवं लोध्रादि चूर्ण से उद्वर्तन-उद्-वलन एवं शीतोदकादि से प्रक्षालन तथा विलेपन एवं संधूपन और कण्टकादि निस्सारण एवं पूयशोणितादि का विशोधनादि क्रिया भी परक्रिया विशेष होने से जैन साधु को कर्मबन्धन दोष लगने का कारण होगा इसलिये कर्मबन्ध दोष से बचने के लिये जैन मुनि महात्मा इस प्रकार के गृहस्थ द्वारा पादादिका संवाह-नादि का मन वचन काय से अनुमोदन या समर्थन कभी भी नहीं करे

अब फिर भी प्रकारान्तर से जैन साधु के गले में गृहस्थ श्रावक हार वगैरह

ગૃહસ્થ શ્રાવક શ્રદ્ધા ભક્તિથી સાધુના પગમા લાગેલા કાંટાને કહાડે કે કહાડીને તેનુ વિશોધન કરે તો તેનુ સાધુએ આસ્વાદન કરવુ નહી. અર્થાત્ મનમા તેની અભિલાષા કરવી નહી અને વચન તથા શરીરથી પણ તેનુ અનુમોદન કે સમર્થન કરવુ નહી. તથા એ સાધુને કોઈ ગૃહસ્થ શ્રાવક ખોળામા કે પલગ પર બેસાડીને પગમાથી પરૂ અથવા બગડેલ લોહીને કહાડે કે તેનુ વિશોધન કરે તો તેનુ પણ સાધુએ મનથી આસ્વાદન કરવુ નહી અને વચન તથા શરીરથી પણ તેનુ અનુમોદન કે સમર્થન કરવું નહીં. કેમકે-આ પ્રકારથી જૈન સાધુને ખોળામા કે પલગ ઉપર સુવડાવીને કે બેસાડીને પગોના સવાહન કે પરિમર્દન એવ સસ્પર્શન રજન તથા મ્રક્ષણ કે અભ્યજન તથા લોધ્રાદિ ચૂર્ણથી ઉદ્વર્તન કે ઉદ્વલન અથવા ઠડા પાણી વિગેરેથી પ્રક્ષાલન અથવા વિલેપન અને સધૂપન તથા કાંટા વિગેરે કહાડ । તથા પરૂ કે લોહીના વિશોધન વિગેરે ક્રિયાપણ પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી સાધુને કર્મબધ દોષ લાગવાનો સભવ છે તેથી કર્મબધ દોષથી બચવા માટે સાધુએ આ પ્રકારથી ગૃહસ્થના દ્વારા પગ વિગેરેના સવાહનનુ મન વચન કે શરીરથી અનુમોદન કરવું નહી.

गृहस्थः अङ्के वा पर्यङ्के वा 'तुयट्टावित्ता' स्वापयित्वा स्थापयित्वा वा 'हारं वा अद्धहारं वा' हारं वा—अष्टादशशृङ्खलात्मकहारविशेषम्, अर्द्धहारं वा—नवशृङ्खलात्मकहारविशेषं वा 'उरत्थं वा गेवेयं वा' उरस्थं वा—वक्षस्थलस्थितम्, ग्रैवेयकं वा-ग्रीवालङ्कारभूतम् 'मउडं वा पालंबं वा' मुकुटं वा—शिरोमौलिभूषणभूतम्, प्रालम्बं वा-कर्णावतंसरूपं वा 'सुवण्णसुत्तं वा' सुवर्णसूत्र वा—सुवर्णसूत्ररूपम् भूषणम् 'आविहिज्ज वा पिणहिज्ज वा' आवध्नीयाद् वा, पिनह्येद् वा पिनद्धं वा कुर्यात् परिधापयेदित्यर्थः तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो तम् हारादिकम् आबध्नन्तं पिनह्यन्तं वा गृहस्थम् आस्वादयेत्—मनसा अभिलषेत्, नो वा तम्--हारादिभूषणं बध्नन्तं पिनह्यन्तं वा गृहस्थं नियमयेत्—नियच्छेत्, मनसा वचसा वपुषा वा कायिकहस्तादि

पहनावे तो उस को भी परक्रिया विशेष होने से निषेध करते हैं—'से सिया-परो अंकंसि वा, पलियंकंसि वा' उस पूर्वोक्त जैन साधु को यदि कदाचित् पर अर्थात् गृहस्थ श्रावक अङ्क अर्थात् गोद में या पर्यङ्क चार पाई पर 'तुयट्टावित्ता' सुलाकर या संस्थापित कर उस साधु के गले में 'हारं वा' हार का अर्थात् अठारह शृङ्खला (लड़ी) वाले हार विशेष को या 'अद्धहारं वा' अर्धहार को अर्थात् नौ शृङ्खला (लड़ी) वाले हार को या 'उरत्थं वा' उरस्थ अर्थात् वक्षस्थल (छाती) में लटकने वाले 'गेवेयं वा' ग्रैवेयक अर्थात् ग्रीवालंकार विशेष को या 'मउडं वा' मुकुट को अर्थात् मस्तक के भूषण भूत मौलि मुकुट को या 'पालंबं वा' प्रालम्ब को अर्थात् कर्णावतंसभूत कर्णभूषण विशेष को या 'सुवण्ण सुत्तं वा' सुवर्ण सूत्र रूप भूषण विशेष को 'आविहिज्ज वा पिणहिज्ज वा' पहनावे या बांधे तो उस को अर्थात् गृहस्थ श्रावक के द्वारा साधु के गला वगैरह में पहनाये जानेवाले हारादिका जैन साधु 'नो तं सायए' आस्वादन नहीं करें अर्थात् मन में उस को अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' वचन शरीर से भी उस का अनुमोदन या सम-

હવે સાધુના ગળામા ગૃહસ્થ શ્રાવકે હાર વિગેરે પહેરાવવાનો સૂત્રકાર નિષેધ કરે છે—

'से सिया परो अकसि वा' એ પૂર્વોક્ત સંયમી સાધુને જો કદાચ પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક ખોળામા અથવા 'पलियंकंसि वा' પલગ ઉપર 'तुयट्टावित्ता' સુવરાવીને કે બેસારીને 'हार वा' સાધુના ગળામાં હાર એટલે કે અઢાર શેરવાળા હારને અથવા 'अद्ध हारं वा' અર્ધહારને અર્થાત્ નવસેરવાળા હારને અથવા 'उरत्थं वा' ઉરસ્થ અર્થાત્ વક્ષસ્થળ (છાતી) ઉપર લટકનારા ગળાનુ આભૂષણને અથવા 'गेवेयं वा' ગળામા પહેરવાના આભૂષણને અથવા 'मउडंवा' મુકુટને અર્થાત્ માથાના ભુષણરૂપ આભૂષણને અથવા 'पालंबं वा' પ્રાલમ્બ અર્થાત્ કાનના આભૂષણને અથવા તો 'सुवण्णसुत्त वा' સૂવર્ણસૂત્ર—સોનાનો દોરો 'अविहिज्ज वा, पिणिहिज्ज वा' પહેરાવે કે બાધે તો તે રીતે ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા સાધુના ગળા વિગેરેમા પહેરાવવામા આવનારા હારાદિનુ 'नो त सायए' સાધુએ આસ્વાદન કરવુ નહી. અર્થાત્ મનમા તેની અભિલાષા કરવી નહી. તથા 'नो तं नियमे' વચન

चेष्टाव्यापारादिना तदनुमोदनं न कुर्यादित्यर्थः, 'से सिया परो आरामंसि वा उज्जाणंसि वा' तम्-साधुम्, स्यात्-कदाचित् यदि परः कश्चिद् गृहस्थः आरामे वा, उद्याने वा-बृहति लघुरूपे वा उद्याने इत्यर्थः 'नीहरित्ता वा पविसित्ता वा' निर्हार्य वा-नीत्वा, प्रवेश्य वा-प्रवेशं कारयित्वा 'पायाइं आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' पादौ-चरणौ आमृज्याद् वा प्रमृज्याद् वा-किञ्चिद् अधिकं वा पादप्रोञ्छनरूपं मार्जनं कुर्यात् तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो

र्थन नहीं करे क्योंकि इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक द्वारा गला वगैरह में हार आदि का पहनाया जाना भी परक्रिया विशेष होने से कर्मबन्धों का कारण माना जाता है इसलिये कर्मबन्धों से छुटकारा पाने के लिये दीक्षा या प्रव्रज्या ग्रहण करनेवाले जैन साधु इस प्रकार के गृहस्थ द्वारा अपने गला वगैरह में हारादि का बन्धन को मनवचन कर्म से अभिलाषा या अनुमोदन या समर्थन नहीं करे अन्यथा मना नहीं करने पर कर्मबन्धद्वारा संयम की विराधना भी होगी इसलिये संयम पालनार्थ जैन साधु जो गृहस्थ श्रावक के द्वाराकिये जानेवाले हारादिबन्धन को तन मनवचन से पूर्ण मना कर दे। अब दूसरे ढङ्ग से भी जैन साधु को परक्रियाविशेष का निषेध करते हैं-'से सिया परो आरामंसि वा' उस पूर्वोक्त जैन साधु को यदि कदाचित् पर अर्थात् कोई गृहस्थ श्रावक आराम में अर्थात् अत्यन्त रमणीय बगीचा में या 'उज्जाणंसि वा' उद्यानमे 'नीह-रित्ता वा पविसित्ता वा' ले जाकर या प्रवेश कराकर उस साधु के 'पायाइं आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' पादों का आमार्जन करें या प्रमार्जन करे अर्थात् एक वार या अनेकवार साधुके चरणो को पोंछे तो उसको अर्थात् इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक द्वारा किये जानेवाले पाद प्रोञ्छनादि को जैन साधु 'नो तं सायए' मन

અને શરીરથી તેનુ અનુમોદન કે સમર્થન કરવુ નહીં કેમકે આ રીતે ગૃહસ્થ શ્રાવકે ગળા વિગેરેમા હાર વિગેરે પહેરાવવુ તે પણ પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનું કારણ માનવામા આવે છે. તેથી કર્મબંધથી છૂટવા માટે દીક્ષા ધારણ કરવાવાળા સાધુએ આ રીતે ગૃહસ્થે આપેલ કે ગળા વિગેરેમા પહેરાવેલ હારાદિ બંધનની મન વચન અને કાયાથી અભિલાષા કે અનુમોદન અથવા સમર્થન કરવુ નહીં. કારણ કે તે હારાદિ સ્વીકારવાથી કર્મબંધ દ્વારા સંયમની વિરાધના પણ થાય છે તેથી સંયમનુ પાલન કરવાના હેતુથી સાધુએ ગૃહસ્થ શ્રાવકના હારાદિ બંધનનો તન મન અને કાયાથી અસ્વીકાર કરી દેવો.

હવે પ્રકારાન્તરથી સાધુને પરક્રિયા વિશેષનો નિષેધ કરે છે. 'परो आरामंसिवा उज्जाणंसि वा' પૂર્વોક્ત ભાવસાધુને જો કદાચ પર અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક રમણીય બગીચામાં કે ઉદ્યાનમા 'नीहरित्ता वा पविसित्ता वा' લઇ જાય અગર પ્રવેશ કરાવીને તે સાધુના 'पायइं' પગોનુ 'आमज्जिज्ज वा, पमज्जिज्ज वा' આમાર્જન અથવા પ્રમાર્જન કરે અર્થાત્ એકવાર કે અનેકવાર સાધુના પગને લુછે તો 'नो त सायए' તેનુ એટલે કે આ રીતે

तम्-पादप्रोञ्छनं कुर्वन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा अभिलषेत्, नो वा तम्-पादौ प्रोञ्छयन्तं गृहस्थम् नियमयेत्-प्रेरयेत्, वचसा वा पादौ मार्जयितुं न कथयेत्, कायेन वा हस्तादि चेष्टाद्वारा पादमार्जनं न कारयेदित्यर्थः। एवमेवोक्तरीत्या परस्परमपि कश्चित् साधुः परस्य साधोः पादमार्जनादिकं न कुर्यात्, अन्यथा संयमविराधना स्यादित्यतिदिशन्नाह-'एवं नेयव्वा अन्नमन्नकिरियावि' एवम्-उक्तरीत्येव गृहस्थादि कर्तृक साधुपादमार्जनादि क्रियानिषेधवदेव ज्ञातव्या-अवगन्तव्या अन्योन्यक्रियाऽपि-परस्परसाधुपादादि मार्जनादिक्रियाऽपि न कर्तव्या इत्यर्थः, तथा च कश्चित् साधुरपि परस्य साधोः पादौ यदि कदाचित् आमृज्याद् वा प्रमृज्याद् वा-पादप्रोञ्छनादिकं कुर्यात्तर्हि तामपि साधुकर्तृकपर-

से आस्वादन नहीं करे अर्थात् मन में उसकी अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' वचन कर्म से भी उसका अनुमोदन या समर्थन नहीं करे क्यों कि इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाने वाले पादप्रोंछनादि भी पर क्रिया विशेष होने से कर्मबन्ध का कारण माना जाता है इसलिये कर्मबन्ध दोष से छुटकारा पाने के लिये दीक्षा या प्रव्रज्या ग्रहण करने वाले जैन साधु को इस तरह के पादप्रोंछनादि का मनवचन कर्म से समर्थन नहीं करें क्योंकि संयम का पालन करना ही जैन साधु का परम कर्तव्य है इसी तरह परस्पर में एक साधु दूसरे साधुको पादमार्जनादि नहीं करे अन्यथा एक साधु के द्वारा दूसरे साधु के पादमार्जनादि होने से संयम की विराधना होगी यह बतलाने के लिये अतिदेश करते हैं-"एवं नेयव्वा अन्नमन्न किरियावि" एवं अर्थात् पूर्वोक्तरीति से याने गृहस्थ श्रावक के द्वारा जैसे साधु के पादमार्जनादि क्रिया का निषेध किया है वैसेही परस्पर एक साधु के द्वारा दूसरे साधु के पादमार्जनादि क्रिया का भी निषेध समझना चाहिये जैसे कि एक साधु भी यदि दूसरे साधु के पादों को आमार्जन और

ગૃહસ્થ શ્રાવકે કહેલ પાદપ્રોછન વિગેરેનુ સાધુએ મનથી આસ્વાદન કરવુ નહી અર્થાત્ મનમા તેની અભિલાષા કરવી નહીં તથા 'नो तं नियमे' વચન અને કાયાથી પણ તેનુ અનુમોદન કે સમર્થન કરવુ નહી કેમકે આ પ્રમાણે ગૃહસ્થ શ્રાવકે કરેલ પાદપ્રોછનાદિ પણ પણ પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનુ કારણ માનવામા આવેલ છે. તેથી કર્મબંધથી છુટવા માટે દીક્ષા ધારણ કરનારા સાધુએ આ રીતના પાદપ્રોછનાદિનુ મન વચન અનેકાયાથી સમર્થન કરવુ નહી. કેમકે સયમનુ પાલન જ સાધુનુ કર્તવ્ય માનેલ છે. આજ રીતે પરસ્પર એક સાધુએ બીજાસાધુના પાદપ્રમાર્જનાદિ કરવા નહી કારણ કે એક સાધુએ બીજા સાધુના પાદપ્રમાર્જનાદિ કરવાથી સયમની વિરાધના થાય છે એ બતાવવા માટે આ અતિદેશ કહેલ છે.-एवं नेयव्वा अन्नमन्न किरियावि પૂર્વોક્ત કથન પ્રમાણે અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવકને જેમ સાધુના પાદમાર્જનાદિક્રિયા કરવાનો નિષેધ કહેલ છે એજ પ્રમાણે અન્યોન્ય એક સાધુએ બીજા સાધુના પાદમાર્જનાદિ ક્રિયાનો પણ નિષેધ સમજવો જેમ કે-એક સાધુ પણ જો

साधु पादप्रोञ्छनादिक्रियां परः साधुः ना स्वादयेत्-मनसा नाभिलषेत्, वचसा वा तं साधुं पादप्रोञ्छनादिक्रियां कर्तुं न कथयेत्, कायेन वा हस्तादि चेष्टादिद्वारा नां पादप्रोञ्छनादि क्रियां न कारयेदित्यर्थः, अनया रीत्यैव साधुकर्तृकपरसाधुपादादि संवाहन-संस्पर्शन-म्रक्षणा भ्यञ्जन-उद्वर्तन-प्रक्षालन-विलेपन-धूपन-निशोधनादिक्रिया निषेधविषयालापका अपि स्वयमेव ऊहनीया इत्यर्थः ॥ सू० १ ॥

प्रमार्जन करे तो उस को भी अर्थात् एक साधु के द्वारा किये जाने वाले दूसरे साधु के पादप्रोंछनादि क्रिया को भी दूसरा साधु आस्वादन नहीं करे अर्थात् मन से उसकी अभिलाषा नहीं करे और वचन से भी उस साधु को पादप्रोंछ-नादि क्रिया करने के लिये नहीं कहे एवं काय से भी हस्तादि चेष्टा द्वारा उस पादप्रोंछनादि क्रिया को करने के लिये प्रेरणा नहीं करे क्योंकि एक साधु के द्वारा भी किये जाने वाले दूसरे साधु के पादप्रोंछनादि क्रिया परक्रियाविशेष होने से कर्मबन्धनों का कारण मानी जाती है इसलिये कर्मबन्ध के दोषों से छुटकारा पाने के लिये दीक्षा और प्रव्रज्या ग्रहण करने वाले जैन साधु इस प्रकार के एक साधु द्वारा किये जाने वाले पादप्रोंछनादि क्रिया को तनमन वचन से नहीं करावे । क्यों कि संयमपालन करना ही जैन साधु का परमकर्तव्य समझा जाता हैं इसी तरह एक साधु दूसरे साधु के पादों का संवाहन और परिमर्दन भी नहीं करें तथा एक साधु दूसरे साधु के चरणों का संस्पर्शन रञ्जन भी नहीं करें तथा एक साधु दूसरे जैन साधु मुनि महात्मा के चरणों का म्रक्षण अभ्यञ्जन भी नहीं करे और एक साधु दूसरे साधु के पादों का उद्वर्तन-उद्वलन भी नहीं

બીજા સાધુનાપગોનુ આમાર્જન અને પ્રમાર્જન કરે તો તેનો પણ અર્થાત્ એક સાધુ દ્વારા કરવામા આવનારા બીજા સાધુના પાદપ્રોછનાદિ ક્રિયાનુ પણ બીજા સાધુએ આસ્વાદન કરવુ નહી અર્થાત્ મનથી તેની અભિલાષા કરવી નહીં તથા વચનથી પણ એ સાધુને પાદ પ્રોછનાદિ કરવા માટે કહેવુ નહી. તેમજ કાયથી પણ હાથ વિગેરેના ઇસારા દ્વારા એ પાદ પ્રોછનાદિ ક્રિયા કરવા માટે પ્રેરણા કરવી નહી. કેમકે એક સાધુથી પણ કરવામા આવનારી બીજા સાધુના પાદ પ્રોછનાદિ ક્રિયા પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનુ કારણ માનવામા આવેલ છે. તેથી કર્મબંધાદિ દોષોથી છૂટવા માટે દીક્ષા ગ્રહણ કરવાવાળા સાધુએ આ પ્રકારે એક સાધુથી કરવામા આવનારા પાદ પ્રોછનાદિ ક્રિયા તન મન અને વચનથી પણ કરાવવી નહી. કેમકે સયમનુ પાલન કરવું એજ સાધુનું પરમ કર્તવ્ય છે તેથી આ રીતે એક સાધુએ બીજા સાધુના પગોનુ સવાહન અને પરિમર્દન પણ કરવુ નહી. તથા એક સાધુએ બીજા સાધુના પગોનુ સસ્પર્શન કે રજન પણ કરવુ નહી. તથા એક સાધુએ બીજા સાધુના પગોનુ મ્રક્ષણ કે અભ્યજન પણ કરવુ નહી. તથા એક સાધુએ બીજા સાધુના પગોનુ ઉદ્વર્તન ઉદ્વલન પણ કરવુ નહી. તથા એક સાધુએ બીજા સાધુના પગોનું

तम्-पादप्रोञ्छनं कुर्वन्तं गृहस्थम् आस्वादयेत्-मनसा अभिलषेत्, नो वा तम्-पादौ प्रोञ्छयन्तं गृहस्थम् नियमयेत्-प्रेरयेत्, वचसा वा पादौ मार्जयितुं न कथयेत्, कायेन वा हस्तादि चेष्टाद्वारा पादमार्जनं न कारयेदित्यर्थः। एवमेवोक्तरीत्या परस्परमपि कश्चित् साधुः परस्य साधोः पादमार्जनादिकं न कुर्यात्, अन्यथा संयमविराधना स्यादित्यति दिशन्नाह-'एवं नेयव्वा अन्नमन्नकिरियावि' एवम्-उक्तरीत्यैव गृहस्थादि कर्तृक साधुपाद-मार्जनादि क्रियानिषेधवदेव ज्ञातव्या-अवगन्तव्या अन्योन्यक्रियाऽपि-परस्परसाधुपादादि मार्जनादिक्रियाऽपि न कर्तव्या इत्यर्थः, तथा च कश्चित् साधुरपि परस्य साधोः पादौ यदि कदाचित् आमृज्याद् वा प्रमृज्याद् वा-पादप्रोञ्छनादिकं कुर्यात्तर्हि तामपि साधुकर्तृकपर-

से आस्वादन नहीं करे अर्थात् मन में उसकी अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' वचन कर्म से भी उसका अनुमोदन या समर्थन नहीं करे क्यों कि इस प्रकार के गृहस्थ श्रावक के द्वारा किये जाने वाले पादप्रोंछनादि भी पर क्रिया विशेष होने से कर्मबन्ध का कारण माना जाता है इसलिये कर्मबन्ध दोष से छुटकारा पाने के लिये दीक्षा या प्रव्रज्या ग्रहण करने वाले जैन साधु को इस तरह के पादप्रोंछनादि का मनवचन कर्म से समर्थन नहीं करें क्योंकि संयम का पालन करना ही जैन साधु का परम कर्तव्य है इसी तरह परस्पर में एक साधु दूसरे साधुको पादमार्जनादि नहीं करे अन्यथा एक साधु के द्वारा दूसरे साधु के पादमार्जनादि होने से संयम की विराधना होगी यह बतलाने के लिये अतिदेश करते हैं-"एवं नेयव्वा अन्नमन्न किरियावि" एवं अर्थात् पूर्वोक्तरीति से याने गृहस्थ श्रावक के द्वारा जैसे साधु के पादमार्जनादि क्रिया का निषेध किया है वैसेही परस्पर एक साधु के द्वारा दूसरे साधु के पादमार्जनादि क्रिया का भी निषेध सम-झना चाहिये जैसे कि एक साधु भी यदि दूसरे साधु के पादों को आमार्जन और

ગૃહસ્થ શ્રાવકે કહેલ પાદપ્રોછન વિગેરેનુ સાધુએ મનથી આસ્વાદન કરવુ નહી અર્થાત્ મનમા તેની અભિલાષા કરવી નહી તથા 'नो तं नियमे' વચન અને કાયાથી પણ તેનુ અનુ મોદન કે સમર્થન કરવુ નહી કેમકે આ પ્રમાણે ગૃહસ્થ શ્રાવકે કરેલ પાદપ્રોછનાદિ પણ પણ પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનુ કારણ માનવામા આવેલ છે. તેથી કર્મબંધથી છુટવા માટે દીક્ષા ધારણ કરનારા સાધુએ આ રીતના પાદપ્રોછનાદિનુ મન વચન અનેકાયાથી સમર્થન કરવુ નહી. કેમકે સયમનુ પાલન જ સાધુનુ કર્તવ્ય માનેલ છે. આજ રીતે પરસ્પર એક સાધુએ બીજાસાધુના પાદપ્રમાર્જનાદિ કરવા નહી કારણ કે એક સાધુએ બીજા સાધુના પાદપ્રમાર્જનાદિ કરવાથી સયમની વિરાધના થાય છે એ બતાવવા માટે આ અતિદેશ કહેલ છે.-एवं नेयव्वा अन्नमन्ना किरिया वि પૂર્વોક્ત કથન પ્રમાણે અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવકને જેમ સાધુના પાદમાર્જનાદિક્રિયા કરવાનો નિષેધ કહેલ છે એજ પ્રમાણે અન્યોન્ય એક સાધુએ બીજા સાધુના પાદમાર્જનાદિ ક્રિયાનો પણ નિષેધ સમજવો. જેમ કે-એક સાધુ પણ જો

साधु पादप्रोञ्छनादिक्रियां परः साधुः ना स्वादयेत्-मनसा नाभिलषेत्, वचसा वा तं साधुं पादप्रोञ्छनादिक्रियां कर्तुं न कथयेत्, कायेन वा हस्तादि चेष्टादिद्वारा तां पादप्रोञ्छनादि क्रियां न कारयेदित्यर्थः, अनया रीत्यैव साधुकर्तृकपरसाधुपादादि संवाहन-संस्पर्शन-म्रक्षणा भ्यञ्जन-उद्वर्तन-प्रक्षालन-विलेपन धूपन-निशोधनादिक्रिया निषेधविषयालापका अपि स्वयमेव ऊहनीया इत्यर्थः ॥ सू० १ ॥

प्रमार्जन करे तो उस को भी अर्थात् एक साधु के द्वारा किये जाने वाले दूसरे साधु के पादप्रोंछनादि क्रिया को भी दूसरा साधु आस्वादन नहीं करे अर्थात् मन से उसकी अभिलाषा नहीं करे और वचन से भी उस साधु को पादप्रोंछनादि क्रिया करने के लिये नहीं कहे एवं काय से भी हस्तादि चेष्टा द्वारा उस पादप्रोंछनादि क्रिया को करने के लिये प्रेरणा नहीं करे क्योंकि एक साधु के द्वारा भी किये जाने वाले दूसरे साधु के पादप्रोंछनादि क्रिया परक्रियाविशेष होने से कर्मबन्धनों का कारण मानी जाती है इसलिये कर्मबन्ध के दोषों से छुटकारा पाने के लिये दीक्षा और प्रव्रज्या ग्रहण करने वाले जैन साधु इस प्रकार के एक साधु द्वारा किये जाने वाले पादप्रोंछनादि क्रिया को तनमन वचन से नहीं करावे। क्यों कि संयमपालन करना ही जैन साधु का परमकर्तव्य समझा जाता हैं इसी तरह एक साधु दूसरे साधु के पादों का संवाहन और परिमर्दन भी नहीं करें तथा एक साधु दूसरे साधु के चरणों का संस्पर्शन रञ्जन भी नहीं करें तथा एक साधु दूसरे जैन साधु मुनि महात्मा के चरणों का म्रक्षण अभ्यञ्जन भी नहीं करें और एक साधु दूसरे साधु के पादों का उद्वर्तन-उद्वलन भी नहीं

બીજા સાધુનાપગોનુ આમાર્જન અને પ્રમાર્જન કરે તો તેનો પણ અર્થાત્ એક સાધુ દ્વારા કરવામા આવનારા બીજા સાધુના પાદપ્રોંછનાદિ ક્રિયાનુ પણુ બીજા સાધુએ આસ્વાદન કરવુ નહીં અર્થાત્ મનથી તેની અભિલાષા કરવી નહીં તથા વચનથી પણુ એ સાધુને પાદ પ્રોછનાદિ કરવા માટે કહેવુ નહીં. તેમજ કાયથી પણુ હાથ વિગેરેના ઇશારા દ્વારા એ પાદ પ્રોછનાદિ ક્રિયા કરવા માટે પ્રેરણા કરવી નહી. કેમકે એક સાધુથી પણ કરવામા આવનારી બીજા સાધુના પાદ પ્રોછનાદિ ક્રિયા પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબધનુ કારણુ માનવામા આવેલ છે. તેથી કર્મબધાદિ દોષોથી છૂટવા માટે દીક્ષા ગ્રહણુ કરવાવાળા સાધુ એ આ પ્રકારે એક સાધુથી કરવામા આવનારી પાદ પ્રોછનાદિ ક્રિયા તન મન અને વચનથી પણુ કરાવવી નહી. કેમકે સયમનુ પાલન કરવુ એજ સાધુનું પરમ કર્તવ્ય છે તેથી આ રીતે એક સાધુએ બીજા સાધુના પગોનુ સવાહન અને પરિમર્દન પણુ કરવું નહીં. તથા એક સાધુએ બીજા સાધુના પગોનુ સસ્પર્શન કે રજન પણુ કરવું નહી. તથા એક સાધુએ બીજા સાધુના પગોનુ મ્રક્ષણુ કે અભ્યજન પણુ કરવુ નહી. તથા એક સાધુએ બીજા સાધુના પગોનુ ઉદ્વર્તન ઉદ્વલન પણુ કરવુ નહી. તથા એક સાધુએ બીજા સાધુના પગોનું

मूलम्—से सिया परो सुद्धेणं असुद्धेणं वा वइबलेण वा तेइच्छं आउट्टे, से सिया परो असुद्धेणं वइबलेणं तेइच्छं आउट्टे, से सिया परो गिलाणस्स सचित्ताणि वा कंदाणि वा मूलाणि वा तयाणि वा हरियाणि वा खणित्तु वा कड्ढित्तु वा कड्ढावित्तु वा तेइच्छं आउट्टाविज्ज नो तं सायए नो तं नियमे, कडुवेयणा पाणभूय जीवसत्ता वेयणं वेइंति, एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं, जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जए सेयमिणं मन्निज्जासि ॥ सू० २ ॥

करे तथा एक साधु दूसरे साधु के चरणों का शीतोदकादि से प्रक्षालन भी नहीं करे एवं एक साधु दूसरे साधु के पादों का विलेपन भी नहीं करे तथा एक कोई साधु दूसरे साधु के चरणों को सुगन्धित धूपों से सुधुपित भी नहीं करे, एवं एक साधु दूसरे साधु के पादों में चुभेहुए कांटा वगैरह को नहीं निकाले तथा एक साधु दूसरे साधु के चरणों से पूय विकृत शोणित वगैरह को भी नहीं निकाले क्योंकि उक्तरीति से ही एक साधु के द्वारा दूसरे साधु के चरणों का प्रोंछन-संवाहन-परिमर्दन-संस्पर्शन-रञ्जन-म्रक्षण अभ्यञ्जन-उद्वर्तन प्रक्षालन-विलेपन-धूपन विशोधन निस्सारणादि क्रिया भी परक्रियाविशेषहोने से कर्मबन्धों के कारण माने जाते हैं इसलिये .जन्ममरण परम्परा का मूल कारणभूत कर्मबन्धनों से छुटकारा पाने के लिये दीक्षा और प्रव्रज्याग्रहण करनेवाले जैन साधु मुनि महात्मा साधु के द्वारा भी पादप्रोंछनादि क्रिया को करने के लिये तन मन वचन से प्रेरणा नहीं करे और स्वीकार भी नहीं करे क्योंकि इस तरह करने से संयम की विराधना भी होगी इसलिये संयम पालनार्थ ऐसा नहीं करना चाहिये ॥सू० १॥

ઠંડા પાણીથી પ્રક્ષાલનાદિ પણ કરવા નહી તથા એક સાધુએ બીજા સાધુના પગોનુ વિલેપન પણ કરવું નહી. તથા એક સાધુએ બીજા સાધુના પગોને સુગંધવાળા ધૂપોથી સુવાસિત પણ કરવા નહી તથા એક સાધુએ બીજા સાધુના પગોમા લાગેલ કાંટા વિગેરે કહાડવા નહી. તથા એક સાધુ દ્વારા બીજા સાધુના પગોમા થયેલ પરૂ કે બગડેલ લોહી વિગેરે પણ કહાડવા નહી. કેમકે ઉક્ત પ્રકારથી એક સાધુ દ્વારા બીજા સાધુના પગોનુ પ્રોંછન સંવાહન-ધૂપન-વિશોધન અને કંટક નિસ્સારણાદિક્રિયા પણ પરક્રિયા વિશેષ હોવાથી કર્મબંધનુ કારણ માનવામા આવેલ છે. તેથી જન્મમરણ પરંપરાના મૂળ કારણરૂપ કર્મબંધનોથી છૂટવા માટે દીક્ષા ધારણ કરવાવાળા સાધુએ બીજા સાધુ પાસે પાદપ્રોંછનાદિ ક્રિયા કરાવવા માટે તન મન વચનથી પ્રેરણા કરવી નહી અને તેનો સ્વીકાર પણ કરવો નહી કેમકે એ પ્રમાણે કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે તેથી સંયમના પાલન માટે આ રીતે કરવુ નહી. ॥સૂ૦ ૧॥

छाया-तस्य स्यात् परः शुद्धेन अशुद्धेन वा वाग्बलेन चिकित्साम् आवर्तेत, तस्य स्यात् परः अशुद्धेन वाग्बलेन चिकित्साम् आवर्तेत, तस्य स्यात् परः ग्लानस्य सचित्तानि वा कन्दानि वा मूलानि वा; त्वचो वा हरितानि वा खनित्वा वा कर्षित्वा वा कर्षयित्वा वा चिकित्साम् आवर्तेत, नो ताम् आस्वादयेत्, नो तां नियमयेत्, कटुकवेदनां प्राणिभूत जीवसत्त्वा वेदनां वेदयन्ति, एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्, यत् सर्वार्थैः समित्या सहितः सदा यतेत, श्रेयः इदम् मन्येत, इति ब्रवीमि ॥ सू० २ ॥

टीका-पुनरपि प्रकारान्तरेण परक्रियां प्रतिषेधितुमाह-'से सिया परो' तस्य-भावभिक्षुकस्य स्यात्-कदाचित्, परो- गृहस्थः 'सुद्धेणं असुद्धेणं वा वइबलेणं वा' शुद्धेन-पशु पक्षिप्रभृतिप्राणिहिंसांविनैव लब्धसिद्धिकेन, अशुद्धेन वा-तथाविधप्राणिहिंसालब्धसिद्धिकेन वाग्बलेन वा-मन्त्रादि सामर्थ्येन 'तेइच्छं आउट्टे' चिकित्साम्-व्याधेरुपशमम्, आवर्तेत-कर्तुमिच्छेत्, रोगापनयनं विधातुं वाञ्छेदित्यर्थः, एवं 'से सिया परो असुद्धेणं वइबलेणं' तस्य-भावभिक्षुकस्य स्यात्-कदाचित् यदि परः कश्चिद् गृहस्थः अशुद्धेन-प्राणिवधप्राप्त-सामर्थ्येन वाग्बलेन-मन्त्रादिना 'तेइच्छं आउट्टे' चिकित्साम्-रोगशान्तिम् आवर्तेत-कर्तुं

टीकार्थ-अब फिर भी प्रकारान्तर से जैन साधु को परक्रिया विशेष का प्रतिषेध करते हैं-'से सिया परो सुद्धेणं असुद्धेणं वा' उसपूर्वोक्त जैन साधु की कदाचित्-पर अर्थात् कोई गृहस्थ श्रावक शुद्धसे अर्थात् पशुपक्षी वगैरह प्राणियोंकी हिंसा के विनाही लब्द्ध सिद्धाई से या अशुद्ध से अर्थात् तथाविध पशुपक्षी वगैरह प्राणियोंकी हिंसा से लब्ध सिद्धाई से या-'वइबलेणं वा' वाग्बल से अर्थात् मंत्रादि के सामर्थ्य-से याने मंत्र यंत्र और तंत्र के बल से-'तेईच्छं आउट्टे' चिकित्सा अर्थात् व्याधि रोगका उपशम करना चाहे, अर्थात् रोगको दूर करना चाहे एवं-'से सिया परो असुद्धेणं' उस पूर्वोक्त जैन साधु की यदि कदाचित् पर गृहस्थ श्रावक केवल अशुद्ध से अर्थात् प्राणियों के वध से प्राप्त सामर्थ्य वाले 'वइबलेणं तेइच्छं आउट्टे'-वाग्बलसे याने प्राणियों की हिंसा के द्वारा ही प्राप्त सिद्धाई वाले मंत्रा-

ફરીથી પ્રકારાન્તરથી પરક્રિયા વિશેષના નિષેધનું કથન કરે છે 'से सिया परो सुद्धेणं असुद्धेणं वा' તે પૂર્વોક્ત ભાવસાધુની જો કદાચ પર-અર્થાત્ કોઇ ગૃહસ્થ શ્રાવક શુદ્ધતાથી અર્થાત્ પશુપક્ષી વિગેરે પ્રાણિઓની હિંસા વિના જ પ્રાપ્ત થયેલ સિદ્ધાર્થથી અથવા અશુદ્ધતાથી અર્થાત્ પશુ-પક્ષી વિગેરે પ્રાણિયોની હિંસાથી પ્રાપ્ત થયેલ સિદ્ધાર્થથી અથવા 'वइबलेणं वा' વાગ્બળથી એટલે કે મંત્રાદિની શક્તિથી કે મંત્ર યંત્ર અને તંત્રના બળથી 'तेइच्छं आउट्टे' ચિકિત્સા કરવા ઇચ્છે અર્થાત્ વ્યાધિ કે રોગને મટાડવા ઇચ્છે અને 'से सिया परो असुद्धेणं वइबलेणं' તે પૂર્વોક્ત સાધુની જો કદાચ પર એટલે કે ગૃહસ્થ શ્રાવક કેવળ અશુદ્ધપણાથી અર્થાત્ પ્રાણિયોના વધથી મેળવેલ શક્તિવાળા વાગ્બળથી અર્થાત્ પ્રાણિયોની હિંસા દ્વારા મેળવેલ સિદ્ધાર્થવાળા મંત્રાદિરૂપ વાગ્બળથી 'तेइच्छं आउट्टे' ચિકિત્સા કરવા

वाञ्छेत् व्याध्युपशमं कर्तुमभिलपेत्, एवं 'से सिया परो गिलाणस्स' तस्य-भावभिक्षुकस्य-स्यात्-यदि कदाचित् परः कश्चिद् गृहस्थः ग्लानस्य-रोगिणः साधोः चिकित्सार्थम् 'सचित्ताणि वा कंदाणि वा मूलाणि वा' सचित्तानि-अप्रासुकानि कन्दानि वा मूलानि वा 'तयाणि वा हरियाणि वा' त्वचो वा हरितानि वा-वनस्पतिकायिकानि सचित्तहरितपत्रादीनि 'खणित्तु वा' खनित्वा वा स्वयम्, अन्येन वा खानयित्वा 'कड्ढित्तु वा कड्ढावित्तु वा' कर्षित्वा वा स्वयं समाकृष्य वा, कर्षयित्वा वा-अन्येन समाकृष्य वा 'तेइच्छं आउट्टाविज्ज' चिकित्साम् आवर्तयेत्-कर्तुंकारयितुं वा अभिलषेत् तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो ताम्-चिकित्सारूपां परक्रियाम् आस्वादयेत्-मनसा अभिलषेत्, नो वा ताम्-तथाविधां चिकित्सारूपां परक्रियाम् नियमयेत्-प्रेरयेत् न अनुमोदयेदित्यर्थः मनसा वचसा कायेन वा ताम्-तथाविध-

दिरूप वाग्बलसे चिकित्सा करना चाहे अर्थात् जैन साधु के व्याधिको दूर करना चाहे तथा-'से सिया परो गिलाणस्स'-उस पूर्वोक्त जैन साधु को जोकि रोगी अर्थात् बिमार है (उसकी) कोई पर-गृहस्थ श्रावक चिकित्सा के लिये-'सचित्ताणि कंदाणि वा' सचित्त अप्रासुक कंदों के एवं सचित्त 'मूलाणि वा तयाणि वा हरियाणि वा' मूलो को या त्वचाओ को या हरित पत्रों को अर्थात् वनस्पति कायिक सचित्त हरित पत्रादि को-'खणित्तु वा कड्ढित्तु वा' स्वयं खोदकर या दूसरों के द्वारा खुदवाकर या स्वयं कर्षण कर या-'कड्ढावित्तु वा तेइच्छं आउट्टाविज्ज' दूसरों-के द्वारा कर्षण करवा कर चिकित्सादिको करना चाहे या दूसरों के द्वारा चिकित्साकरवाना चाहे तो उस को अर्थात् गृहस्थ श्रावक के द्वारा चिकित्सा रूप परक्रिया को 'नो तं सायए' वह जैन साधु आस्वादन नहीं करे अर्थात् गृहस्थ श्रावक के द्वारा की जाने वाली परक्रियारूप चिकित्सा को मन में अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' वचन से उस परक्रियारूप चिकित्सा को करने के लिये अनुमोदन नहीं करे तथा काय से भी उस परक्रियारूप चिकित्सा को

ઇચ્છે તથા 'से सिया परो गिलाणस्स' એ પૂર્વોક્ત સાધુની કે જે બિમાર હોય તેની કોઈ ગૃહસ્થ શ્રાવક ચિકિત્સા કરવા 'सचित्ताणि वा कंदाणि वा' સચિત્ત અપ્રાસુક કંદોને તેમજ 'मूलाणि वा' સચિત્ત મૂળોને અથવા 'तयाणि वा' છાલને અથવા 'हरियाणि वा' લીલા પાના ને અર્થાત્ વનસ્પતિકાયિક સચિત્ત પાદડાઓને 'खणित्तु वा' પોતે ખોદીને અથવા બીજાઓ પાસે ખોદાવીને 'कड्ढित्तु वा कड्ढावित्तु' वा' પોતે ઉખાડીને કે અથવા બીજા પાસે ઉખેડાવીને 'तेउट्टं आवट्टाविज्ज' ચિકિત્સા કરવા ધારે કે બીજાઓ પાસે ચિકિત્સા કરાવવા ધારે તો 'नो तं सायए' તેનુ અર્થાત્ ગૃહસ્થ શ્રાવક દ્વારા કરવામા આવનારો પરક્રિયારૂપ ચિકિત્સાની મનથી અભિલાષા કરવી નહી. તથા 'नो तं नियमे' વચનથી કે કાયથી પણ એ પરક્રિયારૂપ ચિકિત્સા કરવા અનુમોદન કરવુ નહી તથા કાયથી પણ એ પર ક્રિયા રૂપ ચિકિત્સા કરવા માટે હાથ વિગેરેના ઇસારા દ્વારા પણ સમર્થન કરવુ નહી.

परक्रियारूपां चिकित्सां कर्तुं समर्थनं न कुर्यादित्यर्थः, अपितु 'कडुवेयणा पाणभूय जीव सत्तावेयणं वेइंति' कटुकवेदनाः स्वपूर्वजन्मोपार्जितदुष्कर्म जन्यकटुफलभोगभागिनो जीवाः कर्मविपाकयुक्तकटुवेदनामनुभवन्तीति कृत्वा सर्वेपि प्राणिभूत जीव सत्वाः, वेदनाम्-स्वोपार्जितकर्मविपाकजनितां वेदनाम् वेदयन्ति-अनुभवन्ति, अतोऽहमपि स्वपूर्वजन्मकृत सुकर्मदुष्कर्मरूप प्रारब्धसञ्चितादि कर्मफलमनुभवामि इति कृत्वा नास्ति मम कृते चिकित्सायाः प्रयोजनमितिरीत्या तथाविध चिकित्सा रूपपरक्रियां साधुर्नो स्वादयेन्मनसा, वचसा वा कर्तुं न कथयेत्, कायेन वा हस्तादि चेष्टादिना न कारयेदिति भावः, एतावता साधुः स्वव्याध्युपशमार्थं पशुपक्ष्यादि वधादि सावद्यक्रियां कर्तुं साक्षात्परम्परया वा न प्रोत्साहयेत्, तथैव स्वस्वास्थ्यलाभार्थं सचित्तौषधीनामपि उपयोगं न कुर्यात्, सर्वथैव सर्वावस्थासु आत्मशक्तिवर्धनार्थं प्रयतेत, वेदनीयकर्मोदयादुदितरोगान् समभावपूर्वकं सहेत, स साधुः इत्थमपि विचारयेत्-पूर्वकृताशुभकर्मोदयेनैव व्याधिर्मां बाधते पीडयति वा, अतोऽहमेव एतद्व्याधिवेदकोऽस्मि, यथैव मया पूर्व मेतत्कर्म उपार्जितं सञ्चितं वा तथैव मयैवैतत्कर्मफलमपि

करने के लिये हस्तादि चेष्टा द्वारा भी समर्थन नहीं करे अर्थात् तनमन वचन से भी गृहस्थ श्रावक द्वारा की जाने वाली परक्रिया रूप चिकित्सा को करने के लिये प्रेरणा नहीं करे अपितु 'कडुवेयणा पाणभूयजीवसत्ता वेयणं वेइंति' सभी प्राणी कटुक वेदना-अर्थात् अपने पूर्व जन्मोपार्जित दुष्कर्म जन्य कटु फल भोग भागी होते हुए कर्मविपाक प्रयुक्त कटु वेदना का अनुभव करते हैं अर्थात् सभी प्राणी भूत जीव सत्व वेदना को अर्थात् स्वोपार्जित कर्म विपाक जनित वेदना का मनुभव करते हैं इसलिये मैं भी अपने पूर्वजन्मोपार्जित या कृत सुकर्म या दुष्कर्म रूप प्रारब्ध और सञ्चित तथावर्तमान कर्मफल का अनुभव करता हूं इसलिये मुझे चिकित्सा की जरूरत नहीं इसतरह उस पूर्वोक्त चिकित्सा रूप परक्रिया को साधु तनमन वचन से करने के लिये गृहस्थ श्रावक को नहीं कहे और उस के लिये हस्तादि चेष्टा द्वारा प्रेरणा भी नहीं करे एतावता जैनसाधु

અર્થાત્ તન મન અને વચનથી શ્રાવક દ્વારા કરવા મા આવનારી પરક્રિયારૂપ ચિકિત્સા માટે પ્રેરણા કરવી નહી પરંતુ 'कडुवेयणा पाणभूयजीवसत्ता वेयणं वेइंति' સઘળા પ્રાણિ કટુ વેદના અર્થાત્ પોતાના પૂર્વજન્મોપાર્જીત દુષ્કર્મ જનિત કટુ ફળ ભોગનાભોગી થઇને કર્મ વિપાક જન્ય કટુ વેદનાનો અનુભવ કરે છે અર્થાત્ બધાજ પ્રાણિયો ભૂત જીવો અને સત્વો વેદનાનો અર્થાત્ સ્વોપાર્જીત કર્મ વિપાક જનિત વેદનાનો અનુભવ કરે છે તેથી હુ પણ મારા પૂર્વ જન્મોપાર્જીત સુકર્મ કે દુષ્કર્મ રૂપ પ્રારબ્ધ અને સચિત તથા વર્તમાન કર્મ ફળનો અનુભવ કરૂ છુ, તેથી મને ચિકિત્સાની જરૂર નથી. આ રીતે પૂર્વોક્ત ચિકિત્સારૂપ પર ક્રિયા કરવાનો મન વચનથી ગૃહસ્થ શ્રાવકને નિષેધ કરે અર્થાત્ ચિકિત્સા કરવા ગૃહસ્થ શ્રાવકને ન કહે. તેમ તે કરવા હસ્તાદિના ઇસારા વિગેરે દ્વારા ચેષ્ટા પ્રેરણા પણ

सोढव्यं भोक्तव्यश्च, तस्मात् तदुपशमार्थं प्राणिहिंसादि सावद्यक्रियायाः प्रोत्साहको नाहं भविष्यामि, न वा तदुपशमार्थं तन्त्रमन्त्रादिसाहाय्यमपि नाहं गृहीष्यामीति फलितम्। उक्तश्च- "पुनरपि सहनीयो दुःखपाकस्तवायं, न खलु भवति नाशः कर्मणां सञ्चितानाम्। इति सह गणयित्वा यद्यदायाति सम्यक्, सदसदिति विवेकोऽन्यत्रभूयः कुतस्ते ! ॥१॥ इति त्रयोदशं

अपने व्याधि के उपशमार्थ पशुपक्षी वगैरह के वधादि रूप सावद्य क्रिया को करने के लिये गृहस्थ श्रावक को साक्षात् या परम्परा द्वारा प्रोत्साहित नहीं करें और अपने स्वास्थ्य लाभ के लिये सचित्त औषधियों का भी उपयोग नहीं करें, सभी प्रकार से सभी अवस्थाओं में आत्मशक्ति को बढाने के लिये प्रयत्न करें और वेदनीय कर्मोदय से उदित रोगों को समभाव पूर्वक शान्ति से सहन करें और वह साधु ऐसा भी मनमें विचार करे कि पूर्वकृत अशुभ कर्मो के उदय से ही व्याधि मुझको बाधित कर रही है या सता रही है इसलिये मैं ही इसव्याधि का वेदक हूं याने इसव्याधि से उत्पन्न दुःख का अनुभव करने वालाहूं इसलिये जैसे ही मैंने पूर्व जन्म में इस कर्म को उपार्जित या सञ्चित किया वैसेही मैंही इस कर्मका फल भी सहन करूंगा और भोग भी करूंगा इसलिये इसव्याधि के उपशमार्थ प्राणियोंकी हिंसा रूप सावद्य क्रिया का प्रोत्साहक मैं नहीं बनूंगा और व्याधि के उपशमार्थ तन्त्र मन्त्रादि के साहाय्य को भी मैं नहीं स्वीकार करूगा, यह फलित हुआ। कहा भी है-'पुनरपि सहनीयो दुःखपाकस्तवायं न खलु भवतिनाशःकर्मणां सञ्चितानाम्। इति सह गणयित्वा यद्यदायाति सम्यक्, सदसदिति विवेकोऽन्यत्र भूयःकुतस्ते ! ॥१॥ इति, अर्थात् हे जीव ! तुम को इस दुष्कर्म दुःख विपाक को बारबार सहन करना चाहिये, क्योंकि भोग

કરવી નહી. એટલે કે સાધુએ પોતાના વ્યાધિની શાતિ માટે પશુપક્ષી વિગેરેના વધાદિરૂપ સાવદ્યક્રિયા કરવા ગૃહસ્થ શ્રાવકને સાક્ષાત્ કે અન્ય પ્રકારથી પ્રોત્સાહિત કરવા નહી તથા પોતાને સ્વાસ્થ્ય થવા સચિત્ત ઔષધિયોનો પણ ઉપયોગ કરવો નહી હરેક પ્રકારથી બધી જ અવસ્થામાં આત્મશક્તિ વધારવા પ્રયત્ન કરવો તથા સાધુએ મનમા એવો વિચાર કરવો કે પૂર્વકૃત અશુભ કર્મોના ઉદયથી જ મને વ્યાધિ પીડે છે તેથી હુ જ એ વ્યાધિનો ભોક્તા છુ અર્થાત્ આ વ્યાધિથી થનાર દુખનો અનુભવ કરવાવાળો હુ જ છુ તેથી જેમ મે પૂર્વ જન્મમા આ કર્મનુ ઉપાર્જન કે સિચન કર્યું છે એ જ પ્રમાણે હુ જ આ કર્મનુ ફળ પણ ભોગવીશ અને સહન પણ કરીશ તેથી આ વ્યાધિને મટાડવા પ્રાણિયોની હિસા રૂપ સાવદ્ય ક્રિયાનો પ્રોત્સાહકહું બનીશ નહી. તથા વ્યાધિની શાતિ માટે તત્રમત્રાદિની સહાયતાને હુ પણ સ્વીકારીશ નહી. કહ્યુ પણ છે 'पुनरपि सहनीयो दु खपाकस्तवायं' ઇત્યાદિ અર્થાત્ હે જીવ તારે આ દુષ્કર્મ દુખવિપાકને વારંવાર સહન કરવો જોઇએ. કેમકે તે ભોગવ્યા વિના પૂર્વજન્મોપાર્જીત કર્મો નાશ પામતા નથી તેથી

सप्तैकक़ाध्ययनं समुपसंहरन्नाह-'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' एतत् खलु परक्रियाप्रतिषेधरूपं संयमानुष्ठानं तस्य भिक्षुकस्य-भावसाधोः, भिक्षुक्याश्च-भावसाध्व्याश्च सामग्र्यम्-समग्रता, सम्पूर्णः आचारः 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सयाजए' यत्-सामग्र्यं सर्वार्थैः-सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्रैः समितिभिः पञ्चभिः, तिसृभिश्च गुप्तिभिः सहितः सदा यतेत, 'सेयमिणं मन्निज्जासि' श्रेयः कल्याणम् इदम्-संयमानुष्ठानं मन्येत 'त्तिबेमि' इत्यहं ब्रवीमि। 'छट्ठओ सत्तिकओ समत्तो' षष्ठी सप्तिका समाप्ता ॥ १३ ॥ सू०२॥

इतिश्री विश्वविख्यात-जगद्वल्लभ-प्रसिद्धवाचकपञ्चदशभाषाकलित-ललितकलापालापक-प्रविशुद्धगद्यपद्यानैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक-श्री शाहू छत्रपतिकोल्हापुर-राजप्रदत्त-'जैनशास्त्राचार्य'-पदविभूषित-कोल्हापुरराजगुरु-बालब्रह्मचारी जैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री घासीलाल-व्रतिविरचितायां श्री आचारांगसूत्रस्य द्वितीयश्रुतस्कन्धस्य मर्मप्रकाशिका-ख्यायां व्याख्यायां पञ्चमी सप्तिका नाम त्रयोदशमध्ययनम् समाप्तम् ॥२-१३॥

के बिना पूर्व जन्मोपार्जित कर्मों का नाश नहीं होता है इसलिये जो जो अच्छा या बुरा जो कुछ भी आता है उस को एक साथ गिनकर सहन करना चाहिये क्योंकि मनुष्य जन्म के अलावा दूसरे किसी भी जन्म में फिर अच्छा या बुरा कर्म का ज्ञान नहीं होगा इसलिये मनुष्य जन्म पाकर सभी प्रकार के कर्मों के फलों को भोगलेना चाहिये कहा भी है-'ना भुक्तं क्षीयते कर्म कल्पकोटि शतैरपि, प्रारब्धकर्मणां भोगादेवक्षयः' इत्यादि। अर्थात् सौ करोड जन्मों में भी प्रारब्ध कर्मो का भोग सेही नाश होता है, और प्रारब्ध कर्मों का भोगसे ही क्षय होता है इसलिये दुष्कर्मों के दुःख रूप फलों को सहन करना चाहिये।

अब त्रयोदश सप्तकैकक अध्ययन का अन्त में उपसंहार करते हुए कहते हैं कि 'एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' यह पूर्वोक्त परा

સારૂં કે બુરૂ જે કંઇ આવે તેને એક સાથે જ સહન કરી લેવુ જોઇએ કહ્યુ પણ છે. 'ना भुक्तं क्षीयते कर्म' ઇત્યાદિ અર્થાત્ કરોડ ઉપાયથી પણ પ્રારબ્ધ જ ભોગવ્યા વિના નાશ પામતા નથી તથા કરોડો જન્મોમાં પ્રારબ્ધ કર્મોનો ભોગથી જ ક્ષય થાય છે. તેથી દુષ્કર્મોના દુઃખ રૂપ ફળોને સહન કરવા જોઇએ

હવે આ તેરમા સપ્તકૈકક અધ્યયનનો ઉપસંહાર કરતા કહે છે. 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स' આ પૂર્વોક્ત પરક્રિયાના નિષેધ રૂપ સંયમનુ અનુષ્ઠાન એ સાધુનુ અને 'भिक्खु

क्रिया का प्रतिषेध रूप संयम का अनुष्ठान उस भिक्षुक जैन साधु का और भिक्षुकी जैन साध्वी का सामग्र्य-समग्रता सम्पूर्ण आचार है 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए' जिस को सम्यग् ज्ञान दर्शन चारित्र से और पांच समितिओं से और तीन गुप्तियों से युक्त होकर 'सया जयिज्जासि' सदा यतना पूर्वक पालन करना चाहिये और 'सेयमिणं मन्निज्जासि' इस संयमानुष्ठान श्रेय परम कल्याण मानना चाहिये 'त्तिबेमि' ऐसा वीतराग प्रभु महावीर स्वामीने उपदेश दिया है यह मै अर्थात् सुधर्मा स्वामी कहता हूं। 'छट्ठओ सत्तिकओ समत्तो' यह छट्ठा सप्तैकक समाप्त हो गया। और त्रयोदश अध्ययन भीं समाप्त हो गया ॥१३॥सू. १॥

श्रीजैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर पूज्यश्री घासीलाल व्रतिविरचित
आचारांगसूत्र के दूसरे श्रुतस्कंध की मर्मप्रकाशिकाव्याख्या में
परक्रिया नामका तेरहवां अध्ययन समाप्त ॥१३॥

णीए वा' साध्वीनु 'सामग्गिय' સામગ્ર્ય-સમગ્રતા અર્થાત્ સંપૂર્ણ આચાર છે. 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए' જેને સમ્યક્જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રથી તથા પાંચ સમિતિયો અને ત્રણ ગુપ્તિયોથી યુક્ત થઈને 'सया जएज्जासि' સદા યતનાપૂર્વક પાલન કરવુ અને 'सेयमिण मन्निज्जासित्ति बेमि' આ સંયમાનુષ્ઠાનને શ્રેયરૂપ અર્થાત્ પરમ કલ્યાણકારી માનવુ. એમ વીતરાગ મહાવીર સ્વામીએ ઉપદેશ કરેલ છે અર્થાત્ હુ સુધર્મા સ્વામી કહું છુ. 'छट्ठओ सतिकओ समत्तो' આ છટ્ઠુ સપ્તૈકક સમાપ્ત ॥ સૂ ૨ ॥

શ્રીજૈનાચાર્ય જૈનધર્મદિવાકર પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલ વ્રતિવિરચિત આચારાગસૂત્રની
બીજા શ્રુતસ્કંધની મર્મપ્રકાશિકા વ્યાખ્યામાં પરક્રિયા નામનું
તેરમુ અધ્યયન સમાપ્ત ॥ ૧૩ ॥

चतुर्दशम् अध्ययनम् प्रारभ्यते।

मूलम्-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अन्नमन्नकिरियं अज्झत्थियं संसेइयं नो तं सायए, नो तं नियमे, से अन्नमन्नं पाए आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे, सेसं तं चेव, एय खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं, जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जइज्जासि, त्तिबेमि ॥ सू० १ ॥

चउद्दसेज्झयणे सम्मत्ते ॥ बिए चुलिए समत्ते ॥१४॥

छाया-स भिक्षुर्वा भिक्षुकी वा अन्योन्यक्रियाम् आध्यात्मिकीं सांश्लेषिकीम् नो ताम् आस्वादयेत्, नो तां नियमयेत्, सः अन्योऽन्यः पादौ आमृज्याद् वा प्रमृज्याद् वा नो ताम् आस्वादयेत्, नो तां नियमयेत्, शेषं तच्चैव, एतत् खलु तस्य भिक्षुकस्य भिक्षुक्या वा सामग्र्यम्, यत् सर्वार्थैः समित्या सहितः सदा यतेत ॥ इति ब्रवीमि ॥ सू०१ ॥

चतुर्दशमध्ययनं समाप्तम् । द्वितीय चूला समाप्ता ॥ १४ ॥

टीका-त्रयोदशेऽध्ययने परक्रियाया निषेधः प्ररूपितः, सम्प्रति चतुर्दशेऽध्ययने स्थविरकल्पिसाधूनां पारस्परिकक्रियायाः प्रतिषेधं प्रतिपादयितुमाह, जिनकल्पिनां प्रतिमा सम्पन्नानाञ्च मुनीनाम् एकाकितया विचरणशीलत्वात् तेषां कृते औषधादेरावश्यकतैव न भवति अतएव अस्य अध्ययनस्य जिनकल्पिप्रभृतिभिः सम्बन्धो नास्ति अपितु स्थविरकल्पिभिः साधुभिरेवास्य सम्बन्धो बोध्यः, तथा च स्थविरकल्पिसाधूनां परस्परम् औषधादिक्रियाणां

चतुर्दश अध्ययन का आरंभ

टीकार्थ-त्रयोदश अध्ययन में परक्रिया का प्रतिषेध किया गया है अब इस चतुर्दश अध्ययन में स्थविरकल्पिक साधु को पारस्परिक क्रिया का प्रतिषेध करते हैं अर्थात् जिनकल्पिमुनियों को और प्रतिमासम्पन्न मुनियों को अकेला भी विचरणशील होने से उन के लिये औषधादि की आवश्यकता ही नहीं होती है इसलिये इस चतुर्दश अध्ययन का जिनकल्पि वगैरह के साथ सम्बन्ध नहीं है अपितु स्थविरकल्पि साधुओं के साथ इस अध्ययन का सम्बन्ध है

ચૌદમું અધ્યયન

તેરમા અધ્યયનમાં પરક્રિયાનો નિષેધ કરવામાં આવેલ છે. હવે આ ચૌદમા અધ્યયનમાં સ્થવિર કલ્પિક સાધુને પારસ્પરિક ક્રિયાના નિષેધનું કથન કરે છે જીનકલ્પિક મુનિયોને અને પ્રતિમા સંપન્ન મુનિયોને એકલાવિચરણશીલ હોવાથી તેઓ માટે ઔષધિ-વિગેરેની જરૂર જ હોતી નથી તેથી આ ચૌદમા અધ્યયનનો સબંધ જીનકલ્પી વિગેરે સાથે નથી પરંતુ સ્થવિર કલ્પિક સાધુઓનીસાથે જ આ અધ્યયનનો સબંધ છે. તેથી સ્થવિર

प्रतिषेधं कर्तुमारभते, परन्तु कस्यापि साधोः सेवा शुश्रूषा वैयावृत्यनिमित्तं क्रियमाण क्रियायाः प्रतिषेधो न क्रियते इत्यभिप्रायेण प्ररूपयति-'से भिक्खू वा भिक्खुणी वा' स भिक्षुः-भाव साधुर्वा, भिक्षुकी-भावसाध्वी वा 'अन्नमन्नकिरियं' अन्योन्यक्रियाम्-परस्परक्रिया पादादि-प्रमार्जनादिरूपाम् 'अज्झत्थिय संसेइयं' आध्यात्मिकीम्-आत्मनि क्रियमाणाम् साधोरात्म सम्बन्धिनीं क्रियाम्, सांश्लेषिकीम्-कर्मबन्धनकारिणीम् पापकर्मोत्पादिकां क्रियाम् ज्ञात्वा 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो ताम्-परस्परपादादि प्रमार्जनादि क्रियाम् आस्वादयेत्-मनसा अभिलषेत्, नो वा ताम्-अन्योन्य क्रियमाणपादादि प्रमार्जनादिक्रियाम् नियमयेत्-वचसा कर्तुं न कथयेत्, कायेन वा विधातुं न व्यापारयेत् इत्यर्थः 'से अन्नमन्नं पाए आम-

इसलिये स्थविरकल्पिक साधुओं को परस्पर औषधादि क्रियाओं का प्रतिषेध करने के लिये आरम्भ करते हैं, किन्तु किसी भी साधु को सेवाशुश्रूषा वैयावृत्य निमित्तक क्रियमाण क्रिया का प्रतिषेध नहीं किया जाता है इस अभिप्राय से निरूपण करते हैं-'से भिक्खू वा, भिक्खुणी वा' वह पूर्वोक्त स्थविरकल्पिक भिक्षु संयमशील साधु और भिक्षुकी साध्वी 'अन्नमन्नकिरियं अज्झत्थियं' आध्या त्मिकी अर्थात् साधु के आत्म सम्बन्धी क्रियमाण क्रिया रूप अन्योन्य क्रिया को अर्थात् परस्पर क्रिया को याने परस्पर पादादि प्रमार्जनादि रूप क्रिया को 'संसेइय' सांश्लेषिकी-कर्मबन्ध कारिणी अर्थात् पापकर्मोत्पादिका क्रिया सम-झकर उस को अर्थात् आत्मा के लिये क्रियमाण क्रिया रूप अन्योन्य क्रिया को जैन साधु 'नो तं सायए' आस्वादन नहीं करे अर्थात् मन से उस की अभिलाषा नहीं करे और 'नो तं नियमे' वचन से भी उस का अनुमोदन नहीं करे और काय से भी उस का समर्थन नहीं करे अर्थात् अन्योन्य क्रियमाण पादादि प्रमा र्जनादि क्रिया को करने के लिये मन से इच्छा नहीं करें और वचन से भी प्रेरणा

કલ્પિત સાધુઓને પરસ્પર ઔષધાદિ ક્રિયાઓનો નિષેધ કરવા માટે આ અધ્યયનનો આરંભ કરવામાં આવેલ છે પરંતુ કોઈ પણ સાધુને સેવાશુશ્રૂષા વૈયાવૃત્તિ નિમિત્તે ક્રિયમાણ ક્રિયાનો નિષેધ કરવામાં આવેલ નથી એ ભાવથી સૂત્રકાર કહે છે 'से भिक्खु वा भिक्खुणी वा' તે પૂર્વોક્ત સ્થવિર કલ્પિત સંયમશીલ સાધુ અને સાધ્વી 'अन्नमन्नकिरिय अज्झत्थियं' આધ્યાત્મિકી અર્થાત્ સાધુના આત્મસંબંધી ક્રિયમાણ ક્રિયારૂપ પરસ્પર ક્રિયાનો અર્થાત્ અન્યોન્યની ક્રિયા એટલે કે પરસ્પર પાદાદિ પ્રમાર્જનાદિ ક્રિયાનો 'ससेइयं' સંશ્લેષિકી અર્થાત્ કર્મબંધ કરનારી એટલે કે પાપકર્મોત્પાદિકા ક્રિયાનો 'नो तं सायए' આત્મા માટે કરાતી ક્રિયારૂપ અન્યોન્યની ક્રિયાનો સાધુએ આસ્વાદ કરવો નહીં અર્થાત્ મનથી તેની અભિલાષા કરવી નહીં તથા 'नों त नियमे' વચનથી પણ તેનું અનુમોદન કરવું નહીં. તથા કાયથી પણ તેનું સમર્થન કરવું નહીં. અર્થાત્ અન્યોન્ય દ્વારા કરાતી પાદાદિના પ્રમાર્જનાદિ ક્રિયા કરવા માટે મનથી ઇચ્છા કરવી નહીં તથા વચનથી પણ પ્રેરણા કરવી

ज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा' स–साधुः अन्योन्यम्–परस्परम् पादौ–चरणौ आमृज्याद् वा प्रमृज्याद् वा, ईषद्वा मार्जनम् अधिकं वा मार्जनं कुर्यात् तर्हि 'नो तं सायए नो तं नियमे' नो ताम् परस्परपादादि प्रमार्जनक्रियाम् मनसा अभिलषेत्, नो वा ताम्–अन्योन्यपादादि प्रमार्जनक्रियाम् कर्तुं नियमयेत्–प्रेरयेत्–वचसा कर्तुं न कथयेत् कायेन वा विधातु न व्यापारयेत् इति भावः, सम्प्रति त्रयोदशाध्ययने प्ररूपिता सर्वामपि परक्रियामतिदिशन्नाह–'से·

नही करे और काय से भी हस्तादि चेष्टा द्वारा उसके लिये इशारा नहीं करें क्योंकि इस प्रकार के परस्पर क्रिया रूप परक्रिया भी पापकर्मों का उत्पादक मानी जाती है इसलिये स्थविरकल्पिक साधु को परस्पर क्रिया नहीं करनी चाहिये याने उक्त परस्पर क्रिया का मन वचन और तन से समर्थन नहीं करना चाहिये क्योंकि संयम पालन करने वाले साधु को ऐसा करने से संयम की विराधना होगी,

अब परस्पर क्रिया विशेष का भी प्रतिषेध करते हैं–"से अन्नमन्नं पाए आमज्जिज्ज वा, पमज्जिज्ज वा, नो तं सायए, नो तं नियमे" वह पूर्वोक्त स्थविर कल्पिक साधु अन्योन्य–परस्पर पादों को याने परस्पर में चरणों को आमार्जन करें या प्रमार्जन करे अर्थात् एकबार या अनेकबार प्रमार्जन करें तो उस को अर्थात् परस्पर पादादि प्रमार्जन क्रिया को वह साधु आस्वादे नहीं, अर्थात् मन में उस की अभिलाषा नहीं करे और वचन से भी उस का अनुमोदन नहीं करे तथा काय से भी उस का समर्थन नही करें अर्थात् परस्पर क्रियमाण पादादि प्रमार्जन क्रिया को पापकर्मों का उत्पादक होने से मन वचन और काय से समर्थन नही करना चाहिये,

अब त्रयोदश अध्ययन में बतलाये हुए सभी परक्रिया विशेषों का इस

નહી તથા કાયથી હસ્તાદિના ઇશારાથી તેમ કરવા ચેષ્ટા કરવી નહી. કેમકે આ પ્રકારની પરસ્પરની ક્રિયાને પણ પાપકર્મોત્પાદિકા માનેલ છે. તેથી સ્થવિર કલ્પિક સાધુએ પારસ્પરિક ક્રિયા કરવી નહી. અર્થાત્ ઉક્ત પારસ્પરિક ક્રિયાનું મન વચન અને કાયાથી સમર્થન કરવુ નહી કેમકે સંયમનુ પાલન કરવાવાળા સાધુએ તેમ કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે.

હવે પરસ્પર ક્રિયા વિશેષનો નિષેધ કરે છે–'से अन्नमन्न पाए आमज्जिज्ज वा, पमज्जिज्ज वा' તે પૂર્વોક્ત સ્થવિર કલ્પિક સાધુ પરસ્પરના પગોને એટલે કે એકબીજાના પગોને આમર્જન કરે કે પ્રમાર્જન ન કરે અર્થાત્ એકવાર કે અનેકવાર લુછાલુછ કરે તો 'नो तं सायए' તેનુ અર્થાત્ પરસ્પર પાદાદિના પ્રમાર્જન ક્રિયાનુ સાધુએ આસ્વાદન કરવું નહી. અર્થાત્ મનમા તેની ઇચ્છા કરવી નહી. તથા 'नो त नियमे' અને વચનથી પણ તેનુ સમર્થન કરવું નહી. અર્થાત્ પરસ્પર કરાતી પાદાદિ પ્રમાર્જન ક્રિયા પાપકર્મોત્પાદક હોવાથી મન વચન અને કાયથી પણ તેનુ સમર્થન કરવુ નહી.

હવે તેરમા અધ્યયનમા બતાવવામા આવેલ બધી જ પરક્રિયા વિશેષોનો આ ચૌદમા

सं तं चेव' शेषम्-पादप्रमार्जनावशिष्टम् तच्चैव-पूर्वोक्तरीत्यैव परस्परं पादयोः संवाहनपरिमर्दनसंस्पर्शनरञ्जन-म्रक्षण-अभ्यञ्जन-उद्वर्तन-प्रक्षालन-विलेपन-संधूपन-निर्हरण-विशोधन-कायप्रमार्जनादिक्रियाः नो आस्वादयेत्-मनसा नाभिलषेदित्यर्थः वचसा वपुषा वा ताः 'परस्परपादादिप्रमार्जनादिक्रियाः कर्तुं न कथयेत् नवा व्यापारयेदित्यर्थः

चतुर्दश अध्ययन में भी अतिदेश करने के लिये कहते हैं-'सेसं तं चेव' शेष अर्थात् पादप्रमार्जन क्रिया से अवशिष्ट सभी परस्पर पादों की संवाहन, परिमर्द्दन-संस्पर्शन रञ्जन-म्रक्षण अभ्यञ्जन-उद्वर्तन उद्वलन-प्रक्षालन-विलेपन संधूपन निर्हरण विशोधन कायप्रमार्जनादि क्रियाको भी मनसे आस्वादे नहीं अर्थात् मन में उन परस्पर पाद संवाहनादि क्रियाओं की अभिलाषा नहीं करें और वचन से भी उन परस्पर क्रियाओं का अनुमोदन नहीं करे और काय से भी उन परस्पर क्रियाओं का समर्थन नहीं करें क्योंकि उक्तरीति से ये सभी परस्पर क्रियाएं पापकर्मों के उत्पादक होने से संयम के विराधक मानी जाती हैं इसलिये इन उपर्युक्त परस्पर पाद संवाहनादि क्रियाओं को तन मन वचन से करने के लिये प्रेरणा नहीं करें क्योंकि इन के लिये प्रेरणा या अनुमतिदेने से संयमकी विराधना होगी और उक्तरीति से ये भी सभी परस्पर क्रियाएं कर्मबन्धनों के कारण मानी जाती हैं इसलिये कर्मबन्धनों से छुटकारा पाने के लिये दीक्षा प्रव्रज्या ग्रहण करने वाले स्थविर कल्पिक साधुओं को परस्पर पादसंवाहनादि क्रियाओं को करने के लिये प्रेरणा नहीं करनी चाहिये इन उपर्युक्त कथन से यह सिद्ध होता है कि स्थविरकल्पिक साधु को परस्पर में भी पादों की तरह कायोंकी भी मार्जन

અધ્યયનમા પણુ અતિદેશ કરવા માટે સૂત્રકાર કહે છે. 'सेसं तं चेव' શેષ અર્થાત્ પાદપ્રમાર્જન ક્રિયાથી બાકીની બધીજ પરસ્પરના પગોના સંવાહન, પરિમર્દન સંસ્પર્શન રંજન મ્રક્ષણ અભ્યંજન અને ઉદ્વર્તન ઉદ્વલન તથા પ્રક્ષાલન વિલેપન-સંધૂપન-વિશોધન અને કાયપ્રમાર્જનાદિ ક્રિયાઓનું પણ મનથી આસ્વાદન કરવું નહીં. અર્થાત્ મનથી પરસ્પરના પાદસંવાહનાદિ ક્રિયાઓની અભિલાષા કરવી નહીં તેમજ વચનથી પણ એ પારસ્પરિક ક્રિયાઓનું અનુમોદન કરવુ નહી. તથા કાયથી પણ એ પારસ્પરિક ક્રિયાઓનું સમર્થન કરવું નહીં. કેમકે ઉક્ત પ્રકારથી આ સઘળી પારસ્પરિક ક્રિયાઓ પાપકર્મોત્પાદક હોવાની સંયમવિરાધક માનવામાં આવેલ છે, તેથી આ ઉપરોક્ત પરસ્પર પાદસંવાહનાદિ ક્રિયાઓ કરવા તન મન અને વચનથી પ્રેરણા કરવી નહી કેમ કે-તે માટે પ્રેરણા કે-અનુમતિ આપવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે અને ઉક્ત પ્રકારે આ સઘળી પારસ્પરિક ક્રિયાઓ કર્મબંધનોના કારણ રૂપમાન વામા આવે છે. તેથી કર્મબંધનોથી છૂટવા માટે દીક્ષા ધારણ કરવાવાળા સ્થવિર કલ્પિક સાધુએ અન્યોન્ય દ્વારા પાદસંવાહન વિગેરે ક્રિયાઓ કરવા પ્રેરણા કરવી નહીં. આ ઉપરોક્ત કથનથી એ સિદ્ધ થાય છે કે સ્થવિર કલ્પિક સાધુઓએ

सम्प्रति चतुर्दशाध्ययन वक्तव्यता मुपसंहरन्नाह–'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' एतत् खलु–परस्परपादादि प्रमार्जनादिक्रियाप्रतिषेधरूपं संयमपालनम् तस्य भिक्षुकस्य भाव साधोः भिक्षुक्याः–भावसाध्व्या वा सामग्र्यम्–समग्रता–सम्पूर्णः आचारो बोध्यः 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जइज्जासि, यत्–यत् यदर्थम् सर्वार्थैः–सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्ररूपैः समित्या पञ्च समितिभिः त्रिगुप्तिभिश्च सहितः सन् सदा–सर्वदा यतेत यतनां विदध्यादिति भावः त्तिबेमि' इति ब्रवीमि–अहं गणधरः तीर्थकृत आज्ञानुसारेण कथयामि–उपदिशामि इत्यर्थः। इति चतुर्दशम् सप्तैककाऽध्ययनं समाप्तम्, द्वितीया च चूलिका समाप्ता ॥१४॥सू०१॥

चतुर्दशमध्ययनं समाप्तम्

संवाहन,परिमर्दन संस्पर्शन,–रञ्जन–म्रक्षण अभ्यञ्जन–उद्वर्तन उद्वलन–प्रक्षालन–विलेपन–संधूपन–निर्हरण–विशोधन–प्रमार्जनादि क्रियाओं का मन वचन काय से अनुमोदन या समर्थन नहीं करना चाहिये

अब चतुर्दशाध्ययन की वक्तव्यता का उपसंहार करते हुए कहते हैं–'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स, भिक्खुणीए वा सामग्गियं' यही अर्थात् परस्परपादादि प्रमार्जनादि क्रियाओं का प्रतिषेध रूप संयमका पालन करना ही उस स्थविर कल्पिक साधु का और साध्वी का सामग्र्य अर्थात् समग्रता याने सम्पूर्ण आचार समझना चाहिये 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए' जिस को सर्वार्थों से अर्थात् सम्यग् ज्ञान सम्यग् दर्शन और सम्यक् चारित्र से तथा पांच समितियों से और तीन गुप्तियों से युक्त होकर 'सया जइज्जासि' सर्वदा यतना पूर्वक पालन करना चाहिये ऐसा वीतराग भगवान प्रभु महावीर स्वामी ने गौतमादि गणधरों को उपदेश दिया है इसलिये मैं भी सुधर्मा स्वामी भगवान् महावीर स्वामी की आज्ञानुसार ही कहता हूं इस तात्पर्य से कहा है–'तिबेमि' इति

પરસ્પરમા પણ પગોની જેમ શરીરોના પણ માર્જન–સંવાહન–પરિમર્દન સંસ્પર્શન રંજન–મ્રક્ષણ અભ્યંજન–ઉદ્વર્તન–ઉદ્વલન પ્રક્ષાલન વિલેપન સંધૂપન–નિર્હરણ–વિશોધન અને પ્રમાર્જનાદિ ક્રિયાઓનુ મન વચન અને કાયાથી અનુમોદન કે સમર્થન કરવું નહીં.

હવે ચૌદમા અધ્યયનનો ઉપસંહાર કરતાં સૂત્રકાર કહે છે. 'एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं' આજ અર્થાત્ પરસ્પરના પગ વિગેરેના પ્રમાર્જનાદિક્રિયાઓના નિષેધ રૂપ સંયમનું પાલન કરવુ એજ એ સ્થવિર કલ્પિક સાધુ અને સાધ્વીનુ સામગ્ર્ય અર્થાત્ સંપૂર્ણ આચાર સમજવો, 'जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जइज्जासि' જેને સર્વાર્થથી અર્થાત્ સમ્યક્ જ્ઞાન સમ્યક્ દર્શન અને સમ્યક્ ચારિત્રથી તથા પાંચ સમિતિયો અને ત્રણ ગુપ્તિયોથી યુક્ત થઈને સદા સર્વદા યતનાપૂર્વક પાલન કરવું જોઈએ. આ પ્રમાણે વીતરાગ મહાવીર પ્રભુશ્રીએ ગૌતમાદિ ગણધરોને ઉપદેશ આપેલ છે, તેથી હું સુધર્માસ્વામી પણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીની આજ્ઞાનુસાર જ કહુ છું. એ ભાવથી કહે છે. 'त्तिबेमि' ઇતિ અર્થાત્ ઉપરોક્ત ચૌદમા અધ્યયનની વક્તવ્યતા મેં કહેલ

पञ्चदशम् अध्ययनम्, तृतीयाचूला-भावनाध्ययनम्

मूलम्-ते णं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं महावीरे पंचहत्थुत्तरे यावि होत्था, तं जहा-हत्थुत्तराइं चुए चइत्ता गब्भं वक्कंते हत्थुत्तराहिं गब्भाओ गब्भं साहरिए हत्थुत्तराहिं जाए हत्थुत्तराहिं मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइए हत्थुत्तराहिं कसिणे पडिपुन्ने अव्वाघाए निरावरणे अणंते अणुत्तरे केवलवरनाणदंसणे, समुप्पन्ने, साइणा भगवं परिनिव्वुए॥ सू० १ ॥

छाया-तस्मिन् खलु काले तस्मिन् समये श्रमणो भगवान् महावीरः पञ्चहस्तोत्तरश्चापि अभवत्, तद्यथा-हस्तोत्तरासु च्युतः, च्युत्वा गर्भे व्युत्क्रान्तः, हस्तोत्तरासु गर्भाद्गर्भे संहृतः, हस्तोत्तरासु जातः, हस्तोत्तरासु मुण्डो भूत्वा अगाराद् अनगारतां प्रव्रजितः, हस्तोत्तरासु कृत्स्नं प्रतिपूर्णम् अव्याघात निरावरणमनन्तमनुत्तरं केवलवरज्ञानदर्शनं स्वातौ भगवान् परिनिर्वृतः ॥ सू० १ ॥

टीका-आचाराङ्ग प्रथमश्रुतस्कन्धस्य नवमे अध्ययने भगवतो महावीरस्य साधनाया महत्वपूर्णं वर्णनमुपलभ्यते, तत्र वीतरागस्य महावीरप्रभोः उत्कट साधनायाः प्रत्यक्षरूपेण-दर्शनं भवति किन्तु तत्र साधनाया वर्णने सह भगवतो जीवनस्येतिवृत्तं न वर्णित मस्ति,

---

अर्थात् उपर्युक्त चतुर्दश-अध्ययन समाप्त हो गया और दूसरी चूला भी समाप्त हो गयी ॥ सू०१ ॥ १४ ॥ २ ॥

॥ चौदहवाँ अध्ययन समाप्त ॥

पञ्चदश अध्ययन का प्रारंभ

टीकार्थ-आचाराङ्ग प्रथम श्रुतस्कन्ध के नवम अध्ययन में भगवान् महावीर स्वामी की साधना का महत्त्वपूर्ण वर्णन उपलब्ध होता है वहांपर साधना के वर्णन के साथ भगवान् महावीर स्वामी के जीवन का इतिवृत्त (इतिहास) नहीं वर्णित है इसलिये उस इतिवृत्त की पूर्तिरूप पन्द्रहवां अध्ययन है इस पन्द्रहवां अध्ययन

છે. અર્થાત્ સુધર્માસ્વામીએ સઘળા ગણધરોને તથા શ્રાવકોને કહેલ છે. આ ચૌદમું સપ્તૈકક અધ્યયન સમાપ્ત થયુ તથા બીજી ચૂલા પણ સમાપ્ત થઈ. ॥ સૂ૦૧-૧૪-૨॥

ચૌદમું અધ્યયન સમાપ્ત

પંદરમા અધ્યયનનો પ્રારંભ-

ટીકાર્થ-આચારાંગ સૂત્રના પહેલા શ્રુત સ્કંધના નવમા અધ્યયનમાં ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીની સાધનાનું મહત્વપૂર્ણ વર્ણન પ્રાપ્ત થાય છે. ત્યાં વીતરાગ મહાવીર પ્રભુની ઉત્કૃષ્ટ સાધનાના પ્રત્યક્ષરૂપે દર્શન થાય છે. પરંતુ ત્યાં આગળ સાધનાના વર્ણનની સાથે ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીના જીવનનો ઇતિહાસ જ વર્ણવેલ છે. તેથી એ ઇતિહાસની પૂર્તિરૂપ

अतः तस्य पूर्तिरूपं पञ्चदशमध्ययनं कृतम्, अस्मिन् पञ्चदशेऽध्ययने वीरस्य जन्मनो जीवनचर्यायाश्चोल्लेखं विधाय भगवता स्वीकृतस्य पञ्चमहाव्रतस्य २५ पञ्चविंशति भावनानां वर्णनं कृतमस्ति, अत्र केवलं भगवतः कुमारग्रामादारभ्य जृम्भिका पर्यन्तं संजातकष्टस्य वर्णनं कृतमस्ति तद्बीजन्तु इदमेव यत् तद्विवरणम् उपधानाध्ययने विहितमेव, पुनरुक्तिभिया नेह तदुल्लिखितम्, तेन ज्ञायते यदिदं पञ्चदशमध्ययनम् तृतीयचूलारूपेण सन्निहितत्वाद् उपधानाध्ययनस्य संपूर्तिरूपमेव वक्तुं शक्यते, अस्य अध्ययनस्य महत्त्वन्तु भगवतो दिव्यभव्यकल्याणकारि जीवनस्य अलौकिकत्वप्रदर्शने एव निहित वर्तते अथच तस्यैवादर्शभूत जीवनस्य साधनां प्रेरणारूपेण गृहीत्वा साधकः स्वजीवनोपरि अपि साधनाया उज्ज्वलप्रकाशं विस्तारयितुं शक्नोतीति प्रतिपादनार्थश्च बोध्यम्, तस्माद् भगवतो वीतरागस्य महावीरस्य जीवनमुल्लिखन्

में भगवान् महावीर स्वामी के जन्म और जीवनचर्या का उल्लेख करके भगवान् महावीर स्वामी ने जिन पञ्च महाव्रतों को स्वीकार किया है उस की पञ्चविंशति भावनाओ का वर्णन किया गया है किन्तु इस पन्द्रहवां अध्ययन में केवल भगवान् महावीर स्वामी के कुमार ग्राम से लेकर जृम्भिका पर्यन्त उत्पन्न कष्ट का जो वर्णन नहीं किया गया है उसका रहस्य तो यही है कि उसका विवरण उपधानाध्ययन में किया ही गया है इसलिये पुनरुक्ति के भय से यहां पर उस का उल्लेख नहीं किया है इस से समझा आता है कि इस पन्द्रहवां अध्ययन को तृतीय चूला रूप से सन्निहित होने से उपधानाध्ययन की पूर्ति रूप ही कह सकते हैं और इस पन्द्रहवां अध्ययन का महत्त्व तो भगवान् महावीर के दिव्य भव्य कल्याण कारी जीवन की अलौकिकता के प्रदर्शन में ही निहित है और उसी भगवान् वीर के आदर्शभूत जीवन की साधना को प्रेरणा रूप से ग्रहण कर साधक गण अपने जीवन में भी साधना का उज्ज्वल प्रकाश को फैला सकता है इस बात का प्रतिपादन के लिये भी समझना चाहिये इस

આ પંદરમુ અધ્યયન છે. આ પંદરમા અધ્યયનમા ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીના જન્મને અને જીવનચર્યાનો ઉલ્લેખ કરીને ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ જે પાચ મહાવ્રતોને સ્વીકાર કરેલ છે. તેની પચીસ ભાવનાઓનુ વર્ણન કરેલ છે. પરંતુ આ પંદરમા અધ્યયનમાં કેવળ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીના કુમારગ્રામથી લઈને જંભિકા સુધી થયેલ કષ્ટોનું વર્ણન નથી કર્યું તેનું રહસ્ય તો એજ છે કે-તેનુ વર્ણન ઉપધાનાધ્યયનમા કરેલ જ છે. તેથી પુનરૂક્તિના ભયથી અહીંયાં તેનો ઉલ્લેખ કરેલ નથી તેથી એમ સમજાય છે કે આ પંદરમું અધ્યયન ત્રીજી ચૂલા રૂપે સન્નિહિત હોવાથી ઉપધાનાધ્યયનનીપૂર્તિ રૂપજ કહી શકાય છે. અને આ પંદરમા અધ્યયનનું મહત્વ તો ભગવાન્ મહાવીરના દિવ્ય ભવ્ય કલ્યાણકારી જીવનની અલૌકિકતાના પ્રદર્શનમા જ નિહિત થયેલ છે. અને ભગવાન્ મહાવીરના આદર્શરૂપ જીવનની સાધનાને પ્રેરણારૂપે ગ્રહણ કરીને સાધક ગણ પોતાના જીવનમાં પણ સાધનાના ઉજ્જવલ પ્રકાશને ફેલાવી શકે છે. એ વાતનુ પ્રતિપાદન કરવા માટે પણ સમજવુ.

प्ररूपयितुमाह-'तेणं कालेणं तेणं समएणं' तस्मिन् काले चतुर्थे आरके तस्मिन् समये खलु गर्भागमनकाले इत्यर्थः 'समणे भगवं महावीरे' श्रमणो भगवान् महावीरः 'पंचहत्थुत्तरे यावि होत्था' पञ्चहस्तोत्तरश्चापि अभवत्-भगवतो महावीरस्य वक्ष्यमाण पञ्चकल्याणकम् उत्तरा-फाल्गुनी नक्षत्रे अभूत्, हस्तं नक्षत्रम् उत्तरं यस्माद् नक्षत्रात् तद् हस्तोत्तरं नक्षत्रम् इत्यर्थः, पञ्चहस्तोत्तराणि नक्षत्राणि यस्य स पञ्चहस्तोत्तर इत्येवं विग्रहो बोध्यः, 'तं जहा-हत्थुत्तराइं चुए' तद्यथा तथाहि हस्तोत्तरासु च्युतः, भगवान् महावीरः उत्तराफाल्गुनी नक्षत्रे देवलोकात् च्युतः च्युतवान् 'चइत्ता गब्भं वक्कंते' च्युत्वा-देवलोकात् च्यवनं कृत्वा अस्मिन् लोके गर्भे व्युत्क्रान्तः गर्भे उत्पन्नः इत्यर्थः इति प्रथमं कल्याणकम् बोध्यम् , अथ द्वितीयं कल्याणक-माह-'हत्थुत्तराहिं गब्भाओ गब्भं साहरित्तए' हस्तोत्तरासु-उत्तराफाल्गुनी नक्षत्रे गर्भाद्-देवानन्दागर्भादित्यर्थः गर्भे त्रिशलाया गर्भे संहृतः-संकृष्टः नीत इत्यर्थः इति आश्चर्यजन-

लिये वीतराग भगवान् महावीर स्वामी के जीवन का निरूपण करते हैं-'तेणं कालेणं, तेणं समएणं भगवं महावीरे पंच हत्थुत्तरे यावि होत्था' उस काल में अर्थात् चतुर्थ आरक में और उस समय में अर्थात् गर्भागमन काल में श्रमण भगवान् महावीर स्वामी पञ्च हस्तोत्तर भी हुए अर्थात् भगवान् महावीरस्वामी को वक्ष्यमाण पञ्चकल्याणक उत्तराफाल्गुनी नक्षत्र में हुआ 'तं जहा हत्थुत्तराइंचुए' जैसे कि-भगवान् महावीर उत्तराफाल्गुनी नक्षत्र में देवलोक से च्युत हुए अर्थात् देवलोक से गिरे और 'चइत्ता' देवलोक से च्यवन कर अर्थात् देवलोक से गिरकर इसलोक में 'गब्भं वक्कंते' गर्भ में उत्पन्न हुए, इस प्रकार प्रथम कल्याणक समझना चाहिये, अब द्वितीय कल्याणक कहते हैं 'हत्थुत्तराहिं गब्भाओ गब्भं साहरित्तए' हस्तोतरा नक्षत्र में अर्थात् उत्तराफाल्गुनी नक्षत्र में देवानन्दा के गर्भ से त्रिशला के गर्भ में संहृत हुए अर्थात् संकर्षणकर (खींचकर) लाये गये एतावता देवानन्दा के गर्भ से खीचकर त्रिशला के गर्भ में रक्खे गये

તેથી સૂત્રકાર કહે છે. 'तेणं कालेणं तेणं समएणं' એ કાળમા અર્થાત્ ચોથા આરામાં અને એ સમયે અર્થાત્ ગર્ભાગમનના કાળમાં 'समणे भगवं महावीरे' શ્રમણ ભગવાન મહાવીર પ્રભુને 'पंच हत्थुत्तरे यावि होत्था' પાંચ હસ્તોત્તર પણ થયા. અર્થાત્ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીને વક્ષ્યમાણ પાંચ કલ્યાણક ઉત્તરા ફાલ્ગુન નક્ષત્રમા થયા 'तं जहा' જેમકે 'हत्थुत्तराइं चुए' શ્રીભગવાન્ મહાવીરસ્વામી ઉત્તરા ફાલ્ગુન નક્ષત્રમા દેવલોકમાથી ચ્યુતથયા અર્થાત્ દેવ લોકથી ભૂલોકમા ચવિતથયા 'चइत्ता' દેવલોકથી ચ્યવન કરીને અર્થાત્ દેવલોકથી ભૂલોકમા આવીને 'गब्भं वक्कंते' આ લોકમાં ગર્ભમાં પ્રવેશ કર્યો આ પહેલુ કલ્યાણક સમજવુ, હવે બીજું કલ્યાણ કહેવામાં આવે છે-'हत्थुत्तराहिं' હસ્તોત્તરા નક્ષત્રમાં અર્થાત્ ઉતરાફાલ્ગુની નક્ષત્રમાં 'गब्भाओ गब्भं' દેવાનંદાના ગર્ભમાથી ત્રિશલાના ગર્ભમાં સંહૃત થયા અર્થાત્ સંકર્ષણ કરીને (ખેંચીને) લાવવામા આવ્યા. એટલે કે દેવાનંદાના ગર્ભમાંથી ખેંચીને

त्वादेव अकल्याणकस्यापि गर्भाद्गर्भान्तरसंहरणस्य उत्तराफाल्गुनी नक्षत्रे सम्पद्यमानत्वाद् नक्षत्रसाम्येन कल्याणकत्वेन व्यपदेशः कृतः अन्यथा पञ्चकल्याणकस्यैव प्रसिद्धत्वाद् वक्ष्यमाण गणना रीत्या षट्कल्याणकत्वापत्त्या सिद्धान्तविरोधः स्यात्, अथ तृतीयं कल्याणकमाह-'हत्थुत्तराहिं जाए' हस्तोत्तरासु-उत्तराफल्गुनी नक्षत्रे जातः-उत्पन्नः त्रिशलायागर्भात् प्रादुर्भू सम्प्रति चतुर्थं कल्याणकमाह-'हत्थुत्तराहिं मुंडे भवित्ता' हस्तोत्तरासु-उत्तराफाल्गुनी

यह बात अत्यन्त आश्चर्य जनक होने से ही एक गर्भ से दूसरे गर्भ में संहरण करना यद्यपि अकल्याणक है तथापि उत्तराफाल्गुनी नक्षत्र में सम्पन्न होने से नक्षत्र की समता से कल्याणक रूप में ही कहा गया है या गिना गया है, नहीं तो पञ्च कल्याणक ही प्रसिद्ध है और वक्ष्यमाण गणना रीति से छे कल्याणक हो जायेगे तो सिद्धान्त से विरोध होगा, एतावता एक गर्भ से दूसरे गर्भ में संहरण करना व्यवहार की दृष्टि से कल्याणक नहीं हो सकता किन्तु उत्तरा फाल्गुनी नक्षत्र कल्याणकारी माना जाता है इसलिये इस नक्षत्र में संहरण भी कल्याणक माना गया है इसलिये इस को औपचारिक ही कल्याणक कह सकते है इस का खुलाशा अभी करेंगे इस प्रकार द्वितीय कल्याणक समझना चाहिये,

अब तृतीय कल्याणक बतलाते है-भगवान् महावीर स्वामी 'हत्थुत्तराहिं जाए' हस्तोत्तरा अर्थात् उत्तरा फाल्गुनी नक्षत्र में उत्पन्न हुए याने त्रिशला के गर्भ से प्रादुर्भूत हुए इसप्रकार तृतीय कल्याणक समझना चाहिये सम्प्रति चतुर्थकल्याणक का निरूपण करते हैं 'हत्थुत्तराहिं मुंडे भवित्ता' हस्तोत्तरा अर्थात् उत्तराफाल्गुनी नक्षत्र में मुण्डित होकर याने माथा मुडांकर 'अगारा-

ત્રિશલાના ગર્ભમા રાખવામા આવ્યા. આ વાત ઘણી જ આશ્ચર્ય પમાડનારી છે. તોપણ એક ગર્ભમાથી બીજા ગર્ભમા સંહરણ કરવું એ જોકે અકલ્યાણક છે તોપણ ઉત્તરા ફાલ્ગુની નક્ષત્રમા એ કાર્ય બનેલ હોવાથી નક્ષત્રની સમતાથી કલ્યાણરૂપે જ કહેવામાં આવેલ છે. અર્થાત્ તેમ માનેલ કે ગણેલ છે. નહીતો પાંચ કલ્યાણક જ પ્રસિદ્ધ છે અને વક્ષ્યમાણ ગણના પ્રકારથી છ કલ્યાણક થઇ જશે અને તેમ થાય તો સિદ્ધાતથી વિરોધ આવશે એટલા માટે એક ગર્ભમાથી બીજા ગર્ભમા સંહરણ કરવું વ્યવહારની દૃષ્ટિએ કલ્યાણક નથી. પરંતુ ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્રને કલ્યાકારી માનવામાં આવે છે તેથી આ નક્ષત્રમાં થયેલ સંહરણ પણ કલ્યાણરૂપ માનેલ છે. તેથી આને ઔપચારિક રીતથી જ કલ્યાણક કહી શકાય છે આનો ખુલાસો આગળ કરવામા આવશે. આ રીતે બીજુ કલ્યાણક સમજવું.

હવે ત્રીજુ કલ્યાણક બતાવવામા આવે છે. ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી 'हत्थुत्तराहिं जाए' હસ્તોત્તરા અર્થાત્ ઉત્તરાફાલ્ગુન નક્ષત્રમા ઉત્પન્ન થયાં એટલે કે ત્રિશલાના ગર્ભમાંથી પ્રગટ થયા. આ ત્રીજું કલ્યાણક સમજવુ હવે ચોથા કલ્યાણકને બતાવવામાં આવે છે-'हत्थुत्तराहिं मुंडे भवित्ता' હસ્તોત્તરા એટલે કે ઉત્તરા ફાલ્ગુન નક્ષત્રમા મુંડિત થઇને એટલે કે કેશ લુચન કરીને 'अगाराओ अणगारियं पव्वइए' અગારથી અર્થાત્ ગૃહસ્થાશ્રમમાંથી નીકળી

नक्षत्रे मुण्डो भूत्वा-मुण्डितः सन् 'अगाराओ अणगारियं पव्वइए' अगारात्-गृहाद् गृहस्थाश्रमात् निर्गतः सन् अनगारिकताम्-साधुवृत्तिम् प्रव्रजितः-प्रतिपन्न इत्यर्थः साधुः सम्पन्न इति भावः, सम्प्रति पञ्चमं कल्याकमाह-'हत्थोत्तराहिं कसिणे पडिपुन्ने' हस्तोत्तरासु-उत्तराफाल्गुनी नक्षत्रे कृत्स्नम्-सम्पूर्णम्, प्रतिपूर्णम्-परिपूर्णम् 'अव्वाघाए' अव्याघातम्-व्याघातरहितम्-अप्रतिहतमित्यर्थः अप्रतिकुण्ठितमिति भावः 'निरावरणे' निरावरणम्-आवरणरहितम् 'अणंते' अनन्तम् 'अणुत्तरे' अनुत्तरम्-प्रधानम् 'केवलवरनाणदंसणे' केवलवरज्ञानदर्शनम्-वरं मुख्यं प्रधानं केवलज्ञानं केवलदर्शनञ्च 'समुप्पन्ने' समुत्पन्नम् भगवतो महावीरस्येति शेषः, इति पञ्चमं कल्याणकं वस्तुतस्तु इदं चतुर्थमेव कल्याणकमुक्तरीत्या बोध्यम्, पञ्चमस्याधुनैव वक्ष्यमाणत्वात्, तदाह-'साइणा भगव परिनिव्वुए' स्वातौ-स्वातिनक्षत्रे

ओ अणगारियं पव्वइए'-अगार से अर्थात् गृहस्थाश्रमसे निकलकर अनगारिकता अर्थात् साधु वृत्ति को स्वीकार किया याने प्रव्रज्याको ग्रहण किया साधु हो गये इस प्रकार चतुर्थ कल्याणक समझना चाहिये अब पञ्चम कल्याणक का निरूपण करते हैं-'हत्थुत्तराहिं कसिणे पडिपुन्ने' हस्तोत्तरा अर्थात् उत्तरा फाल्गुनी नक्षत्र में कृत्स्न अर्थात् संपूर्ण याने परिपूर्ण और 'अव्वाघाए' अर्थात् व्याघात रहित याने अप्रतिहत एवं अकुण्ठित तथा 'निरावरणे' निरावरण अर्थात् आवरण रहित एवं 'अनंते अणुत्तरे केवलवरणाणदंसणे' अनंत तथा अनुत्तर प्रधान केवलवर ज्ञान दर्शन अर्थात् मुख्यप्रधान केवलज्ञान और केवल दर्शन 'समुप्पन्ने' समुत्पन्न हुए अर्थात् भगवान् महावीर को पूर्ण अकुण्ठित आवरण रहित अनन्त प्रधान केवल ज्ञान और केवल दर्शन उत्पन्न हुआ इस प्रकार पञ्चम कल्याणक समझना चाहिये। वास्तव में यह केवल ज्ञान दर्शन चतुर्थ कल्याणक ही उक्तरीति से समझना चाहिये क्योंकि एक गर्भ

ने અનગારિતા એટલે કે સાધુપણાનો સ્વીકાર કર્યો અર્થાત્ દીક્ષા ધારણ કરી સાધુ થયા આ રીતે ચોથુ કલ્યાણક સમજવુ.

હવે પાચ કલ્યાણકનું નિરૂપણ કરવામા આવે છે. 'हत्थोत्तराहिं कसिणे परिपुण्णे अव्वाघाए' હસ્તોત્તરા એટલે કે ઉત્તરા ફાલ્ગુની નક્ષત્રમા કૃત્સ્ન અર્થાત્ સ પૂર્ણ તથા પરિપૂર્ણ તથા અવ્યાઘાત અર્થાત્ વ્યાઘાત વિનાનુ અર્થાત્ અપ્રતિહત અને અકુંઠિત તથા 'निरावरणे अणते अणुत्तरे' નિરાવરણ અર્થાત્ આવરણ વિનાનુ તથા અન ત તથા અનુત્તર પ્રધાન 'केवलवरनाणदंसणे' કેવલ વર જ્ઞાન દર્શન અર્થાત્ મુખ્ય પ્રધાન કેવળજ્ઞાન અને કેવલદર્શન ઉત્પન્ન થયા અર્થાત્ ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામીને પૂર્ણ અકુંઠિત આવરણરહિત અનન્ત પ્રધાન કેવળ જ્ઞાન અને કેવળદર્શન ઉત્પન્ન થયા. આ પાચમુ કલ્યાણક સમજવુ વાસ્તવિક રીતે આ કેવળ જ્ઞાનદર્શન ઉક્ત પ્રકારથી ચોથુ જ કલ્યાણક સમજવુ જોઈએ કેમ

भगवान्-महावीरः परिनिर्वृतः-मोक्षं प्राप्तवान्, तथा च मोक्षप्राप्तिरेव पञ्चमं कल्याणकं बोध्यम्, गर्भाद् गर्भान्तरसंहरणस्यापि कल्याणत्वस्वीकारेतु षट्कल्याणकत्वापत्त्या प्रसिद्ध-पञ्चकल्याणकप्राप्तेर्विरोधापत्तिः स्यात्, यदितु उत्तराफल्गुनी नक्षत्रदृष्ट्या गणना क्रियते तदा गर्भाद्गर्भान्तरसंहरणस्यापि उत्तराफाल्गुनी नक्षत्रे एव संभवेन कल्याणकत्वेन परिगणनया पञ्चकल्याणकमध्ये उत्तराफाल्गुनी नक्षत्रोद्भूतत्वेन तस्यापि कल्याणकत्वं युज्यते, मोक्षप्राप्तेस्तु स्वातिनक्षत्रे सम्पद्यमानत्वेन पृथगेव परमकल्याणत्वेन परिगणना कर्तव्येत्य भिप्रायो बोध्यः। एतावता 'पंचहत्थुत्तरे याविहुत्था' इत्यारभ्य 'आरोग्गा आरोग्गं पसूयति'

से दूसरे गर्भ में संहरण करना परमार्थतः अकल्याणक ही जानना चाहिये इसी लिये पञ्चम कल्याणक को अभी कहते हैं-'साइणा भगवं परिनिव्वुए' अर्थात् स्वाती नक्षत्र में भगवान् श्री महावीर स्वामी परम निवृत्ति अर्थात् मोक्ष को प्राप्त हुए याने मुक्त हुए इस प्रकार भगवान् श्री महावीर स्वामी को मोक्ष प्राप्ति ही पञ्चम कल्याणक समझना चाहिये, एक गर्भ से दूसरे गर्भ में संहरण करने को भी कल्याणक मान लेनेपर छे कल्याणक हो जाने से प्रसिद्ध पञ्च कल्याणक के साथ विरोध होगा इसलिये एक गर्भ से दूसरे गर्भ में संहरण को कल्याणक रूप से गणना नहीं करनी चाहिये, यदि उत्तरा फाल्गुनी नक्षत्र की दृष्टि से गणना की जाती है तो एक गर्भ से दूसरे गर्भ में संहरण भी उत्तरा फाल्गुनी नक्षत्र में ही होने से कल्याणक रूपसे परिगणना करने पर पञ्च कल्याणक के मध्यमें उस को भी समझना चाहिये मोक्ष प्राप्ति तो स्वाती नक्षत्र में सम्पन्न होने से अलगही उस को परम कल्याणक रूप से परिगणना करनी चाहिये यही अभिप्राय समझा जा सकता है परमार्थ रूप से उक्त ग्रन्थ का तात्पर्य यह है कि 'पंच हत्थुत्तरे याचि हुत्था' यहां से लेकर 'आरोग्गा आरोग्गं पसूयति' यहां तक

કે-એક ગર્ભમાથી બીજા ગર્ભમા સંહરણ કરવુ, ખરી રીતે અકલ્યાણકજ સમજવુ. તેથી પાચમુ કલ્યાણક જ સૂત્રકાર બતાવે છે-'साइणा भगवं परिनिव्वुए' અર્થાત્ સ્વાતી નક્ષત્રમા ભગવાન મહાવીર સ્વામી પરિનિવૃત્ત અર્થાત્ મોક્ષમા પધાર્યા અર્થાત્ મુક્ત થયા. આ રીતે ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીને મોક્ષ પ્રાપ્તિજ પાચમુ કલ્યાણક સમજવી. જો એક ગર્ભમાથી બીજા ગર્ભમા સંહરણને પણ કલ્યાણક માની લેવામા આવે તો આ છઠ્ઠુ કલ્યાણક થઇ જશે જે પ્રસિદ્ધ પાચ કલ્યાણના કથનની સાથે વિરોધ આવશે તેથી એક ગર્ભમાંથી બીજા ગર્ભમા સંહરણને કલ્યાણકરૂપે ગણવુ ન જોઇએ જો ઉત્તરા ફાલ્ગુની નક્ષત્રની દૃષ્ટિથી ગણના કરવામા આવે તો એકગર્ભમાથી બીજા ગર્ભમા સંહરણ પણ ઉત્તરા ફાલ્ગુનીનક્ષત્રમા હોવાથી કલ્યાણકરૂપે ગણના કરવાથી પાચમા કલ્યાણકની વચમા તેને પણ કલ્યાણક સમજવુ. મોક્ષપ્રાપ્તિ તો સ્વાતી નક્ષત્રમા થયેલ હોવાથી અલગ જ તેને પરમ કલ્યાણક રૂપે ગણી લેવુ જોઇએ. એજ અભિપ્રાયથી સમજાય છે પરમાર્થપણાથી ઉક્ત કથનનુ તાત્પર્ય એજ છે કે-'પંચ

इत्यनेन वक्ष्यमाणग्रन्थेन भगवतो महावीरस्वामिनो विमानाच्च्यवनं देवानन्दा ब्राह्मणीगर्भाधानं शक्रादिदेवेन्द्रादेशात् त्रिशलागर्भे संहरणमुत्पत्तिश्चाभिधास्यते, तत्र पञ्चसु स्थानेषु गर्भाधानसंहरणजन्मदीक्षारूप प्रव्रज्या केवलज्ञानप्राप्तिरूपेषु पञ्चोत्तराफाल्गुनीनक्षत्राणि संवृत्तानि तस्मात् पञ्चहस्तोत्तरो भगवान महावीरोऽभूदिति फलितम् ॥ सू० १ ॥

मूलम्-समणे भगवं महावीरे इमाए ओसप्पिणीए सुसमसुसमाए समाए वीइक्कंताए सुसमाए समाए वीइक्कंताए सुसमदुस्समाए समाए वीइक्कंताए दुसमसुसमाए समाए बहुवीइक्कंताए पन्नहत्तरीए वासेहिं मासेहिय अद्धनवमेहिं सेसेहिं जे से गिम्हाणं चउत्थे मासे अट्ठमे पक्खे आसाढसुद्धे तस्स णं आसाढसुद्धस्स छट्ठी पक्खेणं हत्थुत्तराहि नक्खत्तेणं जोगमुवागएणं महाविजयसिद्धत्थ पुप्फुत्तरवरपुंडरीय दिसा सोवत्थिय वद्धमाणाओ महाविमाणाओ वीसं सागरोवमाइं आउयं पालइत्ता आउक्खएणं ठिइक्खएणं भवक्खएणं चुए चइत्ता इह खलु जंबुद्दीवे णं दीवे भारहे वासे दाहिणड्ढभरहे दाहिणमाहणकुंडपुरसंनिवेसंमि उसभदत्तस्स माहणस्स कोडालसगोत्तस्स देवाणंदाए माहणीए जालंधरस्स गुत्ताए सीहब्भवभूएणं अप्पाणेणं कुच्छिंसि गब्भं वक्कंते,

वक्ष्यमाण ग्रन्थ से यही सारांश निकलता है कि भगवान् महावीर स्वामी का विमान से च्यवन, देवानन्दा ब्राह्मणी का गर्भाधान और शक्रादि देवेन्द्रों के आदेश से त्रिशला के गर्भ में संहरण तथा जन्म एवं दीक्षा रूप प्रव्रज्या और केवल ज्ञान प्राप्तिरूप पञ्च स्थानों में पांच उत्तर फाल्गुनी नक्षत्र निष्पन्न हो चुके थे अर्थात् स्वाती नक्षत्र में केवल ज्ञान उत्पन्न होने पर उसमें उत्तरा फाल्गुनी नक्षत्र बीत चुका था इसलिये पञ्च हस्तोत्तरा भगवान् वीर कहलाते है यह फलितार्थ हुआ ॥ सू० १ ॥

हत्थुत्तरेयावि होत्था' આ કથનથી લઈને 'आरोग्गा आरोग्गं पसूयति' આ કથન પર્યન્ત વક્ષ્યમાણ ઉલ્લેખથી એજ સારાશ સમજવામા આવે છે કે-ભગવાન મહાવીર સ્વામીનુ વિમાનમાથી ચ્યવન, દેવાનદા બ્રાહ્મણીના ગર્ભમાથી શક્રાદિ દેવેન્દ્રોની આજ્ઞાથી ત્રિશલા મહારાણીના ગર્ભમાથી સહરણ તથા જન્મ અને દીક્ષા રૂપ પ્રવજ્યા અને કેવળ જ્ઞાનપ્રાપ્તિરૂપ પાચ સ્થાનામા પાચ ઉત્તરા ફાલ્ગુન નક્ષત્ર આવતુ હતુ. અર્થાત્ સ્વાતી નક્ષત્રમા કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થવાથી તેમા ઉત્તરા ફાલ્ગુન નક્ષત્ર વીતી ગયેલ હતુ તેથી પચ હસ્તોત્તર ભગવાન વીર કહેવાય છે એજ નિષ્કર્ષાર્થ છે. ॥ સૂ૦ ૧ ॥

समणे भगवं महावीरे तिन्नाणोवगए यावि हुत्था, चइस्सामित्ति जाणइ, चुएमित्ति जाणइ, चयमाणे न जाणइ, सुहुमेणं से काले पन्नत्ते, तओ णं समणे भगवं महावीरे हियाणुकंपएणं देवेणं जीयमेयत्ति कट्टु जे से वासाणं तच्चे मासे पंचमे पक्खे आसोयबहुले तस्स णं आसोयबहुलस्स तेरसीपक्खेणं हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं जोगमुवागएणं बासीहिं राइंदिएहिं विइक्कंतेहिं तेसीइमस्स राइंदियस्स परियाए वट्टमाणे दाहिण माहणकुंडपुरसंनिवेसाओ उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसंसि नायाणं खत्तियाण सिद्धत्थस्स खत्तियस्स कासवगुत्तस्स तिसलाए खत्तियाणीए वासिट्ठसगुत्ताए असुभाणं पुग्गलाणं अवहारं करित्ता सुभाणं पुग्गलाणं पक्खेवं करित्ता कुच्छिंसि गब्भं साहरइ, जे वि य से तिसलाए खत्तियाणीए कुच्छिंसि गब्भे तंपि य दाहिणमाहणकुंडपुरसंनिवेसंसि उसभदत्तस्स माहणस्स कोडालसगोत्तस्स देवाणंदाए माहणीए जालंधरायणगुत्ताए कुच्छिंसि गब्भं साहरइ, समणे भगवं महावीरे तिन्नाणोवगए यावि होत्था, साहरिज्जिस्सामित्ति जाणइ, साहरिज्जमाणे न जाणइ साहरिएमित्ति जाणइ, समणाउसो! तेणं कालेणं तेणं समएणं तिसलाए खत्तियाणीए, अह अन्नया कयाई नवण्हं मासाणं बहुपडिपुन्नाणं अद्धट्ठमाणराइंदियाणं वीइक्कंताणं जे गिम्हाणं पढमे मासे दुच्चे पक्खे चित्तसुद्धे तस्स णं चित्तसुद्धस्स तेरसीपक्खेणं हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं जोगमुवागएणं समणं भगवं महावीरं अरोग्गा अरोग्गं पसूया ॥२॥

छाया श्रमणो भगवान् महावीरः अस्याम् अवसर्पिण्यां सुषमसुषमायां समायां व्यतिक्रान्तायां सुषमायां समायां व्यतिक्रान्तायां सुषमदुष्षमायां समायां व्यतिक्रान्तायां दुष्षमसुषमायां समायां बहु व्यतिक्रान्तायां पञ्चसप्ततिवर्षेषु मासेषु च अर्द्धनवमेषु शेषेषु योऽसौ ग्रीष्मस्य चतुर्थो मासः अष्टमः पक्षः आषाढः शुद्धः (आषाढ शुक्लः) तस्य आषाढशुद्धस्य षष्ठीपक्षेण हस्तोत्तराभिः नक्षत्रेण योगमुपागते चन्द्रमसि महाविजय सिद्धार्थपुष्पोत्तर वरपुण्डरीकदिक् स्वस्तिकवर्द्धमानात् महाविमानात् विंशतिसागरोपमाणि आयुष्क पालयित्वा आयुःक्षयेण स्थितिक्षयेण भवक्षयेण च्युतः च्युत्वा इह खलु जम्बूद्वीपे द्वीपे भारते वर्षे दक्षिणार्द्ध-

भरते दक्षिणब्राह्मणकुण्डपुरसंनिवेशे ऋषभदत्तस्य ब्राह्मणस्य कौण्डिल्यगोत्रस्य देवानन्दायाः ब्राह्मण्याः जालन्धरगोत्रायाः सिंहोद्भवभूतेन आत्मना कुक्षौ गर्भे व्युत्क्रान्तः, श्रमणो भगवान् महावीरः त्रिज्ञानोपगतश्चापि अभवत्, च्योष्ये इति जानाति, च्युतोऽस्मीति जानाति च्यवमानो न जानाति सूक्ष्मः स खलु कालः प्रज्ञप्तः, ततः खलु श्रमणो भगवान् महावीरो हितानुकम्पकेन देवेन जितमेतत् इति कृत्वा यः स वर्षाणां तृतीयो मासः पञ्चमः पक्षः, आश्विनकृष्णस्य, तस्य खलु आश्विनकृष्णस्य त्रयोदशीपक्षेण उत्तराफाल्गुनी नक्षत्रेण योग मुपागते चन्द्रमसि द्व्यशीतौ रात्रिन्दिवे व्यतिक्रान्ते त्र्यशीतितमस्य रात्रिन्दिवस्य पर्याये वर्तमाने दक्षिणब्राह्मणकुण्डपुरसंनिवेशात् उत्तरक्षत्रियकुण्डपुरसन्निवेशे ज्ञातानां क्षत्रियाणां सिद्धार्थस्य क्षत्रियस्य काश्यपगोत्रस्य त्रिशलायाः क्षत्रियाण्याः वासिष्ठगोत्रायाः अशुभानां पुद्गलानाम् अपहारं कृत्वा शुभानां पुद्गलानां प्रक्षेपं कृत्वा कुक्षौ गर्भे समाहरति, योऽपि च तस्याः त्रिशलायाः क्षत्रियाण्याः कुक्षौ गर्भं तमपि च दक्षिणब्राह्मणकुण्डपुरसन्निवेशे ऋषभदत्तस्य कौण्डिल्यगोत्रस्य देवानन्दायाः ब्राह्मण्याः जालन्धरायण गोत्रायाः कुक्षौ गर्भं समाहरति, श्रमणो भगवान् महावीरः त्रिज्ञानोपगतश्चापि अभवत्, समाहरिष्ये इति जानाति, समाह्रियमाणोऽपि जानाति, समाहृतोऽस्मीति जानाति श्रमणायुष्मन्! तस्मिन् काले तस्मिन् समये त्रिशलायाः क्षत्रियाण्याः अथ अन्यदा कदाचित् नवसु मासेषु बहु प्रतिपूर्णेषु अर्धाष्टम-रात्रिन्दिवे व्यतिक्रान्ते योऽसौ ग्रीष्माणां प्रथमोमासः द्वितीयः पक्षः चैत्रशुक्लः तस्य चैत्र शुक्लस्य त्रयोदशी पक्षः (दिवसः) हस्तोत्तराभिः नक्षत्रेण योगमुपगतेन चन्द्रमसि श्रमणम् भगवन्तं महावीरम् आरोग्या आरोग्य प्रसूता ॥ सू० २ ॥

टीका-पूर्वोक्तमेव भगवतो महावीरस्वामिनः देवलोकाद्च्यवनप्रभृतिपञ्चकल्याणकं सविस्तरं प्ररूपयितु क्रमशः प्रतिपिपादयिषन् आह-'समणे भगवं महावीरे' श्रमणो भगवान्-अर्कयोनिरूपाद्यन्तभगरहितोऽपि ज्ञान-महात्मत्व-यशः-वैराग्य-मुक्ति-रूप-वीर्य (शक्ति) प्रयत्न-इच्छा-श्री-धर्म-ऐश्वर्यरूपद्वादश भगवत्पन्नः महावीरस्वामी 'इमाए ओसप्पिणीए सुसमसुसमाए समाए वीइक्कंताए' अस्यां खलु अवसर्पिण्यां सुषमसुषमायाम्-प्रथमारक

टीकार्थ-अब पूर्वोक्त ही भगवान् महावीर स्वामी के देवलोक से च्यवन(गिरना) प्रभृति पंच कल्याणक का सविस्तर निरूपण करने के लिये क्रम से प्रतिपादन करने की इच्छा से कहते हैं-''समणे भगवं महावीरे' श्रमण महावीर भगवान् अर्थात् अर्कयोनि रूप आद्यन्तभग रहित होने पर ज्ञान, महात्मत्व, यश वैराग्य, मुक्ति, रूप, वीर्य (शक्ति) प्रयत्न, इच्छा, श्री, धर्म, और ऐश्वर्य रूप बारह भगों

ટીકાર્થ-હવે પૂર્વોક્ત જ ભગવાન મહાવીર સ્વામીના દેવલોકથી ચ્યવન (પડવુ) વિગેરે પાંચ કલ્યાણકનુ સવિસ્તર નિરૂપણ કરવા માટે ક્રમથી પ્રતિપાદન કરવાની ઇચ્છાથી કહેવામા આવે છે 'समणे भगवं महावीरे' ભગવાન અર્થાત્ અર્કયોનિરૂપ આદ્યન્ત ભગરહિત હોવાથી જ્ઞાન મહાત્મ્ય,યશ, વૈરાગ્ય, મુક્તિ, રૂપ, વીર્યશક્તિ પ્રયત્ન, ઇચ્છા, શ્રી, ધર્મ અને ઐશ્વ-

रूपायां व्यतिक्रान्तायां-व्यतीतायां सत्याम्, 'एवं सुसमाए समाए वीइक्कंताए' सुषमायाम्-सुषमानाम-त्रिकोटाकोटी सागरोपमप्रमाणयुक्तायां समायाम्-द्वितीयारकरूपायां व्यतिक्रान्तायाम्-अतीतायां सत्याम्, एवं 'सुसमदुस्समाए समाए वीइक्कंताए' सुषमदुष्षमायाम्-सुषमदुष्षमानामक द्विकोटाकोटी सागरोपमप्रमाणवत्यां समायाम् तृतीयारकरूपायां व्यतिक्रान्तायाम्-व्यतीतायां सत्याम्, एवं 'दूसमसुसमाए समाए बहु वीइक्कंताए' दुष्षम सुषमायाम्-दुष्षमसुषमानामक चतुर्थारकरूपायां समायां समायां-वर्षाभिधायाम् बहु व्यतिक्रान्तायाम् द्विचत्वारिंशत् सहस्रवर्षन्यूनैककोटाकोटी सागरोपमप्रमाणवत्या सत्याम् 'पन्नहत्तरीए वासेहिं' पञ्चसप्तति वर्षेषु 'मासेहिं य अद्धनवमेहिं सेसेहिं' मासेषु च अर्द्धनवमेषु-सार्द्धाष्टमासेषु च शेषेषु-अवशिष्टेषु सत्सु एतावता द्वाचत्वारिंशद् वर्षसहस्रन्यूनैककोटाकोटी-सागरोपमप्रमाणकस्य चतुर्थारकस्य केवलं सार्द्धाष्टमासाधिकपञ्चसप्ततिवर्षावशेषेषु कालेषु

से सम्पन्न महावीर स्वामी 'इमाए ओसप्पिणीए सुसमसुसमाए समाए वीइक्कंताए' सुषमसुषमा नामक चतुःकोटाकोटी सागरोपम प्रमाण युक्त समा अर्थात् प्रथम आरक रूप इस अवसर्पिणीके व्यतीत होने पर एवं सुषमा नामक त्रिकोटाकोटी सागरोपम प्रमाण युक्त समा अर्थात् द्वितीय आरक रूप वर्ष के बीत जाने पर 'सुसमदुस्समाए समाए वीइक्कंताए' एवं सुषम दुष्षमा नामक द्विकोटाकोटी सागरोपम प्रमाण वाली समा अर्थात् तृतीय आरक रूप वर्ष के बीत जाने पर एवं 'दूसमसुसमाए समाए बहु वीइक्कंताए' दुष्षम सुषमा नामक चतुर्थ आरक रूप द्विचत्वारिंशत् सहस्र वर्ष न्यून एक कोटा कोटी साग रोपम प्रमाण वाली समा अर्थात् वर्ष के बहुत अधिक बीत जाने पर अर्थात् 'पन्नहत्तरीए वासेहिं' पञ्च सप्तति अर्थात् पचहत्तर (पंचोतेर) वर्ष और 'मासेहिंय अद्ध नवमेहिं सेसेहिं' साढे आठ मास अवशिष्ट रह जाने पर एतावता द्विचत्वारिंशत् (बयालिश) वर्ष सहस्र न्यून एक कोटा कोटी सागरोपम प्रमाण

રૂપ બાર પ્રકારના ભગોથી યુક્ત શ્રી મહાવીર સ્વામી 'इमाए ओसप्पिणीए सुसमसुसमाए समाए' સુષમ સુષમા નામના ચાર કોટાકોટી સાગરોપમ પ્રમાણવાળો સમાઅર્થાત્ પહેલા આરારૂપ આ અવસર્પિણી સમાપ્ત થાય ત્યારે તથા સુષમા નામના ત્રણકોટાકોટી સાગરોપમ પ્રમાણવાળા સમાઅર્થાત્ બીજા આરા રૂપ વર્ષ વીતિ ગયા પછી તથા 'सुसमदुस्समाए समाए विइक्कंताए' સુષમ દુષ્ષમા નામના બે કોટાકોટિ સાગરોપમ પ્રમાણવાળો સમાઅર્થાત્ ત્રીજા આરારૂપ વર્ષના વીતિ ગયા પછી તથા 'दुस्समसुसमाए समाए विइक्कंताए' દુષ્ષમસુષમા નામના ચોથા આરારૂપ બેતાલીસ હજાર વર્ષ ન્યૂન એક કોટાકોટિ સાગરોપમપ્રમાણવાળી સમાઅર્થાત્ વર્ષનો વધારે ભાગ વીતિ ગયા પછી એટલે કે 'पन्नहत्तरीए वासेहिं' પચ્ચ સપ્તતિ અર્થાત્ પચોતેર વર્ષ અને 'मासेहिं अद्धनवमेहिं सेसेहिं' સાડા આઠ માસ બાકી રહે ત્યારે એટલે કે બેતાલીસ હજાર વર્ષ ન્યૂન એક કોટાકોટિ સાગરોપમ પ્રમાણવાળા

इत्यर्थः 'जे से गिम्हाणं चउत्थे मासे' योऽसौ ग्रीष्माणाम्-ग्रीष्मऋतूनां चतुर्थोमासः 'अट्ठमे पक्खे' अष्टमः पक्षः 'आसाढसुद्धो' आषाढशुद्ध-आषाढशुक्लपक्षः, खलु वर्तते 'तस्स णं आसाढ सुद्धस्स' तस्य खलु आषाढशुद्धस्य-आषाढशुक्लपक्षस्य 'छट्ठी पक्खेणं' षष्ठीपक्षे खलु-षष्ठीतिथिरात्रौ 'हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं' हस्तोत्तराभिः-उत्तराफाल्गुनीरूपाभिः नक्षत्रेण 'जोगमुवागएणं' योगमुपागतेन-उत्तराफाल्गुनी नक्षत्रेण सह चन्द्रमसो योगे प्राप्ते सति इत्यर्थः 'महा विजयसिद्धत्थपुप्फुत्तरवरपुंडरीयदिसासोवत्थिय वद्धमाणाओ' महाविजय-सिद्धार्थपुष्पोत्तरवर-पुण्डरीकदिक् स्वस्तिकवर्द्धमानात्-महाविजयसिद्धार्थ,-पुष्पोत्तरप्रधान-पुण्डरीककमलवत् श्वेत-दिक्-स्वस्तिक-वर्द्धमाननामकात् 'महाविमाणाओ' महाविमानात्-महाविमानरूपदेवलोकादित्यर्थः 'वीसं सागरोवमाइं आउयं पालइत्ता' विंशतिं सागरोपमानि आयुष्यं पालयित्वा-पूर्ण कृत्वा ततः 'आउक्खएणं' आयुः क्षयेण-आयुषोनाशेन देवायुः क्षयेणेत्यर्थः 'ठिइक्खएणं' स्थितिक्षयेण देवलोकस्य वैक्रियशरीरस्थितिकालनाशेन 'भवक्खएणं'

वाले चतुर्थ आरक का केवल पचहत्तर वर्ष और साढे आठमास अवशेष रह जाने पर 'जे से गिम्हाणं चउत्थे मासे' जो वह प्रसिद्ध ग्रीष्म ऋतु का चतुर्थ मास 'अट्ठमे पक्खे आसाढ सुद्धे' अष्टम पक्ष आसाढ शुद्ध अर्थात् ग्रीष्म ऋतु के चतुर्थ मास में और अष्टम पक्ष में याने 'तस्स णं आसाढसुद्धस्स छट्ठी पक्खे णं' आषाढ शुक्ल पक्षके षष्ठी तिथि की रात में 'हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं' हस्तोत्तर अर्थात् उत्तरा फाल्गुनी नक्षत्र में 'जोगमुवागएणं' योग होने पर अर्थात् उत्तरा फाल्गुनी नक्षत्र के साथ चन्द्रमा का योग प्राप्त होने पर 'महाविजय सिद्धत्थ पुप्फुत्तरवर पुंडरीय' महा विजय-सिद्धार्थ पुष्पोत्तर वर अर्थात् पुष्पोत्तर प्रधान पुण्डरीक कमलवत् श्वेत' दिसासोवत्थिय वद्धमाणाओ महाविमाणाओ' दिकस्वस्तिक वर्द्धमान नामक महाविमान रूप देवलोक से 'विसं सागरोवमाइं' विंशति सागरोपम 'आउयं पालइत्ता' आयुष्य को पूर्णकर बाद में 'आउक्खएण' आयुष्य के क्षय होने पर अर्थात् देवायुष्य का क्षय होने पर और 'ठिइक्खएणं' देवलोक के

ચોથા આરાના કેવળ ૫ ચોતેર વર્ષ અને સાડા આઠ માસ બાકી રહે ત્યારે 'जे से गिम्हाण चउत्थे मासे' પ્રસિદ્ધ એવી ગ્રીષ્મઋતુના ચોથા માસમાં 'अट्ठमे पक्खे आसाढसुद्धे' આઠમા પક્ષમાં એટલે કે અષાઢ શુક્લ પક્ષની છટ્ઠી તિથીની રાત્રે 'हत्थुराहिं णक्खत्तेण' હસ્તોત્તર અર્થાત્ ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્રમાં 'जोगमुवागएण' યોગ આવે ત્યારે અર્થાત્ ઉત્તર ફાલ્ગુની નક્ષત્રની સાથે ચન્દ્રનો યોગ પ્રાપ્ત થાય ત્યારે 'महाविजयसिद्धत्थ पुप्फुत्तरवरपुंडरीया' મહાવિજય સિદ્ધાર્થ પુષ્પોત્તરવર અર્થાત્ પ્રધાન પુંડરીક કમલની જેમ 'दिसासोवत्थियवद्धमाणाओ' શ્વેતદિક્સ્વસ્તિક વર્દ્ધમાન નામના 'महाविमाणाओ' મહાવિમાનરૂપ દેવલોકથી 'वीस सागरोवमाइ आउय पालइत्ता' વીસ સાગરોપમ આયુષ્યને પૂર્ણ કર્યા પછી 'आउक्खएण' આયુષ્યનો ક્ષય થયા પછી અર્થાત્ દેવાયુષ્યનો ક્ષય થયા પછી 'ठिइक्खएणं' દેવલોકના વૈક્રિયશરીરની સ્થિતિકાળ સમાપ્ત થયા પછી

भवक्षयेण-देवगतिनामकर्मक्षयेण देवभवं समाप्येत्यर्थः 'चुए' च्युतः-तस्माद् देवलोकाद् च्युत इत्यर्थः 'चइत्ता' च्युत्वा-देवलोकात् च्यवनं कृत्वा 'इह खलु जंबुद्दीवेणं दीवे' इह-अस्मिन् खलु जम्बूद्वीपे नाम्नि द्वीपे 'भारहे वासे' भारते वर्षे 'दाहिणड्ढभरहे' दक्षिणार्द्ध-भरते-दक्षिणार्द्धभरतखण्डे 'दाहिणमाहणकुंडपुरसंनिवेसंसि' दक्षिणब्राह्मणकुण्डपुरसन्निवेशे-दक्षिणदिशायाम् ब्राह्मणकुण्डपुरनामोपनगरे 'उसभदत्तस्स माहणस्स' ऋषभदत्तस्य ब्राह्मणस्य 'कोडालसगोत्तस्स' कौण्डिल्यगोत्रस्य पत्न्याः 'देवाणंदाए' देवानन्दायाः 'माहणीए जालंधरस्सगुत्ताए' ब्राह्मण्याः जालन्धरायणगोत्रायाः 'सीहुब्भवभूएणं अप्पाणेणं' सिंहोद्भवभूतेन गुफायां प्रविशत् सिंहसदृशेन आत्मना-निजात्मना 'कुच्छिसि गब्भं वक्कंते' कुक्षौ-उदरे गर्भे व्युत्क्रान्तः-गर्भरूपेण उत्पन्न इत्यर्थः तत्र तस्मिन् समये 'समणे भगवं महावीरे' श्रमणो भगवान् महावीरस्वामी 'तिन्नाणोवगए यावि होत्था' त्रिज्ञानोपगतश्चापि-अभवत्-श्रुतमति-अवधिज्ञानरूपज्ञानत्रयोपपन्नः अभूदित्यर्थः अतएव 'चइस्सामित्ति जाणइ' च्योष्ये-

वैक्रिय शरीर के स्थिति काल के नाश होने पर और 'भवक्खएणं' भव क्षय देवगति नामक कर्म के क्षय होने पर अर्थात् देव भव के समापक और 'चुए चइत्ता' देवलोक से च्युत होकर अर्थात् देवलोक से च्यवन कर इस 'इह खलु जंबुदीवेणं दीवे' जम्बुद्वीप (एशिया) नाम के द्वीप में अर्थात् जम्बूद्वीप में 'दाहिणड्ढभरहे' दक्षिणार्ध भरतखण्ड में 'दाहिणमाहणकुंडसनिवेसंसि' दक्षिण दिशा में ब्राह्मण कुंडपुर नामक उपनगर में 'उसभदत्तस्स माहणस्स' ऋषभदत्त ब्राह्मण जोकी 'कोडालसगोत्तस्स' कौडिल्यगोत्री थे उनकी 'देवानंदाए' देवानंदा नाम की 'माहणीए' ब्राह्मणी जो की 'जालंधरसगुत्ताए' जालंधर गोत्र की थी 'सीहुब्भवभूएणं अप्पाणेणं' गुफा में प्रवेश करते हुए सिंह के समान अपने आत्मा से 'कुच्छिंसि गब्भं वक्कंते' उदर में गर्भरूप में उत्पन्न हुवे. 'समणे भगवं महावीरे' उस समय श्रमण भगवान महावीर स्वामी 'तिन्नाणोवगए याविहोत्था' तीन ज्ञानों से भी युक्त हुए अर्थात् श्रुतज्ञान

તથા 'ભવક્ખએણં' ભવક્ષય દેવગતિ નામના કર્મનો ક્ષય થયા પછી અર્થાત્ દેવભવ સમાપ્ત કરીને તથા દેવલોકથી 'चुए' ચ્યુત થઈને 'चइत्ता' દેવલોકથી ચ્યવીને 'इह खलु जंबुदीवे णं दीवे' આ જમ્બૂદ્વીપ (એશિયા) નામના દ્વીપમાં અર્થાત્ જમ્બૂદ્વીપમાં 'दाहिणड्ढभरहे' દક્ષિણાર્ધ ભરતમાં દક્ષિણ ભરતખંડમાં 'दाहिणमाहणकुंडपुरसंनिवेसंसि' દક્ષિણ દિશામાં બ્રાહ્મણ કુંડપુર નામના ઉપનગરમાં 'उसभदत्तस्स माहणस्स कोडालसगोत्तस्स' કૌડિલ્ય ગોત્રના ઋષભદત્ત નામના બ્રાહ્મણની પત્ની 'देवानंदाए माहणीए जालंधरस्स गुत्ताए' જાલંધરાયણ ગોત્રવાળી દેવાનંદા બ્રાહ્મણીના ઉદરમાં પ્રવેશ કરતા 'सीहुब्भवभूएणं' સિંહ સરખા 'अप्पाणेणं' પોતાના આત્માથી 'कुच्छिंसि गब्भंवक्कंते' ગર્ભપણાથી ઉત્પન્ન થયા તથા તે સમયે 'समणे भगवं महावीरे' શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામી 'तिन्नाणोवगए यावि होत्था' ત્રણ જ્ઞાનોથી યુક્ત થયા અર્થાત્ શ્રુતજ્ઞાન,

इत्यर्थः 'जे से गिम्हाणं चउत्थे मासे' योऽसौ ग्रीष्माणाम्-ग्रीष्मऋतूना चतुर्थोमासः 'अट्ठमे पक्खे' अष्टमः पक्षः 'आसाढसुद्धो' आषाढशुद्ध -आषाढशुक्लपक्षः, खलु वर्तते 'तस्सणं आसाढ सुद्धस्स' तस्य खलु आषाढशुद्धस्य-आषाढशुक्लपक्षस्य 'छट्ठी पक्खेणं' षष्ठीपक्षे खलु-षष्ठीतिथिरात्रौ 'हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं' हस्तोत्तराभिः-उत्तराफाल्गुनीरूपाभिः नक्षत्रेण 'जोगमुवागएणं' योगमुपागतेन-उत्तराफाल्गुनी नक्षत्रेण सह चन्द्रामसो योगे प्राप्ते सति इत्यर्थः 'महा विजयसिद्धत्थपुप्फुत्तरवरपुंडरीयदिसासोवत्थिय वद्धमाणाओ' महाविजय-सिद्धार्थपुष्पोत्तरवर-पुण्डरीकदिक् स्वस्तिकवर्द्धमानात्-महाविजयसिद्धार्थ,-पुष्पोत्तरप्रधान-पुण्डरीककमलवत् श्वेत-दिक्-स्वस्तिक-वर्द्धमाननामकात् 'महाविमाणाओ' महाविमानात्-महाविमानरूपदेवलोकादित्यर्थः 'वीसं सागरोवमाइं आउयं पालइत्ता' विंशतिं सागरोपमाणि आयुष्यं पालयित्वा-पूर्णं कृत्वा ततः 'आउक्खएणं' आयुः क्षयेण-आयुषोनाशेन देवायुः क्षयेणेत्यर्थः 'ठिइक्खएणं' स्थितिक्षयेण देवलोकस्य वैक्रियशरीरस्थितिकालनाशेन 'भवक्खएणं'

वाले चतुर्थ आरक का केवल पचहत्तर वर्ष और साढे आठमास अवशेष रह जाने पर 'जे से गिम्हाणं चउत्थे मासे' जो वह प्रसिद्ध ग्रीष्म ऋतु का चतुर्थ मास 'अट्ठमे पक्खे आसाढ सुद्धे' अष्टम पक्ष आसाढ शुद्ध अर्थात् ग्रीष्म ऋतु के चतुर्थ मास में और अष्टम पक्ष में याने 'तस्स णं आसाढसुद्धस्स छट्ठी पक्खे ण' आषाढ शुक्ल पक्षके षष्ठी तिथि की रात में 'हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं' हस्तोत्तर अर्थात् उत्तरा फाल्गुनी नक्षत्र में 'जोगमुवागएणं' योग होने पर अर्थात् उत्तरा फाल्गुनी नक्षत्र के साथ चन्द्रमा का योग प्राप्त होने पर 'महाविजय सिद्धत्थ पुप्फुत्तरवर पुंडरीय' महा विजय-सिद्धार्थ पुष्पोत्तर वर अर्थात् पुष्पोत्तर प्रधान पुण्डरीक कमलवत् श्वेत' दिसासोवत्थिय वद्धमाणाओ महाविमाणाओ' दिक्स्वस्तिक वर्द्धमान नामक महाविमान रूप देवलोक से 'विसं सागरोवमाइं' विंशति सागरोपम 'आउयं पालइत्ता' आयुष्य को पूर्णकर बाद में 'आउक्खएण' आयुष्य के क्षय होने पर अर्थात् देवायुष्य का क्षय होने पर और 'ठिइक्खएणं' देवलोक के

ચોથા આરાના કેવળ ૫ ચોતેર વર્ષ અને સાડા આઠ માસ બાકી રહે ત્યારે 'जे से गिम्हाण चउत्थे मासे' પ્રસિદ્ધ એવી ગ્રીષ્મઋતુના ચોથા માસમા 'अट्ठमे पक्खे आसाढसुद्धे' આઠમા પક્ષમા એટલે કે અષાઢ શુક્લ પક્ષની છઠ્ઠી તિથીની રાત્રે 'हत्थुराहिं णक्खत्तण हस्तोत्तर' અર્થાત્ ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્રમા 'जोगमुवागएण' યોગ આવે ત્યારે અર્થાત્ ઉત્તર ફાલ્ગુની નક્ષત્રની સાથે ચન્દ્રનો યોગ પ્રાપ્ત થાય ત્યારે 'महाविजयसिद्धत्थ पुप्फुत्तरवरपुंडरीया' મહાવિજય સિદ્ધાર્થ પુષ્પોત્તરવર અર્થાત્ પ્રધાન પુંડરીક કમલની જેમ 'दिसासोवत्थियवद्धमाणाओ' શ્વેતદિક્સ્વસ્તિક વર્દ્ધમાન નામના 'महाविमाणाओ' મહાવિમાનરૂપ દેવલોકથી 'वीस सागरोवमाइ आउय पालइत्ता' વીસ સાગરોપમ આયુષ્યને પૂર્ણ કર્યા પછી 'आउक्खएण' આયુષ્યનો ક્ષય થયા પછી અર્થાત્ દેવાયુષ્યનો ક્ષય થયા પછી 'ठिइक्खएणं' દેવલોકના વૈક્રિયશરીરની સ્થિતિકાળ સમાપ્ત થયા પછી

भवक्षयेण-देवगतिनामकर्मक्षयेण देवभवं समाप्येत्यर्थः 'चुए' च्युतः तस्माद् देवलोकाद् च्युत इत्यर्थः 'चइत्ता' च्युत्वा-देवलोकात् च्यवनं कृत्वा 'इह खलु जंबुद्दीवेणं दीवे' इह-अस्मिन् खलु जम्बूद्वीपे नाम्निद्वीपे 'भारहे वासे' भारते वर्षे 'दाहिणड्ढभरहे' दक्षिणार्द्ध-भरते-दक्षिणार्द्धभरतखण्डे 'दाहिणमाहणकुंडपुरसंनिवेसंसि' दक्षिणब्राह्मणकुण्डपुरसन्निवेशे-दक्षिणदिशायाम् ब्राह्मणकुण्डपुरनामोपनगरे 'उसभदत्तस्स माहणस्स' ऋषभदत्तस्य ब्राह्मणस्य 'कोडालसगोत्तस्स' कौण्डिल्यगोत्रस्य पत्न्याः 'देवाणंदाए' देवानन्दायाः 'माहणीए जालंधरस्सगुत्ताए' ब्राह्मण्याः जालन्धरायणगोत्रायाः 'सीहब्भवभूएणं अप्पाणेणं' सिंहोद्भवभूतेन गुफायां प्रविशन् सिंहसदृशेन आत्मना-निजात्मना 'कुच्छिंसि गब्भं वक्कंते' कुक्षौ-उदरे गर्भे व्युत्क्रान्तः-गर्भरूपेण उत्पन्न इत्यर्थः तत्र तस्मिन् समये 'समणे भगवं महावीरे' श्रमणो भगवान् महावीरस्वामी 'तिन्नाणोवगए यावि होत्था' त्रिज्ञानोपगतश्चापि-अभवत्-श्रुतमति-अवधिज्ञानरूपज्ञानत्रयोपपन्नः अभूदित्यर्थः अतएव 'चइस्सामित्ति जाणइ' च्योष्ये-

वैक्रिय शरीर के स्थिति काल के नाश होने पर और 'भवक्खएणं' भव क्षय देवगति नामक कर्म के क्षय होने पर अर्थात् देव भव के समापक और 'चुए चइत्ता' देवलोक से च्युत होकर अर्थात् देवलोक से च्यवन कर इस 'इह खलु जंबुदीवेणं दीवे' जम्बुद्वीप (एशिया) नाम के द्वीप में अर्थात् जम्बूद्वीप में 'दाहिणड्ढभरहे' दक्षिणार्ध भरतखण्ड में 'दाहिणमाहणकुंडसंनिवेसंसि' दक्षिण दिशा में ब्राह्मण कुंडपुर नामक उपनगर में 'उसभदत्तस्स माहणस्स' ऋषभदत्त ब्राह्मण जोकी 'कोडालसगोत्तस्स' कौडिल्यगोत्री थे उनकी 'देवानंदाए' देवानंदा नाम की 'माहणीए' ब्राह्मणी जो की 'जालंधरसगुत्ताए' जालंधर गोत्र की थी 'सीहुब्भवभूएणं अप्पाणेणं' गुफा में प्रवेश करते हुए सिंह के समान अपने आत्मा से 'कुच्छिंसि गब्भं वक्कंते' उदर में गर्भरूप में उत्पन्न हुवे. 'समणे भगवं महावीरे' उस समय श्रमण भगवान महावीर स्वामी 'तिन्नाणोवगए यावि होत्था' तीन ज्ञानों से भी युक्त हुए अर्थात् श्रुतज्ञान

તથા 'भवक्खए ण' ભવક્ષય દેવગતિ નામના કર્મનો ક્ષય થયા પછી અર્થાત્ દેવભવ સમાપ્ત કરીને તથા દેવલોકથી 'चुए' ચ્યુત થઈને 'चइत्ता' દેવલોકથી ચ્યવીને 'इह खलु जंबुद्दीवे णं दीवे' આ જંબૂદ્વીપ (એશિયા) નામના દ્વીપમાં અર્થાત્ જંબૂદ્વીપમાં 'दाहिणड्ढभरहे' દક્ષિણાર્ધ ભરતમાં દક્ષિણ ભરતખંડમાં 'दाहिणमाहणकुंडपुरसंनिवेसंसि' દક્ષિણ દિશામાં બ્રાહ્મણ કુંડપુર નામના ઉપનગરમાં 'उसभदत्तस्स माहणस्स कोडालसगोत्तस्स' કૌડિલ્ય ગોત્રના ઋષભદત્ત નામના બ્રાહ્મણની પત્ની 'देवानंदाए माहणीए जालंधरस्स गुत्ताए' જાલંધરાયણ ગોત્રવાળી દેવાનંદા બ્રાહ્મણીના ઉદરમાં પ્રવેશ કરતા 'सीहुब्भवभूएणं' સિંહ સરખા 'अप्पाणेणं' પોતાના આત્માથી 'कुच्छिंसि गब्भंवक्कंते' ગર્ભપણાથી ઉત્પન્ન થયા તથા તે સમયે 'समणे भगवं महावीरे' શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામી 'तिन्नाणोवगए यावि होत्था' ત્રણ જ્ઞાનોથી યુક્ત થયા અર્થાત્ શ્રુતજ્ઞાન,

च्यवनं करिष्ये इति जानाति 'चुएमित्ति जाणइ' च्युतः अस्मि इति जानाति 'चयमाणे न जाणइ' च्यवमानो न जानाति तत्र बीजमाह—'सुहुमेणं से काले पण्णत्ते' सूक्ष्मः खलु स कालः—प्रज्ञप्तः च्यवनस्य वर्तमानकालः अत्यन्त सूक्ष्मत्वात् न सलक्षितुं योग्यः संभवति ऋजुगत्या च्यवनकाले एकः समयः वक्रगत्या च च्यवने जघन्यतो द्विसमयम् उत्कृष्टतः चतुष्टयसमयम् अतएव अत्यन्तसूक्ष्मत्वात् च्यवनकालो न संलक्ष्यते इति भावः 'तओणं समणे भगवं महावीरे' ततः खलु—च्यवनानन्तरम्, श्रमणस्य भगवतो महावीरस्वामिनः 'हियाणु-कंपएणं देवेणं' हितानुकम्पकेन—हितसाधकेन दयालुना च देवेन—शक्रप्रेरितदेवेन्द्रेण 'जीय-मेयं तिकट्टु' जितमेतदितिकृत्वा—अस्माकं जितः एप आचार इति रीत्या 'जे से वासाणं

मतिज्ञान और अवधिज्ञान रूप ज्ञानत्रय से उत्पन्न हुए अत एव च्यवन करूंगा अर्थात् 'चइस्सामित्ति जाणइ' देवलोक से च्यवन करूंगा यह भी जानते हैं और 'चुएमित्ति जाणइ' मैं च्युत हूं अर्थात् देवलोक से च्यवन कर चुका हूं यह भी जानते हैं किन्तु 'चयमाणे न जाणइ' च्यवन कर रहा हूं अर्थात् 'सुहु-मेणं से काले पण्णत्ते' वर्तमान काल में च्यवन कर रहा हूं यह नहीं जानते हैं क्योंकि च्यवन का वर्तमान काल अत्यन्त सूक्ष्म (बारीक) होने से जान ने योग्य नहीं होता है अर्थात् ऋजु गति से च्यवन काल में एक समय होता है और वक्रगति (टेढ़ी गति) से च्यवन करने में न्यून से न्यून दो समय और जादे से जादे चार समय होते हैं इसलिये च्यवन काल अत्यन्त सूक्ष्म होने से नहीं जानने योग्य माना जाता है 'तओ णं समणे भगवं महावीरे' इस देवलोक से च्यवन करने के बाद श्रमण भगवान् महावीर स्वामीका 'हियाणुकंपए णं देवेणं' हितसाधक और दयालु शक्र देवेन्द्रने प्रेरित हृदय में समझा कि 'जीयमेयं तिक-ट्टु' हम लोगों ने आचार को जीत लिया ऐसा समझते हुवे 'जे से वासाणं तच्चे

मतिज्ञान अने अवधिज्ञानरूप त्रणु ज्ञानोथी युक्त था। तेथी ज 'चइस्सामिति जाणइ' च्यवन करीश अर्थात् देवलोकमाथी च्यवन करीश ए पणु जाणता हता अने 'चुएमित्ति जाणइ' हु च्यवित थाउंछु अर्थात् देवलोकमाथी च्यवन करी चुकेल छु ए पणु जाणता हता परंतु 'चयमाणे न जाणइ' च्यवन करी रहेल छु, अर्थात् वर्तमानकाळमा च्यवन करीश ते जाणता न हता केमके—'सुहुमेण से काले पण्णत्ते' च्यवननो वर्तमानकाळ घणोज सूक्ष्म होवाथी जाणवा योग्य होतो नथी, अर्थात् ऋजुगतिथी च्यवनकाळमा एक समय होय छे. अने वक्रगतिथी च्यवन करवामां ओछामा ओछा बे समय अने वधारेमा वधारे चार समय होय छे तेथी च्यवनकाळ घणोज सूक्ष्म होवाथी न जाणवा योग्य मानवामा आवेला छे 'तओ णं समणे भगवं महावीरे हियाणुकंपएण देवेणं' ते देवलोकथी च्यवन कर्या पछी श्रमण भगवान् महावीर स्वामीना हितचिंतक अने दयाळु शक्रप्रेरित देवे हृदयमा विचार्यु के—जीयमेयं तिकट्टु' अमोए आ आचार जीती लीधो छे तेम समजीने 'जे से वासाण तच्चे

तच्चे मासे' योऽसौ वर्षाणां तृतीयो मासः 'पंचमे पक्खे' पञ्चमः पक्षः 'आसोयबहुले' आश्विन बहुलः-आश्विनमासस्य कृष्ण पक्षः आश्विनवदि इत्यर्थः 'तस्स णं आसोयबहुलस्स' तस्य खलु आश्विनबहुलस्य-आश्विनकृष्णपक्षस्य 'तेरसी पक्खेणं' त्रयोदश्यां रात्रौ 'हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं' हस्तोत्तराभिः-उत्तराफाल्गुनीभिः नक्षत्रेण सह 'जोगमुवागएणं' योगम्-सम्बन्धम् उपागते-प्राप्ते चन्द्रमसि उत्तराफाल्गुनी नक्षत्रेण सह चन्द्रस्य योगे सतीत्यर्थः 'बासीहिं राइंदिएहिं विइक्कंतेहिं' द्व्यशीतौ रात्रिन्दिवे व्यतिक्रान्ते द्व्यशीति ८२ रात्रिन्दिवे अतीते सति 'तेसीइमस्स राइंदियस्स' त्र्यशीतितमस्य रात्रिन्दिवस्य-अहोरात्रस्य 'परियाए वट्टमाणे' पर्याये वर्तमाने सति त्र्यशीतितमरात्रौ इत्यर्थः 'दाहिणमाहणकुंडपुरसंनिवेसाओ' दक्षिणब्राह्मणकुण्डपुरसन्निवेशात्-दक्षिणदिग्वर्ति द्विजातिकुलनिवासस्थानभूत कुण्डपुरनामोपनगरात् 'उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसंसि' उत्तरक्षत्रियकुण्डपुर नामके सन्निवेशे-उत्तरदिग्वर्ति क्षत्रियकुलनिवासस्थानभूतकुण्डपुरनामोपनगरे 'नायाणं खत्तियाणं' ज्ञातानां क्षत्रियाणाम् ज्ञातवंशीय क्षत्रिय-

मासे' जैसे उस वर्ष के तीसरे महिने और 'पंचमे पक्खे' इसी पञ्चम पक्ष में अर्थात् 'आसोय बहुले' अश्विन कृष्ण पक्ष में तेरसी पक्खे णं' त्रयोदशी तिथि की रात में 'हत्थुराहिं नक्खत्तेणं' हस्तोत्तर अर्थात् उत्तराफाल्गुनी नक्षत्र के साथ 'जोगमुवागएणं' योग प्राप्त होने पर अर्थात् पूर्वोक्त वर्ष के तीसरे महिने में अश्विन कृष्ण पक्ष की त्रयोदशीतिथि की रात में उत्तराफाल्गुनी नक्षत्र के साथ चंद्रमा का संबंध प्राप्त होने पर 'बासीहिं राइंदिएहिं विइक्कंतेहिं' बिराशी रातदिन बीत जाने पर 'तेसीइमस्स राइंदियस्स परियाए वट्टमाणे' तिराशीवां रातदिन के पर्याय (बारी) आने पर अर्थात् 'दाहिणमाहणकुंडपुरसनिवेसाओ' तिराशीवीं रात में दक्षिण दिग्वर्ति ब्राह्मण कुल का निवास स्थान भूत कुंडपुर नाम के उप नगर से 'उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसंसि' उत्तर दिग्वर्ती क्षत्रिय कुल का निवास स्थान भूत कुंडपुर नाम के उपनगर में 'नायाणं खत्तियाणं' ज्ञातवंशीय क्षत्रिय

मासे' એ વર્ષના ત્રીજા માસ અને 'पचमे पक्खे' પાચમા પક્ષમાં અર્થાત્ 'आसोयबहुले' અશ્વિન કૃષ્ણ પક્ષમાં 'तस्स णं आसोयबहुलस्स तेरसीपक्खेण' આસો માસની તેરસ તિથિની રાત્રે 'हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं' હસ્તોત્તરા અર્થાત્ ઉત્તરા ફાલ્ગુની નક્ષત્રની સાથે 'जोगमुवागएणं' ચંદ્રનો યોગ પ્રાપ્ત થાય ત્યારે એટલે કે પૂર્વોક્ત વર્ષના ત્રીજા મહીનાના આસો વદની તેરસ તિથિની રાત્રે ઉત્તરા ફાલ્ગુની નક્ષત્રની સાથે ચંદ્રમાનો સંબંધ થયો ત્યારે 'बासीहिं राइंदिएहिं' બ્યાસી રાત દિવસ 'विइक्कंतेहिं' વીતિ ગયા પછી 'तेसीइमस्स राइंदियस्स परियाए' ત્ર્યાશીમી રાત દિવસના પર્યાય (વારો) 'वट्टमाणे' આવ્યે. ત્યારે અર્થાત્ ત્ર્યાશીમી રાત્રે 'दाहिणमाहणकुंडपुरसनिवेसाओ' દક્ષિણ દિશા બાજુના બ્રાહ્મણ કુળના નિવાસ સ્થાનરૂપ કુંડપુર નામના ઉપનગરથી 'उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसंसि' ઉત્તર દિશા તરફના ક્ષત્રિય કુલના નિવાસ સ્થાનરૂપ કુંડપુર નામના ઉપનગરની 'नायाणं खत्तियाणं' જ્ઞાત વંશના ક્ષત્રિય જાતિમાં

जातीनाम् मध्ये 'सिद्धत्थस्स खत्तियस्स' सिद्धार्थस्य-सिद्धार्थनामकस्य क्षत्रियस्य 'कासव गुत्तस्स' काश्यपगोत्रस्य पत्न्याः 'तिसलाए खत्तियाणीए' त्रिशलायाः-त्रिशलानाम्न्याः क्षत्रियाण्याः-क्षत्रियजातिस्त्रियाः 'वासिट्ठसगुत्ताए' वासिष्ठगोत्रायाः 'असुभाणं पुग्गलाणं' अशुभानां पुद्गलानाम्-परमाणूनाम् 'अवहारं करित्ता' अपहारं कृत्वा-गर्भाशयाद् बहिर्निस्सारणं विधाय 'सुभाणं पुग्गलाणं' शुभानां पुद्गलानाम् 'पक्खेव करित्ता' प्रक्षेपं कृत्वा-अशुभपुद्गलस्थाने शुभपुद्गलान् संस्थाप्येत्यर्थः 'कुच्छिसि गब्भं साहरइ' कुक्षौ-त्रिशलायाउदरे-गर्भाशये इत्यर्थः गर्भं संहरति-गर्भसंहरणं करोति गर्भे प्रवेशयतीति भावः, तथा 'जे वि य से तिसलाए खत्तियाणीए' योऽपि च असौ त्रिशलायाः क्षत्रियाण्याः 'कुच्छिसि गब्भे' कुक्षौ-उदरे गर्भःआसीत् 'तंपि य' तमपि च गर्भम् 'दाहिणमाहण कुंडपुरसंनिवेसंसि' दक्षिणब्राह्मणकुण्डपुरसन्निवेशे-दक्षि-

जाती के मध्य में 'सिद्धत्थस्स खत्तियस्स कासवगुत्तस्स' काश्यप गोत्रवाले सिद्धार्थ नाम के क्षत्रिय की पत्नी 'तिसलाए खत्तियाणीए वासिट्ठस्स गुत्ताए' वासिष्ठ गोत्रवाली त्रिशला नाम की क्षत्रिय स्त्री जाति के 'असुभाणं पुग्गलाणं' अशुभ पुद्गलों को अर्थात् अमांगलिक परमाणुओं को 'अवहारं करित्ता' अपहार कर के अर्थात् गर्भाशय से बाहर निकाल कर और 'सुभाणं पुग्गलाण पक्खेणं करित्ता' उस गर्भाशय में शुभ पुद्गलों को प्रक्षेप कर यानें मांगलिक परमाणु रूप पुद्गलों को रखकर 'कुच्छिसि गब्भं साहरइ' त्रिशला के गर्भाशय में प्रवेश कराया अर्थात् शक्र की आज्ञा से देवेन्द्रने देवानन्दा ब्राह्मणी के गर्भ से निकाल कर भगवान् महावीर स्वामी को त्रिशला के गर्भ में रख दिया और त्रिशला के गर्भ में जो बच्चा उत्पन्न होने वाला था उस को देवानन्दा ब्राह्मणी के गर्भ में लाकर रख दिया, इसी आशय से कहते हैं कि-'जे विय से तिसलाए खत्तियाणीए कुच्छिसि गब्भे' अर्थात् जो भी वह गर्भ त्रिशला नाम की क्षत्रियाणी के कुक्षि-उदर में था 'तं पिय दाहिणामाहणकुंडपुरसंनिवेसंसि' उस को भी दक्षिण दिग्वर्ती

'सिद्धत्थस्स खत्तियस्स कासवगुत्तस्स' કાશ્યપ ગોત્રના સિદ્ધાર્થ નામના ક્ષત્રીયની પત્ની 'तिसलाए खत्तियाणीए वासिट्ठस्स गुत्ताए' વાસિષ્ઠગોત્રવાળી ત્રિશલા નામની ક્ષત્રિય સ્ત્રી જાતના 'असुभाणं पुग्गलाणं' અશુભ પુદ્ગલોનો અર્થાત્ અમાંગલિક પરમાણુઓનો 'अवहार करित्ता' અપહાર કરીને અર્થાત ગર્ભાશયથી બહાર કહાડીને અને 'सुभाणं पुग्गलाण पक्खेव करित्ता' એ ગર્ભાશયમાં શુભ પુદ્ગલોનો પ્રક્ષેપ કરીને અર્થાત્ માંગલિક પરમાણુરૂપ પુદ્ગલોને રાખીને 'कुच्छिसि गब्भं साहरइ' ત્રિશલા મહારાણીના ગર્ભમાં પ્રવેશ કર્યો અર્થાત્ શક્રેન્દ્રની આજ્ઞાથી દેવેન્દ્રે દેવાનંદા બ્રાહ્મણીના ગર્ભમાંથી કહાડીને ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને ત્રિશલાના ગર્ભમાં મૂકી દીધો અને ત્રિશલાના ગર્ભમાં રહેલ બાળકને દેવાનંદા બ્રાહ્મણીના ગર્ભમાં લાવીને મૂકી દીધો એજ ભાવથી કહ્યુ છે કે-'जे वि य से तिसलाए खत्तियाणीए' જે ત્રિશલા ક્ષત્રિયાણીના 'कुच्छिसि गब्भे' ઉદરમાં ગર્ભ હતો 'तं पिय' તેને પણ 'दाहिण

णदिग्वर्ति ब्राह्मणकुलनिवासस्थानभूतकुण्डपुरनामोपनगरे 'उसभदत्तस्स माहणस्स' ऋषभदत्तस्य ब्राह्मणस्य 'कोडालसगोत्तस्स' कौण्डिल्यगोत्रस्य पत्न्याः 'देवानंदाए माहणीए' देवानन्दायाः ब्राह्मण्याः 'जालंधरायणगुत्ताए' जालन्धरायणगोत्रायाः 'कुच्छिसि गब्भं साहरइ' कुक्षौ-उदरे गर्भाशये इत्यर्थः गर्भम्-त्रिशलाया गर्भमित्यर्थः संहरति-आनीय संस्थापयति, तस्मिन् गर्भपरिवर्तनकालेऽपि 'समणे भगवं महावीरे' श्रमणो भगवान् महावीरः 'तिन्नाणोवगए यावि होत्था' त्रिज्ञानोपगतश्चापि अभवत्-सम्यक्श्रुतमति-अवधिज्ञान सम्पन्नश्चाभूदित्यर्थः, तस्मिन् गर्भसंहरणकाले 'साहरिज्जिस्सामित्ति जाणइ' अहं संहरिष्ये-देवेन गर्भान्तरं प्रापयिष्ये इति भगवान् जानाति एवम् 'साहरिज्जमाणे जाणइ' संहरिष्यमाणः देवेन अहं गर्भान्तरं नीयमानोऽस्मीति भगवान् जानाति, उक्तश्रुतादिज्ञानत्रयसम्पन्नत्वात्,

ब्राह्मण कुंडपुर नाम के सन्निवेश अर्थात् उपनगर में कौंडिल्य गोत्रवाले 'उसभत्तस्स माहणस्स कोडालसगोत्तस्स' ऋषभदत्त ब्राह्मण की पत्नी 'देवानंदाए माहणीए कुच्छिसि जालंधरायणगुत्ताए' जालंधरायणगोत्रवाली देवानंदा ब्राह्मणी के कुक्षि उदर में 'गब्भं साहरइ इति' गर्भ का संहरण किया रख दिया और जालंधरायण गोत्रवाली देवी उसगर्भ परिवर्तन काल में ही 'समणे भगवं महावीरे तिन्नाणोवगए यावि होत्था' श्रमण भगवान् महावीर स्वामी तीन ज्ञानों से उपपन्न युक्त भीहो गये अर्थात् उक्त रीति से गर्भ परिवर्तन काल में ही श्रमण भगवान् महावीर स्वामी को श्रुतज्ञान मतिज्ञान और अवधिज्ञान भी प्राप्त हो गया इसलिये उक्त श्रुतज्ञानादि से सम्पन्न होने से मैं (महावीर स्वामी) 'साहरिज्जिस्सामित्ति जाणइ' देवों से दूसरे गर्भ में पहुंचाया जाउंगा ऐसा भी ज्ञान भगवान् महावीर स्वामी को

माहणकुण्डपुरसंनिवेससि' દક્ષિણ દિશાના બ્રાહ્મણ કુલના નિવાસ સ્થાન ભૂત કુંડપુર નામના ઉપનગરમાં 'उसभदत्तस्स माहणस्स' ઋષભ દત્ત બ્રાહ્મણની 'कोडालसगोत्तस्स' કૌડિલ્ય ગોત્રવાળા 'देवाणंदाए माहणीए' દેવાનંદા બ્રાહ્મણીના 'जालंधरायणगुत्ताए' જાલંધરાયણ ગોત્રવાળી પત્નીના 'कुच्छिंसि गब्भं साहरइ' ઉદરમાં ત્રિશલાના ગર્ભને લાવીને રાખી દીધો. અર્થાત્ જે ગર્ભ ત્રિશલા નામની ક્ષત્રીયાણીના ઉદરમાં હતો તે ગર્ભને દક્ષિણ દિશામાં રહેવાવાળા બ્રાહ્મણ કુંડપુર નામના સંનિવેશ અર્થાત્ ઉપનગરમાં કૌડિલ્ય ગોત્રના ઋષભ દત્ત બ્રાહ્મણની પત્ની જાલંધરાયણ ગોત્રવાળી દેવાનંદા બ્રાહ્મણીના ઉદરમાં સંહરણ કરીને મૂકી દીધો અને ગર્ભના ફેરફારવાળા સમયમાં જ 'समणे भगवं महावीरे' શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામી 'तिन्नाणोवगए यावि होत्था' ત્રણ જ્ઞાનથી યુક્ત પણ થઈ ગયા. અર્થાત્ ઉક્ત પ્રકારથી ગર્ભના પરિવર્તન સમયમાં જ શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીને શ્રુતજ્ઞાન, મતિજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન પણ પ્રાપ્ત થઈ ગયા. તેથી અર્થાત્ એ ત્રણ જ્ઞાનથી યુક્ત હોવાથી 'साहरिज्जिस्सामित्ति जाणइ' અને (મહાવીર સ્વામિ) દેવો દ્વારા બીજા ગર્ભમાં પહોંચાડાશે. એવું પણ જાણતા હતા. 'साहरिज्जमाणे जाणइ' તથા દેવેન્દ્ર દ્વારા ગર્ભાન્તરમાં મને લઈ

तथा 'साहरिएमित्ति जाणइ समणाउसो !' संहृिये–देवेन गर्भान्तरं प्राप्ये अहम् इत्यपि भगवान् जानाति उक्तयुक्तेः. हे श्रमणायुष्मन् ! इति सुधर्मस्वामी गणधरः शिष्यं सम्बोध्य कथयतीत्यर्थः क्वचित् तु आगमोदयसमितिद्वारा प्रकाशिते आचाराङ्गसूत्रे च 'साहरिज्जमाणे जाणइ इति पाठस्थाने 'साहरिज्जमाणे नो जाणइ' इत्येवं पाठः प्रकाशितोऽस्ति किन्तु प्राचीन हस्तलिखिते, अन्यस्मिन् प्रकाशिते च पुस्तके 'साहरिज्जमाणे जाणइ' इत्येव पाठ उपलभ्यते इति अयमेव पाठः समीचीनः प्रतिभाति यतः गर्भसंहरणकालस्य अन्तर्मुहूर्तरूपत्वेन अत्यन्त सूक्ष्मत्वाभावात् तस्मिन्काले गर्भसंहरणक्रियाया भगवता ज्ञातुं शक्यत्वात् । सम्प्रति भगवतो महावीरस्वामिनो जन्म प्ररूपयन्नाह 'तेणं कालेणं तेणं समएणं' तस्मिन्काले तस्मिन्समये खलु दुष्षमसुषमनामके चतुर्थे आरके बहु व्यतीते सति 'तिसलाए खत्तियाणीए' त्रिशलायाः क्षत्रि-

हुआ और 'साहरिज्जमाणे जाणइ' देवेन्द्र से मैं गर्भान्तर में ले जाया जा रहा हूं ऐसा भी भगवान् जानते हैं इसी तरह 'साहरिएमित्ति जाणइ समणाउसो' मैं देवेन्द्र के द्वारा गर्भान्तर में प्राप्त कराया जा रहा हूं ऐसा भी ज्ञान भगवान् महावीर स्वामी को हुआ यह बात सुधर्मा स्वामी गणधरों को हे श्रमण ! आयुष्मन् ! ऐसा सम्बोधन करके कहते हैं कहीं पर यद्यपि आगमोदय समिति द्वारा प्रकाशित आचाराङ्ग सूत्र में और कल्पसूत्र में 'साहरिज्जमाणे जाणइ' इस पाठ के स्थान पर 'साहरिज्जमाणे नो जाणइ' ऐसा पाठ प्रकाशित है तथापि प्राचीन हस्त लिखित और अन्य प्रकाशित पुस्तकों में 'साहरिज्जमाणे जाणइ' यही पाठ उपलब्ध हो रहा है इसलिये यही पाठसमीचीन और युक्तियुक्त लगता है क्यों कि गर्भसंहरण काल का अन्तर मुहूर्त रूप होने से अत्यन्त सूक्ष्म रूप नहीं है इसलिये संहरण क्रिया को भगवान् जान सकते है।

अब भगवान् महावीर स्वामी के शुभ जन्म का निरूपण करते हैं-'तेणं कालेणं तेणं समएणं' उस कालमें और उस समय में अर्थात् दुष्षम

જવાય છે એમ પણ ભગવાન જાણતા હતા, એજ પ્રમાણે 'साहरिएमित्ति जाणइ समणाउसो' હું દેવેન્દ્ર દ્વારા બીજા ગર્ભમા લઈ જવાઇ રહ્યો છુ એવુ પણ જ્ઞાન ભગવાન મહાવીર સ્વામીને થયુ આ વાત સુધર્મા સ્વામી ગણધરોને હે આયુષ્મન્ શ્રમણ એવુ સંબોધન કરીને કહે છે જો કે ક્યાંક આગમોદય સમિતિ દ્વારા પ્રકાશિત થયેલ આચારાંગસૂત્રમા અને કલ્પસૂત્રમા 'साहरिज्जमाणे जाणइ' એ પાઠની જગ્યાએ 'साहरिज्जमाणे णो जाणइ' આવો પાઠ પ્રગટ થયેલ છે પરંતુ પ્રાચીન હસ્તલિખિત અને અન્ય પ્રકાશિત થયેલ પુસ્તકોમાં 'साहरिज्जमाणे जाणइ' પાઠ ઉપલબ્ધ થાય છે તેથી આજ પાઠ યોગ્ય લાગવાથી અત્રે રજૂ કરેલ છે કેમકે ગર્ભસંહરણ કાળ અંતર્મુહૂર્તરૂપ હોવાથી અત્યંત સૂક્ષ્મ રૂપ નથી. તેથી એ કાળમા ગર્ભસંહરણની ક્રિયાને ભગવાન જાણી શકે છે.

હવે ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામીના શુભ જન્મનુ નિરૂપણ કરવામા આવે છે 'तेणं कालेणं तेणं समएणं' તે કાળમાં અને તે સમયમા અર્થાત્ દુષમ સુષમા નામના ચોથા

याण्याः-क्षत्रियायाः 'अहऽन्नया कयाई' अथ-अनन्तरम् अन्यदा कदाचित् 'नवण्ह मासाणं' नवानां मासानाम् नवसु मासेषु 'बहु पडिपुण्णाणं' बहु प्रतिपूर्णानाम् बहुपरिपूर्णेषु 'अद्धट्ठमाण राइंदियाणं' अर्धाष्टमानां रात्रिन्दिवानाम्-अर्धाष्टमरात्रिन्दिवे सार्धसप्तरात्रिन्दिवे इत्यर्थः 'वीइक्कंताणं' व्यतिक्रान्तानाम्-व्यतिक्रान्ते व्यतीते सति 'जे से गिम्हाणं पढमे मासे' योऽसौ ग्रीष्माणाम्-ग्रीष्मऋतूनाम् प्रथमो मासः 'दुच्चे पक्खे' द्वितीयः पक्षः 'चित्त सुद्धे' चैत्रशुद्धः-चैत्रशुक्लः चैत्रशुक्लपक्ष आसीत् 'तस्स णं चित्तसुद्धस्स' तस्य खलु चैत्रशुद्धस्य-चैत्रशुक्लपक्षस्य 'तेरसी-पक्खेणं' त्रयोदशीपक्षे-त्रयोदशीतिथौ 'हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं' हस्तोत्तराभिः उत्तराफाल्गुनीभिः नक्षत्रेण 'समं जोगमुवागए' समम्-सार्द्धम् योगम्-सम्बन्धम् उपागते-प्राप्ते सति-उत्तराफाल्गुनी नक्षत्रेण सह चन्द्रमसः योगे सतीत्यर्थः 'समणं भगवं महावीरं' श्रमणं भगवन्तं महावीरं-वर्द्धमानस्वामिनम् 'अरोग्गा अरोग्गं पसूया' आरोग्या-पूर्णारोग्या त्रिशला आरोग्यम्-पूर्णारोग्यं प्रभुं महावीरं प्रसूता-प्रासोष्ट उत्पादितवती, भगवतो महावीरस्वामिनः शुभं

सुषमा नामके चतुर्थ आरक के बहुत अधिक व्यतीत होने पर 'तिसलाए खत्तियाणीए'-त्रिशलानामकी क्षत्रियाणी को-'अन्नया कयाई'-एक किसी समय में-'नवण्हं मासाणं बहु पडिपुण्णाणं'-नौमासके परिपूर्ण हो जाने पर और 'अद्धट्ठमाणराइंदियाणं' साडेसात रातदिन व्यतीत होने पर -'जे से गिम्हाणं' पढमे मासे' ग्रीष्मऋतु के प्रथममास अर्थात्-'दुच्चे पक्खे' दूसरा शुक्ल पक्ष में चैत्र मास का 'चित्तसुद्धे' 'तस्स णं चित्तसुद्धस्स तेरसी पक्खेणं' उस चैत्र शुक्ल की-त्रयोदशी तिथि में-'हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं'-हस्तोत्तर अर्थात् उत्तरफाल्गुनी नक्षत्र के साथ-'समं जोगमुवागए-साथ-चंद्रमा के योग होने पर-'समणं भगवं महावीरे'-श्रमण भगवान् महावीर स्वामी को-'अरोग्गा' पूर्ण आरोग्या त्रिशला क्षत्रियाने 'अरोग्गं पसूया' पूर्ण आरोग्य युक्त उत्पन्नकिया अर्थात् ग्रीष्मऋतु के प्रथम चैत्रमास के शुक्ल पक्ष के त्रयोदशी तिथि में उत्तरा फाल्गुनी नक्षत्र के साथ चन्द्र के योग होने पर पूर्ण आरोग्य

આરાનો ઘણો ખરો સમય વીતિ ગયા પછી 'तिसलाए खत्तियाणीए' ત્રિશલા નામની ક્ષત્રિયાણીને 'अहऽन्नया कयाई' કોઈ એક સમયમાં 'नवण्ह मासाणं बहुपडिपुण्णाण' નવ માસ પૂરા થયા પછી અને अद्धट्ठमाणराइंदियाणं वीइक्कंताण' સાડાસાત દિવસ વીતિ ગયા પછી 'जे से गिम्हाणं पढमे मासे' ગ્રીષ્મ ઋતુના પહેલા માસ અને 'दुच्चे पक्खे' બીજો પક્ષ અર્થાત્ 'चित्त सुद्धे' ચૈત્ર શુકલ પક્ષ અર્થાત્ ચૈત્ર માસના શુકલ પક્ષમાં 'तस्स णं चित्तसुद्धस्स तेरसीपक्खेण' ચૈત્ર માસના શુકલ પક્ષની તેરશ તિથિમાં 'हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं' હસ્તોત્તર અર્થાત્ ઉત્તરા ફાલ્ગુન નક્ષત્રની 'समं जोगमुवागए' સાથે ચંદ્રમાનો યોગ થયો ત્યારે 'समणं भगवं महावीर अरोग्गं अरोग्गा पसूया' પૂર્ણ આરોગ્યવાળા શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીને પૂર્ણ આરોગ્યવાળા ત્રિશલા ક્ષત્રિયાણીએ જન્મ આપ્યો અર્થાત્ ગ્રીષ્મઋતુના પહેલા ચૈત્ર માસના શુકલ પક્ષની તેરશને દિવસે ઉત્તરા ફાલ્ગુની નક્ષત્રની સાથે ચંદ્રનો યોગ હતો ત્યારે

जन्म बभूव इत्यर्थः, तथा च अस्मिन् शुभमुहूर्ते वीतरागस्य श्रुतादिज्ञानत्रयसम्पन्नस्य प्रभोः महावीरस्य शुभ जन्म संजातम्, इत्येवं तृतीयं कल्याणकं सम्पन्नम् ॥ सू० २ ॥

मूलम्—जण्णं राइं तिसला खत्तियाणि समणं भगवं महावीरं अरोया अरोयं पसूया तण्णं राइं भवणवइ वाणमंतरजोइसिय विमाणवासि देवेहिं देवीहिं य उवयंतेहिं उप्पयंतेहि य एगे महं दिव्वे देवुज्जोए देवसन्निवाए देवकहक्कहए उप्पिंजलगभूए यावि होत्था, जण्णं रयणिं तिसला खत्तियाणी समणं भगवं महावीरं अरोग्गा अरोग्गं पसूया, तण्णं रयणिं बहवे देवा य देवीओ य एगं महं अमयवासं च१ गंधवासं च२ चुन्नवासं च३ पुप्फवासं च४ हिरन्नवासं च५ रयणवासं च६ वासिंसु, जण्णं रयणिं तिसला खत्तियाणी समणं भगवं महावीरं अरोग्गा अरोग्गं पसूया तण्णं रयणिं भवणवइ वाणमंतरजोइसिय विमाणवासिणो देवा य देवीओ य समणस्स भगवओ महावीरस्स सूइकम्माइं तित्थयराभिसेयं च करिंसु, जओणं पभिइ भगवं महावीरे तिसलाए खत्तियाणीए वासिट्ठसगुत्ताए कुच्छिंसि गब्भं आगए, तओ णं पभिइ तं कुलं विपुलेणं हिरण्णेणं सुवण्णेणं धणेणं धन्नेणं माणिक्केणं मुत्तिएणं संखसिलप्पवालेणं अईव अईव परिवड्ढइ, तओ णं समणस्स भगवओ महावीरस्स अम्मापियरो एयमट्ठं जाणित्ता निव्वत्तदसाहंसि वुक्कंतंसि सुइभूयंसि विपुलं असणपाणखाइमसाइमं उवक्खडाविंति, उवक्खडावित्ता मित्तनाइसयणसंबंधिवग्गं उवनिमंतंति, मित्तनाइसयणसंबंधिवग्गं उवनिमंतित्ता बहवे समणमाहणकिवणवणीमगाहिं भिच्छुंडगपंडरगाईण विच्छड्डंति विगोविंति विस्साणिंति दायारेसु दाणं पज्जभाइंति विच्छड्डित्ता विगोवित्ता विस्साणित्ता दायारेसु दाणं पज्जभाइत्ता मित्तनाइसयणसंबंधिवग्गं

वीतराग श्रुतादि ज्ञान सम्पन्न श्रमण भगवान् महावीर का शुभ जन्म हुआ इस प्रकार तृतीय कल्याणक सम्पन्न हुआ ॥ सू०२ ।

પૂર્ણ આરોગ્યવાળા વીતરાગ શ્રુતાદિ ત્રણ જ્ઞાનવાળા શ્રીમહાવીર સ્વામીનો શુભ જન્મ થયો. આ રીતે ત્રીજુ કલ્યાણક સંપન્ન થયું. ॥ સૂ૦ ૨ ॥

भुंजाविंति मित्तणाइसयणसंबंधिवग्गं भुंजावित्ता मित्तनाइसयणसंबंधिवग्गेण इममेयारूवं नामधिज्जं कारविंति जओ णं पभिइ इमे कुमारे तिसलाए खत्तियाणीए कुच्छिंसि गब्भे आहूए तओ णं पभिइ इमं कुलं विपुलेणं हिरण्णेणं सुवण्णेणं धणेणं धन्नेणं माणिक्केणं मुत्तिएणं संखसिलप्पवालेणं अतीव अतीव परिवड्ढइ ता होऊणं कुमारे वद्धमाणे, तओ णं समणे भगवं महावीरे पंचधाइपरिवुडे तं जहा–खीरधाईए१ मज्जणधाईए२ मंडणधाईए३ खेलावणधाइए ४ अंकधाईए५, अंकाओ अंकं साहरिज्जमाणे रम्मे मणिकुट्टिमतले गिरिकंदरसमुल्लीणे विव चंपयपायवे अहाणुपुव्वीए संवड्ढइ, तओ णं समणे भगवं महावीरे विन्नायपरिणय (मित्ते) विणियत्तबालभावे अप्पुस्सुयाइं उरालाइं माणुस्सगाइं पंचलक्खणाइं कामभोगाइं सद्दफरिसरसरूवगंधाइं परियारेमाणे एवं च णं विहरइ ॥सू० ३॥

छाया–यस्यां रात्रौ त्रिशला क्षत्रियाणी श्रमणं भगवन्तं महावीरम् आरोग्या आरोग्यं प्रसूता तस्यां रात्रौ भवनपति–वानव्यन्तर–ज्योतिषिक विमानवासिदेवैः देवीभिश्च अवपतद्भिः उत्पतद्भिश्च एको महान् दिव्यो देवोद्द्योतः देवसन्निपातः देवकहकहकः उत्पिञ्जलभूतश्चापि अभवत्, यस्यां रजन्यां त्रिशला क्षत्रियाणी श्रमणं भगवन्तं महावीरम् आरोग्या आरोग्यं प्रसूता तस्यां रजन्यां बहवो देवाश्च देव्यश्च एकं महान्तम् अमृतवर्षं च १ गन्धवर्षञ्च २ चूर्णवर्षञ्च ३ पुष्पवर्षञ्च ४ हिरण्यवर्षञ्च ५ रत्नवर्षञ्च ६ अवर्षयन्, यस्यां रजन्यां त्रिशला क्षत्रियाणी श्रमणं भगवन्तं महावीरम् आरोग्या आरोग्यं प्रसूता तस्यां रजन्यां भवनपति–वानव्यन्तर–ज्योतिषिक विमानवासिनो देवाश्च देव्यश्च श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य शुचिकर्माणि तीर्थकराभिषेकं च अकार्षुः, यतः खलु प्रभृति भगवान महावीरः त्रिशलायाः क्षत्रियाण्याः कुक्षौ गर्भम् आगतः ततः खलु प्रभृति तत् कुलम् विपुलेन हिरण्येन सुवर्णेन धनेन धान्येन माणिक्येन मौक्तिकेन शङ्खशिलाप्रवालेन अतीव अतीव परिवर्द्धते, ततः खलु श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अम्बापितरौ एतमर्थं ज्ञात्वा निर्वर्तितदशाहे व्युत्क्रान्ते शुचिभूते विपुलम् अशनपानखादिमस्वादिमम् उपस्कारयतः, उपस्कार्य मित्रज्ञातिस्वजनसम्बन्धिवर्गम् उपनिमन्त्रयतः, मित्रज्ञातिस्वजनसम्बन्धिवर्गम् उपनिमन्त्र्य बहून् श्रमणब्राह्मणकृपणवनीपकान् भस्मच्छुरितपाण्डरकान् विच्छर्दयतः, विगोपयतः, विश्राणयतः, दातृषु दानं प्रभाजयतः, विच्छर्द्य विगोप्य विश्राण्य दातृषु दानं प्रभाज्य मित्रज्ञातिस्वजनसम्बन्धिवर्गम् भोजयतः मित्रज्ञातिस्वजनसम्बन्धि वर्गम् भोजयित्वा मित्रज्ञातिस्वजनसम्बन्धिवर्गेण इदमेता

वदूरूपं नामधेयं कारयतः यतः खलु प्रभृति अयं कुमारः त्रिशलायाः क्षत्रियाण्याः कुक्षौ गर्भे आहृतः ततः खलु प्रभृति इदं कुलं विपुलेन हिरण्येन सुवर्णेन धनेन धान्येन माणिक्येन मौक्तिकेन शङ्खशिलाप्रवालेण अतीव अतीव परिवर्द्धते, तद् भवतु खलु कुमारो वर्द्धमानः, ततः खलु श्रमणो भगवान् महावीरः पञ्चधात्रीपरिवृतः, तद्यथा–क्षीरधात्र्या १ मज्जनधात्र्या २ मण्डनधात्र्या ३ खेलापनधात्र्या ४ अङ्कधात्र्या ५ अङ्काद् अङ्कं संह्रियमाणः रम्ये मणि कुट्टिमतले गिरिकन्दरासमुल्लीन इव चम्पकपादपः यथानुपूर्व्या संवर्द्धते, ततः खलु श्रमणो भगवान् महावीरः विज्ञातपरिणतः विज्ञातबालभावः अल्पोत्सुकत्वात् उदारान् मानुष्यकान् पञ्चलक्षणान् कामभोगान् शब्दस्पर्शरसरूपगन्धान् परिचरन् एवञ्च खलु विहरति ॥सू० ३॥

टीका–अथ जन्मानन्तरं भगवतो महावीरस्वामिनः दिव्यातिशयमाहात्म्यं प्ररूपयन् बालक्रीडामाह–'जण्णं राइं' तिसलाखत्तियाणी' यस्यां किल रात्रौ त्रिशला क्षत्रियाणी–क्षत्रिया 'समणं भगवं महावीरं' श्रमणं भगवन्तं महावीरम्-महावीरस्वामिनम् 'अरोया अरोयं पसूया' आरोग्या–पूर्णस्वस्था आरोग्यं–पूर्णस्वस्थं प्रसुप्त प्रसूता–सुषुवे 'तण्णं राइं' तस्यां खलु रात्रौ 'भवणवइवाणमंतरजोइसि य विमाणवासिदेवेहिं' भवनपति–वानव्यन्तर ज्योतिष्क-विमानवासी-देवैः–भवनपतिभिः वानव्यन्तरैः ज्योतिष्कैः वैमानिकैश्च देवैः 'देवीहिं य' देवीभिश्च 'उवयंतेहिं उप्पयंतेहिं य' अवपतद्भिः–स्वर्गलोकाद् भूलोकम् अवतरद्भिः, उत्पतद्भिश्च–सुमेरुपर्वतमारोहद्भिश्च भूमौ उपरि 'एगे महं दिव्वे देवुज्जोए' एको महान् दिव्यः–प्रधानः देवोद्योतः–विमानप्रकाशः 'देवसन्निवाए' देवसन्निपातः–देवानां सन्निपातजन्यः 'देवकहकहए' देव कहकहकः–देवकोलाहलशब्दः 'उप्पिंजलगभूए यावि होत्था' उत्पिञ्जलकभूतश्चापि

टीकार्थ–अब भगवान् महावीर स्वामी के शुभ जन्म होने के बाद दिव्यातिशय माहात्म्य का निरूपण करते हुए बालक्रीडा का वर्णन करते हैं–'जण्हं राइं तिसला खत्तियाणी समणं भगवं महावीरं अरोया अरोयं पसूया' जिसरातमें पूर्ण स्वस्थ त्रिशला क्षत्रियाने पूर्ण आरोग्य श्रमण भगवान् महावीर स्वामी को जन्माया–'तण्णं राइं भवणवइ वाणमंतर जोइसिय विमाणवासि देवेहिं देवीहिंय' उस रातमें भवनपति वानव्यंतर–ज्योतिषिक विमानवासी देवोंने–और देवियोंने 'उवयंतेहिं उप्पयंतेहिंय'–स्वर्गलोक से भूलोक पर उतरते समय और सुमेरु पर्वत पर चढते समय 'एगे महं दिव्वे देवुज्जोए'एक महान् दिव्य विमान प्रकाश किया और

ટીકાર્થ–હવે ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામીનો જન્મ થયા પછી દિવ્યાતિશય માહાત્મ્યનું નિરૂપણ કરતા ભગવાનની બાળ ક્રીડાનું વર્ણન કરવામાં આવે છે–'जण्णं राइं तिसला खत्तियाणि' જે રાત્રે પૂર્ણ 'समण भगव महावीर' આરોગ્યવાળા શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીને 'अरोया अरोयं पसूया' પૂર્ણ સ્વસ્થ ત્રિશલા ક્ષત્રિયાણિએ પૂર્ણ આરોગ્યવાળા ભગવાનને જન્મ આપ્યો 'तण्णं राइं भवणवइवाणमंतरजोइसियविमाणवासि देवेहिं' એ રાત્રે ભવનપતિ–વાનવ્યંતર–જ્યોતિષિક–વિમાનવાસી દેવોએ અને દેવીહિં य' દેવિયોએ 'उवयंतेहिं उप्पयंतेहिं य' ભૂલોક પર ઉતરતા અને સુમેરૂ પર્વત

अभवत्-सा वीरजन्मरात्रिः देवानामट्टहासेन उद्द्योतेन प्रकाशेन युक्ताचाभूदित्यर्थः 'जण्णं रयणिं' यस्यां खलु रजन्यां-रात्रौ 'तिसला खत्तियाणी' त्रिशलाक्षत्रियाणी-क्षत्रिया 'समणं भगवं महावीरं' श्रमणं भगवन्तं महावीरम्-महावीरस्वामिनम् 'अरोया अरोय पसूया' आरोग्या-पूर्ण स्वस्था सती आरोग्यम्-पूर्णस्वस्थं प्रभुम् प्रसूता-सुषुवे 'तण्णं रयणिं' तस्यां खलु रजन्यां-रात्रौ 'बहवे देवा य देवीओ य' बहवो देवाश्च देव्यश्च-अनेके वैमानिकदेवाः देव्यश्चेत्यर्थः 'एगं महं अमयवासं च' एकम् महत् अमृतवर्षणम् च सुधावर्षणम् 'गंधवासं च' गन्धवर्षञ्च-सुगन्धितद्रव्य-वृष्टिम् 'चुण्णवासं च' चूर्णवर्षञ्च-सुगन्धमयचूर्णवृष्टिम् 'पुप्फवासं च' पुष्पवर्षञ्च-प्रसून वृष्टिम् 'हिरण्णवासं च' हिरण्यवर्षञ्च-सुवर्णरजतवृष्टिम् 'रयणवासं च' रत्नवर्षञ्च-पद्मराग-मरकतइन्द्रनीलमणिप्रभृति रत्नवृष्टिञ्च 'वासिंसु' अवर्षिषुः-अमृतादीना वर्षामकार्षुः 'जण्णं रयणिं' यस्यां खलु रजन्याम्-रात्रौ 'तिसलाखत्तियाणी' त्रिशलाक्षत्रियाणी-क्षत्रिया 'समणं'

'देवसंनिवाए'-देवों के निपात जन्य-'देवकहक्कहए' देवकोलाहल शब्द भी एक साथ उत्पन्न हुआ अर्थात् वह वर्द्धमान महावीर स्वामी के शुभ जन्म की रात 'उप्पिजलगभूए यावि होत्था'-देवो के अट्टहास्य से दिव्य प्रकाश से युक्त हुई 'जण्णं रयणिं तिसला खत्तियाणी समणं भगवं महावीरं अरोया अरोयं पसूया' जिस रात में त्रिशला क्षत्रिया ने पूर्ण आरोग्य श्रमण भगवान् श्रीमहावीर स्वामी को जन्म दिया 'तण्णं रयणिं' उस रात में- 'बहवे'-बहुत से वैमानिक-'देवा य देवीओय' देवों ने और देवियों ने 'एगं महं'-एक महान् 'अमयवासं च गंधवासं च' अमृत-सुधा वर्षण किया, एवं सुगन्धित द्रव्य का वर्षण किया, एवं-'चुण्णवासंच'-सुगन्धमय चूर्ण का वर्षण किया तथा-'पुप्फ वासं च' सुगंधित पुष्पों का वर्षण किया एवं 'हिरण्णवासंच' हिरण्य सुवर्ण रजतका वर्षण किया एवं 'रयण वासंच'-वासिंसु'-पद्मराग मरकत इन्द्रनीलमणि वगैरह का वर्षण किया और-'जण्णं रयणिं'-जिस रातमें अत्यंत स्वस्थ-'तिसला

પર ચઢત 'एगे मह दिव्वे देवुज्जोए' એક મહાન દિવ્ય વિમાન પ્રકાશ કર્યો અને 'देवसंनिवाए देवकहक्कहए' દેવોના નિપાતથી થયેલ દેવકોલાહલ શબ્દ પણ 'उप्पिजलगभूए यावि होत्था' એક સાથે ઉત્પન્ન થયો. અર્થાત્ તે વર્ધમાન શ્રીમહાવીર સ્વામીના શુભ જન્મની રાત્રે અટ્ટહાસ્યથી અને દિવ્ય પ્રકાશથી યુક્ત થઇ 'जण्ण रयणि तिसलाखत्तियाणी' જે રાત્રે પૂર્ણસ્વસ્થ ત્રિશલા ક્ષત્રિયાણીએ 'समण भगव महावीर अरोया अरोयं पसूया' પૂર્ણ આરોગ્યવાળા શ્રમણ ભગવાન મહાવીરસ્વામીને જન્મ આપ્યો. 'तन्नं रयणि बहवे देवा य देवीओ य' એ રાત્રે ઘણા વૈમાનિક દેવો અને દેવીએ. એ 'एगं महं अमयवासं च' એક અમૃત-સુધાનો ભારે વરસાદ વરસાવ્યો તથા 'गंधवासं च चुण्णवासं च' સુગન્ધિત દ્રવ્યનો વરસાદ વરસાવ્યો. તથા સુગંધવાળા ચૂર્ણનો વરસાદ વરસાવ્યો તથા 'पुप्फवासं च' પુષ્પવૃષ્ટિ કરી એવં 'हिरण्णवासं च रयणवासं च वासिंसु' હિરણ્ય, સુવર્ણ અને રત્નનો વરસાદ વરસાવ્યો. તથા પદ્મરાગ

भगवं महावीरं' श्रमणं भगवन्तम् महावीरम् 'अरोया अरोयं पसूया' आरोग्या-पूर्णस्वस्था सती आरोग्यम् पूर्णस्वस्थं महावीरस्वामिनं प्रसूता-सुषुवे 'तण्णं रयणिं' तस्यां खलु रजन्यां-रात्रौ 'भवणवइवाणमंतरजोइसिय विमाणवासिणो' भवनपति-वानव्यन्तर-ज्योतिषिक-विमानवासिनः-भवनपत्यादिवैमानिकाः 'देवा य देवीओ य' देवाश्च देव्यश्च 'समणस्स भगवओ महावीरस्स' श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य 'सुइकम्माइं' शुचिकर्माणि पवित्रताप्रयोजक-कर्माणि षट्पञ्चाशद् दिशाकुमार्यः भगवतः शुचिकर्माणि अकार्षुः, 'तित्थयराभिसेयं च करिंसु' तीर्थंकराभिषेकञ्च अकार्षुः-चतुष्षष्ठिरिन्द्राः सुमेरुपर्वतस्य पण्डकोद्याने भगवन्तं नीत्वा तस्य जन्माभिषेकम् कृतवन्तः 'जओणं पभिइ' यतः खलु प्रभृति-यस्माद् दिनादारभ्य 'समणे भगवं महावीरे' श्रमणो भगवान् महावीरः 'तिसलाए खत्तियाणीए' त्रिशलायाः क्षत्रियाण्याः-क्षत्रियायाः 'कुच्छिसि गब्भं आगए' कुक्षौ-उदरे गर्भम् गर्भाशये आगतः 'तओणं पभिइ' ततः खलु प्रभृति-तद्दिनादारभ्य 'तं कुलं' तत् कुलम्-त्रिशलायाः कुल-मित्यर्थः 'विपुलेणं हिरण्णेणं' विपुलेन प्रचुरेण पुष्कलेन इत्यर्थः हिरण्येन-रजतादिना

खत्तियाणी' त्रिशला क्षत्रिया ने पूर्ण आरोग्य-'समणं भगवं महावीरं'-श्रमण भगवान् महावीर को-'अरोया अरोयं पसूया'-उत्पन्न किया-'तण्णं रयणिं' उस रातमें 'भवणवइ वाणमंतर जोइसिय विमाणवासिणो देवा य देवीओय' भवनपति वानव्यन्तर ज्योतिषिक विमानवासी देवों ने और देवीयोंने-'समणस्स भगवओ महावीरस्स' श्रमण भगवान महावीरस्वामी को 'सुईकम्माइं' शुचिकर्म याने प्रसूति होने के बाद पवित्रता प्रयोजक कर्मों को छप्पनदिशाकुमारियोंने संपन्न किया और 'तित्थयराभिसेयं च करिंसु' चौसठइन्द्रोने सुमेरुपर्वत के पडक नामके उद्यानमें भगवान् महावीरस्वामी को लेजाकर उनका अभिषेक-किया और-'जओणं पभिइ'-जिस दिनसे-'समणे भगवं महावीरे' श्रमण-भगवान् महावीर स्वामी 'तिसलाए-खत्तियाणीए कुच्छिंसि' त्रिशला क्षत्रिया के उदरमें-'गब्भं आगए

મરકત ઇન્દ્રનીલમણિ વગેરેનો વરસાદ વરસાવ્યો. તથા 'जण्ण रयणिं तिसला खत्तियाणी' જે રાત્રે અત્યંત સ્વસ્થ એવા ત્રિશલાક્ષત્રિયાણિએ 'समणं भगवं महावीर अरोया अरोय पसूया' પૂર્ણ આરોગ્યવાળા શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુ ને જન્મ આપ્યો 'तण्णं रयणिं भवणवइ वाणमंतरजोइसिय' એ રાત્રે ભવનપતિ વાનવ્યન્તર જ્યોતિષિક 'विमाणवासिणो देवा य देवीओ य' વિમાનવાસી દેવોએ અને દેવિયોએ 'समणस्स भगवओ महावीरस्स' શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીને 'सूई कम्माइ तित्थयराभिसेयं च करिंसु' શુચિ કર્મ અર્થાત્ પ્રસૂતિ થયા પછી પવિત્રતા કારક કર્મો છપ્પન દિશા કુમારિયોએ કર્યું અને ચોસઠ ઇંદ્રોએ સુમેરૂ પર્વતના પડક નામના ઉદ્યાનમાં ભગવાન મહાવીર સ્વામિને લઇ જઇને તેઓનો જન્માભિષેક કર્યો 'जओ ण पभिइ समणे भगव महावीरे' તથા જે દિવસથી શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામી 'तिसलाए खत्तियाणीए' ત્રિશલા ક્ષત્રિયાણી ના 'कुच्छिसि गब्भ आगए'

'सुवन्नेणं' सुवर्णेन-कनकादिना 'धणेणं' धनेन रूप्यकादिना 'धन्नेणं' धान्येन-शालिप्रभृति-धान्येव 'माणिक्केणं' माणिक्येन-मरकतमण्यादिना 'मुत्तिएणं' मौक्तिकेन-मौक्तिकमण्यादिना 'संखसिलप्पवालेण' शङ्खशिलाप्रवालेन 'अईव अईव परिवड्ढइ' अतीव अतीवअत्यन्तं परिवर्द्धते समृद्धं भवति 'तओणं' ततः खलु-तदनन्तरम् 'समणस्स भगवओ महावीरस्स' श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य-महावीरस्वामिनः 'अम्मापियरो' अम्मापितरौ मातापितरौ 'एयमट्ठं जाणित्ता' एतम् अर्थम्-एतावन्तं हिरण्यप्रभृति धनधान्यादिना समृद्धियुक्तम् अर्थम् ज्ञात्वा-विज्ञाय 'निव्वत्तदसाहंसि वुक्कंतंसि' निर्वर्तितदशाहे व्युत्क्रान्ते अशौचदशदिनेषु व्यतीतेषु 'सुइभूयंसि' शुचीभूते सति 'विपुलं असणपाणखाइमसाइमं' विपुलम्-प्रचुरम् अशनपानखादिमस्वादिमं-चतुर्विधमाहारजातम् 'उवक्खडाविंति' उपस्कारयतः-पाचकद्वारा निर्मापयतः 'उवक्खडावित्ता' उपस्कार्य-अशनादिकं चतुर्विधमाहारजातं निर्माप्य 'मित्तनाइसयणसंबंधिवग्गं' मित्र-

तओणं पभिइ' गर्भरूप में आये उसदिन से लेकर 'तं कुलं विउलेण हिरण्णेणं' त्रिशलाका कुलवंश विपुल पुष्कल हिरण्य रजतादि से एवं-'सुवण्णेणं'-सुवर्ण कनकादि से और 'धणेणं' रूप्यकादि धन से और 'धण्णेणं' शालि विगैरह धान्य से 'माणिक्केणं'-मरकत मणि वगैरह मणियों से-'मुत्तिएणं' मौक्तिक मणि वगैरह से तथा-'संख सिलप्पवालेण' शंख शिलाप्रवाल से-'अईव अईव परिवड्ढई' बढने लगा अर्थात् धन धान्य हिरण्य रजत सुवर्ण कनक मणि मौक्तिकादि से समृद्ध होने लगा 'तओणं समणस्स भगवओ महावीरस्स अम्मापियरो एय मट्ठं जाणित्ता' उसके बाद श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी के मातापिता-'एयमट्ठं जाणित्ता'-इतने हिरण्य वगैरह धन धान्यादि समृद्धि से युक्त अर्थको जानकर-'निव्वत्तदसाहंसि वुक्कंतंसि'-आशौचका दशदिनबीत जाने पर-'सुइभूयंसि' शुचि-पवित्र होने पर-'विपुलं असणं पाणं खाइमं साइमं' पुष्कल अशन पान खादिम और स्वादिम चतुर्विध आहार जात को-'उवक्खडाविंति' पाचक

ઉદરમાં ગર્ભરૂપે આવ્યા. 'तओण पभिइ तं कुलं विपुलेण हिरण्णेणं सुवण्णेण' તે દિવસથી ત્રિશલાના વંશમાં પુષ્કળ પ્રમાણમાં રજત, હિરણ્ય, વિગેરેથી અને સુવર્ણથી તથા 'धणेणं धन्नेण' રૂપ્યકાદિ ધનથી તેમજ ડાંગર, ઘઉં, બાજરી, જુવાર વિગેરે ધાન્યથી તથા 'माणिक्केणं मुत्तिएण' મરકતમણિ વિગેરે મણિયોથી તથા મુક્તામણિ વિગેરેથી તથા 'संख सिलप्पवालेणं अईव अईव परिवड्ढइ' શંખ, શિલાપ્રવાલથી વધવા લાગ્યા અર્થાત્ ધનધાન્ય હિરણ્ય, રજત, સુવર્ણ કનક મણિ મૌક્તિક વિગેરેથી સમૃદ્ધ થવા લાગ્યા. 'तओ णं समणस्स भगवओ महावीरस्स अम्मापियरो' તે પછી શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીના માતાપિતા 'एयमट्ठं जाणित्ता' એટલા હિરણ્ય વિગેરે ધનધાન્ય વિગેરે સમૃદ્ધિથી યુક્ત થયેલ અર્થ-પ્રકરણ જાણીને તેમજ 'निवत्तदसाहंसि वुक्कतंसि' આશૌચ-સૂતકના દસ દિવસ વીત્યા પછી 'सुइभूयंसि' પવિત્ર થવા બાદ 'विपुल असणपाणखाइमसाइम उवक्खडाविंति' પુષ્કળ પ્રમાણમાં અશનપાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ ચાર પ્રકારના આહાર જાતને રસોઈયા

ज्ञातिस्वजनसम्बन्धिवर्गम्-स्नेहिज्ञातिकुटुम्बबन्धुवर्गम् 'उवनिमंतति' उपनिमन्त्रयतः-निमन्त्रितं कुरुतः 'मित्तनाइसयणसंबंधिवग्गं उवनिमंतित्ता' मित्रज्ञातिस्वजनसम्बन्धिवर्गम् उपनिमन्त्र्य-निमन्त्रणं दत्वा 'बहवे समणमाहणकिवणवणीमगाहिं' बहून्-अनेकान् श्रमण-ब्राह्मणकृपणवनीपकान् चरकशाक्यप्रभृति अन्यतीर्थिकसाधु-द्विजाति-भूसुरदयनीय दीनान्ध-याचकदरिद्रान् 'भिच्छुंडगपंडरगाईण' भस्मच्छुरितपाण्डुरशरीरान भिक्षुकगणांश्च 'विच्छड्डंति' विच्छर्दयतः-भोजयतः 'विगोविंति' विगोपयतः-प्रेमपूर्वकं भोजनसत्कारादिना संरक्षतः 'विस्साणिंति' विश्राणयतः-विशेषरूपेण भोजनास्वादनं कारयतः 'दायारेसु दाणं पज्जभाइंति' दातृषु-अन्नवस्त्रादिवितरणकर्तृषु याचकेषु वा दानं-देयान्नवस्त्रादिदानं प्रभाजयतः-विभाजयतः, याचकेभ्यः अन्नवस्त्रादीनां दानार्थं विभाजन कुरुतः 'विच्छड्डित्ता विगोवित्ता विस्साणित्ता' विच्छर्द्य-भोजयित्वा, विगोप्य भोजनादिना संरक्ष्य, विश्राण्य प्रेमपूर्वकं भोजनास्वादनं कारयित्वा 'दायारेसु दाणं' दातृषु याचकेषु वा दानं-देयान्नवस्त्रादिकं 'पज्जभा-

द्वारा बनवाने लगे और पाचक द्वारा अशनादि चतुर्विध आहार जातको-'उवक्खडावित्ता' पकवाकर-'मित्तनाइ सयणसंबंधिवग्गं उवनिमंतंति' मित्रज्ञाति स्वजन संबंधी वर्गको निमंत्रण दिया-'मित्तणाइ सयणसंबंधिवग्गं उवनिमंतित्ता' बहुत से श्रमण ब्राह्मण कृपण वनीपक को निमंत्रण देकर 'बहवे समणमाहण 'वणीमगाहिं' अर्थात् चरक शाक्य वगैरह अन्यतीर्थिक साधुको द्विजाति भूसुर ब्राह्मण दयनीय दीन याचक अंध बधिर पंगु लंगुडे लुले वर्गो को एवं 'भिच्छुंडगपंडरगाईण' भस्म धारण करने वाले भिक्षुक गणोंको 'विच्छड्डंति' भोजन कराने लगे और 'विगोविंति' भोजन अन्न वस्त्रादि के सत्कारादि से रक्षण करने लगे एवं 'विस्साणिंति' विशेष रूप से भोजनास्वादन कराने लगे और 'दायारेसु दाणं पज्जभाइंति' याचकों को अन्नवस्त्रादि का विभाजन पूर्वक दान दिया 'विच्छड्डित्ता' विगोवित्ता, भोजन करा कर 'विस्साणित्ता'

દ્વારા બનાવરાવ્યા 'उवक्खडावित्ता' તથા અશનાદિ ચારે પ્રકારના આહારજાત બનાવરાવીને 'मित्तणाइसयणसंबंधिवग्ग' મિત્ર જ્ઞાતિ, સ્વજન, કુટુંબ તથા સંબંધિ વર્ગને 'उवनिमंतंति' નિમંત્રણ આપ્યું 'मित्तनाइसयणसंबंधिवग्ग' મિત્ર જ્ઞાતિ સ્વજન કુટુંબ તથા સંબંધીવર્ગને 'उवनिमंतित्ता' નિમંત્રણ આપીને તથા 'बहवे समणमाहणकिवणवणीमगाहिं' ઘણા શ્રમણ બ્રાહ્મણ -કૃપણ અને વનીપકોને અર્થાત્ ચરક શાક્ય વિગેરે અન્યતીર્થિક સાધુ દ્વિજ ભૂસુર દીન યાચક આંધળા બહેરા લુલા લંગડા વિગેરેને 'भिच्छुंडगपंडरगाईण विच्छड्डंति' ભસ્મ ધારણ કરનારા ભિક્ષુક ગણોને ભોજન કરાવવા લાગ્યા. તથા 'विगोविंति' ભોજન અન્ન વસ્ત્ર વિગેરેના સત્કારથી તેમનું રક્ષણ કરવા લાગ્યા તથા 'विस्साणिंति' વિશેષરૂપથી ભોજનાદિ કરાવવા લાગ્યા તથા 'दायारेसु दाणं पज्जभाइंति' યાચકોને અન્નવસ્ત્રાદિના વિભજનપૂર્વક દાન આપવા લાગ્યા. એ રીતે 'विच्छड्डित्ता विगोवित्ता विस्साणित्ता' એ રીતે ભોજન કરાવીને તથા અન્નવસ્ત્રાદિથી સંરક્ષણ કરીને પ્રેમપૂર્વક વિશ્રામ પમાડીને 'दायारेसु दाण परिभाइत्ता' યાચકોને

इत्ता' प्रभाव्य-विभाजनपूर्वकं वितीर्य 'मित्तनाइसयणसंबंधिवग्गं' मित्रज्ञातिस्वजनसम्बन्धिवर्गम् 'भुंजाविंति' भोजयतः-भोजनं कारयतः 'मित्तनाइसयणसंबंधिवग्गं' मित्रज्ञाति स्वजनसम्बन्धिवर्गम् 'भुंजावित्ता' भोजयित्वा-भोजनं कारयित्वा 'मित्तनाइसयणसंबंधि वग्गेण' मित्रज्ञातिस्वजन सम्बन्धिवर्गेण बन्धुवर्गादिद्वारा 'इममेयारूवं नामधिज्ज कारविंति' इदमेतावद्रूपम्-एतत्प्रकारकं नामधेयम् नामकरणं कारयतः-विधापयतः नामकरणसंस्कार कारयत इत्यर्थः तथाहि 'जओणं पभिइ इमे कुमारे' यतः खलु प्रभृति--यद्दिनादारभ्य अयं कुमारः-शिशुः 'तिलसाए खत्तियाणीए' त्रिशलायाः क्षत्रियाण्या-क्षत्रियायाः 'कुच्छिसि गब्भे आहूए' कुक्षौ-उदरे, गर्भे-गर्भाशये आहूतः देवैः संस्थापितः आकारित आगतोऽस्ति 'तओणं पभिइ' ततः खलु प्रभृति-तद्दिनादारभ्य 'इमं कुल विपुलेणं हिरण्णेणं' इदं कुलम्-सिद्धार्थक्षत्रियस्य कुलमित्यर्थः विपुलेन-प्रचुरेण पुष्कलेन हिरण्येन-रजतेन 'सुवण्णेणं धणेणं धन्नेणं' सुवर्णेन--कनकेन धनेन-गोरत्नादि धनेन, धान्येन -अन्नशालिप्रभृतिधान्येन 'माणिक्केण मुत्तिएणं' माणिक्येन-मरकतादि मणिना मौक्तिकेन 'संखसिलप्पवालेणं' शङ्खशिला-प्रवालेन 'अतीव अतीव परिवड्ढइ' अतीव अतीव-अत्यन्ताधिकं परिवर्द्धते वृद्धिं प्राप्नोति 'ता

एवं अन्न वस्त्रादि से सत्कार कर के 'दायारेसु दाणं पज्जभाइत्ता' याचकों को दान देकर 'मित्तणाइ सयण संबंधिवग्गं भुंजावित्ता' मित्र ज्ञाति स्वजन कुटुंबादि संबंधि वर्गों को भोजन कराकर उनके द्वारा 'इमेयारूवं णामधिज्ज कारविंति' वक्ष्यमाण रूप से नामधेय अर्थात् नामकरण संस्कार कराने लगे 'जओणं पभिइ इमे कुमारे' क्योंकि जिस दिन से लेकर यह कुमार शिशु बालक-'तिसलाए खत्तियाणीए'-त्रिशला नामकी क्षत्रिया के-'कुच्छिंसि गब्भे आहूए' उदरमे गर्भ रूपमें देवों से स्थापित किया गया है-'तओणं पभिइ इयं कुलं'-उस दिनसे लेकर यह कुल अर्थात् सिद्धार्थ क्षत्रिय का कुल-'विपुलेणं हिरण्णेणं'-पुष्कलहिरण्य रजत-'सुवण्णेणं धणेणं धण्णेणं'-सुवर्ण धन धान्य अन्नशालिप्रभृति वस्तुओं से तथा-'माणिक्केणं मोत्तिएणं'-मरकतादि मणिमौक्तिक-'संखसिलप्पवालेणं' -शंखशिला प्रवाल वगैरह से 'अईव अईव परिवड्ढइ' नाना प्रकार के समृद्धि-

અન્નવસ્ત્રાદિ આપીને તે પછી 'मित्तणाई सयणसंबंधिवग्गं' મિત્ર જ્ઞાતિ, સ્વજન અને સંબંધિ વર્ગને 'भुंजावित्ता' ભોજન દિ કરાવીને 'मित्तनाइसयणसंबंधि वग्गेण' મિત્ર જ્ઞાતિ સ્વજન કુટુંબાદિ સંબંધિવર્ગ દ્વારા 'इममेयारूवं नामधिज्जं कारविंति' વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી નામકરણ સંસ્કાર કરાવ્યો 'जओ ण पभिइ इमे कुमारे' જે દિવસથી આ કુમાર 'तिसलाए खत्तियाणीए कुच्छिंसि' ત્રિશલા નામની ક્ષત્રિયાણીના ઉદરમાં 'गब्भे आहूए' ગર્ભરૂપે દેવોએ સ્થાપિત કર્યા 'तओणं पभिइ इमं कुलं' તે દિવસથી આરંભીને આકુળ અર્થાત્ સિદ્ધાર્થ ક્ષત્રિયનું કુળ 'विपुलेणं हिरण्णेणं सुवण्णेणं' પુષ્કળ હિરણ્ય, રજત, સુવર્ણ 'धणेणं धण्णेण' ધન ધાન્ય અન્નાદિ વસ્તુઓથી તથા 'माणिक्केणं मुत्तिएणं' મરકતાદિ મણિયોથી મોતીથી તથા 'संखसिलप्पवालेणं' શંખશિલા-

होउ णं कुमारे वद्धमाणे' तत्-तस्मात् कारणात्-हिरण्य सुवर्णादिपरिवर्द्धनाद् हेतोः भवतु खलु अयं कुमारः शिशुः वर्द्धमानः वर्द्धमाननाम्ना प्रसिद्धो भवतु इत्यर्थः 'तओणं समणे भगवं महावीरे' ततः खलु-तदनन्तरम् श्रमणो भगवान् महावीरः-महावीरस्वामी 'पंचधाइपरिवुडे' पञ्चधात्रीपरिवृतः-वक्ष्यमाण पञ्चसंख्यकधात्रीभिः परिवृतः परिचारकतया ताभिः पञ्चभिः समलङ्कृतोऽभूत् 'तं जहा-खीरधाईए' तद्यथा-क्षीरधात्र्या-दुग्धपानकारयित्र्या दास्या परिवृतः 'मज्जणधाईए' मज्जनधात्र्या-स्नानविधापयित्र्या दास्या परिवृतः 'मंडणधाईए' मण्डनधात्र्या-वस्त्राभूषणपरिधापयित्र्या दास्या परिवृतः 'खेलावणधाईए' खेलापनधात्र्या-क्रीडाकारयित्र्या दास्या परिवृतः 'अंकधाईए' अङ्कधात्र्या-क्रोडे स्थापयित्र्या दास्या परिवृतः आवेष्टितोऽभूदित्यर्थः 'अंकाओ अंकं साहरिज्जमाणे' अङ्कात्-क्रोडात् अङ्कं-क्रोडान्तरं संहृत्य

से भरपूर हो रहा है-'ता होउण कुमारे वद्धमाणे'-इसलिये अर्थात् हिरण्यादि समृद्धि से परिवर्द्धित होने के कारण यह कुमार शिशु नवजात बालक वर्द्धमान नामसे प्रसिद्ध हो ऐसा विचार कर वर्द्धमान नाम रक्खा 'तओणं समणे भगवं महावीरे पंच धाइपरिवुडे' उसके बाद श्रमण भगवान् महावीर स्वामी पांच धात्रियों से परिवृत हुए याने भगवान् श्रीमहावीर स्वामी की परिचर्या वगैरह करने के लिये पांचधात्री वक्ष्यमाण कार्यों को करने के लिये नियुक्त की गयी -'तं जहा'-खीर धाईए'-जैसे कि क्षीर धात्री याने दूध पीलाने वाली धात्री और -'मज्जणधाईए'-मज्जन अर्थात् स्नान करने वाली धात्री-'मंडण धाईए'-एवं वस्त्र आभूषण अलंकार पहनाने वाली धात्री तथा-'खेलावणधाईए' क्रीडा रमत गम्मत कराने वाली धात्री एवं-'अंकधाईए'-अंक धात्री याने गोद में रखकर खेलाने वाली धात्री इस प्रकार पांच धात्री दासी से परिवृत हुए'-अंकाओ अंकं साहरिज्जमाणे'-उसके बाद एक गोदसे दूसरे गोदमें लिए जाते हुए भगवान्

પ્રવાળ વિગેરે અનેક પ્રકારની સમૃદ્ધિથી 'अईव अईव परिवड्ढइ' અત્યંત અધિક ભરપૂર રહે છે 'ता होउणं कुमारे वद्धमाणे' તે કારણથી અર્થાત્ હિરણ્યાદિ સમૃદ્ધિથી વૃદ્ધિ ગત થવાના કારણે આ બાળક વર્દ્ધમાન નામથી પ્રસિદ્ધ થાવો એમ વિચારીને વર્દ્ધમાન એ પ્રમાણે નામ રાખ્યું 'जओणं समणेभगव महावीरे તે પછી શ્રમણ ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામી 'पंचधाई परिवुडे' પાંચ ધાત્રિઓથી પરિવૃત્ત થયા અર્થાત્ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીની પરિચર્યા વિગેરે કરવા માટે પાંચ ધાત્રી વક્ષ્યમાણ કાર્ય કરવા માટે રાખવામા આવી 'त जहा' જેમ કે-'खीर धाईए' ક્ષીરધાત્રી એટલે કે દૂધ પીવરાવવાળી ધાત્રી તથા 'मज्जणधाईए' મજ્જન અર્થાત નવરાવવાવાળી ધાત્રી તથા 'मंडणधाईए' વસ્ત્ર આભૂષણ અને અલંકાર પહેરાવનારી ધાત્રી તથા 'खेलावणधाईए' રમતગમત વિગેરે ખેલાવનારી ધાત્રી તથા 'अंकधाइए' અંકધાત્રી અર્થાત્ ખોળામાં રાખીને રમાડવાવાળી ધાત્રી એ રીતે પાંચ ધાત્રી અર્થાત્ દાસીયોથી યુક્ત થયા. તે પછી 'अकाओ अंकं साहरिज्जमाणे' એક ખોળામાથી બીજા ખોળામા

माणः-प्रीयमाणो भगवान् महावीरः 'रम्मे मणिकुट्टिमतले' रम्ये-परमरमणीये मणिकुट्टिम-तले-शुद्धमर्मरमणिमण्डितप्राङ्गणे 'गिरिकंदरसमुल्लीणे विव' गिरिकन्दरासमुल्लीन इव-पर्वतगुफापिहितः 'चंपयपायवे' चम्पकपादपः-चम्पकपुष्पवृक्षः इव 'अहाणुपुव्वीए संवड्ढइ' यथानुपूर्व्या-यथाक्रमम् संवर्धते क्रमशः उत्तरोत्तरम् प्रतिदिनं वर्द्धमान आसीत् 'तओ णं समणे भगवं महावीरे' ततः खलु-तदनन्तरम् श्रमणो भगवान महावीरः 'विन्नायपरिणय' विज्ञातपरि-णतः-स्वयमेव ज्ञानविज्ञान सम्पन्नः 'विणियत्तवालभावे' विनिवर्तितबाल्भाव-शैशवावस्था-रहितः युवावस्थाप्रतिपन्न इत्यर्थः 'अप्पुस्सुयाइं' अल्पौत्सुक्यान्-अधिकोत्सुकता रहितान्-विशेषलिप्साऽविषयान् 'उरालाइं माणुस्सगाइं' उदारान्-महोदारयुक्तान, मानुष्यकान्-मनुष्यो पभोगयोग्यान् 'पंचलक्खणाइं' पञ्चलक्षणान्-वक्ष्यमाणपञ्चसंख्यकलक्षणस्वरूपान 'कामभो-गाइं' कामभोगान्-कामोपभोगान् 'सद्दफरिसरसरूवगंधाइं' शब्दस्पर्शरसरूपगन्धान्-पञ्च-विषयान्-'परियारेमाणे' परिचरन्-उपभुञ्जानः अनासक्त्या उपभोगं कुर्वाणः श्रमणो भग-

श्रीमहावीर स्वामी-'रम्मे मणिकुट्टिमतले'-परमरमणिय शुद्ध मर्मर मणिजडित प्राङ्गण में-'गिरिकंदर समुल्लीणे विव'-पर्वतकी गुफामें ढके हुए-'चंपयपायवे अहाणुपुव्वीए संवड्ढए'-चम्पक वृक्षके समान क्रमशः उत्तरोत्तर प्रतिदिन बढने लगे 'तओ णं समणे भगवं महावीरे' उसके बाद श्रमण भगवान् श्री महावीर वर्धमान स्वामी-'विन्नायपरिणय' स्वयं ही ज्ञान विज्ञान संपन्न होकर-'विणियत्त बालभावे-' कौमार शैशव बाल्यावस्था से रहित याने युवा वस्था में प्रतिपन्न होकर-'अप्पुस्सुयाइं'-अधिक उत्सुकता रहित होते हुए अर्थात् विशेषलिप्सा रहित होकर-'उरालाइं माणुस्सगाइं' महोदार युक्त मनुष्यों के उपभोग योग्य वक्ष्यमाण-'पंचलक्खणाइं'-पंच संख्यक लक्षणयुक्त रूपवाले-'कामभोगाइं' कामोपभोगों को अर्थात्-'सद्दफरिसरसरूवगंधाइं'-शब्द स्पर्श रूपरस गंध विषयक उपभोगो को अनासक्ति पूर्वक-'परियारेमाणे एवं चणं

સેવાતા ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામી 'रम्मे मणिकुट्टिमतले' પરમ રમણીય શુદ્ધ મર્મર અને રત્નજડિત આંગણામાં 'गिरिकंदरसमुल्लीणे विव' પર્વતની ગુફામાં ઢંકાયેલ 'चंपय पायवे इव' પર્વતની ગુફામાં ઢંકાયેલ ચંપાના વૃક્ષની જેમ 'अहाणुपुव्वीए संवड्ढइ' ક્રમશ, દરરોજ વધવા લાગ્યા 'तओण समणे भगव महावीरे' તે પછી શ્રમણ ભગવાન શ્રીમહાવીર વર્ધમાન સ્વામી 'विण्णायपरिणय-विणियत्तबालभावे' સ્વયં જ્ઞાન વિજ્ઞાનાદિથી યુક્ત થઈને કૌમાર શૈશવ અને બાલ્ય અવસ્થાથી નિવૃત્ત અર્થાત્ યુવાવસ્થા પ્રાપ્ત કરીને 'अप्पुस्सुयाइ' અધિક ઉત્સુકતાથી રહિત થઈને અર્થાત્ વિશેષ લાલચ રહિત થઈને 'उरालाइं माणुस्सगाइं' મહા ઉદાર મનુષ્યોને ભોગવવા લાયક 'पंचलक्खणाइं' વક્ષ્યમાણ પાંચ સંખ્યાના લક્ષણ યુક્ત સ્વરૂપવાળા 'कामभोगाइ' કામોપભોગોને અર્થાત્ 'सद्दफरिसरस रूवगंधाइं' શબ્દ સ્પર્શ રૂપ રસ અને ગંધ વિષયક ઉપભોગોને 'परियारेमाणे' અનાસક્તિ

वान् महावीरः 'एवं च णं विहरइ' एवञ्च खलु—उक्तरीत्या औदासीन्येन विषयोपभोगं कुर्वन् विहरति–तिष्ठति ॥ सू० ३ ॥

मूलम्—समणे भगवं महावीरे कासवगुत्ते तस्स णं इमे तिन्नि नामधिज्जा एवमहिज्जंति, तं जहा—अम्मापिउसंति वद्धमाणे१ सहसंमुइए समणे२ भीमं भयभेरव उरालं अवेलयं परीसह—सह त्तिकट्टु देवेहिं से नाम कयं समणे भगवं महावीरे समणस्स णं भगवओ महावीरस्स पिया कासवगुत्तेणं तस्स णं तिन्नि नामधिज्जा एवमाहिज्जंति, तं जहा-सिद्धत्थेइ वा सिज्जंसेइ वा जसंसेइ वा, समणस्स भगवओ महावीरस्स अम्मा वासिट्ठस्सगुत्ता, तीसे णं तिन्नि नामधिज्जा एवमाहिज्जंति, तं जहा—तिसलाइवा विदेहदिन्नाइवा पियकारिणीइवा, समणस्स णं भगवओ महावीरस्स पितिअए सुपासे कासवगुत्तेणं, समणस्स णं भगवओ महावीरस्स जिट्ठेभाया नंदिवद्धणे कासवगुत्तेणं, समणस्स णं भगवओ महावीरस्स जेट्ठा भइणी सुदंसणा कासवगुत्तेणं, समणस्स णं भगवओ महावीरस्स भज्जा जसोया कोडिन्नागुत्तेणं, समणस्स णं भगवओ महावीरस्स धूया कासवगुत्तेणं तीसेणं दो नामधिज्जा एवमाहिज्जंति—अणुज्जाइ वा पियदंसणाइ वा, समणस्स णं भगवओ महावीरस्स नत्तूई कोसियागुत्ते णं तीसे णं दो नामधिज्जा एव माहिज्जंति, तं जहा—सेसवईइ वा जसवईइ वा ॥ सू० ४ ॥

विहरइ'—उपभोग करते हुए उक्त रीति से उदासीनतापूर्वक रहने लगे अर्थात् श्रमण भगवान् श्रीमहावीर वर्द्धमान स्वामी जन्मान्तर के संस्कार से स्वयं ज्ञान विज्ञान से परिपूर्ण होकर युवावस्था में विषय सेवन की विशेष उत्सुकता रहित होकर शब्द स्पर्शादि पांच विषयों को अनासक्ति पूर्वक उपभोग करते हुए सांसारिक विषयों से उदासीन होकर जीवन यापन करने लगे ॥ सू० ३ ॥

પૂર્વક ઉપભોગ કરતા કરતા 'एवं च णं विहरइ' ઉક્ત પ્રકારથી ઉદાસીનતાપૂર્વક રહેવા લાગ્યા. અર્થાત્ શ્રમણ ભગવાન મહાવીર વર્દ્ધમાન સ્વામી જન્માન્તરના સંસ્કારથી પોતે જ્ઞાનવિજ્ઞાનથી પરિપૂર્ણ થઈને યુવાવસ્થામાં વિષય સેવનની બહુ ઝડતી ઉત્સુકતા રહિત થઈને શબ્દસ્પર્શાદિ પાંચ વિષયોને અનાસક્તિપૂર્વક ઉપભોગ કરતા કરતા સાંસારિક વિષયોથી ઉદાસ થઈને જીવન વીતાવવા લાગ્યા. ॥ સૂ૦ ૩ ॥

छाया-श्रमणो भगवान् महावीरः काश्यपगोत्रः, तस्य खलु इमानि त्रीणि नामधेयानि एवम् आख्यायन्ते-अम्बापितृसत्कं वर्द्धमानः १ सहसंमुदितः श्रमणः २ भीमं भयभैरवम् उदारम् अचलं परीषहं सहते इति कृत्वा देवैः तस्य नामकृतं श्रमणो भगवान् महावीरः ३ श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य पिता काश्यपगोत्रः तस्य खलु त्रीणि नामधेयानि एवमाख्यायन्ते-तद्यथा-सिद्धार्थः इति वा १, श्रेयस् इति वा २, यशस्वी इति वा ३, श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य अम्बा वासिष्ठगोत्रा, तस्याः खलु त्रीणि नामधेयानि एवमाख्यायन्ते-त्रिशला इति वा १ विदेहदत्ता इति वा २ प्रियकारिणी इति वा ३ श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य पितृव्यः सुपार्श्वः काश्यपगोत्रः श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य ज्येष्ठो भ्राता नन्दिवर्द्धनः काश्यपगोत्रः श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य ज्येष्ठा भगिनी सुदर्शना काश्यपगोत्रा श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य भार्या यशोदा कौण्डिन्यगोत्रा श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य दुहिता काश्यपगोत्रा तस्याः खलु द्वे नामधेये एव माख्यायेते-अनोज्जा इति वा १ प्रियदर्शना इति वा २, श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य नप्त्रि(दौहित्री) कौशिकगोत्रा तस्याः खलु द्वे नामधेये एवमाख्यायेते-तद्यथा-शेषवती इति वा १, यशस्वती इति वा २ ॥ सू० ४ ॥

टीका-सम्प्रति श्रमणस्य भगवतो महावीरस्वामिनः कुटुम्बपरिवारस्य नामधेयानि प्रतिपादयति-'समणे भगवं महावीरे' श्रमणो भगवान् महावीरः 'कासवगुत्ते' काश्यपगोत्रः आसीत् 'तस्स णं इमे तिन्नि नामधिज्जा एवमाहिज्जंति' तस्य खलु महावीरस्वामिनः इमानि-वक्ष्यमाणानि त्रीणि नामधेयानि-नामानि एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या आख्यायन्ते-कथ्यन्ते तथाहि 'तं जहा-अम्मापिउ संति वद्धमाणे१' तद्यथा-अम्बापितृसत्कम्-मातापितृकृतम् वर्द्धमान इति

अब श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी के कुटुम्ब परिवार के नाम का प्रतिपादन करते हैं-

टीकार्थ-'समणे भगवं महावीरे कासवगुत्ते' श्रमण भगवान् श्रीमहावीर स्वामी काश्यप गोत्र के थे 'तस्स णं इमे तिन्निनामधिज्जा' उनके तीन नाम 'एवमाहिज्जंति' वक्ष्यमाणरीति से कहे जाते हैं 'तं जहा' जैसे कि उन तीनों नामों को क्रमशः बतलाते हैं उस काश्यप गोत्र श्रमण भगवान् श्रीमहावीर स्वामीका नाम 'अम्मापिउसंति वद्धमाणे' माता पिता ने 'वर्द्धमान' रक्खा था, अब माता पिता

હવે શ્રમણ ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામીના કુટુમ્બ પરિવારના નામોનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવે છે-

ટીકાર્થ-'समणे भगवं महावीरे कासवगुत्ते' શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામી કાશ્યપ ગોત્રના હતા. 'तस्स णं इमे तिन्नि नामधिज्जा एवमाहिज्जंति' તેમના ત્રણ નામ આ વક્ષ્યમાણ રીતે કહેવામાં આવે છે 'तं जहा' તે ત્રણે નામોને ક્રમશઃ બતાવવામાં આવે છે-એ કાશ્યપ ગોત્રવાળા શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીનું પહેલું નામ 'अम्मापिउ संति

नामधेयम् १ मातापितृकृतं द्वितीयं नाम महावीरस्य प्ररूपयन्नाह–'सहसंमुइए समणे' सहसंमुदितः–स्वाभाविकगुणोत्पन्नत्वात् समभावधारणात् अत्यन्तघोरतपःकरणाच्च श्रमण इति नामधेयम् २, सम्प्रति भगवतो महावीर इतिनामकरणे हेतुं प्रतिपादयन्नाह–'भीमं भयभेरवं उरालं अवेलयं' भीमम्–भयानकम्, भयभैरवम्–अत्यन्तभयोत्पादकं भीषणम्, उदारम्–प्रधानम् अविचलम् अविचलतमम् 'परीसहं सहत्तिकट्टु' परीषहम्–क्लेशं सहते इतिकृत्वा सर्वप्रकारकक्लेशसहनकर्तृत्वात् 'देवेहिं से नाम कयं' देवैः तस्य–भगवतः नामकृतम्–'समणे भगवं महावीरे' श्रमणो भगवान् महावीर इति ३ सांसारिक सर्वक्लेशसहनशालित्वात् देवैः भगवतः श्रमणस्य महावीर इति नामधेयं कृतमितिभावः, सम्प्रति भगवतो महावीरस्य पितुर्नामधेयानि प्रतिपादयितुमाह–'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स' श्रमणस्य खलु भगवतो

के द्वारा रक्खे गये द्वितीय नाम का निरूपण करते हैं–'सहसंमुइए समणे' सह संमुदित अर्थात् स्वाभाविक गुणों से उत्पन्न होने से और समभाव धारण करने से तथा अत्यन्त घोर तपस्या करने से 'श्रमण' ऐसा नाम समझना चाहिये, अब भगवान् का 'महावीर' ऐसा नाम करने में हेतु का प्रतिपादन करते हुए कहते हैं –'भीमं भयभेरवं उरालं अवेलयं, परीसहं सहत्ति कट्टु' भीम अर्थात् भयानक और भय भैरव या अत्यन्त भयोत्पादक होने से भीषण तथा उदार अर्थात् प्रधान और अविचल याने अपने कर्तव्यपथ से विचलित नहीं होने वाले तथा परीषह को अर्थात् सभी प्रकार के क्लेश को सहन करनेवाले होने से 'देवेहिं से नामं कायं समणे भगवं महावीरे' देवोंने उन भगवान् का महावीर ऐसा नाम किया था, अर्थात् सांसारिक सर्व क्लेशों का सहन शील होने से देवोंने 'महावीर' ऐसा नाम किया था, अब भगवान् श्री महावीर के पिता का नाम प्रतिपादन करते हैं– 'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स पिया कासवगुत्ते णं' श्रमण भगवान् श्रीमहावीर

वद्धमाणे' માતાપિતાએ 'વર્ધમાન' એ પ્રમાણે રાખ્યુ હતુ હવે માતાપિતા દ્વારા રાખવામા આવેલ બીજુ નામ 'सहसंमुइए समणे' સહસંમુદિત અર્થાત્ સ્વાભાવિક ગુણોથી ઉત્પન્ન થવાથી તથા સમભાવ રાખવાથી તથા ઘોર તપસ્યા કરવાથી 'શ્રમણ' એવુ નામ સમજવુ

હવે મહાવીર એ પ્રમાણે નામ કરવાના હેતુનુ પ્રતિપાદન કરે છે भीमं भयभेरवं उरालं अवेलयं' ભીમ અર્થાત્ ભયાનક અને 'ભય ભૈરવ' એટલે કે અત્યત ભયોત્પાદક હોવાથી ભીષણ તથા ઉદાર અર્થાત્ પ્રધાન તથા અવિચલ અર્થાત્ પોતાના કર્તવ્ય માર્ગથી ચલિત ન થવાવાળા તથા 'परीसहं सहत्तिकट्टु' પરીષહ એટલે કે બધા પ્રકારના ક્લેશોને સહન કરવાવાળા હોવાથી देवेहिं से नाम कयं समणे भगव महावीरे' દેવોએ તેમનુ નામ શ્રમણ ભગવાન મહાવીર એ પ્રમાણે રાખ્યુ હતુ એટલે કે સાસારિક સઘળા ક્લેશોને સહનાર હોવાથી દેવોએ 'મહાવીર' એ પ્રમાણે નામ રાખ્યુ હતુ હવે ભગવાન શ્રીમહાવીરના પિતાના નામનુ કથન કરે છે. 'समणस्स ण भगवओ महावीरस्स' શ્રમણ ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીના

महावीरस्य 'पिया कासवगुत्तेणं' पिता काश्यपगोत्रः आसीत् 'तस्स णं तिन्नि नामधेज्जा एवमाहिज्जंति' तस्य खलु महावीरपितुः त्रीणि नामधेयानि एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या आख्यायन्ते-कथ्यन्ते तथाहि 'तं जहा-सिद्धत्थेइ वा' तद्यथा-सिद्धार्थः इति वा, 'सिज्जंसेइ वा' श्रेयस् इति वा 'जसंसेइ वा' यशस्वी इति वा, तथा च भगवतो महावीरस्य पितुः सिद्धार्थः १ श्रेयस् २ यशस्वी ३ इति त्रीणि नामधेयानि आसन्। भगवतो महावीरस्य मातुर्नामानि प्ररूपयितुमाह-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स' श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य 'अम्मा वासिट्ठस्सगुत्ता' अम्बा-माता वासिष्ठगोत्रा आसीत् 'तीसेणं तिन्निनामधेज्जा एवमाहिज्जंति' तस्याः खलु महावीरमातुः त्रीणि वक्ष्यमाणानि नामधेयानि एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या आख्यायन्ते-कथ्यन्ते-'तं जहा-तिसलाइ वा' तद्यथा-त्रिशला इति वा १ 'विदेहदिन्नाइ वा' विदेहदत्ता इति वा २, 'पियकारिणीइ वा' प्रियकारिणी इति वा ३ तथा च महावीरमातुः त्रिशला १ विदेहदत्ता २ प्रियकारिणी इति च ३ नामधेयानि त्रीणि आसन् इति भावः। सम्प्रति

स्वामी के पिता भी काश्यप गोत्र वाले थे और 'तस्सणं तिन्नि नामधेज्जा' उन महावीर भगवान् के पिता के भी तीन नाम 'एवमाहिज्जंति' वक्ष्यमाणरीति से कहे जाते हैं 'तं जहा' जैसे कि-'सिद्धत्थेइ वा' सिद्धार्थ यह पहला नाम, एवं 'सिज्जंसेइ वा' श्रेयस यह दूसरा नाम और 'जसंसेइ वा' यशस्वी यह तीसरा नाम था, अर्थात् श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी के पिता के नाम १ सिद्धार्थ, २श्रेयस और ३ यशस्वी इस प्रकार तीन नामधेय थे, अब श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी की माता का नाम बतलाते हैं-'समणस्स ण भगवओ महावीरस्स अम्मा वासिट्ठस्स गुत्ता' श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी की माता वासिष्ठगोत्रा थी 'तीसे णं तिन्नि नामधेज्जा एवमाहिज्जंति' उस के भी तीन नाम वक्ष्यमाण रूप से कहे जाते हैं 'तं जहा' जैसे कि 'तिसलाइ वा' त्रिशला यह पहला नाम है और 'विदेहदिन्नाइ वा' विदेहदत्ता यह दूसरा नाम है और 'पियकारिणी इवा' प्रियकारिणी' यह तीसरा नाम है अर्थात् महावीर स्वामी की माता के क्रमशः

'पिया कासवगुत्तेण' પિતા કાશ્યપ ગોત્રના હતા 'तस्सण तिन्नि नामधेज्जा एवमाहिज्जंति' અને એ મહાવીર સ્વામીના પિતાના પણ ત્રણ નામો આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારના હતા 'तं जहा' જેમકે-'सिद्धत्थेइवा' સિદ્ધાર્થ આ પહેલુ નામ છે 'सिज्जंसेइवा' શ્રેયસ આ બીજુ નામ છે અને 'जससेइवा' યશસ્વી આ ત્રીજુ નામ છે હવે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરના માતાના નામનું કથન કરે છે. 'समणस्स ण भगवओ महावीरस्स' શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીના 'अम्मा वासिट्ठस्स गुत्ता' માતા વાસિષ્ઠ ગોત્રોત્પન્ના હતા 'तीसेण तिन्निनामधेज्जा एवमाहिज्जंति' તેમના પણ ત્રણ નામ આ વક્ષ્યમાણ રીતે કહેવાય છે. 'त जहा' જેમકે-'तिसलाइवा' 'ત્રિશલા' આ પહેલુ નામ છે અને 'विदेहदिन्नाइवा' વિદેહદત્તા, આ બીજુ નામ છે. તથા 'पियकारिणीइवा' પ્રિયકારિણી આ ત્રીજુ નામ છે અર્થાત્ મહાવીર સ્વામીના માતાના

भगवतो महावीरस्य पितृव्यनामधेयानि प्ररूपयितुमाह-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स' श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य 'पित्तिअए सुपासे कासवगुत्तेणं' पितृव्यः-पितुर्भ्राता सुपार्श्वः काश्यपगोत्र आसीत्, महावीरस्य ज्येष्ठभ्रातुर्नामाह-'समणस्सणं भगवओ महावीरस्स' श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य 'जिट्ठे भाया नंदिवद्धणे कासवगुत्तेणं' ज्येष्ठो भ्राता नन्दिवर्द्धनः काश्यपगोत्रः खलु आसीत्, महावीरज्येष्ठभ्रातुर्नाम नन्दिवर्द्धनः आसीदित्यर्थः भगवतो महावीरस्य ज्येष्ठभगिन्यानामाह-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स' श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य 'जेट्ठा भइणी सुदंसणा कासवगुत्तेणं' ज्येष्ठा भगिनी -स्वसा सुदर्शना काश्यपगोत्रा खलु आसीत्, तथा च महावीरस्य ज्येष्ठस्वसुर्नाम सुदर्शना इति आसीदित्यर्थः अथ महावीरस्य भार्याया नामाह-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स' श्रमणस्य खलु भगवतो

त्रिशला, विदेहदत्ता और प्रियकारिणी इस प्रकार तीन नामधेय समझना चाहिए,

अब भगवान् श्री महावीर स्वामी के पितृव्य (चाचा) का नाम बतलाते हैं- 'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स पित्तिअए सुपासे कासवगुत्ते णं' श्रमण भगवान् महावीर स्वामी के पितृव्य अर्थात् पिताके भ्राता का नाम सुपार्श्व काश्यप गोत्र थे,

अब महावीर स्वामी के ज्येष्ठ भ्राता का नाम बतलाते हैं-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स जिट्ठे भाया नंदिवद्धणे कासवगुत्तेणं' श्रमण भगवान् महावीर स्वामी के ज्येष्ठ भ्राता अर्थात् बडे भाई का नाम नन्दीवर्धन काश्यपगोत्र था, अर्थात् श्री महवीर स्वामी का बडा भाई काश्यपगोत्र नन्दी वर्धन नाम का था,

अब श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी की बडी बहन के नाम बतलाते हैं- 'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स जेट्ठा भइणी सुदंसणा कासवगुत्ते णं' श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी के जेष्ठा भगिनी अर्थात् बडी बहन काश्यपगोत्रा सुदर्शना नामकी थी, और उसका गोत्र काश्यप था, अब श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी की भार्या का नाम गोत्र का प्रतिपादन करते हैं-'समणस्स णं

ક્રમશ 'ત્રિશલા, વિદેહદત્તા અને પ્રિયકારણી એ રીતે ત્રણ નામધેય સમજવા.

હવે ભગવાનના કાકાનુ નામ કહેવામા આવે છે-'समणस्स ण भगवओ महावीरस्स' ભગવાન મહાવીર સ્વામીના પિતૃવ્ય અર્થાત્ પિતાના ભાઇ (કાકા)નુ નામ 'सुपासे कासव गोत्तेणं' સુપાર્શ્વ કાશ્યપ ગોત્રના હતા. હવે મહાવીર સ્વામીના મોટાભાઈનુ નામ બતાવે છે. 'समणस्स ण भगवओ महावीरस्स' શ્રમણ ભગવાન મહાવીરના 'जेट्ठे भाया' મોટાભાઈનુ નામ 'न दिवद्धणे' નન્દીવર્ધન હતુ 'कासवगुत्तेण' અને તે કાશ્યપ ગોત્રવાળા છે.

હવે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીની મોટીબહેનનુ નામ કહે છે 'समणस्स ण भगवओ महावीरस्स' શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીની 'जेट्ठा भइणी' મોટી બહેનનુ નામ' सुदसणा कासवगुत्तेण' સુદર્શના હતુ અને તે કાશ્યપ ગોત્રા હતા અર્થાત્ કાશ્યપ ગોત્રમા જ મેલ હતા. હવે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીની પત્નીનુ નામ અને ગોત્ર બતાવે છે -'समणस्स

महावीरस्य 'भज्जा जसोया कोडिन्नगुत्तेणं' भार्या-धर्मपत्नी यशोदा नाम कौण्डिन्यगोत्रा खलु आसीत् तथा च महावीरस्य धर्मपत्न्या नाम यशोदा आसीदितिभावः, अथ भगवतो महावीरस्य दुहितुर्नामाह-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स' श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य 'धूया कासवगुत्तेणं' दुहिता-कन्या काश्यपगोत्रा खलु आसीत् 'तीसेणं दो नामधिज्जा एवमाहिज्जंति' तस्याः खलु महावीरदुहितुः द्वे नामधेये एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या आख्यायेते-कथ्येते तथाहि 'तं जहा-अणुज्जाइ वा' तद्यथा-अनोज्जा इति वा १, 'पियदंसणाइ वा' प्रियदर्शना इति वा, तथा च महावीरकन्यायाः-अनोज्जा, प्रियदर्शना च इत्येवं नामधेयद्वय मासीत् सम्प्रति भगवतो महावीरस्य दौहित्र्याः नामधेयमाह-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स' श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य 'नत्तुई कोसियागुत्तेणं' नप्त्री-दौहित्री कौशिकगोत्रा खलु आसीत् 'तीसेणं दो नामधिज्जा एव माहिज्जंति' तस्याः खलु महावीरदौहित्र्याः

भगवओ महावीरस्स भज्जा जसोया कोडिन्ना गुत्तेणं' श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी की भार्या अर्थात् धर्मपत्नी यशोदा कौण्डिन्यगोत्रा थी एतावता श्री महावीर स्वामी की पत्नी का नाम यशोदा था और उसका कौण्डिन्य गोत्र था, अथ श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी की दुहिता-कन्या का नाम बतलाते हैं-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स धूया कासवगुत्तेणं' श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी की दुहिता अर्थात् कन्या काश्यपगोत्रा थी और 'तीसेणं दो नामधेज्जा एवमहिज्जंति' उस के दो नाम वक्ष्यमाण रीति से कहे जाते हैं-'तं जहा अणुज्जाइवा' पियदंसणाइवा' अनोज्जा और प्रियदर्शना अर्थात् श्री महावीर स्वामी के कन्या का नाम अनोज्जा और प्रियदर्शना था, सम्प्रति भगवान् श्रीमहावीर स्वामी के दौहित्री का नाम बतलाते हैं-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स नत्तूई कोसिया गुत्तेणं' श्रमण भगवान् श्रीमहावीर स्वामी की दौहित्री कौशिक गोत्रा थी और 'तीसेणं दो नामधिज्जा एवमाहिज्जंति' उस के दो नाम

णं भगवओ महावीरस्स' શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીની 'भज्जा जसोया कोडिन्ना गुत्तेणं' ધર્મપત્નીનું નામ યશોદા હતું અને તે કૌડિન્ય ગોત્રોત્પન્ના હતા.

હવે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીની કન્યાનું નામ બતાવે છે. 'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स धूया' શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીની કન્યા 'कासवगुत्तेणं' કાશ્યપ ગોત્રા હતા 'तीसेण दो णामधेज्जा एवममाहिज्जंति' તેમના બે નામ વક્ષ્યમાણ રીતે કહેલ છે 'त जहा' તે આ પ્રમાણે 'अणुज्जाइवा पियदसणाइवा' અનોજ્જા અને પ્રિયદર્શના અર્થાત્ મહાવીર સ્વામીની કન્યાનું નામ અનોજ્જા અને પ્રિયદર્શના એમ બે નામ હતા। હવે ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામીના ભાણેજનું નામ કહે છે 'समणस्सण भगवओ महावीरस्स नत्तूई' શ્રમણ ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામીના ભાણેજી 'कोसियागुत्तेण' કૌશિક ગોત્રા હતી અને 'तीसेणं

भगवतो महावीरस्य पितृव्यनामधेयानि प्ररूपयितुमाह-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स' श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य 'पित्तिअए सुपासे कासवगुत्तेणं' पितृव्यः-पितुर्भ्राता सुपार्श्वः काश्यपगोत्र आसीत्, महावीरस्य ज्येष्ठभ्रातुर्नामाह-'समणस्सणं भगवओ महावीरस्स' श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य 'जिट्ठे भाया नंदिवद्धणे कासवगुत्तेणं' ज्येष्ठो भ्राता नन्दिवर्द्धनः काश्यपगोत्रः खलु आसीत्, महावीरज्येष्ठभ्रातुर्नाम नन्दिवर्द्धनः आसीदित्यर्थः भगवतो महावीरस्य ज्येष्ठभगिन्यानामाह-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स' श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य 'जेट्ठा भइणी सुदंसणा कासवगुत्तेणं' ज्येष्ठा भगिनी-स्वसा सुदर्शना काश्यपगोत्रा खलु आसीत्, तथा च महावीरस्य ज्येष्ठस्वसुर्नाम सुदर्शना इति आसीदित्यर्थः अथ महावीरस्य भार्याया नामाह-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स' श्रमणस्य खलु भगवतो

त्रिशला, विदेहदत्ता और प्रियकारिणी इस प्रकार तीन नामधेय समझना चाहिए,

अब भगवान् श्री महावीर स्वामी के पितृव्य (चाचा) का नाम बतलाते हैं-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स पित्तिअए सुपासे कासवगुत्ते णं' श्रमण भगवान् महावीर स्वामी के पितृव्य अर्थात् पिताके भ्राता का नाम सुपार्श्व काश्यप गोत्र थे,

अब महावीर स्वामी के ज्येष्ठ भ्राता का नाम बतलाते हैं-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स जिट्ठे भाया नंदिवद्धणे कासवगुत्तेणं' श्रमण भगवान् महावीर स्वामी के ज्येष्ठ भ्राता अर्थात् बडे भाई का नाम नन्दीवर्धन काश्यपगोत्र था, अर्थात् श्री महवीर स्वामी का बडा भाई काश्यपगोत्र नन्दी वर्धन नाम का था,

अब श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी की बडी बहन के नाम बतलाते हैं-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स जेट्ठा भइणी सुदंसणा कासवगुत्ते णं' श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी के जेष्ठा भगिनी अर्थात् बडी बहन काश्यपगोत्रा सुदर्शना नामकी थी, और उसका गोत्र काश्यप था, अब श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी की भार्या का नाम गोत्र का प्रतिपादन करते हैं-'समणस्स णं

ક્રમશ 'ત્રિશલા, વિદેહદત્તા અને પ્રિયકારણી એ રીતે ત્રણ નામધેય સમજવા.

હવે ભગવાનના કાકાનુ નામ કહેવામા આવે છે-'समणस्स ण भगवओ महावीरस्स' ભગવાન મહાવીર સ્વામીના પિતૃવ્ય અર્થાત્ પિતાના ભાઇ (કાકા)નુ નામ 'सुपासे कासव गोत्तेण' સુપાર્શ્વ કાશ્યપ ગોત્રના હતા. હવે મહાવીર સ્વામીના મોટાભાઇનુ નામ બતાવે છે. 'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स' શ્રમણ ભગવાન મહાવીરના 'जेट्ठे भाया' મોટાભાઇનુ નામ 'न दिवद्धणे' નન્દીવર્ધન હતુ 'कासवगुत्तेण' અને તે કાશ્યપ ગોત્રવાળા છે.

હવે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીની મોટીબહેનનુ નામ કહે છે. 'समणस्स ण भगवओ महावीरस्स' શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીની 'जेट्ठा भइणी' મોટી બહેનનુ નામ' सुदंसणा कासवगुत्तेण' સુદર્શના હતુ અને તે કાશ્યપ ગોત્રા હતા. અર્થાત્ કાશ્યપ ગોત્રમા જન્મેલ હતા. હવે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીની પત્નીનુ નામ અને ગોત્ર બતાવે છે-'समणस्स

महावीरस्य 'भज्जा जसोया कोडिन्नगुत्तेणं' भार्या-धर्मपत्नी यशोदा नाम कौण्डिन्यगोत्रा
खलु आसीत् तथा च महावीरस्य धर्मपत्न्या नाम यशोदा आसीदितिभावः, अथ भगवतो
महावीरस्य दुहितुर्नामाह-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स' श्रमणस्य खलु भगवतो महावी-
रस्य 'धूया कासवगुत्तेणं' दुहिता-कन्या काश्यपगोत्रा खलु आसीत् 'तीसेणं दो नामधिज्जा
एवमाहिज्जंति' तस्याः खलु महावीरदुहितुः द्वे नामधेये एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या आख्यायेते-
कथ्येते तथाहि 'तं जहा-अणुज्जाइ वा' तद्यथा-अनोज्जा इति वा १, 'पियदंसणाइ वा'
प्रियदर्शना इति वा, तथा च महावीरकन्यायाः-अनोज्जा, प्रियदर्शना च इत्येवं नामधेयद्वय
मासीत् सम्प्रति भगवतो महावीरस्य दौहित्र्याः नामधेयमाह-'समणस्स णं भगवओ महावी
रस्स' श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य 'नत्तुई कोसियागुत्तेणं' नप्त्री-दौहित्री कौशिक-
गोत्रा खलु आसीत् 'तीसेणं दो नामधिज्जा एवमाहिज्जंति' तस्याः खलु महावीरदौहित्र्याः

भगवओ महावीरस्स भज्जा जसोया कोडिन्ना गुत्तेणं' श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी की भार्या अर्थात् धर्मपत्नी यशोदा कौण्डिन्यगोत्रा थी मतलब श्री महावीर स्वामी की पत्नी का नाम यशोदा था और उसका कौण्डिन्य गोत्र था, अब श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी की दुहिता-कन्या का नाम बतलाते हैं- 'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स धूया कासवगुत्तेणं' श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी की दुहिता अर्थात् कन्या काश्यपगोत्रा थी और 'तीसेणं दो नामधेज्जा एवमहिज्जंति' उस के दो नाम वक्ष्यमाण रीति से कहे जाते हैं- 'तं जहा अणुज्जाइवा' पियदंसणाइवा' अनोज्जा और प्रियदर्शना अर्थात् श्री महावीर स्वामी के कन्या का नाम अनोज्जा और प्रियदर्शना था, सम्प्रति भगवान् श्रीमहावीर स्वामी के दौहित्री का नाम बतलाते हैं-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स नत्तुई कोसिया गुत्तेणं' श्रमण भगवान् श्रीमहावीर स्वामी की दौहित्री कौशिक गोत्रा थी और 'तीसेणं दो नामधिज्जा एवमाहिज्जंति' उस के दो नाम

णं भगवओ महावीरस्स' श्रमण भगवान महावीर स्वामीनी 'भज्जा जसोया कोडिन्ना गुत्तेणं' धर्मपत्नीनुं नाम यशोदा हतुं अने ते कौडिन्य गोत्रोत्पन्ना हता.

हवे श्रमण भगवान महावीर स्वामीनी कन्यानुं नाम बतावे छे. 'समणस्स णं भग-वओ महावीरस्स धूया' श्रमण भगवान महावीर स्वामीनी कन्या 'कासवगुत्तेणं' काश्यप गोत्रा हता 'तीसेण दो णामधेज्जा एवममाहिज्जति' तेमना बे नाम वक्ष्यमाण रीते कहेल छे 'तं जहा' ते आ प्रमाणे 'अणुज्जाइवा पियदसणाइवा' अनोज्जा अने प्रियदर्शना अर्थात् महावीर स्वामीनी कन्यानुं नाम अनोज्जा अने प्रियदर्शना एम बे नाम हता। हवे भगवान श्रीमहावीर स्वामीना भाणेजनुं नाम कहे छे. 'समणस्सण भगवओ महावीरस्स नत्तुई' श्रमण भगवान श्रीमहावीर स्वामीना भाणेज 'कोसियागुत्तेण' कौशिक गोत्रा हती अने 'तीसेणं

द्वे नामधेये एवम्-वक्ष्यमाणरीत्या आख्यायेते-कथ्येते तथाहि 'तं जहा-सेसवईइवा जसवईइवा' तद्यथा-शेषवती इति वा, १, यशस्वती इति वा २, तथा च महावीरस्वामिनो दौहित्र्याः शेषवती, यशस्वती च इति नामधेयद्वयमासीदिति भावः ॥ सूत्र ३ ॥

मूलम्-समणस्स णं भगवओ महावीरस्स अम्मापियरो पासावच्चिज्जा समणोवासगा यावि होत्था, तेणं बहूइं वासाइं समणोवासगपरियागं पालइत्ता छण्हं जीवनिकायाणं सारक्खणनिमित्तं आलोइत्ता निंदित्ता गरिहित्ता पडिक्कमित्ता अहारिहं उत्तरगुणपायच्छित्ताइं पडिवज्जित्ता कुससंथारगं दुरूहित्ता भत्तं पच्चक्खायंति, भत्तं पच्चक्खित्ता अपच्छिमाए मारणंतियाए संलेहणाए झुसियसरीरा कालमासे कालं किच्चा तं सरीरं विप्पजहित्ता अच्चुए कप्पे देवत्ताए उववन्ना, तओ णं आउक्खएणं भवक्खएणं ठिइक्खएणं चुए चइत्ता महाविदेहवासे चरमेणं उस्सासेणं सिज्झिस्संति, बुज्झिस्संति, मुच्चिस्संति, परिनिव्वाइस्संति, सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ॥ सू० ५ ॥

छाया-श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य अम्बापितरौ पार्श्वापत्ये श्रमणोपासकौ चापि अभूताम्, तौ खलु बहूनि वर्षाणि श्रमणोपासकपर्यायं पालयित्वा षण्णां जीवनिकायानां संरक्षणनिमित्तम् आलोच्य निन्दित्वा गर्हित्वा प्रतिक्रम्य यथार्हम् उत्तरगुणप्रायश्चित्तानि प्रतिपद्य कुशसंस्तारकं दूरूह्य भक्तं प्रत्याख्यातः भक्तं प्रत्याख्याय अपश्चिमया मारणान्तिकया संलेखनया शोषितशरीरौ कालमासे कालं कृत्वा तच्छरीरं विप्रहाय अच्युते कल्पे देवतया उत्पन्नौ, ततः आयुः क्षयेण भवक्षयेण स्थितिक्षयेण च्युतौ च्युत्वा महाविदेहवर्षे चरमेण उच्छ्वासेन सेत्स्यतः भोत्स्येते मोक्ष्यतः परिनिर्वास्यतः सर्वदुःखानामन्त करिष्यतः ॥ सू० ५ ॥

टीका-'सम्प्रति भगवतो महावीरस्वामिनः मातापित्रोः श्रमणोपासनाद्वारा तपश्चर्यया अच्युत नाम द्वादशदेवलोकप्राप्य तत च्युत्वा महाविदेहक्षेत्रोत्पत्त्याऽन्ते सिद्धिप्राप्ति प्ररूपयितुमाह-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स' श्रमणस्य खलु भगवतो महावीरस्य-'अम्मापियरो' अम्बापितरौ-मातापितरौ 'पासावच्चिज्जा' पार्श्वापत्ये-पार्श्वनाथस्य तीर्थकृतः शिष्य-

---

वक्ष्यमाण रूप से कहे जाते हैं-'तं जहा सेसवईइवा' जैसे कि-शेषवती, और 'जसवईइ वा' यशस्वती अर्थात् महावीर स्वामीजी की दौहित्री (नतिनी) का नाम शेषवती और यशस्वती था और उस का गोत्र कौशिक था। सू० ४॥

दो नमधिज्जा' तेमना બે નામો 'एवमाहिज्जति' આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી કહેવા છે 'तं जहा' જેમકે-'सेसवईइवा जसवईइवा' શેષવતી અને યશસ્વતી એ પ્રમાણે હતા. ॥સૂ૦ ૪॥

परम्परायां सम्पन्नौ, पार्श्वनाथसेवकौ भूत्वा 'समणोवासगा यावि होत्था' श्रमणोपासकौ चापि अभूताम् 'ते णं बहूइं वासाइं' तौ खलु-श्रमणस्य महावीरस्य मातापितरौ त्रिशलासिद्धार्थौ बहूनि वर्षाणि 'समणोवासगपरियागं पालइत्ता' श्रमणोपासकपर्यायम्-श्रावकधर्म पालयित्वा 'छण्ह जीवनिकायाणं' षण्णां जीवनिकायानाम्-पृथिवीकाय-अप्काय-तेजस्काय-वायुकाय वनस्पतिकाय त्रसात्मकजीवसमूहानाम् 'सारक्खणनिमित्तं' संरक्षणनिमित्तं संरक्षणार्थम् 'आलोइत्ता' आलोच्य-आलोचनां कृत्वा 'निंदित्ता' निन्दित्वा-आत्मनः साक्षिनिन्दां कृत्वा

टीकार्थ-अब श्रमण भगवान् वीतराग श्रीमहावीर स्वामी के माता पिता को श्रमणों की उपासना द्वारा और तपश्चर्या से अच्युत नाम का बारहवां देवलोक प्राप्त हुआ, बाद में वहां से अर्थात् बारहवां देवलोक से च्युत होकर महाविदेह क्षेत्र में उत्पत्ति हुई और अन्त में सिद्धि प्राप्त हुई इन सभी बातों का निरूपण करते हैं-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स अम्मापियरो पासावच्चिज्जा, समणो वासगा यावि होत्था' श्रमण अर्थात् जैन साधु वीतराग भगवान् श्री महावीर स्वामी के माता पिता को अर्थात् त्रिशला नाम की माता को तथा सिद्धार्थ नाम के पिता को श्रीपार्श्वनाथ तीर्थंकर के शिष्य परम्परा में प्राप्त होने का अवसर मिला याने तीर्थंकृन् भगवान् श्री पार्श्वनाथ प्रभु के पास दीक्षा प्रव्रज्या को ग्रहण कर श्रमण जैन साधुओं के भी उपासक हुए। 'ते ण बहूइं वासाइं समणोवासगपरियागं पालइत्ता' वे दोनों श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी के माता पिता अर्थात् त्रिशला और सिद्धार्थ बहुत वर्षों तक श्रमणों के उपासक पर्याय की अर्थात् श्रावक धर्मका पालन कर-'छण्णं जीवनिकायं'-छ जीवनिकायों का याने पृथिविकाय-अप्काय तेजस्काय-वायुकाय वनस्पतिकाय और त्रसरूप जीव समूहों का-'सारक्खणनिमित्तं आलोइत्ता' संरक्षण के लिये आलोचन कर और 'निंदित्ता'

ટીકાર્થ-હવે શ્રમણ ભગવાનના માતાપિતાને બારમા દેવલોકની પ્રાપ્તિ અને ત્યાંથી ચ્યુત થઈને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ઉત્પત્તી અને સિદ્ધિપ્રાપ્તિનું કથન કરવામાં આવે છે-'समणस्स णं भगवओ महावीरस्स' શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીના 'अम्मापियरो पासावच्चिज्जा' માતાપિતાને અર્થાત્ ત્રિશલા નામનીમાતાને અને સિદ્ધાર્થ નામના પિતાને પાર્શ્વનાથ તીર્થંકરની શિષ્ય પરંપરા પ્રાપ્ત થવાનો અવસર મળ્યો અર્થાત્ તીર્થંકર પાર્શ્વનાથ પ્રભુ પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરીને 'समणोवासगा यावि होत्था' શ્રમણ જૈન સાધુઓના ઉપાસક થયા. 'तेणं बहूइं वासाइं' તેઓએ અર્થાત્ શ્રમણ ભગવાનના માતાપિતાએ એટલે કે ત્રિશલા અને સિદ્ધાર્થ એ બન્નેએ ઘણા વર્ષ પર્યન્ત 'समणोवासगपरियागं पालइत्ता' શ્રમણોના ઉપાસકપણાની પર્યાયને અર્થાત્ શ્રાવક ધર્મનું પાલન કરીને 'छण्ह जीवनिकायाणं' છ જીવનિકાયોનું અર્થાત્ પૃથ્વીકાય-અપ્કાય-તેજસ્કાય-વાયુકાય-વનસ્પતિકાય અને ત્રસકાયરૂપ જીવસમૂહોના 'सारक्खणनिमित्त' સંરક્ષણ માટે 'आलोइत्ता' આલોચના કરીને અને 'निंदित्ता' નિંદા કરીને

'गरिहित्ता' गर्हित्वा-गुरुप्रभृतीनां साक्ष्ये गर्हणां कृत्वा 'पडिक्कमित्ता' प्रतिक्रम्य-पापकर्मतः निवृत्तिरूपं प्रतिक्रमणं विधाय 'अहारिहं उत्तरगुणपायच्छित्ताइं पडिवज्जित्ता' यथार्हम्-यथायोग्यम् उत्तरगुणप्रायश्चित्तानि-मूलोत्तरगुणसम्बन्धिप्रायश्चित्तं प्रतिपद्य स्वीकृत्य गृहीत्वेत्यर्थः 'कुससंथारगं दुरूहित्ता' कुशसंस्तारकम्-कुशासनम् दुरुह्य-आरुह्य कुशासने उपविश्येत्यर्थः 'भत्तं पच्चक्खायंति' भक्तं प्रत्याख्यातः भक्तप्रत्याख्याननामकम् अनशनं स्वीकृतम् इत्यर्थः 'भत्तं पच्चक्खित्ता' भक्तं प्रत्याख्याय-भक्तप्रत्याख्याननामकम् अनशनव्रत विधाय तदनन्तरम् 'अपच्छिमाए मारणंतियाए संलेहणाए' अपश्चिमया-अन्तिमया मारणान्तिकया संलेखनया-शरीरसंलेखनया 'झुसियसरीरा' शोषितशरीरौ-शरीरे शुष्के कृत्वा 'कालमासे कालं किच्चा' कालमासे-यथासमये कालं कृत्वा-मृत्युं प्राप्य 'तं सरीरं विप्पजहित्ता' तत् शरीरम्-औदारिकशरीरे विप्रहाय-त्यक्त्वा 'अच्चुए कप्पे' अच्युते कल्पे-द्वादशे देवलोके-अच्युत नामकद्वादशे विमाने 'देवत्ताए उववन्ना' देवत्वेन उपपन्नौ-उत्पन्नौ इत्यर्थः 'तओणं आउ

निंदा कर अर्थात् अपने आत्मसाक्षिता में निंदा करके-'गरिहित्ता' गुरु आचार्य वगैरह के सामने गर्हणा करके और 'पडिक्कमित्ता' प्रतिक्रमण कर याने पूर्वकृत पाप कर्म से निवृत्ति रूप प्रतिक्रमण कर 'अहारिहं उत्तरगुणपायच्छित्ताइं' अर्थात्-यथायोग्य उत्तरगुणों का प्रायश्चित्त अर्थात् मूलोत्तर गुण संबंधी प्रायश्चित्तके 'पडिवज्जित्ता' स्वीकार कर 'कुससंथारगं दुरूहित्ता' कुश संस्थारक याने कुशासन पर बैठकर 'भत्तं पच्चक्खायंति' भक्तप्रत्याख्यान नामका अनशन-संथारा को स्वीकार किया 'भत्तं पच्चक्खित्ता' एवं भक्तप्रत्याख्यान नामक अनशनव्रत कर 'अपच्छिमाए' उसके बाद अपश्चिम अर्थात् अंतिम 'मारणंतियाए संलेहणाए' मारणान्तिक शरीर संलेखना के द्वारा 'झुसियसरीरा' शरीर को सुखाकर 'कालमासे कालं किच्चा' यथाकाल याने यथासमय काल करके अर्थात् मृत्यु को प्राप्त करके 'तं सरीरं विप्पजहित्ता' उस शरीर को अर्थात् औदारिक शरीर को छोड़कर 'अच्चुए कप्पे' अच्युत कल्पमें याने अच्युत नामके द्वादश वें

અર્થાત્ પોતાની સાક્ષિપણામાં નિંદા કરીને તથા 'गरहित्ता' ગુરૂ આચાર્ય વિગેરેની સામે ગર્હણા કરીને તથા 'पडिक्कमित्ता' પ્રતિક્રમણ અર્થાત પાપકર્મની નિવૃત્તિરૂપ પ્રતિક્રમણ કરીને 'अहारिहं' યથાર્હ યથાયોગ્ય 'उत्तरगुणपायच्छित्ताइं पडिवज्जित्ता' ઉત્તર ગુણના પ્રાયશ્ચિત્ત અર્થાત્ મૂલોત્તર ગુણસંબંધી પ્રાયશ્ચિત્તનો સ્વીકાર કરીને 'कुससंथारगं दुरुहित्ता' કુશસંસ્થારક એટલે કે દર્ભના આસનપર બેસીને 'भत्तं पच्चक्खित्ता' ભક્તપ્રત્યાખ્યાન નામના અનશનનો સ્વીકાર કરીને 'अपच्छिमाए मारणंतियाए' અપશ્ચિમ અર્થાત્ છેલ્લી મારણાન્તિક 'संलेहणाए' સંલેખના દ્વારા 'झुसियसरीरा' શરીરને સુકાવીને 'कालमासे कालं किच्चा' યથાકાળ એટલે કે યોગ્ય સમયે કાલ કરીને એટલે કે મરણનો સ્વીકાર કરીને 'त सरीरं विप्पजहित्ता' એ શરીરને અર્થાત્ ઔદારિક શરીરને છોડીને 'अच्चुए कप्पे देवत्ताए उववन्ना' અચ્યુત કલ્પમાં અર્થાત્ અચ્યુત નામના બારમા વિમાનમાં એટલે કે અચ્યુત નામના બારમા

क्खएणं 'ततः खलु-तदनन्तरम् आयुक्षयेण-देवभवक्षयं कृत्वा स्थितिक्षयेण-देवस्थितिक्षयं कृत्वा 'चुए चइत्ता' च्युतः-तस्माद् अच्युतनामद्वादशदेवलोकात् च्यवनं कृतवन्तौ, च्युत्वा-ततः च्यवनं कृत्वा 'महाविदेहे वासे' महाविदेहे वर्षे-महाविदेहक्षेत्रे इत्यर्थः 'चरमेणं उस्सासेणं' चरमेण-अन्तिमेन उच्छ्वासेन-श्वासप्रश्वासेन-श्वासोच्छ्वासेन इत्यर्थः 'सिज्झिस्संति' सेत्स्यतः-सिद्धिं प्राप्स्यतः, 'बुज्झिस्संति' भोत्स्येते-बोध लप्स्येते 'मुचिस्संति' मोक्ष्येते कर्मबन्धमोक्षं लप्स्येते 'परिनिव्वाइस्संति' परिनिर्वास्यतः-निर्वाणं प्राप्स्यतः, 'सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति' सर्वदुःखानाम् अन्तं करिष्यतः-सर्वप्रकारक दुःखनाशं विधास्यत इत्यर्थः ॥सू० ५॥

विमान में अर्थात् अच्युत नामके बारहवें देवलोकमें 'देवत्ताए उववन्ने' देव रूप में उत्पन्न हुए 'तओणं' उसके बाद याने द्वादश वें देवलोक में उत्पन्न होने के बाद 'आउक्खएणं' आयु के क्षय से अर्थात् देवलोकमें रहने की आयु का क्षय करके और 'भवक्खएणं' भवक्षय याने देव भव का क्षय करके और 'ठिइक्खएणं' देव स्थिति का क्षय करके 'चुए' च्युत अर्थात् अच्युत नाम के बारह वां देवलोक से च्यवन किया और 'चइत्ता' उस बारहवां देवलोक से च्यवन करने के बाद 'महाविदेहे वासे चरमेणं उस्सासेणं' महाविदेह क्षेत्रमें चरम उच्छवास अर्थात् अंतिम श्वास उच्छ्वास लेकर 'सिज्झिस्संति' सिद्धहोंगे याने सिद्धि को प्राप्त करेंगें और 'बुज्झिस्संति बोध को प्राप्त करेंगें याने तत्वज्ञानरूप विशिष्ट ज्ञान को प्राप्त करेंगें और 'मुचिस्संति' अर्थात् कर्मबन्धनों से छुटकारा प्राप्त करेंगें और 'परिनिव्वाइस्संति' निवार्ण को प्राप्त करेगें और 'सव्व दुक्खाणमंतं करिस्संति' एव सर्व दुःखो का अंत करेंगें। अर्थात् सभी प्रकार के प्रारब्ध संचित वर्तमान कर्म जन्य दुःखों का नाश करेंगें एतावता श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी के त्रिशला नाम की माता और सिद्धार्थ नाम के पिता श्री पार्श्वनाथ तीर्थंकर

દેવલોકમા દેવપણાથી ઉત્પન્ન થયા 'तओणं आउक्खएणं भवक्खएणं ठिइक्खएणं' તે પછી અર્થાત્ બારમા દેવલોકમા ઉત્પન્ન થયા પછી આયુના ક્ષયથી અર્થાત્ દેવલોકમાં રહેવાની આયુષ્ય સમાપ્ત કરીને અને ભવક્ષય અર્થાત્ દેવભવનો ક્ષય કરીને તથા દેવસ્થિતિનો ક્ષય કરીને ચ્યુત અર્થાત્ અચ્યુત નામના બારમા દેવલોકમાથી 'चुए' ચ્યવન કર્યું અને 'चइत्ता' એ બારમા દેવલોકથી ચ્યવન કરીને 'महाविदेहे वासे' મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા 'चरमेणं उस्सासेणं' ચરમ ઉચ્છ્વાસ અર્થાત્ અંતિમ શ્વાસ ઉચ્છવાસ લઈને 'सिज्झिस्संति' સિદ્ધ થશે. અર્થાત્ સિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરશે તથા 'बुज्झिस्संति' બોધ પ્રાપ્ત કરશે. અર્થાત્ તત્વજ્ઞાન રૂપ વિશેષ પ્રકારના જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરશે. તથા 'मुचिस्संति' મુક્ત થશે એટલે કે-કર્મબંધનોથી છૂટી જશે, તથા 'परिनिव्वाइस्संति' નિર્વાણ પ્રાપ્ત કરશે અને 'सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति' સર્વ દુખોનો અંત કરશે અર્થાત્ બધા પ્રકારના પ્રારબ્ધ સંચિત વર્તમાન કર્મજન્ય દુખોનો નાશ કરશે. કહેવાનો ભાવ એ છે કે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીના

मूलम्–तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं महावीरे नाए नायपुत्ते नायकुलनिव्वत्ते विदेहे विदेहदिन्ने विदेहजच्चे विदेहसूमाले तीसं वासाइं विदेहंसि त्ति कट्टु अगारमज्झे वसित्ता अम्मापिऊहिं कालगएहिं देवलोगमणुपत्तेहिं समत्तपइन्ने चिच्चा हिरण्णं चिच्चा सुवण्णं चिच्चा बलं चिच्चा वाहणं चिच्चा धणकणगरयणसंतसारसावइज्जं विच्छड्डित्ता विगोवित्ता विस्साणित्ता दायारेसु णं दाइत्ता संवच्छरं दलइत्ता जे से हेमंताणं पढमे मासे पढमे पक्खे मग्गसिरबहुले तस्स णं मग्गसिरबहुलस्स दसमीपक्खेणं हत्थुत्तराहि नक्खत्तेणं जोगमुवागए अभिनिक्खमणाभिप्पाए यावि हुत्था ॥ सू० ६ ॥

छाया–तस्मिन् काले तस्मिन् खलु समये श्रमणो भगवान् महावीरो ज्ञातः ज्ञातपुत्रः ज्ञातकुलनिर्वृतः विदेहः विदेहदत्तः विदेहार्चः विदेहसुकुमारः त्रिंशद्वर्षाणि विदेहे इति कृत्वा अगारमध्ये उषित्वा अम्बापित्रोः कालगतयोः देवलोकमनुप्राप्तयोः समाप्तप्रतिज्ञः त्यक्त्वा हिरण्यं त्यक्त्वा सुवर्णम् त्यक्त्वा बलम्, त्यक्त्वा वाहनं त्यक्त्वा धनकनकरत्नसत्सारस्वापतेयं विच्छर्द्य विगोप्य विश्राण्य दातृषु खलु दानं दत्त्वा परिभाज्य संवत्सरं दत्त्वा योऽसौ हेमन्तानां प्रथमो मासः प्रथमः पक्षः मार्गशीर्षबहुलः, तस्य खलु मार्गशीर्षबहुलस्य दशमीपक्षे खलु हस्तोत्तराभिः नक्षत्रेण योगमुपागते चन्द्रमसि अभिनिष्क्रमणाभिप्रायश्चापि अभूत ॥सू० ६॥

के पास प्रव्रज्या ग्रहण कर श्रमण जैन साधुओं की परिचर्या उपासना करके बहुत वर्षों तक संयम धर्म को स्वीकार कर-पालन करते हुए पृथिवीकाय वगैरह छे प्रकार के जीवनिकायों का संरक्षण के निमित्त आलोचनादि करके पापकर्मों से निवृत्त होकर यथायोग्य मूलोत्तर गुण सम्बन्धी प्रायश्चित्त कर कुशासन पर बैठकर भक्त प्रत्याख्यान कर अन्तिम मारणान्तिक शरीर की संलेखना द्वारा शरीर सुखाकर यथासमय मृत्यु को प्राप्तकर के अच्युत देवलोक से आकर महाविदेह क्षेत्र में अन्तिम उच्छ्वास लेकर मोक्ष को प्राप्त हुए ॥सू० ५॥

ત્રિશલા નામના માતાએ અને સિદ્ધાર્થ નામના પિતાએ પાર્શ્વનાથ તીર્થંકરની પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરીને શ્રમણ-જૈન સાધુઓની પરિચર્યા અર્થાત્ સેવા ઉપાસના કરીને ઘણા વર્ષો પર્યન્ત શ્રાવક ધર્મનો સ્વીકાર કરીને તેનું પાલન કરીને પૃથ્વીકાય વિગેરે છ પ્રકારની જીવનિકાયોના સંરક્ષણ નિમિત્તે આલોચનાદિ કરીને પાપકર્મોથી નિવૃત્ત થઈને યથાયોગ્ય મૂલોત્તર ગુણસંબંધી પ્રાયશ્ચિત્ત કરીને દર્ભાસન પર બેસીને ભક્ત-પ્રત્યાખ્યાન કરીને અંતિમ મારણાન્તિક નામની શરીરની સંલેખના દ્વારા શરીરને સુકાવીને યોગ્ય સમયે મૃત્યુને પ્રાપ્ત કરીને અચ્યુત દેવલોકથી આવીને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં અંતિમ ઉચ્છ્વાસ લઈને મોક્ષગતિને પામ્યા. ॥ સૂ૦ ૫ ॥

टीका-सम्प्रति भगवतो श्रीमहावीरस्वामिनो दीक्षाग्रहणसंकल्प प्ररूपयितुमाह-'तेणं कालेणं तेणं समएणं' तस्मिन काले तस्मिन् समये खलु चतुर्थे आरके बहुव्यतिक्रान्ते सति 'समणे भगवं महावीरे' श्रमणो भगवान् महावीरः 'नाए नायपुत्ते' ज्ञातः ज्ञातवंशीयः ज्ञातपुत्रः-ज्ञातवंशीयसिद्धार्थपुत्रः, 'नायकुलनिव्वत्ते' ज्ञातकुलनिर्वृत्तः ज्ञातकुलस्य चन्द्रवद् आह्लादकः 'विदेहे विदेहदिन्ने' विदेहः-वज्रनाराचसंहनन समचतुरस्रसंस्थानत्वाद् विशिष्टदेह (शरीर) सम्पन्नः, विदेहदत्तः-त्रिशलायाः विदेहदत्तायाः पुत्रत्वात् महावीरोऽपि विदेहदत्त इत्युपवर्ण्यते 'विदेहजच्चे विदेहसूमाले' विदेहार्चः-त्रिशलायाः शरीरोत्पन्नत्वात् कामदेवोपरि-विजयप्राप्तिकरणाच्च श्रीमहावीरो विदेहार्च इत्युच्यते, विदेहसुकुमारः-गृहस्थावासे अत्यन्त

टीकार्थ-अब भगवान् वीतराग श्री महावीर स्वामी के दीक्षा ग्रहण करने का संकल्प बतलाते हैं-'तेणं कालेणं, तेणं समएणं, समणे भगवं महावीरे नाए' उस काल और उस समय अर्थात् चतुर्थ आरक के बहुत से काल के बीत जाने पर श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी ज्ञात याने ज्ञातवंशीय एवं 'नायपुत्ते' ज्ञातपुत्र अर्थात् ज्ञातवंशीय सिद्धार्थ का पुत्र और 'नायकुलनिव्वत्ते' ज्ञात कुल को चन्द्रमा के समान प्रकाशक आह्लाद जनक और 'विदेहे' विदेह अर्थात् विशिष्ट देहवाला अर्थात् वज्र नाराच संहनन के समान चतुरस्र संस्थान होने से याने अत्यन्त सुडोल नाक कान कन्धा वगैरह अवयवों का संगठन वाले शरीर से सम्पन्न और 'वदेहदिन्ने' विदेहदत्त-अर्थात् विदेहदत्ता त्रिशला के पुत्र होने से भगवान श्री महावीर स्वामी भी विदेहदत्त कहलाते थे एव 'विदेहजच्चे' भगवान् श्री वीतराग महावीर स्वामी विदेहार्च याने त्रिशला के शरीर से उत्पन्न होने के कारण और कामदेव के ऊपर विजय प्राप्त करने के कारण विदेहार्च भी कहलाते थे, एवं 'विदेहसूमाले' विदेहसुकुमार अर्थात् भगवान् श्री महावीर

ટીકાર્થ-હવે વીતરાગ શ્રીમહાવીર સ્વામીના દીક્ષા ગ્રહણ કરવાનો સંકલ્પ બતાવે છે. 'तेणं कालेणं तेणं समएणं' તે કાળે અને તે સમયે અર્થાત્ ચોથા આરાનો ઘણો ખરો સમય વીતિ ગયા પછી 'समणे भगवं महावीरे' શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામી 'नाए नायपुत्ते' જ્ઞાત અર્થાત્ જ્ઞાતવંશના અને જ્ઞાતપુત્ર 'नायकुलनिव्वत्ते' જ્ઞાતવંશીય સિદ્ધાર્થના પુત્ર અને જ્ઞાતકુળને ચંદ્રમા સમાન પ્રકાશક આલ્હાદક તથા વિદેહ અર્થાત્ વિશેષ પ્રકારના દેહવાળા અર્થાત્ વજ્ર નારાચ સંહનનની સમાન ચતુરસ્ર સંસ્થાન હોવાથી એટલે કે અત્યંત સુડોળ નાક, કાન, ખભા વિગેરે અવયવોના સંગઠનવાળા શરીરથી યુક્ત તથા 'विदेहदिन्ने' વિદેહદત્ત અર્થાત્ વિદેહદત્તા ત્રિશલાના પુત્ર હોવાથી ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામી પણ વિદેહદત્ત કહેવાય છે. તથા ભગવાન વીતરાગ શ્રીમહાવીર સ્વામી 'विदेह जच्चे' વિદેહાર્ચ અર્થાત્ ત્રિશલાના શરીરથી ઉત્પન્ન થયેલ હોવાથી તથા કામદેવ ઉપર વિજય પ્રાપ્ત કરવાથી વિદેહાર્ચ પણ કહેવાતા હતા. તથા 'विदेहसुमाले' વિદેહ સુકુમાર અર્થાત્ ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામી

सुकुमारत्वाद् भगवान् महावीरो वर्द्धमानः 'तीसं वासाइं विदेहंसित्ति कट्टु' त्रिंशद्वर्षाणि विदेह इति कृत्वा गृहावासे निवासं कृत्वेत्यर्थः तदाह-'अगारमज्झे वसित्ता' अगारमध्ये-गृहमध्ये उषित्वा-निवासं कृत्वा 'अम्मापिऊहिं कालगएहिं' अम्बापित्रोः-मातापित्रोः, कालगतयोः कालधर्मप्राप्तयोः 'देवलोगमणुपत्तेहिं' देवलोकमनुप्राप्तयोः सतोः 'समत्तपइन्ने' समाप्तप्रतिज्ञः-जीवन्मातापित्रोः दीक्षाऽग्रहणविषयक प्रतिज्ञायाः परिपूर्णत्वात् सम्प्रति निवृत्तप्रतिज्ञ इत्यर्थः 'चिच्चा हिरण्णं' त्यक्त्वा हिरण्यम्-रजतादिधनं त्यक्त्वा परित्यज्येत्यर्थः 'चिच्चा सुवण्णं' सुव-

स्वामी गृहस्था वस्था में अत्यन्त सुकुमार होने से विदेह सुकुमार भी कहलाते थे, इस प्रकार के ज्ञातवंशीय सिद्धार्थ के पुत्र विदेहदत्त एवं विदेहार्च तथा विदेह सुकुमार भगवान् वर्द्धमान श्री महावीर स्वामी 'तीसं वासाइं विदेहंसित्ति कट्टु' तीस वर्ष तक विदेह अर्थात् गृहस्थावास में निवास कर याने तीस वर्ष तक 'अगार मज्झे वसित्ता' गृहस्थाश्रम में रहकर और अगार मध्य अर्थात् गृह मध्य में निवास करके 'अम्मापिउहिं कालगएहिं' माता पिता को काल धर्म प्राप्त करने पर याने त्रिशला नाम की माता और सिद्धार्थ नाम के पिता मृत्यु रूप काल धर्म प्राप्त कर 'देवलोगमणुपत्तेहिं' देवलोक अनुप्राप्त होने पर और 'समत्त पइन्ने' समाप्त प्रतिज्ञ होने पर अर्थात् जीवित माता पिता के याने त्रिशला नाम की माता के और सिद्धार्थ नाम के पिता के पुत्र रूप वर्द्धमान श्री महावीर स्वामी की दीक्षा ग्रहण करने के बारे में प्रतिज्ञा के पूर्ण हो जाने पर एतावता माता पिता के जीवित रहने पर 'मै दीक्षा नहीं ग्रहण करूंगा' इस प्रकार की श्री महावीर वर्द्धमान स्वामी की प्रतिज्ञा पूर्ण हो जाने पर क्योंकि उनके माता पिता त्रिशला और सिद्धार्थ दोनों ही कालधर्म को प्राप्त कर चुके थे इसलिये भग-

ગૃહસ્થાવસ્થામા અત્યંત સુકુમાર હોવાથી વિદેહસુકુમાર પણ કહેવાય છે. આ પ્રકારના જ્ઞાત વંશીય સિદ્ધાર્થના પુત્ર વિદેહદત્ત અને વિદેહાર્ચ અને વિદેહસુકુમાર ભગવાન્ વર્દ્ધમાન મહાવીર સ્વામી 'तीसं वासाइं विदेहंसित्ति कट्टु' ત્રીસ વર્ષ પર્યન્ત વિદેહ ગૃહસ્થાવાસમા નિવાસ કરીને એટલે કે ત્રીસ વર્ષ સુધી ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીને 'अगारमज्झे वसित्ता' અગાર મધ્ય અર્થાત્ ગૃહસ્થાવાસમા નિવાસ કરીને 'अम्मापिउहिं कालगएहिं' માતાપિતાએ કાળ ધર્મ પ્રાપ્ત કરવાથી અર્થાત્ ત્રિશલા નામની માતા અને સિદ્ધાર્થ નામના પિતાએ આયુષ્ય પૂર્ણ થવાથી કાળધર્મ પ્રાપ્ત કરી 'देवलोगमणुपत्तेहिं' દેવલોક પ્રાપ્ત કરવાથી તથા 'समत्त पइन्ने' સમાપ્ત પ્રતિજ્ઞ થવાથી અર્થાત્ જીવતા માતાપિતાના અર્થાત્ ત્રિશલા નામની માતાના અને સિદ્ધાર્થ નામના પિતાના પુત્રરૂપ વર્દ્ધમાન મહાવીર સ્વામીની દીક્ષા ગ્રહણ નહીં કરવા સંબંધી પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ થવાથી એટલે કે માતાપિતાના જીવતા હું દીક્ષા ગ્રહણ કરીશ નહીં, એ પ્રકારની શ્રીમહાવીર વર્દ્ધમાન સ્વામીની પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ થઈ જવાથી અર્થાત્ માતા પિતા બન્ને કાળધર્મ પ્રાપ્ત થઈ ગયા હતા તેથી ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામી નિવૃત્ત પ્રતિજ્ઞાવાળા થઈને

र्णम्-कनकादिकं त्यक्त्वा परित्यज्य 'चिच्चा बलं' बलम्-चतुरङ्गसेनारूपं बलं त्यक्त्वा 'चिच्चा वाहणं' वाहनम् हस्त्यश्वादिवाहनं त्यक्त्वा 'चिच्चा धणकणगरयण संत सारसावइज्जं' त्यक्त्वा धनकनकरत्नसत्सारस्वापतेयं-कनकरत्नमाणिक्यादिसारभूतलक्ष्मीमपि परित्यज्येत्यर्थः 'विच्छड्डित्ता' विच्छर्द्य-धनादिदानं दत्वा 'विगोवित्ता' विगोप्य विशेषेण त्यागद्वारा धनादीनां सदुपयोगं कृत्वा 'विस्साणित्ता' विश्राण्य सम्यग्वितीर्य 'दायारेसु दाणं दाइत्ता' दातृषु याचकेषु वा दानं दत्वा 'परिभाइत्ता' परिभाज्य-वितरणार्थं विभाजनं कृत्वा विभागपूर्वकं वा दत्वा एवंरीत्या 'संवच्छरं दलइत्ता' संवत्सरं-वर्षपर्यन्त यावत् दत्वा दानं कृत्वा 'जे से हेमं-

वान् श्री महावीर वर्द्धमान स्वामी निष्पन्न प्रतिज्ञ होकर 'चिच्चा हिरण्णं' रजतादि हिरण्य धन को छोडकर और 'चिच्चा सुवण्णं' सुवर्ण कनक वगैरह धन का भी परित्याग कर और 'चिच्चा बलं' चतुरङ्ग बल अर्थात् हस्ती सवार, घोडे सवार एवं रथ सवार तथा पैदल इस प्रकार चतुरङ्ग सेनाओं को भी छोडकर और 'चिच्चा वाहणं' हाथी घोड़ा रथादि वाहनों का भी परित्याग कर और 'चिच्चा धणकणगरयण संतसारसावइज्जं' धन कनक रत्न माणिक्यादि सारभूत लक्ष्मी को छोड़कर एवं 'विच्छड्डित्ता' सुवर्ण कनक मरकत मणि पद्मराग मणि इन्द्रनीलमणि वगैरह माणिक्य जात तथा धन धान्यादि का भी दान देकर और 'विगोवित्ता' विगोपन कर याने विशेष रूपसे त्याग-दान द्वारा धनादि का सदुपयोग करके और धनादि को 'विस्साणित्ता' वितरण करते हुए 'दायारेसु दाणं दाइत्ता' दीन दरिद्र गरीब अपाहिज अङ्गहीन पङ्गु लूल्हे लंगडे वगैरह याचकों को दान देकर या 'परिभाइत्ता' धनादि को वितरण करने के लिये विभाजन कर याने किस को क्या देना चाहिये इस प्रकार जिज्ञासा या आकांक्षाओं को धनादि वितरण की व्यवस्था करने के द्वारा दूर कर और 'संवच्छरं दलइत्ता' वर्ष पर्यन्त दान देते हुए अर्थात् एक वर्ष तक धनादि का दान करते हुए 'जे से हेमंताणं पढमे

'चिच्चा हिरण्ण चिच्चा सुवण्ण' રજતાદિ હિરણ્યાદિ ધનને છોડીને અને સુવર્ણ કનક વિગેરે ધનનો પણ ત્યાગ કરીને 'चिच्चा बलं' ચતુરંગબળ અર્થાત્ હયદળ, અશ્વદળ, રથદળ, તથા પાયદળ આ રીતની ચતુરંગી સેનાનો ત્યાગ કરીને 'चिच्चा वाहणं' હાથી ઘોડા આદિ વાહનોનો પણ ત્યાગ કરીને 'चिच्चा धणकणगरयण संतसारसावइज्ज' विच्छड्डित्ता' સ્વાપતેય અર્થાત્ 'ધન,' કનક, રત્નમાણિક્યાદિ સારભૂત લક્ષ્મીનો ત્યાગ કરીને તથા સોનું, કનક મરકતમણિ, પદ્મરાગમણી, ઈન્દ્રનીલ મણી વિગેરે માણેક સમૂહ તથા ધનધાન્યાદિનું દાન કરીને 'विगोवित्ता' વિગોપન કરીને એટલે કે-વિશેષ પ્રકારથી દાનદ્વારા ધનાદિના ત્યાગપૂર્વક સદુપયોગ કરીને 'विस्साणित्ता' ધનાદિનું વિતરણ કરતા 'दायारेसु दाणं दाइत्ता' દીન દરિદ્ર, ગરીબ, હીનાંગ લૂલા લંગડા, વિગેરે યાચકોને દાન આપીને અથવા ધનાદિનું વિતરણ કરવા માટે 'परिभाइत्ता' ભાગ પાડીને અર્થાત્ કોને શું આપવું ? એ રીતની જીજ્ઞાસા કે આકાંક્ષાઓનું ધનાદિ વિતરણની વ્યવસ્થા કહીને તથા 'संवच्छरं दलइत्ता' વર્ષ પર્યન્ત દાન દેતા હતા

ताणं पढमे मासे' योऽसौ हेमन्तानाम् ऋतूनां प्रथमो मासः 'पढमे पक्खे' प्रथमः पक्षः 'मग्गसिरबहुले' मार्गशीर्षबहुलः—अग्रहणमासकृष्णपक्षः आसीत् 'तस्स णं मग्गसिरबहुलस्स' तस्य खलु मार्गशीर्षबहुलस्य—अग्रहणकृष्णपक्षस्य 'दसमीपक्खेणं' दशमीपक्षे खलु-दशम्यां तिथौ 'हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं' हस्तोत्तराभिः—उत्तराफल्गुनीभिः नक्षत्रेण सह 'जोगमुवागए' योगम्—सम्बन्धम् उपागते चन्द्रमसि उत्तराफाल्गुनी नक्षत्रेण सह चन्द्रस्य योगे सतीत्यर्थः 'अभिनिक्खमणाभिप्पाए यावि होत्था' अभिनिष्क्रमणाभिप्रायः—दीक्षाग्रहणस्य विचारः शुभ संकल्पश्चापि अभूत्, भगवतो महावीरस्य दीक्षाग्रहणसंकल्पोऽभूदिति भावः ॥ सू० ६ ॥

मूलम्—संवच्छरेण होहिइ अभिनिक्खमणंतु जिणवरिंदस्स । तो अत्थसंपयाणं पवत्तई पुव्वसूराओ ॥१॥ एगा हिरण्णकोडी अट्ठेव अणूणगा सयसहस्सा । सूरोदयमाईयं दिज्जइ जा पायरसुत्ति ॥२॥ तिन्नेव

मासे' हेमंत ऋतु के प्रथम मास रूप 'मग्गसिर बहुले' मार्गशीर्ष कृष्णपक्ष (अग्रहण) 'तस्स णं मग्गसिरबहुलस्स' उस मार्गशीर्ष मास के प्रथम पक्ष याने कृष्ण पक्ष की 'दसमी पक्खेणं' दशमी तिथि में और 'हत्थुत्तराहिं णक्खत्तेणं' हस्तोत्तर याने उत्तरा फाल्गुनी नक्षत्र का चंद्रमा के साथ 'जोगमुवागए' योग होने पर अर्थात् हेमंत ऋतु का प्रारंभ होने पर मार्गशीर्ष अग्रहण महीना के कृष्ण पक्ष की दसमी तिथि में उत्तरा फाल्गुनी नक्षत्र के साथ चंद्र के संबंध होने पर इस प्रकार के अत्यंत शुभ मांगलिक मुहूर्त में 'अभिणिक्खमणाभिप्पाए याविहोत्था' भगवान् वर्द्धमान वीतराग श्री महावीर स्वामी को दीक्षा ग्रहण करने के लिये हृदय में शुभ संकल्प या शुभ विचार उत्पन्न हुआ अर्थात् भगवान् श्री महावीर स्वामीने अपने मन में हेमन्त ऋतु के आरम्भ होने पर मार्गशीर्ष—अग्रहण मास के कृष्ण पक्ष की दशमी तिथि में उत्तराफाल्गुनी नक्षत्र में दीक्षा लेने का शुभ विचार किया ॥ सू० ६॥

'जे से हेमताण पढमे मासे' હેમંત ઋતુના પહેલા માસ—મહીનાના 'पढमे पक्खे' પહેલો પક્ષ 'मग्गसिरबहुले' માર્ગશીર્ષ માસના કૃષ્ણ પક્ષમાં તથા 'तस्स ण मग्गसिरबहुलस्स' માર્ગશીર્ષ માસની 'दसमी पक्खेण' દશમી તિથિમાં અને 'हत्थुत्तराहिं नक्खेत्तेण' હસ્તોત્તર અર્થાત ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્રમાં 'जोगमुवागए' ચંદ્રમાનો યોગ થયો ત્યારે અર્થાત્ હેમન્ત ઋતુનો પ્રારંભ થયો ત્યારે માર્ગશીર્ષ મહીનાના કૃષ્ણ પક્ષની દશમી તિથિમાં ઉત્તરા ફાલ્ગુની નક્ષત્રની સાથે ચંદ્રનો સંબંધ થયો ત્યારે આ પ્રકારના અત્યંત શુભ માંગલિક મુહૂર્તમાં વીતરાગ ભગવાન વર્દ્ધમાન શ્રીમહાવીર સ્વામીને 'अभिणिक्खमणाभिप्पाए यावि होत्था' દીક્ષા ગ્રહણ કરવા માટે હૃદયમાં શુભ વિચાર ઉત્પન્ન થયો. અર્થાત્ ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામીએ પોતાના મનમાં હેમંત ઋતુનો આરંભ થયો ત્યારે માર્ગશીર્ષ માસના કૃષ્ણ પક્ષની દસમના દિવસે ઉત્તરા ફાલ્ગુની નક્ષત્રમાં દીક્ષા ધારણ કરવાનો શુભ વિચાર કર્યો. ॥ સૂ. ૬ ॥

य कोडिसया अट्ठासीइं च हुंति कोडीओ । असिइं च सयसहस्सा एयं संवच्छरे दिन्नं ॥३॥ वेसमणकुंडलधारी देवा लोगंतिया महिड्डीया । बोहिंति य तित्थयरं पन्नरससु कम्मभूमिसु ॥४॥ बंभंमि य कप्पंमी बोद्धव्वा कण्हराइणो मज्झे । लोगंतिया विमाणा अट्ठसुवत्था असंखिज्जा ॥५॥ एए देवनिकाया भगवं बोहंति जिणवरं वीरं ॥ सव्वजगज्जीवहियं अरिहं । तित्थं पवत्तेहिं ॥६॥ ॥सू० ७॥

छाया–संवत्सरेण भविष्यति अभिनिष्क्रमणं तु जिनवरेन्द्रस्य ।
तत: अर्थसम्पदा प्रवर्तते पूर्वं सूर्यात् ॥१॥
एका हिरण्यकोटिः अष्टैव अन्यूनकाः शतसहस्राः ।
सूर्योदयादादौ दीयते या प्रातराश इति ॥२॥
त्रीण्येव च कोटिशतानि, अष्टाशीतिश्च भवन्ति कोटयः ।
अशीतिश्च शतसहस्राणि, एतत् संवत्सरे दत्तम् ॥३॥
वैश्रमणकुण्डलधराः देवा लोकान्तिकाः महर्धिकाः ॥
बोधयन्ति च तीर्थकरं पञ्चदशसु कर्मभूमिषु ॥४॥
ब्राह्मे च कल्पे बोद्धव्याः कृष्णराजेः मध्ये ।
लोकान्तिका विमानाः अष्टसु विस्ताराः असंख्येयाः ॥५॥
एते देवनिकायाः भगवन्तं बोधयन्ति जिनवर वीरम् ॥
सर्वजगज्जीवहितम् अर्हन् ! तीर्थं प्रवर्तय ॥६॥ सू० ७ ॥

टीका–सम्प्रति भगवतो महावीरस्य दीक्षाग्रहणात्प्राक् दानविधिप्ररूपणपूर्वकं लोकान्तिकदेवानां प्रतिबोधनस्वरूप निरूपयितुमाह–'संवच्छरेण होहिइ अभिनिक्खमणंतु जिणवरिं-

---

सम्प्रति भगवान् वीतराग वर्द्धमान श्री महावीर स्वामी को दीक्षा ग्रहण करने से पहले ही दान करने की विधि का निरूपण करते हुए लोकान्तिक देवों का प्रतिबोधन अर्थात् श्रीमहावीर स्वामी के प्रति प्रार्थना स्वरूप का निरूपण करते हैं–

टीकार्थ–'संवच्छरेण होहिइ अभिनिक्खमणंतु जिणवरिंदस्स, तो अत्थसंपयाणं पवत्तई पुव्वसूराइओ' ॥१॥ संवत्सर अर्थात् एक वर्ष के बाद जिनवरेन्द्र

હવે વીતરાગ ભગવાન શ્રીવર્દ્ધમાન મહાવીર સ્વામીએ દીક્ષા ગ્રહણ કરતા પહેલા કરેલ દાન કર્મની વિધીનુ નિરૂપણ કરતા લોકાન્તિક દેવોનુ પ્રતિબોધન અર્થાત્ મહાવીર સ્વામી પ્રત્યેના ઉપદેશનુ નિરૂપણ કરવામા આવે છે

ટીકાર્થ–'संवच्छरेण होहिइ अभिणिक्खमणं तु जिणवरिंदस्स' એક વર્ષ પછી જીનવરેન્દ્ર ભગવાન્ શ્રી મહાવીર તીર્થંકરનુ અભિનિષ્ક્રમણ અર્થાત્ દીક્ષા ગ્રહણ થશે ત્યા સુધી એક વર્ષ

वस्स' संवत्सरेण एक वर्षानन्तरम् , भविष्यति–सम्पत्स्यते, अभिनिष्क्रमणम्–दीक्षाग्रहणंतु जिनवरेन्द्रस्य–भगवतो महावीरस्य तीर्थकृतः वर्षानन्तर दीक्षाग्रहणं स्यादित्यर्थः, 'तो अत्थसंपयाणं पवत्तई पुव्वसूराओ ॥१।' ततः–तस्मात् कारणात्, दीक्षाग्रहणात्पूर्वमेव एकवर्षपर्यन्तम् अर्थसंपदानाम्–धनसंपत्तीनां दानं प्रवर्तते पूर्वं सूरात्–पूर्वदिशि सूर्योदयादारभ्य महावीरप्रभोर्दानविधिः प्रवर्तते इत्यर्थः एतावता भगवान दीक्षाग्रहणात् पूर्वम् एकवर्ष यावत् प्रतिदिनं सांवत्सरिकदान वर्षिदानञ्च कर्तुमारमते इति फलितम्, सम्प्रति दानसंख्यामाह–'एगा हिरन्नकोडी अट्ठेव अणूणगा सयसहस्सा।' एका हिरण्यकोटिः–एक सुवर्णमुद्राकोटिः, अथ च अन्यूनकाः–सम्पूर्णाः अष्टैव–अष्टौ, शतसहस्रम्–अष्टलक्षसुवर्णमुद्राधिकाः एक कोटि सुवर्णमुद्राः प्रतिदिनं वर्षपर्यन्तं दीयते इत्यर्थः दानसमयमाह–'सूरोदयमाईयं दिज्जइ जा

भगवान् श्रीमहावीर तीर्थंकर का अभिनिष्क्रमण याने दीक्षा ग्रहण होगा एतावता एक वर्ष तक भगवान् श्री महावीर स्वामी वक्ष्यमाण रीति से अनेक प्रकार का प्रतिदिन दान करेंगे उस के बाद भगवान् श्री महावीर स्वामी दीक्षा ग्रहण करेंगे इसलिये दीक्षा ग्रहण से पहले एक वर्ष पर्यन्त अर्थ सपदाओं की सूर्योदय से लेकर भगवान् श्रीमहावीरस्वामी की दानविधि चालू होगी याने भगवान् श्रीमहावीर स्वामी दीक्षा ग्रहण करने से पहले एक वर्ष पर्यन्त प्रतिदिन सूर्योदय से आरम्भ कर एक प्रहर तीन घण्टा तक सांवत्सरिक दान और वर्षिदान आरंभ करेंगे

अब दानविधि की समाप्ति संख्या बतलाते है–'एगा हिरन्नकोडी अट्ठेव अणूणगा सयसहस्सा' एक कोटी हिरण्य अर्थात् एक कोटी सुवर्णमुद्रा और अन्यूनका अर्थात् सम्पूर्ण आठ शतसहस्त्र याने आठ लाख सुवर्ण मुद्रा अधिक एक कोटी सुवर्ण मुद्रा एतावता एक कोटि आठ लाख सुवर्णो की मुद्रा प्रतिदिन एक वर्ष पर्यन्त दान देने लगे। अब दान करने का समय बतलाते हैं–'सूरो-

પર્યન્ત ભગવાન મહાવીર સ્વામી વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી અનેક પ્રકારનુ દરરોજ દાન કરશે તે પછી ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામી દીક્ષા ધારણ કરશે તેથી દીક્ષા ગ્રહણ કરતા પહેલા એક વર્ષ સુધી અર્થ સંપત્તિઓની 'तो अत्थसपयाण पवत्तइ पुव्वसुराइओ' સૂર્યોદયથી આરભીને મહાવીર પ્રભુની દાનવિધિ ચાલુ થાય છે. એટલે કે ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામીએ દીક્ષા ધારણ કરી તે પહેલા એક વર્ષ સુધી દરરોજ સૂર્યોદયથી આરભ કરીને એક પ્રહર અર્થાત્ ત્રણ કલાક સુધી સાંવત્સરિક દાન અને વર્ષીદાનનો આરભ કરશે

હવે દાન વિધિની સખ્યા બતાવે છે. 'एगा हिरण्णकोडी अट्ठेव अणूणगा सयसहस्सा' એક કરોડ હિરણ્ય અર્થાત્ એક કરોડ સોનામહોર અને 'अन्यूना' અર્થાત્ સપૂર્ણ આઠ શતસહસ્ર એટલે કે એક કરોડ અને આઠ લાખ સુવર્ણમુદ્રાઓ દરરોજ આપતા હતા એ રીતે એક વર્ષ પર્યન્ત દાન આપવા લાગ્યા હવે દાન આપવાના સમયનુ કથન કરે છે.–'सूरोदयमाईणं दिज्जइज्जा पयरा सुत्ति' સૂર્યોદયથી આરભીને ત્રણ કલાક સુધી

पायरासुत्ति ॥२॥' सूर्योदयाद्, आदौ-सूर्योदयम्, आरभ्य दीयते या-अष्टलक्षाधिकैककोटिः प्रातराशः एक प्रहरपर्यन्तमित्यर्थः, सूर्योदयादारभ्य एकप्रहरपर्यन्तं तत्-पूर्वोक्तसंख्यकसुवर्णमुद्रादानं दीयते भगवता इति सारांशः, अथ प्रतिदिनोक्तदानसंख्याया वर्षपर्यन्त संकलनेन सम्पूर्णदानसंख्यामाह-'तिन्नेव य कोडिसया अट्ठासीइं च हुंति कोडीओ' त्रीण्येव च कोटिशतानि-त्रीणि अर्बुदानि (अरब) अष्टाशीतिश्च भवन्ति कोटयः 'असिइं च सयसहस्सा एयं संवच्छरे दिन्नं ॥३॥' अशीतिश्च शतसहस्राणि अशीतिलक्षाणि इत्यर्थः एतावता एतत्-अशीतिलक्षाधिक-अष्टाशीतिकोटयधिकार्बुदत्रयमिताः (३८८८००००००) सुवर्णमुद्राः दानम् एकस्मिन् संवत्सरे-वर्षे दत्तम्-वितीर्णं भगवता वीरेणेत्यर्थः, सम्प्रति लौकान्तिकदेवानां भगवन्तम्प्रति प्रतिबोधनं प्ररूपयितुमाह-'वेसमणकुंडलधारीदेवा लोगंतिया महिड्डीया ।' वैश्रमण कुण्डलधारिणो देवाः लौकान्तिकाः महर्द्धिकाः-महाऋद्धिसम्पन्नाः लौकान्तिका देवाइत्यर्थः

दयमाईयं दिज्जइज्जा पयरासुत्ति' सूर्योदय से आरम्भ कर एक प्रहर पर्यन्त अर्थात् सूर्योदय से लेकर तीन घण्टातक लगातार आठ लाख एक करोड सुवर्ण मुद्रा (असर्फी)मोहर का दान भगवान्श्री महावीर स्वामी करते थे। अब पूर्वोक्त आठ लाख एक कोटी सुवर्णमुद्रा का प्रतिदिन दान की संख्या का वर्ष पर्यन्त संकलन (परिगणन) करके सम्पूर्ण दान संख्या का निरूपण करते हैं-'तिन्नेव य कोडिसया अट्ठासीइं च हुंति कोडीओ ॥ असीइं च सयसहस्सा एयं संवच्छरे दिन्नं' ॥ तीन कोटिशत अर्थात् तीन अर्बुद (अरब) और अठाशी कोटी और अस्सी लाख अर्थात् तीन अरब अठाशी कडोक और अस्सी लाख ३८८८०००००० सुवर्ण मुद्रा एक वर्ष में भगवान् श्री महावीर स्वामी ने गरीब दीन दुःखी याचकों को वितरण किया।

अब भगवान् श्रीमहावीर स्वामी को लोकान्तिक देवों ने प्रतिबोधन अर्थात् उपदेश का निरूपण करते हैं-'वेसमणकुंडलधारी देवा लोगंतिया महिड्डीया। बोहिंति य तित्थयरं पन्नरससु कम्मभूमीसु' वैश्रमण कुण्डलधारी लोकान्तिक

લાગટ એક કરોડ અને આઠ લાખ સોનામહોરોનું દાન ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામી આપતા હતા.

હવે દરરોજ એક કરોડ આઠ લાખના ક્રમથી આપતા એક વર્ષની દાન સંખ્યા સૂત્રકાર બતાવે છે 'तिन्नेवय कोडिसया' ત્રણસો કરોડ અર્થાત્ ત્રણ અબજ 'अट्ठासीइं च सय हुंति कोडीओ' અને અઠયાસી કરોડ 'असीइं च सयसहस्सा' એંસી લાખ અર્થાત્ ત્રણ અબજ અઠ્યાસી કરોડ અને એંસી લાખ સોનામહોરો 'एयं संवच्छरे दिन्नं' એક વર્ષમાં ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ ગરીબ દીન દુખી યાચકોને વહેંચ્યા.

હવે ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને લોકાન્તિક દેવોએ આપેલ પ્રતિબોધન અર્થાત્ ઉપદેશનું નિરૂપણ કરે છે 'वेसमणकुंडलधारी देवा लोगंतिया महड्ढिया' વૈશ્રમણ કુંડલધારી લોકાન્તિકદેવ અર્થાત્ અત્યંત સમૃદ્ધિવાળા લોકાન્તિકદેવોએ ભગવાન્ તીર્થંકર જીનેન્દ્ર વીત-

'बोहिंति य तित्थयरं पन्नरससु कम्मभूमीसु' बोधयन्ति च-प्रतिबोधनं कुर्वन्ति तीर्थङ्कर-भगवन्तं पञ्चदशसु कर्मभूमिषु-पञ्चदशकर्मभूमिषु अवतारधारिणं तीर्थकृतं जिनेन्द्रं लोकान्तिका देवाः प्रतिबोधयन्तीत्यर्थः, सम्प्रति लौकान्तिकदेवानां निवासस्थानमाह-'बंभंमि य कप्पंमी बोद्धव्वा कण्हराइणो मज्झे।' ब्रह्मे च कल्पे-पञ्चमतमस्काय ब्रह्मकल्पस्य मध्ये बोद्धव्याः-ज्ञातव्याः कृष्णराजयः सन्ति, तन्मध्येऽत्यर्थः 'लोगंतिया विमाणा अट्ठसु वत्था असंखिज्जा' ॥५॥ लौकान्तिकाः विमानाः-लौकान्तिकदेवनिवासस्थानानि अष्टसु-अष्टप्रकारकाः, विस्ताराः-असंख्याताः-असंख्यातविस्तारवन्तः अष्टप्रकारकाः लोकान्तिकविमानाः सन्तीत्यर्थः, सम्प्रति प्रतिबोधनविषयमाह-'एए देवनिकाया भगवं बोहिंति जिणवरं वीरं' एते-

देव अर्थात् अत्यन्त समृद्धि शाली लोकान्तिक देवों ने भगवान् तीर्थ कर जिनेन्द्र वीतराग वर्द्धमान श्री महावीर स्वामी को अर्थात् पञ्चदश पन्द्रह कर्म भूमि में अवतार धारण करने वाले तीर्थंकर भगवान् श्रीमहावीर स्वामी को धर्मप्रचारार्थ प्रति बोधनात्मक उपदेश दिया।

अब लोकान्तिक देवों के निवास स्थानों का निरूपण करते हैं-'बंभंमि य कप्पंमी बोद्धव्वा कण्हराइणो मज्झे। लोगंतिया विमाणा अट्ठसु वत्था असंखिज्जा।'५॥ ब्राह्म कल्प अर्थात् पञ्चम तमस्काय रूप ब्रह्मकल्प के मध्य में कृष्णराजि हैं, उस के मध्य भाग में लोकान्तिक देवों' का निवास स्थान आठ प्रकार का है याने लोकान्तिक विमान अर्थात् लोकान्तिक देवों का निवास स्थान, असंख्यात विस्तार वाले आठ प्रकार के लोकान्तिक देवों के निवास स्थान रूप विमान हैं याने लोकान्तिक देव आठ प्रकार के निवास स्थान रूप विमानों में निवास करते हैं। सम्पति लोकान्तिक देवों के भगवान् वीतराग श्री महावीर स्वामी के प्रति प्रतिबोधन का स्वरूप बतलाते हैं-'एए देवनिकाया भगवं

રાગ વર્ધમાન શ્રીમહાવીર સ્વામીને અર્થાત્ ૫ દર કર્મભૂમિઓમા અવતાર ધારણ કરવાવાળા 'वोहिंतिय तित्थयरं पन्नरससु कम्मभूमीसु' ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને ધર્મપ્રચાર કરવા પ્રતિબોધ અર્થાત્ ઉપદેશ આપ્યો.

હવે લોકાન્તિક દેવોના નિવાસસ્થાનોનું નિરૂપણ કરવામા આવે છે.-'बंभंमि य कप्पमी बोद्धव्वा कण्हराइणो मज्झे' બ્રહ્મકલ્પ પાચમા તમસ્કાયરૂપ બ્રહ્મકલ્પની મધ્યમા કૃષ્ણરાજી છે. 'लोगंतिया विमाणा अट्ठसु वत्था असंखिज्जा' તેની વચમા લોકાન્તિક દેવોના નિવાસ સ્થાન આઠ પ્રકારના છે અટલે કે લોકાન્તિક વિમાન અર્થાત્ લોકાન્તિક દેવોના નિવાસ સ્થાનરૂપ વિમાનો અસખ્યાત વિસ્તારવાળા આઠ પ્રકારના લોકાન્તિક દેવોના નિવાસ-સ્થાનરૂપ છે તેમા તેઓ નિવાસ કરે છે.

હવે લોકાન્તિક દેવોએ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને આપેલ પ્રતિબોધનુ સ્વરૂપ બતાવવામાં આવે છે. 'एए देवनिकाया भगव बोहिंति जिणवरं वीर' આ પૂર્વોક્ત દેવનિકાય

पूर्वोक्ताः देवनिकायाः-लोकान्तिकदेवसमूहाः भगवन्तं तीर्थकरं बोधयन्ति-प्रतिबोधनं कुर्वन्ति, जिनवरम्-जिनेन्द्रं भगवन्तं वीरम्-महावीरम्, वर्द्धमानस्वामिनं प्रतिबोधयन्तीत्यर्थः किं प्रतिबोधयन्तीत्याह-'सव्वजगज्जीवहियं अरिहं तित्थं पवत्तेहि' ॥६॥ हे अर्हन् ! तीर्थकर ! सर्वजगज्जीवहितम्-निखिलसंसारिजीवकल्याणकारकं तीर्थम्-धर्मम्, साधु-साध्वी-श्रावक-श्राविकारूपं वा तीर्थं प्रवर्तय-संसारवर्ति सकलप्राणिहितार्थं धर्मरूपतीर्थं स्थापय इत्येवं लौकान्तिका देवा भगवन्तं प्रतिबोधयन्तीति भावः ॥६॥ सू० ७ ॥

मूलम्-तओ णं समणस्स भगवओ महावीरस्स अभिनिक्खमणाभिप्पायं जाणित्ता भवणवइ वाणमंतरजोइसिय विमाणवासिणो देवा य देवीओ य सएहिं सएहिं रूवेहिं सएहिं सएहिं नेवत्थेहिं सएहिं सएहिं चिंधेहिं सव्विड्ढीए सव्वजुईए सव्वबलसमुदएणं सयाइं सयाइं जाणविमाणाइं दुरूहंति, सयाइं सयाइं जाणविमाणाइं दुरूहित्ता अहा बायराइं पुग्गलाइ परिसाडंति परिसाडित्ता अहा सुहुमाइं पुग्गलाइं परियाइंति, परियाइत्ता उड्ढं उप्पयंति उड्ढं उप्पइत्ता ताए उक्किट्ठाए सिग्घाए चवलाए तुरियाए दिव्वाए देवगईए अहे णं ओवयमाणा ओवयमाणा तिरिए णं असंखिज्जाइं दीवसमुद्दाइं वीइक्कममाणा वीइक्कममाणा जेणेव जंबुद्दीवे दीवे तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता जेणेव उत्तर-

बोहिति जिणवरं वीरं ! सव्व जगज्जीवहियं तित्थं पवत्तेहिं ॥६। ये पूर्वोक्त देवनिकाय अर्थात् लोकान्तिक देव समूह भगवान् जिनेन्द्र तीर्थ कर श्रीमहावीर को प्रतिबोधन करते हैं कि-हे अर्हन् ! तीर्थकर ! भगवान् ! महावीर स्वामिन् ! आप सभी जगत् के जीवों के कल्याण कारक तीर्थको अर्थात् धर्म को अथवा साधु, साध्वी, श्रावक, और श्राविका रूप चतुर्विध तीर्थ को प्रवर्तित करिये याने संसार के अन्दर रहने वाले सभी प्राणियों के हितार्थ धर्मरूप तीर्थका स्थापन कीजिए इस प्रकार लोकान्तिक देवोंने भगवान् श्रीमहावीर स्वामी को उपदेशात्मक प्रतिबोधन किया। सू० ७॥

અર્થાત્ લોકાન્તિક દેવ સમૂહે ભગવાન્ જીનેન્દ્ર શ્રીમહાવીર સ્વામીને પ્રતિબોધ કર્યો કે-'સવ્વ જગજીવહિય, અરિહ તિત્થ પવત્તેહિ ॥૬॥ હે અર્હન્ ! તીર્થકર ! ધર્મને અર્થાત્ સાધુ, સાધ્વી. શ્રાવક અને શ્રાવિકારૂપ ચાર પ્રકારના તીર્થને પ્રવર્તાવો અર્થાત્ જગતમાં રહેવા વાળા બધા પ્રાણિયોના હિત માટે ધર્મરૂપ તીર્થનું સ્થાપન કરો આ પ્રકારે લોકાન્તિક દેવોએ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને ઉપદેશાત્મક પ્રતિબોધ આપ્યો.॥સૂ૦ ૭ ॥

खत्तियकुंडपुरसंनिवेसस्स उत्तरपुरच्छिमे दिसीभाए तेणेव झत्तिवेगेण ओवइया, तओ णं सक्के देविंदे देवराया सणियं सणियं जाणविमाणं पट्ठवेति, सणियं सणियं जाणविमाणं पट्ठवेत्ता सणियं सणियं जाणविमाणाओ पच्चोरुहइ, सणियं सणियं एगंतमवक्कमइ, एगंतमवक्कमित्ता महया वेउव्विएणं समुग्घाएणं समोहणइ, समोहणित्ता एगं महं नाणामणिकणगरयणभत्तिचित्तं सुभं चारु कंतरूवं देवच्छंदयं विउव्वइ, तस्स णं देवच्छंदयस्स बहुमज्झदेसभाए एगं महं सपायपीढं नाणामणिकणगरयणभत्तिचित्तं सुभं चारुकंतरूवं सीहासणं विउव्वइ, विउव्वित्ता जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेइ, आयाहिणं पयाहिणं करित्ता, समणं भगवं महावीरं वंदइ नमंसइ, वंदित्ता नमंसित्ता समणं भगवं महावीरं गहाय जेणेव देवच्छंदए तेणेव उवागच्छइ, सणियंसणियं पुरत्थाभिमुहं सीहासणे निसीयावेइ, सणियं सणियं निसीयावित्ता सयपागसयस्सपागेहिं तिल्लेहिं अब्भंगेइ, गंधकासाईएहिं उल्लोलेइ, उल्लेलित्ता सुद्धोदएण मज्जावेइ मज्जावित्ता जस्स णं मुल्लं सयसहस्से णं तिपडोलतित्तिए णं साहिएणं सीतेणं गोसीसरत्तचंदणेणं अणुलिंपइ, अणुलिंपित्ता ईसिं निस्सासवायवोज्झं वरनयरपट्टणुग्गयं कुसल नरपसंसियं अस्सलालापेलवं छेयारियकणगखइयंतकम्मं हंसलक्खणं पट्टजुयलं नियंसावेइ, नियंसावित्ता हारं अद्धहारं उरत्थं नेवत्थं एगावलिं पालंबसुत्तं पट्टमउडरयणमालाउ आविंधावेइ, आविंधावित्ता गंथिमवेढिम पूरिमसंघाइमेणं मल्लेणं कप्परुक्खमिव समलंकरेइ, समलंकरित्ता दुच्चंपि महया वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहणइ, समोहणित्ता एगं महं चंदप्पहं सिबियं सहस्सवाहणियं विउव्वंति, तं जहा-ईहामिगउसभतुरगनरमकरविहगवानरकुंजररुरुसरभचमरसद्दूलसीहवणलयभत्तिचित्तलयविज्जाहरमिहुणजुयलजंतजोगजुत्तं अच्चीसहस्स मालिणीयं

सुनिरूवियं मिसि मिसिंत रूवगसहस्सकलियं ईसिं भिसमाणं भिब्भिसमाणं चक्खुल्लोयणलेसं मुत्ताहलमुत्ताजालंतरोवियं तवणीय पवरलंबूसपलंबंतमुत्तदामं हारद्धहार भूसणसमोणय अहियपिच्छणिज्जं पउमलयभत्तिचित्तं असोगलयभत्तिचित्तं कुंदलयभत्तिचित्तं नाणालयभत्तिचित्त विरइयं सुभं चारुकंतरूवं नाणामणि पंचवन्नघंटापडायपडिमंडियग्गसिहरं पासाइयं दरिसणिज्जं सुरूवं–सीया उवणीया जिणवरस्स जरमरणविप्पमुक्कस्स । ओसत्तमल्लदामा जलथलयदिव्वकुसुमेहिं ॥१॥ सिबियाइ मज्झयारे दिव्वं वररयण रूवचिंचइय । सीहासणं महरियं सपायपीढं जिणवरस्स ॥२॥ आलइयमालमउडो भासुरबुंदीवराभरणधारी । खोमियवरथनियत्थो जस्स य मुल्लं सयसहस्सं ॥३॥ छट्ठेणउ भत्तेण अज्झवसाणेण सुंदरेण जिणो । लेसाहिं विसुज्झंतो आरुहई उत्तमं सीयं ॥४॥ सीहासणे निविट्ठो सक्कीसाणा य दोहि पासेहिं । वीयंति चामराहिं मणिरयणविचित्त दंडाहिं ॥५॥ पुव्विं उक्खित्ता माणुसेहिं साहट्टु रोमकूवेहिं पच्छा वहंति देवा सुर असुरा गरुलनागिंदा॥६॥ पुरओ सुरा वहंती असुरा पुण दाहिणंमि पासंमि । अवरे वहंति गरुला नागा पुण उत्तरे पासे ॥७॥ वणसंडंव कुसुमियं पउमसरो वा जहा सरय काले सोहइ कुसुमभरेण इय गगणयलं सुरगणेहिं ॥८॥ सिद्धत्थवणंव जहा कणयारवणं व चंपयवणं वा, सोहइ कुसुमभरेणं इय गगणयलं सुरगणेहिं ॥९॥ वरपडहभेरीझल्लरि संखसयसहस्सिएहिं तूरेहिं । गयणतले धरणियले तूरनिनाओ परमरम्मो ॥१०॥ तत विततं घणझुसिरं आउज्जं चउव्विहं बहुविहीयं । वाहंति तत्थ देवा बहूहिं आनट्टगसएहिं ॥सू० ८॥

छाया–ततः खलु श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अभिनिष्क्रमणाभिप्रायं ज्ञात्वा भवनपति–वानव्यन्तर–ज्योतिषिक–विमानवासिनो देवाश्च देव्यश्च स्वकैः स्वकैः रूपैः स्वकैः स्वकैः नेपथ्यैः स्वकैः स्वकैः चिह्नैः सर्वर्द्ध्या सर्वद्युत्या सर्वबलसमुदयेन स्वकानि स्वकानि यानविमानानि आरोहन्ति, स्वकानि स्वकानि यानविमानानि आरुह्य यथाबादरान् पुद्गलान् परि-

शातयन्ति परिशात्य यथासूक्ष्म न पुद्गलान् पर्यादद्रते, पर्यादाय ऊर्ध्वम् उत्पतन्ति, ऊर्ध्वम् उत्पत्य तया उत्कृष्टया शीघ्रया चपलया त्वरितया दिव्यया देवगत्या अधः अवपतन्तः तिर्यग् असंख्येयान द्वीपसमुद्रान् व्यतिक्रामन्तः व्यतिक्रामन्तः यत्रैव जम्बूद्वीपो द्वीपः तत्रैव उपागच्छन्ति, उपागत्य यत्रैव उत्तरक्षत्रियकुण्डपुरसन्निवेशः तत्रैव उपागच्छन्ति यत्रैव उत्तर-क्षत्रियकुण्डपुरसन्निवेशस्य उत्तरपौरस्त्यो दिग्भागः तत्रैव झटिति वेगेन अवपतिताः, ततः शक्रो देवेन्द्रः देवराजः शनैः शनैर्यानविमानं प्रस्थापयति, शनैः शनैः यानविमानं प्रस्थाप्य शनैः शनैः यानविमानतः प्रत्यवतरति, प्रत्यवतीर्य शनैः शनैः एकान्तमपक्रामति, एकान्तमपक्रम्य महता वैक्रियेण समुद्घातेन समवहन्यते, समवहत्य एकं महत् नानामणिकनकरत्नभक्तिचित्रं शुभं चारुकान्तरूपं देवच्छन्दकं विकुरुते, तस्य देवच्छन्दकस्य बहुमध्यदेशभागे एकं महत् सपादपीठं नानामणिकनकरत्नभक्तिचित्रं शुभं चारुकान्तरूपं सिंहासनं विकुरुते, विकृत्य यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरः तत्रैव उपागच्छति उपागत्य श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिकृत्वः आदक्षिणं प्रदक्षिणम् करोति, कृत्वा श्रमणं भगवन्तं महावीरं वन्दते नमस्यति, वन्दित्वा नमस्यित्वा श्रमणं भगवन्तं महावीरं गृहीत्वा यत्रैव देवच्छन्दकस्तत्रैवोपागच्छति, शनैः शनैः पौरस्त्याभिमुखसिंहासने निषादयति शनैः शनैः निषाद्य शतपाकसहस्रपाकैः तैलैः अभ्यञ्जयति गन्धकाषायिकैः उल्लोलयति शुद्धोदकेन मज्जयति, मज्जयित्वा यस्य मूल्यं शतसहस्रेण त्रिपटोलतिक्तकेन साधिकेन शीतेन गोशीर्षकरक्तचन्दनेन अनुलिम्पति, अनुलिप्य ईषत् निश्वासवातवाह्यम् वरनगरपट्टनोद्गतम् कुशलनरप्रशंसितम् अश्वलालापेलवम् (श्वेतम्) छेकाचार्यकनकखचितान्तकर्म हंसलक्षणं पट्टयुगलम् परिधापयति, परिधाप्य हारमर्द्धहार सुरस्थं नेपथ्यम् एकावलिम् प्रालम्बसूत्रम् पट्टमुकुटरत्नमाला आबन्धापयति आबन्धाप्य ग्रन्थिमवेष्टिमपूरिमसंघातिमेन माल्येन कल्पवृक्षमिव समलंकरोति समलंकृत्य द्वितीयमपि महता वैक्रियसमुद्घातेन समवहन्यते, समवहत्य एकां महतीं चन्द्रप्रभां शिबिकां सहस्रवाह-नीयां विकुरुते, तद्यथा-ईहामृगवृषभतुरगनरमकरविहगवानरकुञ्जररुरुशरभ चमर शार्दूलसिंह वनलता भक्तिचित्रलताविद्याधरमिथुनयुगलयंत्रयोग्ययुक्ताम् अर्चिसहस्रमालनीयां सुनि-रूपितां मिसीमिसन्तरूपकसहस्रकलिताम् ईषद् भिसमानां भिभिसमानाम् चक्षुर्लोचनलोक-नीयाम् मुक्ताफलमुक्तामालान्तरोपितां तपनीय प्रवरलम्बूसकप्रलम्बमानमुक्तादामां-हारार्द्धहार भूषणसमन्विताम् अधिकप्रेक्षणीयाम् पद्मलताभक्तिचित्राम् अशोकवनभक्तिचित्राम् कुन्दलता भक्तिचित्राम् विरचितां शुभाम् चारुकान्तरूपाम् नानामणि पञ्चवर्ण घटापताकाप्रतिमण्डिता-ग्रशिखराम् प्रासादीयां दर्शनीयाम् सुरूपाम्-शिबिका उपनीता जिनवरस्य जरामरणविप्रमु-क्तस्य। अवसक्तमाल्यदामा जलस्थलजदिव्यकुसुमैः ॥१॥ शिबिकाया मध्यभागे दिव्यं वररत्नरूपमतिविभिम्बितम्। सिंहासनं महार्हम् सपादपीठं जिनवरस्य ॥२॥ अलंकृतमालामुकुट-भासुरशरीरः वराभरणधारी। परिहित क्षौमिकवस्त्रः, यस्य च मूल्यं शतसहस्रम् ॥३। षष्ठेन तु भक्तेन अध्यवसानेन सुन्दरेण जिनः। लेश्याभिः विशुद्ध्यन्तः आरोहति उत्तमां शिबिकाम्

।४॥ सिंहासने निविष्टः शक्रेशानौ च द्वाभ्यां पार्श्वाभ्याम् । वीजयतः चामरैः मणिरत्न विचित्रदण्डैः ।५॥ पूर्वम् उत्क्षिप्ता मानुषैः संहृष्ट रोमकूपैः । पश्चाद् वहन्ति देवाः सुरासुर-गरुडनागेन्द्राः ॥६॥ पुरतः सुराः वहन्ति असुराः पुनः दक्षिणे पार्श्वे । अपरे वहन्ति गरुडाः नागाः पुनरुत्तरे पार्श्वे ।७। वनषण्डमिव कुसुमितं पद्मसरश्च यथा शरत्काले ।शोभते कुसुमभरेण इति गगनतलं सुरगणैः ॥८॥ सिद्धार्थवनमिव यथा कर्णिकारवनमिव चम्पक-वनमिव शोभते कुसुमभरेण इति गगनतलं सुरगणैः ॥९॥ वरपटहभेरी झल्लरीशंखशतसहस्रैः तूर्यैः । गगनतले धरणीतले तूर्य निनादः परमरम्यः ॥१०॥ ततविततंघनशुषिरम् आतोद्यम् चतुर्विधं बहुविधं वा । वादयन्ते तत्र देवाः बहुभिः आनर्तक शतैः ।सू० ७॥

टीका–सम्प्रति भगवतो महावीरस्य दीक्षाग्रहणाभिप्रायं ज्ञात्वा शक्रादिवैमानिकदेवादि-कृत सत्कारादिविधिं प्ररूपयितुमाह–'तओणं समणस्स भगवओ महावीरस्स' ततः खलु–महावीर कर्तृकसांवत्सरिक दानानन्तरम् श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य 'अभिनिक्खमणाभिप्पायं जाणित्ता' अभिनिष्क्रमणाभिप्रायं–दीक्षाग्रहणाशयं ज्ञात्वा 'भवणवइवाणमंतरजोइसिय विमाणवासिणो देवाय देवीओय' भवनपति–वानव्यन्तर–ज्योतिषिक–विमानवासिनो वैमा-निका देवाश्च देव्यश्च 'सएहिं सएहिं रूवेहिं' स्वकैः स्वकैः–निजैः निजैः आत्मीयैरित्यर्थः रूपैः–स्वरूपैः 'सएहिं सएहिं नेवत्थेहिं' स्वकैः स्वकैः नेपथ्यैः–वेषैः 'सएहिं सएहिं चिंधेहिं'

अब भगवान् श्री महावीर स्वामी के दीक्षा ग्रहण करने का अभिप्राय जान कर शक्रादि वैमानिक आदि देवों के द्वारा किये गये भगवान् श्रीमहावीर स्वामीकी सत्कार सम्मान विधिका निरूपण करते हैं–'तओ णं' उसके बाद अर्थात् भगवान् श्रीमहावीर स्वामी के सांवत्सरिक दान विधि लेनेके अनन्तर–'समणस्स भगवओ महावीरस्स अभिनिक्खमणाभिप्पायं जाणित्ता' श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी के निष्क्रमणाभिप्राय अर्थात् दीक्षा ग्रहण करने का आशय जानकर–'भव णवइ वाणमंतरजोइसियविमाणवासिणो देवाय देवीओय' भवनपति वान व्यंतरज्योतिषिक विमानवासी वैमानिक देवो ने और देवियोंने 'सएहिं सएहिं रूवेहिं'–अपने अपने आत्मीय स्वरूपों से और–'सएहिं सएहिं नेवत्थेहिं'

હવે ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીના દીક્ષા ધારણ કરવાના અભિપ્રાયને જાણીને શક્રાદિ વૈમાનિક દેવાદિ દ્વારા કરવામાં આવેલ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામિના સત્કારવિધિનું નિરૂપણ કરે છે 'तओ समणस्स भगवओ महावीरस्स' તે પછી અર્થાત્ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ સાંવત્સરિક દાન વિધિ પૂર્ણ કર્યા પછી શ્રમણ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીના 'अभि-णिक्खमणाभिप्पाय जाणित्ता' અભિનિષ્ક્રમણાભિપ્રાય અર્થાત્ દીક્ષા ગ્રહણ કરવાના આશયને જાણીને 'भवणवइ–वाणमंतर–जोइसियविमाणवासिणो देवा य देवीओ य' ભવનપતિ, વાનવ્યન્તર જ્યોતિષિક વિમાનવાસી વૈમાનિક દેવોએ અને અને દેવિઓએ 'सएहिं सएहिं रूवेहिं' પોત પોતાના આત્મીય સ્વરૂપોથી તથા 'सएहिं सएहिं नेवत्थेहिं' પોતપોતાના નેપથ્યોથી અર્થાત્

स्वकैः स्वकैः चिह्नैः-स्वस्वपरिचायकचिह्नविशेषैः युक्ताः सन्तः 'सव्विड्ढीए सव्वजुईए सव्व-बलसमुदएणं' सर्वर्द्धया-सर्वप्रकारक ऋद्धिसम्पन्नाः 'सर्वद्युत्या-सर्वप्रकारकद्युतियुक्ताः सर्व बलसमुदायेन-सर्वप्रकारक स्वस्वसैन्यबलसमेताः 'सयाइं सयाइं जाणविमाणाइं' स्वकानि स्वकानि-आत्मीयानि यानविमानानि 'दुरुहंति' आरोहन्ति, 'सयाइं सयाइं जाणविमाणाइं दुरूहित्ता' स्वकानि स्वकानि यानविमानानि आरुह्य निजनिजयानविमानेषु उपविश्येत्यर्थः 'अहाबायराइं पुग्गलाइं परिसाडंति' यथाबादरान्-यथास्थूलान् पुद्गलाद्-स्थूल निस्सार पुद्गलानित्यर्थः परिशातयन्ति-पातयन्ति-दूरीकुर्वन्ति 'परिसाडित्ता' परिशात्य स्थूलपुद्गलान् शातयित्वा निस्सार्य निस्सार स्थूलपुद्गलान् पातयित्वेत्यर्थः 'अहासुहुमाइं पुग्गलाइं परियाइंति' यथासूक्ष्मान् पुद्गलान् सारभूतसूक्ष्मपुद्गलानित्यर्थः पर्याददते-परिगृह्णन्ति 'परियाइत्ता उड्ढं उप्पयंति' पर्यादाय परिगृह्य ऊर्ध्वम्-ऊर्ध्वलोकम्-उच्चैरित्यर्थः उत्पतन्ति-

---

अपने अपने नेपथ्यों से याने वेषों से एवं-'सएहिं सएहिं चिंधेहिं'-अपने अपने स्वरूपों के परिचायक (पहचान कराने वाले) चिह्न विशेषों से युक्त होकर-'सव्विड्ढिए' सभी प्रकारकी ऋद्धियों से संपन्न होकर और सर्व प्रकार की द्युतिसे युक्त होकर 'सव्व बलसमुदएणं' सभी प्रकार के अपने अपने सैन्यबल के साथ 'सयाइं सयाइं जाणविमाणाइं दुरुहंति'-अपने अपने आत्मीय यानविमान पर आरूढहुवे 'सयाइ सयाइं जाणविमाणाइं दुरूहित्ता' अपने अपने आत्मीय यान विमानों पर चढ कर अर्थात् अपने अपने यान विमानों मे बैठकर 'जहा बायराइं' यथा बादर अर्थात् स्थूल बडे बडे 'पुग्गलाइं परिसाडंति' निस्सार पुद्गलों को परिशातन करते हैं याने गिराते हैं या दूर करते हैं एतावता सार रहित बडे बडे पुद्गलों को नीचे गिराते हैं और 'परिसाडित्ता' परिशातनकर अर्थात् निस्सार स्थूल पुद्गलों को गिराकर याने सार हीन बडे बडे पुद्गलों को निकालकर 'अहासुहुमाइ पुग्गलाइ परियाइंति' यथा सूक्ष्म अर्थात् सारभूत सूक्ष्म छोटे छोटे पुद्गलों को परिग्रहण करते हैं और 'परियाइत्ता' उन सारभूत सूक्ष्म छोटे

વેષોથી તથા 'सएहि सएहि चिंधेहिं' પોતપોતાના સ્વરૂપોના પરિચયના ચિન્હ વિશેષોથી યુક્ત થઈને 'सव्विड्ढीए' બધાજ પ્રકારની ઋદ્ધિયોથી યુક્ત થઈને તથા 'सव्वज्जुइए' બધા પ્રકારની દ્યુતિથી યુક્ત થઈને તથા 'सव्वबलसमुदएणं' બધા પ્રકારના પોતપોતાના સૈન્ય બળની સાથે 'सयाइ सयाइ जाणविमाणाइ दुरूहित्ता' પોતપોતાના યાનવિમાનોમાં બેસીને 'अहा बायराइ पुग्गलाइ परिसाडंति' યથા બાદર અર્થાત્ સ્થૂલ મોટા મોટા નિસ્સાર પુદ્ગલોને નીચે ફેંકી દે છે. અને 'पडिसाडित्ता' પરિશાટન અર્થાત્ નિસ્સાર સ્થૂલ, પુદ્ગલોને ફેંકી દીધા પછી એટલે કે સારવગરના મોટામોટા પુદ્ગલોને બહાર કહાડીને 'अहा सुहुमाइं पुग्गलाइ परियाइंति' યથાસૂક્ષ્મ નાના નાના પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરે છે 'परियोइत्ता' અને એ સારભૂત સૂક્ષ્મ નાના નાના પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને 'उड्ढ उप्पयंति' ઉર્ધ્વ અર્થાત્ ઉપરની

उत्पतनं कुर्वन्ति 'उड्ढं उप्पइत्ता' ऊर्ध्वम्-उच्चैः, उत्पत्य-उत्पतनं कृत्वा 'ताए उक्किट्ठाए सिग्घाए चवलाए तुरियाए' तया-कयापि विलक्षणया उत्कृष्टया-लोकोत्तरया शीघ्रया चपलया त्वरितया-अतिवेगवत्या 'दिव्वाए देवगईए' दिव्यया देवगत्या 'अहेणं ओवयमाणा' अधः खलु-नीचैः अवपतन्तः अवपतन्तः-भूमौ अधोभागे अवतरन्त इत्यर्थः 'तिरिएणं असंखिज्जाइं दीवसमुद्दाइं' तिर्यक् खलु-तिर्यग्लोके स्थितान असंख्येयान्-अपरिगण्यान् द्वीपसमुद्रान 'वीइक्कममाणा' व्यतिक्रामन्तः-उल्लङ्घयन्तः 'वीइक्कममाणा' व्यतिक्रमन्तः पुनः पुनरुल्लङ्घयन्तः 'जेणेव जंबुद्दीवे दीवे' येनैव-यस्मिन्नेव भागे जम्बूद्वीपो द्वीपः आसीदितिशेषः 'तेणेव उवागच्छंति' तेनैव-तस्मिन्नेव भागे इत्यर्थः उपागच्छन्ति आगच्छतीतिभावः आगता इति तदर्थः 'उवागच्छित्ता' उपागत्य-उपागम्य 'जेणेव उत्तर-

छोटे पुद्गल को परिग्रहण कर-'उड्ढ उप्पयंति'-ऊर्ध्व अर्थात् ऊपर की ओर याने उर्ध्वलोक के तरफ उत्पतन करते हैं याने उडकर उर्ध्वलोक की ओर जाते हैं और-'उड्ढं उप्पइत्ता'-उर्ध्वलोक की ओर उत्पतन कर 'ताए उक्किट्ठाए' कोइ विलक्षण अवर्णनीय उत्कृष्ट अर्थात् लोकोत्तर-'सिग्घाए चवलाए'- शीघ्र अत्यंत चपल अर्थात् अत्यंत चंचल और-'तुरियाए' अत्यंत वेगशाली 'दिव्वाए देवगईए' दिव्य देवगति से 'अहेणं ओवयमाणा' नीचे की ओर अवपतन करते हुए याने भूमि के नीचे का भागमें उतरते हुए-'तिरिएणं' तिर्यक लोकमें स्थित अर्थात् तिर्यक् लोकमें विराजमान-'असंखिज्जाइं दीवसमुद्दाइं' असंख्येय याने नहीं गिनने योग्य द्वीप समुद्रों को-'वीइक्कममाणा वीइक्कममाणा' लाँघते हुए याने वार वार द्वीपसमुद्रों का उल्लंघन करते हुए-'जेणेव जंबूदीवेदीवे तेणेव उवागच्छंति' जिसी तरफ याने जिसी पृथिवो के एक भाग में या जिसी दिशा तरफ जम्बूद्वीप (एशिया) नाम का द्वीप था, उसी तरफ आते हैं अर्थात् आगये और 'तेणेव उवागच्छित्ता' उस तरफ वे भवनपति वानव्यन्तर वैमानिक देवगण

તરફ એટલે કે ઉર્ધ્વલોક તરફ ઉત્પતન કરે છે અર્થાત્ ઉડીને ઉર્ધ્વલોક તરફ જાય છે અને 'उड्ढ उप्पइत्ता' ઉર્ધ્વલોક તરફ ઉડીને 'ताए उक्किट्ठाए सिग्घाए चवलाए' કોઇ વિલક્ષણ અવર્ણનીય ઉત્કૃષ્ટ અર્થાત્ લોકોત્તર શીઘ્ર અત્યંત ચપળ અને 'तुरियाए दिव्वाए देवगईए' અત્યંત વેગશાળી દિવ્ય દેવગતિથી 'अहेणं ओवयमाणा' નીચેના તરફ અવપતન કરતા કરતા અર્થાત્ ભૂમિના નીચેના ભાગ તરફ ઊતરતા 'तिरिएणं असंखिज्जाइं' તિર્યક્લોકમાં બિરાજમાન અસંખ્યાત અર્થાત્ ગણી ન શકાય તેટલા 'दीवसमुद्दाइं वीइक्कममाणा, विइक्कममाणा' દ્વીપ સમુદ્રોનું ઉલ્લંઘન કરીને અર્થાત્ વારવાર દ્વીપસમુદ્રોનું ઉલ્લંઘન કરીને 'जेणेव जंबूद्दीवे दीवे तेणेव उवागच्छंति' જે તરફ અર્થાત્ પૃથ્વીના જે એક ભાગમાં અર્થાત્ જે દિશા તરફ જંબૂદ્વીપ (એશિયા) નામનો દ્વીપ હતો એ તરફ આવે છે અર્થાત્ આવી ગયા. અને 'तेणेव उवागच्छित्ता' ત્યાં આવીને અર્થાત્ તે ભવનપતિ, વાનવ્યંતર

खत्तियकुंडपुरसंनिवेसे' येनैव-यस्मिन्नेव भूभागे उत्तरक्षत्रियकुण्डपुरसन्निवेशः- उत्तरदिग्वर्ति क्षत्रियवंशनिवासस्थानभूत कुण्डपुरनामोपनगरम् आसीत् 'तेणेव उवागच्छंति' तेनैव-तस्मिन्नेव भूभागे उपागच्छन्ति-उपागता इत्यर्थः 'उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसस्स' उत्तरक्षत्रियकुण्डपुरसन्निवेशस्य-उत्तरदिग्वर्तिक्षत्रिय कुलनिवासस्थानभूतकुण्डपुरनामोपनगरस्य 'उत्तरपुरच्छिमे दिसीभाए' उत्तरपश्चिमे दिग्भागे-वायव्यकोणे इत्यर्थः 'तेणेव झत्ति वेगेण ओवइया' तेनैव-तस्मिन्नेव दिग्भागे झटिति-सपदि शैघ्र्येण वेगेन-त्वरया अवपतिताः-समागताः, उपस्थिता इत्यर्थः 'तओणं सक्के देविंदे देवराया' ततः खलु-वैमानिकदेवानां समागमानन्तरम्, शक्रो देवेन्द्रः देवराजः 'सणियं सणियं जाणविमाणं पट्ठवेइ' शनैः शनैः-मन्दं मन्दं यानविमानं प्रस्थापयति 'सणियं सणियं जाणविमाणं पट्ठवेत्ता' शनैः शनैः यानविमानं प्रस्थाप्य 'सणियं सणियं जाणविमाणाओ पच्चोरुहइ' शनैः शनैः यानविमानात्

आकर 'जेणेव उत्तरखत्तिय कुंडपुरसंनिवेसे, तेणेव उवागच्छंति' जिसी भूभागमें याने भुखण्ड में उत्तर दिशावर्ती क्षत्रियवंशीय राजाओं का निवास स्थान भूत कुण्डपुर नाम का उपनगर था, उसी तरफ याने उसी भूभाग में आते हैं अर्थात् आगये और-'उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसस्स' उत्तर दिग्वर्ती क्षत्रिय वंशीय राजाओं का निवास स्थान भूत कुण्डपुर नाम के संनिवेश याने उपनगर का 'उत्तर पुरच्छिमे दिसीभाए'-उत्तर पश्चिम दिग्भाग-'तेणेव झत्तिवेगेण' वायव्य कोण में झटिति अत्यंत शीघ्रतासे और अत्यंत त्वरा याने अत्यंत वेगसे 'ओवइया'-अवपतन कर उपस्थित हो गये और अवपतन कर उपस्थित होने के बाद 'तओणं सक्के देविंदे देवराया' शक्र देवेन्द्र देवराजा-'सणिय सणियं' शनैः शनैः धीमे धीमे 'जाणविमाणं पट्ठवेत्ता' यान विमानको प्रस्थापित कर याने भूमि पर उतार कर-'सणियं सणियं जाणविमाणाओ पच्चोरुहइ' धीमे धीमे यान विमान से भूमि पर उतरते हैं अर्थात् यान विमान से उतरकर धीरे

વૈમાનિક દેવો ત્યા આવીને 'जेणेव उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसे' જે ભૂમિમા એટલે કે પૃથ્વીના જે ભાગમાં ઉત્તર દિશાના ક્ષત્રીય વંશના રાજાઓના નિવાસ સ્થાનરૂપ કુંડપુર નામનુ ઉપનગર હતું 'तेणेव उवागच्छंति' એ ભૂમિ ભાગ તરફ આવ્યા અને 'उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसस्स' ઉત્તર દિશા તરફના ક્ષત્રિય રાજાઓના નિવાસસ્થાનરૂપ કુંડપુર નામના સંનિવેશ અર્થાત્ ઉપનગરના 'उत्तरपुरच्छिमे दिसीभाए' ઉત્તર પશ્ચિમ દિગ્ભાગ એટલે કે વાયવ્ય ખુણામા 'तेणेव झत्तिवेगेण ओवइया' ત્વરાથી અર્થાત્ અત્યંત શીઘ્રગતિથી અને અત્યંત ત્વરા એટલે કે અત્યંત વેગપૂર્વક અવપતન કરીને આવી ગયા. 'तओणं सक्के देविंदे देवराया' અવપતન કરીને આવી ગયા પછી દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્ર 'सणियं सणियं जाणविमाणं पट्ठवेत्ता' ધીમે ધીમે યાન વિમાનને સ્થાપિત કરીને 'सणियं सणियं जाणविमाणाओ पच्चोरुहइ' એટલે ધીમે ધીમે યાન વિમાનથી ભૂમી પર ઉતર્યા. 'पच्चोरुहित्ता' વિમાનમાંથી

प्रत्यवतरति-भूमौ अवतरतीत्यर्थः 'सणियं सणियं एगंतमवक्कमइ' शनैः शनैः एकान्तम्-निर्जने स्थाने अपक्रामति-एकान्ते अपक्रमणं करोतीत्यर्थः 'एगंतमवक्कमित्ता' एकान्तम् अपक्रम्य 'महया वेउव्विएण समुग्घाएणं समोहणइ' महता-विशालेन वैक्रियेण समुद्घातेन समवहन्यते-प्रस्फोटयति महान्तं वैक्रियसमुद्घातं करोतीत्यर्थः 'समोहणित्ता' समवहत्य-वैक्रियसमुद्घातं कृत्वा 'एगं महं नाणामणिकणगरयणभत्तिचित्त' एकं महत् नानामणि कनकरत्नभक्ति-चित्रम्-नानाप्रकारकमरकतादिमणिसुवर्णरत्नादिखचितचित्रविचित्र भित्तियुतम् 'सुभं चारु कंतरूवं' शुभम्-मंगलमयं, चारु-रमणीयं कान्तरूपम्-कमनीयरूपम् 'देवच्छंदयं विउव्वइ' देवच्छन्दकं-मण्डपविशेषम्, विकुर्वते-विकुरुते वैक्रियसमुद्घातेन निष्पादयतीत्यर्थः 'तस्स णं

से जमीन पर उतर गये और धीरे से पृथिवी भाग पर उतर कर-'सणियं सणियं एगंतमवक्कमइ' धीरे धीरे एकांत अर्थात् निर्जन स्थान में चले जाते हैं याने एकांतमें धीमे धीमे चले गये और-'एगंत मवक्कमित्ता' वे भवनपति वानव्यतर वैमानिक देवगण एकान्त निर्जन स्थानमें अवक्रमण कर याने जाकर 'महया वेउव्विएण समुग्घाएणं समोहणइ' अत्यंत विशाल वैक्रिय समुद्घात से प्रस्फोट करते है अर्थात् एक अत्यन्त बडा वैक्रिय समुद्घातकिया और-'समोहणित्ता' वैक्रिय समुद्घात कर 'एगं महं णाणामणि कणगरयणभत्तिचितं' एक महान् अर्थात् अत्यत विशाल नाना मणि कनकरत्न भक्तिचित्र अर्थात् अत्यन्त बडा एक अनेक प्रकार के मरकतमणि पद्मरागमणि इन्द्रनीलमणि और सुवर्ण कनक नाना प्रकारके रत्न हीरकादि से खचित चित्रविचित्र भित्ति दीवाल कुडच से युक्त 'सुभं चारुकंतरूवं' शुभ मंगल मय चारु रमणीय एवं कांतरूप याने अत्यंत कमनीय 'देवच्छंदय विउव्वइ' देवच्छंदक के अर्थात् मंडप विशेष को वैक्रिय समुद्घात से निष्पादित किया एतावता भवनपति वानव्यन्तर वैमानिक देवोंने अपनीदिव्य प्रतिमा या अलौकिक शक्ति से निष्पादित हो कि जिस

નીચે ઉતરીને 'सणिय सणिय एगतमवक्कमइ' ધીરે ધીરે એકાન્તમાં અર્થાત્ જનસંપર્ક રહિત એકાંત સ્થાનમાં ચાલ્યા ગયા અને 'एगतमवक्कमित्ता' એ ભવનપતિ વાનવ્યંતર વૈમાનિક દેવો એકાંત નિર્જન સ્થાનમાં જઈને 'वेउव्विएण समुग्घाएण समोहणइ' અત્યંત વિશાળ વૈક્રિય સમુદ્ઘાતથી પ્રસ્ફોટ કરે છે અર્થાત્ એક અત્યંત મોટો વૈક્રિય સમુદ્ઘાત કર્યો અને 'समोहणित्ता' વૈક્રિય સમુદ્ઘાત કરીને 'एगं महं' એક અત્યંત વિશાળ 'नाणामणिकणगमत्तिचित्तं' અનેક પ્રકારના મણિયો અને કનકના ભક્તિચિત્ર અર્થાત્ અત્યંત મોટો એક અનેક પ્રકારના મરકત વિગેરે મણિયો અને સુવર્ણ કનક તથા અનેક પ્રકારના રત્નો અને હીરાથી મંડિત ચિત્રવિચિત્ર ચિત્રોથી દિવાલોથી યુક્ત 'सुभ चारू कतरूव' શુભ મંગલમય ચારૂ રમણીય અને કાંતરૂપવાળુ અર્થાત્ અત્યંત કમનીય 'देवच्छंदय विउव्वइ' દેવચ્છંદક અર્થાત્ વિશેષ પ્રકારનો મંડપ વૈક્રિય સમુદ્ઘાતથી તૈયાર કર્યો. એટલે કે ભવનપતિ વાનવ્યંતર

देवच्छदयस्स' तस्य खलु देवच्छन्दकस्य–मण्डपविशेषस्य 'बहुमज्झदेसभाए' बहुमध्यदेशभागे–मध्यभागे इत्यर्थः 'एगं महं सपायपीढं' एकं महत् सपादपीठम् पादपीठसहितम् 'नानामणिकणगरयणभत्तिचित्तं' नानामणिकनकरत्नभक्तिचित्रम्–अनेकप्रकारकपद्मरागादिमणिसुवर्णरत्नखचित चित्रविचित्रभित्ति सहितम् 'सुभं चारुकंतरूवं' शुभम्–माङ्गलिकं चारू–मनोहरं कान्तरूपम्–रमणीयरूपं 'सीहासणं विउव्वइ' सिंहासनम् विकुरुते–वैक्रियसमुद्घातेन निष्पादयतीत्यर्थः 'सीहासण विउव्वित्ता' सिंहासनं विकुर्वित्वा विकृत्य, वैक्रियसमुद्घातेन निष्पाद्येत्यर्थः

को वैक्रिय समुद्घात कहते हैं उस से नाना प्रकार के रत्नादि से जडे हुए चित्रविचित्र कुडय भित्ति से युक्त एक अत्यन्त विलक्षण देवच्छन्द याने मण्डप विशेष का निर्माण किया यह फलित हुआ, 'तस्स णं देवच्छंदयस्स बहु मज्झदेसभाए' उस वैक्रिय समुद्घात क्रिया द्वारा निष्पादित देवच्छन्द याने मंडप विशेष के बहु मध्य भाग में अर्थात् बीच भाग में 'एगं महं सपायपीठं' एक महान् अत्यंत विशाल सपादपीठ अर्थात् पाद को रखने के पीठ स्थान के साथ 'नाणामणि कणगरयण भत्तिचित्तं' नाना मणि–अनेक प्रकार के पद्म राग मणि मरकत मणि इन्द्रनील मणि वगैरह से युक्त तथा कनक सुवर्ण हिरण्य रजत हीरक वगैरह रत्नों से जडे हुए चित्रविचित्र भित्ति कुडय से युक्त 'सुभं चारु कंतरूवं' शुभ अत्यंत मंगलमय चारु अत्यंत रमणीय एवं कान्त रूप याने अत्यंत कमनीय 'सीहासणं विउव्वइ' सिंहासन का भी विकुर्वण किया याने भवनपति वानव्यन्तर वैमानिक देवोंने वैक्रिय समुद्घात रूप विलक्षण दिव्यशक्ति से अनेक प्रकार के रत्नादि से जडे हुवे और चित्रविचित्र रूप से चमकते हुए उस विलक्षण मण्डप विशेष के मध्य भाग में दिव्य सिंहासन का भी निर्माण किया और 'सीहासणं विउव्वित्ता' दिव्य नाना मणि रत्न कनक सुवर्णादि विभूषित

અને જ્યોતિષ્ક દેવોએ પોતાની દિવ્ય શક્તિથી કે જેને બનાવેલહોય તેને વૈક્રિય સમુદ્ઘાત કહે છે. તેનાથી અનેક પ્રકારના રત્નાદિથી જડેલ ચિત્રવિચિત્ર ભીંતોવાળા એક અત્યંત વિલક્ષણ પ્રકારના દેવચ્છંદ એટલે કે મંડપ વિશેષનું નિર્માણ કર્યું. 'तस्स ण देवच्छदयस्स' એ વૈક્રિય સમુદ્ઘાત ક્રિયાથી તૈયાર કરેલ દેવચ્છંદ એટલે કે મંડપ વિશેષના 'बहुमज्झदेसभाए' બહુ મધ્ય ભાગમાં અર્થાત્ વચલા ભાગમાં 'एगं मह सपायपीढ' એક મહાન અત્યંત વિશાળ સપાદપીઠ અર્થાત્ પગ રાખવાનું પીઠ (બાજોઠ) અને 'नाणामणिकणगभत्तिचित्तं' અનેક પ્રકારના પદ્મ રાગમણિ, મરકતમણિ, ઈન્દ્રનીલમણી વિગેરેથી તથા કનક સુવર્ણ હિરણ્ય રજત હીરા વિગેરે રત્નોથી જડેલ ચિત્રવિચિત્ર રચના યુક્ત અને 'सुभ चारू कंतरूव' શુભ અત્યંત મંગલ મય અત્યંત રમણીય અને કમનીય રૂપવાળા 'सीहासण विउव्वइ' સિંહાસનની વિકુર્વણા કરી એટલે કે ભવનપતિ વાનવ્યંતર જ્યોતિષ્ક વિગેરે વૈમાનિક દેવોએ વૈક્રિય સમુદ્ઘાતથી અર્થાત્ દિવ્યશક્તિથી અનેક પ્રકારના રત્નો વિગેરેથી મઢેલ અને ચિત્રવિચિત્રરૂપથી ચમકતા એવા એ વિલક્ષણ મંડપની વચમાં દિવ્ય સિંહાસનનું નિર્માણ કર્યું અને 'सीहासण विउव्वित्ता'

'जेणेव समणे भगवं महावीरे' येनैव-यस्मिन्नेव भूभागे श्रमणो भगवान महावीरः आसीत् 'तेणेव उवागच्छइ' तेनैव-तस्मिन् एव भूभागे उपागच्छति' तेणेव उवागच्छित्ता तेनैव-तस्मिन्नेव दिग्भागे उपागत्य 'समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो' श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिःकृत्वः-वारत्रयम् 'आयाहिणं पयाहिणं करेइ' आदक्षिणं प्रदक्षिणं करोति, 'आयाहिण पयाहिणं करेत्ता' आदक्षिणं प्रदक्षिणं कृत्वा 'समणं भगवं महावीरं' श्रमणं भगवन्तं महावीर 'वंदइ नमंसइ' वन्दते नमस्यति 'वंदित्ता नमंसित्ता' वन्दित्वा-नमस्यित्वा-वन्दननमस्कारं कृत्वा 'समणं भगवं महावीरं' श्रमणं भगवन्तं महावीरम् 'गहाय' गृहीत्वा-आदाय 'जेणेव देवच्छंदए तेणेव

सिंहासन को विकुर्वितकर याने वैक्रिय समुद्घात के द्वारा निष्पादित कर 'जेणेव समणे भगवं महावीरे' जिसी दिशा में श्रमण भगवान् वीतराग वर्द्धमान श्रीमहावीर स्वामी विराजमान थे 'तेणेव उवागच्छइ' उसी दिशा में उपस्थित होते हैं और 'तेणेव उवागच्छित्ता' उसी तरफ उपस्थित होकर वे भवनपति वानव्यंतर वैमानिक देवगण 'समणं भगवं महावीरं' भगवान् वीतराग श्रीमहावीर स्वामी को 'तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेइ' तीन बार आदक्षिण प्रदक्षिण करते है अर्थात् तीन बार भगवान् श्रीमहावीर स्वामी के चारों तरफ घूम घूमकर प्रदक्षिणा करते हैं उन भवनपति वानव्यन्तर वैमानिक देवोंने भगवान् श्रीमहावीर स्वामी के पास जाकर चारों तरफ घूम घूमकर अत्यंत श्रद्धाभक्ति के साथ प्रदक्षिणा की और 'आयाहिणं पयाहिणं करेत्ता तीन बार आदक्षिण प्रदक्षिणा कर के 'समणं भगवं महावीरं' श्रमण भगवान् वीतराग वर्द्धमान तीर्थंकर जिनेन्द्र श्री महावीर स्वामी को 'वंदइ नमंसइ' वन्दन और नमस्कार करते हैं याने भगवान् श्रीमहावीर स्वामी को प्रणिपात पूर्वक वंदन एव नमस्कार किया और 'वंदित्ता नमंसित्ता' वन्दन नमस्कार करके 'समणं भगवं महावीरं गहाय' श्रमण भगवान्

નાના મણિ રત્ન કનક સુવર્ણાદિથી યુક્ત દિવ્ય સિંહાસનની વિકુર્વણા કરીને અર્થાત્ વૈક્રિય સમુદ્ઘાત દ્વારા સિંહાસન બનાવીને 'जेणेव समणे भगव महावीरे तेणेव उवागच्छइ' જે દિશામા શ્રમણ ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામી બિરાજ્યા હતા એ દિશા તરફ આવ્યા. અને 'तेणेव उवागच्छित्ता' અને ત્યાં આવીને એ ભવનપતિ વાનવ્ય તર જ્યેતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવોએ 'समणं भगव महावीर' શ્રમણ ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીને 'तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहीणं करेइ' ત્રણવાર આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણા કરી અર્થાત્ ત્રણવાર ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીની ચારે બાજુ ફરીને પ્રદક્ષિણા કરી અને 'आयाहिण पयाहिणं करेत्ता' ત્રણવાર આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણા કરીને 'समगं भगव महावीर' શ્રમણ ભગવાન વર્દ્ધમાન શ્રીમહાવીર સ્વામીને 'वंदइ नमंसइ' વદના અને નમસ્કાર કર્યા, એટલે કે ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી ને પ્રણિપાત પૂર્વક વંદન અને નમસ્કાર કર્યા અને 'वदित्ता नमंसित्ता' વદન નમસ્કાર કરીને 'समणं भगव महावीरं' શ્રમણ ભગવાન્ વર્દ્ધમાન શ્રીમહાવીર સ્વામીને 'गहाय' ગ્રહણ કરીને અર્થાત્ પકડીને जेणेव

उवागच्छइ' येनैव यस्मिन्नेव दिग्भागे भूभागेवा देवच्छन्दकम्-मण्डपविशेषः आसीत्, तेनैव-तस्मिन्नेव दिग्भागे भूभागेवा उपागच्छति 'सणियं सणियंपुरत्थाभिमुहं' शनैः शनैः पौरस्त्याभिमुखम्-पूर्वाभिमुखमित्यर्थः 'सीहासणे निसीयावेइ' सिंहासने-सिंहासनोपरि निषादयति-उपवेशयति, 'सणियं सणियं निसीयावित्ता' शनैः शनैः निषाद्य-सिंहासनोपरि उपवेश्येत्यर्थः 'सयपागसहस्सपागेहिं तिल्लेहिं' शतपाकसहस्रपाकैः-शत-सहस्रौषधियो

वीतराग तीर्थंकर जिनेन्द्रवर वर्द्धमान श्री महावीर स्वामी को ग्रहण कर 'जेणेव देवच्छंदए' जिसी दिशामें या जिसीभू भाग में देवच्छन्दक याने वैक्रिय समुद्घातके द्वारा निष्पादित नाना रत्नमणि कनक सुवर्ण हिरण्य रजत हीरकादि जडित चित्र विचित्र दिव्य वह पूर्वोक्त मण्डप विशेष शोभायमान् हो रहा था 'तेणेव उवागच्छइ' उसी तरफ याने उसी दिशा में या उसी भू भाग में वे भवनपति वानव्यन्तर वैमानिक देवगण उपस्थित होते हैं एतावता महावीर प्रभु को उठाकर वे भवनपति वानव्यतर वैमानिक देवगण पूर्वोक्त वैक्रिय समुद्घात क्रिया द्वारा निष्पादित मण्डप विशेष में श्रद्धा भक्ति से ले गये और उस मण्डप विशेष में भगवान् श्री महावीर स्वामी को धीरे धीरे ले जाकर 'सणियं सणियं पुरत्थाभिमुहं सीहासणे निसीयावेइ' शनैः शनैः धीमे धीमे पौरस्त्यभिमुख अर्थात् पूर्वाभिमुख भगवान् श्रीमहावीर स्वामी को पूर्वोक्त नाना मणि रत्नादि खचित अत्यन्त चित्रविचित्र रूप से शोभायमान सिंहासन पर बैठाते है अर्थात् भगवान् श्री महावीर स्वामी को वे भवनपति वानव्यन्तर ज्योतिषिक और वैमानिक देवोंने मणि रत्नादि खचित सिंहासन पर पूर्वाभिमुख करके भगवान श्रीमहावीर स्वामी को बैठाया, और 'सणियं सणियं निसीयावित्ता' शनैः शनैः धीरे धीरे उसपूर्वोक्त दिव्य सिंहासन पर बैठाकर 'सयपागसहस्सपागेहिं तिल्लेहिं अब्भंगेइ' शत

देवच्छंदए' જે દિશામા અર્થાત્ જે ભૂમિભાગમા દેવચ્છંદ અર્થાત્ વૈક્રિય સમુદ્ઘાતથી ઉત્પન્ન કરેલ અને અનેક પ્રકારના રત્નાદિ મણિયો અને કનક સુવર્ણ હિરણ્ય રજત હીરા વિગેરેથી જડેલ ચિત્ર વિચિત્ર દિવ્ય મંડપ વિશેષ શોભતો હતો 'तेणेव उवागच्छइ' એ દિશા તરફ અર્થાત્ એ ભૂભાગમા એ ભવનપતિ, વાનવ્યંતર વૈમાનિક દેવો આવ્યા એટલે કે મહાવીર પ્રભુને ઉંચકીને એ ભવનપતિ વાનવ્યંતર વિગેરે વૈમાનિક દેવો પૂર્વોક્ત વૈક્રિય સમુદ્ઘાતથી બનાવેલ મંડપમા શ્રદ્ધાભક્તિ પૂર્વક લઈ ગયા અને ધીરે ધીરે ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામીને એ મંડપમા લઈ જઈને सणिय सणियं पुरत्थाभिमुह सीहासणे निसीयावेइ' ધીમે ધીમે પૂર્વાભિમુખ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને પૂર્વોક્ત અનેકપ્રકારના મણિરત્નાદિથી બનાવેલ અત્યંત ચિત્રવિચિત્ર શોભાવાળા સિંહાસન પર બેસાર્યા, અર્થાત્ એ ભવનપતિ વાનવ્યંતર જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવોએ એપૂર્વોક્ત મણિરત્નાદિથી જડેલ સિંહાસન ઉપર ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને બેસાર્યા અને 'सणियं सणिय णिसी-

गेन निष्पादितैः शतपाक-सहस्रपाकनाम्ना प्रसिद्धैः तैलैः 'अब्भगेइ' अभ्यञ्जयति-अभ्यञ्जनं कारयति अभ्यञ्जनं कारयित्वा 'गंध कासाईएहिं उल्लोलेइ' गन्धकाषायैः-सुगन्धयुक्तद्रव्यैः उल्लोलयति-उद्वर्तयति 'उल्लोलित्ता' उल्लोल्य-उद्वर्त्य-उद्वर्तनं कारयित्वा 'सुद्धोदएणं मज्जावेइ' शुद्धोदकेन मज्जयति-स्नपयति 'सुद्धोदएण मज्जावित्ता' शुद्धोदकेन मज्जयित्वा-स्नपयित्वा-स्नानं कारयित्वेत्यर्थः 'जस्स णं मूल्लं सयसहस्सेणं' यस्य खलु-गोशीर्षरक्त-चन्दनस्य मूल्यं शतसहस्रं-लक्ष सुवर्णमुद्रा खलु वर्तते, एतादृशेन 'तिपडोलतित्तिएणं साहि-

पाक-सहस्रपाक तैलोंसे याने शतमूली वगैरह औषधि विशेष के योग से निष्पादित किये गये शतपाक सहस्रपाक नाम से प्रसिद्ध तैलोंसे अभ्यञ्जन कराते हैं याने वे भवनपति वानव्यन्तर ज्योतिषिक वैमानिक देवोंने भगवान् श्रीमहावीर स्वामी के उस पूर्वोक्त दिव्य वैक्रिय समुद्घात द्वारा निष्पादित सिंहासन पर पूर्वाभिमुख करके बैठाए हुए भगवान श्रीमहावीर स्वामी को'अब्भंगणं करेत्ता'शतपाक सहस्रपाक वाले प्रसिद्ध तैलों से अभ्यञ्जन करके याने भगवान श्रीमहावीर स्वामी के शरीर में तैल का लेप कर के या तैल से मर्दन या मालिश करके 'गंधकासाइ एहिं उल्लोलेइ' गंध कषायों से याने सुगंध युक्त द्रव्यों से उद्वर्तन करते हैं और'उल्लोलित्ता'गंधकषायों से याने सुगंध युक्त द्रव्यों से उद्वर्तन करके 'सुद्धोदएणं मज्जावेइ' शुद्धोदक से अत्यंत पवित्र जल से स्नपन कराते हैं याने भगवान् वीतराग श्रीमहावीर स्वामी को अत्यंत पवित्र जल से नहलाते हैं और 'सुद्धोदएणं मज्जावित्ता' शुद्धोदक से अर्थात् अत्यंत पवित्र जल से भगवान् श्रीमहावीरस्वामी को नहलाकर 'जस्स णं मूल्लं' जिसे गोशीर्षक रक्त चंदन याने गोरोचन रक्त चंदन का मूल्य याने कीमत 'सयसहस्सेण' एक लाख सुवर्ण मुद्रा थी इस

यावित्ता' धीरे धीरे એ પૂર્વોક્ત પ્રકારના સિંહાસન પર બેસારીને 'सयपागसहस्सपागेहिं तिल्लेहिं अब्भगेइ' શતપાક સહસ્રપાક વાળા તેલોથી એટલે કે શતમૂળી સહસમૂળી વિગેરે ઓષધિ વિશેષના યોગથી તૈયાર કરવામાં આવેલ શતપાક સહસ્રપાક નામથી પ્રસિદ્ધ તેલોથી અભ્યંજન કરાવ્યું એટલે કે એ ભવનપતિ, વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક વૈમાનિક દેવોએ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને એ પૂર્વોક્ત વૈક્રિય સમુદ્ઘાતથી તૈયાર કરેલ દિવ્ય સિંહાસનની ઉપર પૂર્વાભિમુખ કરીને બેસાડેલ શ્રીમહાવીર સ્વામીને શતપાક અને સહસ્રપાકવાળા પ્રસિદ્ધ તેલોથી અભ્યંજન કરીને અર્થાત્ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીના શરીરમાં તેલ લગાવ્યું અને 'अब्भगणं करेत्ता' તેલથી માલીશ કરીને 'गंधकासाइएहिं उल्लोलेइ' ગંધકષાયોથી એટલે કે સુગંધ વાળા દ્રવ્યોથી ઉદ્વર્તન કર્યું અને 'उल्लोलित्ता' ગંધકષાયોથી અર્થાત્ સુગન્ધિત દ્રવ્યોથી ઉદ્વર્તન કરીને 'सुद्धोदएणं मज्जावेइ' શુદ્ધ પાણીથી સ્નાન કરાવ્યું અને 'सुद्धो दएण मज्जावित्ता ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને અત્યંત પવિત્ર શુદ્ધોદકથી સ્નાનકરાવીને 'जस्स ण मूल्ल सयसाहस्सेण' જે ગોરોચન ચંદન અર્થાત્ ગોરોચન રક્તચંદનનું મૂલ્ય

एण' त्रिपटोलतिक्तके र साधिकेन–लक्षसुवर्णमुद्राधिक मूल्यकेनेत्यर्थः 'सीतेण' शीतेन–अत्यन्तशीतलेन 'गोसीसरत्तचंदणेण अणुलिंपइ' गोशीर्षकरक्तचन्दनेन–गोरोचनचन्दनेनेत्यर्थः अनुलिम्पति–अनुलेपनं करोति 'अणुलिंपित्ता' अनुलिप्य गोरोचनरक्तचन्दनेन अनुलेपनं विधायेत्यर्थः 'ईसिं निस्सासवायवोज्झं' ईषद् निःश्वासवातवाह्यम्–किञ्चिद् श्वासपवनवहनयोग्यम् लेशमात्र निःश्वासवायुना उड्डयनयोग्यमित्यर्थः एतादृशम् 'वरनयरपट्टणुग्गयं' वरनगरपत्तनोद्गतम्–विशिष्ट नगरनिर्मितम् 'कुसलनरपसंसियं' कुशलनरप्रशंसितम्–निपुण शिल्पि जनद्वारा प्रशंसितम् 'अस्सलालापेलवं' अश्वलालापेलवम्–घोटकमुखफेनवत् श्वेतं मनोहरञ्च 'छेयारियकणगखइयंतकम्मं' छेकाचार्यकनकखचितान्तकर्म–शिल्पविद्याविशारद विद्वज्जनद्वारा-

प्रकार के 'तिपडोलति त्तिएण' त्रिपटोल के समान तीते याने कडवे और साधिक अर्थात् एक लाख सुवर्ण मुद्राधिक मूल्य वाले 'सीतेण गोसीस' अत्यंत शीतल गोशीर्षक 'रत्तचंदाणेणं' रक्त चंदन से अनुलेपन करते हैं और 'अणुलिंपित्ता गोशीर्षक रक्त चन्दन से अनुलेपन कर 'ईसि निस्सासवायवोज्झं' किञ्चित् अर्थात् लेशमात्र निश्वासवात याने जरा सा लेशमात्र ही श्वास पवन से भी उड़ाने योग्य और 'वरनयरपट्टणुग्गयं' वर नगरनोद्गत् अर्थात् विशिष्ट नगर में निर्मित किया गया याने प्रसिद्ध पाटन जैसे नगर शहर में बनाया गया और 'कुसलनर पसंसियं–अत्यंत निपुण याने योग्य शिल्पीकार के द्वारा प्रकाशित और 'अस्स-लाला पेसलं' अश्वलाला पेलव-घोडेके मुखका फेनके समान अत्यंत सफेद और मनोहर याने अत्यंत कमनीय तथा छेयारिय कणगखइयंतकम्मं' छेकाचार्य याने शिल्प विद्या में विशारद अत्यंत योग्य विद्वान जनों द्वारा गूथे गये सुवर्ण सूत्रों के प्रांत भाग अर्थात् छोरेवाले एवं 'हंसलक्खणं' हस लक्षण अर्थात् हंस के समान धवल अत्यंत सफेद वर्णवाले–'पट्टजुयलं' गर युगल

અર્થાત્ કીમત એક લાખ સોના મહોર હતી 'तिपडोलतित्तिए णं साहिएण' એ પ્રકારના ત્રિપટોલની સરખા તીતે અર્થાત્ કડવા અને સાધિક અર્થાત્ એકલાખ સોના મહોરોથી વધારે કીમતવાળા 'सीतेण गोसीसरत्तचंदणेण अणुलिपइ' તથા અત્યંત શીતળ ગોશીર્ષ રક્તચંદનથી અનુલેપ કર્યો. અર્થાત્ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને એ ઉંચા પ્રકારનું કીમતી ચંદન લગાવ્યું, તથા 'अणुलिंपित्ता' એ ગોશીર્ષ રક્તચંદન લગાવીને 'ईसिं निस्सासवायवोज्झं' ઈષિત્ નિશ્વાસવાતવાહ્ય અર્થાત લેશમાત્ર નિશ્વાસવાત અર્થાત્ જરાસરખા પવનથી ઉડાવી-શકાય તેવા અને 'वरनगरपट्टणुग्गयं' વિશેષ પ્રકારનાનગર અને પત્તનમાં બનાવેલ તથા પ્રસિદ્ધ તથા 'कुसलनरपसंसिय' અત્યંત નિપુણ એવા કારીગરોએ વખાણેલ તથા 'अस्स लालापेलवं' ઘોડાના મોઢાની લાળ (ફીણ) ના જેવું અત્યંત ધોળું અને મનોહર 'छेया-रिय कणगखइयंतकम्मं' તથા છેકાચાર્ય અર્થાત્ શિલ્પ વિદ્યામાં કુશળ અત્યંત યોગ્ય એવા અત્યંત યોગ્ય એવા વિદ્વાનો દ્વારા ગૂંથેલા સોનાના સૂત્રના છેડાવાળા તથા 'हंसलक्खण'

ग्रथितसुवर्णसूत्रप्रान्तभागम् 'हंसलक्खण' हंसलक्षणम्-हंसवद्धवलवर्णम् 'पट्टजुयलं' पट्टयुगलम्-पट्टवस्त्रद्वयम् 'नियंसावेइ' परिधापयति 'नियंसावित्ता' परिधाप्य-पट्टवस्त्रयुगलपरिधापनं कृत्वा 'हारं अद्धहारं उरत्थं नेवत्थं' हारम्-अष्टादशावलीयुक्तम् अर्द्धहारम्-नवावली सहितम् उरस्थम्-वक्षस्थलस्थितम्, नेपथ्यम् सुन्दरवेषम् 'एगावलिं पालंबसुत्तं' एकावलीम्-एकावलिहारम् प्रालम्बसूत्रम्-प्रलम्बितकर्णाभरणम् (झुमका) 'पट्टमउडरयणमालाउ' पट्टमुकुटरत्नमालाः-कटिसूत्रमौलिमुकुट-पद्मराग इन्द्रनील मरकतमणिखचितमालाः 'आविंधावेइ' आबन्धयति-आबन्धयति परिधापयतीत्यर्थः 'आविंधावित्ता' आबन्धाप्य-आबन्धनं

याने दो पट्ट वस्त्रों को अर्थात् अत्यंत बारीक सुंदर एवं स्वच्छ एवं सुवर्ण सूत्रों के छोडवाले दुपट्टे को 'नियंसावेइ' पहनाया एतावता भवनपति वानव्यंतर ज्योतिषिक वैमानिक देवों ने तथा शक्र देवेन्द्र देवराजने भगवान् श्रीमहावीर स्वामीको सिंहासन पर बैठाकर अत्यंत स्वच्छ पानी से नहलाकर गोरोचन रक्तचंदन का लेपन कर अत्यंत सुन्दर सूक्ष्म और स्वच्छ दोपट्टों से समलंकृत किया और 'नियंसावित्ता' उक्त स्वच्छ पट्टवस्त्र युगल पहनाकर 'हारं अद्धहारं' गले में हार याने अठारह लडीवाले सुवर्णरत्नादि जडित हारको पहनाया तथा अर्धहार याने नौ आवली याने लडीवाले अर्धहार को 'उरत्थं नेवत्थं' वक्षस्थल में लटकते हुए सुवर्ण रत्नादि खचित छोटे से हार को भी पहनाया एवं नेपथ्य अर्थात् सुंदर वेषभूषा से भी भगवान् को सुसज्जित किया तथा 'एगावलिं पालंबसुत्तं' एकावली याने एक लडी वाले हार को भी भगवान् श्री महावीर स्वामी के गले में पहनाया एवं प्रालंब सूत्र अर्थात् कर्णों में लटकते हुए झुमका रूप कर्णाभरण विशेष को भी पहनाया तथा-'पट्टम-

હંસ જેવા સફેદ અર્થાત્ અત્યંત સફેદ વર્ણવાળા 'पट्टजुयलं नियंसावेइ' બે સુંદર પટ્ટવસ્ત્રો અર્થાત્ અત્યંત સ્વચ્છ અને સોનાના દોરાના છેડાવાળા બે વસ્ત્રો ભગવાનને પહેરાવ્યા, એટલે કે ભવનપતિ, વાનવ્યન્તર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિક દેવોએ તથા દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઇંદ્રે વીતરાગ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને સિંહાસન પર બેસારીને અત્યંત નિર્મળ પાણીથી નવરાવીને ગોરોચન રક્ત ચંદનનો લેપ કરીને અત્યંત સૂક્ષ્મ અને સ્વચ્છ શ્વેત બે વસ્ત્ર પહેરાવ્યા, 'नियंसावित्ता' અને એ સ્વચ્છ શ્વેત બે વસ્ત્ર પહેરાવીને 'हारं अद्धहारं उरत्थं' ગળામાં હાર અર્થાત્ અઢાર સેરવાળો સોનાનો રત્નથી મઢેલ હાર પહેરાવ્યો, તથા અર્ધ હાર એટલે કે-નવ સેરવાળો અર્ધહાર છાતિ પર લટકે તે રીતનો સોના અને રત્નોથી યુક્ત એવો નાનો હાર ભગવાનને પહેરાવ્યો. તથા 'नेवत्थं' નેપથ્ય અર્થાત્ સુંદર પ્રકારના વેષભૂષાથી પણ ભગવાનને સજ્જીત કર્યા તથા 'एगावलिं पालंबसुत्तं' એકાવલી અર્થાત્ એક સેરવાળો હાર પહેરાવ્યો તથા 'पालंबसुत्तं' પ્રાલંબ સૂત્ર અર્થાત્ કાનમાં લટકતા ઝુમખા વાળા કાનના આભૂષણ ભગવાનને પહેરાવ્યા તથા 'पट्टमउडरयणमालाउ आविंधावेइ' પટ્ટ

कारयित्वा 'गंथिमवेढिमपूरिमसंघाइमेणं' ग्रन्थिमवेष्टिमपूरिमसंघातिमेन-ग्रथित-वेष्टित-पूरिम-संघातिमरूप चतुष्टय प्रकारकपुष्पनिर्मितेन 'मल्लेणं' माल्येन 'कप्परुक्खमिव समलंकरेइ' कल्पवृक्षमिव-कल्पतरुमिव भगवन्तं महावीरं समलङ्करोति-भूषयति शक्रो देवेन्द्रो देवराज इति पूर्वेणान्वयः 'समलंकरेत्ता' समलङ्कृत्य-भूषयित्वा 'दुच्चंपि महया वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहणइ' द्वितीयमपि द्वितीयवारमपि महता-विशालेन वैक्रियसमुद्घातेन समवहन्यते-वैक्रियसमुद्घात करोतीत्यर्थः 'समोहणित्ता' समवहत्य-वैक्रियसमुद्घातं कृत्वा 'एगं महं चंदप्पहं' एकां महतीं चन्द्रप्रभाम्-चन्द्रप्रभानाम्नीम् 'सिबियं सहस्सवाहणियं' शिबिकाम्-

उडरयणमालाउ आविंधावेइ' पट्ट मुकुट रत्नमाला याने कटिसूत्र और मौलिमुकुट एवं पद्मरागमणि-इन्द्रनीलमणि-मरकतमणि वगैरह मणियों से खचित माला भी गले में भगवान् श्रीमहावीर स्वामी को भवनपति वानव्यन्तर ज्योतिषिक एवं वैमानिक देवों ने तथा शक्रदेवेन्द्र देवराज ने पहनाया 'आविंधावित्ता' शक्र देवेन्द्र देवराज ने भगवान् श्रीमहावीर स्वामी को गले में अनेक विशिष्ट मालाओं को पहनाकर 'गंथिमवेढिमपूरिमसंघाइमेणं मल्लेणं' ग्रंथिम वेष्टिम पूरिम और संघातिम रूप चार प्रकारके पुष्पों से निर्मित माल्य से 'कप्परुक्खमिव समलंकरेइ' कल्प वृक्षके समान भगवान् श्रीमहावीरस्वामी को समलंकृतकिया 'समलंकरेत्ता' समलंकृत करके और देवेन्द्र देवराज शक्र ने या भवनपति वानव्यन्तर ज्योतिषिक वैमानिक देवोंने 'दुच्चंपि महया वेउव्वियसमुग्घाएणं' दूसरे बार भी महान् वैक्रिय समुद्घात से 'समोहणइ' वैक्रिय समुद्घात किया और 'समोहणित्ता' वैक्रिय समुद्घात करके 'एगं महं' एक महान् 'चंदप्पहं सिबियं' चंद्रप्रभा नामकी शिबिका दोला पालकी को 'सहस्सवाहणियं विउव्वति' विकुर्वित किया याने वैक्रिय

મુકુટ રત્નમાળા અર્થાત્ કંદોરો તથા માથાનો મુગટ તથા પદ્મરાગમણિ ઈંદ્રનીલ મણી મરકત મણિ, વિગેરે મણિયોથી જડેલ માળા ભગવાનના ગળામાં એ ભવનપત્યાદિ દેવોએ તથા દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઇંદ્રે પહેરાવ્યા. તથા 'आविंधावित्ता' દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઇંદ્રે ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીના ગળામાં અનેક પ્રકારની વિશિષ્ટ શોભા સંપન્ન માળા પહેરાવીને 'गंथिमवेढिमपुरिमसंघाइमेणं मल्लेणं' ગ્રથિમ, વેષ્ટિમ, પૂરિમ અને સંઘાતિમ એ ચાર પ્રકારના પુષ્પોથી બનાવેલી માળાઓથી 'कप्परुक्खमिव' કલ્પવૃક્ષ સરખા ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીને 'समलंकरेइ' અલંકૃત કર્યા. અને 'समलंकरित्ता' એ પ્રમાણે ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને સમલંકૃત કરીને એ દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઇંદ્રે અથવા ભવનપતિ વાનવ્યંતર જ્યોતિષિક વૈમાનિક દેવોએ 'दोच्चं पि महया वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहणइ' બીજી વખત પણ મહાન વૈક્રિય સમુદ્ઘાત કર્યો 'समोहणित्ता' વૈક્રિય સમુદ્ઘાત કરીને 'एगं महं चंदप्पहं सिवियं' એક મહાન ચંદ્રપ્રભા નામની શિબિકા પાલખી કે જે 'सहस्सवाहिणियं विउव्वति' હજાર પુરૂષો દ્વારા લઈ જવાય તેવી પાલખી વૈક્રિય સમુદ્ઘાતથી બનાવી તથા પાલખી

सहस्रवाहनीयां सहस्रपुरुषद्वारा वहनयोग्याम् शिबिकाम् (पालकी) 'विउव्वंति' विकुर्वन्ति वैक्रियसमुद्घातक्रियया निष्पादयतीत्यर्थः सा किल वैक्रियसमुद्घातक्रियया निष्पादिता शिविका नानाप्रकारकचित्रैश्चित्रिता आसीत् तदाह-'तं जहा-ईहामिगउसभतुरगनरमकरविहगवानर-कुंजर-रुरुसरभचमर सद्दूल सीहवणलयभत्तिचित्तलयविज्जाहरमिहुणजुयलजंतजोगजुत्तं' ईहामृग वृषभ-तुरग-नर-मकर-विहग-वानर-कुञ्जर-रुरु शरभ-चमर-शार्दूल-सिंह-वनलता-भक्तिचित्रलता-विद्याधर-मिथुन मिथुनयुगल यन्त्रयोगयुक्ताम्-वृकविशेष-वृष-अश्व-मनुष्य-ग्राह-पक्षि-मर्कट-हस्ति-रुरु नाम चित्रमृगविशेषः-शरभ नाम अष्टापदजन्तुविशेषः-चमर-गो-शार्दूल-सिंह-वनलता-नानाप्रकार वनलताप्रभृतिचित्रैश्चित्रिता, एवं विद्याधरनाम गन्धर्व-विशेषः-मिथुनयुगल नाम स्त्रीपुरुषयुगलचित्रैः यन्त्रविशेषयोगयुगलैश्च युक्ता सा शिविका-

क्रिया द्वारा निर्माण किया जो कि एक हजार मनुष्यों से वहन करने योग्य थी और वह वैक्रिय समुद्घात क्रिया द्वारा निष्पादित शिबिका पालकी दोला अनेक प्रकार के चित्रों से चित्रित थी यह बतलाते हैं-'तं जहा-ईहामिग उसभ तुरग नरमकरवानर कुंजररुरुसरभचमरसद्दूलसीहवणलयभत्तिचित्तलय' यथा-जैसे कि ईहामृग अर्थात् वृकविशेष (भेडिया) और वृषभ (बैल) तुरग याने घोड़ा नर-मनुष्य विशेष एवं मकर-ग्राह तथा पक्षी-पोपट वगैरह पक्षी विशेष तथा मर्कट बन्दर और हस्ती-हाथी तथा रुरु अर्थात् चितकबरा मृग विशेष एवं शरभ नामका अष्टापद जन्तु विशेष तथा चमर-याने चमरी गाय जिसके पुच्छ वगैरह में स्थित केशों का चमर बनता है ऐसी गाय, एवं शार्दूल अर्थात् शार्दूल नामका अत्यन्त बहुत बडा पशुविशेष जानवर तथा सिंह-शेर एवं वनलता याने अनेक प्रकार के वनलता वगैरह के चित्रों से चित्रित उस शिबिका को शक्रादि देवों ने वैक्रिय समुद्घात क्रिया द्वारा निष्पादित किया एवं 'विज्जाहरमिहुणजुयलजंतजोगजुत्तं' वह शिबिका विद्याधर नामके गधर्व विशेष एवं मिथुन युगल अर्थात् स्त्री पुरुष जोडके के चित्रों से तथा यंत्र

અનેક પ્રકારના ચિત્રોથી ચિત્રેલી હતી 'तं जहा' જેમ કે-'ईहामिगउसभनरमकरविहगवानर' ઇહામૃગ અર્થાત્ ઘેટા અને બળદ ઘોડા, મનુષ્ય, મઘર, તથા પક્ષી પોપટ મેના મયૂર વિગેરે પક્ષી તથા વાનર તથા 'कुंजररुरुसरभचमरसद्दूलसीह' હાથી તથા રૂરૂ એટલે કે કાબર ચિત્રો મૃગ શરભ નામનુ આઠ પગવાળૂ પશુ વિશેષ તથા ચમરી ગાય જેના પુછડાઓના વાળોથી ચામરો બને છે તેવી ગાય તથા શાર્દૂલ નામનો એક જાતનો સિંહ તથા સામાન્ય સિંહ 'वणलयभत्तिचित्तलय' તથા વનલતા અર્થાત્ અનેક પ્રકારની વનલતાના ચિત્રોથી વિચિત્ર એવી એ શિબિકા પાલખીને શક્રાદિ દેવોએ વૈક્રિય સમુદ્ઘાત ક્રિયાથી બનાવી અને તે પાલખી 'विज्जाहरमिहुणजुयलजंतजोगजुत्तं' વિદ્યાધર નામના ગંધર્વ વિશેષ તથા મિથુનયુગલ અર્થાત્ સ્ત્રી પુરૂષના જોડકાવાળા ચિત્રોથી તથા યંત્ર વિશેષના

आसीदित्यर्थः तथा 'अच्चीसहस्समालिणीयं' अर्चिः सहस्रमालिनीयम्-सूर्यसहस्रकिरणयुक्ताम् 'सुनिरूवियं' सुनिरूपिताम्-सम्यक् प्रकारनिरूपिताम् 'मिसिमिसिंतरूवगसहस्सकलियं' मिसीमिसन्तरूपकसहस्रकलिताम्-प्रदीप्तसहस्ररूपयुक्ताम् 'ईसिं भिसमाणं' ईषद् भिसमानाम्-किञ्चिद् देदीप्यमानाम् 'भिब्भिसमाणं' भिभिसमानाम्-अत्यन्तदेदीप्यमानाम् 'चक्खुल्लोयणलेसं' चक्षुर्लोचनालोकनीयाम् चक्षुरनालोकनीयतेजोयुक्ताम् 'मुत्ताहलमुत्ताजालंतरोवियं' मुक्ताफलमुक्ताजालान्तरोपिताम्-मुक्ताफलैः मुक्ताजालैश्च युक्ताम् 'तवणीयपवरलंबूसपलंबंत मुत्ता-

विशेष के योग युगल से भी युक्त थी तथा 'अच्चीसहस्समालिणीयं' अर्चिः सहस्रमालिनी-सूर्य के सहस्र (हजार) किरणों से भी युक्त थी एव 'सुनिरूवियं' सुनिरूपिता-अर्थात् सम्यक् प्रकार से निरूपण करने योग्य थी तथा 'मिसिमिसिंरूवगसहस्सकलियं' मिसीमिसन्त रूपक सहस्रकलिता याने प्रदीप्त दीप्यमानरूप सहस्र अर्थात् हजारों दिप्यमान रूपों से भी वह शिबिका युक्त थी तथा-'इसिंभिसमाणं भिब्भिसमाणं' इषद्भिसमाना किञ्चित् देदीप्यमान तथा भिभिसमाना-अत्यंत देदीप्यमान थी तथा 'चक्खुल्लोयणलेसं' चक्षुर्लोचनालोचनीया-आखों से भी नहीं देखे जाने योग्य अत्यंत तेजों से भी युक्त थी 'मुत्ताहलमुत्ताजालंतरोविय' 'एवं मुक्ताफल-मुक्ताजालांतरोपिता अर्थात् मुक्ताफलों (मोती) तथा मुक्ता जालों से भी युक्त थी, इस प्रकार की ईहामृगादि के चित्रों से चित्रित उस उपर्युक्त शिबिका को शक्रादि देवोंने वैक्रिय समुद्घात क्रिया द्वारा निष्पादित किया। एवं सुवर्णमय छोड़ों से तथा प्रलम्बमान मुक्ता फलदामों (डोरी) से एवं हार अर्धहारादि भूषणों से भी वह शिबिका सुशोभित थी एवं अनेक प्रकार के मणि वगैरह से भी वह शिबिका विभूषित थी इत्यादि बातों को सूचित करने के लिये निरूपण करते हैं-'तवणीय पवरलंबूस-

યોગ યુગલથી પણ યુક્ત હતી. તથા 'अच्चीसहस्समालिणीय' સૂર્યના હજાર કિરણોવાળી હતી તથા 'सुनिरूविय' સૂનિરૂપિત સમ્યક્ પ્રકારથી જોવા લાયક હતી. તથા 'मिसिमिसिंतरूवगसहस्सकलियं' મિસમિસ તરૂપક સહસ્ર કલિત અર્થાત્ પ્રદીપ્ત પ્રકાશમાનરૂપ સહસ્ર અર્થાત્ હજારો પ્રકાશમાન રૂપોથી પણ એ શિબિકા યુક્ત હતી તથા 'इसिं भिसमाण भिब्भिसमाणं' ઈષદ્ ભિસમાન અર્થાત્ કંઇક દેદીપ્યમાન તથા ભીભિ સમાન અર્થાત અત્યંત દેદીપ્યમાન હતી તથા 'चक्खुल्लोयणलेस' આંખોથી પણ ન દેખી શકાય તેવા તેજથી તે પાલખી યુક્ત હતી તથા 'मुत्ताहलमुत्ताजालतरोवियं' મુક્તફળ (મોતી) તથા મુક્તાજાળોથી પણ તે શિબિકા યુક્ત હતી એ રીતની અર્થાત્ ઈહામૃગાદિના ચિત્રોથી ચિતરેલી ઉપરોક્ત એ શિબિકા ઇન્દ્રાદિ દેવોએ વૈક્રિય સમુદ્ઘાત ક્રિયા દ્વારા તૈયાર કરી તથા સુવર્ણમય અલંકારોથી તથા પ્રાલંબ એવા મોતીના હારોથી તથા હાર અર્ધહાર વિગેરે આભૂષણોથી પણ તે શિબિકાને શણુગારવાથી તે ઘણી જ સુશોભિત હતી. તથા તે શિબિકાને અનેક પ્રકારના મણીયોથી

दामं' तपनीय प्रवरलम्बूसक-प्रलम्बमानमुक्तादामा-सुवर्णमयप्रान्तयुक्तप्रलम्बमानमुक्ताफल-दामयुक्ताम् 'हारद्धहारभूषणसमोणयं' हारार्द्धहारभूषणसमन्विताम्-अष्टादशावलिहार नवावलि-रूपार्द्धहारप्रभृति नानाभूषणभूषिताम् 'अहियपिच्छणिज्जं' अधिकप्रेक्षणीयाम्-अत्यन्तालोक नीयाम् 'पउमलयभत्तिचित्तं' पद्मलताभक्तिचित्राम्-पद्मलतावत् चित्रिताम् 'कुंदलयभत्तिचित्तं' कुन्दलताभक्तिचित्राम्-कुन्दपुष्पलतावत् चित्रिताम् 'नाणालयभत्तिचित्तं' नानालताभक्ति-चित्राम्-नानाप्रकारपुष्पलतावत् चित्रिताम् 'विरइयं सुभ चारुकंतरुवं' विरचिताम्-निर्मिताम्-वैक्रियसमुद्घातेन निष्पादिताम् शुभाम्-मङ्गलमयीम् चारुकान्तरूपाम्-रमणीय कमनीयरूपाम् 'नाणामणिपंचवन्नघंटापडायपडियमंडियग्गसिहरं' नानामणिपञ्चवर्णघण्टापताका प्रतिमण्डिताग्रशिखराम्-अनेकप्रकारक पञ्चवर्णयुक्त इन्द्रनीलमरकत पद्मरागादिमणिभिः

पलंबंत मुत्तादाम' वह शिबिका तवनीय पवर लम्बूसक प्रलम्बमानमुक्तादामा, तपनीय याने सुवर्णमय प्रान्तों (छोरों) से युक्त एवं प्रलम्बमान मुक्ताफल के दामों (डोरी) से भी युक्त थी, तथा 'हारद्धहारभूमणसमोणयं' हार याने अठारह लडी वाले हार विशेष एवं नौ लडीवाले अर्धहार वगैरह नाना भूषणों से भी विभूषित थी, एवं 'अहियपिच्छणिज्जं' अधिक प्रेक्षणीया-अत्यंत देखने योग्य तथा 'पउमलयभत्तिचित्तं' पद्मलताभक्तिचित्रा अर्थात् पद्मलता के समान चित्रित एवं 'असोगलयभत्तिचित्तं' अशोक लता के समान चित्रित 'कुंदलयभत्ति-चित्तं' कुंदलता के समान भक्तिचित्र अर्थात् अनेक प्रकार के चित्रों से भी चित्रित थी तथा 'नाणालयभत्तिचित्तं' अनेक प्रकार के पुष्पलता के समान चित्रों से सुस-ज्जित 'विरइयं सुभं' एवं पूर्वोक्त रीति से वैक्रिय समुदघात क्रिया द्वारा निष्पा दित शुभ-मंगलमयी अत्यंत रमणीय तथा 'चारुकंतरूवं' अत्यंत कमनीय रूप वाली 'नानामणि पंचवन्न घंटापडायपडिमंडियग्गसिहरं' नाना मणि पञ्चवर्ण

પણ સુશોભિત બનાવી હતી તે સૂત્રકાર નીચેના સૂત્રપાઠથી બતાવે છે-'तवणीय पवरलंबूस पलंबंतमुत्तादाम' તે શિબિકા તપનીય શ્રેષ્ઠ સોનાના લબૂસક તથા પ્રલમ્બમાન મોતીની માળાથી પણ યુક્ત હતી તથા 'हारद्धहारभूसणसमोणय' અઢાર સેરવાળો હાર અને નવસેરવાળો અર્ધહાર વિગેરે પ્રકારના અનેક આભૂષણોથી પણ શણગારેલ હતી તથા 'अहियपिच्छणिज्जं' અધિક પ્રકારથી જોવા લાયક તથા 'पउमलयभत्तिचित्तं' પદ્મની વેલ સમાન ચિત્રિત તથા 'असोगलयभत्तिचित्तं' અશોક વનલતા જેવા ચિત્રોથી ચિત્રેલ તથા 'कुंदलयभत्तिचित्त' કુંદ પુષ્પની લતાના જેવા અનેક પ્રકારના ચિત્રોથી ચિતરેલી હતી તથા 'णाणालयभत्तिचित्त' અનેક પ્રકારની પુષ્પલતાના જેવા ચિત્રોથી ચિત્રાયેલ તથા 'विरइयं' પૂર્વોક્ત પ્રકારની વૈક્રિય સમુદ્ઘાત ક્રિયાથી બનાવેલ તથા 'सुभं चारु कंतरूव' શુભ અર્થાત્ મંગલકારી અત્યંત રમણીય તથા અત્યંત કમનીય રૂપવાળી 'नानामणिपंचवण्णघंटा पडायपरिमंडियग्गसिहर' અનેક પ્રકારના પાંચવર્ણોથી યુક્ત તથા ઇંદ્રનીલ મણી, મરકત

घण्टाभिः पताकाभिश्च सुशोभिताग्रभागाम्, एतादृशीम् 'पासाईय' प्रासादीयाम्-प्रासाद नीयाम्-प्रसादयोग्याम् 'दरिसणिज्जं' दर्शनीयाम्-दर्शनयोग्याम् 'सुरूवं' सुरूपाम्-मनोहराम् शिबिकाम् वैक्रियसमुद्घातेन निष्पादितवान् इत्यर्थः

सम्प्रति पूर्वोक्त शिबिकादिविषये किञ्चिद् विशेषवक्तव्यताम् एकादशश्लोकैः प्ररूपयितुं प्रथमं श्लोकमाह-'सीया उवणीया जिणवरस्स, जरमरणविप्पमुक्कस्स' शिबिका (पालकी) उपनीता-उपस्थापिता शक्रादिभिर्देवेन्द्रैः जिनवरस्य-जिनेन्द्रस्य जरामरणविप्रमुक्तस्य-जरामृत्युरहितस्य भगवतो महावीरस्य कृते इत्यर्थः कीदृशी सा शिबिका इत्याह-'ओसत्तमल्लदामा जलथलयदिव्वकुसुमेहिं' ।१॥ अवसक्तमाल्यदामा जलस्थलजदिव्यकुसुमैः-जलस्थलोत्पन्नदिव्यपुष्पसदृशैः वैक्रियसमुद्घातक्रियानिष्पादितैः दिव्यपुष्पैः रचितमालासमूह

घण्टापताका प्रतिमण्डिताग्रशिखरा अर्थात् अनेक प्रकार के पञ्चवर्णों से युक्त इन्द्रनीलमणि मरकतमणि पद्मरागमणि वगैरह से तथा घण्टा एवं पताकाओं से प्रतिमण्डित सुशोभित अग्रभाग वाली तथा 'पासाइयं' प्रसादनीय प्रसाद योग्य याने अत्यत आनंद देनेवाली एवं 'दरिसणिज्ज' दर्शनीय याने दर्शन योग्य तथा 'सुरूवं' सुरूप अत्यंत मनोहर शिबिका को शक्रादि देवोंने वैक्रिय समुद्घात क्रिया द्वारा निष्पादित किया।

अब उपर्युक्त शिबिका के बारे में कुछ विशेष वक्तव्यता को एकादश श्लोकों द्वारा प्रकाशित करने के लिये सब से पहले प्रथम श्लोक का निरूपण करते हैं-'सीया उवणीया जिणवरस्स जरमरणविप्पमुक्कस्स, ओसत्तमल्लदामा जलथलय दिव्व कुसुमेहिं' ॥ १ ॥ शक्रादि देवेन्द्रोंने जिनवर-जिनेन्द्र तथा जरामरण विप्रमुक्त याने बुढापा और मृत्यु से रहित भगवान् वीतराग तीर्थकर श्रीमहावीर वर्द्धमान स्वामी के लिये जल स्थल में उत्पन्न दिव्य पुष्पों के सदृश वैक्रिय समुद्घात क्रिया द्वारा निष्पादित दिव्य पुष्पों से रचित अनेक मालाओं से सुसज्जित

મણી, પદ્મરાગ મણિ વિગેરેથી તથા ઘંટા તથા પતાકાઓથી સુશોભિત અગ્રભાગ વાળી તથા 'पासाइयं' પ્રસાદનીય અર્થાત્ પ્રસાદન યોગ્ય એટલે કે અત્યંત આનંદ આપવાવાળી તથા 'दरिसणिज्जं' દર્શન કરવા યોગ્ય તથા 'सुरूव' અત્યંત મનોહર એવી એ શિબિકાને ઇંદ્રાદિ દેવોએ વૈક્રિય સમુદ્ઘાત દ્વારા તૈયાર કરી

હવે ઉપર્યુક્ત શિબિકા વિષે વિશેષ વક્તવ્યતા અગીયાર શ્લોકો દ્વારા પ્રથકાર બતાવે છે. 'सीया उवणीया जिणवरस्स जरमरणविप्पमुक्कस्स, ओसत्त मल्लदामा जलथलयदिव्वकुसुमेहिं, ॥१॥

શક્રાદિદેવેન્દ્રોએ જીનેન્દ્ર કે જેઓ મરણથી વિપ્ર મુક્ત અર્થાત્ વૃદ્ધત્વ અને મરણથી રહિત એવા વીતરાગ ભગવાન્ વર્દ્ધમાન મહાવીર સ્વામી માટે જલ સ્થળમાં ઉત્પન્ન થયેલ દિવ્ય પુષ્પોની જેમ વૈક્રિય સમુદ્ઘાત ક્રિયા દ્વારા બનાવેલ દિવ્ય પુષ્પો અને માળાઓથી શણગારેલ શિબિકા ત્યાં લાવ્યા. અર્થાત્ ઇંદ્રાદિ દેવો ભગવાન શ્રીમહાવીર

सम्बद्धा सा शिविका आसीदितिशेषः, सम्प्रति शिविकायाः मध्ये विराजमानं सिंहासनं वर्णयितु द्वितीयं श्लोकमाह–'सिविपाइ मज्झयारे दिव्वं वररयणरूवचिचइयं।' शिविकायाः पूर्वोक्तरूपायाः मध्यभागे–मध्ये स्थापितं दिव्यं वररत्नरूपचित्रितम् अपूर्वम् श्रेष्ठरत्नरूप प्रतिबिम्बितम् 'सीहासणं महरिहं सपायपीढं जिणवरस्स' ॥२॥ सिंहासनं महार्हम्–बहुमूल्यकम् सपादपीठम्–पादस्थापनार्थं पीठिका सहितम्, जिनवरस्य–जिनेन्द्रस्य भगवतो महावीरस्य कृते शिविकामध्यस्थापितसिंहासनं समुल्लसतीत्यर्थः सम्प्रति भगवन्त महावीरस्वामिन वर्णयन्नाह–'आलइयमालमउडो भासुरबुंदी वराभरणधारी।' अलंकृत मालामुकुटः–मालामुकुटसुशोभितः, भासुरशरीरः–देदीप्यमानशरीर इत्यर्थः वराभरणधारी–विशिष्टा-

शिविका को उपस्थापित किया, अर्थात् शक्रादि देवेन्द्रोंने भगवान् श्री महावीर स्वामी के लिये वैक्रिय समुद्घात क्रिया द्वारा निष्पादित दिव्य पुष्प मालाओं से सुसज्जित पालकी को वहाँ लाकर रक्खा ॥१॥

अब उपर्युक्त वैक्रिय समुद्घात क्रिया द्वारा निष्पादित शिविका के मध्य में विराजमान सिंहासन का वर्णन करने के लिये द्वितीय श्लोक कहते हैं–'सिवियाइ मज्झयारे दिव्व वररयणरूवचिंचइयं। सीहासणं महरिहं सपायपीढं जिनवरस्स' ॥ २ ॥ उपर्युक्त शिबिका-पालकी के मध्य भाग में याने बीच में स्थापित याने विराजमान तथा दिव्य वर रत्न रूपों से चित्रित अर्थात् अपूर्व श्रेष्ठ रत्नों के रूपोंसे याने नाना वर्णों से प्रतिबिम्बित तथा महार्ह बहु मूल्यक अत्यन्त अधिक कीमत वाले एव पादपीठ सहित अर्थात् भगवान् श्री महावीर स्वामी के चरणारविंदों को रखने के लिये निर्मित पीठिका से युक्त सिंहासन जिनेन्द्र तीर्थंकर भगवान् श्री महावीर स्वामी के लिये समुल्लसित हो रहा था।

अब भगवान् वीतराग तीर्थकर जिनेन्द्र वर्द्धमान श्रीमहावीर स्वामी का वर्णन करते हैं–'आलइय मालमउडो भासुरबुंदी वराभरण धारी। खोमिय वत्थ निय

સ્વામી માટે વૈક્રિય સમુદ્ઘાત ક્રિયા દ્વારા બનાવેલ દિવ્ય પુષ્પમાળાઓથી શણગારેલ પાલખી ત્યાં આગળ લાવ્યા. ॥ ૧ ॥

હવે એ વૈક્રિય સમુદ્ઘાતથી બનાવેલ શિબિકાની અંદર રહેલ સિંહાસનનું નીચેના શ્લોકથી વર્ણન કરે છે —

'सिवियाइ मज्झयारे दिव्व वररयणरूवचिचइयं, सीहासणं महरिहं सपायपीढं जिणवरस्स ॥२॥

એ ઉપરોક્ત પાલખીની અંદર રાખેલ અને દિવ્ય શ્રેષ્ઠ રત્નોથી ચિતરેલ અર્થાત્ અપૂર્વ શ્રેષ્ઠ રત્નોના રૂપોથી એટલે કે અનેક પ્રકારના વર્ણોથી પ્રતિબિંબાયમાન તથા મહાર્હ અર્થાત્ અત્યંત કીમતી તથા પાદપીઠ સાથે અર્થાત્ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીના ચરણારવિંદો રાખવા માટે બનાવેલ બાજોઠ વાળુ સિંહાસન જીનેન્દ્ર ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી માટે સમુલ્લસિત થાય છે અર્થાત્ પ્રકાશમાન દેખાય છે. ॥૨॥

लंकारधारी 'खोमिय वत्थनियत्थो जस्स य मुल्लं सयसहस्सम्' क्षौमिक वस्त्रनिहितः-परिहित-क्षौमवस्त्रः क्षौमिकवस्त्रपरिधानसहितः भगवान् जिनेन्द्रः आसीदित्यन्वयः, यस्य च क्षौमिक वस्त्रस्य मूल्यम्-अर्धम् शतसहस्रम्-लक्षसुवर्णमुद्रा आसीदिति भावः पुनः भगवान् कीदृश इत्याह-'छट्टेण उ भत्तेणं अज्झवसाणेण सुंदरेण जिणो ।' षष्ठेन तु भक्तेन-षष्ठभक्तसहितेन सुन्दरेण परमरमणीयेन अध्यवसानेन-प्रशस्ताध्यवसायेन युक्तो जिनः-जिनेन्द्रो भगवान् महावीरः 'लेस्साहिं विसुज्झंतो आरुहई उत्तमं सीयं ।' लेश्याभिः-मनः परिणामविशेष-रूपाभिः विशुद्धः-पवित्रान्तःकरणवृत्तिः आरोहति-आरुह्य उपविशति उत्तमां शिबिकाम्-

त्थो जस्सय मुल्लं सयसहस्सम्' अलंकृतमाला मुकुट-याने माला और मुकुट से सुशोभित एवं भासुर शरीर-देदीप्यमान शरीरवाले तथा वराभरणधारी विशिष्ट अलंकारों को धारण करनेवाले एवं क्षौमिक वस्त्रनिहित अर्थात् रेशम पट्ट वस्त्रों को पहने हुए याने जिस क्षौमिक रेशमी पट्ट वस्त्र की कीमत एक लाख सुवर्ण मुद्रा थी इस प्रकार के बहु मूल्यक क्षौम दुकूल यह वस्त्रों को पहने हुए भगवान् जिनेन्द्र तीर्थंकर वर्द्धमान श्रीमहावीर स्वामी 'छट्टेण उ भत्तेणं अज्झवसाणेण सुंदरेण जिणो, लेस्साहिं विसुज्झंतो आरुहई उत्तमं सीय ॥ ४ ॥ षष्ठ भक्त सहित सुन्दर परम रमणीय अध्यवसान अर्थात् प्रशस्त अध्यवसाय से युक्त होकर मनः परिणाम विशेष रूप लेश्याओं से पवित्र विशुद्ध अन्तःकरणवृत्ति वाले भगवान् श्रीमहावीर स्वामी पूर्वोक्त उत्तम शिबिका के मध्य भाग में विराजमान सिंहासन पर बैठते हैं, अर्थात् अनेक प्रकार के उत्तम वस्त्रादि से सुसज्जित होकर भगवान् श्रीमहावीर स्वामी सुवर्णमणिमय सिंहासन पर आरूढ हुए ॥४॥

अब पूर्वोक्त सिंहासन पर बैठे हुए भगवान् श्री महावीर को शक्रेन्द्र और ईशानेन्द्र दोनों बगल में खड़े होकर मणि रत्नादि से खचित दण्ड मुष्टि वाले

'आलइयमालमउडो भासुरबुंदी वराभरणधारी। खोमिय वत्थ नियत्थो, जस्सय मुल्लं सयसहस्सम् ॥३॥

માળા અને મુકુટથી સુશોભિત તથા પ્રકાશમાન શરીર વાળા વિશેષ પ્રકારના અલંકારોને ધારણ કરવાવાળા તથા રેશમી વસ્ત્રોને ધારણ કરેલ અર્થાત્ જે રેશમી પટ્ટ વસ્ત્રની કીમત એક લાખ સોનામહોરો હતી એ પ્રકારના ઘણી કીમતી એવા રેશમી પટ્ટવસ્ત્રોને પહેરનારા જીનેન્દ્ર ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામી—

'छट्टेण उ भत्तेणं अज्झवसाणेण सुंदरेण जिणो । 'लेस्साहिं विसुज्झंतो आरुहई उत्तमं सीयं ॥४॥

ષષ્ઠ ભક્ત સહિત સુંદર પરમ રમણીય અધ્યવસાન અર્થાત્ પ્રશસ્ત અધ્યવસાયથી યુક્ત થઈને મન પરિણામ વિશેષરૂપ લેશ્યાઓથી પવિત્ર વિશુદ્ધ અંતઃકરણ વૃત્તિવાળા ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામી પૂર્વોક્ત શિબિકાના મધ્ય ભાગમાં રહેલ સિંહાસનપર બેઠા ॥૩-૪॥

હવે પૂર્વોક્ત સિંહાસન ઉપર બેઠેલા ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને શક્રેન્દ્ર અને ઈશાનેન્દ્ર બેઉ બાજુ ઉભારહીને મણિ રત્નોથી જડેલ દંડવાળી ચામરો ઢાળે છે તે કહે છે—

शिबिकामध्यभागस्थ सिंहासने उपविशतीति पूर्वेणान्वयः 'सीहासणे निविट्ठो सक्कीसाणा य दोहि पासेहिं' सिंहासने-शिबिकामध्यवर्ति सिंहासने निविष्टम्-उपविष्टं विराजमानं भगवन्त जिनेन्द्र महावीर शक्रेशानौ-शक्रेन्द्र-ईशानेन्द्रौ च द्वाभ्याम् पार्श्वाभ्याम् 'वीयंति चामराहिं मणिरयणविचित्तदंडाहिं' ॥५॥ वीजयतः-संचालयतः चामरैः-चमरीगोरोम निर्मितैः चामरैः व्यजनविशेषैरित्यर्थः मणिरत्न विचित्रदण्डैः-मरकतादि मणिरत्नखचितदण्ड-मुष्टियुक्तैः चामरैरिति पूर्वेणान्वयः 'पुव्विं उक्खित्ता माणुसेहिं साहट्टु रोमकूवेहिं' पूर्वम्-प्रथमम् उत्क्षिप्ता-उत्थापिता मनुष्यैः सहर्षरोमकूपैः हर्षोत्फुल्लरोमाञ्चयुक्तैः मनुष्यैः सा शिबिका प्रथमम् स्कन्धोपरि उत्थापिता इत्यर्थः 'पच्छा वहंति देवा सुरअसुरा गरुडनागिंदा'

चामरों को डुला रहे थे इस तात्पर्य से कहते हैं-"सीहासणे निविट्ठो सक्कीसाणा य दोहिं पासेहिं। वीयंति चामराहिं मणिरयणविचित्तदंडाहिं" ॥ ५ ॥ पूर्वोक्त शिबिका मध्यवर्ती सिंहासन पर विराजमान भगवान् जिनेन्द्र श्रीमहावीर स्वामी को शक्रेशान अर्थात् शक्रेन्द्र और ईशानेन्द्र, दोनों बगल में, मरकत-मणि इन्द्रनील मणि पद्मराग मणियों और हीरकादि रत्नों से खचित जडे हुए दण्ड मुष्टि से युक्त चामरों से याने चमरि गाय के रोयों के निर्मित व्यजन पंखा विशेषों से पवन का संचार कर रहे थे याने चामरों को डोला रहे थे ॥ ५ ॥

अब उस शिबिका को वहन करने वाले मनुष्य सुर असुर गरुड नाग-कुमारेन्द्रादि का वर्णन करते हैं-'पुव्वि उक्खित्ता माणुसेहिं साहट्टु रोमकूवेहिं। पच्छा वहंति देवा सुर असुरा गरुअल नागिंदा ॥ ६ ॥ हर्षों से उत्फुल्ल रोमाञ्च वाले मनुष्योंने पहले उस शिबिका को कन्धों पर उठाया, अर्थात् अत्यन्त आनन्द से रोमाञ्चित होकर सब से पहले मनुष्योंने उस पूर्वोक्त अपूर्व शिबिका (पालकी) दोला को उठाकर अपने कन्धे के ऊपर रक्खा, बाद में उस शिबिका

'सीहासणे निविट्ठो, सक्कीसाण य दोहिं पासेहिं। वायंति चामराहिं, मणिरयणविचित्तदंडाहि ॥५॥

પૂર્વોક્ત શિબિકાની અંદરના સિંહાસન પર બિરાજમાન ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને સુરેન્દ્ર અને ઇશાનેન્દ્ર બેઉ બાજુએ રહીને મરકતમણી, ઇન્દ્રનીલમણી, પદ્મરાગ મણી, અને હીરા વિગેરે રત્નોથી જડેલ દંડાવાળી ચામરોથી પવન ઢોળતા હતા,

હવે એ શિબિકાને લઈ જનારા મનુષ્ય, દેવ, અસુર, ગરૂડ, અને નાગકુમારેન્દ્રોનું વર્ણન કરવામાં આવેછે—

'पुव्विं उक्खित्ता माणुसेहिं, साहट्टु रोमकूवेहि। 'वहति देवा सुर असुरा गरुलनागिंदा ॥६॥

હર્ષોથી ઉંચા થયેલ રૂંવાડાવાળા મનુષ્યોએ પહેલા એ પાલખી ને ખભાઓ પર લીધી, અર્થાત્ અત્યંત આનંદથી રોમાંચ યુક્ત થઈને સૌથી પહેલા મનુષ્યોએ પૂર્વોક્ત અપૂર્વ શિબિકાને ઉપાડીને પોતાના કાંધ પર રાખી અને તે પછી એ શિબિકા દેવો તથા અસુરોએ તથા ગરૂડ અને નાગેન્દ્ર કુમારોએ ઉઠાવી, અર્થાત્ પોત પોતાના ખભાઓ

॥६॥ पश्चात् तां शिबिकां वहन्ति देवाः सुरा असुरा गरुडनागेन्द्राश्च 'पुरओ सुरा वहंती असुरा पुण दाहिणंमि पासंमि' पुरतः-अग्रतः सुराः शिबिकां वहन्ति असुराः पुनः दक्षिणे पार्श्वे, 'अवरे वहंति गरुला नागा पुण उत्तरे पासे' अपरे वहन्ति गरुडाः नागाः-नागकुमारेन्द्राः पुनः उत्तरे पार्श्वे तां शिबिकां वहन्तीत्यर्थः ॥७॥ 'वणसंडं व कुसुमियं पउमसरो वा जहा सरयकाले।' वनषण्ड मिव कुसुमितम्-वनस्थलमिव पुष्पितम् पद्मसरो वा यथा शरत्काले-कमलतडागो वा यथा शरदनी पुष्पितः 'सोहइ कुसुमभरेणं इय गगणयलं सुरगणेहिं ।'८।' यथा शोभते कुसुमभरेण-पुष्पसमूहेन तथा इदं गगनतलं सुरगणैः-देवसमूहैः शोभते इति पूर्वेणा-

को देवोंने तथा सुर असुरोंने एवं गरुड नागेन्द्र कुमारोंने वहन किया, याने अपने अपने कन्धों पर देव सुरासुर गरुड नागेन्द्र कुमारोंने उस शक्रादि देवों के द्वारा वैक्रिय समुद्घात क्रिया द्वारा निष्पादित शिबिका को उठाकर रक्खा ॥६॥

अब उस शिबिका को किस तरफ किन्होंने उठाया इस का वर्णन करते हैं- "पुरओ सुरा वहंती असुरा पुण दाहिणंमि पासंमि। अवरे वहंति गरुला नागा पुण उत्तरे पासे" आगे सुरगण उस शिबिका को वहन करते हैं और दक्षिण पार्श्व में याने दहिना भाग में असुर गण उस शिबिका को वहन करते हैं और उत्तर पार्श्व में अर्थात् बायां भाग में गरुड और नागेन्द्रकुमार उस दिव्य शिबिका को वहन करते थे ॥७॥

अब उपमान उपमेय के साथ देवगणों से शोभायमान गगन तल का वर्णन दो श्लोकों द्वारा करते हैं-"वनसंडंव कुसुमियं पउमसरो वा जहा सरयकाले। सोहइ कुसुमभरेणं इय गगणयलं सुरगणेहिं ॥८॥ जिस प्रकार पुष्पित वन स्थल सुशोभित होता है अर्थात् पुष्पों से उपवन जिस तरह शोभायमान होता है या जैसे शरद् ऋतु में पुष्पित कमल युक्त सरोवर पुष्पों से सुशोभित होता है याने

ઉપર દેવ, અસુર ગરૂડ, નાગેન્દ્ર વિગેરે દેવકુમારોએ એ શક્રાદિ દેવોદ્વારા વૈક્રિય સમુદ્ઘાત ક્રિયાદ્વારા તૈયાર કરેલ પાલખીને ઉઠાવીને ધારણ કરી ॥ ૬ ॥

હવે એ પાલખી કઇ બાજુ, કોણે ઉઠાવી તે બતાવે છે-

'पुरओ सुरा वहती असुरा पुण दाहिणंमि पासंमि। अवरे वहति गरुला। नागा पुण उत्तरे पासं ॥७॥

પૂર્વ દિશાતરફ દેવગણ એ શિબિકાનું વહન કરે છે અને દક્ષિણ દિશા તરફ અસુરગણ એ શિબિકાને ઉઠાવે છે, પશ્ચિમ દિશાતરફ ગરૂડ અને ઉત્તર દિશા તરફ નગેન્દ્રકુમાર એ દિવ્ય શિબિકાને ઉઠાવે છે, ॥૭॥

હવે ઉપમાન ઉપમેય પૂર્વક દેવગણોથી શોભાયમાન ગગનતલનું વર્ણન કરવામા આવે છે, 'वनसंडं व कुसुमियं, पउमसरो वा जहा सरयकाले। सोहइ कुसुमभरेणइयगगणयल सुरगणेहिं ॥८॥

જે પ્રમાણે ફુલવાળું વન સુશોભિત થાય છે અર્થાત્ પુષ્પોથી વન જે રીતે શોભે છે. અથવા શરદ્ ઋતુમા ખીલેલા કમળો વાળું સરોવર શોભાયમાન હોય છે, એટલે કે

न्वयः 'सिद्धत्थवणं व जहा कणयारवणं वा चंपयवणं वा' सिद्धार्थवनम्-सर्पपवनं वा यथा कर्णिकारवन वा कचनारवनं (कनैल) चम्पकवन वा 'सोहइ कुसुमभरेणं इय गगणयलं सुरग-णेहिं ॥' शोभते यथा कुसुमभरेण-पुष्पसमूहेन तथा इदं गगनतलं सुरगणैः शोभते इत्यर्थः 'वरपडहभेरिझल्लरिसंखसयसहस्सिएहिं तूरेहिं' वरपटहभेरीझल्लरी शङ्खशतसहस्रैः तुर्यैः- प्रधान पटहनाम ढक्का भेरीनाम दुन्दुभि झल्लरी (झाल) नाम वाद्यविशेष-शङ्खप्रभृतिभिः शत-सहस्रैः लक्षैः तुर्यनाम वाद्यवाद्यान्तरविशेषैः 'गयणयले धरणियले' गगनतले धरणीतले-पृथिवीभागे 'तूरनिनाओ' तुर्यनिनादः तुर्यनाम वाद्यविशेषध्वनिः 'परमरम्मो' परमरम्यः-अत्यन्तरमणीयः भातिस्म ॥१०॥ सम्प्रति तत-वितत-घन-शुषिरनाम चतुर्विध वाद्यविशेषान्

खिले हुए कमलों से तालाब जिस प्रकार शरदऋतु में शोभायमान होता है उसी प्रकार यह गगनतल भी सुरगणों से सुशोभित हो रहा है एवं जिस प्रकार "सिद्धत्थवणंव जहा कणयारवणं वा, चंपयवणं वा। सोहइ कुसुमभरेणं इय गगणयलं सुरगणेहिं" ॥९॥ सिद्धार्थ वन याने सर्षपों का वन पुष्प समूह से सुशोभित होता है या कर्णिकार का वन अर्थात् कचनार (कनैल) का वन कुसुमों से सुशोभित होता है या चम्पक पुष्पों का वन फूल समूह से लदा हुआ शोभता है उसी प्रकार यह गगनतल भी सुरगणों से सुशोभित हो रहा था। याने देव गण तथा यक्ष किन्नर गन्धर्व वगैरह गगनतल में आकर मनुष्य सुरासुर वगैरह के द्वारा वहन की जाती हुई शिबिका की शोभा को बढ़ा रहे थे अर्थात् देवादिगणो से गगतल अत्यन्त सुशोभित हो रहा था ॥ ८-९ ॥

अब आकाश और पृथिवी में ढक्का भेरी दुन्दुभि झाल मृदङ्ग शंख तूरी पटह वगैरह वाद्य विशेषों की ध्वनि गुञ्जायमान रही थी यह एक श्लोक द्वारा बतलाते है-"वरपटह भेरी झल्लरी संख सयसहस्सिएहिं तूरेहिं। गयणयले धरणियले तूरनिनादो परमरम्मो' ॥ १० ॥ अत्यन्त उत्तम पटहनाम का ढक्का एवं भेरी

ખીલેલા કમળોથી તળાવ જે રીતે શરદ્ ઋતુમા સુશેભિત હોય છે, એજ પ્રમાણે ગગનતલ પણ સુરગણોથી શોભી રહ્યુ હતુ, તથા જે પ્રમાણે-

सिद्धत्थवण व जहा कणयारवण वा, चपय वणंवो। सोहइकुसुमभरेण इयग णयलं सुरगणेहिं ॥९॥

સર્ષપોનુ વન પુષ્પ સમૂહથી સુશોભિત થાય છે અથવા જેમ કરેણનુ વન પુષ્પોથી સુશોભિત થાય છે અથવા ચપાનુ વન જેમ પુષ્પોથીશોભે છે એજ પ્રમાણે આ ગગનતલ પણ દેવગણોથી સુશેભિત થઈ રહેલ હતુ. એટલે કે દેવગણ તથાયક્ષ કિંનર ગધર્વ વિગેરે ગગનમા આવીને મનુષ્ય અને સુરાસુર વિગેરેથી વહન કરાતી પાલખીની શોભાને વધારવામા આવતી હતી અર્થાત્ દેવગણોથી ગગનતલ અત્યત સુશોભિત થતુ, હતુ. ॥૮-૯॥

હવે આકાશ અને પૃથ્વીમા વાદ્યવિશેષોનીધ્વનિનો ગુજારવ થઈ રહ્યો હતો તે બતાવે છે 'वरपटहभेरी झल्लरी, सखसय सहस्सिएहिं तूरेहिं। गयणयले धरणियले, तूरनिनादो परमरम्मो ॥१०॥

प्ररूपयन्नाह-'ततविततं घणझुसिरं आउज्जं चउव्विहं बहुविहीयं।' ततं विततं घनं शुषिरम् एतत् आतोद्यम्-वाद्यविशेषरूपं चतुर्विधम् बहुविधं वा 'वाइंति तत्थ देवा बहूहिं आनट्टगसएहिं ॥११।' वादयन्ति तत्र तस्मिन्काले वा स्थाने देवा बहुभिः-अनेकैः नानाप्रकारकैः आनर्तकशतैः सहनृत्यगानकर्तृभिः सार्कं देवाः तत-वितत-घन-शुषिरनामकचतुर्विधम् आतोद्यं वादयन्ति स्म इति भावः ॥ सू० ८ ॥

नाम दुन्दुभि (धू धू) एवं झाल तथा शंख वगैरह लाखो तुर्य नाम वाद्य वाद्यान्तर विशेषों की ध्वनि गगन तल में एवं धरणी तल में अत्यन्त रमणीय लगती थी, याने गगनतल और पृथिवी तल ढक्का दुन्दुभि झाल मृदङ्ग शंख वगैरह की ध्वनि से गुञ्जायमान हो रहा था, अर्थात् नाना प्रकारके वाद्य विशेषों की ध्वनि से गगनप्राङ्गण अत्यन्त रमणीय प्रतीत होता था।

अब तत-वितत-घन और शुषिर नाम के चतुर्विध वाद्यविशेषो का निरूपण करते हैं-"ततवितत घणझुसिरं आउज्जं चउव्विहं बहुविहीयं। वाइंति तत्थ देवा बहूहिं आनट्टगसएहिं" ॥ ११॥ तत, वितत, घन और शुषिर नाम के चार प्रकारो के आतोद्य अर्थात् वाद्यविशेष को या बहुविध याने अनेक प्रकार के वाद्यविशेषों को नाना प्रकार के सैकड़ो आनर्तको के साथ अर्थात् नाच गान करनेवाले सैंकड़ो नर्तकों के साथ देवगण तथा नागकुमारेन्द्र एव यक्ष किन्नर गन्धर्वादि गण बजा रहे थे, एतावता जिस समय भगवान् श्री महावीर स्वामी को शक्रेन्द्र नागकुमारेन्द्रादि देवो के द्वारा वैक्रिय समुद्घात क्रिया से निष्पादित दिव्य परम रमणीय शिबिका पर चढा कर दीक्षा प्रव्रज्या के लिये मनुष्य देव सुरा

અત્ય ત ઉત્તમપટહ નામની ઢક્કા અને ભેરી નામ દુ દુભી તથા ઝાલર તથા શ ખ વિગેરે લાખો વાજાઓ અને વાદ્યાન્તર વિશોષે ની ધ્વનિ ગગનતળમા અને ધરણીતલમા અત્ય ત રમણીય લાગતી હતી એટલે કે ગગનતલ અને પૃથ્વીતલ ઢક્કા, દુ દુભિ, ઝાલર મૃદંગ શ ખ વિગેરે વાજાઓના અવાજથી અત્ય ત રમણીય જણાતા હતા. ॥૧૦॥

હવે ત ત-વિતત- ઘન અને શુષિર નામના ચાર પ્રકારના વાદ્ય વિશેષોનુ નિરૂપણ કરવામા આવે છે-

'તતવિતત ઘણઝુસિર આઉજ્જ ચઉવ્વિહં બહુવિહીય' વાઇંતિ તત્થ દેવા બહૂહિ આનટ્ટગસએહિ ॥૧૧॥

તત, વિતત, ઘન અને શુષિર નામના ચાર પ્રકારના આતોદ્ય અર્થાત્ વાદ્ય વિશેષને અથવા અનેક પ્રકારના વાદ્યવિશેષોને અનેક પ્રકારના સેંકડો આનર્તકોની સાથે અર્થાત્ નાચ ગાન કરવાવાળા સેંકડો નરોની સાથે દેવગણ તથા નાગકુમારેન્દ્ર અને યક્ષ કિંનરો ગંધર્વાદિ દેવગણ વગાડતા હતા એટલે કે જે સમયે ભગવાન્ શ્રી મહાવીર સ્વામીને શક્રેન્દ્ર નાગકુમારેન્દ્રાદિ દેવો દ્વારા વૈક્રિય સમુદ્ઘાત ક્રિયાથી બનાવેલ દિવ્ય પરમ રમણીય પાલખી ઉપર ચઢાવીને દીક્ષા ધારણ કરવા માટે મનુષ્ય. દેવ સુરાસુર ગણ લઇ જતા હતા એ

सूत्र-तेणं कालेणं तेणं समएणं जे से हेमंताणं पढमे मासे पढमे पक्खे मग्गसिरबहुले तस्स णं मग्गसिरबहुलस्स दसमी पक्खेणं सुव्वएणं दिवसेणं विजएणं मुहुत्तेणं हत्थुत्तरा नक्खत्तेणं जोगोवगएणं पाईण गामिणीए छायाए विइयाए पोरिसीए छट्ठेणं भत्तेणं अपाणएणं एग-साडगमायाए चंदप्पभाए सिवियाए सहस्सवाहिणियाए सदेवमणुया-सुराए परिसाए समणिज्जमाणे उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसस्स मज्झं मज्झे णं निगच्छइ, निगच्छित्ता जेणेव णायसंडे उज्जाणे तेणेव उवागच्छइ, तेणेव उवागच्छित्ता ईसिं रयणिप्पमाणं अच्छोप्पेणं भूमिभाएणं सणियं सणियं चंदप्पभं सिवियं सहस्सवाहिणिं ठवेइ, ठवित्ता सणियं सणियं चंदप्पभाओ सीयाओ सहस्सवाहिणीयाओ पच्चोयरइ, पच्चोयरित्ता सणियं सणियं पुरत्थाभिमुहे सीहासणे निसीयइ, आभरणालंकारं ओमु-अइ, तओ णं वेसमणे देवे जन्नुवायपडिओ भगवओ महावीरस्स हंसल-क्खणेणं पडेणं आभरणालंकारं पडिच्छइ, तओ णं समणे भगवं महावीरे दाहिणेणं दाहिणं वामेणं वामं पंचमुट्ठियं लोयं करेइ, तओ णं सक्के देविंदे देवराया समणस्स भगवओ महावीरस्स जन्नुवायपडिए वइरामएणं थालेण केसाइं पडिच्छइ, पडिच्छित्ता अणुजाणेसि भंते त्तिकट्टु खीरोय-सागरं साहरइ, तओ णं समणे जाव लोयं करित्ता सिद्धाणं णमुक्कारं करेइ, णमुक्कारं करित्ता सव्वं मे अकरणिज्जं पावकम्मं त्तिकट्टु सामा-इयं चरित्तं पडिवज्जइ, पडिवज्जित्ता देवपरिसं च मणुयपरिसं च आलि क्खचित्तभूयमिव ठवेइ—दिव्वो मणुस्सघोसो तुरियनिनाओ य सक्कवय-णेणं खिप्पामेव निलुक्को जाहे पडिवज्जइ चरित्तं ॥१॥ पडिवज्जित्तु चरित्तं

सुर गण ले जा रहे थे उस काल में आकाश तथा पृथिवी पर अनेक प्रकार के वाद्य विशेषों की अत्यन्त रमणीय ध्वनि से सभी जगह आनन्द छा रहा था ॥सू. ८॥

સમયે આકાશ અને પૃથ્વી પર અનેક પ્રકારના વાદ્ય વિશેષોની અત્યંત રમણીય ધ્વનીથી સઘળે સ્થળે આનંદ વર્તાઈ રહ્યો હતો. ॥ સૂ૦ ૮ ॥

अहोनिसं सव्वपाणभूयहियं । साहट्टु लोमपुलया सव्वे देवा निसामिंति ॥२॥ तओ णं समणस्स भगवओ महावीरस्स सामाइयं खओवसमियं चरित्तं पडिवन्नस्स मणपज्जवनाणे नामं नाणे समुप्पन्ने अड्ढाइज्जेहिं दीवेहिं दोहिय समुद्देहिं सन्नीणं पंचिंदियाणं पज्जत्ताणं वियत्तमणसाणं मणोगयाइं भावाइं जाणेइ, तओ णं समणे भगवं महावीरे पव्वइए समाणे मित्तनाइसयणसंबंधिवग्गं पडिविसज्जेइ, पडिविसज्जित्ता इमं एयारूवं अभिग्गहं अभिगिण्हइ बारस वासाइं वोसट्ठकाए चियत्तदेहे जे केइ उवसग्गा समुप्पज्जंति, तं जहा—दिव्वा वा माणुस्सा वा तेरिच्छिया वा, ते सव्वे उवसग्गे समुप्पन्ने समाणे सम्मं सहिस्सामि खमिस्सामि अहिआसइस्सामि, तओ णं समणे भगवं महावीरे इमं एयारूवं अभिग्गहं अभिगिण्हित्ता वोसिट्ठचत्तदेहे दिवसे मुहुत्तसेसे कुम्मारगामं समणुपत्ते, तओ णं समणे भगवं महावीरे वोसिट्ठचत्तदेहे अणुत्तरेणं आलएणं अणुत्तरेणं विहारेणं एवं संजमेणं पग्गहेणं संवरेणं तवेणं बम्भचेरवासेणं खंतीए मुत्तीए समिईए गुत्तीए तुट्ठीए ठाणेणं कमेणं सुचरियफलनिव्वाणमुत्तिमग्गेणं अप्पाणं भावेमाणे विहरइ, एवं वा विहरमाणस्स जे केइ उवसग्गा समुप्पज्जंति—दिव्वा वा माणुस्सा वा तिरिच्छिया वा, ते सव्वे उवसग्गे समुप्पन्ने समाणे अणाउले अव्वहिए अद्दीणमाणसे तिविहमणवयणकायगुत्ते सम्मं सहइ खमइ, तितिक्खइ अहियासेइ, तओ णं समणस्स भगवओ महावीरस्स एएणं विहारेणं विहरमाणस्स बारस वासा वीइक्कंता, तेरसमस्स य वासस्स परियाए वट्टमाणस्स जे से गिम्हाणं दुच्चे मासे चउत्थे पक्खे वइसाहसुद्धे तस्स णं वेसाहसुद्धस्स दसमी पक्खेणं सुव्वएणं दिवसेणं विजएणं मुहुत्तेणं हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं जोगोवगएणं पाईणगामिणीए छायाए वियत्ताए पोरिसीए जंभियगामस्स नगरस्स बहिया नईए उज्जुवालियाए उत्तरकूले सामागस्स गाहावइस्स कट्ठकरणंसि उड्ढं जाणू

अहोसिरस्स झाणकोट्टोवगयस्स वेयावत्तस्स चेइयस्स उत्तरपुरच्छिमे दिसीभागे सालरुक्खस्स अदूरसामंते उक्कुडुयस्स गोदोहियाए आयावणाए आयावेमाणस्स छट्ठेणं भत्तेणं अपाणएणं सुक्कज्झाणंतरियाए वट्टमाणस्स निव्वाणे कसिणे पडिपुन्ने अव्वाहए निरावरणे अणंते अणुत्तरे केवलवरनाणदंसणे समुप्पन्ने से भगवं अरहं जिणे केवली सव्वन्नू सव्वभावदरिसी सदेवमणुयासुरस्स लोगस्स पज्जाए जाणइ, तं जहा आगइं गइं ठिइं चयणं उववायं भुत्तं पीयं कडं पडिसेवियं आविकम्मं रहोकम्मं लवियं कहियं मणोमाणसियं सव्वलोए सव्वजीवाणं सव्वभावाइं जाणमाणे पासमाणे एवं च णं विहरइ, जण्णं दिवसं समणस्स भगवओ महावीरस्स निव्वाणे कसिणे जाव समुप्पन्ने तण्णं दिवसं भवणवइवाणमंतरजोइसिय विमाणवासि देवेहिं य देवीहिं य उवयंतेहिं जाव उप्पिंजलगब्भूए यावि होत्था, तओ णं समणे भगवं महावीरे उप्पन्नवरनाणदंसणधरे अप्पाणं च लोगं च अभिसमिक्ख पुव्वं देवाणं धम्ममाइक्खइ, तओ पच्छा मणुस्साणं, तओ णं समणे भगवं महावीरे उप्पन्ननाणदंसणधरे गोयमाईणं समणाणं पंचमहव्वयाइं सभावणाइं छज्जीवनिकाया आतिक्खइ, भासइ, परूवेइ, तं जहा–पुढविकाए जाव तसकाए, पढमं भंते ! महव्वयं पच्चक्खामि सव्वं पाणाइवायं से सुहुमं वा बायरं वा तसं वा थावरं वा नेव सयं पाणाइवायं करिज्जा३ जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणसा वयसा कायसा तस्स भंते ! पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि ॥ सू० ९ ॥

छाया–तस्मिन् काले तस्मिन् समये खलु योऽसौ हेमन्तानां प्रथमो मासः प्रथमः पक्षः मार्गशीर्षबहुलः तस्य खलु मार्गशीर्षबहुलस्य दशमीपक्षे खलु सुव्रतेन दिवसेन विजयेन मुहूर्तेन हस्तोत्तरा नक्षत्रेण योगोपगतेन प्राचीनगामिन्यां छायायां द्वितीयस्यां पौरुष्यां षष्ठेन भक्तेन अपानकेन एकशाटकमादाय–चन्द्रप्रभाया शिविकायां सहस्रवाहिन्यां सदेवमनुजासुरया परिषदा समन्वीयमानः उत्तरक्षत्रियकुण्डपुरसन्निवेशस्य मध्यं मध्येन निर्गच्छति, निर्गत्य च यत्रैव ज्ञातखण्डमुद्यानं तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य ईषद्रत्निप्रमाणम् अस्पर्शेन भूमिभागेन शनैः शनैः

चन्द्रप्रभां शिविकाम् सहस्रवाहिनीम् स्थापयन्ति, स्थापयित्वा शनैः शनैः चन्द्रप्रभाद् शिविकातः सहस्रवाहिनिकातः प्रत्यवतरति प्रत्यवतीर्य शनैः शनैः पूर्वाभिमुखः सिंहासने निषीदति, आभरणालङ्कारम् अवमुञ्चति, ततो वैश्रमणो देवो जानुपादपतितः भगवतो श्रीमहावीरस्य हंसलक्षणेन पट्टेन आभरणालंकारान् प्रतीच्छति, ततः श्रमणो भगवान् महावीरः दक्षिणेन दक्षिणं वामेन वामं पञ्चमुष्टिकं लोचं करोति, ततः शक्रो देवेन्द्रो देवराजः श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य जानुपादपतितः वज्रमयेन स्थालेन केशान् प्रतीच्छति प्रतीच्छय अनुजानीहि भदन्त ! इति कृत्वा क्षीरोदकसागरे संहरते, ततः श्रमणो भगवान् महावीरः यावद् लोचं कृत्वा सिद्धेभ्यो नमस्कारं करोति, नमस्कारं कृत्वा सर्वं मे अकरणीयं पापकर्म इति कृत्वा सामायिकं चारित्रं प्रतिपद्यते, प्रतिपद्य देवपरिषदं च मनुष्यपरिषदं च आलेख्य चित्रभूतामिव स्थापयति-दिव्यो मनुष्यघोषः तूर्यनिनादश्च शक्रवचनेन क्षिप्रमेव निर्लुप्तः यदा प्रतिपद्यते चरित्रम् ॥१॥ प्रतिपद्य चरित्रम् अहर्निशम् सर्वप्राणिभूतहितम् । संहृष्य रोमपुलकाः सर्वेदेवाः निशामयन्ति ॥२॥ ततः श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य सामायिकं क्षायोपशमिकं चरित्रं प्रतिपन्नस्य मनःपर्यवज्ञानं नाम ज्ञानं समुत्पन्नम्, अर्धतृतीये द्वीपे द्वयोश्च समुद्रयोः संज्ञिनां पञ्चेन्द्रियाणाम् पर्याप्तानां व्यक्तमनसां मनोगतान् भावान् जानाति, ततः श्रमणो भगवान् महावीरः प्रव्रजितः सन् मित्रज्ञातिस्वजनसम्बन्धिवर्गम् प्रतिनिसर्जयति, प्रतिनिसर्ज्य इमम् एतद्रूपम् अभिग्रहम् अभिगृह्णाति, द्वादशवर्षाणि व्युत्सृष्टकायः त्यक्तदेहः ये केचिद् उपसर्गाः समुत्पद्यन्ते तद्यथा-दिव्याः वा मानुष्याः वा तैरश्चिका वा तान् सर्वान् उपसर्गान् समुत्पन्नान् सतः सम्यक्सहिष्ये क्षमिष्ये अधिसहिष्ये, ततः श्रमणो भगवान् महावीरः इमम् एतद्रूपम् अभिग्रहम् अभिगृह्य व्युत्सृष्टत्यक्तदेहः दिवसे मुहूर्तशेषे कुमारग्रामम् समनुप्राप्तः, ततः श्रमणोभगवान् श्रीमहावीरः व्युत्सृष्टत्यक्तदेहः अनुत्तरेण आलयेन अनुत्तरेण विहारेण एवं संयमेन प्रग्रहेण संवरेण तपसा ब्रह्मचर्यवासेन क्षान्त्या मुक्त्या समित्या गुप्त्या तुष्ट्या स्थानेन क्रमेण सुचरितफलनिर्वाण-मुक्तिमार्गेण आत्मानं भावयन् विहरति, एवं वा विहरमाणस्य ये केचिद् उपसर्गाः समुत्पद्यन्ते दिव्या वा मानुष्या वा तैरश्चिका वा तान् सर्वान् उपसर्गान् समुत्पन्नान् सतः अनाकुलः अव्यथितः अदीनमानस त्रिविधमनोवचनकायगुप्तः सम्यक् सहते क्षमते तितिक्षते अध्यास्ते, ततः श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य एतेन विहारेण विहरमाणस्य द्वादश वर्षाः व्यतिक्रान्ताः त्रयोदशस्य च वर्षस्य पर्याये वर्तमानस्य योऽसौ ग्रीष्मस्य द्वितीयो मासः चतुर्थः पक्षः वैशाख-शुक्लपक्षः तस्य वैशाखशुक्लस्य दशमीपक्षे सुव्रते दिवसे विजये मुहूर्ते हस्तोत्तरेण नक्षत्रेण योगमुपगते प्राचीनगामिन्यां छायायां व्यक्तायां पौरुष्याम् (पाश्चात्य पौरुष्याम्) जृम्भिक-ग्रामस्य नगरस्य बहिस्तात् नद्याः ऋजुवालुकायाः उत्तरकूले श्यामाकस्य गृहपतेः ऊर्ध्वजानु-अधः शिरसः ध्यानकोष्ठोपगतस्य व्यावृत्तस्य चैत्यस्य उत्तरपौरस्त्ये दिग्भागे शालवृक्षस्य अदूरसामन्ते उत्कुटुकस्य गोदोहिकया आतापनया आतापयतः षष्ठेन भक्तेन अपानकेन शुक्लध्यानान्तरे वर्तमानस्य निर्वाणे कृत्स्ने प्रतिपूर्णे अव्याहते निरावरणे अनन्ते अनुत्तरे

केवलवरज्ञानदर्शने समुत्पन्ने, स भगवान् अर्हन् जिनः केवली सर्वज्ञः सर्वभावदर्शी सदेव-मनुजासुरस्य लोकस्य पर्यायान् जानाति, तद्यथा-आगतिं गतिं स्थितिं च्यवनम् उपपातम् भुक्तं पीतं कृतं प्रतिसेवितम् आविःकर्म रहःकर्म लापितं कथितं मनोमानसिकं सर्वलोके सर्वे जीवानाम् सर्वभावान् जानन् पश्यन् एवञ्चविहरति यद् दिवसं श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य निर्वाणः कृत्स्नः यावत् समुत्पन्नः, तत् दिवसं भवनपतिवानव्यन्तरज्यो-तिषिकविमानवासिदेवैश्च देवीभिश्च उत्पतद्भिः यावद् उत्पिञ्जलकभूतश्चापि अभवत्, ततः श्रमणो भगवान् महावीरः उत्पन्नवरज्ञानदर्शनधरः आत्मानम् च लोकंच अभिसमीक्ष्य पूर्वं देवानां धर्ममाख्याति, ततः पश्चात् मनुष्याणाम्, ततः श्रमणो भगवान् महावीरः उत्पन्नज्ञान दर्शनधरः गौतमादीनां श्रमणानाम् पञ्चमहाव्रतानि सभावनानि षड्जीवनिकायान् आख्याति भाषते प्ररूपयति तद्यथा-पृथिवीकायः यावत् त्रसकायः, प्रथमं भदन्त! महाव्रतं प्रत्याख्यामि सर्वं प्राणातिपातं तत् सूक्ष्मं वा बादरं वा त्रसं वा स्थावरं वा नैव स्वयं प्राणातिपातं कुर्यात् (करोमि) कारयेत् (कारयामि) अनुमोदयेत् (अनुमोदयामि) यावद् जीवं त्रिविधं त्रिविधेन मनसा वचसा कायेन तस्य भदन्त! प्रतिक्रमामि निन्दामि गर्हे आत्मान व्युत्सृजामि ॥सू०९॥

टीका--सम्प्रति भगवतो महावीरस्वामिनः सामायिकचारित्रग्रहण-मनःपर्यवज्ञानोत्पत्ति-प्रभृति विशेषवक्तव्यतां प्रतिपादयितुमाह-'तेणं कालेणं तेणं समएणं' तस्मिन् खलु काले-दुष्षमसुषमात्मके काले, तस्मिन् खलु समये-चतुर्थारकस्य बहुव्यतिक्रान्ते समये इत्यर्थः 'जे से हेमंताणं पढमे मासे पढमे पक्खे' योऽसौ-प्रसिद्धः खलु हेमन्तानाम् ऋतूनाम्, प्रथमो मासः प्रथमः पक्षः 'मग्गसिरबहुले' मार्गशीर्षबहुलं-अग्रहणमासस्य कृष्णपक्षः 'तस्स णं मग्गसिर-बहुलस्स' तस्य खलु मार्गशीर्षबहुलस्य-अग्रहणमास कृष्णपक्षस्य 'दसमी पक्खेणं' दशमीपक्षे

अब भगवान् वीतराग वर्द्धमान जिनेन्द्र वर तीर्थंकर श्री महावीर स्वामी के सामायिक तथा चारित्र ग्रहण और मनः पर्यवज्ञानोत्पत्ति की विशेष वक्तव्यता का प्रतिपादन करने के लिये कहते हैं-

टीकार्थ-'तेणं कालेणं, तेणं समएणं' उस काल में अर्थात् दुष्षम सुषम रूप काल में तथा उस समय में याने चतुर्थ आरक के बहुत अधिक भाग के बीत जाने के समय में जो वह प्रसिद्ध "जे से हेमंताणं पढमे मासे पढमे पक्खे" हेमंत ऋतु का प्रथम मास और प्रथम पक्ष अर्थात् 'मग्गसिरबहुले' मार्गशीर्ष याने अग्र-हण मास का बहुलपक्ष याने कृष्ण पक्ष था 'तस्सणं मग्गसिरबहुलस्स' उस

ટીકાર્થ-હવે ભગવાન્ શ્રીવર્ધમાન સ્વામીનુ સામાયિક અને ચારિત્ર ગ્રહણ અને મનઃપર્યવ જ્ઞાનોત્પત્તિનુ કથન કરવામા આવે છે-'तेणं कालेणं तेणं समएणं' તે કાળે અર્થાત્ દુષ્ષમ સુષમા રૂપ કાળમા તથા એ સમયે એટલે કે ચોથા આરાનો ઘણો ખરો ભાગ વીતી ગયા પછી પ્રસિદ્ધ 'जे से हेमंताण पढमे मासे पढमे पक्खे' હેમન્ત ઋતુનો પહેલો માસ અને પહેલો પક્ષ એટલે કે 'मग्गसिरबहुले' માર્ગશીર્ષ માસના કૃષ્ણ પક્ષમા તથા 'तस्स णं मग्गसिर-

खलु-दशम्यां तिथौ 'सुव्वएणं' दिवसेणं' सुव्रतेन-सुव्रतनामकेन दिवसेन 'विजएणं मुहुत्तेणं' विजयेन-विजयनामकेन मुहूर्तेन 'हत्थुत्तरानक्खत्तेणं हस्तोत्तरानक्षत्रेण-उत्तराफाल्गुनी नाम-नक्षत्रेण 'जोगोवगएणं योगोपगतेन-चन्द्रमसा योगं प्राप्तेन, उत्तराफाल्गुनीनक्षत्रेण योगं प्राप्ते चन्द्रमसि इत्यर्थः 'पाईणगामिणीए छायाए' प्राचीनगामिन्याम्-पूर्वदिशिगतायाम् छायायाम् मध्याह्नानन्तरकाले इत्यर्थः 'विइयाए पोरिसीए' द्वितीयस्यां पौरुष्याम्-द्वितीय प्रहरे व्यतीते सतीत्यर्थः 'छट्ठेणं भत्तेणं' षष्ठेन भक्तेन-उपवासद्वययुक्तेन 'अपाणएणं' अपानकेन-पानरहितेन षष्ठभक्तेन उपलक्षित इत्यर्थः 'एगसाडगमायाए' एकशाटकम्-एक देवदूष्यवस्त्रम्, आदाय गृहीत्वा 'चंदप्पभाए सिवियाए सहस्सवाहिणीए' चन्द्रप्रभायाम् चन्द्र-

मार्गशीर्ष-अग्रहण मास के कृष्ण पक्ष के 'दसमी पक्खेणं' दशामी पक्ष अर्थात् दशमी तिथि में और 'सुव्वएणं दिवसेणं' सुव्रत नाम के दिन में और 'विजएणं मुहुत्तेणं' विजय नाम के मुहूर्त में तथा 'हत्थुत्तरनक्खत्तेणं' हस्तोत्तरा नक्षत्र में अर्थात् हस्त नक्षत्र के बाद तुरत आनेवाले उत्तराफाल्गुनी नाम के नक्षत्र में तथा 'जोगोवगएणं' योग प्राप्त होने पर एतावता उत्तराफाल्गुनी नाम के नक्षत्र के साथ चंद्रमा का योग याने संबंध प्राप्त होने पर 'पाईण गामिणीए छायाए' प्राचीन गामिनी अर्थात् पूर्व दिशा के तरफ छाया के चले जाने पर याने मध्याह्न काल के बाद 'बिइयाए पोरसीए' द्वितीय पौरषी अर्थात् दूसरा प्रहर बीत जाने पर 'छट्ठेणं भत्तेणं' षष्ठ भक्त याने उपवासद्वय से युक्त और 'अपाणएणं' अपानक याने पान रहित अर्थात् जिस व्रत में जल भी नहीं पीआ जाता है इस प्रकार के पान रहित और उपवास द्वयात्मक षष्ठभक्त से उप लक्षित होकर याने जल के पान से भी रहित उपवासद्वयात्मक षष्ठव्रत करनेवाले भगवन् श्री महावीर स्वामी 'एगसाडगमायाए' एक शाटक को याने एक देव-

बहुलस्स दसमी पक्खेणं' એ માર્ગશીર્ષમાસના કૃષ્ણ પક્ષની દશમને દિવસે 'सुव्वएण दिवसेण સુવ્રતનામના દિવસે તથા 'विजएण मुहुत्तेण' વિજય નામના મુહૂર્તમાં તથા 'हत्थुत्तरा नक्खत्तेण' હસ્તોત્તરા નક્ષત્રમાં એટલે કે હસ્તનક્ષત્રની પછી તરત આવનારા ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્ર નામના નક્ષત્રમાં 'जोगोवगएण' યોગ પ્રાપ્ત થતાં અટલે કે ઉત્તરા ફાલ્ગુની નામના નક્ષત્રની સાથે ચંદ્રમાનો યોગ અર્થાત્ પ્રબંધ પ્રાપ્ત થયો ત્યારે 'पाईण गामिणीए छायाए' પૂર્વ દિશા તરફ છાયા ગઈ ત્યારે અર્થાત્ મધ્યાહ્ન સમય પછી 'बीइयाए पोरसीए' બીજી પૌરૂષી અર્થાત્ બીજો પ્રહર વીતિ ગયા પછી 'छट्ठेण भत्तेण' ષષ્ઠ ભક્ત અર્થાત્ બે ઉપવાસ યુક્ત 'अपाणएणं' પાનરહિત અર્થાત્ જે વ્રતમાં જલપણ પીવામાં આવે નહીં એટલે કે નિર્જલ અર્થાત્ ઉપવાસ દ્વય રૂપ ષષ્ઠ ભક્ત કરીને એટલે કે નિર્જલ બે ઉપવાસરૂપ ષષ્ઠ વ્રત કરવાવાળા ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામી 'एग साडगमायाए' એક શાટક અર્થાત્ એક દેવદૂષ્ય વસ્ત્ર લઈને 'चंदप्पभाए सिवियाए' ચંદ્રપ્રભા

प्रभानाम्न्याम् शिबिकायाम्-दोलाविशेषरूपायाम्, सहस्रवाहिन्याम्-सहस्रसंख्यकजनोह्यमानायाम्-सहस्रजननीयमानाया मित्यर्थः सहस्रजनैः वहनयोग्यायामिति भावः 'सदेवमणुयासुराए परिसाए' सदेव मनुष्यासुरया-देव मनुष्यासुरकुमारसहितया परिषदा 'समणिज्जमाणे' समन्वीयमानः-अनुस्त्रियमाणः अनुगम्यमान इत्यर्थः भगवान महावीरः 'उत्तरखत्तिय कुंडपुरसंनिवेसस्स मज्झंमज्झेणं' उत्तरक्षत्रियकुण्डपुरसन्निवेशस्य-उत्तरदिग्वर्ति क्षत्रियकुल निवासस्थानभूत कुण्डपुरोपनगरस्य 'मज्झं मज्झेणं' मध्यमध्येन-मध्यभागेनेत्यर्थः 'निगच्छइ' निगच्छति निष्क्रामति 'निग्गच्छित्ता' निर्गत्य-कुण्डपुरमध्यभागेन निष्क्रम्य 'जेणेव नायसंडे

दूष्य वस्त्र को लेकर 'चंदप्पभाए सिविगाए' चंद्रप्रभा नाम की दोला विशेषरूप शिबिका पर जो कि 'सहस्सवाहिणीए' एक हजार संख्यक मनुष्यों द्वारा वहन की जा रही थी अर्थात् जिस शिबिका-पालकी-दोला को एक हजार मनुष्यादि गण वहन करते थे उस शिबिका पर चढकर 'सदेवमणुयासुराए परिसाए' देव मनुष्य और असुरकुमारेन्द्र सहित परिषदो से 'समणिज्जमाणे' गम्यमान याने देव गण तथा मनुष्य गण एवं असुरकुमारो की परिषदा जिस भगवान् श्री महावीर स्वामी के पीछे पीछे चल रहे हैं ऐसे भगवान् श्री महावीर स्वामी 'उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसस्स' उत्तरक्षत्रियकुण्डपुर सन्निवेश याने उत्तरदिग्वर्ती क्षत्रिय कुल के निवासस्थान भूत कुण्डपुर नाम के उपनगर के 'मज्झं मज्झेणं णिगच्छइ' मध्य से अर्थात् मध्य भाग से निकल रहा है याने भगवान् श्री महावीर स्वामी एकही देवदूष्य वस्त्र को लेकर चन्द्रप्रभा नाम की शिबिका पर चढे हुए बहुत से देव मनुष्य असुरकुमार वगैरह से अनुगम्यमान होकर उत्तर दिशा में विद्यमान क्षत्रिय राजवंशीय राजाओं के निवास स्थान भूत कुण्डपुर नाम के उपनगर के मध्य भाग से दीक्षा रूप प्रव्रज्या ग्रहण करने के

નામની શિબિકા કે જે 'सहस्सवाहिणीए' એક હજાર મનુષ્યો દ્વારા લઈ જવાતી હતી અર્થાત્ જે પાલખીને એક હજાર માણસો લેતા હતા એ પાલખી પર બેસીને 'सदेवमणुयासुराए' દેવ, મનુષ્ય અને અસુરકુમારેન્દ્ર સહિત 'परिसाए' પરિષદા 'समणिज्जमाणे' જેની પાછળ પાછળ જતા હતા તેવી અર્થાત્ દેવગણ તથા મનુષ્ય ગણ અને અસુરકુમારોની પરિષદ્ જે ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીની પાછળ પાછળ ચાલી રહ્યા છે એવા ભગવાન્ શ્રી મહાવીર સ્વામી 'उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसस्स' ઉત્તરક્ષત્રિય કુંડપુર સન્નિવેશ અર્થાત્ ઉત્તર દિશાના ક્ષત્રિય કુળના નિવાસસ્થાનરૂપ કુંડપુર નામના ઉપનગરની 'मज्झं मज्झेणं णिगच्छइ' મધ્ય ભાગમાથી જઈ રહ્યા હતા અર્થાત્ ભગવાન્ વીતરાગ જીનેન્દ્ર વર્દ્ધમાન મહાવીર સ્વામી એકજ દેવદૂષ્ય વસ્ત્રને લઈને ચંદ્રપ્રભા નામની શિબિકાપર બેસીને ઘણાદેવ મનુષ્ય અને અસુરકુમાર વિગેરેથી અનુગમ્યમાન થઈને ઉત્તર દિશામા આવેલ ક્ષત્રિય રાજાઓના નિવાસસ્થાનરૂપ કુંડપુર નામના ઉપરનગરના મધ્યભાગમાથી

उज्जाणे' येनैव-यस्यामेवदिशि, यस्मिन्नेव भूमागे इत्यर्थः ज्ञातखण्डः-ज्ञातखण्डनामकम् उद्यानम्-आसीत् 'तेणेव उवागच्छइ' तेनैव-तस्मिन्नेव भूभागे ज्ञातखण्डनामकोद्याने इत्यर्थः उपागच्छति 'उवागच्छित्ता' उपागम्य-ज्ञातखण्डोद्याने उपागत्य 'इसिं रयणिप्पमाणं अच्छोप्पेणं भूमिभाएणं' ईषद् अरत्निप्रमाणम् किञ्चिद् न्यूनैकहस्तप्रमाणम् अस्पर्शेन-स्पर्शरहितेन भूमिभागेन-एकहस्तप्रमाणप्रायं भूमेरूर्ध्वभागे इत्यर्थः 'सणियं सणियं' शनैः शनैः 'चंद्प्पभं सिवियं सहस्सवाहिणिं ठवेइ' चन्द्रप्रभाम्-चन्द्रप्रभानाम्नीम् शिविकाम् -दोलाविशेषरूपाम् सहस्रवाहिनीम्-सहस्रजनोह्यमानाम् स्थापयति-स्थापयितुं प्रेरयति 'ठवेइत्ता' स्थापयित्वा-स्थापयितुं प्रेर्य-संस्थाप्य इत्यर्थः 'सणियं सणियं' शनैः शनैः

लिये जा रहे थे इसी तात्पर्य से उक्त सभी बांते बतलायी गयी हैं।

अब आगे की वक्तव्यता बतलाने के लिये कहते हैं-'निगच्छित्ता, जेणेव नायसंडे उज्जाणे' 'निकल कर याने उत्तर दिग्वर्ती क्षत्रिय कुल निवास स्थान भूत कुण्डपुर नाम के उपनगर के मध्य भाग से निकलकर जिसी दिशा में याने जिसी भू भाग में ज्ञात खंड नाम का उद्यान था 'तेणेव उवागच्छइ' उसी दिशा में याने उसी भूभाग में (ज्ञातखंड नाम के उद्यान में) भगवन् श्री महावीर स्वामी आते हैं और'उवागच्छित्ता' उस ज्ञातखंड नाम के उद्यान में आकर 'इसिं रयणि प्पमाणं' इषद् अरत्नि प्रमाण याने किञ्चिद् न्यून एक हस्तप्रमाण और 'अच्छोप्पेणं' स्पर्श रहित भूभाग में अर्थात् भूभाग के स्पर्श से रहित याने कुछ कमती एक हाथ (एक फूट) 'भूमिभाएणं' भूमि के उर्ध्वभाग में एतावता भूमि से एक हाथ ऊपर में 'सणियं सणियं चंदप्पभं सिवियं सहस्सवाहिणीओ ठवेइ'-शनैः शनैः धीरे धीरे एक हजार जनों से वहन की जाने वाली चंद्रप्रभा नामकी शिविका को रखने के लिये कहा और-'ठवेत्ता' भूमि के लगभग एक हाथ ऊपर ही दिव्य चंद्रप्रभा नाम की शिविका को रख कर उस एक हजार मनुष्य वगैरह

दीक्षा ग्रहण करवा माटे जई रह्या हता. 'निगच्छित्ता' उत्तर दिशाना क्षत्रियकुलना निवास रूप कुंडपुर नामना उपनगरनी मध्यभागमाथी नीकळीने 'जेणेव नायसंडे उज्जाणे' जे दिशामा एटले के जे भूभागमा ज्ञातखंड नामनु उद्यान हतु' 'तेणेव उवागच्छइ' ए भूभागमा ज्ञातखंड नामना उद्यानमा भगवान् श्री महावीर स्वामी आव्या 'उवागच्छित्ता' अने ए ज्ञातखंड उद्यानमा आवीने 'ईसिं रयणिप्पमाण'ईषद् रत्नि प्रमाण अर्थात् कंईक ओछु एक हस्त प्रमाण तथा 'अच्छोप्पेण भूमिभाएणं' स्पर्श विनाना भूभागमा अर्थात् भूभागनो स्पर्श कर्या विना एटले के कंईक ओछा एकरत्नि भूमिना ऊर्ध्व भागमां एटले के भूमिथी एक हाथ उपर 'सणियं सणियं' धीरे धीरे 'चंदप्पभं सिवियं सहस्सवाहिणिं ठवेइ' एक हजार पुरुषोथी लई जवाती चंद्रप्रभा नामनी पालखीने राखी 'ठविता' अने जमीनना

'चंदप्पभाओ सीयाओ' चन्द्रप्रभातः शिबिकातः 'सहस्सवाहिणीयाओ पच्चोयरइ' सहस्रवाहिनीतः-सहस्रवाहिनी चन्द्रप्रभानाम्नी शिबिकातः इत्यर्थः प्रत्यवतरति-'पच्चोयरित्ता' प्रत्यवतीर्य 'सणियं सणिय' शनैः शनैः 'पुरत्थाभिमुहे' पौरस्त्याभिमुखः-पूर्वाभिमुख इत्यर्थः 'सीहासणे निसीयइ' सिंहासने निषीदति-उपविशति 'आभरणालंकारं ओमुयइ' आभरणालंकारम्-भूषणजातम् अवमुञ्चति-परित्यजति, शरीराद् अवतारयतीति भावः 'तओ

से वहन की जाती हुई चंद्रप्रभा नामकी शिबिका से भगवान् श्री महावीर स्वामी उतर रहे हैं याने श्री महावीर स्वामी-'सणिय सणिय'-धीरे धीरे उस-'चंद्रप्पभाओ सीयाओ सहस्सवाहिणीओ पच्चोयरइ' चंद्रप्रभा नामकी पालकी से उतरे और-'पच्चोयरित्ता'-उस शिबिका पर से 'सणियं सणिय पुरत्थाभिमुहे'-धीरे धीरे उतर कर पौरस्त्याभिमुख अर्थात् पूर्वाभिमुख होकर-'सीहासणे निसीयइ'-सिंहासन पर बैठते हैं याने उस शिबिका पर से उतर कर पूर्वाभिमुख होकर सिंहासन भगवन श्री महावीर बैठ गये और सिंहासन पर बैठकर-'आभरणालंकारं ओमुयइ' अपने शरीर में पहने हुए आभरण अलंकार जात को उतारते है याने भगवान् श्री महावीर ने सिंहासन पर पूर्वाभिमुख होकर बैठ कर अपने शरीर से भूषण जात को उतारा, एतावता उपर्युक्त वाक्य सन्दर्भ का यह आशय है कि-शिबिका पर चढ़े हुए भगवान् श्री महावीर स्वामी उत्तर दिशा में विराजमान क्षत्रियकुल के निवासस्थानभूत कुण्डपुर नाम के उपनगर के मध्य भाग से निकलकर ज्ञातखण्ड नामके उद्यान में आकर भूमि से पौने एक हाथ ऊपर ही उस दिव्य शिबिका को रखने के लिये प्रेरणाकर उस अलौकिक दिव्य नानारत्नमणि सुवर्णादि से

લગભગ એક હાથ ઉપર એ દિવ્ય ચંદ્રપ્રભા શિબિકાને રાખીને 'सणिय सणियं चंदप्पभाओ सीयाओ सहस्सवाहिणीओ पच्चोयरइ' એ એક હજાર પુરૂષોદ્વારા વહન કરાતી ચંદ્રપ્રભા નામની પાલખીમાંથી ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામી ધીરે ધીરે ઉતર્યા 'पच्चोयरित्ता' અને એ શિબિકા પરથી ધીરે ધીરે ઉતરીને 'सणियं सणिय पुरत्थाभिमुहे सीहासणे निसीयइ' અને એ પાલખી પરથી ધીરે ધીરે ઉતરીને પૂર્વાભિમુખ થઇને અર્થાત્ પૂર્વદિશા તરફ મુખ-રાખીને એ સિંહાસનપર બેઠા અને એ રીતે સિંહાસન પર બેસીને 'आभरणालंकारं ओमुयइ' પોતે શરીરપર ધારણ કરેલા બધાજ આભૂષણોને ઉતારી નાખ્યા, એટલે કે ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ પૂર્વાભિમુખ સિંહાસન પર બેસીને પોતાના શરીર પરના બધાજ આભૂષણો ઉતાર્યા, ઉપરોક્ત વાક્ય સંદર્ભનો આશય એ છે કે-પાલખી પર બેઠેલા ભગવાન્ વર્દ્ધમાન શ્રીમહાવીર સ્વામી ઉત્તર દિશામાં આવેલ ક્ષત્રિયકુલનિવાસ સ્થાનરૂપ કુંડપુર નામના ઉપનગરની મધ્યમાંથી નીકળીને જ્ઞાતખંડ નામના ઉદ્યાનમાં આવીને જમીનના ઉપર પોણા હાથ જેટલે એ દિવ્ય શિબિકાને રખાવીને એ અલૌકિક દિવ્ય અને અનેક

णं वेसमणे देवे' ततः खलु–आभरणालंकारावतारणानन्तरम् वैश्रमणो देवः 'जन्नुवायपडिओ' जानुपादपतितः–जानुपादौ नमय्य विनयभक्तिपूर्वकम् 'भगवओ महावीरस्स' भगवतो महावीरस्य 'हंसलक्खणेणं पडेणं' हंसलक्षणेन -हंसस्वरूपेण–हंसवत् श्वेतेन हंसचिन्होपेतेन वा पटेन वस्त्रेण 'आभरणालंकारं पडिच्छइ' आभरणालंकारम् शरीरादवतारितम् भूषणजातम् प्रतीच्छति– गृह्णाति, 'तओणं समणे भगवं महावीरे' ततः खलु–आभरणालंकारावतारणानन्तरम् श्रमणो भगवान् महावीरः 'दाहिणेणं दाहिणं' दक्षिणेन–दक्षिणहस्तेन, दक्षिणम्–

सुसज्जित शिबिका से उतर कर एक भव्य सिंहासन पर बैठ कर अपने शरीर से पूर्वाभिमुख होकर बैठे हुए भगवान् श्री महावीर स्वामी ने स्वयं नाना प्रकार के आभरणों तथा अलंकार जातों को याने अनेक प्रकार के भूषणों को उतारा, अब अपने शरीर से नाना प्रकार के आभरण अलंकारों को उतारने के बाद आगे की वक्तव्यता का प्रतिपादन करने के लिये खुलाशाकर बतलाते हैं–'तओ णं वेसमणे देवे' ततः उसके बाद याने अपने शरीर से नानाप्रकार के आभरण अलंकार जात को उतारने के बाद वैश्रवणदेव अर्थात् वैश्रवण नामके देवविशेष अपने–'जन्नुवायपडियो'–जानु पादो को अवनमित कर याने विनय भक्ति श्रद्धा पूर्वक अपने घूटनो और पादो को नीचे झुकाकर–'भगवओ महावीरस्स' भगवान् श्री महावीर स्वामी के शरीर से उतारे हुए उन आभरणालंकारो को–'हंसलक्खणेणं पडेणं'–हंसके समान अत्यंत सफेद पट से अर्थात् हंसके चिह्न से युक्त अत्यंत स्वच्छ वस्त्र में–'आभरणालंकारं पडिच्छइ'–ग्रहण करते हैं–'तओ णं' वैश्रमण देव के द्वारा अत्यंत स्वच्छ वस्त्र में भगवान् श्री महावीर स्वामी के शरीर से उतारे हुए भूषण जातको ग्रहण करने के बाद–'समणे भगवं महावीरे' श्रमण भगवान् महावीर स्वामीने–'दाहिणेणं दाहिणं' दक्षिण हस्त से याने दाहिने हाथ से दक्षिण

પ્રકારના મણિ રત્ન અને સુવર્ણાદિથી સજાવેલ પાલખી પરથી ઉત્તરીને એક ભવ્ય સિંહાસન પર પૂર્વાભિમુખ બેસીને પોતે શરીર પર પહેરેલા આભૂષણોને ઉતારી નાખ્યા

હવે પોતના શરીર પરથી આભૂષણોને ઉતાર્યા પછીના કર્તવ્યનું સૂત્રકાર કથન કરે છે – 'तओण वेसमणे देवे' ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ પોતાના શરીર પરથી આભૂષણો ઉતાર્યા પછી વૈશ્રમણદેવે 'जन्नुवायपडिओ' પોતાના જાનુઓને નમાવીને એટલે કે વિનય-ભક્તિ શ્રદ્ધાપૂર્વક પોતાના બન્ને ઘુટણો અને પગોને નમાવીને 'भगवओ महावीरस्स हंस लक्खणेण पडेण' વિનયભક્તિ શ્રદ્ધાપૂર્વક વીતરાગ ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામીના શરીરથી ઉતારેલા એ આભૂષણો અને અલંકારોને હંસ જેવા અત્યંત સફેદ પટથી અર્થાત્ હંસના ચિહ્નથી યુક્ત અત્યંત સફેદ અને સ્વચ્છ વસ્ત્રમાં 'आभरणालंकार पडिच्छइ' એ આભૂષણો લઈને રાખ્યા 'तओ ण समणे भगवं महावीरे' તે પછી એટલે કે વૈશ્રમણદેવે ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીના શરીર પરથી ઉતારેલા આભૂષણોને સ્વચ્છ વસ્ત્રમાં લઈ લીધા પછી

दक्षिणभागस्थितं केशमिति शेषः 'वामेणं वामं' वामेन-वामहस्तेन, वामम्-वामभागस्थितं केशमितिशेषः 'पंचमुट्ठियं लोयं करेइ' पञ्चमुष्टिकम्-पञ्चमुष्टिपरिमितम्, लोचम्-लुञ्चनम् केशोत्पाटनं करोति, पञ्चमुष्टि परिमितान् केशान् उत्पाटयतीत्यर्थः 'तओणं सक्के देविंदे देवराया' ततः खलु-पञ्चमुष्टिलोचानन्तरम् शक्रो देवेन्द्रः देवराजः 'समणस्स भगवओ महावीरस्स' श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य 'जन्नुवायपडिए' जानुपादपतितः-जानुपादाना पातनपूर्वकम् अवनतो भूत्वा 'वइरामएणं थालेणं' वज्रमयेन स्थालेन-वज्रमयस्थाले 'केसाइं पडिच्छइ' केशान् प्रतीच्छति-प्रतिगृह्णाति 'पडिच्छित्ता' प्रतीष्य-प्रतिगृह्य 'अणुजाणेसि भंतेत्ति कट्टु' भदन्त ! अनुजानासि-अनुमन्यसे यदित्वम् अनुगृह्णासि माम् इति कृत्वा-इति रीत्या भगवन्तं स्व जीतव्यवहारतः आपृच्छ्य केशान् गृहीत्वा 'खीरोयसागरं साहरइ' क्षीरोदक-

तरफ के मस्तक में विराजमान केशो को और-'वामेणं वामं' वामहस्त से अर्थात् बांया हाथ से वांए तरफ के शिरस्थ केशो को-'पंचमुट्ठियं लोयं करेइ' पञ्चमुष्टि याने पांचमुट्ठीप्रमाण लोच किया याने पांचमुष्ठि परिमित केशो को लुञ्चन किया 'तओणं सक्के देविंदे देवराया' ततः उसके बाद अर्थात् पांचमुट्ठी केशो को लुञ्चन करने के बाद शक्र देवेन्द्र देवराज ने-'समणस्स भगवओ महावीरस्स' श्रमण भगवान् वीतराग श्रीमहावीर स्वामी के मस्तक से लुञ्चित केशों को-'जन्नुवायपडिए' जानुपादों को अवनमितकर याने अपने दोनो घुटनो को चरणो को झुकाकर अत्यंत श्रद्धाभक्तिपूर्वक याने श्रद्धाभक्ति के साथ-'वइरामएणं थालेणं केसाइं पडिच्छइ' वज्रमय पात्र में केशो का प्रतिग्रहण किया और-'पडिच्छित्ता' प्रतिग्रहण कर अर्थात् भगवान् श्रीमहावीर के पांचमुट्ठी लुञ्चित केशों को वज्रमय थाली में रखकर 'अणुजाणेसि भंतेत्ति कट्टु खीरोदसागरं साहरइ' हे भदंत ! आपकी अनुमति हो तो मैं इन पांचमुष्टि प्रमाण केशों को क्षीर सागर में रखआउ ! इस प्रकार देवेन्द्र देवराज शक्र भगवान् श्रीमहावीर स्वामी को अपने

શ્રમણ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ 'दाहिणेण दाहिणं' જમણા હાથથી જમણી બાજુના મસ્તક પર રહેલા કેશોને અને 'वामेण वामं' ડાબાહાથથી ડાબી બાજુના મસ્તકના વાળોને 'पचमुट्ठी लोयं करेइ' પચમુષ્ટિ એટલે કે પાચ મુઠી પ્રમાણ લોચ કર્યો, એટલે કે પાચમુઠી જેટલા કેશોનુ લુચન કર્યું એટલે કે મસ્તક પરથી એટલા પ્રમાણના વાળોને પોતાના હાથે ઉપાડયા 'तओ ण सक्के देविंदे देवराया' તે પછી અર્થાત્ પચમુષ્ટી કેશોનો લોચ કર્યા પછી દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રે 'समणस्स भगवाओ महावीरस्स जन्नुवायपडिए' ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીના મસ્તક પરથી કેશોનો લોચ કર્યા પછી જાનુ અને પગોને નમાવીને એટલે કે પોતાના બન્ને ગોઠણ અને પગોને નમાવીને અત્યત શ્રદ્ધા અને ભક્તિ પૂર્વક 'वइरामएण थालेणं केसाइ पडिच्छइ' વજ્રના થાળમા તે કેશો ગ્રહણ કર્યા અને 'पडिच्छित्ता' ગ્રહણ કરીને અર્થાત્ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીના પચમુષ્ટિ લોચ કરેલ કેશોને વજ્રની થાળીમા રાખીને 'अणुजाणिसि भंतेत्ति कट्टु' હે ભગવાન્ આપની સંમતિ હોય તો આ

सागरम्–क्षीरोदधिम्–क्षीरसागरे इत्यर्थः संहरति लुञ्चितकेशान् नीत्वा प्रक्षिपतीति भावः 'तओ णं समणे भगवं महावीरे' ततः खलु श्रमणो भगवान् महावीरः 'जाव लोयं करित्ता' यावत्–दक्षिणेन दक्षिणं वामेन वामं पञ्चमुष्टिकं लोचम्–लुञ्चनं कृत्वा 'सिद्धाणं णमुक्कार करेइ' सिद्धानाम्-भगवतां सिद्धेभ्यो भगवद्भ्यः इत्यर्थः नमस्कारं करोति 'णमुक्कारं करेत्ता' सिद्धेभ्यो नमस्कारं कृत्वा 'सव्वं मे अकरणिज्जं पावकम्मतिकट्टु' सर्वम्–सर्वप्रकारकम् पापकर्म–सावद्यकर्म, मे–मया मम वा महावीरस्य, अकरणीयम्–न कदाचिदपि कर्तव्यम् इति कृत्वा–इत्येवं प्रतिज्ञाय भगवान् महावीरः 'सामाइयं चरित्तं पडिवज्जइ' सामायिकं चारित्रम्–समभावसाधनारूप चारित्रम्–साधुचर्याम् प्रतिपद्यते–स्वीकरोति 'पडिवज्जित्ता' प्रतिपद्य–सामायिकं चारित्रं स्वीकृत्य 'देवपरिसं च मणुयपरिसं च' देवपरिषदं च मनुष्यपरिषदं च 'आलिक्खचित्तभूयमिव' आलिखितचित्रभूतमिव भित्ति कुड्यादि लिखितचित्रमिव 'ठवेइ'

जीतव्यवहार से पूछकर क्षीरसागर में जाकर लुञ्चित केशों को रख आये उसके बाद 'तओ णं समेणं भगवं महावीरे जाव लोयं करित्ता' श्रमण भगवन् श्रीमहावीर स्वामीने दाहिने हाथ से दक्षिण तरफ और बांये हाथ से बांये तरफ के केशों का लुञ्चन करने के बाद 'सिद्धाणं णमुक्कारं करेइ' सिद्धों को नमस्कार किया और 'णमुक्कारं करेत्ता' सिद्धों को नमस्कार करके मैं 'सव्वं अकरणिज्ज पावकम्मं तिकट्टु' मैं अब से किसी भी प्रकार के नहीं करने योग्य पाप कर्मों को कभी भी नहीं करूंगा इस प्रकार प्रतिज्ञा कर 'सामाइयं चरित्तं पडिवज्जइ' सामायिक अर्थात् समभाव साधना रूप चारित्र याने साधुचर्या को स्वीकार किया और 'पडिवज्जित्ता' सम भाव साधना रूप चारित्र को स्वीकार कर 'देवपरिसंच मणुयपरिसंच' सभी देव परिषद् और मनुष्य परिषद् को 'आलिखितचित्तभूयमिव' आलिखित चित्र के समान आश्चर्य चकित 'करेइ' कर दिया, याने भगवान् श्री महावीर

કેશોને 'खीरोयसागर साहरइ' હું ક્ષીર સાગરમા મૂકી આવુ એ પ્રમાણે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રે ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને પોતાના જીત વ્યવહારથી પૂછીને એ ભગવાનના મસ્તકના પંચમુષ્ઠિ લોચ કરેલ કેશોને ક્ષીરસાગરમા જઈને મૂકી આવ્યા 'तओणं समणे भगवं महावीरे' તે પછી શ્રમણ ભગવાન્ શ્રી મહાવીર સ્વામીએ 'जाव लोयं करित्ता' યાવત્ જમણા હાથથી જમણી બાજુના અને ડાબા હાથથી ડાબી બાજુના કેશોનુ લુંચન કર્યા પછી 'सिद्धाण णमुक्कार करेइ' સિદ્ધોને નમસ્કાર કર્યા અને 'णमुक्कारं करेत्ता' સિદ્ધોને નમસ્કાર કરીને 'सव्वं मे अकरणिज्ज पावकम्म ति कट्टु' હું આજથી કોઈ પણ પ્રકારના ન કરવા યોગ્ય પાપ કર્મો ક્યારેય પણ કરીશ નહીં' આ રીતની પ્રતિજ્ઞા કરીને 'सामाइयं चरित्तं पडिवज्जइ' સામાયિક અર્થાત્ સમભાવ સાધનારૂપ ચારિત્ર અર્થાત્ સાધુચર્યાનો સ્વીકાર કર્યો અને 'पडिवज्जित्ता' સમભાવ સાધનારૂપ ચારિત્રનો સ્વીકાર કરીને 'देवपरिसच मणुयपरिसंच' સઘળા દેવોની અને મનુષ્યોની પરિષદાને 'आलिखित्तचित्तभूयमिव ठवेइ' ચિત્રામણપર ચિત્રેલ ચિત્રની જેમ આશ્ચર્ય યુક્ત કર્યા એટલે કે

स्थापयति स्तब्धाम् आश्चर्यचकितामिव करोतीत्यर्थः भगवन्तं दीक्षां गृह्णन्तं दृष्ट्वा देवपरिषद् मनुष्यपरिषच्च निश्चेष्टिता सती स्तब्धा बभूव इति भावः सम्प्रति भगवतो महावीरस्वामिनः दीक्षाग्रहणरूपसामायिकचारित्रप्रतिपत्तिजन्यहर्षं श्लोकद्वयेन प्ररूपयितुमाह–'दिव्वो मणुस्स-घोसो' दिव्यो देवशब्दः मनुष्यघोषः–मनुष्यशब्दश्च 'तुरियनिनाओ य' तूर्यनिनादश्च–वाद्यविशेषशब्दश्च 'सक्कवयणेणं' शक्रवचनेन–देवेन्द्रशक्रवाक्येन शक्रादेशेनेत्यर्थः 'खिप्पामेव निलुक्को' क्षिप्रमेव–शीघ्रमेव झटित्येवेतिभावः निर्लुप्तः–अवरुद्ध 'जाहे पडिवज्जइ चरित्तं' यदा–यस्मिन् काले प्रतिपद्यते–स्वीकुरुते चारित्रम् सामायिकचारित्र दीक्षाग्रहणं भगवान् यदा स्वीकरोति तदा शक्रादेशेन देवानां मनुष्याणाञ्च कलकलशब्दः अवरुद्धो बभूवेति भावः। 'पडिवज्जित्तु

स्वामी को दीक्षा ग्रहण करते हुए देखकर सभी देव परिषद् याने देवों की सभा और मनुष्य परिषद् अर्थात् मनुष्यों की सभा आश्चर्य चकित होकर चित्र लिखित मूर्ति के समान स्तब्ध हो गयी।

अब भगवान् श्री महावीर स्वामी के दीक्षा ग्रहण रूप सामायिक याने सम-भाव साधना रूप चारित्र की प्रतिपत्ति जन्य हर्ष का दो श्लोकों द्वारा निरूपण करते हैं–'दिव्वो मनुस्सघोसो' भगवान् श्री महावीर स्वामी के दीक्षा ग्रहण काल में दिव्य अर्थात् देवों का शब्द और मनुष्यघोष याने मनुष्यों का शब्द तथा 'तुरिय निनाओय' तूर्य निनाद याने वाद्य विशेष का शब्द 'सक्कवयणेणं' शक्र के वचन से अर्थात् देवेन्द्र देवराज शक्र के आदेश से 'खिप्पामेव नीलुक्को' शीघ्र ही निर्लुप्त अर्थात् अवरुद्ध हो गया। एतावता 'जाहे पडिवज्जइ चरित्तं' जिस समय में भगवान् श्री महावीर स्वामी सामायिक चारित्र रूप दीक्षा ग्रहण कर रहे थे उस काल में शक्र की आज्ञा से देवों का और मनुष्यों का कलकल शब्द अर्थात् कोलाहल अवरुद्ध हो गया, याने देवो ने तथा मनु ष्यो ने भगवान् श्री महावीर स्वामी के दीक्षा ग्रहण काल में अपना कलकल

ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામીને દીક્ષા ધારણ કરતા જોઈને બધા દેવગણો અને મનુષ્ય ગણો આશ્ચર્યાન્વિત થઈને ચિત્રમાં ચિત્રેલ ચિત્રજેવા સ્તબ્ધ થઈ ગયા,

હવે ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીના દીક્ષા ગ્રહણરૂપ સમયિક અર્થાત્ સમભાવ સાધના-રૂપ ચારિત્રની પ્રાપ્તિના હર્ષને બે શ્લોક દ્વારા વ્યક્ત કરે છે–

'दिव्वो मणुस्सघोसो, तुरिअनिनाओय सक्कवयणेणं' खिप्पामेव नीलुक्को, जाहे पडिवज्जइ चरित्तं ॥१॥
पडिवज्जित्तु चरित्त अहोनिसं सव्वपाणभूयहियं, साहट्टुलोमपुलया, सव्वे देवा निसामिंति ॥२॥

ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીના દીક્ષાગ્રહણ કાળમા દિવ્ય અર્થાત્ દેવોના શબ્દ અને મનુષ્ય ઘોષ અર્થાત્ મનુષ્યોના શબ્દો અને તુર્યાદિના નાદો અર્થાત્ વાદ્યવિશેષોના શબ્દો દેવેન્દ્રદેવરાજ શક્રની આજ્ઞાથી એકદમ રોકાઈ ગયા. એટલે કે જે સમયે ભગવાન્ શ્રીમહા-વીર સ્વામી સામાયિક ચારિત્રરૂપ દીક્ષા ગ્રહણ કરતા હતા એ સમયે શક્રની આજ્ઞાથી દેવો

चरित्तं' प्रतिपद्य चारित्रं-दीक्षाग्रहणं स्वीकृत्य-दीक्षां गृहीत्वेत्यर्थः भगवान् महावीरः 'अहो निसं सव्वपाणभूयहियं' अहर्निशम्-रात्रिन्दिवम्, सततम्, सर्वप्राणभूतहितम्-सर्वप्राणिहित-साधने संलग्नः सन्-संयमधर्माराधनं कर्तुं तत्परो बभूवेति भावः 'साहट्टु लोमपुलया' सहर्ष लोमपुलकाः-हर्षजन्यरोमाञ्चिताः भूत्वा 'सव्वे देवा निसामिंति' सर्वेदेवाः निशामयन्ति-भगवतो महावीरस्वामिनः दीक्षाग्रहणं श्रुत्वा अतीव हृष्टाः प्रसन्नाश्च भवन्तीति भावः। सम्प्रति भगवतः मनःपर्यवज्ञानोत्पत्तिं प्ररूपयन्नाह-'तओणं समणस्स भगवओ महावीरस्स' ततः खलु-भगवतो दीक्षाग्रहणानन्तरं श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य 'सामाइयं खओवसमियं चरित्तं' सामायिकम्-आध्यात्मिकसमभावसाधनारूपम्, सामायिकम्, क्षायोपशमिकम्-क्षयो

शब्द करना बन्द कर दिया। और भगवान् श्री महावीर स्वामी 'पडिवज्जित्तु चरित्तं' दीक्षा ग्रहण कर 'अहोनिसं सव्वपाणभूयहियं' दिन रात सतत काल सभी भूत प्राणियों के हित करने में सलग्न होकर सयम धर्मकी आराधना करने में तत्पर हो गये, अर्थात् भगवान् श्री महावीरस्वामी दीक्षा ग्रहण कर सभी प्राणियों के कल्याणार्थ हमेशा संयम के पालन में सतत जागृत रहने लगे और 'साहट्टु लोमपुलया' सभी देव सहर्ष लोमपुलक अर्थात् हर्ष जन्य रोमाञ्चित होकर भगवान् श्रीमहावीर स्वामी के दीक्षा ग्रहण को 'सव्वे देवा निसामिंति' सभी देवगण सुनकर अत्यन्त हृष्ट और प्रसन्न हो गये अर्थात् भगवान् श्रीमहावीर स्वामी के दीक्षा ग्रहण को सुनकर आनन्द के मारे रोमाञ्चित होकर प्रसन्न हो गये।

अब भगवान् श्रीमहावीर के मनः पर्यवज्ञानोत्पत्ति का निरूपण करने के लिये कहते हैं-''तओणं समणस्स भगवओ महावीरस्स' ततः खलु उस के बाद अर्थात् भगवान् श्रीमहावीर स्वामी के दीक्षा ग्रहण करने के बाद 'सामाइयं खओवसमियं चरित्तं' सामायिक-आध्यात्मिक समभाव साधना रूप और क्षायोपशमिक क्षयो-

અને મનુષ્યોના કોલાહલના શબ્દો બંધ થઈ ગયા અર્થાત્ દેવોએ અને મનુષ્યોએ ભગવાન્ શ્રીમહાવીરસ્વામીના દીક્ષાગ્રહણ સમયે પોતાના કોલાહલ કારક શબ્દો બંધ કરી દીધા અને ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ દીક્ષા ધારણ કર્યા પછી દિન રાત બધા સમયે બધાભૂત અને પ્રાણિયોના હિત કરવામાં તત્પર થઈને સંયમધર્મની આરાધનાકરવામાં તત્પર થઈ ગયા અર્થાત્ ભગવાન શ્રીમહાવીરસ્વામી દીક્ષાગ્રહણ કરીને સઘળા પ્રાણિયોના કલ્યાણ માટે સતત વિશુદ્ધ સંયમના પાલનમાં જાગૃત રહેવા લાગ્યા અને બધા દેવો હર્ષના પ્રકર્ષથી રોમાંચિત થઈને ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીના દીક્ષાગ્રહણને જાણીને અત્યંત પ્રસન્ન થયા એટલે કે ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામીના દીક્ષાગ્રહણને સાંભળીને આનંદને લઈને રોમાંચિત થઈને પ્રસન્ન થયા

હવે ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને મન પર્યવજ્ઞાનોત્પત્તિનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે.-'तओ ण समणस्स भगवओ महावीरस्स' તે પછી અર્થાત્ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ દીક્ષા ગ્રહણ કર્યા પછી 'सामाइय'સામાયિક-આધ્યાત્મિક સમભાવ સાધનારૂપ અને 'खओवसमियं चरित्तं पडिवन्तस्स' ક્ષાયોપશમિક-ક્ષયોપશમભાવોત્પન્ન દીક્ષા ગ્રહણરૂપ ચારિત્રને

पशम भावोत्पन्नम् चारित्रम्-दीक्षाग्रहणम् 'पडिवन्नस्स' प्रतिपन्नस्य श्रमणस्य महावीरस्वामिन इत्यर्थः 'मणपज्जवनाणे नामं नाणे' मनःपर्यवज्ञानं नाम-मनः पर्यायाभिधं ज्ञानम् 'समुप्पन्ने' समुत्पन्नम्-संजातम्, मनःपर्यवज्ञानप्रभावेण भगवान् श्री महावीरः 'अड्डाइज्जेहिं दीवेहिं' सार्धद्वयेषु द्वीपेषु 'दोहि य समुद्देहिं' द्वयोश्च समुद्रयोः स्थितानाम् 'सन्नीणं पंचिंदियाणं पज्जत्ताणं' संज्ञिनाम्-मनोयुक्तानाम् पञ्चेन्द्रियाणाम् पर्याप्तानाञ्च जीवानाम् 'वियत्तमाणसाणं' व्यक्तमानसानाम्-स्पष्ट मानसानाञ्च 'मणोगयाइं भावाइं जाणेइ' मनोगतान भावान्-अभिप्रायान् जानाति, मनःपर्यवज्ञानेन भगवान् सार्द्धद्वयद्वीपस्थितानां समुद्रद्वयस्थितानाञ्च मनो-

पशम भावोत्पन्न दीक्षा ग्रहणरूप चारित्र को 'पडिवन्नस्स' प्राप्त करनेवाले श्री महावीर स्वामी को 'मणपज्जवनाणे नामं नाणे' मनःपर्यवज्ञान अर्थात् मनः पर्याय नाम का ज्ञान 'समुप्पन्ने' उत्पन्न हुआ, एतावता समभाव साधनात्मक और क्षयोपशम भाव से उत्पन्न दीक्षा ग्रहण रूप चारित्र को प्राप्त किये हुए भगवान् वीतराग श्री महावीर स्वामी को मनःपर्यवज्ञान उत्पन्न हुआ, यह फलित होता है

अब मनःपर्यवज्ञान का प्रभाव बतलाते हैं-मनःपर्यवज्ञान के प्रभाव से भगवान् श्री महावीर स्वामी 'अड्डाइज्जाइं दीवेहिं' सार्धद्वय द्वीपों में अर्थात् अढाइ द्वीपों के अंदर में और 'दोहिय समुद्देहिं' दो समुद्रो में रहनेवाले 'सन्नीणं पंचिंदियाणं' संज्ञी याने मन से युक्त पञ्चेन्द्रिय और 'पज्जत्ताणं' पर्याप्त जीवों के और 'वियत्तमाणसाणं' व्यक्त मानस अर्थात् स्पष्ट मानस वाले प्राणियों के 'मणोगयाइं भावाइं जाणेइ' मनोगत भावों को याने अभिप्रायो को जानने लगे याने मनः पर्यवज्ञान से भगवान् श्री महावीर स्वामी अढाइ द्वीपो में रहने वाले और दो समुद्रो में रहने वाले मनोयुक्त प्राणियो के मनोगत अभिप्राय को जानने में समर्थ हो गये यह फलितार्थ हुआ।

પ્રાપ્ત કરવાવાળા શ્રમણ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને 'मणपज्जवनाणे नामं नाणे समुप्पन्ने' મનઃપર્યવજ્ઞાન અર્થાત્ મનઃપર્યવ નામનું જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. એટલે કે સમભાવ સાધનાત્મક અને ક્ષયોપશમ ભાવથી થયેલ દીક્ષા ગ્રહણરૂપ ચારિત્રને પ્રાપ્ત થયેલ ભગવાન શ્રીમહાવીરસ્વામીને મન પર્યવજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું.

હવે મનઃપર્યવજ્ઞાનનો પ્રભાવ બતાવવામા આવે છે-'अड्ढाइज्जेहिं दीवेहिं' પરમ નિર્મલ મનઃપર્યવજ્ઞાનથી ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામી અઢી દ્વીપોની અંદર અને 'दोहिं समुद्देहिं' બે સમુદ્રોમા રહેવાવાળા 'सन्नीणं पंचिंदियाणं' સંજ્ઞી અર્થાત્ મનથી યુક્ત પંચેન્દ્રિય અને "पज्जत्ताणं' પર્યાપ્ત જીવોને અને 'वियत्तमाणसाणं' વ્યક્તમાનસ અર્થાત્ સ્પષ્ટ મનવાળા પ્રાણિયોના 'मणोगयाइं भावाइं जाणेइ' મનોગત ભાવોને અર્થાત્ અભિપ્રાયોને જાણવા લાગ્યા એટલે કે મન પર્યવજ્ઞાનથી ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામી અઢી દ્વીપોમા રહેવાવાળા અને બે સમુદ્રોમાં રહેનારા મનવાળા પ્રાણિયોના મનમા રહેલ અભિપ્રાયોને જાણવા સમર્થ થઈ ગયા.

युक्तानां प्राणिनामभिप्रायं ज्ञातुं समर्थो बभूवेति भावः 'तओ णं समणे भगवं महावीरे' ततः खलु-भगवतो मनःपर्यवज्ञानोत्पत्त्यनन्तरम् श्रमणो भगवान् महावीरः 'पव्वइए समाणे' प्रव्रजितः सन् दीक्षितः सन् 'मित्तनाइसयणसंबंधिवग्गं पडिविसज्जेइ' मित्रज्ञातिस्वजनसम्बन्धिवर्गम्-स्नेहिदायादबन्धु कुटुम्ब समूहम् प्रतिविसर्जयति-निवर्तयति-परावर्तनं करोतीत्यर्थः 'पडिविसज्जित्ता' प्रतिविसर्ज्य-प्रतिविसर्जनं कृत्वा 'इमं एयारूवं अभिग्गहं अभिगिण्हइ' इमम्-वक्ष्यमाणम् एतावद्रूपम्-एतादृशम् अभिग्रहम्-प्रतिज्ञाविशेषम् अभिगृह्णाति-स्वीकरोति तथाहि भगवतो महावीरस्य गृहीतप्रतिज्ञास्वरूपमाह-'बारस वासाइं वोसट्ठकाए चियत्तदेहे' द्वादशवर्षाणि-द्वादशवर्षपर्यन्तम्, व्युत्सृष्टकायः-शरीरव्युत्सर्गं कृत्वा त्यक्तदेहः-

---

अब भगवान् वीतराग श्री महावीर स्वामी को दीक्षा ग्रहण करने के बाद मनःपर्यवज्ञान उत्पन्न होने पर वक्ष्यमाण प्रतिज्ञा विशेष का निरूपण करते हैं- 'तओणं समणे भगवं महावीरे पव्वइए समाणे' ततः खलु-उसके बाद अर्थात् भगवान् श्री महावीर स्वामी के मनःपर्यवज्ञान उत्पन्न होने के बाद श्रमण भगवान् वीतराग वर्द्धमान तीर्थंकर जिनेन्द्रवर श्री महावीर स्वामीने प्रव्रजित होकर अर्थात् दीक्षा ग्रहण कर 'मित्तनाइसयणसंबंधिवग्गं' मित्र ज्ञाति स्वजन संबंधी वर्ग को अर्थात् मित्र स्नेही ज्ञाति दायाद भाइबंधु कुटुम्ब परिवार समूह को 'पडिविसज्जेइ' प्रतिविसर्जन कर दिया 'पडिविसज्जित्ता' याने परावर्तन कर इस प्रकार के 'इमं एयारूवं अभिग्गहं अभिगिण्हइ' वक्ष्यमाण स्वरूप अभिग्रह याने प्रतिज्ञा विशेष को स्वीकार किया याने भगवान् श्रीमहावीर स्वामीने दीक्षा ग्रहण कर अपने मित्र ज्ञाती संबंधी कुटुंब परिवार वगैरह को घर जाने के लिये प्रतिविसर्जित कर वक्ष्यमाण प्रतिज्ञा विशेष रूप अभिग्रह को स्वीकार किया कि मैं 'बारसवासाइं वोसट्ठकाए' बारह वर्ष पर्यन्त व्युत्सृष्ट काय होकर याने शरीर को व्युत्सर्ग कर और 'चियत्तदेहे' देहगत ममत्व भावना से रहित होकर 'जे केइ

હવે ભગવાન્ વીતરાગ શ્રીમહાવીર સ્વામીને એ દીક્ષા ધારણ કર્યા પછી મન પર્યવજ્ઞ ન થયા પછી વક્ષ્યમાણ પ્રતિજ્ઞા વિશેષનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે-'तओ णं समणे भगवं महावीरे' તે પછી અર્થાત્ ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામી ને મન પર્યવજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયા પછી શ્રમણ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ 'पव्वइए समाणे' દીક્ષા ગ્રહણ કરીને 'मित्तनाइसयणसंबंधिवग्गं पडिविसज्जेइ' મિત્ર સ્નેહી જ્ઞાતિ, સ્વજન, ભાઈ બન્ધુ કુટુંબ પરિવારસમૂહને પાછાવાળ્યા. અને 'पडिविसज्जित्ता' કુટુંબ પરિવારને પાછાવાળીને 'इमं एयारूवं अभिग्गहं अभिगिण्हइ' આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી અભિગ્રહ એટલે કે પ્રતિજ્ઞા વિશેષનો સ્વીકાર કર્યો અર્થાત્ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ દીક્ષાગ્રહણ કરીને પોતાના મિત્ર જ્ઞાતિ સંબન્ધી કુટુંબ પરિવાર વિગેરેને પોત પોતાને ઘેર જવા પાછાવાળીને વક્ષ્યમાણ પ્રતિજ્ઞા વિશેષરૂપ અભિગ્રહનો સ્વીકાર કર્યો 'बारसवासाइं वोसट्ठकाए चियत्तदेहे' હું બાર વર્ષ

शरीरगतममत्वाहितः सन् 'जे केइ उवसग्गा समुप्पज्जंति' ये केचिद् उपसर्गाः–विघ्नोपद्रवाः समुत्पद्यन्ते–समुत्पत्स्यन्ते, तान् उपसर्गान् नामग्राहं गृहीत्वा आह–'तं जहा–दिव्वा वा माणुसा वा तेरिच्छिया वा' दिव्याः वा–देवसम्बन्धिनो वा, मानुष्या वा–मनुष्यसम्बन्धिनो वा, तैरश्चिका वा, तिर्यक् सम्बन्धिनो वा स्युः 'ते सव्वे उवसग्गे समुप्पन्ने समाणे' तान् सर्वान् उपसर्गान्–विघ्नोपद्रवरूपान् समुत्पन्नान् सतः 'सम्मं सहिस्सामि' सम्यक्–सम्यक्तया क्लेशं विनैव इत्यर्थः सहिष्ये–सहनं करिष्ये 'खमिस्सामि अहिआसइस्सामि' क्षमिष्ये–क्षमां

उवसग्गा' जो कोइ भी उपसर्ग याने विघ्नबाधायें 'समुप्पज्जंति' उत्पन्न होगी उन सभी उपसर्गों को याने विघ्न बाधाओं को चाहे वे सभी विघ्नोपद्रव रूप विघ्न बाधाये 'तं जहा' जैसेकी 'दिव्वा वा माणुसा वा' दैवी ही क्यों नहीं अर्थात् वे सभी विघ्न बाधाएं चाहे देव सम्बंधी हो याने देवों द्वारा की गयी हों या मनुष्य संबंधी हों याने मनुष्यों द्वारा की गयी हों या 'तेरिच्छिया वा' तिर्यक् संबंधी हो याने तिर्यग् योनिवाले प्राणियों द्वारा की गयी हो 'ते सव्वे उवसग्गे' उन सभी विघ्न बाधा रूप उपसर्गों को 'समुप्पन्ने समाणे' सम्यग् रीति से याने क्लेश के बिना ही 'सम्मं सहिस्सामि' सम्यक् प्रकार से सहन करूंगा और 'खमिस्सामि' क्षमा करूंगा तथा 'अहिआसइस्सामि' अधिक सहन करूंगा याने खेद रहित होकर सहन करूंगा एतावता भगवान् श्री महावीर स्वामीने दीक्षा ग्रहण करने के बाद दीक्षा महोत्सव में आये हुए अपने भाई बन्धु ज्ञाति मित्र कुटुम्ब परिवारों को वापस भेज कर बारह वर्ष तक शरीर को व्युत्सृष्ट कर और देह की ममत्व भावना से रहित होकर दैवी या मानुषी या तिर्यक् योनि सम्बन्धी सभी प्रकार की

પર્યન્ત વ્યુત્સૃષ્ટકાય અર્થાત્ શરીરનો વ્યુત્સર્ગ કરી અને શરીરના મમત્વભાવથી રહિત થઈને 'जे केइ उवसग्गा समुप्पज्जंति' જે કોઈ પણ ઉપસર્ગ અર્થાત્ વિઘ્ન બાધાઓ આવશે એ બધા ઉપસર્ગોને ચાહે તે બધા વિઘ્નબાધાઓ 'दिव्वावा' દૈવી અર્થાત્ દેવસંબંધી હોય એટલે કે દેવો દ્વારા કરવામાં આવેલ હોય કે 'माणुसा वा' મનુષ્ય સંબંધી હોય એટલે કે મનુષ્યો દ્વારા કરવામા આવેલ હોય અથવા 'तेरिच्छिया वा' તિર્યક્ સંબંધી હોય એટલે કે-તિર્યંચ યોનિ વાળા પ્રાણિયો દ્વારા કરવામા આવેલ હોય 'ते सव्वे उवसग्गे समुप्पन्ने समाणे' એ બધાજ ઉત્પન્ન થયેલ ઉપસર્ગોને 'सम्मं सहिस्सामि' સમ્યક્ પ્રકારથી અર્થાત્ મનમા ક્લેશ પામ્યા વિના જ સહન કરીશ અને 'खमिस्सामि' ક્ષમા કરીશ તથા 'अहिआसइस्सामि' અધિક સહન કરીશ અર્થાત્ ખેદ રહિત થઈને સહન કરીશ. કહેવાનો ભાવ એ છે કે-ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ દીક્ષા ધારણ કર્યા પછી દીક્ષા મહોત્સવમા આવેલા પોતાના ભાઈ બન્ધુ જ્ઞાતિ મિત્ર અને કુટુંબ પરિવારને પાછા વાળીને બાર વર્ષ પર્યન્ત શરીરની મમતા ભાવને છોડીને દૈવી કે માનુષી અથવા તિર્યંચ યોનિ સંબંધી બધા જ પ્રકારના વિઘ્ન બાધાઓને શાંતિપૂર્વક સહન કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરી

करिष्ये अधिसहिष्ये-अधिसहनं करिष्ये खेदरहितः सन् सहिष्ये इत्यर्थः इत्येवम् प्रतिज्ञा विशेषरूपम् अभिग्रह भगवान् गृहीतवान् इति भावः 'तओणं समणे भगवं महावीरे' ततः खलु-अभिग्रहग्रहणानन्तरम् श्रमणो भगवान् महावीरः 'इमं एयारूवं अभिग्गहं अभिगिण्हित्ता' इमम् उपर्युक्तम् एतावद्रूपम्-एतादृशम् उपरिनिर्दिष्टस्वरूपम् अभिग्रहं प्रतिज्ञा-विशेषम् अभिगृह्य-स्वीकृत्य 'वोसिट्ठचत्तदेहे' व्युत्सृष्टत्यक्तदेहः-शरीरसंस्कारममत्वरहितः सन् 'दिवसे मुहुत्तसेसे' मुहूर्तशेषे मुहूर्तमात्रावशिष्टे दिवसे 'कुम्मारगामं समणुपत्ते' कुमारग्रामम्-कुमारनामकं ग्रामम् समनुप्राप्तः-समागतः 'तओ णं समणे भगवं महावीरे' ततः खलु-कुमारनामकग्रामप्राप्त्यनन्तरम् श्रमणो भगवान् महावीरः 'वोसिट्ठचत्तदेहे' व्युत्सृष्ट त्यक्तदेहः-शरीरसंस्कारममत्वरहितः सन् 'अणुत्तरेणं आलएणं' अनुत्तरेण-प्रधानेन अनु-

विघ्न बाधाओं को शान्ति पूर्वक सहन करने की प्रतिज्ञा की, याने अभिग्रह किया।

अब उपर्युक्त प्रतिज्ञा का पालन करने के लिये भगवान् श्रीमहावीर स्वामी के कर्तव्य जात का निरूपण करते हैं-'तओणं समणे भगवं महावीरे' उसके बाद अर्थात् बारह वर्ष तक व्युत्सृष्ट शरीर और देह ममत्व रहित होकर सभी प्रकार की विघ्न बाधाओं को सहन करने की प्रतिज्ञा ग्रहण करने के बाद श्रमण भगवान् श्रीमहावीर स्वामी 'इयं एयारूवं अभिग्गहं अभिगिण्हित्ता' इस पूर्वोक्त प्रकार के अभिग्रह रूप प्रतिज्ञा ग्रहण कर 'वोसिट्ठचत्तदेहे' व्युसृष्ट त्यक्त देह होकर याने शरीर के संस्कार और ममत्व से रहित होकर 'दिवसे मुहुत्तसेसे' मुहूर्त मात्र दिवस के अवशिष्ट रहने पर याने दो घटिका मात्र दिन के अवशेष रहने पर 'कुमारगामं समणुपत्ते' कुमार नाम के ग्राम में पधारे 'तओणं' उसके बाद याने कुमार नाम के ग्राम में पधारने के बाद 'समणे भगवं महावीरे' श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी 'वोसिट्ठचत्तदेहे' व्युत्सृष्ट त्यक्त देह होकर अर्थात् शरीर के संस्कार का ममत्व रहित होकर 'अणुत्तरेणं आलएणं' अनुत्तर प्रधान

અર્થાત્ અભિગ્રહ ધારણ કર્યો.

હવે ઉપરોક્ત ગ્રહણ કરેલ પ્રતિજ્ઞાનું પાલન કરવા ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીના કર્તવ્યનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે-'तओणं समणे भगवं महावीरे' તે પછી અર્થાત્ બાર વર્ષ પર્યન્ત દેહના મમત્વ ભાવથી રહિત થઈને બધા પ્રકારના વિઘ્નોને સહન કરવાની પ્રતિજ્ઞા ગ્રહણ કરીને શ્રમણ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર 'इमं एयारूवं अभिग्गहं अभिगिण्हित्ता' એ પ્રમાણેના પૂર્વોક્ત અભિગ્રહરૂપ પ્રતિજ્ઞાને ધારણ કરીને 'वोसिट्ठचत्तदेहे' વ્યુત્સૃષ્ટ ત્યક્તદેહવાળા થઈને અર્થાત્ શરીરના સંસ્કાર અને મમત્વથી રહિત થઈને 'दिवसे मुहुत्तसेसे' એક મુહૂર્ત માત્ર દિવસ બાકી રહે ત્યારે અર્થાત્ બે ઘડિ માત્ર દિવસ બાકી રહ્યા ત્યારે 'कुमारगाम समणुपत्ते' કુમાર ગામ નામના ગામમા પધાર્યા. 'तओ णं समणे भगवं महावीरे' તે પછી અર્થાત્ કુમાર ગામમા પધાર્યા પછી શ્રમણ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામી 'वोसिट्ठ'

पमेन वा आलयेन-स्त्रीपुरुषनपुंसकरहितवसतिवासेन 'अणुत्तरेणं विहारेणं' अनुत्तरेण-प्रधानेन अनुपमेन वा विहारेण 'एवं संजमेणं एवम्-उक्तरीत्या अनुपमेन संयमेन-यमनियम-पालनेन 'पग्गहेणं संवरेणं' प्रग्रहेण-अनुपमप्रयत्नेन संवरेण-कर्मास्रवनिरोधरूपेण संवरेण 'तवेणं' तपसा-तपश्चर्यया 'बंभचेरवासेणं' ब्रह्मचर्यवासेन-अनुपमब्रह्मचर्यधारणपूर्वकनिवासेन 'खंतीए मुत्तीए' क्षान्त्या-अनुपमक्षमया मुक्त्या निर्लोभतया 'समिईए गुत्तीए' समित्या-पञ्चसमितिभिः गुप्त्या-तिसृभिः 'तुट्ठीए ठाणेणं कमेणं' तुष्ट्या-अनुपमतोषेण, स्थानेन-एकत्रैव स्थित्वा कायोत्सर्गरूपध्यानेन क्रमेण-अनुपमक्रियानुष्ठानेन 'सुचरियफल निव्वाणमुत्तिमग्गेणं' सुचरितफलनिर्वाणमुक्तिमार्गेण-निर्वाणफलजनकसदाचरणजन्य मुक्ति-

या अनुपम आलय में याने स्त्री पुरुष नपुंसक रहित वसती में निवास करते हुए एवं 'अणुत्तरेणं विहारेणं' अनुत्तर प्रधान या अनुपम विहार करते हुए एवं उक्त रीति से अनुपम यम नियम पालनरूप 'एवं संजमेणं' संयम पूर्वक रहते हुए एवं अनुपम 'पग्गहेणं' प्रग्रह याने प्रयत्न से अर्थात् यतना पूर्वक और 'संवरेणं' कर्मास्रव का निरोध रूप संवर से और 'तवेणं' तपश्चर्या से और अनुपम 'बंभचेर वासेणं' ब्रह्मचर्य से याने अनुपम ब्रह्मचर्य का धारण पूर्वक निवास से और अनुपम 'खंतीए' क्षांति याने क्षमा से तथा 'मुत्तीए' मुक्ति याने निर्लोभता से एवं 'समिईए' पांच समितियों से एवं तीन 'गुत्तीए' गुप्तियो से एवं अनुपम 'तुट्ठीए' तुष्टि से याने संतोष से तथा अनुपम 'ठाणेणं' स्थान से याने एक ही जगह स्थित होकर कायोत्सर्ग रूप ध्यान से तथा 'कमेणं' क्रम से अर्थात् अनुपम क्रियानुष्ठान से और 'सुचरियफलनिव्वाणमुत्तिमग्गेणं' सुचरित फल निर्वाण मुक्ति मार्ग से याने मोक्षफल जनक सदाचरण जन्य मुक्ति मार्ग भूत

चत्तदेहे' व्युत्सृष्ट देहवाળा અર્થાત્ શરીર સંસ્કાર રહિત થઈને 'अणुत्तरेणं आलएणं' અનુત્તર-પ્રધાન મુખ્ય અથવા અનુપમ આલયમાં અર્થાત્ સ્ત્રીપુરૂષ નપુંસક રહિત વસતીમાં નિવાસ કરતા કરતા તથા 'अणुत्तरेणं विहारेणं' અનુત્તર-પ્રધાન અથવા અનુપમ વિહાર કરતા કરતા તથા 'एव संजमेणं' ઉક્ત પ્રકારથી અનુપમ યમનિયમ પાલન રૂપ સંયમપૂર્વક રહીને 'पग्गहेण' પ્રગ્રહ એટલેકે પ્રયત્નથી અર્થાત્ યતના પૂર્વક તથા 'संवरेणं' કર્માસ્રવના નિરોધરૂપ બાર પ્રકારના સંવરથી તથા 'तवेणं' તપશ્ચર્યાથી તથા 'बंभचेरवासेणं' અનુપમ બ્રહ્મચર્યથી અર્થાત્ અનુપમ બ્રહ્મચર્યના ધારણ પૂર્વકના નિવાસથી તથા 'खंतीए' અનુપમ-ક્ષાન્તિ અર્થાત્ ક્ષમાથી તથા 'मुत्तीए' મુક્તિ અર્થાત્ નિર્લોભતાથી તથા 'समीईए' પાંચ સમિતિયો અને ત્રણ ગુપ્તિયોથી તથા 'तुट्ठीए' તુષ્ટિ અર્થાત્ સંતોષથી તથા 'ठाणेणं' અનુપમ સ્થાનથી અર્થાત્ એક જ સ્થળે સ્થિત થઈને કાયોત્સર્ગ રૂપ ધ્યાનથી તથા 'कमेणं' ક્રમથી અર્થાત્ અનુપમ ક્રિયાનુષ્ઠાનથી અને 'सुचरियफलनिव्वाणमुत्तिमग्गेणं' સુચરિત ફલ નિર્વાણ મુક્તિ માર્ગથી અર્થાત્ મોક્ષ ફલ જનક સદાચરણ જન્ય મુક્તિમાર્ગરૂપ સમ્યક્ જ્ઞાન

मार्गीभूत सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्ररूपेण युक्तः सन् 'अप्पाणं भावेमाणे विहरइ' आत्मानं भावयन्-भावनायुक्तं कुर्वाणः विहरति-विचरति, 'एवं वा विहरमाणस्स' एवं वा उक्तरीत्या सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्रादियुक्तस्य च विहरमाणस्य-विचरतः भगवतो महावीरस्वामिनः 'जे केइ उवसग्गा समुप्पज्जंति' ये केचिद् वा ये केचन उपसर्गाः-विघ्नोपद्रवाः समुत्पद्यन्ते-समुत्पन्ना भवन्ति तथाहि 'दिव्वा वा माणुस्सा वा तिरिच्छिया वा' दिव्याः वा देवसम्बन्धिनो वा आधिदैविका इत्यर्थः, मानुष्या वा-मनुष्यसम्बन्धिनो वा-मनुष्य कृता इत्यर्थः तैरश्चिका वा-तिर्यक् सम्बन्धिनो वा-तिर्यक्कृता वा स्युः 'ते सव्वे उवसग्गे' तान् सर्वान् उपसर्गान्-देवमनुष्यतिर्यक्सम्बन्धिनो विघ्नोपद्रवान् 'समुप्पन्ने समाणे' समुत्पन्नान् जायमानान् प्राप्तान् सनः 'अणाउले अव्वहिए' अनाकुलः-अव्याकुलतया-शान्ति-

सम्यक् ज्ञान सम्यग् दर्शन और सम्यक् चारित्र से भी युक्त होकर 'अप्पाणं भावेमाणे विहरइ' आत्मा को भावित करते हुए याने अच्छी भावना से युक्त करते हुए विहार करने लगे अर्थात् विचरने लगे 'एवं वा विहरमाणस्स' एवं वा अर्थात् उक्त रीति से विहरण करते हुए याने विचरते हुए सम्यक् ज्ञान दर्शन चारित्रादि से युक्त होकर भगवान् श्रीमहावीर स्वामी को 'जे केइ उवसग्गा' जो कोई भी उपसर्ग याने विघ्नोपद्रव 'समुप्पज्जंति' उपस्थित होते थे 'दिव्वा वा माणुस्सा वा' चाहे दैवी याने देव सम्बन्धी हो अर्थात् देवों के द्वारा किये गये विघ्नोपद्रव हों या मानुषी याने मनुष्यों के द्वारा किये गये वे विघ्नोपद्रवहो या 'तिरिच्छिया वा' तैरश्चिकी याने तिर्यग् योनि प्राणियों के द्वारा किये गये वे विघ्नोपद्रव रूप उपसर्ग हो 'ते सव्वे समुप्पन्ने समाणे' उन सभी प्रकार के देवकृत मनुष्यकृत और तिर्यंचप्राणी कृत महान् उपसर्गों को उपस्थित होने पर 'अणाउले' अव्याकुलता से याने शांति पूर्वक और 'अव्वहिए' अव्यथित

સમ્યક્ દર્શન અને સમ્યક્ ચારિત્રથી પણ યુક્ત થઇને 'अप्पाणं भावेमाणे विहरइ' આત્માને ભાવિત કરતા થકા સારી ભાવનાથી યુક્ત કરીને વિહાર કરવા લાગ્યા. એટલે કે દેશ-દેશાન્તરમાં વિચરવા લાગ્યા 'एवं वा विहरमाणस्स' ઉક્ત પ્રકારથી વિહરણ કરતાં કરતા અર્થાત્ વિચરતા વિચરતા 'जे केइ उवसग्गा समुप्पज्जति' સમ્યક્ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રાદિથી યુક્ત ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને જે કોઈ પણ ઉપસર્ગ અર્થાત્ વિઘ્નોપદ્રવ આવતા હતા જેમ કે 'दिव्वा वा माणुस्सा वा' તે ચાહે દેવ સંબંધી હોય અર્થાત્ દેવોએ કરેલ વિઘ્નોપદ્રવ હોય અથવા માનુષી અર્થાત્ મનુષ્યોદ્વારા કરવામાં આવેલા વિઘ્નોપદ્રવ હોય અથવા 'तिरिच्छिया वा' તૈરશ્ચિકી અર્થાત્ તિર્યગ્યોની વાળા પ્રાણિયો દ્વારા કરવામાં આવેલ તે વિઘ્નોપદ્રવરૂપ ઉપસર્ગ હોય 'ते सव्वे उवसग्गे समुप्पन्ने समाणे' એ બધા પ્રકારના અર્થાત્ દેવકૃત, મનુષ્યકૃત અને તિર્યગ્યોનિપ્રાણિકૃત ઉપસર્ગો ઉપસ્થિત થાય ત્યારે 'अणाउले' વ્યાકુળ થયાવિના અર્થાત્ શાંતિપૂર્વક અને 'अव्वहिए'

चित्तः सन्, अव्यथितः अनुद्विग्नः स्थिरतापूर्वकमित्यर्थः 'अदीणमाणसे' अदीनमानसः प्रसन्नचित्तः 'तिविहमणवयणकायगुत्ते' त्रिविध मनोवचनकायगुप्तः त्रिविधेन मनसा वचसा वपुषा च गुप्तः सन् 'सम्मं सहइ खमइ तितिक्खइ अहियासेइ' सम्यक्-सम्यकतया सहते, क्षमते उपसर्गदातृभ्यः क्षमां कुरुते तितिक्षते-अदीनमनसा सहते, अध्यास्ते-निश्चलभावेन सहनं करोतीत्यर्थः सम्प्रति भगवतो महावीरस्य केवलज्ञानोत्पत्तिप्ररूपयन्नाह-'तओ ण समणस्स भगवओ महावीरस्स' ततः खलु-त्रिविधोक्तोपसर्गसहनानन्तरम् श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य 'एएणं विहारेणं विहरमाणस्स' एतेन-उपर्युक्तप्रकारेण विहारेण विहरमाणस्य विच-

अर्थात् अनुद्विग्न होकर याने उद्विग्नता रहित होकर स्थिरता पूर्वक 'अदीण माणसे' अदीन मानस होकर याने प्रसन्नचित्त होकर 'तिविहं मणवयणकायगुत्ते' त्रिविध मन वचन काय से गुप्त होकर याने मन से वचन से और काय शरीर से गुप्त होकर अर्थात् कायिक वाचिक मानसिक रूप तीन गुप्तियों से युक्त होकर 'सम्मं सहई' सम्यक्तया सहन करते थे और उन आध्यात्मिक और आधिदैविक तथा आधिभौतिक उपसर्ग रूप विघ्नबाधाओं को देनेवाले देव मनुष्य और तिर्यग् प्राणियों से 'खमई' क्षमा करते हैं 'तितिक्खइ' तितिक्षा करते थे अर्थात् अदीन मनसे याने प्रसन्न चित्त से सहन करते थे,और 'अहियासेइ' निश्चल भाव से सहन करते थे इस प्रकार भगवान् श्री महावीर स्वामी पूर्वोक्त प्रतिज्ञा का पालन करने में तत्पर हो गये और तपश्चर्या में रत होकर ध्यान निमग्न हो गये

अब भगवान् श्री महावीर स्वामी के केवलज्ञानोत्पत्ति का निरूपण करते हैं-'तओणं समणस्स भगवओ महावीरस्स एएणं विहारेणं विहरमाणस्स' तत

અવ્યથિત અર્થાત્ ઉદ્વિગ્ન થયા વિનાજ એટલે કે સ્થિરતાપૂર્વક 'अदीणमाणसे' અદીન માનસ વાળા થઈને એટલે કે પ્રસન્ન ચિત્ત યુક્ત થઈને 'तिविहे मणवयणकायगुत्ते' ત્રણ પ્રકારની ગુપ્તિયોથી યુક્ત થઈને 'सम्मं सहइ' સારી રીતે સહન કરતા હતા. તથા 'खमइ' એ આધ્યાત્મિક અને આધિદૈવિક તથા અધિભૌતિક ઉપસર્ગરૂપ વિઘ્ન બાધાઓને આપનારા દેવ, મનુષ્ય અને તિર્યગ્યોનિ પ્રાણિયો ને ક્ષમા કરતા હતા તથા 'तितिक्खइ' તિતિક્ષા કરતા હતા અર્થાત્ અદીનમનથી એટલે કે પ્રસન્ન ભાવથી સહન કરતા હતા તથા 'अहियासेइ' નિશ્ચલ ભાવથી સહન કરતા હતા આ પ્રમાણે ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામી પૂર્વોક્ત પ્રતિજ્ઞાના પાલન કરવામા તત્પર થઈને તપશ્ચર્યામાં રત થઈને ધ્યાન નિમગ્ન રહેતા હતા,

હવે ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને કેવળજ્ઞાનોત્પત્તિનુ નિરૂપણ કરવામા આવે છે.- 'तओ ण समणस्स भगवओ महावीरस्स' તે પછી અર્થાત્ શ્રમણ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામી દ્વારા ત્રણ પ્રકારના (આધ્યાત્મિક-આધિદૈવિક-અને આધિભૌતિક) ઉપસર્ગો સહન કર્યા પછી

रतः 'बारसवासा वीइक्कंता' द्वादशवर्षाणि व्यतिक्रान्तानि-व्यतीतानि 'तेरसमस्स य वासस्स परियाए' त्रयोदशस्य च वर्षस्य पर्याये-मध्ये 'वट्टमाणस्स' वर्तमानस्य तिष्ठतो महावीरस्येति पूर्वेणान्वयः 'जे से गिम्हाणं दुच्चे मासे' योऽसौ ग्रीष्माणाम् ऋतूनाम् द्वितीयो मासः 'चउत्थे पक्खे' चतुर्थः पक्षः 'वइसाहसुद्धे' वैशाखशुद्धः-वैशाखशुक्लपक्षः आसीत् 'तस्स णं वेसाहसुद्धस्स' तस्य खलु वैशाखशुद्धस्य-वैशाखशुक्लपक्षस्य 'दसमीपक्खेणं सुव्वएणं दिवसेणं' दशमीपक्षे खलु-दशम्यां तिथौ, सुव्रतेन दिवसेन-सुव्रतनामके दिवसे इत्यर्थः 'विजएणं मुहुत्तेणं' विजयेन मुहूर्तेन-विजयमुहूर्ते 'हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं' हस्तोत्तराभिः-उत्तराफाल्गुनीरूपाभिः नक्षत्रेण 'जोगोवगएणं' योगोपगतेन-चन्द्रमसा योगं सम्बन्धम् उपगतेन प्राप्तेन उत्तराफाल्गुनीनक्षत्रेणेत्यर्थः उत्तराफाल्गुनी नक्षत्रेण सह योगमुपगते चन्द्रमसीतिभावः 'पाईणगामिणीए छायाए' प्राचीनगामिन्या छायायाम्-पूर्वदिशि लम्बमानायां छायायामित्यर्थः

खलु उसके बाद अर्थात् भगवान् श्री महावीर स्वामी के द्वारा तीन प्रकार के आध्यात्मिक-आधिदैविक और आधिभौतिक उपसर्गों को सहन करने के बाद श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी के उपर्युक्त विहार से विचरते हुए 'बारस वासा वीइक्कंता' बारह वर्ष बीत गये और 'तेरसमस्स य वासस्स परियाए वट्टमाणस्स' तेरहवां वर्ष के मध्य में रहते हुए भगवान् श्री महावीर स्वामी को 'जे से गिम्हाणं दुच्चे मासे' जो वह प्रसिद्ध ग्रीष्म ऋतु का द्वितीय मास और 'चउत्थे पक्खे' चतुर्थ पक्ष याने 'वइसाहसुद्धे' वैशाख शुक्ल पक्ष था 'तस्स णं वेसाहसुद्धस्स' उस वैशाख शुक्ल पक्ष के 'दसमी पक्खेणं' दशमी तिथि में 'सुव्वए णं दिवसे णं विजएणं मुहुत्तेणं' सुव्रत नाम के दिवस में और विजय नाम के मुहूर्त में 'हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं' हस्तोत्तर याने उत्तरा फाल्गुनी नक्षत्र में 'जोगोवगएणं' योग प्राप्त होने पर अर्थात् उत्तरा फाल्गुनी नक्षत्र के साथ चंद्रमा का योग होने पर तथा 'पाईणगामिणीए' पूर्व दिशा की ओर लंबायमान 'छायाए' छाया होने पर याने पूर्व दिशा तरफ छाया के लंबायमान होने पर

શ્રમણ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીના 'एएणं विहारेण' ઉપરોક્ત વિહારથી 'विहरमाणस्स' વિહાર કરતા કરતા 'वारसवासा विइक्कंता,' બાર વર્ષ પુરા થયા અને 'तेरसमस्स य वासस्स वट्टमाणस्स' તેરમા વર્ષમાં ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને 'जे से गिम्हाणं दुच्चे मासे' પ્રસિદ્ધ ગ્રીષ્મ ઋતુના બીજા માસ અને 'चउत्थे पक्खे' ચોથુ પખવાડીયુ અર્થાત્ 'वइसाहसुद्धे' વૈશાખ માસના શુક્લ પક્ષમા તથા 'तस्स वेसाहसुद्धस्स दसमी पक्खेण' એ વૈશાખ શુક્લ પક્ષની દશમી તિથિના દિવસે 'सुव्वएणं दिवसेण' સુવ્રતનામના દિવસમા અને 'विजएण मुहुत्तेणं' વિજય નામના મુહૂર્તમા 'हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं' હસ્તોત્તરા અર્થાત્ ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્રમાં 'जोगोवगएण' યોગ પ્રાપ્ત થતા અર્થાત્ ઉત્તરફાલ્ગુની નક્ષત્રની સાથે ચન્દ્રમાનો યોગ થયો ત્યારે 'पईणगामिणी छायाए' તથા પૂર્વ દિશા તરફ છાયા લાંબી થઈ ત્યારે 'वीयत्ताए

'वियत्ताए पोरिसीए' द्वितीयायां पौरुष्याम्—व्यक्तायां वा पाश्चात्यपौरुष्याम् मध्याह्नकाला-नन्तरमित्यर्थः 'जंभियगामस्स नयरस्स' जृम्भिकग्रामस्य नगरस्य 'बहिया नईए उज्जुवालियाए' बहिस्तात्-बहिर्भागे ऋजुवालुकायाः ऋजुवालुकानाम्न्याः नद्याः 'उत्तरकूले' उत्तर-कूले—उत्तरतटे 'सामागस्स गाहावइस्स' श्यामाकस्य—श्यामाकनाम्नः गृहपतेः—गृहस्वामिनः 'कट्ठकरणंसि' कृष्टकरणे -क्षेत्रे 'उड्ढं जाणू अहोसिरस्स' ऊर्ध्वजानु—अधः शिरसः—कृतोर्ध्वजानु-अधोमस्तकस्य 'झाणकोट्ठोवगयस्स' ध्यानकोष्ठोपगतस्य—ध्यानरूपकोष्ठमुपगतस्य प्राप्तस्य भगवतो महावीरस्य 'वेयावत्तस्स चेइयस्स' व्यावृत्तस्य-वैयावृत्यस्य वा नाम्नः चैत्यस्य उद्यानस्य 'उत्तरपुरच्छिमे दिसीभागे' उत्तरपौरस्त्ये-ईशानकोणे दिग्भागे 'सालरुक्खस्स' शालवृक्षस्य 'अदूरसामंते' नाति दूरनिकटे 'उक्कुडुयस्स' उत्कुटुकस्य—उत्कुटुकासनस्य कुक्कु-टासनेन इत्यर्थः 'गोदोहियाए' गोदोहिकया-गोदोहिकासनेन 'आयावणाए' आतापनया

एव 'वीयत्ताए पोरिसीए' द्वितीय पौरुषी याने पाश्चात्य पौरुषी के व्यक्त होने पर अर्थात् मध्याह्न काल के बाद 'जंभियगामस्स' जृम्भिक नामके ग्राम के याने 'नयरस्स बहिया नईए उज्जुवालियाए' नगर के बाहर ऋजुवालिका नाम की नदी के 'उत्तरे कूले' उत्तर तट पर 'सामागस्स' श्यामाक नाम के 'गाहावइस्स' गृहपति के 'कट्ठ करणंसि उड्ढंजाणू' क्षेत्र (खेत) में जानुं (घुटना) द्वय को ऊपर उठा कर और 'अहोसिरस्स' मस्तक को नीचे करके खडे होकर याने शीर्षासन करके 'उज्झाणकोट्ठोवगयस्स' ध्यान में लीन अर्थात् ध्यान में निमग्न भगवान् श्रीमहावीर स्वामी को 'वेयावत्तस्स चेइयस्स' व्यावृत्त अथवा वैयावृत नामके चैत्य अर्थात् उद्यान के 'उत्तर पुरच्छिमे दिसीभागे' उत्तर पौरस्त्य भाग में याने ईशान कोण में 'सालरुक्खस्स अदूरसामंते' शालवृक्ष के निकट में 'उक्कुडुयस्स' कुक्कुटासन के द्वारा याने कुक्कुट (मुर्गा) के समान आसन लगाकर बैठे हुए या-'गोदोहियाए' गोदोहिकासन के द्वारा अर्थात् गायको दूहने के समय जिस प्रकार बैठ कर लोग-गाय को दूहते हैं उसी प्रकार आसन

पोरसीए' બીજી પૌરૂષી અર્થાત્ પશ્ચિમ પૌરૂષી આરંભ થઈ ત્યારે એટલે કે મધ્યાહ્ન કાળ પછી 'जंभियगामस्स' જૃંભિકગ્રામ નામના 'नयरस्स बहिया' નગરની બહાર 'नईए उज्जुवालियाए' ઋજુવાલિકા નામની નદીના 'उत्तरकूले' ઉત્તર તરફના કિનારાપર 'सामागस्स गाहावइस्स कट्ठकरणंसि' શ્યામાક નામના ગૃહપતિના ખેતરમાં 'उड्ढ जाणू अहोसिरस्स झाणकोट्ठोवगयस्स' બે ગોઠણોને ઉંચા કરી અને મસ્તકને નીચે રાખીને એટલે કે શીર્ષાસન કરીને ધ્યાનમાં મગ્ન થયેલા ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને 'वेयावत्तस्स चेइयस्स' વ્યાવૃત્ત અર્થાત્ વૈયાવૃત્ત નામના ઉદ્યાનના 'उत्तरपुरच्छिमे दिसीभागे' ઉત્તર પૌરસ્ત્ય ભાગ અર્થાત્ ઈશાન ખુણામાં 'साल रुक्खस्स अदूरसामंते' શાળ વૃક્ષની નજદીક 'उक्कुडुयस्स गोदोहियाए' કુક્કુટાસનદ્વારા અર્થાત્ મરઘડાની જેમ આસન લગાવીને બેઠેલા અથવા ગોદોહિકાસન દ્વારા અર્થાત્ ગાયને દોહી

'आयावेमाणस्स' आतापयतः-आतापनां कुर्वतः 'छट्ठेणं भत्तेणं अपाणएणं' षष्ठेन भक्तेन-उपवासद्वयेन अपानकेन-पानरहितेन 'सुक्कज्झाणंतरियाए वट्टमाणस्स' शुक्लध्यानान्तरे-शुक्लध्याने वर्तमानस्य-आरूढस्य भगवतो महावीरस्वामिनः 'निव्वाणे कसिणे पडिपुन्ने' निर्वाणे-निर्दोषे कृत्स्ने-सम्पूर्णे-परिपूर्णार्थग्राहके प्रतिपूर्णे 'अव्वाहए निरावरणे' अव्याहते-व्याघातरहिते अकुण्ठिते इत्यर्थः निरावरणे-आवरणरहिते 'अणंते अणुत्तरे' अनन्ते, अनुत्तरे सर्वप्रधाने 'केवलवरनाणदंसणे समुप्पन्ने' केवलवरज्ञानदर्शने-सर्वश्रेष्ठ केवलज्ञानं केवलदर्शनञ्च समुत्पन्ने संजाते, भगवतो महावीरस्य उपर्युक्तरूप केवलज्ञानं केवलदर्शनञ्च समजायत इति भावः। अथ भगवतो श्री महावीरस्वामिनः समुत्पन्नकेवलज्ञानदर्शनस्य सामर्थ्यं

लगाकर 'आयावणाए आयावेमाणस्स' आतापना से आतापना करते हुए 'छट्ठेणं भत्तेणं अपाणएणं' तथा षष्ठ भक्त अर्थात् अपानक-जलका पान से भी रहित उपवास द्वयात्मक षष्ठ भक्त नामके व्रत करते हुए और 'सुक्कज्झाणंतरियाए वट्टमाणस्स' शुक्लध्यानमें वर्तमान अर्थात् सुक्लध्यान में निमग्न भगवान् श्रीमहावीर स्वामी को 'निव्वाणे कसिणे पडिपुन्ने' निर्वाण निर्दोष और कृत्स्न अर्थात् संपूर्ण याने परिपूर्ण अर्थकेग्राहक और 'अव्वाहए' अव्याहत याने व्याघातरहित (अकुण्ठित) एवं 'निरावरणे' निरावरण-आवरण रहित तथा 'अणंते' अनंत अंत रहित और 'अणुत्तरे' अनुत्तर-सर्व प्रधान 'केवलवरनाणदंसणे समुप्पन्ने' केवल ज्ञान और केवलदर्शन उत्पन्न हुए एतावता भगवान् श्रीमहावीर स्वामी को उक्तरीति से तपश्चर्या व्रत ध्यान वगैरह में अत्यन्त लीन होने पर निर्दोष एवं सभी अर्थो का ग्राहक तथा अकुण्ठित आवरण रहित सर्वश्रेष्ठ केवल ज्ञान तथा केवल दर्शन उत्पन्न हुआ, उस से भगवन् केवलज्ञानी हो गये।

अब भगवान् श्री महावीर स्वामी के समुत्पन्न केवलज्ञान तथा केवल दर्शन

વખતે જે રીતે બેસીને ગાય દોવાય છે એ પ્રમાણે આસન લગાવીને 'आयावणाए आयावेमाणस्स' સૂર્યના તાપમા આતાપના કરતા કરતા 'छट्ठेण भत्तेण' પષ્ઠભક્ત અર્થાત્ 'अपाणएणं' અપાનક એટલે કે જલપાનથી રહિત ઉપવાસ દ્વયાત્મક પષ્ઠભક્ત નામનું વ્રત કરતા અને 'सुक्कज्झाणंतरियाए वट्टमाणस्स' શુક્લ ધ્યાનમાં વર્તમાન એટલે કે શુક્લ ધ્યાનમા નિમગ્ન શ્રી મહાવીર સ્વામીને 'निव्वाणे कसिणे पडिपुण्णे' નિર્વાણ-નિર્દોષ અને કૃત્સ્ન અર્થાત્ સંપૂર્ણ અને પરિપૂર્ણ અર્થના ગ્રાહક અને 'अव्वाहए निरावरणे अणंते' અવ્યાહત એટલે કે વ્યાઘાતરહિત (અકુંઠિત) તથા નિરાવરણ અર્થાત્ આવરણ વિનાનુ તથા અનંત અંત વગરનું 'अणुत्तरे केवलवरनाणदंसणे समुप्पण्णे' અનુત્તર-સર્વપ્રધાન કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન ઉત્પન્ન થયું એટલે કે-વીતરાગ ભગવાન્ શ્રીમહાવીરસ્વામીને ઉક્ત પ્રકારથી તપશ્ચર્યા વ્રત ધ્યાન વિગેરેમા અત્યન્ત લીન હતા ત્યારે નિર્દોષ અને બધાજ અર્થોના ગ્રાહક અને અકુંઠિત આવરણ વિનાનું સર્વ શ્રેષ્ઠ કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન ઉત્પન્ન થયું તેથી ભગવાન્ કેવળજ્ઞાની કહેવાયા.

वर्णयितुमाह–'से भगवं अरहं जिणे जाए केवली' स खलु भगवान् अर्हन्–तीर्थकृत् जिनः–जिनेन्द्रः जातः केवली–केवलज्ञानी भगवान महावीरः 'सव्वन्नू सव्वभावदरिसी' सर्वज्ञः–सर्वपदार्थज्ञाता सर्वभावदर्शी–सर्वपदार्थद्रष्टा 'सदेवमणुयासुरस्स' सदेवमनुष्यासुरस्य–देवानां मनुष्याणाम् असुरकुमाराणां 'लोगस्स' लोकस्य-सर्वलोकानाञ्च 'पज्जाए जाणइ' पर्यायान् जानाति तथाहि 'तं जहा–आगइं गइं ठिइं चयणं' तद्यथा–आगतिम्-जीवानाम् आगतिम्,

का सामर्थ्य बतलाते हैं–'से भगवं अरहं जिणे जाए केवली' भगवान् श्री महावीर स्वामी को केवलज्ञान उत्पन्न होने पर वह प्रसिद्ध भगवान अर्हन् तीर्थंकर जिनेन्द्र केवलज्ञानी होकर 'सव्वन्नू सव्वभावदरिसी' सर्वज्ञ याने सभी पदार्थों को जाननेवाले एवं सर्वभावदर्शी सभी पदार्थों को देखनेवाले होने से 'सदेव मणुयासुरस्स लोगस्स' सभी देवों के तथा सभी मनुष्यों के और सभी असुरकुमारों के तथा सभी लोगों के 'पज्जाए जाणइ' पर्यायों को जानने लगे अर्थात् कब कौन देवादि सभी लोग किस रूप में गमनागमनादि पर्याय करेंगे इन सभी बातों को भगवान् श्रीमहावीरस्वामी केवलज्ञान के प्रभाव से जानते थे 'तं जहा आगइं गइं ठिइं' जैसे कि आगति, गति, और स्थिति को याने जीवों के गमनागमनादि पर्यायों को अर्थात् कौन सा जीव जन्तु प्राणी किस समय कहां से आकर कहां पर जायेंगे इन सभी बातों को केवलज्ञान के प्रभाव से जानने लगे एवं 'चयणं' किस देव लोक से किस समय किन देवों का च्यवन (पतन) होगा याने कौन देव कब किस देवलोक से गिरकर इस लोक में आने वाले हैं या आगये हैं अथवा आये हैं इस सभी बातों को भी भगवान्

હવે ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને થયેલ કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શનની શક્તિ સૂત્રકાર બતાવે છે-'से भगवं अरहं जिणे जाए' ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને કેવળ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થવાથી ભગવાન્ કેવળજ્ઞાની થઈને 'सव्वन्नू' સર્વજ્ઞ અર્થાત્ સઘળા પદાર્થોને જાણનારા તથા 'सव्वभावदरिसी' સર્વભાવદર્શી અર્થાત્ સઘળા પદાર્થોના દ્રષ્ટા 'सदेवमणुयासुरस्स लोगस्स पज्जाए जाणइ' સઘળા દેવોના તથા સઘળા મનુષ્યોના તેમજ સઘળા અસુર કુમારોના તથા સઘળા લોકના પર્યાયોને જાણવા લાગ્યા અર્થાત્ ક્યારે કોણ દેવાદિ સઘળા લોક કેવા પ્રકારથી ગમનાગમનાદિ પર્યાય કરશે એ તમામ વાતોને ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામી કેવળજ્ઞાનના પ્રભાવથી જાણતા હતા 'तं जहा' જેમકે 'आगइ' આગતિ, 'गइं' ગતિને અને 'ठिइं' સ્થિતિને અર્થાત્ જીવોના ગમનાગમનાદિ, પર્યાયોને અર્થાત્ કયા જીવ જન્તુ કે પ્રાણી કયે વખતે ક્યાંથી આવીને કયાં જશે એ તમામ વાતોને કેવળજ્ઞાનના પ્રભાવથી જાણવા લાગ્યા તથા 'चयणं' કયા દેવલોકથી કયા સમયે કયા દેવનું ચ્યવન (પતન) થશે અર્થાત્ કયા દેવ ક્યારે કયા દેવલોકમાંથી ચવીને આ લોકમાં આવશે આવી ગયા છે કે આવે છે એ તમામ વાતોને ભગવાન્ કેવળજ્ઞાની શ્રીમહાવીર સ્વામી કેવળ

गतिम् स्थितिम्, च्यवनम्–देवलोकाद् देवानां च्यवनम्, 'उववायं भुत्तं पीयं कडं' उपपातम्–नरके देवानां जन्मस्थानम्, भुक्तम्–खाद्यम्, पीतम्–पेयपदार्थान्, कृतम्–सम्पादित चौर्यादिकर्म, 'पडिसेवियं' प्रतिसेवितम् मैथुनादि सेवनम् 'आविकम्मं रहो कम्मं' आविष्कर्म–प्रकटकार्यम्, रहः कर्म गुप्तकार्यम् 'लवियं कहियं' लपितम्–प्रलापम्, प्रलपन्तं वा, कथितम्–एकान्ते उक्तम्–गुप्तवार्तामित्यर्थः 'मणो माणसियं' मनो मानसिकम् जीवानां चित्तगतं मनोगतञ्चाभिप्रायम्, 'सव्व लोए' सर्वलोके-सर्वेषां लोकानां विषये 'सव्व जीवाणं' सर्व जीवानाम्–सर्वेषां प्राणिनाम् 'सव्वभावाइं' सर्वभावान्–सर्वाभिप्रायान् 'जाणमाणे पासमाणे' जानानः–जानन्, पश्यन्–अवलोकयन् 'एवं च णं विहरइ' एवञ्च खलु–अनया रीत्या केवल

श्रीमहावीर स्वामी केवलज्ञान के प्रभाव से जानते थे 'उववायं' एवं उपपात को अर्थात् नरक में देवों के जन्मस्थान को तथा 'भुत्तं' भुक्त अर्थात् खाद्य पदार्थों को एवं 'पेयं' पेय पदार्थों को तथा 'कडं' कृत को याने किये हुए शुभाशुभ कर्मों को 'पडिसेवियं' एवं प्रतिसेवित को याने मैथुनादि सेवन को तथा 'आविकम्म' आविष्कर्म याने प्रकट कार्यों को तथा 'रहो कम्मं' रहःकर्म याने गुप्तकार्यों को 'लवियं' एवं लपित अर्थात् प्रलाप को या प्रलाप करते हुए प्राणियों को तथा 'कहियं' कथित अर्थात् एकांत में उक्त गुप्त वार्ता को एवं 'मणोमाणसियं' मनो मानसिक याने जीवों के चित्तगत और मनोगत अभिप्रायों को तथा 'सव्वलोए' सभी लोगों के विषय में तथा 'सव्व जीवाणं सव्व भावाइं' सभी जीवों के याने सभी प्राणियों के सर्वभावों को याने सभी अभिप्रायों को 'जाणमाणे' जानते हुए और देखते हुए अर्थात् केवल ज्ञान से सभी जीवजंतुओं के अभिप्रायों को जानते हुए और 'पासमाणे' केवल दर्शन से देखते हुए 'एवं चणं विहरइ' विचरते थे याने विहार करने लगे।

જ્ઞાનના પ્રભાવથી જાણતા હતા અર્થાત્ જાણી લેતા હતા. તથા, 'उववायं' ઉત્પાતને અર્થાત્ નરકમાં દેવેના જન્મસ્થાનને તથા 'भुत्तं' ભુક્ત અર્થાત્ ખાદ્ય પદાર્થોને તથા 'पीयं' પેય પદાર્થો તથ 'कड' કૃતને અર્થાત્ કરવામાં આવેલ શુભાશુભ કર્મને તથા 'पडिसेवियं' પ્રતિસેવિતને અર્થાત્ મૈથુનાદિ સેવનને તથા 'आविकम्म' આવિષ્કર્મ અર્થાત્ પ્રગટકાર્યોને તથા 'रहोकम्मं' રહઃ કર્મ અર્થાત્ ગુપ્તકાર્યોને તથા 'लविय' લપિત અર્થાત્ પ્રલાપને અગર પ્રલાપ કરનારા પ્રાણિયોને તથા 'कहियं' કથિત અર્થાત્ એકાંતમાં કહેલ ગુપ્ત વાતને તથા 'मणोमाणसियं' મનોમાનસિક અર્થાત્ જીવેના ચિત્તગત અને મનોગત અભિપ્રાયોને તથા 'सव्वलोए सव्वजीवाण' સર્વલોકના સંબંધમાં તથા સઘળા જીવોના અર્થાત્ બધાજ પ્રાણિયોના 'सव्वभावाइ जाणमाणे पासमाणे' સર્વભાવોને અર્થાત્ તેમના બધા અભિપ્રાયોને જાણીને અને જોઈને અર્થાત્ કેવળજ્ઞાનથી બધાજીવ જંતુઓના અભિપ્રાયોને જાણીને અને કેવળદર્શનથી દેખીને 'एव च णं विहरइ' એ પ્રકારથી વિચરતા હતા,

ज्ञानप्रभावेण सर्वपदार्थान् सर्वाभिप्रायांश्च अवगच्छन् विहरति-विचरति 'जण्णं दिवसं सम णस्स भगवओ महावीरस्स' यस्मिन् खलु दिवसे श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य 'निव्वाणे कसिणे जाव समुप्पन्ने' निर्वाणे-निर्मले' कृत्स्ने-सम्पूर्ण-परिपूर्णे यावत्-प्रतिपूर्णे अव्या हते निरावरणे अनन्ते अनुत्तरे केवलज्ञानदर्शने समुत्पन्ने-समजायेताम् 'तण्णं दिवसं' तस्मिन् खलु दिवसे 'भवणवइवाणमंतरजोइसियविमाणवासिदेवेहिय' भवनपति -वानव्यन्तर - ज्योतिषिक विमानवासि वैमानिकदेवैश्च 'देवीहिय' देवीभिश्च 'उवयंतेहिं' उत्पतद्भिः-उत्प तन कुर्वद्भिः सुमेरौ पर्वते आरोहद्भिः 'जाव उप्पिजलगब्भूए यावि हुत्था' यावद्-अवपत

अब जिस समय में भगवान् श्री महावीर स्वामी को परम निर्मल केवलज्ञान और केवलदर्शन उत्पन्न हुआ उस समय में एक अत्यन्त महान् दिव्य देवप्रकाश और देव कलकल भी उत्पन्न हुआ यह बतलाते हैं-'जण्णं दिवसं समणस्स भगवओ महावीरस्स निव्वाणे कसिणे जाव समुप्पन्ने' जिस दिन में श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामी को निर्वाण याने निर्दोष अर्थात् निर्मल एवं कृत्स्न याने सम्पूर्ण अर्थात् परिपूर्ण एवं यावत् अव्याहत याने व्याघात रहित अर्थात् अकुण्ठित और निरावरण याने आवरण रहित एवं अनन्त अर्थात् अन्त रहित एवं अनुत्तर सर्वोत्तम याने सर्वोत्कृष्ट केवलज्ञान और केवल दर्शन समुत्पन्न हुआ 'तन्नं दिवसं भवणवइ' उस दिन में भवनपति 'वाणमंतरजोइसिय' वानव्यंतर-ज्योतिषिक और 'विमाणवासि देवेहिय देवीहिय' विमान वासी वैमानिक देवों और देवियों ने 'उवयंतेहिं जाव' उत्पतन करते हुए याने सुमेरु पर्वत पर आरोहण करते हुए अर्थात् चढते हुए तथा यावद् भूभाग पर अवतरण करते हुए याने उतरते हुए याने सुमेरु पहाड पर चढते समय और भूभाग पर उतरते समय 'उप्पिजलगब्भूए यावि हुत्था' एक

અર્થાત્ વિહાર કરવા લાગ્યા.

હવે જે સમયે ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીને કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન ઉત્પન્ન થયુ એ સમયે એક મોટો દિવ્ય પ્રકાશ અને દેવ કલકલ પણ થયો. તેનુ સૂત્રકાર કથન કરે છે-'जण्ण दिवसं समणस्स भगवओ महावीरस्स' જે દિવસે શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીને 'निव्वाणे कसिणे' નિર્વાણ અર્થાત્ નિર્દોષ એટલે કે નિર્મલ અને કૃત્સ્ન અર્થાત્ સંપૂર્ણ એટલે કે પરિપૂર્ણ તથા 'जाव समुप्पन्ने' યાવત્ પ્રતિપૂર્ણ અને અવ્યાહત અર્થાત્ વ્યાઘાત વિનાનુ અર્થાત્ અકુંઠિત અને નિરાવરણ અર્થાત્ આવરણ વિનાનુ તથા અનંત એટલે કે અંતવગરનુ તથા અનુત્તર અર્થાત્ સર્વોત્તમ કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન ઉત્પન્ન થયુ 'तन्नं दिवस' એ દિવસે 'भवणवइ वाणमंतर-जोइसियविमाणवासि' ભવનપતિ, વાનવ્યન્તર જ્યોતિષ્ક વિમાનવાસી વૈમાનિક 'देवेहिय देवीहिय' દેવો અને દેવિયોએ 'उवयतेहिं जाव' ઉત્પતન કરતા અર્થાત્ સુમેરૂ પર્વત પર ચઢતી વખતે અને સુમેરુપર્વત પરથી જમીન પર ઉતરતી

दृभिः भूमिभागे अन्तरदृभिः आगच्छद्भिः भवनपत्यादि देवानाम् अवपतनोत्पतनसमये एको महान् दिव्यो देवोद्योतः-देवप्रकाशः देवसन्निपातः देवकहकहः देवकलकलः उत्पि ञ्जलभूतश्चापि अभवत्-संजातः इति भावः 'तओ णं समणे भगवं महावीरे' ततः खलु-देव प्रकाशानन्तरम् श्रमणो भगवान् महावीरः 'उप्पन्नवरनाणदंसणधरे' उत्पन्नवरज्ञानदर्शन धरः-समुत्पन्नप्रधानकेवलज्ञानदर्शनधारको भूत्वा-'अप्पाणं च लोगं च अभिसमिक्ख'

महान् दिव्य विलक्षण देवोद्योत अर्थात् देवप्रकाश और देव सन्निपात याने देवों का निपतन और देव कहकहक अर्थात् देवों का कलकल शब्द उत्पिञ्जलभूत याने एकत्रित होकर उत्पन्न हुआ एतावता भगवान् श्री महावीर स्वामी के केवलज्ञान तथा केवलदर्शन की उत्पत्ति काल में भवनपति वानव्यन्तरज्योति षिक और वैमानिक देवोंने और देवियोंने आनन्द के मारे फूले नहीं समाते हुए सुमेरु पर्वत पर चढते उतरते समय एक महान् दिव्य प्रकाश के साथ विलक्षण कलकल मधुर अव्यक्त ध्वनि की अर्थात् भगवान् श्री महावीर स्वामी की जय जयकार सूचक अत्यन्त रमणीय शब्द किया।

अब भगवान् श्री महावीर स्वामी का देवादि के प्रति क्रम से धर्मोपदेश का निरूपण करते हैं-'तओणं' उसके बाद अर्थात् भगवान् श्री महावीर स्वामी को केवलज्ञान और केवलदर्शन के उत्पन्न होने के समय में भवनपत्यादि देवों और देवियों के दिव्य प्रकाश के साथ दिव्य कलकल शब्द होने के बाद 'समणे भगवं महावीरे' श्रमण भगवान् श्री महावीर स्वामीने 'उप्पन्न वरनाण-दंसणधरे' उत्पन्न अत्यन्त श्रेष्ठ केवलज्ञान और केवलदर्शन को धारण करते

थअने 'उप्पिंजलगब्भूए यावि हुत्था' એક મોટો દિવ્ય અને વિલક્ષણ દેવોદ્યોત અર્થાત્ દેવપ્રકાશ અને દેવસન્નિપાત એટલે કે દેવોનુ પતન તથા દેવ કહકહ અર્થાત્ દેવોનો કલકલશબ્દ ઉત્પિજલભૂત અર્થાત્ એકઠોથઈને ઉત્પન્ન થયો, એટલે કે વીતરાગ ભગવાન્ વર્ધમાન મહાવીર સ્વામીને કેવળજ્ઞાન તથા કેવળદર્શન ઉત્પન્ન થયુ ત્યારે ભવનપતિ વાનવ્યતર જ્યોતિષિક અને વૈમાનિક દેવોએ અને દેવીયો એ આનંદને લઈને પ્રફુલ્લતાને લઈ સુમેરૂપર્વત પર ચઢવા ને ઉતરવાને સમયે એક મોટા દિવ્ય પ્રકાશની સાથે વિલક્ષણ કલકલ મધુર અવ્યક્ત ધ્વની કર્યો અર્થાત્ ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીના વિજય સૂચક જયજયકારનો અત્યત રમણીય નાદ કર્યો

હવે ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીએ દેવાદિને ક્રમથી કરેલ ધર્મોપદેશનુ નિરૂપણ કરવામા આવે છે-'तओ ण समणे भगवं महावीरे उप्पन्नवरनाणदंसणधरे' તે પછી અર્થાત્ ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીને કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન ઉત્પન્ન થયુ તે વખતે ભવનપત્યાદિ દેવો અને દેવીયોના દિવ્યપ્રકાશની સાથે દિવ્ય કલકલનો મધુર શબ્દ થયા પછી શ્રમણ ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીને 'उप्पन्नवरनाणदंसणधरे अप्पाणं च लोगं

आत्मानञ्च-स्वात्मानम्, लोकं च अभिसमीक्ष्य केवलज्ञानद्वारा ज्ञात्वा 'पुव्वं देवाणं धम्म माइक्खइ' पूर्वं-प्रथमं देवानां धर्मम् आख्याति-उपदिशति 'तओ पच्छा मणुस्साणं' ततः पश्चात्-देवानां धर्मोपदेशानन्तरम् मनुष्याणाम् धर्मोपदेशं करोतीत्यर्थः 'तओणं समणे भगवं महावीरे' ततः खलु-धर्मोपदेशानन्तरम् श्रमणो भगवान महावीरः 'उप्पन्ननाणदंसणधरे' उत्पन्नज्ञानदर्शनधरः-समुत्पन्नकेवलज्ञानदर्शनधरः 'गोयमाईणं समणाणं निग्गंथाणं' गौतमादीनां श्रमणानाम् निर्ग्रन्थानाम् गणधराणाम् मुनीनाम् 'पंच महव्वयाइं सभावणाइं' पञ्च महाव्रतानि-प्राणातिपात-मृषावाद-अदत्तादान-मैथुन-(अब्रह्मचर्य) परिग्रहविरमण-

हुए केवलज्ञान और केवलदर्शन द्वारा 'अप्पाणं च लोगं' अपने आत्मा को और लोक को अच्छी तरह 'अभिसमिक्ख' अभिसमीक्षण कर याने जानकर और देखकर 'पुव्वं देवाणं धम्ममाइक्खइ' सब से पहले देवों को धर्मोपदेश किया अर्थात् धर्म का मर्म बतलाया याने धर्म क्या चीज है इसका रहस्य समझाया 'तओ पच्छा' उसके बाद अर्थात् भवनपति वगैरह वैमानिक देवों को धर्मोपदेश करने के बाद 'मणुस्साणं' मनुष्यों को धर्मोपदेश किया याने अच्छी तरह से मनुष्यों को धर्मोपदेश किया याने अच्छी तरह से मनुष्यों को भी धर्म का तत्त्व समझाया 'तओणं' देवों को और मनुष्यों को धर्मोपदेश करने के बाद 'समणे भगवं महावीरे' श्रमण भगवान् वीतराग वर्द्धमान श्री महावीर स्वामीने 'उपन्न नाणदंसणधरे' केवलदर्शन को धारण करते हुए-'गोयमाईणं समणाणं निग्गंथाणं' गौतमस्वामी वगैरह श्रमण निर्ग्रंथों को याने गौतमस्वामी आदी गणधर मुनियों को भावना सहित याने प्रत्येक वक्ष्यमाण स्वरूप 'पंच महव्वयाइं' पांच पांच 'सभावणाइं' भावनाओं के साथ पञ्च महाव्रतों को अर्थात् प्राणातिपात, मृषावाद अदत्तादान मैथुन (अब्रह्मचर्य) और परिग्रह विरमण रूप अपरिग्रहों को तथा-

च अभिसमिक्ख' ઉત્પન્ન થયેલ શ્રેષ્ઠ કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન ધારણ કરીને કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન દ્વારા પોતાના આત્માને અને લોકને સારી રીતે અભિક્ષણ કરીને અર્થાત્ જાણીને અને દેખીને 'पुव्वं देवाण धम्ममाइक्खइ' સૌથી પહેલા દેવોને ધર્મોપદેશ કર્યો અર્થાત્ ધર્મ શું વસ્તુ છે? તેનું રહસ્ય તેઓને સમજાવ્યું. 'तओ पच्छा मणुस्साण' તે પછી અર્થાત્ ભવનપતિ વિગેરે વૈમાનિક દેવોને ધર્મનું રહસ્ય સમજાવ્યા પછી મનુષ્યોને ધર્મોપદેશ કર્યો અર્થાત્ મનુષ્યોને પણ ધર્મનું રહસ્ય સારી રીતે સમજાવ્યું 'तओ ण समणे भगवं महावीरे' દેવો અને મનુષ્યોને ધર્મોપદેશ આપ્યા પછી વીતરાગ ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીએ 'उप्पण्णणाणदंसणधरे' કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન ધારણ કરીને 'गोयमाईणं समणाणं निग्गंथाण' શ્રી ગૌતમસ્વામી વિગેરે ગણધરોને શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને અર્થાત્ શ્રી ગૌતમસ્વામી વિગેરે ગણધર મુનિઓને 'पंच महव्वयाइं सभावणाइं' ભાવના સહિત અર્થાત્ દરેક વક્ષ્યમાણ રીતની પાંચ પાંચ ભાવનાઓ સાથે પાંચ મહાવ્રતોને

रूपाणि महाव्रतानि सभावनानि-प्रत्येकं वक्ष्यमाणस्वरूप पञ्च पञ्च भावनासहितानि 'छज्जीवनिकाया' षड् जीवनिकायान् पृथिव्यप्तेजोवायु-वनस्पतित्रसकायरूपान् षट् संख्यकजीव समूहान् 'आइक्खइ भासइ परूवेइ' आख्याति-सामान्यरूपेण षट्प्रकारकप्राणिस्वरूपं प्रतिपादयति, भाषते-अर्धमागधी भाषायाम् उपदिशति प्ररूपयति-सविस्तरं तत्तत्वं निरूपयति, सामान्यतो विशेषतश्च पञ्चमहाव्रतस्वरूपं षट्जीवस्वरूपञ्च भगवान् प्ररूपितवान् इतिभावः तथाहि 'तं जहा- पुढविकाए जाव तसकाए' तद्यथा-पृथिवीकायः यावत्-अप्कायः, तेजस्कायः, वायुकायः, वनस्पतिकायः, त्रसकायः-द्वीन्द्रियादि पञ्चेन्द्रियपर्यन्तः भगवता

'छज्जीवनिकाया आइक्खइ'-छ जीवनिकायों का याने पृथिवीकाय अप्काय, तेजस्काय वायुकाय और वनस्पतिकाय तथा त्रसकाय अर्थात् द्वीन्द्रियादि पञ्चेन्द्रिय पर्यन्त त्रसकाय इस प्रकार षट् संख्यक जीव समूहों का आख्यान किया याने सामान्य रूप से षट् प्रकारक प्राणियों के स्वरूप को बतलाया और 'भासइ' भाषण किया याने अर्धमागधी भाषा में षट्जीवनिकायों का और पांच महाव्रतों का उपदेश दिया तथा 'परूवेइ' प्ररूपण किया याने सविस्तर पञ्च महाव्रतों का और षड्जीवनिकायों का निरूपण किया एतावता सामान्य रूप से और विशेष रूप से पञ्च महाव्रत के स्वरूप को और षड्जीव के स्वरूप को भगवान् श्रीमहावीर स्वामीने गौतमादि गणधरों को समझाकर बतलाया 'तं जहा-पुढवीकाए जाव तसकाए' जैसे कि पृथिवीकाय जीव का क्या स्वरूप है एवं अप्काय का क्या स्वारूप है तथा तेजस्काय का क्या स्वरूप है एव वायुकाय का क्या स्वरूप हैं एवं वनस्पतिकाय जीव का क्या स्वरूप है और त्रसकाय जीवों का क्या स्वरूप है इस प्रकार प्रत्येक छे प्रकार के जीवों को विश्लेषण कर बतलाया, एतावता

અર્થાત્ પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ, અદત્તાદાન, મૈથુન (બ્રહ્મચર્ય) અને પરિગ્રહ વિરમણરૂપ અપરિગ્રહનો તથા 'छज्जीवनिकाया आइक्खइ,' છ જીવ નિકાયોનું અર્થાત્ પૃથિવીકાય અપ્કાય, તેજસ્કાય, વાયુકાય અને વનસ્પતિકાય તથા ત્રસકાય અર્થાત્ કે દ્વીન્દ્રિયાદિ પંચેન્દ્રિય પર્યન્ત ત્રસકાય એ રીતે છ પ્રકારના પ્રાણિયોનું સ્વરૂપ બતાવ્યું. અને 'भासइ' ભાષણ કર્યું અર્થાત્ અર્ધમાગધી ભાષામાં છ જીવનીકાયોનો અને પાંચ મહાવ્રતોનો ઉપદેશ આપ્યો, તથા 'परूवेइ' તેનું પ્રરૂપણ કર્યું અર્થાત્ સવિસ્તર પાંચ મહાવ્રતોનું અને ષડજીવનિકાયોનું નિરૂપણ કર્યું, એટલે કે સામાન્ય રીતે અને વિશેષ પ્રકારથી પાંચ મહાવ્રતનું સ્વરૂપ અને ષડ્જીવનીકાયનું સ્વરૂપ ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીએ ગૌતમાદિ ગણધરોને સમજાવ્યું 'तं जहा' જેમ કે-'पुढवीकाए जाव तसकाए' પૃથ્વીકાયના જીવોનું કેવું સ્વરૂપ છે, તેમજ અપ્કાયના જીવોનું કેવું સ્વરૂપ છે, તથા તેજસ્કાયનું કેવું સ્વરૂપ છે, અને વાયુકાયના જીવોનું કેવું સ્વરૂપ છે' તેમજ વનસ્પતિકાયના જીવોનું કેવું સ્વરૂપ છે, અને ત્રસકાયના જીવોનું સ્વરૂપ કેવું છે, આ પ્રમાણે છએ પ્રકારના જીવોનું સ્વરૂપ

उद्दिष्ट इति शेषः, सम्प्रति प्रथमं महाव्रतमधिकृत्याह—भगवान् 'पढमं भंते! महव्वयं पच्चक्खामि' हे करुणासागर भदन्त! प्रथमं महाव्रतम्—प्राणातिपातविरमणरूपं प्रत्याख्यामि—ज्ञप्रज्ञया प्राणातिपातम् अनिष्टं ज्ञात्वा प्रत्याख्यानप्रज्ञया तस्य प्रत्याख्यानं करोमीत्यर्थः तदेवाह 'सव्वं पाणाइवायं से सुहुमं वा बायरं वा तसं वा थावरं वा' सर्वं प्राणातिपातम् तत् सूक्ष्मं वा जीवं बादरं स्थूलं वा जीवं त्रसं वा—द्वीन्द्रियादि पञ्चेन्द्रियपर्यन्तम्, स्थावरं वा—पृथिवीकायिकादि 'नेव सयं पाणाइवायं करिज्जा कारिज्जा अणुमोदिज्जा वा' नैव खलु स्वयं

एकेन्द्रिय, द्वीन्द्रिय, त्रीन्द्रिय, चतुरिन्द्रिय और पञ्चेन्द्रियों में पृथिवीकायादि पांच एकेन्द्रिय से संगृहीत होते हैं और द्वीन्द्रियादि से लेकर पञ्चेन्द्रिय पर्यन्त जीव त्रसकाय में संगृहीत होते हैं इस प्रकार षड्जीवनिकाय समझना चाहिये।

अब प्राणातिपात विरमण रूप प्रथम महाव्रत का निरूपण करते हुए बतलाते हैं—'पढमं भंते! महव्वयं पच्चक्खामि, सव्वं पाणाइवायं' हे भदन्त! मै सब से पहले प्रथम महाव्रत अर्थात् सभी प्रकार के प्राणातिपात का प्रत्याख्यान करता हूँ याने प्रथम महाव्रत प्राणातिपात विरमण को स्वीकार करता हूँ याने ज्ञप्रज्ञा से प्राणातिपात को अनिष्ट समझकर प्रत्याख्यान प्रज्ञा से उस प्राणातिपात का प्रत्याख्यान याने परित्याग करता हूं इसी तात्पर्य से कहते हैं कि—सभी प्राणातिपात का प्रत्याख्यान करता हूँ 'से सुहुमं वा बायरं वा' चाहे वह प्राणि जीव सूक्ष्म हो या बादर हो अर्थात् बारिक हो या स्थूल हो एवं 'तसं वा थावरं वा' द्वीन्द्रियादि से लेकर पञ्चेन्द्रिय पर्यन्त रूप त्रस हो या पृथिवीकाय, अप्काय, तेजस्काय, वायुकाय और वनस्पतिकाय रूप स्थावर जीव हो इस सभी जीवों

અલગ અલગ વિશ્લેષણ કરીને સમજાવ્યુ એટલે કે એકેન્દ્રિય, દ્વીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય અને પચેન્દ્રિયોમા પૃથિવીકાયાદિ પાચ એકેન્દ્રિયપણાથી ગ્રહણ કરાય છે. અને દ્વીન્દ્રિયાદિથી લઈને પચેન્દ્રિય પર્યન્તના જીવો ત્રસ કાયમાં ગ્રહણ કરાય છે. એ રીતે ષડ્જીવનિકાય સમજવા.

હવે પ્રાણાતિપાત વિરમણરૂપ પહેલા મહાવ્રતનું નિરૂપણ કરવા માટે સૂત્રકાર કહે છે—'पढमं भंते! महव्वयं पच्चक्खामि' હે ભગવન્ હું સૌથી પહેલાં પહેલુ મહાવ્રત અર્થાત્ બધાજ પ્રકારના પ્રાણાતિપાતનુ પ્રત્યાખ્યાન કરૂ છુ. અર્થાત્ પહેલા મહાવ્રત પ્રાણાતિપાતનો સ્વીકાર કરૂં છું. એટલે કે જ્ઞ પ્રતિજ્ઞાથી પ્રાણાતિપાતને અનર્થકારી સમજીને પ્રત્યાખ્યાન પ્રતિજ્ઞાથી એ પ્રાણાતિપાતનું પ્રત્યાખ્યાન અર્થાત્ પરિત્યાગ કરૂ છુ. એ જ હેતુથી સૂત્રકાર કહે છે કે—'सव्वं पाणाइवायं' બધાજ પ્રાણાતિપાતનુ પ્રત્યાખ્યાન કરૂ છુ ચાહે તો 'से सुहुमं वा बायरं वा' તે પ્રાણીજીવ સૂક્ષ્મહોય અથવા બાદરહોય અર્થાત્ નાના હોય કે મોટા હોય તથા 'तसं वा' દ્વીન્દ્રિયાદિથી લઈને પચેન્દ્રિય સુધીના ત્રસકાય જીવ હોય અથવા 'थावर वा' પૃથિવીકાય, અપ્કાય, તેજસ્કાય, વાયુકાય અને વનસ્પતિકાયરૂપ

प्राणातिपातं कुर्यात्-(करोमि) नाहं करिष्यामि कारयेत् (कारयामि) कारयिष्यामि अनुमोदयेत् (अनुमोदयामि वा' अनुमोदयिष्यामि वा 'जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं' यावद् जीवं-जीवनपर्यन्तम्, त्रिविधम्-करण-कारण-अनुमोदनरूपं त्रिविधं प्राणातिपातं त्रिविधेन त्रिप्रकारेण 'मणसा वयसा कायसा' मनसा वचसा कायेन 'तस्स भंते! पडिकमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि' हे भदन्त! तस्य प्राणातिपातस्य प्रतिक्रामामि तस्मात् पापाद्

का 'नेव सयं पाणाइवायं करिज्जा' मैं स्वयं प्राणातिपात को नहीं करूंगा एवं मैं नहीं करवाऊंगा और सब प्रकार के प्राणातिपात को करने के लिये मैं किसी को भी प्रेरणा भी नहीं करुंगा याने सभी प्रकार के प्राणातिपाति को मैं स्वयं भी नहीं करुंगा और दूसरों के द्वारा भी नहीं करवाऊंगा और 'अणुमोदिज्जा वा' प्राणातिपात को करते हुए का अनुमोदन समर्थन भी नहीं करूंगा अर्थात् 'जावज्जीवाए' यावद् जीव-याने जीवन पर्यन्त 'तिविहं तिविहेणं' त्रिविध याने करण-कारण और अनुमोदन अर्थात् स्वयं करना दूसरो के द्वारा करवाना और करते हुए का समर्थन करना इस प्रकार के त्रिविध प्राणातिपात को त्रिविध याने तीन प्रकार से 'मणसा वयसा कायसा' मनसा वचसा कायेन अर्थात् मन वचन एवं काय से 'तस्स भंते! पडिकमामि' उस प्राणातिपात को प्रतिक्रमण करता हूँ अर्थात् इस प्रकार के पाप कर्मरूप प्राणातिपात से निवृत्त होता हूँ और इस प्रकार के सूक्ष्म स्थूल त्रस स्थावर जीव विषयक प्राणातिपात को मैं अपने आत्मा और गुरु की साक्षिता में याने अपने सामने और गुरु के सामने 'निंदामि' निंदा करता हूँ और 'गरिहामि' गर्हणा घृणा भी करता हूं और 'अप्पाण वोसिरामि' इस प्रकार के सूक्ष्म स्थूल त्रस स्थावर जीव जन्तु

સ્થાવર જીવો હોય આ બધા જીવોનુ 'नेव सय पाणाइवाय करिज्जा' હું પોતે પ્રાણાતિપાત કરીશ નહીં અને 'कारिज्जा' બીજાઓ માર્ફત પણ બધા જ પ્રકારના પ્રાણાતિપાતને હું કરાવીશ નહીં. તથા 'अणुमोदिज्जा वा' અને એ બધા પ્રકારના પ્રાણાતિપાત કરવા માટે હું કોઇને પ્રેરણા પણ કરીશ નહીં. અર્થાત્ બધા પ્રકારના પ્રાણાતિપાતને હું સ્વયં કરીશ નહીં. અને બીજાઓની માર્ફત કરાવીશ પણ નહીં અને પ્રાણાતિપાત કરનારાઓનુ અનુમોદન (સમર્થન) પણ કરીશ નહીં 'जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं' જીવનપર્યન્ત ત્રિવિધ એટલે કે કરણ, કારણ અને અનુમોદન અર્થાત્ પોતે કરવું કે બીજા પાસે કરાવવુ અથવા કરનારાનુ અનુમોદન કરવું આ પ્રકારના ત્રણે પ્રકારના પ્રાણાતિપાતને ત્રિવિધ અર્થાત્ ત્રણે પ્રકારથી એટલે કે 'माणसा वयसा कायसा' મન, વચન કાયથી 'तस्स भंते! पडिक्कमामि' એ પ્રાણાતિપાતનું પ્રતિક્રમણ કરૂં છુ. અર્થાત્ આવા પ્રકારના પાપકર્મરૂપ પ્રાણાતિપાતથી નિવૃત્ત થાઉં છું. તથા 'निंदामि गरिहामि' આ પ્રકારના સુક્ષ્મ અગર સ્થૂલ ત્રસસ્થાવર જીવ સંબંધી પ્રાણાતિપાતની હું મારા આત્માથી ગુરૂની સાક્ષીએ અર્થાત્ પોતાની સામે અને ગુરુની સામે નિંદા કરૂં છુ. અને ગર્હણા

निवृत्तिं करोमि निन्दामि गर्हे-आत्मगुरुसाक्षितया निन्दां गर्हणाञ्च करोमि, आत्मानं व्युत्सृजामि तस्मात् प्राणातिपातरूपपापात् पृथक् करोमीतिभावः । सू० ९॥

मूलम्-पढमं भंते ! महव्वयं पच्चक्खामि सव्वं पाणाइवायं से सुहुमं वा बायरं वा तसं वा थावरं वा नेव सयं पाणाइवायं करिज्जा कारिज्जा अणुमोदिज्जा वा, जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणसा वयसा कायसा तस्स भंते ! पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि, अप्पाणं वोसिरामि, तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति, तत्थिमा पढमा भावणा-इरियासमिए से निग्गंथे नो अणइरियासमिएत्ति केवलीबूया आयाणमेयं, अणइरि-

के प्राणातिपात अर्थात् हिंसा से अपने आत्मा को पृथक् करता हूँ याने निवृत्त होता हूँ एतावता मन वचन कर्म से सभी प्रकार के प्राणातिपात का परित्याग करने की मैं प्रतिज्ञा करता हूं कि वह जीवजन्तु प्राणी छोटा हो या बड़ा हो सूक्ष्म हो या स्थूल हो द्वि-इन्द्रिय, त्रि-इन्द्रिय चतुरिन्द्रिय पञ्चेन्द्रिय रूप त्रस जीव हो या पृथिवीकाय, अप्काय, तेजस्काय, वायुकाय और वनस्पति काय रूप स्थावर जीव हो इस प्रकार के षट् प्रकार के जीवनिकाय की हिंसा से मैं निवृत्त हो रहा हूँ क्योंकि जीवों की हिंसा करना अत्यन्त पाप जनक कर्म है इसलिये इस प्रकार के सभी जीवों का प्राणातिपात से मैं अलग हो रहा हूँ इस प्रकार से गौतमादि गणधरों ने भगवान् श्रीमहावीर स्वामी के सामने पच्चक्खान लिया यह तात्पर्य है इससे पहले वीतराग भगवान् श्रीमहावीर स्वामी के द्वारा पञ्च महाव्रत विषयक धर्मोपदेश देने पर गौतमादि गणधरों ने प्रथम प्राणातिपात विरमण रूप महाव्रत का पच्चक्खान लिया यह बात बतलायी जा चुकी है ॥सू. ९॥

અર્થાત્ ઘૃણા પણ કરૂં છું. અને 'अप्पाणं वोसिरामि' આ પ્રકારના સૂક્ષ્મ સ્થૂલ ત્રસ કે સ્થાવર જીવ જંતુઓના પ્રાણાતિપાતથી પોતાના આત્માને પૃથક્ કરૂં છું અર્થાત્ નિવૃત્ત થાઉં છું એટલે કે મનવચન અને કર્મથી બધા પ્રકારના પ્રાણાતિપાતનો પરિત્યાગ કરવાની હું પ્રતિજ્ઞા કરૂં છું કે-એ જીવજંતુ પ્રાણી નાના હોય કે મોટા હોય સૂક્ષ્મ હોય કે સ્થૂળ હોય દ્વીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય પંચેન્દ્રિયરૂપ ત્રસજીવ હોય કે પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેજસ્કાય, વાયુકાય અને વનસ્પતિકાયરૂપ સ્થાવરજીવ હોય આ છ એ પ્રકારના જીવનિકાયની હિંસાથી હું નિવૃત્ત થાઉં છું કેમ કે જીવોની હિંસા કરવી અત્યંત પાપોત્પાદક કર્મ છે. તેથી આ પ્રકારના બધા જીવોના પ્રાણાતિપાતથી હું અલગ થાઉં છું એ પ્રમાણે ગૌતમાદિ ગણધરોએ ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીની સન્મુખ પચ્ચક્ખાન લીધા. એજ આ કથનનું તાત્પર્ય છે. ॥સૂ૦ ૯॥

थासमिए से निग्गंथे पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं अभिहणिज्ज वा वत्तिज्ज वा परियाविज्ज वा लेसिज्ज वा उद्दविज्ज वा, इरियासमिए से निग्गंथे नो इरिया असमि इत्ति, पढमा भावणा१, अहावरा दुच्चा भावणा-मणं परियाणइ से निग्गंथे, जे य मणे पावए सावज्जे सकिरिए अण्हय-करे छेयकरे भेयकरे अहिगरणिए पाउसिए पारियाविए पाणाइवाइए भूओवघाइए, तहप्पगारं मणं नो पधारिज्जा गमणाए, तणं परिजाणइ से निग्गंथे, जे य मणे अपावएत्ति दुच्चा भावणा२, अहावरा तच्चा भावणा-वइं परिजाणइ से निग्गंथे, जा य वई पाविया सावज्जा सकि-रिया जाव भूओवघाइया तहप्पगारं वइं नो उच्चारिज्जा, जे वइं परिजा-णइ से निग्गंथे जाव वइ अपावियत्ति तच्चा भावणा३, अहावरा चउत्था भावणा-आयाणभंडमत्तनिक्खेवणा समिए से निग्गंथे, नो अणायाण-भंडमत्तनिक्खेवणासमिए, केवली बूया आयाणमेयं, आयाणभंडमत्तनि-क्खेवणाऽसमिए से निग्गंथे पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं अभिहणिज्ज वा जाव उद्दविज्ज वा, तम्हा आयाणभंडमत्तनिक्खेवणा समिए से निग्गंथे, नो आयाणभंडनिक्खेवणा असमिएत्ति चउत्था भावणा ४, अहावरा पंचमा भावणा-आलोइयपाणभोयणभोई से निग्गंथे नो अणा-लोइयपाणभोयणभोई, केवलीबूया आयाणमेयं, अणालोईयपाणभोयण-भोई से निग्गंथे पाणाणि वा भूयाइं वा जीवाइं वा सत्ताइं वा अभि-हणिज्ज वा जाव उद्दविज्ज वा तम्हा आलोईयपाणभोयणभोई से निग्गंथे नो अणालोईयपाणभोयणभोईत्ति पंचमा भावणा ५, एयावया महव्वए सम्मं काएण फासिए पालिए तीरिए किट्टिए अवट्ठिए आणाए आराहिए यावि भवइ, पढमे भंते! महव्वए पाणाइवायाओ वेरमणं ॥सू० १०॥

छाया-प्रथमं भदन्त! महाव्रतं प्रत्याख्यामि सर्वं प्राणातिपातं तद् सूक्ष्मं वा बादरं वा त्रसं वा स्थावरं वा नैव स्वयं प्राणातिपातं कुर्यात् (करोमि) वा कारयेद् वा, (कारयामि) अनु मोदयेद् वा (अनुमोदयामि) यावज्जीवं त्रिविधं त्रिविधेन मनसा वचसा कायेन तस्य भद-न्त! प्रतिक्रमामि निन्दामि गर्हे आत्मानं व्युत्सृजामि, तस्य इमाः पञ्च भावनाः भवन्ति,

तत्र इयं प्रथमा भावना-ईर्यासमितः स निर्ग्रन्थः नो अनीर्यासमितः इति, केवली ब्रूयाद्-आदानमेतत्, अनीर्यासमितः स निर्ग्रन्थः प्राणिनः भूतानि जीवान् सत्त्वानि अभिहन्याद् वा, वर्तयेद् वा, परितापयेद् वा, श्लेषयेद् वा अपद्रावयेद् वा, ईर्यासमितः स निर्ग्रन्थः, नो ईर्याऽसमितः इति प्रथमा भावना १, अथापरा द्वितीया भावना-मनः परिजानाति स निर्ग्रन्थः, यच्च मनः पापकम् सावद्यं सक्रियम् आस्रवकरम् छेदकरं भेदकरम् आधिकरणिकम् प्राद्वेषिकं पारितापिकं प्राणातिपातकम् भूतोपघातिकं तथा-प्रकारं मनः नो प्रधारयेद् गमनाय. मनः परिजानाति स निर्ग्रन्थः, यच्च मनः अपापकम् इति द्वितीया भावना २, अथापरा तृतीया भावना-वाचं परिजानाति स निर्ग्रन्थः, या च वाक् पापिका सावद्या सक्रिया यावद् भूतोपघातिका, तथ प्रकारां वाचं नो उच्चारयेद् यो वाचं परिजानाति स निर्ग्रन्थः, या च वाक् अपापिका इति तृतीया भावना ३, अथापरा चतुर्थी भावना-आदानभाण्डमात्रनिक्षेपणासमितः स निर्ग्रन्थः, नो अनादानभाण्डमात्रनिक्षेपणाऽसमितः, केवली ब्रूयाद्-आदानमेतत्, आदानभाण्डमात्रनिक्षेपणाऽसमितः स निर्ग्रन्थः प्राणिनः भूतानि जीवान्सत्त्वानि अभिहन्याद् वा यावद् अपद्रावयेद् वा, तस्मात् आदानभाण्डमात्रनिक्षेपणासमितः स निर्ग्रन्थः नो आदानभाण्डमात्रनिक्षेपणाऽसमितः इति चतुर्थी भावना ४, अथापरा पञ्चमी भावना-आलोकितपानभोजनभोजी स निर्ग्रन्थः नो अनालोकितपानभोजनभोजी, केवली ब्रूयाद्-आदानमेतत्, अनालोकितपानभोजनभोजी स निर्ग्रन्थः प्राणिनो वा भूतानि वा जीवानि वा सत्त्वानि वा अभिहन्याद् वा यावद् अपद्रावयेद् वा, तस्माद् आलोकितपानभोजनभोजी स निर्ग्रन्थः नो अनालोकितपानभोजनभोजी इति पञ्चमी भावना ॥सू० १०॥

टीका-सम्प्रति भगवान् महावीर स्वामी यथा पञ्चमहाव्रतविषयकं धर्मोपदेशं कृतवान् तथा प्रतिपादयितुं सूत्रकारः प्रतिदिशन्नाह-'पढम भंते ! महव्वयं पच्चक्खामि' हे भदन्त ! प्रथमं महाव्रतम्-प्राणातिपातविरमणरूपम् प्रत्याख्यामि-ज्ञ परिज्ञया प्राणातिपातम् अनिष्टम् पापजनकम् इति ज्ञात्वा तस्य प्रत्याख्यानपरिज्ञया प्रत्याख्यानं करोमि इति साधकः

टीकार्थ-अब उस प्रथम प्राणातिपातविरमण रूप महाव्रत की पांच भावनाओं का क्रमशः प्रतिपादन करने के लिये सब से पहले प्रथम भावना का प्रतिपादन करते हैं-'पढम भंते महव्वयं पच्चक्खामि' हे भगवन् प्रथम महाव्रत-प्राणातिपात विरमणरूप का प्रत्याख्यान करता हूं अर्थात् ज्ञपरिज्ञा से प्राणातिपात को

ટીકાર્થ-આથી પહેલા વીતરાગ ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામી દ્વારા પાચ મહાવ્રત સબંધી ધર્મોપદેશ આપવાથી ગૌતમાદિ ગણધરોએ પહેલા પ્રાણાતિપાત વિરમણરૂપ મહાવ્રતનુ પચ્ચક્ખાન કર્યું એ વાત કહેવામા આવી ગયેલ છે. હવે એ પહેલા પ્રાણાતિપાત વીરમણરૂપ મહાવ્રતની પાચ ભાવનાઓનુ ક્રમપૂર્વક પ્રતિપાદન કરવા માટે સૌથી પહેલા પહેલી ભાવનાનુ પ્રતિપાદન કરે છે. 'પઢમ ભંતે ! મહવ્વય પચ્ચક્ખામિ' હે ભગવન્ પહેલાં મહાવ્રત-પ્રાણાતિપાત વિરમણનુ પ્રત્યાખ્યાન કરૂ છુ. અર્થાત્ જ્ઞપરિજ્ઞાથી

प्रतिज्ञां करोतीति भावः, तथाहि 'सव्वं पाणाइवायं से सुहुमं वा वायरं वा' सर्वं प्राणातिपातं प्रत्याख्यामि इतिशेषः तं प्राणातिपातं सूक्ष्मं वा-सूक्ष्मजीवविषयकं वा, वादरं वा-स्थूल-जीवविषयकं वा 'तसं वा थावरं वा' त्रसं वा-द्वीन्द्रियादिपञ्चेन्द्रियपर्यन्तविषयकं वा, स्थावरं वा-पृथिवीकायिकादि वनस्पतिकायिकपर्यन्त स्थावर-जीवविषयकं वा 'नेवसयं पाणाइवायं करिज्जा' नैव स्वयं प्राणातिपातं कुर्याद् वा (अहं करिष्यामि वा) 'कारिज्जा वा अणुमन्निज्जा वा' कारयेद् वा-(अहं कारयिष्ये वा) अनुमोदयेद् वा (अहम् अनुमोदयिष्ये वा) नाहं स्वयं सर्वजीवविषयकप्राणातिपात स्वयं करिष्ये न वा कारयिष्ये नापि अनुमोदयिष्ये इति साधकः प्रतिज्ञां करोति एवमेव 'जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं' यावज्जीवम्-जीवनपर्यन्तम् त्रिविधम्-प्राणातिपात करण-कारण-अनुमोदनरूपम् त्रिविधेन त्रिप्रकारकेण-'मणसा वयसा कायसा' मनसा वचसा कायेन 'तस्स भंते! पडिक्कमामि' हे भदन्त! तस्य-तस्माद्

अनिष्ट याने पापोत्पादक जानकर उसका प्रत्याख्यान परिज्ञा से प्रत्याख्यान करता हूं। जैसे कि-'सव्वं पाणाइवायं से सुहुमं वा वायरं वा' सर्व प्रकार का प्राणातिपात का प्रत्याख्यान करता हूं चाहे वह सूक्ष्म जीव विषयक हो या बादर अर्थात् स्थूल जीव विषयक हो 'तसं वा थावरं वा' दो इन्द्रिय से लेकर पांच इन्द्रिय पर्यन्त के त्रस जीव विषयक हो या पृथिवीकायादि वनस्पतिकाय पर्यन्त के स्थावर जीव के विषयक हो 'नेव सयं पाणाइवायं करिज्जा' स्वयं प्राणातिपात करे नहीं 'कारिज्जा वा' नहीं करवाउंगा 'अणुमन्निज्जा वा' अथवा करनेवाले का अनुमोदन-समर्थन भी नहीं करूंगा अर्थात् मे स्वयं सर्व जीव संबन्धी प्राणातिपात नहीं करूंगा न दूसरे से करवाउंगा एवं करनेवाले का समर्थन भी नहीं करूंगा 'जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं' जीवनपर्यन्त प्राणातिपात करना करवाना एवं करनेवाले का अनुमोदनरूप तीन प्रकार से 'मणसा वयसा कायसा' मन,

પ્રાણાતિપાતને અનર્થકારક એટલે કે પાપજનક જાણીને પ્રત્યાખ્યાન પરિજ્ઞાથી તેનુ પ્રત્યાખ્યાન કરૂ છુ. જેમકે-'सव्व पाणाइवाय से सुहुम वा वायर वा' બધા પ્રકારના પ્રાણાતિપાતનું પ્રત્યાખ્યાન કરૂં છુ. ચાહે તે તે સૂક્ષ્મ જીવો સબધમા હોય અથવા બાદર એટલે કે સ્થૂલ જીવોના સંબધમા હોય 'तस वा थावर वा' બે ઇંદ્રિયવાળા જીવોથી લઇને પાચ ઇંદ્રિય પર્યન્તના ત્રસ જીવોના સંબધમા હોય અથવા પૃથ્વીકાયથી લઇને વનસ્પતિકાય સુધીના સ્થાવર જીવોના સબંધમા હોય 'नेव सयं पाणाइवाय करिज्जा' પોતે પ્રાણાતિપાત કરીશ નહી, 'कारिज्जा वा' બીજા પાસે કરાવીશ નહી 'अणुमन्निज्जा वा' અથવા પ્રાણાતિપાત કરવાવાળાને અનુમોદન પણ કરીશ નહી અર્થાત્ હું પોતે બધા જ જીવો સબધી પ્રાણાતિપાત કરીશ નહી તેમજ બીજા પાસે કરાવીશ નહી તથા કરવાવાળાનુ સમર્થન પણ કરીશ નહી 'जावज्जीवाए तिविहं तिविहेण' જીવન પર્યન્ત પ્રાણાતિપાત કરવો કરાવવો અને કરવાવાળાના અનુમોદન રૂપ ત્રણે પ્રકારથી 'मणसा

कायिकवाचिकमानसिकप्राणातिपातरूप–जीववधात् प्रतिक्रमामि–निवृत्तो भवामि 'निंदामि-गरिहामि' निन्दामि आत्मसाक्षितया तस्य प्राणातिपातस्य निन्दां करोमि, गर्हे–गुरुजनसाक्षितया तस्य जीवमात्रवधस्य गर्हणां करोमि 'अप्पाणं वोसिरामि' आत्मानम्–व्युत्सृजामि–स्वात्मानं तथाविधवधरूपपापात् पृथक्करोमीति भावः 'तस्सिमाओ पंचभावणाओ भवंति' तस्य–प्रथममहाव्रतस्य प्राणातिपातविरमणरूपस्य इमाः–वक्ष्यमाणस्वरूपाः पञ्चभावना भवन्ति 'तत्थिमा पढमाभावणा' तत्र–तासु पञ्चभावनासु इयम्–प्रतिपाद्यमाना प्रथमा भावना बोध्या, तथा हि 'इरियासमिए से निग्गंथे' ईर्यासमितः ईर्यासमितियुक्तः स निर्ग्रन्थः वास्तविकः साधुः 'नो अणइरियासमिएत्ति' नो अनीर्यासमितः–ईर्यासमिति रहितः साधुः परिगण्यते, तत्र भगवद्वाक्यं प्रमाणमाह–'केवलीबूया–आयाणमेयं' केवली–केवलज्ञानी भगवान् ब्रूयात्–आह आदानम्–कर्मबन्धकारणम् एतत्–अनीर्यासमितिरूपम् ईर्यासमिति राहित्यं वर्तते इति

वचन एवं शरीर से 'तस्स भंते ! पडिक्कमामि' हे भगवन् ! कायिक वाचिक एवं मानसिक प्राणातिपात रूप जीवहिंसा से निवृत्त होता हूं 'निंदामि गरिहामि' आत्म साक्षिता में उस प्राणातिपात की निंदा करता हूं, गुरुजन की साक्षितामे जीवमात्र के वध की गर्हणा करता हूं 'अप्पाणं वोसिरामि' उस प्रकार के प्राणातिपात से मेरे आत्मा को पृथक् करता हूं। 'तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति' उस सर्वप्राणातिपात विरमण रूप प्रथम महाव्रत की वक्ष्यमाणरूप से पांच भावनाएं होती हैं 'तत्थिमा पढमा भावणा' उन में पहली भावना बतलायी जाती है कि 'इरियासमिए' इर्या समिति से युक्त हो वह 'निग्गंथे' वास्तविक निर्ग्रन्थ जैन साधु माना जाता है किंतु–'णो अणइरिया समिए' अनईर्यासमिति युक्त याने इर्यासमिति से रहित निर्ग्रन्थ अर्थात् साधु नहीं माना जासकता है क्योंकि 'केवलीबूया' केवलज्ञानी वीतराग भगवान श्रीमहावीर स्वामीने कहा है कि–'आयाणमेयं' यह अनियीसमिति याने इर्यासमिति रहित

वयसा कायसा' मन वचन अने कायथी 'तस्स भंते! पडिक्कमामि' हे भगवन्! कायिक वाचिक अने मानसिक प्राणातिपात रूप जीवहिंसाथी निवृत्त थाउं छु 'निंदामि गरिहामि' आत्म साक्षिपणाथी ए प्राणातिपातनी निंदा करूं छु गुरुजननी साक्षिपणामां प्राणि मात्रना वधनी गर्हणा करूं छु. 'अप्पाणं वोसिरामि' ए प्रकारना प्राणातिपातथी मारा आत्माने अलग करूं छु. 'तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति' ए सर्व प्राणातिपात-विरमणरूप पहेला महाव्रतनी वक्ष्यमाणरीते पांच भावनाओ होय छे. 'तत्थिमा पढमा-भावणा' तेमा आ पहेली भावना बताववामां आवे छे–'इरियासमिए' ईर्या समितिथी युक्त ज वास्तविक 'से निग्गंथे' निर्ग्रंथ साधु मनाय छे परंतु णो 'अणइरिया समिएत्ति' अनीर्या समितिथी युक्त अर्थात् ईर्या समिति विनाना निर्ग्रन्थ अर्थात् साधु कहेवाता नथी केम के 'केवली बूया आयाणमेयं' केवलज्ञानी वीतराग भगवान् श्री महावीर स्वामीए कह्युं छे

शेषः, तत्र हेतुमाह—'अणइरियासमिए से निग्गंथे' अनीर्यासमितः-ईर्यासमितिरहितः स निर्ग्रन्थः साधुः 'पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं' प्राणिनः भूतानि जीवान् सत्त्वानि 'अभिहणिज्ज वा' अभिहन्याद् वा—हननं करोति, 'वत्तिज्ज वा' वर्तयेद् वा- एकत्रितं वा जीवं करोति 'परियाविज्ज वा' परितापयेद् वा परितापनां करोति 'लेसिज्ज वा' श्लेषयेद् वा भूमौ संश्लिष्टं जीवं करोति, 'उद्दविज्ज वा' अपद्रावयेद् वा—जीवनरहितं जीवं करोति तस्मात् स नो निर्ग्रन्थः अपि तु 'इरियासमिए से निग्गंथे' ईर्यासमितः-ईर्यासमितियुक्तः स निर्ग्रन्थः वास्तविकः साधुः 'नो इरियाऽसमिइत्ति' ईर्याऽसमितः—ईर्यासमिति रहितः साधुः न संभवतीति 'पढमा भावणा ॥१॥ प्रथमा भावना—प्रथममहाव्रतस्य प्रथमा भावना अवगन्तव्या ।

सम्प्रति प्रथममहाव्रतस्य सर्वप्राणातिपातविरमणरूपस्य द्वितीयां भावनां प्ररूपयितुमाह—

होना आदान अर्थात् कर्मबंधन का कारण माना जाता है क्यों कि 'अणईरियासमिए से निग्गंथे'—अनीर्यासमिति युक्त याने ईर्यासमिति-रहित वह निर्ग्रन्थ जैन साधु 'पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं' प्राणी का भूतों का जीवों का और सत्वों का 'अभिहणिज्ज वा' अभिहनन करेगा याने अभिघात करेगा अथवा—"वत्तिज्ज वा' जीवों को एकत्रित करेगा या जीवों को 'परियाविज्ज वा' परितापना करेगा अथवा जीवों को -'लेसिज्ज वा' भूमि में संश्लिष्ट करेगा अर्थात् भूमि से संबद्ध करेगा अथवा जीवों को 'उद्दविज्ज वा' अपद्रवित करेगा याने जीवन रहित कर डालेगा इसलिये 'इरिया समिए से निग्गंथे' ईर्या समिति से युक्त ही साधु निर्ग्रन्थ हो सकता है—'णो इरियाऽसमइत्ति' ईर्या समिति से रहित साधु—वास्तविक निर्ग्रन्थ साधु नहीं हो सकता है इस प्रकार—'पढमा भावणा' प्रथम महाव्रत की यह पहली भावना समझनी चाहिये

अब प्रथम महाव्रत की दूसरी भावना का निरूपण करने के लिये कहते हैं—

કે—આ અનિર્યાસમિતિ અર્થાત્ ઈર્યાસમિતિ રહિત થવુ એ આદાન અર્થાત્ કર્મબંધનું કારણુ માનવામા આવે છે. કારણ કે 'अणईरियासमिए से णिग्गंथे' અનીર્યાસમિતિથી યુક્ત એટલે કે ઈર્યાસમિતિ વિનાના એ નિર્ગ્રંથ સાધુ 'पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं' પ્રાણીઓનું, ભૂતોનું જીવોનુ અને સત્વોનુ 'अभिहणिज्ज वा' અભિહનન કરશે એટલે કે અભિઘાત કરશે. અથવા 'वत्तिज्जवा' જીવોને એકઠા કરશે અથવા 'परियावणिज्जवा' જીવોની પરિતાપના કરશે. અથવા 'लेसिज्ज वा' સશ્લિષ્ટ કરશે અર્થાત્ જમીનમા સબંધ કરશે અથવા 'उद्दविज्जवा' જીવોને અપદ્રાવિત કરશે અર્થાત્ મારી નાખશે તેથી 'ईरिया समिए से निग्गंथे' તેથી ઈર્યા સમિતિથી યુક્ત હોય તે વાસ્તવિક સાધુ છે. 'णो इरियाऽसमयत्ति पढमा भावणा' ઈર્યા સમિતિ વિનાના નિર્ગ્રન્થ કહેવાતા નથી પરતુ ઈરિયા સમિતિવાળા જ સાધુ નિર્ગ્રન્થ કહેવાય છે. અર્થાત્ ઈર્યાસમિતિ વિનાના સાધુ વાસ્તવિક નિર્ગ્રન્થ જૈન સાધુ થઈ શકતા નથી. આ રીતે પહેલા મહાવ્રતની આ પહેલી ભાવના સમજવી જોઈએ.

'अहावरा दुच्चा भावणा'-अथ अपरा-अन्या द्वितीया भावना प्ररूप्यते-'मणं परियाणइ से निग्गंथे' यः खलु मनः परिजानाति-पापमयी विचारणातः पृथक् करोति स निर्ग्रन्थः साधुः किन्तु 'जे य मणे पावए सावज्जे सकिरिए' यच्च पुनः मनः पापकम्-पापयुक्तम्, सावद्यम्-पापरूपं, सक्रियम्-क्रियायुक्तम्, 'अण्हयकरे छेयकरे भेयकरे' आस्रवकरम्-कर्मबन्धकरम्, छेदकरम्-प्राणिच्छेदनकरम्, भेदकरम्-प्राणिभेदनकारकम् 'अहिगरणिए पाउसिए' आधिकरणिकम्-कलहकरम्, प्राद्वेषिकम्-द्वेषकारकम् 'पारियाविए पाणाइवाइए' पारितापिकम्-परितापजनकम्, प्राणातिपातकम्-प्राणातिपातकारकम्-जीवघातकम् 'भूओवघाइए' भूतोपघातिकम्-भूतोपघातकम् मनो यदि वर्तते तर्हि 'तहप्पगारं मणं नो पधारिज्जा' तथाप्रकार-

"अहावरा दुच्चा भावणा'-यह सर्व प्राणातिपात विरमण रूप प्रथम महाव्रत की दूसरी भावना यह है कि-जो साधु 'मणं परियाणइ से निग्गंथे' अपने मन को या दूसरे के मन को पापमयी विचारणा से अलग कर देता है वही सच्चा निर्ग्रंथ साधु हो सकता है या सच्चा साधु कहलता है किंतु जिस साधु का-'जे य मणं पावए सावज्जे सकिरिए' मन पापयुक्त है और सावद्य याने पाप रूप है और सक्रिय अर्थात् क्रिया युक्त है एवं-'अण्हयकरे छेयकरे भेयकरे'-आस्रव कारक है अर्थात् कर्मबंध करने वाला है तथा छेदकर अर्थात्प्राणियों का छेदन करनेवाला है एवं भेदकर याने प्राणियों का भेदन करनेवाला है तथा 'अहिगरणिए' आधिकरणिक-याने कलह झगड़ा करने वाला है और 'पाउसिए'-प्राद्वेषिक अर्थात् द्वेष करनेवाला है तथा 'पारियाविए पाणाइवाइए' पारितापिक अर्थात् परिताप जनक है और जो मन प्राणातिपातक अर्थात् प्राणियों का घातक है एवं-'भूओवघाइए' भूतों का उपघातक है-'तहप्पगारं मणं नो पधारिज्जा'-

હવે સર્વ પ્રાણાતિપાત વિરમણરૂપ પહેલા મહાવ્રતની બીજી ભાવનાનું નિરૂપણ કરવા માટે સૂત્રકાર કહે છે-'अहावरा दुच्चा भावणा' સર્વ પ્રાણાતિપાત વિરમણરૂપ પહેલા મહાવ્રતની બીજી ભાવના એ છે કે-'मणंपरियाणइ से निग्गंथे' જે સાધુ પોતાના મનને કે અન્યના મનને પાપમય વિચારથી અલગ કરી દે છે. એજ સાચા નિર્ગ્રન્થ સાધુ કહેવાય છે. પરંતુ જે સાધુનું 'जे य मणे पावए' મન પાપયુક્ત છે. અને 'सावज्जे' સાવદ્ય અર્થાત્ પાપરૂપ જ છે, 'सकिरिए' તથા સક્રિય અર્થાત્ ક્રિયાયુક્ત છે. તથા 'अण्हयकरे' આસ્રવકારક છે અર્થાત્ કર્મબંધ કરવાવાળુ છે, 'छेयकरे' છેદકર અર્થાત્ પ્રાણિયોનું છેદન કરવાવાળું છે અને 'भेयकरे' ભેદકર અર્થાત્ પ્રાણિયોનું ભેદન કરવાવાળુ છે 'अहिगरणिए' અધિકરણિક અર્થાત્ કલહ ઝઘડો કરવાવાળુ છે. 'पाउसिए' પ્રાદ્વેષિક અર્થાત્ દ્વેષ કરવાળુ છે તથા તથા 'परियाविए' પરિતાપિક અર્થાત્ પરિતાપજનક છે, અને જે મન 'पाणाइवाइए' પ્રાણાતિપાતક અર્થાત્ પ્રાણિનો ઘાત કરનાર છે તેમજ 'भूओवघाइए' ભૂતોનો ઉપઘાત કરનાર છે. 'तहप्पगारं मणं णो पधारिज्जा गमणाए' આવા પ્રકારના મનને ધારણ કરવાવાળા સાધુ ગમન

कम्-तथाविधम्-पापादियुक्तम् मनो नो प्रधारयेत्-न धारयेत् 'गमणाए' गमनाय-गन्तुम्-एतादृशं मनः प्रधारयन् यदि क्वचित् गच्छेत्तर्हि अनीर्यासमितत्वात् स नो निर्ग्रन्थः साधुः, किन्तु 'मणं परिजाणइ से निग्गंथे' यो मनः परिजानाति-प्राणातिपातक्रियातो निवर्तयति स एव साधुरिति 'दुच्चा भावणा २' द्वितीया भावना प्राणातिपातविरमणस्य प्रथममहाव्रतस्य अवगन्तव्या, सम्प्रति तृतीयां भावनां वचःशुद्धिरूपाम् प्ररूपयितुमाह-'अहावरा तच्चा भावणा'-अथ अपरा-अन्या तृतीया भावना प्ररूप्यते-'वइं परिजाणइ से निग्गंथे' वाचं परिजानाति-पापमयं वचनं यः परित्यजति स निर्ग्रन्थः साधुः 'जा य वई पाविया सावज्जा सकिरिया' या च वाणीवाक् पापिका पापयुक्ता, सावद्या-न निरवद्या-सगर्ह्या, सक्रिया-हिंसादिक्रियाकारिणी

इस प्रकार के मन को धारण नहीं करे साधु यदि 'गमणाए'-कहीं गमन करेगा तो वह अनीर्या समिति से युक्त होने से निर्ग्रन्थ नहीं हो सकता किन्तु-'मनं परिजाणेइ से निग्गंथे'-जो साधु अपने मन को अच्छी तरह जानता है याने सर्व प्रकार की प्राणातिपात क्रिया से हटाता है वही सच्चा निर्ग्रंथ है और-'जे य मणे अपावएत्ति' जिस साधु का मन पाप रहित है वही सच्चा साधु है-'दुच्चा भावणा' यह दूसरी भावना हुई अर्थात् सर्व प्राणातिपात विरमण रूप प्रथम महाव्रत की यह दूसरी भावना समझनी चाहिये।

अब वचन शुद्धि रूप तीसरी भावना का निरूपण करते हैं-'अहावरा तच्चा भावणा'-अथ यह अपरा अन्या तीसरी भावना इस प्रकार समझनी चाहिये कि-'वइं परिजाणइ से निग्गंथे' जो साधु वाणी को अच्छी तरह जानता है अर्थात् जो साधु पापमय वचन को छोड़ देता है वही साधु सच्चा निर्ग्रन्थ माना जाता है किन्तु-'जा य वई पाविया सावज्जा सकिरिया' जिस साधु की वाणी पाप युक्त है एवं सावद्या याने निरवद्या नहीं है अर्थात् सगर्ह्या है एवं सक्रिया

કરે તો તે અનીર્યાસમિતિથી યુક્ત હોવાથી નિર્ગ્રન્થ થઇ શકતા નથી. પરંતુ જે સાધુ 'मणं परिजाणइ' પોતાના મનને સારી રીતે જાણે છે, અર્થાત્ સર્વ પ્રકારની પ્રાણાતિપાતક્રિયાથી દૂર કરે છે. એજ સાચા નિર્ગ્રન્થ છે, તથા 'जे य मणे अपावएत्ति' જે સાધુનું મન પાપ વિનાનું છે. એ જ સાચો સાધુ છે. 'दुच्चा भावणा' આ રીતની આ બીજી ભાવના કહી છે. અર્થાત્ સર્વ પ્રાણાતિપાત વિરમણરૂપ પહેલા મહાવ્રતની આ બીજી ભાવના સમજવી

હવે વચન શુદ્ધિરૂપ ત્રીજી ભાવનાનું નિરૂપણ કરે છે.-'अहावरा तच्चा भावणा' હવે આ ત્રીજી ભાવના આ રીતે છે 'वइ परिजाणइ' જે સાધુ વાણીને સારી રીતે જાણે છે અર્થાત્ જે પાપમય વચન ઉચ્ચારતા નથી 'से निग्गंथे' એજ સાધુ સાચા નિર્ગ્રન્થ કહેવાય છે પરંતુ 'जा य वई पाविया' જે સાધુની વાણી પાપ યુક્ત છે. તથા 'सावज्जा' સાવદ્યા અર્થાત્ નિરવદ્ય નથી- એટલે સગહર્યા છે, અને 'सकिरिया' સક્રિયા હિંસાદિ ક્રિયા કરનારી છે. 'जाव भूओवघाइया' યાવત્ જે સાધુની વાણી આધિકારિણિકી-કલહકારી છે.

'जाव भूओवघाइया' यावत्-आधिकरणिकी-कलहकारिणी, आस्रवकरी-कर्मबन्धनकारिणी छेदनकरी भेदनकरी प्राद्वेषिकी पारितापिकी प्राणातिपातिकी भूतोपघातिकी-जीवोपघातकारिणी भवति 'तहप्पगारं वइं' तथाप्रकाराम्-तथाविधाम् वाणीम् 'नो उच्चारिज्जा' नो उच्चारयेत्-ब्रूयात् स धुरिति भावः 'जे वइं परिजाणइ से निग्गंथे' यः साधुः वचः-सदोषं वचनं परिजानाति ज्ञपरिज्ञया ज्ञात्वा प्रत्याख्यानप्रज्ञया परित्यजति स निर्ग्रन्थः वस्तुतः साधुरुच्यते 'जाव वइ अपावियत्ति' यावत्-यस्य पुनः साधोः वचः अपापकम्-पापरहितम्, निरवद्यम्, न-हिंसादिक्रियाकारकम्, नो आस्रवकरम्-कर्मबन्धकरम्, नो वा छेदकरम् नो भेदकरम् नो आधिकरणिकम्, नो प्राद्वेषिकम् वा भवति स निर्ग्रन्थ इति 'तच्चा भावणा' तृतीया भावना

अर्थात् हिंसादि क्रिया कारिणी है एवं 'जाव भूओवघाइया' यावत्-जिस साधु की वाणी अधिकरणिकी-कलह कारिणी है एवं आस्रवकारी-कर्मबन्ध कारिणी है तथा छेदन करी एव भेदन करी तथा प्राद्वेपिकी-द्वेषकारिणी एवं पारितापिकी परिताप कारिणी तथा प्राणातिपातिकी-प्राणातिपात करनेवाली, एवं भूतोपघातिकी-भूतों का उपघात करनेवाली है-'तहप्पगारं वइं नो उच्चारिज्जा' इस प्रकार की वाणी को सच्चा साधु नहीं उचरित करे याने नहीं बोले, इसलिये जो साधु 'वइं परिजाणइ' सदोष वचन को अच्छी तरह जानता है याने ज्ञपरिज्ञा से जान कर प्रत्याख्यान प्रज्ञा से सदोष वाणी को छोड देता है 'से निग्गंथे' वही सच्चा निर्ग्रन्थ साधु है इसी प्रकार यावत्-अर्थात् जिस साधु का वचन 'जाव वई अपावइत्ति' अपापक याने पाप रहित है और निरवद्य-याने हिंसादि क्रिया कारक नहीं है तथा आस्रवकर-कर्मबन्ध करनेवाला भी नहीं है एवं न छेदकर-छेदन करनेवाला भी नहीं है एवं न भेदकर-भेदनकरने वाला भी नहीं है तथा न आधिकरणिक-कलहकारक भी नहीं है एवं न प्राद्वेषिक-प्रद्वेषकरने वाला भी नहीं है वही वास्तव में निर्ग्रन्थ जैन साधु माना जाता है इस प्रकार 'तच्चा भावणा' तीसरी भावना समझनी चाहिये।

તથા આસ્રવ કરી અર્થાત્ કર્મબંધ કરાવનારી છે. તથા છેદનકરી, ભેદન કરવાવાળી તથા દ્વેષ કરાવનારી તથા પારિતાપિકી અર્થાત્ પરિતાપ કરાવનારી તથા પ્રાણાતિપાત કરવાવાળી અને ભૂતોનો ઉપઘાત કરવાવાળી હોય 'तहप्पगारं वइं नो उच्चारिज्जा' આવા પ્રકારની વાણી સાચા સાધુએ બોલવી નહીં. 'जे वइं परिजाणइ' જે સાધુ સદોષ વાણીને સારી રીતે જાણે છે અર્થાત્ જ્ઞપરિજ્ઞાથી જાણીને પ્રત્યાખ્યાન પરિજ્ઞાથી ત્યજી દે છે 'से निग्गंथे' એજ સાચા નિર્ગ્રંથ સાધુ છે 'जाव वइ अपावियत्ति' એજ પ્રમાણે યાવત્ જે સાધુનું વચન પાપ વિનાનું છે. નિરવદ્ય અર્થાત્ હિંસાદિ ક્રિયા કારક નથી. તથા કર્મબંધ કરાવનાર પણ ન હોય અને છેદન કરવાવાળું કે ભેદન કરવાવાળું ન હોય તથા કલહ કરાવનાર ન હોય તથા પ્રદ્વેષ કરવાવાળું પણ ન હોય એજ વાસ્તવિક રીતે નિર્ગ્રન્થ જૈન

अत्रान्तरया 'सम्प्रति प्रथममहाव्रतस्य चतुर्थी भावनां प्ररूपयितुमाह-'अहावरा चउत्था भावणा'-अथ-अपरा-अन्या चतुर्थी भावना प्ररूप्यते-'आयाणभंडमत्तनिक्खेवणासमिए से निग्गंथे' आदानभाण्डमात्रनिक्षेपणा समितः-भाण्डोपकरणसमितियुक्तः-यतनापूर्वकं यः साधुः पात्राद्युपकरणं गृह्णाति, यतनापूर्वकमेव उत्थापयति संस्थापयति च स निर्ग्रन्थः साधुरुच्यते 'नो अणायाणभंडमत्तनिक्खेवणासमिए' नो अनादानभाण्डमात्रनिक्षेपणासमितः-नो आदान-भाण्डमात्रनिक्षेपणा समितिरहितः साधुः कदाचिदपि स्यात् यतः केवलीबूया-आयाणमेयं' केवली-केवलज्ञानी भगवान् तीर्थकृद् ब्रूयात्-कथयति-उक्तवान् वा किमित्याह-आदानम्-कर्मबन्धकारणम् एतत्-साधोः आदानभाण्डमात्रनिक्षेपणा रहितत्वम्, यस्मात् 'आयाणभंडमत्त-निक्खेवणाऽसमिए' आदानभाण्डमात्रनिक्षेपणाऽसमितः आदानभाण्डमात्रनिक्षेपणासमितिरहितः

अब सर्व प्राणातिपात विरमण रूप प्रथम महाव्रत को चौथी भावना बतलाते हैं-'अहावरा चउत्था भावणा' यह अपरा अन्या चौथी भावना समझनी चाहिये कि-'आयाणभंडमत्तनिक्खेवणासमिए'-आदान भाण्ड मात्र निक्षेपणा समिति याने भाण्डोपकरण समिति युक्त होकर जो साधु यतना पूर्वक ही पात्र वगैरह उपकरण जात को ग्रहण करता है और यतना पूर्वक ही उठाता है और रखता है 'से निग्गंथे' वही वास्तव में सच्चा निर्ग्रन्थ साधु कहा जा सकता है किन्तु-'णो अणायाणभंडमत्तनिक्खेवणासमिए'-जो साधु आदान भाण्ड पात्रादि उपकरण की निक्षेपण समिति रहित है वह सच्चा निर्ग्रन्थ जैन साधु नहीं हो सकता क्योंकि-'केवलीबूया' केवलज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामीने कहा है कि-'आयाणमेयं आयाणभंडमत्तनिक्खेवणाऽसमिए' यह साधु का आदानभाण्ड मात्र निक्षेपणा का यतना रहित होना आदान-कर्म बंधन का कारण माना जाता है क्योंकि आदान भाण्डपात्र के निक्षेपण स्थापन को समिति याने यतना

સાધુ કહેવાય છે. 'तच्चा भावणा' આ રીતની આ ત્રીજી ભાવના સમજવી.

હવે સર્વ પ્રાણાતિપાત વિરમણ રૂપ પહેલા મહાવ્રતની ચોથી ભાવના બતાવવામાં આવે છે-'अहावरा चउत्था भावणा' આ ચોથી ભાવના આ રીતે સમજવી કે-'आयाणभंड-मत्त निक्खेवणा समिए' આદાન ભાંડ માત્ર નિક્ષેપણા સમિતિ અર્થાત્ ભાંડોપકરણ સમિતિ યુક્ત થઈને જે સાધુ યતના પૂર્વક જ પાત્ર વિગેરે ઉપકરણને ગ્રહણ કરે છે. અને યતના પૂર્વક જ ઉઠાવે છે અને રાખે છે. 'से निग्गंथे' એજ વાસ્તવિક રીતે સાચા નિર્ગ્રન્થ સાધુ કહેવાય છે. પરંતુ 'णो अणायाणभंडमत्त निक्खेवणासमिए' જે સાધુ આદાન ભાંડ પાત્રાદિ ઉપકરણની નિક્ષેપણા સમિતિથી રહિત છે, તે સાચા નિર્ગ્રન્થ જૈન સાધુ હોતા નથી. કેમ કે 'केवलीबूया आयाणमेयं' કેમ કે-કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ કહ્યું છે કે-સાધુનું આદાનભાંડમાત્ર નિક્ષેપણાની યતના રહિત હોવું એ આદાન અર્થાત્ કર્મબંધનું કારણ માનવામાં આવે છે કેમ કે-'आयाणभंडणिक्खेवणाऽसमिए' આદાન ભાંડ પાત્રની

'से निग्गंथे पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं' स निर्ग्रन्थः साधुः प्राणिनः भूतानि जीवान् सत्वानि 'अभिहणिज्ज वा जाव उद्दविज्ज वा' अभिहन्याद् वा, यावत्-वर्तयेद् वा-हन्तुम् एकत्रितान् वा कुर्यात्, परितापयेद् वा संश्लेषयेद् वा उद्द्रावयेद् वा जीवनरहितान् वा कुर्यात् इत्यर्थः 'तम्हा आयाणभंडमत्तनिक्खेवणासमिए से निग्गंथे' तस्मात्, उक्तकारणात् आदानभाण्डमात्रनिक्षेपणासमितः आदानभाण्डपात्रोपकरणग्रहणोत्थापनसंस्थापनसमितियुक्तः स निर्ग्रन्थः साधुरुच्यते 'नो आयाणभंडमत्तनिक्खेवणाऽसमिएत्ति' नो आदानभाण्ड-मात्रनिक्षेपणाऽसमितः-नो भाण्डपात्राद्युपकरणग्रहणोत्थापनसंस्थापनसमितिरहितः साधुः निर्ग्रन्थः स्यादिति 'चउत्था भावणा' चतुर्थी भावना प्रथममहाव्रतस्य अवगन्तव्येति भावः सम्प्रति पञ्चमीं भावनां प्ररूपयितुमाह-'अहावरा पंचमा भावणा' अथ अपरा अन्या पञ्चमी

से रहित साधु 'से निग्गंथे पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं' निर्ग्रन्थ प्राणों का भूतों का जीवों का और सत्वों का 'अभिहणिज्ज वा' हनन करेगा एवं 'जाव उद्दवि ज्ज वा' यावत् हनन करने के लिये एकत्रित करेगा और परितापन भी करेगा तथा संश्लेषण याने भूमि पर संबंध कर संयुक्त भी करेगा एवं उद्द्रावण याने जीवन रहित भी कर डालेगा 'तम्हा आयाणभंडमत्तनिक्खेवणा' आदान भाण्ड पात्र निक्षेपणा 'समिए से निग्गंथे' समिति युक्त होकर ही भाण्ड पात्रादि उपकरण जात को ग्रहण करें एवं उत्थापन तथा संस्थापन भी यतना पूर्वक ही करें वही निर्ग्रन्थ हो सकता है याने सच्चा साधु कहा जाता है इसलिये 'णो आयाण-भंडमत्तनिक्खेवणाऽसमिएत्ति' आदान भाण्ड पात्र निक्षेपणा समिति से रहित साधु वास्तव में निर्ग्रन्थ नहीं हो सकता क्योंकि यतना पूर्वक ही भाण्डादि उपकरण जात को रखना चाहिये इस प्रकार प्रथम महाव्रत की 'चउत्था भावणा' यह चौथी भावना समझनी चाहिये।

अब सर्व प्राणातिपात विरमण रूप प्रथम महाव्रत की पाँचवी भावना का

નિક્ષેપણ સ્થાપનાની સમિતિ અર્થાત્ યતનાથી રહિત છે, 'से निग्गंथे पाणाइं भूयाइं' તે સાધુ નિર્ગ્રન્થ પ્રાણોનુ ભૂતોનુ 'जीवाइं, सत्ताइं, अभिहणिज्ज वा' જીવોનું અને સત્વોનુ હનન કરશે એવં 'जाव उद्दविज्ज वा' અને યાવત હનન કરવા માટે એકઠા કરશે અને પરિતાપિત પણ કરે તથા સંશ્લેષણ અર્થાત્ ભૂમિ પર સંબદ્ધ કરીને સંયુક્ત પણ કરશે અને ઉદ્રાવણ અર્થાત્ જીવન રહિત પણ કરશે 'तम्हा आयाणभंडमत्तनिक्खेवणा समिए से निग्गंथे' તેથી આદાન ભંડપાત્ર નિક્ષેપણા સમિતિથી યુક્ત થઈને જ ભાંડ પાત્રાદિ ઉપકરણોને ગ્રહણ કરવા તથા ઉત્થાન અને સંસ્થાપન પણ યતના પૂર્વક જ કરવુ જોઈએ. તેથી 'णो आयाणभंडमत्तनिक्खेवणाऽसमिएत्ति चउत्थी भावणा' આદાન ભાંડ પાત્ર નિક્ષેપણા સમિતિથી રહિત સાધુ વાસ્તવિક રીતે નિર્ગ્રન્થ નથી કેમ કે યતના પૂર્વક જ ભાંડાદિ ઉપકરણો રાખવા જોઈએ. આ રીતે પ્રથમ મહાવ્રતની આ ચોથી ભાવના સમજવી.

હવે સર્વ પ્રાણાતિપાત વિરમણરૂપ પહેલા મહાવ્રતની પાંચમી ભાવનાનું નિરૂપણ

भावना प्रथममहाव्रतस्य प्ररूप्यते–'आलोइयपाणभोयणभोई से निग्गथे' आलोचितपान-भोजनभोजी–यो विवेकपूर्वकं दृष्ट्वा आहारपान करोति स निर्ग्रन्थः साधुरुच्यते 'नो अणालोइयपाणभोयण भोई' नो अनालोचितपानभोजनभोजी–आलोचनं विनैव यो भोजनं पानञ्च करोति स न निर्ग्रन्थः इत्यर्थः यतः 'केवली बूया–आयाणमेयं' केवली–केवलज्ञानी भगवान् ब्रूयाद्–आह किम् इति आदानम् एतत्–आलोचनं विनैव पानभोजनम् कर्मबन्धकारणं भवतीति, तत्र हेतुमाह–'अणालोईयपाणभोयणभोई से निग्गंथे' अनालोचितपानभोजनभोजी–आलोचनं विनैव पानभोजनकर्ता स निर्ग्रन्थः साधुः 'पाणाणि वा भूयाणि वा जीवाइं वा सत्ताइं वा' प्राणिनो वा भूतानि वा जीवान् वा सत्त्वानि वा 'अभिहणिज्ज वा जाव उद्दविज्ज वा' अभिहन्याद् वा, यावत्–वर्तयेद् वा परितापयेद् वा सश्लेषयेद् वा उद्द्रावयेत् वा-जीवन-

---

निरूपण करते हैं–'अहावरा पंचमा भावणा'–अथ यह अपरा अन्या पांचवी भावना समझनी चाहिये कि जो साधु–'आलोइय पाणभोयणभोई से निग्गंथे' आलोचित पान भोजन भोजी याने विवेक पूर्वक देखभालकर आहार पान करता है वही सच्चा साधु माना जाता है किंतु–'णो अणालोइयपाणभोयणभोई' जो अनालोचित पानभोजनभोजी साधु है अर्थात् जो भोजनादि जात को आलोचना किये विना ही पान भोजन करनेवाले होते हैं वह निर्ग्रन्थ साधु नहीं माना जा सकता क्योंकि–'केवलीबुया' केवलज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामी ने कहा है कि 'आयाणमेयं' यह आलोचना देखभाल करने के विना ही पान भोजन करना आदान कर्मबंधन का कारण माना जाता है क्योंकि–'अणालोईय पाणभोयणभोई से निग्गंथे' आलोचन के विना ही पान भोजन करने वाला निर्ग्रन्थ साधु 'पाणाणि वा भूयाणि वा जीवाइं वा सत्ताइं वा अभिहणिज्ज वा' प्राणों को भूतों को जीवों को सत्वों को मारेगा और–'जाव उद्दविज्ज वा' यावत्

કરવામાં આવે છે.–'अहावरा पंचमी भावणा' હવે અન્ય પાંચમી ભાવનાનુ સ્વરૂપ કહેવામા આવે છે 'आलोइय-पाणभोयण भोइ से निग्गंथे' જે સાધુ આલેચિત પાન ભોજન ભોજી અર્થાત્ વિવેક પૂર્વક જોઈ તપાસીને આહારપાન કરે છે એજ સાચા નિર્ગ્રન્થ છે. પરંતુ 'णो अणाइलोयणपाणभोयणभोई' જે અનાલેચિત પાન ભોજન ભોજી સાધુ છે અર્થાત જે ભોજનાદિ પદાર્થનું આલોચન કર્યા વિના પાનભોજન કરવાવાળા હોય તેઓ નિર્ગ્રન્થ સાધુ ગણાતા નથી–કેમ કે–'केवलीबूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ કહ્યુ છે કે–આલોચન અર્થાત્ જોઇ તપાસ્યા વગર જ પાન ભોજન કરવુ તે આદાન અર્થાત્ કર્મબંધનું કારણ માનવામાં આવે છે. કેમ કે–'अणालोईय-पाण भोयण भोई से निग्गंथे' આલોચન કર્યા વગર જ પાન ભોજન કરવાવાળા નિર્ગ્રન્થ સાધુ 'पाणाणि वा भूयाणि वा' પ્રાણોને તથા ભૂતોને 'जीवाइं वा सत्ताइं वा' જીવોને કે સત્વોને 'अभिहणिज्ज वा' મારશે અને 'जाव उद्दविज्ज वा' યાવત્ ભૂમિ પર પ્રાણિયોને મારવા માટે એકઠા

रहितान् वा कुर्यात् 'तम्हा आलोइयपाणभोयणभोई से निग्गंथे' तस्मात्-उक्तहेतोः आलोचितपानभोजनभोजी-आलोचनपूर्वकपानभोजनकर्ता स निर्ग्रन्थः साधुरुच्यते 'णो अणालोईयपाणभोयणभोइत्ति' नो अनालोचितपान भोजन भोजी-नो आलोचनं विना पान भोजनकर्ता निर्ग्रन्थः स्यादिति 'पंचमा भावणा' पञ्चमी भावना प्रथममहाव्रतस्य अवगन्तव्या इति।

सम्प्रति प्रथम महाव्रतमुपसंहरन्नाह-'एयावया महव्वए सम्मं काएण फासिए' एतावता-अनेन उक्तप्रकारेण प्रथमं महाव्रतम् सम्यक्तया कायेन-शरीरेण स्पर्शितम् 'पालिए तीरिए किट्टिए' पालितम् तीर्णम्-पारितं कीर्तितम् 'अवट्ठिए आणाए आराहिए यावि भवइ'

भूमि पर प्राणियों को मारने के लिये एकत्रित करेगा एवं परितापन भी करेगा तथा संश्लिष्ट भी करेगा एवं उपद्रवित भी करेगा याने प्राणियों को जीवों को जीवन रहित भी कर डालेगा-'तम्हा आलोइयपाणभोयण'-इसलिये आलोचित पान भोजन 'भोइ से निग्गंथे' भोजी याने आलोचन कर अच्छी तरह देख-भाल करके पान भोजन करनेवाला साधु सच्चा निर्ग्रन्थ जैन साधु हो सकता है किंतु 'णो अणालोइयपाणभोयणभोइत्ति' अनालोचित पान भोजन भोजी याने आलोचन करने के विना ही पान भोजन करनेवाला साधु वास्तव में सच्चा निर्ग्रन्थ नहीं हो सकता है इस प्रकार प्रथम महाव्रत की याने सभी प्रकार के प्राणातिपात से विरमण रूप प्रथम महाव्रत की 'पंचमा भावणा' यह पांचवी भावना समझनी चाहिये।

अब उक्त प्रथम महाव्रत का उपसंहार करते हुए कहते हैं कि-'एयावया महव्वए सम्मं काएण' एतावता अर्थात् उक्त रीति से प्रथम महाव्रत की अच्छी तरह शरीर द्वारा-'फासिए पालिए तीरिए किट्टिए' स्पर्शित पालित तथा तारित एवं कीर्तित तथा 'अवट्ठिए' अवस्थापित एवं याने सुरक्षित और 'आणाए आरा

કરે તથા પરિતાપિત કરે અને સંશ્લિષ્ટ પણ કરે અને ઉદ્રવિત પણ કરશે અર્થાત્ પ્રાણિયો જીવોને જીવન રહિત કરે 'तम्हा आलोइयपाणभोयणभोई से निग्गंथे' તેથી આલેચિત પાન ભોજન ભોજી એટલે કે આલોચન કરીને સારી રીતે જોઈ તપાસી પાન ભોજન કરવાવાળા સાધુ સાચા નિર્ગ્રન્થ જૈન સાધુ કહેવાય છે. પરંતુ 'णो अणालोइय पाणभोयणभोइत्ति' અનાલેચિત પાન ભોજન ભોજી અર્થાત્ આલોચન કર્યા વિના જ પાન ભોજન કરવાવાળા સાધુ વાસ્તવિક રીતે સાચા નિર્ગ્રન્થ નથી 'पंचमी भावणा' આ પ્રમાણે પહેલા મહાવ્રતની અર્થાત્ બધા પ્રકારના પ્રાણાતિપાતથી વિરમણરૂપ પહેલા મહાવ્રતની પાંચમી ભાવના સમજવી.

હવે ઉક્ત પહેલા મહાવ્રતનો ઉપસંહાર કરતાં સૂત્રકાર કહે છે-'एयावया महव्वए सम्मं काएण' ઉક્ત પ્રકારથી પહેલું મહાવ્રત શરીરથી 'फासिए' સ્પર્શિત 'पालिए' પાલિત 'तीरिए' તારિત અને 'किट्टिए' કીર્તિત તથા 'अवट्टिए' અવસ્થાપિત અર્થાત્ સુરક્ષિત અને

अवस्थितम्—मवस्थापितम्, सुरक्षितमित्यर्थः, आज्ञया आराधितं चापि भवति, 'पढमे भंते ! महव्वए पाणाइवायाओ वेरमणं' हे भदन्त ! प्रथमे महाव्रते—प्रथमं महाव्रतम्, प्राणातिपाताद् विरमणम्—प्राणातिपातविरमणरूप प्रथमं महाव्रतं भवतीति भावः तस्माद् अहं प्राणातिपाताद विरमामीति भावः ॥ ५ ॥

सम्प्रति द्वितीयं महाव्रतं मृषावादविरमणरूपं प्ररूपयितुमाह—'अहावरं दुच्चं महव्वयं पच्चक्खामि' अथ—प्रथममहाव्रतप्ररूपणानन्तरम् द्वितीयं महाव्रतं मृषावादविरमणं प्रत्याख्यामि—प्ररूपयामि तथाहि 'सव्वं मुसावायं वइदोसं' सर्वं—सर्वप्रकारकम् मृषावादं—मिथ्याभाषणं वचोदोषम्—वचःदोषम्, प्रत्याख्यामि—प्रत्याख्यानं करोमि-ज्ञपरिज्ञया ज्ञात्वा प्रत्याख्यानप्रज्ञया त्यागं करोमि इत्यर्थः 'से कोहा वा लोहा वा भया वा हासा वा' स साधुः

हिए भवइ' आज्ञा से आराधित भी होता है—'पढमे भंते ! महव्वए पाणाइवायाओ वेरमणं' गौतमादि गणधर कहते हैं कि हे भदंत ! प्रथम महाव्रत प्राणातिपात विरमण रूप समझ कर मैं भी प्राणातिपात से विरमण करता हूं याने प्राणातिपात विरत होता हूं।

अब द्वितीय मृषावाद विरमण रूप महाव्रत का निरूपण करते हैं—'अहावरं दुच्चं महव्वयं पच्चक्खामि'—अथ याने प्रथम सर्व प्राणातिपात विरमण रूप महाव्रत के निरूपण करने के बाद द्वितीय मृषावाद विरमण रूप महाव्रत का प्ररूपण करता हूं 'सव्वं मुसावायं वइदोसं पच्चक्खामि'—सभी प्रकार के मिथ्या भाषण रूप मृषावाद-रूप वचन दोष का प्रत्याख्यान करता हूं याने ज्ञपरिज्ञा से जानकर प्रत्याख्यान प्रज्ञा से प्रत्याख्यान करता हूं अर्थात् सभी मृषावाद रूप वचन दोष का परित्याग करता हूं इस प्रकार पच्चक्खान लेकर 'से कोहा वा'-वह साधु निर्ग्रंथ क्रोध से या 'लोहा वा'—लोभ से या—'भया वा'—भय से अथवा 'हासा

'आणाए आराहिए भवइ' આજ્ઞાથી આરાધિત પણ થાય છે. 'पढमे भंते महव्वए' ગૌતમાદિ ગણધરો કહે છે કે—હે ભગવન્ પહેલું મહાવ્રત 'पाणाइवायाओ वेरमणं' પ્રાણાતિપાત વિરમણ રૂપ સમજીને અમો પણ પ્રાણાતિપાતથી વિરમણ કરીએ છીએ અર્થાત પ્રાણાતિપાતથી નિવૃત થઇએ છીએ.

હવે બીજા મૃષાવાદ વિરમણ રૂપ મહાવ્રતનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે—"अहावरं दुच्चं महव्वयं पच्चक्खामि' પહેલા મહાવ્રત સર્વ પ્રાણાતિપાત વિરમણનું નિરૂપણ કર્યા પછી આ બીજા મૃષાવાદ વિરમણરૂપ મહાવ્રતનું નિરૂપણ કરૂં છુ—'सव्वं मुसावायं वइदोसं पच्चक्खामि' અર્થાત બધા પ્રકારના મિથ્યાભાષણરૂપ મૃષાવાદરૂપ વચન દોષનું પ્રત્યાખ્યાન કરૂં છુ એટલે કે જ્ઞ પ્રતિજ્ઞાથી જાણીને પ્રત્યાખ્યાન પ્રતિજ્ઞાથી તેનું પ્રત્યાખ્યાન કરૂં છુ અર્થાત્ બધા પ્રકારના મૃષાવાદ રૂપ વચન દોષનો પરિત્યાગ કરૂં છું. આ પ્રમાણે પ્રત્યાખ્યાન કરીને તે સાધુ નિર્ગ્રન્થ 'से कोहा वा लोहा वा' ક્રોધથી અથવા લોભથી અથવા

क्रोधाद् वा लोभाद् वा भयाद् वा हास्याद् वा 'नेव सयं मुसं भासिज्जा' नैव स्वयं मृषा-मिथ्या भाषेत-ब्रूयात्, 'नेवन्नेणं मुसं भासाविज्जा' नैव अन्येन मृषा-मिथ्या भाषयेत् मिथ्या-भाषणं नैव कारयेदित्यर्थः 'अन्नंपि मुसं भासंतं न समणुमन्निज्जा' अन्यमपि मृषाभाषमाणं जनं न समनुमोदयेत्-समर्थनं कुर्यात्, मृषा भाषणं स्वयमपि साधुः न कुर्यात्, अन्यमपि मिथ्या-भाषणार्थं न प्रेरयेत्, मिथ्याभाषणं कुर्वाणं वा जनं नानुमोदयेदित्यर्थः 'तिविहं तिविहेणं मणसा वयसा कायसा' त्रिविधम्-त्रिप्रकारकम् त्रिकरणकारणानुमोदनं मिथ्याभाषणं त्रिवि-धेन-त्रिप्रकारकेण योगेन मनसा वचसा कायेन वा न कुर्यादिति भावः 'तस्स भंते ! पडि-क्कमामि जाव वोसिरामि' हे भदन्त ! तस्य-द्वितिय महाव्रतस्य मृषावादस्य, तस्माद् मृषावाद-रूपपापात् प्रतिक्रमामि-पृथग् भवामि यावत्-आत्मनः साक्षितया तं मृषावादं निन्दामि, गुरोः

वा' हास्य से-'नेव सयं मुसं भासिज्जा' स्वयं भी मृषा-मिथ्या नहीं बोले और 'अन्नं पि मुसं भासंतं' दूसरे से भी मिथ्याभाषण नहीं कराने तथा अन्य भी झूठ बोलनेवाले जन का समर्थन याने 'न समणुजाणिज्जा' अनुमोदन भी नहीं करे एतावता वह जैन साधु निर्ग्रंथ मुनि महात्मा स्वयं भी मिथ्या भाषण नहीं करे और दूसरे को भी मिथ्याभाषण करने के लिये प्रेरणा नहीं करें तथा मिथ्याभाषण करते हुए मनुष्य का-अनुमोदन भी नहीं करे 'तिविहं तिविहेण'-अर्थात् त्रिविध तीन प्रकार के करण कारण और अनुमोदन रूप मिथ्या भाषण को तीन प्रकार के 'मणसा वयसा कायसा'-मन वचन और काय से नहीं करे इस प्रकार गौतमादि गणधर श्री महावीर स्वामी से पच्चक्खान लेते हैं कि 'तस्स भंते पडिक्कमामि'-हे भदंत ! उस मृषावाद रूप पाप वचन दोष से पृथक् होता हूं 'जाव वोसिरामि' यावत् आत्मा की साक्षिता में उस मृषा-वाद की निंदा करता हूं एवं गुरु जन की साक्षिता में उस मृषावाद रूप मिथ्या-

'भया वा हासा वा' ભયથી અથવા હાસ્યથી 'नेव सयं मुसं भासिज्जा' સ્વયં જુઠું, બોલવું નહીં. 'नेवन्नेणं मुसं भासाविज्जा' અને બીજાની પાસે પણ જુઠું બોલાવે નહીં. તથા 'अन्नंपि मुसं भासंतं न समणुमन्निज्जा' જુઠું બોલવાવાળા અન્યનું સમર્થન કે અનુમોદન કરવું નહીં કહેવાનો ભાવએ છે કે-તે જૈન સાધુ નિર્ગ્રન્થ મુનિએ પોતે મિથ્યા ભાષણ કરવું નહીં અને બીજાને મિથ્યાભાષણ કરવા માટે પ્રેરણા કરવી નહીં તથા મિથ્યા ભાષણ કરવાવાળા માણસને ઉત્તેજન પણ આપવું નહીં 'तिविहं तिविहेणं' ત્રણ પ્રકારના કરણ કારણ અને અનુમોદન રૂપ મિથ્યાભાષણને ત્રણ પ્રકારના 'मणसा वयसा काएण' મન વચન અને કાયથી કરવું નહીં આ પ્રમાણે ગૌતમાદિ ગણધર ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીની પાસે પ્રત્યાખ્યાન સ્વીકારે છે, કે 'तस्स भंते! पडिक्कमामि' હે ભગવન્ એ મૃષા-વાદરૂપ પાપ યુક્ત વચન દોષથી પૃથક્ થાઉં છું 'जाव वोसिरामि' યાવત્ આત્માની સાક્ષિ પણામાં એ મૃષાવાદની નિંદા કરૂં છું અને ગુરૂની સાક્ષિપણામાં એ મૃષાવાદની નિંદા

साक्षितया च गर्हे-गर्हणां करोमि व्युत्सृजामि-मृषावादं परित्यजामि स्वात्मानं मृषावादात् पृथक्करोमि इति भावः 'तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति' तस्य-द्वितीयमहाव्रतस्य मृषावादविरमणरूपस्य इमाः-वक्ष्यमाणस्वरूपाः पञ्चभावना भवन्ति 'तत्थिमा पढमा भावणा' तत्र-तासु पञ्चभावनासु इयम्-वक्ष्यमाणस्वरूपा प्रथमा भावना बोध्या, तथाहि 'अणुवीइभासी से निग्गंथे' अनुविचिन्त्य-यो विचार्य भाषी-भाषते स निर्ग्रन्थः-साधुरुच्यते 'नो अणणुवीइभासी' नो अननुविचिन्त्य यो विचारम् अकृत्वैव भाषी-भाषते स न निर्ग्रन्थः इत्यर्थः,

भाषण की गर्हणा करता हूं और उस मृषावाद का परित्याग करता हूं अर्थात् मिथ्याभाषण रूप मृषावाद से अपने आत्मा को पृथक् अलग करता हूं इस तरह गौतमादि गणधरोंने भगवान् श्री महावीर स्वामी से पच्चक्खान लिया, याने मिथ्याभाषण रूप मृषावाद से विरत होने के लिये गौतमादि गणधरोंने प्रतिज्ञा की, अर्थात् आज से कभी भी झूठ नहीं बोलूंगा इस तरह अपने मन में संकल्प कर मिथ्याभाषण से निवृत्त होने के लिये विचार किया।

अब उपर्युक्त द्वितीय मिथ्याभाषण रूप मृषावाद की वक्ष्यमाण रूप पांच भावनाओं को बतलाते हुए सब से पहले पहली भावना को बतलाते हैं-'तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति'-उस द्वितीय मृषवाद विरमण रूप महाव्रत की वक्ष्यमाण रूप से पांच भावनाएं समझनी चाहिये उन पांचों 'तत्थिमा पढमा भावणा' वक्ष्यमाण स्वरूप भावनाओ में यह अभी बतलायी जानेवाली पहली भावना कही जाती हैं कि-'अणुवीइ भासी से निग्गंथे' जो साधु विचार कर बोलता है वही निर्ग्रन्थ जैन मुनि महात्मा हो सकता है-'नो अणणुवीइ भासी' किन्तु जो साधु विचार किये विना ही बोलता है वह निर्ग्रन्थ जैनमुनि महात्मा

કરૂ છુ અને ગુરૂજનોની સાક્ષિપણામાં એ મૃષાવાદ રૂપ મિથ્યા ભાષણની ગર્હણા કરૂ છુ અને એ મૃષાવાદનો પરિત્યાગ કરૂ છુ અર્થાત્ મિથ્યા ભાષણરૂપ મૃષાવાદથી પોતાના આત્માને અલગ કરૂ છું આ પ્રમાણે ગૌતમાદિ ગણધરોએ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામી પાંસે પચ્ચખ્ખાન લીધા અર્થાત્ મિથ્યાભાષણ રૂપ મૃષાવાદથી વિરત થવા માટે ગૌતમાદિ ગણધરોએ પ્રતિજ્ઞા કરી એટલે કે આજથી કોઈપણ વખતે જુઠું બોલીશું નહીં આ પ્રમાણે પોતાના મનમાં નિશ્ચય કરીને મિથ્યાભાષણથી નિવૃત્ત થવા માટે વિચાર નક્કી કર્યો.

હવે ઉપરોક્ત બીજી મિથ્યાભાષણ રૂપ મૃષાવાદની વક્ષ્યમાણ રીતે પાંચ ભાવનાઓ બતાવતા સૌથી પહેલાં પહેલી ભાવના બતાવે છે.-'तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति' એ બીજી મૃષાવાદ વિરમણ રૂપ મહાવ્રતની વક્ષ્યમાણ રીતે પાંચ ભાવનાઓ થાય છે. 'तत्थिमा पढमा भावणा' એ વક્ષ્યમાણ પાંચ ભાવનાઓમાં આ કહેવામાં આવનારી પહેલી ભાવના છે. 'अणुवीई भासी' જે સાધુ વિચારીને વચન બોલે છે. એજ 'से निग्गंथे' નિર્ગ્રન્થ જૈન મુની કહેવાય છે પરંતુ 'णो अणणुवीइ भासी से निग्गंथे' જે સાધુ વગર વિચાર્યું બોલે છે.

तत्र प्रमाणमाह—'केवलीबूया–आयाणमेयं' केवली–केवलज्ञानी भगवान् ब्रूयात्–आह, आदानम्–कर्मबन्धकारणम् एतत्–अननुविचिन्त्य भाषणम्, तत्र युक्तिमाह—'अणणुवीइभासी से निग्गंथे' अननुविचिन्त्यभाषी–अविचारपूर्वक भाषणकारी स निर्ग्रन्थः साधुः 'समावज्जिज्ज मोस वयणाए' तस्मात्–समापद्येत–प्राप्नोति मृषावचनं–मृषावादवचनदोषं प्राप्नोतीत्यर्थः तस्मात् 'अणुवीइभासी से निग्गथे' यः अनुविचिन्त्य–विचारं कृत्वा विचारपूर्वक मित्यर्थः भाषी–भाषने–ब्रूते स निर्ग्रन्थः साधुः 'नो अणणुवीइभासीत्ति' नो अननुविचिन्त्यभाषी यो विचारमकृत्वैव भाषते स न निर्ग्रन्थ इति भावः, 'पढमा भावणा' इति प्रथमा भावना–द्वितीयमहाव्रतस्य मृषावादविरमणरूपस्य इयं उपर्युक्तरूपा प्रथमा भावना अवगन्तव्येति भावः सम्प्रति तस्यैव द्वितीयमहाव्रतस्य द्वितीयां भावनां प्ररूपयितुमाह—'अहावरा दुच्चा भावणा' अथ–प्रथमभावनानिरूपणानन्तरम् अपरा–अन्या द्वितीया भावना प्ररूप्यते—'कोहं परियाणइ से निग्गथे' यः क्रोधं परिजानाति ज्ञपरिज्ञया क्रोधस्य कटुपरिणामं ज्ञात्वा प्रत्याख्यान-

---

नहीं हो सकता है क्योंकि—'केवलीबूया'—केवलज्ञानी भगवान् श्रीमहावीर स्वामी कहते हैं कि—यह अर्थात् विचार किये बिना ही बोलना—'आयाणमेयं' अदान कर्म बंधन का कारण माना जाता है क्योंकि 'अणणुवीइभासी से निग्गंथे' अविचार पूर्वक बोलनेवाला साधु 'समावज्जिज्ज मोसं वयमाणे' मिथ्या भाषण रूप मृषावाद वचन दोष को प्राप्त करता है—'तम्हा अणुवीई भासी से निग्गंथे' इसलिये जो साधु विचार पूर्वक बोलता है वही निर्ग्रंथ जैन साधु कहला सकता हैं किंतु 'नो अणणुवीईभासीत्ति' अविचार पूर्वक बोलने वाला साधु वास्तव में निर्ग्रंथ जैन साधु मुनि महात्मा नहीं कहला सकता इस प्रकार द्वतीय मिथ्या भाषण रूप मृषावादात्मक महाव्रत की 'पढमा भावणा' यह पहली भावना समझनी चाहिये

अब उसी द्वितीय मृषावाद विरमण रूप महाव्रत की दूसरी भावना को बतलाते हैं—'अहावरा दुच्चा भावणा'—कोहं परियाणइ से निग्गंथे' अथ–प्रथम

તે નિર્ગ્રન્થ જૈન સાધુ કહેવાતા નથી. 'केवलीबूया आयाणमेयं' કેમ કે કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ કહ્યુ છે કે—આ અર્થાત્ વગર વિચાર્યું બોલવું એ આદાન અર્થાત્ કર્મબંધનું કારણ માનવામા આવે છે. કેમ કે 'अणुवीइ भासी से निग्गथे' અવિચાર પૂર્વક બોલવાવાળા સાધુ મિથ્યા ભાષણરૂપ મૃષાવાદ વચન દોષનો સંચય કરે છે તેથી જે સાધુ વિચારપૂર્વક બોલે છે. એજ નિર્ગ્રન્થ જૈન મુનિ કહેવાય છે પરંતુ 'नो अणणुविइ भासीत्ति पढमा भावणा' અવિચારપૂર્વક બોલનાવાળા સાધુ વાસ્તવિક રીતે જૈન મુનિ કહેવાતા નથી. આ રીતે આ બીજા મિથ્યાભાષણરૂપ મૃષાવાદાત્મક મહાવ્રતની પહેલી ભાવના સમજવી.

હવે એજ બીજા મૃષાવાદ વિરમણ વ્રતની બીજી ભાવના બતાવવામાં આવે છે. 'अहावरो दुच्चा भावणा' પહેલી ભાવનાનુ નિરૂપણ કરીને હવે બીજી ભાવનાનુ નિરૂપણ કરવામાં આવે છે. કે—'कोहं परियाणइ से निग्गंथे' જે સાધુ ક્રોધને સારી રીતે સમજે અર્થાત્

प्रज्ञया प्रत्याख्यानं परित्यागं करोति स निर्ग्रन्थः साधुरुच्यते 'नो कोहणे सिया' नो साधुः क्रोधनः क्रोधशीलः स्यात्-निर्ग्रन्थः क्रोधशीलो न भवेदित्यर्थः, तथाहि 'केवलीवूया-आयाणमेयं' केवली-केवलज्ञानी भगवान तीर्थकृद् ब्रूयाद्-आह, आदानम्-कर्मबन्धकारणम् एतत्-साधोः क्रोधशीलत्वम् कर्मबन्धकारणं भवतीति भावः, तत्र युक्तिमाह-'कोहपत्ते कोहत्तं समादइत्ता मोसं वयणाए' क्रोधं प्राप्तः साधुः क्रोधत्वं समापद्य प्राप्य मृषावचनं वदति, तस्मात् 'कोहं परियाणइ से निग्गंथे' यः क्रोध परिजानाति-क्रोधस्य कटुपरिणामं ज्ञप्रज्ञया ज्ञात्वा प्रत्याख्यानप्रज्ञया प्रत्याख्यानं करोति स निर्ग्रन्थः साधुरित्यर्थः, तस्मात् 'न य कोहणे सियत्ति' न च साधुः क्रोधनः-क्रोधशीलः स्यात्-भवेदिति 'दुच्चा भावणा' द्वितीया भावना-द्वितीयमहाव्रतस्य मृषावादविरमणरूपस्य उपर्युक्तरूपा द्वितीया भावना अवगन्तव्या।

भावना के निरूपण करने के बाद अब अपरा अन्या दूसरी भावना का प्ररूपण करते हैं कि-जो साधु क्रोध को अच्छी तरह से जानता है अर्थात् ज्ञप्रज्ञा से क्रोध के कटु (बुरा) परिणाम को जानकर प्रत्याख्यान प्रज्ञा से प्रत्याख्यान याने क्रोध का परित्याग करता है वही वास्तव में सच्चा निर्ग्रंथ जैन साधु कहला सकता है। 'णो कोहणे सिया' इसलिये साधु को क्रोध नहीं होना चाहिये अर्थात् निर्ग्रन्थ जैन मुनि महात्मा को क्रोधशील नहीं होना चाहिये, क्योंकि-'केवलीबूया' केवलज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामी कहते है कि-यह अर्थात् जैन साधु निर्ग्रन्थ को क्रोध करना 'आयाणमेयं' आदान-याने कर्मबन्ध का कारण माना जाता है क्योंकि-'कोहपत्ते कोहत्तं समावइत्ता' क्रोध करनेवाला साधु क्रोध को प्राप्त कर 'मोसं वयणाए' मृषा भाषण करता है अर्थात् क्रोधावस्था में साधु मिथ्या भाषण करते हैं 'तम्हा कोहं परियाणइ से निग्गंथे' इसलिये जो साधु क्रोध को अच्छी तरह जानता है याने क्रोध के कटु परिणाम (बुरा नतीजा) को ज्ञप्रज्ञा से जानकर प्रत्याख्यान प्रज्ञा से क्रोध को छोड़ देता है वही सच्चा

જ્ઞપ્રજ્ઞાથી ક્રોધના કટુ પરિણામોને જાણીને પ્રત્યાખ્યાન પ્રજ્ઞાથી પ્રત્યાખ્યાન અર્થાત્ ક્રોધનો ત્યાગ કરે છે. તેજ વાસ્તવિક રીતે સાચા નિર્ગ્રન્થ જૈન મુનિ કહેવાય છે. તેથી 'णो कोहणे सिया' સાધુએ ક્રોધી થવું નહીં. અર્થાત્ નિર્ગ્રન્થ જૈન સાધુએ ક્રોધી થવુ નહી. કેમ કે-'केवलीवूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ કહ્યું છે કે-આ એટલે કે જૈન સાધુ નિર્ગ્રન્થે ક્રોધ કરવો એ આદાન અર્થાત્ કર્મબંધનું કારણ માનવામાં આવે છે. કેમ કે-'कोहपत्ते कोहत्तं समावइत्ता मोसं वयणाए' ક્રોધ કરવાવાળા સાધુ ક્રોધને વશ થઈને મૃષા ભાષણ કરે છે.-'तम्हा कोहं परियाणइ से निग्गंथे' તેથી જે સાધુ ક્રોધને સારી રીતે સમજે છે. અર્થાત્ ક્રોધના કટુ પરિણામને જ્ઞપ્રજ્ઞાથી જાણીને પ્રત્યાખ્યાન પ્રજ્ઞાથી ક્રોધનો ત્યાગ કરે છે. એજ સાધુ સાચા નિર્ગ્રન્થ છે. તેથી "नय कोहणे सियत्ति दुच्चा भावणा' જૈન સાધુએ ક્રોધ શીલ થવુ નહીં. આ પ્રકારની આ બીજી મૃષાવાદ વિરમણ રૂપ

सम्प्रति तृतीयां भावनां प्ररूपयितुमाह–'अहावरा तच्चा भावणा' अथ-द्वितीयभावना निरूपणानन्तरम् अपरा–अन्या तृतीया भावना प्ररूप्यते–'लोभं परियाणइ से निग्गंथे' ये लोभं परिजानाति ज्ञप्रज्ञया लोभस्य परिणामं ज्ञात्वा प्रत्याख्यानप्रज्ञया प्रत्याख्य नं परित्यागं करोति स निर्ग्रन्थः साधुरित्यर्थः 'नो य लोभणए सिया' न च साधुः लोभनः–लोभशीलः स्यात्–भवेत्, तथाहि 'केवलीबूया–आयाणमेयं' केवली–केवलज्ञानी भगवान तीर्थकृद् ब्रूयाद्–आह–आदानम्-कर्मबन्धकारणम् एतत्–साधोः लोभशीलत्वं कर्मबन्धकारणं भवतीति भावः, तत्र हेतुमाह–'लोभपत्ते लोभी समावइत्ता मोसं वयणाए' मनोऽभिलषित वस्तुनि लोभप्राप्तः साधुः लोभी भूत्वा मृषावचनं समापद्येत करोतीति भावः तस्मात् 'लोभं परियाणइ

निर्ग्रन्थ जैन साधु कहला सकता है इसलिये 'नय कोहणे सियत्ति' जैन साधु को क्रोधशील नहीं होना चाहिये इस प्रकार 'दुच्चा भावणा' द्वितीय मृषावाद विरमण रूप महाव्रत की उपर्युक्त रूप दूसरी भावना समझनी चाहिये।

अब उसी द्वितीय मृषावाद विरमण रूप महाव्रत की तीसरी भावना को बतलाने के लिये कहते हैं–'अहावरा तच्चा भावणा–लोभं परियाणइ से निग्गंथे' अथ–द्वितीय भावना का निरूपण करने के बाद अब तीसरी भावना का निरूपण करते हैं कि-जो साधु लोभ को अच्छी तरह जानता है, याने ज्ञप्रज्ञा से लोभ के परिणाम (बुरा फल) को जानकर प्रत्याख्यान प्रज्ञा से लोभ का प्रत्याख्यान करता है याने लोभ का परित्याग करता है वही निर्ग्रन्थ सच्चा जैन साधु हो सकता है इसलिये जैन साधु को 'नो य लोभणए सिया' लोभशील नहीं होना चाहिये अर्थात् जैन मुनि महात्मा को लोभ नहीं करना चाहिये क्योंकि 'केवली बूया' केवलज्ञानी भगवान श्री महावीर स्वामी कहते हैं कि-यह अर्थात् जैन साधु को लोभशील होना याने लोभ करना 'आयाणमेयं' आदान–कर्मबन्धन का कारण माना जाता है क्योंकि 'लोहपत्ते लोभी समावइत्ता मोसं वयणाए' लोभ

મહાવ્રતની ઉપરોક્ત પ્રકારની બીજી ભાવના સમજવી

હવે એજ બીજા મૃષાવાદ વિરમણરૂપ મહાવ્રતની ત્રીજી ભાવના બતાવવા માટે સૂત્રકાર કહે છે–'अहावरा तच्चा भावणा' બીજી ભાવનાનુ નિરૂપણ કરીને હવે ત્રીજી ભાવનાનું નિરૂપણ કરવામા આવે છે. 'लोभं परियाणइ' જે સાધુ લોભને સારી રીતે જાણે છે. અર્થાત્ જ્ઞપ્રજ્ઞાથી લોભના ખરાબ પરિણામને જાણીને પ્રત્યાખ્યાન પ્રજ્ઞાથી લોભનું પ્રત્યાખ્યાન કરે છે એટલે કે લોભનો ત્યાગ કરે છે 'से निग्गंथे' એજ સાચા જૈન સાધુ કહેવાય છે તેથી સાધુએ 'नो य लोभणए सिया' લોભશીલ થવુ નહી અર્થાત્ જૈન મુનિએ લોભ કરવો નહીં કેમ કે–'केवलीबूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામી કહે છે કે–આ અર્થાત્ જૈન સાધુએ લોભશીલ થવુ અર્થાત્ લોભ કરવો તે આદાન અર્થાત્ કર્મબંધનું કારણ માનવામા આવે છે કેમ કે 'लोहपत्ते लोभी समाइत्ता' લોભને

से निग्गंथे' लोभं यः परिजानाति-लोभस्यकटु परिणामं ज्ञप्रज्ञया ज्ञात्वा प्रत्याख्यानप्रज्ञया प्रत्याख्यानं परित्यागं करोति स निर्ग्रन्थः साधुरिति भावः, अतएव 'नो य लोभणए सियत्ति' न च साधुः लोभनः लोभशीलः स्यात्-भवेत् इति 'तच्चा भावणा' तृतीया भावना-द्वितीयमहाव्रतस्य इयम् उक्तरूपा तृतीया भावना अवगन्तव्या, सम्प्रति तस्यैव द्वितीयमहाव्रतस्य चतुर्थी भावनां प्ररूपयितुमाह-'अहावरा चउत्था भावणा' अथ-तृतीय-भावना प्ररूपणानन्तरम् अपरा-अन्या चतुर्थी भावना प्ररूप्यते-'भयं परियाणइ से निग्गंथे' भयं परिजानाति-ये भयस्य कटुपरिणाम ज्ञप्रज्ञया ज्ञात्वा प्रत्याख्यानप्रज्ञया प्रत्याख्यानं

को प्राप्त करनेवाला साधु लोभी होकर मृषा वचन याने मिथ्याभाषण करता है इसलिये 'तम्हा लोभं ,परियाणइ' जो साधु लोभ को अच्छी तरह जानता है याने ज्ञप्रज्ञा से लोभ के कटु परिणाम को जानकर प्रत्याख्यान प्रज्ञा से लोभ का प्रत्याख्यान करता है अर्थात् लोभ का परित्याग करता है 'से निग्गंथे' वही निर्ग्रन्थ सच्चा जैन साधु समझा जाता हैं 'नोय लोभणए सियत्ति' इसलिये जैन साधु मुनि महात्मा को लोभ शील नहीं होना चाहिये याने जैन साधु को लोभ नहीं करना चाहिये इस प्रकार उपर्युक्त रीति से द्वितीय मृषावाद विरमण रूप महाव्रत की 'तच्चा भावणा' यह तीसरी भावना समझनी चाहिये, एतावता साधु को लोभ नहीं करना चाहिये।

अब उसी द्वितीय मृषावाद विरमण रूप महाव्रत की चतुर्थी भावना का निरूपण करने के लिये कहते हैं 'अहावरा चउत्था भावणा-'भय परियाणइ, से निग्गंथे' अथ-तृतीया भावना के निरूपण करने के बाद अब अपरा अन्या चतुर्थी भावना का प्ररूपण करते हैं-जो साधु भय के कटु परिणाम (खराब फल) को

પ્રાપ્ત થવાવાળા સાધુ લોભી થઈને 'मोव वयणाए' મૃષાવચન અર્થાત્ મિથ્યા ભાષણ કરે છે. અર્થાત્ જુઠું બોલે છે 'तम्हा लोभ परियाणइ से निग्गथे' તેથી જે સાધુ લોભને સારી રીતે સમજે છે. એટલે કે જ્ઞપ્રજ્ઞાથી લોભના કટુ પરિણામને જાણીને પ્રત્યાખ્યાન પ્રજ્ઞાથી લોભનુ પ્રત્યાખ્યાન કરે છે. એટલે કે લોભનો ત્યાગ કરે છે એજ સાચા નિર્ગ્રન્થ સાધુ કહેવાય છે. તેથી જૈન સાધુએ 'नो य लोभणए सियत्ति तच्चा भावणा' લોભશીલ થવુ નહી અર્થાત્ જૈન સાધુએ લોભ કરવો નહીં આ પ્રમાણે ઉપરોક્ત પ્રકારથી બીજા મૃષાવાદ વિરમણરૂપ મહાવ્રતની આ ત્રીજી ભાવના સમજવી એટલા માટે સાધુએ લોભનો હમેશાં ત્યાગ કરવો.

હવે એજ બીજા મૃષાવાદ વિરમણરૂપ મહાવ્રતની ચોથી ભાવનાનુ નિરૂપણુ કહેવામા આવે છે, 'अहावरा चउत्था भावणा' ત્રીજી ભાવનાનુ નિરૂપણુ કરીને હવે અન્ય ચોથી ભાવનાનું નિરૂપણુ કરવામા આવે છે,-'भयं परियाणइ' જે સાધુ ભયના કટુ પરિણામને જ્ઞપ્રજ્ઞાથી જાણીને પ્રત્યાખ્યાન પ્રજ્ઞાથી પ્રત્યાખ્યાન કરે છે અર્થાત્ ભયનો ત્યાગ કરે છે. એજ 'से निग्गं।' નિર્ગ્રન્થ સાચા સાધુ છે અથવા સાચા સાધુ કહેવાય છે. 'तम्हा नो

परित्यागं करोति स निर्ग्रन्थः साधुरिति भावः, तस्मात् 'नो भयभीरुए सिया' भयस्य कारणे देवमनुष्यतिर्यक्कृते उपस्थिते सति नो साधुः भयभीरुः स्यात्-भवेत्, तथाहि-'केवलीबूया-आयाणमेयं' केवली-केवलज्ञानी भगवान् तीर्थकृद् ब्रूयाद्-आह-आदानम्-कर्मबन्धकारणम् एतत्-साधोः भयभीरुत्वम् कर्मबन्धकारणं भवतीति भावः। तत्र युक्तिमाह-'भयपत्तेभीरू समावइत्ता मोसं वयणाए' भयप्राप्तः साधुः भीरुः-भूत्वा समापद्येत मृषा-वचनम्-मिथ्याभाषणं करोति, अतएव 'भयं परिजाणइ से निग्गंथे' यो भयं परिजानाति-भयस्य कटुपरिणामं ज्ञप्रज्ञया ज्ञात्वा प्रत्याख्यानप्रज्ञया प्रत्याख्यानं परित्यागं करोति स निर्ग्रन्थः साधुरिति भावः तस्मात् 'नो भयभीरुए सिया' नो साधुः भयभीरुः स्याद् भवेदिति 'चउत्था भावणा' चतुर्थी भावना द्वितीयमहाव्रतस्यावगन्तव्येति भावः, सम्प्रति-

---

ज्ञप्रज्ञा से जानकर प्रत्याख्यान प्रज्ञा से प्रत्याख्यान करता है याने भय का परित्याग करता है वही निर्ग्रन्थ सच्चा जैन साधु हो सकता है या कहा जाता है इसलिये 'तम्हा नो भयभीरुए सिया' साधु को भय भीरु नहीं होना चाहिये याने जैन साधु को भय नहीं करना चाहिये क्योंकि-'केवलीबूया' केवलज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामी कहते हैं कि-यह अर्थात् साधु को भय भीरु होना याने साधु को भय करना 'आयाणमेयं' आदान कर्मबन्ध का कारण माना जाता है-क्योंकि 'भयपत्ते भीरु समावइत्ता मोसं वयणाए' भय को प्राप्त करनेवाला साधु भीरु होकर मृषावचन याने मिथ्याभाषण करता है इसलिये 'भयं परिजाणइ से निग्गंथे' जो साधु जैन मुनि महात्मा भय को अच्छी तरह जानता है याने भय के कटु परिणाम को ज्ञप्रज्ञा से जानकर प्रत्याख्यान प्रज्ञा से प्रत्याख्यान करता है अर्थात् भय का परित्याग करता है वही निर्ग्रन्थ जैन साधु हो सकता है इसलिये 'नो भयभीरुए सिया' जैन साधु को भय भीरु नहीं होना चाहिये इस प्रकार उपर्युक्त रीति से 'चउत्था भावणा' चतुर्थी भावना समझनी चाहिये

अब उसी द्वितीय मृषावाद विरमण रूप महाव्रत की पञ्चमी भावना का

भयभीरुए सिया' तेथी साधुओ भयभीरु थवु नही अर्थात् साधुओ भय राखवो नही 'केवलीबूया आयाणमेयं' केम के केवळज्ञानी भगवान् श्रीमहावीर स्वामी कहे छे के-आ अर्थात् साधुओ भयभीरु (डरपोक थवु) अर्थात् साधुओ भय राखवो ओ आदान कर्मबंधनु कारण मनाय छे. केम के 'भयपत्ते भीरू समावइत्ता मोसं वयणाए' भयने वश थनार साधु डरपोक थईने मृषावचन अर्थात् असत्य वचन बोले छे. तेथी 'भयं परिजाणइ से निग्गंथे' जे साधु-महात्मा भयने सारी रीते जाणे छे ओटले के भयना कडवा परिणामने ज्ञप्रज्ञाथी जाणीने प्रत्याख्यान प्रज्ञाथी प्रत्याख्यान करे छे अर्थात् भयनो परित्याग करे छे. ओज निर्ग्रन्थ जैन मुनि कहेवाय छे. तेथी 'नो भयभीरुए सिया चउत्था भावणा' जैन साधुओ भयभीरु (डरपोक) थवु नही आ प्रमाणे उपरोक्त रीते आ चोथी भावना समजवी.

हवे ओज बीजा मृषावाद विरमण रूप महाव्रतथी पांचमी भावनानु निरूपण करवा.

तस्यै द्वितीयमहाव्रतस्य पञ्चमीं भावनां प्ररूपयितुमाह-'अहावरा पंचमा भावणा' अथ-चतुर्थभावना प्ररूपणानन्तरम् अपरा-अन्या पञ्चमी भावना प्ररूप्यते-'हासं परियाणइ से निग्गंथे' हासं परिजानाति-यो हासस्य कलहादि कटुपरिणामं ज्ञपरिज्ञया ज्ञात्वा प्रत्याख्यान-प्रज्ञया प्रत्याख्यानं परित्यागं करोति स निर्ग्रन्थः-साधुरुच्यते तस्मात् 'नो य हासणए सिया' न च साधुः हसन -हासशीलः स्यात्-भवेत्, तथाहि 'केवली बूया-आयाणमेयं' केवली-केवलज्ञानी भगवान् जिनेन्द्रः ब्रूयाद्-आह, आदानम्-कर्मबन्धकारणम्, एतत्-साधोः हासशीलत्वम् कर्मबन्धकारणं भवतीति भावः तत्र युक्तिमाह-'हासपत्ते हासी समावइत्ता मोसं वयणाए' हासप्राप्तः साधुः हासी-हासयुक्तो भूत्वा समापद्येत-मृषावचनम्-मिथ्याभाषणं करोति

निरूपण करने के लिये कहते हैं-'अहावरा पंचमा भावणा' अथ द्वितीय महाव्रत की चतुर्थी भावना के निरूपण करने के बाद अब अपरा अन्या पञ्चमी भावना का निरूपण करते हैं कि-'हासं परिजाणइ से निग्गंथे' जो साधु हास को अच्छी तरह जानता है याने ज्ञपरिज्ञा से हास के कटु परिणाम को जानकर प्रत्याख्यान प्रज्ञा से प्रत्याख्यान करता है अर्थात् हास के कटुपरिणाम (कलहादि) को जानकर परित्याग करता है वही सच्चा निर्ग्रन्थ जैन साधु हो सकता है 'तम्हा नो य हासणए सिया' इसलिये जैन साधु को हास नहीं करना चाहिये याने जैन साधु मुनि महात्मा किसी भी व्यक्ति के साथ हंसी मखोल दिल्लगी नहीं करें क्योंकि 'केवली बूया' केवलज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामी कहते हैं कि-'आयाणमेयं' यह-अर्थात् जैन साधु को हास मखौल दिल्लगी करना आदान अर्थात् कर्मबन्ध का कारण माना जाता है क्योंकि 'हासं पत्ते हासी समावइत्ता' हास को प्राप्त करनेवाला याने हसी मखौल दिल्लगी करनेवाला साधु हासयुक्त होकर याने हस कर 'मोसं वयणाए' मृषावचन-मिथ्याभाषण करता है इसलिये

માટે કહેવામાં આવે છે-'अहावरा पंचमी भावणा' હવે બીજા મહાવ્રતની ચોથી ભાવનાનું નિરૂપણ કરીને હવે અન્યા પાંચમી ભાવનાનુ નિરૂપણ કરાય છે 'हासं परियाणइ से निग्गंथे' જે સાધુ હાસ્યને સારી રીતે જાણે છે અર્થાત્ જ્ઞપજ્ઞાથી હાસ્યના કટુ પરિણામને જાણીને પ્રત્યાખ્યાન પ્રજ્ઞાથી હાસ્યનું પ્રત્યાખ્યાન કરે છે. અર્થાત્ હાસ્યના કટુ પરિણામ કલહાદિને જાણીને હાસ્ય (મશ્કરી) નો ત્યાગ કરે છે. તે જ સાચા નિર્ગ્રન્થ જૈન સાધુ કહેવાય છે. 'तम्हा णो य हासणए सिया' તેથી જૈન સાધુએ હાસ્ય (મશ્કરી) કરવી નહીં. એટલે કે જૈન મુનીએ કોઇ પણ વ્યક્તિ સાથે હાસી મશ્કરી કરવી નહીં, કેમ કે-केवली बूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામી કહે છે કે આ અર્થાત્ જૈન સાધુએ હાસી મશ્કરી કરવી તે આદાન અર્થાત્ કર્મબંધનું કારણ મનાય છે, કેમ કે-'हासपत्ते हासी समावइत्ता मोसं वयणाए' હાસ્યને પ્રાપ્ત કરવાવાળા એટલે કે હાસી મશ્કરી કરવાવાળા સાધુ હાસ્ય યુક્ત થઇને એટલે કે હસીને મશ્કરીમાં અસત્ય વચન બોલે છે.

तस्मात् 'हासे परियाणइ से निग्गंथे' हासं परिजानाति-यो हासस्य कटुपरिणामं कलहादिकं ज्ञप्रज्ञया ज्ञात्वा प्रत्याख्यानप्रज्ञया प्रत्याख्यानं परित्यागं करोति स निर्ग्रन्थः साधुरिति भावः अतएव साधुः 'नो हासणए सियत्ति पंचमी भावणा' नो हसनः-हासशीलः स्यात्-भवेदिति पञ्चमी भावना द्वितीयमहाव्रतस्यावगन्तव्या। सम्प्रति द्वितीयमहाव्रतं मृषावादविरमणरूपं समुपसंहरन्नाह-'एतावता दोच्चे महव्वए' एतावता-उक्तप्रकारेण द्वितीयं महाव्रत-मृषावाद-विरमणरूपं 'सम्मं काएण फासिए जाव आणाए आराहिए यावि भवइ' सम्यक्तया कायेन-शरीरेण स्पर्शितं यावत् पालितं तीर्णम् कीर्तितम् आस्थितम् अवस्थापितम् आज्ञया-तीर्थ-

'तम्हा हासं परिजाणइ से निग्गंथे' जो साधु हास को अच्छी तरह जानता है याने हास करने के कटु परिणाम (कलहादि) को जानता है वही सच्चा निर्ग्रन्थ जैन साधु माना जाता है, एतावता हसी मखौल दिल्लगी को करने का कलहादि कटु परिणाम को ज्ञप्रज्ञा से जानकर प्रत्याख्यान प्रज्ञा से प्रत्याख्यान करता है अर्थात् हसीमखौल दिल्लगी का परित्याग करता है वही सच्चा निर्ग्रन्थ साधु समझा जासकता है, इसलिये जैन साधु को 'नो हासणए सियत्ति' हासशील नहीं होना चाहिये इस प्रकार उक्त रीति से यह द्वितीय मृषावाद विरमण रूप महाव्रत की पञ्चमी भावना समझनी चाहिये,

अब इस द्वितीय मृषावाद विरमण रूप महाव्रत का उपसंहार करते हुए कहते हैं-'एयावया दोच्चे महव्वए' एतावता उक्तरीति से द्वितीय महाव्रत मृषावाद विरमण रूप अत्यन्त समीचीनतया अच्छी तरह से संयम नियम यतना पूर्वक 'सम्मं काएणं फासिए' काय से याने शरीर से स्पर्शित एवं 'जाव आणाए आराहिए यावि भवइ' यावत् परिपालित तीर्ण कीर्तित और अवस्थापित होकर तीर्थकृत् भगवान् श्री महावीर स्वामी की आज्ञा से आराधित भी होता

'तम्हा हासे परियाणइ से निगंथे' तेथी જે સાધુ મશ્કરીને સારી રીતે સમજે છે. અર્થાત્ હાસી મશ્કરીના કટુ પરિણામને જાણે છે એજ નિર્ગ્રન્થ સાચા સાધુ છે. એટલે કે હાસી મશ્કરી કરવાના કડવા પરિણામને જ્ઞપ્રજ્ઞાથી જાણીને પ્રત્યાખ્યાન પ્રજ્ઞાથી પ્રત્યાખ્યાન કરે છે. અર્થાત્ હાસી મશ્કરીનો ત્યાગ કરે છે એજ, સાચા નિર્ગ્રન્થ સાધુ કહેવાય છે. તેથી જૈન મુની એ 'णो हासणए सिया पचमी भावणा' હાસી મશ્કરી કરવી નહીં આ પ્રમાણે ઉક્ત પ્રકારથી આ બીજા મૃષાવાદ વિરમણરૂપ મહાવ્રતની ૫ ચમી ભાવના સમજવી.

હવે આ બીજા મૃષાવાદ વિરમણરૂપ મહાવ્રતનો ઉપસંહાર કરતા કહે છે કે-'एया वया दोच्चे महव्वए सम्म काएणं फासिए' ઉક્ત પ્રકારથી બીજા મહાવ્રત મૃષાવાદ વિરમણ રૂપ ભાવનાને અત્યંત સારી રીતે સંયમ નિયમ અને યતના પૂર્વક કાય અર્થાત્ શરીરથી સ્પર્શિત 'जाव आणाए आराहिए यावि भवइ' તથા યાવત્ પરિપાલિત તીર્ણ કીર્તિત, અને અવસ્થાપિત થઇને ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીની આજ્ઞાથી આરાધિત થાય છે. એ પ્રમાણે

कृदादेशेन आराधितं चापि भवति इति 'दुच्चे भंते ! महव्वए' द्वितीयं भदन्त ! महाव्रतम् उक्तरीत्या सम्पद्यते इति भावः ।

सम्प्रति तृतीय महाव्रतम् अदत्तादानविरमणरूपं प्ररूपयितुमाह-'अहावरं तच्चं भंते ! महव्वयं पच्चक्खामि' हे भदन्त ! अथ-द्वितीयमहाव्रतनिरूपणानन्तरम् तृतीयं महाव्रतम्-अदत्तादानविरमणरूपम् प्रत्याख्यामि प्रत्याख्यानं करोमि प्ररूपयामि, अदत्तादानं प्रत्याख्यातुं निरूपयामीत्यर्थः तदाह-'सव्वं अदिन्नादाणं' सर्वम्-सर्वप्रकारकम्, अदत्तादानम्-अदत्तगृहीतम् प्रत्याख्यामि-परित्यजामि, तथाहि 'से गामे वा नगरे वा रन्ने वा' तद्-अदत्तादानं ग्रामे वा नगरे वा अरण्ये वा 'अप्पं वा बहुं वा अणुं वा थूलं वा' अल्पं वा, स्वल्पं वा बहु वा अधिकं वा अणु वा-सूक्ष्म वा, स्थूलं वा-बादरं वा 'चित्तमंतं वा अचित्त

है। इस प्रकार हे भदन्त ! श्री महावीर स्वामिन् ! द्वितीय महाव्रत याने मृषावाद विरमण रूप 'दुच्चे भंते महव्वए' दूसरा महाव्रत का उपर्युक्त रीति से पंच भावनाओं के साथ साथ परिपालन करने पर अच्छी तरह सम्पन्न होता है,

अब अदत्तादान विरमण रूप तृतीय महाव्रत का निरूपण करने के लिये कहते हैं-'अहावरं तच्चं भंते !' अथ द्वितीय महाव्रत के निरूपण करने के बाद अब हे भदन्त ! तृतीय महाव्रत रूप अदत्तादान विरमण का निरूपण करता हूं अर्थात् अदत्तादान से विरत होने के लिये मन में विचार करता हूं जैसे कि-'सव्वं अदिन्नादानं' सभी प्रकार के अदत्तादान को अर्थात् नहीं दिये हुए को लेलेना इसका प्रत्याख्यान करता हूं अर्थात् नहीं दिए हुए वस्तु को कभी भी मैं नहीं ग्रहण करूंगा इस प्रकार पच्चक्खान लेने का मन में संकल्प करता हूं जैसे कि 'से गामे वा नयरे वा रण्णे वा' गाम में या नगर में या अरण्य में 'अप्पं वा बहु वा' स्वल्प थोडा हो या बहुत हो, या 'अणुं वा' सूक्ष्म हो, या 'थूलं वा' स्थूल हो याने बादर वस्तु हो या 'चित्तमंतं वा, अचित्तमंतं वा' सचित्त हो या अचित्त

હે ભગવન્ 'दुच्चे भंते ! महव्वए' બીજા મહાવ્રત અર્થાત્ મૃષાવાદ વિરમણ રૂપ બીજા મહાવ્રતની ઉપરોક્ત પ્રકારથી પાંચ ભાવનાઓની સાથે પરિપાલન કરવાથી સમ્યક્ રીતે આરાધિત થાય છે.

હવે અદત્તાદાન વિરમણરૂપ ત્રીજા મહાવ્રતનુ નિરૂપણ કરવામાં આવે છે.-'अहावरं तच्चं भंते ! महव्वय पच्चक्खामि' બીજા મહાવ્રતનું નિરૂપણ કરીને હવે હે ભગવન્ ! ત્રીજા મહાવ્રત રૂપ અદત્તાદાન વિરમણનું નિરૂપણ કરાય છે.-અર્થાત્ અદત્તાદાનથી વિરત થવા માટે વિચાર કરૂં છું. જેમ કે-'सव्वं अदिण्णादान' બધા પ્રકારના અદત્તાદાનને અર્થાત્ માલિકે આપ્યા શિવાય લઈ લેવુ તેનું પ્રત્યખ્યાન કરૂ છું આ પ્રમાણે પ્રત્યાખ્યાન લેવાનો મનમા સંકલ્પ કરૂં છું. જેમ કે-'से गामे वा' ગામમા અથવા 'नयरे वा' નગરમાં કે 'रन्ने वा' અરણ્ મા 'अप्पं वा बहु वा' સ્વલ્પ થેડુ હોય કે ઘણું હોય 'अणुं वा थूलं वा' સૂક્ષ્મ હોય કે સ્થૂલ હોય અર્થાત્ ઝીણી વસ્તુ હોય કે મોટી વસ્તુ હોય અથવા 'चित्तमंतं वा अचित्तमंतं

मंतं वा' चित्तवद् वा-सचित्तं वा, अप्रासुकम् अचित्तवद् वा-अचित्तं वा प्रासुकं 'नेव सयं अदिन्नं गिण्हिज्जा' नैव स्वयम् अदत्तं गृह्णीयात् 'नेवन्नेहिं अदिन्नं गिण्हाविज्जा' नैव अन्यैः जनैः अदत्तं ग्राहयेत्-अदत्तं वस्तु ग्रहीतुं नैवान्यं प्रेरयेदित्यर्थः 'अदिन्नं अन्नंपि गिण्हंतं न समणुजाणिज्जा' अदत्तम् वस्तु गृह्णन्तम् अन्यमपि जनं न समनुजानीयात्-नानुमन्येत, नानुमोदयेदित्यर्थः तथा च साधुः अदत्तं पदार्थं स्वयं न गृह्णीयात्, नान्यमपि तद् ग्रहीतु प्रेरयेद् न वा अदत्तं गृह्णन्तम् अन्यम् अनुमोदयेत् इति भावः 'जावज्जीवाए जाव वोसिरामि' यावद् जीवम्-जीवनपर्यन्तम् यावत्-त्रिविधम् करणं कारणम् अनुमोदनञ्च त्रिविधेन योगेन मनसा वचसा कायेन वा तस्य अदत्तादानस्य-तस्माद् अदत्तादानात् प्रतिक्रामामि-पृथग् भवामि निन्दामि-आत्मनः साक्षितया अदत्तादानस्य निन्दां करोमि, गर्हे-गुरोः साक्षितया तस्य

हो 'नेव सयं अदिन्नं गिण्हिज्जा' स्वयं अदत्त नहीं ग्रहण करें अर्थात् निर्ग्रन्थ जैन साधु किसी भी श्रावक वगैरह के द्वारा नहीं दिए हुए वस्तु को स्वयं भी नहीं ग्रहण करे और 'नेवन्नेहिं अदिन्नं गिण्हाविज्जा' दूसरे भी पुरुष को नहीं दिए हुए वस्तु को लेलेने के लिये प्रेरणा भी नहीं करें और 'अदिन्नं अन्नंपि गिण्हंतं न समणुजाणिज्जा' अदत्त वस्तु को ग्रहण करते हुए पुरुष को अनुमोदन भी नहीं करें एतावता साधु निर्ग्रन्थ अदत्त पदार्थ को स्वयं नहीं ग्रहण करे और अदत्तवस्तु को लेने के लिये दूसरे व्यक्ति को प्रेरणा भी नहीं करें एवं अदत्तवस्तु ग्रहण करते हुए दूसरे पुरुष को प्रोत्साहित भी नहीं करें और मैं भी अदत्तवस्तु को ग्रहण नहीं करूंगा और 'जावज्जीवाए जाव वोसिरामि' जीवन पर्यन्त यावत् उस त्रिविध करण, कारण, अनुमोदन को अर्थात् स्वयं करना और दूसरे से कराना और करानेवाले का समर्थन करना इस प्रकार के त्रिविध करण कारण समर्थन को त्रिविध योग से याने मन वचन और काय से छोडता हूं और उस अदत्तादान से पृथक् होता हूं और आत्मा की साक्षिता में उस

वा' सचित्त होय के अचित्त होय 'नेवसयं अदिण्णं गिण्हिज्जा' पोते अदत्तने लेवु नही. अर्थात् निर्ग्रन्थ साधुએ કોઇએ આપ્યા વગરની વસ્તુ સ્વય લેવી નહીં 'नेवण्णेहिं अदिण्हं गिण्हाविज्जा' તથા અદત્ત વસ્તુ લેવા માટે અન્ય જનને પ્રેરણા કરવી નહી એટલે કે 'अदिण्हं अन्न पि गिण्हतं न समणुज्जाणिज्जा' અદત્ત વસ્તુ લેનાર અન્ય પુરૂષને ઉત્તેજન પણ આપવુ નહી. તથા અદત્ત વસ્તુ લેનાર માટે બીજી વ્યક્તિને પ્રેરણા પણ કરવી નહીં. તથા અદત્ત વસ્તુ ગ્રહણ કરનારા અન્ય પુરૂષને ઉત્તેજન પણ આપવુ નહી 'जावज्जीवाए जाव वोसिरामि' અને જીવન પર્યન્ત યાવત્ એ ત્રણે પ્રકારના કરણ, કારણ, અને અનુમોદનને અર્થાત્ પોતે કરવુ, કે બીજા પાસે કરાવવુ કે કરનારનું સમર્થન કરવું. આ પ્રકારના ત્રિવિધને ત્રણ પ્રકારના યોગથી અર્થાત્ મન, વચન, અને કાયથી ત્યાગ કરૂ છું અને એ અદત્તાદાનથી અલગ થાઉ છુ. અને ગુરૂજનની સાક્ષિપણામા એ અદત્તાદાનની ગર્હા કરૂં

गर्हा करोमि व्युत्सृजामि-आत्मानं तस्माद् अदत्तादानात् पृथक् करोमीत्यर्थः सम्प्रति तस्य तृतीयमहाव्रतस्य अदत्तादानविरमणस्य पञ्चभावनाः प्ररूपयितुमाह-'तस्सिमाओ पंचभावणाओ भवंति' तस्य तृतीयमहाव्रतस्य इमाः-वक्ष्यमाणस्वरूपाः पञ्च भावना भवन्ति 'तत्थिमा पढमा भावणा' तत्र-पञ्चभावनासु इयम्-वक्ष्यमाणस्वरूपा प्रथमाभावना बोध्या तथाहि 'अणुवीइ मिउग्गहं जाई से निग्गंथे' यः अनुविचिन्त्य-विचार्य मितावग्रहयाची-परिमितावग्रहं याचते-मर्यादापूर्वकम् अवग्रहस्य याचनां करोति स निर्ग्रन्थः-साधुरुच्यते 'नो अणणुवीइमि

अदत्तादान को निन्दा करता हूं और गुरुजन की साक्षिता में उस अदत्तादान की गर्हा करता हूं और व्युत्सृष्ट करता हूं अर्थात् अपने आत्मा को उस अदत्तादान से अलग करता हूं इस प्रकार अदत्तादान विरमण रूप तृतीय महाव्रत का स्वरूप समझना चाहिये,

अब उसी अदत्तादान विरमण रूप तृतीय महाव्रत की वक्ष्यमाण रूप से पंच भावनाओं का प्रतिपादन करने के लिये कहते हैं-'तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति' उस अदत्तादान विरमण रूप तृतीय महाव्रत की इस प्रकार वक्ष्यमाण रूप से पंच भावनाए होती हैं-'तत्थिमा पढमा भावणा' उन वक्ष्यमाण पंच भावनाओं में यह पहली भावना निम्न रीति से समझनी चाहिये जैसे कि-'अणुवीइ मिउग्गहं जाई से निग्गंथे' जो साधु अनुविचिन्त्य याने विचार करके परिमित अवग्रह का याचक है अर्थात् विचारपूर्वक ही इतना ही स्थानशयनादि करने के लिये मुझे चाहिये इस तरह परिमित सीमित क्षेत्र रूप अवग्रह याने स्थान की याचना करता है एवं इतना काल तक मैं यहां रहूंगा इस प्रकार कालावग्रह की याचना करता है वही सच्चा साधु निर्ग्रन्थ माना जाता है किन्तु 'णो अणणुवीई मिउग्गहं जाई से निग्गंथे' जो साधु विचार किये

छुं. અને વ્યુત્સૃષ્ટ કરૂં છું અર્થાત્ પોતાના આત્માને એ અદત્તાદાનથી અલગ કરૂં છું આ પ્રમાણે અદત્તાદાન વિરમણરૂપ ત્રીજા મહાવ્રતનું સ્વરૂપ સમજવું

હવે એજ અદત્તાદાન વિરમણ રૂપ ત્રીજા મહાવ્રતની વક્ષ્યમાણ રીતે પાંચ ભાવનાઓનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવે છે-'तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति' એ અદત્તાદાન વિરમણરૂપ ત્રીજા મહાવ્રતની આ પ્રમાણે વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી પાંચ ભાવનાઓ થાય છે એ પાંચ ભાવનાઓમાં 'तत्थिमा पढमा भावणा' આ પહેલી ભાવના નિમ્નોક્ત પ્રકારથી સમજવી. 'अणुवीई मिउग्गहं जाई से निग्गंथे' જે સાધુ વિચાર પૂર્વક પરિમિત અવગ્રહની યાચના કરવાવાળા હોય છે અર્થાત્ વિચારપૂર્વક જ આટલું જ સ્થાન શયનાદિ માટે મને જોઈએ એ પ્રમાણે સીમિત ક્ષેત્રરૂપ અવગ્રહ અર્થાત્ સ્થાનની યાચના કરે છે. તથા આટલા કાળ પર્યન્ત હું અહીં રહીશ એ રીતે કાલાવગ્રહની યાચના કરે છે એજ સાચા નિર્ગ્રન્થ સાધુ કહેવાય છે. પરંતુ 'णो अणणुवीई मिउग्गहं जाइ से निग्गंथे' જે સાધુ વિચાર

उग्गहं जाई से निग्गंथे' नो अननुविचिन्त्य मितावग्रहयाची स निर्ग्रन्थः-यो विचारमकृत्वैव परिमितावग्रहं याचते स न निर्ग्रन्थ इत्यर्थः, तत्र हेतुमाह-'केवलीबूया-आयाणमेयं' केवली-केवलज्ञानी भगवान तीर्थकृद् ब्रूयाद्-आह-आदानम्-कर्मबन्धकारणम् एतद्-अविचारपूर्वकं परिमितावग्रहयाचनम् कर्मबन्धकारणं भवतीति भावः। तथाहि 'अणणुवीइमिउग्गहं जाई निग्गंथे अदिन्नं गिण्हेज्जा' अननुविचिन्त्य-विचारमकृत्वैव मितावग्रहयाची-परिमितावग्रह याचको निर्ग्रन्थः साधुः अदत्तं गृह्णीयात्, तस्मात् 'अणुवीइ मिउग्गहं जाइ से निग्गंथे' अनु विचिन्त्य विचारपूर्वकम् मितावग्रहयाची-यः मर्यादापूर्वकम् अवग्रहं याचते स निर्ग्रन्थः साधु-रुच्यते 'नो अणणुवीइ मिउग्गहं जाइत्ति पढमा भावणा १' नो अननुविचिन्त्य-अविचार-पूर्वकम् मितावग्रहयाचकः निर्ग्रन्थः संभवतीति प्रथमा भावना, सम्प्रति द्वितीयां भावनां

विना ही परिमित सीमित क्षेत्ररूप अवग्रह का याचक होता है वह निर्ग्रन्थ साधु नहीं हो सकता, क्योंकि 'केवलीबूया' केवलज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामी कहते हैं कि-यह अर्थात् अविचार पूर्वक ही परिमित अवग्रह का याचन करना 'आयाणमेयं' आदान कर्मबन्ध का कारण माना जाता है-क्योंकि 'अणुवीई मिउ-ग्गहं जाई से निग्गंथे' विचार किये विना ही परिमित अवग्रह रूप क्षेत्र (स्थान) की याचना करनेवाला साधु 'अदिण्णं गिण्हिज्जा' अदत्त अर्थात् नहीं दिए हुए स्थान को भी ग्रहण कर लेगा इसलिये 'अणुवीइ मिउग्गहं जाई से निग्गंथे' जो विचार पूर्वक ही परिमित अवग्रह का याचक होता है वही निर्ग्रन्थ सच्चा साधु हो सकता है किन्तु 'णो अणणुवीई मिउग्गहं जाइत्ति' जो विचार किये विना ही परिमित अवग्रह का याचक होता है याने अविचार पूर्वक ही परिमित अवग्रह की याचना करता है वह सच्चा निर्ग्रन्थ जैन साधु नहीं माना जासकता इस प्रकार 'पढमा भावणा' पहली भावना समझनी चाहिये। अर्थात् तृतीय अदत्ता-दान विरमण रूप महाव्रत की यह पहली भावना हुई।

કર્યા વિના સીમિત ક્ષેત્ર રૂપ અવગ્રહની યાચના કરે છે. તે નિર્ગ્રન્થ સાધુ કહી શકાતા નથી કેમ કે-'केवलीबूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ કહ્યું છે કે-આ અર્થાત્ વગર વિચાર્યે પરિમિત અવગ્રહની યાચના કરવી તે આદાન-અર્થાત્ કર્મ-બંધનું કારણ મનાય છે. કેમ કે-'अणुवीई मिउग्गहं जाइ निग्गंथे अदिन्नं गिण्हिज्जा' વિચાર કર્યા વગર જ પરિમિત અવગ્રહરૂપ ક્ષેત્ર (સ્થાન)ની યાચના કરનાર સાધુ અદત્ત અર્થાત્ ન આપેલા સ્થાનને પણ ગ્રહણ કરી લે તેથી 'अणुवीइ मिउग्गहं जाइ से निग्गंथे' જે સાધુ વિચારપૂર્વક જ પરિમિત અવગ્રહની યાચના કરવાવાળા હોય છે તેજ સાચા નિર્ગ્રન્થ મુનિ કહેવાય છે. પરંતુ 'णो अणणुवीइ मिउग्गहं जाइत्ति पढमा भावणा' જે વિચાર કર્યા વગર જ પરિમિત અવગ્રહનું યાચન કરે છે અર્થાત્ અવિચાર પૂર્વક જ પરિમિત અવગ્રહની યાચના કરે છે તે સાચા નિર્ગ્રન્થ સાધુ કહેવાતા નથી. આ પ્રમાણે આ પહેલી ભાવના સમજવી.

प्ररूपयितुमाह–'अहावरा दुच्चा भावणा'–अथ–प्रथमभावनाप्ररूपणानन्तरम् अपरा–अन्या द्वितीया भावना प्ररूप्यते–'अणुन्नविय पाणभोयणभोई से निग्गंथे' यः अनुज्ञाप्य गुर्वाद्याज्ञां गृहीत्वा पानभोजनभोजी–आहारपानभोक्ता भवति स निर्ग्रन्थः साधुरुच्यते 'नो अणणुन्न विय पाणभोयणभोई 'नो अननुज्ञाप्य–गुर्वाद्याज्ञाम् अगृहीत्वैव पानभोजनभोजी–आहारपान कर्ता साधुः संभवतीति भावः, तत्र हेतुमाह–'केवलीबूया–आयाणमेयं' केवली–केवलज्ञानी भगवान् जिनेन्द्रः ब्रूयात्–आह, आदानम्–कर्मबन्धहेतुः एतत्–गुर्वाद्याज्ञां विनैव भोजनपान-ग्रहणम् कर्मबन्धकारणं भवतीति भावः, तत्र युक्तिमाह–'अणणुन्नविय पाणभोयणभोई से निग्गंथे अदिन्नं भुंजिज्जा' अननुज्ञाप्य–गुर्वाद्याज्ञाग्रहण विनैव पानभोजनभोजी स निर्ग्रन्थः

अब अदत्तादानविरमण रूप तृतीय महाव्रत की दूसरी भावना का निरूपण करते हैं-'अहावरा दुच्चा भावणा' अब अदत्तादान विरमण रूप तृतीय महाव्रत की प्रथम भावना के निरुपण करने के बाद अब अपरा अन्या अर्थात् द्वितीय भावना वक्ष्यमाणरूप से जाननी चाहिये-जो साधु 'अणुण्णविय पाणभोयण भोई से निग्गंथे' अनुज्ञापन करके अर्थात् गुरु आचार्य वगैरह बडों की आज्ञा लेकर आहार पान करता है वही वास्तव में निर्ग्रन्थ जैन साधु हो सकता है किन्तु 'नो अणुन्नविअपाणभोयणभोई' जो साधु गुरु आचार्य वगैरह की आज्ञा नहीं लेकर ही पानी भोजन करता है वह निर्ग्रन्थ सच्चा जैन साधु नहीं हो सकता क्योंकि 'केवलीबूया' केवलज्ञानी वीतराग भगवान् श्री महावीरस्वामी ने कहा है कि–'आयाणमेयं' यह गुरु आचार्य वगैरह की आज्ञा नहीं लेकर ही पान भोजन ग्रहण करना आदान याने कर्मबन्ध का कारण माना जाता है, क्योंकि 'अणुण्णविय पाणभोयणभोई से निग्गंथे' गुरु वगैरह की आज्ञा ग्रहण किये विना ही पान भोजन करनेवाला साधु 'अदिन्नं भुजिज्जा' अदत्त का पान

હવે અદત્તાદાન વિરમણરૂપ ત્રીજા મહાવ્રતની બીજી ભાવનાનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે.–'अहावरा दुच्चा भावणा' અદત્તાદાન વિરમણરૂપ ત્રીજા મહાવ્રતની પહેલી ભાવનાનું નિરૂપણ કર્યા પછી હવે અન્ય અર્થાત્ બીજી ભાવના વક્ષ્યમાણ રીતે સમજવી 'अणुण्णविय पाणभोयणभोइ से निग्गंथे' જે સાધુ અનુજ્ઞાપન કરીને અર્થાત્ ગુરૂ આચાર્ય વિગેરેની આજ્ઞા લઈને આહાર પાન કરે છે એજ વાસ્તવિક રીતે નિર્ગ્રન્થ મુનિ કહેવાય છે. પરંતુ 'णो अणणुन्नविय पाणभोयणभोइ' જે સાધુ આચાર્ય વિગેરેની આજ્ઞા લીધા વિના પાન ભોજન કરે છે એ સાચા નિર્ગ્રન્થ જૈન સાધુ કહેવાતા નથી કેમ કે–केवलीबूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની વીતરાગ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ કહ્યું છે કે–આ અર્થાત્ ગુરૂ આચાર્ય વિગેરેની આજ્ઞા લીધા વિના જ પાન ભોજન ગ્રહણ કરવું તે આદાન અર્થાત્ કર્મબંધનું કારણ માનવામાં આવે છે. કેમ કે 'अणणुन्नविय पाणभोयणभोइ' ગુરૂ વિગેરેની આજ્ઞા પ્રાપ્ત કર્યા વિના આહાર પાન કરનાર, 'से निगंथे अदिन्नं भुंजिज्जा' સાધુ મુનિ

मदत्तं भुञ्जीत 'तम्हा अणुन्नवियपाणभोयणभोई से निग्गंथे' तस्मात् कारणात् यः अनुज्ञाप्य-गुर्वाचार्याद्याज्ञाग्रहणं कृत्वैव पानभोजनभोजी स निर्ग्रन्थः साधुः 'नो अणणुन्नविय पाणभोयणभोईत्ति दुच्चा भावणा २' नो अननुज्ञाप्य-गुर्वाद्याज्ञाग्रहणं विनैव पानभोजनभोजी निर्ग्रन्थः सम्भवतीति द्वितीया भावना बोध्या,

सम्प्रति तृतीयां भावनां प्ररूपयितुमाह-'अहावरा तच्चा भावणा' अथ-द्वितीयभावना निरूपणानन्तरम् अपरा-अन्या तृतीया भावना प्ररूप्यते-'निग्गंथेणं उग्गहंसि उग्गहियंसि' निर्ग्रन्थेन-साधुना अवग्रहे अवगृहीते-क्षेत्रावग्रहः कालावग्रहश्च गृहीतव्यः तत्फलितार्थमाह-'एतावताव उग्गहणसीलए सिया' एतावता-अनेन उक्तप्रकारेण निर्ग्रन्थः अवग्रहणशीलः स्यात् अन्यथा दोषमाह-'केवलीबूया-आयाणमेयं' केवली-केवलज्ञानी भगवान् ब्रूयात् आह-आदानम्-कर्मबन्धकारणम्-एतत्-वक्ष्यमाणम् अनवग्रहणम्, तथाहि 'निग्गंथेणं उग्गहंसि अणुग्गहियंसि' निर्ग्रन्थेन साधुना अवग्रहे-उक्तावग्रहद्वये अनवगृहीते, यदि निर्ग्रन्थः अवग्रहे

भोजन कर सकता है, 'तम्हा अणुण्णवियपाणभोयणभोई से निग्गंथे' इसलिये जो साधु गुरु आचार्य वगैरह की आज्ञा लेकर ही पान भोजन करता है, वही सच्चा निर्ग्रन्थ जैन साधु हो सकता है किन्तु 'णो अणणुन्नविय पाणभोयण-भोईत्ति' जो साधु गुरु आचार्य वगैरह की आज्ञा नहीं लेकर ही पान आहार का सेवन करता है वह सच्चा निर्ग्रन्थ जैन साधु नहीं हो सकता, इस प्रकार अदत्तादान विरमण की 'दुच्चा भावणा' यह दूसरी भावना समझनी चाहिये।

अब इसी अदत्तादान विरमण रूप तृतीय महाव्रत की तीसरी भावना का निरूपण करते हैं-'अहावरा तच्चा भावणा' अथ द्वितीय भावना का निरूपण करने के बाद अब उसी अदत्तादान विरमण रूप तृतीय महाव्रत की तीसरी भावना का निरूपण करते हैं-'निग्गंथे णं उग्गहंसि उग्गहियंसि' निर्ग्रन्थ जैन साधु को क्षेत्रावग्रह और कालावग्रह ग्रहण करके ही रहना चाहिये अर्थात् उपाश्रय में इतना ही स्थान ग्रहण कर रहूंगा, और इतने ही काल तक रहूंगा जितने

અદત્તનુ પાન ભોજન કરવાવાળા કહેવાય છે. 'तम्हा अणुन्नविय पाणभोयणभोई से निग्गंथे' તેથી જે સાધુ ગુરૂ આચાર્ય વિગેરેની આજ્ઞા ગ્રહણ કરીને જ પાનભોજન કરે છે એજ નિર્ગ્રન્થ જૈન મુનિ કહેવાય છે. પરંતુ 'णो अणणुन्नविअ पाणभोइत्ति दुच्चा भावणा' જે સાધુ ગુરૂ આચાર્ય વિગેરેની આજ્ઞા લીધા વગર જ આહારપાન કરે છે એ સાચા નિર્ગ્રન્થ જૈન મુનિ કહેવાતા નથી આ પ્રમાણે આ અદત્તાદાન વિરમણ વ્રતની બીજી ભાવના સમજવી

હવે અદત્તાદાન વિરમણરૂપ ત્રીજા મહાવ્રતની ત્રીજી ભાવનાનુ નિરૂપણ કરવામા આવે છે-'अहावरा तच्चा भावणा' બીજી ભાવનાનુ નિરૂપણ કરીને હવે એજ અદત્તાદાન વિરમણ રૂપ ત્રીજા મહાવ્રતની ત્રીજી ભાવનાનુ નિરૂપણ કરાય છે-'निग्गंथे णं उग्गहंसि उग्गहियंसि' નિર્ગ્રન્થ જૈન સાધુને ક્ષેત્રાવગ્રહ અને કાલાવગ્રહ કરીને જ નિવાસ કરવો જોઇએ અર્થાત્ ઉપાશ્રયમા આટલુ જ સ્થાન ગ્રહણ કરીને રહીશ અને આટલા જ કાળ પર્યન્ત રહીશ

क्षेत्रकालमर्यादारूपं नावगृह्णाति तर्हि एतावता 'अणुग्गहणसीले अदिन्नं ओगिण्हिज्जा' एतावता-उक्तरीत्या अनवग्रहणशीलः-क्षेत्रकालावग्रहशीलरहितो निर्ग्रन्थः अदत्तम् वस्तु अवगृह्णीयात्, तथा च संयमविराधना स्यात्, तस्मात् 'निग्गंथेणं उग्गहंसि उग्गहियंसि' निर्ग्रन्थेन अवग्रहे-क्षेत्रकालमर्यादारूपे अवग्रहे अवगृहीते सत्येव वर्तितव्यम्, तत्फलितमाह-'एतावताव उग्गहणसीलए सिया इच्चा भावणा' एतावता-अनेन उक्तप्रकारेण निर्ग्रन्थः सर्वथा अवग्रहण शीलः स्यादिति तृतीया भावना अवगन्तव्या, अथ चतुर्थी भावना प्ररूप्यते-'निग्गंथेणं

ही स्थान में और जितने ही काल तक ठहरने के लिये आप की अनुमति होगी इस प्रकार उपाश्रय के मालिक वगैरह से स्थान रूप क्षेत्रावग्रह और काल रूप कालावग्रह की आज्ञा लेकर रहना चाहिये, 'एतावता वेउग्गहण सीलए सिया' जैन साधु मुनि महात्मा के अवग्रहणशील अवश्य होना चाहिये, 'केवलीबूया' केवलज्ञानी वीतराग भगवान् श्रीमहावीरस्वामी कहते हैं कि-'आयाणमेयं' यह वक्ष्यमाण रूप से अनवग्रहण याने अवग्रह नहीं ग्रहण करना, आदान-अर्थात् कर्मबन्ध का कारण माना जाता है क्योंकि 'निग्गंथेणं उग्गहंसि अणुग्गहियंसि' निर्ग्रन्थ जैन साधु यदि उक्त अवग्रहद्वय को याने क्षेत्रावग्रह और कालावग्रह को नहीं स्वीकार कर रहता है तो 'एतावता अणुग्गहणसीले सिया' उक्त रीति से क्षेत्र काल मर्यादा का अवग्रहशील से रहित होकर अदत्त वस्तु को भी ग्रहण करलेगा अर्थात् उपाश्रय में अधिक स्थान को भी ग्रहण करलेगा इसी प्रकार अधिक काल तक भी उस उपाश्रय में ठहरेगा याने जितने काल तक ठहरने की अनुमति नहीं भी मिली है उतने स्थान और उतने काल तक भी उस उपाश्रय में ठहरेगा, सो ठीक नहीं क्योंकि इस से सयम

કે જેટલા સ્થાન માટે અને જેટલા કાળ માટે રહેવાની આપની સંમતિ મળશે આ પ્રમાણે ઉપાશ્રયના અધિકારી સ્વામી વિગેરેની પાસે સ્થાનરૂપ ક્ષેત્રાવગ્રહ અને કાળ રૂપ કાળાવગ્રહની આજ્ઞા લઈને જ ઉપાશ્રયમાં રહેવું 'एतावता उग्गहणसीलए सिया' એતાવતા જૈન મુનિએ અવગ્રહશીલ અવશ્ય થવું જોઈએ 'केवलीबूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ કહ્યું છે કે-આ વક્ષ્યમાણ રીતનું અનવગ્રહણ અર્થાત્ અવગ્રહ ન લેવો તે આદાન-અર્થાત્ કર્મબંધનું કારણ મનાય છે કેમ કે-'निग्गंथेणं उग्गहंसि अणुग्गहियंसि' નિર્ગ્રન્થ જૈન મુનિ જો ઉક્ત પ્રકારના બે અવગ્રહને એટલે કે ક્ષેત્રાવગ્રહ અને કાલાવગ્રહનો સ્વીકાર કર્યા વગર જ નિવાસ કરે તો 'एतावता अणुग्गहणसीले सिया' ઉક્ત પ્રકારથી ક્ષેત્રકાલ મર્યાદાના અવગ્રહ શીલ વગરના થઈને 'अदिण्णं ओगिण्हिज्जा' અદત્ત વસ્તુને પણ ગ્રહણ કરી લેશે. અર્થાત્ ઉપાશ્રયમાં વધારે સ્થાનને પણ ગ્રહણ કરીલે એજ રીતે વધારે કાળ પર્યન્ત પણ એ ઉપાશ્રયમાં રહી જશે એટલે કે જેટલા સ્થાનની અને જેટલાકાળ સુધી રહેવાની અનુમતિ ન મળી હોય એટલા સ્થાન

उग्गहंसि उग्गहियंसि' निर्ग्रन्थेन–साधुना अवग्रहे–क्षेत्रकालमर्यादारूपावग्रहे अवगृहीते सत्येव वर्तितव्यम्, एतावता 'अभिक्खणं अभिक्खणं उग्गहणसीलए सिया' अभीक्ष्णम् अभीक्ष्णम्–शश्वत् साधुः अवग्रहशीलः स्यात्–भवेत्, अन्यथा दोषमाह 'केवलीबूया–आयाणमेयं' केवली–केवलज्ञानी भगवान तीर्थकृद् ब्रूयात्–आह आदानम्–कर्मबन्धकारणम् एतत्–शश्वद् अनवग्रहणम् कर्मबन्धकारणं स्यात् तथाहि–'निग्गंथेणं उग्गहंसिउ' निर्ग्रन्थः–साधुः खलु अवग्रहे–क्षेत्रकालावग्रहरूपे तु 'अभिक्खणं अभिक्खणं अणुग्गहणसीले' अभीक्ष्णम् अभीक्ष्णम्–शश्वत् अनवग्रहशीलः–अवग्रहशीलरहितः 'अदिन्नं गिण्हिज्जा' अदत्त वस्तु' गृह्णीयात् तथा च संयम-

की विराधना होगी 'तम्हा निग्गंथे णं उग्गहंसि उग्गहियंसि' इसलिये संयम पालन करनेवाले निर्ग्रन्थ जैन साधु को क्षेत्र और काल का अवग्रह लेकर ही रहना चाहिये, 'एतावता उग्गहण सीलएत्ति' निग्रन्थ जैन साधु मुनि महात्मा को सर्वथा अवग्रहशील होना परम जरूरी समझा जाता है, अन्यथा यदि जैन साधु अवग्रह नहीं ग्रहण कर भी रहेगा तो संयम की विराधना होगी, इस प्रकार अदत्तादान विरमण की 'तच्चा भावणा' यह तीसरी भावना समझनी चाहिये।

अब इसी अदत्तादान विरमण रूप तृतीय महाव्रत की चतुर्थी भावना का निरूपण करते हैं–'अहावरा चउत्था भावणा' अब तृतीय महाव्रत की तृतीय भावना के निरूपण करने के बाद अब अपरा अन्या–चतुर्थी भावना का निरूपण करते हैं कि–'निग्गंथे णं उग्गहंसि उग्गहियंसि' निर्ग्रन्थ जैन साधु को क्षेत्रावग्रह और कालावग्रह को ग्रहण करके ही रहना चाहिये, अर्थात्

અને કાળ સુધી પણ એ ઉપાશ્રયમાં રહી જશે. તે યોગ્ય નથી તેમ કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે 'तम्हा निग्गंथेणं उग्गहंसि उग्गहियंसि, તેથી સંયમનું પાલન કરવાવાળા નિર્ગ્રન્થ સાધુએ ક્ષેત્ર અને કાળને અવગ્રહ લઈને જ ઉપાશ્રયમાં રહેવું. જાઈએ. 'उग्गहणसीलएत्ति तच्चा भावणा' એ માટે નિર્ગ્રન્થ મુનિએ સર્વથા અવગ્રહશીલ થવું તે ખાસ જરૂરી મનાય છે જો સાધુ અવગ્રહ ન કરે તો સંયમની વિરાધના થાય છે. એ રીતે આ અદત્તાદાન વિરમણની ત્રીજી ભાવના સમજવી.

હવે આદત્તાદાન વિરમણની રૂપ ત્રીજા મહાવ્રતની ચોથી ભાવનાનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે–'अहावरा चउत्था भावणा' અદત્તાદાન વિરમણ રૂપ ત્રીજા મહાવ્રતની ત્રીજી ભાવનાનું નિરૂપણ કરીને હવે ચોથી ભાવનાનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે.—'निग्गंथेण उग्गहंसि उग्गहियंसि નિર્ગ્રન્થ મુનિએ ક્ષેત્રાવગ્રહ અને કાલાવગ્રહ ને ગ્રહણ કરીને જ ઉપાશ્રયમાં રહેવું જોઈએ અર્થાત્ ઉપાશ્રયના અધિષ્ઠાતાની પાસે ક્ષેત્રકાળ મર્યાદારૂપ અવગ્રહની સંમતિ લઈને જ ઉપાશ્રયમાં રહેવું જોઈએ એટલામાટે 'अभिक्खणं अभिक्खणं उग्गहणसीलए सिया' અભિક્ષણ હરહમેશાં સાધુએ અવગ્રહણ શીલ થવું 'केवलीबूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની વીતરાગ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ કહ્યું છે કે આ હમેશા અનવગ્રહણ અર્થાત્ અનવગ્રહશીલ ન થવું તે આદાન અર્થાત્ કર્મબંધનું કારણ માનેલ છે. કેમ કે–'निग्गंथेणं उग्ग-

विराधना स्यात्, तस्मात् 'निग्गंथे उग्गहंसि उग्गहियंसि' निर्ग्रन्थः-साधुः अवग्रहे-क्षेत्रकाल-मर्यादारूपावग्रहे अवगृहीते एव 'अभिक्खणं अभिक्खणं उग्गहणसीलएत्ति' अभीक्ष्णम् अभीक्ष्णम्-शश्वत् अवग्रहणशीलः स्यादिति 'चउत्था भावणा' चतुर्थीभावना अवगन्तव्या।

सम्प्रति तृतीयमहाव्रतस्य पञ्चमीं भावनां प्ररूपयितुमाह-'अहावरा पंचमा भावणा' अथ-चतुर्थभावना प्ररूपणानन्तरम् पञ्चमी भावना प्ररूप्यते-'अणुवीइ मिउग्गहजाई से निग्गंथे साहम्मिएसु' यः निर्ग्रन्थः साधुः अनुविचिन्त्य-विचारपूर्वकं मितावग्रहयाची-परिमितक्षेत्र-

उपाश्रय के अधिष्ठाता वगैरह से क्षेत्रकाल मर्यादा रूप अवग्रह की अनुमति लेकर ही उपाश्रय में ठहरना चाहिये, 'अभिक्खणं अभिक्खणं उग्गहण सीलए सिया' एतावता अभीक्ष्ण शश्वत् हमेशा अवग्रहशील ही साधु को होना चाहिये, 'केवलीबूया' अन्यथा केवलज्ञानी भगवान् श्रीमहावीर स्वामी ने कहा है कि-यह शश्वत् अवग्रहण अर्थात् अवग्रहशील नहीं होना 'आयाणमेयं' आदान-याने कर्मबन्ध का कारण माना जाता है क्योंकि यदि-'निग्गथेणं उग्गहंसिउ अभिक्खणं अभिक्खणं' निर्ग्रन्थ जैन साधु हमेशां अवग्रहशील नहीं होगा याने 'अणुग्गहणसीले अदिन्नं गिण्हिज्जा' अवग्रहशील नहीं होगा तो अदत्त स्थानादि वस्तु का भी ग्रहण करेगा इससे संयम की विराधना होगी इसलिये 'तम्हा निग्गंथे उग्गहंसि उग्गहियंसि अभिक्खणं अभिक्खणं' संयम पालन करनेवाले जैन साधु को हमेशा क्षेत्रकाल मर्यादारूप 'उग्गहणसीलएत्ति' अवग्रह को ग्रहण करने के लिये सतत हमेशां अवग्रहण शील ही होना चाहिये इस प्रकार 'चउत्था भावणा' चतुर्थी भावना समझनी चाहिये।

अब उक्त तृतीय महाव्रत की पांचवी भावना का निरूपण करते हैं-'अहावरा पंचमा भावणा' अथ अदत्तादान विरमण रूप तृतीय महाव्रत की चतुर्थी भावना के निरूपण करने के बाद पञ्चमी भावना का निरूपण करते हैं कि-वह निर्ग्रन्थ 'अणुवीई मिउग्गह जाई से निग्गंथे' जैन साधु विचारपूर्वक परिमित अवग्रह को याचना करे 'साहम्मिएसु नो अणणुवीइ

हसि' જો નિર્ગ્રન્થ મુનિ હમેશા અવગ્રહણશીલ ન થાય અર્થાત્ અનવગ્રહશીલ જ થાય તો 'अभिक्खणं अभिक्खण अनुग्गहणसीले अदिण्ण गिण्हिज्जा' અદત્ત સ્થાનાદિ વસ્તુનું પણ ગ્રહણ કરશે તેથી સંયમની વિરાધના થાય છે 'तम्हा निगंथे उग्गहंसि उग्गहियंसि अभिक्खणं अभिक्खणं उग्गहणसीलएत्ति' તેથી સંયમપાલન કરવાવાળા સાધુએ હમેશા ક્ષેત્રકાળ મર્યાદારૂપ અવગ્રહ ગ્રહણ કરવા માટે સતત અવગ્રહણ શીલ જ થવું. 'चउत्था भावणा' આ પ્રમાણે ચોથી ભાવના સમજવી

હવે એ ત્રીજા મહાવ્રતની પાંચમી ભાવનાનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે-'अहावरा पचमा भावणा' અદત્તાદાન વિરમણ રૂપ ત્રીજા મહાવ્રતની ચોથી ભાવનાનું નિરૂપણ કરીને પાંચમી ભાવનાનું નિરૂપણ થાય છે.-'अणुवीइ मिउग्गह जाई से निग्गथे साहम्मिएसु' એ

कालावग्रहयाचनां कुर्यात साधर्मिकेषु-साधर्मिकेभ्यः साधुभ्यः क्षेत्रकालमर्यादारूपावग्रहं याचेतेत्यर्थः 'नो अणणुवीईमिउग्गहजाई' नो अननुविचिन्त्य-विचारमकृत्वेव मितावग्रह-याची-परिमितक्षेत्रकालावग्रहयाचकः स्यात्, तथासति दोषो भवेदिति आह-'केवलीबूया-आयाणमेयं' केवली-केवलज्ञानी ब्रूयात्-वदति-आदानम्-कर्मबन्धकारणम् एतत्-अविचार-पूर्वकं क्षेत्रकालावग्रहणं कर्मबन्धहेतुर्भवतीतिभावः तथाहि 'अणणुवीइ मिउग्गहजाई' अननु विचिन्त्य-अविचार्य मितावग्रहयाची-क्षेत्रकालावग्रहयाचकः 'से निग्गंथे साहम्मिएसु अदिन्नं उगिण्हिज्जा' स निर्ग्रन्थः साधुः साधर्मिकेषु-साधर्मिकेभ्यः साधुभ्यः अविचारपूर्वकमेव क्षेत्र-कालमर्यादारूपावग्रहयाचकः साधुः अदत्तं वस्तु अवगृह्णीयात्, तथा च संयमविराधना स्यात्, तस्मात् 'अणुवीइ मिउग्गहजाई से निग्गंथे' साहम्मिएसु' अनुविचिन्त्य-विचारं कृत्वैव स निर्ग्रन्थः साधुः साधर्मिकेषु-साधर्मिकेभ्यः मितावग्रहयाची-परिमितक्षेत्रकालावग्रह याचेत 'नो अणणुवीइमिउग्गहजाई' नो अननुविचिन्त्य-अविचार्यैव मितावग्रहयाची-परिमितोक्ता-

मिउग्गजाई' साधर्मिक जैन साधुओं से विचारपूर्वक परिमितावग्रह याची हो याने क्षेत्रकाल मर्यादा रूप अवग्रह की याचना करे किन्तु विचार किये विना ही परिमित क्षेत्र कालावग्रह याचक नहीं हो अर्थात् अविचारपूर्वक जैन साधु को अपने साधर्मिक जैन साधुओं से क्षेत्रकाल मर्यादारूप परिमित क्षेत्रकालावग्रह का याचक नहीं होना चाहिये क्योंकि 'केवलीबूया' केवलज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामी ने कहा है कि-'आयाणमेयं' यह अविचारपूर्वक क्षेत्रकाल का अवग्रह करना आदान अर्थात् कर्मबन्ध का कारण माना जाता है क्योंकि 'अणणुवीइ मिउग्गहं जाई से निग्गंथे' विना विचारे अर्थात् विचार किया विना ही क्षेत्रकालावग्रह का याचक वह निर्ग्रन्थ जैन साधु 'साहम्मिएसु अदिन्नं उगिण्हिज्जा' साधर्मिक साधुओं से अविचारपूर्वक ही क्षेत्रकाल मर्यादा रूप अवग्रह का याचक होने से अदत्त वस्तु को भी ग्रहण कर लेगा उससे संयम की विराधना होगी 'तम्हा अणुवीइ मिउग्गह जाई से निग्गंथे' इसलिये विचार करके ही वह निर्ग्रन्थ जैन साधु साधर्मिक जैन साधुओं से परिमित

નિર્ગ્રન્થ મુનિએ સાધર્મિકોની પાસેથી વિચાર પૂર્વક પરિમિત અવગ્રહ યાચી થવુ એટલે કે ક્ષેત્ર કાળ મર્યાદા રૂપ અવગ્રહની યાચના કરવી. 'णो अणणुवीई मिउग्गह जाइ' પરંતુ વિચાર કર્યા વિના જ પરિમિત ક્ષેત્ર કાલાવગ્રહની યાચના કરવી નહી. અર્થાત્ અવિચાર પૂર્વક સાધર્મિક જૈન સાધુએ ક્ષેત્ર કાળ મર્યાદારૂપ પરિમિત ક્ષેત્ર કાલાવગ્રહની યાચના કરવી નહીં કેમ કે-'केवलीबूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની વીતરાગ ભગવાન્ શ્રી મહાવીર સ્વામીએ કહ્યુ છે કે-આ અવિચાર પૂર્વક ક્ષેત્રકાળનુ ગ્રહણ કરવુ તે આદાન અર્થાત્ કર્મ-બન્ધનુ કારણ કહેવાય છે 'अणणुवीइ मिउग्गहजाई से निग्गंथे' કેમ કે વગર વિચારે અર્થાત્ વિચાર કર્યા વિના જ ક્ષેત્રકાળાવગ્રહના યાચક એવા એ નિર્ગ્રન્થ 'साहम्मिएसु अदिण्णं

चग्रहयाचको भवेद् 'इइ पंचमा भावणा' इति पञ्चमीभावना अवगन्तव्या, सम्प्रति तृतीय महाव्रतवक्तव्यतामुपसंहरन्नाह–'एतावया तच्चे महव्वए' एतावता–उक्तप्रकारेण तृतीये महाव्रते 'सम्मं काएण फासिए पालिए तीरिए जाव आणाए आराहिए यावि भवइ' सम्यक्–सम्यक् तया कायेन स्पर्शितं पालितं तीर्णं यावत्–कीर्तितम् अवस्थितम्–अवस्थापितम् आज्ञया–तीर्थकृदादेशेन आराधितं चापि भवति इतिरीत्या 'तच्चं भंते! महव्वयं' हे भगवन्! तृतीयं महाव्रतम् अवगन्तव्यम्,

क्षेत्रकालावग्रह की याचना करें किन्तु 'णो अणणुवीई उग्गह जाई' अविचारपूर्वक याने विचार किये विना ही परिमित क्षेत्रकालावग्रह की याचना नहीं करे, इस प्रकार अदत्तादान विरमण रूप तृतीय महाव्रत की यह 'इइ पचमा भावणा' पंचमी भावना समझनी चाहिये।

अथ तृतीय महाव्रत रूप अदत्तादान विरमण की उक्त वक्तव्यता का उपसंहार करते हैं-'एतावया तच्चे महव्वए' उक्त रीति से तृतीय महाव्रत अर्थात् अदत्तादान विरमण रूप 'सम्मं काएण फासिए पालिए' सम्यक् अत्यन्त समीचीन रूप से काय द्वारा स्पर्शित तथा परिपालित होकर एवं 'तीरिए जाव आणाए आराहिए यावि भवइ' तीर्ण–पारित तथा यावत् कीर्तित–परिकीर्तित और अवस्थापित तथा भगवान् श्री महावीर स्वामी की आज्ञा से आराधित भी होता है 'तच्चं भंते महव्वयं' इस प्रकार हे भदन्त! अदत्तादान विरमण रूप तृतीय महाव्रत समझना चाहिये, यह बात गौतमादि गणधर भगवान् श्री महावीर स्वामी के निकट पच्चक्खान लेते समय हृदय में संकल्प करते हुए भगवान् से प्रतिज्ञा करते हैं।

उग्गिण्हिज्जा' સાધર્મિક સાધુઓ પાસેથી અવિચાર પૂર્વક જ ક્ષેત્રકાળ મર્યાદારૂપ અવગ્રહના યાચક હોવાથી અદત્ત વસ્તુને પણ ગ્રહણ કરી લે તેથી સંયમની વિરાધના થાય છે 'तम्हा अणुवीई मिउग्गहजाइ से निग्गंथे साहम्मिएसु' તેથી વિચાર પૂર્વક જ એ મુનિએ સાધર્મિક સાધુ પાસેથી પરિમિત ક્ષેત્રકાળાવગ્રહની યાચના કરવી, પરંતુ 'नो अणणुवीई उग्गह जाइ इइ पचमा भावणा' અવિચારપૂર્વક અર્થાત્ વિચાર કર્યા વિના જ પરિમિત ક્ષેત્રકાલાવગ્રહની યાચના કરવી નહીં આ પ્રમાણેની આ પાંચમી ભાવના સમજવી

હવે ત્રીજા મહાવ્રતરૂપ અદત્તાદાન વિરમણના પૂર્વોક્ત કથનનો ઉપસંહાર કરે છે.– 'एतावया तच्चे महव्वए' એ પ્રમાણે ત્રીજા મહાવ્રત અર્થાત્ અદત્તાદાન વિરમણ રૂપ ત્રીજુ મહાવ્રત 'सम्मं काएण फासिए' સમ્યક્ અત્યંત સુચારૂ પ્રકારથી કાય દ્વારા સ્પર્શિત 'पालिए तीरिए' તથા પાલિત થઈને તથા તીર્ણ તથા 'जाव आणाए आराहिए यावि भवइ' યાવત્ કીર્તિત પરિકીર્તિત અને અવસ્થાપિત તથા ભગવાન્ શ્રી મહાવીર સ્વામીની આજ્ઞાના આરાધક થાય છે. 'तच्चं भंते! महव्वयं' આ પ્રમાણે હે ભગવન્ અદત્તાદાન વિરમણ રૂપ ત્રીજુ મહાવ્રત સમજવું આ પ્રમાણે ગૌતમાદિ ગણધરો ભગવન્ શ્રી મહાવીર સ્વામીની પાસે પચ્ચખાન લેતી વખતે હૃદયમાં સંકલ્પ કરીને ભગવાન્ પાસે પ્રતિજ્ઞા કરે છે.

सम्प्रति चतुर्थं महाव्रतं सर्वमैथुनविरमणरूपं प्ररूपयितुमाह–'अहावरं चउत्थं महव्वयं' अथ–तृतीयमहाव्रतप्ररूपणानन्तरम् अपरम्–अन्यत् चतुर्थं महाव्रतम्–सर्वविधमैथुनविरमण-रूपम् 'पच्चक्खामि सव्वं मेहुणं' प्रत्याख्यामि–प्ररूपयामि सर्वप्रकारकं मैथुनम्–विषयसेवनम् ज्ञप्रज्ञया ज्ञात्वा प्रत्याख्यानप्रज्ञया मैथुनस्य प्रत्याख्यानं परित्यागं करोमीतिभावः तथाहि–'से दिव्वं वा माणुस्सं वा तिरिक्खजोणियं वा' स–साधुः दिव्यं वा–देवसम्बन्धि वा मानुष्यं वा–मनुष्यसम्बन्धि वा, तिर्यग्योनिकं वा–तिर्यग्योनिसम्बन्धि वा–पशुपक्ष्यादि सम्बन्धि इत्यर्थः 'नेव सयं मेहुणं गच्छेज्जा' नैव स्वयं मैथुनम्–विषयभोगं गच्छेत्–कुर्यात् 'तं चेवं अदिन्नादाणवत्तव्वया भाणियव्वा जाव वोसिरामि' तच्चैव–पूर्वोक्तरीत्यैव अत्रापि अदत्तादान-वक्तव्यता–अदत्तादानविषयिणी या वक्तव्यता उक्ता सा भणितव्या–अदत्तादानवक्तव्यतानुसारे-

अब तृतीय महाव्रत के निरूपण करने के बाद चतुर्थ महाव्रत सर्वविध मैथुन विरमण रूप का निरूपण करते हैं–'अहावरं चउत्थं महव्वयं पच्चक्खामि' अथ अदत्तादान विरमण रूप तृतीय महाव्रत के निरूपण करने के बाद अब अपर अन्य चतुर्थ महाव्रत अर्थात् सर्वविध मैथुन विरमण रूप चतुर्थ महाव्रत का निरूपण करता हूं याने सब प्रकार के विषय सेवन रूप मैथुन को ज्ञप्रज्ञा से जानकर प्रत्याख्यान प्रज्ञा से मैथुन का प्रत्याख्यान परित्याग करता हूं, जैसे कि–'से दिव्वं वा माणुस्सं वा' वह साधु दिव्य याने देव सम्बन्धी अथवा मनुष्य सम्बन्धी तथा 'तिरिक्खजोणियं वा' तिर्यग्योनिक याने पशुपक्षी वगैरह तिर्यग्योनि सम्बन्धी मैथुन का याने विषय भोग का 'नेव सयं मेहुणं गच्छेज्जा' स्वयं मैथुन सेवन कभी भी नहीं करे 'तं चेवं अदिन्नादाण वत्तव्वया भाणियव्वा' यहां पर पूर्वोक्त रीति से अदत्तादान विरमण विषय की जो वक्तव्यता पहले कह चुके हैं वह सारी वक्तव्यता समझनी चाहिये, अर्थात् अदत्तादान विरमण की वक्तव्यता के अनुसार ही मैथुन विरमण विषय में भी कहना चाहिये इस प्रकार उक्त रीति

હવે ત્રીજા મહાવ્રતનું નિરૂપણ કરીને ચોથા મહાવ્રત સર્વવિધ મૈથુન વિરમણનું નિરૂપણ કરે છે–'अहावरं चउत्थं महव्वयं पच्चक्खामि सव्वं मेहुणं' અદત્તાદાન વિરમણ રૂપ ત્રીજા મહાવ્રતનું નિરૂપણ કરીને હવે ચોથા મહાવ્રત અર્થાત્ સર્વવિધ મૈથુન વિરમણ રૂપ ચોથા મહાવ્રતનું નિરૂપણ કરૂ છુ. એટલે કે બધા પ્રકારના વિષય સેવનરૂપ મૈથુનને જ્ઞપ્રજ્ઞાથી જાણીને પ્રત્યાખ્યાન પ્રજ્ઞાથી મૈથુનનું પ્રત્યાખ્યાન અર્થાત્ પરિત્યાગ કરૂં છુ જેમ કે–'से दिव्वं वा' તે સાધુએ દેવ સબંધી અથવા 'माणुस्सं वा' મનુષ્ય સબંધી તથા 'तिरिक्खजोणिय वा' તિર્યગ્યોનિક એટલે કે પશુ પક્ષી વિગેરે તિર્યગ્યોનિક સબંધી મૈથુનનો અર્થાત્ વિષય ભોગનું 'नेवसयं मेहुणं गच्छेज्जा' પોતે સેવન કરવુ નહીં 'तं चेव अदिण्णादाणवत्तव्वया भणियव्वा' અહીં પૂર્વોક્ત કથન પ્રમાણે અદત્તાદાન વિરમણ સબંધી સમગ્ર કથન સમજી લેવુ. અર્થાત્ અદત્તાદાન વિરમણના કથનાનુસાર જ મૈથુન વિરમણના

णैव मैथुनविषयेऽपि वक्तव्यमित्यर्थः तस्य अवधिमाह-यावत्-नैव वा अन्यान् जनान् मैथुनं गमयेत्, नापि मैथुनं गच्छन्तम् अन्यं समनुमन्येत-नानुमोदयेदित्यर्थः, यावज्जीवम् जीवन पर्यन्तम्, त्रिविधम् करण-कारण-अनुमोदनरूपं त्रिविधेन योगेन मनसा वचसा वपुषा हे भदन्त! तस्माद् मैथुनात् प्रतिक्रामामि-पृथग्भवामि आत्मनः साक्षितया निन्दामि, गुरोः साक्षितया गर्हे, आत्मानम् व्युत्सृजामि-मैथुनात् पृथक्करोमि सर्वथैव मैथुनं परित्यजामीत्यर्थः सम्प्रति सर्वविधमैथुनविरमणरूपा चतुर्थमहाव्रतस्य पञ्चभावनां प्ररूपयते 'तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति' तस्य चतुर्थमहाव्रतस्य इमाः-वक्ष्यमाणस्वरूपाः

से 'जाव वोसिरामि' यावत् दूसरे मनुष्यों को भी मैथुन करने के लिये प्रेरणा नहीं करें और मैथुन का सेवन करते हुए दूसरे मनुष्य को भी अनुमोदन याने प्रोत्साहित नहीं करे और जीवन पर्यन्त त्रिविध-करना, कराना और अनुमोदन रूप उक्त तीन प्रकार को त्रिविध योग से याने मन वचन और काय से हे भदन्त ! श्री महावीर स्वामिन् ! उस मैथुन से पृथक् होता हूं याने आत्मा की साक्षिता में उस मैथुन की निन्दा करता हूं और गुरुजन की साक्षिता में उस सब प्रकार के मैथुन को गर्हा-घृणा करता हूं तथा आत्मा को सर्वथा ही उस मैथुन से व्युत्सृष्ट करता हूं याने हर तरह से मैथुन का परित्याग करता हूं इस प्रकार गौतमादि गणधर भगवान् श्री महावीर स्वामी के निकट पच्चक्खान लेकर चतुर्थ महाव्रत अर्थात् सर्वविध मैथुन विरमण रूप चतुर्थ महाव्रत का परिपालनार्थ प्रतिज्ञा मन में करते हैं।

अब इस सर्वविध मैथुन विरमण रूप चतुर्थ महाव्रत की वक्ष्यमाण रूप पांच भावनाओं का प्रतिपादन करने के लिये सब से पहले प्रथम भावना का निरूपम करते हैं-'तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति' उस सर्व प्रकारक मैथुन विर

સંબંધમાં પણ કહી લેવું, એટલે કે-ઉક્ત પ્રકારથી 'जाव वोसिरामि' યાવત્ બીજા મનુષ્યોને પણ મૈથુન સેવન માટે પ્રેરણા કરવી નહીં અને જીવન પર્યન્ત ત્રિવિધ-અર્થાત્ કરવું, કરાવવું અને અનુમોદનરૂપ ત્રણ પ્રકારના મૈથુનને ત્રિવિધ અર્થાત્ મન વચન અને કાયથી હે ભગવન્ એ મૈથુન સેવનથી અલગ થાઉં છું એટલે કે-આત્માની સાક્ષિએ એ મૈથુન સેવનની નિંદા કરૂં છું અને ગુરૂજનની સાક્ષિપણામાં એ બધા પ્રકારના મૈથુન સેવનની ગર્હા અર્થાત્ ઘૃણા કરૂં છું તથા આત્માને એ મૈથુનથી સર્વથા વ્યુત્સૃષ્ટ કરૂં છું અર્થાત્ દરેક રીતે મૈથુન સેવનનો પરિત્યાગ કરૂં છું આ પ્રમાણે શ્રીગૌતમાદિ ગણધરો વીતરાગ ભગવાન્ શ્રી મહાવીર સ્વામી પાંસે પ્રત્યાખ્યાન લઈને ચોથા મહાવ્રત અર્થાત્ સર્વવિધ મૈથુન વિરમણ રૂપ ચોથા મહાવ્રતનું પાલન કરવા માટે મનમાં પ્રતિજ્ઞા કરે છે

હવે આ સર્વવિધ મૈથુન વિરમણરૂપ ચોથા મહાવ્રતની વક્ષ્યમાણ રીતની પાંચ ભાવનાઓનું પ્રતિપાદન કરવા માટે સૌથી પહેલા પહેલી ભાવનાનું નિરૂપણ કરે છે-'तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति' એ સર્વ પ્રકારના મૈથુન વિરમણ રૂપ ચોથા મહા-

पञ्च भावना भवन्ति 'तत्थिमा पढमा भावणा' तत्र-पञ्चभावनासु इयम्-वक्ष्यमाणस्वरूपा प्रथमा भावना अवगन्तव्या-'नो निग्गंथे अभिक्खणं अभिक्खणं' नो निर्ग्रन्थः साधुः अभीक्ष्णम् अभीक्ष्णम्-शश्वत् 'इत्थीणं कहं कहित्तए सिया' स्त्रीणाम् कथां कथयिता स्यात्, साधुः स्त्री सम्बन्धिकामोत्पादकवार्तालाप न कुर्यादित्यर्थः, तत्र हेतुमाह-'केवली-बूया-आयाणमेयं' केवली-केवलज्ञानी भगवान तीर्थकृद् ब्रूयात्-वदति-आदानम्-कर्मबन्ध-कारणम् एतत् स्त्रीसम्बन्धिकामकथाकरणम् कर्मबन्धहेतुर्भवतीतिभावः, तथाहि 'निग्गंथे णं अभिक्खणं अभिक्खणं' निर्ग्रन्थः खलु साधुः अभीक्ष्णम् अभीक्ष्णम्-वारंवारम् 'इत्थीणं कहं कहेमाणे' स्त्रीणां कथां वार्तालापम् कथयन्-कुर्वन् 'संतिभेया संतिविभंगा' शान्तिभेदकः-चारित्रसमाधिभेदकारको भवति, एवं शान्तिविभञ्जकः- ब्रह्मचर्यभङ्गकारकश्च भवति 'संति

मण रूप चतुर्थ महाव्रत की ये वक्ष्यमाण रूप पांच भावनाएं होती हैं, उन 'तत्थिमा पढमा भावणा' चौथा महाव्रत की पांच भावनाओं में यह वक्ष्यमाण स्वरूपवाली पहली भावना जाननी चाहिये 'नो निग्गंथे अभिक्खणं अभिक्खणं' निर्ग्रन्थ जैन साधु को अभीक्ष्ण अर्थात् सतत काल हमेशा 'इत्थीणं कहं कहित्तए सिया' स्त्रियों की कथा नहीं करनी चाहिये, याने जैन साधु स्त्री सम्बन्धी कामोत्पादक वार्तालाप नहीं करें इस का कारण बतलाते हैं-'केवलीबूया आयाणमेयं' केवलज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामी कहते हैं कि-यह स्त्री सम्बन्धी कामोद्दीपक कथा वार्तालाप करना आदान याने कर्मबन्ध का कारण माना जाता है क्योंकि 'निग्गंथेणं अभिक्खणं अभिक्खणं' निर्ग्रन्थ जैन साधु शश्वत् हमेशा वार वार 'इत्थीणं कहं कहेमाणे' स्त्रियों की कथा वार्तालाप करता हुआ या स्त्री सम्बन्धी कामोद्दीपक कथा करनेवाला 'संतिभेया' शान्ति भेदक याने चारित्र समाधि का भेदक होता है याने जैन साधु को स्त्री सम्बन्धी चर्चा करते रहने पर चारित्र का भंग हो जाता है 'संतिविभंगा' शान्ति समाधि का भी भंग कारक होता है

વ્રતની આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારની પાંચ ભાવનાઓ હોય છે 'तत्थिमा पढमा भावणा' એ પાંચે ભાવનાઓમાં આ વક્ષ્યમાણ પ્રકારની પહેલી ભાવના છે. જેમ કે-'नो निग्गंथे अभिक्खणं अभिक्खणं इत्थीणं कहं कहित्तए सिया' નિર્ગ્રન્થ મુનિએ અભીક્ષ્ણ અર્થાત્ સતત હરહમેશાં સ્ત્રિયો સંબંધી વાત કરવી નહીં એટલે કે જૈનમુનિએ સ્ત્રી સબંધી કામોત્પાદક વાત કરવી નહીં કારણ કે 'केवलीवूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ શ્રી મહાવીર સ્વામીએ કહ્યું છે કે-આ સ્ત્રી વિષયક કામોત્પાદક કથા વાર્તાલાપ કરવો તે આદાન-અર્થાત્ કર્મબંધનું કારણ મનાય છે. 'निग्गंथे ण अभिक्खणं अभिक्खणं इत्थीणं कहं कहेमाणे संतिभेया' કેમ કે નિર્ગ્રન્થ મુનિએ વારવાર સ્ત્રિયો સબંધી કથા વાર્તાલાપ કરવાથી અથવા સ્ત્રી સબંધી કામોદ્દીપક કથા કરવાથી શાંતિભેદક અર્થાત્ ચારિત્ર સમાધિના ભેદક થાય છે એટલે કે સાધુએ સ્ત્રી વિષયક ચર્ચા કરતા રહેવાથી ચારિત્રનો ભંગ થાય છે. અને શાંતિ

केवलीपन्नत्ताओ धम्माओ भंसिज्जा' शान्तिकेवलिप्रज्ञप्ताद् शान्तितः केवलज्ञानि भगवत् प्रतिपादिताद् धर्मात् भ्रश्येत्-भ्रष्टोभवेत् तस्माद् 'नो निग्गंथेणं अभिक्खणं अभिक्खणं' नो निर्ग्रन्थः खलु-साधुः अभीक्ष्णम् अभीक्ष्णम्-वार वारं शश्वदित्यर्थः 'इत्थीणं कहं कहित्तए सियत्ति' स्त्रीणां कथां कथयिता-स्त्रीसम्बन्धि कामोद्दीपककथावार्तालापकारकः स्यात्-नो भवेदित्यर्थः इति 'पढमा भावणा' प्रथमा भावना अवगन्तव्या सम्प्रति द्वितीयां भावनां प्ररूपयितुमाह-'अहावरा दुच्चा भावणा' अथ-प्रथमभावना प्ररूपणानन्तरम् द्वितीयाभावना प्ररूप्यते-'नो निग्गंथे इत्थीणं मणोहराइं मणोहराइं इंदियाइं आलोइए निज्झाइत्तए सिया' नो

और 'संति केवली पन्नत्ताओ धम्माओ भंसिज्जा' शान्तिपूर्वक केवलज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामी वगैरह तीर्थंकर द्वारा प्रज्ञापित याने प्रतिपादित धर्म से भी भ्रष्ट हो जाता है याने युवती स्त्री सम्बन्धी कामोद्दीपककथा वार्तालाप हमेशा करते रहने पर निर्ग्रन्थ जैन साधु शान्ति के लिये तीर्थंकर भगवान से प्रतिपादित धर्मकथा से भी गिर जाता है, इसलिये 'नो निग्गंथेणं अभिक्खणं अभिक्खणं' निर्ग्रन्थ जैन साधु को शश्वत् वार वार हमेशां ही 'इत्थीणं कहं कहित्तए सिया' युवती स्त्रीजाति सम्बन्धी कामोद्दीपक वार्तालाप नहीं करना चाहिये, इस प्रकार चतुर्थ महाव्रत अर्थात् सर्वविध मैथुन विरमण रूप चतुर्थ महाव्रत की यह 'पढमा भावणा' पहली भावना समझनी चाहिये।

अब उसी सर्वविध मैथुन विरमण रूप चतुर्थ महाव्रत की द्वितीय भावना का निरूपण करने के लिये कहते हैं-'अहावरा दुच्चा भावणा' अथ सर्वविध मैथुन विरमण रूप चतुर्थ महाव्रत की प्रथम भावना के निरूपण करने के बाद अब अपरा अन्या दूसरी भावना का निरूपण करते हैं कि-'नो निग्गंथे इत्थीणं मणोहराइं

સમાધિનો પણ ભંગ થાય છે. 'संति विभंगा' અને બ્રહ્મચર્ય રૂપ શાંતિનો ભંગ થવાથી 'संति केवली पण्णत्ताओ धम्माओ भंसिज्जा' તથા શાંતી પૂર્વક કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ શ્રી મહાવીર સ્વામી વિગેરે તીર્થંકરોએ પ્રજ્ઞાપિત કરેલ ધર્મથી પણ ભ્રષ્ટ થાય છે તેથી 'नो निग्गंथेण अभिक्खणं अभिक्खण इत्थीण कहं कहित्तए सियत्ति पढमा भावणा' યુવતી સ્ત્રી સંબંધી કામોદ્દીપક કથા વાર્તા કાયમ કરતા રહેવાથી નિર્ગ્રન્થ મુનિ શાંતિથી તથા તીર્થંકર ભગવાને પ્રતિપાદન કરેલા ધર્મથી પતિત થાય છે તેથી નિર્ગ્રન્થ મુનિએ વારંવાર યુવતી સ્ત્રી જાતિના સંબંધમાં કામોદ્દીપક વાર્તાલાપ કરવો નહીં આ પ્રમાણે ચોથા મહાવ્રત અર્થાત્ સર્વવિધ મૈથુન વિરમણ રૂપ ચોથા મહાવ્રતની આ પહેલી ભાવના સમજવી

હવે એ સર્વવિધ મૈથુન વિરમણરૂપ ચોથા મહાવ્રતની બીજી ભાવનાનું નિરૂપણ કરવા માટે કહે છે-'अहावरा दुच्चा भावणा' સર્વવિધ મૈથુનવિરમણરૂપ ચોથા મહાવ્રતની પહેલી ભાવનાનું નિરૂપણ કર્યા પછી હવે અન્ય બીજી ભાવનાનું નિરૂપણ કરાય છે. 'नो निग्गंथे इत्थीणं मणोहराइं मणोहराइं इंदियाइं आलोइए' નિર્ગ્રન્થ મુનિએ સ્ત્રીઓના અત્યંત

निर्ग्रन्थः-साधुः स्त्रीणाम् मनोहराणि मनोहराणि इन्द्रियाणि-मुखनयनस्तनादीनि इन्द्रियाणि आलोकयिता-कामभावनया अवलोकनकर्ता, निध्याता-ध्यानकर्ता स्मरणकर्ता वा स्यात्-कामवासनया साधुः स्त्रीसम्बन्धिमुखनयनाद्यवलोकनध्यानस्मरणं न कुर्यादित्यर्थः तत्र हेतुमाह-'केवलीबूया आयाणमेयं' केवली-केवलज्ञानी भगवान् जिनेन्द्रः ब्रूयात्-कथयति उक्तवान् किमित्याह-'आदानम्-कर्मबन्धकारणम् एतत्-कामवासना स्त्रीसम्बन्धिमुखनयनाद्यङ्गोपाङ्गावलोकनध्यानस्मरणं कर्मबन्धहेतुर्भवतीति भावः तथाहि 'निग्गंथेणं इत्थीणं मणोहराइं मणोहराइं इंदियाइं' निर्ग्रन्थः खलु-साधुः स्त्रीणा मनोहराणि मनोहराणि-अत्यन्तमञ्जुलानि इन्द्रियाणि-मुखनयनप्रभृतीनि अङ्गानि 'आलोएमाणे निज्झाएमाणे' आलोकयन्-अवलोकयन् पश्यन्नित्यर्थः निध्यायन्-ध्यानं स्मरणं वा कुर्वन् 'संतिभेया संतिविभंगा' शान्तिभेदकः-चारित्रसमाधिभेदकारकः, शान्तिविभञ्जकः-ब्रह्मचर्यविभङ्गकर्ता स्यात् 'जाव धम्माओ भंसिज्जा

मणोहराइं इंदियाइं' निर्ग्रन्थ जैन साधु को स्त्रियों के अत्यन्त मनोहर रमणीय मुखनयन स्तनादि इन्द्रियों का 'आलोइए' अवलोकन नहीं करना चाहिये अर्थात् कामभावना से युवती स्त्रियों के मुखनयन स्तनादिको नहीं देखना चाहिये एवं निध्यान भी नहीं करना चाहिये एवं कामभावना से 'निज्झाइत्तए सिया' स्त्री के मुखादि का स्मरण भी नहीं करना चाहिये क्योंकि 'केवलीबूया' केवलज्ञानी भगवान् श्रीमहावीर स्वामी वगैरह सभी तीर्थंकरोंने कहा है कि-यह अर्थात् काम भावना से युवती स्त्रियों के मुखनयन स्तनादि का अवलोकन करना एवं ध्यान तथा स्मरण करना कर्मबन्ध का कारण माना जाता है क्योंकि 'निग्गंथेणं इत्थीणं मणोहराइं मणोहराइं इंदियाइं' निर्ग्रन्थ जैन साधु युवती स्त्रियों के मुखनयनादि सुन्दर अङ्गों का 'आलोएमाणे निज्झाएमाणे संतिभेया' अवलोकन करता हुआ तथा ध्यान करता हुआ एवं स्मरण करता हुआ चारित्र समाधिका भेद कारक हो सकता है और 'संतिविभंगा जाव धम्माओ भंसिज्जा' ब्रह्मचर्य का भी भंग कारक हो सकता है तथा यावत् शान्तिपूर्वक केवलज्ञानी वीतराग भगवान्

મનોહર રમણીય મુખ નયન સ્તનાદિ ઈન્દ્રિયોનુ અવલોકન કરવુ નહી, અર્થાત્ કામ ભાવનાથી યુવતિ સ્ત્રિયોના મુખ નયન અને સ્તનાદિ અંગો જોવા નહી, તથા 'निज्झाइत्तए सिया' નિર્ધ્યાન પણ કરવું નહીં અને કામ ભાવનાથી સ્ત્રિના મુખાદિનું સ્મરણ પણ કરવું નહીં કેમકે-'केवलीबूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ શ્રી મહાવીર સ્વામી વિગેરે તીર્થંકરોએ કહ્યુ છે કે-આ અર્થાત્ કામભાવનાથી યુવતિસ્ત્રિયેના મુખ નયનાદિ અંગોનુ, અવલોકન કરવું તે તથા ધ્યાન અને સ્મરણ કરવુ તે કર્મ બંધનું કારણ માનવામાં આવે છે કેમકે 'निगंथेणं इत्थीणं मणोहराइं मणोहराइं इंदियाइं' નિર્ગ્રન્થ મુનિએ યુવતી સ્ત્રીયોના મુખ નયનાદિ અવયવોનુ 'अलोएमाणे' અવલોકન કરવાથી તથા 'निज्झाएमाणे' ધ્યાન કરવાથી અને સ્મરણ કરવાથી 'संति भंगा जाव धम्माओ भंसिज्जा' શાંતિ સમાધિના ભેદ કરનાર બને છે. અને બ્રહ્મચર્યનો પણ ભંગ કરનારા બને છે અને યાવત્ શાંતિપૂર્વક કેવળજ્ઞાની

यावत्-शान्तितः केवलज्ञानि प्रतिपादिताद् धर्मात्-जैनधर्माद् भ्रश्येत्-भ्रष्टो भवेत्, तस्माद् 'नो निग्गंथे इत्थीणं मणोहराइं मणोहराइं इंदियाइं' नो निर्ग्रन्थः-साधुः स्त्रीणां मनोहराणि मनोहराणि-अत्यन्तरमणीयानि इन्द्रियाणि-मुखनयनप्रभृत्यवयवानि 'आलोइत्तए निज्झाइत्तए सियत्ति' आलोकयिता-अवलोकनकर्ता, निध्याता-ध्यानस्मरणकर्ता वा स्यात्-नो भवेदिति 'दुच्चा भावणा' द्वितीया भावना अवगन्तव्या सम्प्रति तस्यैव चतुर्थमहाव्रतस्य तृतीयां भावनां प्ररूपयितुमाह-'अहावरा तच्चा भावणा' अथ-द्वितीयभावना प्ररूपणानन्तरम् तृतीया भावना प्ररूप्यते-'नो निग्गंथे इत्थीणं पुव्वरयाइं पुव्वकिलियाइं सुमरित्तए सिया' नो निर्ग्रन्थः साधुः

तीर्थंकर जिनेन्द्र द्वारा प्रतिपादित जैनधर्म से भी भ्रष्ट हो सकता है अर्थात् निर्ग्रन्थ जैन साधु यदि युवती स्त्रीजाति के अत्यन्त रमणीय मुखनयन स्तनादि इन्द्रियों का कामवासना से अवलोकन ध्यान मनन या स्मरण करेगा तो केवल ज्ञानी जिनेन्द्र भगवान् तीर्थंकर के द्वारा शान्ति के लिये प्रतिपादित जैनधर्म से भी विचलित हो जायगा इसलिये 'नो निग्गंथेणं इत्थीणं मणोहराइं मणोहराइं' निर्ग्रन्थ जैन साधु को स्त्रियों के अत्यन्त रमणीय 'इंदियाइं' मुखनयनादि इन्द्रियों का 'आलोइत्तए' अवलोकन नहीं करना चाहिये एवं 'निज्झाइत्तए' युवती स्त्रियों के मुखनयनादि रमणीय अंगों का ध्यान मनन चिन्तन भी नहीं करना चाहिये एवं स्त्रियों के मुखनयनादि इन्द्रियों का कामभावना से स्मरण भी नहीं करना चाहिये, इस प्रकार मैथुन विरमण रूप चतुर्थ महाव्रत की 'दुच्चा भावणा' यह दूसरी भावना समझनी चाहिये।

अब उसी सर्वविध मैथुन विरमण रूप चतुर्थ महाव्रत की तृतीय भावना का निरूपण करते हैं-'अहावरा तच्चा भावणा' अथ उसी चतुर्थ महाव्रत अर्थात्

ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ પ્રતિપાદન કરેલ જૈન ધર્મથી પણ ભ્રષ્ટ થાય છે. જૈનમુનિ જો યુવતી સ્ત્રીના અત્યંત મોહોત્પાદક મુખનયનાદિ અવયવોને કામભાવથી અવલોકન ધ્યાન કે મનન અને સ્મરણ કરે તો કેવળજ્ઞાની જીનેન્દ્ર ભગવાન્ તીર્થંકરે શાંતિ માટે પ્રતિપાદન કરેલ જૈનધર્મથી પતિત થાય છે. તેથી 'नो निग्गंथे इत्थीण मणोहराई मणोहराई इंदियाइं अलोइत्तए' નિર્ગ્રન્થ મુનિએ સ્ત્રિયોના અત્યંત રમણીય મુખ નયનાદિ ઇન્દ્રિયોનું અવલોકન કરવું નહીં', 'निज्झाइत्तए सियत्ति दुच्चा भावणा' તથા યુવતિ સ્ત્રિયોના મુખ નયનાદિ રમણીય અંગોનુ ધ્યાન મનન કે ચિંતન કરવું નહીં તથા સ્ત્રિયોના મુખ નયનાદિ અવયવોનું કામ ભાવનાથી સ્મરણ પણ કરવું નહીં એ પ્રમાણે મૈથુન વિરમણ રૂપ ચોથા મહાવ્રતની આ બીજી ભાવના સમજવી.

હવે એ સર્વવિધ મૈથુન વિરમણરૂપ ચોથા મહાવ્રતની ત્રીજી ભાવનાનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે-'अहावरा तच्चा भावणा' એ ચોથા મહાવ્રત એટલે કે સર્વવિધ મૈથુન વિરમણરૂપ ચોથા મહાવ્રતની બીજી ભાવનાનું નિરૂપણ કરીને હવે ત્રીજી ભાવનાનું નિરૂપણ

स्त्रीणाम् पूर्वरतानि-पूर्वकालिककृतरतीः पूर्वक्रीडितानि-पूर्वकृतक्रीडारमणादीनि स्मर्ता-स्मरणकर्ता स्यात्-नो पूर्वरतिक्रीडादीनां स्मरणं कुर्यादित्यर्थः तत्र हेतुमाह-'केवलीबूया-आयाणमेयं' केवली-केवलज्ञानी भगवान जिनेन्द्रः ब्रूयाद्-आह, आदानम्-कर्मबन्धकारणम् एतत्-स्त्री सम्बन्धिपूर्वरतक्रीडादिस्मरणम् कर्मबन्धहेतुर्भवतीति भावः तथाहि 'निग्गंथे णं इत्थीणं पुव्वरयाइं पुव्वकीलियाइं सरमाणे' निर्ग्रन्थः खलु साधुः स्त्रीणां-युवतीनां पूर्वरतानि-कृतपूर्वकालिकरत्यादीनि, पूर्वक्रीडितानि-कृतपूर्वकालिकक्रीडानर्मप्रभृतीनि स्मरन्-'संतिभेया जाव भंसिज्जा' शान्तिभेदकः-चारित्रसमाधित्रोटकः, शान्तिविभञ्जकः-ब्रह्मचर्यभङ्गकारकः शान्तितः केवलज्ञानिप्रज्ञप्ताद् धर्माद् भ्रश्येत्-भ्रष्टो भवेदिति, तस्माद् 'नो निग्गंथे णं इत्थीणं पुव्वरयाइं पुव्वकीलियाइं सरित्तए सिय त्ति' नो निर्ग्रन्थः खलु साधुः स्त्रीणां पूर्वरतानि पूर्व

सर्वविध मैथुन विरमण रूप चतुर्थ महाव्रत की द्वितीय भावना के निरूपण करने के बाद अब तृतीय भावना का निरूपण करते हैं-'नो निग्गंथेणं इत्थीणं पुव्वरयाइं' निर्ग्रन्थ साधु को युवती स्त्रियों के साथ पूर्वकाल में किये हुए रति का स्मरण नहीं करना चाहिये, एवं 'पुव्वकीलियाइं सुमरित्तए सिया' पूर्वकाल में किये हुए रति क्रीडा वगैरह का स्मरण नहीं करना चाहिये, क्योंकि 'केवलीबूया' केवलज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामी कहते हैं कि-यह अर्थात् स्त्री सम्बन्धी रतिक्रीडा वगैरह का स्मरण करना 'आयाणमेयं' कर्मबन्ध का कारण माना जाता है क्योंकि 'निग्गंथेणं पुव्वरयाइं' निर्ग्रन्थ जैन साधु मुनि महात्मा स्त्रियों के साथ किये हुए पूर्वकालिक रत्यादि का तथा 'पुव्वकिलियाइं' पूर्वकालिक किये हुए केलिक्रीडादि का 'सरमाणे' स्मरण करता हुआ 'संतिभेया जाव भंसिज्जा' शान्ति-चारित्र समाधि को तोडनेवाला समझा जाता है एवं शान्ति-ब्रह्मचर्य का भंग करनेवाला भी समझा जाता है तथा शान्तिपूर्वक केवलज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामी वगैरह से प्रतिपादित किये हुए जैन धर्म से भी भ्रष्ट हो जायगा इसलिये 'नो निग्गंथेणं इत्थीणं पुव्वरयाइं' निर्ग्रन्थ

કરવામા આવે છે 'नो निग्गंथेणं इत्थीणं पुव्वरयाइं पुव्वकीलियाइं सुमरित्तए सिया' નિર્ગ્રન્થ મુનિએ યુવતી સ્ત્રિયોની સાથે પહેલા કરેલા રતિકર્મનું સ્મરણ કરવું નહી. કેમકે 'केवलीबूया आयाणमेय' કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામી કહે છે કે સ્રીસંબંધી રતિક્રીડા વિગેરેનુ સ્મરણ કરવુ તે કર્મબંધનુ કારણ માનવામા આવે છે 'निग्गंथेणं इत्थीणं पुव्वरयाइं पुव्वकीलियाइं सरमाणे संतिभेया जाव भंसिज्जा' નિર્ગ્રન્થ મુનિ યુવતિ સ્ત્રિયોની સાથે પહેલા કરેલ રત્યાદિનુ તથા પહેલા કરેલ કેલી ક્રીડા વિગેરેનું સ્મરણ કરે તો તે શાંતી સમાધિને તોડવાવાળા મનાય છે. તથા આત્મશાંતિ અને બ્રહ્મચર્યનો પણ ભંગ કરનાર મનાય છે. કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામી વિગેરે સર્વતીર્થકરોએ પ્રતિપાદન કરેલ ધર્મથી પણ ભ્રષ્ટ થાય છે. તેથી 'नो निग्गंथेणं इत्थीणं पुव्वरयाइं पुव्वकीलियाइं सरित्तए

क्रीडितानि स्मर्ता-स्मरणकर्ता स्यात्-नो स्त्रीणां पूर्वरत्यादीनां स्मरणं कुर्यादिति 'तच्चा भावणा' तृतीया भावना अवगन्तव्या' सम्प्रति तस्यैव तृतीयमहाव्रतस्य चतुर्थी भावनां प्ररूपयितुमाह-'अहावरा चउत्था भावणा' अथ-तृतीयभावना प्ररूपणानन्तरम् चतुर्थी भावना प्ररूप्यते-'नाइमत्तपाणभोयणभोई से निग्गंथे' नातिमात्रपानभोजनभोजा- यो न प्रमाणा॰ दत्यधिकपानभोजनभोक्ता भवति स निर्ग्रन्थः साधुरुच्यते 'न पणीयरसभोयणभोई से निग्गंथे' न प्रणीतरसभोजनभोक्ता-नो सरसपानभोजनकारकः स निर्ग्रन्थः साधुः एतावता साधुः

जैन साधु को युवती स्त्रियों के पूर्व रतों का तथा 'पुव्वकीलियाइं' पूर्व रति॰ केलि क्रीडा का 'सुमरित्तए सिया' स्मरण नहीं करना चाहिये क्योंकि उक्त रीति से स्मरण करने पर ब्रह्मचर्यादि का भंग हो जाने से संयम की विराधना होगी, इसलिये संयमपालन करनेवाले जैन साधु को पूर्वकालिक युवती स्त्री सम्बन्धी रत्यादि का स्मरण नहीं करना चाहिये 'तच्चा भावणा' इस प्रकार तृतीय भावना समझनी चाहिये।

अब उसी सर्वविध मैथुनविरमण रूप चतुर्थ महाव्रत की चतुर्थी भावना का निरूपण करते हैं-'अहावरा चउत्था भावणा' अथ सर्वविध मैथुन विरमण रूप चतुर्थ महाव्रत की तृतीय भावना का निरूपण करने के बाद अब चतुर्थी भावना का निरूपण करते हैं-अपरा अन्या चतुर्थी भावना वक्ष्यमाण रूप से समझनी चाहिये-जो साधु 'नाइमत्तपाणभोयणभोइ से निग्गंथे' अत्यधिक अर्थात् प्रमाणमात्रा से अधिक पान भोजन नहीं करने वाला होता है वही वास्तव में निर्ग्रन्थ जैन साधु समझा जाता है अर्थात् जो साधु प्रमाण से अत्य॰ धिक पान भोजन भोक्ता नहीं होता वही निर्ग्रन्थ जैन साधु मुनि महात्मा माना जाता है एवं जो साधु 'न पणीयरसभोयणभोइ से निग्गंथे' प्रणीत अर्थात्

सियत्ति तच्चा भावणा' निर्ग्रन्थ मुनिओ युवान् स्त्रियो साथेना पूर्व रतोने तथा पूर्व आचरेल केली क्रीडानु स्मरण करवु नही', केमके उक्त प्रकारथी स्मरण करवाथी ब्रह्मचर्यादिनो भंग थवाथी संयमनी विराधना थाय छे तेथी संयमनु पालन करवावाळा साधुओ पूर्वे करेली स्त्री संबंधी रत्यादिनु स्मरण करवु नही' आ रीते आ त्रीजी भावना समजवी,

हवे. ओ सर्वविध मैथुन विरमण रूप चोथा महाव्रतनी चोथी भावनानु' निरूपण करवामा आवे छे 'अहावरा चउत्था भावणा' सर्वविध मैथुन विरमणरूप चोथा महाव्रतनी चोथी भावनानु निरूपण करवामा आवे छे-चोथी भावना आ प्रमाणे समजवी 'नाइमत्त पाणभोयणभोइ से निग्गंथे' जे साधु अत्यधिक अर्थात् प्रमाण मात्राथी वधारे पान भोजन करवा वाळा न होय ओज वास्तविक रीते निर्ग्रन्थ मुनि समजवा. अर्थात् जे साधु प्रमा॰ णथी वधारे पडता पान भोजनना भोक्ता नथी होता ओज निर्ग्रन्थ मुनि छे. 'न पणीय॰ रसभोइ से निगंथे' अने जे साधु प्रणीत अर्थात् सरस पान भोजन करवावाळा होय छे

सरसप्रकामपानभोजनभोक्ता न भवति नापि मात्रातोऽधिकपानभोजनभोक्ता साधुर्भवेदित्यर्थः, तत्र हेतुमाह-'केवली बूया-आयाणमेयं' केवली केवलज्ञानी-भगवान् जिनेन्द्रः ब्रूयाद्-आह, आदानम्-कर्मबन्धकारणम् एतत्-अधिकसरसपानभोजनं कर्मबन्धकारणं भवतीति शेषः, तथाहि-'अइमत्तपाणभोयणभोई से निग्गंथे' अतिमात्रपानभोजनभोजी साधुमर्यादाधिकभोजनपानादि-मात्राधिकपानभोजनकर्ता स निर्ग्रन्थः 'पणीयरसभोयणभोई' प्रणीतरसभोजनभोजी-सरसात्यन्तपानभोजनकर्ता 'संतिभेया जाव भंसिज्जा' शान्तिभेदकः-चारित्रसमाधिभेदको भवति, यावत्-शान्तिविभञ्जकः-ब्रह्मचर्यरूपशान्ति विभङ्गकारको भवति, एवं शान्तितः केवलज्ञानितीर्थकृत् प्रतिपादितात् धर्मात् जैनधर्मात् भ्रश्येत्-भ्रष्टो भवेत् तस्मात् 'नाइमत्तपाणभोयणभोई से निग्गंथे' नातिमात्र पानभोजनभोजी-मात्रा-

सरसपान भोजन करनेवाला होता है वह वास्तव में सच्चा निर्ग्रन्थ जैन साधु नहीं कहा जासकता, एतावता जैन साधु को सरसपान भोजन भोक्ता नहीं होना चाहिये तथा मात्रा से अधिक पान भोजन भोक्ता भी नहीं होना चाहिये, क्योंकि 'केवलीबूया' केवलज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामी कहते हैं कि यह अर्थात् 'आयाणमेयं' मात्रा से अधिक पान भोजन करना और सरसपान-भोजन करना आदान कर्मबन्ध का कारण माना जाता है क्योंकि 'अइमत्तपाण भोयणभोई से निग्गंथे' अत्यधिक पान भोजन करनेवाला जैन साधु और 'पणीयरस भोयणभोई' सरस भोजन करनेवाला निर्ग्रन्थ जैन साधु 'संतिभेया' शान्ति भेदक होता है याने चारित्र समाधि का भंग करनेवाला होता है और 'जाव भंसिज्जा' यावत् शान्ति विभंजक भी होता है अर्थात् ब्रह्मचर्यरूप शान्ति का भंग कारक भी समझा जाता है तथा शान्तिपूर्वक केवलज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामी से प्रतिपादित जैनधर्म से भी भ्रष्ट हो जाता है इसलिये 'तम्हा नाइमत्तपाणभोयणभोई से निग्गंथे' जो साधु प्रमाण मात्रा से अत्यधिक पान

તે ખરી રીતે સાચા નિર્ગ્રન્થ મુનિ કહી શકાતા નથી, એટલે કે-જૈનમુનિએ સરસ પાન ભોજન ભોક્તા થવુ નહીં. તથા માત્રાથી વધારે પાનભોજન ભોક્તા પણ ન થવુ. કેમકે 'केवलीबूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની વીતરાગ તીર્થંકર ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ કહ્યું છે કે-આ અર્થાત્ માત્રાથી વધારે પાનભોજન કરવું અને સરસ પાન ભોજન કરવું એ આદાન-અર્થાત્ કર્મબંધનું કારણ મનાય છે, કેમ કે 'अइमत्तपाणभोयणभोइ से निग्गंथे' અત્યધિક ભોજન કરવાવાળા નિર્ગ્રન્થમુનિ અને 'पणीयरसभोयणभोइ संतिभेया' સરસ પાન ભોજન કરવાવાળા નિર્ગ્રન્થમુનિ શાંતિ ભેદક હોય છે, 'जाव भसिज्जा' તથા ચરિત્ર સમાધિના પણ ભંગ કરવાવાળા હોય છે અને યાવત્ શાંતિ વિભંજક પણ હોય છે. અર્થાત્ બ્રહ્મચર્યરૂપ શાંતિના ભંગકારક પણ કહેવાય છે તથા કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ વીતરાગ તીર્થંકરે પ્રતિપાદન કરેલ જૈન ધર્મથી પણ ભ્રષ્ટ થાય છે, 'तम्हा नाइमत्तपाणभोयणभोइ

धिकपानभोजनकर्ता न स निर्ग्रन्थः साधुः 'नो पणीयरसभोयणभोइत्ति' नो प्रणीतरस-भोजनभोजी–नो कथमपि सरसपानभोजनभोक्ता साधुः, साधुः, भावमुनिः नाधिकं नापि सरसं पानभोजनं कुर्यादित्यर्थः इति 'चउत्था भावणा' चतुर्थी भावना अवगन्तव्या, सम्प्रति तस्यैव चतुर्थमहाव्रतस्य पञ्चमीं भावनां प्ररूपयितुमाह–'अहावरा पचमा भावणा' अथ–चतुर्थ भावना प्ररूपणानन्तरम्, अपरा-अन्या पञ्चमी भावना प्ररूप्यते–'नो निग्गथे इत्थीपसुपंडग संसत्ताइं' नो निर्ग्रन्थः साधुः स्त्रीपशुपण्डकसंसक्तानि–युवतिवनितापशुनपुंसकसम्बद्धानि 'सयणासणाइं सेवित्तए सिया' शयनासनानि सेविता–सेवकः स्यात्–साधुः स्त्री पशुनपुंसक

भोजन कर्ता होता है वह वास्तव में सच्चा निर्ग्रन्थ जैन साधु नहीं कहा जा सकता, एवं जो साधु 'नो पणीयरसभोयणभोइत्ति' प्रणीत याने अत्यन्त सरस पान भोजन करनेवाला होता है वह भी वास्तव में सच्चा निर्ग्रन्थ जैन साधु नहीं कहा जासकता है एतावता जैन साधु मुनि महात्मा को संयम पालनार्थ अत्यधिक भोजन नहीं करना चाहिये और अत्यन्त सरस पान भोजन भी हमेशा नहीं करना चाहिये इस प्रकार उस सर्वविध मैथुन विरमण रूप चतुर्थ महाव्रत की यह 'चउत्था भावणा' चतुर्थी भावना समझनी चाहिये।

अब उसी सर्वविध मैथुन विरमण रूप चतुर्थ महाव्रत की पञ्चमी भावना का निरूपण करते हैं–'अहावरा पंचमा भावणा' अथ उसी सर्वविध मैथुन विरमण रूप चतुर्थ महाव्रत की चतुर्थी भावना का निरूपण करने के बाद अब पंचमी भावना का निरूपण करते हैं, अपरा अन्या पचमी भावना का निरूपण इस प्रकार हैं कि 'नो निग्गंथे इत्थी पसुपंडगसंसत्ताइं' निर्ग्रन्थ जैन साधु को स्त्री पशुपण्डक अर्थात् युवती स्त्री तथा पशु और नपुंसकों से सम्बद्ध 'सयणासणाइ' शयन आसनों का 'सेवित्तए सिया' सेवन नहीं करना चाहिये अर्थात जैन साधु युवती

से निग्गंथे' तेथी જે સાધુ પ્રમાણ મત્રાથી વધારે પાન ભોજન કરવા વાળા હોય છે તે વાસ્તવિક રીતે સાચા નિર્ગ્રન્થ મુનિ કહેવાતા નથી કહેવાનો ભાવ એ છે કે જૈનમુનિએ સંયમના પાલન માટે 'णो पणीयरसभोइत्ति' વધારે પડતુ ભોજન કરવુ નહી તથા અત્યંત સરસ પાનભોજન પણ હમેશા કરવુ નહી 'चउत्थी भावणा' આ પ્રમાણે એ સર્વવિધ મૈથુન વિરમણ રૂપ ચોથા મહાવ્રતના ચોથી ભાવના સમજવી.

હવે એ સર્વવિધ મૈથુન વિરમણ રૂપ ચોથામહાવ્રતની પાચમી ભાવનાનુ નિરૂપણ કરવામા આવે છે–'अहावरा पंचमा भावणा' એ સર્વવિધ મૈથુન વિરમણ રૂપ ચોથા મહાવ્રતની ચોથી ભાવનાનુ નિરૂપણ કરીને હવે પાંચમી ભાવનાનુ નિરૂપણ કરવામા આવે છે 'नो निग्गथे इत्थी पसुपंडगससत्ताइं सयणासणाइं सेवित्तए सिया' નિર્ગ્રન્થ મુનિએ સ્ત્રી પશુ પડક અર્થાત્ યુવતી સ્ત્રી તથા પશુ અને નપુસકોથી યુક્ત શયન આસનોનુ સેવન કરવું નહીં અર્થાત્ જૈન મુનિએ યુવતીસ્ત્રી પશુ અને નપુસકોના સસર્ગ વાળા શયન

संसर्गयुक्तानि शयनासनानि न सेवेतेत्यर्थः तत्र हेतुमाह-'केवलीबूया-आयाणमेयं' केवली-केवलज्ञानी भगवान् श्रीमहावीरः ब्रूयात्-आह, आदानम्-कर्मबन्धकारणम् एतत् स्त्रीपशु नपुंसकसंसक्तशयनासनसेवनम् कर्मबन्धकारणं भवतीत्यर्थः तथाहि 'निग्गंथे इत्थी-पसुपंडगसंसत्ताणि सयणासणाइं सेवेमाणे' निर्ग्रन्थः साधुः खलु पशुपण्डकसंसक्तानि-महिला युवति स्त्रीपशुनपुंसकयुक्तानि शयनासनानि सेवमानः 'संतिभेया जाव भंसिज्जा' शान्तिभेदकः चारित्रसमाधिभेदको भवति एवं यावत्-शान्तिविभञ्जकः-ब्रह्मचर्य-रूपशान्तिभंगकर्ता चापि भवति तथा शान्तितः केवलज्ञानि तीर्थकृत् प्रतिपादिताद् धर्माद् भ्रश्येत्-भ्रष्टो भवेत् तस्मात् 'नो निग्गंथे इत्थीपसुपंडगसंसत्ताणि सयणासणाइं सेवित्तए सियत्ति' नो निर्ग्रन्थः साधुः स्त्रीपशुपण्डकसंसक्तानि-स्त्रीपशुनपुंसकसंसर्गयुक्तानि शयना-

स्त्री पशु नपुंसकों के संसर्ग से युक्त शयन आसनों का सेवन नहीं करें क्योंकि 'केवलीबूया' केवलज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामीने कहा है कि यह अर्थात् 'आयाणमेयं' युवती स्त्री नपुंसकों से संसक्त शयनासनों का सेवन करना आदान याने कर्मबन्ध का कारण माना जाता है क्योंकि 'निग्गंथे इत्थी पसु-पंडगसंसत्ताणि' युवती स्त्री पशुनपुंसकों से सम्बद्ध 'सयणासणाइं सेवेमाणे' शयनासनों का सेवन करनेवाला निर्ग्रन्थ जैन साधु 'संतिभेया जाव भंसिज्जा' शान्ति का भेदक याने चारित्र समाधि का भंग करनेवाला होता है और यावत् शान्ति विभंजक भी होता है याने युवती स्त्री पशुनपुंसकों से संसक्त शयना-सनों का सेवन करने से जैन साधु का ब्रह्मचर्य का नाश भी हो सकता है एवं शान्ति से केवलज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामी द्वारा प्रतिपादित जैन धर्म से भी भ्रष्ट हो जाता है 'तम्हा नो निग्गंथे इत्थीपसुपंडगसंसत्ताणि' इसलिये निर्ग्रन्थ जैन साधु को युवती स्त्री पशुनपुंसक (हीजड़ा) वगैरह से संसक्त 'सय-

આસનોનું સેવન કરવું નહીં કેમ કે-'केवलीबूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની વીતરાગ તીર્થંકર ભગવાને કહ્યું છે-આ એટલે કે-યુવતી સ્ત્રી પશુ અને નપુંસકોના સંસર્ગવાળા શયના-સનોનું સેવન કરવું એ આદાન અર્થાત્ કર્મબંધનું કારણ મનાય છે, કેમ કે-'निग्गंथे इत्थी पसुपंडगसंसत्ताणि सयणासणाइ सेवेमाणे संतिभेया जाव भंसिज्जा' યુવતી સ્ત્રી પશુ નપુંસકોના સંબંધવાળા શયનાસનોનું સેવન કરવાવાળા નિર્ગ્રન્થ જૈન મુનિ શાંતિના ભેદક એટલે કે ચારિત્ર સમાધિનો ભંગ કરનાર કહેવાય છે અને યાવત્ શાંતિ વિભંજક પણ થાય છે. અર્થાત્ બ્રહ્મચર્યરૂપ શાંતિનો ભંગ કરવા વાળા પણ હોય છે, અર્થાત્ યુવતીસ્ત્રી પશુ નપુંસકોના સંસર્ગવાળા શયનાસનોનું સેવન કરવાથી સાધુના બ્રહ્મચર્યનો નાશ થાય છે તથા કેવળજ્ઞાની ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામીએ પ્રતિપાદન કરેલ જૈનધર્મથી પણ ભ્રષ્ટ થઈ જાય છે 'तम्हा नो निग्गंथे इत्थीपसुपंडगसंसत्ताणि सयणासणाइं सेवित्तए सियत्ति पंचमी भावणा' તેથી નિર્ગ્રંથ જૈન સાધુએ યુવતીસ્ત્રી પશુ નપુંસક (હીજડા)

सनानि सेविता-सेवकः स्यादिति 'पंचमीभावणा' पञ्चमी भावना अवगन्तव्या, सम्प्रति चतुर्थमहाव्रतस्य सर्वविधमैथुनविरमणरूपस्य वक्तव्यतामुपसंहरन्नाह-'एतावया चउत्थे महव्वए' एतावता-उक्तप्रकारेण चतुर्थं महाव्रतं सर्वप्रकारकमैथुनविरमणरूपं 'सम्मं काएण फासे जाव आराहिए यावि भवइ' सम्यक्-सम्यक्तया कायेन स्पर्शितं यावत्-पालितम् तीर्णं कीर्तितम् आज्ञया तीर्थंकरादेशेन आराधितञ्चापि भवति इति 'चउत्थं भंते ! महव्वयं' हे भदन्त ! चतुर्थं महाव्रतं सर्वप्रकारकमैथुनविरमणरूपम् अवगन्तव्यम्,

---

णासणाइं सेविज्जए सियत्ति' शयनासनों का सेवन नहीं करना चाहिये एतावता जिस पर्यङ्कादि शयनीय स्थान पर युवती स्त्री वगैरह बैठी हुई हो और जिन आसनों पर भी युवती स्त्री वगैरह उपविष्ट हो उस पर्यङ्कादि शयनासनों पर निर्ग्रन्थ जैन साधु को नहीं बैठना चाहिये इस प्रकार सर्वविध मैथुन विरमण रूप चतुर्थ महाव्रत की 'पंचमी भावणा' यह पांचवीं भावना समझनी चाहिये।

अब उसी सर्वविध मैथुन विरमण रूप चतुर्थ महाव्रत की उपर्युक्त वक्तव्यता का उपसंहार करते हुए कहते हैं कि-'एतावया चउत्थे महव्वए' एतावता उक्त रीति से सर्व प्रकारक मैथुन विरमण रूप चतुर्थ महाव्रत 'सम्मंकाएण फासेइ' उपर्युक्त पच भावनाओं के साथ सम्यक् रूप से अत्यन्त समीचीन रूप से काय अर्थात् शरीर द्वारा स्पर्शित होकर याने सेवित होकर तथा 'जाव आराहिए यावि भवइ' यावत् पालित होकर एवं तीर्ण अर्थात् पारित होकर तथा कीर्तित होकर भगवान् श्री महावीर की आज्ञा से याने आदेश से आराधित भी होता है 'चउत्थं भंते ! महव्वयं' इस प्रकार हे भदन्त ! श्री महावीर स्वामिन् सभी प्रकार के मैथुन से विरमण रूप चतुर्थ महाव्रत समझना चाहिये इस प्रकार चतुर्थ महाव्रत का निरूपण समाप्त हो गया।

વિગેરેના સંસર્ગવાળા શયનાસનોનું સેવન કરવું નહીં'. એટલે કે જે પર્યંક વિગેરે શયનીય સ્થાન પર યુવતીસ્ત્રી વિગેરે બેઠેલ હોય અને જે આસનો પર પણ યુવતીસ્ત્રી બેઠેલ હોય તેવા પર્યંક વિગેરે શયનાસનો પર નિર્ગ્રન્થ મુનિએ બેસવું નહીં' આ પ્રમાણે સર્વવિધ મૈથુન વિરમણ રૂપ ચોથા મહાવ્રતની આ પંચમી ભાવના સમજવી.

હવે એજ સર્વવિધ મૈથુન વિરમણ રૂપ ચોથા મહાવ્રતના ઉપરોક્ત કથનનો ઉપસંહાર કરતાં સૂત્રકાર કહે છે-'एतावया चउत्थे महव्वए सम्मं काएण फासेइ' ઉક્ત પ્રકારથી સર્વવિધ મૈથુન વિરમણ રૂપ ચોથા મહાવ્રતની ઉપરોક્ત પાંચ ભાવનાઓ સાથે સમ્યક્ પ્રકારથી કાય અર્થાત્ શરીરથી સ્પર્શિત થઈને એટલે કે સેવિત થઈને 'जाव आराहिए यावि भवइ' તથા યાવત્ પાલિત થઈને અને તીર્ણ અર્થાત્ પાર કરીને તથા કીર્તિત થઈને ભગવાન્ વીતરાગ તીર્થંકરની આજ્ઞાથી અર્થાત્ આદેશથી આરાધિત પણ થાય છે આ પ્રમાણે 'चउत्थं भंते महव्वयं' હે ભગવાન્ બધા પ્રકારના મૈથુનથી વિરમણ રૂપ ચોથું મહાવ્રત સમજવું. આ પ્રમાણે ચોથા મહાવ્રતનું કથન પૂર્ણ થયું.

सम्प्रति पञ्चम महाव्रतं सर्वविधपरिग्रहपरित्यागरूपं प्ररूपयितुमाह–'अहावरं पंचमं भंते ! महव्वयं' अथ-चतुर्थमहाव्रतप्ररूपणानन्तरम्-अन्यत् पञ्चमं महाव्रतम् 'सव्वं परिग्गहं पच्चक्खामि' सर्वम्-सर्वप्रकारकम् परिग्रहम्–धनधान्यहस्त्यश्वादि समृद्धिसम्पत्तिरूपम् प्रत्याख्यामि–ज्ञप्रज्ञया ज्ञात्वा प्रत्याख्यानप्रज्ञया परित्यजामि, तथाहि 'से अप्पं वा बहुं वा अणुं वा थूलं वा' स निर्ग्रन्थः साधुः अल्पं वा–अत्यल्पं वा वस्तु, बहु वा–अधिकं वा, अणु वा सूक्ष्मं वा, स्थूलं वा–बादरं वा 'चित्तमंतमचित्तं वा' चित्तवन्तं वा–सचित्तं वा अचित्तं वा अप्रासुकं वा किमपि धनादिकं वस्तु 'नेव सयं परिग्गहं गिण्हिज्जा' नैव स्वयम्–आत्मना परिग्रहम् गृह्णीयात् ग्रहणं कुर्यात् 'नेवन्नेहिं परिग्गहं गिण्हाविज्जा' नैव अन्यैः जनैः परिग्रहम्–धनादिपरिग्रहम् ग्राहयेत्–

सर्वविध परिग्रह परित्याग रूप पञ्चम महाव्रत का निरूपण करने के लिये कहते हैं–'अहावरं पंचमं भंते ! महव्वयं' अथ चतुर्थ महाव्रत अर्थात् सर्वविध मैथुन विरमण रूप चतुर्थ महाव्रत के उक्त पांच भावनाओं के साथ निरूपण करने के बाद अब अपर अन्य पांचवां महाव्रत का निरूपण करते हैं–हे भदन्त ! श्रीमहावीर स्वामिन् ! सर्वविध परिग्रह परित्याग रूप पञ्चम महाव्रत का निरूपण करता हूं याने 'सव्वं परिग्गहं पच्चक्खामि' सब प्रकार के धनधान्य हाथी घोडे गाय बैल वगैरह समृद्धि सम्पत्ति रूप परिग्रह को ज्ञप्रज्ञा से जानकर प्रत्याख्यान प्रज्ञा से परित्याग–प्रत्याख्यान करता हूं इस प्रकार गौतमादि गणधर भगवान् श्रीमहावीर स्वामी के पास प्रतिज्ञा करते हैं कि 'से अप्पं वा बहुं वा' निर्ग्रन्थ जैन साधु अत्यन्त अल्प वस्तु या अधिक वस्तु या 'अणुं वा थूलं वा' अणु अत्यन्त सूक्ष्म वस्तु या स्थूल वस्तु हो एवं 'चित्तमंतमचित्तं वा' वह सभी वस्तु सचित्त हो या अचित्त हो याने अप्रासुक हो या प्रासुक हो कुछ भी धनादि वस्तु को 'नेव सयं परिग्गहं गिण्हिज्जा' स्वयं ग्रहण नहीं करें और अन्य दूसरे जनों के द्वारा भी

હવે સર્વવિધ પરિગ્રહ પરિત્યાગ રૂપ પાંચમા મહાવ્રતનું નિરૂપણ કરવા માટે સૂત્રકાર કહે છે.–'अहावरं पंचमं भंते ! महव्वयं' અથ ચોથા મહાવ્રત અર્થાત્ સર્વવિધ મૈથુન વિરમણ રૂપ ચોથા મહાવ્રતની ઉક્ત પાંચ ભાવનાએ સહિત નિરૂપણ કરીને હવે અન્ય પાંચમા મહાવ્રતનું નિરૂપણ કરાય છે 'सव्वं परिग्गहं पच्चक्खामि' બધા પ્રકારના ધન ધાન્ય હાથી ઘોડા ગાયો બળદો વિગેરે સંપત્તિ રૂપ પરિગ્રહને જ્ઞપ્રજ્ઞાથી જાણીને પ્રત્યાખ્યાન પ્રજ્ઞાથી પરિત્યાગરૂપ પ્રત્યાખ્યાન કરૂં છું આ પ્રમાણે ગૌતમાદિ ગણધરો વીતરાગ ભગવાન શ્રીમહાવીર સ્વામીની પાસે પ્રતિજ્ઞા કરે છે કે નિર્ગ્રન્થ મુનિએ 'अप्पं वा बहुं वा' અત્યંત અલ્પ વસ્તુ અથવા અધિક વસ્તુ 'अणुं वा थूलं वा' અણુ અર્થાત્ અત્યંત સૂક્ષ્મ વસ્તુ અથવા સ્થૂલ વસ્તુ 'चित्तमंतमचित्तं वा' તથા એ બધી વસ્તુએ સચિત્ત હોય કે અચિત્ત હોય અર્થાત્ અપ્રાસુક હોય કે પ્રાસુક હોય કોઈ પણ ધનાદિ વસ્તુને 'नेव सयं परिग्गहं गिण्हिज्जा' સ્વયં ગ્રહણ કરવી નહીં તથા 'नेवन्नेहिं परिग्गहं गिण्हाविज्जा' અન્ય બીજાઓની

ग्रहणं कारयेत् 'अन्नंपि परिग्गहं गिण्हंतं' अन्यमपि यं कमपि जनं परिग्रहम्–धनधान्यादिपरिग्रहं गृह्णन्तम्–ग्रहणं कुर्वन्तम् 'न समणुजाणिज्जा' न समनुमानीयात्–नानुमन्येत् नानुमोदनं कुर्यादित्यर्थः अहमपि परिग्रहम् न ग्रहीष्यामि न वा ग्राहयिष्यामि नापि अनुमंस्ये 'जाव वोसिरामि' यावत्–त्रिविधम्–करणं कारणम् अनुमोदनञ्च त्रिविधेन योगेन मनसा वचसा वपुषा वा, हे भदन्त ! तस्मात् खलु सर्वविधपरिग्रहात् प्रतिक्रामामि–पृथक् भवामि, आत्मनः साक्षितया निन्दामि–परिग्रहग्रहणस्य निन्दां करोमि, गुरोः साक्षितया परिग्रहग्रहणस्य गर्हणां करोमि, व्युत्सृजामि–सर्वथैव परिग्रहग्रहणाद् आत्मानं पृथक्करोमि, 'तस्सिमाओ पंचभाव-

धनादि परिग्रह का 'नेवन्नेहिं परिग्गहं गिण्हाविज्जा' ग्रहण नहीं करावे तथा 'अन्नंपि परिग्गहं गिण्हंतं न समणुजाणिज्जा' धनादि परिग्रह को ग्रहण करते हुए दूसरे जिस किसी भी मनुष्य का अनुमोदन नहीं करें, अर्थात् जैन साधु निर्ग्रन्थ को वक्ष्यमाण रूप से ऐसी प्रतिज्ञा करनी चाहिये कि मै भी स्वयं धन धान्यादि परिग्रह का ग्रहण नहीं करूंगा, और दूसरे व्यक्ति के द्वारा भी धनधान्यादि परिग्रह ग्रहण नहीं कराउंगा, तथा धनधान्यादि परिग्रह का ग्रहण करते हुए दूसरे मनुष्य को प्रोत्साहित भी नहीं करूंगा इस प्रकार प्रतिज्ञा कर हृदय में विचार करे एवं यावत् त्रिविध अर्थात् उपर्युक्त रूप करण, कारण तथा अनुमोदन का त्रिविध योग से याने मनवचन तथा काय से हे भदन्त ! 'जाव वोसिरामि' उस सर्वविध परिग्रह से प्रतिक्रमण करता हूं अर्थात् धनधान्यादि सर्वविध परिग्रह से पृथक् होता हूं याने आत्मा की साक्षिता में परिग्रह ग्रहण की निन्दा करता हूं और गुरु जन आचार्य वगैरह की साक्षिता में धनधान्यादि परिग्रह ग्रहण की गर्हणा करता हूं और आत्मा को परिग्रह ग्रहण से व्युत्सृष्ट करता हूं याने सर्वथा ही धनधान्यादि

પાસે પણ ધનાદિ પરિગ્રહ કરાવવો નહીં તથા 'अन्नंपि परिग्गहं गिण्हंत न समणुजाणिज्जा' ધનાદિનો પરિગ્રહ કરનારા બીજા કોઈ પણ માણસનું અનુમોદન પણ કરવુ નહી. અર્થાત્ નિર્ગ્રન્થ મુનિએ વક્ષ્યમાણ રીતે આવી પ્રતિજ્ઞા કરવી જોઇએ કે–હું પોતે ધન ધાન્યાદિ પરિગ્રહને ગ્રહણ કરીશ નહીં. અને બીજા કોઈ પણ દ્વારા ધન ધાન્યાદિ પરિગ્રહને ગ્રહણ કરાવીશ નહીં. તથા ધન ધાન્યાદિ પરિગ્રહને ગ્રહણ કરવાવાળા બીજાને ઉત્તેજન પણ આપીશ નહીં આ પ્રમાણે પ્રતિજ્ઞા કરીને હૃદયમાં વિચાર કરવો. 'जाव वोसिरामि' અને યાવત્ ત્રિવિધ અર્થાત્ ઉપરોક્ત રીતે કરણ કારણ તથા અનુમોદનનું ત્રિવિધ યોગથી અર્થાત્ મન વચન અને કાયાથી હે ભગવાન્ એ સર્વવિધ પરિગ્રહથી પ્રતિક્રમણ કરું છું અર્થાત્ ધન ધાન્યાદિ સર્વવિધ પરિગ્રહથી પ્રથક્ થાઉં છું અર્થાત્ આત્માની સાક્ષીપણામાં પરિગ્રહ ગ્રહણની નિંદા કરૂં છું તથા ગુરૂજન આચાર્ય વિગેરેની સાક્ષીપણામાં ધનધાન્યાદિ પરિગ્રહ ગ્રહણની નિંદા કરૂં છું. અને આત્માને પરિગ્રહ ગ્રહણથી વ્યુત્સૃષ્ટ કરૂં છું અર્થાત્ સર્વથાજ ધનધાન્યાદિ પરિગ્રહ ગ્રહણથી આત્માને પૃથક્ કરૂં છું આ પ્રમાણે ગૌતમાદિ ગણધરોએ

णाओ भवंति' तस्य-पञ्चममहाव्रतस्य सर्वपरिग्रहपरित्यागरूपस्य इमाः-वक्ष्यमाणस्वरूपाः पञ्चभावना भवन्ति, 'तत्थिमा पढमा भावणा' तत्र-पञ्चभावनासु इयम्-वक्ष्यमाणस्वरूपा प्रथमा भावना अवगन्तव्या तथाहि 'सोयओ णं जीवे मणुण्णामणुण्णाइ सद्दाइं' श्रोत्रतः खलु कर्णतः जीवः प्राणी मनोज्ञामनोज्ञान्-प्रियाप्रियान् शब्दान् शृणोति-आकर्णयति तस्मात् साधुः 'मणुन्नामणुन्नेहिं सद्देहिं न सज्जिज्जा' मनोज्ञामनोज्ञैः शब्दैः-प्रियाप्रियैः शब्दैरित्यर्थः न सज्जेत-आसक्तो न भवेदिति भावः 'नो रज्जिज्जा नो गिज्झेज्जा' नो रज्येत-नानुरज्येत नानुरक्तो भवेत् प्रियाप्रियशब्दान् श्रोतुं साधुः अनुरागं न कुर्यादिति भावः नो न वा गृध्येत्-

परिग्रह ग्रहण से आत्मा को पृथक् करता हूं इस प्रकार गौतमादि गणधरोंने भगवान् श्रीमहावीर स्वामी के पास उक्त पञ्च महाव्रत का पच्चक्खान लिया।

अब इस सर्वविध धनधान्यादि परिग्रह प्रत्याख्यान की पांच भावनाओं का निरूपण करते हैं-'तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति' तस्य उस सर्वपरिग्रह परित्याग रूप पञ्च महाव्रत की वक्ष्यमाण रीति से पांच भावनाएं होती है 'तत्थिमा पढमा भावणा' उस पञ्च भावनाओं में यह वक्ष्यमाण स्वरूपा पहली भावना समझनी चाहिये अर्थात् 'सोयओ णं जीवे मणुन्नामणुन्नाइं सद्दाइं सुणेइ' कान के द्वारा जीव प्राणी मनोज्ञामनोज्ञ अर्थात् प्रिय अप्रिय शब्दों को सुनने में आवे तो 'मणुन्नामणुन्नेहिं सद्देहिं न सज्जिज्जा' निर्ग्रन्थ जैन साधु मनोज्ञामनोज्ञ शब्दो में याने प्रिय अप्रिय शब्दों में आसक्त नहीं हो याने जैन साधु को प्रिय अप्रिय शब्दों को सुनने के लिये आसक्त नहीं होना चाहिये इसी प्रकार 'नो रज्जिज्जा' प्रिय अप्रिय शब्दों को सुनने के लिये जैन साधु को अनुरक्त भी नहीं होना चाहिये अर्थात् जैन मुनि महात्मा प्रिय अप्रिय शब्दों को सुनने के लिये आसक्ति विशेष रूप अनुराग भी नहीं करें एवं 'नो गिज्झिज्जा' जैन साधु प्रिय अप्रिय शब्दों के लिये लोभविशेष रूप गर्धी भी नहीं करे तथा 'नो

वीतराग भगवान् श्रीमहावीर स्वामीनी पासे उक्त पाचमा महाव्रतना पच्चख्खान लीधा.

हवे आ सर्वविध धनधान्यादि परिग्रह प्रत्याख्याननी पाच भावनाओनु निरूपण करवामा आवे छे-'तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति' ए सर्वपरिग्रह परित्याग रूप पाच महाव्रतनी वक्ष्यमाण रीते पाच भावनाओ कहेवामा आवे छे-'तत्थिमा पढमा भावणा' तेमा आ पहेली भावना कहेवामा आवे छे-'सोयओ णं जीवे मणुन्नामणुन्नाइं सद्दाइ सुणेइ' कानथी बधा जीवो मनोज्ञामनोज्ञ अर्थात् प्रिय अप्रिय शब्दोने सांभळे तो ते 'मणुण्णा मणुण्णेहिं सद्देहिं न सज्जिज्जा' निर्ग्रन्थ साधुओ मनोज्ञामनोज्ञ शब्दोमां अर्थात् प्रियअप्रिय शब्दोमा आसक्त थवु नही एटले के मनोज्ञामनोज्ञ प्रियअप्रिय शब्दो सांभळवामां रत थवु नही 'नो रज्जिज्जा' एज प्रमाणे प्रियअप्रिय शब्दो सांभळवा माटे जैन मुनिओ अनुरक्तपणु थवु नही 'नो गिज्झेज्जा' तथा निर्ग्रन्थ मुनिओ प्रिय अप्रिय शब्दो सांभ

गृध्नुयात्, लोभरूपगर्धा प्रियाप्रियशब्दविषयिणीं न कुर्यात् 'नो मुज्झिज्जा नो अज्झोववज्जिज्जा' नो मुह्येत्-प्रियाप्रियशब्दविषयकं मोहं न कुर्यात् मूर्च्छितो न भवेदित्यर्थः, नो वा अध्युपपद्येत-प्रियाप्रियशब्देषु अत्यन्तासक्तो न भवेदिति भावः 'नो विणिघायमावज्जेज्जा' नो विनिघातम्-विनाशम् आपद्येत-प्राप्नुयात्, प्रियाप्रियशब्दान् श्रोतुं विनाशं नापद्येतेति भावः तत्र हेतुमाह-'केवलीवूया-आयाणमेयं' केवली-केवलज्ञानी भगवान् तीर्थकृद् ब्रूयात्-आह, आदानम्-कर्मबन्धकारणम् एतत्-प्रियाप्रियशब्दश्रवणासक्त्यादिकं कर्मबन्धहेतुर्भवतीति भावः तथाहि 'निग्गंथेणं मणुन्नामणुन्नेहिं सद्देहिं सज्जमाणे' निर्ग्रन्थः खलु साधुः मनोज्ञामनोज्ञैः शब्दैः-प्रियाप्रियशब्देषु रज्जमानः-आसक्तः सन् 'रज्जमाणे जाव विणिघायमावज्जमाणे' यावत्-गृध्यन्-गृध्नन्, मुह्यन्-मोहं प्राप्नुवन् अध्युपपद्यमानः-अत्यन्तासक्तो

मुज्झिज्जा' प्रिय अप्रिय शब्दों के लिये मोह भी नहीं करे अर्थात् प्रिय अप्रिय शब्दों में मूर्च्छित भी नहीं हो एवं 'नो अज्झोववज्जिज्जा' प्रिय अप्रिय शब्दों में अध्युपपन्न भी नहीं हो याने प्रिय अप्रिय शब्दों में अत्यन्त आसक्त भी नहीं हो एवं 'नो विणिघायमावज्जिज्जा' प्रिय अप्रिय शब्दों को सुनने के लिये निर्ग्रन्थ जैन साधु विनाश को भी नहीं प्राप्त करे, इसी तात्पर्य से कहा है कि-विनिर्घात को भी नहीं प्राप्त करें क्योंकि 'केवलीवूया' केवलज्ञानी भगवान श्री महावीर स्वामी कहते हैं कि-यह अर्थात् 'आयाणमेयं' प्रिय अप्रिय शब्दों को सुनने की आसक्ति वगैरह आदान-कर्मबन्ध का कारण माना जाता है क्योंकि 'निग्गंथेणं मणुन्नामणुन्नेहिं सद्देहिं सज्जमाणे रज्जमाणे' निर्ग्रन्थ जैन साधु प्रिय अप्रिय शब्दों में आसक्त होता हुआ एवं अनुरक्त होता हुआ 'जाव विणिघायमावज्जमाणे' यावत् गर्धा लोभ करता हुआ तथा प्रिय अप्रिय शब्दों का मोह

ળવા માટે લોભ વિશેષ રૂપ ગર્ધાપણુ કરવી નહી તથા 'नो मुज्झिज्जा' તથા પ્રિય-અપ્રિય શબ્દો સાંભળવા માટે મોહ પણ કરવો નહી. અર્થાત્ પ્રિયઅપ્રિય શબ્દો સાંભળવા મૂર્ચ્છિત પણ થવું નહી એજ રીતે 'नो अज्झोववज्जिज्जा' પ્રિય અપ્રિય શબ્દો સાંભળવામાં અધ્યુપપન્ન પણ થવું નહી, એટલે કે પ્રિય અપ્રિય શબ્દો સાંભળવામાં અત્યંત આસક્ત પણ થવું નહીં તથા 'नो विणिघायमावज्जेज्जा' પ્રિય અપ્રિય શબ્દો સાંભળવામાં નિર્ગ્રન્થ મુનિએ વિનાશ પણ પ્રાપ્ત કરવો નહીં અર્થાત્ વિનિર્ઘાતને પણ પ્રાપ્ત કરવો નહી, 'केवलीबूया आयाणमेयं' કેમકે કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામી કહે છે કે-આ અર્થાત્ પ્રિય અપ્રિય શબ્દોને સાંભળવાની આસક્તિ વિગેરે આદાન-કર્મ બંધનુ કારણ માનવામાં આવે છે 'निग्गंथेणं मणुण्णामणुण्णेहिं सद्देहिं सज्जमाणे रज्जमाणे जाव विणिघायमावज्जमाणे संतिभेया' કેમ કે-નિર્ગ્રન્થ જૈન સાધુએ પ્રિય અપ્રિય શબ્દોમાં આસક્ત થઈને અનુરક્ત થઈને યાવત્ ગર્ધા લોભ કરીને પ્રિયઅપ્રિય શબ્દોમાં મોહ કરીને પ્રિય અપ્રિય શબ્દોમાં અત્યંત આસક્ત થઈને શાંતિ ભેદક થાય છે

भवन् 'संति भेया संतिविभंगा' शान्तिभेदकः-अपरिग्रहविषयकशान्तिभेदकः स्यात्, तथा शान्तिविभञ्जकः-शान्तिरूपापरिग्रहव्रतविभङ्गकारकः स्यात्, एवं 'संति केवलिपण्णत्ताओ धम्माओ भंसिज्जा' शान्तितः केवलिप्रज्ञप्ताद्-शान्तितः केवलज्ञानि तीर्थकृत् प्रतिपादिताव धर्माद्-जैनधर्माद् भ्रश्येत्-भ्रष्टो भवेदिति भावः, अथ च 'न सक्का न सोउ सद्दा सोतविसय-मागया' न शक्याः-असंभवाः न श्रोतुं शब्दाः-वर्णाः शब्दश्रवणं सर्वेषामनिवार्यम् श्रोत्रविषय मागताः कर्णगोचरत्वं प्राप्ताः सन्तः अवश्यमेव शब्दाः कर्णगोचराः भवन्ति इत्यर्थः तस्मात् सर्वेषां शब्दश्रवणस्यानिवार्यत्वात् 'रागदोसाउ जे तत्थ, ते भिक्खू परिवज्जिए' रागद्वेषौ तु यौ तत्र-शब्दश्रवणे उत्पद्येते तौ-रागद्वेषौ भिक्षुः साधुः परिवर्जयेत्-परित्यजेत्, यतः 'सोयओ जीवे मणुन्नामणुन्नाइ सद्दाइ सुणेइ' श्रोत्रतः-कर्णतः जीवः-प्राणी मनोज्ञामनोज्ञान्-प्रियाप्रियान् शब्दान् शृणोति, अतएव संयमशीलः साधुः सर्वथैव प्रियाप्रियशब्दान् श्रोतुं

करता हुआ और प्रिय अप्रिय शब्दों में अत्यन्त आसक्त होता हुआ 'संतिभेया संतिविभंगा' शान्ति भेदक होता है अर्थात् धनधान्यादि परिग्रह परित्याग विषयक शान्ति का भंग करनेवाला होता है एवं शान्ति रूप अपरिग्रह व्रत का विभंग कारक भी होता है तथा 'संति केवलीपण्णत्ताओ' शान्ति के लिये केवलज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामी से प्रतिपादित 'धम्माओ भंसिज्जा' जैन धर्म से भ्रष्ट भी हो जाता है और 'नो सक्का न सोउ सद्दा सोतविसयमागया' कानों में आये हुए शब्दों को नहीं सुनेंगे ऐसा नहीं हो सकता, अर्थात् कानों में आये हुए शब्दों को सभी सुनते हैं इसलिये 'तम्हा रागदोसउ जे तत्थ' सभी लोगों के लिये शब्दों को सुनना अनिवार्य होने से उन शब्दों को सुनने में जो राग द्वेष पैदा होता है 'ते भिक्खू परिवज्जिए' उन रागद्वेष को जैन साधु छोड दे क्योंकि 'सोयओ जीवे' जीव प्राणी कानों से 'मणुण्णामणुण्णाइं सद्दाइ सुणेइ' प्रिय अप्रिय शब्दों को सुनता है इसलिये संयम का पालन करने वाले साधु को

અર્થાત્ ધનધાન્યાદિ પરિગ્રહ પરિત્યાગ સંબંધિ શાંતિનો ભંગ કરનાર બને છે, અને 'संति विभगा संति केवलि पण्णत्ताओ धम्माओ भंसिज्जा' ધન ધન્યાદિ પરિગ્રહનો પરિત્યાગ સંબંધી શાંતિના ભંગથી શાંતિરૂપ અપરિગ્રહ વ્રતનો ભંગ કરવાવાળા બને છે તથા શાંતિ માટે કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ પ્રતિપાદન કરેલ જૈન ધર્મથી પણ ભ્રષ્ટ થાય છે, અને 'न सक्का न सोउ सद्दा' કાનોમાં આવેલા શબ્દો નહીં સાંભળીએ તેમ બનતું નથી અર્થાત્ 'सोतविसयमागया' કાનોમાં આવેલ શબ્દો બધા જ સાંભળે છે તેથી બધા લોકોને માટે શબ્દો સાંભળવા એ અનિવાર્ય હોવાથી 'तम्हा रागदोसाउ जे तत्थ ते भिक्खु परिवज्जिए' તેથી એ શબ્દો સાંભળવામાં રાગદ્વેષને નિર્ગ્રન્થ સાધુએ છોડી દેવો, કેમ કે-'सोयओ जीवे मणुण्णामणुण्णाइ सद्दाइं सुणेइ' કાનોથી જીવ પ્રિયઅપ્રિય શબ્દોને સાંભળે છે, તેથી સંયમનું પાલન કરવાવાળા સાધુએ પ્રિયઅપ્રિય શબ્દોને સાંભ-

नासक्तो भवेदिति भावः 'पढमा भावणा' इति प्रथमा भावना अवगन्तव्या। अथ द्वितीयां भावनां प्ररूपयितुमाह-'अहावरा दुच्चा भावणा' अथ-प्रथमभावनाप्ररूपणानन्तरम् अपरा-अन्या द्वितीया भावना प्ररूप्यते-'चक्खुओ जीवो मणुन्नामणुन्नाइं रूवाइं पासइ' चक्षुषा चक्षुर्भ्यां वा जीवः-प्राणी मनोज्ञामनोज्ञानि-प्रियाप्रियाणि रूपाणि पश्यति, अथ च 'मणुन्नामणुन्नेहिं रूवेहिं सज्जमाणे' मनोज्ञामनोज्ञैः-प्रियाप्रियैः रूपैः-प्रियाप्रियरूपेषु इत्यर्थः सज्जमानः-आसक्तो भवन् 'जाव विणिघायमावज्जमाणे' यावत्-रज्यन् अनुरक्तो भवन्, गृध्यन्-गृध्नन्-गर्धां कुर्वन्नित्यर्थः मुह्यन्-मोहं प्राप्नुवन् अध्युपपद्यमानः-अत्यन्तासक्तः सन्

सर्वथाही प्रिय अप्रिय शब्दों को सुनने के लिये आसक्त नहीं होना चाहिये इस प्रकार सर्वविध परिग्रह परित्याग रूप 'पढमा भावणा' पञ्चम महाव्रत की यह पहली भावना समझनी चाहिये।

अब उसी पञ्चम सर्वविध परिग्रह परित्याग रूप महाव्रत की दूसरी भावना का निरूपण करने के लिये कहते हैं-'अहावरा दुच्चा भावणा' अथ सर्वविध परिग्रह परित्याग रूप पञ्चम महाव्रत की प्रथम भावना के निरूपण करने के बाद अब उसी सर्वविध परिग्रह परित्याग रूप पञ्चम महाव्रत की अपरा अन्या दूसरी भावना का निरूपण करते हैं कि-'चक्खुओ जीवा मणुन्नामणुन्नाइं रूवाइं पासइ' एक आंख से या दोंनो आंखों से जीव प्राणी प्रिय अप्रिय रूप मनोज्ञामनोज्ञ रूपों को देखता है और उन 'मणुन्नामणुन्नेहिं रूवेहिं सज्जमाणे' मनोज्ञामनोज्ञ रूप प्रिय अप्रिय रूपों में आसक्त होता हुआ 'जाव विणिघायमावज्जमाणे' यावत् अनुरक्त होता हुआ तथा गर्धा अर्थात् उन रूपों के लिये लोभ करता हुआ एवं उन रूपविषयक मोह को प्राप्त करता हुआ और उन रूपों में अत्यन्त आसक्त होता हुआ विनिर्घात को प्राप्त करता हुआ याने रागद्वेष से वशीभूत

ળવા માટે સર્વથા આસક્ત થવુ નહી આ પ્રમાણે સર્વવિધ પરિગ્રહ પરીત્યાગરૂપ 'पढमा भावणा' પાચમા મહાવ્રતની પહેલી ભાવના સમજવી

હવે એ પંચમા સર્વવિધ પરિગ્રહ પરિત્યાગરૂપ મહાવ્રતની બીજી ભાવનાનુ નિરૂપણ કરવા માટે કહે છે-'अहावरा दुच्चा भावणा' સર્વવિધ પરિગ્રહ પરિત્યાગરૂપ પાચમા મહાવ્રતની પહેલી ભાવનાનું નિરૂપણ કરીને હવે એ સર્વવિધ પરિગ્રહ પરિત્યાગરૂપ પાંચમા મહાવ્રતની બીજી ભાવનાનુ નિરૂપણ કરવામા આવે છે-'चक्खुओ जीवो मणुन्नामणुन्नाइं रूवाइं पासइ' આખોથી જીવ પ્રિય અપ્રિય રૂપ અર્થાત્ મનોજ્ઞામનોજ્ઞ રૂપોને જુવે છે અને એ 'मणुन्नामणुन्नेहिं रूवेहिं सज्जमाणे जाव' મનોજ્ઞામનોજ્ઞ રૂપ પ્રિય અપ્રિય રૂપોમા આસક્ત થઈને યાવત્ અનુરક્ત થઈને તથા ગર્ધા અર્થાત્ એ રૂપો માટે લોભ કરીને અને એ રૂપ સંબંધી મોહ પ્રાપ્ત કરીને અને એ રૂપોમા અત્યંત આસક્ત થઈને 'विणिघायमावज्जमाणे संतिभेया जाव भसिज्जा' વિનિર્ઘાત પ્રાપ્ત કરીને અર્થાત્ રાગદ્વેષને વશ થઈને વિનાશ

विनिर्घातमापद्यमानः-रागद्वेषवशी भूतः सन् विनाशं प्रतिपद्यमानः 'संति भेया जाव भंसिज्जा' शान्तिभेदकः-चारित्रसमाधिरूपशान्तिभेदनकर्ता यावत्-शान्तिविभंजकः-ब्रह्मचर्यरूपशान्ति विभङ्गकारकः, शान्तितः केवलज्ञानि तीर्थकृत् प्रतिपादितात् धर्माद् जैनधर्माद् भ्रश्येत्-भ्रष्टो भवेदिति भावः, अथ च 'न सक्का रूवमदट्ठु, चक्खुविसयमागयं' न शक्यं रूपम् अद्रष्टुम् चक्षु-विषयमागतम् नयनगोचरीभूतं रूपम् अद्रष्टुम्-अनवलोकयितुं न शक्यमित्यर्थः एतावता चक्षुर्विषयभूतं रूपम् अवश्यमेव दृश्यते नतु दर्शनानर्हं कथमपि संभवतीति फलितम् किन्तु 'रागदोसा उ जे तत्थ, ते भिक्खू परिवज्जए' रागद्वेषौ तु यौ तत्र-रूपविषये उत्पद्येते, तौ-रागद्वेषौ भिक्षुः-साधुः परिवर्जयेत्-परित्यजेदिति भावः, यतः 'चक्खूओ जीवो मणुण्णा-

होकर विनाश को भी प्राप्त करता हुआ 'संतिभेया जाव भंसिज्जा' शान्ति का भेदक हो जाता है याने चारित्र समाधि रूप शान्ति का भेदन करनेवाला हो जाता है एवं यावत् शान्ति विभंजक अर्थात् शान्तिरूप ब्रह्मचर्य का विभंग कारक भी हो जाता है और शान्ति के लिये केवलज्ञानी तीर्थंकर जिनेन्द्र भगवान् के द्वारा प्रतिपादित जैन धर्म से भी भ्रष्ट हो जायगा, और 'न सक्का रूवमदट्ठु चक्खुविसयमागयं' आंख का विषय होकर याने नयन गोचरीभूत उस रूप को नहीं देख सकते ऐसा भी नहीं हो सकता, एतावता नयन गोचरीभूत रूप अवश्य ही दृष्टिगोचर होता है याने किसी भी तरह दर्शन का अविषय नहीं हो सकता, इसलिये 'राग दोसा उ जे तत्थ' अनिवार्य रूप से नयन गोचरीभूत उन रूपों के विषय में जो रागद्वेष उत्पन्न होगा, 'ते भिक्खू परिवज्जए' उसको जैन साधु मुनि महात्मा छोड दे क्योंकि 'चक्खुओ जीवा मणुण्णामणुण्णाइं रूवाइं पासइ' एक आंख से या दोनों आंखों से जीव मनोज्ञामनोज्ञ रूपों को देखता है इसलिये निर्ग्रन्थ जैन साधु भी जीव के नाते प्रिय अप्रिय रूपों को अवश्य

પણ પ્રાપ્ત કરીને શાંતિનો ભંગ કરવાવાળા બને છે. અર્થાત્ ચારિત્ર સમાધિ રૂપ શાંતિનો ભંગ કરનાર બની જાય છે. અને યાવત્ શાંતિ વિભંજક અર્થાત્ શાંતિરૂપ બ્રહ્મચર્યનો ભંગ કરનાર પણ બને છે અને શાંતિ માટે કેવળ જ્ઞાની તીર્થંકર જીનેન્દ્ર ભગવાને પ્રતિપાદન કરેલ જૈન ધર્મથી પણ ભ્રષ્ટ થાય છે. 'न सक्का रूवमदट्ठु चक्खुविसयमागयं' અને આંખનો વિષય હોવાથી અર્થાત્ નયનના દૃષ્ટિભૂત એ રૂપને જોઈએ નહીં એવું પણ બનતું નથી એટલે કે નયન પથ આવેલ રૂપ અવશ્ય દૃષ્ટિગોચર થાય છે. અર્થાત્ કોઈ પણ પ્રકારથી દર્શનના અવિષયક બનતું નથી તેથી 'राग दोसाउ जे तत्थ ते भिक्खू परिवज्जए' અનિવાર્ય રૂપથી નયનગોચરી ભૂત એ રૂપોના સંબંધમાં જે રાગદ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે એ રાગદ્વેષને નિર્ગ્રન્થ મુનિએ છોડી દેવો. કેમ કે-'चक्खुओ जीवो मणुण्णामणुण्णइं रूवाइं पासइ दुच्चा भावणा' એક આંખથી અને બને આંખોથી જીવ મનોજ્ઞામનોજ્ઞ રૂપોને જુવે છે તેમ જ નિર્ગ્રન્થ મુનિ પણ પ્રિય અપ્રિય રૂપોને અવશ્ય જુવે પરંતુ એ જોયેલ રૂપો

मणुन्नाइं रूवाइं पासइ' चक्षुषा चक्षुर्भ्यां वा जीवो मनोज्ञामनोज्ञानि-प्रियाप्रियाणि रूपाणि पश्यति 'दुच्चा भावणा' इति द्वितीया भावना अवगन्तव्या,

सम्प्रति तृतीयां भावनां प्ररूपयितुमाह-'अहावरा तच्चा भावणा'-अथ-अनन्तरम् द्वितीय भावनानिरूपणानन्तर मित्यर्थः, अपरा-अन्या तृतीया भावना प्ररूप्यते-'घाणओ जीवे मणुन्न मणुन्नाइं गंधाइं अग्घायइ' घ्राणतः-नासिकातः घ्राणेन्द्रियेणेत्यर्थः जीवः-प्राणी मनोज्ञामनोज्ञान्-प्रियाप्रियान् सुरभ्यसुरभिरूपान् गन्धान् आजिघ्रति-घ्राणविषयं करोति, तस्मात् 'मणुन्नामणुन्नेहिं गंधेहिं नो सज्जिज्जा' मनोज्ञामनोज्ञैः-प्रियाप्रियैः गन्धैः-सुरभि-असुरभिगन्धेषु नो सज्जेत-न आसक्तो भवेत् 'नो रज्जिज्जा' नो रज्येत्-नानुरक्तो भवेदिति भावः

देखेगा किन्तु उन दृष्टिगोचरी भूत रूपों के लिये जैन साधु को रागद्वेष नहीं करना चाहिये अन्यथा दृष्टिगोचरी भूत उन रूपों के लिये रागद्वेष करने पर संयम की विराधना होगी, इस प्रकार सर्वविध परिग्रह परित्याग रूप पञ्चम महाव्रत की 'दुच्चा भावणा' यह दूसरी भावना समझनी चाहिये।

अब उसी सर्वविध परिग्रह परित्याग रूप पञ्चम महाव्रत की तीसरी भावना का निरूपण करने के लिये कहते हैं-'अहावरा तच्चा भावणा' अब सर्वविध परिग्रह परित्याग रूप पञ्चम महाव्रत की दूसरी भावना के निरूपण करनेके बाद अब अपरा अन्या अर्थात् तीसरी भावना का निरूपण करते हैं-'घाणओ जीवे मणुण्णामणुण्णाइं गंधाइं अग्घायए' घाण से याने नाक से अर्थात् घ्राणेन्द्रिय से जीव प्राणी मनोज्ञामनोज्ञ अर्थात् प्रिय अप्रिय रूप सुरभि असुरभि गन्धों को सूंघता है याने घ्राणेन्द्रिय का विषय करता है एतावता सभी प्राणी नाक से खुशबु तथा बदबूवाले गन्धों को सूंघता है 'तम्हा मणुण्णामणुण्णाहिं गंधेहिं नो सज्जिज्जा' इस लिये निर्ग्रन्थ जैन साधु मुनि महात्मा प्रिय अप्रिय रूप सुरभि गंध और असु-

માટે નિર્ગ્રન્થ મુનિએ રાગદ્વેષ કરવો નહીં રાગદ્વેષ કરવાથી સંયમનું પાલન કરનારા સાધુએ સંયમના પાલન માટે એ રૂપોમાં રાગદ્વેષ કરવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે. આ પ્રમાણે સર્વવિધ પરિગ્રહ પરિત્યાગ રૂપ પાંચમા મહાવ્રતની આ બીજી ભાવના સમજવી.

હવે એ સર્વવિધ પરિગ્રહ પરિત્યાગ રૂપ પાંચમા મહાવ્રતની ત્રીજી ભાવનાનું નિરૂપણ કરવા માટે કહેવામાં આવે છે-'अहावरा तच्चा भावणा' સર્વવિધ પરિગ્રહત્યાગરૂપ પાંચમા મહાવ્રતની બીજી ભાવનાનું નિરૂપણ કરીને હવે ત્રીજી ભાવનાનું નિરૂપણ કરે છે. 'घाणओ जीवे मणुण्णामणुण्णाइं गंधाइं अग्घायए' નાકથી એટલે કે ઘ્રાણેન્દ્રિયથી જીવ મનોજ્ઞામનોજ્ઞ અર્થાત્ પ્રિય અપ્રિય રૂપ સુરભિ અસુરભી ગંધોને સુંઘે છે એટલે કે ઘ્રાણેન્દ્રિયનો વિષય કરે છે. એટલે કે-બધા પ્રાણી નાકથી સુગંધ અને દુર્ગંધ વાળા ગંધોને સૂંઘે છે. 'तम्हा मणुण्णामणुन्नेहिं गंधेहिं नो सज्जिज्जा' તેથી નિર્ગ્રન્થ મુનિએ પ્રિય અપ્રિય સુગંધ દુર્ગંધમાં આસક્ત થવું નહીં 'नो रज्जिज्जा' તથા પ્રિય અપ્રિય ગંધોમાં અનુરક્ત પણ

'जाव नो विणिघायमावज्जिज्जा' यावत्-नो गृध्येत्, नो मुह्येत् नो अत्युपपद्येत, नो विनिघातं-रागद्वेषवशाद् विनाशम् आपद्येत-प्राप्नुयात् तत्र हेतुमाह-'केवली बूया-आयाणमेयं' केवली-केवलज्ञानी भगवान् ब्रूयात्-आह, आदानम् एतत्-प्रियाप्रियगन्धघ्राणं कर्मबन्धकारणं भवतीति भावः, तथाहि 'मणुन्नामणुन्नेहिं गंधेहिं सज्जमाणे' मनोज्ञामनोज्ञैः-प्रियाप्रियैः गन्धैः-सुरभ्यसुरभिगन्धेषु सज्जमानः-आसक्तो भवन् 'जाव विणिघायमावज्जमाणे' यावद्-रज्यन्-अनुरक्तो भवन् गृध्यन्-गर्धाम् प्राप्नुवन् मुह्यन् विनिघातम्-विनाशम् आपद्यमानः 'संतिभेया जाव भंसिज्जा' शान्तिभेदकः-चारित्रसमाधिरूपशान्तिभेत्ता यावत्-शान्तिविभञ्जकः-ब्रह्मचर्यरूपशान्तिविभङ्गकारकः शान्तितः केवलज्ञानी तीर्थकृत्प्रतिपादितात्

रभि गन्ध में आसक्त नहीं हो एवं 'नो रज्जिज्जा' प्रिय अप्रिय गन्धों में अनुरक्त भी नहीं हो एवं 'जाव नो विणिघायमावज्जिज्जा' यावत् प्रिय अप्रिय गन्धों की गर्धा अर्थात् लोभ भी नहीं करें एवं प्रिय अप्रिय गन्धों के लिये मोह भी नहीं करें और उन प्रिय अप्रिय गन्धों के लिये अत्यन्त आसक्त भी नहीं हो, एवं प्रिय अप्रिय गन्धों के लिये विनिघात को भी प्राप्त नहीं करें याने रागद्वेष के वशीभूत होकर विनाश को भी प्राप्त नहीं करे क्योंकि 'केवलीबूया' केवलज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामी कहते हैं कि 'आयाणमेयं' यह अर्थात् प्रिय अप्रिय गन्धों का घ्राण करना आदान अर्थात् कर्मबन्ध का कारण माना जाता है क्योंकि 'मणुण्णामणुण्णेहिं गंधेहिं सज्जमाणे' मनोज्ञामनोज्ञ अर्थात् प्रिय अप्रिय रूप सुरभि असुरभि गन्धो में आसक्त होता हुआ एवं 'जाव विणिघायमावज्जमाणे' यावत् अनुरक्त होता हुआ तथा गर्धा अर्थात् लोभ करता हुआ एवं प्रिय अप्रिय गन्धों के लिये मोह करता हुवा तथा विनिघात को प्राप्त करता हुवा निर्ग्रन्थ जैन साधु 'संत्ति भेया जाव भंसिज्जा' शान्ति का भेद करनेवाला

થવું નહીં 'जाव णो विणिग्घायमावज्जिज्जा' યાવત્ પ્રિય અપ્રિય ગંધોમાં ગર્ધા અર્થાત્ લોભ પણ કરવો નહીં તથા પ્રિય અપ્રિય ગંધોમાં અત્યંત આસક્ત પણ થવું નહીં તથા પ્રિય અપ્રિય શબ્દોમાં વિનિઘાત પણ પ્રાપ્ત કરવો નહીં એટલે કે રાગદ્વેષને વશવર્તિ બનીને વિનાશ પણ પ્રાપ્ત કરવો નહીં. કેમ કે 'केवलीबूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ શ્રી મહાવીર સ્વામીએ કહ્યું છે કે-આ અર્થાત્ પ્રિય અપ્રિય ગંધોને સુંઘવા એ આદાન અર્થાત્ કર્મબંધનું કારણ માનવામાં આવે છે. કેમ કે-'मणुन्नामणुन्नेहिं गंधेहिं सज्जमाणे जाव विणिग्घायमावज्जमाणे' મનોજ્ઞામનોજ્ઞ અર્થાત્ પ્રિય અપ્રિય એવા સુગંધ દુર્ગંધ ગંધોમાં આસક્ત થઈને એવં યાવત્ અનુરક્ત થઈને તથા ગર્ધા અર્થાત્ લોભ કરીને અને પ્રિય અપ્રિય ગંધોમાં મોહ કરીને તથા વિનિઘાત કરીને નિર્ગ્રન્થ મુનિ 'संतिभेया जाव भंसिज्जा' શાંતિનો ભંગ કરવાવાળા થાય છે. એટલે કે ચારિત્ર સમાધિ રૂપ શાંતિનો ભંગ કરે છે. અને યાવત્ બ્રહ્મચર્યરૂપ શાંતિનો ભંગ કરવાવાળા પણ બને છે.

धर्मात् जैनधर्माद् भ्रश्येत्-भ्रष्टो भवेत्, अथ च 'न सक्का गंधमग्धाउ नासाविसयमागयं' न शक्यम् गन्धम् अघ्रातुम् नासाविषयम्-आगतम्-घ्राणगोचरीभूतं गन्धं सुरभिम् असुरभिं वा अघ्रातुं न शक्यम्, घ्राणविषयीभूतो गन्धः अवश्यमेव घ्राणग्राह्यो भवतीति भावः किन्तु 'रागदोसा उ जे तत्थ, ते भिक्खू परिवज्जए' रागद्वेषौ तु यौ तत्र-घ्राणग्राह्यगन्धविषये उत्पद्येते तौ-गन्धविषयकरागद्वेषौ भिक्षुः-साधुः परिवर्जयेत्-परित्यजेदिति भावः, तृतीयभावना वक्तव्यसारमुपसंहरन्नाह-'घाणओ जीवो मणुन्नामणुन्नाइं गंधाइं अग्घायइत्ति' घ्राणतः नासिकया नासिकाभ्यां वा जीवो मनोज्ञामनोज्ञान् गन्धान् आजिघ्रति-आघ्राणं करोति-

होता है याने चारित्र समाधि रूप शांति का भंग करता है एवं यावत् ब्रह्मचर्य रूप शान्ति का विभंग कारक भी माना जाता है तथा शान्तिपूर्वक केवल ज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामी के द्वारा प्रतिपादित जैनधर्म से भी भ्रष्ट हो जाता है और 'न सक्का गंधमग्घाउं नासाविसयमागयं' सुरभि असुरभि गन्धों को जो कि घ्राण-नाक का गोचरीभूत हो गया है, नहीं सूंघ सकते यह भी नहीं कहा जा सकता याने नाक के गोचरीभूत गन्धों को अनिवार्य रूप से सभी को सूंघना ही पडता है इसलिये 'रागदोसा उ जे तत्थ' अनिवार्यरूप से घ्राण नाक के विषय होनेवाले उन सुरभि असुरभि गन्धों के विषय में जो रागद्वेष उत्पन्न होते हैं 'ते भिक्खू परिवज्जए' उन घ्राण ग्राह्य गन्ध के विषय में उत्पन्न होनेवाले रागद्वेप को जैन साधु छोड दे। इस प्रकार उक्त तृतीय भावना के वक्तव्यता का सार बतलाते हुए उपसंहार के रूप में कहते हैं कि 'घाणओ जीवा मणुण्णामणुण्णाइं' एक नासिका से या दोनों नासिकाओं से जीव सभी प्राणी मनोज्ञामनोज्ञ अर्थात् प्रिय अप्रिय रूप 'गंधाइं अग्घाइत्ति' सुरभि असुरभि गन्धों को सूंघता है इसलिये जैन साधु निर्ग्रन्थ को सुरभि

તથા શાંતિ પૂર્વક કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ શ્રી મહાવીરસ્વામીએ પ્રતિપાદન કરેલ ધર્મથી પણ ભ્રષ્ટ થાય છે અને 'न सक्का गंधमग्घाउं नासाविसयमागयं' સુગંધ દુર્ગંધને કે જે નાકના ગોચરી ભૂત થયેલ હોય તે ન સૂંઘવો તેમ પણ બની શકતુ નથી એટલે કે નાકમાં પ્રવેશેલ ગંધોને અનિવાર્ય પણાથી દરેકને સૂંઘવા જ પડે છે. તેથી અનિવાર્ય પણાથી નાકના વિષય રૂપ એ સુગંધ દુર્ગન્ધ ગંધોના વિષયમાં જે 'राग दोसा उ जे तत्थ ते भिक्खु परिवज्जए' રાગદ્વેષ થાય છે એ ઘ્રાણ ગ્રાહ્ય ગંધના સંબંધમાં ઉત્પન્ન થવાવાળા રાગદ્વેષને જૈન મુનિએ છોડી દેવો આ રીતે આ ત્રીજી ભાવનાના કથનનો સાર બતાવતાં સૂત્રકાર ઉપસંહાર રૂપે કહે છે કે-'घाणओ जीवो मणुन्नामणुन्नाइं गंधाइं अग्घाइत्ति सच्चा भावणा' એક નાકથી અથવા બન્ને નાકથી જીવ અર્થાત્ સઘળા પ્રાણિયો મનોજ્ઞામનોજ્ઞ એટલે કે પ્રિય અપ્રિય રૂપ સુગંધ દુર્ગન્ધોને સૂંઘે છે તેથી નિર્ગ્રન્થ મુનિએ સુરભિ અસુરભિ ગંધોને અનિવાર્ય પણાથી નાકનો વિષય થતા પણ ઘ્રાણગ્રાહ્ય એ સુગંધ

सुरभ्यसुरभिगन्धान् गृह्णातीत्यर्थः 'तच्चा भावणा' इति उक्तरूपा तृतीया भावना अवगन्तव्या सम्प्रति चतुर्थी भावनां प्ररूपयितुमाह–'अहावरा चउत्था भावणा' अथ–तृतीयभावना प्ररूपणानन्तरम् अपरा–अन्या चतुर्थी भावना प्ररूप्यते–'जिब्भाओ जीवो मणुन्नामणुन्नाइं रसाइं अस्साएइ' जिह्वातो जीवः–प्राणी मनोज्ञामनोज्ञान् प्रियाप्रियान् रसान्–मधुरादिरसान् आस्वादयति तस्मात् 'मणुन्नामणुन्नेहिं रसेहिं नो सज्जिज्जा' मनोज्ञामनोज्ञैः रसैः प्रियाप्रियमधुरतिक्तादिरसेषु नो सज्जेत्–नो आसक्तो भवेत् 'जाव नो विणिघायमावज्जिज्जा' यावत्–नो रज्येत्–नानुरक्तो भवेत्, नो गृध्येत्–गर्धा नाप्नुयात् नो मुह्येत्–न मोहं प्राप्नुयात् नो

असुरभि गन्धों को अनिवार्य रूप से नाक का विषय होने पर भी घ्राण ग्राह्य उन सुरभि असुरभि गन्धों के लिये अत्यन्त आसक्त नहीं होना चाहिये और रागद्वेष भी नहीं करना चाहिये इस प्रकार उक्त सर्वविध परिग्रह परित्याग रूप पञ्चम महाव्रत की यह 'तच्चा भावणा' तीसरी भावना समझनी चाहिये।

अब उसी सर्वविध परिग्रह परित्याग रूप पञ्चम महाव्रत की चतुर्थी भावना का निरूपण करने के लिये कहते हैं–'अहावरा चउत्था भावणा' अब सर्वविध परिग्रह परित्याग रूप पञ्चम महाव्रत की तीसरी भावना के निरूपण करने के बाद अब अपरा–अन्या चतुर्थी भावना का निरूपण करते हैं कि 'जिब्भाओ जीवा मणुण्णामणुण्णाइं' जिह्वेन्द्रिय से जीव सभी प्राणि मनोज्ञामनोज्ञ अर्थात् प्रिय अप्रिय सभी मधुरादि 'रसाइं अस्सायए' रसों का आस्वादन करता है इसलिये 'तम्हा मणुण्णामणुण्णाहिं रसेहिं नो सज्जिज्जा' निर्ग्रन्थ जैन साधु मनोज्ञामनोज्ञ याने प्रिय अप्रिय सभी मधुरादि रसों में आसक्त नहीं हो, और 'जाव णो विणिघायमावज्जिज्जा' यावत् प्रिय अप्रिय मधुरादि रसों में अनुरक्त भी नहीं हो तथा प्रियाप्रिय मधुरादि रसों की गर्धा याने लोभ भी नहीं करे एवं प्रियाप्रिय

દુર્ગંધ ગંધોમાં અત્યંત આસક્ત થવું નહીં. તથા રાગદ્વેષ પણ કરવો નહીં. આ પ્રમાણે ઉક્ત સર્વવિધ પરિગ્રહત્યાગ રૂપ પાંચમા મહાવ્રતની આ ત્રીજી ભાવના સમજવી.

હવે એજ સર્વવિધ પરિગ્રહત્યાગ રૂપ પાંચમા મહાવ્રતની ચોથી ભાવનાનું નિરૂપણ કરવા માટે કહેવામાં આવે છે,–'अहावरा चउत्था भावणा' સર્વવિધ પરિગ્રહત્યાગ રૂપ પાંચમા મહાવ્રતની ત્રીજી ભાવનાનું નિરૂપણ કરીને હવે ચોથી ભાવનાનું નિરૂપણ કરતાં કહે છે કે—'जिब्भाओ जीवो मणुण्णामणुण्णाइं रसाइं अस्सायए' જીહ્વા ઇન્દ્રિયથી જીવ અર્થાત્ બધા પ્રાણિયો મનોજ્ઞામનોજ્ઞ એટલે કે પ્રિય અપ્રિય બધા પ્રકારના મધુરાદિ રસોનું આસ્વાદન કરે છે. 'तम्हा मणुण्णामणुण्णेहिं रसेहिं नो सज्जिज्जा' તેથી નિર્ગ્રન્થ મુનિએ પ્રિય અપ્રિય દરેક પ્રકારના મધુરાદિરસોમાં આસક્ત થવું નહીં અને 'जाव नो विणिघायमावज्जिज्जा' યાવત્ પ્રિય અપ્રિય મધુરાદિ રસોમાં અનુરક્ત પણ થવું નહીં. તથા પ્રિય અપ્રિય મધુરાદિ રસોમાં ગર્ધા એટલે કે લોભ પણ કરવો નહીં અને પ્રિય અપ્રિય

विनिर्घातम्-विनाशम् आपद्येत, तत्र हेतुमाह-'केवली बूया-आयाणमेयं' केवली-केवलज्ञानी भगवान् तीर्थकृद् ब्रूयात्-आह, आदानम्-कर्मबन्धकारणम् एतत्-मधुरादिरसास्वादनम् कर्मबन्धहेतुर्भवतीति भावः, तथाहि 'निग्गंथे णं मणुन्नामणुन्नेहिं रसेहिं सज्जमाणे जाव' निर्ग्रन्थः खलु साधुः मनोज्ञामनोज्ञैः-प्रियाप्रियैः रसैः-मधुरादिप्रियाप्रियरसेषु सज्जमानः-आसक्तो भवन् यावत्-रज्यन्-अनुरक्तोभवन् गृध्यन्-गर्धां प्राप्नुवन् मुह्यन्-मोहम् प्रतिपद्यमानः 'विणिघायमावज्जमाणे' विनिर्घातम्-विनाशम् आपद्यमानः-प्राप्नुवन् 'संतिभेया जाव भंसेज्जा' शान्तिभेदकः-चारित्रसमाधिरूपशान्तिभेदकारकः यावत्-शान्तिविभङ्गकः-ब्रह्मचर्यरूपशान्तिविभङ्गकारकः शान्तितः केवलज्ञानि तीर्थकृत्प्रतिपादितात् जैनधर्माद् भ्रश्येत् भ्रष्टो भवेदिति भावः अथ च 'न सक्का रस मस्साउं, जीहाविसयमागयं' न शक्यम् रसम्-

मधुरादि रसों के लिये मोह भी नहीं करें और मनोज्ञामनोज्ञ रसों के लिये विनिघात याने विनाश को भी नही प्राप्त करे, क्योंकि 'केवलीबूया' केवलज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामी कहते हैं कि-'आयाणमेयं' यह मधुरादि रसों का आस्वादन करना आदान याने कर्मबन्ध का कारण माना जाता है क्योंकि 'निग्गंथे ण मणुण्णामणुण्णेहिं' निर्ग्रन्थ जैन साधु मनोज्ञामनोज्ञ मधुरादि 'रसेहिं सज्जमाणे जाव' रसो में आसक्त होता हुआ यावत् और प्रियाप्रिय मधुरादि रसों में अनुरक्त होता हुआ तथा प्रियाप्रिय मधुरादि रसों की गर्धा करता हुआ याने मधुरादि रसों के लिये लोभ करता हुआ एवं मधुरादि रसों के लिये मोह करता हुआ तथा मधुरादि रसों के लिये 'विणिघायमावज्जमाणे संतिभेया' विर्निघात को पास करता हुआ शान्ति रूप चारित्र समाधि का भंग करनेवाला होता है तथा 'जाव भंसिज्जा' यावत् शान्तिरूप ब्रह्मचर्य का विभंग करनेवाला भी माना जाता है और शान्ति के लिये केवलज्ञानी श्री महावीर स्वामी के द्वारा प्रतिपादित जैन धर्म से भी भ्रष्ट हो जाता है और 'न सक्का रसमस्साउ जीहा विसयमागयं'

મધુરાદિ રસોમાં મોહ પણ કરવો નહીં અને મનોજ્ઞામનોજ્ઞ રસો માટે વિનિર્ઘાત એટલે કે વિનાશને પણ પ્રાપ્ત થવું નહીં. કેમ કે-'केवलीबूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામી કહે છે કે-આ મધુરાદિ રસોનું આસ્વાદન કરવું તે આદાન અર્થાત્ કર્મબંધનું કારણ મનાય છે. કેમ કે-'निग्गंथे णं मणुण्णामणुण्णेहिं रसेहिं सज्जमाणे' નિર્ગ્રન્થ મુનિ મનોજ્ઞામનોજ્ઞ મધુરાદિ રસોમાં આસક્ત થઈને 'जाव विणिघायमावज्जमाणे संतिभेया' યાવત્ પ્રિય અપ્રિય મધુરાદિ રસોમાં ગર્ધા કરીને એટલે કે મધુરાદિ રસો માટે લોભ કરીને અને મધુરાદિ રસોમાં મોહ કરીને તથા મધુરાદિ રસોમાં વિનિર્ઘાતને પ્રાપ્ત કરીને શાંતિરૂપ ચારિત્ર સમાધિનો ભંગ કરે છે. 'जाव भंसिज्जा' યાવત્ શાંતિરૂપ બ્રહ્મચર્યનો પણ ભંગ કરનાર બને છે. અને શાંતિ માટે કેવળજ્ઞાની ભગવાન્ શ્રી મહાવીર સ્વામીએ પ્રતિપાદન કરેલ જૈન ધર્મથી પણ ભ્રષ્ટ થાય છે. અને 'न सक्का रसमस्साउ

अस्वादयितुम् जिह्वाविषयम् आगतम्-जिह्वेन्द्रियविषयीभूतं मधुरादिरसम् अनास्वादयितु न शक्यम्, अवश्यमेव जिह्वागोचरीभूतो मधुरादिरसः आस्वादनीयो भवत्येवेति भावः किन्तु 'रागदोसा उ जे तत्थ, ते भिक्खू परिवज्जए' रागद्वेषौ तु यौ तत्र-मधुरादि रसविषये उत्पद्येते, तौ-मधुरादिरसविषयकौ रागद्वेषौ भिक्षुः-साधुः परिवर्जयेत्-परित्यजेदित्यर्थः 'जीहाओ जीवो मणुन्नामणुन्नाइं रसाइं अस्साएइत्ति' जिह्वातः-जिह्वेन्द्रियेण जीवः-प्राणी मनोज्ञामनोज्ञान्-प्रियाप्रियान् रसान्-मधुरादिरसान् आस्वादयतीति 'चउत्था भावणा' चतुर्थी भावना-उक्तरूपा-अवगन्तव्येति। सम्प्रति पञ्चमीं भावनां प्ररूपयितुमाह-'अहावरा पंचमा भावणा'

जिह्वेन्द्रिय विषयभूत मधुरादि रसों का अनास्वादन भी नहीं कर सकते अर्थात् जिह्वेन्द्रिय विषयीभूत मधुरादि रसों अवश्य ही आस्वादनीय माने जाते हैं अर्थात् मधुरादि रसों के जिह्वेन्द्रिय विषय भूत होने पर आस्वादन करना सभी जीवों के लिये अनिवार्य रूप से परमावश्यक समझा जाता है इसलिये 'रागदोसा उ जे तत्थ' प्रिय अप्रिय मधुरादि रस के लिये जो रागद्वेष उत्पन्न हो 'ते भिक्खू परिवज्जए' उन मधुरादि रस विषयक रागद्वेष को जैन साधु छोड दे अन्यथा संयम की विराधना होगी क्योंकि 'जीहाओ जीवो मणुण्णामणुण्णाइं रसाइं अस्साएइत्ति' जिह्वेन्द्रिय से सभी जीव प्राणी मधुरादि रसोंका आस्वादन करताहै इसलिये जैनसाधु को भी मधुरादि रसास्वादन के लिये इच्छा हो सकती है इसलिये मधुरादि रसों के लिये जैन साधु को रागद्वेष नहीं करना चाहिये इसप्रकार सर्वविध परिग्रह परित्याग रूप पंचम महाव्रत की यह 'चउत्था भावणा' चतुर्थी भावना समझनी चाहिये।

अब उसी सर्वविध परिग्रह परित्याग रूप पञ्चम महाव्रत की पंचमी भावना का निरूपण करते हैं-'अहावरा पंचमा भावणा' अथ सर्वविध परिग्रह परित्याग

જીહા વિસયમાગય' જીહ્વેન્દ્રિયના વિષયભૂત મધુરાદિ રસોનુ આસ્વાદન ન કરવુ તેમ થતુ નથી કારણુ જીહ્વેન્દ્રિયના વિષયભૂત મધુરાદિ રસ અવશ્ય આસ્વાદનીય મનાય છે અર્થાત મધુરાદિ રસો જીહ્વેન્દ્રિના વિષય હોવાથી તેનો આસ્વાદ લેવો તે બધા જ પ્રાણિયો માટે અનિવાર્ય રીતે જરૂરી મનાય છે. તેથી પ્રિય અપ્રિય રસોમા 'राग दोसाउ जे तत्थ ते भिक्खू परिवज्जए' જે રાગદ્વેષ ઉત્પન્ન થાય એ મધુરાદિ રસ સબધિ રાગદ્વેષનો નિર્ગ્રન્થ મુનિએ ત્યાગ કરવો કારણુ કે મધુરાદિ રસોમા રાગદ્વેષ કરવાથી સયમની વિરાધના થાય છે કેમ કે-'जीहाओ जीवो मणुन्नामणुन्नाइ रसाइ अस्साएइत्ति चउत्था भावणा' જીહ ઇંદ્રિયથી સઘળા પ્રાણિયો મધુરાદિ રસોનો આસ્વાદ લે છે. તેથી નિર્ગ્રન્થ મુનિને પણુ મધુરાદિ રસાસ્વાદ માટે ઇચ્છા થાય પણુ મધુરાદિ રસો માટે નિર્ગ્રન્થ મુનિએ રાગદ્વેષ કરવો નહી આ પ્રમાણે સર્વવિધ પરિગ્રહ પરિત્યાગ રૂપ પાચમા મહાવ્રતની આ ચોથી ભાવના સમજવી

હવે એજ સર્વવિધ પરિગ્રહ પરિત્યાગરૂપ પાચમા મહાવ્રતની પાચમી ભાવનાનુ નિરૂપણુ કરવામા આવે છે-'अहावरा पंचमा भावणा' સર્વવિધ પરિગ્રહ પરિત્યાગરૂપ પાચમા

अथ–चतुर्थभावनाप्ररूपणानन्तरम् पञ्चमीं भावना वक्ष्यमाणरूपा प्ररूप्यते–'फासओ जीवो मणुन्नामणुन्नाइं फासाइं पडिसेवेएइ' स्पर्शतः–त्वगिन्द्रियतः जीवः मनोज्ञामनोज्ञान्–प्रियाप्रियान् स्पर्शान्–मृदुकठिनस्पर्शादीन् प्रतिसेवते, तस्मात् 'मणुन्नमणुन्नेहिं फासेहिं नो सज्जिज्जा' मनोज्ञामनोज्ञैः प्रियाप्रियैः स्पर्शैः मृदुकठिनादि स्पर्शेषु नो सज्जेत–नासक्तो भवेत् 'जाव नो विणिघायमावज्जिज्जा' यावद्–नो रज्येत्–नानुरक्तो भवेत्, नो गृध्येत्–न गर्धाम् आप्नुयात्' तत्र हेतुमाह–'केवलीबूय,–आयाणमेयं' केवली–केवलज्ञानी भगवान जिनेन्द्रः ब्रूयाद्–आह, उक्तवानित्यर्थः, आदानम्–कर्मबन्धकरणम् एतत्–मृदुस्पर्शादिस्पर्शनं कर्मबन्ध-

रूप पञ्चम महाव्रत की चतुर्थी भावना के निरूपण करने के बाद अब अपरा अन्या पंचमी भावना का निरूपण करते हैं–'फासओ जीवा मणुण्णाऽमणुण्णाइं' स्पर्शेन्द्रिय अर्थात् त्वगिन्द्रिय से जीव सभी प्राणी मनोज्ञामनोज्ञ अर्थात् 'मणुण्णा मणुण्णेहिं फासेहिं' प्रिय अप्रिय सभी मृदु कठिन कोमलादि 'फासाइं पडिसेविए' स्पर्शों का प्रतिसेवन करता है इसलिये 'नो सज्जिज्जा' निर्ग्रन्थ जैन साधु को मनोज्ञामनोज्ञ प्रिय अप्रिय सभी मृदु (कोमल) कठिन कोमलादि स्पर्शों में आसक्त नहीं होना चाहिये एव 'जाव नो विणिघायमावज्जिज्जा' यावत् प्रिय अप्रिय मृदु कठिनादि स्पर्शों में अनुरक्त भी नहीं होना चाहिये एवं प्रिय अप्रिय मृदु कठिनादि स्पर्शों के लिये जैन साधु को गर्धा अर्थात् लोभ भी नहीं करना चाहिये, एवं प्रिय अप्रिय मृदु कोमल कठिनादि स्पर्शों के लिये मोह भी नहीं करना चाहिये, तथा मनोज्ञामनोज्ञ मृदु कठिनादि स्पर्शों के लिये विनिघात को भी नहीं प्राप्त करना चाहिये क्योंकि 'केवलीबूया' केवलज्ञानी भगवान श्री महावीर स्वामी कहते हैं कि 'आयाणमेयं' यह अर्थात् मृदु कठिनादि स्पर्श करना आदान याने कर्मबन्ध का कारण माना जाता है

મહાવ્રતની ચેથી ભાવાનાનું નિરૂપણ કરીને હવે પાચમી ભાવનાનુ નિરૂપણ કરવામા આવે છે–'फासओ जीवो मणुण्णामणुण्णाइं फासाइ पडिसेवेइ' સ્પર્શેન્દ્રિય અર્થાત્ ત્વગ્ ઈન્દ્રિયથી જીવ બધા પ્રાણિયો મનોજ્ઞામનોજ્ઞ અર્થાત્ પ્રિય અપ્રિય બધા મૃદુ કઠણ કોમળાદિ સ્પર્શોનું પ્રતિસેવન કરે છે તેથી 'मणुन्नामणुन्नेहिं फासेहिं नो सज्जिज्जा' નિર્ગ્રન્થ મુનિએ પ્રિયઅપ્રિય બધાજ મૃદુ કઠણ કોમલાદિ સ્પર્શોમા આસક્ત થવુ નહી "जाव नो विणिघायमावज्जिज्जा' તથા યાવત્ પ્રિય અપ્રિય મૃદુ કઠિનાદિ સ્પર્શોમા અનુરક્ત પણ થવુ નહી તથા પ્રિયઅપ્રિય મૃદુ કઠણ વિગેરે સ્પર્શો માટે નિર્ગ્રન્થમુનિએ ગર્ધા અર્થાત્ લોભ પણ કરવો નહી. તથા પ્રિયઅપ્રિય મૃદુ કોમળ કઠણ વિગેરે સ્પર્શો માટે મોહ પણ કરવો નહી તથા મનોજ્ઞામનોજ્ઞ મૃદુ કઠિનાદિ સ્પર્શો માટે વિનિઘાત પણ પ્રાપ્ત કરવો નહી કેમકે–'केवलीबूया आयाणमेयं' કેવળજ્ઞાની વીતરાગ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામી કહે છે કે આ અર્થાત્ મૃદુ કઠણ વિગેરે સ્પર્શ કરવો આદાન અર્થાત્ કર્મબંધનુ કારણ માનવામા

हेतुर्भवतीति भावः, तथाहि 'निग्गंथे णं मणुन्नामणुन्नेहिं फासेहिं' निर्ग्रन्थः खलु साधुः, मनोज्ञामनोज्ञैः प्रियाप्रियैः स्पर्शैः-मृदुकठोरप्रभृतिस्पर्शेषु 'सज्जमाणे जाव विणिघायमावज्जमाणे' सज्जमानः आसक्तो भवन् यावत्-रज्यन्-अनुरक्तो भवन् गृध्यन्-गर्धा कुर्वन् मुह्यन्-मोहं प्राप्नुवन् विनिघातम्-विनाशम् आपद्यमानः सन् 'संतिभेया संतिविभंगा संतिकेवली पन्नत्ताओ धम्माओ भंसिज्जा' शान्तिभेदकः-चारित्रसमाधिरूपशान्तिभेदनकर्ता-शान्तिविभञ्जकः-ब्रह्मचर्यरूपशान्ति विभङ्गकारकः शान्ति केवलिप्रज्ञप्तात् धर्मात्-केवलज्ञानि तीर्थकृत्प्रतिपादितात् जिनधर्मात् भ्रश्येत्-भ्रष्टो भवेत्, अथ च 'न सक्का फासमवेएउ, फासविसयमागयं' न शक्यम् स्पर्शम् अस्प्रष्टुम् स्पर्शविषयमागतम्-स्पर्शेन्द्रियरूपत्वगिन्द्रियगोचरीभूतं मृदुकठोरादिस्पर्शम् अस्प्रष्टुमशक्यम्, अवश्यमेव त्वगिन्द्रियविषयीभूतः स्पर्शः स्पर्शग्राह्यो

क्योंकि 'निग्गंथे णं मणुण्णामणुण्णेहिं फासेहिं सज्जमाणे' निर्ग्रन्थ जैन साधु मनोज्ञामनोज्ञ प्रिय अप्रिय कोमल मृदु कठिनादि स्पर्शों में आसक्त होता हुआ 'जाव विणिघायमावज्जमाणे' यावत् एवं मृदु कठिनादि स्पर्शों में अनुरक्त होता हुआ तथा प्रिय अप्रिय मृदु कठिनादि स्पर्शों के लिये गर्धा अर्थात् लोभ करता हुआ एवं मृदु कठिनादि स्पर्शों के लिये मोह करता हुआ प्रिय अप्रिय मृदु कठिनादि स्पर्शों के लिये विनिघात अर्थात् विनाश को प्राप्त करता हुआ निर्ग्रन्थ जैन साधु 'संति भेया' शान्ति भेदक होता है याने चारित्र समाधि रूप शान्ति का भंग करनेवाला होता है तथा 'संति विभंगा' ब्रह्मचर्य रूप शान्ति का विभंग करनेवाला भी समझा जाता है एवं 'संति केवली पन्नत्ताओ धम्माओ भंसिज्जा' शान्ति के लिये केवलज्ञानी भगवान् श्री महावीर स्वामी से प्रतिपादित जैन धर्म से भी भ्रष्ट हो जाता है और 'न सक्का फासमवेए उं फास विसए मागयं' स्पर्शेन्द्रिय रूप त्वगिन्द्रिय को विषयीभूत मृदु कठिनादि स्पर्शों को अनिवार्य रूप से स्पर्श करना परमावश्यक माना जाता है इसलिये 'राग-

આવે છે. કેમકે-'निग्गंथेणं मणुण्णामणुण्णेहिं फासेहिं' નિર્ગ્રન્થ મુનિએ મનોજ્ઞામનોજ્ઞ પ્રિય અપ્રિય કોમલ-મૃદુ કઠણ વિગેરે શબ્દોમાં 'सज्जमाणे जाव विणिघाय मावज्जमाणे संतिभेया' આસક્ત થનાર યાવત્ મૃદુ કઠિનાદિ સ્પર્શોમાં અનુરક્ત થનાર તથા પ્રિયઅપ્રિય શબ્દોમાં ગર્ધા અર્થાત્ લોભ કરનારા તેમજ મૃદુ કઠિનાદિ સ્પર્શો માટે મોહ કરનારા તથા પ્રિયઅપ્રિય મૃદુ કઠિનાદિ શબ્દો માટે વિનિર્ઘાત અર્થાત્ વિનાશ પ્રાપ્ત કરનારા નિર્ગ્રન્થ મુનિ શાંતિભેદક થાય છે. અર્થાત્ ચારિત્ર સમાધિરૂપ શાંતિનો ભંગ કરનાર થાય છે. 'संति विभंगा संति केवलि पण्णत्ताओ धम्माओ भंसिज्जा' તથા બ્રહ્મચર્યરૂપ શાંતિનો ભંગ કરનારા પણ કહેવાય છે તથા શાંતિમાટે કેવળ જ્ઞાની વીતરાગ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ પ્રતિપાદન કરેલ જૈન ધર્મથી પણ ભ્રષ્ટ થય છે. અને 'न सक्का फासमवेएउ फासविसयमागयं' સ્પર્શેન્દ્રિયરૂપ ત્વકઇન્દ્રિયના વિષયભૂત મૃદુ કઠિનાદિ સ્પર્શોને

मंबंस्येवेति भावः किन्तु 'रागदोसाउ जे तत्थ, ते भिक्खू पडिवज्जए' रागद्वेषौ तु यौ तत्र-मृदुकठोरप्रभृतिस्पर्शविषयकौ अनुरागद्वेषौ उत्पद्येते तौ-रागद्वेषौ भिक्षुः साधुः परिवर्जयेत्-परिवर्जयेदित्यर्थः, यतः 'फासओ जीवो मणुन्नामणुन्नाइं फासाइं पडिसंवेएति' स्पर्शतः-त्वगिन्द्रियेण जीवः मनोज्ञामनोज्ञान्- प्रियाप्रियान मञ्जुलामञ्जुलान् स्पर्शान् मृदुकठिनादिस्पर्शान् प्रतिसंवेदयति-अनुभवति इति 'पंचमा भावणा' पञ्चमी भावना उक्तरूपा अवगन्तव्या, सम्प्रति पञ्चममहाव्रतस्य वक्तव्यविषयान् उपसंहरन्नाह 'एतावता पंचमे महव्वते सम्मं अवट्ठिए' एतावता-उक्तप्रकारेण उक्तरीत्या पञ्चमे महाव्रते-सर्वपरिग्रहपरित्यागरूपे

दोसा उ जे तत्थ' निर्ग्रन्थ जैन साधु को मृदु कठिनादि स्पर्शों के विषय में जो रागद्वेष उत्पन्न हो 'ते भिक्खू पडिवज्जए' उन रागद्वेष को छोडना चाहिये क्योंकि स्पर्शेन्द्रिय अर्थात् त्वगिन्द्रिय से जीव सभी प्राणी मृदुकठिनादि प्रिय अप्रिय सभी स्पर्शों का अनुभव करता है इसलिये जीव के नाते निर्ग्रन्थ 'फासओ जीवा मणुन्नामणुन्नाइं फासाइं' जैन साधु को भी मृदुकठिनादि स्पर्शों का 'पडिसेवेइत्ति' प्रतिसेवन अनिवार्य होने पर भी उन मृदुकठिनादि स्पर्शों के लिये रागद्वेष नहीं करना चाहिये क्योंकि संयम का पालन करना जैन साधु मुनि महात्माओं का परम कर्तव्य समझा जाता है इसलिये संयम पालनार्थ निर्ग्रन्थ जैन साधु को मृदुकठिनादि स्पर्शों के लिये रागद्वेष नहीं करना ही उचित समझा जाता है इस प्रकारसर्वविध परिग्रह परित्याग रूप पञ्चम महाव्रत की 'पचमा भावणा' यह पांचवीं भावना समझनी चाहिये।

अब सर्वविध परिग्रह परित्याग रूप पञ्चम महाव्रत के वक्तव्य विषयों का उपसंहार करते हुए कहते हैं-"एतावता पंचमे महव्वते सम्मं अवट्ठिए' उक्त

અનિવાર્ય પણાથી સ્પર્શ કરવો પડે છે પરતુ નિર્ગ્રન્થ મુનિએ 'रागदोसा उ जे तत्थ ते भिक्खू पडिवज्जए' મૃદુ કઠિનાદિ સ્પર્શના વિષયમાં જે રાગદ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે એ રાગદ્વેષોને છોડી દેવા 'फासओ जीवा मणुण्णामणुण्णाइं फासाइं पडिसंवेएत्ति पंचमा भावणा' કેમ કે સ્પર્શેન્દ્રિય અર્થાત્ ત્વગિન્દ્રિયથી જીવ બધા પ્રાણીયો મૃદુ કઠણ વિગેરે પ્રિયઅપ્રિય બધા સ્પર્શોનો અનુભવ કરે છે. તેથી નિર્ગ્રન્થ મુનિએ પણ મૃદુ કઠણ વિગેરે સ્પર્શોનું પ્રતિસેવન કરવુ એ અનિવાર્ય હોવા છતાં એ મૃદુ કઠિનાદિ સ્પર્શો માટે રાગદ્વેષ કરવો નહી કેમ કે સંયમનુ પાલન કરવુ એ નિર્ગ્રન્થમુનિઓનુ પરમ કર્તવ્ય મનાય છે તેથી સયમના પાલન માટે નિર્ગ્રન્થ જૈન મુનિએ મૃદુકઠિનાદિ સ્પર્શો માટે રાગદ્વેષ ન કરવો એજ યોગ્ય માનવામાં આવે છે આ પ્રમાણે સર્વવિધ પરિગ્રહ પરિત્યાગ રૂપ પાચમા મહાવ્રતની પાંચમી ભાવના સમજવી

હવે સર્વવિધ પરિગ્રહ પરિત્યાગરૂપ પાચમા મહાવ્રતના કથનનો ઉપસંહાર કરતાં સૂત્રકાર કહે છે-'एतावता पचमे महव्वए सम्मं अवट्ठिए आणाए आराहिए यावि भवइ' ઉક્ત

सम्यक्प्रकारेण अवस्थितः-संयमपालनपूर्वकं व्यवस्थितः सन् साधुः 'आणाए आराहिए यावि भवइ' आज्ञायाः-तीर्थकृदादेशस्य सम्यक् प्रव्रज्यापरिपालनाज्ञायाः आराधकः-सेवकश्चापि भवति 'पंचमं भंते ! महव्वयं' इत्युक्तरूप पञ्चमं तावद् महाव्रतं भदन्त ! हे भगवन् ! अहमपि सम्यग् आचरामीति भावः, सम्प्रति उपर्युक्त पञ्चमहाव्रत वक्तव्यता मुपसंहरन्नाह -'इच्चेएहिं पंचमहव्वएहिं' इत्येतैः-उपर्युक्तरूपैः पञ्चमहाव्रतैः-सर्वप्राणातिपात-अदत्तादान-मृषावाद-मैथुन-परिग्रहविरमणरूपैः 'पणवीसाहिय भावणाहिं संपन्ने अणगारे' पञ्चविंशत्या च भावनाभिः-उक्तरूपाभिः सम्पन्नः-युक्तः अनगारः निर्ग्रन्थः साधुः 'अहासुयं अहाकप्पं

रीति से सर्वविध धन धान्यादि परिग्रह का परित्याग रूप पञ्चम महाव्रत में सम्यक् प्रकार से अवस्थित होकर याने संयम नियम का परिपालन पूर्वक व्यवस्थित होकर 'आणाए आराहिए यावि भवइ' निर्ग्रन्थ जैन साधु भगवान् श्री महावीर स्वामी की आज्ञारूप आदेश का याने अच्छी तरह से प्रव्रज्या परिपालन करने की आज्ञा का आराधक अर्थात् सेवक भी होता है 'पंचमं भंते ! महव्वयं' इसलिये हे भदन्त ! श्रीमहावीर स्वामिन् ! मै भी (गौतमस्वामी प्रथम गणधर) पञ्चम महाव्रत को अच्छी तरह से आराधन करता हूं अर्थात् सर्वविध धन धान्यादि परिग्रह परित्याग रूप पञ्चम महाव्रत का मैं भी आचरण करता हूं इस प्रकार श्री गौतम गणधर भगवान् श्री महावीर स्वामी के पास उक्त पञ्चम महाव्रत का परिपालन करने के लिये प्रतिज्ञा करते हैं, अब उपर्युक्त पांचो महाव्रतों की वक्तव्यता का उपसंहार करते हुए कहते हैं कि 'इच्चेएहिं पंच महव्वएहिं' उपर्युक्त रूप अर्थात् सर्व प्राणातिपात विरमण-अदत्तादान विरमण-मृषावाद विरमण-मैथुन परित्याग और सर्वविध परिग्रह परित्याग रूप पांचों महाव्रतों से और पूर्वोक्त उन पांचों महाव्रतों की 'पणवीसाहिय भावणाहिं संपन्ने' पच्चीश भावना से सम्पन्न युक्त होकर 'अणगारे अहासुयं' अनगार

પ્રકારથી સર્વવિધ ધનધાન્યાદિ પરિગ્રહના પરિત્યાગરૂપ પાંચમા મહાવ્રતમાં સમ્યક્ રીતથી અવસ્થિત થઈને એટલે કે સંયમના પરિપાલન પૂર્વક વ્યવસ્થિત થઈને નિર્ગ્રન્થમુનિ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીની આજ્ઞાના અર્થાત્ સારીરીતે પ્રવ્રજ્યા પરિપાલન કરવાની આજ્ઞાના આરાધક અર્થાત્ સેવક પણ થાય છે. 'पंचमं भंते महव्वयं' તેથી હે ભગવાન્ હું પણ (ગૌતમસ્વામી પ્રથમ ગણધર) પાંચમા મહાવ્રતનું સારી રીતે આરાધન કરીશ અર્થાત્ સર્વવિધ ધન ધાન્યાદિ પરિગ્રહ પરિત્યાગ રૂપ પાંચમા મહાવ્રતનું હું પણ આચરણ કરૂં છું આ પ્રમાણે ગૌતમસ્વામી પ્રથમ ગણધર ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીની પાસે ઉક્ત પાંચમા મહાવ્રતનું પરિપાલન કરવા માટે પ્રતિજ્ઞા કરે છે હવે એ પાંચે મહાવ્રતના કથનનો ઉપસંહાર કરતા કહે છે 'इच्चेएहिं पंच महव्वएहिं पणवीसाहिय भावणाहिं संपन्ने अणगारे' ઉપરોક્તરૂપ અર્થાત્ સર્વ પ્રાણાતિપાતવિરમણ, અદત્તાદાન વિરમણ મૃષાવાદ વિરમણ, મૈથુન પરિત્યાગ

अहामग्गं' यथा श्रुतम्-श्रुतानुसारम् यथाकल्पम्-कल्पानुसारम्, यथामार्गम्-मार्गानुसारम् 'सम्मं काएण फासित्ता' सम्यक्-सम्यक्प्रकारेण स्पृष्ट्वा-स्पर्शितं कृत्वा कायद्वारा स्पृष्टं कृत्वा इत्यर्थः 'पालित्ता तीरित्ता किट्टित्ता' पालयित्वा-पालनं कृत्वा, तीर्त्वा-आचीर्णं कृत्वा व्यवहारे आचर्य इत्यर्थः, कीर्तयित्वा-संकीर्तनं विधाय कीर्तितं कृत्वेत्यर्थः 'आणाए आराहित्ता यावि भवइ' आज्ञायाः-तीर्थकृदादेशरूपाया आज्ञाया आराधकः-आराधनकर्ता चापि भवतीति भावः ॥सू० १०॥

इति पञ्चदशं भावनाध्ययनम् समाप्तम् ॥१५॥ तृतीया चूडा समाप्ता ॥

निर्ग्रन्थ जैन साधु यथा श्रुत याने श्रुत के अनुसार एवं 'अहा कप्पं' यथा कल्प-कल्प के अनुसार एवं 'अहा मग्गं' यथा मार्ग याने मार्ग के अनुसार 'सम्मं काएण फासित्ता' सम्यक् प्रकार से अच्छी तरह काय द्वारा स्पर्श कर और 'पलित्ता' परिपालन कर तथा 'तीरित्ता' आचरण कर याने व्यवहार में अमल कर और 'किट्टित्ता' संकीर्तन कर 'आणाए आराहित्ता यावि भवइ' भगवान् श्रीमहावीर स्वामी की आज्ञा का आराधक भी होता है अर्थात् पूर्वोक्त पच्चीश भावनाओं के साथ सर्व प्राणातिपात विरमण प्रभृति पांचों महाव्रतों का परिपालन करनेवाला जैन साधु भगवान श्रीमहावीर स्वामी के आदेश का भी पालन कर्ता समझा जाता है ॥सू० १०॥

श्रीजैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर पूज्यश्री घासीलाल व्रतिविरचित
आचारांगसूत्र के दूसरे श्रुतस्कंध की मर्मप्रकाशिकाव्याख्या में
पञ्चदश भावनाध्ययन समाप्त हुआ ॥ १५ ॥
तृतीया चूडा भी समाप्त हुई

અને સર્વવિધ પરિગ્રહ પરિત્યાગરૂપ પાચે મહાવ્રતોથી અને પૂર્વોક્ત એ પાચે મહાવ્રતોની પચ્ચીશ ભાવનાઓથી યુક્ત થયેલ અનગાર નિર્ગ્રન્થ મુનિ 'अहासुयं अहाकप्पं यथाश्रुत અર્થાત્ શ્રુતાનુસાર અને યથાકલ્પ-કલ્પાનુસાર 'अहामग्गं' માર્ગાનુસાર 'सम्मं काएण' સમ્યક્ પ્રકારથી કાયદ્વારા 'फासित्ता' સ્પર્શ કરીને 'पालित्ता' અને પરિપાલન કરીને તથા 'तीरित्ता किट्टित्ता' આચરણ કરીને અર્થાત્ વ્યવહારમા અમલ કરીને તથા સંકીર્તન કરીને 'आणाए आराहिता यावि भवइ' તીર્થંકર ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીની આજ્ઞાના આરાધક પણ થાય છે અર્થાત્ પૂર્વોક્ત પચ્ચીશ ભાવનાઓ સાથે સર્વ પ્રાણાતિપાતવિરમણ વિગેરે પાચે મહાવ્રતોના પરિપાલન કરવાવાળા નિર્ગ્રન્થ મુનિ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીની આજ્ઞાના પાલન કરનાર કહેવાય છે ॥સૂ૦ ૧૦॥

શ્રીજૈનાચાર્ય જૈનધર્મદિવાકર પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલ વ્રતિવિરચિત આચારાગસૂત્રની
બીજા શ્રુતસ્કધની મર્મપ્રકાશિકા વ્યાખ્યામા ભાવના નામનુ
પદરમુ અધ્યયન સમાપ્ત ॥ ૧૫ ॥
ત્રીજી ચૂલાપણ સમાપ્ત થઇ

षोडशं चतुर्थचूडारूपं विमुक्ताध्ययनम्

मूलम्–अणिच्चमावासमुविंति जंतुणो, पलोयए सुच्चमिणं अणुत्तरं।
विउसिरे विन्नु अगारबंधणं, अभीरू आरंभपरिग्गहं चए ॥१॥

छाया–अनित्यमावासमुपयान्ति जन्तवः प्रलोकयेत् श्रुत्वा इदमनुत्तरम् ।
व्युत्सृजेत् विज्ञः अगारबन्धनम् अभीरुः आरम्भपरिग्रहं त्यजेत् ॥१॥

टीका–पञ्चदशेऽध्ययने सर्वप्राणातिपातविरमणप्रभृतिपञ्चमहाव्रतानां तेषां पञ्चविंशति भावनानाञ्च प्ररूपणं कृतम्, सम्प्रति षोडशेऽध्ययने मोक्षरूपविमुक्ति साधनानां प्ररूपणं परमावश्यकं वर्तते यत उक्तपञ्चमहाव्रतानां साधना कर्मबन्धनाद् विमुक्त्यर्थमेव क्रियते तस्मात् अस्मिन् अध्ययने कर्मनिर्जरायाः साधनानां विशेषरूपेण वर्णनं कृतमस्ति, तच्च वर्णनं पञ्चाधिकारेषु विभक्तं वर्तते तथाहि १–अनित्याधिकारे, २–पर्वताधिकारे, ३–रूप्याधिकारे, ४–

सोलहवां अध्ययन का प्रारंभ

अब सोलहवां चतुर्थ चूडा रूप विमुक्ति अध्ययन प्रारम्भ किया जाता है–

टीकार्थ–पन्द्रहवां अध्ययन में सर्वप्राणातिपात विरमण वगैरह पांचों महाव्रतों का और उन पांचों महाव्रतों की पच्चीश भावनाओं का भी निरूपण किया गया है सम्प्रति इस सोलहवें अध्ययन में मोक्ष रूप विमुक्ति साधकों का प्ररूपण करना परमावश्यक समझा जाता है क्योंकि उक्त सर्व प्राणातिपात विरमण वगैरह पंच महाव्रतों की साधना आराधना कर्मबन्धन से छुटकारा पाने के लिये ही की जाती है इसलिये इस सोलहवें अध्ययन में कर्म निर्जरा अर्थात् किये हुए कर्मों का जीर्णशीर्ण करने के साधनों का विशेष रूप से वर्णन किया गया है और उस वर्णन को पांच अधिकारों में विभक्त किया गया है जैसे कि १–अनित्याधिकार में, २–पर्वताधिकार में, ३ रूप्याधिकार में, ४–भुजग-

---

સોળમુ અધ્યયન પ્રારભ

હવે સોળમુ ચૂડારૂપ વિમુક્તિ અધ્યયન પ્રારભ કરવામા આવે છે.—

'अणिच्चमावास मुविंति जंतुणो पलोयए सुच्चमिण अणुत्तरं'
विउसरे विन्नु अगार बंधणं अभीरू आरंभपरिग्गहं चए'

પદરમા અધ્યયનમા સર્વ પ્રાણાતિપાત વિરમણ વિગેરે પાચે મહાવ્રતોના અને એ પાંચે મહાવ્રતોની પચ્ચીશ ભાવનાઓનુ પણ નિરૂપણ કરવામાં આવેલ છે. હવે આ સોળમાં અધ્યયનમા મોક્ષરૂપ વિમુક્તિના સાધનોનુ પ્રરૂપણ કરવુ પરમ આવશ્યક ગણાય છે. કેમકે ઉક્તસર્વ પ્રાણાતિપાતવિરમણ વિગેરે પાચ મહાવ્રતોની સાધના આરાધના કર્મબંધનથી છુટકારો મેળવવા માટે જ કરાય છે, તેથી આ સોળમા અધ્યયનમા કર્મનિર્જરા અર્થાત્ કરેલા કર્મોને જીર્ણ શીણ કરવાના સાધનોનુ વિશેષ રીતે વર્ણન કરવામા આવેલ છે. અને એ વર્ણન ને પાચ અધિકારોમા વહેચેલ છે જેમકે–૧ અનિત્યાધિકારમા, ૨–પર્વતાધિ-

भुजगत्वाधिकारे, ५-समुद्राधिकारे च, अनया रीत्या सर्वसाधनानां मुख्योद्देश्यं मुक्तिरेव, सा च मुक्तिः देशमुक्ति सर्वमुक्तिभेदाभ्यां द्विविधा बोध्या, तत्र सामान्यसाधुत आरभ्य भवस्थकेवलिपर्यन्तस्य देशमुक्तिर्भवति, वेदनीयादि-अष्टविधकर्मबन्धनानां तपश्चर्याद्वारा सर्वथा क्षयं कृत्वा निर्वाणप्राप्तिः सर्वमुक्तिरुच्यते, एतदुभयरूपा मुक्तिः कर्मनिर्जरात एव भवति तस्मात् कर्मनिर्जरा साधनानां प्ररूपणं कर्तुमनित्याधिकारमुद्दिश्य आह-'अणिच्चमावासमुविंति जंतुणो पलोयए सुच्चमिणं अणुत्तरं' अनित्यम् आवासम् उपयान्ति जन्तवः प्रलोकयेत् श्रुत्वा इदम् अनुत्तरम्-इद जिनप्रवचनम्, अनुत्तरम्-सर्वश्रेष्ठं वर्तते यत्र निगदितं यद् जन्तवः-प्राणिनो जीवाः आवासम्-मनुष्यादिजन्मरूपं भवम् उपयान्ति-प्राप्नुवन्ति तत् मनुष्यादि-

स्वगाधिकार में और ५-समुद्राधिकार में, इस प्रकार सभी साधनों का मुख्य उद्देश्य मुक्ति ही मानी जाती है, वह मुक्ति देशमुक्ति और सर्वमुक्ति के भेद से दो प्रकार की समझनी चाहिये, उन दोनों मुक्तियों में सामान्य साधु से लेकर भवस्थ केवली पर्यन्त को देशमुक्ति ही होती है किन्तु ज्ञानावरणीय दर्शनावरणीय वेदनीय मोहनीय वगैरह अष्टविध कर्मबन्धनों का तपश्चर्या द्वारा सर्वथा कर्मक्षय कर के निर्वाण प्राप्ति को सर्वमुक्ति कहते हैं इस प्रकार इन दोनों मुक्तियां कर्मों की निर्जरा से ही हो सकती हैं इसलिये कर्मों की निर्जरा करने के साधनों का प्ररूपण करने के लिये अनित्याधिकार को उद्देश्य कर कहते हैं-'अणिच्चमावासमुवंति जंतुणो पलोयए सुच्चमणिं अणुत्तरं' सभी जन्तु प्राणी अनित्य आवास को प्राप्त करते हैं अर्थात् यह जिन प्रवचन याने भगवान् श्री महावीर स्वामी का प्रवचन अनुत्तर है याने सर्वश्रेष्ठ है क्योंकि जिस प्रवचन में कहा गया है कि जो जन्तु याने सभी जीव प्राणी आवास याने मनुष्यादि जन्म रूप भव संसार को प्राप्त करते हैं वह मनुष्यादि शरीर अनित्य है यह सुनकर

કારમા ૩-રૂપ્યાધિકારમા ૪-ભુજગત્વાધિકારમાં અને ૫-સમુદ્રાધિકારમા આ પ્રમાણે બધા સાધાનોનો મુખ્ય ઉદ્દેશ મુક્તી જ માનવામા આવે છે. એ મુક્તિ દેશમુક્તિ-અને સર્વ મુક્તિના ભેદથી બે પ્રકારની સમજવી. એ બન્ને મુક્તિયોમા સામાન્ય સાધુથી લઈને ભવસ્થ કેવળી પર્યન્તને દેશમુક્તિ જ થાય છે. પરંતુ જ્ઞાનાવરણીય દર્શનાવરણીય વેદનીય, મોહનીય વિગેરે આઠ પ્રકારના કર્મ બંધનોનો તપશ્ચર્યા દ્વારા સર્વથા કર્મોનો ક્ષય કરીને નિર્વાણ પ્રાપ્તિને સર્વ મુક્તિ કહે છે-આ પ્રમાણે આ બન્ને મુક્તિયો કર્મોની નિર્જરાથી જ થઈ શકે છે તેથી કર્મોની નિર્જરા કરવાના સાધનોનું નિરૂપણ કરવા માટે અનિત્યાધિકારને ઉદ્દેશીને કહે છે-'अणिच्चमावासमुविंति जंतुणो' બધા જંતુ પ્રાણિ અનિત્ય આવાસને પ્રાપ્ત કરે છે અર્થાત્ આ જીનપ્રવચન એટલે કે ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીનું પ્રવચન અનુત્તર અર્થાત્ સર્વશ્રેષ્ઠ છે કેમકે જે પ્રવચનમા કહેવામા આવેલ છે કે-જે જંતુ અર્થાત્ બધા જીવ પ્રાણિ આવાસ અર્થાત્ મનુષ્યાદિ જન્મ રૂપ ભવ સંસારને પ્રાપ્ત કરે છે આ મનુ-

शरीरम् अनित्यं वर्तते इति श्रुत्वा आकर्ण्य विज्ञः-विद्वान इति परेणाक्षेपः, तद् विषये गम्भीरतापूर्वकम् आन्तरिकहृदयेन च प्रलोकयेत्-विचारयेत् विचारं कुर्यात् अथ च 'विउसिरे विन्नु अगारबंधणं अभीरु आरम्भपरिग्गहं चए' व्युत्सृजेत्-परित्यागं कुर्यादित्यर्थः विज्ञः-विद्वान साधकः, अगारबन्धम्-पारिवारिकस्नेहजालबन्धनं परित्यजेदिति पूर्वेणान्वयः, स विज्ञः कीदृश इत्याह-अभीरुः-सप्तप्रकारकभयपरीषहभयवर्जितः सन् आरम्भपरिग्रहम्-समस्तसावद्यकर्म-परिग्रहमपि त्यजेत्-परिवर्जयेदित्यर्थः, एतावता सर्वश्रेष्ठजिनप्रवचने उक्तं यत् जीवात्मा मनुष्यादियोनौ जन्म गृह्णाति तदनित्यं वर्तते इति श्रुत्वा हार्दिकचिन्तनञ्च कृत्वा सर्वभयेभ्यो निर्मुक्तत्वादनिर्भीको विद्वान् साधकः पारिवारिकस्नेहबन्धनं समस्तसावद्यकर्मानुष्ठानं परिग्रहञ्च सबाह्याभ्यन्तरं परित्यजेदिति फलितम् ॥१॥ इति अनित्याधिकारः ।

विज्ञ विद्वान् लोग इस विषय में गम्भीरता पूर्वक और आन्तरिक हृदय से विचार करें और 'विउसिरे विन्नु अगारबंधणं, अभीरू आरंभ परिग्गहं चए' ॥१॥ वह विज्ञ विद्वान् मनुष्य अभीरु होकर अर्थात् इहलोकादि सात प्रकार के भय परीषह भय वर्जित होकर अगार बन्धन को याने पारिवारिक स्नेह जाल बन्धन को छोड़ दे और आरम्भ परिग्रह को याने समस्त सावद्य कर्म परिग्रह को भी छोड़ दे, एतावता सर्वश्रेष्ठ भगवान् के प्रवचन में कहा गया है कि जो जीवात्मा मनुष्यादि योनि में जन्म लेता है वह मनुष्यादि योनि अनित्य है ऐसा सुन समझकर और हार्दिक चिन्तन भी करके सभी प्रकार के भय से निर्मुक्त होने से निर्भीक होकर विद्वान् साधक पारिवारिक स्नेह बन्धन को और समस्त सावद्य कर्मानुष्ठान को तथा परिग्रह को बाह्य आभ्यन्तर के साथ छोड दे अर्थात् बाहर से और भीतर से सभी प्रकार के सावद्य कर्मानुष्ठान और पारिवारिक स्नेह ममता माया तथा परिग्रह का परित्याग कर दे इस प्रकार पहला

વ્યાદિ શરીર અનિત્ય છે 'पलोयए सुच्चमणिं अणुत्तरं' આ સાભળીને વિદ્વાન્ પુરૂષ આ વિષયમાં ગભીરતા પૂર્વક અને આતરિક હૃદયથી વિચાર કરે અને 'विउसरे विन्नु अगारबंधणं,अभीरू आरंभपरिग्गहं चए ॥ १ ॥ આ વિજ્ઞ વિદ્વાન્ મનુષ્ય અભીરૂ બની ને અર્થાત્ સાત પ્રકારના ભય પરીષહ એટલે કે ભયવર્જીત થઈ ને અગાર બધનને એટલે કે પારિવારિક સ્નેહ જાળ બધન ને છોડી દેવા અને આરભ પરિગ્રહને અર્થાત્ સઘળા સાવદ્ય કર્મ પરિગ્રહને પણ છોડી દેવા એટલે કે સર્વ શ્રેષ્ઠ જીનેન્દ્ર ભગવાનના પ્રવચનમાં કહ્યુ છે કે-જે જીવાત્મા મનુષ્યાદિ યોનિમા જન્મ લે છે તે મનુષ્યાદિ યોનિ અનિત્ય છે એમ સાભળીને અને હાર્દિક ચિતન પણ કરીને બધા પ્રકારના ભયથી નિર્મુક્ત થવાથી નિર્ભીક થઈને વિદ્વાન્ સાધકે પારિવારિક સ્નેહ બધનને અને બધા સાવદ્ય કર્માનુષ્ઠાનને તથા પરિગ્રહને બાહ્ય અભ્યતરની સાથે છોડી દેવા અર્થાત્ બહારથી અને અદરથી બધા પ્રકારના સાવદ્ય કર્માનુષ્ઠાન અને પારિવારિક સ્નેહ મમતા માયા તથા પરિગ્રહનો પરિ

मूलम्—तहा गयं भिक्खुमणंतसंजयं अणेलिसं विन्नु चरंतमेसणं ।
तुदंति वायाहि अभिद्दवं नरा, सरेहिं संगामगयं व कुंजरं ॥२॥

छाया—तथागतं भिक्षुमनन्तसंयतम् अनीदृशं विज्ञं चरन्तमेषणाम् ।
तुदन्ति वाग्भिः अभिद्रवन्ते नराः शरैः संग्रामगतमिव कुञ्जरैः ॥२॥

टीका-सम्प्रति पर्वताधिकारमुद्दिश्य प्ररूपयितुमाह-'तहागयं भिक्खुमणंतसंजयं अणेलिसं विन्नु चरंतमेसणं' तथागतम्-तथाभूतम् मनुष्यादिभवानित्यत्वादिभावनायुक्तम् भिक्षुम्-भावसाधुम् अनन्तसंयतम्-एकेन्द्रियत्रसानन्तजीवरक्षणतत्परम् एकेन्द्रियादि जीवानां रक्षणे सदैव यत्नशीलमित्यर्थः अतएव अनीदृशम्-अनुपमसंयमशीलम्, विज्ञम्-पूर्णविद्वांसम् मुनिम् एषणाम्-शुद्धाहारगवेषणां चरन्तम् कुर्वन्तम् भावसाधुमित्यर्थः 'तुदंति वायाहि अभिद्दवं नरा, सरेहिं संगामगयं व कुंजरं' तुदन्ति-व्यथयन्ति पीडयन्ति वाग्भिः-असभ्यगालिप्रदानादि वचनैः, अथ च अभिद्रवन्तः-लगुडलोष्टप्रस्तरादिप्रहारैः प्रहरन्तः नराः केचन अनार्यपुरुषाः तथा प्रहरन्ति इव-यथा शरैः-तीक्ष्णबाणैः केचन शत्रवः संग्रामगत मपरभूमिसमुपस्थितं

अनित्याधिकार की वक्तव्यता समाप्त हो गयी ।

अब द्वितीय पर्वताधिकार को उद्देश कर प्ररूपण करने के लिये कहते हैं-'तहागयं भिक्खुमणंतसजयं अणेलिसं विन्नु चरंतमेसणं' तथागतं-तथाभूत याने मनुष्यादि भवों की अनित्यत्वादि भावना से युक्त भिक्षुक को याने भावसाधु को जो कि अनन्त संयत है अर्थात् एकेन्द्रिय त्रस अनन्त जीवों के रक्षण में तत्पर हैं याने एकेन्द्रियादि जीवों के रक्षण में हमेशां यत्नशील है अत एव अनीदृश याने अनुपम संयमशील और विज्ञ पूर्ण विद्वान् जैन मुनि महात्मा की जो कि शुद्ध आहार की गवेषणा करने में तत्पर है 'तुदंति वायाहि अभिद्दवं नरो सरेहिं संगामगयं व कुंजरं' इस प्रकार जैन साधु मुनि को बहुत से अनार्य दुष्ट पुरुष असभ्य गालीप्रदानादि कुवचनों से और लाड लोष्ठ प्रस्तरादि प्रहारों

ત્યાગ કરી દેવો એ પ્રમાણે પહેલા અનિત્યાધિકારનું કથન સંપૂર્ણ થયું

હવે દ્વિતીય પર્વતાધિકારને ઉદ્દેશીને પ્રરૂપણ કરવા માટે સૂત્રકાર કહે છે-'तहागयं भिक्खुमणतसंजय' તથાભૂત અર્થાત્ મનુષ્યાદિ ભવોની અનિત્યત્વાદિ ભાવનાથી યુક્ત નિર્ગ્રન્થ સાધુને કે જે અનંત સંયત છે અર્થાત્ એકેન્દ્રિય ત્રસ અનંત જીવોના રક્ષણમાં તત્પર છે. એટલે કે એકેન્દ્રિયાદિ જીવોના રક્ષણમાં હમેશા પ્રયત્નશીલ છે અતએવ "अणेलिसं विन्नु चरतमेसण' અનિદૃશ અર્થાત્ અનુપમ સંયમશીલ અને વિજ્ઞ પૂર્ણ વિદ્વાન્ નિર્ગ્રન્થ મુનિને કે શુદ્ધ આહારની ગવેષણા કરવામાં તત્પર છે આ પ્રમાણે ઘણા નિર્ગ્રન્થ મુનિને 'तुदंति वायाहि अभिद्दव नरा' અનાર્ય દુષ્ટ પુરૂષો અસભ્ય ગાલી પ્રદાનાદિ દુર્વચનોથી અને લાકડી ઢેખલા વિગેરેના પ્રહારોથી પ્રહાર કરીને ઘાયલ કરે છે, તે એવી રીતે ઘાયલ કરે છે કે જેમ 'सरेहिं सगामगय व कुंजर' શત્રુ સમૂહ તીક્ષ્ણ બાણોથી સંગ્રામગત અર્થાત્ યુદ્ધ

कुञ्जरम्—प्रतिपक्षिदिग्गजं प्रहरन्ति, एतेन मनुष्यादि भवानामनित्यत्वादि भावनाभावितम् अनन्तजीवसंरक्षणतत्परम् अनुपमसंयमशीलं जिनागमानुसार शुद्धाहारगवेषणातत्परं भावभिक्षुम् दृष्ट्वा स्वभावदुष्टा कतिपये अनार्यमनुष्या असभ्याश्लीलवचनद्वारा लगुडलोष्टपाषाणखण्डप्रहारैश्च संग्रामभूमिगतं प्रतिपक्षदिग्गजं यथा तीक्ष्णबाणैः वीरयोद्धा प्रहरन्ति तथैव प्रहरन्ति किन्तु सर्वपरीषहसहिष्णुः भावसाधुः पर्वत इव तत्प्रहारैरविचलितः सन संयमपालनतत्पर एव तिष्ठति नतु किञ्चिदपि अनार्यदुष्टजनोक्तोपद्रवैः कथमपि विचलितो भवति इत्यग्रेणान्वयः अवगन्तव्यः ॥२॥

मूलम्—तहप्पगारेहिं जणेहिं हीलिए, ससद्दफासाफरुसा उईरिया ।
तितिक्खए नाणि मदुट्ठचेयसा, गिरिव्व वाएण न संपवेयए ॥३॥

छाया—तथाप्रकारैः जनैः हीलितः, सशब्दस्पर्शाः परुषाः उदीरिताः ।
तितिक्षते ज्ञानी अदुष्टचेतसा गिरिरिव वातेन न संप्रवेपते ॥३॥

से प्रहार करते हुए इस प्रकार घायल करते हैं जैसे कि शत्रुगण तीक्ष्णबाणों से संग्राम गत अर्थात् युद्ध भूमि में समुपस्थित कुञ्जर याने प्रतिपक्षियों के दिग्गज हाथी को मारते हैं एतावता मनुष्यादि भवों की अनित्यता भावना से प्रभावित तन्मय और अनन्त जीव संरक्षण तत्पर और अनुपम संयमशील तथा जिनागम के अनुसार शुद्धाहार गवेषणा करने में तत्पर भावसाधु को देखकर स्वभाव से दुष्ट दुर्जन कितने ही अनार्य पुरुष असभ्य और अश्लील वचन द्वारा लगुड लोष्ठ पाषाण खण्ड के प्रहारों से संग्राम भूमिगत प्रतिपक्षियों के दिग्गज को जिस प्रकार तीक्ष्ण तीखे बाणों से वीर योद्धा लड़ाकू लोग मारते हैं उसी तरह प्रहार करते हैं किन्तु सर्वविध परीषह का सहनशील भावसाधु मुनि महात्मा पर्वत के समान उन दुष्ट पुरुषों के प्रहार से विचलित नहीं होकर ही संयम पालन में पूर्ण तत्पर ही रहते हैं थोड़ा भी उन अनार्य दुष्ट पुरुषों के उपद्रवों से किसी भी तरह विचलित नहीं होते हैं।

ભૂમિમા ઉપસ્થિત થયેલ પ્રતિપક્ષિયોના હાથીઓને મારે છે એટલે કે મનુષ્યાદિ ભવોની અનિત્યતાની ભાવનાથી પ્રભાવિત તન્મય અને અનંતજીવ સંરક્ષણમાં તત્પર અને અનુપમ સંયમશીલ તથા જીનાગમ પ્રમાણે શુદ્ધ આહાર ગવેષણા કરવામા તત્પર એવા આત્માર્થી સાધુને દેખીને સ્વભાવથીજ દુષ્ટ એવા દુર્જન એટલે કે કેટલાક અનાર્ય પુરૂષો અસભ્ય અને અશ્લીલ વચન દ્વારા લાકડી ઢેખલા કે પત્થરથી રણસંગ્રામના આવેલ પ્રતિપક્ષિયોના હાથિયોને જેમ તીક્ષ્ણ બાણોથી વીરયોદ્ધાઓ મારે છે એજ રીતે પ્રહાર કરે છે. પરંતુ સર્વવિધ પરીષહને સહન કરવાવાળા આત્માર્થી સાધુ પર્વતની જેમ અડગરહી એ દુષ્ટ પુરૂષોના પ્રહારથી ચલિત થયા વિનાજ સંયમ પાલનમા પૂર્ણ રીતે તત્પર જ રહે છે એ અનાર્ય પુરૂષોના ઉપદ્રવોથી કોઈ પણ રીતે જરા સરખા પણ ચલિત થતા નથી.

टीका-पर्वताधिकारवक्तव्यताशेषमुपसंहरन्नाह-'तहप्पगारेहिं जणेहिं हीलिए' तथाप्रकारैः-द्वितीयकारिकोक्तदुष्टानार्यरूपैः जनैः-पुरुषैः हीलितः-तर्जितः ताडितश्च, एवं 'स सद्दफासाफरुसा उईरिया' सशब्दस्पर्शैः परुषैः-कठोरैः मर्मस्थलवेधकैः असभ्याश्लीलशब्दस्पर्शसहितैः तीक्ष्णवचनैरित्यर्थः उदीरितः-कथितः अत्यन्त तीव्रकठोराक्रोशवचनैः कदर्थितः अपमानितो भूत्वापि भावसाधुः 'तितिक्खए नाणि अदुट्ठचेयसा' तितिक्षते तान्-परिषहान् सहते ज्ञानी-पूर्णविज्ञः स भावमुनिः अदुष्टचेतसा-कालुष्यरहितमनसा युक्तत्वात् ममैव जन्मान्तरकृतदुष्कर्मफलमेतदिति बुद्ध्या विमृश्य मयैवैतद् भोक्तव्यमिति जानन् अनार्यपुरुष द्वारा कृतोपद्रवैः प्रकम्पितो न भवति इति दृष्टान्तद्वारा प्ररूपयन्नाह-'गिरिव्व वाएण न संपवेयए' गिरिरिव-पर्वत इव वातेन-वायुना-झंझावातेनापि इत्यर्थः यथा न संप्रवेपते-कम्पितो न भवति तथैव संयमनिष्ठो भावसाधुरपि उक्तपरीषहोपसर्गैः अनार्यदुष्टजनोपद्रवैः विचलितो न भवतीति भावः ॥३॥

अब पर्वताधिकार की अवशिष्ट वक्तव्यता का उपसंहार करते हैं-'तहप्पगारेहि जणेहिं हीलिए' ॥३॥ तथाप्रकारैः याने उपर्युक्त द्वितीय कारिका में कहे गये अनार्य दुष्ट रूप पुरुषों से हीलित याने तर्जित और ताडित होकर और 'ससद्द फासा फरुसा उईरिया' अत्यन्त कठोर मर्मस्थल वेधक असभ्य अश्लील शब्द स्पर्श सहित तीखे वचनों से घायल होकर अर्थात् अत्यन्त तीव्र कठोर आक्रोश वचनों से कदर्थित याने अपमानित होकर भी भावसाधु 'तितिक्खए' तितिक्षा करते हैं याने उन परीषहों को सहते हैं 'नाणीअदुट्ठचेयसा' एतावता ज्ञानी अर्थात् पूर्ण विज्ञ वह भावसाधु अदुष्ट चित्त से याने कालुष्य रहित मन से युक्त होकर मेरे ही जन्मान्तर में किये हुए बुरे कर्मों का यह फल है इसलिये मुझे ही इसका फल भोगना चाहिये ऐसा विचार कर अनार्य दुष्ट पुरुष द्वारा किये गये उपद्रवों से घबडाते नहीं है इसी को दृष्टान्त द्वारा बतलाते हैं-जिस प्रकार 'गिरिव्व वाएग न सपवेइए' झंझावात से भी पर्वत कम्पित नहीं होता है वैसे ही संयमनिष्ठ निर्ग्रन्थ जैन साधु भी उपर्युक्त परीषहों

હવે પર્વતાધિકારના બાકીના કથનનો ઉપસંહાર કરતા કહે છે-'तहप्पगारेहिं जणेहिं हीलिए' એ ઉપરોક્ત બીજી ગાથામાં કહેવામાં આવેલ અનાર્ય દુષ્ટ પુરૂષોથી તિરસ્કૃત અને તાડિત થઈને 'ससद्दफासा फरुसा उईरिया' અત્યંત કઠોર નિંદા વચનોથી અપમાનિત થઈને પણ આત્માર્થી સાધુ તિતિક્ષા કરે છે. અર્થાત્ એ પરીષહોને સહન કરે છે. 'तितिक्खए नाणि अदुट्ठचेयसा' જ્ઞાની અર્થાત્ પૂર્ણ વિજ્ઞ એ આત્માર્થી સાધુ અદુષ્ટ ચિત્તથી અર્થાત્ નિર્મલ મનથી યુક્ત થઈને મેં જ જન્માન્તરમાં કરેલા ખુરા કર્મોનું આ ફળ છે. તેથી તે મારે જ ભોગવવું જોઈએ એમ વિચારીને અનાર્ય દુષ્ટ પુરૂષોએ કરેલા ઉપદ્રવોથી ગભરાતા નથી એજ વાત દૃષ્ટાન્ત દ્વારા બતાવતા કહે છે કે-'गिरिव्व वाएण न संपवेयए' જેમ

मूलम्--उवेहमाणे कुसलेहि संवसे, अकंतदुक्खी तसथावरा दुही ।
अलूसए सव्वसहे महामुणी, तहा हि से सुस्समणे समाहिए ॥४॥

छाया-उपेक्षमाणः कुशलैः संवसेत्, अकान्तदुःखिनः त्रसस्थावरान् दुःखिनः ।
अलूषयन् सर्वसहे महामुनिः तथाह्यसौ सुश्रमणः समाहितः ॥४॥

टीका--सम्प्रति रूप्याधिकारमाश्रित्य प्ररूपयितुमाह--'उवेहमाणे कुसलेहिं संवसे' उपेक्षमाणः--इष्टानिष्टविषयेषु मध्यस्थभावमाश्रयन परीषहोपसर्गान् वा सहन् भावसाधुः कुशलैः--गीतार्थमुनिभिः सार्धम् संवसेत्--निवासं कुर्यात् तिष्ठेदित्यर्थः तथा 'अकंतदुक्खीतसथावरा दुही' अकान्त दुःखिनः--असातावेदनीयरूपा कमनीयानिष्टदुःखभागिनः त्रसस्थावरान्--द्वीन्द्रियत्रीन्द्रियचतुरिन्द्रियपञ्चेन्द्रियरूपत्रसजीवान् एकेन्द्रिय पृथिवीकायिकादिपञ्चस्थावरांश्च दुःखिने जीवान 'अलूसए सव्वसहे महामुणी' अलूषयन्--अपरितापयन् परिता-

पसर्गो से याने अनार्य दुष्ट जनों के उपद्रवों से विचलित नहीं होते हैं इस प्रकार पर्वताधिकार की वक्तव्यता पूर्ण हो गयी।

अब रूप्याधिकार को उद्देश्यकर निरूपण करने के लिये कहते हैं-'उवेहमाणे कुसलेहिं संवसे' ॥ ४ ॥ उपेक्षमाणः-इष्ट और अनिष्ट विषयों में मध्यस्थ भाव का आश्रयण करता हुआ जैन साधु कुशल याने गीतार्थ मुनियों के साथ निवास करे अर्थात् इष्टानिष्ट विषयों को उदासीन रूप से ही देखता हुआ और परीषह उपसर्गो को सहन करता हुआ निर्ग्रन्थ जैन मुनि महात्मा गीतार्थ मुनियों के साथ उपाश्रय में निवास करे और 'अकंतदुक्खी तसथावरा दुही' अकान्त दुःखी जीवो को याने असातावेदनीय रूप अकमनीय अर्थात् अवांछनीय अनिष्ट दुःखो का भागी त्रस स्थावरो याने द्वीन्द्रिय त्रीन्द्रिय चतुरिन्द्रिय पञ्चेन्द्रिय रूप त्रस जीवों को तथा एकेन्द्रिय पृथिवीकायिक वगैरह पांच स्थावर रूप दुःखी जीवो को 'अलूसए सव्वसहे महामुणी' अलूषित करता हुआ

ઝંઝાવાતથી પણ પર્વત કંપાયમાન થતો નથી એજ પ્રમાણે સંયમનિષ્ઠ નિર્ગ્રન્થ મુનિ ઉપરોક્ત પરીષહો અને ઉપસર્ગોથી એટલે કે અનાર્ય દુષ્ટ જનોના ઉપદ્રવોથી ચલિત થતા નથી. આ રીતે પર્વતાધિકારનું કથન પૂર્ણ થયું

હવે રૂપ્યાધિકારને ઉદ્દેશીને નિરૂપણ કરવા માટે સૂત્રકાર કહે છે. 'उवेहमाणे कुसलेहिं संवसे' ઈષ્ટ અને અનિષ્ટ વિષયોમાં મધ્યસ્થ ભાવનો આશ્રય કરીને તટસ્થ પણાથી જ પરીષહો અને ઉપસર્ગોને સહન કરીને કુશળ અર્થાત્ ગીતાર્થ મુનિઓની સાથે નિવાસ કરવો. અર્થાત્ ઈષ્ટાનિષ્ટ વિષયોને ઉદાસીન પણાથી જોઈને પરીષહ ઉપસર્ગોને સહન કરતાં નિર્ગ્રન્થ મુનિએ ગીતાર્થ મુનિયોની સાથે ઉપાશ્રયમાં નિવાસ કરવો તથા 'अकंतदुक्खी तस थावरा दुही' અકાંત દુઃખી જીવોને અર્થાત્ અસાતાવેદની રૂપ અકમનીય અવાંછનીય અનિષ્ટ દુઃખોના ભાગી ત્રસસ્થાવરો અર્થાત્ દ્વીન્દ્રિય ત્રીન્દ્રિય ચતુરિન્દ્રિય પંચેન્દ્રિય ત્રસજીવોને તથા એકેન્દ્રિય પૃથિવીકાયિક વિગેરે પાંચ સ્થાવરરૂપ દુઃખી જીવોને 'अलूसए सव्वसहे महा-

पनम् अकुर्वन् सर्वसहः-पृथिवीवत् सर्वप्रकारकपरीपहोपसर्गान् सहमानः महामुनिः सम्यक्तया त्रिभुवनस्वभावज्ञाता भावसाधुः 'तहाहि से सुस्समणे समाहिए' तथाहि-तथाभूतत्वादेव असौ साधुः सुश्रमणः-श्रेष्ठश्रमणः इति समाख्यातः-कथितः, एतावता परीषहोपसर्गान् सहमानो महामुनिः गीतार्थमुनिभिः सह संवसन् दुःखं सर्वप्राणिनां प्रतिकूलवेदनीयं जानन् दुःखिनः त्रसस्थावरजीवान् अपरितापयन् पृथिवीवत् सर्वदुःखसहनकर्ता लोकत्रयवर्तिपदार्थवेत्तृत्वात् श्रेष्ठश्रमणत्वेन प्रसिद्धो भवतीति भावः ॥४॥ अपि च

मूलम्—विऊ नए धम्मपयं अणुत्तरं विणीय तण्हस्स मुणिस्स झायओ।
समाहियस्सऽग्गिसिहा व तेयसा तवो य पन्ना य जसो य वड्ढइ ॥५॥

छाया-विद्वान् नतः धर्मपदमनुत्तरम् विनीततृष्णस्य मुनेः ध्यायतः।
समाहितस्याग्निशिखेव तेजसा तपश्च प्रज्ञा च यशश्च वर्द्धते ॥५॥

टीका-'विउ नए धम्मपयं अणुत्तरं' विद्वान्-समयकालज्ञः, नतः-विनयसम्पन्नः, अनु

याने अपरितापित करता हुआ अर्थात् परितापन नहीं करता हुआ और पृथिवी के समान सर्व प्रकारके परीषहोपसर्गों को सहन करता हुआ महामुनि निर्ग्रन्थ जैन साधु अर्थात् सम्यग् रूप से त्रिभुवन के स्वभाव को जानने वाला भावसाधु 'तहाहि से सुस्समणे समाहिए' इस प्रकार के होने से ही वह निर्ग्रन्थ जैन साधु सुश्रमण अर्थात् अत्यन्त श्रेष्ठ श्रमण कहलाता है एतावता परीषह उपसर्गों को सहता हुआ महा मुनि जैन साधु गीतार्थ मुनियों के साथ निवास करता हुआ दुःख सभी प्राणियों के प्रतिकूल वेदनीय होता है ऐसा जानता हुआ अत्यन्त दुःखी सभी त्रस स्थावर जीवों को नहीं परितापित करते हुए पृथिवी के समान सर्व दुःख का सहन करनेवाला वह भावसाधु तीनों लोकों के अन्दर रहनेवाले सभी पदार्थों को जानने के कारण अत्यन्त श्रेष्ट श्रमण रूप से प्रसिद्ध होता है अर्थात् वह भावसाधु अत्यन्त श्रेष्ट साधु समझा जाता है इस प्रकार के निर्ग्रन्थ श्रेष्ठ जैन साधु के लिये और भी बतलाते हैं—'विऊ नए धम्मपयं अणुत्तरं'

मुणी तहाहि से सुस्समणे समाहिए' ॥४॥ અલૂષિત અર્થાત્ અપરિતાપિત કરતા થકા પૃથ્વી સરખા સર્વ પ્રકારના પરીષહોપસર્ગોને સહન કરીને નિર્ગ્રન્થમુનિ અર્થાત સમ્યક્ રૂપ ત્રિભુવનના સ્વભાવને જાણવાવાળા સંયમી સાધુ આ પ્રકારના હોવાથી જ એ નિર્ગ્રન્થ મુનિ સુશ્રમણ અર્થાત્ અત્યંત શ્રેષ્ઠ શ્રમણ કહેવાય છે એટલે કે-પરીષહ અને ઉપસર્ગોને સહન કરીને મહામુનિ ગીતાર્થ મુનિયોની સાથે નિવાસ કરતા તથા દુઃખ બધા પ્રાણિયોને પ્રતિકૂળ હોય છે. તેમ સમજીને અત્યંત દુખી બધા જ ત્રસ સ્થાવર જીવોને પરિતાપ કર્યાવિના પૃથીવીની જેમ બધા દુખ સહન કરનાર તે આત્માર્થી સાધુ ત્રણે લોકોની અંદર રહેલા બધા પદાર્થોને જાણવા માટે અત્યંત શ્રેષ્ઠ 'શ્રમણ પણાથી પ્રસિદ્ધ થાય છે અર્થાત્ તે નિર્ગ્રન્થ સાધુ અત્યંત ઉત્તમ સાધુ કહેવાય છે. આ પ્રમાણે નિર્ગ્રન્થ શ્રેષ્ઠ સાધુ માટે વિશેષ કથન કરે છે—'विउ नए धम्मपयं अणुत्तरं' તે પૂર્ણ

तरम्-अनुत्तमम् सर्वोत्तममित्यर्थः धर्मपदम्-यतिधर्मम् क्षमादयामार्दवादिगुणान भजमानः भावसाधुः महामुनित्वात् सर्वश्रेष्ठ श्रमण उच्यते अतएव 'विणीय तण्हस्स मुणिस्स झायओ' विनीततृष्णस्य-अपनीततृष्णस्य तृष्णारहितस्येत्यर्थः मुनेः-महामुनेः भावसाधोः ध्यायतः-धर्मध्यानं कुर्वतः 'समाहियस्सऽग्गिसिहाव तेयसा' समाहितस्य-समाधिमतः उपयोगवतः तस्य भावसाधोः अग्निशिखेन-वह्नेर्चिरिव तेजसा-प्रभावविशेषेण जाज्वल्यमानस्य 'तवो य पन्ना-य जसो य वड्ढइ' तपश्च प्रज्ञाच यशश्च वर्द्धते-अभिवर्द्धते इत्यर्थः तथा चाग्निशिखावत् तेजसा देदीप्यमानस्य महामुनेः तपः प्रज्ञायशांसि वृद्धिं प्राप्नुवन्तीति फलितम् ।५॥ एवमेव-

मूलम्-दिसोदिसंऽणंत जिणेण ताइणा, महव्वया खेमपया पवेइया।
महागुरु निस्सयरा उईरिया, तमेव तेउत्ति दिसं पगासगा ॥६॥

छाया-दिशोदिशम् अनन्तजिनेन त्रायिना महाव्रतानि क्षेमपदानि प्रवेदितानि ।
महागुरूणि निःस्वकराणि उदीरितानि तम इव तेज इति त्रिदिशं प्रकाशकानि ॥६॥

टीका-'दिसो दिसंऽणंतजिणेण ताइणा' दिशोदिशम्-सर्वास्वपि एकेन्द्रियादिभावदि-

वह पूर्ण विद्वान् समय काल का ज्ञाता और नत अर्थात् विनय सम्पन्न और सर्वोत्तम यतिधर्म याने क्षमा दया मार्दवादि गुणों को भजनेवाला वह नग्रेन्थ जैन साधु महामुनि होने से सर्वश्रेष्ठ श्रमण कहलाता है इसीलिये 'विणीयता इस्स मुणिस्स ज्झायओ' तृष्णा रहित होते हुए और धर्म ध्यान करते हुए और 'समाहियस्सग्गिसिहावतेयसा' समाधिवाले याने उपयोगवाले और अग्नि-शिखा के समान तेज से याने प्रभाव विशेष से 'तवोयपन्नाय जसोय वड्ढइ' जाज्वल्यमान उस निर्ग्रन्थ जैन साधु का तप प्रज्ञा और यश बढने लगता है एतावता अग्निशिखा के समान प्रभाव विशेष रूप तेजसे देदीप्यमान उस महामुनि के तप प्रज्ञा और यश अत्यन्त वृद्धि को प्राप्त करते हैं इसी तरह उस निर्ग्रन्थ जैन मुनि के पांच महाव्रतों का प्रभाव बतलाते हैं-'दिसोदिसंऽणंतजिणेण ताइणा' सभी एकेन्द्रियादि भाव दिशाओं में अनन्त केवलज्ञान युक्त जिनेन्द्र

વિદ્વાન્ સમયકાળના જ્ઞાતા અને નત અર્થાત્ વિનયુક્ત સર્વોત્તમ યતિધર્મ અર્થાત્ ક્ષમા દયા માર્દવાદિ ગુણોને ભજવાવાળા તે નિર્ગ્રન્થ જૈન સાધુ મહામુનિ હોવાથી સર્વશ્રેષ્ઠ શ્રમણ કહેવાય છે તેથી જ 'विणीयताइस्स मुणिस्स झायओ' તૃષ્ણારહિત થઈને અને ધર્મ ધ્યાન કરીને અને સમાધિ અર્થાત્ ઉપયોગવાળા 'समाहियस्सग्गिसिहावतेयसा' અગ્નિની શિખા સરખા તેજથી એટલે કે પ્રભાવવિશેષથી જાજ્વલ્યમાણ એ નિર્ગ્રન્થ મુનિના 'तवोय पन्ना य जसो य वड्ढइ ॥५॥ તપ પ્રજ્ઞા અને યશ વધવા લાગે છે. એટલે કે અગ્નિની શિખા સરખા પ્રભાવવિશેષ તેજથી અત્યંત દેદીપ્યમાન એ મહામુનિના તપ પ્રજ્ઞા અને યશ અત્યંત રીતે વધતા રહે છે એજ પ્રમાણે એ નિર્ગ્રન્થ મુનિના પાંચ મહાવ્રતનો પ્રભાવ બતાવે છે. 'दिसोदिसऽणंतजिणेण ताइणा' બધી જ એકેન્દ્રિયાદિ ભાવ દિશાઓમાં અનંત

शासु अनन्तजिनेन-अनन्त केवलज्ञानयुक्तजिनेन्द्रेण भगवता त्रायिना—अनन्तात्मत्राणकर्त्रा जिनेन्द्रदेवेन 'महव्वया खेमपया पवेइया' महाव्रतानि-सर्वप्राणातिपातविरमणादि पञ्चमहाव्रतानि, क्षेमपदानि—षट्कायरक्षास्थानानि प्रवेदितानि—प्रतिपादितानि सन्ति, तानि च पञ्चमहाव्रतानि 'महागुरु निस्सयरा उईरिया' महागुरूणि महापुरुषद्वारा आचीर्णत्वाद् आचरितत्वाद् वा महत्त्वपूर्णानि सन्ति कापुरुषैर्वा दुर्वहत्वाद् गुरुत्वयुक्तानि तानि बोध्यानि, एव निःस्वकराणि—अनादि कर्मबन्धनपरम्पराऽपनयनसमर्थानि तानि महाव्रतानि उदीरितानि—भगवता आविष्कृतानि प्रकटितानि सन्ति, तानि पुनः कीदृशानि? इति दृष्टान्तद्वारा प्रतिपादयन्नाह 'तमेव तेउत्तिदिसं पगासगा' तम इव तेजः—यथा तेजः तमोऽन्धकारं नाशयति

भगवान् तीर्थंकर अर्थात् अनन्त आत्मत्राणकर्ता जिनेन्द्र देवने सर्व प्राणातिपात विरमण वगैरह पांच महाव्रतों को और क्षेमपद याने षट्काय अर्थात् पृथिवीकायिक अप्कायिक वगैरह एकेन्द्रिय और द्वीन्द्रिय त्रीन्द्रिय चतुरिन्द्रिय तथा पञ्चेन्द्रिय रूप षट्काय जीवों की रक्षा करने के स्थानो को प्रतिपादित किया है और 'महव्वया खेमपया पवेइया' वे पञ्च महाव्रत अर्थात् सर्व प्राणातिपात विरमण मृषावादविरमण अदत्तादानविरमण सर्वविध मैथुन परित्याग तथा सर्वविध परिग्रह परित्याग रूप पंच महाव्रतों को महापुरुष द्वारा आचरित होने से अत्यन्त महत्त्व पूर्ण समझा जाता है अथवा कायर पुरुषो द्वारा दुर्वह होने से गुरुत्व शाली याने अत्यन्त गौरव युक्त माने जाते हैं एवं इन पांच महाव्रतों को 'महा गुरु निस्सयरा उईरिया' भगवान् श्रीमहावीर स्वामी वगैरह सर्वतीर्थंकरोने निःस्वकर बतलाया है याने अनादि कर्मबन्धन परम्परा को दूर करने में अत्यन्त समर्थ कहा है और इन महाव्रतो को दृष्टान्त द्वारा प्रतिपादन करते हैं कि 'तमेव तेउत्ति दिसं पगासगा' जिस प्रकार तेज अन्धकार को नाश करता है और तीन

કેવળજ્ઞાનયુક્ત જીનેન્દ્ર તીર્થંકર ભગવાન્ અનંત આત્મત્રાણ કર્તા જીનેન્દ્રદેવે 'महव्वया खेमपया पवेइया' સર્વ પ્રાણાતિપાત વિરમણ વિગેરે પાંચ મહાવ્રતો અને ક્ષેમપદ ષટ્કાય એટલેકે પૃથ્વીકાયિક વિગેરે એકેન્દ્રિયો તથા દ્વીન્દ્રિય ત્રીન્દ્રિય અને ચતુરિન્દ્રિય તથા પંચેન્દ્રિય રૂપષટ્કાય જીવોની રક્ષા કરવાના સ્થાનોને પ્રતિપાદિત કરેલ છે. અને એ પાંચ મહાવ્રત અર્થાત્ સર્વપ્રાણાતિપાત વિરમણ મૃષાવાદ વિરમણ, અદત્તાદાન વિરમણ અને સર્વવિધ મૈથુન પરિત્યાગ તથા સર્વવિધ પરિગ્રહ પરિત્યાગ રૂપ પાંચ મહાવ્રતોને 'महागुरू निस्सयर उईरिया' મહાપુરૂષ દ્વારા આચરિત હોવાથી અત્યંત મહત્વપૂર્ણ મનાય છે. અથવા કાયર પુરૂષો દ્વારા દુર્વહ હોવાથી ગુરૂત્વશાલી અર્થાત્ અત્યંત ગૌરવયુક્ત માનેલ છે અને આ પાંચ મહાવ્રતોને વીતરાગ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામી વિગેરે તીર્થંકરોએ નિઃસ્વકર કહેલ છે, અર્થાત્ અનાદિ કર્મ બંધન પરંપરાને દૂરકરવામાં અત્યંત શક્તિ શાળી કહ્યા છે એ મહાવ્રતોને દૃષ્ટાન્તદ્વારા બતાવે છે. 'तमेव तेउत्ति दिस पगासगा' જે પ્રમાણે

तथा त्रिदिशम्--ऊर्ध्वाधस्तिर्यग्रूपदिक्त्रयम् प्रकाशयति च एवम् एतान्यपि अहिंसादि पञ्च-महाव्रतानि आत्मसम्बद्धानादिकालिक कर्मबन्धनं त्रोटयन्ति लोकत्रये प्रकाशं कुर्वन्ति चेति भावः। तथा च षट्कायरक्षक-अनन्त केवलज्ञानि जिनेन्द्रेण एकेन्द्रियादि भावदिक्षु स्थित जीवरक्षार्थं तत्सम्बद्धानादि कर्मबन्धनत्रोटनाय पञ्च अहिंसादि महाव्रतानि प्रकटितानि अथ च तेजसा अन्धकार इव महाव्रतेन कर्मपरम्परा विनश्यति कर्म मलरहितत्वाद् निर्मलज्ञानवान् आत्मा च लोकत्रयप्रकाशको भवतीति भावः ॥६॥

मूलम्–सिएहिं भिक्खू असिए परिव्वए, असज्जमित्थीसु चइज्जपूयणं।
अणिस्सिओ लोगमिणं तहा परं, नमिज्जई कामगुणेहि पंडिए ॥७॥

छाया–सितैः भिक्षुः असितः परिव्रजेत्, असजन् स्त्रीपु त्यजेत् पूजनम्।
अनिश्रितः लोकमिमं तथापरं न मीयते कामगुणैः पण्डितः ॥७॥

दिशा याने अर्ध्व-उपर नीचे और तिर्यक् रूप तीनो दिशाओ को प्रकाशित करता है इसी प्रकार ये भी अहिंसादि पांच महाव्रत आत्मा में संसक्त अनादि कालिक कर्मबन्धन को तोड़ते हैं और तीनो लोकों में प्रकाशित करते हैं इस प्रकार षट्काय जीवो के रक्षक अनन्त केवलज्ञानी भगवान् ने एकेन्द्रियादि भाव दिशाओ में वर्तमान जीवो के रक्षार्थ तत्संबद्ध अनादि कर्म बन्धनो को तोडने के लिये अहिंसादि पांच महाव्रतो को प्रकट किया है और जिस तरह तेज से अन्धकार दूर हो जाता हैं इसी प्रकार इन पंच महाव्रतो से कर्म परम्परा भी नष्ट हो जाती है और आत्मा कर्ममल से रहित होने से निर्मलज्ञानवान् होकर तीनों लोकों का प्रकाशक हो जाता है इस प्रकार अहिंसा अर्थात् सर्वविध प्राणातिपात विरमण वगैरह पञ्च महाव्रतो का महत्व बतलाकर अब अहिंसादि पंच महाव्रतो की शुद्धि के लिये आगे बतलाते हैं-'सिएहिं भिक्खू असिए परिव्वए' पूर्वोक्त अहिंसादि पञ्च महाव्रत शुद्धि के लिये मूलगुणो के निरूपण

તેજ અંધારાનો નાશ કરે છે અને ત્રણદિશા અર્થાત્ ઉર્ધ્વ-ઉપર નીચે અને તિર્યક્ રૂપ ત્રણેદિશાઓને પ્રકાશિત કરે છે એ રીતે આ અહિંસાદિ પાંચ મહાવ્રત આત્મામાં સંસક્ત અનાદિકાળના કર્મબંધનને તોડે છે. અને ત્રણે લોકોમાં પ્રકાશિત કરે છે એ પ્રમાણે ષટ્ કાય જીવોના રક્ષક અનંત કેવળજ્ઞાની જીનેન્દ્ર ભગવાને એકેન્દ્રિયાદિ ભાવ દિશાઓમાં વર્તમાન જીવોની રક્ષા માટે તત્સંબદ્ધ અનાદિ કર્મબંધનોને તોડવા માટે અહિંસાદિ પાંચ મહાવ્રતોને પ્રગટ કરેલ છે. જે પ્રમાણે તેજથી અંધકાર દૂર થઈ જાય છે એજ પ્રમાણે પાંચ મહાવ્રતોથી કર્મપરંપરા પણ નાશ થઈ જાય છે અને આત્મા કર્મમળથી રહિત થવાથી નિર્મળ જ્ઞાનવાન્ થઈને ત્રણે લોકોને પ્રકાશ આપનાર થઈ જાય છે એજ પ્રમાણે અહિંસા અર્થાત્ સર્વવિધ પ્રાણાતિપાત વિરમણ વિગેરે પાંચ મહાવ્રતોનું મહત્વ બતાવીને હવે અહિંસાદિ પાંચ મહાવ્રતોની શુદ્ધિ માટે કહેવામાં આવે છે-પૂર્વોક્ત અહિંસાદિ પાંચ મહાવ્રતની શુદ્ધિને માટે મૂળ ગુણોનું નિરૂપણ કરીને હવે ઉત્તર ગુણોનું નિરૂપણ કરવા

टीका–सम्प्रति पूर्वोक्त हिंसादि पञ्चमहाव्रतशुद्ध्यर्थम् मूलगुणनिरूपणानन्तरम् उत्तरगुणान् प्ररूपयितुमाह–'सिएहिं भिक्खू असिए परिव्वए' सितैः–कर्मगृहपाशबद्धैः मनुष्यैः कर्मणा रागद्वेषादि निबन्धनगृहजालपाशेन वा बद्धाः गृहस्थपुरुषाः अन्यतीर्थिका वा सिता इत्युच्यते, 'षिञ् बन्धने क्तप्रत्ययः तैः सह असितः–अबद्धः तैः सार्द्धं संगमकुर्वाणः भिक्षुः–भावसाधुः परिव्रजेत्–संयमानुष्ठानशीलः सन् विचरेत्, संयमग्रहणं कृत्वा विहरेदित्यर्थः, तथा 'असज्जमित्थीसु चइज्ज पूयणं' स्त्रीषु–युवतिकामिनीषु असज्जन्–असक्तः सन् आसक्तिं वर्जयित्वेत्यर्थः स्त्रीणां संगं त्यक्त्वा इति भावः, त्यजेत् पूजनम्–मानसम्मानादराभिलापं परित्यजेदित्यर्थः एवम् 'अणिस्सिओ लोगमिणं तहा परं' अनिश्रितः–अबद्धः, स्त्रीविषय

करने के बाद अब उत्तरगुणों का निरूपण करने के लिये कहते हैं–सित याने कर्मरूप गृहपाशो से बंधे हुए मनुष्य अथवा रागद्वेषादि निबन्धन गृह जाल पाश रूप कर्म से बंधे हुए गृहस्थ पुरुष या अन्यतीर्थिक लोग सित कहलाते हैं क्योंकि 'षिञ् बन्धने' इस प्रकार बन्धनार्थक षिञ् धातु से क्त प्रत्यय करने पर मूर्धन्यषकार को दन्त्यसकार कर देने पर सित शब्द बनता है जिसका अर्थ 'बन्धा हुआ' यह अर्थ होता है इसलिये उन कर्म रूप गृहपाश से बंधे हुए पुरुषों के साथ तथा असित अर्थात् कर्म रूप गृहपाश से नहीं बंधे हुए पुरुषो के साथ संगति नहीं करते हुए निर्ग्रन्थ जैन साधु विहार करें याने संयम अनुष्ठान शील होकर विचरे अर्थात् संयम को ग्रहण कर विहार करें तथा 'असज्जमित्थीसु चइज्जपूयणं' युवती कामिनी स्त्रियो में आसक्ति को छोड़कर याने स्त्रियो का संग त्याग कर पूजन–मान सम्मान आदराभिलाष को छोड दे तथा अनिश्रित याने अबद्ध होकर अर्थात् स्त्री विषय का संसर्ग रहित होकर 'अणिस्सिओ लोगमिणं तहापरं' इस लोक को याने इस जन्म में तथा परलोक

માટે કહે છે–'सिएर्हि भिक्खू असिए परिव्वए' સીતેલ અર્થાત્ કર્મરૂપ ગૃહપાશોથી બધાયેલ મનુષ્ય અથવા રાગદ્વેષાદિ નિબધન ગૃહજાળ પાશરૂપ કર્મથી બધાયેલ ગૃહસ્થ પુરૂષ કે અન્ય તીર્થિક જન સિત કહેવાય છે, કેમ કે 'षिञ् बन्धने' એ રીતે બધનાર્થક ષિઞ્ ધાતુને 'ક્ત' પ્રત્યય લગાડવાથી અને મૂર્ધન્યષ કારને દતી કરવાથી 'સિત' શબ્દ બને છે, જેનો અર્થ બધાયેલ એ પ્રમાણે થાય છે, તેથી એ કર્મરૂપ ગૃહપાશથી બધાયેલ પુરૂષોની સાથે તથા અસિત અર્થાત્ કર્મરૂપ ગૃહપાશથી ન બધાયેલ પુરૂષોની સાથે સંગતિ કર્યા શિવાય નિર્ગ્રન્થ મુનિએ વિહાર કરવો, એટલે કે સયમાનુષ્ઠાનશીલ થઈને વિચરવુ અર્થાત્ સયમને ગ્રહણ કરીને વિહાર કરવો તથા 'असज्जमित्थीसु चइज्जपूयणं' યુવતી કામિની સ્ત્રિયોમાં આસક્તિ છોડીને એટલે કે–સ્ત્રિયોનો સગ ત્યજીને પૂજન–માન સન્માન અને આદરની અભિલાષાને છોડી દેવી તથા 'अणिस्सिओ लोगमिणं तहापरं' અનિશ્રિત અર્થાત્ અબદ્ધ થઈને અર્થાત્ સ્ત્રીસબધી સસર્ગનો ત્યાગ કરીને આ લોકને અર્થાત્ આ

संसर्गरहितः सन इमं लोकम्-एतल्लोकम्, अस्मिन जन्मनि तथा परलोकम्-परलोके स्वर्गादावित्यर्थः ऐहलौकिकपारलौकिक सुखविषयाशारहितः सन 'न मिज्जई कामगुणेहिं पंडिए' एवं भूतः साधुः कामगुणैः-मनोज्ञशब्दादिभिः न मीयते-न परिच्छिद्यते, नो प्रतिबध्यते इत्यर्थः, अत एव स भावसाधुः प्रियमनोज्ञशब्दादीनां कटुपरिणामदर्शित्वात् पण्डित इत्युच्यते पण्डा-सांसारिकविषयभोगतृष्णारहिता मोक्षविषयिणी बुद्धिः संजाता अस्येति पण्डितशब्दव्युत्पत्तिः 'तारकादित्वाद् इतप्रत्ययो बोध्यः तथा च साधुः कर्मपाशबद्धगृहस्थान्यतीर्थिकादि सम्पर्करहितः स्त्री संसर्गरहितश्च भूत्वा विचरेत्, तथा सः स्वसत्कारादि--अभिलाषामपि न कुर्यात्, एवमेव ऐहलौकिकपारलौकिकसुखकामनापि नो विदध्यात्, तथा मनोज्ञ-

स्वर्गादि में अर्थात् ऐहलौकिक तथा पारलौकिक सुखविषय की आशा रहित होकर 'न मिज्जई कामगुणेहिं पंडिए' निर्ग्रन्थ जैन साधु कामगुणों से अर्थात् मनोज्ञ अत्यन्त प्रिय रमणीय शब्दादि विषयो से प्रतिबद्ध नहीं होता है इसीलिये वह भावसाधु निर्ग्रन्थ जैन मुनि महात्मा प्रिय मनोज्ञ शब्दादि के कटु परिणाम का ज्ञाता होने से पण्डित कहलाते हैं क्योंकि पण्डा अर्थात् सांसारिक विषय भोग तृष्णा से रहित और मोक्ष विषयिणी बुद्धि जिस को उत्पन्न हो जाती है उस को पण्डित कहते हैं इस प्रकार पण्डित शब्द की व्युत्पत्ति बतलायी गयी है क्योंकि पण्डा शब्द तारकादिगण में पठित होने से 'तारकादिभ्य इतच्' इस सूत्र से पण्डा शब्द से इतच् प्रत्यय होकर आकार का लोप होने से पण्डित शब्द बनता है इसलिये निर्ग्रन्थ जैन साधु मुनि महात्मा कर्मपाशो से बद्ध गृहस्थो के सम्पर्क से रहित होकर और अन्य तीर्थिकादि के सम्पर्क से भी रहित होकर तथा स्त्री के संसर्ग से भी रहित होकर विहार करें और अपने सत्कारादि की अभिलाषा भी नहीं

જન્મમાં તથા પરલોક સ્વર્ગાદિમાં અર્થાત્ ઐહલૌકિક તથા પારલૌકિક સુખ સબંધી આશાનો ત્યાગ કરીને નિર્ગ્રન્થ મુનિ કામગુણોથી અર્થાત્ મનોજ્ઞ અત્યંત પ્રિયરમણીય શબ્દાદિ વિષયોથી પ્રતિબદ્ધ થતા નથી તેથી તે સંયમી સાધુ પ્રિય મનોજ્ઞ શબ્દાદિ વિષયોના કટુ પરિણામના જ્ઞાતા હોવાથી 'न मिज्जइ कामगुणेहिं पंडिए' પંડિત કહેવાય છે કેમકે-પંડા અર્થાત્ સાંસારિક વિષય ભોગ તૃષ્ણાથી રહિત અને મોક્ષ વિષયિકી બુદ્ધિ જેને ઉત્પન્ન થાય છે તેને પંડિત કહેવાય છે. આ રીતે પંડિત શબ્દની વ્યુત્પત્તિ બતાવેલ છે, કેમકે પંડાશબ્દ તારકાદિગણમાં કહેલ હોવાથી 'तारकादिभ्य इतच्' આ સૂત્રથી પંડાશબ્દથી ઈતચ્ પ્રત્યય થઈને આકારનો લોપ થવાથી પંડિત શબ્દ બને છે, તેથી નિર્ગ્રન્થમુનિએ કર્મપાશોથી બદ્ધ ગૃહસ્થોના સંપર્કથી રહિત થઈને અને અન્ય તીર્થિકાદિના સંપર્કથી પણ રહિત થઈને તથા સ્ત્રીના સંસર્ગનો ત્યાગ કરીને વિહાર કરવો, અને પોતાના સત્કાર વિગેરેની અભિલાષા પણ કરવી નહીં, એજ પ્રમાણે નિર્ગ્રન્થમુનિએ ઐહલૌકિક તથા પાર

शब्दादिविषयेष्वपि प्रतिबद्धो न भवेत् तेषाम् मनोज्ञशब्दादिविषयाणां कटुविपाकदर्शित्वात् पण्डितः स उच्यते इति भावः ॥७॥

मूलम्—तहा विमुक्कस्स परिन्नचारिणो धिईमओ दुक्खखमस्स भिक्खुणो।
विसुज्झई जंसि मलं पुरेकडं समीरियं रुप्पमलंव जोइणा ॥८॥

छाया—तथा विमुक्तस्य परिज्ञाचारिणः, धृतिमतः दुःखक्षमस्य भिक्षुकस्य।
विशुध्यति यस्य मलं पुराकृतं समीरितं रूप्यमलमिव ज्योतिषा ॥८॥

टीका—सम्प्रति उदाहरणद्वारा पूर्वोक्तं स्पष्टयितुमाह—'तहा विमुकस्स परिन्नचारिणो' तथा—तेन प्रकारेण मूलोत्तरगुणधारित्वरूपेण विमुक्तस्य—निस्सङ्गस्य, एवं परिज्ञाचारिणः—ज्ञानपूर्वकक्रियाचरणशीलस्य 'धिईमओ दुक्खखमस्स भिक्खुणो' धृतिमतः—धैर्यवान्—दुःखक्षमस्य—दुःखसहनशीलस्य—असातावेदनीयोदयरूपोदीर्णदुःखं सहमानस्येत्यर्थः, न तन्निमित्तं

करें इसी प्रकार निर्ग्रन्थ जैन साधु मुनि महात्मा ऐहलौकिक तथा तथा पारलौकिक सुखों की कामना भी नहीं करें एवं मनोज्ञ प्रिय शब्दादि विषयों में भी प्रतिबद्ध नहीं हो क्योंकि उन मनोज्ञ प्रिय शब्दादि विषयों के कटु परिणाम का ज्ञाता होने से निर्ग्रन्थ जैन साधु मुनि महात्मा पण्डित कहलाते हैं इस प्रकार निर्ग्रन्थ जैन मुनि का परम महत्त्व बतलाया गया है क्योंकि निर्ग्रन्थ जैन मुनि गण अहिंसादि पञ्च महाव्रतों का संयम पूर्वक सेवन कर तथा अत्यन्त त्यागी होकर संयम का अच्छी तरह से पालन करनेवाले माने जाते हैं।

अब उपर्युक्त विषय को उदाहरण देकर स्पष्ट करने के लिये कहते हैं—'तहा विमुक्कस्स परिन्नचारिणो' तथा—उपर्युक्त रीति से अर्थात् मूलोत्तर गुणों का धारण करनेवाले होने से विमुक्त अर्थात् संग रहित होकर तथा परिज्ञाचारी याने ज्ञानपूर्वक क्रिया का आचरणशील और 'धिईमओ दुक्खखमस्स भिक्खुणो' धैर्यशाली तथा दुःखक्षम याने दुःखों को सहन करनेवाले अर्थात् असाता

લૌકિક સુખોની ઇચ્છા પણ રાખવી નહીં તેમજ મનોજ્ઞ પ્રિય શબ્દાદિ વિષયોમાં પણ પ્રતિબદ્ધ થવું નહીં. કેમકે એ મનોજ્ઞ પ્રિય શબ્દાદિ વિષયોના કડવા પરિણામના જાણકાર હોવાથી નિર્ગ્રન્થજૈનમુનિ પંડિત કહેવાય છે. આ પ્રમાણે નિર્ગ્રન્થ મુનિનું ઉત્તમ મહત્વ બતાવેલ છે કેમકે નિર્ગ્રન્થ મુનિગણ અહિંસાદિ પાંચ મહાવ્રતોનું સંયમ પૂર્વક સેવન કરીને તથા અત્યંત ત્યાગી થઇને સંયમનું સારી રીતે પાલન કરવાવાળા માનેલ છે.

હવે ઉપરોક્ત વિષય ને ઉદાહરણ આપીને સ્પષ્ટ કરવા માટે સૂત્રકાર કહે છે—'તહા વિમુક્કસ પરિણ્ણચારિણો' તથા ઉપરોક્ત રીતે અર્થાત્ મૂલોત્તર ગુણોને ધારણ કરવાવાળા હોવાથી વિમુક્ત અર્થાત્ નિસંગ થઇને તથા પરિજ્ઞાચારી અર્થાત્ જ્ઞાનપૂર્વક ક્રિયાનું આચરણ કરનાર હોવાથી અને 'ધિઈમઓ દુક્ખખમસ્સ ભિક્ખુણો' ધૈર્યશાલી તથા દુઃખ ક્ષમ અર્થાત્ દુઃખોને સહન કરવાવાળા અર્થાત્ અસાતા વેદનીય ઉદયરૂપ ઉદીર્ણ

वैक्लव्यमुपगच्छतः अथवा असातावेदनीयोपशमार्थं चौषधादिकं गवेषयतः भिक्षुस्य-मौनीन्द्र-साधोः 'विमुज्झई जंसि मलं पुरेकडं' विमुच्यति-अपगच्छति दूरी भवति इत्यर्थः यस्य पुराकृतम्-पूर्वोपार्जितं मलं-कर्मरूप मलं तस्य दूरी भवतीति शेषः, तदेव दृष्टान्तेनाह 'समीरियं रूप्पमलं व जोइणा' ज्योतिषा-अग्निना समीरितम्-आध्मात, रूप्यमलम्-रजतमलम् इव-यथा दूरी भवति तथैव साधोरपि तपः-संयमादिद्वारा कर्ममलम् अपगच्छति, तथा च यथा अग्निः रजतमलं-भस्मसात् कृत्वा रजतं निर्मलं करोति तथैव सर्व संसर्गरहितः ज्ञानपूर्वक क्रियाकारी धैर्यवान् परीषहोपसर्गसहिष्णुः साधकोऽपि तपश्चर्यासंयमादि साधनाद्वारा आत्म-संबद्धं कर्ममलं निराकृत्य आत्मानं विशुद्धीकृत्य निर्मलं करोतीति भावः ॥८॥

वेदनीय उदय रूप उदीर्ण दुःख को सहन करनेवाले अर्थात् असाता वेदनीयोदय रूप उदीर्ण दुःख निमित्तक वैक्लव्य को नहीं प्राप्त करनेवाले और उस असाता वेदनीय उदय रूप उदीर्ण दुःख की शान्ति के लिये वैद्य औषधादि की भी गवेषणा नहीं करनेवाले उस भिक्षुक याने निर्ग्रन्थ जैन साधु को 'विमुज्झई जंसि मलं पुरेकडं' पूर्वोपार्जित कर्म रूप मल आप से आप ही दूर हो जाता है इसी बात को दृष्टान्त द्वारा समर्थन करते हैं 'समीरियं रूप्पमलंव जोइणा' जिस प्रकार अग्नि से आध्मात होकर रूप्यमल याने रजत का मल दूर हो जाता है, इसी प्रकार निर्ग्रन्थ जैन साधु का भी तपसंयमादि द्वारा कर्ममल दूर हो जाता है अर्थात् जिस तरह अग्नि रजत मल को भस्म कर याने जलाकर रजत को निर्मल कर देता है इसी तरह निर्ग्रन्थ जैन साधु रूप साधक भी सभी प्रकार के संसर्ग से रहित होकर ज्ञानपूर्वक क्रिया करनेवाले तथा धैर्यवान् और परीषह उपसर्गों का सहनशील होकर तपश्चर्या संयमादि साधना द्वारा आत्म संबद्ध कर्ममल को हटाकर आत्मा को विशुद्धकर निर्मल कर देता है इस प्रकार रूप्य-

दुःखने सहन करवावाळा એટલે કે અસાતા વેદનીયોદય રૂપ ઉદીર્ણ દુઃખ નિમિત્તે વિકળ-તાને પ્રાપ્ત થયાવિના અને એ અસાતા વેદનીય ઉદયરૂપ ઉદીર્ણ દુઃખની શાંતિ માટે વૈદ્ય ઔષધાદિની પણ અન્વેષણા ન કરવાવાળા એ ભિક્ષુક નિર્ગ્રન્થ સાધુનો પૂર્વોપાર્જીત કર્મરૂપ મળ પોતાની મેળેજ દૂર થઈ જાય છે. આ વાતને દૃષ્ટાંતથી સમજાવવા સૂત્રકાર કહે છે 'विमुज्झई जंसि मलं पुरेकडं' જે પ્રમાણે અગ્નિથી તપાવવાથી રૂપ્યમળ અર્થાત સોનાચાંદીનો મળ દૂર થાય છે એજ પ્રમાણે નિર્ગ્રન્થ મુનિનો પણ તપ સંયમાદિથી કર્મમળ દૂર થઈ જાય છે. અર્થાત જેમ અગ્નિ સોનાચાંદીના મળને ભસ્મ કરી નાખે છે. એટલે કે મળને બાળીને સોના ચાંદીને નિર્મળ બનાવી દે છે. એજ પ્રમાણે 'समीरियं रूप्पमलं व जोइणा' ॥ ૮ ॥ નિર્ગ્રન્થ મુનિરૂપ સાધક પણ બધા પ્રકારના સંસર્ગ રહિત થઈને જ્ઞાનપૂર્વક ક્રિયા કરવાવાળા ધૈર્યવાન પરીષહ ઉપસર્ગોના સહનશીલ થઈને તપશ્ચર્યા સંયમાદિ સાધનાદ્વારા આત્માને લાગેલ કર્મમળને હટાવીને આત્માને વિશુદ્ધ કરીને નિર્મળ કરી દે છે, એ પ્રમાણે

मूलम्-से हु परिन्नासमयंमि वट्टई, निरासंसे उवरयमेहुणा चरे।
भूयंगमे जुन्नतयं जहा चए, विमुच्चई से दुहसिज्जमाहणे ॥९॥

छाया-स हि परिज्ञासमये वर्तते, निराशंसः उपरतः मैथुनात् चरेत् ।
भुजंगमः जीर्णत्वचं यथा त्यजेत् विमुच्यते स दुःखशय्यातो माहनः ॥९॥

टीका-'सम्प्रति भुजङ्गत्वगधिकारमुद्दिश्य प्ररूपयितुमाह-'से हु परिन्नासमयंमि वट्टई' स हि-स खलु भावसाधुः परिज्ञासमये मूलोत्तरगुणधारी पिण्डैषणाऽध्ययनार्थं ज्ञानकरणोद्युक्तः सन् वर्तते-प्रवर्तते इत्यर्थः, एवम् 'निरासंसे उवरयमेहुणाचरे' निराशंसः-ऐहलौकिकपारलौकिकाशंसारहितः, मैथुनाद्-विषयभोगाद् उपरतः-विरतः, हिंसाविरत्यादि पंचमहाव्रतधारी चैवंभूतो भिक्षुः चरेत्-संयममार्गे विचरेदित्यर्थः तथा च 'भुयंगमे जुन्नतयं जहा चए' यथा भुजङ्गः-सर्पः जीर्णत्वचम्-कञ्चुकम् त्यजति मुक्त्वा निर्मलो भवति तथा 'विमुच्चई से दुहसिज्जमाहणे' विमुच्यते-विमुक्तो भवति संसारबन्धनरहितो भवति स माहनः-अहिंसाद्युप-

धिकार की वक्तव्यता सम्पन्न हो गयी ॥८॥

अब भुजङ्गत्वगधिकार को उद्देश्यकर बतलाते हैं-'से हु परिन्ना समयंमि वट्टई' जिस प्रकार वह पूर्वोक्त निर्ग्रन्थ जैन भावसाधु परिज्ञा समय में मूलोत्तर गुणों को धारण करनेवाला पिण्डैषणा का अध्ययन करने के लिये ज्ञान करण से युक्त होकर प्रवृत्त होता है इसी प्रकार 'निरासंसे उवरयमेहुणाचरे' ऐहलौकिक तथा पारलौकिक आशंसाओं से रहित होकर और विषय भोग रूप मैथुन से भी विरत होकर और हिंसा विरति वगैरह पांच महाव्रत धारी होकर भिक्षु जैन साधु निर्ग्रन्थ संयम मार्ग में विचरे याने विहार करें इसी बात को दृष्टान्त द्वारा समर्थन करते हैं-'भूयंगमे जुन्नतयं जहाचए' जिस प्रकार भुजङ्गम सर्प जीर्णत्वचा को याने पुराने कञ्चुक-काचवां को छोड़कर निर्मल हो जाता है इसी प्रकार 'विमुच्चइ से दुहसिज्ज माहणे' वह माहन याने अहिंसादि का उपदेष्टा वह निर्ग्रन्थ जैन साधु संसार बन्धन से रहित होने से निर्मल होकर नरकादि भय से मुक्त

રૂપ્યાધિકારનુ કથન સમાપ્ત થયુ. ॥૮॥

હવે ભુજંગત્વગધિકારને ઉદ્દેશીને કથન કરવામાં આવે છે-'सो हु परिन्नासमयंमि वट्टई' જે પ્રમાણે એ પૂર્વોક્ત નિર્ગ્રન્થ મુનિ પરિજ્ઞા સમયમા મૂલોત્તર ગુણોને ધારણ કરવાવાળા પિંડૈષણાનુ અધ્યયન કરવા માટે જ્ઞાન કરણથી યુક્તથઇને પ્રવૃત્ત થાય છે. એજ પ્રમાણે 'निरासंसे उवरयमेहुणा चरे' ઐહલૌકિક અને પારલૌકિક આશ સાઓથી રહિત થઇને અને વિષય ભોગરૂપ મૈથુનથી પણ વિરત થઇને અને હિંસા વિરતિ વિગેરે પાંચ મહાવ્રત ધારી થઈને નિર્ગ્રન્થ મુનિએ સયમ માર્ગમાં વિચરવું, અર્થાત્ વિહાર કરવો, આ વાત દૃષ્ટાન્ત દ્વારા સમજાવવા કહે છે-'भुयंगमे जुन्नतयं जहा चए' જેમ ભુજંગમ-સર્પ જીર્ણ ચામડીને અર્થાત્ જુની કાચળીને છોડીને નિર્મળ થઈ જાય છે એજ પ્રમાણે એ માહન અર્થાત્ અહિંસાદિનો ઉપદેશ આપનાર એ નિર્ગ્રન્થમુનિ 'विमुच्चई से दुहसिज्जमाहणे'

देष्टा साधुः अपि निर्मलो भूत्वा दुःखशय्यातः-नरकादिभवाद् विमुच्यते इति पूर्वेणान्वयः तथा च यथा सर्पः जीर्णशीर्णकञ्चुकं त्यक्त्वा तस्मात् पृथग्भवति तथा पञ्चमहाव्रतयुक्तो महामुनिरपि शास्त्रोक्तक्रियायाः अनुष्ठाता मैथुनात् सर्वथा विरतो भूत्वा ऐहिकामुष्मिकसुखाभिलाषरहितः सन् नरकादिदुःखरूपशय्यातः कर्मबन्धनाच्च सर्वथा विमुक्तो भवतीति भावः ॥९॥

मूलम्-जमाहु ओहं सलिलं अपारयं, महासमुद्दं व भूयाहि दुत्तरं ।
अहे य णं परिजाणाहि पंडिए, से हु मुणि अंतकडेत्ति वुच्चई ॥१०॥

छाया--यमाहुः ओघं सलिलम् अपारम् महासमुद्रमिव भुजाभ्यां दुस्तरम् ।
अथैनं च परिजानीहि पण्डितः स खलु मुनिः अन्तकृद् इति उच्यते ॥१०॥

टीका-सम्प्रति समुद्राधिकारमुद्दिश्य प्ररूपयितुमाह-'जमाहु ओहं सलिलं अपारयं महासमुद्दंव भूयाहि दुत्तरं' यम्-संसारम् महासमुद्रमिव भुजाभ्याम्-बाहुभ्याम्, दुस्तरम्-तरीतुमशक्यम्, एवम् अपारम्-दुष्पारम् सलिलम्-जलम् अपारजलसहितमित्यर्थः पुनः किं भूत-

---

हो जाता है अर्थात् जिस तरह सर्प अत्यन्त जीर्ण शीर्ण कञ्चुक (कांचवा) को छोड़कर उससे अलग हो जाता है इसी तरह पूर्वोक्त अहिंसादि पंच महाव्रतों से युक्त होकर निर्ग्रन्थ जैन साधु शास्त्रोक्त क्रिया का अनुष्ठाता होने से मैथुन से सर्वथा विरत होकर ऐहिक तथा आमुष्मिक (पारलौकिक) सुखों की अभिलाषा से रहित होने से नरकादि दुःख रूप शय्या से और कर्मबन्धों से सर्वथा ही विमुक्त हो जाता है ॥ ९ ॥

अब अन्तिम समुद्राधिकार को उद्देश्य कर बतलाते हैं-'जमाहु ओहं सलिलं अपारयं महासुद्द व भूयाहिदुत्तरं' जिस संसार को महासमुद्र के समान दोनों बाहों से दुस्तर याने तैरना असंभव बतलाया है और अपार याने दुष्पारसलिल याने अपारजल सहित बतलाया है तथा ओघ याने समुद्र को जल समूह रूप सलिल प्रवेशात्मक द्रव्यौघ बतलाया है और संसार पक्ष में आश्रवद्वार रूप

સંસાર બંધનથી રહિત થવાથી નિર્મળ થઈને નરકાદિ ભવથી અલગ થઈ જાય છે. અર્થાત્ જેમ સાપ અત્યંત જુની કાંચળીને છોડીને તેનાથી અલગ થઈ જાય છે. એજ પ્રમાણે પૂર્વોક્ત અહિંસાદિ પાંચ મહાવ્રતોથી યુક્ત થઈને નિર્ગ્રન્થમુનિ શાસ્ત્રોક્ત ક્રિયાના અનુષ્ઠાતા હોવાથી મૈથુનથી સર્વથા રહિત થઈને ઐહિક તથા આમુષ્મિક (પારલૌકિક) સુખોની અભિલાષાથી રહિત હોવાથી દુઃખ રૂપ શય્યાથી કર્મ બંધનોથી સર્વથા મુક્ત થઈ જાય છે ॥૯॥

હવે સમુદ્રાધિકારને ઉદ્દેશીને કથન કરે છે-'जमाहु ओहं सलिलं अपारयं' જે પ્રમાણે સંસારને મહાસમુદ્રની જેમ બન્ને હાથોથી દુસ્તર એટલે કે ન તરી શકાય તેવો કહેલ છે, અને પાર ન કરી શકાય તેવાં અપાર જલ યુક્ત કહેલ છે, તથા ઓઘ અર્થાત્ સમુદ્રને જળ સમૂહ રૂપ સલિલ પ્રવેશાત્મક દ્રવ્યોના સમૂહરૂપ કહેલ છે. તેવીજ રીતે સંસારને

मित्याह-ओघं जलसमूहरूपम् सलिलप्रवेशात्मक द्रव्यौघम् , संसारपक्षे तु-आश्रवद्वाररूपं भवौघम्, एवं मिथ्यात्वादिरूपम् अपारसलिलं बोध्यम् अत एव संसारोऽयं दुस्तरो बोध्यः इत्येवं दुस्तरं संसारं तीर्थकृतो भगवन्तः गणधरप्रभृतयो वा आहुः-उक्तवन्तः, तस्मात् 'अहे य णं परिजाणाहि पंडिए, से हु मुणी अंतकडेत्ति वुच्चइ' अथ च खलु तस्मात् कारणात् एनम्-संसारम् हे शिष्य ! परिजानीहि-त्वं ज्ञप्रज्ञया ज्ञात्वा प्रत्याख्यानप्रज्ञया प्रत्याचक्ष्व, प्रत्याख्यानं कुरु, एनं संसारसमुद्रं परिहर इत्यर्थः, स किल भावसाधुः पण्डितः-सदसद्विवेकज्ञः मुनिः अन्तकृत्-कर्मणोऽन्तकृदुच्यते इति भावः तथा च महासमुद्रवत् संसारार्णवोदुर्गमदुस्तरश्च वर्तते तस्मात् हे शिष्य ! त्वम् एतत्संसारस्वरूपं ज्ञप्रज्ञया ज्ञात्वा प्रत्याख्यानप्रज्ञया तस्य परित्यागं

भावौघ बतलाया है एव मिथ्यात्वादि रूप अपारसलिल कहा है इसलिये यह संसार अत्यन्त दुस्तर माना जाता है इस प्रकार इस संसार रूप समुद्र को भगवान् श्री महावीर स्वामी ने दुस्तर कहा है अथवा गौतमादि गणधरो ने इस संसार रूप समुद्र को उक्त रीति से दुस्तर बतलाया है इसलिये 'अहेय णं परिजाणाहि पंडिए से मुणी अंतकडेत्ति वुच्चई' हे शिष्य ! तुम इस संसार को ज्ञप्रज्ञा से जानकर प्रत्याख्यान प्रज्ञा से प्रत्याख्यान करो याने इस संसार रूप समुद्र को दुस्तर समझकर छोड दो, क्यो कि वह निर्ग्रन्थ जैन साधु पण्डित याने सदसद् विवेकज्ञ होता है अर्थात् कौन अच्छा है और कौन बुरा है ऐसा ज्ञान ने वाला होता है इसलिये वह जैन मुनि महात्मा अन्तकृत याने कर्म को अन्त करनेवाला कहलाता है अर्थात् महा समुद्र के समान यह संसारार्णव अत्यन्त दुस्तर माना जाता है इसलिये हे शिष्य ! तुम इस संसार के स्वरूप को ज्ञप्रज्ञा से जानकर प्रत्याख्यान प्रज्ञा से उस का परित्याग कर दो, इस प्रकार से-

---

'महासमुद्दं व भूयाहि दुत्तरं' આસ્રવદ્વારરૂપ ભવૌઘ કહેલ છે, તથા મિથ્યાત્વાદિરૂપ અપાર સલિલપણે કહેલ છે, તેથી આ સંસારને અત્યંત દુસ્તર માનેલ છે, આ રીતે આ સંસાર રૂપ સમુદ્રને વીતરાગ ભગવાન્ શ્રીમહાવીર સ્વામીએ દુસ્તર કહેલ છે. અથવા ગૌતમાદિ ગણધરોએ આ સંસારરૂપ સમુદ્રને ઉક્ત પ્રકારથી દુસ્તર કહેલ છે તેથી હે શિષ્ય! તમે આ સંસારને જ્ઞપ્રજ્ઞાથી જાણીને તેનું પ્રત્યાખ્યાન કરો અર્થાત્ આ સંસારરૂપ સમુદ્રને દુસ્તર સમજીને છોડી દો. કેમ કે 'अहेय णं परिजाणाहि पंडिए' એ નિર્ગ્રન્થમુનિ પંડિત અર્થાત્ સદસદ્ વિવેકજ્ઞ કહેવાય છે અર્થાત્ શું સારૂં છે અને શું ખરાબ છે. તે સમજનાર હોય છે. તેથી 'से हु मुणी अंतकडे त्ति वुच्चइ ॥ १० ॥' એ નિર્ગ્રન્થમુનિ અન્તકૃત અર્થાત્ કર્મનો અંત કરવાવાળા કહેવાય છે અર્થાત્ મહાસમુદ્રની જેમ આ સંસાર સાગર અત્યંત દુસ્તર માનેલ છે તેથી હે શિષ્ય! તમે આ સંસારના સ્વરૂપને જ્ઞપ્રજ્ઞાથી જાણીને પ્રત્યા-

कुरु, अनेन प्रकारेण संसारत्यागकर्ता पण्डितो महामुनिः कर्मणामन्तकृद् भवतीति भावः ॥१०॥

मूलम्—जहाहि बद्धं इह माणवेहिं, जहा य तेसिं तु विमुक्ख आहिए।
अहा तहा बंधविमुक्क जे विऊ, से हु मुणी अंतकडेत्ति वुच्चई ॥११॥

छाया—यथा हि बद्धम् इह मानवैः, यथा च तेषां तु विमोक्षः आख्यातः।
यथा तथा बन्धविमोक्षयोः यो विद्वान् स खलु मुनिरन्तकृदिति उच्यते ॥

टीका—उपर्युक्तविषयमेव स्पष्टयन्नाह—'जहाहि बद्धं इहमाणवेहिं' यथा—येन प्रकारेण मिथ्यात्वादिना खलु बद्धम्—प्रकृतिस्थित्यनुभागादिना आत्मसंबद्धं कर्म इह—अस्मिन् संसारे मानवैः मनुष्यैः मिथ्यात्वादिना बद्धं क्रियते कृतं वा, अथ च 'जहा य तेसि तु विमुक्ख आहिए' यथा—यया रीत्या खलु तेषां किल आत्मसंबद्धकर्मणा विमोक्षः—बन्धनाद् विमुक्तिरूपो मोक्षः

संसार का त्याग कर्ता पण्डित महामुनि निर्ग्रन्थ जैन साधु कर्मों का अन्त करनेवाला होता है ॥१०॥

उपर्युक्त विषय को ही स्पष्ट रूप से निरूपण करते हैं—यथा याने जिस तरह मिथ्यात्व वगैरह से अर्थात् इस संसार में मानव प्रकृति स्थित्यादि से कर्म को बद्ध याने आत्म सबद्ध करते हैं और कर चुके हैं एवं जिस रीति से उन आत्म संबद्ध कर्मों का विमोक्ष होता है अर्थात् भगवान् श्री महावीर स्वामी ने या गौतमादि गणधरोने उन आत्म संबद्ध कर्मों के बन्धन से विमुक्ति रूप मोक्ष बतलाया है तथा उसी प्रकार जिसका जो स्वरूप है उस को उस स्वरूप को याने कर्मबन्ध और कर्मबन्ध मोक्ष का वास्तविक स्वरूप को जो विद्वान् मुनि जान लेता हैं वह निर्ग्रन्थ भाव साधु जैन मुनि महात्मा कर्मों का अन्त करने वाला कहलाता है, एतावता इस संसार में जीवात्मा आस्रव का सेवन कर

ध्यान अज्ञाथी तेनो त्याग करीदो आ प्रमाणे संसारने त्याग करनार पंडित महामुनि एवा निर्ग्रन्थमुनि कर्मोना अंत करवावाळा थाय छे ॥१०॥

उपरोक्त विषयने-ज स्पष्ट रूपथी निरूपण करता कहे छे-जे प्रमाणे मिथ्यात्व विगेरेथी-अर्थात् संसारमा-मानव प्रकृति स्थित्यादिथी कर्मने बद्ध अर्थात् आत्मसंबद्ध करे छे अने करी चूकेल छे अने जे रीते ए आत्म संबद्ध कर्मोनो छुटकारो याने मोक्ष थाय छे-अर्थात् तीर्थंकर भगवान् वीतराग स्वामीओ अथवा गौतमादि गणधरोओ ए आत्मसंबद्ध कर्मोना बंधनथी विमुक्तिरूप मोक्ष मार्ग बतावेल छे एज प्रमाणे जेनु जे स्वरूप छे, तेना ते स्वरूपने अेटले के कर्मबंध अने कर्म मोक्षना वास्तविक स्वरूपने जे विद्वान मुनि जाणे छे. ए निर्ग्रन्थ भावसाधु कर्मोना अंत करवा वाळा कहेवाय छे, कहेवानो भाव ए छे के—आ संसारमां जीवात्मा आस्रवनु सेवन करीने जे प्रमाणे कर्मने बांधे छे, अर्थात् पोताना आत्माथी ए कर्मने संबद्ध करे छे एज प्रमाणे संवरे

आख्यातः तीर्थकृद्भिः गणधरैर्वा कथितः, 'अहातहा बंधविमुक्ख जे विऊ' यथा तथा-यस्य यत्स्वरूपं तस्य तत्स्वरूप बन्धविमोक्षयोः-कर्मबन्धः कर्मबन्धमोक्षयोर्वास्तविकस्वरूपं यो विद्वान्-वेद ज्ञातवान् 'से हु मुणी अंतकडेत्ति वुच्चई' स हि-स खलु भावमुनिः अन्तकृत्-कर्मणोऽन्तकृदिति उच्यते, एतावता अस्मिन् संसारे जीवात्मा आस्रवसेवनं कृत्वा यथा कर्म बद्धवान् तथैव सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्राराधना द्वारा तत्कर्मबन्धनात् मुक्तोभवितु मर्हति, अतएव यो मुनिः कर्मबन्धमोक्षयोः यथार्थः स्वरूप जानाति स नूनं कर्मणामन्तकृद् भवतीति फलितम् ॥११॥

मूलम्-इमंमि लोए परए य दोसुवि, न विज्जई बंधणजस्स किंचि वि।
से हु निरालंवणमप्पइट्ठिए, कलंकलीभावपहं विमुच्चइ ॥१२॥
त्तिबेमि। विमुत्ती समत्ता। आचाराङ्गसूत्रं समाप्तम् ॥१२॥

छया-अस्मिन् लोके परस्मिन् च द्वयोरपि न विद्यते बन्धनं यस्य किञ्चिदपि।
स खलु निराकम्बनमप्रतिष्ठितः कलंकलीभावपथाद् विमुच्यते ॥१२॥
इति ब्रवीमि। विमुक्तिः समाप्ता। आचाराङ्गसूत्रं समाप्तम्। ॥१२॥

टीका-अथ षोडशाध्ययनविमुक्तिवक्तव्यताशेषांशमुपसंहरन्नाह-'इमंमि लोए परए य दोसुवि न विज्जई बंधणजस्स किंचिवि' अस्मिन् लोके-एतल्लोके, परत्र च-परस्मिन् लोके च द्वयोरपि-इहलोकपरलोकयोरित्यर्थः यस्य-जनस्य किञ्चिदपि बन्धनं रागद्वेषादिजन्यं कर्मबन्धनं न विद्यते-नास्ति 'से हु निरालंवणमप्पइट्ठिए' सहि-स खलु जनः निरालम्बनः-आलम्बनरहितः, एतल्लोकपरलोकसुखप्राप्त्याशारहितः सन् इत्यर्थः, अप्रतिष्ठितः-न क्वचिदपि प्रतिबद्धः, अशरीरी भूत्वेत्यर्थः 'कलकलीभावपहे विमुच्चइ' कलंकलीभावपथात्-

जिस प्रकार कर्म को बान्धता है याने अपने आत्मा से उस कर्म को संबद्ध करता है उसी प्रकार सम्यग्ज्ञान दर्शन चारित्रो की आराधना द्वारा उस कर्मबन्धन से मुक्त हो सकता है अत एव जो निर्ग्रन्थ जैन मुनि कर्मबन्ध और कर्मबन्ध के मोक्ष के यथार्थ वास्तविक स्वरूप को जान लेता है वह निर्ग्रन्थ जैन मुनि अवश्य ही कर्मो को अन्त करनेवाला होता है यह सारांश समझना चाहिये ॥ ११ ॥

अब सोलहवां अध्ययन की विमुक्ति वक्तव्यता के अवशिष्ट अंश का उपसंहार करते हैं-इस लोक में और पर लोक में याने दोनो लोको में जिस मनु

જ્ઞાન દર્શન અને ચરિત્રોની આરાધના દ્વારા એ કર્મ બંધનથી છુટી શકે છે અતએવ જે નિર્ગ્રન્થમુનિ કર્મબંધ અને કર્મબંધ કર્મના મોક્ષના યથાર્થ વાસ્તવિક સ્વરૂપને જાણી લે છે એ નિર્ગ્રન્થ મુનિ જરૂર કર્મોના અંત કરનારા થાય છે. એજ આ કથનનો સારાંશ છે. ॥૧૧॥

હવે સોળમા અધ્યયનના બાકીના અંશનો ઉપસંહાર કરતાં સૂત્રકાર કહે છે આ લોકમાં અને પરલોકમાં અર્થાત્ બને લોકમાં જે મનુષ્યને કંઇપણ રાગદ્વેષાદિ જન્ય કર્મ

कललरूपसांसारिकगर्भादिपर्यटनमार्गाद् विमुच्यते-विमुक्तो भवति तथा च लोकद्वयरागद्वेषा-दिजन्यकर्मबन्धनरहितः सांसारिकपारलौकिकसुखप्राप्त्याशारहितश्च भावसाधुः अशरीरी-भूत्वा गर्भावासादिपर्यटनरहितः सन मोक्षं प्राप्नोति एतेन लोकद्वयसुखेच्छारहितः साधकः सर्वथा रागद्वेषशून्यः अप्रतिबद्धविहरणशीलो गर्भावासजन्ममरणादिक्लेशरहितः सन् सिद्धो बुद्धो मुक्तश्च भवतीति बोध्यम् ॥१२॥ 'त्तिबेमि' इति अहं गणधरः ब्रवीमि-कथयामि, उपदिशामि इत्यर्थः 'विमुत्ती सम्मत्ता' विमुक्तिः समाप्ता-विमुक्तिनिरूपणं समाप्तम् 'आचारांगसूत्रं समाप्तम्' आचाराङ्गसूत्रमपि समाप्तम्-परिपूर्णम् ॥१२॥

इतिश्री विश्वविख्यात-जगद्वल्लभ-प्रसिद्धवाचकपञ्चदशभाषाकलित-ललितकलापालापक-प्रविशुद्धगद्यपद्यानैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक-श्री-शाहू छत्रपतिकोल्हापुर-राजप्रदत्त-'जैनशास्त्राचार्य'-पदविभूषित-कोल्हापुरराजगुरु-बालब्रह्मचारी जैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री-घासीलाल-व्रतिविरचितायां श्री आचारांगसूत्रस्य द्वितीयश्रुतस्कन्धस्य मर्मप्रकाशिका-ख्यायां व्याख्यायां विमुक्तिनामकम्

षोडशम् अध्ययनं समाप्तम् ॥१६॥

ष्य का कुछ भी रागद्वेषादि जन्य कर्मबन्धन नहीं है वह मनुष्य निरालम्बन याने आलम्बन रहित होकर अर्थात् इस लोक और परलोक के सुख प्राप्ति की आशा रहित होकर अप्रतिष्ठित होता हुआ याने कहीं भी प्रतिबद्ध नहीं होकर अर्थात् अशरीरी होकर कलंकलीभाव पथ से याने कलल रूप सांसारिक गर्भादि पर्यटन मार्ग से विमुक्त हो जाता है एतावता दोनो लोको के रागद्वेषादि जन्य कर्मबन्धन से रहित होकर और सांसारिक तथा पारलौकिक सुख का प्राप्त्याशा रहित होकर वह निर्ग्रन्थ जैन मुनि महात्मा अशरीरी होकर और गर्भावासादि पर्यटन रहित होकर मोक्ष को प्राप्त करता है अर्थात् लोकद्वय की सुखेच्छा से रहित होकर साधक जैन मुनि सर्वथा रागद्वेष से शून्य होकर अप्रतिबद्ध विहरण शीलवाला याने बे रोकटोक सब जगह विहार करनेवाला जैन मुनि गर्भावास

બંધ નથી તે મનુષ્ય નિરાલંબન એટલે કે આલંબન અર્થાત્ બંધન રહિત થઈને એટલે કે આ લોક અને પરલોકના સુખ પ્રાપ્તિની આશા રહિત થઈને અપ્રતિષ્ઠિત થઈને અર્થાત્ ક્યાંય પણ પ્રતિબદ્ધ થયા વિના અર્થાત્ અશરીરી થઈને કલંક રૂપ ભાવપથથી અર્થાત્ કલકરૂપ સાંસારિક ગર્ભાદિ પર્યટન માર્ગથી મુક્ત થઈ જાય છે. એટલે કે બન્ને લોકના રાગદ્વેષાદિ જન્ય કર્મબંધનથી છૂટી જઈને આ સંસાર સંબંધી તથા પરલોક સંબંધી સુખની પ્રાપ્તિની આશાને છોડી દઈને એ નિર્ગ્રન્થમુનિ અશરીરી થઈને તથા ગર્ભાવાસ વિગેરે પર્યટન રહિત થઈને સાધકમુનિ સર્વથા રાગદ્વેષ શૂન્ય થઈને અપ્રતિબદ્ધ વિહરણ શીલ અર્થાત્ રોકટોક વિના સઘળે સ્થળે વિહાર કરવાવાળા નિર્ગ્રન્થમુનિ ગર્ભાવાસાદિ

जन्म मरणादि क्लेश से रहित होकर सिद्ध बुद्ध और मुक्त हो जाता है 'त्तिबेमि' ऐसा मैं गणधर कह रहा हूं याने उपदेश देता हूं इस प्रकार यह 'विमुत्ती समत्ता' सोलहवां अध्ययन रूप विमुक्ति निरूपण समाप्त हो गया। ॥ १२ ॥

श्रीजैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर पूज्यश्री घासीलाल व्रतिविरचित
आचारांगसूत्र के दूसरे श्रुतस्कंध की मर्मप्रकाशिकाव्याख्या में
विमुक्ति नामका सोलहवां अध्ययन समाप्त ॥१६॥
आचाराङ्ग सूत्र भी समाप्त हो गया ॥

જન્મ મરણના ક્લેશોથી રહિત થઈને સિદ્ધ, બુદ્ધ અને મુક્ત થઈ જાય છે, આ પ્રમાણે હું ગણધર કહું છું. અર્થાત્ ઉપદેશ કરૂં છું. ॥ ૧૨ ॥

શ્રીજૈનાચાર્ય જૈનધર્મદિવાકર પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલ વ્રતિવિરચિત આચારાંગસૂત્રની
બીજા શ્રુતસ્કંધની મર્મપ્રકાશિકા વ્યાખ્યામાં વિમુક્તિ નામનું
સોળમું અધ્યયન સમાપ્ત ॥ ૧૬ ॥

॥ આચારાંગ સૂત્રનું ભાષાંતર સમાપ્ત ॥

